ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΕΣΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩι 1876

Βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν, ἀξιωθὲν ἀργυροῦ μεταλλείου ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Δ' Ὀλυμπιάδος καὶ χαλκοῦ ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τοῦ 1889.

1894

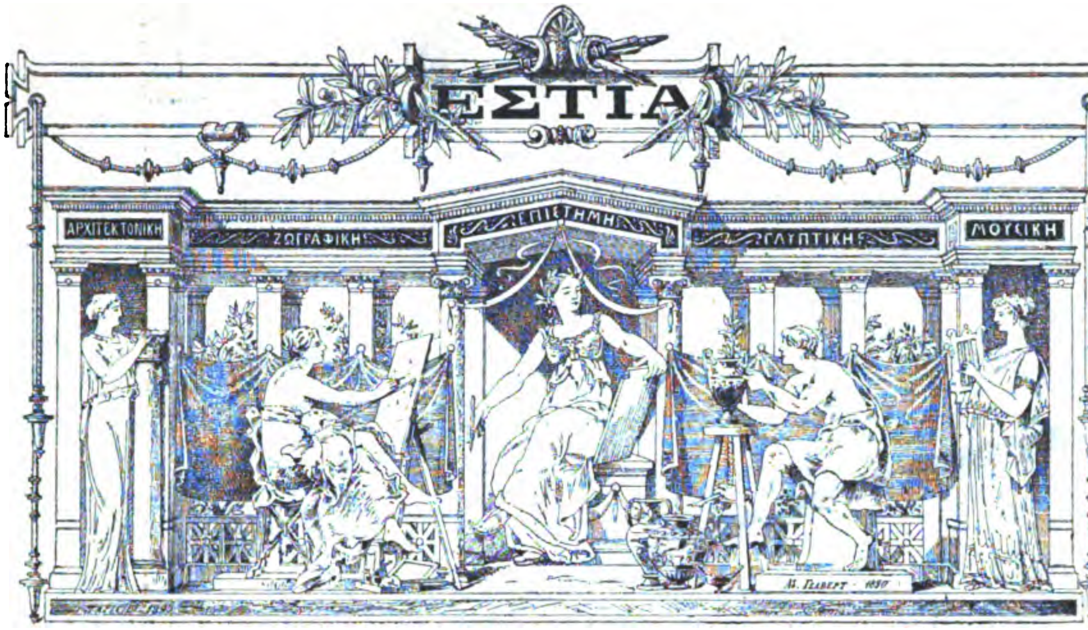
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑΣ" ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΟΔΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΥ 7

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

1894

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

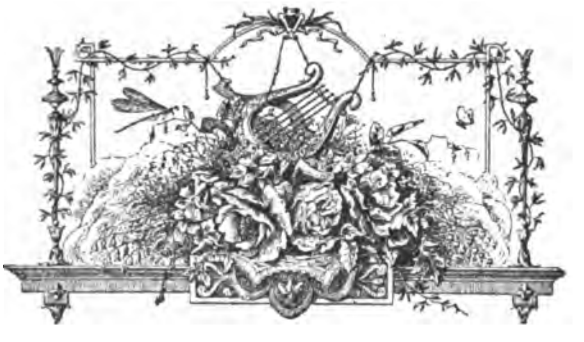
ΠΟΙΚΙΛΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΕΣΤΙΑ

Γερμανικὴ Καλλονὴ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Τώρα ὅπου αἱ ἐκδρομαὶ κατέστησαν καὶ παρ' ἡμῖν τόσον συνήθεις, προτείνω εἰς τὰς καλὰς ἀναγνωστρίας καὶ τοὺς ἀναγνώστας μου μίαν ἐκδρομήν.

— Μίαν ἐκδρομήν! Μὲ τόσην κακοκαιρίαν;

— Μάλιστα, μίαν μακρὰν ἴσως ἀλλ' ὠφέλιμον καὶ τερπνὴν συγχρόνως ἐκδρομήν.

— Καὶ ταύτην ἀνὰ τὸν 'Ελικῶνα;

— Ὢ, ἐὰν μοὶ ἐπετρέπετο, θὰ ἔλεγον «ἀνὰ τοὺς 'Ελικῶνας» διὰ νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν. 'Επειδὴ ὅμως τὸ τοιοῦτο μήτε μὲ τὴν γραμματικὴν μήτε μὲ τὴν γεωγραφίαν συμβιβάζεται, ἐπιγράφω τὴν ἐκδρομήν μου μόνον «ἀνὰ τὸν 'Ελικῶνα», πεποιθὼς ὅτι τὸ ἀτελὲς τῆς ἐννοίας θὰ τὸ συμπληρώσῃ ἡ νοημοσύνη τῶν ἀναγινωσκόντων με. Τί παράδοξον εἶν' ἐδῶ διὰ ν' ἀπορῆτε; 'Εγὼ τοὐλάχιστον ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι — πλὴν τῶν ***πούρων*** γεωγράφων — πᾶσα 'Ελληνὶς καὶ πᾶς Ἕλλην γνωρίζει ὅτι 'Ελικὼν εἶνε τὸ τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα. 'Επειδὴ δ' αἱ Μοῦσαι, ξενητευθεῖσαι ἅπαξ ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα, εὗρον εἰς τόσας καὶ τόσας ἄλλας χώρας θαυμαστὰ ἐνδιαιτήματα, ἐννοεῖται ὅτι καὶ τούτων ἕκαστον 'Ελικὼν εἶνε. Πρὸς ταῦτα λοιπὸν τὰ ὑψηλὰ καὶ φωταυγῆ τῶν Μουσῶν ἐνδιαιτήματα θὰ ἐκδράμωμεν. Πτοεῖσθε, Κυρίαι μου, πρὸ τοῦ δυσαναβάτου ὕψους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν; Καταλαμβάνω.

Αἱ ἁβραί μας 'Ελληνίδες δὲν ἐπλάσθησαν — καὶ δοξάζω τὸν Θεὸν διὰ τοῦτο — μήτε μὲ κνήμας Παρασκευαΐδου, μήτε μὲ τὰ μακρεπίπεδα τῶν 'Αγγλίδων πέλματα διὰ νὰ εἶνε πρόθυμοι παντοῦ περιηγήτριαι. 'Εν τούτοις ἡσυχάσατε. Μὴ φροντίσετε περὶ ὁδοιπορικῶν σάκκων, μὴ σκοτίζεσθε δι' ἐπισκέψεις pour prendre congé. Μὲ τὴν κόμμωσιν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν ποῦ σᾶς ἀρέσει, μείνατε εἰς τὸ σαλόνι, τὸ γραφεῖον, τὸ κομωτήριον — ἀκουμβήσατε μὲ τὸ ***ῥαχάτι σας*** εἰς τὴν πολυθρόναν, τὸν ***καναπὲν*** ἢ τὸ ***ντιβάνι*** καὶ λάβετε τὴν «'Εστίαν» εἰς τὰς χεῖρας — καὶ — ὅσαι δὲν ἀποκοιμηθῆτε διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς σας — θὰ μετάσχετε τῆς ἐκδρομῆς ἀνὰ πολλοὺς 'Ελικῶνας, χωρὶς νὰ ἐκθέσητε τὸν ἁβρόν σας πόδα εἰς συγκρούσεις πρὸς αἰχμηροὺς χάλικας.

— Μὰ πῶς λοιπόν!

'Εξηγοῦμαι. Οἱ 'Ελικῶνες δὲν εἶνε τόσῳ κακοαναθρεμμένον βουνόν, ὅπως τὸ βουνὸν τοῦ ἀνατολικοῦ συναξαρίου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο προσταχθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου, δὲν ἐκινήθη νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς πόδας του. Γνωρίζετε δὲ ὅτι ὁ εἴρων προφήτης, διὰ νὰ καταισχύνῃ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ βουνοῦ: Βλέπετε, εἶπε πρὸς τοὺς κεχηνότας ὀπαδούς του, αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς ἐδικούς μου, ἐγὼ ὅμως εἰμπορῶ νὰ ὑπάγω εἰς τοὺς ἐδικούς του. Τόσῳ μεγαλητέρα εἶνε ἡ δύναμίς μου. Τώρα, καλαί μου ἀναγνώστριαι, εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ διαβεβαιώσω ἐγὼ ὅτι ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει σεῖς θὰ ἐθριαμβεύετε. Καλὰ λοιπόν. 'Ιδοὺ ποῦ τὸ λέγω καὶ τὸ ἀποδεικνύω. 'Ο Μωάμεθ ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸ βουνόν· ἡ θέλησίς του οὐδεμίαν εἶχε δύναμιν. 'Η ἐδική σας ὅμως θέλησις δύναται τόσα πράγματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὥστε καὶ τὰ βουνὰ αὐτὰ νὰ τὰ προσελκύῃ πρὸς τοὺς πόδας σας. Τὸ θέλετε; Οἱ 'Ελικῶνες ὅλου τοῦ κόσμου εἶνε πρόθυμοι νὰ παρελάσουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας, διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν μελετωμένην ἐκδρομήν μας.

Τώρα ἐρωτᾶτε βέβαια καὶ τίς θὰ εἶνε ὁ εἰδικὸς σκοπὸς μιᾶς ἐκδρομῆς τόσον ἀλλοκότου! Τίς θὰ εἶνε; Θησαυροθηρία! Τί ἄλλο πρέπει νὰ εἶνε σήμερον ὁ σκοπὸς πάσης ἡμῶν ἐνεργείας παρὰ ἡ θησαυροθηρία;

Θὰ εἴπητε: Μὰ ποῦ εὑρέθησαν οἱ θησαυροὶ ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ 'Ελικῶνος; 'Εγὼ νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν των.

'Ο Ζεύς, εὐχαριστημένος διότι αἱ Μοῦσαι μὲ τ' ᾄσματά των τὸν ἔκαμνον νὰ λησμονῇ τοὺς καϋμούς του, ἠθέλησε μίαν ἡμέραν νὰ διατρανώσῃ τὴν πρὸς αὐτὰς εὔνοιάν του.

— 'Ελάτ' ἐδῶ, λιγύμολποι θυγατέρες τῆς Μνημοσύνης! ταῖς εἶπεν. 'Απὸ τόσα καὶ τόσα παιδία ποῦ ἐγεννοβόλησα μόνον σεῖς μὲ κάμνετε νὰ ξεχνῶ τὰ ***ντέρτια*** μου. Μόνον σᾶς ἔχω:

«λησμοσύνην τε κακῶν ἄμπαυμά τε μερμηράων»,

Σήμερον ἔχω διάθεσιν νὰ δείξω ἐμπράκτως τὸ πόσον σᾶς ἀγαπῶ. Ζητήσατε.

Αἱ Μοῦσαι — γυναῖκες ὡς βλέπετε — εὑρέθησαν ὁμόθυμοι ὡς πρὸς τὸ αἴτημά των: 'Εζήτησαν κοσμήματα — μαργαρίτας δηλαδή, σαπφείρους, σμαράγδους, ἀδάμαντας κ.τ.τ.!

'Ο Ζεύς, τοῦ ὁποίου ἀληθῶς μὲν αἱ 'Ελικωνιάδες

«ὑμνεῦσαι τέρπουσι μέγαν νόον ἐντὸς 'Ολύμπου»,

τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ θέλησις δὲν ἦτο προπαρασκευασμένη διὰ τοιοῦτον αἴτημα, τὰ ἐχρειάσθη μὲ τὰ σωστά του! . . . 'Εκπληρῶν τὴν τόσον ἀπερισκέπτως προκληθεῖσαν ἐπιθυμίαν τῶν κορασίων, ἤθελεν ἀφεύκτως διεγείρει ἀτελευτήτους διχονοίας μεταξὺ τῶν θεαινῶν καὶ δὲν θὰ εἶχε ποῦ νὰ σταθῇ ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Ἥρας, τῆς 'Αφροδίτης καὶ τῶν λοιπῶν συζύγων καὶ θυγατέρων του.

'Εν τούτοις ὁ πατὴρ τῶν θεῶν δὲν ὠνομάσθη ἄνευ λόγου «μητίετα Ζεύς». Χαλαρώσας λοιπὸν τὰ ἐπὶ στιγμὴν σουφρωθέντα φρύδια του: «Ἔστω! εἶπεν. Ἂς γίνῃ τὸ αἴτημά σας καθὼς ἐγὼ θέλω».

Μόλις τὸ εἶπε, καὶ ἰδού:

«Μουσῶν ἀκάματος ῥέει αὐδὴ
ἐκ στομάτων ἡδεῖα· γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς
Ζηνὸς ἐριγδούποιο θεῶν ὀπὶ λειριοέσσῃ
σκιδναμένῃ.

Συνάμα δέ — ὢ τοῦ τερπνοῦ καὶ παραδόξου θεάματος! τὰ ἐν τῇ ὁμηγύρει τῶν θεῶν σκεδαννύμενα δὲν ἦσαν, ὡς μέχρι τοῦδε, ἡ μουσικὴ μόνον καὶ τὰ ποιήματα τῶν Μουσῶν. Ὄχι! Μυστηριώδης σπινθηροβολία πολυτίμων πετραδίων ἐφάνη, τῇδε κακεῖσε ἀψοφητὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου διάττουσα, πρὸς μεγίστην τῶν Μουσῶν ἀγαλλίασιν! Σοφαὶ κόραι, καθὼς ἦσαν, ἐννόησαν ὅτι ὁ περινούστατος αὐτῶν πατὴρ ἔκαμεν ὥστε ἕκαστος αὐτῶν στίχος ν' ἀποκρυσταλλώνεται καὶ νὰ γίνεται, ἀναλόγως τῆς ἰδέας αὐτοῦ, πολύτιμος λίθος! Ἔψαλλον λοιπὸν ἀκούραστα, σχεδὸν προδίδουσαι τὴν ἀπορίαν αὐτῶν πῶς ἡ Ἀφροδίτη, τόσον καλλωπίστρια ποῦ ἦτο, δὲν ἐξέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς θησαυροὺς ἐκείνους.

Ὁ Ζεὺς ταῦτα βλέπων ἐμειδίασεν αὐταρέσκως θωπεύων τὸ βραχυπυκνόσγουρον γένειόν του:

«Ταῖς ἔκαμα χάριν, εἶπε καθ' ἑαυτόν, διὰ τὴν ὁποίαν οὐδεμία τῶν λοιπῶν θεαινῶν εἰμπορεῖ νὰ ζηλοτυπήσῃ». Καὶ στραφεὶς ἐμφαντικῶς πρὸς τὰς ἀθανάτους ψαλτρίας: «Δικά σας τραγούδια, εἶπε, δικά σας στολίδια. Στολίζεσθε ὅσον ἀγαπᾶτε καὶ στολίζετε καὶ ὅσους ἀγαπᾶτε».

Προφανῶς οἱ οὕτω πως παραγόμενοι τῶν Μουσῶν θησαυροί, εἶχον τὴν μαγικὴν ἰδιότητα νὰ εἶνε ὁρατοὶ καὶ ἀπολαυστοὶ μόνον εἰς τὰς Μούσας καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν Μουσῶν ἀγαπωμένους. Διὰ τοῦτο ὅμως οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ θέσῃ ποτὲ ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ὕπαρξίν των. Τοὐναντίον ἀπὸ τῆς μυστηριώδους ἐκείνης στιγμῆς, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ δυστροπώτεροι τῶν τεχνοκριτῶν καθιέρωσαν τὴν συνήθειαν νὰ ὀνομάζωσι τὰ ὑπὸ τῶν Μουσῶν ὑπαγορευόμεν' ᾄσματα ποιητικοὺς **θησαυροὺς** καὶ ν' ἀποκαλῶσι τοὺς ὡραίους στίχους ἀδάμαντας τοῦτ' αὐτὸ καὶ μαργαρίτας. Τοῦτο μὲ ἀπαλλάττει εὐτυχῶς τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ παρατείνω ἐνταῦθα τὸν λόγον παραθέτων ἀποδεικτικὰ τῆς ἱστορίας μου τεκμήρια.

Ὡς πρὸς τὰς Μούσας, πάντες γνωρίζομεν, ὅτι ἐπὶ αἰῶνας εὐμενεῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὡς διαρκὲς αὐτῶν ἐνδιαίτημα εἶχον ἐκλέξει τὸν Ἑλικῶνα, τὸν «μέγαν τε ζάθεόν τε» ψάλλουσ' ἐπ' αὐτοῦ

«Τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα».

Καὶ ἐνόσῳ μὲν οἱ Ἕλληνες σωφρονοῦντες καὶ τὰς Μούσας ἐτίμων καὶ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν εὐνοουμένων ὑπ' αὐτῶν ἐπολιτεύοντο, τὰ πράγματα εἶχον καλῶς, αἱ δ' Ἑλικωνιάδες ἀνύποπτοι δὲν ἔπαυον ψάλλουσαι κατὰ τὴν συνήθειάν των.

Φαντάζεσθε, βέβαια, πόσα κατὰ τοὺς χοροὺς τούτους ἔψαλλον ᾄσματα καὶ μὲ πόσα τιμαλφῆ κειμήλια ἐκόσμουν τῆς πατρίδος αὐτῶν τὸν Ἑλικῶνα.

Ἀλλ' οἴμοι! Σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι αἱ ἀτασθαλίαι τῶν Ἑλλήνων ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πατρίδος εἰς τοὺς πολεμίους, ἡμέραν δέ τινα καθ' ἣν ἀνύποπτοι αἱ φιλόχοροι Πιερίδες, καὶ ἀτημελῶς μετὰ τὸ λουτρὸν ἐνδεδυμέναι συνέπλεξαν τὰς χεῖρας —

«καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦντο καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος», —

βάρβαροι κατακτηταὶ ἐφάνησαν, βεβηλοῦντες τὰ ἱερὰ αὐτῶν τεμένη! Αἱ σεμναὶ καὶ δειλαὶ τῆς Μνημοσύνης θυγατέρες δεινῶς ἐπτοημέναι, ἀπέπτησαν, ὡς εἶχον, εἰς τὴν ξένην, πρὸς ζήτησιν ἀσφαλεστέρου ἀσύλου . . .

Τί ὅμως ἀπέγειναν οἱ θησαυροί των; Οἱ μαργαρῖται δηλαδὴ καὶ ἀδάμαντες, εἰς οὓς μετεμορφοῦντο τὰ χορευτικά των ᾄσματα.

Τὸ τί ἀπέγειναν οἱ θησαυροὶ ἐκεῖνοι, εἶνε πολὺ ὀδυνηρὸν καὶ νὰ τὸ συλλογισθῇ κανείς. Ἐφ' ὅσον αἱ Πιερίδες διῃτῶντο ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν τοὺς ἐχάριζον εἰς τοὺς εὐνοουμένους των, τοὺς ποιητάς, ἐκεῖνοι δὲ φιλοτεχνοῦντες αὐτοὺς εἰς ᾄσματα τιμαλφῆ ἐκόσμουν τοὺς χοροὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, συνοδεύοντες τὰς κινήσεις τῶν ὀρχουμένων διὰ θαυμασίων ῥυθμῶν μουσικῆς καὶ ποιήσεως.

Δι' αὐτὸ δὰ καὶ τὰς τοιαύτας ποιήσεις τὰς ὠνόμασαν **ὑπορχήματα**.

Ὡς εἰδικὰ τῶν Μουσῶν δῶρα τὰ ὑπορχήματα οἱ ἀρχαῖοι ἔσπευσαν νὰ τὰ καθιερώσωσιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὄχι μόνον ὡς Μουσηγέτου, ἀλλ' ἰδίᾳ ὡς βασιλέως τοῦ χοροῦ. Οὕτως ἐπικαλεῖται αὐτὸν τοὐλάχιστον ὁ Πίνδαρος ἔν τινι ὑπορχηματικῷ του στίχῳ:

Ὀρχήστ' ἀγλαΐας ἀνάσσων, εὐρυφάρετρ' Ἄπολλον.

Ὁ Ἀπόλλων εἶνε ὁ θεός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιερώθησαν ἀρχικῶς ᾄσματα θρησκευτικοῦ αὐστηρῶς χαρακτῆρος. Κατὰ πᾶσαν πρὸς αὐτὸν ἱερουργίαν, ὁ χορός, οἱονεὶ ἀντιπρόσωπος τῆς ὅλης τῶν πολιτῶν κοινότητος, περιεκύκλου τὸν βωμόν, ἐπικαλούμενος τοῦ θεοῦ τούτου τὴν εὐμένειαν, ἢ εὐχαριστῶν αὐτῷ ἐπὶ ταύτῃ. Τὰ πρὸς τοῦτο ἐν παλαιοῖς χρόνοις ψαλλόμενα ἦσαν κυρίως οἱ **παιᾶνες**. Ἦσαν δηλαδὴ μεγαλοπρεπῆ χορικὰ ᾄσματα, βαθεῖαν γεννῶντα εὐλάβειαν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐν πένθει ἢ χαρᾷ δημοσίᾳ, ἰδίως ὅμως ἐν δειναῖς ἀνάγκαις, ἐπιδημίαις νοσημάτων κτλ. ἐπεκαλεῖτο τὴν χάριν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ παιὰν λοιπὸν ἀρχικῶς ἦτο ἐγκώμιον τῆς θείας δυνάμεως μὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πρὸς αὐτὴν πίστεως ἢ εὐγνωμοσύνης. Ἀλλ' ἡ πρός τινα θεὸν πεποίθησις ἀνατείνει τὸν νοῦν αὐτομάτως εἰς ἀνασκόπησιν τῶν πράξεων αὐτοῦ καὶ κατορθωμάτων τῶν ἐνισχυόντων τὴν πεποίθησιν ταύτην. Ἡ δ' εὐγνωμοσύνη ὑπὸ ἐνδομύχου συνοδευομένη χαρᾶς, παρορμᾷ τὸν ζωηρόκαρδον Ἕλληνα νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν κατάστασίν του ταύτην, ὄχι μόνον διὰ τῶν ταχυτέρων τοῦ σφυγμοῦ του κινήσεων, ἀλλὰ καὶ δι' αἰσθητῶν ῥυθμῶν καὶ μελῳδιῶν ἀναλόγων τῆς εὐθύμου ψυχικῆς συγκινήσεως. Ὁ παιάν, κατανυκτικὸς εὐχαριστήριος ὕμνος εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπαίρῃ πρὸς ὑπερκοσμίους τὴν διάνοιαν σφαίρας, ὅπως λατρεύσῃ τὴν θεότητα ἐπὶ τὸ ἀνατολικώτερον, ὡς ὑψίστην ἔννοιαν δυνάμεως καὶ τελειότητος. Ἀλλ' ἐν τῇ μονομερῶς θεωρητικῇ ταύτῃ λατρείᾳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ φύσις λαοῦ θαυμάσιον τῆς ὁποίας προσὸν ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν μόνον ἐν τῇ ἀπολαύσει τοῦ καλοῦ νὰ συναισθάνεται ἑαυτὴν συγκοινωνοῦσαν πρὸς τὴν θεότητα.

Ἐπειδή: «ἥ τε μουσική, περί τε ὄρχησιν οὖσα καὶ ῥυθμὸν καὶ μέλος, ἡδονῇ τε ἅμα καὶ καλλιτεχνίᾳ πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς συνάπτει».

Ἄλλως τε ἡ πλαστικωτάτη τῶν προγόνων ἡμῶν φαντασία, ἤδη ἐνωρὶς εἶχε λαξεύσει τὰς περικαλλεῖς τῶν θεῶν μορφάς, ἐνωρὶς τοῖς εἶχεν ἐξωραΐσει τοὺς βίους διὰ ποικίλων περὶ αὐτῶν μύθων. Καὶ ἦτο λοιπὸν φυσικὸς αὐτῶν ὁ πόθος τῶν ἱεροτελεστιῶν νὰ μετέχῃ ὄχι μόνον ὁ νοῦς ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ φαντασία. Πρὸς τῇ στερεοτύπῳ σεμνοπρεπεῖ ἐκφράσει εὐσεβῶν συναισθημάτων, ἐχρειάζετό τι τὸ ἀντίρροπον: ἐχρειάζετο ἐξωτερική τις σκηνογραφικὴ ποικιλία ἡδύνουσα τὰς αἰσθήσεις, τέρπουσα τὴν φαντασίαν. Πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν ῥυθμῶν καὶ τὴν ἠθικὴν σοβαρότητα τῆς λέξεως τῶν παιάνων, ἔπρεπε ν' ἀντιτεθῇ τι τὸ προσπελαστικὸν πρὸς αὐτὴν τὴν συγκεκριμένην τῆς θεότητος ὕπαρξιν, νὰ προστεθῇ κἄτι τι ἔχον πρὸς τὴν ἱεροπραξίαν, ὡς ἔχουσι πρὸς τὰς λειτουργίας τῶν χριστιανῶν, τὰ συναξάρια καὶ τὰ τραγούδια τῶν Ἁγίων, ἐὰν τὰ φαντασθῇ τις ἐπὶ τὸ δραματικώτερον ᾀδόμενα καὶ χορευόμενα.

Τὴν ἔνδειαν ταύτην ἦλθε νὰ πληρώσῃ τὸ ὑπόρχημα, εἰς τοῦτο προορισθὲν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος λατρείᾳ. Ὡς ὑποθέσεις αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησαν οἱ ποιηταὶ πᾶν μυθικὸν ὑλικόν, ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἢ ἐν τῇ τῆς ἑορτῆς ἱστορίᾳ ἐνυπάρχον. Ἐκόσμησαν δὲ διὰ τῶν ὑπορχημάτων ἐξόχως τὰς ἀφελεῖς τέως τελετὰς εἰσαγαγόντες εἰς αὐτὰς ῥυθμικῶν σχημάτων δαψίλειαν, ἣν ἐξῆρον ἔτι μᾶλλον γοργαὶ μελῳδίαι, εὐπετεῖς χορῶν κινήσεις, καὶ μιμικὴ διάπυρος.

Οὕτω μουσικὴ καὶ χορὸς συνηνώθησαν ἐν τῷ ὑπορχήματι διὰ νὰ παράσχωσιν εἰς τοὺς ἑορτάζοντας τὸ κοσμικὸν μέρος τῆς ἀπολαύσεως. Ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶχεν, ὡς φαίνεται, τὴν καταγωγὴν ἐκ Κρήτης, κατὰ τοὺς ἐνοπλίους τῆς ὁποίας χορούς, παριστάνετο ἐν εἴδει ἐπεισοδίου, καὶ εἰς μίμος, ὑπὸ πανηγυρικῆς συνοδευόμενος μουσικῆς, ἣν ἔψαλλον ἀοιδῶν μικρὰ συμπλέγματα.

Καὶ λοιπόν: Ὕστερον ἀφοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος καθωρίσθη τό τε ὕφος καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν παιάνων, προσετέθη εἰς τὸ σοβαρὸν τῆς ἱεροτελεστίας τὸ ὑπόρχημα ὡς φαιδρὰ δραματικὴ παράστασις. Ἡ ὄρχησις ἢ μᾶλλον ὁ ὀρχηστικὸς μίμος τῶν τελετῶν τούτων, ὡμοίαζε πρὸς πράξεις δράματος, προφανῶς δ' ἐχρησίμευε πρὸς παραστατικὴν ἑρμηνείαν τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ᾀδομένων στίχων. Διὰ τοῦτο δὲ ὀρθῶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐθεώρει τὰ ὑπορχήματα ὡς ἀποτελοῦντα τὴν μεταξὺ ποιήσεως καὶ ὀρχηστικῆς ἐπικοινωνίαν: «Ὀρχηστικὴ δὲ καὶ ποιητικῇ κοινωνία πᾶσα καὶ μέθεξις ἀλλήλων ἐστί, καὶ μάλιστα μιμούμεναι περὶ τὸ τῶν ὑπορχημάτων γένος, ἐνεργὸν ἀμφότεραι τὴν διὰ τῶν σχημάτων καὶ τῶν ὀνομάτων μίμησιν ἀποτελοῦσιν».

Ἀλλά — διακόπτω πλέον ἐνταῦθα τ' ἀρχαῖα κείμενα, διὰ νὰ μὴν εἴπουν αἱ ἀναγνώστριαί μου ὅτι ἐπιδεικνύω ἀρχαιομάθειαν, ἐν οὐ δέοντι. Λυσιτελὲς πρὸς τὸν σκοπόν μας εἶνε νὰ σημειώσωμεν τώρα, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι, ὅπως οἱ παιᾶνες, οὕτω καὶ τὰ ὑπορχήματα ἀπὸ καθαρῶς θρησκευτικῶν ᾀσμάτων ἔγειναν ὁλονὲν κοσμικώτερα. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ χρῆσις τῶν ὑπορχημάτων ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλων θεῶν λατρείας. Κατόπιν συνετέθησαν ὑπορχήματα καὶ δι' ἄλλους ἢ θρησκευτικοὺς σκοπούς. Οὕτως ὁ Πίνδαρος ἐκόσμησε διὰ τοῦ φαιδροῦ τούτου εἴδους τῆς μελικῆς τοὺς αὐλικοὺς χοροὺς ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ ἡγεμόνων· ἔγραψε δὲ καὶ διὰ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ περίεργον ὑπόρχημα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἡλιακῆς τινος ἐκλείψεως. Τελευταῖος ποιητὴς ὑπορχημάτων εἶνε ὁ Πρατίνας, τοῦ ὁποίου καὶ μόνου διεσώθη ἐκτενέστερον ὑπόδειγμα τῆς ποιήσεως ταύτης ἐν τῷ ἑξῆς θαυμαστῷ ἀποσπάσματι:

Τίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χορεύματα;
τίς ὕβρις ἔμολεν ἐπὶ Διωνυσιάδου πολυπάταγα θυμέλαν;
Ἐμός, ἐμὸς ὁ Βρόμιος.
Ἐμὲ δεῖ κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν
ἀν' ὄρεα σύμενον μετὰ Ναϊάδων,
οἷά τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος.
Τὰν ἀοιδὰν κατέστασε Πιερὶς βασίλειαν· ὁ δ' αὐλὸς
ὕστερον χορευέτω· καὶ γὰρ ἐσθ' ὑπηρέτας.
Κώμῳ μόνον θυραμάχοις τε πυγμαχίαισι νέων θέλει παροίνων
ἔμμεναι στρατηλάτας.
Παῦε τὸν Φρυνίου ποικίλον πνοὰν ἔχοντα.
Φλέγε τὸν ὀλεσισιελοκάλαμον,
λαλαβαρύοπα τ' ἀμελορυθμοβάταν θ' ὑπαὶ
τρυπάνῳ δέμας πεπλασμένον.
Ἠ ἰδού· ἅδε σοι δεξιὰ
καὶ ποδὸς διαρριφά, θριαμβοδιθύραμβε
κισσοχαῖτ' ἄναξ, ἄκουε τὰν ἐμὰν Δώριον χορείαν.

Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου λειψάνου ἀρχαίας μελικῆς δύο τινὰ συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης: Πρῶτον μὲν ὅτι ὑπορχήματα ἐψάλλοντο καὶ κατὰ τὰς εἰς Διόνυσον ἑορτάς, δεύτερον δέ, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ ποίησις αὐτῶν ἐνεδύθη ἀστειότερον χαρακτῆρα. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν τὸν ἐπέβαλε βεβαίως ὁ Πρατίνας. Ἀνέπτυξεν ὅμως αὐτὸν οὗτος πρῶτος δημιουργήσας τὸ **σατυρικὸν** δρᾶμα, ἐν ᾧ τὸ ὑπόρχημα ὑπηρετεῖ πλέον ὡς ὑποτελὴς δραματικὸς ***μίμος***.

Δὲν παραξενεύομαι ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἀνυπομονῇ νὰ μάθῃ, τί ἀπέμεινε λοιπὸν μετὰ τὴν τοιαύτην τροπήν.

Ἀπέμειναν τὰ ***βαλλίσματα***.

Προφανῶς τὰ ὑπορχήματα ὅσῳ μᾶλλον ἀπεμακρύνοντο τῆς θρησκείας, τόσῳ ζωηρότερα καθίσταντο κατά τε τὰς ὑποθέσεις καὶ κατὰ τοὺς ῥυθμούς. Ἡ τροποποίησις αὕτη συνεπέφερε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μάλιστα, οἱ τὰ νότια τῆς Ἰταλίας οἰκοῦντες, ***βαλλίζω*** ἔλεγον τὸ ζωηρῶς χορεύω. (ἐκ τοῦ βάλλειν τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας) βαλλισμοὺς δὲ τοὺς χοροὺς ἐκείνους, καθ' οὓς ἐκίνουν ζωηρότερον τὰ μέλη των. Ὅτε τὰ ὑπορχήματα εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων χορῶν, μετωνομάσθησαν βαλλίσματα ἢ βαλλιστικά. Τοῦτο τοὐλάχιστον μαρτυρεῖ ὁ λατινικὸς ὅρος ballisteo σημαίνων ᾆσμα κατὰ τοὺς χοροὺς ψαλλόμενον, μάλιστα τοὺς ἐπινικίους. Τοιοῦτον ἦτο τὸ ᾆσμα τὸ ψαλὲν πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ νικήσαντος τὸν Σαρματικὸν πόλεμον:

Mille mille vivat
qui mille mille occidit,
fantum vini habet nemo
quantum fudit sanquinis· κτλ.

Τὸ βαρβαρικὸν τοῦτο βάλλισμα ἐψάλη περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, χρησιμεύει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ὡς τεκμήριον, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως διὰ τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων εἶχε μεταδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐγένοντο ἔμμεσοι αὐτοῦ διαδόται ἀνὰ τὰς λατινικὰς χώρας. Ἐν τούτοις εἰς τὴν διάδοσιν ταύτην ἀμέτοχοι δὲν ἔμειναν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες. Εἶνε δὲ λίαν ἄξιον σημειώσεως, ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ νεώτερα ἔθνη εἰσῆλθον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑαυτῶν ποιήσεως διὰ τῶν βαλλισμάτων. Πανταχοῦ εὑρίσκομεν αὐτὰ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην γνωστὴν δημοτικὴν ποίησιν. Πανταχοῦ φέρουσι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Εἶχον τὰς πράξεις τῶν θεῶν ὡς ὑποθέσεις των ἐν τῇ θρησκείᾳ. Κατέστησαν ὑποθέσεις των τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις εὐθὺς ὡς ἔγειναν ᾄσματα κοσμικά. Ἡ δραματικὴ τῶν ὑποθέσεων ἐξέλιξις ἐτήρησε πανταχοῦ τὸν ὀρχηστικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὁ χορὸς ἔμεινεν ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ***σειστὸς*** καὶ ***τιναχτός***, οἱ δὲ χορεύοντες ὑπὸ τοὺς ῥυθμοὺς τῶν βαλλισμάτων ἐξακολουθοῦσιν ἀπομιμούμενοι τὰ ὑπὸ τοῦ κειμένου λεγόμενα, εἴτε διὰ χειρονομιῶν, εἴτε διὰ φυσιογνωμικῶν κινήσεων, εἴτε καὶ διὰ μόνον τοῦ χρωματισμοῦ τῆς φωνῆς των.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΣΤΡΟΥΓΓΟΚΑΛΥΒΑΣ

— Ὀλόβολη μιὰ κερασιὰ ξερρίζωσε ὁ Θανάσης,
Τὰ περιβόλια, ὠρὲ παιδί μ', ἐπῆγες νὰ χαλάσῃς;
— Πλάνεψα ὡς τὴν Τρανταφυλλιά, γύρισα ὅλη τὴ χώρα
Ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τώρα.

— Κι ὁ πλάτανος τί τὤφταιγε τοῦ Θόδωρου, πατέρα;
Γιὰ τήρα τον ξαπλωταριὰ ἀπὸ τὸν τσάρκο ὡς πέρα,
Γιὰ ἀπόψε ὁ ἔρμος τράνευε, χόντραινε τόσα χρόνια
Στὸν ἥλιο καὶ στὰ χιόνια.

— Τὸν εὕρηκα στὴν ποταμιά, στὸν πόρο τοῦ Τζοβάρα,
Νιὸς εἶνε, ὅμως τὸν ξέρανε παράκαιρα ἡ κατάρα,
Τ' ἀστροπελέκι αὐλάκωσε τὴ μαλαχιά του φλούδα,
Τὤφαε τὴ ρίζα ἡ σούδα.

—Ἄ, νάτος κι ὁ Καρκάντζαλος, στὸν ὦμό του ἔχει πάρει
Καὶ μᾶς το φέρνει στὸ μαντρὶ χιλιόχρονο πουρνάρι,
Καλὰ τὸν λὲν Καρκάντζαλο, τί ἀσυσταγιὰ δὲν ἔχει,
Μέρα καὶ νύχτα τρέχει.

— Τάχ' ἀπὸ ποῦ τὸ κουβαλάει ὁ χριστογεννημένος;
— Δέ με φοβίζει ὁ Ζάλογγος, ἂς εἶνε χιονισμένος,
Σὰν ἀντρειωμένος τὸν πατῶ, τὰ δέντρα ὅλα τοῦ παίρνω
Καὶ στὸ μαντρὶ τὰ φέρνω.

— Ὁ Δίπλας πάλι, ὁ μορφονιός, ποῦθ' ἔρχετ' ἐδῶ κάτου;
— Ἔρχεται ἀπὸ τὰ Φλάμπουρα πῶχει συγγενικά του,
Αὐτὸς γιὰ τὰ χριστόψωμα ἐπῆγε ὀχ τὴν αὐγούλα.
— Καὶ γιὰ καμμιὰ ξανθούλα.

* *
*

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαρούδια, ρίχνε Χρῆστο,
Σ' ἔκαψ' ἐκεῖνο τὸ δαυλί, Γεροκαψάλη, σβύστο,
Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῇς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
Καὶ τί καιρὸς θὰ κάνῃ.

— Κυρ Γάκη, ξεφεγγάρωσε, καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα
Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζ' ἡ Βαλαώρα,
Κ' εἶνε μιὰ βούβαση βαθιὰ στὴ γῆ, στὰ ουράνια πάστρα
Καὶ λάμπουν πλῆθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς τὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν,
Στὸν τσάρκο κἄπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν,
Εἶνε τὰ γρέκια τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πράτα
Κομμένο ὀχ τὰ Ζερβάτα.

— Τώρα στρωθῆτε ὁλόγυρα, παιδιά, κι ἀκουρμαστῆτε·
Τοῦ κόσμου ὁ ἀφέντης ὁ Χριστός, — νὰ μή το λησμονῆτε, —
Γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιὰ ποῦ ζωντανὰ μαντρίζαν,
Τ' ἀρνιὰ τὸν χουχουλίζαν.

Μὲς ἀπὸ τότες βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
Καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος γυρνᾷ μὲς τὸ σκοτάδι
Καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε,
Ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Γιὰ δαῦτο τὴν Παραμονὴ νὰ μὴ πεινᾶν τὰ πράτα,
Νάχουν περίσσια τὴ θροφή, νἆνε ζεστά, χορτᾶτα,
Νὰ μή τα βρίσκῃ ὁ ἀφέντης μας τὰ μαῦρα παγωμένα
Καὶ νηστικὰ ἀφημένα.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτέ το, — δὲν εἶνε παραμῦθι, —
Κατόπι ὀχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὀρνίθι
Στὴ μάντρα ἕνα χριστόψωμο νὰ γλύψουν φέρτε γύρα
Γαλάρια, ἀρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τί ἐμάθαν τὸν ἀφέντη μας ὁπῶγλυφαν στὰ γέννα
Καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
Κι ἂν δέν το γλύψουν τὸ ψωμὶ τὴν ὤρ' αὐτή, βελάζουν,
Σὰ γνωστικὰ νὰ κράζουν.

* *
*

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρὰ καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
Γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιὰ ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
Τί γέρασα κ' εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί με βρίσκει,
Λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
Ὁπῶχει τὸ κορμὶ στοιχιὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
Ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾷς, νὰ μὴ γεράζῃς,
Νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζῃς.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
Παντοῦ ν' ἁπλώνῃς γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνῖλα,
Νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζᾷς, καὶ ζᾶν μαζί σου ἄνθρωποι
Σὲ πόλη ἢ βοσκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιὰ σοῦ δίνω συγγενάδι,
Νὰ σὲ φυλᾷ ἀπὸ Παγανὰ ὡς τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ,
Καὶ μὲ παλιὸ τριέτικο κρασάκι σὲ ποτίζω,
Μὲ λάδι σὲ ραντίζω.

Ἀπὸ τὴ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μή μου λείπῃς,
Τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὀχτρὸς τρανὸς τῆς λύπης,
Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βάζῃς νὰ μοῦ κρένῃς,
Γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
Σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου,
Νὰ μή σας εὕρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα!
— Νὰ ζᾷς κ' ἐσύ, πατέρα!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ε. Δ. Ροΐδου

Ὁ Ἑρρῖκος Μύργερ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὸ 1821 καὶ ἀποθανὼν τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ θυρωροῦ μετερχομένου συγχρόνως τὸν ράπτην καὶ μόλις ἀποζῶντος ἐκ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος. Εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ φρουρουμένην οἰκίαν ἔτυχε νὰ κατοικήσῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ζουῆ, διὰ τῆς προστασίας τοῦ ὁποίου κατώρθωσεν ὁ νέος Μύργερ νὰ διανύσῃ τὰς πρώτας μόνον τοῦ σχολείου τάξεις καὶ ἔπειτα νὰ εὕρῃ θέσιν γραφέως παρὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ῥωσσίας κόμητι Τολστόϊ, ἀντιγράφων τὰς περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀνταποκρίσει ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ τεσσαράκοντα καὶ ἔπειτα πεντήκοντα φράγκων. Διὰ τούτου μόνου κατώρθωσε νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατοικῶν εἰς ὑπερῷον, σπανιώτατα ἀνάπτων πῦρ τὸν χειμῶνα, τρεφόμενος μὲ τηγανητὰ γεώμηλα καὶ πλειστάκις στερούμενος καὶ τούτων.

Εἰς τὸ παγετῶδες ἐκεῖνο ὑπερῷον συνέθεσε τὰ πρῶτά του ἔργα, ἱκανὸν δηλαδὴ ἀριθμὸν στίχων μετριωτάτης ἀξίας καὶ δύο μυθιστορήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείχθη ἐξ ἀρχῆς ἔξοχος πεζογράφος. ***Αἱ σκηναὶ τοῦ Βοημικοῦ βίου*** καὶ οἱ ***Νεροπατέρες*** (Les Buveurs d' eau) εἶναι ἀριστουργήματα ἁμιλλώμενα κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους πρὸς τὰ κάλλιστα τοιαῦτα τοῦ Νοδιὲ καὶ τοῦ Μυσσέ. Ἐκ τούτων ἐκαρπώθη μὲν ποσόν τι δόξης πολὺ κατώτερον τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπαρκὲς πρὸς χορτασμὸν ποσὸν ἐπιουσίου ἄρτου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του μέχρι τῆς τοῦ θανάτου του ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν ἔπαυσεν ὁ Μύργερ νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς πενίας καὶ πλειστάκις κατὰ τῆς πείνης. Καὶ ὑπὸ ταύτης ὅμως βασανιζόμενος οὐδέποτε ἔστερξε νὰ παραδώσῃ σελίδα μὴ τελείαν εἰς τὸν τύπον. Ἔγραφε βραδύτατα καὶ ἐπληρώνετο κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον ὅπως καὶ οἱ ταχυγράφοι, οὐδόλως λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ποιοῦ τῆς ἐργασίας του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐφηρμόζετο ἀκόμη ἐν Γαλλίᾳ σύστημα ἐκτιμήσεως καὶ ἀμοιβῆς τῆς συγγραφικῆς ἐργασίας ἱκανῶς ὁμοιάζον πρὸς τὸ σήμερον ἐπικρατοῦν ἐν Ἀθήναις. Εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ πολλῶν ἐκ τῶν πρεσβυτέρων γάλλων συγγραφέων ἡ πολυγραφία, οἱ ὑπερτετρακόσιοι τόμοι τοῦ γέροντος Δουμᾶ, οἱ σχεδὸν ἰσάριθμοι τοῦ Σουλιέ, τὰ δεκάτομα μυθιστορήματα τοῦ Εὐγ. Σύη, τὰ αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Φεβάλ, τοῦ Βερθὲ καὶ τοῦ Εὐγ. Σκριβ καὶ ὁ κατακλυσμὸς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ Ῥοκαμβὸλ καὶ τοὺς κοινοὺς τύπους τοῦ Ὀνὲ καὶ τοῦ Δελπί. Εἰς τὸν Μύργερ ἀπομένει ἡ δόξα ὅτι, ἀντὶ νὰ οἰκοδομήσῃ οἰκίας ἢ τοὐλάχιστον νὰ γευματίζῃ καθ' ἑκάστην, μιμούμενος τούτους, ἐπροτίμησε νυχθημερὸν ἐργαζόμενος καὶ πλειστάκις ῥιγῶν καὶ λιμώττων νὰ καλλιτεχνήσῃ εἰς διάστημα εἴκοσι ἐτῶν τέσσαρα ἢ πέντε τομίδια, ἄξια νὰ καταταχθῶσι παραπλεύρως τῶν τοῦ Νοδιέ, τοῦ Στενδάλ, τοῦ Κουριέ, τοῦ Μεριμέου καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ἐπροτίμησαν τὸ ποιὸν τοῦ ποσοῦ καὶ τὴν τελειότητα τῆς καθημερινῆς καταλύσεως φασιανῶν καὶ καμπανίτου. Ἐκ τῶν τόμων τούτων δὲν πρωτεύουσιν ἴσως ὑπὸ καθαρῶς καλλιτεχνικὴν ἔποψιν αἱ ***Σκηναὶ τοῦ νεανικοῦ βίου***, ταύτας ὅμως ἐπροτιμήσαμεν, ἀποβλέποντες εἰς τὸν προορισμὸν τῆς ***Ἑστίας***, ὡς μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἔργου τοῦ Μύργερ διακρινομένας διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν διηνεκῆ ἀνύψωσιν τοῦ ἀναγνώστου ὑπεράνω τῆς πνιγηρᾶς πεζότητος τοῦ καθημερινοῦ βίου.

Σ. τ. Μ.

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Α'.

Ὅσα διηγούμεθα συνέβησαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ Μελοδράματος εἰσῆλθον εἰς μικρὰν αἴθουσαν τοῦ ἑστιατορίου τοῦ Φόϋ τέσσαρες κύριοι μὲ ἰσαρίθμους κυρίας κρυπτομένας ὑπὸ πολυτελέστατα δόμινα. Οἱ ἄνδρες ἔφερον ὀνόματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐκφωνούμενα καθ' ὁδὸν ἢ ἐντὸς ἀριστοκρατικῆς αἰθούσης, προξενοῦσιν εἰς πάντας ἐντύπωσιν. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἐκαλοῦντο κόμης Πεϋρασιέ, μαρκήσιος Σύλβερς καὶ κόμης Χαβδὰν-Μαλωρῆς, ὁ δὲ τρίτος Τριστᾶνος καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ οἱ τέσσαρες ἦσαν νέοι, πλούσιοι, τακτικῶς μνημονευόμενοι εἰς τὰς ἑβδομαδιαίας ἐπιθεωρήσεις τῶν ἐφημερίδων τοῦ συρμοῦ καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες νὰ εἶναι ἢ τοὐλάχιστον νὰ φαίνωνται εὐτυχεῖς. Ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἐπάγγελμα παρὰ νὰ εἶναι ὡραῖαι.

Τὸ ἐκ τῶν προτέρων συνταχθὲν ὀψολόγιον τοῦ δείπνου ἦτο ἱκανὸν νὰ κορέσῃ καὶ τοῦ ἀπαιτητικωτέρου γαστριμάργου τὰς ὀρέξεις.

Εὐθὺς ἅμα ἐκλείσθη ἡ θύρα, αἱ προσωπιδοφόροι ἀπεκάλυψαν πρόσωπα καὶ ἀναστήματα ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελέ τις κλίνει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἠπατῶντο οἱ ἀρχαῖοι περιορίσαντες εἰς τρεῖς μόνας τῶν τεσσάρων χαρίτων τὸν ἀριθμόν.

— Πρὶν ἢ καθίσωμεν εἰς τὴν τράπεζαν, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, συγχωρήσατέ με, κύριοι, νὰ προσθέσω ἓν κάθισμα εἰς αὐτήν.

— Περιμένετε κάμμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἠρώτησαν αἱ σύντροφοί του;

— Ἢ κανένα κύριον; ἐπρόσθεσαν αἱ γυναῖκες.

— Περιμένω ἕνα φίλον μου ὁ ὁποῖος ἦτο, ὅταν ἔζη, ἀληθῶς ἀξιέραστος ἄνθρωπος.

—Πῶς, ***ὅταν ἔζη***; εἶπεν ὁ Πεϋρασσιέ.

—Τί ἐννοεῖτε; ἐπρόσθεσεν ὁ Σύλβερς.

—Ἐννοῶ ὅτι ὁ φίλος μου εἶναι ἀποθαμμένος.

—Ἀποθαμμένος; ἔκραξαν ἐν χορῷ οἱ τρεῖς κύριοι.

—Ἀποθαμμένος; ἐπανέλαβον αἱ κυρίαι ἐγείρουσαι τὴν κεφαλήν.

— Τί παραμύθι εἶναι τοῦτο;

— Μάλιστα ἀποθαμμένος καὶ ἐνταφιασμένος.

— Ὡς ὁ μακαρίτης στρατηγὸς Μαλβροὺ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδίου;

— Ἀπαραλλάκτως.

— Εἰπέ μας τέλος πάντων τί θέλεις νὰ εἰπῇς. Οἱ λόγοι σου, φίλε Τριστᾶνε, εἶναι αἰνιγματώδεις ὅσον αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὀβελίσκου, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ἀκούσατε λοιπόν, κύριοι. Ὁ φίλος τὸν ὁποῖον περιμένω δὲν θὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς μιᾶς. Ἔχω λοιπὸν καιρὸν νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν του, ἡ ὁποία θὰ σᾶς φανῇ τόσον μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, καθ' ὅσον πρόκειται νὰ γνωρίσετε μετ' ὀλίγον τὸν ἥρωα αὐτῆς.

— Ἀρχίσατε, ἀρχίσατε, ἐφώναξαν πάντες, πλὴν μιᾶς γυναικός, ἥτις δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνοίξει τὸ στόμα.

— Πρὶν ἢ ἀρχίσω, νομίζω ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ φάγωμεν μέρος τοῦ δείπνου διότι «οἱ πεινασμένοι δὲν ἔχουν αὐτιά», ὡς λέγει ἡ παροιμία.

— Ὄχι, πρῶτα ἡ ἱστορία εἶπεν ὁ Χαβάν.

— Πρῶτα νὰ δειπνήσωμεν, εἶπεν ἄλλος.

— Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία, προτείνω νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα διὰ ψηφοφορίας.

— Μάλιστα, ἂς ψηφίσωμεν.

— Ὅσοι θέλουν ἀμέσως τὴν ἱστορίαν ἂς σηκωθοῦν.

— Ἠγέρθησαν μόνοι οἱ τρεῖς ἄνδρες.

— Πολὺ καλά, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, τώρα ἂς σηκωθοῦν οἱ προτιμῶντες νὰ προηγηθῇ τὸ δεῖπνον.

Ἠγέρθησαν τότε τρεῖς ἐκ τῶν γυναικῶν, αἵτινες μεγάλως ἠπόρησαν βλέπουσαι τὴν τετάρτην ἀκινητοῦσαν ἐπὶ τῆς ἕδρας της.

— Ἡ Φαννὴ ἀπέχει, παρετήρησε μία ἐξ αὐτῶν.

— Διατί;

— Διότι δὲν πεινῶ, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή.

— Διατί τότε δὲν ἐψήφισες ὑπὲρ τῆς ἱστορίας;

— Διότι δὲν εἶμαι περίεργη, ἐψιθύρισεν ἡ Φαννὴ μετ' ἀδιαφορίας.

— Τὸ ζήτημα ἐλύθη δι' ἰσοψηφίας, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἔμεινεν ἄλυτον. Διὰ νὰ εὐχαριστήσω ὅλον τὸν κόσμον προτείνω νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου εἰς τὸ τραπέζι.

— Σύμφωνοι ὅλοι.

— Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ ὄνομα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φίλου σας, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ὁ μακαρίτης φίλος μου ὠνομάζετο Οὐλρίχος Ῥούβρης.

— Οὐλρίχος Ῥούβρης! εἶπον οἱ ὁμοτράπεζοι, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέθανε πέρυσιν.

— Διὰ τοῦτο εἶπον καὶ ἐγὼ ὁ *μακαρίτης* φίλος μου.

— Λοιπὸν δὲν τὸ ἔλεγες ἀστειευόμενος; ἠρώτησεν ὁ Σύλβερς.

— Κατ' οὐδένα τρόπον, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, ἀλλ' ἀφίσατέ με νὰ διηγηθῶ, καὶ ἤρχισεν ὡς ἀκολούθως.

— «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἤτοι πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους, ὁ Οὐλρίχος Ῥούβρης, περιπεσὼν εἰς ἀνίατον μελαγχολίαν ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τῆς ζωῆς.

— Ναί, ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐγὼ ὅτι πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ Οὐλρίχος εἶχε καταντήσει νὰ ὁμοιάζῃ φάντασμα, διέκοψεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ.

— Ἀλλὰ ποῖος ἦτον ὁ λόγος τῆς τόσης του κατηφείας; ἠρώτησεν ὁ κ. Χαβάν. Ὁ Οὐλρίχος ἦτο κατὰ πάντα ἀξιοζήλευτος, νέος, εὔμορφος, πλουσιώτατος. Οὐδενὸς ἄλλου ἐστερεῖτο παρὰ μόνον εὐλόγου ἀφορμῆς ν' αὐτοχειριασθῇ.

— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον γίνονται αἱ τρέλλαι ἀδύνατον νὰ εἶναι εὔλογος, ἐψιθύρισεν ὁ κ. Σύλβερς.

— Τὸν εἴτε εὔλογον εἴτε ἄλογον λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφάσισεν ὁ Οὐρλίχος νὰ φονευθῇ ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ σᾶς εἴπω. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι ἀποφασίσας ν' ἀποθάνῃ μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Διατί εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Διότι ἡ Ἀγγλία εἶνε ἡ χώρα τῶν σπληνικῶν, οὐδεμίαν παρέχουσα ἀφορμὴν ἢ εὐκαιρίαν ν' ἀλλάξωσι γνώμην εἰς τοὺς ἀηδιάσαντας τὴν ζωήν. Ὁ φίλος μου λοιπὸν διέπλευσε τὴν Μάγχην καὶ ἀφοῦ ἔμεινε δυὸ ἡμέρας εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπεσύρθη εἰς μικρὸν χωρίον τῆς κομητείας τοῦ Σούσεξ. Ἀνακεφαλαιώσας ἐκεῖ ὅλας του τὰς ἀναμνήσεις, ὅλας του τάς τε ἡλιακὰς καὶ σκοτεινὰς ἡμέρας, κατήντησε καὶ πάλιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶχε πλέον τι νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτακτοποίησε τὰς ὑποθέσεις του, ἔλαβε πιστόλι καὶ μετέβη εἰς τοὺς ἀγροὺς ν' ἀναζητήσῃ τόπον κατάλληλον πρὸς ἀποδημίαν εἰς ἄλλον καλλίτερον κόσμον. Μετὰ περιπλάνησιν μιᾶς περίπου ὥρας, εὑρὼν τοιοῦτον προσφορώτατον ἐξήγαγε τὸ ὅπλον ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἐστήριξε τὸν ψυχρὸν σωλῆνα εἰς τὸ καῖον μέτωπόν του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, ὅτε παρετήρησεν ὅτι δὲν ἦτο μόνος, ἀλλ' ὑπῆρχεν εἰς δέκα βημάτων ἀπόστασιν καὶ ἄλλος ἐπιβάτης διὰ τὴν χώραν τῶν νεκρῶν.

Ὁ Οὐλρίχος ἔσπευσε πρὸς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, τὸν φέροντα ἤδη περὶ τὸν τράχηλον σχοινίον προσηρτημένον εἰς κλάδον δένδρου.

— Τί κάμνετε ἐκεῖ; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἑτοιμάζομαι, ὡς βλέπετε, νὰ κρεμασθῶ. Λάβετε, παρακαλῶ, τὸν κόπον νὰ μὲ βοηθήσετε ὀλίγον, διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν ἐπιτύχω καλά, μὴ ἔχων πάντα τ' ἀπαιτούμενα βοηθήματα.

— Καὶ πῶς δύναμαι νὰ σᾶς βοηθήσω;

— Ἀποσύρων τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας μου κορμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχω ἴσως τὴν δύναμιν ν' ἀπολακτίσω, ἀφοῦ κρεμασθῶ. Πλὴν τούτου σᾶς παρακαλῶ θερμῶς νὰ μὴν ἀναχωρήσετε, πρὶν βεβαιωθῆτε ὅτι εὐοδώθη ἡ ἐπιχείρησίς μου.

Ὁ Οὐλρίχος παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὸν διαλεγόμενον περὶ τοῦ προσεχοῦς θανάτου του μετὰ τοσαύτης ψυχραιμίας. Οὗτος ἐφαίνετο ἔχων ἡλικίαν μεταξὺ τῶν εἰκοσιοκτὼ καὶ τριάκοντα ἐτῶν, ἡ δὲ φυσιογνωμία του, τὰ ἐνδύματα καὶ ἡ συμπεριφορὰ ἀπεδείκνυον αὐτὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν.

— Εἶμαι προθυμότατος, ἀπεκρίθη, νὰ σᾶς προσφέρω τὴν ἐκδούλευσιν τὴν ὁποίαν μὲ ζητεῖτε. Πρὸ τούτου ὅμως τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ εἴπητε διατί θέλετε ν' ἀποθάνετε τόσον νέος; Τὴν περιέργειάν μου δύνασθε νὰ εὐχαριστήσετε χωρὶς φόβον ἀκριτομυθίας ἐκ μέρους μου, διὰ τὸν λόγον ὅτι σκοπεύω καὶ ἐγὼ νὰ φονευθῶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὡραίου ἐκείνου δένδρου. Καὶ ταῦτα λέγων ἐδείκνυε τὸ ὅπλον του.

— Βλέπω ὅτι ἑτοιμάζεσθε νὰ σπάσετε τὴν κεφαλήν σας. Ἐγὼ προτιμῶ τὸ σχοινίον ὡς συμφωνότερον πρὸς τὰς ἐθνικάς μου παραδόσεις.

— Μήπως πράττετε τοῦτο ἐξ ἐρωτικῆς ἀπελπισίας; ἐπέμεινεν ἐρωτῶν ὁ Οὐλρίχος.

— Ὄχι, δὲν εἶμαι ἐρωτευμένος.

— Μήπως εὑρίσκεσθε εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας;

— Ἀπ' ἐναντίας, εἶμαι ἑκατομμυριοῦχος.

— Ἐνδέχεται τότε νὰ προέρχεται ἡ ἀπελπισία σας ἐκ τοῦ ναυαγίου φιλοδόξου τινὸς σχεδίου.

— Δὲν εἶμαι καθόλου φιλόδοξος.

— Τότε δὲν μένει ἄλλη ὑπόθεσις παρ' ὅτι ἡ πλῆξις, ἡ σπληνοπάθεια . . .

— Καὶ πάλιν ἀπατᾶσθε, ἤμην εὐτυχέστατος καὶ μάλιστα εὐθυμότατος.

— Τότε δὲν βλέπω . . .

— Ἀφοῦ τόσην ἔχετε περιέργειαν νὰ μάθετε τὸν λόγον τῆς προσεχοῦς αὐτοχειρίας μου, δύναμαι νὰ σᾶς τὸν ἐκθέσω δι' ὀλίγων λέξεων: δειπνῶν μετά τινων φίλων μου ἐστοιχημάτισα μὲ ἕνα τούτων ὅτι θ' ἀποθάνω πρὶν παρέλθωσι δύο ἔτη. Τὸ ποσὸν τοῦ στοιχήματος εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἡ περιέργεια τὴν ὁποίαν διήγειρε μεγάλη. Ἀλλ' ἡ τύχη, ὁ θάνατος θέλω νὰ εἴπω, δὲν μ' ἐβοήθησεν, ὥστε ἂν δὲν αὐτοχειριασθῶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας χάνω τὸ στοίχημά μου, καὶ δὲν θέλω νὰ τὸ χάσω.

Ὁ Οὐλρίχος ἔμεινεν ἐμβρόντητος ἐκ τῆς ἐκπλήξεως.

— Ἀφοῦ ηὐχαρίστησα τὴν περιέργειάν σας, ἐπιτρέψατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τὴν ὑπόσχεσίν σας, ἐπρόσθεσεν ὁ ἄγγλος ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ζώνων καὶ πάλιν τὸν τράχηλόν του διὰ τοῦ σχοινίου.

— Συγχωρήσατέ με, κύριε, εἶπεν ὁ Οὐλρίχος, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ἔχω τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος.

— Διατί ἤλθετε τότε νὰ μὲ διακόψετε; ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος μετά τινος θυμοῦ. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ χάνω ἂν θέλω νὰ κερδίσω τὸ στοίχημά μου. Ταῦτα εἰπὼν καὶ πεισθεὶς ὅτι οὐδὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ τοῦ Οὐλρίχου, ἀπώθησε δι' ἰσχυροῦ λακτίσματος τὸν κορμὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο καὶ ἔμεινε μετέωρος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Ἡ ἀγωνία ἤρχισεν ἀμέσως, ἀλλ' ὁ Οὐλρίχος μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὸ φρικῶδες τοῦτο θέαμα, ἀπεσύρθη εἰς πλησιόχωρον ἀγρόν.

Ἐπιστρέψας μετὰ μίαν περίπου ὥραν εἰς τὴν αὐτοσχέδιον ἀγχόνην εὗρε τὸν Ἄγγλον μεταβληθέντα ἤδη εἰς τέλειον καὶ πολὺ ἄσχημον πτῶμα. Ἡ θέα αὐτοῦ τοσαύτην τοῦ ἐπροξένησεν ἀηδίαν, ὥστε ἔφρισσεν ἀναλογιζόμενος ὅτι τὴν αὐτὴν θὰ ἐπροξένει καὶ τὸ ἰδικόν του λείψανον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θεατάς. Ἡ ἀμηχανία του ὅμως ἦτο μεγάλη, διότι εἶχε γράψει τὴν προτεραίαν εἰς στενὸν φίλον του ὅτι θὰ εἶναι ἤδη νεκρὸς κατὰ τὴν ἀποσφράγισιν τῆς ἐπιστολῆς του. Ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου μετάνοια αὐτοῦ θὰ ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς ἀσυγχώρητος ἀνανδρία, καὶ ἡ θέσις του θὰ ἦτο ἐξίσου γελοία ὅσον καὶ ἡ τῶν ἡρώων ἀναιμάκτου μονομαχίας.

Ἐνῷ ἐσκέπτετο ταῦτα, παρετήρησε πεσὸν κατὰ γῆς τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ἀπαγχονισθέντος Ἄγγλου. Ἀνοίξας αὐτὸ εὗρε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χαρτίων νεωστὶ ἐκδοθὲν διαβατήριον φέρον τὸ ὄνομα Σὶρ Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Τὸ εὕρημα τοῦτο ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὰ ἔγγραφα τοῦ μακαρίτου, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ ταῦτα ἐντὸς τοῦ χαρτοφυλακίου διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ διαβατηρίου καί τινων ἐπιστολῶν του καὶ ἐπισκεπτηρίων.

Χάρις εἰς τὸ ἄξιον τοῦ Πολυαίνου στρατήγημα τοῦτο ὁ Οὐλρίχος ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς νεκρός. Ἡ ἀγγελθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων αὐτοχειρία του μετεφράσθη εἰς πάσας τὰς γαλλικάς. Ὁ Οὐλρίχος οὐδένα ἔχων γνώριμον εἰς Ἀγγλίαν ἠξιώθη νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκφοράν, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀπεδήμησεν εἰς τὸ Μεξικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Ἐπιστρέψας ἤδη εἰς Λονδῖνον πρὸ ἓξ ἑβδομάδων, μ' ἔγραψεν ἐκεῖθεν ὅσα εἶχα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διηγηθῶ.

— Ταῦτα εἶνε ἀληθῶς παράδοξα, εἶπεν ὁ Χαβάν. Δύσκολος ὅμως θὰ εἶνε ἡ θέσις τοῦ Οὐλρίχου Ῥούβρης εἰς Παρισίους. Θ' ἀναλάβῃ ἆρα τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ θ' ἀπομείνῃ Ἀρθοῦρος Σίδνεϋς;

— Πιστεύω ὅτι θ' ἀλλάξῃ ὄνομα, ἀπεκρίθη ὁ Τριστᾶνος.

— Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη, παρετήρησεν ὁ κόμης Χαβάν, ὀλίγον θὰ τὸν ὠφελήσῃ, ἀφοῦ θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μετ' ὀλίγον ὅλοι οἱ παλαιοί του γνώριμοι.

— Ὁ Οὐλρίχος δὲν θὰ πηγαίνῃ εἰς τὰς συναναστροφὰς ὅπου συχνάζουσιν οὗτοι. Ἔχει σκοπὸν νὰ ἀποφεύγῃ τὸν καλούμενον μεγάλον κόσμον.

— Καὶ ἔχει ἴσως ἄδικον, εἶπεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐνδέχεται νὰ προκαλέσῃ ἡ παρουσία του ἔκπληξίν τινα καὶ ψιθυρισμούς, ἀλλὰ «κάθε θαῦμα τρεῖς ἡμέρες καὶ τὸ παραθαῦμα πέντε». Πιστεύω μάλιστα ὅτι ἡ νεκρανάστασις αὐτοῦ θ' ἀρέσῃ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ πολλὰς θὰ κάμῃ ὁ βρυκόλαξ κατακτήσεις.

— Ὁ Οὐλρίχος, κύριοι, εἶπε μετὰ σοβαρότητος ὁ Τριστᾶνος, θ' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον.

— Διατί; ἠρώτησαν οἱ τρεῖς νέοι.

— Διατί; εἶπεν ἀπροσδοκήτως παρεμβαίνουσα ἡ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἄλαλος Φαννὴ ἀφοῦ ἀπεδίωξε διὰ τῶν λεπτῶν δακτύλων της τοὺς καταπεσόντας ἐπὶ τοῦ προσώπου της χρυσοῦς βοστρύχους—διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Οὐλρίχος εὑρίσκεται χωρὶς λεπτόν.

—Χωρὶς λεπτόν! ἔκραξαν πάντες ἀποροῦντες.

—Βεβαίως, ἐξηκολούθησεν ἡ Φαννή. Ἀληθὲς ἴσως εἶναι ὅτι δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐθεωρήθη ὡς ἀποθανών. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλλον συγγενῆ πλὴν τοῦ θείου του ἱππότου Δὲ Νέϊλ, ὅλη ἡ περιουσία του ἐκληρονομήθη ὑπὸ τούτου.

— Οὗτος ὅμως θ' ἀναγκασθῇ νὰ τὴν ἀποδώσῃ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιέ.

— Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀπεκρίθη ἡ ξανθὴ Φαννὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Δὲ Νεὶλ εἶναι σήμερον πτωχότερος τῶν ὑποτρόφων τοῦ Πτωχοκομείου.

— Ἀστειεύεσαι; εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν, ἢ λησμονεῖς ὅτι ὁ γέρων Δὲ Νεὶλ, ὁ ἱκανὸς νὰ δώσῃ μαθήματα φειδωλίας καὶ εἰς τὸν φιλάργυρον τοῦ Μολιέρου, εἶχεν ἰδικά του εἴκοσι τοὐλάχιστον χιλιάδας φράγκα εἰσόδημα. Ἔκτοτε ἐκληρονόμησε τὸν ἀνεψιόν του, ἔχοντα εἰσόδημα πεντήκοντα χιλιάδων, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ φορῇ ἐμβαλωμένα ὑποδήματα, ὥστε εἶναι σήμερον δὶς ἢ τρὶς ἑκατομμυριοῦχος.

— Καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω μετὰ πάσης βεβαιότητος, ἐπέμεινεν ἡ Φαννή, ὅτι δὲν ἀπομένει εἰς τὸν κ. Δὲ Νεὶλ οὔτε λεπτόν.

— Μήπως εἶχε κανὲν μυστικὸν πάθος αὐτὸ τὸ γερόντιον; ἠρώτησεν ὁ Χαβάν.

— Ἦτο φίλος τῆς κυρίας Βιλρέη, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή, καὶ ἡ κυρία αὕτη, σᾶς τὸ λέγω ἀφοῦ δὲν τὸ ἠξεύρετε, εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς φίλους της νὰ τοποθετῶσι τὰ κεφάλαια των εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ συζύγου της.

— Τὸ ἠξεύρω. Ἀλλ' ὁ τραπεζιτικὸς οἶκος τοῦ Βιλρέη εἶναι ἐκ τῶν στερεωτάτων.

— Ἡ τράπεζα τοῦ Βιλρέη ἔχασε δεκαεπτὰ ἑκατομμύρια εἰς τὸ χρηματιστήριον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκκαθάρισιν, εἶπεν ἡ Φαννή. Ἂν ἔχετε καταθέσει χρήματα εἰς αὐτήν, σᾶς συμβουλεύω νὰ βάλετε μαύρην σκέπην εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν σας. Ὁ κ. Βιλρέης ἐδραπέτευσε.

— Καὶ τὸν ἐλυπήθης βεβαίως πολύ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιὲ μετὰ μειδιάματος ἰσοδυναμοῦντος μὲ ὑπαινιγμόν.

— Ἐλυπήθην τὰς ἑβδομήντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας εἶχα εἰς τὸ κατάστημά του, καὶ διὰ τοῦτο μὲ βλέπετε ἀπόψε χωρὶς διάθεσιν. Τοῦτο θὰ μὲ διδάξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μου νὰ κάμνω οἰκονομίας, ἐπρόσθεσεν ἡ Φαννὴ πενθίμως μειδιῶσα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὑπηρέτης τοῦ ξενοδοχείου ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Τριστᾶνον ὅτι κύριός τις τὸν ἐζήτει.

— Ὁ Οὐλρίχος βεβαίως, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος. Στρεφόμενος ἔπειτα πρὸς τὴν Φαννὴν ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον της—«Ἀπατᾶσθε, κυρία μου, ὁ Οὐλρίχος δὲν ἔχασε τὴν περιουσίαν του.

— Τοῦτο μοῦ εἶναι πολὺ ἀδιάφορον, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Βάλετε, παρακαλῶ. διὰ μίαν στιγμὴν τὴν προσωπίδα σας, ἐξηκολούθησεν ὁ Τριστᾶνος.

— Διατί; ἠρώτησεν ἡ Φαννή, θεωρήσασα ἐν τούτοις πρέπον νὰ ὑπακούσῃ.

— Διότι ἐνδέχεται ν' ἀνακτήσετε τὰς ἑβδομήντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας ἐχάσετε.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπομνημονεύματα τῆς Ὑπουργίας Σπυρίδωνος Πήλικα, καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ὀθωνείῳ Πανεπιστημίῳ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Πήλικα Δ. Ν. δικηγόρου. Ἐν Ἀθήναις. 1893. Σχ. 8ον. Σελίδες 238. (Μετὰ εἰκόνος τοῦ Σπυρ. Πήλικα).

Θὰ ἦτο μέγιστον καὶ πολύτιμον κέρδος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἂν οἱ κατὰ καιροὺς διοικήσαντες αὐτήν, ὡς ὑπουργοὶ ἢ ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας διοικήσεως κατέγραφον ἀπομνημονεύματα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου καὶ τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν μεθ' ὧν ἔδρασαν ἐν τῇ διαπράξει τῶν κοινῶν καὶ εἰργάσθησαν. Θὰ εἴχομεν οὕτω συνεχῆ χρονογραφικὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀφ' ἧς ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της, καὶ τὰ πορίσματα τῆς πείρας καὶ τῶν σκέψεων τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ ὁποῖα πάντοτε εἶνε πολύτιμος ὑποθήκη καὶ δίδαγμα τῆς γενεᾶς τοῦ μέλλοντος. Ἴσως

Σπυρίδων Πήλικας

δὲ θὰ εἴχομεν καὶ τὸ κέρδος τοῦ νὰ εἶνε αἱ καθ' ἑκάστην ἐκφερόμεναι μεμψιμοιρίαι κατὰ τοῦ παρόντος ὀλιγώτερον τραχεῖαι, διότι θὰ ὑπῆρχεν ἁπτὴ σύγκρισις τούτου μετὰ τοῦ παρελθόντος. Ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν εἶνε ἀρκοῦσα πρὸς σύγκρισιν, διότι αὕτη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν διαδιδομένη ἀποβάλλει μέγα μέρος τῆς πραγματικῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἀποτριβομένης ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ παριστᾷ συνήθως τὸ παρελθὸν ὑπὸ ὄψιν φαεινοτέραν, ἥτις δὲν εἶνε πάντοτε ἡ πραγματική.

Ἡ Ἑλλὰς μόνη τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν στερεῖται ἱστορίας καὶ χρονογραφίας τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος μέχρι σήμερον. Δοκίμιά τινα γραφέντα ἐσχάτως, ἔχοντα πηγὰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν Βουλῶν στεροῦνται τῆς ἀξίας καὶ αὐτῶν τῶν δοκιμίων. Οἱ συρραφεῖς τούτων ἐπεχείρησαν ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των, καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ὑπομονῆς καὶ μελέτης πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἱστορικοῦ μνημείου ἀξίου τοῦ ὀνόματος τούτου.

Παραλείποντες ἐνταῦθα τοὺς λόγους δι' οὓς στερούμεθα ὑπομνηματογράφων, καὶ ἄλλων ἱστορικῶν συγγραφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν· διότι ἄπειρα εἶνε τὰ ὑπομνήματα, τὰ γραφέντα ὑπὸ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος των ἀποκαταστάσεως. Οἱ μακροὶ αὐτῶν ἀγῶνες κατὰ ξένης πανισχύρου κυριαρχίας ἐμόρφωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἄνδρας ἀκραδάντου πολιτικῆς ἀρετῆς, συνέσεως, εὐθύτητος καὶ ἀξιοπρεπείας, ἔχοντας τὸ θάρρος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν καλάμου τὰς πράξεις των καὶ τοὺς λόγους των.

Περὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Πήλικα ἅπας σχεδὸν ὁ τύπος τῆς πρωτευούσης ἐνησχολήθη, καὶ ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν. Ἴσως δὲ περὶ οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου ἐγράφησαν τόσαι ἀντίθετοι κρίσεις ὅσαι περὶ τούτου. Ἦτο δὲ τοῦτο φυσικόν· διότι ὁ χαρακτηρισμός, ὃν ἔδωσεν ὁ συγγραφεὺς εἴς τινα τῶν προσώπων μεθ' ὧν συνειργάσθη, καὶ τὰ ὁποῖα φέρει ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἐκρίθη οὐχὶ ὁ ἀληθὴς ὑπὸ τῶν διαφερομένων ἐπιζώντων ἀπογόνων αὐτῶν. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ αἱ ἀντίθετοι αὗται κρίσεις ἀποβαίνουσιν ὠφέλιμοι εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος.

Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα φέρουσιν ἐντελῶς προσωπικὸν χαρακτῆρα. «Δὲν εἶνε», γράφει ὁ Πήλικας «ἡ παροῦσα ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διήγησις, ἀλλ' ἓν μόνον μέρος τῆς ὅλης εἰκόνος, ὅσον μὲ ἀποβλέπει καὶ ὅσον γνωρίζω». Ἀναφέρονται δὲ εἰς χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 28 Αὐγούστου 1853 μέχρι τῆς 16 Μαΐου 1854.

Ὁ Πήλικας κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1835 μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν νομικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῇ φιλελευθέρᾳ Ἑλβετίᾳ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου τῷ 1837 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, μὴ ἐπιδιώξας ἕνεκα τῶν κλίσεων αὐτοῦ τὸ πολιτικὸν στάδιον. Δὲν ἠρέσκετο εἰς τὴν πολιτικήν, ὡς ῥητῶς ἀναφέρει, ἀλλ' εἰς τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην καὶ τὴν διδασκαλίαν. Τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὰ τρία κόμματα ἅτινα διήρουν τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὑπὸ τοιούτων δὲ ἰδεῶν ἐμφορούμενος, ἑκὼν ἄκων ὑπείκων εἰς τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, μὴ εὑρίσκοντος, ὡς ἔλεγε, κατάλληλον πρόσωπον διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης, ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἔχων συναδέλφους ἄνδρας μετὰ τῶν ὁποίων οὐδαμῶς συνεβιβάζετο, πρεσβεύων ἄλλας θεωρίας περὶ συστημάτων διοικήσεως καὶ κυβερνήσεως, ὀρθὰς μέν, ἀλλ' ἀνεφαρμόστους τότε. Ῥητῶς δὲ ὁμολογεῖ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, ὄχι βέβαια διὰ κακίαν ἔμφυτον εἰς αὐτὴν καὶ ἐπομένως ἀδιόρθωτον, δὲν περιέχει τὰ στοιχεῖα πρὸς σχηματισμὸν μιᾶς καλῆς Κυβερνήσεως». Ὁ Πήλικας δὲν ἦτο προωρισμένος νὰ δράσῃ ὡς πολιτικὸς ἀνήρ, ἦτο ἄνθρωπος τῆς θεωρίας, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀμαλία εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡμέραν τινά, καὶ τὸ ἀναγράφει ὁ ἴδιος, ὅτι δὲν εἶχε πρακτικὸν νοῦν. Ἐὰν δὲ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἀλήθειαν μεγάλου συγγραφέως ὅτι τὸ ὕφος τοῦ λόγου δεικνύει τὸν ἄνθρωπον, ὁ Πήλικας ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων του καταφαίνεται ὅτι ἦτο ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ἐφοβεῖτο εἰς πᾶσαν του πρᾶξιν τὴν εὐθύνην καὶ τὴν κατάκρισιν. Ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῶν γνωμῶν του ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐπέφερεν εἰς αὐτὸν ἠθικὴν διατάραξιν καὶ ἀϋπνίας, περὶ ὧν συχνὰ κάμνει λόγον. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος οὔτε ἐμπρὸς νὰ βαδίσῃ οὔτε ὀπίσω. Δὲν εἶχε τὸ σθένος τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς τοῦ γνωρίζοντος νὰ προτείνῃ τὸ ὄ χ ι.

Τούτου ἕνεκα τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὧν δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν περικοπάς, διότι ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον συνεχές, περιορίζονται εἰς ἀπεικόνισιν τῶν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ τελεσθέντων, οὐδόλως ἐξερχόμενα τῆς ὑπουργικῆς οὕτως εἰπεῖν τυπικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας. Διαλαμβάνουσι δὲ κυρίως περὶ δύο μεγάλων πολιτικῶν γεγονότων, ἐν ἄλλοις μικροτέροις, περὶ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ τῆς γνωστῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τῆς Καλαμπάκας. Περὶ ταύτης δὲ ἐλάχιστα μανθάνομεν· οὐδὲ ἐγνώριζεν ἴσως ὁ Π. καὶ οἱ λοιποὶ συνυπουργοί του περὶ τῶν ὄπισθεν τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐργατῶν τοῦ κινήματος τούτου, τὸ ὁποῖον οἱ ἡμίσεις τῶν ὑπουργῶν ὑπεστήριζον ἔχοντες καὶ τὸν Βασιλέα Ὄθωνα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ἄλλοι δὲ κατέκρινον ὡς ἐπιζήμιον εἰς τὴν χώραν ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ παραιτηθῶσιν.

Οὐχ ἧττον μὲ ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῆς σπουδαίας ἱστορικῆς ἀξίας τῶν ἀπομνημονευμάτων, ἀποτελοῦσι ταῦτα ζωηροτάτην εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τεχνηέντως γεγραμμένην καὶ ἐναργῆ ὑπὸ τεχνικοῦ καλάμου ἐντίμου ἀνδρός. Αἱ παραστάσεις τῶν γεγονότων καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν προσώπων ὡς ἐν δράματι ἀπεικονίζονται, πολλῶν οὐχὶ εὐφήμως. Ἐξεικονίζονται δὲ πιστῶς τὰ πολιτικὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ κατάστασις κυβερνήσεως ἄνευ πολιτικῆς ἑνότητος, ἑκάστου τῶν ὑπουργῶν αὐτοβούλως οὕτως εἰπεῖν ἐνεργοῦντος, ἐξ οὗ προέκυπτον περίεργα κωμικὰ ἐπεισόδια, ἡ ἀνάμιξις τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, εἰς βαθμὸν ὥστε ὑπέβαλλον αὐτοὶ καὶ τὰ σχέδια τῶν διακοινώσεων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς αὐτούς. Δραματικῶς δὲ ὑποτυποῖ ὁ Πήλικας τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων ἰδίως τῶν συνυπουργῶν του, τὰς ἰδιοτελεῖς αὐτῶν σκέψεις ἀπέναντι πολυτίμων τῆς πατρίδος συμφερόντων.

Ἡ ἀνάγνωσις ἡ προσεκτικὴ τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων ἀνὰ πᾶσαν αὐτῶν σελίδα φέρει ἀνεπαισθήτως, ἀλλὰ φυσικῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τὴν σύγκρισιν τῶν πολιτικῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ τόπου πρὸς τὴν σημερινήν, καὶ προκαλεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη, ἥτις ἐπηκολούθησε καὶ μετὰ τὸ 1854, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ φέρῃ μοιραίως τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862, ἥτις ὁμολογουμένως ὑπῆρξε σωτήριος ὠθήσασα τὸ ἔθνος εἰς ἀληθῆ πρόοδον. Ἂν δ' ἔκτοτε ἐπηκολούθησαν δεινὰ ἄλλα, ἂν ἐπῆλθον κακοδαιμονίαι καὶ ἡμέραι πονηραί, τὸ ἔθνος ἐννόμως διὰ τῶν ἐλευθεριῶν ἃς ἀπέκτησε, καὶ διὰ τοῦ ἀσκουμένου ἐλέγχου ἐν τῇ Βουλῇ καὶ διὰ τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τύπου ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν θεραπείαν.

Α. Μ.

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Ψὲς βράδυ πρὸς τὸ ἡλιόγερμα σὲ φονικὸ καρτέρι
Ἄνθρωπο ξάπλωσε νεκρὸν ἑνὸς ἀνθρώπου χέρι.
Διάβαινα ἐκεῖθε κ' ἔφριξα· τὴ νύχτα στὸ κρεβάτι
Παράδερνα ὡς τὴ χαραυγὴ χωρὶς νὰ κλείσω μάτι,
Κι ὁ νοῦς μου γύρους ἔφερνε, πουλάκι ξαφνισμένο,
Ἀπὸ τὸ μαῦρο το φονιᾶ στὸ μαῦρο σκοτωμένο.

Κ' ἔβλεπα στῆς ἀγρύπνιας μου τὴν πύρινη ἀγωνία
Τὸ ψυχομάχημα τοῦ ἑνὸς καὶ τ' ἄλλου τὴ μανία,
Καὶ σάμπως νάημουν καὶ τῶν δυὸ παράξενο ζευγάρι,
Σὰ νὰ κρατοῦσα κι ἀπ' τἀρνὶ κι ἀπὸ τὸ μακελλάρη,
Δὲν ἔκλαια μόνο τάμοιρα τοῦ σκοτωμένου χρόνια.
Ἔνοιωθα καὶ γιὰ τὸ φονιᾶ μιὰν ἄλλη ψυχοπόνια.

Ἐτοῦτος ὁ παλιόκοσμος βρέχεται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τρέφεται μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸ δάκρυ.
Μαζὶ δημίους καὶ θύματα, κορυδαλοὺς καὶ φίδια,
Μιὰν ἁλυσίδα μᾶς κρατεῖ στὴ φυλακὴ τὴν ἴδια,
Καὶ μιὰν ἀκοῦμε δύναμη, μιὰ προσταγὴ μεγάλη,
Ποῦ κράζει νὰ χτυποῦν αὐτοί, κράζει νὰ πέφτουν ἄλλοι.

Ὁ ἄνθρωπος, καλὸς κακός, ὅπου τὸν βγάλη ὁ δρόμος,
Τὸ κρῖμα κι ἂν φορτώνεται, δὲ φταίει ἐκεῖνος ὅμως.
Ἐκεῖνος φταίει ποῦ ξαφνικὰ μᾶς ἔρριξ' ἐδῶ κάτου,
Ὅπως κι ἂν θέλης πές το ἐσὺ τὸ φοβερὸ ὄνομά του,
Ἰεχωβᾶ, Δία, Βισνοῦ, Βάαλ, Ἀλλάχ, Μεσσία·
Ἂς εἶνε ὅ,τ' εἶνε: Ὕλη, Νοῦς, Πᾶν, Μοῖρα, Θεός, Αἰτία!

Σὲ κάποιο ἀστέρι ἂν βρίσκεται μιὰ θεία Δικαιοσύνη
Κι ἂν βλέπη,—ὄχι τὰ πλάσματα, τόν Πλάστη αὐτὴ θὰ κρίνη.

Κι ἂν κάπου, σὲ ἀβασίλευτο φῶς ἄφραστης ἡμέρας,
Μᾶς καρτερῇ ὁ πανάγαθος τοῦ Εὐαγγελίου Πατέρας,
Ὅλους, δημίους ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ θύματ' ἀπ' τὴν ἄλλη,
Θὰ σφίξη σὰν ἀθῶα παιδιὰ στὴν ἄναρχην ἀγκάλη,
Σὰ νὰ ζητάῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὰ θύματά του,
Γιατί τὰ πῆρε ἀστόχαστα καὶ τἄρριξ' ἐδῶ κάτου!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ κ. Γάζου ὠνειροπόλει διὰ τὸν υἱόν της Μενέξενον προῖκα πολλῶν χιλιάδων λιρῶν· κόρην ὡραίαν, εὐπειθῆ πρὸς τὴν μέλλουσαν πενθεράν της καὶ ὀλίγον βλᾶκα, διὰ νὰ εἶνε ὑποχείριος.

Ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ χαριεντίζεται μὲ νέαν γείτονα, ἐλάμβανε στάσιν πολὺ σοβαρὰν καὶ ἔλεγεν ἀξιοπρεπῶς:

— Μενέξενε, παιδί μου, δὲν πιστεύω βέβαια μὲ τὰ σωστά σου ν' ἀποφάσισες ν' ἀγαπήσης αὐτὸ τὸ κορίτσι. Ἐσὺ εἶσαι τὸ ἀκριβό μου τὸ παιδὶ καὶ ξεύρεις τὰς ἀρχάς μου. Ἕνας νέος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διασκεδάζη μὲ ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ν' ἀγαπήση ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ πάρη.

Ἔπειτα δὲν πιστεύω νὰ εἶσαι τόσῳ βλάκας, γιὰ νὰ πάρης κορίτσι χωρὶς παράδες. Ἄλλοι ποῦ οὔτε τὴς χάρες σου ἔχουν, οὔτε τὴ θέση τὴ δική σου, παίρνουν χιλιάδες.

Ὁ Μενέξενος τὰ ἤκουε αὐτὰ καὶ ἐφούσκονε σὰν ἰνδιάνος ἀπὸ περηφάνια καὶ ἐξηκολούθει τὸ κατακτητικὸν ἔργον του διασκεδάζων μὲ ὅλα τὰ κορίτσια τῆς γειτονιᾶς.

Ὅταν δὲ ἐπήγαινε νὰ κοιμηθῇ, ὑπερήφανος ἐκ τῶν θριάμβων του, ὠνειροπόλει τὴν ὡραίαν κληρονόμον, τὴν ὁποίαν ἡ φιλόστοργος μήτηρ του ὑπέσχετο.

* *
*

Ἡ κ. Γάζου εἶχε διαφορετικὰς ἰδέας διὰ τὴν θυγατέρα της Τασοῦλαν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὡραιοτέρα καὶ μικροτέρα κόρη τῆς συνοικίας (κατὰ τὴν γνώμην τῆς μητρός της).

— Ποιὸς τρελλὸς θὰ διῇ τὴν Τασοῦλα καὶ θὰ γυρέψη χρήματα! ἔλεγε καὶ ἐμετροῦσε τὰς χάριτας τῆς Τασούλας· ἦτο βεβαιοτάτη, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ διέπραττε τὸ ἔγκλημα νὰ ζητήση ἀπὸ τὴν Τασοῦλαν χρήματα.

Μίαν ἡμέραν ἦλθεν εἷς φίλος τοῦ Μενεξένου, πλούσιος κληρονόμος ἀπὸ τὴν Βλαχίαν καὶ ἡ κ. Γάζου τὸν ἐφιλοξένησε μητρικώτατα καὶ ἐβίασε τὴν Τασοῦλαν νὰ παίξη πιάνο.

Ὁ Βλάχος ἔφυγε ἐνθουσιασμένος ἀφοῦ ἔθλιψε πολὺ ζωηρῶς τὰς χεῖρας τῆς κ. Γάζου, ἡ ὁποία συνεκινήθη.

Ἀμέσως προσεκλήθη ὁ ἀνδράδελφος τῆς κ. Γάζου, διὰ νὰ γείνη σύσκεψις, πῶς ὁ κληρονόμος νὰ μὴ ἐπιστρέψη εἰς τὴν πατρίδα του ἀδέσμευτος.

Διημείφθησαν ποικίλα σχέδια, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη, νὰ τὸν φιλοξενήσωσι δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχήν, ὅπου ἀπὸ μηνὸς ἔμενον.

Ἡ Τασοῦλα, ἕνα ὠχρόξανθο καχεκτικὸ κορίτσι, τὸ ὁποῖον ὑπέφερε καὶ ἀπὸ αἱμοπτυσίας, ἦτο πάντοτε μελαγχολικὴ καὶ ἔφριττε καὶ ἐρρίγει ἅμα ἤκουε νεκρώσιμον ψαλμὸν ἢ ἅμα ἐμύριζε λιβάνι.

Πάντοτε ὑπὸ δίαιταν, πίπτουσα ἀσθενὴς ἅμα ἔτρεχε λιγάκι περισσότερον, ἔχανε καὶ αὐτὴν τὴν ζωηρότητα τῆς ἡλικίας της καὶ διήρχετο ὥρας ὁλοκλήρους, βλέπουσα τὴν λευκοκύανον λεκάνην τῆς Προποντίδος ἢ ἀκούουσα τὴν ἀηδόνα νὰ ψάλλη.

Μέσα εἰς τὸν σύρτην τοῦ γραφείου της, θὰ εὕρισκε κανεὶς τετράδια πλήρη στίχων ἐμπνευσμένων. Ἔψαλλε τὸν θεὸν καὶ τὴν φύσιν ἡ ποιητικὴ κόρη καὶ ἐνίοτε παρεπονεῖτο, διότι εἰς αὐτὴν ὁ καλὸς θεὸς τόσῳ φειδωλὸς ἐφάνη.

Εἰς κανένα δὲν τοὺς ἀνεγίνωσκε· διότι ἡ κ. Γάζου ἦτο αὐστηρὰ μητέρα καὶ δὲν ἤθελε ἡ κόρη της νὰ καταγίνεται εἰς τόσῳ μπόσικα πράγματα, ἐνῷ μποροῦσε πολὺ καλά, αὐτὸν τὸν χαμένο καιρό, νὰ τὸν χρησιμοποιήση κεντῶσα ἢ ράπτουσα διὰ τὴν προῖκά της. Ὁ δὲ Μενέξενος ἀπεφάνθη πολλάκις ὅτι «ὕστερα ἀφοῦ γραφτήκανε τόσῳ ὡραῖα πράγματα, ἤτανε περιττὸ νὰ κάθουνται καὶ οἱ σημερινοὶ νὰ μουντζουρώνουν τὸ χαρτί».

Μίαν ἡμέραν, ἐτόλμησε νὰ μεσιτεύση πρὸς τὴν μητέρα της, διὰ μίαν φίλην της, ἡ ὁποία ἐλάτρευε τὸν Μενέξενον. Ἡ κόρη, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ἐταράχθη ἀπὸ κλονισμὸν τοιούτου πάθους, ἔβλεπε τὰ πικρὰ δάκρυα καὶ τὴν σαλευομένην ὑγείαν τῆς φίλης της καὶ συνεκινεῖτο. Ἄλλως τε ἐγνώριζε, πόσον ὁ ἀδελφός της ἐφάνη ἔνοχος καὶ ἐπίμονος δι' αὐτὸ τὸ πτωχὸ κορίτσι καὶ ἦτο τόσῳ εὐαίσθητος, ὥστε τὴν ἔτυπτεν ἡ συνείδησις, διὰ τὰ ἀτοπήματα τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἡ κ. Γάζου ἀνεπήδησε μὲ κόμην ἀνωρθωμένην καὶ ἔρριψε φοβερὸν βλέμμα ἐπὶ τῆς τολμηρᾶς θυγατρός της· ὕψωσε τὴν φωνὴν (διὰ ν' ἀκούση καὶ *ἡ ἀνόητη ἐκείνη* καὶ νὰ μὴν ἐλπίζη τίποτε):

— Ἄκου ἐκεῖ! . . . ἕνας νέος τῆς σειρᾶς τοῦ Μενεξένου, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διασκεδάση λιγάκι. Αὐτὸ ποῦ τὸ εἴδανε οἱ καρακάξαις γραμμένο! Ἂς περιμαζέψουν τὰ κορίτσια τους· ἐκεῖνος παληκάρι εἶναι, κάμνει ὅ,τι θέλει.

— Μά, μητέρα, τῆς ὡρκίσθη, νὰ ἀνήκη μόνον εἰς ἐκείνην.

— Ἀνήκει ξανήκει ἐγὼ δὲ ξέρω. Ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ πῇ ὅ,τι θέλει κ' ἐκείνη σὰν φρόνιμο κορίτσι, νὰ μὴ πιστέψη. Νὰ γυρίση νὰ διῇ τὸ Μενέξενο!!!! Ποιά; τῆς Μαριόγκας τῆς λουτράρενας ἡ δισεγγονή. Ἡ γιαγιά μου τὴ θυμούντανε τὴ προγιαγιά της, μέσα στὸ λουτρὸ νὰ χορεύη καὶ νὰ μαζεύη παράδες. Ποῦ καταντήσανε οἱ νέοι τῶν οἰκογενειῶν! νὰ ξεπέφτουν πειὰ καὶ σὲ τέτοια ὑποκείμενα. Ἀ-

Ἐπειδή: «ἥ τε μουσική, περί τε ὄρχησιν οὖσα καὶ ῥυθμὸν καὶ μέλος, ἡδονῇ τε ἅμα καὶ καλλιτεχνίᾳ πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς συνάπτει».

Ἄλλως τε ἡ πλαστικωτάτη τῶν προγόνων ἡμῶν φαντασία, ἤδη ἐνωρὶς εἶχε λαξεύσει τὰς περικαλλεῖς τῶν θεῶν μορφάς, ἐνωρὶς τοὺς εἶχεν ἐξωραΐσει τοὺς βίους διὰ ποικίλων περὶ αὐτῶν μύθων. Καὶ ἦτο λοιπὸν φυσικὸς αὐτῶν ὁ πόθος τῶν ἱεροτελεστιῶν νὰ μετέχῃ ὄχι μόνον ὁ νοῦς ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ φαντασία. Πρὸς τῇ στερεοτύπῳ σεμνοπρεπεῖ ἐκφράσει εὐσεβῶν συναισθημάτων, ἐχρειάζετό τι τὸ ἀντίρροπον: ἐχρειάζετο ἐξωτερική τις σκηνογραφικὴ ποικιλία ἡδύνουσα τὰς αἰσθήσεις, τέρπουσα τὴν φαντασίαν. Πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν ῥυθμῶν καὶ τὴν ἠθικὴν σοβαρότητα τῆς λέξεως τῶν παιάνων, ἔπρεπε ν' ἀντιτεθῇ τι τὸ προσπελαστικὸν πρὸς αὐτὴν τὴν συγκεκριμένην τῆς θεότητος ὕπαρξιν, νὰ προστεθῇ κάτι τι ἔχον πρὸς τὴν ἱεροπραξίαν, ὡς ἔχουσι πρὸς τὰς λειτουργίας τῶν χριστιανῶν, τὰ συναξάρια καὶ τὰ τραγούδια τῶν Ἁγίων, ἐὰν τὰ φαντασθῇ τις ἐπὶ τὸ δραματικώτερον ᾀδόμενα καὶ χορευόμενα.

Τὴν ἔνδειαν ταύτην ἦλθε νὰ πληρώσῃ τὸ ὑπόρχημα, εἰς τοῦτο προορισθὲν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος λατρείᾳ. Ὡς ὑποθέσεις αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησαν οἱ ποιηταὶ πᾶν μυθικὸν ὑλικόν, ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἢ ἐν τῇ τῆς ἑορτῆς ἱστορίᾳ ἐνυπάρχον. Ἐκόσμησαν δὲ διὰ τῶν ὑπορχημάτων ἐξόχως τὰς ἀφελεῖς τέως τελετὰς εἰσαγαγόντες εἰς αὐτὰς ῥυθμικῶν σχημάτων δαψίλειαν, ἣν ἐξῇρον ἔτι μᾶλλον γοργαὶ μελῳδίαι, εὐπετεῖς χορῶν κινήσεις, καὶ μιμικὴ διάπυρος.

Οὕτω μουσικὴ καὶ χορὸς συνηνώθησαν ἐν τῷ ὑπορχήματι διὰ νὰ παράσχωσιν εἰς τοὺς ἑορτάζοντας τὸ κοσμικὸν μέρος τῆς ἀπολαύσεως. Ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶχεν, ὡς φαίνεται, τὴν καταγωγὴν ἐκ Κρήτης, κατὰ τοὺς ἐνοπλίους τῆς ὁποίας χορούς, παριστάνετο ἐν εἴδει ἐπεισοδίου, καὶ εἰς μῖμος, ὑπὸ πανηγυρικῆς συνοδευόμενος μουσικῆς, ἣν ἔψαλλον ἀοιδῶν μικρὰ συμπλέγματα.

Καὶ λοιπόν: Ὕστερον ἀφοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος καθωρίσθη τό τε ὕφος καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν παιάνων, προσετέθη εἰς τὸ σοβαρὸν τῆς ἱεροτελεστίας τὸ ὑπόρχημα ὡς φαιδρὰ δραματικὴ παράστασις. Ἡ ὄρχησις ἢ μᾶλλον ὁ ὀρχηστικὸς μῖμος τῶν τελετῶν τούτων, ὡμοίαζε πρὸς πράξεις δράματος, προφανῶς δ' ἐχρησίμευε πρὸς παραστατικὴν ἑρμηνείαν τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ᾀδομένων στίχων. Διὰ τοῦτο δὲ ὀρθῶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐθεώρει τὰ ὑπορχήματα ὡς ἀποτελοῦντα τὴν μεταξὺ ποιήσεως καὶ ὀρχηστικῆς ἐπικοινωνίαν: «Ὀρχηστικῇ δὲ καὶ ποιητικῇ κοινωνία πᾶσα καὶ μέθεξις ἀλλήλων ἐστί, καὶ μάλιστα μιμούμεναι περὶ τὸ τῶν ὑπορχημάτων γένος, ἐνεργὸν ἀμφότεραι τὴν διὰ τῶν σχημάτων καὶ τῶν ὀνομάτων μίμησιν ἀποτελοῦσιν».

Ἀλλὰ — διακόπτω πλέον ἐνταῦθα τ' ἀρχαῖα κείμενα, διὰ νὰ μὴν εἴπουν αἱ ἀναγνώστριαί μου ὅτι ἐπιδεικνύω ἀρχαιομάθειαν, ἐν οὐ δέοντι. Λυσιτελὲς πρὸς τὸν σκοπόν μας εἶνε νὰ σημειώσωμεν τώρα, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι, ὅπως οἱ παιᾶνες, οὕτω καὶ τὰ ὑπορχήματα ἀπὸ καθαρῶς θρησκευτικῶν ᾀσμάτων ἔγειναν ὁλονὲν κοσμικώτερα. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ χρῆσις τῶν ὑπορχημάτων ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλων θεῶν λατρείας. Κατόπιν συνετέθησαν ὑπορχήματα καὶ δι' ἄλλους ἢ θρησκευτικοὺς σκοπούς. Οὕτως ὁ Πίνδαρος ἐκόσμησε διὰ τοῦ φαιδροῦ τούτου εἴδους τῆς μελικῆς τοὺς αὐλικοὺς χοροὺς ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ ἡγεμόνων· ἔγραψε δὲ καὶ διὰ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ περίεργον ὑπόρχημα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἡλιακῆς τινος ἐκλείψεως. Τελευταῖος ποιητὴς ὑπορχημάτων εἶνε ὁ Πρατίνας, τοῦ ὁποίου καὶ μόνου διεσώθη ἐκτενέστερον ὑπόδειγμα τῆς ποιήσεως ταύτης ἐν τῷ ἑξῆς θαυμαστῷ ἀποσπάσματι:

Τίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χορεύματα;
τίς ὕβρις ἔμολεν ἐπὶ Διωνυσιάδου πολυπάταγα θυμέλαν;
Ἐμός, ἐμὸς ὁ Βρόμιος.
Ἐμὲ δεῖ κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν
ἀν' ὄρεα σύμενον μετὰ Ναϊάδων,
οἷά τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος.
Τὰν ἀοιδὰν κατέστασε Πιερὶς βασίλειαν· ὁ δ' αὐλὸς
ὕστερον χορευέτω· καὶ γὰρ ἐσθ' ὑπηρέτας.
Κώμῳ μόνον θυραμάχοις τε πυγμαχίαισι νέων θέλει παροίνων
ἔμμεναι στρατηλάτας.
Παῦε τὸν Φρυνίου ποικίλον πνοὰν ἔχοντα.
Φλέγε τὸν ὀλεσισιελοκάλαμον,
λαλαβαρύοπα τ' ἀμελορυθμοβάταν θ' ὕπαὶ
τρυπάνῳ δέμας πεπλασμένον.
Ἢ ἰδού· ἅδε σοι δεξιὰ
καὶ ποδὸς διαρριφά, θριαμβοδιθύραμβε
κισσοχαῖτ' ἄναξ, ἄκουε τὰν ἐμὰν Δώριον χορείαν.

Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου λειψάνου ἀρχαίας μελικῆς δύο τινὰ συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης: Πρῶτον μὲν ὅτι ὑπορχήματα ἐψάλλοντο καὶ κατὰ τὰς εἰς Διόνυσον ἑορτάς, δεύτερον δέ, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ ποίησις αὐτῶν ἐνεδύθη ἀστειότερον χαρακτῆρα. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν τὸν ἐπέβαλε βεβαίως ὁ Πρατίνας. Ἀνέπτυξεν ὅμως αὐτὸν οὗτος πρῶτος δημιουργήσας τὸ **σατυρικὸν** δρᾶμα, ἐν ᾧ τὸ ὑπόρχημα ὑπηρετεῖ πλέον ὡς ὑποτελὴς δραματικὸς ***μῖμος***.

Δὲν παραξενεύομαι ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἀνυπομονῇ νὰ μάθῃ, τί ἀπέμεινε λοιπὸν μετὰ τὴν τοιαύτην τροπήν.

Ἀπέμειναν τὰ ***βαλλίσματα***.

Προφανῶς τὰ ὑπορχήματα ὅσῳ μᾶλλον ἀπεμακρύνοντο τῆς θρησκείας, τόσῳ ζωηρότερα καθίσταντο κατά τε τὰς ὑποθέσεις καὶ κατὰ τοὺς ῥυθμούς. Ἡ τροποποίησις αὕτη συνεπέφερε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μάλιστα, οἱ τὰ νότια τῆς Ἰταλίας οἰκοῦντες, ***βαλλίζω*** ἔλεγον τὸ ζωηρῶς χορεύω, (ἐκ τοῦ βάλλειν τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας) βαλλισμοὺς δὲ τοὺς χοροὺς ἐκείνους, καθ' οὓς ἐκίνουν ζωηρότερον τὰ μέλη των. Ὅτε τὰ ὑπορχήματα εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων χορῶν, μετωνομάσθησαν βαλλίσματα ἢ βαλλιστικά. Τοῦτο τοὐλάχιστον μαρτυρεῖ ὁ λατινικὸς ὅρος ballisteo σημαίνων ᾆσμα κατὰ τοὺς χοροὺς ψαλλόμενον, μάλιστα τοὺς ἐπινικίους. Τοιοῦτον ἦτο τὸ ᾆσμα τὸ ψαλὲν πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ νικήσαντος τὸν Σαρματικὸν πόλεμον:

Mille mille vivat
qui mille mille occidit,
tantum vini habet nemo
quantum fudit sanquinis· κτλ.

Τὸ βαρβαρικὸν τοῦτο βάλλισμα ἐψάλη περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, χρησιμεύει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ὡς τεκμήριον, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως διὰ τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων εἶχε μεταδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐγένοντο ἔμμεσοι αὐτοῦ διαδόται ἀνὰ τὰς λατινικὰς χώρας. Ἐν τούτοις εἰς τὴν διάδοσιν ταύτην ἀμέτοχοι δὲν ἔμειναν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες. Εἶνε δὲ λίαν ἄξιον σημειώσεως, ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ νεώτερα ἔθνη εἰσῆλθον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑαυτῶν ποιήσεως διὰ τῶν βαλλισμάτων. Πανταχοῦ εὑρίσκομεν αὐτὰ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην γνωστὴν δημοτικὴν ποίησιν. Πανταχοῦ φέρουσι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Εἶχον τὰς πράξεις τῶν θεῶν ὡς ὑποθέσεις των ἐν τῇ θρησκείᾳ. Κατέστησαν ὑποθέσεις των τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις εὐθὺς ὡς ἔγειναν ᾄσματα κοσμικά. Ἡ δραματικὴ τῶν ὑποθέσεων ἐξέλιξις ἐτήρησε πανταχοῦ τὸν ὀρχηστικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὁ χορὸς ἔμεινεν ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, **σειστὸς** καὶ **τιναχτός**, οἱ δὲ χορεύοντες ὑπὸ τοὺς ρυθμοὺς τῶν βαλλισμάτων ἐξακολουθοῦσιν ἀπομιμούμενοι τὰ ὑπὸ τοῦ κειμένου λεγόμενα, εἴτε διὰ χειρονομιῶν, εἴτε διὰ φυσιογνωμικῶν κινήσεων, εἴτε καὶ διὰ μόνον τοῦ χρωματισμοῦ τῆς φωνῆς των.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΣΤΡΟΥΓΓΟΚΑΛΥΒΑΣ

— Ὁλόβολη μιὰ κερασιὰ ξερρίζωσε ὁ Θανάσης,
Τὰ περιβόλια, ὠρὲ παιδί μ', ἐπῆγες νὰ χαλάσῃς;
— Πλάνεψα ὡς τὴν Τρανταφυλλιά, γύρισα ὅλη τὴ χώρα
Ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τώρα.

— Κι ὁ πλάτανος τί τὤφταιγε τοῦ Θόδωρου, πατέρα;
Γιὰ τήρα τον ξαπλωταριὰ ἀπὸ τὸν τσάρκο ὡς πέρα,
Γιὰ ἀπόψε ὁ ἔρμος τράνευε, χόντραινε τόσα χρόνια
Στὸν ἥλιο καὶ στὰ χιόνια.

— Τὸν εὕρηκα στὴν ποταμιά, στὸν πόρο τοῦ Τζοβάρα,
Νιὸς εἶνε, ὅμως τὸν ξέρονε παράκαιρα ἡ κατάρα,
Τ' ἀστροπελέκι αὐλάκωσε τὴ μαλακιά του φλοῦδα,
Τὤφαε τὴ ρίζα ἡ σοῦδα.

— Ἀ. νάτος κι ὁ Καρκάντζαλος, στὸν ὦμό του ἔχει πάρει
Καὶ μᾶς το φέρνει στὸ μαντρὶ χιλιόχρονο πουρνάρι,
Καλὰ τὸν λὲν Καρκάντζαλο, τί ἀσυσταγιὰ δὲν ἔχει,
Μέρα καὶ νύχτα τρέχει.

— Τάχ' ἀπὸ ποῦ τὸ κουβαλάει ὁ χριστογεννημένος;
— Δέ με φοβίζει ὁ Ζάλογγος, ἂς εἶνε χιονισμένος,
Σὰν ἀντρειωμένος τὸν πατῶ, τὰ δέντρα ὅλα τοῦ παίρνω
Καὶ στὸ μαντρὶ τὰ φέρνω.

— Ὁ Δίπλας πάλι, ὁ μορφονιός, ποῦθ' ἔρχετ' ἐδῶ κάτου;
— Ἔρχεται ἀπὸ τὰ Φλάμπουρα πὤχει συγγενικά του,
Αὐτὸς γιὰ τὰ χριστόψωμα ἐπῆγε ὀχ τὴν αὐγούλα.
— Καὶ γιὰ καμμιὰ ξανθοῦλα.

* * *

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ χλαρούδια, ρίχνε Χρῆστο,
Σ' ἔκαψ' ἐκεῖνο τὸ δαυλί, Γεροκαψάλη, σβύστο,
Νάσο. πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῇς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
Καὶ τί καιρὸς θὰ κάνῃ.

— Κυρ Γάκη, ξεφεγγάρωσε, καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα
Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζ' ἡ Βαλαώρα,
Κ'εἶνε μιὰ βούβαση βαθιὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα
Καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς τὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν,
Στὸν τσάρκο κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν,
Εἶνε τὰ γρέκια τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πράτα
Κομμένο ὀχ τὰ Ζερβάτα.

— Τώρα στρωθῆτε ὁλόγυρα, παιδιά, κι ἀκουρμαστῆτε·
Τοῦ κόσμου ὁ ἀφέντης ὁ Χριστός, — νὰ μή το λησμονῆτε, —
Γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιὰ ποῦ ζωντανὰ μαντρίζαν,
Τ' ἀρνιὰ τὸν χουχουλίζαν.

Μὲς ἀπὸ τότες βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
Καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος γυρνᾷ μὲς τὸ σκοτάδι
Καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε,
Ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Γιὰ δαῦτο τὴν Παραμονὴ νὰ μὴ πεινᾶν τὰ πράτα,
Νάχουν περίσσια τὴ θροφή, νἆνε ζεστά, χορτᾶτα,
Νὰ μὴ τα βρίσκῃ ὁ ἀφέντης μας τὰ μαῦρα παγωμένα
Καὶ νηστικὰ ἀφημένα.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτέ το, — δὲν εἶνε παραμῦθι, —
Κατόπι ὀχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὀρνίθι
Στὴ μάντρα ἕνα χριστόψωμο νὰ γλύψουν φέρτε γύρα
Γαλάρια, ἀρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τί ἐμάθαν τὸν ἀφέντη μας ὁπὤγλυφαν στὰ γέννα
Καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
Κι ἂν δέν το γλύψουν τὸ ψωμὶ τὴν ὥρ' αὐτή, βελάζουν,
Σὰ γνωστικὰ νὰ κράζουν.

* * *

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρὰ καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
Γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιὰ ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
Τί γέρασα κ' εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί με βρίσκει,
Λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
Ὁπὤχει τὸ κορμὶ στοιχιὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
Ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾷς, νὰ μὴ γεράζῃς,
Νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζῃς.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
Παντοῦ ν' ἁπλώνῃς γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
Νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζᾷς, καὶ ζᾶν μαζί σου ἀνθρῶποι
Σὲ πόλη ἢ βοσκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιὰ σοῦ δίνω συγγενάδι,
Νὰ σὲ φυλᾷ ἀπὸ Παγανὰ ὡς τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ,
Καὶ μὲ παλιὸ τριέτικο κρασάκι σὲ ποτίζω,
Μὲ λάδι σὲ ραντίζω.

Ἀπὸ τὴ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μὴ μου λείπῃς,
Τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὀχτρὸς τρανὸς τῆς λύπης,
Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βάζῃς νὰ μοῦ χρένῃς,
Γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
Σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου,
Νὰ μὴ σας εὕρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα!
— Νὰ ζᾷς κ' ἐσύ, πατέρα!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ε. Δ. Ροΐδου

Ὁ Ἑρρῖκος Μύργερ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὸ 1821 καὶ ἀποθανὼν τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ θυρωροῦ μετερχομένου συγχρόνως τὸν ῥάπτην καὶ μόλις ἀποζῶντος ἐκ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος. Εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ φρουρουμένην οἰκίαν ἔτυχε νὰ κατοικήσῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ζουΐ, διὰ τῆς προστασίας τοῦ ὁποίου κατώρθωσεν ὁ νέος Μύργερ νὰ διανύσῃ τὰς πρώτας μόνον τοῦ σχολείου τάξεις καὶ ἔπειτα νὰ εὕρῃ θέσιν γραφέως παρὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ῥωσσίας κόμητι Τολστόϊ, ἀντιγράφων τὰς περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀνταποκρίσει ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ τεσσαράκοντα καὶ ἔπειτα πεντήκοντα φράγκων. Διὰ τούτου μόνου κατώρθωσε νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατοικῶν εἰς ὑπερῷον, σπανιώτατα ἀνάπτων πῦρ τὸν χειμῶνα, τρεφόμενος μὲ τηγανητὰ γεώμηλα καὶ πλειστάκις στερούμενος καὶ τούτων.

Εἰς τὸ παγετῶδες ἐκεῖνο ὑπερῷον συνέθεσε τὰ πρῶτά του ἔργα, ἱκανὸν δηλαδὴ ἀριθμὸν στίχων μετριωτάτης ἀξίας καὶ δύο μυθιστορήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείχθη ἐξ ἀρχῆς ἔξοχος πεζογράφος. ***Αἱ σκηναὶ τοῦ Βοημικοῦ βίου*** καὶ οἱ ***Νεροπατέρες*** (Les Buveurs d' eau) εἶναι ἀριστουργήματα ἁμιλλώμενα κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους πρὸς τὰ κάλλιστα τοιαῦτα τοῦ Νοδιὲ καὶ τοῦ Μυσσέ. Ἐκ τούτων ἐκαρπώθη μὲν ποσόν τι δόξης πολὺ κατώτερον τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπαρκὲς πρὸς χορτασμὸν ποσὸν ἐπιουσίου ἄρτου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του μέχρι τῆς τοῦ θανάτου του ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν ἔπαυσεν ὁ Μύργερ νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς πενίας καὶ πλειστάκις κατὰ τῆς πείνης. Καὶ ὑπὸ ταύτης ὅμως βασανιζόμενος οὐδέποτε ἔστερξε νὰ παραδώσῃ σελίδα μὴ τελείαν εἰς τὸν τύπον. Ἔγραφε βραδύτατα καὶ ἐπληρώνετο κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον ὅπως καὶ οἱ ταχυγράφοι, οὐδόλως λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ποιοῦ τῆς ἐργασίας του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐφηρμόζετο ἀκόμη ἐν Γαλλίᾳ σύστημα ἐκτιμήσεως καὶ ἀμοιβῆς τῆς συγγραφικῆς ἐργασίας ἱκανῶς ὁμοιάζον πρὸς τὸ σήμερον ἐπικρατοῦν ἐν Ἀθήναις. Εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ πολλῶν ἐκ τῶν πρεσβυτέρων γάλλων συγγραφέων ἡ πολυγραφία, οἱ ὑπερτετρακόσιοι τόμοι τοῦ γέροντος Δουμᾶ, οἱ σχεδὸν ἰσάριθμοι τοῦ Σουλιέ, τὰ δεκάτομα μυθιστορήματα τοῦ Εὐγ. Σύη, τὰ αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Φεβάλ, τοῦ Βερθὲ καὶ τοῦ Εὐγ. Σκρὶβ καὶ ὁ κατακλυσμὸς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ Ῥοκαμβὸλ καὶ τοὺς κοινοὺς τύπους τοῦ Ὀνὲ καὶ τοῦ Δελπί. Εἰς τὸν Μύργερ ἀπομένει ἡ δόξα ὅτι, ἀντὶ νὰ οἰκοδομήσῃ οἰκίας ἢ τοὐλάχιστον νὰ γευματίζῃ καθ' ἑκάστην, μιμούμενος τούτους, ἐπροτίμησε νυχθημερὸν ἐργαζόμενος καὶ πλειστάκις ῥιγῶν καὶ λιμώττων νὰ καλλιτεχνήσῃ εἰς διάστημα εἴκοσι ἐτῶν τέσσαρα ἢ πέντε τομίδια, ἄξια νὰ καταταχθῶσι παραπλεύρως τῶν τοῦ Νοδιέ, τοῦ Στενδάλ, τοῦ Κουριέ, τοῦ Μεριμέου καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ἐπροτίμησαν τὸ ποιὸν τοῦ ποσοῦ καὶ τὴν τελειότητα τῆς καθημερινῆς καταλύσεως φασιανῶν καὶ καμπανίτου. Ἐκ τῶν τόμων τούτων δὲν πρωτεύουσιν ἴσως ὑπὸ καθαρῶς καλλιτεχνικὴν ἔποψιν αἱ ***Σκηναὶ τοῦ νεανικοῦ βίου***, ταύτας ὅμως ἐπροτιμήσαμεν, ἀποβλέποντες εἰς τὸν προορισμὸν τῆς ***Ἑστίας***, ὡς μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἔργου τοῦ Μύργερ διακρινομένας διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν διηνεκῆ ἀνύψωσιν τοῦ ἀναγνώστου ὑπεράνω τῆς πνιγηρᾶς πεζότητος τοῦ καθημερινοῦ βίου.

Σ. τ. Μ.

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Α'.

Ὅσα διηγούμεθα συνέβησαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ Μελοδράματος εἰσῆλθον εἰς μικρὰν αἴθουσαν τοῦ ἑστιατορίου τοῦ Φόϋ τέσσαρες κύριοι μὲ ἰσαρίθμους κυρίας κρυπτομένας ὑπὸ πολυτελέστατα δόμινα. Οἱ ἄνδρες ἔφερον ὀνόματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐκφωνούμενα καθ' ὁδὸν ἢ ἐντὸς ἀριστοκρατικῆς αἰθούσης, προξενοῦσιν εἰς πάντας ἐντύπωσιν. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἐκαλοῦντο κόμης Πεϋρασιέ, μαρκήσιος Σύλβερς καὶ κόμης Χαββὰν-Μαλωρῆς, ὁ δὲ τρίτος Τριστᾶνος καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ οἱ τέσσαρες ἦσαν νέοι, πλούσιοι, τακτικῶς μνημονευόμενοι εἰς τὰς ἑβδομαδιαίας ἐπιθεωρήσεις τῶν ἐφημερίδων τοῦ συρμοῦ καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες νὰ εἶναι ἢ τοὐλάχιστον νὰ φαίνωνται εὐτυχεῖς. Ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἐπάγγελμα παρὰ νὰ εἶναι ὡραῖαι.

Τὸ ἐκ τῶν προτέρων συνταχθὲν ὀψολόγιον τοῦ δείπνου ἦτο ἱκανὸν νὰ κορέσῃ καὶ τοῦ ἀπαιτητικωτέρου γαστριμάργου τὰς ὀρέξεις.

Εὐθὺς ἅμα ἐκλείσθη ἡ θύρα, αἱ προσωπιδοφόροι ἀπεκάλυψαν πρόσωπα καὶ ἀναστήματα ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελέ τις κλίνει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἠπατῶντο οἱ ἀρχαῖοι περιορίσαντες εἰς τρεῖς μόνας τῶν τεσσάρων χαρίτων τὸν ἀριθμόν.

— Πρὶν ἢ καθίσωμεν εἰς τὴν τράπεζαν, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, συγχωρήσατέ με, κύριοι, νὰ προσθέσω ἓν κάθισμα εἰς αὐτήν.

— Περιμένετε καμμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἠρώτησαν αἱ σύντροφοί του;

— Ἢ κανένα κύριον; ἐπρόσθεσαν αἱ γυναῖκες.

— Περιμένω ἕνα φίλον μου ὁ ὁποῖος ἦτο, ὅταν ἔζη, ἀληθῶς ἀξιέραστος ἄνθρωπος.

—Πῶς, **ὅταν ἔζη**; εἶπεν ὁ Πεϋρασσιέ.

—Τί ἐννοεῖτε; ἐπρόσθεσεν ὁ Σύλβερς.

—Ἐννοῶ ὅτι ὁ φίλος μου εἶναι ἀποθαμμένος.

—Ἀποθαμμένος; ἔκραξαν ἐν χορῷ οἱ τρεῖς κύριοι.

—Ἀποθαμμένος; ἐπανέλαβον αἱ κυρίαι ἐγείρουσαι τὴν κεφαλήν.

— Τί παραμύθι εἶναι τοῦτο;

— Μάλιστα ἀποθαμμένος καὶ ἐνταφιασμένος.

— Ὡς ὁ μακαρίτης στρατηγὸς Μαλβροὺ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδίου;

— Ἀπαραλλάκτως.

— Εἰπέ μας τέλος πάντων τί θέλεις νὰ εἰπῇς. Οἱ λόγοι σου, φίλε Τριστᾶνε, εἶναι αἰνιγματώδεις ὅσον αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὀβελίσκου, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ἀκούσατε λοιπόν, κύριοι. Ὁ φίλος τὸν ὁποῖον περιμένω δὲν θὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς μιᾶς. Ἔχω λοιπὸν καιρὸν νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν του, ἡ ὁποία θὰ σᾶς φανῇ τόσον μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, καθ' ὅσον πρόκειται νὰ γνωρίσετε μετ' ὀλίγον τὸν ἥρωα αὐτῆς.

— Ἀρχίσατε, ἀρχίσατε, ἐφώναξαν πάντες, πλὴν μιᾶς γυναικός, ἥτις δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνοίξει τὸ στόμα.

— Πρὶν ἢ ἀρχίσω, νομίζω ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ φάγωμεν μέρος τοῦ δείπνου διότι «οἱ πεινασμένοι δὲν ἔχουν αὐτιά», ὡς λέγει ἡ παροιμία.

— Ὄχι, πρῶτα ἡ ἱστορία εἶπεν ὁ Χαβάν.

— Πρῶτα νὰ δειπνήσωμεν, εἶπεν ἄλλος.

— Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία, προτείνω νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα διὰ ψηφοφορίας.

— Μάλιστα, ἂς ψηφίσωμεν.

— Ὅσοι θέλουν ἀμέσως τὴν ἱστορίαν ἂς σηκωθοῦν.

— Ἠγέρθησαν μόνοι οἱ τρεῖς ἄνδρες.

— Πολὺ καλά, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, τώρα ἂς σηκωθοῦν οἱ προτιμῶντες νὰ προηγηθῇ τὸ δεῖπνον.

Ἠγέρθησαν τότε τρεῖς ἐκ τῶν γυναικῶν, αἵτινες μεγάλως ἠπόρησαν βλέπουσαι τὴν τετάρτην ἀκινητοῦσαν ἐπὶ τῆς ἕδρας της.

— Ἡ Φαννὴ ἀπέχει, παρετήρησε μία ἐξ αὐτῶν.

— Διατί;

— Διότι δὲν πεινῶ, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή.

— Διατί τότε δὲν ἐψήφισες ὑπὲρ τῆς ἱστορίας;

— Διότι δὲν εἶμαι περίεργη, ἐψιθύρισεν ἡ Φαννὴ μετ' ἀδιαφορίας.

— Τὸ ζήτημα ἐλύθη δι' ἰσοψηφίας, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἔμεινεν ἄλυτον. Διὰ νὰ εὐχαριστήσω ὅλον τὸν κόσμον προτείνω νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου εἰς τὸ τραπέζι.

— Σύμφωνοι ὅλοι.

— Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ ὄνομα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φίλου σας, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ὁ μακαρίτης φίλος μου ὠνομάζετο Οὐλρίχος Ῥούβρης.

— Οὐλρίχος Ῥούβρης! εἶπον οἱ ὁμοτράπεζοι, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέθανε πέρυσιν.

— Διὰ τοῦτο εἶπον καὶ ἐγὼ ὁ *μακαρίτης* φίλος μου.

— Λοιπὸν δὲν τὸ ἔλεγες ἀστειευόμενος; ἠρώτησεν ὁ Σύλβερς.

— Κατ' οὐδένα τρόπον, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, ἀλλ' ἀφίσατέ με νὰ διηγηθῶ, καὶ ἤρχισεν ὡς ἀκολούθως.

— «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἤτο: πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους, ὁ Οὐλρίχος Ῥούβρης, περιπεσὼν εἰς ἀνίατον μελαγχολίαν ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τῆς ζωῆς.

— Ναί, ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐγὼ ὅτι πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ Οὐλρίχος εἶχε καταντήσει νὰ ὁμοιάζῃ φάντασμα, διέκοψεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ.

— Ἀλλὰ ποῖος ἦτον ὁ λόγος τῆς τόσης του κατηφείας; ἠρώτησεν ὁ κ. Χαβάν. Ὁ Οὐλρίχος ἦτο κατὰ πάντα ἀξιοζήλευτος, νέος, εὔμορφος, πλουσιώτατος. Οὐδενὸς ἄλλου ἐστερεῖτο παρὰ μόνον εὐλόγου ἀφορμῆς ν' αὐτοχειριασθῇ.

— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον γίνονται αἱ τρέλλαι ἀδύνατον νὰ εἶναι εὔλογος, ἐψιθύρισεν ὁ κ. Σύλβερς.

— Τὸν εἴτε εὔλογον εἴτε ἄλογον λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφάσισεν ὁ Οὐρλίχος νὰ φονευθῇ ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ σᾶς εἴπω. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι ἀποφασίσας ν' ἀποθάνῃ μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Διατί εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Διότι ἡ Ἀγγλία εἶνε ἡ χώρα τῶν σπληνικῶν, οὐδεμίαν παρέχουσα ἀφορμὴν ἢ εὐκαιρίαν ν' ἀλλάξωσι γνώμην εἰς τοὺς ἀηδιάσαντας τὴν ζωήν. Ὁ φίλος μου λοιπὸν διέπλευσε τὴν Μάγχην καὶ ἀφοῦ ἔμεινε δυὸ ἡμέρας εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπεσύρθη εἰς μικρὸν χωρίον τῆς κομητείας τοῦ Σούσεξ. Ἀνακεφαλαιώσας ἐκεῖ ὅλας του τὰς ἀναμνήσεις, ὅλας του τάς τε ἡλιακὰς καὶ σκοτεινὰς ἡμέρας, κατήντησε καὶ πάλιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶχε πλέον τι νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτακτοποίησε τὰς ὑποθέσεις του, ἔλαβε πιστόλι καὶ μετέβη εἰς τοὺς ἀγροὺς ν' ἀναζητήσῃ τόπον κατάλληλον πρὸς ἀποδημίαν εἰς ἄλλον καλλίτερον κόσμον. Μετὰ περιπλάνησιν μιᾶς περίπου ὥρας, εὑρὼν τοιοῦτον προσφορώτατον ἐξήγαγε τὸ ὅπλον ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἐστήριξε τὸν ψυχρὸν σωλῆνα εἰς τὸ καῖον μέτωπόν του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, ὅτε παρετήρησεν ὅτι δὲν ἦτο μόνος, ἀλλ' ὑπῆρχεν εἰς δέκα βημάτων ἀπόστασιν καὶ ἄλλος ἐπιβάτης διὰ τὴν χώραν τῶν νεκρῶν.

Ὁ Οὐλρίχος ἔσπευσε πρὸς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, τὸν φέροντα ἤδη περὶ τὸν τράχηλον σχοινίον προσηρτημένον εἰς κλάδον δένδρου.

— Τί κάμνετε ἐκεῖ; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἑτοιμάζομαι, ὡς βλέπετε, νὰ κρεμασθῶ. Λάβετε, παρακαλῶ, τὸν κόπον νὰ μὲ βοηθήσετε ὀλίγον, διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν ἐπιτύχω καλά, μὴ ἔχων πάντα τ' ἀπαιτούμενα βοηθήματα.

— Καὶ πῶς δύναμαι νὰ σᾶς βοηθήσω;

— Ἀποσύρων τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας μου κορμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχω ἴσως τὴν δύναμιν ν' ἀπολακτίσω, ἀφοῦ κρεμασθῶ. Πλὴν τούτου σᾶς παρακαλῶ θερμῶς νὰ μὴν ἀναχωρήσετε, πρὶν βεβαιωθῆτε ὅτι εὐοδώθη ἡ ἐπιχείρησίς μου.

Ὁ Οὐλρίχος παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὸν διαλεγόμενον περὶ τοῦ προσεχοῦς θανάτου του μετὰ τοσαύτης ψυχραιμίας. Οὗτος ἐφαίνετο ἔχων ἡλικίαν μεταξὺ τῶν εἰκοσιοκτὼ καὶ τριάκοντα ἐτῶν, ἡ δὲ φυσιογνωμία του, τὰ ἐνδύματα καὶ ἡ συμπεριφορὰ ἀπεδείκνυον αὐτὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν.

— Εἶμαι προθυμότατος, ἀπεκρίθη, νὰ σᾶς προσφέρω τὴν ἐκδούλευσιν τὴν ὁποίαν μὲ ζητεῖτε. Πρὸ τούτου ὅμως τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ εἴπῆτε διατί θέλετε ν' ἀποθάνετε τόσον νέος; Τὴν περιέργειάν μου δύνασθε νὰ εὐχαριστήσετε χωρὶς φόβον ἀκριτομυθίας ἐκ μέρους μου, διὰ τὸν λόγον ὅτι σκοπεύω καὶ ἐγὼ νὰ φονευθῶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὡραίου ἐκείνου δένδρου. Καὶ ταῦτα λέγων ἐδείκνυε τὸ ὅπλον του.

— Βλέπω ὅτι ἑτοιμάζεσθε νὰ σπάσετε τὴν κεφαλήν σας. Ἐγὼ προτιμῶ τὸ σχοινίον ὡς συμφωνότερον πρὸς τὰς ἐθνικάς μου παραδόσεις.

— Μήπως πράττετε τοῦτο ἐξ ἐρωτικῆς ἀπελπισίας; ἐπέμεινεν ἐρωτῶν ὁ Οὐλρίχος.

— Ὄχι, δὲν εἶμαι ἐρωτευμένος.

— Μήπως εὑρίσκεσθε εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας;

— Ἀπ' ἐναντίας, εἶμαι ἑκατομμυριοῦχος.

— Ἐνδέχεται τότε νὰ προέρχεται ἡ ἀπελπισία σας ἐκ τοῦ ναυαγίου φιλοδόξου τινὸς σχεδίου.

— Δὲν εἶμαι καθόλου φιλόδοξος.

— Τότε δὲν μένει ἄλλη ὑπόθεσις παρ' ὅτι ἡ πλῆξις, ἡ σπληνοπάθεια . . .

— Καὶ πάλιν ἀπατᾶσθε, ἤμην εὐτυχέστατος καὶ μάλιστα εὐθυμότατος.

— Τότε δὲν βλέπω . . .

— Ἀφοῦ τόσην ἔχετε περιέργειαν νὰ μάθετε τὸν λόγον τῆς προσεχοῦς αὐτοχειρίας μου, δύναμαι νὰ σᾶς τὸν ἐκθέσω δι' ὀλίγων λέξεων: δειπνῶν μετά τινων φίλων μου ἐστοιχημάτισα μὲ ἕνα τούτων ὅτι θ' ἀποθάνω πρὶν παρέλθωσι δύο ἔτη. Τὸ ποσὸν τοῦ στοιχήματος εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἡ περιέργεια τὴν ὁποίαν διήγειρε μεγάλη. Ἀλλ' ἡ τύχη, ὁ θάνατος θέλω νὰ εἴπω, δὲν μ' ἐβοήθησεν, ὥστε ἂν δὲν αὐτοχειριασθῶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας χάνω τὸ στοίχημά μου, καὶ δὲν θέλω νὰ τὸ χάσω.

Ὁ Οὐλρῖχος ἔμεινεν ἐμβρόντητος ἐκ τῆς ἐκπλήξεως.

— Ἀφοῦ ηὐχαρίστησα τὴν περιέργειάν σας, ἐπιτρέψατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τὴν ὑπόσχεσίν σας, ἐπρόσθεσεν ὁ ἄγγλος ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ζώνων καὶ πάλιν τὸν τράχηλόν του διὰ τοῦ σχοινίου.

— Συγχωρήσατέ με, κύριε, εἶπεν ὁ Οὐλρῖχος, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ἔχω τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος.

— Διατί ἤλθετε τότε νὰ μὲ διακόψετε; ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος μετά τινος θυμοῦ. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ χάνω ἂν θέλω νὰ κερδίσω τὸ στοίχημά μου. Ταῦτα εἰπὼν καὶ πεισθεὶς ὅτι οὐδὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ τοῦ Οὐλρίχου, ἀπώθησε δι' ἰσχυροῦ λακτίσματος τὸν κορμὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο καὶ ἔμεινε μετέωρος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Ἡ ἀγωνία ἤρχισεν ἀμέσως, ἀλλ' ὁ Οὐλρῖχος μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὸ φρικῶδες τοῦτο θέαμα, ἀπεσύρθη εἰς πλησιόχωρον ἀγρόν.

Ἐπιστρέψας μετὰ μίαν περίπου ὥραν εἰς τὴν αὐτοσχέδιον ἀγχόνην εὗρε τὸν Ἄγγλον μεταβληθέντα ἤδη εἰς τέλειον καὶ πολὺ ἄσχημον πτῶμα. Ἡ θέα αὐτοῦ τοσαύτην τοῦ ἐπροξένησεν ἀηδίαν, ὥστε ἔφρισσεν ἀναλογιζόμενος ὅτι τὴν αὐτὴν θὰ ἐπροξένει καὶ τὸ ἰδικόν του λείψανον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θεατάς. Ἡ ἀμηχανία του ὅμως ἦτο μεγάλη, διότι εἶχε γράψει τὴν προτεραίαν εἰς στενὸν φίλον του ὅτι θὰ εἶναι ἤδη νεκρὸς κατὰ τὴν ἀποσφράγισιν τῆς ἐπιστολῆς του. Ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου μετάνοια αὐτοῦ θὰ ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς ἀσυγχώρητος ἀνανδρία, καὶ ἡ θέσις του θὰ ἦτο ἐξίσου γελοία ὅσον καὶ ἡ τῶν ἡρώων ἀναιμάκτου μονομαχίας.

Ἐνῷ ἐσκέπτετο ταῦτα, παρετήρησε πεσὸν κατὰ γῆς τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ἀπαγχονισθέντος Ἄγγλου. Ἀνοίξας αὐτὸ εὗρε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χαρτίων νεωστὶ ἐκδοθὲν διαβατήριον φέρον τὸ ὄνομα Σὶρ Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Τὸ εὕρημα τοῦτο ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὰ ἔγγραφα τοῦ μακαρίτου, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ ταῦτα ἐντὸς τοῦ χαρτοφυλακίου διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ διαβατηρίου καί τινων ἐπιστολῶν του καὶ ἐπισκεπτηρίων.

Χάρις εἰς τὸ ἄξιον τοῦ Πολυαίνου στρατήγημα τοῦτο ὁ Οὐλρῖχος ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς νεκρός. Ἡ ἀγγελθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων αὐτοχειρία του μετεφράσθη εἰς πάσας τὰς γαλλικάς. Ὁ Οὐλρῖχος οὐδένα ἔχων γνώριμον εἰς Ἀγγλίαν ἠξιώθη νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκφοράν, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀπεδήμησεν εἰς τὸ Μεξικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Ἐπιστρέψας ἤδη εἰς Λονδῖνον πρὸ ἓξ ἑβδομάδων, μ' ἔγραψεν ἐκεῖθεν ὅσα εἶχα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διηγηθῶ.

— Ταῦτα εἶνε ἀληθῶς παράδοξα, εἶπεν ὁ Χαβάν. Δύσκολος ὅμως θὰ εἶνε ἡ θέσις τοῦ Οὐλρίχου Ῥούβρης εἰς Παρισίους. Θ' ἀναλάβῃ ἄρα τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ θ' ἀπομείνῃ Ἀρθοῦρος Σίδνεϋς;

— Πιστεύω ὅτι θ' ἀλλάξῃ ὄνομα, ἀπεκρίθη ὁ Τριστᾶνος.

— Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη, παρετήρησεν ὁ κόμης Χαβάν, ὀλίγον θὰ τὸν ὠφελήσῃ, ἀφοῦ θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μετ' ὀλίγον ὅλοι οἱ παλαιοί του γνώριμοι.

— Ὁ Οὐλρῖχος δὲν θὰ πηγαίνῃ εἰς τὰς συναναστροφὰς ὅπου συχνάζουσιν οὗτοι. Ἔχει σκοπὸν νὰ ἀποφεύγῃ τὸν καλούμενον μεγάλον κόσμον.

— Καὶ ἔχει ἴσως ἄδικον, εἶπεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐνδέχεται νὰ προκαλέσῃ ἡ παρουσία του ἔκπληξίν τινα καὶ ψιθυρισμούς, ἀλλὰ «κάθε θαῦμα τρεῖς ἡμέρες καὶ τὸ παραθαῦμα πέντε». Πιστεύω μάλιστα ὅτι ἡ νεκρανάστασις αὐτοῦ θ' ἀρέσῃ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ πολλὰς θὰ κάμῃ ὁ βρυκόλαξ κατακτήσεις.

— Ὁ Οὐλρῖχος, κύριοι, εἶπε μετὰ σοβαρότητος ὁ Τριστᾶνος, θ' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον.

— Διατί; ἠρώτησαν οἱ τρεῖς νέοι.

— Διατί; εἶπεν ἀπροσδοκήτως παρεμβαίνουσα ἡ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἄλαλος Φαννὴ ἀφοῦ ἀπεδίωξε διὰ τῶν λεπτῶν δακτύλων της τοὺς καταπεσόντας ἐπὶ τοῦ προσώπου της χρυσοῦς βοστρύχους—διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Οὐλρῖχος εὑρίσκεται χωρὶς λεπτόν.

—Χωρὶς λεπτόν! ἔκραξαν πάντες ἀποροῦντες.

—Βεβαίως, ἐξηκολούθησεν ἡ Φαννή. Ἀληθὲς ἴσως εἶναι ὅτι δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐθεωρήθη ὡς ἀποθανών. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλλον συγγενῆ πλὴν τοῦ θείου του ἱππότου Δὲ Νεϊλ, ὅλη ἡ περιουσία του ἐκληρονομήθη ὑπὸ τούτου.

— Οὗτος ὅμως θ' ἀναγκασθῇ νὰ τὴν ἀποδώσῃ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιέ.

— Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀπεκρίθη ἡ ξανθὴ Φαννὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Δὲ Νεϊλ εἶναι σήμερον πτωχότερος τῶν ὑποτρόφων τοῦ Πτωχοκομείου.

— Ἀστειεύεσαι; εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν, ἢ λησμονεῖς ὅτι ὁ γέρων Δὲ Νεϊλ, ὁ ἱκανὸς νὰ δώσῃ μαθήματα φειδωλίας καὶ εἰς τὸν φιλάργυρον τοῦ Μολιέρου, εἶχεν ἰδικά του εἴκοσι τοὐλάχιστον χιλιάδας φράγκα εἰσόδημα. Ἔκτοτε ἐκληρονόμησε τὸν ἀνεψιόν του, ἔχοντα εἰσόδημα πεντήκοντα χιλιάδων, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ φορῇ ἐμβαλωμένα ὑποδήματα, ὥστε εἶναι σήμερον δὶς ἢ τρὶς ἑκατομμυριοῦχος.

— Καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω μετὰ πάσης βεβαιότητος, ἐπέμεινεν ἡ Φαννή, ὅτι δὲν ἀπομένει εἰς τὸν κ. Δὲ Νεϊλ οὔτε λεπτόν.

— Μήπως εἶχε κανὲν μυστικὸν πάθος αὐτὸ τὸ γερόντιον; ἠρώτησεν ὁ Χαβάν.

— Ἦτο φίλος τῆς κυρίας Βιλρέη, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή, καὶ ἡ κυρία αὐτη, σᾶς τὸ λέγω ἀφοῦ δὲν τὸ ἠξεύρετε, εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς φίλους της νὰ τοποθετῶσι τὰ κεφάλαια των εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ συζύγου της.

— Τὸ ἠξεύρω. Ἀλλ' ὁ τραπεζιτικὸς οἶκος τοῦ Βιλρέη εἶναι ἐκ τῶν στερεωτάτων.

— Ἡ τράπεζα τοῦ Βιλρέη ἔχασε δεκαεπτὰ ἑκατομμύρια εἰς τὸ χρηματιστήριον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκκαθάρισιν, εἶπεν ἡ Φαννή. Ἂν ἔχετε καταθέσει χρήματα εἰς αὐτήν, σᾶς συμβουλεύω νὰ βάλετε μαύρην σκέπην εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν σας. Ὁ κ. Βιλρέης ἐδραπέτευσε.

— Καὶ τὸν ἐλυπήθης βεβαίως πολύ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιὲ μετὰ μειδιάματος ἰσοδυναμοῦντος μὲ ὑπαινιγμόν.

— Ἐλυπήθην τὰς ἑβδομῆντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας εἶχα εἰς τὸ κατάστημά του, καὶ διὰ τοῦτο μὲ βλέπετε ἀπόψε χωρὶς διάθεσιν. Τοῦτο θὰ μὲ διδάξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μου νὰ κάμνω οἰκονομίας, ἐπρόσθεσεν ἡ Φαννὴ πενθίμως μειδιῶσα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὑπηρέτης τοῦ ξενοδοχείου ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Τριστᾶνον ὅτι κύριός τις τὸν ἐζήτει.

— Ὁ Οὐλρῖχος βεβαίως, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος. Στρεφόμενος ἔπειτα πρὸς τὴν Φαννὴν ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον της—«Ἀπατᾶσθε, κυρία μου, ὁ Οὐλρῖχος δὲν ἔχασε τὴν περιουσίαν του.

— Τοῦτο μοῦ εἶναι πολὺ ἀδιάφορον, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Βάλετε, παρακαλῶ, διὰ μίαν στιγμὴν τὴν προσωπίδα σας, ἐξηκολούθησεν ὁ Τριστᾶνος.

— Διατί; ἠρώτησεν ἡ Φαννή, θεωρήσασα ἐν τούτοις πρέπον νὰ ὑπακούσῃ.

— Διότι ἐνδέχεται ν' ἀνακτήσετε τὰς ἑβδομῆντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας ἐχάσετε.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπομνημονεύματα τῆς Ὑπουργίας Σπυρίδωνος Πήλικα, καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ὀθωνείῳ Πανεπιστημίῳ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Πήλικα Δ. Ν. δικηγόρου. Ἐν Ἀθήναις. 1893. Σχ. 8ον. Σελίδες 238. (Μετὰ εἰκόνος τοῦ Σπυρ. Πήλικα).

Θὰ ἦτο μέγιστον καὶ πολύτιμον κέρδος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἂν οἱ κατὰ καιροὺς διοικήσαντες αὐτήν, ὡς ὑπουργοὶ ἢ ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας διοικήσεως κατέγραφον ἀπομνημονεύματα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου καὶ τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν μεθ' ὧν ἔδρασαν ἐν τῇ διαπράξει τῶν κοινῶν καὶ εἰργάσθησαν. Θὰ εἴχομεν οὕτω συνεχῆ χρονογραφικὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀφ' ἧς ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της, καὶ τὰ πορίσματα τῆς πείρας καὶ τῶν σκέψεων τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ ὁποῖα πάντοτε εἶνε πολύτιμος ὑποθήκη καὶ δίδαγμα τῆς γενεᾶς τοῦ μέλλοντος. Ἴσως

Σπυρίδων Πήλικας

δὲ θὰ εἴχομεν καὶ τὸ κέρδος τοῦ νὰ εἶνε αἱ καθ' ἑκάστην ἐκφερόμεναι μεμψιμοιρίαι κατὰ τοῦ παρόντος ὀλιγώτερον τραχεῖαι, διότι θὰ ὑπῆρχεν ἁπτὴ σύγκρισις τούτου μετὰ τοῦ παρελθόντος. Ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν εἶνε ἀρκοῦσα πρὸς σύγκρισιν, διότι αὐτὴ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν διαδιδομένη ἀποβάλλει μέγα μέρος τῆς πραγματικῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἀποτριβομένης ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ παριστᾷ συνήθως τὸ παρελθὸν ὑπὸ ὄψιν φαεινοτέραν, ἥτις δὲν εἶνε πάντοτε ἡ πραγματική.

Ἡ Ἑλλὰς μόνη τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν στερεῖται ἱστορίας καὶ χρονογραφίας τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος μέχρι σήμερον. Δοκίμιά τινα γραφέντα ἐσχάτως, ἔχοντα πηγὰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν Βουλῶν στεροῦνται τῆς ἀξίας καὶ αὐτῶν τῶν δοκιμίων. Οἱ συρραφεῖς τούτων ἐπεχείρησαν ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των, καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ὑπομονῆς καὶ μελέτης πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἱστορικοῦ μνημείου ἀξίου τοῦ ὀνόματος τούτου.

Παραλείποντες ἐνταῦθα τοὺς λόγους δι' οὓς στερούμεθα ὑπομνηματογράφων, καὶ ἄλλων ἱστορικῶν συγγραφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν· διότι ἄπειρα εἶνε τὰ ὑπομνήματα, τὰ γραφέντα ὑπὸ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος των ἀποκαταστάσεως. Οἱ μακροὶ αὐτῶν ἀγῶνες κατὰ ξένης πανισχύρου κυριαρχίας ἐμόρφωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἄνδρας ἀκραδάντου πολιτικῆς ἀρετῆς, συνέσεως, εὐθύτητος καὶ ἀξιοπρεπείας, ἔχοντας τὸ θάρρος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν καλάμου τὰς πράξεις των καὶ τοὺς λόγους των.

Ἐπειδή: «ἥ τε μουσική, περί τε ὄρχησιν οὖσα καὶ ῥυθμὸν καὶ μέλος, ἡδονῇ τε ἅμα καὶ καλλιτεχνίᾳ πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς συνάπτει».

Ἄλλως τε ἡ πλαστικωτάτη τῶν προγόνων ἡμῶν φαντασία, ἤδη ἐνωρὶς εἶχε λαξεύσει τὰς περικαλλεῖς τῶν θεῶν μορφάς, ἐνωρὶς τοῖς εἶχεν ἐξωραίσει τοὺς βίους διὰ ποικίλων περὶ αὐτῶν μύθων. Καὶ ἦτο λοιπὸν φυσικὸς αὐτῶν ὁ πόθος τῶν ἱεροτελεστιῶν νὰ μετέχῃ ὄχι μόνον ὁ νοῦς ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ φαντασία. Πρὸς τῇ στερεοτύπῳ σεμνοπρεπεῖ ἐκφράσει εὐσεβῶν συναισθημάτων, ἐχρειάζετό τι τὸ ἀντίρροπον: ἐχρειάζετο ἐξωτερική τις σκηνογραφικὴ ποικιλία ἡδύνουσα τὰς αἰσθήσεις, τέρπουσα τὴν φαντασίαν. Πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν ῥυθμῶν καὶ τὴν ἠθικὴν σοβαρότητα τῆς λέξεως τῶν παιάνων, ἔπρεπε ν' ἀντιτεθῇ τι τὸ προσπελαστικὸν πρὸς αὐτὴν τὴν συγκεκριμένην τῆς θεότητος ὕπαρξιν, νὰ προστεθῇ κάτι τι ἔχον πρὸς τὴν ἱεροπραξίαν, ὡς ἔχουσι πρὸς τὰς λειτουργίας τῶν χριστιανῶν, τὰ συναξάρια καὶ τὰ τραγούδια τῶν Ἁγίων, ἐὰν τὰ φαντασθῇ τις ἐπὶ τὸ δραματικώτερον ᾀδόμενα καὶ χορευόμενα.

Τὴν ἔνδειαν ταύτην ἦλθε νὰ πληρώσῃ τὸ ὑπόρχημα, εἰς τοῦτο προορισθὲν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος λατρείᾳ. Ὡς ὑποθέσεις αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησαν οἱ ποιηταὶ πᾶν μυθικὸν ὑλικόν, ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἢ ἐν τῇ τῆς ἑορτῆς ἱστορίᾳ ἐνυπάρχον. Ἐκόσμησαν δὲ διὰ τῶν ὑπορχημάτων ἐξόχως τὰς ἀφελεῖς τέως τελετὰς εἰσαγαγόντες εἰς αὐτὰς ῥυθμικῶν σχημάτων δαψίλειαν, ἣν ἐξῆρον ἔτι μᾶλλον γοργαὶ μελῳδίαι, εὐπετεῖς χορῶν κινήσεις, καὶ μιμικὴ διάπυρος.

Οὕτω μουσικὴ καὶ χορὸς συνηνώθησαν ἐν τῷ ὑπορχήματι διὰ νὰ παράσχωσιν εἰς τοὺς ἑορτάζοντας τὸ κοσμικὸν μέρος τῆς ἀπολαύσεως. Ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶχεν, ὡς φαίνεται, τὴν καταγωγὴν ἐκ Κρήτης, κατὰ τοὺς ἐνοπλίους τῆς ὁποίας χορούς, παριστάνετο ἐν εἴδει ἐπεισοδίου, καὶ εἰς μίμος, ὑπὸ πανηγυρικῆς συνοδευόμενος μουσικῆς, ἣν ἔψαλλον ἀοιδῶν μικρὰ συμπλέγματα.

Καὶ λοιπόν: Ὕστερον ἀφοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος καθωρίσθη τό τε ὕφος καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν παιάνων, προσετέθη εἰς τὸ σοβαρὸν τῆς ἱεροτελεστίας τὸ ὑπόρχημα ὡς φαιδρὰ δραματικὴ παράστασις. Ἡ ὄρχησις ἢ μᾶλλον ὁ ὀρχηστικὸς μίμος τῶν τελετῶν τούτων, ὡμοίαζε πρὸς πράξεις δράματος, προφανῶς δ' ἐχρησίμευε πρὸς παραστατικὴν ἑρμηνείαν τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ᾀδομένων στίχων. Διὰ τοῦτο δὲ ὀρθῶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐθεώρει τὰ ὑπορχήματα ὡς ἀποτελοῦντα τὴν μεταξὺ ποιήσεως καὶ ὀρχηστικῆς ἐπικοινωνίαν: «Ὀρχηστικῇ δὲ καὶ ποιητικῇ κοινωνία πᾶσα καὶ μέθεξις ἀλλήλων ἐστί, καὶ μάλιστα μιμούμεναι περὶ τὸ τῶν ὑπορχημάτων γένος, ἐνεργὸν ἀμφότεραι τὴν διὰ τῶν σχημάτων καὶ τῶν ὀνομάτων μίμησιν ἀποτελοῦσιν».

Ἀλλά — διακόπτω πλέον ἐνταῦθα τ' ἀρχαῖα κείμενα, διὰ νὰ μὴν εἴπουν αἱ ἀναγνώστριαί μου ὅτι ἐπιδεικνύω ἀρχαιομάθειαν, ἐν οὐ δέοντι. Λυσιτελὲς πρὸς τὸν σκοπόν μας εἶνε νὰ σημειώσωμεν τώρα, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι, ὅπως οἱ παιᾶνες, οὕτω καὶ τὰ ὑπορχήματα ἀπὸ καθαρῶς θρησκευτικῶν ᾀσμάτων ἔγειναν ὁλονὲν κοσμικώτερα. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ χρῆσις τῶν ὑπορχημάτων ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλων θεῶν λατρείας. Κατόπιν συνετέθησαν ὑπορχήματα καὶ δι' ἄλλους ἢ θρησκευτικοὺς σκοπούς. Οὕτως ὁ Πίνδαρος ἐκόσμησε διὰ τοῦ φαιδροῦ τούτου εἴδους τῆς μελικῆς τοὺς αὐλικοὺς χοροὺς ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ ἡγεμόνων· ἔγραψε δὲ καὶ διὰ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ περίεργον ὑπόρχημα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἡλιακῆς τινος ἐκλείψεως. Τελευταῖος ποιητὴς ὑπορχημάτων εἶνε ὁ Πρατίνας, τοῦ ὁποίου καὶ μόνου διεσώθη ἐκτενέστερον ὑπόδειγμα τῆς ποιήσεως ταύτης ἐν τῷ ἑξῆς θαυμαστῷ ἀποσπάσματι:

Τίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χορεύματα;
τίς ὕβρις ἔμολεν ἐπὶ Διωνυσιάδου πολυπάταγα θυμέλαν;
Ἐμός, ἐμὸς ὁ Βρόμιος.
Ἐμὲ δεῖ κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν
ἀν' ὄρεα σύμενον μετὰ Ναϊάδων,
οἷά τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος.
Τὰν ἀοιδὰν κατέστασε Πιερὶς βασίλειαν· ὁ δ' αὐλὸς
ὕστερον χορευέτω· καὶ γὰρ ἐσθ' ὑπηρέτας.
Κώμῳ μόνον θυραμάχοις τε πυγμαχίαισι νέων θέλει παρoίνων
ἔμμεναι στρατηλάτας.
Παῦε τὸν Φρυνίου ποικίλον πνοὰν ἔχοντα.
Φλέγε τὸν ὀλεσισιελοκάλαμον,
λαλαβαρύοπα τ' ἀμελορυθμοβάταν θ' ὕπαὶ
τρυπάνῳ δέμας πεπλασμένον.
Ἠ ἰδού· ἅδε σοι δεξιὰ
καὶ ποδὸς διαρριφά, θριαμβοδιθύραμβε
κισσοχαῖτ' ἄναξ, ἄκουε τὰν ἐμὰν Δώριον χορείαν.

Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου λειψάνου ἀρχαίας μελικῆς δύο τινὰ συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης: Πρῶτον μὲν ὅτι ὑπορχήματα ἐψάλλοντο καὶ κατὰ τὰς εἰς Διόνυσον ἑορτάς, δεύτερον δέ, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ ποίησις αὐτῶν ἐνεδύθη ἀστειότερον χαρακτῆρα. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν τὸν ἐπέβαλε βεβαίως ὁ Πρατίνας. Ἀνέπτυξεν ὅμως αὐτὸν οὗτος πρῶτος δημιουργήσας τὸ **σατυρικὸν** δρᾶμα, ἐν ᾧ τὸ ὑπόρχημα ὑπηρετεῖ πλέον ὡς ὑποτελὴς δραματικὸς ***μίμος***.

Δὲν παραξενεύομαι ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἀνυπομονῇ νὰ μάθῃ, τί ἀπέμεινε λοιπὸν μετὰ τὴν τοιαύτην τροπήν.

Ἀπέμειναν τὰ ***βαλλίσματα***.

Προφανῶς τὰ ὑπορχήματα ὅσῳ μᾶλλον ἀπεμακρύνοντο τῆς θρησκείας, τόσῳ ζωηρότερα καθίσταντο κατά τε τὰς ὑποθέσεις καὶ κατὰ τοὺς ῥυθμούς. Ἡ τροποποίησις αὕτη συνεπέφερε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μάλιστα, οἱ τὰ νότια τῆς Ἰταλίας οἰκοῦντες, ***βαλλίζω*** ἔλεγον τὸ ζωηρῶς χορεύω. (ἐκ τοῦ βάλλειν τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας) βαλλισμοὺς δὲ τοὺς χοροὺς ἐκείνους, καθ' οὓς ἐκίνουν ζωηρότερον τὰ μέλη των. Ὅτε τὰ ὑπορχήματα εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων χορῶν, μετωνομάσθησαν βαλλίσματα ἢ βαλλιστικά. Τοῦτο τοὐλάχιστον μαρτυρεῖ ὁ λατινικὸς ὅρος ballisteo σημαίνων ᾆσμα κατὰ τοὺς χοροὺς ψαλλόμενον, μάλιστα τοὺς ἐπινικίους. Τοιοῦτον ἦτο τὸ ᾆσμα τὸ ψαλὲν πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ νικήσαντος τὸν Σαρματικὸν πόλεμον:

Mille mille vivat
qui mille mille occidit,
tantum vini habet nemo
quantum fudit sanquinis· κτλ.

Τὸ βαρβαρικὸν τοῦτο βάλλισμα ἐψάλη περὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, χρησιμεύει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ὡς τεκμήριον, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως διὰ τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων εἶχε μεταδοθῆ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐγένοντο ἔμμεσοι αὐτοῦ διαδόται ἀνὰ τὰς λατινικὰς χώρας. Ἐν τούτοις εἰς τὴν διάδοσιν ταύτην ἀμέτοχοι δὲν ἔμειναν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες. Εἶνε δὲ λίαν ἄξιον σημειώσεως, ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ νεώτερα ἔθνη εἰσῆλθον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑαυτῶν ποιήσεως διὰ τῶν βαλλισμάτων. Πανταχοῦ εὑρίσκομεν αὐτὰ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην γνωστὴν δημοτικὴν ποίησιν. Πανταχοῦ φέρουσι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα. Εἶχον τὰς πράξεις τῶν θεῶν ὡς ὑποθέσεις των ἐν τῇ θρησκείᾳ. Κατέστησαν ὑποθέσεις των τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις εὐθὺς ὡς ἔγειναν ᾄσματα κοσμικά. Ἡ δραματικὴ τῶν ὑποθέσεων ἐξέλιξις ἐτήρησε πανταχοῦ τὸν ὀρχηστικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὁ χορὸς ἔμεινεν ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, **σειστὸς** καὶ **τιναχτός**, οἱ δὲ χορεύοντες ὑπὸ τοὺς ῥυθμοὺς τῶν βαλλισμάτων ἐξακολουθοῦσιν ἀπομιμούμενοι τὰ ὑπὸ τοῦ κειμένου λεγόμενα, εἴτε διὰ χειρονομιῶν, εἴτε διὰ φυσιογνωμικῶν κινήσεων, εἴτε καὶ διὰ μόνον τοῦ χρωματισμοῦ τῆς φωνῆς των.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΣΤΡΟΥΓΓΟΚΑΛΥΒΑΣ

— Ὁλόβολη μιὰ κερασιὰ ξερρίζωσε ὁ Θανάσης,
Τὰ περιβόλια, ὠρὲ παιδί μ', ἐπῆγες νὰ χαλάσης;
— Πλάνεψα ὡς τὴν Τρανταφυλλιά, γύρισα ὅλη τὴ χώρα
Ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τώρα.

— Κι ὁ πλάτανος τί τὤφταιγε τοῦ Θόδωρου, πατέρα;
Γιὰ τήρα τον ξαπλωταριὰ ἀπὸ τὸν τσάρκο ὡς πέρα,
Γιὰ ἀπόψε ὁ ἔρμος τράνευε, χόντραινε τόσα χρόνια
Στὸν ἥλιο καὶ στὰ χιόνια.

— Τὸν εὕρηκα στὴν ποταμιά, στὸν πόρο τοῦ Τζοβάρα,
Νιὸς εἶνε, ὅμως τὸν ξέρανε παράκαιρα ἡ κατάρα,
Τ' ἀστροπελέκι αὐλάκωσε τὴ μαλακιά του φλούδα,
Τὤφαε τὴ ρίζα ἡ σούδα.

— Ἅ, νάτος κι ὁ Καρκάντζαλος, στὸν ὦμό του ἔχει πάρει
Καὶ μᾶς το φέρνει στὸ μαντρὶ χιλιόχρονο πουρνάρι,
Καλὰ τὸν λὲν Καρκάντζαλο, τί ἀσυσταγιὰ δὲν ἔχει,
Μέρα καὶ νύχτα τρέχει.

— Τάχ' ἀπὸ ποῦ τὸ κουβαλάει ὁ χριστογεννημένος;
— Δέ με φοβίζει ὁ Ζάλογγος, ἂς εἶνε χιονισμένος,
Σὰν ἀντρειωμένος τὸν πατῶ, τὰ δέντρα ὅλα τοῦ παίρνω
Καὶ στὸ μαντρὶ τὰ φέρνω.

— Ὁ Δίπλας πάλι, ὁ μορφονιός, ποῦθ' ἔρχετ' ἐδῶ κάτου;
— Ἔρχεται ἀπὸ τὰ Φλάμπουρα πῶχει συγγενικά του,
Αὐτὸς γιὰ τὰ χριστόψωμα ἐπῆγε ὀχ τὴν αὐγούλα.
— Καὶ γιὰ καμμιὰ ξανθούλα.

* *
*

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαρούδια, ρίχνε Χρῆστο,
Σ' ἔχαψ' ἐκεῖνο τὸ δαυλί, Γεροκαψάλη, σβύστο,
Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
Καὶ τί καιρὸς θὰ κάνῃ.

— Κὺρ Γάκη, ξεφεγγάρωσε, καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα
Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζ' ἡ Βαλαώρα,
Κ' εἶνε μιὰ βούβαση βαθιὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα
Καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς τὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν,
Στὸν τσάρκο κἄπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν,
Εἶνε τὰ γρέκια τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πράτα
Κομμένο ὀχ τὰ Ζερβάτα.

— Τώρα στρωθῆτε ὁλόγυρα, παιδιά, κι ἀκουρμαστῆτε·
Τοῦ κόσμου ὁ ἀφέντης ὁ Χριστός, — νὰ μή το λησμονῆτε, —
Γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιὰ ποῦ ζωντανὰ μαντρίζαν,
Τ' ἀρνιὰ τὸν χουχουλίζαν.

Μὲς ἀπὸ τότες βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
Καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος γυρνᾷ μὲς τὸ σκοτάδι
Καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε,
Ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Γιὰ δαῦτο τὴν Παραμονὴ νὰ μὴ πεινᾶν τὰ πράτα,
Νἆχουν περίσσια τὴ θροφή, νἆνε ζεστά, χορτᾶτα,
Νὰ μή τα βρίσκῃ ὁ ἀφέντης μας τὰ μαῦρα παγωμένα
Καὶ νηστικὰ ἀφημένα.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτέ το, — δὲν εἶνε παραμῦθι, —
Κατόπι ὀχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὀρνίθι
Στὴ μάντρα ἕνα χριστόψωμο νὰ γλύψουν φέρτε γύρα
Γαλάρια, ἀρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τί ἐμάθαν τὸν ἀφέντη μας ὁπῶγλυφαν στὰ γέννα
Καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
Κι ἂν δέν το γλύψουν τὸ ψωμὶ τὴν ὥρ' αὐτή, βελάζουν,
Σὰ γνωστικὰ νὰ κράζουν.

* *
*

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρὰ καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
Γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιὰ ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
Τί γέρασα κ' εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί με βρίσκει,
Λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
Ὁπὤχει τὸ κορμὶ στοιχιὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
Ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῇς, νὰ μὴ γεράζῃς,
Νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζῃς.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
Παντοῦ ν' ἁπλώνῃς γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνῖλα,
Νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῇς, καὶ ζῆν μαζί σου ἄνθρωποι
Σὲ πόλῃ ἢ βοσκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιὰ σοῦ δίνω συγγενάδι,
Νὰ σὲ φυλά' ἀπὸ Παγανὰ ὡς τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ,
Καὶ μὲ παλιὸ τριέτικο κρασάκι σὲ ποτίζω,
Μὲ λάδι σὲ ραντίζω.

Ἀπὸ τὴ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μὴ μου λείπῃς,
Τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὀχτρὸς τρανὸς τῆς λύπης,
Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βάζῃς νὰ μοῦ κρένῃς,
Γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
Σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου,
Νὰ μή σας εὕρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα!
— Νὰ ζῇς κ' ἐσύ, πατέρα!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ὑπὸ Ἑρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ε. Δ. Ροΐδου

Ὁ Ἑρρῖκος Μύργερ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὸ 1821 καὶ ἀποθανὼν τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ θυρωροῦ μετεργομένου συγχρόνως τὸν ῥάπτην καὶ μόλις ἀποζῶντος ἐκ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος. Εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ φρουρουμένην οἰκίαν ἔτυχε νὰ κατοικήσῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ζουῆ, διὰ τῆς προστασίας τοῦ ὁποίου κατώρθωσεν ὁ νέος Μύργερ νὰ διανύσῃ τὰς πρώτας μόνον τοῦ σχολείου τάξεις καὶ ἔπειτα νὰ εὕρῃ θέσιν γραφέως παρὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ῥωσσίας κόμητι Τολστόϊ, ἀντιγράφων τὰς περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀνταποκρίσει ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ τεσσαράκοντα καὶ ἔπειτα πεντήκοντα φράγκων. Διὰ τούτου μόνου κατώρθωσε νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατοικῶν εἰς ὑπερῷον, σπανιώτατα ἀνάπτων πῦρ τὸν χειμῶνα, τρεφόμενος μὲ τηγανητὰ γεώμηλα καὶ πλειστάκις στερούμενος καὶ τούτων.

Εἰς τὸ παγετῶδες ἐκεῖνο ὑπερῷον συνέθεσε τὰ πρῶτά του ἔργα, ἱκανὸν δηλαδὴ ἀριθμὸν στίχων μετριωτάτης ἀξίας καὶ δύο μυθιστορήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείχθη ἐξ ἀρχῆς ἔξοχος πεζογράφος. ***Αἱ σκηναὶ τοῦ Βοημικοῦ βίου*** καὶ οἱ ***Νεροπατέρες*** (Les Buveurs d' eau) εἶναι ἀριστουργήματα ἁμιλλώμενα κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους πρὸς τὰ κάλλιστα τοιαῦτα τοῦ Νοδιὲ καὶ τοῦ Μυσσέ. Ἐκ τούτων ἐκαρπώθη μὲν ποσόν τι δόξης πολὺ κατώτερον τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπαρκὲς πρὸς χορτασμὸν ποσὸν ἐπιουσίου ἄρτου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του μέχρι τῆς τοῦ θανάτου του ἐν τῷ νοσοκομείῳ δὲν ἔπαυσεν ὁ Μύργερ νὰ παλαίῃ κατὰ τῆς πενίας καὶ πλειστάκις κατὰ τῆς πείνης. Καὶ ὑπὸ ταύτης ὅμως βασανιζόμενος οὐδέποτε ἔστερξε νὰ παραδώσῃ σελίδα μὴ τελείαν εἰς τὸν τύπον. Ἔγραφε βραδύτατα καὶ ἐπληρώνετο κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον ὅπως καὶ οἱ ταχυγράφοι, οὐδόλως λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ποιοῦ τῆς ἐργασίας του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐφηρμόζετο ἀκόμη ἐν Γαλλίᾳ σύστημα ἐκτιμήσεως καὶ ἀμοιβῆς τῆς συγγραφικῆς ἐργασίας ἱκανῶς ὁμοιάζον πρὸς τὸ σήμερον ἐπικρατοῦν ἐν Ἀθήναις. Εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ πολλῶν ἐκ τῶν πρεσβυτέρων γάλλων συγγραφέων ἡ πολυγραφία, οἱ ὑπερτετρακόσιοι τόμοι τοῦ γέροντος Δουμᾶ, οἱ σχεδὸν ἰσάριθμοι τοῦ Σουλιέ, τὰ δεκάτομα μυθιστορήματα τοῦ Εὐγ. Σύη, τὰ αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Φεβάλ, τοῦ Βερθὲ καὶ τοῦ Εὐγ. Σκριβ καὶ ὁ κατακυλισμὸς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ Ῥοκαμβὸλ καὶ τοὺς κοινοὺς τύπους τοῦ Ὀνὲ καὶ τοῦ Δελπί. Εἰς τὸν Μύργερ ἀπομένει ἡ δόξα ὅτι, ἀντὶ νὰ οἰκοδομήσῃ οἰκίας ἢ τοὐλάχιστον νὰ γευματίζῃ καθ' ἑκάστην, μιμούμενος τούτους, ἐπροτίμησε νυχθημερὸν ἐργαζόμενος καὶ πλειστάκις ῥιγῶν καὶ λιμώττων νὰ καλλιτεχνήσῃ εἰς διάστημα εἴκοσι ἐτῶν τέσσαρα ἢ πέντε τομίδια, ἄξια νὰ καταταχθῶσι παραπλεύρως τῶν τοῦ Νοδιέ, τοῦ Στενδάλ, τοῦ Κουριέ, τοῦ Μεριμέου καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ἐπροτίμησαν τὸ ποιὸν τοῦ ποσοῦ καὶ τὴν τελειότητα τῆς καθημερινῆς καταλύσεως φασιανῶν καὶ καμπανίτου. Ἐκ τῶν τόμων τούτων δὲν πρωτεύουσιν ἴσως ὑπὸ καθαρῶς καλλιτεχνικὴν ἔποψιν αἱ ***Σκηναὶ τοῦ νεανικοῦ βίου***, ταύτας ὅμως ἐπροτιμήσαμεν, ἀποβλέποντες εἰς τὸν προορισμὸν τῆς ***Ἑστίας***, ὡς μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἔργου τοῦ Μύργερ διακρινομένας διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν διηνεκῆ ἀνύψωσιν τοῦ ἀναγνώστου ὑπεράνω τῆς πνιγηρᾶς πεζότητος τοῦ καθημερινοῦ βίου. Σ. τ. Μ.

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Α'.

Ὅσα διηγούμεθα συνέβησαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ Μελοδράματος εἰσῆλθον εἰς μικρὰν αἴθουσαν τοῦ ἑστιατορίου τοῦ Φόϋ τέσσαρες κύριοι μὲ ἰσαρίθμους κυρίας κρυπτομένας ὑπὸ πολυτελέστατα δόμινα. Οἱ ἄνδρες ἔφερον ὀνόματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐκφωνούμενα καθ' ὁδὸν ἢ ἐντὸς ἀριστοκρατικῆς αἰθούσης, προξενοῦσιν εἰς πάντας ἐντύπωσιν. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἐκαλοῦντο κόμης Πεϋρασιέ, μαρκήσιος Σύλβερς καὶ κόμης Χαββὰν-Μαλωρῆς, ὁ δὲ τρίτος Τριστᾶνος καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ οἱ τέσσαρες ἦσαν νέοι, πλούσιοι, τακτικῶς μνημονευόμενοι εἰς τὰς ἑβδομαδιαίας ἐπιθεωρήσεις τῶν ἐφημερίδων τοῦ συρμοῦ καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες νὰ εἶναι ἢ τοὐλάχιστον νὰ φαίνωνται εὐτυχεῖς. Ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἐπάγγελμα παρὰ νὰ εἶναι ὡραῖαι.

Τὸ ἐκ τῶν προτέρων συνταχθὲν ὀψολόγιον τοῦ δείπνου ἦτο ἱκανὸν νὰ κορέσῃ καὶ τοῦ ἀπαιτητικωτέρου γαστριμάργου τὰς ὀρέξεις.

Εὐθὺς ἅμα ἐκλείσθη ἡ θύρα, αἱ προσωπιδοφόροι ἀπεκάλυψαν πρόσωπα καὶ ἀναστήματα ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελέ τις κλίνει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἠπατῶντο οἱ ἀρχαῖοι περιορίσαντες εἰς τρεῖς μόνας τῶν τεσσάρων χαρίτων τὸν ἀριθμόν.

— Πρὶν ἢ καθίσωμεν εἰς τὴν τράπεζαν, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, συγχωρήσατέ με, κύριοι, νὰ προσθέσω ἓν κάθισμα εἰς αὐτήν.

— Περιμένετε κἀμμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἠρώτησαν αἱ σύντροφοί του;

— Ἢ κανένα κύριον; ἐπρόσθεσαν αἱ γυναῖκες.

— Περιμένω ἕνα φίλον μου ὁ ὁποῖος ἦτο, ὅταν ἔζη, ἀληθῶς ἀξιέραστος ἄνθρωπος.

—Πῶς, ***ὅταν ἔζῃ***; εἶπεν ὁ Πεϋρασσιέ.

—Τί ἐννοεῖτε; ἐπρόσθεσεν ὁ Σύλβερς.

—Ἐννοῶ ὅτι ὁ φίλος μου εἶναι ἀποθαμμένος.

—Ἀποθαμμένος; ἔκραξαν ἐν χορῷ οἱ τρεῖς κύριοι.

—Ἀποθαμμένος; ἐπανέλαβον αἱ κυρίαι ἐγείρουσαι τὴν κεφαλήν.

— Τί παραμύθι εἶναι τοῦτο;

— Μάλιστα ἀποθαμμένος καὶ ἐνταφιασμένος.

— Ὡς ὁ μακαρίτης στρατηγὸς Μαλβροὺ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδίου;

— Ἀπαραλλάκτως.

— Εἰπέ μας τέλος πάντων τί θέλεις νὰ εἴπῃς. Οἱ λόγοι σου, φίλε Τριστᾶνε, εἶναι αἰνιγματώδεις ὅσον αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὀβελίσκου, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ἀκούσατε λοιπόν, κύριοι. Ὁ φίλος τὸν ὁποῖον περιμένω δὲν θὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς μιᾶς. Ἔχω λοιπὸν καιρὸν νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν του, ἡ ὁποία θὰ σᾶς φανῇ τόσον μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, καθ' ὅσον πρόκειται νὰ γνωρίσετε μετ' ὀλίγον τὸν ἥρωα αὐτῆς.

— Ἀρχίσατε, ἀρχίσατε, ἐφώναξαν πάντες, πλὴν μιᾶς γυναικός, ἥτις δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνοίξει τὸ στόμα.

— Πρὶν ἢ ἀρχίσω, νομίζω ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ φάγωμεν μέρος τοῦ δείπνου διότι «οἱ πεινασμένοι δὲν ἔχουν αὐτιά», ὡς λέγει ἡ παροιμία.

— Ὄχι, πρῶτα ἡ ἱστορία εἶπεν ὁ Χαβάν.

— Πρῶτα νὰ δειπνήσωμεν, εἶπεν ἄλλος.

— Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία, προτείνω νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα διὰ ψηφοφορίας.

— Μάλιστα, ἂς ψηφίσωμεν.

— Ὅσοι θέλουν ἀμέσως τὴν ἱστορίαν ἂς σηκωθοῦν.

— Ἠγέρθησαν μόνοι οἱ τρεῖς ἄνδρες.

— Πολὺ καλά, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, τώρα ἂς σηκωθοῦν οἱ προτιμῶντες νὰ προηγηθῇ τὸ δεῖπνον.

Ἠγέρθησαν τότε τρεῖς ἐκ τῶν γυναικῶν, αἵτινες μεγάλως ἠπόρησαν βλέπουσαι τὴν τετάρτην ἀκινητοῦσαν ἐπὶ τῆς ἕδρας της.

— Ἡ Φαννὴ ἀπέχει, παρετήρησε μία ἐξ αὐτῶν.

— Διατί;

— Διότι δὲν πεινῶ, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή.

— Διατί τότε δὲν ἐψήφισες ὑπὲρ τῆς ἱστορίας;

— Διότι δὲν εἶμαι περίεργη, ἐψιθύρισεν ἡ Φαννὴ μετ' ἀδιαφορίας.

— Τὸ ζήτημα ἐλύθη δι' ἰσοψηφίας, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἔμεινεν ἄλυτον. Διὰ νὰ εὐχαριστήσω ὅλον τὸν κόσμον προτείνω νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου εἰς τὸ τραπέζι.

— Σύμφωνοι ὅλοι.

— Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ ὄνομα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φίλου σας, εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν.

— Ὁ μακαρίτης φίλος μου ὠνομάζετο Οὐλρίχος Ῥούβρης.

— Οὐλρίχος Ῥούβρης! εἶπον οἱ ὁμοτράπεζοι, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέθανε πέρυσιν.

— Διὰ τοῦτο εἶπον καὶ ἐγὼ ὁ *μακαρίτης* φίλος μου.

— Λοιπὸν δὲν τὸ ἔλεγες ἀστειευόμενος; ἠρώτησεν ὁ Σύλβερς.

— Κατ' οὐδένα τρόπον, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος, ἀλλ' ἀφίσατέ με νὰ διηγηθῶ, καὶ ἤρχισεν ὡς ἀκολούθως.

— «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἤτοι πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους, ὁ Οὐλρίχος Ῥούβρης, περιπεσὼν εἰς ἀνίατον μελαγχολίαν ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τῆς ζωῆς.

— Ναί, ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐγὼ ὅτι πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ Οὐλρίχος εἶχε καταντήσει νὰ ὁμοιάζῃ φάντασμα, διέκοψεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ.

— Ἀλλὰ ποῖος ἦτον ὁ λόγος τῆς τόσης του κατηφείας; ἠρώτησεν ὁ κ. Χαβάν. Ὁ Οὐλρίχος ἦτο κατὰ πάντα ἀξιοζήλευτος, νέος, εὔμορφος, πλουσιώτατος. Οὐδενὸς ἄλλου ἐστερεῖτο παρὰ μόνον εὐλόγου ἀφορμῆς ν' αὐτοχειριασθῇ.

— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον γίνονται αἱ τρέλλαι ἀδύνατον νὰ εἶναι εὔλογος, ἐψιθύρισεν ὁ κ. Σύλβερς.

— Τὸν εἴτε εὔλογον εἴτε ἄλογον λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφάσισεν ὁ Οὐρλίχος νὰ φονευθῇ ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ σᾶς εἴπω. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι ἀποφασίσας ν' ἀποθάνῃ μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Διατί εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Διότι ἡ Ἀγγλία εἶνε ἡ χώρα τῶν σπληνικῶν, οὐδεμίαν παρέχουσα ἀφορμὴν ἢ εὐκαιρίαν ν' ἀλλάξωσι γνώμην εἰς τοὺς ἀηδιάσαντας τὴν ζωήν. Ὁ φίλος μου λοιπὸν διέπλευσε τὴν Μάγχην καὶ ἀφοῦ ἔμεινε δυὸ ἡμέρας εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπεσύρθη εἰς μικρὸν χωρίον τῆς κομητείας τοῦ Σούσεξ. Ἀνακεφαλαιώσας ἐκεῖ ὅλας του τὰς ἀναμνήσεις, ὅλας του τάς τε ἡλιακὰς καὶ σκοτεινὰς ἡμέρας, κατήντησε καὶ πάλιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶχε πλέον τι νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτακτοποίησε τὰς ὑποθέσεις του, ἔλαβε πιστόλι καὶ μετέβη εἰς τοὺς ἀγροὺς ν' ἀναζητήσῃ τόπον κατάλληλον πρὸς ἀποδημίαν εἰς ἄλλον καλλίτερον κόσμον. Μετὰ περιπλάνησιν μιᾶς περίπου ὥρας, εὑρὼν τοιοῦτον προσφορώτατον ἐξήγαγε τὸ ὅπλον ἐκ τοῦ θυλακίου του, ἐστήριξε τὸν ψυχρὸν σωλῆνα εἰς τὸ καῖον μέτωπόν του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, ὅτε παρετήρησεν ὅτι δὲν ἦτο μόνος, ἀλλ' ὑπῆρχεν εἰς δέκα βημάτων ἀπόστασιν καὶ ἄλλος ἐπιβάτης διὰ τὴν χώραν τῶν νεκρῶν.

Ὁ Οὐλρίχος ἔσπευσε πρὸς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, τὸν φέροντα ἤδη περὶ τὸν τράχηλον σχοινίον προσηρτημένον εἰς κλάδον δένδρου.

— Τί κάμνετε ἐκεῖ; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἑτοιμάζομαι, ὡς βλέπετε, νὰ κρεμασθῶ. Λάβετε, παρακαλῶ, τὸν κόπον νὰ μὲ βοηθήσετε ὀλίγον, διότι φοβοῦμαι μήπως δὲν ἐπιτύχω καλά, μὴ ἔχων πάντα τ' ἀπαιτούμενα βοηθήματα.

— Καὶ πῶς δύναμαι νὰ σᾶς βοηθήσω;

— Ἀποσύρων τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας μου κορμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχω ἴσως τὴν δύναμιν ν' ἀπολακτίσω, ἀφοῦ κρεμασθῶ. Πλὴν τούτου σᾶς παρακαλῶ θερμῶς νὰ μὴν ἀναχωρήσετε, πρὶν βεβαιωθῆτε ὅτι εὐοδώθη ἡ ἐπιχείρησίς μου.

Ὁ Οὐλρίχος παρετήρησε μετὰ προσοχῆς τὸν διαλεγόμενον περὶ τοῦ προσεχοῦς θανάτου του μετὰ τοσαύτης ψυχραιμίας. Οὗτος ἐφαίνετο ἔχων ἡλικίαν μεταξὺ τῶν εἰκοσιοκτὼ καὶ τριάκοντα ἐτῶν, ἡ δὲ φυσιογνωμία του, τὰ ἐνδύματα καὶ ἡ συμπεριφορὰ ἀπεδείκνυον αὐτὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν.

— Εἶμαι προθυμότατος, ἀπεκρίθη, νὰ σᾶς προσφέρω τὴν ἐκδούλευσιν τὴν ὁποίαν μὲ ζητεῖτε. Πρὸ τούτου ὅμως τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ εἰπῆτε διατί θέλετε ν' ἀποθάνετε τόσον νέος; Τὴν περιέργειάν μου δύνασθε νὰ εὐχαριστήσετε χωρὶς φόβον ἀκριτομυθίας ἐκ μέρους μου, διὰ τὸν λόγον ὅτι σκοπεύω καὶ ἐγὼ νὰ φονευθῶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὡραίου ἐκείνου δένδρου. Καὶ ταῦτα λέγων ἐδείκνυε τὸ ὅπλον του.

— Βλέπω ὅτι ἑτοιμάζεσθε νὰ σπάσετε τὴν κεφαλήν σας. Ἐγὼ προτιμῶ τὸ σχοινίον ὡς συμφωνότερον πρὸς τὰς ἐθνικάς μου παραδόσεις.

— Μήπως πράττετε τοῦτο ἐξ ἐρωτικῆς ἀπελπισίας; ἐπέμεινεν ἐρωτῶν ὁ Οὐλρίχος.

— Ὄχι, δὲν εἶμαι ἐρωτευμένος.

— Μήπως εὑρίσκεσθε εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας;

— Ἀπ' ἐναντίας, εἶμαι ἑκατομμυριοῦχος.

— Ἐνδέχεται τότε νὰ προέρχεται ἡ ἀπελπισία σας ἐκ τοῦ ναυαγίου φιλοδόξου τινὸς σχεδίου.

— Δὲν εἶμαι καθόλου φιλόδοξος.

— Τότε δὲν μένει ἄλλη ὑπόθεσις παρ' ὅτι ἡ πλῆξις, ἡ σπληνοπάθεια . . .

— Καὶ πάλιν ἀπατᾶσθε, ἤμην εὐτυχέστατος καὶ μάλιστα εὐθυμότατος.

— Τότε δὲν βλέπω . . .

— Ἀφοῦ τόσην ἔχετε περιέργειαν νὰ μάθετε τὸν λόγον τῆς προσεχοῦς αὐτοχειρίας μου, δύναμαι νὰ σᾶς τὸν ἐκθέσω δι' ὀλίγων λέξεων: δειπνῶν μετά τινων φίλων μου ἐστοιχημάτισα μὲ ἕνα τούτων ὅτι θ' ἀποθάνω πρὶν παρέλθωσι δύο ἔτη. Τὸ ποσὸν τοῦ στοιχήματος εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἡ περιέργεια τὴν ὁποίαν διήγειρε μεγάλη. Ἀλλ' ἡ τύχη, ὁ θάνατος θέλω νὰ εἴπω, δὲν μ' ἐβοήθησεν, ὥστε ἂν δὲν αὐτοχειριασθῶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας χάνω τὸ στοίχημά μου, καὶ δὲν θέλω νὰ τὸ χάσω.

Ὁ Οὐλρίχος ἔμεινεν ἐμβρόντητος ἐκ τῆς ἐκπλήξεως.

— Ἀφοῦ ηὐχαρίστησα τὴν περιέργειάν σας, ἐπιτρέψατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τὴν ὑπόσχεσίν σας, ἐπρόσθεσεν ὁ ἄγγλος ἀναβαίνων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ζώνων καὶ πάλιν τὸν τράχηλόν του διὰ τοῦ σχοινίου.

— Συγχωρήσατέ με, κύριε, εἶπεν ὁ Οὐλρίχος, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ἔχω τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος.

— Διατί ἤλθετε τότε νὰ μὲ διακόψετε; ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος μετά τινος θυμοῦ. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ χάνω ἂν θέλω νὰ κερδίσω τὸ στοίχημά μου. Ταῦτα εἰπὼν καὶ πεισθεὶς ὅτι οὐδὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ τοῦ Οὐλρίχου, ἀπώθησε δι' ἰσχυροῦ λακτίσματος τὸν κορμὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο καὶ ἔμεινε μετέωρος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Ἡ ἀγωνία ἤρχισεν ἀμέσως, ἀλλ' ὁ Οὐλρίχος μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὸ φρικῶδες τοῦτο θέαμα, ἀπεσύρθη εἰς πλησιόχωρον ἀγρόν.

Ἐπιστρέψας μετὰ μίαν περίπου ὥραν εἰς τὴν αὐτοσχέδιον ἀγχόνην εὗρε τὸν Ἄγγλον μεταβληθέντα ἤδη εἰς τέλειον καὶ πολὺ ἄσχημον πτῶμα. Ἡ θέα αὐτοῦ τοσαύτην τοῦ ἐπροξένησεν ἀηδίαν, ὥστε ἔφρισσεν ἀναλογιζόμενος ὅτι τὴν αὐτὴν θὰ ἐπροξένει καὶ τὸ ἰδικόν του λείψανον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θεατάς. Ἡ ἀμηχανία του ὅμως ἦτο μεγάλη, διότι εἶχε γράψει τὴν προτεραίαν εἰς στενὸν φίλον του ὅτι θὰ εἶναι ἤδη νεκρὸς κατὰ τὴν ἀποσφράγισιν τῆς ἐπιστολῆς του. Ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου μετάνοια αὐτοῦ θὰ ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς ἀσυγχώρητος ἀνανδρία, καὶ ἡ θέσις του θὰ ἦτο ἐξίσου γελοία ὅσον καὶ ἡ τῶν ἡρώων ἀναιμάκτου μονομαχίας.

Ἐνῷ ἐσκέπτετο ταῦτα, παρετήρησε πεσὸν κατὰ γῆς τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ἀπαγχονισθέντος Ἄγγλου. Ἀνοίξας αὐτὸ εὗρε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χαρτίων νεωστὶ ἐκδοθὲν διαβατήριον φέρον τὸ ὄνομα Σὶρ Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Τὸ εὕρημα τοῦτο ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὰ ἔγγραφα τοῦ μακαρίτου, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ ταῦτα ἐντὸς τοῦ χαρτοφυλακίου διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ διαβατηρίου καί τινων ἐπιστολῶν του καὶ ἐπισκεπτηρίων.

Χάρις εἰς τὸ ἄξιον τοῦ Πολυαίνου στρατήγημα τοῦτο ὁ Οὐλρίχος ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς νεκρός. Ἡ ἀγγελθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων αὐτοχειρία του μετεφράσθη εἰς πάσας τὰς γαλλικάς. Ὁ Οὐλρίχος οὐδένα ἔχων γνώριμον εἰς Ἀγγλίαν ἠξιώθη νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκφοράν, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀπεδήμησεν εἰς τὸ Μεξικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρθούρου Σίδνεϋ. Ἐπιστρέψας ἤδη εἰς Λονδῖνον πρὸ ἓξ ἑβδομάδων, μ' ἔγραψεν ἐκεῖθεν ὅσα εἶχα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διηγηθῶ.

— Ταῦτα εἶνε ἀληθῶς παράδοξα, εἶπεν ὁ Χαβάν. Δύσκολος ὅμως θὰ εἶνε ἡ θέσις τοῦ Οὐλρίχου Ῥούβρης εἰς Παρισίους. Θ' ἀναλάβῃ ἄρα τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ θ' ἀπομείνῃ Ἀρθοῦρος Σίδνεϋς;

— Πιστεύω ὅτι θ' ἀλλάξῃ ὄνομα, ἀπεκρίθη ὁ Τριστᾶνος.

— Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη, παρετήρησεν ὁ κόμης Χαβάν, ὀλίγον θὰ τὸν ὠφελήσῃ, ἀφοῦ θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μετ' ὀλίγον ὅλοι οἱ παλαιοί του γνώριμοι.

— Ὁ Οὐλρίχος δὲν θὰ πηγαίνῃ εἰς τὰς συναναστροφὰς ὅπου συχνάζουσιν οὗτοι. Ἔχει σκοπὸν νὰ ἀποφεύγῃ τὸν καλούμενον μεγάλον κόσμον.

— Καὶ ἔχει ἴσως ἄδικον, εἶπεν ὁ κόμης Πεϋρασιέ. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐνδέχεται νὰ προκαλέσῃ ἡ παρουσία του ἔκπληξίν τινα καὶ ψιθυρισμούς, ἀλλὰ «κάθε θαῦμα τρεῖς ἡμέρες καὶ τὸ παραθαῦμα πέντε». Πιστεύω μάλιστα ὅτι ἡ νεκρανάστασις αὐτοῦ θ' ἀρέσῃ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ πολλὰς θὰ κάμῃ ὁ βρυκόλαξ κατακτήσεις.

— Ὁ Οὐλρίχος, κύριοι, εἶπε μετὰ σοβαρότητος ὁ Τριστᾶνος, θ' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον.

— Διατί; ἠρώτησαν οἱ τρεῖς νέοι.

— Διατί; εἶπεν ἀπροσδοκήτως παρεμβαίνουσα ἡ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἄλαλος Φαννὴ ἀφοῦ ἀπεδίωξε διὰ τῶν λεπτῶν δακτύλων της τοὺς καταπεσόντας ἐπὶ τοῦ προσώπου της χρυσοῦς βοστρύχους—διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Οὐλρίχος εὑρίσκεται χωρὶς λεπτόν.

—Χωρὶς λεπτόν! ἔκραξαν πάντες ἀποροῦντες.

—Βεβαίως, ἐξηκολούθησεν ἡ Φαννή. Ἀληθὲς ἴσως εἶναι ὅτι δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐθεωρήθη ὡς ἀποθανών. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλλον συγγενῆ πλὴν τοῦ θείου του ἱππότου Δὲ Νέϊλ, ὅλη ἡ περιουσία του ἐκληρονομήθη ὑπὸ τούτου.

— Οὗτος ὅμως θ' ἀναγκασθῇ νὰ τὴν ἀποδώσῃ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιέ.

— Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀπεκρίθη ἡ ξανθὴ Φαννὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κ. Δὲ Νεϊλ εἶναι σήμερον πτωχότερος τῶν ὑποτρόφων τοῦ Πτωχοκομείου.

— Ἀστειεύεσαι; εἶπεν ὁ κόμης Χαβάν, ἢ λησμονεῖς ὅτι ὁ γέρων Δὲ Νεϊλ, ὁ ἱκανὸς νὰ δώσῃ μαθήματα φειδωλίας καὶ εἰς τὸν φιλάργυρον τοῦ Μολιέρου, εἶχεν ἰδικά του εἴκοσι τοὐλάχιστον χιλιάδας φράγκα εἰσόδημα. Ἔκτοτε ἐκληρονόμησε τὸν ἀνεψιόν του, ἔχοντα εἰσόδημα πεντήκοντα χιλιάδων, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ φορῇ ἐμβαλωμένα ὑποδήματα, ὥστε εἶναι σήμερον δὶς ἢ τρὶς ἑκατομμυριοῦχος.

— Καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω μετὰ πάσης βεβαιότητος, ἐπέμεινεν ἡ Φαννή, ὅτι δὲν ἀπομένει εἰς τὸν κ. Δὲ Νεϊλ οὔτε λεπτόν.

— Μήπως εἶχε κανὲν μυστικὸν πάθος αὐτὸ τὸ γερόντιον; ἠρώτησεν ὁ Χαβάν.

— Ἦτο φίλος τῆς κυρίας Βιλρέη, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή, καὶ ἡ κυρία αὕτη, σᾶς τὸ λέγω ἀφοῦ δὲν τὸ ἠξεύρετε, εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς φίλους της νὰ τοποθετῶσι τὰ κεφάλαια των εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ συζύγου της.

— Τὸ ἠξεύρω. Ἀλλ' ὁ τραπεζιτικὸς οἶκος τοῦ Βιλρέη εἶναι ἐκ τῶν στερεωτάτων.

— Ἡ τράπεζα τοῦ Βιλρέη ἔχασε δεκαεπτὰ ἑκατομμύρια εἰς τὸ χρηματιστήριον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκκαθάρισιν, εἶπεν ἡ Φαννή. Ἂν ἔχετε καταθέσει χρήματα εἰς αὐτήν, σᾶς συμβουλεύω νὰ βάλετε μαύρην σκέπην εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν σας. Ὁ κ. Βιλρέης ἐδραπέτευσε.

— Καὶ τὸν ἐλυπήθης βεβαίως πολύ, εἶπεν ὁ κ. Πεϋρασιὲ μετὰ μειδιάματος ἰσοδυναμοῦντος μὲ ὑπαινιγμόν.

— Ἐλυπήθην τὰς ἑβδομῆντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας εἶχα εἰς τὸ κατάστημά του, καὶ διὰ τοῦτο μὲ βλέπετε ἀπόψε χωρὶς διάθεσιν. Τοῦτο θὰ μὲ διδάξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μου νὰ κάμνω οἰκονομίας, ἐπρόσθεσεν ἡ Φαννὴ πενθίμως μειδιῶσα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὑπηρέτης τοῦ ξενοδοχείου ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Τριστᾶνον ὅτι κύριός τις τὸν ἐζήτει.

— Ὁ Οὐλρῖχος βεβαίως, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος. Στρεφόμενος ἔπειτα πρὸς τὴν Φαννὴν ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον της—«Ἀπατᾶσθε, κυρία μου, ὁ Οὐλρῖχος δὲν ἔχασε τὴν περιουσίαν του.

— Τοῦτο μοῦ εἶναι πολὺ ἀδιάφορον, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Βάλετε, παρακαλῶ, διὰ μίαν στιγμὴν τὴν προσωπίδα σας, ἐξηκολούθησεν ὁ Τριστᾶνος.

— Διατί; ἠρώτησεν ἡ Φαννή, θεωρήσασα ἐν τούτοις πρέπον νὰ ὑπακούσῃ.

— Διότι ἐνδέχεται ν' ἀνακτήσετε τὰς ἑβδομῆντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας ἐχάσετε.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπομνημονεύματα τῆς Ὑπουργίας Σπυρίδωνος Πήλικα, καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ὀθωνείῳ Πανεπιστημίῳ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Πήλικα Δ. Ν. δικηγόρου. Ἐν Ἀθήναις. 1893. Σχ. 8ον. Σελίδες 238. (Μετὰ εἰκόνος τοῦ Σπυρ. Πήλικα).

Σπυρίδων Πήλικας

Θὰ ἦτο μέγιστον καὶ πολύτιμον κέρδος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἂν οἱ κατὰ καιροὺς διοικήσαντες αὐτήν, ὡς ὑπουργοὶ ἢ ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας διοικήσεως κατέγραφον ἀπομνημονεύματα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου καὶ τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν μεθ' ὧν ἔδρασαν ἐν τῇ διαπράξει τῶν κοινῶν καὶ εἰργάσθησαν. Θὰ εἴχομεν οὕτω συνεχῆ χρονογραφικὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀφ' ἧς ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της, καὶ τὰ πορίσματα τῆς πείρας καὶ τῶν σκέψεων τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ ὁποῖα πάντοτε εἶνε πολύτιμος ὑποθήκη καὶ δίδαγμα τῆς γενεᾶς τοῦ μέλλοντος. Ἴσως δὲ θὰ εἴχομεν καὶ τὸ κέρδος τοῦ νὰ εἶνε αἱ καθ' ἑκάστην ἐκφερόμεναι μεμψιμοιρίαι κατὰ τοῦ παρόντος ὀλιγώτερον τραχεῖαι, διότι θὰ ὑπῆρχεν ἁπτὴ σύγκρισις τούτου μετὰ τοῦ παρελθόντος. Ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν εἶνε ἀρκοῦσα πρὸς σύγκρισιν, διότι αὕτη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν διαδιδομένη ἀποβάλλει μέγα μέρος τῆς πραγματικῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἀποτριβομένης ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ παριστᾷ συνήθως τὸ παρελθὸν ὑπὸ ὄψιν φαεινοτέραν, ἥτις δὲν εἶνε πάντοτε ἡ πραγματική.

Ἡ Ἑλλὰς μόνη τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν στερεῖται ἱστορίας καὶ χρονογραφίας τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος μέχρι σήμερον. Δοκίμιά τινα γραφέντα ἐσχάτως, ἔχοντα πηγὰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν Βουλῶν στεροῦνται τῆς ἀξίας καὶ αὐτῶν τῶν δοκιμίων. Οἱ συγγραφεῖς τούτων ἐπεχείρησαν ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των, καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ὑπομονῆς καὶ μελέτης πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἱστορικοῦ μνημείου ἀξίου τοῦ ὀνόματος τούτου.

Παραλείποντες ἐνταῦθα τοὺς λόγους δι' οὓς στερούμεθα ὑπομνηματογράφων, καὶ ἄλλων ἱστορικῶν συγγραφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν· διότι ἄπειρα εἶνε τὰ ὑπομνήματα, τὰ γραφέντα ὑπὸ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος των ἀποκαταστάσεως. Οἱ μακροὶ αὐτῶν ἀγῶνες κατὰ ξένης πανισχύρου κυριαρχίας ἐμόρφωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἄνδρας ἀκραδάντου πολιτικῆς ἀρετῆς, συνέσεως, εὐθύτητος καὶ ἀξιοπρεπείας, ἔχοντας τὸ θάρρος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν καλάμου τὰς πράξεις των καὶ τοὺς λόγους των.

Περὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Πήλικα ἅπας σχεδὸν ὁ τύπος τῆς πρωτευούσης ἐνησχολήθη, καὶ ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν. Ἴσως δὲ περὶ οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου ἐγράφησαν τόσαι ἀντίθετοι κρίσεις ὅσαι περὶ τούτου. Ἦτο δὲ τοῦτο φυσικόν· διότι ὁ χαρακτηρισμός, ὃν ἔδωσεν ὁ συγγραφεὺς εἴς τινα τῶν προσώπων μεθ᾽ ὧν συνειργάσθη, καὶ τὰ ὁποῖα φέρει ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἐκρίθη οὐχὶ ὁ ἀληθὴς ὑπὸ τῶν διαφερομένων ἐπιζώντων ἀπογόνων αὐτῶν. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ αἱ ἀντίθετοι αὗται κρίσεις ἀποβαίνουσιν ὠφέλιμοι εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος.

Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα φέρουσιν ἐντελῶς προσωπικὸν χαρακτῆρα. «Δὲν εἶνε», γράφει ὁ Πήλικας «ἡ παροῦσα ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διήγησις, ἀλλ᾽ ἓν μόνον μέρος τῆς ὅλης εἰκόνος, ὅσον μὲ ἀποβλέπει καὶ ὅσον γνωρίζω». Ἀναφέρονται δὲ εἰς χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 28 Αὐγούστου 1853 μέχρι τῆς 16 Μαΐου 1854.

Ὁ Πήλικας κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1835 μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν νομικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῇ φιλελευθέρᾳ Ἑλβετίᾳ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου τῷ 1837 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, μὴ ἐπιδιώξας ἕνεκα τῶν κλίσεων αὐτοῦ τὸ πολιτικὸν στάδιον. Δὲν ἠρέσκετο εἰς τὴν πολιτικήν, ὡς ῥητῶς ἀναφέρει, ἀλλ᾽ εἰς τὴν κατ᾽ ἰδίαν μελέτην καὶ τὴν διδασκαλίαν. Τούτου δ᾽ ἕνεκα δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὰ τρία κόμματα ἅτινα διῄρουν τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὑπὸ τοιούτων δὲ ἰδεῶν ἐμφορούμενος, ἑκὼν ἄκων ὑπείκων εἰς τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, μὴ εὑρίσκοντος, ὡς ἔλεγε, κατάλληλον πρόσωπον διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης, ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἔχων συναδέλφους ἄνδρας μετὰ τῶν ὁποίων οὐδαμῶς συνεβιβάζετο, πρεσβεύων ἄλλας θεωρίας περὶ συστημάτων διοικήσεως καὶ κυβερνήσεως, ὀρθὰς μέν, ἀλλ᾽ ἀνεφαρμόστους τότε. Ῥητῶς δὲ ὁμολογεῖ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, ὄχι βέβαια διὰ κακίαν ἔμφυτον εἰς αὐτὴν καὶ ἑπομένως ἀδιόρθωτον, δὲν περιέχει τὰ στοιχεῖα πρὸς σχηματισμὸν μιᾶς καλῆς Κυβερνήσεως». Ὁ Πήλικας δὲν ἦτο προωρισμένος νὰ δράσῃ ὡς πολιτικὸς ἀνήρ, ἦτο ἄνθρωπος τῆς θεωρίας, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀμαλία εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡμέραν τινά, καὶ τὸ ἀναγράφει ὁ ἴδιος, ὅτι δὲν εἶχε πρακτικὸν νοῦν. Ἐὰν δὲ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἀλήθειαν μεγάλου συγγραφέως ὅτι τὸ ὕφος τοῦ λόγου δεικνύει τὸν ἄνθρωπον, ὁ Πήλικας ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων του καταφαίνεται ὅτι ἦτο ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ἐφοβεῖτο εἰς πᾶσαν του πρᾶξιν τὴν εὐθύνην καὶ τὴν κατάκρισιν. Ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῶν γνωμῶν του ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐπέφερεν εἰς αὐτὸν ἠθικὴν διατάραξιν καὶ ἀϋπνίας, περὶ ὧν συχνὰ κάμνει λόγον. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος οὔτε ἐμπρὸς νὰ βαδίσῃ οὔτε ὀπίσω. Δὲν εἶχε τὸ σθένος τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς τοῦ γνωρίζοντος νὰ προτείνῃ τὸ ὄχι.

Τούτου ἕνεκα τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὧν δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν περικοπάς, διότι ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον συνεχές, περιορίζονται εἰς ἀπεικόνισιν τῶν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ τελεσθέντων, οὐδόλως ἐξερχόμενα τῆς ὑπουργικῆς οὕτως εἰπεῖν τυπικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας. Διαλαμβάνουσι δὲ κυρίως περὶ δύο μεγάλων πολιτικῶν γεγονότων, ἐν ἄλλοις μικροτέροις, περὶ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ τῆς γνωστῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τῆς Καλαμπάκας. Περὶ ταύτης δὲ ἐλάχιστα μανθάνομεν· οὐδὲ ἐγνώριζεν ἴσως ὁ Π. καὶ οἱ λοιποὶ συνυπουργοί του περὶ τῶν ὄπισθεν τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐργατῶν τοῦ κινήματος τούτου, τὸ ὁποῖον οἱ ἡμίσεις τῶν ὑπουργῶν ὑπεστήριζον ἔχοντες καὶ τὸν Βασιλέα Ὄθωνα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ἄλλοι δὲ κατέκρινον ὡς ἐπιζήμιον εἰς τὴν χώραν ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ παραιτηθῶσιν.

Οὐχ ἧττον μὲ ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῆς σπουδαίας ἱστορικῆς ἀξίας τῶν ἀπομνημονευμάτων, ἀποτελοῦσι ταῦτα ζωηροτάτην εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τεχνηέντως γεγραμμένην καὶ ἐναργῆ ὑπὸ τεχνικοῦ καλάμου ἐντίμου ἀνδρός. Αἱ παραστάσεις τῶν γεγονότων καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν προσώπων ὡς ἐν δράματι ἀπεικονίζονται, πολλῶν οὐχὶ εὐφήμως. Ἐξεικονίζονται δὲ πιστῶς τὰ πολιτικὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ κατάστασις κυβερνήσεως ἄνευ πολιτικῆς ἑνότητος, ἑκάστου τῶν ὑπουργῶν αὐτοβούλως οὕτως εἰπεῖν ἐνεργοῦντος, ἐξ οὗ προέκυπτον περίεργα κωμικὰ ἐπεισόδια, ἡ ἀνάμιξις τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, εἰς βαθμὸν ὥστε ὑπέβαλλον αὐτοὶ καὶ τὰ σχέδια τῶν διακοινώσεων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς αὐτούς. Δραματικῶς δὲ ὑποτυποῖ ὁ Πήλικας τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων ἰδίως τῶν συνυπουργῶν του, τὰς ἰδιοτελεῖς αὐτῶν σκέψεις ἀπέναντι πολυτίμων τῆς πατρίδος συμφερόντων.

Ἡ ἀνάγνωσις ἡ προσεκτικὴ τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων ἀνὰ πᾶσαν αὐτῶν σελίδα φέρει ἀνεπαισθήτως, ἀλλὰ φυσικῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τὴν σύγκρισιν τῶν πολιτικῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ τόπου πρὸς τὴν σημερινήν, καὶ προκαλεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη, ἥτις ἐπηκολούθησε καὶ μετὰ τὸ 1854, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ φέρῃ μοιραίως τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862, ἥτις ὁμολογουμένως ὑπῆρξε σωτήριος ὠθήσασα τὸ ἔθνος εἰς ἀληθῆ πρόοδον. Ἂν δ᾽ ἔκτοτε ἐπηκολούθησαν δεινὰ ἄλλα, ἂν ἐπῆλθον κακοδαιμονίαι καὶ ἡμέραι πονηραί, τὸ ἔθνος ἐννόμως διὰ τῶν ἐλευθεριῶν ἃς ἀπέκτησε, καὶ διὰ τοῦ ἀσκουμένου ἐλέγχου ἐν τῇ Βουλῇ καὶ διὰ τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τύπου ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν θεραπείαν.

Α. Μ.

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Ψὲς βράδυ πρὸς τὸ ἡλιόγερμα σὲ φονικὸ καρτέρι
Ἄνθρωπο ξάπλωσε νεκρὸν ἑνὸς ἀνθρώπου χέρι.
Διάβαινα ἐκεῖθε κ᾽ ἔφριξα· τὴ νύχτα στὸ κρεβάτι
Παράδερνα ὡς τὴ χαραυγὴ χωρὶς νὰ κλείσω μάτι,
Κι ὁ νοῦς μου γύρους ἔφερνε, πουλάκι ξαφνισμένο,
Ἀπὸ τὸ μαῦρο το φονιᾶ στὸ μαῦρο σκοτωμένο.

Κ᾽ ἔβλεπα στῆς ἀγρύπνιας μου τὴν πύρινη ἀγωνία
Τὸ ψυχομάχημα τοῦ ἑνὸς καὶ τ᾽ ἄλλου τὴ μανία,
Καὶ σάμπως νάπιουν καὶ τῶν δυὸ παράξενο ζευγάρι,
Σὰ νὰ κρατοῦσα κι ἀπ᾽ τἀρνὶ κι ἀπὸ τὸ μακελλάρη,
Δὲν ἔκλαια μόνο τάμοιρα τοῦ σκοτωμένου χρόνια.
Ἔνοιωθα καὶ γιὰ τὸ φονιᾶ μιὰν ἄλλη ψυχοπόνια.

Ἐτοῦτος ὁ παλιόκοσμος βρέχεται ἀπ᾽ ἄκρη σ᾽ ἄκρη,
Ἀπ᾽ ἄκρη σ᾽ ἄκρη τρέφεται μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸ δάκρυ.
Μαζὶ δημίους καὶ θύματα, κορυδαλοὺς καὶ φίδια,
Μιὰν ἁλυσίδα μᾶς κρατεῖ στὴ φυλακὴ τὴν ἴδια,
Καὶ μιὰν ἀκοῦμε δύναμη, μιὰ προσταγὴ μεγάλη,
Ποῦ κράζει νὰ χτυποῦν αὐτοί, κράζει νὰ πέφτουν ἄλλοι.

Ὁ ἄνθρωπος, καλὸς κακός, ὅπου τὸν βγάλῃ ὁ δρόμος,
Τὸ κρῖμα κι ἂν φορτώνεται, δὲ φταίει ἐκεῖνος ὅμως.
Ἐκεῖνος φταίει ποῦ ξαφνικὰ μᾶς ἔρριξ' ἐδῶ κάτου,
Ὅπως κι ἂν θέλῃς πές το ἐσὺ τὸ φοβερὸ ὄνομά του,
Ἰεχωβᾶ, Δία, Βισνοῦ, Βάαλ, Ἀλλάχ, Μεσσία·
Ἂς εἶνε ὅ,τ' εἶνε: Ὕλη, Νοῦς, Πᾶν, Μοῖρα, Θεός, Αἰτία!

Σὲ κάποιο ἀστέρι ἂν βρίσκεται μιὰ θεία Δικαιοσύνη
Κι ἂν βλέπῃ, — ὄχι τὰ πλάσματα, τόν Πλάστη αὐτὴ θὰ κρίνῃ.

Κι ἂν κάπου, σὲ ἀβασίλευτο φῶς ἄφραστης ἡμέρας,
Μᾶς καρτερῇ ὁ πανάγαθος τοῦ Εὐαγγελίου Πατέρας,
Ὅλους, δημίους ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ θύματ' ἀπ' τὴν ἄλλη,
Θὰ σφίξῃ σὰν ἀθῶα παιδιὰ στὴν ἄναρχην ἀγκάλη,
Σὰ νὰ ζητάῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὰ θύματά του,
Γιατί τὰ πῆρε ἀστόχαστα καὶ τἄρριξ' ἐδῶ κάτου!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ κ. Γάζου ὠνειροπόλει διὰ τὸν υἱόν της Μενέξενον προῖκα πολλῶν χιλιάδων λιρῶν· κόρην ὡραίαν, εὐπειθῆ πρὸς τὴν μέλλουσαν πενθεράν της καὶ ὀλίγον βλᾶκα, διὰ νὰ εἶνε ὑποχείριος.

Ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ χαριεντίζεται μὲ νέαν γείτονα, ἐλάμβανε στάσιν πολὺ σοβαρὰν καὶ ἔλεγεν ἀξιοπρεπῶς:

— Μενέξενε, παιδί μου, δὲν πιστεύω βέβαια μὲ τὰ σωστά σου ν' ἀποφάσισες ν' ἀγαπήσῃς αὐτὸ τὸ κορίτσι. Ἐσὺ εἶσαι τὸ ἀκριβό μου τὸ παιδὶ καὶ ξεύρεις τὰς ἀρχάς μου. Ἕνας νέος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διασκεδάζῃ μὲ ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ν' ἀγαπήσῃ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ πάρῃ.

Ἔπειτα δὲν πιστεύω νὰ εἶσαι τόσῳ βλάκας, γιὰ νὰ πάρῃς κορίτσι χωρὶς παράδες. Ἄλλοι ποῦ οὔτε τῆς χάρες σου ἔχουν, οὔτε τὴ θέση τὴ δική σου, παίρνουν χιλιάδες.

Ὁ Μενέξενος τὰ ἤκουε αὐτὰ καὶ ἐφούσκωνε σὰν ἰνδιάνος ἀπὸ περηφάνια καὶ ἐξηκολούθει τὸ κατακτητικὸν ἔργον του διασκεδάζων μὲ ὅλα τὰ κορίτσια τῆς γειτονιᾶς.

Ὅταν δὲ ἐπήγαινε νὰ κοιμηθῇ, ὑπερήφανος ἐκ τῶν θριάμβων του, ὠνειροπόλει τὴν ὡραίαν κληρονόμον, τὴν ὁποίαν ἡ φιλόστοργος μήτηρ του ὑπέσχετο.

* *
*

Ἡ κ. Γάζου εἶχε διαφορετικὰς ἰδέας διὰ τὴν θυγατέρα της Τασούλαν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὡραιοτέρα καὶ μικροτέρα κόρη τῆς συνοικίας (κατὰ τὴν γνώμην τῆς μητρός της).

— Ποιὸς τρελλὸς θὰ διῇ τὴν Τασούλα καὶ θὰ γυρέψῃ χρήματα! ἔλεγε καὶ ἐμετροῦσε τὰς χάριτας τῆς Τασούλας· ἦτο βεβαιοτάτη, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ διέπραττε τὸ ἔγκλημα νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Τασούλαν χρήματα.

Μίαν ἡμέραν ἦλθεν εἷς φίλος τοῦ Μενεξένου, πλούσιος κληρονόμος ἀπὸ τὴν Βλαχίαν καὶ ἡ κ. Γάζου τὸν ἐφιλοξένησε μητρικώτατα καὶ ἐβίασε τὴν Τασούλαν νὰ παίξῃ πιάνο.

Ὁ Βλάχος ἔφυγε ἐνθουσιασμένος ἀφοῦ ἔθλιψε πολὺ ζωηρῶς τὰς χεῖρας τῆς κ. Γάζου, ἡ ὁποία συνεκινήθη.

Ἀμέσως προσεκλήθη ὁ ἀνδράδελφος τῆς κ. Γάζου, διὰ νὰ γείνῃ σύσκεψις, πῶς ὁ κληρονόμος νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀδέσμευτος.

Διημείφθησαν ποικίλα σχέδια, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη, νὰ τὸν φιλοξενήσωσι δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχήν, ὅπου ἀπὸ μηνὸς ἔμενον.

Ἡ Τασούλα, ἕνα ὠχρόξανθο καχεκτικὸ κορίτσι, τὸ ὁποῖον ὑπέφερε καὶ ἀπὸ αἱμοπτυσίας, ἦτο πάντοτε μελαγχολικὴ καὶ ἔφριττε καὶ ἐρρίγει ἅμα ἤκουε νεκρώσιμον ψαλμὸν ἢ ἅμα ἐμύριζε λιβάνι.

Πάντοτε ὑπὸ δίαιταν, πίπτουσα ἀσθενὴς ἅμα ἔτρεχε λιγάκι περισσότερον, ἔχανε καὶ αὐτὴν τὴν ζωηρότητα τῆς ἡλικίας της καὶ διήρχετο ὥρας ὁλοκλήρους, βλέπουσα τὴν λευκοκύανον λεκάνην τῆς Προποντίδος ἢ ἀκούουσα τὴν ἀηδόνα νὰ ψάλλῃ.

Μέσα εἰς τὸν σύρτην τοῦ γραφείου της, θὰ εὕρισκε κανεὶς τετράδια πλήρη στίχων ἐμπνευσμένων. Ἔψαλλε τὸν θεὸν καὶ τὴν φύσιν ἡ ποιητικὴ κόρη καὶ ἐνίοτε παρεπονεῖτο, διότι εἰς αὐτὴν ὁ καλὸς θεὸς τόσῳ φειδωλὸς ἐφάνη.

Εἰς κανένα δὲν τοὺς ἀνεγίνωσκε· διότι ἡ κ. Γάζου ἦτο αὐστηρὰ μητέρα καὶ δὲν ἤθελε ἡ κόρη της νὰ καταγίνεται εἰς τόσῳ μπόσικα πράγματα, ἐνῷ μποροῦσε πολὺ καλά, αὐτὸν τὸν χαμένο καιρό, νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ κεντῶσα ἢ ράπτουσα διὰ τὴν προῖκά της. Ὁ δὲ Μενέξενος ἀπεφάνθη πολλάκις ὅτι «ὕστερα ἀφοῦ γραφτήκανε τόσῳ ὡραῖα πράγματα, ἤτανε περιττὸ νὰ κάθουνται καὶ οἱ σημερινοὶ νὰ μουντζουρώνουν τὸ χαρτί».

Μίαν ἡμέραν, ἐτόλμησε νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὴν μητέρα της, διὰ μίαν φίλην της, ἡ ὁποία ἐλάτρευε τὸν Μενέξενον. Ἡ κόρη, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ἐταράχθη ἀπὸ κλονισμὸν τοιούτου πάθους, ἔβλεπε τὰ πικρὰ δάκρυα καὶ τὴν σαλευομένην ὑγείαν τῆς φίλης της καὶ συνεκινεῖτο. Ἄλλως τε ἐγνώριζε, πόσον ὁ ἀδελφός της ἐφάνη ἔνοχος καὶ ἐπίμονος δι' αὐτὸ τὸ πτωχὸ κορίτσι καὶ ἦτο τόσῳ εὐαίσθητος, ὥστε τὴν ἔτυπτεν ἡ συνείδησις, διὰ τὰ ἀτοπήματα τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἡ κ. Γάζου ἀνεπήδησε μὲ κόμην ἀνωρθωμένην καὶ ἔρριψε φοβερὸν βλέμμα ἐπὶ τῆς τολμηρᾶς θυγατρός της· ὕψωσε τὴν φωνὴν (διὰ ν' ἀκούσῃ καὶ *ἡ ἀνόητη ἐκείνη* καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ τίποτε):

— Ἄκου ἐκεῖ! . . . ἕνας νέος τῆς σειρᾶς τοῦ Μενεξένου, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διασκεδάσῃ λιγάκι. Αὐτὸ ποῦ τὸ εἴδανε οἱ καρακάξαις γραμμένο! Ἂς περιμαζέψουν τὰ κορίτσια τους· ἐκεῖνος παληκάρι εἶναι, κάμνει ὅ,τι θέλει.

— Μά, μητέρα, τῆς ὡρκίσθη, νὰ ἀνήκῃ μόνον εἰς ἐκείνην.

— Ἀνήκει ξανήκει ἐγὼ δὲ ξέρω. Ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ πῇ ὅ,τι θέλει κ' ἐκείνη σὰν φρόνιμο κορίτσι, νὰ μὴ πιστέψῃ. Νὰ γυρίσῃ νὰ διῇ τὸ Μενέξενο!!!! Ποιά; τῆς Μαριόγκας τῆς λουτράρενας ἡ δισεγγονή. Ἡ γιαγιά μου τὴ θυμούντανε τὴ προγιαγιά της, μέσα στὸ λουτρὸ νὰ χορεύῃ καὶ νὰ μαζεύῃ παράδες. Ποῦ καταντήσανε οἱ νέοι τῶν οἰκογενειῶν! νὰ ξεπέφτουν πειὰ καὶ σὲ τέτοια ὑποκείμενα. Ἀ-

κόμα καὶ τὸ κόρτε ποῦ τῆς ἔκαμε ὁ γυιός μου, μεγάλη τιμή της ἤτανε.

Ἡ Τασούλα δὲν εἶπε τίποτε, μόνον εἰς ὅλο τὸ διάστημα τοῦ μονολόγου, τὴν παρεκάλει νὰ μὴ φωνάζη πολύ, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀκούση τὸ κορίτσι.

— Καὶ δὲν πάει ν' ἀκούση! γιὰ τί τὰ λέγω δυνατά; γιὰ ν ἀκούση.

Ἡ Τασούλα ἔχασε καὶ τὴν μόνην της φίλην, διότι ἡ οἰκογένεια ἐκείνης ἔκρινε φρόνιμον νὰ μετοικήση ἀπὸ ἅγιον Στέφανον, χάριν τῆς ὑγείας τῆς κόρης. Ἦσαν ὅμως ἀρκετὰ ὑπερήφανοι ἄνθρωποι καὶ οὔτε παράπονον οὔτε δικαιολόγησιν ἐξέφερον οὔτε εἰς τὸν θεὸν ἀνέθεσαν (ὅπως συνήθως συμβαίνει) νὰ κρίνη καὶ κατακρίνη τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

Μόνον μία γεροντοκόρη (θεία τῆς κόρης) ἐνθυμήθη, ὅτι ἡ μητέρα τῆς κυρίας Γάζου, ἅμα ἐχήρεψε, ἔκαμνε τὴν πλύστρα καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐχαμογέλασε.

* * *

Ἦλθεν ὁ Βλάχος νὰ φιλοξενηθῆ καὶ τὰ δεῖπνα πολυποίκιλα ἀμέσως ὡρίσθησαν καὶ κυνηγετικαὶ ἐκδρομαὶ διωργανώθησαν.

Ὁ Μενέξενος ἐφάνη ἡγεμονικώτατος καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Λαζαρίκα τὰς μᾶλλον σημαινούσας ἐκ τῶν κατακτήσεών του.

Ὁ Λαζαρίκας, ἤκουε μ' εὐχαρίστησιν τὸ πιάνο τῆς Τασούλας καὶ ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην, μὲ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο πλάσμα, νὰ ὑψωθῆ λιγάκι καὶ ὡμίλει συνήθως περὶ τῶν ἐκβλαχισθέντων Ἑλλήνων.

— Εἶναι χειρότεροι αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Βλάχους· λυσσωδέστεροι ἐναντίον τῶν συμπατριωτῶν των· δὲν ἠξεύρω, πῶς κατώρθωσαν νὰ λησμονήσουν καὶ αὐτὴν τὴν ὡραίαν γλῶσσάν μας. Ἀλλ' εἰς τὸ ἴδιον ἔδαφος φιλοξενοῦνται καὶ καρδίαι Ἑλληνικαί, πονοῦσαι τὸν τόπον καὶ ἐργαζόμεναι δι' αὐτόν. Ἐν ὅσῳ ζοῦν, τὴν πατρίδα δὲν τὴν λησμονοῦν καὶ μὲ ὅσην γενναιότητα τῆς πέμπουν χρῆμα, μὲ τόσην συγκίνησιν ἑορτάζουν τὴν 25 Μαρτίου· ὅταν δὲ ἀποθάνουν τὸ σπουδαιότατον μέρος τῆς διαθήκης των κατέχει ἡ πατρίς. Τοὺς τοιούτους Ἕλληνας, τὸ μῖσος τῶν Βλάχων καὶ τῶν ἐκβλαχισθέντων, τοὺς συνέσφιξε καὶ τοὺς ἀδέλφωσε καταστῆσαν θρησκείαν τὴν φιλοπατρίαν των.

Ἡ Τασούλα ἤκουε μὲ προσοχήν.

Μίαν ἡμέραν τῆς διηγεῖτο ἓν διήγημα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ρωμουνίας.

— Εἶναι τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον δίδει αἴγλην εἰς τὰ διηγήματά της καὶ τὰ ἀνύψωσε εἰς τὴν περιωπὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται.

Εἶναι ἠθογραφικὰ καὶ μὲ καρδιὰ γραμμένα, ἀλλὰ δὲν τὰ ζωογονεῖ ἔμπνευσις ἀληθής· κατ' ἐμὲ εἶναι βεβιασμένα. Ἐγὼ ποιητὴς δὲν εἶμαι, ἀλλ' ἀνέγνωσα πολλὰ καὶ καλὰ καὶ εἰμπορῶ νὰ κρίνω, χωρὶς νὰ ὀνειρευθῶ νὰ ἐπιβληθῶ ὡς κριτικός.

Ἡ Τασούλα ἐκράτει τοὺς στίχους νέου ἀθηναίου ποιητοῦ τὸ ἀγαπημένο της βιβλιαράκι.

Ὁ Λαζαρίκας ἐζήτησε τὸ βιβλίον καὶ ἡ Τασούλα τὸ ἔδωκε ταραγμένη. Μέσα εἰς τὰ φύλλα του, εἶχε λησμονήσει ἕνα ποιηματάκι της, μελαγχολικὸ καὶ ἀβρό, ὅπως ἡ γράψασα, — «Νυχτιὰ Φθινοπωρινή».

Ὁ Λαζαρίκας, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὡραίους ὀφθαλμούς του, τὸ ἀνέγνωσε καὶ θλίβων ἰσχυρῶς τὴν χεῖρα τῆς Τασούλας, ἐψιθύρισε πολὺ συγκεκινημένος.

— Μοῦ δίδετε τὴν ἄδειαν νὰ φυλάξω αὐτὸ τὸ κειμήλιον; Ἄ! σήμερα σᾶς ἐγνώρισα! μόνον σήμερα! Γράφετε τέτοια ὡραῖα πράγματα καὶ κανεὶς δὲν τὸ ξεύρει!!

Ἡ Τασούλα ἀπέσυρε τὴν χεῖρά της καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπὶ μακρόν, εἶπε διὰ φωνῆς μόλις ἀκουομένης.

— Εἰμπορεῖτε νὰ τὸ φυλάξετε ὡς ἐνθύμημα τῆς Τασούλας, ποῦ θὰ σβύση μιὰ φθινοπωρινὴ νυχτιά, σὰν τὴν ἡρωίδα της.

Ὁ Λαζαρίκας ἔκλαιε.

Ἡ κ. Γάζου μὲ τὴν ἀνδραδέλφην της, ὄπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ τοῦ παραθύρου, ἐπέβλεπον τὰ ἐν τῷ κήπῳ συμβαίνοντα καὶ ἔδιδον διαφόρους εὐαρέστους ἐξηγήσεις, εἰς τὰ διάφορα κινήματα τῶν δύο νέων. Ὅταν δὲ εἶδον τὴν τελευταίαν χειραψίαν καὶ τὰ δάκρυα, ἡ ἀνδραδέλφη ἔθλιψε τὴν χεῖρα τῆς κ. Γάζου καὶ εἶπε·

— Βαρβαρίτσα μου, τελειωμένα πράματα· νὰ μᾶς ζήσουνε· νὰ τοὺς χαιρόμαστε.

* * *

Ἡ Τασούλα ἔχει ἀνοικτὴν τὴν θυρίδα τοῦ δωματίου της καὶ φαίνεται, ὁ ἀστεροφεγγὴς ἀσέληνος οὐρανός.

Ἡ ἰδία, μὲ τὸν λευκὸν κοιτωνίτην της, κάθηται πλησίον τραπέζης φωτιζομένης ὑπὸ κηρίου καὶ γράφει, ἐνῶ δάκρυα πικρὰ σβύνουν τὰς γραμμάς, τὰς ὁποίας χαράττει.

Ἀγαπᾷ ἡ ποιητικὴ κόρη καὶ συναισθανομένη τὴν κατάστασίν της κλαίει καὶ τήκεται ἀναλυομένη εἰς στίχους περιπαθεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδὲν πλάττεται ὄνειρον, οὐδεμία ἑδρεύει ἐλπίς. «Ἔρως καὶ θάνατος» ἐπιγράφεται τὸ ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον μίαν ταλαίπωρον ψυχήν, προσπαθεῖ νὰ τὴν θερμάνη ζωογόνος ὁ ἔρως, ἀλλὰ τοῦ θανάτου ἡ κραταιὰ πνοὴ τὴν παγώνει καὶ μένει ἀνίσχυρος καὶ συντετριμμένος ὁ λευκόπτερος θεός.

Ἡ κ. Γάζου καὶ ἐκείνη ἀγρυπνεῖ, σκεπτομένη τὰ ἀπέραντα κτήματα τοῦ ***γαμβροῦ της*** εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν ἔνδοξον θέσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη ὡς πενθερά.

Ὁ Μενέξενος καὶ ἐκεῖνος ἀγρυπνεῖ, ἀναλογιζόμενος καὶ ἀναμετρῶν τὰ θύματά του καὶ μειδιῶν πρὸς τὴν ὡραίαν κληρονόμον, τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται ἡ κυρία Γάζου.

Ὁ Λαζαρίκας καὶ αὐτὸς ἀγρυπνεῖ καὶ μὲ γοργὰ βήματα περιφέρεται ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος. Πλησιάζει ἐνίοτε τὸ νυκτερινὸν τραπεζάκι καὶ ἐκεῖ ἀπάνω, βλέπει μίαν ἐπιστολὴν μὲ γραμματόσημα Ρωμουνικά. Τὴν ἀνέγνωσεν εἰκοσάκις καὶ τὴν ἀναγινώσκει καὶ πάλιν, χωρὶς ἡ συγκίνησίς του νὰ μετριασθῆ.

Εἶναι ἐπιστολὴ τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει νὰ τὸν ἀποκληρώση, διότι ἔμαθε «τοὺς

ἀνοήτους ἔρωτάς του μὲ μιὰ πολίτισσα ». Τὸν συμβουλεύει καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ὁ γάμος του πρέπει νὰ γείνῃ ταχέως, μ' ἐκείνην τὴν ἐκ Γαλαζίου ὁμογενῆ.

«Ξεύρεις, παιδί μου, πόσα συμφέροντα συνδέονται μὲ αὐτὸν τὸν γάμον καὶ ὅτι ἡ ὑπόληψις τοῦ γέροντος πατρός σου, πρέπει διὰ τοῦ γάμου τούτου νὰ ἐξέλθῃ ἀκηλίδωτος. Ἄλλως τε δὲν σὲ θυσιάζω· γνωρίζεις ὅλην τὴν καλλονὴν τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλένης· τὰ ἑλληνοπρεπῆ αἰσθήματά της καὶ τὴν ἀνάπτυξίν της. Ἔλα νὰ ξηράνῃς τὰ δάκρυα τοῦ γηραιοῦ πατρός σου».

Ὁ Λαζαρίκας εἰς αὐτὰς τὰς γραμμὰς προσέχει· ὁ φόβος τῆς ἀποκληρώσεως, δὲν τὸν τρομάζει. Ἀγαπᾷ τὴν Τασούλαν καὶ αἰσθάνεται ὅτι ἀγαπᾶται, ἀλλὰ μετὰ σκέψιν καὶ πόλεμον μέγαν, ἀποφασίζει ν' ἀναχωρήσῃ μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι φέρεται ὡς φιλόστοργος υἱός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσυνείδητος ἄνθρωπος. Διαβάζει τὸ ποιηματάκι της «Νυχτιὰ φθινοπωρινή» καὶ κλαίει διότι ἐνθυμεῖται τὰς λέξεις της.

— Δυστυχισμένη μικρούλα.

Τὸ πρωί, ὅλοι ἦσαν καταβεβλημένοι ἀπὸ τὴν ἀϋπνίαν.

Ἡ κ. Γάζου ἠρώτησε τὸν γαμβρόν της: πῶς πέρασε τὴ νύκτα.

— Πολὺ ἄσχημα.

— Γιατί; ἐρωτοδουλειαίς; εἶπε πονηρῶς ἡ κ. Γάζου.

— Εἶχα γράμμα τοῦ πατέρα καὶ μ' ἐτάραξε πολύ.

Ἡ κ. Γάζου ἐξῆλθε, διότι τὴν ἐζήτουν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον· ἡ Τασούλα ὠχροτέρα.

Ὁ Λαζαρίκας ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ἡ Τασούλα τοὺς ἐπλησίασε.

— Φεύγω· εἶπε μὲ λυγμόν.

Ὠχρίασεν ἀκόμη περισσότερον καὶ εἶπε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην:

— Φεύγετε;

— Ναί· ἡ τιμὴ τοῦ πατρός μου κινδυνεύει καὶ . . . ἀπὸ τὸ ταξεῖδι αὐτό . . . ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία του . . .

— Πηγαίνετε, ὅπου τὸ καθῆκον σᾶς προσκαλεῖ. Ὁ θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸ ταξεῖδί σας. Ὅταν ἐπιστρέψετε νὰ μὲ ἀναζητήσετε.

— Ἀμφιβάλλετε;

— Σᾶς ἔδειξα τὴν θέσιν· ἐκεῖ θὰ μὲ θάψουν.

Ἐλησμόνησε τὸ ταξεῖδί του, ἐλησμόνησε τὰ πάντα καὶ λαβὼν τὸ τρυφερὸν πλᾶσμα εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸ ἔθλιψεν ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ τὰ δάκρυά των ἡνώθησαν, θερμά, καυστικά, ἀποτελέσαντα ἕνα κοινὸν χείμαρρον.

— Θὰ μείνω, εἶπεν ἀποφασιστικῶς.

Ἡ κ. Γάζου εἶδεν ὄπισθεν τοῦ παραπετάσματος ὅλην τὴν σκηνὴν καὶ ἐχάρη ὡς καλὴ μήτηρ, προσεκάλεσε δὲ διὰ τῆς χειρὸς τὴν ἀνδραδέλφην της, διὰ νὰ μὴ χάσῃ καὶ ἐκείνη τὸ θέαμα.

* *
*

Ἀπὸ τὸ θυλάκιον τοῦ Λαζαρίκα, ἔπεσεν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατρός του καὶ ἡ Τασούλα τὴν εὗρε. Τὴν ἀνέγνωσε πολλὰς φορὰς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ γείνῃ αἰτία παρακοῆς καὶ ἴσως καταστροφῆς εἰς τὸν φίλον της.

Ἔγραψε μίαν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέθετε χιλίους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἕνωσίς των ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν περὶ τῶν πικρῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθη ὁ πατήρ του. Τὸν παρακάλει ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ εὐτυχής, διότι ἦτο ὑπερευσυνειδησία νὰ νομίσῃ ὅτι αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ὑγείας της, ἐνῷ ἐκείνη πρὸ καιροῦ κατέρρεεν.

Ἡ κ. Γάζου εἶδε τὸ γράμμα εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὑπηρετρίας καὶ ἐμειδίασεν ἓν μειδίαμα πολύξερο.

Ὁ Λαζαρίκας τὸ ἀνέγνωσε καὶ τὴν παρεκάλεσε ν' ἀλλάξῃ ἀπόφασιν· ἀλλ' ἀφοῦ τὴν εὗρεν ἀμείλικτον καὶ ἔλαβε τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν πατέρα του ἐπεῖγον, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ.

Ἀπεχαιρέτησε τὴν κυρίαν Γάζου μὲ συγκίνησιν, ἡ ὁποία παρέλυε τὴν γλῶσσάν του καὶ ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἐξώστην τῆς Τασούλας, ἡ ὁποία ἐκίνει εἰς ἀποχαιρετισμὸν τὸ μαντηλάκι της.

Τόση ἦτο ἡ κατάπληξις τῆς κ. Γάζου, ὥστε δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸν κεραυνοβολήσῃ τὸν *ἀσυνείδητο*, τὸν παλιόβλαχο, μὲ ἕνα Φιλιππικὸν καὶ νὰ μετρήσῃ τὰ ἔξοδα ποῦ ἐκάμανε τὰ περιττὰ καὶ τὴν ὑπόληψι τῆς κόρης της, ποῦ χάθηκε.

Μόνον, ὅταν ἦλθεν ἡ ἀνδραδέλφη της, ἤρχιζε νὰ ξεφωνίζῃ καὶ νὰ ἀναθεματίζῃ τὰ ἀρχοντόπουλα τὰ κακομαθημένα τῆς Βλαχιᾶς, ποῦ θαρροῦν τὴς πολίτισσαις βλάχαις καὶ ἔρχουνται νὰ διασκεδάσουν.

— Ἀκόμα δὲ γεννήθηκε ἐκεῖνος ποῦ θὰ διασκεδάσῃ μὲ πολίτισσα! Ἂν εἶχε παράδες ἡ Τασούλα μου, θὰ τὴν ἔπαιρνε! παράδες ἀπὸ τέτοιον ἄγγελο, ζητᾷ κανείς; Κρῖμα τὰ ἔξοδα!

— Θυμᾶσαι ποῦ φίλησε καὶ τὴν Τασούλα μέσα στὴν τραπεζαρία.

— Σ' ἐφάνηκε . . . καὶ σύ . . . Γέννησε καὶ μερικὰ ἀπ' τὸ νοῦ σου, τώρα. Δὲ φθάνει ἡ δική μου ἡ ἀπελπισία. Παναγία μου, ἐγὼ πάντα τὴν καντήλα σου ἀνάφτω καὶ χωρὶς κερὶ δὲ σ' ἀφίνω καὶ θὰ μ' ἀκούσῃς. Τὸ βαπόρι, ποῦ θὰ ταξειδέψῃ ὁ παλιόβλαχος, ἡ θάλασσα νὰ τὸ καταπιῇ.

— Ἀμήν, εἶπεν ἡ ἀνδραδέλφη, καπνίζουσα τὸ σιγάρον της.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ ἔχουνε παιγνίδι τους τοῦ κόσμου τὰ κορίτσια! ἀδιαντροπιά!!

Ἡ Τασούλα ἔκλαιε σιωπηλὴ καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας δὲν ἔκλαιε πλέον! ηὔχετο μόνον ἀπὸ ψυχῆς «νὰ εὐτυχήσῃ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἡ καρδία της ἐξέλεξεν».

Ἡ κ. Γάζου συμπραττούσης καὶ τῆς ἀνδραδέλφης, τώρα εἶναι ὅλη ἀφωσιωμένη εἰς τὴν πολιορκίαν μιᾶς κληρονόμου καὶ συμβουλεύει τὸν Μενέξενον, νὰ περνᾷ ἔφιππος κάθε βράδυ κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά της.

Ἅμα δ' ἐνθυμηθῇ τὸν παλιόβλαχο, τὸν καταρᾶται, ἐνῷ ἡ ἀνδραδέλφη στερεοτύπως ψιθυρίζει:

«Ἀμήν».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΧΑΙΤΟΔΟΥΣ

Ἡ φύσις ἡμέραν τινὰ ἔλαβεν ἅπαντας τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ δι' αὐτῶν ἐκόσμησε τὸν ἰχθὺν Χαιτόδοντα, τὸ ζῶν τοῦτο κόσμημα τῶν ἀνατολικῶν θαλασσῶν. Τὸ περίβλημα αὐτοῦ ἀποτελεῖ θώρακα λάμποντα ἐκ μαργαριτῶν καὶ ἀδαμάντων. Εἰς τοὺς τροπικοὺς δὲν ὑπάρχει μήτε πτηνὸν μήτε ψυχή, ἥτις πρὸς τὸ κάλλος νὰ ἁμιλλᾶται μετὰ τοῦ μικροῦ τούτου Ἀπόλλωνος τῶν ὠκεανῶν.

Ἐπὶ τῶν κυμάτων εἶνε φλόξ, ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἄνθος. Τὸ ἔνδυμά του εἶνε λευκὸν ὡς ἄργυρος καὶ ἐγκατεσπαρμένον διὰ λεπτοτάτων καὶ πλουσιωτάτων χρωμάτων ὑπὸ τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου τοῦ ἡλίου. Κέκτηται πράγματι μυθικὴν λάμψιν, ἥτις ἐκθαμβοῖ τὸ βλέμμα, καταπλήττει τὴν φαντασίαν, εἶνε δ'ἀδύνατον νὰ ἀναπαραστήσῃ ταύτην ἡ γραφίς. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔνδυμα ἁρμόζει καθ' ὅλα εἰς τὸν χαιτόδοντα· διότι πράγματι δὲν ὑπάρχει σῶμα μᾶλλον εὐσταλές, μᾶλλον χαριτωμένον τοῦ ἰδικοῦ του. Ἀναγνωρίζων οὗτος τὴν καλλονήν του δὲν ἀποκρύπτει ταύτην καὶ διὰ τοῦτο αἰωρεῖται ὡς φωτεινὴ βολὶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν κυμάτων ἢ ἐπὶ τοῦ παρακτίου, τοῦ πληττομένου ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Εἰς ἑκάστην κίνησιν τελουμένην μετ'εὐκολίας καὶ χάριτος ἀναλαμβάνει καὶ νέον χρῶμα, μυθικὴν ἀπόχρωσιν· ἐκεῖ φαίνεται ὡς σάπφειρος καὶ μετ' ὀλίγον ὡς ἀμέθυστος, ὡς τοπάζιος, ὡς σμάραγδος, ὡς μαργαρίτης, ὡς ἀδάμας. Ἐνίοτε οἱ χαιτόδοντες συνενοῦνται ἐν τῷ κοιλώματι βράχου τινός. Τότε ἀποτελοῦσι συλλογὴν πολυτίμων λίθων, ὡσανεὶ ἡ θάλασσα ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τούτῳ μέρει νὰ εἶχε κρύψει τοὺς ἀδάμαντας τοῦ στέμματός της. Ὁ ὡραῖος χαιτόδους ἀρέσκεται εἰς τὰ παράκτια καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων. Ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, λάμποντος τοῦ ἡλίου, περιδιαβάζει, παίζει, χαριεντίζεται καὶ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην πρέπει τις νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τὸν θαυμάσῃ!

Δὲν εἶνε δ' ἀληθές, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῶν ἀβύσσων περιορίζονται οἱ δυσμορφότεροι κάτοικοι τῆς θαλάσσης, ὡσὰν νὰ ἠσχύνοντο διὰ τὸ τερατῶδες αὐτῶν.

Τὸ μαλάκιον δὲν ἀποκρύπτει ἐν τῷ ὀστράκῳ τὴν ἀποτρόπαιον αὐτοῦ μορφήν, ὡς οἱ ἀνάπηροι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποφεύγοντες τὸν κόσμον διαμένουσι πάντοτε ἐν τῷ δωματίῳ αὐτῶν; Τὰ σκότη, αἱ ἄβυσσοι, αἱ νύκτες ἁρμόζουσιν εἰς τὰ ἀσχημότερα καὶ ἀποτροπαιότερα ὄντα. Ὁ ἀὴρ καὶ ὁ ἥλιος ἀνήκουσιν εἰς τὰς προνομιούχους φύσεις, τὰς πλήρεις κάλλους, λαμπρᾶς τριχώσεως, στιλβουσῶν φολίδων, λαμπρῶν πτερῶν.

Ἐὰν ὁ χαιτόδους ἦτο μόνον ὡραῖος, δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ γίνεται περὶ αὐτοῦ λόγος. Τὰ προτερήματα ὅμως αὐτοῦ εἶνε ἀνώτερα τῆς εὐμορφίας του, περιεργότερα τοῦ ποικιλοστίκτου ἐνδύματός του, Ἐὰν τὸ περίβλημά του ἐκθαμβοῖ, ἡ εὐφυία του εὐχαριστεῖ καὶ ἐκπλήττει ἡμᾶς.

Τὸ στόμα τοῦ παραδόξου τούτου ἰχθύος μηκύνεται ἐν εἴδει σωλῆνος, ἐκτάκτου λεπτότητος καὶ θαυμασίου κατασκευῆς. Τὸ στόμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως ἀντλία καὶ πυροβόλον. Ὅταν ὁ χαιτόδους ἴδῃ τὴν λείαν του, κιτρίνην τινὰ ἢ κυανῆν μυῖαν τῶν τροπικῶν ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν θαλασσίων φυτῶν, πλησιάζει κολυμβῶν μετὰ βραδύτητος λελογισμένης. Ἅμα φθάσῃ εἰς ἀπόστασιν πέντε ἢ ἓξ ποδῶν ἀπὸ τῆς λείας του, ὁ θηρευτὴς ἰχθὺς ἵσταται, διευθύνει τὸν αὐλόν του, καὶ ρίπτει σταγόνα ὕδατος ἀπὸ τοῦ σωληνώδους στόματός του. Ἡ ὑδάτινος αὕτη σφαῖρα οὐδέποτε ἀστοχεῖ τοῦ σκοποῦ, καὶ ἡ μυῖα πίπτει παραζαλισμένη ἐν τῷ κύματι. Μετ' ὀλίγον καταφθάνει ὁ χαιτόδους, λαμβάνει τὸ ἀσφυκτιῶν θῦμά του καὶ τὸ καταπίνει μετὰ τῆς αὐτῆς λεπτότητος, μεθ' ἧς οἱ τροχίλοι ἀπομυζῶσιν ἄνθος ἢ πίνουσι μίαν σταγόνα δρόσου.

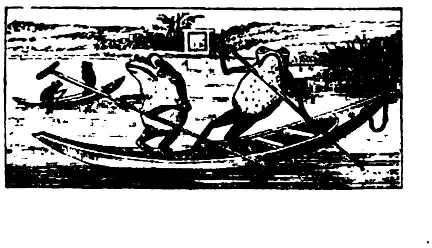
Ἐνίοτε ἡ λάμψις τοῦ ἐνδύματός του προδίδει τὴν παρουσίαν του καὶ ἡ μυῖα ἀνίπταται. Ὁ ἰχθὺς παρακολουθεῖ ταύτην κολυμβῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος διατηρῶν μόνον τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους του. Αἴφνης σταματᾷ, προσεκτικός, ἀκίνητος. Τὰ ὡραῖα αὐτοῦ χρώματα ἤλλαξαν, ἡ λάμψις του ὠχρίασε. Παρετήρησε τὴν μυῖαν ἐπικαθήσασαν ἐπὶ ἑτέρου φυτοῦ. Θέλει λοιπὸν νὰ ἀποθάνῃ; Ρίπτει ὕδωρ κατ' αὐτῆς· πίπτει, ἀπέθανεν.

Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη θήρα παρετηρήθη χιλιάκις καὶ οὐδέποτε ἡ εὐστοχία τοῦ σκοπευτοῦ ἔλαθε.

Αἱ γυναῖκες τῆς Σινικῆς καὶ τῆς Ἰάβας ἀρέσκονται ν' ἀνατρέφωσι χαιτόδοντας ἐντὸς ἀγγείων ἐκ πορσελάνης, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς ὡραιότητος τοῦ ἰχθύος, ἀλλὰ κυρίως ἕνεκα τοῦ ἐκτάκτου θεάματος τῆς παρ' αὐτοῦ ἐνεργουμένης σκοποβολῆς. Ἐν τῷ ἀγγείῳ ἀληθὴς ἀγὼν πρόκειται. Ρίπτουν μυῖαν προσδεδεμένην εἰς τὸ ἄκρον νήματος, ὁ σκοπευτὴς πάντοτε ἕτοιμος ρίπτει κατ' αὐτῆς, καὶ πάντοτε ἐπακολουθεῖ θάνατος τοῦ θύματος. Ἐνίοτε ὅμως πέντε ἓξ χαιτόδοντες ρίπτουσι συγχρόνως κατὰ τοῦ αὐτοῦ θύματος μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, τὸ ἔντομον πίπτει, ἀγὼν δ' ἐπακολουθεῖ τίς νὰ γίνῃ κύριος αὐτοῦ. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἰχθὺς οὗτος τῆς ἄκρας Ἀνατολῆς, ὁ ὡραιότερος ἱππότης καὶ ὁ ἐπιδεξιώτερος σκοπευτὴς τῆς θαλάσσης.

Ὑπάρχουσιν αἱμοχαρῆ ζῷα παίζοντα μετὰ τῆς λείας αὐτῶν, τινὰ καταξεσχίζουσι ζῶντα τὰ θύματα αὐτῶν. Ὁ χαιτόδους πλύνει τὸ θῦμά του, ὡσὰν νὰ ἐφοβεῖτο μὴ κόκκος κόνεως κηλιδώσῃ τὸ ὡραῖόν του ἔνδυμα, ὅπερ ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν λάμψιν τοὺς μαργαρίτας καὶ τοὺς ἀδάμαντας.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Ὁ Ἥλιος — τῆς Δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος, — δὲν ἀνέτειλε. Νέφη πυκνά, ἀδιαπέραστα, ἀπέκρυψαν τὴν ἐμφάνισίν του τὴν πρωϊνὴν καὶ τὴν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας πορείαν του. Ψῦχος παγερόν, χιονόνερον, λάσπη, ἐρημία εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ᾄσματα βραχνὰ μεθυσμένων πρὸς τὸ ἑσπέρας. Αὐτὰ ἦσαν καὶ φέτος τ' ἀθηναϊκὰ Χριστούγεννα — ἔξω· ἀλλὰ μέσα, παρὰ τὴν ἑστίαν, τὴν ἑορτασίμως σπινθηρίζουσαν, ποῖον θάλπος, ποία εὐτυχία, ποία εὐωχία καὶ εὐφροσύνη!... Διατί νὰ μὴ το ὁμολογήσωμεν: Ἡ μεγαλητέρα τέρψις τῶν ἑορτῶν μας καὶ μάλιστα τῶν Χριστουγέννων, εἶνε ἡ τράπεζα ἡ πλουσία εἰς φαγητὰ καὶ εἰς στολισμούς, ἡ ἀκριβοπληρωμένη πώλησις τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀληθὴς μάχη συγκροτεῖται τὴν παραμονὴν καὶ ἡ ὁποία τόσον τέρπει τὴν ἐπομένην καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν τὴν ὅρασιν καὶ τὴν γεῦσιν. Εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴν ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰ Χριστούγεννα, αὐτὸ εἶνε σύνηθες· ἀλλὰ νὰ μὴ φάγῃ μέχρι διαρρήξεως, ποτέ. Ἐγνωρίσαμεν ἕνα καλὸν οἰκογενειάρχην, ὁ ὁποῖος τόσον καλὰ ἐννόει τὴν ἀλήθειαν αὐτήν, ὥστε ὅταν κατὰ μεγάλην τινὰ ἑορτὴν ἡ οἰκογένεια ἡτοιμάζετο νὰ καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, ἐφώναζεν ὡς προσκλητήριον: Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

✣

Φέτος ὅμως, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν ἐφημερίδων, ἡ τράπεζα τῶν Χριστουγέννων δὲν ἦτο εἰς ὅλας τὰς οἰκίας ὅπως ἄλλοτε πλουσία καὶ ἡ κίνησις τῆς Ἀγορᾶς ὄχι τόσον ζωηρά. Διότι ὑπέρ ποτε, λέγουν, ὁ λαὸς πάσχει καὶ πένεται καὶ οὔτε τὰ χρήματα εἶχεν οὔτε τὴν ὄρεξιν νὰ ἑορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα. Ὑποθέτομεν ὅτι τὸ παράπονον αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος στερεότυπον ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων. Εἰμπορεῖ νὰ μαστίζῃ πράγματι ἀχρηματία τὰς κατωτέρας τάξεις· ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ νὰ φανῇ τὰ Χριστούγεννα. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ ὁ πτωχότερος καὶ ὁ ἀθλιέστερος θὰ οἰκονομήσῃ καὶ θὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ κάμῃ τὰς ἑορτασίμους προμηθείας του. Τὸ ζήτημα εἶνε νὰ ἴδωμεν πόσον θὰ στερηθῇ κατόπι διὰ νὰ φάγῃ καλὰ τὰ Χριστούγεννα . . .

✣

Αἱ ἀνακρίσεις πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν δυναμιτιστῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν μετὰ περισσῆς δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ περισσῆς ἀτυχίας, ἐκίνησαν τὴν ὄρεξιν τῶν ἀστείων, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τὰς ἀνωνύμους ἐπιστολάς. Οὕτω πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς ἐστάλη μία κακογραμμένη καὶ ἀνορθόγραφος. Εἶνε διὰ κοινῆς μελάνης γεγραμμένη, μὲ χαρακτῆρα στρωτόν, ἄφοβον καὶ φέρει στίξεις δι' ἐρυθρᾶς. Τὸ κείμενόν της ἔχει ὡς ἑξῆς:

«*Κύριε*,

Πολὺ ἀστεῖοι φαίνεσθε ὅλοι σας μὲ τὸ νὰ νομίζετε παιδαριώδη τὰ ὅσα σᾶς ἐδηλώσαμεν.

Ὁ λαὸς σᾶς ἐννόησε, κακοῦργοι καὶ ἡ σφαῖρά μας θά σας πλήξῃ. *Φιλικός*».

Ἐπίσης δι' ἀνωνύμου ἐπιστολῆς κατηγγέλθη εἰς τὴν Ἀστυνομίαν ὡς δράστης τῶν ἐκρήξεων φοιτητής τις ὅλως ἀθῶος καὶ ἀνύποπτος. Ἡ Ἀστυνομία ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἔκαμεν ἔρευναν εἰς τὸ δωμάτιόν του, δὲν εὗρε τίποτε ὕποπτον καὶ ἀφῆκε τὸν φοιτητὴν ἀνενόχλητον·

✣

Δεῖγμα φιλοτέχνου βασιλικῆς εὐνοίας:

Ἡ κυρία Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, ἠθέλησε κατ' αὐτὰς νὰ παρουσιασθῇ πρὸς τὸν Βασιλέα. Ὡς γνωστόν, οἱ ὑποβάλλοντες τοιαύτην αἴτησιν ἐγγράφονται εἰς βιβλίον καὶ κατόπιν εἰδοποιοῦνται περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας τῆς παρουσιάσεως. Ἀλλ' ἡ κ. Παρασκευοπούλου ἐγένετο ἀμέσως δεκτὴ εἰς ἀκρόασιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Ἂν ἡ παράβλεψις τῆς ἐθιμοτυπίας διὰ μίαν Αὐλὴν εἶνε θαῦμα, ἰδοὺ ὅτι τὸ θαῦμα τοῦτο τὸ κατορθόνει ἡ Τέχνη.

✣

Οἱ φίλοι τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν ἀπολαύσεων θὰ μάθουν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὅτι ὁ Ἐρνέστος Ῥώσσης θὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάλιν τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ θὰ δώσῃ ἓξ ἢ ὀκτὼ παραστάσεις ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Μεγάλου Θεάτρου. Ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἦλθε πάλιν ὁ Ῥώσσης, οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν εἰς τὰς παραστάσεις του ἀθρόοι καὶ ἀπεθαύμασαν τὴν τέχνην τοῦ δαιμονίου τῆς Ἰταλίας τραγικοῦ. Ἡ εἴδησις τῆς προσεχοῦς ἐπανόδου του συνδαυλίζει τὰς ἀναμνήσεις τῶν ἐντυπώσεων ἐκείνων καὶ αὐξάνει τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι αἰσθανόμεθα προκειμένου νἀπολαύσωμεν κάτι τὸ ὁποῖον δὲν φανταζόμεθα μόνον, ἀλλ' ἐγνωρίσαμεν ὡς ἔξοχον, τέλειον, θαυμαστόν.

✣

Ἐπανῆλθε καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ τόσῳ πλούσιον καὶ περίεργον θηριοτροφεῖον τοῦ Μοντενέγρου. Τὴν κοινὴν προσοχὴν κινεῖ περισσότερον ὁ Μπαμπᾶς, ὁ τεράστιος καὶ τόσον θυμόσοφος ἐλέφας, ὁ ἐγκληματίας ἐλέφας, ὅπως ὀνομάζεται εἰς τὰς ῥεκλάμας τοῦ θηριοτροφείου. Τὸ νέον του ἐπώνυμον τὸ ὀφείλει εἰς πραξικόπημα, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐν Πειραιεῖ, συλλαβὼν διὰ τῆς προβοσκίδος καὶ κτυπήσας χαμαὶ τρὶς ἕνα δυστυχῆ ξυλουργόν, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἀφροσύνην νά τον πειράξῃ. Καὶ ὁ μὲν δράστης περιεβλήθη διὰ νέας δόξης, ὁ δὲ παθὼν κινδυνεύει. Ἔ, οὔτε ὅλα τὰ ἐγκλήματα, οὔτε ὅλοι οἱ ἐγκληματίαι εἶνε ὅμοιοι . . .

✣

Ἐκ τοῦ «Ἄστεος»:

Ὁ ἀξιότιμος κύριος Ζαχαρίας Παραδαρμένος μὲ τὸν ἀξιάγαστον υἱόν του Μιμῖκον διέρχεται τὰ Χριστούγεννα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου.

— Μπαμπᾶ, ἐρωτᾷ ὁ μικρός, τί θὰ πῇ Σύδνεϋ Νόελ, ποῦ εἶνε γραμμένο ἐδῶ κάτω;

Καὶ ὁ κ. Ζαχαρίας σοβαρῶς:

— Σύδνεϋ θὰ πῇ: ἔχομεν, Νόελ θὰ πῇ: Χριστούγεννα. Ὥστε: Ἔχομεν Χριστούγεννα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

«La tourmente» ἐπιγράφεται τὸ νέον μυθιστόρημα τοῦ γάλλου συγγραφέως Παύλου Μαργκερίτ, ἑνὸς τῶν ἐκπρεπεστέρων ἀντιπροσώπων τῆς συγχρόνου μυθιστοριογραφίας. Ὁ ἥρως του ἠπατήθη ὑπὸ τῆς συζύγου ἐν στιγμῇ παραφορᾶς. Καί την συγχωρεῖ μὲν ἐκεῖνος, διότι τὴν ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ ζήσῃ ἄνευ αὐτῆς· ἀλλ' οὐδέποτε λησμονεῖ καὶ ἡ ζωὴ ἀποκαθίσταται κόλασις διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποφασίζουν νὰ ζήσουν ὄχι πλέον ὡς σύζυγοι, ἀλλ' ὡς δύο φίλοι, συνδεόμενοι δι' ἁγνοῦ καὶ ἰδανικοῦ αἰσθήματος. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο διαπνέει ἡ ἀπαισιόδοξος ἐκείνη μελαγχολία, ἡ χαρακτηρίζουσα ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Μαργκερίτ.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέται καὶ Εἰκόνες» ὁ Ἐδμόνδος Μπιρὲ ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις εἰς τόμον τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ διαλέξεις, μὲ ἁπλότητα ὕφους γεγραμμένας, ἀλλὰ πολλὴν μελέτην ἐλεγχούσας, ἐν αἷς χαρακτηρίζει πολλοὺς τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν συγχρόνων συγγραφέων, τὸν Σατωβριάνδον, τὸν Λαμαρτῖνον, τὸν Βαλζάκ, τὸν Μαρμιέ, τὸν Ῥουσσὲ καὶ ἄλλους.

— Μακρὸν ἔπος ἐξ εἰκοσιτεσσάρων ᾀσμάτων, ἐπιγραφόμενον «Γαμβεττιάς», ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ὁ Θ. Βερόν, ἐν ᾧ ἐξυμνεῖ τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Γαμβέττα. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ κλασικοῦ τύπου εἶνε σήμερον πρωτοτυπία ἀρκετὰ τολμηρά, καθιστᾷ δὲ τὸ βιβλίον τοῦ Βερόν, τὸ περιεργότερον ἐξ ὅσων ἐνέπνευσεν ἡ πρὸς τὸν μέγαν καὶ ἀλησμόνητον πατριώτην τῆς Γαλλίας λατρεία.

— Ἡ ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐκλεχθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς ἀπονομὴν τοῦ βραβείου Σίλλερ, εἰς τὸ ἄριστον τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν γραφέντων δραμάτων, ἀπένειμε τοῦτο εἰς τὸ «Φυλακτὸν» τοῦ Λουδοβίκου Φούλδα. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογήν, ἂν καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συγκατελέγοντο ὁ Παῦλος Χέϋζε, ὁ Γουσταῦος Φρέϋταγ καὶ ἄλλοι ἔξοχοι τῆς Γερμανίας συγγραφεῖς.

— Τοῦ περιφήμου συγγράμματος τοῦ Μὰξ Νορδάου, ἡ «Ἐκφύλισις», ἐν ᾧ τὴν σημερινὴν τέχνην προσπαθεῖ ὁ συγγραφεὺς νἀποδείξῃ ὡς προϊὸν παθολογικῆς καταστάσεως, ἐξεδόθη ἐσχάτως γαλλικὴ μετάφρασις ὑπὸ Αὐγούστου Διέτριχ.

— Εἰς τὸ ἐν Βουδαπέστῃ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον συγκαλούμενον διεθνὲς συνέδριον τῆς ὑγιεινῆς καὶ δημοσιογραφίας, προσεκλήθη νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ Ἑλλάς.

— Περιεργότατον βιβλίον ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ὁ κ. Τζὼν Γκρὰν-Καρτερέ, ἐπιγραφόμενον «Ἡ Γελοιογραφία ἐπὶ τῆς Γαλλορωσσικῆς Συμμαχίας». Εἶνε λεύκωμα διεθνὲς περιέχον τὰς κυριωτέρας γελοιογραφίας, τὰς ὁποίας ἐνέπνευσε τὸ πολιτικὸν τοῦτο γεγονὸς εἰς Γάλλους καὶ ξένους, φίλους καὶ ἐχθρούς. Ἄγγλους, Γερμανούς, Αὐστριακούς, Ἱσπανούς, Ἰταλούς, ἀκόμη καὶ Ἀμερικανούς. Τοῦ λευκώματος προτάσσεται πατριωτικώτατος πρόλογος.

Ἐπιστημονικὰ

Ἡ Δεσποινὶς Δωροθέα Κλοῦμπκε, βοηθὸς τοῦ ἐν Παρισίοις Ἀστεροσκοπείου, ὑποστᾶσα λαμπρὰς ἐξετάσεις ἔτυχεν ἐσχάτως διπλώματος τῆς Μαθηματικῆς Σχολῆς. Ἡ Δνὶς Κλοῦμπκε ἐγεννήθη ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ, εἶνε δὲ ἡ πρώτη γυνή, τυγχάνουσα τοιούτου διπλώματος. Ἐξητάσθη εἰς τὸ ζήτημα τῶν ***Δακτυλίων τοῦ Κρόνου***, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκαμεν ἰδίας, σπουδαιοτάτας ἐργασίας. Καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς νέας μαθηματικοῦ, εἶνε ὡσαύτως ἐπιστήμων, ἰατρός.

— Τῇ 18 Δεκεμβρίου (ἔ. ν.) ἐγένετο ἡ ἐτησία δημοσία συνεδρίασις τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Κατ' αὐτὴν ὁ πρόεδρος Λακὰζ Δυθιὲ ἐξεφώνησε λόγον, ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων, εἶτα δὲ ἠρίθμησε τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποθανόντα μέλη τῆς Ἀκαδημίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ὅθεν, ὁ Κανδόλλ, ὁ Σαρκώ, καὶ ἄλλοι ἔξοχοι ἐπιστήμονες. Μετὰ τοῦτον ὁ Βερτελὼ ἀπήγγειλε τὸ ἐγκώμιον τοῦ βοτανικοῦ Ἰωσὴφ Δεκαίσν, κατόπι δὲ ὁ Βερτρὰν ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν απονεμηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας βραβείων εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα.

— Ἐκ τοῦ καταστήματος Φέλιξ Ἀλκὰν ἐξεδόθη νέον βιβλίον τοῦ Πωλὰν ἐπιγραφόμενον ***Οἱ χαρακτῆρες***. Ἐν αὐτῷ ὁ διάσημος συγγραφεὺς τῆς ***Φυσιολογίας τοῦ Πνεύματος*** κατατάσσει διὰ νέας μεθόδου τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας, ἀποδίδων αὐτοὺς εἴτε εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἢ ἔλλειψιν κάποιας τάσεως, εἴτε εἰς τὸν ἰδιαίτερον τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκδηλοῦνται αἱ τάσεις αὗται.

— Εἰς τὸν Σαρκώ, τὸν πρό τινος ἀποθανόντα ἔξοχον νευρολόγον, θὰ ἐγερθῇ προσεχῶς ἐν Παρισίοις μνημεῖον.

— Αἱ παρὰ τὸν Θησαυρὸν τῶν Ἀθηναίων ἐνεργούμεναι ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφαί, ἀπεκάλυψαν καὶ ἄλλην μαρμαρίνην στήλην, φέρουσαν ὑπεράνω τῶν ἐπ' αὐτῆς κεχαραγμένων γραμμάτων καὶ σημεῖα μουσικῆς. Ἡ στήλη αὕτη εἶνε καθ' ὅλα ὁμοία τῇ πρό τινος ἀνακαλυφθείσῃ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε τονισμένος ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Ὠμὸλλ θὰ παραδώσῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαιολόγων τὸν ὕμνον τοῦτον, πανομοιότυπον τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖται ἤδη ἐν Γαλλίᾳ.

Καλλιτεχνικὰ

«Ἡ ἰσπανικὴ γραφικὴ» ἐπιγράφεται νέον βιβλίον τοῦ Παύλου Λαβρόρ, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τῶν ἰσπανῶν καλλιτεχνῶν ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων, τοῦ Ῥιβάλτα, τοῦ Ἑρρίνα, τοῦ Ῥιβέρα, τοῦ Βιλασκουέζ, τοῦ Μουρίλλου, μέχρι τῶν σημερινῶν Zamacois, Φορτουνώ, Μαδράζου κτλ. Τὸ βιβλίον κοσμοῦσιν εἰκόνες, παριστῶσαι διαφόρους πίνακας ἐκ τῆς ἰσπανικῆς τέχνης.

Θεατρικὰ

Εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος ἐν Παρισίοις παρεστάθη μετ' ἐπιτυχίας νέον ἔργον τοῦ Ἀλφρέδου Βρυνὼ «ἡ κατὰ τοῦ Μύλου προσβολή», τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις εἶνε ἐξηγμένη ἔκ τινος διηγήματος τοῦ Ζολᾶ, περιεχομένου εἰς τὰς ***Ἑσπερίδας*** τοῦ Μεδάν.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Πόρτ-Σαίν-Μαρτὲν παρεστάθη ὁ ***Ναπολέων*** ἐθνικὴ ἐποποιΐα, δρᾶμα θεαματικώτατον, μὲ πεντήκοντα εἰκόνας, τοῦ Μαρτίνου Λαγιᾶ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον εἶνε μεγίστη.

— Ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις νέα θεατρικὴ ἐφημερὶς «Τὸ Εἰκονογραφημένον Θέατρον» πραγματευομένη περὶ τῶν μεγάλων δραματικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιτυχιῶν. Τὸ α' φύλλον εἶνε ἀφιερωμένον ὁλόκληρον εἰς τοὺς ***Βασιλεῖς*** τοῦ Λεμαίτρ.

— Ἀπέθανεν ὁ γάλλος κωμικὸς Λωράν, ἠθοποιὸς δημοτικώτατος ἄλλοτε ἐν Παρισίοις.

— Προσεχῶς ἔρχεται εἰς Ἀθήνας, ὅπως δώσῃ σειρὰν παραστάσεων ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ, ὁ ἔξοχος Γάλλος ἠθοποιὸς Φρειδερῖκος Φάβρ, πρώην ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας, μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν θιάσου. Ὁ Φάβρ ἐπιστρέφει ἐκ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ θεατρικῆς αὐτοῦ περιοδείας, ἔνθα τόσον ἐξετιμήθη ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ σκηνικὴ τέχνη. Μεταξὺ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα περιέχει τὸ ἐκλεκτὸν δραματολόγιόν του συγκαταλέγεται «le demi-Monde» τὸ ἀριστούργημα τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ, ὁ ***Ταρτοῦφος*** τοῦ Μολιέρου, ***Ὁ φίλος Φρὶτς*** τοῦ Ἔρκμανν καὶ Σατριὰν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων τοὺς πρωτεύοντας ῥόλους ἐδημιούργησεν ὁ Φάβρ ἐν τῇ Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ.

ΚΑΜΙΛΛΟΣ ΦΛΑΜΜΑΡΙΩΝ

Ἡ θετικὴ ἐπιστήμη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς σημέραι διαδιδομένη καὶ ποικιλοτρόπως ἐφαρμοζομένη κατέστη τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, οὗτινος ἄρχει ὡς ἀπόλυτος δεσπότης ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον; τὰ πολύτιμα αὐτῆς προϊόντα ἀποτελοῦσι τὴν πλουσιωτέραν πηγὴν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἰσχύος, αἱ δὲ ποικίλαι ἐφαρμογαὶ αὐτῆς προσδίδουσι τὸ ὄνομά των εἰς τὰς διαφόρους ἱστορικὰς ἐποχὰς καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ μαγνητισμός, ὁ ἀτμός, αἱ μηχαναί, ἡ θετικὴ φιλοσοφία καὶ τὰ λοιπὰ πολυπληθῆ καὶ πολυώνυμα τῆς ἐπιστήμης τέκνα κατῆλθον ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καὶ δυσπροσίτων ναῶν αὐτῆς, διεδόθησαν θαυμασίως καὶ ἐφώτισαν μέχρι τῶν τελευταίων κοινωνικῶν βαθμίδων τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα. Ἡ γεωργία, ἡ ναυτική, ἡ βιομηχανία, ἡ ἰατρική, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον καὶ οἱ λοιποὶ οὐσιώδεις κλάδοι, δι' ὧν λειτουργεῖ, μορφοῦται καὶ προάγεται τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ἐξ αὐτῆς ἀρύονται χρήσιμα πορίσματα, θεμελιώδεις καὶ ἀσφαλεῖς βάσεις, ἰσχυρὰς καὶ πολυτίμους δυνάμεις πρὸς πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν. Τὸ ζωηρὸν ἐπιστημονικὸν φῶς τὸ σελαγίζον, ὡς ζείδωρος Ἥλιος, καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καθοδηγεῖ τὴν χεῖρα τοῦ ἐργάτου, τὴν κρίσιν τοῦ φιλοσόφου, τὰς ἐρεύνας τοῦ σοφοῦ, τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, τὸν κάλαμον τοῦ δημοσιογράφου. Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν αὐθαιρέτων δοξασιῶν, τῶν σκοτεινῶν καὶ ταλαντευομένων ἐμπειρισμῶν, τῶν ἀτομικῶν συστημάτων, τῶν ἀβασίμων θεωριῶν καὶ τῶν φαντασιωδῶν φιλοσοφικῶν σκέψεων. Πανταχοῦ ὅπου ἀναζητεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἢ καλλιεργοῦνται αἱ ἐφαρμογαὶ αὐτῆς τὸ πᾶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ ὅ,τι ἀντίκειται πρὸς αὐτήν, ἀντίκειται πρὸς τὰ πράγματα, πρὸς τὴν παρατήρησιν, πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν καὶ συνεπῶς στερούμενον βάσεως καταπίπτει ἢ προώρισται ταχέως καὶ ἀφεύκτως νὰ καταπέσῃ.

Ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἡ ἀλήθεια, εἶνε μία· πᾶσα ἀνακάλυψις ἐν αὐτῇ εἰς οἱονδήποτε κλάδον καὶ καθ' οἱανδήποτε διεύθυνσιν καὶ ἂν γείνῃ συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς πάσας τὰς λοιπάς. Ἀλληλένδετοι κρίκοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἁλύσσου, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσιν εἰς πρακτικὰς ἢ μή, χρησίμους ἢ ἀχρήστους· ἡ μία βοηθεῖ καὶ στηρίζει τὴν ἄλλην, ἡ μία συντελεῖ καὶ παρέχει ἀφορμὴν εἰς ἀνακάλυψιν ἢ πρόοδον τῆς ἄλλης. Δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν δύναμιν τῆς διανοητικῆς ἐργασίας ἥτις συνετέλεσεν εἰς ἀποκάλυψιν ἑκάστης αὐτῶν, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον νὰ προΐδωμεν ἢ προορίσωμεν τὴν ἔκτασιν, ἣν δύναται νὰ λάβῃ ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ καὶ τὸν βαθμόν, καθ' ὃν θέλει συντελέσει εἰς τὴν πρόοδον μία οἱαδήποτε τούτων. Τίς ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὰς διαστάσεις καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἠλεκτρικοῦ πειράματος τοῦ Θαλοῦ ἢ τοῦ ἐπὶ βατράχου φυσιολογικοῦ πειράματος τοῦ Γαλβάνη; ***Ἡ ἐπιστήμη διὰ τὴν ἐπιστήμην·*** ἀλλοίμονον δὲ ἐὰν θελήσωμεν νὰ περιορίσωμεν τὰς ἐρεύνας αὐτῆς εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς πρακτικῆς ἀνάγκης. Τότε αὕτη χάνει τὸν ὑψηλὸν προορισμόν της, παρεκτρέπεται τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ της καὶ ὑποβιβάζεται εἰς ταπεινὴν θεραπαινίδα εὐτελῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν. Ὁ ζητῶν νὰ ὁρίσῃ τὴν σκοπιμότητα οἱασδήποτε ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, λησμονεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστήμης ἢ ζητεῖ νὰ περικόψῃ τὰ πτερά, δι' ὧν αὕτη διατρέχουσα τὸ Σύμπαν κατέστη κυρία αὐτοῦ.

Ἡ πρόοδος ὅμως τῆς ἐπιστήμης καὶ μετ' αὐτῆς ἡ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα δημιουργίας μόνον· οἱ μεγαλοφυεῖς ἐπιστήμονες ὧν τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα ἐχάραξε νέας ὁδοὺς καὶ ἐπλούτισεν αὐτὴν διὰ μεγάλων ἀνακαλύψεων δὲν εἶνε οἱ μόνοι παράγοντες ταύτης καὶ συνεπῶς οἱ μόνοι ἔχοντες δικαιώματα ἐπὶ τὴν παγκόσμιον ἐκτίμησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἡ δημιουργία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στάδιον πάσης ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἡ δὲ καρποφόρος χρησιμοποίησις αὐτῆς θᾶττον ἢ βράδιον, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἶνε ἀπαραίτητον αὐτῆς συμπλήρωμα. Εἶνε βλασφημία νὰ βαθμολογῶνται ἀναλόγως τῆς φαινομένης πρακτικότητος αὐτῶν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ἀλλὰ δὲν εἶνε πρέπον καὶ νὰ ἀφίνωνται αὗται ἀχρησιμοποίητοι, καὶ ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς πολλοὺς ἐν περιορισμῷ μεταξὺ τῶν στενῶν ὁρίων τῆς εἰδικότητος. Ὁ ἰδανικὸς σκοπὸς αὐτῶν εἶνε νὰ ἀνήκουν, εἰ δυνατόν, εἰς ὅλους, νὰ καταστῶσι κοινὸν κτῆμα, ἀντικείμενον παγκοσμίου χρήσεως. Οὕτω πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καθίσταται πυρσὸς φωτίζων τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ δυσχερεῖ ἀγῶνι πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀγνώστου, πανίσχυρος δύναμις ἐνισχύουσα καὶ ὠθοῦσα αὐτὴν πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν.

Ἡ πρὸς ἐκλαΐκευσιν τάσις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν ἄκραν ἀποκλειστικότητα τῆς ἀρχαίας τῆς προελληνικῆς, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστερον καὶ ἀποτελε-

σματικώτερον προσὸν αὐτῆς. Ἡ ἐκδημοκράτισις ὅμως αὕτη τῶν καρπῶν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους· ἤρξατο καὶ αὐτή, ὡς τόσα ἄλλα, ἐν Ἑλλάδι πρὸ δύο καὶ ἡμισείας χιλιετηρίδων διὰ τοῦ πατρὸς τῆς ἑλληνικῆς Ἀστρονομίας. Τῷ 600 π. Χ. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ταξειδεύσας ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μετέφερε καὶ ἐξελαίκευσεν ἐν αὐτῇ πρῶτος τὰς μυστηριώδεις ἀστρονομικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῶν Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων· εἰς τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον τίτλον τοῦ πρώτου τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὀφείλεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ μόρφωσις τῆς Ἀστρονομίας εἰς συστηματικὴν θετικὴν ἐπιστήμην, ὁποία ἐβλάστησεν ἐπὶ τοῦ γονίμου πνευματικοῦ ἐδάφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ὁποία ὑπάρχει μέχρι σήμερον. Ἡ ἐκλαίκευσις αὕτη τῆς ἐπιστήμης ἐξηκολούθησεν ἀσθενῶς καὶ ἐν μέρει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεκράτησεν ὅμως καὶ κατέστη ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως κατὰ τὸν λήγοντα ἰδίως αἰῶνα. Εἰς αὐτὴν ὀφείλομεν τὸν Edisson καὶ τόσους ἄλλους σπουδαίους τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης ἐργάτας, οἵτινες δεξιῶς τὰ πορίσματα αὐτῆς χειριζόμενοι καὶ συνδυάζοντες κατώρθωσαν διὰ τοῦ ἐπινοητικοῦ αὐτῶν πνεύματος νὰ παράσχωσι πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Χρειάζεται ὅμως ἱκανότης καὶ ἰδιοφυία οὐ σμικρὰ διὰ ν' ἀποσπάσῃ τις ἐκ τῶν στρυφνῶν καὶ περιπλόκων ὑπομνημάτων τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας, νὰ τὰς ἁπλοποιήσῃ ἀρκούντως, νὰ τὰς καταστήσῃ προσιτὰς εἰς πάντας καὶ νὰ τὰς μεταδώσῃ ὡς τερπνὸν ἀνάγνωσμα εἰς ὅλα τὰ πνεύματα οἱασδήποτε ἀναπτύξεως. Μόνος ὁ ἐννοῶν κατὰ βάθος τὰ πράγματα δύναται καὶ νὰ μεταδώσῃ αὐτὰ σαφῶς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου· δὲν εἶνε ἴδιον παντὸς ἐπιστήμονος νὰ καθιστᾷ προσιτὰ τὰ προϊόντα τῆς διανοίας, εἴτε ἑαυτοῦ εἴτε ἄλλων ἔργα εἶνε. ταῦτα. Ὁ διὰ δημιουργικοῦ πνεύματος πεπροικισμένος εἶνε ὁ καταλληλότερος πρὸς μετάδοσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν καὶ ὁ μόνος ἱκανὸς ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς γονίμου μεταδοτικότητος στρώματα τὰ ἀπρόσιτα εἰς τοὺς κοινοὺς διδασκάλους. Εἶνε ὅμως ἀνακριβὲς ὅτι ὅλοι οἱ δημιουργοῦντες εἶνε ἱκανοὶ καὶ νὰ μεταδίδωσιν ἐγγράφως ἢ διὰ ζώσης, ὅσον καὶ ὅτι ἡ ἔλλειψις σαφηνείας εἶνε χαρακτηριστικὸν τῶν μεγάλων δημιουργικῶν πνευμάτων ὡς ἐπρέσβευόν τινες ἄλλοτε. Πρὸ ἐτῶν ἔν τινι ἐπιστημονικῇ συζητήσει, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ λυθῇ ἂν ἔργον τι, περὶ τοῦ κόσμου, ἀνῆκεν ἢ μὴ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ Δανιὴλ Heinsius ἀπεφάνθη ἀρνητικῶς ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «τὸ ἔργον τοῦτο οὐδαμοῦ παρέχει τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην σκοτεινότητα, ἥτις εἰς τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπωθεῖ τοὺς ἀμαθεῖς». Αἱ τοιαῦται ὅλως σφαλεραὶ ἰδέαι οὐδαμοῦ στηρίζονται σήμερον. Ὁ πολὺς Arago ἀναφέρων τοῦτο, ὀρθότατα προσθέτει: «κατ' ἐμὲ οὐδέποτε ἡ ἀσάφεια δύναται νὰ καταστῇ ἀντικείμενον δικαίων ἐπαίνων». Αὐτὸς οὗτος δὲ ὁ διὰ τὴν πληθὺν τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων καὶ τὸ σαφὲς καὶ τερπνὸν τῆς διδασκαλίας περιώνυμος ἀστρονόμος ἀποτελεῖ ἓν τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, ἐφ' ὧν συνετρίβησαν καὶ κατέπεσαν αἱ τοιαῦται ἰδέαι. Ὑπάρχουσι βεβαίως μεγάλα δημιουργικὰ πνεύματα, ὧν ἡ μεταδοτικότης δὲν ἐξέρχεται τῶν στενωτάτων ὁρίων τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, ἀλλ' οἱ συγκεντροῦντες ἐν ἑαυτοῖς τό τε δημιουργικὸν καὶ μεταδοτικὸν δῶρον εἰσὶν οἱ τέλειοι ἐπιστήμονες, ἐξ ὧν προῆλθον οἱ μεγάλοι ἐκλαϊκευταὶ οἱ φωτίσαντες τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γενόμενοι ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῆς.

Ἐὰν ἡ ἐκλαίκευσις θεωρῆται χρήσιμος δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, εἶνε βεβαίως ἀπαραίτητος διὰ τὸν ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον αὐτῶν, τὴν Ἀστρονομίαν, δι' ἣν δικαίως ἐλέχθη ὅτι παρέχει τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἡ ἔκτακτος μεγαλοπρέπεια τῶν ἐξαγομένων αὐτῆς ἀνυψοῖ τὸ πνεῦμα, ἐνῷ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ θαυμασία δύναμις τῶν μεθόδων ἃς χειρίζεται, ἐνισχύει αὐτὸ εἰς ἐπίλυσιν μεγάλων προβλημάτων. Ἡ ἀλήθεια αὕτη κατενοήθη ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, σπουδαίως δὲ εἰς τοῦτο συνετέλεσε διὰ συστηματικῆς καὶ ἐπιτυχοῦς ἐργασίας, μετὰ τὸν Arago, ὁ Φλαμμαριών. Ὁ περιώνυμος ἀστρονόμος, οὗτινος ἡ φήμη εἶνε ἤδη παγκόσμιος, εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐκλαϊκευτὴς τῆς βασιλίσσης τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Κοπέρνικος κατὰ τὸ 1543 ἐν τῷ περιφήμῳ «***Περὶ Περιφορῶν***» βιβλίῳ του ἔγραφεν: «***Θὰ καταστήσω τὸ σύστημά μου φαεινότερον τοῦ Ἡλίου, τοὐλάχιστον δι' ἐκείνους, οἵτινες δὲν εἶνε ξένοι πρὸς τὰ Μαθηματικά.***» Ὁ Φλαμμαριὼν δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ Arago ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ τελευταίου περιορισμοῦ, καὶ ὅτι ἠδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ τὴν Ἀστρονομίαν χωρὶς νὰ τὴν ὑποβιβάσῃ, οὕτως ὥστε νὰ καταστήσῃ τὰς ὑψηλοτέρας θεωρίας αὐτῆς προσιτὰς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγεωμετρήτους. «Τὸ βιβλίον αὐτό, γράφει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ***Δημώδους Ἀστρονομίας*** του ὁ Φλαμμαριών, ἐγράφη δι' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι ν' ἀντιλαμβάνωνται τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς πραγμάτων, καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἐλογίζοντο εὐτυχεῖς ἐὰν ἀπέκτων ἄνευ κόπου στοιχειώδη καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς καταστάσεως τοῦ Σύμπαντος. Δὲν εἶνε εὐχάριστον ν' ἀσκῶμεν τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐν τῇ σπουδῇ τῶν μεγάλων θεαμάτων τῆς φύσεως; Δὲν εἶνε χρήσιμον νὰ γνωρίζωμεν τοὐλάχιστον ποῦ βαδίζομεν, ποίαν θέσιν κατέχομεν ἐν τῷ ἀπείρῳ, ποῖος εἶνε αὐτὸς ὁ Ἥλιος τοῦ ὁποίου αἱ εὐεργετικαὶ ἀκτῖνες συντηροῦσι τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς Γῆς, τίς εἶνε ὁ οὐρανὸς αὐτὸς ὅστις μᾶς περιβάλλει. ποῖοι εἶνε οἱ πολυπληθεῖς αὐτοὶ ἀστέρες οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα διαχέουν εἰς τὸ διάστημα τὸ σιγηλὸν αὐτῶν φῶς; Τὴν στοιχειώδη ταύτην γνῶσιν τοῦ Σύμπαντος, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἐζῶμεν ὡς τὰ φυτὰ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ καὶ τῇ ἀδιαφορίᾳ τῶν αἰτίων, ὧν ὑφιστάμεθα αἰωνίως τὰ ἀποτελέσματα, δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν οὐ μόνον ἀκόπως ἀλλὰ καὶ μετὰ θελγήτρου διαρκῶς αὔξοντος. Μακρὰν τοῦ νὰ ἦνε μεμονωμένη καὶ ἀπρόσιτος, ἡ Ἀστρονομία εἶνε ἡ ἐγγύτερον ἡμῶν κειμένη ἐπιστήμη, ἡ ἀναγκαιοτέρα εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν ἡμῶν καὶ

συγχρόνως ἐκείνη, ἧς ἡ μελέτη παρέχει τὰ περισσότερα θέλγητρα καὶ ἐπιφυλάσσει τὸ τερπνότερον ἐντρύφημα. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μᾶς εἶνε ἀδιάφορος, διότι μόνη αὐτὴ μᾶς διδάσκει ποῦ εἴμεθα· πρὸς δὲ δὲν περιπλέκεται ὑπὸ ἀριθμῶν, ὡς αὐστηροί τινες σοφοὶ ἠθέλησαν νὰ ὑποδείξωσιν· οἱ ἀλγεβρικοὶ τύποι εἶνε ἰκριώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, ὧν γίνεται χρῆσις κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν λαμπροῦ μεγάρου· ἂς καταπέσωσιν οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὸ ἀνάκτορον τῆς Οὐρανίας ἀπαστράπτει ἐν πολυτελείᾳ, ἐπιδεικνύον εἰς τοὺς ἐκθάμβους ὀφθαλμοὺς ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ ὅλην τὴν αἴγλην αὐτῆς. »

Ὁ Φλαμμαριὼν δὲν εἶνε οὔτε ὁ πρῶτος οὔτε ὁ μόνος ἀστρονόμος, ὅστις διὰ δημωδῶν συγγραμμάτων καὶ διατριβῶν προσεπάθησε νὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τὰς καθημερινὰς προόδους της. Πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν σοφοὶ ἔξοχοι ἐκ τῶν σκηπτούχων τῆς ἐπιστήμης ὡς ὁ Laplace, ὁ Arago, ὁ Bessel, ὁ Delaunay, ὁ Newcomb, ὁ Tisserand καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔγραψαν σπουδαιότατα δημώδη ἔργα, ἐν οἷς πλὴν τῶν γνωστῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἐγκατέσπειραν πλείστας νέας πρωτοτύπους ἰδέας καὶ ἐργασίας των μεγάλης σπουδαιότητος. Ὁ μελετῶν τὴν ***Περιγραφὴν τοῦ Συστήματος τοῦ Κόσμου*** τοῦ δαιμονίου Laplace καὶ δυνάμενος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν στρυφνῶν αὐτῆς σελίδων ἐκπλήσσεται συναντῶν ἀνὰ πᾶν βῆμα πληθὺν νέων πρωτοτύπων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς μαθηματικῆς ἀποδείξεως διατυπωμένων. Αἱ ἐργασίαι αὗται οὐ μόνον δὲν ἐμείωσαν τὸ γόητρον τῆς Ἀστρονομίας καταστήσασαι αὐτὴν κοινὸν κτῆμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὠφέλησαν σπουδαίως, ἐπαυξήσασαι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου πρὸς αὐτήν. « Ὑπάρχουσι ψευδεπιστῆμαι τινές, λέγει ὁ Arago, αἵτινες θὰ ἔχανον ὅλην τὴν γοητείαν των ἐὰν ἐξετίθεντο εἰς τὰ ὄμματα πάντων. Ἡ Ἀστρονομία δὲν φοβεῖται τοιοῦτόν τι. Οἱονδήποτε φῶς καὶ ἂν διαχύσητε ἐπὶ τῶν μεθόδων καὶ τῶν ἀποδείξεων αὐτῆς, δὲν φοβεῖσθε νὰ ἀνακράξῃ κανείς: ***αὐτὸ ἦτο ὅλον***; Τὸ μέγεθος τῶν ἐξαγομένων αὐτῆς προλαμβάνει πάντοτε τοιαύτην ἐπιφώνησιν. » Ἡ ἐκλαϊκευσις τῆς Ἀστρονομίας ἐφώτισε τοὺς ἁρμοδίους καὶ ἐγένετο πολλάκις μέχρι τοῦδε ἀφορμὴ ἱδρύσεως νέων καὶ μεγάλων Ἀστεροσκοπείων ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων ἢ τῶν πλουσίων ἐραστῶν τῆς ἐπιστήμης· τὰ διάφορα Ἀστεροσκοπεῖα, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις Ἐθνικοῦ τῆς Γαλλίας ἐξαιρουμένου, οὐ μόνον παρὰ τοῦ Κράτους ἔτυχον πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν μέσων ἀλλὰ καὶ παρὰ πεφωτισμένων ἰδιωτῶν ἐπροικίσθησαν διὰ κολοσσαίων ὀργάνων, τιμώντων ἤδη τὸ ὄνομα τῶν χειριζομένων ὅσον καὶ τὸ τῶν δωρησάντων αὐτά. Πρόσφατον εἶνε τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Nice μεγάλου Ἀστεροσκοπείου, ἀξίας πέντε περίπου ἑκατομμυρίων, ὅπερ ἀνηγέρθη καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ μεγάλου φιλεπιστήμονος Bischoffsheim· τοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Λευκοῦ ὄρους κατασκευαζομένου εἰσέτι ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Janssen δαπάνῃ διαφόρων γάλλων πλουσίων· τοῦ μεγάλου τηλεσκοπίου τῆς Βιέννης δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Rotschild, καὶ τόσων ἄλλων ἀξίων μιμήσεως.

Ὅ,τι διακρίνει τὸν Φλαμμαριῶνα ὡς ἐκλαϊκευτὴν εἶνε τὸ σπινθηρίζον παρισινὸν πνεῦμα, ἡ κομψότης τοῦ ὕφους, ὁ μέγας ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πολλὴ σαφήνεια. « Ἡ σαφήνεια εἶνε ἡ εὐγένεια τῶν ὁμιλούντων δημοσίᾳ» εἶπε φιλόσοφός τις. Ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης εὐγενείας ὁ Φλαμμαριὼν ἔχει βεβαίως ἀναφαιρέτους τίτλους. Λάτρης φανατικὸς τῆς ἐπιστήμης, ἐμπνευσμένος ποιητὴς τῆς Οὐρανίας, παρασύρει τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς ἀκροατάς του, τοὺς ἀνυψοῖ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς ἀνὰ τὸ Σύμπαν πνευματικὰς ἐκδρομάς του καὶ τοῖς μεταδίδει τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἰδίαν αὐτοῦ λατρείαν. Πνευματώδης εἰς ἄκρον καὶ κάτοχος τῆς ἱστορίας τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῶν ἀστρονόμων πάντων μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν αὐτῆς, διδάσκων τέρπει διὰ χαριτολογημάτων καὶ πλήθους ἐπιστημονικῶν ἀνεκδότων, ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὰς ποικίλας ἀστρονομικὰς ἀνακαλύψεις καὶ τοὺς ἐργάτας αὐτῶν. Ὀλίγοι μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων ἀστρονόμων γνωρίζουν ὡς ὁ Φλαμμαριὼν πᾶν ὅ,τι ἔχει ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Οὐρανοῦ· εἶνε ζῶσα ἀστρονομικὴ Βιβλιοθήκη, πλήρης καὶ πάντοτε ἐνήμερος. Ὡς ἐκλαϊκευτὴς ὁ Φλαμμαριὼν ἀναμφιβόλως θὰ ἀφήσῃ ἐποχήν· ἐν Παρισίοις καθὼς καὶ καθ' ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ὅπου ἀναγινώσκονται βιβλία, ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ εἶνε ὁ δημοτικώτερος τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων.

Ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκόντων οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Νεύτωνα, τὸν Laplace, τὸν Lavoisier, οὐδεὶς ὅμως ἀγνοεῖ τὸν Φλαμμαριῶνα. Ὅταν ὁμιλῇ ἐν Παρισίοις δημοσίᾳ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Rue Serpente τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ἐξ ἀνθρώπων ὅλων τῶν σημείων καὶ τῶν τάξεων τῆς μεγαλοπόλεως ἀποτελούμενον ἀνέρχεται εἰς χιλιάδας. Ἐπὶ δύο ὥρας ὡμίλει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνώπιον πυκνοῦ ἐκ 5 χιλιάδων περίπου ἀκροατηρίου, χωρὶς οὐδεὶς νὰ κουρασθῇ, χωρὶς οὐδεὶς νὰ βαρυνθῇ, ἐνῷ ἡ πρὸς τὴν αἴθουσαν ἄγουσα ὁδὸς ἦτο καὶ αὐτὴ πλήρης παρισινῶν διαπληκτιζομένων ἵνα εἰσέλθωσι καὶ ἀκούσωσι τὸν εὐφραδῆ ὁμιλητὴν μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ πλανήτου, τοῦ γείτονος καὶ κατὰ πολὺ ὁμοιάζοντος πρὸς ἡμᾶς Ἄρεως.

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης φανατικὸς ἐνθουσιασμὸς τοῦ Φλαμμαριῶνος εἶνε τοσοῦτος, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἀναγινώσκοντες μυθιστορήματα ἐνῷ ἀγνοοῦν τὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἢ ἄλλων οἱασδήποτε σημασίας καὶ σπουδαιότητος φιλολογικῶν ἔργων, περὶ ὧν οὐδεὶς ἀντιλέγει, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀσκόπων καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος μυθιστοριῶν, ἐξ ὧν ἐπλημμύρησε δυστυχῶς ἡ νεωτέρα φιλολογία. Κατὰ τούτων ὑψῶν τὴν φωνὴν αὐτοῦ γράφει ὁ Φλαμμαριών: «ἐνῷ τελειώνοντες τὴν τελευταίαν σελίδα μυθιστορήματος γνωρίζομεν ἀκριβῶς τόσα ὅσα καὶ πρὶν ἀρχίσωμεν τὴν πρώτην, ἔπρεπε νὰ εἴμεθα τυφλοὶ ἢ

κόμα καὶ τὸ κόρτε ποῦ τῆς ἔκαμε ὁ γυιός μου, μεγάλη τιμή της ἦτανε.

Ἡ Τασούλα δὲν εἶπε τίποτε, μόνον εἰς ὅλο τὸ διάστημα τοῦ μονολόγου, τὴν παρεκάλει νὰ μὴ φωνάζῃ πολύ, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀκούσῃ τὸ κορίτσι.

— Καὶ δὲν πάει ν' ἀκούσῃ! γιὰ τί τὰ λέγω δυνατά; γιὰ ν ἀκούσῃ.

Ἡ Τασούλα ἔχασε καὶ τὴν μόνην της φίλην, διότι ἡ οἰκογένεια ἐκείνης ἔκρινε φρόνιμον νὰ μετοικήσῃ ἀπὸ ἅγιον Στέφανον, χάριν τῆς ὑγείας τῆς κόρης. Ἦσαν ὅμως ἀρκετὰ ὑπερήφανοι ἄνθρωποι καὶ οὔτε παράπονον οὔτε δικαιολόγησιν ἐξέφερον οὔτε εἰς τὸν θεὸν ἀνέθεσαν (ὅπως συνήθως συμβαίνει) νὰ κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

Μόνον μία γεροντοκόρη (θεία τῆς κόρης) ἐνθυμήθη, ὅτι ἡ μητέρα τῆς κυρίας Γάζου, ἅμα ἐχήρεψε, ἔκαμνε τὴν πλύστρα καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐχαμογέλασε.

* *
*

Ἦλθεν ὁ Βλάχος νὰ φιλοξενηθῇ καὶ τὰ δεῖπνα πολυποίκιλα ἀμέσως ὡρίσθησαν καὶ κυνηγετικαὶ ἐκδρομαὶ διωργανώθησαν.

Ὁ Μενέξενος ἐφάνη ἡγεμονικώτατος καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Λαζαρίκα τὰς μᾶλλον σημαινούσας ἐκ τῶν κατακτήσεών του.

Ὁ Λαζαρίκας, ἤκουε μ' εὐχαρίστησιν τὸ πιάνο τῆς Τασούλας καὶ ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην, μὲ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο πλάσμα, νὰ ὑψωθῇ λιγάκι καὶ ὡμίλει συνήθως περὶ τῶν ἐκβλαχισθέντων Ἑλλήνων.

— Εἶναι χειρότεροι αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Βλάχους· λυσσωδέστεροι ἐναντίον τῶν συμπατριωτῶν των· δὲν ἠξεύρω, πῶς κατώρθωσαν νὰ λησμονήσουν καὶ αὐτὴν τὴν ὡραίαν γλῶσσάν μας. Ἀλλ' εἰς τὸ ἴδιον ἔδαφος φιλοξενοῦνται καὶ καρδίαι Ἑλληνικαί, πονοῦσαι τὸν τόπον καὶ ἐργαζόμεναι δι' αὐτόν. Ἐν ὅσῳ ζοῦν, τὴν πατρίδα δὲν τὴν λησμονοῦν καὶ μὲ ὅσην γενναιότητα τῆς πέμπουν χρῆμα, μὲ τόσην συγκίνησιν ἑορτάζουν τὴν 25 Μαρτίου· ὅταν δὲ ἀποθάνουν τὸ σπουδαιότατον μέρος τῆς διαθήκης των κατέχει ἡ πατρίς. Τοὺς τοιούτους Ἕλληνας, τὸ μῖσος τῶν Βλάχων καὶ τῶν ἐκβλαχισθέντων, τοὺς συνέσφιξε καὶ τοὺς ἀδέλφωσε καταστῆσαν θρησκείαν τὴν φιλοπατρίαν των.

Ἡ Τασούλα ἤκουε μὲ προσοχήν.

Μίαν ἡμέραν τῆς διηγεῖτο ἓν διήγημα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ρωμουνίας.

— Εἶναι τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον δίδει αἴγλην εἰς τὰ διηγήματά της καὶ τὰ ἀνύψωσε εἰς τὴν περιωπὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται.

Εἶναι ἠθογραφικὰ καὶ μὲ καρδιὰ γραμμένα, ἀλλὰ δὲν τὰ ζωογονεῖ ἔμπνευσις ἀληθής· κατ' ἐμὲ εἶναι βεβιασμένα. Ἐγὼ ποιητὴς δὲν εἶμαι, ἀλλ' ἀνέγνωσα πολλὰ καὶ καλὰ καὶ εἰμπορῶ νὰ κρίνω, χωρὶς νὰ ὀνειρευθῶ νὰ ἐπιβληθῶ ὡς κριτικός.

Ἡ Τασούλα ἐκράτει τοὺς στίχους νέου ἀθηναίου ποιητοῦ τὸ ἀγαπημένο της βιβλιαράκι.

Ὁ Λαζαρίκας ἐζήτησε τὸ βιβλίον καὶ ἡ Τασούλα τὸ ἔδωκε ταραγμένη. Μέσα εἰς τὰ φύλλα του, εἶχε λησμονήσει ἕνα ποιηματάκι της, μελαγχολικὸ καὶ ἁβρό, ὅπως ἡ γράψασα, — «Νυχτιὰ Φθινοπωρινή».

Ὁ Λαζαρίκας, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὡραίους ὀφθαλμούς του, τὸ ἀνέγνωσε καὶ θλίβων ἰσχυρῶς τὴν χεῖρα τῆς Τασούλας, ἐψιθύρισε πολὺ συγκεκινημένος.

— Μοῦ δίδετε τὴν ἄδειαν νὰ φυλάξω αὐτὸ τὸ κειμήλιον; Ἄ! σήμερα σᾶς ἐγνώρισα! μόνον σήμερα! Γράφετε τέτοια ὡραῖα πράγματα καὶ κανεὶς δὲν τὸ ξεύρει!!

Ἡ Τασούλα ἀπέσυρε τὴν χεῖρά της καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ἐπὶ μακρόν, εἶπε διὰ φωνῆς μόλις ἀκουομένης.

— Εἰμπορεῖτε νὰ τὸ φυλάξετε ὡς ἐνθύμημα τῆς Τασούλας, ποῦ θὰ σβύσῃ μιὰ φθινοπωρινὴ νυχτιά, σὰν τὴν ἡρωίδα της.

Ὁ Λαζαρίκας ἔκλαιε.

Ἡ κ. Γάζου μὲ τὴν ἀνδραδέλφην της, ὄπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ τοῦ παραθύρου, ἐπέβλεπον τὰ ἐν τῷ κήπῳ συμβαίνοντα καὶ ἔδιδον διαφόρους εὐαρέστους ἐξηγήσεις, εἰς τὰ διάφορα κινήματα τῶν δύο νέων. Ὅταν δὲ εἶδον τὴν τελευταίαν χειραψίαν καὶ τὰ δάκρυα, ἡ ἀνδραδέλφη ἔθλιψε τὴν χεῖρα τῆς κ. Γάζου καὶ εἶπε·

— Βαρβαρίτσα μου, τελειωμένα πράματα· νὰ μᾶς ζήσουνε· νὰ τοὺς χαιρόμαστε.

* *
*

Ἡ Τασούλα ἔχει ἀνοικτὴν τὴν θυρίδα τοῦ δωματίου της καὶ φαίνεται, ὁ ἀστεροφεγγὴς ἀσέληνος οὐρανός.

Ἡ ἰδία, μὲ τὸν λευκὸν κοιτωνίτην της, κάθηται πλησίον τραπέζης φωτιζομένης ὑπὸ κηρίου καὶ γράφει, ἐνῷ δάκρυα πικρὰ σβύνουν τὰς γραμμάς, τὰς ὁποίας χαράττει.

Ἀγαπᾷ ἡ ποιητικὴ κόρη καὶ συναισθανομένη τὴν κατάστασίν της κλαίει καὶ τήκεται ἀναλυομένη εἰς στίχους περιπαθεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδὲν πλάττεται ὄνειρον, οὐδεμία ἐδρεύει ἐλπίς. «Ἔρως καὶ θάνατος» ἐπιγράφεται τὸ ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον μίαν ταλαίπωρον ψυχήν, προσπαθεῖ νὰ τὴν θερμάνῃ ζωογόνος ὁ ἔρως, ἀλλὰ τοῦ θανάτου ἡ κραταιὰ πνοὴ τὴν παγόνει καὶ μένει ἀνίσχυρος καὶ συντετριμμένος ὁ λευκόπτερος θεός.

Ἡ κ. Γάζου καὶ ἐκείνη ἀγρυπνεῖ, σκεπτομένη τὰ ἀπέραντα κτήματα τοῦ **γαμβροῦ της** εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν ἔνδοξον θέσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ ὡς πενθερά.

Ὁ Μενέξενος καὶ ἐκεῖνος ἀγρυπνεῖ, ἀναλογιζόμενος καὶ ἀναμετρῶν τὰ θύματά του καὶ μειδιῶν πρὸς τὴν ὡραίαν κληρονόμον, τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται ἡ κυρία Γάζου.

Ὁ Λαζαρίκας καὶ αὐτὸς ἀγρυπνεῖ καὶ μὲ γοργὰ βήματα περιφέρεται ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος. Πλησιάζει ἐνίοτε τὸ νυκτερινὸν τραπεζάκι καὶ ἐκεῖ ἀπάνω, βλέπει μίαν ἐπιστολὴν μὲ γραμματόσημα Ρωμουνικά. Τὴν ἀνέγνωσεν εἰκοσάκις καὶ τὴν ἀναγινώσκει καὶ πάλιν, χωρὶς ἡ συγκίνησίς του νὰ μετριασθῇ.

Εἶναι ἐπιστολὴ τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει νὰ τὸν ἀποκληρώσῃ, διότι ἔμαθε «τοὺς

ἀνοήτους *ἐρωτάς* του μὲ μιὰ πολίτισσα ». Τὸν συμβουλεύει καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ὁ γάμος του πρέπει νὰ γείνῃ ταχέως, μ' ἐκείνην τὴν ἐκ Γαλαζίου ὁμογενῆ.

«Ξεύρεις, παιδί μου, πόσα συμφέροντα συνδέονται μὲ αὐτὸν τὸν γάμον καὶ ὅτι ἡ ὑπόληψις τοῦ γέροντος πατρός σου, πρέπει διὰ τοῦ γάμου τούτου νὰ ἐξέλθῃ ἀκηλίδωτος. Ἄλλως τε δὲν σὲ θυσιάζω· γνωρίζεις ὅλην τὴν καλλονὴν τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλένης· τὰ ἑλληνοπρεπῆ αἰσθήματά της καὶ τὴν ἀνάπτυξίν της. Ἔλα νὰ ξηράνῃς τὰ δάκρυα τοῦ γηραιοῦ πατρός σου».

Ὁ Λαζαρίκας εἰς αὐτὰς τὰς γραμμὰς προσέχει· ὁ φόβος τῆς ἀποκληρώσεως, δὲν τὸν τρομάζει. Ἀγαπᾷ τὴν Τασούλαν καὶ αἰσθάνεται ὅτι ἀγαπᾶται, ἀλλὰ μετὰ σκέψιν καὶ πόλεμον μέγαν, ἀποφασίζει ν' ἀναχωρήσῃ μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι φέρεται ὡς φιλόστοργος υἱός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσυνείδητος ἄνθρωπος. Διαβάζει τὸ ποιηματάκι της «Νυχτιὰ φθινοπωρινὴ» καὶ κλαίει διότι ἐνθυμεῖται τὰς λέξεις της.

— Δυστυχισμένη μικρούλα.

Τὸ πρωΐ, ὅλοι ἦσαν καταβεβλημένοι ἀπὸ τὴν ἀϋπνίαν.

Ἡ κ. Γάζου ἠρώτησε τὸν γαμβρόν της: πῶς πέρασε τὴ νύκτα.

— Πολὺ ἄσχημα.

— Γιατί; ἐρωτοδουλειαίς; εἶπε πονηρῶς ἡ κ. Γάζου.

— Εἶχα γράμμα τοῦ πατέρα καὶ μ' ἐτάραξε πολύ.

Ἡ κ. Γάζου ἐξῆλθε, διότι τὴν ἐζήτουν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον· ἡ Τασούλα ὠχροτέρα.

Ὁ Λαζαρίκας ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ἡ Τασούλα τοὺς ἐπλησίασε.

— Φεύγω· εἶπε μὲ λυγμόν.

Ὠχρίασεν ἀκόμη περισσότερον καὶ εἶπε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην:

— Φεύγετε;

— Ναί· ἡ τιμὴ τοῦ πατρός μου κινδυνεύει καὶ ... ἀπὸ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ ... ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία του ...

— Πηγαίνετε, ὅπου τὸ καθῆκον σᾶς προσκαλεῖ. Ὁ θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸ ταξεῖδί σας. Ὅταν ἐπιστρέψετε νὰ μὲ ἀναζητήσετε.

— Ἀμφιβάλλετε;

— Σᾶς ἔδειξα τὴν θέσιν· ἐκεῖ θὰ μὲ θάψουν.

Ἐλησμόνησε τὸ ταξεῖδί του, ἐλησμόνησε τὰ πάντα καὶ λαβὼν τὸ τρυφερὸν πλᾶσμα εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸ ἔθλιψεν ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ τὰ δάκρυά των ἡνώθησαν, θερμά, καυστικά, ἀποτελέσαντα ἕνα κοινὸν χείμαρρον.

— Θὰ μείνω, εἶπεν ἀποφασιστικῶς.

Ἡ κ. Γάζου εἶδεν ὄπισθεν τοῦ παραπετάσματος ὅλην τὴν σκηνὴν καὶ ἐχάρη ὡς καλὴ μήτηρ, προσεκάλεσε δὲ διὰ τῆς χειρὸς τὴν ἀνδραδέλφην της, διὰ νὰ μὴ χάσῃ καὶ ἐκείνη τὸ θέαμα.

* * *

Ἀπὸ τὸ θυλάκιον τοῦ Λαζαρίκα, ἔπεσεν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατρός του καὶ ἡ Τασούλα τὴν εὗρε. Τὴν ἀνέγνωσε πολλὰς φορὰς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ γείνῃ αἰτία παρακοῆς καὶ ἴσως καταστροφῆς εἰς τὸν φίλον της.

Ἔγραψε μίαν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέθετε χιλίους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἕνωσίς των ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν περὶ τῶν πικρῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθη ὁ πατήρ του. Τὸν παρεκάλει ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ εὐτυχής, διότι ἦτο ὑπερευσυνειδησία νὰ νομίσῃ ὅτι αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ὑγείας της, ἐνῷ ἐκείνη πρὸ καιροῦ κατέρρεεν.

Ἡ κ. Γάζου εἶδε τὸ γράμμα εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὑπηρετρίας καὶ ἐμειδίασεν ἓν μειδίαμα πολύξερο.

Ὁ Λαζαρίκας τὸ ἀνέγνωσε καὶ τὴν παρεκάλεσε ν' ἀλλάξῃ ἀπόφασιν· ἀλλ' ἀφοῦ τὴν εὗρεν ἀμείλικτον καὶ ἔλαβε τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν πατέρα του ἐπεῖγον, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ.

Ἀπεχαιρέτησε τὴν κυρίαν Γάζου μὲ συγκίνησιν, ἡ ὁποία παρέλυε τὴν γλῶσσάν του καὶ ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἐξώστην τῆς Τασούλας, ἡ ὁποία ἐκίνει εἰς ἀποχαιρετισμὸν τὸ μαντηλάκι της.

Τόση ἦτο ἡ κατάπληξις τῆς κ. Γάζου, ὥστε δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸν κεραυνοβολήσῃ τὸν *ἀσυνείδητο*, τὸν παλιόβλαχο, μὲ ἕνα Φιλιππικὸν καὶ νὰ μετρήσῃ τὰ ἔξοδα ποῦ ἐκάμανε τὰ περιττὰ καὶ τὴν ὑπόληψι τῆς κόρης της, ποῦ χάθηκε.

Μόνον, ὅταν ἦλθεν ἡ ἀνδραδέλφη της, ἤρχιζε νὰ ξεφωνίζῃ καὶ νὰ ἀναθεματίζῃ τὰ ἀρχοντόπουλα τὰ κακομαθημένα τῆς Βλαχιᾶς, ποῦ θαρροῦν τὴς πολίτισσαις βλάχαις καὶ ἔρχουνται νὰ διασκεδάσουν.

— Ἀκόμα δὲ γεννήθηκε ἐκεῖνος ποῦ θὰ διασκεδάσῃ μὲ πολίτισσα! Ἂν εἶχε παράδες ἡ Τασούλα μου, θὰ τὴν ἔπαιρνε! παράδες ἀπὸ τέτοιον ἄγγελο, ζητᾷ κανείς; Κρῖμα τὰ ἔξοδα!

— Θυμᾶσαι ποῦ φίλησε καὶ τὴν Τασούλα μέσα στὴν τραπεζαρία.

— Σ' ἐφάνηκε ... καὶ σύ ... Γέννησε καὶ μερικὰ ἀπ' τὸ νοῦ σου, τώρα. Δὲ φθάνει ἡ δική μου ἡ ἀπελπισία. Παναγία μου, ἐγὼ πάντα τὴν καντήλα σου ἀνάφτω καὶ χωρὶς κερὶ δὲ σ' ἀφίνω καὶ θὰ μ' ἀκούσῃς. Τὸ βαπόρι, ποῦ θὰ ταξειδέψῃ ὁ παλιόβλαχος, ἡ θάλασσα νὰ τὸ καταπιῇ.

— Ἀμήν, εἶπεν ἡ ἀνδραδέλφη, καπνίζουσα τὸ σιγάρον της.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ ἔχουνε παιγνίδι τους τοῦ κόσμου τὰ κορίτσια! ἀδιαντροπιά!!

Ἡ Τασούλα ἔκλαιε σιωπηλὴ καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας δὲν ἔκλαιε πλέον! ηὔχετο μόνον ἀπὸ ψυχῆς «νὰ εὐτυχήσῃ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἡ καρδία της ἐξέλεξεν».

Ἡ κ. Γάζου συμπραττούσης καὶ τῆς ἀνδραδέλφης, τώρα εἶναι ὅλη ἀφωσιωμένη εἰς τὴν πολιορκίαν μιᾶς κληρονόμου καὶ συμβουλεύει τὸν Μενέξενον, νὰ περνᾷ ἔφιππος κάθε βράδυ κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά της.

Ἅμα δ' ἐνθυμηθῇ τὸν παλιόβλαχο, τὸν καταρᾶται, ἐνῷ ἡ ἀνδραδέλφη στερεοτύπως ψιθυρίζει: «Ἀμήν».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΧΑΙΤΟΔΟΥΣ

Ἡ φύσις ἡμέραν τινὰ ἔλαβεν ἅπαντας τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ δι' αὐτῶν ἐκόσμησε τὸν ἰχθὺν Χαιτόδοντα, τὸ ζῶν τοῦτο κόσμημα τῶν ἀνατολικῶν θαλασσῶν. Τὸ περίβλημα αὐτοῦ ἀποτελεῖ θώρακα λάμποντα ἐκ μαργαριτῶν καὶ ἀδαμάντων. Εἰς τοὺς τροπικοὺς δὲν ὑπάρχει μήτε πτηνὸν μήτε ψυχή, ἥτις πρὸς τὸ κάλλος νὰ ἁμιλλᾶται μετὰ τοῦ μικροῦ τούτου Ἀπόλλωνος τῶν ὠκεανῶν.

Ἐπὶ τῶν κυμάτων εἶνε φλόξ, ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἄνθος. Τὸ ἔνδυμά του εἶνε λευκὸν ὡς ἄργυρος καὶ ἐγκατεσπαρμένον διὰ λεπτοτάτων καὶ πλουσιωτατων χρωμάτων ὑπὸ τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου τοῦ ἡλίου. Κέκτηται πράγματι μυθικὴν λάμψιν, ἥτις ἐκθαμβοῖ τὸ βλέμμα, καταπλήττει τὴν φαντασίαν, εἶνε δ'ἀδύνατον νὰ ἀναπαραστήσῃ ταύτην ἡ γραφίς. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔνδυμα ἁρμόζει καθ' ὅλα εἰς τὸν χαιτόδοντα· διότι πράγματι δὲν ὑπάρχει σῶμα μᾶλλον εὐσταλές, μᾶλλον χαριτωμένον τοῦ ἰδικοῦ του. Ἀναγνωρίζων οὗτος τὴν καλλονήν του δὲν ἀποκρύπτει ταύτην καὶ διὰ τοῦτο αἰωρεῖται ὡς φωτεινὴ βολὶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν κυμάτων ἢ ἐπὶ τοῦ παρακτίου, τοῦ πληττομένου ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Εἰς ἑκάστην κίνησιν τελουμένην μετ' εὐκολίας καὶ χάριτος ἀναλαμβάνει καὶ νέον χρῶμα, μυθικὴν ἀπόχρωσιν· ἐκεῖ φαίνεται ὡς σάπφειρος καὶ μετ' ὀλίγον ὡς ἀμέθυστος, ὡς τοπάζιος, ὡς σμάραγδος, ὡς μαργαρίτης, ὡς ἀδάμας. Ἐνίοτε οἱ χαιτόδοντες συνενοῦνται ἐν τῷ κοιλώματι βράχου τινός. Τότε ἀποτελοῦσι συλλογὴν πολυτίμων λίθων, ὡσανεὶ ἡ θάλασσα ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τούτῳ μέρει νὰ εἶχε κρύψει τοὺς ἀδάμαντας τοῦ στέμματός της. Ὁ ὡραῖος χαιτόδους ἀρέσκεται εἰς τὰ παράκτια καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων. Ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, λάμποντος τοῦ ἡλίου, περιδιαβάζει, παίζει, χαριεντίζεται καὶ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην πρέπει τις νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τὸν θαυμάσῃ!

Δὲν εἶνε δ' ἀληθές, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῶν ἀβύσσων περιορίζονται οἱ δυσμορφότεροι κάτοικοι τῆς θαλάσσης, ὡσὰν νὰ ἠσχύνοντο διὰ τὸ τερατῶδες αὐτῶν.

Τὸ μαλάκιον δὲν ἀποκρύπτει ἐν τῷ ὀστράκῳ τὴν ἀποτρόπαιον αὐτοῦ μορφήν, ὡς οἱ ἀνάπηροι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποφεύγοντες τὸν κόσμον διαμένουσι πάντοτε ἐν τῷ δωματίῳ αὐτῶν; Τὰ σκότη, αἱ ἄβυσσοι, αἱ νύκτες ἁρμόζουσιν εἰς τὰ ἀσχημότερα καὶ ἀποτροπαιότερα ὄντα. Ὁ ἀὴρ καὶ ὁ ἥλιος ἀνήκουσιν εἰς τὰς προνομιούχους φύσεις, τὰς πλήρεις κάλλους, λαμπρᾶς τριχώσεως, στιλβουσῶν φολίδων, λαμπρῶν πτερῶν.

Ἐὰν ὁ χαιτόδους ἦτο μόνον ὡραῖος, δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ γίνεται περὶ αὐτοῦ λόγος. Τὰ προτερήματα ὅμως αὐτοῦ εἶνε ἀνώτερα τῆς εὐμορφίας του, περιεργότερα τοῦ ποικιλοστίκτου ἐνδύματός του, Ἐὰν τὸ περίβλημά του ἐκθαμβοῖ, ἡ εὐφυία του εὐχαριστεῖ καὶ ἐκπλήττει ἡμᾶς.

Τὸ στόμα τοῦ παραδόξου τούτου ἰχθύος μηκύνεται ἐν εἴδει σωλῆνος, ἐκτάκτου λεπτότητος καὶ θαυμασίου κατασκευῆς. Τὸ στόμα τοῦτο εἶνε συγχρόνως ἀντλία καὶ πυροβόλον. Ὅταν ὁ χαιτόδους ἴδῃ τὴν λείαν του, κιτρίνην τινὰ ἢ κυανῆν μυῖαν τῶν τροπικῶν ἐπικαθημένην ἐπὶ τῶν θαλασσίων φυτῶν, πλησιάζει κολυμβῶν μετὰ βραδύτητος λελογισμένης. Ἅμα φθάσῃ εἰς ἀπόστασιν πέντε ἢ ἓξ ποδῶν ἀπὸ τῆς λείας του, ὁ θηρευτὴς ἰχθὺς ἵσταται, διευθύνει τὸν αὐλόν του, καὶ ῥίπτει σταγόνα ὕδατος ἀπὸ τοῦ σωληνώδους στόματός του. Ἡ ὑδάτινος αὕτη σφαῖρα οὐδέποτε ἀστοχεῖ τοῦ σκοποῦ, καὶ ἡ μυῖα πίπτει παραζαλισμένη ἐν τῷ κύματι. Μετ' ὀλίγον καταφθάνει ὁ χαιτόδους, λαμβάνει τὸ ἀσφυκτιῶν θῦμά του καὶ τὸ καταπίνει μετὰ τῆς αὐτῆς λεπτότητος, μεθ' ἧς οἱ τροχῖλοι ἀπομυζῶσιν ἄνθος ἢ πίνουσι μίαν σταγόνα δρόσου.

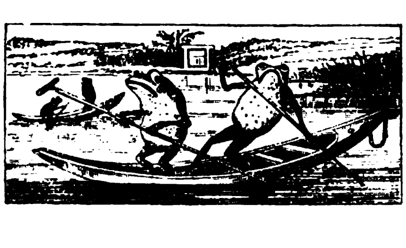
Ἐνίοτε ἡ λάμψις τοῦ ἐνδύματός του προδίδει τὴν παρουσίαν του καὶ ἡ μυῖα ἀνίπταται. Ὁ ἰχθὺς παρακολουθεῖ ταύτην κολυμβῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος διατηρῶν μόνον τὸ ἄκρον τοῦ ῥύγχους του. Αἴφνης σταματᾷ, προσεκτικός, ἀκίνητος. Τὰ ὡραῖα αὐτοῦ χρώματα ἤλλαξαν, ἡ λάμψις του ὠχρίασε. Παρετήρησε τὴν μυῖαν ἐπικαθήσασαν ἐπὶ ἑτέρου φυτοῦ. Θέλει λοιπὸν νὰ ἀποθάνῃ; Ῥίπτει ὕδωρ κατ' αὐτῆς· πίπτει, ἀπέθανεν.

Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη θήρα παρετηρήθη χιλιάκις καὶ οὐδέποτε ἡ εὐστοχία τοῦ σκοπευτοῦ ἔλαθε.

Αἱ γυναῖκες τῆς Σινικῆς καὶ τῆς Ἰάβας ἀρέσκονται ν' ἀνατρέφωσι χαιτόδοντας ἐντὸς ἀγγείων ἐκ πορσελάνης, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς ὡραιότητος τοῦ ἰχθύος, ἀλλὰ κυρίως ἕνεκα τοῦ ἐκτάκτου θεάματος τῆς παρ' αὐτοῦ ἐνεργουμένης σκοποβολῆς. Ἐν τῷ ἀγγείῳ ἀληθὴς ἀγὼν πρόκειται. Ῥίπτουν μυῖαν προσδεδεμένην εἰς τὸ ἄκρον νήματος, ὁ σκοπευτὴς πάντοτε ἕτοιμος ῥίπτει κατ' αὐτῆς, καὶ πάντοτε ἐπακολουθεῖ θάνατος τοῦ θύματος. Ἐνίοτε ὅμως πέντε ἓξ χαιτόδοντες ῥίπτουσι συγχρόνως κατὰ τοῦ αὐτοῦ θύματος μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, τὸ ἔντομον πίπτει, ἀγὼν δ' ἐπακολουθεῖ τίς νὰ γίνῃ κύριος αὐτοῦ. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἰχθὺς οὗτος τῆς ἄκρας Ἀνατολῆς, ὁ ὡραιότερος ἱππότης καὶ ὁ ἐπιδεξιώτερος σκοπευτὴς τῆς θαλάσσης.

Ὑπάρχουσιν αἱμοχαρῆ ζῷα παίζοντα μετὰ τῆς λείας αὐτῶν, τινὰ καταξεσχίζουσι ζῶντα τὰ θύματα αὐτῶν. Ὁ χαιτόδους πλύνει τὸ θῦμά του, ὡσὰν νὰ ἐφοβεῖτο μὴ κόκκος κόνεως κηλιδώσῃ τὸ ὡραῖόν του ἔνδυμα, ὅπερ ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν λάμψιν τοὺς μαργαρίτας καὶ τοὺς ἀδάμαντας.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Ὁ Ἥλιος — τῆς Δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος, — δὲν ἀνέτειλε. Νέφη πυκνά, ἀδιαπέραστα, ἀπέκρυψαν τὴν ἐμφάνισίν του τὴν πρωϊνὴν καὶ τὴν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας πορείαν του. Ψῦχος παγερόν, χιονόνερον, λάσπη, ἐρημία εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ᾄσματα βραχνὰ μεθυσμένων πρὸς τὸ ἑσπέρας. Αὐτὰ ἦσαν καὶ φέτος τ' ἀθηναϊκὰ Χριστούγεννα — ἔξω· ἀλλὰ μέσα, παρὰ τὴν ἑστίαν, τὴν ἑορτασίμως σπινθηρίζουσαν, ποῖον θάλπος, ποία εὐτυχία, ποία εὐωχία καὶ εὐφροσύνη!... Διατί νὰ μὴ το ὁμολογήσωμεν: Ἡ μεγαλητέρα τέρψις τῶν ἑορτῶν μας καὶ μάλιστα τῶν Χριστουγέννων, εἶνε ἡ τράπεζα ἡ πλουσία εἰς φαγητὰ καὶ εἰς στολισμούς, ἡ ἀκριβοπληρωμένη πώλησις τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀληθὴς μάχη συγκροτεῖται τὴν παραμονὴν καὶ ἡ ὁποία τόσον τέρπει τὴν ἑπομένην καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν τὴν ὅρασιν καὶ τὴν γεῦσιν. Εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴν ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰ Χριστούγεννα, αὐτὸ εἶνε σύνηθες· ἀλλὰ νὰ μὴ φάγῃ μέχρι διαρρήξεως, ποτέ. Ἐγνωρίσαμεν ἕνα καλὸν οἰκογενειάρχην, ὁ ὁποῖος τόσον καλὰ ἐννόει τὴν ἀλήθειαν αὐτήν, ὥστε ὅταν κατὰ μεγάλην τινὰ ἑορτὴν ἡ οἰκογένεια ἡτοιμάζετο νὰ καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, ἐφώναζεν ὡς προσκλητήριον: Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

✣

Φέτος ὅμως, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν ἐφημερίδων, ἡ τράπεζα τῶν Χριστουγέννων δὲν ἦτο εἰς ὅλας τὰς οἰκίας ὅπως ἄλλοτε πλουσία καὶ ἡ κίνησις τῆς Ἀγορᾶς ὄχι τόσον ζωηρά. Διότι ὑπέρ ποτε, λέγουν, ὁ λαὸς πάσχει καὶ πένεται καὶ οὔτε τὰ χρήματα εἶχεν οὔτε τὴν ὄρεξιν νὰ ἑορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα. Ὑποθέτομεν ὅτι τὸ παράπονον αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος στερεότυπον ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων. Εἰμπορεῖ νὰ μαστίζῃ πράγματι ἀχρηματία τὰς κατωτέρας τάξεις· ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ νὰ φανῇ τὰ Χριστούγεννα. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ ὁ πτωχότερος καὶ ὁ ἀθλιέστερος θὰ οἰκονομήσῃ καὶ θὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ κάμῃ τὰς ἑορτασίμους προμηθείας του. Τὸ ζήτημα εἶνε νὰ ἴδωμεν πόσον θὰ στερηθῇ κατόπι διὰ νὰ φάγῃ καλὰ τὰ Χριστούγεννα . . .

✣

Αἱ ἀνακρίσεις πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν δυναμιτιστῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν μετὰ περισσῆς δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ περισσῆς ἀτυχίας, ἐκίνησαν τὴν ὄρεξιν τῶν ἀστείων, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τὰς ἀνωνύμους ἐπιστολάς. Οὕτω πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς ἐστάλη μία κακογραμμένη καὶ ἀνορθόγραφος. Εἶνε διὰ κοινῆς μελάνης γεγραμμένη, μὲ χαρακτῆρα στρωτόν, ἄφοβον καὶ φέρει στίξεις δι' ἐρυθρᾶς. Τὸ κείμενόν της ἔχει ὡς ἑξῆς:

«*Κύριε,*

Πολὺ ἀστεῖοι φαίνεσθε ὅλοι σας μὲ τὸ νὰ νομίζετε παιδαριώδη τὰ ὅσα σᾶς ἐδηλώσαμεν.

Ὁ λαὸς σᾶς ἐννόησε, κακοῦργοι καὶ ἡ σφαῖρά μας θά σας πλήξῃ. *Φιλικός*».

Ἐπίσης δι' ἀνωνύμου ἐπιστολῆς κατηγγέλθη εἰς τὴν Ἀστυνομίαν ὡς δράστης τῶν ἐκρήξεων φοιτητής τις ὅλως ἀθῶος καὶ ἀνύποπτος. Ἡ Ἀστυνομία ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἔκαμεν ἔρευναν εἰς τὸ δωμάτιόν του, δὲν εὗρε τίποτε ὕποπτον καὶ ἀφῆκε τὸν φοιτητὴν ἀνενόχλητον·

✣

Δεῖγμα φιλοτέχνου βασιλικῆς εὐνοίας:

Ἡ κυρία Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, ἠθέλησε κατ' αὐτὰς νὰ παρουσιασθῇ πρὸς τὸν Βασιλέα. Ὡς γνωστόν, οἱ ὑποβάλλοντες τοιαύτην αἴτησιν ἐγγράφονται εἰς βιβλίον καὶ κατόπιν εἰδοποιοῦνται περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας τῆς παρουσιάσεως. Ἀλλ' ἡ κ. Παρασκευοπούλου ἐγένετο ἀμέσως δεκτὴ εἰς ἀκρόασιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Ἂν ἡ παράβλεψις τῆς ἐθιμοτυπίας διὰ μίαν Αὐλὴν εἶνε θαῦμα, ἰδοὺ ὅτι τὸ θαῦμα τοῦτο τὸ κατορθόνει ἡ Τέχνη.

✣

Οἱ φίλοι τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν ἀπολαύσεων θὰ μάθουν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὅτι ὁ Ἐρνέστος Ῥώσσης θὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάλιν τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ θὰ δώσῃ ἓξ ἢ ὀκτὼ παραστάσεις ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Μεγάλου Θεάτρου. Ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἦλθε πάλιν ὁ Ῥώσσης, οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν εἰς τὰς παραστάσεις του ἀθρόοι καὶ ἀπεθαύμασαν τὴν τέχνην τοῦ δαιμονίου τῆς Ἰταλίας τραγικοῦ. Ἡ εἴδησις τῆς προσεχοῦς ἐπανόδου του συνδαυλίζει τὰς ἀναμνήσεις τῶν ἐντυπώσεων ἐκείνων καὶ αὐξάνει τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι αἰσθανόμεθα προκειμένου νἀπολαύσωμεν κάτι τὸ ὁποῖον δὲν φανταζόμεθα μόνον, ἀλλ' ἐγνωρίσαμεν ὡς ἔξοχον, τέλειον, θαυμαστόν.

✣

Ἐπανῆλθε καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ τόσῳ πλούσιον καὶ περίεργον θηριοτροφεῖον τοῦ Μοντενέγρου. Τὴν κοινὴν προσοχὴν κινεῖ περισσότερον ὁ Μπαμπᾶς, ὁ τεράστιος καὶ τόσον θυμόσοφος ἐλέφας, ὁ ἐγκληματίας ἐλέφας, ὅπως ὀνομάζεται εἰς τὰς ῥεκλάμας τοῦ θηριοτροφείου. Τὸ νέον του ἐπώνυμον τὸ ὀφείλει εἰς πραξικόπημα, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐν Πειραιεῖ, συλλαβὼν διὰ τῆς προβοσκίδος καὶ κτυπήσας χαμαὶ τρὶς ἕνα δυστυχῆ ξυλουργόν, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἀφροσύνην νά τον πειράξῃ. Καὶ ὁ μὲν δράστης περιεβλήθη διὰ νέας δόξης, ὁ δὲ παθὼν κινδυνεύει. Ἔ, οὔτε ὅλα τὰ ἐγκλήματα, οὔτε ὅλοι οἱ ἐγκληματίαι εἶνε ὅμοιοι . . .

✣

Ἐκ τοῦ «Ἄστεος»:

Ὁ ἀξιότιμος κύριος Ζαχαρίας Παραδαρμένος μὲ τὸν ἀξιάγαστον υἱόν του Μιμῖκον διέρχεται τὰ Χριστούγεννα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου.

— Μπαμπᾶ, ἐρωτᾷ ὁ μικρός, τί θὰ πῇ Σύδνεϋ Νόελ, ποῦ εἶνε γραμμένο ἐδῶ κάτω;

Καὶ ὁ κ. Ζαχαρίας σοβαρῶς:

— Σύδνεϋ θὰ πῇ: ἔχομεν, Νόελ θὰ πῇ: Χριστούγεννα. Ὥστε: Ἔχομεν Χριστούγεννα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

«La tourmente» ἐπιγράφεται τὸ νέον μυθιστόρημα τοῦ γάλλου συγγραφέως Παύλου Μαργκερίτ, ἑνὸς τῶν ἐκπρεπεστέρων ἀντιπροσώπων τῆς συγχρόνου μυθιστοριογραφίας. Ὁ ἥρως του ἠπατήθη ὑπὸ τῆς συζύγου ἐν στιγμῇ παραφορᾶς. Καί την συγχωρεῖ μὲν ἐκεῖνος, διότι τὴν ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ ζήσῃ ἄνευ αὐτῆς· ἀλλ' οὐδέποτε λησμονεῖ καὶ ἡ ζωὴ ἀποκαθίσταται κόλασις διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποφασίζουν νὰ ζήσουν ὄχι πλέον ὡς σύζυγοι, ἀλλ' ὡς δύο φίλοι, συνδεόμενοι δι' ἁγνοῦ καὶ ἰδανικοῦ αἰσθήματος. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο διαπνέει ἡ ἀπαισιόδοξος ἐκείνη μελαγχολία, ἡ χαρακτηρίζουσα ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Μαργκερίτ.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέται καὶ Εἰκόνες» ὁ Ἐδμόνδος Μπιρὲ ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις εἰς τόμον τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ διαλέξεις, μὲ ἁπλότητα ὕφους γεγραμμένας, ἀλλὰ πολλὴν μελέτην ἐλεγχούσας, ἐν αἷς χαρακτηρίζει πολλοὺς τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν συγχρόνων συγγραφέων, τὸν Σατωβριάνδον, τὸν Λαμαρτῖνον, τὸν Βαλζάκ, τὸν Μαρμιέ, τὸν Ῥουσσὲ καὶ ἄλλους.

— Μακρὸν ἔπος ἐξ εἰκοσιτεσσάρων ᾀσμάτων, ἐπιγραφόμενον «Γαμβεττιάς», ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ὁ Θ. Βερόν, ἐν ᾧ ἐξυμνεῖ τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Γαμβέττα. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ κλασικοῦ τύπου εἶνε σήμερον πρωτοτυπία ἀρκετὰ τολμηρά, καθιστᾷ δὲ τὸ βιβλίον τοῦ Βερόν, τὸ περιεργότερον ἐξ ὅσων ἐνέπνευσεν ἡ πρὸς τὸν μέγαν καὶ ἀλησμόνητον πατριώτην τῆς Γαλλίας λατρεία.

— Ἡ ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐκλεχθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς ἀπονομὴν τοῦ βραβείου Σίλλερ, εἰς τὸ ἄριστον τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν γραφέντων δραμάτων, ἀπένειμε τοῦτο εἰς τὸ «Φυλακτὸν» τοῦ Λουδοβίκου Φούλδα. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογήν, ἂν καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συγκατελέγοντο ὁ Παῦλος Χέϋζε, ὁ Γουσταῦος Φρέϋταγ καὶ ἄλλοι ἔξοχοι τῆς Γερμανίας συγγραφεῖς.

— Τοῦ περιφήμου συγγράμματος τοῦ Μὰξ Νορδάου, ἡ «Ἐκφύλισις», ἐν ᾧ τὴν σημερινὴν τέχνην προσπαθεῖ ὁ συγγραφεὺς νἀποδείξῃ ὡς προϊὸν παθολογικῆς καταστάσεως, ἐξεδόθη ἐσχάτως γαλλικὴ μετάφρασις ὑπὸ Αὐγούστου Διέτριχ.

— Εἰς τὸ ἐν Βουδαπέστῃ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον συγκαλούμενον διεθνὲς συνέδριον τῆς ὑγιεινῆς καὶ δημοσιογραφίας, προσεκλήθη νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ Ἑλλάς.

— Περιεργότατον βιβλίον ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ὁ κ. Τζὼν Γκρὰν-Καρτερέ, ἐπιγραφόμενον «Ἡ Γελοιογραφία ἐπὶ τῆς Γαλλορωσσικῆς Συμμαχίας». Εἶνε λεύκωμα διεθνὲς περιέχον τὰς κυριωτέρας γελοιογραφίας, τὰς ὁποίας ἐνέπνευσε τὸ πολιτικὸν τοῦτο γεγονὸς εἰς Γάλλους καὶ ξένους, φίλους καὶ ἐχθρούς, Ἄγγλους, Γερμανούς, Αὐστριακούς, Ἱσπανούς, Ἰταλούς, ἀκόμη καὶ Ἀμερικανούς. Τοῦ λευκώματος προτάσσεται πατριωτικώτατος πρόλογος.

Ἐπιστημονικὰ

Ἡ Δεσποινὶς Δωροθέα Κλοῦμπκε, βοηθὸς τοῦ ἐν Παρισίοις Ἀστεροσκοπείου, ὑποστᾶσα λαμπρὰς ἐξετάσεις ἔτυχεν ἐσχάτως διπλώματος τῆς Μαθηματικῆς Σχολῆς. Ἡ Δνὶς Κλοῦμπκε ἐγεννήθη ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ, εἶνε δὲ ἡ πρώτη γυνή, τυγχάνουσα τοιούτου διπλώματος. Ἐξητάσθη εἰς τὸ ζήτημα τῶν ***Δακτυλίων τοῦ Κρόνου***, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκαμεν ἰδίας, σπουδαιοτάτας ἐργασίας. Καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς νέας μαθηματικοῦ, εἶνε ὡσαύτως ἐπιστήμων, ἰατρός.

— Τῇ 18 Δεκεμβρίου (ἔ. ν.) ἐγένετο ἡ ἐτησία δημοσία συνεδρίασις τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Κατ' αὐτὴν ὁ πρόεδρος Λακὰζ Δυθιὲ ἐξεφώνησε λόγον, ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων, εἶτα δὲ ἠρίθμησε τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποθανόντα μέλη τῆς Ἀκαδημίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ὅβεν, ὁ Κανδόλλ, ὁ Σαρκώ, καὶ ἄλλοι ἔξοχοι ἐπιστήμονες. Μετὰ τοῦτον ὁ Βερτελὼ ἀπήγγειλε τὸ ἐγκώμιον τοῦ βοτανικοῦ Ἰωσὴφ Δεκαίσν, κατόπι δὲ ὁ Βερτρὰν ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας βραβείων εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα.

— Ἐκ τοῦ καταστήματος Φέλιξ Ἀλκὰν ἐξεδόθη νέον βιβλίον τοῦ Πωλὰν ἐπιγραφόμενον ***Οἱ χαρακτῆρες***. Ἐν αὐτῷ ὁ διάσημος συγγραφεὺς τῆς ***Φυσιολογίας τοῦ Πνεύματος*** κατατάσσει διὰ νέας μεθόδου τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας, ἀποδίδων αὐτοὺς εἴτε εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἢ ἔλλειψιν κάποιας τάσεως, εἴτε εἰς τὸν ἰδιαίτερον τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκδηλοῦνται αἱ τάσεις αὗται.

— Εἰς τὸν Σαρκώ, τὸν πρό τινος ἀποθανόντα ἔξοχον νευρολόγον, θὰ ἐγερθῇ προσεχῶς ἐν Παρισίοις μνημεῖον.

— Αἱ παρὰ τὸν Θησαυρὸν τῶν Ἀθηναίων ἐνεργούμεναι ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφαί, ἀπεκάλυψαν καὶ ἄλλην μαρμαρίνην στήλην, φέρουσαν ὑπεράνω τῶν ἐπ' αὐτῆς κεχαραγμένων γραμμάτων καὶ σημεῖα μουσικῆς. Ἡ στήλη αὕτη εἶνε καθ' ὅλα ὁμοία τῇ πρό τινος ἀνακαλυφθείσῃ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε τονισμένος ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Ὡμὸλλ θὰ παραδώσῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαιολόγων τὸν ὕμνον τοῦτον, πανομοιότυπον τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖται ἤδη ἐν Γαλλίᾳ.

Καλλιτεχνικὰ

«Ἡ ἱσπανικὴ γραφική» ἐπιγράφεται νέον βιβλίον τοῦ Παύλου Λαβρόρ, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τῶν ἱσπανῶν καλλιτεχνῶν ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων, τοῦ Ῥιβάλτα, τοῦ Ἑρρίνα, τοῦ Ῥιβέρα, τοῦ Βιλασκουέζ, τοῦ Μουρίλλου, μέχρι τῶν σημερινῶν Zamacois, Φορτουνῦ, Μαδράζου κτλ. Τὸ βιβλίον κοσμοῦσιν εἰκόνες, παριστῶσαι διαφόρους πίνακας ἐκ τῆς ἱσπανικῆς τέχνης.

Θεατρικὰ

Εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος ἐν Παρισίοις παρεστάθη μετ' ἐπιτυχίας νέον ἔργον τοῦ Ἀλφρέδου Βρυνὼ «ἡ κατὰ τοῦ Μύλου προσβολή», τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις εἶνε ἐξῃμμένη ἔκ τινος διηγήματος τοῦ Ζολᾶ, περιεχομένου εἰς τὰς ***Ἑσπερίδας*** τοῦ Μεδάν.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Πόρτ-Σαὶν-Μαρτὲν παρεστάθη ὁ ***Ναπολέων*** ἐθνικὴ ἐποποιΐα, δρᾶμα θεαματικώτατον, μὲ πεντήκοντα εἰκόνας, τοῦ Μαρτίνου Λαγιᾶ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον εἶνε μεγίστη.

— Ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις νέα θεατρικὴ ἐφημερὶς «Τὸ Εἰκονογραφημένον Θέατρον» πραγματευομένη περὶ τῶν μεγάλων δραματικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιτυχιῶν. Τὸ α' φύλλον εἶνε ἀφιερωμένον ὁλόκληρον εἰς τοὺς ***Βασιλεῖς*** τοῦ Λεμαίτρ.

— Ἀπέθανεν ὁ γάλλος κωμικὸς Λωράν, ἠθοποιὸς δημοτικώτατος ἄλλοτε ἐν Παρισίοις.

— Προσεχῶς ἔρχεται εἰς Ἀθήνας, ὅπως δώσῃ σειρὰν παραστάσεων ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ, ὁ ἔξοχος Γάλλος ἠθοποιὸς Φρειδερῖκος Φάβρ, πρώην ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας, μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν θιάσου. Ὁ Φάβρ ἐπιστρέφει ἐκ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ θεατρικῆς αὐτοῦ περιοδείας, ἔνθα τόσον ἐξετιμήθη ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ σκηνικὴ τέχνη. Μεταξὺ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα περιέχει τὸ ἐκλεκτὸν δραματολόγιόν του συγκαταλέγεται «le demi-Monde» τὸ ἀριστούργημα τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ, ὁ ***Ταρτοῦφος*** τοῦ Μολιέρου, ***Ὁ φίλος Φρὶτς*** τοῦ Ἔρκμανν καὶ Σατριὰν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων τοὺς πρωτεύοντας ῥόλους ἐδημιούργησεν ὁ Φάβρ ἐν τῇ Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ.

ΚΑΜΙΛΛΟΣ ΦΛΑΜΜΑΡΙΩΝ

Ἡ θετικὴ ἐπιστήμη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ὁσημέραι διαδιδομένη καὶ ποικιλοτρόπως ἐφαρμοζομένη κατέστη τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, οὗτινος ἄρχει ὡς ἀπόλυτος δεσπότης ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον· τὰ πολύτιμα αὐτῆς προϊόντα ἀποτελοῦσι τὴν πλουσιωτέραν πηγὴν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἰσχύος, αἱ δὲ ποικίλαι ἐφαρμογαὶ αὐτῆς προσδίδουσι τὸ ὄνομά των εἰς τὰς διαφόρους ἱστορικὰς ἐποχὰς καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ μαγνητισμός, ὁ ἀτμός, αἱ μηχαναί, ἡ θετικὴ φιλοσοφία καὶ τὰ λοιπὰ πολυπληθῆ καὶ πολυώνυμα τῆς ἐπιστήμης τέκνα κατῆλθον ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καὶ δυσπροσίτων ναῶν αὐτῆς, διεδόθησαν θαυμασίως καὶ ἐφώτισαν μέχρι τῶν τελευταίων κοινωνικῶν βαθμίδων τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα. Ἡ γεωργία, ἡ ναυτική, ἡ βιομηχανία, ἡ ἰατρική, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον καὶ οἱ λοιποὶ οὐσιώδεις κλάδοι, δι' ὧν λειτουργεῖ, μορφοῦται καὶ προάγεται τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ἐξ αὐτῆς ἀρύονται χρήσιμα πορίσματα, θεμελιώδεις καὶ ἀσφαλεῖς βάσεις, ἰσχυρὰς καὶ πολυτίμους δυνάμεις πρὸς πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν. Τὸ ζωηρὸν ἐπιστημονικὸν φῶς τὸ σελαγίζον, ὡς ζείδωρος Ἥλιος, καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καθοδηγεῖ τὴν χεῖρα τοῦ ἐργάτου, τὴν κρίσιν τοῦ φιλοσόφου, τὰς ἐρεύνας τοῦ σοφοῦ, τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, τὸν κάλαμον τοῦ δημοσιογράφου. Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν αὐθαιρέτων δοξασιῶν, τῶν σκοτεινῶν καὶ ταλαντευομένων ἐμπειρισμῶν, τῶν ἀτομικῶν συστημάτων, τῶν ἀβασίμων θεωριῶν καὶ τῶν φαντασιωδῶν φιλοσοφικῶν σκέψεων. Πανταχοῦ ὅπου ἀναζητεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἢ καλλιεργοῦνται αἱ ἐφαρμογαὶ αὐτῆς τὸ πᾶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ ὅ,τι ἀντίκειται πρὸς αὐτήν, ἀντίκειται πρὸς τὰ πράγματα, πρὸς τὴν παρατήρησιν, πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν καὶ συνεπῶς στερούμενον βάσεως καταπίπτει ἢ προώρισται ταχέως καὶ ἀφεύκτως νὰ καταπέσῃ.

Ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἡ ἀλήθεια, εἶνε μία· πᾶσα ἀνακάλυψις ἐν αὐτῇ εἰς οἱονδήποτε κλάδον καὶ καθ' οἱανδήποτε διεύθυνσιν καὶ ἂν γείνῃ συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς πάσας τὰς λοιπάς. Ἀλληλένδετοι κρίκοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἁλύσσου, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσιν εἰς πρακτικὰς ἢ μή, χρησίμους ἢ ἀχρήστους· ἡ μία βοηθεῖ καὶ στηρίζει τὴν ἄλλην, ἡ μία συντελεῖ καὶ παρέχει ἀφορμὴν εἰς ἀνακάλυψιν ἢ πρόοδον τῆς ἄλλης. Δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν δύναμιν τῆς διανοητικῆς ἐργασίας ἥτις συνετέλεσεν εἰς ἀποκάλυψιν ἑκάστης αὐτῶν, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον νὰ προΐδωμεν ἢ προορίσωμεν τὴν ἔκτασιν, ἣν δύναται νὰ λάβῃ ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ καὶ τὸν βαθμόν, καθ' ὃν θέλει συντελέσει εἰς τὴν πρόοδον μία οἱαδήποτε τούτων. Τίς ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὰς διαστάσεις καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἠλεκτρικοῦ πειράματος τοῦ Θαλοῦ ἢ τοῦ ἐπὶ βατράχου φυσιολογικοῦ πειράματος τοῦ Γαλβάνη; **Ἡ ἐπιστήμη διὰ τὴν ἐπιστήμην**· ἀλλοίμονον δὲ ἐὰν θελήσωμεν νὰ περιορίσωμεν τὰς ἐρεύνας αὐτῆς εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς πρακτικῆς ἀνάγκης. Τότε αὐτὴ χάνει τὸν ὑψηλὸν προορισμόν της, παρεκτρέπεται τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ της καὶ ὑποβιβάζεται εἰς ταπεινὴν θεραπαινίδα εὐτελῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν. Ὁ ζητῶν νὰ ὁρίσῃ τὴν σκοπιμότητα οἱασδήποτε ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, λησμονεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστήμης, ἢ ζητεῖ νὰ περικόψῃ τὰ πτερά, δι' ὧν αὐτὴ διατρέχουσα τὸ Σύμπαν κατέστη κυρία αὐτοῦ.

Ἡ πρόοδος ὅμως τῆς ἐπιστήμης καὶ μετ' αὐτῆς ἡ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα δημιουργίας μόνον· οἱ μεγαλοφυεῖς ἐπιστήμονες ὧν τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα ἐχάραξε νέας ὁδοὺς καὶ ἐπλούτισεν αὐτὴν διὰ μεγάλων ἀνακαλύψεων δὲν εἶνε οἱ μόνοι παράγοντες ταύτης καὶ συνεπῶς οἱ μόνοι ἔχοντες δικαιώματα ἐπὶ τὴν παγκόσμιον ἐκτίμησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἡ δημιουργία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον σταδιον πάσης ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἡ δὲ καρποφόρος χρησιμοποίησις αὐτῆς θᾶττον ἢ βράδιον, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἶνε ἀπαραίτητον αὐτῆς συμπλήρωμα. Εἶνε βλασφημία νὰ βαθμολογῶνται ἀναλόγως τῆς φαινομένης πρακτικότητος αὐτῶν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ἀλλὰ δὲν εἶνε πρέπον καὶ νὰ ἀφίνωνται αὗται ἀχρησιμοποίητοι, καὶ ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς πολλοὺς ἐν περιορισμῷ μεταξὺ τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ειδικότητος. Ὁ ἰδανικὸς σκοπὸς αὐτῶν εἶνε νὰ ἀνήκουν, εἰ δυνατόν, εἰς ὅλους, νὰ καταστῶσι κοινὸν κτῆμα, ἀντικείμενον παγκοσμίου χρήσεως. Οὕτω πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καθίσταται πυρσὸς φωτίζων τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ δυσχερεῖ ἀγῶνι πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀγνώστου, πανίσχυρος δύναμις ἐνισχύουσα καὶ ὠθοῦσα αὐτὴν πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν.

Ἡ πρὸς ἐκλαΐκευσιν τάσις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν ἄκραν ἀποκλειστικότητα τῆς ἀρχαίας τῆς προελληνικῆς, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστερον καὶ ἀποτελε-

σματικώτερον προσὸν αὐτῆς. Ἡ ἐκδημοκράτισις ὅμως αὕτη τῶν καρπῶν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους· ἤρξατο καὶ αὐτή, ὡς τόσα ἄλλα, ἐν Ἑλλάδι πρὸ δύο καὶ ἡμισείας χιλιετηρίδων διὰ τοῦ πατρὸς τῆς ἑλληνικῆς Ἀστρονομίας. Τῷ 600 π. Χ. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ταξειδεύσας ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μετέφερε καὶ ἐξελαΐκευσεν ἐν αὐτῇ πρῶτος τὰς μυστηριώδεις ἀστρονομικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῶν Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων· εἰς τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον τίτλον τοῦ πρώτου τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὀφείλεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ μόρφωσις τῆς Ἀστρονομίας εἰς συστηματικὴν θετικὴν ἐπιστήμην, ὁποία ἐβλάστησεν ἐπὶ τοῦ γονίμου πνευματικοῦ ἐδάφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ὁποία ὑπάρχει μέχρι σήμερον. Ἡ ἐκλαΐκευσις αὕτη τῆς ἐπιστήμης ἐξηκολούθησεν ἀσθενῶς καὶ ἐν μέρει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεκράτησεν ὅμως καὶ κατέστη ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως κατὰ τὸν λήγοντα ἰδίως αἰῶνα. Εἰς αὐτὴν ὀφείλομεν τὸν Edisson καὶ τόσους ἄλλους σπουδαίους τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης ἐργάτας, οἵτινες δεξιῶς τὰ πορίσματα αὐτῆς χειριζόμενοι καὶ συνδυάζοντες κατώρθωσαν διὰ τοῦ ἐπινοητικοῦ αὐτῶν πνεύματος νὰ παράσχωσι πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Χρειάζεται ὅμως ἱκανότης καὶ ἰδιοφυΐα οὐ σμικρὰ διὰ ν' ἀποσπάσῃ τις ἐκ τῶν στρυφνῶν καὶ περιπλόκων ὑπομνημάτων τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας, νὰ τὰς ἁπλοποιήσῃ ἀρκούντως, νὰ τὰς καταστήσῃ προσιτὰς εἰς πάντας καὶ νὰ τὰς μεταδώσῃ ὡς τερπνὸν ἀνάγνωσμα εἰς ὅλα τὰ πνεύματα οἱασδήποτε ἀναπτύξεως. Μόνος ὁ ἐννοῶν κατὰ βάθος τὰ πράγματα δύναται καὶ νὰ μεταδώσῃ αὐτὰ σαφῶς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου· δὲν εἶνε ἴδιον παντὸς ἐπιστήμονος νὰ καθιστᾷ προσιτὰ τὰ προϊόντα τῆς διανοίας, εἴτε ἑαυτοῦ εἴτε ἄλλων ἔργα εἶνε. ταῦτα. Ὁ διὰ δημιουργικοῦ πνεύματος πεπροικισμένος εἶνε ὁ καταλληλότερος πρὸς μετάδοσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν καὶ ὁ μόνος ἱκανὸς ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς γονίμου μεταδοτικότητος στρώματα τὰ ἀπρόσιτα εἰς τοὺς κοινοὺς διδασκάλους. Εἶνε ὅμως ἀνακριβὲς ὅτι ὅλοι οἱ δημιουργοῦντες εἶνε ἱκανοὶ καὶ νὰ μεταδίδωσιν ἐγγράφως ἢ διὰ ζώσης, ὅσον καὶ ὅτι ἡ ἔλλειψις σαφηνείας εἶνε χαρακτηριστικὸν τῶν μεγάλων δημιουργικῶν πνευμάτων ὡς ἐπρέσβευόν τινες ἄλλοτε. Πρὸ ἐτῶν ἔν τινι ἐπιστημονικῇ συζητήσει, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ λυθῇ ἂν ἔργον τι, περὶ τοῦ κόσμου, ἀνῆκεν ἢ μὴ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ Δανιὴλ Heinsius ἀπεφάνθη ἀρνητικῶς ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «τὸ ἔργον τοῦτο οὐδαμοῦ παρέχει τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην σκοτεινότητα, ἥτις εἰς τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπωθεῖ τοὺς ἀμαθεῖς». Αἱ τοιαῦται ὅλως σφαλεραὶ ἰδέαι οὐδαμοῦ στηρίζονται σήμερον. Ὁ πολὺς Arago ἀναφέρων τοῦτο, ὀρθότατα προσθέτει: «κατ' ἐμὲ οὐδέποτε ἡ ἀσάφεια δύναται νὰ καταστῇ ἀντικείμενον δικαίων ἐπαίνων». Αὐτὸς οὗτος δὲ ὁ διὰ τὴν πληθὺν τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων καὶ τὸ σαφὲς καὶ τερπνὸν τῆς διδασκαλίας περιώνυμος ἀστρονόμος ἀποτελεῖ ἓν τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, ἐφ' ὧν συνετρίβησαν καὶ κατέπεσαν αἱ τοιαῦται ἰδέαι. Ὑπάρχουσι βεβαίως μεγάλα δημιουργικὰ πνεύματα, ὧν ἡ μεταδοτικότης δὲν ἐξέρχεται τῶν στενωτάτων ὁρίων τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, ἀλλ' οἱ συγκεντροῦντες ἐν ἑαυτοῖς τό τε δημιουργικὸν καὶ μεταδοτικὸν δῶρον εἰσὶν οἱ τέλειοι ἐπιστήμονες, ἐξ ὧν προῆλθον οἱ μεγάλοι ἐκλαϊκευταὶ οἱ φωτίσαντες τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γενόμενοι ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῆς.

Ἐὰν ἡ ἐκλαΐκευσις θεωρῆται χρήσιμος δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, εἶνε βεβαίως ἀπαραίτητος διὰ τὸν ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον αὐτῶν, τὴν Ἀστρονομίαν, δι' ἣν δικαίως ἐλέχθη ὅτι παρέχει τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἡ ἔκτακτος μεγαλοπρέπεια τῶν ἐξαγομένων αὐτῆς ἀνυψοῖ τὸ πνεῦμα, ἐνῷ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ θαυμασία δύναμις τῶν μεθόδων ἃς χειρίζεται, ἐνισχύει αὐτὸ εἰς ἐπίλυσιν μεγάλων προβλημάτων. Ἡ ἀλήθεια αὕτη κατενοήθη ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, σπουδαίως δὲ εἰς τοῦτο συνετέλεσε διὰ συστηματικῆς καὶ ἐπιτυχοῦς ἐργασίας, μετὰ τὸν Arago, ὁ Φλαμμαριών. Ὁ περιώνυμος ἀστρονόμος, οὗτινος ἡ φήμη εἶνε ἤδη παγκόσμιος, εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐκλαϊκευτὴς τῆς βασιλίσσης τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Κοπέρνικος κατὰ τὸ 1543 ἐν τῷ περιφήμῳ «***Περὶ Περιφορῶν***» βιβλίῳ του ἔγραφεν: «***Θὰ καταστήσω τὸ σύστημά μου φαεινότερον τοῦ Ἡλίου, τοὐλάχιστον δι' ἐκείνους, οἵτινες δὲν εἶνε ξένοι πρὸς τὰ Μαθηματικά.***» Ὁ Φλαμμαριὼν δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ Arago ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ τελευταίου περιορισμοῦ, καὶ ὅτι ἠδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ τὴν Ἀστρονομίαν χωρὶς νὰ τὴν ὑποβιβάσῃ, οὕτως ὥστε νὰ καταστήσῃ τὰς ὑψηλοτέρας θεωρίας αὐτῆς προσιτὰς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγεωμετρήτους. «Τὸ βιβλίον αὐτό, γράφει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ***Δημώδους Ἀστρονομίας*** του ὁ Φλαμμαριών, ἐγράφη δι' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι ν' ἀντιλαμβάνωνται τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς πραγμάτων, καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἐλογίζοντο εὐτυχεῖς ἐὰν ἀπέκτων ἄνευ κόπου στοιχειώδη καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς καταστάσεως τοῦ Σύμπαντος. Δὲν εἶνε εὐχάριστον ν' ἀσκῶμεν τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐν τῇ σπουδῇ τῶν μεγάλων θεαμάτων τῆς φύσεως; Δὲν εἶνε χρήσιμον νὰ γνωρίζωμεν τοὐλάχιστον ποῦ βαδίζομεν, ποίαν θέσιν κατέχομεν ἐν τῷ ἀπείρῳ, ποῖος εἶνε αὐτὸς ὁ Ἥλιος τοῦ ὁποίου αἱ εὐεργετικαὶ ἀκτῖνες συντηροῦσι τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς Γῆς, τίς εἶνε ὁ οὐρανὸς αὐτὸς ὅστις μᾶς περιβάλλει, ποῖοι εἶνε οἱ πολυπληθεῖς αὐτοὶ ἀστέρες οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα διαχέουν εἰς τὸ διάστημα τὸ σιγηλὸν αὐτῶν φῶς; Τὴν στοιχειώδη ταύτην γνῶσιν τοῦ Σύμπαντος, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἐζῶμεν ὡς τὰ φυτὰ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ καὶ τῇ ἀδιαφορίᾳ τῶν αἰτίων, ὧν ὑφιστάμεθα αἰωνίως τὰ ἀποτελέσματα, δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν οὐ μόνον ἀκόπως ἀλλὰ καὶ μετὰ θελγήτρου διαρκῶς αὔξοντος. Μακρὰν τοῦ νὰ ἦνε μεμονωμένη καὶ ἀπρόσιτος, ἡ Ἀστρονομία εἶνε ἡ ἐγγύτερον ἡμῶν κειμένη ἐπιστήμη, ἡ ἀναγκαιοτέρα εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν ἡμῶν καὶ

συγχρόνως ἐκείνη, ἧς ἡ μελέτη παρέχει τὰ περισσότερα θέλγητρα καὶ ἐπιφυλάσσει τὸ τερπνότερον ἐντρύφημα. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μᾶς εἶνε ἀδιάφορος, διότι μόνη αὐτὴ μᾶς διδάσκει ποῦ εἴμεθα· πρὸς δὲ δὲν περιπλέκεται ὑπὸ ἀριθμῶν, ὡς αὐστηροί τινες σοφοὶ ἠθέλησαν νὰ ὑποδείξωσιν· οἱ ἀλγεβρικοὶ τύποι εἶνε ἰκριώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, ὧν γίνεται χρῆσις κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν λαμπροῦ μεγάρου· ἃς καταπέσωσιν οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὸ ἀνάκτορον τῆς Οὐρανίας ἀπαστράπτει ἐν πολυτελείᾳ, ἐπιδεικνύον εἰς τοὺς ἐκθάμβους ὀφθαλμοὺς ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ ὅλην τὴν αἴγλην αὐτῆς.»

Ὁ Φλαμμαριὼν δὲν εἶνε οὔτε ὁ πρῶτος οὔτε ὁ μόνος ἀστρονόμος, ὅστις διὰ δημωδῶν συγγραμμάτων καὶ διατριβῶν προσεπάθησε νὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τὰς καθημερινὰς προόδους της. Πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν σοφοὶ ἔξοχοι ἐκ τῶν σκηπτούχων τῆς ἐπιστήμης ὡς ὁ Laplace, ὁ Arago, ὁ Bessel, ὁ Delaunay, ὁ Newcomb, ὁ Tisserand καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔγραψαν σπουδαιότατα δημώδη ἔργα, ἐν οἷς πλὴν τῶν γνωστῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἐγκατέσπειραν πλείστας νέας πρωτοτύπους ἰδέας καὶ ἐργασίας των μεγάλης σπουδαιότητος. Ὁ μελετῶν τὴν ***Περιγραφὴν τοῦ Συστήματος τοῦ Κόσμου*** τοῦ δαιμονίου Laplace καὶ δυνάμενος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν στρυφνῶν αὐτῆς σελίδων ἐκπλήσσεται συναντῶν ἀνὰ πᾶν βῆμα πληθὺν νέων πρωτοτύπων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς μαθηματικῆς ἀποδείξεως διατυπωμένων. Αἱ ἐργασίαι αὗται οὐ μόνον δὲν ἐμείωσαν τὸ γόητρον τῆς Ἀστρονομίας καταστήσασαι αὐτὴν κοινὸν κτῆμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὠφέλησαν σπουδαίως, ἐπαυξήσασαι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου πρὸς αὐτήν. « Ὑπάρχουσι ψευδεπιστῆμαι τινές, λέγει ὁ Arago, αἵτινες θὰ ἔχανον ὅλην τὴν γοητείαν των ἐὰν ἐξετίθεντο εἰς τὰ ὄμματα πάντων. Ἡ Ἀστρονομία δὲν φοβεῖται τοιοῦτόν τι. Οἱονδήποτε φῶς καὶ ἂν διαχύσητε ἐπὶ τῶν μεθόδων καὶ τῶν ἀποδείξεων αὐτῆς, δὲν φοβεῖσθε νὰ ἀνακράξῃ κανείς: ***αὐτὸ ἦτο ὅλον***; Τὸ μέγεθος τῶν ἐξαγομένων αὐτῆς προλαμβάνει πάντοτε τοιαύτην ἐπιφώνησιν.» Ἡ ἐκλαΐκευσις τῆς Ἀστρονομίας ἐρώτισε τοὺς ἁρμοδίους καὶ ἐγένετο πολλάκις μέχρι τοῦδε ἀφορμὴ ἱδρύσεως νέων καὶ μεγάλων Ἀστεροσκοπείων ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων ἢ τῶν πλουσίων ἐραστῶν τῆς ἐπιστήμης· τὰ διάφορα Ἀστεροσκοπεῖα, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις Ἐθνικοῦ τῆς Γαλλίας ἐξαιρουμένου, οὐ μόνον παρὰ τοῦ Κράτους ἔτυχον πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν μέσων ἀλλὰ καὶ παρὰ πεφωτισμένων ἰδιωτῶν ἐπροικίσθησαν διὰ κολοσσαίων ὀργάνων, τιμώντων ἤδη τὸ ὄνομα τῶν χειριζομένων ὅσον καὶ τὸ τῶν δωρησάντων αὐτά. Πρόσφατον εἶνε τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Nice μεγάλου Ἀστεροσκοπείου, ἀξίας πέντε περίπου ἑκατομμυρίων, ὅπερ ἀνηγέρθη καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ μεγάλου φιλεπιστήμονος Bischoffsheim· τοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Λευκοῦ ὄρους κατασκευαζομένου εἰσέτι ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Janssen δαπάνῃ διαφόρων γάλλων πλουσίων· τοῦ μεγάλου τηλεσκοπίου τῆς Βιέννης δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Rotschild, καὶ τόσων ἄλλων ἀξίων μιμήσεως.

Ὅ,τι διακρίνει τὸν Φλαμμαριῶνα ὡς ἐκλαϊκευτὴν εἶνε τὸ σπινθηρίζον παρισινὸν πνεῦμα, ἡ κομψότης τοῦ ὕφους, ὁ μέγας ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πολλὴ σαφήνεια. «Ἡ σαφήνεια εἶνε ἡ εὐγένεια τῶν δημιλούντων δημοσίᾳ» εἶπε φιλόσοφός τις. Ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης εὐγενείας ὁ Φλαμμαριὼν ἔχει βεβαίως ἀναφαιρέτους τίτλους. Λάτρης φανατικὸς τῆς ἐπιστήμης, ἐμπνευσμένος ποιητὴς τῆς Οὐρανίας, παρασύρει τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς ἀκροατάς του, τοὺς ἀνυψοῖ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς ἀνὰ τὸ Σύμπαν πνευματικὰς ἐκδρομάς του καὶ τοῖς μεταδίδει τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἰδίαν αὐτοῦ λατρείαν. Πνευματώδης εἰς ἄκρον καὶ κάτοχος τῆς ἱστορίας τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῶν ἀστρονόμων πάντων μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν αὐτῆς, διδάσκων τέρπει διὰ χαριτολογημάτων καὶ πλήθους ἐπιστημονικῶν ἀνεκδότων, ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὰς ποικίλας ἀστρονομικὰς ἀνακαλύψεις καὶ τοὺς ἐργάτας αὐτῶν. Ὀλίγοι μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων ἀστρονόμων γνωρίζουν ὡς ὁ Φλαμμαριὼν πᾶν ὅ,τι ἔχει ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Οὐρανοῦ· εἶνε ζῶσα ἀστρονομικὴ Βιβλιοθήκη, πλήρης καὶ πάντοτε ἐνήμερος. Ὡς ἐκλαϊκευτὴς ὁ Φλαμμαριὼν ἀναμφιβόλως θὰ ἀφήσῃ ἐποχήν· ἐν Παρισίοις καθὼς καὶ καθ' ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ὅπου ἀναγινώσκονται βιβλία, ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ εἶνε ὁ δημοτικώτερος τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων.

Ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκόντων οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Νεύτωνα, τὸν Laplace, τὸν Lavoisier, οὐδεὶς ὅμως ἀγνοεῖ τὸν Φλαμμαριῶνα. Ὅταν ὁμιλῇ ἐν Παρισίοις δημοσίᾳ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Rue Serpente τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ἐξ ἀνθρώπων ὅλων τῶν σημείων καὶ τῶν τάξεων τῆς μεγαλοπόλεως ἀποτελούμενον ἀνέρχεται εἰς χιλιάδας. Ἐπὶ δύο ὥρας ὡμίλει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνώπιον πυκνοῦ ἐκ 5 χιλιάδων περίπου ἀκροατηρίου, χωρὶς οὐδεὶς νὰ κουρασθῇ, χωρὶς οὐδεὶς νὰ βαρυνθῇ, ἐνῷ ἡ πρὸς τὴν αἴθουσαν ἄγουσα ὁδὸς ἦτο καὶ αὐτὴ πλήρης παρισινῶν διαπληκτιζομένων ἵνα εἰσέλθωσι καὶ ἀκούσωσι τὸν εὐφραδῆ ὁμιλητὴν μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ πλανήτου, τοῦ γείτονος καὶ κατὰ πολὺ ὁμοιάζοντος πρὸς ἡμᾶς Ἄρεως.

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης φανατικὸς ἐνθουσιασμὸς τοῦ Φλαμμαριῶνος εἶνε τοσοῦτος, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἀναγινώσκοντες μυθιστορήματα ἐνῷ ἀγνοοῦν τὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἢ ἄλλων οἱασδήποτε σημασίας καὶ σπουδαιότητος φιλολογικῶν ἔργων, περὶ ὧν οὐδεὶς ἀντιλέγει, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀσκόπων καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος μυθιστοριῶν, ἐξ ὧν ἐπλημμύρησε δυστυχῶς ἡ νεωτέρα φιλολογία. Κατὰ τούτων ὑψῶν τὴν φωνὴν αὐτοῦ γράφει ὁ Φλαμμαριών: «ἐνῷ τελειώνοντες τὴν τελευταίαν σελίδα μυθιστορήματος γνωρίζομεν ἀκριβῶς τόσα ὅσα καὶ πρὶν ἀρχίσωμεν τὴν πρώτην, ἔπρεπε νὰ εἴμεθα τυφλοὶ ἢ

ἀνεπίδεκτοι πάσης πνευματικῆς ἀντιλήψεως ὅπως ἡ ἀνάγνωσις ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων μὴ ἐκτείνῃ θαυμασίως τὴν σφαῖραν τῶν γνώσεων ἡμῶν καὶ μὴ ὑψώσῃ βαθμηδὸν τὴν κρίσιν μας. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἶνε ἀνήκουστον νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν ἐποχὴν ἡμῶν πνεῦμα ἔστω καὶ ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον, τὸ ὁποῖον νὰ διατελῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀπολύτων ἀληθειῶν τῶν ἀποκαλυπτομένων ὑπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν κατακτήσεων τῆς νεωτέρας Ἀστρονομίας».

Νεώτατος ὁ Φλαμμαριὼν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων, ὅταν Διευθυντὴς αὐτοῦ ἦτο ὁ δι' ὑπολογισμῶν ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ ἀνακαλύψας τὸν Ποσειδῶνα διάσημος Leverrier. Τὸ μέγα Ἀστεροσκοπεῖον τῆς Γαλλίας, διοικούμενον μετ' ἄκρας αὐστηρότητος καὶ τάξεως, ἔκτοτε ἤκμαζεν, ὁ δὲ περιώνυμος πλὴν εἰς ἄκρον μαθηματικὸς Διευθυντής του ἐθεωρεῖτο ὁ πρύτανις τῶν συγχρόνων ἀστρονόμων καὶ ὁ δυσκολώτερος τὸν χαρακτῆρα μεταξὺ αὐτῶν. Ὁ Φλαμμαριὼν ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε γεννηθῇ διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς περιορισμοὺς καὶ τοὺς μαθηματικοὺς ὅρους τοῦ μεγάλου Ἀστεροσκοπείου. «Ὑπολογισμοί, γράφει ὁ ἴδιος ἐν τῇ ***Οὐρανίᾳ*** του, λίαν ἀνούσιοι ἀπερρόφων ὅλα τὰ ἀπογεύματά μου ἀπὸ τῆς δευτέρας μέχρι τῆς τετάρτης ὥρας· ἠσχολούμην νὰ διορθώνω τὰς κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα γενομένας παρατηρήσεις τῶν ἀστέρων, ἐπιφέρων εἰς αὐτὰς τὰς ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως προερχομένας διορθώσεις, αἵτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ βαρομέτρου καὶ τῆς θερμοκρασίας. Οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι εἶνε ἁπλοῖ ὅσον καὶ ὀχληροί· τοὺς ἐκτελοῦμεν μηχανικῶς διὰ πινάκων ἑτοίμων, ἐνῷ συγχρόνως σκεπτόμεθα ἄλλο τι». Ἡ ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ δρᾶσις αὐτοῦ βεβαίως δὲν θὰ περιωρίζετο εἰς τοῦτο μόνον, οὐδὲ θὰ ἐστερεῖτο τῆς εὐκαιρίας νὰ διαπρέψῃ εἰς ἄλλα ὑψηλὰ καὶ πρωτότυπα ἔργα, ἐξ ὧν βρίθει τὸ ἐν τοῖς Ἀστεροσκοπείοις στάδιον· ἀλλὰ ἡ ἰδιοφυία τοῦ Φλαμμαριῶνος ὤθει αὐτὸν πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν, πρὸς τὸν ἐλεύθερον καὶ ἀνοικτὸν ὁρίζοντα, οὗτινος εἶχεν ἀνάγκην ὅπως δράσῃ καὶ διαπρέψῃ συμφώνως πρὸς αὐτήν. Δι' αὐτὸ ἀπεσύρθη ἐνωρὶς τῆς ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ ὑπηρεσίας καὶ ἤρξατο γράφων καὶ δημοσιεύων τὰ ὡραῖα αὐτοῦ ἔργα. Ὀλίγοι ἔγραψαν τόσα πολλά, ὅσα αὐτὸς εἰς τόσον χρονικὸν διάστημα. Δραστηριότης ὡς ἡ τοῦ Φλαμμαριῶνος σπανίως ἀπαντᾶται· τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα ἔργα αὐτοῦ ἀποτελοῦν βιβλιοθήκην ὁλόκληρον, οἱ δὲ μὴ γνωρίζοντες αὐτὸν προσωπικῶς καὶ κρίνοντες ἐκ τῆς μεγάλης φήμης καὶ τῆς πληθύος τῶν συγγραμμάτων του, φαντάζονται αὐτὸν γέροντα λευκότριχα, κεκυρτωμένον ἐκ τοῦ βάρους τῶν ἐτῶν, ἐνῷ μόλις ἄγει τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἐργάζεται εἰσέτι ὅσον τέσσαρες τοὐλάχιστον νέοι, ἀκμαῖος καὶ ἱκανὸς νὰ παραγάγῃ πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἀκόμη ἔργα. Ἱδρυτὴς τῆς ἐν Παρισίοις «***Ἀστρονομικῆς Ἑταιρίας***» εἶνε ἡ ψυχὴ αὐτῆς θυσιάζων πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ὑπὲρ ταύτης, ἐνῷ συγχρόνως ἐκδίδει τὴν ***Ἀστρονομίαν***, τὸ παγκόσμιον ἀστρονομικὸν περιοδικόν, συγγράφει ὀγκώδεις τόμους, στέλλει ἐπιστημονικὰ ἄρθρα τακτικῶς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἱσπανίας, Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων χωρῶν, ἀλληλογραφεῖ μετὰ τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων ὅλου τοῦ κόσμου, ἐκδίδει τὴν ***Ἀστρονομικὴν Ἐπετηρίδα*** καὶ διευθύνει τὸ ἐν Juvisy πλησίον τῶν Παρισίων ἰδιόκτητον Ἀστεροσκοπεῖόν του! Ἐργασία ποικίλη καὶ κολοσσαία ἱκανὴ ν' ἀπορροφήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου οὐχὶ ἕνα ἀλλὰ πολλοὺς ἐπιστήμονας δραστηρίους καὶ ἀκμαίους. Καὶ ὅμως κατορθοῖ μόνος ὅλα αὐτά· τὸ μυστικόν του ἔγκειται ἐν τῷ ἀρχαίῳ ῥητῷ ***φείδου χρόνου***. Οὐδέποτε ὁ Φλαμμαριὼν χάνει τὸν καιρόν του εἰς ἀερολογίας· σχετίζεται, συζητεῖ, ὁμιλεῖ, ἀκούει, συνεργάζεται μετά τινος ἐφ' ὅσον ἔχει νὰ μάθῃ ἢ νὰ πράξῃ τι ἄξιον λόγου μετ' αὐτοῦ· σπουδαιολογεῖ καὶ ὅταν παίζῃ, καὶ ὅταν σπουδάζῃ καὶ ὅταν γευματίζῃ. Εἰς τὰ γεύματα καθὼς καὶ εἰς τὰς ἑσπερίδας, του οἱ προσκεκλημένοι αὐτοῦ εἶνε πάντοτε ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ εἴπωσιν ἢ ἐκτελέσωσι νέον τι σπουδαῖον καὶ ἄξιον λόγου· συνήθως δὲ δίδει ἑσπερίδας ἐν αἷς συγκεντροῦνται πλεῖστοι ἐπιστήμονες, οἵτινες διὰ τερπνῶν πειραμάτων καὶ ποικίλων ὁμιλιῶν ἐκ τῶν τελευταίων ἀνακαλύψεων τῆς ἐπιστήμης τέρπουσι καὶ διδάσκουσιν ἀλλήλους.

Ὁ Φλαμμαριὼν ἔχει ἰδιόκτητον Ἀστεροσκοπεῖον ἐντὸς τοῦ ὡραίου καὶ μεγάλου κτήματος αὐτοῦ ἐν Juvisy πλησίον τῶν Παρισίων, ὅπερ συντηρεῖ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξ ὁλοκλήρου. Εἶνε δῶρον μεγάλης ἀξίας, ὅπερ ἐδώρησεν αὐτῷ εἷς τῶν ἀπείρων καὶ φανατικῶν θαυμαστῶν του. Διὰ τῶν παγκοσμίου διαδόσεως ἔργων του ὁ Φλαμμαριὼν οὐ μόνον διάσημος καὶ πλούσιος ἔγεινεν, ἀλλ' ἀπέκτησε πλείστους εἰλικρινεῖς θαυμαστάς, λατρεύοντας αὐτὸν ὅσον καὶ τὴν ἐπιστήμην τὴν ὁποίαν τοῖς μετέδωκεν. Ὑπάρχουσι πλεῖστα ἀνέκδοτα δεικνύοντα τὸν βαθμὸν τῆς λατρείας, ἧς ἀπολαύει πανταχοῦ τοῦ κόσμου, λατρείας, ἥτις οὐχὶ σπανίως ἐκδηλοῦται διὰ τῶν μᾶλλον ἀπροσδοκήτων καὶ ἐκκέντρων πράξεων. Χαρακτηριστικὸν τούτου ἀποτελεῖ ἡ παράξενος καὶ ὅλως πρωτότυπος κληρονομία, ἣν ἐκληροδότησεν αὐτῷ πρό τινος ἰδιόρρυθμος κυρία φίλη του, ἐν Παρισίοις ἀποθανοῦσα. Ἀφοῦ ἐφ' ὅσον ἔζη ἐτέρπετο ἐκ τῶν θελγήτρων τῆς συνομιλίας καὶ τῶν γνώσεων τοῦ πνευματώδους ἀστρονόμου, εἰς ἀνάμνησιν καὶ εἰς ἔνδειξιν θαυμασμοῦ ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὸν διὰ διαθήκης ὅ,τι πολυτιμότερον ἐνόμισεν ὅτι εἶχε, τὸ ***δέρμα της***, ὅπως δι' αὐτοῦ δέσῃ τὴν ***Οὐρανίαν*** του ὁ προσφιλὴς αὐτῆς συγγραφεύς.

Καὶ μόνη ἡ διὰ τῆς ἐκλαϊκεύσεως τῆς ἐπιστήμης κολοσσαία ἐργασία αὐτοῦ θὰ ἤρκει, ὅπως ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν Φλαμμαριῶνα σπουδαίαν θέσιν καὶ λαμπροὺς τίτλους. Ἀλλ' αἱ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίαι τοῦ ἐξόχου ἐκλαϊκευτοῦ δὲν περιωρίσθησαν εἰς τοῦτο μόνον· δὲν συνετέλεσεν ἁπλῶς εἰς ἐξάπλωσιν καὶ διάδοσιν αὐτῆς, εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ πρὸς αὐτὴν ἐνθουσιασμοῦ ὅλου τοῦ κόσμου, εἰς ἵδρυσιν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων Ἀστεροσκοπείων, εἰς σύστασιν ἐπιστημονικῶν ἑταιριῶν εἰς πλεῖστα μέρη τοῦ κόσμου, εἰς πλουτισμὸν τῶν Ἀστεροσκοπείων δι' ἰσχυρῶν ὀργάνων καὶ εἰς ἐπιτυχίαν τόσων ἄλλων

πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσιῶν, ἀλλ' ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ λαμπρὰς ἀτομικὰς ἐργασίας, καθαρὰς συμβολὰς αὐτοῦ πρὸς πρόοδον ἄμεσον τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς. Ἡ περὶ Ἄρεως τελευταία μεγάλη μονογραφία αὐτοῦ, ἀποτελεῖ σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν μνημεῖον, ὅπερ μόνη ἡ ἐπιμονή, ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ ἰδιοφυία τοῦ Φλαμμαριῶνος ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ. Τὸ ἔργον τοῦτο, κατὰ τὴν ὁμόφωνον κρίσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, προώρισται νὰ προσφέρῃ μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀστρονόμους τούς τε συγχρόνους καὶ τοὺς μέλλοντας.

Πρὸ δύο χιλιάδων περίπου ἐτῶν ὁ φιλόσοφος Σενέκας ἔγραφεν: «Ἡ δαψίλεια καὶ ὁ κολοφὼν τῆς εὐτυχίας. τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται εἰς τὸ νὰ καταφρονήσῃ πᾶσαν ταπεινὴν ἐπιθυμίαν. νὰ ἀνέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως. Ὅταν ἀνυψωθῇς εἰς τὰς ὑψηλὰς ταύτας σπουδάς, θὰ ὑπομειδιάσῃς διὰ τὰς ἀνθρωπίνας μάχας λέγων: Ἐξελιγμοὶ μυρμήκων, μεγάλαι κινήσεις εἰς μικρὸν διάστημα! Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ἐπάνω ἄπειροι χῶραι, ἃς ἡ ψυχὴ ἡμῶν δύναται νὰ κατακτήσῃ, ἀρκεῖ νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέραν ὕλην, καὶ καθαρὰ ἀπὸ πάσης κηλῖδος, ἐλευθέρα παντὸς κωλύματος, νὰ εἶνε ἀξία νὰ πετάσῃ ἕως ἐκεῖ».

Πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας ἀνὰ τὸν κόσμον σύμπαντα, ὁ Φλαμμαριὼν εἰργάσθη κ'ἐργάζεται ὅσον ὀλίγοι.

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟ

Τὸ μέρος ποῦ εἴτανε χτισμένο τὸ ξωκκλήσι τοῦ Ἅγιου Τρύφωνα δὲν εἴταν καὶ μέρος ποῦ νὰ πῇς τὄβλεπες καὶ τρελλαίνουσουν. Μήτε δέντρα τριγύρω, μήτε νερά, μὰ μήτε καὶ χωράφια! Στειβιὲς ὅσες ἤθελες παραπάνω, κατὰ τὸ βουνό, μὰ κοντὰ στ' ἀκρογιάλι, γύρω στοὺς ξεροὺς τοίχους τοῦ ρημοκκλησιοῦ, ἀμέτρητες λυγαριές. Καταστάλαζαν ὡς φαίνεται ἐκεῖ κάτω τὰ νερὰ τοῦ βουνοῦ, κρυμμένα μέσα στὸ χῶμα, καὶ τὶς θέρευαν ἐκεῖνες τὶς λυγαριές. Ὕστερα εἴταν ἡ χαριτωμένη ἀκρογιαλιά, ὅλο χαλίκια, καὶ κατόπι ἡ θάλασσα.

Τίποτις ἀσυνείθιστο. Λυγαριές, βουνό, θάλασσα. Κι ὡς τόσο, ὅταν ὅλο τὸ χωριὸ μαζεύουνταν ἐδῶ νὰ λειτουργηθῇ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τί μορφιά, καὶ τί γλύκα! Συνείθιζα νἀνεβαίνω καὶ νὰ στέκουμαι ἀπὸ λίγο μακριά, καὶ νὰ βλέπω τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη τὴ ζωγραφιά, τὰ χίλια χρώματα τῶν στολισμένων μας χωριανῶν, μέσα στἄστεγο ρημοκκλήσι ὅσοι χωροῦσαν κ' οἱ ἄλλοι ὁλοτρόγυρα. Ἄκουγα καὶ τὶς ψαλμῳδίες ἀπὸ μακριά, ἔβλεπα καὶ τὸν καπνὸ τοῦ θεμιατοῦ ν ἀνεβαίνῃ καὶ νὰ σκορπιέται σιγὰ σιγὰ ἀνάμεσα στὰ κλωνιὰ τοῦ μόνου δέντρου ποῦ μισοσκέπαζε τὸ ξωκκλήσι, — ἂς τὸ ποῦμε δέντρο κι αὐτό! Μιὰ ἀγριλιά, ἡ μισὴ ξερή, κ' ἡ ἄλλη μισὴ σὲ ἀδιάκοπο ψυχομαχητό, ἂς εἶναι καλὰ τὸ ἅλας ποῦ τὴν περεχοῦσαν τὰ μελτέμια κ' οἱ τραμουντάνες, — αὐτὸ εἴταν τὸ δέντρο ποῦ ἔβλεπες λίγο ἀψηλότερα ἀπὸ τὶς λυγαριές. Κοντά μου εἶχα κι ἄλλη μουσική, τῶν κορυδαλῶν τὰ τραγούδια.

Ὁ ἥλιος δὲν κατέβαινε στὴν παράμερη αὐτὴ κώχη ὡς τ' ἀπολείτουργο. Εἶχε κι αὐτὸ τὴ γλύκα του, νὰ βλέπῃς μιὰ λάκερη ὥρα χρυσωμένα τὰ κορφοβούνια, καὶ νὰ προσκυνᾷς μέσα στὴν πρωϊνὴ τὴ δροσιά.

Καθὼς στέκουμουν ἐκεῖ, καὶ μάζευα μὲ τὰ μάτια μου, μ' ὅλη μου τὴν ὕπαρξη, τὶς παρθένες ἐκεῖνες μορφιές, κοιτάζω ἕνα παιδάκι καὶ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ βουνό, καὶ στέκεται κι αὐτὸ ἀπὸ λίγο μακριά, ν' ἀκούσῃ τὴ λειτουργία. Στήλωσα τὰ μάτια μου σ' αὐτὸ τὸ παιδὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Εἴταν ὅσο θέλετε φτωχικὰ ντυμένο, ὡς καὶ ξυπόλητο εἴταν, καὶ ξεσκούφωτο. Ἕνα κοντὸ βρακάκι τοῦ ἄφινε τὰ πόδια, ἀπὸ τὰ γόνατα καὶ κάτω, ὁλόγυμνα· μὰ τὶς χυτὲς καὶ χνουδωτὲς ἐκεῖνες τὶς ἄντζες, ποῦ ὁ ἥλιος τὶς εἶχε κάμει σὰν μπρούντζο, μποροῦσε μὰ τὴν ἀλήθεια νὰ τὶς ζουλέψῃ καὶ βασιλόπουλο. Ἔτσι καὶ τἀσκέπαστο τὸ κεφάλι, μὲ τὰ γλυκόξανθα τὰ σγουρά, μὲ τὸ κανονικό του τὸ πρόσωπο, τὴν ἀψεγάδιαστη μύτη, τὰ ζωηρὰ μάτια, τὰ χείλη τὰ παχουλούτσικα. Στάθηκε ἐκεῖ σὰν ἀγαλματάκι, καὶ λυγισμένο καθὼς εἶχε τὸ στρογγυλό του λαιμό, μ' ἔκαμε καὶ φαντάζουμουν τὰ πρωτότυπα ποῦ μελετοῦσαν οἱ μεγάλοι μας οἱ τεχνῖτες, κ' ἔλεγα πῶς μένει ἀκόμα τὸ ἴδιο γένος, ἡ ἴδια φυλή.

Πῆγα κοντὰ στὸ παιδί, δὲ βάσταξα. Τὸ ρώτηξα ποῦθε ἔρχεται, τίνος εἴταν. Εἴταν τῆς Δεξερωποιᾶς τῆς χήρας ἀγόρι, ἀπὸ τὸ χωριουδάκι στὴν πίσω ράχη τοῦ βουνοῦ, καὶ φύλαγε τὰ γίδια τοῦ δὲ θυμοῦμαι τίνος ἀφέντη. Τοῦ ἔδωσα μιὰ πεντάρα, τὴν πῆρε μὲ συστολή, καθὼς καὶ μὲ συστολὴ μοῦ μιλοῦσε.

Ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησιά, κατεβήκαμε στ' ἀκρογιάλι, ἔσμιξα μὲ τοὺς δικούς μου, πήγαμε κάτω ἀπ' ἕνα βράχο, μαζέψαμε ξυλαράκια, ἀνάψαμε φωτιά, ψήσαμε καφέ, βγάλαμε τὰ φταζυμήτικα τὰ παξιμάδια, προγεματίσαμε. Ὕστερα, ἐκεῖ ποῦ ρίχταμε χαλίκια στὴ θάλασσα καὶ μιλούσαμε, λέγω ἑνὸς φίλου μου, ποῦ εἴταν κατιτὶ στὸ δικό μας χωριό:

— Εἶδα ἕν' ἀγοράκι σήμερα ἐκεῖ στοῦ βουνοῦ τὴ ραχοῦλα, ποῦ πρέπει νὰ τὸ πάρῃς ἀπὸ τὰ γίδια. Εἶνε κρῖμα ἕνα τέτοιο παιδὶ νὰ χαθῇ στὰ βουνά. Θὰ τὸ βρῇς λίγο ντροπαλό, μὰ εἶναι ξυπνό· πάρε το καὶ δὲ μετανοιώνεις. Βάλτο σκολειὸ δυὸ τρία χρόνια, κ' ὕστερα πάρ' το στὸ μαγαζί. Θὰ πιάσῃ τόπο.

Μ' ἄκουσε ὁ φίλος, βρῆκε τρόπο καὶ τὸ πῆρε τὸ παιδί.

Ὕστερ' ἀπὸ χρόνια πολλά, γυρίζοντας ἀπὸ τὴ ξενητιὰ στὸ χωριό μου, στάθηκα μερικὲς ὧρες στὴ χώρα νὰ συχάσω, καὶ νὰ βρῶ καλὸ ἄλογο. Ἐκεῖ ποῦ καθούμουνα μέσα στὸ μαγαζὶ ἑνὸς φίλου, ἔρχεται μπρός μου ἕνα παλληκάρι ὡς ἐκεῖ ἀπάνω, ποῦ ἡ μορφιά του κ' ἡ πρόσχαρή του ὄψη μὲ ξάφνισε.

— Ἐγὼ εἶμαι τὸ βοσκόπουλο ἐκεῖνο, μοῦ λέγει, ποῦ ἀντάμωσες στὸν Ἅγιο Τρύφωνα.

Ἂν καὶ εἶχα ξεχασμένη τὴν ἱστορία, ξαναγύρισε ἀμέσως στὸ νοῦ μου, καὶ σηκώθηκα καὶ τὸν

ἀγκάλιασα σὰν παιδί μου. Καὶ σφίγγοντας τὸ χέρι τόνε ρωτῶ πῶς ἔτυχε νὰ εἶναι στὴ χώρα.

— Ἐδῶ μένω τώρα, μοῦ κάνει, εἶναι ὡς πέντε χρόνια. Ἦρθα νὰ καλητερέψω τὴν τύχη μου. Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός, δὲν ἀπότυχα. Ἐκεῖνο τὸ μαγαζὶ ἀντικρὺ εἶναι δικό μου. Ἴσια ἀπὸ τὴν Ἀγγλία τὰ φέρνω τ' ἀμερικάνικά μου.

— Αἴ, καὶ τώρα ποῦ πλούτισες, πῶς δὲν ἔρχεσαι νὰ πᾶμε στὸ χωριό μας; Βλέπεις, καὶ γὼ ἐκεῖ πηγαίνω, μ' ὅλη τὴ φτώχια μου. Πᾶμε, πᾶμε νὰ σὲ χαρῇ κ' ἡ μαννοῦλα σου.

— Ἄχ, συχωρέθηκε ἡ μαννοῦλα! μοῦ λέγει πικρογελῶντας.

— Ἔλα, παιδί μου, ἐκεῖ ποῦ κοιμᾶται ἡ μάννα σου, κι ἄφησέ τα τὰ ξένα πριχοῦ νὰ μπλέξῃς, τοῦ λέγω σοβαρὰ καὶ μὲ νόημα στὴ ματιά μου.

— Εἶναι ἀργὰ τώρα πιά, μοῦ ἀποκρίνεται. Εἶναι τώρα χρόνος ποῦ μὲ πάντρεψαν ἐδῶ πέρα.

— Λοιπὸν πάρ' τὴ γυναῖκα σου κ' ἔλα στὸ χωριό σου κι ἄφησε νὰ πλουτίσουν κ' οἱ ἄλλοι. Θυμήσου, καημένε, τὴ χαριτωμένη μας τὴν πατρίδα, θυμήσου τὸ γλυκὸ ἐκεῖνο τὸ βουναράκι, ποῦ μπορεῖς νὰ τὸ πάρῃς καὶ νὰ κάμῃς τὸ λόγγο του παράδεισο. Δουλειὰ καὶ δουλειὰ ποῦ θὰ τήνε βρῇς ἐκεῖ! Τί περιβόλια μπορεῖς ν'ἀνοίξῃς, τί πύργους νὰ χτίσῃς!

— Ἄχ, ἂς σοῦ τὸ πῶ τὸ λοιπόν, νὰ τὸ δῇς πῶς εἶναι ἀδύνατο: Μήγαρ καὶ γὼ δὲν τὸ λαχταρῶ, δὲν τὸ θέλω; μά νὰ τἀκούσῃ δὲ δέχεται, μήτε ἡ γυναῖκα μου, μήτε ἡ πεθερά μου. Εἶναι ἀρχόντισσες! Εἶναι τῆς **χώρας** αὐτές. Μήτε καταδεχθήκανε νὰ πᾶνε μιὰ μέρα νὰ τὸ δοῦν τὸ ταπεινό μου τὸ χωριό. Νὰ τἀκούσῃ δὲ θέλει ἡ καλή μου τὸ μέρος ποῦ μὲ γνώρισε φτωχὸ καὶ λιοκαμένο βοσκόπουλο, σὰ νὰ μὴν τὴν ἔθρεψε τὸ βουνὸ ἐκεῖνο αὐτὴ τὴν καρδιά . . .

Καὶ στάθηκε δῶ, γιατὶ κόμπωσε ὁ λαιμός του, καὶ τὰ μάτια του δάκρισαν.

Α. Ε.

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφ. Ε. Δ. Ροΐδου

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Β'.

Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος δείπνου ὁ Οὐλρῖχος Ῥούβρης εὑρίσκετο εἰς Πλυμούθ, ἑτοιμαζόμενος νὰ καταταχθῇ ὡς ἐθελοντὴς εἰς τάγμα μεταβαῖνον εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅτε ἔλαβεν ἐπιστολὴν μεταβαλοῦσαν αὐθωρεὶ τὴν ἀπόφασίν του. Εὐθὺς τῷ ὄντι μετὰ ἀνάγνωσιν αὐτῆς ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ διαβατήριον διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ ἀναχωρήσας τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔφθασε τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Παρισίους.

Ἡ προκαλέσασα τὴν ἐσπευσμένην αὐτοῦ ἀναχώρησιν ἐπιστολὴ ἦτο ἡ ἑξῆς:

«Ἀγαπητέ μου Οὐλρῖχε,

«Γνωρίζεις πόσον σὲ ἀγαπῶ καὶ ἐνθυμεῖσαι ποσάκις ηὐτύχησα νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω. Πρὸ ἑνὸς ἔτους σὲ εἶδα καταβληθέντα ὑπὸ τῆς λύπης καὶ ἀνίκανον νὰ ὑπομείνῃς τὴν πρώτην σου μεγάλην δυστυχίαν. Ἤθελες ν' ἀποθάνῃς καὶ μετέβης πρὸς τοῦτο εἰς τὴν χώραν τῆς πλήξεως καὶ τῆς ὁμίχλης. Ὅλοι σὲ νομίζουν πρὸ πολλοῦ ἀναπαυόμενον εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Σούσεξ ὑπὸ τὴν σκιὰν ἰτέας, καὶ οὐδεὶς ἐλπίζει νὰ σ' ἐπανίδῃ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς τελευταίας κρίσεως, ὅτε αἱ σάλπιγγες τῆς Ἀποκαλύψεως θὰ προσκαλέσωσι πάντας ἡμᾶς εἰς ἐπίσημον νεκρανάστασιν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δύνασαι ν' ἀναπαύεσαι ἐν εἰρήνῃ, βέβαιος ὢν ὅτι ἐξετέλεσα μετὰ πάσης ἀκριβείας πάσας τὰς παραγγελίας τῆς διαθήκης σου. Νομίζω ὅτι δὲν θὰ δυσαρεστηθῇς μανθάνων ὅτι ὅλοι σου οἱ γνώριμοι σ' ἐλυπήθησαν πολύ, καὶ πρὸ πάντων αἱ κυρίαι καὶ ὁ Στράους. Οὐδεὶς τῷ ὄντι ἐχόρευε μεθ' ὅσης σὺ εὐστροφίας τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ βάλς. Ὁ μέγας μουσηγέτης ἐθεώρησε πρέπον νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ πένθος του τυλίσσων μὲ μαύρην σκέπην τὴν ῥάβδον, διὰ τῆς ὁποίας διευθύνει τὴν ὀρχήστραν τῶν χορῶν τοῦ ***Χειμερινοῦ ἀνθῶνος***.

Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἐβιάσθης ν' ἀποθάνῃς. Ἂν ἐπερίμενες μερικὰς ἡμέρας, πολλαὶ θὰ ἐτείνοντο πρὸς σὲ λευκαὶ χεῖρες διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀποδημίαν σου εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἀλλ' ὅ,τι ἔγεινεν, ἔγεινεν. Μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Ε' οὐδεὶς ἄλλος ηὐτύχησε ὅπως σὺ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν κηδείαν του καὶ νὰ θρηνήσῃ τὸν ἑαυτόν του. Ἂν εἶχες λάβει τὸν κόπον νὰ μὲ πληροφορήσῃς πῶς διασκεδάζετε εἰς τὸν κάτω κόσμον, ἂν κυβερνᾷ καλὰ τὰ κράτη του ὁ Πλούτων καὶ ἂν εἶναι εὔμορφη ἡ Περσεφόνη, θὰ ἠρχόμην ἴσως νὰ σ' ἐπισκεφθῶ. Ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐπιμένω ἀκόμη νὰ χασμῶμαι ὑπὸ τὸν ἥλιον εἶναι ὁ φόβος μὴ πέσω ἀπὸ Χάρυβδιν εἰς Σκύλλαν.

Ἄδικον ἔχεις νὰ παραπονῆσαι ὅτι δὲν σὲ γράφω τί κάμνω, ἀφοῦ ἐξακολουθῶ νὰ μὴ κάμνω τίποτε. Αἱ ἕξεις καὶ αἱ ὀρέξεις μου ἔμειναν ἀμετάβλητοι. Ὅπως πρίν, οὕτω καὶ τώρα κοιμῶμαι τὴν ἡμέραν καὶ ἀγρυπνῶ τὴν νύκτα. Δι' ἀκαταβλήτου ἐπιμονῆς κατώρθωσα νὰ περιορίσω τὴν λειτουργίαν τῶν διανοητικῶν μου δυνάμεων εἰς τὸν ἐλάχιστον ὅρον, τὰ δὲ νεῦρά μου ἐδάμασα εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε δύναμαι ν' ἀκούω τὸν τυχόντα βλᾶκα νὰ ἀνοητεύῃ ἐπὶ τρεῖς ὥρας κατὰ σειρὰν χωρὶς νὰ ὑποπέσω, ὅπως πρίν, εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ τὸν ῥίψω ἀπὸ τὸ παράθυρον. Κατήντησα νὰ ζῶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὡς ἁπλοῦς θεατὴς καὶ εὑρίσκω πολλάκις τὸ θέαμα διασκεδαστικόν. Πρό τινων ἡμερῶν εἶχα ἀναγκασθῆ ἐκ τῆς χρεωκοπίας τοῦ τραπεζίτου μου νὰ γράφω ἄρθρα ἐπὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ πρὸς πορισμὸν τῆς ἐπιουσίου κριθῆς τοῦ ἀλόγου μου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης μὲ ἀπήλλαξε ταχέως ὁ αἰφνίδιος θάνατος γέροντος θείου μου, φονευθέντος αἰφνιδίως εἰς μονομαχίαν του μὲ πλακοῦντα φασιανῶν καὶ μὴ προφθάσαντος νὰ μὲ ἀποκληρώσῃ. Νομίζω ὅτι ἐγνώρισες τὸν ἀξιόλογον τοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ἴσως ἐνθυμεῖσαι πόσον ἐπεριφρόνει τὴν ἀνικανότητά μου νὰ ἐννοήσω ὅτι ὁ μόνος ἐπὶ τῆς γῆς προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ καλοτρώγῃ.

Ἀφοῦ σὲ εἶπον τὰ κατ' ἐμέ, ὑπακούσας εἰς τὴν ῥητὴν διαταγήν σου, πρέπει ἤδη νὰ σὲ ὁμιλήσω

[1] Ἴδε σελ. 6

περὶ συμπτώσεως περιεργοτάτης, ἥτις εἶναι ἡ μόνη σπουδαία ἀφορμὴ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης.

Προσκληθεὶς πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν εἰς εὔθυμον δεῖπνον παρά τινων φίλων μου ἀπελιθώθην ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως, βλέπων καθημένην ἀντικρύ μου γυναῖκα, ἥτις ἦτο τὸ ζωντανὸν εἴδωλον τῆς ἀποθανούσης πρὸ ἑνὸς ἔτους εἰς τὸ νοσοκομεῖον δυστυχισμένης Ῥοζίνας, τὴν ὁποίαν ἤθελες ν' ἀκολουθήσῃς εἰς τὸν τάφον. Ἡ ὁμοιότης ἦτο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τελεία ὥστε, μὴ πιστεύων εἰς ἀναστάσεις νεκρῶν, ἐφοβήθην πρὸς στιγμὴν ὅτι εὑρισκόμην ὑπὸ τὸ κράτος παραισθήσεως. Ἀδύνατον τῷ ὄντι ἦτο νὰ λησμονήσω ὅτι εἴχομεν ἰδεῖ τὴν ταλαίπωρον Ῥοζίναν ἐξηπλωμένην ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τραπέζης τοῦ ἀνατομικοῦ ἀμφιθεάτρου· ὅτι ἐκαρφώθη ἔπειτα ἐνώπιον ἡμῶν ἐντὸς φερέτρου, μετεκομίσθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ ἀπετέθη ὑπὸ χῶμα μεταβληθὲν διὰ τῶν κοινῶν φροντίδων μας εἰς φυτώριον λευκῶν ῥόδων. Σκεφθεὶς ἔπειτα ὅτι δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἦναι ἡ ἀντικρύ μου καθημένη ἀδελφὴ τῆς φιλτάτης νεκρᾶς, ἠρώτησα αὐτὴν ἂν ἔτυχε νὰ γνωρίσῃ τὴν Ῥοζίναν. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐγνώρισεν οὔτε εἶχεν ἀδελφὴν κἀμμίαν. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι ἡ φωνὴ διὰ τῆς ὁποίας μοὶ εἶπε ταῦτα ὡμοίαζε καὶ αὐτὴ μὲ τὴν φωνὴν τῆς νεκρᾶς. Τὸ πανομοιότυπον τοῦτο τῆς μακαρίτιδος ὀνομάζεται Φαννὴ καὶ εἶναι ἑταίρα περιζήτητος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ πνεῦμά της ὑπὸ τῶν παραλυμένων τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς. Ὁμιλήσας μετ' αὐτῆς ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐπείσθην ὅτι κατ' οὐδὲν ἄλλο ὡμοίαζε πρὸς τὴν πρώην φίλην σου πλὴν μόνης τῆς μορφῆς καὶ τῆς φωνῆς.

Ἡ Φαννὴ εἶναι ἀγγεῖον πάσης κακίας, πανοῦργος καὶ ἄκαρδη ὡς γέρων διπλωμάτης. Χάρις εἰς τὰς πολλὰς καὶ ὑψηλὰς αὐτῆς σχέσεις κατέχει θέσιν ἐπίφθονον καὶ ἐπίφοβον μεταξὺ τῶν ὁμοτέχνων της. Πολλὰς ἤδη κατέφαγε περιουσίας καὶ πολλοὺς ἐξώθησεν εὐέλπιδας νέους εἰς τὴν ἀπώλειαν, χωρὶς ποτε νὰ αἰσθανθῇ οὔτε συμπάθειαν οὔτε οἶκτον πρὸς κἀνένα. Γνωρίζων πόσον ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἀπεριόριστος ὁ ἔρως σου πρὸς τὴν Ῥοζίναν καὶ ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ λησμονήσῃς τὴν πτωχὴν κόρην ἥτις ἐθυσιάσθη διὰ σέ, ὡς ἡ Μαργαρίτα διὰ τὸν Φάουστ, ἔσπευσα νὰ σοῦ ἀναγγείλω τὴν παράδοξον συνάντησίν μου μὲ τὸ ἀντίτυπον αὐτῆς. Εἶσαι φύσει ποιητής, ἂν καὶ δὲν γράφεις στίχους, ὥστε ἐνδέχεται νὰ αἰσθανθῇς ἕν οἱονδήποτε εἶδος ἡδονῆς νομίζων ὅτι ἐπαναβλέπεις ζωντανὴν καὶ ἀκμαίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶδες τυλισσομένην εἰς νεκρικὴν σινδόνα.

Ὑποθέτων ὅτι ὅσα σε γράφω ἐνδέχεται νὰ κινήσουν τὴν περιέργειάν σου καὶ νὰ σὲ φέρουν εἰς Παρισίους ἐφρόντισα νὰ σοῦ προετοιμάσω συνέντευξιν μὲ τὴν Φαννήν. Θὰ μᾶς εὕρῃς λοιπὸν μετὰ τέσσαρας ἡμέρας, ἤτοι τὸ προσεχὲς Σάββατον, μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ τοῦ Μελοδράματος, εἰς τὸ ἑστιατόριον τοῦ Φόϋ, μέ τινας ἄλλους παλαιούς σου φίλους. Διὰ νὰ μὴ τρομάξωσι σὲ παρακαλῶ νὰ μὴν ἔλθῃς μὲ τὸ σάβανόν σου, ἀλλὰ μὲ στολὴν προσκαλεσμένου εἰς δεῖπνον. Τὰ κυριώτατα αὐτῆς συστατικὰ εἶναι σήμερον μαῦρον φράκον καὶ ἄσπρος λαιμοδέτης. Σ' ἐνθυμίζω τὰς λεπτομερείας ταύτας διότι ἐνδέχεται νὰ ἦναι κατά τι διάφοροι αἱ συνήθειαι τοῦ ἄλλου κόσμου.

Τριστᾶνος».

Γ'.

Πρὶν ἢ συνοδεύσωμεν τὸν Οὐλρῖχον εἰς τὸ ἑστιατόριον τοῦ Φόϋ, καλὸν εἶναι νὰ ἐκθέσωμεν τὰ προκαλέσαντα τὴν τόσον παραδόξως ἀποτυχοῦσαν αὐτοχειρίαν του.

Ἀνεξάρτητος ὢν καὶ κάτοχος μεγάλης περιουσίας πρὶν ἀκόμη ἐνηλικιωθῇ, κατελήφθη κατὰ τὴν πρώτην του εἴσοδον εἰς τὴν τύρβην τοῦ κόσμου ὑπό τινος παραζάλης καὶ ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην ὁδηγοῦ. Ὡς δὲ πάντοτε συμβαίνει ἐπαρουσιάσθησαν πεντήκοντα ἀντὶ ἑνός. Ὁ κόσμος ὁμοιάζει τὰς περικλειούσας ἀρχαιότητας πόλεις τῆς Ἰταλίας, εἰς τὰς ὁποίας πολιορκεῖται πᾶς εὐπρόσωπος περιηγητὴς ὑπὸ σμήνους προθύμων ξεναγῶν.

Ὁ Οὐλρῖχος ἐκ φύσεως ὢν περίεργος, ὁρμητικὸς καὶ ἀνυπόμονος ἠθέλησε ὅλα νὰ ἴδῃ καὶ νὰ μάθῃ εἰς μίαν ἡμέραν, ῥοφῶν ἀπνευστεὶ τὴν κύλικα πάσης ἡδονῆς. Ἑπόμενον λοιπὸν νὰ ἐπέλθῃ ταχέως ἡ ἀπογοήτευσις. Πρὶν ἀκόμη συμπληρώσῃ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, εἶχεν ἤδη τὴν πεῖραν ἀνδρός, ἡ δὲ καρδία του ὡμοίαζε λάρνακα πλήρη στάκτης σβεσθείσης πυρκαϊᾶς. Ἀνακριβὲς θὰ ἦτο νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἐπεθύμει πλέον τίποτε, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἦτο βέβαιος ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐπιτύχῃ ὅσα ἐπεθύμει. Τέσσαρα λοιπὸν ἔτη μετὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸν κόσμον ἀπεσύρετο καταρώμενος αὐτὸν ὡς ἄλλος Ὄβερμαν ἢ Ῥενέ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολλοὶ ἦσαν οἱ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ τοιαύτης ἀπελπισίας, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***νόσου τοῦ αἰῶνος***.

Οἱ γνώριμοι τοῦ Οὐλρίχου περιωρίσθησαν νὰ τὸν ὀνομάσωσι μισάνθρωπον καὶ ἐλησμόνησαν αὐτὸν τελείως μετά τινας ἡμέρας. Μόνος ὁ Τριστᾶνος ἐξηκολούθησε νὰ τὸν βλέπῃ ἐνίοτε. Ἐλθὼν ἡμέραν τινὰ εἰς ἐπίσκεψίν του καὶ ἐννοήσας ἐκ τῶν λόγων καὶ ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ δυστυχοῦς νέου ὅτι ἐμελέτα ν' αὐτοχειριασθῇ, ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν ὡς ἑξῆς:

— Νομίζω ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν σου εἶναι ἀκόμη ἐνωρίς. Ὅπως δήποτε σὲ ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ μή σε συνοδεύσω. Βλέπω ὅτι δὲν ἠπατώμην ὑποθέσας ὅτι πάσχεις τὴν νόσον τοῦ συρμοῦ. Θὰ ἐπολυδιάβασες τὸν ***Φάουστ*** καὶ τὰ πονηρὰ δαιμόνια σ' ἐνοχλοῦν. Ὑποθέτεις ὅτι ἡ καρδία σου εἶναι νεκρά, ἐνῷ εἶναι ἁπλῶς μουδιασμένη. Ἀφοῦ πολυτρέξῃ τις φυσικὸν εἶναι νὰ αἰσθάνεται κούρασιν καὶ ὄρεξιν νὰ ἐξαπλωθῇ. Οὕτω καὶ σὺ ποθεῖς σήμερον ἀνάπαυσιν αἰωνίαν. Ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἀφοῦ ξεκουρασθῇς ὀλίγας ἡμέρας ἢ ἑβδομάδας, θὰ αἰσθανθῇς πάλιν ὄρεξιν κινήσεως καὶ θὰ ῥίψῃς ἀπὸ τὸ παράθυρον τὴν ἀπαισίαν σου ἀπόφασιν καὶ τ' ἀγγλικά σου πιστόλια, ἐκτὸς ἂν τὰ χαρίσῃς εἰς πειναλέον τινὰ ἀκατάληπτον ποιητήν, ἔχοντα σπουδαιοτέρους ἀπὸ σὲ λόγους νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλον καλήτερον κόσμον, ὅπου δὲν εἶναι ἀπαραίτητα τὰ φαγώσιμα.

«Ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν σὲ ὡμοίαζα.

Πολλάκις ὑπέπεσα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν πειρασμὸν ν' ἀναζητήσω τί κρύπτεται πέραν τοῦ τάφου. Πάντοτε ὅμως μετενόησα ἐγκαίρως καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ κάμῃς τὸ ἴδιον. Μὲ λέγεις ὅτι ἡ καρδία σου εἶναι νεκρὰ καὶ δὲν πιστεύεις εἰς τίποτε. Εἰς τοῦτο ἀποκρίνομαι ὅτι ἡ καρδία σου ζῇ καὶ βασιλεύει, ἀφοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκπληρώνῃ τακτικῶς τὸ καθῆκόν της, ἤτοι νὰ κτυπᾷ ἐντὸς τοῦ στήθους σου ἑξηκοντάκις ἀνὰ πᾶν λεπτόν. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων καθηκόντων τῆς καρδίας, τῆς καλουμένης καὶ ψυχῆς, ἐγράφησαν ἑκατομμύρια τόμων, τοὺς ὁποίους πολὺ φοβοῦμαι ὅτι οὐδ' οἱ γράψαντες αὐτοὺς ἐννοοῦσι κάλλιον τῶν ἀναγνωστῶν. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι ὑπάρχουσι πράγματά τινα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ πιστεύωμεν, ἀφοῦ τὰ βλέπομεν καὶ τὰ ἐγγίζομεν. Ἐν ἐλλείψει αἰσθημάτων μᾶς ἀπομένουν αἱ αἰσθήσεις. Παράλογον δὲ εἶναι νὰ παραπονῆται ὅτι κατήντησεν ἀναίσθητος ὁ ἔχων ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ βλέπῃ τὸν ἥλιον, αὐτία διὰ ν' ἀκούῃ τὴν μουσικὴν καὶ χεῖρας διὰ νὰ θωπεύῃ τὸν τράχηλον ὡραίου ἵππου ἢ ὡραίας γυναικός. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι στερεῖται αὐτὴ πάντων τῶν προσόντων τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτῆς οἱ ῥωμαντικοί, τοῦτο δὲν τὴν ἐμποδίζει νὰ ἔχῃ στρογγύλας κνήμας καὶ κόκκινα χείλη. Καιρὸς εἶναι, ἀγαπητέ μου, νὰ πεισθῇς ὅτι τὰ πτερὰ τὰ ἀνυψοῦντα ἡμᾶς εἰς φανταστικοὺς Ὀλύμπους εἶναι ἐκ φύσεως προωρισμένα νὰ μαδήσωσι. Τὸ πάθημά σου εἶναι πάθημα κοινόν. Ἀλλ' ἂν ἔχασες τὰ πτερά σου, σοῦ ἀπομένουν καλοὶ πόδες, ἡ δὲ πεζοπορία εἶναι πολὺ διασκεδαστικωτέρα τῶν ὑπερνεφέλων πτερυγισμάτων». Βλέπων ὅμως ὅτι τὰ τοιαῦτα σκώμματα ἀντὶ νὰ κατευνάσωσι ἐξηρέθιζον ἔτι μᾶλλον τὸν φίλον του, ἔσπευσεν ὁ Τριστᾶνος νὰ μεταβάλῃ γλῶσσαν καὶ νὰ ὁμιλήσῃ εἰς αὐτὸν μετὰ κατανύξεως καὶ πατρικῆς στοργῆς, ἐπιτυχὼν παρ' αὐτοῦ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀμέσου αὐτοχειρίας. Ἔκτοτε ὅμως ἔπαυσεν ὁ Οὐλρίχος νὰ ἐπισκέπτεται τὸν φίλον του, ἀλλάξας, ὡς φαίνεται, καὶ κατοικίαν, διότι οὐδαμοῦ κατώρθωσεν οὗτος ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας νὰ τὸν ἀνεύρῃ.

Ἡμέραν ἐν τούτοις τινά, ἱππεύων μετὰ δύο φίλων του εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων διέκρινε μακρόθεν τὸν ἐξαφανισθέντα, συνοδεύοντα νέαν κόρην φέρουσαν πενιχρὰν ἐσθῆτα ἐργάτιδος. Καὶ αὐτὸς δὲ ἦτο ἐνδυμένος τόσον πτωχικά, ὥστε ἠδύνατο εὐλόγως νὰ ἐλπίζῃ ὅτι οὐδεὶς θ' ἀνεγνώριζε τὸ πρώην κομψότατον τῶν μελῶν τῆς *Ἱππικῆς Λέσχης*. Ὁ Τριστᾶνος ὅμως κατώρθωσε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ καὶ ἡτοιμάζετο νὰ τὸν πλησιάσῃ, ἂν δὲν ἀπετρέπετο δι' ἱκετικοῦ νεύματος ὑπὸ τοῦ μετημφιεσμένου.

— Τί νὰ εἶναι τὸ νέον τοῦτο μυστήριον; ἐψιθύρισεν ὁ Οὐλρίχος ἀπομακρυνόμενος μετὰ βαρυθυμίας.

Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ νέου μυστηρίου πρέπει νὰ ἐνθυμίσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὰς ἀφελεῖς διηγήσεις τῶν ῥαψῳδῶν τῶν μέσων χρόνων, περὶ τῶν ἰδιοτρόπων ἐκείνων ἡγεμόνων καὶ ἱπποτῶν, οἵτινες φεύγοντες τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς ἀρχοντικοὺς πύργους, περιέτρεχον τὸν κόσμον μὲ κιθάραν εἰς τὸν ὦμον ὡς πτωχοὶ τρουβαδοῦροι εἰς ἀναζήτησιν γυναικὸς ἱκανῆς νὰ τοὺς ἀγαπήσῃ, ὄχι διὰ τὸν τίτλον ἢ τὸν πλοῦτόν των, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀξίαν. Μεταξὺ τῶν προγόνων τοῦ κόμητος Οὐλρίχου Ῥούβρης ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, τοιοῦτός τις παλαδῖνος, τοῦ ὁποίου ἀπεφάσισε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα εἰς τὸν πεζὸν τοῦτον αἰῶνα.

Πρὸς τέλειον χωρισμὸν ἀπὸ τῆς κοινωνίας, ὅπου τοσαύτας ἐποτίσθη πικρίας, ἔσπευσεν ὁ Οὐλρίχος νὰ μεταβάλῃ ὅλην του τὴν περιουσίαν καὶ τὸ προϊὸν τῆς πωλήσεως τῶν πολυτελῶν ἐπίπλων καὶ τῶν ὀνομαστῶν ἵππων του εἰς δημόσια χρεώγραφα, τὰ ὁποῖα κατέθεσεν εἰς χεῖρας τιμίου συμβολαιογράφου, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ εἰσπράττῃ καὶ νὰ διαθέτῃ τὸ εἰσόδημα ὅπως ἐνόμιζε συμφερώτερον.

Ὀκτὼ ἡμέρας ἔπειτα, ὅσοι ἤρχοντο νὰ τὸν ζητήσωσι εἰς τὸ οἴκημά του τῆς Λεωφόρου Ἀντίνου ἐμάνθανον ὅτι ἀνεχώρησεν χωρὶς νὰ εἴπῃ ποῦ μεταβαίνει.

Ὁ Οὐλρίχος ὑπὸ τὸ ὄνομα Μάρκου Γιλβέρτου εἶχεν ἐνοικιάσει μικρὸν δωμάτιον εἰς σκοτεινὴν ὁδὸν τῆς συνοικίας τοῦ Ἁγ. Μαρκέλου. Ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἦτο εἶδος λαϊκοῦ στρατῶνος, ὅπου ἀντήχει ἀπὸ τὸ πρωῒ μέχρι τῆς ἑσπέρας ὁ ποικίλος θόρυβος παντοίων βιομηχανιῶν· τὸ δὲ δωμάτιόν του ἦτο ὑγρὸν καταγώγιον, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα σιχαίνεται ὁ ἥλιος νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ ἀνάλογα τοῦ οἰκήματος τὰ σκεύη. Ἐκεῖ ἐπροσπάθει νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθὸν μεταμορφούμενος εἰς ἄλλον ἄνθρωπον. Ἀκούων τὸ εὔθυμον ᾆσμα τῶν γειτόνων του, ὅταν μετέβαινον τὸ πρωῒ εἰς τὸ ἔργον των, καὶ παρατηρῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου των, ὅταν ἐπέστρεφον τὸ ἑσπέρας κυρτωμένοι ὑπὸ τοῦ κόπου, τὴν γαλήνην ἐκείνην τὴν ὁποίαν μεταδίδει ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

— Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀληθὴς λαός· ὁ τίμιος λαὸς ὁ ἐπιπόνως ζυμώνων τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον τρώγει. Μόνον ἐδῶ δύναμαι νὰ εὕρω ἀδιάφθορον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ν' ἀπαλλαγῶ διὰ τοῦ χρόνου τῆς ἀφορήτου ἀηδίας τοῦ κόσμου.

Ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ Οὐλρίχος φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα Μάρκου Γιλβέρτη εἰσήρχετο ὡς μαθητευόμενος εἰς μέγα γειτονικὸν σιδηρουργεῖον καὶ μετὰ ἓξ μῆνας ἐπροβιβάζετο ἐργάτης. Τὸ ἐπάγγελμα σιδηρουργοῦ εἶχεν ἐκλέξει ἐπίτηδες ὡς ἀπαιτοῦν δύναμιν μυώνων πολὺ μᾶλλον παρὰ νοημοσύνην. Βλέπων τὰς χεῖρας του ἀσχημιζομένας ὑπὸ τῶν μωλώπων τῆς ἐργασίας ἤλπιζε νὰ λησμονήσῃ πόσον ἦτο δυστυχὴς ὅταν ἐφόρει χειρόκτια. Ἡ λήθη ὅμως ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ. Ἐπιστρέφων τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν θαλαμίσκον του δὲν κατώρθωνε, καίτοι κατάκοπος, νὰ γευθῇ τὸν βαρὺν ἐκεῖνον ὕπνον, ὅστις εἶναι ἡ μεγίστη ἀπόλαυσις τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Ὅπως πρὶν ὑπὸ τὰ μετάξινα παραπετάσματα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀχυρίνης στρωμνῆς του ἐβασάνιζεν αὐτὸν ἡ ἀγρυπνία, ὑπαγορεύουσα εἰς αὐτὸν σκέψεις καθ' ἑκάστην πικροτέρας.

Ἡ καρδία τοῦ Οὐλρίχου κατείχετο ὑπὸ τῆς θανατηφόρου ἐκείνης λέπρας, τῆς δυναμένης νὰ ὀνομασθῇ ἔρως τοῦ καλοῦ καὶ μῖσος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδικίας. Ἐφ' ὅσον ἐπροχώρει εἰς τὸν βίον, τόσον μᾶλλον ἐπέμενε νὰ πείσῃ αὐτὸν ἡ ἀδυσώπητος

Εἰς ἀνάρρωσιν

πεῖρα, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ κορεσθῇ ἡ δίψα του εἰλικρινείας καὶ δικαιοσύνης. Πᾶν ὅ τι ἤγγισεν εἶχε ῥυπάνει τὰς χεῖράς του, πᾶσαν ἡδονὴν τὴν ὁποίαν ἐγεύθη εἶχε παρακολουθήσει ἀηδία, καὶ ὡς οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ μετρήσωσι τὰς μάχας εἰς τὰς ὁποίας παρευρέθησαν δι' ἰσαρίθμων πληγῶν, οὕτω καὶ ὁ Οὐλρῖχος ἕκαστον τῶν ἐρώτων του διὰ μιᾶς προδοσίας. Ἀδύνατον ἐκ τούτου ἦτο εἰς αὐτόν, πολιορκούμενον εἰς τὴν μοναξίαν του ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος νὰ μὴ εὑρίσκῃ ἀφορμὴν ἀναθέματος κατὰ τοῦ βίου.

Τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων δυστυχημάτων εἶναι ἡ πρόωρος ὡριμότης. Ἀληθῶς ἀξιοζήλευτοι εἶναι ὅσοι ἔφθασαν βραδυποροῦντες εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ διακρίνῃ τις τὰ ἐγκόσμια ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν. Ἐνῷ οἱ προώρως ἀναπτυχθέντες σπαράσσονται ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν τῆς πραγματικότητος, ὅτε ἔπρεπε νὰ ἐντρυφῶσιν ἀκόμη εἰς τὰ ἀπατηλὰ ὀνείρατα τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους, ὁσάκις τοὺς ἀπαντῶμεν, πρέπει νὰ τείνωμεν συμπαθῶς τὴν χεῖρα. Ἄδικον τῷ ὄντι θὰ ἦτο ν' ἀπαγορευθῇ τὸ παράπονον εἰς τοὺς πληγωμένους, ἡ δὲ εἰρωνεία ἢ καὶ αὐταὶ αἱ βλασφημίαι εἰκοσιπενταετοῦς ἀπογοητευμένου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρὰ θρῆνος ἐπὶ τῇ προώρῳ στερήσει πάσης ἐλπίδος.

Πολὺ μᾶλλον παρὰ ῥωμαντικὴ ἰδιοτροπία, ὁ λόγος ὁ κινήσας τὸν Οὐλρῖχον νὰ ζητήσῃ ἄσυλον μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἦτο προϊὸν ὡρίμου σκέψεως περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος. Τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις διαφθορὰν καὶ ἀνικανότητα πρὸς εὐτυχίαν κατήντησε νὰ θεωρῇ ὡς ἀντίτιμον τῶν παντοίων ἄλλων τῆς τάξεως ταύτης πλεονεκτημάτων.

— Δίκαιον εἶναι, ἔλεγε, νὰ στερῶνται πάσης εὐτυχίας, ἥτις οὔτε ἀγοράζεται οὔτε κληροδοτεῖται, ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεδαψίλευσεν ἡ Τύχη ὅλας τὰς ἀπολαύσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προμηθεύσῃ τὸ γένος καὶ ὁ πλοῦτος. Κλῆρος τούτων εἶναι ἡ κατοχὴ τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ζηλεύουσι πάντες, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς φροντίδος περὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, ἡ ἀνεξαρτησία, τὰ ἀξιώματα καὶ ἡ ἐντρύφησις εἰς τὰς ὠνητὰς διὰ χρυσοῦ ἡδονάς. Ἀντὶ τούτων ὅμως καταδικάζεται ὁ ψευδευτυχὴς νὰ ζῇ εἰς κοινωνίαν, ὅπου ἡ ὑπόκρισις εἶναι ἀνάγκη καὶ ὁ δόλος ἀμυντικὸν ὅπλον ἐξ ἴσου ἀπαραίτητον ὅσον τὸ ξίφος εἰς τὸν στρατιώτην».

Εἰς τὴν τοιαύτην ἠθικὴν ἔκπτωσιν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ἐξ ὀδυνηρᾶς πείρας, ἠρέσκετο ὁ Οὐλρῖχος ν' ἀντιτάσσῃ εἰκόνα ὅλως διάφορον τοῦ τελείως ἀγνώστου εἰς αὐτὸν λαοῦ.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Καὶ τώρα ὅτε μέλλομεν νά γνωρίσωμεν τὰ βαλλίσματα ὑφ' ὁποίαν μορφὴν ἔχουσι παρὰ τοῖς καθέκαστα λαοῖς κανεὶς δὲν θὰ μᾶς μεμφθῇ, φρονοῦμεν, ἐὰν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Ἀκριβῶς εἰπεῖν ἀληθῆ βαλλίσματα δὲν ἐσώθησαν παρ' ἡμῖν πολλά, ὀρθότερον ἴσως, δὲν συνελέχθησαν ἀκόμη πολλὰ ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα. Γνήσιον ὡς πρός τε τὸν ὀρχηστικὸν αὐτοῦ ῥυθμὸν καὶ τὸν σκωπτικὸν χαρακτῆρα βάλλισμα εἶνε τὸ ἑξῆς :

Μαρ' κυρὰ Μαριόρα,
πείνασ' ἄνδρας σου :
— Σὰν ἐπείνασε καὶ τί,
κι' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὸ ψωμί 'νε μέσ' στ' ἀμπάρι,
ἄς τ' ἀνοίξῃ νὰ τὸ πάρῃ.

—

Μαρ' κυρὰ Μαριόρα,
δίψασ' ἄνδρας σου.
— Σὰν ἐδίψασε καὶ τί,
κι' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὸ νερό 'νε 'ς τὸ σταμνί,
ἄς σηκώσῃ νὰ τὸ πιῇ.

—

Μαρ' κυρὰ Μαριόρα,
ἀρρώστησ' ἄνδρας σου :
— Σὰν ἀρρώστησε καὶ τί,
κι' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Ἁγιασμὸς μέσ' 'ς τὸ καυκί,
ἄς τὸν πιῇ νὰ γιατρευθῇ.

—

Μαρ' κυρὰ Μαριόρα,
πέθανε ἄνδρας σου :
— Σὰν ἐπέθανε καὶ τί,
κι' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.
Τὰ παπούτσια μου ξεσχιῶ,
τὸν χορὸ δὲν παραιτῶ.

Ἀφελέστερον, ἀλλὰ καὶ σατυρικώτερον δὲν ἠδύνατο νομίζομεν νὰ παρασταθῇ ἡ χορομανία τινῶν ἐκ τοῦ ὡραίου φύλου. Ἐφ' ὅσον ὁ χορὸς κρατεῖ καλά, ὁ κόσμος νὰ χαλάσῃ δὲν ταῖς μέλει.

Σπουδαιότερα εἶνε τὰ εἰς τὸ δραματικὸν εἶδος ἀνήκοντα βαλλίσματα ὧν δύο παραθέτω ἐνταῦθα, ὅπως ψάλλονται εἰς τὴν ἀνατολικὴν Θρᾴκην. Ταῦτα ἔχουσι καὶ τοῦτο κοινὸν μετὰ πλείστων ἄλλων γνωστῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν ἐξελίσσεται διαλογικῶς :

Ἡ Ματένια θέλει ψάρι,
θέλει καὶ γλυκὸ κρασὶ
γιὰ νὰ καταιβάσῃ γάλα
νὰ βυζάξῃ τὸ παιδί.

—

Δώδεκα χρονῶ Ματένια
ποῦ τὸ βρῆκε τὸ παιδί,
καὶ κρατεῖ το καὶ γυρίζει
καὶ δὲν τὤχει για ἐντροπή ;

—

Δώδεκα χρονῶ Ματένια
χήρα πάει στὴ μάννα της,
τὰ στεφάνια στὴν ποδιά της
καὶ θρηνεῖ τὸν ἄνδρα της.

• Σώπα κόρη μ', καὶ μὴν κλαίεις,
μὴν παραπονεύγεσαι,
κ' εἶσαι νέα καὶ ὡραία
καὶ ξεναπανδρεύγεσαι.

—

Γιὰ ἰδὲς μάνα, γιὰ ἰδὲς κόρη,
γιὰ ἰδὲς τύχη ποῦχα ἐγώ !
Δὲν μὲ λὲν νὰ βάλω ῥάσα,
μόν' μὲ λὲν νὰ πανδρευτῶ.

Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εἴδους βάλλισμα εἶνε τὸ ἑξῆς, ἐν ᾧ ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων ὑφιστάμενον τὸ ἐθνικὸν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων μῖσος :

Βουργάρας γιὸς πανδρεύεται
καὶ παίρνει ῥωμηοπούλα.

—

Κ' ἡ μάνα του σὰν τ' ἄκουσε
στήνει νὰ μαγερέψῃ.

—

Τὸ φίδι καὶ τὴν ὄχενδρα
καὶ τὸν κακὸ τὸν ὄφιο.

—

—Ἔλα νυφάδα μου νὰ φᾷς
θαλασσινὸ ψαράκι.—

—

Ἔφαγε μιὰ ἔφαγε δυὸ
στὲς τρεῖς ἐφαρμακώθη.

—

Γονατιστὴ χαμοσυρτὴ
στὴν πεθερά της πάγει :

—

—Ἄχ ! πεθερά μ' κρύο νερό,
γιατὶ ἡ ψυχή μου βγαίνει !

—

— Τὸ νύφες φέρνουν τὸ νερὸ
χ' οἱ πετερὲς τὸ πίνουν.

—

Γονατιστὴ χαμοσυρτὴ
στὸν πεθερό της πάγει :

—

—Ἄ ! πεθερέ μ' κρύο νερό,
γιατὶ ἡ ψυχή μου βγαίνει !

—

— Τὸ νύφες φέρνουν τὸ νερὸ
χ' οἱ πετεροὶ τὸ πίνουν.

—

Γονατιστὴ χαμοσυρτὴ
καὶ στὸν καλό της πάγει :

—

—Ἄχ ! Κωνσταντῆ μ' κρύο νερό,
γιατὶ ἡ ψυχή μου βγαίνει.

—

Ὥστε νὰ πᾷ κι' ὥστε νάρθῃ
τὴν βρῆκε ἀποθαμένη !

Καθὼς βλέπετε, ἡ στρίγγλα πενθερὰ ἐφρόντισε ν' ἀφανίσῃ καὶ τὸ νερὸν ἐκ τῆς οἰκίας, ὅπως ἐσυνήθιζε νὰ κάμνῃ ὁσάκις ἔδαζε δηλητήριον πρὸς καταστροφὴν τῶν ποντικῶν της.

Ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸ βάλλισμα τοῦτο μιμοῦνται τὸν σολοικισμὸν τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ χρήσει τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου, καθὼς καὶ τὴν βάρβαρον προφορὰν τοῦ θῆτα. Κάμνουσι δηλαδή, τοῦθ' ὅπερ εἴδομεν πρὸ μικροῦ τὸν Πλούταρχον μαρτυροῦντα, ὅ,τι ἐγίνετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

1 Ἴδε σελ. 2.

Ἐν Ἰταλίᾳ τὰ βαλλίσματα παρουσιάζονται ὡς τὸ ἀρχαιότατον εἶδος δημοτικῆς ποιήσεως· ἤδη αὐτὰ τὰ ballistea χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν φιλολόγων ὡς δημώδη βαλλίσματα συντεθειμένα ὑπὸ ὑποδεεστέρας τάξεως ποιητῶν, μικρὰν ἐχόντων εὐλάβειαν πρὸς τοὺς νόμους τῆς προσῳδίας.

Δυστυχῶς μὲ ὅλους ἡμῶν τοὺς κόπους δὲν κατωρθώσαμεν νὰ εὕρωμεν ἐν Ἑλλάδι ἓν ἀληθῶς δημῶδες ἰταλικὸν βάλλισμα. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι τ' ἀρχαῖα ταῦτα βαλλίσματα δὲν εἶχον ὀλιγωτέρους τῶν ὀκτώ, καὶ πλείους τῶν πεντήκοντα δύο στίχους. Διῃροῦντο εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ripressa ἐψάλλετο ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ χοροῦ, τὸ δὲ δεύτερον replicazione ὑπὸ μιᾶς φωνῆς μόνον. Οἱ ποιηταὶ παραλαβόντες τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως παρὰ τοῦ λαοῦ, τὸ ἐχρησιμοποίησαν ὄχι μόνον πρὸς ὀρχηστικούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους σκοπούς. Ἐνταῦθα παραθέτομεν ὡς ὑποδείγματα τὸ ἑξῆς δεύτερον τοῦ Δάντου ἐκ τῶν μικρῶν βαλλισμάτων:

Μιὰ ποῦ δὲν χορταίνω μὲ τὰ δυό μου μάτια
τὴν ὡραίαν σου ὄψιν ὅσο κι' ἂν κυττάζω,
τὴν γλυκειά σου θέα ἄς με νὰ βυζάξω,
νὰ τὴν βλέπω πάντα ἐντός μου εὐτυχισμένος.

—

Σὰν ἕν' ἀγγελοῦδι, ποῦ ὁ Θεὸς προκρίνει
ἀπ' ἀρχῆς ποῦ γείνῃ,
βλέποντάς τον ἔχει τὴν ἀθανασία,
ἔτσι, μὲ τὴν νέκρα ἀκόμη ποῦ μ' ἐνδύνει,
βλέποντας ἐκείνη,
ὅπου τῆς καρδιᾶς μου εἶνε πιὰ ἡ κυρία,
θαῦρω κ' ἐδῶ κάτω βέβαια εὐτυχία.
Τόσες χάρες ἔχει. Ἂν καὶ τὰς γνωρίζῃ
μόνο αὐτὸς ποῦ ἀξίζει
νὰ τηνὲ λατρεύει, ἀγάπη διψασμένος.

Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εἴδους βάλλισμα εἶνε τὸ πρῶτον τοῦ Πετράρχου:

Κι' ἂν ἥλιος, κι' ἂν σκιά, δὲν εἶδα, φῶς μου,
νὰ βγάλῃς πιὰ τὸν πέπλο ἀπ' τὸ κεφάλι,
ἀφ' ὅτου ἔνοιωσες τί πόθος πάλλει,
πόση λαχτάρα βασιλεύει ἐντός μου.

—

Φῶς εὐσπλαχνίας μ' ἔρραινε ἡ ματιά σου,
ὅσο κρυφὰ μ' ἐφλόγιζε τὸ αἷμα,
ὅσο τὸ εἶχα λογισμὸ κρυμμένο.
Μοῦ κρύβεις τώρα τὸ γλυκό σου βλέμμα
καὶ δὲν μοῦ δείχνεις τὰ ξανθὰ μαλιά σου,
ἀφ' ὅτου μ' ἔχει ἡ ἀγάπη προδομένο.
Τἄχασα αὐτὰ ποῦ μ' εἶχαν μαγεμένο!
Κ' εἶνε τὸ πέπλο σου ἡ γλυκειὰ νεφέλη,
ποῦ—ζέστη κρύο—νὰ σκεπάσῃ μέλλει
ἀπὸ τὰ μάτια μου τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ἡ ripressa, τὸ παλαιότερον ***κεφαλὴ*** λεγομένη τοῦ ἰταλικοῦ βαλλίσματος, συνάπτεται πρὸς τὴν replicazione, ἢ τὸ ***σῶμα*** αὐτοῦ διὰ μόνης τῆς ὁμοιοκαταληξίας τοῦ ἐσχάτου στίχου τούτου πρὸς τὸν τελευταῖον ἐκείνης. Τοὐναντίον ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῆς τοῦ σώματος στιχουργίας αἱ ἔννοιαι συνάπτονται στενῶς καὶ χαριέντως δι' ὁμοιοκαταληξίας λίαν ἐντέχνου. Τὰ τοιαῦτα βαλλίσματα ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ***ἁπλᾶ*** ἢ ***γυμνά***, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ***σύνθετα*** ἢ ***ἐνδεδυμένα***, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀντὶ μιᾶς δύο ἢ καὶ πλείους replicazione.

Παράδειγμα τούτων ἔστω τὸ ἔνατον τοῦ Δάντε:

« Ἐγὼ εἶμαι μιὰ κοντούλα, εὔμορφη καὶ νέα
ἀπ' τὴ χώρα ποὔμαι, ποῦ πανώρηα θάλλει,
ἦλθα ἐδῶ μὲ θάρρος νὰ μὲ ἰδοῦνε κι' ἄλλοι.

—

Εἶμαι ἀπ' τὰ οὐράνια, πίσω θέλω πάει,
'ς ἀλλουνοὺς τὸ φῶς μου ἀπόλαυσις νὰ γένῃ.
Κι' ὅποιος μὲ κυττάζει καὶ δὲν μ' ἀγαπάει,
τὴν οὐράνια ἀγάπη δὲν καταλαβαίνει·
Ὅποια δὲν ἀρνήθη ἄλλον νὰ εὐφραίνῃ,
πρὸς τὸν Πλάστη ἡ φύσις πρόσκλησι ἂν μὲ βγάλῃ,
μαζὶ μ' ὅποια θέλει, δόννες, ἂς προβάλῃ.

—

Τὸ καθέν' ἀστέρι βρέχει 'ς τὲς ματιές μου
ἀπ' τὸ φωτισμό του κι' ἀπὸ κάθε χάρι:
Νέες μέσ' 'ς τὸν κόσμον εἶνε οἱ εὐμορφιές μου,
ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω ἀφοῦ τὲς ἔχω πάρει·
Νὰ τὲς νοιώσῃ ἀδύνατο ἄλλο παλληκάρι,
παρὰ αὐτὸς ποῦ ἀγάπη 'ς τὴν καρδιά του πάλλει
γιὰ νὰ δώσῃ 'ς ἄλλους ἡδονὴ μεγάλη. »

—

Νὰ τί λόγια μ' εἶπε, σὰν μ' εἶχε σιμώσει,
ἕνα ἀγγελουδάκι ποῦ ἔτσι δὰ μοῦ ἐφάνη.
Γώ, ποῦ νὰ ξεφύγω καταδίκη τόση,
κάλλιο προτιμοῦσα νὰ εἶχα ἀποθάνει·
Ἐπειδὴ πληγὴ μιὰ τέτοια μ' ἔχει κάνει,
ὅταν 'ς τῶν ματιῶν της κύτταξα τὰ κάλλη—
Μέρωσι ἀπ' τὸ κλάμα δὲν θὰ βρῶ πιὰ πάλι!

Τὸ χαριέστατον τοῦτο βάλλισμα μαρτυρεῖ πόσον εὐγενὴς καὶ ἁγνὸς ἦτο ὁ τοῦ Δάντου ἔρως πρὸς τὴν Βεατρίκην: Ἀποθανοῦσαν τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ ὁ ποιητὴς τὴν φαντάζεται ἐπανελθοῦσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς Φιλοσοφίας εἰς μελέτην εἰς τὴν ὁποίαν ἄρτι εἶχεν ἐπιδοθῆ. ***Κοντούλαν*** καὶ νεαρὰν παριστᾷ τὴν Φιλοσοφίαν ὄχι μόνον διὰ τὸ αἰδῆμον καὶ μετριόφρον τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐνησχολήθη περὶ ταύτην. Τὸν δέκατον στίχον μετεφράσαμεν κατὰ τὴν γραφὴν a lui, ἡ ὁποία ὄχι μόνον τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ vui παρακάμπτει, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν εἶνε σαφεστέρα. Τελειοτέρα εἶνε καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ συνοχὴ τοῦ βαλλίσματος τούτου. Ἑκάστη τῶν στροφῶν τοῦ σώματος συνδέεται πρὸς τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς αὐτῆς μὲ ἐκείνην ὁμοιοκαταληξίας.

Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ἐκαλλιεργήθη μέχρι τοῦ ΙϚ' αἰῶνος. Ἐν τῷ ΙΕ' νέαν ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸ ζωὴν Λορέντσος ὁ τῶν Μεδίκων. Ὁ ἔξοχος οὗτος ἀρχηγὸς τῆς φλωρεντινῆς δημοκρατίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς τότε, ὁ μεγαλόψυχος προστάτης τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας, ἀνεμόρφωσε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον, κατελθὼν μέχρι τοσούτου, ὥστε αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ χορεύῃ ψάλλων μετὰ τοῦ λαοῦ ἐν τῇ δημοσίᾳ πλατείᾳ ὑπὸ τοὺς ῥυθμοὺς τῶν βαλλισμάτων. Παραστατικὸν τῆς εἰκόνος ταύτης βάλλισμά του εἶνε τὸ τέταρτον:

Ὅποιος καρδιὰ δὲν ἔχει ἐρωτεμένη,
ἂς ἔβγῃ ἔξω ἀπ' τὸν χορό μας τοῦτο.
'Σ ἔτσι εὔμορφη πλατεῖα κρῖμα εἶνε νὰ μένῃ.

—

Εἶνε κανείς, ποῦ δὲν γνωρίζει ἀγάπης πάθη;
Ἂς φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο ποῦ ἐχώθη,
γιατὶ εὐγενὴς ποτὲ ἡ καρδιά του δὲν ἐστάθη,

ἂν δὲν τὴν συγκινοῦν ἀγάπης πόθοι.
Καὶ ὅποιος λίγο μέσα του δὲν νοιώθει
νὰ καίῃ τῆς ἀγάπης του ἡ φλόγα,
ὅ,τι κιἂν μελετᾷ, χυνῆγι δὲν θὰ γένῃ.

'Ο Ἔρως 'στοῦ χοροῦ τὴν μέση ἂς βασιλεύῃ,
καὶ ὅποιος εἶνε σκλάβος του ἂς γυρίζῃ·
καὶ ἂν κανεὶς ἔχ' ὑποψίας ἢ ζηλεύῃ,
αὐτὸς ἐδῶ πολὺ ἂς μὴ χρονίζῃ.
γιὰ παίγνιο μονάχα θεν' ἀξίζῃ.
Καθένας ποῦ δὲν εἶν' ἐρωτεμένος
ἔξω ἀπ' τὸν στολισμένο τόπο νὰ παγαίνῃ.

'Εὰν κανεὶς 'ς ἀγάπης δίχτια μὴν μπερδέψῃ
ἀπὸ ντροπὴ τοὺς πόθους του κρατάῃ,
θὰ 'ντροπιασθῇ, ἂν κάμῃ καλὴ σκέψι,
πλειότερο, ἐνάντια σὰν πάῃ.
Δὲν εἶνε ἐντροπὴ τὸ ν' ἀγαπάῃ
αὐτὸς ποῦ λαχταρᾷ νὰ ὑπηρετήσῃ.
Ντροπὴ εἶν' ἀχαριστία ἀνίσως τὴν ψυχραίνῃ.

Καὶ ἂν κανεὶς μᾶς ἔχῃ τόσην ἀνανδρία,
ποῦ ἀπὸ φόβο ἀγάπη δὲν ἀρχίζει,
μεγάλη—ἂς τὸ σκεφθῇ—καλὴ καρδία
γιὰ τέτοιες ὑποθέσεις δὲν φροντίζει.
'Η φύσις ἡ χυρὰ δὲν σᾶς χαρίζει
τὴν τόσην εὐμορφάδα, γιὰ νὰ πᾶνε
οἱ χρόνοι τῆς ζωῆς σας τοῦ κακοῦ χαμένοι.

'Εκ τούτου ὅμως δὲν πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι πάντα τὰ βαλλίσματα τοῦ Λορένστου τῶν Μεδίκων φέρουσι τοῦτον τὸν ἐλαφρὸν χαρακτῆρα. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν εἰσδύουσιν εἰς τ' ἄδυτα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐκφραστικὰ ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων μετὰ πλείστης ὅσης ψυχολογικῆς ἀκριβείας. Τοῦτο θὰ τὸ ὁμολογήσουν πᾶσαι αἱ ὑπὸ τῶν συζύγων αὐτῶν ζηλοτυπούμεναι κυρίαι, ἐὰν ἀναγνώσουν τὸ δέκατον ἔνατον τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ βάλλισμα:

Δὲν ξεύρω νἄχῃ ἄλλα τῆς 'Εδὲμ βασίλεια,
παρὰ ἐκεῖ ποῦ εἶν' ἡ ἀγάπη δίχως ζήλια.

Ὅταν ἡ ἀγάπη δίχως ὑποψία μείνῃ,
θαναι ἡ ζωὴ τῶν ἐραστῶν ὅλο εὐθυμία,
γλύκα ἡ καρδιὰ γεμάτη κ' εὐφροσύνη
. . . .
Μὰ τόσων παραπόνων μου, ἀχ! αἰτία
εἶνε αὐτὴ ἡ καταραμένη ζήλια!

Θἄταν πολὺ ἡ καρδιὰ φαιδρή, εὐχαριστημένη,
ἀφοῦ ἡ ἀγάπη κάθε μου βουλὴ τελειώνει.
Μὰ πάντα μὲ τηράει θαρρῶ ἡ ψυχὴ θλιμμένη,
ποῦ μοῦ ῥαγίζει τὴν καρδιά, καὶ πάσχει μόνη.
Αὐτὸ μ' ἀποκαρδιώνει, μὲ γυμνώνει
ἀπὸ τὴν κάθε γλύκα, ὢ μαύρη ζήλια!

Μὰ ἐγώ, καλέ μου ἔχω τόση ἐμπιστοσύνη
εἰς τὴν χαριτωμένη τῆς καρδιᾶς σου ὁμόνοια,
ποῦ κάθε ἀγρεία ὑποψία ἀπομακρύνει.
Καὶ ξεύρω πῶς ἡ ἀγάπη μας θὰ ἦν' αἰώνια.
Καλέ μου, ἂς ζήσωμε χωρὶς διχόνοια,
κ' ἐγὼ δὲν ὑποπτεύομαι τὴ ζήλια.

Δὲν μ' ἐρωτεύθης θάνατο γιὰ νὰ μὲ δώσῃς.
Ἔχεις καρδιὰ τόσο εὐγενῆ, γι' αὐτὸ δὲν μέλλεις
ποτὲ τὴ σκλάβα τὴν πιστή σου νὰ προδώσῃς.
καὶ νὰ τὴν ἀπελπίσῃς, ξεύρω, δὲν τὸ θέλεις.
Θαρρῶ μὲ τὴ γλυκειὰ μορφή σου μ' ἀναγγέλλεις,
πῶς εὔθυμη θὰ ζήσω δίχως ζήλια—
Δὲν ξεύρω ἄλλα τῆς 'Εδὲμ βασίλεια.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λορένστου παραμεληθέντα μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ βαλλίσματα ἐν 'Ιταλίᾳ μετέπεσαν εἰς ἓν εἶδος ᾀσμάτων τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου, προφανῶς διότι καὶ ἀρχικῶς ἐψάλλοντό κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν φαιδρὰν ταύτην ἡμέραν. 'Υπόδειγμα τῆς ἐσχάτης αὐτῶν μορφῆς εἶνε τὸ ἑξῆς ***Πρωτομαγιάτικο*** τοῦ 'Αντωνίου Φραγκίσκου Δόνη·

Τὸν Μάη μὲ τὲς γλυκὲς χαρές, τὸν ἔρωτά του,
βοσκοὶ 'στὸν κάμπο τραγουδοῦνε
'ς ἐκειὸ τὸ σκλῆθρον ἀποκάτου
τὸν εὐτυχῆ μας ἔρωτα λαλοῦνε.
'Ο Πᾶν ἂς κλίνῃ εἰς τ' ᾆσμά μας τ' αὐτί του.

'Ο Πᾶν ἂς κλίνῃ εἰς τ' ᾆσμά μας τ' αὐτί του,
καὶ τὰ κατάχλωρα δενδράκια
σειοῦν τὲς κορφές, ποῦ τοὺς φαιδρούς των ἤχους
κειμέσα τὰ γλυκόφωνα πουλάκια
μὲ τοὺς δικούς μας τοὺς ταιριάζαν στίχους.

Μὲ τοὺς δικούς μας τοὺς ταιριάζαν στίχους.
'Η νέα βοσκοπούλα νά της,
'στὰ δάση ποῦ τὸ πᾶν σκιάζουν,
βόσκει φαιδρὴ τὰ πρόβατά της,
ποῦ κρίνα καὶ ῥόδ' ἄγρια συνάζουν.

Ποῦ κρίνα καὶ ῥόδ' ἄγρια συνάζουν.
Εἶδαν προχθὲς τὰ δύο μου μάτια
τὸ ῥόδο μου μὲ χάρι οὐράνια
ἀπὸ κρυμμένα μονοπάτια—
Ποτὲ δὲν εἶχε τόσα κάλλη καὶ περφάνεια.

Ποτὲ τόσο καλὴ κι' ὡραία δὲν τὴν εἶδα,
παρὰ 'στὸν Μάη, σὰν εἶχε φέξει
ἡ πρώτη ἡμέρα, ποῦ ἡ ἴδια
μὲ φύλλα μ' εἶχε περιπλέξει
χλωρὰ τριγύρω καὶ μ' ἐρωτικὰ παιχνίδια.

'Η βοσκοπούλα μου κρυμμένη, ἐπιδέξια
μ' ἐμούσκευε ἐκεῖ δὰ τὸ βράδυ
σὲ κάμπο ὡραῖο κι' ἀνθισμένο,
γιατὶ δὲν μ' εἶδε 'στὸ λειβάδι,
κατὰ τὴν τάξι, μὲ λουλούδια στολισμένο.

'Ενῷ 'ς τὴ θύρα της τὴν δάφνη ἐγὼ φυτεύω,
τοῦ ὡραίου ἥλιου μου τὰ κάλλη
νὰ ἀκτινοβολοῦν ξανοίγω,
κι' αὐτὴ ἡ γλυκειὰ φωνὴ προβάλλει:
Γιὰ μένα εὐτυχὴς θὰ ἦσαι σὲ ὀλίγο.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΟ ΔΩΡΟ

(Διήγημα τῆς Πρωτοχρονιᾶς)

— Ἔ! Καλὰ λοιπόν, τώρα ποῦ εἴπατε ὅλοι σας γιὰ τὰ πρωτοχρονιάτικα δῶρα, ποῦ ἐλάβατε κατὰ καιροὺς καὶ τὴν ἀνάμνηση ποῦ σᾶς ἄφησαν, θὰ διηγηθῶ κ' ἐγὼ τὴν ἱστορία ἑνὸς τιποτένιου, ἑνὸς παιδιάτικου δώρου, ποῦ . . . δὲν μοῦ ἔκαμαν. Μάλιστα ἑνὸς τιποτένιου δώρου, ποῦ δὲν μοῦ ἔκαμαν, ξαναλέγω, καὶ μὴν ἀπορῆτε. 'Εννοεῖτε πολὺ καλὰ ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός μου καὶ τῶν πολλῶν χρόνων — δυστυχῶς! — ποῦ τὸ ἐξασκῶ σ' αὐτὸν τὸ τόπο, ἔλαβα πολλὰ καὶ διάφορα δῶρα καὶ σὲ πρωτοχρονιὲς καὶ στὴ γιορτή μου ἀπὸ πολλοὺς τῶν πελατῶν μου· διότι μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε, πόσοι θὰ ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ χέρια μου εἰκοσιεννιὰ χρόνια τώρα ποῦ κάμνω τὸ γιατρό! Δὲν μπορῶ νὰ ἀρνηθῶ βεβαίως ὅτι ἔστειλα καὶ μερικοὺς χωρὶς εἰσιτήριον ἐπανόδου, ἀλλὰ τέλος πάντων ἔζησαν καὶ περισσότεροι. 'Απὸ τοὺς τελευταίους λοιπὸν αὐτοὺς δὲν εἶμαι καὶ δυσαρεστημένος σχετικῶς πρὸς τὰ

δῶρα· ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ ἔκαμαν ὅλοι τὸ καθῆκόν των. Καὶ καλὰ μὲ ἐπλήρωσαν — ἐκτὸς ὀλίγων — καὶ δῶρα παντὸς εἴδους καὶ ἀξίας μοῦ ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, κι' ἂς εἶνε καλά. Μὰ ἐλᾶτε ποῦ ἐγὼ δὲ θυμᾶμαι παρὰ ἕνα καὶ μόνο δῶρο, τὸ πειὸ τιποτένιο, χωρὶς καμμιὰ ἀξία καὶ τὸ ὁποῖον ὅπως, σᾶς προεῖπα, δὲν μοῦ ἔδωκαν.

Αὐτοῦ καὶ μόνου τὴν ἀνάμνηση διατηρῶ πάντοτε, ἢ μᾶλλον αὐτὴ μὲ καταδιώκει ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια. Ναί! μὲ καταδιώκει καὶ μὴ γελᾶτε!... Ἦτανε μόλις ἐπανῆλθα ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο νομίζω. Μόνη μου μανία εἶχα νὰ κάμω ὀλίγα χρήματα καὶ νὰ ματαγυρίσω μιὰ ὥρα ταχύτερα στὸ Παρίσι, νὰ πάω πάλιν στὸ φοιτητικό μου δωμάτιο, στὴ συνοικία τῶν σπουδαστῶν. Χρήματα καὶ πάλιν χρήματα ἐζητοῦσα καὶ τίποτα ἄλλο. Τοὺς ἀσθενεῖς μου κατὰ βάθος τοὺς θεωροῦσα σὰν μηχανές· τοὺς ἔβλεπα χωρὶς κανένα πόνο, χωρὶς καρδιά, χωρὶς τίποτα. Ἡ νοσταλγία τῆς εὐτυχίας μὲ εἶχε καταστήσει φρικτὸν ἐγωϊστήν, σκληρὸν καὶ καμμιὰ φορὰ φαινόμουν καὶ βάναυσος χωρὶς λόγο. Αὐτὸ ὅμως ἴσα ἴσα μὲ ἔκαμε νὰ λάβω ἕνα μάθημα, ποῦ τί νὰ σᾶς πῶ, χωρὶς ὑπερβολή, πολὺ μοῦ μετέβαλε, μοῦ μαλάκωσε τὸ χαρακτῆρα. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἱστορία ποῦ θέλω νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ μὲ συγχωρεῖτε ἂν σᾶς ἔκαμα καὶ τόσα προοίμια: Ἦτανε κατὰ τὸν Ὀκτώβριο μῆνα. Εἶχα καθίση στὸ τραπέζι νὰ φάγω ἕνα μεσημέρι μὲ τὴν μακαρίτισσα τὴ μητέρα μου, ὅταν ἔρχεται ὁ ὑπηρέτης μιᾶς **πλουσίας** χήρας γειτόνισσάς μου καὶ μὲ καλεῖ νὰ ὑπάγω ἀμέσως εἰς τὸ σπίτι, διότι ἡ μικρὰ κόρη τῆς κυρίας εἶχε πέσει ἀπὸ τὴ σκάλα καὶ ἐκτύπησε στὸ στόμα. Τί νὰ κάμω! Ἐφόρεσα τὸ καπέλλο μου καὶ ἐπῆγα. Τὰ πράγματα δὲν ἦσαν σπουδαῖα. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ κάτω χεῖλος τῆς μικρᾶς Σοφίας, τὸ ὁποῖον εἶχε σχισθῆ στὸ ἔξω μέρος καὶ ἔτρεχεν ὀλίγο αἷμα.—Πῶ! πῶ! γιατρέ μου, θὰ τῆς ἀφήση σημάδι! Γιατρέ μου, στὴ ζωή σου κάμε ὅ,τι μπορέσης μὴ τῆς χαλάση τὸ πρόσωπο, καὶ τὰ παρόμοια ἄρχισε νὰ μοῦ λέγη ἡ **πλουσία** γειτόνισσά μου μὲ τὸν τραγικώτερο τρόπο.

— Ὦ! κυρία μὴ κάμνετε ἔτσι ... τὸ τραῦμα εἶνε μὲν ἀρκετὰ βαθύ! ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ μὴν ἀφήση σημάδι!... Κίνδυνος δά, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν ὑπάρχει, τῆς ἀπήντησα μὲ τὸ σοβαρώτερο τρόπο καὶ παίρνοντας στὰ γόνατά μου τὴν μικράν, τὴν καθησύχασα ποῦ ἔκλαιγε. Ἔβγαλα τὰ ἐργαλεῖά μου, ἔκαμα μερικὲς προπαρασκευές, πρὸς τὸ θεαθῆναι ἐννοεῖται, καί ... ἔρραψα μὲ τρεῖς βελονιὲς τὸ σχισμένο χεῖλος. Νὰ 'ρθῆτε πάλιν, γιατρέ μου, νὰ ἰδῆτε πῶς θὰ εἶνε, μοῦ εἶπε ἡ μαμμὰ σὰν ἔφευγα. Καὶ ἐπανῆλθα πραγματικῶς πέντε ἢ ἓξ φορές, ὅσῳ ποῦ ἔκλεισε τὸ τραῦμα καὶ ἔβγαλα τὲς κλωστὲς καὶ τέλος πάντων ἡ μικρά, ὕστερα ἀπὸ καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἡμέρες ἦτον ἐντελῶς καλά. Ἡ **πλουσία** γειτόνισσά μου δὲν ἔλειψε ἀπὸ τοῦ νὰ μοῦ ἐκφράση μὲ χίλια δυὸ κομπλιμέντα τὴν εὐγνωμοσύνη της. Μὰ ἔλα ποῦ παρᾶ τίποτα! Πέρασαν δύο μῆνες σχεδὸν ἀπὸ τὴν τελευταία ἐπίσκεψή μου, κι' οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόαση. Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφαινότανε πολὺ περίεργο. Τί διάβολο! μὴ θέλη ἡ γειτόνισσά μου νὰ ῥίξη τὴν πληρωμὴ στὸ γειτονιλῆκι, ἐσυλλογιζόμουν, καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια ἑτοιμαζόμουν νὰ τῆς στείλω τὴ σχετικὴ σημείωση. Ἀλλὰ τὸ ἀπομεσήμερο τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἔρχεται ἡ ὑπηρέτριά μου στὸ δωμάτιό μου καὶ μὲ εἰδοποιεῖ, ὅτι ἡ γειτόνισσά μας κυρία Ξ ... μὲ τὸ κοριτσάκι της θέλει νὰ μὲ ἰδῆ. Τῆς εἶπα νὰ τὴν ὁδηγήση ἀμέσως στὴ σάλα ὅπου ἔτρεξα κ' ἐγώ.—Γιατρέ μου, μὲ συγχωρεῖτε πολὺ ποῦ δὲν ἔκαμα τὸ καθῆκόν μου· ἐπροτίμησα σὰν ἐπλησίαζε κ' ἡ πρώτη τοῦ ἔτους, νὰ βάλω τὴ Σοφία νὰ σᾶς κεντήση ἕνα μικρὸ πραγματάκι, χωρὶς ἀξία βέβαια, μὰ γιὰ τὴν ἀνάμνηση καὶ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου, μοῦ εἶπε ἡ **πλουσία** γειτόνισσά μου μὲ χίλια δύο νάζια καὶ καμώματα. Ἔλα δός το μονάχη σου καὶ μὴ ντρέπεσαι, Σοφία μου, ἔλα ἐμπρός... Καὶ ἡ μικρὰ ἐπροχώρησε ντροπαλὴ — ντροπαλὴ καὶ ζύγωσε κοντά μου νὰ μοῦ προσφέρη ἕνα μικρὸ πραγματάκι βελούδινο κεντημένο: ἦτανε σὰν σακκουλάκι, ποῦ βάζουν τὰ ἐπισκεπτήρια. Καθὼς τὸ εἶδα μοῦ ἀνέβηκε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι, μ' ἔπιασαν τὰ νεῦρα μου, ἔγεινα ἔξω φρενῶν. Μπᾶ! ἀναίδεια! Νὰ μὲ κοροϊδέψη λοιπὸν θέλει αὐτή. Ἆ, μὰ αὐτὸ εἶνε ἀνυπόφορο! Σώνει ποῦ δὲν μὲ πληρώνει, ἀλλὰ ἔρχεται καὶ στὸ σπίτι μου μὲ τόσα καμώματα νὰ μοῦ προσφέρη ἕνα κουκλόπανο τοῦ κοριτσιοῦ της γιὰ δῶρο τάχα. Δὲν ἠμποροῦσα πειὰ νὰ κρατηθῶ: Κυρία, τῆς εἶπα μὲ ἀγανάκτηση, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, ἀλλὰ μάθετε ὅτι δὲν κάμνω τὸ γιατρὸ γιὰ παληοκούρελα καὶ ὅτι οἱ ἐπισκέψεις μου πληρώνονται μὲ χρήματα.

— Πολὺ καλά, Κύριε, πολὺ καλά ... μέ ... συγχωρεῖτε, μοῦ λέγει κατακίτρινη ἡ γειτόνισσά μου μὲ θυμό, καὶ ἁρπάζει ἀπὸ τὰ χέρια τῆς κατατρομασμένης μικρῆς τὸ σακκουλάκι, βγάνει μὲ βία ἕνα ἑκατόδραχμο ποῦ ἦτανε μέσα διπλωμένο καὶ μοῦ τὸ πετάει μὲ μιὰ περιφρόνηση, μὰ τί περιφρόνηση! ἀπάνου 'στὸ τραπέζι μὲ ἕνα «Ὁρίστε, κύριε» καὶ ἀμέσως μὲ ἕνα «Χαίρετε» ξηρὸ-ξηρό, παίρνει τὴν κόρη της ἀπὸ τὸ χέρι καὶ φεύγει... Ἠθέλησα νὰ τὴν φωνάξω, νὰ τὴν σταματήσω, ἀλλά ... τὰ εἶχα κυριολεκτικῶς χάση. Ἐσκοτίσθηκα, παρέλυσα. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τί μὲ κατέλαβε. Μοῦ φάνηκε τόσο πρόστυχη καὶ στὰ δικά μου τὰ μάτια ἡ ἀδικία ποῦ εἶχα καλὰ-καθούμενα κάνη πρὸς μίαν γυναῖκα! Μοῦ ἤρχετο νὰ σκάσω. Τέτοιο κτύπημα κατάκαρδα δὲν ματαισθάνθηκα στὴ ζωή μου. Δὲν μπορῶ οὔτε σήμερα ἀκόμη νὰ εὕρω καὶ τὸ ἐλάχιστο ἐλαφρυντικὸ γιὰ 'κεῖνο τὸ φέρσιμό μου. Καὶ νὰ γιατὶ πέρασαν ἀπὸ τότε τριάντα χρόνια καὶ δὲ μπορῶ νὰ θυμηθῶ αὐτὴ τὴ σκηνὴ χωρὶς νὰ ἀγανακτήσω κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, χωρὶς νὰ λυπηθῶ τέλος πάντων γιὰ 'κεῖνο τὸ τιποτένιο ἀλλ' ἀλησμόνητο δῶρο τῆς μικρᾶς, ποῦ ... δὲν μοῦ ἔκαμε.

Καὶ ὁ γιατρὸς ἐκάθισε πάλι στὴν καρέκλα του, ὡσὰν νὰ εἶχε κουρασθῆ ἀπ' αὐτὴ τὴ διήγησή του περισσότερο στὴν καρδιά, παρὰ στὸ σῶμα.

Πάτραι ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Ψυχρά, βροχερά, ἀνεμώδης ἡ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, ὅπου, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπῃ, μετὰ φρενητιώδους ἀλαλαγμοῦ γίνεται ἡ προπομπὴ τοῦ παλαιοῦ ἔτους καὶ ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου, ἐρημία φέτος καὶ σιγή. Οὔτε τράκες, οὔτε ρουκάνες, οὔτε συρίκτραι, οὔτε σφαῖραι μετεωριζόμεναι, οὔτε χαρτοβροχή, οὔτε κατακλυσμὸς κόσμου ποικίλου, οὔτε συνωστισμὸς εἰς τὰ ἐμπορικά. Ὀλίγοι μόνον ἐπίμονοι, προπάντων νέοι, ἠψήφησαν τὴν βροχὴν καὶ ἦλθαν νὰ περιπατήσουν μετὰ κόπου εἰς τὰ στενὰ καὶ λασπωμένα πεζοδρόμια τῆς ὁδοῦ. Κυρία καμμία δὲν ἀπεφάσισε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν συνήθειαν. Καὶ τὸ θέαμα ἦτο ὡς μία παρῳδία τῆς ἄλλοτε ὡραίας πομπῆς, προξενοῦσα κατήφειαν καὶ μελαγχολίαν, προπάντων εἰς τοὺς ἐμπόρους, τοὺς ὁποίους ἀρκετὰ ἐζημίωσεν ἡ δυστροπία τοῦ καιροῦ. Διότι φέτος μόνον οἱ ὑποχρεωμένοι νὰ κάμουν δῶρα τοὺς ἐπεσκέφθησαν, ἐν ᾧ ἄλλα ἔτη τοὺς ἐπεσκέπτοντο καὶ οἱ μὴ ὑποχρεωμένοι, οἱ παρασυρόμενοι καὶ ἀκολουθοῦντες τὸ ρεῦμα. . .

✣

Ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν ἠμπόδισε τὰς οἰκογενειακὰς καὶ φιλικὰς συναθροίσεις περὶ τὴν βασιλόπηταν καὶ τὴν τράπεζαν τοῦ χαρτοπαικτείου. Φέτος ἡ Ἀστυνομία ἠμπόδισε τὴν δημοσίαν χαρτοπαιξίαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἰδιωτικὴ ἤκμασε περισσότερον. Καὶ ἠριθμήθησαν πάλιν πολλὰ θύματα, τοῦ πάθους των μᾶλλον ἢ τοῦ ἐθίμου, καὶ πολλοὶ εὐνοηθέντες ὑπὸ τῆς Τύχης, οἱ ὁποῖοι τὴν ἑπομένην ἔκαμον τοὺς γενναιοτέρους μπαναμάδες . . . Καὶ πράγματι πρέπει νὰ κερδίσῃ κανεὶς πολλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσῃ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις. Διανομεῖς ἐφημερίδων, διανομεῖς ταχυδρομείου, διανομεῖς τηλεγραφημάτων, ὁδοκαθαρισταί, νεωκόροι, φανοκόροι, ὑπηρέται, πόσοι καὶ πόσοι δὲν κρούουν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰς θύρας διὰ νὰ πωλήσουν τὰς ἐντύπους των εὐχὰς — εἰς ἐπίμετρον πολλάκις ἐμμέτρους. Ἐξ αὐτῶν οἱ ταχυδρομικοὶ διανομεῖς φιλοδωροῦνται καὶ συγχρόνως ἀκούουν παρατηρήσεις.

— Μπᾶ, ἐσὺ εἶσαι ὁ διανομεύς ; ἠκούσθη κύριός τις λέγων πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν. Χαίρω πολύ. Ἐπιθυμοῦσα ὅμως νὰ σε βλέπω συχνότερον. Λάβε τὸν κόπον νἀνοίγῃς τὴν πόρτα καὶ νὰ μὴν πετᾷς ἀπέξω τοὺς φακέλλους, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολὺ ὀλίγοι φθάνουν εἰς τὰς χεῖράς μου. Ἔπειτα θά σου πῶ καὶ ἕνα ἄλλο : ἀφ' οὗ ἐννοῇς νὰ κάμνῃς δυὸ καὶ τρεῖς ἡμέρες διὰ νά μου φέρνῃς τὰ ἐσωτερικά, καλήτερα νὰ μή μου τὰ φέρνῃς καθόλου. Ἔτσι δὲν θὰ ἔχω καὶ τὴ φοῦρκα ὅταν λαμβάνω προσκλητήριο κηδείας ἀφ' οὗ ἔχουν θάψει πλέον τὸν νεκρόν, καὶ γεύματος ποῦ τὸ ἔχουν πλέον χωνεύσει. Πάρε τόρα τὸ πεντόφραγκό σου τὸ συνειθισμένο !

✣

Πολὺ τραγικὰ θεάματα παρέχει αὐτὴν τὴν φορὰν τὸ θηριοτροφεῖον τοῦ Μοντενέγρου. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ ἐλέφαντος, ἔχομεν καὶ δεύτερον, φοβερώτερον, διαπραχθὲν ὑπὸ μιᾶς τίγρεως. Ὁ θηριοδαμαστὴς Λορέντζος Μύλλερ εἰσελθὼν κατὰ τὴν παράστασιν εἰς τὸν κλωβὸν τῶν τίγρεων, ὠλίσθησε καὶ ἔπεσε. Τῆς πτώσεως ἐπωφεληθεῖσα μιὰ τίγρις ὥρμησεν ἐναντίον του. Αὐτὴν ἠκολούθησαν καὶ αἱ ἄλλαι, ἀφεύκτως δὲ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος θὰ κατεσπαράσσετο πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἐντρόμων θεατῶν, ἂν δὲν ἔσπευδεν ἄλλος θηριοδαμαστής, ὁ ὁποῖος πυροβολήσας εἰς τὸν ἀέρα, κατώρθωσε νὰ πτοήσῃ τὰ θηρία, καὶ νἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν τὸν σύντροφόν του. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ἡ τίγρις ἐν τῇ πρώτῃ ὁρμῇ, εἶχε βυθίσει τοὺς τρεῖς ὄνυχάς της εἰς τὸ στῆθός του καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Λορέντζος Μύλλερ ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος. Κατόπι τοῦ δυστυχήματος τούτου ἡ ἀστυνομία ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Μοντενέγρον τὰς αἱματηρὰς ταύτας παραστάσεις.

✣

Πρό τινων ἡμερῶν ἀπέθανεν ἡ Πιπίτσα Διογενείδου, θυγάτηρ τοῦ παρ' ἡμῖν διακεκριμένου δικηγόρου, νεαρωτάτη τὴν ἡλικίαν, μόλις δεκαεξαέτις ἀλλὰ τόσῳ σπανίων σωματικῶν χαρισμάτων, ὥστε δικαίως ὁ θάνατός της ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἀπώλεια κοινή. Ἔκαμνεν ἐντύπωσιν ἡ πρώϊμος ἀνάπτυξίς της, ἡ λεπτότης τῶν αἰσθημάτων της, ἡ εὐγένεια τοῦ ἤθους, ἡ ὡριμότης τῶν ἰδεῶν καὶ ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων. Διὰ τοῦτο οἱ γνωρίσαντες αὐτὴν ἐκ τοῦ πλησίον δὲν ἐξεπλήσσοντο ὅταν ἐμάνθαναν ὅτι ἡ Πιπίτσα ἔγραφεν, ἀπὸ τόσῳ μικρά, ποιήματα καὶ διηγήματα, ὅπως ἐμουσούργει καὶ ἐζωγράφιζε. Τὰ πρῶτά της δοκίμια, μὲ σταθερότητα πολὺ ἀνωτέραν τῆς ἡλικίας της γεγραμμένα, ἐμαρτύρουν ὅτι ἂν ὁ θάνατος δὲν ἐφθόνει τὴν σπανίαν αὐτὴν ἀθηναίαν κόρην, τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἤθελον ἀποκτήσει ἐργάτιδα διακεκριμένην μεταξὺ τῶν ὀλίγων ὁμοφύλων της.

✣

Βροχὴ ἀπὸ ἐπισκεπτήρια ἔπεσεν αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον. Πλέον τῶν 200,000 κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς ἐλήφθησαν καὶ περὶ τὰς 60,000 ἐστάλησαν ἐδῶθεν. Ἡ διεύθυνσις ἠναγκάσθη νὰ προσκολλήσῃ εἰς τὸ σῶμα τῶν διανομέων δέκα ἀκόμη ἐκτάκτους χάριν τῶν ἐπισκεπτηρίων. Ἀλλὰ καὶ οὕτω μόλις μετὰ 10 ἡμέρας θὰ κατορθωθῇ νὰ διανεμηθῇ ὅλη αὐτὴ ἡ πληθώρα.

Ἄλλοτε, καθὼς λέγεται, ἡ μέθοδος τῆς διανομῆς ἦτο πολὺ ἁπλουστέρα : Τὰ ἐπισκεπτήρια τὰ ἐπέταξαν εἰς τὰ ἄχρηστα.

✣

Ὁ πρωτοχρονιάτικος Ρωμηὸς ἐτελείωνε μὲ τοὺς ἑξῆς στίχους :

Στοὺς Ρωμηοὺς τοὺς βόας - βοῦς
πάντα χρόνους ἀκριβούς·
καὶ στοὺς ξένους τοὺς γκαβοὺς
καὶ μεγάλους παλαβοὺς
ἕνα κόσκινο βολβούς.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ

'Εν τῷ χθεσινῷ τεύχει τῆς φίλης *'Εστίας* (σελ. 409-410) ἐδημοσιεύθη περὶ τῆς ἐν τῇ 'Αρχαιολ. 'Εφημερίδι πραγματείας μου «Τύποι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ παιδοτροφίαν τοῦ Διός», μετάφρασις κριτικῆς τινος, δημοσιευθείσης ἐν τῷ Numismatic Chronicle τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ συναδέλφου μου κ. Warwick-Wroth, τοῦ λίαν γνωστοῦ ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ ἐκ πολλῶν νομισματικῶν πραγματειῶν του ὧν ἄρισται αἱ περὶ τῆς Κρητικῆς νομισματικῆς μελέται. Τὸ ἐνδιαφέρον τὸ πιθανῶς γεννηθὲν παρὰ τοῖς ἀναγνώσταις περιοδικοῦ σπουδαίου ὡς ἡ *'Εστία* μοὶ ἐπιβάλλει ἵνα καταστήσω γνωστὴν τὴν ἑξῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Warwick-Wroth, ἀλληλογραφίαν συνεπείᾳ τῆς ῥηθείσης κριτικῆς, δημοσιεύων πιστὴν μετάφρασιν τῶν εἰς χεῖράς μου πρωτοτύπων.

Τὴν 20 'Οκτωβρίου ἔγραφον τὰ ἑξῆς

***Φίλε μου* Wroth**

«Πρὸ ὀλίγου ἀνέγνωσα τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ Numismatic Chronicle, δὲν δύναμαι δὲ ἢ νὰ ἐκφράσω τῷ κ. Head καὶ ὑμῖν εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν εὐμένειαν μεθ' ἧς πάντοτε κρίνετε τὰς μικρὰς ἐργασίας μου.

Τὴν καλοκἀγαθόν σου κριτικὴν ἀνέγνωσα μετὰ μεγίστης προσοχῆς, δὲν θὰ σοὶ κρύψω δ' ὅτι ἐξεπλάγην οὐκ ὀλίγον βλέπων σε ὑποστηρίζοντα ἀκόμη τὴν παλαιὰν ἑρμηνείαν ὅτι δηλαδὴ ὁ τύπος τοῦ κυνὸς καὶ βρέφους ἀναφέρονται εἰς τὸν Κύδωνα. Δὲν ἔχεις ὑπὲρ σοῦ ἢ τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ Μιλήτου, ***ἥτις ὅμως οὐδόλως σχετίζεται πρὸς τὴν Κυδωνίαν***, εἰς μεγίστην ἀπὸ τῆς πόλεως Μιλήτου εὑρισκομένην ἀπόστασιν. Τὸ νὰ παραδεχθῇ τις ἀνάλογον μῦθον περὶ τοῦ Κύδωνος ἄνευ ἄλλου τινὸς λόγου εἶνε, φρονῶ, ἐντελῶς αὐθαίρετον. 'Ο τύπος τοῦ τοξότου παριστᾷ βεβαίως τὸν 'Απόλλωνα (ἴδε ***'Αρχαιολ. 'Εφημ.*** 1893 p. 154) τοῦτο δὲ οὐδόλως ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἕτερος τύπος τῆς Κυδωνίας, δηλαδὴ ὁ τοῦ κυνὸς καὶ βρέφους, παριστᾷ τὸν 'Απόλλωνα, διότι, ὡς γνωρίζεις, αἱ πόλεις τῆς Κρήτης δὲν ἀπεικόνιζον ἕνα μόνον θεὸν ἑκάστη ἐπὶ τῶν νομισμάτων της. 'Απ' ἐναντίου ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἑρμηνείας ὅτι δηλαδὴ τὸ βρέφος εἶνε ὁ Ζεὺς ἔχομεν α') τὸν ὑπερκείμενον αὐτῷ κεραυνόν, β') τὸ ἐπίθετον τοῦ Διὸς ***Σκύλιος***, γ') τὸ σπουδαιότατον χωρίον Θάλητος τοῦ Μιλησίου ὅτι ἡ Μικρὰ Ἄρκτος, ἡ καὶ ***Κυνόσουρα***, ἡ καταστερισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐπειδὴ τὸν ἐξέθρεψε βρέφος ὄντα ἐν Κρήτῃ, ἦτο ***εἰκὼν κυνός***, δ') τὸ ὅτι αἱ κρητικαὶ κύνες ἐκαλοῦντο ***κυνοσουρίδες*** καὶ οἱ Κυδωνιᾶται οἱ κόψαντες τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα ***Κυνοσουρεῖς***. ε') τὴν παράδοσιν ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγεννήθη παρὰ τοῖς Κυδωνιάταις (ἴδε τὰ περὶ *'Ομφαλίου* ὑπὸ Καλλιμάχου λεγόμενα καὶ τὰ νομίσματα τῶν πόλεων τῶν Κυδώνων Δικτύννης καὶ Πολυρηνίου τὰ φέροντα Δία τὸν Κρηταγενῆ), ϛ) τὸ ὅτι τὸ ἄγαλμα Διὸς τοῦ Κρηταγενοῦς καὶ ὁ τύπος τῆς τὸ βρέφος θηλαζούσης κυνὸς τίθενται ***ἐναλλὰξ*** ὡς ***ταὐτόσημα*** ἐπὶ τῶν μετὰ ἀθηναϊκῶν τύπων τετραδράχμων τῆς Κυδωνίας, ζ') ἐπιγραφὴν ἄρτι ἀνακαλυφθεῖσαν ἐν ***Κισάμῳ τῆς Κυδωνίας*** ἀναφέρουσαν ἐν παρατάξει διὰ τὸν Κρηταγενῆ καὶ Δία τὸν 'Ομφάλιον. Πάντα ταῦτα, φρονῶ ὅτι ἀρκοῦσιν ἵνα καταστήσωσι βέβαιον ὅτι ἔχω δίκαιον.

Διὰ δὲ τὴν αἶγα ἔχεις δίκαιον λέγων ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν 'Απόλλωνα. Τοῦτο αὐτὸς ἐγὼ ἐν ἄλλῃ πραγματείᾳ ὑπεστήριξα ('Αρχαιολ. 'Εφημ. 1893 σελ. 150-152). 'Αλλὰ τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὸ ὅτι πολλάκις οἱ τύποι αἰγὸς τῶν κρητικῶν νομισμάτων ἀναφέρονται συμφώνως τῇ γνώμῃ μου τῷ Διΐ. Παράδειγμα τὰ νομίσματα τῶν Πραισίων ἀπεικονίζοντα ἀφ' ἑνὸς τὸν Δία καὶ ἀφ' ἑτέρου αἶγα, βεβαίως ἀναφερομένην εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ λατρευόμενον ***Αἴγειον*** Δία. Τέλος διὰ τὸν ἀετὸν οὐδείς ποτε ἠρνήθη ὅτι ἦτο τὸ ἱερὸν τῷ Διῒ ζῶον. 'Αλλ' ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἀρχαιοτέρα παράδοσις λέγει ὅτι ἐθεωρεῖτο ἱερὸς τῷ Διῒ ὡς ἐκθρέψας αὐτὸν κατὰ τὴν βρεφικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐν Κρήτῃ (ἴδε τὴν Μοιρὼ παρ' 'Αθηναίῳ κλπ.).

Σὲ παρακαλῶ ὅθεν ἵνα καὶ πάλιν ἀναγνώσῃς τὴν ἐμὴν διατριβὴν χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇς ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἑρμηνείαν, καὶ νὰ μοὶ γράψῃς τὴν γνώμην σου τὰ μέγιστα ἐνδιαφέρουσάν με».

'Ο κύριος Wroth μοὶ ἀπήντησε τὴν 29 (ν) Νοεμβρίου τὰ ἑξῆς·

'Αγαπητέ μου Σβορῶνε

«Συνήθροισας πάμπολλα σαφέστατα ἐπιχειρήματα (a great deal of evidence) τείνοντα ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ κύων καὶ παῖς τῶν νομισμάτων τῆς Κυδωνίας σχετίζονται πρὸς τὸν Δία.

Ἤδη δὲ ὅτε ἐν τῇ ἀπὸ τῆς 20 'Οκτωβρίου ἐπιστολῇ μοὶ τὰ παρέταξες καὶ πυκνῇ φάλαγγι κλίνω πολὺ περισσότερον νὰ παραδεχθῶ τὴν ἑρμηνείαν σου ὅτι ὁ τύπος σχετίζεται πρὸς τὸν Δία.

Τὸ ζήτημα ἐν τῷ παρόντι θέματι,—ὡς καὶ συχνὰ ἄλλοτε προκειμένου περὶ ἑρμηνείας νομισματικῶν τύπων—εἶνε ἂν ὁ τύπος ἀναφέρεται εἴς τινα τῶν μεγάλων θεοτήτων ἢ ἂν σχετίζεται πρός τινα τῶν ἐγχωρίων ἡρώων.

'Εν πάσῃ περιπτώσει εἶνε ὀρθότερον (ὡς ἤδη ἔπραξες) νὰ σχετίσῃ τις τοὺς τύπους πρὸς *γνωστοὺς* μύθους συνδεομένους πρὸς τὰς μεγάλας θεότητας τῆς 'Ελλάδος, παρὰ πρὸς ἐγχωρίους μύθους περὶ ὧν πολλὰ ὀλίγα γνωρίζομεν. Τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημά μου φρονοῦντος ὅτι ἡ ἐξήγησις τοῦ κυνὸς καὶ παιδὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπιτόπιον σημασίαν ἦτο ὅτι ὁ κύων ἵσταται ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων παρὰ τὴν ἄρρενα μορφὴν ('Απόλλωνα ἢ Κύδωνα;) τὴν κρατοῦσαν τὸ τόξον. (Svoronos, Crete pl. IX, no 4, 8, 7). Φαίνεται λοιπὸν ἀναγκαία ἡ συσχέτισις τοῦ κυνὸς πρὸς τὴν ἱσταμένην μορφήν. 'Αληθῶς ἡ πόλις Μίλητος δὲν ἦτο πλησίον τῆς Κυδωνίας, ὁ ἥρως ὅμως Μίλητος ὡς καὶ ὁ Κύδων ἦτο υἱὸς τῆς 'Ακακαλλίδος. 'Επειδὴ δ' αὕτη ἐξέθηκε τὸν Μίλητον θηλασθέντα τότε ὑπὸ λύκων, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξέθηκε καὶ τὸν ἕτερον υἱόν της Κύδωνα, ὃν τότε θὰ ἐξέθρεψε κύων[1].

Παραδέχομαι ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἡ ὑπόθεσις μόνον πλὴν ἀλλ' ὅμως, ἂν αἰσθανόμεθα ἑαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ ἐξεύρωμεν ἑρμηνείαν τινὰ κατ' ἐγχώριον μῦθον, νομίζω ὅτι ἐπὶ τέλους δύναται ἡ ὑπόθεσίς μου νὰ εἶνε λογική. Γράφων τὴν κρίσιν μου ἐσκεπτόμην ὅτι δὲν κατενίκησας ἐντελῶς τὸ ἐπιχείρημα τῆς κατ' ἐγχώριον παράδοσιν ἑρμηνείας τοῦ τύπου. Ἂν ἐν τούτοις τρίτος τις γνώστης ἔμελλε νὰ κρίνῃ μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ καὶ ἐστάθμιζε τὰ ἐπιχειρήματα ἀμφοτέρων θὰ ἔκλινε—ὡς νῦν σκέπτομαι—ν' ἀποφανθῇ ὑπὲρ τῆς ἑρμηνείας ὑμῶν, αἰσθανόμενος ἴσως ταὐτοχρόνως δειλίαν τινὰ διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἐγχωρίου μύθου τοῦ Κύδωνος».

'Ανταπήντησα δ' αὐτῷ τὴν 22/4 Δεκεμβρίου ὡς ἑξῆς·

***Φίλε μου* Wroth,**

«'Η ἀπὸ τῆς 29 Νοεμβρίου ἐπιστολή σου μοὶ ἦτο λίαν εὐχάριστος διότι νῦν εἰμὶ βέβαιος ὅτι δύναμαι νὰ σὲ πείσω ἐντελῶς περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνώμης μου.

'Αληθῶς λέγεις ὅτι οἱ μόνοι λόγοι οἱ κάμνοντές σε εἰσέτι νὰ διστάζῃς εἶνε α') ὅτι πρέπει οἱ χρησιμεύοντες πρὸς ἑρμηνείαν μῦθοι νὰ ὦσιν ***ἐγχώριοι*** τῇ Κυδωνίᾳ, β') ὅτι ὁ συνοδεύων τὸν τοξότην τῆς Κυδωνίας κύων γεννᾷ

[1] Τοῦτο εἶναι καθ' ἡμᾶς ἐσφαλμένον. Συνέλεξα ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἀρχαίους μύθους ἐκθέσεως παίδων, οὐδέποτε ὅμως εὗρον μητέρα δὶς τέκνα ἐκθέσασαν. Ι. Σ.

τὴν σκέψιν ὅτι οὗτος, ὁ βεβαίως μὴ ὢν Ζεὺς ἀλλ' Ἀπόλλων ἢ Κύδων, εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸ ὑπὸ κυνὸς θηλαζόμενον βρέφος.

Σοὶ ἀπαντῶ λοιπὸν τὰ ἑξῆς·

Αον Σοὶ ὑπενθυμίζω ὅτι ὁ μῦθος τῆς γεννήσεως καὶ ἐκθέσεως τοῦ Διός, ὡς καὶ τῆς ὑπὸ κυνὸς διατροφῆς αὐτοῦ ἦτο *ἐγχώριος* οὐχὶ μόνον ἐν Κρήτῃ ἀλλὰ καὶ ἐν Κυδωνίᾳ ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ λεγόμενα ὑπὸ Καλλιμάχου περὶ Ὀμφαλίου καὶ τῶν Κυδώνων, τῶν καὶ Κυνοσουρέων καλουμένων ἀπὸ τῆς ***Κυνοσούρας*** τῆς ἀπεικονιζούσης τὴν τὸν Δία ἐν Κρήτῃ ἐκθρέψασαν κύνα ***κυνοσουρίδα***. Τοῦτο ἐνδείκνυται καὶ ὑπὸ τῶν νομισμάτων τοῦ Πολυρηνίου καὶ Δικτύννης καὶ τῶν ἐπιγραφῶν καθ' ἃς ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Κυδώνων Ζεὺς ὁ Κρηταγενής. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἐγχώριος μύθος ὃν δικαίως ζητεῖς.

Βον Ὁ κατασκευάζων τόξον ἀνὴρ ὃν συνοδεύει ἐπὶ ἄλλων νομισμάτων τῆς Κυδωνίας κύων εἶνε οὐχὶ ὁ Κύδων,[1] ἀλλὰ ***βεβαίως*** ὁ Ἀπόλλων. Ὡς Κύδων ὑπὸ οὐδενὸς συμβόλου χαρακτηρίζεται, ἐν ᾧ περὶ τοῦ Ἀπόλλωνος γνωρίζομεν ὅτι οἱ Κρῆτες ἔλεγον· «***εὑρετὴν τοῦ τόξου γενόμενον διδάξαι τοὺς ἐγχωρίους τὰ περὶ τὴν τοξείαν*** κλπ.[2]» Ἀκριβῶς δὲ τῶν Κρητῶν πάντων περιφημότεροι ἦσαν ὡς τοξόται οἱ Κύδωνες ἐξ ὧν καὶ τὸ τόξον ***Κυδώνιον*** ἐκαλεῖτο (Καλλιμαχου III 284) Σχετικῶς δὲ πρὸς τὸν συνοδεύοντα τὴν μορφὴν κύνα σοὶ ὑπενθυμίζω τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος (Κυνηγ. I, 1.) «***Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος ἄγραι καὶ κύνες***» καὶ τὸ ἀρχαϊκὸν δίδραχμον τῆς Ἐλευθέρνης τὸ παριστῶν τὸν Ἀπόλλωνα ***ὑπὸ κυνὸς*** συνοδευόμενον καὶ εἰς δάση στυράκων κυνηγοῦντα (ἴδε Num. Cret XI, 4), ὥστε καταπίπτει ἐντελῶς τὸ ἐπιχείρημα ὅτι νομίσματά τινα τῶν Κυδωνιατῶν παριστῶσι τὸν Κύδωνα ἄνδρα, ἐπομένως ὅτι τὰ ἄλλα δύνανται νὰ τὸν παριστῶσιν ὡς βρέφος».

Περὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ τύπου τῆς βοὸς καὶ τοῦ βρέφους τῶν νομισμάτων τῆς Πραισοῦ περὶ ἧς ὁ κ. W.-W. γράφει ἁπλῶς ὅτι φαίνεται πιθανὴ (probable) οὐχὶ δ' ***ἐντελῶς*** — δι' αὐτὸν τοὐλάχιστον — πειστικὴ (quite convincing), παρέλειψα ν' ἀντείπω τι πρὸς αὐτὸν διότι ***οὐδὲν*** ἐπιχείρημα φέρει πρὸς δικαιολογίαν τῆς γνώμης του· ἐνῷ ἀπέδειξα — καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἀντέλεξέ τι— ὅτι οἱ ἀστερισμοὶ τῶν δύο Ἄρκτων τῶν ***καταστερισθεισῶν ὑπὸ τοῦ Διὸς διότι ἐπροστάτευσαν αὐτὸν βρέφος ὄντα ἐν Κρήτῃ***, ἐθεωροῦντο τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ ὡς εἰκόνες ***ἄρκτων***, ἀλλ' ἡ μὲν μεγάλη ***βοὸς*** ἡ δὲ μικρὰ ***κυνός***. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο θὰ ἤρκει καὶ μόνον, φρονῶ, ἵνα πείσῃ πάντα μὴ προκατηλειμμένον, περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνώμης μου διά τε τὸν τύπον τῆς Πραισοῦ καὶ ἐκεῖνον τῆς Κυδωνίας.

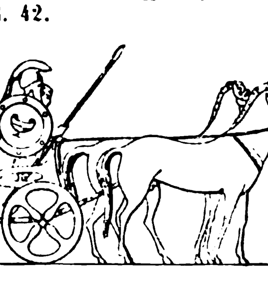
Ἤδη περιμένομεν ἀπάντησιν τοῦ κ. Wroth, ἥτις δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θὰ εἶνε πλήρης παραδοχὴ τῆς γνώμης ὑμῶν. Παρεκαλέσαμεν μάλιστα αὐτὸν νὰ γράψῃ καὶ πάλιν λεπτομερῶς περὶ τοῦ ζητήματος ἐν τῷ Numis. Chronicle. Ἀλλ' οἱ ἐνδιαφερόμενοι καὶ δυνάμενοι νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ζητήματος δύνανται, φρονῶ, νὰ σχηματίσωσιν ἀπὸ τοῦδε ἰδίαν γνώμην καὶ πεποίθησιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Δεκεμβρίου 1893.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

[1] Χάριν τῶν μὴ εἰδικῶν σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ **ΚΥΔΩΝ** τῶν ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» ἀπεικονισθέντων νομισμάτων, παρὰ πάντας τοὺς τύπους τῆς Κυδωνίας ἀπαντῶσα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν τύπον, ἀλλ' εἶνε μέρος τοῦ ἐθνικοῦ **ΚΥΔΩΝ-ΙΑΤΩΝ** ὡς καὶ πλειστάκις ἀπαντᾷ.

[2] Διοδωρ. Ε. 42. Ι. Σ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἐν Οὐγγαρίᾳ ἑωρτάσθη ἐσχάτως μεγαλοπρεπέστατα τὸ ἰωβιλαῖον τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ μυθιστοριογράφου καὶ δραματικοῦ Μαυρικίου Γιόκαϊ, συμπληρώσαντος πεντήκοντα ὅλα ἔτη φιλολογικοῦ βίου. Ὁ Γιόκαϊ ἐγεννήθη ἐν Κόμορν τῷ 1825. Τὸ πρῶτόν του διήγημα ἐπιγραφόμενον «Θεοκρισία» τὸ ἔγραψε δεκαπενταετής, ἔκτοτε δὲ συνέγραψε τριακόσια ὅλα ἔργα, διηγήματα, μυθιστορήματα, δράματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων «Αἱ Πολεμικαὶ Εἰκόνες» μυθιστόρημα τὸ ὁποῖον τῷ ἐνέπνευσεν ἡ οὐγγρικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848, θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημά του. Ἀπὸ τοῦ 1860 ὁ Γιόκαϊ εἶνε μέλος τῆς Οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐπιστημονικὰ

Ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἐτῶν ἀπέθανεν ἐν Ἀγγλίᾳ εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων ἐξερευνητῶν καὶ ἐκπολιτιστῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὁ σὶρ Σαμουὴλ Βέκερ. Νέος ἀπῆλθεν εἰς Κεϋλάνην, ἔνθα ἔκαμεν ἐπιτυχῆ συνοικιστικὴν ἀπόπειραν, κατόπι δὲ μετέσχε τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου καὶ ἔστρωσε τὸν πρῶτον τουρκικὸν σιδηρόδρομον. Τῷ 1861 ἐπεχείρησε μετὰ τῆς συζύγου του, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὴν περίφημον εἰς τὴν μέσην Ἀφρικὴν προέλασιν, καθ' ἣν ἀνεκάλυψε τὴν μεγάλην λίμνην Ἀλβέρτειον Νυάνζην. Μετὰ τρία ἔτη, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ διοικητὴς τοῦ Σουδάν, ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ πενταετίαν καὶ εἰργάσθη πρὸς κατάργησιν τῆς σωματεμπορίας. Ἐπεσκέφθη πολλάκις τὴν Συρίαν, τὴν Κύπρον, τὴν Ἰνδικήν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ ἐξέδωκε πλεῖστα συγγράμματα.

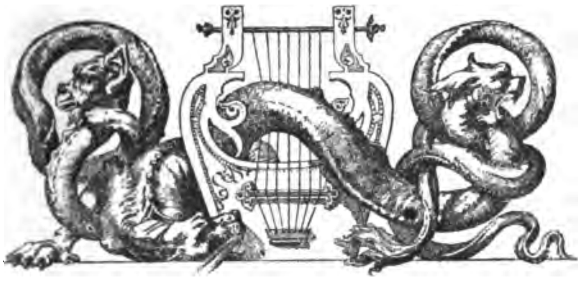
— Ὁ γάλλος φυσιοδίφης Α. Κατρεφάζ, ὁ ἐπισταμένως μελετήσας τὴς ἱστορίαν τῆς δαρβινείου θεωρίας, ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ ἀνταγωνισταὶ τοῦ Δαρβίνου» ἐν ᾧ ἐξετάζει τὴν συμβολὴν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως ἑκάστου τῶν καταγινάντων εἰς αὐτὴν ἐπιστημόνων, ἀπὸ τοῦ Χῶξλυ καὶ τοῦ Οὐάλλας μέχρι τοῦ Χαῖκελ καὶ τοῦ Νωδέν.

— Ὁ ἄγγλος φυσικὸς Ρέμιγκτων παρετήρησεν ἐσχάτως ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν ὑαλίνου ἀγγείου, κενοῦ ἀέρος, γίνεται φωτεινόν, ἅμα τὸ ἀγγεῖον τεθῇ μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν ἀγωγῶν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, μὴ ἑνουμένων. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα παρατηρεῖται ἂν δώσωμεν περιστροφικὴν κίνησιν εἰς τὸ ἀγγεῖον καὶ πλησιάσωμεν αὐτὸ εἰς ράβδον ἐκ καουτσοὺκ ἢ ἱσπανικοῦ κηροῦ, ἐλαφρῶς ἠλεκτρισμένην διὰ τριβῆς. Τὸ πείραμα εἶνε σπουδαιότατον, καθότι δι' αὐτοῦ ἐλπίζεται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ βόρειον σέλας καὶ ἄλλα μετεωρολογικὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων μαντεύεται μὲν σήμερον ἡ ἠλεκτρομαγνητικὴ φύσις, ἀλλ' ἡ ἐξήγησις δὲν εἶνε ἐπαρκής.

— Τριακονταετοῦς μελέτης πόρισμα εἶνε τὸ σύγγραμμα τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς ὁ γάλλος φυσιολόγος M. Marey ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἡ κίνησις*. Ἐν αὐτῷ διὰ νέας μεθόδου ἀναλύονται καὶ ὁρίζονται κινήσεις πολύπλοκοι, ἐκφεύγουσαι τὸν κοινὸν ὀφθαλμόν, ὡς π. χ. τῶν δακτύλων τοῦ κλειδοκυμβαλιστοῦ, τῶν πτερύγων τῶν πτηνῶν, τῶν τριποδιζόντων ζώων κτλ.

Καλλιτεχνικὰ

Μολονότι συνεπληρώθη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὸ ποσόν, τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν Γκουνώ, οἱ ἔρανοι ἐξακολουθοῦν. Μέχρι σήμερον συνήχθησαν 103.752,25 φράγκα. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τῆς κοινῆς συμπαθείας πρὸς τὸν ἀποθανόντα μουσικόν, θεωρεῖται μοναδική.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ο ΑΠΟΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Α΄.

Αὐτὴ τὴ χρονιὰ ἦταν.

Στὰς 17 τοῦ Γεννάρη, ὅπου εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, καθὼς ξέρετε.

Κρύο φοβερό, ὅπου ἐτουρτούριζε ὁ κόσμος στοὺς δρόμους, ἐμαύριζαν τὰ χέρια καὶ νόμιζες πῶς θὰ πέσουν τὰ νύχια σου. Κι' ὅλο κ' ἔβρεχε. Μὰ δὲν ἦταν βροχὴ αὐτό· ἕνα νερόχιονο ψιλό, ὅπου ἤρχουνταν ἀπὸ πάνω, ἀπὸ τὰ πλάγια, ἀπὸ μπρός, ἀπὸ πίσω, καὶ ὅπου τὸ ἐστριφογύριζε μανιωμένος ὁ βοριᾶς, γυρίζοντας ἀνάποδα τῆς ὀμπρέλαις τοῦ κόσμου. Καὶ χάμου πηλὸς μιὰ πιθαμή.

Ἦταν πρωί· ἐννιὰ ἡ ὥρα. Ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν Ἁγία Εἰρήνη σ' ἔφτανε στὸ δρόμο ἡ μυρουδιὰ τοῦ μοσχολίβανου, σὲ ξεκούφαιναν οἱ ζητιάνοι ἀράδα καὶ οἱ λοῦστροι μὲ τῆς ἐφημερίδες, σὲ πιτζίλιζαν μὲ λάσπη ἀπὸ τὴν κορφή, ὡς τὰ νύχια, τρέχοντας τ' ἀμάξια, καὶ σὲ πολιορκοῦσαν οἱ Πατησιώταις οἱ περιβολάριδες, ὅπου ἐπουλοῦσαν τὰ μπουκέτα γιὰ τοὺς Ἀντώνιδες, καμωμένα ἀπὸ τὰ λουλούδια τοῦ καιροῦ, μενεξέδες καὶ ζαμπάκια, καὶ κάπου κάπου, ἐκεῖνα τὰ ξέθωρα τραντάφυλλα τὰ χειμωνιάτικα, κλειστὰ μπουμπούκια, ἀμύριστα, ποῦ τὰ ξεραίνει ἡ παγωνιὰ πρὶν ἀνοίξουν.

Ἀνεβαίνοντας πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας, ἕνα στενοσόκακο, γιὰ νὰ βγῶ στοῦ Ἑρμοῦ τὸ δρόμο ἀπαντῶ τρεῖς μουσικοὺς γυρολόγους. Ἐγύριζαν στὰ σπίτια ποῦ εἶχαν γιορτή, κυνηγῶντας λίγαις δεκάραις. Ἕνα κλαρίνο, ἕνα τρομπόνι καὶ ἕνα μπάσο.

Ἦσαν γέροι καὶ οἱ τρεῖς. Ξεσκλείδια ροῦχα φοροῦσαν καὶ κουρελιασμένα παπούτσια. Καὶ κάτι πρόσωπα, ποῦ φαίνουνταν ὠργωμένα ἀπὸ τὴ στέρησι, τὴν πεῖνα. Ἐκεῖνος ποῦ' χε τὸ κλαρίνο, πολὺ πλειὸ γέρος ἀπὸ τοὺς δύο συντρόφους του, ἀντίκρυσε μαζύ μου ἀπάνω στὸ στενὸ πεζοδρόμιο. Μὲ τὰ τρύπια παπούτσια του, ποῦ βγέναν τὰ δάχτυλα καὶ σέρνουνταν ξεκολλημένοι οἱ πάτοι, πρόλαβε καὶ κατέβηκε ἀπάνω στὸ βοῦρκο τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ κάνῃ τόπο σὲ μένα, ποῦ φοροῦσα στιβάλια μὲ διπλαῖς σόλαις.

Ντροπὴ γιὰ μένα καὶ συμπάθεια βαθειὰ γ' αὐτόν, μοῦ πλημμύρισε τὴν καρδιά.

Ἦταν ἀπόστρατος. Ἐφαίνουνταν τοῦ παλαιοῦ στρατιωτικοῦ ἡ κόψι, ὅπου ποτὲ δὲν κρύβεται. Μὰ καὶ τὰ κουρέλια του τὸ μαρτυροῦσαν. Ἕνα ξέθωρο κασκέτο, ὅπου ἔδειχνε ἀκόμη τὰ κόκκινα σειρίτια τοῦ πεζικοῦ, γιακκέτα ποῦ βάσταγαν ἀκόμα δυὸ τρία μπρούτζινα κουμπιά, καὶ ἕνα λινὸ πανταλόνι. Ἄ! Ἐκεῖνο τὸ λινό, τὸ μουσκεμένο, ποῦ τὸ κολλοῦσε στὸ κορμί του σανιδωμένο τὸ χιονόβροχο, μονάχα νὰ τὸ βλέπῃς, σοῦ ἔφερνε ἀνατριχίλα στὸ κορμί, κ' ἂς ἦσουν τυλιγμένος μέσα σὲ μαλακά, σὲ χνουδωτὰ μάλλινα ροῦχα.

Σκυφτός, μὲ τὸ ραχοκόκκαλο σὰ σπασμένο στὰ δυό, ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο καὶ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία. Καὶ τὰ ξυλιασμένα χέρια του μὲ δυσκολία κρατοῦσαν τὸ κλαρίνο.

Ἐφαίνουνταν ἑβδομηντάρης. Ἡ ἀπελπισία εἶχε τυπωμένη τὴ σφραγῖδα της ἀπάνω στὸ ξελιγωμένο πρόσωπό του· ἔτρεχαν τὰ μάτια τὰ γεροντικά, καὶ ἂν ἐπρόσεχε κανείς, θὰ ἔβλεπε καθαρὰ πῶς δὲν ἔτρεχαν μονάχα ἀπὸ τὴν παγωνιὰ τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ βοριὰ ποῦ ἔδερνε κατάβαθα τὴν ψυχή του.

Ἔχουν ὡς τώρα ἔξι πόρταις ποῦ μπαίνουν, καὶ τοὺς διώχνουν μὲ βρισιαῖς. Κανένας δὲν εἶναι Ἀντώνης μέσα σ' αὐτὰ τὰ σπίτια!

— Μὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ κακό; λέει ὁ γέρος. Καὶ ὅμως ἐγὼ δὲ λαθεύουμαι. Νὰ ἰδές το τὸ μπουλέτο.

Καὶ βγάζοντας ἀπὸ τὴν τσέπη ἕνα κουρελόχαρτο λιγδιάρικο, γραμμένο μὲ μολυβοκόνδυλο, «Ὅλα, λέει αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ ἔχει τὸ μπουλέτο. Ὁδὸς Κολοκοτρόνη, 42, ὁδὸς Ῥόμβης 5, ὁδὸς . . .».

— Αΐ, καὶ τί μᾶς τὰ διαβάζεις, κοῦκκο; λέει τὸ τρομπόνι.

— Μᾶς τά βρασε, τὸ Θεό του, ὁ διχνομέας, προσθέτει τὸ μπάσο.

Ἀλλὰ ὁ γέρος μὲ τὸ κλαρίνο δὲν ἐκατάλαβε καὶ τοὺς ἔβλεπε στὰ μάτια.

Κι' ὁ ἄλλος τότε, ποῦ τὸν συνεπῆρε ὁ θυμός, ἐξέσπασε τὴ φούρκα του στὸ δυστυχισμένο ἀπάνω.

— Μωρέ, σὺ ἔφαες τὸ κουτόχορτο ἀτελώνιστο, μωρέ, καὶ σήμερα παράγεινες. Νά· ὁ διανομέας τοῦ ταχυδρομείου, ποῦ τοῦ ζητήσαμε ἐκείνους, ὅπου γιορτάζουν, μᾶς ἐκοροΐδεψε καὶ μᾶς κάνει νὰ ξεθεονόμαστε χτυπῶντας ἀνώφελα τῆς πόρταις. Κατάλαβες τώρα;

— Βρῆκαν τὴν ἡμέρα νὰ γελάσουν μὲ τὴν κακομοιριά μου, εἶπε ὁ γέρος, ἐνῷ τὸ δάκρυ ἐξεγλίστραε ἀπάνω στ' ἄσπρα μουστάκια του.

Καὶ ἔτσι, μὲ χαμένα τὰ νερά τους, ἐγύριζαν στὰ στραβὰ καί, ὅπου ἀπαντοῦσαν καμμιὰ ἄλλη συντροφιὰ ἀπὸ μουσικούς, τοὺς πέρναν κατὰ πόδι καὶ ἔμπαιναν κ' αὐτοὶ ἔπειτα στῆς ἴδιαις πόρταις.

Ἀλλὰ σίγουρα δὲν ἦταν γιὰ δουλειὰ αὐτὴ τὴν ἡμέρα ὁ γέρος.

Τὰ δάχτυλά του δὲν ἤξεραν τί ἔκαναν ἀπάνω στὰ κλειδιὰ τοῦ κλαρίνου. Παρατονία, στονάρισμα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Καὶ ἀπὸ χρόνο; Θεέ, φύλαε! Πότε παράτρεχε καὶ πηδοῦσε δύο μπατούταις μπρός, καὶ πότε ἔμενε τρεῖς πίσω· τὸ δικό του αὐτός. Καὶ τὸ ἀκκομπανιαμέντο πάλι τοῦ τρομπονιοῦ καὶ τοῦ μπάσου, ποῦ ἔκαναν, σὰν νὰ ἀγκομαχοῦσαν, ἄλλη ρότα· τόσο ποῦ ἤτανε νὰ βουρλιστῇ κανεὶς ἀπὸ αὐτὰ τὰ στριγγλίσματα.

Μὰ σύ, μωρέ, δὲν ὑποφέρεσαι, τοῦ λέει, τὸ

μπάσο, βρίζοντάς τον, μέσα στὰ ξένα σπίτια. Δὲν εἶσαι πλειά, γιὰ τίποτα, νιόκο· καὶ ἔτσι μοῦρχεται νὰ σοῦ φυτέψω μιὰ κλωτσιά, ποῦ νὰ σοῦ ἀλλάξω τὸν ἀδόξαστο, νὰ πάρῃς τὴ σκάλα μὲ τὸ κεφάλι ὡς τὴν ὀξώπορτα, γιὰ νὰ σὲ μαζέψουν οἱ σκουπιδιάριδες. Ἐσὺ μονάχα γιὰ τὸ κάρο εἶσαι πλειά.

Ἀλήθεια λές, γιὰ τὸ κάρο, ἐπανέλαβε καὶ ὁ ἄμοιρος χωρὶς νὰ θυμώσῃ, χωρὶς νὰ παραπονεθῇ· μάλιστα μὲ ἕνα χαμόγελο πικρὸ ποῦ ἐχάραζε τραγικαῖς γραμμαῖς, ἀπάνω στὴν ἀπελπισμένη του μορφή.

Β'.

Καὶ ὅμως δὲν ἔφταιγε ὁ δυστυχισμένος ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ παίξῃ. Ὄχι. Καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ σκληρὸς ὁ Θεός, γιὰ νὰ βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ γυρίζῃ τὴν ἡμέρα αὐτὴ μὲ τὸ κλαρίνο του.

Ἀκοῦστε τὴν ἱστορία του, τοῦ Σπύρου Δασύλλα.

Κορφιατόπουλο, γεννημένος μὲς τῆς ἁρμονίαις καὶ στὰ τραγούδια, ἀπὸ μικρὸς πεντάρφανος, εὑρέθηκε, κι' αὐτὸς δὲν ξέρει πῶς, τρυφερὸ ἀκόμη παιδί, στὰς Ἀθήνας.

Ἀμέσως μαθητευόμενος στὴ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς. Τί ἄλλο φυσικώτερο γι' αὐτόν ;

Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ πῶ, ὅτι ὁ βαυαρὸς ἀρχιμουσικός, ὁ δάσκαλος, ἦταν ἐνθουσιασμένος μὲ τὴν ἐπιμέλειά του, μὲ τὸ μουσικό του αὐτί, μὲ τὴν μποκαδούρα του, μὲ τὴν πρόοδό του ; Φθάνει ποῦ σᾶς εἶπα πῶς ἦταν Κορφιατόπουλο.

Μόνο τὰ βουνὰ δὲν ἀλλάζουν μὲ τὰ χρόνια !

Νὰ τὸν ἐβλέπατε αὐτὸν τὸν ξεκλειδωμένο σήμερα γέρο, εἰς τὰ 1843, μουσικὸ τῆς φρουρᾶς στὰς τελετὰς καὶ στὰς παρατάξεις τοῦ συντάγματος ! Δέκα ὀχτὼ χρονῶν λεβεντόπαιδο, καμαρωμένο, μὲ τὶ ὠμορφιὰ τὴ φοροῦσε τὴν οὐρανιὰ στολὴ τοῦ πεζικοῦ τοῦ καιροῦ ἐκείνου στὸ κυπαρισσένιο τὸ κορμί, τὸ σπαθὶ μὲ τὰ λευκὰ λουριὰ σφιγμένο στὴ λιγερὴ τὴ μέση· μὲ τὶ χάρι τὸ κράνος τὸ βαρὺ μὲ τὰ σφαιρικὰ λοφία ἐσκέπαζε στραβὰ τὸ παιδικό του τὸ κεφάλι !

Καὶ δὲν ἄργησε πολλὰ χρόνια νὰ γείνῃ μουσικὸς πρώτης τάξεως. Τὸ πρῶτο κλαρίνο τῆς μπάντας, τὸ πρῶτο κλαρίνο τῆς ὀρχήστρας, στὸν καλὸ καιρὸ τοῦ θεάτρου τοῦ Μπούκουρη, ποῦ εἶναι τώρα, σὰν κι' αὐτόν, ἀραχνιασμένο σαράβαλο.

Πόσαις φοραῖς στὸ θέατρο, ὅταν εἶχε κανένα δύσκολο σόλο τὸ πρῶτο κλαρίνο, τὸν ἐγειροκροτοῦσαν ἀπὸ τὰ θεωρεῖα, ἀπὸ τὴν πλατεῖα, ὄχι ὀλιγώτερο φρενιασμένοι, παρὰ ὅταν ἐτραγουδοῦσε ἡ Μαρκεζίνη ἢ ὁ Ὀρτολάνι.

Καὶ χρήματα ἐκέρδιζε ἀρκετά. Τότε ἦσαν λίγοι οἱ καλοὶ μουσικοὶ στὰς Ἀθήνας. Οἱ χοροὶ τοῦ παλατιοῦ, τῶν πρεσβειῶν, ἡ ὀρχήστρα, κάπου κανένα κοντσέρτο, τοῦ ἔδιδαν ἄφθονα τὰ κέρδη.

Ἀλλὰ ὁ Σπύρος ὁ Δασύλλας δὲν εἶχε καμμία ὑποχρέωσι στὸν κόσμο, καὶ τὰ λεπτὰ ἔφευγαν μὲ τὴν ἴδια εὐκολία ποῦ ἤρχοντο, γιὰ νὰ βοηθᾷ φουκαράδες πατριώταις, γιὰ νὰ γλεντάῃ.

Τί τά θελε τὰ λεπτά ; Χαρὰ θέλουν τὰ νειάτα, κι' οὔτε ἡ φτώχια τὰ φοβίζει, οὔτε καμμιὰ ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίαις τῆς ζωῆς. Σκοντάβουν ἀκίνδυνα τὰ νειάτα, πέφτουν ἀπάνου στὰ ἄγρια βράχια τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, καὶ ἀπλήγωτα σηκόνονται, ὅπως τὰ μικρὰ χτυποῦν κάθε στιγμὴ τὸ κεφάλι τους σὲ κάθε γωνιά, χωρὶς νὰ τοὺς ἀπομείνῃ σημάδι.

Ἀλλὰ τὰ χρόνια κυλοῦσαν· καὶ μόνο τὰ βουνὰ δὲν ἀλλάζουν μὲ τὰ χρόνια.

Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Σπύρος ὁ Δασύλλας ἔφτασε στὰ σαράντα πέντε. Καὶ στὰ σαράντα πέντε, ὅταν ἦσαι στρατιωτικὸς μουσικός, σοῦ χτυπάει σὰν καμπάνα στ' αὐτὶ ἡ ἀναγκαστικὴ ἀποστράτευσις.

Ἄφεσις λαμπρά, διαγωγὴ ἐξαίρετη, πολλὰ κολακευτικὰ λόγια μέσα γιὰ τὴ φιλοτιμία τοῦ καλοῦ στρατιώτη, ἀτίμητα παράσημα, ποιὸς λέει ὄχι, μὰ πάντα ἄφεσις, μὲ ἄλλα λόγια διώξιμο, τὸ σκληρὸ διώξιμο ἀπὸ τὰς τάξεις, μὲ σύνταξι δραχμαῖς εἴκοσι πέντε καὶ πενήντα.

Ἀλλὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια. Δὲν τὸν ἐπίκρανε καὶ πολύ.

Ἡ ἀποστρατεία εἶναι φαρμακερὴ στὰ βαθειὰ γεράματα, σωστὸ τότε εἰσιτήριο τοῦ τάφου.

Ἀλλ' αὐτὸς ἦταν ἄντρας, σ' ὅλη του τὴν ἀκμὴ καὶ τὴ δύναμι.

Ἔπειτα κι' ἄλλη αἰτία ἦρθε νὰ τοῦ δώσῃ εὔκολη παρηγοριὰ τῆς ἀποστρατείας. Ἡ καρδιά του.

Γιατὶ στὴν καρδιά του, ἄνοιξε ἡ ἀγάπη, ὄψιμο μπουμπούκι, φθινοπωρινὸ τριαντάφυλλο, μὲ ὅλη τὴν ὠμορφιά, μὲ ὅλο τὸ ἄρωμα ἀνοιξιάτικου λουλουδιοῦ.

Καὶ νὰ πῶς.

Εἶχε ἐπιθυμήσει τὴ πατρίδα του τὴ γλυκειά. Καὶ μὲ τὴν ἐλευθερία ποῦ τοῦ ἔδωκε ἡ ἀποστρατεία, τοῦ ἄναψε ἄσβυστη φλόγα νὰ γυρίσῃ ἐκεῖ, νὰ τὴ δῇ πάλι τὴ χώρα ποῦ γεννήθηκε μὲ τῆς ἀτελείωταις πρασινάδαις, ὅπου πρωτοεῖδαν τὰ μάτια του, καὶ ποῦ σκεπάζουν κι' αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς βράχους, ὅπου φιλεῖ τὸ γαλάζιο κῦμα τοῦ γιαλοῦ· νὰ μυρίσῃ ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ πάντα ἀρωματισμένο ἀέρι της. Ναί, πολὺ τὴν εἶχε λαχταρίσει τὴ χαριτωμένη νύφη τοῦ Ἰονίου, καὶ τὸ φτωχικό του τὸ σπιτάκι, (ποιὸς νὰ τὤχει τάχα τώρα), στὴ Γαρίτσα, καὶ τοὺς συγγενεῖς, ἂν ἀπόμειναν, ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνων χωρισμό.

Ἐπῆγε. Καὶ μὲ ἔξη μῆνες γυρίζει πάλι στὰς Ἀθήνας. Μὰ δὲν ἐγύρισε μοναχός. Ἔβαλε στεφάνι ἐκεῖ πέρα στὴν πατρίδα καὶ ἔφερε μαζί του σύντροφο τὴ Μαριέττα τοῦ ποτὲ Βορτελῆ, Γαριτσιώτισσα κι' αὐτή, εἴκοσι πέντε χρόνων κόρη.

Καλὴ κοπέλλα, φρόνιμη νοικοκυρά, ὅλη ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνδρα της.

Μὰ ἡ εὐτυχία τους, ὤμορφη αὐγὴ χειμωνιάτικης ἡμέρας, δὲν ἐβάσταξε πολύ.

Τὴ συμφορὰ τὴν τράβηξε ἄθελα ἀπάνω τους αὐτὴ ἡ ταλαίπωρη· καὶ ἐξέσπασε μέσα στῆς πρώταις τους χαραῖς, στὴν ἄνοιξι τῆς οἰκογενειακῆς τους ζωῆς, ὅπως σὲ ἀνέφελο οὐρανὸ ξαφνικὴ μαυρίλα.

Γιατὶ ἦταν λεπτή, ἀσθενική, μὲ τὴν ἀναιμικὴ ὠμορφιὰ κερένιας Παναγίας, σὰν κάτι κιτρινιάρικα λουλούδια, ποῦ δὲν φθάνει ὁ ἥλιος νὰ τοὺς δώσῃ ζωή.

Ὅλη ἡ λάμψι, ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ προσώπου της

ἦσαν στὰ μάτια· μαῦρα, μεγάλα, βελουδένια, μὲ πλατὺ πρεβάζι ἀπὸ μακριὰ βλέφαρα. Ὥμορφα μάτια, ποῦ τὰ φθόνησε ἡ μοῖρα καὶ τὰ σαίτεψε βαθειά, μέσα στὴν κόρη, μέσα στὰ νεῦρα ποῦ συνορεύουν μὲ τὸ νοῦ, καὶ τοῦ πηγαίνουν τὸ χρυσὸ φῶς ποῦ χύνει ὁ ἥλιος.

Εἶχαν κάμει κόρη· ἀγγελόμορφο κορίτσι μὲ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ σὰν τὴ μάννα του· θρεμμένο, εὔρωστο, σὰν τὸν πατέρα του.

Καὶ τὸ ἐβύζαινε μὲ λαχτάρα ἡ εὐτυχισμένη μάννα τὸ κορίτσι της, καὶ τοῦ ἔδιδε τὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ ἀσθενικό της τὸ κορμί, ὅπου εἶχε μέσα του τόσο λίγη, καὶ τὸ ἐπάχαινε, λιγωμένη αὐτὴ ἀπὸ ἐξάντλησι, κάθε φορὰ ποῦ τὸ κρεμοῦσε ἐπάνω της.

Καὶ ποῦ νὰ τῆς πῇ κανεὶς νὰ τ' ἀποκόψῃ τὸ παιδί της. Ἄκου λέει; νὰ τὴν κάνῃ αὐτὴ νὰ κλάψῃ τὴ ντσόγια της, τ' ἀγγελούδι της. Ἀμὴ δέ. Ἀφῆστε το νὰ τρώῃ, νὰ τρώῃ ὅσο θέλει, νὰ ρουφήξῃ καὶ τὸ αἷμα της, ἂν θέλῃ, ὅσο ποῦ ν' ἀποχορτάσῃ, ὅσο νὰ βαρεθῇ ἡ κόρη της νὰ τὸ παρατήσῃ μοναχή της τὸ βυζί. Ἀκοῦς ἐκεῖ λόγια! Νὰ δόνῃ, λέει, κουρκούτι στὴν Κατινοῦλα της!

Ἀλλὰ μ' αὐτὰ κι' αὐτά, ἡ ἀναιμικὴ μητέρα ἐσούρονε καί, σὲ λίγον καιρό, τῆς φάνηκε πῶς ἔβλεπε θολὴ τὴ μορφὴ τοῦ παιδιοῦ, θολὴ τοῦ Σπύρου της τὴ μορφή. Ἄχ, δὲν ἐγελειότανε, γιατὶ ἡ θολάδα αὔξανε κάθε μέρα, σὰν νὰ ἁπλόνουνταν μπροστὰ στὰ μεγάλα μαῦρα μάτια της μιὰ σκοτεινὴ σκέπη κάθε μέρα πλειὸ πυκνή.

Καὶ σὲ λίγους μῆνες ἡ ἀμαύρωσις ἐσκόρπισε τὸ σκοτάδι βαθὺ μπροστὰ στὰ μάτια της, καὶ σὲ μαῦρο σκοτάδι ἐβούλιαξε ὅλους.

Τί νὰ κάνῃ τώρα ὁ Σπύρος; Τὴν τυφλὴ νὰ παραστέκῃ, στὸ κορίτσι του ὀρφανὸ μὲ ζωντανὴ μητέρα, νὰ κάνῃ αὐτὸς τὴ μάννα, ἢ τὴ δουλειά του νὰ κυνηγάῃ γιὰ νὰ τοὺς πηγαίνῃ τὸ ψωμί; Καὶ τί δουλειά, Θεέ μου! μέσα στὴ μαυρίλα του, μὲ τὴν πλακωμένη του καρδιά, νὰ παίζῃ αὐτός, νὰ χορεύουν οἱ εὐτυχισμένοι, νὰ παίζῃ στῆς χαραῖς, στὰ ξεφαντώματα.

Καὶ ὅμως ἔκαμε τὴν καρδιά του σίδερο καὶ ἐβάσταξε. Ὅλα τὰ πρόφθαινε· καὶ τῆς τυφλῆς τὴν περιποίησι, καὶ τοῦ σπιτιοῦ τῆς χοντραῖς δουλειαῖς, καὶ τὴν τέχνη του καὶ τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ του τὸ ντάντεμα.

Αὐτὸ μάλιστα τὸ τελευταῖο ἦταν τὸ ξεκούρασμα του, τὸ πανηγύρι του.

Νὰ τὸν ἐβλέπατε πῶς τὸ ἐντάντευε, πῶς τὸ ἔντυνε, πῶς τοῦ φυσοῦσε τὴ θερμὴ πνοή του νὰ τοῦ ζεσταίνῃ στὸ κρύο τὰ μικρά του τὰ ποδαράκια, ὁποῦ χωροῦσαν καὶ τὰ δυὸ μέσα στὴ φούχτα του, πῶς τοῦ χτένιζε τὰ χρυσὰ μαλλιά, πῶς σκυμμένος ἀπάνω στὴ φωτιά, τοῦ ἑτοίμαζε σὰν μάννα τὸ φαγάκι του. Καί, ἄ! νὰ μὴ μοῦ σκοντάψῃ τὸ μωρό μου, ἄ! νὰ μὴν μοῦ κρυώσῃ, νὰ μὴ ζυγόσῃ στὴ φωτιά. Κ' ἔτσι αὐτὸς τ' ἀνάστησε, αὐτὸς μονάχος τὸ μεγάλωσε.

Γιατὶ ἡ στραβὴ ἄλλη βοήθεια δὲν ἠμποροῦσε νὰ δώσῃ στὸν ἄντρα της καὶ στὸ παιδί της, παρὰ νὰ πλέκῃ κάλτσαις σὲ μιὰ γωνιὰ κοντά τους· νὰ πλέκῃ ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ, καὶ νὰ τῆς δίνῃ γιὰ λίγα πράμματα στῆς μεταπουλήτραις. Καὶ ὅταν τῆς ἐχύνουνταν κανένας πόντος ἀπὸ τὸ βελόνι, νὰ βγαίνῃ ψάχνοντας στὴν πόρτα, γιὰ νὰ πιάσῃ τοὺς χυμένους πόντους καμμιὰ πονετικὴ γειτόνισσα.

Ἔτσι ἐμεγάλονε ἡ Κατινούλα τους μὲ τὸ μαρτυρικὸν ἀγῶνα τοῦ πατέρα, ποῦ ἐτσακίζουνταν πῶς νὰ τοὺς προφτάνῃ ὅλους.

Ἀλλὰ γερνοῦσε ὁ Σπῦρος. Τὰ χρόνια μέσα στὸ σκληρὸ πόλεμο τέτοιας ζωῆς ἐκυλοῦσαν διπλᾶ, ὅπως λογαριάζονται διπλᾶ τὰ χρόνια τοῦ πολέμου στὸ στρατιώτη. Πίκραις καὶ κόποι ἀτέλειωτοι τὸν ἔσκαψαν, ὅπως τὰ μανιωμένα κύματα τὸ βράχο.

Καὶ ὅμως αὐταῖς οἱ δύο μαρτυρικαῖς ψυχαῖς εἶχαν καὶ τῆς χαραῖς τους σ' αὐτὸ τὸν παλιόκοσμο, τῆς χαραῖς ποῦ τοὺς ἔδιδε τὸ κορίτσι τους.

Ἀπὸ πόσα βάσανα τοὺς ἐξεκούραζαν τὰ βάσανα καὶ τὰ μαρτύρια ποῦ τοὺς ἔκανε· ὅταν ἐξεχύνουνταν σὲ φλυαρία ἀτέλειωτη, ὅταν τοὺς ἐγκρουτσάνιζε τὰ μοῦτρα μὲ τὰ χάδια του, ὅταν, καθισμένο στὰ γόνατά τους, πότε τραβοῦσε σὰν τρελλὸ τοῦ πατέρα τὰ ψαρὰ μουστάκια, πότε ἀνακάτευε τῆς τυφλῆς μάννας τὰ μαλλιά· ὅταν τὰ μαγουλάκια του ἐδρόσιζαν τὰ στεγνά τους χείλια, κι' ἀνάσεναν τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴ γαλήνη στὴ μυρουδιὰ ποῦ χύναν τὰ μαλλάκια του.

Τότε καὶ τῆς τυφλῆς τὸ πρόσωπο, πάντα σκοτεινὸ καὶ ἀπελπισμένο, τὸ φώτιζε ἕνα ἀπροσδιόριστο φῶς εὐτυχίας, ὅπως σὲ μαύρη μέρα, βροχερή, κοντὰ στοῦ ἥλιου τὸ βασίλεμα, ξανοίγει φωτεινὴ λουρίδα τ' οὐρανοῦ καὶ σκορπάει στὴν πλάσι μελαγχολικὸ χαμόγελο.

Ἀλλὰ ἦρθαν μέραις πολὺ πλειὸ σκληραῖς. Ὁ Σπῦρος ὅλο καὶ ξέπεφτε· λίγο λίγο καὶ τὸ κορμί του παράλυε καὶ τὸ μυαλό του σιγὰ σιγὰ ἐβουλοῦσε. Εἶναι πολὺ δυνατὸ σκεπάρνι γιὰ νὰ ξερριζόνῃ τὴ ζωὴ ἡ παντοτεινὴ δυστυχία.

Μιὰ βραδειὰ γυρίζει στὸ σπίτι πλειὸ ἀπελπισμένος. Ἡ τυφλὴ ἔπλεκε στὴ γωνιά, τὸ κορίτσι, δώδεκα χρόνων τότε, δίπλα στὸ ἀδύνατο φῶς, ἔρραβε.

Δὲν μιλεῖ ὁ Σπῦρος, ξεχνᾷ κι' αὐτὴ τὴν καλησπέρα. Ὑπόφερε τόσο πολύ, ὥστε δὲν ἔβλεπε, δὲν ἐσυλλογίζουνταν πλειὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, τὰ ἀδύνατα πλάσματα, ποῦ ἀπ' αὐτὸν ἐκρέμουνταν.

Ἐμάζεψε μόνο στίβα τῆς νόταις του στὸ ντζάκι, παλιοὺς ἀγαπημένους φίλους, ὅπου τὰ μάτια του κ' ἡ ψυχή του, τόσαις φοραῖς ἐδιάβασαν ἀπάνω τους τὴ μελῳδία, καὶ ἄναψε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σωρὸ ἕνα σπίρτο, ἐνῷ τὸ δάκρυ κυλοῦσε ἀπάνου στ' αὐλάκια τοῦ γουβιασμένου προσώπου του.

Ἡ φλόγα ζωηρὴ ἔχυσε τρεμουλιαστὸ φῶς στὴν κάμαρα, τόσο δυνατὸ ποῦ κ' ἡ στραβὴ εἶδε σὰν κόκκινο, σὰν φωτισμένο τὸ σκοτάδι της, ἐνῷ τὴν ἐπλημμύρησε ὁ καπνός.

— Τί καῖς αὐτοῦ, Σπῦρο μου;

— Τὴ μουσική μου, τῆς νόταις μου, τὸ βιός μου, ποῦ δὲν ἀξίζει πλειὰ πεντάρα τσάκισμένη.

— Ὢ κακομοιριά μου! καὶ γιατί;

— Ἄκου· γιατὶ λέει! Νὰ σοῦ τὸ πῶ λοιπόν. Γιατὶ δὲν χρειάζονται νόταις γιὰ νὰ τρέχω στὰ ὀνόματα,

στῆς διαδηλώσεις καὶ στὰ πανηγύρια, γιὰ νὰ παίζω στῆς καροτζάδαις τῶν μεθυσμένων. Ὄχι· δὲν μοῦ χρειάζονται. Στοὺς χοροὺς δὲν μὲ πέρνουν πλειὰ καὶ στὸ θέατρο, ὅπου γιὰ ψυχικό, μ' ἄφιναν σὲ μιὰ γωνιὰ δὲν κάνω πλειά, λέει. Σήμερα ποῦ μὲ πλήρωσε, μοῦ τὸ εἶπε παστρικὰ ὁ ἰμπρεσάριος πῶς μοῦ δίνει τὴν ἄφεσί μου.

Δὲν ἐμίλησε ἡ τυφλή. Μόνο τὸ στῆθός της ἀναιβοκατέβαινε, ἐνῷ ἐκρέμαε τὰ χέρια παράλυτα στὰ γόνατά της.

Κ' ἡ Κατινοῦλα τους τοὺς κύταζε στὰ μάτια δειλή, ἄφωνη, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ κουράγιο νὰ χυθῇ ἀπάνω τους νὰ τοὺς ναρκώσῃ τὸν καϋμό τους μὲ τὰ φιλιά της· μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα τὰ πάντα δροσερά, πάντα παρήγορα, πῶς ὅ,τι κι' ἂν χάσουν θὰ τοὺς μένῃ αὐτή, ποῦ τοὺς λατρεύει, πῶς ἡ λαχτάρα της, ἡ ἀγάπη της δὲν θὰ τοὺς λείψῃ ποτέ, πῶς θὰ μεγαλώσῃ καὶ θὰ δουλέψῃ πολύ, πολύ, μὲ τὸ βελόνι της νὰ τοὺς ξεκουράζῃ.

Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν τοὺς εἶπε ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Ἔννοιωθε μὲ τὸ ἔνστικτο αἴσθημα, ὅπου φυτεύει ἡ φύσις στῆς καρδιαῖς π' ἀγαποῦν, πῶς ὑπάρχουν λύπαις τόσο καυστικαῖς, ὥστε κι' ὅλη ἡ δροσιὰ τῆς ἀγάπης, κι' ὅλα τὰ δάκρυα τῆς λαχτάρας δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ σβύσουν τὴ φλόγα τους.

Καὶ περνοῦσαν τὰ χρόνια.

Μὰ ὅσο ξέπεφτε ὁ γέρος καὶ ἔφερνε λιγώτερα στὸ σπίτι, τόσο ἐμεγάλονε ἡ κόρη τους, ἡ χαρά τους.

Ἄξια κοπέλλα ἔβγαζε ἀρκετὰ μὲ τὸ βελόνι της, γιατί, καθὼς ἔλεγε ὁ πατέρας της, ἐξεθεόνουνταν στὸ νυχτέρι, γιὰ νὰ φέρῃ ὀλίγη ἀνακούφισι στὸ σπίτι. Ὅσαις καλαῖς μέραις εἶδαν ὁ Σπῦρος κ' ἡ γυναῖκά του, στῆς ἄξιας κόρης του τά χέρια τῆς χρωστοῦσαν.

Ἐζύγονε τοὺς εἴκοσι χρόνους. Καὶ τότες ἄλλο σαράκι. Τί θὰ γείνῃ, τί τύχη μπορεῖ νὰ βρῇ κοπέλλα ὅπου δὲν ἔχει ἄλλη προῖκα, ἀπὸ τ' ἀσπρόρουχα, ποῦ ἑτοίμασαν τὰ χέρια της κ' ἕνα καινούργιο φουστάνι;

Κ' ἐνῷ τοὺς ἔτρωγε τὴν καρδιὰ αὐτὸ τὸ σκουλίκι, μιὰ μέρα ἕνα γειτονόπουλο, μουσικὸς κι' αὐτὸς της φρουρᾶς, ὁ Μῆτσος Ἀνταλῆς, εἴκοσι πέντε χρόνων παληκάρι, τοῦ ζητάει τὴν κόρη του.

Δὲν εἶχεν ἄλλο βιὸς ἀπὸ τὰ νειάτα του, τὴν κορνέτα του, καὶ ἕνα, ἕνα μοναχό, κίτρινο σειράδι στὸ ἀμπέχονο μὲ τὸν κόκκινο γιακᾶ.

Ἀλλὰ τὸν ἤθελε ἡ κόρη, τὸν πονοῦσε· ἔπειτα ἦταν συντεχνίτης του στὴν τέχνη ποῦ λάτρευε πάντα, καὶ τοῦτο δὲν ἦταν λίγο γιὰ τοῦ πατέρα τὴν καρδιά. Κοντὰ στ' ἄλλα ἐσυλλογίζουνταν πῶς φτωχός, ἀπένταρος ποῦ ἦταν, δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὀνειρευθῇ καὶ καλλίτερη τύχη γιὰ τὸ ἀγαπημένο του τὸ κορίτσι.

Τὴν ἔδωκαν λοιπὸν τὴν κόρη τους.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν γραφτὸ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους νὰ γνωρίσουν τὴ χαρά.

Γιατὶ δὲν πέρασαν τρεῖς μῆνες καὶ νά σου μετάθεσι τὸ Μῆτσο στὴ μουσικὴ τοῦ πέμπτου συντάγματος, στὸ Βόλο. Αὐτὸ δὰ πολλοὶ τὸ πάθαιναν. Ὡς πέρυσι ἡ μουσικαῖς τοῦ πρώτου συντάγματος καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἦσαν τὰ φυτώρια ποῦ σκόρπαγαν μὲ τὴ μετάθεσι γυμνασμένους μουσικοὺς σ' ὅλαις τῆς μουσικαῖς τῶν συνταγμάτων. Οὔτε ὁ γέρος, οὔτε ὁ γαμπρός του εἶχαν κανένα βουλευτὴ νὰ τοὺς παρασταθῇ, νὰ τὸ ἐμποδίσῃ.

Ἐχρειάστηκε νὰ τὴν χωριστοῦν τὴν κόρη τους. Κι' ὅταν ἀπόμειναν ξερὰ κορμιά, ἡ στραβὴ στὴ γωνιά της κ' ὁ γέρο Σπῦρος, μόνο ποῦ δὲν καταράστηκαν τὴν ὥρα, ὅπου τὴν πάντρεψαν.

Αὐτὴ ἦταν ἐκεῖ μέσα τὸ φῶς τους, ἡ χαρά τους, ἡ ζωή τους. Μὰ τί νὰ γείνῃ; Ἂς τὴν ἔχῃ αὐτὴ τοὐλάχιστο εὐτυχισμένη ὁ Θεός, ὅσο γι' αὐτοὺς καλὰ τῆς ἐγνώρισαν τῆς γλύκαις τῆς ζωῆς.

Πέρασαν καμπόσοι μῆνες· κ' ἕνα πρωῒ ἕνας γείτονας ἀπ' αὐτοὺς ποῦ μαθαίνουν πρῶτοι τὸ κακό, καὶ εἶναι πάντα πρόθυμοι νὰ φέρνουν τὰ μαντάτα του, πάει στὸ γέρο Σπῦρο, κρατῶντας μιὰν ἐφημερίδα στὸ χέρι του.

— Ξέρεις, τοῦ λέει, γλήγωρα θὰ τοὺς ἔχῃς πάλι στὸ σπίτι τοὺς δικούς σου. Τοῦ δίνουν τὰ παπούτσια τοῦ γαμπροῦ σου ἀπὸ τὸ στρατό.

— Πῶς; Τί ἔκαμε τὸ παιδί μου; Καμμιὰν ἀτιμία;

— Καὶ ἐστυλώθηκε στὸν τοῖχο ὁ ἀπόστρατος, πανιασμένος, ἀχνός, γιὰ νὰ μὴ σοροβολιαστῇ χάμου ἀπὸ τὴ μπαλιὰ ποῦ θὰ τοῦ 'ρχουνταν κατάστηθα.

Κ' ἐκεῖνος τὸν ἐλυπήθηκε μὲ τὴν καρδιά του γιατὶ δὲν ἦταν διόλου κακὸς ἄνθρωπος, μονάχα ποῦ εἶχε φαγούρα στὴ γλῶσσα.

— Ὄχι καλέ, τοῦ λέει, ὅλο τὸ κακὸ βάνει ὁ νοῦς σου. Τίποτα δὲν ἔκανε ὁ γαμπρός σου· ὁλονῶν τοὺς δίνουν τὰ παπούτσια. Δὲν ἔχει πλειὰ στρατιωτικαῖς μουσικαῖς.

— Τί λέει; ἐτρελλάθηκες;

Εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ ἀποστράτου μουσικοῦ, συνήθεια πενήντα χρόνων ἐκρυστάλλωσε ἀσάλευτη τὴν ἰδέα, πῶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ στρατὸς χωρὶς μουσικαῖς, ὅπως δὲν ὑπάρχει στρατὸς χωρὶς τουφέκια. Ἀκοῦς, λέει, τὰ συντάγματα νὰ βαδίζουν πάντα μὲ τῆς τρουμπέταις μπροστὰ τρά, λά, λά, ἢ μήπως τάχα θὰ διώξουν καὶ τῆς τρουμπέταις; Καὶ ἐλύθηκε στὰ γέλοια.

Ἀλλὰ ἀμέσως, ἀπὸ τὰ γέλοια ἡ καρδιά του ἔκανε μιὰ ἀπότομη στρατιωτικὴ μεταβολή, στὸ θυμό.

Ἐθυμήθηκε τὴ Σημαία.

Τοῦ φαίνουνταν πῶς ἡ Ἀσπρογάλανη, ὅταν θὰ ἐπρόβαλλε ἀπὸ τὴ Διοίκησι, ἀκουμπισμένη ἀπάνω στοῦ σημαιοφόρου τὴν καρδιά, μὲ ὅλο της τὸν τιμητικὸ οὐλαμό, μὲ ὅλο τὸ προσκύνημα τοῦ συντάγματος, ποῦ μὲ εὐλάβεια στὴ γραμμὴ παρουσιάζει τὰ ὅπλα στῆς Πατρίδας τὴν Εἰκόνα, χωρὶς τὸ χαιρετισμὸ τῆς μουσικῆς θὰ κρέμεται σὰν καταφρονεμένη ἀπάνω στὸ κοντάρι της, πῶς δὲν θὰ χύνῃ τὴ χρυσῆ του λάμψι ὁ Σταυρός, πῶς δὲν θὰ λαμποκοποῦν στὸν ἥλιο, τὰ μεταξένια της φτερά, τὰ χρυσᾶ της τὰ κρόσσια τῆς Ἀσπρογάλανης, πῶς δὲν θὰ τρέμῃ πλειά, σὰν ἀπὸ ἁγία φρίκη, ὅταν δὲν θὰ τὴν κλονίζουν οἱ παλμοὶ τῆς ἀρρενωπῆς ἁρμονίας τοῦ Ὕμνου της.

Ἀνοησίαις βέβαια, ποῦ ῥιζοβολοῦν στὸ μυαλὸ

ἀπὸ τὴ συνήθεια μονάχα, τὴν παληά, ὅπως χώνει βαθειαῖς ρίζαις τὸ παληὸ δένδρο μέσα στὰ κατάβαθα τῆς γῆς.

Γιὰ τοῦτο ἔκλεισε τὸ συμπέρασμά του ὁ Σπῦρος μὲ θυμό, σὰν τὸν ἐπιλοχία, ὅταν ἀποπέρνῃ κανένα νεοσύλλεχτο.

— Αὐτὰ ποῦ λὲς εἶναι κουραχάνια.

Διάβασε, ἀδερφέ, ἰδὲς μονάχος σου τί λέει ἡ Ἐθνικὴ Φωνή.

— Κι' ὁ Σπύρος ἐδιάβασε ἀργά, ἀργά, γιὰ νὰ νοιώθῃ, γιὰ νὰ χωνεύῃ τῆς ἰδέαις.

«Ἂν καὶ ἀδυσώπητοι πολέμιοι τοῦ κρατοῦντος ἐθνοκτόνου συστήματος, δὲν ὀκνοῦμεν νὰ ἀναγράψωμεν, εἴπου ἀνευρίσκομεν, (πρᾶγμα σπάνιον καὶ οἱονεὶ ἐκ συμπτώσεως) ἀγαθήν τινα πρᾶξιν τῆς κυβερνήσεως. Ἐμφορούμενοι ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι ἐν ταῖς δειναῖς δοκιμασίαις, ὑφ' ὧν κατατρύχεται ὁ δημόσιος θησαυρός, δέον ἀμείλικτος νὰ ἐπιπέσῃ ὁ πέλεκυς τῶν οἰκονομιῶν καὶ ἡ ψαλὶς αὐτῶν δέον νὰ ἀποκόψῃ μέχρις αἵματος τὰς θέσεις τῶν κηφήνων, τὰς ἀσκόπους δαπάνας χάριν τῶν ὁποίων κατασπαταλᾶται τὸ ἅγιον χρῆμα τὸ ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ πτωχοῦ λαοῦ, σπεύδομεν γηθοσύνως νὰ γνωρίσωμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις τὴν ἀναγγελλομένην κατάργησιν τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ οἰκονομήσῃ ἡ χώρα τὸ στρογγύλον ποσὸν εἰκοσάκις χιλίων δραχμῶν ἐτησίως. Ἀρκετὰ δαπανᾷ τὸ δύσμοιρον ἔθνος διὰ τὸν λεγόμενον στρατόν, ἵνα πλουτῶσι καὶ παχύνωνται οἱ κύριοι σπαθοφόροι καὶ ὅπως μεταχειρίζωνται τὸ ξίφος τὸ ὁποῖον τοῖς ἐνεπιστεύθη ἡ πατρίς, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ πολίτου, εἰς βασιβουζουκισμούς. Οἱ κύριοι ἀξιωματικοί, δύνανται, ἂν θέλωσι, νὰ συντηρήσωσι μουσικὰς ἐκ τῶν ἰδίων ταμείων. Εἴθε τοῦτο νὰ ἦναι ἀπαρχὴ τολμηροτέρων ἐγχειρίσεων. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει ἀνάγκην στρατοῦ. Ὀλίγοι καλοὶ χωροφύλακες· ἰδοὺ τὸ πᾶν. Μόνη, ὡς μανθάνομεν, διατηρεῖται ἡ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, θεωρουμένη, ὡς εἰκός, ἀπαραίτητος, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακτορικῶν τελετῶν».

— Ἀφοῦ τὰ λέει ἔτσι, αὐτὸ πρέπει νὰ ἦναι τὸ σωστό.

Καὶ ἐσταυροκοπούντανε ὁ Σπῦρος γιὰ πολλὴ ὥρα.

Ὅσο γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅμως ἐχάρηκε μὲ τὰ σωστά του.

Θὰ 'ρθοῦν τὰ παιδιά του πάλι κοντά τους. Θὰ μαζευτοῦνε στὸ σπιτάκι τους. Μὰ ἀλήθεια δὲν θὰ ἦναι πλειὰ στρατιωτικὸς μουσικὸς ὁ γαμπρός του. Καὶ μὲ τοῦτο τί; Ἂν δὲ βαριέται! Εἶδες ἐκεῖ, κηφηναριό, λέει, οἱ κακομοιριασμένοι οἱ μουσικοί. Φαίνεται πῶς δὲν τὸ δουλεύουν τὸ ψωμί τους, κ' ἂς τὸ πλερόνουν καὶ μὲ χτυκιὸ τῆς πλειότεραις φοραῖς. Ἂς ἦναι καλὰ οἱ ἄνθρωποι. Ἀφοῦ θὰ ἀναστηθῇ ὁ τόπος, ὅταν δὲν θὰ πέρνουν αὐτοὶ μιὰ κουραμάνα τὴν ἡμέρα, καὶ θὰ κάνῃ κάσσα τὸ γκουβέρνο, ὅταν θὰ γλυτόσῃ μιὰ φούχτα παληοδεκάραις ποῦ τοὺς δίνει τὴ δεκαημερία, νὰ τὴν κάνῃ τὴν κάσσα, μὲ τὴν εὐχή του. Κι' ὅσο μονολογοῦσε τόσο ἐξεχείλιζε μέσα του ἡ ἀηδία. Γιὰ νὰ τοὺς ριχτοῦν ἔτσι μανιακὰ τῶν κακομοιριασμένων τῶν μουσικῶν, ἔτσι ἀλύπητα, πάει νὰ πῆ πῶς ἡ μουσικὴ ἀγριέβει πολὺ τὸν κόσμο· καὶ ἐνῷ ἡμερόνει τὰ θηρία, κάνει θηριὸ τὸν ἄνθρωπο. Μὲ ὅλο τους τὸ δίκηο λοιπὸν νὰ τὴν κυνηγοῦν.

Ὅσο γι' αὐτοὺς πάλι δὲ θὰ χαθοῦν. Ἔχει ὁ Θεός. Κάτι θὰ βγάνῃ αὐτός, καὶ τὸ παιδί του πλειὸ πολλὰ μὲ τὴν κορνέτα του· θὰ βγάνει καὶ τῆς κόρης του τὸ βελόνι.

Τὰ εἶπε αὐτὰ καὶ στὴ στραβὴ καὶ χτύπησε κ' ἐκείνη τὰ χέρια μὲ χαρά, καὶ μπρουμίτισε στῆς μετάνοιαις μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Δὲν ἔβλεπαν τὴν ὥρα νὰ τοὺς δεχτοῦν. Περνοῦν δυὸ μῆνες καὶ μιὰ βραδειά, τῆς ἀρχαῖς τοῦ Γεννάρη, χτυπάει δυνατὰ ἡ πόρτα τους.

Ἀνοίγουν τρομαγμένοι καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιά τους μὲ κλάμματα σπαραχτικὰ ἡ Κατινοῦλα τους, ἐνῷ ἕνας βαστάζος κατόπι της ἐξεφορτόνουνταν τὴ σανιδένια κασέλλα κ' ἕνα στρωμμάτσο.

— Ποῦν' ὁ Μῆτσος; Ἦταν ἡ πρώτη φωνὴ τοῦ δυστυχισμένου.

— Ὁ Μῆτσος; Ἂχ πατέρα μου, ἄχ μανοῦλα μου, ὁ Μῆτσος;

Καὶ τὴν ἔκοβε τὸ κλάμμα, ἐνῶ τοὺς βαστοῦσε σφιχτὰ ἀγκαλιὰ καὶ τῆς ἔσβυνε τὰ λόγια στὸ στόμα.

— Νά, διάβασε· πρόφτασε νὰ πῆ καὶ ἅπλωσε τὸ χέρι καὶ τοῦ ἔδωσε ἕνα κουρελόχαρτο ποῦ τῆς ἔκαιε σὰν πυρωμένο σίδερο τὰ δάχτυλα.

Βόλος ἀπὸ τὸ Αὐστριακὸ βαπόρι. 8 Γενναρίου 1893.

Κατίνα!

Πάρ' το ἀπόφασι· ἔτσι τό φερε ἡ κατάρα. Γιατὶ νὰ φύγω ἐγὼ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ στολὴ καὶ σπαθί, καὶ νὰ γυρίσω μὲ σακκάκι καὶ ρεμπούμπλικα, νὰ τὸ βγάλῃς ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Δὲν θὰ σταθῶ τόσο κοθῶνι νὰ μοῦ μποῦν στὴ μύτη οἱ πολίταις, οἱ κουτσαβάκιδες, κοροϊδεύοντάς με κάθε μέρα στὸν καφφενέ, πῶς μοῦ ξυλῶσαν τὰ γαλόνια. Ἔπειτα ὅλοι οἱ πατριώταις τοῦ πατέρα σου δουλεύουν τώρα στὴν Ἀθήνα μουσικάντες, κ' ἐγὼ δὲν πιάνω χαρτοσιὰ μπροστά τους. Γιὰ δαῦτο ἀπόψε πέρνω τὰ μάτια μου γιὰ τὴ Σαλωνίκη, γιὰ τὴν Πόλι, ὅπου μὲ βγάλει ἡ ἄκρη. Ἐσὺ πάλι, θέλεις κάτζε αὐτοῦ, θέλεις πήγαινε στὸν πατέρα σου. Ἂν τὸ φέρῃ ὁ διάολος καὶ πιάσω μαλλί, θὰ σοῦ γράψω ναρθῇς· ἂν μοῦ ἀνακατέψῃ τῆς δουλειαῖς καὶ μούρθουν ζαβά, ξέγραψέ με. Σ' τὰ γράφω αὐτὰ ἀπὸ τὸ βαπόρι γιατὶ τὰ κλάμματα καὶ τὰ ξεφωνητὰ μοῦ σκοτίζουν τὰ πιάνα, κ' ἔχω ἀρκεταῖς διαολιαῖς στὸ κεφάλι μου.

Ταῦτα καὶ σὲ ἀσπάζομαι

Μῆτσος Ἀνταλῆς.

Ἔχανε κουράγιο ὁ γέρος καὶ τὸ διάβασε ὅλο ἀργά, ἀργά, καταπίνοντας γουλιὰ στὴ γουλιά, ὅλο τὸ φαρμάκι τῆς ἀπονιᾶς, ὅπου ξερνοῦσαν τὰ λόγια τοῦ γαμπροῦ του.

Μὰ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω σὰν κεραυνωμένος, καὶ ἐδάγκονε καὶ αἱμάτονε τὰ χέρια του. Τὰ ἀπελπισμένα λόγια ἔβγαιναν ὅλα μαζὺ ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ βία, σὰν νὰ χτυπιόντουσαν.

Ἆ! τὸ ἄτιμο κορμί, τὸ ἄκαρδο θηρίο. Καὶ σ'

ἄφησε ἔτσι κρυφά, μονάχη στὰ ξένα, ἀφοῦ σὲ γύμνωσε σὰν λωποδύτης, ἀπὸ κάθε χαρά, ἀπὸ κάθε ἐλπίδα ; Σ' ἄφησε νὰ φᾷς μονάχη μέσα στοὺς τέσσεραις τοίχους τὴ μπαλιά, ἔτσι ποῦ βρίσκεσαι στὸ μῆνα σου, μὲ τὴν κοιλιὰ στὸ στόμα ; Ἄ ! τὸν ἄθλιο, τὸν κακοῦργο! Τὰ βαστάει αὐτὰ ὁ Θεός ; πέτε μου ἐσεῖς, τὰ βαστάει ; Καὶ φοροῦσε τὴ στολὴ τὴν τιμημένη τοῦ στρατιώτη, κ' εἶχε στὴ μέση του σπαθί, καὶ στὸ κασκέτο του ἐθνόσημο. Γιατὶ νὰ μὴν ἔχω εἴκοσι χρόνια λιγώτερο ; Γιατὶ νὰ μὴν ἔχω ὀλιγώτερο τρεμουλιαστὸ τὸ χέρι ; Ἄς ἦναι δά. Γιὰ τέτοιο ἄνανδρο, φτάνει καὶ πλειὸ σαράβαλο ἀπὸ μένα νὰ τὸν κάνῃ καλά. Θὰ τὸν πάρω καταπόδι, θὰ τὸν φτάσω, ὅπως φτάνει ἡ κατάρα τὸν κολασμένο. Τί λέω, δὲν ξέρω. Καὶ σεῖς τί θὰ γίνετε κακομοιριασμέναις ; Ἄχ ! γιατὶ νὰ μὴ τὸν γνωρίσω τί ἦτανε, πρὶν νὰ σὲ θυσιάσω, πολυαγαπημένο μου κορίτσι ;

Κ' ἔτσι ἡ λύσσα του γιὰ τὸν ἄθλιο, ἔκανε τόπο στὸ σπαραγμὸ γιὰ τὸ κορίτσι του, καὶ τὸν πῆραν κι' αὐτὸν τὰ κλάμματα.

Καὶ ὁ πατέρας, καὶ ἡ στραβὴ μάννα, μὲ τὴν ἀγάπη ποῦ φουντόνει χίλιαις φοραῖς πλειὸ φλογερή, ὅταν τὸ παιδὶ εἶναι δυστυχισμένο, ἐξεχύθηκαν σὲ χάδια καὶ σὲ λόγια παρήγορα, ποῦ ἔβγαιναν λαχταριστὰ ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια τους καὶ μὲ τὰ δάκρυά τους καὶ μὲ τὰ φιλιὰ τ' ἀμέτρητα, ἐδρόσισαν τῆς κόρης τὸν καϋμό.

Οἱ κόποι τοῦ ταξειδιοῦ κ' ἡ πίκραις ἔφεραν πρόωρη τὴ γέννα τῆς Κατίνας. Γέννα σκληρή, βασανισμένη γέννα, ὅπου ὕστερα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν σπαραγμούς, μέσα σ' αὐτὴ τῆς συφορᾶς τὴ μαύρη ὀμίχλη, εἶδε τὸ φῶς ἀγγελόμορφο ἀγοράκι.

Μὰ στὸ φτωχὸ τέτοιαις ἡμέραις ἔχουν χίλιαις φοραῖς πλειὸ πολλοὺς τοὺς κινδύνους.

Ἡ στραβὴ μάννα λίγη μποροῦσε νὰ δώσῃ βοήθεια, ἡ μαμμὴ ἔφυγε ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα, καὶ σὲ δυὸ μέραις ἐξέσπασε στὴν ἄμοιρη κόρη ὁ ἐπιλόχιος πυρετός.

Ἐπῆρε εἴδησι ἡ γειτονιὰ κ' ἔτρεξε. Οἱ γειτόνοι τὸ γιατρό, αὐτοὶ τὰ φάρμακα, αὐτοὶ κάθε βοήθεια. Μιὰ πονετικὴ γειτόνισσα ἄφινε τὸ μωρό της καὶ πήγαινε μέρα νύχτα νὰ βυζαίνῃ τὸ νεογέννητο.

Ἔχει τόσους θησαυροὺς ἀγάπης, εἶναι τόσο πονετικὴ τοῦ φτωχοῦ ἡ καρδιά ! Ὅλοι αὐτοί, ποιὸς λίγο, ποιὸς πολύ, ἔχουν δοκιμάσει σκληραῖς ἡμέραις. Αὐτὴ τὴν τρυφερὴ ἀλήθεια λέει ὁ στίχος αὐτός, ποῦ πολλαῖς φοραῖς τὸν ἄκουσα στοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

«Ἀπὸ δικό μου πόνεμα πονῶ τοὺς πονεμένους».

Χωρὶς αὐτὴ τὴ βοήθεια, ὅλοι θὰ εἶχαν πεθάνει. Μὲς στὸ σπίτι, λεπτὸ τσακισμένο· κανένα χέρι νὰ κάνῃ δουλειὰ στὴν περίστασι αὐτή. Ὅλα οἱ γειτόνοι

Ὁ γέρο Σπῦρος μονάχα νὰ κλαίῃ, κ' ἡ στραβὴ νὰ στυλώνῃ τὰ πεθαμμένα μάτια ἀπάνω στὸ κρεβάτι τῆς ἀναίσθητης κόρης της, καὶ νὰ ζυγόνῃ τὸ ἀχνό της τὸ στόμα γιὰ νὰ δώσῃ δροσιὰ στῆς βασανισμένης τὴ φλογερὴ πνοή, ὁποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στόμα της, σὰ λυωμένο μολύβι, ἀπὸ τὸν σαράντα δυὸ βαθμῶν ἐπιλόχιο.

Μὰ καὶ οἱ γειτόνοι ἐκουράστηκαν· εἶχαν κι' αὐτοὶ τόσα δικά τους νὰ ἰδοῦν. Τί νὰ σοῦ κάνουν. Μεγάλη ἡ καρδιά, μὰ λίγα τὰ μέσα τῆς φτώχιας. Κ' ἔτσι ἀπὸ χθὲς δὲν εἶχαν λεπτὸ στὸ σπίτι. Δυὸ συνταγαῖς γραμμέναις ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ.

Ἔπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ βγῇ στὴ δουλειὰ ὁ Σπῦρος ὁ Δασύλλας, νὰ βγάλῃ δυὸ τρεῖς δραχμαῖς γιὰ τῆς κόρης του τὰ γιατρικά.

Γιὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ ξημέρωμα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἔλειπε ἀπὸ τὸ σπίτι του, γιὰ τοῦτο ἐνῷ τὸ ἀκομπανιαμέντο τοῦ τρομπονιοῦ καὶ τοῦ μπάσου ἔπαιζαν στὸν τόνο τοῦ ντό, τὸ κλαρίνο του εὑρίσκουνταν στὸ λά, γιὰ τοῦτο δὲν ἤξεραν τί ἔκαναν τὰ δάχτυλά του ἀπάνω στὰ κλειδιὰ τοῦ κλαρίνου. Γιὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ τέλειος μουσικὸς στὸ μοδιμέντο στοὺς καλούς του χρόνους, τεμπίστας ποῦ ποτὲ δὲ λάθευε, σήμερα πότε πήδαε δυὸ μπατούταις μπρός, πότε ἔμενε τρεῖς πίσω. Γιὰ τοῦτο τοῦ εἶπαν δίκαια οἱ συντρόφοι του πῶς μόνο γιὰ τὸ κάρρο τῶν σκουπιδιῶν ἦταν πλειὰ καλός.

[Ἕπεται τὸ τέλος] ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΜΑΝΝΑ ΚΑΙ ΓΙΟΣ

— Παντρεμένος πρὶν πάω στὰ ξένα,
Νύφη ἀκόμα, ξανθοῦλα, μικρή,
Τὴ γυναῖκά μου σ' ἄφησα ἐσένα,
Καὶ γυρνῶ καὶ τὴ βρίσκω νεκρή.

Τὸ χωριὸ ποῦ μ' ἀγάπη τὴν κλαίει
Τὴν καλή, τὴν ὀλόμορφη νιά,
Τὸ χωριὸ μαρτυράει καὶ λέει
—Ἄχ μητέρα μου ! — ἐσένα φονιά.

— Στὴν ἀγάπη, στὴν πρώτη χαρά σας
Σᾶς ζευγάρωσεν ὥρα κακή.
Καὶ τοῦ γάμου ὁ παπᾶς,—συμφορά σας!
Εἶχεν ἔρθῃ ἀπὸ λείψανο ἐκεῖ.

Ἔτσι ἡ Μοῖρα εἶχε τάξῃ τὸν ἕνα
Πρὶν χρονίσῃ στὴ γῆ νὰ θαφτῇ·
Γιὰ νὰ σώσω ἀπ' τὸ θάνατο ἐσένα
—Ἄχ παιδί μου — τὴ σκότωσ' αὐτή.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΔΕΛΦΥΣ Η ΣΑΡΙΓΚΗ

Ἀγνοῶ ἂν ὑπάρχῃ τροφὸς περιεργοτέρα καὶ καλητέρα τῆς Σαρίγκης. Ἀφοῦ κυοφορήσῃ ἐν τῇ κοιλίᾳ τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς, θέτει ταύτην ἐν τῷ θυλάκῳ της. Ἀφοῦ δὲ διατηρήσῃ ταύτην ἐν τῷ θυλάκῳ, τὴν περιδιαβάζει ἐπὶ τοῦ ὤμου της. Τριπλασιάζει τὴν μητρότητα αὐτῆς. Τὸ καθῆκον μὴ ἀρκοῦν ταύτῃ, πολλαπλασιάζει τοῦτο. Ἑκάστη ἡλικία τῶν τέκνων της δεικνύει ἡμῖν ταύτην καὶ ὑπὸ νέαν μητρικὴν μορφήν.

Ἂν ἀφαιρέσωσι τὸ τέκνον της, ἡ Σαρίγκη καθίσταται ἀπαρηγόρητος. Ὀρθία ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, τὸ σῶμα τηροῦσα θλιβερῶς κεκλιμένον, παρατηρεῖ ἐν τῇ χλόῃ μήπως ἴδῃ τὸ τέκνον της· μετὰ ταῦτα ὅλη θλῖψις περιπλανωμένη ἀνὰ μέσον τῶν ἀτραπῶν ὀσφραίνεται τὸν ἀέρα τῶν δασῶν, ὡσανεὶ ἡ αὔρα θὰ ἔφερε πρὸς αὐτὴν τὰ ἴχνη τοῦ μικροῦ της. Ἡ αὔρα παρέρχεται καὶ ἡ μήτηρ ἄπελπις ἀποφασίζει ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης. Ἐξηντλημένη, ἀπαρηγόρητος αὕτη κατακλίνεται ἐπὶ τῆς χλόης τῆς πεπατημένης χθὲς ἔτι ὑπὸ τῶν μητρικῶν της παιγνίων, ἐκβάλλει ἐλαφρὸν παράπονον καὶ ἀποθνήσκει, τεταμένην φέρουσα τὴν οὐράν της ὡς ὄφιν, τοὺς μέλανας ὀφθαλμοὺς ἐσβεσμένους, τὸν πόδα κεκαμμένον ἐπὶ τοῦ κενοῦ θυλάκου, τοῦ ἄνευ τέκνου λίκνου.

Ἡ Σαρίγκη εἶναι μεγάλη ὡς γάτα. Ὡς λάκαινα κύων πρὸ τεμαχίου σακχάρου ἅλλεται ἐπὶ τῶν παραδόξων ποδῶν της. Τὸ ῥύγχος αὐτῆς εἶναι τόσον λεπτόν, ὅσον τὸ βλέμμα της εἶναι πονηρόν, τὸ σῶμά της εὐσταλές, ὁ πούς της ἐλαφρός, ὁ ὀδούς της ἰσχυρός, ὁ ὄνυξ της σκληρός. Τὸ στόμα της ἐπιμηκύνεται καὶ σχεδὸν θὰ περιέστρεφε τὴν κεφαλήν, ἂν μὴ παρενεβάλλοντο τὰ δύο ταύτης ὦτα.

Ἡ μεγάλη ὡς ὄφις οὐρὰ αὐτῆς εἶναι συγχρόνως βάθρον καὶ ἄγκιστρον. Μεταχειρίζεται ταύτην ἡ σαρίγκη ὡς χεῖρα καὶ ἐπικάθηται ταύτης ὡς ἐπὶ σκίμποδος.

Καίτοι κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν φαίνεται φιλοπαίγμων, κρύπτει σπανίαν φρόνησιν καὶ καταπληκτικὴν εὐφυΐαν. Ἐνῷ παίζουσα διασκεδάζει τὴν οἰκογένειάν της, τὸ οὖς ταύτης ἀκούει καὶ τὸ βλέμμα κατοπτεύει τὸν ὁρίζοντα. Ἐπὶ τῷ ἐλαχίστῳ θορύβῳ, πάντα τὰ μικρά της ἐξαφανίζονται ἐν τῷ θυλάκῳ, ὡς οἱ μύες ἐν τῇ ὀπῇ των. Τὸ λίκνον καθίσταται φρούριον, καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία κρύπτεται ἐν τῇ κοιλότητι ἢ καὶ ἐν τῷ φυλλώματι δένδρου τινός. Βραδύτερον τὰ μικρὰ τῆς σαρίγκης ἐγκαταλείπουσι τὸν θύλακον τῆς μητρὸς καὶ ἐγκαθίστανται ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτῆς. Μέχρις οὗ δὲ καταστῶσιν ἱκανὰ διὰ τὴν θήραν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ζῶσιν οὕτω ἐπικαθήμενα ἐπὶ τῆς μητρικῆς ῥάχεως, καὶ διὰ τῆς ἀρκετὰ ἤδη μακρᾶς οὐρᾶς αὐτῶν συγκρατούμενα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς τῆς μητρός. Καὶ οὕτω βαίνουσιν ἀνὰ μέσον τῶν ἀτραπῶν τῶν δασῶν κρατούμενα διὰ τῆς οὐρᾶς ὡς ἄλλοι κρατοῦνται διὰ τῆς χειρός.

Ἡ σαρίγκη εἶναι λαίμαργος· ὅπως δὲ πεισθῇ τις, ἂς παρατηρήσῃ τὸ θαυμασίως ὡπλισμένον παμμέγιστον ταύτης στόμα. Τὸ χαριτωμένον τοῦτο ζῷον εἶναι λυμεὼν τῶν φωλεῶν, τῶν σταύλων, τῶν κήπων. Ἀρέσκεται εἰς καρπούς, νεοσσοὺς καὶ ᾠά.

Τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηράματα ἀποτελοῦσι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔδεσμα τῆς σαρίγκης. Ὅταν κρατῇ τὴν λείαν της ἐν τῷ εὐρεῖ αὐτῆς στόματι, ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐκεῖ τρώγει καθημένη ἐπὶ τῆς οὐρᾶς της.

Μεγάλως δ' ἀγαπᾷ κυρίως τὰς ἰνδικὰς ὄρνιθας. Μόλις ἀκούσῃ ταύτας ἡ σαρίγκη ὑπεισέρχεται εἰς τοὺς σταύλους. Πολλὰ ὅμως μεταξὺ χειλέων καὶ κύλικος πέλει καὶ δι' αὐτὴν τὴν δυστυχῆ σαρίγκην, διότι ἀντὶ δείπνου πολλάκις δέχεται ἀλύπητον ξυλοκόπημα παρὰ τοῦ κυρίου τοῦ σταύλου σπεύσαντος εἰς βοήθειαν τῆς κραυγασάσης ἰνδικῆς ὄρνιθος.

Ἐπ' αὐτοφώρῳ συλληφθεῖσα ἡ σαρίγκη, προσποιεῖται τὴν νεκράν, ἀκινητεῖ, σκληρύνεται, κρατεῖ τὴν ἀναπνοήν της, στρέφει τὴν οὐράν της, ἀνοίγει τὸ στόμα της, ἐκβάλλει τὴν γλῶσσάν της, κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, εἶναι ἐντελῶς νεκρά. Μόλις ὅμως ὁ κύριος τοῦ σταύλου ἀπομακρυνθῇ περὶ τὰ δέκα βήματα καὶ ἀμέσως ἀναπηδᾷ ὡς ἐλαστικὴ σφαῖρα καὶ ἐξαφανίζεται ἐν τῷ δάσει.

Ἐν τούτοις ἰδοὺ ἑσπέραν τινὰ ὅτι τὸ δάσος φωταγωγεῖται ὑπὸ δαυλῶν καὶ διατρέχεται ὑπὸ χαλκοχρόων φαντασμάτων. Τὰ φαντάσματα ταῦτα εἶναι Ἰνδοὶ θηρευταὶ τῆς σαρίγκης.

Εἷς ἐξ αὐτῶν αἰφνιδίως ἐξέρχεται τῆς σιωπηρᾶς ὁμάδος, ἵσταται παρὰ τὴν ῥίζαν δένδρου τινός, ὅπερ παρατηρεῖ διὰ τοῦ διαπεραστικοῦ καὶ φωτοβόλου βλέμματός του. Ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἴχνη τῆς σαρίγκης. Διὰ πελέκεως ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ κατασκευάζει μέρος ἐφ' οὗ στηρίζων τὸν πόδα, δύναται ὀλίγον ἀπωτέρω νὰ χαράξῃ κόπτων ἕτερον καὶ οὕτω ἀναρριχώμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Αἴφνης ἵσταται πρὸ κοιλότητος τινός. Ἡ χείρ του βυθίζεται ἐν τῇ ὀπῇ καὶ ἀποσύρει ἐκεῖθεν ἕνα ὄφιν . . . οὐχὶ ἀλλὰ τὴν μακρὰν καὶ εὔκαμπτον οὐρὰν τῆς σαρίγκης. Ῥιφθεῖσα διὰ χειρὸς ἰσχυρᾶς καὶ ταχείας ἡ δυστυχὴς σαρίγκη, πίπτει ἀναίσθητος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Δὲν θὰ προσποιηθῇ πλέον τὴν νεκράν.

Ἡ σαρίγκη βιοῖ ἐν Ἀμερικῇ ὡς ὁ Καγκουροῦ ὁ περίεργος ταύτης συγγενὴς εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ἡ γενεὰ αὕτη τῶν μαρσυποφόρων ζῴων εἶναι ἀρχαιοτάτη ἐν τῷ κόσμῳ· ταῦτα εἶναι οἱ ἀληθεῖς πρόγονοι τῶν θηλαστικῶν ζῴων.

Μεταξὺ τῶν ζῴων, τινὰ μὲν προσωποποιοῦσι τὴν φρόνησιν ἢ τὴν ἰσχύν, ἕτερα τὴν εὐγένειαν ἢ τὴν πονηρίαν, τὴν νοημοσύνην ἢ τὴν πίστιν, τινὰ τὴν πρόνοιαν καὶ οἰκονομίαν, ἕτερα τὴν ὑπομονήν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ἐργασίαν· καὶ ταῦτα πάντα ἀπὸ χιλιετηρίδων προτοῦ μάθῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος, τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἐργασίαν.

Ἡ σαρίγκη αὕτη ἡ θαυμασία **τροφὸς** ἐκπροσωπεῖ τὴν μητρικὴν στοργήν, καὶ ὁ γόνιμος ταύτης θύλακος εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ τὸ χαριέστερον λῖκνον.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων, ἀπέναντι τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας, ἐγείρεται—τρόπος τοῦ λέγειν, διότι εἶνε πολὺ χαμηλός,—οἰκίσκος μὲ ἀνάγλυφον ἀέτωμα ἀρχαϊκῆς παραστάσεως καὶ μὲ προτομὰς γυψίνους θεῶν καὶ ἡρώων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπει ἡ γενειῶσα τοῦ Διὸς σοβαρότης.

Ὁ διάκοσμος οὗτος, συνήθης εἰς τ' ἀθηναϊκὰ ἑρμογλυφεῖα, κινεῖ τὴν προσοχὴν τῶν κομψῶν περιπατητῶν. Ἀλλὰ πόσων ἐξ αὐτῶν κινεῖ καὶ τὴν ὄρεξιν νὰ εἰσέλθουν, νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ μικρὸν ἐργαστήριον, ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ ὁποίου φέρεται ἓν τῶν διαπρεπεστέρων ὀνομάτων τῆς συγχρόνου παρ' ἡμῖν καλλιτεχνίας.

Ἡ λουομένη

Ἡ ἀδιαφορία αὕτη τῆς κοινωνίας, μάλιστα τῆς αὐτοκαλουμένης *καλῆς*, ἡ πολλαχῶς ἐκδηλουμένη ἀδιαφορία πρὸς τὰ ἔργα τῆς Τέχνης, ἀποτελεῖ φαινόμενον δυσάρεστον καὶ ὄχι πολὺ ἐνθαρρυντικὸν διὰ τοὺς ἐργάτας τοῦ καλοῦ. Δὲν ζητοῦν οὔτε πλούτη, οὔτε δόξας καὶ τιμάς· ἤθελον ὅμως τὸ ὀλίγον ἀλλ' εἰλικρινὲς ἐκεῖνο ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ δεικνύῃ πρὸς αὐτοὺς κοινωνία ἐγείρουσα ἀξιώσεις πολιτισμένης· ἤθελαν νὰ βλέπουν τὸν κόσμον ὁπωσδήποτε φοιτῶντα εἰς τὰ ἐργαστήριά των, ἐξετάζοντα τὰ ἔργα των, κρίνοντα καὶ ἔστω ἐπικρίνοντα αὐτά. . .

Καὶ σημειώσατε ὅτι τὰ ἐργαστήρια ταῦτα τῶν γλυπτῶν καὶ τῶν ζωγράφων εἶνε τὰ μόνα παρ' ἡμῖν καλλιτεχνικὰ κέντρα. Οὔτε Ἐκθέσεις γίνονται, οὔτε Μουσεῖα Καλῶν Τεχνῶν ὑπάρχουν οὔτε Ἀγοραί.

Ὁ καρκῖνος

Ἐκτὸς ὀλίγων, ὀλιγίστων φιλοτέχνων, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν τὴν κίνησιν, ὁ πολὺς κόσμος ἀγνοεῖ, ἢ θέλει νἀγνοῇ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ἐγκλείοντες εἰς τὴν ψυχήν των ἓν ἰδανικὸν καὶ ὅπως ἄλλοι δημοτικώτεροι εἰς στίχους καὶ εἰς φθόγγους, ἀποτυποῦντες αὐτὸ ἐπὶ μαρμάρου ἢ ἐπὶ ὀθόνης. Καὶ τῶν μὲν ζωγράφων, ὄχι πάντοτε τῶν ἀρίστων, οἱ πίνακες σταματοῦν καμμίαν φορὰν τὸν κόσμον εἰς τὰς ὑαλοσκεπεῖς προθήκας τῶν καταστημάτων, πρὸς πώλησιν ἐκτεθειμένοι· ἀλλὰ τῶν γλυπτῶν τὰ ἔργα, ἐκτὸς τῶν κοσμούντων πλατείας, κτίρια ἢ τάφους, τὰ κυρίως καλλιτεχνήματα, τὰ μὴ γινόμενα κατὰ παραγγελίαν, ἀλλὰ κατ' ἔμπνευσιν, εἶνε ἀπρόσιτα καὶ ἀθέατα, εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν μὴ συχναζομένων ἐργαστηρίων.

Ἐν τούτοις μία ἐπίσκεψις εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ κ. Βρούτου, κανένα δὲν θὰ ἐδύνατο να δυσαρεστήσῃ. . . Ἀπεναντίας· εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο, τὸ ὑα-

ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΘΕΟΝ

Ἀθηνᾶ

Ἀπόλλων

Ἥρα

Ζεύς

Ἀφροδίτη

Ἑρμῆς

Ποσειδῶν

Ἄρης

Πλούτων

Ἥφαιστος

Ἄρτεμις

Δήμητρα

λοσκεπὲς καὶ λευκὸν κρησφύγετον τῆς τέχνης, ὁ χρόνος διαρρέει τερπνῶς, ἡ δὲ ἀνία τῆς πεζῆς, τῆς μοχθηρᾶς ζωῆς λησμονεῖται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαρμαρίνου ἐκείνου ἰδανικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτοξεύει οἱονεὶ ἀκτῖνας φωτός. . .

Ὅτε πρὸ ἐτῶν ἐπεσκέφθην τὸ ἐργαστήριον τοῦ κ. Βρούτου, μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν μεγάλην τὸ ***Πνεῦμα τοῦ Κοπερνίκου***, ἓν ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου, τὸ ὁποῖον νέος ἔτι κατεσκεύασεν ἐν Ρώμῃ, ὅτε ἐσπούδαζεν ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ἐκεῖ Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Παράστασις τολμηροτάτης συλλήψεως. Ὁ Κοπέρνικος,—ἢ μᾶλλον τὸ πνεῦμα τοῦ Κοπερνίκου, ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτοῦ,—φέρεται ὑπέργειος, μετέωρος, ὑπερφυής· καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς στρέφει τὴν Γῆν, τὴν ὁποίαν μέχρις αὐτοῦ ἡ κοινὴ πρόληψις ὑπελάμβανεν ἀκίνητον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης δεικνύει εἰς τὸ ἀχανὲς τὸ αἰώνιον κέντρον τῆς περιστροφῆς αὐτῆς, τὸν Ἥλιον. Ἡ σφαῖρα τῆς γῆς ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἀγάλματος· ἐπ' αὐτῆς ὁ οἱονεὶ καθιπτάμενος Κοπέρνικος μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ τοὺς πόδας ὑψηλά, στηρίζεται διὰ τῆς χειρὸς καὶ τῶν καταπιπτουσῶν πτυχῶν τοῦ μανδύου του ἐπὶ τῆς σφαίρας.

Οὕτω κατορθοῦται μία παράδοξος ἰσορροπία, πολλὰς δυσκολίας παρουσιάσασα εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ἀλλὰ τὸ ὅλον κατεκρίθη ὡς ἀκαλαίσθητον. Παράστασις γλυπτικὴ μὲ δύο πόδας, ἔστω καὶ τοῦ Κοπερνίκου, εἰς τὸν ἀέρα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐαρεστήσῃ τοὺς συνειθισμένους νὰ θαυμάζουν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὴν κεφαλὴν καὶ μὴ ἀπαιτοῦντας ἀπὸ σώματα γλυπτὰ ἀκροβατικὰς ἀρετάς. Ὁ Κοπέρνικος νὰ κάμνῃ τοῦμπες, — ἄ, ἦτο πολὺ διὰ τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς τεχνοκρίτας . . .

Μολονότι ἀναγνωρίζω τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ καθαρῶς τεχνικὸν σημεῖον, δὲν ἠμπορῶ ἐξ ἄλλου νἀρνηθῶ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἐπιβάλλουσαν ψυχὴν τοῦ μαρμάρου ἐκείνου. Ἡ ἐπαναστατικὴ μεγαλοφυία τοῦ Κοπερνίκου ἀπαυγάζει ζωηροτάτη. Νομίζει κανεὶς ὅτι πρὸ αὐτοῦ δὲν ἐστρέφετο ἡ Γῆ περὶ τὸν Ἥλιον, ἀλλ' ὅτι ὑπήκουσεν εἰς τὸ πρόσταγμά του, εἰς τὴν ὤθησιν τῆς χειρός του. Ἡ μορφή του ἡ ὀλυμπία, ἡ ἀτενίζουσα εἰς ἓν σημεῖον τοῦ ἀχανοῦς, ἐκφράζει τόσην θέλησιν, ὅσην ἐνέχει δύναμιν ἡ νευρώδης χεὶρ ἡ περιστρέφουσα τὴν σφαῖραν, καὶ φαίνεται ὡς νὰ λέγῃ :

— Θέλω νὰ στρέφεσαι καὶ σὲ στρέφω !

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν τὸ ἄγαλμα. Εὗρον ἐν αὐτῷ κάτι τι ἀνώτερον τῆς συστηματικῆς τεχνικῆς αὐστηρότητος ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἐκτελέσει. Ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου ἀποτυπωμένη ἐκεῖ,ἄπειρος ἀκόμη, ἀλλ'ἰδιοφυής, τολμηρά, ἕτοιμος νἀποπετάξῃ πρὸς ἄγνωστα ὕψη, νὰ καταβιβάσῃ ἐκεῖθεν καὶ νά μας δείξῃ νέα ἰδεώδη.

Τὸ κατώρθωσεν ; ἐνέμεινε μέχρι τέλους εἰς τὴν τόλμην της καὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ;

Ποῖος ἠξεύρει ! Ἡ πατρὶς τῶν ἀθανάτων γλυπτῶν ἴσως δὲν εἶνε σήμερον πρόσφορος διὰ καλλιτεχνικὰ ἰδεώδη καὶ καινοτομίας . . . Τοὐλάχιστον —χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν περισσότερον τὸ διατί,—εἰς τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ κ. Βρούτου ἀντικατεστάθη ἡ νεανικὴ τόλμη καὶ ἡ πρωτοτυπία διὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς εὐσυνειδησίας ἐν τῇ ἐκτελέσει. Τὸ ἔργον τοῦ γλύπτου εἶνε σήμερον καλαίσθητον, συμμαζευμένον, αὐστηρῶς κομψόν, περιτεχνημένον· ἀλλὰ νέον τίποτε δὲν παρουσιάζει. Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς τοῦ ***Πνεύματος τοῦ Κοπερνίκου***.

Ἡ ***Λουομένη*** καὶ τὸ ***Παιδίον καὶ Καρκῖνος***, τὰ δύο ὡραῖα ἔργα, τὰ ὁποῖα τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξῆλθον ἐκ τῆς σμίλης τοῦ κ. Βρούτου, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἔγινε κάποιος λόγος εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἑλκύουν τὴν προσοχὴν τοῦ σημερινοῦ ἐπισκέπτου τοῦ ἐργαστηρίου. Δημοσιεύομεν καὶ τῶν δύο τὰς εἰκόνας. Ἡ ***Λουομένη*** ἐκαλεῖτο εἰς τὴν ἀρχήν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ***Φαληρίς***, κατήρχετο δὲ διὰ κλίμακος λουτροῦ φαληρικοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐφάνη πολὺ πεζὸν εἰς τὸν καλλιτέχνην, ἀδιάφορον ἂν εἶχε τὴν πρωτοτυπίαν του· ἡ κλίμαξ ἀντικατεστάθη διὰ βράχου καὶ ἡ Φαληρὶς ἐγένετο Λουομένη παντὸς τόπου καὶ χρόνου . . . Τίποτε τὸ ἔκτακτον· ἀλλ' ἡ ἐργασία ὡραιοτάτη. Ἡ στάσις καλλιτεχνικωτάτη, ἡ γυμνότης ἀνατομικῶς ἐντελής. Καταβιβάζει τὸν ἕνα πόδα καὶ ἐγγίζει τὸ ὕδωρ. Ἀρχὴ πολὺ φυσικὴ καὶ ψυχολογημένη. Διατελεῖ ὑπὸ τὸ πρῶτον φρῖκος. Ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας της ὁ μικρὸς στιγμιαῖος δισταγμὸς ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἰδέας τῆς εὐδαιμονίας τὴν ὁποίαν τῇ ὑπόσχεται ἡ θάλασσα, ἡ ὁποία τὴν προσκαλεῖ εἰς τὴν γλαυκὴν ἀγκάλην της. Καὶ εἶνε ὡραία ἡ Λουομένη, πολὺ ὡραία· ἔχει δὲ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ἀντιθέτως πρὸς τὰς τόσας Λουομένας γυμνότητας τῆς σημερινῆς τέχνης· εἶνε σεμνή.

Τὸ ***Παιδίον καὶ ὁ Καρκῖνος***, τὴν ἰδέαν τοῦ ὁποίου ἐκφράζει καθαρώτατα ἡ παρατιθεμένη εἰκών, εἶνε παίγνιον, κομψὸν παίγνιον τῆς σμίλης, ἡ ὁποία θὰ ἐκουράσθη ἀνασύρουσα ἐπὶ μακρὸν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ μαρμάρου τὰς σοβαρὰς ὄψεις τῶν ἀρχαίων θεῶν. Καὶ δὲν ἔκαμεν ὀλίγους ὁ κ. Βροῦτος. Ἰδοὺ ἐνώπιόν σας τὸ ***Δωδεκάθεόν*** του, τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του. Διακρίνετε τὴν παράστασιν ἐν γένει, τὴν στάσιν, τὰ σώματα, τὰς πτυχώσεις· ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ λάβετε ἰδέαν περὶ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἐκφράσεως τῶν φυσιογνωμιῶν, ἂν δὲν ἴδῆτε τὴν ὡραίαν αὐτῶν σειρὰν τῶν ἡμιαναγλύφων κομψοτεχνημάτων, τὴν ὁποίαν ἀδύνατον νὰ χορτάσετε εἰς μίαν μόνην ἐπίσκεψιν. Τὰ μικύλα ἐκεῖνα κεφαλάκια σᾶς ἑλκύουν, σᾶς καθηλόνουν, σᾶς γοητεύουν. Ἡ Ἄρτεμις προπάντων ὑπερέχει μὲ τὴν ὡραιότητα τῆς μορφῆς, τόσῳ σύμφωνον πρὸς τὸ εὐπετὲς τῆς κυνηγέτιδος σῶμα. Ἀλλὰ τοῦ γλύπτου ἡ τέχνη καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπίσης διαφαίνεται ἀγαλμάτια. Μολονότι μαρμάρινοι, γλαυκοὶ φαίνονται, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ποσειδῶνος· δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζετε ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ὅτι ὁ Ἥφαιστος εἶνε χωλός· τοῦ Ἀπόλλωνος δὲ τὸ ἔκπαγλον πρόσωπον νομίζεις ὅτι ἀκτινοβολεῖ.

Ἐκ τῶν κοσμούντων τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνδριάντων, ἔργα τοῦ Βρούτου εἶνε ὁ τοῦ Κοραῆ

πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα πρὸ τοῦ Ζαππείου (ὅπως καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ ἰδίου), εἰς δὲ τὸ Νεκροταφεῖον διακρίνονται δύο μνημεῖα τοῦ καλλιτέχνου μας, τὸ τοῦ Παπαδάκη, παριστῶν τὴν 'Επιστήμην καὶ τὸ τοῦ 'Ράλλη, συμβολίζον τὴν Θρησκείαν. Ἂν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν τὸν 'Αχιλλέα καὶ τὸν Πάριν, οἵτινες ἠγοράσθησαν διὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Βοστώνης, ἔχομεν ἀπαρίθμησῃ τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Βρούτου.

'Ο Γεώργιος Βροῦτος ἐγεννήθη ἐν 'Αθήναις τῷ 1843 ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἀθηναίων, πάππου δὲ Κρητός. Νεώτατος ἀκόμη ἠναγκάσθη ἕνεκα πτωχείας νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του καὶ νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ 'Ιωάννου Κόσσου, ὅπου εἰργάσθη ὡς μαθητευόμενος ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ διδασκάλου του καὶ προστάτου ὁ Βροῦτος διατηρεῖ εὐγνώμονα μνήμην καὶ εὐλογητήν.

Τῷ 1866 ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του. 'Εξελθὼν ἐκ τῆς 'Ακαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν, μὲ τὰ ἀνώτερα βραβεῖα τετιμημένος, ἐπέστρεψεν εἰς 'Αθήνας τῷ 1873. Καὶ τότε μὲν ἀνέλαβε τὸ ἐργαστήριον τοῦ ἀποθανόντος Κόσσου, βραδύτερον δέ, τῷ 1883, διωρίσθη καὶ καθηγητὴς τῆς γλυπτικῆς ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, ὡς διάδοχος τοῦ ἀποθανόντος Λ. Δρόση.

'Ο Βροῦτος ἔχει γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν, μειδίαμα συμπαθές, ὀφθαλμοὺς πλήρεις καλλιτεχνικοῦ πυρός. Εἶνε εὐπροσήγορος καὶ ὁμιλητικός, ὑποδέχεται δὲ μετὰ ὑποχρεωτικῆς εὐγενείας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἴδουν τὰ ἔργα του καὶ τοὺς ξεναγεῖ ἀνὰ τὸ ἐργαστήριόν του, μὲ ὅλην τὴν αἰδήμονα τῆς ψυχῆς του μετριοφροσύνην, χωρὶς ὁ ἐλάχιστος αὐτάρεσκος ἢ ὑπεροπτικὸς λόγος νὰ διαφύγῃ ἐκ τοῦ στόματός του.

Πρᾶγμα σπάνιον διὰ τοὺς σημερινοὺς καλλιτέχνας τῶν 'Αθηνῶν, οἱ ὁποῖοι ὡςεπιτοπλεῖστον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν των ἀκούουν τοὺς ἐπαίνους! . . .

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὰ βαλλίσματα μᾶς παρουσιάζονται ὡς τὰ παλαιότατα τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων. 'Αξιοσημείωτον δ' εἶνε ὅτι τὰ βαλλίσματα εὑρίσκοντ' ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν στενωτάτῃ σχέσει πρὸς μιμητικοὺς χοροὺς ὁμοιοτάτους πρὸς ἀρχαίους ἑλληνικούς. Αὐτόπτης μάρτυς ὁ Φωριὲλ διηγεῖται ὅτι εἶδε χορὸν τοιοῦτον, καθ' ὃν ὁ χορευτὴς ἐμιμεῖτο τὰς συνήθεις τοῦ γεωργοῦ πράξεις: 'Ηροτρία δηλαδή, ἔσπειρεν, ἐθέριζε καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τέλους. 'Εκάστη τοῦ βαλλίσματος στροφὴ ἐψάλλετο ἀδρανῶς καὶ μετὰ βραδείας κινήσεως, μιμουμένης οἱονεὶ τὸν κόπον καὶ τὴν κούρασιν τοῦ γεωργοῦ. Ζωηροτάτην κίνησιν εἶχε μόνον ἡ ἐπῳδός, καθ' ἣν οἱ χορευταὶ παρεδίδοντο ὅλως διόλου εἰς τὴν φαιδρότητα. 'Ανάλογον ἀλλὰ ποικιλώτερον χορὸν ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν, τὴν καρπαίαν τῶν Αἰνιάνων καὶ Μαγνήτων χορευομένην ὑπὸ δύο.

«'Ο δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν: ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος· λῃστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὰν προΐδηται ἀπαντᾷ ἁρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· καὶ εἶτα ταῦτ' ἐποίουν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν· καὶ τέλος ὁ λῃστὴς δέσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστήν· εἶτα παρὰ τοὺς βόας ζεύξας ὀπίσω τὴν χεῖρα δεδεμένον ἐλαύνει».

Οἱ κυριώτεροι τῶν χορῶν τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ οἱ τὰ μάλιστα δημοφιλεῖς κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος χρόνους ἦσαν κυκλικοί. 'Ως δ' ἐκ τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς ὠνομάζοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως corol. Οἱ χοροὶ οὗτοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων, ἦσαν πάντες μιμητικοὶ καὶ πάντες εἶχον τι τὸ δραματικόν. Τὸ συνοδεῦον αὐτοὺς ᾆσμα περιέγραφε μίαν πρᾶξιν, μίαν σειρὰν καταστάσεων πραγμάτων, τὰς ὁποίας οἱ χορεύοντες παρίστανον διὰ τῶν χειρονομιῶν των. Τὸ ποίημα διῃρεῖτο εἰς στροφάς, πάσας ἀποληγούσας εἰς τὴν αὐτὴν ἐπῳδόν. Οἱ χορευταὶ ἕδρων ἢ ἐχειρονόμουν μόνον ὅπως μιμηθῶσι τὴν πρᾶξιν ἢ τὴν κατάστασιν τὴν ἐν τῇ στροφῇ περιγραφομένην. Κατὰ τὴν ἐπῳδὸν οἱ χορευταὶ ἑνοῦντες τὰς χεῖρας ἐχόρευον κυκλικῶς μὲ ταχύτητα ζωηρὰν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον.

Παρὰ τὰ δημώδη ᾄσματα τὰ συνοδεύοντα τοὺς τοιούτους χοροὺς ὑπῆρχεν ἐν Προβηγγίᾳ ἡ καλλιεργημένη ποίησις τῶν τρουβαδόρων. 'Επειδὴ δὲ οἱ τρουβαδόροι ἢ ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν ἢ ἔγραφον ὅπως ψάλλωσι τὰ ποιήματά των πρὸ τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν κυριῶν των, συνέβαινεν ὥστε ὁ προβηγγιανὸς λαὸς νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ σχεδὸν τίποτε ἐκ τῆς ποιήσεως ταύτης. Ὅπως ὅμως εἶχε τὸν ἑαυτοῦ τρόπον νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐρωτολογῇ, οὗτος εἶχε καὶ τὸν τρόπον νὰ ψάλλῃ τὸν ἔρωτά του, χονδροειδέστερον βεβαίως ἀλλ' ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον ἢ ὅ τι ἦτο ὁ τῶν ἱπποτῶν ποιητῶν. Τοιουτοτρόπως ὑπῆρξαν ἐν Προβηγγίᾳ δύο εἴδη ἐρωτικῆς ποιήσεως, ἡ τῶν τρουβαδόρων καὶ ἡ τοῦ λαοῦ.

Αἱ δύο αὗται ποιήσεις ἀναμφιβόλως ἐπί τινα χρόνον ἔμενον χωρισταί. 'Αδύνατον ὅμως ἦτο, προϊόντος τοῦ χρόνου, νὰ μὴ ἐξασκήσωσιν ἀμοιβαίαν τινὰ ἐπίδρασιν ἐπ' ἀλλήλων, καὶ νὰ μὴ τείνωσι κατά τινα τρόπον εἰς τὸ νὰ προσεγγίσωσιν ἀλλήλας καὶ συγχωνευθῶσιν εἰς μίαν μόνην: Εἰς πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὰς διασκεδάσεις ὁ λαὸς μιμεῖται πάντοτε τὰς ἀνωτέρας κλάσεις. Διὰ νὰ γευθοῦν δὲ καὶ ἀποδεχθῶσι τὴν ποίησιν τῶν τρουβαδόρων οἱ λαοί, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἤκμαζε, δὲν ἐπερίμενον ἢ νὰ εὕρουν ἐν αὐτῇ κάτι τι ἁρμόζον εἰς αὐτούς.

'Αφ' ἑτέρου ἀδύνατον ἦτο νὰ μείνουν οἱ τρουβαδόροι διὰ παντὸς ἐστερημένοι πάσης συμπαθείας διὰ

1 Ἴδε σελ. 26.

τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ποιητικὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ: νὰ μὴ γαργαλισθῶσί ποτε εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν τύχην των εἰς τὰς τέρψεις τοῦ λαοῦ καὶ διασκεδάσεις. Δὲν γνωρίζομεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, πάντας τοὺς τρουβαδόρους. Δὲν σώζονται ἢ μὲ τὰ ἔργα τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἐξ αὐτῶν, τῶν διαλαμψάντων ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων. 'Αλλὰ πάντες δὲν εἶχον τόσον στενὰς σχέσεις μὲ τὰς φεουδαλικὰς τάξεις. Ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐξ ἰδίας ὀρέξεως ἢ ἀνάγκης μετὰ τοῦ λαοῦ συζῶντες. Καὶ οὗτοι ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἔψαλλον εἰς ἧττον ὑψηλὸν τόνον καὶ μὲ γλῶσσαν χαμηλοτέραν ἢ οἱ ἐν τοῖς μεγάροις συνάδελφοί των.

'Αλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ὑπῆρχόν τινες καὶ ἀκριβῶς οἱ μετὰ πλείστης ἀναισθησίας ἢ πνεύματος γεννηθέντες, οἱ ὁποῖοι ἀποκαμόντες ὑπὸ τῶν ἐνδελεχῶν προσπαθειῶν, ἃς ὤφειλον νὰ καταβάλλωσι ὅπως διαπρέπουν ἐν τῇ ἐρωτικῇ τῶν πύργων ποιήσει, ἐπανήρχοντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν φύσιν. Συνέθετον ἐρωτικὰ ᾄσματα ἱπποτικὰ ἁπλούστερα τῶν ἄλλων, ᾄσματα, ὧν ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀπολαύσῃ οὔτε νὰ καταλάβῃ τὰ αἰσθήματα, ὧν ὅμως ἠννόει κἂν τὰς λέξεις.

Ἡ ἐπάνοδος, ἢ ἡ τάσις αὕτη μέρους τῶν τρουβαδόρων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ δημῶδες, ἐπροξένησεν ἢ ἐπέβαλεν εἰς τὴν ἱπποτικὴν ποίησιν ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας πολλαπλᾶ ἴχνη παρέχουσι τὰ λείψανα τῆς τῶν τρουβαδόρων ποιήσεως: Ὑπῆρξαν δύο γένη, δύο τρόποι ἐρωτικῆς ποιήσεως: ἡ μὲν λογία καὶ ὑψηλή, ἐν ᾗ, ἀκριβῶς ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν, τὸ ἐξεζητημένον, τὸ σκοτεινὸν καὶ τὸ δύσκολον ἐλογίζοντο μᾶλλον ὡς ἀρεταὶ ἢ κακίαι, ἡ δὲ φυσικὴ καὶ ἐναργής, μέγιστον τῆς ὁποίας προτέρημα ἦτο νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ εὐκόλως.

Ἑκάτερος τῶν δύο τούτων τρόπων ἔλαβε διάφορον ὄνομα φυσικόν, κατέχον ἐν τῇ ποιητικῇ τῶν τρουβαδόρων σπουδαίαν θέσιν. Τὸ πρὸς τὸ δημῶδες μᾶλλον πλησιάζον ἐλέγετο len, lengier, plan, δηλαδὴ ***ἐλαφρὸν ἡνωμένον***. Ὁ περίτεχνος τρόπος, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ δυσχεροῦς καὶ ἐξεζητημένου, ὠνομάσθη clus, car, τουτέστι ***σύντονος πολύτιμος***, ὀνομασία ἀντίθετος πρὸς τὸ δημοτικόν.

Πολλοὶ τῶν τρουβαδόρων ἔγραφον ἐναλλὰξ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον· τινὲς ἐξέλεξαν ἀποκλειστικῶς τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ καὶ οὕτως ἐγεννήθησαν δύο σχολαὶ ἀντίθετοι.

'Αξιοσημείωτον εἶνε ὅτι παρὰ τῷ Girand de Berleil, δηλαδὴ τῷ τρουβαδόρῳ, ἡ κατανόησις τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ πλέον δύσκολος, εὑρίσκομεν τὰ θετικώτερα τεκμήρια τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν δύο ἐν λόγῳ σχολῶν. Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτου ἐν ἀρχῇ τινος τῶν ποιημάτων του.

«Μόλις ἠμπορῶ ν' ἀρχίσω ἓν ἐλαφρὸν ποίημα ποὺ ἤθελα νὰ συνθέσω, καὶ τὸ ὁποῖον ἐσκέφθην χθές. Ἤθελα νὰ τὸ κάμω τοιοῦτον, ὥστε νὰ τὸ καταλαμβάνῃ ὅλος ὁ κόσμος, καὶ νὰ τραγουδῆται εὔκολα, διότι τὸ συνθέτω ἀπὸ ἁπλῆν μου εὐχαρίστησιν.

«Εἰμποροῦσα νὰ τὸ γράψω συντονώτερον, ἀλλὰ τὸ τραγοῦδι δὲν εἶνε τέλειον, ἂν δὲν εἶνε εὐνόητον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἂς τοῦ κακοφανῇ λοιπὸν ὁποιου θέλει. 'Εγὼ καταγοητεύομαι ὅταν ἀκούω νὰ ψάλλουν μὲ καθαρὰ βραχνὴ φωνὴ κανέν' ἀπὸ τὰ τραγούδια μου, καὶ νὰ τὸ ψάλλουν 'ς τὴν βρύσι».

Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μόνον βεβαιοῦν τὴν ὕπαρξιν τῶν δύο τῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως σχολῶν.

Τὸ αὐτὸ καταφαίνεται ὡσαύτως ἐν εὐρεῖ κύκλῳ καὶ ὡς πρὸς τὴν προσέγγισιν διαφόρων χωρῶν μὲ προβηγγιανὴν γλῶσσαν, ἐν αἷς ἤκμασαν τρουβαδόροι. Ἐκ θετικῶν ἀποδείξεων καὶ μαρτυριῶν βεβαιοῦταί τις, ὅτι ἐκ τῶν χωρῶν τούτων αἱ μὲν ἐκαλλιέργουν τὸν λόγιον καὶ σκοτεινὸν τῆς ποιήσεως τρόπον, αἱ δὲ τὸν φυσικὸν καὶ ἐναργῆ. Ἡ καλαισθησία τῶν τελευταίων τούτων ἐδέσποζεν ἐν ταῖς χώραις, περὶ ὧν τὸ πᾶν μαρτυρεῖ, ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἡ κοιτὶς τῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως, καὶ ἐν αἷς τὸ ποιητικὸν ἔμφυτον ἦτο γενικώτερον διαδεδομένον. Ὁ περίτεχνος καὶ ἐργώδης τρόπος ἐδέσποσεν ἐν ταῖς χώραις ταῖς πρὸς βορρᾶν τῶν Σεβέννων ὀρέων, ἐν αἷς βεβαίως ἡ προβηγγιανὴ ποίησις δὲν ὑπῆρξεν ἀρχικῶς εἰ μὴ ποίησις ὑποβολιμαία καὶ παρείσακτος.

Τὰ μόνα ἐρωτικὰ ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἁρμόζει, ὡς ἐκ τοῦ τόνου καὶ τοῦ προορισμοῦ των, νὰ ὀνομασθῶσι δημώδη, εἶνε τρία μικρὰ εἴδη, φέροντα τοὺς διακεκριμένους καὶ χαρακτηριστικοὺς τίτλους: ***Ποιμενικά, βαλλίσματα, αὐγερινά***. Ἐν τῷ συστήματι τῆς προβηγγιανῆς ποιήσεως τὰ τρία ταῦτα εἴδη ἀποτελοῦσι ὅλως διόλου χωριστά, περίεργα καὶ ἀξιοσημείωτα.

Οὐδὲν τῶν ἐν λόγῳ τριῶν εἰδῶν ἐφευρέθη ὑπὸ τῶν τρουβαδόρων. Καὶ τὰ τρία ἤκμαζον ἤδη ἐν τῇ πρώτῃ προβηγγιανῇ ποιήσει, τῇ πρὸ τοῦ ἱπποτισμοῦ, καὶ δὲν ἦσαν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, εἰ μὴ ἀσθενεῖς ἀναμνήσεις, ἀμυδραὶ παραδόσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνορρωμαϊκῆς ποιήσεως.

Ὅταν οἱ τρουβαδόροι ἐχρειάσθησαν νέα εἴδη, παρέλαβον ταῦτα, ἐτήρησαν τὰς ὑποθέσεις καὶ τὴν ἰδέαν καὶ δὲν ἐτροποποίησαν εἰ μὴ τὸν τύπον καὶ τὰ καθέκαστα. Οὕτως ὅμως τὰ τρία ταῦτα εἴδη τροποποιηθέντα, ὡς ἐτροποποιήθησαν, ἀπετέλεσαν τὸ μέσον, δι' οὗ ἡ ἱπποτικὴ ποίησις τοῦ ΙΒ' αἰῶνος συνεδέθη πρὸς τὰς ποιητικὰς παραδόσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

Ἡμεῖς περὶ τῶν βαλλισμάτων μόνον ἐνδιαφερόμενοι, περὶ ταῦτα καὶ μόνα θὰ ἐνδιατρίψωμεν.

Ἐν τῇ προβηγγιανῇ ἐκδοχῇ, ἥτις εἶνε καὶ ἡ ἀρχικὴ καὶ ἀληθής, τὸ βάλλισμα ἦτο μικρὸν ποίημα προωρισμένον νὰ ψάλλεται ἐν χορῷ ὑπὸ ἀορίστου ἀριθμοῦ προσώπων. Γάλλοι συγγραφεῖς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλουσιν, ὅτι τινὰς τοὐλάχιστον τῶν χορῶν, καθ' οὓς ἐψάλλοντο τὰ βαλλίσματα τῶν τρουβαδόρων ὑπῆρξαν καταγωγῆς Μασσαλιωτικῆς.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἑρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφ. Ε.Δ. Ροΐδου

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

— Οἱ ἀπόκληροι τῆς τύχης, ἐσκέπτετο, οἱ οὐδὲν ἄλλο ἔχοντες μέσον ὑπάρξεως παρὰ μόνους τοὺς βραχίονας αὐτῶν καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου σκεπτόμενοι πλὴν τοῦ πορισμοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, δύνανται πολὺ εὐκολώτερα νὰ διατηρήσωσιν ἀνέπαφα τὰ ἀγαθὰ ἔνστικτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰς εὐεργεσίας καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ οὐδὲν ἔχων δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὰ πάθη καὶ τὰ μίση τὰ γεννώμενα ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῶν συμφερόντων· αἱ συμπάθειαι καὶ αἱ ἀντιπάθειαι αὐτοῦ εἶναι εἰλικρινεῖς καὶ ὁ ἔρως του δὲν εἶναι ὡς ὁ τῶν ἀνωτέρων τάξεων αἰσχρὸν μῖγμα λαγνείας, φιλαυτίας, κενοδοξίας καὶ πλειστάκις κερδοσκοπίας. Ἡ ἄγνοια τοῦ λαοῦ προφυλάττει αὐτὸν ἀπὸ τὰς κακίας, αἵτινες εἶναι ὁ καρπὸς τῆς γνώσεως. Πᾶν καλὸν ἐκπορεύεται ἀμέσως ἐκ μόνης τῆς καρδίας, ἐνῷ πρὸς διάπραξιν τοῦ κακοῦ ἀπαιτεῖται καὶ τοῦ πνεύματος ἡ συνεργασία ».

Τοιαῦτα ἤλπιζεν ὁ Οὐλρῖχος κατατασσόμενος ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐργατῶν. Τὸ μόνον ὅμως ἀποτέλεσμα τῆς ἀποπείρας του ἦτο ἡ ἀπώλεια καὶ τῆς τελευταίας του ἐλπίδος. Μετὰ ἑξάμηνον τῷ ὄντι συμβίωσιν μὲ τοὺς ποριζομένους τὸν ἄρτον των ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου των, ἡ ἀπελπισία του ἦτο ἀκόμη μεγαλειτέρα καὶ ἔτι μᾶλλον ἀκλόνητος ἡ πεποίθησίς του, ὅτι ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀγαθότης ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν μόνον ὡς σπέρματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ καλλιέργεια δὲν εἶναι δυνατὴ ὑπὸ οἱασδήποτε κοινωνικὰς συνθήκας.

Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, εἰς τὸν κόσμον τῶν μαύρων φράκων καὶ τῶν ἄσπρων λαιμοδετῶν, αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ποταπότητος καὶ διαφθορᾶς περιστέλλονται ὑπὸ τῆς ἀπαραιτήτου ὑποταγῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς εὐπρεπείας. Πολλάκις ἔτυχεν ὁ Οὐλρῖχος νὰ σφίξῃ ἐντὸς αἰθούσης τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ προδίδοντος αὐτὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἀλλ' ἡ χεὶρ αὕτη ἦτο τοὐλάγιστον καθαρά. Πλειστάκις καὶ παρὰ γυναικῶν ἐπροδόθη, ἀλλ' αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι κατώρθωναν τοὐλάχιστον νὰ τὸν πείσωσιν ἐπί τινα καιρὸν ὅτι πράγματι τὸν ἠγάπων, καὶ πλὴν τούτου ἦσαν ἐνδυμέναι μετὰ φιλοκαλίας καὶ ἔφερον ὀνόματα ἱστορικά. Ἡ στίλβουσα ἐπιφάνεια τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας δὲν ἐκώλυσε τὸν Οὐλρῖχον ν' ἀηδιάσῃ τὴν ὑπ' αὐτὴν κρυπτομένην σαπρίαν, ἀλλὰ φεύγων ταύτην δὲν ἐβράδυνε νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ τῶν ἐργατικῶν τάξεων δὲν ἦτο μικροτέρα, ἀλλὰ μόνον γυμνοτέρα.

Κατὰ τὴν πρώτην του εἴσοδον εἰς τὸ ἐργοστάσιον, τὸ λεπτὸν αὐτοῦ ἀνάστημα, τὸ ὠχρὸν πρόσωπον καὶ ἡ λευκότης τῶν χειρῶν του ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς βαναύσους ἀστειότητας, τὰς ὁποίας ἤκουσε μεθ' ὑπομονῆς. Ἀληθῶς δὲ ἀξιοθαύμαστος ἦτο ὁ ζῆλος μὲ τὸν ὁποῖον ἐξετέλει τὰ ταπεινὰ αὐτοῦ καθήκοντα μαθητευομένου, ἤτοι ὑπηρέτου τῶν ἐργατῶν, ἀνεχόμενος ἀγογγύστως πᾶσαν καταπίεσιν καὶ τὰς ὕβρεις, τὰς ὁποίας ἐπροκάλει ἡ φαινομένη σωματική του ἀσθένεια καὶ ἡ ἄγνοια τῆς γλώσσης τοῦ καπηλείου. Βραδύτερον ὅμως, ὅταν ἀνέπτυξε τοὺς μυῶνάς του ἡ χρῆσις τῆς σφύρας καὶ ἐμαύρισε τὴν ὄψιν του ἡ φλὸξ τῆς καμίνου, μετέβαλον γλῶσσαν καὶ τρόπους οἱ βασανισταί του, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι δὲν ἐθεώρουν ὅσον πρὶν βεβαίαν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἔκβασιν ἐνδεχομένης γρονθομαχίας.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Οὐλρῖχος, τοῦ ὁποίου οἱ προϊστάμενοι ἐξετίμων τὴν φιλοπονίαν καὶ νοημοσύνην διωρίσθη ἐπιστάτης. Ὁ προβιβασμὸς οὗτος διήγειρε τὸν φθόνον καὶ τὰ παράπονα τῶν συνεργατῶν του, τῶν ὁποίων ἡ δυσαρέσκεια ἐξεδηλώθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τόσον θορυβωδῶς, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ παρέμβωσιν οἱ διευθυνταί.

— Τί τρέχει; ἠρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς θορυβοποιούς.

— Δὲν θέλομεν ἐπιστάτην τὸν κύριον τοῦτον, ἀπεκρίθη ὁ ὑποκινητὴς τῆς στάσεως, δεικνύων τὸν Οὐλρῖχον.

— Καὶ διατί δὲν τὸν θέλετε;

— Διότι ἐντρεπόμεθα νὰ μᾶς ὁρίζῃ τὸ περσινό μας κοπέλι. Εἴμεθα ὅλοι ἴσοι καὶ δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ἀδικίαι. Πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐργάζονται ἐδῶ ἀπὸ δέκα χρόνια καὶ δὲν εὐχαριστοῦνται νὰ δοθῇ ἡ πρώτη καλὴ θέσις ὅπου ἔτυχε ν' ἀδειάσῃ εἰς ἕνα ξένον.

— Τὸ εὑρίσκομεν ὅλοι ἄδικον, ἐψιθύρισαν οἱ ἐργάται διὰ νὰ ἐνθαρρύνουν τὸν ῥήτορά των.

— Κάτω ὁ Μάρκος Γιλβέρτης! ἐφώναξάν τινες αὐτῶν.

— Ἔπειτα διατί νὰ διώξετε τὸν Πέτρον; ἐπρόσθεσεν ὁ ῥήτωρ. Αὐτὸς ἦτο καλὸς ἄνθρωπος καὶ οἰκογενειάρχης.

— Σιωπή! εἶπεν ἐπιτακτικῶς ὁ διευθυντής. Κάμνω ὅ,τι θέλω καὶ δὲν ἔχω νὰ δώσω λογαριασμὸν εἰς κανένα. Ἂν ὁ Πέτρος εἶναι οἰκογενειάρχης, ἀκόμη μεγαλείτερον εἶναι τὸ σφάλμα του ὅτι δὲν ἐσυλλογίσθη τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, πρὶν μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ τὸν ἀποβάλωμεν διότι δὲν ἔκαμνε τὸ χρέος του. Ὁ Πέτρος ἦτον ὀκνηρὸς καὶ ἐπροστάτευε τοὺς ὁμοίους του. Τὸν λέγετε καλὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν λυπεῖσθε, μόνον διότι σᾶς ἐλογάριαζεν ὡς ὥρας ἐργασίας τὸν καιρὸν ὅπου ἐμένετε εἰς τὸ καπηλεῖον. Τοῦτο τὸ θεωρῶ ἐγὼ ὡς κλοπήν».

Τοὺς λόγους τοῦ διευθυντοῦ διεδέχθησαν ψιθυρισμοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέθεσε τέλος προσθέτων:

— Εἶπα κλοπή, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω. Ὅσοι λαμβάνουν χρήματα δι' ἐργασίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἔκαμαν δὲν εἶναι τίμιοι ἄνθρωποι. Πρὸς τὸν Πέτρον, ἂν καὶ ἦτο ἀνάξιος ἐμπιστοσύνης, ἐφάνην ἐπὶ πολὺ συγκαταβατικὸς διότι ἐλυπούμην τὴν οἰκογένειάν του. Ἀντὶ ὅμως νὰ μοῦ χρεωστεῖ χάριν διὰ τὴν συγκατάβασίν μου, ἐφέρετο ἀκόμη χειρότερα. Ἀδύνατον μετὰ τοῦτο ἦτο νὰ τὸν διατηρήσω χωρὶς ν' ἀδικήσω τοὺς συνεταίρους μου. Τίμιος ἄνθρωπος λέγεται ὁ ἐκτελῶν τὸ καθῆκόν του, καὶ τὸ ἰδι-

[1] Ἴδε σελ. 22

κόν μου ἦτο ν' ἀπολύσω τὸν Πέτρον καὶ νὰ διορίσω εἰς τὴν θέσιν του ἐργάτην ἀκέραιον, φιλόπονον καὶ ἱκανόν. Τί πταίω ἐγὼ ἂν δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω μεταξύ σας κἀνένα ἄλλον ἀξιώτερον νὰ σᾶς προστάζῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κοπέλι, τὸ ὁποῖον ὑπήκουεν πέρυσιν εἰς ὅλους; Σεῖς ὅπου καμώνεσθε ὅτι θέλετε ἰσότητα γνωρίζετε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν εἴσθε ἴσοι, ἀφοῦ δὲν λαμβάνετε ὅλοι τὸν ἴδιον μισθὸν καὶ ὁ καθεὶς ζητεῖ μεγαλείτερον, ἅμα νομίσῃ ὅτι τὸν ἀξίζει. Δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο νὰ προσθέσω παρὰ μόνον ὅτι ὁ Μάρκος Γιλβέρτης εἶναι ἀπὸ σήμερον ἐργοστασιάρχης σας, καὶ ἐννοῶ νὰ τοῦ ὑπακούετε καὶ νὰ τὸν σέβεσθε ὅσον καὶ ἐμέ. Ὅσοι δὲν εὐχαριστοῦνται ἂς κοπιάσουν νὰ μὲ ἀποχαιρετήσουν.»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἤρκεσαν νὰ πείσωσι τοὺς δυσηρεστημένους νὰ ἐπιστρέψωσι σιωπηλῶς εἰς τὸ ἔργον των.

— Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι δίκαιος, ἐσκέφθη ὁ Οὐλρίχος παρατηρῶν τὸν διευθυντήν.

— Κύριε Γιλβέρτη, εἶπεν οὗτος κατ' ἰδίαν εἰς τὸν Οὐλρίχον, δὲν εἶναι ἀκόμη χρόνος ἀφ' ὅτου σ' ἐπήραμεν ὡς κοπέλι καὶ τώρα θὰ ἔχεις τὴν πρώτην θέσιν ὕστερα ἀπὸ ἐμέ. Τοῦτο δὲν εἶναι χάρις, ἀλλὰ δικαιοσύνη. Ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι ἀκόμη νέος, θὰ λαμβάνεις μόνον τὰ δύο τρίτα τοῦ μισθοῦ τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ προκάτοχός σου. Ἐλπίζω ὅτι δὲν σὲ φαίνονται ὀλίγα.

Ὁ Γιλβέρτης ηὐχαρίστησε, μεγάλην ὅμως τοῦ ἐπροξένησεν ἡ ἀντίφασις αὕτη ἀπορίαν.

— Περίεργον εἶδος δικαιοσύνης, ἐσκέφθη ὅταν ἔμεινε μόνος. Εἰς τὴν θέσιν ὑπαλλήλου ὀκνηροῦ, ἀπίστου καὶ ἀνικάνου διορίζουν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ὁμολογοῦσι νοήμονα, ἀκέραιον καὶ ἐργατικόν, καὶ ἔπειτα, χωρὶς νὰ ὑπολογίζουν τὸ ἐκ τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ κέρδος τοῦ καταστήματος, πληρώνουν τὸν τίμιον ἄνθρωπον ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν κλέπτην.

Ὀλίγας ἡμέρας ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐργοστασίου, εἶχε περὶ αὐτὸν πλῆθος κολάκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεπον διὰ τὴν μεγαλειτέραν των ταπεινότητα αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες περισσότερον τὸν ἐτυράννησαν ὅταν ἦτο **κοπέλι**. Ἀπερίγραπτον δὲ ᾐσθάνθη ἀηδίαν βλέπων ὅτι οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ συνδέωσιν οἱ δεσμοὶ τῆς ἀδελφότητος, ἐζήτουν νὰ βλάψουν ἀλλήλους ἐρχόμενοι νὰ καταγγείλωσιν εἰς αὐτὸν πᾶσαν τῶν συντρόφων των παράβασιν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀντήμειβε τὴν κατασκοπείαν ἀνεχόμενος τὰς ἰδικάς των.

— Ἡ ἀδελφότης, ἀνέκραξε μετ' ἀδημονίας οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ ἠχηρὰ λέξις, χρήσιμος ὡς σάλπισμα πρὸς πρόκλησιν στάσεων. Τὴν ἀδελφότητα εὔκολον εἶναι νὰ ἐγγράψῃ τις εἰς ἐπαναστατικὴν σημαίαν, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν.

Οὕτω λοιπὸν καὶ εἰς τὰ ταπεινὰ τῆς κοινωνίας στρώματα εὕρισκεν ὁ Οὐλρίχος τὴν αὐτὴν διαφθοράν, τὴν αὐτὴν χαμέρπειαν καὶ τὴν αὐτὴν καταπίεσιν τοῦ ἀσθενοῦς ὑπὸ παντὸς ἰσχυροτέρου. Καὶ ἐκεῖ ἐδέσποζεν ὁ ὅμιλος ὅλων τῶν κακιῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς τῆς καρδίας ὁρμαὶ ἐθυσιάζοντο εἰς τὸν βωμὸν τοῦ συμφέροντος, πᾶσα ἀρετὴ εὕρισκεν Ἰούδαν νὰ τὴν προδώσῃ καὶ Πιλάτον νὰ τὴν σταυρώσῃ.

Ὁ Οὐλρίχος, τοῦ ὁποίου ηὔξανε καθ' ἑκάστην ἡ μισανθρωπία, εὑρίσκετο ἑσπέραν τινὰ εἰς τὸν θάλαμόν του, στηρίζων εἰς τὰς χεῖρας τὴν κεφαλὴν καὶ πλανῶν ἀπρόσεκτον βλέμμα εἰς βιβλίον ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης του. Τοῦτο ἦτο ὁ ***Ἐμίλιος*** τοῦ Ῥουσσώ, ἡ δὲ σελὶς ἔφερε σημεῖον ὄνυχος εἰς τὸ ἑξῆς χωρίον:

«Σκοπὸς τοῦ βίου εἶναι ἡ εὐτυχία. Ὁ πόθος αὐτῆς γεννᾶται καὶ ἀποθνήσκει μεθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἡ εὐτυχία; Ὅλοι τὴν ζητοῦσι καὶ οὐδεὶς τὴν εὑρίσκει. Ἐφ' ὅλην μας τὴν ζωὴν τὴν κυνηγοῦμεν καὶ ἀποθνήσκομεν πρὶν τὴν φθάσωμεν».

Τὴν φράσιν ταύτην, τὴν ἀκριβῶς ἐκφράζουσαν καὶ τὴν ἰδικήν του γνώμην, ἐσχολίαζεν ὁ Οὐλρίχος, ὅταν διέκοψαν ἀποτόμως τὰς σκέψεις του γοεραὶ κραυγαὶ ἀντηχοῦσαι ἐκεῖ πλησίον.

Ὁ Οὐλρίχος ἔτρεξεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἀνοίξας αὐτὸ διέκρινε τὴν λέξιν «Ἀλοίμονον! Ἀλοίμονον!» προφερομένην ὑπὸ φωνῆς γυναικείας. Αἱ κραυγαὶ ἐφαίνοντο ἐξερχόμεναι ἐκ δωματίου τοῦ ἀνωτέρου πατώματος τῆς αὐτῆς οἰκίας. Σπεύσας ἐκεῖ εὗρε γυναῖκάς τινας συνηγμένας πρὸ τῆς θύρας.

— Τί συμβαίνει; ἠρώτησεν αὐτάς.

— Ἀπέθανεν ἡ γραῖα Δουράνδου καὶ ἡ κόρη της φωνάζει, ἀπεκρίθη μία ἐξ αὐτῶν μετὰ προσποιητῆς λύπης. Τὸ πρᾶγμα εἶχε καταντήσει ἀνυπόφορον. Ἡ γραῖα ἔβηχεν ὅλην τὴν νύκτα καὶ εἶναι δύο ἑβδομάδες ὅπου δὲν ἐκλείσαμεν 'μάτι. Τοῦτο εἶναι μεγάλο βάσανο διὰ πτωχοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἡσυχάσουν τὴν νύκτα, ἀφοῦ ἐδούλεψαν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ μακαρίτισσα ἦτο ὑπερήφανη καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν μεταφέρουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Δὲν τὴν ἔμελεν καθόλου ἂν ἀφάνιζεν ἡ πτωχή της κόρη τὴν ὑγείαν της μὲ τὰς ἀγρυπνίας. Ἀντὶ νὰ τῆς ἔχῃ χάριν, τῆς ἔλεγεν καὶ ἄσχημα λόγια. Τέλος πάντων τὴν ἐξεφορτώθημεν καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κοιμηθοῦμεν.»

Τὸ ἀνωτέρω λογίδιον ἀπήγγειλεν ἀπνευστεὶ βδελυρά τις γυνή, τῆς ὁποίας ἡ κόκκινη μύτη καὶ ἡ βραγχνὴ φωνὴ ἐμαρτύρουν τὴν πολυποσίαν.

Ὁ Οὐλρίχος εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου εἶχον διαδεχθῆ τὰς κραυγὰς οἱ λυγμοί. Τὸ καταγώγιον ἐκεῖνο ἦτο ὑγρόν, σκοτεινόν, δυσῶδες, ἀπαίσιον. Εἰς μίαν γωνίαν ἔκειτο ἐπὶ ἀχυρίνου στρώματος μακρὺ πτῶμα, τοῦ ὁποίου τὰ σκληρυνθέντα μέλη ἐφαίνοντο παλαίοντα ἀκόμη κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τὸ ἀνοικτὸν στόμα ἕτοιμον νὰ ἐξεμέσῃ καὶ ἄλλας βλασφημίας.

Γονυπετὴς παρὰ τὴν κλίνην καὶ κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖράς της τὴν χεῖρα τῆς νεκρᾶς νέα τις κόρη ἐφαίνετο ἀπηλιθιωθεῖσα ὑπὸ τῆς λύπης. Ταύτην ἐπροσπάθει μία γειτόνισσα νὰ παρηγορήσῃ δι' ἀπαγγελίας κοινῶν τύπων. Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Οὐλρίχου μόλις ἤγειρεν ἡ ὀρφανὴ τὴν κεφαλὴν καὶ ἔπεσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἀναισθησίαν.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Δύο πράγματα ἀντίθετα ἐπικρατοῦν αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὰς Ἀθήνας: Ὡραῖος καιρὸς καὶ ἰμφλουέντζα. Ἔξω οὐρανὸς αἴθριος, ἥλιος θερμός, ἠπιότης ἀνοίξεως, τόσον ὥστε πολλοὶ ἤρχισαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι ὁ χειμὼν παρῆλθεν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σπίτι ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ τὸν ἀσθενῆ του καὶ πολλάκις τοὺς ἀσθενεῖς του. Ἡ ἐπιδημία τῆς, ἐκτὸς ὀλίγων περιπτώσεων, ἀκινδύνου νόσου, καταντᾷ κωμική. Οἱ ἰατροὶ τρέχουν καὶ δὲν φθάνουν· ἡ δουλιὲς πηγαίνουν πολὺ καλά, δέχονται καὶ συγχαρητήρια . . . Πολλὰ σπίτια ἔχουν ὄψιν νοσοκομείου. Φαντασθῆτε πέντε καὶ δέκα καὶ τελευταίως εἰς ἕνα σπίτι δεκατέσσαρας (ἀρ. 14) κυρίους καὶ ὑπηρέτας κατακρέβθατα. Εἰς τοὺς περιπάτους, μὲ ὅλον τὸν ἥλιον, ἐπικρατοῦν τὰ βαριὰ ἐπανωφόρια καὶ αἱ ὠχραὶ ῥιγηλαὶ ὄψεις τῶν κρυωμένων, τῶν ἐν ἀναρρώσει. Προχθὲς κατὰ τὴν παράστασιν τῆς Φαύστας ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Κωμῳδιῶν ἡ φωνὴ τῶν ἠθοποιῶν κατεπνίγετο ὑπὸ τὴν συναυλίαν τῶν βηχῶν καὶ εἰς στιγμάς τινας τῶν γελώτων. Καὶ αὐτὴ ἡ κυρία Παρασκευοπούλου, ἡ ἐξαισία Φαῦστα, ἔβηχεν :

— Εἰς τὴν φίλην μου κοιτίδα — γκούχ, — τὴν ζοφώδη κ' αἰωνίαν τῶν δασῶν τῆς Πανωνίας νύκτα τρέχω — γκούχ, γκούχ!

✢

Ἂν το εὕρετε, τί ἐργασίαν ἔκαμνεν ὁ ἀξιότιμος κύριος Τζανετάκης, νεανίας μόλις δεκαοκταετής, πλήρης μέλλοντος : . . .

Ἦτο ἐκβιαστής. Περιήρχετο τὰ Σχολεῖα καὶ διὰ μεθόδων τὰς ὁποίας αὐτὸς ἐγνώριζεν, ἐξεβίαζε τοὺς μικροὺς μαθητὰς νά τῳ δίδουν ὅσα χρήματα εἶχον πρὸς ἀγορὰν γλυκισμάτων καὶ τρωγαλίων, καὶ καμμίαν φορὰν βιβλίων καὶ πληρωμὴν διδάκτρων. Τὸ ἐπικερδὲς καὶ εὔκολον αὐτὸ παιγνίδιον διέκοψεν ἡ Ἀστυνομία, συλλαβοῦσα τὸν νεαρὸν ἐκβιαστὴν καὶ κλείσασα αὐτὸν εἰς τὸ κρατητήριον. Ἐκεῖ μὲ ὅλην του τὴν ἡσυχίαν μελετᾷ τώρα νέα σχέδια χρηματισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπιφυλάσσεται νὰ ἐφαρμόσῃ ὅταν, σὺν Θεῷ, ἐξέλθῃ...

✢

Σπανία εὐκαιρία παρέχεται σήμερον πρὸς καταρτισμὸν πλουσίας καὶ εὐθηνῆς παιδικῆς Βιβλιοθήκης. Οἱ περισσεύοντες τόμοι τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων» ἐξετέθησαν εἰς πώλησιν πρὸς μίαν δραχμὴν ἕκαστος. Εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτό, τὸ ἄριστον τοῦ εἴδους του, ἀφθόνως εἰκονογραφημένον καὶ φιλοκάλως τυπωμένον, συνειργάσθησαν οἱ κάλλιστοι τῶν παρ' ἡμῖν παιδικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν· οἱ δὲ εἰκοσιτρεῖς τόμοι του, οἱ ἐκδοθέντες μέχρι σήμερον, ἀποτελοῦν πολυτιμοτάτην ἐγκυκλοπαιδείαν, τὸ τερπνότατον καὶ μορφωτικώτατον τῆς νεότητος ἀνάγνωσμα.

✢

Οἱ δύο κυνηγοὶ πυροβολοῦν ταυτοχρόνως.

Ἡ κίχλα πίπτει.

— Ἐγὼ τὴν σκότωσα.

— Ὄχι, ἐγώ.

— Ἐγὼ θὰ την πάρω.

— Ὄχι, ἐγώ!

Ἔρις δεινὴ συνάπτεται περὶ τὸ θήραμα.

Οἱ δύο κυνηγοὶ πυροβολοῦν ταυτοχρόνως.

Ὁ εἷς πίπτει πληγωμένος· ὁ ἄλλος ἁρπάζει τὴν κίχλαν καὶ φεύγει.

Ἡ σκηνὴ εἰς τὴν Κολοκυνθοῦν. Ὁ πληγωθεὶς καὶ χάσας τὴν κίχλαν ὀνομάζεται Γ. Νερολιᾶς. Τοῦ ἄλλου ἡ ἱστορία δὲν διέσωσε τὸ ὄνομα.

✢

Ἤρχισαν παρὰ τῇ Στρατιωτικῇ Ἀστυνομίᾳ τὴν ὑπηρεσίαν των οἱ ἀστυφύλακες, ἢ ἀστροφύλατσοι, καθὼς τοὺς ἐπωνόμασε γραῖα τις ἀθηναία. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ αἱ στολαί των καὶ προπάντων τὰ κράνη των δὲν εἶνε ἕτοιμα ἀκόμη, φορεῖ ὅ,τι θέλῃ καθένας εἰς τὸ σῶμα καὶ προπάντων εἰς τὴν κεφαλήν. . . Ἐκ τούτου προέκυψαν πολλὰ ἄτοπα. Οὕτω ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀστυφύλαξ τις, θελήσας νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ χωρίσῃ πολίτας τινὰς διαπληκτιζομένους, καὶ μὴ ἀναγνωρισθεὶς μὲ τὴν πολιτικὴν ἐνδυμασίαν, ἐδάρη ὑπ' αὐτῶν ἀνηλεῶς.

Ἐφημερίδες τινὲς ἀναγράψασαι τὴν εἴδησιν ἐσημείωσαν ἐν ἐπιλόγῳ τὴν ἰδίαν ὡς ἐκ συνθήματος φράσιν : «Καλὴ ἀρχή!» Πῶς ἐξηγεῖται ἡ χαρὰ αὐτή; Εὔχονται ἆρά γε νὰ δέρωνται οἱ ἀστυφύλακες ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἐπειδὴ εἶνε κατὰ τῆς στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας;

✢

Σημεῖα καὶ τέρατα :

Γυνή τις ἐν Πειραιεῖ ἐγέννησε νεκρὸν παιδίον μ' ἕνα μόνον πόδα.

— Κατ' αὐτὰς ἔγεινεν ἐν Ἀθήναις μέγας χορός, εἰς τὸν ὁποῖον παρευρέθησαν 150 . . . ὑπηρέτριαι καὶ ἄλλοι τόσοι ἐξάδελφοι, φίλοι καὶ πατριῶται.

— Ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις «Σύλλογος Γραμματοσημοφίλων».

— Ἀπέναντι τοῦ παρὰ τὸ Στάδιον γραφείου τοῦ Σοσιαλιστοῦ, (ἡ λέξις ἀναγινώσκεται μὲ μεγάλα κόκκινα γράμματα) ὑπάρχει ἓν καφενεῖον ἡ Ἀριστοκρατία.

— Συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας ἐν παραβύστῳ καφενείῳ χαρτοπαικτοῦντες παῖδες δωδεκαετεῖς.

✢

Ὁ κ. Δ. Καμπούρογλους ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως εἰς τὸ «Ἄστυ» τὸ ζωντανὸν μηνολόγιον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐπρότεινε τὴν κατ' αὐτὸ μεταβολὴν τῶν ὀνομάτων τῶν μηνῶν. Χάριν περιεργείας παραθέτομεν τὸ προτεινόμενον μηνολόγιον :

Ἰανουάριος — **Γεννάρης**, Φεβρουάριος — **Κλαδευτής**, Μάρτιος — **Ἀνοιξιάτης**, Ἀπρίλιος — **Γεωργίτης**, Μάϊος — **Πράσινος**, Ἰούνιος — **Θεριστής**, Ἰούλιος — **Ἀλωνάρης**, Αὔγουστος — **Δρυμάρης**, Σεπτέμβριος — **Τρυγητής**, Ὀκτώβριος — **Δημητρίτης**, Νοέμβριος — **Σποράρης**, Δεκέμβριος — **Ἀνδριᾶς**.

✢

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὀνομασίας ἀστειευόμενον τὸ Σκρὶπ λέγει :

«Ἀντιστρόφως τότε ἡμεῖς θὰ λέγωμεν : ὁ Δεκέμβριος τοῦ Κοραῆ, ἀντί : Ἀνδριὰς τοῦ Κοραῆ».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ἐν ἡλικίᾳ 93 ἐτῶν ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Φορχάμμερ, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου. Ὁ Φορχάμμερ ἀπὸ τοῦ 1830 ἐπεχείρησε πλέον ἢ ἅπαξ περιηγήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα, Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ σπουδαῖον πόνημα εἶνε τὰ «Ἑλληνικὰ» (1837) περιέχοντα πολυτίμους διατριβὰς περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐπιθαλασσίων μικρασιατικῶν πόλεων. Κατόπιν ἐξέδωκε τὴν ***Τοπογραφίαν τῶν Ἀθηνῶν***, τὴν ***Περιγραφὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου***, τὴν ***Τοπογραφίαν τῶν Ἑπταπύλων Θηβῶν*** καὶ τὴν ***Ἀλκυονίαν***. Ὁ Φορχάμμερ εἶχε παραδόξους ἀρχαιολογικὰς καὶ μυθολογικὰς ἰδέας, ἐπειράθη δὲ νἀποδείξῃ ὅτι βάσις καὶ ῥίζα τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας εἶνε τὸ ὕδωρ, ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐκφάνσεις. Ἐν τῷ συγγράμματί του ***Ἀχιλλεὺς*** ἰσχυρίζεται ὅτι ὅλον τῆς Ἰλιάδος τὸ περιεχόμενον εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον περιγραφὴ τοῦ χειμερινοῦ ἀγῶνος τῶν στοιχείων ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ. Τὸ τελευταῖον του ἔργον (1891) ἐπιγράφεται «Προλεγόμενα εἰς τὴν Μυθολογίαν ὡς ἐπιστήμην». Ὁ Φορχάμμερ διετέλεσε μέλος τῆς πρωσσικῆς καὶ κατόπι τῆς γερμανικῆς Βουλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1874 ἀντιπρόσωπος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Κιέλου ἐν τῇ Ἄνω Βουλῇ τῆς Πρωσσίας.

— Ὁ Παῦλος Βουρζέ, διατρίβων ἤδη ἐν Ἀμερικῇ, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν Forum σπουδαιότατον ἄρθρον περὶ τῆς ἠθικῆς ἐξελίξεως τῆς συγχρόνου γαλλικῆς φιλολογίας. Ἐν αὐτῷ παρατηρεῖ ὅτι τὸ μυθιστόρημα ἀναλύει σήμερον ψυχολογικὰ ζητήματα, ἡ λυρικὴ ποίησις βαδίζει πρὸς τὸν συμβολισμόν, τὸ θέατρον αἰσθάνεται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νορβηγικοῦ δράματος, ἡ δὲ κριτικὴ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Τὸ συμπέρασμα τοῦ γάλλου μυθιστοριογράφου καὶ κριτικοῦ εἶνε ὅτι ἡ νεωτέρα κοινωνία ἠθικῶς προοδεύει καὶ ὅτι τῆς τελευταίας δεκαετίας ἡ φιλολογία, ἡ ὁποία τῆς προόδου ταύτης εἶνε ἔκφανσις, εἶνε ***ἠθικωτέρα*** ἀπὸ τὴν φιλολογίαν τοῦ πρὸ μικροῦ παρελθόντος.

— Ἐπαινεῖται πολὺ τὸ μυθιστόρημα τῆς Κας Μαργαρίτας Παραδόβσκα, ἐσχάτως ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις καὶ ἐπιγραφόμενον Le mariage du fils Grandsire. Ὁ Μιχαὴλ Γραντσὶρ ἀγαπᾷ τὴν Καικιλίαν μετὰ τῆς ὁποίας συνανετράφη παιδιόθεν καὶ ἀνταγαπᾶται ὑπ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἕνεκα κοινωνικῶν λόγων ἐκείνη ἀποφασίζει νὰ νυμφευθῇ ἀντ' αὐτοῦ ἕνα ἄλλον, ἐκ τῶν συνήθων νέων τῆς ἐποχῆς, ἄνευ χαρακτῆρος καὶ καρδίας, γίνεται δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυστυχὴς καὶ ἀναγνωρίζει τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγεινεν. Ἡ ὑπόθεσις εἶνε ἁπλουστάτη καὶ κοινή. Ἀλλ' ἐπαινεῖται τὸ ἔργον ὡς πιστὴ ἠθογραφία τοῦ βίου τῆς Λίλλης, ἔνθα ὑπόκειται ἡ σκηνὴ τοῦ μικροῦ ἐπαρχιακοῦ δράματος.

— Ἐκ τοῦ Καταστήματος Δελαγκράβ, ἐν Παρισίοις ὁ Ἰωσὴφ Ρεϊνὰχ ἐξέδωκε βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Ἡ Γαλλικὴ εὐφράδεια ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας». Εἶνε συλλογὴ διαφόρων ῥητορικῶν τεμαχίων, κατατεταγμένων οὕτως ὥστε νὰ δεικνύεται ἡ βαθμιαία πρόοδος τοῦ εἴδους τούτου τοῦ λόγου ἀπὸ ἑκατὸν ἐτῶν. Τῆς συλλογῆς προτάσσεται ἐμβριθὴς πρόλογος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

— Ἡ 5 Φεβρουαρίου (ἔ. ν.) ὡρίσθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν ἐπίσημον ὑποδοχὴν τοῦ νέου Ἀκαδημαϊκοῦ Φερδινάνδου Βρυνετιέρ. Τὴν δὲ 22 Φεβρουαρίου θὰ γίνῃ ἐκλογὴ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποθανόντων ἀκαδημαϊκῶν Ταὶν καὶ Μαζάδ. Διὰ τὴν ἕδραν τοῦ Ταὶν ὁ Ἑρρῖκος Οὐσσαὶ ἔχει τὰς μεγαλητέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας· οἱ φίλοι δὲ τοῦ Ζολᾶ θὰ ἐνεργήσουν πολὺ καὶ ἐλπίζουν νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ἕδραν τοῦ Μαζάδ.

— Ἐγένετο τὸ ἐτήσιον συμπόσιον τῶν «Παρισινῶν τοῦ Παρισιοῦ» ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ποιητοῦ Φραγκίσκου Κοππὲ καὶ τὴν ἐπίτιμον τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ. Ἠγέρθη ἐκ τούτου ζήτημα ἂν ὁ τελευταῖος εἶνε γνήσιος Παρισινός, διότι ἐπιστεύετο κοινῶς ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὸ Αἴξ. Ἀλλὰ τὸ ἔλυσεν ὁ ἴδιος, σπεύσας νὰ δηλώσῃ ὅτι ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῇ 2 Ἀπριλίου 1840, ἐν τῇ συνοικίᾳ Μοντμάρτης, εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 10 οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ.

— Ἐν Παρισίοις ἐγένετο κατ' αὐτὰς πολὺς λόγος περὶ τοῦ ***Φιλιοῦ***, τοῦ κ. Ψυχάρη. Ἡ ***Ἀστραπὴ*** καὶ ὁ ***Γαλάτης*** ἐδημοσίευσαν συνεντεύξιν μετὰ τοῦ συγγραφέως περὶ τοῦ ἀναγνώσματός του.

— Ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας ἡ χήρα τοῦ διασήμου ἄγγλου μυθιστοριογράφου Thackeray.

— Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐν τῇ ***Ἑστίᾳ*** δημοσιευθέντος διηγήματος τοῦ κ. Δ. Βικέλα «Διατί ἔμεινα δικηγόρος» ὑπὸ Malwida von Meysenburg ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἡ Wiener Literatur Zeitung.

Ἐπιστημονικά

Ὁ γνωστὸς φυσικὸς I. Dewar ὑπελόγισεν ἐσχάτως τὴν θερμοκρασίαν τοῦ μεταξὺ τῶν οὐρανίων σωμάτων διαστήματος, τοῦ συνήθως λεγομένου κενοῦ, εἰς -274°. Εἶνε τὸ ἀπόλυτον μηδέν, ὅπου ἐξαφανίζονται πλέον οἱ χημικοὶ καὶ ἀλλοιοῦνται οἱ φυσικοὶ χαρακτῆρες τῶν σωμάτων.

— Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Μοντμάρτης ἐν Παρισίοις ἐπερατώθη ὁ τάφος τοῦ μουσικοῦ Δελίβ, ἀνεγερθεὶς παρὰ τοὺς τάφους τοῦ Μασσὲ καὶ τοῦ Μυρζέ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ στήλην λιθίνην πέντε μέτρων ὕψους. Εἰς τὴν βάσιν εἰκονίζεται λύρα μὲ χορδὰς θραυσμένας ἐσπαρμένη διὰ ῥόδων, λειρίων καὶ φύλλων μουσικῆς ἀναμίξ, ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεται ἡ περίφημος φράσις τῆς ***Λακμέ***:

«Tu m' as donné le plus doux rêve!»

Ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν εἶνε ἀναγεγραμμένοι οἱ τίτλοι τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ μουσικοῦ καὶ ἐπὶ τῆς προσθίας:

Léo Delibes
1836—1891.

Τέλος ἐπὶ τῆς προμετωπίδος, ἐστεμμένον δι' ἀνθέων καὶ κλάδων κυπαρίσσου ὑπάρχει μετάλλιον μαρμάρινον μὲ θαυμασίαν προτομὴν τοῦ Δελίβ, ἔργον τοῦ γλύπτου Σαπλέν. Τὸ ὅλον μνημεῖον ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ζιρέτ.

Μουσικά

Ἐν βαθεῖ γήρατι ἀπεβίωσεν ὁ δόκιμος βιενναῖος μουσουργὸς Ρανδχάρτιγγερ, ὁ πρὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον μετενεγκὼν εἰς τετράφωνον ἁρμονίαν τὰς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου μουσικοδιδασκάλου Χαβιαρᾶ εἰς εὐρωπαϊκὴν γραμμὴν τονισθείσας μελῳδίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων.

Θεατρικά

Πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα τὴν ἑσπέραν τῆς 6 Ἰανουαρίου (ἔ. ν.) ἐν Παρισίοις εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ Θεάτρου τοῦ Μελοδράματος, κατέστρεψε τὰς σκηνογραφίας καὶ τοὺς σκηνικοὺς διακόσμους τριακοντάδος ἔργων. Ἡ ζημία ἀνέρχεται εἰς ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον δραχμῶν.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Παρισινοῦ Μελοδράματος ἐπαίχθη διὰ πρώτην φορὰν ἐν Παρισίοις, ἡ ***Γκβενδολίνα***, ἔργον τοῦ μουσικοῦ Σαβριὲ ἐπὶ στίχων τοῦ Μανδές. Ἡ μουσικὴ δὲν κρίνεται ἀντάξία τοῦ συνθέτου τῆς πρωτοτυπωτάτης España· ἐντούτοις τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον διαφοροτρόπως κρίνουν αἱ παρισιναὶ ἐφημερίδες, ἐπαίχθη λίαν ἐπιτυχῶς ἐν Βρυξέλλαις τὸ πρῶτον τῷ 1886 καὶ κατόπιν ἐν Καρλσρούῃ, Λυὼν καὶ Μονάχῳ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Κύματ' ἀνεμοδαρμένα,
Μὲ μουγκρίσματα βαρυά,
Σὰ λιοντάρια δαμασμένα
Σκύφτουν, γλύφουν τὴ στεριά.

Καὶ τἀπόγειο ποῦ μᾶς φέρνει
Τὴ δροσιὰ τῆς ῥεματιᾶς,
Σὰ βροχὴ τὴ λεύκα δέρνει
Καὶ τοὺς κλώνους τῆς ἰτιᾶς.

Τὶς φτεροῦγες τους τινάζουν
Καὶ λαλοῦν οἱ πετεινοί,
Καραούλια ποῦ φωνάζουν
Σὲ παγάνα σκοτεινή.

Μέσ' στὴ φτέρη ναννουρίζουν
Τὰ τριζόνια θλιβερά,
Καὶ τῶν νυχτερίδων τρίζουν
Τἄργοκίνητα φτερά.

Κλαίει οὐρλιάζει ἀπὸ τὴν πεῖνα
Τἀλυσσόδετο σκυλί,
Καὶ βογκᾷ ἡ τρομπαμαρίνα,
Σὰ θαλασσινὸ πουλί.

Καὶ στῆς λαγκαδιᾶς τὰ πλάγια,
— Ταιριασμένη γειτονιά —
Κουβεντιάζει ἡ κουκουβάγια
Μὲ τὸ γκιώνη τὸ φονιᾶ.

Ἀντηχάει στὸ μονοπάτι
Καὶ στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ
Τὸ περπάτημ' ἀγωγιάτη,
Τὸ κουδοῦνι μουλαριοῦ.

Καὶ στὰ λυχνοφωτισμένα
Τῶν ψαράδων καπηλειὰ
Σμίγουν, παίζουν ταιριασμένα
Ταμπουρᾶδες καὶ βιολιά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ο ΑΠΟΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ [1]

Γ'.

Ἂν ρωτήσετε τὸν Σπῦρο τὸ Δασύλλα, ἐκεῖ ποῦ κάθεται ἀκουμπισμένος στὸ τοῖχο ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα του, τί εἶδε γυρίζοντας στὸν σπίτι τὸ μεσημέρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τί τοῦ συνέβη, λίγα πράμματα θὰ θυμηθῇ νὰ σᾶς πῇ.

Πράμματα φοβερά, σὰν κακὰ ὄνειρα, ποῦ στριφογυρίζουν μέσα στὸ κουρασμένο του τὸ μυαλὸ ἀνακατωμένα, ὅπως στὸ σιφοῦνι, τοῦ δρόμου τὰ σαρίδια.

Πρῶτα ἀπὸ ὅλα, ἀνάμεσα σ' ἕνα πυκνὸ σύννεφο ἀπὸ λιβάνι, εἶδε σὰν θολὸ φάντασμα, ἀσπροντυμένη μὲ τὸ νυφιάτικό της τὴν Κατινοῦλά του, νὰ κοιμᾶται ἥμερα, ἥμερα, νὰ κοιμᾶται γλυκὰ ἡ νηόπαντρη, ἡ μικρομάννα, χωρὶς νὰ τῆς βασανίζῃ πλειὰ τὸ στῆθος ἐκεῖνο τὸ ἀγκομαχητὸ τοῦ πυρετοῦ, καὶ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της νὰ ἀνεβαίνῃ μαῦρος, τρεμουλιαστὸς ὁ καπνὸς ἀπὸ δυὸ μικραῖς κίτριναις λαμπάδες.

Καὶ ἡ στραβὴ μάννα πεσμένη ἀπάνω της νὰ ξεφωνίζῃ καὶ τὴ γλυκειὰ μορφὴ τοῦ παιδιοῦ της, ποῦ δὲν μποροῦσαν νὰ τῆς τὴν δείξουν τὰ μάτια της, νὰ γυρεύῃ νὰ τὴν ξανοίγῃ τελευταία φορά, ψηλαφῶντάς την μὲ τὰ φιλιά.

Ἔπειτα ποιὸς τοὺς κύταξε, ποιὸς τοὺς παραστάθηκε, ποιὸς τοὺς ἐβοήθησε, πῶς ἔγεινε ἡ κηδεία, ποιὸς ἔθρεψε τὸ νεογέννητο, τίποτα καλὰ καλὰ δὲν θυμᾶται. Ἔβλεπε μόνο γειτόνους καὶ γειτόνισσαις, ποῦ μιὰ ξερὴ καλημέρα εἶχε μαζί τους πρὶν τὸν πλακώσουν οἱ συμφοραῖς, νὰ τρέχουν, νὰ βοηθοῦν, νὰ διευθύνουν. Θαρρεῖ πῶς βλέπει ἀκόμη δυὸ γειτόνους μὲ μαντήλια δεμένα τέσσαρες κόμπους καὶ περασμένα ἀπὸ τὸ χέρι, γεμάτα ἀπὸ δεκάραις, ὅπου ἀφίνοντας τῆς δουλειαῖς τους, εἶχαν πάρει ἀράδα τὰ μαγαζειὰ τῆς ἀγορᾶς ζητῶντας ἐλεημοσύνη γιὰ νὰ θαφτῇ μιὰ χριστιανή. Οἱ γειτόνοι γιὰ τὴν ἄδεια, γιὰ τὴν κάσσα, γιὰ τοὺς παππάδες, γιὰ τὸν τάφο. Θυμᾶται ἀκόμα πῶς εἶδε ὅλους τοὺς μουσικοὺς τῆς φρουρᾶς ὅπου αὐτός, ἀπὸ χρόνια ξεγραμμένος ἄνθρωπος, κανένα ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐγνώριζε, νὰ τρέξουν ὅλοι, ἀπὸ τὸν ἀρχιμουσικὸ ὡς τὰ τελευταῖα παιδιὰ ποῦ σηκόνουν τὰ ἀναλόγια καὶ κουβαλοῦν τῆς νόταις. Οἱ τσέπαις τους, φτωχαῖς τσέπαις, ἄδειασαν στῆς σκληραῖς ἀνάγκαις τῆς συμφορᾶς τοῦ παληοῦ συναδέλφου. Αὐτοὶ νὰ παρηγοροῦν τοὺς γέρους, αὐτοὶ νὰ σηκώσουν τὴν πεθαμένη, μὲ πόνο, μὲ καϋμὸ σὰν ἀδερφή τους, ἐπίσημη διαμαρτύρησι, γιὰ τὴν ἄπονη ἐγκατάλειψι τοῦ συντρόφου τους.

Τοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ του, πῶς γειτόνισσαις ἐβάσταγαν τὴ στραβή, μουσικοὶ ἐστήριζαν αὐτόν, ὅταν ἐσούρθηκαν οἱ δυὸ ἄτυχοι γονιοὶ ἀκολουθοῦντες τὴν κόρη τους στὸ δεύτερο νεκροταφεῖο, στὸ νεκροταφεῖο τῆς φτώχιας.

Στὸ ὕστερο θυμᾶται πῶς ἀνάμεσα σὲ κάτι ξεθω-

1 Τέλος· ἴδε σελ. 33.

ριασμένους σταυρούς, ποῦ πέφτουν σάπιοι, τοῦ τὴν ἔκρυψαν βαθειὰ τὴν Κατίνα του μέσα στὴ γῆ, ποῦ πυκνὴ τὴ σκεπάζει ἡ χορταριά.

Δ'.

Ὁ Σπῦρος ὁ Δασύλλας δὲν κάθεται πλειὰ στὴν κάμαρη ὅπου ἔμενε ὡς τώρα στὴ συνοικία τοῦ μεταξουργείου. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ δίνῃ δέκα δραχμαῖς τὸ μῆνα.

Οἱ δυὸ κακογεράματοι μὲ τὸ μωρό, ὅπου εἶδε τὸ φῶς ἀνάμεσα σὲ τέτοιο σκοτάδι, ἐτρύπωσαν στὴν ἴδια συνοικία χαμηλότερα σὲ ἕνα δρόμο, ποῦ εἶνε καὶ δὲν εἶναι δρόμος, μέσα σὲ μιὰ τρύπα, ποῦ δὲν εἶναι οὔτε σπίτι, οὔτε καλύβα, οὔτε μπαράγκα. Εἶναι ἀπὸ ὅλα καὶ τίποτα. Τὸ ὑλικό της εἶναι σάπιαις σανίδαις, τενεκέδες ἀπὸ κουτιὰ τοῦ πετρελαίου, ἀπὸ κεῖνα, ποῦ ἀφοῦ κουβαλήσουν γιὰ καιρὸ τὰ σκουπίδια, ρίχνουνται σκουπίδια κι' αὐτοί, καὶ μπούρδαις ἀπὸ λινάτσαις γιὰ νὰ φράζουν τῆς τρύπαις. Κι' ἀπάνου στὴ σκεπή, βαρειαῖς πέτραις γιὰ νὰ μὴ πέρνῃ ἡ ἀνεμοταραχὴ τοὺς τενεκέδες ὅπου σκεπάζουν τὰ δοκάρια.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σημερινὴ κατοικία τους τώρα ποῦ γράφω αὐταῖς τῆς γραμμαῖς.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ κοριτσιοῦ του ἐδοκίμασε ὁ Σπῦρος γιὰ λίγον καιρὸ νὰ βγάλῃ μὲ τὸν κόπο του τὸ καρβέλι τους. Τοῦ ἀπόμενε ὁ πόθος νὰ κάνῃ μὲ τῆς τέχνης του τὰ λεπτὰ τὰ ρουχαλάκια τοῦ μωροῦ, ποῦ τοὺς ἄφησε ἡ πολυαγαπημένη κόρη τους.

Ἀλλὰ μοναχὴ δουλειὰ ποῦ βρῆκε ἀκόμα δυὸ τρεῖς φοραῖς ἦταν στὰ μεθύσια, ὅπου τὸν ἔπερναν καροτζάδα οἱ κουτζαβάκιδες μαζὶ μὲ ἕνα λαγοῦτο, νὰ παίζῃ παράτονους μανέδες σκυφτός, μὲ τὸ σβέρκο σὰ σπασμένο στὰ δυό, μὲ τὸ σαγῶνι κολλημένο στὸ στῆθος.

Τελευταία φορὰ εἶχε βγῆ μοναχός του στὸ δρόμο τῆς Κολοκυθοῦς, ὅπου εἶχε μυριστῆ ἕνα πανηγύρι.

Ἐκεῖ σ'ἕνα καφενεῖο ἀπ'ἔξω, κοντὰ στὸ γεφύρι, διασκέδαζε μιὰ παρέα ἀπὸ χασαπόπουλα, σκνίπα στὸ μεθύσι.

Ἦσαν ἑφτά. Μὲ τὴν κλασικὴ φορεσιὰ τοῦ κουτσαβάκη. τὸ κοντὸ σακκάκι, τὰ πλατειὰ παντελόνια σφιγμένα στὴν ἄκρη τοῦ ποδαριοῦ σὰ γκέταις, ὅπως ἡ στρατιωτικαῖς σκελέαις τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου τῆς Κριμαίας, τὰ στιβάλια μὲ τῆς ὀρθαῖς μύταις σὰν πλώρη καΐκιοῦ, τὸ πολύχρωμο ζωνάρι στὴ μέση, γυρισμένο ἕναν κόσμο βόλταις, τῆς λαδωμέναις ἀφέλειαις νὰ σκεπάζουν τὰ φρύδια, κι'ἀπὸ πάνω τὸ ἀνάβαθο καπέλο μὲ τοὺς πλατιούς, τοὺς ἴσιους γύρους καὶ μὲ πάντα τὴν τσόχα τοῦ πένθους, εἴτε τοὺς πέθανε κανείς, εἴτε δὲν τοὺς πέθανε. Γιατὶ αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ξέρετε βέβαια. Τὸ ἐξηγοῦσε μιὰ μέρα μέσα σ' ἕνα καπελλάδικο σ' ἕναν κουτσαβάκη νεοφώτιστο ὁ σύντροφός του. «Τί τὰ θὲς ρὲ Μιστόκλη. Ἐμεῖς, πάντα βουτημένοι στοὺς καυγάδες καὶ στὰ μαχαίρια, πάει νὰ πῆ πῶς δίνουμε σὲ πολλοὺς τὸ διαβατήριο, μὰ μᾶς πέρνουν κ' οἱ ὀχτροὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας, πότε συγγενῆ, πότε κανένα βλαμάκι ἀπὸ τὴν παρέα μας· γιὰ δαῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀπολείπῃ ἀπὸ τὸ καπέλλο τοῦ κουτσαβάκη ἡ μαύρη τσόχα».

Αὐτὴ ἡ συντροφιὰ ἐφώναξε τὸν ἀπόστρατο μουσικό.

Τὸν εἶχαν δυὸ ὥραις κ' ἔπαιζε. Καὶ τὰ κουτσαβάκικα ἀστεῖα εἰς ἐνέργεια. Ἄλλος τοῦ χτύπαε καπαπακιαῖς, ἄλλος τοῦ πέταε τὸ κασκέτο, κι'ἄλλος τὸν ἐπερίχυνε μὲ τὰ ἀποπιώματα τῆς ρετσίνας καὶ ἀπὸ τὰ φρύδια του, ἀπὸ τὴ μύτη, ἀπὸ τὰ ἄσπρα μουστάκια, ἐτρέχαν στὰ στήθια του τὰ κρασιά.

Κι' αὐτός, ὁ λεβέντης στρατιώτης τοῦ παληοῦ καιροῦ, τοὺς χαμογελάει δειλά, γιὰ νὰ μὴν ἀγριέψουν πλειότερο· καὶ σ' αὐτὸ τὸ χαμόγελο, σὰν σὲ τραγικὴ γκριμάτσα, ζωγραφίζονται μὲ δυναταῖς γραμμαῖς, ὅλοι τῆς καρδιᾶς του οἱ σπαραγμοί.

— Βάρει λοιπόν, γέρο, τὸ Θεό σου. Δὲ θὰ σὲ πλερώσουμε; ἢ θαρρεῖς πῶς θὰ μᾶς τὰ βράσῃς;

— Μιὰ στιγμή, παιδιά μου, ἐφούσκωσα· μιὰ στιγμὴ νὰ πάρω ἀνάσα.

— Ἄμ σὰ φούσκωσες, φύσσα τὴν τσαμπουνά σου νὰ ξεφουσκώσῃς.

— Βάρει ρέ, τοῦ λέει ἕνας ἄλλος, μὲ ἄγρια μάτια, ποῦ πέταγαν σπίθαις ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ κρασιοῦ, βάζοντάς του τὴ γροθιὰ μπρὸς στὴ μύτη. Βάρει, νὰ μὴ σ' ἀλλάξω τὸν ἀδόξαστο.

Κι' ὁ Σπῦρος φοβισμένος, ἔφερε τὸ κλαρίνο στὸ στόμα κι' ἄρχισε πάλι τὸ μανέ.

Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἕνας ἄλλος:

— Σωπᾶτε, λέει σιγά, ρὲ παιδιά, καὶ θὰ τοῦ φτιάσω μιὰ καλὴ φέστα τοῦ ξεκουτιάρη.

Καὶ κρυφὰ γεμίζει τὴ φούχτα πιπέρι ἀπὸ τὴν ἁλατιέρα, ὅπου εὑρίσκουνταν ἀπάνω στὸ τραπέζι μαζὶ μὲ τὰ σκόρπια ἀποφάγια τοῦ γλεντιοῦ, καὶ πηγαίνοντας ἀγάλια ἀγάλια ἀπὸ πίσω του, τοῦ παλαμίζει μὲ τὸ πιπέρι τὰ μάτια.

Ἔπεσε χάμου καὶ ἐστρυφογύριζε στὸ χῶμα ὁ Σπῦρος. Δὲν ἦταν ξεφωνητὸ αὐτὸ ποῦ ἔβγανε· δὲν ἦταν κλάμα. Ἦταν ὅ τι πλειὸ ἄγριο, ὅ τι πλειὸ σπαραχτικὸ μπορεῖ νὰ βγάλῃ βασανισμένο κορμί. Τὸ βογγητὸ τοῦ λαβωμένου ἐλαφιοῦ, ποῦ κυλιέται στὸ χῶμα, ἐνῷ τοῦ θερίζει τὰ σωθικὰ τὸ μολύβι.

Κι' ἀπὸ πάνου του νὰ ξεθεόνωνται στὰ γέλοια οἱ μεθυσμένοι.

— Εἶδες ἐκεῖ κοτζάμ λέσι, νὰ κυλιέται χάμου καὶ νὰ ξεφωνίζῃ σὰ μωρὸ ποῦ τοῦ σπασαν τὴν κούκλα!

Ἀλλὰ μπόρα δυνατὴ ἐμαζευότανε ἀπὸ πάνω τους. Τοὺς ἐτριγύρισε κόσμος· ὅλη ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς ἐπαναστάτησε μέσα στοὺς ἁπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ποῦ εἶδαν τὴ σκηνὴ αὐτή, κ' οἱ κουτσαβάκιδες, μὲ ὅλο τους τὸ μεθύσι, ἔννοιωσαν πῶς θὰ ἔχουν κακὰ ξεμπερδέματα.

Φοβιτσιάριδες, ὅπως ὅλαις ἡ ἄπογαις ψυχαῖς, μιὰ καὶ στ' ἀμάξι καὶ οἱ ἑφτά, φωνάζοντας: «Κόλλα ἀπάνου, ἀμαξᾶ, καὶ βάρει στὰ τέσσερα, προσβολή».

Καὶ τὸ ἀμάξι ἐχάθηκε μέσα στὸ μπουχὸ τοῦ δρόμου, ἐνῷ ἀπόξω ἀπὸ τῆς πόρταις του ἐκρέμουνταν τὰ ποδάρια καὶ τὰ χέρια τους.

Αὐτὸς ἦταν ὁ ἐπίλογος εἰς τὸ μουσικὸ στάδιο τοῦ Σπύρου Δασύλλα.

Ε΄.

Τώρα γιὰ δυὸ δουλειαῖς μονάχα εἶναι καλός, ὅσο μπορεῖ ἀκόμα νὰ σέρνεται.

Πέρνοντας ἀγκαλιὰ τὸ ἐγγονάκι του, τὸ πηγαίνει μὲ τὴν ἀράδα σὲ δυὸ γειτόνισσαις, ὅπου ἔχουν μωρὰ καὶ τὸ ἔκαμαν τάξιμο νὰ δίνουν ἀπὸ τὸ γάλα τους στὸ ὀρφανό, καὶ ὕστερα τὸ γυρίζει βαστῶντας το ἀπαλά, μὲ προφύλαξι, στῆς στραβῆς κυρούλας του τὰ χέρια.

Ἔπειτα ἔχει καὶ τὴ φροντίδα τοῦ ψωμιοῦ. Μέρα τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὸ πρωί, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸ μεταξουργεῖο, τραβάει ἴσα ἔξω στὰ παραπήγματα, βάνοντας γι' αὐτὸ τὸ ταξεῖδι δυὸ ὥραις. Πάει ν' ἀγοράσῃ, ἀπὸ κείνους ποῦ δὲν τὴν καταδέχονται, στρατιωτικὴ κουραμάνα, ποῦ εἶναι πολὺ φτηνώτερη.

Ἐκεῖ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῆς μουσικῆς, κάθεται χάμου σὲ μιὰ πέτρα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅσο νὰ τελειώσῃ τὸ σχολεῖο, καὶ ξεχνιέται στῆς ἁρμονίαις ποῦ τοῦ θυμίζουν τὰ νειάτα του.

Ὅταν οἱ μουσικοὶ γυμνάζωνται σὲ καμμιὰ παληὰ ὄπερα ποῦ γνώρισε, ξυπνοῦν μέσα στὸ κουρασμένο μυαλό του ἡ μελῳδίαις, θολαῖς, ἀόρισταις, σὰ γλυκὸ ὄνειρο λησμονημένο. Ξεχνιέται τότε ὅλως διόλου κ' ἔχει στιγμαῖς εὐτυχισμέναις, φωτειναῖς στιγμαῖς, μέσα στὸ ἀτέλειωτο σκοτάδι τῆς ζωῆς του.

«Ἄκου καλέ. Παράξενο δὲν εἶναι τοῦτο; Γουλιέλμο Τέλλο παίζουνε· εἶναι τὸ κόρο:

pattori intorno
orgete il canto.

Τί ῥόλο ποῦ ἔπαιζε σ' αὐτὸ τὸ κόρο τὸ κλαρίνο του, τὸ πρίμο κλαρίνο, ἐνῷ τὰ βιολίνα τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἀκομπανιαμέντο, τσιμπιτὸ τὸ περισσότερο.

Ἄλλαξαν. Παληὰ ὄπερα παίζουν πάλι. «Μπὰ ποῦ νὰ ζήσετε, καλὰ νά 'στε, παιδιά μου. Ἡ βασίλισσα τῆς Κύπρου!» Ἐκεῖνο τὸ ὡραῖο σόλο ποῦ ἔχει τὸ κλαρίνο στὸν τόνο τοῦ λά, ποῦ τὸν ἐξεκούφαιναν τὸ Σπῦρο στὰ χειροκροτήματα, στὰ κοντσέρτα τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας τοῦ Θουβενέλ.

Καὶ ἐνῷ ἄλλαζαν τὰ κομμάτια, καινούργιαις αναμνήσεις ξυπνοῦσαν μέσα του ὅπου ἐκρύβουνταν θαμέναις στὸ νοῦ του τόσα χρόνια. Ἔτσι πράσινο δροσερό, προβάλλει τὸ χορτάρι γιὰ καιρὸ θαμένο μὲς στὰ χιόνια, ὅταν μὲ τῆς χρυσαῖς ἀχτίνες του λούζει τὴ γῆ ὁ ἥλιος.

Νὰ καὶ Νόρμα. Αὐτὸς ἔπαιζε, ἐνῷ ἐτραγούδαε μὲ τὴ θεία, τὴν ἀγγελικὴ φωνή της ἡ Καμινότη:

Qual cuor tradisti
Qual cuor perdesti.

Πέφτει τὸ θέατρο ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰ ζήτω, βροχὴ χρυσὴ, μπουκέτα, μιὰ γλυκειὰ μυρουδιὰ ἀπὸ γιασεμιὰ καὶ γιούλια ὅλο τὸ θέατρο καὶ τὰ περιστέρια τὰ ἄσπρα μὲ τῆς ὤμορφαις κορδέλλαις νὰ χτυποῦν φτερουγίζοντας στὰ θεωρεῖα. Τί καλὰ χρόνια, τί ὤμορφα!

Καὶ ἐτελείωνε τὸ ὄνειρό του μὲ τὴν ἐρώτησι. Εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖνος; ὁ ἴδιος ἄνθρωπος; Ἀλήθεια;

Ἀλλὰ γιὰ ἄλλο σκοπὸ κάνει ἐκεῖ καρτέρι, γιὰ ὥραις παγόνοντας στὴν πέτρα.

Βγαίνουν οἱ μαθητευόμενοι μὲ τῆς κουραμάνες στὸ χέρι, ὅπου πάντα τῆς πουλοῦν. Μήπως κι' αὐτὸς καταδέχουνταν στὸν καλό του τὸν καιρὸ νὰ τρώῃ τὴν κουραμάνα;

Μὰ πρᾶμμα παράξενο. Ἐνῷ εἶναι τόσο πρόθυμα τὰ παιδιὰ νὰ πουλοῦν στὸν παληὸ τὸν ἀνώτερό τους τὸ ψωμί, τῆς περισσότεραις φοραῖς ὅλο καὶ ἐμπόδια φέρνουν στὴν πληρωμή.

— Δὲ μᾶς βολάει, ξέρεις, κάθε μέρα νὰ πλερόνης, μᾶς πέφτει κόπος· στὸ τέλος τοῦ μηνὸς τὰ βρίσκουμε.

— Μά, ποῦ, παιδιά μου, νὰ θυμοῦμαι τί χρωστῶ στὸν καθένα σας; Μήπως πάντα ἀγοράζω ἀπὸ τὸν ἴδιο;

— Ἔννοια σου, πατέρα. Τί σὲ μέλει; Ἐμεῖς κάνουμε καλὰ μεταξύ μας.

Ἁγιασμένη ἐλεημοσύνη τῶν ἀγαθῶν ψυχῶν, ποῦ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν κόσμο κρύβεσαι, ἀλλὰ ζητᾷς νὰ κρυφτῇς καὶ ἀπὸ τὸ δυστυχισμένο ποῦ στυλόνεις, ἐλεημοσύνη πονόψυχη καὶ δροσόβολη, νὰ μὴ σὲ ξεχάσῃ ποτὲ Ἐκείνου ποῦ εἶναι Πανοικτίρμων ἡ καρδιά.

Τὰ ἔννοιωσε ὁ Σπῦρος καὶ ἔπαψε νὰ παγαίνῃ πλειὰ γιὰ κουραμάνα. Ὄχι, πῶς τὸν ἐπρόσβαλλε αὐτὴ ἡ τόσο καρδιακὴ βοήθεια, κάθε ἄλλο· ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ βαρένῃ τοὺς πτωχοὺς μουσικούς. Τοὺς πῆραν, βλέπεις, κι' αὐτοὺς κατὰ πόδι ἡ εὐτυχίαις!

Περιωρίστηκε λοιπὸν στῆς 25 καὶ 50 ἡ δύστυχη φαμίλια· λάθος ἔκαμα. Εἴκοσι μοναχά. Γιατὶ στὸ παραθυράκι τοῦ ταμείου δὲν φτάνει εὔκολα αὐτὸ τὸ σαράβαλο, οὔτε ἔχει τὴ δύναμι νὰ σκουντιέται μιὰ ἑβδομάδα μπροστὰ στὰ κάγκελα. Ἔπειτα τὰ μάτια του, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ τὰ φούντωσαν μὲ τὸ πιπέρι οἱ κουτσαβάκιδες εἶναι πάντα φλογισμένα καὶ τρέχουν, δυὸ κόκκιναις σπηλιαῖς στὸ γουβιασμένο μοῦτρο του, ποῦ εἶναι μιὰ ἀηδία καὶ φόβος νὰ μὴν κολλήσῃ κανείς. Γι' αὐτὸ δὲν τὸν ἀφίνουν νὰ ζυγόνῃ στὸ παράθυρο τοῦ ταμείου. Τοῦ πληρόνει λοιπὸν ὁ προεξοφλητὴς τοῦ Σπύρου τὴ σύνταξί του, καὶ γιὰ τὴν καλωσύνη του κρατάει τῆς 5 καὶ 50.

Πολλαῖς βραδειαῖς, ἂν ἔβανες τὸ μάτι, στῆς χαραμάδες, ἀπὸ τῆς σανίδες τῆς μπαράκας τους, θὰ τοὺς ἔβλεπες ἀνάμεσα στὸ ἀδύνατο φῶς τοῦ λυχναριοῦ, νὰ κάθουνται νυστικοὶ δίπλα στὸ μικρὸ ἐγγονάκι, κι' ὁ Σπῦρος ὅλο καὶ νὰ ἀναστενάζῃ ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ ποῦ τοῦ κάνουν οἱ πόνοι τῶν ματιῶν του. Ἄχ! Ἐκεῖνοι οἱ μεθυσμένοι. Ποτὲ νὰ μὴν τοὺς συχωρέσῃ ὁ Θεὸς τὴ λαχτάρα ποῦ τοῦ δωκαν.

Ἕνα βράδυ εἶδε κάποιος ἀπὸ τὴ χαραμάδα τὴ στραβή, νέα ἀκόμη, σὰν τὸ κερὶ κίτρινη, μὲ πρώϊμο τὸ χιόνι στὴν κορφή της, νὰ σηκόνῃ τρεμουλιαστὰ τὰ χέρια, μὲ ἕνα σφουγγαράκι, βουτιγμένο στὸ κρύο νερό, καὶ κρατῶντας τὸ κεφάλι τοῦ ἄντρός της, νὰ τοῦ δροσίζῃ τὰ φλογισμένα μάτια.

Αὐτὸ γίνεται κάθε λίγο, μ' αὐτὸ ἀλαφρόνουν οἱ πόνοι του. Καὶ εἶναι πολὺ σπαραχτικὸ πρᾶμμα νὰ βλέπῃς ἐκείνη τὴ δυστυχισμένη ποῦ ἔχει πάντα νύχτα στὰ μάτια, νὰ πολεμάῃ νὰ δώσῃ βοήθεια στὰ μάτια ποὖναι στὸ σουρούπωμα.

Καὶ τὸ πρῶτο χαμόγελο τοῦ μικροῦ, ὅπου χαράζει στὰ χειλάκια του, τί κρῖμα, πάει χαμένο. Οὔτε ὁ παπποῦς, οὔτε ἡ κυροῦλα τὸ βλέπουν.

Τί γλυκειὰ ποῦ θὰ ἦταν στῆς καρδιαῖς τους, τί θερμή, τί παρήγορη αὐτὴ ἡ χρυσῆ ἀκτίνα, μέσα στὴ βαρυχειμωνιὰ ποῦ τοὺς δέρνει!

ΣΤ'.

Θὰ μὲ ἐρωτήσετε ἴσως.

Αὐτὴ τὴν τόση συμφορά, ποῦ πλακόνει ψυχαῖς ἀναίτιαις, ποῦ δὲν τὴν ἔφερε τὸ ἐλάττωμα, ἀλλὰ ἡ μοῖρα ἡ κακὴ μονάχα, δὲν τὴν ἐξετρύπωσε ἡ **Φιλανθρωπία,** δὲν ἔτρεξε νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ;

Ὄχι, δὲν τὴν ἐξετρύπωσε, οὔτε αὐτή, οὔτε χιλιάδες ἄλλαις συφοραῖς, πλειὸ ἄγριαις ἴσως, ἐπίσης ἄφωναις, ἐπίσης μυστικαῖς.

Ὄχι πῶς δὲν ὑπάρχει ἐδῶ, αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ ἐξευγενισμένη κυρία, ἡ Φιλανθρωπία, ἀλλά, τί τὰ θέλετε, τρέχει μὲ λαντώ, μὲ ἁμαξάδες καὶ λακέδες χρυσογάλονους, μὲ χρωματισταῖς κονκάρδαις στὸ καπέλλο, κι' ἂν ξεπεζέψῃ στὸ βοῦρκο, στὰ ἀνήλια στενόδρομα, ποῦ στενάζει ἡ πεῖνα, ποῦ τουρτουρίζει ἡ γδύμνια, θὰ λερώσῃ δίχως ἄλλο τὰ ὡραῖά της μποτίνια.

Ὑπάρχει καὶ παραϋπάρχει ἡ Φιλανθρωπία εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι ἂν θέλετε, καὶ πολὺ ὠργανωμένη· περισσότερο ἀπ' ὅ τι πρέπει. Δὲν λείπουν, δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός, οἱ φιλανθρωπικοὶ σύλλογοι, οἱ ἐλεήμονες ὅμιλοι, τὰ φιλεύσπλαγχνα σωματεῖα, μὲ ὡραῖα, τέλεια καταστατικά, μὲ τοὺς προέδρους, τοὺς ἀντιπροέδρους, (καμμιὰ φορὰ πρῶτο καὶ δεύτερο) μὲ γραμματεῖς γενικούς, εἰδικούς, εἰδικωτέρους, μὲ ταμίας, πρὸ πάντων ταμίας, καὶ μὲ ἕναν κόσμο συμβούλους. Ὅλοι ὅσοι ἔχουν τὴ θέσι τους στὴν κοινωνία φιλοτιμοῦνται νὰ γίνουν ὑπηρέται Της.

Καὶ ἀπὸ Κυρίαις ἔχει λαμπρὰ αὐλὴ ἡ Φιλανθρωπία. Γιατὶ ὅλο καὶ περίπατος μὲ τ' ἀμάξι στὸ παλαιὸ Φάληρο, ἢ ὡς τὸν πύργο τῆς Βασιλίσσης, ἢ τὸ ἄλλο, ἡ κυρία Α δέχεται τὴν τρίτη, ἡ κυρία Β δέχεται τὴν πέμπτη, τὰ κοντσέρτα, κανένας χορός, σλὰ ἀμπὲτ ἀνφέν, καὶ αὐτὸ τὸ φλὶρτ στὸ τέλος κουράζει. Ὦ! σὲτ ἀσομμάν. Γι' αὐτὸ ὀλίγη ἀρετή, ὀλίγαις ἅγιαις συγκινήσεις, ὀλίγη Φιλανθρωπία, φέρνουν τόση ὤμορφη ποικιλία στὴ ζωή.

Ἔπειτα τί ὡραῖα παραδείγματα ποῦ δίνουν εἰς τὸ λαὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Φτάνει μόνο νὰ μὴν τὰ ξεχνᾷ ὁ τύπος. «Ἡ κυρία Α, πρόεδρος τοῦ συλλόγου τῆς Ἐλεημοσύνης, σήμερον ὡμίλησεν ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ κλπ.» — «Συνεδρίασαν σήμερον αἱ Ἀρωγοὶ τῶν Ἀποκλήρων· κατόπιν μετέβησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἡ κυρία Β ταμίας διένειμεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς καταδίκους ἀργυροποικίλτους εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος, ἐνῷ ὁ ἐλλόγιμος κλπ. ἀνέπτυξε κλπ.».

Καὶ τί συγκινητικοὶ τίτλοι! Αἱ Κόραι τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης, αἱ Δοῦλαι τῆς Θεοτόκου, αἱ Ὀπαδοὶ τῆς Ἁγίας Μαγδαληνῆς.

Πόση ἀλήθεια εὐγνωμοσύνη πρέπει νὰ χρωστάῃ ἡ Καστιλιανὴ αὐτὴ δέσποινα, ἡ Φιλανθρωπία, μὲ τοὺς ἀτέλειωτους ὡραίους τίτλους, εἰς τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας, εἰς τοὺς ἐν φυλακῇ, εἰς τοὺς ἀνιάτους, εἰς τὰ ὀρφανά!

Μεγάλη βέβαια· καὶ μὴ σᾶς φανῇ τὸ πρᾶμμα παράξενο, ἀνάποδο.

Γιατὶ τί θὰ ἐγίνοντο, παρακαλῶ, τόσαις ἅγιαις φιλοδοξίαις, ἀρσενικαῖς καὶ θηλυκαῖς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ δυστυχία στὸν κόσμο; Πόσοι καὶ πόσαι πρόεδροι καὶ σύμβουλοι καὶ ταμίαι ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν; Ὅ,τι θὰ ἐγίνοντο οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ δικηγόροι καὶ οἱ δικασταί, ὅπου ἂν δὲν ὑπῆρχε στὸν κόσμο ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἀδικία, θὰ ἐψοφοῦσαν ὅλοι τῆς πείνας.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ Κυρία αὐτὴ εἶναι πολὺ τοῦ συρμοῦ, χορεύει φιλανθρωπότατα μποστὸν καὶ μαζούρκα, γιὰ νὰ ξεχόνουν τοὺς βουλιαγμένους ἀπὸ τοὺς σεισμούς, καὶ κουρντίζει λαμπραῖς φιλανθρωπικαῖς ἀγοραῖς, μὲ συγκινεῖ καὶ ἐμένα πολύ, ἂν καὶ μισάνθρωπο.

Ἀλλὰ ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ. Οἱ ὀλίγοι δυστυχισμένοι ποῦ ἔχουν ὅλη τὴν καρδιὰ τῆς Φιλανθρωπίας, τῆς σκαρόνουν παράξεναις δουλειαῖς. Αὐτὴ δὲ πάλι, εἶναι κάποιοι ἄλλοι ποῦ οὔτε θέλει νὰ τοὺς δῇ στὰ μάτια της. Ἰδιότροπη κυρία!

Ἀκούω ἄξαφνα ὅτι τὰ εἰκονισματάκια τὰ ἀσημένια καὶ τὰ χρυσοδεμένα τὰ εὐαγγέλια, ὅπου κυρίαις καὶ ἱεροκήρυκες μοιράζουν στὰς φυλακάς, τὰ παίζουν οἱ φυλακωμένοι στὴν πασέτα, καὶ ὕστερα τοὺς τὰ πωλεῖ γιὰ μαστίχα καὶ γιὰ χασὶς ὁ ἐπιστάτης.

Καὶ ὕστερα ἀκούω, ὅτι, μὲ ὅλα τὰ φούμαρα τῆς Φιλανθρωπίας, δὲν μαζεύουνται σὲ εἴκοσι μέραις ἑκατὸ δραχμαῖς γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴ ζωή της μιὰ λυσσοδάγκατη, ἀκούω καὶ βλέπω ὅτι ἐνῷ ἄλλα νοσοκομεῖα τὰ πονεῖ, τὰ βοηθεῖ ἡ Φιλανθρωπία, τὸ νοσοκομεῖο τῆς φτώχιας τὸ δημοτικὸ δὲν ἔχει κρεβάτια γιὰ τοὺς μισοὺς ἀρρώστους, ἀφ' ὅσους ξερνάει στὴν πόρτα του ὁ Ὠκεανὸς τῆς δυστυχίας, καὶ ὅτι ἄλλοι ξεψυχοῦν ἐκεῖ ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα του, κι' ἄλλοι στὸ κάρο ποῦ τοὺς κουβαλάει πίσω πεσκέσι στὴν ἀστυνομία, ὅπου τοὺς ἔστειλε. Βλέπω στοὺς δρόμους γδυμνούς, πληγωμένους, δαρμένους, ἐκείνους ποῦ ἡ δυστυχία τοὺς ἔσβυσε τοῦ λογικοῦ τὴ λαμπάδα, νὰ τοὺς γλεντοῦν σκοτόνοντάς τους μὲ τῆς πέτραις, μεγάλοι καὶ μικροὶ σὰ λυσσιάρικα σκυλιά, γιατὶ καὶ τὰ φρενοκομεῖα σ' αὐτὸ τὸν τόπο εἶναι μόνο γιὰ κείνους ποῦ ἔχουν νὰ πλερόνουν.

Ἀλλ' αὐτά, θὰ πῆτε, εἶναι τιποτένια· κάθε πανὶ ἔχει καὶ τὴν ἀνάποδη τὴν ὄψι.

Μιὰ μέρα ὅμως, δὲν τὸ κρύβω, ἐσυγκινήθηκα πολύ.

Ἦταν θυμοῦμαι δευτέρα τῆς Λαμπρῆς, καὶ εἶδα εἰς τὴν ἐφημερίδα τί ὡραῖα ποῦ ἔγεινε ἡ Ἀνάστασι εἰς τὰς φυλακὰς τῶν βαρυποίνων. Ἡ ἀκολουθία συγκινητική. Ὅλοι γονατιστοὶ καὶ οἱ κατάδικοι καὶ ἡ Φιλανθρωπία. μὲ τὰ προσευχητάρια εἰς τὸ χέρι. ἀδιάφορο, ἂν αὐταῖς ἡ αἰώνιαις γονυκλισίαις δὲν εἶναι εἰς τῆς συνήθειαις τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἔπειτα κάτι συγκινητικά, κάτι τρυφερὰ λογίδρια, καὶ στὸ ὕστερο ἡ Φιλανθρωπία ἔβγαλε τὰ γάντια της, (σεβρῶ μὲ ὀχτὼ κουμπιά), ἐμοσχομύρισε ἡ φυλακὴ ἀπὸ ἱρίς, καὶ οἱ ἀπόκληροι τῆς κοινωνίας ἔλαβαν ἀπὸ τὰ ἀριστοκρατικά της χέρια ***κυνάθους μὲ καφέγαλα καὶ τσουρέκια*** (μὲ μπύρα ἀναιβατή, γιὰ τὴ λεπτομέρεια). Ἂν καὶ ἡ ἐφημερίδα δὲν ἔλεγε ἂν ἄλλαξαν καὶ τὸ φιλὶ τῆς Ἀναστάσεως, κατὰ τὴν παλαιὰ συνήθεια, ἐγὼ ἐσυγκινήθηκα πολύ.

Αλλά, ἐκεῖ ποῦ ἐσκούπιζα τὰ μάτια μου, βλέπω τὸ παρακάτω διάφορον τῆς ἐφημερίδος. «Δυστυχὴς χήρα κατὰ τὴν ὁδὸν Λυσικράτους, μήτηρ τεσσάρων ἀνηλίκων ὀρφανῶν, τῆς ὁποίας τὸν σύζυγον ἐδολοφόνησεν ὁ κακοῦργος Ξ . . . κρατούμενος ἐν ταῖς φυλακαῖς . . . . (αὐταῖς δὰ μὲ τὰ τσουρέκια) ἀπογνοῦσα καθὸ στερουμένη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου διὰ νὰ θρέψῃ τὰ τέκνα της τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα, ἔλαβεν ἰσχυρὰν δόσιν διαλύσεως φωσφορικῶν πυρείων καὶ ἐξέπνευσεν ἐν μέσῳ φρικτῶν ἀλγηδόνων, ἐγκαταλιποῦσα ὅλως ἀπροστάτευτα τὰ τέσσαρα ὀρφανά. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Φιλανθρωπία κλπ. κλπ.».

Μὰ νά σου καὶ πάει τὸ μάτι μου καὶ στὸ τρίτο διάφορον. «Δύο παράδοξοι θάνατοι ἔλαβον χώραν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα. Εἰς ἐν τῇ ὁδῷ Μαραθῶνος, ὅπου εὑρέθη νεκρός, ἐν τῇ τρώγλῃ ἐν ᾗ κατῴκει, εἰς πρώην δημοδιδάσκαλος καὶ εἰς ἐν τῷ τέρματι τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ παρὰ τὸν σιδηρόδρομον, ὅπου ἐπίσης εὑρέθη νεκρὸς ὁ γέρων ὀδοκαθαριστὴς Α ὅστις ἀπελύθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου τῆς καθαριότητος, ὡς ἀνίκανος πρὸς ἐργασίας καθὸ ἀνάπηρος. Γενομένης ὑπὸ τῶν ἀστυϊάτρων νεκροψίας ἐβεβαιώθη ὅτι ἀμφότεροι οἱ θάνατοι προέκυψαν ἐξ ἀσιτίας».

Ἀλλὰ ἦταν γραφτό μου νὰ πάρω κι' ἄλλη ψυχρολουσία. Στὸ τέλος τῆς ἐφημερίδος κάτω κάτω ἦταν ἕνα ἐπίσημο κοινοποιηθέν· τὸ ἀντιγράφω ὁλόκληρο, γιατὶ ἀπ' αὐτὸ φαίνεται πόσο διαφορετικὴ γνώμη ἔχει ἡ Κυρία Φιλανθρωπία ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιο μὲ τὰ «μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ» καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα κουραφέξαλα.

«Ὅλως ἀναληθῶς ἐδημοσιεύθη ἐκ τοῦ προεδρείου τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν «Ἡ Παραμυθία τῶν Θλιβομένων», ὅτι αἱ πεντήκοντα δραχμαὶ ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ παθόντων προσηνέχθησαν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος. Ταύτας προσήνεγκον αἱ Κυρίαι Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ Τμῆμα τῆς Ἀδελφότητος τὸ «ἐπὶ τῆς Ἀπομάξεως τῶν Δακρύων».

(Ἐκ τοῦ εἰδικοῦ γραφείου τοῦ τμήματος).

Ὅλα αὐτὰ μὲ ἔκαναν νὰ βάλω ὀλίγο νερὸ στὸ κρασὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου γιὰ τὴ Φιλανθρωπία.

Ὄχι πῶς δὲν τὴ βρίσκω πάντοτε ὡραία. Θεὸς φυλάξοι! Φορεῖ μὲ ζηλευτὴ χάρι τὸ καπέλλο της, μπροντερὶ ντ' ὄρ, αἴλ φανταιζί, τῆς ἔρχεται ζηλευτὰ ἡ ὡραία πελερίν, πασσεμανταρὶ ε φρὰνζ μάτ, ὅπου τὸ πλαίσιο τοῦ λαιμοῦ της τὴ δείχνει, σὰν τὴ βασίλισσα Μαργκώ, τῆς δίνουν ἕνα λαμπρὸ ἀέρα τὰ γάντια της μουσκεταίρ.

Ἀλλά, τί τὰ θέλετε, ὅλαις αὐταῖς ἡ ὡμορφιαῖς μοῦ φύτεψαν στὴν καρδιὰ μιὰ ὑποψία φαρμακερή, ὅπου φούντωσε πλειὸ πολὺ μέσα μου ὅταν μιὰ μέρα πέρασε ἀπὸ μπρός μου περήφανη ἡ Φιλανθρωπία καὶ μὲ πνιξε σ' ἕνα ποταμὸ ἀπὸ τὴ μυρουδιὰ τοῦ συρμοῦ, τὸ μόσκο, ποῦ φτάνει νὰ σκοτώσῃ ἀπὸ ἀσφυξία πεντακόσια βώδια.

Εἶπα μέσα μου· μήπως τάχα αὐτὴ ἡ Κυρία δὲν εἶναι πραγματικῶς ἡ Φιλανθρωπία; Μήπως εἶναι καμμία ἄλλη κυρία μπλαζέ, ποῦ ἔτσι ἀπὸ καπρίτσιο, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν πλῆξι της ἐπῆρε τὸ ὄνομά της;

Ἀπὸ τότε μὲ τρώει αὐτὸ τὸ σαράκι καὶ ὅλο ζητῶ γύρω μου, τὴν ταπεινή, τὴν πονόψυχη, τὴν ἀληθινὴ Φιλανθρωπία, τὴν ἐλεημοσύνη τὴν κρυφή, ὅπου κρύβει σὰν κακούργημα τὴν ἀρετή της, καὶ ὅπου, καθὼς ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τὸ ἔγκλημα, ἀναζητάει κι' αὐτὴ παντοῦ τὴν ἄφωνη, τὴν πραγματική, τὴν ἀληθινὴ δυστυχία, γιὰ νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ.

Ζητῶ τὴν ἀληθινὴ Ἐλεημοσύνη, τὴ γνήσια κόρη τοῦ Χριστοῦ.

Ζ'.

Κυτάξτε ὅμως, μιλῶντας γιὰ τὴ Φιλανθρωπία, ἐλησμόνησα τοὺς δυστυχισμένους. Τί φυσικὸ ποῦ εἶναι τοῦτο!

Ἀλλὰ καὶ λίγα μοῦ μένουν νὰ πῶ γιὰ τὴ μαρτυρικὴ οἰκογένεια.

Τὴ στραβή, ἡ ἴδια ἐξάντλησις, ποῦ τῆς πῆρε τὸ φῶς, τῆς σκάβει γοργὰ ὁλόκληρη τὴν ὕπαρξι. Ὁ μαρασμὸς ἔλαβε ἀφιλονείκητη κατοχὴ ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ σκέλεθρο. Καὶ πῶς νὰ τὸν πολεμήσῃ κανείς; ποῦ ζουμί, ποῦ κρέας, ποῦ κρασί;

Ὁ Σπῦρος δὲν μπορεῖ νὰ σουρθῇ πλειὰ πέρα ἀπὸ τὸ κατώφλι τῆς μπαράκας του. Ἐβάστηξε, δόξα νά χῃ ὁ Θεός, ὅσο ποῦ τοῦ ἀπόκοψαν τὸ μωρό, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ σούρνεται στῆς παραβιζάστραις. Ὅπως τὸ περήφανο ἄτι, ποῦ ἀφοῦ εἶδε δόξαις καὶ χάδια, ἀφοῦ κατέβηκε ὕστερα ὅλο τὸν κατήφορο τῆς καταφρόνιας, τὸ λύνουνε καὶ ἀπὸ τὸν ἀλογόμυλο γιατὶ τὰ γουβιασμένα καπούλια του δὲν βαστοῦν νὰ τραβήξουν, γιατὶ τὰ καλάμια του ὅλο καὶ σοροβολιάζουνται, γιατὶ τὰ πλευρά του σὰν στραβόξυλα πᾶνε νὰ τρυπήσουν τὸ πληγιασμένο του πετσί, καὶ πεσμένο στὰ πλάγια χάμου, στὴν ἄκρη μιᾶς ρεματιᾶς λησμονημένο, ἀγκομαχᾶ, ὅσο ποῦ νὰ τὸ ἐλεήσῃ ὁ θάνατος καὶ νὰ τεντώσῃ τελειωτικὰ σ' ἕνα ὕστερο σπασμὸ τὰ ποδάρια, ἐνῷ ἀπὸ πάνω του στρυφογυρνοῦν ψηλὰ τὰ ὄρνια, ἔτσι κι' αὐτός, μιναρισμένο σαράβαλο, σὲ λίγο θὰ ἀλαφρώσῃ τὴ γῆ ἀπὸ τὸ ἄχρηστο κορμί του, καὶ θὰ τῆς δώσῃ κι' αὐτὸς τῆς μητέρας γῆς τὸ φόρο του, φτωχὴ φουσκὴ στὴ χορταριά της.

Κ' ἡ στραβὴ θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ κατὰ πόδι, ἂν δὲν τοῦ δείξῃ αὐτὴ τὸ δρόμο. Τὸ λάδι τους καὶ τῶν δύο ἐσώθηκε, καὶ τὸ καντῆλι τους, ἐνῷ τρίζει ἡ καύτρα του, φωτίζει μὲ τῆς τελευταίαις ἀναλαμπαῖς τοῦ μικροῦ τὴν ἥσυχη μορφὴ ποῦ πάντα ἀμέριμνα χαμογελάει.

Καὶ τώρα τί θὰ γείνῃ τὸ πεντάρφανο;

Πέτε μου σεῖς τί γίνουνται τὰ ἀξεπέταχτα πουλάκια ποῦ τοὺς ἁρπάζει στὰ νύχια τὰ γονικά τους τὸ σαίνι, ποῦ τοὺς γκρεμίζει ἡ μπόρα τὴ φωλιά τους, καὶ πεσμένα χάμου, παραδέρνουν ἀφτερούγιστα στὸ χῶμα;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Τὰ βαλλίσματα εἶνε σπάνια ἐν ταῖς χειρογράφοις συλλογαῖς τῶν τρουβαδόρων. Προφανῶς παρημελοῦντο ὡς λίαν δημῶδες εἶδος ποιήσεως καὶ δὲν ἀνεγράφοντο. Ἐν τούτοις, μ' ὅλην τὴν σπάνιν αὐτῶν, ἡμεῖς κατωρθώσαμεν, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, νὰ δυνηθῶμεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἓν ἀρχαιότατον ἀδέσποτον βάλλισμα, φέρον ἀκραιφνέστατον τὸν λαϊκὸν χαρακτῆρα. Ἰδοὺ αὐτό:

Εὔμορφ' εἶμαι· κ' ἐντελῶς τὴν ὄψι μου ἂν στρεβλώσω,
γιατὶ δὲν ἐπιθυμῶ τὸν ἄνδρα μου κἂν τόσο.

—

Νὰ σᾶς πῶ γιατὶ τοῦ κάνω ἐναντία γνώμη;
Εὔμορφ' εἶμαι.
Μιὰ κοντούλα, τρυφερὴ καὶ νέα εἶμαι ἀκόμη,
εὔμορφ' εἶμαι.
Ἄνδρα ἂς εἶχα πρόσχαρον, φαιδρὸν εἰς τὴν ἐντέλεια,
πάντα πρόθυμο στ' ἀστεῖα, πρόθυμο στὰ γέλοια·
εὔμορφ' εἶμαι.

—

Νἆμαι ἐρωτεμέν' ἐγώ — Χριστὸς καὶ Παναγία!
εὔμορφ' εἶμαι.
Κι' ἀντικρύ του τῆς ἀγάπης κάμνω οἰκονομία.
Εὔμορφ' εἶμαι.
Ἐντροπιάζομαι, σὰν νοιώθω ἀγάπη νὰ μοῦ χάνη,
καὶ γι' αὐτὸ παρακαλῶ νὰ εἶχεν ἀποθάνει!
Εὔμορφ' εἶμαι.

—

Ἕνα καλοξεύρω, ναί· 'ς τὸ φῶς θὰ σᾶς τὸ βγάλω.
Εὔμορφ' εἶμαι.
Μ' ἀγαπᾷ ὁ φίλος μου, γι' αὐτὸ δὲν ἀμφιβάλλω,
εὔμορφ' εἶμαι.
'Σ τὴν ἐλπίδ' αὐτὴ λοιπὸν πιστὴ θεν' ἀπομείνω·
τὸν ἐπιθυμῶ. Νὰ μὴ τὸν βλέπω, δάκρυα χύνω.
Εὔμορφ' εἶμαι.

—

Γιὰ χορὸ ἐγὼ 'ς τὸ τραγούδι θ' ἀραδιάσω στίχους,
εὔμορφ' εἶμαι.
Καὶ ἡ αὖρα ἂς μοῦ σκορπίση ὁλόμακρα τοὺς ἤχους,
εὔμορφ' εἶμαι.
Κι' ἂς γνωρίση καθε μιὰ ποῦ θαὔρη νὰ τοὺς ψάλη,
πῶς τὸν φίλο μου ποθῶ μ' ἐπιθυμία μεγάλη. —
Εὔμορφ' εἶμαι·

—

Καὶ αὐτὸ ποῦ ἐγὼ γνωρίζω σᾶς τὸ φανερώνω:
εὔμορφ' εἶμαι.
Πῶς ὁ φίλος μου μ' ἀγάπησε καιρὸ καὶ χρόνο,
εὔμορφ' εἶμαι.
Τώρα δὲν μπορεῖ ἀγάπη πιὰ νὰ μοῦ τηρήση,
μήτ' ἐλπίδα κἂν ποῦ τόσο ἔχω λαχταρίσει.
Εὔμορφ' εἶμαι.

Ἕτερον ὡσαύτως ἀδέσποτον βάλλισμα εἶνε τὸ ἑξῆς, μαρτυροῦν ὅμως ὅτι τὸ ἀφελὲς καὶ ἀπερίτεχνον εἶδος τοῦτο ὑπεβλήθη ἤδη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως:

'Σοδιάζω πίκραις 'ς τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη
ποῦ μοῦ τὰς στέλν' ἡ ἀγάπη ποῦ ποθῶ,
μὰ ὡς ποῦ μὲ αὐτὴν ν' ἀνταμωθῶ,
πόσο πονῶ κανεὶς δὲν θὰ τὸ μάθη.

—

Σὰν θησαυρὸς κλειστὴ θὰ μείν' ἐντός μου,
ἡ ἀρρώστια ποῦ στὸν τάφο θὰ μὲ κλείση
γιὰ νὰ μὴ 'μβῇ 'ς τὰ στόματα τοῦ κόσμου.
αὐτή, ποῦ ἀδιαφορεῖ νὰ μ' ἐλεήση.

Ὅσο τὴν φεύγω, τόσο πιὸ κοντά της,
πάγει ἡ καρδιά μου καὶ θρηνεῖ ἡ φτωχή!
Ὡσὰν ἐμὲ δὲν πάσχει ἄλλη ψυχή,
γιατὶ καὶ σὰν κλαυθῶ τὴν ἀπονιά της,

—

'Σοδιάζω πίκραις 'ς τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη.
ποῦ μοῦ τὲς στέλν' ἡ κόρη ποῦ ποθῶ,
κι' ὡς ποῦ μ' αὐτὴν μιὰ μέρ' ἀνταμωθῶ.
πόσο πονῶ κανεὶς δὲν θὰ τὸ μάθη!

Ὡς πρῶτος τρουβαδόρος, καλλιεργητὴς τῆς βαλλιστικῆς ποιήσεως ἀναφέρεται ὁ Ἰωάννης Φρονασσάρ, γεννηθεὶς τῷ 1337. Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν βαλλισμάτων αὐτοῦ διεσώθη.

Μετὰ τοῦτον ἔρχεται ἡ Χριστίνη δὲ Πιζάν, γεννηθεῖσα τῷ 1363. Πενταετὴς τὴν ἡλικίαν ἐλθοῦσα ἐκ Βενετίας εἰς Παρισίους ἀνετράφη ἐν τῷ Λούβρῳ, ἔνθα ὁ πατὴρ αὐτῆς ἦτο σύμβουλος τοῦ βασιλέως, Καρόλου τοῦ Ε'. Μόλις δεκαπενταέτις ὑπανδρεύθη τὸν Ἐτιὲν δὲ Καστέλ, γραμματέα τοῦ βασιλέως. Ἀποθανόντων ὅμως τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου της ἡ Χριστίνη ἔμεινε χήρα μετὰ τριῶν τέκνων, μόλις τὸ εἰκοστὸν πέμπτον αὐτῆς ἔτος ἄγουσα. Πρὸς συντήρησίν της ἐδοκίμασε κατ' ἀρχὰς νὰ γράψη μικρὰ ποιήματα, βαλλίσματα καὶ ἄλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἴδη, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὴν περίβλεπτον. Ὁ κόμης τοῦ Σαλισβουρύ, εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως Ριχάρδου τῆς Ἀγγλίας, γοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ χαριτωμένου πνεύματός της, παρέλαβε τὸ πρεσβύτερον αὐτῆς τέκνον εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ ἀνέθρεψε μετὰ τοῦ ἰδικοῦ του. Ὁ Ἑρρίκος δὲ Λαγκάστρ, ὁ ἐκθρονίσας τὸν Ριχάρδον, ὅπως λάβη τὸν θρόνον του, καὶ ἀποκεφαλίσας τὸν Σαλισβουρύ, ἐκληρονόμησε τὸν θαυμασμὸν τοῦτον πρὸς τὴν ποίησιν τῆς Χριστίνης. Ἠθέλησε νὰ τὴν ἐφελκύση εἰς τὴν αὐλήν του, ἀλλ' ἐκείνη ἐπροτίμα νὰ μένη ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ὁ δοὺξ τοῦ Μιλὰν τῇ ἔκαμνεν ὡσαύτως πολὺ ἐπωφελεῖς προτάσεις. Ἐν τούτοις ἡ ἰδιοφυία της δὲν φαίνεται νὰ τῇ ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ εὐπορίας. Εἶχεν εἰς βάρος της μίαν μητέρα, ἕνα υἱὸν ἄνευ ἐργασίας καὶ συγγενεῖς πενομένους. Τῷ 1411 ὁ βασιλεὺς τῇ ἔδωκε χορηγίαν ἑκατὸν φράγκων κατὰ μῆνα. Ἦτο γυνὴ περικαλλεστάτη, ἡ δὲ γλυκύτης τῆς ψυχῆς αὐτῆς ζωγραφίζεται ἐν ταῖς ἐκφράσεσι καὶ παρέχει εἰς τὸ ἔργον της ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον στεροῦνται τὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐποχῆς της γεγραμμένα ποιήματα. Τὸ ἑξῆς βάλλισμα μαρτυρεῖ πόσον ἦσαν τὰ ἔργα της περιζήτητα. Προφανῶς ἡ νέα χήρα ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ θαυμαστῶν, ἀξιούντων παρ' αὐτῆς ποιήματα:

Αὐθένται νὰ συνθέσω μὲ παρακαλοῦν
πολλὰ ὡραῖα τραγούδια νὰ τοὺς τὰ χαρίσω.
Νὰ στιχουργῶ ἔχω τὴ χάρι μὲ λαλοῦν,
μά, ἂς μὴ βαριοῦνται. Δὲν μπορῶ νὰ εὐχαριστήσω.
Φαιδρὲς ἰδέες δὲν μπορῶ νὰ στιχουργήσω.
Μ' ἀφοῦ μὲ καλοσύνη τὸ ζητοῦν πολλή,
ὅσο κι' ἂν ἦμαι ἀνήξερος, θὰ προσπαθήσω
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

—

Μὰ πάλι ὄρεξι δὲν ἔχω οὔτε ἄδειά
πλαστὴ νὰ ψάλω ἢ χαρὰ ἢ ἐλαφροσύνη.
Γιατὶ ἡ μεγάλη λύπη ποῦ ἔχω 'ς τὴν καρδιὰ
μ' ἔχει ἀπομάθει ὁλότελα τὴν εὐφροσύνη.
Μὰ γιὰ τὸ πένθος, ποῦ ὄψι καὶ φωνή μου σβύνει,

[1] Ἴδε σελ. 43.

γι' αὐτὸ μπορῶ νὰ εἰπῶ, νὰ λυπηθοῦν πολλοί,
αὐτὸ πιὸ πρόθυμο ἆσμά μου γι' αὐτοὺς θὰ γείνῃ,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

—

Κι' ἂν θὲ κανεὶς νὰ μάθῃ ποιὰ εἶναι ἡ συμφορὰ
ποῦ ἐξάλειψε κάθε καλό μου, ἂς τὸ γνωρίσῃ:
Ἄχ! Εἶν' ὁ Χάρος, ποῦ μοῦ ἐχτύπησε σκληρὰ
ἐκειὸν ποῦ εἶχα εὐτυχία μου στὴν κτίσι
ὁ Χάρος, ποῦ σ' ἀπελπισία μ' ἔχει ὠθήσει.
Δὲν εἰμπορῶ νὰ ψάλω, δὲν τολμῶ ἡ δειλή.
Αὐτὸ εἶναι τ' ἆσμά μου ἀφοῦ μ' ἔχουν ζητήσει,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

—

Ρηγάδες, μὴ δυσαρεστεῖσθ' ἂν ἔχω σφάλει,
γιατὶ καιρὸ νὰ στιχουργήσω εἶχα πολύ.
Πολλοὶ μὲ παρεκάλεσαν, τὸ κάμνω πάλι,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

Ἀπεναντίας τὸ ἀκόλουθον βάλλισμα τῆς Χριστίνης ἀποδεικνύει τὸ εὐφυὲς καὶ ὑποκριτικὸν ἀλλὰ καὶ πιστὸν τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς φύσεως:

Γλυκέ μου φίλε, μὴ χολιάζεις μὲ ἀπονιά,
ἂν ἔχω φυσικὰ μαργιολεμένα,
ἂν κάνω γνωριμιὲς σὲ κάθε γειτονειὰ
καὶ μὲ πολλοὺς λαλῶ χαριτωμένα.
Γιαὐτὸ σὺ μὴν πιστεύεις, πῶς ἐσένα
σ' ἀδιαφορῶ. Τὸ κάμνω ἔτσι νὰ νομίζουν
οἱ ἀχρεῖες γλῶσσες, ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

—

Ἀξέννοιαστη εἶμαι κ' εὔμορφη καὶ χαρωπή;
Ὅλα γιὰ σέ, ποῦ σ' ἀγαπῶ 'ς τ' ἀκέρια.
Ἰδέα, ποῦ τὴν καλή σου τὴν καρδιὰ λυπεῖ
μὴ σὲ σκοτίζῃ. Ἂς μοῦ φιλοῦν τὰ χέρια.
Ἐσένα δὲν σ' ἀλλάζω μὲ τ' ἀστέρια.
Μὰ οἱ γνωστικοὶ ὑποπτεύονται, δὲν ἀντικρύζουν
ἀχρεῖες γλῶσσες ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

—

Πῶς σ' ἀγαπῶ νὰ ξεύρῃς ἔπρεπε πολύ.
Δὲν νοιάζομαι ἄλλο ὡσὰν τὸν ἔρωτά σου.
Μὰ πάλαι θἄμανε παρὰ πολὺ τρελὴ
νὰ μὴ εὐθυμῶ, παρὰ τὸ θέλημά σου.
Δὲν πρέπει πρᾶγμα ποῦ φθονοῦν. στοχάσου,
νὰ βγῇ 'ς τὸν κόσμο νὰ τὸ κοσκινίζουν
ἀχρεῖες γλῶσσες, ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

Μετὰ τὴν Χριστίναν ἔρχεται Κάρολος ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης ἐγγονὸς Καρόλου τοῦ Ε' καὶ πατὴρ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', γεννηθεὶς τῷ 1391. Ὁ Κάρολος τῆς Ὀρλεάνης ἀναμφιβόλως ἔθυσεν εἰς τὴν ἀφιλοκαλίαν τοῦ αἰῶνός του, οὐχ ἧττον ὅμως τὰ ποιήματά του ἐξέχουν μεταξὺ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, διά τε τὴν λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ διὰ τὴν χάριν καὶ ἀφέλειαν τοῦ ὕφους. Ἡ στιχουργία του εἶνε ἁπλῆ καὶ ῥέουσα, αἱ ἰδέαι του εὐγενεῖς καὶ ἐνίοτε ἐκπεφρασμέναι μετὰ πολλῆς τῆς ἁβρότητος.

Αἰχμαλωτισθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἀζιγκοὺρ ὁ ἐστεμμένος ποιητὴς ὡδηγήθη εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1440, ὁπότε Φίλιππος ὁ Ἀγαθὸς ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς Γαλλίαν καὶ τὸν ἐνύμφευσε μετὰ τῆς θυγατρός του. Τὸ ἑξῆς συγκινητικὸν βάλλισμα φαίνεται γραφὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας του.

Καρδιά, πολὺν καιρὸ θλιμμένη, πενθοφόρα
ὁ νοῦς μου νὰ κοιμᾶσαι σὲ γροικάει,
Μὰ σήμερα κἂν θέλησέ το, ξύπνα τώρα:
'Σ τὰ δάση πᾶ νὰ κόψουμε τὸν Μάη.
Χαμένο τὸ συνήθειο νὰ μὴν πάῃ,
θ' ἀκούσουμε κάθε πουλάκι πῶς λαλεῖ,
πῶς μέσ' 'ς τὰ δάση τὸ κελάδημ' ἀντηχάει,
'ς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιᾶς ἀνατολή.

Ὁ Ἔρωτας εἰς τὴν ἡμέρα ποῦ χαράζει,
συνήθισε νὰ ἔχῃ τὴν γιορτή του.
Διὰ καρδιὲς ἐρωτεμένες ἑορτάζει,
καρδιές, ποῦ θένα μβοῦν 'ς τὴ δούλεψί του.
Γι' αὐτὸ σκεπάζει μ' ἄνθη τὰ δένδρα ἡ πνοή του,
χαρίζει 'ς τὰ λειβάδια πράσινη στολή,
γιὰ νὰ ὀμορφήνουν 'ς τὴν ἡμέρα τὴ δική του,
'ς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιᾶς ἀνατολή.

—

Τὸ ξεύρω ναί, καρδιά μου, πῶς ἀδικημένη,
ῥαγίζεσαι ἀπὸ τὰ περισσὰ δεινά σου,
γιατὶ πολὺ πολὺ εἶσαι ἀπομακρυσμένη
ἀπὸ ἐκείνη ποὖν' ἐπιθυμιά σου.
Μὰ νὰ ἐλπίζῃς χρεωστᾶς, στοχάσου:
Δὲν ξεύρω νὰ σὲ δώσω κάλλια συμβουλή,
νὰ λαφρυνθῇ ἡ μεγάλη ἡ συμφορά σου,
'ς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιᾶς ἀνατολή.

—

Κυρά μου, ποῦ ἐσένα συλλογιοῦμαι μόνο,
ὅσο καιρὸ κι' ἂν βάλω, δὲν τὸ κατορθώνω
νὰ σὲ ἱστορήσω τὸ μαρτύριο τὸ πολύ,
ποῦ ἡ καρδιά του πάσχει ἀπὸ τὸν μύριο πόνο
'ς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιᾶς ἀνατολή.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἡ τελευταία μικρὰ στροφὴ τῶν γαλλικῶν βαλλισμάτων ἀποτελεῖ, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ ῥητορικῇ ὀνομάζομεν ἀποστροφήν. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ποιήματος οἱ Γάλλοι τὸ ὀνομάζουσιν envoi, ἤτοι ἀποστολήν, καθόσον ἐν τούτῳ ὀνομαστὶ ἀναφέρουσι τὸν πρὸς ὃν ἀποτείνεται τὸ βάλλισμα. Καὶ τώρα μίαν ἐξομολόγησιν. Ἐν τῇ μεταφράσει γαλλικῶν βαλλισμάτων εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποδώσῃ τις ἀκριβῶς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν τοῦ πρωτοτύπου, χωρὶς ν' ἀπομακρυνθῇ πολὺ τῆς ἐννοίας. Διὰ νὰ προλάβω τὰ παράπονα τῶν ἀναγνωστῶν μου ἀναγκάζομαι νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ἓν πρωτότυπον βάλλισμα πεποιημένον ἐπίτηδες κατὰ τὸν τύπον τῶν γαλλικῶν:

Γιὰ εὐτυχία ἐμβῆκα, γιὰ ζωῆς χαρά,
κ' ἐγὼ 'ς αὐτὴ τὴν πλάσι, καθὼς ἄλλοι,
παιδὶ τὴν ἔχω ἀδράξει μ' ἐλαφρὰ φτερά,
σὲ κάθε μόσχο, κάθε ἀνθὸ ποῦ θάλλει —
Κι' ἂν εὐτυχῇ κανένας δὲν μ' ἐκάλει,
χαρὰ τὸ εἶχα κἂν τὸ βράδυ 'ς τὴ φωλιὰ
ἀμέριμνο νὰ γέρνω τὸ κεφάλι
'ς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

—

Παλλικαράκι, πλειότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ
ἡ ἐλπίδα καὶ τοῦ πόθου ἡ παραζάλη
ἀπ' τῆς ζωῆς μ' ἐσύραν τὰ ῥιχὰ νερὰ
καί, 'ς τῆς ξανθῆς ἀγάπης μου τὰ κάλλη
ἡ εὐτυχία, μ' εἶπαν, θὰ προβάλῃ.
Μά; ἀπέθανε ἡ χαριτωμένη κοπελιά,
καί, ναυαγός, εὑρῆκα παραγιάλι
'ς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

—

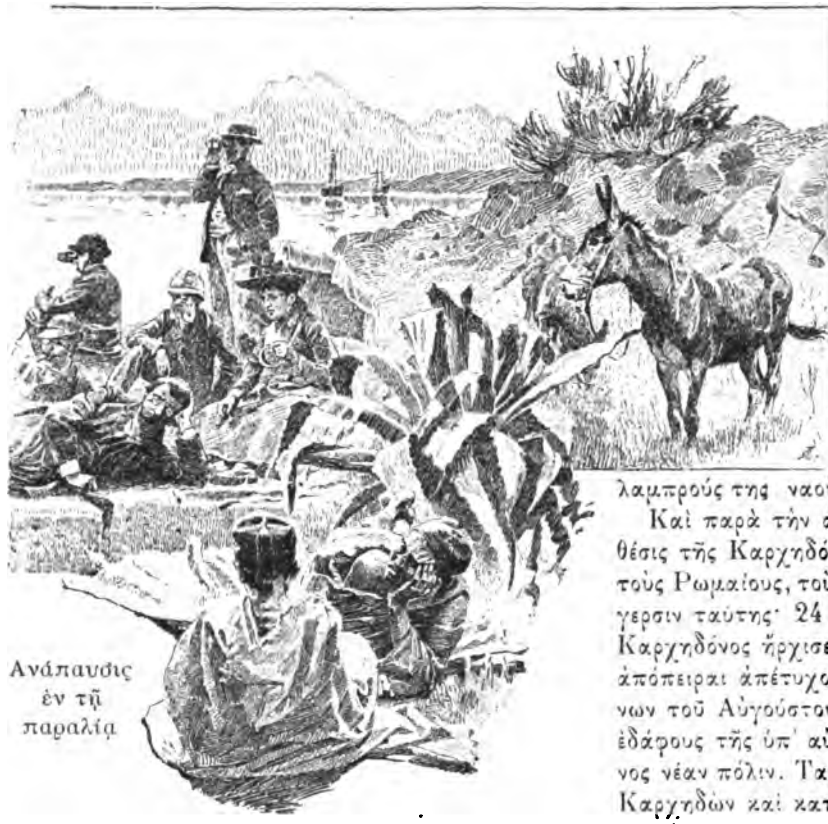
Λεβέντης ἐξερρίζωνα τὰ γλυκερὰ
αἰσθήματα ἀπὸ τὴν καρδιὰ ποῦ πάλλει,
κι' ἂν ῥίπτω τῆς πικρῆς ἀλήθειας τὴ σπορά,
ἄχ, πότε, πότε ἕνα καρπὸ θὰ βγάλῃ;
Τοῦ βίου μ' ἐγονάτισεν ἡ πάλη,
λαχτάρισα ἡσυχία μιὰ σταλιά,
μὰ δὲν τὴν ἔχω πιά, νὰ γύρω πάλι
'ς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

—

Ὦ φύσις, δέσποινά μου σὺ μεγάλη,
δὲν ἔχω πιὰ 'ς τὸν κόσμο αὐτὸ δουλειά.
Ἡ ἀγάπη σου 'ς τὸν τάφο πιὰ ἂς μὲ βάλῃ,
'ς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

(Ἕπεται συνέχεια)

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ἀνάπαυσις ἐν τῇ παραλίᾳ

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

Τῆς ἐκδρομῆς μας ἡ συνοδεία ὅλη ἀπετελεῖτο ἐκ δώδεκα προσώπων, γερμανῶν πάντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ μία γερμανικὴ ἐκ Δρέσδης οἰκογένεια, ἀποκατεστημένη ἀπὸ 12 ἐτῶν ἐν Τύνιδι. Ὁδηγὸς τῆς συνοδείας ἦτο ὁ οἰκοδιδάσκαλος τῆς οἰκογενείας ταύτης, θεολόγος ἐκ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Εἷς τῶν μαθητῶν του παρηκολούθει τὴν ἐκδρομήν, ἐπειδὴ δὲ οὗτος γεννηθεὶς πλησίον τῆς Καρχηδόνος ἔφερε τὸ ἔνδοξον ὄνομα τοῦ ἀρχαίου Καρχηδονίου, εἴχομεν τὴν ἔκτακτον εὐχαρίστησιν νὰ καθήμεθα μετὰ τοῦ Ἀννίβα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνος. Ἡ ζωηρότης ὅμως τοῦ παιδὸς ἦτο ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὰς σοβαρὰς σκέψεις τὰς ὁποίας ἐγέννα τὸ ὄνομά του. Ὅπως ἡ θέα τοῦ Forum Romanum καὶ πάσης ἄλλης κλασικῆς χώρας, οὕτω καὶ ἡ πρώτη ἐπίσκεψις τῆς Καρχηδόνος διεγείρει καταπληκτικὸν πλοῦτον ἀναμνήσεων καὶ αἰσθημάτων ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεατοῦ. Καὶ ὅμως πόση διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας Ρώμης, τῆς εὐτυχοῦς καὶ νηκηφόρου Ρώμης, καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀτυχοῦς καὶ ἡττημένης Καρχηδόνος. Τὴν λαμπρότητα τῆς κοσμοκράτορος Ρώμης μαρτυροῦσι καὶ σήμερον ἀκόμη μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, τῆς Καρχηδόνος δὲ μόλις σῴζονται πενιχρά τινα λείψανα ἐρειπίων. Ὁποία ζωηρὰ συγκοινωνία ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἰταλίας μεταξὺ τοῦ Καπιτωλίου καὶ τοῦ Πανθέου; Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δέ, ἐφ' οὗ ἦτο πάλαι ποτὲ ἱδρυμένη ἡ ἐπὶ πέντε ὅλους αἰῶνας θαλασσοκρατήσασα Καρχηδὼν βασιλεύει ἀπόλυτος ἐρημία. Πλὴν τῆς Κορίνθου οὐδεμία ἄλλη ἐχθρικὴ πόλις ὑπέστη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοιαύτην καταστροφήν, ὡς ἡ Καρχηδών. Ἀφ' οὗ παρεδόθη ἡ ἀκρόπολις καὶ οἱ προασπισταί της 10,000 περίπου ἐσφάγησαν, ἐνέπρησαν οἱ Ρωμαῖοι τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ 17 συνεχεῖς ἡμέρας ἐλυμαίνετο τὸ πῦρ. Καὶ ἡ μὲν πόλις ἰσοπεδώθη, ἅλας ἔσπειραν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ δι' ἀρᾶς ἀπηγόρευσαν τὴν εἰς τὸ μέλλον ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἡ κλασικὴ ἐκείνη πόλις ἡ κατοικουμένη ὑπὸ 700,000 ἀνθρώπων ἐξηφανίσθη μὲ τοὺς λαμπρούς της ναοὺς ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς.

Καὶ παρὰ τὴν ἀρὰν ὅμως αὐτὴν ἡ ἀπαράμιλλος θέσις τῆς Καρχηδόνος εἵλκυε καὶ παρώτρυνε αὐτοὺς τοὺς Ρωμαίους, τοὺς μετέπειτα κυρίους της, εἰς ἀνέγερσιν ταύτης· 24 ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος ἤρχισεν ὁ πρῶτος οἰκισμός. Αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἀπέτυχον· ἐπὶ τέλους ὅμως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἀνήγειραν οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὑπ' αὐτῶν καταστραφείσης Καρχηδόνος νέαν πόλιν. Ταχέως δὲ ηὐξήθη ἡ Ρωμαϊκὴ αὕτη Καρχηδὼν καὶ κατέστη ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας πόλις. Κατέστη δὲ διὰ τοῦ χρόνου καὶ ἑστία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ἑστία τρυφῆς, ἡδονῶν καὶ πάσης διαφθορᾶς. Ἀξιομνημόνευτον δὲ παράδειγμα τούτου εἶναι αὐτὸς ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ὅστις, νέος ὢν εἶχεν ἐν Καρχηδόνι πάντα τὰ ἐφόδια νὰ μορφώσῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ κορέσῃ τὴν ἄσβεστον δίψαν τῆς φιλομαθείας του, ἀντλῶν ἐκ τῆς διδασκαλίας ὀνομαστῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον ἔλειψε, ἀντὶ νὰ καταστῇ εἷς τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων, νὰ καταστραφῇ μᾶλλον εἰς τὸ τέλμα τῆς φιληδονίας καὶ τῶν ἄλλων παρεκτροπῶν τῆς τρυφηλῆς ταύτης πόλεως. Ἡ δευτέρα αὕτη Καρχηδὼν ἐξεπολιορκήθη καὶ ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν βανδάλων, βραδύτερον δὲ κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου, ὅστις πρὸς τιμὴν τοῦ μονάρχου του μετωνόμασε ταύτην Ἰουστινιάνειαν. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βυζαντινῶν ἕνα μόνον αἰῶνα ὑφίστατο, ὕστερον δὲ κατέκτησαν καὶ κατέστρεψαν αὐτὴν οἱ Ἄραβες. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη καταστροφὴ φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ ἡ μεγαλειτέρα, διότι ἐκ τῆς τέφρας τοῦ ἀραβικοῦ πυρὸς οὐδέποτε πλέον ἠδυνήθη νὰ ἀνακύψῃ ἡ Καρχηδών, τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἔκτοτε ἐπὶ 9 ὅλους αἰῶνας ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ἱστορίας· ἀναφαίνεται δὲ μόνον ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ 5ος ἦλθε εἰς βορ. Ἀφρικὴν καταδιώκων τοὺς βαρβαρινοὺς πειρατάς. Ἀλλὰ καὶ τότε αἱ λέξεις Καρχηδὼν καὶ καταστροφὴ ἦσαν ἀναποσπάστως συνδεδεμέναι. Ὀλίγοι μόνον ἱσπανοὶ στρατιῶται ἤρκεσαν κατὰ 1535 νὰ καταστρέψωσι καὶ πάλιν τὰς πενιχρὰς ποιμενικὰς καλύβας, αἵτινες ἦσαν ἐγκατεσπαρμέναι πέριξ ἑνὸς μωαμεθανικοῦ τεμένους.

Μετὰ ταῦτα, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Καρχηδόνος ἐκτίσθησαν πέντε ρυπαραὶ

ἀραβικαὶ κωμοπόλεις, συνοικισθεῖσαι ὑπὸ ποιμένων βεδουΐνων, καὶ τῶν ὁποίων μᾶλλον εὐπρεπής, ἀξία τουλάχιστον τοῦ ὀνόματος κώμης εἶναι ἡ καλουμένη Sidi Bon Said. Ἀπό τινων δὲ ἐτῶν ἱδρύθησαν καὶ ἀξιόλογά τινα οἰκοδομήματα, μεγαλοπρεπὴς ναός, δύο ἀνάκτορα καὶ μουσεῖόν τι ἀρχαιοτήτων, ἔργα πάντα ταῦτα τοῦ γνωστοῦ καρδιναλίου Lavigerie. Μακρόθεν δὲ ἑλκύουσι τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα τὴν προσοχὴν τοῦ καταπλέοντος εἰς τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτήν. Εἶναι ἀληθῶς ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ θάρρος τοῦ ἀνδρὸς ὅστις ἀπεφάσισε μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα νὰ ἐγείρῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπου πᾶν ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς φαίνεται καθιερωμένον εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον. Εἰς πάντα δὲ συλλογιζόμενον τὰς πολλαπλᾶς καταστροφὰς τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐκ διαδοχῆς ἡ Καρχηδὼν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Βανδάλων, Ἑλλήνων, Ἀράβων καὶ Ἱσπανῶν προσπίπτει αὐτόματος ἡ σκέψις, εἰς ποῖον ἆρα γε λαὸν ἐπιφυλάσσεται καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων τοῦ εἰρημένου Γάλλου;

Πρὸς τοιαύτας σκέψεις ὅμως μᾶς ἔλειπεν ἡ ἀπαιτουμένη ἠρεμία καὶ γαλήνη. Ἡ ὀχληρὰ ἐπαιτεία τῶν ἐπιχωρίων κατέστρεφε πᾶν εὐλαβὲς καὶ κατανυκτικὸν τῆς ψυχῆς αἴσθημα, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ αἰσθανθῶμεν ὅλην τὴν ἀντίθεσιν τῆς πάλαι ποτὲ μεγαλοπρεπείας τῆς χώρας ταύτης πρὸς τὴν σημερινὴν ἀθλιότητα καὶ ῥυπαρότητα.

Μόλις ἡ συνοδεία μας εἶχε πατήσῃ τὴν δύσβατον ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τοὺς λόφους τῆς Καρχηδόνος καὶ ἐπολιορκήθημεν ἀμέσως ὑπὸ ἐπαιτούντων ἀράβων παίδων, ἡμιγύμνων καὶ φρικωδῶς ῥυπαρῶν. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτεινον κενὴν τὴν χεῖρα ζητοῦντες ἐλεημοσύνην, ἄλλοι δὲ μᾶς προσέφερον, νομίσματα ἢ θραύσματα μαρμάρου πρὸς ἀγοράν. Οἱ πρεσβύτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν ἤθελον νὰ μᾶς ὁδηγήσουν εἰς τὸν «Οἶκον τοῦ Ἀννίβα». Οἱ δακτύλιοι δέ, τὰ χαλκᾶ ἀντικείμενα καὶ τὰ λοιπὰ εὑρήματα, ἅτινα παρέχουσιν εἰς πώλησιν, δὲν εἶνε κίβδηλα, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ πολλῆς εὐχερείας χαλκεύονται, ἀλλ' ἀναμφιβόλως γνήσια, ἅτινα τυχαίως ἢ ὑπὸ τῆς βροχῆς ἀποκαλυπτόμενα περισυλλέγονται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων.

Ἡ ὁδὸς ἠρέμα ἀποκλινομένη φέρει πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Εὔσωμα βότανα καὶ θάμνοι καλύπτουσι τὸ ἔδαφος, κυριαρχοῦσι δὲ ἡ μυρσίνη, ἡ συκῆ, ὁ κάκτος καὶ ἡ ἀλόη. Ἀγέλη προβάτων βόσκει σήμερον μεταξὺ τῶν συντριμμάτων, ἅτινα καλύπτουσι τὸ πάλαι ποτὲ καταυγάζον ἐκ μαρμάρου ἑστιατόριον γερουσιαστοῦ, ἢ τὴν πολυτελῆ αἴθουσαν ἁβρᾶς τινος καλλονῆς τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ. Πολιὸς δὲ ἐπαίτης, τετυφλωμένος σχεδὸν ὑπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς ὀφθαλμίας, κάθηται ἐπὶ βάθρου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Βελισσαρίου ἐκόσμουν περιφανῆ μνημεῖα ἐκ μαρμάρου ἢ καὶ χαλκοῦ.

Ἄγριαι ὑλακαὶ κυνῶν μᾶς ὑποδέχονται, σημεῖον ὅτι εὑρισκόμεθα πλησίον οἰκισμοῦ ἀνθρώπων. Καὶ ἀληθῶς εὑρισκόμεθα ἐν Λαμάλκᾳ. Αἱ κατοικίαι της εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπόγειοι, σκοτειναί, ἀφιλόξενοι. Ἄραβες ποιμένες μεταχειρίζονται τὰς ἀρχαίας ῥωμαϊκὰς δεξαμενὰς ὡς κατοικίας μὲν δι' ἑαυτούς, ὡς σταύλους δὲ διὰ τὰ κτήνη των. Ταχέως προχωροῦμεν, πάντοτε ὑψηλότερον βαίνοντες μεταξὺ λειψάνων ὑπὸ τῆς χλόης κεκαλυμμένων, καὶ μετ' ὀλίγον εὑρισκόμεθα ἐπὶ ἑνὸς τῶν λόφων τῆς Καρχηδόνος. Λαμπρὸν δὲ θέαμα ἐξαπλοῦται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Ἡ θάλασσα, ἡ γαληνὴ καὶ γαληνιῶσα θάλασσα· ἄνευ τῆς θαλάσσης εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν Καρχηδόνα. Ἡ σπουδαιοτάτη ἐμπορικὴ πόλις τοῦ κόσμου ἐπὶ πέντε ὅλους αἰῶνας ἀνεπαύετο ἐπὶ τοῦ κινητοῦ τούτου ὑποβάθρου ἀσφαλῶς ὡς ἐπὶ τῶν ἐκ γρανίτου ὤμων τοῦ Ἄτλαντος. Ἡ θάλασσα ἦτο τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον τῆς Καρχηδόνος, ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, ἦτο ἡ αἰτία καὶ ὁ μάρτυς τῆς καταστροφῆς της. Ἦτο τὸ μόνον καὶ τὸ πᾶν δι' αὐτήν.

Φόρος εἰς τὴν ἐπαιτείαν

Οἱ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἡττηθέντες Καρχηδόνιοι ὤφειλον νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ γερουσία τῆς Καρχηδόνος, ἥτις ἠσθάνετο ἤδη ἐπὶ τοῦ τραχήλου της τὸν πόδα τοῦ Σκιπίωνος, ἔστειλεν ἀλλεπαλλήλους πρεσβείας εἰς Ρώπην διὰ νὰ διαπραγματευθῶσι τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεως, τοὺς ἥκιστα τιμητικούς. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν 300 παῖδας, γόνους τῶν εὐγενεστέρων οἴκων τῆς Καρχηδόνος ὡς ὁμήρους, ἔπειτα δὲ ἀπήτησεν ἡ Ῥώμη παρὰ τῶν Καρχηδονίων νὰ ὑπακούωσιν εἰς πάσας τὰς διαταγὰς τῶν ὑπάτων, καὶ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον θὰ διέσωζον ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, ἔδαφος καὶ ἰδιοκτησίαν. Τοῦτο βεβαίως οὐδὲν ἀγαθὸν προοιωνίζετο, ἀλλὰ καὶ τί ἠδύναντο ἄλλο οἱ ἡττημένοι νὰ πράξωσιν ἢ σιωπηρῶς νὰ ὑποταχθῶσιν ; Μετὰ σφοδρᾶς μὲν ἀγανακτήσεως, ὑπήκουσαν ὅμως, καὶ ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπήτησαν τὸν ἀφοπλισμὸν τῆς πόλεως. Παρέδωκαν τὰ ὅπλα, ἐκένωσαν τὰς ἀποθήκας, ἀφήρεσαν ἀπὸ τῶν χωμάτων καὶ προτειχισμάτων τὰς πολεμικὰς μηχανὰς καὶ ἐγύμνωσαν τὰ νεώρια τοῦ στόλου. Δὲν ἠρκέσθη ὅμως εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐξευτελισμοὺς ὁ σκληρόκαρδος νικητής. Ὁ τελευταῖος ὅρος ἦτο νὰ ἐγκαταλίπωσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ νέαν πόλιν μεσογειοτέραν νὰ ἱδρύσωσιν. Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως ἐπροτίμησαν τὸν θάνατον μᾶλλον ἢ τὴν ἀτίμωσιν αὐτὴν νὰ ὑποστῶσι. Καὶ ἦτο ἀληθῶς ὑπεράνθρωπος ἀπαίτησις νὰ ζητήσῃ τις νὰ ἀποστερήσῃ τοὺς Καρχηδονίους τὴν θέαν τῆς θαλάσσης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ βάσις καὶ ἡ πηγὴ τοῦ μεγαλείου των, καὶ δι' ἧς ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἄπειρος πλοῦτος εἰσήχθη εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν.

Ταχέως ἀνέκυψεν ἐκ τῆς πρώτης ἐκπλήξεως ἡ Καρχηδὼν καὶ ἀνηγέρθη εἰς ἄμυναν ἀπελπιστικήν. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι εὐχερέστατον ἔργον ἦτο ἡ κατάληψις πόλεως ἀφοπλισθείσης ἤδη, ἐψεύσθησαν ὅμως εἰς τὰς προσδοκίας των. Οἱ κάτοικοι τῆς Καρχηδόνος ἐξ ἑαυτῶν ἐπρομηθεύθησαν τὰ μέσα εἰ μὴ πρὸς σωτηρίαν, τοὐλάχιστον ὅμως πρὸς ἔντιμον καταστροφήν. Ἐκ πάσης ὕλης ἐχάλκευσαν νέα ὅπλα καὶ πολεμικὰς μηχανὰς καὶ παντὸς εἴδους ἀμυντικὰ μέσα, οὕτω δὲ ἠδυνήθη ἡ πρὸ μικροῦ ἀφοπλισθεῖσα Καρχηδὼν νὰ παρατάξῃ καὶ πάλιν 10,000 μαχητῶν, οἵτινες ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη ἀντέσχον προασπιζόμενοι τὴν πατρίδα των.

Πρὶν ἢ κατέλθωμεν εἰς τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἀφ' ἧς τὸ βλέμμα ἡμῶν ἡδονικῶς ἐπλανᾶτο ἐπὶ τὴν ἄπειρον ἔκτασιν τῆς θαλάσσης τῆς πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἐξηπλωμένης, ἐπεσκέφθημεν πρῶτον πανάρχαιόν τι ὑδραγωγεῖον, δι' οὗ διωχετεύετο ὕδωρ ἄφθονον ἀπό τινος τῶν λόφων εἰς τὴν παραλίαν καὶ εἰς τοὺς λιμένας. Ἡ ἐπανόρθωσις τοῦ ὑδραγωγείου τούτου εἶναι ἔργον τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἔργον προνοίας πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἡγεμονίας Τύνιδος. Μετὰ τὴν ἐπισκόπησιν ταύτην καταβαίνομεν εἰς τὴν ἀκτήν· ἡ μακρὰ πορεία καὶ δροσερὰ τῆς θαλάσσης αὔρα ἐπηύξησαν τὰς διαθέσεις τῶν στομάχων μας. Ὁ ὁδηγὸς τῆς ἐκδρομῆς μας ἐπέδειξεν ἀρχαῖόν τινα θόλον πρὸς τὴν θάλασσαν βλέποντα ὡς κατάλληλον τόπον προχώματος. Ἐκεῖ ἐπὶ λίθων πώρου ἢ καὶ γρανίτου καθήμενοι ἀπελαύσαμεν τοῦ ὀρεκτικοῦ προγεύματος τοῦ ἐν Τύνιδι παρασκευασθέντος, προσβλέποντες ἐνίοτε διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ θόλου εἰς τὴν λευκὴν ὀθόνην παραπλέοντος τινὸς πλοίου καὶ ἐνωτιζόμενοι τὸν ἁρμονικὸν φλοῖσβον τῶν κυμάτων ἅτινα εἰς ὀλίγα μόνων βήματα πρὸ ἡμῶν ἐξεχύνοντο ἠρέμα εἰς τὴν ἀκτήν.

("Επεται τὸ τέλος) Ε. ΒΙΡΑΥ

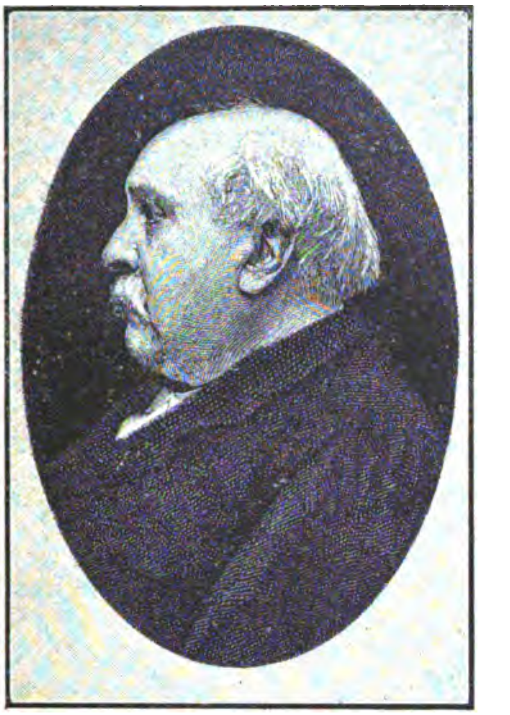
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ΦΑΒΡ

Ὁ μυθιστοριογράφος Φερδινάνδος Φάβρ τυγχάνει ἄγνωστος εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν γεῦσιν πολλάκις παρατίθενται ἔργα ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα παρήγαγεν ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεύς, ὁ πρὸ τριακονταετίας χαρακτηρισθεὶς ὑπὸ τοῦ διασήμου κριτικοῦ Σαινμπὲβ ὡς «ἀδυνατὸς μαθητὴς τοῦ Βαλζάκ». Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πατρίδα του δὲν ἀπολαύει μεγάλης τινὸς δημοτικότητος, περιωρισμένος δὲ εἶνε ὁ κύκλος τῶν ἀναγνωστῶν του, οἵτινες ὅμως, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀντισταθμίζουν τὴν ὀλιγότητά των διὰ θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως. Ἄλλως τε καὶ ὁ Φάβρ δὲν εἶνε οὐδ' ἀκραιφνὴς Παρισινός, οὐδὲ κατοικεῖ εἰς τὰ Παρίσια, ὅπου μυρίοι δρόμοι ἄγουσιν εἰς τὸν διαφημισμόν, ὄνειρον τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποίησιν εὔκολα ἐπιτυγχάνουν καὶ μέτριοι συγγραφεῖς.

Ἐν μέσῳ τῆς συγχρόνου γαλλικῆς φιλολογίας, ἔγραψε κριτικός τις, ὁ Φάβρ διατελεῖ ὡς ἐν απομονώσει. Δὲν εἶνε Παρισινός, ἀλλ' εὔρωστος καὶ ἐμβριθὴς ὀρεσίβιος, ἄγριος δι' ἰσχυρᾶς πεπροικισμένος φαντασίας, ὅστις ἀποκρούει τὰς τετριμμένας διηγήσεις τὰς ἀρεσκούσας εἰς ὅλους, καὶ συγγράφει ἐπιπόνως καὶ ἐν πεποιθήσει βιβλία ἁδρά, ἀτελῆ, καὶ ὡραῖα, τῶν ὁποίων τὴν δυνατὴν οὐσίαν ὀλίγοι εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσουν ἐκ πρώτης ὄψεως. Τὰ πάντα συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν ἰδιάζον ὅλως τὸ τραχὺ καὶ σύμπυκνον ἔργον του : οἱ ἥρωές του, ἱερεῖς ἢ χωρικοὶ πρωτογενῶν ἠθῶν· ὁ τόπος, ἐν ᾧ δρῶσιν οὗτοι, πολίχνη τις ἀπωτάτη· ἡ μέθοδός του τέλος, ἀνακαλοῦσα εἰς τὴν μνήμην τὴν τοῦ Βαλζάκ, ἀσυνήθης εἰς τὸ σύγχρονον μυθιστόρημα. Ἔργον αὐστηρόν, ῥωστικόν, μονότονον, δυσπρόσιτον, ἐπιβλητικόν, διακοπτόμενον ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐκ διαχύσεων τρυφερότητος, δίκην ἀνθισμένων τοπίων ἐπὶ τῶν κλιτύων ὄρους.

Ὁ Φάβρ ἐγεννήθη τὸ 1830 ἐκ πατρὸς ἀρχιτέκτονος· ἔχων θεῖον ἱερέα, προωρίζετο διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον· διὸ καὶ ἐσπούδασεν εἰς ἱερατικὰς σχολάς. Ἀλλὰ παρῃτήθη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, καὶ μεταβὰς εἰς Παρισίους, ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν. Τὸ πρῶτόν του δημοσίευμα εἶνε τόμος ποιημάτων κατὰ τὸ 1853, ὅστις ὅμως δὲν ἐπροξένησε καμμίαν ἐντύπωσιν. Ὁ ποιητὴς νοσήσας ἐπέστρεψε πρὸς ἀνάρρωσιν εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἔνθα ἀρχῆθεν διέτριβεν, ἤρχισε δὲ νὰ ἐργάζεται, μελετῶν

καὶ περιγράφων τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰ ἤθη τῶν κληρικῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εἶχε ζήσει, καὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἀκριβὴς γνώστης. Ἐδημοσίευσε δὲ πρῶτον τὸ 1862 τὸ μυθιστόρημα «Κουρβεζὸν» καὶ μετὰ ἓν ἔτος τὸν «Ἰούλιον Σαβινιὰκ» ὑπὸ τὸν περιληπτικὸν τίτλον «Σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τῶν κληρικῶν». Τὸ πρῶτον ἀνέδειξεν αὐτὸν συγγραφέα πολλοῦ λόγου ἄξιον, ἐπῃνέθη ὑπὸ τοῦ Σαινμπέβ, καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἥρως τοῦ πρώτου αὐτοῦ μυθιστορήματος, ὁ ἀββᾶς Κουρβεζὸν εἶνε ἅγιος ἄνθρωπος, σπαταλῶν ὅσα χρήματα περιέρχονται εἰς χεῖράς του πρὸς ἔργα φιλανθρωπικὰ καὶ χριστιανικά. Κατέφαγεν οὕτω καὶ τὴν μητρικὴν του περιουσίαν, περιῆλθε δὲ εἰς τοιαύτην ἀπορίαν χρημάτων ὥστε ὁ ἁρμόδιος ἐπίσκοπος διὰ νὰ μὴ ἔχῃ πλέον τί νὰ ἐξοδεύῃ, τὸν ἀπέστειλεν εἰς μακρυνόν τι ὀρεινὸν καὶ πτωχικὸν χωρίον. Μόλις ἔφθασεν εἰς αὐτὸ μετὰ τῆς μητρός του, ἐφρόντισε κατὰ πρῶτον νὰ περισυλλέξῃ εἰς τὸ πρεσβυτέριον μίαν πτωχὴν καὶ πολλὰ παιδία ἄπορα. Ἀλλ' ἔτυχε νὰ ἔχῃ γειτόνισσαν τὴν Σεβεραγκέττην, κόρην εὐσεβῆ, ὀρφανὴν καὶ πλουσίαν, ἡ ὁποία διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς της ἤρχισε νὰ δίδῃ γενναίας χρηματικὰς παροχὰς εἰς τὸν ἐφημέριον. Ἐκεῖνος ἐπαναλαμβάνει τὴν σειρὰν τῶν διακοπέντων προσφιλῶν ὀνείρων του καὶ ὀνειροπολεῖ τὴν σύστασιν σχολείων· καταπείθει δὲ τὴν κόρην νὰ προσέλθῃ ἀρωγός. Ἀλλ' αὕτη εἶχε δύο ἐραστὰς χωρικούς, περὶ πολλοῦ ποιουμένους τὴν χεῖρά της καὶ τὰ χρήματά της. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ ἀπαλλαχθῇ τοῦ ἀντιζήλου, τὸν δολοφονεῖ· μυρισθεὶς δὲ ὅτι τὰ χρήματα τῆς ὡραίας του μετηγγίζοντο εἰς τὰ θυλάκια τοῦ ἀββᾶ, ἐνεδρεύει νύκτα τινὰ καὶ ἐπιπίπτει καὶ κατὰ τοῦ ἱερέως ὁ κακοῦργος· ἀλλ' ὁ πτωχὸς ἱερεὺς ρωμαλέος, ἀμύνεται καὶ φονεύει ἐν τῇ πάλῃ τὸν κακοῦργον. Ἀλλ' ἡμέρας τινὰς μόνον ἐπιζῇ μετὰ τὸ φοβερὸν συμβὰν καὶ ἀποθνήσκει ἐνῷ προσήρχετο διὰ νὰ λειτουργήσῃ.

Τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐπῃνέθη ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις· τὰς ἐν αὐτῷ βιαίας καὶ ἀγρίας σκηνὰς διαδέχονται ἐν ἀντιθέσει σκηναὶ ἐξαισίως ἁπλαῖ καὶ γλυκεῖαι. Περὶ τὰ εἴκοσι μυθιστορήματα συνέγραψεν ὁ Φάβρ, ἐν οἷς «ὁ θεῖός μου Σελεστέν», ὁ «ἀββᾶς Τιγρὰν» καὶ ἄλλα. Εἰς πάντα ἀνεδείχθη ἔξοχος εἰκονογράφος ἠθῶν καὶ χαρακτήρων κληρικῶν, μοναδικὴν οὕτω θέσιν κατέχων ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ. Αἱ ἱστορίαι του δυνατὸν νὰ εἶνε σχοινοτενεῖς, περίπλοκοι καὶ ταυτολόγοι, ἀλλ' εἶνε πλήρεις κινήσεως καὶ μεγαλείου. Τὸ ὕφος του βαίνει ἐπιπόνως, εἶνε βαρύ, ἐξεζητημένον, ἀρέσκεται εἰς ὑπερβολάς, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ εὐπαγές, εὔρωστον, οὐσιαστικὸν καὶ γραφικόν. Τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖον ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ εἶνε ἡ δύναμις.

* * *

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἑρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφ. Ε. Δ. Ροΐδου

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

— Κυρία μου, εἶπεν ὁ Οὐλρῖχος πρὸς τὴν γειτόνισσαν, καλὸν θὰ ἦτο νὰ πάρετε ἀπ' ἐδῶ τὴν δυστυχῆ ταύτην νέαν. Τὸ θέαμα τοῦτο τὴν σκοτώνει.

— Αὐτὸ τῆς ἔλεγα καὶ ἐγώ, ἀγαπητέ μου κύριε, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ μ' ἀκούσῃ.

— Ζητήσατε τοὐλάχιστον νὰ μάθετε ἀπὸ αὐτὴν τὸ ὄνομα τῶν συγγενῶν της καὶ φίλων διὰ νὰ τοὺς εἰδοποιήσετε.

— Φοβοῦμαι ὅτι ἡ δυστυχισμένη δὲν ἔχει κανένα, ἀπεκρίθη ἡ γειτόνισσα προσπαθοῦσα νὰ ἐγείρῃ τὴν ὀρφανήν. Αὐτὴ ἤνοιξεν ἐπὶ τέλους τοὺς ὀφθαλμούς, τοὺς ὁποίους ἐταπείνωσεν ἀμέσως ἐνώπιον τοῦ ξένου, ψιθυρίζουσα ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις, ἔπειτα ἔπεσε καὶ πάλιν εἰς τὰ γόνατα ὀδυρομένη.

— Ἡσύχασε, κόρη μου, εἶπεν ἡ γειτόνισσα. Τὰ κλάματα δὲν ὠφελοῦν. Ὅλοι θ' ἀποθάνωμεν. Ἔπειτα δὲν ἔχασες καὶ μεγάλο πρᾶγμα. Ἡ μακαρίτισσα δὲν ἦτο διόλου ἀξιαγάπητη· κακιά, παράξενη, ξοδεύτρια. Δὲν ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν ὑποφέρῃ. Ἀρώτησε τοὺς γείτονας νὰ ἰδῇς τί θὰ σὲ 'ποῦν.

— Τί εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια, εἶπεν ὁ Οὐλρῖχος κυττάζων αὐστηρῶς τὴν κακόγλωσσον παρηγορήτριαν.

— Τῆς λέγω τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη ἐκείνη. Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε, κύριε, τί κακὴ γυναῖκα ἦτον ἡ γραῖα Δουράνδου καὶ πόσον ἐβασάνισε τὴν δυστυχισμένην αὐτὴν Ῥοζίναν, ὅπου ἔχει ἀγγέλου ὑπομονήν. Τὴν ἔδερνε καθ' ἡμέραν καὶ τῆς ἔπερνε ὅλα ὅσα ἐκέρδιζε διὰ νὰ μεθᾷ μὲ ρώμια καὶ ροσόλια, ποῦ τὴν ἔφεραν μίαν ὥραν ἀρχήτερα ἐκεῖ ποῦ κείτεται, καθὼς τῆς τὸ ἐπρόλεγεν ὁ γιατρός. Διὰ τοῦτο λέγω κι' ἐγὼ ὅτι δὲν ἀξίζει νὰ τὴν κλαίωμεν. Ὁ θάνατός της εἶναι ξεφόρτωμα...

— Σιωπή, κυρία, ἔκραξεν ὁ Οὐρλῖχος. Οἱ λό-

1 Ἴδε σελ. 45

γοι σας εἰς τοιαύτην στιγμήν, ἐμπρὸς εἰς αὐτὴν τὴν κλίνην, εἶναι ἀποτρόπαιοι.

Καὶ ἐπειδὴ ἐπέμενεν ἐκείνη νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ Οὐλρῖχος τὴν ἥρπασεν ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ τὴν ὤθησεν ἐκτὸς τοῦ θαλάμου.

Ὅτε ἡ Ῥοζίνα συνῆλθε βαθμηδὸν εἰς ἑαυτὴν καὶ εἶδε καὶ πάλιν τὸν Οὐλρῖχον εἰς τὸ δωμάτιόν της δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως.

— Συγχωρήσατέ με, κυρία μου, εἶπεν ὁ Οὐλρῖχος, τὸ θάῤῥος μου νὰ εἰσέλθω ἐδῶ.

— Ἀλλὰ δὲν σᾶς γνωρίζω . . . δὲν ἠξεύρω, κύριε. . . ἐψέλλισεν ἐκείνη.

— Πρὸ ὀλίγου ἤκουσα φωνὰς καὶ ἀνέβην νὰ μάθω τί συμβαίνει. Μὲ συγχωρεῖτε ἂν ἔμεινα. Ἀλλὰ βλέπων σας μόνην εἰς τοιαύτην περίστασιν ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ ἐρωτήσω ἂν ἠμπορῶ νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος.

— Εὐχαριστῶ, κύριε, ἀλλὰ . . . .

— Ὁ θάνατος τῆς μητρός σας ἐπιβάλλει νὰ φροντίσωμεν περὶ πολλῶν πραγμάτων. Πρέπει νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ γνώριμοι σας καὶ νὰ γείνουν καὶ ἄλλα πολλά, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖτε νὰ κάμετε μόνη. Σᾶς προσφέρω νὰ κάμω ἐγὼ τοὺς ἀναγκαίους δρόμους. Αἱ μικραὶ αὗται ἐκδουλεύσεις εἶναι συνήθεις μεταξὺ γειτόνων, καὶ ἐγὼ εἶμαι γείτων σας. Ὀνομάζομαι Μάρκος Γιλβέρτης καὶ ἐργάζομαι εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ κ. Βιγκέντου.

— Ἐγὼ δὲν ἔχω οὔτε συγγενεῖς οὔτε φίλους. Δὲν εἶχα παρὰ τὴν μητέρα μου. Τώρα δὲν ἠξεύρω τί νὰ κάμω, οὔτε τί θὰ γείνω, ἀπεκρίθη κλαίουσα ἡ Ῥοζίνα.

Ἡ τοιαύτη παρὰ πάντων ἐγκατάλειψις καὶ τελεία ἀπομόνωσις τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης ἐσυγκίνησε βαθέως τὸν Οὐλρῖχον.

— Ἀφοῦ δὲν ἔχετε οὔτε συγγενῆ οὔτε φίλον κἀνένα, εἶπεν εἰς αὐτήν, σᾶς παρακαλῶ ἐν ὀνόματι τῆς ἀγάπης σας πρὸς τὴν μακαρίτιδα νὰ μὲ ἀφίσετε νὰ ἐκτελέσω τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ θανάτου της λυπηρὰ καθήκοντα.

Ἀδύνατον ἦτο εἰς τὴν πτωχὴν κόρην ν' ἀποποιηθῇ τοιαύτην καὶ οὕτω προσφερομένην ἐκδούλευσιν. Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ λείψανον τῆς γραίας Δουράνδου μετεκομίσθη ἐντὸς εὐπρεποῦς φερέτρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου κατετέθη εἰς ἰδιαίτερον λάκκον, ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐλρίχου, διὰ νὰ δύναται ἡ ὀρφανὴ νὰ γονυπετῇ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μητρός της.

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν κηδείαν ἦλθεν ἡ Ῥοζίνα νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν εὐεργέτην της καὶ ἔπραξε τοῦτο μετὰ σεμνότητος καὶ εἰλικρινείας, ἥτις ηὔξησε τὴν πρὸς αὐτὴν συμπάθειαν τοῦ Οὐλρίχου.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν, ἐπιστρέφων τὸ ἑσπέρας ἐκ τῆς ἐργασίας του ἔλαβε παρὰ τοῦ θυρωροῦ ἐπιστολὴν ἥτις τὸν ἀνησύχησε, διότι ἐφοβεῖτο μὴ ἀνακαλυφθῇ τὸ νέον του ὄνομα καὶ ἡ κατοικία του παρά τινος τῶν ἀρχαίων του φίλων. Ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν τῆς Ῥοζίνας καὶ περιεῖχε τὰ ἑξῆς :

«Κύριε Μάρκε,

«Συγχωρήσατέ με ἂν ἔλαβα τὸ θάῤῥος νὰ σᾶς γράψω. Ἔχω κακήν τινα εἴδησιν νὰ σᾶς ἀναγγείλω καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς τὸ δωμάτιόν σας, διότι ὑπάρχουσι κακαὶ γλῶσσαι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ εὐεργεσία σας ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ λέγουν πολλὰ δυσάρεστα ἐναντίον μας. Τοῦτο μὲ λυπεῖ πολὺ καὶ ἤθελα νὰ σᾶς ἰδῶ μίαν στιγμήν. Σήμερον τὸ ἑσπέρας κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἐκ τοῦ ἐργοστασίου θὰ περάσω ἀπὸ τὴν μεγάλην δενδροστοιχίαν τοῦ Βοτανικοῦ κήπου.

Ῥόζα Δουράνδου».

Ὁ Οὐλρῖχος ἔτρεξεν εἰς τὴν συνέντευξιν τῆς ὀρφανῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερε τὸν βραχίονα. Ἡ καρδία της ἔπαλλε βιαίως, τὸ πρόσωπόν της ἦτο κάτωχρον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγροὶ ἐκ προσφάτων δακρύων. Ὁδηγήσας αὐτὴν εἰς ἄλλο ὀλιγώτερον συχναζόμενον μέρος τοῦ κήπου τὴν παρεκάλεσε νὰ καθίσωσιν ἐπὶ ἐρήμου ἑδωλίου.

— Τί συνέβη, Ῥοζίνα; ἠρώτησεν αὐτήν.

— Δὲν τὸ ἐννοήσατε ἐκ τῆς ἐπιστολῆς μου; Εἶπαν φρικώδη πράγματα, ἐπρόσθεσε καταπόρφυρος ἐξ αἰδήμονος ἀγανακτήσεως.

— Καὶ τί εὑρῆκαν νὰ εἰποῦν; ὅτι ἤμην ἐραστής σας;

— Ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἡ λύπη μου ἦτο κωμῳδία κερδοσκοπική, ὅτι τὸ παζάρι ἔγεινε πρὸ τῆς νεκρικῆς κλίνης τῆς μητρός μου.

— Τοῦτο εἶναι ἀληθῶς βδελυρόν.

— Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ἐπαναλαμβάνει ὅλη ἡ γειτονιά.

— Καὶ πῶς νὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν, νὰ τὸ λέγουν; Ἡ μοχθηρία των δὲν μ' ἐκπλήττει. Ἐννοῶ τὴν ἀγανάκτησίν σου, καλή μου κόρη, ἀλλ' ἐγὼ θὰ ἠπόρουν ἂν δὲν μᾶς ἐσυκοφάντουν. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα πολλοί, εἰς τῶν ὁποίων τὸν νοῦν δὲν χωρεῖ ὅτι δύναταί τις νὰ κάμῃ καλὸν χωρὶς κακὸν σκοπόν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ συγκάτοικοί μας, τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν θὰ πείσωμεν, ὅ,τι καὶ ἂν κάμωμεν, ὅτι αἱ σχέσεις μας εἶναι ἀθῷαι.

Ἐνῷ ἔλεγε ταῦτα, σκιὰ διαβάτου διῆλθε πρὸ τοῦ καθίσματος αὐτῶν καὶ συγχρόνως ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα :

— Καλὴ διασκέδασις, περιστεράκια μου.

Καὶ οἱ δύο ἀνεσκίρτησαν, ἀναγνωρίσαντες μίαν τῶν γειτόνων των.

Δ'.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνέντευξιν αὐτῶν εἰς τὸν Βοτανικὸν κῆπον, ὁ Οὐλρῖχος καὶ ἡ Ῥοζίνα, ἀναχωρήσαντες ὁμοῦ ἐκ τῆς οἰκίας ὅπου εἶχον γνωρισθῆ, μετέβησαν νὰ συγκατοικήσωσιν εἰς οἴκημα κείμενον εἰς ἀπόκεντρον ὁδὸν παρὰ τὸ Λουξεμβοῦργον.

Τὸ αἴσθημα τοῦ Οὐλρίχου πρὸς τὴν κόρην ἐκείνην ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡσυχώτατον καὶ σχεδὸν πατρικόν. Βαθμηδὸν ὅμως ἐννόησε πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν καὶ χαρὰν ὅτι ἠγάπα τὴν Ῥοζίναν. Τοῦτο τοῦ ἐφάνη ὡς ἀνάκτησις αἰσθήσεως ἀπολεσθείσης.

Νέος τότε βίος ἤρχισε δι' αὐτόν. Τὴν πικρὰν μισανθρωπίαν καὶ ἀηδίαν παντὸς ἐπιγείου, τὴν πρὶν διαφαινομένην ὑπὸ πᾶσαν πρᾶξιν καὶ πάντα λόγον

του, ἀντικατέστησαν βαθμηδὸν αἰσθήματα ἡμερώτερα. Ἡ ἀνάμνησις ὅμως τῶν παλαιῶν ἡμερῶν ἐπεσκίαζε πολλάκις τὴν εὐτυχίαν του ὡς προφητεία μέλλοντος ἀπαισίου. Τὰ φαντάσματα τῶν γυναικῶν τὰς ὁποίας εἶχεν ἀγαπήσει τὸν ἐπολιόρκουν τότε, ψιθυρίζοντα εἰς τὸ ὠτίον του: «Ἐνθυμοῦ τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα σ' ἐδώκαμεν! Ὡς ὅλαι αἱ ἄλλαι ὅπου ἠγάπησες, οὕτω καὶ τὸ νέον σου εἴδωλον σοῦ ἑτοιμάζει καὶ ἄλλην ἀπογοήτευσιν. Φεῦγε λοιπὸν καὶ αὐτήν, τὴν γνησίαν ἀδελφὴν ἡμῶν ὅλων, αἵτινες σὲ ἠπατήσαμεν. Ἀλλὰ καὶ σὺ ἀπατᾶσαι, νομίζων ὅτι τὴν ἀγαπᾷς. Τὸ πρὸς αὐτὴν αἴσθημά σου ὁμοιάζει τὴν μεταδιδομένην εἰς τὰ πτώματα ὑπὸ τοῦ γαλβανικοῦ ῥεύματος ψευδοζωήν. Μὴ πιστεύῃς εἰς νεκραναστάσεις».

Ἀλλ' ἀνεγείρων τὴν κεφαλὴν ἔβλεπε πρὸ αὐτοῦ τὴν Ῥοζίναν εὐτυχῆ καὶ ὡραίαν. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ νεανικὴ εὐθυμία αἵτινες ἐπλήρουν τὴν καρδίαν της ἐξεχείλιζον εἰς ᾄσματα καὶ μειδιάματα. Παρατηρῶν τὸ γλυκὺ αὐτῆς πρόσωπον καὶ κηλούμενος ὑπὸ τῆς εὐήχου φωνῆς της ἐφαντάζετο τὴν ἐρωμένην του ὡς ἀγαθήν τινα Μοῖραν λέγουσαν εἰς αὐτόν:

— Ἐγὼ εἶμαι ἡ νεότης σου, τὴν ὁποίαν τόσον κακὰ μετεχειρίσθης. Τὴν ἐδίωξες πρὸ τῆς ὥρας καὶ αὕτη ἐπκνῆλθε πρὸς σέ. Ἄφες την νὰ σ' ὁδηγήσῃ ὅπου θέλει. Μέχρι τοῦδε ἠπατήθης ὁσάκις ἐνόμισες ὅτι ἀγαπᾶσαι. Ἀλλ' ἡ σημερινὴ ἀγάπη εἶναι ἀληθινή. Ἀφοῦ τόσον ἐβασανίσθης, ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ γνωρίσῃς τὴν εὐτυχίαν».

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἠσπάζετο ὁ Οὐλρίχος τὰς χεῖρας τῆς Ῥοζίνας τόσον περιπαθῶς καὶ ὡμίλει εἰς αὐτὴν γλῶσσαν τόσον λυρικήν, ὥστε ἡ πτωχὴ κόρη, ἀσυνείθιστος εἰς τοιαύτας παραφοράς, συνέβαινε πολλάκις ν' ἀνησυχήσῃ φοβουμένη ὅτι ἐσαλεύθησαν αἱ φρένες τοῦ ἐραστοῦ της.

— Εὐχαριστῶ, Θεέ μου! ἔλεγεν ὁ Οὐλρίχος. Τώρα πιστεύω εἰς τὴν ἀγαθότητά σου. Γνωρίζεις ὅτι ἡ ζωή μου εἶχε καταντήσει φορτίον τόσον βαρύ, ὥστε ἠθέλησα ἡμέραν τινὰ νὰ τὸ ἀποτινάξω. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου ἔκραξα: Λυπήσου με, Θεέ μου! Καὶ σὺ μ' ἐλυπήθης, καὶ ἔστειλες τὴν γυναῖκα ταύτην νὰ μὲ σώσῃ καὶ νὰ μὲ κάμῃ νὰ πιστεύσω εἰς τὴν ἀγαθότητά σου.

Στρεφόμενος ἔπειτα πρὸς τὴν ἐρωμένην του ἐπρόσθετε:

— Καιρὸς ἦτο, καλή μου Ῥοζίνα, νὰ σ' ἀπαντήσω καὶ καλὰ ἔκαμες νὰ μ' ἀγαπήσῃς. Ἂν ἤξευρες... Ἀλλὰ τὰ ἐλησμόνησα ὅλα. Ὁ ἔρως σου μ' ἔκαμεν ἄλλον ἄνθρωπον. Ἔπαυσα νὰ μισῶ καὶ νὰ βδελύσσωμαι τὰ πάντα. Τὴν ζωὴν θεωρῶ σήμερον ὡς θεῖον δῶρον, τὸ ὁποῖον ἀδίκως ἐπεριφρόνησα καὶ κατηράσθην.

Ἡ Ῥοζίνα, ἡ οὐδέποτε φυλλομετρήσασα τὸ διθυραμβικὸν γλωσσάριον, δὲν ἐκαταλάμβανε πάσας τὰς λέξεις τὰς ὁποίας μετεχειρίζετο ὁ Οὐλρίχος, ἀλλ' ὑπὸ τὸ σκότος τοῦ γράμματος διέκρινε σαφῶς τὴν ἔννοιαν καὶ εἰς ταύτην ἀπήντα ἐν ἐλλείψει φράσεων διὰ φιλημάτων.

Οἱ δύο ἐρασταὶ ἐξηκολούθουν νὰ μεταβαίνωσι τακτικῶς ἕκαστος εἰς τὸ ἐργοστάσιόν του. Οἱ γείτονές των, βλέποντες αὐτοὺς διάγοντας τὸν ἥσυχον καὶ τακτικὸν βίον τῶν φιλοπόνων ἐργατῶν, τοὺς ἐνόμιζον νεονύμφους καὶ πλειστάκις ἐπειράθησαν νὰ σχετισθῶσι μετ' αὐτῶν. Ἀλλ' οὗτοι ἀπέφευγον πᾶσαν σχέσιν προτιμῶντες τὴν μονήρη εὐδαιμονίαν των.

Ἡμέραν τινά, ἐνῷ ὁ Οὐλρίχος ἦτο μόνος εἰς τὸ οἴκημά του, ἐπεσκέφθη αὐτὸν νέος κύριος κομιστὴς ἐπιστολῆς, φερούσης ἐπιγραφήν: **πρὸς τὸν κ. Κόμητα Οὐλρίχον Ῥούβρης**, τὴν ὁποίαν ἰδὼν ἔγεινεν ὠχρότατος.

— Νομίζω ὅτι ἀπατᾶσθε, εἶπεν εἰς τὸν ἐπισκέπτην. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εἶνε δι' ἐμέ... Ἐγὼ ὀνομάζομαι Μάρκος Γιλβέρτης.

— Ὅπως θέλετε, κύριε Κόμη, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ κομιστής. Ἀλλὰ μὴ φοβεῖσθε νὰ σᾶς προδώσω. Ἔρχομαι ἐκ μέρους τοῦ συμβολαιογράφου σας κ. Μορίνου, ὅστις ἠναγκάσθη διὰ λόγους σπουδαιοτάτους νὰ σᾶς ἀναζητήσῃ καὶ πολλοὺς κατέβαλε κόπους διὰ νὰ σᾶς εὕρῃ. Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν σᾶς παραδίδω ἀδιστάκτως, διότι ηὐτύχησα νὰ σᾶς ἴδω πέρυσιν εἰς τὸ συμβολαιογραφεῖον μας, θὰ μάθετε διατί ἠναγκάσθη ὁ κ. Μορῖνος νὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ.

Ὁ Οὐλρίχος, ἐννοήσας τὸ ἀνωφελὲς τῆς περαιτέρω ὑποκρίσεως ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολήν, διαλαμβάνουσαν τὰ ἑξῆς:

«Κύριε Κόμη,

«Ἑτοιμαζόμενος νὰ παραχωρήσω τὸ συμβολαιογραφεῖον εἰς τὸν διάδοχόν μου, ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ σᾶς ἴδω καὶ νὰ λάβω τὰς ὁδηγίας σας περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ κεφαλαίου, τοῦ ὁποίου μοῦ ἀνεθέσατε τὴν διαχείρισιν πρὸ δεκαοκτὼ μηνῶν. Αἱ ἐννεακόσιαι ἐκεῖναι χιλιάδες φράγκων ηὔξησαν κατὰ ἓν περίπου τρίτον, χάρις εἰς τὴν προσοδοφόρον αὐτῶν τοποθέτησιν, τῆς ὁποίας δύναμαι νὰ ἐγγυηθῶ καὶ διὰ τὸ μέλλον τὴν ἀσφάλειαν. Ἡ λογοδοσία μου εἶναι ἐν πλήρει τάξει καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τὴν ὑποβάλω εἰς τὴν ἔγκρισίν σας πρὶν ἀποχωρήσω. Εὐαρεστηθῆτε λοιπὸν νὰ μοῦ ὁρίσετε τὸν τόπον καὶ τὴν ὥραν μιᾶς συνεντεύξεως, πότε δηλ. πρέπει νὰ περιμένω τὸν κύριον κόμητα Οὐλρίχον Ῥούβρης εἰς τὸ γραφεῖόν μου ἢ πότε νὰ μεταβῶ εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Μάρκου Γιλβέρτη. Μορῖνος».

— Εἰδοποιήσατε, παρακαλῶ, τὸν κ. Μορῖνον ὅτι θὰ ὑπάγω νὰ τὸν ἴδω αὔριον, ἀπήντησεν ὁ Γιλβέρτης εἰς τὸν γραμματέα τοῦ συμβολαιογράφου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἥτις ἀνεκάλεσεν ἀποτόμως εἰς τὴν μνήμην του ὄνομα καὶ περιουσίαν, τὰ ὁποῖα ἐπροσπάθει νὰ λησμονήσῃ. Ἡ ὑπόμνησις αὕτη ἐπέχυσεν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του δυσαρέσκειαν καὶ κατήφειαν, ἀνησυχήσασαν ἱκανῶς τὴν μετ' ὀλίγον ἐπιστρέψασαν Ῥοζίναν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠρκέσθη ν' ἀπαντήσῃ ὅτι ἦτο ὀλίγον ἀδιάθετος τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

(Ἕπεται συνέχεια)

Ανα το Αστυ

Ἡ ἑβδομὰς ἡ λαμπρὰ καὶ ἡλιοφεγγής, μὲ τὴν χλιαρὰν ἀτμοσφαῖραν καὶ τὸν σαπφείρινον οὐρανόν, πόσον ἐντούτοις ὑπῆρξε πένθιμος! Τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἐθέρισε μὲ τὴν σπουδὴν ἐκείνην τὴν ἀμείλικτον, τὴν ὁποίαν τοσάκις περιέγραψαν οἱ ποιηταὶ εἰς στίχους ἀποπνέοντας ὀσμὴν λιβανωτοῦ. Τοιούτων στίχων εἶχον ἀνάγκην σήμερον διὰ νὰ παραστήσω ὅλον ἐκεῖνο τὸ πένθος, τὸ ὁποῖον ἔλουε διὰ τῶν χρυσῶν ἀκτίνων του ὁ χειμερινὸς ἥλιος... Ἄ, πόσον κακὴ ἐφάνη τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἡ ἰμφλουέντζα. Ἐπλημμύρισε τοὺς τοίχους μὲ νεκρώσιμα καὶ τὰς ὁδοὺς μὲ κηδείας. Ἡ πτωχεία ἢ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ θανάτου ἀπὸ παντοῦ ἐπρόβαλλον τὴν πάντοτε ἀπαισίαν μορφήν των. Εἰς μίαν ἡμέραν μόνον ἀπὸ τῆς Πλατείας τοῦ Συντάγματος διῆλθον δώδεκα κηδεῖαι. Τὸ θέαμα ἦτο εὐγλωττότερον ἀπὸ ὅλα τὰ δελτία τῆς θνησιμότητος, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσαν αἱ ἐφημερίδες. Καὶ τὴν Κυριακήν, ὕστερα ἀπὸ τόσας ἡμέρας αἰθρίας, ὁ οὐρανὸς ἐκαλύφθη ὑπὸ νεφῶν καὶ ἡ βροχὴ ἤρχισε νὰ πίπτῃ μονότονος μὲ μικρὰς μικρὰς σταγόνας. Ἐνόμιζες ὅτι ἦσαν δάκρυα, δάκρυα τὰ ὁποῖα ἔχυνεν ὁ οὐρανὸς δι' ὅλον το πένθος, τὸ ὁποῖον ἐσκόρπισεν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας τὴν περιέβαλλε διὰ τῆς εὐνοίας ὅλων του τῶν χρωμάτων...

✢

Τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην ἀπεβίωσε ὁ νομάρχης Ἀττικῆς Γεράσιμος Δρακόπουλος. Ἡ πρόωρος ἀπώλεια ἀνδρός, τόσον ἐπαξίως καταλαβόντος ὑψηλὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσεις, καὶ διὰ τὴν ἱκανότητά του καὶ διὰ τὴν ἀμερόληπτον τοῦ καθήκοντος ἐκτέλεσιν καὶ διὰ τὸν ἀξιάγαστον αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἐβύθισεν εἰς πένθος τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν καὶ ἰδίᾳ τοὺς συμπολίτας του κεφαλλῆνας, παρὰ τῶν ὁποίων τόσον ὁ Δρακόπουλος ἠγαπᾶτο. Ἡ κηδεία του ἐτελέσθη τὴν ἐπομένην δημοτελής. Ἐπὶ τοῦ φερέτρου κατετέθησαν πολλοὶ στέφανα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ τοῦ Βασιλέως, δι' ἰδιαιτέρας φιλίας τιμῶντος τὸν μεταστάντα. Εἷς τῶν ὑπασπιστῶν Του ἠκολούθησε τὴν κηδείαν μέχρι τοῦ τάφου, αὐτὸς δὲ ὁ Βασιλεὺς παρευρέθη ἐν τῇ Μητροπόλει κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἀσπασθεὶς τὸν νεκρὸν συγκεκινημένος, ἀπεχώρησεν. Ὁ καθηγητὴς κ. Μεσολωρᾶς ἐξεφώνησε τότε τὸν ἐπικήδειον, ἐν ᾧ ἐξῆρε τὰς σπανίας πράγματι τοῦ μεταστάντος ἀρετὰς καὶ ἐξιστόρησε τὸν ἀνεπίληπτον βίον του.

Δεκαπενταετὴς ὁ Δρακόπουλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ὑπηρετῶν ὡς γραφεὺς παρὰ τῇ ἐκτελεστικῇ Ἀστυνομίᾳ τῆς πατρίδος του, ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν. Εἰκοσαετὴς ἐγένετο γραμματεύς, ὀλίγῳ δὲ βραδύτερον διωρίσθη ἀστυνόμος Λευκάδος. Τῷ 1866 διωρίσθη Νομάρχης Κυκλάδων, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην παρέμεινε μέχρι τοῦ 1875, ὅτε ἀπολυθείς, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Τῷ 1883 ἐπιστρέψας ἐξελέγη Δήμαρχος Κρανίων τῆς Κεφαλληνίας καὶ τέλος τῷ 1892 διωρίσθη Νομάρχης Ἀττικῆς. Ὁ Δρακόπουλος ἔφερε τὸ παράσημον τῶν Ταξιαρχῶν, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς μακρᾶς καὶ εὐσυνειδήτου αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

✢

Εἶνε ἐξαιρετικὴ ἡ ὄψις τῆς αἰθούσης τοῦ Παρνασσοῦ ὅταν γίνεται ἀνάγνωσμα μὲ προβολὴν φωτεινῶν εἰκόνων. Τὸ προεδρεῖον εἶνε κατειλημμένον ὑπὸ τῆς συσκευῆς, ὄπισθεν δὲ τοῦ βήματος ὑψοῦται τὸ μέγα διάφραγμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προβάλλονται αἱ εἰκόνες. Εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτό, κατὰ τὸ τελευταῖον ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Σοφούλη, προσέθετε καὶ ἡ γυψίνη προτομὴ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, ἐστημένη ἐπὶ τραπεζίου παρὰ τὸ βῆμα. Περὶ τοῦ ἐξαισίου τούτου καλλιτεχνήματος ὡμίλησε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ ἡμέτερος συνεργάτης καὶ ἀρχαιολόγος. Τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον ἤκουσε μετ' ἐνδιαφέροντος ἀδιαπτώτου τὴν ὡς καλλιτέχνου ἐκτίμησιν τοῦ μεγάλου Πραξιτέλους καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τοῦ Ἑρμοῦ του. Τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Σοφούλη εἶχε χαρακτῆρα διαλέξεως ἢ μᾶλλον παραδόσεως. Ὁ ῥήτωρ ἀνῆλθε τὸ βῆμα ἄνευ χειρογράφων, ἀνέπτυξε δὲ τὸ θέμα του ἐκ τοῦ προχείρου, τῇ βοηθείᾳ ὀλίγων σημειώσεων, τὰς ὁποίας ἐκράτει. Κατὰ στιγμὰς τὸ ἠλεκτρικὸν τῆς αἰθούσης ἐσβύνετο, ἐπὶ τοῦ διαφράγματος δ' ἐπρόβαλλεν ἡ γυμνὴ τοῦ ἀγάλματος καλλονή, τῆς ὁποίας τὸν λόγον ἔδιδεν εὐκρινέστατα καὶ ἀναλυτικώτατα ὁ λόγος τοῦ κ. Σοφούλη. Οὕτως οἱ ἀκροαταὶ ἀπῆλθον γνωρίζοντες ὄχι μόνον ὅτι εἶνε, ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶνε ὡραῖος ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

✢

Πρᾶγμα πολὺ σπάνιον, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Ἐγένετο ἐσχάτως καὶ μία μονομαχία διὰ πιστολίου μὲ ἀποτέλεσμα. Ὁ κ. Πόνς, νέος ἐκ Πειραιῶς, ἐπληγώθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του κ. Βατίστα, φοιτητοῦ, σοβαρῶς κατὰ τὴν ὀσφυακὴν χώραν. Ἐφημερίδες τινές, βλέπουσαι ὅτι τὸ ἔθιμον ἔπαυσε πλέον νὰ εἶνε ἀκίνδυνον, ἤρχισαν νὰ συνιστῶσιν αὐστηρὰ κατ' αὐτοῦ μέτρα. Ὁ φονεύων ἐν μονομαχίᾳ, λέγουν, πρέπει νὰ τιμωρῆται ὡς φονεὺς ἐκ προμελέτης, νὰ συμπεριλαμβάνωνται δὲ εἰς τὴν τιμωρίαν καὶ οἱ μάρτυρες καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἰατροί. Νὰ ἰδοῦμεν τότε ποῖος θὰ τολμᾷ νὰ μονομαχήσῃ διὰ ψύλλου πήδημα...

✢

Ὁ παρ' ἡμῖν ψιλογράφος κ. Γ. Παπουλιᾶς, τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλα ἔργα ἀνέφερεν εὐφήμως ὁ τύπος, κατασκευάζει τώρα ἐπὶ πλακὸς ἐκ σινικοῦ ἀργύρου ἓν πρωτοτυπώτατον Ποιητικὸν Πάνθεον. Ἐπὶ τῆς πλακὸς αὐτῆς διὰ τῆς θαυματουργοῦ του ψιλογραφίας, θὰ περιλάβῃ ποιήματα 154 ποιητῶν ἑλλήνων ζώντων καὶ νεκρῶν, τὴν συλλογὴν δὲ αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ χρειάζεται μικροσκόπιον, θὰ δωρήσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας.

✢

Ἐκ τοῦ Σχρίπ:

Διάλογος μεταξὺ καθηγητοῦ καὶ μαθητοῦ κατὰ τὸ μάθημα τῆς Ψυχολογίας.

Καθηγητής. — Δέν μου λέγεις, τί ἐστι ὄρεξις;

Μαθητής (ἀπορῶν). — Νὰ σᾶς πῶ, κύριε καθηγητά, περὶ ὀρέξεως... οὐδεὶς λόγος!

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρίασις τῆς 22 Δεκεμβρίου 1893. Ὁ ἑταῖρος τῆς σχολῆς Μαξιμιλιανὸς Μάϋερ παρέχει ὅλως νέαν καὶ προσοχῆς ἀξίαν ἑρμηνείαν τοῦ λεγομένου «σπλαγχνόπτου». Χαλκῆ τις εἰκὼν «σπλάγχνα ὀπτῶσα» ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, παριστῶσα κατὰ τὰ παραδεδομένα νέον τινὰ δοῦλον τοῦ Περικλέους. Ὑποτίθεται δὲ συνήθως ὅτι τὸ πρότυπον παριστάνετο καθήμενον ὀκλαδὸν παρὰ τὴν πυράν, διὸ ἀπόπειραι ἔγιναν συνταυτισμοῦ τῆς εἰκόνος ταύτης μετ' ἄλλων ἀναφερομένων γλυπτῶν ἔργων τοῦ Φειδίου. Ὁ κ. Μάϋερ ὅμως ἀκολουθῶν τοὺς συγγραφεῖς, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰς ἐπὶ ἀγγείων παραστάσεις κατέδειξεν ὅτι ἡ τῶν σπλάγχνων ὄπτησις ἦτο θρησκευτικὴ τελετουργία, καθ' ἣν ὁ νεαρὸς παρὰ τὸν βωμὸν ὀρθὸς ἱστάμενος ὑπηρέτης κρατεῖ ὕπερθεν αὐτοῦ τὸν ὀβελὸν μὲ τὰ εἰς αὐτὸν ἐμπεπηγμένα κρέατα. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ περὶ τοῦ σπλαγχνόπτου παραδιδόμενον ὅτι ἦτο ἀνάθημα εὐχαριστήριον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ δὴ εἰδικώτερον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν Ὑγίειαν. Ὁ νεαρὸς ὑπηρέτης εἶχε πάθει φαίνεται κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Παρθενῶνος, ἐθεραπεύθη ὅμως διὰ τῆς βοτάνης παρθενίου, ὅπερ ἡ Ἀθηνᾶ κατ' ὄναρ ἔδειξεν εἰς τὸν Περικλέα. Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦτο ἱδρυμένον ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ τῆς θεᾶς, τουτέστι παρὰ τὰ προπύλαια, καὶ δὴ παρὰ τὸν μέγαν αὐτῆς βωμόν. Κατὰ ταῦτα δὲ ἀναπληροῖ ὁ κ. Μάϋερ καὶ ἄγαλμά τι εὑρεθὲν ἐν τῷ Ὀλυμπιείῳ, ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 248, ὅπερ εἶνε ἀντίτυπον ἔργου τοῦ 5ου πρὸ Χρ. αἰῶνος. — Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀμερικανικῆς σχολῆς καθηγητὴς κ. Βαλδσταϊν, ὡμίλησε περὶ τῆς γυναικείας κεφαλῆς, τῆς εὑρεθείσης κατὰ τὰς ἐν τῷ Ἡραίῳ ἀνασκαφὰς καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἀποκειμένης, ἣν διαφωνῶν πρὸς τὸν Φουρτβαίγγλερ, ἑρμηνεύει ὡς Ἥραν Πολυκλητείου καὶ οὐχὶ ἀττικῆς τέχνης.

Συνεδρίασις τῆς 5 Ἰανουαρίου 1894. Ὁ δεύτερος γραμματεὺς τῆς Σχολῆς κ. Βόλτερς παρουσιάζει νεωστὶ ἐκδεδομένα τινὰ βιβλία: τὰ Θρᾳκικὰ ὑπὸ Ε. Δράκου, τὴν ὑπὸ Σταματιάδου περὶ Θάσου μονογραφίαν καὶ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ εἰκονογραφημένου περὶ Ἄθω ἔργου ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Κοσμᾶ. Τῆς περὶ Θάσου μονογραφίας ἐξαίρει τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἔνθα ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ τῆς γλώσσης τῶν σημερινῶν κατοίκων καὶ τὸ ὁποῖον συνοδεύεται ὑπὸ λεξιλογίου καὶ δειγμάτων τινῶν δημοτικῆς ποιήσεως. Ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ δεισιδαιμονιῶν τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Κατόπιν παραθέτει ὁ κ. Βόλτερς ἐπιγραφάς τινας εὑρεθείσας ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μαίανδρον κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς τὸ 1889. Τινὲς εἶχον προευρεθῆ ὑπὸ τῶν περιοίκων ἀναζητούντων λίθους πρὸς οἰκοδομήν, ὡς π. χ. ἡ μεγάλη ἐπιγραφὴ τοῦ ἀρχαίου χρησμοῦ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου εἰς τὴν Μαγνησίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Ῥαϊναχ ἐν τῇ Revue des études grecques καὶ ὁ Κοντολέων εἰς τὰς *Ἀνακοινώσεις* τῆς γερμ. ἀρχ. σχολῆς ἐδημοσίευσαν. Ὁ Στράβων (σελ. 648) διηγεῖται ὅτι ὁ Μάγνης Ἀναξήνωρ κιθαρῳδός, ἱερεὺς τοῦ Διὸς ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς πόλεως, ἀνατεθείσης αὐτῷ γραπτῆς εἰκόνος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἀνδριάντος ἐν τῷ θεάτρῳ. Ὁ ἀνδριὰς ἔφερεν ἐπιγραφὴν ληφθεῖσαν ἐκ τοῦ Ὁμήρου, ἐν τῇ τελευταίᾳ λέξει τῆς ὁποίας *αὐδῇ* τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα εἶχε παραλειφθῆ, ὅπερ ἦτο αἶσχος διὰ τὴν Μαγνησίαν. Εὑρέθη δὲ ὑπὸ τοῦ κ. φὸν Χίλλερ ἐπιγραφὴ πρὸ μικροῦ ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς πραγματικῶς λείπει τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα. Ἴχνος ὅμως αὐτοῦ εὑρίσκεται συνάμα καὶ φαίνεται ὅτι δευτέρα χεὶρ ἐνεκόλαψεν αὐτὸ κατόπιν, ἵνα σώσῃ τοὺς Μάγνητας ἀπὸ τοῦ αἴσχους τῆς παραλείψεως τοῦ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα. Ἄλλαι τινὲς ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται εἰς διδασκαλίαν δραμάτων κατὰ τὸν 1ον πρὸ Χρ. αἰῶνα, ἐν αἷς ἀναφέρεται ἡ χρονολογία κατὰ τοὺς ἄρχοντας, τὸν στεφανηφόρον καὶ τὸν ἀγωνοθέτην, συνάμα δὲ ὁ νικήσας ποιητής, τὸ ἔργον του καὶ ὁ πρωταγωνιστής. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἐξαγόμενον τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν «Ῥωμαῖα» τραγῳδίαι καὶ σατυρικὰ δράματα ἐδιδάσκοντο ἐν Μαγνησίᾳ, ὡς ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα πρὸ Χρ. Οὕτως ἐξηγεῖται χωρίον τι τῆς ποιητικῆς τοῦ Ὁρατίου περὶ τοῦ ὅτι τὸ σατυρικὸν δρᾶμα ἔχει λόγον ὑπάρξεως, διότι ὄντως ἐπὶ Ὁρατίου ὑφίστατο τοῦτο ἀκόμη. Ἂν ὅμως ἡ διδασκαλία τῶν δραμάτων ἐγίνετο ἐν Μαγνησίᾳ κατὰ τὸν 1ον αἰῶνα ὡς κατὰ τὸν 5ον ἐν Ἀθήναις, τότε καὶ τὸ θέατρον αὐτῆς πρέπει νὰ ἦτο ὅμοιον ἔτι μὲ τὸ τοῦ Διονύσου, ὅπερ ἐπίσης θὰ ἐπιρρίψῃ φῶς εἰς τὸ περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου μέγα ζήτημα. — Ὁ κ. Ἀλέξ. Φιλαδελφεὺς ἀναφέρων τὸ ἐν Πειραιεῖ πέρυσιν ἀνευρεθὲν μωσαϊκὸν (κεφαλὴ Μεδούσης) παρατηρεῖ ὅτι τρεῖς τύποι κεφαλῆς Μεδούσης πρέπει νὰ διακριθῶσιν, ὁ ἀρχαϊκὸς μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ φρικτοῦ καὶ ἀποτροπαίου, ὁ ὡραῖος τύπος (Μέδουσα Bondanini) τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ τέλος ὁ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς τρίτος. Ὁ βοτανικὸς κ. φὸν Χελδράϊχ ἐνθυμίζων τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μάϋερ λεχθέντα περὶ τῆς βοτάνης παρθενίου παρατηρεῖ ὅτι ἐκ διαφόρων εἰδήσεων τῶν ἀρχαίων γνωρίζομεν (Πλίνιος Διοσκορίδης) ὅτι ἡ βοτάνη αὕτη ἐχρησίμευεν εἰς διαφόρους σκοπούς, π. χ. ὡς τροφὴ ἐν ἀνάγκῃ, ὡς θεραπευτικὸν τραυμάτων, εἶχε δὲ διάφορα ὀνόματα καὶ ἐφύετο ἄφθονος κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ βοτάνη αὕτη κατὰ τὸν λαλοῦντα πρέπει νὰ εἶνε ἐξάπαντος ἡ καὶ σήμερον παρὰ τὰ προπύλαια μάλιστα αὐξάνουσα parictaria judaica. Ἐν Κρήτῃ χρησιμεύει ὡς ἰαματικὸν βότανον καὶ ὀνομάζεται «βάλσαμον», τὸ δὲ παρὰ Πλινίῳ ὄνομα αὐτοῦ Περδίκιον εἶνε γνωστὸν καὶ σήμερον παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις τὸ ὀνομάζει περδίκι, περδικοῦλι ἢ περδικάκι.— Ἐν τέλει ὁμιλεῖ ὁ κ. Δαϊρπφελδ περὶ τῶν συνεχιζομένων νῦν παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον (μεταξὺ Πνυκὸς καὶ Ἀρείου Πάγου) ἀνασκαφῶν, περὶ ὧν ἰδιαιτέρως θὰ γίνῃ λόγος ἐν τῇ «Ἑστίᾳ».

ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ὁ βυζαντιολόγος κ. Millet εὐκρινέστατα καὶ διὰ πολλῶν νέων ἐπιχειρημάτων ὡμίλησε περὶ τριῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν τῆς Τραπεζοῦντος, κυρίως περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν καὶ τοῦ πῶς αὕτη προσήγγισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὴν ἐν τῇ δύσει ἀρχιτεκτονικήν, μεταπλάσασα τὸ τετράγωνον διάγραμμα, καὶ τὸν θόλον ἀπὸ κυρίου μέρους τῆς οἰκοδομῆς εἰς κοσμηματικὸν αὐτῆς παράρτημα μετατρέψασα.—Μετ' αὐτὸν ὁ διευθυντὴς τοῦ νομισματικοῦ ἡμῶν Μουσείου ἐπραγματεύθη διὰ μακρῶν περὶ θέματος ὅλως νέου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ὁ κ. Σβορῶνος παρατηρήσας ἀπὸ μακρῶν ἤδη ἐτῶν ὅτι, ἐν ᾧ, ὡς γνωστόν, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπροσωποποίησαν καὶ ἐλάτρευσαν σύμπασαν τὴν φύσιν ἀπεικονίσαντες οὕτως ἐπὶ τῶν παντοειδῶν αὐτῶν μνημείων τὰς προσωποποιήσεις ταύτας, ἤτοι θεότητας ποταμῶν, πηγῶν, ὀρέων, θαλασσῶν, μόνον αἱ τῶν ἀστέρων καὶ οὐρανίων σωμάτων προσωποποιήσεις δὲν ἀπαντῶνται ἢ σπανιώτατα ἐπὶ τῶν παντοειδῶν αὐτῶν μνημείων, πρὸς δὲ παρατηρήσας ὅτι οἱ νομισματικοὶ τύποι ἀστέρων καὶ ἡμισελήνων καὶ παμπληθεῖς νομισματικοὶ τύποι ζώων κλπ. συνοδευομένων σταθερῶς ὑπὸ ἀστέρων, εἶνε συχνότατοι, ἐσκέφθη ὅτι ἴσως τὰ νομίσματα ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ καταλληλότερος χῶρος πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν διαφόρων οὐρανίων σωμάτων καὶ τῶν προσωποποιήσεων αὐτῶν, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον οἱ ἀρχαῖοι τὰ μέταλλα συνέδεον συμβολικῶς ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τοὺς ἀστέρας. Οὕτως ἐπὶ ἔτη μακρὰ ἠσχολήθη εἰς μελέτην τοῦ θέματος τούτου, διεξερχόμενος τοὺς κατὰ χιλιάδας ἀριθμουμένους διαφόρους νομισματικοὺς τύπους καὶ μελετῶν τὴν ἐπιτόπιον λατρείαν ἑκάστης χώρας καὶ πόλεως καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας ἀστρονομίας,

ὡς καὶ τὴν μυθολογικὴν ἀστρονομίαν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης ταύτης ὑπῆρξαν ἀνώτερα πάσης προσδοκίας, διότι δι' αὐτῶν εὑρέθη ἡ ἐξήγησις παμπληθῶν ἐντελῶς ἀκατανοήτων νομισματικῶν τύπων ἀπελπισάντων πάντας τοὺς μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσαντας νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτοὺς σοφούς. Τινὰς τῶν ἑρμηνειῶν τούτων ἐδημοσίευσεν ἤδη ὁ κ. Σβορῶνος εἰς ξένα νομισματικὰ περιοδικά, νῦν ὅμως τὸ πρῶτον ἐξέθεσε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς προσεχοῦς ἐν τῇ Bulletin de Correspondance Hellenique τῆς 'Αρχ. Σχολῆς δημοσιεύσεως ἐκτενοῦς αὐτοῦ συγγραφῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς θεωρίας του ὁ ὁμιλητὴς παρέσχε τῷ σοφῷ ἀκροατηρίῳ τὴν λύσιν πλείστων ἀκατανοήτων νομισματικῶν τύπων, οἷοι οἱ ἀρχαϊκοὶ τύποι τῶν ζῴων ἐν γένει, οἱ τύποι τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ἡμισελήνων, οἱ ὑπὸ ἀστέρων περιθεόμενοι, οἱ ὑπὸ ἀστέρων συνοδευόμενοι, οἱ σταφυλὰς καὶ περιστερὰς συγχρόνως ἀποτελοῦντες τύποι Μάλλου τῆς Κιλικίας, οὓς ἀπέδειξεν ὅτι ἦσαν οἱ ἀστερισμοὶ τῶν Πελειάδων (περιστερῶν) τῶν καὶ **βότρυς** καλουμένων, αἱ χελῶναι τῆς Αἰγίνης, ὁ λέων τῆς Λυδίας καὶ Μιλήτου, ὁ ἀνθρωποκέφαλος ταῦρος πλείστων πόλεων τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος, ἡ Σφίγξ τῆς Χίου, οἱ πλεῖστοι τῶν Κρητικῶν νομισματικῶν τύποι κλπ. κλπ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ συστήματος παρέσχε τὴν λύσιν καὶ τῆς ἀκατανοήτου τεχνοτροπίας τῆς ἐπικρατησάσης ἀπὸ τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος ἐν Καρχηδόνι, Συρίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ 'Ρώμῃ τοῦ νὰ παρίστανται τὰ πέταλα τῶν νομισμάτων ἐν εἴδει ἀστέρων ἀκτινωτῶν.— Τέλος ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς κ. 'Ωμόλλ, ἀφ' οὗ δι' ὀλίγων ἐξῆρε τὸ πρωτότυπον καὶ σπουδαῖον τῆς ὁμιλίας τοῦ προλαλήσαντος καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου ἐντύπωσιν, ἐπραγματεύθη τὰ περὶ τῆς τοπογραφίας τῶν Δελφῶν συντόμως ἕνεκα τῆς ἐπὶ μακρὸν ἤδη παρατάσεως τῆς συνεδριάσεως. Τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. 'Ωμόλλ, σαφεστάτην ὡς πάντοτε καὶ περιστραφεῖσαν κυρίως περὶ τῆς τοποθεσίας τῶν διὰ τὰς πανηγύρεις συναθροίσεων, ἤκουσαν οἱ παριστάμενοι μετ' ἀπτώτου ἐνδιαφέροντος. Τὴν δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς συνεδριάσεως πρότασιν αὐτοῦ περὶ ἀποστολῆς συλλυπητηρίων τῶν παριστάμενων πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ διασήμου πολιτικοῦ, νομισματολόγου καὶ ἀρχαιολόγου τῆς Γαλλίας Βαδδιγκτῶνος ὑπεδέχθη τὸ ἀκροατήριον διὰ παρατεταμένων χειροκροτημάτων.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐπιστημονικὰ

'Απέθανεν ὁ γερμανὸς φυσικὸς 'Ερρῖ- Χέρτς. Γεννηθεὶς ἐν 'Αμβούργῳ τῷ 1857, ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μηχανικήν, εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τῷ 1880 γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, διωρίσθη καθηγητὴς παρὰ τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου, βραδύτερον δὲ διεδέχθη τὸν περίφημον Clausius εἰς τὴν ἕδραν τῆς φυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. 'Ο Χέρτς ἦτο περίφημος ἠλεκτρολόγος, εἰς αὐτὸν δὲ ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει νέας περὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ φῶς θεωρίας καὶ νέα ἠλεκτρικὰ ὄργανα.

— Κατά τινα τῶν τελευταίων συνεδριάσεων τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας τῶν 'Επιστημῶν, ὁ Φιζαλὶξ καὶ ὁ Βερτρὰν ἀνεκοίνωσαν νεώτατα αὐτῶν πειράματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ὅτι καὶ τῶν ἀνιοβόλων ὄφεων τὸ αἷμα, παρουσιάζει τὰς αὐτὰς τοξικὰς ἰδιότητας οἵας καὶ τὸ αἷμα τῶν ἐχιδνῶν.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ 'Ανθρώπου» ὁ I. Priem ἐξέδοτο σύγγραμμα, ἐν ᾧ διηγεῖται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, τὰς ἀλλοιώσεις τῆς ἐπιφανείας του κατὰ τὰς πρώτας γεωλογικὰς περιόδους, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου. 'Εν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ διηγεῖται λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους. Τὸ κείμενον ἐπεξηγοῦν εἰκόνες ὑπὲρ τὰς ἑπτακοσίας.

— Ἡ πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν Σαρκὼ ἐπιτροπὴ ἐξέλεξε πρόεδρον αὐτῆς ἐπίτιμον τὸν Παστέρ, τακτικὸν τὸν Βρουαρδέλ, γραμματεῖς δὲ τοὺς ἰατροὺς Γκυνοὺ καὶ Μπουρνεβίλλ.

— Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Γεωλογικῆς 'Εταιρείας τῆς Γαλλίας ὁ Μαρκελλῖνος Μποὺλ ὑπέβαλεν ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐσχάτως ἐν Περμιὲν Δωτὲν ἀνακαλυφθείσης προκατακλυσμιαίας σαύρας, τῆς λεγομένης Callibrachium Gaudryi. Τὸ ἑρπετὸν τοῦτο διαφέρει τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τῷ ἰδίῳ μέρει εὑρεθέντων σαυροειδῶν, προπάντων κατὰ τοὺς πόδας, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὅμοιοι καὶ ἀπαράλλακτοι πρὸς τοὺς τῆς σημερινῆς σαύρας. Εἶνε ἀξιοπερίεργον, κατὰ τὸν Μποὺλ, ὅτι κατὰ τὰς πρωτογενεῖς ἐποχάς, ἐκτὸς τῶν ζῴων, τῶν ἐχόντων τύπους ἰδιαιτέρους καὶ χαρακτηριζόντων τὴν γεωλογικὴν ἐποχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τὰ ὁποῖα μὲ μικρὰς μόνον μεταβολὰς εἰμποροῦν νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τὰ σημερινά.

— 'Απεβίωσεν ὁ βέλγος ζωολόγος Φίλιππος Βὰν Βένεδεν καθηγητὴς παρὰ τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λουβαίνης. 'Ο Βένεδεν ἐγεννήθη ἐν Malines τῷ 1809. 'Εκ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ζωολογικῶν του ἐργασιῶν φημίζονται αἱ περὶ σκωλήκων, μαλακίων καὶ κητοειδῶν. 'Εν Γαλλίᾳ ὁ βέλγος ἐπιστήμων ἀπήλαυεν ἐξαιρετικῆς ὑπολήψεως, ἦτο δὲ τετιμημένος διὰ τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεῶνος.

— 'Εξαιρετικὸν οὐράνιον φαινόμενον θὰ παρατηρηθῇ τὸ παρὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον θἀργήσῃ πολὺ νὰ ἐπαναληφθῇ. Μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ 'Αφροδίτη θὰ φανῇ ὡς αὐγερινὸς συγχρόνως καὶ ὡς ἕσπερος. Τοῦτο θὰ συμβῇ τὴν 14 προσεχοῦς Φεβρουαρίου (ἔ. ν.) ὅτε ἡ 'Αφροδίτη θἀνατείλῃ 43 λεπτὰ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ θὰ δύσῃ 43 λεπτὰ μετὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ. Καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας ἀπὸ τῆς 10—17 Φεβρουαρίου θὰ παρατηρῆται τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ὄχι ζωηρὸν καὶ διαρκὲς ὅσον τὴν 14.

— 'Απὸ 1ης 'Ιανουαρίου ἤρξατο ἐκδιδόμενον ἐν Παρισίοις νέον γεωργικὸν περιοδικόν, πραγματευόμενον εἰδικῶς τὰ κατὰ τὴν ἀμπελουργίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Revue de viticulture». 'Εκδίδεται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Π. Βιαλᾶ καὶ Λ. Ραβάζ.

Μουσικὰ

'Ο υἱὸς τοῦ μεγάλου μουσικοῦ Βάγνερ, ὁ ἐκ τοῦ ἥρωος τῆς Τριλογίας τῶν Νιβελούγκεν, φέρων τὸ ὄνομα Σιγφρεῖδος, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον κατ' αὐτὰς ἐν Βερολίνῳ ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας, ἥτις ἐξετέλεσεν ἔργα τοῦ πατρός του. Τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον ἀποτελούμενον ἐκ τῆς Βερολινείου ἀριστοκρατίας ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς τὸν νεαρὸν μουσικόν.

Θεατρικὰ

Μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας παρεστάθη ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ὁ «Μιχαὴλ Τεσσιέ», δρᾶμα τοῦ 'Εδουάρδου 'Ρόδ, ἐξηγμένον ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ μυθιστορήματος. 'Ο Μιχαὴλ Τεσσιὲ εἶνε ὕπανδρος, ἀλλ' ἐρωτεύετο νεαρὰν κόρην, τὴν ὁποίαν κηδεμονεύει, καὶ ἀγαπᾶται ἁγνῶς ὑπ' αὐτῆς. Μολονότι καθ' ὅλον του τὸ πολιτικὸν στάδιον ἐπολέμησε τὸ διαζύγιον, ἀναγκάζεται τόρα νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του καὶ νὰ φύγῃ μετὰ τῆς ἐρωμένης του.

— Εἰς τὸ 'Ωδεῖον τοῦ Μονάχου σπουδάζει ἤδη φωνητικὴν μουσικὴν νέος τις ξυλουργὸς ἐκ τῶν περιχώρων, ὀνομαζόμενος Μπουργκστάλλερ. Τοῦτον κατέταξεν εἰς τὸ 'Ωδεῖον ἡ κυρία Βάγνερ, μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν του, μὲ μηνιαῖον ἐπίδομα 150 μάρκων, μέχρις ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν του. Κοινὴ πεποίθησις ὑπάρχει ὅτι ὁ Μπουργκστάλλερ θἀναδειχθῇ εἷς ἐκ τῶν πρώτων ὑψιφώνων τοῦ κόσμου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΠΡΩΪ

Ἄστραψ' ὁ ἥλιος· κ' ἡ Αὐγή,
Μάγισσα ποῦ μαγεύει,
Ῥίχνει τὰ μάγια της στὴ γῆ
Κ' ἡ πλάσι ζωντανεύει.

Ἀθώρητο στοιχειὸ φυσᾷ,
Σφυρίζει τὸ μελτέμι,
Κ' ἡ θάλασσα ἀπ' ὀργὴ λυσσᾷ
Κι' ἀπὸ λαχτάρα τρέμει.

Στὴ θαλασσόδαρτη ἀμμουδιά,
Σὲ φύκια ἀφρολουσμένα,
Παίζουν ὁλόγυμνα παιδιὰ
Μὲ κύματα ὠργισμένα.

Καὶ μιὰ γολέττα, π' ἀλαφρὸ
Τὸ πάτημά της ἔχει,
Σκορπᾷ ἀπ' τὴν πλώρη της ἀφρὸ
Κι' ἀσπροντυμένη τρέχει.

ΜΕΣΗΜΕΡΙ

Τοῦ μεσημεριοῦ ἡ ἀχνάδα
Κι' ὁ θερμὸς τῆς ἀντηλιᾶς,
Ῥίχνουν σκέπη στὴ λαμπράδα
Τῆς ζεστῆς ἀκρογιαλιᾶς.

Κ' ἡ ἀχνάδα αὐτὴ θαμπώνει,
Καὶ τὸ μάτι δὲ χωρίζει:
Ποῦ ἡ θάλασσα τελειώνει,
Ποῦ ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει.

Στὸ μυστήριο ἀδελφωμένα
Βουνά, πέλαγα, οὐρανοί,
Σμίγουν, κάνουν κόσμον ἕνα
Καὶ μιὰ πλάσι γαλανή.

Κι' ἂν περνᾷ βαρκούλα πέρα
Καὶ τὴ θάλασσα λευκαίνει,
Φαίνεται σὰν περιστέρα
Στὰ οὐράνια πλανεμένη.

ΒΡΑΔΥ

Φορῶντας βασιλιᾶ στεφάνι
Πρὶν πέσῃ ὁ ἥλιος καὶ σβυστῇ,
Ῥοδοσπαρμένο κάμπο κάνει
Τὴ θάλασσα τὴν πλουμιστή.

Καὶ μέσ' στὶς τράτες οἱ ψαράδες
Σέρνοντες ὕστερη φορὰ
Τὰ δίχτυα τους — σὰ θεριστάδες
Ῥόδα θερίζουν στὰ νερά.

Ἀπ' τὸ μυριόχρωμον ἀέρα,
Ποῦ τὸ βασίλεμα γεννᾷ,
Σβυῶντ' οἱ στεριὲς ἀντίκρυ πέρα
Καὶ τὰ νησιὰ τὰ μακρυνά.

Κι' ὁ Ἄθος ποῦ μονάχος μένει
Σὰν ἀερόχτιστο βουνό,
Μοιάζει καμπάνα κρεμασμένη
Ἀπὸ ῥοδόχρυσο οὐρανό.

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Σὲ στρῶμ' ἀπ' ἀμμουδιὰ καὶ φύκια,
Μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀνεμοζάλη,
Ἀποσταμένα τὰ καΐκια
Ἔξω κοιμοῦνται στ' ἀκρογιάλι.

Κι' ὁ φάρος στὸ νησὶ ἐκεῖ κάτου,
Σὰ γεροδράκος ποῦ νυστάζει,
Πότε σφαλᾷ τὰ βλέφαρά του,
Πότε τἀνοίγει καὶ κοιτάζει.

Ἡ θάλασσα θαμπό, σὰ δάκρυ,
Τὸ φῶς τῶν ἄστρων καθρεφτίζει
Καὶ στῆς ἀνατολῆς τὴν ἄκρη
Ματώνεται καὶ κοκκινίζει.

Κι' ἀπ' τὴ νυχτιὰ τὴ ματωμένη,
Σὰν ἀπὸ χέρια μακελλάρη,
Ἡ πλάσι ὁλότρεμη προσμένει
Νὰ βγῇ σφαγμένο τὸ φεγγάρι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Ἡ ἀγγλικὴ ποίησις προέρρευσεν ἐκ δύο πηγῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡ σκωττική. Μία τῶν πηγῶν τούτων εἶνε τὸ παλαιὸν δημῶδες ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Σκωττίᾳ πρὸ τῆς νορμαννικῆς κατακτήσεως. Τὰ ποιήματα, ἐν οἷς διετέλεσεν ὑφιστάμενον τὸ δημῶδες ᾆσμα εἶνε τ' ἀρχαῖα ᾄσματα καὶ τὰ βαλλίσματα. Ὅμοια πρὸς τὰ βαλλίσματα διὰ πολλῶν κοινῶν χαρακτήρων τοῦ ῥωμαντικοῦ πνεύματος τὰ ἔμμετρα ἀγγλικά τε καὶ σκωττικὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα. Ἀλλὰ ταῦτα ἐν μέρει μὲν εἶνε γαλλικῆς ὅλως καταγωγῆς, ἐν μέρει δὲ ἐγεννήθησαν τοὐλάχιστον δι' ἀπομιμήσεως γαλλικῶν ποιημάτων τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ἄγγλοι καὶ Σκῶττοι ἐν τῇ παλαιᾷ δημοτικῇ ποιήσει, μιμούμενοι τὸν ῥωμαντισμὸν τῶν Γάλλων, συνηντήθησαν μετ' ὀλίγον καταλήξαντες εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐθνικὸν τόνον, οὐχὶ σπανίως δὲ συνηντήθησαν καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν αὐτῶν θεμάτων.

Περὶ τοῦ ὅτι ἡ παλαιὰ ᾀσματικὴ καὶ βαλλιστικὴ ποίησις εἶνε ἡ ἀληθὴς ἐθνικὴ ποίησις τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Σκωττίας οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία. Ἡ λέξις ballade εἶχεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὅλως διάφορον ἔννοιαν ἢ ἐν Σκωττίᾳ. Ὅταν δὲ οἱ Ἄγγλοι παρέλαβον τὴν λέξιν ταύτην, διὰ νὰ ὀνομάσουν ἓν εἶδος δημωδῶν ᾀσμάτων, τὸ ὁποῖον πρότερον οὐδὲν εἶχε πιθανῶς ὄνομα, δὲν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ γαλλικὰ βαλλίσματα, ὅλως λυρικὰ ὄντα, καὶ μόνον κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῖς μετρικὸν σχῆμα διαφέροντα τῶν λοιπῶν ᾀσμάτων. Καὶ τὰ βαρύθυμα δὲ καὶ ἐλεγειακὰ συναισθήματα, τὰ τόσον συχνὰ ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς βαλλίσμασιν ἠχοῦντα, ἦσαν ὀλίγον ἁρμόδια εἰς τὸν γαλλικὸν χαρακτῆρα. Τὸ μόνον ἔθνος ἀπὸ τὸ ὁποῖον οἱ Ἄγγλοι ἠδύναντο νὰ διδαχθῶσι τὴν βαλλιστικὴν ποίησιν ἦσαν οἱ Ἱσπανοί. Διότι ἡ ἱσπανικὴ ῥωμάνσα μόνον διὰ τοῦ τροχαϊκοῦ αὐτῆς μέτρου διακρίνεται τῶν ἀγγλικῶν βαλισμάτων, δεσπόζον τῶν ὁποίων μέτρον εἶνε τὸ ἰαμβικόν, καὶ διά τινων χαρακτηριστικῶν, ἐν οἷς ἀναγνωρίζει τις τὸν Ἱσπανὸν εὐκόλως. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα ἔθνη, ὧν αἱ δημοτικαὶ ποιήσεις τόσον εἶνε προσόμοιαι, μήτε πρότερον, μήτε καθ' οὓς χρόνους συνήκμαζεν ἡ ἀγγλικὴ βαλλιστικὴ ποίησις μετὰ τῆς ῥωμάνσας τῶν Ἱσπανῶν διετέλεσαν ἐν οἵᾳ δήτινι συναφείᾳ, δυναμένῃ νὰ ἐπενέγκῃ τοιαύτην τινὰ συμφωνίαν τῆς ποιητικῆς αὐτῶν καλαισθησίας.

Ὁ θέλων νὰ παρακολουθήσῃ τὰ βαλλίσματα τῶν Ἄγγλων ἢ Σκώττων μέχρι τῶν πηγῶν αὐτῶν πρέπει ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἀρχαῖα ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἤδη πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Νορμαννῶν ἐψάλλοντο εἰς ἐκεῖνα τῆς βρεττανικῆς νήσου τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον ἐγκατασταθῇ φυλαὶ γερμανικῆς καταγωγῆς. Τοιαῦτα ᾄσματα εἶχον οἱ Ἀγγλοσάξωνες, κοινὰ ἴσως μετὰ τῶν Πίκτων, βεβαίως ὅμως μετὰ τῶν Δανῶν. Διηγοῦνται περὶ τοῦ μεγάλου ἀγγλοσαξωνικοῦ βασιλέως Ἀλφρέδου, ὅτι, ὅτε ἀκόμη περιεπλανᾶτο κεκρυμμένος καὶ φυγάς, μεταμφιεσθεὶς εἰς ἀοιδὸν ἐτόλμησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δανῶν, καὶ ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἐχρησιμοποίησε διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ τὴν θέσιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν του. Ἐὰν καθ' ὃν χρόνον οἱ Δανοὶ τυχοδιῶκται εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οἱ Ἀγγλοσάξωνες δὲν εἶχον ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Δανῶν ᾄσματα, ὁ βασιλεὺς Ἀλφρέδος δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ψάλῃ τι εἰς τοὺς Δανοὺς εὐάρεστον.

Ἡ ἀληθὴς πατρὶς τῶν ἀγγλικῶν βαλλισμάτων εἶνε αἱ βορειναὶ τῆς Ἀγγλίας ἐπαρχίαι (unoth country), καὶ αἱ πρὸς ταύτας συναφεῖς μεσημβριναὶ ἐπαρχίαι τῆς Σκωττίας. Ἐνταῦθα ἡ ἐπιρροὴ τῶν γαλλικῶν μυθιστορημάτων ἐπέδρασεν ὡς οἷόν τ' ἀσθενέστατα. Ἐνταῦθα διετηρήθη ἡ ἀρχαία γλῶσσα ὡς μήκιστον χρόνον ἀναλλοίωτος. Οἱ νορμαννικοὶ ἱππόται, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐν ταύταις ταῖς χώραις μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα ἐγκαταστάντες, ἔκτισαν πύργους καὶ ἵδρυσαν βαρωνείας, περιεφρόνουν τὸ ἐγχώριον δημῶδες ᾆσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἠννόουν. Ἡ παλαιὰ ἐθνικὴ ποίησις λοιπὸν ἔμεινεν εἰς τὸν κοινὸν λαὸν παρητημένη. Ἔγεινε δημῶδες ᾆσμα ἐν τῇ στενωτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Διὰ τοῦτο διετηρήθη καὶ μετέπειτα, ὁπότε δὲν περιεφρονεῖτο πλέον ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν Νορμαννῶν κατακτητῶν, ἔχουσα ἴδιον τρόπον ἁπλότητος, ἡ ὁποία μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων διετέλεσεν οὖσα τὸ ἰσχυρότατον αὐτῆς χαρακτηριστικόν. Ἀλλ' αἱ τῶν ἱπποτῶν ἔριδες καὶ αἱ καταδιώξεις τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν παρέχουσι νέον ὑλικὸν πρὸς ποίησιν ᾀσμάτων κατὰ τὸ παλαιὸν γερμανικὸν ὕφος. Οἱ δημώδεις ποιηταὶ συνηθισμένοι νὰ ψάλλωσιν ἡρωϊκὰς πράξεις ὡς καθ' αὑτὸ ᾄσματα, ἔψαλλον μετ' οὐ πολὺ γεγονότα τοῦ ἱπποτικοῦ κόσμου, ὑφ' οὗ περιεστοιχοῦντο, ὡς θέματα τῶν ἀπεριτέχνων αὐτῶν ᾀσμάτων. Τὰ γεγονότα ταῦτα τὰ ἔψαλλον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας των. Πρῶτον τώρα ἐγεννήθη τὸ βάλλισμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦδε ἐτήρησε τὸ ὄνομά του. Ἐγένοντο δὲ ἐκ τῶν ἀοιδῶν οἱ minstrels, οἵτινες ἐν συντροφίᾳ τῶν jongleurs, ἀνδρῶν ταχυδακτυλουργῶν, τέρποντες διὰ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν τοὺς μεγιστᾶνας ἐφιλοξενοῦντο ὑπ' αὐτῶν κ' ἐφιλοδωροῦντο.

Ἀφοῦ τὰ δημώδη ᾄσματα καὶ τὰ βαλλίσματα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν νορμαννικὴν κατάκτησιν οὐδεμίαν εἶχον φιλολογικὴν ἀξίαν, καὶ πιθανῶς οὐδ' ἐγράφοντο κἄν, δὲν πρέπει τις νὰ παραξενευθῇ, ὅτι τὰ παλαιότατα νορμαννικὰ καὶ ἀγγλοσαξωνικά, τὰ ἐν τοῖς χειρογράφοις διασωθέντα δὲν εἶνε βαλλίσματα.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν ἀγγλικῶν καὶ σκωττικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων καὶ βαλλισμάτων, περὶ ὧν δὲν γνωρίζει τις ἀσφαλῶς ὅτι εἶνε νεωτέρας κατασκευῆς, οὐδὲν βέβαιον εἰμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ.

Διότι πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὀλίγα μόνον, ἴσως δὲ οὐδὲν τῶν παλαιοτέρων ᾀσμάτων τοῦ εἴδους τού-

[1] Ἴδε σελ. 54.

του συνελέχθη καὶ κατεγράφη. Ὅτε ὅμως ἤρχισαν νὰ τὰ συλλέγουν καὶ νὰ τὰ καταγράφουν, ὀλίγην ὑπόληψιν ἀπέδωκαν εἰς τὰς ἀρχαίας λέξεις, ὥστε καὶ ἐπιμελῶς ἐπεδόθησαν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι νεωτέραν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος αὐτῶν, καὶ οὐδόλως ηὐλαβήθησαν ἀπὸ τὸ νὰ παραμορφῶσι τ' ἀρχαῖα ποιήματα αὐθαιρέτως, διὰ νὰ τὰ προσαρμόσωσι πρὸς τὴν ἠλλοιωμένην καλαισθησίαν. Δὲν ἐπιδέχεται λοιπὸν ἀμφιβολίαν, ὅτι πολλὰ τῶν παλαιῶν τούτων ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν δὲν φαίνονται νὰ ἐποιήθησαν πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀνήκουσιν ἀρχικῶς εἰς τὸν ΙΕ', ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ. Πολλὰ τῶν σκωττικῶν ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε βεβαίως νέα, ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ ὑπὸ ἐραστῶν τῆς ποιήσεως ταύτης τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς νεωτάτους τούτους χρόνους. Ὡσαύτως ἀναμφίβολον εἶνε, ὅτι ἐάν τις τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν τούτων ᾀσμάτων καὶ βαλλισμάτων παρακολουθῇ μέχρι τῶν πηγῶν αὐτῆς, τὸ χαρακτηριστικόν, δι' οὗ διακρίνονται ἀπὸ τῆς δημώδους ποιήσεως τῶν ἄλλων ἐθνῶν, θὰ τὸ εὕρῃ μᾶλλον ἀνόθευτον ἐν τοῖς σκωττικοῖς ἢ ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς ποιήμασιν. Ἐπειδὴ ἐν Σκωττίᾳ ὁ γερμανικὸς τοῦ συναισθάνεσθαι τρόπος οὐδέποτε ἠλλοιώθη ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν ἢ Γάλλων, ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ. Πλὴν τούτου οἱ Σκῶττοι ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων εἶχον ἰδίαν ἐθνικὴν μουσικήν. Ἔψαλλον τὰ ᾄσματά των ἐπὶ ἐθνικῶν μελῳδιῶν, ὁ μουσικὸς τῶν ὁποίων χαρακτὴρ ἀκριβέστατα συνεφώνει πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ποιήσεως. Οἱ Ἄγγλοι φαίνεται ὅτι ἀνέκαθεν ἦσαν ὀλιγώτερον φιλόμουσοι. Οἱ πλεῖστοι τῶν minstrels, τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ περιπλανηθέντων, προῆλθον ἐκ τῶν σκωττικῶν συνόρων. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ διατί τὸ πλῆθος τῶν σκωττικῶν ᾀσμάτων καὶ βαλλισμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐκοπίασαν νὰ συλλέξωσιν, εἶνε πολὺ μεγαλείτερον ἢ ὁ ἀριθμὸς ὁμοίων ἀρχαίων ᾀσμάτων ἐν ἀγγλικῇ γεγραμμένων γλώσσῃ.

Τοιοῦτον θησαυρὸν ἀρχαίων ᾀσμάτων τοῦ συναισθήματος, ὁποῖος εἶνε ὁ τῶν Σκώττων, οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἔχει: Ἐκ τῆς καρδίας πηγάσαντα, ἐνθουσιώδη καὶ ὅμως ἁπλᾶ ὡς αὐτὴ ἡ φύσις, λαλοῦσιν ἀμέσως πρὸς τὴν καρδίαν καὶ καταγοητεύουσι διὰ τῆς συγκινητικῆς αὐτῶν φυσικότητος. Οὐδέποτ' ἐλάλησεν ἡ ἀγάπη πειστικωτέραν γλῶσσαν, ἢ ἐν τοῖς ᾄσμασι τούτοις. Ὁ πόθος δὲν ἀφορμᾷ ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν τοῖς ἱπποτικοῖς ποιήμασι, δὲν μάχεται ὅπως ἐν τούτοις, περὶ φυσικῆς αὐταπαρνησίας. Βαίνει ἐπὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τῆς φύσεως, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀξιεράστου τρυφερότητος· ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν βαθυτάτην καὶ ὄχι μόνον σαρκικὴν μετὰ τῆς ἐρωμένης ἕνωσιν. Τὸ παράπονον μεταβάλλεται εἰς στεναγμὸν ἐκ τοῦ βάθους τῶν στέρνων ἀνερχόμενον, δὲν περιφρονεῖ ὅμως καὶ τὴν παρηγορίαν χαριέσσης τινὸς παιδιᾶς τῶν ἰδεῶν ἐν τῷ ᾄσματι. Δὲν ἐχρειάζετο πολὺ ἐφευρετικὸν πνεῦμα διὰ νὰ ποιηθῶσι τοιαῦτα ποιήματα καὶ ὅμως εἶνε σχεδὸν ἀμίμητα. Ἐν πάσῃ γραμμῇ ἀναθρώσκουσι τὰ ἐκλιπόντα ἤθη τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγίνωσκεν ἀκόμη τότε τὴν πολυτέλειαν τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης καὶ συνήνου ἀγροτικὴν αὐτάρκειαν μετὰ πατριωτικῆς ἀνδρίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν κωμικοῖς ᾄσμασιν ἐξεχύθη ὁ χαρακτὴρ τῶν Σκώττων. Τοιαῦτα ᾄσματα εὑρίσκονται ἐν ταῖς συλλογαῖς ὄχι ὀλιγώτερα τῶν σοβαρῶν καὶ μελαγχολικῶν.

Τὰ ἀρχαῖα ἀγγλικὰ ᾄσματα ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὅσον ὅμοια καὶ ἂν εἶνε πρὸς τὰ σκωττικά, δὲν πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν ἀπομιμήσεις τούτων. Ὁ αὐτὸς τρόπος τοῦ συναισθάνεσθαι καὶ ποιεῖν, ἔδωκε τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ αὐτὰ θέματα εἰς τὸ δημῶδες ᾆσμα ἐν τῇ βορείῳ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Σκωττίᾳ. Ἀλλ' ἡ ὡραιοτάτη ἐποχὴ τῆς ἀγγλικῆς ᾀσματικῆς ποιήσεως ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ι϶' αἰῶνος. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ Ι϶' αἰῶνος ὑπάρχουσί τινα τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν ἐν τοῖς καλλίστοις τῶν ὅσα τὸ ποιητικὸν πνεῦμα ἐδημιούργησεν ἐν μεγίστῃ ἀγνότητι ὕφους, ἁπλῆς φυσικότητος καὶ ἀφελοῦς συναισθήματος, ὁποῖον εἶνε τὸ περίφημον ἀμοιβαῖον ᾆσμα τῆς *Κασταν ῆς Κοπέλλας*.

Ὅπως τὰ καθ' αὐτὸ ᾄσματα, οὕτω καὶ τὰ βαλλίσματα τῶν Ἄγγλων καὶ Σκώττων ἐκ τοῦ ΙΕ' καὶ τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ Ι϶' αἰῶνος εἶνε κατὰ μέρος κοινὰ καὶ τῶν δύο ἐθνῶν. Οἱ Ἄγγλοι καὶ Σκῶττοι minstrels συνηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους. Πολλὰ τῶν βαλλισμάτων αὐτῶν μετέβαινον ἀπὸ τῆς σκωττικῆς διαλέκτου εἰς τὴν ἀγγλικήν, ἢ ἐκ ταύτης εἰς ἐκείνην. Ἐπὶ τῶν συνόρων μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Σκωττίας (on the scottish border), τὴν καθ' αὐτὸ πατρίδα τῶν ἡρωϊκῶν βαλλισμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν τὸ αὐτὸ γεγονός, ἰδίᾳ ἐὰν ἀνεφέρετο εἰς τὰς ἀδιακόπους ἔριδας μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Σκώττων ἱπποτῶν, ἐψάλλετο συνήθως συγχρόνως ὑπὸ τῶν Σκώττων καὶ Ἄγγλων μίνστρελς, ἀλλὰ μετὰ διαμαχομένου πατριωτισμοῦ. Οἱ Ἄγγλοι νικῶντες ὑμνοῦσι τὴν ἀγγλικὴν ἀνδρίαν· οἱ Σκῶττοι ψάλλουν ἐπ' εὐνοίᾳ τῶν ἰδικῶν των ἱπποτῶν.

Τὰ πλεῖστα τῶν βαλλισμάτων τούτων εἶχον ἀληθῆ γεγονότα εἰς ὑποθέσεις, ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἱπποτῶν, οἷοι ὁ Δούγλας, ὁ Μοντκομερὺ καὶ Πέρσυ. Ὅ,τι διηγεῖτο ἓν λαϊκὸν ἀνέκδοτον περὶ τῶν οἴκων τούτων μετεμορφοῦτο ὑπὸ τῶν μίνστρελς εἰς ποίημα, τὸ ὁποῖον μόνον κατὰ τὴν ποιητικὴν περικόσμησιν ἀπεῖχε τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας. Ἐν ἄλλαις περιστάσεσι φαίνεται ὅτι συνεκεράννυον ἀληθῆ καὶ ἐξευρημένα γεγονότα διὰ νὰ δώσουν εἰς τὰ πρῶτα ποιητικὸν ἐνδιαφέρον. Τὸ φρικῶδες καὶ μελαγχολικὸν τῶν πλείστων τούτων βαλλισμάτων ἐνυπῆρχε κατὰ μέρος ἐν τῇ φύσει αὐτῇ τῶν γεγονότων, ἐν μέρει ἀπετέλει τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία παρὰ τῷ λαῷ ἐπεῖχε τὴν θέσιν τῆς τραγῳδίας. Ὅτι ὅμως ὁ μελαγχολικὸς τόνος δὲν ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν τῶν παλαιῶν σκωττικῶν καὶ ἀγγλικῶν βαλλισμάτων ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ πλήθους κωμικῶν τοιούτων, τὰ ὁποῖα ἐὰν ὄχι ἐν τῇ ἀγγλικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ σκωττικῇ φιλολογίᾳ εἶνε ὡσαύτως παλαιά, ἐν μέρει δὲ καὶ παλαιότερα ἢ πολλὰ τῶν σωζομένων σοβαρῶν καὶ τραγικῶν.

Πιθανῶς τὸ ἱστορικὸν βάλλισμα εἶνε ἡ πηγὴ πάντων τῶν ἄλλων ποιημάτων τοῦ εἴδους τούτου ἔν τε τῇ σκωττικῇ καὶ τῇ ἀγγλικῇ φιλολογίᾳ. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἱστορικῶν βαλλισμάτων, τῶν παιδικῶς μυθωδῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν, πάντα τὰ λοιπὰ ποιήματα τοιούτου εἴδους ἐν τῇ ἀγγλικῇ καὶ σκωττικῇ φιλολογίᾳ φαίνονται ὄντα καταγωγῆς μεταγενεστέρας.

Ὅπως καὶ ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν, τὰ παλαιότερα τῶν Ἄγγλων καὶ Σκώττων βαλλίσματα εἶνε τὰ ἡρωϊκά, ὑποθέσεις τῶν ὁποίων εἶνε αἱ διενέξεις τῶν ἱπποτῶν ἐπὶ τῶν συνόρων. Ὡς παράδειγμα τοιούτου βαλλίσματος παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ Κυνήγιον Τσέβυ. Τὸ περίεργον τοῦτο μνημεῖον, λέγει ὁ Πέρσυ, ἐτυπώθη ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου. Τὸ χειρόγραφον ἐνέχει τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, Ριχάρδου Σήλ, τὸν ὁποῖόν τινες ἀκρίτως ἐξέλαβον ὡς τὸν περὶ τὰ 1588 ζήσαντα Ρ. Σήλ. Ὁ ἐξετάζων ὅμως τὸν βαθμὸν τῆς γλώσσης καὶ τὰ ἰδιώματα τῶν ἀρχαίων βαλλισμάτων, θὰ βεβαιωθῇ ὅτι τοῦτο εἶνε προϊὸν παλαιοτέρου ποιητοῦ. Τῷ ὄντι δὲ εὑρίσκεται μεταξὺ πολὺ ἀρχαίων ᾀσμάτων, ἐν παλαιῷ βιβλίῳ, ὀνομαζομένῳ ***Τὸ παράπονον τῆς Σκωτίας*** (φυλλ. 42) ὑπὸ τὸν τίτλον ***Τὸ κυνήγιον τῆς Τσεβέτης.*** Τὸ ὕφος καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ ποιήματος τούτου δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ τὸ θεωρήσωμεν μεταγενέστερον τῶν χρόνων Ἑρρίκου τοῦ Ϛ' 1421—1471. Ἰδοὺ τὸ βάλλισμα:

Λῃστὴς ὁ Περσῆς ἀπὸ Νορθαμπερλὰνδ
καὶ τάζει 'ς τὸν ἴδιο θεό του ἕνα τάμα:
'ς τοῦ Τσίβιατ τὰ ὄρη θὰ πάῃ κυνηγός,
σὲ τρεῖς μέρες μέσα, ἕνα σύντομο πρᾶμμα.
Κι' αὐτὸ γιὰ τὸ πεῖσμα τοῦ ἀνδρείου Δουγλῆ,
καὶ ὅλων ποῦ θάῤῥουν ἀντάμα.

—

Τὰ λάφια τοῦ Τσίβιατ, λαλεῖ, τὰ παχειὰ
θὰ σκοτώσῃ καὶ ὅλα μαζὶ θὰ τὰ πάρῃ.
'Σ τὴν πίστη μου, λέγει ὁ ἀνδρεῖος Δουγλῆς,
αὐτὴ δὲν σοῦ κάμω τὴν χάρι!

—

Τότε βγαίνει ὁ Περσῆς ἔξ' ἀπ' τὸ Μαμπορὼ
μὲ πολλὰ 'ς τὸ πλευρὸ παλληκάρια.
Πενταχόσια καὶ χίλια ἀπὸ τρεῖς διαλεχτὲς
ἐπαρχίες, εἰς τὰ χέρια κρατοῦν τὰ δοξάρια.

—

Τοῦτο εἶχε γενεῖ μιὰ δευτέρα πρωΐ,
ποῦ ἀπὸ τότες πατιένται τοῦ Τσίβιατ οἱ βράχοι.
Μετανοιώνει τ' ἀγέννητο ἀκόμα παιδί·
συμφορὰ ἦτο καὶ λύπη μονάχη.

—

Μέσ' 'ς τὰ δάση χοιμοῦν τὰ πυκνὰ οἱ κυνηγοί,
νὰ σηκώσουν κυνήγια τοὺς στέλλει.
'Σ τὰ λειβάδια οἱ τοξόταις γυρνοῦν πεταχτοί,
μὲ μεγάλα 'ς τὰ χέρια τους βέλη.

—

Βγαίνουν ἔτσι 'ς τὰ δάση τ' ἀγρίμια γοργὰ
ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω λειβάδια·
'ς τὰ λαγκάδια γλυστροῦν γυμνασμένα σκυλιὰ
νὰ σκοτώσουνε λάφια, ζαρκάδια.

—

Πὰ 'ς τοῦ Τσίβιατ τοὺς λόφους ἔχουν γεὶν' ὅλ' αὐτά,
ἐνωρὶς καὶ πρωΐ μιὰ δευτέρα.
Πάνω κάτω ἐκεῖ πρὸς τὸ γιῶμα κοντὰ
κατὸ λάφια σκοτῶσαν κεῖ πέρα.

—

Μιὰ τρομπέτα φυσάει 'ς τ' ἀψηλὰ τὰ βουνά,
ἀπὸ χίλιες μεριὲς οἱ συντρόφοι του βγαίνουν.
'Σ τὸ λειβάδι κατέβηκε τότε ὁ Περσῆς
τόσα λάφια νὰ ἰδῇ πῶς πεθαίνουν.

—

Ὑπόσχεσι μ' ἔδωκε Δούγλας, λαλεῖ,
δῶ μ' ἐμένα μαζὶ ν' ἀνταμώσῃ.
Μὰ πῶς δὲν θὰ φανῇ τὸ ἐγνώριζα ἐγώ.
Μεγάλο ὁ Περσῆς τὸν ὅρκο ἔχει δώσει.

—

'Σ τὰ στερνὰ ἕνας νιὸς ἀπ' τὸ Νορθαμπερλὰνδ
μὲ τὸ χέρι ψηλὰ κεῖ κοντά τους κοιτάζει:
Τὸν ἀνδρεῖο τὸν Δούγλα πῶς φθάνει τηρᾷ,
μὲ πολλὴ συντροφιὰ πλησιάζει.

—

Μὲ κοντάρια κ' οἱ δύο, μὲ πελέκια βαρειά,
φοβερὸ τότε θέαμα ἐγίνη.
Πιὸ σκληροὺς εἰς τὸ χέρι, σκληροὺς 'ς τὴν καρδιά,
δὲν εἶχεν ἡ Χριστιανωσύνη.

—

Δυὸ χιλιάδες κοντάρια ἔχει ὁ Δούγλας μαζί,
ὅλο ἄνδρες γεροὶ καὶ μεγάλοι.
Γεννηθῆκαν 'ς τὴ χώρα ποῦ ὁ Τουαῖδ κυλᾷ.
ποῦ ἔχει σύνορο τὴν Τιβιδάλη.

—

Παραιτεῖστε τὰ λάφια, λαλεῖ, τὰ νεκρά,
'ς τὰ δοξάρια καθένας τὸν νοῦ του νὰ βάλῃ,
ἀπὸ τότε ποῦ ἔχει καθένας γεννηθῆ,
τέτοια ἀνάγκη δὲν εἶδε μεγάλη.

—

Πὰ 'ς τὸ ἄτι του ὁ Δούγλας, ὁ παλληκαρᾶς,
μπρὸς σὲ τόσους συντρόφους προβαίνει,
τ' ἄρματά του γυαλίζουν ὡσὰν ἀστραπές·
ἀνδρειότερος πότ' ἔχει γένει;

—

Γιὰ εἰπέτε ποιοὶ εἶσθε σεῖς, τοὺς λαλεῖ,
τίνος εἶσασθ' ἐργάται!
Ποιὸς σᾶς ἔδωκεν ἄδεια 'ς τὸ Τσίβιατ ἐδῶ
δίχως γνώμη μου νὰ κυνηγᾶτε;

—

Δὲν σὲ λέμε ποιοὶ εἴμασθε, λέγει ὁ Περσῆς,
ὅπου δεύτερος δὲν θὲ νὰ μείνῃ.
Δὲν σὲ λέμε ποιοὶ εἴμασθ' ἐμεῖς, τοῦ ἀπαντᾷ,
μήδ' ὅλους μας ποιὸς διευθύνει.
Μὰ κυνῆγι θὰ κάμωμε ἐδῶ 'ς τὰ βουνά,
κι' ἂς προσμένῃς ἐσὺ κ' οἱ συντρόφοι σ' ἐκεῖνοι.

—

Τὰ πιὸ παχιὰ λάφια 'ς τὸ Τσίβιατ ἐδῶ
σκοτωμένα τὰ παίρνω νὰ πάγω.
Τότε ἀνδρεῖος ὁ Δούγλας, 'ς τὸ Θεό μου ἀπαντᾷ,
ἢ σὺ μένα, ἢ ἐγὼ θὰ σὲ φάγω!

—

Τότ' ἀνδρεῖος ὁ Περσῆς λαλεῖ ἄλλη μιά,
συντυχαίνει 'ς τὸν Πέρση καὶ πάλι.
Νὰ σκοτώσω ὅλα τοῦτα τ' ἀθῶα παιδιά,
συμφορὰ θενὰ ἦταν μεγάλη.

—

Ὅμως Πέρση, ἂν καὶ ἦσαι ὁ ἐξόριστος σύ,
κ' ἐγὼ κόμης 'ς τὴ χώρα ποῦ ζῶ τὴν δική μου,
τοὺς ἀνθρώπους μας ἄφες νὰ πᾶν 'ς τὴν μεριά,
κ' ἔλα μόνος μετρήσου μαζί μου.

—

'Σ τὸ κεφάλι του ὀργή, λέγει ὁ Πέρσης, αὐτοῦ,
ὁποῦ ὄχι θὰ πῇ ἐδῶ πέρα.
Μὰ τὴν πίστη μου, Δούγλα ἀνδρεῖε, λαλεῖ,
δὲν ζῇς ἄλλη ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα.

—

'Σ τὴν Ἀγγλία, Σκωττία, μηδὲ 'ς τὴ Φραγκιά,
μήτε ἀπ' ἄλλης γυναῖκας μιὰ γέννα,
μ' ἂν ἡ Τύχη βοήθεια αὐτὴ μοῦ γενῇ,
ἐχτυπήθηκεν ἕνας πρὸς ἕνα.

Τοτε λέγει ἕνας υἱὸς ἀπὸ τὸ Νορθαμπερλάνδ
'ς τὴν 'Αγγλία ποτὲ λόγος δὲν θὲ νὰ γείνῃ,
νὰ γνωρίσῃ δὲν πρέπει ποτὲ ὁ βασιλιὰς
φοβερὴ σὰν αὐτὴ καταισχύνη.

—

Εἶσθε λόρδοι μεγάλοι θωρῶ καὶ οἱ δυό,
τὸν ἀτό μου φτωχὸ μὰ εὐγενῆ ὀνομάζω.
Νὰ χτυπιέτ' ἀρχηγός μου ποτὲ δὲν βαστῶ
καὶ νὰ στέκωμ' ἐγὼ νὰ κοιτάζω.
Ὅταν ὅμως τὸ πῶ — νὰ τραβήξω σπαθὶ
μὲ καρδιὰ καὶ μὲ χέρι γερὰ θὰ χτυπήσω.

—

Ἄχ, αὐτὴ τὴν ἡμέρα ἄχ, αὐτὴ τὴ φρικτή,
πρῶτο μέρος ἐδῶ θὰ τὸ κλείσω.
Δι' αὐτὸ τὸ κυνῆγι ἔχω ἀκόμη πολλά,
μὰ ἐκεῖνα θαλθοῦν παρὰ πίσω.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ποιητής. Ἡμεῖς ὅμως φρονοῦμεν ὅτι περιττὸν θὰ ἦτο νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματός του, πολὺ σχοινοτενέστερον ἄλλως.

Ἡ γενικὴ μάχη δὲν περιλαμβάνεται. Κατὰ δὲ τὴν σύγκρουσιν, ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων Ἄγγλων τοξοτῶν δὲν ὑπελείφθησαν εἰμὴ πεντήκοντα τρεῖς· ἐκ δὲ τῶν δύο χιλιάδων Σκώττων μόνον τρεῖς καὶ ἑξήκοντα. Καὶ ἐφόνευσε μὲν ὁ Περσῆς τὸν Δούγλα, ἀλλὰ τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ ἐξεδικήθη εἷς τῶν στρατιωτῶν του ἀποκτείνας τὸν φονέα.

Ὡς πρὸς τὸ ἀνώμαλον τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὴν ἀταξίαν τοῦ μέτρου, παρατηρῶ ὅτι ἐπίτηδες ἐμιμήθην τὸ πρωτότυπον διὰ νὰ δώσω ἀκριβῆ αὐτοῦ ἰδέαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ[1]

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφ. Ἐ. Δ. Ροΐδου

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Μεταβὰς τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τοῦ συμβολαιογράφου καὶ ἀκροασθεὶς τὴν λογοδοσίαν του μεθ' ἱκανῆς ἀδιαφορίας, τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταβιβάσῃ τὴν πληρεξουσιότητά του εἰς τὸν διάδοχόν του μετὰ τῆς συστάσεως νὰ μὴ τὸν ἀναζητήσῃ εἰς τὸ ἑξῆς δι' οὐδένα λόγον ὑπὸ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα.

— Δὲν ἐπιθυμεῖτε νὰ λάβετε ὀλίγα χρήματα; ἠρώτησεν ὁ συμβολαιογράφος τὸν ἰδιότροπον αὐτοῦ πελάτην.

— Τί νὰ τὰ κάμω; κερδίζω ὅσα μὲ χρειάζονται, ἀπήντησεν ὁ Οὐλρίχος ἀποχαιρετῶν τὸν συμβολαιογράφον.

Ἀπαλλαγεὶς πάσης ὀχληρᾶς φροντίδος ἐπέστρεψε πολὺ ἡσυχώτερος νὰ ἐπανεύρῃ τὴν Ῥοζίναν. Ἀλλ' ἡ ἤρεμος ἐκείνη εὐδαιμονία δὲν ἔμελλε δυστυχῶς νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ. Μετά τινας τῷ ὄντι ἑβδομάδας τὸ μηχανουργεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε θέσιν ἐργοστασιάρχου, ἠναγκάσθη ἐκ τῆς ἐπελθούσης ἐμπορικῆς κρίσεως νὰ διακόψῃ τὰς πληρωμὰς καὶ τὰς ἐργασίας του. Ὁ Οὐλρίχος ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ ἄλλην θέσιν, ἔστω καὶ ἁπλοῦ ἐργάτου. Ἀλλ' ἡ κρίσις ἐπετείνετο καὶ ἀντὶ νὰ προσλαμβάνωσι καὶ ἄλλους ἠναγκάζοντο οἱ καταστηματάρχαι ν' ἀποπέμπωσιν ἱκανὸν ἀριθμὸν τῶν πρὶν ἐργατῶν. Ὁ ὑπερεκατομμυριοῦχος Οὐλρίχος, οὐδαμοῦ δυνηθεὶς νὰ εὕρῃ ἐργασίαν ἐγνώρισε τότε τὴν ἀπαισίαν καταναγκαστικὴν ἀργίαν τῶν ἐργαζομένων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνάπαυσις εἶναι συνώνυμος τῆς πείνης. Ἡ Ῥοζίνα ἐν τούτοις ἐφαίνετο ἀπό τινος χρόνου εἴπέρ ποτε εὔθυμος καὶ ζωηρά, καίτοι ἠναγκασμένη νὰ ἐργάζεται τέσσαρας ὥρας περισσότερον τὴν ἡμέραν. Χάρις εἰς τὴν πρόσθετον ταύτην ἐργασίαν τὸ νέον ζεῦγος ἠδυνήθη νὰ ζήσῃ ἕνα ἀκόμη μῆνα, χωρὶς νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ πολὺ ἡ εὐτυχία του ἐκ τῆς ἐνδείας.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπῆλθεν ἡ στέρησις καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων καὶ πλειστάκις ἠναγκάσθη ἡ Ῥοζίνα νὰ μεταβῇ περὶ λύχνων ἀφάς, ἐκλέγουσα τὰς ἐρήμους ὁδούς, εἰς τὰ καταγώγια τῶν μικροτοκογλύφων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὠθεῖ τὸ πρῶτον φύσημα τοῦ χειμῶνος τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, τοὺς ἠναγκασμένους νὰ δανεισθῶσι ἐπὶ ἐνεχύρῳ τὸ ἀντίτιμον τοῦ πενιχροῦ αὐτῶν δείπνου καὶ τοῦ δεματίου ὑγρῶν καυσοξύλων, τῶν παρεχόντων ὀλίγην θερμότητα καὶ πολὺν καπνόν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ νέου ζεύγους μετετέθησαν οὕτω ἀπὸ τῆς ἱματιοθήκης εἰς τὰ καρφία τῶν ἐνεχυροδανειστῶν. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι, ὅτι καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Οὐλρίχος ἔπασχε μὲν βλέπων τὴν πτωχὴν Ῥοζίναν ἀπερχομένην κατὰ τὰς παγερὰς ἢ ὁμιχλώδεις πρωίας τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἐργοστάσιον μὲ παμπάλαιον τσίτινον φόρεμα, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον τῆς ἀπέμενεν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ᾐσθάνετο εἶδός τι ἐγωϊστικῆς ἡδονῆς, καταμετρῶν τὴν ἔκτασιν τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς διὰ τῶν στερήσεων, τὰς ὁποίας ὑπέμενεν ἀγογγύστως.

Ἑσπέραν τινά, ἐνῷ ἐπέστρεφε μετ' αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου ὅπου μετέβαινε καθ' ἑκάστην νὰ τὴν ζητήσῃ, ἤκουσε δύο γυναῖκας, τὰς ὁποίας ἀνεγνώρισε ἐκ τῆς πολυτελοῦς ἀλλὰ καὶ κἄπως ἀπειροκάλου αὐτῶν περιβολῆς ὡς κοκότας δευτέρας τάξεως, νὰ σκώπτωσι τὴν ἐνδυμασίαν τῆς Ῥοζίνας:

— Κύτταξε ἐκεῖ, ἔλεγεν ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν σύντροφόν της, κύτταξε πρωτότυπον συρμόν, τσίτινον φόρεμα τὸν Ἰανουάριον!

— Ἀκόμη πλέον πρωτότυπος εἶναι, ἀπεκρίθη ἡ ἄλλη, ὁ ψάθινος πῖλος, τὸν ὁποῖον ἡ κυρία αὕτη ἐβιάσθη πολὺ νὰ φορέσῃ.

Ἡ Ῥοζίνα ὑπεκρίθη ὅτι δὲν ἤκουσε τὸν διάλογον, ὁ δὲ Οὐλρίχος ἠρκέσθη νὰ μειδιάσῃ περιφρονητικῶς. Ἀλλ' ὅταν εὑρέθησαν μόνοι εἰς τὸ παγετῶδες αὐτῶν δωμάτιον κατελήφθη ὑπὸ νευρικῆς ἐξάψεως, τῆς ὁποίας ἡ σφοδρότης ἐτρόμαξε τὴν σύντροφόν του, καίτοι συνηθισμένην εἰς τοιαύτας αἰσθηματικὰς ἐκρήξεις. Γονυπετήσας πρὸ αὐτῆς κατησπάζετο κλαίων τὸ ἐλεεινόν της τσίτινον φουστάνι.

— Πτωχή μου Ῥοζίνα, ἔλεγεν, ὑποφέρεις πολὺ μαζί μου. Χθὲς καὶ σήμερον ἐκρύωνες· ἐνδέχεται αὔριον νὰ πεινάσῃς, ἐνῷ εὔκολον θὰ σὲ ἦτο νὰ εὕρῃς ἀλλαχοῦ καλλιτέραν τύχην. Ἔχε ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ θὰ ἴδῃς καὶ καλὰς ἡμέρας, φορέματα ἀπὸ βε-

[1] Ἴδε σελ. 59

λοῦδον καὶ ἀδαμάντινα περιδέραια, ἀξίας πολὺ κατωτέρας ἑνὸς μειδιάματός σου. Δὲν θὰ ῥάπτῃς πλέον· αἱ χεῖρές σου δὲν θὰ ἔχουν ἄλλην ἐνασχόλησιν παρὰ νὰ προσφέρωνται εἰς τὰ φιλήματά μου.

Ταῦτα λέγων ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ζητήσῃ χρήματα ἀπὸ τὸν συμβολαιογράφον, πρὸς τὸν ὁποῖον μετέβη τὴν ἐπομένην πρωΐαν. Ὁ διάδοχος τοῦ κ. Μορίνου, εἰδοποιηθεὶς παρὰ τούτου περὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ πελάτου του δὲν ἐφάνη πολὺ ἐκπλαγεὶς ὅταν εἶδε τὸν κόμητα Ῥούβρης ῥακενδυτοῦντα.

— Κύριε, εἶπεν ὁ Οὐλρῖχος, ἔρχομαι νὰ σᾶς ζητήσω ὀλίγα χρήματα.

— Ὅσα θέλετε, κύριε Κόμη.

— Χρειάζομαι πεντακόσια φράγκα, ἀπήντησεν ὁ Οὐλρῖχος.

Ὁ συμβολαιογράφος ἤκουσε πέντε χιλιάδας καὶ ἀνοίξας τὸ ταμεῖόν του ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ καὶ παρέταξε πρὸ τοῦ Οὐλρίχου πέντε χιλιόδραχμα χαρτονομίσματα.

— Μὲ συγχωρεῖτε, Κύριε, δὲν ἠκούσατε καλά. Ἐζήτησα μόνον πεντακόσια φράγκα.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐκλείδωσε καὶ πάλιν τὰ χαρτονομίσματα καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐμέτρησεν εἰκοσιπέντε ναπολεόνια, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ὁ Οὐλρῖχος μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀποδείξεως εἰς τὸ θυλάκιόν του. Καθ' ὁδὸν ὅμως κατελήφθη ὑπὸ δισταγμοῦ καὶ ἤρχισε νὰ μετανοῇ. Πῶς τῷ ὄντι νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὴν Ῥοζίναν τὴν κατοχὴν τοιούτου ποσοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐφαίνετο εἰς τὴν δυστυχῆ ἐκείνην κόρην ὁλόκληρος περιουσία, ἀφοῦ πλειστάκις ἐβεβαίωσεν αὐτὴν ὅτι ἐστερεῖτο παντὸς πόρου καὶ παντὸς φίλου ἱκανοῦ νὰ δανείσῃ εἰς αὐτὸν ἓν μόνον πεντόφραγκον; Ἡ δυσχέρεια ὅμως τῆς ἐξηγήσεως ἦτο εὔσχημος μόνον πρόφασις, ἡ δὲ ἀληθὴς τῆς μετανοίας ἀφορμὴ ἦτο ὁ ἐγωϊσμός, ὁ συζυγωμένος μετὰ τοῦ διακαοῦς αὐτοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν Ῥοζίναν. Ὁ Οὐλρῖχος κατεχόμενος ὑπὸ τῆς μανίας νὰ βασανίζῃ ἑαυτὸν διὰ φαντασμάτων καὶ νὰ ὑποβάλῃ πάντα τὰ αἰσθήματά του εἰς ἀνάλυσιν ἀνηλεῆ, εἶχε παρατηρήσει ὅτι τὸν ἔρωτά του ἐξῆπτε πρὸ πάντων τῆς Ῥοζίνας οὐχὶ ἡ ἁπλῆ ἀνοχή, ἀλλὰ καὶ περιφρόνησις τῆς πενίας. Εἰς τὰς ἐφόδους τῆς κακῆς τύχης δὲν ἀντέτασσεν μελαγχολικὴν ἐγκαρτέρησιν, ἀλλ' εὔθυμον ἀδιαφορίαν καὶ τελείαν ἔλλειψιν προνοίας περὶ τοῦ ἄρτου τῆς ἐπιούσης, τὴν ὁποίαν δὲν ἐχόρταινεν ὁ Οὐλρῖχος νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ λατρεύῃ.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀνησύχει αὐτὸν ἡ ὠχρότης τοῦ ἰσχνοτέρου ἤδη προσώπου τῆς φίλης του, πολλάκις δ' ἐνόμισεν ὅτι καὶ τῆς φωνῆς αὐτῆς ὁ τόνος ἤρχισε ν' ἀλλοιώνεται ὁ τόνος ἔχων ἐνίοτε ἀντήχησίν τινα μεταλλικήν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται κατετάρασσον τὸν Οὐλρῖχον, φοβούμενον μὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἐκείνη ζωηρότης καὶ εὐθυμία ἦτο τελευταία ἀναλαμπὴ μελλοσβέστου λυχνίας. Ἡ καρδία του τότε ἐρραγίζετο καὶ ᾐσθάνετο φρίκην πρὸς τὴν ἐπιμονήν του νὰ παρατείνῃ ἑκουσίως τὴν ὀδυνηρὰν ἐκείνην κατάστασιν, πρὸς ἱκανοποίησιν ὄχι μόνον τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλαυτίας του.

— Ἡ διαγωγή μου, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, εἶναι ἀχαρακτήριστος. Ἐξακολουθῶ νὰ παίζω κωμῳδίαν, ἥτις δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς δρᾶμα θανατηφόρον. Τὴν πτωχὴν ταύτην κόρην προσφέρω ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν ἐγωϊσμόν μου, παριστάμενος ὡς θεατὴς εἰς τὸ καθημερινὸν αὐτῆς μαρτύριον. Ἐνῷ τρέμει ἐκ τοῦ ψύχους ἢ τοῦ πυρετοῦ, ἐντρυφῶ ἐγὼ εἰς τὸ μειδίαμά της, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἐξ ἔρωτος πρὸς ἐμὲ ὑπομένει πάντα ταῦτα. Ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ περιμένω ἀκόμη, ἀφοῦ ἐβεβαιώθην ὅτι μὲ ἀγαπᾷ ὡς ἐπόθησα ν' ἀγαπηθῶ; Τὸ αἴσθημα αὐτῆς ὑπέβαλα εἰς πᾶσαν δοκιμασίαν καὶ αὐτὴν τὴν φοβερωτάτην τῆς στερήσεως καὶ τῆς κακοπαθείας. Τί περισσότερον δύναμαι νὰ ἐπιθυμήσω; Ἀφοῦ ὁ Μάρκος Γιλβέρτης ηὐτύχησε νὰ εὕρῃ τοιοῦτον ἄμωμον μαργαρίτην, διατί νὰ μὴ τὸν προσφέρῃ εἰς τὸν κόμητα Οὐλρῖχον Ῥούβρης; Ὡς ὁ Λινδόρος πλανώμενος ὑπὸ τὸ ἔνδυμα πτωχοῦ φοιτητοῦ ἀπήντησα καὶ ἐγὼ ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῆς ἰδικῆς του Ῥοζίναν. Καιρὸς ἤδη εἶναι νὰ τὸν μιμηθῶ ἀποβάλλων τὸν μανδύαν, τὸν κρύπτοντα τὸν κόμητα Ἀλμαβίβαν. Καὶ ἐν τούτοις διστάζω καὶ παρατείνω ἀπάνθρωπον κωμῳδίαν, χωρὶς νὰ σκέπτωμαι τί θὰ γείνω ἂν χάσω τὴν Ῥοζίναν. Ἀλλὰ διατί διστάζω;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπεκρίνετο φωνὴ ἐξερχομένη ἐκ τῶν ἀδύτων τῆς ψυχῆς του.

— Διστάζεις διότι γνωρίζεις ὅτι εὐθὺς ἅμα ὁμολογήσῃς τίς εἶσαι εἰς τὴν ἐρωμένην σου, θ' ἀρχίσῃς πάλιν ν' ἀμφιβάλλῃς περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ἔρωτός της. Οὐδέποτε κατώρθωσες ν' ἀπαλλάξῃς τὴν καρδίαν σου ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δυσπιστίας, ἥτις θὰ εὕρῃ τρόπον νὰ σὲ πείσῃ διὰ παντοίων σοφισμάτων, ὅτι ἡ Ῥοζίνα σὲ ἀγαπᾷ μόνον διὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸν πλοῦτόν σου, καὶ ἴσως θὰ σ' ἐγκατέλιπεν, ἂν δὲν ἐπεδείκνυες ταῦτα ἐγκαίρως. Καὶ ὄχι μόνον τὸ παρὸν θὰ φαρμακεύει ἡ ἰδέα αὕτη, ἀλλὰ καὶ τὸ παρελθὸν θ' ἀμαυρώσῃ ἡ ὑποψία ὅτι οὐδέποτε σὲ ἠγάπησεν, ἀλλ' ἔπαιζε τὴν κωμῳδίαν τοῦ ἔρωτος, ὅπως σὺ τῆς πενίας, γνωρίζουσα ἀπὸ πολλοῦ τίς εἶσαι. Τοιοῦτος εἶναι ὁ λόγος τοῦ δισταγμοῦ σου.

Τὸ δὲ συμπέρασμα τῶν σκέψεων τούτων ἦτο τὸ ἑξῆς:

— Ὁ ἔρως τῆς Ῥοζίνας ἀπέμεινεν ὁ μόνος δεσμὸς διὰ τοῦ ὁποίου συνέχομαι πρὸς τὴν ζωήν. Τὴν ἀγαπῶ καὶ πιστεύω ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, διότι οὐδένα ἔχει λόγον νὰ ὑποκρίνεται ἔρωτα πρὸς πτωχὸν ἐργάτην. Ἀλλ' ἅμα ἀποκαλύψω εἰς αὐτὴν τίς εἶμαι, δὲν θὰ δύναμαι πλέον νὰ τὴν ἀγαπῶ ὁλοψύχως, διότι θ' ἀρχίσω ἀμέσως ν' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς εἰλικρινείας της.

Ἐνῷ τοιαῦτα ἐσκέπτετο καθ' ὁδὸν ὁ Οὐλρῖχος, ἐμάστιζον τὸ πρόσωπόν του πυκναὶ νιφάδες χιόνος καὶ ἔπνεε παγερώτερος ὁ χειμερινὸς βορρᾶς. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτεινεν εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα πτωχή τις γραῖα κλαυθμηρίζουσα:

— Λυπηθῆτέ με, καλέ μου Κύριε, ἡ κόρη μου εἶναι ἄρρωστη, κρυώνει καὶ πεινᾷ.

— Ἡ ταλαίπωρη Ῥοζίνα κρυώνει κ' ἐκείνη, ἐσκέφθη ὁ Οὐλρῖχος· ἡ σκέψις ὅμως αὕτη δὲν τὸν ἐκώλυσε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐπαίτιδα τὰ εἰκοσιπέντε

ναπολεόνια, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου.

Δύο ἡμέρας ἔπειτα αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Οὐλρίχου περὶ τῆς ὑγείας τῆς φίλης του ἀπεδείχθησαν βάσιμοι. Ἡ Ροζίνα ἠσθένησε βαρέως καὶ ὡδηγήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ὅταν ἐπιστρέψας εὑρέθη μόνος εἰς τὸ ἔρημον αὐτοῦ δωμάτιον, ἡ ἀπελπισία κατέβαλε τὰς δυνάμεις του εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε περιέπεσεν εἰς εἶδός τι ληθάργου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέσπασεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον ἡ ὀξύτης τοῦ πόνου. Ἐκ πάσης γωνίας τοῦ θαλάμου, τοῦ πρώην ἐπιγείου ἐκείνου παραδείσου, ἠγείροντο ἐνθυμήσεις ὑμνοῦσαι ἐν χορῷ τὴν παρελθοῦσαν εὐδαιμονίαν. Τὰ ἐπεισόδια τῆς ἐρωτικῆς αὐτοῦ ἐποποιίας παρήλαυνον ἀλλεπάλληλα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Οὐλρίχου ὡς ἰνδάλματα μαγικῆς λυχνίας. Τὴν Ροζίναν ἐπανέβλεπε εὔθυμον καὶ σφριγῶσαν, μὲ ᾆσμα ἢ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, βηματίζουσαν ἀθορύβως περὶ αὐτόν, διευθετοῦσαν τὸ δωμάτιον ἢ ἑτοιμάζουσαν τὸ λιτὸν δεῖπνον τὸ ὁποῖον συνέτρωγαν παρὰ τὴν ἑστίαν.

Ἕκαστον ἔπιπλον ἢ σκεῦος ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην του τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ἡ απόκτησις αὐτοῦ εἰς τὴν πτωχὴν κόρην. Οἱ ἄλαλοι ἐκεῖνοι μάρτυρες τῆς εὐτυχίας των ἐφαίνοντο εὑρόντες φωνὴν διὰ νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτόν:

— Ποῦ εἶναι ἐκείνη ἥτις μᾶς ἐπεριποιεῖτο; Τί ἔκαμες τὴν καλήν σου φίλην;

— Δὲν θὰ ἐπιστρέψει πλέον, ἔλεγεν ὁ μικρὸς καθρέπτης, ἐκείνη ἥτις μόνον διὰ σὲ ἐκαλλωπίζετο καὶ μόνον διὰ νὰ σ' ἀρέσῃ ἐζήτει τὰς συμβουλάς μου; Ὁσάκις ἐστίλβωνε πρὸ ἐμοῦ τὰς χρυσᾶς της τρίχας· δὲν ἔλειπα νὰ τῆς εἴπω: Εἶσαι εὔμορφη, πτωχή μου κόρη· οἱ ὀφθαλμοί σου ἔχουν τὸ χρῶμα τοῦ ἀνεφέλου οὐρανοῦ καὶ αἱ παρειαί σου τῶν ῥόδων αὐγῆς τοῦ Μαΐου. Ἀντὶ ν' ἀσχημίζωσιν, κοσμοῦσι κάλλιον παρὰ ἀδάμαντες τοὺς δακτύλους σου τὰ διηγούμενα τὴν φιλοπονίαν σου στίγματα τῆς βελόνης. Ἀλλὰ ποῦ εἶσαι καὶ πότε θὰ ἐπιστρέψεις;

— Ποῦ νὰ ἦναι, ἔλεγεν ἡ ἱματιοθήκη, ἡ φιλόκαλος καὶ οἰκονόμος κόρη, ἥτις τόσον ἠγάπα τὴν τάξιν καὶ κατώρθωνε νὰ στολίζεται σχεδὸν ἀνεξόδως; Ὑπῆρξε καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ καλὴ ἐκείνη νοικοκυρὰ μεγάλην ἠσθάνετο χαρὰν τακτοποιοῦσα εἰς τὰ συρτάριά μου τὰ ὀλίγα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἤρκουν νὰ τὴν καταστήσουν εὐτυχῆ καὶ ὡραίαν. Ἀλλ' ἔπειτα ἦλθαν πονηραὶ ἡμέραι καὶ ἀπεδήμησαν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὸ ῥαβδωτὸν σάλι, καὶ τὸ μάλλινον φόρεμα τοῦ χειμῶνος, καὶ τὸ λευκὸν ἀπὸ μουσελίναν, μὲ τὸ ὁποῖον μετέβαινε τὸ θέρος νὰ κόψῃ ἄνθη εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς Βιλλαβράης. Ἀντὶ τούτων οὐδὲν ἄλλο περιέχουν σήμερον τὰ συρτάριά μου παρὰ ἱστοὺς ἀράχνης καὶ ἀποδείξεις ἐνεχειροδανειστῶν, διότι ὅλα της τὰ ἐνδύματα τὰ ἔδωκε, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ οὔτε τὴν γυναικείαν φιλαρέσκειαν οὔτε τὸ κρύον, διὰ νὰ μὴ συναποθάνῃ μετ' αὐτῆς ὁ φίλος της ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Φεύγων τοὺς ἐλέγχους ἐκείνους, ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εὗρεν μικρὰν ἐντὸς γάστρας πορτοκαλέαν, τὴν ὁποίαν εἶχε προσφέρῃ τὴν ἡμέραν τοῦ ὀνόματός της εἰς τὴν Ροζίναν. Τὸ δυστυχὲς δενδρύλλιον σειόμενον ὑπὸ τοῦ παγεροῦ ἀνέμου ἐψιθύριζε κ' ἐκεῖνο. «Ποῦ εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἐδώρησες τὴν ἑορτήν της; Πρέπει ν' ἀπέθανεν ἢ νὰ ἦναι πολὺ ἄρρωστη, ἀφοῦ πρώτην φορὰν μὲ ἀφῆκε νὰ ξενυχτίσω εἰς τὸν ψυχρὸν τοῦτον ἐξώστην, ὅπου μ' ἐσκέπασε μὲ ἄσπρον σάβανον τὸ χιόνι. Χθὲς τὸ πρωῒ μ' ἔφερεν ἐδῶ, διότι εἶχεν ὀλίγον ἥλιον, ἐνῷ δὲν ὑπῆρχε καθόλου πῦρ εἰς τὴν ἑστίαν. Ἀλλὰ διατί ἐλησμόνησε νὰ μὲ στεγάσῃ τὴν νύκτα, ἐκείνη ἥτις τόσον μὲ ἠγάπα καὶ ἐπερίμενε τόσον ἀνυπομόνως τὰ ἐαρινά μου ἄνθη; Ἀλλὰ τὸ ψῦχος μ' ἐφόνευσε καὶ δὲν θ' ἀνθίσω πλέον. Ἡ χλιαρὰ αὔρα τῆς ἀνοίξεως δὲν θὰ εὕρει νὰ θωπεύσῃ παρὰ τὰ ξηρά μου φύλλα καὶ τοὺς νεκρούς μου κλάδους».

Αἱ ἀναμνήσεις αὗται κατεδείκνυον εἰς τὸν Οὐλρίχον τὴν ἐλεεινότητα τῶν σοφισμάτων, διὰ τῶν ὁποίων εἶχε ζητήσει νὰ συγκαλύψῃ τὸν ἄσπλαγχνον αὐτοῦ ἐγωϊσμόν.

— Ἤμην τρελλός, ἔκραξεν ἀποσπῶν τὰς τρίχας του. Ἡ διαγωγή μου πρὸς τὴν πτωχὴν ἐκείνην κόρην ὑπῆρξεν ὄχι μόνον παράλογος, ἀλλὰ καὶ θηριώδης. Τώρα κινδυνεύω νὰ τὴν χάσω καὶ μετ' αὐτῆς τὴν νεότητα καὶ τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν μὲ εἶχεν ἀποδώσει διὰ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ἀδύνανατον εἶναι ν' ἀποθάνῃ».

Ταῦτα εἰπὼν ἔτρεξεν ἀπνευστεὶ εἰς τοῦ συμβολαιογράφου, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἑτοιμαζόμενον νὰ μεταβῇ εἰς ἑσπερίδα.

— Κύριε, εἶπεν εἰς αὐτόν, οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὸν κόσμον δὲν ἰσχύουσι πλέον, ὥστε δύναμαι ν' ἀναλάβω τὸ ὄνομα καὶ τὴν περιουσίαν μου. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ καταστήσετε ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερα διαθέσιμον τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον κατέθεσα εἰς χεῖρας τοῦ προκατόχου σας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ποῖον ποσὸν δύνασθε νὰ μοῦ δώσετε;

— Ἠμπορῶ νὰ σᾶς μετρήσω ἀμέσως εἰκοσιπέντε χιλιάδας φράγκα, ἀπεκρίθη ὁ συμβολαιογράφος.

— Ταῦτα ἀρκοῦσι, δώσατέ μου νὰ ὑπογράψω ἀπόδειξιν τῆς παραλαβῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἔχω καὶ χάριν τινὰ νὰ σᾶς ζητήσω.

— Εἶμαι ὁλοπρόθυμος εἰς τὰς διαταγάς σας.

— Πρέπει νὰ μ' εὕρετε ἐντὸς δύο ἡμερῶν εὐρύχωρον καὶ ἀναπαυτικὸν οἴκημα διὰ δύο ἀνθρώπους. Μὴ ἔχων καιρὸν διαθέσιμον κατ' αὐτάς, σᾶς παρακαλῶ πλὴν τούτου νὰ ἀναθέσετε εἰς ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης σας τὴν φροντίδα νὰ κομισθῶσιν ἐκεῖ τὰ ἀναγκαῖα ἔπιπλα, παραγγέλλοντες εἰς αὐτὸν νὰ μὴ φεισθῇ χρημάτων διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσι τὰ πάντα εὐπρεπῶς καὶ ταχέως.

— Πολὺ καλά, κύριε Κόμη, ἀναλαμβάνω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτελέσω τὰς διαταγάς σας καὶ νὰ σᾶς ἀναγγείλω τοῦτο ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Βεδουΐνος ποιμὴν

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ [1]

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

Μετὰ τὸ πρόγευμα περιεπατήσαμεν ἐπὶ πολὺ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἐν φαιδρᾷ παιδιᾷ. Ἡ σημερινὴ ὅμως ἀκτὴ δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀννίβα καὶ τοῦ Ἀσδρούβα. Ἡ αἰωνίως δημιουργοῦσα καὶ ἀναπλάττουσα φύσις ἐπήνεγκε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ κυρίως τῆς νῦν ἡγεμονίας τῆς Τύνιδος ἐπαισθητὰς μεταβολὰς καὶ μετασχηματισμοὺς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ Οὐτικὴ π. χ. ἡ γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς αὐτοκτονίας Κάτωνος τοῦ νεωτέρου, ἦτο ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ὀνομαστὴ παραθαλασσία πόλις ἔχουσα καὶ λιμένα, εἰς ὃν πολυάριθμα πλοῖα κατέπλεον, σήμερον δὲ κεῖται δύο ὥρας μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἕνεκα τῶν φυσικῶν αὐτῆς μετατροπῶν καὶ ἡ τοπογραφία τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος παρέχει πολλὰ τὰ ἀμφίβολα καὶ ἀβέβαια. Εἶναι δὲ ὅλως αὐθαίρετος καὶ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἀρχαῖόν τι οἰκοδόμημα πλησίον τῶν λιμένων σῳζόμενον εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Ἀννίβα· τὸ μόνον, ὅπερ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς εἰκασίας ταύτης εἶναι ὅτι ὁ οἶκος οὗτος ἔκειτο παρὰ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐγγύτατα πρὸς τοὺς λιμένας. Πλησιάζομεν ἤδη πρὸς αὐτοὺς τοὺς λιμένας, οἵτινες ἄλλως ἀποτελοῦσι καὶ τὰ μόνα ἄξια λόγου σῳζόμενα λείψανα τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος. Δὲν εἶναι δὲ φυσικοὶ ἀλλὰ τεχνικῶς κατεσκευασμένοι. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων λιμένων ἐπὶ γλώσσης τινὸς συνδεούσης αὐτοὺς ὑψοῦτο τὸ τεῖχος τῆς πόλεως· καὶ ἐκτὸς μὲν αὐτοῦ ἔκειτο ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν ὁ φέρων πρὸς τὸ πέλαγος, ἐντὸς δὲ ὁ πολεμικός. Ὁ στόλος λοιπὸν τῶν Καρχηδονίων, ἵνα ἀναχθῇ εἰς τὸ πέλαγος, ὤφειλε πρῶτον τὴν πύλην τοῦ τείχους καὶ εἶτα τὸν ἐμπορικὸν λιμένα νὰ διαπλεύσῃ. Ἡ περιοχὴ ἀμφοτέρων εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντος δυσανάλογος πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ τε ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ τῆς θαλασσοκράτορος Καρχηδόνος.

Ἡ κατοχὴ τῶν λιμένων τούτων ἦτο διὰ τοὺς Ῥωμαίους ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς τῆς πόλεως. Σκιπίων ὁ νεώτερος, ὁ ἔγγονος τῶν νικητῶν τοῦ Ἀννίβα διηύθυνε τὸ τελευταῖον τῆς πολιορκίας μέρος. Τὸ σχέδιόν του ἦτο νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς ὑποταγὴν τὴν πόλιν διὰ τοῦ λιμοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέκλεισε πᾶν μέσον τροφοδοτήσεως κατὰ ξηράν, ἐπρομηθεύοντο ὅμως κατὰ θάλασσαν ἀκόμη οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῶν πλοίων των τὰ πρὸς τὸν βίον χρήσιμα καὶ τὰ πολεμικὰ ἐφόδια. Διὰ νὰ παρακωλύσῃ δὲ τοῦτο ὁ Σκιπίων ᾠκοδόμησε μέγα καὶ ἰσχυρὸν πρόχωμα, ὅπερ ἀπό τινος ἄκρας ἐξετείνετο πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἔσκωπτον οἱ Καρχηδόνιοι τὸν Σκιπίωνα διὰ τὸ παράδοξον καὶ παιδαριῶδες φαινόμενον εἰς αὐτοὺς ἔργον, αὐταπατώμενοι ὅτι καὶ τώρα οἱ Ῥωμαῖοι θὰ ἀστοχήσωσι τοῦ σκοποῦ των, ὡς καὶ ἄλλοτε πρότερον κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Λιλυβαίου (τῆς νῦν Μαρσάλας), ὅτε μάτην ἐπεχείρησαν νὰ ἀποκλείσωσι δι' ἁλύσεων τὸν λιμένα. Ἡ ῥωμαϊκὴ ὅμως ἐπιμονὴ ἐνίκησε τώρα καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἰσχυρότατος λίθινος δακτύλιος σφιγκτὰ περιέκλεισε τὸν κόλπον τῆς Καρχηδόνος.

Δὲν ἀπέβαλον ὅμως οἱ Καρχηδόνιοι πᾶσαν ἐλπίδα καὶ μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ πολιορκητικοῦ τούτου ἔργου. Ἡ ἀνάγκη τέχνας κατεργάζεται. Ἡ ἀνεξάντλητος δὲ εἰς ἐπινοίας διάνοια αὐτῶν συνέλαβεν ἀμέσως δύο καταπληκτικὰ σχέδια σωτηρίας. Νέον στόλον ἐναυπήγησαν καὶ ἠνέωξαν νέαν ὁδὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ διπλῆ δὲ αὕτη ἡρωϊκὴ πρᾶξις ἀποτελεῖ ἓν τῶν μᾶλλον συγκινητικῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἀπέλπιδος ἀγῶνος τῶν Καρχηδονίων. Ἔνδον τοῦ προχώματος, τοῦ περικλείοντος τὸν λιμένα αὐτῶν, ἀφανεῖς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐδημιούργησαν ἐν ὅλῃ των τῇ ἠρεμίᾳ νέον στόλον. Δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ ἐκπλεύσωσι διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ, διότι ὁ ἐμπορικὸς λιμήν, δι' οὗ ὤφειλον νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος, εἶχεν ἀποφραχθῆ διὰ τοῦ προτειχίσματος τοῦ Σκιπίωνος. Διέτρησαν λοιπὸν τὴν ἄκραν, τὴν ἀποχωρίζουσαν τὸν πολεμικὸν λιμένα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἰς μέρος τι κείμενον ἀπωτέρω τοῦ ῥω-

1 Τέλος· ἴδε σελ. 56.

Εἴδη συγκοινωνίας

μαϊκοῦ προχώματος καὶ ἀνήχθη αἴφνης εἰς τὸ πέλαγος ὁ νεοπαγὴς στόλος αὐτῶν πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῶν ῥωμαίων πολιορκητῶν. Ὁ πλοῦς ὅμως οὗτος ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὸν θάνατον. Αἱ τριήρεις τῶν Καρχηδονίων ἐν μεγάλῃ σπουδῇ κατασκευασθεῖσαι καὶ ὑπὸ ἀγυμνάστων πληρωμάτων κατεχόμεναι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τὰ ἰσχυρά, ἀρτίως ἐξωπλισμένα καὶ ἐκγεγυμνασμένα πληρώματα περιλαμβάνοντα ῥωμαϊκὰ πλοῖα. Ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκρίθη ἡ τύχη τῆς βασιλίδος τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, τὴν τελευταίαν τῶν Καρχηδονίων. Ἡττηθέντες δὲ ἅπαξ κατὰ θάλασσαν ὤφειλον νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν μοιραίαν καταστροφήν. Τὸ τελευταῖον ὅμως τραῦμα, τὸ τοῦ θανατου, ἔλαβον ἐν τῇ ξηρᾷ. Ἡ τελευταία φρικώδης σκηνὴ τῆς καταστροφῆς συνετελέσθη ἐν Βύρσῃ, πρὸς ἣν νῦν ἀνερχόμεθα. Βύρσα ἦτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Καρχηδόνος, ἐν ᾗ ηὐτοκτόνησεν ὁ πρῶτος κατὰ τὸν μῦθον οἰκιστὴς τῆς Καρχηδόνος, ἡ Διδώ. Πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ πρώτου συζύγου της ἐπροτίμησε τὸν θάνατον ἢ νὰ συμμετάσχῃ τῆς νυμφικῆς παστάδος γείτονος τινὸς βασιλέως, ὅστις, κατὰ τὸν μῦθον ἐννοεῖται, προσέφερεν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του καὶ τὸν θρόνον. Ἀποσυρθεῖσα εἰς τὰ βασίλειά της τὰ ἐν τῇ Βύρσῃ ἀνῆλθε τὴν πυρὰν καὶ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ της διετρύπησε διὰ τοῦ ξίφους τὴν καρδίαν της.

Ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος τρεῖς ὁδοί, περιστοιχούμεναι ὑπὸ πολυωρόφων οἰκιῶν, ἔφερον πρὸς τὴν Βύρσαν, ἐπέστεφε δὲ τὸν λόφον τοῦτον ὁ τοῦ Βήλου ναός, τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν τοῦτο παλλάδιον τῆς Καρχηδόνος.

Ἀφ' οὗ ὁ Σκιπίων ἐξεπόρθησε τὴν ἔσω πόλιν καὶ ἰδίᾳ ἑκάστην οἰκίαν ἐδήωσε, παρεδόθησαν δὲ εἰς αὐτὸν οἱ ἐπιζήσαντες, 50,000 περίπου, λιμώττοντες καὶ μέχρι θανάτου κεκμηκότες, συνηθροίσθησαν εἰς Βύρσαν ὀλίγιστοι μόνον, τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν προασπιστῶν τῆς Καρχηδόνος.

Ἐκεῖ ἠγωνίσθησαν τὸν τελευταῖον ἀγῶνα, ἐλπίζοντες ὄχι πλέον νὰ νικήσωσι ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες μᾶλλον νὰ ἐξαγοράσωσι τὸν θάνατον ἀντὶ μεγάλων θυσιῶν. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἑκουσία ὑποταγὴ δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μαρτυρίων καὶ τοῦ μᾶλλον ἐπονειδίστου θανάτου τοῦ διὰ τῆς σταυρώσεως. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν μαχητῶν τούτων τῶν ἀγωνιζομένων τὸν ἀπέλπιδα ἀγῶνα διέφυγον τὸ ξίφος τῶν Ῥωμαίων κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν φλογῶν τοῦ ἐμπρησθέντος ναοῦ. Ὑπὸ τὰ καπνίζοντα ταῦτα ἐρείπια ἐτάφησαν οἱ τελευταῖοι τῶν εὐγενῶν οἴκων τῆς Καρχηδόνος, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβα, ὅστις ὑπῆρξε μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ψυχὴ τῶν ἀγωνιζομένων. Ηὐτομόλησε τὴν τελευταίαν στιγμὴν πρὸς τὸν Σκιπίωνα, ἀπὸ τοῦ ναοῦ δὲ τοῦ Βάαλ οἱ συναγωνισταί του καὶ ἡ σύζυγός του εἶδον αὐτὸν κείμενον εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ῥωμαίου νικητοῦ. Μάτην παρεκάλει τὴν σύζυγόν του νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμά του. Ἡ ὑπερήφανος γυνὴ ἐνόμισεν ἀτιμίαν νὰ ἐπιζήσῃ τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος της. Ἀπὸ τῶν βαθμίδων τοῦ ναοῦ μετὰ πικρᾶς εἰρωνίας εὐχηθεῖσα εἰς τὸν ἄνδρα της τὴν σωτηρίαν τῆς πολυτίμου του ζωῆς, ἔρριψεν ἐνώπιόν του πρῶτον τὰ τέκνα της καὶ ἔπειτα ἑαυτὴν εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός. Οὕτω κατεστράφη ἡ ὑπερηφανος Καρχηδών.

Τὰ πολλαπλᾶ ἀνομήματα, ὧν ἔνοχος ἐγένετο κατὰ τὴν μακράν της ἀκμὴν τὴν ἐπὶ 5 αἰῶνας διαρκέσασαν ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πόλις, ἡ τοὺς πολεμίους καταπολεμοῦσα συνήθως οὐχὶ δι' ἰδίων δυνάμεων, ἀλλὰ διὰ τῶν λαῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτήν, τὰ ἀνομήματα λέγω ταῦτα ἐξήγνισαν οἱ τελευταῖοι αὐτῆς πολῖται κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον ὥραν τῆς Καρχηδόνος. Ὄχι μόνον τὰς περιουσίας αὐτῶν ἐθυσίασαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προέταξαν τὰ στήθη των καὶ ἀπέθανον ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Καρχηδόνος ἔθαψεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ σπουδαιοτέρου της ναοῦ τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς προτέρας μεγαλοπρεπείας.

Εἰς 17 ἡμέρας ἡ γιγαντώδης αὕτη πόλις μετε-

Τὰ ὑποζύγια

βλήθη εἰς τέφραν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐλεηλατήθη παντελῶς. Πάντας δὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς, τοὺς ὁποίους πρότερον οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον λαφυραγωγήσει παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Σικελίας, ἵνα διακοσμήσωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν ναούς ἀπήγαγον καὶ πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ μέρος μὲν ἀπέδωκαν εἰς τοὺς πρώην κυρίους, τὰ δὲ λοιπὰ καλλιτεχνικὰ λάφυρα ἐχρησίμευσαν ὡς τρόπαια τῆς νίκης συντελοῦντα καὶ αὐτὰ εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς Ῥώμης, τῆς ἔκτοτε πρώτης τοῦ κόσμου πόλεως ἄνευ μάλιστα ἀντιζήλου ἄλλης. Τὴν αὐτὴν δὲ τύχην κατὰ τοὺς αἰωνίους νόμους τοῦ δικαίου τοὺς διέποντας τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ὑπέστη βραδύτερον καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ Καρχηδών. Καὶ ταύτης οἱ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ καὶ τὰ κειμήλια ἔγιναν λεία τῶν ἐχθρῶν. Τὰ πολύτιμα μάρμαρα τῶν ναῶν καὶ στοῶν της ἀφήρουν συστηματικῶς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα αἱ πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Κάτω Ἰταλίας, καὶ αὐτὴ ἡ Πίζα ἀκόμη, διὰ νὰ κοσμήσωσι τοὺς ἰδίους ναοὺς καὶ νὰ ἀνεγείρωσιν ἡγεμονικὰ ἀνάκτορα. Ὅ,τι δὲ ἀπελείφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ χώραν ἐχρησίμευσε κατόπιν ὡς ὑλικὸν πρὸς οἰκισμὸν τῆς Τύνιδος. Τὸ μάρμαρον τὸ ὁποῖον καταυγάζει σήμερον τὸ ἀνάκτορον τοῦ Βέη τῆς Τύνιδος ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν τῆς ῥωμαϊκῆς Καρχηδόνος προέρχεται. Ἡ λαφυραγώγησις δὲ αὕτη δὲν ἔπαυσε καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Τὰ σπουδαιότατα εὑρήματα τὰ ἐξ ἀνασκαφῶν μετηνέχθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐπιτρέψαντος αὐτοῦ τοῦ Βέη, εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου.

Ὅ,τι δὲ ἐκ τῆς μακραίωνος ταύτης λεηλασίας ἐναπέμεινεν ἐν Καρχηδόνι, ἀπόκειται σήμερον ἔν τινι Μουσείῳ, ὅπερ ἵδρυσεν ὁ καρδινάλιος Lavigerie ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἄλλοτε ὑψοῦτο ὁ ναὸς τοῦ Βήλου. Ἡ διεύθυνσις δὲ καὶ ἐποπτεία τοῦ Μουσείου τούτου εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς γάλλους μοναχοὺς τῆς πλησίον Μονῆς.

Εὐτραφὴς τὴν ὄψιν μοναχὸς καὶ κομψὸς τὴν περιβολὴν προσῆλθε νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὴν θύραν, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν κῆπον τῆς μονῆς καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὰς στοὰς τοῦ Μουσείου. Οἱ νεαροὶ ἄραβες ὀνηλάται, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν συνοδείαν μας πεισμόνως ἠρνοῦντο παρὰ πάσας τὰς προτροπάς μας νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὸ Μουσεῖον, προφασιζόμενοι ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ θέσωσι τὸν πόδα των ἐπὶ ἐδάφους χριστιανικοῦ τεμένους. Διότι ἀληθῶς μετὰ τοῦ Μουσείου συνδέεται καὶ μικρά τις ἐκκλησία ἱδρυθεῖσα τῷ 1841 εἰς μνήμην τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ἁγίου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει ἐν Τύνιδι τῷ 1270 κατά τινα σταυροφορίαν. Ἔκτακτος ἡ θέα ἀπὸ τοῦ κήπου τούτου τῆς μονῆς· ἔχει τις ἐνώπιόν του ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν εὐρεῖαν καὶ ἀναπεπταμένην ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πολυσχιδῆ στεφάνην τῶν ὀρέων τῆς Τύνιδος καὶ τὸ ἤρεμον πεδίον τῶν ἐρειπίων τὸ περιβάλλον τὴν Βύρσαν. Ἀπὸ τῆς σιωπηρᾶς ἐντρυφήσεώς μας ἀπέσπασεν ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος ἀπὸ τοῦ πλησίον μοναστηρίου. Αὐτὸ τὸ Ave Maria, ὁ ἦχος αὐτὸς τοῦ κώδωνος ἐν τῇ χώρᾳ ἀκριβῶς ταύτῃ ἀγρίων αἱματοχυσιῶν καὶ ἐμπρησμῶν εἶχέ τι τὸ ἐκτάκτως εἰρηνικὸν καὶ παρήγορον. Ὁ μοναχὸς ὁ συνοδεύων μας ἐδήλωσεν ὅτι ὤφειλε νὰ κλείσῃ τὸ Μουσεῖον καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν του καθηκόντων. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ὁδηγοί μας Ἄραβες ἤρχισαν νὰ μᾶς ἐνοχλῶσι μὲ τὰς φωνάς των, ὅτι καιρὸς νὰ ἐκκινήσωμεν εἰς Τύνιδα ἐπιστρέφοντες. Παρεπονοῦντο μάλιστα ὅτι ἕνεκα τῆς μακρᾶς διαμονῆς μας ἐν τῇ μονῇ ἐχάθη ὁ εἷς ὄνος καὶ ἐζήτουν ἀποζημίωσιν ἐὰν δὲν δυνηθῶσι νὰ τὸν ἐπανεύρωσιν ἕνεκα τῆς προκεχωρημένης ὥρας. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον νὰ ἀμαυρώσῃ τὰς τελευταίας ἐντυπώσεις τῆς ἐκδρομῆς μας. Ὅταν ἑτοιμάζεται νὰ ἐγκαταλείπῃ τις ἔδαφος τοσούτων μεγάλων ἀναμνήσεων ὡς αὐτό,—ἐφ' οὗ ἡ κραταιὰ Καρχηδὼν εἶχε πνιγῇ ποτε εἰς κύματα αἵματος καὶ εἰς τὸν καπνὸν πυρκαϊᾶς,—ἔχων τὴν ψυχὴν πλήρη ὑψηλῶν ἀναμνήσεων καὶ τὰς ὡραιοτέρας ἐντυπώσεις ἐκ τῆς θέας περικαλλῶν καὶ ποιητικῶν τοπείων, ἀγανακτεῖ βεβαίως μεταφερόμενος τόσον ἀγροίκως καὶ ἀποτόμως εἰς τὴν πεζοτάτην ἐλεεινότητα τοῦ πραγματικοῦ βίου Μετὰ μικρὰν πορείαν ἐν τῷ σκότει ἤδη τῆς νυκτὸς ἐφθάσαμεν εἰς Μάρσαν, τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ φέροντος εἰς Τύνιδα. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τούτου μέχρι τῆς Τύνιδος δὲν εἶναι ἢ ἡμισείας μόνον ὥρας σιδηροδρομικὴ πορεία. Εἶχε προχωρήσει ἤδη ἡ νὺξ ὅταν ἐπανήλθομεν εἰς Τύνιδα. Ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ συνοικίᾳ ἐπεκράτει ὅμως ζωηρὰ καὶ παντοδαπὴ κίνησις. Ἔν τινι γαλλικῷ καφενείῳ καταφώτῳ ὑπὸ ἀπείρων καὶ πολυχρώμων lampion, ἐπαιάνιζεν ἡ ὀρχήστρα ζουαβικοῦ τινος συντάγματος. Παρὰ τὰς μαρμαρίνους τραπέζας ἐκάθηντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρατιῶται καὶ δεκανεῖς, οἵτινες συχνὰ πυκνὰ ἐξερρήγνυντο εἰς θορυβώδεις προπόσεις. Μᾶς ἐξήγησαν τὴν αἰτίαν. Ἐπανηγύριζον τὴν προαγωγὴν τοῦ λοχαγοῦ των δαπάνῃ ἐννοεῖται αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐκεῖ ἔθιμα. Εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν αὐτὴν τὴν μεμολυσμένην ὑπὸ τοῦ Grog καὶ τοῦ καπνοῦ τῶν σιγαρέτων, δὲν ἠδυνήθημεν ἐπὶ πολὺ νὰ παραμείνωμεν· ἐξηντλημένους ἤδη ὑπὸ τῆς κοπώσεως τῆς ἐκδρομῆς μας εἷλκυε μᾶλλον ἡ ὡραία καὶ καθαρὰ κλίνη τοῦ ξενοδοχείου Παπαγιάννη, καὶ ταχέως μᾶς κατέλαβε νήδυμος ὕπνος. Δὲν εἶναι δὲ τίποτε θαυμαστὸν ὅτι μετὰ τοιαύτην ἐκδρομὴν ὠνειρεύθημεν τὰ μᾶλλον ἀντίθετα ὄνειρα, Ἀννίβαν τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν ἐκ Δρέσδης συνοδοιπόρον μας, τὸν Σκιπίωνα καὶ τὸν Ἄραβα ὀνηλάτην, τὴν Διδὼ καὶ τὸν καρδινάλιον Lavigerie.

Ε. ΒΙΡΑΥ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Η ΔΙΑΜΑΝΤΩ

Ὁ βοριᾶς εἶχε κάμει καλὰ τὴ δουλειά του ἐκείνη τὴ νύχτα. Καὶ σὰ γλυκοχάραζε, κι ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο ἡ Διαμάντω τὸν ἔξω κόσμο, καὶ ξεχώριζε τὴ θάλασσα ἀπὸ τὰ βουνά, καὶ πιὸ κοντά, στὴ γειτονιὰ τοῦ ἀψηλοχτισμένου σπιτιοῦ, ξεχώριζε τὴ στέγη τοῦ καθενός, ἔπαιρνε τὸ μάτι της ἐδῶ καὶ κεῖ πάγους ποῦ κρεμιοῦνταν ἀπὸ κεραμίδια κι ἀπὸ γουρνέλλες, σημάδια χθεσιβραδινῆς βροχερῆς νοτιᾶς, ποῦ δὲν πρόφτασε νὰ ξημερωθῇ μὲ τὰ Φῶτα.

Ἡ Διαμάντω, σὰν κορίτσι ποῦ εἶταν, δὲ σηκώθηκε νὰ πάῃ στὴν ἐκκλησιά. Σηκώθηκε ὅμως μισὴ ὥρα πρὶ νὰ ξημερώσῃ, ἄναψε τὴ φωτιά, συγύρισε τὸ σπίτι κι' ὅταν ἄρχιζε τὸ βαθὺ γαλάζιο τοὐρανοῦ νὰ γίνεται πιὸ ἀνοιχτὸ καὶ καθάριο, πῆγε καὶ κάθησε στὸ παράθυρο, μὲ τὸ μαγγάλι κοντά, καὶ κάθε τζάμι τοῦ παραθύρου κλεισμένο, καὶ κοίταζε κατὰ τὴν ἐκκλησιά. Εἶταν ἡ ὥρα ποῦ ἔβγαινε ὁ κόσμος νὰ πάῃ στὸν ποταμό, νὰ κάμουν τὸν ἁγιασμό, καὶ νὰ ρίξουν καὶ τὸ Σταυρό. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σὰ βγήκανε νὰ τοὺς δῇ δὲ μποροῦσε, ἂν καὶ μισάκουγε τὶς κατανυχτικὲς ψαλμωδίες, γιατὶ καὶ πολὺ μακριὰ δὲν εἶτανε. Μὰ σὲ λίγη ὥρα πρόβαλαν τὰ ξεφτέρια καὶ τὰ κονίσματα στὸν κατηφορικὸ δρόμο τοῦ γιαλοῦ, ὕστερα φάνηκαν κ' οἱ χρυσοφορεμένοι παπάδες, κατόπι οἱ ψαλτάδες, οἱ ἀναγνῶστες, καὶ πιὰ ὁ ἀτέλειωτος κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποῦ κατάντησε νὰ εἶναι τὰ ξεφτέρια κάτω στὸν ἄμμο, κι αὐτοὶ ἀκόμα δὲν πρόβαλαν ὅλοι, γιατὶ κ' οἱ τρεῖς οἱ ἐνορίες εἶχαν ἀνταμωθῇ πρὶ νὰ ξεκινήσουν. Κ' ἔτσι ὅλος ὁ δρόμος εἶτανε ἀνθρώπινη μυρμηγκιά.

Κοίταζε ἡ Διαμάντω, μὲ μεγάλη συγκίνηση καὶ μεγάλη λαχτάρα. Κι ὄχι τόσο ποῦ ἔβλεπε τέτοια λαμπρὴ ζωγραφιά, ποῦ σιγὰ σιγὰ κι ὁ ἥλιος ἄρχιζε νὰ τὴν περεχύνῃ, καθὼς ἐσίμωναν τὸ ποτάμι, ὡς ἕνα τέταρτο μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό, μόνο ποῦ γνώριζε πῶς μέσα στὸν κόσμο ἐκεῖνο εἶταν κι ὁ καλός της, ὁ παλικαρᾶς ὁ Γιάνναρος, ποῦ τὴ νιότη καὶ τὴν ἀντρειοσύνη του τὴ μάζεψε στῆς θάλασσας τὸν ἀφρό. Ποῦ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγαπητικιά του, εἶχε τὴ βάρκα του χαρὰ καὶ παρηγοριά. Ποῦ δὲν ἤξερε τί θὰ πῇ φόβος, καὶ τί θὰ πῇ κρύο· μόνο τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων ἐκείνων, πηγαίνει στῆς καλῆς του μὲ μερικοὺς φίλους νὰ πιῇ μιὰ μαστίχα, κι ἀπάνου στὸ γλέντι, καὶ κεῖ ποῦ κερνοῦσε αὐτή, τῆς λέει πῶς αὔριο θὰ βουτήξῃ νὰ βγάλῃ αὐτὸς τὸ Σταυρό. Τὸν ἤξερε ἡ Διαμάντω, τὸν ἤξερε κ' ἡ μάννα της ἡ κερὰ Βαρβάρα τί πεῖσμα τὸ εἶχε, καὶ θεὸς φυλάξοι νὰ ποῦν ὄχι! Γιατὶ τὸν ἤθελαν κιόλας, ποῦ καλήτερο νοικοκύρη νὰ βροῦνε δὲ μποροῦσαν.

Γι αὐτὸ κοίταζε τώρα ἡ Διαμάντω μὲ λαχτάρα καὶ καρδιοχτύπι.

— Καὶ τέτοιος χειμῶνας! ἔλεγε μοναχή της, καθὼς ἔβλεπε τὸν ἀχνὸ ποῦ ἔβγαιν' ἀπὸ τὰ ταραγμένα τὰ κύματα μέσα στὸ πέλαγο.

Μὰ ἔβλεπε πάλι τὸν ἥλιο, ἔβλεπε τὰ ξεφτέρια ποῦ λαμποκοποῦσανε μὲ τὶς ἀχτίδες του, κοίταζε τοὺς πάγους ἀπάνω στὶς στέγες ποῦ ἀρχίζανε νὰ στάζουν κι αὐτοί, καὶ παρηγοριοῦνταν ποῦ ὥσπου νἄρθῃ ἡ ὥρα νὰ ριχτῇ ὁ Σταυρός, δὲ θἄναι καὶ τόσο κρύο.

Ἔτσι πέρασε ὡς μισὴ ὥρα. Καὶ τώρα πιὰ τὰ μάτια της εἴτανε στηλωμένα στὸν ποταμό. Μὰ τόσο μακριά, καὶ μὲ τόσο κόσμο ποῦ στέκουνταν μπροστὰ στὸ ποτάμι, τί νὰ δῇ! Τίποτις δὲν εἶδε! Τίποτις δὲν ἔννοιωσε, παρὰ τὸ γοργὸ καρδιοχτύπι της.

Ἀκόμα λιγάκι, κι ἀρχίσανε νὰ γυρίζουνε. Σηκώθηκε τώρα κ' ἔκαμε τὸ σταυρό της, καὶ παρακάλεσε τὴν Παναγιὰ νὰ τὴ συχωρέσῃ ποῦ δὲν πῆγε νὰ τὴ θεμιάσῃ τόση ὥρα, μόνο κάθουνταν καὶ κοίταζε σὰ νἄτανε δὰ καὶ πανηγύρι. Καὶ τὴν εὐχαριστοῦσε τὴν Παναγιά, καθὼς τήνε θέμιαζε, ποῦ τέλειωσε καὶ τὸ βούτηγμα ἐκεῖνο τὸ τρελλὸ καὶ παράλογο. Ἄξαφνα πάλι συλλογιοῦνταν πῶς μποροῦσε καὶ νὰ πουντιάσῃ ὁ καλός της, καὶ τὸ γύριζε πάλι στὰ θερμὰ παρακάλια.

— Νὰ δοῦμε τώρα καὶ τὴ φωτιά, εἶπε σὰν τέλειωσε. Κι ἄρχισε νὰ βάζῃ κάρβουνα, νὰ σκουπίζῃ, νὰ τοιμάζεται γιὰ τὴ γριά της ποῦ ὅπου κι ἂν εἴτανε ἤρχουνταν, ἴσως καὶ μὲ καμιὰ γειτόνισσα, νὰ βουτήξουν ἕνα παξιμαδάκι στὸν καφὲ καὶ νὰ κουβεντιάσουν.

Τώρα πιὰ εἴτανε μέρα σωστή, παντοῦ ἔφεγγε ὁ ἥλιος, παντοῦ ἄκουγες μιλητὰ καὶ φωνές. Μέρεψε πιὰ τώρα καὶ τοῦ κοριτσιοῦ ἡ καρδιά, καὶ ψιλοτραγουδοῦσε καθὼς μπαινόβγαινε καὶ συγύριζε.

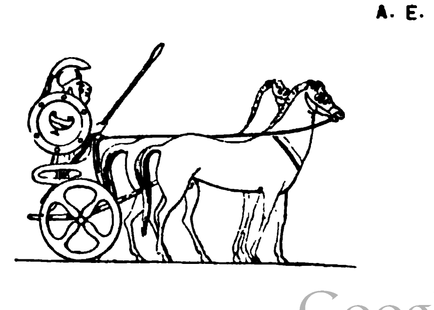
Ἄξαφνα, στέκεται ὀλόρθη, τὰ μάτια της ὀρθάνοιχτα, τὄνα χέρι ἀκουμπισμένο στὸν τοῖχο, τἄλλο στὸ μάγουλό της, καὶ ταὐτὶ γυρισμένο κατὰ τὴ θύρα, νἀκούσῃ καλήτερα. Δὲν εἶχε λάθος ἡ δύστυχη! Κλάματα εἶταν οἱ φωνὲς ἐκεῖνες.

Ὅ τι ἔκαμε νὰ τρέξῃ ὄξω, καὶ μπαίνει μέσα ἡ μαύρη ἡ μάννα της, ξεμαγουλικωμένη καὶ κατάχλωμη, λαχανιασμένη, καὶ σὰν τρελλή.

— Παιδί μου, παιδί μου! Πάει ὁ καλός μας, τὸ παλικάρι μας, τὸν ἔφαγε τὸ φουσκωμένο ποτάμι, — φώναξε, κ' ἔγυρε χάμω, κι ἄλλο νὰ πῇ δὲν μποροῦσε.

Μπῆκαν κατόπι γειτόνισσες, μπήκανε φίλοι, μπήκανε τοῦ Γιάνναρου οἱ συντρόφοι, ἔκαμαν ὅ τι μπόρεσαν, εἶπαν ὅσα λὲν οἱ καρδιὲς ποῦ πονοῦνε σὲ τέτοια μεγάλα παθήματα, ἦρθε κι ὁ γέρος ὁ ἐφημέριος κ' εἶπε τῆς μαραμένης τῆς Διαμάντως πῶς τὸν καλό της τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του ὁ Παντοδύναμος, — ὅλα τοῦ κάκου! Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα χείλη δὲν ξαναγελάσανε σὲ κεῖνο τὸ σπίτι, ποῦ ἄλλοτες εἴτανε γεμᾶτο χαρές.

Α. Ε.

ΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΝΥΚΑ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ[1])

Αἱ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ παρελθόντος ἔτους διακοπεῖσαι παρὰ τὴν Πνύκα ἀνασκαφαί, τὰς ὁποίας πρὸ δύο ἐτῶν ὁ διευθυντὴς τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κ. Δαῖρπφελδ ἀνέλαβε πρὸς ἀνεύρευσιν τῆς Ἐννεακρούνου, εἶνε καὶ φέτος πάλιν ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ. Ἡ σκαφὴ ἀποβλέπει τώρα εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἑξῆς δύο σημείων τῆς τοπογραφίας τοῦ χώρου τούτου.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ κ. Δαῖρπφελδ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀπέρριψε τὴν ἥκιστα ἐπὶ ἀσφαλῶν δεδομένων βασιζομένην παράδοσιν περὶ τῆς ἐν τῷ Ἰλισῷ δῆθεν θέσεως τῆς Καλλιρρόης — Ἐννεακρούνου, ἐπειδὴ ἡ μόνη περὶ ταύτης μαρτυρία τοῦ ἀρχαίου περιηγητοῦ τῶν Ἀθηνῶν φέρει ἡμᾶς εἰς τὸν παρὰ τὴν Πνύκα καὶ ὑπὸ τὴν δυτικὴν τῆς ἀκροπόλεως κλιτὺν ἀνασκαπτόμενον νῦν χῶρον. Τὸν μὴ προκατειλημμένον ἀναγνώστην ὁδηγεῖ ἐνταῦθα ὁ Παυσανίας τόσον καλῶς, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως πρέπει εἰς πάντα νὰ φανῇ ματαία ἡ ἀπόπειρα τῆς κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μᾶλλον παρὰ κατὰ τὸν ἁπλοῦν καὶ φυσικὸν ἑρμηνείας τῶν σαφεστάτων αὐτοῦ λόγων. Καὶ βεβαίως ποτὲ δὲν θὰ ἠγείρετο τόση φιλονικία περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ, ἂν τὸ περιώνυμον 15ον κεφάλαιον τοῦ Β' βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου δὲν ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς μόρφωσιν τοιούτων πεποιθήσεων περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν Ἀθηναίων πόλεως, ὥστε νὰ κλονηθῇ ἐκ βάθρων ἡ πίστις πρὸς τὸν ἥκιστα πολλάκις πιστὸν μάρτυρα θεωρηθέντα περιηγητήν. Ἀλλὰ μήπως ἡ ἑρμηνεία τοῦ Θουκυδίδου, ἥτις τοῦ Παυσανίου τὸ κῦρος κατέρριψεν, ἐπὶ ἀσφαλοῦς τινος βάσεως ἐστηρίχθη; Τοῦτο νομίζω δικαιοῦταί τις σφόδρα ν' ἀμφιβάλῃ ἢ μᾶλλον διόλου νὰ μὴ πιστεύσῃ. Ἡ πρὸ τοῦ ἐπὶ Θησέως συνοικισμοῦ πόλις ἦτο αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν 5ον ἔτι πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πόλις (τὸ δὲ πρὸ τούτου ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα πόλις ἦν . . . . καλεῖται δὲ διὰ τὴν παλαιὰν ταύτῃ κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπ' Ἀθηναίων πόλις· Θουκυδ. ΙΙ 15). Ἂν δὲ καί τι ὑπ' αὐτὴν μέρος περιελαμβάνετο εἰς τὴν παναρχαίαν ταύτην πόλιν τ. ἔ. «τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον», τοῦτο ἐξάπαντος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτείνηται μέχρι τῶν σημερινῶν στύλων τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ τοῦ Ἰλισοῦ δι' ἄλλους τε λόγους καὶ διότι ἡ πόλις τότε δὲν θὰ ἦτο πλέον αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις, ὡς ὁ Θουκυδίδης καθαρὰ λέγει. Ἀλλὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν δύναταί τις νὰ ζητήσῃ καὶ τὰ ἔξω τῆς παναρχαίας ταύτης πόλεως ἱερά, τό τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τὸ Πύθιον καὶ τὸ τῆς Γῆς καὶ τὸ ἐν Λίμναις Διονύσου, μακρὰν τῆς ἀκροπόλεως καὶ δὴ παρὰ τὸν Ἰλισόν, εὐτυχῶς δὲ καὶ τόσον σαφεῖς μαρτυρίαι ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀκροπόλεως εὑρεθεισῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν αὐτῶν ὑπάρχουσιν, ὥστε καὶ μετὰ καὶ ἄνευ τοῦ Θουκυδίδου δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ γνωρίζωμεν ποῦ ταῦτα ἔκειντο (ἴδε φύλλον 52 τῆς Ἑστίας τοῦ 1892). Τὸ Ὀλύμπιον καὶ τὸ Πύθιον, πάντως δὲ τοῦτο, εὑρίσκοντο παρ' αὐτὴν τῆς ἀκροπόλεως τὴν εἴσοδον καὶ τὸ τῆς Γῆς (κουροτρόφου) ὁμοίως κατὰ τὰς ἐπιγραφάς, τὸ δὲ ἐν Λίμναις Διονύσου διὰ τοῦτο μάλιστα δὲν δύναται νὰ εἶνε τὸ γνωστὸν σήμερον ἐν τῷ Διονύσου θεάτρῳ, διότι τοῦτο ὑπό τε τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν συγγραφέων μαρτυρεῖται ὡς τοῦ Ἐλευθερέως Διονύσου καὶ οὐχὶ τοῦ ἐν Λίμναις. Τελευταῖον ἐπιθυμῶ νὰ παρατηρήσω, ὅπερ καὶ ἄλλους ἴσως δὲν διέφυγεν, ὅτι ὁ Θουκυδίδης λέγων ὅτι «ἐκεῖνοί τε (οἱ παλαιότατοι Ἀθηναῖοι) ἐγγὺς οὔσῃ τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο», τῇ κρήνῃ δηλαδὴ Καλλιρρόῃ, βεβαίως δὲν ἠννόει πηγὴν κειμένην ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ Ἰλισοῦ, διότι ἥκιστα αὐτὴ θὰ ἦτο ἐγγὺς τῆς πόλεως ἥτις οὐσιωδῶς ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Βέβαια ἡ ἐν τῷ Ἰλισῷ τῆς Καλλιρρόης θέσις καλοταιριάζει πολὺ εἰς ἐκείνους οἵτινες τὴν παναρχαίαν πόλιν μέχρι τοῦ Ἰλισοῦ ἐκτείνουν διὰ νὰ ἔχουν τὴν κρήνην καὶ ἐγγὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι παντελῶς ἡ τοσαύτη τῆς παναρχαίας πόλεως ἔκτασις πρὸς τὰ λεγόμενα τοῦ Θουκυδίδου ἀντιστρατεύεται, ἵνα καὶ ἅπαξ ἔτι τοῦτο ἐπαναλάβω: τὸ δὲ πρὸ τούτου ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτήν, εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τοὺς πρόποδάς της, πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον, δὲν ἠξεύρω καὶ τί ἐγγύτης αὐτὴ θὰ ἦτο διὰ τὴν τότε πόλιν, ἧς οὕτως ἢ ἄλλως τὸ σπουδαιότατον μέρος ἦτο ἡ μετὰ ταῦτα ἀκρόπολις. Θαυμαστοὶ δὲ θὰ ἦσαν μὰ τὴν ἀλήθειαν οἱ Ἐρεχθεῖδαι, οἱ ὁποῖοι διὰ τὰ «πλείστου ἄξια» ἐχρῶντο τῇ Καλλιρρόῃ, ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ὁδὸν σαββάτου βαδίζοντες μέχρι τοῦ Ἰλισοῦ, δὲν ἐσκέπτοντο δὲ νὰ εὕρωσιν ἄλλον τινὰ τρόπον μᾶλλον ἵνα οἰκονομήσωσι τὰς σπουδαιοτάτας ἀνάγκας των. Δύο-τρία δὰ φρέατα ὀρυσσόμενα εἰς τὸ βάθος τῆς μεταξὺ ἀκροπόλεως καὶ Πνυκὸς κοιλάδος θὰ ἐξήρκουν καλλίτερα εἰς αὐτάς· καὶ ἀρχαῖα φρέατα, κατὰ τὸν 6ον ἤδη πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα καταχωσθέντα, πραγματικῶς ἀπεκάλυψαν ἐνταῦθα αἱ ἀνασκαφαί.

Ὁ κ. Δαῖρπφελδ ἔχει διὰ τοῦτο πολὺ δίκαιον ἀναζητῶν μετὰ τοῦ Παυσανίου καὶ Θουκυδίδου ἅμα τὴν Καλλιρρόην — Ἐννεάκρουνον ὄχι ἐκεῖ, ὅπου ἐκ παραδόξου τινὸς ἀναμίξεως ἀρχαίων μαρτυριῶν μεθ' ἑρμηνειῶν τῶν σχολιαστῶν ὑπετέθη ὅτι εὑρίσκετο αὐτή, ἀλλὰ δυσμικῶς τῆς εἰσόδου τῆς ἀκροπόλεως καὶ πραγματικῶς ἐγγὺς αὐτῆς. Ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἐξέφραζεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεων τούτων, ἂν ἐλάμβανε μόνον ὑπ' ὄψιν ὅτι μετά τινος Καλλιρρόης ἐν τῷ Ἰλισῷ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ συνυπάρχῃ μία ἄλλη ἀλλαχοῦ κειμένη Καλλιρρόη, ἥτις ἐπὶ Πεισιστράτου εἰς ἐννεάκρουνον σκευασθεῖσα τὸ παλαιὸν ὄνομα ἀπέβαλε καὶ τοῦτο τὸ τελευταῖον τὸ τῆς Ἐννεακρούνου προσλαβοῦσα τότε, διετήρησεν ἔπειτα διὰ παντός. Αὐτὴ δὲ ἀκριβῶς εἶνε ἡ σύγχυσις, ἣν ὑπηνίχθην ἀνωτέρω. Πραγματικῶς ὅτι μὲν Καλλιρρόη πηγὴ ἐν τῷ Ἰλισῷ ὑπῆρχε μαρτυρεῖ τὸ πᾶσι γνωστὸν καὶ ἐν ἄλλῳ τῆς «Ἑστίας» ἄρθρῳ παρατεθὲν χωρίον τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἀξιόχῳ· ὅτι δὲ ἐν Ἀττικῇ ὑπῆρχε μία πηγὴ Καλλιρρόη καλουμένη καὶ μία ἄλλη διάφορος ταύτης καλουμένη Ἐννεάκρουνος μαρτυρεῖ ὁ Πλίνιος ἐν χωρίῳ πᾶσιν ὁμοίως γνωστῷ καὶ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» μνημονευθέντι. Καὶ ἡ μὲν ὁμωνυμία οὔτε νὰ καταπλήττῃ πρέπει, εὑρίσκει δὲ ἄλλως καὶ ἐξήγησιν ἀποχρῶσαν, ἣν οἱ ἀρχαιολόγοι γνωρίζουσι. Πάντως ὅμως ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κατανοήσεως τοῦ Θουκυδίδου δὲν δύναται αὐτὴ κακῶς νὰ ἐπιδράσῃ, διότι ἡ ῥῆσις αὐτοῦ εἶνε ἐναντία ὡς εἴπομεν πρὸς τὴν μακρὰν τῆς εἰσόδου τῆς ἀκροπόλεως τοποθέτησιν τῆς Καλλιρρόης-Ἐννεακρούνου.

[1]) Ἴδε σελ. 60 Α' τόμου 1893.

Μετὰ τοῦ Πλάτωνος λοιπὸν καὶ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τὴν ἐν τῷ Ἰλισῷ πηγὴν Καλλιρρόην καλοῦσιν, ἃς γνωρίζωμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ἐλέγετο κατὰ τὸν 5ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα καὶ λέγεται ἔτι νῦν 24 μετ' αὐτὸν αἰῶνας ἡ πηγὴ τοῦ Ἰλισοῦ Καλλιρρόη. Μετὰ τοῦ Θουκυδίδου ὅμως καὶ τοῦ Παυσανίου, ἃς γνωρίζωμεν ἐπίσης ὅτι ἡ Ἐννεάκρουνος ἔκειτο ἐγγὺς τῆς εἰσόδου τῆς ἀκροπόλεως μεταξὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Πνυκός, καὶ μετὰ τοῦ πρώτου ἃς γνωρίζωμεν προσέτι ἁπλῶς ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου τοῦτο τὸ ὄνομα φέρουσα αὕτη κρήνη πρότερον ὠνομάζετο Καλλιρρόη. Ἡ λογικὴ αὕτη τῶν πραγμάτων συνάφεια εἶνε τόσον σαφής, ὥστε δὲν βλέπω διατί ὁ πολὺς ζῆλος ἀνθρώπων τινῶν νὰ ἐπιμένωσιν εἰς τὴν ἄρνησιν γεγονότων, ἥτις καταντᾷ παράλογος ἰσχυρογνωμοσύνη. Ἀμφιβολία τις θὰ ἐπετρέπετο μόνον ἂν ὑπῆρχον δύο γνῶμαι περὶ τῆς ἐννοίας τῶν λόγων τοῦ Θουκυδίδου. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἐκ μέρους τῶν φιλολόγων οὐδεμία ἀντίδρασις ὑπάρχει.

Τὰ σημεῖα δὲ τῆς παρὰ τὴν Πνύκα ὑπὸ Θουκυδίδου καὶ Παυσανίου τοποθετουμένης Ἐννεακρούνου ἀπεδείχθησαν πέρυσιν ἔτι συμφανέστατα. Τὸ ἐκ πωρίνων ὀγκολίθων μέγα ὑδραγωγεῖον (ὕψους 1 μ., πλάτους 0,45 μ.), τὸ ὁποῖον, ἐξ ὑλικοῦ ἐν χρήσει κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα κτισμένον, εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὑρέθη καταλῆγον, συνεχιζόμενον κατόπιν ὑπὸ πηλίνων σωλήνων, μαρτυρούντων ὡσαύτως φιλοκαλίαν ἑλληνικὴν καὶ πλήρη ὁμοιότητα δεικνυόντων πρὸς τοὺς τοῦ ἐν Σάμῳ ὑδραγωγείου τοῦ Πολυκράτους, ὡσαύτως δὲ οἱ εἰς κρήνην τινὰ ἀνήκοντες ἐκεῖ εὑρεθέντες μεγάλοι πώρινοι καὶ τοῦ Καρὰ λίθοι εἶνε τὰ ἀσφαλῆ σημεῖα τῆς ποτε ὑπάρξεως ἐνταῦθα κρήνης, κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα κτισθείσης. Καὶ ἐπειδὴ ἄλλη κρήνη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἐκτίσθη, αὕτη πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ εἶνε ἡ Ἐννεάκρουνος. Τὰς ἐργασίας δὲ ἐκείνας ζητεῖ νῦν ὁ κ. Δαϊρπφελδ νὰ συμπληρώσῃ, στραφεὶς πρὸς διερεύνησιν τοῦ ὑδραγωγείου πρὸ πάντων, τοῦ ὁποίου κυρίως τμῆμά τι μόνον ἐλάχιστον κατὰ τὴν εἰς τὴν σημερινὴν ἁμαξιτὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ πρὸ διετίας ἤδη εἶχεν ἀποκαλύψει.

Αἱ παροῦσαι δὲ ἐργασίαι ἔφερον αὖθις εἰς φῶς ὅσα ὁ κ. Δαϊρπφελδ προέβλεπε πράγματα. Πέρυσιν εἶχε παρατηρήσει ὅτι πέραν τοῦ σωζομένου μικροῦ τμήματος τὸ ὑδραγωγεῖον ἦτο παντάπασι κατεστραμμένον, πᾶσαι δὲ αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς περαιτέρω συνεχείας αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταιαι. Πρὸ μικροῦ ὅμως ἀπεκάλυψεν, ἀκολουθῶν τὴν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνερχομένην ἀρχαίαν ὁδόν, δύο πωρίνους πάλιν λίθους κατὰ χώραν κειμένους, οἵτινες ἀπεδείχθησαν ἀναμφίβολα λείψανα αὐτοῦ. Ὁ μὲν εἷς εἶνέ πως τοξοειδής, ὅπερ σημαίνει ὅτι τὸ ὑδραγωγεῖον ἐκεῖ που ἔκαμπτεν εἰσερχόμενον ἐντὸς τοῦ ὑψηλοῦ βράχου εἰς βαθεῖαν ὑπόνομον, ὁ δὲ ἄλλος μετὰ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς τοῦ ἐδάφους, ἐξ οὗ προφανῶς ἀφῃρέθησαν οἱ λοιποὶ λίθοι, δεικνύει τὸ πλάτος τοῦ ὑδραγωγείου. Καὶ πραγματικῶς ἐν μέτρον ἀπωτέρω ἀνεκάλυψε τὴν μεγάλην διὰ τοῦ βράχου ὑπόνομον, πλατεῖαν καὶ εὐρεῖαν ἵνα ἐλευθέρως σχεδὸν διέρχηται ἄνθρωπος, ἐντὸς τῆς ὁποίας λαμπρῶς σώζεται τὸ ὑδραγωγεῖον, ἐνταῦθα συγκείμενον κατὰ μὲν τὴν εἴσοδον ἐκ δύο ὀρθῶν ἄνω εἰς ἀλλήλας προσκλινουσῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀξὺ τόξον σχηματιζουσῶν κεραμίνων πλακῶν, περαιτέρω δὲ ἐκ μόνης τῆς ὑπονόμου, εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας σώζονται συνεχῶς αἱ τετράγωνοι ὑδρορρόαι, πλάτους 0,30 μ. Δι' αὐτοῦ ἐβάδισεν εἰς μῆκος 25 περίπου μέτρων καὶ ὥρισεν ἀκριβῶς τὴν διεύθυνσίν του. Ἐκ τούτου δὲ ὁδηγηθεὶς ἀνέσκαψε περαιτέρω καὶ ἀνεῦρε δύο βαθέα φρέατα, πρὸς ἀερισμὸν χρησιμεύοντα διὰ τοὺς σκάψαντας τὴν ὑπόνομον καὶ καθαρισμὸν τοῦ ὑδραγωγείου. Τοιουτοτρόπως ἀνεῦρεν αὐτὸ ἀκέραιον μέχρι τοῦ ἐρυθροῦ φυλακείου, ὅπερ ἐγείρεται κατὰ τὴν σημερινὴν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀποκλίνουσαν ἁμαξιτήν, ὁπόθεν προδήλως ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλη ἢ πρὸς τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου καὶ τὸ τοῦ Διονύσου. Τώρα δὲ καθίσταται συμφανὲς πλέον ὅτι τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλο ἢ τὸ πρὸ πολλοῦ γνωστὸν ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω πιθανῶς κοιλάδος τοῦ Ἰλισοῦ κατερχόμενον φανερώνεται μόλις ἐντὸς τοῦ βασιλικοῦ κήπου καὶ ὑπὸ τὴν ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, ὁπόθεν διευθυνόμενον πρὸς τὴν νοτίαν τῆς ἀκροπόλεως κλιτὺν ὑπὸ τὸ διάζωμα τοῦ Διονύσου θεάτρου φθάνει εἰς τὴν παρὰ τὴν Πνύκα κρήνην. Αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦτο σκοπὸν ἔχουσι νῦν κύριον τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πρὸς τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ διευθυνομένου ὑδραγωγείου.

Τὸ δεύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Δαϊρπφελδ ἐξερευνώμενον σημεῖον τοῦ παρὰ τὴν Πνύκα χώρου εἶνε τὰ πέρυσιν εὐθὺς ὑπὸ τὸν βράχον αὐτῆς ἀποκαλυφθέντα φρέατα. Περὶ τῶν ἐξαγομένων τῆς ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἐργασίας θὰ διαλάβω προσεχῶς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΕΥΛΑΜΠΗΣ

Περιέργους μανθάνομεν πληροφορίας παρὰ Δανοῦ τινος φυσιογράφου, περί τινος παραδόξου ἰχθύος, ὃν ἐμελέτησε κατὰ τὰ ἀμερικανικὰ παράλια τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶναι ὁ ***Εὐλαμπής***. Τὸ ἀσύνηθες τοῦτο ζῷον ἄχρι τοῦδε σπανιώτατα ἐπεφαίνετο. Τινὲς μάλιστα ἀμφέβαλλον καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, θεωροῦντες τοῦτο ὡς φανταστικόν.

Ἰδοὺ ὅμως ὅτι τελευταίως ἄφθονος ποσότης ἐξ αὐτῶν προσήγγισε τὰς ἀκτὰς καὶ κατωρθώθη νὰ μελετηθῇ ἐπιμελῶς τὸ μοναδικὸν τοῦτο ζῷον. Νῦν ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ εἶναι βεβαία καὶ ἐγένετο ἀκριβὴς περιγραφὴ αὐτοῦ. Ἐπιστημονική τις μάλιστα ἐπιθεώρησις τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καλουμένη «Call» ἐδημοσίευσε τὰς ἐκτάκτους ἰδιότητας τοῦ Εὐλαμποῦς καὶ πολλὰς αὐτοῦ εἰκόνας κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ χρήσεις.

Ὁ Εὐλαμπὴς ἐν πρώτοις εἶναι ὁ μᾶλλον φωσφορίζων ἰχθύς. Ὅταν προσεγγίζῃ κατ' ἀγέλας εἰς τὸ παράκτιον, ἡ θάλασσα ὁλόκληρος φαίνεται καιομένη. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὁ Ὠκεανὸς καίεται καὶ ὅτι αἱ κῶπαι τῶν ἁλιέων ἐξεγείρουσι φλόγας· ὅτι ἐγχώριον βεγγαλικὸν φῶς φωτίζει τὰς ἀβύσσους διὰ λάμψεως μυστηριώδους καὶ ὅτι τὰ κύματα κυλίονται ἐπὶ πολυτίμων λίθων. Θέαμα μαγευτικόν, εἰκὼν μυθική, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ λαμπροτάτη εὐτυχία διὰ τοὺς παρὰ τὰς ἀκτὰς οἰκοῦντας. Ὁ Εὐλαμπὴς εἶναι ἰχθὺς πολύτιμος, ὃν οἱ αὐτόχθονες παρασκευάζουσιν ἁλίπαστον, ὡς ἡμεῖς τοὺς σαρδίνους. Ὁ ἰχθὺς ὅμως οὗτος χρησιμεύει δι' ἄλλον σκοπόν. Δὲν εἶναι μόνον εὐαρεστότατος, ὡς εἴδομεν, καὶ λαμπρὸν πυροτέχνημα, ἀλλὰ πρὸς τούτοις λαμπὰς ἔκτακτος. Εἶναι θαυμάσιον κηρίον καιόμενον ἄνευ ὀσμῆς καὶ καπνοῦ μετὰ λάμψεως ἐκπληττού-

σης. Ὅταν ὁ Εὐλαμπὴς ἀποξηρανθῇ τελείως, εἰσάγουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς εἰς κηροπήγιον καὶ ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀνάπτουσιν αὐτὸν ὡς ἁπλοῦν κηρίον. Καίει, φωτίζει, καταυγάζει.

Μία ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ περιοδικοῦ, ὅπερ ἀνέφερον, παριστᾷ Ἀμερικανόν τινα ἀναγινώσκοντα ἡσύχως τὴν ἐφημερίδα του ὑπὸ τὴν λάμψιν τῆς θαυμασίας ταύτης λυχνίας.

Ὅταν ὁ ἰχθὺς καῇ ἀντικαθίσταται παρ' ἑτέρου, δηλαδὴ ἀνανεοῦσι τὸ κηρίον, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ καῦσις τοῦ ἰχθύος-κηρίου εἶναι βραδεῖα, ἑπομένως καὶ ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν εἶναι ἀξιοσημείωτος οὗτος. Φαντάσθητε αἴθουσαν χοροῦ φωτιζομένην ὑπὸ διακοσίων ἢ τριακοσίων τοιούτων ἰχθύων-κηρίων. Ὁποίαν μοναδικὴν ἐντύπωσιν θὰ παράγῃ ἡ ὅλως νέα αὕτη ἰχθυϊκὴ φωταγώγησις.

Ἐπίσης ὅμως ὁποῖον ἄθλιον καὶ ἀγενὲς τέλος εἰς τὸ ἐλεύθερον τοῦτο τέκνον τῶν ἀβύσσων, ὅπερ λάμπον ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκτάσει τῶν ὑδάτων καὶ ἡδέως λικνιζόμενον ὑπὸ τοῦ κύματος καταλήγει ὡς ἁπλοῦν κηρίον.

Ὁ παράδοξος Εὐλαμπὴς ἀναμιμνήσκει εἰς ἡμᾶς τὸν Θαλασσοβάτην, τὸ πτηνὸν τοῦτο τῶν τρικυμιῶν, τὸ ἀρεσκόμενον εἰς τὴν θύελλαν καὶ τοὺς κλύδωνας. Ὡς ἀστραπὴ διέρχεται τὰ μέλανα νέφη καὶ διὰ τῆς ταχείας αὐτοῦ πτέρυγος ἐμπαίζει τὰ ἐξηγριωμένα κύματα.

Ὑψηλά, ὑπεράνω τῶν ἀνέμων τῶν συσσωρευομένων καὶ διαρρηγνυομένων μετὰ φρικώδους κρότου, ὑπεράνω τῶν χαινουσῶν ἀβύσσων καὶ τῶν θαλασσοδερομένων πλοίων, ῥίπτεται κατὰ τοῦ ἀνέμου, ἢ ἐκτείνων τὰς πτέρυγας σχεδὸν ἀκίνητος φαίνεται ὡς ὑπνώττων ἐπὶ τῆς θυέλλης.

Ἐν τούτοις ἰδοὺ εἰς τί μεταχειρίζεται ὁ ἁλιεὺς τῶν νήσων Φεροὲ τὸν καλλιτέχνην τοῦτον τῶν τρικυμιῶν, τὸν κύριον τοῦτον τῶν ἀνέμων· λαμβάνει τὸ παχύτατον καὶ ἀπεξηραμένον σῶμα τοῦ Θαλασσοβάτου καὶ καθιστᾷ τοῦτο ἁπλῆν καπνίζουσαν λυχνίαν, διαπερῶν ἀνὰ μέσῳ τοῦ σώματος θρυαλλίδα ἀνημμένην.

Τὸ πτηνὸν καίει ὡς κηρίον. Ἐπικειμένου τοῦ ὕπνου σβεννύουσι τοῦτο, ἐναποθέτουσιν εἴς τινα γωνίαν τῆς καλύβης καὶ ἐπανάπτουσι πάλιν τὴν ἐπαύριον. Φαντάσθητε τὸν βασιλέα τοῦτον τῶν ἀέρων, τὸν φίλον τοῦτον τῆς ἀβύσσου καὶ τοῦ οὐρανοῦ μετεσχηματισμένον ἐν καλύβῃ εἰς ταπεινὸν κηρίον.

Ἀναλογία ἀληθῶς περίεργος καὶ μοναδικὴ μεταξὺ τοῦ πτηνοῦ τούτου καὶ τοῦ Εὐλαμποῦς ἰχθύος, ἀμφοτέρων χρησιμευόντων εἰς τὴν αὐτὴν χρῆσιν.

Φαντάσθητε Εὐλαμπῆ καὶ Θαλασσοβάτην ἀνημμένους καὶ κειμένους συγχρόνως συμμετρικῶς ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων ἑστίας. Ἰχθὺν καὶ πτηνὸν μετασχηματισθέντα εἰς κηρία καιόμενα μέχρι τῶν πτερύγων, μέχρι τῶν πτερυγίων, μέχρι τῶν ποδῶν, μέχρι τῆς οὐρᾶς καὶ ὧν κατασκευασταὶ ἐγένοντο ὁ Ὠκεανὸς καὶ ὁ οὐρανός.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Τόσον ὀλίγη εἶνε παρ' ἡμῖν ἡ πρωτότυπος ἐπιστημονικὴ ἐργασία καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν τόσον σπανία ἡ ἔχουσα κάποιαν σπουδαιότητα, ὥστε δικαίως ἐνεποίησε βαθυτάτην αἴσθησιν ἡ τελευταία ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Σβορώνου, περὶ τῆς ὁποίας ἐγράψαμεν ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ παρ' ἡμῖν νομισματικοῦ Μουσείου, νέος ἀκόμη καὶ φιλόκοσμος, δὲν ἐμποιεῖ ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἐντύπωσιν ἀνθρώπου, τοιαύτην κατέχοντες θέσιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν. Καὶ ὅμως ὁ κ. Σβορῶνος ἐργάζεται ὅσον ὀλίγοι ἐπιστήμονές μας, ἔχει δὲ νὰ ἐπιδείξῃ ἔργα τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης, ἀπαιτήσαντα μόχθους καὶ ἐρεύνας πολυετεῖς καὶ ἐπιμόνους. Πόσον εἶνε δημιουργικὸς ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἀπέδειξεν ἡ τελευταία του ἀνακοίνωσις, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέπτυξε τὴν ὡραίαν αὐτὴν καὶ πρωτότυπον ἰδέαν, ὅτι τὰ ἀρχαῖα νομίσματα δὲν εἶνε παρὰ ἀπεικονίσεις ἀστέρων. Καὶ γενικῶς μὲν ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν θεωρίαν του εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην συνεδρίασιν. Εἰς τὴν προσεχῆ δὲ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνακοίνωσίν του καὶ διὰ περισσοτέρων παραδειγμάτων θ' ἀποδείξῃ πόσον εἶνε πρὸς τὰ πράγματα ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμός του.

✣

Πλήρης ἦτο τὴν π. Πέμπτην ἡ αἴθουσα τοῦ Κακουργιοδικείου. Ἐπρόκειτο νὰ δικασθῇ ὁ Ἀριστείδης Καπράλος, ὁ ἐπικεκηρυγμένος λῃστής. Ὁ κόσμος συνωστιζόμενος περιέργως περιέμενε νὰ ἴδῃ τὸ τέρας τὸ ἀνθρωπόμορφον καὶ νἀκούσῃ τὰ τρομερὰ καὶ ἀνεκδιήγητα αὐτοῦ κακουργήματα. Λῃστὴς καὶ μάλιστα ἐπικεκηρυγμένος—φαντασθῆτε! πόσα δὲν λέγει εἰς τὴν φαντασίαν ὁ ἀναδιπλασιασμός . . . Καὶ ὅμως ὁποία ἔκπληξις! Ὁ λῃστὴς ἦτο εἷς ἄνθρωπος συμπαθοῦς φυσιογνωμίας καὶ εὐαισθησίας ἄκρας, ὁ ὁποῖος ἐξερράγη εἰς λυγμούς, συγκινήσαντας καὶ ἀκροατήριον καὶ δικαστήριον, ὅταν ὁ συνήγορός του, ὁ δικηγόρος κ. Παπαλεξάνδρης, συμμαθητὴς καὶ φίλος τοῦ κατηγορουμένου, εἶπεν ὅτι πρὸ εἰκοσαετίας τὸν ἐγνώριζεν ὡς εἰρηνικὸν καὶ φιλήσυχον ἄνθρωπον . . . Εἰς τὸν Καπράλον ἐπεβλήθη ἡ ἐλαφρὰ ποινὴ ἑπταετοῦς εἱρκτῆς. Ἀλλὰ δὲν τον ἔσωσαν τὰ δάκρυά του. Ἐκ τῆς διαδικασίας ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἦτο λῃστής, ἀλλὰ μόνον ζωοκλέπτης, χάριν ποικιλίας διαπράξας καὶ μίαν ἀναίρεσιν τῷ 1892. Προσεχῶς θὰ δικασθῇ καὶ δι' ἕνα φόνον ἀκόμη, τὸν ὁποῖον διέπραξε τῷ 1889. Αἴ, μικρὰ πράγματα. Λῃστὴς νὰ μὴν εἶνε· ἄλλως πῶς θὰ ἐσώζετο ἡ ὑπόληψις τοῦ κ. Παπαλεξάνδρη, ἔχοντος τοιοῦτον συμμαθητήν;

✣

Τοιαῦτα δῶρα ἀληθῆ μόνον ὁ κ. Μοντενέγρος εἰμπορεῖ νὰ κάμνῃ.

Ἐντὸς μικροῦ κομψοτάτου κλωβοῦ ἐνέκλεισε δύο λεοντιδεῖς, γεννηθέντας ἐν Πάτραις ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνταῦθα μετακομίσεως τοῦ θηριοτροφείου του, ἀπέστειλε δὲ τούτους πρὸς τὸν προϊστάμενον τῆς ἱσπανικῆς πρεσβείας, τὸν ἀντιπροσωπεύοντα ἐν Ἀθήναις τὴν κυβέρνησιν τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος. Ἐννοεῖται ὅτι μετὰ χαρᾶς ἐγένετο δεκτὸν ἐν τῷ μεγάρῳ τὸ πολύτιμον δῶρον καὶ θερμαὶ ἐξεφράσθησαν πρὸς τὸν γενναιόδωρον θηριοδαμαστὴν εὐχαριστίαι. Οἱ δὲ μικροὶ βασιλεῖς τῆς ἐρήμου, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μεγαλώσουν, παντοίων τυγχάνουν βασιλικῶν ἀληθῶς περιποιήσεων ἐν τῷ μεγάρῳ, τοῦ ὁποίου θὰ γίνουν ὁ καλήτερος στολισμός.

✢

Ἰδοὺ καὶ μία ἀνακάλυψις ἔχουσα ὄχι μόνον ἐπιστημονικὴν ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν σημασίαν. Αἱ ἀνασκαφαὶ δὲν φέρουν εἰς φῶς θεμέλια μόνον παλαιῶν οἰκοδομῶν καὶ ἀγαλμάτων καὶ κοσμήματα νεκρῶν καὶ ὑδραγωγεῖα. Δι' αὐτῶν ἀνακαλύπτονται καμμίαν φορὰν καὶ ποταμοὶ πλήρεις παρελθόντος, ὕδατος καὶ ζωῆς. . . Πρόκειται περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἠριδανοῦ, τοῦ εὑρεθέντος πρό τινων ἡμερῶν παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ὁ γάλλος μηχανικὸς Ματών, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ περίφραξις τοῦ Κεραμεικοῦ, σκάπτων χάριν δοκιμῆς εἰς τὸ μέρος, ὅθεν ὑπετίθετο ὅτι διήρχετο ὁ Ἠριδανός, εἶχε τὴν εὐτυχίαν νά τον ἴδῃ αἴφνης ἀναπηδῶντα καὶ δι' ἀφθόνου ὕδατος κατακλύζοντα τὸ μέρος. Οὕτως, ὄχι μόνον βεβαιοῦται πλέον ἀσφαλῶς ἡ θέσις τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ αἱ Ἀθῆναι ἀποκτοῦν ἀρκετὴν ποσότητα ὕδατος, δυναμένου νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς πολλὰς ἀνάγκας. Καὶ ἔχουν τόσην ἀνάγκην ὕδατος αἱ Ἀθῆναι!

✢

Αἱ ἐλπίδες τῶν Ἀθηναίων νὰ ἴδουν καὶ πάλιν μεγάλους σκηνικοὺς καλλιτέχνας διαψεύδονται μία-μία. Ὁ Φάβρ τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας, τοῦ ὁποίου ἀκόμη κινεῖ τὴν προσοχὴν καὶ σκανδαλίζει τὸν καλλιτεχνικὸν πόθον ἡ ἑλκυστικὴ ἐκείνη εἰδοποίησις μὲ τὴν προσωπογραφίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, εἶνε πλέον βέβαιον ὅτι δὲν ἔρχεται. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ῥόσση, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπερίμενον οἱ θαυμάσαντες αὐτὸν πρό τινων ἐτῶν, δὲν ὑπάρχουν νώτεραι ἐνθαρρυντικαὶ εἰδήσεις. Τελευταῖον ἐτηλεγράφησεν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ Δοῦζε καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως ἀνεγεννήθη, ἀλλὰ μόνον διὰ νά την διαδεχθῇ ἀπογοήτευσις, ἐπειδή, ὡς ἐγνώσθη κατόπιν, ἡ Δοῦζε, ἡ ὁποία θὰ ἔλθῃ, μόνον τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης ἰταλίδος ἠθοποιοῦ φέρει. Ἄλλη Δοῦζε λοιπὸν . . . σωστὴ πλαστοπροσωπεία.

✢

Ἐκ τοῦ Σκρίπ.

Εἷς ἰατρὸς τῆς πόλεώς μας μεταβαίνει νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ δύο τέκνα τοῦ κ. Μ., ἀλλ' εὑρίσκεται πρὸ ἐκπληκτικοῦ θεάματος, τοῦ πατρὸς ὀλοφυρομένου:

— Γιατρέ, πέθανε τὸ ἕνα παιδί μου μὲ τὸ γιατρικὸ ποῦ διέταξες.

— Μὰ ἂν ἔπταιε τὸ γιατρικό, ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ καὶ τὸ ἄλλο παιδί.

— Τὸ ἄλλο δέν το πῆρε.

✢

Ὁ κ. Σοφούλης ἀνέφερεν εἰς τὸ ἀνάγνωσμά του τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον ἑνὸς δασκάλου.

Ὁ Δάσκαλος (εἰς τὰς ἐξετάσεις). — Πέ μου, εἰς τί χρησιμεύουν τὰ μουσεῖα;

Ὁ Μαθητής. — Διὰ νὰ φυλάττωμεν εἰς αὐτὰ τὰ ἀγάλματα.

Ὁ Δάσκαλος. — Καὶ εἰς τί χρησιμεύουν τὰ ἀγάλματα;

Ὁ Μαθητής. — . . . .

Ὁ Δάσκαλος (αὐστηρῶς). — Τὸ εἴπομεν τόσες φορές· γιὰ νὰ ἔρχωνται οἱ ξένοι νὰ τὰ θαυμάζουν!

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Περίεργοι συνήθειαι κατὰ τὸν ὕπνον.

Ἀνώνυμός τις, γράφων ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐφημερίδι «The Builder», διηγεῖται τὰ ἑξῆς ἄξια προσοχῆς, πλὴν ἀνεξήγητα τῇ ἀληθείᾳ πράγματα: «Ἐπὶ εἰκοσιπέντε καὶ ἐπέκεινα ἔτη, συνειθίζω νὰ κοιμῶμαι μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς βορρᾶν, ἢ τοὐλάχιστον ὅσον δύναμαι βορειότερον. Καὶ ὅταν κοιμῶμαι ἐκτὸς τῆς οἰκίας μου, τοποθετῶ πάντοτε τὴν κλίνην πρὸς βορρᾶν, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν, καὶ εὑρίσκω εἰς τοῦτο μεγάλην ἄνεσιν, δὲν δύναμαι δὲ σχεδὸν νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, ἂν δὲν κατακλιθῶ τοιουτοτρόπως. Πολλοὶ ἐκ τῶν φίλων μου, οἵτινες γνωρίζουσι τὴν συνήθειάν μου, φροντίζουσι πάντοτε νὰ τοποθετῶσι τὴν κλίνην μου κατὰ τὴν εἰρημένην διεύθυνσιν, γελῶσι δὲ συγχρόνως μὲ τὴν ἰδιοτροπίαν μου, ἀλλ' ἐγὼ κοιμῶμαι ἀνέτως καὶ γελῶ μὲ αὐτούς.»

Τὴν αὐτὴν συνήθειαν εἶχε καὶ Γερμανός τις ἰατρός, ὅστις βεβαιοῖ ἐν τῇ διαθήκῃ του ὅτι ἡ μακροβιότης του — καθ' ὅσον ἔζησε μέχρις ἡλικίας 109 ἐτῶν — ὠφείλετο καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἀπαράβατον συνήθειάν του νὰ κοιμᾶται μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς βορρᾶν. Πρὸς τούτοις ἀναφέρεται ὅτι εἰς διαμέρισμά τι νοσοκομείου τῆς Ρωσίας ἐθεραπεύοντο πρό τινων ἐτῶν ἀσθενεῖς τινες λίαν εὐαισθήτου κράσεως, ὧν ἡ ἀνάρρωσις προέβαινε καθ' ἡμέραν. Ὅτε ὅμως μετεκομίσθησαν εἰς ἄλλην πτέρυγα τοῦ νοσοκομείου, ἡ ἀνάρρωσίς των ἀνεκόπη, καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη ἐπάναγκες νὰ τοὺς ἐπαναφέρωσιν εἰς τὰ δωμάτια, ἅτινα καὶ πρότερον κατεῖχον, ἀμέσως δὲ ἤρξαντο πάλιν ἀναλαμβάνοντες ἐκ τῆς νόσου, διότι «αἱ κλίναι εὑρίσκοντο πρὸς βορρᾶν».

Βλάβη τῆς ἀκοῆς ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ τηλεφώνου.

Γάλλος ἐπιστήμων ἀνεκάλυψεν ὅτι εἰς τοὺς ὑποχρεωμένους ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των νὰ κάμωσι μεγάλην καὶ καθημερινὴν χρῆσιν τοῦ τηλεφώνου ἐπέρχεται «ὑπέρμετρος πίεσις τῶν ὤτων» ἐκ τῆς διηνεκοῦς ἐντάσεως τῆς ἀκουστικῆς συσκευῆς. Παρετήρησεν εἰς πολλὰς περιστάσεις ὅτι τὸ οὖς, ἐρεθιζόμενον ὑπὸ τοῦ διαρκῶς ἐπαναλαμβανομένου ὀξέος ἤχου τοῦ κώδωνος ἢ τῶν ὑποκώφων ἤχων τῶν διὰ τοῦ σωλῆνος μεταδιδομένων, προσλαμβάνει ὑπερερεθισμόν τινα, ἐξ οὗ καθίσταται ἐπὶ τέλους ἀνίκανον νὰ ἐπιφέρῃ οἷον δήποτε ἦχον, ἀκριβῶς ὅπως ὁ ὀφθαλμός, ὅταν φλογισθῇ ἢ ἐρεθισθῇ, δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὸ φῶς. Οἱ ὑπὸ τῆς τοιαύτης παθήσεως προσβαλλόμενοι ὑποφέρουσιν ἐκ νευρικῆς ὑπερευαισθησίας, βόμβου τῶν ὤτων, ἰλίγγου καὶ νευραλγικῶν πόνων. Ὁμοία παθολογικὴ κατάστασις παρατηρεῖται καὶ παρ' ἐκείνοις, οἵτινες κατατρίβουσι μέγα μέρος τοῦ βίου των ἐν μέσῳ τοῦ συμμίκτου θορύβου τῶν μηχανῶν. Ἡ πάθησις αὕτη θεραπεύεται, ἂν δοθῇ καιρὸς εἰς τὸ οὖς νὰ ἀναπαυθῇ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, τουτέστιν ἂν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ ἐκλίπῃ πρὸς καιρόν.

Σαλλεμὲλ Λακοὺρ
Ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἐκ τοῦ Καταστήματος Καλμὰν Λεβὺ ἐξεδόθη ὁ πρῶτος τόμος τῶν *Ἀπάντων* τοῦ Πέτρου Λοτί, περιέχων τὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ εἰσιτήριον αὐτοῦ λόγον, τὸν *Γάμον τοῦ Λοτὶ* καὶ τὴν *Ἀζιγιαδέ*.

— Ἐγένετο κατ' αὐτὰς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ἡ ἐπίσημος ὑποδοχὴ τοῦ νεωστὶ ἐκλεχθέντος ἀκαδημαϊκοῦ Σαλλεμὲλ Λακούρ, πολιτικοῦ ἀνδρὸς καὶ προέδρου τῆς Γερουσίας. Ὡς ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν προτέρων, ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς δὲν ὡμίλησε πολὺ εὐμενῶς περὶ τοῦ προκατόχου του, τοῦ Ῥενάν, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ ἔθος ὤφειλε νὰ ἐγκωμιάσῃ. Ὁ Σαλλεμὲλ Λακοὺρ ἐμέμφθη κυρίως τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μέθοδον τοῦ συγγραφέως τοῦ *Βίου τοῦ Ἰησοῦ*, ἀναγαγόντος τὴν ἐπιστήμην εἰς περιωπὴν θρησκείας. Ἐν τῇ ἀπαντήσει του ὁ Γάστων Μποασσιὲ ἀντέστρεψε τὸ μετάλλιον καὶ παρουσίασεν ὑπὸ τὴν καλὴν αὐτοῦ ὄψιν τὸν Ῥενάν, μετὰ τόσης τέχνης, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἡ ζωγραφία τοῦ Σαλλεμὲλ Λακοὺρ ἐλησμονήθη. Ἐν τούτοις τὸ σκάνδαλον ὑπῆρξε μέγα. Τῆς ἀκαδημαϊκῆς τελετῆς ἀπέσχον σκοπίμως οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ στενοὶ φίλοι τοῦ Ῥενάν, τὴν ἐπομένην δὲ αἱ ἐφημερίδες σχεδὸν ὅλαι ἐπέκριναν δριμέως τὸν λόγον τοῦ Σαλλεμὲλ Λακούρ.

— Τὴν 14 Φεβρουαρίου (ἔ. ν.) ὁ κ. Ψυχάρης εἰς τὴν αἴθουσαν Βοδινιὲρ ἐν Παρισίοις, θὰ ἐπαναλάβῃ γαλλιστὶ τὴν διάλεξιν περὶ **Φιλιοῦ**, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἑλληνιστὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ *Παρνασσοῦ*.

— Ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις ὁ Παῦλος Δελαὶρ δραματικὸς συγγραφεύς, φίλος στενὸς καὶ προστατευόμενος τοῦ Κοκλέν, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει τὴν ἐπιτυχίαν πολλῶν ἐκ τῶν ἔργων του, καὶ ἰδίᾳ τῆς *Τιθασσευθείσης Μεγαίρας*, ἡ ὁποία ἦρε θρίαμβον παιχθεῖσα πρό τινων ἐτῶν εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν.

— Ἐπίσης ἀπέθανε καὶ ὁ Εὐγένιος Νύ, δραματικός, ὁ ὁποῖος ἔσχεν ἄλλοτε ἡμέρας δόξης, διὰ τῆς ***Ὑπηρετρίας, τῶν Πτωχῶν τῶν Παρισίων*** καὶ τοῦ *Λεονάρδου*, ἔργων τὰ ὁποῖα ἐπέτυχον πολύ. Τελευταῖον ὁ Νὺ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν φιλολογίαν χάριν φιλοσοφικῶν μελετῶν, προϊὸν τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἓν περιεργότατον βιβλίον, ἐπιγραφόμενον «Τὰ μεγάλα Προβλήματα».

— Μεταξὺ τῶν ἄλλων μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας ἐπήνεγκεν ὁ νέος διευθυντὴς Βρυνετιὲρ εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», ἀνέθηκε τὴν σύνταξιν τοῦ πολιτικοῦ δεκαπενθημέρου εἰς τὸν Φραγκῖσκον Σάρμ. Τὰ ἄρθρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐδόξασαν τὸν Εὐγένιον Φορσὰδ καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν Κάρολον Μαζάδ, τὰ ἔγραφε τελευταίως, ἀλλ' ὄχι μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, ὁ ὑποκόμης Δ' Ἀβνέλ.

— Περὶ τῶν γεωγραφικῶν τῆς Ἑλλάδος ὀνομάτων. Ὁ ἐν Μονάχῳ βυζαντινολόγος καθηγητὴς κ. Κ. Κρουμπάχερ ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ τῶν βυζαντινῶν μελετῶν, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς μελέτης τοῦ κ. Ἀν. Μηλιαράκη περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος «Μεσσαριὰ» περὶ τῆς ὁποίας εὐφήμως γράφει, σημειοῖ καὶ τὰ ἑξῆς: «Μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς παρετηρήσαμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ διὰ τὴν βυζαντινὴν φιλολογίαν καὶ γεωγραφίαν σπουδαιοτάτῃ συγγραφῇ του, (περὶ Μεσσαριᾶς) ἐκφράζεται κατὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀμαθίας καὶ ἐπὶ ψευδοῦς φιλοπατρίας βασιζομένου συστήματος τοῦ μεταβάλλειν τὰ νέα γεωγραφικὰ ὀνόματα, ἐφ' ὧν πολλάκις πᾶσα ἡ νεωτέρα καὶ ἡ τοῦ μέσου αἰῶνος ἱστορία μιᾶς χώρας κατοπτρίζεται, διὰ τῆς κτηνώδους εἰσαγωγῆς ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων. Εἶνε καὶ τοῦτο ἓν τῶν πολλῶν κακῶν τὰ ὁποῖα οἱ ὀπαδοὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος ἐπροξένησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Ἐπιστημονικὰ

Ἡ Ἑταιρεία τῶν Φυσικῶν καὶ Φυσιογραφικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γενεύης προεκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς συγγραφὴν πρωτοτύπου μονογραφίας περὶ ἑνὸς εἴδους οἱουδήποτε ἢ οἰκογενείας φυτῶν. Τὰ χειρόγραφα δύνανται νὰ εἶνε συντεταγμένα λατινιστί, γαλλιστί, γερμανιστὶ (μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας), ἀγγλιστὶ ἢ ἰταλιστί· γίνονται δὲ δεκτὰ μέχρι τῆς 15 Ἰανουαρίου 1895 (ἔ.ν.) Εἰς τὴν καλλιτέραν τῶν μονογραφιῶν θὰ ἀπονεμηθῇ βραβεῖον πεντακοσίων φράγκων.

— Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ὁ Λέων Βαγιὰν ὑπέβαλεν ὑπόμνημα περὶ τῆς ἰχθυολογίας τοῦ Βορνέου. Περιέγραψε τριακόσια εἴδη ἰχθύων, ἄγνωστα εἰς τοὺς ζωολόγους, παρετήρησε δὲ ὅτι πολλὰ τούτων εἶνε ὅμοια πρὸς τὰ διαιτώμενα ἐν τοῖς ποταμοῖς τῆς Σνόδης καὶ τῆς Ἰνδοκίνας. Σήμερον μεταξὺ τῶν νήσων τούτων δὲν ὑπάρχει καμμία συγκοινωνία ὑδάτων, ὥστε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἄλλοτε ἦσαν συνηνωμέναι.

Καλλιτεχνικὰ

Ἐσχάτως ὁ μέγας ἐν Γερμανίᾳ οἶκος «Μπὰχ καὶ υἱὸς» ἐπροκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς σύνθεσιν σχεδίου ἀναμνηστικοῦ τῆς ἑορταζομένης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του. Ἑλλανοδίκαι τοῦ διαγωνισμοῦ τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ α' βραβεῖον ἦτο 1000 μάρκα, εἶχον ὁρισθῇ τέσσαρες ἐκ τῶν γνωστοτέρων γερμανῶν ζωγράφων, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς αὐτὸν 194 καλλιτέχναι ἐξ ὅλης τῆς Γερμανίας. Τοῦ α' βραβείου ἔτυχεν ὁ ἐν Μονάχῳ ἕλλην ζωγράφος κ. Γύζης.

Θεατρικὰ

Ἡ ἔξοχος ἰταλὶς ἠθοποιὸς Ἐλεονόρα Δοῦζε παίζει ἤδη ἐν Γερμανίᾳ τὴν Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίας. Αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες εὑρίσκουν αὐτὴν εἰς τὸν ῥόλον τοῦτον ὑπερτέραν τῆς Σάρας Βερνάρ.

— Εἰς τὸ Κωμικὸν Μελόδραμα ἐπαίχθη νέον ἔργον τοῦ Καίσαρος Κουΐ, ὁ «Πειρατής» ἐπὶ στίχων τοῦ Ἰωάννου Ῥισπέν. Ὁ Κουῒ εἶνε ῥῶσσος στρατηγός, καταγινόμενος καὶ εἰς τὴν μουσικήν. Ὁ «Πειρατής» καὶ ὡς μουσικὴ καὶ ὡς ποίησις ἐκρίθη δυσμενέστατα.

ΕΝ ΚΙΝΔΥΝΩι!...[1]

Α'.

Εἰς τὴν Μαχαβαράταν, τὸ μέγα ἐπικὸν ποίημα τῶν Ἰνδῶν, ἡ ἡρωϊκὴ οἰκογένεια τῶν Πανδαβᾶς φθάνει εἰς τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ· αἱ πύλαι ἀνοίγονται προθύμως· ἀλλ' ὁ φρουρῶν ἄγγελος κάμνει τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ κύων των δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ. Οἱ Πανδαβᾶς προσβλέπουν μὲ τεθλιμμένον βλέμμα τὸν ἄγγελον· παρακαλοῦν· μάτην· ἱκετεύουν θερμῶς· εἶνε ἀδύνατον. Λαμβάνουν τὴν ἀπόφασίν των· στρέφονται ν' ἀπέλθουν. Τὸν σύντροφόν των τὸν πιστὸν ν' ἀποχωρισθοῦν ; Ποτέ. Ἀλλά, τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὁ ἄγγελος συγκινεῖται· ἡ καρδία στέλλει τὸ ταχύ της μήνυμα εἰς τὸν νοῦν· ἡ ἀπόφασίς του μεταβάλλεται· καὶ ὁ κύων λαμβάνει τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ μὲ τοὺς κυρίους του.

Κ' ἐγώ, εἰς τὸν παράδεισον τοῦτον, πλὴν τοῦ ἀναγνώσματος τὸ ὁποῖον εἶχα ὑποσχεθῆ, ἔφερα μαζί μου καὶ ἄλλο τι, ὀλίγην Ψυχολογίαν: εἶνε τὸ ἀγαπητόν κυνάριόν μου. Κάτι μοῦ ἔλεγεν ὅτι ἐδῶ θὰ ἐγίνετο εὐθὺς ἀμέσως ὅ,τι εἰς τὴν Μαχαβαράταν γίνεται εἰς τὸ τέλος. Ἤμην βέβαιος περὶ τῆς ἐπιεικείας τῶν ἐδῶ — θὰ ἔλεγα ***ἀγγέλων***, ἂν δὲν ἐφοβούμην μήπως μὲ τὴν τετριμμένην φιλοφρόνησιν χάσω τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἄρρενος ἀκροατηρίου μου· οἱ ἄγγελοι, βλέπετε, μόνον εἰς τὴν Γραμματικὴν εἶνε γένους ἀρσενικοῦ· εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ βίου ἀνήκουν εἰς τὸ φῦλον τῆς ὡραίας μορφῆς των, εἰς τὸ ἀμύστακον καὶ ἀγένειον φῦλον.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐντυπώσεών μου περὶ τῆς μεγάλης ἐν Γερμανίᾳ πλημμύρας καθ' ἣν ἐκινδύνευσα νὰ πνιγῶ, θὰ προσθέσω μερικὰ περὶ ψυχολογικῆς αὐτοπαρατηρησίας· ἔχω τὸν λόγον μου, ὅπως θὰ ἰδῆτε.

Β'.

Ἡ αὐτοπαρατηρησία ἢ ἐσωτερικὴ παρατήρησις, εἶνε ἡ σπουδαιοτάτη πηγὴ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης· μόνον δι' αὐτῆς λαμβάνομεν ἀμέσως, ἀπ' εὐθείας, γνῶσιν τῶν καταστάσεων τῆς ψυχῆς· ἡ σημασία της διὰ τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε μεγίστη. Ἀλλὰ δὲν εἶνε τόσον εὔκολος ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Φιλόσοφοί τινες μάλιστα ἐπρέσβευσαν ὅτι εἶνε αὐτόχρημα ἀδύνατος. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, λέγουν, δὲν δύναται νὰ ἐνεργῇ καὶ συγχρόνως νὰ παρατηρῇ ἑαυτὸ ἐνεργοῦν. Ἂν ἐν ᾧ διανοοῦμαι ἠδυνάμην νὰ ἴδω συγχρόνως ἐμαυτὸν διανοούμενον θὰ ὡμοίαζα πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις κύπτει ἀπὸ τὸ παράθυρον διὰ νὰ ἴδῃ ἑαυτὸν βαδίζοντα εἰς τὸ πεζοδρόμιον.

Ἐν τούτοις ἡ αὐτοπαρατηρησία εἶνε δυνατή. Ἀλλὰ πόσον δύσκολος! Εἰς τὸν ἐντὸς ἡμῶν, τὸν πνευματικὸν ὀφθαλμὸν συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου : εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶνε ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἐκτός. Ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα ἀντιλαμβάνεται φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ἐν ᾧ ἑαυτὸν καὶ τί εὑρίσκεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ἐμμέσως μόνον καὶ διὰ τεχνητῶν μέσων κατορθόνει νὰ ἴδῃ. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε κατεσκευασμένος διὰ τὰ μακράν· πάντες γνωρίζομεν ὅτι, ὁσάκις ἀναγκαζόμεθα νὰ προσαρμόσωμεν τὸ βλέμμα ἡμῶν εἰς πολὺ πλησίον ἀντικείμενα, αἰσθανόμεθα ἐνόχλησίν τινα καὶ κόπωσιν, ὡς νὰ συσφίγγωμεν καὶ νὰ συμπιέζωμεν αὐτό, ἐν ᾧ εὐάρεστον συναίσθημα ἀνακουφίσεως κατέχει ἡμᾶς, ὅταν, λύοντες τὸ βλέμμα ἐκ τῶν δεσμῶν, ἀφίνωμεν αὐτὸ ἐλεύθερον εἰς τὸν ἀναπεπταμένον ὁρίζοντα.

Πλὴν τούτου ὁ ἄνθρωπος εἶνε πρακτικὸς πολὺ πρὶν γίνῃ θεωρητικός. Ἡ ἐξωτερικὴ φύσις, τὴν ὁποίαν ἐνωρὶς μανθάνει νὰ θεωρῇ ὡς πηγὴν τῆς θλίψεως καὶ τῆς χαρᾶς του, κρατεῖ αἰχμάλωτον τὸ ὄμμα του καὶ δὲν τὸ ἀφίνει νὰ στραφῇ πρὸς τὰ ἐντός. Ἐν τῇ περὶ ὑπάρξεως πάλῃ ἀσυγκρίτως σπουδαιοτέραν σημασίαν τῆς ἐξετάσεως ἑαυτοῦ ἔχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐξέτασις τῶν περὶ αὐτόν: τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, τοῦ βίου τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τοῦ βίου τῶν ζῴων, τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν καὶ καρπῶν. Μόνον εἰς ὑψηλοτέραν βαθμίδα ἀναπτύξεως φθάνει μέχρι τῶν ὤτων αὐτοῦ τὸ πρόσταγμα : Γνῶθι σαυτόν !

Πρώτη δυσχέρεια τῆς αὐτοπαρατηρησίας εἶνε ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ παρατηρητοῦ πρέπει νὰ χωρισθῇ εἰς δύο μέρη, εἰς παρατηροῦν καὶ παρατηρούμενον. Ἀλλ' ὁ τεχνητός, ὁ καταναγκαστὸς οὗτος χωρισμὸς τῆς ψυχῆς εἰς δύο μέρη τείνοντα διαρκῶς, καὶ κάποτε ἐναγωνίως, νὰ ἑνωθῶσιν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ ἄνευ προσπαθείας ἐπιπόνου πολλάκις καὶ ὀδυνηρᾶς. Ἡ ἐπὶ ὥρας συνεχεῖς ἀδιάλειπτος προσήλωσις τοῦ φακοῦ τοῦ ἡμίσεος τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἡμίσεος δύναται νὰ καταστῇ ἀληθὲς μαρτύριον.

Τὴν δυσχέρειαν τῆς αὐτοπαρατηρησίας ἐπαυξάνει τὸ ταχὺ καὶ εὐμετάβλητον τῶν ψυχικῶν φαινομένων. Ὁ βοτανικὸς θέτων πρὸ αὐτοῦ οἱονδήποτε βότανον δύναται νὰ τὸ παρατηρήσῃ ἐν ἀνέσει· εἶνε ἀκίνητον· ἀλλὰ πῶς ν' ἀπομονώσωμεν, πῶς νὰ περιαγάγωμεν εἰς ἀκινησίαν τὰς ἀσταθεῖς, τὰς ἀειρρόους ψυχικὰς καταστάσεις; Καθ' ἣν στιγμὴν θέλομεν νὰ ἐξερευνήσωμεν κατάστασίν τινα, αὕτη παρῆλθεν ἤδη, συνεχωνεύθη μετ' ἄλλων, ἐξηφανίσθη, διότι εἰς τὰ ψυχικὰ φαινόμενα προσαρμόζεται κατ' ἐξοχὴν τὸ ἡρακλείτειον «πάντα ῥεῖν εἶναι δὲ παγίως οὐθέν».

Ἀλλὰ καὶ ἂν κατορθώσωμεν νὰ παρατηρήσωμεν

[1] Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ *Παρνασσῷ*.

τὸ ἥμισυ τῆς ψυχῆς ἡμῶν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐναργείας, μεθ' ἧς καὶ τἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τί τὸ ὄφελος; τὸ ἕτερον ἥμισυ, τὸ **παρατηροῦν** θὰ μείνῃ ἀνεξερεύνητον.

Εἶνε ὅμως δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν μὲ πλήρη ἐνάργειαν τὰς ψυχικὰς ἡμῶν καταστάσεις;

Ἐπίσημος κριτικὸς ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς παρατηρήσεως λέγει: «Παραμορφοῦμεν τὴν πραγματικότητα καὶ μόνον διὰ τῆς προσοχῆς τὴν ὁποίαν καταβάλλομεν πρὸς κατόπτευσίν της... Ἡ πραγματικότης ἐρωτωμένη ὁμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον ἐρωτώμενον. Δὲν ἀπαντᾷ ἐντελῶς ἀβιάστως· ἡ ἀπάντησίς της ἔχει τι τὸ ἐπιτετηδευμένον». Τοῦτο ἰσχύει κατὰ γράμμα διὰ τὴν ἐσωτερικὴν παρατήρησιν.

Εἶνε ψυχολογικὸς νόμος ὅτι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τόσῳ φυσικώτερον κινοῦνται ἐν ἡμῖν, ὅσῳ ὀλιγώτερον παρενοχλεῖται ὁ ῥοῦς αὐτῶν διὰ προμεμελετημένης αὐτοπαρατηρησίας· ἡ προσπάθεια τοῦ παρατηρητοῦ μεταβάλλει οὐσιωδῶς τὸ παρατηρούμενον· ὅσῳ περισσότερον συγκεντροῦται καὶ ἐντείνεται τὸ ὑποκειμενικὸν μέρος—τὸ παρατηροῦν—τόσῳ συμμαζεύεται καὶ συρρικνοῦται τὸ ἀντικειμενικόν. Ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅσῳ σπουδαιότερον θέλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἑαυτούς, τόσῳ ὀλιγώτερον εὑρίσκομεν τί νὰ παρατηρήσωμεν. Ἐδῶ δὲν ἰσχύει τὸ «ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε»· ὅσῳ περισσότερον ζητοῦμεν τόσῳ ὀλιγώτερον εὑρίσκομεν.

Ἂν ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης, κατὰ τὰς πυρετώδεις στιγμὰς τοῦ δημιουργικοῦ ἐνθουσιασμοῦ θελήσῃ νὰ παρατηρήσῃ τί γίνεται ἐντός του, δὲν θὰ συλλάβῃ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐνεργοῦσαν τὴν ὀργανωτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, τὴν μυστηριωδῶς συνδέουσαν εἰς νέους συνδέσμους παλαιὰ στοιχεῖα, διότι ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ θὰ σταματήσῃ. Εἶνε πασίγνωστον πλέον ὅτι πᾶσα σφοδρὰ κίνησις τῆς ψυχῆς, ἂν ὁ συναισθανόμενος αὐτὴν θελήσῃ νὰ τὴν περιεργασθῇ καὶ τὴν διακριβώσῃ, ἀπὸ συγκινήσεως μεταβάλλεται εἰς τὸ ἄτονον καὶ διαυγὲς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λέγεται γνῶσις. Ἐν γένει δὲ εἰς τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, τὰ ἀπαιτοῦντα ἀδιαίρετον συγκέντρωσιν τῆς παραστατικῆς δυνάμεως, ἡ αὐτοπαρατηρησία εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Ἂς μελετήσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἀποκαλοῦμεν ***νύσταν***. Τότε: ceci tuera cela· ἢ ἡ παρατήρησις θὰ νικήσῃ καὶ τότε ἡ ἡδεῖα νάρκωσις ἡ κατέχουσα τὴν ὕπαρξίν μας θὰ ἐξατμισθῇ καὶ ὁ ὕπνος θὰ φύγῃ διότι τὸν κατασκοπεύομεν, ἢ ὁ ὕπνος θὰ ὑπερισχύσῃ, θὰ κλείσῃ ἁπαλά, ἁπαλὰ τὰ βλέφαρά μας, καὶ τότε χαῖρε παρατήρησις, καὶ χαῖρε Ψυχολογία! μὲ τὰ ἐξωτερικὰ 'μάτια θὰ κλείσουν καὶ τὰ ἐσωτερικά.

Ἡ ἐσωτερικὴ παρατήρησις λοιπὸν μέχρι ψυχικοῦ τινος βάθους δύναται νὰ φθάσῃ. Ὑπάρχουσι δὲ γωνίαι τῆς ψυχῆς εἰς τὰς ὁποίας ἡ βολὶς αὐτῆς οὐδέποτε εὑρίσκει τὸν πυθμένα. Ἀνεξερεύνητοι εἶνε αἱ στοιχειώδεις ἀρχαὶ τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας, τὴν ὁποίαν περιβάλλει ὁμίχλη τόσῳ πυκνοτέρα, τόσῳ μᾶλλον ἀδιαπέραστος, ὅσῳ ἐγγύτερον εἶνε εἰς τὸ μυστηριῶδες ἄγνωστον ἐξ οὗ προήλθομεν· ὁμοίως ἀνεξερεύνητοι ὑπὸ τῆς αὐτοπαρατηρησίας εἶνε καὶ οἱ ψυχικοὶ κλονισμοί· δι' αὐτοὺς λέγομεν, καὶ πολὺ ὀρθῶς, ὅτι εἴμεθα «ἐκτὸς ἡμῶν», δηλαδὴ δὲν εὑρισκόμεθα ἐντὸς ἡμῶν ὅπως παρατηρήσωμεν τί συμβαίνει.

Ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι τῆς αὐτοπαρατηρησίας αὐξάνουσι καὶ ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ παρατηροῦντος. Πολλοὶ ἄνθρωποι εἶνε ἀνίκανοι νὰ παρατηρήσουν ἑαυτοὺς μετ' ἀκριβείας· τὸ μικροσκόπιον ὑπὸ τὸ ὁποῖον θέτουν τὴν ψυχήν των εἶνε θαμβόν· τὸ θαμβόνουν πολλὰ πράγματα, ἡ ἀλαζονεία, ἡ φιλαυτία. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς γνωστόν, χειρότερον παντὸς ἄλλου ὄντος ἐν τῷ κόσμῳ γνωρίζει ἑαυτόν. Κατὰ κανόνα τὸν θεωρεῖ καλλίτερον ἀφ' ὅ,τι εἶνε. Δυσκολωτέρα τῆς φυλλομετρήσεως τῶν ὀγκωδεστάτων τόμων εἶνε ἡ ἀναδίφησις τῆς ψυχῆς μας.

Ὦ, ἂν ἐγνωρίζομεν τὸν ἑαυτόν μας! Ποσάκις οἱ πόθοι μας, τὰ ὄνειρά μας εἶνε ἁπλῶς φυσικὸν προϊὸν τοῦ ὀργανισμοῦ μας ὅπως ἡ εὐωδία εἶνε τοῦ ῥόδου καὶ ἡ δηλητήριος ἐπενέργεια τοῦ κωνείου. Ποσάκις ἀνέρχονται τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας μόνον καὶ μόνον διότι τὰ ἔχομεν εἰς τὴν καρδίαν! Ποσάκις ἀντὶ νὰ ζητήσωμεν τὸν πόνον μας ἐντὸς ἡμῶν, τὸν ζητοῦμεν ἀλλοῦ, καὶ ποσάκις ἀγνοοῦντες τὸ ἐν ἡμῖν τραῦμα, νομίζομεν, μόνον καὶ μόνον διότι ἀλγοῦμεν, ὅτι μᾶς ἐτραυμάτισαν ἄλλοι!

Πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται ἀκατανίκητον ἀποστροφὴν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἑαυτῶν· δὲν θέλουν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐρωτήσουν ἑαυτούς· δὲν περιμένουν, ὡς φαίνεται, ἀπάντησιν ἀξίζουσαν τὸν κόπον τῆς ἐρωτήσεως· ἄλλοι δὲν ἐρευνοῦν τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν διότι φοβοῦνται μὴ εὕρουν δυσάρεστα πράγματα· διστάζουν νὰ γνωρίσουν τὸν ἑαυτόν των διότι εἶνε βέβαιοι ὅτι χειροτέραν γνωριμίαν δὲν δύνανται νὰ κάμουν:

pour peu qu'on s'examine on s'en tient méprisable

Ἀλλ' ἡ αὐτοπαρατηρησία δὲν εἶνε μόνον δύσκολος, εἶνε καὶ ἐπικίνδυνος· ὁ τεχνητὸς χωρισμὸς τοῦ ἐγώ, τὸ ἐπίμονον τάνυσμα κατὰ δύο διευθύνσεις δύναται νὰ διαρρήξῃ αὐτὸ διὰ παντός. Οἱ πλεῖστοι τῶν αὐτοπαρατηρητῶν ἦσαν ἢ ἔγειναν ὑποχονδριακοί. Ἐν γένει ὅστις παρατηρεῖ ἑαυτὸν ἐπιμόνως δεικνύει πολὺ ὕποπτα σημεῖα· ὁ μέγας Κάντιος λέγει κάπου ὅτι ὁ αὐτοπαρατηρητὴς πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὸν ἐξερευνητικόν του πλοῦν πρὸς ἀνακάλυψιν ἑαυτοῦ θὰ κάμῃ καλὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς Ἀντίκυραν, τὴν ὀνομαστὴν τὸ πάλαι διὰ τὸν ἐλλέβορόν της ὅστις ἐθεράπευε τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν μονομανίαν.

Ἐν τούτοις ὅμως ἡ αὐτοπαρατηρησία εἶνε δυνατή. Αἱ παρατηρούμεναι ψυχικαὶ καταστάσεις μεθ' ὅλον τὸ ἀποδιδράσκον αὐτῶν καὶ τὸ ἀσύλληπτον δὲν ἐξαφανίζονται ὁλοσχερῶς, ἀλλὰ διατηροῦνται ἐν τῇ μνήμῃ μας, ἐνίοτε ἀναλλοίωτοι. Διὰ τῆς λεγομένης ψυχολογικῆς ἀναπλάσεως, φωτίζεται ἐκ νέου ἡ ἐντὸς ἡμῶν ἐσκοτισμένη, ἢ ἄλλοτε κατάστασις· τὴν διακρίνομεν ἀναθρώσκουσαν ἐκ νέου, ἀναγνωρίζομεν τὸν ἀρχαῖον ἡμῶν γνώριμον καὶ τὸν ἐξετάζομεν μετὰ περιεργίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν πρώτην φοράν. Δι' ἐπισταμένης δ' ἀσκήσεως δυνάμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν τὰς δυσχερείας τῆς αὐτοπαρατηρησίας

Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν τὸ ἑξῆς· πολλάκις νομίζομεν ὅτι παρατηροῦμεν αὐτὴν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ἐν ᾧ ἡμεῖς ἔχομεν ἐνώπιόν μας μόνον τὴν ἐξ ἀναμνήσεως εἰκόνα αὐτῆς, ὁτὲ μὲν ἄχρουν, ἄτονον, ὁτὲ δ' ἐξιδανικευμένην, ἀπατηλήν.

Τώρα φθάνω εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ψυχολογικῆς αὐτῆς εἰσαγωγῆς. Δυσπιστεῖτε εἰς τὰς ψυχικὰς ἐκμυστηρεύσεις, εἰς τὰς λεπτομερεῖς λογοδοσίας, αἵτινες μᾶς δίδουν δῆθεν λογαριασμὸν περὶ ἑκάστου λεπτοῦ τοῦ ψυχικοῦ βίου. Δὲν εἶνε εὔκολον ἐν τῇ αὐτοπαρατηρησίᾳ νὰ συλλάβωμεν ζωντανὸν τὸν ἰχθὺν ἐν ᾧ κολυμβᾷ καὶ παρέρχεται πρὸ ἡμῶν· συμβαίνει δὲ εἰς τοὺς ψυχολογικοὺς ἰχθῦς ὅ,τι καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀγορᾶς· μᾶς τοὺς πωλοῦν ὡς νωπούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν τὰ μάτια μας ἀνοικτά· ὑπάρχουν καὶ φιλολογικὰ κοκκινίσματα τῶν σπαράχνων.

Τὴν ψυχὴν ἀποκαλεῖ ὁ διάσημος ψυχολόγος Nahlowsky «μυστηριώδη κόσμον, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖον εἴσοδος εἶνε σκοτεινὴ ὡς ἡ φέρουσα πρὸς τὸν Ἅδην τῶν ἀρχαίων». Οἱ Ὀδυσσεῖς οἵτινες κατέβησαν εἰς αὐτὸν καὶ ὁμιλοῦν ἀφ' οὗ τὸν εἶδον, εἶνε ὀλίγιστοι. Τὸν μυστηριώδη τοῦτον κόσμον ἐξηρεύνησε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, ὁ Μωπασάν· κατῆλθεν εἰς αὐτὸν φέρων ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς οἱ μεταλλωρύχοι, τὸν φανὸν ὅστις ἔμελλε νὰ τὸν φωτίζῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη· ἀλλ' ὁ φανὸς ἐσβέσθη ἐκεῖ κάτω, ἡ δυστυχὴς κεφαλὴ ἔμεινεν εἰς τὸ ἔρεβος, κ' ἐξεπληρώθη ἡ φοβερὰ ἀπειλὴ τοῦ Καντίου! . . .

Καὶ ἄλλο ἓν ἀκόμη εἶνε τὸ συμπέρασμά μου· ὁμιλῶν περὶ αὐτοπαρατηρησίας τόσην ὥραν σωρεύω ἐλαφρυντικὰς περιπτώσεις διὰ τὴν ἰδικήν μου· ἔμεινα ἓν καὶ ἥμισυ ἡμερονύκτιον πολιορκημένος ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Κατὰ τὰς ἀγωνιώδεις ὥρας τοῦ κινδύνου ἔρριψα ἐπὶ τοῦ χάρτου μερικὰς ἐντυπώσεις· ἀλλά, σᾶς τὸ λέγω ἀπὸ τώρα, δὲν ἐγγυῶμαι διὰ τὴν ἀκρίβειάν των· ὑπῆρξαν στιγμαὶ ἀλλοφροσύνης, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ χωρισμένη ψυχή μου συνηνοῦτο διὰ μιᾶς εἰς ὀδυνηρὸν σπασμόν· αἱ ἀστραπαὶ τοῦ τρόμου μὲ ἀπετύφλουν καὶ δὲν ἔβλεπα οὔτε ποῦ ἤμην, οὔτε τί ἤμην.

Ἔπειτα δὲ καὶ ἂν ἠδυνάμην νὰ συγκρατήσω ἐπὶ τοῦ χάρτου πιστῶς ὅ,τι διῆλθε διὰ τῆς ψυχῆς μου τὰς φοβερὰς ἐκείνας ὥρας ἔπρεπε νὰ γεμίσω δύο τόμους. Ἀλλὰ καὶ θὰ τὸ κατώρθουν; Ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα, ἥτις δὲν ἔχει λέξεις νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὰς ἀποχρώσεις τῶν χρωμάτων, ποῦ νὰ τὰς εὕρῃ διὰ ν' ἀπεικονίσῃ τὰς ἀσυλλήπτους ἀποχρώσεις τῶν ψυχικῶν συγκινήσεων; Φεῦ! δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἔχομεν τόσον ἄγνωστον ἐν ἡμῖν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γνωστὸν μόνον χονδροειδῶς, μόνον διὰ γενικῶν γραμμῶν δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν· τὸ ἄλλο, τὸ μυστηριωδῶς ἰδιοφυές, τὸ κινούμενον εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς μας καὶ μόλις διαβλεπόμενον, μᾶς διαφεύγει. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ ἄλαλος! . . .

Καὶ τώρα, διπλασιάσατε τὴν ἐπιείκειάν σας καὶ ἔλθετε μαζί μου εἰς τὸν τόπον τοῦ δράματος.

Γ'.

Ἡ Ἰένα εἶνε πολίχνη τῆς Θουριγγίας περιώνυμος διὰ τὸ Πανεπιστήμιόν της· στενοὶ καὶ σκολιοὶ εἶνε οἱ δρόμοι της ἀνώμαλα καὶ τραχέα εἰς τοὺς πόδας τὰ λιθόστρωτά της· γηραιαὶ καὶ ἰδιόρρυθμοι αἱ οἰκίαι της, ὧν αἱ ῥαγάδες ὁμοιάζουν πρὸς ῥυτίδας γήρατος κακῶς ὑποκρυπτομένας· οἱονεὶ μεσαιωνικὴ κόνις ἐπιπάσσει τὴν ἀκαδημαϊκὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὁ Γκαῖτε ἀπεκάλεσε διὰ τὸν φοιτητικὸν βίον της «das liebe närrische Nest» (χαριτωμένη τρελλοφωλιά, ἀπάνω κάτω). Ὁ τὸ πρῶτον πατῶν τὸ ἔδαφος τῆς Ἰένης, βλέπων τόσας σημαίας κυματιζούσας νομίζει ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἐμπορικὴν πόλιν βρίθουσαν προξενείων, ὅπως τὸ Βρενδήσιον. Τὰ προξενεῖα ἐκεῖνα μὲ τὰ παράδοξα ἐμβλήματα καὶ τὰς ἐξωτικὰς σημαίας εἶνε τὰ κτίρια τῶν φοιτητικῶν συνδέσμων.

Τὰ ὑπέρθυρα καὶ οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν ἐν Ἰένῃ φέρουν πινακίδας ἀναμνηστικὰς τῶν ἐνδοξοτάτων ὀνομάτων τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης, Ἐν Ἰένῃ κατῴκησαν ὡς σπουδασταὶ ἢ ὡς καθηγηταὶ ὁ Λεϊβνίτιος, ὁ Κλόπστοκ, ὁ Βίγκελμαννν, οἱ δύο Χούμπολδ, οἱ δύο Σλέγγελ, οἱ φιλόσοφοι Φίχτε, Ἕγελ, Σέλλιγ, Ἕρμπαρτ.

Διὰ τὴν φιλολογικὴν ἀκμήν της ἐπεκλήθη Saal — Athen: Ἀθῆναι παρὰ τὸν Σάαλ.

Ἀλλ' ἡ Ἰένα ἀποπνέει ἰδίως Γκαῖτε καὶ Σχίλλερ· ἐν αὐτῇ ἐγνωρίσθησαν καὶ συνεδέθησαν μέχρι τάφου οἱ δύο Dichterheroen, ἥρωες ποιηταί, ὡς τοὺς ἀποκαλοῦν ἐν Γερμανίᾳ· ὁ Σχίλλερ κατῴκησεν ἐν Ἰένῃ πολλὰ ἔτη, ἀνὰ πᾶσαν δὲ καμπὴν τῆς ὁδοῦ τὸ βλέμμα συναντᾷ ἐπὶ οἰκιῶν πινακίδας μὲ τὸ ὄνομά του.

— Τί ἀνήσυχον πνεῦμα! εἶπα κατ' ἐμαυτόν, ὅταν τὰς εἶδα τὸ πρῶτον· δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ πολὺ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην... Ἔπειτα ἔμαθα ὅτι ἡ ἀνησυχία προήρχετο ἔξωθεν· ὁ Σχίλλερ δὲν ἐπλήρωνε καὶ τῷ ἔκαμναν ἔξωσιν· ἀλλ' ἀφοῦ ἐξεδίωξαν αὐτὸν δὲν ἀπέστερξαν, ἀλλ' ἐφιλοδόξησαν τὴν λάμψιν τοῦ ὀνόματός του· ὁ ἄλλοτε ἐξευτελισμὸς τοῦ ποιητοῦ μετέβη πρὸς τὸ μέρος τοῦ χρήματος· τὸ δ' ὄνομα τὸ καταδεχόμενον νὰ λάμπῃ ἐπὶ τῶν ἀφιλοξένων οἰκημάτων εἶνε ἡ μεγαλοφρονεστάτη ἐκδίκησις τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης, ἡ περιφανὴς διὰ τῶν αἰώνων ἱκανοποίησίς του.

Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς Ἰένης εἶνε ἀρρήκτως συνδεδεμένον πρὸς τὴν ὀδυνηροτάτην ἀνάμνησιν τῶν Γερμανῶν. Ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ὀροπεδίου συνήφθη τῷ 1806 ἡ μάχη ἡ κατὰ κράτος ἐξολοθρεύσασα τὴν δύναμιν τῆς Πρωσσίας· ὁσάκις δὲ γείνῃ ἀνάγκη νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἡ ἁμαξοστοιχία ἐλαύνει ὁλοταχῶς, ὡς νὰ σπεύδῃ ν' ἀφήσῃ ὀπίσω τὸν ζωντανὸν ἐφιάλτην τοῦ παρελθόντος. Λίθος φέρων τὸ ὄνομα Napoleonstein σημειοῖ μέχρι σήμερον ἐκεῖ ἐπάνω τὴν θέσιν, ἀφ' ἧς ὁ μέγας Κορσικανὸς διηύθυνε τὴν μάχην.

Τὴν Ἰέναν διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς τὸ φυσικὸν ἐπωνόμασε Κάρολος ὁ Ε' ***μικρὰν Φλωρεντίαν***· οἱ εὔγραμμοι λόφοι, αἱ βαθεῖαι κοιλάδες, αἱ κατάφυτοι χαράδραι, τὰ δάση τῶν ἐλατῶν τὰ περιστέφοντα τὰ πέριξ βουνά, ἡ ἐπαλλαγὴ τῶν ὁριζόντων καὶ τῶν πρασίνων ἀποχρώσεων καθιστῶσι τὴν γραφικωτά-

την φάραγγα τοῦ ποταμοῦ Σάαλ, ἥτις ἐνδεικτικῶς ἐπεκλήθη Θουριγγικὴ Ἑλβετία, μίαν τῶν ὡραιοτάτων ἀπολαύσεων τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μεσαιωνικῶν πύργων, ὧν τινες καταρρέουσιν εἰς ἐρείπια, ἄλλοι μετεβλήθησαν εἰς μετεωρολογικοὺς σταθμοὺς ἢ ἀγροτικὰ ξενοδοχεῖα ἀναπετάννυται τὸ μαγικὸν πανόραμα. Κάτω, οἱονεὶ μετ' ἀκκισμῶν, περιελίσσεται ὁ Σάαλ ποῦ μὲν στίλβων ὡς χάλυψ, ποῦ δὲ μαντευόμενος μόνον ἐκ τῆς φουντωτῆς βλαστήσεως τῆς ἑκατέρωθεν τῶν χλοαζουσῶν ὀχθῶν του. Ὁ ποιητικὸς ποταμὸς δὲν ὑποδουλοῦται εἰς τὸ χειρωνακτικὸν ἔργον τῆς πραγματικότητος· εἰς τὸ διαυγές του ὕδωρ δὲν στάζει ὁ ἱδρὼς τοῦ τραχέος ἀγῶνος τοῦ βίου· ποῦ καί που μόνον μακραὶ σχεδίαι ἱστῶν, ἐν σκιερᾷ γωνίᾳ δάσους τῆς Θουριγγίας ὑλοτομηθέντων διαπλέουν τὸ στενὸν ῥεῖθρον, μὲ τοὺς ἐπ' αὐτῶν ἰδιοφυεῖς ναύτας, οἵτινες τὰς ἐλαύνουσι διὰ κονταρίων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς Ἰένης ὁ Σάαλ κοιλαίνεται εἰς βαθυτέραν λεκάνην πλωτήν· δι' ἡμᾶς τοὺς θαλασσινούς, τοὺς συνδέοντας ἀναποσπάστως τοὺς σκαλμοὺς καὶ τὰς κώπας πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ θέα ἀκατίου εἰς τὰ βάθη τῆς Γερμανίας, μεταξὺ ὀρέων, παρὰ τὸν Θουριγγικὸν δρυμόν, ἔχει τι τὸ παράδοξον κατ' ἀρχάς. Ἀλλὰ πῶς ζωογονοῦν τὰ ἐλαφρά, χαριτωμένα ἐφόλκια τὸ ἀρρήτως γραφικὸν ἐκεῖνο τοπίον, τὸ ἐπικαλούμενον ***Παράδεισος***! τὰ δένδρα, αἱ κατάφυτοι ὄχθαι ῥίπτουν ὑποτρέμουσαν εἰς τὸ ὕδωρ τὴν πρασίνην σκιάν των· μορφαὶ νεαραί, σώματα σφριγηλὰ μὲ ἀνοικτοῦ χρώματος ἐσθῆτας ἀντικατοπτρίζονται τὸ θέρος εἰς τὸ ὑγρὸν κάτοπτρον· τὴν δὲ ἀτάραχον ἠρεμίαν τοῦ ποταμοῦ διακόπτουν τὸ ἔρρυθμον πλατάγισμα τῶν κωπῶν καὶ γέλωτες καὶ ᾄσματα φαιδρά.

Δ'.

Ἀλλ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας — 10]22 Νοεμβρίου 1890 — ὁ τόσον εἰδυλλιακὸς Σάαλ ἤρχισε νὰ ῥέῃ σφοδρὸς καὶ θολός· τὸ ὕδωρ, ὁλονὲν ὀγκούμενον εἶχεν ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ χείλους τῶν ὀχθῶν· ἐνεχυμόνει ἀπειλήν.

Πολλοὶ συνηθροίζοντο εἰς τὴν ὄχθην καὶ παρετήρουν τὸ βαρὺ κυλίνδημα τοῦ ὕδατος, βαρύ, ὡς νὰ ἔφερεν ἤδη μεθ' ἑαυτοῦ τὴν συμφοράν. Τινὲς ἔλεγον ὅτι ἡ πληθώρα ἐκείνη τοῦ ὕδατος προῆλθεν ἀπὸ τὸν πρό τινος φοβερὸν ὑετόν: τὰ σύννεφα πρὸς τὴν γῆν συρόμενα, βαρέα, εἶχον εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Σάαλ, καὶ αἰχμαλωτισθέντα ἐντὸς τῶν βουνῶν δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑψωθοῦν ὑπεράνω αὐτῶν, ἀλλ' ὅσον ὕδωρ εἶχαν τὸ ἐξέχυσαν ὅλον εἰς τὴν κοιλάδα· ἄλλοι ἔλεγον ὅτι προῆλθεν ἀπὸ αἰφνιδίαν τῆξιν πελωρίων ὄγκων χιόνων, αἵτινες εἶχον συσσωρευθῇ πρὸ ἑβδομάδων εἰς τὰς κλεισωρείας καὶ τὰς φάραγγας. Πολλοὶ ἦσαν κατηφεῖς, ἀνήσυχοι· ἄλλοι παρηγοροῦντο ὅτι καὶ ἄλλοτε κατέβασε νερὸν ὁ ποταμός, ἀλλὰ δὲν συνέβη τίποτε· μόνον αἱ παρόχθιαι οἰκίαι ἔκαμαν ἓν ἁπλοῦν ποδόλουτρον . . . .

Τῇ 12]24 Νοεμβρίου, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἐπέστρεφα ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν κατοικίαν μου· κατῴκουν ὄχι μακρὰν τοῦ ποταμοῦ εἴς τινα ὁδὸν καλουμένην Steinweg (Πετρόδρομον), προεκτεινομένην εἰς τὴν μεσαιωνικήν, χονδροειδῆ καὶ ὀγκώδη γέφυραν, ἥτις διὰ πετρῶν καὶ χώματος ἐστρωμένη καὶ ἑκατέρωθεν διὰ λιθίνου τοιχώματος περιβαλλομένη ὡμοίαζε πρὸς ὁδὸν κρεμαστὴν ὑπὲρ τὸ ὕδωρ.

Ἡ ὥρα ἦτο τετάρτη περίπου μ. μ. Ὀμίχλη γαλακτόχρους, πυκνή, ἁπτὴ σχεδὸν περιεδινεῖτο εἰς τοὺς δρόμους· τὸ ψῦχος ἦτο δριμύ. Ὄχι μακρὰν τῆς κατοικίας μου εἶδον ἐργάτας μὲ βλοῦζαν καὶ κασκέτον ἐργαζομένους ἐν σπουδῇ· ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἶχον μαζευθῇ τριγύρω καὶ παρηκολούθουν μετ' ἐνδιαφέροντος τὸ ἔργον των.

— Τί τρέχει; ἠρώτησα προστεθεὶς κ' ἐγὼ εἰς τὸν σωρόν.

— Ἦλθε τηλεγράφημα πῶς θὰ καταιβάσῃ πολὺ νερό, ἀπήντησεν εἷς· ἂν ξεχειλίσῃ τὸ ποτάμι θὰ πλημμυρίσῃ ὁ δρόμος· γι' αὐτὸ θὰ στήσουνε ἕνα ξύλινο γεφύρι· οἱ ἄνθρωποι θὰ περνοῦν πάνω 'ς αὐτὸ καὶ δὲ θὰ κλειστοῦν μὲς 'ς τὰ σπίτια τους.

Ἀνέβην εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου μὲ ἐπερίμενεν ἡ θελκτικὴ ἀτμόσφαιρα δωματίου θερμανθέντος ἀφ' οὗ ἀερίσθῃ καλῶς.

Εἰργάσθην μέχρι τῆς δωδεκάτης· τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡτοιμαζόμην νὰ κατακλιθῶ ἤκουσα φωνάς· ἔκυψα ἐκ τοῦ παραθύρου καὶ εἶδα ὅτι ἡ ὁδὸς εἶχε γεμίσῃ νερόν· ἀριστερὰ ἐγόγγυζεν ὁ Λώϋτρα — εἰς τὴν συμβολὴν αὐτῆς καὶ τοῦ Σάαλ κεῖται ἡ Ἰένα — δεξιᾷ δ' ἐβρυχᾶτο ἀγρίως ὁ Σάαλ.

Δὲν μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν τὸ πρᾶγμα· κατεκλίθην καὶ ἀπεκοιμήθην ταχέως, ὡς ὅλοι οἱ κατάκοποι· ἐκοιμήθην δύο τρεῖς ὥρας. Ἀλλ' ἔξαφνα, ἀφυπνίζομαι βιαίως· ἰσχυροὶ κλονισμοὶ σείουν τὴν θύραν μου· μία φωνὴ τὴν ὁποίαν ἐνόουν ὅτι ἦτο περιδεής, ἡ φωνὴ τῆς γραίας οἰκοκυρᾶς μου, ἐκραύγαζε:

— Herr Doctor, Herr Doctor! Τὸ νερὸ ἀνέβηκε πολύ! ντυθῆτε· γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! τὸ νερὸ ἔφθασε ἴσα μὲ τὸ τρίτο σκαλοπάτι! . . .

(Ἕπεται τὸ τέλος) ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

Φίλε Κύριε Δροσίνη,

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν ποιημάτων τοῦ Ἰω. Βηλαρᾶ ἔγεινεν ἐν Κερκύρᾳ (1827) ἐπιμελείᾳ Ἀθανασίου Πολίτου καὶ Πλάτωνος Πετρίδου. Τὰ ἰδιόγραφα τοῦ ποιητοῦ περιῆλθον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Κληροδοτήματος Πετρίδου Ἐπιτροπήν, ὁ δὲ προϊστάμενος αὐτῆς λόγιος καὶ φιλόμουσος Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Εὐστάθιος εὐμενῶς μᾶς ἐπέτρεψε νὰ τὰ ἐξετάσωμεν, καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ δημοσιεύσωμεν ὅσα δὲν συμπεριελήφθησαν οὔτε εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Κερκύρας οὔτε εἰς ἐκείνην τῆς Ζακύνθου (1871).

Ὡς ἀπαρχὴν τῶν ἀνεκδότων τούτων σᾶς στέλλομεν τὰ ἑξῆς ἀποσπάσματα, πολλῆς ἐκτιμήσεως ἄξια, καθόσον εἰς αὐτὰ φαίνεται ὅτι ὁ Βηλαρᾶς ἠθέλησε νὰ δοκιμασθῇ εἰς τὸν ἀνομοιοκατάληκτον δεκαπεντασύλλαβον, καὶ διότι, ἂν καὶ ἀνεπεξέργαστα, τὰ σχεδιάσματα ταῦτα φέρουν τὸν χαρακτῆρα ἀνωτέρας καλλιτεχνικῆς ἐργασίας.

Ἡ φιλόκαλος Ἑστία μὲ τὸ νὰ δημοσιεύσῃ τοῦτο καὶ τὰ λοιπὰ ἀνέκδοτα τοῦ Βηλαρᾶ θὰ δώσῃ, τὸ ἐλπίζομεν, ἀφορμὴν νὰ γείνῃ σκέψις περὶ σπουδαίας καὶ κριτικῆς ἐκδόσεως ὅλων του τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶναι, καὶ θὰ μείνουν, φωτεινότατα μνημεῖα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ.

Βουλὴ μοῦ ἦρθε κι' ὄρεξι σὲ νέαις λύραις χόρδαις
νὰ κρούξω μέλος χωριστὸ καὶ μὲ νηχὸν καινούργιο
νὰ τραγουδήσω περισσοὺς ἀπὸ τοὺς στοχασμούς μου
τὴν πλῆξι διασκεδάζοντας σ' ἄργου καιροῦ τῆς ὥραις.
Δὲν ἔχω τάχατε σκοπὸ κ' ἐπίδειξις φροντίδα
νὰ δείξω τέχνη ποιητῆ καὶ φιλοσόφου μέτρα·
ἀλλ' ὡς ἐρθοῦν ἀστόλιγαις καὶ ἁπλαὶς μὲ τὴν ὁλότη
θὰ παραστήσω θαρρετὰ τοῦ νοῦ μου τῆς ἰδέαις·
ἂν ὅμως τύχῃ καὶ τινὰς ἀκούσῃ τὴ φωνή μου
ἂς μὴ βιαστῇ παρακαλῶ νὰ δώσῃ μαύρη ψῆφο.
Τῆς καστανιᾶς τὸ πωρικὸ νὰ πρωτοϊδῇς τραβιέσαι
καὶ φαγουλὸ δὲν τὸ θαρρεῖς ἀπὸ τὴν ἀσχημιά του,
ἀλλ' ἂν μὲ νοῦ προσεχτικό, μὲ χάρι περιέργιας,
ἁπλώσῃς, φθάσῃς στὸ δενδρί, τὸ κάστανο τρυγήσῃς,
τὸ γδύσῃς ὀχ τὰ ξώτσεφλα, τ' ἀγκαθερό του ντύμα,
μὲ θαυμασμὸ θὰ ἰδῇς γυμνὸ τὸ μυγδαλένιο σούμπρο (sic)
καὶ στὴν εἰδὴ παράμορφο καὶ νόστιμο στὴ γέψι.
Δὲν προσπαθῶ νὰ παινεθῶ μηδὲ φιλοτιμοῦμαι
νὰ σύρω ξέναις ἀκοαὶς καὶ ν' ἀποχτήσω χάρι,
μὸν εἶναι ἁπλός μου στοχασμὸς ὁποῦ περνάει ὀχ τὸ νοῦ μου,
καὶ ὀχ τοὺς πολλοὺς ὁποῦ θὰ εἰπῶ ἂς εἶν' καὶ τοῦτος ἕνας,
πῶς ὄχι πάντοτε καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τὴν πρώτην ὄψι
τοῦ κάθε εἴδους ἠμπορεῖς νὰ κρίνῃς καὶ τὰ μέσα·
τὸ ἄνθι ὁποῦ τὴν ὅρασι μὲ τῆς βαφαὶς μαγεύει
δὲν ἀναδίνει πάντοτε γλυκάδαν εὐωδίας,
μηδὲ τὰ μαῦρα τζίνορα, τὸ πρόσχαρο ἀχειλάκι,
ὑπόσχονται καὶ εἰλικρινῆ γιομάτα σπλάχνα στήθια.
Ἀλλ' ἔπιακα τὴ λύρα μου κ' ἐπῆρα τὸ δοξάρι
καὶ τὸ τραγοῦδι μου ἀρχινῶ μὲ τὴ φωνὴ γιομάτη·
πολὺς καὶ μέγας θόρυβος καὶ ταραχῆς βαζοῦρα
στὸ νοῦ μου μέσα ἀχολογάει, καὶ τὴ φωνή μου πνίγει,
χορὸς ἀπείρων στοχασμῶν ἀπανωτοὶ πλακόνουν,
μὲ βιᾶς μεγάλης δύναμι χτυπᾶν στὴ φαντασιά μου.
καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων τὴν ὁρμὴ προτοῦ χαμαναθήλω (sic)
προφταίνουν ἄλλοι παρευτὺς καὶ ἄλλοι δίχως τέλος.
Φαντάξου μάκρος ἀμμουδιᾶς σ' ἀκρογιαλιὰ μεγάλη
καὶ πέλαγος ἀόρατο βαθειὰ ἀνακατωμένο
ἀπὸ ἀνέμου ταραχὴ συγνεφιασμένου νότου,
πῶς τὰ βαρειά του κύματα ἀμπόνουν ἕνα τ' ἄλλο,
καὶ πρὶν τὸ πρῶτο ἀποσυρθῇ κατόπι τ' ἄλλο φτάνει,
ἀντιχτυπιοῦνται, ὑψόνουνται καὶ τὸν ἀφρό τους σμίγουν,
ἔτσι κ' ἐμένα πολιορκᾶν διαλογισμοὶ τὴ γνῶσι
καὶ ποῦ νὰ βάλω τὴν ἀρχὴ καὶ ποῦ νὰ βάλω τέλος.

—

Ἀχλούθα, λύρα, ν' ἀντηχῇς στοῦ δοξαριοῦ τοὺς χτύπους·
τί θέατρο μαγευτικὸ ξανοίγεται ὀμπροστά μου,
τί αἴστησες ἡδονικαὶς γλυκὰ μὲ γαργαλίζουν!
πλατὺς μεγάλος οὐρανός, ἀχτινοβόλος ἥλιος
ποῦ τὸν λαμπρύνει ἡμερινός, τὴ νύχτα στολισμένος
ἀπ' ἄστρα ἀναρίθμητα καὶ ἀπ' ἄστατο φεγγάρι,
γῆ χωρισμένη σὲ βουνὰ καὶ σὲ ὑγρὰ πελάγη,
μὲ ὑπερήφαναις κορφαίς, στεφανωμέναις ράχαις
ἀπὸ δασύφυλλα δεντρά, μὲ ποταμοὺς αἰώνιους·
μορφαὶς ποικίλαις ζωντανῶν εἰς τῆς στεργιᾶς τὴν ὄψι,
μὲς τὰ βαθειὰ τῆς θάλασσας, στὸν ἀλαφρὸν ἀέρα.
Κυττάζω τὸ τραντάφυλλο, τὸ κόκκινό του χρῶμα
καὶ τοῦ σεμνοῦ χαρούφαλου ἡ μυρωδιὰ μ' ἡδύνει·
νοιώθω τὸ μέλι τὸ γλυκό, καὶ ὁ ζέφυρος μὲ χρούει
χαϊδευτικὰ στὸ πρόσωπο μὲ τῆς γλυκαίς του αὔραις,
ἀκούω τὸ μουρμούρισμα τῆς κρυσταλλένιας βρύσης·
. . . . τὰ νοιώθω ὁλόγυρά μου
ὡς μέρη μόνον χωριστὰ μακρυὰ ὀχ τὸν ἑαυτό μου,
μηδὲ καθὼς τὸ χέρι μου, ποῦ ψηλαφῶντας βάνει
στὴν ἔκτασί μου σύνορα, τὸ νοιώθω καὶ μὲ νοιώθει·
. . . . δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ κόσμος,
μόν' ἂν δὲν εἰμ' ἐγὼ αὐτός, καὶ δὲν τὸν ἔχω κάμει,
εἶμαι τῆς χτίσις βασιλιάς. . . . .
Ἐγὼ σκεπάζω χρονικῆς ἀπὸ ξανθὰ ἀστάχια
τοὺς εὐρυχώρους κάμπους μου, τὰ πλούσια μου κοπάδια
βοσκᾶν παντοῦ ὑπήκοα στὸν τόνο τῆς φωνῆς μου.
. . . .
καὶ στὴν ὁρμὴ τοῦ βέλους μου τὸ ἄγριο γίδι πέφτει.
. . . .
καὶ τ' ἄχυμο σταφύλι
ποτάμια ρέει νέκταρος πρὸς ἡδονὴ δική μου.

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ἐ. Δ. Ῥοΐδου

ΤΟ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πρωῒ ὁ Οὐλρίχος ἔτρεξεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον νὰ ἴδῃ τὴν Ῥοζίναν καὶ νὰ ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὴν τὰ πάντα. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ τὸν ἐννοήσῃ, προσβληθεῖσα τὴν νύκτα ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ πυρετοῦ καὶ παραληροῦσα.

Ὁ Οὐλρίχος ἠθέλησε νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' οἱ ἰατροὶ δὲν ἐπέτρεψαν τὴν μεταφοράν. Τὴν δὲ κατάστασιν τῆς ἀσθενοῦς παρέστησαν ὡς δεινὴν μέν, ὄχι ὅμως καὶ ἀπηλπισμένην.

Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τὸ οἴκημα τοῦ κόμητος Ῥούβρης ἦτο ἕτοιμον. Ὁ Οὐλρίχος συνεκάλεσεν ἐκεῖ τρεῖς ἐκ τῶν πρωτευόντων ἰατρῶν τῶν Παρισίων καὶ ἔτρεξεν ἔπειτα εἰς τὸ νοσοκομεῖον νὰ παραλάβῃ τὴν Ῥοζίναν. Ἀλλ' αὕτη εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ μιᾶς ὥρας.

Ὁ Οὐλρίχος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ νέον του οἴκημα, ὅπου εὗρε τὸν φίλον του Τριστάνον, τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰδοποιήσει ἐγκαίρως, ἀναμένοντα μετὰ τῶν ἰατρῶν.

— Κύριοι, εἶπεν εἰς αὐτούς, δύνασθε ν' ἀποσυρθῆτε. Ἡ ἀσθενὴς διὰ τὴν ὁποίαν σᾶς εἶχα προσκαλέσει ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου.

Ὁ Τριστάνος, ἐννοήσας ὅτι μάταιον θὰ ἦτο νὰ ζητήσῃ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ παρηγορήσῃ τὸν φίλον του, περιωρίσθη νὰ συμμερισθῇ τὴν λύπην του ὁλοψύχως, ἀναλαβὼν καὶ τὴν φροντίδα τῆς κηδείας τῆς Ῥοζίνας, τελεσθείσης μετὰ μεγαλοπρεπείας, ἥτις ἐξέπληξε τοὺς νοσοκόμους. Εὐθὺς μετὰ ταύτην ἐπέμεινε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν φίλον του ἀντὶ ἀναλόγου ἀποζημιώσεως τὰ κατὰ νόμον ἀνήκοντα εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὀλίγα ἐνδύματα τῆς μακαρίτιδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο τὸ μόνον ἀπομεῖναν εἰς τὴν δυστυχῆ κόρην γαλανὸν τζίτινον φόρεμα. Πλὴν τούτων ἐφρόντισε νὰ μετακομισθῶσιν εἰς θάλαμον τοῦ νέου οἰκήματος τοῦ φίλου του τὰ σκεύη τοῦ δωματίου, ὅπου εἶχε συγκατοικήσει μετὰ τῆς Ῥοζίνας. Ὀκτὼ ἡμέρας ἔπειτα μετέβαινεν ὁ Οὐλρίχος εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ προηγούμενα τοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσελθόντος εἰς τὸ ἑστιατόριον τοῦ Φοΰ.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Οὐλρίχου ἐπροκάλεσεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἱκανὴν συγκίνησιν. Οἱ ἀρχαῖοι σύντροφοι

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 69.

του ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετὰ τῆς συνήθους εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου φιλοφροσύνης, αἱ δὲ γυναῖκες τὸν παρετήρουν μετὰ κἄπως ὀχληρᾶς περιεργείας καὶ ἐπιμονῆς.

— Κάθισε, φίλτατε βρυκόλακα, εἶπεν ὁ Τριστάνος δεικνύων εἰς τὸν Οὐλρίχον τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχε φυλάξει πλησίον τῆς Ῥοζίνας, κάθισε καὶ ἀνάγγειλέ μας διὰ προπόσεως τὴν αἰσίαν ἐπιστροφήν σου ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον. Ἡ κυρία, ἐπρόσθεσε, δεικνύων τὴν Φαννήν, θὰ εὐχαριστηθῇ πολὺ πίνουσα εἰς τὴν ὑγείαν σου.—Καί, σύ, ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον ταύτης, μὴ λησμονήσῃς ὅσα σοῦ ἐσύστησα.

Ὁ Οὐλρίχος λαβὼν μέγα ποτήριον πλῆρες μέχρι τοῦ χείλους: Προπίνω, εἶπε . . .

— Μὴ λησμονήσῃς ὅτι ἀπαγορεύονται αἱ πολιτικαὶ προπόσεις, ἔκραξεν ὁ Τριστάνος.

— Προπίνω εἰς τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Οὐλρίχος, χαιρετῶν τὴν ἀκινητοῦσαν ὑπὸ τὴν προσωπίδα καὶ τὴν κουκούλαν της Φαννήν.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν αὐτη, πίνω εἰς τὴν νεότητα καὶ τὸν ἔρωτα.

Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἐκείνης ἔκαμε ν' ἀνασκιρτήσῃ ἐπὶ τῆς ἕδρας του τὸν Οὐλρίχον, ὅστις λαβὼν τὴν χεῖρα τῆς γείτονός του, εἶπεν εἰς αὐτὴν μετὰ προφανοῦς συγκινήσεως:

— Ἐπαναλάβετε τοῦτο, παρακαλῶ.

Ἡ Φαννὴ ἔλαβε καὶ πάλιν τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀκόμη κατὰ τὸ ἥμισυ πλῆρες, κράζουσα εὐθύμως:

— Πίνω εἰς τὴν νεότητα, πίνω εἰς τὸν ἔρωτα!

— Τοῦτο εἶναι ὄνειρον . . . . Πόθεν ἔρχεται ἡ φωνὴ αὔτη, ἀπὸ ποῖον τάφον ἐξῆλθεν; Τίνος τὸ πρόσωπον κρύπτεται ὑπὸ τὴν προσωπίδα ταύτην; ἐψιθύριζεν ὁ Οὐλρίχος ἐρωτῶν διὰ τοῦ βλέμματος τὸν Τριστάνον.

Ἀλλ' οὗτος, ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ, ἔκαμε νεῦμα εἰς τὴν Φαννήν, ἥτις ἀφαιρέσασα τὴν προσωπίδα της ἐστράφη πρὸς τὸν Οὐλρίχον καὶ ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν τόσον πλησίον τοῦ προσώπου του, ὥστε ᾐσθάνθη τὸ ἄρωμα τῆς ἀναπνοῆς της:

— Δὲν θ' ἀπαντήσετε εἰς τὴν πρόποσίν μου, κύριε Κόμη;

Ὁ Οὐλρίχος ἰδὼν τὸ πρόσωπον τῆς γείτονός του, ἔμεινεν ἄλαλος, ἐμβρόντητος, σχεδὸν φοβισμένος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Φαννὴ ἦτο τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐκτάκτως ὡραία, φέρουσα ἐαρινὸν στέφανον ἐκ μικρῶν φυσικῶν ῥόδων, μέ τινα πράσινα φύλλα, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα ἀνεδείκνυε τὸ χρυσοῦν τῆς βοστρυχισμένης κόμης της:

— Ῥοζίνα μου! ἀνέκραξεν ὁ Οὐλρίχος σχεδὸν τρελλός.

— Δὲν μὲ λέγουν Ῥοζίναν, ἀλλὰ Φαννήν, ἀπεκρίθη ἐκείνη ἐξάπτουσα ἔτι μᾶλλον τὸν Οὐλρίχον διὰ τῆς λάμψεως τῶν κυανῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν. Εἶμαι μία ἐκ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων γυναικῶν τῶν Παρισίων, χάριν τῶν ὁποίων θὰ ἐστεργε καὶ ὁ τιμιώτατος ἄνθρωπος νὰ κακουργήσῃ. Ὁ ἐξερχόμενος τοῦ κοιτῶνός μου κινδυνεύνι νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κάτεργον, ἂν δὲν προτιμᾷ ν' αὐτοχειριασθῇ, καὶ ὅμως πολλοὶ εἶνε οἱ πρόθυμοι νὰ θυσιάσουν τὴν περιουσίαν τῶν τέκνων των ἢ νὰ ληστεύσωσι τὸ ταμεῖον τοῦ πατρός των διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτόν. Ἀφοῦ ἐκυλίσθην εἰς σωροὺς χρυσίου, ἔτυχε σήμερον νὰ εὑρίσκωμαι χωρὶς λεπτόν, διότι ἔκαμα μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωήν μου τὴν ἀνοησίαν νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπάρχουσι τίμιοι ἄνθρωποι μεταξὺ τῶν τραπεζιτῶν. Ὡς ἐκ τούτου πιθανὸν εἶναι νὰ σᾶς κάμω νὰ ἐξοδεύσετε πολλά, τοὐλάχιστον κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα. Τοιαύτη εἶμαι, κύριε Κόμη.

Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ κυνικοῦ τούτου προγράμματος προσήλωσεν εἰς τὸν Οὐλρίχον ἐκστατικὸν βλέμμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἐρωτῶσα αὐτόν:

— Τώρα, ὅπου μὲ γνωρίζεις, τί θέλεις ἀπὸ ἐμέ;

Ἀλλ' ὁ Οὐλρίχος δὲν εἶχεν ἐννοήσει ὅσα τοῦ εἶπε, προσέχων εἰς μόνον τῆς φωνῆς της τὸν ἦχον. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς κατεχόμενος συγκινήσεως ἐξηκολούθει νὰ τὴν τρώγῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ψιθυρίζων ἐκ διαλειμμάτων:

— Ῥοζίνα μου! Ῥοζίνα μου!

Τὴν ἔκστασιν ταύτην διέκοψεν ὁ Τριστάνος ἐρωτῶν αὐτὸν χαμηλοφώνως:

— Τώρα ὅπου τὴν εἶδες, ἐλπίζω νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι δὲν ἔκαμα ἄσχημα νὰ σὲ φέρω εἰς Παρισίους.

— Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ πλέον νὰ ἀναχωρήσω, ἀπήντησεν ὁ Οὐλρίχος, δεικνύων τὴν Φαννήν, ἥτις καίτοι ὑποκρινομένη ἀδιαφορίαν, κατώρθωνε ν' ἀκούῃ ὅσα ἐλέγοντο.

— Ἀλλὰ τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς; ἠρώτησεν ὁ Τριστάνος, ἑλκύσας τὸν φίλον του εἴς τινα γωνίαν.

Ὁ Οὐλρίχος ὡμίλησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς τὸ ὠτίον τοῦ Τριστάνου. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν, ἡ Φαννὴ ἥτις ἐξηκολούθει νὰ τεντώνῃ τὰ ὦτα, ἤκουσε τοῦτον ἀποκρινόμενον:

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις σου.

— Πόσα κρυφομιλήματα, διὰ τόσον ἁπλοῦν πρᾶγμα! εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ ἑταίρα. Εὐθὺς ὅμως ἔπειτα ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ, βλέπουσα τὸν κόμητα Ῥούβρης ἑτοιμαζόμενον ν' ἀναχωρήσῃ. Ὁ Οὐλρίχος, τῷ ὄντι, μὴ δυνάμενος νὰ καταστείλῃ τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπροξένησε ἡ θέα τοῦ φαντάσματος τῆς νεκρᾶς ἐρωμένης του ἀπεχαιρέτησε τοὺς δαιτυμόνας καὶ ἀπῆλθε συνοδευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τριστάνου μέχρι τῆς ἐξωθύρας τοῦ ἑστιατορίου.

— Πολὺ φοβούμεθα, ἀγαπητή μου, εἶπον αἱ γυναῖκες παρατηροῦσαι μετὰ κρυφῆς χαρᾶς τὴν δυσφορίαν τῆς Φαννῆς, ὅτι δὲν ἐσημάδεψες καλὰ τὸ περιστέρι σου.

— Οὔτε ἤξιζε τὸν κόπον, ἀπήντησεν αὐτη. Τὸ περιστέρι ἦτο μαθημένον. Εὐθὺς ἅμα ἤκουσεν ὅτι κοστίζω ἀκριβά, ἐβιάσθη νὰ φύγῃ. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι εἶχα δίκαιον ὅταν σᾶς ἔλεγα ὅτι ὁ κόμης Ῥούβρης ἀπέμεινεν ἀπένταρος.

— Καὶ ἐγὼ σᾶς ἐπαναλέγω ὅτι ἀπατᾶσθε, ὡραία μου Κυρία, εἶπεν ὁ Τριστάνος, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπαρατήρητος.

— Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, δὲν ἔχω ἀφορμὴν νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὰς συμβουλάς σας. Τὰς ἠκολούθησα κατὰ γράμμα, ἀλλὰ τὸ σχέδιόν σας ἀπέτυ-

χεν ἐλεεινά. Ὁ φίλος σας δὲν μ' ἐζήτησε κἂν τὴν ἄδειαν νὰ μ' ἐπισκεφθῇ.

— Ὁ φίλος μου εἶναι ἄνθρωπος καλοαναθρεμμένος καὶ πρακτικός, μὴ ἀγαπῶν νὰ χάνῃ τὰ λόγια του καὶ νὰ ζητῇ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τί νὰ κάμῃ. Οὗτος σᾶς θεωρεῖ ὡς περίεργον καλλιτέχνημα, ὡς ἁπλῆν εἰκόνα, ἡ ὁποία τοῦ ἤρεσε καὶ τὴν ὁποίαν μ' ἐπεφόρτισε νὰ τοῦ ἀγοράσω, ἀπεκρίθη μεθ' ἱκανῆς αὐθαδείας ὁ Τριστάνος.

— Καὶ τί δίδει δι' αὐτήν;

— Ἀκούσατε πρῶτον τί ζητεῖ. Σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις του θὰ σᾶς φανοῦν ὀλίγον παράδοξοι.

— Εἶμαι περίεργη νὰ τὰς μάθω.

— Προσέξατε λοιπόν. Ὁ κόμης Ῥούβρης ἐπιθυμεῖ νὰ μετοικήσετε εἰς μικρὸν οἴκημα ἐνοικιασθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἑκατὸν ἑξῆντα φράγκα τὸ ἔτος. Εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο θὰ φροντίσει νὰ κομισθῶσιν ἔπιπλά τινα τῆς ἐκλογῆς του, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ σᾶς φανῶσι παραπολὺ ἁπλᾶ καὶ κατά τι παλαιά. Ἡ ἱματιοθήκη θὰ περιέχῃ καί τινα ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ἐνδύματα, ὅσον καὶ τὰ σκεύη παλαιά, καὶ ἓν μόνον τζίτινον φόρεμα ἀξίας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν δέκα φράγκων.

— Καὶ ἔπειτα; ἠρώτησεν ἡ Φαννή.

— Ἔπειτα, ἐξηκολούθησεν ὁ Τριστάνος, θὰ σᾶς εὕρῃ εἴς τι γνωστὸν εἰς αὐτὸν ἐργοστάσιον μίαν θέσιν μὲ μισθὸν ἑξήκοντα φράγκων τὸν μῆνα.

— Καὶ τί θὰ κάμνω ἐκεῖ; ἠρώτησεν ἡ Φαννή.

— Ὅ,τι θέλετε, ἢ καὶ τίποτε, ἂν βαρύνεσθε, ἀρκεῖ μόνον νὰ πηγαίνετε ἐκεῖ τακτικὰ καὶ νὰ πληγώσετε τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σας μὲ κεντήματά τινα βελόνης, διὰ νὰ δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ῥάπτετε. Ὁ κ. Ῥούβρης θὰ ἔρχεται τὸ ἑσπέρας νὰ σᾶς περιμένῃ εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργοστασίου καὶ θὰ σᾶς συνοδεύει εἰς τὸ δωμάτιόν σας, ὅπου θὰ μένῃ μαζί σας μέχρι τῆς δεκάτης. Εἰς τὰς δέκα θὰ εἶσθε ἀπολύτως ἐλευθέρα νὰ κάμετε ὅ,τι θέλετε καὶ νὰ ὑπάγετε ὅπου ἀγαπᾶτε. Τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως, ἀκριβῶς εἰς τὰς ἑπτά, πρέπει νὰ εἶσθε σηκωμένη καὶ ἕτοιμη νὰ μεταβῆτε ὑπὸ τὴν συνοδείαν του εἰς τὸ κατάστημα ῥαπτικῆς. Τὰς κυριακάς, ἂν ἦναι ὁ καιρὸς καλός, θὰ πηγαίνετε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξοχὴν νὰ πίνετε γάλα καὶ νὰ μαζεύετε φράουλας. Τὸν κ. Ῥούβρης θὰ ὀνομάζετε Μάρκον· θὰ μάθετε νὰ τραγουδῆτε δύο ἢ τρία ᾄσματα τὰ ὁποῖα ἀγαπᾷ ν' ἀκούῃ, καὶ νὰ τοῦ μαγειρεύετε φαγητά τινα, ὅπου τοῦ ἀρέσουν.

— Ἔχει ἄλλο; ἠρώτησεν ἡ Φαννή, ἥτις δὲν ἦτο ἐντελῶς βεβαία ὅτι δὲν τὴν ἐπερίπαιζεν ὁ Τριστάνος.

— Τοῦτο μόνον, ὅτι τὸν Δεκέμβριον καὶ τὸν Ἰανουάριον θὰ πηγαίνετε εἰς τὸ ἐργαστήριον ῥαπτικῆς φέρουσα παλαιὸν τζίτινον φόρεμα γαλάζιον μὲ ἄσπρα λουλουδάκια.

— Ἀλλὰ θὰ κρυώνω εἰς τὸν δρόμον.

— Βεβαίως, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σπίτι, διότι δὲν θ' ἀνάπτετε κατὰ τοὺς δύο τούτους χειμερινοὺς μῆνας τὴν θερμάστραν.

— Ἐγνώρισα καὶ ἄλλους ἰδιοτρόπους, ἀλλὰ ὁ φίλος σας τοὺς ὑπερβαίνει ὅλους, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή. Ἀπορῶ πῶς δὲν μοῦ ἐπρότεινε νὰ μοῦ κόψῃ τὸ κεφάλι καὶ νὰ τὸ κρεμάσῃ εἰς τὸν τοῖχον, ὡς εἰκόνα τῆς μακαρίτριας ἐρωμένης του.

— Τὸ ἐσυλλογίσθη, εἶπεν ὁ Τριστάνος μετὰ θαυμαστῆς ἀταραξίας, ἀλλ' ἐφοβήθη μήπως δὲν θελήσετε.

— Ἀφίσατε τὰ ἀστεῖα, ἀπήντησεν ἡ Φαννή, καὶ εἰπῆτέ μου τί μὲ δίδει ὁ φίλος διὰ νὰ παίξω αὐτὴν τὴν κωμῳδίαν;

— Σᾶς δίδει ὅσα ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν πρωθυπουργόν του κ. Θιέρσον, ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα κατ' ἔτος.

— Ὁμιλεῖτε σπουδαίως; ἠρώτησεν ἡ Φαννή.

— Σπουδαιότατα· ἂν θέλετε, συντάσσομεν συμβόλαιον.

— Ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ ἦναι ἀκόμη πλούσιος.

— Ὑπερεκατομμυριοῦχος.

— Καὶ πόσον καιρὸν θὰ διαρκέσει αὐτή του ἡ μανία;

— Ὅσον θέλετε. Ἀλλ' ἐλησμόνησα νὰ σᾶς εἴπω ὅτι, ἂν δεχθῆτε τὰς προτάσεις του, πρέπει ν' ἀλλάξετε καὶ σεῖς ὄνομα. Ὡς λέγεται ἐκεῖνος Μάρκος Γιλβέρτης, θὰ λέγεσθε καὶ σεῖς Ῥοζίνα.

— Θὰ δεχθῇς Φαννή; ἠρώτησε μία τῶν συντρόφων της.

— Κυρίαι μου, ἀπεκρίθη ἐκείνη, δὲν θέλω πλέον σχέσεις μαζί σας. Ἀπὸ σήμερον ὀνομάζομαι Ῥοζίνα καὶ εἶμαι ἡ φρόνιμη καὶ σεμνὴ ἐρωμένη τοῦ κ. Μάρκου Γιλβέρτη.

Τὴν ἐπομένην ἑσπέραν εἰς τὸ παλαιὸν δωμάτιον τῆς ὁδοῦ τῆς Δύσεως, ὅπου εἶχε συγκατοικήσει ὁ Οὐλρῖχος ἐπὶ ἓν ἔτος μετὰ τῆς Ῥοζίνας, ἡ Φαννὴ φέρουσα τὸ γαλανὸν τζίτινον φόρεμα ἐπερίμενε τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ κόμητος Ῥούβρης, ὅστις ἔφθασε μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ ἔνδυμα ἐργάτου.

Τὴν πρώτην τῆς συνεντεύξεως ὥραν ἐδαπάνησε διηγούμενος εἰς αὐτὴν μετὰ πάσης λεπτομερείας τὴν ἱστορίαν τῶν ἐρώτων του, πιστεύων ὅτι ἡ γνῶσις αὐτῆς ἤθελε τὴν βοηθήσει νὰ ὑποκριθῇ κάλλιον τὸ πρόσωπον τῆς Ῥοζίνας.

— Πρὸ πάντων, εἶπε, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ ὁμιλήσετε ποτὲ περὶ τοῦ ὀνόματος ἢ τῆς περιουσίας μου καὶ νὰ προσπαθήσετε νὰ λησμονήσετε ταῦτα τελείως.

— Τότε, ἀπήντησεν ἡ Φαννή, ἐξάγουσα ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ γαλανοῦ φορέματος διπλωμένον χαρτίον καὶ προσφέρουσα τοῦτο εἰς τὸν Οὐλρῖχον, καλὸν εἶναι νὰ σᾶς ἐπιστρέψω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἥτις κατ' ἀνάγκην θὰ μ' ἐνθυμίζει ὅτι δὲν εἶσθε ὁ ἐργάτης Μάρκος Γιλβέρτης, ἀλλ' ὁ κόμης Ῥούβρης.

Ὁ Οὐλρῖχος οὐδὲν ἐννοῶν ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἤνοιξεν αὐτήν.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτο αὐτὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει εἰς αὐτὸν ὁ πρώην συμβολαιογράφος του κ. Μορῖνος, ὅταν ἑτοιμαζόμενος νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ἄλλον τὸ συμβολαιογραφεῖον τὸν ἠρώτα πῶς ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του, τῆς ὁποίας ἐσημείωνεν ὁλογράφως τὸ ποσόν.

— Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εὑρήκατε εἰς τὴν τσέπην αὐτοῦ τοῦ φορέματος; ἠρώτησεν ὁ Οὐλρῖχος,

τοῦ ὁποίου ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον ὠχρότης θανάτου.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ἐκείνη, καὶ βλέπουσα ὅτι ἔφερε τὴν ἐπιγραφήν σας ἐθεώρησα πρέπον νὰ σᾶς τὴν ἀποδώσω.

— Ἀλλὰ τὸ φόρεμα τοῦτο, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐλρίχος, ἀνῆκεν εἰς τὴν Ῥοζίναν, καὶ ἀφοῦ ἡ ἐπιστολὴ εὑρίσκετο ἐντὸς αὐτοῦ ἡ Ῥοζίνα ἐγνώριζε βεβαίως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Ἡ Φαννὴ ἠρκέσθη ν' ἀπαντήσῃ διὰ πονηροῦ μειδιάματος.

— Ἀλλὰ τότε, ἡ Ῥοζίνα ἤξευρε τίς εἶμαι, ἐγνώριζεν ὅτι ἤμην πλούσιος, καὶ ὁ ἔρως καὶ ἡ ἀφιλοκέρδεια καὶ ἡ ἀφοσίωσις αὐτῆς ἦσαν κωμῳδία! Ἀλλοίμονον εἰς ἐμέ . . .

Ταῦτα λέγων, ἔπεσεν ἀναίσθητος κατὰ γῆς καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἠσθένει βαρέως.

. . . .

Ἕνα περίπου μῆνα μετὰ ταῦτα ἡ Φαννή, ἥτις εἶχεν ἐπιστρέψει τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰς τὸ πολυτελὲς αὐτῆς οἴκημα, ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς χορὸν μετημφιεσμένων, ὅταν εἶδεν εἰσερχόμενον τὸν Τριστάνον μὲ μικρὸν δέμα ὑπὸ τὸν βραχίονα.

— Τί δῶρον μοῦ φέρετε; ἠρώτησεν αὐτόν.

— Κληροδότημα τοῦ χθὲς ἀποθανόντος φίλου μου κόμητος Ῥούβρης.

— Ἂς ἴδωμεν, εἶπεν ἡ Φαννὴ λύουσα τὸ δέμα.

Ἀλλ' ἡ ὀργή της ὑπῆρξεν ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς, ὅταν εὗρεν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ γαλάζιον τζίτινον φόρεμα.

— Ὁ φίλος σας, εἶπε, καὶ ζωντανὸς καὶ ἀποθαμμένος ἦτο πάντοτε γελοῖος ἄνθρωπος. Μοῦ ἔφαγεν ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα.

— Μὴ βιάζεσθε νὰ τὸν κακολογῆτε, ἀπήντησεν ὁ Τριστάνος ἐξάγων ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ φορέματος χαρτοφυλάκιον περιέχον ἑκατὸν χαρτονομίσματα τῶν χιλίων φράγκων.

(Τέλος τοῦ ἐπικηδείου δείπνου)

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ ΒΑΡΡΕΣ

Ὁ Μαυρίκιος Βαρρὲς ἐγεννήθη ἐν Σάρμαις, χωρίῳ τῆς Λορραίνης, καὶ ἄριστα ἐξεπαιδεύθη εἰς σχολὴν διευθυνομένην ὑπὸ Ἰησουϊτῶν. Διεκρίνετο μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν νοημοσύνην του. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὴν Νάνσην, καὶ νεώτατος μετέβη εἰς Παρισίους. Ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον διὰ τῶν «Κηλίδων μελάνης», περιοδικοῦ τοῦ ὁποίου ἓξ μόνον ἀριθμοὺς κατώρθωσε νὰ ἐκδώσῃ. Ἀλλὰ τὸ πρῶτόν του ἔργον, διὰ τοῦ ὁποίου εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν φιλολογούντων, εἶνε τὸ ψυχολογικὸν μυθιστόρημα τὸ φέρον τίτλον «Ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν βαρβάρων».

Μυθιστορήματα λέγοντες ὅλως ἀτελῶς ὁρίζομεν τὰ πλήρη ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, μεταφυσικῆς βαθύτητος καὶ συνθετικοῦ πνεύματος ἔργα τοῦ νέου συγγραφέως, ὅστις πολὺ ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνελίξεως δραματικῶν ἢ ἄλλων οἱωνδήποτε περιπετειῶν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ βίου. Ὁ Βαρρὲς μετέχει ἐν ταὐτῷ τοῦ Βενιαμὶν Κωνστάν, τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἀκμάσαντος πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅστις φημίζεται ὡς συγγράψας τὸ ψυχολογικὸν μυθιστόρημα «Ἀδόλφος», τοῦ διασήμου ψυχολόγου συγγραφέως Στένδαλ, τοῦ Ῥενὰν καὶ τοῦ Παύλου Βουρζέ. Ἀλλὰ πάντων τούτων εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν πρωτότυπος μαθητής, διαπλάσας ἴδιον χαρακτῆρα λόγου, καὶ ἀσκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν διὰ τῶν βιβλίων του ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς γενεᾶς ἐν Γαλλίᾳ, τῆς ῥεπούσης πρὸς τὸ συμβολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες.

Κατὰ τὸν Ἀνατὸλ Φράνς, ὅστις ἐδημοσίευσε κατ' ἐπανάληψιν κριτικὰς ἀναλύσεις τοῦ «Ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν βαρβάρων», τοῦ «Ἐλευθέρου ἀνθρώπου», τοῦ «Κήπου τῆς Βερενίκης», καὶ τῶν ἄλλων ἔργων του, ὁ Βαρρὲς δὲν εἶνε φίλος τῆς σαφηνείας καὶ τῆς ἀκριβείας ἐν τῷ συνόλῳ· ἀρέσκεται εἰς τὰ διακυμαινόμενα καὶ τὰ ἀμφίβολα· ἀλλ' ἡ ἀσάφεια τοῦ συνόλου περιέργως ἀντιτίθεται εἰς τὰς σελίδας τῶν ἔργων του πρὸς τὴν ἀκριβολόγον ἐγκράτειαν τῶν καθέκαστα. Πνεῦμα ἔξοχον, δεξιὸς συγγραφεύς, μεταχειριζόμενος εὔστροφον γλῶσσαν, ἐν ταὐτῷ θετικὴν καὶ ἀόριστον, ἐμόρφωσεν ὕφος ἴδιον καὶ θαυμαστόν. Δὲν ἔχει τὸ αὐθόρμητον καὶ τὸ ἀσυνείδητον, οὐδὲ τὴν περιπάθειαν καὶ τὴν τρυφερότητα ἄλλων συγγραφέων. Ἡ διάνοια κρατεῖ παρ' αὐτῷ. Τὰ συγγραφικὰ χαρίσματά του εἶνε τάξεως ὅλως πνευματικῆς. Ἐξώθησε τὸν ἰδανισμὸν μέχρι τῶν ἀκροτάτων αὐτοῦ συνεπειῶν. Ἀντιστρόφως πρὸς παροιμιῶδες ῥητὸν τοῦ Θεοφίλου Γωτιέ, ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος δὲν ὑφίσταται δι' αὐτόν. Ἀπαντῶσι μὲν ἐνίοτε εἰς τὰ ἔργα του καὶ περίκομψοι τοπιογραφίαι, ἀλλὰ ταύτας ἀντέγραψεν ὄχι ἐκ τῶν ἐκτός, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνδομύχων τῆς ψυχῆς του, ὡς εἰκόνας τῶν καταστάσεων αὐτῆς. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν του, ἡ ὡραιότης τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ποτὲ δὲν τὸν συνεκίνησε πράγματι. Ὡς μόνην πραγματικότητα θεωρεῖ τὴν καθαρὰν σκέψιν, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς μόνον κόσμον ἐνδιαφέροντα. Ὡς μόνην θρησκείαν κη-

Νορβηγική τοποθεσία

ρύττει τὸ Ἐγώ, τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑποκειμένου, τὴν αὐτολατρείαν. Ἐντὸς ἡμῶν καὶ μόνον ἔγκειται καὶ δι' ἡμῶν καὶ μόνον ὑφίσταται ἡ ἀλήθεια. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὁ ὑπέροχος ὀνειροπόλος τῶν ὀνείρων τοῦ Σύμπαντος. Ὁ κόσμος εἶνε τὸ χασίς, τὸ ὁποῖον καπνίζει διὰ τῆς ἀργυρᾶς του καπνοσύριγγος. Ὅ,τι ἀντιλαμβάνεται καὶ ὅ,τι ἀναπαριστᾷ εἶνε ὁ καπνὸς τῶν ῥεμβασμῶν του. Ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὑποκείμενον, μόνον εἰς τὸ ὑποκείμενον πιστεύει. Καὶ τὸ ὑποκείμενον, τὸ *ἐγὼ* τοῦτο, ὅπερ ἀναφαίνεται συγκεντρωμένον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Βαρρές, εἶνε πλῆρες ἐξαισίας λεπτότητος, σοφιστείας, ἀοριστίας, ἐγὼ ἀμφίβολον, διστάζον, συνταρασσόμενον, περίπλοκον, διαρρέον ἐν διηνεκεῖ καὶ τρόπον τινὰ ῥενανικῇ εἰρωνείᾳ.

Ὁ Μαυρίκιος Βαρρὲς δὲν ἀποπειρᾶται τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν του διὰ τῆς συγγραφῆς ψυχολογικῶν μόνον μυθιστορημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τρόπου μᾶλλον πρακτικοῦ. Ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικήν, καὶ βαθὺ ἐνδιαφέρον δεικνύει πρὸς τὰ κοινωνιστικὰ ζητήματα. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν περίοδον τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς, διετέλεσε βουλευτὴς τῆς Νάνσης, ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τοῦ Βουλανζέ, ἀλλὰ κατὰ τὰς προλαβούσας ἐκλογὰς ἐκτεθεὶς ἐκ νέου, ἀπέτυχε. Τὰς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ του ἀξιώματος ἐντυπώσεις ἀνέλαβε τελευταῖον νὰ ἐκφράσῃ εἰς δρᾶμα, ἐμπνευσθὲν ἐκ τῶν σκανδάλων τοῦ Παναμᾶ. Περὶ τοῦ δράματος αὐτοῦ, ὅπερ πρόκειται νὰ παρασταθῇ ἐν τῷ «Ἐλευθέρῳ θεάτρῳ» πολὺς λόγος ἔγεινεν ἐν τῷ γαλλικῷ τύπῳ.

* * *

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐσημειώθη ὅτι ἓν τῶν ἀρίστων βαλλισμάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε ἡ «Καστανὴ κόρη». Ἐτυπώθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1520, ἦτο ὅμως τότε ἤδη πολὺ ἀρχαῖον ποίημα, ἄλλως ἀρχαιογνώστης οἷος ὁ Ἄρνωλδ βεβαίως δὲν θὰ τὸ κατεχώρει ἐν τῇ ἱστορικῇ συλλογῇ του. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγράφη κατὰ τὸ 1400. Αἱ αἰσθηματικαὶ αὐτοῦ καλλοναί, λέγει ὁ Πέρσης, ἐτήρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναλλοίωτον τὴν ἀγάπην τῶν φιλοκάλων ἀναγνωστῶν, μ' ὅλην τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπικαθημένην σκωρίαν.

Ὑπὸ τὴν ἐσκωριασμένην αὐτοῦ μορφὴν ἡμεῖς δὲν θὰ τὸ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας. Τὸ ἀρχικὸν ποίημα εἶνε λίαν σχοινοτενές, καὶ τοῦτ' αὐτὸ δύσκολον πρὸς καλολογικὴν ἀπόλαυσιν. Ἤδη αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι διέγνωσαν τοῦτο. Τὰ μάλιστα εὐαίσθητος συγγραφεὺς ὁ Πρίωρ, ἐτροποποίησεν αὐτὸ δεόντως, τῆς δὲ τροποποιήσεως ταύτης μετάφρασις εἶνε τὸ ἑπόμενον:

Εἴτε ἀλήθεια, εἴτε ἀβανιά, ὅμως τὸ λὲν 'ς τὴ γειτονιά.
πίστη εἰς γυναῖκα ὅποιος δώσῃ,
αὐτὸς γελιέται 'ς τὰ γερὰ καὶ τὸ πληρώνει φοβερά,
θἄρθ' ὁ καιρὸς νὰ μετανοιώσῃ.
Ἔτσι λαλεῖ κάθε στιγμή, μὰ ὅποιος ἂν ἐπιθυμῇ,
μιὰν ἱστορία θ' ἀγροικήσῃ,
γιὰ ἕνα κορίτσι καστανό, ποῦ ἀγαπᾷ πιστὸ κι' ἁγνὸ
ὅσο μπορεῖ τις ν' ἀγαπήσῃ.

—

1 Ἴδε σελ. 66.

'Σ τὴ θύρα της σιγὰ σιγὰ ἦρθε μεσάνυχτα κι' ἀργὰ
ὁ ἐραστής της νὰ σιμώσῃ.
Ἄνοιξε, κόρη ἀγαπητή, γοργὰ γοργὰ τὴν θύρ' αὐτὴ
πρὶν ἢ κανεὶς ἄλλος μὲ νοιώσῃ.
Ξυπνᾷ κι' ἀνοίγει μὲ σπουδή, μόλις προφθάνει νὰ τὸν δῇ,
τὴν χώρα φεύγω καὶ θ' ἀφήσω.
'Απὸ τὸν μαῦρο δικαστὴ κατάδικ' ἡ ζωή μ' αὐτή.
ἦλθα νὰ σ' ἀποχαιρετήσω.

—

Ὅσο σκοτάδι εἶνε πυκνὸ σὲ δάσος φεύγω σκοτεινό,
τὰ πάντ' ἀλλοιῶς εἶνε χαμένα.
Ἄ, ὄχι λόγο ἔτσι βαρύ! Αὐτὸ νὰ γένῃ δὲν μπορεῖ.
Θαρθῶ κ' ἐγὼ μαζί μ' ἐσένα.
Εἶνε τοῦ χρόνου, ποῦ περνᾷ, ἡ εὐτυχία πουθενὰ
τὸν ἔρωτα σὰν καταλύσῃ;
Ἄ, ὄχι, ἀγάπη γλυκερή, αὐτὸ νὰ γίνῃ δὲν μπορεῖ,
ὁ θάνατος θὰ μᾶς χωρίσῃ.

—

Μαζί μου δὲν μπορεῖς, ψυχή, δὸς εἰς ἐμένα προσοχή,
ἄφες νὰ γίν' ἡ συμβουλή μου.
Ποῦνε 'ς τὸ δάσος νὰ φανῇ καταφυγὴ καὶ διαμονὴ
γιὰ σένα, φίλη ἀγαπητή μου;
Πάχνη καὶ χιόνια πὰ 'ς τὴ γῆ, πεῖνα καὶ δίψα καὶ ὀργή,
φόβος καὶ κόπος 'ς τὴν ψυχή σου.
Ἄχ, ὄχι ἀγάπη τρυφερή, αὐτὸ νὰ γείνῃ δὲν μπορεῖ,
δῶ μεῖνε καὶ παρηγορήσου.

—

Ὄχι, καλέ μου ἀγαπητέ, μονάχος μὴ διαβῇς ποτέ,
θαρθῶ κ' ἐγώ, κ' ἐγὼ μαζί.
Φεύγεις μὲ φρόνημα σκληρό, τότε ἡσυχία ποῦ θαύρω,
τί ὠφελᾷ κανεὶς νὰ ζῇ.
Πάχνη καὶ χιόνια πὰ 'ς τὴ γῆ, πεῖνα καὶ δίψα καὶ ὀργή,
φόβος καὶ πόνος 'ς τὴν ψυχή μου.
Ἕνα δὲν μ' εἶνε βλαβερό, ἐμπρὸς σὰν πγαίνῃς ἂν θωρῶ,
νὰ σ' ἔχω παρηγορητή μου.

—

Ὄχι, ἀγάπη μου, ὁ φτωχὸς νὰ φύγω πρέπει μοναχὸς
μεῖνε παρηγορήσου μόνη.
Ὁ χρόνος, ποῦ γοργὰ περνᾷ, ὅλους τοὺς πόνους, τὰ δεινὰ
αὐτὸς μπορεῖ καὶ τοὺς μερώνει.
Ἡ χώρα τί θὰ εἰπῇ ἡ σκληρή, πώχει μιὰ γλῶσσα κοφτερή,
σὰν τὸ σπαθί μου, συλλογίσου
γιὰ νὰ σὲ βρίζουν εἰμποροῦν κατόπι σου νὰ φλυαροῦν,
εὐθὺς ποῦ μάθουν τὴ φυγή σου.

—

Ἀγάπη μου ὄχι τρυφερή, καιρὸς δὲν μὲ παρηγορεῖ,
νὰ γένῃ αὐτὸ δὲν χάνει·
ἡ κάθε μέρα, ποῦ περνᾷ, σὰν λείπῃς σὺ μέσ' 'ς τὰ βουνά,
καὶ τὴν ψυχή μου βγάνει.
Καὶ τί μ' ἐμένα οἱ χωριανοί, ἂν ἦν' ἡ γλῶσσά τους τρανή,
κ' ἡ χώρα σὰ μὲ βρίζῃ!
Ἔλα, καλέ, νὰ σὲ χαρῶ, 'ς τὸ δάσος πᾶμε το χλωρό,
αὐτὸ ἂν μᾶς ἀσφαλίζῃ.

—

Τὸ δάσος, φῶς μου, τὸ χλωρό, εἶν' ἄγριο καὶ κρυερό,
ἡ ζωή σου κινδυνεύει.
Μεῖνε. Γιὰ ἐμένα παγανιὰ βγαίνει, κ' ἐσένα μὲ σχοινιὰ
μαζί μου σὲ παιδεύει.
Πάνω 'ς τὸν πόνο τὸ βαθύ, κι' ὁ θάνατος ἀκολουθεῖ,
μεῖνε, σὲ συμβουλεύω.

—

Ὄχι, πανώρια μου ψυχή! Γιατὶ ἡ ἀγάπη μοναχή,
ἀπὸ κίνδυνο ἀσφαλίζει.
'Σ τὴν κόρη δίδει 'ς τὴ στιγμὴ ἀνδρὸς δυνάμεις καὶ κορμί,
καὶ θάρρος τῆς χαρίζει.
Ὅσο τὸ τόξο σου κρατεῖς καὶ τὸ τεντώνεις καὶ πατεῖς,
ἀκούω ἐγὼ γιὰ σένα.
Τὸν πόνο, ποῦ θενὰ πονῶ, τὸν θάνατο καταφρονῶ,
καὶ σώζω ἐσὲ καὶ μένα.

Τὸ ἄγριο δάσος σκοτεινὴ θηρίων εἶνε διαμονή,
ληστὲς καὶ κλέφτες σκέπει.
Σπίτι δὲν θαὔρῃς 'ς τὸ βουνό, παρὰ ἀψηλὰ τὸν οὐρανό,
τὰ φύλλα θάχῃς σκέπη.
Καλύβα σου, ζεστὴ φωλιὰ κουφόδενδρα, βαθειὰ σπηλιά,
στρῶμα τὸ κρύο χιόνι.
'Αντὶ κρασάκι κρυερὸ θὰ σοῦνε τὸ θολὸ νερό,
φαγί σου πείνας πόνοι.

—

Τὸ δάσος εἶνε δροσινὴ ἐλευθεριᾶς διαμονή,
γιὰ μένα καὶ γιὰ σένα.
Κατόπι σου ὅταν περιπατῶ σκέπη ἐγὼ δὲν ἀπαιτῶ,
γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα.
Τὸ χέρι σου μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τοὺς ληστὰς θ' ἀντισταθῇ,
τ' ἀγρίμια θὰ προσέχῃ.
Φέρνει πιστό, φέρνει φαγί, καὶ ὅσο μοῦ βαστᾷ ἡ ζωή,
γλυκὸ κυλᾷ τὸ ῥυάκι.

—

Ἄ, ὄχι φῶς μ' ἀγαπητό, ποτὲ δὲν γίνεται αὐτό,
μετάξι οἱ τρίχες σοῦναι.
Νὰ πέσουν πρέπει 'ς τὸ λεπτό, τὰ ῥουχαλάκια σ' ἀπαιτῶ,
ς' τὸ γόνα νὰ κοποῦνε.
Ποτὲ πιὰ δὲν θὰ ξαναρθῇς μὲ τὴ μαμὰ νὰ φιληθῇς,
καὶ μὲ τὴν ἀδερφή σου.
Γυναῖκα 'ς ὅ,τι βουληθῇ πολὺν καιρὸ δὲν θὰ σταθῇ,
γειά σου, καὶ μεῖνε πίσου.

Μητέρα σ' ἀποχαιρετῶ: Μὲ τὸν καλό μου χρεωστῶ,
καὶ πρέπει νὰ παγαίνω.
Καὶ πῶς ἀδέρφια τρυφερά. — 'Σ τὴ σάλα ποῦν' ὅλο χαρά,
ποτὲ πιὰ δὲν ἐμβαίνω.
Ἰδὲ τὸ φῶς τὸ πρωϊνὸ πῶς φώτισε τὸν οὐρανό,
φεύγουμε μὲ τὴν ὥρα.
Μήτε τὰ ῥοῦχα μελετῶ, μήδε γιὰ τὰ μαλιὰ ῥωτῶ,
γιὰ σένα, φῶς μου, τώρα.

—

Καλὰ λοιπόν! Ἔσο πιστή, καὶ σταθερὰ καὶ κἄτι τί,
ἄλλο ν' ἀκούσῃς μεῖνε!
'Σ τὸ δάσος μέσα τὸ χλωρὸ μιὰ ἐρωμένη διατηρῶ,
ποῦ ἐχθρὰ δική σου εἶνε.
Αὐτὴ πολύ, νὰ σὲ τὸ πῶ, πλειότερο σοῦ τὴν ἀγαπῶ,
ποῦ γήρασες ς' τὰ χρόνια.
Λοιπὸν ἔκλεψε τόπο ἐκεῖ, γιὰ διαμονὴ καλὴ κακή,
χωρὶς καμμιὰ διχόνοια.

—

Ἂς ἦνε μέσ' 'ς τὰ δάση ἐκεῖ ἡ φίλη σου ἀγαπητή,
καθὼς ἐσὲ λατρεύω.
Καθὼς ἐσένα ποῦ ποθῶ, κ' ἐκείνη θὲ ν' ἀκολουθῶ,
κ' ἐκείνη θὰ δουλεύω.
Καὶ μ' ἔρωτα εἰς ἐσὲ πιστὸ σὲ ὑπόσχομαι νὰ γυμναστῶ,
αὐτὸ ἂν ἦν' ἀκόμη.
Νὰ ὑπακούω θὰ τὸ θαρρῶ ὡσὰν καθῆκον γλυκερό,
'ς τοῦ ἔρωτος τὴ γνώμη.

—

Ὦ, σύ, ἀγάπη μου καλή, δὲν εἶνε γνώμ' ἀπατηλή,
καρδιὰ ἄπιστη 'ς ἐσένα.
'Απ' ὅλες καὶ ἀπὸ ἐξ ἀρχῆς σ' ἔχω διαλέξει εὐτυχῆ,
κ' εἶσε πιστὴ 'ς ἐμένα.
Ἔχε εὐφροσύνη καὶ χαρά, ἡ τύχη δὲν εἶνε σκληρά,
δὲν εἶμ' ἐξωρισμένος.
Μὴ θλίβεσαι, ψυχὴ καλή, ἐγὼ εἶμαι πλούσιος πολύ,
καὶ κόμης γεννημένος.

—

Καὶ πιὸ ἂν ἦσαι ἀκόμη τί! 'Αρκεῖ μὲ σένα ὅποια κρατεῖ,
βασίλισσα εἶν' ἀκόμη.
Τί κονδυλάει τόσο συχνά, κι' ἀνέλπιστα ἐδῶ ἐκεῖ γυρνᾷ,
παρὰ τοῦ ἀπίστου ἡ γνώμη;
Σὺ μένεις πάντα σταθερός, καὶ ὅπως κι' ἂν ἔλθῃ ὁ καιρός,
μόνον ἐσὲ δουλεύω.
Παλιὰ καινούρια, μ' αὐτὸ τί! 'Εσένα μόνο ἐγὼ πιστή,
αἰώνια θὰ λατρεύω.

Καὶ τώρα ἕτερον ἀγγλικὸν βάλλισμα ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἐπεισοδίων, ὁ Τσάϊλδ Νόρυς· βάλλισμα

σπανιώτατον ἐν τοῖς χειρογράφοις. Ὁ ὀρθὸς τίτλος τοῦ βαλλίσματος τούτου εἶνε προφανῶς Μόρις ἢ Μῶρις — δασονόμος. Ἡ ἐναργής, ἀπαράτρεπτος, γοργὴ καὶ ἀρχαιότροπος διήγησις αὐτοῦ, ἡ ὑπάτη ἁπλότης τοῦ ὕφους, ἡ ἔλλειψις παντὸς κοσμήματος, ταῦτα πάντα εἶνε τρανaὶ ἀποδείξεις τῆς ἀρχαιότητος τοῦ βαλλίσματος τούτου. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποτελεῖ τῷ ὄντι ἀνατομίαν τοῦτ' αὐτὸ τελείου βαλλίσματος, οὐδὲν ἐλλείπει ἐξ αὐτοῦ ἀναγκαῖον, καὶ οὐδὲν ἔχει ἐν οὐ δέοντι.

Εἶν' ἄξιο παλληκάρι ὁ Τσάϊλδ Νόρυς,
γοργὸς σὰν τοὺς ἀνέμους λογυρνᾷ.
Εἶν' ἀργυρᾶ τὰ πέταλα τοῦ ἀτιοῦ του
τὰ μπροσθινά, χρυσᾶ τὰ ὀπισινά.

—

Τὸν δοῦλο κράζει καὶ τοῦ λέγει: Τζώνη,
δὲν ξεύρεις πῶς αὐτὴ ἡ καρδιὰ χτυπᾷ:
Ἄχ, κεῖ 'ς τὸν πύργο κατοικεῖ ἡ γυναῖκα,
ποῦ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια μ' ἀγαπᾷ.

—

Τὸ γάντι πάρε αὐτό, τὸ γάντι, λέγει,
μὲ τὰ γαϊτάνια γύρω τ' ἀργυρᾶ.
Ὁ Τσάϊλδ Νόρυς, πές της, μέσ' 'ς τὸ δάσος
'ς τὸ πράσινο βουνὸ τὴν καρτερᾷ.

—

Τὸ δαχτυλίδι πάρ' τὸ δαχτυλίδι,
ἀστράφτει σὰν χρυσὸς αὐγερινός.
Πές της νάρθῇ 'ς τὸ πράσινο τὸ δάσος,
χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια κανενός.

—

Ἂν ἀγαπῶ καὶ τὴ δουλειά σου, ἀφέντη,
μὰ τὴν ζωή μου πλειότερο πονῶ.
'ς τοῦ λόρδου Μπέρναρδ θὲς νὰ 'μβῶ τὸν πύργο,
τὸ ταῖρί του νὰ βγάλω 'ς τὸ βουνό;

—

Μὴ δὲν πληρώνω ἐγὼ τὴ δούλεψί σου,
μηγὰρ παραπονιέσαι γιὰ φαγί.
Κοτᾷς ν' ἀντισταθῇς 'ς τὸ θέλημά μου;
Χρωστᾷς νὰ κάμῃς κάθε προσταγή.

—

'Σ τοῦ λόρδου Μπέρναρδ ἔφθασε τὸν πύργο,
'ς τὴν πόρτα του χτυπᾷ μὲ τὸν χαλκᾶ.
Θαρρεῖς ἐκαρτεροῦσε νὰ τοῦ ἀνοίξῃ
ἡ ἴδια λαίδυ Μπέρναρδ βιαστικά.

—

Αὐτὸ τὸ γάντι, πάρ' τὸ γάντι, λέγει,
τὸ δαχτυλίδι, ποὖν' αὐγερινός.
Καὶ νάρθῃς 'ς τὸ χλωρό, τ' ὡραῖο δάσος
καὶ ἄδεια νὰ μὴν πάρῃς κανενός.

—

Ὁ λόρδος Μπέρναρδ στέκει αὐτοῦ 'ς τὸ πλάγι—
τοῦ στάζει ἀπ' τὰ ρουθούνια του ἡ χολή.
Εἶν' ἄνθρωπος 'ς τὸν κόσμο, ποῦ ἡ κυρά μου,
τὸν ἀγαπᾷ ἀπὸ μένα πιὸ πολύ!

—

Φορεῖ γυναίκεια ροῦχα 'ς τὸ κορμί του,
διαμάντια καὶ στολίσματ' ἀκριβά,
τὸν Τσάϊλδ Νόρυς ναὕρῃ μέσ' 'ς τὸ δάσος
τὸ πράσινο, τὸ χαρωπὸ τραβᾷ.

—

Ὁ Τσάϊλδ Νόρυς κάθεται 'ς τὸ δένδρο,
σφυρίζει μοναχὸς καὶ τραγουδᾷ.
Ὠχοῦ! Ὠχοῦ! Ὁ Τσάϊλδ Νόρυς κράζει,
νά, ἔρχεται ἡ μανούλα μου ἐκεῖ δά!

—

Τὴν μάννα του νὰ πάρῃ ἀπὸ τὴν σέλα
ὁ Τσάϊλδ Νόρυς τρέχει ἀπὸ τὸ δενδρί.
Ἄχ, συμφορά μου! Ὁ Τσάϊλδ Νόρυς κράζει,
δὲν ἦταν ἡ μαμὰ τόσο χονδρή.

Ὁ λόρδος Μπέρναρδ ἀπ' τὸν κόρφο σύρει
τὸ κοφτερὸ χαντσάρι καὶ χοιμᾶ —
Τοῦ Τσάϊλδ Νόρυς τὸ κεφάλι κόφτει,
τὸ σῶμά του 'ς τὸ δένδρο τὸ κρεμᾷ.

—

Καβαλικεύει, πίσω πάει 'ς τὸν πύργο,
'ς τῆς λαίδυς πάει τὴν σάλα τὴν καλή.
Πετάει μέσ' 'ς τὴν ποδιά της τὸ κεφάλι —
Μιὰ σφαῖρα σ' ἔχω φέρει, τῆς λαλεῖ.

—

Τὸ ματωμένο πρόσωπό του στρέφει,
μὲ δάκρυα τὰ ματάκια του φιλεῖ —
Ἀπ' ὅλη τὴ βασιλικὴ γενιά σου
κάλλιο ἀγαποῦσα αὐτὴ τὴν κεφαλή.

—

Σὰν ἤμουν στοῦ πατέρα μου τὸν πύργο.
ἀθῶα, σὰν τρυγόνι στὸ κλαδί,
μ' ἀπάτησε ἕνας λόρδος ποῦ περνοῦσε,
τὸν Τσάϊλδ Νόρυς μ' ἄφηκε παιδί.

—

Ὦ, συμφορά σου! Λαίδυ Μαργαρίτα,
νὰ πάγῃς ἀπὸ θάνατο κακό:
Ἂν μ' ἔλεγες πῶς ἤτανε παιδί σου.
δὲν θἄχαμνα ποτὲ τὸ φονικό!

Καὶ τέλος τὸ ρωμαντικὸν τοῦτο ἐκ τῆς ἀτομικῆς τῶν θνητῶν ἱστορίας.

Φουρτουνιασμένη ἡ θάλασσα βοΐζει,
οἱ ἄνεμοι φυσᾶν μὲ ταραχή.
'Σ τὸ βράχο τὸ κορμάκι της στηρίζει,
καὶ κλαίει μία κοπέλα μοναχή.
'Σ τὸ κεφαλάκι ἰτιᾶς φορεῖ στεφάνι,
ποῦ σειούντανε σιμὰ 'ς τὴ ρεματιά.
'Σ τὰ κύματα ποῦ ἀφρίζουνε, ὅσο φθάνει,
χαλεύει μὲ προσεκτικὴ ματιά.

—

Χρόνος καιρὸς ἐπέρασε καὶ πάγει,
κ' ἐννιὰ μακρὲς ἡμέρες παρεκτός.
Γιατὶ 'μπιστεύθης, φῶς μου, 'ς τὰ πελάγη,
γιατὶ μέσ' 'ς τοὺς κινδύνους θαρρευτός;
Παῦσε πιά, παῦσε, θάλασσα μεγάλη,
ἂς 'ς τὸ καλό μου ἀνάπαυσι κι' ἄδειά.
Ἄχ! Τεῖνε ἡ ἐδική σου ἀνεμοζάλη,
μπρὸς 'ς τὴ φουρτούνα ποῦ ἔχω 'ς τὴν καρδιά;

—

Πραματευτής, ποῦ ἀπ' τὰ περίσσεια χάνει,
μ' ἀπελπισιὰ τὰ κύματα τηρᾷ.
Μὰ πόσα ὁ βιὸς ὅλου τοῦ κόσμου χάνει,
σὰν χάσω ἐσένα, μόνη μου χαρά;
Σὲ παραγιάλια ἂν ἄραξες σπαρμένα,
χρυσάφι καὶ διαμάντια χαρωπά.
Κόρη θαὕρῃς πλουσιώτερ' ἀπὸ ἐμένα,
μὰ ὄχι σὰν ἐμὲ νὰ σ' ἀγαπᾷ.

—

Πῶς 'μπόρεσαν νὰ ποῦν, πῶς τάχα ἡ φύσι
καὶ τίποτε δὲν κάμει γιὰ ζημιά!
γιατὶ λοιπὸν μέσ' 'ς τὰ νερὰ ν' ἀφίσῃ
βραχώματα νὰ στέκουν ριζιμιά!
Τὸ βλέμμα, ἄχ! τὸν βράχο δὲν ξανοίγει,
ποῦ βαθειοκρύβει ἡ ἅρμη ἡ γαλανή,
σπᾷ τὸ καράβι, τὸν λεβέντη πνίγει,
κι' ἀφήνει τὴν κοπέλα νὰ θρηνῇ.

—

Ἔτσι θλιμμένη κλαίεται ἐκεῖ πέρα
καὶ ραίνει γιὰ τὸν φίλο τὸ γλυκὸ
μὲ στεναγμοὺς κάθε πνοὴ τοῦ ἀέρα,
μὲ δάκρυα κάθε κῦμα ὁρμητικό.
Μὲ μιᾶς θωρεῖ: Τὸ κῦμα παραδέρει
τ' ἀγαπητοῦ της τὸ κουφάρι ὠχρό.
Σὰν κρίνος ποῦ λιγάει, τὸ σῶμα γέρνει,
καὶ χάνεται 'ς τὸ κῦμα τὸ ψυχρό.

Τὰ ἑπόμενα εἶνε σκωττικὰ βαλλίσματα· μεθ'

ὅσα εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τῆς δημώδους σκωττικῆς ποιήσεως θὰ ἦτο περιττὸν νὰ προσθέσωμέν τι ἐνταῦθα. Ἄλλως τὰ παρατιθέμενα ποιήματα εἶνε τόσον ἐκφραστικὰ ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀναγνωστῶν μας ἔχει ἀνάγκην νὰ τῷ τὰ διασαφηνίσωμεν:

Καθὼς γυρνοῦσα μοναχὸς σὲ πράσινο μονοπάτι,
ἀκούω δύο γεροκόρακας, συμβουλευόνταν κἄτι.

—

Ἀκούω τὸν ἕνα καὶ ἔλεγε: φίλε καὶ συντροφέ μου,
ποῦ πέρνουμε 'ς τὰ σήμερα τὸ πρόγευμά μας, πέ μου;

—

'Σ ἐκείνη 'τὴ χαράδρα ἐκεῖ, ποὔχει ἀγρίδα τόση.
ἱππότης κεῖται, τώρα θὰ τὸν ἔχουνε σκοτώσει.

—

Κανεὶς δὲν ξεύρει πὰ 'ς τὴ γῆ ποῦ κεῖται τὸ κορμί του,
παρὰ μονάχα ὁ γέρακας, ὁ σκύλος καὶ ἡ καλή του.

—

Ὁ σκύλος πάει νὰ κυνηγᾷ μέσ' 'ς τὰ βουνὰ 'ς τὰ δάση,
ὁ γέρακας ζητεῖ ψηλὰ κἄνα πουλὶ νὰ πιάσῃ.

—

Ἄλλου καλοῦ ἀγαπητικιὰ ἡ γυναῖκά του ἔχει γίνει,
ἔτσι προγευματίζουμε καὶ οἱ δύο μας μὲ εἰρήνη.

—

Σὺ κάθεσαι πὰ 'ς τὸ λαιμό, κόφτεις καὶ τρῶς κομμάτια,
γὼ βγένω τὰ ὡραῖα του τὰ γαλανά του μάτια.

—

Παίρνει καθεὶς μας τὰ μισὰ χρυσόξανθα μαλιά του,
καὶ προφυλάττει ἀπὸ βοριὰ καὶ χιόνια τὴ φωλιά του.

—

Κλάμα τοῦ γίνεται πολύ, πολὺς γίνεται θρῆνος,
μὰ δὲν γνωρίζει οὐδὲ κανείς, ποῦ νἄχῃ πάει ἐκεῖνος.

—

Καὶ 'ς τὰ χλωμὰ τὰ πόδια του καὶ στὰ γυμνά του χέρια,
γυρνοῦν ἐδῶ, γυρνοῦν ἐκεῖ αἰώνια τ' ἀέρια.

Δὲν εἶνε θαυμαστὴ ἡ βραχύτης, ἡ γοργότης αὕτη μεθ' ἧς ἐξελίσσεται ἐνώπιόν μας ὁλόκληρος φοβερὰ τραγῳδία;

(Ἕπεται συνέχεια)

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΕΝΔΡΟΝ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΝ

Τὸ μοναδικὸν τοῦτο δένδρον δὲν εἶναι θαυμάσιόν τι τῶν ἰνδικῶν δασῶν, περίεργον φυτὸν τῶν Ἀφρικανικῶν δρυμῶν, ἀλλ' ἁπλούστατον φυτὸν τῶν χωρῶν μας. Τὸ ὄνομά του εἶναι ***Κράταιγος ὁ πλατύφυλλος*** εἶδος τοῦ κοινῶς λεγομένου ***τρικοκκιὰ καὶ μουμουτζιλιά***. Αἱ περίεργοι αὐτοῦ ἰδιότητες παρετηρήθησαν ἐσχάτως οὐχὶ ὑπό τινος ἐπιστήμονος, ἀλλ' ὑπὸ νέου τινὸς καὶ ταπεινοῦ ποιμένος. Ἀξιωματικός τις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπιθεώρησιν τὴν ἐπιγραφομένην ***Οὐρανὸς καὶ Γῆ*** τὰ ἀκόλουθα:

Περιδιαβάζων ἡμέραν τινὰ εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἥδρευε τὸ σύνταγμά μου, συνήντησα τὸν δασοφύλακα, ὅστις, γενομένου λόγου περὶ τῶν προβλέψεων τοῦ καιροῦ, μοὶ διηγήθη τὰ ἑξῆς: «Ἡμέραν τινά, διηγεῖται ὁ δασοφύλαξ, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος ἔλαμπε λαμπρῶς, μικρός τις ποιμὴν μοὶ εἶπε μετὰ πεποιθήσεως ὅτι τὴν ἑσπέραν θὰ ἔβρεχε.

— Καὶ πῶς γνωρίζεις τοῦτο;

— Ἁπλούστατα· βλέπεις εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δάσους τὸ δένδρον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα εἶναι ὅλα λευκά; Λοιπὸν ταῦτα τὴν πρωίαν ἦσαν πράσινα. Συχνὰ δὲ παρετήρησα ὅτι, ὁσάκις τὸ δένδρον γίνεται λευκόν, τοῦτο προσημαίνει ἀσφαλῶς βροχήν».

Ὁ δασοφύλαξ ἐπλησίασε τὸ προφητικὸν δένδρον καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι τοῦτο ἦτο κράταιγος. Μετὰ δύο ὥρας ὁ καιρὸς μετεβλήθη καὶ ἐπῆλθεν ἰσχυρὰ βροχή. Ἡ παρατήρησις ἐπανελήφθη πολλάκις καὶ οὐδέποτε τὸ φυτικὸν βαρόμετρον ἔλαθεν, ἰδιότης πολύτιμος καὶ σπανία διὰ βαρόμετρον.

Ὁ κράταιγος ἔχει φύλλα πράσινα ἄνωθεν, λευκὰ καὶ βαμβακώδη κάτωθεν. Τὰ φύλλα λοιπὸν αὐτοῦ ταῦτα ἐπικειμένης βροχῆς ἀναστρέφονται καὶ τὸ δένδρον φαίνεται λευκόν. Ὁ κράταιγος παράγει ἄνθη λευκὰ ἀρωματώδη, καρποὺς ἐρυθροὺς καὶ ὑποξύνους γεύσεως λίαν εὐαρέστου· καθίσταται ὑψηλὸς περὶ τὰ 8 μέτρα· ὁ κορμὸς αὐτοῦ εἶναι εὐθύς. Εὐκολώτατα δὲ δύναταί τις νὰ προμηθευθῇ τὸ θαυμάσιον τοῦτο βαρόμετρον, ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε συντήρησιν οὔτε ἐπιδιόρθωσιν, οὐδέποτε καταστρέφεται καὶ συντελεῖ διὰ τοῦ περιέργου αὐτοῦ φυλλώματος, τῶν ὡραίων ἀνθέων καὶ τῶν λαμπρῶν καρπῶν εἰς διακόσμησιν τῶν κήπων. Πρακτικώτερον καὶ εἰλικρινέστερον τῆς δρυὸς τῆς Δωδώνης δὲν χορηγεῖ χρησμοὺς αἰνιγματώδεις, ἀλλὰ προαναγγέλλει τὴν βροχὴν καὶ τὴν εὐδίαν μετὰ βεβαιότητος ἀνωτέρας τῶν μετεωρολογικῶν ὑπολογισμῶν. Οὐδὲν ὑπάρχει βεβαιότερον καὶ σαφέστερον τῶν συμβουλῶν τοῦ δένδρου τούτου. Ἂν τὰ φύλλα εἶναι πράσινα, λάβε τὴν ῥάβδον σου, ἐὰν λευκά, τὸ ἀλεξιβρόχιόν σου.

Μετὰ τὸ δένδρον βαρόμετρον ἰδοὺ ἄνθος τι ὡρολόγιον, ὅπερ πρό τινος ἐκομίσθη εἰς τὸν φυτολογικὸν κῆπον τῶν Παρισίων. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ ἰσθμῷ τοῦ Tehuantepec καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ εἶναι λευκὸν τὴν πρωίαν, ἐρυθρὸν τὴν μεσημβρίαν, κυανοῦν τὴν ἑσπέραν.

Πλὴν αὐτοῦ καὶ ***ἱβίσκος ὁ παραλλάσσων*** τῶν Ἰνδιῶν παράγει ἐν ἀρχῇ ἄνθος, ὅπερ τὴν μεσημβρίαν καθίσταται πορφυροῦν, τὴν δὲ ἑσπέραν δύοντος τοῦ ἡλίου καθίσταται κατέρυθρον. Ἐπίσης καὶ τὰ ἄνθη Βικτωρίας τῆς βασιλίσσης ἀνοίγονται κατάλευκα καὶ μετὰ ταῦτα χρωματίζονται ἐρυθρά.

Ὁ κράταιγος δὲν σημειοῖ τὴν ὥραν, ὅπως τὰ προλεχθέντα φυτά, προαναγγέλλει τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ. Ὁ κράταιγος ἀναστρέφει τὰ φύλλα του, μόλις ὁ οὐρανὸς καλύπτεται καὶ ὁ ἥλιος ἐξαφανίζεται ὑπὸ τὰ νέφη.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ

Φυσιοδίφης τις παρετήρησεν, ὅτι ζεῦγος ἀκανθυλλίδων, ἀφοῦ κατεσκεύασε φωλεάν, ἐπέστρωσε τὸ χεῖλος αὐτῆς μὲ πέταλα κυάνων, ἀποδεῖξαν μὲ τοῦτο ὅτι ἐκτιμᾷ τὸ χρῶμα καὶ ὅτι ἔχει τῆς φιλοκαλίας τὸ αἴσθημα. Καὶ ὁ Δάρβιν, ὁ μέγας φυσιολόγος, ἀπέδωκε κατὰ μέγα μέρος τὸ πλούσιον τοῦ χρωματισμοῦ τοῦ πτερώματος τῶν πτηνῶν, τῶν

ἐρασμιωτάτων τούτων τέκνων τῆς φύσεως, εἰς τὴν ἔμφυτον παρ' αὐτοῖς ἀγάπην τοῦ χρώματος καὶ τοῦ κάλλους τῆς μορφῆς, ἥτις συνέτεινε νὰ βελτιώσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὰ διάφορα κοσμητικὰ χρώματα καὶ βοηθήματα, τὰ στολίζοντα τοὺς πτερωτοὺς κατοίκους τῶν δασῶν, εἴτε ἀνὰ τοὺς τροπικοὺς εἴτε εἰς εὐκραέστερα κλίματα.

Ἀφήνοντες τὸ δύσκολον καὶ περίπλοκον, καίτοι τὰ μάλιστα περισπούδαστον, θέμα τοῦ σωματικοῦ στολισμοῦ, ὅπως τὸ πραγματευθῶσιν ἐμβριθεῖς φυσιοδῖφαι, ἠθέλαμεν μόνον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν φιλοπεριέργων εἴς τινα ὀλιγώτερον γνωστὰ παραδείγματα τῶν αἰσθητικῶν ὀρέξεων τῶν πτηνῶν, αἱ ὁποῖαι, καθὸ ἄγουσαι ἐνίοτε εἰς ἁρπαγὴν καὶ ὠμότητα, δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε πρὸς τιμήν των.

Εἶνε ἀπὸ πολλοῦ ἀνεγνωρισμένον, ὅτι πολλὰ τῶν πτηνῶν ὑπεραγαπῶσι τὰ στίλβοντα ἀντικείμενα. Ὁ κόραξ, ἡ κίσσα καὶ ἄλλα ὄρνεα εἶνε ἱκανὰ νὰ κλέψωσι καὶ ἀποκρύψωσι κάθε τι τὸ ὁποῖον ἀρέσκει εἰς τὸν ὀφθαλμόν, μεταχειριζόμενα ἐνίοτε τὰ κλεμμένα ἀντικείμενα πρὸς διακόσμησιν τῶν φωλεῶν των, ἴσως πρὸς τέρψιν καὶ χαρὰν τῶν νεοσσῶν των· ἀλλὰ καὶ αἰχμάλωτα πτηνὰ συχνὰ ἐπισωρεύουσι κρύφιον θησαυρὸν στιλπνῶν πραγμάτων, ὡς φαίνεται, πρὸς ἰδίαν των τέρψιν. Μνημονεύονται πολλὰ παραδείγματα δακτυλιδίων, κοχλιαρίων, ἁλύσεων ὡρολογίου, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ἐνομίσθη ὅτι ἐκλάπησαν, ἀνελπίστως δὲ ἀνευρέθησαν μετὰ μῆνας ἢ ἔτη ἐν τῇ κρύπτῃ ὅπου εἶχον ἀποτεθῆ ὑπό τινος εὐνοουμένου πτηνοῦ, ἢ ἐνίοτε καὶ ὑπὸ ποντικοῦ, ὅστις φαίνεται συμμετέχων τοῦ καλαισθητικοῦ τῶν πτηνῶν προνομίου.

Ὁ στρουθοκάμηλος, ὅταν τιθασσευθῇ καὶ γείνῃ οἰκόβιος, συνειθίζει ν' ἁρπάζῃ κομβία, δακτυλίδια, δακτυλήθρας ἢ πᾶν τὸ στίλβον καὶ νὰ τὰ καταπίνῃ, κλίσις τὴν ὁποίαν συμμερίζεται καὶ ἡ κορώνη ὡς καὶ ἄλλα μεγάλα ὄρνεα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται σκληρὰς οὐσίας ὅπως βοηθήσωσι τὴν λειτουργίαν τῆς πέψεως. Ἡ ἀγγλὶς συγγραφεὺς Μίσσεζ Μάρτιν ἐν τῷ τερπνῷ βιβλίῳ της, «Οἰκιακὸς βίος ἐν στρουθοκαμηλοτρόφῳ ἐπαύλει» διηγεῖται τὴν ἱστορίαν στρουθοκαμήλου τινός, ὅστις ἥρπασε καὶ κατέπιεν ἀδαμαντίνην πόρπην, ἐφ' ᾧ καὶ συμβούλιον συνῆλθεν ἵνα ἀποφασίσῃ πότερον τὸ τιμαλφέστερον, ὁ στρουθοκάμηλος ἢ ὁ ἀδάμας. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ στρουθοκάμηλοι ἐπωλοῦντο εἰς μυθώδεις τιμάς, τὸ συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ φεισθῶσι τῆς ζωῆς τοῦ στρουθοῦ καὶ νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ κρατῇ ἰσοβίως τὴν παρακαταθήκην. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι στρουθοκάμηλοι ἐν τοῖς Ζωολογικοῖς Κήποις ἀπέθανον καταπιόντες πέννας ἢ ἀγγλικὰς δεκάρας δοθείσας αὐτοῖς ὑπὸ περιέργου καὶ ἀκρίτου ὄχλου. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀγρίαν κατάστασίν των δὲν φαίνεται νὰ τρέφωσιν ἰδιάζουσάν τινα στοργὴν πρὸς τὰ στίλβοντα ἀντικείμενα· τοὐλάχιστον δὲν ἀναφέρονται παραδείγματα ἐπισωρευμένου τινὸς θησαυροῦ στιλπνῶν λίθων ἢ ἄλλων λαμπροφανῶν οὐσιῶν, ἀνευρεθέντος ἐντὸς ἢ πέριξ τῆς φωλεᾶς τῶν στρουθῶν τούτων· ἄλλως αἱ φωλεαὶ τῶν στρουθοκαμήλων συχνὰ θ' ἀνηρευνῶντο μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς εὑρέσεως ἀδαμάντων καὶ χρυσοῦ.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον παράδειγμα καλαισθησίας μεταξὺ τῶν πτηνῶν εἶνε τὸ ἀναπτυσσόμενον ὑπὸ τῶν λικνιστῶν, εἴδους πτηνῶν τῆς Αὐστραλίας. Οἱ λικνισταὶ οὗτοι κτίζουν μακρὰς στοὰς ἐν αἷς παίζουσι, κοσμοῦντες αὐτὰς μὲ κογχύλας, πτερά, φύλλα, ὀστᾶ καὶ μὲ πᾶν τὸ χρωματιστὸν ἢ στιλπνὸν πρᾶγμα τὸ ἐμπῖπτον εἰς τὸν δρόμον των. Ἄγγλος πλοίαρχος περιέγραψεν ἓν τῶν πτηνῶν τούτων ὡς λαβὸν κογχύλην ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς ἀγκύρας καὶ ἀποκομίσαν αὐτὴν διὰ τοῦ ῥάμφους. Ἕτερος φυσιοδίφης περιγράφει πολλὰ τῶν παικτηρίων τῶν πτηνῶν τούτων· λέγει ὅτι πάντοτε τὰ εὑρίσκει τις εἰς μικρὰς λόγμας, ποτὲ εἰς τὸν ἀνοικτὸν κάμπον· καὶ εἰς τὴν ἄμεσον γειτονίαν του, τὸ πτηνὸν συλλέγει ἄθροισμα διαφόρων εἰδῶν ἀντικειμένων, ἰδίως κελύφη κοχλιῶν, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται εἰς δύο σωρούς, ἕνα εἰς ἑκατέραν εἴσοδον, τὸν ἕνα πάντοτε μεγαλείτερον τοῦ ἄλλου. Εὑρίσκονται πολλάκις ἑκατοντάδες κογχυλίων, περὶ τὰ τριακόσια εἰς τὸν ἕνα σωρὸν καὶ τριάκοντα εἰς τὸν ἄλλον. Ὑπάρχει δὲ συνήθως δρὰξ χλωρῶν κόκκων ἐν μέρει ἐντὸς καὶ ἐν μέρει ἐκτὸς τοῦ λίκνου». Ὁ αὐτὸς περιγράφει τὸ μέρος ὅπου ἔπαιζεν ἄλλο ὡς φαίνεται εἶδος τοῦ αὐτοῦ πτηνοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπιδεικνύει καὶ μεγαλείτερον φιλοκαλίας αἴσθημα. «Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων ἤκουσα εἰς τὰς πυκνὰς λόγμας δυνατὴν καὶ ἀδιάκοπον φωνὴν πτηνοῦ. Ἐπλησίασα μετὰ προφυλάξεως, ἐνῷ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ πυροβολήσας τὸ ἐφόνευσα. Ἦτο εἷς τῶν λικνιστῶν μὲ φαιὸν καὶ ὄχι ἐπιδεικτικὸν πτέρωμα, μεγέθους στρουθίου. Μόλις ἀνέλαβα τὸ πτηνόν, τὴν προσοχήν μου ἐφείλκυσε πρόσφατον κάλυμμα χλωρῶν φύλλων ἐπὶ τοῦ μελανοῦ ἐδάφους. Ἐνταῦθα ἦτο ὁ τόπος τῆς τέρψεως τοῦ πτηνοῦ, ἀποτελῶν τετράγωνον ὀργυιαίου μήκους καὶ πλάτους, μὲ τὸ ἔδαφος καθαρισμένον ἀπὸ τὰ φύλλα καὶ τὰ συντρίμματα. Ἐπὶ τοῦ καθαροῦ τούτου ἐδάφους τὸ πτηνὸν εἶχε θέσει πλατέα χλωρὰ φύλλα, τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου, μετ' ἀξιοσημειώτου κανονικότητος· καὶ πλησιέστατα ἐκεῖ ἐκάθητο κελαδοῦν, εὐτυχισμένον προφανῶς εἰς ἄκρον ἐκ τοῦ ἔργου του. Εὐθὺς ὡς μαρανθῶσι τὰ φύλλα ἀντικαθίστανται ὑπὸ ἄλλων νεοδρεπῶν. Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην εἶδα τρεῖς τοιούτους τόπους διασκεδάσεως ὅλους πλησίον ἀλλήλων, καὶ ὅλους ἔχοντας χλωρὰ φύλλα ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἴδους τῶν δένδρων, ἐνῷ μέγας σωρὸς μαραμμένων ξηρῶν φύλλων ἔκειτο πλησίον ἐκεῖ. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ πτηνὸν σαρώνει τὴν γῆν κάθε φορὰν ὅπου ἀλλάζει τὰ φύλλα, οὕτως ὥστε νὰ ἔχῃ ἀμαυρὸν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναδεικνύεται περισσότερον ἡ πρασινάδα τῶν φύλλων. Δύναταί τις ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὸ πτηνὸν τοῦτο ἔχει τὸ αἴσθημα τοῦ κάλλους;»

«Ὁ μεταξόχρους λικνιστής, λέγει ὁ Δάρβιν, συλλέγει εὔχροα ἀντικείμενα, ὡς κυανᾶ πτερά, ἔκλευκα ὀστᾶ καὶ κογχύλας, τὰ ὁποῖα ἵστησε μεταξὺ τῶν κλώνων ἢ διευθετεῖ παρὰ τὴν εἴσοδον. Ὁ Γῶλδ εὗρεν ἐντὸς φωλεᾶς ἢ λίκνου, λαμπρῶς εἰργασμένον

λίθον καὶ τολύπην βάμβακος κυανοῦ, τὰ ὁποῖα προφανῶς εἶχον ἁρπαγῇ ἔκ τινος κατοικίας. Τὸ λίκνον τοῦ στικτοῦ πτηνοῦ τοῦ αὐτοῦ εἴδους εἶνε ὡραῖα σχεδιασμένον μὲ ὑψηλὰ χόρτα οὕτω πως διευθετημένα, ὥστε αἱ κορυφαί των σχεδὸν νὰ ἐγγίζωσιν ἀλλήλας, καὶ μὲ κοσμήματα ἄφθονα. Στρογγύλοι λίθοι τηροῦσι τοὺς καυλοὺς τῶν χόρτων εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, καὶ σχηματίζουσι διόδους πρὸς τὸ λίκνον τοῦ πτηνοῦ».

Πλησίον εἰς ὅλα ταῦτα τὰ πτηνὰ ἡ συλλογὴ ὡραίων ἀντικειμένων φαίνεται ὅτι γίνεται ἁπλῶς πρὸς διακόσμησιν, καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοκαλίας των ἀντὶ πολλοῦ κόπου· καὶ ἡ πρὸς τὸ ὡραῖον αὐτὴ στοργὴ θὰ ἐφαίνετο οὖσα κοινὴ εἰς ὅλα τὰ πτηνὰ ἀπὸ τοῦ ὀγκώδους στρουθοκαμήλου μέχρι τοῦ ἐλαχίστου κολυβρίου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν φυσιολόγον Γῶλδ, κοσμεῖ τὴν φωλεάν του μὲ τεμάχια χρωματιστοῦ λίθου καὶ μὲ ὡραῖα πτερά.

Ἐντοσούτῳ ὑπάρχει ἓν ἄλλο εἶδος πτηνῶν, τὸ ὁποῖον ἑνώνει τὴν σκληρότητα μὲ τὴν πρὸς τὸ ὡραῖον στοργήν του. Τοῦτο εἶνε τὸ «χασαποποῦλι» (the butcher bird), ὡς τὸ ὀνομάζουσιν οἱ Ἄγγλοι. Τοῦτο κοσμεῖ τὰς ἀκάνθας ὀλόγυρα εἰς τὴν φωλεάν του μὲ μελίσσας, μυίας καὶ ἄλλα μικρὰ ἔντομα, ὡς καὶ μὲ νεοσσοὺς πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ἔχει πνίξει εἰς τὴν θήραν του, προμηθεῦον οὕτως εἰς ἑαυτὸ οἱονεὶ ποικιλίαν κρέατος κρεμαμένου ἕως νὰ τρυφερύνῃ ὀλίγον, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς γαστρονομικάς του ὀρέξεις· καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὄνομά του. Ἀλλ' ἀμφίβολον φαίνεται ἂν τὰ θηράματα ταῦτα εἶνε προωρισμένα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τροφή· ἐνίοτε ἐκτίθενται βεβαίως ἁπλῶς ὅπως εὐχαριστήσωσι τὰς καλαισθητικὰς κλίσεις τοῦ μικροῦ δημίου· καὶ παρετηρήθη ὅτι τὰ ἐκλεγόμενα ἔντομα εἶνε συνήθως λαμπροῦ χρώματος ἢ στιλπνὰ τὴν ὄψιν. Εἰς τὰς χώρας ὅπου πλεονάζουσι τὰ εὔχροα ἔντομα, εἶνε ἰδίως ἀξιοπαρατήρητον τοῦτο· καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν αἱ σκληραὶ ἄκανθαι τῆς μιμόζας κοσμοῦνται μὲ λαμπροχρώμους ἀκρίδας, μελίσσας, μικρὰ πτηνὰ καὶ βατράχους, καὶ ἐνίοτε μὲ μικροὺς ὄφεις, ἀσφαλῆ σημεῖα τῆς κατοικίας τοῦ χασαποπουλιοῦ ἢ σφαγέως τούτου.

Ὁ φυσιολόγος Θόνβεργ λέγει: Καναριοπνίκτης ἐκαλεῖτο μελανόλευκόν τι πτηνόν, ὅπερ ἦτο λίαν κοινὸν ἐν τῇ πόλει καὶ τὸ εὕρισκέ τις εἰς ὅλους τοὺς κήπους ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ἦτο ἁρπακτικὸν καὶ σαρκοφάγον, καίτοι λίαν μικρόν, ἐζήτει τὴν τροφήν του μεταξὺ τῶν λαμπροπτέρων ἐντόμων, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον συνελάμβανε μετὰ μεγίστης δεξιότητος, ἀλλ' ὡς φαίνεται, ὅταν δὲν ἠδύνατο νὰ τὰ καταφάγῃ ὅλα, τὰ ἐκρέμα ἐπὶ τῶν φρακτῶν τῶν ἐπαύλεων, ἑωσοῦ ἔλθῃ ἡ σειρά των, ὥστε ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἐξετέθησαν ἐκεῖ ὑπ' ἀνθρώπων. Συνελάμβανεν ἐπίσης σπουργίτας καὶ καναρίνια, ἀλλὰ δὲν κατέτρωγεν ἄλλο τι ἐξ αὐτῶν εἰμὴ τὸν ἐγκέφαλον.

Παρόμοιον παράδειγμα ἀναφέρεται καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου, ἐπὶ τῶν ἀχανῶν λειμώνων κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συρμάτινοι φράκται μὲ σιδηρᾶς ῥάβδους· κ' ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον πλησίον ἄκανθαι οὔτε ξύλινοι σκόλοπες, τὸ μικρὸν πτερωτὸν δαιμόνιον ἔλαβε κατοχὴν τῶν σιδηρῶν ῥάβδων, καὶ μετεχειρίσθη αὐτὰς διὰ τὸ μακελλεῖόν του. Ἐπὶ μακρὸν διάστημα, τὰς σιδηρᾶς ῥάβδους κοσμοῦσιν ἔντομα, μικρὰ ἑρπετὰ καὶ πτηνά, ὅλα ζωντανὰ σουβλισμένα· ἐνῷ ὁ μικρὸς βάρβαρος κάθηται πλησίον προφανῶς εὐχαριστημένος καὶ σκιρτῶν ἐπὶ τῇ ἐκθέσει ζώντων πραγμάτων, ἣν διωργάνωσεν. Ἡ ἰδιαιτέρα ἡδονή του εἶνε, φαίνεται, πτηνόν τι μὲ πορφυρίζοντα ὑπὸ τὰς πτέρυγας πτίλα· τοῦτο πάντοτε ἀνασκολοπίζει κατά τινα τρόπον ἐπιτρέποντα εἰς τὰ ὑπὸ τὰς πτέρυγας πτίλα, νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὸ φῶς καὶ νὰ ἐπιδεικνύωνται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ σφαγέως.

Τὸ περίεργον εἶνε ὅτι τὰ ***χασαποπούλια*** ταῦτα, ζῶντα εἰς τοσαύτας πόρρω ἀπεχούσας ἀλλήλων χώρας, ἔχουσι πανταχοῦ τὰς αὐτὰς αἰσθητικὰς κλίσεις καὶ τὴν αὐτὴν συμμορφωτικὴν δύναμιν. Ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἐρημίαν, τὴν ἀρχικὴν κατοικίαν των, καλύπτουσι τὰς ἀκάνθας ἐγγύτατα τῆς ἰδίας των φωλεᾶς μὲ τὰ θύματά των· ἀλλ' ὅταν εὑρεθῶσιν ἐγγὺς τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, δὲν ὀκνοῦσι νὰ στρέψωσι τὰ πορίσματα τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ἰδίαν των χρῆσιν, καὶ νὰ ῥίψωσιν εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ ἀνθρώπου τὸ βάρος καὶ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών των. Φαίνεται ὡς νὰ λέγωσιν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πτηνῶν: «Μᾶς ὀνομάζετε σκληρούς· ἀλλὰ διατί θέτετε τὰ ὄργανα τῆς σκληρότηρος τόσον δελεαστικῶς ἐνώπιόν μας; Κατακόπτετε τὰς ἀκάνθας, ἀλλ' ἀντικαθιστᾶτε εἰς τὴν θέσιν των σούβλας καὶ ὀξείας σιδηρᾶς ῥάβδους, αἵτινες εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς καὶ αἱ ἄκανθαι δι' ἡμᾶς, διότι δυνάμεθα νὰ τὰς μεταχειρισθῶμεν πρὸς σκοπὸν διακοσμήσεως».

Σχεδὸν ὅλα τὰ ἠπειρωτικὰ πτηνὰ δεικνύουσι κἄτι περισσότερον ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιδεξιότητος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν φωλεῶν των. Ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης καὶ τῷ τρόπῳ τῆς διατάξεως, τὸ καλλιτεχνικὸν στοιχεῖον εἶνε πολλάκις καταφανές· ἀλλὰ κατέλθωμεν εἰς τὰ ὑδρόβια πτηνά· παρ' αὐτοῖς ἐλλείπει ἐν γένει τοῦτο. Αἱ φωλεαί των εἶνε βαναύσως κατεσκευασμέναι, πολλάκις συνιστάμεναι μόνον εἰς μικρὰν ὀπὴν ἐπὶ τῆς ἄμμου ὀρυσσομένην· οὐχ ἧττον τὰ πέριξ αὐτῆς, εἴτε κατὰ τύχην ἢ κατ' ἐκλογήν, εἶνε πολλάκις ὡραῖα. Τί δύναται νὰ ὑπερβάλῃ τὸ κάλλος φωλεᾶς κύκνου αἰωρουμένης ὡς λίκνον μεταξὺ ὑψηλῶν καλαμῶν καὶ στρωμένης μὲ λεπτὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ στήθους του πτίλον; Ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ ποθῇ ἢ νὰ ἐπιζητῇ ξενικὰ κοσμήματα, καὶ βεβαίως δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ στρώσῃ τὴν φωλεάν του μὲ φύλλα ἢ μὲ κόκκους· οὔτε, ἐφ' ὅσον φθάνει ἡ μνήμη μας, κανὲν τῶν θαλασσίων πτηνῶν κοσμεῖ τὴν κατοικίαν του μὲ τὴν στίλβουσαν λείαν του, καθὼς τὸ μοναδικὸν ***χασαποποῦλι***.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ) Α.

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

«Τὸ βαρόμετρον τῆς πολιτικῆς καταστάσεως εἰς ὕψωσιν». Αὐτὴν τὴν φράσιν μεταχειρίζονται συνήθως πρὸς ἀπεικόνισιν τοῦ πυρετοῦ τῆς πολιτικομανίας, ὁ ὁποῖος ἀπό τινων ἡμερῶν κατέχει τὴν πόλιν μας. Οἱ περισσότεροι — οἱ ἀντιπολιτευόμενοι οἱ πολυειδεῖς καὶ πολυώνυμοι καὶ ἐκ τῶν συμπολιτευομένων ἀκόμη πολλοί, — φρονοῦν ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς πολιτικῆς κρίσεως. Ἡ Κυβέρνησις θὰ πέσῃ, ἡ Ἀντιπολίτευσις κωλυσιεργεῖ, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔχει ἀπαρτίαν, τὰ συμπτώματα εἶνε ἀνησυχαστικά, θὰ προσκληθῇ ὁ Δεῖνα, ὄχι θὰ προσκληθῇ ὁ Τάδε, μήτε αὐτός, θὰ γίνῃ ἄχρουν ὑπουργεῖον, θὰ ἔχωμεν διάλυσιν Βουλῆς, ὁ Τρικούπης ἀνῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὁ Βασιλεὺς τοῦ εἶπεν αὐτὸ καὶ αὐτό, νὰ ἰδοῦμεν σήμερα τέλος πάντων θὰ γίνῃ ἀπαρτία . . . Αὐτὰ καὶ μυρία ἄλλα ἀκούονται εἰς τοὺς κύκλους τῶν συζητούντων ὑψηλοφώνως, αὐτὰ ψιθυρίζονται μεταξὺ τῶν ἐ κ τ ε θ ε ι μ έ ν ω ν, τῶν συνομιλούντων χαμηλῇ τῇ φωνῇ. Καὶ τὸ κοινὸν κατέχει ἡ περιέργεια ἐκείνη καὶ ἡ ἀνησυχία, ἡ ὁποία κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν πολιτικῶν γεγονότων παρασύρει καὶ τοὺς μᾶλλον ἀδιαφόρους. Καθ' ἣν ἡμέραν γράφομεν πρόκειται νὰ συνέλθῃ καὶ ἐκ δευτέρου ἡ Βουλή. Τὸ μέγα ζήτημα εἶνε ἂν θὰ κατορθωθῇ νὰ γίνῃ συνεδρίασις ἢ ἄν, ἐλλείψει ἀπαρτίας, θὰ μείνῃ, ὡς ἡ πρώτη ἀ π ό π ε ι ρ α. Ἔ, τί μᾶς μέλει! Ὅ,τι κι' ἂν γίνῃ δὲν εἶνε τὸ ἴδιον;

✣

Φιλολογικὸν γεγονὸς εἶνε ἡ δημοσίευσις τῶν «Πεζογραφημάτων» τοῦ κ. Κώστα Κρυστάλλη. Ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀγροτικῶν», ὁ «Τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης» περιέλαβεν ἤδη τὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ δημοσιευθέντα πεζογραφήματά του, μετά τινων ἀνεκδότων, καὶ ἀπετέλεσεν ἕνα τόμον ἐξ ἑκατὸν σελίδων ὡραιότατον. Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τῶν περιεχομένων του: «Ἡ Εἰκόνα»—«Στὰ χαλάσματα»—«Τὸ σημειωματάρι τοῦ Γεροχαλαμένιου»—«Τὸ Σουλιωτόπουλο»—«Τὸ πανηγύρι τῆς Καστρίτσας»—«Ἡ Δασκάλα» —«Τὰ Μάρμαρα». Μολονότι εἶνε στενῶς ἰδιωματικὴ καὶ ἰδιόρρυθμος ἡ γλῶσσα τῶν διηγημάτων αὐτῶν καὶ μετὰ κόπου προσιτὴ εἰς τοὺς μὴ ἠπειρώτας, ἐν τούτοις τόση εἶνε τοῦ διηγηματογράφου ἡ τέχνη, ὥστε βαθμηδὸν ἑλκύει τὸν ἀναγνώστην, κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ μετ' ὀλιγωτέρου ὁλοὲν κόπου καὶ περισσοτέρας ὁλοὲν ἀπολαύσεως τὸν κάμνει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος, χωρὶς νά το ἐννοήσῃ. Ὁ κ. Κρυστάλλης ἀνήκει εἰς τὴν πραγματικὴν σχολήν. Ἀπεικονίζει τὴν φύσιν, τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, καὶ τὴν ψυχήν, τὴν ἑλληνικὴν ψυχήν. Ἀλλ' εἶνε θαυμάσιαι αἱ περιγραφαί του, καθιστῶσαι ἐν πολλοῖς τὰ Πεζογραφήματά του, ποιητικὰ τεμάχια πρώτης τάξεως. Ἐκ τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου τὸ ἄριστον ὡς διήγημα μᾶς ἐφάνη ἡ «Δασκάλα», καὶ ὡς περιγραφὴ τὸ «Πανηγύρι τῆς Καστρίτσας».

✣

Κυριακὴ ἀληθῶς πολυάσχολος ἡ τελευταία. Εἰς πόσα εἶχε νὰ ὑπάγῃ κανείς! Τὸ πρωῒ εἰς τὸ Μνημόσυνον, τὸ ὁποῖον κατ' ἔτος, τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τελεῖται ὑπὲρ τῶν ἀοιδίμων κτιτόρων καὶ εὐεργετῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, μὲ τὸν συνήθη λόγον. Κατόπιν, ἂν ἦτο φιλόκοσμος, ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν περίπατον τῆς Δενδροστοιχίας, τόσῳ ζωηρὸν κάθε Κυριακὴν ἡλιόλουστον ὅπως ἡ τελευταία· ἂν ἦτο δὲ καὶ ἠπειρώτης, ὅπως ὁ κ. Κρυστάλλης, ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἀδελφότητος, μὲ δύο λόγους, ἂν ἀγαπᾶτε. Μετὰ μεσημβρίαν καλὸν ἦτο νὰ ὑπάγῃ ὀλίγον εἰς τὸ Φάληρον· ἀλλ' ἂν δὲν εὕρισκε θέσιν εἰς τὸν ὑπερπληθῆ τροχιόδρομον ἠμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς Μικρασιάτας, ὅπου θὰ ὡμίλει ὁ κ. Παρασκευαΐδης ἢ εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Τέλος τὸ βράδυ εἶχε νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς εὐεργετικῆς τοῦ θεάτρου τῶν Κωμῳδιῶν (ἐδίδετο ἡ Φαῦστα ὑπὲρ τῶν ἠθοποιῶν Λαζαρίδου καὶ Ἀπέργη), τοῦ κονσέρτου τοῦ Ὁμίλου τῶν Φιλομούσων, τῆς διαλέξεως εἰς τὸν «Ἑλληνισμὸν» περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης — ὅπου κατετροπώθησαν οἱ δημοτικισταί, — καὶ τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. Ῥάδου εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ «περὶ τῆς συγχρόνου γαλλικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ πρωτεργάτου αὐτῆς Λέοντος Γαμβέττα». Αὐτὴ λέγεται κίνησις πρωτευούσης!

✣

Ἂν εἶνε ἱεροσυλία ἡ σύλησις τάφων σημερινῶν, τὸ ἔγκλημα εἶνε διπλοῦν ὅταν εἶνε σύλησις τάφων ἀρχαίων. Αὐτὸ τουλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἱερᾶς φρίκης, μετὰ τῆς ὁποίας αἱ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν τὸ ἑπόμενον γεγονός:

Κοροβέσης τις, κάτοχος τεσσάρων χιλιάδων στρεμμάτων γῆς πλησίον τῆς Καλλιθέας, συνεταιρίσθη μετά τινος Νοστράκη, ἀρχαιοκαπήλου καὶ προέβη εἰς ἀνασκαφάς, αἱ ὁποῖαι ἀπεκάλυψαν ὁλόκληρον ἀρχαῖον νεκροταφεῖον. Διαβάται πολλοὶ ἐκ περιεργείας ἐπλησίασαν τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλ' ἐξεδιώχθησαν κακοὶ κακῶς διὰ λίθων. Οἱ λιθοβοληθέντες ἐπρόδωσαν τὸ γεγονὸς εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἐστάλη ἐπὶ τόπου εἷς ὑπάλληλος διὰ νὰ ἴδῃ τὰ τεκταινόμενα. Φρικῶδες θέαμα: Σειρὰ ἀρχαίων τάφων ἀπογυμνωμένων, ἠτιμασμένων! Καὶ ἐβεβαίωσαν μὲν μεθ' ὅρκου οἱ ἀρχαιοκάπηλοι ὅτι, ἐκτὸς συντριμμάτων τινῶν ἀγγείων πηλίνων, τὰ ὁποῖα κατεσχέθησαν, δὲν εὗρον τίποτε ἄλλο· ἀλλά. . . ποιὸς τοὺς πιστεύει! Ὁ γενικὸς ἔφορος τοὺς κατήγγειλεν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν, ἡ ὁποία προέβη ἀμέσως εἰς ἀνακρίσεις. Αὐτὴ ἐλπίζεται ὅτι θὰ φέρῃ εἰς φῶς, ὅσα ἔφερον αἱ λαθραῖαι ἀνασκαφαί . . .

✣

Εἰς τὸν τελευταῖον χορὸν τοῦ Βαριετέ, συνέβη ἐν ἀρκετὰ ζωηρὸν ἐπεισόδιον ζηλοτυπίας. Περὶ τὴν τετάρτην πρωϊνήν, ἐν ᾧ οἱ χορευταὶ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὸ σουπὲ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, χορεύτριά τις ἀφίνει αἴφνης τὸν χορευτήν της, τρέχει, ῥαπίζει καὶ ἐπὶ τῶν δύο παρειῶν νεαράν τινα ἀοιδὸν χορεύουσαν μετά τινος νέου καὶ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταπλήξεως διασχίζει τοὺς χορευτὰς καὶ γίνεται ἄφαντος. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὴν ῥαπίσασαν καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν ῥαπισθεῖσαν. Αὐτή, μάτια μου, ἀφοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τὸ κακόν της, πέφτει κάτω, κτυπᾷ τὸ κεφάλι της ἀλύπητα στὸν τοῖχο καὶ στὸ πάτωμα, καὶ βγάζει κάτι ξεφωνητά, ποῦ ἀναστατόνεται ὁ κόσμος. Τρέχουν, τὴν

σηκόνουν, προφθάνει καὶ ἕνας ἰατρός. Ἡ δυστυχισμένη εἶνε πλέον ἀναίσθητος . . . Τὴν βγάζουν ἔξω καὶ μόλις μετὰ τρεῖς ὥρας κατορθώνει νὰ συνέλθῃ. Ὁ χορὸς — ἐπιλέγει φιλοσοφικώτατα ἡ διηγουμένη τὸ γεγονὸς ἐφημερίς, — ἐξηκολούθησε καὶ κατόπιν ἐπίσης φαιδρὸς ὡς καὶ πρότερον . . .

✣

Ἐκ τοῦ «Σκρίπ».

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ νέου ἔτους τρεῖς ἄνθρωποι παρουσιάζονται εἰς γνωστὸν ποιητὴν καί τον παρακαλοῦν νά τους κάμῃ «ἕνα καλὸ ποίημα πρωτοχρονιάτικο».

— Καὶ τί δουλειὰ κάνετε ; ἐρωτᾷ ὁ ποιητής.

Καὶ ἐκεῖνοι μὲ ὅλην τὴν ἀπάθειαν :

— Εἴμεθα νεκροθάπται !

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῆς ***Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων***, ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρῶτοι Στῖχοι» δημοσιεύονται πέντε ὡραιότατα ποιήματα, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἀντὶ ὑπογραφῆς ὑπάρχουν τρεῖς ἀστερίσκοι. Λέγεται ὅτι ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς ἀνήκει εἰς τὸ ὡραῖον φῦλον καὶ ὅτι εἶνε μάλιστα αὐτὴ ἡ νεαρὰ κόρη τοῦ Ἰοσὲ Μαρία Ἑρεδιᾶ, τοῦ χρυσογλύπτου τῶν «Τροπαίων».

— Ἐξεδόθη γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ νεωτάτου βιβλίου τοῦ κόμητος Λέοντος Τολστόϊ «Φυσιολογία τοῦ Πολέμου — ὁ Ναπολέων καὶ ἡ κατὰ τῆς Ῥωσίας ἐκστρατεία». Ἐν αὐτῷ ὁ ῥῶσος συγγραφεὺς ὑποστηρίζει ὅτι μόνον ἡ ἀνωτέρα ἀνάγκη δεσπόζει τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν ἀγώνων λαοῦ πρὸς λαόν. Ἐν αὐτοῖς ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις εἶνε παράγων σχεδὸν μηδαμινός, λέξεις δὲ καὶ ἡ στρατηγικὴ καὶ ἡ τακτική. Ὁ Ναπολέων ἢ ὁ Κουτουζὼφ φαινομενικῶς μόνον διευθύνουν τοὺς στρατούς· κατ' οὐσίαν ἡ μάχη χάνεται ἢ κερδίζεται, ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεώς των. Διότι — λέγει ὁ Τολστόϊ — κάθε μάχη προβαίνει ἄλλως ἢ ὅπως προϋπελόγισαν οἱ διοργανωταί της· κάθε μάχη βαδίζει ἀνεξαρτήτως αὐτῶν, τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ὀφείλει ***κατ' ἀνάγκην*** νἀκολουθήσῃ.

— Ὁ αἰδεσιμώτατος Ῥιχάρ, ὁ βιογράφος τοῦ καρδιναλίου Φὲς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Φριππέλ, ἐξέδωκεν ἐσχάτως καὶ βιογραφίαν τοῦ Μιολλίς, ἐπισκόπου τῆς Δίγνης. Ἡ βιογραφία αὕτη εἶνε λίαν ἐνδιαφέρουσα, διότι ὁ ἐπίσκοπος Μιολλὶς εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν Βίκτωρα Οὐγγὼ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον διὰ τὸν Θεοδώρητον Μυριὴλ τῶν « Ἀθλίων». Καὶ ἐκεῖ μὲν ὁ βίος τοῦ ἐναρέτου κληρικοῦ περιγράφεται τῇ βοηθείᾳ μόνον τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Ῥιχὰρ ἀναπαρίσταται πιστότερος κατόπιν μελέτης ἐπισταμένης. Ὁ ἐπίσκοπος Μιολλὶς ἐγεννήθη τῷ 1753, ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης τῷ 1843, ἀρχιεράτευσε δὲ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη.

— Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῆς «Νέας Ἐπιθεωρήσεως» δημοσιεύεται πληθὺς ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

— Ὁ κ. Πλάτων Δρακούλης ἀγγέλλει τὴν ἔκδοσιν νέου κοινωνικοφιλοσοφικοῦ αὐτοῦ ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον, ἤτοι Στοιχεῖα τῆς ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας.»

— Εἰς τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν Arena ὁ ἰατρὸς Ἰάκωβος Κοὺκ ἐδημοσίευσε περιεργότατον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ ἀποκαλύπτουσα τὴν ψυχήν». Ὁ ἰατρὸς Κοὺκ ἐτυφλώθη νέος κατόπι δυστυχήματος καὶ ἔκτοτε μόνον διὰ τῆς ἀφῆς καὶ τῆς ἀκοῆς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Οὕτως ἀσκηθεὶς κατώρθωσεν ἐκ τῆς φωνῆς καὶ μόνης νὰ γνωρίζῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦτο προσπαθεῖ νὰ δείξῃ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ***φωνομαντείας***, εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄρθρον.

— Γάλλος φιλόσοφος μεταφράσας ἐσχάτως τὸν «Στέφανον» τοῦ ἀλεξανδρικοῦ ποιητοῦ Μελεάγρου, ἤτοι συλλογὴν ἐρωτικῶν ἐπιγραμμάτων, ἀφιέρωσε τὸ ἔργον του εἰς τὸν ποιητὴν Ἑρεδιᾶ, διὰ τῆς ἑξῆς ἑλληνιστὶ γεγραμμένης ἀφιερώσεως : «***Ἰωσήππῳ Μαρίᾳ ἀφ' Ἑρεδίας***» (José Maria de Heredia).

Ἐπιστημονικὰ

Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν ὁ Milne-Edwards ἐπαρουσίασε τὰ ὀστᾶ γιγαντιαίου πτηνοῦ τῆς Μαδαγκασκάρης, ὀνομαζομένου Αἰπυόρνις. Τὸ ὕψος τοῦ πτηνοῦ τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ εἶδος ἐξέλιπεν ἤδη, ὑπερβαίνει τὰ 3 μέτρα, πρὸ αὐτοῦ δὲ φαίνεται νάνος καὶ αὐτὴ ἡ στρουθοκάμηλος. Τὰ ὑπὸ τοῦ Edwards παρουσιασθέντα ὀστᾶ δὲν διακρίνονται μόνον διὰ τὸ μῆκος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτῶν πάχος. Ὁ Edwards συνεπλήρωσε τὰς περὶ τῆς Αἰπυόρνιθος ἀτελεῖς μελέτας τοῦ Ζεοφροᾶ Σαὶν-Ἰλαίρ, χρονολογουμένας ἀπὸ τοῦ 1851. Κατ' αὐτὸν ἡ Αἰπυόρνις ἀνήκει εἰς τὸ γένος τῶν Βραχυπτέρων τῶν Ἑλοδιαίτων. Εἰς ἓν μόνον ἑλῶδες μέρος τῆς Μαδαγκασκάρης εὑρέθησαν τὰ λείψανα 60 τοιούτων ὁμοῦ μὲ τὰ λείψανα μικρῶν ἱπποποτάμων, κροκοδείλων καὶ χελωνῶν. Οὕτως, ἐκ τῆς πληθύος τῶν ὀστῶν ἐκείνων, ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ 12 εἴδη, διαφόρων μεγεθῶν, τῆς διαφορᾶς μὴ προερχομένης οὔτε ἐκ τῆς ἡλικίας, οὔτε ἐκ τοῦ φύλου. Καταλήγων ὁ Edwards ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων ζώων τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ τῆς Μαδαγκασκάρης, τὰς ὁποίας χωρίζει σήμερον ἀπέραντον θαλάσσης διάστημα.

— Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν οἱ Ἀρσονβὰλ καὶ Σαρὲν ἀνεκοίνωσαν σειρὰν πειραμάτων, τὰ ὁποῖα ἔκαμαν ἐπὶ τῶν πυοκυανικῶν λεγομένων μικροβίων διὰ νὰ γνωρίσουν κατὰ πόσον ἀνθίστανται ταῦτα εἰς τὸ ψῦχος, τὸ φῶς καὶ τὸν ἠλεκτρισμόν. Οὕτω χρειάζεται θερμοκρασία -60^0 διὰ νἀποστειρωθῇ ὑγρὸν περιέχον τοιαῦτα μικρόβια. Τὸ ἰῶδες φῶς τὰ φονεύει ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ἀλλ' ἀντέχουν περισσότερον εἰς τὸ ἐρυθρόν.

Καλλιτεχνικὰ

Ἐν Παρισίοις ἤνοιξε κατ' αὐτὰς Φωτογραφικὴ Ἔκθεσις Διεθνὴς τὴν ὁποίαν διωργάνωσεν ἐπιτυχέστατα ἡ παρισινὴ Φωτογραφικὴ Λέσχη (Photo-Club). Μεταξὺ τῶν 2.600 ἔργων τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἐκθέσεως, μόνον 511 ἐξετέθησαν, ἐκ τούτων δὲ τὰ 300 — μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ ἄριστα, — προέρχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας, Ἀμερικῆς κτλ.

— Προοδεύει θαυμασίως ἡ νέα ἐφεύρεσις τοῦ Λίππμανν, περὶ τῆς ὁποίας ἐκάμαμεν ἄλλοτε λόγον ἐν τῇ Ἑστίᾳ, ἡ φωτογραφία τῶν χρωμάτων. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ὁ ἐφευρέτης ἐπαρουσίασε διαφόρους φωτογραφίας χρωματιστῶν ὑαλωμάτων, τοπίων, προσώπων, ἡλιακῶν φασμάτων κτλ. τῶν ὁποίων τόσον ζωηρὰ καὶ φυσικὰ ἦσαν τὰ χρώματα, ὥστε ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας τῶν Ἀκαδημαϊκῶν. Ἐκ τῶν χρωμάτων δυσκολώτερον φωτογραφεῖται τὸ λευκόν.

Θεατρικὰ

Εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν ἐπαίχθη ἐσχάτως μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὸ παλαιὸν δρᾶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρὸς «Εἷς γάμος ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ'». Τὸ δρᾶμα τοῦτο παρεστάθη τὸ πρῶτον τῷ 1841 καὶ εἶχε πέντε πράξεις. Σήμερον διεσκευάσθη εἰς τέσσαρας ὑπὸ τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ καὶ ἔγεινε πολὺ καλήτερον. Κατὰ τὴν γνώμην μάλιστα γάλλου κριτικοῦ θὰ γίνῃ τέλειον ἂν συντομευθῇ εἰς τρεῖς κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἐμφάνισιν.

ΛΙΜΝΑΙ

Μετὰ τὰς ἀνακαλύψεις, τὰς γενομένας μάλιστα τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνασκαφαῖς, πολλοὶ θεωροῦσιν ἀποδεδειγμένην πλέον τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ κ. Δαῖρπφελδ, ὅτι ἐκεῖ ἔκειντο αἱ *Λίμναι*, τόπος, ἐν ᾧ ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἁγιώτατον ἱερὸν τοῦ Διονύσου. Ἕως τώρα ὁ τόπος οὗτος ἐτίθετο γενικῶς πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, ὑπό τινων ὅμως καὶ παρὰ τὸ Δίπυλον· αὐτὸς ὁ κ. Δαῖρπφελδ πρό τινων ἐτῶν ἐδόξαζεν, ὅτι αἱ Λίμναι ἔκειντο βορειοδυτικῶς τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς μέρος πιθανῶς ταπεινότερον τοῦ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον. Λόγος δὲ τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως ἦτο πλὴν τινων χωρίων τῶν ἀρχαίων κυρίως αὐτὸ τὸ ὄνομα Λίμναι, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδοθῇ ἢ εἰς μέρη χθαμαλὰ καὶ ὑγρά, ἐν οἷς λιμνάζοντα τὰ ὕδατα σχηματίζουσιν ἕλη. Περὶ τῆς παρὰ τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον θέσεως μάλιστα ἠρωτήθησαν καὶ δύο γεωλόγοι, ἐὰν ἦτο δυνατὸν ποτε νὰ ὑπάρχωσιν ἐκεῖ ἕλη ἢ ὄχι· ἀπήντησαν δ' ὁ μὲν ἀρνητικῶς, ὁ δὲ μᾶλλον καταφατικῶς.

Κατὰ ταῦτα, ἐὰν νῦν ἀνευρέθη ἡ ἀληθὴς θέσις τῶν Λιμνῶν παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ που λιμνάζοντα ὕδατα καὶ ἕλη· πραγματικῶς δὲ τοιαύτη εἶναι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, καὶ ἡ γνώμη τοῦ κ. Δαῖρπφελδ. Ἴσως ὅμως ἐπιτρέπεται ν' ἀμφιβάλλῃ τις περὶ τούτου· διότι φαίνεται ὅτι, ὅπως σήμερον, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, τὸ ἔδαφος μεταξὺ Ἀρείου Πάγου καὶ Πνυκὸς ἦτο ἱκανῶς κεκλιμένον πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Θησείου, ὥστε τὰ ὕδατα τά τε ὄμβρια καὶ τὰ ἐκ τῶν βράχων πηγάζοντα εὐκόλως ἔρρεον, καὶ τὸ πολὺ μόνον πηλὸς καὶ βόρβορος ἠδύναντο νὰ σχηματισθῶσιν ἐκεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀληθῆ ἕλη.

Εἶναι ὅμως τοῦτο λόγος ἐπαρκής, ὅπως ἀμφισβητηθῇ ὅλη ἡ τοῦ κ. Δαῖρπφελδ ὑπόθεσις περὶ τῆς θέσεως τῶν Λιμνῶν; νομίζω ὄχι· διότι τὸ ὄνομα Λίμναι δὲν εἶναι ἐξάπαντος ἀνάγκη νὰ σημαίνῃ λιμνάζοντα καὶ σεσηπότα ὕδατα, ὅπως κοινῶς πιστεύεται, ἀλλὰ δύναται νὰ σημαίνῃ καὶ *πηγάς*, ὧν τὸ ὕδωρ συλλέγεται εἰς λεκάνας ἢ λάκκους φρεατοειδεῖς· τοιαῦται δὲ πηγαὶ γνωστὸν εἶναι ὅτι ἀνεκαλύφθησαν μεταξὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Πνυκός, καθὼς ἐπίσης καὶ λάκκοι φρεατοειδῶς ἐσκαμμένοι ἐν τῷ στερεῷ ἐδάφει, εἰς οὓς συνελέγοντο τὰ ἐκ τῶν πηγῶν ὕδατα καὶ ἀφ' ὧν ἤντλουν αὐτὰ κατόπιν οἱ πολῖται. Ἕνεκα τῶν πηγῶν τούτων λοιπὸν καὶ ἰδίως ἕνεκα τῶν λάκκων ἠδύνατο κάλλιστα ὁ τόπος ὅλος νὰ ὀνομασθῇ Λίμναι. Ὅτι ἡ λέξις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἶχε καὶ ταύτην τὴν σημασίαν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἦτο πάντοτε συνώνυμος μὲ τὸ ἕλος, ἀποδεικνύει ἓν χωρίον τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας τοῦ Ξενοφῶντος, ἔνθα μεταξὺ ἄλλων προνομίων τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης ἀναφέρεται καὶ τοῦτο, ὅτι πλησίον τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ὑπῆρχεν ***λίμναι***· «πρὸς τῇ οἰκίᾳ δὲ λίμνη ὕδατος ἀφθονίαν παρέχει». Ἐνταῦθα βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἕλους, διότι τοῦτο δὲν θὰ ἦτο πρὸς ὠφέλειαν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς βλάβην τῶν βασιλέων· ἔπειτα αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν σαφῶς δηλεῖ, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ χρησίμου ὕδατος, ἀναμφιβόλως δ' ἐννοεῖ φρέατα ἢ πηγὰς φρεατοειδεῖς· ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος μάλιστα φαίνεται, ὅτι ἀρχικῶς τοὐλάχιστον δύο μόνα ἦσαν τὰ ἐν Σπάρτῃ δημόσια φρέατα, ἡ θέσις δ' αὐτῶν εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἀρχεγόνου ἁπλότητος τῶν παλαιοτέρων Σπαρτιατῶν· εἶχον δύο ***χωριανὰ πηγάδια***, ὅπως εἶχον καὶ δύο βασιλικὰς οἰκογενείας· ἡ μία τούτων κατῴκει εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως, ἡ ἄλλη εἰς τὸ νότιον, τὰ δὲ φρέατα ἔκειντο πλησίον τῶν οἰκιῶν των καὶ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν βασιλικῶν προνομίων—ἀκριβῶς ὅπως θὰ ἐθεωρεῖτο καὶ σήμερον εἰς πᾶν χωρίον.

Πλὴν τῶν λόγων τοῦ Ξενοφῶντος δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑρμηνείας ἡμῶν καὶ δύο τόπους, τὸν μὲν τῆς Λακωνίας, τὸν δὲ τῆς Μεσσηνίας, ἀμφοτέρους γνωστοὺς ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἀμφοτέρους ὁμωνύμους μὲ τὰς Λίμνας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν Λακωνίᾳ Λίμναι ἐκαλεῖτο μία τῶν πέντε κωμῶν ἢ συνοικιῶν, ἐξ ὧν συνέκειτο ἡ Σπάρτη καὶ ἐν αὐτῇ ἔκειτο ἐξάκουστον ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος· ἕνεκα τοῦ ὀνόματός της δὲ τοποθετεῖται ἡ συνοικία αὕτη ὑπ' ἄλλων μὲν κατὰ τὰ βόρεια τῆς πόλεως, ὑπ' ἄλλων κατὰ τὰ νοτιοανατολικά, ἀλλὰ πάντοτε παρὰ τὸν Εὐρώταν, οὗ τὰ ὕδατα πολλαχοῦ λιμνάζουσιν· ἡ τοπογραφία τῆς Σπάρτης ἐν γένει, ἂν καὶ πολλὰ περὶ αὐτῆς ἐγράφησαν, ἀκόμη δὲν ἐξηκριβώθη, ἐν ᾧ εἶναι, ὡς ἐγὼ πιστεύω, δυνατὸν νὰ ὁρισθῶσιν ἐκ τοῦ Παυσανίου τοὐλάχιστον τὰ κυριώτερα αὐτῆς. Ἐνταῦθα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐνδιατρίψωμεν, ἐπὶ τούτου λέγομεν μόνον ὅτι ἐκ τοῦ Παυσανίου ἀποδεικνύεται μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι αἱ Λίμναι ἔκειντο μακρὰν τοῦ Εὐρώτα εἰς τὰ δυτικὰ τῆς πόλεως πρὸς τὴν Μαγοῦλαν, ἔνθα δὲν ὑπάρχουσιν ἕλη, ἀλλὰ πηγαὶ καὶ φρέατα ἀβαθῆ.

Πολὺ εὐκρινέστερον εἶναι τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὰς Λίμνας τῆς Μεσσηνίας, ἔνθα ἐλατρεύετο πάλιν ἡ Ἄρτεμις ὡς Λιμνᾶτις· τὸ ἱερὸν αὐτῆς, τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν πρῶτον μεσσηνιακὸν πόλεμον, ἐτοποθέτει ὁ Λὴκ ἐν τῇ πεδιάδι περὶ τὸ Νησί, κατόπιν ὅμως ὁ Ῥὸς ἀνεκάλυψε τὴν ἀληθῆ θέσιν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ὀρέων πρὸς τὰ λακωνικὰ σύνορα· ἐκεῖ εὑρέθησαν παρά τινα ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἥτις φαίνεται διεδέχθη τὴν Ἄρτεμιν, σπόνδυλοι κιόνων, ἄλλα μάρμαρα καὶ τινες ἐπιγραφαί· μόνον λίμναι καὶ ἕλη δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὰ πέριξ ἐξηγοῦντα τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, ἀναφέρει δ' ὁ Ῥὸς ὅτι ἐρωτήσας ἔμαθε παρὰ τῶν χωρικῶν, ὅτι οὐδέποτε, οὐδὲ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἄνοιξιν,

σχηματίζονται ἐκεῖ ἕλη. Ὁ Λὴκ ἕνεκα τούτου πρὸ πάντων ἠρνήθη νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο τὸ χωρίον Λίμναι μετὰ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ Κούρτιος ὑποθέτει, ὅτι ἡ θεὰ ἐκαλεῖτο Λιμνᾶτις ἐκ τοῦ ὀνόματος ἄλλου τόπου, ἐν ᾧ ἀρχαιότερον ἐλατρεύετο καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχον ἀληθῶς ἕλη, ὅτι δὲ κατόπιν μετενεχθείσης τῆς λατρείας της εἰς τὰ μεταξὺ Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας ὄρη διετήρησε τὸ παλαιὸν ὄνομα—ὅπως δηλαδὴ ἡ αὐτὴ θεὰ ἐν Ἀθήναις ὠνομάζετο Βραυρωνία ἐκ τῆς ἐν τοῖς Μεσογείοις Βραυρῶνος, ὁπόθεν ἡ λατρεία της μετηνέχθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως τοῦ Κουρτίου δὲν εἶναι πιθανή, διότι δὲν ἐξηγεῖ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Λίμναι, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ἐπιθέτου τῆς θεᾶς· διότι ἐὰν ἡ λατρεία τῆς Λιμνάτιδος ἄλλοθεν μετεδόθη, δὲν ἦτο ποσῶς ἀνάγκη νὰ ὀνομασθῇ ἕνεκα τούτου καὶ ὁ τόπος Λίμναι· ἡ Ἄρτεμις ἐλατρεύετο καὶ ἀλλαχοῦ ὡς Λιμνᾶτις ἢ Λιμναία, οἱ τόποι ὅμως δὲν ἐκαλοῦντο πάντοτε Λίμναι.

Πόθεν λοιπὸν τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ μεσσηνιακοῦ χωρίου, ἀφοῦ ὁμολογεῖται, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ οὐδ' εἶναι εὔκολον νὰ σχηματισθῶσιν ἕλη; τὸ πρᾶγμα εἶναι ἁπλούστατον· ὁ τόπος περὶ τὸ ἱερὸν ὄχι μόνον ἐλώδης δὲν εἶναι, ἀλλὰ στερεῖται ἐν γένει ὕδατος· πλησίον ὅμως τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας εὑρίσκεται ἀρχαῖον ἀβαθὲς φρέαρ, κυκλοτερὲς περίπου, κτιστὸν διὰ λίθων ὄχι πολὺ μεγάλων· τὸ ὕδωρ φαίνεται ὅτι ἀναβρύει κάτω, ἄφθονον μὲν τὸν χειμῶνα, ὀλιγώτερον δὲ τὸ θέρος· τότε διὰ ν' ἀντλήσωσιν ἐξ αὐτοῦ, καταβαίνουσι κάτω διὰ βαθμίδων· δὲν εἶναι λοιπὸν κυρίως φρέαρ, ἀλλὰ μᾶλλον πηγή, ἧς τὸ ὕδωρ ἀρχικῶς ἀνήρχετο βεβαίως — κατὰ τὸν χειμῶνα τοὐλάχιστον—μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· ἐπειδὴ ὅμως τὸ θέρος ἢ θὰ ἐστείρευεν ἐντελῶς ἢ θὰ ἠλαττώνετο πολύ, ἔσκαψαν τὸν λάκκον ἐκεῖνον ἢ τὸ φρέαρ καὶ ἐπέτυχον νάματα πλουσιώτερα καὶ ἀέναα. Ἴσως μάλιστα πρὶν κατασκευασθῇ ὁ νῦν σωζόμενος λάκκος, ὑπῆρχον ἄλλοι μικρότεροι καὶ ἀβαθέστεροι, ὁποίους σκάπτουσι καὶ σήμερον εἰς τόπους ὑδροφόρους οἱ ποιμένες πρὸς χρῆσιν τῶν ποιμνίων των· οὕτω ἐξηγεῖται πιθανῶς ὁ πληθυντικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος Λίμναι· διότι ἕκαστος λάκκος ἦτο καὶ μικρὰ λίμνη.

Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται σήμερον ***Βόλυμος***· οὕτω τοὐλάχιστον τὸ ἤκουσα ἐγὼ προφερόμενον, ἐν ᾧ ὁ Ῥὸς γράφει ***Βώλιμνος*** καὶ μεταφράζει αὐτὸ διὰ τοῦ γερμανικοῦ Ochsensumpf (Βοϊδολίμνη)· ἀλλὰ μοι φαίνεται ὅτι παρεσύρθη ἐκ τῆς προφορᾶς τοῦ ἐπωνύμου τῆς διαδεχθείσης τὴν Ἄρτεμιν Παναγίας ***Βολυμιωτίσσης*** ἢ ***Βολυμιατίσσης***· τὸ δ' ὄνομα Βόλυμος οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς λίμνας καὶ ἕλη, ἀλλ' εἶναι ἁπλούστατα ***Μόλυβος***· ὁμοίως ***Βολυμωτὴ*** ἤτοι ***Μολυβωτὴ*** καλεῖται σήμερον ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων Κλεωνῶν, ἀμφότερα δὲ τὰ ὀνόματα Βόλυμος καὶ Βολυμωτὴ προέρχονται, ὑποθέτω, ἐκ τοῦ μολύβδου, δι' οὗ οἱ ἀρχαῖοι συνέδεον τοὺς πελεκητοὺς λίθους τῶν κτιρίων των καὶ ὃν εἰς ἀρχαιοτέρους μάλιστα χρόνους ἐπιμελῶς ἐξεμεταλλεύοντο οἱ χωρικοὶ καὶ ποιμένες πρὸς κατασκευὴν σφαιρῶν καὶ σφαιριδίων.

Ἐὰν λοιπὸν ἐν Σπάρτῃ φρέατα ἢ λάκκοι περιέχοντες πόσιμον ὕδωρ ἐκαλοῦντο λίμναι, ἐὰν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει μία τῶν κωμῶν ὠνομάζετο Λίμναι ἕνεκα τῶν πολλῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο αὐτόθι ἢ φανερὰ ἢ ἀμέσως ὑπὸ τὴν γῆν, ἐὰν ἐν Μεσσηνίᾳ τόπος ὀρεινὸς καὶ ξηρὸς τὸ πλεῖστον ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ Λίμναι μόνον ἕνεκα μικρῶν τινῶν πηγῶν, νὰ ὀνομασθῇ δὲ οὕτω πιθανώτατα ἀκριβῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀνυδρίαν τῶν λοιπῶν πέριξ τόπων, τότε βεβαίως οὐδεὶς λόγος ἐμποδίζει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις εἷς τόπος ἐκλήθη Λίμναι ἕνεκα τῶν πηγῶν, ὧν τὰ ὕδατα συνελέγοντο εἰς φρεατοειδεῖς λάκκους. Ὅτι δ' οἱ λάκκοι οὗτοι εἶναι ἀρχαιότατοι, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει· εἶναι τοὐλάχιστον ἀρχαιότεροι τοῦ Πεισιστρατείου ὑδραγωγείου· διότι μετὰ τὴν κατασκευὴν ἐκείνου οἱ λάκκοι ἦσαν πλέον περιττοί, ἐν ᾧ πρότερον μεγίστη ἦτο ἡ σπουδαιότης αὐτῶν διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως.

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, συντελεῖ ὁπωσδήποτε εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης τοῦ Δαϊρπφελδ· πρὸς ὁριστικὴν ὅμως λύσιν τοῦ ζητήματος πρέπει ν' ἀναμείνωμεν τ' ἀποτελέσματα τῶν περαιτέρω ἀνασκαφῶν. Καὶ ἐὰν δὲ ἀκόμη ἀποδειχθῇ, ὅτι αἱ Λίμναι δὲν ἔκειντο ἐκεῖ, πάλιν τὸ κύριον συμπέρασμα τοῦ ἀρθριδίου τούτου δὲν μεταβάλλεται, δύναται δὲ νὰ ὑποβοηθήσῃ ἄλλας ἐρεύνας περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου· διότι ἀπαλλάσσει τοὐλάχιστον ἡμᾶς εἰς τὸ ἑξῆς τῆς ἀνάγκης, ν' ἀναζητῶμεν τὰς Λίμνας μόνον εἰς μέρη ἐλώδη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΣΟΝΕΤΤΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φυλακισμένο τὸ πουλὶ στ' αὐγὸ δὲ μένει.
Ἅμα φτερώσῃ, λαχταρεῖ, τσιμπάει, καὶ βγαίνει.
Ὥρα νὰ βγῇς ἀπ' τὸ μικρό, ψυχή μου, φλούδι,
Νὰ βγῇς στάγέρι, καὶ στὸ φῶς, καὶ στὸ τραγούδι.
Στὴν πρώτη ἀχτίδα ξεψυχάει καὶ λυώνει ἡ θλίψη,
Καὶ δύναμη θεόσταλτη σ' ἁρπάει στὰ ὕψη,
Ποῦ βασιλεύει ἀθάνατη χαρά, συμπάθεια.
Τ᾽ ἆσμά σου τότες τάπειρα τοῦ κόσμου πάθια,
Ὡσὰν ψιλὴ καὶ διάφανη δροσιά, ραντίζει.
Ὁ λόγος σου παρηγοριὰ θενὰ μυρίζῃ.
Κι ὅσοι περνῶντας τάγροικοῦν τὸ λάλημά σου,
Θὰ σὲ βλογοῦνε, ἂν βάθυναν στὸ νόημά σου:
Πῶς ἕνα μοναχὰ καλὸ στὸν κόσμο ἀνθίζει,
Ψυχή, ποῦ ξέρει μὲ χαρὰ νὰ φτερουγίζῃ.

ΑΣΤΕΡΙΑ

Ξέρεις γιατὶ τὰ χαίρουμαι καὶ τὰ θαυμάζω,
Τἀστέρια ποῦ στὸν οὐρανὸ στριφογυρίζουν;
Ὄχι πῶς ἀκτινοβολοῦν καθὼς κοιτάζω,
Ἢ πῶς τὰ βάθια τοὐρανοῦ μυριοφωτίζουν.
Ὄχι πῶς εἶναι ἀμέτρητα, πῶς εἶναι αἰώνια,

Πῶς εἶναι ὁ δρόμος τους θεοῦ μεγάλου δρόμος,
Πῶς νὰ μετροῦνε σιωπηλὰ καιροὺς καὶ χρόνια
Τὰ ἔχει ορίσει ὁ μυστικὸς τῶν ἄστρων νόμος·
Μόνο τὰ βλέπω κι ἀπορῶ, ποῦ ἡ γῆς νὰ φρίξῃ
Ἀπὸ τὰ πάθια τὰ πολλὰ ποῦ μᾶς ρημάζουν,
Αἷμα καὶ δάκρυ θάλασσα νὰ τήνε πνίξῃ,
Πάλι τ' ἀστέρια δὲν ψηφοῦν καὶ δὲν τρομάζουν,
Μόνο μᾶς φέγγουν ἥρεμα, χαριτωμένα
Σὰ νὰ γνωρίζουνε στερνὰ πιὸ βλογημένα.

ΚΟΡΗ

Ξέρεις γιατὶ λιμπίζουμαι νὰ βλέπω κόρη
Μὲ τὴν ἀνίκητη μορφιὰ τῆς θείας νιότης;
Ἂς εἶναι ἀγριολούλουδο ποῦ ἀνθεῖ στὰ ὄρη,
Ἂς εἶναι μὲ τὸ κοσμικὸ χαμόγελό της;
Ὄχι πῶς δίνει τὸ γλυκὸ τὸ καρδιοχτύπι
Ποῦ τῆς ψυχῆς του ὁ ἐραστὴς στολίδι τὤχει,
Μήτε πῶς ξέρει καὶ σκορπάει χαρὰ καὶ λύπη,
Σὰ μάγισσα, μ' ἕνα της ναί, μ' ἕνα της ὄχι.
Μήτε πῶς τἄθεσε ὁ Θεὸς αὐτὰ τὰ κάλλη,
Στεφάνι στῆς ἀνθρώπινης ζωῆς τὴ χάρη.
Λατρεία σοῦ ἔχω πιὸ βαθιὰ καὶ πιὸ μεγάλη,
Παρθένα μου, ἀπὸ τὸν καλὸ ποῦ θὰ σὲ πάρῃ:
Γιατὶ ὅταν ἀπὸ μάγισσα γενῇς μητέρα,
Τὴ μ ό ν η ἀγάπη θὰ αἰσθανθῇς ποῦ ζῇ ἐδῶ πέρα.

ΦΩΣ

Εἶπ' ὁ Θεός, καὶ φάνηκε στὰ μαῦρα σκότη
Ἡ ἀστραπὴ ποῦ ἄρχισε, καὶ πιὰ δὲν παύει.
Καὶ μὲς στὸ Ἄπειρο ἔλαμψε τοῦ Κόσμου ἡ Νιότη,
Κι ἀκράτητη παντοῦ ζωῆς λαχτάρα ἀνάβει.
Ἀπὸ ἥλιο σὲ ἥλιο ἡ λάμψη αὐτὴ στὴ γῆ κατέβη,
Καὶ τὰ μυστήρια τῆς χαρᾶς μᾶς φανερώνει.
Μορφιὲς καὶ χρώματα γεννάει, καρδιὲς μαγεύει,
Μᾶς φέρνει ἀγάπη κι ἀφοβιὰ καὶ μᾶς μερώνει·
Γι' αὐτὸ σὲ μακαρίζω, ὦ φῶς, γι' αὐτὸ σὲ ψάλλω,
Γι' αὐτὸ κι ἀπὸ τὸ μνῆμά μου θὰ σὲ γυρεύω.
Μὰ σ' ἔχω ἀκόμα πιὸ ἱερὸ καὶ πιὸ μεγάλο,
Κ' εἶναι γιὰ χάρη πιὸ λαμπρὴ ποῦ σὲ λατρεύω:
Σὲ μιὰ θεὰ ποῦ ἀλάνθαστο κρατάει καθρέφτη,
Ἡ ἀκοίμητη ἀχτίδα σου — γιὰ πάντα πέφτει.

ΦΙΛΙΑ

Βοτάνι μου δυσεύρετο, λαχταρισμένο,
Ποῦ γιὰ ν' ἀνθήσῃς, ἡ καρδιὰ νὰ πνίξῃ πρέπει
Τὸ μόνο ἐχθρό της, — τὸ ἐγὼ τὸ χαδεμένο,
Τὸ μάτι ποῦ ὅλο μέσα της μὲ πεῖνα βλέπει.
Σύ, τῆς ἀγάπης ὁ ἀφρός, ποῦ γι' ἀμοιβή σου
Μήτε τὴ γλύκα ἑνὸς φιλιοῦ δὲν περιμένεις,
Ποῦ δίνεις ὅ,τι εὐγενικὸ γεννάει ἡ ψυχή σου,
Καὶ μὲ μιὰ κρύφια μοναχὴ χαρὰ χορταίνεις.
Φιλία Θεογέννητη! Φτωχὸ μνημεῖο
Ἕνας σοῦ στήνει ποιητὴς ποῦ σὲ γνωρίζει.
Ποῦ τὸ χερόπιασμα ἔννοιωσε κι αὐτὸς τὸ θεῖο,
Καὶ τώρα μὲ συγκίνηση σὲ ζωγραφίζει,
Θεὰ ποῦ πλάγι στέκεσαι μὲ τὴν Ἀλήθεια,
Καὶ δίνεις σὲ τυφλὲς ψυχὲς μικρὴ βοήθεια.

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα, ποῦ στῶν τέκνω σου τὸ νοῦ ριζώνεις,
Κι ἀνθίζεις καὶ μοσκοβολᾶς στὰ πρόσωπά τους.
Ποῦ κι ἂν ζητοῦν νὰ σ' ἀρνηθοῦν, τοὺς φανερώνεις
Μ' ἕνα τους λόγο μοναχό, μὲ μιὰ ματιά τους.
Ποῦ ἀστροπελέκι γίνεσαι γοργό, καὶ μπαίνεις
Στὰ ναρκωμένα στήθια τους ὅταν πλανιοῦνται,
Καὶ σωπασμένο κρύβεσαι, καὶ περιμένεις
Τὴν ὥρα ποῦ κ' οἱ τύραννοι γλυκοκοιμοῦνται.
Καὶ τότες ἄξαφνα, ξεσπάει τἀστροπελέκι
Καὶ τὸ παιδί σου ἀπ' ἀρνὶ μεμιᾶς θεριεύει,
Καὶ σὰ λιοντάρι ἀδάμαστο μπροστά σου στέκει,
Καὶ μὲ φωτιὰ καὶ μὲ σπαθὶ σὲ διαφεντεύει.
Ἐσύ, ποῦ καὶ τὸν θάνατο γλυκὸ μᾶς κάνῃς!
Πατρίδα! Ξύπνησέ μας, πρὶν ἐ σ ὺ πεθάνῃς!

ΚΑΚΙΑ

Φίδι τοῦ κόσμου ἀκοίμητο, ποὖναι χαρά σου
Μέρα καὶ νύχτα τοὺς καλοὺς νὰ φαρμακώνῃς,
Μὲ στάλες ποῦ μαζεύουνται μὲς στὴν καρδιά σου
Καὶ μ' ἕν' ἀθώρητο κεντρὶ νὰ τοὺς πληγώνῃς!
Ποῦ τὤχεις δόξα ἀθάνατη νὰ συλλογιέσαι
Τὸν πόνο ποῦ κρυφόχυσες στ' ἁπλό σου θῦμα,
Καὶ βρίσκεις ἄπονες ψυχές, καὶ τὸ παινιέσαι,
Σὰ νἆναι ἡ ἔχθρα θρίαμβος, κ' ἡ λύπη κρῖμα!
Ποῦ μήτε κέρδος ἄδικο γιὰ πρόφασή σου
Καθὼς οἱ μύριοι τύραννοι τῆς γῆς δὲν ἔχεις,
Μόν' ἀπὸ ἀγάπη τοῦ κακοῦ, κι ἀπ' ὄρεξή σου
Μέσα σὲ τέλμ' ἀτέλειωτο πατεῖς καὶ τρέχεις!
Γιατὶ στὰ μαῦρα σέρνεσαι καὶ στὰ χαμένα,
Σὰ νὰ μὴν ἔμεινε ἀρετὴ καὶ γιὰ τασένα;

ΥΠΝΟΣ

Τοῦ κουρασμένου δουλευτὴ τἀντρίκιο σῶμα
Τὸ δένεις, ὕπνε, μυστικὰ καὶ τὸ σκλαβώνεις.
Τἀρπάζεις ἀπ' τἀχόρταγο τῆς φτώχιας στόμα,
Καὶ μὲ μιᾶς νύχτας θάνατο τὸ σαβανώνεις.
Τὴ λιγερή του, ποῦ κοντὰ βαριανασαίνει,
Σὰν ἐραστὴς ἀθώρητος τὴν ἀγκαλιάζεις,
Κι ἀπ' ὅλη της τὴν ὀμορφιὰ τὴν πικραμένη,
Διαλέγεις τὰ δυὸ μάτια της καὶ τὰ σκεπάζεις.
Κ' εὐθὺς ἀπὸ τὰ βάθια σου, μικρὰ μεγάλα,
Ὀνείρατα γοργόφτερα τὸ νοῦ τους παίρνουν.
Ἄλλα χαδεύουν τὴ ψυχή, τὴ δέρνουν ἄλλα,
Καὶ μὲς στὴ νύχτα βάσανα τῆς μέρας φέρνουν.
Μὰ στὸ μικρὸ ποῦ μιὰ χαρὰ κοιμᾶται πλάγι,
Δὲν εἶσαι σύ, μόν' ἄγγελος καὶ τὸ φυλάγει.

Α. Ε.

ΕΝ ΚΙΝΔΥΝΩι!...[1]

Ε΄.

Ἀνεπήδησα, τεταραγμένος ἐκ τοῦ αἰφνιδίου κλονισμοῦ· ἐφόρεσα ὅ,τι εὗρον ἐμπρός μου καὶ ὥρμησα ἐκ τοῦ δευτέρου πατώματος ὅπου ἦτο τὸ οἴκημά μου εἰς τὴν αὐλήν· τὸ νερὸν εἶχεν εἰσορμήσῃ λασπῶδες καὶ κίτρινον· μία γραῖα κατοικοῦσα μὲ τὸν υἱόν της εἰς τὸ ἰσόγειον ἐξεδιώχθη· καθίσματα καὶ ἄλλα σκεύη ἐπέπλεον.

Ἀνέβην εἰς τὸ δωμάτιόν μου· εἶχα συνέλθῃ ἐκ τῆς ταραχῆς· ἤμην παραδόξως ἀπαθής· εἶπα εἰς τὴν γραῖαν ν' ἀνάψῃ τὴν θερμάστραν· μὲ ὅλον δὲ τὸ ψῦχος, ἀνοίξας τὸ παράθυρον ἔβλεπον ἔξω· ᾐσθανόμην τὸ παράδοξον, γλυκύπικρον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμποιοῦν πολλάκις αἱ ἐντελῶς νέαι ἐντυπώσεις· τὸ θέαμα ἦτο γραφικόν· τὸ ὕδωρ ἀνέβαινεν ὁλονὲν καὶ ἔρρεε θολόν, παφλάζον ὑπὸ τὸ παλλόμενον φῶς τῶν φανῶν.

Ἡ γραῖα ἐν ᾧ προσεπάθει ν' ἀνάψῃ πῦρ εἰς τὴν θερμάστραν — καὶ δὲν τὸ κατώρθωνε ἀπὸ τὴν ταραχήν της — ἐθρηνολόγει·

— Πάει, ἐχαθήκαμε. Αὐτὸ τὸ κακὸ ποτὲ δὲν ἔγινε! τὸ λέγει καὶ ὁ Σναΐδερ (ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας, ὅστις εἶχεν εἰς τὸ ἰσόγειον κατάστημα σιδηρικῶν εἰδῶν)· ὅλα τὰ σίδηρα τὰ κουβάλησαν 'ς τὴ μεγάλη, τὴν τρίπατη ἀποθήκη ποῦ εἶνε ἀπὸ πίσω· τὸ νερὸ μᾶς περικύκλωσε ἀπὸ παντοῦ· ἀκοῦτε τὸ βογγητό του! Θεέ μου, κάμε τὸ ἔλεός σου, βάλε τὸ χέρι σου!

Ἐγὼ ἔβλεπα τὸν δρόμον, ὅστις εἶχε μεταβληθῆ εἰς ποταμόν, καὶ ἐνεθυμήθην τὸν Πασκάλ, ὅστις τοὺς ποταμοὺς ὠνόμασε κινητοὺς δρόμους. Συγχρόνως εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου ᾐσθανόμην φίλαυτόν τινα εὐχαρίστησιν διότι ἔμενα ἄφοβος πρὸ τοῦ κινδύνου· ὁ φόβος τῆς γραίας μὲ ἠνώχλει, ἀλλὰ συγχρόνως μὲ ηὐχαρίστει· δι' αὐτοῦ ἐνόουν τὴν ἰδικήν μου ἀφοβίαν.

Ἐσκεπτόμην: «διατί δὲν φοβοῦμαι;» Ὑπάρχουν ἰδιοσυγκρασίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνθίστανται, μέχρι τινὸς τοὐλάχιστον, εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ φόβου· αἱ αἰσιοδοξοῦσαι φαντασίαι δὲν δύνανται νὰ περιλάβουν διὰ μιᾶς ὅλον τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου... Πολὺ ὀλίγοι ἄνθρωποι εἰς τὸν βίον βλέπουν τὰ πράγματα μὲ τὸ ἀληθὲς μέγεθός των· οἱ πλεῖστοι τὰ βλέπομεν μὲ διόπτρας, πότε μεγαλείτερα, πότε μικρότερα. Ἐγὼ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβλεπα τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸ μέρος τὸ σμικρύνον τ' ἀντικείμενα.

Ἀλλὰ τὰς σκέψεις μου διέκοψαν φωναὶ ζωηραὶ ἐρχόμεναι κάτωθεν· κατέβην μεθ' ὁρμῆς τὴν κλίμακα· τὸ νερὸν ἐπλησίαζε ν' ἀναβῇ μέχρι τοῦ πρώτου πατώματος· ὁ ἰδιοκτήτης συνεσκεύαζε πυρετωδῶς τὰ πράγματά του· εἰς τοὺς δύο ὑπηρέτας του ἔδιδε προστάγματα στρατιωτικά, βραχέα καὶ ἀπότομα· εἶχε μετάσχῃ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου, καὶ ἔφερε δύο στρατιωτικὰ μετάλλια· ἡ ἐμφάνισις τοῦ κινδύνου ἀφύπνισεν ἐν αὐτῷ καὶ πάλιν τὸν ὑπαξιωματικόν. Τὰ σκεύη ἔστελλεν εἰς τὴν ὀπισθίαν ὑψηλὴν ἀποθήκην ὅπου εἶχεν ἤδη στείλῃ καὶ τὴν οἰκογένειάν του!...

Κατόπιν ἑνὸς τῶν ὑπηρετῶν, διὰ σανίδος, ταλαντευομένης εἰς ἕκαστον βῆμα, εἰς τὰ σκοτεινά, ὥρμησα κ' ἐγὼ εἰς τὴν ὑψηλὴν οἰκίαν· δι' ὀρθῆς, σχεδὸν καθέτου κλίμακος ἀνέβην εἰς τὸ τρίτον πάτωμα, καὶ ἐξῆλθα εἰς τὸν ἐξώστην τὸν ὕπαιθρον, τὸν βλέποντα πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ ψῦχος ἦτο τόσον δριμὺ ὥστε ἤρχισα νὰ τρέμω. Εἰς τὴν πυκνὴν σκοτίαν διέκρινα ἀορίστους, μαύρας διαγραφάς, φανταστικὰς μορφάς, ὄγκους συμπεπυκνωμένου σκότους· ἐκεῖ, ὄχι μακράν, ἄλλο τι σκοτεινὸν ὠγκοῦτο καὶ ἐβρυχᾶτο· ὁ Σάαλ· ἡ φοβερὰ ἀναπνοή του ἔφθασε μέχρι τῆς μορφῆς μου· ἡ πνοὴ τοῦ κινδύνου ἔψαυσε τὸ μέτωπόν μου· ἤκουα κραυγὰς σπαρακτικὰς ἀνθρώπων μὴ φαινομένων.

Τὸ ὡρολόγιον τοῦ πύργου ἐκτύπησεν ἀργὰ ἀργὰ πεντάκις· συνήθως αἰσθάνομαι μειδίαμα ὁσάκις γίνεται λόγος, ὡς εἰς τὰ παλαιὰ μυθιστορήματα, περὶ ὡρολογίων τὰ ὁποῖα κτυποῦν τὰ μεσάνυκτα· ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο τόσον θρηνώδης, τόσον δυσοίωνος! Ὁ παφλασμὸς τοῦ νεροῦ μᾶς περιεκύκλου στενώτερον, ἰσχυρότερον. Τότε ᾐσθάνθην ὀξὺ ψῦχος ἕως εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου. Ἐντός μου εἰσέδυσεν ὁ φόβος.

ϛ΄.

Εἰς τὸ οἴκημά μου κατέβην ἄλλος ἄνθρωπος. Ἡ γραῖα, ἠλιθία ἐκ τοῦ τρόμου, εἶχε λάβῃ τὸ Gesangsbuch, τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, καὶ ἀνεγίνωσκε ἐν τῷ δωματίῳ της ψαλμῳδῶς, θλιβερῶς τὴν παράκλησιν τῶν ἐν κινδύνῳ εὑρισκομένων. Ἀλλ' ὅσοι εὑρίσκονται ἐν κινδύνῳ ἔχουν ἀνάγκην νὰ αἰσθάνωνται καὶ ἄλλους πλησίον των· διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου· κ' ἐγὼ ᾐσθάνθην ἀνακούφισιν διότι ἦλθε· μοὶ ἦτο ἀφόρητον νὰ εἶμαι μόνος τὰς στιγμὰς ἐκείνας· ἐκάθισε, καὶ μὲ τὴν κλαυθμηρὰν φωνήν της ἐξηκολούθησε τὴν ψαλμῳδίαν της. Ἡ φωνὴ τῆς γραίας, ὁ ἀδιάκοπος παφλασμὸς τοῦ ὕδατος μὲ τὴν ἀγρίαν μονοτονίαν του ἐξηρέθιζον φοβερὰ τὰ νεῦρά μου. Ἀπερίγραπτος δυσθυμία μὲ κατέλαβε.

Τὸ σκότος καθίστα ἀκόμη τραγικώτερον τὸν κίνδυνον· οἱ ἄγριοι φοβοῦνται τὸ σκότος· ἡ φαντασία των τὸ γεμίζει μὲ ἀόρατα πνεύματα· κι' ἐγὼ τὸ ἐγέμιζα μὲ ἀόρατον ὄλεθρον· ἐφανταζόμην τριγύρω μου οἰκίας ἐκριζουμένας καὶ ἀναρπαζομένας, καταρρεούσας μετὰ κρότου, ἀνθρώπους παλαίοντας μὲ τὸ ὕδωρ, γοερὰς ἐπικλήσεις βοηθείας, σπασμοὺς ἀγωνίας....

Ὁ κίνδυνος δὲν ἐπιδρᾷ ὁμοίως ἐφ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἄλλοι παγόνουν, συσφίγγουν, ἄναυδοι, τοὺς ὀδόντας· ἄλλοι καταλαμβάνονται ὑπὸ νευρικοῦ γέλωτος· ἄλλοι δὲν δύνανται νὰ συγκρατήσουν τὴν γλῶσσάν των: ὁ φόβος ἀνοίγει διέξοδον διὰ τῆς δικλεῖδος τοῦ λόγου. Ἡ γραῖα ἀφήσασα τὸ βιβλίον της, ὡς νὰ εἶχε παρασύρῃ τὸ νερὸν ὅλον τὸ βάρος τῶν ἐτῶν της, ἔτρεχεν ἄνω κάτω παραφόρως καὶ ἔλεγεν, ἔλεγε· μοὶ ἐδείκνυε τὸ βιβλίον τῆς Sparkasse, τοῦ ταμιευτηρίου, τὸ ὁποῖον ἔκρυψεν εἰς τὸν

1 Τέλος· ἴδε σελ. 81.

κόλπον της, εἰς τὴν πρώτην στιγμὴν τοῦ κινδύνου. Ἡ φλυαρία τοῦ ὄντος ἐκείνου μ' ἐβασάνιζεν ὡς μαρτύριον· ἡ φωνή του εἰσήρχετο ὡς τρυπάνιον μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν μου· τότε ἐνεθυμήθην τὴν παράδοξον ἀλλὰ ψυχοφυσικῶς ὀρθὴν συμβουλὴν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς Κενιξβέργης. Εἰσέρχεται κάποιος εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ἐν βιαίᾳ ὀργῇ, διὰ νὰ σὲ ὑβρίσῃ; ἀνάγκασέ τον μὲ εὐγένειαν νὰ καθίσῃ· ἂν τὸ κατορθώσῃς, αἱ ὕβρεις θὰ γίνουν ὀλιγώτερον τραχεῖαι· ἢ ἔξαφνα θὰ κατευνασθῇ βαθμηδόν.

Ἠγέρθην ὁρμητικῶς:

— Ἢ νὰ καθίσῃς ἢ νὰ φύγῃς! ἐφώνησα πρὸς τὴν γραῖαν.

Ἐκάθισε. Τῷ ὄντι, ἡ ἀνάπαυσις ἐπιφέρουσα χαλάρωσιν δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰς σφοδρὰς συγκινήσεις· ὅταν ἀλγῶμεν σωματικῶς ἢ ψυχικῶς ἀναπηδῶμεν ἀπὸ τὴν θέσιν μας· τὸ κάθισμα, ἡ ἀκινησία κατέστειλαν τὴν παραφορὰν τῆς γραίας· ἡ πλημμύρα τῶν λόγων μετεβλήθη εἰς σταγόνας· μία δὲ μόνη λέξις ἔσταζε τώρα ἀπὸ τὸ στόμα της: Ἐχαθήκαμε!

Τὸ νερὸν ἀνέβαινεν, ἀνέβαινε!

Τὸ μέτωπόν μου ἔφλεγε· ἡ γλῶσσά μου ἦτο ξηρά· ᾐσθανόμην ἀπερίγραπτον αἴσθημα δυσφορίας, πολλήν, πολλὴν κόπωσιν καὶ ψῦχος· ἡ θερμάστρα εἶχε γίνῃ ἐρυθρὰ ἐκ τῆς πυρακτώσεως, ἀλλ' ἐρρίγουν.

Ἔξαφνα ἰσχυρὸς κρότος ἀκούεται, βίαιος καὶ ξηρός, ὡς ἁμαξῶν χαλικίων μεθ' ὁρμῆς ἀνατρεπομένων· ἡ γραῖα ἀναπηδᾷ ὡς δι' ἐλατηρίου, τρέχει ἐκτὸς τοῦ δωματίου μου, καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ εἰσορμᾷ ἔξαλλος, ἔντρομος, μὲ κόρας διεσταλμένας, μὲ χεῖρας ἀλληλοδιαδόχως ἀνοιγοκλειούσας.

— Τί τρέχει;

Ὁ τρόμος ἔδεσε τὴν γλῶσσάν της. Συνέσφιγγε τοὺς ὀδόντας, κάτωχρος, τρέμουσα.

Ὁρμῶ ἀλλόφρων εἰς τὴν κλίμακα· πλησίον τῆς ταλαντευομένης σανίδος συναντῶ τὸν οἰκοδεσπότην.

— Τὸ νερό, μοῦ λέγει ἀπαθῶς, ἀλλὰ μετ' ἀπαθείας παγονούσης, διότι ἦτο εἶδος φρίκης συμπεπιεσμένης, ἔφαγε τὸν κάτω τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Στάϊν καὶ τὸν κρήμνισε.

— Καὶ οἱ ἄνθρωποι;

— Πᾶν ὅλοι· τοὺς πλάκωσαν τὰ χαλάσματα!

Τὸ ἐνθυμοῦμαι· μοὶ ἐφάνη ὡς νὰ μ' ἐκτύπησαν διὰ ῥοπάλου εἰς τὴν κεφαλήν· ἀνέβην εἰς τὸ δωμάτιόν μου· ἡ καρδία μου συνεσφίγγετο, ὡς νὰ τὴν συνέθλιβε σιδηρᾶ χείρ. Ἄ! ὁ θάνατος ἤρχετο, ἐπλησίαζεν ὁ πρόωρος, ὁ ἄσκοπος θάνατος, ὁ κτηνώδης θάνατος, ὁ θάνατος μέσα εἰς τὴν λάσπην τοῦ θολοῦ νεροῦ!..

Τότε, εἰς τὴν βιαίαν ἐκείνην ἀνακύκησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγκεφάλου μου, ἀπὸ σκοτεινήν τινα γωνίαν τῆς μνήμης μου ἐξεπήδησε μία ἀνάμνησις, μία ἁπλῆ ἀνάμνησις, ἡ ὁποία μ' ἐβασάνισε, μέχρι μαρτυρίου, ὅλας ἐκείνας τὰς ἀγωνιώδεις ὥρας!... Εἰς τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶχε γίνῃ πλήμμυρα μεγάλη· εἷς ἱερεύς, οἰκογενειακός μας φίλος, εὑρέθη στουμπόνων μὲ τὸ νεκρὸν σῶμά του τὴν ὀπὴν τοίχου· τὸ ῥεῦμα τοῦ νεροῦ τὸν εἶχεν ἐκσφενδονήσῃ ἐκεῖ καὶ ἔπειτα τὸν ἐκτύπα γεμίζον τὸ στόμα του μὲ κιτρίνην ἰλύν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ πτῶμα τοῦ ἱερέως ἦτο πλησίον μου· ἀλλ' ἡ φαντασία μου, ἡ μέχρι διαρρήξεως διατεταμένη, ὑποκαθίστα τὸ πρόσωπόν μου εἰς τὸ πρόσωπόν του· ἔκυπτα ἐπὶ ἑνὸς πνιγμένου καὶ ἀνεγνώριζα ἐμαυτόν· τοῦτο ὅμως δὲν μοὶ ἤρκει· ἤθελα περισσοτέρας, ἀκριβεστέρας πληροφορίας. Μάλιστα, ἤμην πνιγμένος, φουσκωμένος· ἀλλὰ ποῦ; Ποῦ θὰ μ' εὕρουν; εἰς τὴν ὀπὴν κανενὸς τοίχου; εἰς τὴν ὄχθην κανενὸς ποταμοῦ; μέσα εἰς τὰ χαμόκλαδα; καὶ ἔκυπτα μετ' ἀμειλίκτου ἀγῶνος ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου νὰ ἴδω πῶς θὰ εἶμαι. Πολλάκις ἕως τότε μοὶ εἶχεν ἐπέλθῃ ἡ σκέψις «πῶς θὰ εἶμαι ὅταν ἀποθάνω: θὰ εἶμαι νέος ἢ γέρων; ὑπὸ ποίαν ὀροφήν, μεταξὺ ποίων τοίχων, πλησίον ποίων μορφῶν καὶ ποῦ ἔχων προσηλωμένον τὸν βλέμμα μου, τὸ τελευταῖον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον βλέμμα μου, θὰ αἰσθανθῶ τὸν σπασμὸν τοῦ θανάτου;» Ἐλύθη λοιπὸν ἡ περιέργειά μου! ἓν κῦμα θολοῦ νεροῦ θ' ἁρπάσῃ τὸν τελευταῖον σπασμόν μου καὶ τὴν ψυχήν μου θὰ παραδώσω εἰς τὴν λάσπην!...

Ζ'.

Ἐξημέρωσεν ἐπὶ τέλους· ἐφάνη ἡ πρωία, ψυχρά, στυγνή, ἀδυσώπητος! ὑπὸ τὸ ἀμυδρόν, τὸ θαμβὸν φῶς διακρίνω τί συμβαίνει.

Ὁ ποταμὸς εἰσορμῶν διὰ στενῆς ἀγυιᾶς εἰσελαύνει μὲ ἀκατάσχετον ὁρμὴν εἰς τὴν ὁδόν μας· τὸ ῥυπαρὸν ὕδωρ ἰσχυρῶς ῥοχθοῦν καὶ περιδινούμενον πλήττει μίαν γωνιαίαν οἰκίαν· τὴν νύκτα εἶχεν ἀναρπάσῃ ὅλον τὸν κῆπον· μόναι αἱ σιδηραῖ πράσιναι κιγκλίδες του κεῖνται ἐξηρθρωμέναι εἰς τὴν γωνίαν ὅπου εἶχον ἐκσφενδονηθῇ.

Εἰς τὴν ἄλλην γωνίαν, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σάαλ, τὸ ὑπερχειλίζον ὕδωρ, ζητοῦν βιαίως ἔξοδον, πλήττει, συστρεφόμενον, ὀργίλως, πεισματωδῶς, μετ' ἀκουράστου λύσσης, μίαν ὑψηλὴν οἰκίαν· κεφαλαὶ ἔντρομοι, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν προκύπτουν ἐκ τῶν παραθύρων· ἄνθρωποί τινες ἀπὸ τὴν γέφυραν ἥτις ἔμεινεν ἀπρόσβλητος, χειρονομοῦν, κραυγάζουν, ὅτι ἡ οἰκία θὰ κρημνισθῇ· ἀλλὰ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ ὀργανώσῃ διάσωσιν· δὲν ἀφίνει ἡ δίνη τοῦ ῥεύματος, ἥτις λαμβάνει σχῆμα μεγάλου χωνίου.

Οἱ φανοί — πῶς νὰ τοὺς σβύσουν οἱ φανοκόροι; — εἶνε ἀνημμένοι ἀκόμη· τὸ φῶς των ἐν πλήρει ἡμέρᾳ ἔχει τι τὸ νεκρικόν, ἐπαυξάνει τὴν τραγικότητα τοῦ κινδύνου.

Διὰ τῆς ταλαντευομένης σανίδος, τὴν ὁποίαν ἔλειχεν ἤδη τὸ ὕδωρ, ὁρμῶ πάλιν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποθήκην. Ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα μου βλέπω νερόν, ὄλεθρον, φρίκην! Ὁ Σάαλ ἐλαύνει μὲ ὁρμὴν πλατέα κίτρινα κύματα τῶν ὁποίων ἡ κορυφὴ φωσφορίζει ἀγρίως· ἐντεῦθεν τῆς τροχιᾶς τοῦ σιδηροδρόμου ἦτο μία οἰκία τῆς ὁποίας τὴν νύκτα εἶχεν ἀναρπάσῃ ῥάκος πρὸς ῥάκος ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ κήπου· ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐκριζόνει τὰ παράθυρα, ἀναρπάζει αὐτὰ καὶ φεύγει· ἡ οἰκογένεια ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς στέγης, ἐπικαλουμένη βοήθειαν μὲ ἀπελπιστικὰς κραυγάς, τὰς ὁποίας πνίγει ἡ βοὴ τοῦ ποταμοῦ ἀλλὰ τὰς ὁποίας μαντεύομεν, μὲ σπαρα-

κτικὰς ἱκεσίας. Ἔξαφνα κραυγὴ φρίκης ἐκρήγνυται ἀπὸ ὅλα τὰ στόματα· τὸ νερὸν ἥρπασεν ἕνα ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν στέγην· ἐσφάδασεν ὀλίγον, ἔπειτα τὸν παρέσυρε τὸ ῥεῦμα· ἡ κεφαλή του ἐβυθίσθη καὶ δὲν ἀνεφάνη πλέον. Οἱ ἄλλοι, ἐπὶ τῆς στέγης, ὠρύονται, τρελλοὶ ἐκ τῆς φρίκης.

Τὸ ψῦχος ἦτο τόσον δριμὺ ὥστε τὸ ᾐσθανόμην ὡς ἀλγηδόνα· αἱ μήνιγγές μου πρὸ πάντων ἐπόνουν ὡς πληγωμέναι. Κατέβην εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου ἔκαιεν ἡ θερμάστρα μου καὶ ἄς μὴν ἴσχυε νὰ μὲ θερμάνῃ.

Ἐν ᾧ δ' ἐκαθήμην ἀπέναντι τοῦ πυρός, συντετριμμένος, συριγμὸς ὀξὺς ἀτμαμάξης ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτά μου· ἦτο ἡ ἐκ Βαϊμάρης ἐρχομένη ἁμαξοστοιχία· ὁ συριγμὸς ἐκεῖνος ἀφύπνισε διὰ μιᾶς ἐντός μου ὁλόκληρον κόσμον ἐντυπώσεων καὶ συγκινήσεων· ἀστραπιαίως εἶδα σταθμοὺς σιδηροδρόμων, ἀλλαγὰς ἁμαξοστοιχιῶν, ὁρμητικὴν διάσχισιν τοῦ διαστήματος διὰ μέσου βουνῶν καὶ πεδιάδων καὶ μορφὰς ἀκτινοβολούσας ἐξ εὐτυχίας ἐπὶ τῆς ἐξέδρας τῆς ἀποβάθρας, ὁπόταν εἰς τὴν θυρίδα φανῇ ὁ προσφιλής, ὁ ἀναμενόμενος ξενιτευμένος. Ὦ! ἡ πρώτη χαρμόσυνος κραυγή, αἱ τεταμέναι ἀγκάλαι!...

Κ' ἐγὼ τὰ ὠνειροπόλουν αὐτά, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ ὀνείρου τούτου καὶ ἐμοῦ παρενετέθη εἰς ὄγκος ὕδατος· ὑγρὸν τεῖχος ὑψώθη μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κόσμου, καὶ τῆς ζωῆς. Ἔπρεπε ν' ἀποθάνω· μὲ τὸ στόμα γεμᾶτον λάσπην.

Καὶ ὅμως δὲν ἤθελα, δὲν ἤθελα ν' ἀποθάνω οὕτω!

Καὶ διὰ μιᾶς μὲ κατέλαβεν ἀκατανίκητος σκέψις: νὰ φύγω· τὸ ὁρμέμφυτον τῆς αὐτοσυντηρησίας μὲ ὤθει, μὲ ἤλαυνε τυφλῶς, φρενητιωδῶς, νὰ σωθῶ. Παράδοξον! μὲ ὅλην τὴν φοβερὰν κόπωσιν, ἥτις μὲ παρέλυεν, ᾐσθανόμην τὴν δύναμιν νὰ τολμήσω τὴν κινδυνωδεστέραν ἀναρρίχησιν· διὰ ν' ἀναρτηθῶ εἰς τὴν ζωὴν ἤμην ἱκανὸς νὰ μεταβάλω τοὺς δακτύλους μου εἰς σιδηρᾶς ἁρπάγας.

Ἦτο ἀνάγκη, ἔπρεπε νὰ φύγω!..Ἔρριψα βλέμμα ἀποχαιρετισμοῦ εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἐπεθεώρησα ταχέως τὸ γραφεῖόν μου, τὸ κιβώτιόν μου διὰ νὰ λάβω μαζί μου ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχα. Εἰς ὀλίγα δευτερόλεπτα ὅλος ὁ βίος μου παρῆλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου· ἀλλεπάλληλοι συνέρρεον εἰς τὴν κεφαλήν μου αἱ ἀναμνήσεις, αἵτινες μοὶ τὰ καθίστων ὅλα προσφιλῆ· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἄφινα τὸ παρελθόν μου ἐκεῖ, ὅτι τὰ βιβλία μου, αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἀγαπητῶν μου, τὰ οἰκογενειακά μου ἐνθύμια ἐξέβαλον θρηνῶδες παράπονον διότι τὰ ἐγκατέλειπον. Τίποτε! ἔπρεπε νὰ ζήσω· ᾐσθανόμην ἀγρίαν ἐπιθυμίαν νὰ ζήσω· ἔθεσα ὅσα χρήματα εἶχα εἰς τὸ θυλάκιόν μου καὶ ἡτοιμάσθην πρὸς φυγήν.

Τότε, τυχαίως ἔπεσε τὸ βλέμμα μου εἰς τὸν καθρέπτην καὶ εἶδα τὴν ὠχράν, μὲ τὰ συνεσταλμένα χαρακτηριστικά, μορφήν μου· μοὶ ἐφάνη ὡς μορφὴ ξένου· ἐστάθην κρατῶν τὴν κεφαλήν μου. Μὴν παρεφρόνησα; Νὰ φύγω ἤθελα; Ἀλλ' ὁ δρόμος τῆς φυγῆς μου ἦτο κλειστός, ἀλλ' ἤμην αἰχμάλωτος τοῦ ποταμοῦ, ἤμην καταδικασμένος εἰς θάνατον!

Περιέτρεχα τὸ δωμάτιόν μου ὡς μανιώδης· ἔπειτα κατέπιπτα βαρέως, ὀλιγοδρανὴς εἰς τὸ ἀνάκλιντρον σφίγγων, πιέζων μὲ τὰς χεῖράς μου τὸ φλέγον μέτωπόν μου. Καὶ τὰ δάκρυά μου, τὰ σωρευμένα τόσας ὥρας εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀνέβησαν ὡς χείμαρρος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου!...

Η'.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ληθάργου μου ἀκούω κραυγὰς αἵτινες δὲν ὁμοιάζουν πρὸς φωνὰς τρόμου. Τί; εἶνε ἀληθές; μία φράσις ἠχεῖ εἰς τὴν ἀκοήν μου, μία φράσις ἐξ ἐκείνων αἵτινες χαράσσονται ἀνεξαλείπτως, ἅπαξ διὰ παντός, εἰς τὸν ἐγκέφαλον: Das Wasser fällt! Τὸ νερὸ καταβαίνει! Κἄτι τὸ ὁποῖον δὲν τολμῶ νὰ ἐλπίσω ἀκόμη, ἀλλ' ἀνεκφράστως γλυκύ, ἀνασκιρτᾷ εἰς τὰ στήθη μου. Ἄνδρες, γυναῖκες παιδιὰ κύπτουν ἐκ τῶν παραθύρων καὶ παρατηροῦν ἀγωνιωδῶς· δεικνύουν μετὰ ζωηρῶν φωνῶν στενὴν ὑγρὰν λωρίδα τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ἐπὶ τῶν τοίχων τὸ νερόν, καταβὰν ὀλίγον.

Καταβαίνει πράγματι ἢ μὴ εἶνε ὀπταπάτη; Ἐπὶ εἴκοσι λεπτὰ τὸ νερὸν φαίνεται ταλαντευόμενον, ὡς νὰ πρόκειται νὰ λάβῃ ὑψίστην ἀπόφασιν.

Ἤρχιζε νὰ χιονίζῃ· ἡ χιὼν πίπτουσα ἐπὶ τοῦ περιδινουμένου ὕδατος διαλύεται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λευκὸν στρῶμα καλύπτει τὰς ὀξυγώνους στέγας.

Ποικίλα συντρίμματα διέρχονται γοργὰ διὰ τοῦ δρόμου μας· κιβώτια πετρελαίου, βυτία, σανίδες, κάνιστρα ἀνθέων, στῦλοι· διῆλθε πλέουσα καὶ μία κοιτὶς βρέφους· αἰσθάνομαι ψῦχος εἰς τὰ κόκκαλά μου, ὅταν συλλογίζωμαι πόθεν ἀπεσπάσθησαν, πόθεν ἐξηρθρώθησαν τὰ πράγματα ἐκεῖνα καὶ ποῖα βλέμματα προσηλώθησαν ἐπ' αὐτῶν τελευταίαν φοράν, καὶ εἰς ποίας φρικώδεις στιγμάς!

Ναί, τὸ νερὸν καταβαίνει! ἡ καρδία μου κτυπᾷ σφοδρῶς εἰς τὰ στήθη μου· ἀναπνέω ἀπλήστως, ὡς νὰ εἶχα ὥρας ν' ἀναπνεύσω· καταβαίνω ὡς μεθυσμένος τὴν κλίμακα· συναντῶμαι μὲ τὸν Γερμανόν, ἁπλόνομεν καὶ οἱ δύο ταυτοχρόνως ἀμφοτέρας τὰς χεῖράς μας καὶ τὰς σφίγγομεν· τὸ αὐτὸ ὁρμέμφυτον μᾶς ὠθεῖ πρὸς ἀλλήλους ἰσχυρῶς, ἐγκαρδίως. Ἐκεῖ βλέπω καὶ τὴν γραῖαν οἰκοδέσποινάν μου· ἐκάθητο εἰς μίαν ἄκραν μελαγχολική· εἶχε δείξῃ σημεῖα διαταράξεως τῶν φρενῶν τὴν νύκτα· ἤθελε νὰ πέσῃ εἰς τὸ νερόν, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Ταμιευτήριον, νὰ λάβῃ τὰ χρήματά της, τὰ ὁποῖα ἐκινδύνευον, ἔλεγε· καὶ ἐπειδὴ δὲν τὴν ἄφινον ἦτο δυστυχὴς καὶ ἔκλαιε.

Ἀλλ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὅλοι εἴμεθα ὀλίγον τι παράφρονες· ἀλλόκοτον πῦρ ἔλαμπεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας· τὸ ἀπότομον ἅλμα ἀπὸ τῆς ἀπελπισίας εἰς τὴν ἀγαλλίασιν, εἶχεν ἐξαρθρώσῃ ὀλίγον τὸν νοῦν μας!...

Θ'.

Τὸ νερὸν καταβαίνει· ἀλλὰ πόσον βραδέως!... σχεδὸν δυσδιακρίτως· τὸ θηρίον ὀπισθοδρομεῖ ἀργοπατοῦν, οἱονεὶ ἀκουσίως· ἡ φοβερὰ αὐτὴ ἀπάθεια τοῦ νεροῦ ἐξερεθίζει ὀδυνηρῶς τὰ νεῦρά μου· μοῦ φαίνεται ὅτι θ' ἀποθάνω ἐξ ἀνυπομονησίας ἕως ὅτου καταβῇ· αἰσθάνομαι ἐπὶ τῆς καρδίας μου ὅλον ἐκεῖνον τὸν τεράστιον, τὸν πελώριον ὑγρὸν ὄγκον.

Τώρα πάλιν ἐπιστρέφω εἰς τὰ ὄνειρά μου· ἀνοίγω τὸν δρόμον τῶν σχεδίων μου κρημνίζων τὸν τάφον μου ὅστις τὸν εἶχε κλείσῃ· συνάπτω πάλιν τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ μέλλοντος, τὰ ὁποῖα εἶχον τόσον βιαίως διαρραγῇ· ἀναλαμβάνω πάλιν τὸ διακοπὲν ἔργον τῆς ζωῆς.

Ἐνύκτωσεν· οἱ φανοὶ τῆς χθές, φωτίζουν, δίχως ν' ἀναφθοῦν, καὶ ταύτην τὴν νύκτα. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, τὸ φῶς των δὲν εἶνε πλέον πένθιμον· αἱ ἀναπάλσεις του δὲν ὁμοιάζουν πλέον πρὸς σπασμοὺς ἀλλὰ πρὸς φαιδρὰ σκιρτήματα χαρᾶς. Ἡ ὁδός, φυγόντος τοῦ κινδύνου, ἔχασε τὸ ἀρρήτως φοβερὸν καὶ τραγικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε περιβληθῇ, καὶ ἔγινε πάλιν κομψός, γραφικὸς δρομίσκος. Τόσον εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ φαιδρὸν ἢ πένθιμον τῶν ἐντυπώσεών μας εὑρίσκεται πρὸ πάντων ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν μας!

Στρατιῶται τοῦ μηχανικοῦ, ἡγουμένου ἀξιωματικοῦ, διευθύνονται διὰ τῆς γεφύρας εἰς τὸ ἀντίπεραν μέρος τῆς Ἰένης, τὸ ὁποῖον λέγεται Κάμμσδορφ.

Συντετριμμένος ἐκ τῶν συγκινήσεων, ἐκ τῆς ἀϋπνίας, κατακλίνομαι· ἀκούεται ἀκόμη ὁ διπλοῦς παφλασμὸς τοῦ νεροῦ· ἀλλὰ τώρα μοὶ φαίνεται ὅτι μὲ νανουρίζει γλυκὰ γλυκὰ καὶ ἀποκοιμοῦμαι . . .

Ι'.

Τὴν πρωΐαν ἐξῆλθον· ᾐσθάνθην πραγματικὴν συγκίνησιν ὅτε διεσκέλισα τὸ κατώφλιον τῆς θύρας καὶ εὑρέθην εἰς τὴν ὁδόν· εἶνε σχεδὸν ἀδιάβατος· παχὺ στρῶμα ἰλύος ἐσωρεύθη ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου· τὰ κοιλώματα εἶνε πλήρη νεροῦ ἀκόμη.

Εἰς μίαν οἰκίαν, ἐκείνην ἥτις εἶχε κρημνισθῇ πλησίον μας, βλέπω στρατιώτας ἐργαζομένους μὲ τὸ πτύον καὶ τὴν σκαπάνην· πρὸ δύο ὡρῶν εἶχαν ἐκχώσῃ δύο πτώματα.

Διευθύνομαι πρὸς τὸ Καμμσδόρφ· διέρχομαι τὴν γέφυραν κ' ἐνώπιόν μου ἐκτείνεται σπαρακτικὴ εἰκὼν ὀλέθρου· οἰκίαι ἐξηρθρωμέναι, πεσοῦσαι σύσσωμοι ἢ κατὰ τεμάχια, ξεσχίσματα ἀχυροστρωμνῶν, σκεύη, δοκοὶ συμπεφυρμένα πάντα εἰς ἄμορφον μᾶζαν· ὅπου στραφῇ τις βλέπει παντοῦ τὴν αὐτὴν μονοτονίαν τοῦ φρικώδους· παντοῦ αἱ αὐταὶ ξεκοιλιασμέναι στέγαι, οἱ αὐτοὶ γυμνοὶ τοῖχοι οἱ ὁμοιάζοντες πρὸς κόκκαλα ὧν ἐξεσπαράχθη ἡ σάρξ.

Σχηματίζονται ὅμιλοι καὶ ἀνακοινοῦν πρὸς ἀλλήλους τὰς ἐντυπώσεις των. Διηγοῦνται περὶ ἑνός, ὅστις βλέπων τὸν κίνδυνον ὥρμησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του διὰ νὰ σωθῇ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ρεῦμα τοὺς παρέσυρε καὶ τοὺς ἔπνιξεν ὁμοῦ. Ἄλλος βλέπων ὅτι ἡ οἰκία του ἐγέμισε νερόν, κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς δένδρον εὑρισκόμενον πρὸ τῆς θύρας του· ἀλλὰ τὸ φοβερὸν ψῦχος τῆς νυκτὸς τὸν ἐπάγωσεν, ὅπως ἦτο μουσκευμένος, καὶ τὸ πρωῒ εὑρέθη κοκκαλιασμένος σφικταγκαλιάζων ἀκόμη τὸ δένδρον.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐξετείνετο, ἕως προχθές, κατάφυτος ἔκτασις· πρό τινων ἡμερῶν διαβαίνων ἐκεῖθεν εἶχα συναντήσῃ ἑορτάσιμον πλῆθος, χορεῦον ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἐξοχικοῦ ἐκεῖ ξενοδοχείου. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τετράγωνον ξύλινον περίφραγμα ἐκάθηντο συμμαζευμένοι, τρέμοντες, μὲ λασπωμένα ἐνδύματα, δέκα δώδεκα ἄνθρωποι θερμαινόμενοι εἰς τὰς φλόγας καιούσης πυρᾶς. Ἐκεῖ διῆλθον τὴν νύκτα. Ὅλη ἡ γραφικὴ ἔκτασις ἀπετέλει θολὴν λίμνην· τὰ ἀκάτια τοῦ Σάαλ, τὰ ὁποῖα ἤκουσαν τόσα ᾄσματα, τῶν ὁποίων τὰς κώπας ἐκράτησαν τόσαι ἁβραὶ χεῖρες, περιήρχοντο τώρα συλλέγοντα πτώματα!

Μὲ ἔπνιγεν ἡ βαρυθυμία· ἀλλ' ὑπὸ τὸ ῥεῦμα ἐκεῖνο τοῦ πόνου ὑπέτρεχεν ἕτερον ῥεῦμα, ἀγαλλιάσεως· ναί· ᾐσθανόμην καὶ τὰ δύο συγχρόνως· μ' ἐνέπνεεν ὀδύνην ὁ ὄλεθρος, ἀλλὰ καὶ ἀνεκλάλητον εὐτυχίαν ὅτι τὸν διέφυγα. Φρικῶδες! ἀνεφώνει ἡ καρδία μου, καὶ en sourdine: Ἐσώθης!

ΙΑ'.

Ἐσώθην· ἔζησα! Ὅτε τὴν μεσημβρίαν ἐκάθισα νὰ γευματίσω, ἔλαβα ποτήριον οἴνου, ἔρριψα μακρὸν βλέμμα διὰ τῶν ὀρέων καὶ τῶν θαλασσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς πᾶν ὅ,τι ἀγαπῶ, εἰς πᾶν ὅ,τι ὀνειροπολῶ, εἰς πᾶν μεθ' οὗ μὲ συνδέει ἡ καρδία ἢ ὁ νοῦς, καὶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, προέπια:

— Ἑ τὴ Ζωή, 'ς τὴ γλυκειά, 'ς τὴν καλή!...

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΕΛΕΟΝΟΡΑ ΔΟΥΖΕ

Οἱ ἀρχαῖοι διὰ νὰ παραστήσωσι τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῆς μουσικῆς ἔπλασαν τὸν μεστὸν εἰκονικῆς ἀληθείας μῦθον τοῦ Ὀρφέως, οὗτινος ἡ λύρα καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία ἐμάγευε, ἐδάμαζε καὶ καθυπέτασσε. Τὴν μαγείαν αὐτὴν ἀσκεῖ σήμερον ἡ τέχνη τοῦ μεγάλου ἠθοποιοῦ, ὅστις, εἰ μὴ τὰ ἄγρια θηρία, κατορθώνει ὅμως ἐνίοτε καὶ τοὺς σημερινοὺς ἀθηναίους νὰ συγκινήσῃ καὶ παροδικῶς νὰ ἐξεγείρῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτων εὐγενεστέρους πως παλμούς.

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἱερὰν ἐκείνην μανίαν, ἥτις ὅλους ἡμᾶς εἶχε καταλάβει πέρυσι, ὅταν ἡ ἀκτινοβόλος μεγαλοφυΐα τῆς Σάρας Μπερνὰρ ἐφώτισεν ἐπ' ὀλίγον τὸν ἀμειλίκτου πεζότητος καὶ κακοδαιμονίας βίον τῶν νεωτέρων Ἀθηναίων. Ὡς δὲ πάλαι ποτὲ οἱ Ἀβδηρῖται μετὰ τὴν πρώτην παράστασιν τῆς Ἀνδρομέδας τοῦ Εὐριπίδου καταληφθέντες ὑπὸ πυρετοῦ ἀπήγγελλον διαρκῶς στίχους τοῦ ποιητοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς πέρυσι λησμονήσαντες καὶ χρηματιστήριον καὶ φατρίαν πρὸς στιγμὴν ὁλοψύχως εἴχομεν ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς θείας τέχνης τῆς Μπερνάρ. Διότι ἐγὼ πιστεύω ὅτι δὲν ἦτο ὑπόκρισις, δὲν ἦτο ψευδοθαυμασμός, ἀλλ' εἰλικρινὴς ἐκδήλωσις λατρείας, ἔστω ἴσως καὶ ἀσυνείδητος καὶ ἄνευ ἐπιγνώσεως.

Τοιαῦται στιγμαὶ ἐξάρσεως καὶ καλλιτεχνικῆς εὐδαιμονίας ἠλπίσαμεν ὅτι ἔμελλον καὶ πάλιν νὰ ἀνατείλωσιν ἐπ' ὀλίγον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀποκλήρους τῆς τέχνης καὶ τοῦ καλοῦ. Ἡ Δοῦζε, ἡ Ἐλεονόρα Δοῦζε, ἡ ἀπαράμιλλος ἰταλὶς ἠθοποιὸς ἔμελλε δῆθεν νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὰς Ἀθήνας. Δυστυχῶς ὅμως ἡ εἴδησις αὕτη δὲν ἦτο ἢ κωμικὴ μόνον παρεξήγησις καὶ αἱ ἐλπίδες μας ὄνειρα ἀπεδείχθησαν.

'Από τινων ἐτῶν περιηγεῖται διαρκῶς ἡ Δοῦζε καὶ εἰς τὴν τέχνην αὐτῆς ἀμέριστον καὶ ἀνεπιφύλακτον ὁ κόσμος ὅλος ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του. Ἡ δόξα της ὅμως δὲν ἔφθασε καὶ μέχρι ἡμῶν· τὸ ὄνομά της μέχρι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν δὲν ἦτο ἢ εἰς ὀλίγους μόνον γνωστόν. Καὶ εὐλόγως. Ἡ Δοῦζε δὲν ἐπεσκέφθη ἀκόμη κατὰ τὴν μακράν της περιήγησιν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας, καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Παρισινοὺς 'Ανατολίτας δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι μεγάλοι ἄνθρωποι, ἢ ὅσοι μόνον ἐβαπτίσθησαν εἰς τὰ ἁγνὰ νάματα τῆς γαλλικῆς ῥεκλάμας, καὶ ὅσοι ἔλαβαν τὸ χρίσμα τῆς ἀθανασίας εἰς τὰς στήλας τῆς « 'Αστραπῆς » ἢ τῆς « Μικρᾶς 'Εφημερίδος ». Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τελευταῖον αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, ὅσαι ἐμνημόνευσαν τῆς Δοῦζε, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ συνδέσωσι τὸ ὄνομά της πρὸς τὸ ὄνομα τῆς Σάρας Μπερνάρ, ὡς πρὸς μέτρον συγκρίσεως, ὡς πρὸς γνώμονα. Καὶ ἐγράφη λοιπὸν ὅτι εἶναι ἐφάμιλλος, ὅτι εἶναι ἀντίπαλος ἐν τῇ τέχνῃ, ὅτι εἶναι ὑπερτέρα τῆς γαλλίδος καλλιτέχνιδος. Αἱ τοιαῦται ὅμως συγκρίσεις, προκειμένου περὶ τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς δὲν ἔχουσι νόημα· διότι ἐν τῇ ὑποκριτικῇ τέχνῃ δὲν ὑπάρχουσι σχεδὸν ὡρισμέναι θεωρίαι, δὲν ὑπάρχουσι σαφῶς καθωρισμένοι κανόνες καὶ παραδόσεις. Τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ εἶναι ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ ἀτόμου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οὔτε πρὸς τὴν Σάραν ἐπιθυμοῦμεν νὰ συγκρίνωμεν αὐτὴν οὔτε πρὸς τὴν Βόλτερ καὶ τὴν Χέλμενραϊχ. Διαφέρει δὲ ἡ ἰταλὶς ἠθοποιὸς Δοῦζε καὶ πρὸς τὰς γερμανίδας καὶ τὴν γαλλίδα ὄχι κατὰ σχολὴν ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδιοφυΐαν, κατὰ τὸ αἴσθημα. Πολλαὶ ἐκ τῶν ὀνομαστῶν ἠθοποιῶν, καὶ τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν σημερινῶν, εἶναι ποικιλώτεραι καὶ πολυμερέστεραι ταύτης καὶ περισσότερα μέσα τέχνης διαθέτουσι, ἀλλ' αἱ πλεῖσται αὐτῶν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς γιγαντιαίας ἐκείνας εἰκόνας τοῦ Μάκαρτ, ὧν ἡ μεγαλειτέρα ἀξία εἶναι ἡ ζωηρὰ λάμψις τοῦ χρωματισμοῦ ἡ τόσον εὐκόλως δυστυχῶς διὰ τοῦ χρόνου ἀμαυρουμένη. Ἡ θορυβώδης καὶ σπασμωδικὴ τέχνη τῶν ἡρωίδων τούτων τῆς σκηνῆς, τῶν διαφημιζομένων σήμερον ἐπὶ ἀνυπερβλήτῳ ἐμπειρίᾳ τῆς ἐκτελέσεως, δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς πανηγυρικὸν μεγαλοπρεπὲς ἐμβατήριον πλουσίας καὶ καλῶς ὠργανωμένης ὀρχήστρας, ἡ τέχνη ὅμως τῆς Δοῦζε ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς μονόφωνον ἁρμονίαν βιολίου, ἥτις ἠρέμα καὶ γλυκὰ ἐκχεομένη ἐκπνέει εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτός.

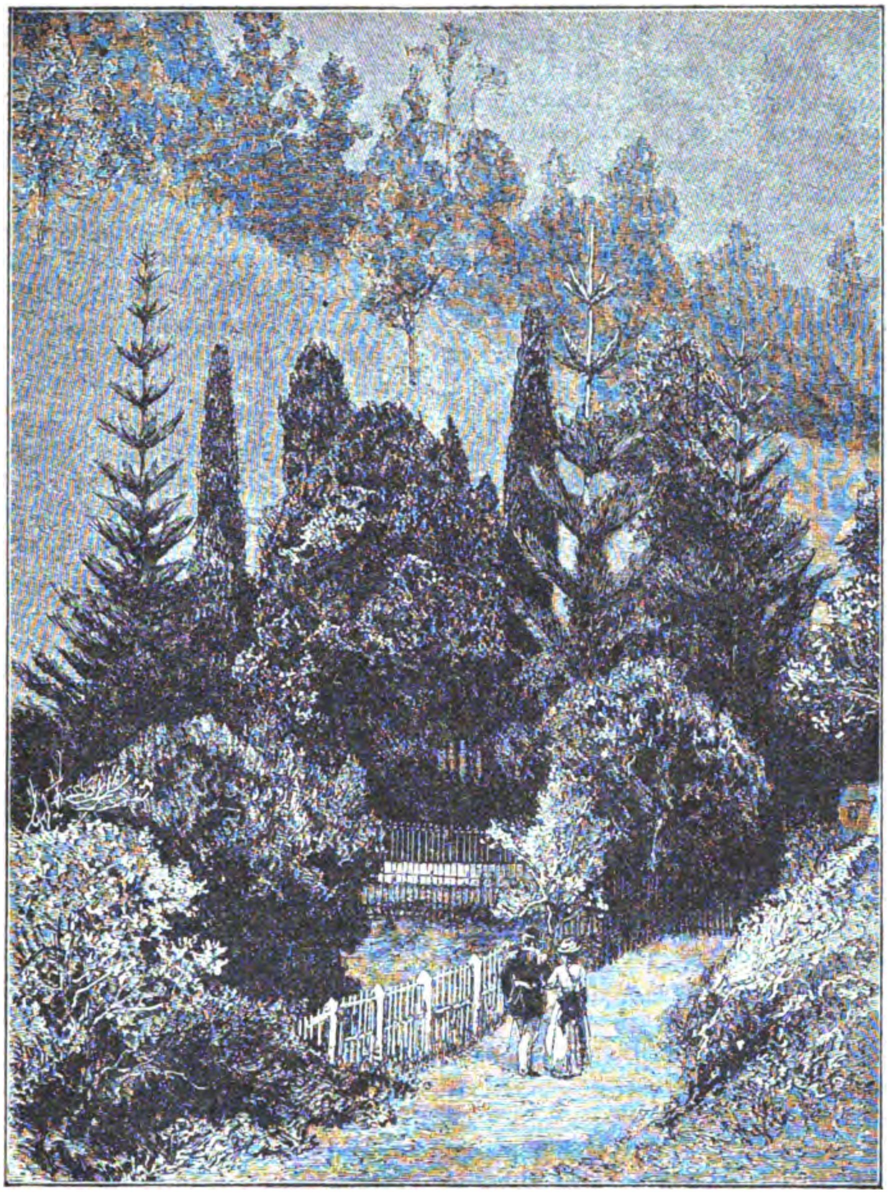
*

Τὸ δραματολόγιον τῆς ἰταλίδος καλλιτέχνιδος περιλαμβάνει κατὰ πρῶτον λόγον ἔργα τῆς ἐθνικῆς της φιλολογίας, οἷα εἶναι ἡ περίφημος « Cavalleria Rusticana » — τὸ δρᾶμα βεβαίως ὄχι τὸ γνωστὸν μελόδραμα — ἡ « Locandiera », « Le Vergine» τοῦ Μάρκου Πράγα, τοῦ ὁποίου τὸ κύριον πρόσωπον, ἡ Παυλίνα, διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν τεχνικὸν χαρακτῆρα τῆς Δοῦζε, καὶ « Tristi amori » τοῦ περιωνύμου ἰταλοῦ ποιητοῦ 'Ιωσήπου Giacosa. 'Αλλὰ δὲν παραμελεῖ καὶ τὰ τοῦ συνήθους δραματολογίου τοῦ « Γαλλικοῦ θεάτρου » ἔργα, ἅτινα αἰωνίως ἐπὶ τῆς σκηνῆς πανηγυρικῶς παρελαύνουσι ὡς οἱ ἀπαραίτητοι πομπευτικοὶ ἵπποι τῶν ἐπισήμων θεαματικῶν παρατάξεων.

Ἡ «Φεδώρα», ἡ «Francillon», ἡ «'Οδέττη», ἡ «Φερνάνδη», ἡ «Κυρία μὲ τὰς Καμελίας», τὸ «Divorçons», πάντα ταῦτα κατέστησαν πάγκοινα πλέον θεάματα, καὶ εἰς τὴν παράστασιν τῶν ἔργων τούτων κυρίως ζητοῦσιν ὅλαι αἱ σημεριναὶ Virtuose τῆς σκηνῆς νὰ ἐπιδείξωσι τὴν δύναμιν τῆς τέχνης των καὶ τὴν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐμπειρίαν των.

Καὶ ὅμως ἡ Δοῦζε ἐκ τῶν πασιγνώστων αὐτῶν ἔργων κατορθοῖ νὰ ἀναπλάσῃ νέον κόσμον, ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τὸν κόσμον τῆς ἰδίας αὐτῆς ψυχῆς, τῆς ἰδίας τοῦ βίου ἀντιλήψεως, τὸν ψυχικὸν κόσμον ἐν γένει τῆς εὐμεταβόλου γυναικὸς εἰς ἧς τὰ μυστήρια οὐδ' αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ μόνη ἡ γυνὴ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ. Δὲν εἶναι δὲ ὑπερβολή, ἐὰν εἴπῃ τις ὅτι πρώτη καὶ μόνη ἀληθῶς ἡ Δοῦζε κατώρθωσε σαφῶς καὶ λεπτῶς νὰ διαπλάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ζωντανὴν καὶ ἑνιαίαν εἰκόνα τῆς *γυναικείας φύσεως* μὲ ὅλην τὴν εὐαισθησίαν καὶ εὐπάθειαν τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν ἄκραν λεπτότητα τῶν νεύρων καὶ μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀποχρώσεων τοῦ αἰσθήματος.

Τὰ βίαια καὶ σφοδρὰ πάθη ἅτινα ὡς λαῖλαψ ἐπιπνέοντα καταλείπουσιν ὄπισθεν αὐτῶν τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν καταστροφήν, τοιαῦτα πάθη ἀγνοεῖ ἡ Δοῦζε. Χαρακτῆρες, οἷοι εἶναι ὁ τῆς Μηδείας, τῆς Brunhild, τῆς Μεσσαλίνας καὶ τόσων ἄλλων ἐρωτομανῶν καὶ δοξομανῶν τραγικῶν ἡρωίδων δὲν ὑπάρχουσι δι' αὐτήν. Δὲν εἶναι ἱστορική τις ἡγεμονίς, ἀλλὰ *γυνὴ* πρὸ παντὸς ἥτις ἔζησε καὶ ὑπέφερεν, ἥτις σπουδαίως ἀντιλαμβάνεται τὸν βίον καὶ ἥτις γινώσκει ὅτι ὁ βίος εἶναι διηνεκὴς ἀγὼν καὶ ὀδύνη, γυνὴ τέλος αὐτομάρτυς. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ παρέχει εἰς αὐτὴν βαθεῖάν τινα ἀλλὰ καὶ γλυκεῖαν

Ὁ τάφος τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἐν Ἁγίᾳ Ἑλένῃ

μελαγχολίαν συγκινοῦσαν καὶ συναρπάζουσαν, ἀναμεμιγμένην δὲ καὶ μετά τινος κοπώσεως καὶ καμάτου ψυχικοῦ. Ἐν τῇ παραστάσει δὲ τοῦ ἔρωτος, τοῦ συναισθήματος ἐκείνου, ὅπερ σφοδρότερον συγκινεῖ τὴν γυναικείαν ψυχήν, καταφαίνεται κυρίως τὸ ἰδιάζον τοῦ τεχνικοῦ χαρακτῆρος τῆς Δοῦζε. Ὁ ἔρως αὐτῆς δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ὑπερφίαλον καὶ ἐπιτακτικὸν τῆς ὑψηλῆς κυρίας, ἥτις εὐδοκεῖ νὰ ἀνυψώσῃ εἰς ἑαυτὴν καὶ νὰ καταστήσῃ εὐτυχῆ τὸν ἐρῶντα, οὔτε πρὸς τὸ τακερὸν πάθος τῶν αἰσθήσεων ἢ τὴν ἄσβεστον δίψαν καὶ τὸν φλέγοντα πόθον τῆς ἡδονῆς μὲ τὰ μεθυστικὰ δελεάσματα καὶ μὲ τὰς ἀνδρικῶς αὐθάδεις προκλήσεις. Εἰς τοιούτου εἴδους παράστασιν ἀσμενίζουσι μᾶλλον ἡ Βόλτερ καὶ ἡ Σάρα Μπερνάρ. Ἡ Δοῦζε ὅμως, ὅταν ἀγαπᾷ, καὶ ὡς Φεδώρα ἀκόμη, εἶνε πάντοτε ἡ ταπεινοτέρα καὶ ὑποδεεστέρα τοῦ ἀνδρός, ἀφοσιουμένη πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς τὸν δοτῆρα τῆς εὐτυχίας της, ὁλοψύχως καὶ μετ' ἀξιεράστου τρυφερότητος, πρὸς ὃν δειλῶς καὶ αἰδημόνως ἕλκεται μὲ μελαγχολικόν τι καὶ σχεδὸν παιδικὸν μειδίαμα. Ἡ γυνή, ὡς παρίσταται ὑπὸ τῆς Δοῦζε, δὲν εἶναι αὐτάρκης ὕπαρξις, δὲν δύναται νὰ εἶναι αὐτάρκης, ἀλλὰ ζῇ μόνον διὰ τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ εἶναι τὸ ζώπυρον τῆς ἰδίας αὐτῆς ὑπάρξεως, εἶναι ἡ θερμότης ἡ ζωογονοῦσα τὸν βίον της καὶ καθιστῶσα αὐτὸν πλούσιον καὶ ὑπερήφανον, ὑγιᾶ καὶ ἀσφαλῆ.

Καὶ παραδίδεται εἰς τὸν ἔρωτα ἡ Δοῦζε ὄχι μὲ τὸν παρθενικὸν τῦφον ἢ μὲ τὴν ἀσυνείδητον παιδικὴν ἀγνότητα, ὄχι μὲ τὸν σαρκικὸν πυρετὸν τῆς ἑταίρας ἢ μὲ τὴν συγκατανεύουσαν ἐπιείκειαν τῆς ὑπερηφάνου ἐπ' ἀρετῇ γυναικός. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ὅλην τὴν κλίμακα τῶν γυναικείων τύπων, οἵτινες εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ εἰς ὅλα τὰ θέατρα τοῦ κόσμου αἰωνίως ἀναπαρίστανται ὑπὸ μεγάλων καὶ μικρῶν, ὑπὸ ἐπιφανῶν καὶ ἀσήμων ὑποκριτριῶν, ὡς ἑκάστη ἀντιλαμβάνεται καὶ ὡς δύναται νὰ διαπλάσῃ τούτους. Εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν κλίμακα τῶν γυναικείων τύπων, εἰς τὰς αὐτὰς μάλιστα παραστάσεις ἡ Δοῦζε εἰσφέρει κάτι τι νέον, ὅπερ μέχρι τοῦδε οὐδαμῶς ἢ ὡς πάρεργον μόνον ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑπῆρχε, καὶ ὅπερ ἀποτελεῖ

τὸν γενικὸν τόνον τῆς τέχνης τῆς Δοῦζε καὶ προσδίδει αὐτὸ μόνον τὴν πλήρη σημασίαν εἰς τοὺς διαφόρους σκηνικοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς. Τὸ κάτι τι δὲ αὐτὸ εἶναι αὐτὴ ἡ *ψυχή*, τὸ βαθύτατον ἐκεῖνο καὶ ἐνδόμυχον αἴσθημα τῆς γυναικείας ψυχῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον ὅλον τῆς δυνάμεως τῆς Δοῦζε. Ἡ τέχνη αὐτῆς, κατ' ἐξοχὴν ψυχολογική, ἀπευθύνεται καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν καὶ ὄχι πρὸς τὰ νεῦρα. Δὲν θεωρεῖ σκοπὸν τῆς τέχνης της νὰ συγκλονήσῃ σφοδρῶς τὰ νεῦρα τῶν θεατῶν της διὰ τῆς ἀληθοῦς ἀναπαραστάσεως παθολογικῶν φαινομένων, οἷα εἶναι οἱ σπασμοὶ οἱ ὑστερικοί, ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου, βήξ, μανία, ἔκστασις ἡδονῆς καὶ ἄλλα παρόμοια, ἅτινα ἀποτελοῦσι κυρίως ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τέχνην τῶν ἄλλων ἡρωΐδων τῆς σκηνῆς. Πάντα ταῦτα ἀποστέργει ἡ Δοῦζε ὡς γενικὰ ἐφόδια καὶ κοινὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης τῶν ἠθοποιῶν ἑκατέρου τοῦ φύλου.

Ἡ Δοῦζε οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ ἢ νὰ ἐκφράσῃ συναίσθημά τι, συγκίνησιν τῆς ψυχῆς κατέχουσαν ὁλόκληρον αὐτήν, μυστήριόν τι τῆς γυναικείας αὐτῆς φύσεως, τὸ ἰδιοφυὲς ἐν γένει τῆς *γυναικείας* φύσεως καὶ τὸν ἰδιαίτερον παλμὸν τῆς *γυναικείας* ψυχῆς.

*

Πᾶς ὅστις εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ παρακολουθήσῃ τὴν Δοῦζε εἰς πλείονας παραστάσεις αὐτῆς, κατανοεῖ εὐκόλως ὅτι τοὺς χαρακτῆράς της διαπλάττει κατ' αὐθαίρετόν τινα τρόπον. Τὸ κείμενον ὑποτάσσει εἰς ἑαυτὴν καὶ εἰς τὰ χείλη τῆς Δοῦζε λαμβάνει νέαν σημασίαν. Ἐκ τῶν γραπτῶν λέξεων ἀναλάμπει νέος χαρακτήρ, οἷον πολλάκις δὲν ἤθελε ἢ δὲν ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ διαπλάσῃ, χαρακτὴρ βαθύτερος καὶ μᾶλλον συνᾴδων πρὸς τὴν γυναικείαν φύσιν. Οἱ γυναικεῖοι τύποι τῆς Δοῦζε ἀπεικονίζουσι πιστότερον καὶ βαθύτερον τὴν *γυναῖκα* ἢ τὰ γυναικεῖα πρόσωπα τοῦ Σαρδοῦ καὶ τοῦ Ibsen· ὁ χαρακτὴρ τῆς γυναικός, οἷος ὑπὸ τῆς καλλιτέχνιδος ἀπεικονίζεται, εἶναι ἁπλούστερος τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ περιγραφομένου ἀλλὰ καὶ ἐμφορεῖται μείζονος ψυχικοῦ μεγαλείου.

Ἡ «Φερνάνδη» καὶ ἡ «Ὀδέττη» τοῦ Σαρδοῦ εἶναι ἐκ τῶν συνηθέστερον διδομένων δραμάτων καὶ μετὰ στοργῆς ἰδιαιτέρας ὑποδύονται αἱ μᾶλλον εὐφημισμέναι ἠθοποιοὶ τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ἑκατέρου δράματος.

Ἡ Κλοτίλδη ἐν τῇ Φερνάνδῃ καὶ ἡ Ὀδέττη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι εἶναι κοινοί, χυδαῖοι σχεδὸν γυναικεῖοι χαρακτῆρες, ἐστερημένοι παντὸς εὐγενεστέρου αἰσθήματος. Ἡ Κλοτίλδη, χήρα πλουσία, ἐκδικεῖται τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἐραστοῦ της, νέου ἐξ εὐγενοῦς οἴκου καταγομένου, ὑποθάλπουσα τὸν νέον αὐτοῦ ἔρωτα πρὸς νεάνιδα ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἀπάρθενον καὶ τὸν παρορμᾷ νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ γάμου. Θριαμβευτικῶς δὲ ἔπειτα ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὁποία εἶναι ἡ γυνὴ ἡ φέρουσα νῦν τὸ ὑπερήφανον ὄνομά του.

Ἡ Ὀδέττη συλλαμβάνεται μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της ἐπ' αὐτοφώρῳ ὑπὸ τοῦ συζύγου της καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἀποπέμπεται τῆς οἰκίας. Διὰ τοῦ ἀσέμνου δὲ βίου της, τὸν ὁποῖον μετὰ ταῦτα διάγει εἰς τὸ φανερόν, ἀτιμάζει τοῦ ἀνδρός της τὸ ὄνομα καὶ τὸ στίγμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον προσάπτει εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς οἰκογένειαν καθιστᾷ ἀδύνατον τῆς ἐν ὥρᾳ γάμου πλέον θυγατρός της τὴν ἀποκατάστασιν. Ἀποφασίζει ἕνεκα τούτου ὁ σύζυγός της νὰ ἐξαγοράσῃ παρ' αὐτῆς τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα ἀντὶ ἁδρῶν χρημάτων. Δέχεται καὶ ζητεῖ μίαν μόνην χάριν, ἅπαξ μόνον νὰ ἴδῃ τὴν θυγατέρα της. Καὶ ἡ χάρις αὕτη παραχωρεῖται εἰς τὴν Ὀδέττην, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ εἰς τὸ τέκνον της τὴν ἀληθῆ της ἰδιότητα. Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν δὲ αὐτὴν τῆς θυγατρός της ῥίπτεται εἰς τὰ κύματα ἐν ὑστερικῇ αὐτοκαταφρονήσει καὶ αὐτοβδελυγμίᾳ.

Πόσον διάφορος ὅμως εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Δοῦζε διαμόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς Κλοτίλδης καὶ τῆς Ὀδέττης; Πόσον βαθυτέρα καὶ ψυχολογικωτέρα ἡ ἀντίληψις αὐτῆς;

*

Ἤρεμος καὶ ἀπέριττος τοὺς τρόπους καὶ τὴν περιβολήν, τύπος εὐγενῶς ἀνατεθραμμένης κυρίας ἡ Κλοτίλδη — ὡς παρίσταται ὑπὸ τῆς Δοῦζε — παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ἀγαθῆς γυναικός, ἥτις ὑπῆρξεν εὐδαίμων ἐν τῷ βίῳ της καὶ ἥτις ἐν ἑαυτῇ καὶ μόνῃ φέρει ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς εὐτυχίας της. Ὡς τοιαύτη μεταβαίνει εἰς τὸ ὄχι ἀμέμπτου ἁγνότητος ἐνδιαίτημα νὰ ζητήσῃ πληροφορίας περὶ τῆς νέας κόρης, τῆς ἀντιπάλου, ἣν ὀλίγον ἔλειψε νὰ κατασυντρίψῃ τυχαίως ὑπὸ τοὺς τροχοὺς τῆς ἁμάξης της. Ὑποδέχεται δὲ κατόπιν αὐτὴν ἐν τῷ ἰδίῳ της οἴκῳ μετὰ ἀξιεράστου οἰκειότητος, μετὰ εἰλικρινοῦς, ἐγκαρδίου καὶ ἀληθῶς κατανυκτικῆς εὐπροσηγορίας, ὥστε ἡ σκηνὴ αὕτη, ἥτις συνήθως ἀπαρατήρητος παρέρχεται, καθίσταται ὑπὸ τῆς Δοῦζε ἀληθῶς μία τῶν συγκινητικωτέρων σκηνῶν τῆς «Φερνάνδης». Ὁ ἐραστὴς ἐπανέρχεται ἀπὸ τοῦ ταξειδίου, διὰ δόλου δέ, ἐξεγείρουσα αὐτὴ καὶ τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ ὑπερηφάνειαν, ἐξαναγκάζει αὐτὸν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τοῦ ταξειδίου του καὶ νὰ ἐξομολογήσῃ, ὅτι ἐσβέσθη πλέον ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρως καὶ ὅτι ἄλλην ἀγαπᾷ. Καὶ ἡ ἄλλη αὐτὴ εἶναι ἡ Φερνάνδη, ἡ γνωστὴ εἰς αὐτὴν νεᾶνις.

Ἀπέρχεται πρὸς συνάντησίν της καὶ ἐπιστρέφει μετ' ὀλίγον πάλιν εἰς τὸν οἶκον τῆς Κλοτίλδης. Τὴν ἐπιστροφήν του ταύτην ἐκλαμβάνει ἡ Κλοτίλδη, ὡς μετάνοιαν, ὡς ἐπάνοδον εἰς τὸν ἔρωτά της. Ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῆς Κλοτίλδης καταυγάζεται ὑπὸ ἱλαροῦ φωτὸς χαρᾶς ἐκπεμπομένου ἐκ τῶν μυχιαιτάτων τῆς ψυχῆς της καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς τρέμει ὅλον ὑπὸ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ πάθους. Εἶναι ἀδύνατον δὲ νὰ περιγράψῃ τις τὸν τρόπον δι' οὗ σιωπηρῶς, ἄνευ λέξεων, ἐκφράζει ἡ Δοῦζε τὸ αἴσθημα αὐτὸ τὸ κατέχον τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ψυχήν της. Καὶ ὅταν ὁ ἐραστὴς της διαλύῃ πᾶσαν ἀμφιβολίαν αὐτῆς, κύπτει νὰ λάβῃ τὴν χεῖρά του ὡς ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀσπασθῇ αὐτήν. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κατεφρόνησε τὸν ἔρωτά της ἀπαξιοῖ νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ πρόσωπον. Τὴν χεῖρα ὅμως αὐτοῦ, ἥτις τοσάκις τρυφερῶς τὴν

ἰθώπευσε δὲν παύει νὰ ἀγαπᾷ καὶ ἁβρῶς προσψαύει, ὡς ἐνθύμιον τῆς προτέρας εὐδαιμονίας της.

Μετὰ τὸν γάμον δὲ τοῦ ἐραστοῦ της μὲ τὴν διεφθαρμένην ἐκείνην νεάνιδα εἰσδύει ἑσπέραν τινὰ ἀπαρατήρητος ἡ Κλοτίλδη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Αἰφνιδίως ἐμφανιζομένη ἵσταται πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου του ὅπου εὑρίσκει αὐτὸν μόνον. 'Ανέκφραστος δὲ εἶναι ἡ ἐρωτική, ἡ ψυχοφθόρος ὀδύνη, ἥτις σιωπηρῶς ἐκδηλοῦται ἐν τῇ στάσει αὐτῆς καὶ ἐν τῷ βλέμματι. Καὶ εἰς τὴν θέαν τοῦ πρώην ἐραστοῦ της λησμονεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς της. Μόνον δὲ ὅταν ἐκεῖνος μὲ ἀπότομον τρόπον ζητεῖ νὰ ἀποδιώξῃ αὐτὴν τοῦ οἴκου της τότε αἰσθάνεται ὅλην τὴν ὀδύνην τῆς πληγῆς της καὶ ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὸν *ὁποία* εἶναι ἡ σύζυγός του.

*

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντιλαμβάνεται ἡ Δοῦζε καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς « 'Οδέττης». 'Ερᾶται καὶ δέχεται τὸν ἐραστήν της ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς οἰκίᾳ. Τὴν στιγμὴν δέ, καθ' ἣν ἑτοιμάζεται νὰ ριφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐραστοῦ της, ἐμφανίζεται αἴφνης ὁ σύζυγος αὐτῆς ἐπιθέτων τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῶν ὤμων της. Συλληφθεῖσα δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ συσπειροῦται δειλῶς ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἀνδρός της καὶ ζαρωμένη, μικρά, ὑποτραυλίζει περιδεῶς συγκεχυμένα καὶ ἀσυνάρτητα. Ὅταν ὅμως ὁ σύζυγος ἀγροίκως ζητῇ ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς νὰ τὴν ἀποπέμψῃ ἡμίγυμνον σχεδὸν τοῦ οἴκου, καὶ ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὸ τέκνον της, ἐξεγείρονται τότε ὑπὸ τῆς θανασίμου ὕβρεως τὰ γυναικεῖα ἔνστικτα καὶ αἰφνιδίως τὸ σῶμά της ἀνατινάσσεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ λαμβάνει ὑψιτενῆ καὶ ὑπερήφανον στάσιν. Μὲ φωνὴν δὲ βραχνὴν καὶ ἀγρίαν, ὡς ἡ φωνὴ ζῴου ἀμυνομένου ὑπὲρ τῆς ζωῆς του, μίαν μόνον λέξιν πρὸς τὸν ἄνδρα της ἀποστομίζει, μίαν ὕβριν — lâche — καὶ ἀπέρχεται.

Μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν ἐπανευρίσκομεν τὴν 'Οδέττην ἐν χαρτοπαικτικῇ αἰθούσῃ. Ὡς παρίσταται ὅμως ὑπὸ τῆς Δοῦζε αὕτη δὲν εἶναι ἡ συνήθης ἑταίρα ἡ κοινὴ Cocotte· ἀλλὰ ἰσχνή τις καὶ προώρως γεγηρακυῖα ἀπογοητευμένη γυνή, ἣν ἀναζητεῖ ὁ σύζυγός της διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ ἀντὶ χρημάτων τὸ ὄνομά του. 'Ανεξιτήλως ἐγκεχαραγμένη φαίνεται ἡ ἐντύπωσις τῆς προσγενομένης εἰς αὐτὴν ὕβρεως, καὶ τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ φέρει τὸν τύπον γυναικὸς εἰς τὰ καίρια τρωθείσης. Δεικνύει δὲ καὶ πρὸς τὸν σύζυγόν της καὶ πρὸς ἑαυτὴν ψυχρὰν καὶ μεστὴν ψυχικῆς κοπώσεως ἀδιαφορίαν. 'Αλλ' ἡ φωνή της ἔχει τι τὸ ἄγριον καὶ παράχορδον καὶ πνίγεται ὑπὸ ἐσωτερικῆς τινος σπασμωδικῆς ἀγανακτήσεως.

Καὶ ἔπειτα ἔρχεται τὸ σπουδαιότερον μέρος αὐτῆς, ἡ μετὰ τῆς θυγατρὸς συνάντησις κατὰ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν. Ἔχουσα τὴν ὄψιν καὶ τὴν περιβολὴν χήρας καταπεπονημένης ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς δυστυχίας ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς μὲ τὴν τραχεῖαν ἐκείνην διηνεκῆ ἔκφρασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ προχωρεῖ μὲ ταχὺ μὲν ἀλλ' ἀνήσυχον καὶ ἀβέβαιον βῆμα. Αἴφνης ὅμως ἵσταται πρὸ τῆς θυγατρός της. καὶ ὑπὸ τῆς θέας τῆς δροσερᾶς καὶ ἁγνῆς παρθένου πτοεῖται, σταματᾷ καὶ μὲ δειλὴν καὶ γωνιώδη κίνησιν συστέλλει τὸ σῶμά της καὶ συγκεντροῦται ἐν ἑαυτῇ. Ὅπως δὲ ἡ ὁμιλία της ἔχει τι τὸ ἀβέβαιον καὶ δειλὸν οὕτω καὶ ἡ στάσις της. Τοὺς ὤμους ἔχει πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένους, τὸν τράχηλον κάμπτει μετ' ἀνεκφράστου τινὸς ἀμηχανίας καὶ ταραχῆς, καὶ τὰς ἰσχνὰς καὶ ἀνησύχους χεῖρας, τὰς αὐτομάτως ἑλκομένας πρὸς τὴν θυγατέρα της διὰ τῆς βίας συγκρατεῖ καὶ συμπιέζει ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἡ δὲ κόρη ἀνασκαλεύει ὅλας τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς της ἡλικίας καὶ ὁμιλεῖ μετὰ στοργῆς περὶ τῆς μητρός της τῆς «μακαρίτιδος». Καὶ ἡ ἀφήγησις αὕτη τῆς θυγατρὸς ἐξεγείρει ἐκ τῶν μυχιαιτάτων τῆς ψυχῆς τῆς 'Οδέττης καὶ τοῦ συζύγου της αἰσθήματα, ἅτινα δὲν εἶχόν ποτε γνωρίσει, ἐφ' ὅσον χρόνον συνέζων, καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμφοτέρων φέρει. Μὲ τρεμούσας δὲ χεῖρας περιβάλλει ἔπειτα ἡ 'Οδέττη τὴν θυγατέρα της μὲ τὴν ἔκφρασιν ἐκείνην τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ προσώπου, ἥτις δὲν περιγράφεται οὔτε δύναται νὰ τὴν μιμηθῇ τις καὶ τὴν ὁποίαν ἔχει μόνον ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἥτις ὑπῆρξέ ποτε μήτηρ. Καὶ εἰς τὴν θέαν τῆς θυγατρός της ἐντρυφᾷ μὲ ἀκόρεστον ἡδονήν, τὴν θωπεύει, τὴν παρατηρεῖ καὶ ἐξετάζει, τανύει τὰ τρίχαπτα τοῦ φορέματός της καὶ δὲν ἀποκάμνει προσβλέπουσα τὸ ἀγαπητὸν τοῦτο σῶμα τῆς θυγατρός. Καὶ αἴφνης μεταπίπτει εἰς ἀπόλυτον ἠρεμίαν ὡς ἰαθεῖσα τῶν πόνων καὶ τῆς ὀδύνης της. Παρερχομένη δὲ πρὸ τοῦ συζύγου της ἀποπειρᾶται κρυφίως νὰ λάβῃ τὴν χεῖρά του καὶ ἀσπασθῇ αὐτήν. Καὶ μὴ δυναμένη πλέον νὰ συγκρατήσῃ ἑαυτὴν ἐξορμᾷ ἀκατάσχετος.

*

Ἡ 'Οδέττη καὶ ἡ Κλοτίλδη («Φερνάνδη») εἶναι δύο ἐκ τῶν δυσχερεστέρων τύπων ἀλλὰ καὶ προσφιλεστέρων εἰς τὴν Δοῦζε. Ὄχι ὅμως καὶ ἡ «Francillon», ἡ Κυπριανὴ (Divorçons) καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελίας. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία τῆς Δοῦζε δὲν ἔχει τι τὸ θορυβῶδες καὶ αὔθαδες, ἀλλ' εἶναι σιωπηρά, ἔνδον στρεφομένη. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς εἶναι σοβαρός, ὡς ὁ βίος, καὶ ἡ τέχνη ἡ ἀληθῶς μεγάλη τέχνη, ἡ ἀρεσκομένη συνήθως καὶ εἰς τὰ μεγάλα τοῦ βίου προβλήματα. Ἡ δύναμις δὲ αὐτῆς ἐκδηλοῦται κυρίως ἐν τῇ παραστάσει προσώπων, ὧν τὸν βίον τὰ σκότη τοῦ μοιραίου καὶ τοῦ *πεπρωμένου* περιβάλλουσι. Καὶ τοιοῦτον εἶναι καὶ ἡ «Φεδώρα» τοῦ Σαρδοῦ.

Ἡ εὐγενής, ὡραία καὶ ὥριμος αὕτη γυνή, εἰς τῆς ὁποίας τὸν οἶκον κομίζουσι τὸν μνηστῆρα δολοφονηθέντα, δὲν μεταβάλλεται εἰς μαινάδα, ὡς συνειθίζουσιν αἱ ἄλλαι ἠθοποιοί. Ὅταν ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει ἔχει πλήρη ἠρεμίαν τῶν τρόπων, εἶναι ψυχρὰ καὶ ἥσυχος Κυρία τῆς μεγάλης κοινωνίας. Ἡ καταστροφὴ τοῦ δολοφόνου τοῦ μνηστῆρός της εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βίου της, ἡ μόνη πρᾶξις ἣν ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ. Καὶ διασῴζει τὴν ἠρεμίαν αὐτῆς διότι τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὡς πᾶσαν ἄλλην τοῦ βίου πρᾶξιν, θεωρεῖ φυσικήν, αὐτονόητον.

Ἡ Δοῦζε ἔχει πολλὰ μέρη ὅπου διαπράττει τὸ κακόν. φαίνεται ὅμως ἐκτελοῦσα τοῦτο οὐχὶ ἐξ

ἐμφύτου μοχθηρίας, ἀλλὰ βιαζομένη ὑπὸ ἀδυσωπήτου τινὸς ἀνάγκης. Ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς γυναῖκα εἰς τὰ καίρια τρωθεῖσαν καὶ ἣν ἡ ἐνδόμυχος καὶ καυστικὴ ὀδύνη ὠθεῖ εἰς πράξεις, αἵτινες εἶναι αἱματηραί, ὀδυνηραὶ καὶ σκοτειναὶ ὡς ἡ ψυχή της αὐτή. Καὶ διὰ τοῦτο παραμένει πάντοτε ἥσυχος, διότι θεωρεῖ ταύτας φυσικὸν καὶ ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα, ὡς ἀναγκαίαν ἐξωτερίκευσιν τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τῆς ψυχῆς. Οὕτω καὶ χαρακτηρίζει καὶ αἰτιολογεῖ τὴν βδελυρὰν πρᾶξιν τῆς Κλοτίλδης. ἐν τῇ Φεδώρα ὅμως κυρίως κατορθώνει μετ' ἀνυπερβλήτου δυνάμεως νὰ διατυπώσῃ τὴν παγετώδη νάρκην τῆς γυναικείας ψυχῆς, τὴν παρακολουθοῦσαν εἰς δεινήν τινα ὕβριν καὶ προσβολήν, καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ κακοῦ.

Ἡ Φεδώρα διὰ τοῦ φόνου τοῦ μνηστῆρός της ἀπεμονώθη καὶ ἀπεστερήθη τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Χεὶρ δολοφόνος συνέτριψε καὶ κατέστρεψε τὸν βίον της τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς εὐδαιμονίας. Ἡ προσβολὴ αὕτη ἀπαιτεῖ ἐκδίκησιν. Ἡ Φεδώρα ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἥτις συνειθίζει νὰ ἀποδίδῃ κακὸν ἀντὶ κακοῦ καὶ καλὸν ἀντὶ καλοῦ. Ὁ φονεὺς δι' αὐτὴν εἶναι ὅλως ξένος, ὃν ἀδιάφορον καὶ ἡ καταστροφή του εἶναι ἁπλῆ ἐκτέλεσις δικαιοσύνης. Αὐτὴ εἶναι ἡ τῆς Δοῦζε ψυχολογικὴ ἑρμηνεία τοῦ κακοῦ, ἡ ψυχολογικὴ ἑρμηνεία τοῦ γυναικείου ἐγκλήματος.

Καὶ αἴφνης κατὰ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν νέα τῶν πραγμάτων μετατροπή. Ἡ Φεδώρα ἀγαπᾷ ἐκεῖνον τὸ ὁποῖον καταδιώκει λυσσωδῶς ὡς δολοφόνον τῆς εὐτυχίας της, καὶ παρ' αὐτοῦ μανθάνει ὅτι ὁ μνηστήρ της ἦτο ἀπατεὼν ἐξαπατήσας καὶ αὐτὴν καὶ ἐκεῖνον. Αἰσθάνεται ὅτι τώρα πρῶτον ἀντικρύζει τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν τοῦ βίου, καθ' ἣν στιγμὴν ὄργανα τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἐνεδρεύουσιν ἐκτὸς τοῦ οἴκου της νὰ συλλάβωσι τὸν ἐραστήν της, τὸν καταπροδοθέντα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας. Καὶ μετανοοῦσα περισφίγγει αὐτὸν περιδεὴς καὶ ὑποτρέμουσα, καὶ τὸν θωπεύει μετὰ ἀληθῶς ἀνεκφράστου τρυφερότητος. Καὶ ὁτὲ μὲν μὲ τὴν ἀμηχανίαν παιδίου, ὁτὲ δὲ μὲ τὴν ἐγκάρδιον καὶ προστατευτικὴν στοργὴν μητρὸς προσπαθεῖ χάριν τῆς σωτηρίας του νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ μείνῃ ἐν τῷ οἴκῳ της, προσείουσα τὸ δέλεαρ τοῦ ἔρωτος, τοῦ ἔρωτος μιᾶς νυκτός.

★

Ἡ τέχνη τῆς Ἐλεονόρας Δοῦζε δὲν εἶναι διαλεκτικὴ ὡς εἶναι ἡ ποίησις τοῦ Ibsen καὶ τοῦ Σαρδοῦ. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λάμψιν καὶ εἰς τὰς λεπτὰς σοφιστείας ὀλίγον προσέχει. Δὲν εἶναι τῆς πραγματικῆς λεγομένης σχολῆς—Realist,—ἐξ ἐκείνων αἵτινες ποικίλας παθολογικὰς λεπτομερείας καὶ διαφόρους μικρὰς ἐκφάνσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ, πραγματικοῦ βίου συνάπτουσιν εἰς ἓν ψηφιδωτὸν χαρακτῆρος. Ἡ Δοῦζε εἶναι κατ' ἐξοχὴν ψυχολόγος, καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς διαπλάττει ἐκ τοῦ μυχιαιτάτου τῆς ψυχῆς της αἰσθήματος, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ἐνστίκτου, τοῦ γυναικείου ἐνστίκτου, τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ βεβαίου πάντοτε. Εἶναι ἀληθὴς εἰς ἀνυπέρβλητον βαθμόν, ὄχι ὅμως καὶ ἀντικειμενικῶς ἀληθής, ἄλλοτε ἄλλως, διαφέρουσα κατὰ τὰς διαφόρους παραστάσεις. Ἡ Δοῦζε εἶναι ἀληθὴς ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἔχει τὸ θάρρος καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ ἐμφανίζηται πάντοτε τοιοῦτος, οἷος ἐκ φύσεως καὶ ἐκ χαρακτῆρος εἶναι. Διὰ τοῦτο ἀποστέργει καὶ τοὺς παντοδαποὺς μετασχηματισμούς, καὶ ἀρκεῖται μόνον εἰς τὰς ὀλίγας γενικὰς γραμμὰς τῆς ἰδιοφυίας της. Ἐν τῇ ἁπλότητι ταύτῃ τῆς τέχνης ὑπάρχει βεβαίως καὶ κίνδυνός τις, ὁ κίνδυνος τῆς μονοτονίας, τὸν ὁποῖον δυσκόλως θὰ κατώρθου νὰ ἀποφύγῃ, ἐὰν δὲν εἶχε τοιαύτην παλμώδη ψυχὴν καὶ τοιοῦτον βάθος αἰσθήματος

Ἡ Δοῦζε εἶναι ψυχολόγος κατὰ τὰς περὶ τέχνης ἰδέας τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σχίλερ, ψυχολόγος «intuitif» κατὰ τὰς θεωρίας εἰς τὰς ὁποίας ἐνασμενίζουσιν οἱ περὶ τὸν Rod καὶ τὸν Bourget μυθιστοριογράφοι, ὧν τὸ μυστήριον τῆς τέχνης συγκεφαλαιοῦται ἐν τοῖς ἑξῆς· « regarder en soi non pour se connaître ni s' aimer, mais pour connaître et aimer les autres· chercher dans le microcosme de son coeur le jeu du coeur humain· partir de là pour aller plus loin que soi, parce qu' en soi, qoiqu' on dise, se réfléchit le monde. » (Rod. Les trois coeurs).

Ἡ ψυχὴ μόνη σημαίνει τι, αὐτὴ μόνη ὑπάρχει καὶ μόνον δι' αὐτῆς τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἀποκτῶσι σημασίαν τινά. « L' homme nait et vit dans les pensées » λέγει καὶ ὁ Amaury ἐν τῇ « Volupté. »

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ γυναικεῖοι τύποι τοὺς ὁποίους διαπλάττει ἡ Δοῦζε ἔχουσιν ἀδιάσπαστον τινὰ ἑνότητα τοῦ χαρακτῆρος. Εἶναι αἱ διάφοροι ἀποχρώσεις ἀρτίας καὶ συγκεκροτημένης γυναικός, πεπειραμένης γυναικός, ἥτις ὅμως ἀνεξιτήλως φέρει ἐγκεχαραγμένην τὴν σφραγῖδα τῆς τραγῳδίας τοῦ γυναικείου βίου. Καὶ τὸ τραγικὸν αὐτὸ μέρος τοῦ γυναικείου βίου ἐνσαρκοῦται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἐλεονόρας Δοῦζε.

Δὲν ἁπλοποιεῖ δὲ μόνον πᾶν ὅ,τι ἡ θεία πνοὴ τῆς τέχνης αὐτῆς προσψαύσει, ἀλλὰ καὶ ἐξευγενίζει. Οὕτω δὲ πᾶσαι αἱ δραματικαὶ μορφαὶ τὰς ὁποίας αὐτὴ διεμόρφωσε, δρῶσι πάντοτε κατά τινα ἀρχὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ἑνότητος τῆς γυναικείας αὐτῶν φύσεως. Καὶ ὅταν ἀκόμη μισῶσι, καταδιώκωσι, κακοποιῶσι ὑπάρχει πάντοτε ἡ αὐτὴ ψυχολογικὴ αἰτιολογία. Ἐκδικοῦσι δηλ. ὕβριν, ὁποίαν οὐδέποτε συγχωρεῖ ἡ ἀληθὴς γυνή, τιμωροῦσι προσβολὴν ἐγγίζουσαν τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τῆς *γυναικείας φύσεως.* Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐκτελοῦσι πάντα ταῦτα ἄνευ πάθους θεατρικοῦ, ἄνευ τραγικῶν σχημάτων καὶ φωνῶν ἀλλὰ μετὰ σκυθρωπῆς τινος ἠρεμίας, μετὰ ἡσύχου πεποιθήσεως, μεθ' ἧς συνήθως πᾶς ἄρτιος χαρακτὴρ φέρει τὸ πεπρωμένον καὶ ἐκτελεῖ τὸ μοιραῖον.

★

Ἔκτακτος εἶναι ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις τῆς Δοῦζε, ἁπλούστατον δὲ τὸ περιεχόμενον τῆς τέχνης της.

Μελαγχολία καὶ εὐγένεια — noblesse —. Αὐτὸ εἶναι τὸ γενικὸν γνώρισμα τῆς γυναικείας ἰδιοφυΐας τῆς Δοῦζε. Ἡ δύναμις τῆς τέχνης της συγκεντροῦται εἰς ἕνα καὶ μόνον τόνον, εἰς μυρίας καὶ ποικίλας ἀποχρώσεις πολλαπλασιαζόμενον· καὶ ὁ τόνος αὐτὸς εἶναι τὸ *αἴσθημα*, τὸ ἐνδόμυχον τῆς ψυχῆς αἴσθημα.

Ἡ Δοῦζε εἶναι ἡ μεγαλοφυΐα τῆς καρδίας· ἄρα ἡ ἐπὶ τῆς σκηνῆς γυναικεία μεγαλοφυΐα.

Θ. Σ. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ὑπὸ Ἐρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ἐ. Δ. Ῥοΐδου

Ο ΓΕΡΩΝ ΑΛΛΟΤΙΝΟΣ [1])

Τὴν πρώτην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 184... νεανίσκος φέρων τὸ ὄνομα Ὀκταβίου ἦλθε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς δωμάτιον τὸ ὁποῖον εἶχε συμφωνήσει εἰς οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Πυργοβέρνης. Ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ ἦτο τόσον ἀγαθή, ὥστε ὁ θυρωρὸς ἐθεώρησε περιττὸν τὸν κόπον νὰ μεταβῇ νὰ ζητήσῃ πληροφορίας εἰς τὸ παλαιόν του οἴκημα, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὴν φοιτητικὴν συνοικίαν συνήθειαν.

Τὸ δωμάτιον τοῦ Ὀκταβίου ἦτο εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον πάτωμα καὶ τόσον χαμηλόν, ὥστε ἄνθρωπος κάπως μεγάλου ἀναστήματος θὰ ἠναγκάζετο ἢ νὰ κύψῃ ἢ ν' ἀφαιρέσῃ τὸν πῖλόν του. Τὸ ἓν τῶν παραθύρων ἔβλεπεν εἰς μικρὰν αὐλήν, πέραν τῆς ὁποίας διεκρίνοντο τὰ ὑψώματα τῆς Μονμάρτρης, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸν κῆπον παρθενοτροφείου.

Ὁ Ὀκτάβιος ἠσχολήθη τὴν πρώτην ἡμέραν εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων του, ἥτις δὲν ἦτο πολύπλοκος ἐργασία, διότι ταῦτα περιωρίζοντο εἰς τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, τὰ τόσον ὀλίγα, ὥστε ὁ θυρωρὸς μετενόησε σχεδὸν διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην του.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς διευθετήσεως ἔκυψεν εἰς τὸ παράθυρον διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ποιὸν τοῦ πανοράματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἄσχημον. Στρέψας ἔπειτα τὸ βλέμμα εἰς τὰ πλησιέστερα παρετήρησεν εἰς τὸν ἀντικρυνὸν ἐξώστην μικρὸν γερόντιον περιποιούμενον δενδρύλλια τινὰ φυτευμένα εἰς κιβώτια, διὰ τῶν ὁποίων εἶχε κατορθώσει, ὡς ἡ Σεμίραμις, νὰ σχηματίσῃ εἶδος κρεμαστοῦ κήπου. Ὁ γείτων οὗτος, ἀφοῦ παρετήρησε ἐπί τινας στιγμὰς τὸν Ὀκτάβιον, τὸν ἐχαιρέτησεν ἀφαιρέσας τὸν σκεπάζοντα τὴν κατάλευκον ἤδη κεφαλήν του μάλλινον σκοῦφον, λέγων εἰς αὐτὸν μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης.

— Σᾶς εὔχομαι καλόγουρην τὴν νέαν σας κατοικίαν.

Ὁ Ὀκτάβιος, καίτοι ὀλίγον ἐκπλαγείς, ἀντεχαιρέτησε καὶ ηὐχαρίστησε διὰ τὴν εὐχήν, ἔπειτα κατέβη νὰ γευματίσῃ.

Καταθέτων τὸ κλειδίον τοῦ οἰκήματός του εἰς τοῦ θυρωροῦ εἰδοποιήθη παρὰ τούτου, ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην ἐπεκράτει ἡ συνήθεια νὰ ἐπιστρέφωσιν οἱ ἐνοικιασταὶ δωματίων πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, οἱ δὲ παραβαίνοντες τὸν κανόνα κατεδικάζοντο εἰς πληρωμὴν προστίμου.

Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος ὅτι ὄχι μόνον ἐσυνείθιζε νὰ ἐπιστρέφῃ ἐνωρίς, ἀλλὰ καὶ σπανίως ἐξήρχετο τὸ ἑσπέρας.

Ὁ θυρωρὸς εἶχε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν νεανίσκον καὶ ἄλλο τι τόσον δυσέκφραστον, ὥστε ἐδυσκολεύθη οὗτος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι διὰ παντοίων περιφράσεων καὶ ἐπιφυλάξεων παρείχετο μὲν εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια νὰ δέχεται εἰς τὸ δωμάτιόν του κυρίας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἦναι αὗται σεμναὶ καὶ εὐπρεπεῖς, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίζωνται οἱ ἄλλοι ἐνοικιασταί, οἵτινες ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀξιότιμοι συνταξιοῦχοι ἢ φιλήσυχοι οἰκογενειάρχαι. Καὶ εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη μειδιάσας ὁ Ὀκτάβιος ὅτι ὀλίγας θὰ ἐδέχετο ἐπισκέψεις καὶ κάμμίαν γυναῖκα.

Ἐπιστρέψας ἀμέσως μετὰ τὸ γεῦμα ἐμελέτησε μέχρι τῆς δωδεκάτης καὶ ἔπειτα κατεκλίθη. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐξῆλθεν εἰς τὰς δέκα Π. Μ., ἐπέστρεψεν εἰς τὰς τέσσαρας, ἐξῆλθε πάλιν εἰς τὰς ἕξ, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἑπτά, ἐπέρασε τὴν ἑσπέραν μὲ τὰ βιβλία του καὶ κατεκλίθη κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν.

Τὸ αὐτὸ ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε νὰ πράττῃ μὲ ἀκρίβειαν χρονομέτρου. Ἑκάστην πρωΐαν ἔβλεπεν εἰς τὸν ἀντικρινὸν ἐξώστην τὸν γέροντα γείτονά του ποτίζοντα ἢ κλαδεύοντα καὶ ἀντήλλασσε μὲ αὐτὸν ὀλίγας λέξεις περὶ βροχῆς ἢ καλοκαιρίας. Ἐπὶ ἕνα ὅλον μῆνα οὔτε ἐπίσκεψιν ἐδέχθη οὔτε ἔλαβεν ἐπιστολὴν κάμμίαν, ἡ δὲ τοιαύτη ἐντελὴς ἀπομόνωσις εἰκοσαετοῦς νεανίου κατήντησε νὰ φαίνεται ὕποπτος εἰς τὸν θυρωρόν.

Ἡ ἱστορία ἐν τούτοις τοῦ Ὀκταβίου ἦτο ἁπλουστάτη. Ὁ πατήρ του ἦτο μικρέμπορος ἀπολέσας εἰς μίαν ἡμέραν τὴν ἐπιπόνως κτηθεῖσαν μικράν του περιουσίαν καὶ ἀποθανὼν τὴν ἐπιοῦσαν ἐκ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ, μὴ δυναμένη νὰ ἐξακολουθήσῃ καταβάλλουσα τὰ ἔξοδα τῆς ἀνατροφῆς του ἀπέσυρεν ἐκ τοῦ λυκείου, ὅπου ἦτο ὑπότροφος, πρὶν τελειώσῃ τὰς σπουδάς του, καὶ μετά τινας μῆνας ἀπέθανε κ' ἐκείνη ἐκ τῆς λύπης καὶ τῶν στερήσεων. Μετὰ τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας δὲν ἀπέμεναν εἰς τὸν Ὀκτάβιον οὐδ' ὅσα ἐχρειάζοντο πρὸς ἀγορὰν μαύρης σκέπης. Συγγενεῖς δὲν εἶχε οὔτε οἰκογενειακὸν φίλον κανένα, πλὴν τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ μακαρίτου πατρός του, ὅστις τὸν ἐλυπήθη καὶ τοῦ ἐπρομήθευσε μικρὰν θέσιν εἰς τὸ κατάστημα ἑνὸς τῶν πελατῶν του. Ταύτην κατεῖχε ἀπὸ τεσσάρων ἤδη ἐτῶν κερδαίνων ἑκατὸν φράγκα τὸν μῆνα. Διὰ τούτων κατώρθωσε ὄχι μόνον νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξοικονομήσῃ μικρόν τι ποσόν, προωρισμένον νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς μητρός του δὲν εἶχε σχετισθῇ μὲ κανένα, οὐδ' ἐπάτησέ ποτε εἰς καφενεῖον, θέατρον ἢ χορόν. Ἡ μόνη αὐτοῦ διασκέδασις ἦτο περίπατος εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων κατὰ τὰς ἑορτάς, ἂν ἦτο ἡ ἡμέρα καλή.

Κυριακήν τινα τὸ ἀπόγευμα ὁ Ὀκτάβιος ἀναγινώσκων πλησίον τοῦ παραθύρου διέκρινε τὴν λευκὴν κεφαλὴν τοῦ γείτονός του ὑπὸ τὸν θόλον αἰγοκλήματος καὶ ἄλλων ἑρπυστικῶν φυτῶν, ζωογονηθέν-

[1]) Γαλλιστὶ Le bonhomme Jadis.

των ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ Μαίου. Ἡ ἑσπέρα ἐκείνη ἦτο γλυκυτάτη καὶ ὁ ἀὴρ πλήρης ἀναθυμιάσεων φυλλοφορούντων δένδρων καὶ ἀνθισμένων πασχαλιῶν. Ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀνήρχετο ὁ ἦχος τοῦ ᾄσματος τῶν μεταβαινόντων πρὸς διασκέδασιν εἰς τὰ προάστεια ἐργατῶν καὶ ἐκ διαλειμμάτων, κατὰ τὴν ἑκάστοτε φορὰν τοῦ ἀνέμου, ἠκούοντο, ὅτε μὲν εὐκρινῶς, ὅτε δὲ ὡς ἀόριστος θόρυβος αἱ ὀρχῆστραι τῶν ὑπαιθρίων χορῶν.

— Ἔ! νέε μου φίλε, ἔκραξεν αἴφνης ὁ γέρων κηπουρός, τοῦ ὁποίου τὸ στόμα διέστελλε πλατὺ μειδίαμα, δὲν ἀκούεις;

Ὁ Ὀκτάβιος ἀνεγείρας τὴν κεφαλὴν ἐκύτταξε τὸν γείτονά του μετά τινος ἀπορίας.

— Δὲν ἀκούεις, ἐξηκολούθησεν οὗτος, τὰ βιολιά; Ἐμπρὸς λοιπόν, τί κάθεσαι; Καὶ ταῦτα λέγων ἐκινεῖτο χορευτικῶς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτυχεν ἡ μουσικὴ ν' ἀντηχῇ εὐκρινέστατα καὶ ὁ Ὀκτάβιος ἀπεκρίθη ὅτι πράγματι τὴν ἤκουε.

— Καὶ δὲν σοῦ ἔρχεται ὄρεξις νὰ κλείσῃς τὸ βιβλίον σου; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐμειδίασε, σείων ἀρνητικῶς τὴν κεφαλήν.

— Ἀλήθεια, ἡ μουσικὴ αὐτὴ δὲν σοῦ κάμνει καμμίαν ἐντύπωσιν; ἐπέμεινεν ἐρωτῶν ὁ γέρων, τοῦ ὁποίου ἐφάνη σβεσθεῖσα ἡ εὐθυμία.

— Καμμίαν, ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος.

— Καὶ πόσων χρονῶν εἶσαι.

— Εἴκοσιν.

— Εἴκοσι, καὶ δὲν σ' ἐνθουσιάζει ὁ ἦχος τῆς ὀρχήστρας! Ἂν ἠμποροῦσες νὰ μὲ δανείσῃς τὰ ἄχρηστά σου εἰκοσαετῆ ποδάρια θὰ ἔτρεχα ἀμέσως ἐκεῖ ὅπου χορεύουν. Διστάζω νὰ πιστεύσω ὅτι εἶσαι εἴκοσι ἐτῶν.

— Σήμερον ἀκριβῶς τὰ συνεπλήρωσα, ἀπήντησε ὁ Ὀκτάβιος ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἦτο ἡ ἡμέρα τῶν γενεθλίων του.

— Σήμερον! ἀπεκρίθη ὁ γέρων συγκρούων τὰς παλάμας του. Ἡ σύμπτωσις εἶναι ἀληθῶς παράδοξος, διότι καὶ ἐγὼ ἑορτάζω σήμερον τὰ γενέθλιά μου. Ὅπως σὺ τὰ εἴκοσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐσυμπλήρωσα σήμερον τὸ πρωῒ τὰ ἑξῆντα πέντε χρόνια μου.

— Δέν σας ἔδιδα τόσα, ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ Ὀκτάβιος.

— Ἀλλ' ὁ Θεὸς μοῦ τὰ ἔδωκεν, καὶ ἄλλα τόσα ἂν μοῦ δώσῃ θὰ τὰ δεχθῶ μὲ μεγάλην μου χαράν. Ἂν ὅμως θελήσῃ νὰ μὲ κράξῃ αὔριον πλησίον του, εἶμαι ἕτοιμος διὰ τὸ ταξεῖδι. Τοῦτο μάλιστα θὰ εἶναι δι' ἐμὲ πολὺ σύντομον, ἀφοῦ βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου τὸ κοιμητήριον τῆς Μονμάτρης, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ τὸ ἄλλο πλεονέκτημα νὰ γειτονεύῃ μὲ τὸν τόπον ὅπου γίνονται οἱ χοροί.

Ὁ Ὀκτάβιος κλείσας τὸ βιβλίον του παρετήρησε πρώτην φορὰν μετὰ πολλῆς περιεργείας τὸν γείτονά του. Οὗτος ἦτο μικρόσωμος ἀλλὰ ῥωμαλέος πρεσβύτης γλυκυτάτης φυσιογνωμίας. Τὸ μέτωπόν του, τὸ ὁποῖον ἐστόλιζαν βόστρυχοι κόμης χιονολεύκου, δὲν ηὐλακώνετο ὑπ' οὐδεμιᾶς ῥυτίδος, ἡ δὲ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ εὐθυμία τοῦ κάπως εἰρωνικοῦ μειδιάματός του παρίστανον αὐτὸν κατὰ πρώτην ὄψιν πολὺ νεώτερον τῆς ἡλικίας του.

— Κύριε, εἶπεν αἴφνης, ἐνῷ ὁ Ὀκτάβιος ἐξηκολούθει νὰ παρατηρῇ αὐτόν, συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς κάμω μίαν πρότασιν, τὴν ὁποίαν ἐνδέχεται νὰ εὕρετε ἀδιάκριτον, καὶ εἶσθε ἐλεύθερος νὰ μὴ δεχθῆτε, τοῦτο ὅμως ἤθελε μὲ λυπήσει πολύ.... Ἰδοὺ τί ἤθελα νὰ σᾶς προτείνω: πρὸ ὀλίγου μοῦ εἴπατε ὅτι εἶναι σήμερον τὰ γενέθλιά σας καὶ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν συμβαίνει νὰ ἦναι καὶ τὰ ἰδικά μου. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐσυνείθιζα νὰ προσκαλῶ εἰς τὸ γεῦμά μου ἕνα ἢ δύο φίλους, πάντοτε νέους, διότι μόνην τὴν νεότητα ἀγαπῶ. Τὸ συμπόσιον ἦτο εὔθυμον καὶ ἔπειτα ἐλέγαμεν τραγούδια, καὶ σημερινὰ καὶ καλλίτερα παλαιά, καὶ τὰ τραγούδια ἐβρέχαμεν μὲ κᾶποιο κρασὶ σχεδὸν συνομήλικόν μου, τὸ ὁποῖον ἀπογεύθηκα ὡς σταφύλι, ὅταν ἤμην μικρός, καὶ εἶδα νὰ χύσουν καὶ νὰ βουλώσουν εἰς μαύρας φιάλας ὅταν ἐφόρεσα τὸ πρῶτον μου βρακί. Ἔχω ἀκόμη μίαν σαρανταριὰν βουκάλια, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνοίγω παρὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, ὡς τὴν σημερινὴν λόγου χάριν. Καὶ ὅμως ἐλπίζω νὰ προφθάσω νὰ τὰ πίω ὅλα. Σᾶς ἔλεγα λοιπόν, ὅτι σήμερον πρώτην φορὰν πρόκειται νὰ γευματίσω μόνος. Πέρσιν εἶχα καλεσμένον ἕνα γείτονα τῆς ἡλικίας σας, ὁ ὁποῖος ἐκατοίκει εἰς τὸ δωμάτιόν σας καὶ τὴν γυναῖκά του, πολὺ νόστιμην. Ὅταν λέγω γυναῖκά του, κάμνω ἴσως λᾶθος, διότι ὁ φίλος μου ὑπανδρεύθη ἔπειτα ἄλλην. Ἀλλ' ἡ προσωρινή του ἐκείνη γυναῖκα ἦτο χαριτωμένη, ζωηρὰ ὡς σπουργίτι καὶ τραγουδίστρια ὡς ἀηδόνι. Δὲν ἐχόρταινα νὰ τὴν βλέπω καὶ νὰ τὴν ἀκούω. Ἀλλὰ κ' ἐκείνη ὑπανδρεύθη καὶ ἴσως τὴν ὥραν αὐτὴν χορεύει ἐκεῖ κάτω, ἐπρόσθεσεν ὁ γέρων δεικνύων τὸ μέρος ὅπου ἀντήχει ἡ μουσική. — Ἐγὼ ὅμως ἐμελαγχόλησα, ὅταν εἶδα ἔρημον τὸ ἀντικρινὸν δωμάτιον. — Ποῖος θὰ ἔλθῃ νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ; ἐσυλλογιζόμην μὲ πολλὴν ἀνησυχίαν — Ἴσως καμμία γραῖα. Ἡ ἰδέα αὐτὴ μ' ἔκαμνε νὰ τρέμω, διότι ἀφότου ἐγήρασα δὲν ἠμπορῶ νὰ χωνεύσω τοὺς ὁμοιοπαθεῖς μου, πρὸ πάντων ἂν ἦναι γυναῖκες. Δύο πράγματα ἀποστρέφομαι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὰς γραίας καὶ τὰς κηδείας. Ὅταν τύχῃ ν' ἀπαντήσω καμμίαν, τὸ κρασί μοῦ φαίνεται ξεινὸν ὅλην τὴν ἑβδομάδα. Διὰ τοῦτο ἐπροτίμησα δωμάτιον μὲ παράθυρον εἰς τὴν αὐλήν. Ἀπ' ἐμπρὸς θὰ ἔβλεπα λείψανα ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ βράδυ, διότι εἶναι ὁ δρόμος τοῦ νεκροταφείου. Θὰ ἠναγκαζόμην λοιπὸν νὰ φράξω τὸ παράθυρον, καὶ εἰς τὴν διάβασιν πάσης ἁμάξης θὰ ἐφοβούμην μήπως ἀναβῇ ὁ ἁμαξᾶς νὰ μὲ πάρῃ. Καθὼς σᾶς εἶπα, δὲν βιάζομαι καθόλου. Προτιμῶ νὰ θάψω τοὺς ἄλλους — Τέλος πάντων, Κύριε, ὅταν ἐνοικιάσατε σεῖς τὸ δωμάτιον ὑπερεχάρην, διότι εἶσθε νέος, καὶ μόνον μὲ τοὺς νέους εὐχαριστοῦμαι. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν σᾶς εὐχήθην πᾶν ἀγαθὸν καὶ ἔβαλα εἰς τὸν νοῦν μου νὰ κάμω τὴν γνωριμίαν σας — Δι' ὅλα ταῦτα, ἐσυμπέρανε, σᾶς παρακαλῶ νὰ ἔλθετε νὰ γευματίσωμεν μαζί, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων σας καὶ τῶν ἰδικῶν μου.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Φαίνεται ὅτι ἔληξεν ὁριστικῶς ἡ τόσον παραταθεῖσα χειμερινὴ ἄνοιξις. Ὁ χειμὼν ἀπέβαλε πάλιν τὸ γλυκύ του μειδίαμα καὶ ἐσκυθρώπασεν... Ὁ Ὑμηττὸς κατάλευκος ἐκ τῆς χιόνος, μετὰ τῆς ὁποίας συνεχέοντο τὰ λευκὰ νέφη τοῦ βορρᾶ τὰ καλύπτοντα τὸν οὐρανόν. Ψῦχος δυνατόν, αἱ πρὸ πολλοῦ ἐσβεσμέναι θερμάστραι ἐσπινθηροβόλησαν καὶ τὰ τέως εὐθυτενῆ σώματα τῶν περιπατητῶν ἐκυρτώθησαν χωμένα μέσα εἰς τὰ ἐπανωφόρια... Ἄ, τὸν κακὸν Φεβρουάριον! Εἶχε δίκαιον ἕνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἠκούσθη ψιθυρίζων, ἐν ᾧ τὸν ἐπάγονεν ἡ πνοὴ τοῦ βορρᾶ:

— Τί περιμένεις ἀπὸ σημειωμένο ἄνθρωπο. Εἶνε κουτσός!

✢

Μὲ τοιαύτην ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν δὲν ἐδίστασε νὰ προβάλῃ ἡ φαιδρά, ἡ τρελλὴ Ἀποκριά. Καὶ ἐπρόβαλε στερεότυπος ὡς πάντοτε, ἀθηναϊκή. Τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης, πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν παιδίων, περιήρχετο ἡ καμήλα, τὸ γαϊτανάκι, τὰ ρόπαλα, ὁ φασουλῆς καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ κάρρου, ψυχρὸς φέτος καὶ ἄνοστος. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς ἐθεάθησαν καὶ σοβαρώτεροι, ἀλλὰ πολὺ ἀνοστότεροι μετημφιεσμένοι. Καμμία κίνησις, καμμία ζωηρότης δὲν προμηνύεται φέτος. Ἡ ἀποκριάτικη ὄψις τῶν ὁδῶν θὰ εἶνε ἡ αὐτή, πτωχή, ρυπαρά, ἀνάλατος, ὅπως ὅλα τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα δὲν ἐγαλβάνισε κανὲν κομιτάτον. Μόνον ἡ κίνησις τῶν αἰθουσῶν ἡ ἑσπερινὴ θά μας ἀποζημιώσῃ. Ὁ χορὸς ἐνέχει θέλγητρον, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν γηράσκει. Καὶ πτωχὸς ὅταν εἶνε — πλούσιοι χοροί, ὀλίγοι φεῦ, θὰ γίνουν φέτος, — ἑλκύει τόσον τὴν νεότητα! Αἱ ὀρχηστικαὶ κινήσεις εἶνε ἁπλούστατα ἐρωτικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ δι' ἐκδηλώσεις τοιαύτας εἰξεύρομεν πόσον ἡ νεότης εἶνε πρόθυμος καὶ ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς πτωχείας ἢ λαμπρότητος ἐντελῶς ἀνεπηρέαστος...

✢

Λαμπρότατος ὑπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὁ χορὸς τοῦ «Παρνασσοῦ» ὁ δοθεὶς τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην. Τὸ κομψὸν τοῦ Συλλόγου μέγαρον ἀπήστραπτεν ἀπὸ τὸ ἄφθονον ἠλεκτρικὸν καὶ εὐωδίαζεν ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἀνθοκόσμησιν. Μαγικὴ ἦτο ἡ ὄψις τῆς αἰθούσης, θερμῆς, ἡδυπαθοῦς ἐν ᾗ περιεδινοῦτο ὑπὸ τοὺς γαργαλιστικοὺς ἤχους τῆς ὀρχήστρας αἱ πρώτισται τῶν ἀθηναϊκῶν καλλονῶν μ' ἐνδυμασίας λευκὰς ὡσεπιτοπολύ, ροδίνους καὶ κυανᾶς. Ὁλόκληρος ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια παρευρέθη, παραμείνασα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Παρετηρήθη ἰδιαιτέρως ἡ φαιδρότης τοῦ Βασιλέως, συνομιλοῦντος οἰκειότατα πρὸς ὅλους κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν χορῶν. Ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ κ. Πεταλᾶς διηύθυνε δεξιώτατα τὸν χορόν, ἡ δὲ ὀρχήστρα πρῶτον βαλλισμὸν ἀνέκρουσε, τὸν τοῦ κ. Καίσαρη «Ἄνθη Παρνασσοῦ» ἐπίτηδες διὰ τὸν Παρνασσὸν συντεθέντα. Πλουσιώτατον εἶχε παρατεθῆ εἰς τὰς ἐπάνω αἰθούσας τὸ σουπέ· ἐν γένει δὲ ὁ ἐφετεινὸς χορὸς ὑπερέβαλε, κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, πάντας τοὺς προηγουμένους καὶ ὑπῆρξε μία τῶν μεγαλητέρων ἐπιτυχιῶν τοῦ ἐφετεινοῦ χειμῶνος.

✢

Σεμνὴ καὶ ἐπιβάλλουσα ἑορτὴ συνεκάλεσε τὴν ἑβδομάδα αὐτὴν τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους ἐπιφανοῦς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας. Ὁ γέρων Καλλιφρονᾶς ἑώρτασε τὴν ἐνενηκονταετηρίδα του. Ὁποία ζωὴ πλήρης δράσεως, πόσας ἐξήγειρεν ἀναμνήσεις τὸ ἰωβιλαῖον αὐτό! Ὁ γέρων ἐκεῖνος ὁ σεβαστὸς καὶ συμπαθής, μὲ τὴν πλουσίαν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν — ἐκ τῶν ὀλίγων αἱ ὁποῖαι ἐπιφαίνονται τόρα πλέον εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, — ἐκπροσωπεῖ ὁλόκληρον ἱστορίαν. Νέος ἀκόμη ὁ Καλλιφρονᾶς ἠγωνίσθη εἰς τὸν μεγάλον ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, καὶ μέχρις ἐσχάτων δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ τόπου του. Αὐτὸς ἦτο πρωτεργάτης τῆς ἀναστηλώσεως τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν κατὰ τὸ 1844, καὶ αὐτὸς διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862, αὐτοῦ ὁ ἀστὴρ ἔλαμψεν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης δυναστείας.

«Συνεχαίρομεν ἐν τῷ ἀγαπητῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ — λέγει εὐγλώττως μία ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς, — καὶ ἐκαμαρόναμεν ἐνθουσιασμένοι ἐξ ὑπερηφανείας καὶ λατρείας τὴν μορφὴν τοῦ μεγατίμου Συμπολίτου, συγκεντροῦσαν ὅ,τι ἡ Ἑλλὰς περιέχει εὐγενές, ὑψηλόν, μεγαλόφρον, δημοφιλές, ἀφελές, πρακτικόν. Ἠτενίζαμεν μὲ μυχίαν συγκίνησιν τὸν συμπαθῆ ἐκεῖνον γέροντα, τὸν ἔνθουν ὁπλίτην τῶν νεανικῶν του χρόνων, τὸν ἀντιπροσωπεύσαντα μετὰ καρδίας μεστῆς πατριωτισμοῦ τὰς ἐθνικὰς ἀξιώσεις καὶ διὰ τοῦ πυροβόλου καὶ διὰ τοῦ λόγου ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ.»

✢

Τί κάμνει ἡ σύμπτωσις καμμίαν φοράν!

Τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Ἀποκριᾶς ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ ἀστυφύλακες μὲ τὴν νέαν των στολήν.

✢

Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ἐνεργουμένας ὑπὸ τοῦ κ. Δαῖρπφελδ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν, αἱ ὁποῖαι τόσα ἀξιοσημείωτα ἀπεκάλυψαν κατ' αὐτάς, — περὶ τῶν ὁποίων ἐν τῇ οἰκείᾳ στήλῃ γίνεται λόγος, — εὑρέθη κεφαλὴ ἀκεραία μικροῦ παιδὸς ὑπομειδιῶντος. Λέγεται ἀριστούργημα τέχνης καὶ παραστάσεως. Τὸ κακόμοιρο τὸ ἐκαθάριζε μὲ τὸ μαντηλί του ἀπὸ τὰ χώματα τίς οἶδε πόσων αἰώνων — λέγει ἡ Νέα Ἐφημερίς, — νεαρὸς μαθητὴς τῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἀληθινὰ ἐγελοῦσε, διότι εἶδε τὸ φῶς ὕστερ' ἀπὸ δύο χιλιάδες ἔτη...

✢

Ἐκ τοῦ Σκρίπ:

Ἡ καλλιτεχνία ἤρχισε νὰ προοδεύῃ. Εἰς τὴν προθήκην ἑνὸς καταστήματος τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἔχει ἐκτεθῆ εἰκὼν τυφλῆς γυναικός, ἥτις ἀκούει παρ' ἄλλης ἀναγινωσκόμενον βιβλίον. Πολλοὶ ἀποροῦν πῶς ἡ Ἀστυνομία ἐπιτρέπει εἰς κεντρικὴν ὁδὸν τὴν παρουσίαν σακάτιδων.

Καὶ εἷς σχετικὸς διάλογος:

— Μὰ εἶνε στραβὴ αὐτή;

— Καλὲ τί λές. Βλέπει περισσότερο αὐτὴ ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ τὴν ἔκαμε.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ὁ γάλλος συγγραφεὺς Ὀσκὰρ Μετενιέ, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ι. Παυλόβσκη μετέφρασεν ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ καὶ ἐξέδωκεν εἰς ἕνα τόμον τρία δράματα ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς συγχρόνου ῥωσσικῆς φιλολογίας: Τὴν *Δύναμιν τοῦ Σκότους* τοῦ Τολστόϊ, τὴν *Καταιγίδα* τοῦ Ὀστρόβσκη καὶ τὴν *Βασίλισσαν Μελεντιέβαν* τοῦ ἰδίου. Ἡ τριλογία αὐτή, κατὰ τοὺς μεταφραστάς, εἶνε τὸ κάτοπτρον ὁλοκλήρου τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ· διότι εἰς μὲν τὴν *Δύναμιν τοῦ Σκότους* ζωγραφίζονται οἱ χωρικοί, εἰς δὲ τὴν *Καταιγίδα* οἱ ἀστοὶ καὶ εἰς τὴν *Βασίλισσαν Μελεντιέβαν*, ἱστορικὸν δρᾶμα, ἡ αὐλὴ καὶ ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία.

— Ἐξεδόθη ὁ δεύτερος τόμος τῆς Γενικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος μέχρι σήμερον, τῆς ἐκδιδομένης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Λαμπὶς καὶ Ῥαμπάν. Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τὰ κατὰ τὴν φεουδαλικὴν Εὐρώπην καὶ τοὺς Σταυροφόρους, σύγκειται δέ — κατὰ τὸ σύστημα τοῦ λαμπροῦ τούτου ἔργου — ἀπὸ κεφάλαια ἀνεξάρτητα, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει κάτωθεν καὶ ἄλλου εἰδικοῦ ἱστορικοῦ τὴν ὑπογραφήν. Ἡ Γενικὴ αὕτη Ἱστορία εἶνε οὕτω τὸ πόρισμα καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῶν νεωτάτων ἱστορικῶν ἐρευνῶν.

Ἐπιστημονικὰ

Ἀπέθανε τὴν 3 Φεβρουαρίου (ἔ. ν.) ἐν Παρισίοις εἷς τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων τῆς συγχρόνου Γαλλίας, ὁ χημικὸς Ἐδμόνδος Φρεμύ, διευθυντὴς τοῦ Φυσιογραφικοῦ Μουσείου τῶν Παρισίων. Ὁ Φρεμὺ ἐγεννήθη ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1814. Υἱὸς διακεκριμένου ἐπιστήμονος, καθηγητοῦ τῆς χημείας παρὰ τῇ στρατιωτικῇ Σχολῇ τοῦ Σαὶν-Σύρ, ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰς ὁποίας ἐνωρὶς διεκρίθη καὶ ταχέως κατέλαβε θέσιν πολὺ ἀνωτέραν τῆς τοῦ πατρός του. Τῷ 1857 ὁ Φρεμὺ ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν διαδεχθεὶς τὸν βαρῶνον Θενάρ, τῷ δὲ 1879 διεδέχθη τὸν Σεβρὲλ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φυσιογραφικοῦ Μουσείου. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων τοῦ Φρεμὺ φημίζονται αἱ ἐπὶ τῶν πολυτίμων μετάλλων ἀργύρου, χρυσοῦ, πλατίνης ἐργασίαι του καὶ ἡ ὀγκώδης ἑξάτομος Χημεία, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Πελούζ. Ὁ Φρεμὺ ἵδρυσε τὴν ἐκδιδομένην ἤδη Μεγάλην Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Χημείας, δὲν ἔπαυσε δὲ μέχρι τῶν τελευταίων του ἡμερῶν διδάσκων, ἐργαζόμενος καὶ δημοσιεύων τὰ πορίσματα τῶν ἐργασιῶν του εἰς τὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ὁ Φρεμὺ ἐκηδεύθη ἐκ τοῦ Φυσιογραφικοῦ Μουσείου ἄνευ στρατιωτικῆς παρατάξεως, κατὰ τὴν μετριόφρονα ἐπιθυμίαν του, καὶ ἄνευ λόγων ἐπικηδείων.

— Ὁλόκληρον ἐργοστάσιον τῆς λιθίνης ἐποχῆς ἀπεκαλύφθη κατ' αὐτὰς παρὰ τὸ Διγκοὰν (Saône-et-Loire) τῆς Γαλλίας. Σωροὶ ἐκ τετρακοσίων περίπου κοπίδων ἐκ πυρίτου λίθου κοκκίνου, κιτρίνου καὶ μαύρου εὑρέθησαν ὁμοῦ εἰς μικρόν τι μέρος ἀνασκαφέν. Μία ἐκ τῶν κοπίδων τούτων — 33 ἑκατοστομέτρων μήκους, 16 πλάτους καὶ 3 πάχους, κοίλη καὶ κυρτὴ εἰς τὰ δύο ἄκρα — εἶνε ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος. Ὅπλον τρομερόν, εἰκάζεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς κανένα φύλαρχον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

— Τὸ ἐν Παρισίοις Ἐθνογραφικὸν Μουσεῖον τοῦ Τροκαδέρου ἐπλουτίσθη κατ' αὐτὰς διὰ περιεργοτάτων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἔστειλεν ἐκ Δαχομέης ὁ στρατηγὸς Δόδδς. Εἶνε δὲ ταῦτα α') τέσσαρα γλυπτὰ ξύλινα θυρόφυλλα ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει Κάνᾳ παλατίου τοῦ Βεχανζίν· β') ὁ θρόνος τοῦ Βασιλέως τούτου καὶ τῶν προγόνων του καὶ γ') τρία ἀγάλματα ξύλινα τῶν βασιλέων Γκέζου, Γκλέ-Γκλὲ καὶ Βεχανζίν. Ἐκ τούτων μόνον ὁ Γκέζος παρίσταται ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην· ἐκ τῶν ἄλλων ὁ μὲν Γκλέ-Γκλὲ φέρει κεφαλὴν λέοντος, ὁ δὲ Βεχανζὶν κήτους.

— Ὁ ἐκ Μονάχου καθηγητὴς Ῥαδλκόφερ ἐβεβαίωσεν ἐσχάτως τὴν ὕπαρξιν κυττάρων περιεχόντων καουτσοὺκ εἰς φυτὰ ἀνήκοντα εἰς οἰκογενείας, παρὰ ταῖς ὁποίαις δὲν παρετηρήθη ἔτι ὑπὸ τῶν φυσιοδιφῶν τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο.

— Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ὁ Βερτρὰν ἐπαρουσίασε τὸν πρῶτον τόμον τῆς περὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν μελέτης τοῦ καθηγητοῦ Οὔγου Ζύλτεν. Ἀπὸ τοῦ Κεπλέρου οἱ ἀστρονόμοι παρεδέχθησαν τὴν ἔλλειψιν ὡς τὸν κανονικὸν τύπον τῆς τροχιᾶς τῶν πλανητῶν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως ταύτης προσεπάθησαν νὰ ἀναγάγουν τὴν πραγματικὴν αὐτῶν θέσιν ἐπὶ τοῦ διαστήματος. Τοῦτο εἰς τὸν Ζύλτεν δὲν φαίνεται ὀρθόν. Διὰ τῆς μελέτης του παρέχει νέον σύστημα κινήσεως, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Βερτράν, εἶνε προωρισμένον νὰ ἐπιφέρῃ ἀληθῆ ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἀστρονομίαν.

— Ὁ γερμανὸς Λιλιεντὰλ ἐξέδωκεν ἐσχάτως ὑπόμνημα περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐφευρέσεως μηχανῆς ἱπταμένης. Ἡ μηχανὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσι κυρίως δύο μεγάλαι πτέρυγες ὡς νυκτερίδος, εἶνε μᾶλλον ἓν τελειοποιημένον ἀλεξίπτωτον παρὰ ἀεροπόρον. Δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἀνέλθῃ, ἀλλὰ νὰ κανονίσῃ τὴν πτῶσιν του ἀφ' ὑψηλοῦ, ὅπως καὶ διὰ τοῦ ἀλεξιπτώτου, ἀλλὰ πολὺ εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον.

Μουσικὰ

Ὁ Ἀντώνιος Ῥουβινστάϊν ἀπεπεράτωσε νέον μελόδραμα φέρον τὸν τίτλον «Χριστὸς» τὸ ὁποῖον θὰ παρασταθῇ προσεχῶς ἐν Γερμανίᾳ.

— Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ὁ Ἐρρῖκος Βάϊλ ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθέντων ὕμνων πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα. Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα μελοποιήματα μελετήσας ὁ Θεόδωρος Ῥεϊνάκ, ἀνέλαβε νὰ μεταγράψῃ διὰ τῶν σήμερον ἐν χρήσει μουσικῶν σημείων, εἶπε δὲ ὅτι τὸ μὲν μέλος αὐτῶν εἶνε ζωηρὸν Φρύγιον, τὰ δὲ σημεῖα Δωρικά.

Θεατρικὰ

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπαίχθη μετὰ θριαμβευτικῆς ἐπιτυχίας ἡ *Ἰζεῒλ*, τὸ νέον λυρικὸν τετράπρακτον δρᾶμα τῶν Σιλβέστρ καὶ Μοράν, μὲ μουσικὴν τοῦ Γαβριὴλ Πιερνέ. Εἶνε ἰνδικῆς ὑποθέσεως, ἐμφανίζεται δὲ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ὁ Βούδδας. Ὡς Ἰζεῒλ ἡ Σάρα Βερνὰρ ἀπέσπασε πάλιν τὰ ἐνθουσιώδη ἐγκώμια τοῦ γαλλικοῦ τύπου. Ἐνώπιόν της, ὡς λέγει εἷς κριτικός, οἱ ἄλλοι ἀξιόλογοι ἄλλως ἠθοποιοὶ ὡμοίαζον μὲ ῥάμφη φωταερίου, ἀναπτόμενα μεσουρανοῦντος τοῦ ἡλίου.

— Ἐν Λονδίνῳ θὰ δοθῇ προσεχῶς μία παράστασις τῆς κωμῳδίας τοῦ Σαίξπηρ «Ὅπως ἀγαπᾶτε» καθ' ἣν ὅλα τὰ πρόσωπα θὰ ὑποδυθῶσι γυναῖκες. Ὁ λόγος τοῦ νεωτερισμοῦ αὐτοῦ εἶνε ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκρίθησαν ἐκεῖ ὡς φύσει ἀνίκανοι νὰ ἀποδώσουν τὴν χάριν καὶ τὴν λεπτότητα τῶν σαιξπηρείων κωμῳδιῶν. Ταῦτα κατὰ γαλλικὴν ἐφημερίδα.

— Ἡ Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν, τὸ βραβευμένον δρᾶμα τοῦ κ. Κλέωνος Ῥαγκαβῆ, μεταφρασθὲν γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ φιλέλληνος Ἔλισσεν καὶ διδαχθὲν ἐσχάτως ἐν Λυβέκκῃ, ἔτυχεν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Ἑξάκις ἐκλήθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ ποιητής.

Η ΡΕΚΛΑΜΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ[1]

Ὅτε τὸ πρῶτον μετέβην εἰς Λονδῖνον πρὸ εἰκοσαετίας ἐξεπλάγην ἰδὼν ἅμα τῇ εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Τζέριγκ-Κρὸς ἀφίξει ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασιν Ἑλληνιστὶ ἀναγράφουσαν τὴν λέξιν Εὕρηκα καὶ μόνον ἄνευ οὐδενὸς σχολίου. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατόπιν εἶδον ἁπανταχοῦ τῆς μεγάλης πόλεως ἔν τε τῷ Ἄστει καὶ ταῖς ἀριστοκρατικαῖς συνοικίαις, καὶ περὶ αὐτὴν πάντοτε, πλῆθος περιέργων καὶ ἀργῶν μάτην προσπαθούντων νὰ ἀναγνώσωσι τὰ ἱερογλυφικὰ ἐκεῖνα ἢ νὰ ἐξαγάγωσιν ἐξ αὐτῶν ἔννοιαν ὁποιανδήποτε. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς ἐκολλήθη λατινικοῖς πλέον γράμμασι τὸ Ἀρχιμήδειον λόγιον καὶ ἐν τῷ Eureka πλέον κατενόησαν οἱ ἀστοὶ τοῦ Λονδίνου τὴν ἀκατάληπτον Ἑλληνικὴν καὶ ἐπείσθησαν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλης τίς οἶδε τίνος μηχανικῆς ἐφευρέσεως, τίνος ἀνακαλύψεως τῆς χημείας ἢ τῆς φυσικῆς, τίνος τελειοποιήσεως τῶν τεχνῶν. Καὶ ἐν τῇ Ἀλάμβρᾳ καὶ τῷ κήπῳ Κρέμορν καὶ τοῖς Adelphi ὅπου κοινὰ κέντρα λαϊκῆς διασκεδάσεως καὶ ᾄσματος, ἀοιδοὶ διεθνεῖς, λευκοὶ καὶ μαῦροι, ἐν ἐπανελάμβανον τὸ Εὕρηκα. Εἶχεν ἐξεγερθῇ καὶ κορυφωθῇ πλέον ἡ κοινὴ περιέργεια καὶ ὁ κόσμος ἀνυπομόνει, ὅτε μεθ' ἡμέρας τινὰς ἀνεγινώσκετο ἐν τοῖς ἡμερησίοις φύλλοις.

«Εὕρηκα. Τὸ εἶπεν ὁ μέγας Ἕλλην Ἀρχιμήδης, τὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ μικρὸς Ἄγγλος Ι. Τζίστερ ὑποκαμισοποιὸς ἐν ὁδῷ ἁγίου Ἰακώβου, 15. Διατί σᾶς στενοχωροῦσι τὴν ἡμέραν τὰ ὑποκάμισα; Διατί τὰ ὑποκάμισα δὲν προσαρμόζονται καλῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰς τὰ γεύματα, εἰς τὰς συναναστροφάς, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τοὺς χορούς; Πταίει ἡ σιδηρώτρια; πταίει ἡ πλύντρια; Ὄχι. Πταίει ὁ κατασκευαστής. Διότι δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ τραχήλου καὶ στήθους καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνουσιν ὅσα συμβαίνουσιν. Ἀλλ' ὁ κατασκευαστὴς Ι. Τζίστερ ὅστις ἐσπούδασεν ἀνατομίαν εὗρε τὴν θεραπείαν καὶ ἀναφωνεῖ «Εὕρηκα».

Πεισθῆτε, παρέχει δωρεὰν ἓν ὑποκάμισον πρὸς δοκιμὴν καὶ κατόπιν δέχεται παραγγελίας».

Καὶ ὁ κόσμος κεντηθεὶς ἐκ τῆς ἐπιτηδείου ῥεκλάμας ἔτρεχε σωρηδὸν καὶ ὁ εὐφυὴς Τζίστερ ἀπὸ ἀσήμου βιομηχάνου ἐγένετο ὁ πρῶτος ὑποκαμισοποιὸς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς μικρᾶς ὁδοῦ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μετέβαινεν εἰς τὸ Ρίτζεντ-Στρὴτ καὶ γενόμενος ἑκατομμυριοῦχος ἀπεσύρθη τοῦ ἐμπορίου.

Τὸ αὐτὸ ἔτος συνέπεσεν ἐν Γενεύῃ νὰ συναντηθῶ μετὰ τοῦ φίλου καὶ ἐν Παρνασσῷ συναδέλφου κ. Κορομηλᾶ, ὑπὸ δὲ τὴν πυκνὴν σκιὰν τοῦ Ἀγγλικοῦ κήπου ἡμέραν τινὰ ἀνεγινώσκομεν μετὰ τὸν μεσημβρινὸν καφὲν καὶ παρὰ τὰ ἥσυχα ὕδατα τῆς λίμνης τὴν ἐφημερίδα τῆς Γενεύης. Τὴν ἀνεζητοῦμεν μάλιστα μετ' ἐνδιαφέροντος, διότι τότε ἦτο φλέγον ἐν Ἀθήναις ζήτημα τὸ μητροπολιτικὸν καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν διὰ τηλεγραφήματος ἐμανθάνομεν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προκοπίου ὡς Μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Ἰδοὺ τί μᾶς λείπει ἐν Ἀθήναις, εἴπομεν. Ἐφημερὶς ἡμερησία ἀκριβεῖς παρέχουσα περὶ πάντων εἰδήσεις. Καὶ ἀπὸ λόγου εἰς λόγον ἐθέσαμεν τὰς βάσεις τῆς Ἐφημερίδος. Τὰ πωλούμενα καθ' ἑκάστην φύλλα ἤρκουν ἂν ἦσαν 500, συνδρομηταὶ θὰ ἐγίνοντο 600—700, ἀλλ' εἰδοποιήσεις, εἰδοποιήσεις! Διότι ἀληθῶς ἀναδιφοῦντες τὰ πεμπόμενα ἡμῖν εἰς Γενεύην φύλλα τῆς τότε ἐκδιδομένης Ἀληθείας, εἰδοποιήσεις δὲν ἐβλέπομεν ἄλλας πλὴν μιᾶς ἢ δύο μεταλλευτικῶν ἑταιριῶν — ἦτο τότε ἡ ἐποχὴ τῆς μανίας τῶν μεταλλείων — καὶ τῶν τοῦ ἐν Φαλήρῳ θεάτρου. Σᾶς ἀναγράφω μάλιστα μίαν τοιαύτην πρωτότυπον τὴν σύνταξιν, οἷαι ἦσαν περίπου πᾶσαι.

«Τὴν ἑσπέραν ταύτην ἐν Φαλήρῳ θέλει εἶσθαι 1) λεμβοδρομία δι' ἱστίων 2) δρόμος παίδων 3) ἱστιοδρομία 4) λεμβοδρομία διὰ κωπηλασίας 5) ἀκροβάται καὶ σχοινοβάται. Προσέτι ἡ στρατιωτικὴ μουσική. Φωταγωγία. Πυροτεχνήματα. Διάφοροι πράξεις μελοδραμάτων ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ὁ περίφημος μουσικοδιδάσκαλος Foce θέλει ἐκτελέσει διαφόρους σκοποὺς διὰ τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου τοῦ λεγομένου Piston».

Ἔδει λοιπὸν ἐπὶ τῶν εἰδοποιήσεων κυρίως νὰ βασισθῇ τὸ νέον φύλλον καὶ ἔπρεπε κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ ἐφημερίδων νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ῥεκλάμα ἐν Ἑλλάδι.

Εἴχομεν τὸ τελευταῖον ὑπόδειγμα τοῦ ἐν Λονδίνῳ Τζίστερ καὶ ὁ κ. Κορομηλᾶς ἱδρύων τὴν Ἐφημερίδα προσεπάθησε νὰ ἐμφυσήσῃ τὴν ἰδέαν τῆς ῥεκλάμας. Τὸ κατώρθωσε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ δεξιοῦ συνεργάτου τοῦ κ. Καμπούρογλου ἱδρυθεῖσα ἐφημερίς, ἥτις ἔδωκεν ὤθησιν εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον τῆς Ἑλλάδος, κατώρθωσε νὰ δώσῃ ὤθησιν καὶ εἰς τὴν ῥεκλάμαν ἐν Ἑλλάδι.

Καὶ ἀληθῶς πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνατρέχοντες εἰς τὰς παλαιὰς ἐφημερίδας ἐλάχιστα ἴχνη θὰ ἀπαντήσωμεν τῆς ῥεκλάμας. Ἦτο ἄλλως καὶ φυσικόν. Αἱ πόλεις ἢ μᾶλλον τὰ πολίσματα τὰ ἀναγεννηθέντα μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πόλεμον μόλις ἐμορφοῦντο, ἦσαν δὲ καὶ τόσον ὀλιγάριθμοι οἱ κάτοικοι αὐτῶν, ὥστε δὲν εἶχον καὶ πολλὴν ἀνάγκην ῥεκλάμας. Ἂν συνέβαινέ τι ἐν αὐταῖς τὸ ἐμάνθανον εὐκόλως καὶ εἶχον τὴν ζωντανὴν ῥεκλάμαν τὴν διὰ στόματος, ἡ ὁποία ἦτο καλλιτέρα καὶ πραγματικωτέρα τῆς διὰ τῶν ἐφημερίδων. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ μεγίστη πασῶν πόλις μόλις συνεπήγνυτο, αἱ δ' ἐφημερίδες ἀρξάμεναι ἐνωρὶς διέδιδον τὰς ἐξ Ἑσπερίας εἰδήσεις, ἃς ἐκόμιζον κατ' ἀρχὰς μὲν ἔκτακτοι πόσται, κατόπιν δὲ καὶ τὸ τα-

[1] Ἀνεγνώσθη τὴν 11 Φεβρουαρίου 1894 ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῷ.

κτικὸν ταχυδρομεῖον τὸ κομιζόμενον διὰ τοῦ αὐστριακοῦ Λόϋδ. Εἶχον ὅμως πλὴν τῆς ζωντανῆς ρεκλάμας καὶ τὴν διὰ τοῦ κήρυκος ἢ τελάλη, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι διατηρεῖται ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσι ζωηρά, ἀκούεται δ' ἔστιν ὅτε καὶ ἐν Ἀθήναις. Μὴ προχθὲς ἔτι δὲν περιήρχετο τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν ὁ δημόσιος κῆρυξ κρατῶν εἰδεχθὲς τεμάχιον κρέατος ἀνὰ χεῖρας καὶ διὰ τῆς βραγχνῆς φωνῆς του ἀνακράζων: «Εἰς τὴν βρύσιν τοῦ Λέκα, κοντὰ εἰς τὸ μπακάλικο τοῦ Κανάκη, ἔσφαξαν βιδέλο ὡραῖο καὶ φθηνό. Μόνον δύο δραχμὰς ἡ ὀκᾶ καὶ ἰδοὺ καὶ τὸ δεῖγμα». Καὶ σήμερον μὲν εἶναι σπάνια τὰ τοιαῦτα κηρύγματα, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐποχή, καθ' ἣν ὁ δημόσιος κῆρυξ ἦτο προσωπικότης ἐξέχουσα καὶ τιμωμένη.

Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὅμως ὁ τελάλης διατηρεῖ ἔτι τὴν ἀπόλυτόν του κυριαρχίαν. Κοινοποιήσεις ἐδωδίμων καὶ ποτῶν, ποῦ ὑπάρχει καλὸν κρέας καὶ καλλίτερος οἶνος, εἰδήσεις περὶ νέων προμηθειῶν τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, περὶ τῆς ἑσπερινῆς παραστάσεως τοῦ Φασουλῆ, περὶ ἀναχωρήσεως ἀτμοπλοίων, λεωφορείων, ἀκόμη ἐκτάκτων ἁμαξοστοιχιῶν τοῦ σιδηροδρόμου, πληροφορίαι περὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἀντικειμένου τοῦ καθημερινοῦ βίου, πάντα ταῦτα ἐξαγγέλλονται διὰ κηρύκων μέχρι τῆς σήμερον. Ἐνθυμοῦμαι δύο περιέργους τοιαύτας ἀναγγελίας, ἃς ἔτυχε νὰ ἀκούσω τὴν μίαν πέρυσιν ἐν Χαλκίδι καὶ τὴν ἄλλην τὸν Ὀκτώβριον ἐν Ζακύνθῳ. Ἡ πρώτη ἀπέβλεπε τὴν ἀναχώρησιν ἀτμοπλοίων μετὰ καθυστέρησιν ἐκ τρικυμίας προελθοῦσαν. «Σήμερον ἀναχωρεῖ τὸ μεγάλο τῆς θαλάσσης θηρίον ὁ Ποσειδὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Ἥφαιστος ὁ ἕνας γιὰ πάνου καὶ ὁ ἄλλος γιὰ κάτου. Τρέξτε νὰ πάρετε εἰσιτήρια γιατὶ ὁ καιρὸς ἐμπουνάτσιασε καὶ θὰ χάσετε τὴν εὐκαιρία». Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα εἶναι γνωστῶν ἀτμοπλοίων τῆς Ἑταιρίας Τζὼν Μὰκ-Δουάλ. Ἡ ἄλλη ἡ τῆς Ζακύνθου εἶναι ἡ πρωτοτυπωτέρα. «Ἀκοῦστε ἀδέλφια καὶ ξένοι. (Ἔμαθον κατόπιν ὅτι ἡ δευτέρα ἀποστροφὴ ἐγίνετο πρὸς τιμήν μου παρεπιδημοῦντος). Ἀκοῦστε ἀδέλφια καὶ ξένοι. Ἀπόψε εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Ῥουμαντζᾶ τελειώνουν τὰ παγωτά. Νὰ πᾶτε ὅλοι νὰ πάρετε. Αὔριον σαλέπι καὶ στραγάλια. Σᾶς τὸ λέει ὁ Τζικινέτης, σᾶς τὸ λέει ὁ Τζικινέτης».

Ὁ Τζικινέτης εἶναι αὐτὸς ὁ κῆρυξ, ὅστις εἶναι ἰδιάζουσα προσωπικότης τῆς Ζακύνθου. Ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα πέντε ἔτη γεγονὼς ἔχει ἰδιαιτέραν ἀδυναμίαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν οἶνον, τὴν καλὴν ἐγχωρίαν βερδέαν καὶ τοὺς νεκρούς, ὧν ἐννοεῖ πάντων νὰ παρακολουθήσῃ τὴν κηδείαν. Ἐνθυμεῖται δὲ λεπτομερῶς τοὺς ἀπὸ πεντηκονταετίας ἀποθανόντας μὲ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καὶ δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ ἐν τούτῳ τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία. Εἶναι δ' εὐφυέστατος ἀνὴρ καὶ αἱ εὐφυΐαι του καὶ τὰ λογοπαίγνια διατρέχουσι τὴν πόλιν. Μεταξὺ τῶν εὐφυϊῶν του σᾶς ἀναφέρω τὴν ἑξῆς. Ἐν Ζακύνθῳ γινώσκετε πόσον φαιδρῶς ἑορτάζεται ἡ Ἀπόκρεως· οἱ πάντες διασκεδάζουσι, δημόσιοι χοροὶ διοργανίζονται ἁπανταχοῦ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ἀκόμη ἐν τῇ πλατείᾳ, ἂν ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπῃ. Τὰς διασκεδάσεις κλείει τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς ὁ κώδων τοῦ κωδωνοστασίου τῶν Ἁγίων Πάντων σημαίνων βαρὺς καὶ καλῶν τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπου ψάλλεται τὸ Κύριε τῶν Δυνάμεων. Γαλήνη ἐντεῦθεν καὶ κατήφεια καὶ λύπη ἐπὶ τῇ λήξει τῆς τρελλῆς περιόδου. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸν ὁ Τζικινέτης ἀναφαίνεται εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κρούων κώδωνα διατρέχει αὐτὰς ἀνακράζων. «Μὴ λυπᾶσθε ἀδέλφια, γιατὶ ὕστερα ἀπὸ 8232 ὥραις ἔρχονται τὰ Καρναβάλια, καὶ τότες τραγούδια καὶ χοροί». Ὁ ἀγαθὸς κῆρυξ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς λυπουμένους συμπολίτας του μετέτρεψεν εἰς ὥρας τὸ διάστημα τοῦ ἔτους.

Ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας ἐφημερίδας τὰς ἐπὶ Ὄθωνος αἱ εἰδοποιήσεις καὶ ἡ ρεκλάμα ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκῃ καὶ ἐν αὐταῖς, ἐνιαχοῦ μάλιστα καὶ ζωηρὰ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς. Ἀναδιφῶν τις τὰς ἐφημερίδας τῶν χρόνων ἐκείνων εὑρίσκει μερικὰς ἀληθῶς περιέργους εἰδοποιήσεις. Ἀκούσατε μίαν, ἣν παραλαμβάνω ἐκ τῆς *Ἐλπίδος* τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1846.

«Νέον ἰατρικὸν διὰ τοὺς ὀδόντας. Ὁποιος δήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ πόνος τοῦ ὀδόντος κούφιος ἢ ἄλλο τι θεραπεύεται ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν καὶ ποτὲ πλέον δὲν ματάρχεται πόνος καὶ ἐκεῖνο τὸ ὀδόντι δυναμόνει τὰ ἄλλα καὶ ψωφᾷ τὰ σκωλήκια ὁποῦ μέλλουν νὰ τὰ ἐνοχλήσουν. Εἶναι τὸ ὀνομαζόμενον ***νερόδοντον***, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ἀσθενὴς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον καὶ τότε ἡ θεραπεία εἶναι βεβαία. Νὰ βάλῃ εἰς τὸ στόμα ὡς ἕνα χουλιάριον τῆς σούπας ἀπὸ τὸ νερὸν τοῦτο καὶ νὰ τὸ βαστάξῃ ἀπὸ τὸ ἀσθενημένον μέρος δέκα μινοῦτα τῆς ὥρας, νὰ πτύσῃ αὐτὸ καὶ νὰ βάλῃ ἀμέσως ἄλλο τόσον δι' ἄλλα δέκα μινοῦτα καὶ πτύοντας καὶ τοῦτο ἀμέσως νὰ βάλῃ καὶ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον χουλιάριον καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς μισῆς ὥρας θεραπεύεται. Ἂν ἤθελεν αἰσθανθῇ μικρόν τινα πόνον τὴν ἐπαύριον τὸ ὁποῖον σπανίως ἀκολουθεῖ, ἂς μεταχειρισθῇ δι' εἴκοσι μινοῦτα τὸ μένον νερὸν καὶ οὕτω διαλύεται διὰ παντὸς ὁ πόνος καὶ διώσει εἰς τοὺς ὀδόντας ἕνα μουδιασμὸν ὁ ὁποῖος ἀπερνᾷ εἰς ὀλίγας ὥρας».

Ἔχομεν δὲ εἰς προσοχὴ φύλλα πιστοποιητικὸν ὑπογεγραμμένον ὑπὸ δεκαοκτὼ γνωστῶν προσώπων βεβαιούντων ὅτι ἰατρεύθησαν ἀπὸ τὸ νερόδοντον, καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τὸ γνήσιον ἐπικυροῖ ὁ ἐκπληρῶν χρέη Δημάρχου δημαρχικὸς πάρεδρος Βενιζέλος, ὅστις συγχρόνως βεβαιοῖ καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῦ ἰατρικοῦ.

Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι ὑπερβάλλει ἡ εἰδοποίησις αὕτη κατὰ πολὺ τὰς σήμερον φερομένας τῶν ὀδοντοϊατρῶν καὶ τὰ πολυποίκιλα αὐτῶν φάρμακα, τὰ ὁποῖα θετικῶς εἰς ἓν συντελοῦσι, ποῖον περισσότερον τοῦ ἄλλου νὰ καταστρέψῃ ὁριστικῶς τοὺς ὀδόντας;

Καὶ τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἤδη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τοῦ 1841 φέρεται εἰδοποίησις περὶ τῶν λουτρῶν τῆς Κύθνου καὶ ἀναγγέλλει ὁ ἐνοικιαστὴς αὐτῶν Γ. Σακελλαρίδης ὅτι «παρέχει ἐδέσματα καλῶς παρασκευασμένα, καλὸν οἶνον καὶ καφὲν καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τοὺς λουομένους».

Τότε αἱ ἅμαξαι δὲν ἐστάθμευον εἰς τοὺς δρόμους ἦσαν δὲ καὶ ὀλίγαι αἱ καλαὶ αἱ χρησιμεύουσαι διὰ περίπατον, διότι αἱ λοιπαὶ σταθμεύουσαι εἰς τὸ Μοναστηράκι ἐχρησίμευον διὰ τὴν μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν συγκοινωνίαν. Δημοσιεύεται λοιπὸν ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς ἐποχῆς ἡ εἰδοποίησις:

«Ὁ Κ. Ἀπόστολος ξενοδόχος, ὁ καὶ Γερωνίκος ἐπικαλούμενος, ἔχει μεγαλοπρεπῆ ἅμαξαν καὶ μὲ δύο καὶ τέσσαρας ἵππους. Τὴν ἐνοικιάζει δὲ ἐπὶ μετρίᾳ τιμῇ εἰς οἰκογενείας, ὅταν τὴν ζητήσωσιν. Ὑπόσχεται δὲ ὅτι θέλουσι μείνει πάντοτε ὑπερευχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἁμάξης».

Πρὸς τούτοις δ' εὑρίσκομεν ἐν ταῖς ἐφημερίσι εἰδοποιήσεις περὶ ἀπωλείας καὶ εὑρέσεως ἀντικειμένων καίτοι κυρίως τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετέλει ὁ δημόσιος κῆρυξ. Ἐκ τῶν δύο τὰς ὁποίας σᾶς ἀναφέρω, ἡ πρώτη ἐλήφθη ἐκ τῆς «Φήμης», ἐμφαίνεται δὲ ἐν αὐτῇ λεπτότης συνάμα καὶ εὐγένεια, ἣν σπανίως σήμερον ἀναζητοῦμεν ἐν παρομοίας φύσεως ἀγγελίαις.

«Τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου λησμονήθη παρά τινος ἓν μανδῆλι λινὸν ἄσπρον μὲ σημεῖον Ε. Σ. παρακαλοῦμεν τὸν κύριον εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σπίτι ἔμεινε νὰ τὸ στείλῃ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Φήμης» διὰ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ὥστε κ' ἐκεῖνος νὰ μὴ χαλάσῃ τὴν δουζίνα του καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς ἀνησυχίας καὶ ὁ κύριος ἢ ἡ κυρία εἰς τὸ σπίτι τῶν ὁποίων λησμονήθη».

Ἡ δευτέρα εἶναι αὐτή :

«Εἷς ὑπηρέτης εὑρῆκε μίαν βόα καὶ ὁ ἀπολέσας αὐτὴν ἂς ἔλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον».

Καὶ σᾶς τὴν ἀναγινώσκω μόνον διὰ νὰ πιστωθῇ τὸ λεγόμενον ὅτι οἱ συρμοὶ ἐπανέρχονται κατὰ περιόδους. Ὅ,τι σήμερον περιβάλλει κατὰ τὸν χειμῶνα τοὺς τραχήλους τῶν Ἀτθίδων περιέβαλεν αὐτοὺς καὶ πρὸ πεντηκονταετίας, διότι ἡ ἀγγελία εἶναι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1843.

Ἀλλ' ἕνεκεν τῆς σπάνιος μερικῶν ἐπαγγελμάτων εὑρίσκει τις ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς παρῳχημένης ἐποχῆς καὶ εἰδοποιήσεις περὶ τούτων, περὶ ὧν καὶ σήμερον ἔτι δὲν ἀπαξιοῦσιν αἱ ἐφημερίδες ἡμῶν νὰ δημοσιεύωσιν ἔτι ἀγγελίας.

«Εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Φήμης» εὑρίσκονται μία ὑπηρετρια καὶ μία παραμάνα. Ὁ ἔχων ἀνάγκην ἂς διευθυνθῇ ἐκεῖ».

Φαίνεται δ' ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς συντάξεως τῆς εἰδοποιήσεως, ὅτι καὶ ἡ ὑπηρέτρια καὶ ἡ παραμάνα θὰ διημέρευον ἐν τῷ γραφείῳ τῆς ἐφημερίδος ἀναμένουσαι κυρίους.

Ἀλλ' ἑτέρα εἰδοποίησις ἣν λαμβάνω ἐκ τοῦ Φίλου τοῦ Λαοῦ ὑποδηλοῖ ἡμῖν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ ταχυδρομείου. Ὑπῆρχε δηλ. ἡ συνήθεια, ἥτις καὶ σήμερον δυστυχῶς δὲν ἐξέλιπεν, εἰς τοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντας νὰ ἐμπιστεύωνται ἐπιστολὰς πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπίδοσιν. Εἷς τούτων τῶν ἐρασιτεχνῶν ταχυδρόμων μὴ κατορθώσας νὰ εὕρῃ ἕνα τῶν πρὸς οὓς εἶχεν ἐπιστολάς, καταθέτει ταύτην εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐφημερίδος καὶ ἀναγινώσκομεν τὴν ἑπομένην ἀγγελίαν :

«Εὑρίσκεται εἰς τὸ γραφεῖόν μας ἓν γράμμα ἐπιγραφόμενον πρὸς τὸν κύριον Χ. Κεφαλᾶν, κατοικοῦντα πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ Γρηγορίου κουρέως, ὅπου πρότερον κατῴκει ὁ Γεώργιος Γλαράκης. Καὶ ὁ τοιοῦτος ἂς ἔλθῃ νὰ τὸ λάβῃ».

Ἀλλ' ἡ πρωτοτυπωτάτη τῶν ἀγγελιῶν εἶναι ἡ ἑξῆς :

«Ὁ κ. Μελέτιος Μουρκίδης, δηλοποιεῖ ὅτι δύναται νὰ συνθέσῃ ἀναφορὰς ὁποιουδήποτε εἴδους ἢ ἄλλα διάφορα ἔγγραφα εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν· β) νὰ παραδίδῃ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Β. ἑλλ. σχολείου καὶ γυμνασίου τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς συνεπείας· γ) νὰ στιχουργήσῃ ἐμμέτρως καὶ ὁμοιοκαταλήκτως ὁποίαν δήποτε ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν».

Ἡ τελευταία αὕτη ἰδιότης μᾶς ἀποκαλύπτει περίεργον βιομηχανίαν ἣν δὲν θὰ ἦτο ἄτοπον ἂν ἐξήσκουν μερικοὶ ἐκ τῶν ποιητῶν μας. Πρόκειται περὶ στίχων οὓς ἡ συνήθεια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρενέβαλλεν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις κυρίως δὲ εἰς ὅλας τὰς χαρὰς τῆς οἰκογενείας. Κατὰ τὰς βαπτίσεις κυρίως ἐν τοῖς διανεμομένοις μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος γλυκίσμασιν ὑπῆρχον τετυπωμένα δίστιχα πολλάκις μὲν ἀναφερόμενα εἰς τὸ χαρμόσυνον γεγονός, ἀλλὰ συνηθέστατα καὶ ὅλως ἄσχετα πρὸς αὐτό. Τὰ δίστιχα ταῦτα ἐλαμβάνοντο συνήθως ἐκ τῆς δημώδους ἀνθολογίας, πολλὰ ὅμως τούτων, ὄχι βεβαίως τὰ ὡραιότατα, συνέτασσον καὶ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς, ὧν εἷς καὶ ὁ ὑπ' ὄψιν κύριος Μουρκίδης, ὅστις καὶ διεβίου κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν χρόνων ἐκείνων ἐν τῷ ἀνθοῦντι ζαχαροπλαστείῳ τοῦ κ. Χρηστακοπούλου, ὅστις ἀκόμη πρό τινος χρόνου ὑπὸ τὸν μετριόφρονα τίτλον «κουφετιέρης» ὑπῆρχεν ἐν τοῖς οἰκήμασι Κὶγκ ἐν τῇ συνοικίᾳ Πλάκας. Ἐκτὸς τῶν στίχων τούτων ὑπῆρχε λίαν διαδεδομένον τὸ ἔθος τῶν ἐμμέτρων προπόσεων ἐν τοῖς γεύμασιν, ἐφαρμοζομένων μάλιστα εἰς τὸ πρόσωπον ὡς τὸ πολύ. Ἤδη δὲ ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι παλαιά. Ἐν Ἠπείρῳ μάλιστα καὶ ἰδίως ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Καλαρρύταις αἱ προπόσεις αὗται ἐκαλοῦντο διὰ τῆς λέξεως τὰ γεμάτα καὶ σπονδὴ οἴνου γενναίου ἀπὸ μαστραπάδων ἐνεπιγράφων ἐγίνετο ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ἀπηγγέλλετο τὸ ἐπὶ τοῦ μαστραπᾶ ἀναγεγραμμένον δίστιχον ἢ τετράστιχον. Μερικαὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶναι ἀληθῶς ὡραιόταται καὶ ἀπαγγελλόμεναι εἰς τὰς Ἠπειρωτικὰς τραπέζας κατέστησαν κατόπιν δημώδεις καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Οὕτω δύο τούτων εἶδον ἀναγεγραμμένας τὴν μὲν εἰς χάνιον τῆς παραλίας τοῦ Πηλίου Καλὰ Νερά, τὴν δὲ ἐν τῷ εὐζωνικῷ σταθμῷ παρὰ τὴν σιδηρᾶν γέφυραν τοῦ Ἀχελῴου.

Κρασὶ σὲ πίνω γιὰ καλὸ
Καὶ σὺ μὲ χρούς στὸν τοῖχο
Ἐγὼ σὲ πίνω νὰ χαρῶ
Καὶ σὺ μὲ σέρνεις σὰ μωρό.

—

Δὲν πίνουν Τοῦρκοι τὸ κρασὶ
Τὸ πίνουν οἱ Ῥωμαῖοι
Τὸ πίνει κ' ἡ φτωχολογιὰ
Νὰ λησμονῇ τὰ χρέη.

Ἡ συνήθεια αὕτη τῶν ἐμμέτρων προπόσεων διαδεδομένη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα προσέδιδε ζωηρότητα καὶ εὐθυμίαν, ἥτις δυστυχῶς ἐλλείπει ἀπὸ τῶν σημερινῶν ἡμετέρων γευμάτων.

Δὲν ἀνεφέροντο ὅμως διὰ ταύτας βεβαίως εἰς ποιητὰς τῆς τάξεως τοῦ Μουρκίδου. Ἂν ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ποιήματα τῶν ἐξεχόντων τότε ποιητῶν μας θὰ εὕρωμεν πολλὰ ποιήματα μεταξὺ αὐτῶν ἀναφερόμενα εἰς περιστάσεις ἀναλόγους.

Ἰδοὺ μία πρόποσις ἣν εὑρίσκω εἰς τὰ ἅπαντα τοῦ Ῥαγκαβῆ καὶ ἥτις ἐγένετο εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ἐπακολουθήσασαν τοὺς γάμους τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ μετὰ τῆς Δεσποίνης Πετροκοκκίνου.

Ἐγείρομαι εἰς πρόποσιν. Ἂν καὶ ποτὲ μὴ πίνων
οὐχ ἧττον ὅμως πρόθυμος λαμβάνω τὸ ποτήριον.
Ἓν αἴσθημα κυκλοφορεῖ ἐντός μου μεθυστήριον.
Θερμαίνει τὴν καρδίαν μου χαρὰ ὑπὲρ τὸν οἶνον.

—

Τοῖς νεονύμφοις φέρομεν εὐχῶν ἑκατομμύριον
ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων τῶν γηΐνων,
καὶ ἔρωτα ἀγήρατον, τὸ πρῶτον ἐξ ἐκείνων
πρὸς ὃ οὐδέν ἐστι χρυσός, ἀδάμας καὶ ἀργύριον.

—

Εὐδαίμων νύμφη! Πάντοτε εὐδαίμων καθὼς ἦτον
ὅτε εἰς τὴν κοσμοῦσάν την στεφάνην τῶν χαρίτων
προσέθηκε τὸν Στέφανον τῆς εὐγενοῦς ζωῆς της.

—

Εὐδαίμων πῶς ἀπήντησεν ἐπίσης ὁ νυμφίος
τὴν Δέσποιναν τοῦ βίου του· καὶ ὅλος των ὁ βίος
ἔσται χαρὰ εὐήλιος, ἔρως θερμὸς καὶ πίστις.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν προπόσεων ἐποιοῦντο οἱ τότε χρῆσιν τῶν ποιητῶν καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις, ὧν μόλις που παραμένει σήμερον ἀπήχησις ἀσθενὴς ἔχουσα ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων τὴν ἀρχήν.

Ὁ συνάδελφος ἡμῶν κ. Θεόδωρος Βελλιανίτης ὡμίλησεν ἐν τῷ ὡραίῳ αὐτοῦ ἀναγνώσματι περὶ τῶν θεάτρων ἐπὶ Ὄθωνος περὶ τῶν τότε θεατρικῶν κομμάτων καὶ τῶν πρὸς τὰς ὑψιφώνους καὶ ἀοιδοὺς τοῦ Ἰταλικοῦ μελοδράματος περιποιήσεων. Ἐκ τούτων μετεφυτεύθησαν καὶ τότε τὰ παρ' Ἰταλοῖς ἐθιζόμενα σονέττα ἐν ταῖς εὐεργετικαῖς παραστάσεσι. Καὶ ἐνῷ περιστεραὶ καὶ στρουθία διεπέτων ἐν τῷ θεάτρῳ, ἐνῷ ἀνθοδέσμαι μεγάλαι φέρουσαι ἐν τῷ μέσῳ ἀντὶ τῆς ἐθιζομένης σήμερον καμελίας πορτοκάλιον, ποικιλόχρωμα χαρτία ἐρρίπτοντο ἀπὸ τοῦ ὑπερῴου ἐφ' ὧν ἦτο τετυπωμένος ἐν εἴδει σονέττου ὁ πρὸς τὴν ἀοιδὸν θαυμασμός, τοῦ καινοῦ ὄχι πάντοτε, ἀσφαλῶς ὅμως τοῦ παραγγείλαντος τὸ ποίημα.

Ἀκούσατε ἓν τοιοῦτον ὅπερ εὑρίσκω εἰς τὰ ἅπαντα τοῦ ποιητοῦ Γεωργίου Ζαλοκώστα.

Ἀνάβα χάρις τὴν σκηνὴν καὶ θαρραλέα ψάλε
Ἂν δέ τις εἰς τὸν δρόμον σου ἀναφανῇ Προκρούστης
Εἰς τὴν ἰδίαν κλίνην του ἂς συντριβῇ ὡς πάλαι.
Εἰς τὴν Ἑλλάδα θάρρει σὺ καὶ τοὺς καλοὺς υἱούς της

—

Ἤνθεις ποτέ, καὶ τώρα ἀνθεῖ ἐδῶ τὸ ὡραῖον φῦλον
Μή, Ἀδελίνδη, δειλιᾷς καὶ σὲ θὰ ἐμψυχώσῃ.
Τῶν Ἀθηνῶν αἱ δέσποιναι ἀρκεῖ νὰ μειδιῶσι
Κ' ἐντροπαλὴ θὰ κρύπτεται ἡ τάξις τῶν Ζωΐλων.

—

Παρθένε, τῆς πατρίδος μου καὶ γέννημα καὶ θρέμμα
Εἰκοσαέτις ἀγνοεῖς τοὺς δόλους καὶ τὸν φθόνον.
Εἶναι παντοῦ· ὢ γύρισε σαρκαστικὸν ἓν βλέμμα
Καὶ πέτα μὲ τὰς πτέρυγας τῶν νεαρῶν σου χρόνων.

Τίς ἡ Ἀδελίνδη αὕτη δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ μάθω· καὶ τὸ ἐπώνυμόν της καὶ ἡ ἀξία κρύπτονται εἰς τὰ σκότη τῆς ἱστορίας.

Ἄλλη ἔκφανσις τῆς ποιήσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν καὶ οἱ στίχοι τῶν διανομέων τῶν ἐφημερίδων κατὰ τὴν πρώτην τοῦ νέου ἔτους. Ἐν ταῖς ποιητικαῖς συλλογαῖς τῶν παλαιοτέρων χρόνων φέρονται πολλὰ τοιαῦτα ποιήματα, ἅτινα συνέτασσον οἱ κράτιστοι τῶν τότε ποιητῶν. Εἶχον δὲ λόγον τὰ ποιήματα.

Ὁ τύπος ὡς γνωστὸν δὲν εἶχε τὴν σημερινὴν ἐλευθερίαν. Ὅ,τι δὲ δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ τεθῇ εἰς τὸ σῶμα τῆς ἐφημερίδος, ἐτίθετο εἰς τὸ στόμα τοῦ διανομέως της, ὅστις ὁμιλεῖ ὡς ἱεροκῆρυξ ἀπὸ ἄμβωνος ἢ ὡς ῥήτωρ ἀπὸ βήματος Συλλόγου. Ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις συνοψίζεται ἔτος πρὸς ἔτος ἡ κίνησις ὁλόκληρος παρελθόντος βίου, ὅστις δέον νὰ μελετηθῇ προσηκόντως.

Ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων ἐκλέγω ἓν τοῦ Ραγκαβῆ τὸ τῆς Εὐτέρπης, τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ γραφὲν διὰ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1844.

Καὶ ἡ Εὐτέρπη προσφωνεῖ εὐχὴν συγχαρητήριον·
δὲν εἶναι τὴν γνωρίζετε ἐφημερὶς πολιτική
τὸ ἄρθρον ἑκατὸν ἑπτὰ δὲν ἔχει θέμα κύριον
καὶ δὲν φροντίζει ἂν αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος διοικῇ.

—

Δὲν εἶναι οὔτ' ἐφημερὶς σοφὴ κ' ἐπιστημονικὴ
δογμάτων φιλοσοφικῶν δὲν εἶναι σπουδαστήριον
οὔτε προσφέρει τὸ ξηρὸν τῆς γνώσεως ποτήριον
χωρὶς τὸ πικρὸν πόμα του νὰ συγκεράσῃ μὲ γλυκύ.

—

Δὲν σᾶς ἐπεύχεται λοιπὸν βαθμοὺς καὶ ὑπουργήματα
κ' ἐπιτυχίαν βαίνουσαν εἰς ἀντιπάλων συμφορὰν
καὶ δάφνας τὰς ῥητορικὰς εἰς τῶν βουλῶν τὰ βήματα

—

Οὐδὲ σοφίαν εὔχεται μεμψίμοιρον καὶ σοβαράν.
Ἀλλ' εὔχεται ἀνώτερα αὐτῶν πλεονεκτήματα
τὴν τέρψιν, τὴν φαιδρότητα, τὴν εὐθυμίαν, τὴν χαράν.

Ἡ εἰδοποίησις τοῦ κ. Μουρκίδου πολὺ μὲ παρέσυρε καὶ παρεξετράπην τοῦ θέματος καίτοι τὰ λεχθέντα μετέχουσί πως αὐτοῦ.

Τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ ἑστιατόρια ἔκαμνον καὶ τότε τὴν ρεκλάμαν των ὀλίγον ἀληθῶς πρωτοτύπως, ἀλλὰ τὴν ἔκαμνον πάντοτε. Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδοποιήσεων ἃς ἔχω ὑπ' ὄψιν ἀναδιφῶν τὰς τότε ἐφημερίδας, σᾶς ἀναφέρω, διότι μοὶ ἔκαμε περίεργον αἴσθησιν, τὴν ἑξῆς τοῦ ξενοδοχείου ἡ Ὀλυμπία, ὅτι «τὰ στρώματα καὶ κρεβάτια εὑρίσκονται εἰς καθαρὰν κατάστασιν» καὶ ὑποθέτω πλέον τί ὑπονοεῖται διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων.

Ἀλλὰ τὰ σημερινὰ ξενοδοχεῖα θὰ ἐζήλευον τὴν ἑξῆς ἐν ἐφημερίσι τοῦ 1840 ἀναγραφομένην εἰδοποίησιν.

«Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κόμητος Μποτσάρη ἤνοιξε τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Αἴθουσαι τοῦ φαγητοῦ δύο μὲ λαμπρότατα ἔπιπλα καὶ ἐπονομαζόμεναι ἡ μὲν μία αἴθουσα τοῦ Ἄρεως, ἡ δὲ ἄλλη αἴθουσα τῶν Μουσῶν».

Ἂν δὲ ἀνατρέξητε εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ μάθετε ὅτι τὸ ἑστιατόριον τοῦτο ἦτο τὸ ἀριστοκρατικώτατον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι ἐν μὲν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἄρεως συνειστιῶντο ἀξιωματικοὶ κυρίως μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἔτι παραμείναντες Βαυαροί, ἐν δὲ τῇ αἰθούσῃ τῶν Μουσῶν πολιτικοὶ ὑπάλληλοι, ἀστοὶ καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι, ἐκλήθη δὲ κυρίως αἴθουσα τῶν Μουσῶν διότι ἐν αὐτῇ μεταβαίνοντες ἐδείπνουν καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ γυμνασίου, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἔκτακτον δι' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλην εἰδοποίησιν περίεργον ξενοδοχείου μεταγενεστέραν κατὰ δέκα ἔτη τῆς ἄνω. Τὴν παραθέτω διότι ἐν αὐτῇ φαίνονται καὶ αἱ τιμαὶ τῶν φαγητῶν ἐν τοῖς ἑστιατορίοις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν:

«Ἕνεκεν ἐσωτερικοῦ ἀνακαινισμοῦ καὶ εὐπρεπείας τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κυρίου Σχουζὲ τὸ ἄνωθεν τῆς Καπνικαρέας ξενοδοχεῖον τῆς Ναυπλίας μένει ἀργὸν ἄχρι τῆς 12 ἐλευσο-

μένου Μαρτίου, ὅτε πάλιν θέλει κάμει ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του. Ἀείποτε πρόθυμος καὶ ἐπιθυμῶν ὁ ὑποφαινόμενος ὥστε οἱ ἔντιμοι κύριοι συνδρομηταὶ νὰ εὐχαριστῶνται καὶ νὰ προσποριζωνται τὰ τῆς τροφῆς των μετ' ὀλίγης δαπάνης (utile dulci) προσδιορίζει τὰς ἀκολούθους τιμὰς δι' ἑκάστην μερίδα: Σοῦπα λεπ. 12, βραστὸν καὶ ἐντράδες λεπ. 25, ψητὰ ἀπὸ 30 ἄχρι τῶν 40, ψάρι ὁπωσδήποτε παρεσκευασμένον λεπ. 35 ἄχρι τῶν 40, κλπ. αἱ δὲ τιμαὶ τῶν ἡμίσεων μερίδων ἐκτὸς τῆς σούπας προσδιορίζονται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Βραστὸν καὶ ἐντράδες λ. 15, ψητὰ ἀπὸ 20 ἄχρι τῶν 25, ψάρι ἀπὸ 25 ἄχρι τῶν 35. Πρὸς γνῶσιν τῶν περιηγητῶν καὶ τῶν εἰς Ἀθήνας προσερχομένων ξένων, θέλει ἐνοικιάζονται καὶ κάμαραι καθαρῶς καὶ κομψῶς κεκοσμημέναι πρὸς δρ. 1 ½ τὴν ἡμέραν καὶ δρ. 30 τὸν μῆνα . . . Κειμένης δὲ τῆς οἰκίας εἰς θέσιν ἄλλως κεντρικωτάτην, ἥσυχον καὶ εὐαρεστοτάτην, δροσερὰν μὲν τὸ θέρος ζεστὴν δὲ τὸν χειμῶνα, εἶμαι εὔελπις ὅτι τόσον τὸ εὐγενὲς κοινὸν ὅσον καὶ οἱ φιλόμουσοι κύριοι φοιτηταί . . .

Κλείω τὸν περὶ τῆς ῥεκλάμας διὰ τῶν εἰδοποιήσεων τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς λόγον διὰ δύο τοιούτων. Τούτων τὴν ἑτέραν ἤθελον ζηλεύσει οἱ σημερινοὶ βουλευταί, οἱ ἔχοντες ἀπαιτήσεις δι' ἑκάστην θέσιν πολλαπλασίας καὶ ἀγνοοῦντες τίνα νὰ εὐχαριστήσωσιν ἐκ τῶν ἐκλογέων των.

«Οἱ ἔντιμοι βουλευταὶ τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου κοινοποιοῦντες ὅτι ἔχοντες ἀνάγκην ἐπιστήμονος ἰατροῦ διὰ τὸ ὑγειονομεῖον καὶ λοιμοκαθαρτήριον, προσκαλοῦσι τὸν ἐπιθυμοῦντα ἵνα διευθυνθῇ πρὸς αὐτοὺς ἢ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν».

Ἡ δευτέρα ἀναφέρεται εἰς τὴν κομήτην τοῦ Faye τὸν ἀνακαλυφθέντα μὲν τῷ 1843 ἐν Παρισίοις περιοδικῶς δ' ἐπανελθόντα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1851.

«Ἐάν τις τῶν Κυρίων οἵτινες συνηγμένοι εἰς τὴν γωνίαν τοῦ Β. Φαρμακείου ἀπέναντι τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, παρετήρουν τὸν κομήτην τὴν 12 ½ ὥραν τῆς 7 τρέχοντος, ἐάν τις λέγομεν εὗρεν ἓν χειρόγραφον γαλλικόν, παρακαλεῖται νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸ γραφεῖόν μας καὶ θέλει λάβει ἀμοιβὴν δρ. 6.

(Ἕπεται τὸ τέλος) ΜΙΧ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Τώρα ποῦ μᾶς ἦρθ' ἄξαφνος ὁ κακὸς χειμῶνας, ποῦ ἄφηκε πίσω τέτοιον καλὸν καιρὸ καὶ διάλεξε τὸ Μάρτη νὰ μᾶς χιονίσῃ, κ' ἔρριξε στρῶμα παχὺ τὸ χιόνι, τώρα ποῦ μᾶς ηὗρε σ' ὥρα κι ὁ ἄγριος βοριᾶς, ὁ ξεροβιδούρης, καὶ μᾶς τριγύρισε κοντὰ στὴ φωτιὰ καὶ σᾶς συμμάζωξε ἀπ' τὰ παιγνίδια, τώρα ν' ἀκούσετε, καλά μου, καὶ γι' ἄλλον χειμῶνα παράξενον κι' ἀμολόητον, ποῦ μᾶς πλάκωσε μιὰ φορὰ μέσα σὲ μῆν' Ἁλωνάρη! Καὶ τοῦτος εἶν' ἀνάποδος, ποῦ ἀργὰ μᾶς κόπιασε καὶ δὲν ἔχει θέλησι νὰ μᾶς ἀφήκῃ, μὰ κεῖνος ὁ ἀπρόφταστος, ὁ βιαστικὸς ἦταν ὠργισμένος!

Εἶναι τόσα χρόνια περασμένα. Καλὰ καλὰ δὲ θυμᾶμαι νὰ σᾶς πῶ, ἡ καϊμένη. Μὰ εἶχα τότε τὴν κόρη μου, τὴν ἄχαρη Νίτσα, κι αὐτὸ τὄχω ξάστερα στὸ νοῦ μου. Καθόμασταν οἱ δυὸ μοναχὲς στὸ φτωχικό μας. Κάθε πρωῒ μ' ἄλλες συντροφιὰ παγαίναμε στὸ κοκκολόϊ, νὰ μάσωμε λίγα στάχυα, στοὺς θεριστάδες κοντά, νὰ κάνωμε κανένα μικρὸ δεμάτι. Ὁ θέρος κόντευε νὰ σχολάσῃ σ' ὅλον τὸν κάμπο, κ' ἡ πλειότερη ἀργατιὰ εἶχε τὸ δεμάτιασμα κι ἄρχιζε κιόλα τ' ἁλῶνι.

Ἔτσι εἴχαμε ἕνα βράδυ γυρίσῃ στὸ σπίτι μὲ πλειότερον κόπο, παρὰ διάφορο, κ' εἴχαμε πλαγιάσῃ νωρὶς ἀποσταμένες, γιὰ νὰ σηκωθοῦμε πάλε νὰ πᾶμε. Στὴν αὐγὴ ἀπάνου ἀκούω τὴ Νίτσα νὰ μοῦ λέῃ:

— Μάνα, κρυώνω, τί ἔχω καὶ κρυώνω ἔτσι;

— Καὶ γώ, καλή μ', τῆς λέω· τί κρύο εἶν' τοῦτο; Σὰ μεσοχείμωνο.

Σὲ λίγο σηκώνεται ἡ Νίτσα καὶ βλέπει ὄξω καὶ βάνει φωνὲς μεγάλες.

— Χιόνι, μάνα! λέει.

— Ἀλήθεια, μωρή;

Σηκώνομαι καὶ τηράω· τί νὰ ἰδῶ; Αὐγὸ ἦταν ὁ Ἔλυμπος! Ἀσπροβόλαγε κάτου ὅλος ὁ κάμπος. Τὰ δέντρα στὴν αὐλὴ κάτασπρα στολισμένα.

Ντυνόμαστε, πᾶμε παραόξω. Εἶχαν ἔβγῃ ὅλος ὁ κόσμος κι ἄλλοι κλαίγονταν γιὰ τ' ἄξαφνο κακό, ἄλλοι εἶχαν χαρὲς καὶ γέλοια. Τυχαίνομε κι ἄλλες γυναῖκες, ποῦ πάγαιναν χωρὶς νὰ ξέρουν καὶ κεῖνες, καὶ σμίγομε στὴ συντροφιά τους. Ζυγώνομε κεῖ ποῦ εἴχαμε τὰ χτεσινὰ δεμάτια. Κι ἄξαφνα μᾶς βγαίνει μπροστὰ ἕνας δραγάτης.

— Πίσω! μᾶς λέει, λύκοι, λύκοι!

— Ποῦ εἶναι; τὸν ρωτᾶμε ὅλες ἀντάμα.

— Ἔπεσαν στὸν κάμπο καὶ μπορεῖ νὰ φτάσουν ὡς τὸ χωριό. Πίσω!

Δὲν τὸ εἴχαμε στὸ νοῦ νὰ γυρίσωμε χωρὶς νὰ ἰδοῦμε. Πιάσαμε ἕναν ὄχτο λίγο μπροστὰ καὶ κυτάξαμε πέρα. Τότε καταλάβαμε πῶς ἦταν ἀλήθεια. Γυάλιζε ὅλο τὸ ἴσωμα τοῦ κάμπου ἀπ' τοῦ χιονιοῦ τὴν ἀσπράδα. Μοναχὰ ἐδῶ καὶ κεῖ φαίνοντα τὰ δεμάτια σκεπασμένα καὶ χώριζαν οἱ σωροί τους στὸ χιόνι. Καὶ κάτου, ὄχι πολὺ μακριά, βλέπομε τρεῖς λύκους νὰ γυρίζουν στὰ χωράφια συντροφιαστοί, ἄγριοι, πεινασμένοι. Εἶχαν εὕρῃ καλὴ δουλειά, ψάχνοντας μέσα τὸν κάμπο. Καθὼς ἔβλεπαν τοὺς σωροὺς τῶν δεματιῶν, τοὺς ἅρπαζαν μὲ τὰ δόντια καὶ τοὺς τίναζαν δυνατά, γιατὶ ἔλεγαν πῶς ἦταν ἀρνιὰ πλακωμένα. Δὲ μείναμε νὰ ἰδοῦμ' ἄλλο.

— Λύκοι!

Φωνάξαμε μιὰ φορὰ καὶ δὲν εἴδαμε πότε φτάσαμε στοῦ χωριοῦ τὴν ἄκρη. Λίγοι χωριανοὶ βγῆκαν στὸν κάμπο μὲ τὰ ντουφέκια κ' οἱ ἄλλοι συνατοί τους ἄρχισαν κυνῆγι μὲ τὶς μπάλες. Δὲν εἶχε ὅμως δύναμη νὰ κρατηθῇ μέρες πολλὲς ἐκεῖνο τ' ἄψυχο χιόνι κ' ἔλυωσε μὲ τὴν ἴδια, ποῦ μᾶς εἶχ' ἔρθῃ. Κ' ἔμεινε μοναχὰ ὁ ἄσπρος Ἔλυμπος ἀπὸ πάνου νὰ μᾶς φοβερίζῃ.

ΓΙΑΝΝΟΣ ΕΠΑΧΤΙΤΗΣ

ΖΕΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΡΧΑΙ

Ἡ πελασγικότης τῶν προϊστορικῶν Ἀρίων ἡμῶν προγόνων βυθίζεται οὕτως εἰς τὸ ἀχανὲς παρελθόν, ὡς ἀντικείμενον ὑλικὸν ἀπομακρυνόμενον βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ὄψεων ἀφανίζεται ἐν τῷ ἀτέρμονι στερεώματι. Ἔδει λοιπὸν νὰ ἀνακαλυφθῇ οὕτως εἰπεῖν μηχανικόν τι ὄργανον, νὰ ἐξευρεθῇ πρόσφορον μεγεθυντικὸν τηλεσκόπιον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ κατορθωθῇ νὰ γείνωσί πως ὁρατὰ τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ παρουσίας καὶ διαβάσεως τῆς ἀρχεγόνου ἐκείνης τοῦ ἔθνους ἡμῶν καταστάσεως.

Τὸ ὄργανον καὶ μέσον τοῦτο ἐξεῦρε καὶ ὁσημέραι τελειοποιεῖ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐνδελεχὴς καὶ ἐπίμονος ἔρευνα τῶν σημιτολόγων ἢ αἰγυπτιολόγων. Οὗτοι ἐγκύπτοντες ἀδιαπαύστως εἰς τοὺς τάφους καὶ τὰ μνημεῖα τῶν διαφόρων σημιτικῶν λαῶν, τῶν πρὸ τῶν ἡμετέρων Ἀρίων ὄντων κοινωνικῶς τε καὶ πολιτικῶς προηγμένων, διανοίγουσι καὶ τὰ ἀλλεπαλλήλως ἐπικείμενα ἐκ παμπαλαίων περὶ αὐτῶν μύθων καὶ παραδόσεων στρώματα. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἰδέαν τινὰ περὶ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε σχέσεως τῶν δύο ἀρχικῶν ἐκείνων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς Μεσογείου λεκάνην ἀνθρωπίνων φυλῶν, τῶν Ἀρίων καὶ Σημιτῶν· αἱ τοιαῦται δὲ σχέσεις ἐξεδηλοῦντο παρ' αὐτοῖς διὰ τῶν ἀποικιῶν ἐκείνων, τῶν περὶ τὸν Δαναὸν καὶ τὸν Κέκροπα, τὸν Ἡρακλέα (Μελκάρτ, Μελικέρτην) καὶ τὸν Κάδμον, τοὺς Κουρῆτας καὶ τοὺς Τελχῖνας καὶ τοὺς ἄλλους· ἀλλ' ἡ δᾳς τῆς ἐπιστήμης τῶν καθ' ἡμᾶς σημιτολόγων, αἱ βαθύταται καὶ ἐμβριθέσταται μελέται τοῦ Μασπερῶ καὶ Φουκὰρ καὶ Γλάδστωνος καὶ τῶν ἄλλων εἰς πλῆθος ἀρχαιομυστῶν, διέλυσαν ἱκανῶς τὰ περὶ τῶν διαφόρων σχέσεων τῶν ἀρχεγόνων ἐκείνων λαῶν ἐπικείμενα νεφελώδη τῆς ἀρχεγόνου ἡμῶν ἱστορίας στρώματα. Ἀποδείκνυται ὁσημέραι ἐμπράκτως, ὅτι ὁ μῦθος ὁ ἑλληνικὸς εἶνε κέλυφος ἐγκλεῖον κόσμον ὅλον προαποιχόμενον, αὐλαία κατεσπασμένη καὶ ἐπιπροσθοῦσα πρὸ γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἡ καθ' ἡμᾶς ἐθνοδιφικὴ ἐπιστήμη ἔγνω νὰ ἀποσπᾷ καὶ ἀνελκύῃ ἐκ τοῦ ἀμετρήτου ἄλλως τοῦ παρελθόντος βάθους.

Καὶ οὐδεὶς μὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων πασιφανῶς καὶ ἐκλάμπρως ἀπεδείχθη, ἔφερεν ἀνέκαθεν ἐν ἑαυτῷ, ἐνδιαθέτως, τὰ σπέρματα ἀπείρου τελεσιουργοῦ δυνάμεως, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἦτο τὸ ἔγγραφον κατὰ Πλάτωνα πινακίδιον, ἐφ' οὗ ἦν τετυπωμένος δακτύλῳ θείῳ ἄπειρος ἰδεώδης καὶ ἐπιστητὸς κόσμος, ἐδεῖτο ἐν τούτοις, φαίνεται, κοινωνιολογικῶν περιστάσεων προσφόρων, ὅπως ὁ κόσμος οὗτος ὁ δυνάμει μόνον τότε εἰς αὐτὸ ἐνυπάρχων καὶ ἐνεργείᾳ ἐκδηλωθῇ. Οἱ προϊστορικοὶ ἡμῶν Πελασγοὶ Ἄριοι πρόγονοι κατῆλθον ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας βάθους, ἐκ τῶν τοῦ Ἰμάου καὶ τοῦ Παμὶρ ἀναπεπταμένων οροπεδίων καὶ κατέσχον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Αἰγαίου χώρας, ὅτε ἤδη φυλὴ ἑτέρα, ἐξ Ἀσίας καὶ αὐτὴ ἀπορρεύσασα, ἦν προϊμώτερον ἐν αὐταῖς ἢ ταῖς συνεγγιζούσαις εἰς αὐτὰς ἐνιδρυμένη καὶ κοινωνικῶς προηγμένη. Οἱ ἀρχέγονοι ἐκεῖνοι ἡμῶν πρόγονοι κατῆλθον προωθούμενοι ὑπ' ἄλλων ὄπισθεν αὐτῶν ἐπερχομένων, κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω συνεχῆ αὐτῶν φορὰν καὶ πορείαν διῆγον τὸ πρῶτον κυνηγετικῶς καὶ νομαδικῶς, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ποιμενικῶς καὶ γεωργικῶς. Οὕτω τέλος ἐκεῖνοι ἔχοντες συνηντήθησαν καὶ εἰς ἐπαφὴν ἦλθον μετὰ τῶν γειτνιαζόντων καὶ παρακειμένων Σημιτῶν.

Τῆς ὅπως δήποτε ταύτης ἐπαφῆς καὶ ἐπιμιξίας ἅπαξ γενομένης, ἤρξατο νὰ τελῆται ἡ ἀνθρωπιστικὴ τοῦ Ἀρίου γένους ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολή· τὸ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ φύσει ἐγκείμενον ἔγγραφον πινακίδιον ἤρξατο νὰ αὐταναγινώσκηται, τὰ ἐν αὐτῇ ζώπυρα σπέρματα πυκνῶς καὶ ἀλλεπαλλήλως νὰ ἀναφύωνται. Ὁ ἄπειρος καὶ μυριοσυνδύαστος μυθολογικὸς ἑλληνικὸς κόσμος περίτρανος τούτου ἀπόδειξις. Οἱ Σημῖται πολλῷ πρότερον προηγμένοι ἴσχυσαν νὰ ἐπιβληθῶσι (καθὰ ἐκ τῶν ἀνερευνωμένων μνημείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναγινωσκομένων αἰγυπτιακῶν δυναστιῶν καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν) εἰς τοὺς τὸ πρῶτον ἐν ἐμβρυακῇ καὶ ἀξέστῳ κοινωνικῇ καταστάσει διακειμένους πελασγικοὺς ἢ ἑλληνικοὺς Ἀρίους. Στόλοι καὶ ἐμπορικαὶ ὁλκάδες Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων ἐπελαγοδρόμουν καὶ προσέπλεον, κατελάμβανον ἢ διῆγον ἐμπορευόμενοι, πρὸς δὲ καὶ ἐληΐζοντο τὸν Αἰγαῖον Πόντον μέχρι Σαμοθρᾴκης καὶ Ἴμβρου καὶ τὸ Ἰόνιον μέχρι Σχερίας (τῆς τῶν Φαιάκων νήσου) πέλαγος καὶ αἰχμαλώτους καθ' Ὅμηρον πολλάκις ἀπάγοντες. Ἀπὸ τῆς ΙϚ' μέχρι τῆς ΚϚ' τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου δυναστίας διεξήγετο πάλη διηνεκῶς ἐν τῇ περὶ τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον θαλάσσῃ μεταξὺ Ἀρίων καὶ Σημιτῶν, μεταξὺ Εὐρώπης ἔκτοτε ἔτι καὶ Ἀσίας, μέχρις οὗ κατίσχυσαν οἱ πρῶτοι ὁσημέραι ἀναπτυσσόμενοι καὶ ὑπερτεροῦντες. Λείψανα, εἰ καὶ τελευταῖα, οὐδὲν ἧττον ἀμυδρά, εἶνε καὶ οἱ ἐν λόγοις καὶ παραδόσεσι καὶ εἰς τοὺς μετὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους Ἕλληνας περισωθέντες Σημῖται ἐκεῖνοι, Δαναὸς καὶ Κέκρωψ καὶ Κάδμος, κατὰ δὲ τὸν Γλάδστωνα καὶ ἡ ἐπίσημος προσηγορία τῶν αἰγυπτιακῶν ἐν τῇ τότε Ἑλλάδι τοποτηρητῶν, οἱ ἄνακτες.

Ἡ κατίσχυσις τῶν ἑλληνικῶν Ἀρίων ἐπὶ τοὺς Σημίτας ὁρίζεται ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πελασγικῆς εἰς τὴν αἰολικὴν καὶ τὴν ἀχαϊκὴν τοῦ ἔθνους ὄψιν μεταβάσεως.

Ἡ μετάβασις αὐτη, καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἤδη ἐν τῷ ἔθνει ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἡ προσωνυμία τῶν ἐνδόξων καθ' Ὅμηρον ἡρωϊκῶν Ἀχαιῶν, εἶνε τὸ λυκαυγὲς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Κατ' αὐτὴν οἱ νῦν Αἰολεῖς ἢ Ἀχαιοὶ Ἄριοι ἀποδιδόντες τὰ ἴσα εἰς τοὺς Σημίτας κατάγονται ἐν πλήθει προσορμιζόμενοι εἰς τὰς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίκης ἀκτὰς καὶ ἀποβάσεις κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου καὶ τὴν Σιδῶνα καὶ ἐπελάσεις ποιούμενοι πολεμοῦσι καὶ μάχονται κατ' αὐτῶν. Πρῶτοι δὲ ἐκ τῶν παμπρώτων ἐκείνων ναυτικῶν ἤδη γενομένων Ἑλλήνων

συνάγεται ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὅτι ἦσαν οἱ ἐν Κρήτῃ Ἀχαιοί, οἱ προπάτορες τοῦ θαλασσοκράτορος Μίνωος καὶ τοῦ νομολόγου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ραδαμάνθυος, διότι αὐτοὶ πρὸ πάντων ὑφίσταντο τὴν πολλαπλῆν τῶν Σημιτῶν ἐπίδρασιν, καθὸ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν, ἐνῷ ἐπελαγοδρόμουν καὶ προσέπλεον, κείμενοι.

Ὁ παλαίφατος δὲ μῦθος λέγει, ὅτι καιρὸν ὁ Ζεὺς τῆς Κρήτης τηρήσας, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Σιδῶνος Ἀγήνωρ διέτριβε περὶ τὰ συριακὰ ὅρια, μεταμορφοῦται εἰς ὡραῖον καὶ ἁδρομερῆ Ταῦρον καὶ νηχόμενος μεγαλοπρεπῶς παρὰ τὴν ἀμμώδη παραλίαν τῶν Σαρέφθων ἑλκύει πρὸς ἑαυτὸν τὴν βασιλόπαιδα Εὐρώπην, ἐνῷ αὕτη μετὰ ὁμηλίκων ἐκεῖ συνέπαιζε, καὶ ὑποκλινόμενος κατορθοῖ αὕτη νὰ ἐπιβῇ αὐτοῦ καὶ οὕτως οἴχεται πλέων πρὸς τὴν Κρήτην καὶ κομίζων ἐν θριάμβῳ τὸν ἀνεκτίμητον τῆς Φοινίκης θησαυρόν. Ἐπιπροστίθησι δ' ὁ μῦθος, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Σιδωνίων ἐπανελθὼν ἐκπέμπει πρὸς ἀναζήτησιν τῆς θυγατρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς Κάδμον καὶ Φοίνικα. Ὑπὸ τὸ ἐκ τοῦ ἀπωτάτου χρόνου μυθικὸν τοῦτο περικάλυμμα λανθάνει βεβαίως γεγονὸς ἢ γεγονότα πολλὴν τὴν ἐθνολογικὴν σπουδαιότητα ἐνέχοντα. Ὁ καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν Βιέννῃ Στάϊν λέγει τὰ ἑξῆς: «Πρότερον πάσης ἄλλης θαλάσσης ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἡ Μεσόγειος, τὸ δ' ἐπὶ τῆς Μεσογείου κράτος ἐζητήθη οὐχὶ ἐν τῇ τῆς θαλάσσης καθ' ἑαυτὴν κατοχῇ, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσκλυζομένων ἀκτῶν. Πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν ἐπιθαλασσίων χωρῶν τῆς Μεσογείου ἡρμηνεύθη ἕνεκα τούτου ὡς φαινόμενον οὐχὶ ἁπλῶς τοπικόν. Περιττὸν νὰ ἀνελίξωμεν διὰ μακροτέρων τὴν εἰκόνα τῆς Μεσογείου ἐπὶ τῶν Φοινίκων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ῥωμαίων, καθόσον γνωστὸν ὑπάρχει, ὅτι μία ουσιώδης μοῖρα τῆς ἱστορίας τῶν ἐπικρατειῶν τούτων ἀπεφασίσθη ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Μεσογείου[1]. Ἅπαξ λοιπὸν προαχθέντων τῶν ἐπὶ τῶν Ἀχαιῶν Πελασγῶν Ἀρίων καὶ ἐν τοῖς θαλασσίοις ἔργοις, πάλη τοὐντεῦθεν συνεκροτεῖτο μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Σημιτῶν περὶ ἐπικρατήσεως· ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης Ζεύς, ἢ ἡ προσωποποίησις ἐν τῷ μύθῳ τοῦ λατρεύοντος αὐτὸν ἐν τῇ νήσῳ ἀχαϊκοῦ νῦν κόσμου, προστάττει ἢ ὠθεῖ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ταῦρον νὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ τοὺς ἐν Φοινίκῃ Σημίτας καὶ καταπολεμήσῃ αὐτούς. Οἱ Ἀχαιοὶ ἱκανοὶ ἤδη γενόμενοι οὐ μόνον ἐξελαύνουσιν ἐκ τῶν θαλασσῶν αὐτῶν τοὺς Σημίτας, ἀλλὰ καὶ προβαίνοντες ἀποκλείουσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἰδίαις χώραις καὶ πολυειδῶς ἐκ τούτου ὠφελοῦνται.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ, οἱ Σημῖται ἐκεῖνοι, πρότερον πολλῷ κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς προηγμένοι, ἐγένοντο τῶν ἑλληνικῶν Ἀρίων ὑφηγηταὶ καὶ πρότυπα ἐν πολλοῖς ὑποδείγματα. Οὐ μόνον οἴκοι ὁρῶντες αὐτοὺς οἱ Ἄριοι πλέοντας καὶ ἐπιφοιτῶντας, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον προσορμιζόμενοι ὅπως δήποτε παρ' αὐτοῖς, ἀρύονται γνώσεις καὶ ἐκπολιτίζονται. Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν ἴδια περὶ τούτου μνημεῖα ἔγγραφα, εἰμὴ μόνον ἀπηχήσεις παρ' Ὁμήρῳ ἐκ λόγων καὶ παραδόσεων· ἀλλὰ πλὴν τῶν μυκηναίων καὶ ἄλλων τεχνικῶν εὑρημάτων τὰ ἐν τῷ Ἰδαίῳ τῆς Κρήτης ἄντρῳ ἀνευρεθέντα τοιαῦτα εἶνε ἁπτὰ μαρτύρια τῆς λίαν πρωΐμου ἐπιδράσεως τῶν Σημιτῶν ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προϊστορικοὺς προγόνους, τοὺς πελασγικοὺς καὶ μάλιστα τοὺς αἰολικοὺς ἢ ἀχαϊκοὺς Ἀρίους. Οὕτως ἡ σημιτικὴ Εὐρώπη ἁρπαζομένη καὶ ἀπαγομένη κατὰ τὸν παλαίφατον μῦθον συνδυάζεται πρῶτον ἐν Κρήτῃ μετὰ τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὸν τότε ἑλληνικὸν κόσμον Διὸς καὶ γεννᾷ καὶ τίθησι τὰς ἀρχὰς τοῦ παμπρώτου ἐν Ἑλλάδι πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπισμοῦ· ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ Εὐρώπης, τῆς εὐρέως καὶ πολυμερῶς διανοιξάσης τὰς ὄπας τῶν ἐπέκεινα τῆς Κρήτης καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀσίας λαῶν, δίδοται καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἤπειρον.. Οὕτως ἡ Κρήτη γίνεται ἡ πρώτη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ κοιτίς, τὰ ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Ἀστερίου προερχόμενα τέκνα Μίνως καὶ Ῥαδάμανθυς, ἱδρύουσι τὸ πρῶτον ἔννομον ἐν τοῖς προϊστορικοῖς Ἕλλησι κράτος, τὸ ὁποῖον προάγον κατὰ μικρὸν πρὸς βορρᾶν μεθίσταται ἐν Μυκήναις καὶ Ἄργει τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ Αἰγέως καὶ Θησέως καὶ περαιτέρω ἐν Θήβαις καὶ τῷ τῶν Μινυῶν Ὀρχομενῷ.

Ὁ πάμπρωτος λοιπὸν ἐν τοῖς Ἕλλησι πολιτισμὸς ἄρχεται ἐκ νότου, ἐκ Κρήτης, διότι πρὸς βορρᾶν ἐπικρατεῖ ἔτι ἡ ἀρχέγονος καὶ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τῶν Πελασγῶν Ἀρίων κατάστασις. Ὁ Procesch von Osten, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν πόλεων τῆς Κρήτης καὶ τοῦ δυσερευνήτου αὐτῶν, ἀποφαίνεται λέγων ὅτι ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ αὐτῆς ἱστορία λήγει ὅπου ἄρχεται ἡ τοῦ ἄλλου κόσμου. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ταύτην οἱ ἄνθρωποι, συνελθόντες τὸ πρῶτον εἰς πόλεις καὶ τὴν ἑαυτῶν προσωπικὴν ἐλευθερίαν διὰ νομίμων ὑποχρεώσεων περιορίσαντες, συνέστησαν ἔννομον κοινωνίαν ἀποδεξάμενοι τὰ βάρη τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Διὰ τοιούτων ἀτομικῶν θυσιῶν ἐν τῇ ὁλότητι ἀσφαλισθέντες καὶ τὰ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ὑποδείγματα ὑπ' ὄψει ἔχοντες, ἔθηκαν τὰς πρώτας βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀκατάσχετον ἀνάπτυξιν ἱκανότητος τοῦ ἀριανοῦ γένους εἰς τοσούτῳ περιφανὲς ὕψος ἤρθη. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν παναρχαίων ἐν τῇ νήσῳ ἀνθρωπιστικῶν ἐκείνων ἐργατῶν, τῶν Ἰδαίων Δακτύλων καὶ Κουρήτων, τῶν Κορυβάντων καὶ Τελχίνων (Σημιτῶν τούτων ὄντων), ἀνωρύχθησαν μέταλλα καὶ κατειργάσθησαν, ὄργανα δὲ ἐξ αὐτῶν πρὸς παντοίαν κοινωνικὴν ἀνάγκην, πρὸς γεωργίαν, λιθοτομίαν, ὑλοτομίαν καὶ οἰκοδομίαν, κατεσκευάσθησαν· ἡ τέχνη πρὸς τὴν τῶν ζώων ἐξημέρωσιν καὶ τὴν τῶν μελισσῶν συντήρησιν καὶ ἐπιμέλειαν ἐδιδάχθη· ὕστερον δὲ κατὰ μικρὸν καὶ ἐπὶ τὰ πνευματικώτερα χωροῦντες ἐκεῖνοι προήγοντο εἰς τέχνας λεπτοτέρας καὶ ἔτι καὶ εἰς ἐπιστήμας.

[1] «Τὸ κίνημα τῆς Αἰγύπτου» ἐν τῷ «Τύπῳ» τῆς Βιέννης. Κλειώ, ἀριθ. 1857, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1881.

Καὶ ἔνθεν μὲν ἐκανόνιζον κατὰ μικρὸν τὰ τῆς θήρας, τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐνόπλου ὀρχήσεως, ἔνθεν δὲ τὰ τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς καλλιτεχνίας, τὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον λατρείας καὶ τῆς νομοθεσίας, κατά τινας δὲ καὶ τὰ εἰς αὐτὴν τὴν γραφὴν ἀναγόμενα. Κόσμος ὅλος, καθὰ ὁσημέραι εἰς φῶς ἄγεται, ἐν τῇ μεσημβρινῇ ἐκείνῃ Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἐδημιουργήθη· οὐ μόνον οἱ ἐγκλείοντες αὐτὸν ἄπειροι καὶ πολυσυνδύαστοι μῦθοι πασιφανῶς τοῦτο δεικνύουσι καὶ μαρτυροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἀνευρισκόμενα προϊστορικὰ ἐν αὐτῇ μνημεῖα κυροῦσι. Καὶ ἔνθεν μὲν ὁ Κρητηγενὴς Ζεύς, πάντοτε ἐν τῇ νήσῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν ἔτι ἐν τοῖς Ἕλλησι τῆς ὑφ' ἑτέραν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν λατρείας τοῦ δωρικοῦ Ἀπόλλωνος, τὰ πρωτεῖα κατέχων, ἔνθεν δὲ ἡ Δημήτηρ, ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ὅτι ἀπέβη, « ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης », μυθευομένη, ἐκπροσωποῦσιν ἐν αὐτῇ τὴν ὅλην τοῦ σύμπαντος ὑπόστασιν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Οἱ Τιτᾶνες δὲ καὶ οἱ Γίγαντες, ὁ Δαίδαλος καὶ ὁ περίπυστος αὐτοῦ Λαβύρινθος, οἱ ἐν ᾅδου κριταὶ Μίνως καὶ Ραδάμανθυς, ἡ βασίλειος καὶ μεγάλη Κνωσὸς καὶ ἡ μετὰ τῆς Τύρινθος μόνη παρ' Ὁμήρῳ μνημονευομένη ὡς τειχιόεσσα ἀρχαιόθεν λαμπρὰ Γόρτυς, αἱ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα παλαίτατα πόλεις αὐτῆς καὶ πλεῖστα ὅσα οὐδὲν ἕτερον ὑπεμφαίνουσιν ἢ τὸν πρῶτον σταθμὸν ἐν Κρήτῃ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἀριανὸς Ζεὺς διὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ μετεκόμισεν ἐν αὐτῇ τὴν Εὐρώπην, τὴν ἡμέρωσιν καὶ τὸν ἀνθρωπισμόν· οὗτος δ' ἐκεῖθεν προαγόμενος ἐπεξετάθη καὶ κατεκάλυψε τὴν ἀπέναντι τῆς μικρᾶς νησιωτικῆς ἠπείρου τὴν μεγάλην ἤπειρον, ἡ ὁποία ἐκ τῆς κρητικῆς Εὐρώπης καὶ αὐτὴ οὕτως ἐκλήθη καὶ δι' αὐτὸ φαίνεται τόσον τὴν πατρίδα ἐκείνης οὗτος ἠγάπησεν, ὥστε δὲν ἐννοεῖ νὰ χειραφετήσῃ καὶ αὐτὴν μετὰ τοσαῦτα μοναδικὰ ἐν τῷ κόσμῳ δεινά, διότι ὡς πεπολιτισμένη ἐπιμένει ἀκολουθοῦσα τὴν χριστιανικὴν ρήτραν: «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει!» Τοιαύτη ἐν τῇ πολιωτάτῃ ἐκείνῃ ἀρχαιότητι ἡ Κρήτη· πατρὶς θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων, σταθμὸς πρῶτος, ἐξ οὗ ὁρμώμενος ὁ Ζεὺς μετὰ τῆς Εὐρώπης αὐτοῦ, κατήρξατο ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς σταδιοδρομίας τοῦ πνεύματος, τῆς λυτρωσάσης αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ σώματος καὶ τῆς ὕλης καὶ ἀνυψωσάσης εἰς τὸν ἰδεώδη κόσμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέρρευσαν καὶ κατήχθησαν.

Β. ΨΙΛΑΚΗΣ

ΑΛΗΘΕΙΑ

Χίλιες φορὲς ἐγὼ ἔγραψα τραγούδια
Μὲ πάθος τῆς ψυχῆς, γλυκὰ γλυκά,
Χίλιες φορὲς ἐσκόρπισα λουλούδια
Στὰ κάλλη πῶχει ἡ γῆς τὰ μαγικά.

Ὅ,τι ἔκρυφτα μέσ' στὴν καρδιά, στὸ στῆθος,
Πολύτιμο, μεγάλο, τρυφερό
Τὸ νέκρωσεν τῆς δυστυχιᾶς τὸ πλῆθος,
Τὸ πῆρε ἡ λησμονιὰ μὲ τὸν καιρό.

Συχνὰ σ' ἕνα χαμόγελο ζητοῦσα
Νὰ βρῶ τὴν εὐτυχία, τὴν ζωή,
Μὰ πειὸ συχνὰ ὁ δόλιος καρτεροῦσα
Ν' ἀκούσω ἑνὸς ἀγγέλου τὴν πνοή.

Καὶ νὰ μοῦ πῇ : Γιὰ σήκω ἀφ' τὴν ἀπάτη,
Τὰ ὄνειρα παράτα τὰ τρελλά,
Πάρε τ' ἀληθινὸ τὸ μονοπάτι
Π' ἐμπρός μας ταπεινὰ χαμογελᾷ

Ὦ! ἄγγελε ποῦ τόσο σ' ὠνειρεύτηκα,
Σὺ δός μου τῆς ἀλήθειας τὸ κλειδί,
Λυπήσου με ποῦ τόσο ἐμαρτυρεύτηκα
Ἀπὸ μικρὸ κι' ἀνήξερο παιδί.

Δ. Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Τὸ ἑπόμενον δὲν ὑπολείπεται ὡς πρὸς τοῦτο, εἶνε δὲ περίφημον ἐν Σκωττίᾳ, ὄχι μόνον διὰ τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σπαραξικάρδιον μουσικήν, ἥτις τὸ συνοδεύει, δημώδης οὖσα :

Τὸ σπαθί σου γιατί 'ν' ἔτσι σὰ ματοβαμμένο ;
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε !
Τὸ σπαθί σου γιατί 'ν' ἔτσι σὰ ματοβαμμένο,
καὶ πῶς τόσο πένθος 'ς τὴν ὄψι χυτό ; — Ὤ !
Τὸ γεράκι μου ἔχω μ' αὐτὸ θανατωμένο,
μητέρα, μητέρα !
Τὸ γεράκι μου ἔχω μ' αὐτὸ θανατωμένο,
κανένα δὲν ἔχω πιὰ ὅμοιο μ' αὐτό.— Ὤ !

Πουλιοῦ αἷμα δὲν ἔχει μιὰ τέτοια κοκκινάδα.
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε !
Πουλιοῦ αἷμα δὲν ἔχει μιὰ τέτοια κοκκινάδα,
παιδάκι μου πὲς τὴν ἀλήθεια σωστή.— Ὤ !
Ὤ, τὴν κόκκινή μου ἔχω θανατώσει φοράδα,
μητέρα, μητέρα !
Ὤ, τὴν κόκκινή μου ἔχω θανατώσει φοράδα,
περήφανη τόσο, καὶ τόσο πιστή.— Ὤ !

Γρηὰ ἦτο ἡ φοράδα, ζημιὰ δὲν εἶνε τόση,
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε !
Γρηὰ ἦτο ἡ φοράδα, ζημιὰ δὲν ἦτο τόση,
σένα ἄλλος σοῦ θλίβει τὰ στήθια καϋμός.— Ὤ !

1 Ἴδε σελ. 89.

Ὀλυμπία

Τὸν πατέρα μου ἔχω -- Ὠϊμένανε — σκοτώσει,
μητέρα, μητέρα!
Τὸν πατέρα μου ἔχω — Ὠϊμένανε — σκοτώσει,
πονεῖ 'ς τὴν καρδιά μου, πονεῖ ὁ σπαραγμός.-Ὦ!

—

Καὶ τί δίκη θὰ δώσῃς γι' αὐτὴ τὴν πρᾶξι τώρα,
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε!
Καὶ τί δίκη θὰ δώσῃς γι' αὐτὴ τὴν πρᾶξι τώρα,
'μολόγα μου κι' ἄλλα, παιδί μου, πικρά.—Ὦ!
Στιγμὴ δὲν θ' ἀναπαύσω τὸ πόδι μου 'ς τὴ χώρα,
μητέρα, μητέρα!
Στιγμὴ δὲν θ' ἀναπαύσω τὸ πόδι μού 'ς τὴ χώρα,
ἐκεῖθε ἀπὸ τὸ κῦμα θὰ φύγω μακρά.—Ὦ!

—

Κ' οἱ αὐλὲς καὶ τὰ σπίτια σου τί θεν' ἀπογείνουν,
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε!
Κ' οἱ αὐλὲς καὶ τὰ σπίτια σου τί θεν' ἀπογείνουν,
λαμπρὰ καθὼς εἶνε καὶ εὔμορφα ἐδῶ;—Ὦ!
Ὡς νὰ γύρουν νὰ πέσουν θέλω ἔρημα νὰ μείνουν,
μητέρα, μητέρα!
Ὡς νὰ γύρουν νὰ πέσουν θέλω ἔρημα νὰ μείνουν,
ποτὲ πιὰ δὲν θέλω ξανὰ νὰ τὰ ἰδῶ.—Ὦ!

—

Καὶ ἡ καλή σου, το τέκνο σου πῶς θενὰ πορεύουν,
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε!
Καὶ ἡ καλή σου, τὸ τέκνο σου πῶς θενὰ πορεύουν,
ἐκεῖθ' ἀπ' τὸ κῦμα σὰν πᾶς τὸ γοργό.—Ὦ!
Εἶν' ὁ κόσμος μεγάλος, κι' ἂς πᾷ νὰ ζητιανεύουν,
μητέρα, μητέρα!
Εἶν' ὁ κόσμος μεγάλος, κι' ἂς πᾷ νὰ ζητιανεύουν,
ποτέ μου, ποτὲ δὲν τοὺς βλέπω πιὰ ἐγώ.—Ὦ!

—

Καὶ ν' ἀφήσῃς τί θὲς τῆς μαμᾶς τῆς τιμημένης.
Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε!
Καὶ ν' ἀφήσῃς τί θὲς τῆς μαμᾶς τῆς τιμημένης,
εἰπέ μου το, υἱέ μου, μὲ γνώμη χρυσῆ.—Ὦ!
Σὲ ἀφίνω κατάρα καὶ φλόγες τῆς Γεένης,
μητέρα, μητέρα!
Σὲ ἀφίνω κατάρα καὶ φλόγες τῆς Γεένης,
γιατὶ μέσ' 'ς τὸ κρίμα σὺ μ' ἔσπρωξες σύ.—Ὦ!

Τὰ δημώδη τῶν βορεινῶν ᾄσματα ὑπό τινα ἔποψιν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συνέχεια τῆς παλαιᾶς τοῦ Βορρᾶ δημοτικῆς ποιήσεως, οἷα εἶνε ἡ ἐν τοῖς μυθικοῖς καὶ ἡρωϊκοῖς ᾄσμασι τῆς Ἔδας. Ἤδη ὡς πρὸς τὴν μορφὴν προϋποθέτουσι ταύτην τὴν ποίησιν. Μ' ὅλην τὴν μεγάλην διαφορὰν τὴν ἐν πολλοῖς ὑφισταμένην καὶ κάμνουσαν νὰ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν χρήσει ῥυθμικοὶ καὶ μετρικοὶ τύποι, οὐσιωδῶς διάφοροι τῶν ἐν τοῖς ποιήμασι τῆς Ἔδας, βασίζονται ἐπὶ ἀρχῶν ὅλως διόλου ἄλλων, ἀκριβεστέρα ἐξέτασις οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν, ὅτι οἱ νεώτεροι τρόποι ἐμορφώθησαν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων. Χρακτηριστικὸν διὰ τὸ δημῶδες ᾆσμα εἶνε ἡ δίστιχος στροφή, ἐνῷ ἡ ὁμοιοκαταληξία νὰ λαμβάνῃ τὴν θέσιν τῆς συνηχήσεως. Τοῦτο καὶ ἡ ἐπῳδὸς ἀποτελοῦσι τὰ οὐσιωδέστερα γνωρίσματα τῆς διαφορᾶς. Ἀμφότερα ὅμως ταῦτα ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει, ἂν καὶ μόνον σποραδικῶς· εἰμπορεῖ δὲ ν' ἀποδειχθῇ τόσῳ βεβαίως, ὅτι δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις περὶ τῶν στοιχείων τούτων τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὅτι εἶνε δῆθέν τι ὅλως νέον, ἀφοῦ προῆλθον ἐκ τῆς δεδομένης θεμελιώδους φύσεως τῆς ποιήσεως ταύτης, ὁ ἰδιάζων καὶ ὑπέροχος τῆς ὁποίας λυρισμὸς ἔδωκεν ὅλως ἰδίαν τροπὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην.

Ἤδη ἐν τῇ ποιήσεει τῶν Σκάλδων εὑρίσκομεν τὰ στοιχεῖα ταῦτα. Ὑπὸ ῥυθμικὴν ἔποψιν οἱ δύο κύριοι τύποι εἶνε ἡ στροφὴ ἐκ δύο ἢ τεσσάρων στίχων μὲ σταθερὰν ἄρσιν, ἀλλ' ἐναλλάσσον μέτρον, σχηματισθέντες προφανῶς κατὰ τὸ θεμελιῶδες σχῆμα, ὅπως ἡ στροφὴ τῶν παναρχαίων τῆς χώρας ᾀσμάτων.

'Εὰν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ποιητικὸν ὕφος τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, ἀνάγκη ἐνταῦθα ν' ἀνομολογήσωμεν τὴν στενὴν συγγένειαν μὲ τὴν ποίησιν τῆς ἀρχαιότητος. 'Η ὅλη τέχνη τοῦ δημώδους ποιήματος, μὲ ὅλον τὸν ῥηματικὸν αὐτοῦ τύπον, ὅστις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πολλῷ μείζονος βαθμοῦ λυρικῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως εἶνε ἀνάλογος τῆς τῶν ἀρχαίων ποιημάτων. Ὅπως ἐν τούτῳ οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει ἡ δρᾶσις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξελίσσεται κατὰ μεγάλα τμήματα, ἐν οἷς σαφῶς ἀναγνωρίζει τις τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ ἐξαρθῶσι ταῦτα τόσῳ ἰσχυρῶς καὶ ἐπαισθητῶς, ὅσον εἶνε δυνατόν. Διὰ τοῦτο ἐξαίρονται μόνον τὰ σημαντικὰ γεγονότα, καὶ ταῦτα ἐκτίθενται εἰς μικρὰς ἐπιτυχεῖς ἐκφράσεις, αἵτινες ἐπὶ τῶν περιγραφομένων προσώπων καὶ καταστάσεων ῥίπτουσιν ἰσχυρὸν φῶς. 'Εκ τούτου προέρχεται ὁ ἁλματικὸς τῆς ποιήσεως ταύτης τρόπος.

'Η γλῶσσα, ἣν παρουσιάζονται ἡμῖν λαλοῦντα τὰ δημώδη ᾄσματα ἐν ὅλῳ εἶνε νεωτέρα τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ἀφοῦ ταῦτα ἐγράφησαν ὕστερον, ἀφοῦ μακρὸν χρόνον διετηρήθησαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Οὐδὲν τῶν σῳζομένων ᾀσμάτων ἐγράφη πρὸ τοῦ ΙϚ' αἰῶνος καὶ εἰς ταῦτα δὲ ἐλάχιστα μόνον ἀνήκουσι. Πρῶτον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔγεινε γενικὴ συνήθεια νὰ περισυλλέγωνται τὰ τέως ἐν τῷ στόματι του λαοῦ ζῶντα ᾄσματα. Φυσικὴ συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι ὡς πρός τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν τύπον καὶ τὴν γλῶσσαν ὑπέστησαν ὡσαύτως ποικίλας μεταβολάς.

Κατὰ τὸ περιεχόμενον τὰ δημώδη τῶν Σκανδιναυῶν ᾄσματα διαιροῦνται εἰς δύο κύρια εἴδη: τὰ μυθώδη καὶ ἡρωϊκὰ καὶ τὰ ἱπποτικά, μεθ' ὧν συνάπτονται διάφοροι ἄλλαι κατηγορίαι, σχετικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸν τῶν ἱπποτῶν βίον. Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος καταλέγονται ἄρα πάντα τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα μὲ τρόπον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὡρισμένον ἐνέχουσι σχέσιν τινὰ πρὸς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ ἥρωας. Πάντα τὰ ἡρωϊκὰ ποιήματα ἐνέχουσι σύγκρασίν τινα τῶν κληρονομηθεισῶν παλαιῶν παραστάσεων εἰς τὰς περὶ κόσμου ἰδέας τοῦ μέσου αἰῶνος. 'Ιδίᾳ ἡ ἰσχυρὰ πλὴν ἀλλόκοτος φαντασία, ἣν ἀπαντῶμεν εἰς πολλὰ ποιήματα, ἔχει τὰς ῥίζας αὐτῆς ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς εἰδωλολατρείας.

'Εκτὸς τῶν μυθικῶν καὶ ἡρωϊκῶν ὑπάρχει ἀκόμη ὁλόκληρος κατηγορία ποιημάτων, ὧν καὶ τούτων αἱ ὑποθέσεις κατάγονται ἐκ τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀρχαιότητος. Ταῦτα εἶνε τὰ μαγικὰ καὶ θαυματοῦχα ποιήματα. 'Η μετάβασις ἀπὸ τούτων εἰς τὸν χριστιανισμὸν διόλου δὲν ἦτο δύσκολος.

'Εννοεῖται, ὅτι θὰ μᾶς ἦτο δύσκολον νὰ προμηθευθῶμεν βαλλίσματα ἀπὸ πάντων τῶν ἐθναρίων τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν, ὅπως τὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα. Ἄλλως τε τὰ μυθολογικὰ ἢ ἡρωϊκὰ τῶν χωρῶν τούτων ᾄσματα οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἰσχύουν νὰ διεγείρουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν καλαισθησίαν. Διὰ τοῦτο δὲν παραθέτομεν πρὸ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν εἰμὴ βαλλίσματα συνήθεις ἔχοντα ὑποθέσεις, συνάμα δὲ καὶ ἱκανὰ νὰ παράσχωσιν ἡμῖν πλήρη γνῶσιν τοῦ εἴδους τούτου παρὰ τοῖς Βορείοις.

Καὶ πρῶτον ἰδοὺ ἓν 'Ολλανδικὸν βάλλισμα, ἥρως τοῦ ὁποίου παραδόξως εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ τῆς 'Ελλάδος Βασιλέως. Δὲν σᾶς φαίνεται παράξενον;

Εὐγῆκ' ὁ νιὸς νὰ κυνηγήσῃ
'ς τὸ δάσος τ' ἀπομακρυσμένο,
δὲν ηὗρε λάφια νὰ χτυπήσῃ,
βρίσκει ἕνα γέροντα δεμένο.

—

'Στὰ δάση μή, μὴ προχωρήσῃς.
γυρνᾷ μιὰ στρίγγλα, σὰν ὀργή.
'Σ τὸ δρόμο σου ἂν τὴν ἀπαντήσῃς,
θὰ σὲ κοστίσῃ τὴ ζωή!

—

Γυναῖκα ἐμὲ δὲν μὲ φοβίζει,
τὸν ἄνδρ' ἀφοῦ περιφρονῶ.
Μόλις τὸ λόγο ξεστομίζει,
ἦλθεν ἡ στρίγγλα ἀπ' τὸ βουνό.

—

Τὸν πιάν' εὐθὺς ἀπὸ τὸ χέρι.
τὸ ἄλογο ἀπ' τὰ χαλινά,
μίλια ἑβδομῆντα τόνε φέρει,
ἐπάνω 'ς τὰ ψηλὰ βουνά:

—

Τόσο ἡ κορφὴ ψηλὰ ἀναβαίνει,
τόσο ἡ χαράδρα χαμηλή.
Δυὸ ἐκειτούντανε βρασμένοι,
ὁ τρίτος κεῖται 'ς τὸ σουβλί!

—

'Εδῶ ἂν πρέπῃ ν' ἀποθάνω,
καθὼς μοῦ μένει νὰ τὸ ἰδῶ,
μεγάλη μεταμέλεια χάνω,
πῶς ἦρθ' ἀπ' τὴν 'Ελλάδα ἐδῶ.

—

Ἂν ἦσ' ἀπ' τὴν 'Ελλάδα, στάσου,
εἶν' ἄνδρας μ' ἀπ' τὴ χώρα αὐτή.
Πῶς λέγονται τὰ γονικά σου,
νὰ ἰδῶ ἐὰν μοῦ εἶνε γνωστοί.

—

Κι' ἂν πῶ τὸ πῶς τοὺς ὀνομάζουν,
αὐτὸ δὲν σ' ὠφελεῖ σταλιά.
Μὰ τὸν πατέρα μου τὸν κράζουν
εἰς τὴν 'Ελλάδα βασιλιά.

—

Τὴ Μαργαρίτα τὴ μαμά μου
τὴν ἔχει αὐτὴ νοικοχυρά,
σ' ὠνόμασα τὰ γονικά μου,
ἂς εἶνε τώρα γειὰ χαρά.

—

'Ο βασιλιὰς ἀπ' τὴν 'Ελλάδα
φθάν' ὡς κειπάνω 'ς τ' ἀψηλά.
ἂν δὲν σοῦ αὐξήσῃ ἡ ἀψηλάδα,
τότε ἡ ζωὴ τί σ' ὠφελᾷ;

—

'Αψήλωμα δὲν θ' ἀποκτήσω;
'Ακόμ' εἶμ' ἕνδεκα χρονῶ.
Λέγω 'ς τὸ ὕψος νὰ νικήσω
τὸ κάθε δένδρο 'ς τὸ βουνό.

—

'Ελπίζεις νὰ γενῇς μιὰ μέρα
ψηλός, σὰν δένδρο φουντωτό;
Ἔχω κ' ἐγὼ μιὰ θυγατέρα,
νέο κορμί, χαμαρωτό.

—

Φορεῖ κορώνα 'ς τὸ κεφάλι,
μαργαριτάρια δουλευτή.
Τόσοι καὶ τόσοι ἦρθαν μεγάλοι.
κανεὶς δὲν ἅρμοζε μ' αὐτή.

—

Φορεῖ 'ς τὴ λιγερή της μέση

ἕν' ἄσπρο κρίνο μὲ σπαθί.
Κι' ὁ ἔξω ἀπ' ἐδῶ δὲν θὰ μπορέσῃ
'ς αὐτὴν ἐμπρὸς ν' ἀντισταθῇ.

—

Τὴν κόρη σου, ποὖν' ἐκεῖ πίσω,
νὰ ἰδῶ ἐπεθύμησα πολύ.
Γλυκὰ γλυκὰ νὰ τὴν φιλήσω,
νὰ τῆς εἰπῶ ὥρα καλή.

—

Ἕν' ἀλογάκι ἐγὼ ταγίζω
ἀπ' τοὺς ἀνέμους πιὸ γοργό,
κρυφὰ κρυφὰ σὲ τὸ δανείζω,
τὴν βρίσκεις, κ' εἶμ' αἰτία 'γώ.

—

Γοργὰ πετιέται αὐτὸς 'ς τὴ σέλα,
κεντᾷ καὶ φεύγει μὲ σπουδή.
Ἀντίο, στρίγγλα, κατσιβέλα,
ἔχεις ὁλόμαυρο παιδί.

—

'Σ τὰ νύχια μου ἂν σὲ εἶχ' ἀκόμα,
καθὼς σὲ εἶχα στὸ βουνό,
δὲν θὰ σοῦ ξέφευγε ἀπ' τὸ στόμα,
παιδὶ πῶς ἔχω μελανό.

—

Σηκώνει κούτσουρ' ἀπ' τὸ χῶμα,
τὰ δένδρα μὲ ὀργὴ βαρᾷ.
Οἱ κορυφές των σειοῦντ' ἀκόμα
κι' ὅλα τὰ φύλλα τὰ χλωρά.

Καὶ τώρα τὸ ἑξῆς Νορβηγικόν, ἐν ᾧ βλέπομεν πρώτην φορὰν καὶ τὴν ἐπῳδὸν τῶν βαλλισμάτων τούτων :

Τὴν μητέρα ἡ Χριστούλα πολὺ καλοπιάνει,
ἕνα ῥοῦχο τοῦ Ἄσβγιορν μονάχα νὰ κάνῃ.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Καλὴν ἡ μαμάκα ἀπόκρισι δίνει,
νὰ κόψῃ τὸ ῥοῦχο ὅπως ἤθελ' ἐκείνη.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

'Σ τὴν τράπεζα ἀπάνω τὸ φόρεμ' ἁπλώνει,
τραντάφυλλα, κρίνους αὐτοῦ μπιμπιλώνει.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Κ' ἐκεῖ γύρω γύρω 'ς τὴν κάθε μασχάλη
χαράδι καὶ χῦμ' ἀφρισμένο τοῦ βάλλει.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

'Σὲ κάθε μανίκι ἔχει ἡ κόρη ξομπλιάσει
τὰ πιὸ καλὰ λάφια, ποῦ τρέχουν 'ς τὰ δάσῃ.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Κατόπι κεντάει 'ς τὰ δυὸ τὰ πλευρά του.
τὴν πιὸ ἔμορφη κόρη, ποῦ βρίσκει δωκάτου.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Καὶ βάλλει κατόπιν ἐπάνω 'ς τὰ στήθη,
ὁ νιὸς μὲ τὴ νέα τὸ πῶς ἐφιλήθη.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Κατόπι 'ς τ' ἀδέρφι της λέγει μιὰ λέξι :
'ς τὸν Ἄσβγιορν μὲ τοῦτο τὸ ῥοῦχο νὰ τρέξῃ.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Τὸ πῶς θὲς νὰ πάγω. Χριστούλα, εἰπέ μου,
αὐτὸν δὲν τὸν εἶδα ὡς τώρα ποτέ μου !
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Ἐκεῖ 'ς τῶν ἀγώνων τὸ στάδιο πᾶνε,
ὁ Ἄσβγιορν αὐτοῦ μέσ' 'ς τὴ μέση του θᾶναι.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

Τὴν ἅρπα θὰ παίζῃ νὰ παίρνῃ νὰ δίδῃ,
καὶ θἄχῃ ὁ Ἄσβγιορν χρυσὸ δαχτυλίδι.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Πάρε Ἄσβγιορν τὸ φόρεμ' αὐτὸ ἂν σὲ μέλῃ,
ἡ ἀδελφή μου ἡ Χριστούλα σ' ἐσένα τὸ στέλλει.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Πολλοὶ τρέξαν κοντὰ νὰ τὸ ἰδοῦνε,
τὰ σειρίτια του ὅλα ὁλόχρυσα ποὖναι.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Γειὰ 'ς τὰ χέρια καὶ γειὰ 'ς τὰ δάχτυλα ἐκεῖνα,
ποῦ κεντῆσαν δωπέρα τὰ ῥόδα τὰ κρίνα.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Μιὰ ἀπάντησι πρέπει νὰ πῇς 'ς τὴν παρθένο,
εἰς τοὺς γάμους μου νἄρθῃ πολὺ τὴν προσμένω.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Θέλει νἄλθῃ 'ς τὸ γάμο μου πές της νὰ μένῃ,
κείν' ἡ ἴδια ἡ ὡραία νυφούλα θὰ γένῃ.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

—

Ἄλλα δῶρα τοῦ δίδει 'ς αὐτὴ νὰ πηγαίνῃ,
καὶ καρφίτσες χρυσὲς κι' ὁλόχρυσο χτένι.
Τὸν Ἔδιγγ τραβάει ἡ καρδιά της.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἑρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ἐ. Δ. Ροΐδου

Ο ΓΕΡΩΝ ΑΛΛΟΤΙΝΟΣ

Ἡ πλήρης εἰλικρινείας καὶ εὐθυμίας γεροντικὴ αὐτὴ πολυλογία ἐσυγκίνησε τὴν καρδίαν τοῦ Ὀκταβίου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀπάντησιν ἐφαίνετο περιμένων ὁ γείτων του μετὰ πολλῆς ἀνησυχίας, ἐκπέμψας ἐπιφώνημα χαρᾶς, ἅμα ἤκουσεν ὅτι ἔγεινε δεκτὴ ἡ πρότασίς του.

Ὁ Ὀκτάβιος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑποδειχθῇ ὁ δρόμος, κατέβη τὴν κλίμακά του, ἀνέβη τὴν πρὸς ἀριστερὰν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ οἴκημα τοῦ κ. Ἀλλοτινοῦ, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη μὲ πολλὴν εὐμένειαν καὶ οἰκειότητα, πολὺ μᾶλλον ὡς ἀρχαῖον φίλον παρὰ ὡς νέον γνώριμον.

— Περιμείνατέ με μίαν στιγμήν, εἶπε προσκαλῶν αὐτὸν νὰ καθίσῃ, πηγαίνω νὰ στολισθῶ ὀλίγον καὶ ἀμέσως ἐπιστρέφω.

— Ἐλπίζω, Κύριε, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ὅτι δὲν λαμβάνετε τὸν κόπον τοῦτον ἐξ αἰτίας μου.

— Ὄχι βέβαια, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἑορτῆς καὶ ἐκτὸς τούτου διότι φορῶ στολὴν μαγείρου, ἐπρόσθεσε δεικνύων τὴν ἄσπρην του ποδιάν. Ἀπὸ τὸ πρωῒ καταγίνομαι νὰ ἑτοιμάσω τὸ μικρόν μου συμπόσιον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἐξαίρετον. Εἶμαι λαίμαργος καὶ υἱὸς ***φαγάδων***, ὡς ὀνομάζουν εἰς τὴν πατρίδα μου Βουργόννην τοὺς ἀγαπῶνται νὰ καλοζῶσιν. Ἔτρεμα μήπως ἀναγκασθῶ νὰ φάγω μόνος ὅσα ἐμαγείρευσα, ὅταν μὲ ἦλθεν ἡ καλὴ ἰδέα νὰ σᾶς προσκαλέσω. Περιμείνατε ὀλίγον, σᾶς ἑτοιμάζω μίαν ἔκπληξιν.

1 Ἴδε σελ. 109

Στοιχηματίζω ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε ὅταν ἐπιστρέψω. Πιθανὸν εἶναι νὰ σᾶς φαίνωμαι ὀλίγον ζωηρός, ἂς εἴπωμεν καὶ τρελλὸς διὰ τὴν ἡλικίαν μου. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι δὲν εἶμαι ξαναμωραμένος, καὶ τὸ σπουδαῖον ὅτι δὲν φορῶ οὔτε ψεύτικα μαλλιά, οὔτε ψεύτικα 'δόντια οὔτε ὀμματοϋάλια. Τὸ κρασί μου εἶναι καλόν, τὰ ποτήρια μου μεγάλα καὶ θὰ διασκεδάσωμεν.» Ταῦτα λέγων ἀπεσύρθη εἰς τὸ πλησιόχωρον δωμάτιον.

Περιμένων τὴν ἐπιστροφήν του ἤρχισεν ὁ Ὀκτάβιος νὰ ἐξετάζῃ τὰ περὶ αὐτόν. Ἡ αἴθουσα ἦτο ἀρκετὰ κομψή, μὲ τοίχους ἐστρωμμένους διὰ χαρτίου ἀνοικτοῦ χρώματος καὶ ἔπιπλα ἄλλης ἐποχῆς. Τὸ ὕφασμα τῶν ἀνακλίντρων καὶ τῶν θρονίων ἐκόσμουν, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐρωτικαὶ σκηναὶ ἐκ τῶν εἰκόνων τοῦ Βουσὲ καὶ εἰδύλλια τοῦ Οὐατώ, ποιμένες καὶ ποιμενίδες, κομψαὶ καλύβαι, ἀνθισμένοι λειμῶνες, ταινιοστόλιστα ἀρνία, Δάφνιδες καὶ Χλόαι καὶ ὁ λοιπὸς χαριτόβρυτος ποιμενικὸς κόσμος. Ὑπεράνω τῆς ἑστίας ὑπῆρχε κάτοπτρον, ἐντὸς πλαισίου πελεκητοῦ καὶ πλησίον τούτου ἄλλο μικρότερον πλαίσιον, περιέχον κίτρινον ἐκ τῆς πολυκαιρίας φύλλον περγαμηνῆς, φέρον τὴν μεγάλην αὐτοκρατορικὴν σφραγῖδα κάτωθεν διπλώματος ἱππότου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, καὶ τὸ παράσημον τοῦ τάγματος ἀνηρτημένον δι' ἐρυθρᾶς ταινίας. Ἑκατέρωθεν τοῦ πλαισίου διεκρίνοντο δύο ἐπωμίδες μαυρισμέναι ὑπὸ τῆς πυρίτιδος, καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τιμητικὴ σπάθη, τῆς ὁποίας ἡ λεπὶς εἶχεν ἀστράψει εἰς τὰς ναπολεοντείους μάχας. Πλὴν τοῦ τροπαίου τούτου ἐκόσμουν τοὺς τοίχους ἐρωτοπολεμικαὶ εἰκόνες τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ τὸ πάτωμα ἐκάλυπτε εὔμορφος τάπης, παριστάνων τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης.

Μετὰ δεκάλεπτον περίπου ἀπουσίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὁ οἰκοδεσπότης, τὸν ὁποῖον ἐδυσκολεύθη τῷ ὄντι ὁ Ὀκτάβιος ν' ἀναγνωρίσῃ ὑπὸ τὸ νέον αὐτοῦ ἔνδυμα, τὸ πληρέστατα δικαιολογοῦν τοὺς ἐπονομάσαντας ***ἀλλοτινόν*** τὸν γέροντα ἐκεῖνον, τὸν ἀρεσκόμενον νὰ φορῇ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν πιθανῶς τοῦ τελευταίου συρμοῦ πρὸ ἑξήκοντα τοὐλάχιστον ἐτῶν. Ἡ στολὴ ὅμως ἐκείνη δὲν ἦτο ἡ τῶν Μαρκησίων τῆς αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου ιε', ἀλλ' ἡ ἑορτάσιμος τῶν τότε εὐκαταστάτων χωρικῶν. Τὰ κυριώτατα αὐτῆς συστατικὰ ἦσαν ἔνδυμα μάλλινον καστανόχρουν, περισκελίδες ἀπὸ βελοῦδον βαθυπράσινον, λευκὸν ἐσωκάρδιον, πολύπτυχον ὑποκάμισον συνεχόμενον εἰς τὸν τράχηλον διὰ πόρπης ἀργυρᾶς, λαιμοδέτης κεντητός, κνημῖδες ῥαβδωταὶ καὶ ἄλυσος ὡρολογίου μὲ κροτάλια σειόμενα ἐπὶ τῆς κοιλίας. Εἰς ταῦτα εἶχε προστεθῆ εὔμορφη ἀνθοδέσμη περασμένη εἰς τὴν κομβιοδόχην.

— Δὲν σᾶς ἔλεγα, εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης προχωρῶν μὲ ζωηρότητα νεανικήν, ὅτι θὰ δυσκολευθῆτε νὰ μὲ ἀναγνωρίσετε ἀφ' οὗ στολίσθηκα; Τὸ ἔνδυμα τοῦτο τῆς νεότητός μου δὲν φορῶ τώρα παρὰ μίαν ἡμέραν τὸν χρόνον, τὴν τῶν γενεθλίων μου. Βλέπω ὅτι γελᾶτε, ἀλλ' ἐγὼ ὅταν ἐνδύωμαι αὐτὴν τὴν στολὴν νομίζω ὅτι ἤλλαξα δέρμα ὡς τὰ φείδια, ὅτι αἱ τρίχες μου ἔγειναν καὶ πάλιν ξανθαί.»

Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον λέγων ταῦτα, διότι ἡ φωνή, τὸ βάδισμα καὶ τὸ βλέμμα του ἐφαίνοντο εἰκοσαετῆ.

— Ἂς ὑπάγωμεν τώρα νὰ γευματίσωμεν, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Ἀλλοτινός. Τὸ τραπέζι εἶναι στρωμένον, ὅλα ἕτοιμα καὶ πρόχειρα, διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν ἀνάγκην νὰ σηκονώμεθα συχνά. Ἄλλοτε εἶχα ὑπηρέτριαν νέαν καὶ εὔμορφην, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ μὲ γλωσσεύουν, καὶ ὅταν ἀπαντοῦσαν εἰς τὴν κλίμακα τὴν πτωχὴν κόρην τῆς ἔλεγαν ἀνοησίας. Μίαν ἡμέραν ἔτυχε νὰ τὰς ἀκούσω καὶ ἐλυπήθην πολύ, διότι ἦσαν ὅλα ψεύματα. Ἡ νέα ἐκείνη ἦτο φρονιμωτάτη, καὶ ὅμως ἠναγκάσθην χάριν τῆς ὑπολήψεώς της νὰ τὴν διώξω, ἀφοῦ τῆς ἐπλήρωσα μισθὸν ὁλοκλήρου ἔτους ἀντὶ τριμηνίας. Ἔπειτα ἐπροτίμησα νὰ μείνω μόνος παρὰ νὰ πάρω γραῖαν ὑπηρέτριαν.

— Τώρα κάθισε ἐδῶ, ἐπρόσθεσε δεικνύων εἰς τὸν Ὀκτάβιον θέσιν ἀντικρύ του εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε παρατεθῆ ὀρεκτικώτατον γεῦμα — καὶ ἂς πίωμεν εἰς τὴν παροῦσάν σου καὶ τὴν παρελθοῦσάν μου νεότητα ποτήριον τοῦ συνομηλίκου μου τούτου οἴνου τῆς Βουργόννης. Πῶς ὀνομάζεσαι;

— Ὀκτάβιος.

— Καὶ ἐγώ . . . ἀλλὰ κάλλιον εἶναι νὰ μὲ ὀνομάζῃς ὡς ὅλος ὁ κόσμος γέρον Ἀλλοτινόν. Καὶ ἡ ἐρωμένη σου πῶς ὀνομάζεται, διὰ νὰ πίωμεν εἰς τὴν ὑγείαν της;

— Δὲν ἔχω ἐρωμένην, ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος μετά τινος συστολῆς.

— Τί λέγεις; ἠρώτησε σταυροκοπούμενος ὁ κ. Ἀλλοτινός, εἶσαι βέβαιος περὶ τούτου;

Ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία ὁμοιάζει συνήθως μὲ τὴν αὐγὴν θερινῆς ἡμέρας. Ὡς τὸ μικρὸν πτηνόν, πρὶν πρωτανοίξῃ τὰ πτερά του, κύπτει εἰς τὴν ἄκραν τῆς φωλεᾶς του διὰ νὰ χαιρετήσῃ μὲ φαιδρὸν ᾆσμα τὴν ἀνατέλλουσαν ἀκτῖνα, οὕτω καὶ ὁ νεανίσκος αἰσθάνεται τὴν καρδίαν του πλήρη μελῳδημάτων καὶ τὰ χείλη του πρόθυμα νὰ ὑμνήσωσι τῆς νεότητος τὴν ἀνατολήν. Τοιοῦτος ὅμως δὲν ἦτο ὁ Ὀκτάβιος, ὁ κατὰ τὴν γλυκυτάτην ἐκείνην τοῦ βίου ὥραν καταδιωχθεὶς ἀνηλεῶς ὑπὸ τῆς τύχης. Τὴν ἀνατολὴν τῆς νεότητός του ἐπεσκίαζεν ὁμίχλη τόσον σκοτεινή, ὥστε προθύμως θὰ ἐδέχετο νὰ μεταβῇ ἀποτόμως ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν ἐλπίδων εἰς τὴν τῶν ἀναμνήσεων. Συμπληρώσας ἤδη τὸ εἰκοστὸν ἔτος, ὄχι μόνον οὐδεμίαν εἶχε γευθῆ ἀλλ' οὐδὲ κἂν ὀνειρευθῆ τῆς ἡλικίας του ἡδονήν. Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὴν ἀμηχανίαν του, ὅταν ἠρωτήθη πῶς ὀνομάζεται ἡ ἐρωμένη του. Πολὺ ὅμως μεγαλειτέρα ἦτο ἡ ἀπορία τοῦ γέροντος φίλου του, ὅταν ἤκουσεν ὅτι δὲν ἔχει.

— Μὲ περιπαίζεις, εἶπεν εἰς τὸν Ὀκτάβιον, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ διηγηθῇ ἐν συντόμῳ τὴν ἱστορίαν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ὡμίλει σπουδαίως.

— Ἀλλὰ τότε τί τὴν κάμνεις τὴν νεότητά σου;

— Εἶμαι πτωχός, ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος, πρέπει ν' ἀσφαλίσω τὸ μέλλον καὶ ἔχω καθῆκον νὰ ἐργασθῶ.

— Τὸ πρῶτον καθῆκον τῶν νέων εἶναι νὰ χαίρωνται τὴν νεότητά των καὶ ὁ ἔρως ἡ πρώτη αὐτῶν

ἀρετή. Ἐγὼ ὑπῆρξα πολὺ ἐνάρετος καὶ διὰ τοῦτο ἔχω ἥσυχην τὴν συνείδησίν μου, ἀπεκρίθη ὁ κ. Ἀλλοτινός.

Τὰ τοιαῦτα πρωτάκουστα εἰς αὐτὸν διδάγματα ἐσκανδάλισαν κάπως τὸν Ὀκτάβιον, ὅστις ἠγέρθη ὡς ἑτοιμαζόμενος ν' ἀναχωρήσῃ.

— Ἡσύχασε, ἀγαπητέ μου, εἶπε μειδιῶν ὁ οἰκοδεσπότης. Δὲν εἶμαι ὁ Σατανᾶς, ἀλλὰ καλὸν γερόντιον. Δὲν πρέπει νὰ θυμώνῃς ἂν εὑρίσκω κάπως παράδοξον ν' ἀπατηθῶμεν καὶ οἱ δύο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν περὶ τοῦ χαρακτῆρός μας. Πρὸ ὀλίγου μοῦ ἔλεγες ὅτι ζῇς ἀπολύτως μόνος, ἀποφεύγων πᾶσαν σχέσιν ἐκ φόβου μὴ σὲ φέρῃ εἰς πειρασμόν. Μόνον μαζί μου ἐδέχθης νὰ σχετισθῇς, καὶ τὴν προτίμησιν ταύτην χρεωστῶ βεβαίως εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Μὲ ὑπέλαβες ὡς πωλητὴν γεροντικῆς σοφίας, ὡς ἀναμασητὴν ἠθικῶν παραγγελμάτων, καὶ ὡς τοιοῦτον μ' ἐθεώρησες κατάλληλον σύντροφόν σου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγελάσθην καὶ ἐγώ. Ὅταν σὲ πρωτοεῖδα ἐσυλλογίσθην μὲ πολλήν μου χαρὰν ὅτι εἶσαι νέος, καὶ ὡς τοιοῦτος θ' ἀγαπᾷς νὰ διασκεδάζῃς. ὅτι θὰ φέρνεις ὡραίας περιστερὰς εἰς τὸν περιστερῶνά σου — καὶ ἐδείκνυε τὸ δωμάτιον τοῦ Ὀκταβίου — ὅτι θὰ τὰς βλέπω καὶ θὰ χαίρεται ἡ ψυχή μου. Ὅταν ἀπόψε σ' ἐπροσκάλεσα νὰ συμφάγωμεν, ὑπελόγιζα ὅτι μετὰ τὸ γεῦμα θὰ μοῦ διηγηθῇς τοὺς ἔρωτάς σου καὶ θὰ μὲ δώσεις ἀφορμὴν νὰ σοῦ διηγηθῶ κ' ἐγὼ τὰ νεανικά μου. Ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι ἐγελάσθημεν καὶ οἱ δύο. Ὁ νέος εἶμαι ἐγώ, καὶ σὺ ὁ ἀσπρομάλλης. Τοῦτο μ' ἔρχεται κάπως ἀπροσδόκητον, εἶπε παρατηρῶν τὸν Ὀκτάβιον, ὅστις εἶχεν ὄρεξιν νὰ γελάσῃ.

— Ὁμολόγησε, ἐπρόσθεσεν ὁ γέρων κτυπῶν ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ὅτι ἤρχισες νὰ μὲ φοβῆσαι, ὅτι μὲ ὑποθέτεις γεροπαραλυμένον ἢ τοὐλάχιστον ξαναμωραμένον. Ἐνδέχεται νὰ ἦμαι τρελλός, ἀλλὰ τὴν γλυκυτάτην αὐτὴν τρέλλαν παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ μὲ τὴν ἀφίσῃ ἕως τὴν ὑστερινήν μου ἡμέραν, διότι μὲ κάμνει εὐτυχῆ χωρὶς νὰ ζημιώνῃ κανένα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι λόγος νὰ παύσωμεν νὰ πίνωμεν, ἐπρόσθεσεν ἐκπωματίζων δευτέραν φιάλην καὶ γεμίζων τὰ ποτήρια.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐζήτει πρό τινος ὥρας πρόφασιν ν' ἀποσυρθῇ, ἀλλ' ἡ διεγερθεῖσα περιέργειά του τὸν ἔκαμε νὰ μείνῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὸ προσφερόμενον ποτήριον.

— Μέσα εἰς αὐτὸ τὸ κρασὶ τοῦ τόπου μου, ἔλεγεν ὁ γέρων, ἐβάπτισα τὸν πρῶτόν μου ἔρωτα. Ὅταν τὸ καταπίνω μὲ φαίνεται ὅτι βυθίζεται ἡ καρδία μου εἰς λουτρὸν νεότητος! Σὺ δέ, δὲν ἔχεις τίποτε νὰ μὲ διηγηθῇς; Ἀλλὰ καὶ ποῦ θὰ τὸ εὕρισκες, ἀφοῦ ζῇς εἰς τὴν τρύπαν σου μονάχος ὡς ἀρκοῦδι. Τοῦτο δὲν μ' εὐχαριστεῖ καθόλου. Εἶναι ὡς νὰ εἶχα γείτονα καλόγηρον. Δὲν κάμνεις καλά, νέε μου φίλε, ὁ Θεὸς θὰ σὲ τιμωρήσει.

— Ὁ Θεὸς θὰ μὲ τιμωρήσει! εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος. Τί κακὸν ἔκαμα;

— Θὰ ἔχανα τὸν κόπον μου, ἂν ἐπιχειροῦσα νὰ σὲ τὸ ἐξηγήσω, ἀπήντησεν ὁ γέρων. Δὲν θὰ μ' ἐννοοῦσες, ἀφοῦ δὲν πιστεύεις εἰς τὸ εὐαγγέλιόν μου, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις εἶναι τίμιον εὐαγγέλιον, ἀφοῦ διδάσκει τὴν εὐτυχίαν, ὅπου εἶναι ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' εἶσαι μόνον εἰκοσαετής. Ἔμεινες πολὺ ὀπίσω, ἀλλ' εἰμπορεῖς ἀκόμη νὰ φωτισθῇς. Τὸ κατ' ἐμὲ σκοπεύω νὰ μετοικήσω. Αὐτὸ τὸ σπίτι μὲ κάμνει νὰ μελαγχολῶ. Δὲν ἠμπορῶ νὰ σκύψω εἰς τὸ παράθυρον χωρὶς ν' ἀντικρύσω γεροντικὸν πρόσωπον. Ἤλπιζα ὅτι θὰ μὲ ἀπεζημιώνεν ἡ νεότης σου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ἠπατώμην. Θὰ ὑπάγω νὰ κατοικήσω εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐκεῖ ὅπου εἶναι οἱ πολλοὶ φοιτηταί. Πηγαίνω συχνὰ νὰ περιπατήσω εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα· ἀναβαίνω εἰς τὰς οἰκίας μὲ τὴν πρόφασιν νὰ ἐνοικιάσω δωμάτιον, ἐμβαίνω παντοῦ, τὰ βλέπω καὶ τὰ ἀκούω ὅλα. Τί ὡραῖα κορίτσια! Πόση εὐθυμία καὶ πόσον φαίνονται ὅλοι εὐτυχεῖς! Τὸ μόνον των ἐλάττωμα εἶναι ὅτι πίνουν πολὺν ζῦθον, ὁ ὁποῖος ψυχραίνει τὸ αἷμα. Μόνον τὸ κρασὶ ἀξίζει, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου κατέπιε καὶ ἄλλο ποτήριον.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς Μονμάρτης ἔφερεν ἐπὶ τῶν πτερύγων του τὸν ἦχον παλαιᾶς δημοτικῆς μελῳδίας, προσαρμοσθείσης εἰς τετράχορον. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπανελάμβανεν ὡς πιστὴ ἠχὼ ὁ αὐλὸς γείτονος μουσικοῦ.

Ὁ γέρων Ἀλλοτινός, ὅστις εἶχε σιωπήσει εἰς τὸ πρῶτον ἄκουσμα τοῦ μελῳδήματος ἐκείνου, ἀνεσκίρτησε καὶ ἠγέρθη ἀμέσως κατὰ τὴν ἐπανάληψίν του ὑπὸ τοῦ αὐλητοῦ, ἐπιβάλλων δι' ἐπιτακτικοῦ νεύματος εἰς τὸν Ὀκτάβιον σιωπὴν καὶ ἀκινησίαν. Ἀλλ' ὁ αὐλὸς ἀντὶ τοῦ δημοτικοῦ ἔπαιζεν ἤδη ἀποσπάσματα νεωτέρων μελοδραμάτων.

— Πρέπει χωρὶς ἄλλο ν' ἀνεύρω αὐτὸν τὸν μουσικόν, εἶπεν ὁ γέρων Ἀλλοτινός, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ γεμίσῃ καὶ πάλιν τὰ ποτήρια, ὅταν ὁ ἰδιότροπος αὐλητὴς ἀφίσας κατὰ μέρος τὴν νέαν μουσικὴν ἐπανέλαβε τὸν δημοτικὸν σκοπόν.

— Εὖγέ σου, καλέ μου μουσικέ! ἀνέκραξεν ὁ γέρων, ἀρχίζων νὰ χορεύῃ εἰς τὸ δωμάτιον. Τοῦτο σὲ φαίνεται παράξενον; εἶπεν ἔπειτα εἰς τὸν Ὀκτάβιον. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἠξεύρῃς ὅτι τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐτραγούδησα πολλάκις ὑπὸ τὸ παράθυρον τῆς ἐρωμένης μου, εἰς τὸν καιρὸν ὅπου αὐτὸ τὸ φόρεμα ἦτο καινούριον, καὶ τὸ βρακὶ ἐπίσης καὶ τὰ πόδια μου ἐπίσης. Αὐτὰ τὰ καλάμια, ἐπρόσθεσε, κτυπῶν διὰ τῆς χειρὸς τὰς ἰσχνάς του κνήμας, ἔκαμαν πολλὰ πηδήματα εἰς τὸν ἦχον αὐτῆς τῆς μουσικῆς. Τώρα δὲν ἀξίζουν πλέον τίποτε. Καὶ ὅμως πιστεύω ὅτι ἂν εὑρισκόμην μὲ τὴν Γιακουμίναν μου εἰς τὸν ἴσκιον τῆς γραίας καστανιᾶς καὶ ἔπαιζε τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ βιολὶ τοῦ Χοντροβλάση, ὀρθοῦ ἐπάνω εἰς τὴν βαρέλαν του, δὲν θὰ ἐχόρευα πολὺ ἄσχημα. Ἡ Γιακουμίνα ἦτο ἡ ὡραιοτέρα τοῦ χωρίου. Τὴν ἔλεγαν **τὸ κορίτσι μὲ τοὺς ἑκατὸν ἀγαπητικούς**. Ἀλλ' οἱ ἑκατὸν ἦσαν ὀλίγοι, διότι τὴν ἐρωτεύοντο ὅλοι ὅσοι τὴν ἔβλεπαν. Εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν ὑπῆρχεν ὁλόκληρος λόχος ἀπὸ χωριανούς μου, οἱ ὁποῖοι ἔγειναν στρατιῶται ἐξ αἰτίας της, καὶ εἰς τὸν λόχον ἐκεῖνον κατετάχθην καὶ ἐγώ».

Νέον φύσημα ἀνέμου ἔφερε καὶ πάλιν τὸν ἦχον

τῆς ὀρχήστρας τοῦ δημοσίου χοροῦ, ὅπου ἐχόρευαν ἀκόμη τὸν τετράχορον ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς ἀγροτικῆς μελῳδίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ αὐλός.

Ὁ γέρων Ἀλλοτινὸς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ καταστείλῃ τὸν ἐκ τοῦ ἀκούσματος ἐκείνου ἐνθουσιασμόν.

— Ἀκόμη ἓν ποτήριον, εἶπεν ἀδειάζων τὴν φιάλην, καὶ ἐμπρός!

— Ἐμπρὸς ποῦ; ἠρώτησεν ὁ Ὀκτάβιος, ἐνῷ ἐξεκρέμαζεν ὁ γείτων τὸν πῖλόν του.

— Εἰς τὸν χορόν. Αὐτὰ τὰ βιολιά, ὅπου ἔτυχε νὰ παίζουν αὐτὸν τὸν παλαιὸν σκοπόν, ἐνῷ ἐνθυμούμουν τὰ περασμένα μου μὲ ἔκαμαν ἄνω κάτω. Μὲ φαίνεται πῶς μὲ κράζει ἡ Γιακουμίνα. Ἐμπρός, νέε μου, ἐμπρός!

Ὁ Ὀκτάβιος ἐφάνη διστάζων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσεν ἡ περιέργεια. «Ἂς ἦναι, εἶπεν».

— Ἄλλο ἕνα ποτῆρι, εἶπεν ὁ γέρων ἐκπωματίζων τρίτην φιάλην, διὰ νὰ δυναμώσουν τὰ γόνατά μας, καὶ ἀφοῦ κατεπόθη καὶ αὕτη κατέβη μετὰ νεανικῆς ὁρμῆς τὴν κλίμακα, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου.

— Βλέπεις, εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅταν εὑρέθησαν εἰς τὴν ὁδόν, ὅτι περιπατῶ ἀκόμη ἴσια καὶ χωρὶς ῥαβδί.

Μετὰ μισὴν ὥραν ἐπεσκέπτοντο οἱ δύο φίλοι τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ὅλους τοὺς λαϊκοὺς χοροὺς τῶν προαστείων. Παντοῦ ὅπου εἰσήρχοντο, ἡ ἀρχαϊκὴ ἐνδυμασία τοῦ κ. Ἀλλοτινοῦ ἐπροκάλει ζωηρὰς ἐπευφημίας, ἠχηροὺς γέλωτας καὶ παντὸς εἴδους εὐφυολογίας. Ἀλλ' ὁ γέρων ὄχι μόνον δὲν ἐθύμωνεν, ἀλλὰ καὶ εὕρισκεν ἀπαντήσεις τόσον ἐπικαίρους καὶ ἀστείας, ὥστε ὁ γέλως τῶν παρισταμένων ἐστρέφετο πάντοτε κατὰ τοῦ ἐπιχειρήσαντος νὰ τὸν σκώψῃ.

— Πολὺ μοῦ κακοφαίνεται, ἔλεγεν εἰς τὸν Ὀκτάβιον, ὅτι δὲν ἀκούω πλέον τὸν παλαιόν μου χαβᾶν, διότι ἔχω ὄρεξιν νὰ χορεύσω.

— Πῶς θὰ ἐτολμᾶτε νὰ χορεύσετε ἐμπρὸς εἰς τόσον κόσμον; ἠρώτησεν ὁ Ὀκτάβιος μετά τινος ἀνησυχίας.

— Καὶ διατί ὄχι; Ἐτόλμησα πολὺ μεγαλείτερα πράγματα εἰς τὸν ἦχον αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Ὅταν ἔγεινα στρατιώτης ἐξ αἰτίας τῆς Γιακουμίνας, δὲν μ' ἐπερίσσευε βεβαίως ἡ ἀνδρεία. Τὴν πρώτην φορὰν ὅπου εὑρέθην ἀντικρὺ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Λομβαρδίας, τὸ θέαμα δὲν μοῦ ἤρεσε διόλου, καὶ ἐσυλλογιζόμην μὲ δακρυσμένους ὀφθαλμοὺς τὰς καστανέας τῆς πατρίδος μου καὶ τοὺς χοροὺς ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν. Ἂν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν μοῦ ἐπρόσφεραν τὴν ἄφεσίν μου, θὰ τὴν ἐδεχόμην μὲ μεγάλην χαράν. Ὅταν ἤκουσα τὴν πρώτην κανονιὰν καὶ εὐθὺς ἔπειτα φωνὰς πληγωμένων καὶ ἀκρωτηριασμένων, ᾐσθάνθην κάποιαν στενοχωρίαν. Μετ' ὀλίγον ὁ συνταγματάρχης μας ἐφώναξεν — Ἐμπρὸς παιδιά! τώρα ἦλθεν ἡ σειρά μας! Τὸ **ἐμπρὸς** ἐκεῖνο ἐσήμαινε νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν τὰ κανόνια. Ὅλοι μου οἱ σύντροφοι ὥρμησαν ὡς νὰ ἔτρεχαν εἰς παναγύρι, ἀλλ' ὁ ἰδικός μου ἐνθουσιασμὸς ἦτο πολὺ μετριώτερος. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτυχεν ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ νὰ παίξῃ τὸν ἀγαπημένον μου σκοπόν... ***Τρὰ λερὶ λαρά, τρὰ λὰ ρά,*** καὶ ἐγὼ ὁ τόσον ἥμερος καὶ εἰρηνικὸς ἔγεινα ἀμέσως ἄλλος ἄνθρωπος, ἥρωας, λεοντάρι. Ἀπὸ τὴν οὐρὰν εὑρέθην εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς ἴλης μου σπαθίζων Οὐσσάρους, βλασφημῶν ὡς Ἀράπης ἢ μουρμουρίζων τὸ ***Τρὰ λερὶ λαρά.*** Ἐκοπάνιζα τοὺς Αὐστριακοὺς καθὼς τ' ἀστάχυα ὁ ἀλωνιστής, καὶ πάντοτε ἐμπρός. Εἰς τὸν δρόμον μου ἀπήντησα ἕνα χρυσοστόλιστον σημαιοφόρον, ὅπου ἐκράτει σημαίαν μεταξωτήν. Τρὰ λαρά! τί ὡραῖο φουστάνι θὰ ἦτο αὐτὸ τὸ φλάμπουρο γιὰ τὴν Γιακουμίναν! Χύνομαι ἐπάνω του, ***τρὰ λερί,*** τὸν σπαθοκοπῶ, ***Τρὰ Λαρά,*** τοῦ ἁρπάζω τὴν σημαίαν καὶ πηγαίνω νὰ τὴν προσφέρω εἰς τὸν στρατηγόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀγκαλλιάζει ἐμπρὸς εἰς ὅλον τὸ σύνταγμα... καὶ ἡ γαλλικὴ δημοκρατία μοῦ χαρίζει μίαν τιμητικὴν σπάθην ***Τρὰ λερὶ λαρά, τρὰ λὰ ρά.*** Μερικὰ χρόνια ἔπειτα, εἰς τὰ 1812, ἔρχεται ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Μουρὰτ νὰ μᾶς παρακαλέσῃ μὲ πολὺ εὔμορφον τρόπον νὰ ἐμβῶμεν μέσα εἰς ἕνα ῥωσσικὸν προμαχῶνα τῆς Μοσκόβας. Ὁ συνταγματάρχης μας τὸν ἀντιχαιρετᾷ καὶ τοῦ λέγει: Ἀμέσως, Κύριε. — Ὅταν ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς εἰς τὸν τοῖχον ἐκεῖνον δὲν ἀπέμεναν ἀπὸ τὴν ἴλην μου παρὰ μόνον σαράντα. Τὰ ῥωσσικὰ κανόνια ἔκαμναν τὴν γῆν νὰ τρέμῃ ὡς ἂν ἐγίνετο σεισμός. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἔτρεμα ὀλίγον καὶ ἐγώ. Ἦλθε στιγμή, ὅπου ἐμείναμεν ὅλοι κάπως ἀναποφάσιστοι καὶ ἐκυττάζαμεν τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο μετερίζι ὡς νὰ ἐλέγαμεν: δὲν φαίνεται πολὺ φρόνιμον νὰ χωθῶμεν ἐκεῖ μέσα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔτυχε μία μουσική, ὄχι ἡ ἰδική μας, ἀλλ' ἄλλου συντάγματος ἐκεῖ πλησίον, νὰ σημάνῃ τὸν σκοπόν μου ***Τρὰ λερὶ λαρά.*** Ὥρμησα τότε ἐμπρὸς καὶ μὲ ἠκολούθησαν οἱ ἄλλοι. Ἐπηδήσαμεν καὶ οἱ σαράντα εἰς τὸν προμαχῶνα ταχεῖς καὶ φοβεροὶ ὡς ζωνταναὶ σφαῖραι. Κατόπιν μας εἰσῆλθεν ἄλλο σύνταγμα, ἔπειτα δεύτερον καὶ τρίτον. Τοὺς Ῥώσσους ἐκάμαμεν ἀρβελιστόν, καὶ ἐκέρδισα τὸν σταυρὸν μὲ τὴν κόκκινη κορδέλλα... ***Τρὰ λερὶ λαρά, τρὰ λὰ ρά.*** Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ θέλεις νὰ φοβηθῶ νὰ χορεύσω εἰς δημόσιον χορόν;

Ἐνῷ ἀπέλεγε ταῦτα ὁ κ. Ἀλλοτινός, ἤρχισεν ἡ ὀρχήστρα νὰ παίζῃ τὸν τετράχορον τοῦ συρμοῦ, ὅπου εὑρίσκετο ὁ εὐνοούμενός του σκοπός.

— Καιρὸς ἦτο! ἔκραξεν ὁ γέρων καὶ ἀποσπάσας τὸν βραχίονά του ἀπὸ τὸν Ὀκτάβιον, τὸν ματαίως προσπαθοῦντα νὰ τὸν κρατήσῃ, ἔτρεξε νὰ ζητήσῃ χορεύτριαν. Ὡς τοιαύτην ἐπροτίμησε νέαν δεκαοκτὼ ὡς εἴκοσιν ἐτῶν, σεμνῶς ἐνδυμένην μὲ φόρεμα ἀνοικτοῦ χρώματος. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἦσαν γαλανόφαιοι, τὸ κτένισμα ἁπλούστατον καὶ ἡ φυσιογνωμία γλυκυτάτη.

— Εἶναι χαριτωμένη, εἶπεν ὁ γέρων καὶ πλησιάσας αὐτήν, ἐλθοῦσαν ὡς φαίνεται εἰς τὸν χορὸν ἄνευ συντρόφου, ἀπεκάλυψε τὴν ἄσπρην κάραν του, ἐλύγισεν ὡς τόξον τὸ ἀνάστημά του καὶ ὑπέβαλε τὴν αἴτησίν του συνοδευομένην δι' ἐγκωμιαστικῆς προαγορεύσεως.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευήν, μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του ὁ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ἐπιμελητὴς Α. Γ. Λόλλιγκ, γερμανὸς ἀρχαιολόγος, πρὸ πολλοῦ ἀποκατεστημένος ἐν Ἑλλάδι. Ἐν τῷ προσώπῳ του ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη χάνει ἕνα τῶν διαπρεπεστέρων αὐτῆς μυστῶν. Παλαιὸς ἑταῖρος τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς Σχολῆς ὁ Λόλλιγκ, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης της. Κατόπιν, ἐκτιμηθείσης τῆς ἀναμφισβητήτου εἰδικότητός του περὶ τὸ ἐπιγραφικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης, προσελήφθη ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ τμήματος τούτου τοῦ ἡμετέρου Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὅπου εἰργάσθη μετὰ προθυμίας καὶ ἀφοσιώσεως, περισυλλέξας πᾶσαν ὁπουδήποτε ἀνακαλυφθεῖσαν ἐπιγραφήν, συναρμολογήσας διάφορα ἐπιγραφῶν τεμάχια, συμπληρώσας καὶ ἐξηγήσας πολλὰς ἐλλιπεῖς καὶ δυσεξηγήτους ἐπιγραφάς. Ὁ Λόλλιγκ καὶ γνώσεις εἶχε πολλὰς καὶ μνήμην ἀπέραντον. Ἡ ἐργασία τὴν ὁποίαν ἀφίνει εἶνε ἀληθῶς ἀνεκτίμητος. Διὰ τοῦτο μετ' εἰλικρινοῦς πένθους ἐκηδεύθη ἀπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὅπου τὸ σεμνὸν φέρετρόν του εἶχε τοποθετηθῆ ἐν μέσῳ τῶν στηλῶν, τὰς ὁποίας εἶχε συναρμολογήσει ὁ ἴδιος. Οἱ τὰ πρῶτα φέροντες μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν παροικούντων γερμανῶν, περιεστοίχιζον ἐν θλίψει τὸ φέρετρον τοῦτο. Πρὶν ἐκκινήσῃ ἡ κηδεία ἔκαμεν ὡραίαν προσφώνησιν ὁ γερμανὸς ἱερεύς, εἰς δὲ τὸ νεκροταφεῖον ἐξεφώνησαν συντόμους ἀλλὰ θερμοὺς λόγους ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Π. Καββαδίας, ὁ διευθυντὴς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς κ. Δαῖρπφελδ, ὁ ὑποδιευθυντὴς κ. Βόλτερς καὶ ὁ διδάκτωρ κ. Χάρτσεγ. Ἡ κηδεία τοῦ Λόλλιγκ ἐγένετο δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ του κατετέθησαν δεκατέσσαρες ἐν ὅλῳ στέφανοι, ἐπειδὴ δὲ ἔφερε τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, ἀπέδωκεν ἐπικηδείους τιμὰς καὶ μία ἴλη ἱππικοῦ.

✣

Τὸ ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας φύλλῳ δημοσιευόμενον ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Μιχαὴλ Π. Λάμπρου εἰς τὸν «Παρνασσὸν» ὑπερέβαλε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν φαιδρότητα, τὴν ὁποίαν διέχυσεν εἰς τὸ ἀκροατήριον. Οἱ κύριοι, καὶ πρὸ πάντων αἱ πολυπληθεῖς κυρίαι, αἱ παρευρεθεῖσαι τὴν ἑσπέραν τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς εἰς τὸν «Παρνασσὸν» διῆλθον μίαν ὥραν ἀλησμονήτου ἀπολαύσεως. Ὁ κ. Λάμπρος ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ῥεκλάμας ἐν Ἑλλάδι. Ἐφυλλομέτρησε παλαιὰς καὶ νέας ἐφημερίδας καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπέσπασεν ὅ,τι ἰδιορρυθμότερον, ὅ,τι περιεργότερον, ὅ,τι διασκεδαστικώτερον ἐκ τοῦ τμήματος τῆς ῥεκλάμας. Πρὸς καταρτισμὸν τοῦ φαιδροῦ τούτου κομβολογίου τὴν πλουσιωτέραν ὕλην παρέσχον «Ἡ ταχύπτερος Φήμη» μία ἐφημερὶς κοινωνικῆς ῥεκλάμας ἐκδιδομένη ἐπὶ Ὄθωνος καὶ τὰ «Κοινωνικὰ» τῆς Νέας Ἐφημερίδος, διὰ τῶν ὁποίων παρηκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ σημερινοῦ Ἀθηναίου ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του. Ἀλλὰ δι' ὅλων τούτων ὁ κ. Λάμπρος παρηκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς τῆς ῥεκλάμας παρ' ἡμῖν καὶ κατέδειξε ποία ἦτο πρίν, ποία εἶνε σήμερον. Καὶ ἀνωμολόγησε μὲν τὴν σχετικὴν πρόοδόν της, ἀλλὰ παρεπονέθη ὅτι ἀκόμη οἱ ἔμποροί μας καὶ οἱ βιομήχανοι δὲν κατενόησαν τὴν ἀξίαν της.

✣

Ὁ χωροφύλαξ καλπάζει ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων.

Ὁ τροχιόδρομος τοῦ Φαλήρου ἔρχεται ὀπίσω του ὁλοταχῶς.

Ὁ ὁδηγὸς συρίζει, συρίζει ἐπανειλημμένως. Ἀλλ' ὁ ἱππεὺς εἶνε κωφός, ἀφηρημένος, καὶ ἐξακολουθεῖ τὸν κινδυνώδη καλπασμόν του.

Ἡ μηχανὴ τὸν φθάνει, ὁ ἵππος ἀφηνιάζει καὶ ῥίπτει τὸν ἱππέα κατὰ τῶν βαγονίων πλαγίως. Ὁ ἱππεὺς πίπτει ἐπικινδύνως πληγωμένος κατὰ τὴν ὀσφὺν καὶ τοὺς πόδας.

Καὶ τότε τί νομίζετε ὅτι συνέβη; Ὅτι ἐσταμάτησεν ἡ ἁμαξοστοιχία καὶ παρέλαβε τὸν δυστυχῆ τραυματίαν;

Ὄχι. Ὁ μηχανικὸς ἀφ' οὗ δὲν εἶχε τὴν εὐσπλαγχνίαν νὰ σταματήσῃ ἐγκαίρως καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἠθέλησε νὰ σταματήσῃ ἀργὰ καὶ παραλάβῃ τὸ λυπόθυμον ἐκεῖνο σῶμα, τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματός του. Καὶ ἔφυγε καί τον ἀφῆκεν ἐκεῖ κατακείμενον. Μόνον ἡ κατόπι διελθοῦσα ἁμαξοστοιχία τὸν παρέλαβε καί τον μετέφερεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Βλέπετε ὅτι ὀλίγον διαφέρουν οἱ ὁδηγοὶ τῶν ἁμαξοστοιχιῶν ἀπὸ τοὺς καρραγωγεῖς. Καὶ αὐτοὶ ἀφ' οὗ καταπλακώσουν κανένα δυστυχῆ, μαστίζουν τοὺς ἵππους των καὶ φεύγουν καλπάζοντες.

✣

Προσέχετε καλὰ ὅταν ζυγίζουν. Ἐσχάτως ἡ Ἀστυνομία ἀνεκάλυψε καὶ νέον εἶδος ἀπάτης, ὀλίγον τι παλαιόν. Ἀνθρακοπῶλαί τινες ἐφωράθησαν πατῶντες μὲ τρόπον τὸ σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἄφιναν ἐπίτηδες νὰ κρέμεται κάτωθεν τῶν σάκκων, οὕτω δὲ ἀπὸ κάθε ζύγισιν ἔκλεπτον δέκα καὶ εἴκοσιν ὀκάδας. Οἱ ἀνθρακοπῶλαι αὐτοὶ παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν.

✣

Ἐσχάτως βουλευτής τις ὁμιλῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς, μετέφρασε τὸ γνωστὸν γαλλικὸν λόγιον «poudre aux yeux», τὸ ὁποῖον ὅλοι πλέον λέγουν «στάκτη στὰ μάτια» σποδὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς!!

✣

Ἐκ τοῦ «Σκρίπ»:

Περίεργος σύμπτωσις:

Εἰς τὴν ὁδὸν Κολοκοτρώνη ἀναγινώσκομεν τὴν ἑπομένην ἐπιγραφήν:

«Κρεοπωλεῖον ἡ Δικαιοσύνη-Διονυσίου Στεφάνου».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα δύο ἐτῶν ἀπέθανε τὴν 8 Φεβρουαρίου ἐν Βάδῃ ὁ γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Μάξιμος Δυκάμ. Ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1822. Υἱὸς χειρούργου διαπρεποῦς καὶ πλουσίου, εὑρέθη ἐξ ἀρχῆς ὑλικῶς ἀνεξάρτητος καὶ νέος ἔτι ἐπεχείρησε μακρὰ ταξείδια ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιστρέψας, ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του. Τῷ 1860 ἠκολούθησε τὴν ἐν Σικελίᾳ περίφημον ἐκστρατείαν τῶν χιλίων τοῦ Γαριβάλδη, τῆς ὁποίας συνέγραψε καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις ἵδρυσε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Παρισίων», εἰς τὴν ὁποίαν ὁ φίλος του Γουσταῦος Φλωμπὲρ ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον τὴν Κυρίαν Μποβαρὺ καὶ ἡ ὁποία ἐπαύθη ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας. Μετὰ τοῦτο ὁ Δυκὰμ ἤρχισε τὴν λαμπρὰν του συνεργασίαν εἰς τὴν *Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων*, ἐξέδωκεν ἑξάτομον ἔργον, στερεῶσαν τὴν φήμην του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Paris, ses organes et ses fonctions» καὶ κατόπιν ἄλλο, τὰς περιφήμους «Convultions de Paris» μελέτην ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς Κομμούνας, ἐξόχως πολεμηθεῖσαν. Τῷ 1870 διεδέχθη ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τὸν Σαὶν-Ρενὲ-Ταλλανδιέ. Τελευταῖον σπανίως ἐφαίνετο ἐν Παρισίοις, κατοικῶν διαρκῶς ἐν Βάδῃ, καὶ σπανίως ἔγραφε. Τὸ τελευταῖόν του ἔργον ἦτο ἡ βιογραφία τοῦ φίλου του Θεοφίλου Γωτιέ, πλήρης ἀνεκδότων καὶ ἀναμνήσεων, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε ἐν τῇ σειρᾷ τῶν «Μεγάλων Συγγραφέων». Νέος ἔτι ὁ Μάξιμος Δυκὰμ ἦτο δημοκρατικωτάτων φρονημάτων, ἀλλὰ κατόπιν ἔγεινεν εἰς ἄκρον συντηρητικός.

— Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς Σύλλογος «Ἑρμῆς» προκηρύσσει διαγωνισμὸν πρὸς σύνταξιν τοῦ ἐπισήμου του ὕμνου, ποιήματος τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο θὰ μελοποιηθῇ πάλιν διὰ διαγωνισμοῦ. Χάριν τῶν παρ' ἡμῖν ποιητῶν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τοὺς ὅρους:

1) Ὁ ὕμνος δέον νὰ ᾖ ἔργον ὅλως πρωτότυπον καὶ ν' ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὴν μουσικὴν κίνησιν καὶ δρᾶσιν τοῦ «Ἑρμοῦ».

2) Ὁ ὅλος ὕμνος δέον νὰ ᾖ ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομος, μὴ περιλαμβάνων πλείω μέρη τῶν τριῶν στροφῶν, αἵτινες ὑπὸ ἔποψιν μέτρου καὶ ρυθμοῦ ἀφίενται τῇ καλαισθησίᾳ τοῦ ποιητοῦ.

3) Ἐν τῷ διαγωνισμῷ εἰσὶ δεκτοὶ λόγιοι ἔκ τε τῆς ἡμεδαπῆς καὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

4) Οἱ διαγωνισθησόμενοι ὀφείλουσι νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ «Ἑρμοῦ» τὰ χειρόγραφα αὐτῶν μέχρι τέλους Φεβρουαρίου. Ὁ ποιητὴς ἐγκλείει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν φακέλλῳ καλῶς ἐσφραγισμένῳ, ἐπιγράφει δὲ ἔξωθεν αὐτοῦ ρητὸν ἢ στίχον καὶ τὸ αὐτὸ προσγράφει καὶ ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ χειρογράφου διὰ τὴν ταὐτότητα.

5) Γλῶσσαν δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ἄμικτον τοπικισμῶν γραφομένην Ἑλληνικήν.

6) Τὰ χειρόγραφα δέον νὰ ὦσιν εὐκρινῶς γεγραμμένα, ἄλλως δὲν θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν.

7) Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται τοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ κατατίθενται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου.

8) Ἆθλον τῷ πρώτῳ ἐπιτυχόντι ἔσται καλλιτεχνικὸς στέφανος ἐκ δάφνης· ἔπαινος δὲ τῷ δευτέρῳ.

9) Ἡ κρίσις γενήσεται τῇ α' Κυριακῇ τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου, ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ, ὑπὸ τριμελοῦς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς ἐκ φιλολόγων καὶ λογίων συγκειμένης.

— Τὴν 15 Φεβρουαρίου ἐγένετο μετ' ἐπιτυχίας ἐν Παρισίοις ἐν τῇ αἰθούσῃ Βοδινιὲρ ἡ προαγγελθεῖσα διάλεξις τοῦ κ. Ψυχάρη «Τὸ Φιλί».

Ὁ Βιλλρώτ

— Ὁ ἐν Κερκύρᾳ Διευθυντὴς τοῦ γνωστοῦ ἰδιωτικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου κ. Π. Λ. Οἰκονόμος ἀγγέλλει τὴν εἰς ἕνα τόμον ἔκδοσιν ὅλων τῶν λόγων, τῶν ἐκφωνηθέντων ἑκάστοτε κατὰ τὰς ἐξετάσεις καὶ ἄλλας ἑορτὰς ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ.

Ἐπιστημονικά

Ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν Ἀβατσίᾳ, ὅπου εἶχε ζητήσει ἀνακούφισιν ἐκ χρονίου νοσήματος, ὁ καθηγητὴς τῆς Χειρουργικῆς παρὰ τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ καὶ εἷς τῶν διασημοτέρων χειρούργων τῆς Εὐρώπης Βιλλρώτ. Ἦτο ἑξήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν. Γεννηθεὶς ἐν τῇ Γερμανικῇ πόλει Ρύγεν διεκρίθη τόσον πρωΐμως, ὥστε ἤδη ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἐτῶν ἀφ' οὗ ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ περιφήμου Λαγγενβὲκ ἐν Βερολίνῳ, ἐκλήθη εἰς Ζυρίχην ὡς διευθυντὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ τακτικὸς καθηγητής. Ἀλλ' ἡ φήμη του ἐπεξετάθη ἀνὰ τὸν κόσμον σύμπαντα, ἀφ' οὗ κατῆλθεν εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ μέγα ἐπιστημονικὸν κέντρον. Ἡ τόλμη του περὶ τὰς ἐπινοίας ἴσην εἶχε μόνην τὴν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐγχειρήσεων δεξιότητα. Πρῶτος αὐτὸς ἐτόλμησεν ἐπὶ ἀνθρώπων ἐγχειρήσεις, οἷαι ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ λάρυγγος, ἡ περικοπὴ τοῦ στομάχου καὶ ἄλλαι πολλαί. Κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἀπῆλθεν αὐτόκλητος εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ εἰργάσθη μετὰ θαυμασίου ζήλου, σώσας ἐκ βεβαίου θανάτου πολλοὺς τῶν τραυματιῶν, ἀπέβη δ' ὁ μέγας μεταρρυθμιστὴς ἐν τῇ πολεμικῇ χειρουργικῇ, ἐν τῇ ὀργανώσει τῶν στρατιωτικῶν νοσοκομείων, ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν τραυμάτων.

Θεατρικά

Τὸ φιλολογικὸν γεγονὸς ἐν Παρισίοις εἶνε ἡ διδασκαλία νέου ἔργου τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἐδουάρδου Παγιερὼν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας ὑπὸ τὸν τίτλον Cabotins! Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Le monde ou l'on s'ennuie» ἦρε θρίαμβον ἀληθῆ. Ἁπλουστάτη εἶνε ἡ ὑπόθεσις τοῦ νέου του τετραπράκτου δράματος. Ἡ Βαλλεντίνη εἶχεν ἀνταλλάξει αἰσθήματα καὶ ἐπιστολὰς μετ' ἀνδρός τινος ἀναξίου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐλάτρευεν ἐφ' ὅσον τὴν ἐνόμιζε πλουσίαν καὶ τὴν ἐγκατέλιπε ἅμα ἔμαθεν ὅτι εἶνε πτωχή. Κατόπιν τὴν ἀγαπᾷ εἷς καλλιτέχνης, ὁ Πέτρος Γκαρδεβάν, ἀλλ' ἡ μήτηρ ἀρνεῖται νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὸν γάμον, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ἦτο ἀμέμπτου παρελθόντος ἡ κόρη της καὶ τὴν ἐξαναγκάζει νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι δὲν τὸν ἀγαπᾷ. Ἡ δοκιμασία ὅμως εἶνε ἀνωτέρα τῶν ἐρωτευμένων καὶ ἡ μήτηρ ὑποχωρεῖ. Τοῦτο εἶνε τὸ δραματικὸν μέρος. Ἀλλ' ὅ,τι ἀνέδειξε τὸ ἔργον, εἶνε τὸ κωμικὸν καὶ ἰδίως ὁ θαυμάσιος τύπος τοῦ Πεγομᾶ, τοῦ μεσημβρινοῦ, ἓν εἶδος Νουμᾶ Ρουμεστὰν τοῦ Δωδέ, τύπος ὁ ὁποῖος θὰ ζήσῃ μεταξὺ τῶν ζωντανωτέρων τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου.

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

Οι Φρεγαδες

— Μὲ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλιοῦ ἐφάνηκαν κ' οἱ τέσσερες φρεγάδες κατάμπροστα στὸν Καβομαληᾶ· εἶπεν ὁ Γιαννιὸς ὁ Χούρχουλας, ὁ ἀκούραστος πολυλογᾶς τοῦ «Ἀθῆναι» μας. Ποῦθ' ἐρχόντουσαν, γιὰ ποῦ πήγαιναν, οὔτε ἄκουσε οὔτ' ἔμαθε κανείς. Μὰ πρέπει νὰ ἦταν βασιλικὲς φρεγάδες. Καὶ οἱ τέσσερες, σοῦ λέει, εἶχαν τὸ ἴδιο χτίσιμο· χυτὲς πρύμη - πλώρη. Κ' εἶχαν τῆς ἀρματωσές τους, βασιλικές κ' ἐκεῖνες. Τὰ κατάρτια τους ἀτόφια προύτζινα, ἀπὸ κάτου στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνου στὴ γαλέτα. Τῆς ἀντένες τους ὅλες ἀτσαλένιες. Τὰ σχοινιὰ καὶ τὰ ξάρτια ἀπὸ καμηλότριχα καὶ τὰ πανιά τους ὁλομέταξα. Ἂν ρωτήσῃς γιὰ τῆς κουπαστὲς καὶ τῆς μπαταρίες τους, στὸ σύρμα ἦταν ντυμένες. Κ' εἶχαν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἕνα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχειῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνου στὸ τιμῶνι, εἶχαν τὸ Ἅγιο τὸ Βαγγέλιο καὶ στὸ μεσανὸ κατάρτι ψηλὰ τὴν Παναγιὰ ποῦ ἔλαμπε, προσκυνῶ τὴ χάρη της, σὰν αὐγερινός. Γι' αὐτό, σοῦ λέει, πρέπει νὰ ἦταν βασιλικὲς φρεγάδες, τοῦ δικοῦ μας τοῦ βασιληᾶ ποῦ ὥριζε στὴν Πόλη. Μονάχα ἐκείνη ἦταν τότε ἡ κιβωτὸς τῆς Χριστιανοσύνης. Ποιὸς ἠξέρει τί ἀλλόφυλους ἐπήγαιναν πάλι νὰ χτυπήσουν, νὰ στήσουν παντοδύναμο σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση τὸν τίμιο τὸ Σταυρό! . . .

Καὶ ἦταν, μωρὲ μάτια μου, μιὰν αὐγὴ μὰ τί αὐγή; Ἀνοιξάτικη· χαρὰ Θεοῦ! Φύλλο δὲν ἐσειόνταν οὐδὲ πούπουλο. Ἡ θάλασσα πίχτρα· χαρτὶ νὰ γράψῃς ἀπάνου. Κι' ὁ οὐρανὸς ξάστερος ποῦ πρόσμενες νὰ ἰδῇς καθρεφτισμένα στὸ πρόσωπό του τὰ τριανταφυλλένια νησιὰ καὶ τ' ἀκρογιάλια καὶ δασοφυτρωμένες στερηὲς καταπράσινες. Ἀριστερὰ μεριὰ πὲρ ὄστρια ἐπρόβαλαν στὸν ἀσπρογάλαζον ὁρίζοντα τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης· πίσω πὲρ λεβάντε τὰ Δωδεκάνησα ἔδειχναν γαλανὰ τὰ ῥιζοβούνια τους κάτ' ἀπὸ τὴν καταχνιὰ ποῦ ἐσύνδενε σὰν πουπουλένιο γιοφύρι τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ δεξιὰ πὲρ μαΐστρο κατέβαιναν ἀλυσίδα χρυσορόδινη τ' ἀκρωτήρια καὶ οἱ κόρφοι τοῦ Μωρηᾶ, ὡς τὸν Καβομαληᾶ καὶ τὸ Τσιρίγο. Καὶ καθὼς ἐχτυποῦσεν ὁ ἥλιος ἔβλεπες τῆς στερηὲς νὰ χύνουν χίλιων λογιῶν χρώματα καὶ τῆς καμαρωτὲς φρεγάδες ν' ἀστραποβολοῦν, σὰν πυρκαϊᾶς κολῶνες ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θάλασσας.

Οἱ φρεγάδες εἶχαν ὅλα τὰ πανι' ἁπλωμένα. Φλόκοι καὶ κοντράφλόκοι, γάμπιες καὶ παπαφίγκοι καὶ παρουκέτα καὶ τρίγκοι ὅλα ἦταν στὴ θέση τους. Μὰ κρέμουνταν ὅλα κάτου παραλυμένα καὶ μοναχὰ τὰ μπρούλια τους ἀνάδευαν καμμιὰ φορά, σὰν φιδάκια ἕτοιμα νὰ φᾶνε τὰ κεφάλια τους. Οἱ σκότες κρέμουνταν κ' ἐκεῖνες παραλυμένες στὰ χέρια τῶν ναυτῶν ποῦ ἄδικα προσμένουν ν' ἀκούσουν τὸν καπετάνο, νὰ γυρίσουν τὰ πανιὰ πρὸς τὸν ἄνεμο. Κοιμήθηκε ἀπάνου στὸ δοιάκι ὁ τιμονιέρης· ὁ λουκάος στὸ ξάγναντο τῆς πλώρης ψηλὰ κοιμήθηκε κ' ἐκεῖνος, τηρῶντας πάντα τὸν ἴδιο ὁρίζοντα ἐμπρός του. Οἱ καπετάνοι στὰ χρυσᾶ καὶ τὰ βελουδένια ντυμένοι, ξαπλωμένοι σὲ παχὺ ντιβάνι κάτ' ἀπὸ τὴν πρασινορρόδινη τέντα τῆς πρύμης, ἀπὸ τὴ νύστα μόλις ἀγροικοῦνε τὸ λεβέντικο τραγοῦδι ποῦ τοὺς παίζει τ' ὤμορφο σκλαβάκι, ἀπάνου σὲ γλυκόφωνο ταμπουρᾶ. Κάτου στ' ἀμπάρι οἱ σκλάβοι μὲ τὰ μεγάλα τους μαλλιά, τὰ κίτρινά τους πρόσωπα, τοὺς σιδερένιους βραχιόνες τους, μακρυὰ ἀπὸ τὸ ἄγρυπνο βούνευρο τοῦ σκληροῦ φύλακά τους, κοιμήθηκαν κ' ἐκεῖνοι μέσα στῆς βαρειὲς ἁλυσίδες τους ἀπάνω στοὺς σκληροὺς πάγκους. Μὰ ποιὸς λέει πῶς κοιμήθηκαν! Τὰ τυρανισμένα κορμιά τους κοιμήθηκαν, ὄχι ὅμως καὶ οἱ ψυχές τους. Ἐκεῖνες τρέχουν ἄγρυπνες καὶ χαμοπετοῦν περίγυρα στ' ἄσπρα τους σπιτάκια, στοὺς ἀνθισμένους κήπους τους, στῆς θλιμμένες τους γυναῖκες καὶ τ' ἀρφανά τους τὰ παιδιά· στὰ σταφυλοφορτωμένα κλήματα καὶ τὰ γλυκόχυμα βοτάνια, στ' ἀφράτα χώματα καὶ τὰ κρουσταλλένια νερά, στὰ λούλουδα καὶ τὰ πούλουδα τῆς γλυκειᾶς τους τῆς πατρίδας, ποῦ δὲν ἐλπίζουν νὰ τὴν ἰδοῦν παρὰ μόνον στὴν ὑπνοφαντασιά τους! . . . . Μωρὲ λέμε κ' ἐμεῖς πῶς τραβᾶμε τυραννία. Ἐκείνους ν' ἀκούσῃς γιὰ νὰ εἰπῇς μιὰ φορὰ βάσανα! . . .

Μὰ ἔξαφνα ἐξύπνησαν οἱ μαρινάροι. — Παιδιά, τὴ βάρκα στὴ θάλασσα· φωνάζει ὁ καπετάνος τῆς πρώτης φρεγάδας. Ἀλὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, βγῆτε ἔξω στὰ σπηλάδια, καμακίστε χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμῶστε ἀχινούς, συνάχτε καβούρους, ξεκολλῆστε στρείδια — ἀγνὰ ὅ,τι βρῆτε!

Τὸ εἶπε κ' ἔγεινε. Ῥίξαν τὴ βάρκα στὴ θάλασσα τὰ παιδιά· ἀλὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, βγῆκαν ἔξω στὰ σπηλάδια, καμακίζουν χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώνουν ἀχινούς, συνάζουν καβούρους, ξεκολλοῦν στρείδια — ἀγνὰ ὅ,τι βρίσκουν. Μὰ ἕνας μοῦτσος κασιδιάρης καὶ κακομοίρης, ποῦ τὸν εἶχαν γιὰ ψυχικὸ μέσα στὴ φρεγάδα, ξεκόβει ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Οὔτε καμακίζει χταπόδια στὰ θαλάμια τους, οὔτε καλαμώνει ἀχινούς, οὔτε συνάζει καβούρους, οὔτε ξεκολλᾶ στρείδια - ἀγνὰ ὅ,τι βρίσκει. Γυρίζει μονάχα ἀπάνου κάτου στῆς πέτρες τῆς μαυρισμένες καὶ τὰ χορταριασμένα σπηλάδια, σὰν κάτι νὰ ζητῇ. Τ' εἶχε τ' ἔχασε; Τίποτα. Μὰ κάθε ἄνθρωπος, βλέπεις, μικρὸς-μεγάλος, πλούσιος-φτωχὸς ἔχει καὶ τὸν ὀδηγό του. Ἔχεις νὰ κάμῃς κατιτί; ὁ ὀδηγός σου ἔρχεται καὶ στὸ λέει. Βουλήθηκες νὰ πᾷς τὸ ποῦ; ὁ ὀδηγός σου ἔρχεται καὶ σὲ ξυπνάει. Ἔτσι τόρα καὶ τὸν κασιδιάρη ἀνάγκαζε ὁ

ὁδηγός του νὰ πηγαίνῃ ἀναζητῶντας πρᾶμα ποῦ δὲν ἔχασε.

Στὸ τέλος βλέπει στὸ βράχο μιὰ μεγάλη σπηλιὰ ὁ κασιδιάρης. Βλέπει τὴ σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τί νὰ ἰδῇ; Τοίχους γδυμνοὺς περίγυρα. Πάει βαθειά· σκοτάδι, πίσα. Αὐτιάζεται καλά· ἀκούει στὸ σκοτάδι τὶκ-τάκ, τὶκ-τὰκ σιγαλὸ σὰν ν' ἀργοστάλαζε νερὸ σ' ἄλλο νερό. Κοντοζυγόνει· ξανοίγει χάμου μία λακούλα ποῦ δέχουνταν τοῦ βράχου τὴ διαμαντένια σταλαγματιά. Τοῦ ἦρθε σὰν δίψα· γονατίζει, πίνει ἀπὸ τὸ νερό· ξεδιψάει. Τοῦ ἦρθε σὰν κάμμα· πέρνει ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ νίβεται. Βγάνει κ' ἕνα ψαράκι ποῦ ηὗρε νεκρὸ στῆς πέτρες καὶ τὸ ρίχνει μέσα. Μὰ τὸ ψαράκι ζωντάνεψε μὲ μιᾶς· πηδάει μέσα στὴ λακούλα, σὰν τὸ δελφίνι ὅταν αἰσθάνεται νὰ πλακώνῃ ἡ τρικυμία.— Μπρέ! λέει ὁ κασιδιάρης κάνοντας τὸ σταυρό του. Μὰ τὴν ἴδια ὥρα αἰσθάνεται κι' αὐτὸς τ' ἀρρωστημένο του κορμὶ ν' ἀναζῇ καὶ νὰ δυναμώνῃ· αἷμα πύρινο κουφοδρομεῖ μέσα του· ψυχὴ μ' ἄλλη ψυχὴ σταυρόνονται στὰ φυλλοκάρδια του· φτερὰ ἔκαμε νὰ πετάξῃ στὰ ἐπουράνια· κουφάρι ἦταν περιστέρι γένηκε. — Μπρέ! ξαναλέγει· ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγιὰ κοντά μου! Τρέχει ἔξω· κράζει τοὺς συντρόφους του. Γυρίζουν ἐκεῖνοι στῆς φωνές, κυττάζουν μ' ἀπορία καὶ σταυροκοπιῶνται. Ἄγγελος εἶνε, ἄνθρωπος εἶνε, δὲν ξέρουν.

— Μωρὲ ποιὸς ἦσαι σύ; ρωτᾶν.

— Μωρ' ἐγὼ ὁ μοῦτσος, ὁ κασιδιάρης· κουφάρι ἤμουν περιστέρι γίνηκα· φτερὰ ἔχω νὰ πετάξω στὰ ἐπουράνια.

Τρέχουν ἐκεῖνοι κοντά· τὸν κυττάζουν ἀποδῶ, τὸν φέρνουν ἀποκεῖ, τὸν καλογνωρίζουν.

— Μωρὲ ποιὸς σ' ἔκαμ' ἔτσι;

— Τῶς καὶ τῶς· ηὗρα τ' ἀθάνατο νερό.

— Πῶς, μωρέ· ποῦ;

— Μέσα στὴ σπηλιά.

Ἀκοῦν ἐκεῖνοι, ρίχνουν ὅ,τ' εἶχαν στὰ χέρια τους καὶ τρέχουν στὴ σπηλιά. Φτάνουν ἔξ' ἀπ' τὴ σπηλιά, πιάνουν τὴ φιλονικεία.—Ὄχι ἐγὼ θὰ 'μπῶ πρῶτος—Ὄχι ἐγώ. Λόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια. Πιάνονται στὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στυλέτα· μακελοκόβονται. Νὰ τί θὰ εἰπῇ παληόκοσμος. Πηγαίνοντας νὰ βροῦν τὴν ἀθανασία ηὗραν ὅλοι τὸ θάνατο ἐμπρὸς στὴν πηγή της!

Ὁ μοῦτσος βλέποντας αὐτὰ πηδάει στ' ὀρθολίθι καὶ βάνει τῆς φωνές. Ἀκοῦν τῆς φωνὲς ἀπ' τῆς φρεγάδες, ρίχνουν τῆς βάρκες στὴ θάλασσα, ἀλλὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, βγαίνουν ἔξω. Μαθαίνουν κ' ἐκεῖνοι τί τρέχει, ρίχνουντ' ὅλοι στὴ σπηλιὰ μὰ ἀντὶ νὰ χωρίσουν πιάνουν τὴ φιλονεικία—Ὄχι ἐγὼ θὰ μπῶ πρῶτος—Ὄχι ἐγώ. Λόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια. Πιάνονται στὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στυλέτα· μακελοκόβονται κ' ἐκεῖνοι.

Ὁ μοῦτσος βλέποντας αὐτὰ πηδάει στ' ὀρθολίθι καὶ βάνει τῆς φωνές. Βάνει τῆς φωνές, ἀκοῦν ἀπὸ τῆς φρεγάδες, ρίχνουν καὶ τῆς ἐπίλοιπες βάρκες στὴ θάλασσα, βάνουν τὸ ἐπίλοιπο τσοῦρμα μέσα καὶ βγαίνουν ἔξω οἱ καπετάνοι. Βγαίνουν ἔξω, ρίχνοντ' ἀποδῶ, τρέχουν ἀποκεῖ, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν· μὰ ποιὸς τοὺς ἀκούει; Ὅλο τὸ τσοῦρμα πιάστηκε στὰ χέρια. Μανία σκοτωμοῦ κ' αἱμάτου δίψα ἐκυρίευε καθένα ποῦ πλησίαζε σ' ἐκείνη τὴ σπηλιά. Οἱ ναύτες μὲ τὰ στυλέτα τους, θρῆνο ἔκαναν· οἱ σκλάβοι ποῦ δὲν εἶχαν στυλέτα, ἐσήκωναν τῆς βαρειές τους ἀλυσίδες καὶ μὲ τὴν πρώτη ἄνοιγαν τὸν τάφο τοῦ ἐχτροῦ τους. Καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν ἀλυσίδες, πέτρες ἐξερρίζωναν· κι' ὅσοι δὲν εἶχαν πέτρες εἶχαν τὰ δόντια καὶ τὰ νύχια τους, ποὺ κατέβαζαν λουρίδες τὸ κρέας. Τὸ αἷμα ἔλαμπε, ρουμπίνι ἀξετίμωτο, στῆς ἄσπρες πλάκες περίγυρα· οἱ σάρκες ἐσπαρτάριζαν, θλιβερὰ κοψίδια, στὰ μαῦρα χώματα· οἱ σκοτωμένοι, κρύος σωρός, ἔφραζαν τὴν ἐμπατὴ τῆς σπηλιᾶς κ' οἱ λαβωμένοι βαρυβογκοῦσαν πονετικὰ στὸν κούφιον ἀέρα. Ὡς τόσο ὁ σκοτωμὸς δὲν ἔπαυε. Ἡ δίψα τοῦ αἱμάτου ὅσο πήγαινε κι' ὅλο ἐμεγάλωνε. Ἴδιοι οἱ καπετάνοι ἄρχισαν νὰ αἰσθάνωνται ἕνα ἄφαντο χέρι νὰ τοὺς σπρώχνῃ ἀπὸ πίσω μέσα στὸν ὄλεθρον ἐκεῖνο καὶ δύο τρεῖς φορές, ἀστόχαστα ἔφεραν τὸ χέρι στὸ στυλέτο κ' ἐγλυκόσυραν μάλιστα τὴ μισὴ λάμα ἔξω ἀπ' τὸ θηκάρι.

Μὰ ἐκρατήθηκαν — Μωρὲ σκυλιά, τί κάνουμε! εἶπαν καὶ οἱ τέσσερες ἀναμεταξύ τους. Μωρὲ τούτη εἶνε θεϊκὴ κατάρα... Σὲ τί ἐκριματίσαμε κ' ἤρθαμε νὰ σφαγοῦμε συνατοί μας ἐδῶ στὸν ἔρμο βράχο!...

Ρίχνουνται μὲ μίας οἱ καπετάνοι στὰ γόνατα· κλαῖνε, μύρονται, σταυροκοπιοῦνται. — Ἀμάν, θέ μου! σῶσέ μας ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ ταζόμαστε ὅλοι στὴ χάρη σου. Ξεχάνουμε τὸν κόσμο καὶ τὰ καλά του, ἀπαρατοῦμε τῆς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά μας· ἔλεος!

Σὰν ἐτάχτηκαν ἔτσι οἱ καπετάνοι ἀμέσως ἔπαψε τὸ κακό. Μὲ μίας ἐσυνῆρθε τὸ τσοῦρμα. Σὰν νὰ μὴν ἤξεραν πρὶν τί ἔκαναν, τόρα ἔβλεπαν μὲ φρίκη τὸ σκοτωμὸ καὶ τὰ αἵματα ἐμπρός τους Ἔρριξαν μακρυὰ στὴ θάλασσα τὰ θανατοφόρα ὄργανα, ποῦ πρὶν ἔσφιγγαν στὰ δάχτυλά τους μὲ τόσο πεῖσμα καὶ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε ἀπαρηγόρητα τοὺς συντρόφους τους, ποῦ ἐσκότωσαν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια.

Οἱ καπετάνοι ἐπῆραν τότε τὸ μοῦτσο νὰ τοὺς πάῃ στὴ σπηλιὰ νὰ εὕρουν τ' ἀθάνατο νερό. Ἅμα εὕρουν τ' ἀθάνατο νερό, σοῦ λέει, ἀνασταίνουν μὲ μίας τοὺς σκοτωμένους. Πᾶνε μέσα στὴ σπηλιά, ψάχνουν ἀποδῶ, γυρεύουν ἀποκεῖ· σταλιὰ νερό. Μὲ τὸ σκοτωμό, ἀκοῦς, ἐμολεύτηκε τ' ἅγιο τὸ νερὸ κ' ἔφυγε· ἐχάθηκε μαζὶ καὶ τὸ ψαράκι. Τόρα τί νὰ κάμουν; βγαίνουν ἔξω οἱ καπετάνοι. Μὰ ὡς ποῦ νὰ ἔβγουν ἔξω ἀκοῦνε ποῦ φρεσκάριζε τὸ πουνεντογάρμπι. Μὲ μιᾶς ζωντανὰ τὰ κύματα ἄρχισαν νὰ δέρνονται ἀνάμεσα στὰ ριζιμιὰ σπηλάδια.

— Τῆς βάρκες, μωρὲ παιδιά! φωνάζουν ἄγρια οἱ καπετάνοι.

Μὰ ὡς ποῦ νὰ τὸ καλοειποῦν, οἱ βάρκες βρίσκουνταν καρφωμένες στὰ δόντια τοῦ βράχου κ' ἐξεροκανίζουνταν ἀργὰ ἀργὰ ἀπ' τὸν ἀφρὸ καὶ τὴν ὁρμὴ τοῦ κυμάτου. Ἀπελπισμένοι πηδᾶνε οἱ καπετάνοι στ' ὀρθολίθι ν' ἀγναντέψουν τῆς φρεγάδες, μὰ ποῦ φρεγάδες. Τ' ἀφρισμένο κῦμα ποῦ ἐρχότουν

δυναμωμένο ἀπὸ τοῦ Τσιρίγου τὸ στενὸ καὶ ὁ ἄνεμος, ἄξιοι καὶ οἱ δυὸ καπετάνοι, ἐπόδισαν σύνωρα τὰ καμαρωτὰ πλεούμενα καὶ τοὺς ἔδωσαν δρόμο στ' ἀνοιχτὰ τὰ πέλαγα.

Τότε πιὰ οἱ καπετάνοι ἔπεσαν στὰ γόνατα. Φῶς φανερὰ ἔβλεπαν τόρα πῶς ἦταν θέλημα θεοῦ ν' ἀπομείνουν ἀπάνου στὸ ἔρημο καὶ φοβερὸ ἀκρωτῆρι. Ἀνεβαίνουν ἀμέσως στὰ πλευρά του καὶ χτίζουν ἐκεῖ τὰ εἰκοσιτέσσερα μοναστήρια. Μὰ τ' ἀθάνατο νερὸ ἀπὸ τότε πάει, ἐχάθηκε. Μονάχα δύο φορὲς τὸ χρόνο, στὴν πρώτη Ἀνάσταση καὶ τῆς Σωτῆρος, τὴν ὥρα ποῦ ἀνοίγουν τὰ Ἐπουράνια, ὁ βράχος ρίχνει ἀπὸ μία στάλα στὴ γῆ· μὰ κανεὶς δὲν τὴν εἶδε. Πολλοὶ πηγαίνουν καὶ ξενυχτοῦνε μέσα στὴ σπηλιά. καλόγεροι καὶ λαϊκοί, ἄντρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὰ μαντήλια στὰ χέρια καὶ τὰ μάτια κολλημένα στοῦ βράχου τὸ ζηλευτὸ μαστάρι. Μὰ ἄδικα ξενυχτοῦν. Ὁ βράχος τὸ βγάζει κ' ἡ γῆ τὸ ἀναρουφᾶ ἀχόρταγη. Νομίζεις φοβᾶται κι' αὐτὴ ἡ χαραμοφάγα μήπως τ' ἀποχτήσει ὁ μαῦρος ἄνθρωπος καὶ γλυτώσει ἀπὸ τὸ φοβερό της χωνευτῆρι. Καὶ οἱ ξενυχτισμένοι φεύγουν κάθε χρόνο μὲ τὴν ἴδια πίκρα στὴν ψυχή, μὴν ἔχοντας ἄλλη εἰκόνα τῆς ἀθανασίας παρὰ τὰ κάτασπρα κόκκαλα τῶν σκοτωμένων, ποῦ κοίτονται σωρὸς ἀκόμη στὴ μέση τῆς σπηλιᾶς. Ἐγὼ τά εἶδα· κ' ἐγὼ ἄκουσα γιὰ τῆς φρεγάδες τῆς βασιλικές. Ἐκεῖνες μονάχα — ἀκοῦτ' ἐμένα — ἐκεῖνες μονάχα ηὖραν τὴν ἀθανασία! Ἀφοῦ παράδειραν στ' ἀνοιχτὰ τὰ πέλαγα κατέβηκαν σύγξυλες στοὺς ξανθοὺς ἄμμους τοῦ βυθοῦ. Ἡ μία βρίσκεται στῆς Κρήτης τὰ νερά, ἡ ἄλλη στῆς Ρόδου κ' οἱ ἄλλες ἀνάμεσα στὰ Δωδεκάνησα. Κ' εἶνε ἀκόμη ἴδιες κι' ἀπαράλλαχτες, ὅπως τὴν ἡμέρα ποῦ πρωτοφάνηκαν στὰ νερὰ τοῦ Καβομαλιᾶ. Εἶνε χυτὲς πρύμη-πλώρη· κ' ἔχουν τῆς ἁρματωσές τους βασιλικὲς κ' ἐκεῖνες. Τὰ κατάρτια τους ἀτόφια προύτζινα ἀπὸ κάτου στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνου στὴ γαλέτα. Τῆς ἀντένες τους ὅλες ἀτσαλένιες. Τὰ σχοινιὰ καὶ τὰ ξάρτια ἀπὸ καμηλότριχα καὶ τὰ πανιά τους ὁλομέταξα. Ἂν ρωτήσῃς γιὰ τῆς κουπαστὲς καὶ τῆς μπαταρίες τους στὸ σύρμα εἶνε ντυμένες. Κ' ἔχουν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἕνα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχειῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνου στὸ τιμῶνι τὸ ἅγιο τὸ Βαγγέλιο καὶ στὸ μεσανὸ κατάρτι ψηλὰ τὴν Παναγιά, ποῦ λάμπει σὰν αὐγερινός. Κάθε αὐγὴ στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἡλιοῦ οἱ φρεγάδες ἀστραποβολοῦν, σὰν πυρκαϊᾶς κολῶνες μέσ' στὰ γαλανὰ νερά. Τόρα ψυχὴ δὲν ἔχουν· ἔρμες εἶνε ἀπὸ ναύτες κι' ἀπὸ καπετάνους. Μὰ θὰ ἔρθῃ ὥρα ποῦ ψυχὴ θὰ πάρουν καὶ γοργόνες γοργοκίνητες θὰ μᾶς σύρουν στὰ πατρογονικά μας τὰ Μπουγάζια, στὸ δοξασμένο θρόνο τοῦ ἀναστημένου μας τοῦ Βασιλιᾶ. Ἐκεῖνες μονάχα — ἀκοῦτ' ἐμένα — ἐκεῖνες μονάχα ηὖραν τὴν ἀθανασία».

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Η ΡΕΚΛΑΜΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ[1]

Ἐπισκοπῶν τις τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι γενομένης ῥεκλάμας καὶ βλέπων τὴν τετάρτην σελίδα τῶν ἡμετέρων ἐφημερίδων πλήρη εἰδοποιήσεων παρακινεῖται εἰς τὸ νὰ ἐρωτήσῃ «προήχθη ἆρά γε ἡ ῥεκλάμα ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ ἐκπληροῖ τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου καὶ νὰ ἀνταμείβεται καὶ ὁ τύπος ἐξ αὐτῆς;» Φρονῶ ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀρνητική, καὶ ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ σᾶς ἀναφέρω ἐκ σημειώσεων ἃς ἔλαβον παρ' αὐτῶν τῶν γραφείων τῶν ἐφημερίδων, ὅτι οἱ ἔμποροί μας ἀποφεύγουν τὴν ῥεκλάμαν. Τὸ μεγαλήτερον ποσὸν σήμερον πληρόνουσιν εἰς τὰς ἐφημερίδας διὰ ῥεκλάμας οἱ κατασκευασταὶ κονιάκ, ἀναλογοῦσι δὲ δι' ἕκαστον αὐτῶν καὶ δι' ἑκάστην τῶν τριῶν μεγάλων μας ἐφημερίδων, Ἐφημερίδα, Ἀκρόπολιν καὶ Ἄστυ (τῆς Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων μοὶ ἐλλείπουσι σημειώσεις καθότι μόλις συνεπλήρωσε τριμηνίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως), ἑξακόσιαι περίπου δραχμαὶ ἤτοι χίλιαι ὀκτακόσιαι καὶ διὰ τὰς τρεῖς κατ' ἔτος, ἂν δὲ προσθέσωμεν καὶ τὰ εἰς μικρὰς ἐφημερίδας πληρονόμενα — δισχίλιαι μέχρι δισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν. Τί εἶναι τὸ ποσὸν τοῦτο ἀπέναντι τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ οἴκων εὐρωπαϊκῶν ἐνταῦθα ἐν Ἑλλάδι; Ὁ Γερμανικὸς ἐξαγωγικὸς συνδεσμος καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Ἑταιρία ῥαπτομηχανῶν Σίγγερ μόνον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατέβαλον ἀνὰ χιλίας πεντακοσίας δραχμὰς τὸ παρελθὸν ἔτος. Καὶ ὅμως βεβαίως εἰς τὴν ῥεκλάμαν ὀφείλουσι καὶ ὁ Γερμανικὸς σύνδεσμος καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ ἑταιρία τὴν ἐπικράτησιν τῶν προϊόντων αὐτῶν. Αἱ ῥαπτομηχαναὶ Σίγγερ σήμερον εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὰ μικρότατα χωρία τῆς Ἑλλάδος, τὰ δὲ προϊόντα τοῦ Γερμανικοῦ ἐξαγωγικοῦ συνδέσμου διαδίδονται μετὰ περισσῆς ταχύτητος, καὶ ταῦτα ἐνῷ πλεῖστα εἴδη ἰθαγενοῦς παραγωγῆς, πλεῖσται βιομηχανίαι ἐγχώριοι παραμένουσιν ἄγνωστοι. Οἱ ἡμέτεροι ἔμποροι καὶ βιομήχανοι δὲν ἔλαβον ἔτι ὑπ' ὄψιν ἀρκούντως, ὅτι ἡ ῥεκλάμα καὶ μόνον εἶναι ἐκείνη, ἥτις θὰ διαδώσῃ τὰ εἴδη των καὶ ὅτι σήμερον ἐν Ἑλλάδι ὅπου ὑπάρχουσι τοὐλάχιστον 100,000 ἀναγνῶσται τὴν ἡμέραν, μόνον ὁ τύπος δύναται νὰ τοὺς καταστήσῃ γνωστούς. Ἀνέγνωσά που ὅτι ὁ μέγας κατασκευαστὴς γυναικείων ἐνδυμάτων καὶ ἐν γένει γυναικείων εἰδῶν ἐν Βερολίνῳ Χέρτζοχ, διηγεῖτο εἰς ῥέπορτερ ἐφημερίδος, ὅτι ἐφρόνει ποτὲ ὅτι τὰ ἔξοδα τῶν εἰδοποιήσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἦσαν περιττά. «Εἰργαζόμην, λέγει, ἐλάχιστα καὶ ἤμην ὑποχρεωμένος ἐκ στενοχωριῶν νὰ κλείσω τὸ κατάστημά μου. Ἀπεφάσισα νὰ δημοσιεύσω εἰδοποιήσεις καὶ ἐξώδευσα τὸ πρῶτον ἔτος χίλια μάρκα καὶ ἔκλεισα τὰ βιβλία μου μὲ κέρδη 30,000 μάρκων. τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐξώδευσα δι' εἰδοποιήσεις 30,000 μάρκων, καὶ τὸ κέρδος ἀνέβη εἰς 100,000· καὶ τώρα ἐξοδεύω 400,000 καὶ τὰ κέρδη μου ἀνέρχονται εἰς ἑκατομμύρια. Τὸ παγκόσμιον ὄνομά μου, ἡ φήμη μου, ἡ πίστις μου κατὰ 99 τοῖς ἑκατὸν ὀφείλονται εἰς τὴν ῥεκλάμαν».

1 Τέλος· ἴδε σελ. 113

Κατὰ τὴν τελευταίαν Ὀλυμπιακὴν ἔκθεσιν μετεῖχον τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Β'. τμήματος Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τῶν συναδέλφων μου συμπεριῆλθον τὸ τμῆμα τοῦτο, ἐρευνῶν τὰ τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας καὶ ἐνεργῶν ὅπως οἱ κατασκευασταὶ πέμψωσι τὰ προϊόντα των εἰς τὴν ἔκθεσιν. Ἀνεύρομεν δὲ πολλὰς ἐγχωρίους βιομηχανίας καὶ παρεκινοῦμεν τοὺς κατασκευαστὰς νὰ γνωρίσωσι τὸ ἔργον των διὰ τοῦ τύπου. Δὲν ἠδύναντο νὰ πεισθῶσι καὶ ἠρκοῦντο εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐμπόρους πώλησιν τῶν προϊόντων των, ἅτινα ἔπειτα μετεπωλοῦντο ὡς εὐρωπαϊκά. Ἰδίως ἐνθυμοῦμαι, ἐξέπληξαν ἡμᾶς τὰ εἴδη τῆς λευκοσιδηρικῆς. Κλωβοὶ πτηνῶν μικροὶ καὶ μεγάλοι, λουτρῶνες παντὸς εἴδους, καταιωνητικαὶ μηχαναί, κομψὰ νιπτήρων δοχεῖα, λύχνοι πετρελαίου ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων καὶ εὐωνοτέρων μέχρι τῶν τελειοτάτων κατασκευάζονται ἐνταῦθα καὶ οὐδεὶς ἔτι τὰ γνωρίζει δι' ἔλλειψιν ρεκλάμας. Μεταβαίνομεν δὲ πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ ἀγοράζομεν τὰ εἴδη ταῦτα μὲ ὑπερτίμησιν 30 καὶ 40 $^0/_0$. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον; Προχθὲς ἡ ὑπηρεσία τοῦ Συλλόγου εἶχεν ἀνάγκην δεδεμένου εὑρετηρίου καὶ τοιοῦτον δὲν εὑρίσκετο παρὰ τοῖς χαρτοπώλαις. Ἐκ τυχαίας πληροφορίας ἐγένετο γνωστόν, ὅτι ὑπάρχει ἐργοστάσιον κατασκευάζον ἄριστα λογιστικὰ καὶ παντὸς εἴδους δεδεμένα κατάστιχα, εἰς ὃ προσεφύγομεν καὶ ἐπετύχομεν τοῦ ποθουμένου. Πόσοι ἀκόμη γινώσκουσι τὸ ἐν Κερκύρᾳ ἄριστον κατάστημα χειροκτροποιίας; Πόσοι τὰ ἐν Ζακύνθῳ σαπωνοποιεῖα τὰ κατασκευάζοντα λαμπρὸν καὶ εὐθηνότατον σάπωνα; Πόσοι τὰ ἐκ ναστοχάρτου δύο καὶ τρία ἐργοστάσια τῶν Ἀθηνῶν; Πόσοι τὰ φλανελλοποιεῖα τῆς Τριπόλεως: Πόσοι ἀκόμη τὰ πλεκτικὰ ἐνταῦθα ἐργοστάσια τὰ κατασκευάζοντα καὶ περιπόδια μάλλινα καὶ βαμβακερά; Πόσοι τὸ ἐν Πάτραις ἐργοστάσιον νυκτερινῶν ἐλλυχνίων; Πόσοι τέλος πάντων τὰ πολλὰ εἴδη τὰ παραγόμενα ἀξιεπαίνως εἰ καὶ μετὰ κόπου ἔτι ἐν τῷ τόπῳ, πωλούμενα δ' ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ὡς Εὐρωπαϊκά; Ἐφαρμόζεται βλέπετε ἀκόμη ἡ παλαιὰ μέθοδος τῆς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδόσεως τῶν πραγμάτων καὶ οἱ κατασκευασταὶ πωλοῦντες τὸ ἐμπόρευμα ἀρκοῦνται εἰς τὴν σύστασιν καὶ τὸν καλὸν λόγον τῶν φίλων.

Καὶ ὅμως ρίψατε ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ θὰ ἴδητε πῶς διατυμπανίζονται καὶ τὰ μικρότερα τῶν πραγμάτων.

Ἐν τοῖς Fliegende Blätter τῷ γνωστῷ γελοιογραφικῷ γερμανικῷ φύλλῳ δημοσιεύεται καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα εἰκὼν καλλιτεχνική, ἄλλοτε ἄλλη, μετὰ ποιήματος περιτέχνου ἐνίοτε ἢ ἀστείου ἀνεκδότου ἢ ἑλκυστικοῦ διηγηματίου. Καὶ ταῦτα πάντα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ εἰδοποίησις περὶ τυλοφθόρου. Γνωρίζετε πόσον στοιχίζει τὸ ἁπλούστατον ἐκεῖνο καὶ προχειρότατον θεραπευτικὸν τῶν κάλων; Μίαν μάρκαν ἤτοι σήμερον δύο δραχμάς. Καὶ ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἰατρικοῦ, Βαξμοὺθ καὶ Σ^{α} ἐν τῇ μικρᾷ Γερμανικῇ πόλει Ὄττενσε πληρόνει μόνον εἰς τὸ Fliegende Blätter 1000 φράγκα τὴν ἑβδομάδα διὰ τὴν καταχώρισιν τῆς εἰδοποιήσεώς του, ἤτοι 52000 φράγκα κατ' ἔτος εἰς μόνην αὐτὴν τὴν ἐφημερίδα. Φαντασθῆτε λοιπὸν ποίαν κάμνει ἐξόδευσιν διὰ νὰ πληρώνῃ αὐτὸ τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἐξόδευσιν αὐτὴν κάμνει χάρις εἰς τὴν ρεκλάμαν.

Καὶ τοῦτο ἓν τῶν μικροτέρων παραδειγμάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς ρεκλάμας. Ὅταν λάβητε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἄγγλος Χόλλοβαϋ ὁ γνωστὸς ἐφευρέτης τῶν χαπίων, ἅτινα ἰατρεύουσι πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, δαπανᾷ σήμερον ἐτησίως ἓν ἑκατομμύριον χρυσῶν φράγκων εἰς εἰδοποιήσεις καὶ ὁ γέρων ἀποθανὼν κατέλιπε περιουσίαν 25 ἑκατομμυρίων φράγκων, τί θὰ εἴπητε; Καὶ ὅμως ἦν ἁπλοῦς καὶ ἄσημος βοηθὸς ἐν φαρμακείῳ ὅτε τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1837 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰδοποίησιν. Ἡ εἰδοποίησις προεκάλεσε πελατείαν καὶ ἡ πελατεία αὔξησιν ρεκλάμας. Ἤδη μετὰ πέντε ἔτη τῷ 1842 ἐξώδευεν 100,000 φράγκα ἐτησίως δι' εἰδοποιήσεις, τῷ 1845 τὸ διπλοῦν, τὸ 1851 400,000, τῷ 1855 600,000 καὶ σήμερον ὡς ἄνω εἶπον τὸ ἑκατομμύριον.

Κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς ἀναφέρω ἄλλα ὀνόματα καὶ τὰ τοῦ Χόλλοβαϋ, Βάξμουθ καὶ Χέρτζογ ἀρκοῦσιν. Ἀλλ' ἵνα λάβητε σαφεστέραν ἰδέαν τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ρεκλάμας σᾶς ἀναφέρω τοῦτο· Ὁ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐκδιδόμενος Ἀγγλοαμερικανικὸς Χρόνος μόνον ἐξ εἰδοποιήσεων εἰσέπραξε τῷ 1878 25 ἑκατομμύρια φράγκα, σήμερον δὲ εἰσπράττει περὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια. Ὁ Χρόνος τοῦ Λονδίνου μίαν καὶ μόνην ἡμέραν, τὴν 18 Ἰουνίου 1875, κατ' ἀκριβῆ γενομένην καταμέτρησιν εἰσέπραξε 45,000 φράγκων ἐξ 67 στηλῶν εἰδοποιήσεων, ποσὸν δηλ. ἀναλογοῦν πρὸς τὴν ἐτησίαν εἴσπραξιν 15-16 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ὁ δὲ Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης ἔχει καθ' ἑκάστην 150-180 στήλας εἰδοποιήσεων καὶ δύνασθε πλέον νὰ ὑπολογίσητε τὰ εἰσοδήματά του.

Ὁπωσδήποτε ἡ ρεκλάμα ἐπροχώρησε σήμερον καὶ παρ' ἡμῖν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρὸ ἐτῶν ὑπάρχουσαν, καὶ ἐν ταῖς Ἀθηναϊκαῖς ἐφημερίσι βλέπομεν εἰδοποιήσεις οὐχὶ μὲν ὅσας ἔπρεπεν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἱκανάς. Ὁ τύπος τῶν εἰδοποιήσεων τούτων εἶναι μονότονος καὶ μᾶλλον ἔχει τὸ διηγηματικὸν ὕφος, τὸ ὕφος τῆς ἐξιστορήσεως τοῦ πράγματος ἢ τὸν τύπον ἐκεῖνον τὸν εὐρωπαϊκόν, ὅστις ἀμέσως σᾶς προκαλεῖ τὴν προσοχήν, ὥστε ἀκουσίως φέρεσθε πρὸς τὴν εἰδοποίησιν καὶ τὴν ἀναγινώσκετε. Ἐξ ὅλων τῶν εἰδοποιήσεων τῶν φερομένων εἰς τὴν δ'. στήλην τῶν ἐφημερίδων μας, οὐδεμία σήμερον κινεῖ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου. Οὔτε τυπογραφικὴν ἔχουσι φιλοκαλίαν, οὔτε ἐξαιρετικήν τινα σύνθεσιν, εἰκόνες σπανίως συνοδεύουσιν αὐτὰς καὶ αἱ ὀλίγαι ὅσαι ὑπάρχουσι κακότεχνοι· τὰς πλείστας δὲ διέπει ἡ αὐτὴ ξηρὰ μονοτονία. Ἐξαίρεσιν κάμνουσιν αἱ τῆς Ἐφημερίδος ἐν γένει, ἥτις καὶ τὰς πλείστας ἔχει καὶ φροντίζει νὰ διατυπώνῃ αὐτὰς ἐν ποικιλίᾳ. Οὕτως εἰς αὐτὴν ὀφείλονται αἱ καθ' ἑκάστην διάφοροι καὶ τὴν προσοχὴν ἐφελκύουσαι εἰδοποιήσεις τοῦ καταστήματος Σουρμελῆ καὶ Φίλωνος, ὅπερ διαπρέπει ἐν γένει ἐν ταῖς εἰδοποιήσεσιν αὐτοῦ. Ὁμοίως τὸ πιλοπωλεῖον Ἄστυ δημοσιεύει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰδοποιήσεις πεζὰς καὶ

ἐμμέτρους διακρινομένας διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον καὶ περίεργον τῆς συνθέσεως. Μία τούτων εἶναι ἡ ἑξῆς κατὰ τὸν γνωστὸν ἦχον τῆς Λύρας τοῦ Γέρω-Νικόλα.

Κρατῶντας ἀπ' τὸ χέρι μιὰ βεντάλια
καὶ κάνοντας ἀέρα στὰ κεφάλια
τρέχει στὰ Φάληρα στὴν Κηφισιὰ
γυρεύοντας ὁ κόσμος τὴν δροσιά.

—

Ἐπῆγε σ' ἐξοχαίς, λαγκάδια, δάση
κ' ἡ ζέστη τὸ κεφάλι του θὰ σπάσῃ,
στοὺς δρόμους, σταὶς πλατείαις περπατεῖ
καὶ τὴν ζητεῖ, τοῦ κάκου τὴν ζητεῖ.

—

Τὴν βρίσκει ἐπὶ τέλους δίχως ἔννοια
φορῶντας στὸ κεφάλι *Πουπουλένια*
καὶ στ' Ἄστυ τρέχουν ὅλοι βιαστικοὶ
κ' ἀπέναντ' εἶνε στὴν Πιστωτική.

Ἡ εἰδοποίησις αὕτη μοῦ ὑπενθυμίζει διὰ τὸ ἔμμετρον ἄλλην ὡραίαν ἣν εἶδον ἐν Κερκύρᾳ τοῦ ζυθοπώλου Παπαδοπούλου:

Φογάτσες Παπαδόπουλου
ὁποῦ πουλεῖ τὴν μπίρα
μέσα τους κρύβουν ἀγγλικὴ
ὁλόχρυση μιὰ λίρα.

Μία ἐκ τῶν πλέον πρωτοτύπων εἰδοποιήσεων, ἃς εἶδον εἶναι ἡ ἑξῆς φαρμακοποιοῦ τινος ἐν Κολωνακίῳ ἐνταῦθα:

«Πρὸς τοὺς Κολωνακιώτας·

Εὐχαριστῶ μετ' εὐγνωμοσύνης τοὺς κατοίκους τῆς συνοικίας μας ἐπὶ τῇ διατρανωθείσῃ τελευταίως συμπαθείᾳ των πρὸς τὸ φαρμακεῖόν μου, ὅπερ θέλει ἐξακολουθήσει ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν εὐγενῆ των ταύτην ἐμπιστοσύνην. Τοὺς εὐχαριστῶ».

Ἡ ἡ ἄλλη αὕτη:

«Πώλησις Φερετροποιείου.

Μέλλων ν' ἀναλάβω ἄλλην ἐργασίαν, πωλῶ τὸ ἀπὸ ὀκταετίας ἱδρυθὲν καὶ λειτουργοῦν μετὰ καλῆς πελατείας κάτωθεν τῆς δημαρχίας φερετροποιεῖόν μου ὡς τοῦτο εὑρίσκεται. Πληροφορίαι παρ' ἐμοῦ ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας».

Ἐκ τῶν πρωτοτύπων κατὰ τὴν σύνθεσιν εἰδοποιήσεων εἶναι ἡ ἑξῆς ἀπαντῶσα ἐν ἐφημερίδι τῆς Κερκύρας.

«Καταρτίσας ὀδοντοϊατρικὴν κλινικὴν ἀσχολοῦμαι εἰδικῶς εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν τῶν οὔλων, στερεοποίησιν τῶν κλονιζομένων ὀδόντων, θεραπείαν τῶν τερηδονεμένων, σφράγισιν αὐτῶν ἀποκτόντων δύναμιν ἀνωτέραν τῆς πρὸ τῆς τερηδόνος, καθαρισμοῦ τῶν ὀδόντων ἀποδίδων αὐτοῖς τὴν ἀρχικὴν στιλπνότητα τοῦ μίλτου, συμπληρῶν αὐτὸν διὰ τεχνικοῦ τοιούτου τὸν ἐξαφανισθέντα, κατευνάζων τάς τε νευραλγίας ὡς τὸ ἐντερηδωνισμένων ὀδόντων ἄλγος. Διευθετῶν κανονικῶς τοὺς ἀκανονίστους ἀναφυομένους δι' ἀσφαλῶν καὶ ὅλως εἰδικῶν ὀρθοπεδικῶν μέσων. Ἐξάγων τοὺς ὅλως ἀχρήστους δι' ὅλων τῶν αναισθητικῶν μέσων. Κατασκευάζων τεχνητοὺς ὀδόντας καὶ ὀδοντοστοιχίας . . . ἐφαρμοζόμενοι ἄνευ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ῥιζῶν».

Ἀλλὰ πάντας ὑπερβαίνει ἡ ἑξῆς δημοσιευθεῖσα κατὰ τὸ 1891 ἐν τῇ Ἐφημερίδι, καὶ ἣν ἀντιγράφω πιστῶς, τόσῳ μᾶλλον ἀξία ἀναγνώσεως ὅσῳ πρόκειται περὶ δημοδιδασκάλου συνιστῶντος τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν ἰδιωτικὸν σχολεῖον. Φέρει δὲ τὸν μετριόφρονα τίτλον Πρόγραμμα:

Τὸ ὑποχρεωτικὸν καθῆκον καὶ ἐν τῷ παρόντι λίαν χαίρει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θέλει θεωρεῖ ὡς διηνεκὲς σέμνωμα, ὅτι οὐ τὸ πρόπλασμα ἐκ τῆς θερμότητος τῶν ἐλπίδων περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐδημιουργήθη ἐκ τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πόθου παρὰ τῶν διαφόρων διευθυντῶν τοῦ Διδασκαλείου ἐν τῇ βαλβίδι τῆς ἀπαρχῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐγὼ δὲ ἐν τῇ ὕσπλειγγι τοῦ ἡμετέρου καθήκοντος εἶμαι κατὰ σύμπτωσιν μικρὸς μέν, ἀλλ' εὐσεβὴς δημοδιδάσκαλος καὶ θερμὸς λάτρις ἐν τῷ ἐπαγγέλματι τούτῳ καὶ εὐχαριστῶ ὑμᾶς φιλόμουσοι γονεῖς καὶ συμπολῖται διὰ τὴν κύρωσιν καὶ ἀποστολὴν τῶν τέκνων σας εἰς τὸ ἄρτι ἀνοιχθὲν ὑφ' ἡμῶν ἰδιοσυντήρητον — δημοτικὸν σχολεῖον ἐν τῇ συνοικίᾳ Χρυσοβιτσιώτικα καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Χρήστου Χαλαζωνίτου, καὶ εὔχομαι ὅπως αὐτὸ τοῦτο διαφωτίζῃ καὶ διαφυλάττῃ ἡ θεία πρόνοια πρὸς πλήρωσιν τῶν ἡμετέρων πόθων, εὐχόμενος ὅπως τ' ἆθλα ἡμῶν ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ ὦσι ἀπειροπληθεῖ, ὡς λαμπροὶ καὶ ἀπειροπληθεῖς εἶναι οἱ ἀστέρες τῆς πατρίδος ἡμῶν διὰ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, ὡς τὸ ἰδεῶδες τῶν πόθων καὶ τῶν παραδόσεων ὧν καὶ πρότερον παρέδιδον.

Ἐν Γαργαλιάνοις τῇ 8 Μαΐου 1891.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου

Αἱ ἄλλαι τῶν παντοπωλείων μας, τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, τῶν ἑστιατορίων μας οὐδὲν ἔχουσι τὸ προσελκῦον καὶ εἰς αὐτὰς ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐπῳδὸς «Σπεύσατε τρέξατε».

Ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὴν δ'. σελίδα τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ μάλιστα τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γερμανικῶν δίδει ἀμέσως ἔννοιαν τῶν εἰδοποιήσεων. Τοιαῦται εἶναι αἱ τοῦ Pears τοῦ συνιστῶντος τοὺς παγκοσμίας φήμης σάπωνάς του, αἵτινες συνοδεύονται ὑπὸ καλλιτεχνικωτάτων εἰκόνων. Ἀνάλογοι εἶναι αἱ ἀλλεπάλληλοι καὶ πάντοτε διάφοροι τῶν μεγάλων ἐν Παρισίοις καταστημάτων Louvre, Bon Marché καὶ Printemps, ἢ ἀκόμη διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον αἱ τῶν ἐμπορικῶν οἴκων Petit Saint-Thomas καὶ Pygmalion. Ἔτι δὲ τοῦ Geraudel τοῦ κατασκευαστοῦ τῶν γνωστῶν pastilles διὰ τὸν βῆχα, τῶν μεγάλων κατασκευαστῶν σοκολάτας, Menier, Suchard καὶ Van Holden, οὓς σήμερον πειρᾶται τοὐλάχιστον ἐν ταῖς ῥεκλάμαις νὰ καταρρίψῃ ἡ νεωστὶ ὑπὸ Γερμανικοῦ οἴκου ἐπινοηθεῖσα σοκολάτα τοῦ Ἄτλαντος. Τελευταίως ἀκόμη τὸ παγκοσμίου φήμης ἀπολαῦον ἐργοστάσιον κλειδοκυμβάλων Κάψ, ἐξέδοτο νέας ῥεκλάμας ἐν αἷς καὶ ἡ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ πρὸς τὸν συνθέτην τῆς Καβαλλερία Ῥουστικάνα Πέτρον Mascagni ἰδιορρύθμου κλειδοκυμβάλου δημοσίευσις τῆς εἰκόνος αὐτοῦ μετ' ἀντιγράφου πιστοῦ τῆς εὐχαριστηρίου αὐτοῦ ἐπιστολῆς. Εἴχομεν τὸ Calodont καὶ ἰδοὺ πρὶν ἔτι προκηρυχθῇ ἐνταῦθα προέκυψε τὸ Sozodont διὰ καλλιτεχνικῶν εἰδοποιήσεων. Ἀλλ' ἡ κυριωτάτη τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδοποιήσεων εἶναι ἡ πρόχειρος ἔκδοσις νέων ὀνομάτων, ἅτινα ἀποκτῶσι κατόπιν κῦρος εἴτε διὰ τὸ περίεργον τῆς συνθέσεως εἴτε καὶ διὰ τὸ ἀλλόκοτον τοῦ ὀνόματος. Οὕτω σήμερον ἐν Γερμανίᾳ διαφημίζεται ἡ μελάνη ἀντιγραφῆς τοῦ Beyer ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐν Λονδίνῳ καὶ ἁπάσῃ τῇ Ἀγγλίᾳ νέον χωνευτικὸν ἔμβαμμα ὅπερ ἔχει τὸ ἑλληνοφανὲς ὄνομα Πεψαλία.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς διὰ τοῦ τύπου ῥεκλάμας, ἀλλ' ἡ ἀνὰ τὰς ἀγυιὰς δὲν ἔλαβε μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἐπίδοσιν ἐν Ἑλλάδι. Αἱ εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν τοιχοκολλούμεναι εἰδοποιήσεις εἶναι ὀλι-

γονται καὶ τοὺς τοίχους κυρίως τῶν οἰκιῶν καλύπτουσι τὰ πένθιμα εἰδοποιητήρια τῶν θανάτων καὶ μνημοσύνων, τὰ θεατρικὰ προγράμματα καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων μεμετρημέναι εἰδοποιήσεις ἐμπορικῶν καταστημάτων ἰδίως δ' ἐκδοτικῶν. Εἰς ταύτας ὁμολογουμένως μεγάλην ὤθησιν ἔδωκε τὸ πιλοπωλεῖον τοῦ κ. Β. Κασδόνη τὸ ὁποῖον ἐτοιχοκόλλησεν ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καλλιτεχνικωτάτας εἰδοποιήσεις. Σήμερον δ' ἐξέχουσι καὶ κατὰ ποικιλίαν συντάξεως καὶ κατὰ τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦ τύπου αἱ τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ καταστήματος τοῦ Ἑρμείου. Αἱ ἅμαξαι αἱ μεταφέρουσαι τὰ διάφορα εἴδη ἐμπορευμάτων εἰς τὰς οἰκίας δὲν ἔχουσί τι τὸ ἰδιάζον πλὴν ἐκείνων τῶν οἰνοποιητικῶν καταστημάτων Γλυκοβρύσεως, Ζάννου καὶ Ῥῶς καὶ Καρβελλᾶ. Οἱ δὲ λεγόμενοι ἐν Γαλλίᾳ hommes-sandwich πενιχρῶς ἀφορῶσι μόνον εἰς θεατρικὰς καὶ καφενείων ᾠδικῶν εἰδοποιήσεις.

Καὶ ὅμως ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ῥεκλάμα ἀνεπτύχθη ἱκανὴ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὑπάρχει ὑπολανθάνουσα ὡς εἰπεῖν καὶ ὑπὸ ἄλλον τύπον ἐκπληροῖ τὸν προορισμόν της, εἶναι δ' ἡ ῥεκλάμα τῶν ἐνυπογράφων διατριβῶν καὶ εὐχαριστηρίων, δι' ἧς οὐχὶ μόνον τῶν ἰατρῶν αἱ θεραπεῖαι καὶ τῶν χειρουργῶν αἱ ἐγχειρίσεις διατυμπανίζονται ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἄλλα κατώτερα καὶ κοινότερα ἐπαγγέλματα διασαλπίζονται καθ' ἑκάστην. Ἰδίως μοὶ διήγειραν τὴν προσοχὴν δύο εἰδοποιήσεις ἡ μὲν πενθοῦντος συζύγου ἡ δὲ πενθοῦντος πατρὸς εὐχαριστούντων τί νομίζετε; τὸν κόσμον τὸν παρευρεθέντα εἰς τὸ μνημόσυνον; τοὺς φίλους τοὺς συγκλαύσαντας μετ' αὐτοῦ; Οὐδὲν τούτων, ἀλλ' ἁπλῶς τὸν ζαχαροπλάστην τὸν κατασκευάσαντα τὸν δίσκον τῶν κολλύβων.

Ἰδοὺ ἡ μία.

«Τελέσας σήμερον τὸ μνημόσυνον διὰ τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς μοι υἱοῦ εὐχαριστῶ ἐκ καρδίας τὸν ζαχαροπλάστην κ. . . . διὰ τὸν καλλιτεχνικὸν δίσκον τῶν κολλύβων τὸν ὁποῖον κατεσκεύασε καὶ ὅστις διήγειρε τὴν προσοχὴν ὅλων τῶν παρευρεθέντων. Συνιστῶ δὲ τοῦτον καὶ εἰς τοὺς φίλους καὶ τοὺς παρακαλῶ νὰ τὸν προτιμήσουν εἰς παρομοίας περιστάσεις».

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἄλλη.

«Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐτέλεσα ἐν Μεγάροις τὸ μνημόσυνον τῆς μεταστάσης πολυκλαύστου συζύγου μου Μαριγοῦς. Τὸν δίσκον τῶν κολλύβων κατεσκεύασε καλλιτεχνικώτατα καὶ ἐφρόντισε νὰ ἀποστείλῃ καλῶς συσκευασμένον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ὁ ἀμίμητος πλέον καταστὰς κατασκευαστὴς δίσκων καὶ ἀρχαιότατος τῶν ἐν Ἀθήναις ζαχαροπλαστῶν κ. . . Διὸ καὶ ἐκφράζω πρὸς αὐτὸν τὰς ἀπείρους μου εὐχαριστίας».

Ἐπειδὴ δὲ πρόκειται περὶ νεκρῶν ἑτέρα ῥεκλάμα εἶναι κυρίου τινὸς ἐν τῇ Νέᾳ Ἐφημερίδι, ὅστις παρέστη ἐν τῷ α'. νεκροταφείῳ κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν τοῦ νεκροῦ προσφιλοῦς αὐτῷ, ὡς γράφει, προσώπου. Καὶ ἀρχίζει μακρὰ ῥεκλάμα ἐν ᾗ ἐπαινεῖται τὸ καλλιτεχνικὸν τάλαντον ὅπερ κέκτηται ὁ κατασκευάσας τοὺς ἐν τῇ κηδείᾳ στεφάνους καὶ σταυρούς. Καὶ προσθέτει ὅτι ἐν τῇ κατανυκτικωτάτῃ ταύτῃ νεκρωσίμῳ τελετῇ ἧς συμμετέσχεν ὁ ἐκλεκτότερος τῆς πόλεώς μας κόσμος οὐδὲν ἄλλο ἐποιήσατο αἴσθησιν ἢ οἱ σταυροὶ καὶ οἱ στέφανοι, «οἱ παραδείσιοι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μετὰ καλλιτεχνικωτάτου ζήλου φιλοπονηθέντες καὶ οἵτινες ἠπάτησαν τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων ἐκλαβόντων αὐτοὺς ὡς ἐκ ψευδῶν ἀνθέων πεποιημένους».

Καὶ ὁ ἀνθοπώλης ὁ τέως ἄγνωστος καὶ ἀληθῶς καλῶς ἐργαζόμενος ἠρκέσθη εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ φίλου του καὶ προυτίμησε τὴν τοιαύτην ῥεκλάμαν ἀντὶ τακτικῆς εἰδοποιήσεως δημοσιευομένης ἑκάστοτε καὶ δι' ἧς θὰ ἐγίνετο πλειότερον γνωστός.

Εἰς τὸν κύκλον τῶν εἰδοποιήσεων τούτων ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω δύο ἑτέρας τὴν μίαν ἐκ τῆς Νέας Ἐφημερίδος, τὴν δ' ἑτέραν ἐκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως.

«Ἀπὸ πολλοῦ συχνάζων εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, καφενεῖον «ἡ Διεύθυνσις» καὶ εὑρίσκων ἐν αὐτῷ καφὲ λίαν γευστικὸν καὶ μεγίστην καθαριότητα συνιστῶ εἰς τὸ κοινὸν τὸ καφενεῖον τοῦτο εἰς τὸ ὁποῖον προσέτι διετηρήθη ἡ αὐτὴ τιμὴ τῶν 10 λεπτῶν».

Ἡ ἄλλη εἶναι ἀκόμη πλέον ἐμφαντικὴ καὶ ἰδιότροπος.

«Ἀκούσας ἐπαινούμενον τὸ ξενοδοχεῖον ἡ «Κοινὴ Γνώμη» κείμενον κλπ. μετέβην σήμερον μεσημβρίαν ἵνα φάγω ἐν αὐτῷ. Ἔμεινα δὲ τόσον εὐχαριστημένος ἐκ τῆς καθαριότητος καὶ τῆς εὐθηνίας ὥστε συνιστῶ αὐτό. Ἰδίως δὲ μὲ ἔκπληξιν εἶδον τὸ μέγεθος τῶν μερίδων αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον μεγάλαι ὥστε ἐχόρτασα πολὺ καὶ τὸ ἑσπέρας δὲν ἠμπόρεσα νὰ φάγω. Εὗρον λοιπὸν διπλῆν οἰκονομίαν».

Καὶ ὑπογράφεται ὁ γράφων τὰ ἀνωτέρω «Ὁ εὐγνώμων πολίτης».

Τοῦ εἴδους τούτου τῆς ῥεκλάμας ἀηδῶς καὶ κατὰ κόρον ποιοῦνται χρῆσιν τινὲς τῶν ἰατρῶν τῆς πόλεώς μας. Καὶ λέγω ἀηδῶς διότι θεραπεύοντες τινὲς αὐτῶν καὶ νόσους βδελυρὰς ἐκθέτουσιν ἔπειτα διὰ τοῦ τύπου τοὺς ἰαθέντας, ὁμολογοῦντας ἀναιδῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κρύφα, μόνος ὁ ἰατρὸς καὶ αὐτοὶ ἔδει νὰ γνωρίζωσι καὶ φθάνοντας μέχρι τοσαύτης ἀναισθησίας ὥστε νὰ ἐκθέτωσιν, ὡς συνέβη ἔν τινι τελευταίᾳ τοιαύτῃ εἰδοποιήσει καὶ τὰς ἰαθείσας ἀδελφάς των. Ἐν τοῖς τοιούτοις βεβαίως τὸ πταῖσμα εἶναι τῶν ἰατρῶν, οἵτινες ποιούμενοι κατάχρησιν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγαθοπιστίας τῶν θεραπευομένων ἀποσπῶσιν ἀπ' αὐτῶν ἓν πιστοποιητικόν, διὰ νὰ τὸ ῥίψωσι κατόπιν εἰς τὴν δημοσιότητα ἀντὶ τακτικῆς εἰδοποιήσεως δηλούσης τὴν ειδικότητα τῆς ἰατρικῆς αὐτῶν. Βεβαίως πᾶς τις μετὰ βδελυγμίας ἀποστρέφει τὸ βλέμμα ἀπὸ τὰς ῥεκλάμας ταύτας, πειθόμενος εἰς ποῖον βαθμὸν πλέον διαφθορᾶς ἐφθάσαμεν ὥστε ἐνυπογράφως νὰ ὁμολογῇ πλῆθὺς ἀναισθήτων ἀνθρώπων ὅσα ὁμολογοῦσι. Μοὶ ἔτυχε δέ ποτε κάτωθι μιᾶς τῶν εἰδοποιήσεων τούτων νὰ ἴδω τὸ ὄνομα δημοδιδασκάλου καὶ διηρώτων τοὺς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ μὴ ἡ δημοσίευσις αὕτη καὶ μόνη δὲν ἤρκει ὅπως ἀπολυθῇ ἀμέσως ὁ μὴ αἰσχυνόμενος νὰ θέτῃ τὴν ὑπογραφήν του κάτωθεν τοιαύτης ὁμολογίας πίστεως πρὸς τὸν ἰατρόν του.

Εἰς τὰς ῥεκλάμας ταύτας ἰατρῶν ἀναισθήτων προσθετέαι αἱ ῥεκλάμαι ψευδαγυρτῶν καὶ ἄλλων μετερχομένων τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, ἀγνοῶ πῶς ἄνευ ἐπιτηρήσεως τῆς ἀρχῆς. Οὕτω γνωστὰ εἶναι τὰ εὐχαριστήρια διαφόρων δῆθεν θεραπευθέντων, εὐχαριστούντων τὴν ἐν Ἀμπελοκήποις ἰάτραιναν ἥτις θεραπεύει πᾶσαν ἀσθένειαν. Γνωστὰ τὰ εὐχα-

ριστήρια πρὸς ἀστυνομικὸν κλητῆρα ἐν ἐνεργείᾳ ἰατρεύοντα τὸν ὕδρωπα. Γνωστὰ τὰ εὐχαριστήρια πρὸς ὀπωροπώλην καὶ τυπογράφον ἐντιμοτάτων πολιτῶν πεπεισμένων ἐκ προσκαίρου ἀνακουφίσεως τῶν πόνων, ὅτι ὄντως οἱ προσφιλεῖς αὐτῶν ἰάθησαν ἐξ ἀνιάτων νόσων.

Τὸ νοστιμώτατον ὅμως ἐν ταῖς εἰδοποιήσεσι ταύταις εἶναι ὅτι πολλάκις οἱ ἀγύρται οὗτοι ἕνεκα τῆς ἀνοχῆς τῆς ἀρχῆς δημοσιεύουσιν ἐνυπογράφους ἀγγελίας αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἢ διὰ τῶν πελατῶν των, ἐν αἷς ἀποκηρύττουσι τὰ φάρμακα καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν ὡς ψευδῆ καὶ βλαπτικήν.

Ἀλλὰ μὴ πολλάκις καὶ γνωστῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν τὰ ὀνόματα δὲν ἀναφαίνονται ἐν ταῖς ἐφημερίσι; Δὲν θέλω νὰ τοὺς καταδικάσω καὶ ἔχω τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη ἀληθῶς καὶ μόνη παράγει τοὺς ἰαθέντας πρὸς τοῦτο. Εἴς τινας ὅμως τῶν εἰδοποιήσεων δὲν φαίνεται ἀμέτοχος καὶ ὁ ἐξυμνούμενος ἰατρός. Τοὐλάχιστον περὶ τούτου πείθει τὸ τετορνευμένον τῶν φράσεων τοῦ εὐχαριστηρίου, καὶ δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ ὅτι ἀγράμματοι ὡς τὸ πολὺ ἄνθρωποι ὡς ὁ ὑπ' ὄψιν μου ἐν τοῖς Καιροῖς ἐργάτης, δύναται νὰ γράψῃ τὰ ἑξῆς:

«Παθὼν ἐκ λίθου τῆς κύστεως ἐντεθυλακισμένου μάτην κατέφυγον εἰς τόσους ἀσκληπιάδας. Ὅτε πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ἄρτι ἐξ Εὐρώπης ἀφιχθέντος * * ὅστις ἐποιήσατο εἰδικωτάτας σπουδὰς ἐν Βιέννῃ καὶ Παρισίοις παρὰ διαφόροις ἰατροῖς, μετεκαλεσάμην αὐτόν, ὅστις διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ ἐμβριθείας καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ γνώσεων μὲ ἔσωσε. Διὸ κλ.»

Ἐν ταῖς ῥεκλάμαις ταύταις τῶν ἰατρῶν διακρίνω δύο ἐξαιρετικάς, αἵτινες ὅμως παραδόξως ἀποκηρύττουσι τὴν ῥεκλάμαν. Ἡ μία τούτων ἀναγράφει τὰ ἑξῆς.

«Ἐν σιγῇ χριστιανικῇ ἄνευ ῥεκλαμῶν καὶ ἀγυρτικῶν διατυμπανίσεων, χωρὶς μακρῶν προγραμμάτων καὶ ἑλκυστικῶν προϋποσχέσεων καταρριπτουσῶν τὸ γόητρον ἀληθοῦς ἐπιστήμης διὰ τὸ κενὸν αὐτῶν, τὸ κοῦφον καὶ ἐξεζητημένον, διαχέων ἐξόχως τῆς φιλανθρώπου του δεξιᾶς καὶ περιλάμπρου ἐπιστήμης τὰ νάματα κτλ.»

Καὶ κατωτέρω ὁ ἐναντίος τῆς ῥεκλάμας ἰατρὸς ἀναγράφει διὰ τοῦ πελάτου του.

«Θὰ ἠλεγχόμην ἀχάριστος ἐν ἐμαυτῷ ἐὰν μὴ διὰ Στέντορος φωνῆς καὶ τυρρηνικῆς σάλπιγγος διεσάλπιζον μίαν τοιαύτην ἐπιστημονικὴν ἐξοχότητα.»

Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ κατωτέρω.

«Οἱ ἀληθεῖς ἐργάται καὶ σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης ἀποφεύγουσι τὸν διὰ τῶν ῥεκλαμῶν θόρυβον· τὰς δὲ πολυτίμους καὶ σωστικὰς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα γνώσεις αὐτῶν παρέχουσιν ἀφθόνως καθ' ἑκάστην. Μίαν τοιαύτην πολύτιμον εἰς τὴν οἰκογένειάν μου συνδρομὴν παρέσχεν κτλ.»

Μακρὸς ἐγένετο ὁ λόγος ὁ περὶ ἰατρικῆς ῥεκλάμας. Ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ τὸν κλείσω διὰ τῆς ἑπομένης ἐμμέτρου, ἐν ᾗ ἀναγκάζομαι νὰ ἀναφέρω καὶ τὰ ὀνόματα διὰ νὰ μὴ λείψῃ ἡ ποιητικὴ ἁρμονία τοῦ συνόλου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Τῷ ἰατρῷ Μελιγαλᾶ Σκλήρῃ τῷ Λεωνίδᾳ
Ὅτι μὲ ἐθεράπευσεν, εὐγνωμοσύνην οἶδα,
Πάσχοντα ἐκ νοσήματος σχεδὸν ἀθεραπεύτου,
Ὅ μ' ἔκαμνε νὰ φαίνωμαι ὠχρὸς ἐντὸς καθρέφτου.
Ταχέως μὲ ἀπήλλαξε τῆς νόσου τῆς χρονίας
Ἐκεῖνος ὃς φημίζεται κι' ἐκτὸς τῆς Μεσσηνίας.
Μόνον μὲ παρεδέχθηκεν ὁ ἰατρὸς ὁ Σκλήρης
Ἄλλος οὐδεὶς ἐκ τῶν πολλῶν ποῦ εἶν' ὁ τόπος πλήρης
Ἅπαντες μ' ἀπήλπισαν ἐκτὸς τοῦ Λεωνίδα
Πρὸς τὸν ὁποῖον χρεωστῶ ζωῆς μου τὴν ἐλπίδα.

Ἐν Ἀγριλοβούνῳ τῇ 26 Ἰουλίου 1893.

Ἰωάννης Κ. Πλέτσης.

Συναφὴς πρὸς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ῥεκλάμας εἶναι ἡ κοινωνικὴ ῥεκλάμα τὴν ὁποίαν ὁμολογουμένως ἀνέπτυξε καὶ ἐσυστηματοποίησεν ὁ φίλος κ. Ἰωάννης Καμπούρογλος ἐν τοῖς κοινωνικοῖς διαφόροις τῆς ἐφημερίδος αὐτοῦ. Ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀνάγεται εἰς χρόνους παλαιοτέρους καὶ πρῶτος εἰσηγητὴς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ μέχρις ἐσχάτων ἐκδιδομένη Ταχύπτερος Φήμη. Ἦτο ἡ ἐφημερὶς τοῦ καιροῦ κατὰ τοὺς ἐπὶ Ὄθωνος χρόνους. Μάλιστα ἡ ἰδία ὁμολογεῖ ἀφελῶς ἔν τινι φύλλῳ, οὐκ ἄνευ πικρίας πρὸς ἄλλην συνάδελφον, τὸ πρόγραμμά της:

«Ἡμεῖς πολιτικὰ δὲν ἐγράψαμεν οὔτε γράφομεν. Ἡ βιομηχανία μας περιορίζεται μόνον διὰ νὰ εἰδοποιοῦμεν τὸ κοινὸν ποῖος εἰσέρχεται καὶ ποῖος ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν πόλιν μας, ποῖος στεφανόνεται καὶ ποῖος ἠρραβωνίσθη καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀποροῦμεν πῶς ὁ Φίλος τοῦ λαοῦ φθονήσας τὴν μικρὰν ταύτην βιομηχανίαν μας κατεχώρισεν εἰς τὸ πολύτιμον φύλλον του ποῖος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ὑπάτην καὶ ποῖος ἀπὸ τὴν Αἴγιναν».

Καὶ σήμερον μὲν ἀγγέλλονται οἱ τετελεσμένοι ἀρραβῶνες, ἀλλ' ἡ Ταχύπτερος Φήμη προανήγγελλε καὶ τοὺς μέλλοντας νὰ τελεσθῶσιν. Οὕτως ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς διερευνῶντες τὰ φύλλα αὐτῆς τοῦ 1851 καὶ 1852:

«Κατ' αὐτὰς διαπραγματεύονται πολλῶν ἀξιεράστων νέων μετὰ θελξικαρδίων δεσποσυνῶν συνοικέσια. Μεταξὺ αὐτῶν τὸ προσεχέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον εἶναι τὸ τοῦ κομψοῦ καὶ φιλομούσου κ. Ἀλβέρτου τοῦ ἐμβολιαστοῦ».

Ἢ τὸ ἄλλο:

«Ἐπληροφορήθημεν παρὰ τοῦ κ. Καθοπούλη ὅτι ὁ κ. Εὐστάθιος Στεφάνου μετέβη εἰς Κάρυστον διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ἀρραβῶνάς του μετὰ μιᾶς ὡραίας καὶ πλουσίας νέας».

Ἢ τοῦτο ἀκόμη:

«Ἔφθασεν ἐνταῦθα ἀπὸ Πάτρας ὁ χρηστός μας νέος κ. Λιόλιος, γραμματεὺς τοῦ ἐκεῖ Πρωτοδικείου ἐπὶ σκοπῷ ὡς λέγουν νὰ ἀρραβωνισθῇ μετά τινος ἀγνώστου Κυρίας».

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑξῆς ἀναγγελία ἀρραβώνων ἀναμεμιγμένη μετὰ παντοίων ἄλλων εἰδήσεων εἶναι ἀξία ἀναγραφῆς:

«Ἔφθασε κατ' αὐτὰς ἀπὸ τῆς πατρίδος του Ναυπάκτου ὅπου ὑπεῖγε καὶ διαπραγματεύθη ἀρραβῶνα μέ τινα χαριεστάτην νέαν ὁ χρηστὸς νέος κύριος Ἀνδρέας Σκιπίων ἢ Σκουπίτσας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ διατριβῆς του ἴσχυσε διὰ τῆς συνέσεώς του νὰ φέρῃ εἰς ἁρμονίαν τοὺς διαφόρους τοῦ νομοῦ ἀρχάς. Ἐνταῦθα δὲ τὸν ὑπεδέχθησαν εὐμενῶς οἱ φίλοι του. Ἐκεῖθεν δὲ μᾶς ἔφερε καὶ εἰδήσεις ὅτι ὁ φίλος μας Πλαστήρας ὑγιαίνει καὶ μετέβη εἰς Ἀγρίνιον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Σκαλτσᾶ».

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ εἴδησις τῶν ἀρραβώνων γνωστοῦ προσώπου ἢ καὶ φίλου τοῦ συντάκτου εἶναι ἀξία λόγου. Ἀλλ' ὡσεὶ μὴ ἤρκουν ταῦτα ἡ Ταχύπτερος Φήμη ἀνήγγελλε καὶ ἁπλῶς τὰ τῆς ὑγείας τῶν φίλων της, καὶ μὴ ἀσθενούντων. Οὕτως ἀναγράφει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Ν. Μπίλλερ τοῦ γνωστοῦ εὐφυολόγου δημοσιογράφου καὶ τελωνειακοῦ ὑπαλλήλου, ὅστις κατ' αὐτὰς ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν:

«Ὁ Συντάκτης τῆς Τρακατρούκας Ν. Μπίλλερ παρετηρήθη κατ' αὐτὰς χαίρων ἄκραν ὑγείαν καὶ ζωηρότητα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον».

Ἀκόμη:

«Ὁ δικηγόρος κ. Χρηστόπουλος χαίρει ἄκραν ὑγείαν καὶ εὐχαριστεῖ τοὺς προσερχομένους πελάτας του».

Καὶ ἀφοῦ εἰδήσεις ἁπλαῖ περὶ τῆς ὑγείας φίλων ἀνεγράφοντο, πόσον καλὰ εἶχε τὸν τόπον της ἡ ἑξῆς:

«Ὁ κ. Λουκᾶς Πύρρος ἐρχόμενος ἐξ Ἀμαρουσίου ἐφ' ἁμάξης ἔπεσε καθ' ὁδὸν καὶ κατέθραυσε τὴν χεῖρά του. Ἤδη ὅμως εὑρίσκεται εἰς ἀνάρρωσιν καὶ κάθηται ἀπονητὶ εἰς τὸ παράθυρον θεωρῶν τοὺς διαβαίνοντας φίλους».

Ἀλλ' ἐκ τῆς Ταχυπτέρου Φήμης μανθάνομεν καὶ ἄλλας λεπτομερείας περὶ γνωστῶν γνωστοτάτων ἄλλως προσώπων.

Οὕτως ὁ Σωτήριος Βέρροιος ἦν φίλος στενὸς τοῦ συντάκτου τῆς Φήμης καὶ περὶ αὐτοῦ ἔχομεν δύο πληροφορίας τὰς ἑξῆς. Ἡ μία ἀφορᾷ τὸν πώγωνά του:

«Ὁ κ. Βέρροιος ἔκειρε τέλος πάντων τὸν δασύτριχον πώγωνά του καὶ κατ' αὐτὰς ἀναχωρεῖ διὰ Χαλκίδα μετὰ τοῦ χρηστοῦ καὶ γενειοφόρου κ. Α. Καλοῦ».

Ἡ ἄλλη τὸν ψιάθινον πῖλόν του.

«Ὁ κ. Σ. Βέρροιος διακρίνεται ἐφέτος μεταξὺ τῶν σκιαδοφόρων, διότι αὐτὸς μεταξὺ ἄλλων φορεῖ σκιάδιον ἐκ φοίνικος».

Μανθάνομεν καὶ ἄλλα μικρότερα τὸν ἐμβολιασμὸν π. χ.—Οὕτως ἀναγράφεται.

«Ἐμβολιάσθη κατ' αὐτὰς ὁ κ. Ποστολάκας. Ταῦτα πρὸς γνῶσιν τῶν λοιπῶν συνομηλίκων του νεανιῶν».

Ἡ τὸν καθαρισμὸν τῶν ὀδόντων ἄλλων.

«Ἔφθασεν ἐνταῦθα ἐκ Σύρου ὁ τυπογράφος κ. Πολυμέρης ὑγιὴς καὶ εὐτραφής. Τὸ τυπογραφεῖόν του ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του θέλει παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ διαχέῃ τὰ φῶτα καὶ τὰς προόδους τοῦ αἰῶνος. Ἡ μετάβασίς του ἔγεινεν ἐνταῦθα ὑπαγορευθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀνάγκην μόνην νὰ ἀνταμώσῃ τὸν ὀδοντοϊατρὸν κ. Λεύκοβιτζ διὰ νὰ καθαρίσῃ τοὺς ὀδόντας του, κόσμημα ὡραῖον καὶ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ὁποῖον συνιστᾷ πολὺ καὶ νέους καὶ τὸ ὡραῖον φῦλον».

Ἡ ἀκόμη καὶ τὰ στελλόμενα δῶρα εἰς ὡρισμένα ἄτομα ὧν βεβαίως μετεῖχεν ὁ ἀγαθὸς Συντάκτης.

«Οἱ τέσσαρες κοῦρκοι ἑνὸς ἀνθηροῦ καὶ χαριεστάτου ἀξιωματικοῦ τῆς φρουρᾶς Ναυπλίου ἀφίχθησαν αἰσίως ἐνταῦθα. Ἐπίσης καὶ ὁ λαγωὸς ἑνὸς γηραιοῦ ταγματάρχου».

Καὶ τὰς ἀναχωρήσεις ὁ Συντάκτης τῆς Φήμης ἐποίκιλλε διαφοροτρόπως. Ἰδοὺ συλλήβδην ἀναχωρήσεις διαφόρων, ἐξαγγελλόμεναι διὰ μιᾶς εἰδήσεως.

«Τὴν 15 τοῦ Ἰουνίου ἀνεχώρησαν διὰ Πάτρας μὲ τὸ Αὐστριακὸν πυρόσκαφον οἱ τελειοδίδακτοι τοῦ Δικαίου, ὁ ζωηρὸς κ. Χριστόδουλος Ἀργυρόπουλος, ὁ ἀγέρωχος κ. Κωνστ. Ἀστμακόπουλος, ὁ σκεπτικὸς κ. Ἀριστ. Κασιμάτης, ὁ ψυχρὸς κ. Γεράσ. Κατσαΐτης, ὁ συμπαθητικὸς κ. Γεράσιμος Λομβάρδος καὶ ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι κ. Λεωνίδας Κατζαΐτης».

Ἡ καὶ αὕτη ἀκόμη

«Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου κατῆλθεν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ ἀγέλη νέων θελξικαρδίων ῥουμελιωτῶν εἰς τῶν ὁποίων καὶ σήμερον ἀκόμη φέρει ἐπὶ τοῦ προσώπου του σημεῖα λύπης ἀνεκφράστου».

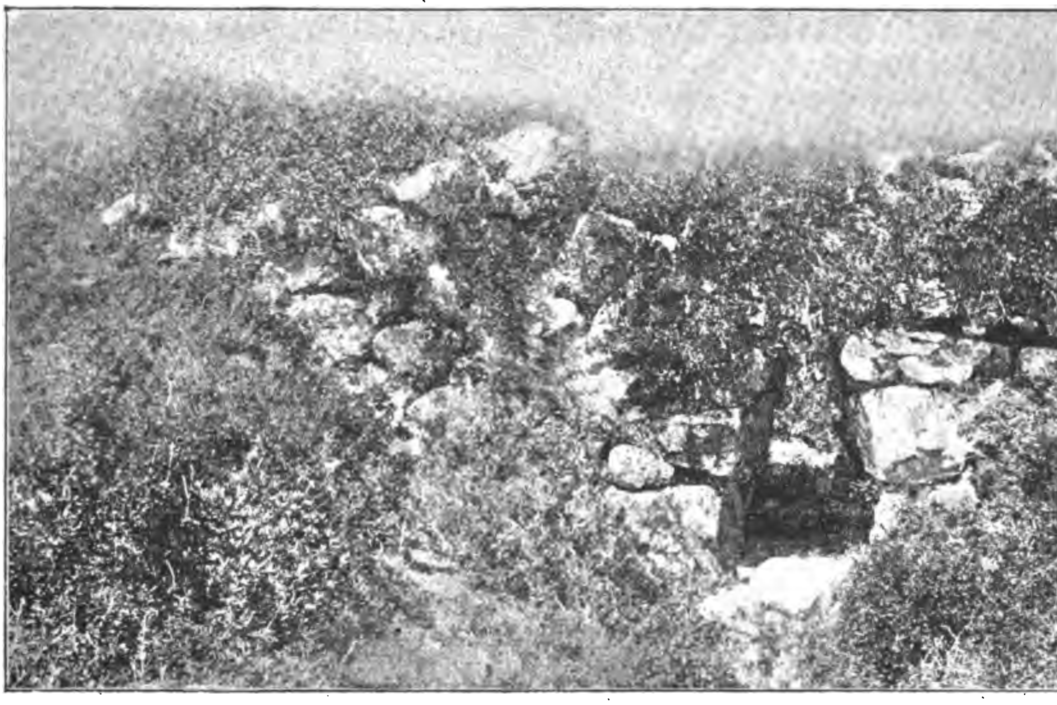
Πολλὰ εἶχον νὰ ἀναγράψω ἐκ τῆς κοινωνικῆς ρεκλάμας τῆς Φήμης, ἀλλὰ πρέπει νὰ σπεύσω διότι ὁ καιρὸς ἐπείγει καὶ τὸ ἀνάγνωσμα παρατεινόμενον ἤθελε σᾶς κουράσει. Τελειόνω λοιπὸν μὲ τὰ δύο ταῦτα ἄξια ὄντως ἀναγραφῆς.

«Διήγειρε τὴν κοινὴν εὐχαρίστησιν ὁ κ. ταγματάρχης Λάμπρος Γούσης, ἀπαντήσας ἀξιοπρεπῶς καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὸν κ. Δ. Σ. . .»

«Ὁ φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς ἐλθὼν εἰς ῥῆξιν μετὰ τῆς ἐρωμένης του εὑρίσκεται ἤδη εἰς πλήρη ἁρμονίαν μετ' αὐτῆς».

Ὁ κ. Καμπούρογλος ἀναπτύξας τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ρεκλάμας προήχθη ἐξ ἄλλης ἰδέας, χειριζόμενος δὲ μετὰ χάριτος τὸν κάλαμον παρήγαγεν ἀληθῶς πρωτότυπα ἐν τῇ συντομίᾳ των καὶ τῇ συνθέσει διαφοράκια. Ὁ κ. Καμπούρογλος πληροῖ ἐν τούτῳ ἀνάγκην τῆς κοινωνίας ἥτις ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει τὴν τοιαύτην ρεκλάμαν, πάντες δὲ τῷ τὴν ἐπιβάλλομεν. Οὕτω συνάγει μετ' ἐπιμελείας πάσας τὰς κοινωνικὰς εἰδήσεις τῆς τε πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἔχων καὶ τοῦτο ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὅστις εἶδεν ἅπαξ μνημονευόμενον ἐπ' ἀγαθῷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἐφημερίδι, ἀγαπᾷ αὐτὴν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἀναγινώσκῃ. Ὁ κ. Καμπούρογλος οὕτως ἔπλασεν ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ ἰδιαιτέραν στήλην ἔχουσαν τύπον ἰδιάζοντα ἀληθῶς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ. Ἀνεξαρτήτως τῶν κατατρωγόντων ἡμᾶς πολιτικῶν παθῶν, ἀνεξαρτήτως καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων ἐγκαινισθείσης φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς συζητήσεως, τὰ κοινωνικὰ αὐτοῦ διάφορα εἶνε τόπος οὐδέτερος, ἐν ᾧ ἀδελφωμένοι φέρονται πάντες. Ὁ κ. Καμπούρογλος δὲν ἐξετάζει τί φρονεῖ καὶ εἰς ποῖον ἀνήκει ὁ Α. ἢ ὁ Β. Ἐν τῇ στήλῃ τῶν κοινωνικῶν του διαφόρων πάντες εἶναι φίλοι καὶ ἐπειδὴ εἶναι φίλοι πρέπει ἐκεῖ νὰ ἀναγραφῶσι πάντα τὰ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενα.

Οὕτως ὁ μέλλων ἱστορικός, ἂν ἱστορία πρόκειται νὰ γραφῇ μετὰ ἔτη τῶν πτωχῶν μας χρόνων, ἀναδιφῶν τοὺς τόμους τῆς Νέας δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς μέλλοντας μεγάλους ἡμῶν ἄνδρας καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς φάσεις. Θὰ τοὺς εὕρῃ γεννωμένους ἀκριβῶς μὲ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, πολλάκις δὲ θὰ μάθῃ καὶ ἂν ἦσαν προϊὸν δυστοκίας τοὺς ἐπιστατήσαντας ἰατροὺς καὶ τὴν ἀναδεξαμένην τὸν μέλλοντα πρωθυπουργὸν μαῖαν. Θὰ ἀναγνώσῃ τὴν βάπτισιν αὐτῶν, ποῦ καὶ ὑπὸ τίνων ἐγένετο, τίνες παρέστησαν καὶ τί παρετέθη εἰς αὐτούς, Καμπανίτης ἢ ζῦθος, ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν τῇ ἐξοχῇ καὶ ἂν ἐχόρευσαν ἢ ἁπλῶς ηὐχήθησαν ἐν στενῷ ἢ εὐρεῖ κύκλῳ. Μέχρι τῆς ἡλικίας καθ' ἣν θὰ εἰσέλθῃ ὁ μέλλων ἀνὴρ εἰς τὸ σχολεῖον θὰ παρέλθωσιν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἔτη, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ θὰ ἀνεύρῃ ὁ ἱστοριοδίφης τὸν ἥρωα αὐτοῦ, ἂν ἀνασκαλεύσῃ τὴν ἐπέτειον τοῦ ἁγίου του ἡμέραν. Ἐκεῖ θὰ ἴδῃ ὅτι ὁ μικρὸς τάδε ἑορτάζει πρὸς χαρὰν τῶν γονέων του τὴν πρώτην ἑορτήν του. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος μεταβάλλεται εἰς χαριέστατον, τὸ τρίτον εἰς εὐφυᾶ, τὸ τέταρτον εἰς εὐφυέστατον καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἔχομεν κατόπιν τὰς ἐξετάσεις του καὶ τὸν προβιβασμὸν ἀπὸ τῆς α'. εἰς τὴν β'. καὶ ἀπὸ τῆς β'. εἰς τὴν γ'. τοῦ δημοτικοῦ. Εἰς τὸ ἀναμεταξὺ διεκρίθη ἀπαγγείλας εἰς τὰς ἐξετάσεις, χειροκροτούντων ἁπάντων τῶν παρισταμένων, τὴν Γρηὰ μὲ τὸ Καλάμι, ἢ διδάξας σκηνὴν ἐκ τῶν παιδικῶν διαλόγων τοῦ Κουρτίδου μετὰ τοῦ δεῖνα συμμαθητοῦ του. Καὶ ἐπέρχεται πλέον ἡ κατάταξίς του εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον τοῦ ὁποίου τὰς τάξεις διέρχεται προβιβαζόμενος μετ' ἐπαίνων. Πολλάκις συμ-

Ἐρείπια προϊστορικῆς γεφύρας ἐν Ἀργολίδι

πίπτει νὰ μὴ προβιβασθῇ, ἀλλ' ὅμως εὑρίσκονται καὶ διὰ τὸν τοιοῦτον δύο ἀγαθαὶ λέξεις, ὅτι δηλ. διεκρίθη καίτοι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους ἀσθένεια βαρεῖα τὸν ἔπληξεν. Ἀλλ' ὅμως κοινῇ ἀποφάσει θὰ μείνῃ ἓν ἀκόμη ἔτος ἵνα τελειοποιηθῇ καὶ τὰ τοιαῦτα. Τοῦ Γυμνασίου αἱ σπουδαὶ διέρχονται σοβαρώτεραι καὶ ἔπειτα τὸ παιδίον γίνεται νεανίας. Οἱ περὶ τὰ γράμματα ἔπαινοι δὲν τὸν ἐνθουσιάζουσι καὶ πολὺ καὶ δὲν εἶναι καὶ εὔκολον νὰ ἀποκτηθῶσιν. Ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἐπαίνου· ὁ νεανίας προσεκολλήθη εἴς τινα ποδηλατικὸν σύλλογον ἢ ἄλλον μαθητικόν, ἐγένετο ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ ἢ γραμματεύς, ποιεῖται ἐκδρομάς, ἀριστεύει εἰς τοὺς ἐν Κηφισιᾷ ἢ Φαλήρῳ ἀγῶνας, ἀναγινώσκει ποίημα ἢ διατριβὴν ἐν τῇ α'. ἢ β'. δημοτικῇ σχολῇ ἔνθα συνεδριάζει ὁ Σύλλογος, συμπαρισταμένου καὶ πλήθους ἐκλεκτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς καὶ τὰ ἑξῆς. Τέλος ἢ οὕτως ἢ ἄλλως λαμβάνει τὸ ἀπολυτήριον αὐτοῦ καὶ γίνεται ἀκαδημαϊκὸς πολίτης. Ἀποθέωσις! Ἡ χαρὰ τῶν γονέων, ἡ συγκίνησις τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, γράφονται καὶ ἀναγράφονται καὶ νέον ἤδη στάδιον ῥεκλάμας ἀνοίγεται καὶ ὁ μέλλων βιογράφος ἀποκάμνει πλέον συγκομίζων περισσὴν τὴν ὕλην. Ὁ φοιτητικὸς βίος, λογίδρια πρὸς ἐπιδοκιμασίαν ἢ ἀποδοκιμασίαν καθηγητοῦ, μέλος ἐπιτροπῆς ἵνα παραστῇ πρὸ τοῦ Ὑπουργοῦ πρὸς εἰσαγωγὴν ἢ κατάργησιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μαθήματος, λόγοι σπουδαιότεροι ἐν συλλαλητηρίοις ἵνα εἰσέλθῃ ἡ πολιτεία εἰς τὴν κανονικὴν τροχιάν της, ἀφ' ἧς ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ἡ Βουλὴ τὴν ἐξήγαγον, λόγοι ἐπικήδειοι εἰς τὸν θάνατον τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συμφοιτητοῦ, λόγοι πανηγυρικοὶ διὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἄφιξιν τῶν Κινέζων φοιτητῶν, ἀπέλευσις εἰς χώρας ξένας ὅπου ἑορταὶ πανεπιστημιακαί, πρόσληψις ὡς βοηθοῦ ἢ παρασκευαστοῦ ὑπὸ καθηγητοῦ, ἔτι συμμετοχὴ εἰς Φιλαρμονικὰς ἑταιρίας καὶ λαμπρὰ ἐπίδειξις τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ ταλάντου ἐν συναυλίαις δημοσίαις, ἀνάμιξις εἰς φοιτητικοὺς συλλόγους διαλυομένους καὶ ἀνασυνισταμένους, ἡ ἐπίσημος αὐτοῦ εἴσοδος εἰς τὸν κόσμον εἴτε ἐν τῷ χορῷ τοῦ Παρνασσοῦ, εἴτε ἐν συγγενικῇ οἰκογενείᾳ, ἔνθα τὸ πρῶτον καὶ ἐφόρεσε φράκον πρὸς χαρὰν τῶν γονέων καὶ τέλος αἱ ἐξετάσεις αὐτοῦ, ἐν αἷς λαμβάνει πάντοτε ἄριστα καὶ τὸ ὀλιγώτερον λίαν καλῶς, ὡς νὰ μὴ ἐδίδοντο ποτὲ κατώτεροι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ βαθμοί. Οἱ φίλοι συγχαίρουσιν αὐτόν, ἡ πατρὶς ἀγάλλεται καὶ οἱ εὐτυχεῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γονεῖς στέλλουσιν ἁδρὸν τὸ χρῆμα. Τέλος ἡ μετάβασις εἰς τὴν Ἑσπερίαν· εἰς τὸν σταθμὸν παρέστησαν οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, τινὲς συνώδευσαν αὐτὸν καὶ μέχρι Πατρῶν ἀπεκδεχόμενοι τὰ βέλτιστα παρὰ τοῦ νεαροῦ λογίου. Κατετάχθη ἔξω εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα σχολὴν καὶ ἐν διαγωνισμῷ τόσων ξένων ἠρίστευσεν αὐτὸς ὁ Ἕλλην. Καὶ ἐγένετο γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς ξένους καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Γαμβέτα κρατῶν αὐτὸς ἐξ ὅλων τὸν στέφανον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐμονομάχησε χάριν τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος πάντοτε, λαβὼν σπαθισμὸν ἐπὶ τοῦ πίλου του, ὅστις παρ' ὀλίγον θὰ τοῦ συνέτριβε καὶ τὴν κεφαλήν, καὶ ἐγένετο καὶ ἐκεῖ πρόεδρος δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνος σωματείου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφημερὶς δημοσιεύει καὶ τὴν εἰκόνα του. Καὶ τέλος ἂν δημοσιεύσῃ καὶ ἐκεῖ ἐναίσιμον διατριβήν, ταῦτα καὶ ταῦτα ἔγραψεν ὁ «Μικρὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μομπελλιὲ ἡ «Αἱ Νέαι Εἰδήσεις» τῆς Ἰένας ὑπὲρ τῆς πραγματείας τοῦ σοφοῦ ξένου. Καὶ ἐπανέρχεται πάλιν δικηγόρος ἢ ἰατρὸς τέλειος καὶ ἡ Πατρὶς ἀπέκτησεν ἔξοχον ἐπιστήμονα καὶ τὰ μετὰ ταῦτα πλέον μεταβαίνουσιν εἰς τὸν κύκλον τῆς τακτικῆς ῥεκλάμας περὶ ἧς ἄρτι ὡμίλησα.

Ἰδοὺ ἐν ἀτελεστάτῃ σκιαγραφίᾳ ἡ πορεία τοῦ νέου Ἕλληνος ἐκ τῶν μικρῶν κοινωνικῶν διαφόρων τῆς Νέας Ἐφημερίδος. Ἂν εἰς ταῦτα προσθέσητε τὰς ἀφίξεις καὶ ἀναχωρήσεις, τοὺς χοροὺς καὶ τὰ γεύματα, τοὺς θανάτους καὶ τὰς κηδείας, τὰς συναναστροφὰς καὶ τὰς συναθροίσεις θὰ ἔχητε σύνολον φωτεινὸν τοῦ σημερινοῦ ἡμῶν κοινωνικου βίου, ὃν αὐτὴ ἡ κοινωνία ἐπιβάλλει τῷ φίλῳ κ. Καμπούρογλῳ.

Ἤθελε μακρὰν μὲ παρασύρει ὁ λόγος ἂν ἐκτὸς τῆς κοινωνικῆς ῥεκλάμας, ἣν ἀνέπτυξα ἀνωτέρω προέβαινον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ πολιτικῆς ῥεκλάμας. Ἡ τελευταία ἐκδηλοῦται πολλαχῶς διὰ τῶν δημοσιευομένων λόγων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ Βουλῇ, δι' ἀναπτύξεως ἐπερωτήσεων πολλάκις μὴ ἀκουομένων, διὰ τηλεγραφημάτων ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἢ πρὸς τὰς ἐπαρχίας ἐπὶ ἀφορμαῖς μυρίαις.

Ἡ δὲ ἄλλη, ἡ ἐπιστημονικὴ προσέλαβε τελευταίως ἐπικινδύνους διαστάσεις. Ἄλλοτε ὑπέβοσκεν ὑπὸ τὸν τύπον βιβλιογραφιῶν γραφομένων ὑπὸ τῶν ἰδίων συγγραφέων τῶν βιβλίων, σήμερον ἐξερράγη φανερὰ εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον συνεντεύξεων γραφομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν ὑμνουμένων, εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον ἄρθρων μακρῶν ἐν ταῖς στήλαις οὐχὶ πασῶν, τὸ λέγω πρὸς τιμήν των, τῶν ἐφημερίδων. Καὶ δυστυχῶς ἐπ' ἐσχάτων ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς τοιαύτης ἀηδοῦς ῥεκλάμας αἱ σεμνόταται καὶ θετικώταται τῶν ἐπιστημῶν. Ὡς δ' ἔλεγεν εἷς τῶν εὐφυεστέρων ἡμῶν λογίων ἂν ἐπεκταθῇ κατ' ἀναλογίαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ῥεκλάμας καὶ ἐπὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν δὲν θὰ ἔχωμεν πλέον ἐφημερίδας ἱκανὰς διὰ νὰ τὰς δημοσιεύσωσιν.

Ἀλλὰ δὲν προχωρῶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διότι λυποῦμαι βλέπων πραγματικῶς παρεκτρεπομένους ἐπιστήμονας νεαρούς, ἀφ' ὧν ἀλλοῖα ἀνέμενεν ὁ ἐπιστημονικὸς ἡμῶν κόσμος.

Ἀλλ' ἂν λύπη καταλαμβάνει πάντα διὰ τὴν παρεκτροπὴν ταύτην τῶν ἐπιστημόνων, τί δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς πρὸς ῥεκλάμας τάσεως τῶν δημοσίων λειτουργῶν; Ἡ ἐκπλήρωσις καὶ μόνη τοῦ καθήκοντος, ἐφ' ᾗ ὡρκίσθησαν οὗτοι καὶ δι' ἣν ἀμείβονται ὑπὸ τῆς πολιτείας θεωρεῖται σήμερον πλέον ὡς ἔκτακτόν τι, καὶ οὕτως ἀναγινώσκομεν καθ' ἑκάστην ἐπαίνους ἀηδεῖς ἀπὸ τοῦ χωροφύλακος ἢ τοῦ ἀστυφύλακος τοῦ συλλαβόντος τὸν λωποδύτην μέχρι τοῦ νομάρχου τοῦ ἐξελθόντος εἰς ἐπιθεώρησιν, ἀπὸ τοῦ γραφέως τοῦ εὐχαριστοῦντος ἐν τῇ Ἐφορείᾳ τοὺς προσερχομένους πολίτας μέχρι τοῦ τμηματάρχου τοῦ μένοντος μέχρι προκεχωρημένης ὥρας εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἀπὸ τοῦ διδάσκοντος τοὺς παῖδας τοῦ δημοτικοῦ διδασκάλου μέχρι τοῦ ἀσκοῦντος τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς πολίτας καθηγητοῦ. Καὶ περιγράφονται πλέον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἁπλοῖ περίπατοι καὶ αἱ μέχρι Φαλήρου ἐκδρομαὶ καὶ τὸ κακὸν προυχώρησε μέχρι τοῦ ἀπροσπελάστου καὶ ἱεροῦ τῆς Θέμιδος βωμοῦ. Καὶ χάριν αὐτοῦ, χάριν ὀλίγου λιβανωτοῦ παραδίδονται τὰ μυστικὰ τοῦ κράτους καὶ ἀνοίγονται αἱ κρύφιοι τῆς ἀνακρίσεως βίβλοι, ἀδιάφορον ἂν προέρχωνται ἀνυπολόγιστοι ζημίαι.

Θὰ ἦτο τὸ θέμα ἀνεξάντλητον ἂν ὡμίλουν ἀκόμη καὶ περὶ τῆς θεατρικῆς ῥεκλάμας, καὶ διὰ τοῦτο τελειόνω μὲ τὸ τελευταῖον εἶδος τῆς ῥεκλάμας τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων. Διότι ῥεκλάμα εἶναι καὶ τοῦτο καὶ ῥεκλάμα ζωντανὴ καὶ λαλοῦσα, ἥτις ἕλκει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος τὴν καταγωγήν. Καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖοι εἶχον συνηθέστερα ἀντὶ τῶν ἐπιγραφῶν τὰ σύμβολα, ἐν Πομπηΐᾳ δὲ ἀπαντῶσι παντοῖαι παραστάσεις ὡς ἡ τοῦ καπήλου τοῦ ἔχοντος πρὸ τοῦ καταστήματος Βάκχον χύνοντα ἐξ ἀσκοῦ οἶνον εἰς ἀγγεῖον, ἢ τοῦ οἰνοπώλου τοῦ ἔχοντος ἐν ἀναγλύφῳ παραστάσεις δύο Φρύγας κρατοῦντας ἀνηρτημένον ἀπὸ ξύλου φερομένου ἐπ' ὤμων πελωρίαν λήκυθον οἴνου. Σήμερον δ' ὑπάρχουσι συμβολικαὶ παραστάσεις πρὸ τῶν καταστημάτων, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ὀλίγον εἶναι διαδεδομέναι, αἱ δ' ἐπιγραφαὶ τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, ξενοδοχείων καὶ αἱ τοιαῦται ἐν γένει ὁμοιάζουσι καὶ αὗται τὰς ἐν ταῖς ἐφημερίσι δημοσιευομένας. Μονότονοι, πενιχραὶ τὸ πλεῖστον, ἄνευ καλαισθησίας, πολλάκις μὲ μεγάλην δόσιν ἰνδικοῦ ἢ μέλανος χρώματος, καταστρέφουσι τοὺς τοίχους καὶ τὰ μάρμαρα τῶν οἰκοδομῶν, δὲν ἔχουσι δὲ νὰ ἐπιδείξωσι τὸν ἰδιάζοντα ἐκεῖνον τύπον τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πόλεσιν, ἔστω καὶ τετάρτης τάξεως. Ἔπειτα ἐκείνη ἡ μανία τῆς Γαλλικῆς γλώσσης διαστρεφομένης καὶ ὑπὸ ἀδεξίων ζωγράφων κακογραφουμένης, ἥτις προκαλεῖ τοὺς γέλωτας. Μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀγρινίου ἐπὶ τοῦ μόνου δὰ ἐκεῖ ξενοδοχείου Hôtel de Sommeil l'Acheloe, ἥτις ἐννοεῖται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τῆς παρατιθεμένης ὅτι σημαίνει «Ξενοδοχεῖον ὕπνου ὁ Ἀχελῶος» καὶ ἥτις ἀδελφοῦται μὲ τὴν μέχρι πρὸ ὀλίγου ἔτι ὑπάρχουσαν ἐπὶ ἑστιατορίου παρὰ τὴν παλαιὰν ἀγορὰν Hôtel de restaurant καὶ μὲ τὴν παλαιοτέραν ἐκείνην Hôtel de Muson, δηλαδὴ ξενοδοχεῖον τῶν Μουσῶν.

Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἡμῶν τὰ πάντα εἰσὶ μεγάλα. Grand Café, Grand Restaurant, Grand Hôtel, ἀνέγνωσα δέ ποτε καὶ Grand Lycée. Διατί; σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸ ἐννοήσω, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη τῶν μεγαλείων εἶναι ἐπιδημική, ἀφοῦ παρὰ τὸ Δημαρχεῖον ὑπάρχει ἄνωθεν ἑνὸς καὶ μόνου τροχοῦ ἡ ἐπιγραφὴ «Μέγα Τροχεῖον». Πρόκειται, διὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ ἐννοήσητε, περὶ τροχιστοῦ μαχαιρίων, καὶ τὸ τροχεῖον ἐν νέᾳ ἐκδοχῇ τοῦτο σημαίνει. Διατί ὄχι; Μήπως ἐν Ζακύνθῳ δὲν ἀνέγνωσα τὴν ἐπιγραφὴν Φαβροποιὸς δηλοῦσαν τὸ μαγαζεῖον σιδηρουργοῦ, Φάβρου ἐκεῖ κατὰ τὸ Ἰταλικὸν κοινῶς λεγομένου, ἢ μήπως ἐδῶ παρὰ τὸ Χημεῖον δὲν ἀνεπέτασε τελευταίως τὰς πύλας του τὸ Γανοποιεῖον ἡ Τρίπολις, καὶ δὲν ὑπάρχει παντὶ ὁρατὸν τὸ γνωστὸν Τορνεῖον παρὰ τὴν παλαιὰν βρύσιν τοῦ Καλαμιώτου ἐνταῦθα.

Ὁ Ἀσμοδαῖος ἄλλοτε εἶχε δημοσιεύσει σειρὰν ἐπιγραφῶν Ἀττικῆς ἀνεκδότων, ὡς τὰς ἀπεκάλει, περιέργων ἀληθῶς καὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν. Ἐνθυμοῦμαι τὸν Ἀβδελλοποιὸν ὅστις ἔμεινεν ὀνομαστός, καὶ τὸ μπαρμπεροπωλεῖον ἡ Καλλονή, καὶ τὸ ἐπιπλοστάσιον καὶ τὸν χαλκοποιὸν τὸν

συνάδελφον τοῦ σημερινοῦ γανοποιοῦ, καὶ τὸν κολονοποιὸν καὶ τὸν κεφαλοποδαρομάγειρον. Ἀλλ' ἰδιάζουσαν ὅμως συλλογὴν ἐπιγραφῶν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἐρευνητὴν ἡ Κέρκυρα. Δὲν ἠξεύρω διατί, ἀλλ' ἐκεῖ ἀληθῶς αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι πρωτότυποι.—Ἐν πρώτοις ἐκπλήττει ἀπὸ πρώτης ὄψεως τὸν θέλοντα νὰ παρατηρήσῃ ἡ σύνθεσις τῶν ἐπιγραφῶν. — Ἐμπορευματοπωλεῖον, Συμβολαιογραφεῖον καὶ Χαρτοσημοπωλεῖον, Ἀτμοζυμαροποιεῖον, Ἐφιππιοποιός, ἐπιπλοκοσμήτωρ καὶ κιβωτοποιὸς καὶ ἂν θέλετε καὶ γαλλικὰ τῶν τελευταίων sellier, tapissier et bahutier, μεταλλουργ:κοπωλεῖον καὶ μεταλλουργεῖον (πρόκειται περὶ καταστημάτων πωλούντων σιδηρικά), ζυθοπνευματοπωλεῖον καὶ πνευματοζυθοπωλεῖον, ἀλευρομανεστροπωλεῖον, πνευματοκαπνοπωλεῖον, βιβλιοπωλοπαντοπωλεῖον, καπνοοινοπνευματοπωλεῖον, ὀπωροπαντοπωλεῖον, ἀλευροαρτομανεστροποιεῖον, οἰνοπνευματοκαφενοπαντοπωλεῖον καὶ τὸ ἄκρον ἄωτον μαγειροοινοαρτοπωλεῖον ἔνθα ἡ τελευταία σύνθεσις ἀρτοπωλεῖον καὶ οἰνοπωλεῖον ἔχῃ τὸν τόπον της, ἐπεθύμουν ὅμως καὶ πιστεύω καὶ σεῖς μετ' ἐμοῦ νὰ μάθωμεν τί ἄρα σημαίνει καὶ πῶς δικαιολογεῖται τὸ μαγειροπωλεῖον.—Ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας πρωτοτύπους ἐπιγραφάς, ταύτας ὄχι παραδόξους τὴν σύνθεσιν· ὀρειχαλκεῖον, ἐπιστολεῖον ἀντὶ ταχυδρομεῖον καὶ οἰκοτροφὴ Ἰουλία, ὅπερ ἐκ τοῦ παρατιθεμένου Γερμανικοῦ δύναται νὰ ἐννοηθῇ, Privat-pension Julia καὶ γυναικεία πιλοκοσμήτωρ ἐκ Φλωρεντίας καὶ ἄλλαι τοιαῦται. Ἀλλὰ λησμονῶ καὶ τὴν ἑξῆς «Νέου εἴδους τζιντζιμπιροποιεῖον· ἐξέρχονται δροσεραὶ ἐκ τοῦ φρέατος» αἱ τζιντζιμπίραι δηλαδή. Ἢ ἀκόμη «Βαφεῖον καὶ ἐκτύπωσις καὶ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτῶν πάσης τυχὸν πεσούσης κηλῖδος» ἥτις ἐνθυμίζει τὴν παλαιοτέραν ἐκείνην «Ἰχθύος φαγεῖν ἀνθρώπους πιασμένος στὸ κάστρο τῆς Κέρκυρας».

Ἂν ὅμως ἡ ἕνωσις τῶν ἐπαγγελμάτων γραμματικῶς ἐκπλήττει ἐν Κερκύρᾳ, πολὺ ὅμως θὰ φιλοσοφήσετε ἐπὶ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς εὑρισκομένης ἐν κεντρικῇ ὁδῷ τοῦ Πειραιῶς «Κατασκευὴ ὀργάνων, κιθάρας, μανδολίνων καὶ ἑτέρων. Φέρετρα εἰς τιμὰς συγκαταβατικάς». Ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ ἐκεῖ ἀδελφωμένα, ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη ἡνωμέναι ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἑνὸς ξυλουργείου.

Περιεργότατα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν καταστημάτων εἶναι τὰ προσκολλώμενα ὀνόματα. Ἀφῆκεν ἐποχὴν τὸ παρὰ τὸ Ὠδεῖον οἰνοπωλεῖον, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν ὑφίσταται καὶ ὅπερ ἔφερε τὸν περιεκτικὸν τίτλον Ψυχῆς Ἰατρεῖον. Εὑρίσκω δὲ σήμερον τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ἐν Πάτραις «πνευματοπωλεῖον ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ» μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ μεγάλου ποιητοῦ καὶ ἐν μικρᾷ πινακίδι ἐντός, κάτωθι καὶ πάλιν τῆς εἰκόνος τὸ «οὐ γὰρ ὑπάρχει ἀνώτερον πνεῦμα». Ἢ δὲν σημαίνει πολὺ ἡ ἐν Σύρῳ ἐπὶ κουρείου φερομένη ἐπιγραφὴ «κουρεῖον ἡ ὑπομονή»;

Ἀλλ' ἔχομεν καὶ παραδόξως Καφενεῖον ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, κρεωπωλεῖον ἡ δικαιοσύνη μετὰ πλάστιγγος ἐζωγραφημένης, κουρεῖον τὸ γεροντομπούμπουκο, ζαχαροπλαστεῖον ὁ Δουμᾶς ἐν Ζακύνθῳ, οἰνοπωλεῖον ὁ Γάστων ἐν Γαστούνῃ παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ὁρατὸν εἰς τοὺς ταξειδεύοντας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ποτοπωλεῖον ὁ Ἀλέκτωρ ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τούτου, ὅτι ἅμα φωνήσῃ ὁ ἀλέκτωρ ἀνοίγει τὸ κατάστημα εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν πόλιν χωρικούς, μαστιχοπωλεῖον ἡ Σφίγγα, σφαιριστήριον ὁ Ἀπόλλων, παντοπωλεῖον τῶν φιλοκαλοκαγάθων ὁμοίως ἐν Κερκύρᾳ, λαχανοπωλεῖον ὁ Ναβουχοδονόσωρ καὶ «καφέ-σαντὰν αἱ Ἀττικαὶ νύχται» ἀμφότερα ἐκ Πατρῶν. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ Πατρῶν θὰ σᾶς παραθέσω δύο ἐπιγραφὰς ἐμπορικῶν αὐτόθι καταστημάτων ὡς κατακλεῖδα: «Κατασκευάζονται στέφανοι τεχνητοὶ καὶ ἄνθη διὰ κηδείας καὶ τὰς ἐπαρχίας». «Ἐμπορικὸν κατάστημα. Διάφορα εἴδη δεσποινίδων».

Εἶχον πολλὰ ἀκόμη νὰ διεξέλθω ὡς τὴν ρεκλάμαν ἐπὶ τῶν τάφων, τὴν ρεκλάμαν ἐπὶ τῶν κηδειῶν, τὴν ρεκλάμαν τῶν Συλλόγων, ἀλλὰ δὲν μένει πλέον καιρός, ἐκτὸς δὲ τούτου μετά τινος τῶν τελευταίων κωλύομαι καὶ ἐκ συγγενείας. Εἰς τὸ ζήτημα δὲ τῆς ρεκλάμας τῶν Συλλόγων κύριον μέρος θὰ ἀπετέλουν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ἐν τοῖς Συλλόγοις ἀναγνωσμάτων. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἐννοεῖται εὐκόλως τὸν λόγον τῆς ὑπεκφυγῆς μου. Εἶναι ὁ φόβος μὴ φοροῦντες τὸν πῖλόν σας, ὅπως ἐξέλθητε ἐντεῦθεν μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἰδικοῦ μου ἀναγνώσματος εἴπητε ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὑπῆρχεν ἡ ρεκλάμα, διότι ἠδύνατο καλλίτερον νὰ ἐπιγραφῇ: «μία ὥρα νυσταγμοῦ ἀνεκτικοῦ ἀκροατηρίου». Δὲν ἔχει οὕτως;

ΜΙΧ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [1]

ὑπὸ Ἑρρ. Μύργερ, κατὰ μετάφρ. Ἑ. Δ. Ροΐδου

Ο ΓΕΡΩΝ ΑΛΛΟΤΙΝΟΣ

Ἡ νέα κόρη δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ μειδίαμα παρατηροῦσα τὴν ἰδιόρρυθμον ἐνδυμασίαν τοῦ πρεσβύτου ἐκείνου, ὁμοιάζοντος ποιμένα κωμικοῦ μελοδράματος.

— Δυστυχῶς δὲν ἠξεύρω νὰ χορεύω, ἀπήντησε μὲ μεγάλην εὐγένειαν.

— Δὲν ἠξεύρετε νὰ χορεύετε! εἶπεν ὁ γέρων ἀνατείνων τοὺς βραχίονας εἰς Οὐρανόν. Τοῦτο εἶναι ἀπίστευτον . . . ἐγὼ ἤξευρα νὰ χορεύω πρὶν μάθω νὰ διαβάζω.

— Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθέστατον ὅτι δὲν ἠξεύρω νὰ χορεύω, τοὐλάχιστον ὡς χορεύουν σήμερον ἐδῶ.

— Τότε οὔτ' ἐγώ, ἔσπευσε νὰ εἴπῃ ὁ γέρων . . . Σήμερον τὸ παρακάμνουν, δὲν χορεύουν, ἀλλὰ χοροπηδοῦν . . . Ὅπως καὶ ἂν ἦναι δὲν ἐλησμόνησα ἀκόμη τὰς κινήσεις τῆς καδρίλιας . . . καὶ μὲ αὐτὴν τὴν μουσικήν, ὅπου παίζει τώρα, εἶμαι βέβαιος πῶς θὰ τὰ καταφέρωμεν. Ἂν θέλετε λοιπόν, ἠμποροῦμεν νὰ δοκιμάσωμεν.

— Ὄχι, κύριε, σᾶς εὐχαριστῶ . . . , ἀπεκρίθη ἡ νέα κόρη, δὲν ἐμβῆκα ἐδῶ μὲ σκοπὸν νὰ χορεύσω,

[1] Ἴδε σελ. 123.

ἀλλ' ἀπὸ ἁπλῆν περιέργειαν, ἐπειδὴ ἔτυχεν ὁ χορὸς εἰς τὸν δρόμον μου. Δὲν συνειθίζω νὰ πηγαίνω εἰς τοὺς χορούς, καὶ πάλιν λοιπὸν σᾶς εὐχαριστῶ.

— Καὶ ὅμως, ἐπέμενεν ὁ γέρων, ἡ μουσικὴ αὐτὴ εἶναι τόσον γλυκεῖα καὶ ζωηρά . . . Ἀκούσατε. . . δὲν σᾶς ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν ;

— Ὄχι, Κύριε, εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ἐκείνη ἀποστρέφουσα τὸ πρόσωπόν της διὰ νὰ κρύψῃ τὸν γέλωτα. Ἔπειτα ἀρχίζει νὰ βρέχῃ.

Ὁ οὐρανὸς τῷ ὄντι εἶχε συνεφιάσει, ὁ ἀὴρ ἦτο βαρὺς καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἔλαμπον ἀστραπαί. Τοῦτο δὲν ἐμπόδισε μὲν ν' ἀρχίσῃ ὁ τετράχορος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων διέκοψεν αὐτὸν ἡ κατάπτωσις ραγδαίας βροχῆς, ἀναγκάσασα τοὺς χορευτὰς νὰ ζητήσωσι καταφύγιον εἰς τὸ καφενεῖον, ὅπου μετ' ὀλίγον δὲν ἐπερίσσευε τόπος.

Ὁ κατὰ τὸν διάλογον μὲ τὴν κορασίδα ἀποσυρθεὶς εἴς τινων βημάτων ἀπόστασιν. Ὀκτάβιος, ἐπλησίασε τότε τὸν κ. Ἀλλοτινόν, λέγων :

— Πρέπει νὰ φύγωμεν, ὁ καιρὸς ἐχάλασε καὶ εἶναι ἀργά.

— Ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγωμεν μὲ αὐτὴν τὴν ἀνεμοζάλην ; Βρέχει κατακλυσμός. Πρέπει νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὸ καφενεῖον καὶ νὰ πάρωμεν ἕνα ποτόν. Ἀδύνατον νὰ μείνωμεν ἔξω. Κοντεύω νὰ γείνω σφουγγάρι. Ἀλλ' οὔτε σεῖς, κυρία μου, εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὴν νέαν κόρην, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μένετε ἐδῶ . . . θὰ χαλάσῃ τὸ ὡραῖόν σας φουστάνι. Εἰσέλθετε μαζί μας νὰ στεγασθῆτε.

— Εὐχαριστῶ, κύριε, ἀλλὰ θὰ φύγω. Ἐλπίζω νὰ εὕρω ἅμαξαν, ἔπειτα δὲν κατοικῶ μακράν . . . ἐδῶ κοντὰ εἰς τὴν ὁδὸν Ῥουχάρη, δύο πηδήματα, ἀπεκρίθη ἐκείνη, προσπαθοῦσα νὰ στεγασθῇ ὑπὸ τὸν θόλον μικρᾶς ἀκακίας.

— Ὁδὸς Ῥουχάρη ! ἔκραξεν ὁ γέρων Ἀλλοτινός. Ἀλλὰ τότε εἴμεθα γείτονοι. Ὁ κύριος, ἐπρόσθεσε δεικνύων τὸν Ὀκτάβιον τὸν κύπτοντα τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐγὼ κατοικοῦμεν εἰς τὴν ὁδὸν Πυργοβέρνης ἀριθμὸν 9.

— Τότε αἱ οἰκίαι μας εἶναι κολληταί, ἀπήντησεν ἡ νέα, ἐγὼ κατοικῶ εἰς τὸ παρθενοτροφεῖον.

— Τὸ παράθυρόν μου βλέπει εἰς τὴν αὐλήν του, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ἐγείρων πρώτην φορὰν τοὺς ὀφθαλμούς.

— Καλὰ λέγετε, εἶπεν ὁ γέρων, εἴμεθα κολλητοὶ γειτόνοι, καὶ ἡ κυρία ἀφοῦ εἶναι γειτόνισσά μας δὲν ἔχει κανένα λόγον ν' ἀρνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ μαζί μας ἐκεῖ μέσα νὰ περιμείνῃ ν' ἀποβρέξῃ. Ἔπειτα τὴν συνοδεύομεν εἰς τὴν οἰκίαν της, διότι θὰ ἦναι ἀργὰ καὶ εἶναι μόνη.

— Τοῦτο εἶναι τὸ φρονιμώτερον, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ἡ δὲ νέα σύντροφός των δὲν ἀντεῖπε τίποτε. Ὁ κ. Ἀλλοτινὸς τοὺς παρετήρει μειδιῶν καὶ ψιθυρίζων τὸ ἀγαπημένον του : **Τρά, λερί, λαρά** :

— Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησις, εἶπε, καιρὸς εἶναι νὰ καταφύγωμεν ἐκεῖ μέσα.

Ταῦτα λέγων διευθύνετο πρὸς τὸ ἀγροτικὸν καφενεῖον ἀφίνων μόνους τὸν Ὀκτάβιον καὶ τὴν νέαν κόρην, θεωροῦντας ἀλλήλους μετά τινος ἀμηχανίας.

— Ἔρχεσθε ἢ ὄχι ; ἔκραξεν ἀνοίγων τὴν θύραν τοῦ καφενείου.

— Ἀμέσως, ἀπεκρίθη μετὰ βραχύτατον δισταγμὸν ὁ Ὀκτάβιος, τείνων τὴν χεῖρα εἰς τὴν σύντροφόν του, διὰ νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν νὰ ὑπερβῇ τὸ σχηματισθὲν παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου νερομάζωμα.

Ἡ βροχὴ ἀντὶ νὰ μετριάσῃ ἔπιπτεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ραγδαιοτάτη καὶ τὸ μεσονύκτιον εἶχεν ἤδη παρέλθει, ὅταν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ καταστήματος.

— Θὰ μᾶς κάμουν νὰ πληρώσωμεν πρόστιμον, εἶπεν ὁ γέρων Ἀλλοτινὸς εἰς τὸν Ὀκτάβιον, ἀκούων νὰ σημαίνῃ ἡ μία, ἐνῷ ὑπερέβαιναν τὰ ὅρια τῶν προαστείων.

— Μία ὥρα ! ἀνέκραξε μετὰ τρόμου ἡ συνοδοιπόρος των, τί θὰ γείνω ἂν δὲν θελήσῃ νὰ μοῦ ἀνοίξῃ ὁ θυρωρὸς τοῦ παρθεναγωγείου ;

Ὁ κ. Ἀλλοτινὸς ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του, ἀναλογιζόμενος τὰς πιθανὰς συνεπείας τοῦ μὴ ἀνοίγματος.

— Ἡσυχάσετε, κυρία μου, ἔλεγεν ὁ Ὀκτάβιος εἰς τὴν σύντροφόν του, τῆς ὁποίας ᾐσθάνετο τὴν καρδίαν πάλλουσαν ἐπὶ τοῦ βραχίονός του, ἐφθάσαμεν ἤδη, ἰδοὺ ἡ θύρα σας.

Ταῦτα λέγων ἐτάχυνε τὸ βῆμά του, ἐνῷ ὁ γέρων γείτων του ἐβράδυνεν ἐπίτηδες τὸ ἰδικόν του ψιθυρίζων ἀσυναρτήτως :

— Θὰ φθάσωμεν πάρωρα . . . τὸ καϋμένο τὸ κορίτζι θὰ ξενυκτίσῃ εἰς τὸ ὕπαιθρον . . . τοῦτο ὅμως δὲν γίνεται **Τρά, λερί, λαρά** . . . Δὲν πιστεύω νὰ φανῇ ὁ νέος μου φίλος τόσον κουτὸς καὶ ἀφιλόξενος. . . ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν του. . . **Τρά, λαρά.** Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν τοὺς ἀνοίγουν, ἐπρόσθεσε σταματῶν εἴκοσι βήματα μακρὰν τοῦ νέου ζεύγους, ἐνῷ ὁ Ὀκτάβιος ἔκρουε συχνὰ καὶ δυνατὰ τὴν θύραν τῆς σχολῆς τῶν κορασίων.

— Δὲν τοὺς ἀνοίγουν, ἐπανέλαβε μὲ πολλήν του χαρὰν ὁ Ἀλλοτινὸς προχωρῶν βήματά τινα. Εἶμαι περίεργος νὰ ἰδῶ τί θὰ κάμουν.

Τρεῖς νέοι ἠχηρότατοι κτύποι ἔσεισαν τὴν θύραν τοῦ παρθενοτροφείου.

— Ἢ ἐκουφάθησαν ἢ ἀπέθαναν ὅλοι ἐκεῖ μέσα, εἶπε πλησιάσας ὁ κ. Ἀλλοτινός.

— Θεέ μου τί θὰ γείνω, ἔλεγεν ἡ νέα μετὰ πολλῆς ἀνησυχίας, τί θὰ εἴπῃ ἡ Κυρία ;

— Ποία Κυρία ; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

— Ἡ διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου, ὅπου εἶμαι ὑποδιδασκάλισσα. Κύριε, εἶπε, στρεφομένη πρὸς τὸν Ὀκτάβιον, κτυπήσατε παρακαλῶ ἀκόμη δυνατώτερα.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐκτύπησε καὶ πάλιν, ἀλλ' ὄχι ὅσον ἔπρεπε δυνατά. Ἡ θέα τῆς ἀνησυχίας καὶ τοῦ κυλιομένου ἐπὶ τῆς παρειᾶς τῆς συντρόφου του δακρύου τοσοῦτον, ὡς φαίνεται, τὸν ἐσυγκίνησαν, ὥστε δὲν εἶχε πλέον δύναμιν νὰ κτυπήσῃ.

— Δὲν ἀκούουν, εἶπε, τί νὰ κάμωμεν ;

— Τί νὰ κάμωμεν ; ἐπανέλαβεν εἰρωνικῶς ὁ γέρων, παρῳδῶν τὴν ἀπελπισίαν τοῦ Ὀκταβίου.

— Νομίζω, ὅτι ἤκουσα βήματα ὄπισθεν τῆς θύρας, εἶπεν ἡ κορασίς.

— Ἀπατᾶσθε, ὅλοι κοιμῶνται, ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος.

— Ἐκοιμῶντο. ἀλλὰ τοὺς ἐξύπνισες, ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον του ὁ κ. Ἀλλοτινός. Ἔκαμες τὸ σφάλμα νὰ κτύπήσης πολὺ δυνατά. Δὲν πειράζει· ἡ δουλειά σου πηγαίνει καλά· σὲ συγχαίρω.

— Δὲν σᾶς ἐννοῶ, ἀπήντησεν ὁ Ὀκτάβιος.

— ***Τρά, λερί, λαρά***, ὑπετονθόρισεν ὁ γέρων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἠνοίχθη μικρὸς φεγγίτης ὑπεράνω τῆς αὐλείας θύρας.

— Ποῖος κτυπᾷ; ἠρώτησεν ὄπισθεν αὐτοῦ βραγχνὴ φωνή.

— Ἐγώ, κύριε, ἀπεκρίθη ἡ νέα μὲ φωνὴν μᾶλλον σιγαλήν.

— Ποιὸς εἶσαι; τὸ *ἐγὼ* δὲν εἶναι ὄνομα, ἠρώτησεν ἀποτόμως ἡ φωνή.

— Ἡ Κλάρα, ἡ διδασκάλισσα εἰς τῆς κυρίας Οὐβέρτου.

— Σὺ εἶσαι; ἀπήντησεν ἡ φωνή· Ἐπιστρέφεις εἰς τέτοιαν ὥραν! Σὲ συγχαίρω!

— Ἀλλ' ἄνοιξε τέλος πάντων, ἐφώναξεν ὁ Ὀκτάβιος ἀνυπομονῶν. Εἶναι μία ὥρα ὅπου κτυποῦμεν.

— Ἡσυχάσατε, παρακαλῶ, εἶπεν ἡ Κλάρα χαμηλοφώνως, φράσσουσα μὲ τὴν χεῖρα τὸ στόμα τοῦ Ὀκταβίου. Μὴ τὸν παροξύνετε. Εἶναι κακὸς ἄνθρωπος, εἱμπορεῖ νὰ θυμώσῃ καὶ νὰ μὴν ἀνοίξῃ.

— Θ' ἀνοίξῃς, ναὶ ἢ ὄχι; ἐβροντοφώνησεν ὁ Ὀκτάβιος.

Ὁ κ. Ἀλλοτινός, ὅστις εἶχεν ἀκούσει τὴν σύστασιν τῆς Κλάρας εἰς τὸν Ὀκτάβιον, ἰδὼν τοῦτον πράξαντα ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, ἐσύριξεν εἰς τὸ ὠτίον του:

— Σὲ συγχαίρω καὶ πάλιν, προοδεύεις.

— Ἀφοῦ μοῦ ὁμιλῆτε μὲ τέτοιον τρόπον, ἀπεκρίθη ὁ θυρωρός, δὲν ἀνοίγω. Αὐτὴν τὴν ὥραν οἱ τίμιοι ἄνθρωποι κοιμοῦνται καὶ μόνον οἱ παραλυμένοι τρέχουν τοὺς δρόμους.

— Βλέπετε; εἶπεν ἡ Κλάρα εἰς τὸν Ὀκτάβιον, σᾶς εἶχα συστήσει νὰ μὴν τὸν θυμώσετε. Τώρα θὰ μὲ ἀφίσῃ εἰς τὸν δρόμον καὶ αὔριον θὰ μὲ διώξῃ ἡ κυρία Οὐβέρτου. Τί θὰ γείνω; καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— Ἄκουσε, καλέ μου ἄνθρωπε, εἶπεν εἰς τὸν θυρωρὸν ὁ Ἀλλοτινός, δὲν θὰ σὲ βαστάξῃ ἡ καρδιά σου ν' ἀφίσῃς εἰς τὸν δρόμον, αὐτὸ τὸ πτωχὸ κορίτζι. Ἡ φωνή σου εἶναι χονδρή, ἀλλ' ἡ ψυχή σου εἶναι καλὴ καὶ εὐαίσθητη... Κάμε λοιπὸν τὸ χρέος σου, ἔλα ν' ἀνοίξῃς.

Ὁ θυρωρὸς ἐννοήσας ὅτι τὸν ἐπερίπαιζαν, ἐθύμωσεν ἀκόμη περισσότερον καὶ ἡτοιμάζετο νὰ κλείσῃ τὸ παράθυρον, ὅταν ἠκούσθησαν τὰ βήματα πλησιαζούσης ἀστυνομικῆς περιπόλου. Φοβηθεὶς τότε τὴν παρέμβασιν αὐτῆς ἐθεώρησε πρέπον ν' ἀνοίξῃ σύρων τὸ σχοινίον, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν καὶ χαρὰν τῆς Κλάρας, ἥτις ἔσπευσε νὰ εἰσέλθῃ κράζουσα:

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Εὐχαριστῶ, Κύριοι. Ἐτρόμαξα πολύ, ἐπρόσθεσε κυττάζουσα τὸν Ὀκτάβιον, ὅστις ἔμενεν ἄναυδος ὡς ἄγαλμα. Καλὴ νύκτα, καὶ εἰσῆλθε κλείσασα τὴν θύραν.

— Μήπως πρόκειται νὰ κοιμηθοῦμεν ἐδῶ, εἶπε γελῶν ὁ κ. Ἀλλοτινὸς εἰς τὸν νέον φίλον του, τὸν ἐξακολουθοῦντα ν' ἀκινητῇ.

— Ὄχι, ἐψέλλισε μηχανικῶς ὁ Ὀκτάβιος, ὁ θυρωρὸς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι δὲν θ' ἀνοίξῃ...

— Καὶ ὅμως ἤνοιξεν, ἀπήντησεν ὁ Ἀλλοτινός. Τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον, ἀφοῦ εὗρες τὸν καλὸν δρόμον. Τώρα πρόκειται νὰ προχωρήσῃς ὁλοίσια ἐμπροστά σου. Τὸ βῆμά σου, ὡς παρετήρησα ἀπόψε, εἶναι γοργό, καὶ δὲν θ' ἀργήσῃς νὰ φθάσῃς. Σοῦ εὔχομαι καλὴν νύκτα.

Ὅταν ἔφθασαν πρὸ τῆς θύρας των, ὁ Ὀκτάβιος καὶ ὁ κ. Ἀλλοτινὸς ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ κτυπήσουν δυνατὰ καὶ νὰ περιμείνουν πολλὴν ὥραν. Ὁ ἥρως μας ἐρρίφθη ἀμέσως ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἀλλ' ἤργησε νὰ κοιμηθῇ καὶ ἐξύπνησε πολὺ πρωί, διὰ νὰ τρέξῃ εἰς τὸ παράθυρον, τὸ βλέπον εἰς τὸν κῆπον τοῦ παρθεναγωγείου. Μετὰ δύο ὅλας ὥρας ἤκουσε τὸν ἦχον τοῦ κώδωνος, τοῦ συγκαλοῦντος εἰς τὸ πρόγευμα τὰς μαθητρίας, αἱ ὁποῖαι ἐξῆλθον ἔπειτα νὰ διασκεδάσουν εἰς τὴν αὐλὴν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς δεσποινίδος Κλάρας. Αὐτὴ ὑπῆγε νὰ καθίσῃ ἐπὶ μαρμαρίνου βάθρου, κειμένου ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ παράθυρον τοῦ Ὀκταβίου, καὶ ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ. Τὴν ἀνάγνωσιν ὅμως διέκοψε μετ' ὀλίγον ἡ πτῶσις ἐπὶ τοῦ βιβλίου της μικροῦ χαρτίου τυλιγμένου πέριξ λιθάριον.

Ἡ νέα δασκάλισσα ἤγειρε τὴν κεφαλήν, ἀνεγνώρισε τὸν Ὀκτάβιον, ἐμειδίασεν εἰς αὐτὸν θέτουσα τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ στόματος πρὸς ἀπαίτησιν σιωπῆς καὶ ἔκρυψεν εἰς τὸν κόλπον της τὸ ἐπιστολίδιον.

Ὁ Ὀκτάβιος καταβὰς ἀπὸ τὸ παράθυρον ἤρχισε νὰ χοροπηδᾷ, ὡς τρελλὸς ἀπὸ τὴν χαράν του.

— Εὖγέ σου! ἠκούσθη λέγουσα φωνὴ ἐκ τοῦ ἀντικρινοῦ παραθύρου.

Ὁ νέος φοιτητὴς ἔτρεξεν εἰς τὸ ἰδικόν του, τὸ ὁποῖον εἶχε μείνῃ ἀνοικτόν, καὶ εἶδε τὸν κ. Ἀλλοτινὸν ἀσχολούμενον κατὰ τὴν συνήθειάν του εἰς τὸ πρωϊνὸν πότισμα τοῦ φυτοκομείου του.

— Ἀπὸ πότε ἔμαθες νὰ χορεύῃς; εἶπεν ὁ γέρων.

Ὁ Ὀκτάβιος ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ γείτονός του διὰ μειδιάματος καὶ νεύματος τῆς χειρὸς φιλικωτάτου.

Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀνέβαινε τὴν κλίμακα τοῦ φοιτητοῦ πνευστιῶν καὶ καταθορυβημένος ὁ θυρωρός.

— Κύριε Ὀκτάβιε, εἶπε, συνέβη κἄτι πολὺ παράδοξον...

— Τί; ἠρώτησεν ὁ νέος ἀνησυχήσας.

— Ἐπιστολή... ἐπιστολὴ διὰ σᾶς! Τὴν ἔφερε μία κυρία... ἡ γυναῖκά μου κ' ἐγὼ ἠπορήσαμεν πολύ.

— Δῶσέ μέ την ἀμέσως, ἔκραξεν ὁ Ὀκτάβιος, ἀποσπῶν τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ κομιστοῦ καὶ κλείων ἀποτόμως τὴν θύραν.

Ὀλίγας ἡμέρας ἔπειτα, ἐνῷ ἐπότιζεν ὁ κ. Ἀλλοτινὸς τὰ ἀγαπημένα του ἄνθη, ἤκουσε δυωδίαν νεανικοῦ γέλωτος ἀντηχοῦσαν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ὀκταβίου.

— Τώρα, εἶπε τρίβων τὰς χεῖράς του, δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ μετοικήσω, ἀφοῦ ἔχω ἀντικρύ μου

ἐκεῖνο ὅπου ἤθελα. Θὰ μοῦ ἐνθυμίζει τὴν Γιακουμίναν. — Εἴκοσιν ἐτῶν νέος χωρὶς ἐρωμένην, τὸ πρᾶγμα ἐκκαταντοῦσε σκανδαλῶδες. Καιρὸς ἦτο νὰ φρονιμέψῃ ὁ γείτονάς μου, ***Τρά, λερί, λαρά.***

(Τέλος τοῦ γέροντος Ἀλλοτινοῦ).

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΜΕΤΑ ΤΡΙΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΚΩΛΗΞ
ἢ
Η ΣΧΑΔΩΝ ΤΗΣ ΣΥΡΦΗΣ

Ἰδοὺ φύλλον συκομωρέας κατάμελαν ὑπὸ μικρῶν ζωϋφίων ἀκινήτων καὶ συμπεπιεσμένων ἀποτελούντων πελώριον κηλῖδα. Ἡ κηλὶς αὕτη ζῇ· ἐπὶ τοῦ φιλοξένου φύλλου ἐξαπλοῦται ὁλόκληρος κόσμος φυτοφθειρῶν· οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. τὰς μεταξύ των σχέσεις. Εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεραι λανθάνουσι βιοῦσαι, αὐξάνονται, εὐτυχοῦσι, παχύνονται, πολλαπλασιάζονται ἐπὶ τοῦ φυτικοῦ τούτου μέρους, τοῦ σαλευομένου ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

Αἴφνης καταφθάνει βομβοῦσα δυσειδής τις μυῖα, περιίπταται, ἀναχωρεῖ, ἐπανέρχεται, ἐπικάθηται τοῦ φύλλου, διατρυπᾷ τοῦτο διὰ τοῦ κεντρίου της, καταθέτει ἐν αὐτῷ τὰ ὠά της καὶ ἀνίπταται.

Τετέλεσται διὰ τὴν δημοκρατίαν τῶν φυτοφθειρῶν.

Ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἐξέρχεται σκώληξ. Ἀληθὴς λύκος ἐν ποιμνίῳ, διότι πραγματικῶς δὲν γεννᾶται ἔντομον, ἀλλὰ τέρας, δράκων ἀκόρεστος, λυμεών. Οὐϊτέλλιος καὶ Ἀττίλας συγχρόνως.

Ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του ὁ σκώληξ οὗτος ὀνειρεύεται λῃστείας καὶ φόνους· ἡ φρικτὴ αὐτοῦ προβοσκὶς φέρει τρία κέντρα· ἐγεννήθη δι' ὄργια καὶ φόνους.

Ἐπειδὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἱμοχαροῦς βίου του εἶναι ἀσθενέστερος τοῦ θύματός του, τῆς φυτοφθείρας, ἕρπων ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς λείας του, προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ δέρματος ταύτης, τὴν κεντρίζει, τὴν βασανίζει, τὴν πιέζει, μέχρις οὗ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ καταπέσῃ, ἐξηντλημένη, θνήσκουσα. Παραυτα ὁ σκώληξ κατέρχεται τῆς ῥάχεως, ἐκτείνει τὴν προβοσκίδα, ἐκμυζᾷ καὶ ἐκκενοῖ τὸ θῦμά του, ἀπορρίπτει τὸ περίβλημα, διευθύνεται πρὸς ἑτέραν λείαν καὶ ἐπιβαίνει ἐπ' αὐτῆς. Οὕτως ἄρχεται τοῦ βίου του ὁ μετὰ τριῶν κέντρων οὗτος σκώληξ. Ἀλλ' ἀκόμη εἶναι παῖς καὶ ὑπόσχεται μεγάλα ἐν τῷ μέλλοντι. Τὸ τέρας τρέφεται τόσον καλῶς, ὥστε καὶ ταχέως αὐξάνει. Μεγεθυνόμενος καταπληκτικῶς καθίσταται μετ' ὀλίγον εὐρωστότερος καὶ μεγαλείτερος ἑκατὸν φυτοφθειρῶν. Ὁρώμενος διὰ τοῦ μικροσκοπίου φαίνεται ὡς πελώριος δράκων ὡπλισμένος μετὰ τριῶν κέντρων, ἕτοιμος νὰ καταπίῃ ὁλόκληρον κόσμον φυτοφθειρῶν.

Ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀναριθμήτων φυτοφθειρῶν, εὑρίσκεται ἐκεῖ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς βομβούσης αὐτῶν μάζης ἀκίνητος, πληττόμενος ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ταλαντευόμενος ἐν τῷ καταπρασίνῳ λίκνῳ του ὑπὸ τῆς αὔρας, ἥτις παρερχομένη θωπεύει τοὺς ἐξογκουμένους δακτυλίους του. Τὸ κιτρινωπὸν καὶ γλοιῶδες δέρμα του ἐξογκοῦται εὐαρέστως, ἡ οὐρά του σείεται μετὰ χαρᾶς, ἡ προβοσκίς του κινεῖται μετὰ λαιμάργων διαθέσεων. Εἶναι σχεδὸν τυφλός, ἐπειδὴ λιπῶδες στρῶμα κλείει τοὺς ὀφθαλμούς του. Παραμένει ἀκίνητος, ἡ ἀκόρεστος ὅμως αὐτοῦ προβοσκὶς κινεῖται πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις ἀναζητοῦσα, ἀνιχνεύουσα, θίγουσα, προκαλοῦσα λείαν τινά, ἐπαιτοῦσα θῦμά τι.

Τὰ θύματα περικυκλοῦσιν αὐτόν, πλησιάζουσιν ἀνυπόπτως ἐκλαμβάνοντα αὐτὸν ὡς τεμάχιον ἀχύρου ὅπως, ὡς λέγουσι, ταξειδιῶταί τινες ἐξέλαβον βόας καὶ κροκοδείλους ὡς γιγαντιαίας ῥίζας. Ἐν τῇ ἀθωότητί των αἱ μικραὶ φυτοφθεῖραι ἀναρριχῶνται ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ δημίου των, περιπατοῦσιν ἐπὶ τῆς κοιλίας του, παίζουσι μετὰ τῆς προβοσκίδος του. Ἡ προβοσκὶς ἀμέσως ἐκτείνεται, κάμπτεται, συλλαμβάνει τὴν φυτοφθεῖραν, διατρυπᾷ αὐτὴν διὰ τῶν τριῶν κέντρων καὶ ὁ σκώληξ απομυζᾷ τὴν αἰχμάλωτον, ὥστε μετ' ὀλίγον δὲν παραμένει εἰμὴ μόνον τὸ περίβλημα.

Τὸ τέρας μένει πάντοτε ἐν τῇ θέσει του ἀκίνητον ἐπὶ τῆς ῥάχεως, τὴν προβοσκίδα ἔχον ἐστραμμένην πρὸς νέαν λείαν. Χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ οὐδεμίαν κίνησιν καταπίνει τοιουτοτρόπως περὶ τὰς διακοσίας φυτοφθείρας. Δὲν ἐνεδρεύει ἀλλὰ κάθηται εἰς τὴν τράπεζάν του· τὰ φαγητὰ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, διαδέχονται ἄλληλα, ἀνανεοῦνται μετὰ προθυμίας ἀπιστεύτου. Μετ' ὀλίγον τὰ λείψανα ἐπισωρεύονται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἀποτελοῦσιν ἀληθὲς κοιμητήριον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου κατάκειται τὸ τέρας. Ὁ Λιλλιπούτειος οὗτος δράκων εἶνε ἀκόρεστος. Ἡ προβοσκὶς αὐτοῦ ἀναζητεῖ, ἐρευνᾷ ἐν τῷ σωρῷ τῶν πτωμάτων. Ἐὰν αὕτη φέρῃ ζῶν τι ἔντομον, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ θὰ ἐπαυξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἂν ἀντὶ θύματος ἡ προβοσκὶς πλανηθεῖσα ὑπὸ λαιμαργίας φέρῃ σκελετὸν ἢ λείψανόν τι, ὁ σκώληξ ἐξεγείρεται αἴφνης ἐκ τῆς νωχελώδους ἀκινησίας του καὶ συσπειροῦται μετὰ λύσσης καὶ ἀπελπισμοῦ.

Ὅταν ὁ φοβερὸς Γαργάντουας ἐδολοφόνησεν, ἐξεκένωσεν, ἀπεμύζησε τὸ πᾶν πέριξ αὐτοῦ, ἀναστρέφεται μετὰ δυσκολίας καὶ μεταβαίνει ἕρπων, ὅπως μακρότερον χορτασθῇ. Οὕτω καὶ οἱ καίσαρες τῆς καταπτώσεως χορτασμένοι καὶ παραπαίοντες ἐπανελάμβανον ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν τὰ ὄργια αὐτῶν.

Τέλος ἐξηντλημένος ἐκ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ φόνου ὁ ἀποτρόπαιος οὗτος σκώληξ, ὁ καταφαγὼν ὁλόκληρον λαόν, πέριξ αὐτοῦ σκελετοὺς μόνον συναντᾷ, τότε ἵσταται, τίθεται ἐπὶ τοῦ πλευροῦ καὶ κοιμᾶται πληττόμενος ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἔχων ἐξωγκωμένην τὴν κοιλίαν, τὴν προβοσκίδα μαλακὴν καὶ ἐσπιλωμένην, φέρουσαν εἰς τὸ ἄκρον φυτοφθεῖράν τινα.

Αἴφνης χελιδών τις καταφθάνει, βλέπει τὸ τέρας χορτασμένον καὶ ὑπνῶττον ἐπὶ τοῦ φύλλου, τοῦ σειομένου ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, δι' ἑνὸς κτύπου τοῦ ῥάμφους καταπίνει τοῦτο καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πτῆσίν της.

Τοῦ μετὰ τριῶν κέντρων σκώληκος ὁ βίος ἔληξεν οὕτω· αἱ φυτοφθεῖραι ἐξεδικήθησαν.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Ἐνεποίησεν αἴσθησιν πολλὴν ἡ ἀγγελία τῶν μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ ἐπομένου μηνὸς σκοπεῖ νὰ εἰσαγάγῃ ἡ «Ἑστία». Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ περὶ τοῦ καθημερινοῦ φύλλου ἐλπίδες εἶνε πολλαὶ καὶ δι' ἡμᾶς κολακευτικώταται. Οἱ γνωρίζοντες ποίας καὶ πόσας δυνάμεις πνευματικὰς συγκεντρόνει ἡ «Ἑστία», αὐτοὶ ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν καὶ ὅλας τὰς ἐγγυήσεις, τὰς ὁποίας παρέχει περὶ εὐδοκιμήσεως καὶ ὑπὸ τὴν νέαν της μορφήν, σήμερον μάλιστα, ὅτε ἐξεδηλώθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἀγάπη ἀρκετὰ συγκεκριμένη πρὸς τὰς ἐφημερίδας τὰς ἐχούσας φιλολογικωτέραν κάπως χροιάν. Εἷς μόνος φόβος ἐκφράζεται: μήπως ἡ ἐφημερὶς ἀπορροφήσῃ τὸ περιοδικὸν καὶ χάσωμεν οὕτω μίαν ἡμέραν τὴν «Ἑστίαν» τὴν πρώτην, τὸ μονάκριβον φιλολογικὸν ὄργανον τῆς πατρίδος μας. Ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος εἶνε ἀβάσιμος. Ὄχι μόνον δὲν θὰ χαθῇ τὸ περιοδικόν, ἀλλὰ θὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ αὐτὸ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ θὰ βελτιωθῇ ὥστε νὰ ἐκπληροῖ καλήτερον τὸν προορισμόν του. Ὁ κύκλος τῶν συνεργατῶν μας εἶνε τόσον εὐρὺς καὶ ἐκλεκτός, ὥστε ὅ,τι καλλίτερον παράγεται ἐν τῇ φιλολογίᾳ μας, — αὐτὸ καυχᾶται ἡ «Ἑστία» ὅτι τὸ ἐπεδίωξε καὶ τὸ ἐπέτυχεν ἀνέκαθεν, — εἰς τὸ γραφεῖόν μας πάντοτε θὰ ἔρχεται καὶ ἐξ αὐτοῦ θὰ ἐκδίδεται ὁπωσδήποτε. Περὶ τούτου, διαβεβαιοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας, πᾶς δισταγμὸς εἶνε μάταιος.

✣

Πτωχή, γυμνή, ἀχαρακτήριστος ἡ παρελθοῦσα Κυριακὴ τῆς Ἀποκρηᾶς. Καὶ τὴν ηὐνόησε μὲν ὁ οὐρανός, φωτίσας αὐτὴν δι' ἡλίου ἀνεφέλου, μὲ θάλπος ἐαρινόν, καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς οἱ Ἀθηναῖοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ὅπως πάντοτε, ἀλλὰ καὶ τῆς φύσεως ἡ πολυτέλεια ἦτο μέχρι τέλους ματαία καὶ ὅλη ἐκείνη τοῦ πλήθους ἡ κίνησις ἄσκοπος. Τὰ συνήθη καὶ τετριμμένα θεάματα, εἰς τὰ ὁποῖα πλέον κανεὶς δὲν προσέχει, — ἡ καμήλα, τὸ γαϊτανάκι, τὰ ρόπαλα, τὰ ἐποχούμενα δόμινα, οἱ μεταμφιεσμοὶ τῶν παιδίων, — αὐτὰ ἦσαν τὰ μόνα τῆς Κυριακῆς μας προϊόντα. Καμμία εὐφυΐα, καμμία πρωτοτυπία, τίποτε ἔκτακτον, ἀποκρηάτικον, ἀττικόν . . .

Λέγεται ὅτι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν κάτι θὰ γίνῃ. Ὁ κ. Ἀσλάνης ἐπροκήρυξε βραβεῖα 500, 200 καὶ 100 δραχμῶν καὶ ἐσύστησε κομιτάτον ἐκ δημοσιογράφων. Τὸ χρηματικὸν ποσὸν δὲν ἐμπνέει πολλὰς ἐλπίδας, ὅσας τοὐλάχιστον ἡ ἅμιλλα, ἡ κινηθεῖσα διὰ τῆς προκηρύξεως, χάριν τῆς ὁποίας δὲν εἶνε δύσκολον νὰ μεταβληθῇ ὀλίγον ἡ ὄψις τῆς τελευταίας Κυριακῆς.

✣

Τὸν προσεχῆ Μάρτιον θὰ ἑορτασθῇ ἡ δεκαετηρὶς τοῦ «Ῥωμηοῦ». Γεγονὸς σπάνιον διὰ τὰ δημοσιογραφικὰ χρονικα, ὄχι μόνον τὰ ἰδικά μας, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Νὰ συμπληρώσῃ δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς της ἐφημερὶς ἔμμετρος, ἐκδιδομένη καθ' ἑβδομάδα καὶ γραφομένη ὑφ' ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου, ἔχοντος τάλαντον ὁλοὲν ἐνδυναμούμενον, σατυρικοῦ ποιητοῦ, δὲν εἶνε βέβαια ὅσον μᾶς φαίνεται, ἐπειδὴ τὸ ἐσυνηθίσαμεν, κοινὸν καὶ εὔκολον. Τὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου θὰ ἑορτάσωμεν τοὺς δέκα τόμους, καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀκόμη ἔχον ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθήσῃ, ναὐξηθῇ καὶ νὰ προκόψῃ, εἶνε ἔργον γιγάντιον, τὸ ὁποῖον ἡ ἱστορία δὲν θὰ παραβλέψῃ. Αὐτὸ θὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἐποχήν μας, ἐποχὴν στεῖραν, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, ἄνευ ἰδανικοῦ, ἡ ὁποία ἕνα ποιητὴν ἀντάξιον αὐτῆς παρήγαγε, ἕνα σατυρικόν, λαβόντα τὸ θάρρος νά τα εἴπῃ ὅλα, νὰ τἀποκαλύψῃ ἀμειλίκτως, νά τα καυτηριάσῃ, νά τα στιγματίσῃ.

Εἰς τὴν σπανίαν ταύτην ἑορτὴν ἐπιθυμοῦσα νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ «Ἑστία», ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ ἴδιον πανηγυρικὸν τεῦχος, τοῦ ὁποίου θὰ συμμετάσχουν οἱ κράτιστοι τῶν παρ' ἡμῖν λογίων καὶ δημοσιογράφων.

✣

Τὸ σταφιδικὸν ζήτημα εὑρίσκεται τώρα εἰς τὸ στάδιον τῆς πρακτικῆς λύσεως. Ἡ σταφὶς θὰ χρησιμοποιῆται τοῦ λοιποῦ ἀντὶ ζακχάρεως. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Οἱ γνωστοὶ τῆς πόλεώς μας οἰνοποιοὶ Ζάννος καὶ Ρὼς, κατεσκεύασαν ἐσχάτως ὡραιότατον σιρόπιον ἀπὸ σταφίδα, εὔγευστον, εὔοσμον, γλυκύτατον καὶ προπάντων εὔχρηστον, διότι εἰμπορεῖ νἀντικαταστήσῃ σχεδὸν καθ' ὅλα τὴν ζάκχαριν. Ἂν γενικευθῇ ἡ τοιαύτη χρῆσις τῆς σταφίδος, καθὼς ἐλπίζομεν, ἰδοὺ μία λύσις πολὺ πρακτικωτέρα βέβαια ἀπὸ τὴν προταθεῖσαν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ κ. Παρασκευαΐδου ἀτομικὴν σταφιδοβρωσίαν—γνώμην ἄλλως, τὴν ὁποίαν, μετὰ πολλῶν ἄλλων παραδόξων, εἶχε καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Σκυλίσσης.

✣

Μία ἐφημερὶς διηγήθη πρό τινων ἡμερῶν τὸ ἑξῆς νοστιμώτατον ἀνέκδοτον:

Ἀνάστατον ἦτο τὸ ἄκρον τῆς συνοικίας τῶν Πιθαράδικων. Ἦγε σχεδὸν πανήγυριν. Εἰς ἕνα μικρὸν οἰκίσκον εἶχον συναχθῇ ὅλαι αἱ γειτόνισσαι διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὸν ψαλμὸν σοβαροῦ ἁγιασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς συνοικίας ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης τοῦ οἰκίσκου διὰ νὰ . . . ψοφήσουν τὰ ποντίκια. Τὰ ποντίκια βέβαια ποῦ ἔκαμνον φοβερὰν θραῦσιν εἰς τὰ ἔπιπλα, εἰς τὰ ροῦχα, εἰς τὰ γλυκύσματα ἀκόμη τῆς οἰκίας, ἂν καὶ εἰς τὰ τελευταῖα εἶχον κάμει ἀμοιβαίαν συμμαχίαν μὲ τὸν Γιῶργον τὸν μικρὸν τῆς οἰκίας. Ὁ ἁγιασμὸς ἐψάλη ἐν μέσῳ γενικῆς κατανύξεως καὶ σταυροκοπημάτων καὶ μετὰ τὸ τέλος του ὁ παπᾶς ἔδεσε τὰ ἄμφιά του εἰς μεγάλην μανδήλαν, ἐδέχθη ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς χειρὸς ἐν σεβάσμιον φίλημα καὶ ἐπὶ τοῦ κοίλου αὐτῆς ἓν ἀργυροῦν νόμισμα. Ἐρωτηθεὶς τότε ὑπὸ τῆς ἐνδιαφερομένης οἰκοκυρᾶς:

— Ἔ! τί λές, θὰ ψοφήσουν, παπᾶ μου; . .

— Βέβαια! ἀπήντησε, θὰ ψοφήσουν, μὰ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ πάρτε καὶ καμμιὰ γάτα! . .

✣

Ἐκ τοῦ «Σκρίπ».

Εἰς τὴν ἀπογευματινὴν τῆς Κυρίας Α:

— Τὸ ἄνθος ποῦ σᾶς ἔδωκα χθὲς τὸ βλέπω στὴν μπουτουνιέρα σας.

— Καὶ τί συμπεραίνετε ἀπὸ αὐτό;

— Συμπεραίνω ὅτι . . .

— Ὅτι δὲν ἐβουρτσάρισα τὰ ροῦχά μου.

— ! ! !

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐξέλεξε πρό τινων ἡμερῶν ὡς διάδοχον τοῦ Μαζὰδ τὸν Ἰοσὲ Μαρία δὲ Ἑρεδιᾶ, τὸν ποιητὴν τῶν *Τροπαίων*. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπρόκειτο νὰ ἐκλεχθῇ καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ταίν, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ ἀνεβλήθη. Τὴν ἕδραν τοῦ Μαζὰδ ἐφιλονείκουν μετὰ τοῦ Ἑρεδιᾶ ὁ Ἵμβερτ δὲ Σαίντ-Ἀμάν, ὁ Ζολᾶ καὶ ὁ Φραγκῖσκος Σάρμ. Ὁ Ἑρεδιᾶ εἶνε ἱσπανὸς τὴν καταγωγήν, μόλις πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀποκτήσας τὴν γαλλικὴν ἰθαγένειαν. Μέχρι τοῦδε δὲν ἔχει γράψῃ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς τῶν «Τροπαίων» τῆς συλλογῆς τῶν περιφήμων ἐκείνων σονέττων, τὰ ὁποῖα τόσον ὁμοιάζουν πρὸς καλλιτεχνήματα γλυπτικῆς.

— Διήγειρε πολὺ τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις ὁ Ἐρνέστος Δωδέ, ἐπιγραφόμενον *Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Γαλλορωσσικῆς συμμαχίας*. Ἐν αὐτῷ κάμνει πολλὰς περιέργους ἀποκαλύψεις καὶ διηγεῖται ὅλα τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος τὰ ἐπεισόδια, προσπαθῶν νὰ ἐκτιμήσῃ κατ' ἀξίαν, τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἔλαβεν εἰς αὐτό. Εἶνε μία εἰκὼν ζωηροτάτη τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη.

— Τὴν 15 Φεβρουαρίου ἐγένετο ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ἡ ἐπίσημος δεξίωσις τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ Φερδινάνδου Βρυνετιέρ. Κόσμος πολὺς καὶ ἐκλεκτὸς παρίστατο κατὰ τὴν τελετήν· ἀνάδοχοι τοῦ Βρυνετιὲρ ὡρίσθησαν ὁ Μελχιὸρ δὲ Βογκὲ καὶ ὁ Λουδοβῖκος Ἀλεβύ. εἰς τὸν λόγον του δὲ ἀπήντησεν ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας, κόμης Ὠσσονβίλ. Ὁ Βρυνετιὲρ ἐγκωμίασε κατὰ τὸ ἔθος τὸν προκάτοχόν του Τζὼν Λεμοάν, τὸν διάσημον δημοσιογράφον, ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν εἶπε πολλὰ κατὰ τῶν σημερινῶν δημοσιογράφων, ψέξας τὴν σπουδὴν μεθ' ἧς γράφουν σήμερον ἐκ τοῦ προχείρου ἄνευ γνώσεων καὶ ἄνευ βάσεως,—τρόπος ὁ ὁποῖος δὲν ἐξασφαλίζει εἰς τὰ ἔργα των καμμίαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας. Ἐννοεῖται ὅτι παρὰ τῷ τύπῳ ἐπροκάλεσε πολλὰς ἀντιρρήσεις ὁ λόγος τοῦ νέου Ἀκαδημαϊκοῦ.

— Ὁ ἐν Παρισίοις κ. Ἐμμανουὴλ Ροδοκανάκης, γόνος ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων τῆς Χίου, συνέδεσεν ἤδη τὸ ὄνομά του μὲ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον τῆς Ἱστορίας τῆς Ῥώμης, διὰ τῶν προγενεστέρων Γαλλικῶν του δημοσιεύσεων. (Cola di Rienzo, histoire de Rome de 1542 à 1554. Paris, Lahure 1888. Le Saint-Siège et les Juifs: le Ghetto à Rome. Paris, Didot 1891). Εἰς τὴν ἰδίαν περίοδον ἀνάγεται καὶ τὸ κατ' αὐτὰς ἰδὸν τὸ φῶς νέον σύγγραμμά του, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Les Corporations Ouvrières à Rome depuis la chute de l'Empire Romain. Paris A. Picard et fils, 1894. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ δύο ὀγκώδεις τόμοι, εἰς μέγα τέταρτον, περιέχουν πληροφορίας λεπτομερεῖς καὶ ἀκριβεῖς, λίαν μεθοδικῶς ἐκθετομένας, περὶ τῶν ἑκατὸν καὶ πέντε συντεχνιῶν εἰς τὰς ὁποίας διῃροῦντο αἱ διάφοροι τέχναι καὶ βιομηχανίαι τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Παπῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1801. Τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ προτασσόμεναι ἑκάστου κεφαλαίου ἱστορικαὶ ἐκθέσεις ἐπαυξάνουν τὴν ἀξίαν τῆς συλλογῆς, ἐξεγείρουσαι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου.

Ἐπιστημονικὰ

Μία ἀμερικανικὴ ἰατρικὴ ἐφημερὶς ἀναφέρει τὸ ἑξῆς περίεργον—ἂν εἶνε ἀληθὲς—παράδειγμα μεταδόσεως τῶν μητρικῶν ἐντυπώσεων εἰς τὸ τέκνον. Γυνή τις, ἔγκυος οὖσα, ἐφιλονείκησε μὲ τὸν σύζυγόν της

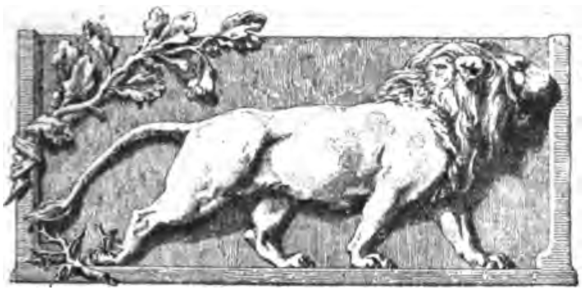
Μάξιμος Δυκάμ
ὁ ἀποθανὼν Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς

καὶ συνεπείᾳ τῆς ἔριδος ἔκαμε πολλὰς ἑβδομάδας νὰ τῷ ὁμιλήσῃ. Ὅταν τὸ παιδίον ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, παρετήρησαν ὅτι οὐδέποτε ἀπευθύνετο πρὸς τὸν πατέρα του. Τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρόν. Σήμερον τὸ παιδίον εἶνε δεκαετὲς καὶ ἐν τούτοις οὔτε θωπεῖαι, οὔτε ἀπειλαί, οὔτε ῥαβδισμοὶ ἴσχυσαν νὰ τὸ κάμουν νἀπευθύνῃ ἔστω καὶ μίαν μόνην λέξιν πρὸς τὸν πατέρα του.

— Σπουδαιοτάτην ἀνακάλυψιν ἀνεκοίνωσεν ὁ δόκτωρ Γουλιέλμος Μῶρ, κατὰ τὰ Ἀμερικανικὰ φύλλα. Κατώρθωσεν οὗτος νὰ εὕρῃ σωστικώτατον ἀντίδοτον τῆς μορφίνης καὶ τῶν ἄλλων ἀλκαλοειδῶν τοῦ ὀπίου, εἶνε δὲ τοῦτο τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον. Ὁ Μῶρ ἀπέδειξε διὰ πειραμάτων ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι, ὅτι δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ λάβῃ ἀκινδύνως μεγάλην δόσιν ὀπίου, ἀρκεῖ μόνον ἀμέσως κατόπιν νὰ λάβῃ ἐξ ἴσου μεγάλην δόσιν ὑπερμαγγανικοῦ καλίου. Εἰς ἀπιστεύτως βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἑνοῦται τὸ ὑπερμαγγανικὸν ὀξὺ μετὰ τοῦ δηλητηρίου καὶ παραλύει τὴν βλαπτικὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Οὕτως ἀνοίγονται νέαι ἐλπίδες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν μορφινομανῶν, τῶν βαινόντων ἄλλως πρὸς βέβαιον θάνατον.

Θεατρικὰ

Νέον θαυμάσιον ἔργον τοῦ γερμανοῦ δραματικοῦ Χάουπτμαν, τοῦ συγγραφέως τῶν *Ὑφαντῶν* παρεστάθη ἐσχάτως κατὰ μετάφρασιν ἐν Παρισίοις ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Ἐλευθέρου Θεάτρου». Ἐπιγράφεται *Ἡ Ἀνάληψις τῆς Ἀνέλλας Μάλλερν*, ποίημα ἐν ὀνείρῳ (poème de rêve) εἰς πράξεις δύο. Ἡ Ἀνέλλα, μικρὰ κόρη, δεκατετραέτις, θυγάτηρ μεθύσου πατρός, ὁ ὁποῖος τὴν δέρει καὶ τὴν τυραννεῖ καθεκάστην, ὑποκύπτει εἰς τὴν κακουχίαν καὶ ἀποθνήσκει. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ἀγωνίας της, ἔν τινι ἀσύλῳ πτωχῶν καὶ πρὸ τοῦ θανάτου της βλέπει ἐν ὀνείρῳ, μεταξὺ πενθίμων ὀπτασιῶν, τοὺς ἀγγέλους οἱ ὁποῖοι ἔρχονται νὰ τὴν πάρουν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ ὀνείρου τούτου ἐφάνησαν ὡς ἐν φαντασμαγορίᾳ πρὸ τῶν θεατῶν, αἱ ἐμφανίσεις δὲ αὗται περὶ τὴν ἑτοιμοθάνατον καὶ παραληροῦσαν κόρην ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν. Μολοντοῦτο οἱ περισσότεροι κριτικοὶ ἐχαρακτήρισαν τὸ ἔργον ὡς ὁμιχλῶδες καὶ ἀκατανόητον.

ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

Μετὰ τὸν Πανσέληνον, τοῦ ὁποίου μόνον τὸ ὄνομα, ἐν γένει, γνωρίζομεν, ὁ διασημότερος ἕλλην ζωγράφος ἦτο ὁ Θεοτοκόπουλος. Τούτου ὅμως οὔτε τὸ ὄνομα καλογνωρίζομεν ἕνεκα συγχύσεως ἀδικαιολογήτου, εὐθυνούσης τὸ καθ' ἡμᾶς τὸν κλεινὸν Ἀνδρέαν Μουστοξύδην. Ἰδοὺ πῶς: Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄξιον περιεργείας, ὡς πρόσθετος ἀπόδειξις τῆς εὐκολίας μὲ τὴν ὁποίαν πληροφορίαι ἐσφαλμέναι διαδίδονται καὶ διαιωνίζονται.

Εἰς τὸν ***Ἑλληνομνήμονα***[1], εἰς διατριβὴν ἐπιγραφομένην «Κυριακὸς ἢ Δομήνικος Θεοσκόπολις», λέγονται εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τὰ ἑξῆς: «Δομήνικος, ὁ παρ' Ἰταλοῖς ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐθνικοῦ » ὀνόματος, καίτοι ἀγνοουμένης τῆς πατρίδος αὐ- » τοῦ, Γραικὸς-Greco ἢ delle Greche, λεγόμε- » νος, ἐπωνομάζετο Θεοσκόπολις, ὡς αὐτὸς ὑπο- » γράφεται ἔν τινι τῶν ἰδιοχείρων αὐτοῦ πινάκων. » Ἐπικαλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν πλειοτέρων Θεοτοκόπο- » λις, καί τις μάλιστα ἐκ τῆς διττῆς ἐπωνυμίας » ἀπατηθεὶς δύο ἔπλασε διάφορα πρόσωπα, τὸν » Θεοσκόπολιν καὶ Θεοτοκόπολιν». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ ἀναφέρει τὸν Ticozzi, ὡς ἔνοχον τοῦ λάθους τούτου. Ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ τὰ λοιπὰ εἶναι ἀνεξαιρέτως ὅλα λανθασμένα.

Πράγματι, ὁ Ticozzi εἰς τὸ λεξικόν του[2] ὑπὸ μὲν τὴν λέξιν Delle Greche κατατάσσει τὸν Domenico Teoscopoli, «μιμητὴν ἐὰν ὄχι μαθητὴν τοῦ Τιτιανοῦ, ἐπιδοθέντα ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν χάραξιν πολυτίμων λίθων», ὑπὸ δὲ τὴν λέξιν Theotocopoli ἀναφέρει τὰ κοινῶς γνωστὰ περὶ τοῦ ἡμετέρου Δομηνίκου. Τὸ λάθος του κυρίως εἶναι τοῦτο: ὅτι ἔδωκε εἰς τὸν Delle Greche τὸ ἀνύπαρκτον ὄνομα Teoscopoli, μὴ συγχύσας ὅμως τὸν Delle Greche μὲ τὸν Θεοτοκόπουλον. Τὴν σύγχυσιν ταύτην δὲν ἀπέφυγεν ὁ Μουστοξύδης, δὲν ἦτο δὲ αὐτὸς ὁ πρῶτος ἁμαρτήσας. Ἡμάρτησεν ὅμως μὴ συμβουλευθεὶς τουλάχιστον τὸν Zani. Οὗτος εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν του[3], παρεκτὸς δεκατριῶν καλλιτεχνῶν ἐπιλεγομένων Greco, παρεκτὸς ἑνὸς Grechi καὶ τριῶν della Greca ἢ Greca. καταλέγει τὸν Domenico dalle Greche, «ἐργαζόμενον εἰς Βενετίαν κατὰ τὸ 1549, ἀτόπως » δὲ συγχυσθέντα μὲ τὸν Domenico Campa- » gnola καὶ ἔτι ἀτοπώτερον μὲ τὸν Domeni- » co Teotocopoli».

Καὶ ὁ Γερμανὸς G. K. Nagler[1] ἀποδίδει εἰς τὸν Δομήνικον τὰ δύο ἐπώνυμα, Teoscopoli ἢ Teotocopoli, καὶ φαίνεται ὅτι παραδέχεται ὡς ὀρθὴν τὴν πρώτην γραφήν, μεταχειριζόμενος αὐτὴν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ἄρθρου του. Ἐὰν τυχὸν περιέπεσεν εἰς τὴν πλάνην δελεασθεὶς ἐκ τοῦ κύρους τοῦ Μουστοξύδου, τότε δικαιοῦνται ἔτι μᾶλλον ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀντέγραψαν τὸν πολυμαθῆ Κερκυραῖον καὶ παρεδέχθησαν ἀνεξελέγκτως τὸ ὄνομα Θεοσκόπολις[2].

Οἱ Ἱσπανοί, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὁ Ἕλλην ζωγράφος διεβίωσε, οὐδέποτε ὑπέπεσαν εἰς τὸ λάθος τοῦτο. Εἰς τὰ λεξικά των καὶ εἰς τὰς ἱστορίας τῆς γραφικῆς τὸ ὄνομά του γράφεται ὀρθῶς πάντοτε. Ἀποβαίνει δὲ τόσον μεγαλειτέρα ἡ πρὸς αὐτὸν ἀδικία τῶν συμπατριωτῶν του ὅσοι τὸ παρεμόρφωσαν, καθόσον ὁ Δομήνικος, σεμνυνόμενος διὰ τὴν καταγωγήν του καὶ φέρων ὑπερηφάνως τὸ ἐπώνυμον Greco, ὑπέγραφεν ἑλληνιστὶ τὸ ὄνομά του ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν εἰκόνων του, ἢ τουλάχιστον ἐπὶ τῶν πλείστων, ὄχι δὲ μόνον «ἔν τινι τῶν ἰδιοχείρων αὐτοῦ πινάκων», κατὰ τὸν Ἑλληνομνήμονα· παράδειγμα τοῦτο καλὸν καὶ ἄξιον μιμήσεως, ἀλλὰ μὴ ἀκολουθούμενον συνήθως παρὰ τῶν διεσπαρμένων εἰς τὴν Ἑσπερίαν συγχρόνων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Ἡ δὲ ἑλληνική του ὑπογραφὴ εἶναι καθαρὰ καὶ εὐανάγνωστος: «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ἐποίει». Ὥστε οὐδεμίαν φέρει ἐκεῖνος εὐθύνην διὰ τὸ σφάλμα ὅσων ἐστρέβλωσαν τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα, καθὼς οὔτε καὶ διὰ τὴν αὐθαίρετον ἐξελλήνισιν τοῦ ὀνόματος ***Δομήνικος εἰς Κυριακός***.

Ὡς πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ὁ Μουστοξύδης καθὼς εἴδομεν λέγει ὅτι ***ἀγνοεῖται***, εἰς τοῦτο δὲ συμφωνοῦν ὅλοι οἱ γράψαντες περὶ Θεοτοκοπούλου Ἱσπανοί, Ἰταλοὶ καὶ ἄλλοι. Μόνος νομίζω ὁ γράψας τὸν ἀξιόλογον ἄλλως κατάλογον τῆς ἐθνικῆς ἐν Λονδίνῳ πινακοθήκης[3] λέγει ὅτι ἐγεννήθη εἰς μίαν τῶν ἐνετικῶν ***ἐπικρατειῶν*** (States!), ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει πόθεν ἠρύσθη τὴν παράδοξον πληροφορίαν. Εἰς ὅλας τὰς περὶ αὐτοῦ βιογραφικὰς σημειώσεις μνημονεύεται ἡ Ἑλληνική του καταγωγή, ἐπιμαρτυρουμένη ἐκ τῆς ἐπωνυμίας Greco, ἐπωνυμίας διὰ τῆς ὁποίας ἔγεινε καὶ ἔμεινε γνωστός, καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον, ἀπαλλασσομένων οὕτω τῶν ξένων τῆς δυσκόλου προφορᾶς τοῦ πολυσυλλάβου ὀνόματός του. Πανταχοῦ ὅμως προστίθεται ὅτι ἄγνωστος ἡ πατρίς του.

Ἀλλ' ὅμως οὔτε κατὰ τοῦτο πταίει ὁ Θεοτοκόπουλος. Εἰς ἕνα τῶν γνωστοτέρων καὶ μεγαλειτέρων πινάκων του, εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μαυ-

[1] Ἐκδοθέντα ὑπὸ Α. Νικολαΐδου Φιλαδελφέως, Ἀθήνησι 1843. Σελ. 270-276.
[2] Dizionario degli Architetti, Scoltori, Pittori. Milano 1831.
[3] Enciclopedia matodica critico-ragionata delle Belle Arti, del abate d: Pietro Zani. Parma 1822.

[1] Neues Allgemeines Künstler Lexicon, München 1847.
[2] Ἴδε Κ. Σάθα «Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν» σ. 224.
[3] A popular handbook to the National Gallery. London (Macmillan) 1888 σελ. 381.

ρικίου, ζωγραφισθεῖσαν διὰ τὸ Ἐσκοριὰλ καὶ ἐκεῖ εὑρισκομένην εἰσέτι, ἐπρόσθεσε μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὀνόματός του τὴν λέξιν **Κρής**. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν ἐπιδέχεται καὶ εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ ἰδόντων τὴν εἰκόνα. Νομίζω τουλάχιστον ἰδικήν μου τὴν ἀνακάλυψιν ὅτι ἡ Κρήτη δύναται νὰ προσθέσῃ καὶ τοῦ ζωγράφου τούτου τὸ ὄνομα εἰς τὸν μακρὸν κατάλογον τῶν ἐνδόξων τέκνων της.

Ἐγεννήθη ἆρά γε εἰς Κρήτην ἢ εἰς Βενετίαν; Ἴσως εἰς τὰ πολύτιμα τῆς Βενετίας ἀρχεῖα εὑρεθῇ ποτε ἡ λύσις τῆς ἀπορίας. Ἄλλως, ἡ προσθήκη τῆς λέξεως **Κρής** εἰς τὸ ὄνομά του δὲν συνεπάγεται ἐξ ἀνάγκης τὴν εἰς Κρήτην γέννησίν του. Ἡ καλὴ συνήθεια τοῦ νὰ μὴ λησμονῶμεν τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς μας ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον ἔτι παρ' ἡμῖν, πολλοὶ δὲ λέγονται Κρῆτες, Ἠπειρῶται ἢ Μακεδόνες, τῶν ὁποίων οὔτε οἱ πατέρες οὔτε οἱ πάπποι εἶδον ποτὲ τὴν κοιτίδα τοῦ γένους των. Οὕτω ἴσως καὶ ὁ Θεοτοκόπουλος. Ἡ Κρήτη τότε ἦτο κτῆσις Βενετική· αἱ σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλονήσου καὶ τῆς μητροπόλεως ἦσαν στεναὶ καὶ συνεχεῖς, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ εἰς Βενετίαν ἀποικία ἦτο πολυάριθμος καὶ ἀκμάζουσα, ὥστε ἐνδέχεται οἱ γονεῖς του νὰ εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ, καθὼς ἐπίσης ἐνδέχεται νὰ ἦλθεν ὁ νεαρὸς Κρὴς ἐκ τῆς πατρίδος του εἰς Ἰταλίαν χάριν ἐκπαιδεύσεως καὶ πρὸς εὕρεσιν τύχης. Πολλοὶ τότε Ἕλληνες μετέβαινον οὕτω εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὄχι ὀλίγοι δ' ἐξ αὐτῶν, ἀνταλλάσσοντες ἐνίοτε τὸν κάλαμον ἢ τὸν χρωστῆρα πρὸς τὰ ὅπλα, διέπρεψαν καὶ ὡς στρατιῶται. Τινὲς μάλιστα ὑπηρέτησαν εἰς τοὺς πολέμους τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῶν Φλαμανδῶν[1]. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὅλως ἀπίθανον ὅτι καὶ ὁ Θεοτοκόπουλος παρεκινήθη νὰ μεταναστεύσῃ ὡς καλλιτέχνης εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἀφοῦ πρῶτον κατετάχθη ὡς πολεμιστὴς εἰς τοὺς στρατούς της εἰς Φλάνδραν. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπὶ οὐδεμιᾶς στηρίζεται βάσεως.

Οὔτε ἡ καθ' ἑαυτὸ ἐποχὴ τῆς μεταναστεύσεώς του εἰς Ἱσπανίαν ἐξηκριβώθη. Ὁ Nagler, εἰς τὸ μνημονευθὲν λεξικόν του, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ὅτι ὁ Θεοτοκόπουλος δὲν ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Τισιανοῦ, ἀναφέρει τὰ εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Bottari λεγόμενα, ὅτι δῆθεν ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀληθῶς εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Bottari[2] λέγεται ὅτι «ὁ Δομήνικος ὠνομάζετο »Greco, ἕνεκα τῆς καταγωγῆς του ἀλλ' ὅτι »μικρόθεν ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἱσπανίᾳ (madara»gazro fu educato in Spagna)»· ἐπιπροστίθεται δὲ ὅτι «λέγεται καὶ μαθητὴς τοῦ »Τισιανοῦ». Ταῦτα ὅμως περιέχονται εἰς ἐπιστολὴν φέρουσαν ἡμερομηνίαν 20 Ὀκτωβρίου 1765 καὶ γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ Francesco Preziado, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἱσπανικῆς ἀκαδημίας, ὥστε δὲν ἔχουν τὸ κῦρος τὸ ἀποδιδόμενον εἰς μόνα τὰ σύγχρονα τῶν καλλιτεχνῶν μνημεῖα, τὰ περισυναχθέντα εἰς τὴν ἐν λόγῳ Συλλογήν.

Ἐν ἐλλείψει τοιούτων μνημείων, ἢ μέχρις οὗ ἀνευρεθοῦν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Τολέδου, ἀρκούμεθα ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅσας πληροφορίας, διασωθείσας ἐκ παραδόσεως ἢ διεσπαρμένας εἰς συγχρόνους συγγραφεῖς, περιεσύναξαν οἱ λεξικογράφοι. Τὴν προτίμησιν ἀξίζουν ἀναντιρρήτως οἱ Ἱσπανοί, καθὸ ἔχοντες τὰς πηγὰς προχειροτέρας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν προεξάρχει ὁ Bermudez[1]. Τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἀξιόπιστον αὐτοῦ ἐπαυξάνει ἡ προσοχή του πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀδεσπότου εἰδήσεως. Οὕτω, ἐνῷ παρὰ τῶν λοιπῶν ὁρίζεται συνήθως τὸ 1548 ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοτοκοπούλου, οὐδὲν περὶ τούτου λέγει ὁ Bermudez, ἀλλὰ περιορίζεται ἁπλῶς εἰς τὴν μνείαν τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου του, 1625, προσθέτων ὅτι ἀπεβίωσε πολὺ γέρων. Ἐὰν ἐγεννήθη τῷ ὄντι τὸ 1548, τότε ἀπέθανε εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν.

Πότε μετέβη εἰς Ἱσπανίαν δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι, ὡς εἴδομεν. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ 1577 εὑρίσκετο εἰς Τολέδον καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἤρχισε νὰ ζωγραφίζῃ εἰς Ἱσπανίαν, ὑποτίθεται δὲ ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ περίπου ἔτος μετηνάστευσεν ἐξ Ἰταλίας, τριακοντούτης σχεδὸν τὴν ἡλικίαν. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος (1577) ἀπεβίωσεν εἰς Βενετίαν ὁ Τισιανὸς εἰς ἡλικίαν 99 ἐτῶν, ὥστε, ἐὰν ὁ Θεοτοκόπουλος ἐχρημάτισε μαθητής του, κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ ἐνδόξου Βενετοῦ ζωγράφου ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῇ τῆς διδασκαλίας του. Ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν τῶν συγχρόνων περὶ Τισιανοῦ πηγῶν ἀναφέρεται ὁ Θεοτοκόπουλος μεταξὺ τῶν γνωστῶν μαθητῶν του, καίτοι συνήθως θεωρούμενος ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν.

Εἴτε μαθητής, εἴτε ἁπλῶς μιμητής του, μετὰ τόσης ἐπιτυχίας συνεμορφώθη πρὸς τὸ ὕφος τοῦ Τισιανοῦ ὥστε τὰ πρῶτά του ἔργα ἐξελαμβάνοντο ἐνίοτε ὡς εἰκόνες τοῦ μεγάλου διδασκάλου[2]. Ἡ σύγχυσις ἦτο βεβαίως πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ἠδύνατο ν' ἀρκεσθῇ εἰς τόσην καὶ μόνην δόσιν δόξης, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ διακριθῇ ἐπιδιώκων τὴν πρωτοτυπίαν καὶ μετέβαλεν ἐκ προθέσεως τρόπον τοῦ ζωγραφίζειν, ἰδίως περὶ τὸν χρωματισμόν. Τὰ ἔργα του διαιροῦνται κατὰ συνέπειαν εἰς δύο περιόδους. Κατὰ τὴν δευτέραν, ἡ ἰδιοτροπία του ἔφθασεν ἐνίοτε εἰς βαθμὸν τοιοῦτον ὥστε ἐξελήφθη καὶ ὡς παραφροσύνη. «Ἴσως ἦτο ἀληθῶς παράφρων, »λέγει Βέλγος συγγραφεύς[3], ἀλλὰ διὰ τῆς τοιαύ»της του παραφροσύνης ἐδοξάσθη. Τὴν δόξαν του »ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ τάξωμεν εἰς ὕψος ἀνώτερον »τοῦ δέοντος. Τοῦ Θεοτοκοπούλου ἡ θέσις δὲν εἶναι

[1] Ἴδε περὶ Στρατιωτῶν Κ. Σάθα Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce, ἰδίως τοὺς προλόγους τῶν τόμων 7ου καὶ 9ου.

[2] Raccolta di lettore sulla Pittura, Scultura ed Architettura. Roma 1768. Τόμος 6 σελ. 14.

[1] Diccionario historico de los mas illustres Professores de las bellas artes en Espâna, compuesto por don Juan Agustin Cean Bermudez, Madrid 1800.

[2] Ἴδε καὶ Catalogo del Museo de Madrid, par don Pedro de Madrazo, Madrid 1872, εἰς τὴν λέξιν Creco.

[3] Lucien Solvay, l'art Espagnol. Paris 1887. σελ. 137 καὶ ἐφεξῆς.

» εἰς τὴν πρωτίστην σειρὰν τῶν μεγάλων ζωγρά-» φων . . . Τὸν παράδοξον τοῦτον καλλιτέχνην πρέ-» πει νὰ μελετήσῃ τις ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας συν-» θέσεις του. Ἐκεῖ ἀποκαλύπτεται ὡς ζωγράφος » πρώτης τάξεως, τὰ δὲ μεγάλα του προτερήματα » ἐπισκιάζουν τὰ ἐλαττώματά του . . . Ὀλίγην » περισσοτέραν τέχνην ἂν εἶχε, καὶ ὀλίγην περισ-» σοτέραν κρίσιν, θὰ κατελέγετο μεταξὺ τῶν μεγί-» στων καλλιτεχνῶν ».

Τὰς μᾶλλον ἀντιφατικὰς κρίσεις ταύτας δικαιοῖ ἐν μέρει ἡ ἀνισότης τῶν ἔργων τοῦ ἡμετέρου ζωγράφου, καθὼς καὶ ἡ ἀτυχὴς ἐνίοτε ἐπιτήδευσις τῆς γραφίδος του. «Ὑπὸ τὴν τεφρὰν ἐπιδερμίδα τῶν » προσώπων του, λέγει ὁ Κ. Solvay, δὲν ρέει αἷμα. » Οἱ ἄνθρωποί του ὁμοιάζουν πρὸς φάσματα. Πῶς » ὁ ἐξαίρετος οὗτος χρωματιστής, ὁ μαθητὴς τοῦ » Τισιανοῦ κατώρθωσε νὰ χάσῃ εἰς τοιοῦτον βαθ-» μὸν τὸ αἴσθημα τοῦ χρώματος; Τὸ ἐπιδιώκει » τοῦτο, ζητῶν ν' ἀναφανῇ ἐξ ἀντιθέτου διάφορος » τοῦ ὅ,τι κατ' ἀρχὰς ἦτο». Τὴν ἐξήγησιν τοῦ ψυχροῦ του χρωματισμοῦ νομίζει ὁ Κ. Solvay ὅτι ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν προσωπογραφίαν τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἔργον τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως Σεβίλλης, παραθέτομεν δ' ἐνταῦθα φωτογραφικὸν ἀποτύπωμά της. «Ὁ ζωγράφος ἀπεικονίσθη κρατῶν τὸν χρω-» στῆρά του, ἐπὶ δὲ τοῦ χρωστῆρος ἐπέθεσε κατα-» φανῶς πέντε χρώματα, τὰ μόνα τὰ ὁποῖα μετε-» χειρίζετο[1] ». Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν φαίνεται πολὺ πειστική. Ὁ Τισιανὸς αὐτός, ὡς λέγεται, πέντε μόνα χρώματα μετεχειρίζετο πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου του, ὁ δὲ Ὀλλανδὸς Hals τέσσαρα. Διὰ τῆς ἐντέχνου ἀναμίξεως ἀποκτῶνται ὅλαι αἱ ἀποχρώσεις, ἡ δὲ παράθεσις τῶν ἐπὶ τοῦ χρωστῆρός του πέντε χρωμάτων δὲν ἐπεξηγεῖ ἀρκούντως τὸ ἐκ προθέσεως τεφροειδὲς τῶν εἰκόνων τοῦ Θεοτοκοπούλου, καὶ μάλιστα τῶν προσωπογραφιῶν του. Ἄλλως δέ, ὁμολογούμενον ὅτι ὁ ψυχρὸς χρωματισμὸς οὐδαμῶς ἐλαττόνει τὴν μεγάλην τούτων ἀξίαν. Ἐὰν δὲν **ρέει αἷμα** ὑπὸ τὴν ἐπιδερμίδα τῶν ἀπεικονιζομένων προσώπων, ἡ ζωὴ ὅμως πλημμυρεῖ εἰς τὴν ἔκφρασίν των. «Κατεῖχε τὸ μυστικόν, λέγει Γάλλος συγ-» γραφεύς[2], τοῦ ν' ἀπεικονίζῃ τοὺς στοχασμοὺς » των εἰς τὸ βλέμμα των». Ὁ αὐτὸς εὑρίσκει ἀναλογίαν τινὰ μεταξὺ τῶν χρωματισμῶν τοῦ Θεοτοκοπούλου καὶ τοῦ περιωνύμου Eugène Delacroix. «Μεθ' ὅλας τὰς παραφορὰς τῆς γραφίδος » του, ἐπιλέγει, μολονότι τὰ ἔργα του ἐν γένει δὲν » εἶναι τοιαῦτα ὥστε νὰ ἐπισύρουν τὸν θαυμασμὸν » τοῦ πλήθους, ὁ Greco ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγί-» στων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του». Τοιαύτη ἦτο καὶ τῶν συγχρόνων του ἡ γνώμη. Τὴν σήμερον ἔτι ἡ Ἱσπανία τὸν καταλέγει μεταξὺ τῶν διασημοτέρων ζωγράφων της καὶ σεμνύνεται δι' αὐτόν, δικαιοῦσα τὸν Solvay λέγοντα ὅτι «ὁ ξένος οὗτος ἦτο ὁ Ἱσπανικώτερος τῶν Ἱσπανῶν καλλιτεχνῶν».

[1] Blanc, vermillon, laque de garance, vert jaune et noir d'ivoire.

[2] H. Laudrin. Revue des beaux arts. 17 Σεπτ. 1893. (Le Musée de Madrid).

Τὰ ἔργα τοῦ Θεοτοκοπούλου μόνον εἰς τὴν Ἱσπανίαν δύναταί τις νὰ μελετήσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ. Εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μουσεῖα μόλις εὑρίσκονται διεσπαρμέναι τέσσαρες ἢ πέντε εἰκόνες του, καὶ αὗται δὲ ἐπ' ἐσχάτων ἀποκτηθεῖσαι. Εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ δημοσίας συλλογὰς οὐδεμία, καθόσον πληροφοροῦμαι, ὑπάρχει. Ὁ Μουστοξύδης λέγει ὅτι «τῷ κατέδειξαν ἐν Ῥώμῃ ἕνα Ἅγιον Φραγκῖσκον του», φέροντα ὑπογραφὴν Δομήνικος **Θεοσκόπολις** ἐπ(οίησεν)» (σελ. 272 Ἑλληνομνήμονος). Ἀλλ' εἰς σελ. 274 λέγει ἐπίσης ὅτι «βλέπει τις ἐν τῷ μου-» σείῳ Louvre ζωγραφίας τοῦ ἡμετέρου Θεσκο-» πόλιδος, ἀλλὰ πόσας καὶ ποίας δὲν δυνάμεθα νὰ » δηλώσωμεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος». Ἐν τούτοις ἡ μόνη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἀπεκτήθη ἐκ δωρεᾶς πρό τινων μηνῶν, κατὰ τὸ 1893. Παριστᾷ δὲ τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον καὶ αὕτη, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν καλλιτέρων ἔργων τοῦ Δομηνίκου. Τὸ Μουσεῖον τῆς Λίλλης περιέχει ἕνα Ἅγιον Φραγκῖσκον του ἐπίσης, εἰς δὲ τὸ Μουσεῖον τοῦ Λυὼν εὑρίσκεται σκιαγραφία του (esquisse) δωρηθεῖσα κατὰ τὸ 1884, ἡ ὁποία (κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ μουσείου) ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔργον χρωματιστοῦ τινος τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος. Ταῦτα εἰς Γαλλίαν. Εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν ἡ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη ἔχει μίαν μόνην εἰκόνα του παριστῶσαν τὸν Ἅγιον Ἱερώνυμον. Ὑπάρχουν ἴσως καὶ ἄλλαι εἰκόνες του, γνήσιαι ἢ μή, εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς, οὐδόλως δὲ ἀπίθανον νὰ εὑρίσκωνται τοιαῦται καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν εἰς Ἀμερικὴν διαφόρων Ἱσπανικῶν ἀποικιῶν, ὅπου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μετεφέροντο ὑπὸ τοῦ κλήρου πολλὰ ἔργα τέχνης ἐκ τῆς μητροπόλεως. Ὥστε ἡ ἐλπὶς πλουτισμοῦ τῶν Μουσείων διὰ νέων δειγμάτων τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Θεοτοκοπούλου δὲν ἐξέλιπεν. Ἀλλ' ὅμως τὰ ἄριστα αὐτῶν μένουν καὶ θὰ μένουν εἰς Ἱσπανίαν.

Προπάντων εἰς Τολέδον ὅπου διεβίωσεν, εἰργάσθη καὶ ἐδοξάσθη, εὑρίσκονται καὶ σήμερον ἔτι τὰ πολυαριθμότερα, καὶ τὰ ἀξιολογώτερα ἴσως, ἔργα του. Ἤδη κατὰ τὸ 1577, ὡς εἴδομεν, ἤρχισε νὰ ζωγραφίζῃ τὴν ἄνωθι τῆς Ἁγίας Τραπέζης τῆς ἐκεῖ μητροπόλεως «Διανομὴν τῶν ἱματίων τοῦ Ἰησοῦ». Τὴν ἀπετελείωσε μετὰ δέκα ὅλα ἔτη, κατὰ τὸ 1587. Εἰς τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἀνέλαβε καὶ τῶν γλυπτῶν κοσμημάτων τὴν ἐπεξεργασίαν, πληρωθεὶς ἀδρῶς διὰ ταῦτα, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διορισθέντων διαιτητῶν. Δὲν περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν ζωγραφικὴν ὁ Θεοτοκόπουλος, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων, κατὰ τὸ σύνηθες εἰς Ἰταλίαν παράδειγμα πολλῶν καλλιτεχνῶν τῆς γονίμου ἐκείνης καὶ μεγαλουργοῦ ἐποχῆς. Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς τῶν Αὐγουστίνων καὶ τὸ Δημοτικὸν μέγαρον τοῦ Τολέδου ᾠκοδομήθησαν ὑπ' αὐτοῦ, καθὼς καὶ δύο ἐκκλησίαι τῆς πόλεως Ἰλλέσκας. Μιᾶς τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἐξετέλεσε καὶ τὰ ἀγάλματα, παρεκτὸς τῶν εἰκόνων. Καὶ τῆς εἰς Μαδρίτην ἐκκλησίας τῆς μονῆς τῶν Αὐγουστίνων τὸ σχέδιον ὀφείλεται εἰς αὐτόν, καθὼς ἐπίσης

καὶ τὰ γλυπτὰ ἔργα της. Καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας εἰργάσθη ὡς γλύπτης. Εἰκόνες του δὲ εὑρίσκονται εἰς δώδεκα ἐκκλησίας τῆς μόνης πόλεως τοῦ Τολέδου. Ἡ ἀξιολογωτέρα αὐτῶν, τὸ ἀριστούργημα ἴσως τοῦ Θεοτοκοπούλου, εἶναι ἡ εἰς τὴν ἐκκλησίαν San Tomé, παριστῶσα τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ κόμητος Orgaz κτίτορος τοῦ ναοῦ. Ὁ νεκρὸς κόμης, σιδηροφορῶν, καταβιβάζεται ἐντὸς τοῦ τάφου του ὑπὸ γέροντος ἐπισκόπου κρατοῦντος τὴν κεφαλὴν καὶ ἑνὸς νεαροῦ ἱερέως κρατοῦντος τοὺς πόδας του. Τὰ πολυτελῆ των ἄμφια ἀναδεικνύονται λαμπρότερα ἔτι ἐκ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὴν λευκὴν σινδόνην, τῆς ὁποίας αἱ πτυχαὶ κρέμανται ὑπὸ τὴν πανοπλίαν τοῦ νεκροῦ. Δεξιόθεν, ὄπισθεν τοῦ ἀρχιερέως ἵσταται διάκονος καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἱερεὺς ἀναγινώσκων καὶ ἕτερος βαστάζων τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τοῦ ἐπισκόπου. Ἀριστερόθεν δὲ νεανίσκος γονατιστός, — ὁ υἱὸς ἴσως τοῦ κόμητος, — καὶ μοναχὸς ὄρθιος. Ὄπισθεν τοῦ κυρίου συμπλέγματος συσφίγγονται ἄρχοντες πολλοί, προφανῶς ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἀπεικονισθέντες· ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων των παριστᾷ ζωηρῶς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς λύπης. Ὑπεράνω δέ, ἐν τῷ μέσῳ νεφῶν, ὁ ἄγγελος τῆς δόξης τανύει τὴν πτέρυγά του.

Κατὰ τὸ 1579 ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Β′ παρήγγειλε εἰς τὸν Θεοτοκόπουλον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου διὰ τὴν ἀνακτορικὴν μονήν, ἢ τὸ μοναχικὸν ἀνάκτορον τοῦ Ἐσκοριάλ, μαθὼν δὲ ὅτι ὁ ζωγράφος ἐστερεῖτο χρημάτων πρὸς ταχεῖαν ἐπεξεργασίαν της διέταξε νὰ δοθῇ ὅ,τι ἀναγκαῖον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν εἰκόνα, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὴν ὁποίαν τὴν παρήγγειλε, ἐτοποθετήθη αὕτη εἰς τὸ ἱεροφυλάκιον, ὅπου καὶ σήμερον ἔτι εὑρίσκεται [1]. Ἡ μεγάλη αὕτη εἰκὼν παριστᾷ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Μαυρικίου καὶ τῶν «σὺν αὐτῷ, κατὰ τὸν Συναξαριστήν, ἑβδομήκοντα μαρτύρων». Εἰς τὴν δεξιόθεν γωνίαν τῆς εἰκόνος ταύτης ἐπρόσθεσεν ὁ ζωγράφος, ὡς ἀνέφερα ἤδη, τὴν λέξιν ***Κρὴς*** μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὀνόματός του.

Εἰς τὸ Ἐσκοριὰλ ὑπάρχει προσέτι εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου παριστῶσα τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον, ἅγιον πολλάκις παρ' αὐτοῦ ζωγραφισθέντα, πρὸς δὲ καὶ ἡ παράδοξος ἀπεικόνισις τοῦ ***Ὀνείρου Φιλίππου τοῦ Β′***. Ὁ βασιλεὺς γονυπετὴς προσεύχεται· περὶ αὐτόν, γονυπετεῖς ἐπίσης, μεγιστᾶνες, ἀρχιερεῖς, μοναχοὶ καὶ ἡμίγυμνοι ἄλλοι συμπροσκυνηταί, στρέφουν τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἄνω, ὅπου ἐν μέσῳ νεφῶν χορὸς ἀγγέλων ἐν δόξῃ ἐξυμνεῖ τὸ ἐπὶ κορυφῆς τῆς εἰκόνος ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ὄπισθεν δὲ τοῦ βασιλέως τεράστιον κῆτος ἀνοίγει τὸ ἀχανὲς στόμα του, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνωθεῖται πλῆθος ἀνθρώπων καὶ τεράτων. Στρέφει ἆρά γε ὁ βασιλεὺς τὰ νῶτα πρὸς τὴν Κόλασιν καὶ ἀποβλέπει πρὸς τὸν Παράδεισον; Βλέπων τις τὴν εἰκόνα ταύτην ἐννοεῖ πῶς ἡ ἀχαλίνωτος τοῦ ζωγράφου φαντασία ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς τὰς περὶ παραφροσύνης του φήμας.

Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μαδρίτης ὑπάρχουν ὀκτὼ ἐξαίρετοι προσωπογραφίαι τοῦ Θεοτοκοπούλου καὶ τρεῖς εἰκόνες, ἡ μὲν παριστῶσα τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ἡ δὲ τὸν Ἅγιον Βασίλειον καὶ ἡ τρίτη τὸν Ἰησοῦν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Οὐρανίου Πατρός. Περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ἀναφέρει ὁ ἤδη μνημονευθεὶς Laudrin ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν αἴθουσαν ὑπῆρχεν ἀνηρτημένη εἰκὼν τοῦ Τιντορέτου, «ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ», καὶ ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοτοκοπούλου ἐφαίνετο ἀδιαφιλονείκητος. Εἰς δὲ τὴν ἀκαδημίαν τοῦ ἁγίου Φερνάνδου, εἰς Μαδρίτην ἐπίσης, ὑπάρχει ἀντίγραφόν του τῆς εἰκόνος τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ κόμητος Orgaz. Ὁ Bermudez σημειοῖ πρὸς τούτοις εἰκόνας του εὑρισκομένας εἰς ἐννέα διαφόρους ἐκκλησίας τῆς πρωτευούσης. Παρεκτὸς δὲ τῶν εἰς Ἰλλέσκαν ἀνδριάντων ἢ εἰκόνων του, καὶ δύο εἰκόνων εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ μεγάρου τοῦ μαρκησίου de Villena εἰς Ἐσκαλόναν, ὁ αὐτὸς Bermudez ἀναφέρει ἑπτὰ πόλεις τῆς Ἱσπανίας ἐχούσας ἀνὰ μίαν εἰκόνα του εἰς τὰς ἐκκλησίας των, καὶ μίαν προσέτι εἰκόνα του εἰς τὸ μέγαρον τοῦ δουκὸς τοῦ Medinaceli. Ἐπὶ τέλους δὲ τὸ Μουσεῖον τῆς Σεβίλλης περιέχει τὴν ἰδίαν προσωπογραφίαν του.

Ἡ ἀτελὴς αὕτη ἀπαρίθμησις δὲν ἀποτελεῖ πλήρη κατάλογον τῶν ἔργων τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ἡ εὐκολία τῆς γραφίδος του ἦτο ἴση πρὸς τὴν γονιμότητά της, αὗται δὲ ἐξηγοῦν ἐν μέρει καὶ τὴν ἀνισότητα τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του. Ὁ ζωγράφος Pacheco, ὁ καὶ διδάσκαλος τοῦ Velasquez ἀναφέρει [1], ὅτι κατὰ τὸ 1611, ἐπισκεφθεὶς τὸν Θεοτοκόπουλον εἰς τὴν οἰκίαν του, εἶδε ἑρμάριον μέγιστον πλῆρες προπλασμάτων πηλίνων, τὰ ὁποῖα εἶχε κατασκευάσει χάριν μελέτης διὰ τὰς εἰκόνας καὶ διὰ τὰ γλυπτά του ἔργα· εἶδε προσέτι καὶ αἴθουσαν ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκοντο συσσωρευμένα τὰ σχέδια τῶν μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου ζωγραφιῶν του. «Τίς »θὰ πιστεύσῃ, λέγει ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Pacheco, ὅτι »ὁ Δομήνικος ἐσχεδίαζεν ἐπανειλημμένως καὶ ἐπε»διόρθωνε πολλάκις τὰς εἰκόνας του, ἐπὶ σκοπῷ νὰ »διαχωρίζῃ τοὺς χρωματισμοὺς καὶ νὰ σχηματίζῃ, »χάριν ἐπιδείξεως, τοὺς σκληροὺς ἐκείνους βώλους »του». Ἐπιπροσθέτει δὲ ὅτι «ἦτο πολὺ σοφός, »ὅτι ἐξέφραζε μετὰ ὀξύτητος τὰ ἀποφθέγματά του »καὶ ὅτι ἔγραψε καὶ περὶ τῶν τριῶν ὡραίων τε»χνῶν [2]». Ἡμέραν τινὰ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Pacheco τί ἦτο τὸ δυσκολώτερον ἐκ τῶν δύο, τὸ ἰχνογραφεῖν ἢ τὸ χρωματίζειν, ἀπεκρίθη ὅτι τὸ δεύτερον, προσθέσας ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἦτο ἔξοχος καλλιτέχνης ἀλλὰ δὲν ἤξευρε νὰ χρωματίζῃ. Καὶ ὅμως οἱ κρίνοντες σήμερον τὸν Θεοτοκόπουλον θαυμάζουν τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ σχεδίου του καὶ καταδικάζουν τὸν χρωματισμόν του.

Ὁ Δομήνικος ἐκηδεύθη καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, εἰς Τολέδον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐκδηλώσεων γενικῆς θλίψεως. Ἰδίως τὸν ἐπένθησαν οἱ καλλιτέχναι, διότι

---

[1] Ἴδε τὸ μνημονευθὲν λεξικὸν τοῦ Bermudez.

[1] Ἴδε Bermudez.

[2] Περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Θεοτοκοπούλου οὐδεμίαν βάσιμον πληροφορίαν ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω.

ὄχι μόνον τοὺς ἐπροστάτευε καὶ εἰργάζετο πάντοτε πρὸς ἀνάδειξίν των, ἀλλὰ καὶ διότι ὑπερησπίσθη ἀποτελεσματικῶς τὰ προνόμιά των. Κατὰ τὸ 1600, ὁ δημόσιος εἰσπράκτωρ τῆς πόλεως Ἰλλέσκας ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπότισιν φόρου ἐπὶ τῶν ποσῶν ὅσα ἐπληρώθη διὰ τὴν ἐργασίαν του εἰς τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν. Ὁ Θεοτοκόπουλος ἀντέστη, τὸ δὲ δικαστήριον ἀπεφάνθη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀνακηρύξαν ἀπηλλαγμένας παντὸς τοιούτου φόρου τὰς τρεῖς ὡραίας τέχνας «ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς των καὶ διότι ἀνέκαθεν ἦσαν ὡς πρὸς τοῦτο προνομιοῦχοι». Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐχρησίμευσε ὡς προηγούμενον εἰς τὰς διαφόρους μετέπειτα ἀγωγὰς κατὰ καλλιτεχνῶν.

Ὁ περιώνυμος ποιητὴς Gongora, ὁ μεταδώσας τὸ ὄνομά του (gongorisme) εἰς τὸ πλῆρες δυσνοήτων μεταφορῶν καὶ ἀλληγοριῶν ὕφος, τὸ ὁποῖον ἐνεκαινίασεν, ἔγραψε σονέτον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φίλου του Θεοτοκοπούλου. Ὁ δὲ ἱστοριογράφος Παλομῖνος[1] διέσωσε δύο ἄλλα σονέτα, γραφέντα πρὸς ἔπαινον εἰκόνων του ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Fray Feliz Hortensio Palavicino. Ἀλλὰ τὰ ποιήματα ταῦτα δὲν προσθέτουν τίποτε εἰς τὰς γνώσεις μας περὶ τῆς βιογραφίας τοῦ ὁμογενοῦς ζωγράφου. Ἴσως ἡμέραν τινὰ μᾶς ἀποκαλύψουν πλειοτέρας πληροφορίας τὰ ἀρχεῖα τοῦ Τολέδου. Ἐκεῖθεν θὰ πληροφορηθῶμεν ἐὰν ἦτο καθολικὸς ἢ ὀρθόδοξος. Ἡ διαβίωσίς του εἰς τὴν καθολικωτάτην Ἱσπανίαν, αἱ διδόμεναι εἰς αὐτὸν πολυπληθεῖς παραγγελίαι ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ κλήρου, ἡ εὔνοια πρὸ πάντων διὰ τῆς ὁποίας τὸν ἐτίμα Φίλιππος ὁ Β', ὁ κατ' ἐξοχὴν βασιλεὺς τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως, πάντα ταῦτα ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀποδεικνύοντα ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Ἐξ ἄλλου, ἡ προσκόλλησίς του εἰς τὴν μνήμην τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς του καὶ ἡ ἑλληνικὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματός του, φέρουν δισταγμούς τινας ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως. Ἀλλὰ δὲν ἕπεται κατ' ἀνάγκην ὅτι ὅσοι Ἕλληνες ἠσπάζοντο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὸν καθολικισμὸν ἀπηρνοῦντο διὰ τοῦτο τὸν Ἑλληνισμόν. Πολλὰ περὶ τοῦ ἐναντίου παραδείγματα ἠδύνατό τις νὰ φέρῃ ἐκ τῆς 15ης καὶ τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ τοῦ Βησσαρίωνος, τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν πολιτικὴν πρόβλεψιν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν πατριωτισμόν.

Ἐκ τῶν ἀνεξερευνήτων ἔτι ἀρχείων τοῦ Τολέδου ἴσως ποτὲ μάθωμέν τι καὶ περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τοῦ Θεοτοκοπούλου, πότε καὶ ποῦ ἐνυμφεύθη, ἐὰν ἦτο Ἱσπανίς, Ἰταλὶς ἢ Ἑλληνὶς ἡ σύζυγός του, καὶ πόσα τέκνα ἀπέκτησε. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶναι ὅτι εἶχε υἱόν, τὸν Γεώργιον Μανουὴλ[2]. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα μαρτυροῦν ὅτι οἱ γονεῖς του ἢ τὸν ἐβάπτισαν ὡς καθολικόν, ἢ τουλάχιστον παρεδέχθησαν τῶν καθολικῶν τὰ ἔθιμα, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν ἀνακαλεῖ καὶ πάλιν τὰς πατρίους παραδόσεις καὶ τὴν μνήμην τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς οὗτος τοῦ Δομηνίκου, τὴν 10 Μαρτίου 1625, ἀμέσως ἴσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ὠνομάσθη ἐπισήμως γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων τῆς μητροπόλεως τοῦ Τολέδου, διέπρεψε δὲ ἰδίως ὡς ἀρχιτέκτων. Κατὰ τὸ 1626 ἤρχισε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θόλου καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ πυργίσκου (lanterne) τοῦ παρεκκλησίου τῆς μητροπόλεως. Ἄλλοι καλλιτέχναι, φρονοῦντες ὅτι δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὸν ἐκτελέσεως τὸ σχέδιον τοῦ Θεοτοκοπούλου, τὸν κατεπολέμησαν ὑποστηρίζοντες τὴν γνώμην των μὲ ὑπερβολὴν ζέσεως, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη εἰς τὰς ἐναντίον του διατριβὰς ἀνασκευάζων τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπάλων του καί, τὸ οὐσιωδέστερον, συνεπλήρωσε τὴν οἰκοδομήν του κατὰ τὸ ἔτος 1631. Ὁ Θεοτοκόπουλος οὗτος ἀπεβίωσεν εἰς Τολέδον τὴν 29 Μαρτίου 1631. Ὁ Bermudez δὲν ἀναφέρει πότε ἐγεννήθη.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

[1] A. Palomino Valesco. Las vidas de los pintores y statuarios Espânoles.

[2] Ἴδε τὸ λεξικὸν τοῦ Bermudez.

Η ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ σελήνη ἐπρόβαλλε, μόλις ἀρχίσασα νὰ φθίνῃ τρίτην νύκτα μετὰ τὸ ὁλογέμισμά της, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, κ' ἐκείνη, ἀσπροφορεμένη, μετὰ τόσους στεναγμοὺς καὶ τόσα περιπαθῆ ᾄσματα, ἔκραξε:

— Νὰ ἔμβαινα σὲ μιὰ βαρκούλα, τώρα-δά... ἔτσι μοῦ φαίνεται... νὰ φτάναμε πέρα!

Κ' ἐδείκνυε μὲ τὴν χεῖρά της πέραν τοῦ λιμένος.

Ὁ Μαθιὸς δὲν παρετήρησεν ἴσως ὅτι αὐτὴ εἶχε τρέψει τὸν λόγον εἰς τὸν πληθυντικόν, εἰς τὸ τέλος τῆς εὐχῆς της. Ἀλλ' αὐθορμήτως, χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῇ, ἀπήντησε:

— Μπορῶ νὰ ρίξω ἐκείνη τὴ βάρκα στὸ γιαλό... Τί λές, δοκιμάζουμε;

Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἔθεσε τὸν πληθυντικὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου. Χωρὶς δὲ νὰ συλλογισθῇ, οὕτως, ὡς νὰ ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ ἂν εἶχε δυνατοὺς τοὺς μυῶνας, ἤρχισε νὰ ὠθῇ τὴν βαρκούλαν.

Ὁ νέος ἵστατο πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅπου ἀλλεπάλληλα μετ' ἐλαφροῦ φλοίσβου προσπίπτοντα τὰ κύματα κατεπίνοντο ὑπὸ τῆς ἄμμου, χωρὶς ν' ἀποκάμνωσι ταῦτα ἀπὸ τὸ αἰώνιον μονότονον παιγνίδιον, χωρὶς νὰ χορταίνῃ ἐκείνη ἀπὸ τὸ ἀέναον ἁλμυρὸν πότισμα. Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἦτο ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐνοικιάσῃ, ὅπως δεχθῇ αὐτὴν ὁ σύζυγός της, πρεσβύτης πεντήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν, οἰκίας κειμένης παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κύματος, κατὰ τὴν πλημμύραν τὴν ὁποίαν θὰ ἔφερεν ὁ νότος, ἢ τὴν ἄμπωτιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροξένει ὁ βορρᾶς. Ἡ βαρκούλα ἐπάτει ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐταλαντεύετο ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μὲ τὴν πρῷραν χωμένην εἰς τὴν ἄμμον, μὲ τὴν πρύμνην σαλευομένην ἀπὸ τὸ κῦμα, βαρκούλα ἐλαφρά, κομψή, ὀξύπρωρος, χωροῦσα τέσσαρας ἢ πέντε ἀνθρώπους.

Μεγάλη ἐντοπία σκούνα εἶχε προσεγγίσῃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν φορτωμένη εἰς τὸν λιμένα, περιμένουσα εὐνοϊκὸν ἄνεμον διὰ ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸ τέρμα

τοῦ ναύλου της· ὁ πλοίαρχος, τρίτην ἤδη νύκτα, ἀνεπαύετο εὐφραινόμενος κατ' οἶκον, πλησίον τῆς συμβίας καὶ τῶν τέκνων· οἱ σύντροφοι, ἐντόπιοι ὅλοι, περιήρχοντο ἐν κύκλῳ τὰ καπηλεῖα, ἀποζημιούμενοι εἰς τρεῖς νύκτας δι' ἀναγκαστικὴν ἐγκράτειαν ἑβδομάδων καὶ μηνῶν· ὁ μοῦτσος, ὅστις ἦτο ξένος, ἔμενε μόνος φύλαξ τοῦ πλοίου, τῶν ἀρμένων καὶ τοῦ φορτίου, καὶ μόνος φύλαξ τοῦ μούτσου ὁ καραβόσκυλος. Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ μοῦτσος, ὑψηλός, δεκαοκταέτης, ἔχων ὅλας τὰς ἀξιώσεις τοῦ ναύτου πλὴν τοῦ μισθοῦ, εἶχεν ἀργοπορήσει εἰς ἓν καπηλεῖον ὀλίγον παράμερον, ἀπὸ τὸν μέσα δρόμον τῆς παραθαλασσίου ἀγορᾶς, παρηγορούμενος καὶ αὐτὸς ὡς ξένος εἰς τὰ ξένα . . . Εἶχεν ἀφήσει τὴν φελούκαν μισοσυρμένην, μὲ τὴν πρῷραν χωμένην εἰς τὴν ἄμμον, μὲ τὴν πρύμνην σαλεύουσαν εἰς τὸ κῦμα, μὲ τὰς δύο κώπας ἀκουμβημένας ἐπὶ τῆς πρύμνης, δύο ἐλαφρὰς κώπας, τὰς ὁποίας παιδίον μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς θὰ ἐχειρίζετο καμαρώνον τὴν δύναμίν του πολλαπλασιαζομένην ὑπὸ τῆς φευγαλίας μαλακότητος τοῦ κύματος, ἐνδοτικῆς ὡς ἡ ἀδυναμία μητρὸς πρὸς χαϊδεμένον βρέφος, φέρον αὐτὴν ὅπου θέλῃ μὲ τοὺς κλαυθμηρισμοὺς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του· κώπας ὡς δύο πτέρυγας γλάρου, αἵτινες φέρουσι τὸ λευκόπτιλον σῶμα τοῦ ὄρνιθος ἐπιπολῆς τῆς θαλάσσης, ὁδηγούσας τὴν βαρκούλαν εἰς τὴν ἀγκάλην καὶ τὴν ἀμμουδιὰν τῆς ἀκτῆς, ὡς ἐκεῖναι τὸν γλάρον εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ θαλασσοπλῆγος βράχου.

Ὁ Μαθιὸς ἐστήριξε τὰς δύο χεῖρας εἰς τὴν πρῷραν, ἀντεστήλωσε τοὺς δύο πόδας ὄπισθεν, ὤθησε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του, καὶ ἡ μικρὰ φελούκα ἐνέδωκε καὶ ἔπεσε μετὰ πλαταγισμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. Παρ' ὀλίγον τοῦ ἔφευγεν, ὑπείκουσα εἰς τὴν σφοδρὰν ὤθησιν, διότι δὲν εἶχε προβλέψῃ νὰ κρατήσῃ τὴν μπαρούμαν, τὸ σχοινίον τῆς πρῴρας. Ἀλλὰ πάραυτα ἐπέταξεν ἀπὸ τοὺς πόδας τὰ ἐλαφρὰ πέδιλα, δὲν ἐπρόφθασε νὰ σηκώσῃ τὴν περισκελίδα, ἐθαλάσσωσεν ὡς τὰ γόνατα, καὶ συνέλαβε τὴν βάρκαν ἀπὸ τὴν πρῷράν της. Τὴν ἔσυρε πρὸς μικρὸν πρόχειρον μῶλον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκείνη εἶχε γείνῃ ἄφαντος ἀπὸ τὸν ἐξώστην, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐπρόβαλε, μὲ τὸ λευκὸν κολόβιόν της στίλβον εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἀπὸ τὴν βορεινὴν γωνίαν τῆς οἰκίας, κατερχομένη εἰς τὸν αἰγιαλόν.

Ὁ νέος τὴν εἶδε καὶ ᾐσθάνθη χαρὰν μετὰ φόβου. Ἔπραττε σχεδὸν ἀσυνειδήτως. Δὲν ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ τὸ κάμῃ.

Ἐκείνη, μὴ ἀγαπῶσα νὰ ἐκφράσῃ τοὺς ἐνδομύχους λογισμούς της, εἶπεν·

— Ἂς εἶνε· ἂς φέρουμε μιὰ γύρα μὲς στὸ λιμάνι, τώρα μὲ τὸ φεγγαράκι.

Καὶ μετ' ὀλίγον προσέθηκε·

— Γιὰ νὰ δοκιμάσω πῶς θὰ μοῦ φανῇ, ὅταν θὰ μβαρκάρω γιὰ νὰ πάω πέρα. . .

Ἔλεγε πάντοτε *πέρα*, κ' ἐννοοῦσε τὴν πατρίδα. Ὄπισθεν τοῦ πρώτου πρασίνου βουνοῦ, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνατείλῃ ἡ σελήνη, βουνοῦ μαύρου τὴν νύκτα καὶ σκοτεινοφαίου τώρα μὲ τῆς σελήνης τὸ φῶς, ὕψωνε τὴν κορυφήν του ὑψηλὸν ὄρος καὶ λευκόν, πότε χιονοσκέπαστον, πότε γυμνὸν καὶ βραχῶδες. Ἐκεῖ ἦτο ἡ πατρίς, ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς της. Κ' ἐστέναζε τόσον δι' αὐτήν, ὡς νὰ τὴν ἐχώριζεν ὁλόκληρος ὠκεανὸς ἐκεῖθεν, ἐνῷ μόλις ἀπεῖχε δώδεκα μίλια, καὶ ἡ μικρὰ ῥαχούλα τοῦ πρασίνου βουνοῦ δὲν ἴσχυε νὰ κρύψῃ τὴν ἡμέραν τὴν ὑψηλὴν ὀφρῦν τοῦ λευκοῦ ὄρους. Καὶ τὴν ἐπόθει τόσον, ὡς νὰ τὴν εἶχε στερηθῇ ἀπὸ χρόνων πολλῶν, ἐνῷ μόλις ἀπὸ ὀλίγων ἑβδομάδων εὑρίσκετο εἰς τὴν γείτονα νῆσον.

Ὡς τόσον, ἀκούμβησεν ἀφελῶς τὴν λευκὴν καὶ τόσον ἁπαλὴν χεῖρά της εἰς τὸν ὦμον τοῦ νέου, ὅστις ἀνετριχίασεν ὅλος εἰς τὴν ἐπαφήν, κ' ἐπέβη εἰς τὴν μικρὴν βαρκούλαν.

Ἐκεῖνος ἠκολούθησε κατόπιν της, καὶ λαβὼν τὴν κώπην ἤρχισεν ἀδεξίως ν' ἀβαράρῃ. Ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀπωθήσῃ τὸν μῶλον, ἀπώθησεν ἀριστερὰ τὸν πυθμένα, καὶ οὕτως ἡ βάρκα ἐδιπλάρωσε κ' ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς εἰς μίαν τῶν πετρῶν τοῦ μώλου.

— Τί κάνεις ; θὰ σπάσουμε τὴ ξένη βάρκα.

Τοῦτο, τὴν ἔκαμε ν' ἀναλογισθῇ νηφαλιώτερον τὸ πρᾶγμα, καὶ προσέθηκε:

— Καὶ τάχα δὲν θὰ τὴ γυρέψουν τὴν βάρκα ; δὲν θὰ τοὺς χρειαστῇ ; . . . Τίνος νὰ εἶνε ;

Ὁ νέος ἐν ἀμηχανίᾳ ἀπήντησεν·

— Ἀφοῦ θὰ κάμουμε μιὰ γύρα στὸ λιμάνι καὶ νὰ γυρίσουμε... Δὲν πιστεύω νὰ τὴν γυρέψουν πρωτήτερα, ὅτινος νὰ εἶνε.

*

Ἐκάθισεν εἰς τὰς κώπας καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνῃ. Ἐκείνη, εἰς τὴν πρύμνην καθημένη, ἐδέχετο κατ' ὄψιν τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς σελήνης, τὸ ὁποῖον ἐπέχριεν ὡς μὲ ἀργυρᾶν κόνιν τοὺς ἁβροὺς χαρακτῆρας τοῦ ὡραίου προσώπου της. Ὁ νέος τὴν ἐκύτταζε δειλῶς.

Δὲν ἦτο ναύτης, ἀλλ' ἤξευρε νὰ κωπηλατῇ, ὡς ἀνατραφεὶς πλησίον τοῦ κύματος. Εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἔτους, ἐγκαταλείψας τὸ γυμνάσιον τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ, ὅπου τέως ἐμαθήτευε μὴ δεχθεὶς τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν ἕνεκα λογομαχίας τινὸς πρὸς ἕνα τῶν καθηγητῶν, ὅστις τοῦ ἐφαίνετο πλέον τοῦ δέοντος ἀγράμματος. Ἦτο μόλις δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἀλλ' ἐφαίνετο δεκαεννέα ἢ εἴκοσι μὲ τοὺς πυκνοὺς ἤδη ἰούλους τοῦ καστανοῦ γενείου καὶ τοῦ μύστακος.

Ἡ νεαρὰ γυνή, ἀφοῦ ἐκάθισεν, ὡς συνέχειαν τῆς πρὸ μικροῦ ἐκφρασθείσης ἀνησυχίας της περὶ ἀναζητήσεως τῆς βάρκας ἐκ μέρους τοῦ ἰδιοκτήτου, εὐθύμως ἐξέφερε καὶ τὴν σκέψιν της ταύτην·

— Ὁ καραβοκύρης θὰ γυρεύῃ τὴ βάρκα του, κι' ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης θὰ γυρεύῃ τὸ Λιαλιὼ του.

Ὁ νέος ἐμειδίασε. Μπάρμπα-Μοναχάκης ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της. Λιαλιὼ ἐκαλεῖτο ἡ ἰδία.

*

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δυνατὸν γαύγισμα σκύλου ἠκούσθη ἀπὸ τὸ κατάστρωμα πλοίου. Ἦτο ὁ καραβόσκυλος τῆς ἰδίας φορτωμένης σκούνας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ φελούκα. Εἶχε πηδήσει ἐπάνω εἰς τὸ ἀκρόπρωρον, δίπλα εἰς τὴν *μακεδόνα*, τὸ βάνκυ-

σον κορυθαίολον ὁμοίωμα τῆς πρώρας, καὶ κατ' ἀρχὰς ἔσειε μετὰ γρυσμοῦ τὴν οὐράν, ἀναγνωρίσας τὴν βάρκαν. Ἀλλ' ὅταν αὐτὴ ἐπλησίασε καὶ δὲν ἀνεγνώριζε πλέον τὸν μοῦτσον ἢ ἄλλον τινὰ τοῦ πληρώματος μεταξὺ τῶν δύο ἐπιβατῶν, ἤρχισε νὰ ὠρύεται καὶ νὰ ὀλολύζῃ μανιωδῶς.

Ὁ νέος σπουδαστὴς ὡρτσάρισεν ὀλίγον ἀνοικτὰ ἀπὸ τὴν σκούναν, ἀλλ' ὁ σκύλος, ὅσον ἔβλεπε τὴν βάρκαν ἀπομακρυνομένην, τόσον μανιωδέστερον ὠλόλυζε.

— Τί ἔχει καὶ δὲ λουφάζει; ἠρώτησεν ἀνησύχως τὸ Λιαλιώ.

— Φαίνεται ὅτι ἐγνώρισε τὴ βάρκα.

— Αὐτὴ ἡ βαρκούλα εἶνε κεινῆς τῆς γολέτας;

— Ὡς φαίνεται.

Ὁ νέος ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν μετὰ λύπης, προβλέπων ὅτι ἡ περίστασις αὐτὴ ἐξ ἀνάγκης θὰ συνέτεμνε τὴν ὀνειρώδη δι' αὐτὸν ἐκδρομήν, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἡ Λιαλιὼ ἐκρότησε τὰς χεῖρας, ὡς ἄτακτον παιδίον τὴν μεγίστην εὑρίσκον ἡδονὴν εἰς ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἐπιμένουν νὰ τοῦ ἀπαγορεύωσι.

— Τότε, χαίρομαι, εἶπεν· ὁ σκύλος ἂς γαυγίζῃ γιὰ τὴν βάρκα του, κ' ἐμένα ἂς μὲ γυρεύουνε στὸ σπίτι...

Ὁ νέος ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ ἐρωτήσῃ.

— Ποῦ ἦτον ὁ κὺρ Μοναχάκης, ποῦ κατέβηκες ἀπ' τὸ σπίτι;

Ἡ Λιαλιὼ ἀπήντησεν·

— Ὅλο στὸν καφενὲ περνάει τὴν ὥρα του... Ὡς τὰ μεσάνυχτα δὲ ξεκολλάει... Ἐμένα μ' ἀφήνει πάντα μοναχή μου...

Κ' ἐφαίνετο ἕτοιμη νὰ κλαύσῃ. Ἀλλὰ μὲ βίαιον ἀγῶνα ἐκρατήθη καὶ δὲν ἔκλαυσεν.

Ὁ νέος ἐξηκολούθησε νὰ κωπηλατῇ. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν οὐ μακρὰν τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τοῦ λιμένος, ὁπόθεν ἐφαίνετο ἀντικρύ, φράττουσα τὸν ὁρίζοντα, ἡ μακρυλὴ νῆσος, ἐφ' ἧς ὑπερέκειτο τὸ λευκόν, πότε χιονισμένον, πότε γυμνὸν καὶ βραχῶδες ὄρος. Ἅμα ἔφθασαν ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἀποτελοῦντος ἔνθεν τὴν μίαν σιαγόνα τοῦ στομίου τοῦ λιμένος, τοῦ κλειομένου ὑπὸ δύο ἢ τριῶν νησίδων ἀνατολικομεσημβρινώτερον, ἡ νεαρὰ γυνὴ προσήλωσεν ἀτενῶς τὸ βλέμμα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος, ὡς νὰ ἤθελε νὰ ἴδῃ ἀπώτερον καὶ εὐκρινέστερον ἢ ὅσον ἐπέτρεπε τὸ ὠχρὸν φέγγος τῆς σελήνης.

— Νὰ ἰδῶ ἐκεῖ πέρα, κ' ὕστερα γυρίζουμε, εἶπε. Κ' ἐστέναξεν.

Ὁ νέος ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ τὴν παρακαλέσῃ·

— Πῶς τὸ ἔλεγες ἐκεῖνο τὸ τραγοῦδι, ποῦ τραγουδεῖς κάποτε;

— Ποιό τραγοῦδι;

— Τὸ τραγοῦδι... ποῦ λέει γιὰ πανιά, γιὰ τιμόνι... καὶ γιὰ τὰ πέρα βουνά, ἐψέλλισεν ὁ νέος.

— Ἆ!

Καὶ πάραυτα ἤρχισε μετὰ τρυφερᾶς μεσοφωνίας, μετὰ ψιθύρου παθητικοῦ τόνου νὰ ὑποτερετίζῃ·

Πότε θὰ κάμουμε πανιά, νὰ κάτσω στὸ τιμόνι,
νὰ ἰδῶ τὰ πέρα τὰ βουνά, νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι!

Ἐπανέλαβε τὸ δίστιχον τοῦτο δὶς καὶ τρίς, εἰς γνωστὸν αὐτῇ παλαιὸν ἦχον.

— Ἰδού, τώρα τὰ βλέπεις, τὰ πέρα τὰ βουνά, εἶπεν ὁ Μαθιός· μόνον πῶς ἀντὶ γιὰ πανιὰ ἔχουμε κουπιά· καὶ μᾶς λείπει καὶ τὸ τιμόνι.

Ἡ νεαρὰ γυνὴ καὶ πάλιν ἐστέναξεν.

— Εἶνε καιρὸς νὰ γυρίσουμε; ἠρώτησεν ὁ νέος.

Εἶπε τοῦτο μετὰ θλίψεως· ἐφαίνετο ὅτι αἱ λέξεις ἐξήρχοντο μαραμμέναι ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Ἀκόμα, ἀκόμα λίγο, εἶπεν ἡ Λιαλιώ. Ὁ ἴσκιος ποῦ ρίχνουν ἐκεῖνα τὰ νησιὰ δὲν ἀφήνει νὰ φανῇ καλὰ πέρα-πέρα... Μόνο τὴ Δέρφη βλέπω.

— Ἡ Δέρφη εἶνε μέσα, εἶπεν ὁ νέος δεικνύων τὴν Εὔβοιαν, πρὸς μεσημβρίαν.

— Ἡμεῖς Δέρφη τὸ νοματίζουμε τὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς πατρίδος μου, ἀντεῖπε τὸ Λιαλιώ, δεικνύουσα πρὸς ἀνατολάς.

Καὶ πάλιν ἐπανέλαβε τὸ ᾆσμά της, παραλλάσσον κατὰ μίαν λέξιν.

Πότε νὰ κάμουμε πανιά, νὰ κάτσω στὸ τιμόνι,
νὰ ἰδῶ τῆς Δέρφης τὸ βουνό, νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.

Ὁ νέος ἀφῆκε βαθεῖαν πνοήν, ὁμοίαν μὲ στεναγμόν.

— Ἆ! ξεχνῶ ποῦ κοντεύω νὰ σὲ ξεπλατίσω στὸ κουπί, εἶπεν ἡ Λιαλιώ... Ἀλήθεια, ἐγὼ κάνω σὰν τρελή... Τὰ χεράκια σου δὲν εἶνε γιὰ τὸ κουπί, κὺρ Μαθιέ.

Ὁ νέος διεμαρτυρήθη.

— Ὄχι, ὄχι, δὲν ἀπόστασα... Τὰ κουπιὰ εἶν' ἐλαφρούτσικα... Τέτοια κουπάκια θὰ μὲ κουράσουνε;

Ἡ Λιαλιὼ ἐπέμεινε νὰ λάβῃ τὸ ἓν τῶν κωπίων, καὶ προκύψασα ὀλίγον ἤρχισε νὰ σείῃ μὲ τὰς λευκάς της χεῖρας τὸν ἕνα τῶν σκαλμῶν, θέλουσα νὰ τὸν μεταθέσῃ πρὸς τὸ μέρος της ἐγγύτερον τῆς πρύμνης. Ἀλλ' ὁ νέος ἀνθίστατο, καὶ αἱ χεῖρές των συνηντήθησαν εἰς θερμὴν ἐπαφήν.

— Λὲς γιὰ τὰ δικά μου χέρια πῶς εἶνε τρυφερά; εἶπε μετὰ διακριτικοῦ παραπόνου ὁ Μαθιός.

— Τότε, ἔρχεσαι νὰ κάμουμε πανιά, καθὼς λέει καὶ τὸ τραγοῦδι; ἐπρότεινε παιγνιωδῶς ἡ νεαρὰ γυνή.

— Μὲ τί;

Καὶ ἀκουσίως ἐκύτταζε τὸ πάλλευκον κολόβιόν της.

Ἡ Λιαλιὼ ἐγέλασε καὶ ἀκούμβησεν ἐκ νέου εἰς τὴν πρύμνην.

*

Ἤδη εἶχον φθάσει εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, καὶ εὑρίσκοντο ἀναμέσον τοῦ κρημνώδους ἀκρωτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο σχηματισθὲν διὰ σεισμοῦ ἢ καταποντισμοῦ, ἀποτόμως διακόψαντος τὴν χλοάζουσαν τοῦ βουνοῦ ἁρμονίαν, καὶ τῶν δύο ἢ τριῶν νησίδων, αἵτινες ἔφραττον νοτιανατολικῶς τὸν λιμένα. Ἡ σελήνη ὁλονὲν ὑψοῦτο εἰς τὸ στερέωμα, ἀμαυροῦσα καὶ τὰ τελευταῖα ἀστεράκια, τὰ ὁποῖα ἀφανῆ ἔλαμπον δειλῶς εἰς τὰς γωνίας τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ θάλασσα ἐφρικία ἠρέμα ἀπὸ τὴν λεπτὴν αὔραν τὴν ἐξακολουθοῦσαν νὰ πνέῃ ὡς λείψανον τοῦ ἀνέμου, ὅστις τὴν εἶχεν αὐλακώσει ἀπὸ πρωίας. Ἦτο

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος

νὺξ τοῦ Μαΐου θερμή, καὶ ἡ λεπτὴ αὔρα ἐπὶ μᾶλλον δροσερωτέρα καθίστατο καθόσον πελαγιωτέρα προσέπνεεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Δύο ἀμαυροὶ ὄγκοι, ἐπαργυρούμενοι καὶ στιλπνούμενοι ἀμυδρῶς ἀπὸ τὸ μελαγχολικὸν φῶς τῆς σελήνης, διεγράφοντο ὁ εἷς πρὸς ἀνατολάς, ὁ ἄλλος πρὸς δυσμάς, χωρὶς νὰ διακρίνωνται, εἰς τὰς διαλείψεις τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς, αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ἐδάφους. Ἦσαν αἱ δύο γείτονες νῆσοι. Μυστηριῶδες θέλγητρον ἀπέπνεεν ὅλη ἡ σεληνοφεγγὴς νύξ. Ἡ βαρκούλα ἔπλεεν ἐγγὺς μιᾶς τῶν νησίδων, ἐφ᾽ ἧς ἐφαίνοντο ἐναλλὰξ φωτεινὰ καὶ σκοτεινὰ σημεῖα, βράχοι στίλβοντες εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἀμαυροὶ θάμνοι ἐλαφρῶς θροοῦντες εἰς τὴν πνοὴν τῆς νυκτερινῆς αὔρας, καὶ σπήλαια πληττόμενα ὑπὸ τοῦ φρίσσοντος κύματος, ὅπου ἐμάντευέ τις τὴν ὕπαρξιν θαλασσίων ὀρνέων καὶ ἤκουε τὸ ἐναγώνιον πτερύγισμα ἀγριοπεριστέρων πτοουμένων εἰς τὸ πλατάγισμα τῆς κώπης καὶ τὴν προσέγγισιν τῆς βαρκούλας. Πέραν, βορειανατολικῶς, εἰς μίαν κλιτὺν τοῦ ὄρους ἐφαίνοντο φῶτα τρέμοντα, δεικνύοντα τὴν θέσιν ὅπου τὴν ἡμέραν ἐφαίνοντο οἱ λευκοὶ οἰκίσκοι ὑψηλοῦ ἄνω τῆς θαλάσσης χωρίου. Εἰς μικρὸν βράχον παραπλεύρως τῆς νησῖδος, κοῖλον καὶ σπηλαιώδη, τὸ κῦμα προσπῖπτον μετὰ βοῆς καὶ ῥόχθου πολλοῦ ἐπλατάγιζε, κ᾽ ἐφαίνετο ἐκεῖ θορυβοῦσα ἐν τῇ γενικῇ ἁρμονίᾳ τῆς σεληνοφεγγοῦς θαλάσσης, χωριστὴ ὀρχήστρα, ἥτις καθ᾽ ἑαυτὴν ἔκαμνε πλειότερον κρότον ἢ ὅσος ἐγίνετο εἰς ὅλας τὰς ἀγκάλας, τοὺς ὅρμους καὶ τὰς ἀμμουδιάς, εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς σκοπέλους ὅσους ἔπληττον τὰ κύματα. Αὐθορμήτως ὁ Μαθιὸς ὕψωσε τὰς κώπας καὶ τὰς ἐκράτησεν ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, καὶ ἔμεινεν ἐν ἠρεμίᾳ, ὅμοιος μὲ τὸ λευκὸν πτηνὸν τῆς θαλάσσης, τὸ κύπτον χαριέντως πρὸς τὸ κῦμα, ἀκινητοῦν ἐπ᾽ ὀλίγας στιγμάς, μὲ τὴν μίαν πτέρυγα κάτω, τὴν ἄλλην ἄνω, πρὶν ἐφορμήσῃ καὶ συλλάβῃ τὸ κολυμβῶν ὀψάριον καὶ τὸ ἀνυψώσῃ ἀσπαῖρον καὶ λαχταρίζον εἰς τὸν ἀέρα. Ἠσθάνετο γοητείαν ἄρρητον. Ἡ Λιαλιὼ ἐπίσης ὑφίστατο ἄγνωστον θέλγητρον, καὶ τὰ βλέμματά των συνηντήθησαν.

— Κάνουμε, πανιά; ἐπανέλαβεν ἡ ὡραία γυνή.

Φαίνεται δὲν εἶχε παύσῃ νὰ τὸ σκέπτηται, ἀφότου πρώτην φορὰν τὸ εἶπε· καὶ τὸ ἔλεγε μὲ τόσον ἀφελῆ καὶ φυσικὸν τρόπον, ὡς νὰ ἡρμήνευε τί ἐφρόνουν καὶ οἱ δύο.

— Κάνουμε ἀπήντησεν ἀσυνειδήτως ὁ Μαθιός. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε τί ἔλεγε, τὴν φορὰν ταύτην οὐδ᾽ ἠρώτησε μὲ τί.

Ἀλλ᾽ ἡ Λιαλιὼ τὸν ἀπήλλαξε τοῦ κόπου τῆς ἀναζητήσεως τοῦ μέσου. Ἐσηκώθη, ἔκυψε χαριέντως, διὰ ταχείας χειρονομίας ἔβγαλε τὸ λευκόν, πολύπτυχον κολόβιόν της, καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν Μαθιόν.

— Ἑτοίμασε σὺ τὸ κατάρτι, εἶπεν.

Ἔκπληκτος, γελῶν καὶ γοητευμένος, ὁ νεανίας ἔλαβε τὴν μίαν κώπην, τὴν ὕψωσε κάθετον ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ, ἐφ᾽ οὗ ἐκάθητο, ἔλαβε τὴν ἄκρην τῆς μπα-

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀνάκτορα Ἀθηνῶν — μεσημβρινὴ πλευρά

ρούμας, καὶ ἔδεσε δι' αὐτῆς τὴν κώπην ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. Εἶτα ἔλαβε τὴν ἄλλην κώπην, καὶ λύσας τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς μπαρούμας ἀπὸ τὸν κρίκον τῆς πρώρας, προσέδεσεν ὁριζοντίως τὴν δευτέραν κώπην ἐπὶ τῆς πρώτης κώπης, σταυροειδῶς, ὡς κεραίαν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ. Μεθ' ὃ ἔλαβε θερμὸν ἀκόμη ἐκ τῆς προσψαύσεως τοῦ χρωτὸς τὸ πάλλευκον κολόβιον τῆς νεαρᾶς γυναικός, καὶ τὸ προσήρτησεν ἐπὶ τῆς δευτέρας κώπης, ὡς πανίον.

Ἡ Λιαλιὼ ἔμεινε μὲ τὸ μισοφούστανον, κοντὸν ἕως τὰς κνήμας, λευκὸν ὅσον καὶ τὸ κολόβιον, καὶ μὲ τὰς λευκὰς περικνημῖδας, ὑφ' ἃς ἐμάντευέ τις τὰς τορνευτὰς καὶ κομψὰς κνήμας, λευκοτέρας ἀκόμη. Ἔμεινε μὲ τὰ κρίνα τοῦ λαιμοῦ της ἀτελῶς καλυπτόμενα ἀπὸ τὴν πορφυρᾶν μεταξωτὴν τραχηλιάν της, κ' ἐκάθισε συνεσταλμένη παρὰ τὴν πρύμνην, βραχυσωμοτέρα ἢ ὅσον ἦτο, μὲ τὸ μέτριον καὶ χαρίεν ἀνάστημα.

Καὶ ἡ αὔρα εἶχε δυναμώσει, καὶ τὸ αὐτοσχέδιον πανίον ἐφούσκωνε, καὶ ἡ βαρκούλα ἔτρεχε.

*

Δὲν ἔγεινε πλέον λόγος περὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὸν λιμένα. Πρὸς τί; Ἦτο προφανὲς τοῦ λοιποῦ ὅτι ἔπλεον «εἰς τὰ πέρα βουνά».

Ὁ Μαθιὸς ἐκάθισε δειλῶς ὄχι πολὺ πλησίον αὐτῆς, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς πρύμνης, καὶ ἔβλεπε τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ μὴ κυττάζῃ παραπολὺ τὴν συνταξειδιῶτίν του καὶ τὴν φέρῃ εἰς ἀμηχανίαν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ ἤρχετο εἰς τὴν μνήμην ἓν ᾆσμα ἑπτανησίου ποιητοῦ, τὸ ὁποῖον ἔπαιξε τόσον μέρος τὸ πάλαι, εἰς ὅλους τοὺς ῥωμαντικοὺς ἔρωτας τοῦ καιροῦ ἐκείνου, « Ξύπνα, γλυκειά μου ἀγάπη . . .» κ' ἐνθυμεῖτο τὸ δίστιχον, « Μόνον τ' ἀχνὸ φεγγάρι . .» ὡς καὶ τὸ ἄλλο.

Ἔχετε γειά, λαγκάδια, βρυσσούλαις, κρύα νερά,
γλυκειαὶς αὐγαίς, πουλάκια, γιὰ πάντα ἔχετε γειά!

Ἐνθυμεῖτο τοὺς στίχους τούτους, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς τραγουδήσῃ. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἔχουν πλέον τὸν τόπον των. Τοὐναντίον, τὸ ᾆσμα τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἔκρινεν ὅτι ἦτο προσφυέστατα τὸ προσφιλὲς ᾆσμα τῆς Λαλιῶς.

Πότε νὰ κάμουμε πανιά, νὰ πιάσω τὸ τιμόνι,
νὰ ἰδῶ τὰ πέρα τὰ βουνά, νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.

*

Εἶχε καθίσει ὄχι πολὺ παράμερα ἀπ' αὐτῆς, τόσον πλησίον της, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἀνέτως νὰ τὴν κυττάζῃ, καὶ τόσον μακράν της, ὥστε νὰ μὴ φθάνῃ νὰ αἰσθανθῇ τοῦ θερμοῦ χρωτὸς καὶ τῆς ἀναπνοῆς της τὴν γειτνίασιν. Καὶ ὅμως ἐπεθύμει νὰ τὴν βλέπῃ ἑωσότου ἐζαλίσθη νὰ κυττάζῃ πλέον τὰ κύματα.

[Ἕπεται συνέχεια]

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΟ

(*Ποίησις χριστιανική*).

Τὸ σπλαχνικό σου βλέμμα ἀφ' τὸν αἰθέρα
Λυπήσου με καὶ γύρισε σ' ἐμένα,
'Αγάπη, πίστι, ἀθάνατε πατέρα,
Τὰ στήθη μου διψοῦν τὰ φλογισμένα.

—

Πάψε τὴν πάλη, πάψε τὴ φοβέρα
Καὶ κάμε νὰ πιστέψω εὐθὺς σ' ἐσένα,
Κάμε με ν' ἀγαπήσω αὐτὴ τὴ σφαῖρα
'Οποῦ τὰ νιάτα μῶχει μαραμένα.

—

Λάβε γιὰ μὲ τὸ δύστυχο ἐσπλαχνία,
Καὶ δόσε μου, πατέρα μου, βοήθεια
Καὶ μιὰ στιγμὴ ἀφ' τὴν πρώτη μου ἡλικία.

—

Διῶξε ἀπὸ μὲ τὴν παγωμένη ἀλήθεια,
Ποῦ χίλιους πόθους κλειῶ μέσ' 'ς τὴν καρδία
Καὶ δὲν τρέφω μιὰ ἐλπίδα μέσ' 'ς τὰ στήθεια.

Η ΟΜΟΡΦΙΑ

(*Ποίησις πολυθεϊστική*).

"Αν οἱ θεοὶ τ' 'Ολύμπου μόνο ζοῦνε
'Στὴ μαγικὴ τοῦ τραγουδιοῦ ἁρμονία
Κι' ἀφ' τον αἰθέρα πλειὰ δὲν κυβερνοῦνε
Τὸν ἥλιο καὶ τ' ἀδάμαστα στοιχεῖα,

—

"Αν χοροὶ 'ς τοὺς ναοὺς δὲν ἀντηχοῦνε,
"Αν δὲν καπνίζῃ ἡ ἄφθονη θυσία,
"Ομως 'ς τὸν κόσμο ἀκόμη κατοικοῦνε
Μόνο οἱ θεαὶς κ' ἡ ἀθάνατη ὀμορφία.

—

Κ' ἐγὼ πολίτης κόσμου παναρχαίου
Τ' ἀγνὸ εἴδωλό μου νὰ λατρεύω ξέρω
Καὶ νᾶμαι δοῦλος πάντοτε τ' ὡραίου,

—

Κι' ἂν τρέχω 'ς τὸ ναό σου, ἀρχαία θεά μου,
'Εκατόμβη δὲν ἔχω νὰ προσφέρω,
Μὰ θὰ θυσιάσω ἐμπρός σου τὴν καρδιά μου.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΘΕΑΣ

'Σ τὸ ναὸ τῆς θεᾶς γονατισμένος
Στέκω βουβὸς μ' ὀλόγυρτο κεφάλι,
Καὶ δέησες κάνω, πάντα τρομασμένος,
Νὰ πάψῃ τὴν ὀργή της τὴ μεγάλη.

—

Μονάχος ζῶ κι' ἀπὸ τὸν κόσμο ξένος,
Κι' ἀφ' τὴ στιγμὴ π' ἐμπρὸς 'ς τὰ θεῖα της κάλλη
"Εγεινα λειτουργὸς ἀφωσιωμένος,
Χαρᾶς αὐγὴ δὲν εἶδα νὰ προβάλῃ.

—

'Αλλ' ἡ θεὰ δὲν παύει τὸ θυμό της
Καὶ φλόγες ἀφ' τὰ μάτια της σκορπάει,
Κ' ἐγὼ τρομάζω μόνος 'ς τὸ πλευρό της.

—

Φαρμακερὰ στέλνει 'ς ἐμὲ τα βέλη,
'Εκατόμβαις, θυσίαις περιφρονάει,
'Ανθρώπινα κορμιὰ μονάχα θέλει.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΧΑΜΕΝΑ

'Αγαπητέ μου,

Τὸν περασμένο μῆνα κάθησα κ' ἔγραψα μερικὰ γιὰ τὸ **Συμβολισμό**. Κατόπι συλλογίστηκα πῶς τὸ κακὸ δὲν εἶναι αὐτοῦ μοναχά. Κι ἂ δὲ βαριέσαι, ἄκουσέ με πάλι, κι ἂς εἶναι χαμένα τὰ λόγια μου. Χαμένα ὄχι γιὰ σένα, μὰ γιὰ κείνους ποῦ ἔπρεπε νὰ τὰ συλλογίζουνται μοναχοί τους.

"Αν εἴτανε νὰ μᾶς ρωτήξουνε σήμερα **ποιὸς φταίει** ποῦ εἶναι σάπια ὅλα στὸν τόπο μας, καλήτερη ἀπάντηση δὲ θἄχαμε παρά: *'Η Μίμηση.* Γιὰ συλλογίσου το μιὰ στιγμή: 'Απὸ τὴ στιγμὴ ποῦ ἀνασήκωσε κεφάλι τὸ ἔθνος καὶ ζήτησε νὰ μιμηθῇ τοὺς 'Αρχαίους, ὡς τώρα, ποῦ μιμᾶται τάχα τοὺς Παρισιάνους, βρὲς, ἂν μπορῇς, **ἕνα** πρᾶμα ποῦ ἔκαμε **ἀπὸ δική του** φιλοτιμία ἢ ἔμπνεψη. Πάρε τὸ Σύνταγμα! ἐλεεινὸ μετάφρασμα ἀπὸ τὸ 'Αγγλικό, ἐλεεινὰ ἐφαρμοσμένο, μ' ἐλεεινὰ ἀποτελέσματα. Πάρε τὴ μουσική· ὅλη φράγκικη, γιατὶ τὴ δική μας, κι ἂν τὴ μελετήσανε δυὸ τρεῖς, κανένας δὲν τὴν ἀνάπτυξε, μήτε μιὰ ἰδέα τῆς πρόσθεσε. Τὴ γλῶσσά μας: ἡ μισὴ μὲ τὸ συμπάθειο «ἀρχαία» κ' ἡ μισή, παραπάνω ἀπὸ μισή, φράγκικη. Λέγω **παραπάνω** ἀπὸ μισή, ἐπειδὴ ὁ **νοῦς** μιᾶς γλῶσσας εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸν τύπο. Τὴ φιλολογία μας: 'Ως τὴν ὥρα διαβάζαμε μεταφρασμένα ρομάντσα, τώρα βγαίνουν κάτι παραμυθάκια τοῦ τόπου, καὶ σᾶς παραιτοῦν τὶς συνδρομές τους ὅσοι προτιμοῦνε νὰ διαβάζουν παρακειμένους μὲ τὸν ἀναδιπλασιασμό, κι ἂς εἶναι καὶ ξαναμασήματα. 'Εκεῖνοι πάλι ποῦ δὲν ξαναγράψανε φράγκικα, ξανάγραψαν ἀρχαῖες ἑλληνικὲς ἱστορίες, πραγματεῖες, τραγῳδίες, καὶ κωμῳδίες, δηλαδὴ δὲ μιμηθήκανε Φράγκους, μὰ μιμήθηκαν τοὺς ἀρχαίους! Τί κατάλαβαν, Κύριος οἶδε! Βλέπουν τὰ βιβλία τους στὸ χαρτὶ τυπωμένα, τυπωμένα ὅμως στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ — αὐτὸ ποτὲς δὲ θὰ τὸ χαροῦν! Κι ὁ λαὸς εἶναι πολὺ φρόνιμος ποῦ δὲν τοὺς διαβάζει. 'Αρκετὰ κουράζεται ὁ λαὸς νὰ κερδίσῃ τὸ ψωμί του. Αὐτὸς θέλει νὰ διαβάσῃ καὶ νὰ τὸ πάρῃ ὁ νοῦς του μέσα τὸ διάβασμα καθὼς παίρνει καθετὶ ποῦ ἐπιθυμεῖ. "Οχι νὰ **σπουδάζῃ** διαβάζοντας. Αὐτὸ στὰ μεγάλα ἔθνη γίνεται ἀκόμη ὀλιγώτερο· γιατὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖ εἶναι ἀκόμα πολυτιμότερος.

Τὸ ὅτι ἔγεινε ὁ ρωμαΐικος ὁ νοῦς ἕνα εἶδος ἀντίλαλος μέσα στὸν κόσμο, καὶ μᾶς βγάζει φωνὲς ποῦ δικές του δὲν εἶναι, καταντᾷ, μὰ τὴν ἀλήθεια, πρόβλημα ψυχολογικό, κι ἀλλοῦ δὲ μπορῶ νὰ τἀποδώσω παρὰ στὰ ἔρημα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, τότες ποῦ καθετὶς γινούντανε ὁ Ρωμιός, γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸ βασανισμένο κορμί του. Καὶ πρέπει τότες νὰ δούλεψε ὁ γνωστὸς ὁ νόμος τοῦ Δαρβίνου, ἀνάποδα. Μείνανε μερικοὶ ἀληθινοὶ πατριῶτες στὰ βουνὰ καὶ μᾶς ξεσκλάβωσαν, εἶναι ἀλήθεια. Μὰ τὰ ψυχικὰ σημάδια τῆς ψεύτικης ἐκείνης ζωῆς, ποῦ δικό μας τίποτις δὲν εἴχαμε, ἐξὸν ἀπὸ τὴ θρησκεία, ποῦ κι ἂν εἴχαμε, νὰ τὸ ξεστομίσουμε δὲ μπορούσαμε, μόνο μιλούσαμε κατὰ τὴν ὄρεξη ἄλλων, ποῦ μαθαί-

ναμε ἀπὸ μωρὰ παιδιὰ πῶς νὰ πνίγουμε τὴν ἀτομικότητα, κι ὄχι μέσα σὲ καθάριο νερό, μόνο μέσα σὲ λάσπη πηχτή, αὐτὰ ὅλα καὶ χίλια ἄλλα ποῦ εἶναι δουλειὰ τοῦ φιλοσόφου ἱστορικοῦ νὰ μᾶς τὰ ναλύσῃ, — ποιὸ μαχαίρι ἢ ποιὸ τουφέκι, ποιὸς ἀγῶνας μποροῦσε νὰ τὰ ξετινάξῃ ἀπὸ πάνω μας!

Τὴν ἀληθινὴ τὴν ἐλευθερία δὲν τὴν ἔχουμ' ἀκόμα, τοῦ κάκου. Σήμερα μᾶς σκλαβώνει ὁ Φράγκος, ἀπαράλλαχτα καθὼς μᾶς ἐσκλάβων' ἄλλοτες ἕνας ἀγᾶς, ἕνας δοῦκας. Ἡ ψυχή μας δὲν τὰ ξέμαθε τὰ ταπεινὰ ἐκεῖνα μαθήματα. Χρόνο πὰς στὸ χρόνο, αἰῶνα πὰς στὸν αἰῶνα, ὁ νόμος τοῦ Δαρβίνου μᾶς τὴν ἔσβυσε τὴν πρωτοτυπία, τὴν ἐλεύθερη κ' ἰδιαίτερη ἐνέργεια τῆς ψυχῆς ποῦ μᾶς δίνει ἐθνικὸ χαρακτῆρα. Κ' ἐθνικός χαρακτῆράς μας σήμερα εἶναι ἡ *Μίμηση*, τὸ μόνο συστατικὸ ποῦ δὲ μᾶς πείραξε ἡ σκλαβιά, μὰ καὶ μᾶς τὸ μεγάλωσε, καὶ μᾶς τὄκαμε τέλειο.

Γι αὐτὸ νὰ μὴ θυμώνουμε καὶ πολὺ ὅταν διαβάζουμε πῶς τὸ δεῖνα πρᾶμα εἶναι ἔτσι, ἐπειδὴ τὸ εἶπε ὁ τάδε Εὐρωπαῖος σοφός. Καὶ πῶς ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ πλάθῃ τὰ ἔργα του ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶπε κι ὁ Ἀριστοτέλης· καὶ πῶς ὁ τόπος μας πρέπει νὰ κυβερνηθῇ ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸ κάμνουν καὶ στὴν Ἀγγλία. Καὶ χίλια ἄλλα.

Ἂς μὴ θυμώνουμε, ὄχι. Ἂς λυπούμαστε, ἂς τὄχουμε βαρὺ καημὸ ποῦ δεντρὶ στὸν τόπο μας νὰ φυτρώσῃ δὲ φαίνεται δυνατό, γιατὶ τὰ λαγκάδια του στείρεψαν. Στείρεψαν τὰ λαγκάδια του, κι ἂ δὲ βρεθῇ Μωϋσῆς νὰ μᾶς ξανακάμῃ τὸ θᾶμα του, θὰ καταντήσῃ νὰ μᾶς κατεβάσουνε φοβερὸ ποταμὸ ἀπὸ τὰ Μπαλκάνια. Καὶ τότες δὲ θὰ μᾶς μένῃ μήτε ἡ Μίμηση.

Ὁ φίλος σου

Α. Ε.

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Ἰδοὺ δὲ πῶς οἱ Νορβηγοὶ ἀπαθανατίζουν τὴν πτωχήν, ἀλλ' ἀνδρείαν καὶ ἔντιμον κόρην.

Ἡ νέα Βότχηλδ ψάλλει μ' εὔμορφη φωνή,
ὁ βασιλέας θ' ἀκούῃ μέσα ἀπ' τὴ σκηνή.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Εἶν' ἅρπα αὐτή, εἶνε κιθάρα ποῦ λαλεῖ;
ὅλη τὴ νύχτα ἐδῶ ἀκούεται καλή.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Οὔτε κιθάρα, οὔτε ἅρπα τραγουδεῖ.
ὡραῖα ψάλλει ἕνα εὔμορφο παιδί.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ὁ τοὺς δούλους λέγει ὁ βασιλέας, νὰ σᾶς ἰδῶ,
τὴν νέα Βότχηλδ νὰ μοῦ φέρετε ἐδῶ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ὁ δοῦλος πάει τὴ νέα βρίσκει κοπελιά,
ἦλθα γειὰ νὰ σὲ 'πῶ ἀπὸ τὸν βασιλέα.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

Μὲ στέλλει ὁ βασιλέας κοπέλα μου καλή,
'ς τὴ χρυσωμένη σάλα του σὲ προσκαλεῖ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τὴ Βότχηλδ χίλιοι πιάνουνε διαλογισμοί,
τί νὰ τὴν θέλῃ ὁ βασιλέας τέτοια στιγμή.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Φίλιππε, σὺ ἀδελφέ μου, σήκω μιὰ σταλιά,
πᾶμε μαζὶ ὡς μέσα ἐκεῖ 'ς τὸ βασιλιά.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τί νὰ τοῦ ἦρθε τώρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέα!
Ἐγὼ δὲν εἰμπορῶ νὰ τοῦ κρατῶ σημαία.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Γοργὴ πετάχθηκε 'ς τοῦ ἀλογοῦ τὴ σέλα,
ὅλοι θαυμάζουν τὴ πεντάμορφη κοπέλα.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ἐμβαίνει ἀπὸ τὴ θύρα, σκύβει, χαιρετάει,
ἂς ζήσῃ ὁ βασιλέας, τί θέλει κι' ἀγαπάει.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ὁ βασιλέας σκοντάει πρὸς αὐτὴ τὸ θρόνο,
κάτσε Βοτχῆλδη μιὰ στιγμούλα μόνο.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Λαλεῖ στὸν ἕνα ὑπηρέτη σὰν ξαφτέρι,
τ' ὁλόχρυσό του τάβλι μέσα ἐδῶ νὰ φέρῃ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ἔπαιξαν πρώτη, δεύτερη καὶ τρίτη ἡμέρα,
Ὁ Φίλιππος κι' αὐτὸς ἐκάθητο κεῖ πέρα.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τοῦ κέρδησεν εἰς τὸ παιχνίδι πάντα μιὰ χαρά,
δάση, βουνά, λειβάδια ὡραῖα, δροσερά.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τοῦ κέρδησε τὴν περικεφαλαία, τὸ σπαθί,
τοὺς τόσους θησαυροὺς ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθῇ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Σηκώθ' ἐπάνω ὁ βασιλεὺς γελᾷ, γελᾷ πολύ,
καλὸ παιχνίδι τοῦτο, μὰ τὴν πίστη μου λαλεῖ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Πολὺ χρυσάφι σώζω μάνα σὲ γωνιὰ κρυφή,
νὰ σοῦ τὸ δώσω, φίλιωσε, γι' αὐτὴ τὴν ἀδερφή,
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Δι' ἄνδρα ἐγὼ δὲν ἐλογάριασα κανένα,
ποῦ γι' αὐτὴ τὴν ἀδερφὴ χρυσάφι θάδιδε σ' ἐμένα.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τραβάει τὸ σπαθί του τὸ χρυσὸ κι' ἀστραφτερό,
ἐμπρὸς 'ς τὴν κόρη τὴ φτωχὴ τὴν σφάζει 'ς τὸ φτερό.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τὴ δούλα της ἡ Βότχηλδ ἐρωτᾷ, ἐσύ,
ἐσὺ ξεύρεις νὰ κάμῃς τὸ φαρμακερὸ κρασί;
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Καὶ βέβαια μπορῶ καὶ κάμνω το σὲ κάθε μιὰ μεριά,
καθὼς μὲ τὤχει μάθει μιὰ πολύξερη γρηά.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

[1] Ἴδε σελ. 123.

Σ τὸ δάσος μέσα πᾶνε πώχει τὰ χλωρὰ κλαδιά,
κρυφὰ λαλοῦν καὶ σκάφτουν κάτ' ἀπὸ βαλανιδιά.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Εὑρίσκουν 'ς τὴ στιγμὴ τὸ φίδι τὸ γιαλιστερό,
βρασμένο τὤχαν βάλει 'ς τὸ ποτῆρι τ' ἀργυρό.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ἔλα νὰ πιῇς, κὺρ βασιλιά, μ' ἐμὲ μαζὶ καὶ σύ,
κι' ὅταν σ' ἀρέσῃ δὸς νὰ πιοῦν κ' οἱ ἱππόται οἱ χρυσοί.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Σὰν ἔπιε μιὰ πινιὰν ὁ βασιλέας πρὶν αἰσθανθῇ,
τῆς ζώνης τὰ κουμπιὰ 'χουν ξεθηλυκωθῇ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Σὰν ἔπιε δυὸ πινιὲς ὁ βασιλέας ἀπ' τὰ ψηλά,
χαμαὶ πάνω 'ς τὸ πάτωμα κατρακυλᾷ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψαλλει.

—

Σὰν ἔπιε τρεῖς πινιὲς κάτ' ἀπ' τὰ ῥοῦχα τὰ φαρδιά,
ὡς χίλια δυὸ κομμάτια τοῦ ῥαγίσθηκ' ἡ καρδιά.
Ψάλλ' ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Ἡ Βότχηλδ μὲς σὲ μοναστῆρι πῆγε σοβαρό.
παρθένος ἔχει μείνει γιὰ τὸν ὅλο της καιρό.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

—

Τὰ κτήματα καὶ τὸ χρυσάφι 'ς τοὺς φτωχοὺς σκορπᾷ,
δὲν θέλει ἀπὸ τὸ βασιλέα τίποτε, δὲν ἀγαπᾷ.
Ψάλλει ὁ κύκνος, κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει.

Καὶ εἰς ἐπίμετρον ἐκ τῶν βορεινῶν χωρῶν δύο ἀκόμη Σουηδικὰ βαλλίσματα :

Ἡ νέα ἡ Χίλλα κάθεται 'ς τὴν κάμαρά της
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξεύρει.
Κυλοῦν τὰ δάκρυα 'ς τ' ἀγνὰ τὰ μάγουλά της,
δὲν ζῇ ποτὲ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Γοργὰ ἡ βασίλισσα τὴν εἴδησι αὐτὴ νοιώνει,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Γοργὰ ἡ νέα Χίλλα σύρει τὸ βελόνι,
δὲν ζῇ ποτὲ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Τὸ σῶμα σὲ μανδὺ ἡ βασίλισσα σκεπάει.
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲ ξέρει.
Σηκώθη 'ς τὴν περήφανη τὴ Χίλλα πάει.
Δὲν ζῇ ποτὲ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Χτυπάει τὴ Χίλλα 'ς τὸ μικρὸ τὸ μαγουλό της,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Εἰς τὸν μπερδὲ πετάει τὸ αἷμα τὸ ζεστό της.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου

—

Καλὴ βασίλισσά μου, μὴ χτυπᾷς ἐμένα,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Κόρη κ' ἐγὼ εἶμαι βασιλιᾶ ὡσὰν κ' ἐσένα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ἡ νιὰ ἡ Χίλλα ὠθεῖ γαλάζιο μαξιλάρι,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Θέλ' ἡ βασίλισσά μου ἀνάπαυση νὰ πάρῃ ;
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Καθῆστε μιὰ μικρὴ στιγμή, βασίλισσά μου,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ὥστε νὰ πῶ ν' ἀκούσετε τὴ συμφορά μου.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ὅταν ἀκόμη κάθομαι μὲ τὸν πατέρα.
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ἑφτὰ ἱππόται μ' ἐδουλεύαν κάθε μέρα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Πολὺ ἱπποτικὰ μ' ἀγάπαε ὁ μπαμπᾶς μου,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Δύο ἱππότας μ' ἔβαλε 'ς τὰς διαταγάς μου.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ὁ δούκας Μάγνας τὸν ἐλέγανε τὸν ἕνα,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Νὰ μ' ἀπατήσῃ 'ς τὰ γερὰ ποθοῦσε ἐμένα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ὁ δούκας Χιλδιβρὰνδ ἐλέγετο ὁ ἄλλος,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Τοῦ Ἄγγλου βασιλιὰ υἱὸς μεγάλος.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Τὸν δούκα Χιλδιβρὰνδ ἐγὼ πολὺ ἀγαποῦσα,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Μ' ἐκεῖνονε μαζὶ νὰ φύγω ἐπιθυμοῦσα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ἐσέλωσε τὸ ἀλογάκι τὸ ψαρί του,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Κ' ἐπῆρε ἐμὲ τὴν Χίλλα του μαζί του.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Σὰν φθάσαμε εἰς τὰ πυκνὰ κι' ὡραῖα δάση,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ὁ δούκας Χιλδιβρὰνδ λιγάκι θὰ ἡσυχάσῃ.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Κοιμήθη ὀλίγο 'ς τὴν ποδιά μου ἐδῶ ἐπάνω,
ἄλλος ἀπ' τὸν Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Γλυκὸς τοῦ ἦρθ' ὁ ὕπνος τὸ καταλαμβάνω.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Καλέ, καλέ μου ξύπνα ! Σῶσε μ' ἀπ' τὸν τρόμο !
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ἀκούω τὸν πατέρα μου, τοὺς ἀδερφοὺς 'ς τὸ δρόμο !
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος γνωρίσῃ τὸν καϋμό μου.

Καλέ, καλέ μου ξύπνα, μὴν ἀργεῖς δῶ χάμου,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Γνωρίζω τ' ἄλογα πῶς τρέχουν τοῦ μπαμπᾶ μου.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος γνωρίσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Ὁ Χιλδιβρὰνδ μ' ἐφίλησε γλυκὰ μὲ τὴ καρδιά του,
ἄλλος ἀπ' τὰ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Καὶ λέγει νὰ μὴ κράζω πιὰ τὸ ὄνομά του.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Πολλοὺς ἱππότας σκότωσε μὲ ἀνδρία γνώμη,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ἕξ ἀδελφοὺς καὶ τὸν πατέρα μου ἀκόμη.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Κατόπι πλῆθος πρόβαλε πολὺ μπροστά του,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Κι' ὁ νέος μ' ἀδελφὸς μὲ τὰ χρυσᾶ μαλλιά του.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Καλέ, καλέ μου, κράτα τὸ σπαθὶ ποῦ ἀχνίζει !
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Τὸν τέτοιο θάνατο ὁ ἀδερφός μου δὲν ἀξίζει !
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

'Ο λόγος μόλις ἀπ' τὰ χείλη μου ἐλαλήθη,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
'Από ἐφτὰ πληγὲς τὸ αἷμα τοῦ καλοῦ μ' ἐχύθη.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

'Ο δούκας ἀπὸ τὸ σπαθὶ τὸ αἷμα στεγνώνει,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
"Αν Χίλλα σὺ δὲν ἤσο, τοῦτ' ἄξιζες μόνη.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

'Απ' τὰ μαλλιὰ ὁ ἀδερφὸς μ' ἁρπᾷ μὲ δένει,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
'Σ τὴ σέλα τοῦ ἀλόγου του μ' ἔχει σφιχτὰ δεμένη.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Καμμιὰ ῥιζίτσα δὲν εἶχε ἀπ' τὴ γῆ βλαστήσει,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ποῦ μιὰ μπουκιὰ ἀπ' τὸ πόδι νὰ μὴ σχίσῃ.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Κανένα σουβλερὸ δὲν στάθηκε κλαδάκι,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ποῦ νὰ μὴ σχίσῃ ἀπ' τὸ κορμὶ τῆς Χίλλας κομματάκι.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

"Οταν ἐφθάσαμε 'ς τὴν πρώτη μας τὴ θύρα,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Ποῦ στέκει ἡ μητέρα μου μυρολογάει χήρα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

'Ο ἀδερφός μου νὰ μὲ πνίξῃ θέλ' ἐμένα,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
'Η μάννα μου νὰ μὲ πουλήσῃ γιὰ τὰ ξένα.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

"Ετσι γιὰ μιὰ μικρὴ καμπάνα μὲ πουλοῦνε,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
'Σ τὸ κοιμητήριο τὴν θωρεῖ καθεὶς ὁποῦναι.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Σὰν ἄκουσε ἡ μητέρα ἐκεῖθε τὴ λαλιά της,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Χίλια κομμάτια τῆς ῥαγίσθηκε ἡ καρδιά της,
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος ἀκούσῃ τὸν καϋμό μου.

—

Κι' ὅταν ἡ Χίλλα ὡς ἐδῶ εἶχε μιλήσει,
ἄλλος ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν πόνο μου δὲν ξέρει.
Νεκρὴ μπρὸς 'ς τὴ βασίλισσα χαμαὶ εἶχε σβύσει.
Ποτὲ δὲν ζῇ ὅποιος γνωρίσῃ τὸν καϋμό μου.

'Ως παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, τὸ ἀνωτέρω βάλλισμα, ἀντὶ μιᾶς ἔχει δύο ἐπῳδούς. Περὶ τῶν στοιχείων τούτων ἐν τῇ Σκανδιναυϊκῇ ποιήσει πρέπει νὰ εἴπωμέν τινα ἐπὶ τὸ γενικώτερον, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἦσαν ἄχρηστα καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν νεολαίαν.

Κοιναὶ ἀναμνήσεις καὶ συναισθήματα εἶνε ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, τόσον τῆς ποιήσεως ἐν γένει μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι αἱ ἀναμνήσεις αὗται καὶ τὰ συναισθήματα ἐν τῇ πρώτῃ ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν **ἔκφρασιν** αὐτῶν εἶνε γενικά, καὶ ὅτι ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν ὑψώθη ἀκόμη εἰς τέχνην. Πρῶτον διὰ τῆς τέχνης γεννᾶται εἶδός τι δικαιώματος ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ γενικοῦ τούτου ἐδάφους, ὅπερ ὅμως ἕνεκα τούτου δὲν παύει νὰ ἦνε γενικὸν καὶ προσιτὸν τοῖς πᾶσιν, ἀφοῦ τὸ δικαίωμα ἐκεῖνο τῆς ἰδιοκτησίας μόνον **ὡς πρὸς τὸν τύπον** εἰμπορεῖ ν' ἀπαιτηθῇ, ὄχι κυρίως ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ποίησιν εἶνέ τι δεδομένον ἤδη καὶ ὑφιστάμενον. Μόνον διὰ τῆς τέχνης εἰμπορεῖ νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ τοῦ τύπου ἡ σφραγὶς ἐκείνη τῆς ἀτομικότητος, ἡ ὁποία σημειοῖ τὸ ἔργον ὡς ἔργον ἑνὸς ἀτόμου. 'Εὰν λοιπὸν ἐν τῇ καλλιεργημένῃ ποιήσει ὁ τύπος ἰσχύῃ τὰ μάλιστα, ἀντιστρόφως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς ἐκείνην, ἀφ' ἧς λείπει ἀκόμη ἡ τέχνη. 'Ενταῦθα ἡ ὅλη σημασία κεῖται ἐν τῷ περιεχομένῳ, καὶ τοῦτο δημιουργεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ. Πᾶν τὸ κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κεῖται ἐκτὸς καὶ ἐπέκεινα πάσης δημιουργικότητος. Δὲν τὸ δημιουργεῖ τις, ἀλλὰ καταλαμβάνεται ὑπ' αὐτοῦ.

Κοιναὶ ἀναμνήσεις καὶ συναισθήματα ἐλέγομεν, εἶνε ἡ αἰτία πάσης ποιήσεως. Ταῦτα εἶνε καὶ τὰ διαιροῦντα τὴν ποίησιν εἰς τὰς κυρίας αὐτῆς διαιρέσεις τὴν **ἐπικὴν** καὶ τὴν **λυρικήν,** δι' οὗ ἐν τούτοις δὲν πρόκειται νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἐν τῇ ἑτέρᾳ τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο λείπει ἐξ ὁλοκλήρου. Τοὐναντίον ἀμφότεραι τυγχάνουσι πάντοτε συνδεδεμέναι, καὶ μόνον ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἀποτελεῖ τὴν διαφοράν. 'Η ἱστορία τῆς ποιήσεως οὐδὲν εἶνε ἢ παράστασις τῆς διαφορᾶς τῶν δύο τούτων ποιητικῶν στοιχείων καὶ τῆς τελικῆς αὐτῶν συγχωνεύσεως.

'Εκ τῆς τελευταίας ταύτης γεννᾶται ἄλλο εἶδος ποιήσεως, ἡ **δραματική,** ἡ ὁποία μᾶς παρουσιάζει λυρικὴν καὶ ἐπικὴν στενώτατα συνηνωμένας, καὶ δικαίως θεωρεῖται ὡς ἡ ὑψίστη ἀκμὴ ποιήσεως ἐν παντὶ ἔθνει. 'Επειδὴ ἡ δραματικὴ αὕτη ποίησις ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῆς αἴγλῃ σημειοῖ ἐν τῇ μορφώσει ἑκάστου ἔθνους ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ σημεῖον, ἔνθα ὁ πλοῦτος τῶν συναισθημάτων τῆς ζώσης γενεᾶς αναλαβὼν ἐν ἑαυτῷ καὶ διαποτισθεὶς ὑφ' ὅλου τοῦ πλούτου τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ ἀνεζωογόνησε καὶ ἀναπαρέστησε ταῦτα. Πᾶσα ζωὴ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παρελθόντος συνηνώθη ἐνταῦθα ἐν μιᾷ στιγμῇ, καὶ οὐδὲν ὑπάρχει ὑψηλότερον τούτου. Πρὶν ἢ ὅμως ἡ δραματικὴ ποίησις μορφωθῇ ἔν τινι ἔθνει, ἀνάγκη ἀμφότερα τὰ ποιητικὰ στοιχεῖα τὰ ἐν αὐτῇ συγχωνευόμενα, τὸ ἐπικὸν καὶ τὸ λυρικόν, νὰ ἦνε καθ' ἑαυτὰ ἀνεπτυγμένα. 'Η ἱστορία διδάσκει, ὅτι, ὅπως καὶ κεῖται ἐν τῇ φύσει αὐτῇ τοῦ ἀντικειμένου, ἡ ἐπικὴ προηγεῖται.

'Η πρώτη ποίησις παντὸς ἔθνους εἶνε διηγηματική, διατηρητὴς **τῶν ἀναμνήσεών** του. Ψάλλει γεγονότα, οὐχὶ συναισθήματα. 'Αφοῦ ὅμως οὐδεμία ποίησις εἰμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐστερημένη τοῦ λυρικοῦ στοιχείου, παρουσιάζεται τοῦτο ὡς **μουσικὴ** πρὸς τῇ ποιήσει, καὶ εἶνε ἀδιάσπαστον τῆς ποιήσεως κατὰ τὴν γέννησίν της. Αὐτὴ εἶνε **ἡ πρώτη ἡλικία** τῆς ποιήσεως, ἡ ἐπική. 'Εν τῇ **δευτέρᾳ** τὸ συναίσθημα εὗρε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ, ἀνεξάρτητον τῆς διηγήσεως, ἔκφρασιν. 'Η ποίησις ἐδράξατο τῆς **λύρας** αὐτὴ αὕτη, ἥτις τέως τῇ ἦτο μόνον συνοδός της. 'Απελευθερωθεῖσα τῆς δουλείας τώρα πρῶτον καταλαμβάνει νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐσωτερικόν της. Οὕτως ἵσταται ἡ γνησία λυρικὴ ποίησις ὡς ὁ **οὐράνιος διερμηνεὺς παντὸς συναισθήματος.** Εὐθὺς ὅμως ὡς ἡ μουσικὴ γείνει μουσική, παρουσιάζεται

ἡ διαφορὰ ταύτης καὶ τῆς μουσικῆς, ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ, καὶ γίνεται δυνατὸν εἰς τὴν τελευταίαν ν' ἀναπτυχθῇ ὡς ἰδία τέχνη. Συγχρόνως ἡ φαντασία, ἥτις μέχρι τοῦδε διετέλει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀναμνήσεως, κατέστη ἐλευθέρα, καὶ γίνεται καθ' αὐτὸ ποίησις. Ἀντὶ ἐξωτερικῆς τινος ἀληθείας ἢ ποιήσεως, ἥτις οὐδὲν γνωρίζει εἰ μὴ ὅτι εἶνε ἀλήθεια, πρόκειται τώρα περὶ ἐσωτερικῆς, **περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐκφράσεως τῶν συναισθημάτων**. Τὸ ἀνθρώπινον συναίσθημα ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτοῦ. Ἐσωτερικὸς κόσμος ἀνεπετάσθη, δι' οὗ ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος γίνεται μόνον ἀλληγορία, μόνον σύμβολον· ἐν δὲ τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ παντὸς ἐξωτερικοῦ ὡς εἰκόνος τῶν ἐσωτερικῶν συναισθημάτων λαμβάνει ἡ φαντασία τὸ πρῶτον συνείδησιν ἑαυτῆς ὡς ποιητικῆς δημιουργικῆς δυνάμεως.

Ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα κἄτι τι ἐσωτερικὸν καὶ θεωρήσωμεν ἐκεῖνα ὡς ἀποτέλεσμα τούτου, τὸ γεγονὸς γίνεται συγχρόνως **πρᾶξις**, ἡ παράστασις τῆς ὁποίας, ὡς τοιαύτης, δηλαδὴ ὡς γιγνομένης, οὐχὶ ὡς γενομένης ἤδη (διότι ὄντως ἡ πρᾶξις ἀναλαμβάνει πάλιν τὸν χαρακτῆρα τοῦ γεγονότος), προκύπτει τὸ ἔργον τῆς **δραματικῆς** ποιήσεως, περὶ ἧς δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπικὴ περιγράφει μίαν ἐξωτερικήν, ἡ λυρικὴ μίαν ἐσωτερικὴν κατάστασιν, αὐτὴ **συνθέτει ἀμφοτέρας**, ἀφοῦ παριστᾷ τὴν μετάβασιν τῆς μιᾶς τῶν καταστάσεων τούτων εἰς τὴν ἑτέραν.

Οὕτω προέρχεται ἡ **τρίτη** καὶ ὑψίστη περίοδος τῆς ποιητικῆς μορφώσεως, ἡ ὁποία ὄχι μόνον συνενοῖ τὰς δύο προηγηθείσας, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει ταύτας ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο ἐν νέᾳ μορφῇ καὶ μετ' ἰδιαιτέρας τέχνης.

Ἐάν τις ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων φυσικῶν περιόδων ἀναπτύξεως τῆς ποιήσεως, παρατηρεῖ ὅτι πρῶτον ἐν τῇ δευτέρᾳ τῇ λυρικῇ γεννᾶται ἡ τέχνη ἐν στενωτέρᾳ σημασίᾳ, ἀφοῦ τώρα πρῶτον ἡ φαντασία ἔλαβε συνείδησιν τῆς ἑαυτῆς δυνάμεως. Τὰ αἰώνια συναισθήματα, τὰ ὁποῖα παρέσχον τῇ λυρικῇ ποιήσει τροφὴν καὶ ὑποθέσεις, εἶνε κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν βεβαίως κοινὰ τοῖς πᾶσι, διότι πῶς ἄλλως θὰ ἠδύνατο ἡ ποίησις νὰ εἶνε τοῖς πᾶσι προσιτὴ ἀπόλαυσις, καὶ πῶς θὰ ἦτο ἡ ἀληθὴς ἀπόλαυσις ἑνὸς λυρικοῦ ποιήματος κυρίως μία **ἐσωτερικὴ ἀναδημιουργία τοῦ ἰδίου**. Ἀλλὰ τὰ συναισθήματα ταῦτα εὑρίσκουσι συγχρόνως παρ' ἑκάστῳ τὴν **ἀτομικὴν** αὐτῶν ἔκφρασιν. Οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ τύποι κατὰ τὴν ἐπικὴν περίοδον διαλύονται διὰ τοῦτο εὐθὺς ὡς ἐπικρατήσῃ ἡ λυρικὴ ποίησις. Ἐνῷ ἕκαστος ποιητὴς ψάλλει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχήν, παραδέχεται ἢ δημιουργεῖ συγχρόνως τὸν τύπον, τὸν μάλιστα ἁρμόζοντα εἰς τὴν ἀτομικότητά του, καὶ οὕτω προκύπτει ἡ αὐθεντεία ἑνὸς ἑκάστου. Διὰ τούτου δὲν πρόκειται ὅμως νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἐν τῇ ἐπικῇ περιόδῳ οὐδὲν τούτων, ἢ οὐδεμία τέχνη ὑφίσταται· ἁπλῶς δὲν ἔχει μόνον ἀτομικὸν χαρακτῆρα. Ἀφοῦ ἡ ποίησις εἶνε μόνον ἔκφρασις τῶν ζωσῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἔθνους, ἰσχύει διὰ τὸ γενικὸν τοῦτο ἀντικείμενον, καὶ εἷς γενικὸς καὶ ἐθνικὸς τύπος. Ὑπάρχουν λοιπὸν συγγραφεῖς καὶ οὐδεμία καθ' αὐτὸ δημιουργία· τέχνη ἄνευ τεχνιτῶν, ἀφοῦ ἡ τέχνη αὐτὴ μένει πάντοτε αὐτὴ ἑαυτῇ ὁμοία. Διὰ τοῦτο ἠχοῦσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐπικῆς ἐκείνης ἐποχῆς ᾄσματα καὶ παραδόσεις, ἀλλ' ἢ δὲν εὑρίσκει τις οὐδένα αὐτουργόν, ἢ ἰσχύει εἰς διὰ πάντας, ἢ ἐὰν καὶ πολλούς, ἀλλὰ τόσον ὁμοίους πρὸς ἀλλήλους, ὥστε δύνανται σχεδὸν νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς εἷς μόνος. Πρῶτον σὺν τῷ ἐσωτερικῷ λυρικῷ περιεχομένῳ γεννᾶται εἰς ἄρχων τῆς ποιήσεως, γίνεται δυνατὴ μία ἀληθὴς ὀργανικὴ ποικιλία καὶ ἀνομοιότης, ἡ ὁποία τότε ἀναπτύσσεται διὰ τῆς δραματικῆς ποιήσεως.

(Ἕπεται συνέχεια) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟ ΒΟΥΤΥΡΟΔΕΝΔΡΟΝ

Τὸ βουτυρόδενδρον εἶναι τὸ δένδρον, περὶ οὗ οἱ πάντες νῦν λαλοῦσι καὶ τοῦ ὁποίου δάση ὁλόκληρα ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰς κοιλάδας τῆς ἄνω Σενεγάλης καὶ πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νίγηρος. Τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτόν, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἡμετέραν δρῦν καὶ περὶ οὗ τελευταίως ἐδόθησαν περίεργοι λεπτομέρειαι, εἶναι εὐεργέτημα τῶν μερῶν ἐκείνων τῶν ἐστερημένων αἰγῶν καὶ ἀγελάδων. Ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ τούτου ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καστάνου, ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶναι λευκὴ καὶ συμπαγὴς καὶ ἔχει γεῦσιν εὐάρεστον. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία μεταβαίνουσι καθ' ἑκάστην εἰς τὸ δάσος καὶ κομίζουσι κάνιστρα ὁλόκληρα πλήρη ἐκ τῶν καρπῶν τούτου, τοὺς ὁποίους ὁ ἄνεμος κατέρριψεν.

Ὅταν οἱ καρποὶ ἀποξηρανθῶσιν ἐν κλιβάνῳ, θραύουσι τούτους καὶ τοὺς συμπιέζουσι, ζυμώνουσι δὲ τὴν σάρκα μέχρις οὗ σχηματίσῃ ὁμογενῆ ζύμην. Μετὰ ταῦτα τὴν ζύμην ταύτην θέτουσιν εἰς κάδον πλήρη ψυχροῦ ὕδατος καὶ πλήττουσι μέχρις οὗ τὸ βούτυρον ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τέλος ἀφαιροῦσι τὸ βούτυρον, τὸ ὁποῖον πλήττουσιν ἐκ νέου ὅπως καταστήσωσιν αὐτὸ συμπαγέστερον.

Τὸ βούτυρον τοῦ δένδρου τούτου χρησιμοποιοῦσι διαρκῶς οἱ κάτοικοι τοῦ Νίγηρος καὶ τῆς Σενεγάλης· χρησιμεύει διὰ τὸ μαγειρεῖον, τὸν φωτισμόν, τὴν κατασκευὴν σαπώνων καὶ τὸν καλλωπισμὸν τῶν φιλαρέσκων Νιγηριανῶν, αἵτινες στιλβώνουσι τὴν οὔλην αὐτῶν κόμην διὰ τούτου. Τὸ βούτυρον τοῦτο εἶναι σκληρότατον καὶ διὰ τοῦτο χρήσιμον εἰς τὰς θερμὰς ταύτας χώρας, ἐν αἷς τὸ κοινὸν βούτυρον ῥέει ὡς ἁπλοῦν ὕδωρ.

Ὁ ταγματάρχης Γκαλλιέρη πιστεύει ὅτι τὸ φυτικὸν τοῦτο βούτυρον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, διότι εἶναι δυνατὸν δι' αὐτοῦ νὰ κατασκευασθῶσιν εὐκολώτατα οὐ μόνον σάπωνες, ἀλλὰ καὶ κηρία. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Νίγηρος ὑπάρχουσι πυκνὰ δάση βουτυροδένδρων, ὧν ἡ ἐκμετάλλευσις δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπιτευχθῇ, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ τιμὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ βουτύρου κατέστη τοιαύτη, ὥστε

ταχύτατα ν' ἀναγκάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐνασχοληθῶσι καὶ περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου, ὅπερ ἐν τῷ καρπῷ αὐτοῦ οὐ μόνον βούτυρον ἐγκλείει ἀλλὰ καὶ σάπωνα καὶ κηρία.

Μετὰ τὸ βουτυρόδενδρον ἰδοὺ ἕτερον ἀφρικανικὸν δένδρον τὸ γαλακτόδενδρον ἀνάλογον τῷ ὑπὸ τοῦ Οὐμβδόλδου ἀνακαλυφθέντι ἐν Βενεζουέλλᾳ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Τὸ ἀφρικανικὸν γαλακτόδενδρον παράγει χυμὸν ἄφθονον γαλακτώδη χρώματος λευκοῦ καὶ γεύσεως εὐαρεστοτάτης. Ὁ ἰθαγενὴς ἀνευρίσκει ἐν αὐτῷ οὐ μόνον ποτὸν ὑγιεινὸν καὶ δροσερὸν ἀλλὰ καὶ τροφὴν ἐπίσης πολύτιμον καὶ οὐσιαστικήν, ὅπως εἶναι τὸ γάλα τῶν ἡμετέρων ποιμνίων, οὗτινος κέκτηται τὴν γλυκεῖαν ὀσμὴν καὶ τὰς ἐνδυναμωτικὰς ἰδιότητας.

Ὅπως ἐξ αὐτοῦ ληφθῇ τὸ γάλα ἀρκεῖ νὰ χαραχθῇ ὁ φλοιὸς καὶ ἀμέσως τοῦτο ἐξέρχεται. Ἁπάντων τῶν γαλακτοδένδρων τὸ σπουδαιότερον εὑρίσκεται ἐν Ἀμερικῇ, ἐντὸς τῶν δασῶν τῆς Ἀγγλικῆς Γουϊάνης. Οἱ αὐτόχθονες καλοῦσι τοῦτο *ὕα-ὕα*, ὅπερ σημαίνει *γλυκύ-γλυκύ*. Πράγματι τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέον γάλα εἶναι γλυκὺ καὶ δικαίως οἱ ἰθαγενεῖς, ὡς ἱερὸν θεωροῦσι τὸ δένδρον τοῦτο.

Τὸ ὕα-ὕα φύεται συνήθως παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν. Ἡ ἐντεριώνη καὶ ὁ φλοιὸς αὐτοῦ ἐγκλείουσι τόσον γάλα, ὥστε ὅταν κόπτωσι τὸ δένδρον τοῦτο τὰ ὕδατα καθίστανται λευκὰ ἐπὶ μίαν σχεδὸν ὥραν. Τὸ δένδρον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτον τῶν χωρῶν ἐκείνων.

Ἐν Ἀφρικῇ ἔχων τις βουτυρόδενδρα καὶ γαλακτόδενδρα δὲν ἔχει ἀνάγκην ποιμνίων, σταύλων καὶ ποιμένων· ἐν δὲ τῇ Γουϊάνῃ ὁ κεκτημένος τὸ γαλακτόδενδρον, δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἔχει φυτὸν ἀλλ' ἀληθῆ μαστόν.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΠΑΤΗ

(Μῦθος)

Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ εἶταν ὁ φίλος μου μανιακὸς γιὰ τὰ ζᾶ· τ' ἀγαποῦσε καλήτερα ἀπὸ τὰ παιδιά του κι' ἀπὸ τὰ μάτια του· εἶταν νὰ τρελλαθῇ γιὰ ταὶς κόταις, τοὺς κοκκόρους, γιὰ ὅλα. Ὅταν ἐπάγαινε στὸ χωριὸ δὲν ἄφινε γειτονιὰ ἀκύταχτη.

— Τί ὄμορφη κότα ποῦ θρέφεις, ἔλεγε στὴ μία· τί περήφανο κόκκορο μοῦχεις, ἔλεγε στὴν ἄλλη.

Ὅλοι οἱ φίλοι του τὸν ἤξευραν γιὰ τὴ μανία του καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔκραζαν κοκκορόμυαλο. Ὅμως εἶταν καλὸς φίλος· τὸ παραμικρὸ ἐπίστευε.

Ἡ αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του εἶταν γιομάτη ἀπὸ κοκκόρια, κότες, κουτογάλλικα, χῆνες καὶ ἀπὸ κάθε λογῆς πουλὶ τῆς ὀμορφάδας καὶ τῆς κοιλιᾶς.

Μία μέρα ἐπῆγα νὰ τὸν βρῶ· εἶταν μεσημέρι· σὰν ἀδέρφια ἐκουβεντιάζαμε· ἡ ὁμιλία εἶταν γιὰ τὰ πουλιά. Τὰ κοκκόρια ἐφώναζαν περήφανα κάτω στὴν αὐλή.

— Ἔ! μοῦ λέει ὁ φίλος μου, σὰν φιλόσοφος, μπορεῖς νὰ μαντέψῃς;

— Σὰν τί πρᾶμα. . . .

— Ποιὸς εἶνε ὁ καλήτερος κόκκορας στὴν αὐλή μου.

Ἐγέλασα γιὰ τὸ στοίχημα κι' ἐκύταξα τὸ φίλο μου μὲ λίγο θαυμασμό.

— Βλέπω πῶς γελᾶς μοῦ εἶπε, σοῦ φαίνεται δύσκολο;

— Καὶ πολύ· πῶς θὰ μπορέσω φίλε μου, νὰ μαντέψω ποιὸς εἶνε ἀπ' ὅλους τοὺς κοκκόρους σου ὁ καλήτερος, ἀφ' οὗ δὲν τὸν κύταξα ἀπὸ κοντά, δὲν τὸν ἔπιασα στὰ χέρια καὶ δὲν εἶδα τὴ ράτσα του.

— Ὅλα αὐτὰ δὲν χρειάζονται γιὰ νὰ τὸν γνωρίσῃς, ἀπὸ τὴν καλήτερη καὶ μεγαλήτερη φωνὴ μπορεῖς νὰ καταλάβῃς. Νά! ἀκοῦς αὐτὸν ποῦ φωνάζει, αὐτὸς θὰ εἶνε κι' ὁ καλήτερος, πιστευσέτο, γιατὶ μοῦ τῶπαν πολλοί.

Αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ καλοῦ φίλου μου μοῦ φάνηκε σὰν δύσκολος· κάτι ἤθελα νὰ πῶ μὰ τὸν ἄφηκα, γιατὶ ἐπίστευα πῶς κάτι θὰ ξέρῃ, ἀφ' οὗ εἶχε τόση μάθηση σ' αὐτά.

Εἶχα φύγῃ.

Κάθε πρωὶ μὲς τὰ χαράματα τὰ κοκκόρια τῆς γειτονιᾶς δὲν μ' ἄφιναν ἥσυχο. Ἕνας κόκκορας μὲ τρομερὴ καὶ διαπεραστικὴ φωνὴ ἔκανε τὴ γειτονιὰ ἀνάστατο. Ἀπὸ τὸ δωμάτι μου τὸν ἐθάμαζα, γιὰ τὴ ξάστερη φωνή του ποῦ περνοῦσε ἀπὸ τὴν μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς γειτονιᾶς. Ἐθυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ φίλου μου κι' ἐπίστευσα πῶς θὰ εἶταν ὁ πλειὸ γερὸς καὶ ὄμορφος κόκκορας τῆς γειτονιᾶς. Τί καλὸς κόκκορας ποῦ θὰ εἶνε, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου...

Μιὰ μέρα ἐπισκέφτηκα τὴ γειτόνισα ποῦ εἶχε τὸν ξακουσμένο πετεινό· ἀπὸ θαμασμὸ θέλησα νὰ τὸν διῶ· ἐπῆγα κάτω στὴν αὐλή.

Τὸν εἶδα, τὸν ἐζύγωσα . . .

Πόσο λαθεμένη εἶταν ἡ ἰδέα μου. Ἕνας ἀφτέρουγος, λιγνὸς κακομοίρης, εἶταν ὁ φημισμένος καὶ τρομερὸς πετεινός.

Ἄλλο δὲν ἐθυμήθηκα παρὰ τὴν ἀπάτη τοῦ φίλου μου, τὴ δική μου, καὶ τῶν πολλῶν.

Κέρκυρα

ΗΛ. Α. ΣΤΑΥΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Τὰ συστατικὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Ἐν τῷ φυσιογραφικῷ μουσείῳ Βασιγκτῶνος ἐξετέθησαν ἐντὸς ὑαλίνων δοχείων τὰ προϊόντα, ἅτινα δύναταί τις νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Οὕτω ἐκ πτώματος ζυγίζοντος 6 ½ ὀκάδας ἐλήφθησαν 37 ὀκάδες καὶ 176 δράμια ὕδατος, ὅπερ ἐκτίθεται ἐντὸς μεγάλης βουκάλεως ἐκπλήσσον τοὺς πολλούς, οἵτινες ἀγνοοῦσι τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐμπερικλείει τὸ ἀνθρώπινον σῶμα· ἕτερον ὑάλινον δοχεῖον περικλείει τὸ ἐκ τοῦ σώματος ληφθὲν λεύκωμα (ἀσπράδι), ζυγίζον 1 ὀκᾶν καὶ 168 δράμια. Πλὰξ ζυγίζουσα 3 ὀκάδας καὶ 360 δράμια δεικνύει τὸ ποσὸν τῆς κόλλας, ὅπερ ἐξήχθη ἐκ τοῦ σώματος. Εἰς ἕτερον ὑάλινον δοχεῖον εὑρίσκεται ὁλόκληρον τὸ καθαρὸν λίπος, ζυγίζον 13 ὀκάδας καὶ 182 δράμια, ἐνῷ ἐκ τῶν ὀστῶν ἐλήφθησαν 3 ὀκάδες καὶ 126 δράμια φωσφορικοῦ Ἀσβεστίου καὶ 156 δράμια ἀνθρακικοῦ Ἀσβεστίου, ἐπιδεικνυόμενα ὡσαύτως. Πρὸς τούτοις ἐλήφθησαν ἀνὰ

155 περίπου δράμια (εὑρισκόμενα εἰς μικρὸν δοχεῖον): σακχάρου, ἀμύλου, φθωριασβεστίου καὶ χλωριονατρίου (μαγειρικοῦ ἅλατος). Κατὰ ταῦτα ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος:

Ὕδωρ	=	37	ὀκάδ.	176	δράμια	
Λεύκωμα	=	1	»	168	»	
Κόλλα	=	3	»	360	»	
Λῖπος	=	13	»	1ο2	»	
Φωσφορικὸν 'Ασβέστιον	=	3	»	126	»	
'Ανθρακικὸν 'Ασβέστιον	=	0	»	156	»	
Σάκχαρον	=	0	»	156	»	ὡς ἔγγιστα
Ἄμυλον	=	0	»	155	»	»
Φθωριασβέστιον	=	0	»	155	»	»
Μαγειρ. ἅλας	=	0	»	156	»	»
'Εν ὅλῳ		61	»	200		

'Ετέρα ἀξιόλογος συλλογὴ περιλαμβάνει τὰ κυριώτατα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἔχοντα ὡς ἑξῆς:

'Οξυγόνον	=	36	ὀκάδ.	320	δράμια
'Υδρογόνον	=	6	»	0	»
Ἄζωτον	=	1	»	80	»
Ἄνθραξ	=	1		κυβικὸς ποῦς	
Χλώριον	=			40	»
Φθώριον	=			30	»
Φωσφόρον	=			166	»
Θεῖον	=			30	»
Νάτριον	=			20	»
Κάλιον	=			20	»
Σίδηρος	=			1	»
'Ασβέστιον	=			500	»

Τὸ δηλητήριον τῆς Γρίππης.

Οἱ χημικοὶ Γρίφφιτς καὶ Λάδελλ εὗρον τελευταίως εἰς τὰς ἐκκρίσεις τῶν ἐκ γρίππης (ἰμφλουέντζας) πασχόντων πτωμαΐνην τινὰ ἀξιωσημειώτους ἔχουσαν ἰδιότητας. Αὕτη εἶνε λευκὴ κρυσταλλικὴ οὐσία, εἰσαγομένη δὲ εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἐν μικροτάτῃ δόσει προκαλεῖ ἰσχυρὸν πυρετὸν καὶ ἐν κάπως μεγαλειτέρᾳ δόσειἐπιφέρει τὸν θάνατον. Πτωμαΐναι καλοῦνται γενικῶς τὰ ἐν τοῖς πτώμασι παραγόμενα ἀλκαλοειδῆ δηλητήρια, ἡ δὲ ἐν λόγῳ ἐν τῷ ζῶντι ὀργανισμῷ παραχθεῖσα φαίνεται νὰ εἶνε προϊὸν τῆς δράσεως ἢ ἀποσυνθέσεως τῶν μικροβίων τῆς γρίππης ἐν τῷ σώματι, εἰς αὐτὴν δὲ ὀφείλεται κατὰ κύριον λόγον ὁ πυρετὸς καὶ τὰ λοιπὰ φαινόμενα τῆς ἰμφλουέντζας.

Τὸ ἔργον τῶν σκωλήκων.

Οἱ σκώληκες, τὰ μικρὰ καὶ ἀπόκληρα ἐκεῖνα ζῷα, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ὁποίων ἀποστρέφομεν ἐξ ἀηδίας τὸ πρόσωπον, δὲν εἶνε καὶ τόσον ἄχρηστα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ζωϊκὴν καθ' ὅλου φύσιν, ὅσον κοινῶς νομίζομεν. Οἱ σκώληκες εἶνε ἀληθῶς οἱ προστάται, οἱ πρωτεργάται τῆς φυτικῆς ζωῆς· διανοίγουσιν ὀπὰς καὶ μικρὰ χάσματα ἐντὸς τῆς γῆς, καταστρέφουσι τὴν συμπαγῆ αὐτῆς σύστασιν καὶ τὴν καθιστῶσιν ἐπιτηδείαν ὅπως δέχεται τοὺς ὑετοὺς καὶ τὰς ἶνας τῶν φυτῶν· παρασύρουσιν ἄχυρα, μίσχους φύλλων καὶ μικροὺς κλάδους ἐντὸς τῶν ὀπῶν ἐκείνων καί, τέλος, συσσωρεύουσιν ἐπ' αὐτῶν τόσους μικροὺς βώλους γῆς, ὥστε μεταβάλλουσι πολλάκις τὸ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των ἔδαφος εἰς γόνιμον καλλιεργήσιμον ἀγρόν.

Οἱ σκώληκες ἀνασκάπτουσι τοιουτοτρόπως τὴν γῆν καὶ καταπίνουσι ποσότητά τινα ἐξ αὐτῆς χάριν τῶν περιεχομένων φυτικῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν τρέφονται, εἶτα δὲ διὰ τῶν περιττωμάτων των, καθὼς ὑπελόγισεν ὁ Δάρδεν, φέρουσιν ἐτησίως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους δέκα περίπου τόνους χώματος κατὰ στρέμμα.

Ἄνευ λοιπὸν τῶν σκωλήκων ἡ γῆ θὰ ἦτο παρθένος, συμπαγής, ἀκατέργαστος, καὶ ἑπομένως ἄγονος· τοῦτο συνέβη πολλάκις, ὅτε οἱ σκώληκες, εἴτε ἐκ τύχης εἴτε σκοπίμως κατεστράφησαν, τὸ δὲ ἔδαφος ἀνέκτησε τὴν ἀπολεσθεῖσαν γονιμότητά του τότε μόνον, ὅτε οἱ σκώληκες ἐπανέλαβον τὸ γονιμοποιὸν ἔργον των.

Τί ἀξίζουν αἱ γοῦναι.

Σίσυραι αἵτινες ἐκόστιζον ἄλλοτε 30 - 40 ρούβλια πωλοῦνται σήμερον πρὸς 150 ρούβλια, τοῦτο δὲ προέρχεται τὸ μὲν ἐκ τῆς προϊούσης συνεχῶς ἐξοντώσεως τῶν γουνοφόρων ζώων εἰς τὰ δάση τῆς Σιβηρίας, τὸ δὲ διότι ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐδιπλασιάσθη ἡ ζήτησις τῶν σισυρῶν, αὐξάνουσα πάντοτε σὺν τῇ αὐξήσει τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. Συνέπεια τούτου εἶνε ὅτι βαθμηδὸν ἄρχονται ὑποκαθιστάμεναι αἱ πολύτιμαι γοῦναι δι' εὐθηνοτέρων καὶ ἰδίως τοιούτων κυνικῆς καὶ γαλικῆς (γατικῆς) προελεύσεως· αἱ τοιαῦται ὅμως δὲν φέρονται μὲ τὰ φυσικὰ αὐτῶν χρώματα ἀλλὰ βάφονται, ὁ δὲ δόλος οὗτος τοῦ βαψίματος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μεγίστας διαστάσεις. Δοραὶ γαλῶν, αἵτινες ἄλλοτε ἐπωλοῦντο πρὸς 2 καπίκια, τιμῶνται σήμερον 30 - 40 καπικίων· εἰς πολλὰ μέρη ἤρχισεν ὡς ἐκ τούτου συστηματικὴ γαλοτροφία· αἱ δοραὶ συγκεντροῦνται εἰς τὰς πόλεις ὅπου μεταβάλλονται εἰς «ἀλώπεκας» ἐνῷ τὰς δορὰς τῶν σκύλλων μετασκευάζουσιν εἰς «Σκοῦνκ».

Τὸ μέγιστον βάθος τῆς Μεσογείου.

Κατὰ τὰς νεωστὶ ὑπὸ τοῦ 'Ιταλικοῦ ἀτμοπλοίου «Βασιγκτῶν» γενομένας καταμετρήσεις, τὸ μέγιστον βάθος τῆς Μεσογείου θαλάσσης εὑρίσκεται εἰς τὸ 'Ιόνιον Πέλαγος, περίπου εἰς τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῆς Κρήτης, καὶ μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Σικελίας. 'Εκεῖ ἐπὶ ἐκτάσεως δύο σχεδὸν μοιρῶν εὑρέθη διὰ τῆς βολίδος βάθος 4000 μέτρων κατὰ μέσον ὅρον. Λίαν ἐνδιαφέρον εἶνε ὅτι, καθ' ἃ σήμερον ἔχει ἡ Γεωλογία, τὸ βαθύτατον τοῦτο μέρος τῆς Μεσογείου φαίνεται ὅτι εἶνε συνάμα καὶ τὸ ἀρχαιότατον, εἰς τὸ ὁποῖον προσετέθησαν τὰ ἄλλα, καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος ἐν μέρει, μόλις εἰς σχετικῶς νεωτέραν ἐποχήν, καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ 'Ιταλικοὶ θαλάσσιοι χάρται σημειοῦσι τὴν βαθυτάτην ταύτην καθίζησιν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ διευθύνοντος τὰς ἰταλικὰς ἐρεύνας τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης, δηλ. τοῦ ἀντιναυάρχου Magnaghi.

Τὸ μικρόβιον τοῦ τύφου.

Καθ' ἃ ἀνεκοίνωσεν ὁ Δυζαρδὲν Βωμὲζ εἰς τὴν ἰατρικὴν ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, ἀνεῦρον οἱ κ. κ. Δυβιέφ καὶ Βροῦλ τὸν πρόξενον τοῦ κοιλιοτύφου. Εἶνε διπλόκοκκος εὑρισκόμενος κυρίως εἰς τοὺς πνεύμονας τοῦ ἀσθενοῦς, σπανιώτερον δὲ εἰς τὸ αἷμα, τὸν σπλῆνα κ.λ.π.

'Η μεγίστη σῆραγξ.

'Ο δανικὸς τύπος πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς μακροῦ Τοῦννελ κάτω τοῦ μεγάλου Βέλτ, μεταξὺ Ζεελάνδης καὶ Φύνεν. 'Αφορμὴν εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ἔδωκεν ἡ δυσκολία τῶν συγκοινωνιῶν κατὰ τὸν χειμῶνα· ἵνα ἔχωσιν ἐκ Ζεελάνδης κατὰ τὸν καιρὸν τῶν παγετῶν, ἀσφαλῆ συγκοινωνίαν μὲ τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην καὶ δι' αὐτῆς μὲ τὴν 'Αγγλίαν εἶνε ἀπαραίτητον τὸ Τοῦννελ (ὑποβρύχιος σῆραγξ ὑπὸ τὸν μέγαν Βέλτ ἀπὸ τοῦ Ἄλσκωβ Πύντ διὰ Σπρόγκοε εἰς Κουνδσόβεδ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ[1]

Β΄.

(Πρόλογος εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Βατραχομυομαχίας)

Ἡ Βατραχομυομαχία, ἤγουν ὁ πόλεμος ἀνάμεσα Μπακάκους καὶ Ποντικούς, ποιηματάκι ἑλληνικὸ ἀποδομένο στὸν Ὅμηρο, καὶ ἴσως μὲ περσότερη πιθανότητα στιχούργημα κἀνενοῦ λογιώτατου τῶν ὑστερνῶν αἰώνων τῆς Ἑλλάδας, εἶναι ὡστόσο ἐξαίρετο γιὰ τὰ παιδιά· ἀλλ' ἀφορμῆς εἶναι σὲ γλῶσσα, ὁποῦ δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἀπεικάσουν χωρὶς νὰ τὴ σπουδάξουν, τὴν ἐμετάφρασα στὴν καθομιλημένη τοῦ καιροῦ μας, καὶ ὄχι τῶν βιβλίων μας, καθὼς κάνουν τὴ σήμερο οἱ προκομμένοι τοῦ Γένους. Ἐφύλαξα τὸ νόημα καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ συγγραφέα· ἀλλ' ἐστιχούργησα τοῦ κεφαλιοῦ μου τὴν ὑπόθεσι. Ἡ κατὰ λέξι δουλικὴ μεταγλώττισι εἶναι ἀδύνατη στὴν ποίησι, καθὼς εἶναι ἀνωφέλευτη στὸ λογογραφικό, ἀφορμῆς δὲ τὴν καταλαβαίνουν σὲ ὅλα ὅσοι δὲ γνωρίζουν τὴ γλῶσσα τοῦ κείμενου. Καὶ τελοσπάντων δὲ γένεται νὰ ὀνομαστῇ μὲ δίκιο μετάφρασι, ὅποτε δὲ μεταχειριστοῦμε σὲ ταύτη τὴ σύνταξι, τὸ ὕφος, τοὺς ἰδιωτισμοὺς καὶ τῆς φράσες, ὁποῦ μὲ τῆς ἴδιαις παρασταίνομε στὴν καθημερινή μας ὁμιλία ὅσαις ἀπὸ τῆς ἰδέαις μας θέλομε νὰ γροικήσῃ ὁ ἄλλος. Ὅλα τὰ γένη, ὁποῦ μεταφράζουν ἀπὸ ξένα συγγράμματα τέτιον τρόπον μεταχειρίζονται, ὅθεν καὶ ἡ μεταγλώτισσαίς τους ἀναγνώθονται ἀπὸ ὅλους κοινὰ ὡς πρωτότυπα, καὶ τὰ νογᾶν σὰν νὰ ἦταν ἀληθινὰ γραμμένα στὴ καθομιλημένη τους γλῶσσα. Καὶ αὐτὸ προέρχεται ἀφορμῆς ἀγωνίστηκαν ν' ἀποχτήσουν γλῶσσα ἀρκετὴ γιὰ νὰ γρηκιοῦνται καὶ ὁμιλόντας καὶ γράφοντας, χωρὶς καμμιὰ διαφορά. Ἐμεῖς μοναχὰ ἀμελήσαμε αὐτὸ τὸ καλὸ κυριευμένοι ἀπὸ τὴν πρόληψι, πῶς δὲν ἠμποροῦμε νὰ ξηγηθοῦμε γράφοντας μὲ τὴν ἴδια γλῶσσα ὁποῦ ἀπεικαζόμαστε συνομιλόντας. Τοῦτο τὸ ἔπαθαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα Γένη στὴν ἀρχή τους, ἀλλ' ἐγνώρισαν τὸ λάθος τους καὶ ἐμετανόησαν γιὰ τὸ ἁμάρτημά τους. Μοναχὰ τὸ Γένος μας δὲ θέλει νὰ νιώσῃ τὸ σφάλμα του καὶ ἰσκυρόγνωμο στὴν ἀμετάθετη γνώμη του ἀκολουθάει νὰ μὴ βλέπῃ τὸ φῶς κλειόντας ἀπατό του τὰ μάτια του. Τοῦτο τὸ μέγα κακὸ μοῦ φαίνεται νὰ ἐπροξενήθηκε, καὶ νὰ βαστάῃ ἀκόμα, ἀπὸ τῆς λεξικαὶς ἐξήγησες ὁποῦ μεταχειρίζονται οἱ δασκάλοι στὰ σκολιά μας παραδίνοντας τὰ ἑλληνικά. Αὐτὸς ὁ τρόπος ριζόνει τόσο στὰ μυαλὰ τῶν νέων, ὁποῦ μετρᾶν ὑστερώτερα γιὰ ἀδύνατο νὰ μεταφράσουν ἢ νὰ συγγράφουν στὴν κοινή τους γλῶσσα, ἀφορμῆς καὶ ἐσυνείθεσαν νὰ ξηγᾶν γιὰ νὰ καταλαβαίνουν τὸ κείμενο. Εἶναι καιρὸς ὡστόσο ν' ἀλλάξωμε γνῶσι. Παιδιά, ἀναγνῶστε μὲ προσοχὴ καὶ σᾶς βεβαιώνω πῶς θέλα βρῆτε εὐχαρίστησι, καὶ θέλα καρποφορηθῆτε ὄχι ὀλίγο συνειθίζοντας ν' ἀκοῦτε στὰ βιβλία τὴ γλῶσσα ὁποῦ καθημερινὰ ὁμιλεῖτε. Ὑγιαίνετε.

Ο ΣΤΙΧΟΥΡΓΟΣ

Η ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ[1]

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ νέος ἔβγαλε τὸ λεπτὸν καὶ κοντὸν ἐπανωφόρι του, καὶ τὴν παρεκάλει νὰ σκεπασθῇ μὲ αὐτό, διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ, διότι, ὅσον ἐπροχώρει ἡ νύξ, ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ ἀπὸ τὰ βουνὰ τὸ ἀπόγειον. Ἐκείνη ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὸ ἔνδυμα, λέγουσα ὅτι οὐδόλως ᾐσθάνετο ψῦχος· ἦτο μάλιστα πολὺ ζεστή.

Ὁ Μαθιὸς δὲν ἐπέμεινε περισσότερον, καὶ ἤρχισε ν' ἀναλογίζηται τὰ κατ' αὐτήν, ὅσον μέρος τῆς τύχης της καὶ τῆς ζωῆς της ἦτο γνωστὸν αὐτῷ. Διότι ἡ νεαρὰ γυνὴ εἶχε σχετισθῇ μὲ τοὺς οἰκείους του, κατὰ τὴν βραχεῖαν διατριβήν της ἐν τῇ νήσῳ. Δὲν ἦτο ἡ Λιαλιὼ εἰς τὴν πρώτην της νεότητα, καίτοι ἔσωζεν ὅλην σχεδὸν τὴν παρθενικὴν δρόσον. Οὐδ' ἦτο νεόνυμφος εἰς τὸν μετὰ τοῦ κὺρ Μοναχάκη γάμον της. Ἦτο εἰκοσιπεντοῦτις καὶ εἶχε νυμφευθῇ πρὸ πέντε ἐτῶν. Ὁ κὺρ Μοναχάκης τὴν εἶχε λάβῃ εἰς δεύτερον γάμον, ἀφοῦ ἔθαψε τὴν πρώτην γυναῖκά του, καὶ ὑπάνδρευσε τὴν κόρην του, κατὰ ἓν ἔτος πρεσβυτέραν τῆς Λιαλιῶς. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐγίνετο αὐτὸς κατὰ εἴκοσιν ἔτη νεώτερος, νυμφευόμενος τὴν εἰκοσαετῆ ταύτην παιδίσκην. Ἀλλ' ἐνόσῳ ἔμενε μακρὰν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του, ὑπηρετῶν παντοῦ ὅπου ἡ Κυβέρνησις ἤθελε τὸν μεταθέσῃ ὡς οἰκονομικὸν ὑπάλληλον, ἡ Λιαλιὼ δὲν ὑπέφερε πολύ. Ἔμενε πλησίον τῶν γονέων της, ἀδυνατοῦσα ν' ἀκολουθήσῃ τὸν κὺρ Μοναχάκην εἰς τὰς ἀθιγγανικὰς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιπλανήσεις, ὅπου ἑκάστοτε τὸν ἐπετοῦσαν, καθὼς ἔλεγεν ὁ ἴδιος, «σὰν παληόβαρκα, μπάττι ἀπὸ δῶ, μπάττι ἀπὸ κεῖ».

Ἆ! δὲν ἔπνεεν ἐκεῖ ἀὴρ πρόσφορος διὰ τὰ ἄνθη τὰ ἁβρά, κ' ἐκεῖ αὐτὴ θὰ ἐμαραίνετο εἰς ἕνα μῆνα, ἂν ἐτόλμων βέβηλοι χεῖρες νὰ τὴν μεταφυτεύσωσιν. Ἡ γάστρα ἦτο ἀλαβαστρίνη, τὸ φυτὸν ἦτο εὔθραυστον καὶ τὸ ἄνθος ἀπέπνεε λεπτὴν εὐωδίαν, ἥτις δὲν ἦτο διὰ βαναύσους ῥώθωνας. Ἀλλ' ὅταν τελευταῖον ὁ κὺρ Μοναχάκης μετετέθη, μετὰ πολλὰς προσπαθείας, εἰς τὴν γείτονα νῆσον, τότε ἔπεισε τὸν πενθερόν του, ὅστις ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν μεγίστην ὑπόληψιν μεταξὺ ὅλων τῶν συνομηλίκων, νὰ τοῦ στείλῃ εἰς τὴν ἕδραν του τὸ Λιαλιώ, διὰ νὰ συζῇ μετ' αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἰδίαν στέγην. Ἡ Λιαλιὼ κλαίουσα ἀπεχαιρέτισε τὴν προγονήν της, πρὸς ἣν

---

1 Ἴδε σελ. 84.

1 Ἴδε σελ. 149.

ἔτρεφεν ἀδελφικὰ αἰσθήματα, λεγὼ οὖσαν καὶ παύσασαν νὰ ἔχῃ τὸν φόβον μὴ τυχὸν ἀποκτήσῃ μικρὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν, θεῖον τοῦ νεογνοῦ της, κ' ἐπιβιβασθεῖσα εἰς πλοῖον μετέβη, ἢ μᾶλλον μετεκομίσθη εἰς τὴν γείτονα νῆσον.

Τὴν ἡμέραν τοῦ καλοῦ της ἐρχομοῦ, ὁ κὺρ Μοναχάκης ἔκαμε μεγάλην χαρὰν εἰς τοὺς φίλους του, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπαύριον ἔπαυσε νὰ δέχηται κατ' οἶκον. Καὶ τοῦτο οὐδὲν τὸ παράξενον εἶχε, καθότι αὐτὸς μάλιστα οὐδέποτε εὑρίσκετο κατ' οἶκον. Ἦτο ἢ εἰς τὸ γραφεῖον ἢ εἰς τὸ καφενεῖόν του. Ἥναπτε τὴν ὀργυιαίαν τσιμπούκαν του, ἡ ὁποία ἔκαιεν ἀκοίμητος σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς κυανοβαφοῦς βράκας του, καὶ ἦτο εὔθυμος, πολύλογος πάντοτε καὶ θορυβώδης καγχαστής, μὲ τὰς παρειὰς τόσον κοκκίνας, ὅσον σχεδὸν καὶ τὸ ὑψηλὸν ἅλικον φέσι του, τὸ ὁποῖον ἔκλινε μετρίως διὰ μικρᾶς πτυχῆς πρὸς τὸ δεξιὸν οὖς, μετὰ τῆς ἁπλουμένης εἰς τὸν ὦμον μακρᾶς καὶ στρεπτῆς φούντας.

Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἑβδομάδας ἡ Λιαλιώ, ὁσάκις ἦτο ἔξυπνος κατὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας καθ' ἃς αὐτὸς ἐπανήρχετο οἴκαδε, δὲν ἔπαυε νὰ γογγύζῃ καὶ ν' ἀπαιτῇ, ὅπως τὴν στείλῃ ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα της. Δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ, ἔλεγε, μακρὰν τῶν γονέων της. Καὶ τῷ ὄντι, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ξενιτευμοῦ, ἡ καρδία ἤρχισε νὰ τῆς πονῇ, ἡ ὄρεξίς της ἐκόπη καὶ τὸ πρόσωπόν της ἐγλώμιαζεν. Ἀλλ' ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης αὐστηρῶς τῆς ἔδωκε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν ἥρμοζεν, ἀφοῦ ἅπαξ ἦλθε, νὰ τοῦ φύγῃ τόσον γλήγορα. Ἀνέπτυξε μακρὰν θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ εἶνε παντοῦ ὅπου εὑρίσκεται ὁ σύζυγός της, διότι ἄλλως ματαιοῦται ὁ σκοπὸς τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ὅστις, κατὰ τὰς ὀρθοδοξοτέρας πηγάς, εἶνε, ὄχι ἡ πολλαπλασίασις τοῦ γένους, ἀλλ' ἡ σωφροσύνη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, διότι ἄλλως, εἶπεν, ἐν περιπτώσει ἀτεκνίας, φυσικὰ θὰ ἐθεσπίζετο τὸ διαζύγιον· καὶ πρὸς πολλαπλασίασιν τοῦ γένους ἀρκεῖ, ἐκτὸς τούτου, ὁ φυσικὸς γάμος, ὅστις εἶνε ἄλλος παρὰ τὸν θρησκευτικὸν καὶ τὸν πολιτικὸν γάμον, καὶ τῆς ἀράδιασε ρητὰ πολλὰ ἐκ τῶν Δύο Διαθηκῶν, οἷον «Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου» καὶ «οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω·» καὶ «ὁ ἀνὴρ κεφαλή ἐστι τῆς γυναικός·» καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκείνη, ἔπνιξε τοὺς λυγμούς της ἀνάμεσα εἰς τὰς δύο παλάμας τῶν χειρῶν της καὶ εἰς τὰς δύο πλεξίδας της, καὶ μὲ τὰ δύο κλώνια τοῦ λευκοῦ τλουπανίου ἐσπόγγισε τὰ ἴχνη τῶν δακρύων της.

*

Ὁ νέος, ὡς γείτων, εἶχε πληροφορηθῆ τὰ συμβαίνοντα, καὶ τὴν ἠγάπησε κρυφά. Ἡ χάρις τοῦ λιγυροῦ ἀναστήματός της δὲν ἐξηλείφετο ἀπὸ τὴν ἄνευ μέσης περιβολὴν τὴν ὁποίαν ἐφόρει. Καὶ τὰ κατσαρά, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὸ ἡδυπαθὲς μέτωπόν της, ἦσαν φυσικὰ καὶ ὄχι ἐπίπλαστα. Ἡ λάμψις τῶν βαθέων καὶ μαύρων ὀφθαλμῶν της ἔκαιεν ἀμαυρά, ὑπὸ τὰς καμαρωτὰς ὀφρῦς, καὶ τὰ πορφυρᾶ χείλη της ἐρρόδιζον ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς καὶ διαυγοῦς χροιᾶς τῶν παρειῶν της, αἵτινες ἐβάπτοντο μ' ἐλαφρὸν ἐρύθημα εἰς τὸν παραμικρὸν κόπον ἢ εἰς τὴν ἐλαχίστην συγκίνησιν. Ἀλλὰ τὸ λεπτὸν καὶ ἤρεμον πῦρ τῶν ὀφθαλμῶν της ἔκαιε τὴν καρδίαν τοῦ νέου.

Τέλος τὴν ἠγάπα. Ἐκείνη, συχνὰ ἐξερχομένη εἰς τὸν ἐξώστην, τὸν ἐκύτταζεν ἐπὶ μίαν στιγμήν, ρεμβὴ καὶ ἀλλόφρων. Εἶτα τὸ βλέμμα της ἀποσπώμενον ἐστρέφετο πρὸς ἓν ἀνατολικὸν σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, εἰς τὰ *πέρα βουνά*, μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, καθ' ἥν, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς σελήνης, ἀπόντος τοῦ συζύγου, εἶδεν ἱστάμενον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τὸν νεανίσκον, ὅστις εἶχεν ἐξέλθῃ μετὰ τὸ δεῖπνον διὰ ν' ἀναπνεύσῃ τὴν θαλασσίαν αὔραν. Ὁ Μαθιός, ἰδὼν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, τὴν ἐκαλησπέρισε, καὶ ἀφοῦ ἀντήλλαξαν ὀλίγας λέξεις, τυχαίως καὶ χωρὶς νὰ τὸ σκέπτηται καὶ αὐτή, ἔκαμε τὴν τόσον ἀπροσδόκητον πρότασιν περὶ θαλασσίου περιπάτου ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ προκύψῃ τὸ παράδοξον τοῦτο ταξείδιον. Ἡ νεκρὰ γυνὴ ἐφαίνετο ζῶσα ὀνειρώδη ζωήν, ὕπαρξιν ρεμβώδη. Αἴφνης, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐξύπνα ἐκ τοῦ μακροῦ ὀνείρου της, κ' ἐφαίνετο ἀνακτῶσα τὴν αἴσθησιν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ἀλλ' ὀλίγαι παρήρχοντο στιγμαί, καὶ πάλιν ἔπιπτεν εἰς τὴν νάρκην τοῦ ὕπνου της, βυθιζομένη βαθύτερον ἀκόμη εἰς τὸ προσφιλὲς ὄνειρόν της.

Ἦτο ἤδη μεσονύκτιον, καὶ τὸ ρεῦμα τῆς θαλάσσης ἢ τὸ ἀπόγειον τῆς ξηρᾶς, τοὺς εἶχεν ἐξωθήσει μικρὸν κατὰ μικρόν, διότι δὲν εἶχον πηδάλιον, βορειότερον, ἀντικρὺ εἰς τὰ τρέμοντα φῶτα τοῦ ὑψηλοῦ χωρίου, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο πλησιέστερον τώρα, καὶ δίπλα εἰς τὸ μεμονωμένον παρὰ τὴν βορειανατολικὴν ἀκτὴν βραχῶδες νησίδιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ φυλακὴ ὀλίγων κονίκλων ριπτομένων ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς νησιώτας, καὶ τὸ ἀνάκτορον ὅλων τῶν γλάρων καὶ ἄλλων θαλασσίων ὀρνέων. Ἐκαλεῖτο δὲ Ἀσπρόνησον.

Τότε μόνον ὁ Μαθιὸς ἔλαβε τὴν μίαν κώπην (διότι ἐδέησε νὰ συστείλῃ τὸ αὐτοσχέδιον ἱστίον, ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Λιαλιὼ τὸ κολόβιόν της, ἀρχίσασαν νὰ κρυώνῃ, ἂν καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸ ὁμολογήσῃ, καὶ νὰ καθαιρέσῃ κεραίαν καὶ ἱστίον) καὶ τὴν μετεχειρίσθη ὡς πηδάλιον, προσπαθῶν νὰ στρέψῃ τὴν πρῷραν δεξιά, πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον σημεῖον τῆς ἀντικρυνῆς ἀκτῆς, τὸ καλούμενον Τραχῆλι. Ἀλλ' εἶδεν ὅτι μὲ τὸ ὑποβολιμαῖον πηδάλιον δὲν κατώρθωνε τίποτε, καθόσον δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ εὐνοϊκὸν τὸ ρεῦμα, καὶ ἠναγκάσθη νὰ καθίσῃ ἐκ νέου εἰς τὰς κώπας.

Ἀλλ' αἱ νύμφαι τῶν νυκτερινῶν αὐρῶν, αἵτινες ἤρχισαν νὰ πνέωσιν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἢ τῶν θαλασσίων ρευμάτων, τῶν διαυλακούντων τὸ μεταξὺ τῶν δύο νήσων πέραμα, φαίνεται ὅτι πολὺ εὐνόουν τὴν Λιαλιώ. Διότι μόλις εἶχον ἀπομακρυνθῆ ὀλίγας ὀργυιὰς ἀπὸ τὸ Ἀσπρόνησον, καὶ παραπλεύρως τῶν τριῶν μεσημβρινοανατολικῶν νησίδων, ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐπρόβαλε μεγάλη σκαμπαβία, ἥτις ἐν μεγάλῃ ταχύτητι ἔπλεεν, ἔχουσα τὴν πρῷραν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Τραχῆλι, πλήττουσα μὲ τὰς ἓξ κώπας της τὰ ὕδατα, τρέχουσα εἰς τῆς θα-

λάσσης τὰ νῶτα, ὡς τρέχει εἰς τὸ λιβάδιον ἡ δραπέτις τοῦ ἱπποδρομίου φορβάς.

Ἡ Λιαλιὼ ἐξαφνίσθη. Ὁ νέος ἐστράφη νὰ ἴδη. Αὐτομάτως ἔπαυσε νὰ κωπηλατῇ καὶ ἔμενεν ἀναποφάσιστος.

— Γλήγορα, γλήγορα, εἶπε μὲ ψίθυρον τόνον τὸ Λιαλιώ, ὡς νὰ ἐφοβεῖτο μὴν ἀκουσθῇ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς της· πίσω ἀπ' τὸ Ἀσπρόνησο, πίσω! . . .

Ὁ νέος ἤρχισε ταχέως νὰ σιάρῃ. Ἦσαν δὲ ἀκριβῶς εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἀκτῆς, ἀποκρυπτούσης τὴν σελήνην. Ἔκαμψαν μίαν προβολὴν βράχου, κ' ἐκρύβησαν ὄπισθεν τοῦ νησιδίου.

— Τί λὲς νὰ εἶνε; ἠρώτησεν ἐν ἀδημονίᾳ τὸ Λιαλιώ.

— Χωρὶς ἄλλο, θὰ εἶνε γιὰ μᾶς, ἀπήντησεν ὁ νέος.

— Βγῆκαν νὰ μᾶς κυνηγήσουν;

— Ἐμᾶς γυρεύουν, χωρὶς ἀμφιβολία.

— Καὶ τί μεγάλη βάρκα εἶνε αὐτή;

— Αὐτὴ εἶνε σκαμπαβία, μὲ πολλὰ κουπιά, ποῦ κόβει δρόμο.

— Ὥστε, ἂν ἤμαστε μπροστὰ ἐκεῖ θὰ μᾶς ἔπιαναν;

— Αὐτοὶ ἔχουν πλώρη τὸ Τραχῆλι. Σὲ λίγο θὰ μᾶς ἔφταναν, ἂν εἴχαμε κάμη δρόμο πρὸς τὰ ἐκεῖ.

— Ὥστε καλὰ κάμαμε νάρθοῦμε πρὸς τὰ ἐδῶ;

— Δὲν ἤρθαμε θεληματικῶς· μᾶς ἔφεραν τὰ ῥέμματα.

— Ξέρουν τί κάνουν τὰ ῥέμματα! εἶπε μὲ θεσπέσιον τόνον τὸ Λιαλιώ, ἥτις ὡμοίαζε μέ τινας ἀνθρώπους βλέποντας σοφὰ ὄνειρα, αὐτοσχεδιάζοντας ἀποφθέγματα κατ' ὄναρ. Λέγουσα δὲ ἐπίστευεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ὑπάρχει νοῦς εἰς τὰ ἄψυχα πράγματα, καὶ ὅτι ὅλα ὑπόκεινται εἰς θεοῦ τινος τὴν ἐπιστασίαν.

Τῷ ὄντι, ἤθελε φανῇ ὅτι ἡ Νηρηὶς τῶν θαλασσίων ῥευμάτων ἢ ἡ Αὔρα τῶν ἀπογείων πνοῶν εἶχον ὠθήσει ἐσκεμμένως καὶ ἐκ προθέσεως πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν βαρκούλαν μὲ τὸ χαριτωμένον φορτίον της.

— Καὶ τώρα τί νὰ κάμουμε; ἠρώτησεν ὁ Μαθιός, αἰσθανθεὶς ἐνδομύχως τὸν ἑαυτόν του ἀνίσχυρον ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἀγαθοβούλου τινὸς νύμφης. Καὶ τότε ἐνόησε διατί, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε γυναικοκρατία.

— Τώρα, εἶπε τὸ Λιαλιώ, ὁμιλοῦσα τόσον ἀπταίστως καὶ μαθηματικῶς, ὡς νὰ εἶχε προβλέψει τὸ πρᾶγμα, θὰ περιμένουμε μισὴ ὥρα, ἂν καὶ δὲν μᾶς ὑποπτευθοῦν νὰ γυρίσουν πρὸς τὰ ἐδῶ νὰ ψάξουν, καθὼς αὐτοὶ θὰ τραβοῦν κάτω στὸ Τραχῆλι, ἡμεῖς κολλοῦμε πέρα, στὸν Ἅϊ-Νικόλα, ξέρεις. Ἀπὸ κεῖ ἀνεβαίνουμε πεζοὶ σὲ μισὴ ὥρα, στὴν Πλατάνα, στὸ ψηλὸ χωριό, κι' ἀπὸ κεῖ, σὰ φέξῃ ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα, πεζοὶ πάλι, γιὰ τρεῖς ὥραις, στὸ μεγάλο τὸ χωριό, τὸ δικό μου. Νὰ πατήσῃ μοναχὰ τὸ πόδι μου στ' ἅγια χώματα, μιὰ φορά! Ἀνίσως πάλι μᾶς ὑποπτευθοῦν καὶ γυρίσουν τὴν πλώρη τους πρὸς τὰ ἐδῶ, τότε, μιὰ καὶ δυό, στὸ δικό σας τὸ Ξάνεμο, πῶς τὸ λέτε, στὴν Κεφάλα σας· ἐκεῖ πετοῦμε τὴ βάρκα στὴν ἄμμο, καὶ γυρίζουμε στεριὰ στὸ χωριό σας. «Ποῦ ἤσουνα, Λιαλιώ;» «Πῆγα στὸ σεργιάνι, μπάρμπα-Μοναχάκη, καὶ νά με, γύρισα.»

Ἐγέλασε μόνη της εἰποῦσα τοῦτο. Εἶτα ἐπειδὴ ὁ νέος ἐφαίνετο ἀνησυχῶν ἀκόμη·

— Νὰ μὴ μᾶς πιάσουν μοναχά, ἐπέφερεν ἐκείνη. Δὲ μὲ μέλει τί θὰ πῇ ὁ κόσμος, νά! οὔτε τόσο-δά, καρφὶ δὲ μοῦ καίεται! Ἡμεῖς νὰ εἴμαστε ἀθῶοι, καὶ ἄφσε τοὺς ἀνοήτους νὰ μᾶς κατηγοροῦν!

Ὁ νέος ἔκυψε περιπαθῶς καὶ τῆς ἐφίλησε τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων τῆς χειρός της, σκεπτόμενος ὅτι ἦτο ἀθῶος, ναί, ὅπως πολλοὶ οἵτινες κατεδικάσθησαν ἀδίκως, ὡς λέγει ἡ Ἱστορία, εἰς τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς βραδὺν θάνατον. Ἐκείνη προσέθηκεν αὐστηρῶς·

— Ἂν ἤθελα νὰ κάμω τὸν ἔρωτα, τὸ σιγουρότερο θὰ ἦτον νὰ μένω σιμὰ στὸν μπάρμπα-Μοναχάκη. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν θέλω, εἶνε ὅτι ἐκίνησα νὰ πάω πίσω στοὺς γονεῖς μου. Οἱ γονεῖς μου δὲ θὰ μποροῦν νὰ μὲ σκεπάσουν, ἂν τὸ κάμω, ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης θὰ μ' ἐσκέπαζε, καὶ πολύ.

Ὀξεῖα μάχαιρα ἔσχισε τὴν καρδίαν τοῦ νέου. Ἐφαντάσθη ὅτι ἡ νεαρὰ γυνὴ θὰ εἶχε χωρὶς ἄλλο ἐραστὴν εἰς τὴν πατρίδα της. Δι' ἐκεῖνον λοιπὸν ἔτρεχε, δι' ἐκεῖνον ἐπεχείρει τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον πλοῦν! Καὶ τότε ἡ θέσις του ποία; αὐτὸς τί ἦτο εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην; γέφυρα ἐφ' ἧς ἐπάτουν ὅπως συναντηθῶσι δύο ἀγαπώμενα ὄντα, χάρων τῶν καταχθονίων ἐρώτων! . . .

Ὢ! πόσην φλόγα εἶχε μέσα του! Καὶ πῶς ἠσθάνετο ὅλα τοῦ τραγικοῦ ἥρωος τὰ ἔνστικτα βρυχώμενα καὶ λυσσῶντα εἰς τὰ ἐνδόμυχά του τὴν στιγμὴν αὐτήν! (Καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὸ παρὸν εἰδύλλιον εἰς δρᾶμα, ἂν μόνον τὸ ἐπέτρεπεν ἡ φιλολογικὴ τοῦ συγγραφέως συνείδησις! Φαντασθῆτε τὴν σκαμπαβίαν κυνηγοῦσαν τοὺς δύο φυγάδας ἐπὶ τῆς ἐλαφρᾶς βαρκούλας, τὸν Μαθιὸν διαφεύγοντα διὰ θαύματος κωπηλασίας τὴν καταδίωξιν, τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀνακαλύπτοντα ὅτι ἡ Νοσταλγὸς εἶχεν ἐραστὴν ἐκεῖ πέραν καὶ σχίζοντα τὸ στῆθός της μὲ τὸ ἐγχειρίδιον, ἢ βυθίζοντα τὴν βάρκαν καὶ πνίγοντα τὴν γυναῖκα, πνιγόμενον καὶ αὐτὸν εἰς τὰ κύματα! Τέλος τὴν σκαμπαβίαν ἐρευνῶσαν νὰ εὕρῃ τὰ δύο σώματα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ὑπὸ τῆς σελήνης τὸ φῶς! Ὁποῖον θαῦμα ρωμαντικότητος, ὁπόσα δάκρυα εὐαισθησίας! . .)

Ἐντούτοις μετὰ βίας μεγάλης ἐκρατήθη, καὶ προσβλέψας τὴν νεαρὰν γυναῖκα τὴν ἠρώτησεν ἁπλῶς.

— Καὶ δὲν σὲ ἀγαποῦσε κανεὶς ἐκεῖ πέρα, πρὶν σὲ πάρῃ ὁ κὺρ Μοναχάκης;

— Καὶ πολλοὶ μάλιστα, ἀκοῦς ἐκεῖ! ἐβεβαίωσεν εὐθύμως τὸ Λιαλιώ. Μόνον νὰ τί εἶνε· τὰ φτωχὰ κορίτσια δὲν τ' ἀγαποῦν παρὰ ὅπως ἀγαποῦν τὰ λούλουδα, γιὰ νὰ τὰ μυρισθοῦν μιὰ κ' ὕστερα νὰ τ' ἀφήσουν νὰ μαραθοῦν, ἢ νὰ τὰ μαδήσουν· κ' ἐγὼ δὲν ἤμουν καμμιὰ μεγαλοπροικοῦσα, βλέπεις, γιὰ νὰ μὲ ἀγαπήσουν καὶ νὰ μὲ στεφανωθοῦν **ἐμπομπῇ καὶ παρατάξει**, μ' ἐπισημότητα, ἢ κἂν νὰ μὲ κλέψουν καὶ νὰ μὲ στεφανωθοῦν κρυφὰ μ' ἕναν παπᾶ, βέβαιοι πῶς οἱ γονεῖς, εἰς ὅλον τὸ ὕστερο,

θ' ἀναγκασθοῦν, σὰ σκασμένοι, νὰ δώσουν τὴν προῖκα . . . Γι' αὐτὸ δὲν εὑρέθηκε ἄλλος ἀπ' τὸν μπάρμπα-Μοναχάκη νὰ μὲ ζητήσῃ. Πάλι καλά!

Εἶτα μὲ ψίθυρον φωνὴν ἀπήγγειλε τὸ δημῶδες·

Μὲ πανδρέψαν οἱ γονιοί μου,
χωρὶς νἄχουν τὴ βουλή μου . . .

— Τότε γιατί φεύγεις ἀπ' τὸν κὺρ Μοναχάκη; ἠρώτησεν ὁ νέος, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐπιφώνημα τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ κατακλεὶς τοῦ λόγου της.

— Δὲν τοῦ φεύγω, γυρίζω στὴν πατρίδα μου, πάω νἄυρω τοὺς γονεῖς μου . . . Ἀνίσως ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης ἔρθῃ στὴν πατρίδα νὰ μ' εὕρῃ, καλῶς νἄρθῃ! Ξέρει πολὺ καλὰ πῶς δὲν εἶμαι ἱκανὴ νὰ προδώσω τὴν τιμή του. Μὰ ξέρει καὶ τοῦτο, πῶς δὲν μπορῶ νὰ ζήσω στὰ ξένα.

Ὁ νέος δὲν ἦτο ἥσυχος. Ὑπώπτευεν ὅτι ἡ γυνὴ ἦτο δολία, καὶ ἐφαντάζετο τὸν ἑαυτόν του ὡς θῦμα. Ἀποτόμως τὴν ἠρώτησε·

— Γίνεται νὰ μὴ σ' ἀγάπησε κανένας χωριστὰ ἀπ' τοὺς ἄλλους; . . καὶ θὰ τὸν ἤθελες καὶ σύ . . . πρὶν πανδρευθῇς . . . ἢ ὕστερα ἀφοῦ ὑπανδρεύθης;

Ἡ Λιαλιὼ ἐστέναξε βαθέως καὶ εἶπεν·

— Ἄχ! ναί . . . γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινὴς μαζύ σου . . . Ἐκεῖνος ποῦ θελὰ μὲ πάρῃ . . . καὶ τὸν ἤθελα κ' ἐγώ . . . εἶνε τώρα ἔξῃ χρόνια ποῦ τὸν ἔφαγε ἡ Μαύρη θάλασσα . . . Τὸ καράβι ἐπῆγε σύψυχο . . . Ἀλλ' ἂν ἔχῃς ἔλεος, γιατί ἐπιμένεις νὰ μ' ἐξετάζῃς γι' αὐτό; . .

*

Ὡς τόσον ἡ σκαμπαβία, τὴν ὁποίαν οἱ δύο φυγάδες δὲν ἔπαυσαν νὰ κατασκοπεύωσιν, ἀφοῦ ἔκαμεν ἱκανὸν δρόμον μὲ τὴν πρῷραν πρὸς ἀνατολικὴν κατεύθυνσιν, αἴφνης ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν ἀπωτάτην ἄκραν τοῦ τρίτου καὶ ἀνατολικωτάτου νησιδίου, ἐστάθη ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ὁ Μαθιὸς ὑπέδειξε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν συνταξειδιώτισσαν.

— Ξέρω τί εἶνε, εἶπεν αὐτή.

— Τί εἶνε;

— Τώρα θὰ ἰδῇς.

Ὁ νέος τὴν ἐκύτταζε κατάμματα.

— Ἔχε ὑπομονή, καὶ θὰ σὲ βγάλω ἀπ' τὴν ἀπορία. Τώρα θὰ τὴν ἰδῇς νὰ βάλῃ πλώρη τὸ Τραχῆλι.

— Πῶς τὸ ξέρεις; εἶσαι μάγισσα.

— Ναί, εἶμαι . . . εἶμαι μάγισσα! εἶπεν αὐτὴ ἐν πεποιθήσει.

Ὁ Μαθιὸς ᾐσθάνθη ἀόριστον φόβον εἰς τὸ σπινθηρίζον βλέμμα της.

Τὴν ἰδίαν στιγμήν, ἡ σκαμπαβία ἐστράφη ὁριστικῶς πρὸς ἀνατολάς, κ' ἐπανέλαβε ταχύτερον τὸν δρόμον της.

Ὁ Μαθιὸς ἀφῆκεν ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ.

— Ἰδοὺ τί εἶνε, ἐπανέλαβε τὸ Λιαλιώ. — Ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης, βάζω στοίχημα, ἐνενηνταπέντε τὰ ἑκατό, εἶνε μέσα στὴ σκαμπαβία.

— Λοιπόν;

— Οἱ ἄλλοι ποῦ τραβοῦν κουπί, καὶ γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸ ξεπλάτισμα τοῦ μεγάλου ταξειδιοῦ, καὶ γιατί ἔτσι τοὺς φαίνεται σωστότερο, θὰ εἶπαν νὰ ψάξουν γύρω-γύρω στὰ νησιά, ἴσως μᾶς εὕρουν πουθενὰ τρυπωμένους. Ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης ποῦ ξέρει καλὰ πῶς ἐγὼ δὲν εἶχα καμμιὰ δουλειὰ στὰ νησιά, κ' ἤθελα νὰ πάω στὴν πατρίδα μου καὶ μόνο, εἶνε βέβαιος πῶς τράβηξα ἴσα πέρα γιὰ τὸ Τραχῆλι, κι' ἂν μὲ προφτάσῃ πρὶν πατήσω τὸ πόδι στὸν Ἀγνῶντα, τὸ μικρὸ λιμανάκι τοῦ δικοῦ μας τοῦ νησιοῦ ἐκεῖ, ἐλπίζει νὰ μὲ καταφέρῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσω πίσω στὸ χωριὸ τὸ δικό σας. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἤθελε νὰ χάσῃ καιρὸ ψάχνοντας τριγύρω, στὰ νησιά, γιὰ νὰ μὴ προφτάσω καὶ τοῦ φύγω, ἅμα φτάσω μιὰ φορὰ πέρα. Ἔτσι τοὺς κατάφερε, κείνους ποῦ εἶνε στὰ κουπιά, νὰ τραβήξουν ἐμπρός, κι' ἂς βλαστημοῦν μέσα τους πλειά. Τί νὰ γείνῃ!

— Λοιπόν;

— Τώρα, σὰν προχωρήσουν κἄμποσο αὐτοί, ἡμεῖς περνοῦμε πέρα. Δός μου τὸ ἕνα κουπί.

Ὁ νέος δὲν ἀντέστη, καὶ μετέθεσε πρὸς τὴν πρύμνην τὴν μίαν κώπην.

Βραχεῖα παρῆλθεν ὥρα, καὶ ἡ σκαμπαβία εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τόσον ὥστε μόλις ἐφαίνετο εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀχανοῦς ὁρίζοντος, ὡς μέλαν κυμαινόμενον σημεῖον, καὶ ὡς μαύρη κηλὶς ἐπὶ τῆς ἐπαργύρου ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

— Τώρα νὰ τὸ βάλουμε στὰ κουπιά! ἀνέκραξε μετὰ φαιδρᾶς χάριτος τὸ Λιαλιώ.

*

Ὁ κὺρ Μοναχάκης ἦτο τῷ ὄντι ἐπὶ τῆς σκαμπαβίας, καὶ ἡ νοσταλγὸς δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ. Ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν ἐπιβίβασιν τῶν δύο φυγάδων, εἶχε τὴν δυσαρέσκειαν νὰ μάθῃ ὅτι «τὸ Λιαλιώ του» δὲν ἦτο πλέον οἴκοι. Εἰς τὸ καφενεῖον ὅπου ἐκάθητο, ζωηρῶς συζητῶν πολιτικά, μὲ τὴν μακρὰν του τσιμπούκαν ἀκοίμητον καπνίζουσαν πέραν τῆς πλατείας βράκας του, δεκαετὲς παιδίον εἰσελθόν, ἀνυπόδητον, μὲ ὑποκάμισον ῥαβδωτὸν καὶ περισκελίδα ὁμοίαν, εἶπε·

— Μπάρμπα, ἡ γ'ναῖκα σ' ἔφ'κει.

— Ἔφυγε; ποῦ πάει; εἶπεν ἐξαφνισθεὶς ὁ χρηστὸς ἀνήρ.

— Δὲ ξέρου.

— Δὲ ξέρεις; Κι' ἀπὸ ποῦ τὤμαθες;

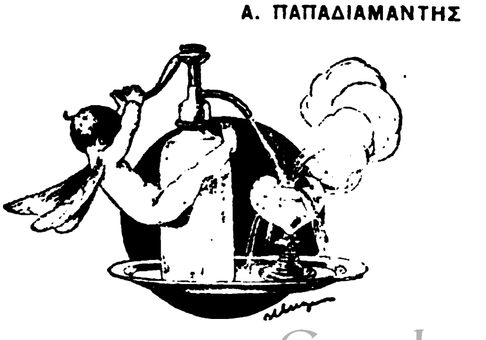
— Οὑ Βασίλ'ς τσ' Μάρκηνας ἤτανε κειδὰ στοῦ γιαλὸ κὴ τ'ν εἴδιει.

— Καὶ ποιὸς εἶν' αὐτός, οὑ Βασίλ'ς τσ' Μάρκηνας;

Τὸ παιδίον στραφὲν πρὸς τὴν θύραν εἶπε·

[Ἕπεται τὸ τέλος].

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η ΨΥΧΗ ΕΡΩΤΕΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΠΛΑΣΤΗ ΤΗΣ

Ὠδὴ Τορκουάτου Τάσου.

Πρόσχαροι κάμποι, χλωρασιαίς, πρωτοφανήσιμ' ἄνθη,
π' ἄδολαις πάντοτ' εὐωδιαὶς στοὺς οὐρανοὺς σκορπᾶτε,
κρύσταλλα μυριοχάριτα, ποῦ σταὶς τερπναὶς κοιλάδες
τρέχετε παιγνιδίζοντας μὲ σιγαλὴ μουρμούρα,
λαλούμενα τῆς ἄνοιξης, πουλιά, ποῦ πάντ' ἀγάπη
σ' ἕνα κλαδί, σ' ἄλλο κλαδὶ πετῶντας κελαϊδᾶτε,
αὖραις δροσάταις καὶ γλυκαίς, αὖραις χαριτωμέναις,
ἔργα Ἐκεινοῦ ποῦ τῆς καρδιᾶς μοῦ κυβερνᾷ τὰ φύλλα,
εἰπέτε σεῖς τοῦ Πλάστη μου καὶ τ' ἀκριβοῦ μου Ἀφέντη,
πῶς ὅλα ὅλα ὁ πόθος του τὰ σωθικὰ μοῦ ἀνάφτει.

Εἰπέτε του ποῦ ἡ φλόγα του, ἄπειρη, ἁγνή, καθάρια,
ὅλη βαθυὰ μὲ κατκλεῖ, ὅλην ἀγάλι ἀγάλι·
πῶς ὅταν βγαίνει ὁ ἥλιος, ὅταν βυθᾷ στὸ κῦμα,
μόνο τ' ἅγιο του τ' ὄνομα τὰ χείλη μου ἀνακράζουν.
Γι' αὐτόν, μόνο μου ἀγάλλιασμα, λαλῶ καὶ συλλογοῦμαι·
γι' αὐτὸν καὶ κλαίω καὶ πονῶ καὶ γλυκοανὰστενάζω,
καὶ τόσ' ὁ πόθος τὴν ψυχὴ γλυκὰ μοῦ συνεπαίρνει,
π' ἄλλη γλυκάδα εἶναι γιὰ μὲ μαρτύριο καὶ φαρμάκι.
Μ' αὐτὸν μαζί, πάντα μαζί, ὁ ἐρωτεμένος νοῦς μου,
καὶ πάντ' αὐτὸν καὶ ἀνιστορεῖ κ' αἰσθάνεται καὶ βλέπει.

Κι' ἄν, ὅπως πάντα, μ' ἀγαθὸ καὶ μὲ ἱλαρὸ τὸ βλέμμα
γροικᾷ, καὶ τῆς ἀγάπης μου δὲν δίνει καταφρόνια,
εἰπέτε πῶς στὸν πόθο του πιστὴ τὸν ἀναμένω,
ἐνῷ τὰ χιόνια καταλεῖ χαροποιὸς Ἀπρίλης.
Ξέρω ποῦ τούτη μου ἡ μονιά, κι' ἄμετρα κάλλη ἄν εἶχε,
σ' αὐτόν, ποῦ τέτοιο κατοικᾷ λαμπρότατο λημέρι,
δὲν πρέπει· ἀλλὰ τὸ σπλάγχνος του τ' ἀπέραντο, ποῦ μέρος,
ὅσο κι ἂν εἶναι ταπεινό, ποτὲ δὲν ἀπαρνήθη,
ὄχι, οὐδὲ τώρα θ' ἀρνηθῇ παρηγοριὰ καὶ σκέπη
σὲ τούτη τὴ βαρυόμοιρη ψυχή μου, ποῦ ἐμαράθη,
ποῦ αὐτὸς ἐλύτρωσε ἀκριβὰ μὲ τ' ἅγιο του τὸ αἷμα.

Ἁ πότε πότε θέλ' ἰδῶ τὴν ποθητὴν ἡμέρα.
ποῦ ὁλόθαρρη στὸ πλούσιο του παλάτι θὰ καθίσω,
νὰ τὰ θωρῶ, νὰ χαίρωμαι τὰ κάλλη ποῦ ἀγαποῦσα,
κι ἄλλο ἡ περίχαρη καρδιὰ νὰ μὴν ἀποζητήσῃ!
Ὢ! ἂν ἐσεῖς, ἁγναὶς ψυχαίς, ἐβλέπατε τὸ φῶς μου,
εὐθὺς κάθ' εὐτυχιὰ τῆς γῆς θὰ θάμπονεν ἐμπρός σας,
καὶ μόνον γιὰ τὰ κάλλη του, τὴ δόξα, τὴ λαμπράδα,
τὰ στήθη σας θὰ καίονταν, καὶ φλογερὰ τὰ χείλη,
χαρά, θὰ κράζαν. στὴ ζωὴ παρόμοια δὲν ἐστάθη.

Εἶναι τ' ἁγνό μου ἀγάλλιασμα, εἶν' ἡ ἀκριβή μου ἀγάπη.
Γελᾷ ἡ θωριὰ καὶ ροδαριαίς· σὲ μύριαις ὀμορφάδαις
δὲν εἶναι τί ὡραιότερο στὸ ὑπέρλαμπρό του δῶμα.
Μ' ἀνθοὺς ὑακίνθου στολιστὸ τὸ τρυφερό του χέρι·
ἡ κεφαλή του μάλαμα, τὰ στήθη ἐλεφαντένια.
Πότε κόβει τραντάφυλλο, πότε δροσάτο κρίνο
ὁ εὐγενικός μου ποθητὸς στὰ ὄμορφα περιβόλια·
γελοῦν οἱ χλόαις, τὰ φυτά, καὶ ξεφυτρόνουν γιούλια
ὅπου τ' ἅγια του φέγγη αὐτὸς τὰ θεϊκὰ γυρίζει·
μόνον γι' ἀγάπη κ' ἔρωτα καὶ γιὰ ταπεινοσύνη
βγάζει τὰ λόγια ἔτσι γλυκά, ποῦ δὲν αἰσθάνομ' ἄλλη,
οὐδὲ ἠμπορῶ νὰ φαντασθῶ γλυκύτερη εὐτυχία.

Τετράγωνο κι ἀσάλευτο τὸ οὐράνιο του λημέρι,
ποῦ κῦμα καθαρώτατο γύρω τὸ περιζώνει,
ὅλο διαμάντι ἀτίμητο καὶ λαγαρὸ χρυσάφι!)
ἀστράφτει μέσα κ' ἔξωθε τὴ νύχτα, τὴν ἡμέρα.
Δώδεκα πύλαις λαμπυραίς, πύλαις ἀχτινοβόλαις,
ἀνοιγοκλειοῦν τὸ ἔμπα του, καὶ ἄλλα τόσ' ἀστέρια,
καθάρια, ὡραῖα, φωτεινά, δείχνουν τὰ σύνορά του.
Ἐκεῖ δὲν ἔζησαν ποτὲ πάθη φαρμακωμένα,
ἀλλ' ἅγιοι μόνον στοχασμοί, καὶ πόθοι ἁγνοὶ καὶ θεῖοι,
εἰρήνη, ἀγάπη καὶ χαρά, νίκη κ' αἰώνια δόξα.

Σ' αὐτὴν τὴν τόσο ἀστραφτερή, τὴν ἅγια κατοικία,
Τραγοῦδι, παρακάλεσε τὸν ἀγαθό μου Ἀφέντη,
ὅπως τώρα μὲ τ' ὄνειρο τὸν βλέπει ὁ λογισμός μου,
ἔτσι μιὰ μέρα ν' ἀξιωθῶ καὶ νὰ τὸν ἀντικρύσω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Ο ΚΟΥΤΟΖΑΦΙΡΗΣ

— Ἄλλος πάλι κι αὐτὸς ὁ Κουτοζαφίρης! Καὶ δὲν εἶναι καὶ πολὺ καιρὸς ποῦ τὄπαθε. Τοῦ μιλεῖς, κι αὐτὸς σὲ κοιτάζει μὲ μάτια θολὰ σὰ νὰ ὀνειρεύεται. Ναὶ περιμένεις νὰ σοῦ πῇ, κι ὄχι σοῦ λέγει. Καὶ νὰ δῇς ποῦ τὄχει τὸ σόγι του. Κι ὁ πατέρας του ἔτσι ζαλισμένος εἴταν πάντα· μὰ κεῖνος πάλι εἶχε μέτρο καὶ νόμο· τοῦτος τἄχασε καὶ πάγει. Ὅσο γιὰ τὸ μοναχογιό του, τὸ μορφόπαιδο ἐκεῖνο, — τί κρίμα! καὶ τί μεγάλο κακὸ γιὰ τὴ μάννα του!

— Λάθος ἔχεις, κάνω τοῦ φίλου ποῦ μοῦ τἄλεγε αὐτὰ τὶς προάλλες καθὼς περνοῦσε ἀπ' ἔξω σιγανὰ σιγανὰ ὁ Κουτοζαφίρης, καὶ πήγαινε κατὰ τὸ σπίτι του, μ' ἕνα ζεμπίλι στὸ χέρι. Ἐδῶ ἡ τρέλλα, ἂν εἶναι τρέλλα, δὲν πέρασε ἀπὸ γονιὸ σὲ παιδί, μόν' ἀπὸ τὸ παιδὶ στὸ γονιό. Ἦρθε καὶ μοῦ τὰ εἶπε ὁ δύστυχος τότες ποῦ τὄνοιωθε πῶς δὲν εἴτανε στὰ σωστά του. Εἶναι λυπητερὴ ἱστορία, μὰ πρέπει νὰ τὴν ἀκούσῃς, ἴσως καὶ σοῦ κάμῃ καλό, ποῦ ἀγαπᾷς νὰ θυμώνῃς καὶ σύ:

Εἶναι ὡς πέντε χρόνια ποῦ παντρεύτηκε ὁ Κουτοζαφίρης. Θυμᾶσαι τί ζωηρότητα ποῦ τὴν εἶχε τὸν πρῶτο χρόνο. Τὸ κακὸ τοῦ ἦρθε ἀπάνω στὸ δεύτερο τὸ χρόνο. Τότες εἴταν ποῦ μοῦ τὰ εἶπε. Ἐκεῖνο τὸ μικρὸ εἴταν ἡ χαρά τους καὶ τωνε δυωνῶν. Ἡ γυναῖκα του ἡ Βασιλίνα συνήθιζε πάντα νὰ διαρμίζῃ τὰ στρωσίδια καὶ νὰ συγυρίζῃ τὴν κάμαρα τὸ πρωί, ἔδινε λοιπὸν τὸ μικρὸ στὸν πατέρα κι αὐτὸς τὸ σήκωνε καὶ τὸ κατέβαζε στὸ μαγεριό, πότε τραγουδῶντάς του, πότε χαδεύοντάς το. Κατάντησε νὰ εἶναι πιὰ κι αὐτὸ μιὰ δουλειὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖ ὁ Ζαφίρης τὸ κάθιζε πλάγι του, τὸ τάγιζε, τοῦ γλυκομιλοῦσε. Ἕνα πρωὶ ὁ Ζαφίρης δὲν εἴτανε στὰ καλά του, καὶ γιὰ τὴν κακή του τὴν τύχη μήτε τὸ παιδὶ δὲν εἴτανε στὰ καλά του! Ἔκλαιγε τὸ παιδί! Ἔκλαιγε, κι ὅσο γύρευε ὁ Ζαφίρης νὰ τὸ μερώσῃ καθὼς κατέβαινε, ἄλλο τόσο τσόριζε τὸ μικρό. Δόντια ἔβγαζε, πόνο εἶχε, νὰ τὸ πῇ δὲν μποροῦσε, ἔκλαιγε. Μπαίνει στὸ μαγεριὸ ὁ Ζαφίρης, τοῦ τοιμάζει τὸ φαγάκι του, τὸ καλοπιάνει, τοῦ κάκου! Τὸ παιδὶ ἡσυχία δὲν εἶχε. Τοῦ ἀνέβηκαν τότες τοῦ Ζαφίρη. Ὅτι ἔκανε νὰ πιῇ κι αὐτὸς τὸν καφέ του, ἴσως καὶ τοῦ δώσῃ

υπομονή, βγάζει ακόμα δυνατώτερες φωνές το παιδί. Φρένιασε ο Ζαφίρης τώρα. Βάζει κάτω το καυκί του, σηκώνει το χέρι του, και καταφέρνει μια του παιδιού απάνω στο δεξί του ταυτί, που τάποσβόλωσε το καημένο. Αμέσως κατάλαβε το τί έκαμε, μα είταν αργά. Το παίρνει το φιλεί, το χαδεύει, το σφίγγει στην αγκαλιά του. Το παιδί σάλευε δε σάλευε, και το πρόσωπό του, μαβί. Ο Ζαφίρης πήγε να τρελλαθή από τη λύπη του κι από το φόβο να μην το πάρη είδηση κ' η γυναίκα του. Ραντίζει το παιδί με νερό, το λαφροτινάζει, από δω είχε, από κεί είχε, το μισοζωντανεύει, και τότες ξανάρχισε να κλαίγη ο μικρός. Έκλαιγε, μα όχι πια κλάψιμο σαν το πρώτο. Είτανε σαν είδος χαμηλό και ξεσυρμένο βογκητό. Έτσι παραπονεμένα κλαίγει από τότες το παιδί εκείνο, έτσι και μιλεί, και γελάει, κ' έτσι θα μείνη για πάντα. Αποκουτιάστηκε το παιδί.

Η μάννα ποτές δεν έμαθε, μήτε πρέπει να μάθη, το τί έτρεξε τη μαύρη εκείνη την πρωϊνή. Άλλος βασκανιά είπε, άλλος δεξερωτί, την αλήθεια ποτές δεν την άκουσε. Μου τόφεραν και μένα τότες το δυστυχισμένο ταγόρι. Τους ρώτησα μην τύχη κ' έπεσε κάτω και χτύπησε, μην παρατρόμαξε. — τίποτις! Έκαμα ό τι μπόρεσα, έμεινε και θα μείνη αγιάτρευτο, αγιάτρευτος μένει κι' ο καημός της ταλαίπωρης της μάννας.

Αμέ ο Ζαφίρης; Τί κόλαση είταν εκείνη που τον έτρωγε σαν ήρθε και μ' είδε, μερικούς μήνες κατόπι, και μου τα ξομολογήθηκε να ξεσκάση, που δεν μπορούσε πια να τον κρατήση το φοβερό πόνο μέσα του! Ώρες ώρες, μου έλεγε, γινόντανε σαν τρελλός. Ξυπνούσε τις νύχτες, κι όσο συλλογιούνταν πώς είχαν τέτοιο αγγελούδι στο σπίτι, και για ένα αθωότατο κλάψιμο του έσβυσε το νου του μ' ένα απάνθρωπο χτύπημα, αυτός, ο **πατέρας του**, αυτός που τάγαπούσε σαν τα δυό του μάτια και πιώτερο, που το καμάρωνε, το χάδευε, το τάγιζε κάθε πρωί σαν πουλάκι, και να πάη, λέει, να το σκοτώση, να σκοτώση **τρεῖς** ψυχές με μιάς στιγμής φούρκα, — δεν μπορούσε πια κρεββάτι νά τονε χωρέση. Σηκώνουνταν, έλεγε της γυναίκας του πώς τον έχασε πάλι τον ύπνο του, κατέβαινε, έβγαινε στο περιβόλι, και περπατούσε απάνω και κάτω σα φάντασμα. Η γυναίκα του η καημένη τον παραφύλαγε, τόβλε.. πώς υπόφερνε, και θαρρώντας πώς εξ αιτίας της ακατανόητης αρρώστιας του παιδιού στενοχωριέται ο άντρας της, ξεχνούσε το μικρό κι άρχιζε να νοιάζεται για τα κείνον.

Τις μέρες πάλι, έπαιρνε τα μάτια του κ' έφευγε σε μακρινές εξοχές ο Κουτοζαφίρης. Εκεί τα ίδια τα βάσανα, η ίδια η κόλαση! Περπατούσε χωρίς να ξέρη πού πηγαίνει, και κάποτες καταντούσε και σ' άλλο χωριό. Γύριζε τότες βιαστικά βιαστικά πριχού να βραδιάση, να μην τρομάξ' η γυναίκα του. Πήγαινε στο σπίτι, έβλεπε πάλι το παιδί, συμμαζεμένο, ζαρωμένο, χλωμό, λίγα λόγια και πολλά βογκητά, δίχως όρεξη, δίχως ζωή, μ' ένα σωρό βασκάνια τριγύρω στο ψιλό του λαιμάκι, και τη μάννα να το νοιάζεται, να το κοιτάζη με πόνο και με λαχτάρα, να το νανουρίζη, να γυρίζη τότες τα κλαμμένα της μάτια προς τον άντρα της καθώς έμπαινε, ανήσυχος, αποκαμωμένος, απελπισμένος! — πού να τα βαστάξη μια καρδιά όλ' αυτά! Ράγισε η καρδιά του Ζαφίρη, έγεινε σαν το παιδί του κι αυτός, κουτός, ζαρωμένος, συμμαζεμένος, του έδωκε η συνείδησή του χτύπημα στο κεφάλι βαρύτερο από τα ξέχαστο εκείνο το χτύπημα που κατάφερε του παιδιού του, και τώρα δε μένει στο έρμο το σπιτικό του παρά η χρυσή εκείνη γυναίκα που έχει την έννοια του, και σηκώνει τα βάρη τους.

Α. Ε.

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Α'

Ο Γεώργιος δε Σαβερνὺ διήγαγε τας νομικάς σπουδάς του. Η οικογένεια του τον είχε προικίση με όνομα ακηλίδωτον και με παραδόσεις αμέμπτου τιμιότητος και υπερηφανείας· ο πατήρ του όμως μικρός επαρχιακός υπάλληλος δεν είχε καθόλου περιουσίαν, προτιμήσας να κάμη γάμον εξ έρωτος παρά να νυμφευθή απλώς μίαν προίκα. Η μήτηρ του Γεωργίου είχε προ πολλού αποθάνη και ο κόμης δε Σαβερνὺ όταν είδε πλησιάζουσαν την τελευταίαν αυτού ώραν εκάλεσε τον υιόν του, τον εκράτησε παρά το προσκεφάλαιόν του και του είπε:

— Δεν σου αφίνω χρέη. Αυτή είνε όλη μου η περιουσία. Αι πρώται σπουδαί σου ετελείωσαν. Πήγαινε εις Παρισίους και δώσε εις τον κύριον Λάντς τον δικηγόρον αυτήν την επιστολήν. Είνε φίλος μας. Θα σε προσλάβη πλησίον του και θα κερδίζης τα προς το ζην. Θα τελειώσης τας σπουδάς σου και όταν γίνης δικαστής και συ με την σειράν σου, μη λησμονήσης ποτέ ότι ο πατήρ σου απέθανε με την ψυχήν ήρεμον επειδή είχε πάντοτε υπακούση εις την συνείδησίν του.

Έστρεψε προς τον Γεώργιον την κιτρίνην υπό της ασθενείας μορφήν του και του είπε:

— Φίλησέ με διά τελευταίαν φοράν!

Ο Γεώργιος εναπέθεσε εν φίλημα εις το παγωμένον μέτωπον το οποίον εκυρίευε ο θάνατος. Ο γέρων περιέπεσε εις αναισθησίαν. Μίαν ώραν βραδύτερον εφάνη αφυπνιζόμενος και εψιθύρισε δίς:

— Πεθαίνω, πεθαίνω.

Έπειτα παρετήρησε παραδόξως τον υιόν του, είπε·

— Η συνείδησις!

Και απέθανε.

Β'

Ένα μήνα βραδύτερον ο Γεώργιος ήτο γραμματεύς του κυρίου Λάντς.

Ο δικηγόρος ήτο άνθρωπος σοβαρός όστις εξηγόραζε διά της εν τω γραφείω και τω οίκω του σιωπής τον χείμαρρον των λέξεων τας οποίας κατηνάλωνε εις το δικαστήριον· επειδή ήτο αξιώτατος, πνευματώδης και κακός κάποτε, τον εφοβούντο πολύ και δεν τον ηγάπων καθόλου.

Ὁ Γεώργιος δὲ Σαβερνὺ ἐκέρδιζε ὡς γραμματεὺς του πεντακόσια φράγκα κατὰ μῆνα. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἦτο βέβαια καὶ παραπολὺ διὰ τὴν διατροφήν του καὶ τὰ ἔξοδα τῶν σπουδῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἦτο πολὺ ἀδυνάτου χαρακτῆρος.

Προικισμένος μὲ εὐειδὲς πρόσωπον, μὲ εὐγενῆ χαρακτηριστικά, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰ πολλὰ δελεάσματα τῆς παρισινῆς ζωῆς. Ἔπαιξε, ἐκέρδισε, ἔχασε, δοκιμάσας ὅλας τὰς συγκινήσεις τὰς βιαίας αἱ ὁποῖαι παρακολουθοῦν τὸ χαρτοπαίγνιον.

Εἰς τὴν λέσχην ὁ χρόνος δὲν ἔχει πλέον ἀξίαν, διὰ τὸν χαρτοπαίκτην τὸν συνειθισμένον εἰς τὴν συχνὴν παλίρροιαν τῶν χρημάτων.

Πρωίαν τινὰ ὁ δὲ Σαβερνὺ εἰσῆλθε εἰς τὸ γραφεῖόν του κάτωχρος διελθὼν ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον. Αἱ χειρίδες τοῦ φορέματός του εἶχαν πρασινίση ἐκ τῆς συχνῆς προστριβῆς τῆς τραπέζης εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε χάσει ὅλα του τὰ χρήματα καὶ εἰκοσιπέντε ἀκόμη χιλιάδας φράγκων ἐπὶ λόγῳ.

Εἶχε καιρὸν μέχρι τῆς ἐπαύριον τὸ βραδύτερον νὰ πληρώσῃ τὰς εἰκοσιπέντε χιλιάδας φράγκων, ἄλλως ἠτιμάζετο.

Ἔκφρων περιήρχετο τὸ γραφεῖόν του μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κατερύθρους ἐκ τοῦ πυρετοῦ, κρατῶν διὰ τῶν χειρῶν τὴν κεφαλὴν καὶ σκεπτόμενος τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ.

Νὰ τὰς κερδίσῃ; καὶ πῶς; Νὰ τὰς δανεισθῇ; καὶ ἀπὸ ποῖον; Ὁ προϊστάμενός του ὁ ἀπότομος δικηγόρος, ὁ ἀδυσώπητος, δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι θὰ τὸν ἐθυσίαζε μᾶλλον πρὸς τιμωρίαν του παρὰ νὰ τὸν σώσῃ. Ποτὲ δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ τοῦ ζητήσῃ. Ἐὰν ἤθελε ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα του ἦτο τὸ ἴδιον ὡς νὰ προυκάλει τὴν ἔξωσίν του, τὴν ἔνδειάν του, τὴν ἀτιμίαν του.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐστρέφοντο πρὸς τὸ χρηματοκιβώτιον τοῦ ὁποίου ἤξευρε τὸ μυστικὸν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο περὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας φράγκων. Ἐκεῖ ἦτο ἡ σωτηρία του ἀλλὰ καὶ τὸ ἔγκλημα συγχρόνως.

Ἡ πρωία παρῆλθε μὲ τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀγωνίαν.

Ὁ κύριος Λάντς ἐπηγαινοήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον καὶ παρετήρησε τὸν Γεώργιον κάτωχρον καὶ τὸ παράδοξον καὶ σκοτισμένον βλέμμα του.

— Μήπως εἶσαι ἀσθενής, τὸν ἠρώτησε ἀποτόμως δύο φοράς.

— Ὄχι δὲν ἔχω τίποτε, ἀπήντα ὁ Γεώργιος μὲ ἠλλοιωμένην φωνήν.

Ἐξῆλθε περὶ τὴν ἑνδεκάτην, διὰ νὰ γευματίσῃ ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ φάγῃ τίποτε.

Ἐπλανήθη εἰς τὰ βουλεβάρτα μὲ τὴν κεφαλὴν περιστρεφομένην κυριευόμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς κλοπῆς.

Θὰ ἦτο τάχα κλοπή; Ὄχι. Ἁπλῶς θὰ ἐδανείζετο τριάντα χιλιάδες φράγκων ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐπλήρωνε τὸ χρέος του καὶ θὰ ἐδοκίμαζε, θὰ ἐξεβίαζε τὴν τύχην του μὲ τὰς ἄλλας πέντε. Αὐτὸ ἦτο ὅλον.

Καὶ ἤκουε μίαν φωνὴν ἐνδόμυχον ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε· «θὰ κερδίσῃς, θὰ ἀντικαταστήσῃς τὸ ποσόν, θὰ σωθῇς . . . Μὴ διστάζῃς».

Γ'

Εἰς τὰς δύο ὥρας ἐπέστρεψε ἀναποφάσιστος εἰς τὸ γραφεῖόν του. Ἡ τιμή του ἐπάλαιε ἀκόμη μὲ τὸ ἐγκληματικὸν σχέδιόν του. Ὁ κύριος Λάντς εἰσῆλθε καὶ ἀφοῦ διέτρεξε τινὰ ἔγγραφα εἶπε εἰς τὸν Γεώργιον·

— Φεύγω διὰ τὸ Σατωρῶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὑποθέσεως Δελεβῶ. Θὰ λείψω τρεῖς ἡμέρας. Χαῖρε.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Γεώργιος ἦτο μόνος. Κανεὶς μάρτυς ἐπίφοβος δὲν ὑπῆρχε· τὸ χρηματοκιβώτιον τὸν ἐδελίαζε, τὸν προσείλκυε. Μήπως θὰ ἔκλεπτε ὡς τέλους;

Ἔκλεισε τὴν θύραν ἐπιμελῶς καὶ ἀφῆκε τὴν κλεῖδα ἐπ' αὐτῆς ὅπως μὴ τὸν ἴδωσι ἀπὸ τὴν κλειδαριάν . . . Ἦτο ἕτοιμος . . . Κανεὶς δὲν ἠκούετο ἔξωθεν . . . Ἀμέσως ἐσχημάτισε τὸν ἀριθμὸν τοῦ χρηματοκιβωτίου . . . 702 . . . Αἱ χεῖρές του ἔτρεμον . . . ἡ καρδία του δὲν ἔπαλλε πλέον . . . Χονδραὶ σταγόνες ἱδρῶτος ἔρρεον ἀπὸ τὸ μέτωπον . . . τὸ βλέμμα του ἐσκοτίζετο . . . Ὅταν ἤνοιξε τὴν βαρειὰν θύραν, ὀπισθοχώρησε νομίσας ὅτι βλέπει ἐντὸς αὐτῆς κιτρίνην μορφὴν ἑτοιμοθανάτου ἡ ὁποία τὸν παρατηρεῖ προσηνῶς καὶ ὅτι ἤκουσε φωνὴν σβεννυμένην ὑπὸ τοῦ θανάτου νὰ τοῦ λέγῃ:

— Ἡ συνείδησις! . . .

Ἐσπόγγισε τὸ μέτωπόν του καὶ ἤρχισε νὰ γελᾷ. Οἱ δάκτυλοί του ἀνέσυρον σπασμωδικῶς τριάντα χαρτονομίσματα τῶν χιλίων φράγκων. Τὸ χρηματοκιβώτιον ἐπανεκλείσθη πάλιν. Τὰ παραπετάσματα τῶν παραθύρων ἀνεσύρθησαν ἔπειτα καὶ ὁ ἥλιος ἐπλημμύρισε τὸ δωμάτιον. Ὁ θόρυβος τῆς ζωῆς τῶν Παρισίων ἔφθανεν εὐκρινὴς μέχρι τῶν ὤτων του. Τίποτε δὲν παρήλλαξε. Μόνον ἕνας κλέπτης περισσότερον ὑπῆρχε.

Τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον ἐπλήρωσε τὸ χρέος του καὶ τὴν αὐγὴν ὅταν ἀνεχώρει μεθυσμένος ἐκ τοῦ παιγνιδίου καὶ κλονιζόμενος ἐκ τῆς κοπώσεως, ἔφερε εἰς τὸ θυλάκιόν του πεντήκοντα χιλιάδας φράγκων τὰς ὁποίας εἶχε κερδίσῃ.

Τὰς δέκα π. μ. αἱ τριάντα χιλιάδες φράγκων ἐπανέλαβον τὴν θέσιν των εἰς τὸ χρηματοκιβώτιον. Ἐτελείωσε. Τίποτε δὲν εἶχε πλέον νὰ φοβηθῇ. Τίποτε ἐκτὸς τῆς ἀναμνήσεως.

Ὅλην ὅμως τὴν ἡμέραν ἔτρεμε σπασμωδικῶς ἀναλογιζόμενος:

— Ἐὰν ὁ κύριος Λάντς ἐπανήρχετο . . . ἐὰν ἡ κλοπή μου ἀνεκαλύπτετο . . . ἐκ συμπτώσεως. Ἤμην χαμένος!

Δ'

Εἴκοσι ἔτη παρῆλθον. Ὁ κύριος Λάντς ἀπέθανε. Ὁ Γεώργιος δὲ Σαβερνὺ ἐνυμφεύθη, καὶ ἔγινε πρὸ πολλοῦ δικαστής. Τὸν εὑρίσκομεν πάλιν ἐξαντληθέντα ἐκ τῆς ἐργασίας μὲ τὴν κόμην λευκοτάτην, προεδρεύοντα εἰς ἓν τῶν δικαστηρίων τῶν Παρισίων. Ἡ σύζυγός του ζῇ πάντοτε. Ἔχει μίαν θυγατέρα ἡ ὁποία εἶνε ἡ εὐτυχία της καὶ ἕνα υἱὸν διὰ τὸν

Λαύριον

οποίον είνε υπερήφανος, και όστις προορίζεται όπως ο πατήρ του, όπως ο πάππος του διά δικαστής.

Τίποτε δεν λείπει από τον δε Σαβερνύ διά να είνε ευτυχής. Και είνε ευτυχής διότι η ανάμνησις του νεανικού σφάλματός του ολίγον κατ' ολίγον ελησμονήθη κάπως. Η ζωή του διέρρευσε έκτοτε άμεμπτος και δικαιοτάτη. Ηγαπάτο υπό όλων και πρός όλους εφέρετο καλώς.

Η δικαστική περίοδος, η οποία άρχεται μετ' ολίγον δεν παρουσιάζει υποθέσεις ενδιαφερούσας. Κοινοί κακούργοι ως επί το πλείστον των οποίων ο δε Σαβερνύ φυλλομετρεί τας δικογραφίας. Τέσσαρες κλοπαί μόνον ευρίσκονται μεταξύ αυτών.

Μία όμως διεγείρει πολύ την προσοχήν του Γεωργίου. Την διατρέχει μετά προσοχής και η καρδία του ταράσσεται και οι οφθαλμοί του καλύπτονται υπό ερυθρού νέφους.

Εγείρεται τεταραγμένος με τας χείρας επί του μετώπου του ανακράζων:

— Η συνείδησις! η συνείδησις!

Νομίζει ότι δεν εννόησε καλά και επαναρχίζει πάλιν την ανάγνωσιν. Όχι, δεν ηπατήθη. Αυτό ήτο. Ο Λαβαρδέν ταμίας του εμπορικού των Ζανσέλμ ήτο χαρτοπαίκτης — όπως ο Γεώργιος άλλοτε — Μίαν ημέραν έχασε και έκλεψε πέντε χιλιάδας φράγκων εκ του ταμείου του προϊσταμένου του, με την ελπίδα να κερδίση και να τας αντικαταστήση χωρίς να εγείρη υπονοίας. — Πάντοτε όπως και ο Γεώργιος άλλοτε! Αλλ' έχασε όμως και δεν εδυνήθη ν' αντικαταστήση τα χρήματα. Τον ανεκάλυψαν. Συνελήφθη. Και έμελλε τόρα να δικασθή έμπροσθεν του κακουργιοδικείου.

— Και θα τον δικάσω εγώ, εγώ θα τον δικάσω! εψιθύρισεν έντρομος ο Γεώργιος. Είνε δυνατόν. Μήπως ονειρεύομαι!... Κατά πόσον τάχα είνε περισσότερον ένοχος από εμέ αυτός ο δυστυχής! Το έγκλημά του δεν είνε και έγκλημα ιδικόν μου; Θα τον καταδικάσω λοιπόν εγώ;...

Ε΄

Η ημέρα της δίκης έφθασε.

Ο Λαβαρδέν παρουσιάσθη ήρεμος σχεδόν έμπροσθεν του κατερύθρου και τρέμοντος προέδρου.

Η δίκη δεν θα ήτο μακρά. Ο κατηγορούμενος ωμολόγει:

— Δεν είχα σκοπόν να κλέψω έλεγε, κλαίων ο Λαβαρδέν. Ενόμιζα ότι θα εκέρδιζα και θα εδυνάμην ν' αντικαταστήσω τα χρήματα πριν εγερθή καμμιά υπόνοια. Είχα στο νουν εάν η κακοτυχία μ' κατέτρεχε πάντοτε, να αυτοκτονήσω. Δεν μου έδωσαν όμως καιρόν.

Ο πρόεδρος ήκουε. Παρετήρει μ' επίμονον προσοχήν τον νέον εκείνον τον απελπισμένον όστις έκλαιε και παρεκάλει. Η φαντασία του βαθμηδόν ειργάζετο παράδοξον μεταμόρφωσιν. Ενόμιζε ότι ευρίσκετο εκείνος απεκδυθείς την δικαστικήν του τήβεννον, εις την θέσιν του κατηγορουμένου και ότι πρός αυτόν ήσαν καρφωμένα όλα τα υβριστικά, τα πλήρη οίκτου βλέμματα του πλήθους.....

— Κύριε πρόεδρε, έλεγε ο Λαβαρδέν, έχω μητέρα γραίαν και παράλυτον εις την οποίαν έστελλα κατά μήνα το ήμισυ των μισθών μου διά να ζήση. Αγνοεί το σφάλμα μου και την σύλληψίν μου. Εάν με καταδικάσετε δεν θα είνε δυνατόν πλέον να της το κρύψουν. Εάν δεν αποθάνη από εντροπήν και απελπισίαν, θα αποθάνη από πείναν!...

Ο δικηγόρος του έδειξε αρκετήν ευγλωττίαν.

Ο πρόεδρος επεδοκίμαζε τα επιχειρήματά του διά μηχανικών κινήσεων της κεφαλής λησμονών

ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιδεικνύῃ πρόσωπον ἀτάραχον καὶ νὰ κρύπτῃ τὰ συναισθήματα του. Ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὸ βλέμμα τοῦ δικαστοῦ διεσταυροῦτο μὲ τὸ βλέμμα τοῦ κατηγορουμένου καὶ δὲν ἦτο ὁ κατηγορούμενος ὅστις ἐταπείνωνε τὸ ἰδικόν του.

Ὁ εἰσαγγελεὺς ἐζήτησε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἐναντίον τοῦ Λαβαρδέν.

Ὁ πρόεδρος ἐσιώπα. Τὸν ἀτενίζουν ὅλοι· ἔπρεπε νὰ συγκεφαλαιώσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ φοβεῖται μήπως δὲν ἔχει τὸ θάρρος. Βραδέως ὑπήκουεν εἰς τὸ καθῆκόν του. Ἀλλὰ εἶνε ὑπεράσπισις τοῦ κατηγορουμένου ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγει...

Ἔπειτα ἀφοῦ ἔθεσε τὰ ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἔνορκοι πρέπει νὰ ἀπαντήσουν ἐγκαταλείπει παραπαίων τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου.

Διέρχονται ὀλίγα λεπτά· ἀκούεται ἦχος κώδωνος.

Εἶνε οἱ ἔνορκοι.

Εἰσέρχονται καὶ κηρύττουν ἔνοχον τὸν Λαβαρδὲν παραδεχόμενοι μόνον ἐλαφρυντικὰς περιστάσεις.

Ὁ πρόεδρος εἶνε πολὺ τεταραγμένος. Ὠχρότατος μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς λάμποντας ἐκ παραδόξου ἀστραπῆς. Συχνὰ θέτει τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ μετώπου καὶ τῆς κεφαλῆς του, ὡς νὰ θέλει νὰ ἀποδιώξῃ φοβερὰν ὀπτασίαν. Μάτην ζητεῖ νὰ συναρμολογήσῃ τὰς ἰδέας του.

Διὰ φωνῆς βραδείας, χαμηλῆς, τραυλιζούσης, ἀρχίζει:

— Τὸ δικαστήριον παραδεχόμενον τὰς ἐλαφρυντικὰς περιστάσεις . . .

Ἡ φωνή του ἐξασθενεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον . . . καὶ μόλις ἀκούεται ὅταν προφέρῃ:

— . . . Κατὰ συνέπειαν καταδικάζει τὸν Λαβαρδὲν εἰς δύο ἐτῶν φυλάκισιν καὶ εἰς τὰ ἔξοδα...

— Ὁ πρόεδρος ἐφαίνετο ἄρρωστος σήμερα, ἔλεγον οἱ δικηγόροι ἐξερχόμενοι.

Ὁ κύριος δὲ Σαβερνὺ ἐπέστρεψε εἰς τὸν οἶκόν του.

Δὲν ἀπήντησε τίποτε εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς συζύγου του οὔτε ἀνταπεκρίθη εἰς τὰ φιλήματα τῆς θυγατρός του. Ἔπεσε ἀμέσως εἰς τὴν κλίνην του, κατατρυχόμενος ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ.

Ἐξετέλεσε τὸ καθῆκόν του, ἀλλὰ τὸ καθῆκόν του τόρα θὰ τὸν ἐφόνευε.

Τὴν αὐγὴν ἐντοσούτῳ ἐσηκώθη.

Ἐξῆλθε, παρουσιάσθη εἰς τὰ Ἠλύσια καὶ ἔλαβε συνέντευξιν μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ μίαν ὥραν σχεδόν. Ὅταν ἐξῆλθε, οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν ἐρυθροὶ ἐκ δακρύων.

Τὴν ἐπομένην ἀνεγράφετο εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἡ χάρις τοῦ Λαβαρδέν.

Τὴν αὐτὴν νύκτα ὁ δὲ Σαβερνὺ προσεβάλλετο ὑπὸ συμφορήσεως.

Ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης του ἀναίσθητος, περικυκλούμενος ὑπὸ τῆς ὀλοφυρομένης οἰκογενείας του. Κατὰ τὰς σπανίας στιγμὰς διαυγείας ἐστρέφετο πρὸς τὸν υἱόν του — ὅπως ἄλλοτε εἶχε κάμῃ καὶ ὁ γηραιὸς κόμης, ὁ πατήρ του, καὶ τοῦ ἔλεγε:

— Ἡ συνείδησις!

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ τελευταία του λέξις.

(Jules Mary) (Μετάφρασις Ε.)

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΚΡΙΕΖΗΣ

Εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, γόνος τῆς ἐπιφανοῦς Ὑδραϊκῆς οἰκογενείας, ἥτις συνέδεσε τὸ ὄνομά της μετὰ τῆς ἐθνικῆς δόξης, ἐγεννήθη τῷ 1843. Ὁ πατήρ του Ἀντώνιος Κριεζῆς, ἀντιναύαρχος καὶ πολλάκις πρωθυπουργὸς ἐπὶ Ὄθωνος, προώρισε καὶ τὸν υἱόν του διὰ τὸ ναυτικὸν στάδιον καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν μείρακα εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξῆλθε δόκιμος, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος.

Φέρων τὸν βαθμὸν ἀνθυποπλοιάρχου κατὰ τὸ 1868 ἀπῆλθεν ἐπὶ γαλλικοῦ πλοίου πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν. Ἀπὸ τοῦ 1874 ἤρχισε ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκτεθεὶς τὸ πρῶτον βουλευτὴς ἐν Ὕδρᾳ. Ἐξελέγθη τὸ πρῶτον κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1874, καὶ κατόπιν ἐπανειλημμένως, καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, πρωθυπουργοῦντος τοῦ κ. Σωτηροπούλου κατὰ τὸν μάϊον τοῦ 1893.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας Κριεζῆς φέρει τὴν σήμερον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. Διακρίνει δ' αὐτόν, πλὴν τῆς τελείας ναυτικῆς μορφώσεως, εὐγένεια ἤθους ὑπέροχος καὶ μειλιχιότης χαρακτῆρος ἄριστα συνᾴδουσα πρὸς μορφὴν σπανίου ἀρρενωποῦ κάλλους, προσόντα καθιστῶντα αὐτὸν λατρευτὸν πολιτευτὴν καὶ ἀξιαγάπητον συνάδελφον. Διὰ τοῦτο ἡ «Ἑστία» ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κύκλον τῶν προσωπογραφιῶν αὐτῆς καὶ πέραν τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, ἐνόμισε πρέπον ἐκ τῶν πρώτων νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὸν ἁπανταχοῦ ἑλληνισμὸν καὶ τὴν συμπαθεστάτην μορφὴν ἑνὸς τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ μας.

Χ.

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Ἐὰν τώρα ἐφαρμόσωμεν τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀντικειμένων τὸ συμπέρασμα εἶνε τὸ ἑξῆς: Τὰ ἀρχαῖα Σκανδιναυικὰ ᾄσματα ἵστανται ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μεταιχμίου τῆς ἐπικῆς καὶ λυρικῆς ποιήσεως. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουσιν ἀκόμη ὡς ἐκ τῆς διηγηματικῆς αὐτῶν φύσεως, καὶ διότι δι' αὐτὰ ἰσχύει ἀκόμη εἷς κοινὸς τοῖς πᾶσιν ἐθνικὸς τύπος. Ὡς ἐκ τῶν ὑποθέσεών των ὅμως ἐξέρχονται ἐκτὸς τῆς περιόδου ἐκείνης: Ἡ ἐπικὴ ἐποχὴ ὡς ἀντικείμενον ποιήσεως γνωρίζει μόνον Θεῶν καὶ ἡρώων μύθους, τὰ ὁποῖα ἀμφότερα πάλιν ἑνοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς φυλετικῆς παραδόσεως, ἐπειδὴ οἱ ἥρωες κατάγονται ἀπὸ τῶν θεῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνονται τοῖς μεταγενεστέροις ἐν ὁμοίᾳ σχέσει, ἐν οἵᾳ τὰ ποιήματά των. Ἰσχύουν οὐχὶ ἕκαστος καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ πάντες ὡς γένος. Οἱ μεταξὺ αὐτῶν δεσμοὶ δὲν εἶνε τετεχνημένοι ἀλλὰ φυσικοί. Ὁ εἷς ἐργάζεται προπαρασκευάζων τὴν ἐργασίαν τοῦ ἑτέρου, ἀφοῦ ἕκαστος ἀγγέλλει τὸ νεώτατον καὶ θαυμασιώτατον καὶ οὕτω, ἀποτελεῖται ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ὅλον, οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι μυθικοὶ κύκλοι, οἱ περιέχοντες τὰς τύχας, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸν τελικὸν ὄλεθρον ὁλοκλήρου ἡρωϊκοῦ κόσμου. Τοὐναντίον ἐν τοῖς ἀρχαίοις ᾄσμασιν ἡ ἐπικὴ συνάφεια τυγχάνει ἤδη λελυμένη. Δὲν συναρμολογοῦνται πρὸς διασκευὴν μεγάλων κύκλων· (μικρότεροι εὑρίσκονται ἐνίοτε)· καὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν παραλαμβάνουσιν ἀπὸ εὐρυτέρου κύκλου. Ὁ κύκλος οὗτος δὲν εἶνε ἡ ὑπὲρ τὸ σύνηθες μέτρον αἰρομένη πορεία τοῦ βίου τῶν ἡρώων, ἀλλὰ ἡ καθ' ἡμέραν ζωή, μὲ τὰ ἐναλλασσόμεν' αὐτῆς γεγονότα, τὰ πάθη καὶ τὴν χαράν. Τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον ἐν τοῖς λειψάνοις ἐξ ἐπικῆς ἐποχῆς προέχει μὲ τὸν αὐθάδη καὶ οὕτως εἰπεῖν σωματικὸν τρόπον ὑποχωρεῖ ἐνταῦθα μᾶλλον πρὸς τὸ βάθος. Ἀλλὰ οὗτος ὅλος ὁ κόσμος τῆς ποιήσεως — ὅπως εἰς τόσῳ πολλὰς σχέσεις ὁ βίος — βασίζεται ἐπὶ σκοτεινῶν θαυμαστῶν θεμελίων. Ἡ φύσις, ἐν ᾗ τὸ βόρειον ᾆσμα διατρίβει κατοικεῖται ἀκόμη ἀπὸ ἴδια, ἀλλόκοτα ὄντα, ἀπὸ φυσικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κατεκρημνίσθησαν μὲν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς προτέρας των αἴγλης, ἀλλ' ὅμως ἀκόμη κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους καὶ οἱονεὶ κλοπηδὸν ἀναμιγνύονται εἰς τὰς ἀνθρωπίνους τύχας. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ ποίησις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐν τοῖς γενικοῖς ἀπὸ μιᾶς ἀρχαιοτέρας, ἣν καὶ ἀναμιμνήσκει ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα.

Ἐπειδὴ μορφαί τινες τοῦ γιγαντώδους παλαιοῦ κόσμου τῶν παραδόσεων ῥίπτουσι τὰς σκιὰς αὐτῶν ἐπὶ τῆς νέας ταύτης καὶ φωτεινῆς χώρας, ἀναμνήσεις τινὲς ἠχοῦσιν ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ἐδῶ, ἀναμνήσεις ἀρχαίων ἡρωϊκῶν γενῶν καὶ ἀκόμη καὶ **ἐδικῶν** μύθων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα παρίστανται μεταβεβλημένα καὶ κινοῦνται ἐν στοιχείῳ ξένῳ καὶ νέῳ, τῷ λυρικῷ, ἐπειδὴ πάντα ταῦτα τὰ ᾄσματα βασίζονται ἐπὶ τοῦ νέου τούτου θεμελίου. Σχεδὸν πάντα προδίδουσι μίαν ποιητικὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποίαν ματαίως θ' ἀνεζήτει τις ἐν τῇ ἐπικῇ ἐποχῇ. Ἀποκαλύπτουσι πᾶν τὸ καθ' ἕκαστον, μίαν θυμικὴν κατάστασιν, ἥτις εἰς τὴν διήγησιν χρησιμεύει μόνον ὡς πέπλος ἢ ἔκφρασις. Τὸ αἴσθημα εἶνε τὸ ὁποῖον ναὶ μὲν δὲν εὗρεν ἀκόμη τὴν καθ' αὑτὸ γλῶσσάν του, δὲν ἐκέρδησεν ἀκόμη λυρικὴν ἔξαρσιν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἐκ πασῶν τῶν ἀναμνήσεων ἐκλέγει ἐκείνας, αἵτινες τῷ εἶνε τὰ μάλιστα συμπαθεῖς, καὶ ἐν τῇ ἁπλῇ διηγήσει ἐκφράζεται μόνον ἀπεριτέχνως, ἄνευ ἀξιώσεων, ἀνωνύμως.

Οὕτως ὑποχωρεῖ ἡ ἀφελὴς παράδοσις, μέχρις οὗ, ὑπὸ νέων χειλέων παραλαμβανομένη, γείνῃ διερμηνεὺς ὁμοίων διαθέσεων. Οὐδενὸς καὶ παντὸς κτῆμα, αἰωροῦνται οἱ τόνοι τῶν ᾀσμάτων τούτων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἀπὸ καρδίας εἰς καρδίαν, ἔκφρασις κοινῶν πόνων, ἐλπίδων καὶ ἀναμνήσεων. αἰώνων φερουσῶν ἡλικίαν, καὶ ὅμως οὐδέποτε γηρασκουσῶν, ἀφοῦ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία, ἧς τὴν ἱστορίαν διδάσκουσιν ἐν πολλαπλῶς μεταβαλλομέναις εἰκόσι, μένει διὰ τῆς πορείας τῶν χρόνων ἡ αὐτή. Τινὰ εἶνε μόνον εἷς στόνος, εἷς μόνος, ἀπείρως συγκινῶν παραπονετικὸς ἦχος, καὶ ὅμως δὲν καταλείπουσι τὸν διηγηματικὸν τρόπον· φαίνεται ὡς ἐὰν ἀναγγέλλουσι πραγματικόν τι γεγονός. Ἡ λυρικὴ αὕτη φύσις παρουσιάζεται καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τινὶ προσόντι τῶν πλείστων Σκανδιναυϊκῶν ᾀσμάτων, καὶ τὸ προσὸν τοῦτο εἶνε ἡ **ἐπῳδός**.

Κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἰμπορεῖ νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία μέρη: Τὸ **πρῶτον** εἶδος παρουσιάζει τῷ ἀκροατῇ ἢ τὸ κύριον πρόσωπον, ἢ τὸ κύριον γεγονός, ἢ τέλος κυρίαν τινὰ περίστασιν τῆς διηγήσεως. Τὸ **δεύτερον** εἶδος ἐκφράζει ἁπλῶς ἐν γένει μὲν ποιητικὴν θυμικὴν διάθεσιν, εἴτε δι' ἐμψυχώσεως πρὸς ᾆσμα καὶ ποίησιν, εἴτε ἀκόμη συνεχῶς μόνον διὰ συμβολικῆς ὑποδείξεως. Τὸ θαλερὸν ἔαρ κατέστη ἐν ταῖς ἐπῳδοῖς ταύταις ἰδίᾳ τὸ σύμβολον τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔαρος, ὅπερ ἀνατέλλει ἠχοῦν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἄγει τὴν φαντασίαν εἰς ἄνθησιν. Πότε μὲν ὀνομάζεται αὐτολεξεί, ὡς ἐν ἐπῳδαῖς οἷαι αἱ: «Τὴν ἄνοιξι, 'ς τὴ μέση τῆς ἀνοίξεως». «Τὴν ἄνοιξι, ποῦ φαιδρὰ ὅλα τὰ πουλιὰ λαλοῦνε». Πότε δὲ δι' ἑνὸς τῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ, ὡς: «Ἐπειδὴ τώρα τὸ δάσος ἀνθεῖ». «Ἐνῷ τὸ δάσος πρασινίζει». «Εἰς τὸν ῥοδῶνα». «Εἰς τὸ ἄλσος» κ.τ.λ.

Δὲν πρέπει νὰ παραξενευθῇ κανείς, ὅτι αἱ βραχεῖαι, πάντοτ' ἐπαναλαμβανόμεναι αὗται προτάσεις, δὲν εὑρίσκονται εἰς ἔκδηλον συνάφειαν μετὰ τοῦ περιεχομένου τῶν ᾀσμάτων. Εἶνε, ὡς εἴπομεν, μόνον ἡ ἔκφρασις μιᾶς ποιητικῆς διαθέσεως, εἶνε ἔν: «Κ' ἐγὼ ἤμην εἰς τὴν Ἀρκαδίαν», μὲ μίαν, ἤθελα νὰ εἴπω, συγκινητικὴν ἀδεξιότητα, ὑποδηλοῦσαν διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπαναλήψεως τὴν γενικωτάτην καὶ ὅμως τόσον ἐγγὺς ἡμῶν κειμένην εἰκόνα. Ἐν τούτοις αἱ ὑποδείξεις αὗται δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἔαρος, τοῦ θέρους,

[1] Ἴδε σελ. 155.

τῶν ῥόδων καὶ τῶν κρίνων. Καὶ ἄλλα ἀντικείμενα εἶχον κατακτήσει ἄλλοτε ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ λαοῦ σπουδαίαν σημασίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ χρησιμοποιοῦνται. Ἐν τῇ σχέσει ταύτῃ ἀναφέρομεν πρὸ πάντων τὴν φιλύραν. Εὑρίσκεται ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ᾀσμάτων, χωρὶς νὰ δύναται νὰ δοθῇ ὁ λόγος τοῦ διατί. Ὡς ἐπὶ παραδείγματι: «Ὑπὸ τὴν φιλύραν». «Ἀλλὰ ἡ φιλύρα ἀκμάζει». «Ἡ φιλύρα τρέμει ἐν τῇ στάσει». «Ἐν τῷ μεταξὺ πρασινίζει ἡ φιλύρα ὡραία ἐπὶ τῆς νήσου». Ἡ φιλύρα ἄλλως, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐν τῇ ἐπῳδῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι, τὰ ὁποῖα περὶ τὴν μαγείαν περιστρέφονται, παρουσιάζεται, συνεχῶς θεωρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετά τινος εὐλαβείας, ὡς μυστηριώδους σημασίας δένδρον ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου διατρίβουσιν οἱ πυγμαῖοι, τὰ δαιμόνια καὶ οἱ δράκοντες. Τὸ **τρίτον** εἶδος τῆς ἐπῳδοῦ τέλος δηλοῖ τὴν τάσιν τοῦ συναισθήματος, τὴν ἐν τῷ ἔρωτι ἐπικρατοῦσαν. Καὶ ἐκ τούτου τὰ παραδείγματα εἶνε τόσον συχνά, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα. Παρατηρητέον μόνον, ὅτι ἐν τῇ σχέσει ταύτῃ ἡ ἐπῳδὸς εἶνε ἐνίοτε εἰρωνική. Αὕτη δ' ἡ εἰρωνεία ὁτὲ μὲν ἔχει ἀστείαν σημασίαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως εἶνε σοβαρά. Πολλάκις ἔγκειταί τι τὸ βαθέως συγκινητικὸν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῇ ἐπῳδῷ τοῦ ἑπομένου Σουηδικοῦ βαλλίσματος: «Σεῖς χαίρεσθ' ὅλη μέρα».

Ἐν τῷ ἀπείρως περικαλλεῖ τούτῳ βαλλίσματι παρίσταται ἡ χαρὰ καὶ λύπη τοῦ κόσμου τούτου ἐν ἐπιδράσει αὐτοῦ ἐπὶ ἀγαπητοῦ νεκροῦ. Τὸ αὐτὸ ᾆσμα ἔχει καὶ ἑτέραν ἐπῳδόν: «Ποιὸς κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;» ἡ ὁποία ἐν χαριτοβρύτῳ καὶ σπανίᾳ εἰκόνι φαίνεται ἐκφράζουσα τὸ κράτος τῶν καταχθονίων δυνάμεων ἐπὶ τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς ἀθωότητος καὶ τοῦ κάλλους, ἐνῷ ἡ πρώτη προθέτει ἐνώπιον τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας τοῦ παρόντος.

Τοῦτο παρέχει ἀφορμὴν νὰ εἴπωμέν τινα περὶ τῆς διπλῆς ἐπῳδοῦ. Εἰς πλῆθος ᾀσμάτων ἡ ἐπῳδὸς ὑπάρχει ὄχι μόνον εἰς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ μέσου τῆς στροφῆς. Ὀνομάζομεν τὴν τελευταίαν ταύτην **μεσῳδόν**, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς ἐπῳδοῦ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμφότεραι ἔχουσι σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, ὁτὲ μὲν οὕτως, ὥστε ἡ μία χρησιμεύει ὡς ἐπιβεβαίωσις τῆς ἑτέρας, ἢ κἂν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ὁτὲ ὅμως αἱ δύο ἐπῳδοὶ εὑρίσκονται ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἀλλήλας. Ἡ δ' ἀντίθετος αὕτη σχέσις πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ᾄσματος οὐδέποτε τυγχάνει ἄνευ σημασίας. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ ἐπῳδῷ: «Ἂν τὸ συλλογίζετο κανεὶς ὡρίμως» καὶ «Ὁ Κὺρ Βὸλδ ἔρχεται πολὺ ὠργισμένος τὸν δρόμο!» Ἡ ἥσυχος ἐγκράτεια ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν τυφλὴν παραφοράν, ἥτις ἐν τῷ ᾄσματι συνεπάγεται τὸ δυστυχὲς ἀποτέλεσμα. Ἀντίθεσις παρομοίου εἴδους μεταξὺ τῶν δύο ἐπῳδῶν δὲν εἶνε σπανία, ἐνίοτε ὅμως ὑποδεικνύεται μόνον συμβολικῶς, ἐνίοτε δ' ἐκφράζεται διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦτ' αὐτῆς τῆς ἐπῳδοῦ, ὁσάκις τὸ περιεχόμενον τοῦ ᾄσματος μέλλει νὰ περιπέσῃ ἀπὸ χαρᾶς εἰς λύπην. Ἐν τούτοις οὐχὶ πανταχοῦ εὑρίσκονται αἱ δύο ἐπῳδοὶ εἰς τὴν ἐνταῦθα σημειωθεῖσαν σχέσιν τῆς ἀντιθέσεως καὶ συναφείας. Εἰμπορεῖ ἑκάστη καθ' ἑαυτὴν ν' ἀνήκῃ εἰς ἰδιαίτερον γένος, κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὁρισθεῖσαν διαίρεσιν. Κατὰ ταῦτα γίνονται καταληπταὶ αἱ ἐπῳδοὶ ἐν τῇ πρὸς τ' ᾄσματα συναφείᾳ των. Ὅπου δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθῇ τοιαύτη, κατὰ τὰς ἐνταῦθα σημειωθείσας ἀρχάς, ἐκεῖ δύναταί τις θαρραλέως νὰ ἐπιρρίψῃ τὸ σφάλμα εἰς τὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὴν σύγχυσιν τῆς παραδόσεως, δι' ἧς πολλαὶ ἐπῳδοὶ συνεδέθησαν μὲ ᾄσματα, εἰς ἃ οὐδέποτ' ἀρχικῶς ἀνῆκον.

Διισχυριζόμεθα λοιπόν, ὅτι μέχρι τοῦδε οὕτω μελετηθεῖσα ἐπῳδὸς δὲν εἶνε μὲν ἴδιον λυρικὸν προσὸν τῶν ᾀσμάτων ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς τὰ τρία εἴδη τῶν ἐπῳδῶν, ἃς ἔχομεν διακρίνει κατὰ τὸ περιεχόμενόν των, ἡ λυρικὴ αὕτη φύσις ἐκδηλοῦται ὁλονὲν ἰσχυρότερον καὶ ἐν κανονικῇ προόδῳ. Ἡ ἐπῳδὸς εἶνε ἐν γένει ἓν λυρικὸν προσόν, διότι πρῶτον μὲν δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἐπικὸν στοιχεῖον τῶν ᾀσμάτων, περιέχει τοὐναντίον μίαν σκέψιν ἐπ' αὐτοῦ, ἡ δ' ἐνδελεχὴς αὐτῆς ἐπανάληψις εἰμπορεῖ δεύτερον μόνον ἐν λυρικῇ προθέσει νὰ ἔχῃ τὸν λόγον της, δύναται ἐν ταὐτῷ νὰ διακρατήσῃ μίαν ὡρισμένην ἐντύπωσιν. Ἀλλὰ ἡ συγκράτησις μιᾶς δεδομένης ἐντυπώσεως ἢ αἰσθήματος εἶνε ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς πάσης λυρικῆς. Πρὸς τούτοις καταφαίνεται ἡ λυρικὴ αὕτη φύσις τῆς ἐπῳδοῦ πάντοτε ἰσχυροτέρα καὶ ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν ὁρισθείσῃ τάξει. Μία σκέψις τοῦ ποιητοῦ περὶ ἑαυτοῦ ὑπόκειται πάσῃ λυρικῇ ὡς θεμέλιον. Αὕτη εὑρίσκεται ἤδη ἐν τῇ ἐπῳδῷ τοῦ πρώτου εἴδους, ἡ ἑνότης αὐτῆς ὅμως φαίνεται οὖσα μᾶλλον ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερική, καταφαίνεται δὲ ἐν μιᾷ συλλήψει τοῦ περιεχομένου τῆς διηγήσεως ἐν ὀλίγαις γραμμαῖς. Ἡ ἐπῳδὸς εἶνε ἀκόμη ἐπικὴ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἂν καὶ εἶνε λυρικὴ ὡς πρὸς τὴν πρόθεσιν. Ἐν τῷ δευτέρῳ εἴδει ἐκφράζεται διὰ τῆς σκέψεως ἐκείνης ἐσωτερικόν τι ἤδη θυμικὴ κατάστασις, ἀλλ' ὥς τι γενικώτατον καὶ ἀόριστον, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἐν τῷ τρίτῳ εἴδει λαμβάνει ὡρισμένην ἔκφρασιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰσέρχεται εἰς ἓν εἶδος ἀτομικῆς συνδέσεως μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς διηγήσεως.

Τώρα δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν ἔκφρασιν, ὅτι τὰ βαλλίσματα ἀποτελοῦσιν μίαν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἐπικῆς εἰς τὴν λυρικήν. Κατεδείξαμεν ὅτι ἐν τοῖς Σκανδιναυϊκοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι τὴν μετάβασιν ταύτην καθὼς καὶ τοὺς βαθμοὺς αὐτῆς τὴν σημειοῖ ἡ ἐπῳδὸς καὶ ἡ πάντοτε ἐπὶ πλέον ἀναπτυσσομένη λυρικὴ αὐτῆς φύσις. Ἀπὸ τῆς ἐπῳδοῦ τοῦ τελευταίου εἴδους μέχρι τῆς λυρικῆς ἓν μόνον χρειάζεται βῆμα. Ἡ τελευταία καταφαίνεται ἐν πολλοῖς νεωτέροις βαλλίσμασι δι' ἐμφύτων λυρικῶν σκέψεων, αἵτινες, καὶ εἴς τινα παλαιά, ὡς προσθήκη μεταγενεστέρας χειρὸς εὑρίσκονται, μέχρις οὗ παρουσιάζονται τὰ ᾄσματα τοῦ λυρικοῦ περιεχομένου. Συγχρόνως καὶ τὸ διηγηματικὸν ᾆσμα ἔχει χάσει ὅλως διόλου τὴν παλαιὰν ρωμαντικὴν αὐτοῦ φύσιν. Τὸ λυρικὸν στοιχεῖον γεννᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ ἐν ἐρωτικαῖς, διδακτικαῖς, σατυρικαῖς καὶ ἄλλαις τάσεσι, τὸ ὁποῖον ἐν μέρει μὲν

τὸ χειρίζεται αὐτὴ ὡς μέσον, ἐν μέρει δὲ γίνεται πάσης ποιήσεως ἐνδεὴς στιχουργικὴ χρονολογία.

Ὡς τελευταῖον τῶν Σκανδιναυϊκῶν παραθέτομεν τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν Σουηδικὸν βάλλισμα, παραλλαγὴ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις δημοτικοῖς ᾄσμασιν.

Ἡ Χριστοῦλα κλαίει δάκρυα κλαίει αἷμα συχνά!
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Κλάψε κλάψε τὸν καλό της ἀπ' τὸ τάφο ξυπνᾷ,
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Μὲ τ' ἁγνά του δαχτυλάκια κρούει τὴ θύρα τ' ἀργό,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Σήκω ἄνοιξε Χριστοῦλα, νἄμβω μέσα κ' ἐγώ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Κανενὸς δὲν ἔχω τάξει γιὰ ναρθῇ νὰ τὸν ἰδῶ,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Καὶ κανένα δὲν ἀφίνω νὰ ἔμβῃ μέσα ἐδῶ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Σήκω ἄνοιξε, Χριστοῦλα, πάρ' μ' αὐτοῦ ποῦ εἶσαι σύ,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Ἐγὼ εἶμ' ὁ ναυτικός σου, ἡ ἀγάπη σου ἡ χρυσή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Ἐσηκώθηκ' ἡ κοπέλα τότε πλέον μὲ σπουδή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Μ' ἐλαφρὸ χεράκι πιάνει καὶ γυρίζει τὸ κλειδί.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Τὸν καθίζει σὲ κασέλα, μέσα θησαυροὶ χρυσοί,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Μὲ ὁλοκάθαρο τοῦ πλύνει τὰ ποδάρια του κρασί.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Ἐκαθήσανε 'ς τὴν κλίνη καὶ τὰ δυό τους τὴν καλή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Ὕπνο δὲν ἐκοιμηθῆκαν, ἐσυντύχανε πολύ,
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Μ' ἀρχινοῦν τὰ πετεινάρια νὰ φωνάζουν ἀκουστά,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο:
Ὁ νεκρὸς ἀπ' ἐδῶ πέρα νὰ παγαίνῃ χρωστᾷ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Ἐσηκώθηκε ἡ κοπέλα, 'ς τὴ στιγμὴ ἔχει ποδυθῇ,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Ἀπ' τὰ δάση ποῦ περνάει τὸ ναυτικὸ ἀκολουθεῖ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Φθάνει εἰς τὸ κοιμητήριο τὸν τηραζ' ἡ κοπελιά,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Τὰ χρυσόξανθ' ἀρχινοῦνε νὰ τοῦ πέφτουνε μαλλιά.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Διὲς ἐπρόβαλ' ἐμορφοῦλα ἡ σελήνη ἡ χλωμή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Ὡς νὰ ἰδῇ, ὁ ναυτικός της ἀφανίσθη 'ς τὴ στιγμή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Εἰς τὸν τάφο του καθίζει, 'δῶ θὰ μείνω ἡ φτωχή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Ὡς νὰ στείλῃ νὰ μοῦ πάρῃ ὁ Θεός μου τὴν ψυχή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Ἐκεῖ μέσ' ἀπὸ τὸν λάκκο ἡ φωνή του τῆς λαλεῖ,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Εἰς 'ς τὸ σπίτι γύρνα πίσω, γύρν' ἀγάπη μου καλή.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

Καὶ τὴ θλῖψι παῦσε πλιά: Ὅταν κλαίῃς θλιβερή,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Τὸ κιβοῦρι μου ἀπὸ αἷμα, κόκκινο αἷμα πλημμυρεῖ.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

—

Ὅταν ὅμως τὴ μορφή σου τὴ φαιδρύνῃ ἡ χαρά,
Ποιὸς τὰ κόφτει τὰ φύλλ' ἀπ' τὸν κρίνο;
Τὸ κιβοῦρι μου γεμίζει μὲ τραντάφυλλ' ἀνθηρά.
Ἐσεῖς χαίρεσθ' ὅλη 'μέρα!

Ὅπως ἐν τῇ Σκανδιναυικῇ οὕτω καὶ ἐν τῇ τῶν Γερμανῶν ποιήσει τὰ βαλλίσματα κατέχουσι θέσιν μεταξὺ τῆς λυρικῆς καὶ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Μόνον ἐκ τῆς παραμελήσεως τοῦ μέρους τούτου τῆς ἀρχαίας γερμανικῆς φιλολογίας ἐξηγεῖται πῶς ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ παρὰ τοῖς φιλολόγοις ἡ γνώμη, ὅτι ἡ ποίησις ἦτο ἄγνωστος ἐν Γερμανίᾳ, μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐμιμήθησαν τὰς ἱσπανικὰς ῥωμάνσας καὶ τὰ γαλλικὰ βαλλίσματα. Τὴν ποίησιν ὅμως δὲν πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ τις ὑπὸ τὸν ἐξωτικὸν τοῦτον τίτλον ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γερμανικῇ φιλολογίᾳ. Διότι — ὅπως καὶ ἄλλα δημώδη ᾄσματα ἐψάλλοντο — συγκατηριθμήθη χωρὶς ἀκριβεστέρου χαρακτηρισμοῦ ἐν τοῖς ποιήμασι, τὰ ὁποῖα οἱ Γερμανοὶ καλοῦσι λυρικὰ ἐν κυρίᾳ σημασίᾳ. Ἀλλὰ οὐδ' οἱ Ἱσπανοὶ διακρίνουσι μεταξὺ τῶν διηγηματικῶν καὶ τῶν ἄλλων δημωδῶν ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται διὰ γενικοῦ ὀνόματος ῥωμάνσα. Οἱ Γερμανοὶ ὠνόμαζον πάντα τὰ τοιαῦτα δημώδη ποιήματα *ᾄσματα*, εἴτε ἦσαν διηγηματικὰ εἴδη εἴτε ἐξέφραζον συναισθήματα καὶ διανοήματα. Ἡ ἡλικία τῶν τοιούτων διηγηματικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, ἐν τῇ λαϊκῇ φράσει, ἐν Γερμανίᾳ ἀναβαίνει πολὺ πέρα τῶν αἰώνων τῆς Σουαβικῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως. Ἐπειδὴ ταῦτα ἀκριβῶς τὰ ἀρχαιότατα Γερμανικὰ δημώδη ᾄσματα, περὶ ὧν γενικῶς μόνον ἔχομεν μίαν ἀόριστον γνῶσιν, φαίνεται ὅτι ἦσαν διηγηματικοῦ εἴδους. Ἐν τῇ ἀκμαίᾳ περιόδῳ τῆς Σουαβικῆς ἐρωτικῆς καὶ ἡρωϊκῆς ποιήσεως ἐπὶ ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα σήμερον καλοῦνται ῥωμάνσα ἢ βαλλίσματα ἐπρόσεχον ὄχι περισσότερον ἢ ἐπὶ τῶν πλειόνων καθ' αὐτὸ δημωδῶν ᾀσμάτων, εἰς τὸν ἱπποτικὸν τόνον ἔλαβεν ὑψηλοτέραν πτῆσιν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὰ κωμικὰ ᾄσματα, ἢ οἱ μίμοι π. χ. εἰς μίμος τοῦ Ἑρρίκου Φράουενλόβ, εἶχον τὸν τόνον τῶν βαλλισμάτων. Ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος τῶν ᾀσμάτων τῶν *ἀρχιψαλτῶν* (Meistersänger), ὁ γεννηθεὶς ἐν τῇ Σουαβικῇ ἐποχῇ, δυνατὸν νὰ εἶχε μεταφρασθῇ τότε ἤδη εἰς τὸν τύπον τῆς διηγηματικῆς ποιήσεως. Ὁρατὸν καθίσταται τὸ γερμανικὸν διηγηματικὸν ᾆσμα ἐν τῇ γερμανικῇ φιλολογίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς τὸ λαϊκὸν ᾆσμα ἐν γένει, παρὰ τὸ ἀστικὸν ᾆσμα τῶν ἀρχιψαλτῶν, κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ λυρικοῦ μέρους τῆς ἀρχαίας ἱπποτικῆς ποιήσεως. Ὁ ΙΕ' αἰὼν φαίνεται παραγαγὼν τὰς πλείστας τῶν τοιούτων ῥωμανσῶν ἐν Γερμανίᾳ· λοιπὸν ὁ αὐτὸς αἰών, καθ' ὃν παρόμοια εἴδη ποιημάτων ἐν Ἱσπανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωττίᾳ παρήχθησαν.

(Ἕπεται συνέχεια)

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΑΡΚΤΟΜΥΣ Ἢ ΜΑΡΜΟΤΤΑ

Ἡ Μαρμόττα οὐδόλως εἶναι ὡραία· ἔχει κεφαλὴν βαρεῖαν, σῶμα ὀγκῶδες, τρίχωσιν βαθέου χρώματος καὶ χονδροειδῆ ὡς τὸ ἔνδυμα τοῦ ὀρεινοῦ, χαρακτῆρα δὲ δειλὸν καὶ ὕφος βαρύ, κεκοιμισμένον καὶ μελαγχολικόν. Διακρίνεται ὅμως διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ βλέμματός της.

Μετὰ τὸν κάστορα, ἀρχηγὸν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ζῴων, ἕπεται ἡ μαρμόττα. Τὸ σχέδιον τῆς κατοικίας της ἁπανταχοῦ καὶ πάντοτε διατηρεῖται τὸ αὐτό· ἑκάστη γεννωμένη μαρμόττα φέρει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ αὐτῆς κεχαραγμένον τὸ σχέδιον.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου θέτει τὰ θεμέλια τῆς χειμερινῆς της οἰκίας ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους καὶ εἰς ὑπήνεμον μέρος· ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκοδομῆς ἐκτείνεται εὐρεῖα αἴθουσα ἐστρωμένη διὰ λεπτοῦ βρύου. Ἡ αἴθουσα αὕτη χρησιμεύει ὡς κοινὸν ὑπνωτήριον. Περὶ ταύτην στερεοὶ κλαδίσκοι στηρίζουσι τὴν οἰκίαν. Εἰς τὰς γωνίας κλάδοι κεκλιμένοι διασταυροῦνται ὅπως τὰ τόξα τῶν κελλίων καὶ συμπληροῦσι τὴν στερεότητα τῆς κατοικίας.

Πρὸς τὴν κατοικίαν φέρουσι δύο διάδρομοι· ὁ εἷς χρησιμεύει διὰ τὰς μαρμόττας ὁ δ' ἕτερος διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν τροφίμων. Ὁ πρῶτος εἶναι εἴσοδος τῶν κυρίων, ὁ δὲ δεύτερος τῆς ὑπηρεσίας.

Καταπληκτικὴ καθαριότης ὑφίσταται ἐν τῇ κατοικίᾳ. Ὄπισθεν τοῦ ὑπνωτηρίου εὑρίσκεται γωνία, ἐν ᾗ κατατίθενται αἱ ἀκαθαρσίαι. Ἡ γωνία φέρει προσκεκλιμένον μέρος, δι' οὗ τὰ πάντα πίπτουσιν ἔξω ἀπαλλάσσοντα τὸ ἐσωτερικὸν τῆς δυσωδίας. Ἐν τῇ κατοικίᾳ ταύτῃ τῇ εὐρυχώρῳ καὶ ὑγιεινῇ αἱ μαρμότται ὑπνώττουσιν ἐπὶ τρεῖς μῆνας.

Ὁ τρόπος τοῦ ἐργάζεσθαι τοῦ ζῴου εἶναι ἔτι περιεργότερος τοῦ ἔργου αὐτῶν. Αἱ μαρμότται ἐργάζονται ἀπὸ κοινοῦ. Ἕκαστος ἐργάτης κατὰ τὴν πεῖραν καὶ τὰς δυνάμεις του συμμετέχει τῆς ἐργασίας. Πατέρες, μητέρες, γέροντες, παιδία σύμπαντες ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των συνεργάζονται. Ἐν τῇ μικρᾷ δημοκρατίᾳ τῇ κειμένῃ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους ἐπικρατεῖ θαυμάσιον πνεῦμα δικαιοσύνης καὶ ἀδελφότητος. Οἱ ἐργάται διαιροῦνται εἰς τρεῖς ὁμάδας. Οἱ μὲν οἰκοδομοῦσιν, οἱ δὲ κομίζουσι τὰ ὑλικὰ καὶ τέλος οἱ ἄλλοι συναθροίζουσι ταῦτα. Ἅπαντες ὅμως γνωρίζουσι τὰς διαφόρους ταύτας ἐργασίας καὶ τὴν ἐπαύριον δύνανται νὰ μεταλλάξωσι τὸ ἔργον των ἄνευ βλάβης τοῦ κοινοῦ ἔργου.

Συνήθως ὅμως εἰς τὰς μητέρας καὶ τὰ τέκνα ἀνατίθεται ἡ εὐκολωτέρα ἐργασία, ἡ συλλογὴ βρύων ὑπὸ τὰ δένδρα καὶ ἡ ἀποκοπὴ καλάμων χόρτου. Αἱ γηραιαὶ συναθροίζουσι τὰ ὑλικά, ἅτινα εὔρωστοι ἀκμαῖαι φέρουσιν εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐπὶ τοῦ περιεργοτέρου ὀχήματος, ὅπερ δύναταί τις νὰ φαντασθῇ.

Ὅταν ὁ σωρὸς τῶν βρύων καὶ τῆς χλόης συμπληρωθῇ καταφθάνει μία μαρμόττα καὶ τίθεται ὕπτιος, τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω ἔχουσα, μετ' ὀλίγον τὸ ἀκίνητον αὐτῆς σῶμα ἐξαφανίζεται ὑπὸ τὴν στιβάδα τῆς χλόης, τοῦ λεπτοῦ βρύου καὶ τῶν ἀρωματικῶν χόρτων. Μόνον ἡ νοήμων κεφαλὴ καὶ οἱ μεγάλοι μέλανες ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διαφαίνονται. Ἡ θημωνία εἶναι ἕτοιμος· τὸ εὐφυὲς μικρὸν ζῷον λαμβάνει ταύτην μεταξὺ τῶν τεσσάρων του ποδῶν, συμπιέζει αὐτήν, ἐναγκαλίζεται καὶ ἐκβάλλει ὀξὺν συριγμὸν σημαίνοντα «εἶμαι ἕτοιμος».

Τότε αἱ μαρμότται λαμβάνουσι καὶ σύρουσιν ἐλαφρῶς ἐκ τῆς οὐρᾶς τὸν περίεργον τοῦτον ἀχθοφόρον, ὅστις ὁμοιάζει πρὸς κατάδικον συρόμενον εἰς τὰ βασανιστήρια. Διὰ τοῦ παραδόξου τούτου τρόπου τὰ ὑλικὰ φέρονται εἰς τὴν οἰκοδομήν.

Ἡ ἅμαξα καὶ αἱ συνοδεύουσαι ταύτην μαρμότται, ἐξ ὧν τινὲς μὲν παραφυλάττουσιν, ἕτεραι προφυλάττουσι τὴν ἅμαξαν ἀπὸ τῶν θάμνων καὶ τῶν λάκκων, φθάνουσιν εἰς ὃ μέρος οἰκοδομεῖται ἡ κατοικία. Ἐκεῖ ἀνεμένοντο. Οἱ κτίσται σπεύδουσιν, ἐκφορτώνουσι τὸ ἁμάξιον, ὅπερ ἀμέσως στρέφεται ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ποδῶν κατευχαριστημένον ὡς ἐκτελέσαν τὸ καθῆκον αὐτοῦ. Διὰ τῶν βρύων θὰ κατασκευάσωσιν ἁπαλὴν κλίνην, διὰ τῆς χλόης τάπητα, διὰ τῶν κλαδίσκων τοῖχον.

Τὸ ἔργον τοῦ ἀχθοφόρου δὲν εἶναι ἐλαφρὸν καὶ ἡ ῥάχις τῆς μαρμόττας βεβαιότατα θὰ ὑποφέρῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγγαρεία αὕτη τελεῖται ὑφ' ἑκάστης μαρμόττας. Οὐδέποτε ἐπισυμβαίνει πλάνη ἢ ἀποποίησις ἐργασίας. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἔργων οὐδέποτε διατάσσει ἐργάτην τινά· ἑκουσίως ἕκαστος ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον, θεωρῶν τοῦτο ὡς καθῆκον. Καίτοι ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν βιοῖ ἡ μαρμόττα, δὲν ἀντέχει ὅμως εἰς τὸ ψῦχος. Ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ Μαΐου διαχέῃ τὴν χαρὰν εἰς τὸ ὄρος, ἀναφαίνονται αἱ μαρμότται εἰς τὰς καταπρασίνους κλιτύας τὰς πλήρεις ἀνθέων καὶ ἐντόμων, ὅπως χαιρετίσωσι τὸ ἔαρ καὶ τρωγαλίσωσιν ἀκρίδας τινάς.

Τὸ ἔαρ, τὸ σπινθηροβολοῦν ὡς φλόξ, ἐκπλήττει καὶ χαροποιεῖ ταύτας· φαίνονται ὡς αἰχμάλωτοι εἰς οὓς ἀπεδόθη ἡ ἐλευθερία· μεθ' ὁπόσης ὀρέξεως γευματίζουσι, μεθ' ὁπόσης χαρᾶς παίζουσι μετὰ νηστείαν καὶ ἀνάπαυσιν τριῶν μηνῶν.

Ἡ βαρεῖα μαρμόττα καθίσταται τότε εὐσταλὴς καὶ ζωηρά, θηρεύουσα τὰ ἔντομα ἐν τῷ μέσῳ τῆς χλόης, ἀναρριχωμένη ἀπὸ βράχου εἰς βράχον. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ὅμιλος διασκεδάζει, γηραιά τις μαρμόττα ἐπισκοπεῖ τὰ πέριξ καθημένη ἐπὶ λίθου τινὸς πληττομένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ὅταν διακρίνῃ κυνηγὸν βαίνοντα πρὸς τὸ ὄρος ἢ ἀετὸν ἱπτάμενον εἰς τὰ ὕψη, ὁ σκοπὸς ἐκβάλλει συριγμὸν καὶ ἅπασαι ἐξαφανίζονται.

Ὁ ἀετὸς καὶ ὁ ἱέραξ ἰδοὺ οἱ ἀμείλικτοι ἐχθροὶ τῆς μαρμόττας. Οἱ δεσπόται οὗτοι τοῦ ἀέρος ἔχουσι κηρύξει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ δυστυχοῦς τούτου ζῴου, ὡσὰν νὰ μὴ ἠνείχοντο τὴν ἀθωότητα, τὴν νοημοσύνην, τὴν ἐργασίαν. Μόλις ἐξελθοῦσα τῆς θερμῆς αὐτῆς κατοικίας, ἰδοὺ συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἀμειλίκτων ὀνύχων τοῦ ὀρνέου, φέρεται πρὸς τὸν οὐρανόν, κατασπαράσσεται· ὀλίγαι δὲ σταγόνες αἵματος πεσοῦσαι ἐπὶ τῆς χιόνος διηγοῦνται τὰ ἐν τῷ ἀέρι βασανιστήρια ταύτης.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΤΣΑΚΩΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

Ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ 1894 τῆς Πρακτικῆς σχολῆς τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Παρισίοις ἐδημοσιεύθη σημείωμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ πρὸ δύο ἐτῶν ἐπὶ τόπου μελετήσαντος τὴν τσακωνικὴν διάλεκτον κ. Hubert Pernot. Ἐν ταύτῳ ἀναφέρεται πρῶτον ὅτι ὁ κ. Pernot ἀνεκάλυψε καὶ ἀντέγραψε χειρόγραφον ἐν τῇ ἐθν. Βιβλιοθήκῃ, ὅπερ θὰ χρησιμοποιήσῃ μεταγενεστέρως, δι' οὗ διαλευκαίνονται πολλὰ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Πτωχοπροδρόμου. Ἕπονται ἔπειτα παρατηρήσεις τινὲς περὶ τῶν γραμματικῶν τῶν μέχρι τοῦδε γραφεισῶν, περὶ τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐν Λεωνιδίῳ Οἰκονόμου, ὑπὸ τοῦ Deville, καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Deffner, οὗτινος τὰς ἐργασίας θεωρεῖ ὁ κ. Pernot ἐπιστημονικωτέρας τῶν προηγουμένων δύο, καίτοι τὸ ἔργον του ἀφῆκεν ἡμιτελὲς διότι δὲν περιέλαβε τὰ τῆς συντάξεως οὔτε τὰ τῆς μορφολογίας.

Ὁ κ. Pernot μὴ δυνηθεὶς νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐν Λεωνιδίῳ, καὶ περιέλθῃ ὅλα τὰ χωρία τῆς Τσακωνιᾶς δὲν ἐξήντλησε τὸ θέμα του, παραλιπὼν τινας λεπτομερείας, αἵτινες ὅμως δὲν παραβλάπτουσι τὸ σύνολον τῶν μελετῶν του. Ἰδίᾳ δὲ παρετήρησεν ὅτι ὑπάρχουσι δύο ἰδιώματα τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου εἰς τὰ 7 ἢ 8 χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ὁμιλεῖται ἡ διάλεκτος αὕτη. Τὴν περὶ τῆς διαλέκτου ταύτης μελέτην του ὁ κ. Pernot θέλει ἐκδώσει κατὰ μονογραφίας μεμονωμένας. Ἐν τῇ ἐπετηρίδι δημοσιεύει ἐλάχιστον μέρος ταύτης, οἱονεὶ ἐκθέτων τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας καὶ τὴν μέθοδον ἣν θέλει ἀκολουθήσει κατὰ τοὺς γλωσσολογικοὺς καὶ φθογγολογικοὺς νόμους, δι' ὃ πραγματεύεται μόνον περὶ τῆς λέξεως *ἀθί*, δι' ἧς οἱ τσάκωνες ὀνομάζουσι τὸν ἀδελφόν, καταδεικνύων ὅτι ἡ λέξις αὕτη κατὰ νόμους σταθερούς, οὓς ἀκολουθεῖ ἡ νεοελληνικὴ καὶ οἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς πληθὺν ἄλλων ἑλληνικῶν λέξεων, προέκυψεν ἐκ τῆς λέξεως *ἀδελφός*.

Μ.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδριάσεις τῆς 19ης Ἰανουαρίου, τῆς 2ας, 16ης Φεβρουαρίου καὶ τῆς 2ας Μαρτίου. — Ὁ κ. Φερδινάνδος Νόαχ ὡμίλησε περὶ Μυκηναίων ἀκροπόλεων κατὰ τὴν Κωπαΐδα λίμνην. Ὁ ῥήτωρ δι' ἰδίων παρατηρήσεων ἐπὶ τόπου ἐξηκρίβωσε τὴν ὕπαρξιν δύο μυκηναίων ἀκροπόλεων ἐπὶ νησιδίων κατὰ τὴν βορειανατολικὴν ἀκτὴν τῆς λίμνης, αἵτινες μετὰ τῆς γνωστῆς ἤδη τῆς καλουμένης σήμερον Γουλᾶς ἀπετέλουν μέρος τοῦ μεγάλου δικτύου τῶν ὀχυρωτικῶν ἐργασιῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν προχωμάτων καὶ κολοσσιαίων ὑδραυλικῶν ἔργων, δι' ὧν οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς περὶ τὸν Ὀρχομενὸν χώρας, οἱ Μινύαι, οἱ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἀκμάσαντες καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ παναρχαίου τῆς Ἑλλάδος πολιτισμοῦ ἀνήκοντες μετέβαλον τὰ ἀπέραντα τῆς Κωπαΐδος ἕλη εἰς καλλιεργήσιμον γῆν. Αἱ πρῶται περὶ τῶν ἔργων τούτων παρατηρήσεις συνδέονται μετὰ τῶν πρὸς ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης ἐργασιῶν τῆς γαλλικῆς ἑταιρίας, περὶ ὧν ὁ κ. Καμπάνης διέλαβεν ἐν τῷ Bulletin τοῦ ἐνταῦθα γαλλικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Μέγα μέρος τῶν ἰσχυροτάτων καὶ κολοσσιαίων προχωμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ Μινύαι ἀνήγειραν πρὸς διατάφρευσιν τοῦ ἑλώδους τόπου καὶ διευκόλυνσιν τῆς πρὸς τὰς καταβόθρας ῥοῆς τῶν ὑδάτων ἐξῆλθον εἰς φῶς, μόλις διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης. Τῶν ἀποξηραντικῶν τούτων ἔργων ἐναργῆ εἰκόνα παρέχει ὁ τοπογραφικὸς πίναξ, ὅστις εἶνε συνημμένος εἰς τὴν νεωτάτην τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου πραγματείαν περὶ τῶν προχωμάτων τῶν Μινυῶν. Τὰ ἔργα αὐτῶν κατόπιν κατεστράφησαν, πόλεις ὅλαι κατεποθησαν ὑπὸ τῶν ὑδάτων, τῶν ὁποίων ἡ διὰ τῶν καταβοθρῶν ἐκροὴ ἠμποδίσθη ὑπό τε φυσικῶν καταστροφῶν καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων, τῶν πολεμίων τοῦ Μινυείου Ὀρχομενοῦ, μετὰ τρεῖς δὲ ὅλας χιλιετηρίδας προσπάθειαι γίνονται πάλιν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κατὰ τὴν 2αν πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα εὐημερίας τῆς χώρας ἐκείνης. Ὁ ῥήτωρ παρέχει κριτικὴν ἑρμηνείαν τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων περί τε τῶν παναρχαίων τούτων καταστροφῶν καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῶν ἔργων ἐκείνων πρὸς τοὺς Μινύας, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ἐξ ἀνατολῶν ἐλθόντας καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς διὰ τοῦ Εὐρίπου ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Λαρύμνης τὴν περὶ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Κωπαΐδα λίμνην καταλαβόντας. Ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ἑρμηνεία τῶν μύθων ἀναφέρεται ἰδίως εἰς τὰς περὶ τῆς βοιωτικῆς Ἄρνης παραδόσεις, τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν θεσσαλικὴν Ἄρνην καὶ πρὸς τὸν Μινύειον ἥρωα Ἀθάμαντα, τοῦ ὁποίου ἀκρόπολις ἦτο ὁ Γουλᾶς. Ἀκριβεστάτας παρατηρήσεις καὶ περιγραφὰς φέρει ὁ ῥήτωρ περὶ αὐτῆς τε καὶ τῶν δύο ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ πρῶτον παρατηρηθεισῶν ἀκροπόλεων κατὰ τὴν εἰς τὰς καταβόθρας ἐκβολὴν τῶν κολοσσιαίων τάφρων. Ἡ ὅλη πραγματεία αὐτοῦ διαχέει νέον φῶς ἐπὶ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων περὶ τῆς παναρχαίας τῶν Μινυῶν ἐποχῆς. — Ὁ κ. Ἀνδρέας Σκιᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς παριλισίου τοπογραφίας, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν πέρυσιν ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισοῦ γενομένων ἐρευνῶν παρὰ τὴν σημερινὴν πηγὴν Καλλιρρόην. Ὁ κ. Σκιᾶς παρατηρεῖ ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν ὅτι ὄχι μόνον ἡ Ἐννεάκρουνος ἐκεῖ δὲν ὑπῆρξε ποτέ, ἀλλ' οὔτε κἂν πηγή τις πιθανῶς, ὑποθέτει δὲ καὶ τὴν κοίτην τοῦ Ἰλισοῦ ὅλως μεταβεβλημένην ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον (πλήρης ἡ ὁμιλία αὕτη περιέχεται ἐν τῷ νεωτάτῳ τεύχει τῶν πρακτικῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας). — Ὁ κ. Χάρτβιγ ὁμιλεῖ περὶ θραυσμάτων ἀγγείων, ἐν οἷς παρουσιάζονται ὀνόματα τεχνιτῶν. — Ὁ κ. Βόλτερς περὶ ἀναγλύφου ἀναθηματικοῦ εἰς τὸν Ἀσκληπιόν. — Ὁ κ. Σμὶτ περὶ ἐκτύπων παραστάσεων ἐπὶ χαλκίνης πλακὸς ἐκ Βοιωτίας, τὰς ὁποίας σχετίζει πρὸς συγγενεῖς καὶ ὁμοίας ἄλλας παραστάσεις ἀγγείων. — Ὁ κ. Δαϊρπφελδ κατὰ πάσας τὰς συνεδρίας ἀνακοινώνει περὶ τῶν παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον ἀνασκαφῶν, καθ' ἃς νοτίως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπεκαλύφθη αἴθουσά τις τῶν Ἰοβάκχων, τὸ Βακχεῖον, ὡς ὀνομάζει αὐτὸ ἐπιγραφὴ μακρὰ ἀνευρεθεῖσα ἐκεῖ ἐπὶ μικρᾶς στήλης μετὰ παρακειμένων βωμῶν τοῦ Διονύσου. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐκ τοῦ 3ου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἡ θέσις δὲ τοῦ Βακχείου πρέπει νὰ συμπίπτῃ μετὰ τοῦ πλησίον τῆς Ἐννεακρούνου ἱεροῦ τοῦ ἐν Λίμναις Διονύσου. — Ὁ κ. Βίδε παρέχει ἀνάλυσιν τῆς πολὺ διδακτικῆς ταύτης ἐπιγραφῆς. — Ὁ κ. Μαξιμιλιανὸς Μάϋερ ἑρμηνεύει, τὰ ἀρχαιολογικὰ ἐξαγόμενα αὐτῆς. — Αἱ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Δαϊρπφελδ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰς γενομένας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ὑπονόμου τοῦ Πεισιστρατείου ὑδραγωγείου ἐργασίας, αἵτινες ἀπεκάλυψαν μέγα αὐτῆς μέρος μέχρις ἐγγὺς τοῦ ᾠδείου τοῦ Ἡρώδου. Αἱ τῆς χειμερινῆς περιόδου 1893/94 συνεδρίαι τῆς σχολῆς ἔληξαν κατὰ τὴν 2αν Μαρτίου.

Ἐδημοσιεύθη τὸ Καταστατικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀμερικανικῆς Σχολῆς, τὴν ὁποίαν διευθύνει ὁ κ. Κάρολος Βαλδστάϊν. Τὰ εἰσοδήματα τῆς Σχολῆς, τὴν ὁποίαν συντηροῦν 20 ἀμερικανικὰ πανεπιστήμια καὶ σχολεῖα, πληρόνοντα κατ' ἔτος ἕκαστον 250 τάλληρα, ἀνῆλθον περίπου εἰς 7,705 τάλληρα, αἱ δὲ δαπάναι εἰς 5,611,96. Ἡ λογοδοσία τοῦ διευθυντοῦ περιέχει ἐκτενεῖς πληροφορίας περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Σχολῆς ἐνεργουμέ-

νων ἀνασκαφῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν.

— Αἱ ἐργασίαι πρὸς στερέωσιν τοῦ κινδυνεύοντος νὰ καταπέσῃ ἐπιστυλίου τοῦ Παρθενῶνος προχωροῦν, μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἀποπερατοῦται ἡ σύνδεσις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ κυβέρνησις σκέπτεται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς στερεότητος ὅλων τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων τῆς πρωτευούσης, διότι ὁ καιρὸς καὶ διάφορα ἄλλα φυσικὰ αἴτια ἐπιφέρουσι πάντοτε ἐπ' αὐτῶν βλάβας, τὰς ὁποίας καθῆκον ἔχει νὰ ἐπανορθώνῃ. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος ἐργασίας θὰ ληφθοῦν προφυλακτικὰ καὶ διὰ τὸ λεγόμενον Θησεῖον μέτρα, καθόσον ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς αὐτοῦ ἐπικρέμαται μέρος τοῦ γείσου, ὅπερ κινδυνεύει νὰ καταπέσῃ.

— Σπουδαιοτάτη ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψις ἀγγέλλεται ἐξ Αἰγύπτου. Εἰς τὴν παρὰ τὴν Σαχάραν πυραμίδα τοῦ Δαπιούρ, ὅπου γίνονται ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κ. Μόργαν, διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου τῶν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων, ἀνεκαλύφθη εἰς βάθος 25 ποδῶν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους αἴθουσα 230 ποδῶν πλάτους, κατεσκευασμένη ἐντὸς τοῦ βράχου. Ἐν αὐτῇ ἀνευρέθησαν ἕνδεκα τάφοι ἀνωτέρων λειτουργῶν, ἀνερχόμενοι εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς δωδεκάτης δυναστείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ σαρκοφάγος μιᾶς βασιλίσσης. Ἐκ τούτου ἐσχηματίσθη ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ αἴθουσα εἶνε ἡ νεκρόπολις τοῦ βασιλέως Οὐζουρτάζου, τοῦ ὁποίου ἐπὶ τέλους ἀνεκαλύφθη καὶ ὁ τάφος μετὰ τῶν θησαυρῶν. Τὰ ἐν τοῖς τάφοις τούτοις εὑρεθέντα κοσμήματα εἶνε ἐκτάκτου ἱστορικῆς καὶ τεχνικῆς σημασίας.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Πίστις σκύλου.

Ἀπὸ συρμοῦ πλησιάζοντος εἰς τὸ Μοντρεὰλ τοῦ Καναδᾶ παρετήρησεν ὁ ὁδηγὸς τῆς ἁτμαμάξης σκύλον τινὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ὅστις ἐγαύγιζε καὶ ἐφώναζε δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων· ὁ ὁδηγὸς ἐσύριζεν ἐπανειλημμένως διὰ τῆς μηχανῆς, ὅπως ἐκδιώξῃ τὸ ζῷον, ἀλλ' εἰς μάτην, τοῦτο δὲν ὑπεχώρει, τέλος δὲ κατεπλακώθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς ἁτμαμάξης· τεμάχια λευκοῦ ὑφάσματος, ἅτινα παρετήρησεν ὁ ὁδηγὸς ἐπὶ τῶν τροχῶν ταύτης προσκεκολλημένα τὸν ἠνάγκασαν νὰ σταματήσῃ μετ' ὀλίγον τὸν συρμὸν ὅπως ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα. Ὑπὸ τὸ πτῶμα τοῦ ζῴου εὑρέθη μικρὸν παιδίον τεθνεός, ὅπερ, ὡς εἰκάζεται, περιπατοῦν προηγουμένως ἐπὶ τῆς γραμμῆς, κατελήφθη ἔπειτα ὑπὸ ὕπνου καὶ ἐκοιμήθη ἐπ' αὐτῆς. Ὁ πιστὸς φύλαξ ἔδωκεν εἰς τὸν πλησιάζοντα συρμὸν σημεῖα ὅπως σταματήσῃ, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἠξιώθησαν προσοχῆς. Οὕτως ἀπέθανεν ὁ κύων ἐπὶ τῆς σκοπιᾶς του, θῦμα τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος.

Ἡ ἀντοχὴ τῆς γάτας.

Περὶ τῆς ἀντοχῆς τῆς γάτας μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς γεγονὸς συμβὰν ἐσχάτως ἐν Ζόλχωβ. Ἡ σύζυγος ἐμπόρου τινὸς ἐκεῖ ἤκουσεν ἡμέραν τινὰ ἀσθενὲς μιαούρισμα προερχόμενον ἐκ τῆς σοφίτας, ὅπου εὑρίσκετο μέγα κιβώτιον. Ἀνοίξασα αὐτὸ εἶδεν ἐξελθοῦσαν γάταν κάτισχνον καὶ βραδέως κινουμένην ἐκ τῆς ἀδυναμίας· ἀπεδείχθη δὲ ὅτι τὸ κιβώτιον τοῦτο εἶχε κλεισθῇ 18 ἡμέρας πρότερον χωρὶς ν' ἀνοιχθῇ ἐν τῷ μεταξὺ καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα καὶ ὅτι ἡ γάτα εἶχεν εἰσέλθει ἀπαρατήρητος ἐν αὐτῷ καὶ εἶχε μείνει νῆστις, ἐπὶ τόσον χρόνον καὶ ἐν χώρῳ ἀτελέστατα ἀεριζομένῳ. Μετ' ὀλίγων ἡμερῶν ἐλευθερίαν καὶ καλὴν τροφὴν ἡ γάτα ἀνέλαβε τὴν προτέραν εὐρωστίαν.

Τηλεφωνικὴ ἐφημερίς.

Ἐν Βουδαπέστῃ ἱδρύθη ἡ πρώτη τηλεφωνικὴ ἐφημερὶς τοῦ κόσμου. Ὁ συνδρομητὴς πληρόνει φρ. 3,85 κατὰ μῆνα καὶ λαμβάνει κατ' οἶκον, διὰ τοῦ τηλεφώνου, τὰς τελευταίας πολιτικάς, τοπικὰς ἢ ἐμπορικὰς εἰδήσεις, προερχομένας ἐκ τοῦ κεντρικοῦ γραφείου. Τὸ γραφεῖον τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύω τμήματα, τὸ τῆς συντάξεως, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὰς προφορικὰς διακοινώσεις, τὰς ἐγγράφει, τας κατατάσσει καὶ τὸ τμῆμα τῆς δημοσιεύσεως. Ἐν τούτῳ πεπειραμένοι ὑπάλληλοι μεταδίδουσιν εἰς τοὺς συνδρομητάς, τὸ κείμενον τῶν χειρογράφων, ἅτινα λαμβάνουσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἡ ὑπηρεσία τῆς τηλεφωνικῆς ἐφημερίδος διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 8ης τῆς πρωίας μέχρι τῆς 9ης τῆς ἑσπέρας.

Γίγας καὶ Νάννος.

Εὑρίσκοντο πρό τινος ἐν Λονδίνῳ καὶ μεγάλως ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ δύο νεάνιδες καλούμεναι ἡ μία Ἐλισάβετ Λύσκα, ἡ δὲ ἄλλη πριγκίπισσα Τοπάζιο. Ἡ τελευταία εἶναι νάννος ἔχουσα ὕψος μόλις 65 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου· μολονότι μικροτάτη ἡ ἡ πριγκίπισσα εἶναι θαυμασία τὴν ἀναλογίαν. Ἐγεννήθη ἐν Buenos Ayres ἐκ γονέων γάλλων καὶ ἔχει ἡλικίαν 15 ἐτῶν· ζυγίζει 5 χιλιόγραμμα, ἔχει πόδα 9 ἑκαστοστῶν. Ὁμιλεῖ δὲ ἄριστα τὴν ἱσπανικήν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν γαλλικήν. Ἡ σύντροφός της Ἐλισάβετ ἀπ' ἐναντίας ἔχει διαστάσεις γιγαντιαίας. Ἐγεννήθη ἐν Ῥωσσίᾳ, ἔχει ἡλικίαν 14 ἐτῶν μόνον, ὕψος δὲ 2 μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν καὶ ζυγίζει 180 χιλιόγραμμα. Ἡ κολοσσιαία αὕτη κόρη ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἰατροῦ Βιρχώβ, ὅστις εἶπεν ὅτι μέχρι τῆς τελείας αὐτῆς ἀναπτύξεως θ' αὐξήσῃ 35 ἑκατοστά, ὥστε ὑποτίθεται ὅτι μετὰ 4 ἢ 5 ἔτη ἡ νέα *γίγας* θ' ἀποκτήσῃ τὸ ἀξιόλογον ἀνάστημα μέτρων 2 καὶ 60 ἑκατοστῶν.

Τηλεγραφικὴ κατάχρησις.

Ἐὰν ἠδύναντο οἱ θαυμασταὶ τοῦ τηλεγράφου, πρό τινων δεκάδων ἐτῶν, νὰ ἴδωσιν ὡς ἐν ὀπτασίᾳ τὸ τεράστιον σύμπλεγμα τῶν τε ὑπογείων καὶ ἐναερίων συρμάτων, τὰ ὁποῖα εἶνε σήμερον κοινὰ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τοῦ πολιτισμένου κόσμου, δὲν θὰ ἐπίστευον τοὺς ὀφθαλμούς των· οὔτε θὰ ἐμάντευον ποτὲ ὅτι νέα ἀπηγορευμένη βιομηχανία ἤθελεν ἐφευρεθῇ, συνισταμένη εἰς τὴν κροῦσιν τῶν ἠλεκτρικῶν συρμάτων μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως φαυλόβιοι ἄνθρωποι λαμβάνωσι γνῶσιν τηλεγραφημάτων μὴ προωρισμένων δι' αὐτούς, καὶ πορίζωνται ἐντεῦθεν ἀθέμιτον ὄφελος. Τοῦτο συμβαίνει τώρα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ὅπου συμμορία συρματοκρουστῶν, ἀποτελουμένη ἀπὸ εἰκοσιπέντε περίπου ἀσυνειδήτους τηλεγραφικοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἄλλους τόσους ὑποδεεστέρους ἐργάτας, ἐξασκοῦσιν ὡς τακτικὸν ἐπάγγελμα τὸ νὰ κρούωσι τὰ σύρματα δι' ὧν ἀποστέλλονται τ' ἀποτελέσματα τῶν ἱπποδρομικῶν ἀγώνων, ὥστε διὰ τῆς εἰδήσεως ἣν πορίζονται οὕτω νὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσι γενναίαν μερίδα ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἱπποδρομικοὺς συνδυασμοὺς καὶ τὰ στοιχήματα. Ἐκτελοῦσι δὲ τὸ ἔργον των μὲ τὸν ἀναιδέστερον τρόπον, πολλάκις ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰ σύρματα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι εἶνε ἐργάται μισθωθέντες ὅπως κάμωσιν ἐπισκευάς, καὶ λέγεται ὅτι εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ περισταλῇ ἡ βιομηχανία των.

Ἀντίδοτον κατὰ τοῦ καμάτου.

Πολλὰ ἐλέχθησαν τὸ πάλαι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις περὶ καταποτίων, φύλλων φυτῶν, κτλ. ἐχόντων τὴν ἰδιότητα νὰ δίδωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον δύναμιν πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ καμάτου. Τὸ νεώτατον τοιοῦτο ἀντίδοτον περιγράφει ἀνταποκριτὴς τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδος *Σφαίρας*, ὡς εἶδος καταποτίου ἀντικαθιστάνοντος τήν τε τροφὴν καὶ τὴν πόσιν. Ἐδοκιμάσθη τελευταῖον ἐπί τινος λόχου στρατιωτῶν Ῥωμούνων, οἵτινες διήνυσαν ἑβδομήκοντα πέντε μιλίων πορείαν εἰς εἰκοσιεπτὰ ὥρας, ὡς μόνην τροφὴν ἔχοντες ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ τὰ εἰρημένα καταπότια. Κατ' ἀρχάς, ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν ἐλάμβανεν ἓν ἀνὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν, ὕστερον δὲ, τρία πᾶσαν ὥραν· τὰ αὐτὰ καταπότια διαλυθέντα εἰς μικρὰν ποσότητα ὕδατος, ἐδόθησαν καὶ εἰς τοὺς ἵππους, τοὺς συνοδεύοντας τὸν λόχον. Εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας, οἵ τε ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐβεβαίουν ὅτι δὲν αἰσθάνονται τὸν παραμικρὸν κόπον καὶ ἐξύμνουν τὴν ῥωστικὴν δύναμιν τῆς νέας ταύτης συνθέσεως. Περιέχει δὲ τὸ καταπότιον, ὡς λέγεται, μεγάλην ποσότητα καφεΐνης.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ὁ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Πέτρος Λοτί, ὁ ταξειδεύων ἤδη εἰς Παλαιστίνην, θέλει δημοσιεύσει τὰς ἐκ τοῦ ταξειδίου ἐντυπώσεις του εἰς Ἀμερικανικὴν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῶν ἐξόδων τοῦ ταξειδίου, θὰ πληρώσῃ εἰς αὐτὸν πεντήκοντα χιλιάδας φράγκων.

— Ὁ γνωστὸς γάλλος συγγραφεὺς Παῦλος Φλᾶ, ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς νέον τρυφερώτατον καὶ αἰσθηματικώτατον μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Δύο πάσχουσαι ψυχαί*». Ὁ Φλᾶ εἶνε γνωστὸς διὰ τὰς μελέτας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Βαλζάκ, τὸν ὁποῖον θαυμάζει. Ἡ τέχνη του ὑπενθυμίζει πολὺ τὴν τοῦ μεγάλου διδασκάλου, ἰδίᾳ δὲ τὸ τελευταῖόν του μυθιστόρημα.

— Ἐπίσης εὐνοϊκώτατα κρίνεται καὶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Φερνάνδου Βανδερέμ, ἐπιγραφόμενον *La Cendre*. Εἶνε ἡ πλήρης πνεύματος καὶ πρωτοτυπίας ἱστορία νεαροῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος ἐκδικούμενος μίαν ἐρωμένην του, ἡ ὁποία τὸν ἠπάτησε, ἀπατᾷ καὶ αὐτὸς ὅλας του τὰς ἄλλας.

— Ἡ Πολυτεχνικὴ Σχολὴ τῶν Παρισίων θὰ ἑορτάσῃ προσεχῶς ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της. Πρὸς τοῦτο ἀπετελέσθη εἰδικὴ ἐπιτροπή. Θὰ ἐκδοθῇ λεύκωμα, συνοψίζον τὴν ἑκατονταετῆ ἐργασίαν τῆς Σχολῆς, θὰ κοπῇ δὲ ἀναμνηστικὸν μετάλλιον.

— Καταπληκτικαὶ εἶνε αἱ πρόοδοι τοῦ ῥωσσικοῦ περιοδικοῦ τύπου διὰ τὴν παρισινὴν αὐτοῦ ἀληθῶς φιλοκαλίαν. Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας ῥωσσικὸν περιοδικὸν ἐν Μόσχᾳ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον **Ὁ γῦρος τοῦ κόσμου**, εἰς τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξιώνεται καὶ ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ φιλολογία. Ἐκ τῶν ἐπιφυλλίδων αὐτοῦ ἀπαρτίζονται ἰδιαίτεραι ἐκδόσεις διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων, τῶν ὁποίων ἡ τυπογραφικὴ φιλοκαλία ἔχει τι τὸ ἔκτακτον. Ὁ Λουκῆς Λάρας τοῦ κ. Δ. Βικέλα μεταφρασθεὶς ἀρτίως ῥωσσιστὶ εἰς κομψότατον μικρὸν τομίδιον εἶνε ὅ,τι ἐξαίρετον ἠμπορεῖ νὰ παραγάγῃ σήμερον παρισινὴ ἐφευρετικότης. Αἱ μικρογραφικαὶ αὐτοῦ εἰκόνες εἶνε χαριέσταται καὶ καλλιτεχνικώταται. Ὅμοια εἶνε καὶ δύο ἄλλα τομίδια, ἐκδόσεις τοῦ παρόντος ἔτους ὡσαύτως, ὧν τὸ μὲν εἶνε μετάφρασις τοῦ **Ναύτου** τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Πέτρου Λοτί, τὸ δὲ εἶνε ἱστορικὸν μᾶλλον διήγημα ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων Πολωνοῦ κόμητος πρὸ ἑκατονταετίας ζήσαντος ἐν τῷ τόπῳ τῆς καταδίκης αὐτοῦ, ἐν Καμτσιάτκᾳ τῆς Σιβηρίας. Ὡς καλλιτεχνικαὶ ἐκδόσεις διὰ τὸ χαριέστατον αὐτῶν σχῆμα καὶ τὴν ἀνυπέρβλητον φιλοκαλίαν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπον καὶ δι' Ἕλληνας ἐκδότας τῶν δημοτικωτέρων προϊόντων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας.

— Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐκδίδεται προσεχῶς ἀγγλικὴ μετάφρασις τῶν Εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μαρίου Μὶλς Μίλλερ. Τὰς εἰκόνας τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐφιλοπόνησεν ἡ μὶς Sturum, νεαρὰ ζωγράφος, εἰκοσιτριῶν ἐτῶν.

— Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἤρξατο ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κομψὴ καὶ ἀξιανάγνωστος ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀτλαντίς». Δὲν εἶνε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν φύλλον, τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ.

Ἐπιστημονικὰ

Τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑδρεῦον διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον, ἔλαβεν ἐπιστολὴν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ ἑπτακοσίων ἰατρῶν τῶν Ἰνδιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ζητοῦν: 1) νὰ καθιερωθῇ ἡ λατινικὴ γλῶσσα ὡς παγκόσμιος ἐπιστημονικὴ γλῶσσα· 2) νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Ῥώμῃ κεντρικὸν γραφεῖον ἐπιφορτισμένον τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ δημοσίευσιν περιλήψεως ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων· 3) νὰ ἱδρυθῇ ἰατρικὴ ἐφημερίς, συντασσομένη λατινιστί.

Καλλιτεχνικὰ

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Σχολῆς εἰς ἀκρόασιν ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐψάλη ὁ ἐσχάτως ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθεὶς ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, κατὰ τὴν ἀρχαίαν μουσικήν, μεταγραφεῖσαν διὰ τῶν σημερινῶν φθογγοσήμων ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Θεοδώρου Ῥεϊνάχ.

— Ὁ ἔξοχος κλειδοκυμβαλιστὴς Ἀλβέρτος Φρέϊδενταλ, προερχόμενος ἐξ Αἰγύπτου, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἔδωκε δύο συναυλίας, μίαν εἰς τὸ Ὠδεῖον καὶ ἄλλην εἰς τὸν Ὅμιλον τῶν Φιλομούσων. Ὁ Φρέϊδενταλ ἐγεννήθη τῷ 1862 εἰς τὸ Βρόμβεργ τῆς Πρωσσίας. Ἐκτὸς τῆς μουσικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνωρὶς διεκρίθη, ἐπεδόθη καὶ εἰς μελέτας φιλολογικάς, ὁμιλεῖ δὲ ὀκτὼ γλώσσας.

— Ἐν μέσῳ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ἐγένετο τὸ παρελθὸν Σάββατον ἡ ἀγγελθεῖσα συναυλία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Ὠδείου· καὶ ἐκ τῆς συναυλίας ταύτης ἐφάνησαν οἱ καρποὶ τῆς δραστηρίας καὶ φωτισμένης διευθύνσεως τοῦ κ. Γ. Νάζου, τοῦ ἀνακαινιστοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ Ὠδείου.

Θεατρικὰ

Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Παρισινοῦ **Μελοδράματος** παρεστάθη ἐσχάτως ἡ **Θαΐς**, λυρικὸν δρᾶμα τρίπρακτον, συντεθὲν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Γκαλλέ, κατὰ τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημα τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, μελοποιηθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Μασσενέ. Ἡ μουσική του κρίνεται ἐν γένει μετρία, μονότονος, μὴ ἔχουσα ἴδιον χαρακτῆρα. Ὡς πρὸς τὸ κείμενον τοῦ μελοδράματος, ὁ Γκαλλὲ προσεπάθησε νὰ πρωτοτυπήσῃ γράψας «σχεδὸν εἰς στίχους» κατὰ τὴν ἰδίαν του ἔκφρασιν, διότι τὴν μετρικὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν τὴν θεωρεῖ ἀναγκαίαν διὰ ποίημα, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ μελοποιηθῇ.

— Ἡ καλλιτέχνις Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου ἤρχισε σειρὰν παραστάσεων εἰς τὸ θέατρον τῶν **Ποικιλιῶν**. Μέχρι τοῦδε ἔδωκε τὴν **Φαιδώραν** τοῦ Σαρδοῦ καὶ τὴν **Σιμόνην** τοῦ Λεμαίτρ.

ΓΡΑΦΙΚΗ

Η ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΟΞΑΡΑΔΩΝ

Καθ' οὓς χρόνους Τοῦρκοι καὶ Ἐνετοὶ διεφιλονείκουν πεισματωδῶς καὶ ἐπὶ πολὺ τὰ καταλειφθέντα ῥάκη τῆς βυζαντικῆς πορφύρας, τὸ θέατρον δὲ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκείνων ἡττῶν καὶ θριάμβων τῶν μαχομένων κατέστη ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ ἅπασαι αἱ ἑλληνικαὶ νῆσοι, φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ συνετάσσοντο τότε μετὰ τῶν Ἐνετῶν, ἢ καὶ μετὰ παντὸς ἄλλου χριστιανοῦ ἡγεμόνος, κηρυσσομένου τυχὸν κατὰ τοῦ ἐπιδιώκοντος τὴν τελείαν τῆς ἑλληνικῆς χώρας κατάκτησιν ὀθωμανοῦ.

Μεταξὺ τῶν λαμβανόντων μέρος εἰς τὰς περιοδικὰς ἐκείνας καὶ μακροχρονίους αἱματηρὰς ἔριδας, πρόθυμοι πάντοτε ἐδεικνύοντο οἱ φιλοπόλεμοι Λάκωνες, ἐξ ὧν οἰκογένειά τις τῶν ἐκ Καλαμῶν ἑλκόντων τὴν καταγωγὴν Δοξαράδων διεκρίθη συνταχθεῖσα μετὰ τῶν Ἐνετῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους προσέφερεν ἱκανὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ὑπηρεσίας, διὸ καὶ ἐφείλκυσε τὴν εὔνοιαν τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐνετικῆς πολιτείας, καὶ κτηματικὰς ἀμοιβὰς καὶ τιμητικοὺς τίτλους παρ' αὐτῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔλαβεν.

Ἀλλ' ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶναι κυρίως εἰς ἡμᾶς διαφέρουσα ὡς πρώτη εἰσαγαγοῦσα εἰς τὰς Ἰονίους νήσους τὴν ἰταλικὴν γραφικήν, σχηματίσασα, οὕτως εἰπεῖν, ἰδίαν σχολήν, ἧς ἱκανὰ ἔργα εὑρίσκονται ἐν Κερκύρᾳ, Λευκάδι καὶ ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου πλειοτέρους καὶ ἀγλαοτέρους καρποὺς ἡ σχολὴ αὐτῶν ἀπέφερε. Λέγομεν δὲ ὅτι πρῶτοι οἱ Δοξαράδαι ἔφερον ἐν Ἑλλάδι τὴν τέχνην, διότι οἱ πρὸ αὐτῶν κατὰ τὴν ἑκκαιδεκάτην ἑκατονταετηρίδα διαπρέψαντες ἕλληνες καλλιτέχναι, εἰ καὶ πολὺ ἀνώτεροι τῶν Δοξαρᾶ, μείναντες ὅμως ὁ μὲν Κορένσιος ἐν Νεαπόλει, ὁ δὲ Βασιλάκης ἐν Ἐνετίᾳ καὶ ὁ Θεοτοκόπουλος ἐν Ἱσπανίᾳ, καὶ ἐκεῖ ἀείποτε ἐργαζόμενοι, οὐδόλως ἐπενήργησαν εἰς προαγωγὴν τῆς ἐν Ἑλλάδι τέχνης. Ἡ Ἑλλὰς ἠγνόει μάλιστα καὶ αὐτὴν αὐτῶν τὴν ὕπαρξιν ἐὰν ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενος σοφὸς Μουστοξύδης μὴ ἐποίει πρῶτος γνωστὰ τὰ περὶ τῶν δύο τελευταίων ἐν τῷ ὑπ' αὐτῷ συντασσομένῳ «Ἑλληνομνήμονι».

Ὁ Παναγιώτης Δοξαρᾶς, γεννηθεὶς τῷ 1662 ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ζωγράφος, ἀλλὰ οὐδεμίαν σαφῆ μαρτυρίαν ἔχομεν ποῦ ποτε ἐσπούδασε τὴν τέχνην. Αὐτὸς οὗτος ἔν τινι τῶν συγγραμμάτων του τῷ ἐπιγραφομένῳ «***Κοινὴ διδασκαλία εἰς ταῖς τρεῖς περίστασαις ὁποῦ περιέχει ἡ ζωγραφία***» ἀναφέρων περὶ συμμετρίας ἐν τῇ γραφικῇ, λέγει μὲν ὁποίας συμβουλὰς τῷ ἔδιδεν ὁ διδάσκαλός του, ἀλλὰ δὲν ὀνομάζει αὐτόν [1]. Ἐπίσης ἀσαφῶς περὶ τούτου ἐκφράζεται καὶ ὁ Πελοποννήσιος ἱερομόναχος Λεόντιος, ὁ γράψας τὸ προοίμιον τῶν τῶν Δοξαράδων μεταφράσεων [2], διότι καὶ οὗτος λέγει ὅτι ὁ Δοξαρᾶς ἀφοῦ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἱερὰ γράμματα, παρεδόθη εἰς διδασκάλους ζωγράφους παρὰ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθη τὴν τέχνην, ἀλλ' οὐδὲν πλέον ἀναφέρει.

Ὁ Παναγιώτης, καθὸ υἱὸς τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ, τοῦ πολλὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας προσενεγκόντος τοῖς ἐνετοῖς, ἐμιμήθη καὶ οὗτος τὸ παράδειγμα τοῦ πατρός, καὶ ἐγκαταλείπων τὴν χρωστῆρα τοῦ ζωγράφου, ἀνελάμβανεν εὐχερῶς τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ, ὅπως ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Οὕτω τῷ 1694 συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ μισθωτοὺς ἰδίαις δαπάναις ἐξεστράτευσεν εἰς Χίον, πιθανῶς μετὰ τοῦ τότε ἀρχιστρατήγου Ἐνετοῦ Ζένου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκυριεύθη τότε ἡ ὑπὸ τοὺς τούρκους διατελοῦσα νῆσος ἐκείνη [3]. Ἀλλὰ καὶ ἑτέραν ὑπηρεσίαν προσέφερεν ὁ Δοξαρᾶς τῇ Ἐνετικῇ Πολιτείᾳ, ἀποστήσας τῷ 1696 τὸν Μανιάτην Λιμπεράκην ἀπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἀποδόσας φίλον τοῖς Ἐνετοῖς τὸν πολύτροπον καὶ ἐπίφοβον ἐκεῖνον ἄνδρα.

Ὅτε τέλος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος οὐ μόνον ἡ Πελοπόννησος ὑπετάγη τοῖς Τούρκοις τῇ βοηθείᾳ τῶν προυχόντων Πελοποννησίων, ἀλλὰ καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, καὶ ἡ Κρήτη καὶ ἅπασαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὑπεβλήθησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἡ δὲ Ἐνετία περιελθοῦσα εἰς πολλὴν ἔκλυσιν καὶ ἀτονίαν, εἶχε παύσει πᾶσαν ἐφεξῆς κατὰ τῆς Τουρκίας πολεμικὴν ἐπιχείρησιν, τότε καὶ ὁ Παναγιώτης ἀποθέσας ὁριστικῶς τὸ δόρυ, κατέλιπε τὴν πατρίδα του Πελοπόννησον καὶ ἐπεδόθη, ὡς φαίνεται, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς τέχνης του.

Τὸ σπουδαιότερον καὶ γνωστότερον τῶν ἔργων τοῦ Παναγιώτου ἦσαν αἱ ἐν τῇ οὐρανίᾳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος γραφαί· αὗται ἐγένοντο κατὰ τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς, καθ' οὓς τὰ ἐν τοιαύταις οὐρανίαις εἴτε καμάραις ἱστορούμενα πρόσωπα καὶ πράγματα διαγράφονται οἷα φαίνονται ἐκ τῶν κάτω θεωρούμενα. Ὁ τρόπος οὗτος εἶνε ἐκτάκτως δυσχερής, διότι τῶν πάντων ἐν συστολῇ (raccourci) παρισταμένων, τό τε σχέδιον καὶ αἱ ανα–

[1] Ἐν τῷ ἀνωτέρω συγγραμματίῳ, τῷ δημοσιευθέντι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Π. Λάμπρου περιέχονται τὰ ἑξῆς· «Συμμετρίαις παρομοίως εἰς τὸ σχέδιον (**καθὼς μὲ ἑρμήνευεν ὁ διδάσκαλός μου, ὅταν ἐσπούδαζα εἰς τὴν νεότητά μου**) εἶναι αὐταῖς διὰ νὰ εἰπῶ σχηματίζοντας μίαν μορφὴν (ἔλεγεν αὐτὸς) νὰ κάμω τὴν κεφαλήν, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας μικρὰ κ.τ.λ.».

[2] Τὸ προοίμιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Ἑλληνομνήμονι» καὶ προσέτι ἐπίγραμμά τι εἰς ἔπαινον τοῦ Π. Δοξαρᾶ.

[3] Παράβαλε περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης Σάθα Τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα σελ. 402 καὶ Σ. Π. Λάμπρου Παναγιώτου Δοξαρᾶ περὶ ζωγραφίας σελ. ιαʹ.

λογίαι ἀνατρέπονται καθ' ὁλοκληρίαν, ἀπαιτεῖται δὲ μεγίστη ἱκανότης καὶ ἄκρα εὐχέρεια ἵνα μὴ διολισθήσῃ ὁ ζωγράφος εἰς τὸ τερατῶδες καὶ δύσμορφον. Ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος πρῶτος ὁ Ἕλλην Παυσίας παρέστησε βοῦν ἐν συστολῇ καὶ οὐχὶ κατὰ πλευράν, τὸν πρὶν συνήθη τρόπον, καὶ ὅμως, ὡς ἀναφέρει ὁ αὐτός, ἅπαν τὸ τοῦ σώματος μῆκος παρίστατο εἰς τὸ ὄμμα τοῦ θεατοῦ ὁλόκληρον [1]. Ἐκ τῶν νεωτέρων πλεῖστον ἐπεμελήθη τοῦ εἴδους τούτου τῆς γραφικῆς ὁ Ἐνετὸς Ἰάκωβος Ροβούστης, ὁ καὶ Τιντορέττης ἐπικληθείς. Οὗτος χάριν σπουδῆς ἔπλαττε μικρὰς ἐκ κηροῦ πλαγγόνας, τὰς ὁποίας, ἐπιμελῶς ἐνδύων, ἀνήρτα εἶτα διὰ νημάτων ἀπὸ τοῦ ὀρόφου, καὶ οὕτω ἀντέγραφεν αὐτὰς ἀπὸ διαφόρων ὀπτικῶν σημείων ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἕξιν καὶ τέχνην τοῦ κατὰ συστολὴν διαγράμματος.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀρόφῳ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος γραφῶν, ἡ ἐν τῷ μέσῳ εἶνε ἡ μεγαλητέρα, καὶ ἀναντιρρήτως ἡ καλλιτεχνικώτερον τῶν λοιπῶν ἐπινενοημένη. Ἡ ἐντὸς ᾠοειδοῦς πλαισίου περικλειομένη αὕτη γραφὴ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὰ ἄνω αὐτῆς παρίσταται ἡ Ἁγία Τριὰς ἐν μέσῳ ἀρρήτου δόξης, πνεύματα δὲ πτερωτὰ καὶ γυμνὰ περιίπτανται κύκλῳ ἐντὸς φωτεινῶν νεφελῶν. Μακρὸν γεῖσον ρωμαϊκοῦ ῥυθμοῦ, κατέχον ἅπαν τὸ εὖρος τῆς γραφῆς καὶ φερόμενον ἐπὶ δύο σπειροειδῶν κιόνων, διαστέλλει τὸ μέρος τοῦτο ἀπὸ τοῦ κατωτέρου καὶ μέσου. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ, καὶ εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον, ἐπὶ παρατεινομένης νεφέλης πτερωτοὶ ἄγγελοι, ἐνδεδυμένοι οὗτοι χάριν εὐπρεπείας, περιδινοῦνται καὶ συμπλέκονται κατὰ ποικίλα καὶ συνεστραμμένα σχήματα ψάλλοντες τρὶς ἐν χορῷ τὸ λειτουργικὸν «**Καὶ τῷ πνεύματί σου**», ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῆς βασταζομένης ὑπ' αὐτῶν ταινίας ἔνθα ὑπάρχει ἐγγεγραμμένη τρὶς ἡ φράσις αὕτη. Ὑποκάτω τούτων, ἄνδηρον, ἔχον τὸ θωράκιον ἐκ τορνευτῶν μαρμαρίνων κιγκλίδων, χρησιμεύει ὡς βάσις τοῦ μέσου τούτου τῆς σκηνῆς μέρους. Ἐν τῷ μέσῳ διανοίγεται μικρὰ στοὰ διὰ τῆς ὁποίας ὑποφώσκει ὁ κυανοῦς οὐρανός, ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ ὁποίου διαγράφεται ἡ μορφὴ τοῦ εἰς ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου παρασκευαζομένου διακόνου. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ διακόνου ὅμιλοι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν προβαίνουσι μέχρι τοῦ στήθους ἄνω τοῦ θωρακίου, καί τινες αὐτῶν ἀναρριχῶνται ἢ προσερείδονται ἐπὶ τοὺς κίονας, μία δὲ γυνὴ βαστάζει μετὰ μητρικῆς φιλαρεσκείας τὸ ἐπὶ τοῦ κιγκλιδώματος καθεζόμενον αὐτῆς βρέφος, τοῦ ὁποίου οἱ γυμνοὶ πόδες ταλαντεύονται ἐν τῷ κενῷ. Τελευταῖον, εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς γραφῆς καὶ πλησιέστατα τοῦ θεατοῦ, παρίσταται εἰς μεῖζον τοῦ φυσικοῦ μέγεθος ὁ ἅγιος φέρων τὴν ἀρχιερατικήν στολήν του, στηρίζων δὲ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης, στρέφει τὸ σῶμα καὶ ἀτενίζει ἐν ἐκστάσει τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὕψη. Πρὸ αὐτοῦ, τὰ νῶτα στρέφων πρὸς τὸν θεατήν, ἵσταται γονυπετὴς νεωκόρος βαστάζων ὑπὸ μάλης χάρτην, ἕτερος δέ τις προκύπτων ἀπό τινος γωνίας τοῦ πίνακος, γυμνὸς καὶ ῥακένδυτος, ἐπικαλεῖται τὴν τοῦ ἁγίου βοήθειαν.

Ὁ Παναγιώτης Δοξαρᾶς ἦτο θαυμαστὴς τοῦ ἐκ Βερώνης Παύλου, καὶ ἰδίως ἀπεθαύμαζε τὸν τρόπον τῶν συνθέσεων τοῦ ζωγράφου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον μετὰ λυρικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξαίρει ἐν τῷ προμνησθέντι πονηματίῳ αὐτοῦ [1]. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος ἔργου του καταδεικνύεται ἐναργῶς ὁ ἀγὼν αὐτοῦ ὅπως πλησιάσῃ καὶ ἀπομιμηθῇ τὰς μεγαλοπρεπεῖς συνθέσεις τοῦ μεγάλου ἐκ Βερώνης ζωγράφου. Τὸ παρὰ τῷ ***Λευῒ τοῦ Κυρίου Ἄριστον***, καὶ ἰδίως ὁ ***ἐν Κανᾷ Γάμος***, ὑπηγόρευσαν εἰς τὸν ἡμέτερον Δοξαρᾶν τὴν σύλληψιν τοῦ πίνακός του τούτου. Καὶ ἐν τῇ γραφῇ τοῦ Βερωναίου ἓν ἄνδηρον ἔχον ὡς θωράκιον μακρὰν σειρὰν τορευτῶν μαρμαρίνων κιγκλίδων, διαιρεῖ εἰς δύο τὴν σκηνήν. Ἐπὶ τοῦ ἀνδήρου ἐκείνου κινοῦνται καὶ περιέρχονται μετὰ πολλῆς σπουδῆς οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ συμποσίῳ, ἄλλοι δὲ ἵστανται ἁπλοῖ θεαταί. Κάτω τῆς σκηνῆς αὐτῆς φαίνονται εὐωχούμενα τὰ πλήθη τῶν συμποσιαζόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕτερα πλήθη μουσικῶν τέρπουσι τὴν εὐωχίαν, καὶ ἄλλοι παρίστανται ἐκτελοῦντες ἕτερα καθήκοντα. Τὴν ὅλην σκηνὴν πληροῖ μεγαλοπρεπὴς ἀρχιτεκτονική, ὡς ἐγίνωσκε νὰ δημιουργῇ αὐτὴν ὁ Παῦλος, εἰς τοὺς κίονας τῆς ὁποίας ἀναμίγνυνται ἢ ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν στεγῶν πολυπληθεῖς ὅμιλοι, τοὺς ὁποίους ἡ γόνιμος φαντασία τοῦ μεγάλου ἐκείνου ζωγράφου ἐγέννα, δίδουσα εἰς τὰ πάντα σφριγῶσαν ζωὴν καὶ ἀληθῆ ὕπαρξιν.

Ἀτυχῶς αἱ διὰ χειρὸς τοῦ Παναγιώτου ἐπὶ ὀθόνης ἱστορηθεῖσαι γραφαί, ἐξοβελισθεῖσαι τῆς θέσεώς των, περιεπλανήθησαν ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν ἑωσοῦ κατήντησαν ἄγνωστον ποῦ [2]. Αἱ σήμερον ὑπάρχουσαι ἐν τῇ οὐρανίᾳ τοῦ ναοῦ εἶνε ἀντιγραφαὶ τῶν πρώτων, ἀλλ' αὗται, γενόμεναι ὑπὸ ἀδεξίου ζωγράφου, ἐργαζομένου alla presta, ὡς ἔλεγεν αὐτὸς οὗτος, ἐτήρησαν ἴσως, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀκριβὲς τὸ διάγραμμα, ἀλλὰ καθίσταται εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον ν' ἀποφανθῶμεν κατὰ πόσον ἐτήρησαν καὶ τὸν χρωματισμὸν αὐτῶν ἀναλλοίωτον. Οἷαι φαίνονται σήμερον αἱ ἐν λόγῳ γραφαί, οὔτε ὡς διάγραμμα εἶνε ἄμεμπτοι, οὔτε ὁ χρωματισμός των εὐφραίνει τὸ παράπαν τὴν ὅρασιν.

[1] Ὁ ζωγράφος Παυσίας κατελέγετο εἰς τὸ Σικυώνιον ἐργαστήριον, τὸ τοσοῦτον φημιζόμενον ὥστε, κατὰ Πλούταρχον, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπελλῆς, ἀπολαμβάνων ἤδη πλείστην φήμην, ἠθέλησε νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν τότε Σικυωνίων ζωγράφων καὶ μυηθῇ τὰ τῆς τέχνης των. Ἦτο δὲ σύγχρονος τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

[1] Εἰς τὸ περὶ ἐφευρέσεως καὶ συνθέσεως πόνημά του ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἔργα τοῦ Παύλου, λέγει τὰ ἑπόμενα· «Ὢ ἐνέργειαις θαυμασταῖς καὶ ἐξέσιαις, προερχόμεναις ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὑπερφυσικὸν νοῦν, ὅπου διαπερνῶνται οὐχὶ μόνον εἰς τὰ πράγματα τούτου τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ὑψώθη καὶ ἕως εἰς ταῖς σφαίραις εἰς τὸ νὰ σχηματίζῃ καὶ νὰ εὑρίσκῃ μορφαῖς οὕτως θεῖαις, ὁποῦ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς χαίρεται ὅταν θεωρῇ νὰ μετέχῃ εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα τοῦ παραδείσου . . . » Ἐξεδόθη ὑπὸ Σ. Λάμπρου.

[2] Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γραφαὶ τοῦ Δοξαρᾶ ἐναπετέθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῇ γυναικείᾳ Μονῇ τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ἐκεῖθεν δὲ μετεφέρθησαν εἰς τὴν πλησίον Παλαιόπολιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἀφηρέθησαν, ἔμεινε δὲ εἰς ἐμὲ ἄγνωστον ποῦ αὖθις ἀπερρίφθησαν αἱ πολύπλαγκτοι τοῦ Δοξαρᾶ γραφαί.

Τὸ διάγραμμα εἶνε ἐν γένει ἄχαρι καὶ ἄκομψον (baroque), αἱ πτυχαὶ ἀτυχεῖς καὶ τὰ ἄκρα ἀμελῶς σχεδιασμένα· ἡ δὲ βαρεῖα ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἰδίως οἱ συσπειρούμενοι ἐκεῖνοι κίονες πιέζουσι καὶ καταστρέφουσι τὸ ὅλον. Ἡ ἁρμονία τῶν τόνων ἀπέπτη, εἴποτε ὑπῆρχεν, ὁ δὲ χρωματισμός, ψευδὴς ὤν, καθίσταται χυδαῖος καὶ μονότονος. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἴσως δικαιότερον ἁρμόζει τὸ ἰταλικὸν λόγιον «traduttore traditore»· αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ οὐρανίᾳ γραφαὶ ἔχουσιν ὡς ὑπόθεσιν τὰ ἔργα τοῦ ἱεράρχου ζῶντος καὶ τὰ θαύματα αὐτοῦ ἀποβιώσαντος. Κατὰ τὸν κ. Μουστοξύδην ἀφιερώθησαν αὗται ὑπὸ εὐλαβῶν ὀρθοδόξων τῷ 1727.

Ἡ εἰκὼν τοῦ κόμητος Σχυλεμβούργου[1] περὶ ἧς ἐγένετο πλεῖστος λόγος καὶ ἥτις εὑρίσκεται ἤδη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, εἶνε σμικρογραφικὸν τοῦ Παναγιώτου ἔργον σμικρᾶς ἀξίας, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ζωγράφου, οὔτε δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν πλήρη πίστιν εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Λεοντίου ἀποδιδομένους ἐπαίνους εἰς ἕτερον τοῦ Παναγιώτου ἔργον, τὴν τοῦ Φραγκίσκου Γριμάνη προσωπογραφίαν, ὅστις, ὡς ἀναφέρει ὁ Λεόντιος, «***δὲν ἠμπόρεσεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν καὶ ἕως ὅλον τὸν Μωρεᾶν νὰ εὕρῃ καλλίτερον διδάσκαλον ἀπὸ λόγου του νὰ τὸν ζωγραφίσῃ***»[2]. Ὅτι δὲν εὕρισκεν ὁ στρατάρχης ἐκεῖνος ἱκανὸν ζωγράφον καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ὅπως γράψῃ τὴν εἰκόνα του, εἶνε πολὺ πιθανόν· δὲν πιστεύομεν ὅμως ὅτι καὶ ἐν Βενετίᾳ, εἰ καὶ ἡ τέχνη εἶχεν ἤδη παρακμάσει, δὲν ὑπῆρχε ζωγράφος ἱκανώτερος τοῦ Δοξαρᾶ. Ἐκ τῶν λόγων ὅμως τοῦ Λεοντίου ὁρμᾶταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ ὑπῆρχον ὁπωσδήποτε ζωγράφοι τινές, ἀλλ' οὗτοι, ὡς νομίζομεν, θὰ ἦσαν πιθανῶς ξένοι, οἵτινες ἀποικιζόμενοι παρηκολούθουν τοὺς κατὰ καιροὺς αὐθέντας καὶ λοιποὺς ἡγεμονίσκους τῆς Πελοποννήσου. Ἴσως δὲ εἰς αὐτοὺς τούτους εἰσαχθεὶς καὶ ὁ Παναγιώτης ἐξέμαθε τὰς πρώτας τῆς τέχνης ἀρχάς, ἀναντίρρητον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ ἡμέτερος Δοξαρᾶς μετέβη ποτὲ εἰς Βενετίαν καὶ ὅτι διέτριψεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ τοῦ Ἀδρία, ὅπου ἐδιδάχθη ν' ἀποθαυμάζῃ τὰ μεγάλα ἔργα τῶν κατὰ τὴν ἑκκαιδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἀκμασάντων μεγάλων ζωγράφων.

Πλὴν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης πραγματείας μνημονευθέντος ἰδίου τοῦ Δοξαρᾶ πονηματίου, ὁ Παναγιώτης ἐπεχείρησε καὶ ἄλλας τινὰς μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μικρῶν περὶ τέχνης συγγραμματίων[3], ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτέρα εἶνε ἡ ἀνέκδοτος μείνασα μετάφρασις τοῦ περὶ ζωγραφίας (Trattato della Pittura) πολυτίμου συγγράμματος τοῦ ἐκ Βίνσης Λεονάρδου. Τὸ βιβλίον ἐκεῖνο, ἅμα γνωσθέν, συνεκίνησεν ἅπαντα τόν τε καλλιτεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν κόσμον, διότι ὁ Λεονάρδος ἦτο οὐ μόνον ζωγράφος, ἀνδριαντοποιός, ἀρχιτέκτων, μουσικὸς καὶ ποιητής, ἀλλ' ἦτο συνάμα καὶ μηχανικὸς καὶ ὑδραυλικός, καὶ ἑνὶ λόγῳ, ἔξοχος φυσικομαθηματικός. Περὶ τοῦ περὶ ζωγραφίας βιβλίου τούτου ὁ Ἀννίβας Καράκκης ἔλεγεν ὅτι, ἐὰν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ εἶχε γνωρίσει τοὺς κανόνας ὅσους ἡ χρυσῆ τοῦ Λεονάρδου βίβλος περιέχει, ἤθελεν ἀπαλλαγῇ εἰκοσαετοῦς ἐπιπόνου ἐργασίας· ὁ δὲ Ἀλγαρόττης, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἔξοχος τεχνοκρίτης, συνίστα τὸ σύγγραμμα τοῦ Λεονάρδου ὡς τὸ μόνον στοιχειῶδες, τὸ κατάλληλον εἰς προαγωγὴν τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τοῦ Λεονάρδου συνεκίνησε, φυσικῷ τῷ λόγῳ, καὶ τὸν ἡμέτερον Δοξαρᾶν, φλεγόμενον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ καταστήσῃ γνωστὰς εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπ' αὐτοῦ θαυμαζομένης ἰταλικῆς τέχνης. Καίτοι δὲ συναισθανόμενος τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ ἀπειρίαν, οὐδὲν ἧττον ἐπεχείρησε τὴν δυσχερῆ μετάφρασιν τοῦ ἔργου· ἐὰν δὲ μὴ ἐδυνήθη νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸν Ἕλληνα λόγον ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου, τοῦτο ἀποδοτέον οὐ μόνον εἰς τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ἀπειρίαν τοῦ μεταφραστοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δυσχερὲς εἰς εὕρεσιν ἀντιστοίχων ὅρων ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε ἡ γλῶσσα ἐπλουτίσθη ὁπωσοῦν καὶ πλουτίζεται ὁσημέραι, θὰ καθίστατο δυσεπίτευκτον καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς καθ' ἡμᾶς σφόδρα λογίους.

Ὁ Λεονάρδος εἰς πληρεστέραν κατάληψιν τοῦ κειμένου παρενέβαλεν εἰς τὸ χειρόγραφόν του καὶ τὰ ἀναγκαῖα διαγράμματα, τὰ ὁποῖα ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπωλέσθησαν· τὰ δὲ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Λεονάρδου ὑπάρχοντα εἶνε ἀντιγεγραμμένα ἀπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ γάλλου Poussin γενομένων πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπολεσθέντων. Ἴδιον τοῦ Παναγιώτου ἔργον εἶνε μόνον τὸ ὑδατογράφημα τὸ παριστῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τῶν τεσσάρων εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ἀγγέλων.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

ΓΕΡ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ[1]

ΔΙΗΓΗΜΑ

— Νά, κεῖνους ἀπ' στέκειτη ὄξ' ἀπ' τὴν πόρτα.

Ὁ κὺρ Μοναχάκης καὶ οἱ τέως ὁμιληταί του, τῶν ὁποίων μεγάλως ἐκεντήθη ἡ περιέργεια, ἐστράφησαν ὅλοι πρὸς τὴν θύραν.

Δεύτερον παιδίον ὀκταετές, ξυπόλητον, ξεσκούφωτον, μὲ τὴν μίαν σκελέαν ἀνασηκωμένην ἕως τὸ γαστροκνήμιον, μὲ τοὺς πόδας βρεγμένους ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἵστατο ἔξω τῆς θύρας, κρύπτον τὸ ἥμισυ τοῦ προσώπου ὄπισθεν τῆς παραστάδος, τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος ὄπισθεν τοῦ τοίχου, κυττάζον μὲ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἔσω τοῦ καφενείου.

---

[1] Τοῦ κόμητος Σχυλεμβούργου ὑπάρχει ὁ ἀνδριὰς ἐν τῇ Πλατείᾳ τῆς Κερκύρας, ἱστάμενος ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου κοσμουμένου δι' ὅπλων καὶ σημαιῶν, εἶνε δὲ ἔργον τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ Ἰωάννου Μαρία Μορλάϊτερ. Ἴδε Λ. Βροκίνη εἰς τὸ περὶ λειτανιῶν τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος.

[2] Λεοντίου ἱερομονάχου προοίμιον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Π. Δοξαρᾶ μεταφράσεις. Ἑλλην. σελ. 23.

[3] Περὶ τούτων ἴδε Ἑλληνομνήμονα.

[1] Τέλος. Ἴδε σελ. 161.

— Ἐσύ, βρέ, τὴν εἶδες τὴ γυναῖκά μου νὰ φεύγῃ; τοῦ ἐφώναξεν ὁ κὺρ Μοναχάκης;

— Τ'ν εἶδια, μπάρμπα, ἀπήντησε τὸ παιδίον.

— Καὶ ποῦ πάει;

— Ξέρου 'γώ;

Ὁ κὺρ Μοναχάκης ἐσηκώθη ἐν ἀδημονίᾳ, καὶ μὲ ὀργίλην χειρονομίαν ἔκαμε νὰ τινάξῃ τὸ τσιμποῦκί του εἰς τὸ ἔδαφος.

Τὸ πρῶτον παιδίον, τὸ ὁποῖον ἵστατο πέντε βήματα ἀπ' αὐτοῦ ἐτρόμαξε, φοβηθὲν μὴ φάγῃ καμμίαν μὲ τὸ τσιμποῦκι, καὶ ἔτρεξε νὰ φύγῃ.

Τὸ δεύτερον παιδίον, ἔξω τῆς θύρας, ἔγεινεν ἄφαντον ὄπισθεν τοῦ τοίχου.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπεν ὁ κὺρ Μοναχάκης, ἂν λὲς ἀλήθεια, δὲν τρῶς ξύλο· μὰ ἔλα δῶ... εἰπέ μου τί ξέρεις... γιατί...

Ἡ λέξις αὕτη ἦτο ἡ μόνη ἣν ἐπρόφερεν ὅπως ὑποδηλώσῃ τὴν θλῖψιν, τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐντροπήν του.

— Νά, μπάρμπα, εἶπεν ἀναθαρρήσας καὶ σταθεὶς ἐγγὺς τῆς θύρας ὁ παῖς· οὐ Βασίλ'ς εἶδιει τ' βάρκα, ἀπ' μπῆκεν ἡ γ'ναῖκά σ' μαζὺ μεὶ τ' Καλκώρ' τοὺ γυιό, κὴ κάμανε κατὰ τοὺ Δασκαλειὸ νὰ σουργιανίσ'νε. Μεὶ φώναξει κὴ μένα κὴ μῶδειξει ἀλάργα τ' βάρκα, μὰ τσ' ἀθρῶπ' δὲν τσ' εἶδια. Λέγαμει πῶς θελὰ γυρίσ'νε γλήουρα πίσου· ὕστειρα τσ' εἴδιαμει κὴ κάμανε πέρ' ἀπ' τ'ν Πούντα κὴ βγήκανε ὄξ' ἀπ' τοὺ λιμάν'. Καρτειροῦμει νὰ γυρίσ'νε πίσου, δὲ γυρίσανε.

— Καὶ πόση ὥρα εἶνε ποῦ τοὺς εἴδατε;

— Νά, ὡς δυὸ ὥρης κὴ παραπάν'... τάπουτώρα.

— Καὶ γιατὶ δὲν ἤρθατε πρωτήτερα νὰ μοῦ πῆτε;

— Μὰ δὲν εἶνε πουλλὴ ὥρα... ὡς μιὰ ὥρα, μιὰ ουρίτσα... κὴ παρακάτ'... λίγη ὥρα... τάπουτουρίτσα.

Ὁ κὺρ Μοναχάκης ἔκαμε νέαν ὀργίλην χειρονομίαν, διὰ ν' ἀποθέσῃ παρὰ τὴν γωνίαν τὸ τσιμποῦκί του. Τὸ παιδίον ἔσπευσε νὰ τραπῇ εἰς φυγήν.

★

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βασίλης τῆς Μάρκηνας, ὅστις εἶχε προπορευθῆ κατὰ τριακόσια βήματα, ἔτρεχε μὲ τὴν προθυμίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δεικνύουσι τὰ παιδία ὅπως δώσωσι καλὴν ἢ κακὴν εἴδησιν, διὰ νὰ πάρουν «τὰ συχαρήκια» ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, διὰ νὰ διασκεδάσουν μὲ τὴν ἀμηχανίαν τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐν τῇ δευτέρᾳ. Ἔφθασεν ἀσθμαίνων ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου τῆς σκούνας, καὶ σταθεὶς ὑπὸ τὸν ἐξώστην, ὅπου ἔβλεπε τὴν θύραν ἀνοικτὴν καὶ ἄφθονα φῶτα εἰς τὸν θάλαμον, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του.

— Μπάρμπα! πήρανε τ' βάρκα!

Ὁ Βασίλης δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ καφενεῖον πρίν, ὅπως δώσῃ τὴν εἴδησιν εἰς τὸν κὺρ Μοναχάκην. Ἀλλὰ τώρα, ἰδὼν ὅτι ὁ σύντροφός του ἔδωκε τὴν εἴδησιν χωρὶς νὰ φάγῃ ξύλον, καὶ ἐκτὸς τούτου, διότι εἶξευρεν ὅτι ἀπὸ τὸν ἐξώστην δὲν θὰ τὸν ἔφθανεν ἡ χονδρὴ ῥάβδος τοῦ πλοιάρχου, εἶχε λάβῃ θάρρος καὶ ἔσπευσε νὰ προλάβῃ τὸν σύντροφόν του, ὅπως ἀπολαύσῃ αὐτὸς τὴν ἡδονήν.

Ὁ καπετὰν Κυριάκος, ὅστις ἐκάθητο ἀκόμη παρὰ τὴν τράπεζαν, μὴ χορταίνων νὰ ψιλοταΐζῃ καὶ νὰ κουτσοπίνῃ, ὅπως συνειθίζει ὁ ναυτικὸς ὅταν διά τινας ἡμέρας ἐπιστρέψῃ παρὰ τὴν ἑστίαν του, παρατείνων καὶ ἀναλύων ἐπ' ἄπειρον τὴν τόσον σπανίαν δι' αὐτὸν ἡδονὴν ταύτην, ἐσηκώθη κ' ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην.

— Τ' εἶνε, βρέ;

— Νά, πήρανε τ' βάρκα σ'.

— Ποιός;

— Οὐ Μαθιὸς τ' Μαλαμοῦ.

— Ποιὸς Μαθιὸς τ' Μαλαμοῦ;

— Νά, οὐ γυιὸς τσ' Καλησώρηνας, πῶς 'νε λένε.

— Καὶ ποῦ τὴν πάει;

— Νά, ὄξ' ἀπ' τοὺ λιμάν!

— Μονάχος του;

— Μαζὺ μεὶ μιὰ γ' ναῖκα.

— Μαζὺ μεὶ μιὰ γ' ναῖκα! ἐπανέλαβεν ἔκπληκτος ὁ καπετὰν Κυριάκος. Καὶ ποιά;

Δὲν ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον, διὰ καλὸν καὶ διὰ κακόν, ἐπροφυλάσσετο ὑπὸ τὸν ἐξώστην.

— Καὶ πῶς δὲν ἦρθες νὰ μοῦ πῇς χαμπάρι! ἀνέκραξεν ὁ καπετὰν Κυριάκος.

Ἀλλὰ τὸ παιδίον εἶχε γείνῃ ἤδη ἄφαντον, ὄπισθεν τῆς γωνίας τοῦ τοίχου, καὶ μόνον τὰ βήματά του ἠκούοντο δρομαῖα ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου.

«Ὁ μοῦτσος, τοῦ διαβόλ' ὁ γυιός, θὰ τὤστρωσε πουθενὰ στὸ μεθύσι, ἤρχισε νὰ μονολογῇ ὁ καπετὰν Κυριάκος, κι' ἄφησε τὴ βάρκα στὴν τύχη της».

Πάραυτα ἔστειλε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ μούτσου, τὸν ὁποῖον μετὰ πολλὰς ματαίας ἐρεύνας εἰς τὰ καπηλεῖα τῆς ἀγορᾶς, εὗρον τέλος εἰς μίαν παράμερην ταβέρναν, ἀπὸ τὸν μέσα δρόμον.

★

Ὁ πλοίαρχος παρήγγειλεν εἰς δύο τῶν συντρόφων του, οἵτινες ἐλάμβανον ἀναψυχὴν κατ' οἶκον, νὰ δανεισθῶσι λέμβον τινά, ὅπως ἀνέλθωσιν εἰς τὴν σκούναν καὶ καταβιβάσωσιν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τὴν μεγάλην σκαμπαβίαν μὲ τὰ ἓξ κουπιά. Δὲν τὸν ἔμελε τόσον διὰ τὴν γυναῖκα ἥτις ἐκλάπη, ὡς φαίνεται, οὔτε διὰ τὸν τυχηρὸν νέον ὅστις τὴν εἶχε συνοδεύσει, ὅσον διὰ τὴν νεοπαγῆ, κομψὴν καὶ στερεὰν φελούκαν του. Παρήγγειλεν ἐπίσης νὰ στρατολογήσωσιν ἐκ τῆς προκυμαίας ὡς κωπηλάτας δύο ἢ τρεῖς πορθμεῖς, καὶ νὰ τρέξωσιν εἰς καταδίωξιν τῆς βαρκούλας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κὺρ Μοναχάκης, μαθὼν εἰς τίνα ἀνῆκεν ἡ κλαπεῖσα λέμβος, ἐπαρουσιάσθη περίλυπος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου.

— Μπορεῖς νὰ πᾷς μαζὺ μὲ τὴ σκαμπαβία καὶ τουλόγου-σου, τοῦ εἶπεν ὁ καπετὰν Κυριάκος, — ὅστις εἶχε μάθῃ τέλος εἰς τίνα ἀνῆκεν ἡ κλαπεῖσα (κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τὴν ὁποίαν φυσικὰ ἔδιδε τὸ κοινὸν εἰς τὸ συμβεβηκὸς) σύζυγος.

Ὁ κὺρ Μοναχάκης αὐτὸ ἴσα — ἴσα ἐπεθύμει, νὰ

ὑπάγῃ μὲ τὴν σκαμπαβίαν. Ἐφοβεῖτο νὰ μείνῃ ἐν ἀγωνιώδει προσδοκίᾳ εἰς τὴν πολίχνην, καὶ τοῦ ἐφαίνετο ὅτι, ἂν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν καταδίωξιν, διὰ τοῦ ἀντιπερισπασμοῦ τούτου, ἠπιώτερον θὰ ᾐσθάνετο τὸν πόνον του. Ἔτρεφε πεποίθησιν εἰς τὴν Λιαλιὼ ὅτι δὲν ἦτο ἱκανή, καθὼς εἶπεν ἡ ἰδία, νὰ προδώσῃ τὴν τιμήν του, ἀλλὰ καὶ πάλιν, τίς οἶδε! Τίς δύναται νὰ ἐξιχνιάσῃ τῆς γυναικείας ἰδιοσυγκρασίας τὰ μυστήρια; Ἐγνώριζε τὴν ἀσθενικὴν καὶ ὀνειροπόλον προδιάθεσίν της καὶ τὴν μεγάλην καὶ βαθεῖαν νοσταλγίαν της. Ἀλλὰ πῶς νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πολλοὺς νὰ τὰ ἐννοήσωσιν αὐτά; Ἀλλοίμονον εἰς ὅποιον πέσῃ εἰς λάκκον πλήρη ὕδατος, καὶ ἂς εἶνε καθαρὸν τὸ ὕδωρ. Πιθανὸν ν' ἀποφασίσουν νὰ σοῦ δώσωσι χεῖρα βοηθείας, ἀλλὰ δὲν θὰ παύσουν νὰ σὲ περιγελῶσιν. Αὐτὸς ὅμως ἦτο βέβαιος περὶ τῆς Λιαλιῶς του, ὅσον δύναται ἀνὴρ νὰ εἶνε βέβαιος περὶ γυναικός. Ἀπὸ τὸν καιρὸν καθ' ὃν, στενὸς φίλος τοῦ πατρικοῦ τῆς οἴκου, τὴν ἐφίλει καὶ τὴν ἐχόρευε τριετῆ εἰς τὰ γόνατά του, τριακοντούτης αὐτός, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν πενταετῆ τὴν ἐφίλευε γλυκίσματα, ἄνευ ὑστεροβουλίας καὶ προγνωστικοῦ πνεύματος διὰ τὸ μέλλον, ἀπὸ τὸν χρόνον καθ' ὃν τραυλίζουσα τὸν ἐκάλει «μπάλμπα-Μοναχάκη», ἕως τῆς ἡμέρας καθ' ἥν, καὶ σύζυγός του γενομένη ἀκόμη ἐξηκολούθει νὰ τὸν ἀποκαλῇ «μπάρμπα Μοναχάκη», τὴν εἶχε παρακολουθήσει παιδίσκην, νεάνιδα καὶ γυναῖκα, καὶ τὴν εἶχε μελετήσει καλῶς, καὶ εἶξευρεν ὅτι, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην γυναῖκα, ἔζη μὲ τὴν κεφαλήν της καὶ μὲ τὰ νεῦρά της.

Παρῆλθεν ἡμίσεια ὥρα ἑωσοῦ οἱ δύο ναῦται τοῦ καπετὰν Κυριάκου πεισθῶσι νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τὰ σπίτιά των. Ἄλλη ἡμίσεια ὥρα ἀχρισότου εὕρωσι βάρκαν, ἀνέλθωσιν εἰς τὴν σκοῦναν καὶ καταβιβάσωσι τὴν σκαμπαβίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλη ἡμίσεια ὥρα μέχρις οὗ στρατολογήσωσιν ὡς κωπηλάτας πορθμεῖς ἢ ἁλιεῖς ἐκ τῆς προκυμαίας, τῶν ὁποίων αἱ λέμβοι δίκωποι ἢ τετράκωποι καὶ βαρεῖαι οὖσαι δὲν ἐκρίνοντο κατάλληλοι διὰ τὴν καταδίωξιν, — καὶ μέχρις ὅτου συνεννοηθῶσιν ὅλοι, καὶ εἶνε ὅλοι σύμφωνοι νὰ ἐκπλεύσωσι. Τέλος ἐπέβησαν τῆς σκαμπαβίας, ὁ κὺρ Μοναχάκης ἕβδομος ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον, καὶ ἐξεκίνησαν.

Διὰ συντόνου κωπηλασίας, ἐξῆλθον τοῦ λιμένος. Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὕρωσι τὴν βαρκοῦλαν. Ἡ θάλασσα, φλύαρος καθὼς ἡ γυνή, εἶνε ὅσον αὐτὴ ἐχέμυθος, καὶ ποτὲ δὲν διηγεῖται τὸ μυστικόν της. Ὅσον εἶνε δυνατὸν νὰ εὕρῃ τις τὰ ἴχνη τῶν ἀλλοτρίων φιλημάτων ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς γυναικός, ἄλλο τόσον εἶνε δυνατὸν νὰ εὕρῃ ἐπὶ τῆς ἀχανοῦς κυανῆς ἐκτάσεως τὰ ἴχνη τῆς βαρκούλας. Τίς οἶδεν! ἐπὶ τέλους, διελογίζετο ὁ κὺρ Μοναχάκης· γυνὴ ἦτο. Ὁ ἔρως εἶνε πλάνος καὶ ἡ νεότης εὐαπάτητος. Τίς ἐγνώριζεν ἂν δὲν εἶχεν ἁμαρτήσει ἤδη; ὤ! καλὰ τῆς τὸ ἔλεγεν αὐτός, ὅτι πλησίον του θὰ ἦτο ἀσφαλής, διότι γεραρὸς σύζυγος ἐπέχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τόπον πατρὸς διὰ νεαρὰν γυναῖκα. Καλὰ τὸ ἔλεγε κ' ἐκείνη, ὅτι πλησίον του θὰ ἦτο ἀσφαλής, καὶ ἂν ἤθελε νὰ σφάλῃ ἀκόμη. Τώρα, χιλιάκις ἂν ἦτο ἀθῴα, ὁ κόσμος θὰ τὴν κατεδίκαζεν. Ἀλλὰ πλησίον του, χιλιάκις ἂν ἡμάρτανε, θὰ ἦτο *τίμια* εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου.

Οἴμοι! καθὼς ἡ βασιλοπούλα τοῦ παραμυθιοῦ, ἂν ὑπεβάλλετο εἰς τὴν διὰ τοῦ σαγιττεύματος θεοδικίαν, μόνον τὰ ἄκρα τῶν ἁβρῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρός της θὰ ἤγγιζε τὸ βέλος.

*

Εἰς τὸ πέλαγος, ἀνάμεσα εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο νήσων πέραμα, ἔπλεεν ἡ βαρκούλα. Ἡ φιλόφρων Ναϊὰς τῶν θαλασσίων ῥευμάτων ἔφερε βοηθητικὸν ῥεῦμα ὑπὸ τὴν τρόπιν της, καὶ ἡ εὐμενὴς Αὔρα τῶν ἀπογείων πνοῶν ἔστειλεν ἐλαφρὰν ῥιπὴν εἰς τὴν πρύμνην της. Ἡ δροσερὰ πνοὴ ἐδυνάμωσε τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς ὤμους τοῦ νέου κ' ἔσφιγξε τοὺς ἁπαλοὺς μυῶνας τῆς νεαρᾶς γυναικός. Ἐκωπηλάτουν ὡς δύο ἠσκημένοι ἐρέται, τὰ ἐλαφρὰ κωπία δὲν τοὺς ἐκούραζον, καὶ εἶχον ὑπερβῆ ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς ὑγρᾶς ὁδοῦ.

Ὅταν ἡ σκαμπαβία, ἡ τρέχουσα μὲ δρόμον ἀπολυτῆς φορβάδος, ἐπλησίαζεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Τραχῆλι, τότε μόνον οἱ ἐπ' αὐτῆς ναυτικοὶ παρετήρησαν τὴν βαρκούλαν.

— Τ' εἶν' ἐκεῖ;

— Ἡ βάρκα!

Ὁ κὺρ Μοναχάκης ἔστρεψεν ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν.

— Ἀ! αὐτὴ εἶνε!

— Ποιὸς ξέρει; δὲν πιστεύω νὰ εἶνε αὐτή, εἶπεν εἷς τῶν ναυτῶν, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἦτο τρόπος νὰ μὴν ἦτο αὐτή, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ νέου, προσθέτου καὶ λίαν ἀνιαροῦ κόπου.

— Αὐτὴ εἶνε, χωρὶς ἄλλο, εἶπεν ἄλλος, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἦτο ἐκ παντὸς τρόπου αὐτή, διότι μεγάλως τὸν ἐκέντριζεν ἡ περίεργος αὐτὴ θαλασσία σκηνή, ἂν κατώρθωνον νὰ συλλάβωσι τὴν βάρκαν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἐραστοῦ της.

— Αὐτὴ εἶνε! ἀπεφάνθη ὁ κὺρ Μοναχάκης· νὰ τὰ γυρίσουμε κατὰ κεῖ, παιδιά· νὰ ὀρτσάρω...

— Ποῦ πάει ἀπὸ κεῖ; ἠρώτησεν εἷς ναύτης.

— Πάει στὸν Ἅϊ-Νικόλα· τὸ συντομώτερο δρόμο, βλέπεις, διαλέξανε· κ' ἡμεῖς ξεπλατισθήκαμε τόσην ὥρα νὰ τρέχουμε στὸ βρόντο.

— Νὰ τὰ γυρίσουμε, παιδιά! ἔκραξεν ὁ κὺρ Μοναχάκης· σᾶς παρακαλῶ, γλήγορα, νὰ τὰ γυρίσουμε· σία ἕνας, νὰ ὀρτσάρω!

Οἱ ἓξ ἐρέται εἶχον ἀφήσει τὰς κώπας, καὶ ἡ σκαμπαβία ἔβαινεν ἀκόμη μὲ τὴν «κεκτημένην ταχύτητα». Ὁ κὺρ Μοναχάκης ἐφώναξεν ἐντούτοις, φειδόμενος τοῦ χρόνου τὸν ὁποῖον ἔχαναν.

— Σία, παιδία, σία. Γυρίστε κατὰ κεῖ!.. ὄρτσα σκαμπαβία!

Ἀλλ' οὐδεὶς προσεῖχεν εἰς αὐτόν. Συμβούλιον εἶχε στηθῆ ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους. Ἄλλοι ἔλεγον νὰ προχωρήσωσιν ἐμπρός, ἄλλοι νὰ στραφῶσι βορείως πρὸς τὸ μέρος τῆς βαρκούλας. Τέλος ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τῶν πλείστων, οἵτινες ἠλεκτρίζοντο ἐκ τοῦ προσδοκωμένου ἀπολαυστικοῦ θεάματος.

Ἔστρεψαν ἀριστερᾷ τὴν πρῷραν, κ' ἔλαβον τὰς

κώπας μὲ νέαν ῥώμην, οἵαν μετέδιδεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ φυσικὴ πρὸς τὴν νίκην φιλοτιμία καὶ ἡ προσδοκία τοῦ παραδόξου θηράματος. Ἀλλ' ἡ σκαμπαβία ἀπεῖχε τώρα ἀπὸ τὸν ὅρμον, πρὸς ὃν ἔπλεε, τὸν τριπλοῦν τοῦ δρόμου ὅσον ἀπεῖχεν ἡ βαρκούλα. Καὶ ἂν ἡ πρώτη εἶχε τριπλῆν δύναμιν κωπῶν, εἶχεν ὅμως καὶ πενταπλοῦν ὄγκον καὶ τριπλάσιον βύθισμα.

Ὁ Μαθιὸς εἶδεν ἐγκαίρως τὴν στροφήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν αἰφνιδίως ἡ σκαμπαβία, καὶ ὑπέδειξε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν σύντροφόν του.

— Κύτταξε, εἶπε· μᾶς κυνηγοῦν.

— Τώρα, ἂς μᾶς πιάσουν ! ἀνέκραξεν εὐθύμως τὸ Λιαλιώ. Μοῦ φαίνεται πῶς εἶνε μακρύτερα ἀπὸ μᾶς.

— Ὤ ! βέβαια· πολὺ μακρύτερα. Μὰ ἔχουν πολλὰ κουπιά.

— Κ' ἡμεῖς ἔχουμε μεγάλη δύναμι !

Κ' ἐδιπλασίασε τὴν ζέσιν της εἰς τὴν κωπηλασίαν.

Ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ πλέον ἐπαίχθη κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἐκείνης, ἐνῷ ἡ ὠχρὰ σελήνη κατήρχετο ἠρέμα πρὸς δυσμάς, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος ἠκούετο ἐκπέμπουσα τὸ δεύτερον λάλημα ἀνὰ τὰς σπαρτὰς ἐπὶ τῶν κλιτύων καὶ τῶν κοιλάδων ἀγροικίας, τὸ παιγνίδιον τοῦ φοβεροῦ καὶ μεγαλοπλοκάμου ὀκτάποδος τοῦ κυνηγοῦντος τὴν μαρίδα, καὶ τοῦ καταδυομένου καὶ φιλοπαίγμονος δελφῖνος τοῦ θηρεύοντος τὴν ζαργάναν. Ἡ σκαμπαβία ἔτρεχε μετὰ ρυθμικοῦ κρότου τῶν κωπῶν ἐπὶ τῶν σιδηρῶν διχαλωτῶν σκαλμῶν, μὲ δύναμιν ἀπαισίου καρχαρίου, πομπώδης καὶ μονότονος. Ἡ βαρκούλα ἔφευγεν ἐπὶ τοῦ κύματος ὡς ὁ φελλός, μετ' ἐλαφροῦ ὡς ὁ κρότος τοῦ φιλήματος φλοίσβου, ἀπωθοῦσα μὲ τὰς μικρὰς παιγνιώδεις κώπας της τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐθώπευον καὶ τὴν προέπεμπον τρέχοντα μαζύ της, ὡς τιμητικὴ συνοδία προηγουμένη καὶ ἑπομένη βασιλικοῦ ἅρματος, καὶ θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἀόρατοι Τρίτωνες τὴν ἔφερον ἐπιπολῆς τοῦ κύματος, διὰ νὰ μὴ χάνῃ ταχύτητα μὲ τῆς τρόπιδος τὸ βῦθος.

*

Ἐν τούτοις, ὀφθαλμοφανῶς, ἡ σκαμπαβία ἐκέρδιζε δρόμον ἐπὶ τῆς βαρκούλας. Ἔτρεξαν ἀκόμη, ἔτρεξαν πολύ, καὶ πάντοτε ἡ σκαμπαβία ἐκέρδιζε δρόμον, καὶ πάντοτε πλησιεστέρα ἐφαίνετο, ἐωσότου ἡ ἀπόστασις, ἡ χωρίζουσα ἀκόμη τὴν βαρκούλαν ἀπὸ τῆς παραλίας ἦτο ἤδη μικρά, ἐλαχίστη, καὶ ὅσον καὶ ἂν ἔτρεχεν ἡ σκαμπαβία, ὁ Μαθιὸς ἐπρόλαβε κ' ἔρριξε τὴν βαρκούλαν μεθ' ὁρμῆς εἰς τὰ ῥηχά, ἐπὶ τῆς ἄμμου.

— Πάντα κατευόδιο ! ἔκραξε φαιδρῶς τὸ Λιαλιώ.

Ἠγέρθη, βλέπουσα τὸν λευκὸν τοῖχον τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγ. Νικολάου στίλβοντα εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἔκαμε τὸν σταυρόν της, κ' ἐπήδησε πρώτη εἰς τὴν ἄμμον τῆς παραλίας, βρέξασα τὰς πτέρνας εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὁ Μαθιὸς ἐπήδησε κατόπιν της κ' ἐδοκίμασε νὰ σύρῃ τὴν βάρκαν.

Ἡ σκαμπαβία δὲν ἀπεῖχεν ἤδη ἢ εἴκοσιν ὀργυιὰς ἀπὸ τοῦ ὅρμου.

Ὁ νέος ἐπροσπάθει νὰ σύρῃ ἐπὶ τῆς ἄμμου τὴν βάρκαν, σπεύδων νὰ συνοδεύσῃ τὴν Λιαλιὼ ἐπάνω εἰς τὸ χωρίον. Ὑπώπτευεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς σκαμπαβίας θὰ τοὺς ἐκυνήγουν κ' ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καί, χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ διατί, ἦτο εὐτυχὴς διὰ τοῦτο. Ἡ τελευταία ἐκμυστήρευσις τῆς Λιαλιῶς, περὶ τοῦ μνηστῆρος τοῦ πνιγέντος ἐν τῷ Εὐξείνῳ, **δὲν ἴσχυσε** νὰ τὸν καθησυχάσῃ, καὶ ὁ πειρασμὸς τοῦ ἐνέπνεε τὴν σκέψιν, ὅτι μία γυνὴ ἥτις ἐλησμόνησε τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον διὰ νὰ νυμφευθῇ ἕνα γέροντα, ἦτο ἱκανὴ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν γέροντα δι' ἕνα τρίτον μένοντα εἰς τὴν πατρίδα της. Ἀλλ' ἂν τοὺς κατεδίωκον ὁμοῦ εἰς τὴν ξηράν, καὶ αὐτὴ ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτόν, καὶ ἀπήρχοντο ὁμοῦ εἰς τὸ χωρίον της, ὢ ! τότε ὁ ἔρως του θὰ καθηγιάζετο ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Αἴφνης, ἡ φωνὴ τοῦ κὺρ Μοναχάκη, ὅστις ἐφαίνετο ὀρθός, εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, παρὰ τὴν πρύμνην τῆς σκαμπαβίας, ἠκούσθη ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός.

— Λιαλιώ ! ἔ ! Λιαλιώ !

Ἡ Λιαλιὼ ἐστάθη σύννους, κάτω νεύουσα τὴν κεφαλήν, καὶ εἶτα κράξασα ἀπήντησεν·

— Ὁρίστε, μπάρμπα - Μοναχάκη !

— Θέλεις νὰ πᾷς στοὺς γονεῖς σου, ψυχίτσα μου; Καλὰ θὰ κάμῃς ! Καρτέρει νάρθω κ' ἐγώ, νὰ σὲ συνοδεύσω ὡς ἐκεῖ, μήπως κακοπαθήσῃς στὸ δρόμο **μοναχή σου**, ἀγάπη μου !

— Καλῶς νάρθῃς, μπάρμπα Μοναχάκη ! ἀπήντησεν ἀνενδοιάστως τὸ Λιαλιώ.

*

Ὁ νέος ἵστατο ἐντροπαλὸς πλησίον της, κυττάζων αὐτήν, ἔμφοβος καὶ μὴ ἐννοῶν.

— Σύρε στὸ καλό, μὲ τὴ σκαμπαβία, Μαθιέ μου π'λάκι μου, τοῦ εἶπε μὲ τόνον εἰλικρινοῦς συγκινήσεως τὸ Λιαλιώ· κρῖμα 'ς ποῦ εἶμαι μεγαλείτερη στὰ χρόνια ἀπὸ σένα· ἂν πέθαινε ὁ μπάρμπα-Μοναχάκης, θὰ σ' ἔπαιρνα.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ο ΡΗΤΙΝΙΤΗΣ

Ἡ προσθήκη τῆς ῥητίνης εἰς τὸν οἶνον εἶχε καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ὡς ἀρχικὸν λόγον τὴν μεγαλειτέραν διατηρητότητα, τὴν ὁποίαν προσδίδει εἰς τὸ ὑγρὸν τοῦτο. Σήμερον ὅμως ὁ λόγος οὗτος κατήντησε νὰ μὴν εἶναι ὁ μόνος. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ διακρίνωμεν δύο περιπτώσεις : τοὺς παντοειδεῖς ἐκείνους οἴνους, εἰς τοὺς ὁποίους εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἡ ἄτεχνος οἰνοποιία ἀναγκάζεται νὰ προσθέτῃ ῥητίνην πρὸς εὐκολωτέραν διατήρησιν, καὶ τοὺς ὁποίους θὰ ὀνομάσωμεν ***ῥητινωμένους οἴνους***, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν γνωστὸν καὶ ὡρισμένον λευκὸν οἶνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ῥητίνη προστίθεται ὄχι πλέον ὥς τι ἀναγκαῖον κακόν, ἀλλ' ὡς συμπληρωτικὸν συστατικόν, καὶ ὅστις ὀνομάζεται ***ῥητινίτης***. Περὶ τῶν ῥητινωμένων οἴνων δὲν ἀξίζει νὰ γίνεται

λόγος· εἶναι ἁπλῶς προϊὸν τῆς ἀγνοίας τῆς τέχνης, προωρισμένον νὰ ἐκλείψῃ βαθμηδόν, ἰδίως δὲ οἱ μαῦροι ἀποτελοῦσι ποτόν τι ἀποτρόπαιον, καθόσον ἡ γεῦσις τῆς ῥητίνης φαίνεται νὰ μὴ συμβιβάζηται διόλου πρὸς τὴν γεῦσιν τοῦ μαύρου οἴνου.

Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ῥητινίτου ὡς οἴνου ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι. Αἱ δύο ἄκραι βεβαίως εἶναι ἐσφαλμέναι. Ἄδικον ἔχει καὶ ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἐπαρχιώτης, ὅστις ἔχων τὸν οὐρανίσκον παρθένον ἀπὸ τοὺς γαργαλισμοὺς τῶν μυστηριωδῶν αἰθέρων ἑνὸς Βορδὼ, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς χημικὸς ἀκόμη ἔχει κατατάξει, θεωρεῖ ὡς πολὺ περιέργους ἀνθρώπους τοὺς πίνοντας εὐχαρίστως καὶ ἄλλο τι παρὰ **ρετσινάτο**, καθὼς ἄδικον ἔχει καὶ ὁ φανατικὸς ἐκεῖνος νεωτεριστής, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὕπαρξις τοῦ ῥητινίτου ἀποτελεῖ αὐτόχρημα ἀπόδειξιν τῆς βραδύτητός μας εἰς τὸν πολιτισμόν. Ὁ ῥητινίτης εἶναι ποτὸν κατώτερον βεβαίως πολλῶν οἴνων τῆς τάξεώς του, τῆς κοινῆς δηλ. καταναλώσεως, ἀνώτερος ὅμως καὶ πλείστων ἄλλων, καὶ ἰδίως ἑλληνικῶν, καὶ μάλιστα—μετὰ λύπης πρέπει νὰ προσθέσωμεν—καὶ οἴνων ἑλληνικῶν ἀνωτέρας τάξεως, διότι δὲν εἶναι σπάνιαι αἱ φιάλαι, μὲ πολὺ ἐπιβάλλον ἄλλως τε ἐξωτερικόν, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον μᾶς κάμνει μετὰ πολλῆς συμπαθείας νὰ ἐνθυμώμεθα ποτήριον διαυγοῦς καὶ χρυσοῦ ῥητινίτου.

Τὸ ἐλάττωμα τοῦ ῥητινίτου ἔγκειται εἰς τὴν ῥητινώδη γεῦσιν του, ἡ ὁποία ἀπωθεῖ κατ' ἀρχὰς τὰ μὴ συνειθισμένα εἰς αὐτὸν στόματα. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκτεταμένη χρῆσίς του μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ ἐκ τῆς γεύσεως ταύτης δυσάρεστον αἴσθημα εἶναι παροδικόν, καὶ ἐξαλείφεται μετά τινα χρῆσιν. Δὲν λέγω δὲ τοῦτο βασιζόμενος μόνον εἰς τὴν μεγάλην κατανάλωσιν, τὴν κατανάλωσιν τῶν κατωτέρων τάξεων, διότι ὁμολογῶ, ὅτι ἡ γεῦσις αὐτῶν δὲν εἶναι κατάλληλον κριτήριον.—Ἡ γεῦσις εἶναι μία γωνία τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος, καί, ὅπως αὐτό, χρειάζεται ἀνατροφήν, ὅπως ἀναπτυχθῇ.— Ἀλλὰ παρατηρῶ, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ῥητινίτου ἐκτείνεται καὶ εἰς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων ὁ οὐρανίσκος ἔτυχεν ὑψηλοτέρας ἀνατροφῆς. Τῳόντι ὁ συνδυασμὸς τῆς ῥητίνης μετὰ τοῦ οἴνου, ἐννοῶ δὲ πάντοτε τὴν καλὴν ποιότητα, δὲν εἶναι, φαίνεται, ἐντελῶς τυχαῖος, ἀλλὰ συνέβη ἐν τῷ προϊόντι τούτῳ εὐτυχής τις σύμπτωσις φυσικῶν ὅρων, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ γεῦσις τῆς ῥητίνης, ἀντὶ νὰ ἐξέχῃ ὡς τι ξένον, συγχωνεύεται τελείως μετὰ τῆς γεύσεως τοῦ οἴνου, ἀποτελοῦσα μετ' αὐτῆς σύνολόν τι ἀρκετὰ ἁρμονικὸν καὶ μὲ ἴδιον χαρακτῆρα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ἀρχικὸν δυσάρεστον αἴσθημα, τὸ ὁποῖον προξενεῖ ὁ ῥητινίτης, δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἐδώδιμα ἢ ποτά, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἢ πολὺ ἀπωθοῦσι τὸν πρώτην φορὰν δοκιμάζοντα. Ὑποθέτω, ὅτι δὲν εἶμαι ὁ μόνος, ὅστις τὴν πρώτην φοράν, καθ' ἣν ἔπια ζῦθον, ἠπόρησα πῶς οἱ ἄλλοι ἐκένωνον τὸ πικρὸν αὐτὸ ποτήριον ἄνευ ἀνάγκης τινὸς ἢ ἄνευ ἰδιαιτέρας ἰατρικῆς παραγγελίας.

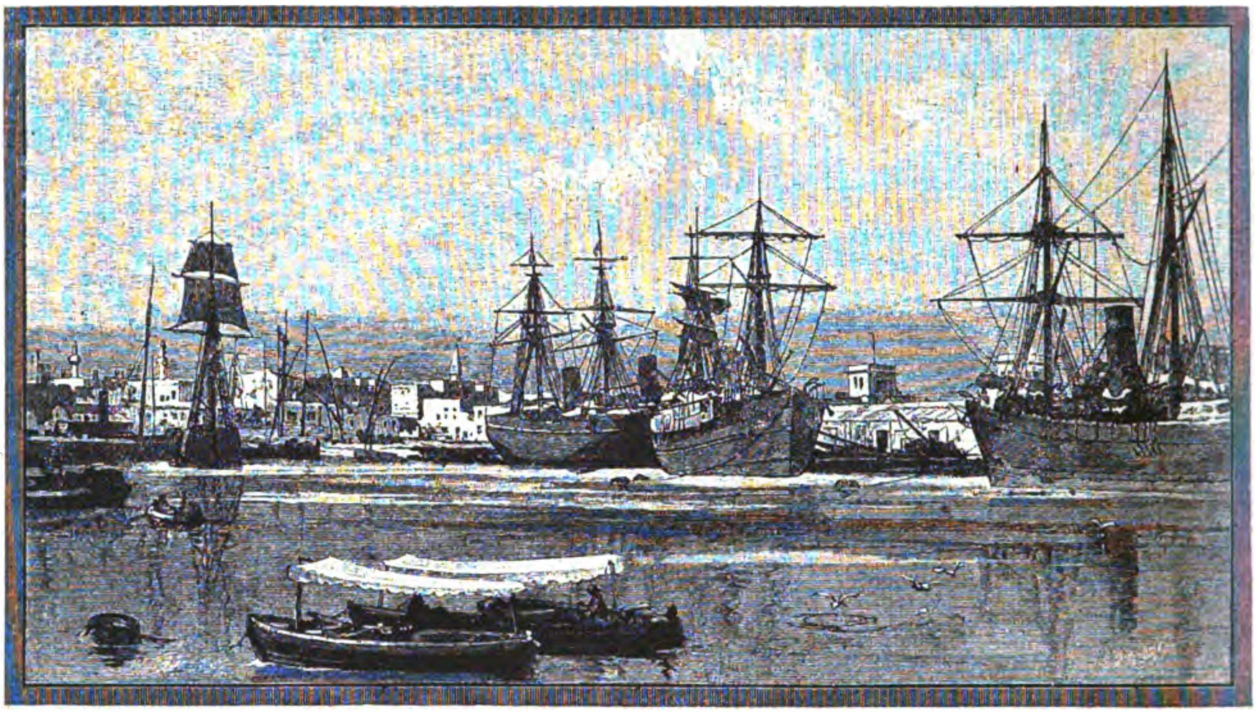
Κυρίως εἰπεῖν ὁ ῥητινίτης δὲν πρέπει νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς οἴνους, ἀλλὰ εἰς τὰ ἰδιαίτερα ἐκεῖνα παρασκευάσματα τὰ ἔχοντα μᾶλλον ἢ ἧττον στενὴν συγγένειαν πρὸς τὸν οἶνον, καὶ παρασκευαζόμενα ἐξ αὐτοῦ διὰ προσθήκης ξένων οὐσιῶν. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν πρώτην βαθμίδα ἔχομεν τοὺς οἴνους, εἰς τοὺς ὁποίους εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης ἡ ἐντόπιος συνήθεια προσθέτει κατὰ τὴν ζύμωσιν διαφόρους καρποὺς ἢ φύλλα δένδρων πρὸς ἀρωματισμόν, κυδώνια, κεράσια, ῥώδια, πορτοκάλλια, βερύκοκα, φράγουλες, φύλλα ῥοδακινέας, κερασέας, ἀμυγδαλέας. Τὸ προϊὸν δὲν ἀπομακρύνεται ἀκόμη τοῦ τύπου τοῦ οἴνου, μολονότι τινὲς ἐκ τῶν ἀνωτέρω οὐσιῶν δίδουσιν εἰς αὐτὸ ὅλως διόλου ἰδιάζουσαν καὶ ἐξέχουσαν ὀσμὴν ἢ γεῦσιν. Περαιτέρω ἔχομεν τὸ βερμούτ, τὸ παραγόμενον ἐξ οἴνου διὰ προσθήκης ὁλοκλήρου σειρᾶς ἀρωματικῶν οὐσιῶν καὶ ἀποχωριζόμενον ἤδη ὡρισμένως ἀπὸ τὴν τάξιν τοῦ οἴνου. Εἰς τοιαύτην περίπου ἀπόστασιν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ὁ ῥητινίτης.

Ἡ ῥητίνη ἡ χρησιμεύουσα εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ οἴνου τούτου εἶναι πολτώδης ὕλη ῥέουσα ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς πεύκης, ὅταν γίνῃ ἐπ' αὐτοῦ ἡ κατάλληλος ἐντομή. Εἶναι δὲ μῖγμα μιᾶς ὑγρᾶς οὐσίας, τοῦ **τερεβινθελαίου** (νέφτι), καὶ διαφόρων στερεῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ χημείᾳ καλοῦνται κυριολεκτικῶς **ῥητῖναι**, καὶ αἱ ὁποῖαι ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸ **κολοφώνιον**, ὑπόλειμμα τῆς ἀποστάξεως τῆς κοινῆς ῥητίνης πρὸς παραγωγὴν τερεβινθελαίου. Ἡ ῥητίνη, ὅταν μένῃ ἐκτεθειμένη εἰς τὸν ἀέρα γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πυκνόρευστος, διότι μέρος μὲν τοῦ τερεβινθελαίου ἐξατμίζεται, μέρος δὲ ἀπορροφοῦν ὀξυγόνον ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ ὀξειδούμενον μεταβάλλεται εἰς στερεὰν ῥητίνην.

Εἰς τὸ βυτίον, ὅπου ζυμοῦται τὸ γλεῦκος προσθέτουσι 5—6 ἐπὶ τοῖς 100 ῥητίνης, τὴν ὁποίαν ζυμόνουσι προηγουμένως συντρίβοντες τοὺς βώλους καὶ μεταβάλλοντες τὸ ὅλον εἰς ὁμογενῆ παχύρευστον ὕλην. Ἡ ὕλη αὕτη ἐπιπλέουσα ἐπὶ τοῦ γλεύκους διατρυπᾶται καὶ διασχίζεται πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἀποπνεομένου ἐκ τοῦ γλεύκους ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ οὕτω παρουσιάζει εἰς τὸ ὑγρὸν μεγάλην ἐπιφάνειαν ἐπαφῆς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ὕλη αὕτη γίνεται στερεωτέρα χάνουσα μέρος τοῦ τερεβινθελαίου, τὸ ὁποῖον ἐξατμιζόμενον συμπαρασύρεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τῶν ἀτμῶν τῶν ἀπερχομένων ἐκ τοῦ βυτίου.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ζυμώσεως ἀποσπῶνται τεμάχιά τινα βαρύτερα, τὰ πτωχότερα εἰς τερεβινθέλαιον, καὶ βυθίζονται, τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὸ ὅλον, ἂν τὸ τεθὲν ποσὸν τῆς ῥητίνης ἦτο μικρόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐστερήθη σχεδὸν ἐντελῶς τοῦ τερεβινθελαίου του. Ἂν ἀπ' ἐναντίας τὸ ποσὸν τῆς ῥητίνης ἦτο μεγαλείτερον, μέρος αὐτῆς, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν φυσαλίδων τοῦ ἀερίου, αἱ ὁποῖαι προσκολλώμεναι κάτωθεν τὸ ὑποβαστάζουσιν, ἐξακολουθεῖ ἐπιπλέον καὶ σχηματίζει οὕτω λεπτὸν κάλυμμα.

Ἡ ῥητίνη εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ ὅμως εἰς τὸ οἰνόπνευμα. Καθόσον λοιπόν, προχωρούσης τῆς ζυμώσεως, τὸ ὑγρὸν γίνεται οἰνοπνευ-

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀλεξανδρείας

ματῶδες, ἀποκτᾷ καὶ τὴν δύναμιν νὰ διαλύῃ τὴν ρητίνην, καὶ οὕτω λαμβάνει βαθμηδὸν τὴν γεῦσιν αὐτῆς. Εἶναι ἄξιον περιεργείας πόσον μικρὸν εἶναι τὸ ποσὸν τοῦτο τῆς ρητίνης, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἐν διαλύσει εἰς τὸν οἶνον: ἐν μιᾷ λίτρᾳ εὑρίσκονται 0,05 ἕως 0,1 τοῦ γραμμαρίου στερεᾶς ρητίνης, ἤτοι $^1/_2$ ἕως 1 ἐπὶ 10000, παραπλήσιον δὲ ποσὸν τερεβινθελαίου. Εἰς τί λοιπὸν χρησιμεύει τότε τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 5 τοῖς 100 τὸ προστιθέμενον, ἀφοῦ ἐξ αὐτοῦ διαλύεται τόσον μηδαμινὴ ποσότης, καὶ δὲν θὰ ἔδιδεν ἄραγε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα πολὺ μικροτέρα ποσότης;

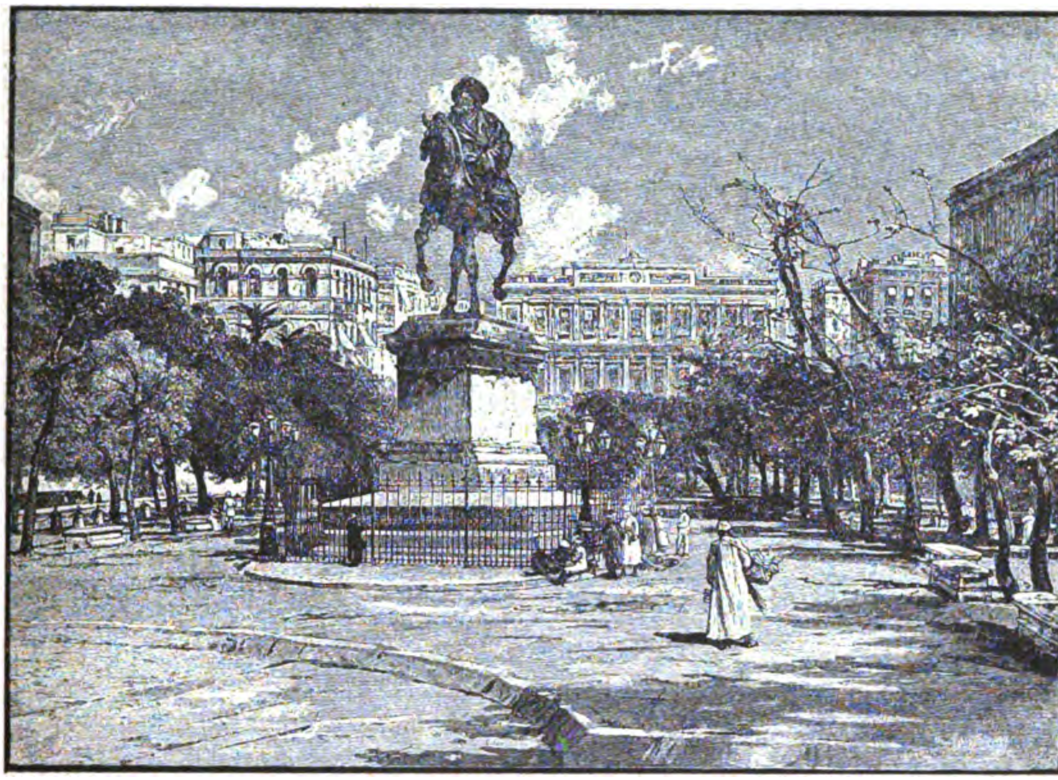
Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι, ἂν ἐλαττώσῃ τις τὸ προστιθέμενον ποσόν, ἐλαττοῦται καὶ ἡ περιεκτικότης τοῦ οἴνου εἰς ρητίνην, μολονότι ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ πάλιν μεγάλη περίσσεια διαθεσίμου ρητίνης. Τὸ παράδοξον τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς πολὺ δυσκόλου διαλυτότητος τῆς ρητίνης. Ἡ ἀνωτέρω ἀναλογία τοῦ $^1/_2 - 1$ ἐπὶ 10000 ἀντιστοιχεῖ εἰς οἶνον κεκορεσμένον ρητίνης, εἶναι δηλ. τὸ ἀνώτερον ὅριον τῆς διαλυτότητος αὐτῆς εἰς οἶνον συνήθους δυνάμεως. Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ ἡ διάλυσις εἰς τὸν κορεσμόν, δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ παρουσία τοῦ διαλυτέου ποσοῦ, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται ἐκτεταμένη ἐπαφὴ μεταξὺ τοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς ρητίνης, καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν αὐτὴ ἐλαττωθῇ, ὁ κορεσμὸς δὲν λαμβάνει χώραν.

Ἡ ρητίνη δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ οἴνῳ μόνον ἐν διαλύσει. Συμβαίνει πολλάκις ὁ οἶνος νὰ ἔχῃ ἐλαφρὸν θόλωμα, τὸ ὁποῖον νὰ χρεωστῆται εἰς ρητίνην εὑρισκομένην εἰς κατάστασιν *γαλακτώματος*, ὅπως εὑρίσκεται τὸ βούτυρον ἐν τῷ γάλακτι, δηλ. εἰς πολὺ μικρὰ σφαιρίδια, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς λεπτότητός των ἀργοῦσι πολὺ νὰ ἀποχωρισθῶσιν. Ὅπως δὲ εἰς τὸ γάλα τὰ σφαιρίδια τοῦ βουτύρου ἀποχωριζόμενα κατὰ σειρὰν μεγέθους ἀναβαίνουσι καὶ σχηματίζουσι τὴν κρέμαν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἀποχωρίζονται βαθμηδὸν τὰ μεγαλείτερα σφαιρίδια, καὶ τὸ γαλάκτωμα γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λεπτότερον, ὅταν δὲ φθάσῃ βαθμόν τινα λεπτότητος—ὅτε καὶ εἶναι πλέον ἀντιληπτὸν—εἶναι πιθανὸν νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη καιρὸν ἐν αἰωρήσει, ἀναλόγως τῆς ἠρεμίας εἰς ἣν εὑρίσκεται ὁ οἶνος.

Τὸ ἑπόμενον ἄξιον ἐνδιαφέροντος ζήτημα παρουσιάζει ἀκόμη ὁ ρητινίτης. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον παραδεδεγμένη ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ρητινίτης δὲν πρέπει νὰ μεταγγίζηται εἰς ἄλλο δοχεῖον, ὅτι ἅμα ἀφήσῃ τὴν πρώτην του κατοικίαν, καὶ τὴν ὑποστάθμην ἐφ' ἧς ἐγεννήθη καὶ ἔζησε τὰς πρώτας του ἡμέρας, καταλαμβάνεται ὑπὸ νοσταλγίας, καὶ ἀσθενεῖ. Προσθέτουσι μάλιστα ἐπεξηγηματικῶς, ὅτι ἡ ὑποστάθμη **τρέφει** τὸν οἶνον.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐμπειρικὰ παραγγέλματα, ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς ἰδέας ταύτης ἓν μέρος ὀρθὸν καὶ ἓν μέρος ἐσφαλμένον, ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις ἑνὸς φαινομένου καὶ ἡ κακὴ αὐτοῦ διερμήνευσις. Μολονότι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἀκόμη μελετημένον, φαίνεται νὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς.

Ἡ μετάγγισις, ὅπως γίνεται, πράγματι βλάπτει τὸν ρητινίτην. Ἐν πρώτοις οὗτος ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἀέρα χάνει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον ἔχει μείνει ἐν αὐτῷ διαλελυμένον ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ζυμώσεως. Τὸ ἀέριον τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν γεῦσιν τοῦ οἴνου, τὸν ὁποῖον κάμνει νοστιμώτερον, εἰς αὐτὸ δὲ χρεωστεῖται ἡ προτίμησις, τὴν ὁποίαν δεικνύουσιν οἱ γνῶσται διὰ τὸ κρασί, τὸ ὁποῖον εἶναι ***ἀπὸ τὸ βαρέλι***, ἀπέναντι ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἔμεινε χρόνον τινὰ ἔξω. Ἐπὶ τῆς παρα-

Ἡ πλατεῖα Μεχμὲτ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

τηρήσεως ταύτης βασίζεται μάλιστα ἡ πρόληψις, ἡ ὁποία ὑπῆρχε φαίνεται καὶ εἰς ἄλλας χώρας ἐναντίον τῶν μεταγγίσεων. Ἡ πρόληψις ὅμως αὐτὴ ἤρθη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἔδειξεν, ὅτι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον χάνει ὁ οἶνος, τὸ ἐπανακτᾷ μετά τινα καιρόν, διότι τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ ἐκ τοῦ ἀέρος κατὰ τὴν μετάγγισιν, καίει συστατικά τινα τοῦ οἴνου καὶ παράγει οὕτω ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶναι ὅμως ἐπίσης ἀληθές, ὅτι τὸ οὕτω παραγόμενον ἀνθρακικὸν ὀξὺ εἶναι εἰς μικροτέραν ποσότητα, διὰ τοὺς οἴνους δὲ τοὺς προωρισμένους νὰ καταναλίσκωνται νέοι, ὅπως ὁ ρητινίτης, ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν τὸ ἐκ τῆς ζυμώσεως μένον ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφθονώτερον.

Δεύτερος λόγος κατὰ τῆς μεταγγίσεως, ἰδιαίτερος οὗτος διὰ τὸν ρητινίτην, φαίνεται νὰ ἦναι, ὅτι τὸ τερεβινθέλαιον τὸ διαλελυμένον ἐν αὐτῷ ὀξειδούμενον ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου, τὸ ὁποῖον διαλύει ὁ οἶνος, μετατρέπεται εἰς στερεὰν ρητίνην. Ἐκλείποντος οὕτω τοῦ τερεβινθελαίου ἡ ρητινώδης γεῦσις τοῦ οἴνου ἀλλάζει χαρακτῆρα.

Τὰ ἀνωτέρω ἀφορῶσι τὴν γεῦσιν. Διατί ὅμως ἡ μετάγγισις καθιστᾷ τὸν ρητινίτην εὐπαθέστερον; Πρὸς καθορισμὸν τοῦ ζητήματος τούτου ἔπρεπε νὰ γνωρίζωμεν προηγουμένως, ποῦ ἔγκειται ἀκριβῶς ἡ διατηρητικὴ ἐνέργεια τῆς ρητίνης ἐπὶ τοῦ οἴνου, τοῦτο δὲ εἶναι ἀκόμη σκοτεινόν. Τινὲς ἀποδίδουσιν αὐτὴν εἰς τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο κάλυμμα ρητίνης, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴδομεν, σχηματίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποκλείει τὴν βλαβερὰν ἐνέργειαν τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ οἴνου. Δὲν φαίνεται τὸ κάλυμμα τοῦτο νὰ ἔχῃ τόσην σημασίαν, διότι δὲν δύναται κἂν νὰ ἦναι διαρκές, καθόσον στεγνόνον ἢ ὀξειδούμενον βαθμηδὸν στερεοποιεῖται καὶ τότε εὐκόλως διασπᾶται καὶ ἀνοίγει. Πιθανώτερον μοὶ φαίνεται, ἡ ρητίνη ἡ διαλελυμένη, καὶ ἴσως ἰδιαιτέρως τὸ τερεβινθέλαιον, νὰ ἀσκῇ ἐλαφρὰν ἀντισηπτικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ οἴνου, καὶ οὕτω νὰ καθιστᾷ δυσκολωτέραν τὴν ἀνάπτυξιν βλαβερῶν ζυμώσεων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ μετάγγισις θὰ ἔβλαπτε κατὰ τοῦτο, ὅτι συνεπείᾳ αὐτῆς, ὡς εἴδομεν, ἐκλείπει τὸ τερεβινθέλαιον, δηλ. εἰς παράγων τῆς διατηρήσεως.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐξ ἄλλου μέρους ἡ μετάγγισις, δηλ. ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῆς ὑποστάθμης, ἐπιβάλλεται διὰ λόγους πάλιν διατηρήσεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ συμβιβασμός. Ἀλλὰ τὰ ἀναφερθέντα μειονεκτήματα τῆς μεταγγίσεως θὰ ἐξουδετεροῦντο, ἂν αὐτὴ ἐγίνετο οὕτως ὥστε ὁ οἶνος νὰ μὴν ἔρχηται σχεδὸν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀέρα, πρὸς τοῦτο δὲ ἡ οἰνοποιΐα διαθέτει σήμερον τὰ κατάλληλα μέσα. Εἰς τὴν ἄγνοιαν τῶν μέσων τούτων φαίνεται ἑπομένως ὅτι χρεωστεῖται ἡ βλάβη τῆς μεταγγίσεως καὶ συνεπῶς ἡ ἐπικρατήσασα ἐναντίον αὐτῆς πρόληψις.

Τέλος θὰ ἦτο καλὸν εἰς τὸ βυτίον, ὅπου μεταφέρεται ὁ οἶνος νὰ προσθέτηται ὀλίγη ρητίνη νέα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ οἶνος ἐν ἐνδεχομένῃ περιπτώσει ἀπωλείας μικροῦ τινος ποσοῦ τερεβινθελαίου δι' οἱονδήποτε λόγον θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ διὰ βραδείας διαλύσεως.

ΔΗΜ. Κ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ αὐθεντικὸν κείμενον τοῦ πολυθρυλήτου Ὕμνου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθέντος, μεταγράφοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ Bulletin de Correspondance Hellénique τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α΄

[Ἀθ]ηναῖος.
[τὸν κιθαρί]σει κλυτὸν παῖδα μεγάλου [Διό]
[ς ἐρωσ' ἄτε πα]ρ ἀκρονιφῆ τονδε πάγον αἄμ-
[βροτα προ] πᾶσι θνατοισοῖς προφαίνει [ει·]
[ς λογια, τρ]ίποδα μαντεῖον ὡς ειεῖ[λες, εχ-]
[θρὸς ὃν ἐφρ]ουουρειει δράκων, ὅτε τε [οῖσι]
[βελεσιν ἔτ]ρησας αἰόλον ἑλικτὰν [φυαν]
συυρίγμαθ' ιἱεὶς ἀθώπ[ευτος]
δὲ Γαλαταᾶν ἄρης
ν ἐπεραασ' ἄσεπτ[ος]
ΣΑΛΛΙΩ γεενναν
ν θάλος φιλον
εδαάμοιο λο
ρῶν ἐφορ
τεον κυ
εναικ
ν.θῆ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Β΄

ιστον Θεόν οσ
[Ἑλικῶ]να βαθύδενδρον αἴ λά[χε]-
[τε, Διὸς] ἐ[ρι]βρόμουου θύγατρες εὐώλε[νοι,]
μόλε[τε], συνόμαιμον ἵνα Φοιοῖβον ὠιδαεί-
σι μέλψητε χρυσεοκόμαν, ὃς ἀνὰ δικορύν-
ια Παρνασσίδος ταᾶσδε πετέρας ἕδρανα μ[ε]-
τὰ κλυταιεῖς Δεελφίσιιν Κασταλίδος
εοὐύδρου νάματ' ἐπενίσεται, Δελφὸν ἀνὰ
[πρ]ωῶνα μαντειεῖον ἐφέπων πάγον.
[Ἴθι], κλυτὰ μεγαλόπολις Ἀθθὶς, εὐχαιε-
[ῖσ]ι φερόπλοιο ναίουσα Τριτωωνίδος δά[πε]-
[δ]ον ἄθραυστον· ἁγίοις δὲ βωμοισοῖσιν Ἅ-
[φ]αιστος αἰείθε[ι] νέων μῆρα ταούρων ὁμου
ου δε νιν Ἄραψ ἀτμὸς ἐς Ὄλυμπον ἀνακίδν[α]-
ται· λιγὺ δὲ Λωτοὸς βρέμων αειόλοιοις [μέ]
λεσιν ὠιδαὰν κρέκει, χρυσέα δ' ἀδύθρου[ς κί]-
θαρις ὕμνοισιν ἀναμέλπεται· ὁ δε [θ]-
[ε]ω[ρ]ῶν πρόπας ἐσμὸς Ἀθθιδα λαχ[ών]

Μεταφράσεις τοῦ ὕμνου τούτου εἰς πεζὸν ἐδημοσίευσαν αἱ ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες, μίαν τὸ *Ἄστυ* ὑπὸ ἐγκρίτου λογίου καὶ ἑτέραν ἡ *Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων*. Μετάφρασιν ἔμμετρον, ἐξόχως ὡραίαν, ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν *Ἐφημερίδα* ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς, μὲ τὴν ἑξῆς σύντομον προεισήγησιν.

«Τὸ μέγα γεγονὸς τῶν ἡμερῶν τούτων ἀποτελεῖ ὁ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνος. Δημοσιεύεται τὸ κείμενον αὐτοῦ διὰ τὰς μελέτας τῶν Ἑλληνιστῶν, ἐκτελεῖται ἡ μουσική του, ἀνακινοῦσα δυσκολόλυτα προβλήματα μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν μουσικογνωστῶν, κυκλοφοροῦσι δὲ εἰς τὸν Τύπον καὶ μεταφράσεις του, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δημοσιογραφικαί, πρὸς χάριν τῶν λογίων καὶ τῶν ἀναγνωστῶν τῶν ἐφημερίδων, ὄχι ὅλων βέβαια. Διὰ τοῦτο καὶ πρὶν ἀποπειραθῇ τις ποιητικῶς νὰ διατυπώσῃ τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα *πρέπει* νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὁ εἰς τοιαύτην ἐποχὴν καὶ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἀνευρεθεὶς ὕμνος, δὲν ἐθεώρησα παράκαιρον, οὔτε περιττόν, νὰ δοκιμάσω ἐλευθέραν καὶ αὐστηρὰν ὁμοῦ μεταφορὰν τοῦ ἀρχαίου ποιήματος εἰς τὴν γλῶσσαν, τὸν ρυθμόν, καὶ τὴν μορφὴν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι καθιστῶ τοιουτοτρόπως αἰσθητὸν καὶ προσιτὸν τὸ κάλλος αὐτοῦ εἰς στοιχεῖον τι πολὺ εὐρύτερον καὶ βαθύτερον ὅλων ὁμοῦ τῶν ἑλληνιστῶν, τῶν ἀρχαιολόγων, τῶν μουσικογνωστῶν, τῶν λογίων καὶ τῶν ἀναγνωστῶν τῶν ἐφημερίδων: *εἰς τὴν ἑλληνικὴν καρδίαν*.»

Ἡ μετάφρασις, ἢ ἡ μεταφραστικὴ δοκιμὴ ὥς την ὀνομάζει μετριοφρόνως ὁ ποιητής, ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Ἐσένα τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
Θὰ ψάλω, τοῦ τρανοῦ Διὸς Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
Τὰ λόγια Σου τἀθάνατα θὰ τραγουδήσω, ἐκεῖνα
Ποῦ φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους.
Κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο! Θὰ κηρύξω
Τὸ μαντικὸ τὸν τρίποδα πῶς ὥρμησες κ' ἐπῆρες,
Τὸν τρίποδα ποῦ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε,
Σφυρίζοντας, ἀνήμερος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
Τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στρηφογυρισμένο
Κορμί! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
Μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη!

Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἐσεῖς πανώριες θυγατέρες
Ποῦ ὁρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἑλικῶνα, ἐλᾶτε,
Καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χορούς, ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
Τ' ἀδέρφι Σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἀπάνου ἐκεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους
Στὰ κρυσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
Ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια, Κύριος
Τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.

Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη, μεγάλη χώρα, Ἀθῆνα,
Τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
Σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτή σου τὴ λατρεία!
Καίει τῶν ταύρων τὰ μηριὰ στοὺς ἱεροὺς βωμοὺς Του
Ὁ Ἥφαιστος, καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπιέται
Ψηλὰ ψηλὰ ὡς τὸν Ὄλυμπο μαζὶ μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λιγερὸς κυλάει,
Ὕμνους κ' ἡ γλυκερόφωνη χρυσῆ κιθάρα ἁπλώνει·
Τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, Σὲ προσκυνάει!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΡΓΥΡΙΤΣΑ

Ἐφόρεσε τὰ γιορτερά της. Ἔπλεξε τὰ μακρηὰ μαλλιά της μὲ προσοχὴ καὶ ἔσκυψε στὸ ῥυάκι, νὰ καμαρώσῃ τὴν ἁγνὴ εὐμορφιά της. Θὰ 'πάγῃ μὲ τὸν παπποῦ της στὴν Πόλι. Ἕνα χρόνο τώρα, τὸ ὀνειρεύεται αὐτὸ τὸ ταξεῖδι καὶ ἕνα χρόνο μηδὲ τὴ λαμπρὴ δὲν φόρεσε τὸ γιορτερὸ φόρεμά της, γιὰ νὰ μὴν τὸ παληώσῃ καὶ δὲν τὸ φορέσῃ καινούργιο στὴν Πόλι.

Ἡ ἀδελφὴ τῆς μητέρας της κάθεται στὴν Πόλι. Ἔχει μιὰ ἐξαδέλφη στὴν ἡλικία της. Πῶς τὴν ἀγαπᾷ ἡ Ἀργυρίτσα αὐτὴν τὴν ἐξαδέλφη, ἂν καὶ δὲν τὴν ξέρῃ.... πῶς τὴν ἀγαπᾷ.....

Τώρα ἕνα χρόνο, τὸν παρακαλεῖ τὸν παπποῦ της, νὰ την 'πάγῃ στὴν Πόλι καὶ ἐκεῖνος μὲ μεγάλη στενοχώρια, δέχθηκε μόλις σήμερα.

Τὸ φουστάνι της εἶνε παστρικὸ καὶ καινούργιο καὶ τὰ χρυσόξανθα μαλλιά της στεφανόνουν τὸ κάτασπρο προσωπάκι της. Δὲν φορεῖ σκέπασμα στὸ κεφάλι της. Φακιόλια, στὸ χωριό, μόνο ἡ πανδρεμέναις φοροῦνε· τὰ Καλλικρατινὰ κορίτσια, ἔχουν τὸ κεφάλι γυμνό.

Ἀπ' τὴ χαρὰ πετᾷ ἡ Ἀργυρίτσα καὶ ὁ γέρος παίρνει τὸ βαρὺ μπαστοῦνί του, βάζει 'μπροστὰ τὴν ἐγγονή του καὶ πάγει πίσω ἐκεῖνος, πολὺ συλλογισμένος.

Ἡ Ἀργυρίτσα σκύβει καὶ μαζεύει εὔμορφα ἀγριολούλουδα, νὰ τὰ πάγῃ στὴν ἐξαδέλφη της.

Τοῦ γέρου τὸ δισάκκι ἔχει μέσα νωπὸ τυρὶ καὶ πυκτὸ ξυνόγαλο, ποῦ τὸ φυλάγουν μέσα σὲ σακκιὰ καὶ αὐγὰ καὶ ὅσα καλὰ βγάζει τὸ μικρὸ κτῆμά του.

Τὰ πάγει ὁ γέρος δῶρο στῆς νύφης του τὴν ἀδερφή, μὰ ἔχει βαρειὰ καρδιὰ καὶ πίσω πᾶνε τὰ πόδια του.

*

Εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας τῆς κ. Βέργη, ῥίπτει τὰς ἀκτῖνας τῆς σπινθηριζούσης εὐφυΐας του ὁ κ. Δημόπουλος, καὶ ἀκούουν, ἀφίνουσαι ἀργυροήχους καγχασμούς, ἡ δεσποινὶς Βέργη καὶ αἱ φίλαι της, ἐνῷ ἡ κυρία Βέργη ὑπομειδιᾷ.

Ἡ θύρα τοῦ κήπου ἔμεινεν ἀνοικτή.

Ἡ κ. Βέργη θεωρεῖ τὸν κ. Δημόπουλον ὡς γαμβρόν της.

Ἡ Ἀργυρίτσα μὲ τὸν παπποῦ της, καὶ οἱ δυὸ κατάκοποι, ἔφθασαν εἰς τῆς κ. Βέργη.

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν, ἡ Ἀργυρίτσα βλέπει τὸ σύμπλεγμα καὶ ὁδηγουμένη ἀπὸ τὴν ἀγαθήν της καρδίαν, λησμονεῖ τὴν φυσικὴν συστολήν της καὶ ἐναγκαλίζεται μὲ τὰ μεγάλα καὶ δουλευμένα χέρια της, τὴν ἐξαδέλφην της, λέγουσα μὲ δάκρυα χαρᾶς.

— Εἶμαι ἡ Ἀργυρίτσα, ἡ ἐξαδέλφη σου, ἡ Ἀργυρίτσα εἶμαι.

Τὰ λευκὰ περιπόδια τῆς Ἀργυρίτσας καὶ ἡ χωρικὴ ἐνδυμασία της προκαλοῦν μειδίαμα μεταξὺ τῶν νεανίδων καὶ ἡ κ. Βέργη ἀποσπᾷ τὴν Ἀργυρίτσα ἀπὸ τὸν λαιμὸν τῆς θυγατρός της, τὴν ὠθεῖ κτηνωδῶς πρὸς τὸ μαγειρεῖον καὶ λέγει ψυχρὰ καὶ περιφρονητικά·

— Τί θέλεις;

Ἄχ! ἕνα χρόνο ὀνειροπόλησε τὸ ταξεῖδι αὐτὸ ἡ Ἀργυρίτσα, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὸ κρύο, τὸ παγωμένο «τί θέλεις;»

Ἡ μεγάλη κυρία τὴν παρατηρεῖ ἐπιμόνως, μὲ τοὺς διοπτροφόρους ὀφθαλμούς της καὶ λέγει.

— Δὲν ἀποκρίνεσαι; Τί ἤθελες καὶ ἔπεσες σὰν μπόμπα στὸ λαιμὸ τῆς Κέτης μου;

Ἡ Ἀργυρίτσα ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ τότε γύρισε καὶ εἶδε τὸν παπποῦ της, ποῦ τὴν κύτταζε μὲ ἀγάπη.

— Πᾶμε, παπποῦ, στὸ σπίτι μας.. πᾶμε.. ἐδῶ δὲν μᾶς ἀγαποῦν.. Ἄχ γιατὶ νὰ ἔλθω...

— Μαμά! ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ κήπου..

Ἡ κ. Βέργη χωρὶς νὰ στρέψῃ βλέμμα συμπαθὲς πρὸς τὴν Ἀργυρίτσα, ἐξῆλθεν εἰς τὸν κῆπον καὶ εἶπε μὲ χαριτωμένον μειδίαμα·

— Ἦτο ἡ κόρη τῆς τροφοῦ τῆς Κέτης μου· καλὸ κορίτσι τὸ καϋμένο καὶ νομίζει, ἐν τῇ ἁπλοϊκῇ ἀγαθότητί της, ὅτι εἰμπορεῖ εἰς κάθε περίστασιν, νὰ φανερόνῃ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὴν Κέτην.

— Πιστεύετε, μαμά, πολὺ μὲ συνεκίνησε ἡ ἀγάπη της, εἶπεν ἡ Κέτη τρέμουσα ἀκόμη, μήπως καὶ αἱ φίλαι της ἀνεκάλυψαν τὴν συγγένειαν, ἡ ὁποία τὴν συνέδεε μὲ τὴν ὡραίαν καὶ τιμίαν χωρικήν.

Ἡ κ. Βέργη, ἀφοῦ τόσον καλῶς διώρθωσε καὶ αὐτὸ τὸ ἀπροσδόκητον, καθησύχασε καὶ ἡ συνδιάλεξις ἐξηκολούθησε ζωηρά.

*

Τὰ ἀρνάκια τῆς Ἀργυρίτσας, τὰ κατσικάκια της, ἡ ὄρνιθές της, ὅλα τὴν ὑποδεχθήκανε μὲ χαρὰ καὶ ἐκείνη ἕνα ἕνα τὰ ἐχάϊδευε.

Εἶχεν ὅμως κρυφὴ λύπη στὴν καρδιά της καὶ ἔλεγε στὸν παπποῦ της.

— Παπποῦ, γιατὶ ἔτσι μᾶς δεχθήκανε; τὸ φουστάνι μου καινούργιο δὲν ἦτανε;

— Αἴ, παιδί μου, **ἐκεῖ στὴν Πόλι, τὸ ἔχουνε ντροπή, νὰ ἔχουνε τίμιους συγγενεῖς.**

Τῆς Ἀργυρίτσας ἡ καρδιὰ τόσῳ πικράθηκε, ποῦ ἀκούει τὴν Πόλι καὶ κλαίει καὶ ποτὲ πειὰ δὲν ἐγύρεψε ἀπὸ τὸν παπποῦ της, νὰ τὴν ξαναπάγῃ.

Παντρεύθηκε μετὰ δυὸ χρόνια καὶ ὁ ἄνδρας της, τίμιος γεωργός, τὴν εἶπε νὰ τὴν πάγῃ στὴν Πόλι, μὰ ἐκείνη ἐκούνησε τὸ κεφαλάκι της καὶ εἶπε·

— Ἐσὺ νὰ πᾷς γιὰ τῆς δουλειαίς σου ὅπου θέλεις, μὰ ἐγὼ δὲν σαλεύω ἀπὸ τὸ χωριό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ[1]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οὐδεὶς βεβαίως ἐσκέφθη νὰ μιμηθῇ τὰς Ἱσπανικάς, Ἀγγλικὰς καὶ Σκωτικὰς ῥωμάνσας, ἢ τὰ βαλλίσματα. Διότι τὸ γερμανικὸν ἔθνος μήτε πολιτικὴν μήτε φιλολογικὴν συνάφειαν διετήρει κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα μὲ τοὺς Ἱσπανούς, Ἄγγλους καὶ Σκώττους. Ὡσαύτως δὲν ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσιν οἱ Γερμανοὶ παρὰ τῶν Γάλλων εἶδος ποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἐν Γαλλίᾳ οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐθνικόν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ δευτέρου δὲν ἐφευρέθη βεβαίως ἐν Γερμανίᾳ εἰς χρόνους, καθ' οὓς τόσον ὀλίγον ποιητικὸν πνεῦμα ὥργα ἐν Γερμανίᾳ, ὡς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἄρα τὸ διηγηματικὸν δημῶδες ᾆσμα ἐγεννήθη ἀφ' ἑαυτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν δημωδῶν ᾀσμάτων ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἠγαπήθη ἰδιαιτέρως.

Αἱ πλεῖσται τῶν γερμανικῶν τούτων ῥωμανσῶν καὶ τὰ βαλλίσματα εἶνε ἐκδήλως διάφοροι τῶν ἱσπανικῶν, ἀγγλικῶν καὶ σκωττικῶν. Τὸ παρὸν ἐφαίνετο τότε τοῖς Γερμανοῖς ὀλιγώτερον ἢ τοῖς Ἱσπανοῖς, Ἄγγλοις καὶ Σκώττοις ὑπὸ ποιητικὸν φῶς. Τὸ ἀστικὸν πνεῦμα τῶν κατοίκων τῶν πόλεων καὶ ἡ ἀτασθαλία τῶν ἐξαγριωθέντων εὐγενῶν ἐν Γερμανίᾳ δὲν ηὐνόουν τοιαύτας διηγήσεις εἰς τὰς ὁποίας, ὡς εἰς τὰς **ἡρωϊκὰς** ῥωμάνσας καὶ τὰ βαλλίσματα τῶν Ἱσπανῶν, Ἄγγλων καὶ Σκώττων, αἱ ὑποθέσεις ἐλαμβάνοντο κυρίως ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος. Χαρίεντα καὶ συγκινητικὰ τολμήματα καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὴν ῥωμάνσαν **ἐνθουσιώδη** χαρακτῆρα, ἤρεσκον τότε εἰς τὸ μέγα δημόσιον ἐν Γερμανίᾳ ὀλιγώτερον ἢ εὔθυμα ἱστορίδια, τὰ ὁποῖα διηγοῦντο μετά τινος ἀπροκαλύπτου θυμηδίας μὲ τὸ ὕφος τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων. Ἔπειτα αἱ πλεῖσται ῥωμάνσαι ἢ βαλλίσματα τῶν Γερμανῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀνῆκον εἰς τὸ **φαιδρὸν καὶ κωμικὸν εἶδος**, ὅπερ καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν βρεττανικῶν νήσων δὲν ἦτο ἄγνωστον. Ἀλλὰ καὶ ἡ **ἱπποτικὴ** ῥωμάνσα δὲν παρημελήθη ὅλως διόλου παρὰ τοῖς Γερμανοῖς. Αὐταὶ αἱ παλαιαὶ ποιητικαὶ παραδόσεις, ἐξ ὧν προῆλθε τὸ ᾆσμα τῶν Νιβελούγγεν καὶ τὸ βιβλίον τῶν ἡρώων ἐπεξειργάσθησαν κατὰ τὸν τύπον τῶν βαλλισμάτων. Τοιοῦτο βάλλισμα εἶνε τὸ **ᾆσμα τοῦ ἀρχαίου Χίλδεβραν**, τὸν αὐτὸν λογγοβαρδικὸν ἥρωα, ὅστις εἶνε γνωστὸς ἐκ τοῦ ᾄσματος τῶν Νεβελούγγεν καὶ τοῦ βιβλίου τῶν ἡρώων, **ἐπιτυχὲς** ποίημα· ὡς πρὸς τὸ ὕφος καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἐκτάκτως ὅμοιον πρὸς τὰς παλαιὰς τῶν Ἱσπανῶν, Ἄγγλων καὶ Σκώττων ἡρωϊκὰς ῥωμάνσας.

Εἰς ἄλλας τοιαύτας ἱπποτικὰς διηγήσεις ἐν λυρικοῖς μέτροις ἔδιδον περιοχὴν διηγήματος καὶ τεχνικὸν τύπον τοῦ ᾄσματος τῶν ἀρχιψαλτῶν μὲ μακροσκελεῖς στροφάς. Καὶ τοιαῦτα γερμανικὰ ποιήματα ἐκ τοῦ ΙΔ' καὶ πιθανῶς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐγένοντο ἐκ νέου γνωστά. Ἀκριβῶς τοῦτο τὸ εἶδος τῶν γερμανικῶν βαλλισμάτων διαφέρει καὶ ὡς πρὸς τὸν μετρικὸν τύπον ἐκ τῶν πλείστων ἱσπανικῶν, ἀγγλικῶν καὶ σκωττικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα γνήσια γερμανικὰ **ἱπποτικὰ βαλλίσματα** ἐκ τῶν χρόνων τούτων δὲν ὑπολείπονται τῶν ἐξωτερικῶν ὡς πρὸς τὴν ποιητικὴν ἀξίαν, π. χ. τὸ ἐπιτυχὲς **ᾆσμα τοῦ εὐγενοῦς Μοέριγγερ**, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τὰ φαιδρὰ καὶ κωμικὰ βαλλίσματα τῶν Γερμανῶν ἐκ τῶν χρόνων τούτων διακρίνονται ἀπὸ τοὺς δημώδεις μίμους, οἱ ὁποῖοι πρὸ πολλοῦ εἶχον εἰσαχθῇ εἰς τὸ διηγηματικὸν εἶδος τῆς γερμανικῆς ποιήσεως μόνον διὰ τοῦ μέτρου, εἰς ὃ ἀνήκει μία λυρικὴ λαϊκὴ μελῳδία. Τινὰ εἶνε πολὺ πεζὰ καὶ μικροῦ λόγου ἄξια, ἀλλὰ τόσῳ μᾶλλον διασκεδαστικὰ καὶ φαιδρά. Τοιαῦτα κωμικὰ βαλλίσματα φαίνεται ὅτι ἐπλούτισαν καὶ τὴν ποιητικὴν φιλολογίαν τῶν **κάτω Γερμανικῶν** διαλέκτων κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τὸ διδακτικὸν κωμικὸν δημῶδες ᾆσμα τοῦ **δούλου Χένεκε** ἀνήκει πιθανῶς ἐνταῦθα. Ἐν τῇ κάτω γερμανικῇ διαλέκτῳ πιθανῶς ἔψαλλον βαλλισματοειδῆ ᾄσματα εἰς ἃ ἔδιδε τὰς ὑποθέσεις τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Χανσαίων πόλεων. Τοιοῦτον γερμανικὸν ἐθνικὸν ἀρχαῖον βάλλισμα εἶνε τὸ ᾆσμα τοῦ **Στουρτσιβέχερ**, τοῦ διαβοήτου πειρατοῦ. Ἡ ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς ἄνω Γερμανίας ἐπεξεργασία ἐν ᾗ διεσώθη τὸ ᾆσμα τοῦτο εἶνε ἀναμφιβόλως μετάφρασις ἐκ τῆς γλώσσης τῆς κάτω Γερμανίας. Καὶ λοιπὸν γεγονότα τῆς ἡμέρας τότε, πρὸ πάντων περιλάλητοι ἱστορίαι ἁρπαγῶν καὶ ἀπαγωγῶν καὶ φόνων καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐκ τῶν δημοσίων γεγονότων ἠδύνατο νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν λαὸν φαίνεται ὅτι ἐψάλλοντο ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς ἄνω καὶ κάτω Γερμανίας. Τὸ παλαιὸν δημῶδες ᾆσμα τοῦ Κόντο φὸν Κάουφουγγεν, τοῦ ἅρπαγος τῶν πριγκήπων, εἶνε τοιοῦτο βάλλισμα. Καὶ ἐὰν δὲ διὰ πάντων τούτων τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων ἡ ἐθνικὴ τῶν Γερμανῶν ποίησις δὲν ὑψώθη ἢ δὲν ἐξηυγενίσθη, ὅμως ὁ ΙΕ' αἰὼν μένει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς ποιήσεως μᾶλλον ἀξιοσημείωτος διὰ τὰ βαλλίσματα, ἢ διὰ τὰ πλεῖστα ἄλλα διηγηματικὰ ποιήματα, τὰ τότε δημιουργηθέντα ἐν τῇ γερμανικῇ γλώσσῃ. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι καὶ εἰς **νοτιογερμανικοὺς** στίχους ἔψαλλον πολλὰ γεγονότα ὑπὸ τὸν τύπον τῶν βαλλισμάτων ἀναμιμνησκόμεθα ἐνταῦθα τοῦ ποιήματος τοῦ **βασιλέως Ἀρθούρου**. Ἐπειδὴ πιθανῶς ἡ ἐν Μέκλενβουργ ἐθνικὴ αὕτη διήγησις περὶ γενναίου βασιλέως τῶν ἀρχαίων Βενδῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἶχε τύπον βαλλίσματος.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ κλασικῇ φιλολογίᾳ τῶν Γερμανῶν διακρίνομεν δύο εἴδη βαλλισμάτων, τὸν τύπον τῶν ὁποίων ἐδημιούργησεν ὁ Σίλλερ, ὁ πρῶτος καλλιεργήσας τὸ εἶδος τοῦτο ἐν τῇ τέχνῃ. Πρὶν ἢ ὅμως εἰσέλθωμεν εἰς τὴν διαίρεσιν αὐτῶν ἀνάγκη νὰ σημειώσωμεν, ὅτι φιλολογικὸν γεγονὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπὶ ὅλως διόλου ἄλλου ἐδάφους, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ καλλιεργηθῇ τὸ βάλλισμα οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀλλ'

[1] Ἴδε σελ. 170.

ἐπὶ ἄλλῃ ὅλως νεωτέρᾳ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἦτο ἡ διδασκαλία τοῦ Αὐγούστου Βόλφ, διισχυρισθέντος περὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὅτι ταῦτα δὲν ἐποιήθησαν ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὅτι ἦσαν συλλογὴ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν βαλλισμάτων. Ἡ θεωρία αὕτη ἤγαγε τὸν Σίλλερ νὰ ποιήσῃ τὰ βαλλίσματά του τόσον σχοινοτενῆ, καὶ μὲ τοσαῦτα ἐπιπολάζοντα περιγραφικὰ στοιχεῖα, ὥστε σήμερον οἱ κριταὶ δὲν ὀνομάζουν πλέον βαλλίσματα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὡς τοιαῦτα στιχουργηθέντα.

Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος τῶν βαλλισμάτων τοῦ Σίλλερ ἀνήκει ὁ **Δύτης**, τὸ **Χειρόκτιον**, ἡ **Ἐγγύησις**, ἡ **Μάχη πρὸς τὸν Δράκοντα**, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ αἰτιολογίᾳ τῆς ποιητικῆς αὐτῶν ἀληθείας εἶνε καθαρὰ καὶ διαυγῆ, διάπυρα ὑπὸ τοῦ καθαρωτάτου καὶ βαθυτάτου περιεχομένου. Εἶνε ὁ φωτεινὸς κόσμος τοῦ καθαροῦ καὶ ἐλευθέρου ἠθικοῦ αὐτοπροορισμοῦ. Ἡ ἠθικὴ δικαιοσύνη καὶ ἀνταπόδοσις καὶ τιμωρία, εἶνε μόνον ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη καὶ ὁ λόγος τῆς προτιθεμένης πράξεως. Τὸ δεύτερον εἶδος συνιστάμενον ἐκ τοῦ **Δακτυλίου τοῦ Πεισιστράτου**, τῶν **Γεράνων τοῦ Ἰβύκου**, τῆς **Πορείας πρὸς τὸ Σιδηροχυτήριον**, φέρει εἰς τὸ προσκήνιον τὴν εἰς τὸ πεπρωμένον πίστιν, καὶ τὴν ἄμεσον τοῦ Θεοῦ κυβέρνησιν, τοσοῦτον ἐκφραστικῶς, ὅσον καὶ ἔν τισιν ἄλλοις ποιήμασι τοῦ Σίλλερ ἐκ τῶν χρόνων τούτων ἐπαναλαμβάνεται καὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἤδη ἐν αὐτῷ ὀργώσης ἐπιθυμίας νὰ συμφωνήσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν αἰτιολογίαν τῆς νέας τραγῳδίας μὲ τὴν τῆς ἀρχαίας. Τοῦτο ἦτο ἐπικίνδυνον τόλμημα. Ὁ Δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους εἰλημμένος ἐκ δημώδους παραδόσεως τοῦ Ἡροδότου βασίζεται οὐσιωδῶς ἐπὶ τῆς οὐσιώδους τοῦ Ἡροδότου ἰδέας περὶ τῆς τῶν Θεῶν νεμέσεως. Οὐχ ἧττον ἡ ἐντύπωσις εἶνε βαθέως συγκινητική, ἐπειδὴ τὸ συναίσθημα τῆς προσωρινότητος καὶ τοῦ εὐμεταβλήτου τῆς τύχης εἶνε γενικῶς ἀνθρώπινον. Ἐν τοῖς Γεράνοις τοῦ Ἰβύκου ἰσχύει ἡ ἀρχαϊστικὴ αἰτιολογία, ὅτι ἡ παρισταμένη τῶν γερανῶν ἀγέλη, ἣν ὁ παθὼν κατὰ τὸν φόνον του ἐπεκαλέσθη ὡς ἐκδικητήν, παρουσιάζεται ὡς ἄγγελος καὶ ἐκτελεστὴς τῆς νεμέσεως.

Μέγα μέρος τῆς ἐπιδράσεως τῶν βαλλισμάτων τούτων κεῖται κυρίως ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ τῆς ἐκτελέσεως. Ὄχι μόνον ἡ λεπτῶς ἐσκεμμένη σύνθεσις ἐν τῇ ἀκραιφνῶς δραματικῇ πορείᾳ, τῇ ἰδιαζούσῃ εἰς αὐτά, ἀλλὰ ὅλως ἰδιαιτέρως καὶ ἡ ἐκτέλεσις, ἀντικειμενικωτάτη καὶ πλήρης ζωϊκῆς δυνάμεως τῶν καθ' ἕκαστα περιγραφῶν. Ὁ Σίλλερ εἶχε τὸ συναίσθημα, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ἡ εὐνοϊκωτάτη περίστασις νὰ ἐξέλθῃ τις ὡς οἷόν τε ἐκτὸς ἑαυτοῦ, καὶ νὰ γυμνασθῇ ἐν τῇ ἀκραιφνεῖ πραγματικότητι καὶ ἐν τῷ ὡρισμένῳ τῆς μορφῆς. Ἡ πραγματικότης αὕτη ἀκριβῶς ἐπειδὴ τέως τὴν ἐστερεῖτο κατέστη αὐτῷ τώρα τόσον ἐπιμεμελημένη μέριμνα ὥστε μόνον ὡς ἐκ τῆς τάσεως ταύτης ἐποίησε τὸν ἐπικήδειον θρῆνον τοῦ Ναδόβεσις, ὅστις αἰωρεῖται ἐπὶ τοῦ μεταιχμίου, ἔνθα τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ καλὸν διασπῶνται ἀλλήλων. Μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ μετὰ μεγαλοφυοῦς εὑρετικότητος συμπληροῖ ὅ,τι τῷ λείπει ἐκ τῆς αἰσθητῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐκ πείρας γνώσεως. Πρὸ πάντων ὁ Δύτης εἶνε ἐν τῇ τέχνῃ γραφικῆς περιγραφῆς ἀριστούργημα, μεγίστου θαυμασμοῦ ἄξιον. Διὰ τοῦ βαλλίσματος ὁ σύγχρονος ποιητὴς ἐκφράζει ἐν τῇ γενικότητι μίαν ψυχικὴν διάθεσιν καὶ ζωγραφίζει διὰ τοῦτο ἐν τῇ διηγήσει του ὄχι τόσον τὸ ἐξωτερικὸν συμβάν, ἀλλὰ τὴν ἐσωτερικὴν συγκίνησιν, ὡς συνέπεια τῆς ὁποίας συνεχῶς ὑποδηλοῦται μόνον τὸ ἐξωτερικὸν γεγονός, οὕτως ὥστε ἡ ἀνθρωπίνη ὑποκειμενικότης παρίσταται ὡς ἡ αἰτία τῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦτο κεῖται ἐν τῷ βαλλίσματι τὸ σπέρμα τοῦ δράματος μεταξὺ τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἀποδεικνύεται δ' ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι τὰ ἀρχαῖα δημώδη βαλλίσματα ὑπῆρξαν ἡ ἀφετηρία τοῦ λαϊκοῦ δράματος. Διὰ τοῦτο ἀγαπητὸς εἶνε ἐν αὐτοῖς ὁ διάλογος, δι' οὗ οἱ χαρακτῆρες ἐκφράζουν αὐτὰ τὰ συναισθήματά των.

Τοῦ Οὔλανδ ὁ **Κόμης Ἔβερχερ** εἶνε ὅλως ἐπικὸς καὶ ἐν τῇ ἐπικῇ αὐστηρᾷ ἀριστοτεχνίᾳ· ὁ τοῦ Σίλλερ εἶνε λυρικός. Τοὐναντίον ὁ **Καλὸς σύντροφος**, **Τὸ θυγάτριον τῆς Ξενοδόχου**, **Ὁ βοσκὸς καὶ ἡ Βοσκοπούλα** τοῦ Οὔλανδ εἶνε ὅλως λυρικά. Τὰ βαλλίσματα τοῦ Γκότε εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λυρικά, εἶνε εἰκόνες ψυχικῶν διαθέσεων. **Τὸ τριαντάφυλλον τοῦ λειβαδίου**, **Τὸ μενεξεδάκι**, ὡς καὶ ὁ **Ψαρᾶς** καὶ ὁ **Βασιλεὺς τῆς Θούλης**, καὶ ὁ **Ἄλφος**, εἶνε φυσικοὶ τόνοι, ἐνῷ ὁ Σίλλερ καθιστᾷ κατανοητὴν τὴν δύναμιν τῆς ἠθικῆς αὐτοσυνειδησίας ἐν ἐπικαῖς εἰκόσιν. Καὶ ὁ Ἅϊνε ἐποίησέ τινα λυρικὰ βαλλίσματα πρώτης τάξεως: **Τοὺς δύο γρεναδιέρους**, καὶ Ὤλαφ· ἐξῆρε δ' ἐν τῷ Λωρέλαϋ ἀπ' εὐθείας τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον καὶ ἐξέφρασε τὸ ὅτι οὐχὶ τὸ γεγονὸς καθ' αὑτό, ἀλλὰ ἡ ἐκ τούτου ἐγκατοπτριζομένη θυμικὴ κατάστασις τοῦ ποιητοῦ εἶνε τὸ κύριον θέμα.

Διὰ τοῦτο τὸ βάλλισμα ἀσμενίζει νὰ προσάγῃ τὰ πάντα εἰς τὸ ἐνεστώς. Ὁ Ὅμηρος οὐδέποτε λαλεῖ κατ' ἐνεστῶτα: « Τὸ σπαθί σου γιατὶ εἶν' ἔτσι δὰ ματοβαμμένο; »

Διὰ τοὺς νεοσσοὺς τοῦ ἡμετέρου Παρνασσοῦ ὅσοι ἤθελον ἀποπειραθῇ νὰ ἐπεξεργασθῶσι δημώδεις ἑλληνικὰς παραδόσεις ὑπὸ τὸν τύπον τῶν βαλλισμάτων δὲν θὰ ἦτο ἀνωφελὲς νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς κανόνας τοὺς ἰσχύοντας ἐν τῇ συνθέσει νεωτέρων βαλλισμάτων. Τὸ σημερινὸν βάλλισμα εἶνε ποίημα ᾀσματικόν, ἐν ᾧ ἐξαίρεται τὸ γεγονὸς εἰς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν· εἶνε βραχύ, ἀλλὰ πλῆρες ζωῆς· εἶνε οὐσιωδῶς λυρικόν. Ἑπομένως τὸ βάλλισμα εἶνε **τραγοῦδι ἐπικόν**, τραγοῦδι, ἐν τῷ ὁποίῳ δεσπόζει ὁ τόνος τῆς διαθέσεως καὶ ὁ ᾀσματικὸς τύπος, καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ἀναλύει τὸ γεγονὸς ὅλως εἰς βαθὺ καὶ θερμὸν συναίσθημα.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων γερμανικῶν βαλλισμάτων παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ τοῦ Χίλδενβρανδ, ποίημα σφόδρα ὅμοιον πρὸς τὰ ἀγγλικὰ καὶ σκωττικά, ὡς πρός τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πλοκὴν τῆς ὑποθέσεως. Τὸ βάλλισμα τοῦτο ἐποιήθη μεταξὺ τοῦ 1350 καὶ 1500 μ. Χ.

'Από τὴ χώρα θέλω νὰ ἔβγω,
λαλεῖ ὁ Χίνδενβρανδ βαριά.
Τοὺς δρόμους ποιὸς θενά μου δείξη,
κατὰ τῆς Βέρνης τὰ χωριά;

—

'Εγὼ τὰς ἔχω λησμονήσει,
ἡμέρας τώρα 'ς τὴ σειρά,
τριανταδύο χρονάκια ἔχω,
νὰ ἰδῶ τὴν Οὔτη τὴν κυρά.

—

Ὁ δούκας Ἄμελουγγ τοῦ λέγει,
μέσ' 'ς τὸ λιβάδι τὸ βαθύ,
ἀπὸ τὴ χώρα ἂν βγῇς τί θαὔρῃς;
γοργὸ παλληκαριοῦ σπαθί.

—

Τί θαὔρῃς παρ' ἐμπρός; Μιὰ νιότη,
τοῦ Ἄλεβρανδ θὰ βρῇς πολλή,
κι' ἂν εἶχες ἄδικα μαζί σου,
θενὰ σᾶς κάμῃ προσβολή.

—

Ἂν κατεπάνω μου χυμήσῃ,
μὲ θάρρος περηφανευτό,
σχίζω τὴν πράσινή του ἀσπίδα,
θαρρῶ δὲν θὰ τοῦ ἀρέσῃ αὐτό.

—

Τὸν θώρακά του κομματιάζω,
θὲ νᾆνε μιᾶς σπαθιᾶς δουλειά.
Κι' ἂς πάῃ νὰ τὸ παραπονιέται,
'ς τῆς μάννας του τὴν ἀγκαλιά.

—

Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ χάνῃς,
ὁ Διετερίχος τοῦ λαλεῖ,
γιατί τὸν Ἄλεβρανδ τὸν νέο,
τὸν ἀγαπῶ παρὰ πολύ.

—

Νὰ τοῦ μιλήσῃς ὡσὰν φίλος,
γιὰ τὴ φιλία μας τ' ἀπαιτῶ,
νὰ σὲ ἀφήσῃ νὰ περάσῃς,
τὸν κάθε δρόμο σ' ἀνοιχτό.

—

Καθὼς περνάει ἀπὸ τὸ δάσος,
κατὰ τῆς Βέρνης τὰ νερά,
προσβάλλεται μὲ μιὰ μανία,
ἀπὸ ἕνα νιὸ παλληκαρά.

—

Προσβάλλετ' ἀπὸ παλληκάρι,
γοργότερο ἀπὸ τὸ Βοριά,
γιὰ πές μου, γέρο, τί γυρεύεις,
μέσ 'ς τὰ δικά μου τὰ χωριά;

—

Φορεῖς τὸν θώρακα ποῦ ἀστράφτει,
γυιὸς βασιλιᾶ θᾆσαι καλός!
Μὲ χάνεις μ' ἀνοιγμένα μάτια,
νὰ γείνω, ἥρωα μ', τυφλός.

—

'Σ τὰ σπίτια σου ἔπρεπε νὰ μείνῃς,
νἄχῃς ἀνάπαυσι πολλή,
μέσα ς' αὐτὴν ἐδῶ τὴ λαύρα.
Γελάει ὁ γέρος καὶ λαλεῖ.

—

'Σ τὰ σπίτια μου ἔπρεπε νὰ μείνω,
'ς τὸ σπίτι μου τὸ δροσερό;
Μ' ἀρέσει ἐμὲ νὰ ταξειδεύω,
μὲ τῆς ζωῆς μου τὸν καιρό.

—

Νὰ ταξειδεύω πολεμόντας,
καὶ νὰ γυρίσω ἡρωϊκά,
σένα τὸ νέο σὲ τὸ λέγω,
μ' αὐτὰ τὰ γένια τὰ λευκά.

—

Τὰ γένι' αὐτὰ θὰ σὲ τὰ βγάλω,
γέρο, ποῦ ἔχεις μωραθῇ,
τὸ αἷμά σου, τρανταφυλλένιο,
'ς τὰ μάγουλά σου θὰ χυθῇ.

—

Τὸ θώρακα καὶ τὴν ἀσπίδα
δός μου! Τοῦ κράζει μὲ βοή,
καὶ νὰ γενῇς αἰχμάλωτός μου,
ἂν θὲς νὰ μείνῃς 'ς τὴ ζωή.

—

Τὸν θώρακα καὶ τὴν ἀσπίδα,
ἔφθασα πιὰ νὰ τὰ 'νδυθῶ.
'Σ τὸν Πλάστη, 'ς τὸν Χριστὸ σ' ὀμόνω,
ἐμπρός σου θὰ ὑπερασπισθῶ.

—

Τὰ λόγια καὶ οἱ δύο τ' ἀφίνουν,
τὰ ξίφη σύρουν κοφτερά.
Τὸ ὅ τι καὶ οἱ δύο ζητοῦνε,
τὸ βρῆκαν τώρα μιὰ χαρά.

—

Δὲν ξεύρω πῶς τὸ παλληκάρι,
χτυπᾷ τὸν γέρο δυνατά,
ποῦ ὁ γερο-Χίλδενβρανδ τρομάζει,
πιὰ ἡ καρδιά του δὲν κρατᾷ.

—

Ἑφτὰ ὀργυιὲς πετιέται πίσω,
ἐμπρὸς σὲ τέτοιο ἕνα κακό!
Γιὰ πές μου, νιέ, αὐτὸ τὸν χτύπο,
'ς τὸν ἔμαθ' ἕνα θηλυκό;

—

'Απ' τὲς γυναῖκες δὲν θὰ μάθω,
ποιὰ σὲ ταιριάζι ἁπλοχεριά.
'Εσκότωσα πολλοὺς ἱππότας,
μέσ' 'ς τοῦ μπαμπᾶ μου τὰ χωριά.

—

Πολλοὺς ἱππότας ἔχω, γέρο,
μέσ' 'ς τὸ παλάτι μου, θαρρῶ,
κ' ὅ,τι δὲν ἔμαθ' ἀκόμη,
γιὰ νὰ τὸ μάθω εἰμπορῶ.

—

'Από τὴ μέση τόνε πιάνει,
ποὖνε τὸ σῶμα πιὸ βαρύ,
πρὸς πίσω τὸν σκουνδᾷ καὶ πέφτει,
'ς τὴν ἀγριάδα τὴ χλωρή.

—

Γιὰ πές μου τώρα, παλληκάρι,
θὰ γείνω ξεμολογητής.
Ἂν ἦσ' ἐσὺ χἄνα λυκοῦδι,
ἀπὸ ταμὲ θὰ γιατρευτῇς.

—

Ὅποιος παλιὸ τηγάνι τρίβει,
μουντσούρα παίρνει καὶ κακό.
Ἔτσι παθαίνεις, παλληκάρι,
μ' ἐμένα τὸν γεροντικό.

—

Δός μου τὴ ξεμολόγησή σου,
ἐδῶ 'ς τὰ χόρτα τὰ χλωρά.
'Ορθὰ κοφτά, αὐτὸ 'ς τὸ λέγω,
σὰν μὲ χυττάζεις τολμηρά.

—

Πολὺ γιὰ λύκους συντυχαίνεις,
γυρνοῦν τὴ στάνη ὡσὰν κ' ἐσύ.
'Εγὼ εἶμ' εὐγενὴς σπαθάτος,
ἀπ' τὴν 'Ελλάδα τὴν χρυσῆ.

—

Μαμά μου εἶνε ἡ κυρὰ ἡ Οὔτη,
μιὰ δούκισσα μὲ τὴν τιμή,
τὸν Χίλδενβρανδ ἔχω πατέρα,
τὸν ἔχω ἀγάπη ἐγὼ θερμή.

Δὲν τὴ μαμά σου κυρὰ Οὔτη,
μιὰ δούκισσα 'ς τὸν τόπο αὐτό;
Ὁ Χίλδενβρανδ ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρος,
παιδί μου σὺ ἀγαπητό!

—

Ἀνοῖ τὴν περικεφαλαία,
πάνω 'ς τὸν στόμα τὸν φιλᾷ.
Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἂς εἶνε,
καὶ οἱ δύο μας ἤμεθα καλά.

—

Πατέρα, ἀγαπητὲ πατέρα,
πληγιὲς ποῦ σ' ἔδωκα κακιές,
καλλίτερα ἦτον νὰ τὰς ἔχω,
'ς τὴν κεφαλή μου πελεκιές!

—

Σιώπα, καλὸ παιδί μου, τώρα,
γιατρεύεται ἡ πληγὴ περνᾷ.
Ἀρκεῖ ποῦ ὁ Θεὸς ὁ Πλάστης,
ἐδῶ μᾶς ἔσμιξε ξανά.

—

Αὐτὴ ἡ Βὶς θὰ τὰς γιατρεύσῃ,
τἀργὰ πρὸς τὸν ἑσπερινό,
ἡ Βὶς ποῦ ὁ Ἄλεβρανδ τὴν φέρει,
ἀπὸ τῆς Βέρνης τὸ βουνό.

—

Τί ἔχει ὁ νέος 'ς τὸ κεφάλι;
στεφάνι ἀπὸ χρυσὸ χυτό.
Τί φέρν' ὁ νέος εἰς τὸ πλευρό του;
Ἕνα πατέρα ἀγαπητό.

—

Τὸν φέρει αὐτὸς μέσα 'ς τὴ σάλα,
τόνε καθίζει 'ς τὸ φαγί,
νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ τοῦ λέγει,
πιάνει τὴ μάνα του ἡ ὀργή.

—

Παιδί μου ἀγαπητό, παιδί μου,
ἡ πρᾶξι αὐτὴ σ' εἶνε βαρειά.
Μ' ἕναν αἰχμάλωτο νὰ τρώγῃς,
αὐτὸς 'ς τὴν πιὸ καλὴ μεριά!

—

Σιώπα, μάνα μου, σιώπα,
θὰ 'ς τὸν γνωρίσω 'ς τὸ λεπτό.
Μπροστά μου ἦλθε 'ς τὸ λειβάδι,
θὰ μὲ σκοτώσῃ 'ς τὸ λεπτό!

—

Καὶ ἄκους με, καλὴ μαμά μου,
αἰχμάλωτος δὲν εἶν' αὐτός.
Εἶνε ὁ Χίλδενβρανδ ὁ γέρος,
πατέρας μου ὁ ἀγαπητός.

—

Μαμά μου, ἀγαπητὴ μαμά μου,
κέρασ' τον τώρα κἄτι τί.
Σηκώνει χύνει 'ς τὸ ποτῆρι,
ἐμπρός του ἡ ἴδια τὸ κρατεῖ.

—

Μαλαματένιο δαχτυλάκι,
'ς τωραῖο στόμα σου κρατεῖς;
Τ' ἀφήνει, πέφτει 'ς τὸ ποτῆρι,
τῆς Οὔτης τῆς ἀγαπητῆς.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Προφύλαξις τῶν δένδρων.

Μέθοδος πρὸς παρακώλυσιν τῶν καμπῶν, ὅπως μὴ ἀναρριχῶνται εἰς τὰ δένδρα ἐφηρμόσθη τελευταῖον, συνισταμένη ἐξ ἀλλεπαλλήλων ὀρειχαλκίνων συρμάτων, τὰ ὁποῖα περιβάλλουσι τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος δακτύλου ἀπ' ἀλλήλων. Τὰ σύρματα ταῦτα εὑρίσκονται ἐν συναφείᾳ πρὸς πηγήν τινα ἠλεκτρισμοῦ, καὶ ὅταν ἡ κάμπη δοκιμάσῃ ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὰ μέταλλα, λαμβάνει ἔξαφνα κτύπον ὅστις ἢ τὴν λυώνει ἢ τοὐλάχιστον τὴν καταρρίπτει χαμαί. Δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξε κοινὸν σχέδιόν τι πρὸς προφύλαξιν τῶν δενδρυλλίων καὶ ἀνθέων ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν κοχλιῶν, διὰ τοποθετήσεως δακτυλίου ἐκ τσίγκου καὶ ὀρειχάλκου περὶ τὴν ῥίζαν. Τὰ δύο μέταλλα θιγόμενα ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ σώματος τοῦ κοχλίου ἀναπτύσσουν ἀρκετὸν ἠλεκτρισμὸν ὅπως βιάσωσι τὸ ζωΰφιον νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἐπισκευαὶ καὶ κατεδαφίσεις.

Ἡ ἐν Λονδίνῳ «Ἑταιρία τῆς προστασίας τῶν ἀρχαίων Οἰκοδομῶν» λίαν ὠφελίμως καὶ ἀξιοζήλως ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐργάζεται. Κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς συνεδρίασιν, ἡ ἀναγνωσθεῖσα ἔκθεσις ἔλεγεν ὅτι πολλὰ τῶν ἀρχαίων κτιρίων τοῦ Λονδίνου ἐσώθησαν τελευταῖον τῇ ἐπεμβάσει τῆς Ἑταιρίας ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἢ τῆς ἐπισκευῆς, *τὰ ὁποῖα εἶνε πολλάκις συνώνυμα.* Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει ἡ Ἑταιρία ἐξέφρασε τὴν λύπην της ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἑλένης, παρὰ τὴν Ἐπισκοπικὴν λεγομένην πύλην, ἑνὸς τῶν ὀλίγων παλαιῶν μνημείων τοῦ Λονδίνου, σωθέντος ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἐμπρησμοῦ τοῦ 1666, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντος νὰ σωθῇ ἀπὸ τῆς καταστρεπτικῆς μανίας τῶν νεωτέρων ἐπισκευαστῶν καὶ ψευδομηχανικῶν. Οἰκία δέ τις, ἧς ἡ κατεδάφισις ἐκρίθη ἀναγκαία χάριν τῆς διαπλατύνσεως τῆς ὁδοῦ, ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὴν κυρίαν πρόσοψίν της μετὰ τοῦ περικαλλοῦς ἀετώματος ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ αὐλῇ τοῦ μουσείου τοῦ Σάουθ-Κένσιντον.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἐκτενῆ καὶ εὐμενεστάτην κρίσιν περὶ τῶν «Εἰδώλων» τοῦ κ. Ῥοΐδου ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ γερμανικῷ περιοδικῷ «Philologische Wochenschrift» ὁ γνωστὸς βυζαντινολόγος Κ. Κρουμβάχερ.

— Ἐπὶ τῇ ὀγδοηκονταετηρίδι τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου, ἑορτασθησομένῃ τῇ 21 προσεχοῦς Αὐγούστου, ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Σ. Λάμπρου, κοσμήτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, Π. Καββαδία, γενικοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων, Γ. Ν. Χατζηδάκι, Ν. Γ. Πολίτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Α. Ν. Σκιᾶ ὑφηγητοῦ, ἥτις ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τεύχους τιμητικοῦ, περιέχοντος συλλογὴν πρωτοτύπων διατριβῶν Ἑλλήνων λογίων καὶ ἀφιερουμένου πρὸς τὸν μέγαν γερμανὸν ἑλληνιστὴν καὶ ἀρχαιολόγον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπινεύσει τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οἱ ἐκ Γερμανίας φίλοι τοῦ Κουρτίου θὰ στήσουν ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν προτομήν του.

Κ. Σάθας

Ἐπιστημονικὰ

Ὁ Βάδδιγκτων, ὁ πρό τινος ἀποθανὼν γάλλος διπλωμάτης, ἀφῆκε σπουδαιοτάτην νομισματικὴν συλλογήν, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία κατὰ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» ἀνέρχεται εἰς πεντακοσίας χιλιάδας φράγκων. Ἵν' ἀποτραπῇ ἡ διασπορὰ τῆς συλλογῆς ταύτης, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις θὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν Βουλῶν πίστωσιν πρὸς ἀγορὰν αὐτῆς καὶ κατάθεσιν εἰς τὸ νομισματικὸν τμῆμα τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὰ ὑπὸ τοῦ Βάδδιγκτων συλλεγέντα νομίσματα εἶνε κατὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτα, ὅτι ἀνάγονται πάντα εἰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀποχρώντως δὲ διασαφηνιζόμενα, ἀποκαλύπτουσι πολλὰ ἄγνωστα τέως ἱστορικὰ ἐπεισόδια τῶν μικρασιατικῶν πόλεων. Τὰ ἀρχαιότερα τούτων προέρχονται ἐκ τῆς Λυδίας, ὅπου, ὡς γνωστόν, ἐκόπησαν τὰ πρῶτα νομίσματα.

— Ἐν τῷ ἐγκρίτῳ νομισματικῷ συγγράμματι, τῷ ἐκδιδομένῳ ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐφόρου τοῦ αὐτόθι Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀλφρέδου φὸν Σαλλέτ, ἐδημοσίευσε περισπούδαστον διατριβὴν ὁ νεαρὸς νομισματολόγος κ. Λ. Λαμπρόπουλος. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἔχει ἐπιστημονικὴν ἀξίαν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, συμβάλλεται δὲ εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κατανόησιν οὐχὶ ὀλίγων δυσεξηγήτων προβλημάτων, ἀναφερομένων εἰς νομίσματα τῆς Ἠπείρου, Ἀρκαδίας, Φωκίδος, Κορίνθου κτλ.

— Τὸ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τμῆμα τοῦ Μουσείου τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ἐν Σαραγέβῳ, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε τὴν ἐξερεύνησιν τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, ἐκπέμπει φέτος ἐπιστήμονας εἰς Ἑλλάδα, ὅπως σπουδάσωσιν ἐπί τε τῆς στερεᾶς καὶ τινων νήσων τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα καὶ συλλέξωσιν ἔντομα. Τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἡγεῖται ὁ ἔφορος τοῦ Μουσείου Ὄτμαρ Ρόϊζερ. διωργάνωσε δὲ αὐτὴν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κέλλαϋ, βαθὺς γνώστης τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, μεταφράσας μάλιστα σύγγραμμα ἀγγλιστὶ νεοελληνικόν τι δρᾶμα.

— Ὀκτακισχίλιοι ἰατροὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ πολιτισμένου κόσμου συνῆλθον ἐν Ῥώμῃ εἰς τὸ μέγα ἰατρικὸν συνέδριον. Τὴν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ἐναρμόνιον συνεννόησιν ἀνδρῶν πάσης φυλῆς ἐξῆρε δικαίως ὁ Κρίσπης κατὰ τὸ χαιρετιστήριον αὐτοῦ προσφώνημα, ὡς κραταιὰν ἐγγύησιν εἰρήνης καὶ ἀδελφώσεως. Τὸ συνέδριον ἐπραγματεύθη σπουδαιότατα θέματα, ἠκούσθη δὲ μετὰ θαυμασμοῦ ὁ Βίρχωφ, ὁμιλήσας περὶ τοῦ Ἰταλοῦ ἱδρυτοῦ τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας, τοῦ περικλεοῦς Μοργάνη. Ἡ βασιλικὴ Οἰκογένεια, ἡ κυβέρνησις, ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἐπεδαψίλευσαν πλείστας ὅσας περιποιήσεις εἰς τοὺς ξένους ἐπιστήμονας. Τὸ Ἰατρικὸν Συνέδριον θὰ συνέλθῃ τὴν προσεχῆ φορὰν εἰς Μόσχαν.

— Μεταξὺ τῶν ἐν Ῥώμῃ παρευρεθέντων κατὰ τὸ διεθνὲς Ἰατρικὸν Συνέδριον ἦτο καὶ ὁ διακεκριμένος ἐν Σμύρνῃ ἰατρὸς κ. Μιχαὴλ Π. Κοσσολῆς. Οὗτος ἐπαρουσίασε δύο σπουδαιότατα θέματα. Τὸ πρῶτον ἦτο περὶ τοῦ ἄρου τοῦ ἰταλικοῦ, φυτοῦ τὸ ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὁ Γαληνὸς ὡς ἀντισηπτικόν, ἐφήρμωσε δὲ ἐπιτυχέστατα ὁ κ. Κοσσολῆς κατὰ τῆς χοιραδώσεως καὶ τῆς φυματιώσεως. Τὸ δεύτερον ἦτο περὶ τοῦ δαγγείου πυρετοῦ καὶ τῆς ἰνφλουέντζας, δύο νεωτέρων δῆθεν ἀσθενειῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἕλλην ἰατρὸς ἀπέδειξεν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτήν, γνωστὴν καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, καλουμένην τὸ μὲν θέρος *ὑπναλέαν νόσον*, τὸν δὲ χειμῶνα *γρίππην*, ἔχουσαν δὲ εἰς πᾶσαν περίστασιν τὸ αὐτὸ ἀκτινοειδὲς μικρόβιον.

— Ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ὁ διάσημος καθηγητὴς τῆς Φυσιολογίας Βρόουν Σεκκάρ, ὁ ἐφευρέτης τῆς σεκαρδίνης, τοῦ πολυθρυλήτου φαρμάκου τοῦ τόσας θεραπεύοντος ἀσθενείας. Ὁ Κάρολος Ἐδουάρδος Βρόουν-Σεκκὰρ ἐγεννήθη ἐν Πὸρτ-Λουδοβὶκ τῶν Μαυρικίων νήσων τὴν 8ην Ἀπριλίου 1817, ἦγε δὲ τὸ ἕβδομηκοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Δεκαεπταετὴς μόλις ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του καὶ μετέβη εἰς Παρισίους, πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἰατρικῶν του σπουδῶν. Ἔκτοτε χρονολογοῦνται τὰ πρῶτα αὐτοῦ πειράματα περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ αἵματος, τῆς ζωϊκῆς θερμότητος καὶ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἡ σπουδὴ τοῦ νευρικοῦ συστήματος τὸν εἵλκυσεν ἰδιαιτέρως καὶ διέμεινεν, ὡς γνωστόν, ἡ κυρία ἐπασχόλησις τῆς ζωῆς του. Ταχέως ἡ φήμη του διεπέρασε τὸν ὠκεανὸν καὶ ὁ νέος ἐπιστήμων κληθεὶς εἰς Ἀμερικὴν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ νευρολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀρβάρδης. Ἀλλ' ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγα ἔτη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς. Τῷ 1878, ἀποθανόντος τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου, τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἕδραν τῆς πειραματικῆς ἰατρικῆς, τῷ δὲ 1886 ἀντικατέστησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τὸν διάσημον παθολόγον Βουλπιάν. Βιβλία πολλὰ δὲν ἔγραψεν ὁ Βρόουν Σεκκάρ. Μόνον κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονήν του ἐδημοσίευσε τόμους τινὰς ἀγγλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαθήματα περὶ τῶν ἀγγειοκινητικῶν νεύρων καὶ τῆς ἐπιληψίας» καὶ «περὶ παραλυσίας τῶν κατωτέρων ἄκρων».

— Ἐξετέθη ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ περιεργοτάτη συλλογὴ ἐνθυμημάτων τοῦ Γέννερ, τοῦ διασήμου ἐφευρέτου τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει εἰκόνας τοῦ Γέννερ καὶ τῶν συγγενῶν του, διπλώματα, εὐχαριστήρια, τὴν ἀλληλογραφίαν του κτλ. Τὰ περιεργότερα τῶν ἀντικειμένων εἶνε μία σειρὰ νυστηρίων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Γέννερ ἐξετέλει τοὺς ἐμβολιασμούς του καὶ δέσμη τριχῶν ἐκ τῆς οὐρᾶς τῆς πρώτης ἀγελάδος ἐκ τῆς ὁποίας ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος ἔλαβε τὸν ἰὸν τῆς εὐφλογίας.

Θεατρικὰ

Ἐπέστρεψαν εἰς Ἀγγλίαν, ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἀμερικὴν καλλιτεχνικῆς αὐτῶν περιοδείας ὁ διάσημος ἄγγλος τραγικὸς Ἑρρῖκος Ἴρβιγκ καὶ ἡ ὁμοίως ἔξοχος ἠθοποιὸς μὶς Ἔλλεν Τέρρυ. Ἐπεσκέφθησαν εἴκοσι τρεῖς ἀμερικανικὰς πόλεις, εἰσέπραξαν δὲ ἐκ τῶν ἐκεῖ παραστάσεών των 600,000 δολλάρια, ἤτοι 3,000,000 φρ.

— Εἰς τὸ ἐν Παρισίοις θέατρον τῆς «Ἀναγεννήσεως» ἡ Σάρρα Βερνὰρ παίζει μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας τὴν *Φεδώραν*, τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σαρδοῦ. Ἐπαινεῖται ἐξίσου ὁ σκηνικὸς διάκοσμος, ὀφειλόμενος ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἀνυπέρβλητον καλαισθησίαν τῆς Σάρρας Βερνὰρ καὶ ἡ τέχνη μετὰ τῆς ὁποίας διερμηνεύει τὸν δύσκολον χαρακτῆρα τῆς *Φεδώρας* ἡ διάσημος καλλιτέχνις.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Πρὸς τὸν Κύριον Γεώργιον Δροσίνην.

Ἀγαπητέ μοι φίλε!

Ἐν τῇ ξένῃ φιλολογίᾳ οἱ τῆς ψυχολογικῆς καὶ οἱ τῆς ῥεαλιστικῆς σχολῆς ὀπαδοί, πολέμιοι ἀντιμέτωποι, οὔτε θέλουν νὰ ἀκούσουν ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ συνδιαλλαγή των, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν Τέχνην ἡ σύμπραξις ἀμφοτέρων.

Τὴν διδασκομένην **ὀργανικὴν ταύτην ἐχθρότητα** *μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων ὁ Σερμπουλιὲ ἀνήγαγεν εἰς δόγμα· «Εἶναι ἐξ ἴσου ἀδύνατος, λέγει, ἡ συναρμογὴ τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς φυσιολογίας ἐν τῇ μυθιστορίᾳ, ὅπως ἡ σύμμιξις τοῦ Ἰδεώδους πρὸς τὸ Πραγματικὸν ἐν τῇ Τέχνῃ. Ἢ τὸ ἓν θὰ φονεύσῃ τὸ ἕτερον, ἢ ἡ ἀναπόφευκτος πάλη αὐτῶν θὰ φονεύσῃ τὸ Ἔργον».*

Ἀλλ', ἂν κύριον τῆς ῥεαλιστικῆς σχολῆς γνώρισμα εἶναι ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, οἷος ἐμφανίζεται πρὸ ἡμῶν, τί ἄλλο πράττει ἡ ψυχολογικὴ ἢ νὰ ἀναπαριστᾷ τὸν ἐσώτερον κόσμον τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ φωτίσῃ τοὺς σκοτεινοὺς καὶ δαιδαλώδεις αὐτῆς λαβυρίνθους;

Δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν ῥεαλιστικαὶ ἀμφότεραι;

Καὶ διατί, ἀντὶ νὰ ἀμελῶμεν τῶν ψυχολογικῶν φαινομένων τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀνάλυσιν, ἢ ἀντὶ νὰ παρορῶμεν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου τὴν ἀναπαράστασιν, εἴτε ἐν τῇ ἀψύχῳ δημιουργίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ δράσει, νὰ μὴ θεωρῶμεν ἐξ ἴσου ἀμφότερα ἀπαραίτητα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τέχνης τοῦ καλοῦ λόγου;

Τὸν τοιοῦτον συνδυασμόν, τὴν τοιαύτην τῶν δύο ἀντιθέτων τούτων συστημάτων συμφιλίωσιν ἀπεπειράθην ἐν τῷ Κίμωνι Ἀνδρεάδῃ.

Ἂν ἦναι δυνατὴ ἡ εἰρηνικὴ αὐτῶν συμβίωσις, ἢ ἂν ἀλληλοφονεύωνται ἢ φονεύουν τὸ ἔργον ἐγὼ δὲν εἶμαι ἁρμόδιος νὰ ἀποφανθῶ· μόνος ὁ ἀναγνώστης θὰ κρίνῃ.

Ἡ ὑπόθεσις τῆς μυθιστορίας ἐλήφθη καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐξελίξεις ἐκ περιστάσεων **ἀντιγραφεισῶν** *ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ, ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν κοινωνικοῦ βίου. Συνήντησα ταύτας κατὰ τύχην, ἡ δὲ τύχη εἶναι κατὰ τὸν Βαλζὰκ ὁ ἄριστος ἐν τῷ κόσμῳ μυθιστοριογράφος.*

Βάσεις ἐν αὐτῇ ὑπόκεινται ἡ εὐεργεσία καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη· ἡ σχέσις ἀμφοτέρων, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη, καὶ τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα γεννοῦν.

Θὰ εὕρουν, ἐλπίζω, ἐν τῇ μυθιστορίᾳ ταύτῃ οἱ ἀναγνῶσται τῆς Ἑστίας τῶν προβλημάτων τούτων τὴν ἀνάλυσιν, ἀλλ' ὄχι, φοβοῦμαι, καὶ τὴν λύσιν.

Ὅσοι τυχὸν κατακρίνουν σελίδας τινὰς ὡς λίαν σκιεράς, ὡς λίαν ἴσως ἀπαισιοδόξους, ἂς λάβουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν ὁρίζοντι σκοτεινῷ ὅλα ζοφοῦνται, τῆς φιλολογίας δὲ ἔργον δὲν εἶναι ἡ ἀπολογία τῆς εὐγενείας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλ' ἡ πιστὴ αὐτῆς ἀναπαράστασις.

Χαῖρε.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ἀπριλίου 1894.

Σὸς πάντοτε
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Α'.

Ἦγε φαιδρὰν ἑορτὴν τὸ Ναύπλιον τὴν 25 Ἰανουαρίου 1846.

Ἑωρτάζετο ἡ ἐπέτειος τῆς εἰσόδου τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως εἰς τὴν πρώτην ταύτην τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος πρωτεύουσαν.

Δὲν ἦτο δὲ τότε τὸ Ναύπλιον ἡ ἔρημος, ἡ σιωπηλὴ σύγχρονος πόλις.

Σήμερον προδίδει τὸ παλαιὸν μεγαλεῖόν του, διὰ τῶν ἐρειπουμένων τειχῶν τῶν φρουρίων του, μὲ τὰς ἐρήμους τηλεβόλων ἐπάλξεις, ἐφ' ὧν ἀναφαίνεται ἔτι ἄγρυπνος φρουρὸς ὁ πτερωτὸς τοῦ Ἁγίου Μάρκου λέων, τῆς τρομερᾶς δημοκρατίας, τῆς γαληνοτάτης νύμφης τοῦ Ἀδρία τὸ ἀγέρωχον ἔμβλημα. Οὗτος φρουρεῖ πάντοτε ἐκεῖ ἐντετειχισμένος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων καὶ πλαισιούμενος ὑπὸ τοῦ πρασίνου περιβλήματος ἀγριοσυκῶν, γλυκορρίζης, καὶ λειχήνων στεφομένων ὑπὸ τῶν κυανῶν ἐν σχήματι κωδωνίσκων ἀνθέων, ἅτινα συμπαθὴς ἡ φύσις ἀνάγει ἐκεῖ, παρηγόρους τῶν ἐνδόξων ἐρειπίων παραστάτας.

Ὄχι· ἦτο ἀλλοῖον τότε τὸ Ναύπλιον. Διέσωζεν ἔτι ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ θερμὴν τὴν ζωήν.

Τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας κατὰ τὸν Ἀγῶνα, τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἡ προσφιλὴς πόλις, ἐν ᾗ ἡ μεγάλη αὐτοῦ διάνοια καὶ ἡ πατριωτικωτάτη καρδία εἶχον ἀφιερωθῆ εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχε ῥεύσει τὸ πολύτιμον αἷμά του, τοῦ νεκροῦ βασιλέως ἡ πρώτη πρωτεύουσα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σβεσθῇ ἐξαπίνης. Ὑπερήφανον ἐνέκλειεν ἔτι ἐν τοῖς κόλποις του ὀνόματα ἔνδοξα, ἄνδρας δοξάσαντας τὴν Ἑλλάδα ἐν τοῖς ὅπλοις, ἄνδρας τῶν γραμμάτων, ὧν ὁ βίος ὅλος εἶχε συνυφανθῇ μετὰ τῆς ἀναγεννηθείσης πατρίδος.

Ἔκτοτε ἐσβέσθη, κατὰ μικρόν, ἠρημώθη ἡ πόλις τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων. Ἡ ζωὴ τοῦ Ναυπλίου σήμερον εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ποιητικοῦ παρελθόντος, τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ σελίδων.

Ἀλλὰ μήπως δὲν ζῇ τις καὶ ἐν τῷ παρελθόντι; Μήπως ἡ διὰ τῆς μνήμης ἀναδρομὴ εἰς παλαιὰς ἡμέρας ὄλβου καὶ δόξης δὲν εἶναι ἡ μόνη ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς ἐκείνων, ὧν τὸ παρὸν εἶναι ἄνευ σκοποῦ καὶ τὸ μέλλον ἄμοιρον ἐλπίδων;

Ἐκπίπτουν καὶ αἱ πόλεις, ὡς ἐκπίπτουν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ὅπως εἰς τὸν οἶκον ἐκπεσόντος εὐ-

πατρίδος τὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια, ἅτινα μετὰ στοργῆς καὶ πόνου περιθάλπει τῶν ἀπογόνων ὁ σεβασμὸς ἀποτελοῦν τὰς ἀψύχους ἀναμνήσεις καλλιτέρων ἡμερῶν, τῶν ὁποίων μόνον ἱερόσυλος δύναται νὰ ἀποξενωθῇ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδόξων πόλεων.

Διὰ τοῦτο συνέχεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ ἄλγους, ὅταν, ὡς συνέβη εἰς τὸ δύσμοιρον Ναύπλιον, ἡ σκαπάνη καὶ ἡ δυναμῖτις καταρρίπτουν τὰ ὑπερήφανα τείχη των, ὅπως ἡ λήθη μὴ προσκόψῃ ἐν τῷ μέλλοντι οὐδὲ πρὸ τῶν ἐρειπίων· περισφίγγεται ἡ καρδία, ὅταν τὰ ἔνδοξα τηλεβόλα τῶν ἐπάλξεων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἕκαστον ἀποτελεῖ ὁλόκληρον ἐποποιίαν, παραδίδωνται εἰς τὸν χυδαῖον κερδοσκόπον, ὡς ὄγκοι ἁπλοῖ μετάλλου διὰ τῆς σφύρας τῆς δημοπρασίας.

Ἀρχαῖοι ἐνετικοὶ ὅλμοι, τηλεβόλα φέροντα τὰ ἐμβλήματα τῆς μεγάλης τῆς Γαλλίας δημοκρατίας, ἅτινα θὰ ἀπετέλουν πολύτιμα κοσμήματα τοῦ ἐθνολογικοῦ μουσείου, διαρρηχθέντα διὰ δυναμίτιδος παρεδόθησαν εἰς τοὺς κερδοσκόπους. Ἔνδοξα τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος λάφυρα ἐπωλήθησαν κατ' ὀκάν.

Ἀλλ' ἐπλανήθην ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκοτεινῆς ὁμίχλης λυπηρῶν ἀναμνήσεων.

Ἐπανέρχομαι λοιπὸν εἰς τὴν ἐποχήν, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὸ παρὸν ἱστόρημα.

Ἐποχήν, καθ' ἣν τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου ἠγείροντο ἔτι ὑπερήφανα καὶ τὰ τηλεβόλα ἀπειλητικὰ προέκυπτον ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων, ἄρτια ἐπὶ τῶν κυλλιβάντων αὐτῶν.

Ἦτο ἡ ἐνάτη τῆς πρωίας καὶ ἡ ὥρα τῆς δοξολογίας ἐπλησίαζε.

Ἡ ἱστορικὴ τοῦ Ναυπλίου πλατεῖα ἐν ᾗ κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἀντήχει ἡ εὔγλωττος καὶ φιλόπατρις τοῦ Γενναδίου φωνή, ἔβριθε κόσμου. Αἱ σάλπιγγες ἐδόνουν τὸν ἀέρα διὰ τῶν ἠχηρῶν αὐτῶν τόνων, τὰ τύμπανα ἐκρότουν, ἐπάλληλα δὲ προσήρχοντο καὶ παρετάσσοντο ἐν αὐτῇ τὰ διάφορα σώματα, ἀναπτυσσόμενα κατόπιν εἰς τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸν μητροπολικὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ναὸν ὁδόν, τὸ πεζικὸν μὲ τὴν κυανῆν στολήν, μὲ τὰ βαρέα καὶ ὀγκώδη κράνη, μὲ τὰς πλατείας φολιδωτὰς ἐπωμίδας τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ἀκροβολισταὶ μὲ τὴν βαθυπράσινον περιβολήν των. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐπάλξεων τῆς Ἀκροναυπλίας, τοῦ Παλαμηδίου καὶ τοῦ ἐπακτίου πυροβολείου τῶν Πέντε Ἀδελφιῶν, παρετάσσοντο ἕτοιμοι ὅπως ὑπηρετήσωσι τὰ πυροβόλα, οἱ πυροβοληταὶ καὶ ὁ λόχος τῶν τεχνιτῶν τοῦ ὁπλοστασίου.

Ἅπασα ἡ πόλις εἶχε συγκεντρωθῇ ἐκεῖ. Καὶ αὐτοὶ τοῦ προαστείου τῆς Προνοίας οἱ κάτοικοι εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν πρὸ τοῦ ναοῦ πλατεῖαν καὶ τὰ πυροβολεῖα.

Ἐθαύμαζον ὅλοι τὸ παράστημα τῶν ἀνδρῶν, τὰς λαμπρὰς στολάς.

Τὸ Ναύπλιον ἀγαπᾷ τὸν στρατόν· εἶναι ἡ ἐκ παραδόσεως στρατιωτικὴ τῆς Ἑλλάδος πόλις· προσθέσατε δὲ εἰς ἐπίμετρον ὅτι ἐκείνη ἡ ἄλογος ἀντιπάθεια κατὰ παντὸς στρατιωτικοῦ, ὡς ἂν ἦτο ὁ ἑλληνικὸς στρατός, στρατὸς κατακτητῶν καὶ ὁ λαός, λαὸς δορυαλώτων, ἥν, ἀπὸ τῆς προφάσεως μεμονωμένων παρεκτροπῶν, προάγει καὶ ἐκτρέφει σήμερον, ὡς ἐκ συνθήματος, ὁ τύπος, δὲν εἶχεν ἔτι γεννηθῇ.

Ἀλλ' ἐνῷ τόση ζωὴ ἀνειλίσσετο εἰς τὰ κέντρα, κατ' ἀντίθεσιν ἡ ἄνω πόλις, ἡ ἁπλουμένη εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ λόφου τῆς Ἀκροναυπλίας εἶχε μείνει τελείως ἔρημος.

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ὥραν, ξένοι καὶ ἀδιάφοροι πρὸς ὅλην αὐτὴν τὴν κίνησιν, ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης, εἰκοσαετὴς νέος, καὶ νεᾶνις δεκαοκταέτις, ἐκάθηντο σιωπηλοὶ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου μικρᾶς οἰκίας, παρὰ τὸν ναίσκον τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἄνευ πολλῆς ἐρεύνης προεδίδετο ὁ ἀδελφικὸς δεσμὸς αὐτῶν. Οἱ αὐτοὶ μέλανες ὀφθαλμοὶ πλαισιούμενοι ὑπὸ μακροτάτων βλεφαρίδων, ἡ αὐτὴ εὐθεῖα μετώπου καὶ ῥινὸς κατατομή, τὰ λεπτὰ χείλη, τὸ λευκὸν ὕπωχρον πρόσωπον ἀπετέλουν φυσιογνωμίας, ἐφ' ὧν ἐν ἁρμονίᾳ διεγράφετο ἔκφρασις ἀπείρου ἀγαθότητος, ἁμιλλωμένης πρὸς τὴν καλλονὴν αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς μορφῆς των κατωπτρίζοντο σκέψεις πικραί, διαλογισμοί, οἵτινες ἔφερον τὸ χρῶμα τῆς μαύρης αὐτῶν περιβολῆς. Ἐν ἁρμονίᾳ δὲ πρὸς τὸ ἦθος τῶν ἐνοίκων ἦτο καὶ ἡ μικρὰ οἰκία, ἧς τὰ πενιχρὰ ἔπιπλα ἐκάλυπτον μελανὰ καλύμματα, σιωπηλή, ἔρημος, φέρουσα ἐπὶ πάντων ἀποτετυπωμένην βαρεῖαν τὴν σφραγῖδα τοῦ πένθους καὶ ἀναδίδουσα ἀόριστον ἀπόπνοιαν ἄλγους.

Σιωπηλοί, κατεχόμενοι προφανῶς ὑπὸ τῶν αὐτῶν σκέψεων, προσέβλεπον ῥεμβοὶ τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ ἀπαραμίλλου γοητείας πανόραμα τοῦ ἀργολικοῦ πεδίου καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ναυπλίου θεωμένων ἀφ' ὑψηλοῦ.

Πλαγίως ὑψοῦται τὸ Παλαμήδι, προστάτης ἅμα καὶ δεσπότης τοῦ Ναυπλίου, πελώριος ὄγκος φαιοῦ γρανίτου, πλαισιούμενος κατὰ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ τὴν ὑπερύψηλον, ὑπὸ τῶν ὀδοντωτῶν ἐπάλξεων, τῶν γωνιωδῶν προμαχώνων, τῶν ἀγερώχων πύργων, ἀφώνων σήμερον μαρτύρων παλαιῶν αἱματηρῶν ἀγώνων, οἵτινες ὀρθοῦνται ἔτι ἀπειλητικοὶ πρὸ τοῦ βαθυκυάνου στερεώματος.

Καὶ πρὸς τὴν ἀγριότητα τῶν ὑπερηφάνων τούτων τειχῶν ἀνθαμιλλᾶται ἡ φύσις, ἡ ὁποία ἐφύτευσεν ὑπὸ τὰ θεμέλια αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ πεδίου, βράχους ἀπορρῶγας, ἀβάτους, ἐρυθρομέλανας, τραχεῖς, ἀγρίως διατεμνομένους, ἐνῷ στέφουν καὶ περιβάλλουν αὐτοὺς πελώριοι κάκτοι, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν περίπτυξιν τὴν θερμὴν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἁρμόζουν τὸ ὡς ὀξειδωμένου χαλκοῦ πράσινον αὐτῶν χρῶμα πρὸς τὸ ἰόχρουν τῶν βράχων.

Ἐκεῖθεν οἱ γραφικώτατοι τῆς Προνοίας λόφοι, στεφόμενοι ὑπὸ πυκνῶν κυπαρίσσων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀναθρώσκουν αἱ ὀξεῖαι κατατομαὶ κωδωνοστασίων· τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ οἱ βουνοί, ἡ Τίρυνς, τὸ ἀργολικὸν πεδίον εὐρύ, ἀτέρμον, ὡς πρασίνη θάλασσα, ποικιλλόμενον, ὑπὸ τῆς λαμπηδόνος τῆς ἀργυρολεύκου τῶν νωθρῶν ὑδάτων τῶν ἑλῶν, κατοπτριζόντων τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἀργυροκύανον· καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ τὸ Ἄργος λευκάζον μακρὰν ὑπὸ τὸ ἄπλετον τοῦ ἡλίου φῶς, ὁ ὁποῖος φειδωλὸς πρὸς τὸ Ναύπλιον, ἐκχέει σπατάλως ἐπ'

αὐτοῦ τὰς χρυσᾶς ἀκτῖνάς του, ἐνῷ ὑπὸ τὴν περίπτυξίν των προκύπτουν χρυσίζοντα τῆς ἐρειπωμένης τοῦ Ἄργους Ἀκροπόλεως, τῆς παλαιφήμου Λαρίσσης τὰ ἐρείπια. Καὶ προχωρεῖ καὶ ἐξελίσσεται ὁ κύκλος τοῦ ἀπαραμίλλου πανοράματος καὶ χρυσοπράσινον προκύπτει τοῦ Ἐρασίνου τὸ σφριγῶν δασύλλιον, δαψιλῶς ἀρδευόμενον ὑπὸ τῆς ἀειρρόου πηγῆς τοῦ Κεφαλαρίου, καὶ διαγράφονται ἄντικρυ φαιδρὰ τὰ χαρίεντα τοπεῖα τῆς Λέρνης τῆς γραφικῆς.

Καὶ τὸ πλαίσιον τοῦτο, εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ ὁποίου μετὰ τόσου εἰργάσθη ἔρωτος ἡ φύσις, περιβάλλει τὸν κόλπον τὸν ἀργυροκύανον, τὸν ὁποῖον οὐδεμία ῥυτιδόνει αὔρας πνοή, καθρέπτην ἀχανῆ τοῦ θυμήρους τοπείου κατοπτρίζοντα τοὺς ὁλοπρασίνους αἰγιαλούς, τὰς ἐκ χόρτου καλύβας, τοὺς καλαμῶνας τῆς ἐκεῖθεν τοῦ ὁπλοστασίου λιμνοθαλάσσης. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ὑγροῦ τούτου καθρέπτου αναδύεται τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον, τὸ Μποῦρτζι, μὲ τὰς ἐρειπωμένας ἐπάλξεις ἀνταναχλωμένας εἰς τὰ κατάργυρα νερά, διὰ θλωμένων γραμμῶν, διὰ χρωματισμῶν ἀμυθήτου ἡδύτητος καὶ ἁρμονίας.

Ἀλλ' εὐρύτερον ἔτι ἐξελίσσεται ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ τὸ μοναδικὸν πανόραμα. Αἱ Μυκῆναι, ταμεῖον τόσης παλαιᾶς δόξης, τὰ Δερβενάκια ἐξαγγέλλοντα τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος στρατηλάτου, ἐνῷ ὄπισθεν τοῦ Ἄργους διαφαίνονται λευκόφαια τὰ κύματα ἐπαλλήλου σειρᾶς ὀρέων δι' ἀτόνων καὶ ἀορίστων χρωματισμῶν διαγραφόμενα, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς ἀμυδρόν, ἀμφίβολον, νεφελώδη ὄγκον, τὴν Κυλλήνην τὴν χιονόβλητον, πλαγιώτερον τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ ὄπισθεν τῶν Μύλων τὸ Παρθένιον, ἐφ' οὗ ἑλικοειδὴς σβέννυται ἡ πρὸς τὴν Τρίπολιν ὁδός.

Ἐπὶ τοῦ πανοράματος, τοῦ πλήρους μελαγχολικοῦ γοήτρου τοπείου τούτου ἐπλανῶντο τῶν δύο ἀδελφῶν τὰ βλέμματα, παρακολουθοῦντα ἀσυνειδήτως τὰ ἁλιευτικὰ ἐφόλκια τὰ ὁποῖα παρέπλεον τὸ Μποῦρτζι, ἢ τὰς κατευθυνομένας πρὸς τοὺς Μύλους λέμβους τῶν ὁποίων τὰ ἱστία, πλαδαρά, ἀκινητοῦντα οὐδεμία ἐκόλπονεν ἀνέμου ῥιπή.

Λέγεται ὅτι αἱ ἀγαπώμεναι ψυχαὶ ἀκούουν τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν σκέψεις.

Διὰ τοῦτο λεληθότως, ὡς ἐκ σιωπηρᾶς συνεννοήσεως τῶν καρδιῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι κοινοὺς εἶχον τοὺς πόνους, τὰ βλέμματα τῶν δύο ἀδελφῶν προσηλώθησαν εἰς τὸν στέφοντα τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ναυπλίου λόφον, ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ ὁποίου ὁ ὑπὸ Βαυαροῦ καλλιτέχνου λαξευθεὶς γιγάντειος λέων ὑπνώττει τὸν ἀτέρμονα ὕπνον τῶν νεκρῶν.

Καὶ στρέφουσα πρὸς αὐτὸν βλέμμα ἔμπλεον ἀρρήτου στοργῆς ἡ κόρη

— Ἐκεῖ, εἶπε, Κίμων, ἐκεῖ ἄντικρυ, μαζὺ μὲ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα μας ἐθάφτηκε κάθε μας χαρά. Τῆς γλυκειᾶς μάννας μας τὴ μορφή, τὸ χαμόγελο, τὰ χάδια, μόλις τὰ θυμοῦμαι, ἀδελφέ μου, ἀόριστα, σβυμμένα, σὰν ὄνειρο συγκεχυμένο, ὄνειρο ποῦ ἀφίνει μιὰ ἀνάμνησι γλυκειά, ἀλλὰ θολή, ὅπου τὰ μάτια τῆς μνήμης δὲν τὴν βλέπουν, γιατὶ τὴν σκεπάζουν σὰν μαῦρα σύννεφα τὰ χρόνια! Καὶ πέρασαν τόσα χρόνια, ἀφότου ὁ Θεὸς μᾶς ὀρφάνεψε ἀπὸ τὴ μάννα μας. Ἀλλὰ τὸν πατέρα μας, Κίμων, θαρρῶ πῶς τώρα θὰ τὸν ἀκούσω νὰ ἀνεβαίνῃ ἀργὰ τὴ σκάλα, πῶς τώρα θὰ ἰδοῦμε τὴν ἀγαπημένη μορφὴ τοῦ γλυκοῦ μας πατέρα, ποῦ ἦταν ἀπὸ τὰ μικρά μας χρόνια καὶ πατέρας καὶ μάννα γιὰ μᾶς.

— Γιατί, Μαρία, ἀδελφή μου σήμερα αὐτὸ τὸ θλιβερὸ μνημόσυνο τῶν γονέων μας σοῦ φέρνει πικρότερο τὸ δάκρυ στὰ μάτια; Γιατί σήμερα ἡ λύπη βαθύτερα σοῦ σφίγγει τὴν καρδιά;

— Γιατί; μὲ ἐρωτᾷς, Κίμων; Νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ, ἂν καὶ θὰ σὲ πικράνω. Γιατὶ πολὺ μαύρη ὥρα ἐδιάλεξεν ἡ μοῖρα νὰ μᾶς πάρῃ τὸν πατέρα. Ἂν αὐτὸς ἦταν ἐδῶ δὲν θὰ σὲ ἄφινε ποτὲ νὰ κάμῃς, αὐτὸ ποῦ θὰ κάμῃς σήμερα. Δὲν θὰ σὲ ἄφινε, ὄχι, νὰ θάψῃς τὸ μέλλον σου εἰς ἕνα στρατῶνα. Ἐπιστήμων αὐτός, εἶχε τὴν πατρικὴ φιλοδοξία νὰ σὲ ἰδῇ ἐπιστήμονα καὶ σέ. Ἐνθυμεῖσαι, Κίμων, μὲ τί ἐνθουσιασμὸ ἐνεγράφης πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν; Τί σὲ κάμνει τώρα νὰ ἐπιθυμήσῃς τὸν στρατῶνα, νὰ γραφῇς ἐθελοντής;

— Τὸ βλέπεις, Μαρία μου, ὁ πόθος τῆς στολῆς. Θέλω νὰ γείνω φαντάρος, καθὼς λέγουν εἰς τὸν στρατῶνα, ἀπήντησε μετὰ μελαγχολικοῦ μειδιάματος ὁ Κίμων.

Καὶ βλέπων αὐτὴν θρηνοῦσαν ἐξηκολούθησε.—Μὲ ἀποκαρδιόνεις, χωρὶς τίποτα νὰ ἠμπορῇς νὰ μεταβάλῃς. Θὰ κάμω μέλλον, θὰ ἰδῇς· σὺ ἡ ἰδία θὰ χαίρεσαι καὶ θὰ μὲ καμαρόνεις, ὅταν θὰ μὲ ἰδῇς σὲ λίγο ἀξιωματικό. Ὀλίγαις ἡμέραις μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὴν εὐτυχῆ ἕνωσίν σου μὲ τὸν Γεώργιον, διότι πρέπει νὰ γείνῃ γλήγωρα ὁ γάμος σας. Ὅταν μὲ τὸ καλὸ στεφανωθῆτε καὶ σὲ πάρῃ μαζύ του στὴν Τρίπολι, ἐγὼ θὰ παρουσιασθῶ στὴ διοίκησι τοῦ συντάγματος καὶ θὰ στήσω τὸ σπιτάκι μου στὸ στρατῶνα.

— Ὄχι, Κίμων· ποτὲ δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ μοῦ δώσῃς τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς τῆς αἰφνιδίας κλίσεώς σου διὰ τὸν στρατόν. Σὺ ἀπὸ μικρός, πνεῦμα μελετητικὸν καὶ σοβαρόν, φύσις μελαγχολικὴ καὶ ἀπομονωτικὴ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μεθύσῃς γιὰ χρυσᾶ σειρήτια, γιὰ στολαῖς, γιὰ γαλόνια; Σὺ ὠνειρεύεσο γνώσεις, ἐπιστημονικὴν δόξαν, πῶς ἄλλαξες ἔτσι;

— Ἄλλαξα, ἀδερφοῦλα μου, τί τὰ θέλεις; Τί κάθεσαι καὶ ψυχολογεῖς διὰ νὰ ἐξηγήσῃς τὸ φαινόμενον, ὅταν τὸ βλέπῃς, τὸ ψηλαφῇς, χειροπιαστό; Δὲν βλέπω τὴ στιγμὴ νὰ βάλω τὴν οὐρανιὰ στολή.

—Καὶ ὅμως, Κίμων, δὲν εἶναι πολλοὶ μῆνες ὅπου ἐγύρισες ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὅλος χαρὰ καὶ ὑπερηφάνεια διὰ τὴν ἐγγραφή σου εἰς τὸ πανεπιστήμιο. Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μας μὲ εἶχε πάρει, ἐνθυμεῖσαι, μαζύ του εἰς τὴ βάρκα, νὰ σὲ δεχθοῦμε ποῦ ἤρχεσο. Εἴχαμε βγῆ ἔξω ἕως εἰς τὴν Παναγίτσα, καὶ σὺ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ βαπόρι ἔσειες ἀντὶ μαντηλιοῦ τὸ εἰσιτήριό σου. Εἶμαι, μᾶς ἔλεγες, ἀκαδημαϊκὸς πολίτης. Καὶ ὅλη ἐκείνη τὴ βραδυὰ καὶ τῆς ἄλλαις ἡμέραις, ἕως τὴν ἡμέρα τῆς ἀρρώστιας

τοῦ δυστυχισμένου πατέρα μας μᾶς ἐσήκονες τὸ μυαλὸ μὲ τὰ σχέδιά σου, μὲ τοὺς εὐρεῖς ἐπιστημονικοὺς ὁρίζοντας ὅπου ἔβλεπες ἐμπρός σου, μὲ τὴν τελειοποίησι τῶν σπουδῶν σου εἰς τὴν σχολὴν τῶν γεφυροδοποιῶν εἰς τὸ Παρίσι καὶ μὲ χίλια ἄλλα ὄνειρα. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπηρνήθης, Κίμων;

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τῆς ἀδελφῆς του ὁ νέος ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ καταπνίξῃ λυγμόν, διὰ νὰ ἀποκρύψῃ ἀπειθὲς δάκρυ, τὸ ὁποῖον, μεθ' ὅλην τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως, ἣν κατέβαλεν, ἐκύλισεν ὑποτρέμον ἐπὶ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ μορφῆς. Ἀλλὰ παρευθὺς ἐρώτισε τὸ δάκρυ τοῦτο τὸ μειδίαμα, ὅπως ἡλιακὴ ἀκτὶς τῆς βροχῆς τὰς σταγόνας, αἵτινες ἐπικάθηνται τῶν ἀνθέων.

— Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ παράξενο, εἶπε, τὸ βλέπεις, Μαρία, καὶ ἐγὼ δὲ ὁ ἴδιος δὲν ἐπιχειρῶ νὰ τὸ ἐξηγήσω. Μὲ κατέλαβε ἀνεξήγητη ἀηδία δι' ὅλα αὐτά, ὅπου μὲ ἐνθουσίαζαν πρὶν χάσωμεν τὸν πατέρα μας. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἰδῶ πλειὰ τὸν μαυροπίνακα. Ὅταν πιάνω τὴν κιμωλία ἢ τὸ σφουγκάρι, μοῦ φαίνεται πῶς ἔχω στὴν παλάμη μου καμμιὰ συχαμερὴ σαύρα. Ὁ ἄγνωστος Χ μὲ τρομάζει, ὅπως τὰ φαντάσματα τρομάζουν τὰ μωρά, καὶ μὲ καταλαμβάνει ναυτία, ὅταν βλέπω ἐμπρός μου ἀλγεβρικοὺς τύπους. Τί νὰ κάμω; Τὸ ἤθελα καὶ ἐγώ; Τὰ αἰσθήματα, βλέπεις, δὲν ἐπιβάλλονται, οὔτε αἱ κλίσεις. Ἔρχονται ἀπρόσκλητα καὶ φεύγουν χωρὶς νὰ τὰ διώξῃς. Ἐκεῖ ποῦ ἔχεις μιὰ καρδιὰ ζεστή, ὅλη φλόγα καὶ ἐνθουσιασμό, ξημερόνει ἕνα πρωῒ καὶ βλέπεις ἄξαφνα πῶς δὲν ἀπόμεινε ἀπὸ αὐτή, παρὰ μιὰ μηχανὴ γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ τὸ βρώμικο αἷμα ἀπὸ τὸ παστρικό. Κλαίεις, ἀδερφοῦλα μου· τὸ βλέπω, σὲ λυπῶ. Καὶ ὅμως ἔχεις ἄδικο. Γιατί, ὅταν σὲ λίγον καιρὸ θὰ μὲ δῇς ἀξιωματικὸ λεβέντη μὲ τὴν οὐρανιὰ στολή, τὰ ἀσημένια γαλόνια καὶ τῆς σπαλέταις νὰ λαμποκοποῦν, θὰ κλαῖς ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἔλα· δίωξε αὐταῖς τῆς πίκραις, δίωξέ της, Μαρία μου. Καὶ τὴν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας του καὶ τὴν ἠσπάσθη μετ' ἀρρήτου στοργῆς τὴν ὀρφανὴν ἀδελφήν του, τὸν μόνον, ὃν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ δεσμόν.

Ὡς νὰ ἤθελον δὲ νὰ κορυφώσουν τὸν ἀρηίφιλον ἐνθουσιασμὸν τοῦ νεαροῦ ἐθελοντοῦ, τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰ πυροβόλα ἐκρότησαν βαρύγδουπα, λευκοκύανοι δὲ νεφέλαι, ὡς ἄλως δόξης περιέβαλον τὰς ἐπάλξεις τοῦ Παλαμηδίου καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν κυανόλευκον, ἐνῷ εἰς ταῦτα ἀπήντα ἡ βροντὴ τῶν πυροβόλων τῆς Ἀκροναυπλίας καὶ τῶν Πέντε Ἀδελφιῶν.

Β'.

Καὶ ὅμως ὄχι, δὲν ἦτο ἀληθές, ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς διὰ τὴν ζωὴν τοῦ στρατῶνος ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν Κίμωνα Ἀνδρεάδην τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Δὲν τὸν ἐπτόουν τὰ μέλανα πελάγη τῶν λογαρίθμων, οὐδ' ἐφοβήθη ποτὲ τοὺς σκοπέλους τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ ὑπολογισμοῦ.

Ὄχι· ὁ ἀτυχὴς νέος ἐλάτρευε μετὰ πάθους τὴν ἐπιστήμην εἰς ἣν εἶχεν ἀφιερωθῆ.

Ἀλλ' ἔπρεπε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του νὰ παραιτηθῇ τῶν πόθων του, τῶν ἐπιστημονικῶν ὀνείρων· ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν βωμὸν τῆς στοργῆς τῆς ὀρφανῆς ἀδελφῆς του εἰς θυσίαν ὅλας τοῦ μέλλοντός του τὰς ἐλπίδας. Καὶ ἡ θυσία αὕτη ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἔξοχος, τόσῳ μᾶλλον μαρτυρική, καθόσον ἔμενε κεκρυμμένη, ἄφωνος.

Ἔπρεπεν ἡ Μαρία του ποτὲ νὰ μὴ μάθῃ, ὢ ποτέ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς χάριν τῆς ἀποκαταστάσεώς της ἀπεξενοῦτο καὶ τοῦ τελευταίου ὀβολοῦ τῆς πατρικῆς περιουσίας, ποτὲ νὰ μὴ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ Κίμων, τὸν ὁποῖον ἡ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κοινωνικὴ στοργὴ καὶ ἐκτίμησις περιέβαλλε κατ' ἀντανάκλασιν παῖδα ἔτι, δὲν εἶχε τὸ σθένος, ὅπως χάριν τῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ σπουδῶν μεταβληθῇ εἰς ὑπηρέτην, κενόνων καθ' ἑκάστην μέχρι τρυγὸς τὸ ποτήριον τοῦ ἐξευτελισμοῦ καὶ τῶν ταπεινώσεων. Ἡ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἀνατροφῆς ὑπερηφάνεια αὐτοῦ ἐπανεστάτει πρὸ τῆς ἰδέας ταύτης· καὶ ὅταν κατορθόνων νὰ ἀποβάλῃ πᾶσαν ἐγωϊστικὴν σκέψιν ἠρώτα ἑαυτόν, ἐὰν τῷ ἐπετρέπετο νὰ καταστήσῃ τὸ ἐπώνυμον τοῦ πατρός του, τοῦ ἐφέτου Ἀνδρεάδη, ἐπώνυμον οἰκοσίτου ὑπηρέτου, ἡ συνείδησίς του ἀπεκρίνετο μὲ ἓν κατηγορηματικώτατον αὐστηρὸν ὄχι.

Προέκρινε λοιπὸν νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς στερήσεις, ὅλας τὰς κακουχίας, ὅλας τὰς ἐκ τῆς τραχύτητος τοῦ στρατιωτικοῦ βίου πικρίας, διὰ νὰ δημιουργήσῃ εἰς ἑαυτὸν ἔντιμον μέλλον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ μέλλον τοῦ ὁποίου τὸ τίμημα, οὐδὲ κατὰ πολλοστημόριον νὰ καταβάλῃ ἡ ἱερὰ τῶν γονέων αὐτοῦ περιουσία, τὴν ὁποίαν ὁλόκληρον προώρισεν ὡς ὑλικόν, ὅπως πήξῃ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τὴν εὐτυχίαν.

Καὶ δὲν ἦτο μεγάλη ἡ περιουσία αὕτη. Ἡ οἰκία των, μία σταφιδάμπελος καὶ ὀλίγαι γαῖαι ἐν τῷ ἀργολικῷ πεδίῳ ἀπετέλουν ὁλόκληρον τὴν προῖκα, τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶχε φέρει εἰς τὸν πατέρα του. Διὰ τῶν προσόδων ταύτης καὶ τοῦ πενιχροῦ μισθοῦ του, ἀνέπτυξε καὶ ἐμόρφωσε τὰ ἀπὸ τρυφερωτάτης ἡλικίας στερηθέντα τὴν μητέρα τέκνα του ὁ πατὴρ τοῦ Ἀνδρεάδου.

Καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ἄρχεται τὸ παρὸν διήγημα ἡ πρώτη χαρὰ ἔμελλε νὰ δροσίσῃ τὴν χειμασθεῖσαν ψυχήν του· τῆς κόρης του ἡ ἕνωσις μετὰ τοῦ ἐκ Τριπόλεως νεαροῦ δικηγόρου Γεωργίου Βάγιου. Ἀλλ' ἡ χαρὰ αὕτη δὲν ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς μοίρας. Ὀξεῖα πνευμονία τὸν ἀφήρπασεν ἕνα μόλις μῆνα μετὰ τὴν μνηστείαν τῆς κόρης του.

Τοῦ πατρὸς τῆς Μαρίας ὁ θάνατος ἐψύχρανε πολὺ τὰ πρὸς τὴν κόρην αἰσθήματα τοῦ Γεωργίου Βάγιου. Διὰ τὴν πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων ἡ δυστυχία εἶναι πολὺ ἀπωθητική, καὶ πολὺ δραστικὸν τῶν καρδιῶν αὐτῶν ναρκωτικὸν ἡ ὀρφανία καὶ ἡ ἐρήμωσις.

Διὰ τοῦ μετὰ τῆς Μαρίας γάμου ὁ νεαρὸς δικηγόρος δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν μικρὰν αὐτῆς προῖκα, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὸ ἥμισυ τῆς πατρικῆς περιουσίας, διότι τὸ ἕτερον ἥμισυ ὁ ἐξ ἴσου λατρεύων τὰ τέκνα του πατὴρ προώριζε διὰ τὴν εὐρεῖαν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τοῦ Κίμωνος, ἀλλ' ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ πατρὸς τῆς Μα-

ρίας. Δι' αὐτῆς ἤλπιζε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν, δι' αὐτῆς ὠνειρεύετο νὰ ἀνέλθῃ ταχέως τὰς βαθμίδας τῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας.

Ἀλλ' ὁ θάνατος κατέρριψε τὸ ἔρεισμα τοῦτο καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλα τὰ πρακτικὰ σχέδια τοῦ μνηστῆρος τῆς Μαρίας.

Ποῖος ἤθελε συλλογισθῆ πλέον τὰ ὀρφανὰ τοῦ Ἀνδρεάδη; Καλὴ καὶ ἀξία ἡ κόρη, ποιὸς λέει ὄχι, μὰ ἡ προῖκα της δὲν ἦταν δὰ τέτοια γιὰ νὰ βάλῃ αὐτὸς νέο παιδὶ ἀκόμα τὸ χαλινάρι στὴ μύτη, χωρὶς νὰ κάνῃ συγγενεῖς, ποῦ νὰ τοῦ κάμουν πλάταις νὰ τραβήξῃ μπροστά, νὰ τοῦ παρασταθοῦν. Θὰ ἦταν κουταμάρα μιὰ τέτοια ἀπόφασι. Τὸ πλειὸ φρόνιμο εἶναι νὰ εὕρῃ ὤμορφο τρόπο νὰ ξεκόψῃ. Ἄ! ἂν ἔβανε καὶ τὸ μερτικό του ὁ Κίμων, τότε ἄλλαζαν τὰ πράμματα, μὰ γίνεται νὰ περιμένῃ ἀπ' αὐτόν, ἔξυπνο παιδί, τέτοια βλακεία; Νὰ δὰ ἡ ὥρα!

Ἕνεκα τῶν σκέψεων τούτων ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀνδρεάδου ἐνσκήψασα συμφορὰ ἀπώθει τοῦτον ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἀπωθεῖ τὸ πλοῖον μακρὰν ἐρήμου ἀκτῆς ἀπόγειος ῥιπή.

Ὁ Κίμων ἐνόησε πάντα ταῦτα. Μεθ' ὅλην τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν εἰσέδυ βαθύτατα εἰς τὰς μυχίους σκέψεις τοῦ μνηστῆρος τῆς ἀδελφῆς του.

Καὶ δὲν ἦτο διόλου παράδοξος ἡ πρόωρος ὡριμότης τοῦ ὀρφανοῦ τούτου παιδίου.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ εἰκοσαέτις νεότης, ὡς ὁ κάλυξ ὁ διανοιγόμενος ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος τὸ φίλημα, τὸ ἔαρ τοῦτο τῆς ζωῆς, περιβάλλεται ἀπὸ χρυσίζοντα ῥόδινον ὁρίζοντα· ἡ φωνή της εἶναι τὸ γλυκὺ τοῦ κορυδαλοῦ ᾆσμα, ἀνιπταμένου μὲ φρισσούσας τὰς πτέρυγας ὑπὸ χαρᾶς, καὶ χαιρετίζοντος τὴν αὐγήν, οἱ διαλογισμοί της εἶναι ἐλπίς, αἱ προβλέψεις της εὐδαιμονία. Ὢ, τὴν εὐτυχῆ ἡλικίαν! πῶς περιβάλλεται αἰγλήεσσαν τὴν φωτεινὴν χλαμύδα τῆς χαρᾶς! Οἱ γλυκεῖς, οἱ ἔμπλεοι ἀθωότητος ὀφθαλμοί της εἰς τοῦ φθόνου καὶ τοῦ μίσους τοὺς μορφασμοὺς διορῶσι τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μειδίαμα, καὶ ἐκλαμβάνουσιν ὡς ψίθυρον τῆς αὔρας ἐπὶ τῶν ἀνθέων, τὸν ὑπὸ τὰ χόρτα θροῦν τῆς συρομένης ἐχίδνης, καὶ τὸν συγκεχυμένον θόρυβον τὸν ἐκ τῶν δυσήχων κραυγῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς ἁρμονίαν χοροῦ ἀγγέλων. Τίποτε μέλαν, τίποτε σκοτεινόν, εἰς τὸ πολύχρωμον τοῦτο καλειδοσκόπιον, ἐν τῷ ὁποίῳ βλέπει τὴν ζωὴν ἡ εἰκοσαέτις νεότης.

Ἀλλ' ὄχι πάντοτε.

Τὰ παιδία τὰ ὁποῖα εἶδον τὴν συμφοράν, παρακαθημένην εἰς τὴν κοιτίδα των ὡριμάζουσι προώρως. Μεταπηδῶσι ἐν τῇ κλίμακι τῆς ζωῆς δι' ἑνὸς ἅλματος, ἀσυνειδήτως ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τοῦ ἀνδρὸς τὴν ὡριμότητα, χωρὶς νὰ πατήσωσι τῆς νεότητος τὴν βαθμίδα καὶ βυθίζονται ταχέως εἰς τὴν ὁμιχλώδη τῶν ἀναμνήσεων ἔρημον, χωρὶς νὰ διέλθωσι διὰ τῶν ὀάσεων τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων. Ἡ ἔλλειψις ἰδίως τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ θάλπους τῆς μητρικῆς στοργῆς, ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ βίου ἐτῶν, διώκει τὸ ὀρφανὸν μακρὰν τῆς νεότητος, θεωμένης ἐν ἀπόπτῳ ὡς ἀπωτάτη ὁμιχλοσκεπὴς γῆ, μακρὰν τοῦ ἔαρος τῆς ζωῆς, διαρκῶς χειμαζομένης, ὡς αἱ πολικαὶ χῶραι, τὰς ὁποίας δὲν ζωογονεῖ τοῦ ἡλίου τὸ μειδίαμα.

Οὕτω ἀνειλίχθη καὶ τοῦ Κίμωνος ὁ παιδικὸς βίος.

Αἱ πρῶται αὐτοῦ ἐντυπώσεις συνεδέθησαν πρὸς τὸ πένθος. Καὶ ἐν τῇ ὁμίχλῃ τοῦ παρελθόντος ἐσβέσθησαν αἱ ἀναμνήσεις τῶν θωπειῶν τῆς ταλαιπώρου αὐτοῦ μητρός, καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀναπολήσῃ τὴν γλυκύτητα τῶν φιλημάτων της.

Ποσάκις ἀπεπειράθη συγκρατῶν τὴν κεφαλὴν νὰ διίδῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς μνήμης τὴν συμπαθῆ μορφὴν τῆς γλυκείας αὐτῆς μητρός, περὶ τῆς ὁποίας καθ' ἑκάστην ὡμίλει εἰς τὰ ὀρφανά της ὁ δύσμοιρος πατήρ των. Ποσάκις προσεπάθησε νὰ ἀναπολήσῃ τὸ οὐράνιον μειδίαμα, μὲ τὸ ὁποῖον φωτίζει τὴν μορφὴν τῆς μητρὸς ἡ στοργή, ὅταν κύπτῃ ἐπὶ τῆς κοιτίδος τῶν τέκνων της. Τίποτε τούτων.

Ἐνθυμεῖτο μόνον ἀμυδρῶς, συγκεχυμένως, ὅπως ἀναπολοῦμεν ὄνειρον τρομακτικόν, ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ πατήρ του ὀλολύζων τὸν ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, κρατοῦντα ἔτι τὰ παιδικά του ἀθύρματα καὶ τὸν ἔφερε πρὸς τὴν μητέρα του ἐξηπλωμένην, ἄφωνον, λέγων πρὸς αὐτὸν νὰ τὴν φιλήσῃ, πολὺ νὰ τὴν φιλήσῃ, γιατὶ φεύγει, γιατὶ δὲν θὰ τὴν ἰδῇ πλειά.

Ἔκτοτε ἡ ἀνάπτυξίς του ἐχώρει ἄμοιρος χαρᾶς. Τὴν μελαγχολικήν του δὲ ῥοπήν, πλειότερον ἐξέτρεφε τοῦ πατρός του ὁ ἀπαραμύθητος πόνος· οὕτω τὰ δύο αὐτὰ ὀρφανὰ ἡ διὰ τῆς οἰκίας των πτῆσις τοῦ Θανάτου, συνέσφιγξε στενώτερον ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἀγκάλην, ὡς τοῦ ἱέρακος ἡ πτῆσις συσφίγγει ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ὄρνιθος, τοὺς νεοσσούς.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὡρίμασε προώρως ὁ Κίμων. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐνόησεν, ὅτι ἐπεβάλλοντο εἰς αὐτὸν καθήκοντα ἱερά.

Ἐνῷ δὲ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπησχόλουν τῆς ὑπηρεσίας του αἱ πολύμοχθοι μέριμναι, αὐτὸς ἐθυσίαζεν ὅλας τῆς ἀνέσεώς του τὰς ὥρας ὑπὲρ τῆς μικρᾶς ἀδελφῆς του. Πατὴρ αὐτὸς τότε, μήτηρ, ἀδελφός, ἀφιεροῦτο εἰς τὸ νὰ καλλύνῃ τὸ πνεῦμά της, νὰ μορφόνῃ τὴν καρδίαν της, νὰ τὴν ψυχαγωγῇ.

Τοῦ λεπτοῦ πνεύματος καὶ τῆς εὐγενοῦς ψυχῆς του τὰ χαρίσματα εἶχε καλλιεργήσει ἡ συμφορά, ἡ ὁποία διέσχισε τὴν καρδίαν του, ὅπως ἡ ὕννις, ἥτις διασχίζει τὰ στέρνα της, καλλιεργεῖ τὴν γῆν. Ἐγνώριζε πολλά, εἰς πολλὰ ἐβάθυνε κατὰ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν συνήθως ἡ νεότης εἰς μόνην τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν τέρψιν ἀποβλέπει.

Διὰ τοῦτο διαυγέστατα ἐνόησε τοῦ μνηστῆρος τῆς ἀδελφῆς του τὰ σχέδια καὶ τὰς σκέψεις.

Κατὰ πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν αὐτὸς ἤθελε ματαιώσει τὸν γάμον αὐτόν. Τοιοῦτοι οἰωνοὶ δὲν ἦσαν ἐνθαρρυντικοὶ διὰ τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν τῆς ἀδελφῆς του.

Ἀλλὰ τὸν ἐπτόει ἡ διάλυσις τῆς μνηστείας τῆς ὀρφανῆς κόρης. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος; Τὰ αἴτια τῆς ματαιώσεως τοῦ γάμου τούτου δὲν θὰ ἐστήριζεν ἡ κοινωνικὴ μοχθηρία εἰς λόγους δυσφημίας τῆς πτωχῆς ἀδελφῆς του; Καὶ μετ' αὐτὸ τὸ προη-

γούμενον πῶς νὰ ἐλπίσῃ εἰς εὐτυχῆ ἀποκατάστασιν τῆς Μαρίας του;. Ἄ! Ὄχι. Τὰ δύσμοιρα ὀρφανὰ εἶχον πικρὰν πεῖραν τῆς πρὸς αὐτὰ εὐνοίας τῆς τύχης. Ἔπειτα ἤρκει, ὅτι ἦσαν ὀρφανά. Τοῦ πατρὸς ὁ θάνατος ἔκλειε τὴν θύραν αὐτῶν εἰς τὸ κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον ἐνῷ ἤνοιγε σκοτεινὸν τὸ βάραθρον τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἐρημώσεως.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν σκέψεων τούτων, ὅταν ὁ μνηστὴρ τῆς ἀδελφῆς του, διὰ πολλῶν ἑλιγμῶν καὶ ἐν νομικῇ γλώσσῃ τοῦ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἡ κληρονομικὴ μερὶς τῆς ἀδελφῆς του δὲν θὰ ἤρκει εἰς αὐτὸν διὰ νὰ φέρῃ ἀπόνως τὰ βάρη τοῦ γάμου, καὶ ἐσκέπτετο, ἂν δὲν τῷ ἐπεβάλλετο νὰ μὴ καταστήσῃ καὶ ταύτην καὶ τὸν ἑαυτόν του δυστυχῆ, ὁ Κίμων δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἰδέαν του.

— Ἡσύχασε, Γεώργη, τῷ εἶπε. Ἡ κληρονομικὴ μερὶς τῆς ἀδελφῆς μου, εἶναι διπλασία, ἀφ' ὅ,τι φαντάζεσαι. Ὅ,τι μᾶς ἄφησε ὁ πατέρας μας εἶναι ἰδικόν της καὶ ἐπομένως ἰδικόν σου· καὶ τὰ κτήματα ὅλα καὶ τὰ ἔπιπλα μέχρι τοῦ τελευταίου καὶ αὐτὴ ἡ βιβλιοθήκη του, ἡ ὁποία εἰς σὲ θὰ χρησιμεύσῃ πολύ. Εἰς ἐμὲ ἀρκεῖ, ὡς μόνον ἐνθύμημα, τὸ ὡρολόγι του καὶ ἡ εἰκών του. Ἐγὼ τίποτε δὲν χρειάζομαι, διότι τὸ μέλλον μου θὰ τὸ ζητήσω εἰς τὸν στρατῶνα. Μία μόνον χάρι σοῦ ζητῶ, ποτὲ ἡ ἀδελφή μου νὰ μὴ μάθῃ τοῦτο. Θὰ ἤμουν πολὺ δυστυχής, ἂν τὸ ἐμάνθανε.

Κατ' οὐδὲν ἠνόχλει τὸν Γεώργιον Βάγιον ὁ ὅρος αὐτός. « Ποῦ χάνεται » ! ἐσυλλογίσθη, « αὐτὸ τὸ παιδί ».

— Μεῖνε ἥσυχος, Κίμων, τῷ ἀπεκρίθη, ἐντελῶς ἥσυχος· λέξι δὲν θὰ ἐκστομίσω ποτέ.

Καὶ τοὺς λόγους τούτους συνώδευσε διὰ θερμῶν πρὸς αὐτὸν ἐγκωμίων, δεχθεὶς ἐν τούτοις μετὰ χαρᾶς τὴν ὑπερτάτην τοῦ νέου θυσίαν.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΓΡΑΦΙΚΗ[1]

Η ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΟΞΑΡΑΔΩΝ

Ὁ Παναγιώτης ἀπεβίωσε τῷ 1729, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ δὲν συναπωλέσθη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του καὶ ἡ τέχνη, διότι ἀφῆκε διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικόλαον, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα εἶνε ὑπέρτερα τῶν τοῦ πατρός. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Καλάμαις, ὡς ἀναφέρει ὁ Μουστοξύδης, ηὐτύχησε δὲ νὰ λάβῃ προστάτην καὶ ἀντιλήπτορα τὸν ἀνδρεῖον Σχυλεμβούργον, ὅστις εὐγνωμονῶν πρὸς τὰς στρατιωτικὰς τοῦ πατρὸς ὑπηρεσίας, οὐ μόνον κατέταξε τὸν υἱὸν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀξιωματικούς, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὴν γραφικὴν εὐφυΐαν τοῦ νέου διαγνώσας, εἰσήγαγεν αὐτὸν παρὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐν Βενετίᾳ ζωγράφων, πρὸς τοὺς ὁποίους φοιτῶν ὁ Νικόλαος ἐπέδωκε θαυμασίως[2].

Τὰ ἔργα τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ δὲν ὑπέστησαν εὐτυχῶς τὴν αὐτὴν τῶν ἔργων τοῦ Παναγιώτου τύχην, διότι τὰ σπουδαιότερα πάντων, τὰ ἐν τῇ ὀροφῇ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ναοῦ τῆς **Φανερωμένης** διεσώθησαν ἁγνὰ καὶ οἷα ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ καλλιτέχνου· αἱ γραφαὶ αὗται ἐπὶ πολὺ ἐπιστεύοντο ὡς ἔργα τοῦ Παναγιώτου ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ ἀοιδίμου Μουστοξύδου, ἀλλ' ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ἐν τῇ ὀροφῇ τῆς Φανερωμένης γραφαὶ ἤρξαντο γενόμεναι τῷ 1753 ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ[1]. Καὶ ἐγένοντο μέν, ὡς αἱ ἐν τῇ ὀροφῇ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος κατὰ τοὺς οἰκείους κανόνας τῆς προοπτικῆς, ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῆς τέχνης μεταξὺ τῶν δύο εἶνε καταφανὴς εἰς τοὺς περὶ τὴν τέχνην τρίβωνας, διότι καὶ τὸ διάγραμμα τῶν ἐν τῇ Φανερωμένῃ εἶνε ἀναμάρτητον καὶ ὁ χρωματισμὸς ἁρμονικώτατος· ἔχουσι δὲ τοιαύτην περίπου τὴν διάταξιν.

Τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς κατέχουσι τρεῖς μεγάλαι γραφαὶ ἔχουσαι ἐλλειψοειδὲς τὸ σχῆμα. Ἡ μέση τούτων παριστᾷ τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, ἔνθα, πλὴν τῶν ἄλλων προσώπων, δύο ἄγγελοι, ἄνω ἱπτάμενοι, βαστάζουσι ταινίαν ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει γεγραμμένον τὸ τέλος τοῦ τροπαρίου «**Καὶ σὺ υἱὲ καὶ Θεέ μου, παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα**». Ἐκ τῶν δύο ἄλλων ἡ μὲν παρὰ τὸ Ἱερὸν παριστᾷ τὴν Μετάστασιν τῆς Θεοτόκου, ἡ δὲ παρὰ τὸν γυναικωνίτην τὴν Γέννησιν αὐτῆς. Περὶ τὰς τρεῖς ταύτας γραφὰς ἱστορήθησαν ὑπὸ τοῦ ζωγράφου αἱ εἰκόνες τῶν ἀποστόλων, μεταξὺ δὲ αὐτῶν τέσσαρες ἄγγελοι, εἰς τὰς τέσσαρας τῆς ὀροφῆς γωνίας, βαστάζουσιν ἑτέρας ταινίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε γεγραμμένον ἐν συνεχείᾳ τὸ ἕτερον τοῦ ἀνωτέρω τροπαρίου μέρος, οὗ ἡ ἀρχὴ «**Ἀπόστολοι ἐκ περάτων**» κ.τ.λ.

Ὁ Μουστοξύδης ὑπέπεσε καὶ εἰς ἕτερον λάθος ἀποδοὺς τῷ Παναγιώτῃ Δοξαρᾷ τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἀνηρτημένας εἰκόνας τῶν προφητῶν καὶ ἱεραρχῶν, εἰ καὶ ἀναγνωρίζει αὐτὰς κατωτέρας τῶν ἐν τῇ οὐρανίᾳ γραφῶν. Ἀλλ' αὗται, ὡς πιστεύεται, εἶνε ἔργα ἑτέρου ζωγράφου, τοῦ Πλακωτοῦ, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Πιττόρου καλουμένου ὑπὸ τῶν συγχρόνων του Ζακυνθίων. Ὁ Πλακωτὸς οὗτος ἦτο σύγχρονος τοῦ Παναγιώτου διότι ἀπέθανε τῷ 1728, δύο δηλαδὴ ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Παναγιώτου, καὶ ἴσως ὑπῆρξε καὶ μαθητὴς αὐτοῦ. Ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ ζωγραφήσαντος τὴν ὀροφήν, ὡς ἐκ φήμης ἀναφέρει ὁ μακαρίτης Μουστοξύδης, καθὸ μὴ ὑπάρχων ἐν τοῖς ζῶσι τῷ 1753, ὅτε ἤρξαντο αἱ γραφαὶ ἐκεῖναι[2].

Ἀνακριβῶς ἐπίσης ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου εἰς τὸν Νικόλαον Δοξαρᾶν ἡ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Διονυσίου λιτανεία, διότι, κατ' ἄλλους, τὸ ἔργον ἐκεῖνο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ζακύνθιον Κουτούζην[3]. Ἐν Ζακύνθῳ ὑπάρχουσι δύο τοιαῦται λιτανεῖαι, μία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Πάντων, καὶ

[1] Τέλος· Ἴδε σελ. 177.
[2] Ἑλληνομνήμων ἐν σελίδι 21.

[1] Ἴδε Καταμῆ ἱερέως Φιλολ. ἀναλ. σελ. 371.
[2] Παράβαλε περὶ ὅλων τούτων Καταμῆ, καὶ Δεβιάζη, φυλλ. 3 τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ Κόσμου» ἐν Ἀθήναις.
[3] Δεβιάζης. Σημείωσις ἐν Βιογραφίᾳ Κουτούζη. Ἴδε Ποιητικοῦ Ἀνθ. φυλ. 5.

ἑτέρα ἡ προαναφερθεῖσα ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Ἡ τῶν ἁγίων Πάντων εἶνε ἀσυγκρίτως ὑπερτέρα κατὰ τὴν τέχνην τῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, καὶ ὑποθέτομεν ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἀντεγράφη ἐκ τῆς πρώτης. Ἡ μόνη οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο εἶνε, ὅτι ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐκφέρεται ὑπὸ πολυτελῆ οὐρανίαν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου, ἐν δὲ τῇ τῶν ἁγ. Πάντων ἱερεύς τις φέρει εἰς τὰς χεῖράς του τὴν εἰκόνα τῶν ἁγ. Πάντων. Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἀληθῶς ἡ λιτανεία τοῦ ἁγίου Διονυσίου εἶνε ἔργον τοῦ Κουτούζη, δέον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐζωγραφήθη ὑπ' αὐτοῦ μαθητοῦ ἔτι ὄντος, καὶ πρὶν ἢ καταρτισθῇ ἀρκούντως ἐν τῇ τέχνῃ, διότι καὶ τὸ διάγραμμα εἶνε ἡμαρτημένον, καὶ αἱ κεφαλαὶ καὶ τὰ ἄκρα κακῶς σχεδιασμένα.

Καλὸν ἦτο νὰ ἐρευνηθῇ ποίου ἔργον εἶνε ἡ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγ. Πάντων λιτανεία, διότι, ἐὰν μή τις ἄλλη μαρτυρία ὑπάρχῃ περὶ τοῦ ἐναντίου, εἰκάζομεν ὅτι εἶνε ἴσως ἔργον τοῦ Ν. Δοξαρᾶ, ἀφοῦ μάλιστα ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ἡ ἑτέρα τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Αἱ δύο αὗται λιτανεῖαι ἔχουσι κατὰ τοῦτο ἀξίαν τινά, ὡς παριστῶσαι τὰς διαφόρους τῶν χρόνων ἐκείνων ἐνδυμασίας καὶ διάφορα πρόσωπα γνωστῶν οἰκογενειῶν. Τὸν Νικόλαον Δοξαρᾶν ἐτίμα μεγάλως ὁ προστάτης αὐτοῦ Σχυλεμβοῦργος, ἀναθέσας αὐτῷ τὸν πλουτισμὸν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς πινακοθήκης του. Ἐπανελθόντα δὲ εἰς Κέρκυραν, συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἑνετικὴν κυβέρνησιν, ἥτις τὸν ἀνέδειξε ταγματάρχην ἐν τῇ χωροφυλακῇ τῆς τε πόλεως καὶ πάσης τῆς νήσου, προσθέσασα τὴν ἀξίαν ταύτην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ [1].

Ὁ Νικόλαος ἐτελεύτησεν ἐν Ζακύνθῳ ὅπου καὶ εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀφήσας ἄξιον αὐτοῦ μαθητὴν τὸν Νικόλαον Κουτούζην, ὅστις ἐμφανίζεται τρίτος κατὰ σειρὰν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῶν Δοξαράδων. Ὁ παράδοξος τοὺς τρόπους οὗτος ζακύνθιος ἐγεννήθη ἐξ εὐπόρου καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῷ 1746, μαθητεύσας δὲ ἐπί τινα χρόνον παρὰ τῷ Νικολάῳ Δοξαρᾷ καὶ διδαχθεὶς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἰταλικὰ γράμματα, μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου ἤντλησεν ἀπ' αὐτῆς τῆς πηγῆς τὴν τέχνην. Ἔν τινι χειρογράφῳ σημειώσει, περιεχομένῃ ἐν τῷ Βιβλίῳ Α' τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Δημητρίου τοῦ Κόλα, ἀναγινώσκεται ὅτι ὁ Κουτούζης ἐζωγράφησε τῷ 1757 μεγάλην εἰκόνα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας, τῇ βοηθείᾳ τοῦ διδασκάλου του Δοξαρᾶ [2]. Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ὁ Κουτούζης ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Δοξαρᾶν, ὅπερ ἦτο ἄγνωστον πρὶν καὶ πρὸς τούτοις ὅτι δεκαετὴς ἔτι ὢν ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ μεγάλας εἰκόνας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐμαρτυρήθη ἡ ἔκτακτος τοῦ παιδὸς περὶ τὴν τέχνην εὐφυΐα. Ἐπανελθὼν ἐκ Βενετίας εἰς Ζάκυνθον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς τέχνης του, ἀλλά, ἕνεκα τῆς ἀθυροστομίας του, περιεπλέχθη ἀμέσως εἰς ἔριδας, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν ἐξῆλθεν ἀβλαβής, διότι, ὡς ἀναφέρει ὁ βιογράφος του, μωλωπισθεὶς δεινῶς κατὰ τὴν παρειάν, καὶ μὴ ὑποφέρων τὴν δυσμορφίαν, ἅτε φιλάρεσκος ὤν, ἔλαβε τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ὅπως διὰ τῶν γενείων τοῦ ἱερέως καλύψῃ τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου του [1]. Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν παράδοξον, καὶ ἴσως ἐπλαστουργήθη ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν ἐχθρῶν του, διότι ἐδύνατο κάλλιστα ν' ἀφήσῃ τὸ γένειον, χωρὶς νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἐπικουρίαν τῆς ἱερωσύνης. Ἄλλως τε συνήθως καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἄλλοις ἐθεωρεῖτο ἡ γραφικὴ τέχνη, ὡς μᾶλλον ἁρμόζουσα εἰς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, διὸ νομίζομεν, ὅτι τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ ἑπόμενος καὶ ὁ ζωγράφος Κουτούζης ἐγένετο ἱερεύς.

Ὁ ἡμέτερος Κουτούζης ὑπῆρξε γονιμώτατος ζωγράφος, πλεῖσται δὲ ἐκκλησίαι ἐν Ζακύνθῳ πληροῦνται ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἰδίως αἱ ἐν τῇ μικρᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (τοῦ Φλαμπουριάρη λεγομένου), ὅπου καὶ ἐχρημάτισε καὶ ἐφημέριος, ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρτημέναι αἱ κάλλισται γραφαί, αἱ ἐξελθοῦσαι τῆς χειρός του. Αὗται δ' εἶνε ἡ μεγάλη τῆς τοῦ ***Χριστοῦ Γεννήσεως*** γραφὴ ἐν μέσῳ δύο ἄλλων μικροτέρων, ὧν ἡ μία παριστᾷ τὸν ***Εὐαγγελισμόν***, καὶ ἡ ἑτέρα τὴν ***Φυγὴν εἰς Αἴγυπτον.*** Εἰς τὸν ἕτερον τῶν τοίχων τῆς ἐκκλησίας, ἀντίστοιχοι τῶν ἀνωτέρω γραφῶν εἶνε ἐν μέσῳ ἡ ***Γέννησις τῆς Παρθένου***, ἑκατέρωθεν δὲ καὶ ταύτης ἡ ***Ἀνατροφὴ τῆς Παρθένου*** ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἄννης, καὶ ἡ γραφὴ ἐν ᾗ παρίσταται ἄγγελος ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Ἄνναν τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου. Ἐκ τῶν ἐλαιογραφιῶν τούτων διακρίνεται ἡ ***Γέννησις τοῦ Χριστοῦ***, ἧς πιστὸν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀντίγραφον δημοσιεύει ἐνταῦθα ἡ ***Ἑστία***, ὅπως γενῇ γνωστή, ὅσον ἐνδέχεται ἐν ἁπλῇ σκιαγραφίᾳ, ἡ τέχνη τοῦ ζακυνθίου ζωγράφου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἀπουσιάζοντος τοῦ χρωματισμοῦ, ὅστις ἐν τῇ γραφῇ εἶνε ζωηρὸς καὶ ἁρμονικώτατος, ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ δημοσιευομένου σχεδιογραφήματος τὸ ὡραιότερον θέλγητρον. Ἄλλως τε καὶ τὸ διάγραμμα εἶνε ἄμεμπτον καὶ ἡ σύνθεσις ὅλη δὲν στερεῖται χάριτος. Ἰδίως ἡ πρὸς τὸ νεογνὸν μητρικὴ στοργὴ καὶ μέριμνα τῆς παρθένου συγκινεῖ καὶ διαθέτει εὐαρέστως τὸν θεατήν, τὸ δὲ συνεσταλμένως (raccurci) διαγραφόμενον βρέφος τεκμηριοῖ δεξιὰν περὶ τὴν ἀπομίμησιν τῆς φύσεως τέχνην. Πλὴν ἄλλων ἔργων τοῦ Κουτούζη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρωτοτύπων, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Ζακύνθῳ αἱ ἐν τῷ τέμπλῳ ***Ἑορταί***, ἄξιαι σημειώσεως κατὰ τοῦτο, ὅτι ἀπετέλεσαν αὗται τὸν τύπον τὸν ὁποῖον ἐπανέλαβον πολλάκις οἱ μιμηταὶ αὐτοῦ εἰς ὁμοίας θρησκευτικὰς συνθέσεις· αἱ εἰς τὸν Κουτούζην ἀποδιδόμεναι γραφαὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου εἶνε ἐλάχιστα τὴν τέχνην ἔργα, καὶ ἔτι μᾶλλον κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἀδεξίως ἀνανεώσαντος αὐτάς.

Ὁ Κουτούζης ἤκμαζεν ἀκριβῶς καθ' οὓς χρόνους οἱ δημοκράται γάλλοι εἶχον μεταφέρει καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους τὴν παρὰ τὸν Σηκουάναν ἀκμάζουσαν ὀχλοκρατίαν, ὅτε καὶ οἱ δημαγωγοὶ ζακύνθιοι

[1] Ἑλληνομνήμων, σελ. 21.

[2] Κυψέλη, ἀρ. 54. *Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ* ὑπὸ Δεβιάζη.

[1] Δεβιάζης, Βιογραφία Κουτούζη, Ποιητ. Ἀνθ.

δημοσίᾳ ἐκήρυττον τὰ νέα τῆς ἀκράτου ἐλευθερίας δόγματα εἰς τὸν ἐκθεβακχευμένον ὄχλον. Ἰδίως λογιώτατός τις Μαρτελάος καλούμενος, ἦτο ὁ διαπρύσιος κῆρυξ τῶν νέων δογμάτων, ὁ δὲ Κουτούζης, καθὸ ἕλκων τὸ γένος ἐξ ἀριστοκρατῶν καὶ φύσει ἐχθαίρων τοὺς δημαγωγούς, παρηκολούθει αὐτόν, ὡς ὁ ἰχνεύμων τὸν κροκόδειλον, ὅπως εἰρωνεύεται καὶ καταγελᾷ αὐτὸν καὶ διὰ παντοίων μορφασμῶν καὶ σατυρικῶν στίχων καθιστᾷ γελοίας τὰς ἀρχὰς τοῦ ῥήτορος.

Αἱ κατὰ τῆς κακοηθείας τῶν συγχρόνων του στιχουργημέναι σάτυραι (διότι ἦτο καὶ ποιητὴς ὁ Κουτούζης), εὑρίσκονται εἰς χειρόγραφον ἀνέκδοτοι ἐν τῇ Φωσκολιανῇ βιβλιοθήκῃ, ἀλλ᾽ ὁμολογητέον ὅτι ἡ αἰσχρολογία, δι᾽ ἧς ἠθέλησε δῆθεν νὰ ἐλέγξῃ τὰς κακίας ἐκείνας, ἦτο κακοήθης αἰσχρολογία ἴση ἐκείνης ἣν ἠθέλησε νὰ πατάξῃ. Τοσαύτη δὲ ἐπικρατεῖ εἰς αὐτὰς ἀναίδεια, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ τὰς ἀναγνώσῃ ἄνευ ἐρυθήματος. Ὁ Κουτούζης δὲν ἦτο βεβαίως Ἀρετῖνος, δημοσιεύων ὑβριστικοὺς καὶ ἀτιμωτικοὺς λιβέλλους χάριν κέρδους, ἔπληττεν ὅμως τὰ πρόσωπα μετὰ τῆς αὐτῆς πικρίας καὶ ἀνέσυρε τὸν πέπλον οἰκογενειακῶν ἀθεμιτουργιῶν μετὰ ἀχαλινώτου χαιρεκακίας. Πολλάκις ὅμως εὗρεν ἀντιπάλους καὶ θανασίμους ἐχθρούς, οἵτινες, διὰ τῆς αὐτῆς πικρᾶς καὶ ἀναισχύντου γλώσσης, τῷ ἀπέδιδον τὰ ἴσα.

Πλὴν τῆς σατύρας, εὐσχημονέστερον ὁπωσοῦν, ἂν οὐχὶ καὶ ἐγκρατέστερον, ὁ Κουτούζης ἔθιξε καὶ τὰς χορδὰς τῆς τοῦ Ἀνακρέοντος λύρας. Τὰ ἐρωτικὰ αὐτοῦ ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἐπικούρειος Κουτούζης ἀφίνει τὴν μοῦσάν του νὰ πλέῃ ἡδυπαθῶς εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἡδονῆς, ἐγένοντο γνωστά, καὶ διεδίδοντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, καὶ ἐψάλλοντο ὑπὸ καλλιφώνων ψαλτῶν εἰς τὰ συμπόσια τὰ τελούμενα κατὰ τὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις [1].

«Μιὰ κόρη πλουμισμένη μὲ ἀγγέλικη θωριὰ
Ποῦ μάζωνε τὰ ῥόδα κι᾽ ἄνθους μὲ τὴ δροσιά.
Τὰ στήθη της στολίζει, καὶ τρυφερὰ βυζιά·
ὢ νεότης ἀνθῶν!

Καὶ παρεκεῖ, κοντά της τὸν ἔρωτα θωρῶ
Σαγίτα νὰ ἑτοιμάζῃ μὲ ξίφος κοπτερό
Κι᾽ ἀπόκρυφα τὴν ῥίχνει, μοῦ σφάζει τὴν καρδιὰ
Τὴν φλέβα τὴν μεγάλη, γι᾽ αὐτὴ τὴν κορασιά.
ὢ ἀγάπης πληγή.

. . . .

Ἔλα, θεράπευσέ με τοὺς πόνους σπλαγχνικά.
Ὁποῦ γιὰ σέ, νεραΐδα, γροικῶ στὰ σωθικά.
Βλέπω καὶ τὰ πουλάκια στὰ δάση ποῦ πετοῦν,
Ταίρι κι᾽ αὐτὰ ζητοῦσι νὰ γλυκανταμωθοῦν.
Κ᾽ οἱ εὔμορφοι οἱ κύκνοι ἀπὸ ταῖς ἐρημιαῖς
Σμίγουνε καὶ ταιριάζουν ᾽ς ταῖς ἀκροποταμιαῖς.
Καὶ ὅλα τ᾽ ἄγρια ζῶα ἐκεῖ ποῦ κατοικοῦν
Σταῖς λαγκαδιαῖς μὲ ταίρι κι᾽ αὐτὰ συνομιλοῦν·
ὢ τρυφὴ τῆς ζωῆς!

. . . .

Τοῦ Κουτούζη ἡ περιβολὴ εἶχε καὶ αὐτὴ ξένον τι καὶ ἀσύνηθες κατὰ τὴν πολυτέλειαν. Τὰ ῥάσα του ἦσαν ἐκ μετάξης κατεσκευασμένα, ἔφερε δὲ καὶ περικνημίδας ἐρυθρὰς ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης. Τὰ ὑποδήματά του ἦσαν κομψότατα κατεσκευασμένα, καὶ περιεσφίγγοντο διὰ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν πορπῶν, ὅπως δὲ μὴ κρύπτωνται ταῦτα πάντα, προὐνόει νὰ φέρῃ βραχύτατα ῥάσα. Ἡ τοιαύτη τοῦ Κουτούζη περιβολὴ ἀναμιμνήσει ἡμᾶς τὸν ἀρχαῖον Σικυώνιον ζωγράφον Παρράσιον, ὅστις, καθὰ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, **«ἐφόρει πορφυρίδα, καὶ στρόφιον λευκὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἶχε, σκνίπωνί τε ἐστηρίζετο χρυσᾶς ἕλικας ἐμπεπασμένῳ»**, καὶ ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ ἡμέτερος Κουτούζης, ἀπέσφιγγε τῶν ὑποδημάτων του τοὺς ἀναγωγέας διὰ χρυσῶν λωρίων. Διέφερε μόνον τοῦ Παρρασίου ὅτι ἀντὶ ῥάβδου κεκοσμημένης δι᾽ ἑλίκων, ὁ Κουτούζης ἔσυρεν, ἐξερχόμενος εἰς περίπατον, προσδεδεμένην διὰ λεπτοῦ σχοινίου γαλῆν, ὡς αἱ σημεριναὶ δέσποιναι σύρουσι δεδεμένα τὰ μελιταῖα κυνίδιά των, καὶ ὅτι ἀντὶ λευκοῦ στροφίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε μέλανα πλατύγυρον πῖλον, τὸν ὁποῖον συνείθιζον τότε νὰ φέρωσιν οἱ Ζακύνθιοι ἱερεῖς κατὰ μίμησιν τῶν δυτικῶν. Τὴν γαλῆν του ἐτίμα ἐνίοτε ὁ Κουτούζης ζωγραφῶν αὐτὴν ἐπὶ τῶν πινάκων του, τοῦτο δ᾽ ἔπραξε καὶ ἐν τῇ γραφῇ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, περὶ ἧς ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος.

Ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐκκλησίας τῶν **Ξένων** ὑπάρχει γραφὴ παριστῶσα τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου, πιθανῶς τοῦ Κουτούζη ἔργον. Εἰς τὸ κατώτατον τοῦ πίνακος μέρος ἱστορεῖται προβαίνουσα ὡς ἀπὸ καταπακτῆς νεᾶνις, προσωπογραφία οὖσα γνωστῆς ἴσως τῷ ζωγράφῳ δεσποινίδος. Ἐκεῖ που πλησίον ἐν τῷ πίνακι φαίνεται καὶ ἡ ἀπαθανατισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ζωγράφου γαλῆ.

Μεθ᾽ ὅλα ταῦτα ὁ αἰσχρολόγος οὗτος σατυριστής, ὁ μετὰ τοσαύτης φιλαρέσκου πολυτελείας ἐπιδεικνυόμενος εἰς τὸ κοινόν, ὁ τοὺς πάντας ἐπιπλήττων ἢ ἀληθέστερον τοὺς πάντας κακολογῶν ἱερεύς, ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας μετεβάλλετο ὁλοσχερῶς· τότε συνῃσθάνετο ἐκτάκτως τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου, καὶ ὅτε ἐν τῇ λειτουργίᾳ ὁ καλλίφωνος οὗτος θεηπόλος προσφέρων τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, ἀνεφώνει γονυπετὴς **«τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν»**, ἐγίνετο μετάρσιος, και τὰ δάκρυα ἔρρεον ἄφθονα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἀλλὰ τοιοῦτος εἶνε ὁ ἄνθρωπος, κρᾶμα δηλαδὴ παραδόξων καὶ ποικίλων ἀντιθέσεων! [1]

Τὸν Κουτούζην ἀποθανόντα τῷ 1819, διεδέχθη ἕτερος ζωγράφος, ὁ Καντούνης, Νικόλαος καὶ οὗτος ὀνομαζόμενος, περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεφέραμεν τινὰ ἐν ἑτέρῳ τῆς *Ἑστίας* φυλλαδίῳ, δημοσιεύσαντες καὶ

[1] Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἔζη πρὸ ἐτῶν διάκονός τις καλλικέλαδος ψάλτης, ὅστις ἐτραγῳδοῦσε ἡδυπαθέστατα τὰ ἐρωτικὰ ταῦτα τοῦ Κουτούζη αὐτοσχέδια στιχουργήματα. Ὁ ψάλτης οὗτος ἦτο ὁ γνωστὸς ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Διάκος τοῦ Παπαγληγόρη*. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Ἑστίας*, παραθέτομεν ἐνταῦθα στροφάς τινας ἑνὸς τοιούτου τοῦ Κουτούζη ἔργου, ὅπως καταστήσωμεν γνωστὴν καὶ τὴν περὶ τὸ αὐτοσχεδιάζειν αὐτοῦ δεξιότητα, λαμβάνοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ποιητικὸς Ἀνθών» φυλ. 5.

[1] Μία εἰκὼν τοῦ Κουτούζη εὑρίσκεται παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Μαρτινέγκου ἐν Ζακύνθῳ.

Σμύρνη

ἓν τῶν ἔργων του μετὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ[1]. Ὁ Καντούνης ἐγεννήθη τῷ 1768, ἑπομένως ἦτο νεώτερος τοῦ Κουτούζη κατὰ 22 ἔτη, ἐχρημάτισε δὲ ἐφημέριος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἔνθα αἱ ὑπάρχουσαι μικραὶ γραφαὶ μετὰ τῶν Προφητῶν εἶνε ἔργα αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ παριστῶσα τὸν Εὐαγγελισμὸν ὡραία σύνθεσις, καὶ αἱ εἰς τοὺς τοίχους γραφαὶ εἶνε ἔργα τοῦ Κουτούζη. Ἐπίσης ὡραῖον τοῦ Καντούνη ἔργον εἶνε ἡ ἐν τῷ τέμπλῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας γραφὴ τὰ *Εἰσόδια τῆς Παρθένου*, ἔνθα φαίνεται ὁ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ὑποδεχόμενος αὐτὴν ἐν τῷ ναῷ. Τῆς γραφῆς ταύτης ὁ ἀνθηρὸς χρωματισμὸς διατηρεῖται ἄριστα.

Ὁ Νικόλαος Καντούνης ἐμαθήτευσεν ἐπὶ μικρὸν ὑπὸ τὸν Κουτούζην, ἀλλ' οὗτος ἰδὼν τὴν εὐφυΐαν τοῦ νέου, κατελήφθη ὑπὸ ζηλοτυπίας, ὥστε καὶ ἀπέκλεισε διὰ παντὸς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου του εἰς τὸν νέον μαθητήν του, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ βιογράφοι του. Πιθανῶς ἡ φήμη αὕτη εἶνε μία ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐπαναλαμβανόμεναι διαδίδονται καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους καλλιτέχνας· τοιοῦτό τι λέγεται καὶ περὶ Τιντορέττου ὅτι ἐξεδιώχθη ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Τισιανοῦ, φθονήσαντος τούτου τὴν εὐφυΐαν τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ του. Ὁπωσδήποτε βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ Καντούνης ἔμεινε ἐστερημένος πάσης διδασκαλίας, ὡς μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος, εἶνε δὲ ἄξιος θαυμασμοῦ ὅτι, εἰ καὶ οὐδέποτε ἀπεδήμησε τῆς νήσου, σπουδάζων ὅμως κατ' οἶκον, καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν του μόνα τὰ καλὰ ἔργα τῶν Δοξαράδων καὶ τὰ τοῦ Κουτούζη, ἠδυνήθη νὰ κατακτήσῃ ἐπίζηλον ἐν τῇ τέχνῃ θέσιν. Ὁ Καντούνης οὐ μόνον ἐσπούδασε τὰ ἔργα τοῦ Κουτούζη, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀντέγραφεν αὐτά, ὡς τοῦτο γίνεται κατάδηλον ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πλατυτέρας, ἐν Κερκύρᾳ, τοῦ Καντούνη γραφῶν ὅπου αἱ ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ Ἑορταὶ εἶνε ἀντιγεγραμμέναι ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Ζακύνθῳ, αἵτινες, ὡς προανεφέραμεν, εἶνε ἔργα τοῦ Κουτούζη. Καὶ οὐ μόνον εἰς τὴν τέχνην ἀπεμιμεῖτο αὐτόν, ἀλλά, ὡς φαίνεται, καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν δίαιταν καὶ συμπεριφορὰν πολυτελῶς ἐνδυόμενος, περικόπτων κανονικώτατα τὸ γένειον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα φιλαρεσκείας παρέχων δείγματα.

Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς Καντούνης εἶνε καὶ ἄλλως, ἢ ὡς ζωγράφος, ἀγαπητὸς εἰς ἡμᾶς. Ὅτε τῷ 1821 ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, πᾶσα δὲ ἑλληνικὴ χώρα συνεταράσσετο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ Ζάκυνθος, τότε καὶ ὁ φιλόπατρις Καντούνης ἀψηφήσας τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς αὐστηρὰς ποινάς, δι' ὧν ἡ ἀγγλικὴ προστασία ἐτιμώρει τοὺς παραβαίνοντας τὴν οὐδετερότητα αὐτῆς εἰς τὸν κατὰ Τουρκίας πόλεμον, ὁ Καντούνης λέγομεν, ἐνδυθεὶς τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἐτέλεσε τότε δημοσίᾳ δέησιν ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις αὐτοῦ, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἐπέσυρε τὴν μῆνιν τοῦ τότε Ἁρμοστοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐρρίφθη ἐξόριστος εἰς τὸν παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Κεφαλληνίας ἐν μέσῳ τῆς συνεχῶς ταρασσομένης θαλάσσης μεταιωρούμενον σκόπελον τοῦ *Διός*, ὅπου ὑπάρχει τὸ μονύδριον τῆς Παναγίας. Ἐκεῖ ὁ ἀγαθὸς Καντούνης διέμεινεν ἐξόριστος ἐπὶ

[1] Ἴδε φυλ. Ἑστίας. Τόμ. Β' ἀρ. 39. Πλειότερα περὶ τοῦ ζωγράφου τούτου ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Ἀσωπίου ἄλλοτε.

τινας μῆνας, κάλλιστον δὲ τεκμήριον τῆς ἐν τῷ σκοπέλῳ διαμονῆς του ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ μικροῦ ἐκκλησιδίου τέσσαρες ὡραῖαι ἐλαιογραφίαι, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν ἐκ Ζακύνθου, ἐπανελθὼν ἐκεῖσε μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του. 'Εκ τῶν τεσσάρων ἐκείνων γραφῶν ὁ ***Μυστικὸς Δεῖπνος***, ὅλως διάφορον ἔχων τὴν διάθεσιν τοῦ ἐν τῇ Μονῇ τῆς ***Πλατυτέρας*** ὑπάρχοντος, διακρίνεται τῶν λοιπῶν διά τε τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ διαγράμματος, προσέτι δὲ καὶ διὰ τὸ εὔχρουν καὶ τὸ ἄπονον τῆς κατεργασίας, ὅπερ ἦτο ἓν τῶν προτερημάτων τῆς τοῦ Καντούνη τέχνης. 'Ο ἐπισκεπτόμενος τὸν ὑπὸ τῶν κυμάτων ἀεννάως πληττόμενον ἐκεῖνον βράχον, ἐξίσταται εὑρίσκων ἀπροσδοκήτως τοιαῦτα ὡραῖα ἔργα ἐν τοιαύτῃ μακρὰν τοῦ λοιποῦ κόσμου ἐρημίᾳ καὶ ἀπομονώσει [1].

'Ο Καντούνης ἀπεβίωσε τῷ 1834 ἀφήσας πληθὺν μαθητῶν κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ κ. Δεβιάζην [2], οἵτινες ὅμως δὲν ἀνεδείχθησαν, ὡς φαίνεται, ἄξιοι τοῦ διδασκάλου των. Εἷς ζακύνθιος ζωγράφος, ὁ 'Αντώνιος Ρίφιος, εἶνε μόνος γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὡς συνεχίσας τὴν τέχνην τοῦ Κουτούζη καὶ Καντούνη. Τὰ ἔργα τούτου εἶνε αἱ ἐν τῷ τέμπλῳ γραφαὶ τῆς Παναγίας τοῦ ***Δραπάνου*** ἐν Κεφαλληνίᾳ, τινὲς τῶν ὁποίων εἶνε ἀντιγραφαί, καὶ ἄλλαι ἀπομιμήσεις τῶν προγενεστέρων ζακυνθίων ζωγράφων. ῞Ετερος γνωστὸς πᾶσι τρὶς ἐν 'Αθήναις, εἶνε ὁ ζωηρός, εὔθυμος καὶ εὐτράπελος ζωγράφος Διονύσιος Τσόκος. Οὗτος, ἀποκατασταθεὶς ἐν 'Αθήναις μετήρχετο τὴν τέχνην του καὶ ἀπήλαυσεν ἱκανὴν φήμην ὡς προσωπογράφος. 'Ατυχῶς ὁ χρωματισμὸς αὐτοῦ ἀπέκλινε πρὸς τὸ κεράμειον, τὸ δὲ χείριστον, μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν ἡ ἀνθηρότης αὐτοῦ διεφθείρετο ἕνεκα τῆς καταπόνου κατεργασίας. 'Ο Τσόκος περιωρίζετο εἰς προσωπογραφίας μέχρι τῆς ὀσφύος μόνον, ἐζωγράφησε δὲ καί τινας μικροὺς πίνακας κατὰ παραγγελίαν τοῦ τότε ἄγγλου πρέσβεως Οὐάϊς, ἐν οἷς παρίσταντο θρησκευτικαί τινες τελεταὶ τῆς 'Ανατολικῆς ἐκκλησίας. Οἱ δύο οὗτοι ζωγράφοι, εἰ καὶ ἀγνοοῦμεν ἐὰν εἶνε ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Καντούνη, ὑπῆρξαν ὅμως ὀπαδοὶ τῆς Σχολῆς τῶν Πελοποννησίων Δοξαράδων, καὶ οἱ τελευταῖοι ἐν Ζακύνθῳ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς.

ΓΕΡ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ [3]

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

'Ιδοὺ καὶ τὸ τοῦ Κοῦντς φὸν Κάουφουγγεν βάλλισμα, εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου ἀνῆκον χρόνους.

Θὰ ποῦμ' ἕνα μικρὸ καλὸ τραγοῦδι,
ποῦ 'ς τὴ Πλαϊσνερλάνδη ἔχει γείνει,
ὅταν 'ς τὴ χώρα ποῦ ὁ καιρὸς εἶχε ταράξει,
τὰ πριγκιπόπουλα ὁ κλέφτης εἶχ' ἁρπάξει,
αὐτὸς ὁ Κοῦντς φὸν Καουφοῦγγεν,
ναὶ Καουφοῦγγεν.

—

'Αετὸς 'ς τὸ βράχο χτίζει τὴ φωλιά του,
καλὴ φωλιά, καὶ μέσα τὰ μικρά του.
Μὰ μιὰ φορὰ καθὼς ἐβγαίν' ἔξω λιγάκι,
τοῦ κλέφτει τὰ παιδιά του ἕνα γεράκι
καὶ ἀδειανὴ εὑρέθηκ' ἡ φωλιά του,
ναὶ ἡ φωλιά του.

—

῞Οπου γεράκι κάθεται πάνω 'ς τὴ στέγη,
ἐκεῖ μικρὰ πουλάκια δὲν φτουροῦνε.
'Εκάμαν ἀνοήτους τρόπους καὶ μεγάλους!
Ποιὸς πρίγκιπας μπιστεύεται: τόσον 'ς τοὺς ἄλλους.
Συχνὰ πληρώνει ὁ ἴδιος ὁ ἀφέντης·
ναὶ ὁ ἀφέντης.

—

῎Αλτενδουργ σύ, καλή, ὡραία πόλι,
δὲν ἔπρεπε νὰ μπιστευθῇς σ' ἐκείνους:
Οἱ αὐλικοὶ ἐνῷ χορεύουν μέσ' 'ς τὲς σάλες,
ἦρθεν ὁ Κοῦντς μὲ στύλους καὶ μὲ σκάλες,
κ' ἐπῆρε τὰ μικρὰ τὰ πριγκιπάκια,
ναὶ πριγκιπάκια!

—

Τί σ' ἔχει πιάσει, Κοῦντση, δυσαρέσκεια,
καὶ ἀναιβαίνεις μέσα 'ς τὸ παλάτι·
καὶ παίρνεις τ' αὐθεντάκια, σύ, ἐρημίτη,
ἐκεῖ ποῦ ὁ δοῦκας ἔλειπ' ἀπ' τὸ σπίτι;
ναὶ ἀπ' τὸ σπίτι;

—

Αὐτὸ κοντὰ ἔτσι δὰ σὰν ἕνα θάμα,
ἡ χώρα ὅλη ἐκινήθη.
Τί ἄνθρωποι γυρνοῦν 'ς τὴ στράτα 'ς κάθε μέρος,
τοὺς κλέφτες ὅλοι κυνηγοῦν πολὺ ἐγκαίρως,
τρέχουν, γυρνοῦν καὶ πάλι τρέχουν,
ναὶ πάλι τρέχουν.

—

'Εκεῖ τὸν Κοῦντς 'ς τὸ δάσος μέσα τὸν ἐπιᾶσαν,
προυνέλες ἦλθ' αὐτοῦ νὰ φάγῃ.
῎Αν βιάζονταν ἔξω ἀπ' τὴ χώρα νὰ περάσῃ,
οἱ καρβούκριδες δὲν ἤθελον τὸν πιάσει,
ἂν ἤξευρε μονάχα νὰ προσέχῃ,
ναὶ νὰ προσέχῃ.

—

Μὰ τοῦ ἐκάμαν ὅλοι τους γερὸ κυνῆγι,
τοῦ Κοῦντς καὶ ὅλους τοὺς συντρόφους.
'Σ τοῦ Γκρούνχαϊν τὸ γούμενο πᾶν καὶ τὸν δίνουν,
καὶ ἀπ' αὐτοῦ 'ς τὸ Τσβίκαου τὸν διευθύνουν,
τὸν ἔχουνε κουλάνει ἀπὸ τὸ ξύλο·
ναὶ ἀπὸ τὸ ξύλο!

—

'Επέσαν ἀπὸ τοὺς λαιμοὺς πολλὰ κεφάλια,
κανεὶς ἀπ' ὅσους εἶχαν πιάσει,
δὲν γλύτωσε νὰ βγῇ μὲ τὸ σωστὸ κορμί του,
σπαθί, τροχός, σχοινιὰ ἦτον ἡ ἀμοιβή του·
τοὺς εἶδα ὅλους κρεμασμένους,
ναὶ κρεμασμένους!

—

῎Ετσι αὐτὸς ποῦ 'στὴν ἀρχή του ἀντιστέκει
μ' ἀνόητο καὶ ἄμυαλο κεφάλι·
τὸν Κοῦντς καθένας γιὰ παράδειγμά του ἂς βάλῃ,
'ς τὸ Φράϊβεργ ζαρώνει ἀκόμη ἕνα κεφάλι,
παράδειγμα τὸ παίρνει πᾶσα ἕνας,
ναὶ πᾶσα ἕνας.

—

Πρὶν ἢ παραθέσωμεν βαλλίσματα ἐκ τῶν κλασικῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας, ἀνάγκη νὰ εἴπωμέν τινα περὶ τοῦ βαλλίσματος τοῦ Γκαῖτε: «Erlenkoenig». Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὴν

[1] Βλέπε «'Αττικὸν 'Ημερολόγιον» ὅπου ἀναφέρομεν πλειότερα περὶ Καντούνη.
[2] ῎Ιδε περιοδικὸν «'Απόλλωνα», Ζακύνθου.
[3] Τέλος. ῎Ιδε σελ. 188.

γερμανικὴν φιλολογίαν πρῶτος ὁ Χέρδερ, μεταφράσας τὸ δανικὸν «Erlkonga Doter» διὰ τοῦ «Erlkoenig Tochter». Ὁ Γκαῖτε σχετίσας τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος τῆς λέξεως πρὸς τὸ Erle=σκλῆθρος ἐπέγραψε τὸ βάλλισμά του «Erlenkoenig». Ἐκ τῶν ἡμετέρων πολλοὶ μετέφρασαν τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ δαιμονίου ποιητοῦ, ἀλλ' οἱ μὲν τὸ ἐπέγραψαν «Βουρκόλακα» οἱ δὲ «Ἐξωτικὸν» οἱ δὲ δὲν ἠξεύρω τι ἀκόμη. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὁ τίτλος οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν σκλῆθρον ἢ πρὸς ἄλλο τι κακοποιὸν τῆς συγχρόνου ἡμῶν μυθολογίας πλάσμα. Ἡ δανικὴ λέξις erle σημαίνει τοῦθ' ὅπερ οἱ Γερμανοὶ ὀνομάζουσιν elfe. Elfe ὅμως ἐν τῇ γερμανικῇ μυθολογίᾳ εἶνε λευκὰ δαιμόνια κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς ἄλλα μαῦρα, τοὺς Gomergen. Ὅσῳ κακοποιοὶ τοῖς ἀνθρώποις εἶνε οἱ τελευταῖοι, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθησαν μαῦροι, τόσῳ ἀγαθοποιοὶ ἐπιδείκνυνται οἱ πρῶτοι δι' ὃ καὶ λευκοὶ ἀπεκλήθησαν. Μόνον ἐλάττωμά των εἶνε ὅτι τὸ κωνοειδὲς αὐτῶν σῶμα εἶνε τόσῳ κακοσχημάτιστον ὅσῳ ἀνεπτυγμένη τυγχάνει παρ' αὐτοῖς ἡ φιλοκαλία. Ὑπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐποτρυνόμενοι κλέπτουσι τὰ καλλίμορφα τῶν ἀνθρώπων τέκνα καὶ ἐγκλείοντες αὐτὰ ἐντὸς τῶν πλήρων χρυσοῦ καὶ ἀδαμάντων ὑπογείων αὐτῶν κατοικιῶν, τὰ περιποιοῦνται μετὰ τῆς μεγίστης στοργῆς καὶ συμπαθείας. Μόνον ἐὰν τύχῃ νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ κλέψουν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης των, μόνον τότε νεμεσοῦντες κατὰ τῶν ὑπερευτυχούντων γονέων του τὸ θανατώνουσι. Κατὰ συνέπειαν ὁ «Elfenkoenig» πρέπει νὰ μεταφρασθῇ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διὰ λέξεως ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν τῆς γερμανικῆς μυθολογίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Elfe προέρχεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ albus, ἤτοι λευκός, τὸ δὲ albus τοῦτο εἶνε ἕτερος τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφός ὅπερ καὶ τοῦτο κατά τε τὸν Ἡσύχιον καὶ τὸν Σουίδαν σημαίνει τὸ λευκός, διὰ τοῦτο ὀρθὸν ἐνομίσαμεν νὰ μεταφράσωμεν τὸν Elfenkönig μὲ τὸ Ἄλφος.

Ποιὸς λάμνει ἔτσι ξώρας
'ς τὰ σκότη, 'ς τ' ἀγριοκαῖρι;
Καβάλα εἶν' ὁ πατέρας,
τὸ τέκνο του 'ς τὸ χέρι.
'Σ τὰ χέρια μὲ φροντίδα
τ' ἀγόρι του βαστᾷ,
γερὰ τὤχει πιασμένο,
θερμὰ τὸ κρατᾷ.

—

Τὴν ὄψι σου, υἱέ μου,
σκιασμένο τί σκεπάζεις,
Τὸν Ἄλφο πατέρα,
ἐσὺ δὲν τὸν χυττάζεις;
Τὸν Ἄλφο μὲ κορώνα,
μ' ὁλόμαυρη νουρά;
Νεφέλη εἶνε, παιδί μου,
ἀχνοῦ εἶνε σειρά!

—

Καλό μου, παιδάκι,
μαζί μου ἔλα ὀπίσου,
πανώρια παιχνίδια
θὰ παίξω ἐγὼ μαζί σου.
Στὴν ὄχθη εἶνε τ' ἄνθη
θωριὲς καὶ δροσιές,
ἡ μάνα μου σοῦ ἔχει
χρυσὲς φορεσιές.

—

Πατέρα, πατέρα,
τ' αὐτί σου δὲν πειχάζει
μὲ λόγια σβυσμένα
ὁ Ἄλφος τί μὲ τάζει;
Μερώσου, ξεννοιάσου,
ἀγέρας σφυρᾷ,
καὶ τρίζουν παιδί μου,
τὰ φύλλα ξερά.

—

Θὲς νἄρθῃς μαζί μου,
χαριτωμένο ἀγόρι.
Σ' ἐννοιάζονται ὡραία
ἡ κάθε μιά μου κόρη.
Οἱ κόρες μου παίρνουν
τῆς νύχτας τὸν χορό.
Κουνιοῦν, τραγουδοῦνε,
σὲ πᾶν 'ς τὸ φτερό.

—

Καὶ δὲν τὲς χυττάζεις,
πατέρα μου, πατέρα,
τὲς κόρες τοῦ Ἄλφου
'ς τὰ σκοτεινὰ κειπέρα;
Παιδάκι μου, παιδί μου,
τὸ βλέπω καὶ καλά:
Ἰτιὲς λευκοδείχνουν
μὲ φύλλα ἀσπρουλά.

—

Σὲ ἀγαπῶ, μ' ἀνάφτουν
ἡ ὀμορφιές σου, ἀγόρι!
Μὲ τὸ καλὸ δὲν θέλεις,
σὲ παίρνω μὲ τὸ ζόρι!
Πατέρα! Πατέρα!
μὲ πιάνει τώρα, νά!
Ἄχ! μ' ἔκαμ' ὁ Ἄλφος
κακὸ ποῦ πονᾷ!

—

Φρικιάζεται ὁ πατέρας,
τὸν ἵππο ὁρμᾷ καὶ βιάζει.
Τὸ τέκνο ποῦ βογγάει
'ς τ' ἀγκάλια του βαστάζει.
Μὲ βία μόλις φθάνει
'ς τὸ σπίτι τὸ πικρό.
'Σ τὴν ἀγκαλιά του κεῖται
τ' ἀγόρι τὸ νεκρό!

—

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἄϊνε πεποιημένων βαλλισμάτων τὸ ἄριστον ὁμολογουμένως εἶνε ἡ Λωρελάϊ:

Δὲν ξεύρω αὐτή μου ἡ λύπη τί σημαίνει,
καὶ μ' ἔχει τόσο, τόσο θλιβερό!
Ἀπὸ τὸν νοῦ μου μέσα δὲν ἐβγαίνει
μιὰ ἱστορία ἀπ' τὸν παλιὸ καιρό.

—

Ψυχρὸ φυσᾷ τ' ἀγέρι καὶ βραδυάζει,
ὁ Ρῆνος σιγανὰ κατρακυλᾷ,
'ς τὲς φωταυγὲς τοῦ ἥλιου, ποῦ πλαγιάζει,
τοῦ ὄρους ἡ κορφὴ σπιθοβολᾷ.

—

Θαυμάσια αὐτοῦ 'ς τὴν κορυφὴ τὴν ἴδια,
κάθεται ἡ πιὸ ὡραία ἡ κοπελιά,
ἀστράφτουν τὰ χρυσᾶ της τὰ στολίδια,
χτενίζει τὰ χρυσᾶ της τὰ μαλλιά.

—

Μ' ὁλόχρυσο χτενάκι τὰ χτενίζει
καὶ τραγουδάει ἕνα σκοπὸ ἡ ξανθή:
'Σ τοὺς θαυμαστοὺς τοὺς ἤχους ποῦ σκορπίζει
δὲν εἶνε νοῦς ποῦ νὰ μὴ μαγευθῇ.

—

Τὸν ναύτη 'ς τὴ βαρκούλα τὸν ἁρπάζει
λαχτάρα ποῦ σαλεύει τὰ μυαλά.
Τοὺς βράχους ποῦ προβάλλουν δὲν κυττάζει,
ἀπάνω μόνο βλέπει 'ς τ' ἀψηλά.

—

Φοβοῦμαι πῶς τὸ κῦμα θενὰ φάῃ
καὶ ναύτη καὶ βαρκούλα τώρα δά:
Ἀχ! ὅλ' αὐτὰ τὰ κάμν' ἡ Λωρελάϊ
μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ ποῦ τραγουδᾷ.

Ἀγνωμοσύνη θὰ ἦτο ἐὰν ἐκλείομεν τὴν μελέτην ταύτην χωρὶς ν' ἀποδώσωμεν δίκαιον εἰς τὸν Οὐλανδ, ὁ ὁποῖος ἐποίησε πολλὰ καὶ περικαλλῆ βαλλίσματα. Παράδειγμα τῆς συγκινητικῆς του τέχνης ἔστω τὸ ἑπόμενον:

Πές μου τὸ εἶδες τὸ παλάτι, ποῦναι
ψηλὸ παλάτι 'ς τὴν ἀκρογιαλιά;
Τὰ νέφη ἀπ' ἐπάνω του περνοῦνε
χρυσοβαμμένα καὶ τρανταφυλλιά.

—

Θαρρεῖς νὰ σκύψῃ 'ς τὸν καθρέφτη θέλει,
'ς τὰ κρυσταλλένια τοῦ γιαλοῦ νερά.
Θαρρεῖς τραβάει νὰ φθάσῃ τὴν νεφέλη,
ποῦ τὴν χρυσώνει ἡ δύσι ἡ φλογερά.

—

Τὸ εἶδα ναί, ὅλο ὀμορφιὰ καὶ χάρι,
τὸ ἀψηλὸ παλάτι 'ς τὸ γιαλό.
Ἀπανωθιό του τ' ἀργυρὸ φεγγάρι,
τριγύρω του ἕνα σύννεφο θολό.

—

Ἄκουσες τὸν ἀέρ' αὐτοῦ νὰ ψάλλῃ,
τὸ κῦμα, που σαλεύει δροσερό;
Ἄκουσες ἀπ' τὴ σάλα τὴ μεγάλη
παιχνίδια καὶ τραγοῦδι γιορτερό;

—

Οἱ ἄνεμοι κοιμόντανε 'ς τὰ ἀνώγεια,
τὰ κύματα χαμαὶ 'ς τὴν ἀμουδιά.
Ἄκουσα ἀπὸ τὴ σάλα μοιρολόγια,
ποῦ μὲ ἐρραγίσαν τὴν φτωχὴ καρδιά.

—

Τὸν βασιλιὰ τὸν εἶδες νὰ γυρίζῃ
μὲ τὴν βασίλισσά του τὴν χυρά,
τὸν κόκκινο μανδύα ν' ἀνεμίζῃ,
καὶ τὴν χρυσῆ κορώνα νὰ φορῇ:

—

Δὲν εἶδες πῶς συνώδευαν μιὰ νέα,
μὲ γλυκερὴ χαρὰ μιὰ κοπελιά,
ὡσὰν τὸν ἥλιο λαμπερὴ καὶ ὡραία,
μὲ τὰ χρυσᾶ, τ' ἀστραφτερὰ μαλλιά:

—

Τοὺς εἶδον τοὺς γονιούς. Τὸ μέτωπό τους
δὲν τὸ ἔστεφε ἡ κορώνα φωτεινά.
'Σ τὰ μαῦρα βουτημένοι ἦταν οἱ δυό τους,
τὴν κόρη — δὲν τὴν εἶδαν πουθενά!

Ἀξιοθαύμαστος δὲ εἶνε ὁ Οὐλανδ διότι αὐτὸς μετήγαγε τὸ βάλλισμα εἰς τὴν μουσικήν. Ὅστις ἐπιθυμεῖ βαλλιστικὴν ποίησιν ὀλιγολογωτέραν ἀπὸ τὸ ἑπόμενον Ὄνειρον ἂς ὑπάγῃ νὰ ἀκούσῃ μουσικὰ βαλλίσματα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν πατρίδα μας.

Μέσ' 'ς τὸν πανώριο κῆπο περπατοῦνε
δυό, ποῦ χρυφογαπιοῦντ' ἀπὸ καιρό.
Ἔτσι χλωμοὶ καὶ ἀρρωστημένοι ποῦναι,
καθήσανε σὲ μέρος ἀνθηρό.

—

Φιλήθηκαν 'ς τὰ μάγουλα οἱ καϋμένοι,
φιλήθηκαν 'ς τὸ στόμα, ὅλο φωτιά,
ἐμείνανε σφιχτὰ ἀγκαλιασμένοι,
ξανάνιωσαν, δὲν ἔχουν ἀρρωστιά.

—

Δυὸ δυνατὰ κουδούνια κουδουνίζουν.
Ἐσβύσθη τ' ὄνειρό τους ἐδεκεῖ:
Τὴν νέα μέσ' 'ς τὸ μοναστῆρι χτίζουν,
τὸν νέο 'ς τὴ βαθειὰ τὴ φυλακή!.

Καὶ τώρα, ἀναγνῶσταί μου καὶ ἀναγνώστριαι, ἕνα λόγον, ἢ μᾶλλον ἕνα ἐπίλογον. Τινὲς ἐξ ὑμῶν μορφάζετε διότι, ἐνῷ σᾶς ἔταξα ἀδάμαντας καὶ μαργαρίτας σᾶς ἐφίλεψα μὲ στίχους, στίχους, στίχους. Μὲ συγχωρεῖτε! Οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους σᾶς παρέθεσα εἶναι ἀδάμαντες καὶ μαργαρῖται τιμαλφέστατοι, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι πλουτίζουν καὶ κοσμοῦν τὰ στήθη καὶ τὰς κεφαλὰς ὄχι ἀπ' ἔξω ἀλλ' ἀπὸ μέσα.

Κατὰ Μάρτιον 1893.

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ

ΛΑΤΙΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΕΡΙΦΟΥ

Α'

Ἀντώνιος Ἰουστινιάνι.

Κατήγετο ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης τῶν Ἰουστινιάνι οἰκογενείας ἥτις διετέλεσε κυρίαρχος τῆς νήσου Χίου. Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ τῇ 13 Ἰουνίου 1663. Ἀφοῦ διῆλθεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὰ δεκαπέντε ἔτη τῆς ἡλικίας του, παρέλαβεν αὐτὸν ὁ πατήρ του Ἰωάννης καὶ ἔφερεν εἰς Γενεύην ὅπου τὸν ἐνέγραψε, τῇ 16 Αὐγούστου 1681, εἰς τὴν Χρυσῆν Βίβλον τῆς δημοκρατίας ἐκείνης. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ρώμην ὅπου ἐσπούδασε τὰ ἱερὰ μαθήματα ὡς ὑπότροφος ἐν τῷ τοῦ Οὐρβανοῦ κολλεγίῳ. Περατώσας τὰς σπουδάς του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ κατόπιν διωρίσθη ἀποστολικὸς τοποτηρητὴς εἰς Σμύρνην. Περὶ δὲ τὸ ἔτος 1694 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Σύρου (Codex seu Registrum κ.τ.λ. Antonio Iustiniano archiepiscopo Naxopariensis, χειρόγρ. σελ. 1 καὶ 2), καὶ τῇ 17 Ἰουλίου τοῦ 1698 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΒ' ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει μέχρι Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας συμπεριλαμβανομένης, ὡς δηλοῖ ἡ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς ἐνταῦθα ἀρχιεπισκοπῆς ἀποκειμένη παπικὴ, ἐπὶ διφθέρας, βοῦλλα. Τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Κυκλάδων ἐξετέλεσε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1700 καὶ ὑπέβαλε τῷ ἐν Ρώμῃ ἱερῷ Συνεδρίῳ τὰς περὶ αὐτῶν ἐκθέσεις του. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα προεβιβάσθη (17 Φεβρουαρίου 1701), ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ' εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Παροναξίας ἀνατεθείσης αὐτῷ συγχρόνως καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς Ἐπισκοπῆς Μή-

λου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχείῳ ἀποκειμένης παπικῆς περὶ τοῦ προβιβασμοῦ του βούλλας. Ὁ Ἰουστινιάνι ἐγκατέστη ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπικῇ ἕδρᾳ τῇ 4 Δεκεμβρίου 1701 (Codex seu Registrum κ.τ.λ. σ. 1). Τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος (4 Αὐγούστου 1702) ἀνετέθη αὐτῷ, Παπικῷ διατάγματι (ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχείῳ ἀποκειμένῳ) καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς Ἐπισκοπῆς Ἄνδρου. Ποιμάνας δ' εὐδοκίμως τὸ ποίμνιόν του ἐπὶ 29 περίπου ἔτη, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἕδρᾳ του, τῇ Νάξῳ, τὴν 21 Μαρτίου 1730 (Registro de' morti, vol. 3, σ. 48).

B'

Ἔκθεσις περὶ τῆς νήσου Σερίφου.

Εἴδομεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου βιογραφικῆς σημειώσεως τοῦ ἱεράρχου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνι, ὅτι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1700 περιῆλθε τὰς Κυκλάδας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν αὐταῖς δυτικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι τὰς περὶ αὐτῶν ἐκθέσεις του ὑπέβαλε τῷ ἐν Ρώμῃ ἱερῷ Συνεδρίῳ.

Ἐντυχὼν πρό τινος χειρογράφῳ τεύχει περιέχοντι πολλὰς ἐκ τῶν ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθεισῶν ἐκθέσεων, Ἰταλιστὶ συντεταγμένων, φρονῶν δὲ ὅτι διὰ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν μετὰ σχετικῶν μάλιστα ἀνεκδότων ἐγγράφων καὶ σημειώσεων παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένων, θὰ παράσχω εἰς τὴν σκοτεινὴν εἰσέτι Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῶν νήσων ἐπὶ Τουρκοκρατίας συμβολὴν λόγου τινὸς ἀξίαν, ἄρξομαι προσεχῶς τῆς ὡς ἀνωτέρω δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐν μεταφράσει. Σήμερον δημοσιεύω μόνον ἐκ τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου (ὅπερ εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρὸς Νικολάου Maragon Συρίου ἱερέως καὶ γραμματέως τοῦ συντάξαντος τὰς ἐκθέσεις ταύτας Ἐπισκόπου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνι), ἔκθεσιν περὶ τῆς νήσου Σερίφου ὅπου ὁ ἐν λόγῳ Ἐπίσκοπος παρέμεινεν ἡμέρας τινὰς ἕνεκα τρικυμίας.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἔχει οὕτω:

« Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς νήσου Σίφνου ὅπως ἐξακολουθήσω τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀνακράξω πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου « Domine salva nos perimus », διότι μακρὰν τῆς ξηρᾶς, κατέλαβεν αἴφνης τὸ ἡμέτερον πλοιάριον μανιώδης ἄνεμος μετὰ τόσης σφοδρότητος, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀναποδογυρίσῃ αὐτό. Καὶ ἐὰν μετὰ ταχύτητος ἐν μιᾷ στιγμῇ δὲν ἐρρίπτομεν καὶ κατεβιβάζομεν πάντα τὰ ἱστία, ἀναμφιβόλως ἠθέλομεν πάθη οἰκτρὸν ναυάγιον καὶ ἀπολεσθῶμεν πάντες· ἀλλ' ὁ Κύριος, πρὸς δόξαν τοῦ ὁποίου ἀνέλαβον ταξείδια τόσον ἐπικίνδυνα, ηὐδόκησεν ἵνα, διὰ τῆς δυνάμεως τῶν κωπῶν, τὰς ὁποίας ἀνέλαβον ὡσαύτως καὶ οἱ ἡμέτεροι ἱερεῖς καὶ κληρικοί [1], φθάσωμεν μετὰ πολλῶν μόχθων εἰς τὴν ξηρὰν ἔν τινι κολπίσκῳ, ὅπου, ἐπὶ ἀθλίων κλινῶν, διήλθομεν τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ γενομένης ἡμέρας ἐφθάσαμεν μὲ οὔριον ἄνεμον εἰς τὴν νῆσον Σέριφον.

Αὕτη, ἔχουσα 35 μιλίων περιφέρειαν, εἶναι ὅλη ἄγονος καὶ πετρώδης· ἔχει ἓν μόνον φρούριον τρία μίλια μακρὰν τῆς θαλάσσης μετὰ ὀκτακοσίων κατοίκων Ἀνατολικῶν, πολὺ ἀγροίκων, πτωχῶν καὶ ἐλεεινῶν, μὴ ζώντων ἐξ ἄλλου ἢ δι' ὀλίγου τυροῦ καὶ χοιρείου κρέατος ὅπερ ἀφθονεῖ ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ. Οὗτοι κατὰ τὰ πνευματικὰ διευθύνονται ὑπὸ 15 ἱερέων, οἵτινες ἔχουσι τὴν φροντίδα ἰσαρίθμων Ἐκκλησιῶν, τόσον ὅμως ἀπαιδεύτων ὥστε μόλις ἐννοοῦσιν ἐκεῖνο ὅπερ ἀναγινώσκουσιν.

Ὀκτὼ μίλια μακρὰν τοῦ φρουρίου ἐφ' ὑψηλῆς θέσεως ἐγείρεται ἓν μοναστήριον, περιτετειχισμένον ἐν εἴδει φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ βιοῦσιν 60 μοναχοὶ μετὰ τοῦ ἑαυτῶν ἡγουμένου. Ἐκ τούτων δέκα μόνον εἰσὶν ἱερωμένοι οἱ δὲ λοιποὶ λαϊκοί. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἄλλοι δὲ ἀποστέλλονται εἰς τὰς ἄλλας νήσους διὰ νὰ ζητῶσιν ἐλεημοσύνην· ἐν τούτοις δὲν ἀρνοῦνται τὴν καλοκάγαθον φιλοξενίαν, ἀλλὰ προσφέρουσιν αὐτὴν τοῖς ταξειδιώταις καὶ ξένοις πάσης φυλῆς κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ διαμένουσιν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μοναστηρίου, ὅπερ εἶναι σταυροπήγιον [1], ὑπάρχει ὡραία ἐκκλησία μετὰ τρούλλου, ἔχουσα μῆκος 30 βημάτων καὶ πλάτος 20, ἐστρωμένη δι' ἐξαιρέτων μαρμάρων τῆς Πάρου, ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Μιχαὴλ ἀρχάγγελον, καὶ τιμωμένη γενικῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Μεταβὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο, ἐγενόμην δεκτὸς μετ' εὐμενείας ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἄλλων μοναχῶν ὁδηγησάντων με διὰ κωδωνοκρουσίας, ψαλμῶν καὶ ὕμνων ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς τοιαύτης πράξεως, ἐννόησα τὴν θρησκευτικὴν ἁπλότητα τῶν μοναχῶν ἐκείνων, οἵτινες, διὰ δειγμάτων τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, προσεπάθουν νὰ μὲ μεταχειρίζωνται κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ ἐκλείσθην ἐν τῷ ῥηθέντι τόπῳ. Καὶ ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν διέγνων τὴν παντελῆ ἄγνοιαν εἰς ἣν διατελοῦσιν οἱ νησιῶται ἐκεῖνοι περὶ τὰ θεμελιώδη ἄρθρα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν καλὴν διάθεσιν ἣν ἔχουσι ν' ἀκούωσι τοῦ θείου λόγου. Ἐκ τούτου δύναμαι νὰ ἐλπίζω ὅτι ἡ προρρηθεῖσα μεταβατικὴ ἀποστολὴ τῶν Ἰησουϊτῶν [2], θὰ ἐπιφέρῃ καρποὺς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν ἐκείνων οἵτινες εἰσὶ πάντες Ἀνατολικοί· δὲν ὑπάρχει δὲ ἐν τῇ νήσῳ οὐδεὶς Λατῖνος οὐδὲ ἀνάμνησις ὅτι ὑπῆρξαν ποτὲ τοιοῦτοι ἐν αὐτῇ. Θὰ ἦτο πολὺ ὠφέλιμον ἐὰν τρόφιμός τις τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου κολλεγίου [3] ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, πρὸς διδασκαλίαν καὶ καθοδήγησιν τῶν ψυχῶν ἐκείνων, μὲ ἀντιμισθίαν τινὰ πρὸς συντήρησίν του ».

Ἐν Νάξῳ.

ΜΙΧ. ΙΑΚ. ΜΑΡΚΟΠΟΛΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβῆ ἀπομνημονεύματα. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκδότης Γεώργιος Κασδόνης 1894. 8ον. Σελ. 392.

Τὰ ἄρτι ἐκδοθέντα ἀπομνημονεύματα τοῦ Α. Ραγκαβῆ ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ αὐτοβιογραφίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὁ ὁποῖος κομιδῇ νέος, καὶ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, μετέσχε τῶν κοινῶν, διαπρέψας ἔν τε τῷ πολιτικῷ καὶ φιλολογικῷ σταδίῳ. Ἔγραψε δὲ ταῦτα περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, ὅτε εὑρίσκετο, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταθμοῦ τοῦ βίου πέραν τοῦ ὁποίου ὀλίγον ἔμενεν αὐτῷ διάστημα ὅπως ἐμπέσῃ εἰς τὸ βάραθρον εἰς ὃ καταβυθίζεται ἡ ζωή.

Ὁ ἐκδοθεὶς πρῶτος τόμος τῶν Ἀπομνημονευμάτων διαιρεῖται χρονολογικῶς εἰς δύο μέρη· ἐν τῷ

[1] Τὸν Ἰουστινιάνι παρηκολούθουν τρεῖς ἱερεῖς καὶ εἷς κληρικὸς ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς ἐνταῦθα ἱερᾶς μονῆς τῶν Καπουτσίνων, σ. 187.

[1] Τὸ χειρόγρ. « . . . . ch' è *stauropio*, ... ».
[2] Ἐν προηγουμένῃ ἐκθέσει ποιεῖται λόγον περὶ τῶν μεταβατικῶν ἀποστολῶν τῶν Ἰησουϊτῶν.
[3] Τοῦ ἐν Ρώμῃ.

πρώτῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται Γέννησις καὶ Ἀνατροφή, ἀφηγεῖται ὁ συγγραφεὺς τὰ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, ἔνθα ἐν πάσῃ ἀμεροληψίᾳ ἐκθέτει καί τινα περὶ Φαναριωτῶν, εἰς οὓς ἐκ καταγωγῆς ἀνῆκεν, εἶτα δὲ καταγράφει τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, τὰς περιπετείας καὶ ταλαιπωρίας τῆς οἰκογενείας του ἀναγκασθείσης νὰ μεταβῇ εἰς Τρανσυλβανίαν καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ὀδησσὸν μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Διὰ φυσικῆς καὶ ἀπερίττου γλώσσης κατακηλούσης τὸν ἀναγνώστην ἀφηγεῖται ὡς πάππος πρὸς ἐγγόνους τὸν παιδικόν του βίον, τὰ τῆς πατρικῆς οἰκίας του ἐν Κωνσταντινουπόλει, μνημονεύει καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν παιγνιδίων του, τῶν παιδικῶν του φίλων, τῶν πρώτων ἐντυπώσεών του εἰς τὰ τοῦ κόσμου, τῶν πρώτων διδασκάλων, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Δημήτριος Χρηστίδης. Ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ σελίδος εἰς σελίδα παρίσταται εἰς διαφόρους ζωντανὰς σκηνὰς τοῦ περιπετειώδους οἰκογενειακοῦ βίου τοῦ συγγραφέως, ἔνθα ἀπροσδοκήτως πολλαχοῦ συναντᾷ τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ βίου ἱστορικῶν ἀνδρῶν τῆς νέας Ἑλλάδος δρασάντων κατόπιν ἐν αὐτῇ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως.

Ζωηρὰ καὶ φυσικὴ ὅλως εἶνε ἐν τῷ α' τούτῳ τμήματι ἡ περιγραφὴ τῶν σπουδῶν του ἐν Μονάχῳ, καὶ ἡ αὐτόθι διατριβὴ μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων, ὧν πολλοὶ ἦσαν τέκνα ἀγωνιστῶν ἐκπαιδευομένων δαπάνῃ τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου.

Ἐν τῷ β' μέρει ὁ Ραγκαβῆς ἐξιστορεῖ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἐκ Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Κυβερνήτου, τὴν ἐν γένει πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν τότε χρόνων καὶ τὰ παρόμοια. Τὸ μέρος τοῦτο τῶν ἀπομνημονευμάτων, ἀποτελοῦν σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου τόμου, εἶνε καὶ τὸ μᾶλλον ἐπαγωγόν, ἅτε μετέχον γενικωτέρου ἱστορικοῦ διαφέροντος· εἶνε δὲ καὶ αἱ ἀναμνήσεις ἐναργέστεραι εἰς τὴν μνήμην τοῦ γράφοντος, λαβόντος μέρος εἰς πολλὰ τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐξιστορεῖ μετὰ τῆς αὐτῆς τέχνης τοῦ λόγου καὶ τῆς ζωηρότητος τοῦ ὕφους, ἣν μεταχειρίζεται καὶ εἰς τὸ πρῶτον μέρος. Φυσικώτατα ἀπεικονίζει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν κοινωνίαν τοῦ Ναυπλίου, ἰδίως δὲ χαρακτηρίζει προσηκόντως τινὰς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐπιρρίπτων κατά τινων τούτων καὶ ὑπαινιγμοὺς ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῶν διαγωγήν. Ζωηρῶς ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τὰ κατὰ τὴν δίκην τῶν δολοφόνων του, τὴν ἐπελθοῦσαν κατόπιν διαίρεσιν τῶν ἀρχηγῶν εἰς κυβερνητικοὺς καὶ συνταγματικούς, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ κόμμα τῶν τελευταίων. Ἐν τῇ ἐξιστορήσει δὲ τοῦ μέρους τούτου πολλὰ γράφει περὶ τῶν πολυτίμων ἐνεργειῶν τοῦ Θειρσίου, κατελθόντος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ φιλελληνισμοῦ πρὸ τοῦ Ὄθωνος, καὶ κατὰ πολὺ συντελέσαντος εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἀντιθέτων κομμάτων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τελευτᾷ εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθωνος εἰς Ναύπλιον, καὶ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν πρώτων ἔργων τῆς Ἀντιβασιλείας, ὑφ' ἣν καὶ ὁ Ῥαγκαβῆς ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τούτοις ὁ Ῥαγκαβῆς δὲν παρέλιπε νὰ μνημονεύσῃ καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ φιλολογικῶν ἀποπειρῶν, καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου διὰ θεατρικῶν παραστάσεων ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις. Ἴδιον δὲ χαρακτηριστικὸν εἶνε τῶν ἀπομνημονευμάτων ὅτι πανταχοῦ μνημονεύει ὀνομαστὶ τῶν ὡραίων γυναικῶν, ἃς ἐγνώρισεν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἐπὶ καλλονῇ διαπρεπουσῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ κόσμημα τῆς ἀρτισυστάτου ἐκεῖ κοινωνίας. **Μ.**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἐρείπια ἀραβικῆς πόλεως.

Περιοδεύων πρό τινος ἐν Ἀλγερίᾳ ὁ Γάλλος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐπεσκέφθη τὴν ἀραβικὴν πόλιν τοῦ Τιμγάδ, ἥτις περιγράφεται ὡς μία ἀλγερινὴ Πομπηΐα. Βεβαίως ἡ ἀρχαία αὕτη ἀραβικὴ πόλις, ἥτις εἶνε σήμερον σωρὸς ἐρειπίων, εἶδε σχεδὸν τόσας μεταβολὰς τῆς τέχνης ὅπως καὶ ἡ Ἰταλικὴ Πομπηΐα. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα, καὶ κεῖται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κωνσταντίνης. Ὑπέστη τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μαυριτανῶν κατὰ τὴν ϛ' ἑκατονταετηρίδα, καὶ ἐπὶ τέλους κατεστράφη δι' ἀλλεπαλλήλων σεισμῶν. Ὡς ἡ Πομπηΐα, ἦτο τόπος ἡδυπαθείας καὶ κομψότητος, καὶ τὰ ἐρείπιά της δεικνύουσι λείψανα ὡραίων λιθοστρώτων, λαμπρῶν ἀγαλμάτων, θεάτρου, κρηνῶν καὶ βαλανείων. Μέγιστος ναὸς ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία, καὶ οὗτος ἐκθάπτεται νῦν καὶ λεπτομερῶς ἐξετάζεται. Ἡ ἐπαρχία τῆς Κωνσταντίνης βρίθει ῥωμαϊκῶν λειψάνων· καὶ ἐλπίζεται ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ὑπουργοῦ οὐ μικρὸν θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν κεφαλαίων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων ἀνασκαφῶν, οὕτως ὥστε ἡ ἀρχαιολογία νὰ φωτισθῇ περισσότερον ἐκ τῆς τεθαμμένης ταύτης πόλεως.

Δέκα ἑκατομμύρια λάμπαις.

Καίτοι τόσα ἀκούομεν περὶ φωτισμοῦ δι' ἀερίου καὶ τοῦ νεωτέρου ἀντιζήλου του, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν οἰκοδεσποτῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην μεταχειρίζονται ὡς πρῶτον μέσον τεχνητοῦ φωτισμοῦ τὸ πετρέλαιον. Ἐν Ἀγγλίᾳ μόνον ὑπάρχουν, ὡς λέγεται, πλείονες ἢ δέκα ἑκατομμύρια λαμπτῆρες καίοντες πετρέλαιον πρὸς νυκτερινὴν χρῆσιν, ἀνίσως δὲ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν οὐδ' ὑποπτεύουσι κἂν ὅτι ἡ χρῆσις τῶν λαμπτήρων τούτων εἶνε τόσον γενική, συχνὰ λαμβάνουν τὸν κόπον νὰ μᾶς ἐνθυμίζουσιν αἱ εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων περὶ τρομερῶν δυστυχημάτων, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν λαμπτήρων τούτων εἶνε ὄχι μόνον κοινὴ ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Κατά τινα πρόσφατον ἐξέτασιν περί τινος θύματος τῶν δυστυχημάτων τούτων, ἀπεδείχθη ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ μόνον συμβαίνουσι τριακόσιοι θάνατοι κατ' ἔτος ἐκ παρομοίων συμφορῶν· καὶ εἰς ἓν ἔτος ὁ λοχαγὸς Σῶ, ὁ πρώην ἐπιμελητὴς τῆς πυροσβεστικῆς μοίρας τοῦ Λονδίνου, ἀνέφερεν ἑκατὸν πενηνταὲξ πυρκαϊὰς προελθούσας ἐξ ἐκρήξεως τῶν λαμπῶν τοῦ πετρελαίου ἐν τῇ ἀγγλικῇ Μητροπόλει. Πολλαὶ μέθοδοι ἐφευρέθησαν ὅπως καταστήσωσιν ἀσφαλεῖς τὰς λάμπας ταύτας, οὕτως ὥστε καὶ ἂν κατὰ τύχην γείνῃ ἔκρηξις, ἡ φλὸξ αὐτομάτως νὰ σβύνῃ· καὶ τοιαῦται μέθοδοι περιγράφονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τῶν περιοδικῶν τὰς στήλας· ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν γίνονται δεκταί, καὶ πιθανῶς θὰ παραμεληθῶσιν ἑωσοῦ ληφθῇ νομοθετικὴ πρόνοια περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΜΠΕΚ

Ὁ Ἐρρῖκος Μπέκ, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1837. Μετὰ τὰ πρῶτά του ποιητικὰ δοκίμια, ἔγραψε τὸ λιμπρέτον τοῦ *Σαρδαναπάλου*, μελοδράματος τοῦ Βικτωριανοῦ Ζουσιέρ, ὀλίγον δὲ βραδύτερον παριστάνετο τὸ πρῶτόν του δρᾶμα *Μιχαὴλ Πωπέρ*, ἐξ οὗ οἱ κριτικοί, μεθ' ὅλας του τὰς ἐλλείψεις, διέγνωσαν τὴν πρωτότυπον καὶ σθεναρὰν τοῦ δραματικοῦ ἰδιοφυΐαν. Τῷ 1879 μετὰ 9 ἐτῶν σιγήν, ὁ Μπὲκ ἀνεφάνη καὶ πάλιν ἐν τῷ θεατρικῷ κόσμῳ καὶ ἔδωκε τὴν Navette, τὰς Honnetes Femmes καὶ τοὺς Corbeaux, τὸ τελευταῖον τετράπρακτον δρᾶμα, παρασταθὲν ἐν τῷ *Γαλλικῷ θεάτρῳ* μετ' ἀνωτέρας ἢ τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισε τὴν φήμην του, ὡς δραματικοῦ συγγραφέως διακεκριμένου, εἶνε ἡ *Παρισινή*, κωμῳδία εἰς 3 πράξεις, παρασταθεῖσα τῷ 1885. Ὁ Μπὲκ φέρει τὸ παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Η ΑΜΑΡΤΩΛΗ

[Ὑπὸ τὸν τίτλον **Καλογήρου Ἀπομνημονεύματα** ἐδημοσίευσά ποτε μικρὰν σειρὰν ἐπεισοδίων τῆς ἐν Ἀθήναις Βενετικῆς ἐπιδρομῆς. Εἰς ἓν τῶν ἐπεισοδίων τούτων εἰκονίζεται νέος τις ἀγαπήσας τὴν θυγατέρα τοῦ πατρυιοῦ του· ὁ Ἀθηναῖος οὗτος, ὅπως καταπνίξῃ τὸ αἴσθημά του, φεύγει· τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ἡ κόρη. Εἰς τὸ μεταξὺ ἐπέρχεται ἡ Βενετικὴ ἐπιδρομὴ καὶ ἡ ἐρήμωσις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ δὲν ἐπαναβλέπουσι πλέον ἀλλήλους. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἑστίας των ὁ νέος ἐγένετο μοναχὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ Μονὴν **Ἀστέρι.** Τὸ ἑπόμενον ποίημα γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν καὶ ὕφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θέμα ἔχει τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ κόρη, βραδύτερον αὐτοῦ ἐπανελθοῦσα εἰς Ἀθήνας καὶ αἰσθανομένη τὴν συνείδησιν αὐτῆς βεβαρυμένην διὰ τὴν καταστροφήν του, προσέρχεται ὅπως ἐξομολογηθῇ εἰς τὸν περιώνυμον καταστάντα ἐπὶ χριστιανικαῖς ἀρεταῖς Καλόγηρον τοῦτον τοῦ Ἀστερίου. — **Δ. Γρ. Καμπούρογλους.**]

Ἀστέρι 24 Ἀπριλίου 1694

—Καλόγερε νἄχῃς ζωή, — ζωὴ ποῦ ἐγὼ δὲν ἔχω —
βόηθα γυναῖκα ἁμαρτωλὴ καὶ κακοτυχισμένη·
πολλαῖς ψυχαῖς ἐγιάτρεψες, καὶ 'γὼ σὲ σένα τρέχω,
γιατ' ἔχω πόνο στὴν καρδιὰ καὶ λαύρα ἡ καϋμένη.
—Γρηὰ 'σαι· φαίνεσ' ἄρρωστη· ψυχῆς γιατρειὰ γυρεύεις·
μὲ τί ποδάρια κίνησες καὶ στὸ βουνό μου ἀνέβης ;
—Ἡ Πίστη μοὖδωσε φτερά, καὶ δύναμι ἡ Ἐλπίδα,
τὸ ξακουστό σου τὄνομα, τὰ θαύματα ποῦ εἶδα.

Σβύνει ἡ καντήλα τοῦ κελλιοῦ 'στερνὴ πετῶντας φλόγα,
κι' ἀκούει ὁ Καλόγερος τί ἡ γρηὰ ὡμολόγα.

—Ἤμουν μικρή, σὰν ἔμεινα πεντάρφανη μὲ μόνο
ἕν' ἀδερφό, μονάκριβο τῆς μητρυιᾶς μου γόνο . . .
—Γρηά ! τέλειωνε γρήγορα τὴν 'ξομολόγησί σου !
ἄρχισ' ἀλλιῶς... 'πές, τί κακὸ βαραίνει τὴν ψυχή σου ;
—Ἕνα πρωῒ σηκώθηκε νὰ πάῃ στὸ κυνῆγι·
στὰ χείλη φιληθήκαμε σὰν κίνησε νὰ φύγῃ.
Μὰ εἶχ' ἐκεῖνο τὸ φιλὶ ἁμαρτωλὴ γλυκάδα,
εἶχε λαχτάρα, εἶχε καϋμό, τοῦ ἔρωτα πυράδα.
Ἔφυγε αὐτός ! φεύγω κ' ἐγὼ καὶ δὲν γυρίζω 'πίσω...
Καὶ τόρα δὲν μοῦ λέει κανεὶς γι' αὐτὸν ὅπου 'ρωτήσω
Ἐχάθηκ' ἐξ αἰτίας μου, ἐμπῆκε νιὸς στὸ μνῆμα,
κ' ἔχω μεγάλο κρῖμα !"
—Γρηά ! εἶναι πολὺς καιρὸς ποὖσαι ξενητεμένη ;
—Γρηὰ δὲν εἶμαι, εἶμαι νιὰ ἀδικογερασμένη.
—Ἄ ! σῶπα, φτάνει, πήγαινε ! συχωρεμένη νἆσαι,
λησμόνησέ τον ἂν δὲν ζῇ, κι' ἂν ζῇ μὴν τὸν θυμᾶσαι...
Τὸν γνώρισα.
—Τὸν γνώρισες ; ζῇ ; 'πές μου μὴ σωπαίνῃς,
μοῦ ἀνασταίνεις τὸν νεκρό, κ' ἐμένα μὲ πεθαίνεις...
—Σὲ μὲ ξωμολογήθηκε καὶ μοὖπ' ἐσὺ νὰ ζήσῃς,
καὶ ὅλο του τὸ μαῦρο βιὸς ἐσὺ νὰ τὸ κρατήσῃς...
μὰ φύγε ! κι' ἂν ποτέ σου εὑρῇς ἔρημο τὸ κελλί μου
κλάψε κι' αὐτόν ! μὰ πήγαινε· σύρε μὲ τὴν εὐχή μου...

Κι' ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ κελλὶ τοῦ Καλογέρου βγαίνει,
κι' ἂν πάῃ στὴ χώρα ζωντανή, αὐτὸς γι' αὐτὴν πεθαίνει.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἐκ τοῦ Καταστήματος Καλμὰν Λεβὺ ἐν Παρισίοις, ἐξεδόθησαν τὰ θεατρικὰ Ἅπαντα (Théatre complet) τοῦ Γονδινέ, τοῦ πρό τινος ἀποθανόντος εὐφυεστάτου δραματικοῦ συγγραφέως. Μεταξὺ τῶν καλλίστων καὶ δημοτικωτάτων ἔργων τῆς συλλογῆς αὐτῆς τάσσονται τὰ ἑξῆς: **Μινὰρ καὶ Σα, Γκαβώ, τὸ Κλοὺμπ, τὸ Λοφίον** κτλ.

— Ἐν περιέργῳ ἄρθρῳ, δημοσιευθέντι ἐν τῇ «Νέᾳ Ἐπιθεωρήσει» τῆς κυρίας Ἀδάμ, ὁ Φοῦνκ Βρεντάνο πειρᾶται νἀποδείξῃ ὅτι ὁ θετικισμὸς καὶ ὁ μηδενισμὸς ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀρχήν, ὡς καταγόμενοι ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου. Κατὰ τὸν συγγραφέα αἱ δύο αἱρέσεις ἔχουν τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἂν καὶ ὁ ρωσσικὸς μηδενισμὸς τῷ φαίνεται πολὺ λογικώτερος. «Τὸ ἴδιον ἔτος, λέγει, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Κὸντ ἵδρυε τὴν θετικιστικὴν Κοινωνίαν, ὁ Μὰξ Στίρνερ, εἷς τῶν μᾶλλον συντελεσάντων εἰς τὴν γένεσιν τοῦ μηδενισμοῦ, διῄρει τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ὁμοίως εἰς τρεῖς ἐποχάς. Καὶ αἱ δύο αἱρέσεις τρέφουν τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, ἐπαγγέλλονται τὴν αὐτὴν ἀθεΐαν, καὶ δὲν διαφέρουν εἰς τίποτε, οὔτε κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἐπιστήμην λατρείαν των, οὔτε κατὰ τὴν ἀνθρωπιστικὴν των θρησκείαν, οὔτε κατὰ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουν.

— Ἐξεδόθη τὸ προαγγελθὲν βιβλίον τοῦ κ. Πλάτωνος Ε. Δρακούλη «**Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον**, ἢ στοιχεῖα τῆς ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας». Εἶνε μᾶλλον θεοσοφικόν, διδάσκει δὲ τίνι τρόπῳ ὁ ἄνθρωπος δύναται νἀποκτήσῃ ἰδανικὸν ἐν τῷ βίῳ, ἄξιον ἐπιδιώξεως. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ εὐχαριστήσουν βεβαίως τοὺς θετικιστάς, τὸ βιβλίον τοῦτο διακρίνει ἡ χάρις ἐκείνη καὶ ἡ γλαφυρότης, ἥτις καθιστᾷ τὸν κ. Δρακούλην ἕνα τῶν καλλίστων ἡμῶν λογογράφων.

— Μεγάλης ἔτυχε δημοτικότητος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν δίτομον μυθιστόρημα τῆς κυρίας Humphry Ward, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαρκέλλα». Ἐξετάζει τὸ κοινωνικὸν ζήτημα καὶ ἅπτεται τοῦ δυσκόλου προβλήματος τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν. Ἡ Μαρκέλλα, θυγάτηρ πλουσίου ἄγγλου, ἀλλ' ὄχι ἀκηλιδώτου παρελθόντος, εἶνε εὐγενὴς καὶ μεγάλη ψυχή, θέλουσα νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τὰς ἰδέας της. Πάσχει ἐκ τούτου, ἀγωνίζεται, ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικᾷ καὶ ὑπανδρεύεται νεαρόν τινα λόρδον, τῶν αὐτῶν ἰδεῶν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀγαπήσει. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιγράφεται θαυμασίως ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀθλιότης τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ ὑποστηρίζονται εὐγλώττως αἱ πρὸς βελτίωσίν του γενόμεναι προσπάθειαι

— Ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ ὁ τέταρτος τόμος τοῦ περὶ Σικελίας συγγράμματος τοῦ Φρῆμαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων τὰ ὁποῖα ἀφῆκεν ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ ὁποῖα ἐπεξειργάσθη ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρός του Ἔβανς. Ἡ Ἱστορία τῆς Σικελίας τοῦ Φρῆμαν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Ἀγαθοκλέους, εἶνε τὸ σπουδαιότατον καὶ περιεκτικώτατον τῶν συγγραμμάτων, ὅσα ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ ἐν Σικελίᾳ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἰδίως τὴν ἐπὶ τὰς Συρακούσας στρατείαν τῶν Ἀθηναίων ὁ ἄγγλος ἱστορικὸς περιγράφει ὡς ἀληθὴς ἀριστοτέχνης, διαφωτίζει δὲ καὶ διερμηνεύει πάντα τὰ δραματικὰ αὐτῆς ἐπεισόδια.

Ἐπιστημονικὰ

Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς Ἀστρονομίας, ὁ Κάμιλλος Φλαμμαριών, πραγματευόμενος περὶ τῶν μεγάλων ἐργαλείων τοῦ μέλλοντος, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ ἰσημερινὸν τηλεσκόπιον τοῦ νέου παρὰ τὸ Σικάγον Ἀστεροσκοπείου θὰ εἶνε τὸ μέγιστον τοῦ κόσμου. Ὁ φακός του ἔχει διάμετρον 40 δακτύλων, ἐν ᾧ ὁ τοῦ μεγάλου ἰσημερινοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Λὺκ μόλις εἶνε 36, οἱ δὲ τοῦ Τυλβόκου καὶ τῆς Νικαίας 30. «Ἡ μεγέθυνσις τῶν ὀπτικῶν ἐργαλείων—ἐπιλέγει,—ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη αἰῶνος εἶνε ἀξιοσημείωτος. Εὐεργέτης τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐδύνατο νὰ παραγγείλῃ ἀπὸ τοῦδε φακὸν 50 δακτύλων διαμέτρου, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς παρεῖχε φωτογραφίας τῆς σελήνης, ὡς ἐὰν αὕτη εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 100 μόνον χιλιομέτρων· μεγεθύνοντες δὲ τὰς φωτογραφίας ταύτας δεκάκις, θὰ εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τοπία σεληναῖα, ὁρώμενα ὡς ἐξ ἀποστάσεως 10 χιλιομέτρων».

— Ὁ διάσημος γάλλος χημικὸς Μπερτελὼ ἐξεφώνησε κατ' αὐτὰς σπουδαιότατον λόγον περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς χημείας. Περιεργότατα εἶνε τὰ συμπεράσματά του. Ἐλπίζει ὁ γάλλος σοφὸς ὅτι ἡ γηγενὴς λεγομένη θερμότης, ἡ θερμότης δηλαδὴ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, θὰ χρησιμοποιηθῇ προσεχῶς εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὡς θερμοηλεκτρικὴ δύναμις ἀνεξάντλητος. Ἡ γῆ τότε δὲν θὰ καλλιεργῆται· αἱ τροφαὶ θὰ κατασκευάζωνται χημικῶς, ὑγιειναὶ καὶ οἰκονομικαί. Δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον οὔτε ἀγροί, οὔτε ἀμπελῶνες, οὔτε θερισταί, οὔτε διαιρέσεις εἰς γαίας εὐφόρους ἢ ἀφόρους· ἴσως καὶ αὐταὶ αἱ ἔρημοι θὰ προτιμῶνται ὡς τόπος διαμονῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ γῆ, ἀπαλλασομένων τῶν γεωργικῶν, θὰ μεταβληθῇ εἰς ἀπέραντον κῆπον ἀνθέων καὶ δένδρων. Τοιοῦτον εἶνε, κατὰ τὸν Μπερτελώ, τὸ ἀπώτατον μέλλον τῆς χημείας.

— Ὁ παρ' ἡμῖν κ. Κ. Λυκόρτας, συγγραφεὺς ἰδιορρύθμου βιβλίου περὶ κινήσεως, ἀνέπτυξε κατ' αὐτὰς ἐν τῷ «Παρνασσῷ» τὴν νέαν του θεωρίαν ἐν κύκλῳ ἐπιστημόνων καὶ λογίων. Κατὰ τὸν κ. Λυκόρταν πᾶν μόριον τῆς ὕλης κέκτηται ἔμφυτον κίνησιν κατὰ γραμμὴν καμπύλην — εὐθείας μὴ ὑπαρχούσης εἰς τὴν φύσιν, — ἐπ' αὐτοῦ δὲ στηριζόμενος προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ σύστημα τῆς κινήσεως τῶν κόσμων, ἀπορρίπτων πάσας τὰς μέχρι τοῦδε περὶ τῆς παγκοσμίου ἕλξεως θεωρίας. Ὁ κ. Λυκόρτας μεταφράζει ἤδη τὸ σύγγραμμά του γαλλιστί, προτιθέμενος νὰ ὑποβάλῃ αὐτὸ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.

Θεατρικά.

Ἐν τῷ παρισινῷ Théatre de l'Oeuvre παρεστάθη ἐσχάτως τὸ δρᾶμα τοῦ Ἴψεν «**Χάλβαρ Σόλνες**» ἐκ τῶν σκοτεινοτέρων καὶ συμβολικωτέρων ἔργων τοῦ μεγάλου νορβηγοῦ δραματικοῦ. Μεθ' ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὁ «**Χάλβαρ Σόλνες**» δὲν ἔκαμε τὴν προσδοκωμένην ἐπὶ τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ ἐντύπωσιν. Ἤρεσαν μερικαὶ λεπτομέρειαι, ἀλλ' ὡς σύνολον οὔτε ἐννοήθη, οὔτε ὑπάρχει ἐλπίς, κατὰ τοὺς κριτικούς, νὰ ἐνοηθῇ.

— Τὸ «Προσκύνημα» ἐπιγράφεται ἀρκετὰ πρωτότυπος κωμῳδία τῶν Βουσερὼν καὶ Ὀρδοννώ, παρασταθεῖσα ἐσχάτως ἐν Παρισίοις διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τοῦ θεάτρου Gymnase. Ἡ κυρία Μονγκωγιών, διῆλθε τὴν νύκτα τοῦ πρώτου της γάμου ἔν τινι Ξενοδοχείῳ τοῦ Φονταινεβλώ, αἱ δὲ ἀναμνήσεις τὰς ὁποίας ἀπεκόμισεν ἐκ τοῦ περιφήμου πλέον δι' αὐτὴν ταξειδίου, τῇ ἦσαν τόσον πολύτιμοι, ὥστε μετὰ τὸ διαζύγιόν της, παρακαλεῖ τὸν δεύτερον σύζυγόν της νὰ ἐπαναλάβουν τὴν αἰσθηματικὴν ἐκδρομήν. Ὁ δεύτερος αὐτὸς σύζυγος, παράδοξος ἄνθρωπος, προχωρημένης ἡλικίας, ἦτο γνωστὸς ἐκ τοῦ ὅτι οὐδέποτε συνῆπτεν ἐρωτικὰς σχέσεις ἢ μετὰ συζύγων προδιδομένων. Ὡς ἐκδήλωσις τῷ ἐχρησίμευεν ἡ ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς ἀπιστίας τοῦ συζύγου καὶ εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν ὀφείλεται καὶ τὸ διαζύγιον τῆς κυρίας Μονγκωγιών, ἡ ὁποία τώρα λέγεται κυρία Μπριβολέ. Ἀλλ' ὁ γάμος αὐτὸς δὲν πραγματοποιεῖται ἕως τέλους... Ὁ Μπριβολὲ μένει σύζυγος πλατωνικός, ὁ δὲ Μονγκωγιών, συγχωρούμενος καὶ μετανοῶν, φέρει πάλιν τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ Φονταινεβλώ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ **Προσκυνήματος** ὑπῆρξε μετρία.

Ο "ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ,, ΕΝ ΤΩι ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΩι

15 Ἀπριλίου 1894.

Μελαγχολική, ὡς καὶ ἡ αἰτία ἡ προκαλοῦσα αὐτήν, βαθυτέρα ὁσημέραι μὲ ἥλισκεν ἡ ἠθικὴ ἀλγηδών. Αἱ θρησκευτικαὶ τελεταί, αἱ τὸν καθαρῶς ἱεροπρεπῆ καὶ ἀκράτως αὐστηρὸν τύπον ἀποβαλοῦσαι διαδοχικῶς, ἦσαν πάντοτε αἱ μεγαλοπρεπεῖς καὶ σεμνοπρεπῶς ἐπιδεικτικαὶ τελεταὶ τῆς ἀναμνήσεως τῶν Παθῶν ἅτινα, μετὰ γλυκείας καὶ ποιητικῆς ἅμα κατανύξεως, δοξάζει καὶ γεραίρει πάντοτε ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἀλλ' ἡ κατήφεια τῶν πενθίμων ἱεροτελεστιῶν ὑπέστη καὶ αὐτὴ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐποχῆς τὴν ἐπιρροήν. Καὶ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Παρασκευὴ παραμένει πάντοτε ἡμέρα ἁγιότητος καὶ νηστείας, ἡ αἰδήμων ὅμως καὶ κατανυκτικὴ ὀδύνη, ἡ ἀπὸ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ Θείου Πάθους ἐκπορευομένη, ὑποκιρνῶσα τὴν ἄκραν ὀξύτητα αὐτῆς μεταπίπτει εἰς ἠρεμώτερον αἴσθημα, οὐχὶ πάντη ἀλλότριον πρὸς τὴν ἑορτάσιμον προσδοκίαν τῆς ἐπερχομένης ἀναστασίμου ἡμέρας, καὶ τὰς πατροπαραδότους καὶ εὐαρέστους μερίμνας τὰς συναπτομένας πρὸς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἀπ' Ἐκκλησίας καὶ κατ' οἶκον λαμπροτέρας καὶ ἐπιδεικτικωτέρας πανηγύρεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης ἡμέρας τῆς Ἀναστάσεως.

★

Αἱ εἰκόνες αὗται φαιδρῶς θορυβώδεις ἐνίοτε, καὶ συνεχῶς μὴ ἀπολύτως σοβαραί, ἀπειργάζοντο, ἐξαιρέτως τὰς ἡμέρας ταύτας, πενθιμωτέρας τὰς ἐντυπώσεις μου. Εἰς τὸ παρελθόν, τὸ χθεσινὸν ἔτι, παραπλήσιαι ἀθυμίας σκέψεις, δὲν εἶχον ἀμερίστως ἐπιφοιτήσει εἰς τὴν ψυχήν μου. Ἀλλ' ἤδη, ὅτε πολιὰ σεβαστὴ κεφαλὴ ἀνεπαύθη ὑπὸ τοῦ Κοιμητηρίου τὸ χῶμα, ἀνεμοχλεύθη, ὑπὸ τὴν καταιγίδα ὑπερτάτου ἄλγους, σύμπας ὁ ἐσωτερικός κόσμος, καὶ αἱ χαρίεσσαι τῶν παιδικῶν χρόνων ἀναπολήσεις, αἱ πρὸς τὴν μυστηριώδη καλλονὴν καὶ τὸν ἱερώτερον πανηγυρισμὸν τῶν ἡμερῶν τούτων συνδεόμεναι, ἐπῆλθον καὶ πάλιν. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν πλέον φαιδραί! Νέφος σκιερὸν κατεκάλυψε τὰς γελοέσσας ἐκείνας τοῦ ἀθώου παρελθόντος σκηνάς. Τὸ ἀκάτιον τῆς ζωῆς ἐπλήγη εἰς τὸ πολύτιμον πηδάλιον ἀκριβῶς, καὶ τὸ πλήρωμα, τὸ παρὰ τὸν σεβάσμιον καὶ προσφιλῆ κυβερνήτην συνεσταλμένον, τὸ ἀναπετάσαν τὸ μικρὸν ἱστίον του εἰς τὸ τρικυμιῶδες πέλαγος τοῦ βίου, καὶ ἐπαχθῶς θαλασσομαχοῦν, ἐμβρόντητον εἶδε ἀναρπαζόμενον τὸν χρηστὸν καὶ καρτερικὸν πλοηγόν, καὶ ἰσχυροτέραν ᾐσθάνθη τὴν θύελλαν μαινομένην πέριξ τῆς εὐθραύστου ἐκείνης σανίδος. Αἱ ὄψεις ἐσκυθρώπασαν πᾶσαι. Ἐρυθροὶ ἀπέβησαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ δακρύου, καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ ἀλγεινοτάτου τραύματος, οὐδὲ τοῦ Πλάτωνος ἡ μεταρσιοῦσα φιλοσοφία, οὐδὲ τοῦ Εὐαγγελίου ἡ Πίστις ἴσχυσεν ἐπαρκῶς νὰ πραΰνῃ. Ὑπὸ τὸ ἄχθος πληγείσης φιλοστοργίας τὸ χεῖλος συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τοῦ Προφητάνακτος τοὺς Ψαλμούς. Αἱ ἐξάρσεις τοῦ ἰουδαίου Λυρικοῦ, τοῦ κορυφαίου τῶν λυρικῶν, τοῦ ἀληθοῦς Προφητάνακτος βαλσαμοῦσι στιγμιαίως τὴν τετραυματισμένην καρδίαν μας, ἀλλὰ τὸ ἄλγος ληθαργεῖ· δὲν ἀποθνήσκει. Καὶ ὅταν τοῦ παραμυθητικοῦ φαρμάκου ἡ πραεῖα καὶ ἐλεήμων ἐπίδρασις παρέλθῃ, ἀφυπνίζεται καὶ πάλιν τὸ ἀδυσώπητον ἄλγος, καὶ δάκνει, δάκνει ἀνοικτιρμόνως τὴν ψυχήν. Τότε δειναὶ ἐξημμένων παθῶν συγκρούσεις κλυδωνίζουσι ψυχὴν καὶ καρδίαν. Τὸ σκάφος τῆς ζωῆς κατολισθαίνει ἐπικινδύνως πρὸς τὸ φρίσσον καὶ πικρότατον κῦμα. Διαρρέει· ἐλαφρὸν δὲ καὶ ἀνερμάτιστον καταιγίζεται ἄπελπι. Ἕρμα, ἕρμα ταχέως. Προβάλλει τότε ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, καὶ ὁ ναυαγός, ἀντλῶν ἐσπευσμένως, καταστέλλει μικρὸν τοὺς κλυδωνισμοὺς τῆς ὁλκάδος. Ἀλλὰ νέα ἐπέρχεται θύελλα καὶ ἀνεπαρκὲς ἐξηλέγχθη τὸ ἕρμα. Τότε ἀκτινοβόλως ἀνίσταται ἡ Θρησκεία. Ἐκτείνει σώτειραν τὴ ἁγίαν χεῖρά Της, καὶ ὅπως ποτέ, ὑπὸ τὴν θείαν λαλιὰν τοῦ Ἰησοῦ, ἐταπεινώθη φιμωθὲν τὸ κῦμα τῆς λίμνης, ἐπραΰνθη οὕτω καὶ ἡ θύελλα τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς Πίστεως ἀντληθὲν ἕρμα ἔσωσε καὶ ἐμπεδώτερον κατέστησε τὸν θυελλώδη πλοῦν τῆς ζωῆς. Χρόνοι ἀπιστίας καὶ ὑλισμοῦ, πόσον ἐξηυτελίσατε τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν εὐγένειαν, ποίους δισταγμοὺς ὀλεθρίους ἐνεπνεύσατε εἰς τὸν δύσπιστον, τίνος παρηγορίας γλυκυτάτου κεφαλαίου ἐστερήσατε τὸν ἄπιστον!..

★

Ὅτε, τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος, διῆλθον τὴν πύλην τοῦ πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ νεκροταφείου, ἦτο νὺξ πλέον· νὺξ βαθεῖα καὶ σιωπηλή. Ἀλλὰ τὸ σκότος οὐδὲν εἶχε τοῦ ἀποτροπαίου ἐκείνου καὶ ζοφεροῦ μελανοῦ, τοῦ ἀποπνίγοντος τὴν ψυχὴν καὶ νεκροῦντος πᾶν αἴσθημα, ἐκτὸς τοῦ τῆς φρίκης. Ἦτο φῶς ὑπόσκιον μᾶλλον· σκότος διαυγὲς καὶ ὀνειροπόλον ἀπὸ διαστέρου στερεώματος, ὑποκυάνου καὶ διαφανοῦς καταχεόμενον εἰς τὴν ἥσυχον καὶ ἀνθόσπαρτον φύσιν. Ἤρεμος τοῦ Ἀπριλίου ὁ νυκτερινὸς ἄνεμος ἐσάλευε τοὺς κλῶνας τῶν κυπαρίσσων, ἐθώπευε τὰς μαργαρίτας, ἔψαυε τὰ ἄνθη καὶ ἀπομυζῶν τὰ ἀρώματά των ἡδέως ἐξέχεε ταῦτα ὑπὸ τὴν ἁβρότητα τῆς πνοῆς του, εἰς τὴν πέριξ ἠρεμοῦσαν εἰκόνα. Ἐνίοτε τὸ πνεῦμα ἐπήρχετο ἰσχυρότερον· καὶ τότε διολισθαῖνον διὰ τῶν κλάδων καὶ φύλλων ἀπειργάζετο μελαγχολικὸν ψίθυρον παραπλήσιον πρὸς ὑστάτας ἀναπάλσεις μυστυριώδους ἁρμονίας πόρρωθεν, πολὺ πόρρωθεν ἀρρήτως καὶ ἀφανῶς φθεγγομένης. Γαλήνη ἱερὰ καὶ ἀτελεύτητος ἐκράτει εἰς τὸν σεπτὸν καὶ πεφιλημένον ἐκεῖνον περίβο-

λον, ἔνθα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλπίδος ὁδηγούμενοι, ἠγκυροβόλησαν τέλος οἱ τεταλαιπωρημένοι ναυαγοὶ τῆς ζωῆς. Εἰς τὸν κορμὸν μικροῦ σταυροῦ μελανοῦ, ἔδεσαν ἀσφαλῶς τὰ πρυμνήσια αὐτῶν, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν εἰρήνῃ. Διατί προσέχω μήπως ὁ ἦχος τῶν βημάτων μου, εἰς τὰς μελαγχολικὰς ταύτας καὶ σιωπηλὰς δενδροστοιχίας φερομένου, ἀφυπνίσῃ τοὺς κοιμηθέντας; Ὦ! ἂς περιπατήσω ἀσφαλέστερον καὶ ἐλευθεριώτερον. Κοιμῶνται βαθέως, πολὺ βαθέως οἱ νεκροί. Τὸν εὐλογητὸν ὕπνον των δὲν ταράσσουσι οὐδὲ τῆς δόξης εὐγενῆ ὄνειρα, οὐδὲ τοῦ πλούτου φλέγοντες πόθοι, οὐδὲ τῆς ἐλπίδος ἀλγειναὶ διαψεύσεις, οὐδὲ τοῦ συμφέροντος ἡ μαινομένη κραυγή, οὐδὲ τῆς αὔριον ἡ σκληρὰ καὶ ἀδυσώπητος μέριμνα. Κοιμῶνται ἥσυχοι, καὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον δύναται νὰ τοὺς ἀφυπνίσῃ πλέον. Ποῦ καὶ που, ἐντὸς τῆς σκοτίας, αὐγάζει μόλις ἀσθενέστατον καὶ ὠχρότατον φῶς. Εἶναι οἱ φανοί, οὓς τῶν ζώντων ἡ χεὶρ ἥναψεν ἐπιμελέστερον τὴν νύκτα ταύτην τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὸ μνῆμα τῶν φιλτάτων, οἵτινες δὲν ζῶσι πλέον ἢ εἰς τὴν ὀδυνωμένην καρδίαν. Ἐνίοτε, ἀπὸ τῶν ἐγκάτων ὑπογείου κρύπτης, ἐκφεύγει, διὰ μικρᾶς σχισμῆς τῆς πύλης, ἀμυδροτάτη φωτὸς λάμψις. Κύπτω καὶ προσβλέπω ἐκεῖ. Ἡ εὐσεβὴς κανδήλα καίει ἔσωθεν. Ἀναπάλλεται τὸ μικρὸν φῶς τῆς θρυαλλίδος, θλᾶται εἰς τὴν χιονώδη τοῦ μαρμάρου λευκότητα, καὶ σκιαὶ πυργοῦνται ἐντὸς τοῦ ἀσύλου ἐκείνου τῆς ἱερότητος καὶ τῆς εἰρήνης. Ὁρμεμφύτως ποιῶ τοῦ Σταυροῦ τὸ σημεῖον, καὶ σιωπηλῶς ψιθυρίζων ἱλαστήριον προσευχήν, ἀπομακρύνομαι τοῦ σεπτοῦ χώρου.

*

Ἤδη, βραδέως κρουόμενος ὁ κώδων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ νεκροταφείου, ἀγγέλλει τὴν ὥραν τῆς συγκινητικῆς τοῦ Ἐπιταφίου ἐξόδου. Ἀνάπτομεν τὰς λαμπάδας μας πάντες. Ἡ πένθιμος γοητεία, ἡ ἐξάρσεως καὶ μυστηρίου μεστή, τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἐπιταφίου, ψαλλομένου ὑπὸ τῆς ζωῆς εἰς τὸ ψηλαφητὸν ἐκεῖνο πεδίον τοῦ θανάτου, προσλαμβάνει ἀνυπέρβλητον ὕψος θλιβεροῦ λυρισμοῦ, καὶ κάλλος ἀνεκφράστου σεμνότητος καὶ μελαγχολίας. Ὁ ἄνθρωπος κηδεύει τὴν νύκτα ταύτην τὸν Θεόν. Εἶναι ἀσύλληπτον τὸ μέγα μυστήριον, καὶ θὰ ἦτο ἀκατανοήτως βλάσφημον, ἂν μὴ ἐπίκουρος πρὸς τὴν κατανόησιν τηλικούτου μυστηρίου καὶ θαύματος δὲν ἐπήρχετο ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἡ Πίστις. Ἡ θέα τοῦ Θεανθρώπου, ἐν χρυσοπλάστῳ ὁμοιώματι κατακειμένου ὑπτίου ἐπὶ χρυσοποικίλτου ἁλουργοβαφοῦς ὁλοσηρικοῦ, οὐδέποτε μὲ συνεκίνησε βαθύτερον, ἢ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐνώπιον τῆς παλλούσης ταύτης εἰκόνος τοῦ θανάτου. Ἡ φύσις, ὁ αἰθήρ, τὰ στοιχεῖα ταράσσονται εἰς τὴν θέαν τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ. Βιαιοτέρα ἐπιπνέει αἴφνης ἡ αὔρα· ἡ χλόη σαλεύεται, οἱ θάμνοι κλίνουσι, τῶν δένδρων αἱ κορυφαὶ καὶ οἱ κλάδοι κάμπτονται πρὸς τὴν γῆν ἐνώπιον τῆς ἐλαυνούσης ἱερᾶς πομπῆς. Εἰς ψίθυρον ἀλγεινόν, ὡς εἰς στοναχὴν ἐντρόμου θυσίας τῆς φύσεως ἐνώπιον τοῦ Ἀνάρχου φερομένου νεκροῦ, ἐπερατώθη ἡ ἀκαριαία ἐκείνη ὁρμὴ τοῦ ἐπιπνεύσαντος πνεύματος. Ἤδη ἐξέπνευσε, καὶ μαλακὴ φέρεται πάλιν ἐπὶ τῶν δένδρων ἠπία ἡ αὔρα. Βαδίζοντες βραδέως περιερχόμεθα ἐν λιτανείᾳ τὸν περίβολον τοῦ νεκροταφείου. Ὀδυνηρῶς ἐξαίσιον, μελαγχολικῶς ἐπιβάλλον εἶναι τὸ αὐστηρότατον θέαμα. Οἱ τέως σκοτεινοὶ δρομίσκοι, οἱ ἔνθεν κἀκεῖθεν τὰς ἀτελευτήτους σειρὰς τῶν τάφων καὶ τῶν σταυρῶν καθορίζοντες, φωτίζονται ἀκαριαίως ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων μας. Εἰς τὰς ὠχρὰς ἀναλαμπὰς αὐτῶν, τὰς τρεμούσας ὅπως καὶ τῶν ζώντων αἱ ψυχαί, ἀναγινώσκω διερχόμενος τὰ ὀνόματα φιλτάτων σβεσθεισῶν ὑπάρξεων πρὸς ἃς μᾶς συνδέει νοῦς καὶ καρδία, ἐπωδύνως ἐκριζωθεῖσα εἰς τοῦ χωρισμοῦ τὸ ἀμείλικτον κτύπημα. Χαίρετε φίλοι, σᾶς προσφωνοῦμεν οἱ ζῶντες! Ἁγιάζομεν τοὺς τάφους σας διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, νεκροῦ καὶ Αὐτοῦ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ ἀναμένομεν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν, θύματα τοῦ θανάτου καὶ ἡμεῖς, θὰ κοιμηθῶμεν πλησίον σας, καὶ πνεύματα ἀφανῆ, ἀπὸ τῆς ἀΰλου ἡμῶν ὑποστάσεως θὰ βλέπωμεν τοὺς ἐπιζήσαντας συγκινουμένους εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὀνομάτων μας, μετὰ τῆς αὐτῆς δακρυοσταλάκτου στοργῆς καὶ ὁσιότητος μεθ' ἧς καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προσβλέποντες ἤδη τοὺς προσφιλεῖς τάφους σας. Ἀδελφοί, φίλτατοι ἀδελφοί, κοιμηθῆτε ἐν εἰρήνῃ. Ταχεῖα ἐν τούτοις, ἐντὸς τοῦ νεκρικοῦ χώρου, ἐλαύνει ἡ νεκρικὴ πομπή. Σώματα καὶ ἰνδάλματα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ποικίλως μορφοῦνται ὑπὸ τὰς λάμψεις τῶν πενθίμων κηρίων, καὶ πρὶν ἔτι ὁ στοχασμὸς συλλάβῃ τὸν τύπον, ἐλύθησαν ἤδη ὡς ὄνειρα εὐφροσύνων στιγμῶν. Αἱ προτομαὶ τῶν νεκρῶν μειδιῶσι· οἱ τάφοι ἀποβαίνουσιν εὐγλωττότεροι, οἱ νεκροὶ φιλοξενοῦσι τοὺς ζῶντας... Εἰς τὴν φανταστικὴν ἐκείνην καὶ ἀκαριαίαν παρέλασιν τῶν ἀορίστων μορφῶν, τῶν ἀδιαλείπτως προκυπτουσῶν καὶ ἐξαφανιζομένων βλέπει τις τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς. Σκιὰ τὰ πάντα. Διεγράφη, ἠφανίσθη. Οὐδὲν ἀπέμεινε πλέον. Οὔτε ἡ ἀνάμνησις. Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον διατελεῖ ὁ ἐξωτερικός. Εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας φλεγμαίνει ὀδύνη αἰσθήματος τραυματισθέντος· ἀλλ' ἔξω μειδιᾷ ἡ φύσις. Ἀνθοσκεπεῖς αἱ ἀναδενδράδες ἀνέρπουσι πρὸς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Φυλλώματα πράσινα καὶ πυκνὰ σκέπουσι τὰ μνήματα. Λευκὰ ἄνθη στίζουσι τοὺς χλοάζοντας καὶ δροσεροὺς τούτους σμαράγδους, καὶ πρὸς τὸ χῶμα δειλῶς κατακεκλιμένα σεμνὰ καὶ εὐώδη φαίνονται τὰ ἄνθη, ἅτινα ἄλλα ἐβλάστησαν καλλιεργηθέντα, καὶ ἄλλα κατετέθησαν πρὸ μικροῦ ἐκεῖ προσκομισθέντα ὑπὸ τῆς στοργῆς τῶν οἰκείων. Θωπεύω συγκεκινημένος αὐτά· ἀποστάζουσι δρόσον· ἀλλ' εἶναι τοῦ οὐρανοῦ δρόσος ἆρά γε, ἢ δάκρυ ἄλγους καὶ σπαραγμοῦ κυλίσαν ὡς θυσία καὶ προσφορὰ τῆς καρδίας εἰς τὴν ἀνθόσπαρτον ταύτην προσκομιδὴν καὶ θυσίαν, τὴν λεπτήν, τὴν τρυφερὰν καὶ εὐώδη, ἣν εἰς τὴν μνήμην τοῦ νεκροῦ προσέρχεται φέρουσα ἡ ἀλγεινὴ ἀφοσίωσις τῆς ζωῆς;....

*

Ὑπὸ τὸ κράτος πενθίμων εἰκόνων καὶ σκέψεων,

οὐχὶ μόνον τὴν ἰδίαν θλῖψιν ἀναλογιζόμενος καὶ ἐκτρέφων, ἀλλὰ καὶ πάντων ὅσοι ἀπέτισαν εἰς τοῦ θανάτου τὴν δουλείαν τὰ ἀδρὰ καὶ δεινὰ λύτρα τῆς ζωῆς, ἠκολούθουν πόρρωθεν τὴν ἱερὰν συνοδείαν. Ἐγγίζομεν εἰς τὸ τέλος. Τὰ πάντα, τὰ γήϊνα πάντα ἔχουσι τὸ τέλος ἐδῶ, καὶ ἡ ὀδύνη ἡ μόνον μετὰ τῆς ζωῆς τελευτῶσα. Εἰς τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις τὰς ὑπὸ τάφων κατεσπαρμένας, πολύμορφα σχήματα, ἀπὸ τοῦ φωτὸς δημιουργούμενα, ἕρπουσι πάντοτε. Μεγεθύνονται, σμικρύνονται, σβέννυνται. Στιγμιαία φωτὸς ἀκτὶς ἐπιφαίνεται μόλις, καὶ σκότος ἑνιαῖον καὶ βαθὺ διαδέχεται ἀτελευτήτως αὐτήν. Τὸ ἀκαριαῖον τοῦτο φῶς, τὸ δῦον πρὶν μόλις ἀνατείλῃ, ἡ ἑνότης αὕτη τοῦ διαρκοῦς σκότους, τοῦ ἐπερχομένου ἀμέσως μετὰ τὴν ὠχρὰν λαμπηδόνα, δὲν εἶναι ἆρά γε εἰκὼν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐλπίδων αὐγαζουσῶν μόλις καὶ ἀπατηλῶς ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῆς ψυχῆς, ὅπως δύσωσι θετικῶς καὶ ἐσαεὶ ὑπὸ τὸν ζόφον τοῦ θανάτου, τοῦ μυστηρίου, καὶ τοῦ αἰνίγματος; Γοργῶς παρέρχονται οἱ τάφοι, καὶ τῶν κεκοιμημένων τὰ λίθινα ὁμοιώματα. Ὑπὸ τὴν ἱερότητα τῆς ἁγνείας καὶ τοῦ θανάτου παρθένοι λευκαὶ ὅπως καὶ ἡ ψυχή των ἀναπαύονται ἐδῶ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ὑπ' αὐτό. Τὸ ἄσπιλον τοῦ λίθου εἶναι τῆς ἀσπίλου ψυχῆς ἡ συμβολικὴ παράστασις. Φρουρὸς ἀγρυπνεῖ ἐγγὺς ὁ Σταυρός, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην Αὐτοῦ ὁ Χρόνος λευκαίνει τὰ ὀστᾶ, καὶ ἀδιατάρακτος μηκύνεται ὁ ὕπνος, ὁ ἅγιος ὕπνος τῆς ἀθωότητος. Μικρὰ παιδία, γήϊνα Χερουβείμ, ἀπὸ τῶν οὐρανίων ταγμάτων θελκτικοὶ αὐτόμολοι, μὲ ραφαήλειον τὸ πρόσωπον, μὲ τοῦ Ἀπριλίου τὰ ρόδα καὶ τὴν δρόσον εἰς τὰς παρειάς, μὲ τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς χαρᾶς τὴν φωνὴν εἰς τὰ χείλη, μὲ τὴν ζωὴν μόλις διανοιγομένην εἰς τὴν εὐώδη ἐκείνην κάλυκα τοῦ ἐρατεινοῦ σώματός των κοιμῶνται τώρα ἐδῶ, μακρὰν τῆς μητρικῆς ἀγκάλης. Ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ εἶναι ἀγαθὴ μήτηρ· καὶ ὅταν ἠπίως ψαύσῃ ἡμᾶς ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου, ὅταν πᾶν ἄλλο γήϊνον ἄσυλον, καὶ τῆς μητρός μας ὁ κόλπος αὐτός, δὲν δύναται πλέον νὰ μᾶς δεχθῇ καὶ νὰ μᾶς προστατεύσῃ, ἀνοίγει τότε ἡ εὔσπλαγχνος γῆ τοὺς κόλπους της, καὶ ὡς τέκνα προσφιλῆ, ἀπὸ τοῦ στήθους αὐτῆς προσκαίρως ἐκφυγόντα, μᾶς δέχεται καὶ πάλιν, καὶ πάλιν μᾶς καλύπτει ἀναλαμβάνουσα τὸν χοῦν δι' οὗ ἐπλάσθη τὸ σῶμα μας. Ὦ! ποία συρροὴ ἀναμνήσεων, καὶ ποία πληθὺς τάφων καὶ σταυρῶν! Ἕκαστος ἐκπροσωπεῖ καὶ μίαν σβεσθεῖσαν ζωήν . . . ζωὴν ἧς ἡ λῆξις χαράσσει διὰ τοὺς ἐπιζήσαντας δακρύων καὶ πόνων τὴν ἔναρξιν!

*

Ἀλλ' εἰς ἕνα τάφον νεοσκαφῆ, ἀρετὴν καὶ αὐταπάρνησιν σκέποντα, προσῆλθον εὐλαβῶς, τὴν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου σφίγγων εἰς τὰς τρεμούσας χεῖρας. Ἠθικοὶ σπασμοὶ ἀγάπης περιαλγοῦς διέσειον τὴν ψυχήν μου. Ὤρυξα πλαγίως τοῦ τάφου μικρὰν ὀπήν, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐσφήνωσα τὴν ἀνημμένην λαμπάδα. Τὸ σκότος διεσκεδάσθη πέριξ. Καὶ τότε ὀδυνηρὸς ἐνδόμυχος διάλογος, ἄρρητον πάθος λατρείας καὶ στοργῆς ἑρμηνεύων, ἀντήχησεν εἰς τὸ κενὸν τῆς ἐρημωθείσης καρδίας μου . . . .

*

Ἀπεσπάσθην ἀπὸ τοῦ πεφιλημένου μνήματος. Καλύπτει ἀνεκτιμήτους καὶ ἀλησμονήτους θησαυρούς. Ἡ Πίστις, ἡ θεία καὶ παρήγορος Πίστις ἐπῆλθεν ἐγκαίρως διασκεδάσασα τὸν ἄγριον τῆς ἀπελπισίας τυφῶνα, καὶ πραΰνασα, διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς ἄλλης ζωῆς, τὴν μέλαιναν ἀγριότητα τῆς ὀδύνης ἥτις μὲ διέσχιζε. Ἡ Πρόνοια ἠλέησε τὸ πλάσμα της. Αὐτὴ ἐξακοντίζει τὴν δοκιμασίαν, ἀλλ' Αὐτὴ ἐπίσης καταπέμπει καὶ τὴν παραμυθίαν. Οἱ λόγοι τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ, οἱ μετὰ φλογερᾶς εὐγλωττίας ἀπηχήσαντες πρὸ μικροῦ ἐντὸς τῶν ἐγκάτων τῆς καρδίας μου, ἀποβαλόντες τὴν ἀγρίαν, ἐν τῇ φιλοστοργίᾳ αὐτῶν, ὁρμήν, ἀπέβησαν τρυφερώτεροι ἔτι, καὶ ἠπιώτεροι ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀναπολήσει καὶ ἐντολῇ. Τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, ἄλυτον καὶ ἄγρυπνον πάντοτε ἐν ἐμοί, ὅπερ βιαιότερον καὶ ὀξύτερον ἠγέρθη πρὸ μικροῦ ὅτε προσέβλεπον καὶ σιωπηλῶς προσεφώνουν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τὸ φίλτατον ἐκεῖνο μνῆμα, ἐνέδωκε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν θείαν τῆς Θρησκείας φωνὴν καὶ πραϋνθὲν συνεπτύχθη πάλιν. Ἀνεβλήθη, δὲν ἐλύθη· ἐληθάργησε χωρὶς νὰ παύσῃ ἀκμάζον. Ἤδη ἡ πομπὴ τοῦ Ἐπιταφίου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ ἀπὸ τοῦ ὠχροῦ φωτὸς τῶν ἀνθρωπίνων λαμπάδων φωτισθεῖσα στιγμιαίως σκιερὰ ἐκείνη καὶ σεβασμία περιοχὴ ἐκαλύφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν μέλαιναν πτυχὴν τῆς ποτνίας Νυκτός. Ἡ ἐπισημότης τῆς νυκτερινῆς σιωπῆς, καὶ ἡ ἐπισημότης τῆς ἁγίας περιοχῆς ἐπεκάθισαν καὶ πάλιν ἐν δεσμῷ ἑνιαίῳ ἐπὶ τὸν ἱερὸν καὶ γαληνιαῖον χῶρον ἔνθα κοιμῶνται οἱ νεκροί. Ἐξῆλθον, δεινῶς χειμαζόμενος, ἀπὸ τὸν σεπτὸν περίβολον. Εἶχον ἀφήσει τὸν λιμένα τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ εὔθραυστον τοῦ ταραχώδους βίου ἀκάτιον πτερώσας διὰ τοῦ ἱστίου ἔπλεον πάλιν πρὸς τὴν πόλιν τῶν παθῶν, τῶν μεριμνῶν, τῶν ἀλγεινῶν φροντίδων, τῶν πικρῶν διαψεύσεων. Εἶδον τὸ ὕστατον τὸν φανὸν τοῦ Κοιμητηρίου προφέγγοντα εἰς τὴν εἴσοδον ἐκείνην τοῦ ἀκυμάντου λιμένος, ἀφ' ὅπου πρὸ μικροῦ εἶχον ἀνασπάσει τῆς μικρᾶς καὶ ἀσθενοῦς σχεδίας μου τὴν ἄγκυραν. Πνεῦμα γαλήνης ἐφέρετο ἐκεῖθεν πρὸς τὴν πόλιν τῆς ζωῆς, ὁπόθεν ἀντίθετος ἐξώρμα βιωτικὴ καταιγίς, καὶ θύελλα μαινομένη. Καὶ ποῦ, καὶ πῶς εἰς τοιοῦτον πέλαγος νὰ πλεύσωμεν ἡμεῖς! Ἀλλὰ τοῦ ἀκατίου τὴν ἀσθένειαν ἰδοὺ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλπίδος στηρίζουσα ἡ χείρ. Ἤδη ἠφανίσθη τοῦ φανοῦ τὸ μυστηριῶδες φῶς. Βαρεῖς ἀναπάλλονται ὑπὲρ τὴν πόλιν ἦχοι πενθίμων ἐμβατηρίων. Οἱ Ἐπιτάφιοι τῶν Ναῶν ἐξῆλθον, καὶ ᾆσμα θανάτου, «ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ» περιδονεῖται ἔτι εἰς τὸ κενόν. Τὴν εἶδον πρὸ μικροῦ τὴν ζωὴν ἐν τῷ τάφῳ. Τὴν εἶδον εἰς τὸ ὁμοίωμα ἐκεῖνο τοῦ Σωτῆρος, τὴν εἶδον εἰς τοὺς τάφους αὐτούς, οὓς ἀδιαλείπτως σκάπτει ὁ θάνατος. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ μυστήριον ὅπερ κρύπτουσι τὰ μνήματα καθεύδει ἡ ζωή, ἡ ἀληθὴς ζωή. Ὁ ἄγγελος ἐκύλισε τοῦ μνήματος τὸν λίθον καὶ ἀνασταθεῖσα φωτοβόλος ἀνεπήδησεν ἐξ αὐτοῦ ἡ ἀληθὴς

καὶ αἰωνία Ζωή. Ὁ ἄγγελος θὰ ἀνοίξῃ, ἐν τῷ ἐπηγγελμένῳ χρόνῳ, τοὺς τάφους, καὶ φαεινὴ ἀπὸ τούτων θὰ ἀνέλθῃ ἡ ἀτελεύτητος χαρὰ καὶ ζωὴ τῶν δικαίων καὶ ἐναρέτων, τῶν ἐν Πίστει καὶ Εὐσεβείᾳ κοιμηθέντων ἐν Κυρίῳ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΓΡΑΜΜΕΝΟΧΩΡΙΑ

Ἐλάμβανον πολλάκις ἀφορμὴν νὰ διέρχωμαι ἐκ Γραμμενοχωρίων καὶ νὰ μένω δ' ἐνίοτε ἐντὸς αὐτῶν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας.

Τὰ χωρία ταῦτα, περὶ τὰ εἴκοσι, τινὰ μὲν ἐξαπλόνονται εἰς τοὺς πρόποδας, τινὰ δὲ ἀναρριχῶνται ἐπιχαρίτως ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν μικρῶν λόφων καὶ βουνῶν, οἵτινες διασπείρονται κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς μεγάλης πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων, εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου ὡρῶν ἀπὸ τούτων. Ἀποτελοῦσι δὲ κυκλοτερῆ περιφέρειαν χαριεστάτην, ἐστολισμένην μὲ τοποθεσίας ὡραίας, θέαν ἀνοικτὴν καὶ λαμπρὰν καὶ εὐκραέστατον κλίμα, ἐναμιλλώμενα μὲ τὰ χωρία τῶν χαμηλωμάτων τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Πηλίου. Ἕνεκα δὲ τῶν πολλῶν τούτων τῆς φύσεως αὐτῶν καλλονῶν ἐνόμισάν τινες ὅτι ὠνομάσθησαν καὶ Γραμμενοχώρια, καθότι ἡ λέξις ***γραμμένο*** ἐν τῷ ἠπειρωτικῷ ἰδιώματι σημαίνει τὸν ἐπὶ καλλονῇ διακρινόμενον, τὸν γραφικόν, ἐξ ἧς αἱ φράσεις ***γραμμένο παιδί***, ***γραμμένος ἄγγελος***, ***φρύδια γραμμένα***, ***γραμμένο χωριό***, ὡς ὠνομάζεται Γραμμένο τὸ κεντρικώτερον καὶ μεγαλείτερον ἐξ αὐτῶν. Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ γνώμη καθ' ἥν, ὅτε οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν κάτω Ἤπειρον καὶ ἐπροχώρουν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων, τὰ χωρία ταῦτα πρῶτα ὑπετάγησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως καὶ ἐνεγράφησαν εἰς τὰ βιβλία τῆς κατοχῆς των, ὀνομασθέντα ἔκτοτε Γραμμένα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κοινότητας τοῦ Πίνδου καὶ τῶν ἄλλων ὀρέων, αἵτινες διατηρήσασαι τὴν αὐτονομίαν των ὠνομάσθησαν Ἄγραφα. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην προσεπικυροῖ ἡ ἐγχώριος παράδοσις, ὅτι ἱκανὰ τῆς περιοχῆς ταύτης χωρία διὰ πρεσβείας πρὸς τὸν στρατάρχην τῶν Τούρκων Μουρὰτ τὸν Β' προσεκύνησαν τότε καὶ ὑπετάγησαν αὐθορμήτως, προθυμοποιηθέντα μάλιστα νὰ τῷ παράσχωσι καὶ σπουδαίας ὑπηρεσίας καὶ συναρωγάς, ὁπόταν οὗτος φθὰς ἔμπροσθεν τῶν Ἰωαννίνων διεπραγματεύετο μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ μενόντων κατοίκων των περὶ παραδόσεως. Ἔνια δ' ἐξ αὐτῶν κατώρθωσαν ὡς ἐκ τούτου ν' ἀποκτήσωσι καὶ προνόμιά τινα παραχωρηθέντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλομήτορος (βαλιδὲ Σουλτάνας). Μετά τινας ὅμως χρόνους, διὰ τῆς συστάσεως τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων καὶ τῶν Σπαχίδων, ὄχι μόνον τῶν προνομίων αὐτῶν ἀπεξεδύθησαν, ἀλλά, πιεζόμενα ἀφορήτως, ἠναγκάσθησαν μερικὰ νὰ διαλυθῶσι καὶ νὰ μετοικήσωσιν οἱ κάτοικοι αὐτῶν εἴτε εἰς ἄλλα γειτονικὰ ἰσχυρά, εἴτε ἐκτὸς τῆς Ἠπείρου εἰς ἄλλας χώρας, ἐγκαταλείποντες ὄπισθεν ἐρήμους τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ἀγρούς των, ὧν τὰ ἐρείπια δεικνύουσι σήμερον εἰς τὸν ξένον οἱ περίοικοι μὲ τὰ ὀνόματα Παλιούρι, Γεράκι κ.λ.π. Μετὰ ταῦτα ἐπῆλθον αἱ βιαιότεραι τῶν κατακτητῶν πράξεις, αἵτινες ἐπέσπευσαν τὴν κατάπτωσιν τῶν Γραμμενοχωρίων, ὧν ἐπὶ τέλους οἱ κάτοικοι μετετράπησαν εἰς ἀθλίους καλλιεργητὰς καὶ ραγιάδας ἀφεντάδων. Ὅτε δὲ ἐξερράγησαν ἐν Ἠπείρῳ αἱ ἐπαναστάσεις τοῦ 1821 καὶ 1854, οἱ κάτοικοι τῶν Γραμμενοχωρίων ἐκινήθησαν μόνον διὰ νὰ ἀφήσωσι τὰς οἰκίας καὶ τὰ ὑπάρχοντά των καὶ νὰ κρυφθῶσιν ὅπου ἠδύναντο περιδεεῖς καὶ ἐπτοημένοι εἰς τὰ πλησιόχωρα βουνὰ καὶ δάση τῶν Κουρέντων. Τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ δειλία καὶ ἡ ἄγνοια τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀξιοπρεποῦς ζωῆς ἐξακολουθεῖ παρ' αὐτοῖς μέχρι σήμερον καὶ συνᾴδει μὲ τὴν δευτέραν περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν χωρίων των γνώμην.

Ἐν τούτοις τὰ Γραμμενοχώρια παράγουσιν ἄνδρας ὑγιεστάτους, εὐφυεῖς καὶ ἐργατικούς, γυναῖκας δὲ σεμνὰς καὶ ὡραίας. Τὸ Γραμμένο ἰδίᾳ ἐγέννησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς Ζωσιμάδας, τοὺς Καπλάνας, τὸν Ἀσώπιον, τὸν Κρανᾶν, τὸν Γούδαν εἰς ἐποχὰς παρελθούσας· καὶ σήμερον δὲ πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων του φεύγουσιν εἰς τὴν ξενιτειάν, ὅπου κατορθοῦσι διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς οἰκονομίας ν' ἀποκτῶσι πλούτη μεγάλα, ἅτινα μεταχειρίζονται τὸ πλεῖστον ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῶν. Τούτου δ' ἕνεκεν ἀμηχανεῖ τις πῶς νὰ συνδυάσῃ τὰ λίαν μεγαλόψυχα ἀφ' ἑνὸς καὶ φιλογενῆ αἰσθήματα, μὲ τὸν μέχρις ἄκρου ἀώτου ἀφ' ἑτέρου φιλήσυχον καὶ δειλὸν χαρακτῆρα τῶν Γραμμενοχωριτῶν.

Ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν ξενιτεύονται, καλλιεργοῦσιν εἰς τὰ χωρία των τοὺς ἀγροὺς καὶ περιποιοῦνται τὰ ποίμνιά των, βοηθούμενοι ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν των, ἢ ἐπαγγέλλονται τὸν ξενοδόχον καὶ τὸν παντοπώλην ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ ἔδαφος τῶν χωρίων των εἶνε γονιμώτατον καὶ παράγει ἐν ἀφθονίᾳ τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς καὶ τοὺς τῆς ἀμπέλου. Τοιοῦτο δ' ὂν δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν παλαιοτέρων, λείψανα τῶν κατοικιῶν τῶν ὁποίων ἀπαντῶσιν ἐλάχιστα μὲν εἰς λίθους καὶ νομίσματα, πλείονα δὲ εἰς τοπωνυμίας, ὡς εἰς ***Καστρί***, εἰς ***Ράχην τοῦ Βασιλικοῦ*** παρὰ τὸ Γραμμένο, εἰς τὴν ***Κεφαλή***, πηγὴν διαυγεστάτου ὕδατος παρὰ τὸ χωρίον Ἀραχοβίτσα, ἀναβρύουσαν ἐκ βράχου ὀγκώδους εἰς θέσιν δασώδη, ρωμαντικωτάτην. Κατὰ παράδοσιν, ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ὑψοῦτο ἐν ἀμνημονεύτοις χρόνοις μαρμάρινος μέγας πύργος κατοικούμενος ὑπὸ περικαλλοῦς βασιλοπούλας, ἥτις ὑδρεύετο δι' ἀργυροῦ ***σίκλου*** (ἀμφορέως) ἐκ τῆς Κεφαλῆς, ρίπτουσα αὐτὸν δι' ἁλύσου ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ πύργου εἰς τὴν πηγήν, ἣν ἐπὶ τούτου εἶχε περιτειχίσει δίκην λεκάνης ἢ φρέατος, μέρη ἐκ τῶν κονιαμάτων τῆς ὁποίας διακρίνονται ἀκόμη. Σήμερον ἐπὶ τοῦ βράχου παρατηροῦνται ἐλάχιστα ἴχνη τειχῶν καὶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ τέσσαρα ἢ πέντε μικρὰ ἐκκλησίδια ἡμικρημνισμένα ἢ ἑτοιμόρροπα. Μεταξὺ δὲ τούτου καὶ τοῦ βουνοῦ

τῆς κώμης Κοκκινόχωμα, ἐν μέσῳ στενῆς κοιλάδος καλουμένης *λάκκος βαρκός*, ὑψοῦνται δύο μεμονωμένοι καὶ βαθύδενδροι λόφοι, ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ἐν σχήματι σαρικίου δερβίσου ἢ τεμένους ὀθωμανικοῦ, καλούμενοι σήμερον *τζαμὶ τοῦ τούρκου*· διότι, ὅτε κατῴκουν εἰς τὰ περίχωρα ἐκεῖ Τοῦρκοι, ὁ εἷς Κοκκινόχωμα διαμένων δερβίσης, μὴ ἔχων ἰδιαίτερον τζαμίον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν καὶ προσεκάλει διὰ τῶν κραυγῶν του πεντάκις τοῦ ἡμερονυκτίου περίπου τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ εἰς προσευχήν.

Δυστυχῶς ὅμως τὰ ἄφθονα σπαρτὰ καὶ αἱ ἄμπελοι καὶ τὰ δάση, ἅτινα κατακαλύπτουσι τὸ ἔδαφος τῶν Γραμμενοχωρίων καὶ καθιστῶσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν καλλονὴν ἀπαράμιλλον, δὲν ποτίζονται παρὰ ἀπὸ τὰς βροχὰς τοῦ οὐρανοῦ. Διότι ὕδατα πηγαῖα οὐδαμοῦ δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ ἀπαιτουμένῃ ποσότητι. Ἡ σπάνις αὐτῶν εἶνε ἐκπληκτική. Καὶ τοῦτο εἶνε ὅπερ μετριάζει πως τὸ ποιητικὸν τῶν τοποθεσιῶν των. Φαντασθῆτε ὅτι ὀκτὼ ὁλόκληρα ἐξ αὐτῶν χωρία ὑδρεύονται εἰς ἓν καὶ μόνον φρέαρ, εἰς τὸ *πλατὺ πηγάδι* ὀνομαζόμενον, κείμενον περὶ τὸ μέσον αὐτῶν. Ἀπὸ πρωίας μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς ὁ συνωστισμὸς τῶν γυναικῶν τῶν χωρίων ἐνταῦθα εἶνε ἀπερίγραπτος. Ἀπολαμβάνει δὲ διασκεδαστικοῦ θεάματος ὁ διερχόμενος τότε καὶ βλέπων αὐτὰς συνωθουμένας μετὰ κραυγῶν διὰ νὰ πάρουν ἀράδα, μὲ τὰ ξύλινα βουτσέλια των εἰς τὰς χεῖρας ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων.

Αἱ Γραμμενιάτισσαι εἶνε πολύτοκοι. Σπανίως ὅθεν ἀπαντᾷ τις ἐνταῦθα γυναῖκα τριετὲς χειραγωγοῦσαν παιδίον καὶ μὴ θηλάζουσαν καὶ ἐπωμίζουσαν. Ὁσάκις δὲ δὲν ἀπασχολοῦσιν αὐτὰς αἱ τῶν ἀγρῶν, τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ποιμνίων ἐργασίαι, εἰς ἃς βοηθοῦσι τοὺς συζύγους των, καταγίνονται εἰς τὰς οἰκίας των νήθουσαι, πλέκουσαι καὶ κατασκευάζουσαι μετ' ἐξιδιασμένης λεπτότητος καὶ φιλοκαλίας τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ ἐνδύματά των. Εἶναι καὶ λίαν καλλίφωνοι. Διὸ καταμαγεύουν ὡς ἄλλαι Σειρῆνες, τοὺς διαβάτας, ὅταν τὸ θέρος τὴν νύκτα,— ἵνα μὴ ἐκθέτωσι τὴν ἡμέραν τὴν λεπτότητα τοῦ προσώπου των εἰς τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, — θερίζουσαι εἰς τοὺς ἀγροὺς μέχρι πρωίας, ψάλλουσι τὰ ὡραῖα τοῦ θέρους τραγούδια των.

Εἰς τὰ χωρία ταῦτα παρατηρεῖ τις καὶ καλά τινα πανηγυρικὰ ἔθιμα. Οὕτως εἰς Κόνισκαν τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου (23 Ἀπριλίου), καθ' ἣν πανηγυρίζει ὁ ὁμώνυμος βυζαντινὸς τοῦ χωρίου ναός, συγκροτεῖται πεζοδρομικὸς ἀγὼν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς κοιλάδος μέχρι τοῦ ἑτέρου, ἔνθα ἀναρτῶσιν ἐπὶ ἱστοῦ τὸ βραβεῖον τοῦ νικητοῦ, ἐκ χρηματικοῦ ποσοῦ συνιστάμενον, ἐντὸς ἐρυθροῦ μανδηλίου. Εἰς Γραμμένο τὴν Πρωτομαγιὰν κατασκευάζουν ἐξαιρετικοὺς ἄρτους, οὓς φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν, μεταβαίνοντες οἰκογενειακῶς εἰς τὴν δασώδη θέσιν *Ἀμαλαγιάδες*, ἔνθα συνήθως ὑπάρχουν τὰ ποιμνιοστάσια, καὶ συντρώγουν καὶ συνευθυμοῦν μετὰ τῶν ποιμένων των, ἑορτάζοντες τὰ εἰσόδια τοῦ χαριτωμένου μηνός. Τὴν δὲ ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως αἱ νεάνιδες ὅλων τῶν Γραμμενοχωρίων μεταβαίνουσιν ἐν ὁμίλοις ἀπὸ πρωίας μετ' ᾀσμάτων εἰς θέσιν *Πλός*, παρὰ τὸ πλατὺ πηγάδι, ὅπου συλλέγουσιν εἰς μικροὺς βόλους πηλὸν χώματος, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται καθ' ὅλον τὸ ἔτος πρὸς καθαρισμὸν τῆς μακρᾶς καὶ πυκνῆς κόμης των, ἐπιστρέφουσι δὲ τὸ ἑσπέρας μὲ τὰ ἴδια ᾄσματα. Ἐπίσης τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν ἐκκλησιάζονται πάντα τὰ χωρία εἰς κεντρικόν τινα ναΐσκον, αἱ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες αὐτῶν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, στήνουσι μέγαν δημόσιον χορόν. Ἂς φαντασθῇ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν ποῦ φθάνουσι τότε οἱ ἀντίλαλοι τῶν τραγουδιῶν των. Λέγεται μάλιστα, κατὰ παράδοσιν, ὅτι εἰς παρῳχημένους χρόνους, ὅτε ἦσαν πολὺ εὔποροι οἱ Γραμμενιῶται, ἡ κλαγγὴ τῶν ἀργυροχρύσων κοσμημάτων τῶν γυναικῶν των κατὰ τὸν μέγαν χορὸν τῆς Λαμπρῆς, ἠκούετο μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου τῆς κοιλάδος, εἰς ἀπόστασιν δύο ὁλοκλήρων ὡρῶν. Ἓν τῶν ὡραίων ᾀσμάτων, ἅτινα χορεύουν τότε, εἶνε τὸ ἀκόλουθον, ὅπερ ἀτυχῶς ἀτελὲς ἠδυνήθην νὰ συγκρατήσω ἐν τῇ μνήμῃ μου:

Ἐμπᾶτε, ἀγόρες, 'ς τὸ χορὸ νὰ μάθετε τραγούδια,
Νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ μάθετε πῶς πιάνεται κ' ἡ ἀγάπη.
Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται, στὰ χείλη κατεβαίνει,
Κι' ἀπὸ τὰ χείλη 'ς τὴν καρδιὰ . . . .

Καὶ τῷ ὄντι. Εἰς τὸν μέγαν χορὸν τῆς Λαμπρῆς συνάπτονται οἱ ἔρωτες μεταξὺ τῶν νέων. Ἐκεῖ βλέπουσιν ἐλευθέρως ἀλλήλους καὶ ἐκλέγονται διὰ τῶν ἀνταλλασσομένων βλεμμάτων. Ἔπειτα ἔρχονται αἱ στιγμιαῖαι καὶ λίαν προφυλακτικαὶ συναντήσεις ἀνὰ τὰ δάση καὶ τοὺς ἀγρούς, περιοριζόμεναι εἰς ἕνα χαιρετισμὸν καὶ εἰς ἓν ἐγκάρδιον μειδίαμα μόνον· καὶ τέλος ἡ προξενειὰ καὶ ὁ γάμος, τοῦ ὁποίου αἱ συνήθειαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων ἠπειρωτικῶν λαῶν.

Παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῶν Γραμμενοχωρίων διέρχεται ὄπισθεν λίαν πετρώδους λοφοσειρᾶς παραπόταμός τις τοῦ Καλαμᾶ, καταβαίνων ἀπὸ τὴν χώραν τῆς *αἰπυνώτου* Δωδώνης. Εἰς τὴν ἀντίπεραν δ' αὐτοῦ ὄχθην ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν ὑψηλοῦ βουνοῦ καὶ ἐντὸς πυκνοτάτου παναρχαίου δάσους ἐκ πρίνων καὶ δρυῶν ὑπάρχει τὸ παλαιόν, μέγα καὶ πλούσιον ἄλλοτε μοναστήριον τῆς *Λυκοστάνης*, ὄνομα καὶ πρᾶγμα, διότι τὸ δάσος αὐτῆς εἶνε ἐνδιαίτημα προαιώνιον ὁλοκλήρων ἀγελῶν λύκων. Συνήθως δὲ χρησιμεύει καὶ ὡς λημέρι ληστοσυμμοριῶν Τσάμιδων. Τὸ μέρος τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ τμῆμα Κουρέντων, τὰ δὲ χωρία αὐτοῦ, ἅτινα εἶνε πάντα ὀρεινὰ καὶ πλήρη ἀγρίας καὶ ἡμέρου συνάμα φυτείας, καλοῦνται *Δουσκοχώρια*, ἐκ τοῦ *δούσκου*, εἴδους χθαμαλῆς δρυός. Ἐκτὸς ὅμως τῆς δρυὸς καὶ τῆς πρίνου φύονται ἐν ἀφθονίᾳ ἐπίσης ἐνταῦθα ἡ κόμαρος καὶ ἡ κερασέα. Τὸ δὲ ἔδαφος, καίτοι πολὺ ὀρεινὸν καὶ ὑψηλόν, παράγει ἀρκετὰ γεννήματα καὶ εἶνε ἰδίᾳ προσφορώτατον εἰς ἀμπελοφυτείαν, εἰς ἣν μετὰ ζήλου ἐπιδίδονται οἱ εἰς ἄκρον φιλόπονοι καὶ φιλότιμοι κάτοικοι αὐτοῦ. Τὰ χωρία ταῦτα ἔχουσι καὶ ἄφθονα ὕδατα, ἅτινα καταλείβονται ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ βουνοῦ, κρυσταλλώδη καὶ δροσερά, ὁτὲ μὲν κελαρύζοντα ἐν μέσῳ τῶν φυτειῶν ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους, ὁτὲ δὲ κατασυντριβόμενα μετὰ πατάγου

ἐν εἴδει καταρράκτου ἀπὸ ὑψηλῶν ἀποτόμων βράχων, οὓς οἱ ἐγχώριοι ὀνομάζουν **ραΐδιά**. Τούτων ἕνεκα τὰ χωρία ταῦτα παράγουσι καὶ γυναῖκας ὡραιοτέρας καὶ ἄνδρας γενναίους καὶ ὑψηλόφρονας, τὰ δ' ἔθιμα αὐτῶν κατέχουσι τὴν μέσην οὕτως εἰπεῖν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐθίμων τῶν Γραμμενοχωρίων καὶ τῶν τῆς Τσαμουριᾶς, μεθ' ἧς γειτνιάζουσι πρὸς δυσμάς.

Καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπροτιμήθη περισσότερον τὸ ὀρεινὸν τοῦτο μέρος. Αἱ ράχεις καὶ οἱ ἀγροὶ τῶν χωρίων ἐνταῦθα βρίθουσιν ἐκ τῶν λιθίνων καὶ μεταλλίνων λειψάνων ἐκείνων. Εἰς τὸ χωρίον Κωστάνιανη σώζεται ἀκέραιος μικρὸς χριστιανικὸς ναὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων. Εἶνε σταυρεπίστεγος, ἐκτισμένος ἐπὶ ὀγκωδῶν θεμελίων ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ, κεκοσμημένος ἐξωτερικῶς μὲ διάφορα κεραμοπλαστικὰ ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα καὶ σύμβολα χριστιανικὰ πληροῦντα, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς τοίχους αὐτοῦ διὰ μυστηριώδους θρησκευτικῆς ἐννοίας. Ἐπίσης παλαιότατος εἶνε καὶ ὁ ἐσωτερικὸς αὐτοῦ ρυθμὸς καὶ διάκοσμος καὶ αἱ ἁγιογραφίαι αὐτοῦ. Λέγεται δὲ ὅτι ἦτο ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τεθαμμένος, ἄγνωστος καὶ ἔρημος ἐντὸς τοῦ περικυκλοῦντος σήμερον τὸν περίβολον τῆς αὐλῆς αὐτοῦ δάσους καὶ πρὸ ἑκατὸν μόλις ἐτῶν ἀνευρέθη ὑπό τινος βλαχοποιμένος ζητοῦντος ἐντὸς τοῦ δάσους ἀποπλανηθεῖσαν αἶγά του. Πρὸ τῆς μικρᾶς θύρας τῆς αὐλῆς του ἀναβρύει ἐκ τῆς ρίζης γηραιᾶς πρίνου ἄφθονον ὕδωρ, ποτίζον τοὺς διαβάτας διὰ ξυλίνου εὐώδους κρουνοῦ. Οἱ χωρικοὶ πέριξ αὐτοῦ καλλιεργοῦντες τὴν γῆν ἀνορύττουσι διὰ τῆς σκαπάνης καὶ τοῦ ἀρότρου ἀρχαίας κεράμους καὶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Πύρρου καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Μεταξὺ τῶν χωρίων Ψίνας καὶ Δραγοψᾶς ἐπὶ βραχώδους πλήρους σχισμάδων ὑψώματος, κεκαλυμμένου ὑπὸ παναρχαίων δρυῶν, παρατηροῦνται λαμπρότατα ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, εὐρυχώρου, ἐκτισμένου ἐκ λίθων μεγάλων καὶ ἐπιμελῶς λελαξευμένων. Ἴσως ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἀφιερωμένος τῷ Διονύσῳ, διότι καὶ σήμερον παντοῦ πέριξ αὐτοῦ ἀμπέλους φυτεύουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἀνευρίσκοντες ἐν αὐτοῖς συνήθως ὑπὸ τὰ χώματα ἀρχαίους λιθίνους ληνούς. Μεταξὺ δὲ Δραγοψᾶς καὶ Λυκοστάνης θέσις τις ὀνομάζεται **Κεραμαρειό**, ἔνθα ἀνευρίσκονται σωροὶ μεγάλοι τεμαχίων ἀρχαίων κεράμων, σημεῖον ὅτι ἐνταῦθα ἄλλοτε κατεσκευάζοντο τοιαῦται. Ἀνευρίσκουν προσέτι ἐνταῦθα οἱ χωρικοί, ἀροτριῶντες ἢ σκάπτοντες τὴν γῆν, ἵνα καλλιεργήσωσιν αὐτήν, διάφορα ἀρχαῖα νομίσματα καὶ κοσμήματα. Εἶδον ἰδίοις ὄμμασιν ἀρχαῖον δακτυλιόλιθον ἀνευρεθέντα εἰς ἀγρόν τινα ἐνταῦθα, ἐφ' οὗ παρίστατο ἔγγλυφος κεφαλὴ πωγωνοφόρος καὶ φαλακρὰ κρατουμένη εἰς ὄνυχας ἀετοῦ καὶ αἰωρουμένη εἰς τὰ ὕψη. Μοὶ εἶπον δὲ ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνευρέθησαν ἐκεῖ ἀγάλματα, ἀγγεῖα, στέφανοι, περιστεραί, ἀετοί, σκῆπτρα κ.λ.π. ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ. Ἐκ τούτων δὲ πάντων φέρομαι νὰ εἰκάσω ὅτι τὸ μέρος τοῦτο κατῳκεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους πυκνῶς καὶ ὑπὸ λαοῦ λίαν εὐπόρου καὶ πεπολιτισμένου, ἴσως ὑπὸ τῶν Σελλῶν τῶν ἐκ τοῦ Ὁμήρου γνωστῶν ἱερέων καὶ ὑποφητῶν τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης, εἰς τὴν χώραν τῆς ὁποίας δύναται νὰ περιληφθῇ, ἢ ὑπὸ πλουσίων μεταλλουργῶν Μολοσσῶν, διότι τὸ ἔδαφος ἐδῶ περιέχει καὶ διάφορα εἴδη μεταλλικῶν οὐσιῶν, οἷον ἄργυρον, χαλκόν, χρυσόν, σίδηρον, ἀντιμώνιον, μόλυβδον, ἄνθρακα, πετρέλαιον καὶ πίσσαν, ὧν πλεῖστα στρώματα φαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, πλεῖσται δὲ πηγαὶ πίσσης καὶ πετρελαίου ρέουσι κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν ἀκροποταμιάν, βάπτουσαι διὰ διαφόρων χρωμάτων τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ καὶ δοῦσαι ἀνέκαθεν εἰς τὸ μέρος τὸ ὄνομα **Πίσσα**. Ἐπίσης πολλὰ ἤκουσα ἐνταῦθα καὶ περὶ ὑπογείων μυθικῶν θησαυρῶν φυλαττομένων ὑπὸ δρακόντων καὶ ἀπειροπληθῶν ὄφεων.

Ἀνέβην καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ. Ὀνομάζεται **Αϊ-Λιᾶς**, ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς κειμένου μοναστηρίου τοῦ ὀρεσιβίου Προφήτου. Ἀπὸ ταύτης ἀπολαμβάνει τις ἐκτάκτου πανοράματος. Πέραν εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ὁρίζοντος διαγράφονται ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν βουνοσειρῶν τῆς Ἑλλοπίας ὑψηλαὶ καὶ εὔγραμμοι αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῆς Πίνδου, φθάνουσαι μέχρι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀποκλείουσαι τὸν ὁρίζοντα ἐν εἴδει σειρᾶς μακροῦ γιγαντιαίου τείχους. Πρὸς βορρᾶν καταπλημμυροῦνται ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου αἱ σκιεραὶ καὶ ἄγριαι δειράδες τῆς Σιούτιστας καὶ τὰ χωρία τοῦ Γραμμένου καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Καλαμοῦ, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀπαστράπτουσιν ὡς κρύσταλλοι αἱ λευκαὶ στιλπναὶ στέγαι τῶν οἰκιῶν τῆς ὡραίας Ζίτσας, ἀναρριχωμένων ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῶν νώτων κωνοειδοῦς βουνοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκλαμπρον καλλονὴν ὑπερύμνησεν ὁ λόρδος Βύρων. Πρὸς δυσμὰς δὲ κατέρχονται μέχρι τῶν μυροβόλων ἀκτῶν τοῦ Ἰονίου πελάγους τὰ βουνὰ τῆς Τσαμουριᾶς καὶ πρὸς νότον ἀνακύπτουσιν ἡ μία ὄπισθεν τῆς ἄλλης, δίκην κεφαλῶν ὕδρας λερναίας, αἱ ὀγκώδεις καὶ ἔνδοξοι κορυφαὶ τῶν Σουλιωτικῶν βράχων ἀπότομοι καὶ γυμναί.

Κατωτέρω τῆς κορυφῆς τ' Ἁϊ-Λιᾶ ἀπαντᾷ τις μικρὰν πηγὴν ὕδατος, ρέοντος ἡσύχως πρὸς τὸ χωρίον Ψίνα. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶνε ὑπόξανθον ἕνεκα τῆς μεταλλικῆς, φαίνεται, ἰδιότητος τοῦ ἐδάφους, καὶ ἡ πηγὴ ἐκ τούτου ὀνομάσθη **Ξανθόπλου**. Οἱ ἐγχώριοι ὅμως, οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχοντες περὶ τούτου, μυθολογοῦσιν ὅτι κατὰ τὰς σεληνοφωτίστους θερινὰς νύκτας συναθροίζονται περὶ αὐτὴν αἱ Νεράϊδες, αἵτινες στήνουσι χοροὺς καὶ λούονται ἐν αὐτῇ καὶ τὸ ὕδωρ της ἔλαβε τὸ ξανθὸν τῆς κόμης αὐτῶν χρῶμα. Καθ' ἣν ὥραν κατηρχόμεθα μετὰ τῶν συνοδῶν μου ἐκ τῆς κορυφῆς καὶ ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν πηγήν, μικρὰ ὡραιοτάτη χωριατοποῦλα, ἔχουσα κατάφορτα τὰ ὦτα καὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κόμην της μὲ ὁρμαθοὺς ἐρυθρῶν κερασίων, ἐνεκατοπτρίζετο ἐν τῷ ὕδατι, τὸ ὁποῖον ἔτρεχεν ἔμπροσθέν της ἀνὰ τοὺς χάλικας μὲ ἥσυχον μελῳδικὸν μορμυρισμόν, ὡς νὰ ἐτραγουδοῦσεν ἀθῷα καὶ περιπαθῶς τὰ ἁγνὰ κάλλη τῆς κορασίδος, ἐνῷ παρέκει ἐπὶ τῆς χλόης τοῦ βουνοῦ ἔβοσκον σκιρτῶσαι δύο-τρεῖς παρδαλαὶ

δαμάλεις μετὰ τῶν ζωηρῶν μόσχων των, ἃς ἐφύλαττεν ἡ μικρά. Ἅμα μᾶς εἶδεν ἐμειδίασε χαριέστατα, ἠγέρθη ὀρθία, ἠρυθρίασεν ἐξ αἰδοῦς, ἐχαμήλωσε μέχρις ἐδάφους τὰ βλέμματά της καὶ τρέχουσα ἐχάθη ὄπισθεν τῶν θάμνων καὶ βράχων ἐλαύνουσα διὰ λίθων πρὸ αὐτῆς τὰς δαμάλεις της. Μόλις δὲ μετά τινα λεπτὰ ἠκούσαμεν τὴν λεπτὴν φωνήν της, μεθ' ἧς ἔψαλλε τὸ βουκολικὸν ᾆσμά της. Ἀλλὰ καὶ ἡ φωνή της βαθμηδὸν ἐξέλιπε πολὺ μακράν μας.

(1893) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΤΟΝ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Στοῦ Πίνδου ἀπάνω τὴν κορφὴ ποῦ οἱ σταυραητοὶ πετᾶνε
Κι' οἱ λαγκαδιές του ἀντηλαλοῦν τοὺς ἤχους τῆς φλογέρας,
Ποῦ τὰ κοπάδια σκορπιστὰ στὶς ράχες του βοσκᾶνε,
Καὶ νιόφερτη σκορπάει ζωὴ ὁ ξάστερος αἰθέρας,

Ἀπάνω ἐκεῖ στὸ ξάγναντο τὸ μνῆμα του ἂς σκάψουν
Νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ Γιάννινα καὶ στὸ Συράκο πέρα,
Κι' ἐκεῖ ψηλὰ-ψηλὰ τὸ νιὸ Τραγουδιστὴ νὰ θάψουν,
Γιὰ ν' ἀγροικάῃ ἐλεύθερο τὸν σκλαβωμένο ἀγέρα.

Στὴν ἀγκαλιά του ἂς βάλουνε φλογέρα καὶ ὄχι λύρα,
Κι' ἂς γράψουνε στὴν πλάκα του ἀπάνω πῶς ἐχάθη
Μεσ' στὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς, μεσ' στοῦ Ἀπριλιοῦ τὰ μύρα,
Πρὶν τραγουδήσῃ, πρὶν νὰ βγῇ ἀπ' τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθη.

Καὶ ἂς φυτέψουν ἔλατο στοῦ τάφου του τὸ χῶμα,
Στὸν ἴσκιο του νὰ τρέχουνε βοσκοὶ καὶ βουκολούδια
Κι' ὅλα τοῦ λόγγου τὰ πουλιὰ ν' ἀρχίζουν μ' ἕνα στόμα
Νὰ λένε τὰ τραγούδια του, τῆς στάνης τὰ τραγούδια.

Κι' ὅταν περνάῃ ὁ ἄνεμος μεσ' στὰ κλαδιὰ τοῦ ἐλάτου,
Καὶ σὰν νᾶν' ὕπνου ἀνάσασμα ἠχολογοῦν τὰ φύλλα
Καὶ λέν' τραγούδια τῆς ζωῆς καὶ ὄχι τοῦ θανάτου,
Θὰ νοιώθῃ κι' ὁ Τραγουδιστὴς ζωῆς ἀνατριχίλα,

Κι' ἓν ἄλλο τότε θλιβερὸ τραγοῦδι ἀπ' τὸ μνημεῖο
Θὰ ψιθυρίζῃ ὁ ἔλατος στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀπείρου
Συγκρατητὸ κι' ἀστείρευτο σὰν τὸ νερὸ τὸ κρύο
Ποῦ χύνουν οἱ κρυστάλλινες βρυσοῦλες τῆς Ἠπείρου.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΑΣΤΕΡΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Γ'.

Ὁ Κίμων παρεσκεύασε τὰ τοῦ γάμου τῆς ἀδελφῆς του μετὰ στοργῆς πατρός, μετὰ τῆς οὐρανίας εὐτυχίας τῶν μαρτύρων· καὶ μετέσχε τῆς χαρᾶς τῶν γάμων της ἐν ἐξάρσει εὐδαιμονίας, τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας, ἣν προσπορίζει τῶν ἀγαπωμένων ὄντων ἡ εὐτυχία εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ ἐθελοθυσία τὴν ἐδημιούργησαν.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ νέα οἰκογένεια, ἡ ὁποία ἐβλάστησεν ἀπὸ τῆς τέφρας τῆς πατρικῆς οἰκογενείας θὰ ἀνεχώρει, ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς Τρίπολιν.

Εἰργάσθη αὐτοπροσώπως ὁ Κίμων εἰς τὴν συσκευὴν τῶν ἐπίπλων, τὰ ὁποῖα πάντα ἐδώρησεν εἰς τὴν ἀδελφήν του καὶ ἔβλεπε τοὺς ἀψύχους τούτους συνοίκους, τῶν παιδικῶν του χρόνων τοὺς προσφιλεῖς συντρόφους, καλυπτομένους ὑπὸ σανίδων, καθηλουμένους, ὡς, ὑπὸ τοῦ φερέτρου τὸ κάλυμμα, τὸ λείψανον προσφιλοῦς ἀποπτάσης ὑπάρξεως· ἔβλεπεν μετὰ σπαραγμοῦ ψυχῆς, ἐξαφανιζόμενα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὰ τέως ἀδιάφορα ταῦτα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ποτὲ μέχρι τοῦδε δὲν εἶχον ἑλκύσει τὴν προσοχήν του.

Ἀλλ' ὑπάρχουν στιγμαὶ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, στιγμαὶ ἀλγεινῶν κρίσεων τῆς ψυχῆς, καθ' ἃς τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα ἀφυπνίζουν τὴν καρδίαν ἡμῶν κατὰ τρόπον παράδοξον.

Νομίζει τις, ὅτι στοργὴ θερμή, ἀγάπη φλογερὰ ἐλάνθανεν ἐν ἡμῖν πρὸς τοὺς ἀφώνους, τοὺς ἀψύχους τούτους φίλους, ἥτις ἐκρήγνυται ἀκράτητος εἰς ὀδύνην καυστικὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἀπ' αὐτῶν ἀποχωρισμοῦ.

Διὰ τοῦτο κρύφα, φοβούμενος τὸ γελοῖον, τὰ κατεφίλει ἓν ἕκαστον πρὶν τὰ ἀποχωρισθῇ καὶ τὸ δάκρυ δυσπειθὲς ὑπέτρεμεν εἰς τὸν κανθὸν τῶν ὀφθαλμῶν του· καὶ τῆς σφύρας ὁ κρότος πολλοὺς ἐκάλυψε πικροὺς του στεναγμούς, ἐνῷ ἡ διάνοιά του προσήρμοζεν ἀνὰ μίαν ἀνάμνησιν εἰς ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων τούτων.

Ἄχ! Αὐτὸ τὸ καλαμάρι ποῦ ἔγραφε τόσα χρόνια ὁ ἀγαπημένος ὁ πατέρας του, μὲ τὴ σπασμένη ἀμμοδόχη! Αὐτὸς τὴν ἔσπασε μικρός· τὸ θυμᾶται· καὶ τὸν πῆραν τὰ κλάμματα τότε ἀπὸ τὸ φόβο, κι' ὁ πατέρας του ἀντὶ νὰ τὸν μαλώσῃ τὸν ἐχάϊδευε, τὸν φιλοῦσε. Κ' αὐτὸ τὸ σανιδένιο, τὸ πρόστυχο τραπεζάκι, πόσα χρόνια σκυμμένος ἀπάνω του μὲ τὸ λυχνάρι ἐμελετοῦσε τὰ σχολικά του μαθήματα, πόσαις φοραῖς ἀφηρημένος ἐσκάλιζε ἀπάνω του τὸ ὄνομά του, ἢ ἐζωγράφιζε καράβια. Κ' αὐταῖς ἡ παληαῖς χαλκογραφίαις ἡ σκοροφαγωμέναις, μὲ ὑποθέσεις τῶν πολέμων τοῦ Ναπολέοντος, μὲ τὰς μάχας τοῦ Βάγραμ, τῆς Ἰένης, τῆς Μόσκοβας, ποῦ τὰς ἐθαύμαζε μικρός, ἀνεβασμένος στῆς καρέκλαις! Θὰ φύγῃ κ' ἡ πολυθρόνα τοῦ πατέρα του,

1 Ἴδε σελ. 193.

μὲ τὸ τριμμένο δαμάσκο στὸ μέρος ποῦ ἀκουμποῦσε τὸ κεφάλι του, κρατῶντας στὰ γόνατα τὰ παιδάκιά του. Ὡς κ' αὐτὰ τὰ σπασμένα παιγνίδια, λησμονημένα φρόκαλα στῆς γωνιαῖς τῶν ντουλαπιῶν, ποῦ θὰ ῥιχτοῦν στοὺς δρόμους, πῶς τοῦ θερίζουν τὴν καρδιά, πόσα πράγματα τοῦ θυμίζουν ! Ἄχ ! Τί εἶναι αὐτὴ ἡ γλυκειὰ ἡ ἀπροσδιόριστη μυρουδιὰ ποῦ ἀναδίνουν τὰ ἑρμάρια. ποῦ φύλαγαν τῆς ἁγιασμένης μάννας του τὰ ῥοῦχα ; Δέματα λεβάντας, σκόρπιοι μενεξέδες, ποῦ διετήρησαν ἐκεῖ χρόνια θαμμένη τὴ μυρουδιά τους, γλυκειὰ σὰν τὸ ἄρωμα τῆς ψυχῆς ἐκείνης ποῦ τὰ σκόρπισε 'κεῖ μέσα ! »

Ἀλλὰ τὰς ἐντυπώσεις ταύτας ἡ προσμειδιῶσα τοῦ νέου βίου εὐτυχία δὲν καθίστα ἐπίσης αἰσθητὰς καὶ εἰς τὴν Μαρίαν. Λέγουν ὅτι ἡ εὐδαιμονία καθιστᾷ εὐσυμπαθήτους καὶ εὐεπιφόρους εἰς συγκινήσεις τὰς ψυχάς· τὸ ἐπ' ἐμοί, τὸν ἐγωϊσμὸν μόνον φρονῶ ὅτι καλλιεργεῖ καὶ ἐκτρέφει ἡ εὐτυχία.

Ἀλλ' ὁ Κίμων, ὅταν, προπέμψας τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ τὸν Γεώργιον, ἐπέστρεψεν ἐκ Μύλων εἰς Ναύπλιον μόνος, τῶν πάντων ἔρημος, ᾐσθάνθη πρὸς στιγμὴν καμπτόμενον τὸ θάρρος του ἐπὶ τῇ προόψει τοῦ μέλλοντος.

Ἦτο ἤδη νύξ. Ἐνόμισεν, ὅτι θὰ ἀντλήσῃ θάρρος καταφεύγων πανύστατον, ὡς εἰς ἄσυλον, ὑπὸ τὴν στέγην τῆς πατρικῆς οἰκίας τῆς ἐρήμου καὶ γυμνῆς, τῆς ὁποίας τὴν κλεῖδα τὴν ἐπιοῦσαν ἔπρεπε νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν ἐνοικιαστήν, εἰς τὸν ὁποῖον τὴν ἐμίσθωσεν ὁ γαμβρός του.

Οὕτω, οἴμοι, καὶ τὰ ταλαίπωρα πτηνά, ἀδυνατοῦν νὰ ἀπομακρυνθοῦν τοῦ κλάδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠγείρετο ἡ κατακρημνισθεῖσα ὑπὸ τῆς καταιγίδος καλιά των.

Πόσον παρέμεινε μόνος ἐν τῷ σκότει, εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶδε τῆς ζωῆς τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησαν πρὸ αὐτοῦ πάντες, ὅσους ἠγάπησε, κανεὶς δὲν ἔμαθε ποτέ. Ἀλλὰ πτωχή τις χήρα κατοικοῦσα εἰς τὸ κάτω πάτωμα διηγεῖτο, ὅτι μέχρι βαθείας νυκτὸς ἤκουε λυγμοὺς πεπνιγμένους, καί ποτε ὀδύνης καὶ ἀπογνώσεως κραυγάς.

Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι Ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ ψυχή, κατά τινα νύκτα προσομοίαν, ἐπάλαισεν ἐν τῷ κυματώδει ὠκεανῷ τῆς ὀδύνης ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἠλέησε καὶ ἐνίσχυσε τὸν Κίμωνα. διότι τὴν ἐπιοῦσαν ἤρεμος, γαλήνιος, πλήρης βαθείας ἐγκαρτερήσεως, παρουσιάζετο ὁ νεκρὸς ἐθελοντὴς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης θὰ ἀπετέλει τὴν οἰκογένειάν του.

Δ'.

Ἦτο πολὺ ἀπότομος, πολὺ τραχὺς ὁ Γολγοθᾶς, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβε νὰ ἀνέλθῃ ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης.

Ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων διεῖδεν, ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ ἔμελλε νὰ ἀποβῇ δεινὸς ἄνευ ἀνακωχῆς ἀγών, κατὰ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῆς τραχύτητος τοῦ σταδίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσῆλθε, ἀλλὰ δεινότερος ἀκόμη κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδικίας. ἥτις καὶ εἰς τὸν στρατῶνα καταιγίζει ἀκράτητος, καὶ τῆς ὁποίας ἡ δίνη, ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, αὐτὸν συνήρπαζε καὶ συνέστρεφε κατ' ἐκλογήν.

Δὲν τῷ συνεχώρουν τὴν ἀνατροφήν του, τὴν ἁβρότητά του, τὴν μόρφωσιν. Ἀπὸ τοῦ λοχαγοῦ, ὅστις ἐκκινήσας ἐκ τοῦ χωρίου του, ὡς ἀντικαταστάτης κατέκτησε τὰς ἐπωμίδας του πεντάκις λαβὼν κατ' ἀνακατάταξιν τοῦ ἀντικαταστάτου τὴν ἀποζημίωσιν, ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ ἐπιλοχίου, **τῆς μάννας τοῦ λόχου**, ὅστις ὅμως ἦτο πολὺ κακὴ μητρυιὰ διὰ τὸν Ἀνδρεάδην, μέχρι τοῦ ὑπαξιωματικοῦ τῆς ἑβδομάδος καὶ τοῦ δεκανέως τῆς ἐνωμοτίας, τοῦ τελευταίου τυραννίσκου ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τοῦ λόχου, ὁ ταλαίπωρος νέος εἶχε πάντας ἀμειλίκτους διώκτας, αἱ δὲ ποιναὶ ἔπιπτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του βαρεῖαι καὶ ὀγκώδεις, ὡς θερινὴ χάλαζα.

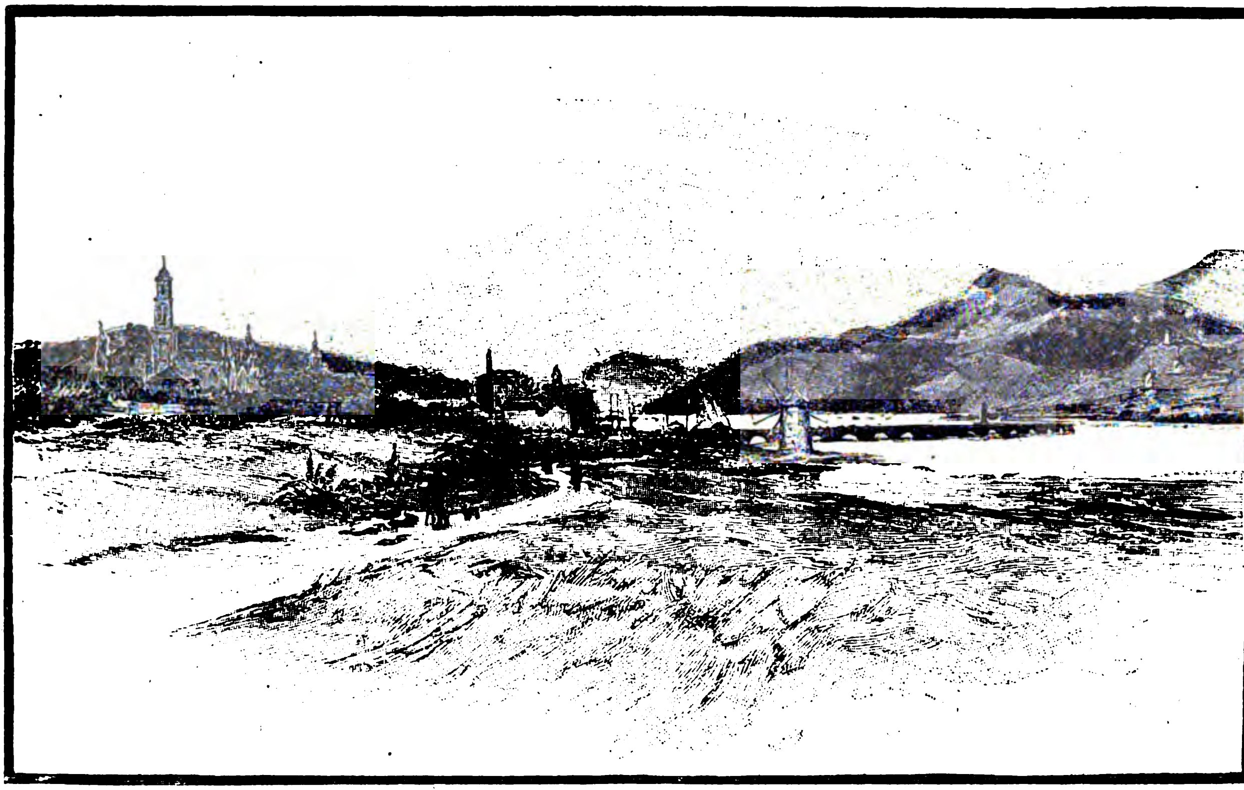
Δὲν λέγω ὅτι ἦσαν μοχθηροὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι· ὅλως τοὐναντίον. Εἶχε τότε τὸ στράτευμα ἀρετάς, αἵτινες ὁσημέραι καθίστανται σπανιώτεραι. Τῆς πολιτικῆς ὁ σάραξ δὲν εἶχεν εἰσχωρήσει ἐν αὐτῷ· καὶ εἰς βαθμὸν πολὺ ἀνώτερον ἢ σήμερον ἦσαν ἀνεπτυγμένα τῆς στολῆς ὁ σεβασμός, τῆς ἱεραρχίας ἡ σιδηρᾶ ἐπιβολή. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ γράμματα ἀπετέλουν αἰτίαν προγραφῆς ἐν τῷ στρατῶνι. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἰδίως, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶχον ἀγαθωτάτην κατὰ βάθος καρδίαν, ἀλλὰ ὑπὸ παχὺ περίβλημα σκληροτάτου φλοιοῦ τραχύτητος καὶ σκαιότητος, ἐθεώρουν μετ' αὐτοκρατορικῆς περιφρονήσεως τὰ γράμματα, ὡς ἄχρηστον σκεῦος, βαρύνον ἀνωφελῶς τὸν στρατιωτικὸν σάκκον. Ὁ ἐγγράμματος ἦτο συνώνυμον τοῦ καλομαθημένος, ὡς τὸν ὠνόμαζον τότε, καὶ ἐπομένως ἄχρηστος.

Παρῆλθον ἱκανοὶ μῆνες ἀπὸ τῆς κατατάξεως τοῦ Κίμωνος.

Εἶχεν ἤδη σημάνει τὸ σιωπητήριον ἐν τῷ παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου ἐνετικῷ στρατῶνι, μὲ τὴν ὑπερήφανον ἐπ' αὐτοῦ λατινικὴν ἐπιγραφήν, ἣν ἔστησεν ὁ ἐνετὸς ἄρχων [1] ἐν ἐνθουσιασμῷ δικαίου ἐγωϊσμοῦ, διότι, καίτοι πλησιάζουν νὰ συμπληρωθοῦν δύο αἰῶνες ἀπὸ τῆς ἐγέρσεώς του εἶναι σήμερον ἔτι, κάλλιστον ὑπόδειγμα στρατιωτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Τὸν θάλαμον τῆς ἐνωμοτίας τοῦ Κίμωνος ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς καπνίζουσα λυχνία, ἀνηρτημένη ἀπὸ τοῦ ὀρόφου, ὑπὸ τὴν παλλομένην φλόγα τῆς ὁποίας ἀνέδιδον περιοδικὰς ἀναλαμπάς, τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρτημένα ὅπλα, αἱ λόγχαι, καὶ τὰ ἐκ λευκοσιδήρου πινάκια. Οἱ ἄνδρες ἔρρεγχον ἐξηπλωμένοι κατὰ γραμμὴν καὶ ὡς ἄμορφοι ὄγκοι διαφαινόμενοι, ὑπὸ τὸ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κάλυμμα τῶν κλινοσκεπασμάτων. Ὁ δὲ θάλαμος ἀπέπνεε τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην βαρεῖαν ὀσμὴν τοῦ στρατῶνος, ἣν ἀνέδιδε τὸ ἀτελῶς καθαριζόμενον σανίδωμα, διαρκῶς βεβρεγμένον καὶ σχεδὸν σεσηπ-

[1] Ἡ περίεργος αὕτη ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς. Promptuarium classis ad urbis utilitatem et ornamentum Augustinus Sagredo provisor classis maris magnifice edificavit, anno MDCCXIII.

Ἀργοστόλιον

πός, ἡ βύρσα ἡ ἄφθονος τῶν λωρίων καὶ τῶν σάκκων, τῶν δερμάτων ἡ βαφή, ὁ μέλας στρατιωτικὸς ἄρτος, τὸ λῖπος τῶν ὅπλων, τῶν τροφῶν τὰ ὑπόλοιπα, ἡ ἐρέα, μιγνυόμενα πάντα μετὰ τῆς ἀνθυγιεινῆς, τῆς ὑποξύνου δυσοσμίας τοῦ χλιαροῦ, τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος ἐκ τοῦ πολλοῦ συνωστισμοῦ, ἐκ τῶν καθύδρων ἀσπρορρούχων, ἐκ τῶν ῥυπαρῶν σκελεῶν καὶ τῶν βαρειῶν καὶ ἐν ἀποσυνθέσει ἀρβυλῶν.

Ἡ κλίνη τοῦ Κίμωνος ἦτο κενή.

— «Πάλι λείπει ὁ ντελικάτος μας», εἶπεν ὁ ὑπαξιωματικὸς τῆς ἑβδομάδος, ὁ ὁποῖος τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχε **παραλάβει ὑπηρεσίαν.** «Θὰ τοῦ ἐχτυπήσανε, φαίνεται, πάλι τὴν καμπάνα καμμιᾶς ὀχτάρας».

Εἰς τὴν παρατήρησιν αὐτὴν ὁ ἐπιλοχίας τοῦ λόχου, ἕνα ψημένο πετζί, ὡς ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ αὐταρέσκως, ποῦ τὸ ἄργασαν εἴκοσι χρόνια ὁ στρατῶνας καὶ τὸ μεταβατικό, μὲ τοὺς μύστακας ἐν σχήματι τῶν δύο ὄφεων ἀρχιεπισκοπικῆς ποιμαντορικῆς ῥάβδου, ἀπήντησεν ἀποφθεγματικῶς.

— Τί τὰ θέλεις, ρὲ Κῶτσο, κάτα πῶς πάει ἡ δουλειά, δὲν θὰ καψώσῃ διόλου τὸ καλοκαίρι αὐτὸ τὸ παιδί.

— Μὰ γιατί τάχα;

— Γιατὶ πάντα θὰ τὸν ἔχουν στὸ φρέσκο.

Καὶ χωρὶς νὰ διακοπῇ ἀπὸ τοὺς γέλωτας, τοὺς ὁποίους προεκάλεσε τὸ λογοπαίγνιόν του, ἐξηκολούθησε.

— Τῆς ἄλλαις τὸν ἀνάφερα καὶ τὸν ἔκοψαν μέσα γιατὶ δὲν ἦταν ντυμένος κανονικά· εἶχε τὸ γιακά του ψηλότερο ἀπὸ τὸ κανονικό. Δέκα πέντε στρογγυλαῖς μέραις μέσα. Μά, νάσου, κι᾿ ἀφοῦ τὸν κόντινε, μπαίνει μιὰ μέρα ὁ λοχαγὸς στὸ ἀππέλο, ἀφοῦ εἶχε κάμει πρῶτα μερικοὺς σταθμοὺς στῆς ταβέρναις τῆς Σπηλιᾶς κ᾿ εἶχε τραβήξει μερικαῖς καντίλαις ἀπὸ κάτι γιοματάρια μὲ τὸν ἀνθυπομοίραρχο. Ἐπειδή, καθὼς καταλαβαίνετε, τὰ μάτια του δὲν ἦσαν καλὰ στὴν ὑγεία τους, τοῦ φάνηκε ὁ γιακὰς τοῦ Ἀνδρεάδη κοντήτερος ἀπὸ τὸ κανονικό. Καὶ νά σου ἄλλη μιὰ ὀχτάρα· καὶ ἔτσι πάει γαϊτάνι αὐτὴ ἡ δουλειά.

— Εἶν᾿ ἀλήθεια, πῶς πολὺ τοῦ μπήκαμε τοῦ δυστυχισμένου τοῦ παιδιοῦ. Καὶ νὰ λέμε τοῦ φτωχοῦ τὸ δίκηο, σὲ ὅλα εἶναι πρόθυμο καὶ ὑπομονητικό. Πρῶτος στὰ γυμνάσια, χωρὶς παράπονο στῆς ἀγγαρείαις. Μονάχα, ἀλήθεια νὰ μὴ ζητήσῃς νὰ τοῦ κατεβάσῃς τὴ μύτη μὲ καμμιὰ πρόστυχη δουλειά, ποῦ δὲν εἶναι τῆς ὑπηρεσίας, γιατὶ τότε ἐλάσπωσες.

— Ναί· μὰ αὐτὸ θὰ τὸν κάνῃ νὰ βαστάῃ πάντα συντροφιὰ στὰ μολυντήρια καὶ στοὺς ποντικοὺς τῆς σκοτεινῆς. Σήμερα τὸν φιλοξενεῖ πάλι, γιατὶ ἀρνήθηκε στὸ λοχαγὸ νὰ τοῦ κουβαλήσῃ τὰ ψούνια στὸ σπίτι. Δός του καμπάνα μιὰ δεκαπεντάρα ὁ διοικητής. Κοντὰ στὸ νοῦ πῶς ἡ διαταγὴ τῆς ἡμέρας δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν αἰτία, ἀλλὰ τὸ συνηθισμένο καλούπι, ὅτι **δὲν ἔφερε τὸ ἀνῆκον σέβας** κλπ.

Ἐνῷ οἱ δύο ὑπαξιωματικοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ διαλόγου προέκυψεν ἀπό τινος κλίνης πονηρὰ ἡ μορφὴ τοῦ δεκανέως τῆς ἐνωμοτίας Βιντζελάτου Διονυσίου.

Ἦτο οὗτος πρὸ δεκαετίας λεμβοῦχος ἐν Ζακύνθῳ· ἐπειδὴ δὲ εἰς Μελιταῖος ὑπηρετῶν εἰς τὰ ἀγγλικὰ πολεμικὰ ἐξεφράσθη βλασφήμως περὶ τοῦ

Πολιούχου τῆς νήσου, ὁ Βιντσελάτος τὸν ἠνάγκασε διὰ λακτισμάτων κατὰ τοῦ στήθους νὰ ἀποπτύσῃ οὐ μόνον τὰς βλασφημίας, ἀλλὰ καὶ δρᾶκας τινας αἵματος μετ' αὐτῶν. 'Αλλ' ἡ ἐγχώριος ἀστυνομία θὰ εἶχε βεβαίως ἀντιρρήσεις, ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀποπτύσεως βλασφήμων ἐκφράσεων· διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Βιντζελάτος ἔκρινε σκόπιμον νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Κατάκωλον, καὶ ἐκεῖθεν κατέληξεν εἰς Ναύπλιον. Μετὰ τρεῖς δὲ ἀνακατατάξεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων τῷ προσεπόριζε περὶ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς λόγῳ ἀντικαταστάσεως εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν ἐπίζηλον βαθμὸν τοῦ δεκανέως. 'Αφοῦ ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης του, δηλ. ἐπὶ τῶν δύο σανίδων, τὰς ὁποίας ἀπέκρυπτεν ἓν κλινοσκέπασμα, ἐξηκολούθησε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος τρέφων τὸν διάλογον.

— Μὰ κ' ἀπὸ τὸ ντετόρο δὲ βρίσκει στάλα δίκηο ὁ κακορροίζικος. Μὰ νὰ ποῦμε τὴν ἄγι' ἀλήθεια, ὄχι ἀπὸ κακία τοῦ ντετόρου, ἔτσι μὲ ἀθωότη, μὲ ἄλλους λόγους ἀπὸ ἰγνιοράντζα του, γιατί, ἐδωπὰ ποῦ τὰ λέμε, δὲ θὰ μὲ περσουαντέριζε νὰ τόνε βάλω νὰ κουράρῃ τὴ σκύλλα μου, οὔτε τὴ γάτα μου νὰ ξεγεννήσῃ.

— Καὶ ποῦ τὴν ἔχεις, δικανέα, αὐτὴ τὴ γκαστρωμένη γάτα ; στὸ σάκκο σου ;

— Ὄρσε, μὲς τὴν ἐξυπνάδα σου. Ἆ δά, λέω· ὁ λόγος τὸ λέει μωρέ. Μπὰ διάολε! Καὶ γιὰ νὰ γυρίσω στὸ ντετόρο, τσὴ ἄλλαις μιὰ μέρα παρουσιαστήκαμε καὶ οἱ δύο στὴν ἀναφορὰ ἀσθενεῖς, ὁ 'Ανδρεάδης καὶ ἡ ἀφεντιά μου. Νὰ σᾶς πῶ πρῶτα τί εἶχα ἐγώ. 'Απὸ τὰ ψὲς μὲ εἴχανε μπλωχαρισμένονε οἱ κορέοι, ὅπου μούρχουνταν καταπάνω μου ἔτσι, κατὰ φάλαγγας λόχου. Ξέρετε τί κορέοι· ἀπὸ κειοὺς ποῦ μπορεῖς νὰν τσοῦ βάλῃς μία δεκάρα στὸ χέρι καὶ νὰν τσοῦ στείλῃς στὸν καπνοποῦλο νὰ σοῦ πάρουν ὀχτὼ καὶ δύο. Μοῦ γιομόσανε τὸ κορμὶ κόκκιναις πούλιαις καὶ τόσο μὲ ξεθεόνανε ὁλονυχτὶς τσὴ νύχτας, ὅπου ἐσηκώθηκα ὡιμένανε, καὶ πισοπλατισμένος στὸν τοῖχο ἐφώναζα: Θεούλη μου κ' Ἅϊ Διονύση μου, ἂν εἶναι γραφτό μου νὰ χάσω δύο ὀγγιὲς αἷμα, νὰ πάω δελέγκου στὸ μπαρμπέρη νὰ μοῦ τσὴ βγάλῃ μὰ ὄχι νὰ μοῦ τὸ ῥουφᾶνε ἐδωπὰ ἐτοῦτοι. — Μὰ τίποτσι. Ἔτσι ἐξημερώθηκα. Καὶ ὅσο ἐσυλλογιώμουνα τί ῥαχάτι θὰ ἔκανε στὸ κρεβάτι του, τὸ ἰνφαμόκορμο, ὅπου μὲ τετρακόσαις παληοδραχμαῖς πῆρα τὴ θέσι του γιὰ τέσσερα χρόνια, μοῦ ἐρχότανε ντελίριο, σπαβέντο. Τὴν αὐγὴ λέω, δὲ θά 'ναι ἄσκημη δουλειὰ νὰ ῥεποζάρω ἕνα δυὸ νύχταις σ' ἕνα παστρικὸ κρεβάτι στὸ θεραπευτήριο. Καὶ ἐδωπὰ ποῦ σᾶς τὰ λέω, τρίβω δυνατὰ τὰ μοῦτρα μου μὲ μία ἄγρια βούρτσα σὰν ξυστρί, ποῦ ὅσο τάτριβα τόσο πείλιο τὰ κανε κοκκινόμαυρα. Καὶ ὅτι βαράει ἡ σάλπιγγα γιατρό, δελέγκου δύο βήματα ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ γραμμὴ ὁ Βιντζελάτος Διονύσιος μὲ ***τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ γείσου τοῦ πιλικίου.***

«Εὐσεβάστως ἀναφέρω, Κύριε Ὑπίατρε, ὅτι ὅλη τὴ νύχτα ὑπόφερα· εἶχα μία ζέστη τρεμέντε, κεφαλάργια, πόνους στὰ κόκκαλα, μπατικόρε καὶ τώρα τὸ πρωὶ ἐμαύρισε τὸ μοῦτρο μου καὶ ξεχύθηκαν στὸ κορμί μου ἐτοῦτα τὰ κόκκινα σπιθούλια. 'Αφοῦ μὲ κύταξε καλά, μεταβολή, μοῦ λέει, καὶ πρὶν περάσῃ ἕνα κάρτο μία καὶ στὸ θεραπευτήριο. 'Εκεῖ μὲ περίλαβε ἕνας ἄλλος ντετόρος πείλιο Πλουμινάτος ἀπὸ τὸ δικόνε μας τοῦ τάγματος.

Μοῦ ἀνοίγει τὰ ματοτσίνορα σὰ νά θελε νὰ μοῦ ξερριζώσῃ τὰ μάτια. Καὶ ἔπειτα βάνει, μωρὲ μάτια μου, καὶ μὲ στρόνουνε στὸ κρεβάτι, καὶ δελέγκου μ' ἀρχινᾶνε, ὡιμένανε, στὰ πουργατίβα τὸν κακορροίζικο, ὁποὺ ἐστράγγισα. Μὰ θὰ βγάνατε τὰ σκότια σας ἀπὸ τὰ γέλοια, ἂν ἐβλέπατε, ἐφτοῦνα ποῦ ἔβαλε ὁ ντετόρος τὸ νοσοκόμο καὶ ἔγραψε στὸ μαυροπίνακα, ποῦ ἦταν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου. ***«Βιντζελάτος Διονύσιος, δεκανεὺς τοῦ Βου πεζικοῦ. — Σκαρλατίνα».***

'Αλλὰ κυτάξτε· ἐλησμόνησα τὸν κακομοίρη τὸν 'Ανδρεάδη. Τὴν παραμονὴ τῆς ἡμέρας ποῦ παρουσιαστήκαμε στὸ γιατρό, τὸν εἴχανε φορτωμένο μία σκληρὴ ἀγγάρεια. Σᾶς εἶχε ἀφήσει χρόνους ἕνας στρατιώτης στὸ θεραπευτήριο, καὶ νά σου δελέγκου, μαζὺ μὲ μένα καὶ ἕναν ἄλλο, ὁ 'Ανδρεάδης Κίμων ***ἀγγαρεία τάφου.*** Ἔγεινε θηρίο ὅταν τὸν ἐδιάταξε ὁ λοχίας τῆς ἑβδομάδος.

Ὅ τι ἄλλο θέλετε, εἶπε, μὲ βουρκωμένα μάτια τὸ κακόμοιρο τὸ παιδί, μὰ ὄχι αὐτὴ τὴν ἀγγαρεία.

'Αλλὰ ποιὸς τ' ἀκούει αὐτά : 'Αλλουνοῦ παππᾶ βαγγέλιο. Τὸν φορτόνουν λοιπὸν μάτιά μου τὴν τσάπα καὶ μὴ ῥωτᾷς τί τράβηξε 'κεῖ ἔξω στὸ κοιμητήριο. 'Εκεῖ ποῦ ἔσκαβε, κάθε στιγμὴ τὸν ἔκοβε κόμπος ἀπὸ τὸ κλάμα, ποῦ ἔβλεπε λίγο παρέκει τὰ μνημούρια τοῦ πατέρα καὶ τσὴ μανούλας του.

Τότε ὁ σαλπιγκτὴς Δαρδούνης, εἷς ἠλίθιος, ὁ ὁποῖος ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ παρέμβῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν διάλογον.

— Καὶ πῶς τὸ κατάλαβες, τάχα, δεκανέα, ὅτι γιὰ δαῦτο ἔκλαιγε τὸ παιδί ;

— Πῶς τὸ κατάλαβα ; Τὸ κατάλαβα, ντσόγια μου, γιατὶ δὲν τῆς εἶχα στὴν τσέπη τσὴ λαντέρναις, ποῦ μοῦ ἔβαλε ὁ Θεὸς δίπλα ἀπὸ κάθε μπάντα τσὴ μύτης μου, ὅπως ἔχεις ἡ ἀφεντιά σου στὴν τσέπη τὸ μυαλό σου· καὶ χώρια δὰ ποῦναι καὶ τρούπια ἡ τσέπη σου.

Καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸν σαλπιγκτὴν ἐξηκολούθησε.

— 'Αλλὰ νὰ μὴ σᾶς τὰ πολυλογῶ· ὅλη τὴ νύχτα παραλαλοῦσε τὸ κακόμοιρο τὸ παιδὶ καὶ ἔκραζε τὰ γονικά του· τὰ μηνίγγια του βαροῦσαν σὰν οὖλα τὰ ταμποῦρλα τοῦ συντάγματος, καὶ σὰν οὖλα τὰ καμπαναρεῖα τσὴ Ζάκυθος. Τὸ πρωὶ εἶχε χάλι. Παρουσιάζεται στὸ γιατρὸ μαζὺ μὲ μένα, ποῦ μὲ βαφτίσανε μὲ σκαρλατίνα. Τὸν κυτάει κ' αὐτὸν καλὰ καλὰ ὁ ντετόρος, στὰ μάτια, καὶ ὕστερα κατεβάζοντας τὰ γυαλιὰ ἀπὸ τὴ μύτη καὶ βάζοντας τὰ χέρια στὴς τσέπαις, τοῦ λέει μὲ ὅλο τὸ σέριο, φουσκόνοντας σὰν γάλλος γιὰ τὴ ἀνακάλυψι ποῦ ἔκανε τάχα.

«Σὰν καλὰ σοῦ φάνηκε, ντελικάτε μου, νὰ ξαλαφρώσῃς λίγο τῆς ἀρχοντικαῖς σου τῆς ἀρίδαις. στὸ θεραπευτήριο, κάνοντας ψεύτικα τὸν ἄρρωστο. Μὰ καὶ στὴ σκοτεινή, ξέρεις, ἔχει χουζοῦρι.

Μιὰ δεκαπεντάρα θὰ σὲ γιατρέψῃ γιὰ καλά. Μεταβολή».

Ἔτσι ἐγὼ ἐγιάτρεψα τὰ δαγκάματα τῶν κορέων μὲ πουργατίβα στὸ θεραπευτήριο, κ' αὐτὸς ὁ κακορροίζικος τὸν πυρετό του, ποῦ τὸν ἔψηνε βεραμέντε, στὴ φυλακή. Ἔτσι ἐφινίρισε αὐτὴ ἡ δουλειά.

Καὶ ἐγέλων ὁμηρικῶς ὅλοι, ὅτε ἀγρία ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ τῆς ἑβδομάδος ἐπέβαλε σιγήν.

Ἄ! βουβαθῆτε πλειά· μιὰ ὥρα τώρα ποῦ βάρεσε σιωπητήριο καὶ σεῖς ἀκόμα τζαμπουνᾶτε σὰν κουρούναις.

Μετ' ὀλίγον πάντες ἔρρεγχον ἐν τῷ πεφορτισμένῳ ἀναθυμιάσεων θαλάμῳ, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς καὶ τὸν καπνὸν τῆς ἐκ λευκοσιδήρου λυχνίας· καὶ μόνα τὰ κανονικά, τὰ βαρέα βήματα τοῦ σκοποῦ διέκοπτον τὴν σιγὴν τῆς νυκτός, καὶ μόνη ἠκούετο ἐνίοτε ἡ ἀπὸ τῶν παρακειμένων φυλακῶν τοῦ βουλευτικοῦ παρατεταμένη, ἀγρίως θρηνώδης κραυγὴ τῶν φρουρῶν, «Φύλακες γρηγορεῖτε».

Ε'.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω διαλόγου ἐναργῶς βεβαίως ἐννόησεν ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης ἦτο ὁ ἄκμων, ἐφ' οὗ κατέφερον τὰς σφύρας αὐτῶν βαρείας ἡ μοχθηρία καὶ ἡ κακεντρέχεια συνεχῶς, ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ σχολαστικότης τῶν παραδόσεων τοῦ στρατῶνος πάντοτε.

Οὔτε ἡ πειθαρχία οὔτε αἱ κακουχίαι καὶ αἱ συνεχεῖς ἀθλιότητες ἐν τῷ βίῳ τοῦ στρατῶνος τὸν ἀπήλπιζον, μολονότι ἡ ἀντιμετώπισις αὐτῶν ἀπαιτεῖ μεῖζον ψυχικὸν σθένος ἢ τῶν μαχῶν οἱ κίνδυνοι.

Διέβλεπεν ἐναργῶς ἐν τῇ διαυγείᾳ καὶ τῇ εὐθύτητι τῆς κρίσεώς του, ὅτι ἡ πειθαρχία, αἱ δουλικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ αὐτῆς ὑποχρεώσεις, οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον μωροὶ τύποι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ νὰ ὑπάρξῃ καὶ κινηθῇ ἡ πολύπλοκος καὶ βαρεῖα αὕτη μηχανή, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς ἐθνικῆς δυνάμεως. Τούτου ἕνεκα ἡ θερμὴ φιλοπατρία του καὶ ἡ βαθεῖα τοῦ καθήκοντος συνείδησις τὸν ἐνέπνεον, ὅπως περιβάλλῃ διὰ ποιητικῆς χροιᾶς τὰς πεζοτέρας, τὰς χυδαιοτέρας τοῦ στρατιώτου ὑποχρεώσεις.

Ἡ ἀδικία μόνη ἀπέσπα ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κραυγὰς ἀγωνιώσης ὀδύνης, τὸν ἐξήγειρεν ἐξ ὁρμεμφύτου, καὶ ὠρθοῦτο ὡς ὁ ἀτίθασσος ἵππος ὑπὸ τὸ πλῆγμα τοῦ πτερνιστῆρος, αἰσθανόμενος βαθύ, καυστικὸν τῆς ἀδικίας τὸ ἄλγος.

Διότι ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ νέου τούτου δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία νοσηρὰ τῆς καρδίας ἐπιπλοκή. Τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ ἦτο ἀγαθότης καὶ εὐθύτης· καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ἰσχυρὰ ὡς ἡ φύσις, ἥτις τὰ ἐνεφύτευσεν ἐν τῷ ὀργανισμῷ του, ἀκράτητα, ὡς χείμαρροι, ἐν βρασμῷ σφρίγους τῷ ἐπέβαλλον πάντοτε τὴν πάλην ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῆς ἀδικίας, εἴτε αὐτὸν ἔπληττεν αὕτη, εἴτε ἄλλους. Διότι ἡ εὐγενὴς αὕτη καὶ εὐθεῖα ψυχὴ ἦτο ἀνεπίδεκτος καὶ τῆς ἐλαχίστης ὑποχωρήσεως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ δικαίου. Καὶ διώκων τὴν δικαιοσύνην ἔπιπτεν, ἐμωλωπίζετο, ἐτραυματίζετο εὐφροσύνως, ἀποκομίζων ὡς γέρας νίκης, τῆς ἰδίας συνειδήσεως τὴν γαλήνην.

Διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν ἀγρίων καὶ ἐκ βάσεως ἀδίκων ποινῶν, παρουσιάζετο ἑκάστοτε εἰς τὴν ἀναφορὰν ζητῶν δικαιοσύνην. Καὶ τῷ τὴν ἀπένεμον στερεοτύπως διὰ διπλασιασμοῦ τῶν ποινῶν.

Αλλὰ δὲν ἀπέκαμνεν, οὔτε διωρθοῦτο. Ἂν ἦτο πλειότερον πρακτικὸς ἤθελεν ἐννοήσει, ὅτι ἦτο ὁ ἀσθενέστερος, καὶ ὅτι ἡ ἄμυνα ἦτο εἰς αὐτὸν ἀδύνατος ἀπέναντι ὅλου ἐκείνου τοῦ ἐχθρικοῦ ἑσμοῦ τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀνωτέρων του· ἐν τῇ ὑποταγῇ δὲ ἐκείνῃ τῇ παθητικῇ καὶ σιωπηλῇ ἤθελεν ἀνευρίσκει ποιάν τινα ἡδονὴν καταπίνων τὴν πικρίαν καὶ μασσῶν τὴν ὀδύνην του, περιβάλλων δὲ ὅλους αὐτούς, οἵτινες τὸν συνέτριβον, διὰ τῆς ἀφώνου περιφρονήσεώς του.

Ἀλλ' αὐτὸς ἐν τῇ λεπτῇ ὑπερευαισθησίᾳ του, τῇ ὀξυχόλῳ καὶ πυρετικῇ, ἠξίου ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως τελειότητα ἀπόλυτον, καὶ ἑκάστη νέα ἐξαφάνισις τῆς χιμαίρας ταύτης, ἣν ἐδίωκε, τὸν ἐβύθιζεν εἰς νέον, νωπὸν πάντοτε ἄλγος· ἀνηλεὴς δὲ ἡ εἱμαρμένη ἐδημιούργει κατ' αὐτοῦ διαρκεῖς ἥττας ἐν τῷ ἔρωτι τούτῳ τῷ φλογερῷ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, ὅστις τὸν ἐνέπνεε, ἐν τῷ ἀμειλίκτῳ μίσει κατὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδικίας, ὑφ' οὗ ἐνεφορεῖτο.

Ἀνίκανος νὰ ὑποχωρήσῃ κατ' ἐλάχιστον εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἀτελείας ἐδηλητηρίαζεν ὁ ἴδιος μεθ' ἡδονῆς ἀγρίας τὰ τραύματά του, ἡδύνετο ἐν τῇ ὀδύνῃ των, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀδικία τῷ προσεπόριζε τὰς μυχίας τέρψεις τῶν ἡττημένων ἡρώων, τῶν πιπτόντων μαρτύρων.

Οὕτω διέρρεον ὁμιχλώδη ἐν τῷ στρατῶνι τὰ πράσινα, τὰ ἐαρινὰ τῆς ζωῆς του ἔτη.

Εἶδε προαγομένους πρὸ αὐτοῦ πάντοτε τοὺς ἀγραμμάτους, τοὺς ἀξέστους, τοὺς ἀχρήστους, τῶν ὁποίων τὸ ὑπηρετικὸν πνεῦμα καὶ ἡ εὐτέλεια ἐξησφάλιζον ὑπὲρ αὐτῶν, τῶν ἀνωτέρων τὴν εὐμένειαν. Καὶ εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς διὰ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ ἐκεῖνοι εἶχον ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὑπεροχήν.

Ἀντελήφθη οὕτω καὶ ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τοῦ συντάγματός του, τοῦ καθολικοῦ φαινομένου ὅτι εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ἀνέρχονται εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἕρπουσαι αἱ σαῦραι καὶ αἱ ἔχιδναι ἢ διὰ τῆς πτήσεως αὐτῶν οἱ ἀετοί.

Ἐννόησεν ὅτι αἱ ἀνθρώπινοι κοινωνίαι, ὅπως καὶ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ὅπως τὰ τηκόμενα μέταλλα ἀνάγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τὰ ἐξαφρίσματα.

Ἐσπούδαζε μετὰ πρωίμου βαθυνοίας τὴν κοινωνίαν καὶ ἔπασχεν. Ὡς ὁ Ἄμλετ ἀπωλοφύρετο καὶ κατῴκτειρε τὰς ἀνιάτους αὐτῆς νόσους: τοῦ ἰσχυροῦ τὴν ἀδικίαν, τὴν διαβολήν, τὴν ῥαδιουργίαν, τὸν φθόνον, ἐλλοχῶντας καθ' ὅλας τοῦ βίου τὰς ἀτραπούς, τὴν ὑπερφίαλον ὑπεροψίαν τῆς μωρίας καὶ τῆς ἀνικανότητος, τὸν ἄγριον τοῦ χρήματος δεσποτισμόν, τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν ἀβελτηρίαν τῶν ἐντίμων, ὑποχωρούντων ἄνευ πάλης, ἡττωμένων ἄνευ ἀντιστάσεως.

Ἐν τῇ μονώσει του μόνην ἀνεύρισκε τέρψιν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν μελέτην. Ὅλας τὰς ὥρας τὰς ὁποίας κατέλειπον αὐτῷ ἐλευθέρας αἱ τυπικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ στρατῶνος κατηνάλισκε μετὰ τῆς πυρετώδους ἐφέσεως τοῦ εἰδέναι, εὐρύνων καὶ συμπληρῶν τὰς ἐγκυκλοπαιδικάς του γνώσεις, καλλύνων τὸ πνεῦμα του.

Ἀλλ' ἂν ἡ μελέτη μεγαλύνῃ τὴν ψυχήν, μόνη ἡ ἀγάπη τὴν καταυγάζει καὶ τὴν παραμυθεῖ. Ἡ ἀγάπη, ἥτις ὡς αἱ χελιδόνες εἰς τοὺς οἴκους, φέρει καὶ αὐτὴ τὴν εὐτυχίαν.

Καὶ ὁ ταλαίπωρος νέος ἦτο μόνος, πάσης στοργῆς ἄμοιρος.

Τὴν μόνην παραμυθίαν ἤντλει ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῆς ἀδελφῆς του. Αὗται ἦσαν τὸ μάννα τῆς καρδίας του· διότι, ὡς ὁ στόμαχος, δὲν δύναται καὶ ἡ ταλαίπωρος ἀνθρωπίνη καρδία νὰ ζήσῃ ἄνευ τροφῆς. Οὕτω ὁ ἐν τῇ ἐρημίᾳ πάσης στοργῆς, ἐν τῇ καταιγίδι τῶν ἠθικῶν βασάνων τοῦ στρατῶνος χειμαζόμενος ἀδελφὸς ἀνεύρισκε τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ μικρὰ ἐκεῖνα γράμματα, τὰ ὁποῖα ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐκ Τριπόλεως ταχυδρομεῖον, τὰ ὑπερεκχειλίζοντα ἐκ στοργῆς, τὰ ἔμπλεα ἀδελφικοῦ πόνου.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ εὐτυχία ὑπεχώρησε κατὰ μικρὸν εἰς νέαν ἀφορμὴν ἀλγηδόνων. Δὲν ἦτο, ὄχι εὐτυχὴς ἡ ἀδελφή του· πικρός, πολὺ πικρὸς ἦτο ὁ βίος τῆς Μαρίας μετὰ τοῦ ἐγωϊστοῦ καὶ βαναύσου ἐκείνου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη αὐτὴν μόνον διὰ νὰ ἁρπάσῃ τῶν δύο ὀρφανῶν τὴν περιουσίαν. Καὶ δὲν παρεπονεῖτο μὲν ἡ ταλαίπωρος κόρη, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς μᾶλλον ἀδιαφόρους γραμμάς, ὑπὸ τὴν μᾶλλον ἔντεχνον ἀπόκρυψιν τῶν θλίψεων, διαφεύγει τῆς ὀδύνης ἡ ὀσμή.

Καὶ εἰς τὰς θλίψεις τοῦ Κίμωνος προσετίθεντο τῆς συνειδήσεως οἱ ἔλεγχοι. Διατί νὰ θυσιάσῃ τὴν Μαρίαν του; Διατί νὰ ἐργασθῇ τόσον ὅπως κατορθώσῃ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς του, τὸν δυσοίωνον, ἀφοῦ προηγγέλλετο τὸ μέλλον της τόσον σαφὲς ἀπὸ τὴν ἀπροκάλυπτον ἐκδήλωσιν τῆς ταπεινῆς ἰδιοτελείας τοῦ γαμβροῦ του;

Καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπαίτιον τῆς συμφορᾶς τῆς ἀδελφῆς του ὁ ταλαίπωρος νέος, ὁ ὁποῖος ἐθυσίασε τὴν ὕπαρξίν του, διὰ νὰ προσπορίσῃ εἰς αὐτὴν εὐτυχῆ ἀποκατάστασιν.

Ἀλλ' οὕτω συμβαίνει πάντοτε.

Τῆς συνειδήσεως οἱ ἔλεγχοι οὐδέποτε ἠνόχλησαν τοὺς κακοποιούς. Εἶναι ἀποκλειστικὸς κλῆρος, πρόσθετος αἰτία θλίψεων τῶν ἁβρῶν καὶ εὐαισθήτων καρδιῶν, αἵτινες οὐδὲν πράγματι ἔχουν νὰ μεμφθοῦν ἑαυτῶν.

Ἡμέραν τινὰ εὑρίσκετο ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ στρατῶνος, τιμωρηθεὶς δι' ὀκταημέρου φυλακίσεως, διότι ἀντενέχθη κατὰ τοῦ ἐπιλοχίου ῥαπίσαντος ἀνηλεῶς χωρικὸν νεοσύλλεκτον, ἐπειδὴ ὁ ἀδικηθεὶς μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα ***νὰ ἀναφέρῃ, διότι μόνον ἀτομικὰ παράπονα ἐπιτρέπονται»***, ὡς ἔλεγεν ἡ διαταγὴ τῆς ἡμέρας.

Ἐβηματιζεν ἐν τῷ στενῷ δωματίῳ τῆς φυλακῆς κατεχόμενος ὑπὸ ἀορίστου τρόμου· ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐστερεῖτο γράμματος τῆς Μαρίας του· ἡ τελευταία δὲ ἐπιστολή της τῷ ἀνήγγελλεν, ὅτι ἀνέμενε τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὴν εὐτυχίαν νὰ γείνῃ μήτηρ.

Ἐνίοτε, ἀλλὰ τοῦτο ὁσάκις ἔχομεν ποιάν τινα γνῶσιν ἐπικειμένου κινδύνου, ἡ ἀνθρωπίνη καρδία εἶναι βαρόμετρον προαγγέλλον ἀσφαλῶς τῆς συμφορᾶς τὴν καταιγίδα. Τὴν πρόγνωσιν ταύτην εἶχε σαφῆ. ἀναμφισβήτητον, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ καρδία τοῦ Κίμωνος. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἤκουσε βηματισμοὺς ἐν τῷ διαδρόμῳ, ὅταν περιεστράφη τὸ κλεῖθρον τῆς φυλακῆς του, ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ τοίχου ὠχρός, ἔντρομος, συνέχων διὰ τῶν χειρῶν τοὺς παλμούς της τοὺς ἰσχυρούς.

Δὲν ἐπλανᾶτο.

Ὁ ἀγγελιαφόρος τῷ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν φέρουσαν πένθιμον ἐπικάλυμμα, ἐφ' οὗ διεῖδε τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ γαμβροῦ του.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιεῖχε τὰ ἑξῆς:

ΤΡΙΠΟΛΙΣ, 10 Φεβρουαρ. 1848.

Ἀγαπητέ μου ἀδελφέ!

Θὰ σὲ πικράνω βεβαίως, ἀλλὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ σοῦ ἀναγγείλω τὴν τρομερὰν εἴδησιν τῆς μεγάλης δυστυχίας, ἡ ὁποία μᾶς εὑρῆκε καὶ τοὺς δύο.

Ἡ ἀδελφή σου καὶ ἀγαπημένη μου σύζυγος ἔτεκε πρὸ πέντε ἡμερῶν ἄρρεν. Ὁ τοκετὸς ἦτο πολὺ δύσκολος καὶ ἐδέησε νὰ γείνῃ χρῆσις ἐμβρυουλκοῦ. Τὸ τέκνον ἐγεννήθη ἄρτιον, ζῶν καὶ βιώσιμον, ἀλλὰ ἡ δυστυχὴς ἀδελφή σου δὲν ἀντέσχεν εἰς τὰς ὀδύνας καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ αἵματος, μὲ ὅλην δὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης, (διότι, σημείωσε, καμμίαν θυσίαν δὲν παρέλιπον διὰ νὰ τὴν σώσω) ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον· μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν ἀπεβίωσε καὶ τὸ νεογέννητον.

Μὴ ἐρωτᾷς τὴν ἀπελπισίαν μου.

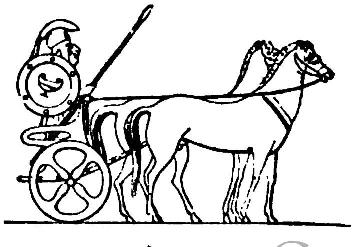
Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ παραμυθήσῃ, ὅπως τὸν παρακαλῶ νὰ παρηγορήσῃ καὶ ἐμὲ τὸν δυστυχῆ σύζυγόν της.

Σὲ γλυκοασπάζομαι
ὁ ἀτυχὴς καὶ ἀπαρηγόρητος γαμβρός σου
Γεώργιος Βάγιος.

Ὑστερόγραφον. Σὲ εἰδοποιῶ, ὅτι, ἂν παρ' ἐλπίδα, τὸ ὁποῖον καὶ δὲν πιστεύω, σοῦ μένει ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, ὅτι τὸ τέκνον ἐγεννήθη ***ἄρτιον, ζῶν καὶ βιώσιμον***, καὶ ὅτι ἀπέθανε ***μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός του***, εἶναι πρόθυμοι νὰ μαρτυρήσουν περὶ τούτου ἐν καιρῷ καὶ ἐν ἁρμοδίῳ τόπῳ ὁ ἰατρὸς κύριος Λαγουδόπουλος, ἡ μαία κυρὰ Φλωροῦ Δημητρουλοπούλου, ὡς καὶ πάντες οἱ παρευρεθέντες. ***Ὁ ἴδιος.***

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΤΟΥ ΜΥΡΜΗΚΟΣ

Ἐκ πασῶν τῶν παρατηρήσεων τῆς φύσεως, ἡ τοῦ ἀπείρως μικροῦ φέρει ἡμᾶς κάλλιον πρὸς τὸ ἀπείρως μέγα.

Ἀφοῦ διῆλθον μακρὰς ὥρας θαυμασίας νυκτός, μελετῶν τὰ συστήματα διπλῶν ἀστέρων ἐν τῷ βάθει τῶν οὐρανῶν, καὶ κατὰ προτίμησιν μάλιστα παρετήρουν ὁμάδα δύο ἡλίων μᾶλλον γιγαντιαίων τοῦ ἡμετέρου, ὧν ὁ εἷς ἔχει χρῶμα λαμπροῦ ρουβινίου, ὁ δ' ἕτερος κυανοῦν σαπφείρου διαφανοῦς, καὶ οἵτινες στρέφονται περὶ ἀλλήλους εἰς διάστημα δύο χιλιάδων ἐτῶν, καὶ ἀπονέμουσιν εἰς τὰς ἀνθρωπότητας τῶν μεμακρυσμένων αὐτῶν συστημάτων, ἡμέρας πολυχρώμους καὶ νύκτας πλήρεις ἡλίου ἀγνώστους εἰς τὸν ἡμέτερον πλανήτην, καὶ ἐφρόντισα μάλιστα νὰ ὑπολογίσω, ὅτι ταχὺς σιδηρόδρομος βαίνων μετὰ ταχύτητος διαρκοῦς 120 χιλιομέτρων καθ' ὥραν, μόλις μετὰ πεντακόσια ἑκατομμύρια ἔτη θὰ κατώρθου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σύμπαν τοῦτο, καὶ ὠνειροπόλησα τὰς ποικίλας συνθήκας τῆς ζωῆς ἐπὶ τῶν ἀναριθμήτων γαιῶν τοῦ οὐρανοῦ, κόσμους ἀδιασπάστως ἀλληλοδιαδεχομένους πέραν παντὸς φανταστικοῦ ὁρίου, ὅπερ τὸ πνεῦμα θὰ προσεπάθει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν ὑποβάλλεται, τὴν πρωίαν διερχόμενος ὄχθην τινά, παρετήρησα δύο μύρμηκας συνομιλοῦντας πρὸς ἀλλήλους μετὰ μεγίστης ζωηρότητος.

Ἐπρόκειτο περὶ κολεοπτέρου περιπεπλεγμένου ἐν τῇ χλόῃ, κεκοιμισμένου ἔτι ἕνεκα τοῦ πρωϊνοῦ ψύχους, ὅπερ ὁ μύρμηξ ἤθελε νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν μυρμηκιάν· ἀλλὰ δὲν ᾐσθάνετο ὁ μύρμηξ μόνος ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ τοιοῦτον βάρος.

Ὁ σύντροφος δὲν ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ τὸν βοηθήσῃ· εἶχεν ἄλλην ἐργασίαν; συνεζήτει τὴν ἀξίαν τοῦ θύματος; ἀντέλεγεν, ὅτι τὸ φορτίον καὶ διὰ δύο ἄτομα τόσον μικρά, ὡς αὐτοί, ἦτον ἀρκετὰ βαρύ; ἔφερε παρατηρήσεις, ὅτι εὑρίσκοντο πολὺ μακράν; ἀγνοῶ, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι δὲν ἦτο πρόθυμος εἰς βοήθειαν, καὶ διὰ τῶν ποικίλων κινήσεων τῶν κεραιῶν του, δι' ὧν ἔθιγε τὰς ἀντιστοίχους τοῦ ἑτέρου μύρμηκος, ἐδείκνυεν ὅτι οὐδὲν εἶχεν ἀποφασίσει· τρίτος μύρμηξ, διερχόμενος ἐκεῖθεν, ἀνεμίγη εἰς τὴν συνομιλίαν, μετά τινα χρόνον καὶ τέταρτος. Ἡ ἀπόφασις δὲν ἐβράδυνε πλέον.

Αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες ἐθέρμαινον ἤδη τὴν γῆν· τὸ κολεόπτερον ἀσθενῶς ἠμύνθη, πιθανὸν νὰ ἦτο βαρέως πληγωμένον. Καὶ οἱ τέσσαρες μύρμηκες ὁμοῦ ἔσυρον τοῦτο, τὸ ὤθησαν, τὸ ἐκύλισαν, ὥστε κατώρθωσαν νὰ τὸ μεταφέρωσι μέχρι τῆς μυρμηκιᾶς των, κειμένης εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἐγίνετο τὸ μικρὸν συμβούλιον.

*

Τὰ πεφωτισμένα πνεύματα, τὰ ἀγαπῶντα νὰ σκέπτωνται, ἀλλὰ δειλιῶντα ν' ἀπομακρυνθῶσι λίαν τῆς γῆς, μελετῶντα τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς ἐπὶ κόσμων διαφόρων τοῦ ἡμετέρου, εὐχαρίστους θὰ διήρχοντο ὥρας παρατηροῦντα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου τὰς τόσον ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς ἀνεξερευνήτου φύσεως. Ἁπλοῦν ταξείδιον ἐν τῷ κόσμῳ τῶν μυρμήκων ἀξίζει, ὅσον καὶ τοιοῦτον ἐν τῷ γαλαξίᾳ. Ἡ νοημοσύνη ἀνεπτύχθη εἰς τὰ ἔντομα, ὡς καὶ εἰς τὰ μεγάλα θηλαστικά, βαθμηδόν, ταχύτερον ἢ ἐν ἡμῖν, διότι οἱ μύρμηκες προηγήθησαν τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰ ἑκατομμύρια ἔτη. Ἀνεφάνησαν ἴσως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἐπὶ τῆς σφαίρας. Ἂν οἱ μύρμηκες εἶχον ἀνάστημα ἴσον τῷ ἡμετέρῳ, θὰ ἦσαν κύριοι τοῦ κόσμου. Δικαίως ἐκπληττόμεθα, λέγομεν, ἀκολουθοῦντες τὸν ἱστοριογράφον τῶν μυρμήκων κ. Ἀνδρέ, ἀνευρίσκοντες εἰς τὰ ὄντα ταῦτα, τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον τόσον ταπεινά, κοινωνικὴν κατάστασιν, βιομηχανίαν, θεσμούς, ὧν ἄχρι τοῦδε ἐνομίζομεν, ὅτι εἴμεθα μόνοι κάτοχοι. Εἴς τινας παρατηροῦμεν οἰκογενειακὸν βίον μὲ ὅλας αὐτοῦ τὰς χαράς, καὶ τοὺς ἀγῶνας, τὴν οἰκίαν ἀνεγειρομένην, μεγεθυνομένην, συντηρουμένην, τὰ τέκνα ἀνατρεφόμενα, περιποιούμενα, καθαριζόμενα, μεταφερόμενα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τοὺς φίλους βοηθουμένους, τοὺς νεκροὺς θαπτομένους· εἰς ἄλλους στρατεύματα κατακτητικὰ ἢ ἀμυντικά, μάχας ἀγρίας, πόλεμον μακρόν, μετὰ ταῦτα ἀνακωχάς, νίκας ἢ συνθήκας, ὅρια τιθέμενα καὶ σεβόμενα. Εἰς ἄλλους διακρίνομεν ληστρικὸν λαόν, ἐνσπείροντα τὸν τρόμον καὶ τὴν ἐρήμωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐργατικούς, ὧν κλέπτουσι τὰ νεογνά, ὅπως τὰ καταστήσωσι δούλους· μακρότερον βλέπομεν ποιμένας νοήμονας ἐνασχολουμένους εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν κτηνῶν, τῶν προωρισμένων νὰ χορηγῶσιν αὐτοῖς τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· μετὰ ταῦτα ἀπαντῶμεν θεριστὰς ἐργαζομένους, ὅπως πληρώσωσι τὰς ἀποθήκας των ἀφθόνως, ἐν οἷς καταλαμβάνομεν τὸν γεωργὸν σκαλίζοντα τὸν ἀγρὸν καὶ ἐκριζοῦντα τὰ ἀνωφελῆ χόρτα. Ἁπανταχοῦ ἀνευρίσκομεν παραδείγματα τῶν ἀναγκῶν μας, τῶν ἐργασιῶν μας, τοῦ εἰρηνικοῦ ἢ ταραχώδους βίου ἡμῶν, τῶν ἀγώνων ἡμῶν καὶ τῶν κατακτήσεων ἡμῶν τῶν κτηνωδῶν ἢ εἰρηνικῶν.

Οἱ μύρμηκες συνδιαλέγονται πρὸς ἀλλήλους κάλλιον τῶν πτηνῶν, τῶν κυνῶν, τῶν πιθήκων καὶ τῶν ζῴων τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων ἐν τῇ ζωολογικῇ ἱεραρχίᾳ.

*

Λαλοῦσιν ἆρα οἱ μύρμηκες συνδιαλεγόμενοι; πιθανῶς, διότι ἡ ἀνατομικὴ ἀπέδειξε τὴν ὕπαρξιν ἐν αὐτοῖς ὀργάνων τερετιστικῶν, ἅτινα φαίνεται δὲν ἔχουσιν ἄλλας λειτουργίας. Ἐν τούτοις ὅμως κυρίως διὰ τῆς ἁφῆς τῶν κεραιῶν συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Δοκιμάσατε νὰ ταράξητε τοὺς περιδιαβάζοντας μύρμηκας ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ μυρμηκιᾶς. Παραυτά τινες εἰσέρχονται μεθ' ὁρμῆς εἰς τὰς στοὰς αὐτῶν, σπείρουσι τὸν πανικὸν ἐν τῇ κοινότητι, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἅπας ὁ μικρὸς οὗτος κόσμος ἀναστατοῦται. Ἐργάται τινὲς ἀμέσως ἐπιλαμβάνονται νὰ μεταφέρωσι τὰ ᾠὰ καὶ τὰς νύμφας εἰς τὰ βαθύτατα κρυσφύγετα, ἕτεροι ἐξέρχονται γενναίως, ὅπως γνωρίσωσι τὸν κίνδυνον καὶ ἐκδιώξωσι τὸν ἐχθρόν. Ἂν ἐξετάσῃς τοὺς εὑρισκομένους μακρὰν τῆς γενι-

κῆς συγκινήσεως καὶ συναντωμένους μεθ' ἑτέρων, θὰ ἴδῃς τούτους προστρίβοντας πρὸς ἀλλήλους τὰς κεραίας καὶ ἀνακοινοῦντας οὕτω διὰ δύο ἢ τριῶν κινήσεων τὴν φοβερὰν εἴδησιν. Ὅταν μύρμηξ συναντήσῃ ἀγγεῖον πλῆρες μέλιτος, ἀφοῦ ἐφαρμόσῃ τὴν ῥήτραν ***πρῶτον ὁ παπᾶς ηὐλόγησε τὰ γένειά του,*** μεταβαίνει εἰς τὴν μυρμηκιὰν καὶ ἐπανέρχεται συνοδευόμενος ὑπὸ τεσσάρων ἢ πέντε φίλων, οἵτινες μιμοῦνται αὐτόν, καὶ μετ' ὀλίγον ὁδηγοῦσι στρατὸν ὁλόκληρον συνδαιτυμόνων εἰς τὴν εὐωχίαν.

Προκειμένου νὰ μεταφέρωσι νύμφας, ὁ Λοὺμποκ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεκστρατευόντων μυρμήκων ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὴν ποσότητα τῶν ἐνεργηθησομένων μεταφορῶν. Ἐνίοτε βλέπει τις δύο μύρμηκας ἱσταμένους, ἐρωτῶντας, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλήλους διὰ τῶν κεραιῶν, καὶ μετὰ ταῦτα, ἂν τύχῃ νὰ συμφωνήσωσι, παλαίοντας, ὡς οἱ παλαισταὶ τῶν θεάτρων (ἡ παρατήρησις αὕτη ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Huber ἐξηκριβώθη ὡς ἀληθεστάτη). Ἐνίοτε ἐπίσης βλέπει τις μύρμηκα προσπαθοῦντα νὰ πείσῃ ἕτερον διὰ τῆς μιμητικῆς του, μὴ κατορθοῦντα ὅμως τὸ ποθούμενον, ν' ἄρῃ τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τὸν μεταφέρῃ ὅπου θέλει, ὅπερ βεβαίως εἶναι πειστικώτερον παντὸς λόγου.

Ὅτι ἀνακοινοῦσι πρὸς ἀλλήλους τὰς ἐντυπώσεις των, ὅτι συνεννοοῦνται διὰ τὰς ἐργασίας των, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ τις τὰ ἀρχιτεκτονικά των ἔργα, τὰ οἰκήματα, τὰ ἰκριώματα, τὰς καλλιεργείας, τὴν ἐργατικὴν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ὅπως πεισθῇ. Ὅτι δὲ πάντα ταῦτα δὲν ὀφείλονται ἁπλῶς εἰς τὸ ὁρμέμφυτον ἀλλὰ εἰς τὴν νοημοσύνην, ὑπάρχουσι πλεῖστα παραδείγματα ἐπικυροῦντα τοῦτο.

Ἡμέραν τινὰ σηροτρόφος τις παρετήρησεν, ὅτι μύρμηκες τὰ μέγιστα ὀρεγόμενοι τῶν μεταξοσκωλήκων αὐτοῦ, ἀνερριχῶντο ἐπὶ μωρέας καὶ ἠνόχλουν τοὺς σκώληκας, μέχρις οὗ ἐκεῖνοι ἀποσπώμενοι τοῦ κλάδου ἔπιπτον χαμαί. Ἐκεῖθεν δὲ ἕτεροι μύρμηκες ἀναμένοντες ἀνελάμβανον αὐτούς. Ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν κλοπὴν ταύτην, ὁ παρατηρητὴς (κ. Μ. Π. Βέσσον) ἤλειψε τὸν κορμὸν τῆς μωρέας διὰ δακτυλίου ἰξοῦ καὶ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας τὸ ἐμπόδιον του ὑπῆρξεν ἀδιάβατον. Τὴν πέμπτην ἡμέραν εἷς μηχανικὸς ἀνεφάνη· μύρμηξ κατέθεσεν ἐπὶ τοῦ ἰξοῦ κόκκον ἄμμου, ὃν ἐκράτει μεταξὺ τῶν γνάθων αὐτοῦ καὶ μετὰ ταῦτα κατῆλθε. Οἱ ἄλλοι μύρμηκες ἦλθον βαθμηδὸν καὶ ἔθιξαν τὴν ἀρχομένην ταύτην γέφυραν, καὶ κατῆλθον ἐπίσης· μετὰ δέκα ὅμως περίπου λεπτὰ ἅπαντες οἱ ἀνερχόμενοι μύρμηκες ἔφερον κόκκον ἄμμου. Μετὰ ἡμισείας ὥρας τοιαύτην ἐργασίαν ἡ γέφυρα διήρχετο καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ἰξοῦ, καὶ ἦτον ἀρκετὰ πλατεῖα, ὥστε νὰ διέρχωνται διὰ ταύτης τέσσαρες μύρμηκες κατὰ μέτωπον βαδίζοντες. Ὁ παρατηρητὴς δὲν ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον των καὶ ἐγκατέλειψεν αὐτοῖς τὴν μωρέαν εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς νοήμονος αὐτῶν ἐργασίας. Ὅταν εἰς τὰς ἐκστρατείας τῶν μυρμήκων παρεντίθεται ῥύαξ ἐμποδίζων αὐτούς, εἰσέρχονται ἐν τῷ ῥύακι ἐργάται καὶ ἐν αὐτῷ ἀλληλοκρατούμενοι, ἐπιτρέπουσιν εἰς ὁλόκληρον στρατιὰν νὰ διέλθῃ ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτῶν ἀβρόχοις ποσί. Διελθόντος τοῦ στρατεύματος, οἱ γεφυροποιοὶ ἀποχωρίζονται καὶ ἐπιζητοῦσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ὄχθην πολλάκις διὰ ματαίων ἀγώνων.

*

Ἅπαντα ταῦτα καταδεικνύουσι συνδυασμοὺς νοημοσύνης ἀναμφισβητήτου. Ἡ μελέτη τοῦ μικροῦ τούτου κόσμου ἀνατρέπει πᾶσαν ὑπάρχουσαν ἰδέαν περὶ τῆς ταπεινότητος τοῦ ἐντόμου. Ὅταν ἐξετάσῃ τις μυρμηκιάν, ὅταν ἴδῃ τὰς νύμφας τιθεμένας κανονικῶς εἰς τὰ λίκνα των, καὶ μεταφερομένας βαθύτερα ἢ ἐπιπολαιότερα πολλάκις τῆς ἡμέρας ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, τρεφομένας μετὰ φροντίδος μεγίστης καὶ λεπτῆς ὑπὸ τῶν μικρῶν τροφῶν, τῶν ἀγαπώντων ταύτας πλειότερον καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των, ὅταν εἴδε τοὺς τροφοὺς μετ' ἀγωνίας παρατηροῦντας νὰ διακρίνωσι καὶ τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῆς κεφαλῆς τῶν νυμφῶν τούτων, καὶ ἀμέσως θέτοντας εἰς τὰ μικρά των στόματα σταγόνα θρεπτικοῦ ὑγροῦ προτοῦ ἀκόμη λάβωσι καιρὸν νὰ πεινάσωσιν, ὅταν εἰς τὴν γέννησιν τῶν νυμφῶν παρετήρησε τοὺς φρουροὺς μύρμηκας βοηθοῦντας τὴν φύσιν, καὶ διὰ τῶν σιαγόνων ἐκσχιζούσας τὸ ἄκρον τοῦ ἱστοῦ, ὅπως εὐκολώτερον ἐξέλθῃ ἡ κεφαλή, πιστεύει τις ὅτι ἐγνώρισεν ἐντελῶς τὰ μικρὰ ταῦτα ὄντα. Αἱ κατοικίαι ὅμως αὐτῶν δὲν διδάσκουσιν οὐδέν, ὅσον ἄλλα τινὰ ἔργα, ἅτινα μετ' ἐκπλήξεως βλέπει τις τούτους ἐκτελοῦντας.

Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, τὰ κτήνη των, τὰς γαλακτοφόρους ἀγελάδας των, τοὺς σταύλους των!. Ὅσον περίεργον καὶ ἂν φαίνηται τὸ τοιοῦτον, πράγματι ὅμως πλεῖστοι μύρμηκες ἔχουσι τὰς γαλακτοφόρους αὐτῶν ἀγελάδας, ἃς περιποιοῦνται καὶ ἀμέλγουσι, τὰς ἀγέλας των, ἃς ἐγκλείουσιν εἰς εἰδικοὺς σταύλους, οὓς θεωροῦσιν ὡς ἰδιοκτησίαν των, ἃς προστατεύουσιν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των, ἃς μεταφέρουσι μεθ' ἑαυτῶν, ὅταν μεταλλάττωσι κατοικίαν. Αἱ ἀγέλαι δ' αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ φυτοφθειρῶν καὶ ψηνῶν.

Οἱ μύρμηκες μεταβαίνουσι πρὸς ἀναζήτησίν των, ἀμέλγουσι ταύτας, ἀπομυζῶντες τὴν κοιλίαν των, καὶ πλεῖστοι τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ζαχαρώδους ταύτης τροφῆς. Οὗτοι γνωρίζουσι νὰ διατηρῶσι ταύτας διατηροῦντες τοὺς κλάδους καὶ τὰς ῥίζας, ἐφ' ὧν βιοῦσι, κατασκευάζοντες πρὸς τοῦτο εἴτε ἐναερίους κατοικίας εἴτε ὑπογείους στοάς. Τὰ μικρὰ ταῦτα ζῷα ἀποτελοῦσι κυρίως τὸν κύριον θησαυρὸν αὐτῶν. Ἡ μυρμηκιὰ θεωρεῖται μᾶλλον ἢ ἧττον πλουσία — ὡς ἔπαυλις μετὰ τῶν ἀγελῶν της — ἐκ τοῦ μεγάλου ἢ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν φυτοφθειρῶν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἴδῃ τις μεθ' ὁποίας λύσσης πολεμοῦσιν, ὅπως κατακτήσωσι δένδρον μετὰ φυτοφθειρῶν, καὶ μεθ' ὁποίας ἐπιμονῆς ἐνίοτε κωμικῆς ἀνεγείρουσι τὰς φυτοφθείρας ταύτας, τὰς μεγαλειτέρας καὶ αὐτῶν, ὧν ἡ προβοσκὶς εὑρίσκεται πολλάκις βαθύτατα κεχωσμένη ἐν τῷ ξύλῳ. Αἱ φυτοφθεῖραι ἀνθίστανται, ἀλλ' οἱ μύρμηκες μεγάλως φροντίζουσιν, ὅπως μὴ πάθωσι τι. Ἄλλως τε ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις, τίνι τρόπῳ ἀφίεται ν' ἀμελχθῇ, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι εὐάρεστος αὐτῇ,

καὶ ὅτι ἡ μετὰ τῶν μυρμήκων συμβίωσις εἶναι φιλικωτάτη.

*

Αἱ μάχαι τῶν μυρμήκων εἶναι γνωστόταται καὶ περὶ αὐτῶν θὰ εἴπωμέν τινα. Οἱ μύρμηκες πολεμοῦσι κυρίως πρὸς σύλληψιν φυτοφθειρῶν καὶ αἰχμαλώτισιν νυμφῶν, μελλουσῶν ν' ἀποτελέσωσιν εἵλωτας, καὶ πολεμοῦσιν ἐνίοτε ἀγρίως καὶ διαρκῶς. Οἱ τρόποι τοῦ μάχεσθαι διαφέρουσι τὰ μέγιστα κατὰ τὰ διάφορα εἴδη. Ὁ περίφημος μύρμηξ ὁ διατηρῶν εἵλωτας, ἡ σπαρτιάτης μύρμηξ, ἔχει σιαγόνας ὡπλισμένας δι' αἰχμῶν. Οὗτος μάχεται, ἀνοίγων τὸ στόμα ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον, καὶ προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου καὶ κατακερματίσῃ ταύτην. Ἕτερος μικρὸς μύρμηξ μάχεται κρεμώμενος ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἀποσπῶν τούτους. Ἕτερος ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ ἐνασχολεῖται νὰ πριονίζῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὅπερ κατορθοῖ ταχύτατα.

Εἰς τοὺς μύρμηκας ἀπαντῶμεν στρατιωτικὴν τακτικήν, φρουρὰς καὶ προσκόπους, πολιορκίας, πόλεις ἁρπαζομένας, τέκνα αἰχμαλωτιζόμενα, ὁλοκλήρους πληθυσμοὺς αἰχμαλωτιζομένους, αἰχμαλώτους καρατομουμένους, ἅπαντα τ' ἀπαντώμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους ἀνθρωπίνους πολέμους, εἰς τοὺς μύρμηκας μάλιστα κατὰ τρόπον μᾶλλον ἀπόλυτον, διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες κατεχράσθησαν τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς τυραννίας, κατέστησαν δοῦλοι τῶν δούλων των καὶ κατεστάθησαν ἀνίκανοι νὰ ζήσωσι μόνοι.

Τοιοῦτόν τι συμβαίνει εἰς τὸν σπαρτιάτην μύρμηκα· οἱ ἐρυθροὶ οὗτοι βάρβαροι εἶναι κύριοι ἰσχυροὶ καὶ δικαίως ἐπικίνδυνοι· αἱ εὐγενεῖς ὅμως αὐτῶν χεῖρες οὐδέποτε ἤγγισαν τὸ ξύλον καὶ τὴν σφῦραν· ἀγνοοῦσι τὴν τέχνην τοῦ οἰκοδομεῖν, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεαρᾶς των οἰκογενείας· τὰ ἐργαλεῖα τῆς ἐργασίας αὐτῶν κατασταθέντα ἀνωφελῆ, ἀπώλεσαν τὴν συνήθη αὐτῶν μορφήν· ἡ σμίλη, ὁ πρίων καὶ τὸ μυστρίον ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τῶν σιαγόνων, καὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ δύο ξιφῶν κυρτῶν, ὅπλων φοβερῶν ἀλλ' ἀκαταλλήλων διὰ πᾶσαν ἄλλην χρῆσιν πλὴν τοῦ φόνου καὶ τῆς ἁρπαγῆς. Οὕτω διέρχονται τὸν βίον αὐτῶν ὁλόκληρον πολεμοῦντες καὶ καταστρέφοντες τοὺς εἰρηνικοὺς αὐτῶν γείτονας, ὅπως συλλάβωσι τοὺς πολυτίμους τούτους εἵλωτας, ὧν ἔχουσι τόσην ἀνάγκην, ὅσον τὰ νεογνὰ τῆς τροφοῦ αὐτῶν· διότι οἱ ἐκπεφυλισμένοι οὗτοι δὲν δύνανται πλέον μόνοι νὰ τραφῶσι, καὶ θ' ἀπέθνησκον τῆς πείνης πλησίον τῶν εὐγευστοτέρων ἐδεσμάτων, ἂν ὑπηρέται ἀφωσιωμένοι δὲν ἔθετον ταῦτα ἐν αὐτῷ τῷ στόματί των. Κατεστάθησαν ἀνίκανοι νὰ τρώγωσι μόνοι καὶ ἀποθνήσκουσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς ὑπερπληρωμένης φαγητῶν, ἂν εἵλως τις δὲν θέσῃ τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα.

*

Ἡ ποικίλη αὕτη κοινωνικὴ ὀργάνωσις, αἱ πατριαὶ αὗται, τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα, ὁ καταμερισμὸς οὗτος τῆς ἐργασίας, αἱ πολυάριθμοι αὗται πόλεις ὡς τὸ Λονδῖνον καὶ οἱ Παρίσιοι, καὶ ὧν ἅπαντες οἱ κάτοικοι γιγνώσκουσιν ἀλλήλους, αἱ ἔχθραι αἱ μεταξὺ πολιτῶν δύο γειτόνων πολιτειῶν, αἱ καλῶς διωργανωμέναι καὶ ὑπερασπιζόμεναι αὗται χῶραι, πάντα ταῦτα καταδεικνύουσι διανοητικὴν πρόοδον μόλις κατ' ἐλάχιστον ταπεινοτέραν τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἀνθρωπίνων φυλῶν, τῶν παρατηρουμένων ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ κεντρῴᾳ Ἀφρικῇ καὶ ταῖς νήσοις τῆς Ὠκεανίας. Οἱ μύρμηκες ἔχουσι καὶ νεκροταφεῖα.

Μάλιστα ἀληθῆ νεκροταφεῖα, ἐγκατεστημένα εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῶν μυρμηκιῶν αὐτῶν, καὶ ἐν οἷς μεταφέρουσι τοὺς νεκρούς. Εἰς τὰ νεκροταφεῖα μάλιστα εἰδῶν τινων διακρίνομεν τάφους πρώτης τάξεως διὰ τοὺς διακεκριμένους πολίτας, τοὺς κυρίους τῆς πόλεως, καὶ κοινοὺς τάφους διὰ τὸν λαόν. Οἱ καλοὶ οὗτοι τάφοι κεῖνται πλησίον ἀλλήλων κατὰ κανονικὰς σειράς, ἐνῷ οἱ ἕτεροι συμμίγνυνται φύρδην μίγδην ἀτάκτως. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι πάντα ταῦτα παρετηρήθησαν καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅτινα μεθ' ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν, ἐπειδὴ μακρὸς θὰ καθίστατο ὁ λόγος, τὰ παραλείπομεν.

Καὶ περὶ τῶν γάμων τῶν μυρμήκων θὰ λαλήσωμεν, περὶ τῆς ὥρας ταύτης τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀπολαύσεως, καθ' ἣν βλέπομεν ὁλόκληρα νέφη πτερωτῶν μυρμήκων ἐρωμένους καὶ ἐρωμένας, ἱπταμένους εἰς τὸν ἀέρα τὴν ἑσπέραν θερμῆς τινος φθινοπωρινῆς ἡμέρας, ῥιπτομένους ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἠλεκτρισμένης ἀτμοσφαίρας ὡς χορευτὰς φανταστικούς, μεθυσμένους κατειλημμένους, ὑπὸ μανίας, ὑψουμένους πάντοτε, καταδιωκομένους ἀδιαλείπτως ἐν τῷ χρυσῷ καὶ τῇ πορφύρᾳ τοῦ δύοντος ἡλίου, ἀναζητοῦντας κατὰ τὰ ὕψη στήριγμά τι, συγκρατουμένους εἰς τὰς κορυφὰς τῶν πύργων, τῶν κωδωνοστασίων τῶν στεγῶν, καὶ κυλιομένους μετὰ τοσαύτης παραζάλης, ὥστε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, κατευνασθέντος καὶ ἐξαντληθέντος τοῦ πάθους, ἀνευρίσκουσιν ὡς τέρμα τοῦ εἰδυλλίου τὸν θάνατον. Οἱ σύζυγοι ἡλικίας μόλις δώδεκα ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι· καὶ ὁ ἥλιος τῆς ἑπομένης φωτίζει μόνον τὰ πτώματα αὐτῶν. Αἱ σύζυγοι ἀφαιροῦσι μόναι τὰς πτέρυγας αὐτῶν, οὕτω καὶ δι' αὐτὰς ὁ ἔρως λήγει. Οἱ οὐδέτεροι μύρμηκες ἀμέσως καταφθάνουσι πέριξ αὐτῶν, βοηθοῦσιν εἰς τὴν ταχυτέραν ἐξάρθρωσιν τῶν πτερύγων, τὰς περιποιοῦνται, τὰς διατρέφουσι καὶ ἀναμένουσι τοὺς πολυτίμους καρποὺς τῆς μεθυστικῆς ταύτης ὥρας, τὰ ᾠά, τὸ μέλλον τῆς κοινότητος. Πράγματι ἡ ὥρα αὕτη ἤρκεσε πρὸς γονιμοποίησιν τῆς πτερωτῆς παρθένου, ἥτις κατασταθεῖσα μήτηρ καὶ ἐστερημένη τῶν πτερύγων αὐτῆς, μεταβαίνει νὰ διέλθῃ ἐν τῇ μυρμηκιᾷ ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἔτη διαρκῶς τίκτουσα.

*

Ἐκ πάντων τούτων πείθεταί τις, ὅτι ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ὁ κόσμος τῶν μυρμήκων εἶναι περίεργος, ἄξιος νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηρητοῦ, κόσμος βεβαίως διάφορος τοῦ ἡμετέρου, ἐν ᾧ ὅμως ἡ ἐξέτασις ἀποδεικνύει διανοητικὴν ὑπεροχήν, ἣν δὲν θὰ παρεδέχετό τις, ἂν μὴ πάντα παρετηροῦντο μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας. Ἰδοὺ

Αἰμίλιος Λεγρὰνδ
ὁ ἐν Παρισίοις ἑλληνιστής

μικρὸν ὄν, ὅπερ **σκέπτεται**. Ἐν τούτῳ ἂς παραμείνωμεν. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ μύρμηκος **σκέπτεται** καὶ ἐγκλείει κόσμον ὁλόκληρον ἐντυπώσεων, ἰδεῶν, συλλογισμῶν, κρίσεων. Ἰδοὺ τί ἐπεθύμουν κυρίως νὰ ὑποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν τῶν σκεπτομένων ἐπίσης ἀνθρώπων.

Εἶχον τὴν περιέργειαν ν' ἀναζητήσω πόσον ζυγίζει τοιοῦτός τις ἐγκέφαλος. Διὰ νὰ τὸ μάθω, ἐζύγισα οὐδετέρους μύρμηκας (τῶν λοιπῶν μὴ ὑπολογιζομένων) διαφόρων εἰδῶν καθ' ὁμάδας ἑκατὸν καὶ εὗρον μεταξὺ ἄλλων ἀποτελεσμάτων, ὅτι ἑκατὸν ἐρυθροὶ μύρμηκες, οἱ συχνότεροι παρ' ἡμῖν, ζυγίζουσι 15 ἑκατοστὰ τοῦ γράμμου. Εἷς μύρμηξ λοιπὸν ζυγίζει ἓν καὶ ἥμισυ χιλιοστὸν τοῦ γράμμου. Κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον εὗρον, ὅτι τὸ βάρος τῆς κεφαλῆς εἶναι τὸ τρίτον τοῦ ὅλου σώματος, ἡ δὲ ἀνατομικὴ δεικνύει, ὅτι τὸ ἐγκεφαλικὸν νευρικὸν σύστημα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τρίτον τοῦ βάρους τῆς κεφαλῆς. Ἐκ πάντων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος τοῦ μύρμηκος ζυγίζει περίπου τὸ δέκατον τοῦ βάρους τοῦ σώματος, ἤτοι 15 ἑκατοστὰ τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ γράμμου. Ἐν τῷ πολλοστημορίῳ τούτῳ τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης σχηματίζονται καὶ ἐνεργοῦσιν ἅπασαι αἱ ἰδέαι.

[C. Flammarion]

(Μετάφρ. Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ)

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευήν, 22 Ἀπριλίου, ἀπεβίωσεν ἐν Ἄρτῃ, ὑποκύψας εἰς στηθικὸν νόσημα, ὁ ποιητὴς καὶ λογογράφος Κώστας Κρυστάλλης. Καταγόμενος ἐξ Ἰωαννίνων, εἶχεν ἐξορισθῇ ἐκεῖθεν, ἕνεκα πατριωτικῶν λόγων, καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν κατ' ἀρχὰς ὡς στοιχειοθέτης καὶ κατόπιν ὡς ὑπάλληλος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τὰ πρωτόλεια τῆς δημοτικῆς του Μούσης, τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν εὐμενέστατα. Εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμὸν ἔτυχεν ἐπαίνου ἡ συλλογή του «Ὁ Τραγουδιστὴς τῆς Στάνης καὶ τοῦ Χωριοῦ» τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε κατοπιν εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος. Πρὸ αὐτῆς εἶχεν ἐκδώσει τὰ *Ἀγροτικὰ* ποιήματα, κατόπι δὲ τὰ *Πεζογραφήματα*, εἰκόνας καὶ διηγήματα, ἐκτάκτου δυνάμεως. Ὁ Κρυστάλλης τόσον εἰς τὰ πεζά του, ὅσον εἰς τὰ ἔμμετρα ἔργα του, ἐνεπνέετο ἐκ τῶν δημοτικῶν παραδόσεων, ἐκ τοῦ ἁγνοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ἔγραφε δὲ ἀμιγῆ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἂν καὶ πολὺ νέος ἀποθανών, ἐν τούτοις ἀφῆκεν ἔργον φιλολογικὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον. Προσεχῶς εἰς τὴν **Ἑστίαν** τῆς ὁποίας ὁ Κρυστάλλης διετέλεσε συνεργάτης, θὰ γράψωμεν περὶ αὐτοῦ ἐκτενέστερον.

— Ἀναγράφομεν τὴν ἄρτι ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Μ. Καράλη (ἐν Ἀθήναις, τύποις Παπαγεωργίου 1894) μετάφρασιν τῆς συγγραφῆς τοῦ Paul Girard τῆς ἐπιγραφομένης ***Ἀθηναίων Ἀγωγὴ*** κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα π. Χ. Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Girard ἀξιωθὲν δευτέρας ἐκδόσεως τρία ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρώτης, ἠλέγχθη μὲν ἐπί τισιν ἀνακριβείαις, ἀλλ' εἶναι οὐδὲν ἧττον καὶ διδακτικὸν καὶ λίαν ἐπαγωγόν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἐπαίνου ἄξιος ὁ φιλοπονήσας μετάφρασιν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀκριβῆ καὶ καλήν, δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ὅτι πολλὴν θὰ ὀφείλωσιν αὐτῷ χάριν ἐκεῖνοι τῶν ἡμετέρων, οἵτινες εἴτε ἐξ ἀνάγκης εἴτε καὶ ἁπλῶς ἐκ φιλομαθείας ἀσχολοῦνται περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδάσματα καὶ δὲν ἔχουσι τὴν εὐκολίαν νὰ ἀναγινώσκωσι τὸ πρωτότυπον. Σημειοῦμεν ἐν παρόδῳ ὅτι ἐν σελ. 30 σημ. κατὰ λάθος προφανὲς ἐγράφη (πρόκειται περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Χαρμίδου τοῦ Πλάτωνος): Ἀντικαθιστῶ τὸ **Βασίλης** διὰ τοῦ **Βασιλικῆς**, ὅπερ εἶναι ἡ ἀληθὴς γραφή. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι **Βασίλης**, ἣν καὶ παρέλαβεν εἰς τὸ πλατωνικὸν κείμενον ὁ Girard. Σημειωτέον ἀκόμη ὅτι τὸ ἀττικὸν ψήφισμα, ὃ πρῶτος ἐδημοσίευσεν ὁ Κουμανούδης καὶ ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διόρθωσιν τοῦ χωρίου τοῦ Πλάτωνος, ἔχει τὸν ἀττικὸν τύπον Βασίλης ὄχι Βασιλείας, ὡς εἶχε γράψῃ μετὰ θαυμαστῆς ἄλλως ὀξυνοίας πρὸ τῆς εὑρέσεως τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐν Δόρπατ καθηγητὴς Loescke διαγνώσας τὸ νόσημα τοῦ χωρίου καὶ ἐπιχειρήσας τὴν θεραπείαν του.

— Ὡς συνέχειαν τοῦ «Φῶς ἐκ τῶν Ἔνδον» περὶ τοῦ ὁποίου ἐγράψαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ, ὁ κ. Πλάτων Δρακούλης, ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὑγιεινὴ καὶ Ἠθική» μελέτην περὶ τῆς καταλληλοτέρας διαίτης, ἐν ᾗ συνήγαγε ὅλα τὰ ὑπὲρ τῆς φυτοφαγίας ἐπιχειρήματα. Ὡς γνωστὸν ὁ κ. Δρακούλης εἶνε ἐνθουσιώδης φυτοφάγος, ἀπὸ δεκαετίας οὐδέποτε φαγὼν κρέας.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

«Ἔν τινι σημειώσει τῆς περὶ Σχολῆς τῶν Δοξαράδων πραγματείας, ἀνακριβῶς ἐγράφη ὅτι ὁ ἀνδριὰς τοῦ Σχουλεμβούργου εἶνε ἔργον τοῦ Ἰωάννου Μαρία Μορλάϊτερ, ἐνῷ οὗτος μόνον προτομὴν αὐτοῦ ἔγλυψεν, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Βενετίας. Ὁ ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Κερκύρας ἀνδριὰς τοῦ στρατάρχου ἐκείνου εἶνε ἔργον τοῦ Ἀντωνίου Κορραδίνη ἐξ Ἔστης.»

Γ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

Εἰς τὸ «Ἄστυ» τῆς 16 Μαρτίου τ. ἔ. ὁ Κος Δ..., ἀναφερόμενος εἰς τὴν περὶ Θεοτοκοπούλου διατριβήν μου [1], γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ φίλος ἡμῶν κ. Δημ. Καμπούρογλους γράφει πρὸς ἡμᾶς ὅτι ἄπορον εἶναι πῶς διέφυγε τὴν ἐπιμελῆ ἔρευναν τοῦ συγγραφέως ἡ ὕπαρξις τῆς εἰκόνος τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου (*Musée Espagnol de Paris N° 295*) γραφείσης παρὰ τοῦ ἰδίου πατρός της, οὕτινος ἡ εἰκὼν κατέχει ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ τὸν ἀμέσως ἑπόμενον ἀριθμὸν 260. Ὁ αὐτὸς πολυμαθὴς φίλος ἀνακοινόνει εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται λιθογραφημένη εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Buchon Atlas des Nouvelles Recherches historiques*».

Ἡ παρατήρησις ὀρθοτάτη. Ὁ 18ος πίναξ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ *Buchon* περιέχει πράγματι τὴν «Εἰκόνα τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου», κάτωθι δὲ αὐτῆς μνημονεύεται τὸ *Musée Espagnol de Paris*, ἀρ. 259. Εὐγνωμονῶ πρὸς τὸν Κον Καμπούρογλουν διότι μοῦ παρέχει οὕτω τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναγνωρίσω ὅτι ἀδίκως ἐμέμφθην τὸν Μουστοξείδην, λέγοντα εἰς τὸν **Ἑλληνομνήμονα** (σελ. 274) ὅτι «βλέπει τις ἐν τῷ μουσείῳ *Louvre* ζωγραφίας τοῦ ἡμετέρου Θεοσκοπόλιδος». (γράφε Θεοτοκοπούλου). Ἥμαρτον περιορισθεὶς νὰ βεβαιωθῶ ὅτι μία μόνη εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου ὑπάρχει εἰς τὸ Λοῦβρον *ἤδη*, ἀλλὰ μὴ ζητήσας συγχρόνως νὰ ἐξακριβώσω ἐὰν ὑπῆρχον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦτο εἰκόνες του κατὰ τὸ 1843, ὅτε ἐδημοσιεύθη ὁ **Ἑλληνομνήμων**. Ἡ παραπομπὴ τοῦ Κου Καμπούρογλου εἰς τὸν Ἄτλαντα τοῦ *Buchon* ἐχρησίμευσε πρὸς διόρθωσιν τοῦ λάθους μου.

Δὲν ἕπεται ὅμως, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῶν γραφέντων εἰς τὸ «Ἄστυ», ὅτι «διέφυγε τὴν ἔρευνάν μου» ἡ ὕπαρξις Μουσείου ἱσπανικοῦ εἰς τὰ Παρίσια. Τοιοῦτο μουσεῖον εἰς μάτην ἤθελον ἀναζητήσει σήμερον οἱ τυχὸν ἀναγνώσαντες τὴν παράγραφον ἐκείνην εἰς τὸ «Ἄστυ». Ἀλλ' ὅμως μέχρι τοῦ 1850 ὑπῆρχεν εἰς τὸ Λοῦβρον συλλογὴ Ἱσπανικῶν εἰκόνων, ἀποτελοῦσα τὸ λεγόμενον *Musée Espagnol*. Ἡ συλλογὴ αὕτη δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ στέμμα ἢ τὸ κράτος. Ἠγοράσθη διὰ χρημάτων τῆς ἰδιαιτέρας περιουσίας τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1835 καὶ 1837. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως τούτου, κατὰ τὸ 1848, καὶ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα κατὰ τὴν 26 Αὐγούστου 1850, οἱ κληρονόμοι του ἀπήτησαν καὶ ἔλαβον (τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1850) τὴν συλλογὴν ὁλόκληρον, τὴν μετέφερον δὲ εἰς Λονδῖνον, ὅπου μετὰ τρία ἔτη ἐπωλήθη εἰς δημοπρασίαν, διασπαρεῖσα μεταξὺ διαφόρων ἀγοραστῶν. Καθ' ἃς πληροφορίας ἠδυνήθην νὰ συλλέξω [1], ὁ βασιλεὺς μετεχειρίσθη πρὸς ἀγορὰν τῶν εἰκόνων τὸν γνωστὸν βαρόνον *Taylor* καὶ τὸν Κον *Dauzats* ἐπιμελητὴν τοῦ Λούβρου, ἐδαπάνησε δὲ πρὸς συγκρότησιν τῆς συλλογῆς τὸ ποσὸν 1,260,000 φράγκων. Τὸ προϊὸν τῆς δημοπρασίας, γενομένης εἰς Λονδῖνον κατὰ Μάϊον τοῦ 1853, ἀνῆλθεν εἰς L 27,635.17.6 ἤτοι φράγκα 690.892 [2].

Ἡ οὕτω πωληθεῖσα συλλογὴ περιελάμβανε 505 εἰκόνας, ἐνῷ εἰς τὸν ἔντυπον κατάλογον (*Notice des tableaux de la Galerie Espagnole exposés dans le Musée Royal, Paris 1838*) περιέχονται ἀριθμοὶ 442 μόνον. Ἔργα ἐκλεκτὰ τῶν ὀνομαστοτέρων Ἱσπανῶν ζωγράφων ἀπετέλουν τὴν πολύτιμον ταύτην πινακοθήκην, περιλαμβάνουσαν μεταξὺ ἄλλων 19 εἰκόνας τοῦ *Velasquez*, 25 τοῦ *Ribera*, 38 τοῦ *Murillo*, 81 τοῦ *Zurbaran* καὶ 8 τοῦ *Goya*. Περιελαμβάνοντο δὲ καὶ αἱ ἑξῆς ὀκτὼ εἰκόνες τοῦ Θεοτοκοπούλου, ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 253—260:

Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων.

Ὁ Χριστός, μὲ τὰς προσωπογραφίας τῶν δύο δωρητῶν τῆς εἰκόνος.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Ἡ δευτέρα παρουσία.

Ὁ γλύπτης Πομπήιος Λεόνης ἐργαζόμενος τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β'.

Εἰκὼν ἄρχοντος.

Εἰκὼν τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου.

Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ.

Εἰς τὸν χειρόγραφον κατάλογον, τὸν σωζόμενον εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Λούβρου, καταγράφεται καὶ ἐνάτη εἰκών, παριστῶσα «ἕνα Εὐαγγελιστήν».

Ἡ ἰδίως ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς εἰκὼν «τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου», καθὼς καὶ τέσσαρες ἢ πέντε ἄλλαι εἰκόνες του, ἠγοράσθησαν εἰς τὴν δημοπρασίαν τοῦ 1853 ὑπὸ τοῦ Κου *William Stirling*, εὑρίσκονται δὲ καὶ σήμερον ἔτι εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ υἱοῦ του *Sir John Stirling Maxwell*, εἰς *Keir* τῆς Σκωτίας. Ὁ πρῶτος κάτοχος τῆς πλουσίας ταύτης πινακοθήκης ἐδημοσίευσε τρίτομον σύγγραμμα περὶ τῆς Ἱσπανικῆς τέχνης [3]. Εἰς τὴν ἀνατύπωσιν αὐτοῦ, περιλαμβανομένην εἰς

[1] Ἴδε «Ἑστίας» ἀρ. 10 τῆς 13 Μαρτίου 1894.

[1] Ἰδίως ἐκ χειρογράφου σημειώσεως εἰς τὸ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Λούβρου εὑρισκόμενον ἀντίτυπον τοῦ καταλόγου.

[2] Κατὰ τὸν Paul Lefort, Histoire de Peintres, ἡ εἰκὼν τῆς θυγατρὸς τοῦ Greco ἐπωλήθη ἀντὶ L 133, ἤτοι 2325 φράγκων.

[3] *Annals of the Artists of Spain. London 1848.* Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου τούτου ἐδημοσιεύθη λεύκωμα, ἀλλ' εἰς μόνον 25 ἀντίτυπα, περιέχον καὶ τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνος τὴν φωτογραφίαν.

τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα Ἅπαντά του[1], περιέχεται καὶ χαλκογραφία τῆς εἰκόνος «τῆς κόρης τοῦ *Greco*». Τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ Stirling θεωρεῖ ὡς τὴν καλλίστην τῆς ὅλης συλλογῆς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ Λοῦβρον ὅτε συνέγραψε τὸ βιβλίον του. Ἰδοὺ πῶς τὴν περιγράφει ἄλλος τεχνολόγος Γάλλος[2]: «Ὡραία κε» φαλή. Μελανόθριξ μὲ δέρμα λευκόν, ὀφθαλμοὶ » μαῦροι μεγάλοι. Στόμα μικρόν, φορεῖ μηλωτὴν » μὲ τρίχας μακράς, λευκὴν μὲ σημεῖα μαῦρα. Τὴν » κεφαλὴν περιθάλλει ἐπιχαρίτως λεπτὸν ὕφασμα » λευκόν, καλύπτον καὶ τὸν λαιμόν. Ἡ λευκὴ αὕτη » ὀθόνη συναρμόζεται θαυμασίως πρὸς τὸ κάλλος » τοῦ προσώπου. Ἀρίστη προσωπογραφία χρωμα» τισμοῦ καλοῦ, διαφέροντος τοῦ συνήθους τεφροει» δοῦς τοῦ Θεοτοκοπούλου ».

Κατὰ τὸν Stirling, εἰς τὴν εἰκόνα «τῆς Διανομῆς τῶν ἱματίων τοῦ Χριστοῦ», τὴν εὑρισκομένην εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πόλεως Τολέδου, ὁ Θεοτοκόπουλος ἐζωγράφισε ὡς μίαν τῶν τριῶν Μαριῶν τὴν θυγατέρα του «ἐὰν ἦτο ἀληθῶς θυγάτηρ του ἡ νέα τὴν ὁποίαν ἀπεικόνισε εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην ζωγραφίαν». Ἐζωγραφίσθη δὲ ὁ ἴδιος εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἑκατοντάρχου τοῦ φέροντος τὴν μαύρην πανοπλίαν.

Ξυλογραφίαν τῆς εἰκόνος ταύτης «τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου» ἐδημοσίευσε καὶ ὁ Κος Paul Lefort, κατὰ τὸ 1876, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τῶν ζωγράφων[3]. Εἰς τὸ περὶ τοῦ ἡμετέρου Δομηνίκου κεφάλαιον παραθέτει ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνος, τὰς ξυλογραφίας **τῆς *Διανομῆς τῶν Ἱματίων*, τοῦ *ἐνταφιασμοῦ τοῦ Orgaz*, τοῦ *ἁγίου Εὐγενίου***, καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ ζωγράφου τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 10 τεῦχος τῆς «Ἑστίας». Χαλκογραφίαν τῆς τελευταίας ταύτης εἰκόνος ἐδημοσίευσε καὶ ὁ *Stirling*, ἀναφέρων ὅτι τὸ πρωτότυπον εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Λούβρου. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ὡς εἴπομεν ἤδη, εὑρίσκεται σήμερον εἰς Σεβίλλην, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ δουκὸς τοῦ *Montpensier*, υἱοῦ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, εἰς τοῦ ὁποίου, ὡς φαίνεται, τὴν κατοχὴν περιῆλθε μετὰ τὴν εἰς Λονδῖνον δημοπρασίαν. Εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ *Sir John Stirling Maxwell* ὑπάρχει ἄλλη προσωπογραφία τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἔργον τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ, περὶ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἔχω λεπτομερείας. Εἰς δὲ τὴν Μαδρίτην εἶδα, εἰς συλλογὴν φίλου μου Ἱσπανοῦ καλλιτέχνου, εἰκόνα παριστῶσαν τὸν Θεοτοκόπουλον εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἀποδιδομένην ἐπίσης εἰς τὸν ἴδιον.

[1] *The Works of Sir W. Stirling Maxwell* (6 τόμοι) *London* 1890. Τὸν τίτλον *Sir* ἀπέκτησεν ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὸ 1848.

[2] A. Lavice. Revue des Musées d' Angleterre, catalogue raisonné des peintures et sculptures exposées dans les galeries publiques et particuliéres et dans les églises. Paris 1867. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κατάλογον δὲν ἀναφέρονται εἰκόνες τοῦ Θεοτοκοπούλου ὡς εὑρισκόμεναι εἰς ἄλλην τινὰ συλλογὴν ἐν Ἀγγλίᾳ.

[3] Histoire des Peintres. École Espagnole. Greco chez Raynouard, Paris.

Ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν προλαβοῦσαν μου διατριβὴν ἀνέλαβα, οὔτε τώρα ἀναλαμβάνω τὸ ἔργον τῆς πιστῆς καὶ λεπτομεροῦς καταγραφῆς ὅλων τῶν γνωστῶν εἰκόνων τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας. Ἴσως ὑπάρχουν ἔργα του καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας πινακοθήκας, παρεκτὸς ὅσων ἀνέφερα. Ἐντὸς τῆς Γαλλίας αὐτῆς, παρέλειψα νὰ σημειώσω ὅτι καὶ τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως *Avignon* περιέχει εἰκόνα του, παριστῶσαν τὸν ἅγιον Δομήνικον παραλαμβάνοντα ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Θεοτόκου τὸ κομβολόγιον[1]. Ἡ Παναγία κάθηται ἐντὸς νέφους μεταξὺ δύο ἀγγέλων, κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τὸ τέκνον της. Δεξιόθεν εἰκονίζονται γονυπετεῖς ὁ ἅγιος Ἀντώνιος καὶ ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος, ἀριστερόθεν δὲ ἡ ἐκ Σιέννης Ἁγία Αἰκατερίνη.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν εἰς δημόσια μουσεῖα περιεχομένων εἶναι σχετικῶς εὔκολος. Πολὺ δυσκολωτέρα ἡ καταγραφὴ τῶν εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς, αἱ ὁποῖαι ἄλλως διασκορπίζονται ἐνίοτε διὰ τῆς δημοπρασίας, καθὼς καὶ ἡ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου. Οὕτω, τὴν 25 τοῦ λήξαντος Ἀπριλίου ἐπωλήθη εἰς τὸ δημοπρατήριον τῶν Παρισίων (*hotel Drouot*) εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου ἀνήκουσα εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ διασήμου Γάλλου ζωγράφου *Millet*. Παριστᾷ ἐπίσκοπον καθολικόν, καθήμενον ἐνώπιον τραπέζης σκεπασμένης μὲ τάπητα ἐκ βελούδου κοκκίνου. Ὁ ἐπίσκοπος ἀνυψοῖ εὐλαβῶς τὸ βλέμμα πρὸς ἄγαλμα τῆς Παναγίας λευκὸν ἐπὶ τοῦ τοίχου, εἰς τ' ἀριστερά του, ὡς ἐπικαλούμενος τὴν ἔμπνευσίν της προτοῦ ἀρχίσῃ, ἢ ἐξακολουθήσῃ νὰ γράφῃ. Κατὰ τὸν κατάλογον τῆς δημοπρασίας, ὁ *Millet* ἐξετίμα μεγάλως τὴν εἰκόνα. Ἐκρέματο πλησίον τῆς κλίνης του, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν του ἀσθένειαν ἔλεγε πρὸς φίλον του: «Ἰδοὺ εἰκὼν τῆς ὁποίας » ὁ ζωγράφος μόλις εἶναι γνωστὸς ἐδῶ. Καὶ ὅμως » ὀλίγας ζωγραφίας γνωρίζω τὰς ὁποίας νὰ ἐκτιμῶ » — δὲν λέγω περισσότερον, ἀλλὰ — ὅσον αὐτήν. Ὁ » δυνηθεὶς νὰ ζωγραφίσῃ ἔργον τοιοῦτο ἦτο ἄνθρω» πος μεγάλης ἀξίας».

Ὁ ἔπαινος τοῦ *Millet* ἐπισφραγίζει ὅσα παρ' ἄλλων κριτῶν ἀνέφερα ἤδη περὶ Θεοτοκοπούλου. Καὶ ὁ Κος *Paul Lefort*, εἰς τὸ πέρυσι ἐκδοθὲν σύγγραμμά του[2], ἐξ ἴσου εὐφήμως ἀποφαίνεται περὶ αὐτοῦ. «Καίτοι ἄνισος, ἐπιλέγει, ἦτο ἀναντιρρήτως » εἷς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων νεωτεριστῶν με» ταξὺ ὅλων τῶν ζωγράφων . . . Ἀλλόκωτος ἐνίοτε, » ἐξήσκησεν ὅμως μεγάλην ἐπίδρασιν ἐν Ἱσπανίᾳ, » ἐγκαινιάσας σχολὴν ζωγραφικῆς χαρακτηριζομέ» νην ἐκ βαθυτάτου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος συν» δυαζομένου μὲ ἄκραν τῆς πραγματικότητος ἀπει» κόνισιν. Ὁ ξένος οὗτος δικαιοῦται νὰ συγκατα» ριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων καλλιτεχνῶν » τῆς Ἱσπανίας».

[1] Ὡς γνωστόν, ὁ ἅγιος Δομήνικος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν *l'institution du rosaire*, τὴν χρῆσιν δηλαδὴ τοῦ Κομβολογίου ὡς μέσον προσευχῆς πρὸς δόξαν τῆς Παναγίας. Ὁ προσευχόμενος ὀφείλει ν' ἀπαγγείλῃ κατὰ δεκαπέντε δεκάδας τὸ «χαῖρε κεχαριτωμένη», προτάσσων ἑκάστης δεκάδος τὸ «Πάτερ ἡμῶν».

[2] La Peinture Espagnole. Quantin, Paris.

Καὶ ὁ *Théophile Gautier*, ἐνῷ ἐξ ἑνὸς τὸν ἀποκαλεῖ ἀλλόκοτον καὶ ἰδιότροπον, τὸν ἀνακηρύττει ἐξ ἄλλου μέγαν ζωγράφον, ἀνευρίσκων πολλὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν καλλιτέρων εἰκόνων τῆς δευτέρας του περιόδου καὶ τῶν ρωμαντικῶν ζωγραφιῶν τοῦ *Delacroix*[1]. «Ἡ ἐλαττωματική του »ἐνεργητικότης, ἐπιλέγει, ἡ νοσώδης δύναμίς του, »μαρτυροῦν τὴν δεινότητα τοῦ καλλιτέχνου ἢ καὶ »τὴν ἔξοχον τοῦ παράφρονος εὐφυΐαν. Ὀλίγαι εἰ»κόνες μὲ ἐφείλκυσαν ὅσον αἱ ἰδικαί του, διότι καὶ »εἰς τὰς χειροτέρας ὑπάρχει τι τὸ ἀπροσδόκητον, »τὸ ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια τοῦ δυνατοῦ, εἰς τρόπον, »ὥστε ἐνώπιον αὐτῶν ἐξίσταταί τις καὶ τρέπεται »εἰς ρεμβασμούς[2]».

Τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο καὶ ἰδιότροπον τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἡ ἀνισότης τῶν ἔργων του, ἡ διττὴ φάσις τῆς ἰδιοφυΐας του, καθιστοῦν ἐπιθυμητοτέραν ἔτι τὴν ἀνεύρεσιν εἰδήσεων περὶ τῶν τῆς ζωῆς του. Ἡ βιογραφία του ἠδύνατο νὰ ἐπεξηγήσῃ τὴν ψυχολογικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἐξέλιξιν τῆς τέχνης του καὶ νὰ ἐπιχύσῃ φῶς εἰς τὸ μυστήριον τῶν ἰδιοτροπιῶν του. Ἀλλ' ὡς ἀνέφερα ἤδη, ὀλίγιστα περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν[3], ἡ δὲ λεγομένη εἰκὼν τῆς θυγατρός του οὐδὲν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα προσθέτει. Ὡς εἴδομεν, ὁ *Stirling* οὐδόλως παραδέχεται ὡς βέβαιον ὅτι ἡ εἰκὼν παριστᾷ ἀληθῶς τὴν θυγατέρα τοῦ ζωγράφου. Ἴσως ἔχεται ἀληθείας ἡ περὶ τούτου παράδοσις. Πιθανώτατον ὅτι ὁ εὐειδὴς καλλιτέχνης εἶχε θυγατέρα ὡραίαν καὶ ὅτι τὴν μετεχειρίζετο ὡς πρότυπον. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν γραψάντων περὶ αὐτοῦ συγχρόνων Ἱσπανῶν ἀναφέρει τι περὶ θυγατρός του, καθόσον γνωρίζω· παρόμοιαι δὲ ἀδέσποτοι παραδόσεις ὑπάρχουν καὶ δι' ἄλλων ζωγράφων τὰ πρότυπα[4]. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Τολέδου κρύπτονται ἴσως αἱ ζητούμεναι περὶ τοῦ βίου του πληροφορίαι, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἀναδιφήσεώς των. Ἐνδέχεται ἡ ὥρα αὕτη νὰ μὴ βραδύνῃ, καθόσον ἐκ διαφόρων σημείων φαίνεται ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν ἐρασιτεχνῶν ἤρχισε στρεφομένη πρὸς τὸν μέχρι τοῦδε ἄγνωστον σχεδὸν ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας ζωγράφον τοῦτον. Πλήρης περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων του μονογραφία ἤθελε βεβαίως συντελέσει πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς φήμης του. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν τὴν συγγραφήν της ἀνελάμβανε συμπατριώτης τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου!

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως μανθάνω ἐκ τοῦ «Ἄστεως» ὅτι ὁ ἡμέτερος Κος Σκουλούδης εἶναι κάτοχος εἰκόνος τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ὑπάρχει τοὐλάχιστον μία εἰκών του εἰς τὴν πατρίδα του!

Κατὰ παραδρομήν, μὴ διορθωθεῖσαν ἐγκαίρως, ἐτυπώθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν μου διατριβὴν τὸ ὄνομα τοῦ Τισιανοῦ ἀντὶ τοῦ Βελάσκες, ὡς μεταχειριζομένου καὶ ἐκείνου πέντε μόνον χρώματα περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του. Ὁ *Velasquez* ἦτο τρόπον τινὰ ἔγγονος τοῦ Θεοτοκοπούλου, καθὸ χρηματίσας μαθητὴς ἑνὸς τῶν μαθητῶν του, τοῦ *Luis Tristan*.

Πρὸ ὀλίγων μόνον ἡμερῶν περιῆλθεν εἰς γνῶσίν μου ἡ εἰς τὸ ἐφετεινὸν ἡμερολόγιον τοῦ Κου Σκόκου καταχωρισθεῖσα διατριβὴ τοῦ Κου Γ. Μαυρογιάννη περὶ τοῦ Θεοτοκοπούλου καὶ δύο ἄλλων ὁμοτέχνων του. Ἄλλως θὰ παρέπεμπα εἰς αὐτὴν ἀντὶ νὰ ἐπαναλάβω ὅσα ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν καὶ οἱ δύο ἠρύσθημεν. Ἐλπίζω ὁ ἁρμοδιώτατος πρὸς ταῦτα Κος Μαυρογιάννης νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον, μεταδίδων εἰς ἡμᾶς πληροφορίας καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Παρεκτὸς τῶν εἰς Ἰταλίαν διαβιωσάντων, μνημονεύεται καὶ ἄλλος Ἕλλην ζωγράφος ἐργασθεὶς ὡς ὁ Θεοτοκόπουλος εἰς Ἱσπανίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν ἀξίαν ἐκείνου ἔχων, οὔτε τὴν δόξαν του ἀποκτήσας. Ὠνομάζετο Πέτρος Σεραφεὶμ — Pedro Serafin[1] — ἐπελέγετο δὲ καὶ αὐτὸς *Ἕλλην = el Griego*. Κατῴκει εἰς Βαρκελώνην ὅπου ἐξήσκει τὴν τέχνην του. Κατὰ τὸ 1563 ἀνέλαβε διὰ συμβολαίου τὴν διὰ ζωγραφιῶν διακόσμησιν τῶν θυρῶν τοῦ ὀργάνου εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πόλεως Ταρραγόνης. Καὶ ἔξωθεν μέν, ὅτε δηλαδὴ ἦσαν κλεισταὶ αἱ θύραι τοῦ ὀργάνου, παρέστησε τὸν Εὐαγγελισμόν, — ἔσωθεν δέ, ὅτε ἠνοίγοντο αἱ θύραι, ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς φύλλου ἐφαίνετο ἡ ἀνάστασις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἄνωθεν τοῦ ὀργάνου ἦσαν ζωγραφισμέναι ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Ἀγάπη, πρὸς δὲ ἡ Θεοτόκος, ἡ ἁγία Θέκλα καὶ ἡ ἁγία Αἰκατερίνη. Ἄλλας εἰκόνας τοῦ ζωγράφου τούτου δὲν ἀναφέρει ὁ *Bermudez*, ἀλλ' οὔτε περὶ τῆς καταγωγῆς του λέγει τι.

Ὁ *Bermudez* μνημονεύει καὶ ἄλλον Ἕλληνα, σύγχρονον τοῦ Σεραφείμ, τὸν Νικόλαον *de la Torre*. Μετεσκεύασε ἆρά γε οὗτος τὸ ὄνομά του ἐπὶ τὸ ἱσπανικώτερον, ἢ κατήγετο ἐκ φράγκων; ὁπωσδήποτε, ἀναφέρεται ὡς Ἕλλην ἐκ Κρήτης. Ἐπηγγέλλετο τὸν καλλιγράφον καὶ κοσμηματογράφον, ὡς τοιοῦτος δὲ παρελήφθη κατὰ τὸ 1572 ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' εἰς τὸ Ἐσκοριάλ, πρὸς ἀντιγραφὴν Ἑλληνικῶν χειρογράφων. Κατὰ τὸ 1574 τῷ ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ διαμένῃ εἰς Σεγοβίαν, πατρίδα τῆς συζύγου του ἀσθενούσης, ἐξακολουθῶν ἐκεῖ τὴν ἐργασίαν του. Τὸ δὲ 1579 ἐπέστρεψεν ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς ἐκκαθάρισιν καὶ περιλαβὴν τῆς περιουσίας του. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Ἐσκοριὰλ διέμεινε εἰς Ἱσπανίαν μέχρι τοῦ 1612, ὁπότε μετηνάστευσεν εἰς Νεάπολιν.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

[1] Τὴν παραβολὴν ταύτην εἴδομεν ὅτι παραδέχεται καὶ ὁ *Laudrin*, χωρὶς ὅμως νὰ μνημονεύῃ τὸν *Théophile Gautier*.

[2] Voyage en Espagne. Ἴδε σελ. 43 καὶ 189.

[3] Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἔζη μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐδαπάνα ἀφειδῶς ὅσα ἐκ τῆς τέχνης του ἐκέρδιζε. Λέγεται ὅτι εἶχε εἰς τὸν οἶκον του μουσικοὺς μισθωτοὺς διὰ νὰ τὸν διασκεδάζουν παίζοντες ἐνῷ ἐγεύετο. Ἀποτέλεσμα τῆς σπατάλης του ἦτο ὅτι ἀποθνήσκων ἀφῆκε εἰς τοὺς κληρονόμους του ὡς μόνην περιουσίαν διακοσίας ἀτελειώτους εἰκόνας του. Ἴδε Lefort, Histoire des Peintres.

[4] Εἰς ὅσα περὶ τοῦ υἱοῦ του Μανουὴλ ἀναφέρω, ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι σώζονται ὀλίγαι εἰκόνες ἀντιγραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, μαρτυροῦσαι ὅτι ἐδιδάχθη καὶ τὴν ζωγραφικήν· ὄχι ὅμως νομίζω οὐδεμία πρωτότυπος εἰκών του.

[1] Ἴδε τὸ λεξικὸν τοῦ Bermudez.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ϛ'.

Παρῆλθον ἓξ ἔτη.

Κατέκτησεν ἤδη τὰ διακριτικὰ σήματα τοῦ λοχίου ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης, ἀλλὰ καὶ νόσον ὀδυνηρὰν καὶ δυσίατον, τὴν μισανθρωπίαν, νόσον ἡ ὁποία ἐπάγεται τὴν δεινὴν ἀναιμίαν πάσης γοητείας καὶ πάσης ἐλπίδος, διότι, οἴμοι, παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν πρόσωπα καὶ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ, τὴν πραγματικὴν αὐτῶν μορφήν.

Ἀνέλυε τὸν παρελθόντα βίον του, ἀπὸ τῆς κοιτίδος μέχρι τῶν συγχρόνων αὐτοῦ θλίψεων, καὶ ἔβλεπεν ὅτι ἠδικήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ τῆς μοίρας, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Κατεπανιστᾷ τὴν ψυχήν, ἡ συνείδησις τόσων θλίψεων συγκεντρωθεισῶν ἐπὶ μιᾶς μόνης ὑπάρξεως, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ χαρὰ καὶ ὁ γέλως εἶναι ὁ κλῆρος τόσων ἄλλων, πολὺ ὀλιγώτερον αὐτοῦ ἀξίων τῆς εὐτυχίας.

Ἀλλὰ πολὺ ἀτελῶς βολιδοσκοπεῖ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν ὁ ὑπολαμβάνων τὴν μισανθρωπίαν, ὡς μῖσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων.

Οἴμοι! Ὑπὸ τὸ πέτρωμα τὸ τραχύ, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὸν μισάνθρωπον, θὰ ἀνεύρετε πάντοτε καρδίαν ἁβράν, συμπαθῆ, ἥτις πολὺ ἠγάπησε, πολὺ ὑπέφερε, τὴν ὁποίαν βαθύτατα ἔπληξαν τραύματα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἐπιούσιος ἄρτος εἶναι πάντοτε τὸ ἀγαπᾶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ μισανθρωπία δὲν εἶναι μῖσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ φόβος τῆς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας· φόβος, ὑφ' οὗ καταλαμβάνονται πάντες ὅσους παρακολουθεῖ ἐν τῷ βίῳ ἡ ἀρὰ τῆς ἐν παντὶ ἀποτυχίας, καὶ οἵτινες ὀχυρόνουν τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν πικράν των ἀποθάρυνσιν ἐν τῇ μονώσει. Ὦ! Μὴ βάλετε ποτὲ λίθον κατὰ τῶν μισανθρώπων τούτων, μὴ τοῖς καταλογίζετε εἰς ἀγριότητα ψυχῆς τὰς ἀπομονωτικὰς αὐτῶν τάσεις. Μὴ ὑπολαμβάνετε ὡς κρυψίνοιαν τὴν σιωπήν των, οὐδὲ ὡς μοχθηρίαν τὸν πρὸς τὴν μόνωσιν ἔρωτα αὐτῶν. Ὀρθῶς ἐρρήθη, ὅτι πολλάκις τοῦ μισανθρώπου ἡ ὀδυνηρὰ κραυγή, αὐτὴ ἡ βλασφημία δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ ἄγχων στεναγμός, ὁ λοίσθιος ῥόγχος συντριβείσης καρδίας.

Τοιαύτη ἦτο καὶ τοῦ Κίμωνος Ἀνδρεάδου ἡ μισανθρωπία, ἥτις ὄχι μόνον δὲν ἐνέκρωσε τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σπέρματα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξέθρεψε καὶ ἐνίσχυσεν αὐτά. Διότι ἀγαθότης ἄπειρος, ἄπαυστος, ἀνέβλυζεν ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς μεγάλης αὐτοῦ καρδίας, ἐκχύνουσα περὶ αὐτὸν ἐπὶ παντὸς πάσχοντος, ἐπὶ παντὸς ἀδυνάτου, ἐπὶ παντὸς θλιβομένου ποταμοὺς τρυφερότητος, οἴκτου, φιλανθρωπίας. Καὶ τότε ἐν τῷ ταπεινῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του, καὶ βραδύτερον πρὸ πάντων, ὅτε ἀνῆλθε βαθμίδας τινὰς ἐν τῇ κλίμακι τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, ἀμύθητος χαρὰ ἦτο δι' αὐτόν, μεθ' ὅλην τὴν αὐστηρότητα, ἣν τῷ ὑπηγόρευε τὸ καθῆκον, νὰ ἀποδίδῃ πρὸς τοὺς κατωτέρους του, τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀπροστατεύτους, εἰς εὐμένειαν, ἐπιείκειαν καὶ στοργήν, ὅλην τὴν εἰδεχθῆ τυραννίαν, δι' ἧς τὸν εἶχον περιβάλει οἱ ἀνώτεροί του. Συνήθως ὅλως ἀντιθέτως οἱ δοκιμασθέντες ὑπὸ τῆς τυραννίας, τῆς σκληρότητος, τῆς ἀδικίας τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἐν τῇ κοινωνικῇ κλίμακι, ἀνακουφίζονται ἐκτίοντες τὰ ἀντίποινα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτούς, καὶ ἐκχέοντες τὴν συγκεντρωθεῖσαν αὐτῶν χολὴν κατ' ἄλλων θυμάτων. Ἀλλ' ἡ ταπεινὴ αὕτη ἐκδίκησις, εἶναι ἡ ἱκανοποίησις τῶν μικρῶν, τῶν ἀδυνάτων, τῶν νοσηρῶν ψυχῶν.

Ὁ δὲ Κίμων Ἀνδρεάδης, ὡραῖος, ἰσχυρὸς τὸ σῶμα, εἶχε καὶ τὴν ῥαδινήν, τὴν εὔρωστον, τὴν ῥοδόχρουν καλλονὴν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀγαθότητα τὴν ἐνεργόν, ἥτις ἦτο δι' αὐτὸν κίνητρον πρὸς πράξεις γενναίας, ἀφ' ὧν μόνων ἤντλει ἔτι τὴν χαράν. Πρὸς ἕνα μόνον ἦτο κακὸς ὁ ταλαίπωρος νέος· πρὸς ἕνα μόνον ἐφέρετο ὡς πρὸς ἐχθρόν· πρὸς ἑαυτόν. Διότι ἑαυτὸν ἐβασάνιζε διὰ τῆς ὑπεραισθησίας τῆς ψυχῆς του, μεγεθύνων δι' αὐτῆς τῆς τύχης τὰς ἐναντιότητας, ὡς δι' ἰσχυροῦ φακοῦ καὶ ἐντείνων τὴν ἐξ αὐτῶν ὀδύνην.

Ζ'.

Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Ὄθρυος, ὅπου αἱ κορυφαὶ αὐτῆς ἁπλοῦνται εἰς ἐπίμηκες ὀροπέδιον, ἀκανόνιστον, ἐπικλινές, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰ κράσπεδα τοῦ ὄρους κατέρχονται πρὸς τοῦ Δομοκοῦ τὴν πεδιάδα, μεταξὺ τῶν σταθμῶν Δερβὲν Φούρκας καὶ Δερβὲν Καρυᾶς τῆς παλαιᾶς ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἁπλοῦται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὸ σκότος χειμερινῆς νυκτός, σκότος ἀραιὸν συγκερώμενον, ὑπὸ ἀνέφελον στερέωμα, ἀπὸ τὴν παλλομένην ἀναλαμπὴν τῶν ἀστέρων, ἥτις φωτίζει ἀμυδρῶς τὴν δαψιλῆ τοῦ τοπίου βλάστησιν ἐκ δρυῶν, πρίνων καὶ κομάρων, τῶν ὁποίων τὰ ποικίλα, τὰ ἀκανόνιστα σχήματα, ὁμοιομόρφως βαθύτεφρα χρωματίζουν αἱ ἄτονοι αὐτῶν μαρμαρυγαί.

Ὑπνώττει σιγῶσα ἡ φύσις καὶ μόνοι τῆς νυκτὸς οἱ ἀόριστοι, οἱ ἀδιάγνωστοι στεναγμοὶ προσπίπτουν εἰς τὴν φαντασίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἀκοὴν ποικιλλόμενοι ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῆς θρηνώδους τοῦ βύα κραυγῆς, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῆς πενθίμου ὑλακῆς τοῦ θωός, αἵτινες προσδίδουν εἰς τὰ σιωπηλὰ σκότη χροιάν τινα ζωῆς, τῆς ζωῆς ἣν ἐξυφαίνει τῶν νυκτοβίων ἡ ἀφύπνισις.

Καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἡ σελήνη μηνοειδής, ἐρυθρά, ἀνέρχεται βραδεῖα ἄνωθεν τοῦ φυλλώματος σκορπίζουσα φῶς θαμβόν, ἄτονον, ἐπὶ τοῦ τοπίου.

Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο, ἠσκημένον βλέμμα θὰ διέκρινε μεταξὺ τῶν θάμνων ποῦ τὴν λάμψιν ὅπλου, ποῦ τεφρόχρους μανδύας συμφυρομένους ἐν ὁμοιομόρφῳ χρωματισμῷ μετὰ τοῦ φυλλώματος, ποῦ τὴν σκιαγραφίαν ἀνθρωπίνων κεφαλῶν προκυπτουσῶν μετὰ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν θάμνων πρὸς τὴν ἑλικοειδῆ ἀτραπόν· καὶ ἠσκημένον οὖς θὰ ἀντελαμβάνετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στεναγμοῦ τῶν ὑπὸ ἐλα-

[1] Ἴδε σελ. 215.

ρας πνοῆς ῥιπιζομένων κλάδων, ψιθύρους ἀνθρωπίνης λαλιᾶς καὶ ἐνίοτε τὸν ξηρὸν ἦχον τῆς προστριβῆς ξιφολόγχης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐξ ἀπροσέκτου κινήσεως τῶν ἐκεῖ ἐλλοχώντων. Ἀπόσπασμα στρατιωτικὸν ἐπιτελεῖ τὴν ἐνέδραν ταύτην, ἐλλοχῶν ἑκατέρωθεν ἀτραποῦ, ἥτις διὰ τῶν κλιτύων τῆς Ὄρθρυος ἄγει πέραν τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διοικοῦντος τὸ ἀπόσπασμα ἀνθυπολοχαγοῦ θὰ ἀνεύρετε τὴν γνώριμον μορφὴν τοῦ Κίμωνος Ἀνδρεάδη.

Ἐν ἔτει 1856 δέκα ἀπὸ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ ἔτη καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνέδρας ταύτης κατέκτησε τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τὸν βαθμόν.

Κατέκτησεν εἶναι κυριολεξία, διότι δὲν τὸν ἀπέκτησεν ἐν τῇ τυπικῇ ζωῇ τοῦ στρατῶνος, ἐν τῇ ῥαστώνῃ τοῦ βίου τῶν πόλεων.

Ἀπὸ ἐτῶν, μόλις ἐγένετο ὑπαξιωματικός, ἐπεζήτησε τὴν μεταβατικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὸν ἔπνιγε τῶν πόλεων ὁ βίος· ἐκτὸς δὲ τῶν ἰδίων αὐτοῦ περιστάσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ μελαγχολία καὶ αἱ ἀπομονωτικαὶ τάσεις του ἐπεζήτουν τροφὴν ἐν τῷ βίῳ τῶν ὀρέων καὶ τῶν δασῶν, ἐν τῇ διαρκεῖ μεταλλαγῇ ἐντυπώσεων καὶ ἐν ταῖς περιπετείαις τῶν κινδύνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τοῦ στρατιώτου τὴν ζωήν, ἐν τῇ μονοτόνῳ τυπικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐν τῷ ἀκινητοῦντι τενάγει τῆς ἀπραξίας καὶ τῆς ῥαστώνης. Ἔβλεπεν ὅτι ὁ στρατὸς ὀξειδοῦται ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ὡς αἱ ἀκινητοῦσαι μηχαναί.

Ἡ λῃστεία ὑπερεκχειλίζουσα τότε παρεῖχεν εὐρὺ στάδιον εἰς τὸ ῥιψοκίνδυνον αὐτοῦ.

Ἐν τῷ κινδύνῳ τότε ὁ ἀνὴρ οὗτος ὁ ὁποῖος ἐνεσάρκονεν ἐν τῇ γλυκείᾳ αὐτοῦ μορφῇ τὴν ἤρεμον, τὴν γαλήνιον καλλονήν, εἰς τὸ στόμα τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὰ τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα, ἀντὶ τοῦ ἀγρίου τόνου τοῦ προσομοιάζοντος βλασφημίαν, ἐνεῖχον μελῳδίαν τινὰ πειστικῆς παρακελεύσεως, ἀπεθηριοῦτο. Ἤρκει μόνον νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ κινδύνου γραμμῇ.

Καὶ ἦσαν πολὺ ἀγριώτεροι οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν μαχῶν. Ποσάκις κατὰ τὰς παγερὰς νύκτας ἐντὸς δρυμῶν καὶ φαράγγων διεσταύρονε τῆς καραβίνας αὐτοῦ τὴν ἀστραπήν, πρὸς τὴν ἀστραπήν, ἣν ἐξήμει τὸ καριοφίλι τοῦ λῃστοῦ, ποσάκις ἐρχόμενος εἰς χεῖρας πρὸς τὰς ἀποθηριωμένας ἐκείνας ὑπάρξεις, ἐφόνευεν ἢ συνελάμβανε λῃστὰς διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός, ποσάκις ἔσωσεν αἰχμαλώτους μίαν στιγμὴν πρὸ τῆς κρεουργίας!

Οὐδεὶς ἤθελεν ἀναγνωρίσει τὸν Κίμωνα τὰς στιγμὰς ἐκείνας. Ἡ φωνή του ἦτο βρυχηθμὸς καὶ ἡ ὠρθωμένη κόμη του, χαίτη λέοντος. Ἀλλ' ἡ μέθη αὐτὴ ἦτο στιγμιαία. Ἅμα τῇ παρελεύσει τοῦ κινδύνου παρήρχετο καὶ αὕτη, ἡ δὲ γαλήνη ἐκυριάρχει πάλιν τῆς ἠρέμου μορφῆς του καὶ μόνον αἴσθημα οἴκτου βαθὺ τῷ ἐνέπνεεν ὁ ἀφωπλισμένος, ὁ τραυματίας κακοποιός, ἐν τῷ ὁποίῳ μόνον τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον ἔβλεπεν ἐφεξῆς, τὸν ὁποῖον καὶ περιέθαλπε μετὰ πόνου καὶ οἰκτίρμονος συμπαθείας.

Καὶ ἐν τῇ μεταβατικῇ ὑπηρεσίᾳ διεισέδυ ἐν αὐτῷ βαθυτέρα ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀδικίας. Ἔβλεπε τὰς ἁρπαγάς, τὰς δῃώσεις, τῶν ἀθῴων τὰ βασανιστήρια, δεινά, ἅτινα ἐν ἐλαχίστῳ μέτρῳ ἠδύνατο νὰ προλαμβάνῃ καὶ καταστέλλῃ ὁ ταπεινὸς βαθμοφόρος. Ἔβλεπε πολλάκις τοὺς ἀνωτέρους του οἰκειοποιουμένους καὶ συγκομίζοντας τοῦ ἡρωϊσμοῦ του τοὺς καρπούς. Ἀλλὰ τοῦτο ἐλάχιστα τὸν ἠνώχλει. Βδελυγμίαν τῷ ἐνέπνεε καὶ μόνη ἡ ἰδέα ὑλικῆς ἀμοιβῆς διὰ τὸν φόνον λῃστῶν, τὰς δὲ ἠθικὰς ἀμοιβὰς ἐθεώρει κατωτέρας ἑαυτοῦ, διότι ἔβλεπε πῶς καὶ εἰς τίνας ἀπενέμοντο. Συνήθισε εἰς μόνην τὴν ἐκ τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ καθήκοντος ἡδονὴν νὰ ἀποβλέπῃ καὶ διὰ τοῦτο ᾐσθάνθη κατάπληξιν μᾶλλον ἢ χαράν, ὅταν εἷς ἀρχηγὸς τοῦ μεταβατικοῦ, καρδία εὐθεῖα, στρατιώτης ἔντιμος, προέστησεν ἀμειώτους τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις του καὶ ἐπέτυχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

Μήπως, διελογίζετο, παρεγνώρισα, μήπως ἐσυκοφάντησα τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν; Καὶ πάλιν τῆς συνειδήσεως οἱ ἔλεγχοι ἐδηλητηρίαζον τὴν χαράν του ἐν γλυκυπίκρῳ κράματι βαθείας πρὸς τὸν εὐεργέτην του εὐγνωμοσύνης.

Καὶ ὅμως τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν τὸν ἐπανευρίσκομεν ἐλλοχῶντα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Ὄρθρυος, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ τέλειος ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ καθήκοντος, ὑπέπεσεν εἰς πρᾶξιν δι' ἣν ἴσως εἶναι ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ λογοδοτήσῃ πρὸς τὴν συνείδησίν του. ἡ ὁποία ὅμως, ἂν ἤθελε γνωσθῆ, ἀσφαλῶς θὰ κατέληγε δι' αὐτὸν εἰς τὸ στρατοδικεῖον καὶ εἰς τὸ ἀτιμωτικὸν τετράγωνον τῶν στρατιωτικῶν καθαιρέσεων.

Μεγάλη λῃστρικὴ συμμορία εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Φθιώτιδα, ὅταν τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπετέλει τῆς Ὄρθρυος ἡ κορυφοσειρά, καὶ εἰς χεῖρας αὐτῆς εἶχεν ἐμπέσει ἡ θυγάτηρ πλουσίου ἱερέως ἔκ τινος χωρίου ἐγγὺς τῆς Λαμίας.

Χωρικὸς προδώσας τοὺς λῃστὰς εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν Κίμωνα, ὅτι ἡ συμμορία τὴν νύκτα ἐκείνην ἤθελε διέλθει τὴν γραμμὴν ἀκολουθοῦσα ἀτραπὸν μεταξὺ τῶν σταθμῶν Δερβὲν Φούρκας καὶ Δερβὲν Καρυᾶς.

Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐνήδρευεν ἐκεῖ τὸ ὑπὸ τὸν Ἀνδρεάδην ἀπόσπασμα.

Αἴσθημα ἀγωνίας συνεῖχε πάντας, σύνηθες εἰς τὰ ἀποσπάσματα τὰ μέλλοντα νὰ προσβάλουν λῃστάς, ἀπάγοντας αἰχμάλωτον καὶ μάλιστα ἐν νυκτί· διότι ἡ διάσωσις αὐτῶν, πάντοτε δυσχερὴς καὶ σπανία ἀπαιτεῖ ἀνδρείαν, ταχύτητα, ἑτοιμότητα, ἀλλὰ καὶ τῆς τύχης τὴν συνδρομὴν ἐν τῷ συμφυρμῷ ἐκείνῳ τῶν ἀγρίων νυκτίων συμπλοκῶν.

Διὰ τοῦτο ἡ παθητικὴ ἐκείνη, ἐν ἀπολύτῳ ἀκινησίᾳ, προσδοκία τῆς στιγμῆς τῆς ἐπιθέσεως πιέζει καὶ συνέχει τὴν ψυχήν, ἐξεγείρουσα καὶ ὀξύνουσα τὴν φαντασίαν, ἐν συναισθήματι ἀορίστων φόβων ἀλλοκότων, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἔχουν κοινὸν πρὸς τὴν δειλίαν.

Ἀκροᾶσθε τότε, ἀκροᾶσθε μετ' ἐντεταμένης προσοχῆς ἐν τῇ ἀγωνιώδει τοῦ νυκτίου σκότους σιγῇ καὶ ἐν τῇ ὑπεραισθησίᾳ τῆς φαντασίας σας ὁ θροῦς

ὁ ἐλάχιστος πλήττει τὴν ἀκοὴν ἡμῶν, ὡς ἀπήχησις κρότων τρομακτικῶν, καὶ τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων αἱ ἀόριστοι καὶ ποικιλόσχημοι σκιαγραφίαι πρὸ τῶν προσηλωμένων βλεμμάτων σας, τὰ ὁποῖα βυθίζετε μετ' ἀγωνίας εἰς τοῦ σκότους τὰ κύματα δανείζονται κίνησιν καὶ ζωήν, ἐμψυχούμεναι καὶ κυκλοῦσαι ὑμᾶς, ὡς λεγεὼν φασμάτων. Καὶ αὔξει τῆς καρδίας ὑμῶν ἡ περίσφιγξις ἐν τῇ ἀδρανεῖ ἐκείνῃ προσδοκίᾳ μεγάλων συμβάντων, καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων ὑμῶν κυριαρχεῖ ἡ φαντασία ἐν ὑπεραισθησίᾳ νοσηρᾷ· ὁτὲ μὲν νομίζετε ὅτι ἀπώτατα ἀκούονται οἰμωγαί, ὧν ἡ ἐσβεσμένη ἀπήχησις φθάνει μέχρις ὑμῶν ἀόριστος, ὁτὲ δὲ πάλιν αἱ ψευδαισθήσεις αὗται ἐπενδύονται τὴν ἠχὼ κραυγῶν ἐπικλήσεως ἀρωγῆς, στεναγμῶν λοισθίων, καὶ οὕτω ὁράματα καὶ ἀκροάματα ἀνύπαρκτα, παραισθητικὰ παρελαύνουν ἐν σκοτεινῷ συμφυρμῷ καὶ δονοῦν τὴν ψυχὴν πλήττοντα διὰ τῶν ἀοράτων χειρῶν αὐτῶν τῶν τεταμένων ὑμῶν νεύρων τὰς χορδάς.

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους τριγμὸς συνεχὴς ἐκ τῶν βημάτων ἐπὶ τῶν ξηρῶν κλάδων καὶ τῶν ἐστρωμμένων φύλλων προανήγγελλεν αἰσθητῶς εἰς γεγυμνασμένα ὦτα, τὴν διάβασιν ἀνθρώπων.

Μετ' ὀλίγον δὲ λευκάζουσαι σκιαὶ ἐπεφάνησαν διερχόμεναι τὴν στενὴν ἀτραπόν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ αἰχμάλωτος κόρη.

Ὁ Κίμων τότε διέταξε συμπυροκρότησιν κατὰ τῶν πρώτων καὶ τελευταίων ληστῶν.

Κραυγαὶ ὀδύνης καὶ ἀπογνώσεως, πυροβολισμοὶ διασταυρούμενοι, συμφυρμὸς καὶ διασκόρπισις τῆς συμμορίας καὶ τοῦ διώκοντος ἀποσπάσματος ἦτο ἔργον στιγμῆς.

Καὶ ἐνῷ οἱ πλεῖστοι τῶν ληστῶν ἐτράπησαν πρὸς ἀριστερὰ ἀκολουθούμενοι κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀποσπάσματος, ὁ Κίμων διέκρινεν, ὅτι δύο ἐξ αὐτῶν σύροντες τὴν αἰχμάλωτον κόρην, εἶχον ὑπερβῆ χαράδραν κατερχόμενοι ἐξ ἀντιθέτου διευθύνσεως πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Δομοκοῦ.

Κυλίεται ἀσυνειδήτως εἰς τὴν χαράδραν καὶ ἀναρριχᾶται πάλιν· ἐπαναβλέπει τὰς τρεῖς σκιὰς ἐξαφανιζομένας καὶ ἀναφαινομένας ἐν τῷ μέσῳ τῶν θάμνων, καὶ ὁρμᾷ ὡς φρενόπληκτος κατ' αὐτῶν, διελθόντων τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν καὶ κατερχομένων ἐν σπουδῇ πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ἐπωφελούμενος στιγμῆς, καθ' ἥν, ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους ὁ ἕτερος τῶν ληστῶν ἀπεσπάσθη τῆς αἰχμαλώτου, πυροβολεῖ διὰ τοῦ ἑτέρου τῶν πιστολίων του.

Πίπτει οὗτος τραυματίας ἢ νεκρός, ἀλλὰ δὲν προσέχει εἰς αὐτὸν ὁ Κίμων. Εἰς πρὸς ἕνα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς αἰχμαλώτου κόρης ἀποβλέπει μόνον.

Καὶ διώκει πάντοτε καὶ βραχύνεται ἡ μεταξὺ των ἀπόστασις. Ἤδη κατέβησαν τοῦ ὄρους τὰ κράσπεδα καὶ βαίνουσιν ἐπὶ τοῦ ὁμαλοῦ πεδίου, τοῦ λῃστοῦ φεύγοντος πρὸς τὸ μικρὸν δάσος, τὸ ὁποῖον σκιάζει ἀρχαίαν ὀθωμανικὴν κρήνην, τὴν ἐπονομαζομένην βρύσιν τοῦ Ἀβδουραχμὰν ἀγᾶ.

Ὁ λῃστὴς εἶχεν ἀπορρίψει τὴν κάππαν καὶ ἐν ὁμοειδεῖ χρωματισμῷ συγχέεται ἡ φουστανέλα πρὸς τῆς δυσμοίρου κόρης τὸ ἔνδυμα.

Σκοπεύει διὰ τοῦ δευτέρου πιστολίου ὁ Κίμων, ἀλλ' ἡ καρδία του πάλλεται, καὶ δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην, διὰ νὰ μὴ γείνῃ αὐτὸς τοῦ θύματος ὁ δήμιος.

Ἐκκενόνει κατ' αὐτοῦ τὸ ὅπλον ὁ λῃστής, ἐκκενόνει καὶ τὰ πιστόλιά του, ταχύνων τὴν φυγὴν καὶ σύρων τὴν ὀλοφυρομένην κόρην.

Κατὰ τὸν τελευταῖον πυροβολισμὸν ὁ Ἀνδρεάδης αἰσθάνεται νυγμόν τινα; ὡς συναίσθημα δρόσου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὠτός· καὶ μετ' ὀλίγον χλιαρὰ ὑγρασία τοῦ πλημμυρεῖ τὸν τράχηλον. Ἡ σφαῖρα εἶχε τάμει τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου. Ἀλλὰ δὲν ανακόπτει τὸν δρόμον του.

Δέκα πέντε μόλις βήματα ἀπέχει τοῦ λῃστοῦ διακρινομένου πλέον ἐναργῶς· τὸν βλέπει συλλαμβάνοντα ἀπὸ τῆς κόμης τὴν αἰχμάλωτον· ὑψοῦται ἤδη τὸ γιαταγάνι καὶ ἡ πλατεῖα λεπὶς σελαγίζει εἰς τῆς σελήνης τὸ φῶς.

Τότε ὁ Κίμων ἀνίσχυρος, ἐν ἀσυνειδήτῳ ἐκχυλίσει ἄλγους ψυχικοῦ, ῥηγνύει διάτορον κραυγήν. Μή, μωρέ, τὸ κορίτσι τὸ κακόμοιρο!

Δὲν ἐνεῖχεν ἀπειλὴν ἡ κραυγὴ ἐκείνη· ἦτο ἱκεσία, ἐπίκλησις, δέησις σπαρακτική. Ἐνεῖχε τοὺς παλλομένους τόνους σαλπίσματος ἀγωνιώδους, μακρόθεν ἐρχομένους ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ ἀνέμου.

Τί συνέβη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λῃστοῦ; Ποία μυστηριώδης δόνησις τὴν συνεκλόνισε; ποία ἀκριαία ἐπανάστασις μεταμελείας ἐτελέσθη ἐν αὐτῇ; Ποῖαι λανθάνουσαι πηγαὶ ἀγαθότητος, οἴκτου, συμπαθείας, ἀνεπήδησαν ἀκράτητοι ἐν τῷ αἰφνηδίῳ ἐκείνῳ συγκλονισμῷ; Ἄδηλον· τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς μυστήριον ἀνεπίλυτον.

Ἐν τούτοις ἡ χεὶρ του ἔπεσεν ἀδρανής· ἀπέρριψε τὴν μάχαιραν. τὰ πιστόλια τὰ κενά, παρέδωκε τὴν κόρην ἄθικτον εἰς τὸν καταφθάσαντα ἀξιωματικὸν καὶ ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας.

Εἰκοσαετὴς μόλις νεανίας, εἶχε μορφὴν καλλονῆς ἀρχαϊκῆς, μορφὴν ἀπείρως συμπαθῆ ἥτις οὐδὲν κατήγγελλε κακοῦργον ἔνστικτον.

Ὁ Κίμων δὲν ἦτο συνηθισμένος εἰς τοιαύτην λύσιν τῶν μετὰ ληστῶν συμπλοκῶν. Διὰ τοῦτο κατεπλάγη.

Καὶ κρατῶν τὸ πιστόλιόν του, τεταμένον μὲ τὴν κάννην ψαύουσαν τοῦ λῃστοῦ τὸ μέτωπον, ἐνῷ ἡ μικρὰ κόρη εἴχετο αὐτοῦ παραφόρως ἐν τῇ ἀνεκλαλήτῳ τῆς ἀπολυτρώσεως χαρᾷ. Πῶς δὲν τὸ σκότωσες, εἶπε, τὸ κορίτζι, πῶς μετάνοιωσες; Ἐφοβήθηκες;

— Τί νὰ φοβηθῶ, καπετάνιε μου; Χαμένος γιὰ χαμένος. Δὲν ἔχω δυὸ κεφάλια. Ἀλλὰ δὲν τὸ εἶχα ματώσει ἀκόμα· καὶ καθὼς μοῦ ἔμπηξες τὴ φωνή, μοῦ βαρυφάνηκε καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ βάψω τὰ χέρια μου στοῦ ἄραχλου τοῦ κοριτζιοῦ τὸ αἷμα.

— Πότε βγῆκες κλέφτης; τοῦ λέγει.

— Κακὴ ὥρα· δὲν εἶναι μιὰ βδομάδα. Ὁ τζέλιγκας ποῦ δούλευα τσοπάνος στὸ Δαουκλί, μπροστὰ στοὺς κλέφταις, ὅπου εἶχαν ἔρθει γιὰ νὰ πάρουν ζαερέ, μὲ ἔδειρε γιὰ μιὰ χαμένη προβατίνα. Μὲ πῆρε τὸ φιλότιμο τῆς ντροπῆς, μὲ βαλαν κι' αὐτοὶ στὰ λόγια καὶ λάκισα μαζύ τους. Ἄχ! Κακὴ ὥρα ἤτανε.

Καὶ οἱ λόγοι του ἐνεῖχον ὅλην τῆς εἰλικρινείας τὴν πειστικότητα καὶ ἐπὶ τῆς παιδικῆς μορφῆς του, τῆς γλυκείας, διεχύνετο ἀπροσποίητος ἄλγους ἔκφρασις, ἐνῷ δάκρυ ὡς ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τραυματισθείσης δορκάδος, ἐκυλίετο ἀπὸ τῶν μεγάλων μελανῶν ὀφθαλμῶν του.

Ἐσίγα ὁ Κίμων.

Τί ἐμελέτα τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ψυχή του;

Διατί ἔστρεφε μετ' ἀνησυχίας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν προσεγγίζοντα θόρυβον τῆς συμπλοκῆς, ἥτις ἐτρέπετο πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὡς ἐδείκνυεν ὁ αὔξων κρότος τῶν πυροβολισμῶν;

Δισταγμοὶ τὴν κατετυράννουν· σχέδια ἀντίθετα συνεκρούοντο ἐν αὐτῷ.

Καὶ μετὰ μικρὸν αἰθριάζει ἡ μορφή του. Καταβιβάζει τὸ πιστόλιον. Θέτει τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐν τῷ κόλπῳ καὶ ἐπερείδων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ λῃστοῦ.

— Φύγε, τοῦ λέγει, δυστυχισμένο παιδί, γλύτωσε· πάρε αὐταῖς τῆς τρεῖς ῥεγκίναις ποῦ μοῦ βρέθηκαν, νὰ ζήσῃς ὅσο νὰ βρῇς μιὰ τίμια δουλειά. Εἶναι ἀκόμα καιρὸς νὰ γείνῃς καλὸς ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ λῃστὴς ἐνεός, ἀκίνητος, καθηλωμένος, τὸν παρετήρει μὴ ἀποτολμῶν νὰ ἐννοήσῃ, μὴ ἀποφασίζων νὰ κινηθῇ. Τῷ ἐφαίνετο ὅτι ἡ ἀκοὴ τὸν ἠπάτα, ὅτι ὀνείρου λόγοι ἦσαν ἐκεῖνοι.

— Φύγε, ἐπαναλαμβάνει ὁ Κίμων, φύγε γλήγωρα· σὲ λίγο φθάνει τ' ἀπόσπασμα καὶ τότε θὰ ἦναι ἀργά· στὸ τούρκικο πατεῖς. Ἀλλὰ φύγε λοιπὸν κακομοίρη;

Καὶ ἐκεῖνος πεσὼν εἰς τὰ γόνατα τοῦ κατεφίλει τὰς χεῖρας καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε βλέπων τὸ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Κίμωνος καταλειβόμενον αἷμα

— Συφορά μου, λέγει, ἐγὼ σὲ λάβωσα καὶ σὺ θέλεις νά μοῦ χαρίσῃς τὴ ζωή;

— Ὄχι· δὲ μὲ λάβωσες ἐσύ, παιδί μου, λέγει πράως, ψευδόμενος ὁ Κίμων· ἀπὸ πρὶν εἶχα λαβωθῆ· σὺ δὲν ἔχυσες αἷμα καὶ οὔτε θὰ χύσῃς ποτέ· εἶμαι σίγουρος. Φύγε τώρα.

Ἀλλὰ δὲν ἔφευγε. Καὶ ἦτο πολὺ παράδοξον τὸ θέαμα τοῦ λῃστοῦ τούτου σχίζοντος τὰ ἐνδύματά του καὶ ἐπιπάσσοντος διὰ ψυχροῦ ὕδατος τοῦ Κίμωνος τὸ τραῦμα.

Ἤδη τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων ὁ χείμαρρος ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Φύγε στὴ στιγμὴ γιατὶ χάθηκες.

— Δὲ φεύγω, ἂν δὲ μοῦ χαρίσῃς τὸ ὄνομά σου, καπετάνιε μου.

— Τί τὸ θέλεις τὸ ὄνομά μου;

— Τὸ θέλω, νὰ τὸ λέω, νὰ τὸ θυμᾶμαι, νὰ τὸ μνημονεύω. Παράδοσέ με μὰ δὲ φεύγω χωρὶς τὸ ὄνομά σου.

— Κίμων Ἀνδρεάδης.

Καὶ ἐνῷ ἀποχωριζόμενος αὐτοῦ ἐκόλλα ἐπὶ τῶν χειρῶν του ὁ νεανίας ἐκεῖνος ἐν ἀφράστῳ ἐκχειλίσει εὐγνωμοσύνης τὰ χείλη, ὁ Κίμων ἐπανέλαβε πρὸς αὐτόν, «Μή, παιδί μου, μὴ πλειὰ κλέφτης ἂν σὲ γέννησε μάννα· νὰ δουλέψῃς νὰ γείνῃς καλὸς ἄνθρωπος· στοῦ Θεοῦ τὰ χέρια σὲ παραδίδω». Καὶ ὁ πρὸ τινων στιγμῶν διώκτης, ἐν ἀποτόμῳ αἰσθημάτων ἀντιθέσει, τὸν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας του καὶ τὸν κατεφίλησεν ἀναβαπτίζων αὐτὸν διὰ τοῦ φιλήματος ἐκείνου ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ καθαρμοῦ τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὁ λῃστὴς ἀπομακρυνόμενος ἐπανελάμβανε τοῦ λυτρωτοῦ τὸ ὀνοματεπώνυμον· καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ σκιαγραφία αὐτοῦ ἐσβέσθη ἤδη ἐν τῇ ἀχλύϊ τῆς προϊούσης ἀποστάσεως, ἐνῷ ὁ Κίμων ἐτοποθέτει τὴν πνευστιῶσαν κόρην παρὰ τὸν κορμὸν τῆς παρὰ τὴν κρήνην πλατάνου, διασχίζουσα τὴν πεδιάδα τοῦ Δομοκοῦ, ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ, ὡς φλοῖσβος σβεννυμένου κύματος, ὡς λέξεις ἱεροῦ συνθήματος ἀλήστου εὐγνωμοσύνης τοῦ νέου τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δωρήσει τὴν ζωήν, ἡ ἠχὼ τοῦ ὀνόματός του, Κίμων Ἀνδρεάδης, ἐπαναλαμβανομένη, ὡς ἂν ἤθελε νὰ λαξεύσῃ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του, νὰ χαράξῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του, τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ λῃστής.

Αὐτὰ ἔπραξε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἀνδρεάδης· ἀλλ' ἐσιώπησε, φαίνεται, ἡ λυτρωθεῖσα κόρη καὶ τὸ στρατοδικεῖον δὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῇ περὶ αὐτοῦ.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

(Ἡ ὀρφανή)

Ἐσὺ δὲν ἔνοιωθες τὴν ταραχή του,
Μακρυὰ ἀναπαύοσουν ἀπ' τὴ βοή του
'Σ τὴν ἄσπρη κλίνη σου τὴ μαλακὴ
Μὲ ἀχτίδα, ποῦ ἔλαβε τὴ θεία χάρη
Ἀπ' τὰ ψηλώματα κι' ἀπ' τὸ φεγγάρι
Σιμὰ 'ς τὸ πλάγι σου νὰ πέσῃ ἐκεῖ.

Ποιὸς σ' ἐνανούριζε κ' ἐγὼ δὲ νοιώθω,
Οὔτε 'ς τὰ στήθη σου ποιὸν εἶχες πόθο,
Ἢ ποῦ ἐπροσήλωνες ἄθῶα τὸ νοῦ.
Χώρια δὲν εἴμαστε; κι' ὅμως ἐμπρός μου,
Σὰν ἄστρο ἐστέκοσουν, ποῦ φέγγει κόσμου
Τυφλοῦ, κατάμαυρου καὶ σκοτεινοῦ.

'Σ τὴ λύπη ἐβύθιζες τ' ὡραῖο κεφάλι
Καὶ μέσ' 'ς τὰ σπλάχνα σου γροικοῦσες πάλι
Σκυφτὴ καὶ ἀμίλητη, χωρὶς φωνή.
Καὶ δὲν ἐτόλμησα νὰ σ' ἐρωτήσω
Κρατῶντας ἄθελα τὰ λόγια ὀπίσω,
Γιατὶ μοῦ ἐφάνηκες, σὰν ὀρφανή.

Τὸ μαῦρο φόρεμα καὶ τὰ μαλλιά σου,
Ποῦ ἔπεφταν ἄπλεχτα 'ς τὴν ἀγκαλιά σου
Νὰ νοιώσω μ' ἔφεραν πιὸ καθαρὰ
Πῶς, φῶς μου, ἐθρήνησες γλυκὸν πατέρα,
Ποῦ ὁ Χάρος σοῦ ἅρπαξε τὴν ἴδια μέρα
Καὶ πίκρα ἐγνώριζες πρώτη φορά.

Ἔρμη, ἀπροστάτευτη τότε ἐθαρροῦσες,
Πουλὶ 'ς τὸ ξέκαμπο πῶς θὰ ἐγυρνοῦσες
Καὶ κόσμου ἀπόρριμμα καὶ ριζικοῦ.
Γιὰ σὲ ἀφανίζονταν τὰ ὡραῖα χρόνια,
Μόνο σοῦ ἀπόμεναν ἡ καταφρόνια
Καὶ τὰ σπλαχνήματα τοῦ γνωστικοῦ.

Τότε τὰ χέρια μου 'ς ἐσένα ἁπλόνω
Μὲ τῆς καρδούλας σου τὸν ἴδιον πόνο,
Ποῦ εἶν' ἀλησμόνητος καὶ 'ς τὴ χαρά,
Θαρρῶντας, ποῦ ἔπρεπε νὰ σ' ἀγκαλιάσω,
Ἡ ἄθῶα σιμόνοντας νὰ σὲ σκεπάσω
Μὲ τῆς ἀγάπης μου τ' ἄσπρα φτερά.

Κέρκυρα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΡΑΝΑΣ

[Τὸ κατωτέρω προτεινόμενον σύστημα κρυπτογραφίας προώρισται κυρίως διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀσφαλές, ἁπλοῦν, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὰ βοηθήματα πρὸς ἐφαρμογήν, τὸ δημοσιεύομεν ὡς δυνάμενον νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα].

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΕΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παρ' ἡμῖν ἡ Στρατιωτικὴ Κρυπτογραφία εἶναι τι σχεδὸν ἄγνωστον· διότι καθ' ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, οὐδὲν νεώτερον ἑλληνικὸν ἔργον ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῆς, οὐδόλως δὲ ἄπορον ἂν φανῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ὥς τι πρωτοφανές, δι' ὃ καὶ τροχάδην οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Kerckhoffs, θέλομεν ἐκθέσει τὸ ἱστορικόν του.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνωτέρα παρ' ἡμῖν στρατιωτικὴ ὑπηρεσία χρησιμοποιεῖ ἐνίοτε τὴν κρυπτογραφίαν· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι πρό τινος χρόνου ἐχρησιμοποίησε πρὸς τοῦτο σύστημα ἐκ τῶν κοινοτέρων, ἀποτελούμενον ἐκ διπλῶν ἀριθμῶν ἀντιπροσωπευόντων τὰ γράμματα, διαγράμματά τινα καί τινας τῶν προθέσεων, σύστημα ἄνευ κλειδός, ὅπερ ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ἅτινα ἀπαιτεῖ καὶ δ' ἃ προγράφεται τῆς στρατ. κρυπτογραφίας, οὐδεμίαν δυσχέρειαν παρέχει καὶ εἰς μέτριον ἑρμηνευτὴν πρὸς ἐξήγησιν.

Α'

Κατὰ τὸν κ. Kerckhoffs[1] ἡ κρυπτογραφία εἶναι ἀρχαία ὡς ὁ κόσμος. Ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Σινῶν, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Καρχηδονίων· ἐδιδάσκετο εἰς τὰ τακτικὰ σχολεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ μεγάλως ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων Ῥωμαίων στρατηγῶν. Καίτοι δε ὁμολογεῖ ὅτι αἱ περὶ τούτου πληροφορίαι του εἰσὶν ἀτελέσταται, οὐχ ἧττον ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς μετρίας σκυτάλης τῶν Λακεδαιμονίων, ἀναφέρει πολλὰ συστήματα καὶ ἀρκετοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς[2].

Ἀναφέρει ὅτι Ἑρρῖκος Δ' (1589—1610) θέλων νὰ ἐξηγήσῃ κρυπτογραφήματα ἀπευθυνόμενα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του Καθολικῶν (Ligue) πρὸς τὴν Ἱσπανικὴν κυβέρνησιν, ἐπεφόρτισε τὸν μαθηματικὸν Viète ν' ἀνεύρῃ τὴν κλεῖδα τούτων, ὅστις καὶ ἐπέτυχεν· οὕτω δ' ὁ Βασιλεὺς ἠδυνήθη, ἐπὶ δύω σχεδὸν ἔτη, νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ παρακολουθῇ τὰς ῥᾳδιουργίας τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν Richelieu (1624—1642), ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ τῶν μυστικῶν γραφῶν ἀνυψώθη εἰς ἐπιστήμην ἐπίσημον, καθ' ὅσον ἐν Γαλλίᾳ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν συνέστησεν Ἀκαδημίαν, ἔνθα ἡ τέχνη αὕτη ἐδιδάσκετο.

Ὁ κ. Kerckhoffs ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρῃ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχήν, καθαρὰ ἴχνη τῆς χρήσεως τῆς κρυπτογραφίας παρὰ τοῖς στρατοῖς πέραν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν πολέμων τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, συχνάκις γίνεται λόγος περὶ κρυπτογραφικῶν ἀνακοινώσεων, τῶν στρατηγῶν ἐχόντων δύω κλεῖδας πρὸς ἀνταπόκρισιν, μεταξύ των καὶ μὲ τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον· καὶ ὅτι σήμερον ἡ κρυπτογραφικὴ ἀνταπόκρισις εἶναι παραδεδεγμένη εἰς ὅλους τοὺς στρατοὺς τῆς Εὐρώπης. Προστίθησι μάλιστα ὅτι τὰ προγράμματα τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν τῶν Γερμανῶν, παραγγέλλουσιν ὄχι μόνον τὴν ἄσκησιν τῶν ἀξιωματικῶν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν κρυπτογράφων, ὡς ἐν Γαλλίᾳ[1], ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν ἐξοικείωσιν αὐτῶν εἰς τὴν γνῶσιν πασῶν τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης τοῦ ἑρμηνεύειν τὰ κρυπτόγραφα.

Διαιρῶν εἶτα ὁ συγγραφεὺς τὴν κρυπτογραφίαν εἰς ἰδιωτικὴν καὶ στρατιωτικήν, ἐξετάζει τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας, ἃς συνοψίζει ὡς ἑξῆς·

1—Τὸ σύστημα δέον νὰ εἶνε ὑλικῶς ἂν οὐχὶ μαθηματικῶς ἀνεξήγητον.

2—Νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὸ μυστικόν, καὶ νὰ δύναται ἄνευ μειονεκτήματος νὰ πέσῃ μεταξὺ τῶν χειρῶν τοῦ ἐχθροῦ.

3—Ἡ κλεὶς δέον νὰ μεταδίδεται καὶ τηρῆται ἐν τῇ μνήμῃ ἄνευ προσφυγῆς εἰς ἐγγράφους σημειώσεις, καὶ νὰ ἀλλάσσηται ἢ τροποποιῆται κατὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀνταποκριτῶν.

4—Δέον νὰ εἶνε ἐφαρμοστὸν εἰς τὴν τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν.

5—Δέον νὰ εἶνε φορητὸν καὶ ὁ χειρισμός ἢ ἡ λειτουργία του νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὴν συνδρομὴν πολλῶν προσώπων.

6—Τέλος, εἶναι ἀναγκαῖον, ἕνεκεν τῶν περιστάσεων αἵτινες ἐπιβάλλουσι τὴν ἐφαρμογήν του, τὸ σύστημα νὰ εἶνε εὐχεροῦς χρήσεως, μὴ ἀπαιτοῦν ἔντασιν πνεύματος, οὐδὲ τὴν γνῶσιν μακρᾶς σειρᾶς τηρητέων κανόνων.

Καὶ ἐπεξηγῶν τὴν δευτέραν τῶν ἀπαιτήσεων προστίθησι . . . «Καὶ ἐνταῦθα ἐννοῶ ὡς μυστικόν, » οὐχὶ τὴν κυρίως λεγομένην κλεῖδα, ἀλλ' ὅ,τι ἀπο» τελεῖ τὸ ὑλικὸν μέρος τοῦ συστήματος, πίνακας, » λεξικὰ ἢ μηχανήματα οἷα δήποτε, ἅτινα θὰ ἐπι» τρέψωσι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ».

Κατόπιν ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζων τὸν θαυμασμόν του διότι ἄνδρες, οἷοι ὁ Βολταῖρος[2] καὶ ὁ στρατηγὸς

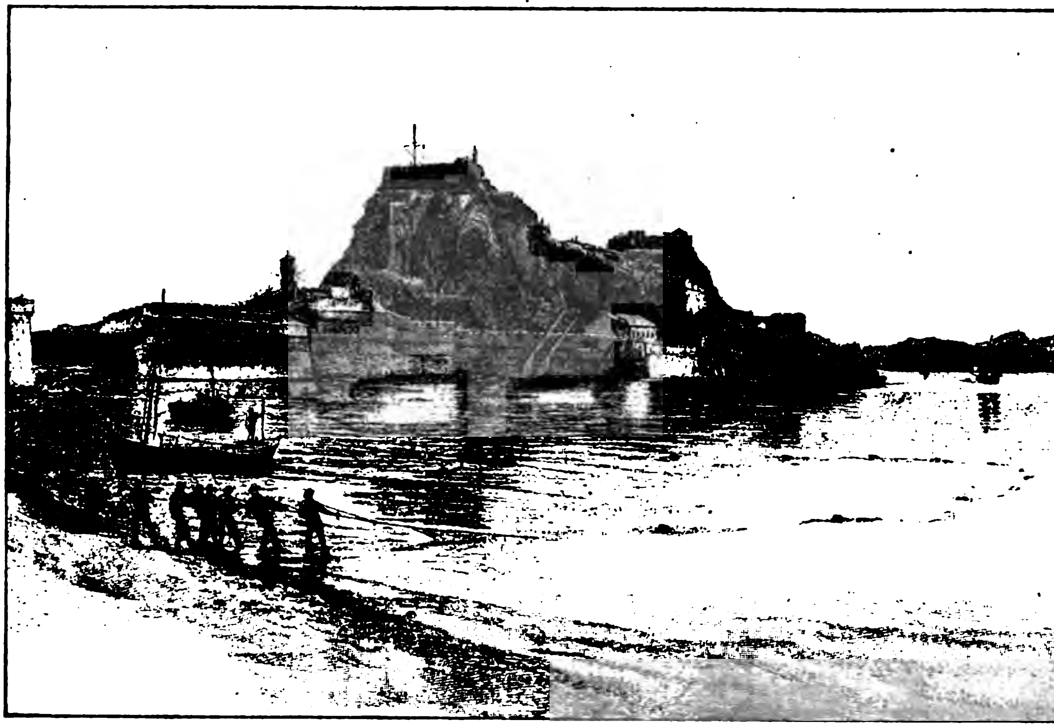
---

[1] Aug. Kerckhoffs Docteur ès lettres, Professeur à l' École des hautes études commerciales et à l' École Arago. La cryptographie militaire. Journal des sciences militaires 1883.

[2] Πολύβιον. Πλούταρχον, Δίωνα τὸν Κάσσιον, Σουετώνιον, Aulu-Gelle, Ἰσίδωρον, Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανόν, Φίλωνα τοῦ Βυζαντίου (τὸν ΙΙ αἰῶνα π. Χ.) κλ.

[1] Cours d' art militaire 1880—1881 à l' École Saint-Cyr. (Kerckhoffs).

[2] Ὁ Βολταῖρος εἶπεν ἔν τινι ἄρθρῳ ἀφιερωθὲν εἰς τὰς μυστικὰς γραφάς, καὶ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἦτο ἐν ὅλῃ της τῇ ἀκμῇ, ὅτι «οἱ καυχώμενοι

Τὸ φρούριον τῆς Κερκύρας

Λεβάλ[1], ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν συστημάτων τῆς κρυπτογραφίας, ἐξετάζει τὰ τελειότερα αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν κρυπτογραφίαν, ὡς τοῦ Porta, Saint-Cyr, Gronsfeld, Beaufort, Vigenère κ.τ.λ. ὧν τὴν περιγραφὴν δίδει, καὶ εὑρίσκει ἅπαντα, καὶ πολὺ δικαίως, μειονεκτικά, ὡς μὴ πληροῦντα τὰς ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις, δεικνύων συνάμα μεθόδους πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν.

Ἐν τέλει τοῦ ἔργου του ὁ κ. Kerckhoffs δεικνύει σύστημα τριπλῆς κλειδός, ὡς τὸ desideratum τῆς στρατ. κρυπτογραφίας, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τύπον περιεργείας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς τὸ θεωρεῖ ἀνεφάρμοστον ἐν πολέμῳ, καὶ ἀναφέρει ὅτι νέον σύστημα κρυπτογραφίας, ὑποβληθὲν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Γαλλικῶν στρατιωτικῶν τηλεγράφων, φαίνεται αὐτῷ πληροῦν ἁπάσας τὰς ἀπαιτήσεις ἃς ἐξέθηκεν, ἀλλὰ σπουδαῖοι λόγοι καθήκοντος κωλύουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ παρὸν (1883) νὰ εἴπῃ τι πλειότερον περὶ τούτου.

Β'

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων δείκνυται, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας εἶναι δυσχερέστατον. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ὁ κ. Kerckhoffs, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, δὲν ἀνεῦρεν ἴχνη αὐτῆς πέραν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν τέχνην ταύτην τὴν καὶ τότε βεβαίως γνωστήν, δὲν ἤθελον χρησιμοποιήσει οἱ ἑκάστοτε πολεμικοὶ ἄνδρες, ὡς ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς ἐλλείψεως τῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, ὅτι ἡ τέχνη τῶν ἑρμηνευτῶν δὲν ἀνάγεται καὶ πέραν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑρρίκου IV, καθ' ὅσον ἡ ἀνάγκη ἥτις ὑπηγόρευσε τὴν ἐπινόησιν τῶν μυστικῶν γραφῶν, αὐτὴ καὶ ἐπέβαλλε τὴν ἑρμήνευσίν των. Φρονοῦμεν δὲ τοὐναντίον, ὅτι δύναταί τις εὐλόγως νὰ εἴπῃ ὅτι, μόνος ὁ πόλεμος εἶναι ἡ πρώτη ἀνάγκη ἥτις ἐπέβαλε τὴν ἐπινόησιν τῆς κρυπτογραφίας, καὶ ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἐπηκολούθησε ταύτην, ἀλλὰ κατὰ τόπους καὶ περιόδους παρήκμασεν, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἑξῆς γεγονότα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1864, ὁ ἀνθενωτικὸς στρατηγὸς Lée, ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ ὑφαρπάσῃ τὰ πρὸς τὸν ἀποκλείοντα αὐτὸν ἐν Πετρουπόλει στρατηγὸν τῶν Ἑνωτικῶν Grant, πεμπόμενα τηλεγραφήματα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέλεξε τὸν τηλεγραφητὴν Gaston, ὅστις μέ τινα μικρὰν ὁμάδα μετημφιεσμένων ἀνδρείων, κατορθώνει ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας νὰ ὑποκλέπτῃ τὰ μεταδιδόμενα ἔγγραφα· ἀλλ' ἑνὸς καὶ μόνου ἠδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ὡς μεταδοθέντος ἀληθοῦς, τῶν λοιπῶν ὄντων κρυπτογεγραμμένων. (M. Wiliam R. Plum: les methodes de guerre Pierron).

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Almeida ἐν Πορτογαλλίᾳ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὁ στρατάρχης Massena διὰ τριῶν ἐθελοντῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν φρούραρχον, διὰ διαφόρων διευθύνσεων καὶ κρυπτογραφικῶς, τὴν διαταγὴν ν' ἀνατινάξῃ τὸ φρούριον

» ὅτι ἑρμηνεύουσιν ἐπιστολὴν (κρυπτόγραφον) χωρὶς νὰ » εἶνε μεμυημένοι περὶ τῶν ὑποθέσεων περὶ ὧν πραγματεύεται, καὶ χωρὶς νὰ τύχωσι προεισαγωγικῆς βοηθείας » εἰσὶ μεγαλείτεροι ἀγύρται ἢ οἱ καυχώμενοι ὅτι ἐννοοῦσι » μίαν γλῶσσαν ἣν οὐδόλως ἔμαθον».

[1] Ὁ στρατηγὸς Λεβὰλ βεβαιοῖ κατηγορηματικῶς εἰς τὸ ἔργον του Etudes de Guerre, ὅτι τὰ κρυπτόγραφα μὲ βάσιν ποικίλην εἰσὶν ἀνερμήνευτα, ἢ τοὐλάχιστον δὲν κατορθώνουν νὰ τὰ ἑρμηνεύσωσιν ἢ μετὰ δυσχερειῶν ἀνηκούστων!

ἀποσυρόμενος πρός τινα διεύθυνσιν, πρὸς ἣν καὶ οὗτος ἤθελεν ἐπέλθῃ αὐτῷ ἐπίκουρος. Ἐκ τῶν τριῶν ἀπεσταλμένων οἱ δύω συλληφθέντες ἐκρεμάσθησαν ὡς κατάσκοποι, εὑρεθέντος ἐπ' αὐτῶν τοῦ ἐγγράφου ὅπερ ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι, καίτοι παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς. (Memoires du General Marbot).

Καὶ ὅμως κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὁ Βοναπάρτης, πρῶτος ὕπατος, ἔλεγεν εἰς τὸν στρατηγὸν Kleber, ἐν ἐπιστολῇ ἣν ἀπηύθυνεν αὐτῷ ἐν Αἰγύπτῳ: «Δὲν τολμῶ νὰ σᾶς γράψω τι, μάλιστα συμβολικῶς. Πάντα εὐκόλως ἑρμηνεύονται». (Causeries militaires G[al] Thoumas).

Τὸ προσφάτως ἐκδοθὲν σύγγραμμα τοῦ γάλλου λοχαγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ κ. Valerio[1] περὶ στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας, περιοριζόμενον ἁπλῶς εἰς σύντομον περιγραφὴν τῶν διαφόρων γνωστῶν συστημάτων, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐκτείνεται εἰς ὑπόδειξιν μεθόδων πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲν τούτων εἶναι ἀσφαλές· ἐξ οὗ καὶ καταφαίνεται ὅτι καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ κ. Kerckhoffs δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, καίτοι παρῆλθεν ἔκτοτε δεκαετία.

Ὁ σκόπελος εἰς ὃν προσκρούουσι τὰ μέχρι τοῦδε τελειότερα συστήματα Στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας, εἶναι ἡ μεθοδικὴ σύνθεσις τῶν ἀλφαβήτων αὐτῶν, ἥτις μ' ὅλας τὰς ποικιλίας ἃς δύναται νὰ ὑποστῇ, ἐπειδὴ ἡ ἐναλλαγὴ γίνεται μεταξὺ 30 ἀλφαβήτων τὸ πολύ, παρέχει βάσιν εἰς τὸν ἑρμηνευτήν, ἐφ' ἧς στηριζόμενος δύναται, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς φωνητικῆς, δηλ. τῆς γνώσεως τῆς σχετικῆς ἐπαναλήψεως τῶν γραμμάτων[2], νὰ παρακολουθῇ τὴν μεθοδικὴν αὐτῶν σύνθεσιν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν ἑρμήνευσίν των.

Ἡμεῖς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τεθέντων ὅρων ὑπὸ τοῦ κ. Kerckhoffs ἐπενοήσαμεν νέον σύστημα στρατ. κρυπτογραφίας, παρακάμψαντες τὸν προηγουμένως ἐκτεθέντα σκόπελον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποιήσαμεν ἀλφάβητα ἄτακτα, ἐν οἷς τινὰ μὲν τῶν γραμμάτων ἐλλείπουσι, τινὰ δὲ καὶ ἐπαναλαμβάνονται· ἀλλ' ὁ κ. Valerio εἰς οὗ τὴν κρίσιν ὑπεβάλαμεν αὐτό, κατέδειξεν ἡμῖν ὡς κύριον ἐλάττωμα αὐτοῦ, τὸν ἀπαιτούμενον σχετικῶς μακρὸν χρόνον πρὸς σύνταξιν τοιούτου τινὸς κρυπτογράφου, καὶ διετύπωσεν ἡμῖν τοὺς ἑξῆς ὅρους, οὓς κατ' αὐτὸν δέον νὰ πληροῖ πᾶν σύστημα Στρ. κρυπτογραφίας, καὶ οὓς δὲν δύναταί τις ἢ νὰ παραδεχθῇ ὡς ἀπαραιτήτους.

1—Νὰ μὴ ἀπαιτῇ ἢ μολυβδίδα καὶ χάρτην.

2—Νὰ εἶνε ἀνερμήνευτον.

3—Νὰ εἶνε ἁπλοῦν, (οὐχὶ κανόνες πολύπλοκοι).

4—Νὰ εἶνε ταχὺ (10—15 λεπτὰ ἵνα γράψωμεν 100 γράμματα).

5—Νὰ μὴ εἶνε μυστικόν. Μόνον ἡ κλεὶς (λέξις) ν' ἀποτελῇ τὴν βάσιν τοῦ συστήματος, καὶ

6—Τὰ ἔγγραφα νὰ παρουσιάζωσι χαρακτῆρα ἀτομικόν, οὕτως ὥστε ἀναγνωσθέντος ἐγγράφου τινὸς ἢ ληφθέντος καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἑνὸς τοιούτου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι τὰ ἄλλα ἔγγραφα τὰ γραφέντα μὲ τὴν αὐτὴν κλεῖδα.

Ὁ κ. Valerio ἔσχε πρὸς τούτοις τὴν ἄκραν ἀγαθότητα νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν τὴν διεύθυνσιν πρὸς ἣν ἔπρεπε νὰ στρέψωμεν τὰς προσπαθείας μας πρὸς ἐπίτευξιν τοιούτου συστήματος, καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τοῦτο μεγάλως μᾶς ἐβοήθησεν.

Γ'

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Valerio τεθέντων ἀνωτέρω ὅρων, προτείνομεν τὸ ἀκόλουθον σύστημα:

Λαμβάνομεν ὡς κλεῖδα μίαν λέξιν, ἔστω Ἐπαμινώνδας[1].

Ἀφοῦ γράψωμεν διὰ μικρῶν ὁριζοντίως τὸ ἀληθὲς ἀλφάβητον ἀρ. 1, εὑρίσκομεν διὰ τῆς κλειδὸς ἓν συμβολικὸν τοιοῦτον ἀρ. 2 ὡς ἑξῆς·

Ἐκ τῶν ἐν τῇ λέξει τῆς κλειδὸς ὁμοίων γραμμάτων α καὶ ν, ἀφήνομεν μόνον τὸ κατὰ πρῶτον συναντώμενον διαγράφοντες τὰ ἄλλα, καὶ κάτωθεν τῶν λοιπῶν προστίθεμεν κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν. τὰ μένοντα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Κατόπιν λαμβάνοντες αὐτὰ κατὰ στήλας τὰ γράφομεν κατὰ σειρὰν καὶ διὰ κεφαλαίων, ἄνωθεν τοῦ διὰ μικρῶν ἀλφαβήτου ἀρ. 1.

Μετὰ ταῦτα γράφομεν τοὺς ἐννέα πρώτους ἀριθμοὺς καὶ τὸ μηδὲν ἄνωθεν τοῦ συμβολικοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, ἐπὶ δέκα γραμμάτων κατὰ βούλησιν ἀλλὰ καὶ κατὰ σειράν, καὶ οὕτω ἔχομεν συμβολικὰ γράμματα καὶ συμβολικοὺς ἀριθμούς.

Κατόπιν λαμβάνομεν κατὰ θέλησιν δύο ἀριθμοὺς 1—1000, ἔστω $\frac{0\ 2\ 6}{\alpha\ \sigma\ \rho}$ καὶ $\frac{1\ 8\ 3}{\text{ο}\ \xi\ \gamma}$ [2], οὓς καὶ κρυπτογράφομεν διὰ τοῦ συμβολικοῦ ἀλφαβήτου ἀρ 2. Τὸν πρῶτον τούτων (ἀριθμὸς συμβολισμοῦ) γράφομεν ὁλογράφως, κρυπτογράφομεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, καὶ εὑρίσκομεν κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἤδη μέθοδον νέον συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 3, ὅπερ γράφομεν ἐπίσης διὰ κεφαλαίων κάτωθεν τοῦ διὰ μικρῶν ἀληθοῦς ἀλφαβήτου ἀρ. 1, καὶ διαγράφομεν τὸ ἀλφάβητον ἀρ. 2, πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων, καθ' ὅσον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κρυπτογράφου θὰ χρησιμοποιήσωμεν τόσον διὰ τὰ

[1] Journal des Sciences militaires 1892 καὶ 1893.

[2] Τὰ γράμματα ἅτινα ἐπαναλαμβάνονται συχνότερον εἰς τὴν Γερμανικὴν εἰσὶ κατὰ σχετικὴν τάξιν E,N,i,r,s,t,u, d,a,h. Εἰς τὴν Ἀγγλικὴν E,T,a,o,n,i,r,s,h,d,l. Εἰς τὴν Γαλλικὴν E,S,r,i,a,n,t,o,u,l,d,m,c,p,v,f,q,g,x, j,b,h,z,y,k, καὶ W. Kerckhoffs. E,N,a,i,r,s,t,u,o, l,d,c,m,p,v,f,bg,q,h,x,j,y,z,k καὶ W. Valerio.

Τὸ διὰ τοὺς Γάλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ Μηχανικοῦ Aide-Memoire en campagne περιλαμβάνει διὰ τὴν ἑρμήνευσιν τῶν κρυπτογράφων τὴν σχετικὴν ἐπανάληψιν τῶν γραμμάτων τὴν ὑπὸ τοῦ τοῦ κ Kerckhoffs ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν.

Ἐπὶ 1577 Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ἡ σχετικὴ ἐπανάληψις αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς· Ο,Λ,Ε,Ι,Τ,ν,σ,ρ,υ,π,η,κ,ω, λ,μ,δ,χ,θ,β,γ,φ,ξ,ζ ψ.

[1] Αἱ ἑπόμεναι ὁδηγίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐκτιθέμενον περαιτέρω παράδειγμα.

[2] Πάντοτε γράφομεν 3 ψηφία, ἀναπληροῦντες διὰ μηδενικῶν τὰς ἐλλειπούσας δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας.

γράμματα όσον καὶ διὰ τοὺς τυχὸν νέους ἀριθμοὺς τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 3.

Τούτων γενομένων γράφομεν ὁλογράφως τὸν ληφθέντα δεύτερον ἀριθμὸν (ἀριθμὸς μεταθέσεως), καὶ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν διακρίνομεν ἕκαστον γράμμα δι' αὔξοντος ἀριθμοῦ.

Ἅπασα ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη ἐργασία μόλις ἀπαιτεῖ 5 λεπτά.

Ἤδη ἀφοῦ γράψωμεν τὸ ἀληθὲς ἔγγραφον διὰ μικρῶν κάτωθεν τοῦ γεγραμμένου ὁλογράφως ἀριθμοῦ μεταθέσεως, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωνται στῆλαι διακεκριμέναι, ἀφήνοντες ἀρκοῦντα χῶρον μεταξὺ τῶν γραμμῶν, κρυπτογράφομεν αὐτὸ διὰ κεφαλαίων ὡς ἑξῆς:

Ἔγγραφον ἀληθές. — Σήμερον 6 πρωίας ἀναχωροῦσι σιδηροδρομικῶς 2 τάγματα πεζικοῦ καὶ 1 πυροβολαρχία πρὸς ἐνίσχυσίν σας· ἑτοιμάσατε ὑλικὰ πρὸς καταστροφὴν γεφύρας.

φροντίζοντες μόνον νὰ ἐγγράψωμεν τὴν συμβολικὴν μονάδα (Ξ) καὶ τοὺς συμβολικοὺς ἀριθμοὺς (α σ ρ καὶ ο ξ γ) τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, πρὸ τῆς ἐγγραφῆς συμβολικοῦ γράμματος τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 3 ὁμοίου τῆς συμβολικῆς μονάδος (Ξ). Ὅταν ὅμως τὸ ἔγγραφον θὰ μεταδοθῇ καὶ διὰ τοῦ τηλεγράφου, τότε χωρίζομεν τὰ γράμματα καὶ καθ' ὁμάδας μὴ περιλαμβανούσας πλέον τῶν (5) πέντε γραμμάτων, ἵν' ἀποφύγωμεν τὰ σφάλματα[1].

Ἡ δευτέρα αὕτη ἐργασία δι' 100 γράμματα ἀπαιτεῖ 8—10 λεπτά. Ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχωμεν τὴν ταχύτητα ταύτην καὶ κρυπτογράφωμεν τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν γραμμάτων, ἀπαιτεῖται μικρὰ μὲν ἐξάσκησις, ἀλλὰ μεγάλη εὐκρίνεια τῶν γραμμάτων καὶ μεθοδικὴ διάταξις τῆς ἐργασίας.

Ὁ παραλήπτης ὅστις γνωρίζει μόνον τὴν κλεῖδα Ἐπαμινώνδας, πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ κρυπτογράφου γράφει κατὰ πρῶτον τὸ ἀληθὲς ἀλφάβητον ἀρ. 1,

ε	π	α	μ	ι	ν	ω	■	δ	■	ς	
β	γ	ζ	η	θ	κ	λ		ξ		ο	2
ρ	τ	υ	φ	χ	ψ						

026 318

α σ ρ ο ξ γ

ε	ι	κ	ο	σ	■	ν	■	ξ	
γ	υ	μ	χ	ψ		ι		θ	
α	β	δ	ε	ζ		η		κ	3
λ	ν	ξ	ο	π		ρ		σ	
τ	φ	ω							

	4	5	6	7	8	9	0															1	2	3
2—	Ε	Β	Ρ	Π	Γ	Τ	Α	Ζ	Υ	Μ	Η	Φ	Ι	Θ	Χ	Ν	Κ	Ψ	Ω	Λ	Δ	Ξ	Σ	Ο
1—	α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
3—	Γ	Α	Λ	Τ	Υ	Β	Ν	Φ	Μ	Δ	Ξ	Ω	Χ	Ε	Ο	Ψ	Ζ	Π	Ι	Η	Ρ	Θ	Κ	Σ

τ	ρ	ι	α	κ	ο	σ	ι	α	δ	ε	κ	α	ο	κ	τ	ώ
15	13	6	1	8	11	14	7	2	4	5	9	3	12	10	16	17
σ	η	μ	ε	ρ	ο	ν̄	6	π	ρ	ω	ι	α	ς	α	ν	α
Π	Ν	Ω	Υ	Ζ	Ο	Χ	Λ	Ψ	Ζ	Σ	Μ	Γ	Π	Γ	Χ	Γ
χ	ω	ρ	ο	υ	σ	ι	σ	ι	δ	η	ρ	ο	δ	ρ	ο	μ
Θ	Σ	Ζ	Ο	Η	Π	Μ	Π	Μ	Τ	Ν	Ζ	Ο	Τ	Ζ	Ο	Ω
ι	κ	ω	ς	2	τ	α	γ	μ	α	τ	α	π	ε	ζ	ι	κ
Μ	Δ	Σ	Π	Κ	Τ	Γ	Λ	Ω	Γ	Τ	Γ	Ψ	Υ	Β	Μ	Δ
ο	υ	κ	α	ι	1	π	υ	ρ	β	ο	λ	α	ρ	χ	ι	α
Ο	Η	Δ	Γ	Μ	Θ	Ψ	Η	Ζ	Α	Ο	Ξ	Γ	Ζ	Θ	Μ	Γ
π	ρ	ο	ς	ε	ν	ι	σ	χ	υ	σ	ι	ν	σ	α	ς	ε
Ψ	Ζ	Ο	Π	Υ	Χ	Μ	Π	Θ	Η	Π	Μ	Χ	Π	Γ	Π	Υ
τ	ο	ι	μ	α	σ	α	τ	ε	υ	λ	ι	κ	α	π	ρ	ο
Τ	Ο	Μ	Ω	Γ	Π	Γ	Τ	Υ	Η	Ξ	Μ	Δ	Γ	Ψ	Ζ	Ο
ς	κ	α	τ	α	σ	τ	ρ	ο	φ	ή	ν	γ	ε	φ	υ	ρ
Π	Δ	Γ	Τ	Γ	Π	Τ	Ζ	Ο	Ρ	Ν	Χ	Λ	Υ	Ρ	Η	Ζ
α	ς															
Γ	Π															

Ἔγγραφον κρυπτόγραφον

χυοπγπ ωτψμωζθ υοξασρ
οξγγο ψγχδλζ τγαηηρσν
τοπ ξνωζσ δομγλ πληπτ
ζζηκμυγ γμζγξμμ χγζβθ
γψροπτ θχπππτ υζπγ υν
σδηζοδπχ μγψμγ τπθμοψ
τπγχομ μπζη γωδ γυοζ

Γράφομεν ἀμέσως κάτωθεν τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ἀληθοῦς ἐγγράφου σ, τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ συμβολικὸν Π, καὶ διατρέχοντες ἑκάστην γραμμὴν κάμνομεν τὸ αὐτὸ εἰς πάντα τὰ ὅμοιά του. Ὕστερον πράττομεν ὁμοίως διὰ τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ ἐγγράφου η καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῦ ἐφ' ὅλων τῶν γραμμῶν· κατόπιν ἐπιχειροῦμεν ὡσαύτως διὰ τὸ ἑπόμενον καὶ τὰ ὅμοιά του, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Δὲν μένει ἡμῖν ἤδη ἢ νὰ γράψωμεν εἰς τὸ καθαρὸν τὸ κρυπτόγραφον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιχειροῦμεν οὕτω·

Κατὰ πρῶτον γράφομεν τὸ γράμμα τοῦ ἀληθοῦς ἀλφαβήτου ἀρ. 1 (χ) τὸ ἀντίστοιχον τῆς συμβολικῆς μονάδος (Ξ) τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, καὶ εἶτα τὰ συμβολικὰ γράμματα τοῦ συνταχθέντος ἐγγράφου, λαμβάνοντες αὐτὰ κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν τῶν στηλῶν, ἀνευρίσκει διὰ τῆς κλειδὸς τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 2, καὶ ἐκ τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ κρυπτογράφου (Χ), ὅπερ καὶ διαγράφει, θὰ γνωρίσῃ τὴν συμβολικὴν μονάδα (Ξ), δι' ἧς κανονίζει καὶ οὗτος τοὺς συμβολικοὺς ἀριθμούς του. Τότε ἀναζητεῖ ἐν τῷ κρυπτογράφῳ τὴν πρώτην συνάντησιν τοῦ γράμματος τῆς συμβολικῆς μονάδος, ἥτις παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἓξ συμβολικῶν ψηφίων (α σ ρ καὶ ο ξ γ) τῶν ἀποτελούντων τοὺς δύω ἀριθμούς, ἀναγνωρίζει τὴν ἀριθμητικήν του ἀξίαν, διαγράφει καὶ τὰ ἑπτὰ ταῦτα συμβολικὰ ψηφία καὶ ἀφήνει οὕτω τὸ καθαρὸν κρυπτόγραφον.

Ἤδη μὲ τὸν ἀριθμὸν συμβολισμοῦ (026) ἀνευρί-

[1] Κατὰ τὴν τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν ἐβεβαιώθη ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος ἡ ἀποφυγὴ σφαλμάτων ὅταν τὸ κρυπτόγραφον περιλαμβάνῃ ὁμάδας ἐχούσας μείζονα ἀριθμὸν γραμμάτων Kerckhoffs.

σκει τὸ ἀλφάβητον ἀρ. 3, διαγράφει τὸ ὑπ' ἀρ. 2 τοιοῦτον, γράφει ὁλογράφως τὸν ἀριθμὸν μεταθέσεως (318), ἀριθμεῖ ἕκαστον γράμμα αὐτοῦ, ὑπολογίζει τὸν ὁλικὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ κρυπτογράφου, διὰ νὰ γνωρίσῃ πόσα γράμματα θὰ ἔχῃ ἑκάστη στήλη καὶ ἂν τινες τούτων θὰ ἔχωσιν ὀλιγώτερα, γράφει αὐτὰ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰς στήλας κατὰ τὴν ἀριθμητικήν των σειράν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ εἶτα προβαίνει εἰς τὴν ἐξήγησιν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἂν τὸ κρυπτόγραφον περιέχῃ καὶ συμβολικοὺς ἀριθμούς, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν θὰ ἐννοήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, καὶ θὰ τοὺς ἐξηγήσῃ ὡς τοιούτους διὰ τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 3.

Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, τόσον μετὰ τὴν σύνταξιν ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κρυπτογράφου, ὀφείλομεν νὰ ἐξαφανίζωμεν τὸν συνταχθέντα βοηθητικὸν πίνακα.

Τὸ ἐκτεθὲν σύστημα, ἀπαιτοῦν μυστικότητα μόνον ὡς πρὸς τὴν κλεῖδα, δύναται νὰ εἶνε γνωστόν, καθ' ὅσον ὁ ἀποστολεὺς ἄνευ προειδοποιήσεως τοῦ λήπτορος, κανονίζει κατὰ βούλησιν τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἑκάστου κρυπτογράφου, ὡς δυνάμενος νὰ γράψῃ τὸ αὐτὸ ἔγγραφον μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε κλεῖδα, ἀλλὰ μὲ διάφορον ἀλφάβητον, ἐν συνδυασμῷ 999 ἀριθμῶν συμβολισμοῦ μὲ 999 ἀριθμοὺς μεταθέσεως, ἐξ ὧν καὶ ἂν ἀφαιρέσωμεν τὸ ἥμισυ, ὡς δυνάμενον νὰ παρέξῃ ὅμοια ἀλφάβητα, πάντως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑλικῶς ἀνερμήνευτον.

Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ
λοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ[1]
Η ΠΥΡΚΑΪΑ

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιὰ γιὰ νὰ μὴ νοιώσῃ πόνο
μὲ τὸ κακὸ 'ποῦ γίνηκε τὸ φετεινὸ τὸ χρόνο,
κακὸ μεγάλο καὶ φριχτό, ὁποῦ νοικοκυρέοι
σὲ μιὰ στιγμὴν ἀπόμειναν γυμνοὶ διακοναρέοι,
βιό τους καὶ σπίτια μ' ἵδρωτα πολὺν ἀποχτημένα
νὰ τὰ ἰδοῦν οἱ ἄθλιοι ὀχ τὴ φωτιὰ καμμένα,
καὶ ἀντὶς σὲ στρώματα ψηλὰ καὶ πλούσια στολισμένα
κείτουνται τώρα κατὰ γῆς μὲ χέρια σταυρωμένα.
Ὢ θέαμα ἐλεεινό! καὶ ποιὸς νὰ σᾶς κυττάζῃ
χωρὶς νὰ κλάψῃ ἀπὸ καρδιᾶς, χωρὶς ν' ἀναστενάζῃ;
Ἄχ! νὰ 'παιζε στὸ χέρι μου ποιητικὸ κοντύλι
νὰ ἱστορήσω, ὡς ἤθελα, μὲ τέχνη αὐτὴ τὴν ὕλη!
γιατὶ ἀκλούθησαν πολλὰ συμβεβηκὰ μεγάλα·
εγὼ δὲν εἶδα βέβαια ποτέ μου τέτοια ἄλλα,
κι' ἂν εἶχα ἰδῆ καὶ ἄλλοτε, μὲ τοῦτα δὲν ὁμοιάζουν,
ἐτοῦτα εἶνε ἀλλόκοτα, διόλου παραλλάζουν,
δὲν εἶναι τῆς πυρκαϊᾶς τὰ ὅσα προξενάει,
μὸν εἶναι κᾶτι ἠδύσματα καθένας ν' ἀπορᾷ.
Στοὺς χίλιους ὀχτακόσιους δυό, τὸ μῆνα 'ποῦ θερίζουν,
κι' ὁποῦ γι' αὐτὸ καὶ θεριστὴ κοινὰ ὀνοματίζουν,
καὶ στῆς ἐννιὰ καὶ εἴκοσι τοῦ ἴδιου μῆνα ἐγίνη
αὐτὴ ἡ φωτιά, 'ποῦ σ' ὅλους μας τρομάραις τόσαις δίνει·
δυὸ ὥραις ἦταν τῆς νυχτός, ὁπώδωκε τὴ φάλια
καὶ ἀντράλωσε ὑστερώτερα τοῦ κόσμου τὰ κεφάλια·
τρεῖς ὥραις μόνον φτούρησε κι' ἂν φτούραγε ἀκόμα
ἡ χώρα θὰ σωριάζονταν καμμένο μαῦρο χῶμα.
Ἐπρωτοφάνηκεν, ὡς λέν, μὲς τοῦ Κώστα-Πολίτη
ὀχ τ' ἀργαστήρι κολλητὰ στὴν πόρτα ἀπὸ τὸ σπίτι,
καὶ ἀπόκει μ' ἀπίστευτη καὶ ἄκρα γληγοράδα
ἄναψε εὐτὺς τῆς γειτονιᾶς καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη ἀράδα·
φυσάει νότος καὶ βορειᾶς καὶ τὴ φωτιὰ φουσκόνουν,
τῆς φλόγαις καὶ τὰ κάρβουνα στὰ σύγνεφα σηκόνουν,
πέφτουν οἱ τοῖχοι καὶ ἡ σκεπαὶς καὶ ὁ τόπος ἀντηχάει,
κι' ὁ κουρνιαχτὸς μὲ τὸν καπνὸ στὰ ὕψη ἀπετάει·
θαμπόνουν τ' ἄστρια τ' οὐρανοῦ καὶ τὸ σκοτάδι ἀξαίνει,
καὶ ἡ φλόγα φοβερώτερα τὸν Ἅδη παρασταίνει·
ὢ Θέ μου, τί ἀλαλαγμοί, τί φόβος στὸ λαό σου!
«πάψε,» φωνάζουν κλαίοντας, «ντὲ πάψε τὸ θυμό σου»·
γυναῖκες, ἄντρες, καὶ παιδιά, γέροντοι, γριαὶς καὶ νέοι,
ἀνάκατα καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἑβραῖοι,
θρηνοῦν τὴ δυστυχία τους ἀπελπισμένοι τρέχουν.
ποῦ νὰ σταθοῦν καὶ ποῦ νὰ πᾶν τελείως δὲν κατέχουν·
ὀμπρὸς ὀπίσω περπατοῦν, χωρὶς σκοπὸ κινοῦνται,
φωνάζουν κλαῖν ἀδιάκοπα καὶ μὸν παραπονιοῦνται,
μηδὲ τοὺς ἔρχονταν στὸ νοῦ νὰ τρέξουν νὰ πασκίσουν
νὰ καταπάψουν τὸ κακὸ καὶ τὴ φωτιὰ νὰ σβήσουν,
παρὰ συμβαίνει κ' ἔξαφνα μὲ βιὰ πολλὴ ἀβγατάει,
κι' ὁ κόσμος ἐλαχτάρισε, νοῦ μέτρα δὲν κρατάει,
κιαπὲ ἡ λαχτάρα τῆς φωτιᾶς μὲ ἄλλο δὲν ταιριάζει,
κ' ἐκεῖνα ποῦ δὲ θέλουμε νὰ κάμωμε μᾶς βιάζει·
ὁ ἄξιος γένεται δειλός, ὁ φρόνιμος τὰ χάνει,
τὴν ἐντροπὴν ὁ ἄνθρωπος στὴν ἄκρα τότε βάνει·
πόσαις κυραὶς κι' ἀρχόντισσαις ἀπὸ τὴν πρώτη τάξι—
τί καταφρόνια ἀνέλπιστη! Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ!—
ὁποῦ δὲν πάγαιναν ποτὲ ἀπὸ μιὰ πόρτα σ' ἄλλη
χωρὶς δουλεύτρων συνοδιά, καὶ συνοδιὰ μεγάλη,
στῆς στράταις καταμόναχαις καὶ ἀστόλιγαις γυρίζουν,
ἐκστατικαὶς στὴν τύχη τους κι' ἀπελπισμέναις φρίζουν!
πολλοὶ ὀχ τὸν ὕπνο ὡς βρέθηκαν, γυμνοὶ μισοντυμένοι,
ἔτσι σηκόνουνται ἄθελα καὶ φεύγουν ζαλισμένοι·
ἀπὸ μεγάλους καὶ μικροὺς ἐγιόμωσαν ἡ στράταις,
τὰ πράγματά τους φέροντας σὲ χέρια καὶ σὲ πλάταις·
ποιὸς σκουτικὰ ἐκουβάλαγε καὶ ποιὸς ἀγγειά, κασέλαις.
σὰν ἡ φορτώστραις πάγαιναν κυράδαις καὶ κοπέλαις·
ἀφέντης τὸ κοπέλι του ὀγλήγορα φορτόνει.
καὶ ὅσο κ' ἡ Εὐγενεία του βαστάει τὸ σηκόνει·
σὰν τὰ μυρμήγκια 'ποῦ ἄντα βροῦν παρέκει ὀχ τὴ φωλιά τους
σωρὸ ἀπὸ σκύβαλα λιανὰ ἢ ἄλλο γιὰ σοδιά τους,
κινᾶν κοπάδι βιαστικό, κατόπι ἕνα τ' ἄλλο,
ποιὸ νὰ σηκώσῃ πρόθυμο μοιράδι πλιὸ μεγάλο,
καὶ βλέπεις ἄδεια ἀνάκατα μαζὶ καὶ φορτωμένα
νὰ μπαινοβγαίνουν ἄκοπα πυκνὰ ἀπανωτιασμένα,
νὰ τρέχουν, νὰ στριμόνουνται, νὰ πᾶν καὶ νὰ γυρίζουν,
ἔτσι στοὺς δρόμους ὁ λαὸς σὲ πλῆθος τριγυρίζουν.
Μὸν τῆς φωτιᾶς ἡ ἀφορμὴ ἐγίνηκεν αἰτία,
νὰ γεννηθῇ ἄλλο βάσανο καὶ ἄλλη τιμωρία·
ἀρματωμένοι οἱ λιάπιδες ἐδῶ κ' ἐκεῖ κυττάζουν,
καὶ ὅ,τι ἀντέσουν ἀδραχτᾶν καὶ ληστρικὰ τ' ἁρπάζουν,
καὶ ὅσους κᾶτι ὀχ τὴ φωτιὰ μὲ κίνδυνο γλυτρόνουν
ὀχ τὴ φωτιὰ ἀσπλαχνότεροι τελείως τοὺς γυμνόνουν.
καὶ αὐτὸ πολλοὶ τὸ ἔπαθαν ἀπὸ ἀδυναμιά τους
νὰ ἀντισταθοῦν, ὡς ἔπρεπε, σὲ τέτοια συφορά τους·
ἐκείνου ὅμως ἔπαινος μὲ δίκιο θὰ τοῦ γένῃ
γιατὶ δὲν εἶναι ὅμοιος του στῆς γῆς τὴν οἰκουμένη,
'ποῦ δίχως φόβο ἢ σύγχυσι 'χτὸ σπίτι του κινῶντας
κουτὶ βαρὺ πετραδικὰ παραμελῆ (sic) βαστῶντας,
μ' ὀχτὼ χιλιάδαις μετρητὰ σ' ἀσήμι φορτωμένος
καὶ στὸ ποδάρι ἀπὸ καρφὶ μεγάλο λαβωμένος,
σὰν παλληκάρι ἐρρίχτηκε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
καὶ σὲ μεριὰ τ' ἀπόθεσε μ' ἀσφάλεια σὰν ξεφτέρι,
καὶ σέροντας τὴ σύζυγο ὡσὰν τουρβᾶ στὸν ὦμο
σ' εἰκοσιπέντε λιάπιδες μεγάλο χύνει τρόμο.
Καλότυχοι ὅσοι ἠμπόρεσαν στὴ φόβια νύχτα ἐκείνη
καρδιὰ νὰ δείξουν σταθερή, καρδιὰ μ' ἀγαθοσύνη,
καὶ τὸ καλὸ προξένησαν κατὰ τὴ δύναμί τους

[1] Ἴδε σελ. 161.

καὶ τοὺς λοιποὺς ὠφέλησαν μαζὶ μὲ τὴ ψυχή τους,
σὰν 'ποῦ τυχαίνει ὅλοι μας νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε
τὸ δασκαλό μας τὸ σοφὸ καὶ νὰ τὸν συχωροῦμε,
ὅπου, σὰν εἶδε τὴ φωτιά, χωρὶς καιρὸ νὰ χάση,
μὲς τὸ σχολειὸ εὑρέθηκε τὴ βλάβη νὰ προφθάση,
μὲ κόπο συγκροτούμενο, μ' ἀγῶνα 'ποῦ ξοδεύει,
τὴ βιβλιοθήκη σωριαστὴ μὲς τὴν αὐλὴ μουσκεύει·
ἀληθινὰ δὲν ἔσωσε ὡς κεῖ ἡ φωτιὰ νὰ βλάψη,
μὸν νά 'φτανε δὲ γένονταν βρεμμένη νὰ τὴν κάψη·
νά! τί θὰ πῆ στὸν ἄνθρωπο ἡ γνώση, 'ποῦ ἠξεύρει
ὅ,τι χιλιάδες δὲ νογᾶν μονάχη νὰ ἐφεύρη!
'Ωστόσο βόσκει ἡ φωτιὰ καὶ γύρω προχωράει,
μηδὲ τινὰς ἐφρόντιζε, τὸ κάψιμο ἀβγατάει·
ἄθρωποι δὲν εὑρίσκονταν γιὰ νὰ τὴν ἐμποδίσουν,
νὰ κάμουν κάθε δυνατὸ νὰ τρέξουν νὰ τὴ σβήσουν,
ἕνας καὶ μόνος βρέθηκε μὲ φρονιμάδας μέτρα,
μιὰ πέτρα ἀλλιῶς δὲν ἔμνησκε ἀπάνω σ' ἄλλη πέτρα·
εὖγε σου καὶ τρισεῦγε σου, ἀλήθεια πατριώτη,
ἐσένα πρέπει ἀξίωμα, τιμὴ μὲ δίκιο πρώτη·
ἐσένα ὁποῦ ἔδειξες σωστὰ τὸ πόσο ἀχρήζεις
γιὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν ὡς πρέπει νὰ φροντίζης·
«ἄσπρα, μαστόροι» ἐφώναζες» ἐσεῖς μὴ μ' ἀψηχᾶτε,
«θέλετε χίλια, ἑκατό, πενήντα, δέκα νά τε»
μὲ ὑπόσχεσες, φοβερισμοὺς καὶ ὅμοια λόγια πλήθια
πολὺ καλὸ μᾶς ἔκαμες, νὰ εἰποῦμε τὴν ἀλήθεια,
κι' ἀνίσως θέλουν μερικοὶ κακόγλωσσοι νὰ κρίνουν,
ὁ κόσμος ὅλος ἄδικο νᾶ ξέρης πῶς τοὺς δίνουν·
καὶ τί νὰ εἰποῦν οἱ φτονεροὶ κι' ἀνέγνωμοι ὀχτροί σου,
χώρια πῶς οὐδὲν ἔδωκες παρὰν ὀχ τὸ πουγγί σου,
πῶς οἱ μαστόροι ἀπόμειναν μὲ τὰ ταξίματά σου,
καὶ ὕστερα πλερώθηκαν ἀπὸ τὴ γειτονιά σου·
ἐσὺ ἔκαμες τὸ χρέος σου, ἐκεῖνοι πάλιν φταίγουν,
'ποῦ ἂν ἐδῶκαν κἄτιντὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ λέγουν.
Τέλος ἀρχίνησαν πολλοὶ τὸ φόβο νὰ ἀφίνουν
καὶ τοῦ κακοῦ τ' ἀβγάτισμα ζητᾶν νὰ ξεμακρύνουν,
οἱ καρδερώτεροι πηδᾶν καὶ τῆς σκεπαὶς πλακόνουν
καὶ τοὺς μαστόρους πρόθυμοι βοηθοῦν καὶ δυναμόνουν,
στὰ σταυροδρόμια μερικοὶ τοὺς λιάπιδες ξετάζουν,
κ' ἐκεῖνα ὁποῦ ἄρπαξαν ν' ἀφήσουν ἀναγκάζουν,
ἄλλοι ἀπ' ἄλλους δέχονται καὶ τὰ χρειώδη παίρουν
καὶ τῆς φωτιᾶς τὸ σβύσιμο καὶ τῶν μαστόρων φέρουν,
συντρέχουν ὅλοι ὁμόφωνοι μικροὶ μαζὶ μεγάλοι,
καθένας ὅπως τοῦ 'κοφτε στὴν ὥρα τὸ κεφάλι,
κ' ἔτσι μὲ τὸ παράδειγμα, μὲ τὴν καλὴ τὴν πρᾶξι,
ἀρχίνησαν τὰ πράμματα νὰ μπαίνουν σὲ μιὰ τάξι·
ξεκόφτουν δῶ ξεκόφτουν κεῖ γκρεμίζουν ξεσκεπάζουν,
χωρὶς φωναὶς καὶ ταραχὴ κι' ἀληθινὰ κοπιάζουν·
σ' ὀλίγην ὥρα τῆς δουλειᾶς ἐφάνηκε ἡ ἐνέργεια
κι' ὁ νοῦς πόσο εἶναι χρήσιμος ἄντα ὁδηγάει τὰ χέργια·
μὲς τὰ καμμένα ἡ φωτιὰ περιωριμένη μνήσκει,
βοσκὴ παρέκει νὰ πιαστῆ καὶ μέρος δὲν εὑρίσκει·
σ' αὐτὸ μιὰ κἄποια χριστιανὴ ξετετραχηλισμένη
στὸ πλῆθος μέσα ἐχούγιαζε κοντὰ μισοκαμμένη·
»γιά, πάφτε, ἄθρωποι μάταιοι, γιομάτοι ἁμαρτία,
»παρακαλέστε κλαίοντας θεοῦ τὴν εὐσπλαχνία·
»γιατὶ δὲν εἶναι βολετό, γιατὶ δὲν ἠμπορεῖτε,
»ὀχ τὴν οὐράνιαν ὀργὴ ποτὲ νὰ φυλαχτῆτε·
»ἰδέτε ἐμέν' 'ποῦ βρέθηκα στὸ σπίτι μου κλεισμένη,
»κι' ἀπὸ φωτιαὶς ἀπανωταὶς παντοῦθεν κυκλωμένη,
»ἀπὸ ἀθρώπους συνδρομὴ δὲ στρέγω νὰ ζητήσω,
»καὶ τὴν ἐλπίδα ἀπόθεσα στὸν οὐρανὸ νὰ γλύσω·
»γονατιστὴ ἐπροσευχόμουν, στὰ δάκρυα βουτημένη,
»ἄντα εἶδα ὀμπρός μου κ' ἔρχεται νιὰ λαμπροφορεμένη,
»καὶ πιάνοντάς με κοπανιὰ μὲ θάρρος ὀχ τὸ χέρι
»καθὼς μὲ βλέπετε ἄβλαβη κι' ἀνέγγιγη μὲ φέρει».
Νὰ τὴ θωροῦν ὡς βρίσκονταν, ν' ἀκοῦν τὸ τί διηγέται,
ἀπὸ τὰ γέλοια ὁ λαὸς μὲ δίκιο δὲν κρατιέται.
Ἀχ! σπίτια 'ποῦ ἐπάγησαν, ἄχ, πλοῦτος ποῦ ἐχάθη!
στὰ ἄτυχα τὰ Γιάννινα τί συφορὰ ἐστάθη!
ὡστόσο ἐσβύστηκε ἡ φωτιὰ κοντὰ στὴν ἐκκλησία
τοῦ Ἅι Νικολάου κ' ἔπαψε ἐκεῖθε ἡ δυστυχία,
κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριὰ ὡς τὸ ντσαμὶ τελειόνει,
κι' ὁ κόσμος πάει νὰ κοιμηθῆ, τὸ νοῦ του συμμαζόνει.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ

Θὰ εἶταν ἴσως φυσικώτερο νὰ εἶτανε γραμμένη ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» στὴ δημοτική, καὶ νὰ κρίνεται στὴν καθαρεύουσα. Μὰ συνέβηκε τὸ περίεργο, ὁ Ξενόπουλος νὰ μὴ θέλη νὰ τὴν ἀφήση τὴν καθαρεύουσα, ἂν καὶ τὴν ξέρει πολὺ καλὰ τὴ δημοτική, καὶ μάλιστα τοῦ χαριτωμένου νησιοῦ τῆς ἱστορίας του. Κι' ὁ Κριτής του πάλι νἄχη κηρυγμένο πόλεμο μὲ τὴν καθαρεύουσα! Μὲ κακὸ Κριτὴ λοιπὸν ἔμπλεξε, μὰ πρέπει νὰ μᾶς συμπαθήση ὁ φίλος μας, καὶ νὰ κοιτάξη τὴν οὐσία, ὄχι τὸ ἐξωτερικό.

Ἄλλο ἕνα: Ἐκεῖνος ποῦ καταπιάνεται νὰ κρίνη τὸν Ξενόπουλο, πρέπει νὰ ξέρη ἀπὸ τέχνη, γιατὶ εἶναι *τῆς τέχνης* ἄνθρωπος ὁ Ξενόπουλος. Καὶ γι' αὐτὸ κοντοστάθηκα καὶ συλλογίστηκα πολὺ πρὶ νὰ πιάσω τὴν πέννα. Κι ἂν τ' ἀποφάσισα, εἶταν ὄχι νὰ κρίνω, μόνο νὰ δώσω τὴν ἐντύπωση ποῦ μοῦ ἄφηκε ἡ τελευταία αὐτὴ ἱστορία του. Λοιπὸν ἐντύπωση, καὶ ὄχι κρίση:

Ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» μοῦ θυμίζει κάτι εἰκόνες ποῦ ἀπὸ μακριὰ νὰ τὶς δῆς δὲν καταλαβαίνεις καὶ πολλά. Πρέπει νὰ τὶς σιμώσης, καὶ νὰ δῆς ἀπὸ κοντὰ τὶς γραμμές, τὰ χίλια ψιλοδουλέματα, ποῦ τὸ καθένα ἔχει καὶ τὸ λόγο του, καὶ τὴ μορφιά του. Εἶναι ψιλοδουλευτὴς ὁ Ξενόπουλος. Κ' εἶναι ψιλοδουλευτής, ἐπειδὴ παρατηρεῖ καθετί, καὶ ξέρει νὰ τὸ ἱστορήση. Μπᾶτε μαζί του στὸ φαρμακεῖο ἐκεῖνο τοῦ Μαρκίδα, νὰ τὸ δῆτε αὐτὸ ποῦ σᾶς λέγω. Τὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας τἀμέτρητά του σερτάρια, καὶ τὶς ποιὸ ἀμέτρητες τὶς μποτίλιες. Ὡς καὶ τὲς βαριὲς μυρουδιές του τὶς μυρίζετε, καὶ δίχως ἄλλο θὰ βγαίνετε ἔξω νὰ πάρετ' ἀέρα, μόνο ποῦ μπήκανε μέσα οἱ δύο ἐκεῖνοι γιατροί, ὁ λιγνὸς κι ὁ χοντρός, καὶ σᾶς διασκέδασαν μὲ τὶς νοστιμώτατες ὁμιλίες τους.

Ὁ Ξενόπουλος παίρνει *φωτογραφίες*. Χρώματα καὶ κάλλη τῆς φαντασίας δὲ βλέπεις, καθὼς σὲ ποιητικώτερες ἱστορίες. Βλέπεις ὅμως ἐκεῖνο ποῦ ἐννοεῖ νὰ σοῦ δείξη: τὴν *ἀλήθεια*, μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειές της. Τὸ μεσημεριανὸ φαγεῖ τοῦ Κόντε Ρικάρδου μὲ τὴ σιέστα κατόπι, ἡ λειτουργία στὴν ἐκκλησιὰ μὲ ταῖς γυναικήσιαις μωρολογίες, ἡ περίφημη περιγραφὴ τῶν δύο Κατσουρελέων, καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια, εἶναι τὸ καθένα ἀπὸ μιὰ φωτογραφία, ποῦ καὶ τὴν βλέπεις καὶ τὴν ἀκούς. Κι ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνο ποῦ ξέρει νὰ τὰ πῆ, μὰ καὶ ποῦ ξέρει *τὶ* νὰ πῆ. Τὸ ὑλικό του εἶναι παρμένο ἀπὸ τόπους ποῦ τοὺς ἔχει μάθει μαζὶ μὲ τὴ γλῶσσα του. Ἐκεῖ πρέπει νὰ μεγάλωσε ὁ ζωγράφος μας.

Οἱ χαρακτῆρες του εἶναι κ' ἐκεῖνοι χαραγμένοι μὲ γραμμὲς ὡρισμένες, καὶ θεοφάνεροι. Ὁ Κόντε Ρικάρδος κι ὁ Γιακουμάκης Στέφας εἶναι τύποι ποῦ κάνουν τιμὴ ἑνὸς Ντίκενς. Ὅλα τὰ πρόσωπα ποῦ πέρνουνε μέρος μέσα στὴν ἱστορία τῆς Μαργαρίτας, τύποι εἶναι. Κ' ἴσως ὁ καλλίτερος εἶνε κι ὁ ἁπλούστερος—ὁ τύπος τοῦ Πώπου Ἀράχτη.

Ἡ ἱστορία μας ὅμως δὲν εἶναι ψυχολογική, εἶναι ἠθογραφική. Δρᾶμα δὲν εἶναι· εἶναι ζωγραφιά. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἱστορεῖται μιὰ ἀγάπη, τῆς Μαργαρίτας καὶ τοῦ Τόνη, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Μὰ ἀκολουθοῦντας τὸ δρόμο τῆς ἀγάπης ἐκείνης, τὴ λησμονεῖς, καὶ κάθεσαι καὶ σεριανίζεις αὐτὰ ποῦ σοῦ δείχνει ὁ ζωγράφος στὰ πλάγια, μάλιστα τὰ *κομματικά*, ποῦ εἶναι μοναχά τους μιὰ ἱστορία, ἱστορία ποῦ ἐπαναλαμβάνεται σὲ κάθε τόπο, σὲ κάθε πόλη, καὶ σὲ κάθε χωριό. Ὅλο τὸ νησάκι, ὅλον ἐκεῖνο τὸ μικρόκοσμο, τόνε βλέπεις καὶ τὸν ἀκούς. Κατὰ τὸ τέλος,

σὲ πέρνει πιὰ στὸν καθαυτὸ δρόμο καὶ γοργὸ σὲ φέρνει στὴ δραματική του καταστροφή. Τὸ κλέψιμο τῆς Μαργαρίτας, τὸ σπάσιμο τῆς ρόδας τοῦ ἁμαξιοῦ, τὸ κυνηγητὸ τῶν γέρων κατόπι τους, τὸ πιάσιμο, τὸ γύρισμα, ὁ γάμος,—ὅλα ἔρχουνται τὄνα κατόπι τοῦ ἄλλου, καὶ σοῦ δείχτουν πῶς ἂν δὲν ἔγραφε στὴν ἀρχὴ καὶ στὴ μέση τῆς ἱστορίας ὁ τεχνίτης μας μὲ τὴν ἴδια γλιγωράδα, εἶταν ἐπειδὴ εἶχε ἄλλα σπουδαιότερα πράματα νὰ μᾶς πῇ: νὰ μᾶς εἰκονίσῃ πιστὰ τὸ νησάκι του, μὲ τὰ χίλια παράξενά του.

Τί διαφορὰ ἀπὸ τοῦτες τὶς ἠθογραφικὲς ἱστορίες ὡς τὶς ρομαντικὲς ἐκεῖνες ποῦ μᾶς ἔγραφαν ἄλλοτε! Καὶ τί χαρὰ νὰ τὸ συλλογίζεσαι πῶς χώρα δὲν εἶνε στὸν κόσμο νὰ δείχνῃ τόσες διαφορὲς ἀπὸ νησὶ σὲ νησί, ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, καθὼς ἡ Ἑλληνικὴ χώρα. Ἀπέραντο στάδιο γιὰ τοὺς ἀληθινούς μας τεχνῖτες! Τὴν καλὴ ἀρχὴ μᾶς τὴν ἔκαμε ὁ Ξενόπουλος. Μᾶς τὴν ἔκαμε κι ὁ Καρκαβίτσας. Σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἁπλώνουμε τὰ χέρια μας καὶ τοὺς χαιρετοῦμε, ποῦ μᾶς γλυτώνουν ἀπὸ τὸ ρομάντσο τὸ φράγκικο, καὶ μᾶς δροσοποτίζουνε μὲ ἱστορίες ρωμαίικες.

Α. Ε.

Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΚΑΣ

Ἡ γριὰ-Ζαφείρω ἐξημερώθηκε τὸ πρωὶ βαρειὰ ἄρρωστη. Τῆς εἶχε πιαστῇ ἄξαφνα πόδι καὶ χέρι καὶ μιλιά. Τ' ἀφεντικά της, ὁ κὺρ Ἀνδρέας Φ* καὶ ἡ κυρία του, μιὰ σωστὴ ἀρχόντισσα, μὲ τὴ μονάκριβή τους κόρη τὴν Ἀγλαΐα, τὴν εἶχαν τὴ γριὰ Ζαφείρω, ὄχι πειὰ γιὰ ὑπηρέτρια, ἀλλὰ γιὰ ψυχομάνα. Ὅταν ἐπαντρεύτηκε ἡ κυρὰ τραπεζίτισσα, τὴν εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ πατρικό της σπίτι στὴν Καλαμάτα, ποῦ τὴν εἶχαν ἀπὸ μικρή. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπόνεσε πολὺ ἡ ἀρρώστιά της. Ἔστειλαν ἀμέσως κ' ἔφεραν τὸ γιατρὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ἀνώφελα ὅμως, γιατί τὴν ἄλλη ἡμέρα, ἡ γριὰ-Ζαφείρω ἐξημερώθηκε χειρότερα, ἔπεσε σὲ ἀναισθησία καὶ τὴν ἄλλη μᾶς ἄφηκε χρόνους.

Τὴν καϋμένη τὴ γριὰ-Ζαφείρω! πῶς τὴν ἐλυπήθηκαν ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Φ* καὶ πρὸ πάντων ἡ κόρη τους, ἡ χαριτωμένη Ἀγλαΐα καὶ λίγο μαζὺ μ' αὐτὴ ὁ Γιωργάκης ὁ . . . . φίλος της, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔχυσε κ' ἕνα ἢ δυὸ δάκρυα, σὰν ἐπῆγε τὸ μεσημέρι στοῦ κυρίου Τραπεζίτη τοῦ γείτονά του. Εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ σχολαρχεῖο, ποῦ ἤτανε μαθητὴς κ' ἔμαθε τὸ θάνατο τῆς γριὰ-Ζαφείρως κ' ἀμέσως ἔτρεξε ἐκεῖ νὰ ἰδῇ τί γίνεται. . . . Ἡ Ἀγλαΐα ἤτανε καταλυπημένη καὶ μ' ἕνα μαῦρο κρέπι στὸ λαιμό. Ἡ λύπη φαινότανε ζωγραφισμένη στὸ προσωπάκι της, τὰ μάτιά της ἤτανε κατακόκκινα. Σὰν τὴν εἶδε σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι ὁ Γιωργάκης ἀποφάσισε νὰ δακρύσῃ· καὶ δύο νά! μεγάλα-μεγάλα δάκρυα ἔπεσαν ἀπὸ τὰ μάτιά του! Τὴν ἐρώτησε μάλιστα καὶ μ' ἕνα σοβαρὸ τρόπο ἂν ἤθελε νὰ βάλῃ κι' αὐτὸς πένθος 'στὸ καπέλλο του!

Σὰν εἶνε κανεὶς δεκαπέντε χρόνων, τὰ μόνα ποῦ ἔχει εὔκολα εἶνε τὰ γέλοια καὶ τὰ δάκρυα, ὁ ὕπνος καὶ οἱ. . . . ἀνοησίες.

Ναὶ ἀνοησίες! Μὰ ἡ τοῦ Γιωργάκη ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἤτανε καὶ πολὺ μεγάλη, ἀφ' οὗ ὁ δύστυχος ἤτανε ἄβγαλτος 'στὸν κόσμο· δὲν εἶχε καμωμένη ἀκόμη τὴ γνωριμιὰ τοῦ θανάτου, κι' οὔτε ἤξερε καλὰ-καλὰ τί θὰ πῇ πένθος καὶ πότε τὸ βάζουν. Ἡ μαύρη αὐτὴ **τσόχινη κορδέλλα**, ποῦ καμμιὰ φορὰ ζυγίζει χιλιάδες ὀκάδες, δὲν εἶχε ἀκόμη βαρύνει τὸ ἐλαφρό του παιδιάτικο κεφάλι. Δὲν εἶχε περάσει ἀκόμη ἀπὸ πάνου του οὔτε μαύρη σκέπη, οὔτε μαύρη σκέψι.

Ἀργότερα ἔμαθε κι' αὐτός, σὰν τοὺς ἄλλους, τί ἤθελε νὰ πῇ καὶ πένθος καὶ θάνατος καὶ ἄλλα πολλὰ σχετικά. . . . Καὶ τἄμαθε τότω καλά, ποῦ δὲν ἔχει πειὰ φόβο νὰ κάμῃ τὴν ἴδια ἀνοησία. . . .

*

Τὸ ἀπομεσήμερο εἶχαν μαζευτῇ στοῦ κυρίου Τραπεζίτη, μερικὲς γειτόνισσες—ὅλες γυναῖκες ἐμπόρων—γιὰ νὰ συλλυπηθοῦνε τάχα τὴν κυρὰ-Τραπεζίτισσα καὶ τὴν κόρη της. Νὰ παινέσουν τὶς καλωσύνες τῆς μακαρίτισσας, ποῦ ἤτανε πιστὴ δουλεύτρα κ' εἶχε χέρια χρυσᾶ ἀπὸ τιμιότητα, κ' ἀγάπαε τὸ σπίτι μὲ τέτοια ἀφοσίωσι. Κι' ἄλλα πολλὰ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα, ποῦ λένε ἡ γυναῖκες, σὰν πηγαίνουν σὲ κανένα σπίτι ποῦ ἐπισκέφτηκε ὁ κρύος κι' ἄραχνος χάρος.

Κατὰ τὶς πέντε—ἤτανε Ἰούνιος μῆνας—ἔκαμαν τὴν κηδεία της, μὲ ὀχτὼ παππάδες καὶ τρεῖς ψάλτες. Ἐπῆγαν κοντὰ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Τραπέζης, μερικοὶ γειτόνοι κι' ὁ Γιωργάκης μαζὺ μὲ σκυμμένο κεφάλι. Ὤ! ἔπρεπε νὰ τὸν ἐβλέπατε πῶς ἐφαινότανε ὅτι εἶχε πάρει τὸ πρᾶμμα πολὺ σοβαρά! Μὰ ἔλα ποῦ σταληθινὰ περισσότερο ἐσκεπτότανε τὴν Ἀγλαΐα, μὲ τὰ σγουρὰ-σγουρὰ σὰν ἀγοριοῦ μαλλιά της, τὰ γαλαζένια μάτια της, ποῦ σὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἡμέρες θὰ ἔφευγε μὲ τοὺς γονεῖς της νὰ πᾶνε 'στὸν Πύργο 'στὴν ἐξοχή τους, νὰ μείνουν ὅλο τὸ καλοκαῖρι, παρὰ τὴ γριὰ-Ζαφείρω, ποῦ ἔμοιαζε μὲ τὸ φέσι, ποῦ τῆς εἶχαν βαλμένο, 'σὰν μαϊμοῦ μὲ κόκκινη σκούφια. Σὰν τὴν ἐδιάβασαν 'στὴν ἐκκλησιὰ κ' ἔψαλαν οἱ παππάδες τὸ «**Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν**», ἐπῆγαν πέντε-ἔξη καὶ τὴν ἀσπάστηκαν, κ' ἐσίμωσε κ' ὁ Γιωργάκης κοντὰ κι' ἀφ' οὗ ἐφίλησε τὸ εἰκόνισμα, ποῦ τῆς εἶχαν 'στὰ χέρια μ' ἕνα σταυρὸ κέρινο, ἀκούμπησε τὰ χείλη του καὶ 'στὸ μέτωπό της:

— Μπᾶ! Μπᾶ! πῶς εἶνε κρύα, εἶπε σὲ κάποιον ποῦ ἤτανε κοντά του κι' αὐτὸς χαμογέλασε. . . .

*

Ἀχ! καλὸ Σεπτέμβριο τώρα νὰ ματαϊδῇ τὴν Ἀγλαΐα του! Ἤτανε καταλυπημένος, ἀπαρηγόρητος. Ποῦ νὰ μπορῇ νὰ τὴν καλημερίσῃ πειὰ ἀπ' τὸ παράθυρό του κάθε πρωί. Τὸ βράδυ ποῦ ἤθελε νὰ φύγῃ ἡ Ἀγλαΐα τοῦ ἔδωσε κρυφὰ-κρυφὰ ἕνα βελουδένιο σακκουλάκι, ποῦ εἶχε μέσα λίγα μαλλιά της, κι' ἀπόξω εἶχε κεντημένα τὰ γαλλικὰ λόγια: «*Ne m' oubliez pas*». Ἀχ! αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ἐχάλασαν τὸ κεφάλι.

Δυὸ ὧρες ζητοῦσε νὰ εὕρῃ 'στὸ λεξικὸ τὸ ρῆμα *moublir*!! Μὰ δὲν τὸ 'κατάφερε! Τὸ πρωὶ ποῦ ἐπῆγε 'στὸ μάθημά του ἐρώτησε δειλὰ-δειλὰ τὸ σχολάρχη του, ἕναν ἀγριάνθρωπο! τί ἤθελε νὰ πῇ

αὐτὴ ἡ φράσις, κι᾽ αὐτὸς ἀντὶ νὰ τοῦ τὴν ἐξηγήσῃ σὰν δάσκαλός του ποῦ ἦταν, τοῦ λέει:

— ***Ππππήγαινε ἀποδῶ ἀναιδεεέστατε!!***

*

Τὸ καλοκαῖρι ᾽πέρασε, ἦρθε κι᾽ ὁ Σεπτέμβριος καὶ ᾽γύρισεν ἀπὸ τὸν Πύργο ὁ κὺρ-Τραπεζίτης. Ἡ χαρὰ τοῦ Γιωργάκη ἦταν ἀπερίγραπτη. Θὰ ἔβλεπε τὸ **χρυσό του**, τὴν Ἀγλαΐα του, ὕστερα ἀπὸ τριῶν μηνῶν χωρισμό!

Ἦταν Τετάρτη βράδυ. Τὸ βαπόρι εἶχε φθάσει κατὰ τὶς ὀχτώ. Κατὰ τὶς ἐννιὰ καὶ μισὴ μετὰ τὸ δεῖπνο, ἐζήτησε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ πάῃ μιὰ στιγμὴ νὰ χαιρετίσῃ τὴν οἰκογένεια τοῦ κ. Τραπεζίτου, ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸν Πύργο. Ἐπῆγε λοιπὸν μὲ μιὰ χαρά, μὰ τί χαρά! Ἐχαιρέτησε τὴν Ἀγλαΐα πρώτη-πρώτη. Τὸν ἐρώτησε ἂν τὴν εὑρίσκε μαυρισμένη ἀπὸ τὸν ἥλιο, κι᾽ αὐτὸς τῆς ἀπήντησε πῶς ἦταν **πειὸ ἄσπρη**!

Ἐμπήκανε ᾽στὴν τραπεζαρία, ποῦ ἡ μαμμά της ἄδειαζε μιὰ βαλίτζα. Ὁ κὺρ-Τραπεζίτης εἶχε πάει ᾽στὴν κάμερα του, γιατὶ ἦταν πολὺ κουρασμένος. Ἄρχισαν νὰ τὸν ρωτοῦν τὰ νέα τῆς Πάτρας καὶ τῆς γειτονιᾶς κι᾽ αὐτὸς τοὺς ἔλεγε ὅσα ἤξερε κι᾽ ὅσα δὲν ἤξερε. Ἡ δουλειὰ ἦτανε νὰ μείνῃ ὅση περισσότερη ὥρα μπορέσῃ κοντὰ ᾽στὴν Ἀγλαΐα του.

Τὰ νέα του ἐτελείωσαν. Τὸ ἄδειασμα τῆς βαλίτζας ἐτελείωσε καὶ ἄρχισε τὸ χασμούρισμα τῆς μαμμᾶς τῆς Ἀγλαΐας. Ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως εἶχε πειὰ σημάνει. Ἔπρεπε νὰ φύγῃ. Ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ μπαίνει ἡ Παρασκευὴ ἡ μαγείρισσα τοῦ σπιτιοῦ κατακίτρινη, μὲ μάτια γουρλωμένα καὶ στόμα ἀνοιχτό.

— Ὤχ! κυρά μου! τί νὰ σοῦ πῶ.... ἀνέβηκα ἀπάνου ᾽στὴ σοφίτα νὰ βάλω τὰ πράμματά μου μέσα ᾽στὴν κάμαρα καὶ καθὼς ἔκαμα ν᾽ ἀνοίξω τὴν πόρτα τί νὰ δῶ!... Τὴ Ζαφείρω! ναί, κυρά μου, τὴ Ζαφείρω! ὁλάκερη ἀπάνου ᾽στὸ κρεββάτι ξαπλωμένη μὲ κάτι μάτια νὰ γουρλωμένα! πώ! πὼ τρομάρα μου! μὲ ἕνα στόμα νὰ μεγάλο.

— Ἔλα πήγαινε ἀπὸ δῶ τρελλή, εἶπε ἡ κυρὰ Τραπεζίτισσα. Τοῦτο μᾶς ἔλειπε τώρα νὰ μᾶς ἔρθῃ κ᾽ ἡ Ζαφείρω πίσω ἀπὸ τὸν τάφο. Ἄχ! κακομοίρα.... οἱ πεθαμμένοι δὲν ματαγυρίζουν!

— Μὰ τὴν εἶδα μὲ τὰ μάτιά μου, κυρά μου, θὰ βρυκολάκκιασε.... Τὴν εἶδα σᾶς λέω ὁλάκερη ᾽στὰ μαῦρα ντυμένη, εἶπε πάλι ἡ Παρασκευὴ μὲ κάτι χειρονομίες ἀπελπιστικές.

Ὁ Γιωργάκης ἐγέλασε τότε κ᾽ εἶπε, δῶστέ μου ἕνα φῶς ***ν᾽ ἀνέβουμε νὰ ἰδοῦμε*** τὸ φάντασμα. Θὰ δῆτε ἅμα πάω ἐγὼ πῶς θὰ χαθῇ ἀμέσως.

— Ναί, πηγαίνετε τέλος πάντων γιὰ νὰ βγάλετε τὴν ἰδέα αὐτῆς τῆς τρελλῆς, γιατὶ εἶνε καλὴ νὰ μᾶς κρατήσῃ ὅλη νύχτα ᾽στὸ ποδάρι μὲ τὰ φαντάμαστα. Πηγαίνετε, μὰ ἂς ἔλθῃ κι᾽ ὁ Νικόλας ὁ κλητῆρας μαζύ μὴν εἶνε κανένας κλέφτης...

— **Φώναξέ** τον νὰ ἔλθῃ ἀπάνου· θὰ εἶνε κάτου ᾽στὸ φυλακεῖο, εἶπε ἡ μαμμὰ τῆς Ἀγλαΐας.

Σὲ λίγο ὁ Νικόλας ἦρθε ἀπάνου καὶ παίρνοντας αὐτὸς μιὰ λάμπα ᾽στὸ χέρι κι᾽ ὁ Γιωργάκης ἕνα μαχαίρι τοῦ μαγεριοῦ—γιὰ ἀστεῖο τάχα—ἐτράβηξαν ἀπάνου. Ἀπὸ πίσω ἐρχότανε ἡ Ἀγλαΐα μὲ τὴν Παρασκευή. ᾽Στὴ σκάλα ποῦ ἀνεβαίνανε, ὁ Γιωργάκης ἐχτυποῦσε δυνατὰ τὰ πόδια του, λὲς ἀπὸ φόβο, γιατὶ ἄρχισε λίγο νὰ **κρυοξεσταίνεται**, λὲς γιὰ νὰ δώκῃ εἴδησι ᾽στὸ φάντασμα τῆς Ζαφείρως νὰ φύγῃ, ὅπως ἔλεγε, γελῶντας τάχα. Ἅμα ἔφτασαν ἀπάνου ᾽στὴ σοφίτα ἐπροχώρησαν κατὰ τὸ ἀριστερὸ μέρος, ποῦ ἦταν ἡ κάμερα μὲ τὸ βρυκόλακκα.

— Ὤ! πῶς ἐκιτρίνισες!! τοῦ εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἔτσι σοῦ φαίνεεε...ται. Ἐγὼ νὰ φοβηθῶ; δὲν τρέπεσαι! ἠθέλησε νὰ πῇ, μὰ ἡ γλῶσσά του κάπως ἐπιανότανε....

Καὶ κάνοντας ἕνα ψεύτικο θάρρος ἔσπρωξε τὴ μισάνοιχτη πόρτα.

— Πὼ πὼ ἀλήθεια! ἐφώναξε. Τὰ δόντιά του ἄρχιζαν νὰ τρίζουν, τὸ μαχαῖρι, ποῦ εἶχε ᾽στὸ χέρι εὑρέθηκε χάμου ᾽στὸ πάτωμα κι᾽ αὐτὸς εὑρέθηκε χωρὶς ὑπερβολὴ μὲ τρία πηδήματα κάτου ἀπὸ τὴ σκάλα.

— Τί τρέχει; τὸν ἐρώτησε ἡ μαμμὰ τῆς Ἀγλαΐας, ποῦ ἦταν ἐκεῖ. Τί ἔπαθες καλέ;

— Τὴν εἶδα ὁλάκερη τὴ Ζαφείρω μὲ μάτια νὰ γουρλωμένα, μὲ στόμα νὰ ἀνοιχτό!.... Τὴν εἶδα, τῆς ἀποκρίθηκε τρέμοντας σὰν ψάρι ὄξω ἀπ᾽ τὸ νερό.

. . . .

— Ἄχ! μαμμά μου, μαμμά μου ἀκούστηκε σὲ λίγο νὰ λέῃ μὲ παραπονετικὸ τόνο ἡ Ἀγλαΐα, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴ σκάλα. Ἄχ! μαμμά μου, ὁ ραμπαγᾶς μου ὁ μαῦρος γάτος μου.... τὸν ἔκλεισ᾽ αὐτὸς ὁ βρωμοΝικόλας ᾽στὴν κάμερα κ᾽ ἐψόφησε. Σὰν ἄνθρωπος φαίνεται ὁ ἄμοιρος ἀπάνου ᾽στὸ κρεββάτι. Ἄχ! τὸν κακόμοιρο τὸ «ραμπαγᾶ μου» νὰ ψοφήσῃ ἀπὸ τὴν πεῖνα! μόνον τὰ κόκκαλά του ἔμειναν. Νὰ αὐτὸς ἦταν ὁ βρυκόλακκας. Ἄχ! τὸ δύστυχο τὸ γάτό μου!.......

.... Ὄξω καὶ σὺ ἀπὸ δῶ δειλὲ τρεμουλιάρη!, ἐγύρισε κ᾽ εἶπε τοῦ Γιωργάκη. ***Σ᾽ ἐσυχάθηκα***... Ἄντρας εἶσαι σὺ ἢ ψοφῆμι; Ὄξ᾽ ἀπ᾽ ἐδῶ...

Κ᾽ ἐκεῖνος ἐτράβηξε ἀγάλια-ἀγάλια κ᾽ ἔφυγε μὲ σκυμμένο κεφάλι, λέγοντας ἀπὸ μέσα του:

— Δὲν ἔχει κι᾽ ἄδικο... ἀλλὰ μήπως κι᾽ ἐγὼ τὸ θέλω νὰ εἶμαι δειλός;

ΛΕΩΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἀναγράφομεν σήμερόν τινα τῶν ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» ἀγγελλομένων δημοσιευμάτων, ἅτινα ἕως τώρα διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἠγγέλθησαν παρ᾽ ἡμῶν·

Καὶ πρῶτον μὲν ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δύο τελευταῖα τεύχη τῆς ἐν Παρισίοις Revue des Études Grecques,

Ἀντώνιος Μηλιαράκης

δι' ὧν συμπληροῦται ὁ ἕκτος τόμος, τὸ 23 (Ἰούλιος —Σεπτέμβριος 1893) καὶ τὸ 24 (Ὀκτώβριος--Δεκέμβριος 1893). Ἐκ τούτων τὸ μὲν 24 δὲν περιέχει εἰμὴ ἀναγραφὴν τῶν ἑταίρων τοῦ πρὸς ἐπιθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδασμάτων Συλλόγου καὶ βιβλιογραφίαν ἐκτενῆ, τὸ δὲ 23 περιέχει: διατριβὴν τοῦ Weil Περὶ Ἑρμοκοπιδῶν, Ἐλευσινίους ἐπιγραφὰς ἐκδιδομένας ὑπὸ Foucart, πραγματείαν Περὶ τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς Félix Dürrbach πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ξενοφῶν διὰ προσποιητῆς μετριοφροσύνης θέλει ἑαυτὸν κυρίως νὰ ἀναδείξῃ καὶ νὰ δοξάσῃ ἐν τῇ συγγραφῇ του ἐκείνῃ, οἱονεὶ ὑπεραπολογούμενος κατὰ τῶν διαβολῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων του, Ἀπόσπασμα ἐκδοθησομένου συγγράμματος τοῦ J. Kont: Ὁ Λέσιγγ καὶ ἡ ἀρχαιότης· τὸ ἀπόσπασμα ἐπιγράφεται: Ὁ Λέσιγγ καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς τραγῳδίας κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη—, τέλος δέ, διατριβὴν τοῦ Θεοδώρου Reinach Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔζησεν ὁ μυθογράφος Βάβριος καὶ Βιβλιογραφίαν.

Ὡσαύτως δύο τεύχη τῶν Mittheilungen τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, τὸ τέταρτον τοῦ ΙΗ' τόμου καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ΙΘ'. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν δύο τούτων τευχῶν περιέχει κυρίως οὐκ ὀλίγας ἐπιγραφὰς ἀνεκδότους — Σαμοθράκης (ὑπὸ O. Kern καὶ v. Gaertringen) καὶ Ἐδέσσης (Mordtmann), ἔτι δὲ περὶ τῶν ἐν Τράλλεσι τῆς Καρίας γενομένων ἀνασκαφῶν (ὑπὸ Humann καὶ Doerpfeld), μικρὰν πραγματείαν τοῦ Brueckner Περὶ Ἀθηναϊκοῦ ἐνταφίου εὑρήματος τῆς λεγομένης γεωμετρικῆς περιόδου (χαλκοῦ τρίποδος) καὶ Βιβλιογραφίαν. Τὸ δὲ νεώτατον τεῦχος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κυριώτατα: Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ θεάτρου τῆς Μαγνησίας (v. Gaertringen, Kern, Doerpfeld). Σκηνικὰς ἐπιγραφὰς ἐκ Μαγνησίας (ὑπὸ Kern), Περὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Λυδίας (Buresch), Ἐπιγραφὰς Σαμοθράκης καὶ Ἀθηνῶν, Περὶ ταινιοφόρου ἀγάλματος εὑρεθέντος ἐν Πειραιεῖ καὶ ἀποκειμένου ἐν τῷ αὐτόθι γυμνασίῳ καὶ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐννεακρούνου τοῦ Doerpfeld.

Ἔπειτα ἔχομεν συνεκδεδομένα τὰ τεύχη 8—12 (Αὔγουστος—Δεκέμβριος 1893) τοῦ Bulletin τῆς ἐνθάδε Γαλλικῆς Σχολῆς, ὧν τὸ κυριώτατον δημοσίευμα εἶναι ὁ περιβόητος ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ ἐν Δελφοῖς εὑρεθεὶς (κείμενον μετὰ τῶν ἀρχαίων μουσικῶν σημείων, μεταγραφὴ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικήν, μετρικὴ διαίρεσις κτλ). Πλὴν ὅμως τοῦ ὕμνου τούτου περιέχονται ἐν τοῖς τεύχεσι τούτοις καὶ ἄλλα ἀξιόλογα: Ἐπιγραφαὶ (Δελφῶν, Στράτου, Κυζίκου, Μυσίας, Βιθυνίας)—Γυναικεῖον ἄγαλμα Ἁλικαρνασσοῦ (ὑπὸ E. Michon)—Ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ Βρεττανικοῦ μουσείου (Lechat)—Περὶ τοῦ γλύπτου Θρασυξένου τοῦ Παρίου (S. Reinach)—Περί τινων ἀρχαίων ἀγγείων τοῦ Λούβρου (Pottier)—Νομισματικὴ καὶ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Μυκόνου (ὑπὸ Ι. Σβορώνου)— Ἑλληνολατινικὴ ἐπιγραφὴ Ἰουστίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ τῆς 1 Ἰουνίου 527 (Diehl) —Νομίσματα Λυκίας (Διαμανταρᾶ). Σημειωτέον ὅτι ἡ μὲν φιλολογικὴ ἑρμηνεία καὶ ἡ μετρικὴ διαίρεσις τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι ἔργον τοῦ Weil, ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένη μουσικὴ πραγματεία ἐφιλοπονήθη ὑπὸ Θεοδώρου Reinach.

— Ὑπὸ τοῦ Γουΐδου Βιάζη, ἐφόρου τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας, θὰ ἐκδοθῶσι προσεχῶς διάφορα ἀνέκδοτα φιλολογικὰ ἔργα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Τὰ πολύτιμα ταῦτα χειρόγραφα ἀπέκτησεν ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Φλωρεντίας ὡς ἑξῆς: Φαίνεται ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ὁ αὐτοκράτωρ ἡτοιμάζετο νἀναχωρήσῃ διὰ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του, ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν θεῖόν του, τὸν Καρδινάλιον Φές, ἀρχιεπίσκοπον τότε τοῦ Λυών, κιβώτιον φέρον τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐμβλήματα, καὶ περιέχον ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας ἀλληλογραφίας, καὶ νεανικά τινα δοκίμια, γραφέντα μεταξὺ τοῦ 1786 καὶ 1792. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρδιναλίου Φές, ἐπισυμβάντα τῷ 1839, τὸ κιβώτιον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ πρωτοσυγγέλου του ἀββᾶ Λυοννέ, ὁ ὁποῖος τὸ ἤνοιξεν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Καρόλου Βοναπάρτου, υἱοῦ τοῦ Λουκιανοῦ. Τὰ χειρόγραφα ἠγόρασε τότε ὁ διαβόητος Libri, ὁ ὁποῖος τῷ 1842 δι' ἄρθρου δημοσιευθέντος ἐν τῇ ***Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων***, ἀνήγγειλε τὴν ἀνακάλυψίν του. Μετὰ τὴν σύλληψιν τούτου, τὰ χειρόγραφα ἠγόρασεν ὁ λόρδος Ashburnham ἀντὶ 8.000 λιρῶν στερλινῶν. Ἀπὸ τοῦ 1847 μέχρι τοῦ 1882 ἔμειναν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μεγάρου Ashburnham, ἐκεῖ δὲ τὰ ἀνεκάλυψεν ἐσχάτως ὁ Φρειδερῖκος Μασσών, ὁ διακεκριμένος ναπολεοντιστής, καὶ ἐπρότεινε εἰς τὸν ἔφορον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων νὰ τὰ ἀγοράσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἔδιδε τὸ ζητούμενον ποσόν, ἔσπευσε νὰ τὰ ἀποκτήσῃ ἡ Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Φλωρεντίας. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τούτων δημοσιεύει εἰς τὸ τελευταῖόν της τεῦχος ἡ Revue des Revues ἓν διήγημα, παραλαμβάνουσα αὐτὸ ἐκ τοῦ Cosmopolitan τοῦ Ἀπριλίου.

— Διέτριψεν ἐπί τινας ἡμέρας ἐν Ἀθήναις ὁ διάσημος γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἐνθερμότατος φιλέλλην Ἕκτωρ Μαλώ. Κατέλυσεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὑπὸ αὐστηρὸν incognito, μόνον δὲ ἀφοῦ ἔφυγεν, ἐγνώσθη ἡ εἰς Ἀθήνας ἔλευσίς του.

— Εἰς τὴν «Γενικὴν Ἐπιθεώρησιν» τῶν Παρισίων, ὁ Σποῦλλερ, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, δημοσιεύει ἄρθρον «Ὁ τύπος καὶ ἡ ἀγωγὴ τῆς Δημοκρατίας», ἐν ᾧ ἐξαίρει ὅ,τι ἔχασεν ὁ λαὸς ἐκ τῆς ῥιζικῆς μεταβολῆς τοῦ τύπου, γενομένου τύπου πληροφοριῶν, ἀντί, ὡς ἦτο ἄλλοτε, τύπου συζητήσεων. «Ὁ σημερινὸς τύπος —ἐπάγεται— ἀρκεῖται ἱκανοποιῶν τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ καὶ τέρπων. . Ἀλλ' ὀφείλει νἀνυψωθῇ εἰς τὴν προτέραν του περιωπήν. Εἰς αὐτὸν εἶνε ἐμπιστευμένον τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Δημοκρατίας. Εἰς τὸν τύπον ὀφείλω πᾶν ὅ,τι εἶμαι καὶ πρὸ πάντων τὴν εἰλικρίνειαν».

Ἐπιστημονικὰ

— Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου τῆς «Pall Mall Magazine» ὑπὸ τὸν τίτλον «Πῶς ὁμιλοῦν καὶ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ πίθηκοι», ὁ καθηγητὴς Γάρνερ δημοσιεύει τὰ περιεργότατα ἐξαγόμενα τῶν ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν τῶν πιθήκων μελετῶν του, τοὺς ὁποίους ἐσπούδασεν ὡς γνωστόν, ζήσας ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς ἐντὸς κλωβοῦ σιδηροῦ, συρματοπλέκτου.

— Ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῆς διεθνοῦς ἐν Καλλιφορνίᾳ Ἐκθέσεως θὰ συνέλθῃ ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ συνέδριον Ἀστρονόμων.

— Ἐν Λισσαβῶνι τὸν προσεχῆ Ἰούλιον θὰ συνέλθῃ διεθνὲς ὀρυκτολογικὸν καὶ γεωλογικὸν συνέδριον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πορτογαλλικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἐκλήθησαν νὰ λάβουν μέρος ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΡΩΔΑΙ

Τί δὲν ἀπεργάζονται αἱ ὑπὲρ τοῦ ἀπολύτου δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας πρὸ πάντων ἐπαναστάσεις τῶν λαῶν! Αὗται ὡς τοκετοὶ πολύμοχθοι καὶ πολυώδυνοι, ἐνῷ ἀνατρέπουσι πρόρριζα καθεστὼς τὴν προτεραίαν ἔτι φαινόμενον εἰς πολλοὺς αἰωνόβιον, ἑτέρωθεν ἀνάγουσιν ἐκ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων εἰς τὰ ἀνώτατα τέως ἀσήμους καὶ ἀφανεῖς, ἐπιπλέοντας ἤδη καὶ ἀνθοῦντας καὶ ἀκμάζοντας. Αὗται εἶνε δημιουργίαι, διότι αἱ ἐν κακίαις καὶ ἁμαρτίαις γηράσασαι κοινωνίαι ἐξαγνιζόμεναι τότε διὰ τῶν ἐλλόγων καὶ δικαίων ἐπαναστάσεων, ἀναζυμοῦνται καὶ παράγουσιν ἐκ τῆς ἄρσεως τῆς πιέσεως τῆς ἐλευθερίας καρποὺς φυσικοὺς καὶ ἀβιάστους, ὡς μύκητας πρότερον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους συνεσπειρωμένους καὶ κεχωσμένους. Καὶ τότε, ἐν τῇ ἀνέτῳ ἐκείνῃ καὶ ἀνεπισχέτῳ ἐκφύσει, δύναταί τις νὰ ἴδῃ καὶ ἀποθαυμάσῃ ἀνατρεχούσας εἰς ὕψος καὶ σπαργώσας τὰς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς χρήσεως τῶν περιστάσεων ἀναδεικνυμένας ἱκανότητας, ἀφανεῖς τέως γεωργούς, ἐργάτας, ναύτας εἰς στρατάρχας καὶ ναυάρχους, εἰς νομοθέτας καὶ κυβερνήτας, εἰς σοφοὺς καὶ λογίους καὶ ποιητὰς διασήμους καὶ εὐδοκιμωτάτους δημιουργουμένους, διότι τὰ κωλύματα ἐγένοντο ἐκποδών, αἱ δικλεῖδες ἐστράφησαν ἤδη ἀντιθέτως καὶ ὁ τέως συνθλιβόμενος ἀτμὸς ἐξώρμησεν ἐν ἀκατασχέτῳ φορᾷ ἐκπλήττων τοὺς ἐν τῇ προτέρᾳ ἀπακαρωτικῇ καταστάσει διακειμένους βροτούς. Αἱ δέλτοι τῆς παγκοσμίου ἱστορίας πρόκεινται ἀψευδὲς τούτου μαρτύριον.

Τοῦ κοινωνικοῦ τούτου νόμου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαιρεθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα ἐκείνη, ἥτις ἐκ τοιούτων ἐκτάκτων περιστάσεων ἀνέδειξε πάλαι τε καὶ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου καὶ εἰς περιωπὴν ἀνήγαγε πνεύματα, ἅπερ ἄλλως ἐκ τῶν προτέρων κρατούντων τύπων καὶ περιορισμῶν ἤθελον πτήσσοντα διατελεῖ ἐν διηνεκεῖ ἀγονότητι καὶ ἀφανείᾳ. Καὶ ἵνα μὴ ἀνατρέχωμεν εἰς τὸν καλλίρρουν τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως ποταμόν, ὑφ' οὗ τοσαῦται πρότερον ἄγονοι καὶ χέρσοι φαινόμεναι γαῖαι κατηρδεύθησαν, λαμβάνομεν ἓν μόνον περὶ τούτου παράδειγμα ἐκ πλείστων ὅσων ἀπὸ τῆς δυσμοίρου ἐκείνης καὶ ἀτυχοῦς τῆς τοῦ 1866 ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔζη ἐν Χανίοις ἄπορος οἰκογενειάρχης, ἔχων μικρὸν ῥωποπωλεῖον (ἀχτάρικον) ἐν στενωπῷ τινι τῆς πόλεως, κατὰ τὰ Μπογατσατζίδικα λεγόμενα, Ἰωάννης Παρώδης καλούμενος. Οὗτος ἐκ Χίου καταγόμενος εὑρέθη ἐν Κρήτῃ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, σπουδάσας δὲ πρὸ αὐτῆς ἐν τῷ ἐκεῖ διασήμῳ γυμνασίῳ, πρὸς δὲ καὶ ἀκροασθεὶς ἐν Ἄνδρῳ ἐπί τινα χρόνον τὸν Θεόφιλον Καΐρην, ἦν κάτοχος οὐχὶ μόνον γνώσεων ἱκανῶν, ἀλλὰ καὶ στωμυλίας καὶ πειθοῦς γοητευτικῆς καὶ κηλητικῆς. Τίς ἐκ τῶν ἐκ Χανίων σπουδαστῶν πρὸ πάντων καὶ φοιτητῶν δὲν ἐνθυμεῖται τὸν βραχύσωμον μὲν ἐκεῖνον καὶ ὑποσκάζοντα τὸν πόδα καὶ διοπτροφόρον γέροντα, ἀλλ' ὡραῖον καὶ νεάζοντα τὸ πρόσωπον; Τίς ἐξ αὐτῶν καὶ ἄλλων δὲν ἐνωτίσθη θεόσοφα, ὑψίστης ἠθικῆς σπουδαιότητος μεστὰ καὶ πατριωτικῆς αὐταπαρνήσεως ἀνάπλεα ῥήματα: Ἐν θέρει κατὰ τὰς διακοπάς, ὅτε οἱ μαθηταὶ καὶ φοιτηταὶ τῶν γυμνασίων καὶ τοῦ πανεπιστημίου ἐπανέκαμπτον ἐκ Σύρου καὶ Ἀθηνῶν εἰς Χανία, τὸ μικρὸν τοῦ Παρώδου ἀχτάρικον ἦν αὐτόχρημα ἐντευκτήριον πολυφοίτητον καὶ πολυφίλητον, διότι ὁ ὄντως ἐκεῖνος φιλόσοφος καὶ πατριώτης συνεκάλει εἰς πανδαισίαν πνευματικὴν τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἐκάλει αὐτὴν εἰς ἀσχολίαν ἐν σχολῇ, κατὰ τὴν περὶ τούτου πραγματείαν τοῦ μεγάλου τῆς Βρεττανίας γέροντος, ἔκραζεν ἐκεῖ, ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσσία αὐτῆς, ὅπως θάλψῃ αὐτὴν ὑπὸ τὰς θερμογόνους αὐτοῦ πτέρυγας. Ἐν τῷ πενιχρῷ ῥωποπωλείῳ τοῦ Παρώδη, ἀναμιμνήσκοντι τὸ παρὰ Ξενοφῶντι ἡνιοποιεῖον τοῦ Σωκράτους, ἐτελοῦντο ἀληθῶς μυστήρια, ἀλλ' ἐν ἀναπεπταμέναις ταῖς θύραις· ἀνεπτύσσοντο καὶ ἀνειλίσσοντο ἐν αὐτῷ, ἀνεσκοποῦντο καὶ ἀνηρευνῶντο πάνθ' ὅσα οἱ σπουδασταὶ καὶ φοιτηταὶ τὸ διαρρεῦσαν σχολικὸν ἔτος εἶδον καὶ ἤκουσαν, ἐδιδάχθησαν καὶ ἠκροάσθησαν, διότι ὁ πρακτικὸς ἐκεῖνος διδάσκαλος ἐκέκτητο ἀληθῶς ἐκ τῆς μαθήσεως, τῆς ἀδιαπαύστου ἀναγνώσεως καὶ ἀσχολίας καὶ τῆς ἐμπράκτου πείρας δύναμιν καὶ ἱκανότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν, οὐ μόνον ἐν παντὶ σχεδὸν τοῦ ἐπιστητοῦ χώρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τοῦ ἰδεώδους καὶ μεταφυσικοῦ κόσμῳ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκίνει τὴν ὑποψίαν τῶν παππάδων καὶ βέηδων καὶ ἀγάδων τῆς πόλεως καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, διότι πολλάκις ἐγίνετο χρῆσις καὶ ἐφαρμογὴ πολλῶν λεγομένων ἐπὶ τῆς τρεχούσης ἐγχωρίου πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ ὁ ἀνὴρ ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τοῦ πλήθους τὸ μὲν ὡς φραγκμασσῶνος, τὸ δὲ ὡς Καϊριστής, διότι εἴχετο ἀπρὶξ οὐ μόνον τῶν ἀπειροπληθῶν διδαγμάτων τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συμπολίτου Κοραῆ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀργῶν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Καΐρου καὶ τῶν περὶ θεοσεβείας πραγματειῶν τοῦ Γλαυκοπίδου, ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἴδιον ἐνασχόλημα καὶ ἐντρύφημα, οὐδέποτε αὐτοῦ φωραθέντος ὡς τείνοντος εἰς τοιοῦτον προσηλυτισμόν. Ὁ βίος αὐτοῦ διέρρεεν ἅπας εἰς ἀγαθοεργὸν καὶ μορφωτικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν Χανίοις κρητικῆς νεότητος· κατὰ τὸ περὶ Σωκράτους «παίζων οὐδὲν ἧττον ἢ σπουδάζων» τοῦ Ξενοφῶντος, πλέκων καὶ αὐτὸς περιπόδια πρὸς πώλησιν ἐν τῷ μικρῷ αὐτοῦ ῥωποπωλείῳ, καὶ διαλεγόμενος ἀδιαλείπτως καὶ τὰ πάντα ἐξονυχίζων, ἐλυσιτέλει τοῖς ἀκούουσιν.

Τοιοῦτος ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τοῦ ἀγαθοῦ

ἐκείνου γέροντος, πολίτου καὶ πατριώτου, τοῦ λεληθότως καὶ ἐν ἀφανείᾳ κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν παράγγελμα βιοῦντος, ἀλλ' ἀπείρων ἵππων δύναμιν μορφωτικὴν κεκτημένου. Εὑρεθεὶς οὗτος μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐν Χανίοις, ὅτε ὁ ἄρχων ἤδη τῆς Κρήτης Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου συνίστα ἐν τῇ νήσῳ τὰ ὑγειονομεῖα, συνεστάθη τῇ μερίμνῃ τοῦ Χίου ἐμπόρου Σπανούδη εἰς τὸν ἐν τῷ τότε μέγα δυνάμενον παρὰ Μουσταφᾶ πασσᾶ τῷ Γκιρητλῆ λεβαντῖνον ἰατρὸν καὶ σύμβουλον αὐτοῦ Καπορὰλαν, ὁ ὁποῖος εὑρὼν αὐτὸν ἱκανὸν καὶ ἄξιον, διώρισεν ὑγειονόμον ἐν τῷ λιμένι τῶν Σφακίων Λουτρῷ. Ἐκραγείσης ὅμως τῆς τοῦ 1841 ἐπαναστάσεως (τῆς τῶν Χαιρετῶν), ἐπαύθη ὡς ὕποπτος καὶ οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς Χανία καὶ διῆγε τοῦ λοιποῦ, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐξετέθη. Ὑπηρετῶν δ' ἐν Σφακίοις ἐνυμφεύθη λαβὼν σύζυγον ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἀπὸ ἐνετοκρατίας πολυκλάδου οἴκου τῶν Σκορδυλῶν, γυναῖκα ἀληθῶς ἀντιάνειραν καὶ πελωρίαν, αὐτὸς ὁ βραχύσωμος καὶ ὑποσκάζων τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου, πρὸς δὲ καὶ ὡραίαν, ἐξ ἧς ἐκτήσατο πολλὰ καὶ ὡραῖα θήλεα πρὸ πάντων τέκνα, ἐν οἷς καὶ ὁ φημιζόμενος νῦν ἐν Γαλλίᾳ δραματικὸς ποιητὴς υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος. Ἀρξαμένου δὲ καὶ τοῦ πολυπαθοῦς καὶ δεινοῦ τριετοῦς ἐκείνου ἀγῶνος τῆς δυσμοίρου καὶ παναποτμου νήσου τῷ 1866, μετηνάστευσε καὶ ὁ πρεσβύτης ἤδη Παρώδης μετὰ τῶν ἄλλων Κρητῶν εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα φαίνεται καὶ ἀπεβίωσεν.

Ὁ ἐν λόγῳ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος διδαχθεὶς ἐν Χανίοις τὰ πρῶτα γράμματα ὡς καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, κάτοχος δ' ὡς ἐμάθομεν καὶ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης ἱκανῶς, δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην, ἀλλὰ μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν ἐπιστημονικήν. Ἐκεῖ, ἐν Μεδιολάνοις πρὸ πάντων, εὑρίσκομεν αὐτὸν τοὺς ὑστέρους τούτους χρόνους διαπρέποντα ἐπὶ μαθήσει καὶ ποιητικῇ μορφώσει. Καὶ ἑπόμενον ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Παρώδου, ὁ ἐξ οὕτω μουσοτραφοῦς πατρὸς ἐκ παίδων ἐποικοδομούμενος, ἐὰν ὀψέποτε ἐτύγχανε τοιαύτης εὐκαιρίας, οἵαν προσεπόρισεν αὐτῷ ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη τῆς Κρήτης, νὰ ἀποβῇ ὅ,τι ἐξαίρετον, ἀκρότης καθὰ παραδίδοται καὶ παρίσταται ἐν τοῖς ὁμοτέχνοις αὐτοῦ, διότι ἀπέβη ποιητὴς δραματικὸς πρωτότυπος, ἀληθὴς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σκηνῇ δημιουργός. Καὶ ἤδη πλὴν ἄλλων προτέρων ἐν τῇ δυσχερεστάτῃ ταύτῃ σταδιοδρομίᾳ θριάμβων αὐτοῦ, οἵτινες ἐσημείωσαν τὴν ἀπὸ Μεδιολάνων καὶ Γενούης μέχρι Παρισίων ἀπό τινων ἐτῶν δραματικὴν αὐτοῦ πορείαν ἐσχάτως ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, διαθέτουσα τὸ βραβεῖον Toirac ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου παρασταθησομένου ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ τὸ ἔτος 1893 δράματος, ἀπένειμεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἕλληνα δραματουργὸν Ἀλέξανδρον Παρώδην, βραβεύουσα τὸ ἐμμέτρως διεξαγόμενον αὐτοῦ πεντάπρακτον δρᾶμα, «ἡ Βασίλισσα Ζουάννα». Οὕτω γενναῖα καὶ ἁδρὰ πλειστάκις τὰ ἐκ τῆς μογοστόκου τῶν ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων Εἰλειθυίας προφαινόμενα τέκνα, διότι αἱ τοιαῦται ἐπαναστάσεις τυγχάνουσι θεῖαι ἐν ἀνατροπαῖς δημιουργίαι.

Β. ΨΙΛΑΚΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Η'.

Ξηρὸς καὶ παγερὸς βορρᾶς, ἐγείρων καὶ στροβιλίζων νεφέλας κονιορτοῦ, διελαύνει διὰ τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν συρίζων, καὶ κάμπτει τοὺς ἀπεξηραμένους κλάδους τῶν καχεκτικῶν δένδρων. Καὶ μαστιγούμενος ὑπ' αὐτοῦ ἀνέρχεται διὰ τῆς ὁδοῦ Νοσοκομείου, τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας, πρὸς τὸ ἐν Νεαπόλει γυμνάσιον εἷς ὑπολοχαγός, κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς παιδίον δεκατετραετές.

Αἰσθάνεται παγωμένην τὴν χεῖρά του καὶ κύπτων πρὸς αὐτὸ μετὰ στοργῆς.

—Κρυόνεις πολύ, τῷ λέγει, Νίκο, τρέμεις ἀγαπημένο μου παιδί!

— Ναί· πολὺ κρυόνω, κύριε ὑπολοχαγέ.

— Δῶσέ μου νὰ κρατήσω τὰ βιβλία σου· κούμπωσε τώρα τὸ μανδύα σου, καλά. Σήκωσε καὶ τὸ γιακά. Ἔτσι· περπάτει τώρα γληγορώτερα.

—Πολὺ καλά, κύριε ὑπολοχαγέ.

—Πάλι, κύριε ὑπολοχαγέ. Τί κακὸ ποῦ μοῦ κάνεις νὰ μὲ ὀνομάζῃς ἔτσι, ἂν ἤξερες! Γιατί, Νίκο μου, δὲν μὲ λὲς πατέρα σου; Ἄ! Νὰ τὸν ἄκουα αὐτὸ τὸ λόγο ἀπὸ τὸ στόμα σου, πατέρα, τί καλὸ ποῦ θὰ μοῦ ἔκανε στὴν καρδιά.

—Μά, ἀφοῦ δὲν εἶσθε πατέρας μου, κύριε ὑπολοχαγέ, πῶς νὰ σᾶς τὸ λέω; ψέμματα; Ἔτσι δὲν ἔχω τὸ θάρρος, πῶς νὰ σᾶς πῶ, δὲν μοῦ ἔρχεται.

—Ἄ! θὰ μοῦ τὸ ἔλεγες ψέμματα; Τότε καλλίτερα ποῦ δὲν σοῦ ἔρχεται νὰ μοῦ τὸ λές. Γιατὶ ποτέ, παιδί μου, δὲν πρέπει τὰ χείλη νὰ πλαστογραφοῦν τὴν καρδιά, ποτέ. Ὅλαις τοῦ κόσμου ἡ εὐεργεσίαις, ὅλη ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι, φαίνεται, ἀρκεταῖς γιὰ νὰ δώσουν στὸν ξένο αὐτὸ τὸ γλυκὸ ὄνομα τοῦ πατέρα. Ἐμένα ὅμως, ξέρεις, Νίκο, μοῦ ἔρχεται νὰ σὲ λέω παιδί μου, καὶ οὔτε μπορῶ νὰ σὲ φαντασθῶ ἀλλοιῶς. Γιατὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα κλείω ὅλη τὴν ἀγάπη, ὅλη τὴ λαχτάρα ποῦ ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν καρδιά μου γιὰ σέ, σὰν νὰ μοῦ εἶχε δώσει ἀληθινὰ ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴν εὐτυχία, σὰν νὰ ἦσουν ἀληθινὰ αἷμα τῆς καρδιᾶς μου.

Καὶ τοὺς λόγους τούτους ἐπρόφερε μετ' ἀρρήτου συγκινήσεως ὁ Κίμων, καὶ τὴν μορφήν του τὴν εὐγενῆ κατηύγαζεν ἡ στοργὴ καὶ ἐσκίαζεν ἡ μελαγχολία.

Τότε ὁ μικρὸς Νίκος βλέπων τὴν θλῖψιν, ἡ ὁποία διεχύθη ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀνδρεάδου, μὲ μειδίαμα ἀλλόκοτον, ἀνθρώπου ἠναγκασμένου νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς ἀνόητον ἀδυναμίαν, ἀπήντησεν.

—Ἀφοῦ αὐτὸ σᾶς εὐχαριστεῖ, τότε καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ σᾶς κράζω ἀλλοιῶς, παρὰ μόνον πατέρα μου.

—Εὐχαριστῶ, ἀγαπημένο μου παιδί, εἶπεν ἐν ἐκστάσει εὐδαιμονίας ὁ Κίμων—Δὲν ἠξεύρεις πόσο

[1] Ἴδε σελ. 228.

καλὸ μοῦ κάνεις ἔτσι· γιατὶ ἂν δὲν μὲ ἀγαποῦσες σύ, ποιὸν θὰ εἶχα νὰ μὲ πονέσῃ στὸν κόσμο;

Καὶ ἐσπόγγισε δάκρυ χαρᾶς, ὑποτρέμον ἐν τῷ κανθῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ του, χωρὶς διόλου νὰ προσέξῃ οὔτε εἰς τὸν τόνον τῆς ἀδιαφορίας, μεθ' ἧς ἀπήγγειλεν ὁ μικρὸς τὴν φράσιν ἐκείνην, οὔτε εἰς τὸ μειδίαμα τὸ στρυφνόν, μῖγμα εἰρωνείας καὶ οἴκτου, οὔτε εἰς τὸ πλάγιον βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἔρριψε πρὸς αὐτὸν ὁ νεανίσκος, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξέφραζεν εὐγλώττως ἄμετρον δυσφορίαν, ὡς νὰ ἔλεγε κατὰ διάνοιαν: Τί ἀνυπόφορες παραξενιαῖς ποῦ ἔχει, Θεέ μου, αὐτὸς ὁ προστάτης μου!

Καὶ ἤδη ἔφθασαν πρὸ τῆς θύρας τοῦ γυμνασίου τῆς Νεαπόλεως.

—Νὰ προσέχῃς, Νίκο, εἰς τὸ μάθημά σου, καὶ νὰ μὴ στέκῃς εἰς τὸ δρόμο, ὅταν σχολάσῃς. Εἶναι ἐπικίνδυνο αὐτὸ μὲ τὸ βορριὰ ποῦ φυσάει. Ἔχω στρατοδικεῖο σήμερα καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ ἔλθω νὰ σὲ πάρω.

—Καλλίτερα, κύριε ὑπολοχαγέ, ἄ ὄχι, πατέρα μου, ἤθελα νὰ εἰπῶ. Γυρίζω μοναχός μου· μήπως εἶμαι κανένα μωρό; Καὶ ἐξολισθήσας μετ' αἰσθήματος ἀνακουφίσεως τῶν χειρῶν τοῦ Κίμωνος, εἰσώρμησεν ὁ μικρὸς εἰς τὴν αὐλήν, φωνάζων καὶ θορυβῶν, ὡς πτηνὸν ἀπολυτρωθὲν τοῦ κλωβοῦ.

Τίς εἶναι ὁ μικρὸς οὗτος τοῦ ὁποίου τὴν ἀγάπην διψᾷ τόσον τοῦ Κίμωνος ἡ καρδία; Ποῖαι περιστάσεις εἵλκυσαν τόσον τὴν ἀπομονωτικὴν ἐκείνην ψυχὴν πρὸς τὸ παιδίον αὐτό, παρὰ τοῦ ὁποίου μετὰ τόσης συντριβῆς προσελιπάρει τὸν τίτλον τοῦ πατρός;

Πατήρ του δὲν ἦτο, τὸ ἠκούσαμεν.

Ἀλλὰ τὸ ἠγάπα, δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς εὐγενοῦς καρδίας του. Ἔτρεμε δι' αὐτό, μετὰ τῆς περιπαθοῦς ἐκείνης στοργῆς, μεθ' ἧς περιβάλλει τις μονογενὲς τέκνον.

Πενταετὲς ἦτο ὅταν τὸ εἶδε τὸ πρῶτον. Ἦτο τὸ ἔτος 1858, ὁ δὲ Κίμων Ἀνδρεάδης ἀνθυπολοχαγός, μόλις ἀνακληθεὶς τότε ἀπὸ τῆς μεταβατικῆς ὑπηρεσίας, ἀπετέλει μέρος τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν.

Παρὰ τὸν παλαιὸν στρατῶνα τοῦ πεζικοῦ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ, εἶχον πήξει μικρὸν ξύλινον παράπηγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰργάζετο ὁ ὁπλοδιορθωτὴς τοῦ συντάγματος Δημήτριος Βερτῆς. Καὶ δὲν ἦτο μόνον τὸ ἐργαστήριον τοῦ λοχίου Βερτῆ, ἐντὸς τοῦ στενοῦ ἐκείνου παραπήγματος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατοικία αὐτοῦ, ἡ στενὴ δηλαδὴ ἐκ δύο σανίδων κλίνη του, καὶ παρ' αὐτὴν ἡ κλίνη τοῦ μικροῦ Νίκου, τὸν ὁποῖον ἐξ οἴκτου φιλανθρώπου εἶχεν ἐπιτρέψει ὁ διοικητὴς εἰς τὸν ἀτυχῆ πατέρα νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ παραπήγματι.

Διότι δὲν εἶχε μητέρα ὁ Νίκος. Ἡ μήτηρ του εἰς τοὺς σπασμοὺς τοῦ τοκετοῦ τοῦ παιδὸς τούτου εὗρε καὶ τοῦ θανάτου τοὺς σπασμούς.

Ἀπερίγραπτοι ἦσαν αἱ στερήσεις τοῦ πτωχοῦ ὑπαξιωματικοῦ, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, ὅταν μόνος ἐν τῷ κόσμῳ, ἐστερημένος οἰκείων, μόνον ἔχων πόρον τὴν γλίσχρον τοῦ λοχίου ἀντιμισθίαν, ἀπέκοπτε τὸ πλεῖστον αὐτῆς, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς δαπάνας τῆς διατροφῆς τοῦ ὀρφανοῦ παρὰ ξένης γυναικός. Ὅταν δὲ ἐγένετο πενταετὲς καὶ ἠδύνατο τότε οὗτος νὰ ἀναπληρώσῃ τῆς μητρὸς τὰς φροντίδας, τῇ ἀδείᾳ τοῦ διοικητοῦ του, τὸ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ παράπηγμά του. Αὐτὸς ἔκτοτε ἦτο καὶ μήτηρ καὶ πατὴρ τοῦ μικροῦ ἐκείνου ὀρφανοῦ.

Ὁ Ἀνδρεάδης πολλάκις ἵστατο ρεμβός, προσβλέπων συμπαθῶς τὸν πατέρα τὸν ἐργαζόμενον ἐκεῖ, κύπτοντα ἐπὶ τοῦ ἄκμωνος μὲ τὴν ρίνην, ἢ τὴν σφύραν ἀνὰ χεῖρας, περιρρεόμενον ὑπὸ ἱδρῶτος, καμπτόμενον πλειότερον ὑπὸ τῆς ὀδύνης ἢ ὑπὸ τῶν κόπων· καὶ παρ' αὐτὸν τὴν χαρωπὴν μορφὴν τοῦ πενταετοῦς Νίκου, παίζοντος καὶ κυλιομένου παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρός του, μὲ τὸ ἀμέριμνον μειδίαμα, μὲ τὴν ἀφρόντιδα χαρὰν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας.

Διὰ τοῦτο ἄλλοτε εὕρισκε λόγον τινὰ παραμυθίας διὰ τὸν πατέρα, ἄλλοτε ἔφερε παίγνιον ἢ γλύκισμα διὰ τὸ μικρόν, καὶ οὕτω ἡ ἐκ τοῦ παραπήγματος τοῦ ὁπλοποιοῦ Βερτῆ διέλευσις τοῦ Κίμωνος ἐκόμιζε πάντοτε τὴν χαρὰν εἰς τὸν μικρόν, τὴν παραμυθίαν εἰς τὸν πατέρα.

Πάντοτε οἱ ἀτυχήσαντες ἐν τῷ βίῳ συμπονοῦν τοὺς δυστυχεῖς. Διέβλεπε δὲ ποιάν τινα ἀναλογίαν μεταξὺ τῆς τύχης του, καὶ τῆς τύχης τοῦ πτωχοῦ ἐκείνου ὑπαξιωματικοῦ, ἀπὸ μόνης τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναρτήσει ὁ θάνατος τὸ μέλλον τοῦ μικροῦ ἐκείνου ὄντος.

— Τί θὰ ἐγίνετο, Θεέ μου, διενοεῖτο πολλάκις, αὐτὸ τὸ παιδάκι, ἂν ἤθελε κλείσει τὰ μάτια ὁ πατέρας του;

Καὶ ὡς ἂν ἦτο πρόρρησις ὁ φόβος οὗτος τῆς συμπαθοῦς ψυχῆς του, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐνσκήψῃ ὁ κεραυνὸς ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἐκείνου παραπήγματος.

Πρωίαν τινὰ εἶδε πυκνὸν συνωστισμὸν τῶν στρατιωτῶν πρὸ τοῦ οἰκίσκου τοῦ ὁπλοποιοῦ· ὁ δὲ ἐπιλοχίας τοῦ λόχου του δραμὼν πρὸς αὐτὸν τοῦ ἀνήγγειλεν, ὅτι εἰσελθὼν ἐκεῖ δι' ὑπηρεσίαν εὗρεν αὐτὸν νεκρὸν καὶ τὸν μικρὸν Νίκον, ἐν ἀσυνειδησίᾳ τελείᾳ τῆς συμφορᾶς, σείοντα τοῦ πατρός του τὸ λείψανον καὶ προσπαθοῦντα νὰ τὸν ἀφυπνίσῃ.

Ὁ ἰατρὸς τοῦ συντάγματος προσκληθεὶς ἐβεβαίωσε θάνατον ἐκ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας, ἀφ' ἑσπέρας ἐπελθόντα, καὶ μετά τινας ὥρας ἡ γῆ ἐδέχετο τὸ λείψανον τοῦ πτωχοῦ ὑπαξιωματικοῦ.

Τὸ μικρὸν ὀρφανὸν κλαῖον ὄχι διὰ τὸν θάνατον, τοῦ ὁποίου καμμίαν δὲν εἶχε συνείδησιν, ἀλλὰ διότι ἐπλησίαζεν ἡ ἑσπέρα καὶ δὲν ἔβλεπε νὰ ἐπανέλθῃ ὁ πατήρ του, ἐθώπευον, μετεβίβαζον ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ προσεπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἀπασχολήσουν οἱ ἄνδρες τοῦ στρατῶνος.

Ἀλλ' ἤδη ἐτίθετο μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τὸ πρόβλημα, τί θὰ γείνῃ ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα αὕτη ἑξαέτις ὕπαρξις.

Ὅταν ἡ φιλανθρωπία δὲν τρέχῃ πρὸς συνάντησιν τῆς δυστυχίας, ἀλλὰ τὴν εὑρίσκῃ ὑπὸ τὴν στέγην της, μεταξὺ τῶν ποδῶν της, ὅταν τοιούτῳ τρόπῳ ἡ δυστυχία ἐπιβάλλεται εἰς αὐτήν, καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ἀρωγὴ λαμβάνῃ χαρακτῆρα ἀναγκα-

στικοῦ ἐράνου, γεννᾶται ἐν ἡμῖν αἴσθημα δυσφορίας, σχεδὸν μίσους κατὰ τοῦ πάσχοντος, ὡς ἂν ἤσκει ἐφ' ἡμῶν ἐκβίασιν ἡ ἀκουσία ἐκείνη δυστυχία.

Διότι τότε προβάλλεται τὸ δίλημμα ἢ νὰ ἀναλάβωμεν βάρη, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπεζητήσαμεν, ἀπὸ οἰκτίρμονος ὁρμῆς τῆς ψυχῆς, ἢ νὰ πράξωμεν ἔργον ἀγριότητος, ἀπομακρύνοντες, ἀπωθοῦντες τὴν πάσχουσαν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν ἡ τύχη ἔρριψε πρὸ τῶν ποδῶν μας.

Οὕτω συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὸ ναυάγιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξέβρασεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ στρατῶνός των ὁ θάνατος τοῦ ὁπλοδιορθωτοῦ.

Τί νὰ τὸ κάμουν; Καὶ διατί ἡ τύχη τὸ ἔρριψεν εἰς βάρος αὐτῶν, πτωχῶν ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἔκαμπτον καὶ συνέτριβον αἱ ἴδιαι αὐτῶν ὑποχρεώσεις;

Ἀπετάθησαν ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἐκθετοτροφείου, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν, διότι δὲν ἦτο βρέφος τὸ ἑξαετὲς αὐτὸ παιδίον· ἦτο πολὺ μεγάλον. Ἀπετάθησαν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἐπίσης, διότι ἦτο πολὺ μικρόν, ἄλλως, τοῖς εἶπον, εἶχε συμπληρωθῆ ὁ ἀριθμός.

Καὶ συνεζήτουν ἐν κύκλῳ περὶ αὐτοῦ, ἀδημονοῦντες καὶ διάφοροι ἐπροτείνοντο γνῶμαι.

Ὁ δὲ Νίκος, τὸν ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκάλην του εἷς δεκανεύς, ὡς νὰ εἶχε συνείδησιν ὅτι ἐδικάζετο τὴν ὥραν αὐτὴν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἀξιωματικῶν ἡ ὕπαρξίς του, τὸ μέλλον του, δὲν ἔκλαιε πλέον, ἀλλὰ σιωπηλός, ἀνήσυχος, περιέφερεν ἐπ' αὐτῶν περίφοβα βλέμματα. Τέλος ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη νὰ δοθῇ δι' ἐράνου πρὸς διατροφὴν παρά τινι πτωχῇ οἰκογενείᾳ, ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη.

— Καὶ ἔπειτα; ἠρώτησε δειλῶς ὁ Κίμων.

— Ἔπειτα; νόστιμο· ἔπειτα δέκα χρόνων παιδὶ εἶναι πλειὰ ξεπεταχτάρι· ἠμπορεῖ νὰ φτερουγίσῃ. Δέκα χρόνων παιδί, κάτι μπορεῖ νὰ κάνῃ· βρίσκει τὸ ψωμί του στὸ δρόμο, θὰ ζήσῃ.

— Μαύρη ζωή. Ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν θὰ ἦταν ὀλιγώτερο δυστυχισμένο νὰ ἐχάνουνταν ἀπὸ τώρα.

Καὶ ἐνῷ διετύπονε τὴν πικρὰν αὐτὴν σκέψιν ὁ Κίμων, κατὰ παράδοξον τῆς εἱμαρμένης ὑπαγόρευσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μικροῦ, οἱ ὑγροὶ ὀφθαλμοί του, προσήλωσαν ἐπὶ τοῦ Κίμωνος βλέμμα βαθύ, περίλυπον, ὡς ἂν ἐζήτουν ἀπ' αὐτοῦ τὴν χάριν τοῦ μικροῦ τούτου καταδίκου τῆς Εἱμαρμένης.

Καὶ τότε χωρὶς μακρὰς σκέψεις, ὑπείκων εἰς ἕλξιν ἀκαταμάχητον ὁ Κίμων, ἐπλησίασε τὸν μικρὸν Νίκον καὶ τὸν ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του. Ἐνῷ δὲ οὗτος περιέβαλλε τὸν λαιμόν του μὲ τὰς μικρὰς του χεῖρας, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν διοικητὴν καὶ τοὺς συναδέλφους του ὁ Ἀνδρεάδης:

— Μοῦ τὸ χαρίζετε, εἶπεν, ἐμένα αὐτὸ τὸ παιδάκι;

Εἶναι ἐπιβλητικὴ ἡ ἐπίδρασις εὐγενοῦς παραδείγματος. Ὅλων τὰς καρδίας κατέκλυσεν ἁγία συγκίνησις, ὅλων ὑγράνθησαν οἱ ὀφθαλμοί. Ἀλλ' αὐτὸς χωρὶς νὰ σταθῇ νὰ ἀκούσῃ τὰ συγχαρητήρια τῶν συναδέλφων του, ὥρμησε πρὸς τὸν οἶκόν του, κρατῶν ὡς τροφὸς ἐν τῇ ἀγκάλῃ του τὸ ὀρφανόν, τοῦ ὁποίου αὐτός, ὁ ἄγαμος ἀξιωματικός, θὰ ἦτο εἰς τὸ μέλλον ὁ πατήρ.

Ἔκτοτε ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης δὲν ἦτο πλέον μόνος εἰς τὸν κόσμον. Ὑπῆρχεν ἐκεῖ εἰς τὸν τέως ἔρημον οἰκίσκον του, μικρά τις ὕπαρξις τὴν ὁποίαν νὰ ἀγαπᾷ, ἀνθρωπίνη ψυχὴ παρὰ τῆς ὁποίας ἤλπιζε νὰ ἀγαπηθῇ καὶ αὐτός.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, καθ' ἣν ἡ Τύχη ὡδήγησε τὰ βήματά του πρὸς τὸ μικρὸν τοῦτο ὀρφανόν, ἄρχεται τῆς καρδίας αὐτοῦ ἡ ἱστορία. Ἡ Τύχη ἔγραψε τὴν πρώτην αὐτῆς σελίδα, ὁ ἀπόλυτος οὗτος τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν δημιουργὸς καὶ ῥυθμιστής.

Ἡ φιλανθρωπία καὶ ὁ οἶκτος ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τοῦ δεσμοῦ τούτου· καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, κατὰ μικρὸν ἐβλάστησε καὶ ἀνεπτύχθη ἡ στοργή, στοργὴ ἀρρήτου τρυφερότητος διὰ τὸ ἀπόρριμμα τοῦτο τῆς Εἱμαρμένης, τὸ ὁποῖον περισυνέλεξεν.

Εἶναι ἀνυπολόγιστος, ἀστάθμιστος ἡ ἀγάπη τὴν ὁποίαν ἐμπνέει εἰς τὸν εὐεργετοῦντα, ἡ παροχὴ μεγάλων ἀνεκτιμήτων εὐεργεσιῶν, τόσῳ μᾶλλον φλογερά, ὅσῳ περισσότερον ἀσυνήθεις καὶ ἔκτακτοι αἱ εὐεργεσίαι.

Εἶναι πρὸς ὑμᾶς ἀπείρως πολύτιμοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων σώζετε τὴν ζωήν, ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων δημιουργεῖτε τὸ μέλλον, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων ποδηγετεῖτε, χειραγωγεῖτε, ἀναπτύσσετε, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους προάγετε καὶ στηρίζετε ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου. Καὶ ὅσον περισσότερον μοχθήσετε δι' αὐτούς, ὅσον περισσότεροι παλμοὶ φόβων, ἀνησυχιῶν, ἀβεβαιότητος, διασείσουν τὰ στήθη σας, ὅσον περισσότερα δι' αὐτοὺς δάκρυα πλημμυρήσουν τοὺς ὀφθαλμούς σας, τόσον τρυφερότερον τοὺς ἀγαπᾶτε, τόσον ὁ ὑπὲρ αὐτῶν πόνος σας εἶναι θερμότερος.

Ἀγαπῶντες αὐτοὺς ἀγαπᾶτε τὸ ἴδιον ὑμῶν Ἔργον. Παρέχοντες ὅλην τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὴν τρυφερότητα εἰς τὰ δημιουργήματά σας, ἑαυτοὺς ἀγαπᾶτε, καί, ἂν ἀνασκάψετε βαθέως ἐν τῇ ὑμετέρᾳ καρδίᾳ, θὰ ἀνεύρετε ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν αἰσθημάτων τούτων τῆς ψυχῆς τὸ σπέρμα ἰσχυροῦ λανθάνοντος ἐγωϊσμοῦ.

Πόσον ἀγαπᾶται ἡ ἰδιοκτησία, πόσον λατρεύεται ἡ γῆ, ἡ λεπτὴ καὶ ἀχάριστος, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ γεωργὸς ὁ ὀρεσίβιος δημιουργεῖ ἐκβραχίζων καὶ ὑψῶν τοίχους, ὅπως συγκρατήσῃ τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἔτη μοχθῶν περισυλλέγει καὶ ἀποκαθαίρει! Καὶ ἀφ' ἑτέρου, πόσον ναρκωμένη εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν στοργὴ καὶ ἡ φιλεργία, ἐκεῖ ὅπου ἁπλοῦται ἡ γῆ, γόνιμος, ζείδωρος, ἐριβῶλαξ, ὅπου δὲν ζητεῖ παρ' ἡμῶν, οὔτε πολλοὺς μόχθους, οὔτε μερίμνας.

Καὶ ἐξ ἄλλου, ὄχι ἀπὸ τῆς λεγομένης κραυγῆς τοῦ αἵματος, ἀλλ' ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως, τῆς στοργῆς δηλαδή, ἣν ἐμπνέουν οἱ μόχθοι καὶ αἱ ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων θυσίαι, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, ὅτι τὸ τέκνον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸ ἐξάρτημα, ἐξηγεῖται ψυχολογικῶς τὸ μυστήριον τῆς ἀρρήτου στοργῆς τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, τοῦ ἀπλέτου φωτός, τοῦ ζωηφόρου θάλπους τῆς καρδίας τῶν γεννητόρων.

τῶν ὁποίων ἀντιθέτως, ὠχροτάτη ἀνταύγεια, ἀσθενεστάτη ἀκτινοβολία εἶναι ἡ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς στοργή ([1]).

Ὅλας τῆς ἀνέσεώς του τὰς ὥρας ἐδαπάνα ὁ Κίμων εἰς τὰς εὐφροσύνους μερίμνας τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ θετοῦ τέκνου του· ὑπέστη δὲ τελείαν χαρακτῆρος μεταλλαγὴν ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ διάθεσις.

Εἶδεν ἀπομακρυνόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ σκότος τοῦ κενοῦ, τὴν χρονίαν θλῖψιν τῆς ἐρημώσεώς του. Οἱ πάγοι τῆς καρδίας του, τὴν ὁποίαν αἱ τῆς τύχης ἐναντιότητες εἶχον καταπτοήσει καὶ περισφίγξει εἰς ἀπομονωτικὴν μισανθρωπίαν, ἐτάκησαν καὶ θάλπος εὐφρόσυνον τὴν κατέκλυσεν.

Εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον δίδομεν πάντοτε τὸν τόνον καὶ τὴν χροιὰν τῶν ἐνδοτέρων ἡμῶν ὑποκειμενικῶν συναισθημάτων. Εἶναι μελαγχολικὰ τὰ τοπία, ἐπὶ τῶν ὁποίων πίπτει ἡ σκιὰ τῶν μελαγχολικῶν ἡμῶν βλεμμάτων, καὶ ἡ αὐτὴ φύσις μειδιᾷ φαιδρὰ εἰς εὐτυχεῖς ὀφθαλμούς.

Ἦτο δὲ ἤδη εὐτυχὴς ὁ Κίμων ἐν τῇ πρὸς τὴν μικρὰν αὐτὴν ὕπαρξιν στοργῇ του.

Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι τὸν διέθετε πρὸς μελαγχολίαν καὶ ῥέμβην, ὅταν ἦτο μόνος ἐν τῷ κόσμῳ, παρίστατο ἤδη πρὸ αὐτοῦ ἱλαρόν, πλῆρες φαιδρότητος. Ὁ οὐρανὸς τοῦ ἐφαίνετο γλυκυτέρου κυανοῦ χρώματος· πρώτην φορὰν ἐπρόσεξεν εἰς τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, καὶ ἀσυνειδήτως ἐτερέτιζε μελῳδίας ᾀσμάτων, αἱ ὁποῖαι ἀφυπνίσθησαν, ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης παιδικῆς ἡλικίας ὑπνώττουσαι ἐν τῇ μνήμῃ του.

Ἡ καρδία αὐτὴ ἡ μέχρι τοῦδε κεκλεισμένη εἰς τὸν γέλωτα καὶ τὴν χαράν, ἐγένετο φιλόγελως καὶ φαιδρά. Ἦτο εὐτυχὴς παίζων ἐπὶ ὥρας **μὲ τὸ μικρό του**· αὐτὸς οὗτος ἐγίνετο τότε παιδίον. Διότι, ὅταν ἀγαπῶμεν, ἡ ψυχὴ ἡμῶν παλινδρομεῖ καὶ μεταλαμβάνει τῆς ἡλικίας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦν ἐπ' αὐτῆς.

Τὰ ἔτη παρήρχοντο καὶ τὸ θετόν του τέκνον ἀνεπτύσσετο καὶ προώδευε.

Αὐτὸς ἦτο ὁ παιδαγωγός του, αὐτὸς ὁ προγυμναστής του, κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν ἐπὶ ὥρας διδάσκων τὸν μικρὸν μετὰ τῆς ὑπομονῆς διδασκάλου ἐξ ἐπαγγέλματος. Ἐγέλων πολλάκις οἱ συνάδελφοί του, βλέποντες νὰ ὁδηγῇ ὡς τροφὸς εἰς τὸ σχολεῖον τὸν Νίκον, ἐποπτεύων μετὰ τρόμου τὴν ἠθικήν του διάπλασιν, καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ μικροῦ τὸν ἐβαρύνοντο ἐπὶ τέλους· τόσον ἦσαν πυκναὶ αἱ ἐπισκέψεις του.

Καὶ ὅταν ἠσθένει ὁ μικρός, ὅταν, ἄλλοτε ἐπὶ μῆνα ὁ τυφοειδὴς πυρετὸς τὸν ἔσυρε πρὸς τὸν θάνατον, ἄλλοτε ἄλλαι τῆς παιδικῆς ἡλικίας κρίσιμοι νόσοι, ποσάκις ἀπὸ τῆς διασώσεώς του ἀνήρτησε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὕπαρξιν, πόσας διήρχετο ἀγωνιώδεις νύκτας κύπτων ἐπὶ τῆς κλίνης του, μεταλλάσσων ἐπὶ τοῦ μετώπου του τοὺς μετὰ πάγου ἐπιδέσμους καὶ προσπαθῶν διὰ τῶν φιλημάτων του, διὰ τῆς πνοῆς του, νὰ μεταδώσῃ δρόσον εἰς τὰ φλεγόμενα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ χείλη τοῦ μικροῦ του!

Τότε, ὅταν ἐκινδύνευεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἴδῃ νεκρὸν τὸ θετόν του τέκνον, παγωμένον εἰς τὴν ἀγκάλην του, τότε διεγίνωσκε τὸ μέγεθος τῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας του. Πόσα, παρακαλῶν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς διασώσεώς του, ἔχυνε τότε δάκρυα, πῶς διέσειε καὶ τὸν ἰδικόν του νοῦν ὁ λῆρος τοῦ μικροῦ του, πῶς παρέλυεν ἡ ἐνεργητικότης του, τὸ ψυχικόν του σθένος, ὅταν τὸν ἔβλεπε βυθιζόμενον εἰς τὴν ἔκλυσιν ἐκείνην τὴν ληθαργικήν, ἡ ὁποία τόσον προσομοιάζει τὸν θάνατον!

Καὶ ὅταν ἐν τῷ λήρῳ τοῦ πυρετοῦ του ἐναγκαλιζόμενος αὐτὸν τὸν ἀπεκάλει πατέρα καὶ τοῦ ἔλεγε πῶς δὲν μπορεῖ, πῶς θὰ πεθάνῃ, ὁποῖα ἀντίθετα κύματα ἀπογνώσεως καὶ εὐφροσύνης συνάμα ἔπληττον τὴν ψυχήν του!

—Ὄχι, μικρό μου, δὲν ἔχεις τίποτα· δὲν θὰ μοῦ πεθάνῃς σύ· ἄκου λόγια; Καὶ ὕστερα τί θὰ μοῦ ἔμενε ἐμένα στὸν κόσμο; Καὶ θὰ σ' ἄφινε ὁ πατέρας σου νὰ πεθάνῃς; Ἂν εἶχε τίποτα τὸ παιδί του, θὰ ἠμποροῦσε ὁ πατέρας νὰ τοῦ χαμογελᾷ; Γιατὶ νά, τὸ βλέπεις, γελάω ἀπὸ χαρὰ ποῦ εἶσαι καλλίτερα. Μεθαύριο θὰ σηκωθῇς, θὰ πηγαίνωμε στῆς ἐξοχαῖς, στὰ λουλούδια, ὅπου θέλεις, καὶ ὅ,τι μοῦ ζητήσῃς, νὰ ξέρῃς, θὰ εἶναι δικό σου μικρό μου, ὅ,τι θελήσῃς.

Καὶ ἔκρυπτε τοὺς λυγμούς του ὑπὸ ψευδὲς σπασμωδικὸν μειδίαμα.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπεχώρησεν ἡ νόσος καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ἀναρρώσεώς του καὶ αἱ πρῶται ἔξοδοι, μὲ τὸν μικρόν του Νίκον περιτυλιγμένον εἰς θερμὰ μάλλινα ἐνδύματα ἦσαν αἱ εὐτυχέστεραι ἡμέραι τῆς ταλαιπωρημένης τοῦ Κίμωνος ζωῆς.

Ἠγάπα ὑπερβαλλόντως τὴν θήραν καὶ τὴν ἁλιείαν ὁ Κίμων· καὶ αἱ ἐκδρομαί του ἀπετέλουν τὴν μόνην τέρψιν τοῦ βίου του. Ἀλλ' ὅταν ἀνεπτύχθη ὁ Νίκος, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀντέχῃ εἰς τὰς πορείας, νὰ ἦναι συνοδός του, ἡ ἐκ τούτων τέρψις ἦτο διὰ τὸν Ἀνδρεάδην ἀληθὴς παράδεισος.

Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας, ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ τῇ γαλήνῃ τῆς ἀγροίκου φύσεως, προσεπάθει νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸ θετόν του τέκνον τὰς ποικίλας γνώσεις του, νὰ ἀναπτύσσῃ τὸ πνεῦμά του, νὰ καλλύνῃ τὴν ψυχήν του. Ἀφύπνιζεν ἐν αὐτῷ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καλοῦ καὶ ἐκαλλιέργει τὴν καρδίαν του, ὅπως εἰσδέχεται τὰς εὐφροσύνους ἐντυπώσεις τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, τὰς συγκινήσεις τὰς

[1] Ἀριστοτέλους, Ἠθικῶν Νικομαχείων I. VII. α... Οἱ δ' εὖ πεποιηκότες φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι τοὺς πεπονθότας, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν συμβαίνει· πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ... Ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες, ὥσπερ τέκνα. Τὸ γὰρ εὖ πεπονθὸς, ἔργον ἐστὶν αὐτῶν· τοῦτο δὴ ἀγαπῶσι μᾶλλον ἢ τὸ ἔργον τον ποιήσαντα. Ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γενόμενα πάντες μᾶλλον στέργουσιν, οἷον τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων· διὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι· ἐπιπονωτέρα γὰρ ἡ γέννησις».

«L' amour paternel ne diffère pas de l' amour propre. Ainsi un père ne sépare point l' idée d'un fils de la sienne. Du reste qu' on mette à la place de ce que je dis la sympathie ou le sang, et qu'on me face entendre pour quoi le sang ne parle pas autant dans les enfants que dans les pères».— Vauvenargues. De l' esprit humain XXXII.

ἀρρήτους, αἵτινες πληροῦν τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τοῦ δάσους, ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτός, ἐν τῇ γαλήνῃ τοῦ πελάγους.

Ὁ μόνος ἐφεξῆς τῆς ὑπάρξεώς του σκοπός, ἡ μόνη χαρὰ ἦτο ἡ διάπλασις τοῦ μικροῦ τούτου παιδός, τὸν ὁποῖον τοῦ ἔστειλεν, ὡς ἔλεγεν, ὁ Θεός, διὰ νὰ τάμῃ τὴν μόνωσίν του, διὰ νὰ φαιδρύνῃ τὸν βίον του.

Φύσις ποιητικὴ καὶ ἁβρὰ ὁ Κίμων, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ παιδὸς τούτου κατεσκεύαζεν ἴνδαλμα προσόμοιον τῇ ψυχῇ του· καὶ δὲν ἠννόει ὅτι ἔβλεπεν ἐν αὐτῷ, ὡς εἰς καθρέπτην, τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων τὴν ἀνταύγειαν. Καὶ τὸ ἴνδαλμα τοῦτο τὸ λάμπον ἐκ καλλονῆς, τὸ φιλοτέχνημα τὸ τέλειον, τὸ ὁποῖον ὁ ἀριστοτέχνης οὗτος τῆς ψυχῆς ἐλάξευεν, ὡς διὰ γλυφίδος, διὰ τῆς φαντασίας του τῆς ἁβρᾶς, τὸ περιέβαλλε καὶ τὸ ἐκόσμει, ὑπὸ τὸ κράτος ψυχικῆς ψευδαισθήσεως, δι' ἀπείρων φανταστικῶν ἀρετῶν.

Καὶ τοῦτο, διότι τὰ ἰσχυρὰ αἰσθήματα εἶναι ἰσχυρά, ὄχι ὡς ἐκ τῆς ἀληθοῦς καλλονῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον ἐμπνέει αὐτά, ἀλλ' ἕνεκα τῆς καλλονῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ βλαστάνουν.

Ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως τῶν αἰτίων τούτων ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης ἤθελε διίδει, ὅτι ἦτο πολὺ παράδοξος ὁ χαρακτὴρ τοῦ παιδὸς τούτου.

Ἐδέχετο τὰς εὐεργεσίας, ὡς ὑποχρεωτικὰς διὰ τὸν προστάτην του, ὡς ἀπότισιν ἐπιβεβλημένης ὀφειλῆς, ψυχρῶς, ἀναισθήτως. Τὰ ἀναρίθμητα δὲ δείγματα τῆς ἀγάπης τοῦ θετοῦ πατρός του ὄχι μόνον διωλίσθαινον ἐπὶ τῆς καρδίας του, ὡς ἐπὶ ἀδιαβρόχου ὑφάσματος τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸν ἐστενοχώρουν, τῷ ἐπροξένουν κάματον.

Ποτὲ οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοί του δὲν ὑψώθησαν πρὸς τὸν Κίμωνα ὑγροί, μὲ τὴν φωτεινὴν ἐκείνην λάμψιν, τὴν ὁποίαν διαχέει ἐπὶ τοῦ βλέμματος ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη. Ποτὲ ἐν στιγμαῖς θλίψεων δὲν ἔσχεν ὁ Κίμων τὸ ἔρεισμα τρυφεροῦ λόγου, υἱικῆς θωπείας. Ἦτο ψυχρὸς καὶ ἐπιφυλακτικός, ὡς αἴλουρος θωπευόμενος, καὶ ὡς αἴλουρος ἐπὶ τέλους βαρυνόμενος καὶ πλήττων. Ὁ διάλογός του πρὸ τοῦ σχολείου μετ' ἐκείνου, ὅστις εἶχε λάβει παρ' αὐτῷ θέσιν πατρός, ἦτο πιστὴ εἰκὼν τῶν ἐνδιαθέτων αἰσθημάτων του. Ἀλλὰ μὴ καταλογίσετε εἰς ἔλλειψιν διορατικότητος τὴν ἀμβλυωπίαν ταύτην τοῦ Κίμωνος. Ἡ καρδία τοῦ ἰσχυρῶς ἀγαπῶντος συσκοτίζει καὶ ἀποναρκόνει τοῦ πνεύματος τὴν διαύγειαν, ἀντιδρᾷ διαρκῶς κατὰ τῆς κρίσεως, καὶ τὴν ἐξουδετερόνει.

Πολλάκις ἐν τούτοις ἐγίνετο φῶς ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Κίμωνος. Πολλάκις τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς τούτου ἡ ξηρασία καὶ ὁ χαρακτὴρ ὁ ἄκαρδος προσέπιπτον εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ἐλαφρυντικαὶ περιπτώσεις ἦσαν πάντοτε πρόχειροι, καὶ προθύμως πάντοτε ἐδημιούργει ὑπὲρ αὐτοῦ δικαιολογίας. Καὶ ὅταν ἐπείθετο, ὅτι τὸ ἠδίκησε τὸ θετόν του τέκνον, ὅτι τὸ παρενόησε, τοῦτο δὲ καὶ συνέβαινε διαρκῶς, ἐπολλαπλασιάζοντο τότε θερμότεραι τῆς ἀγάπης αὐτοῦ αἱ ἐκδηλώσεις.

Διότι ἀναπηδοῦν πάντοτε θερμαί, ἀνεξάντλητοι πάντοτε, τῆς συγγνώμης αἱ πηγαί, ἀπὸ τοῦ βάθους ἀγαπώσης καρδίας.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ

Λουλούδια παντοῦ χυμένα. Πρόσωπα γελαστὰ πηγαίνουν καὶ ἔρχονται· ἡ οἰκοδέσποινα, ἀφοῦ ἔρριψε μιὰ συμπληρωματικὴ ματιὰ εἰς ὅλα καὶ ἐφάνη εὐχαριστημένη, κλείεται στὸν κοιτῶνά της νὰ στολισθῇ καὶ νὰ γείνῃ πολὺ ὡραία, μὰ πολὺ ὡραία σήμερον γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ συζύγου της. Πρὶν νὰ φύγῃ, γυρίζει τὴν ὑγρὴ ματιά της καὶ βλέπει στὸ τραπέζι, ἐμπρὸς στὸ πιάτο τοῦ συζύγου της, μικρούλα ἀνθοδέσμη ἀπὸ ἀγροτικὰ λουλούδια.

Ξεύρει πῶς αὐτὴ ἡ ἀνθοδέσμη, θὰ τὸν συγκινήσῃ πολύ. Κάθε λουλουδάκι ποῦ ἔκοπτε τὸ παχουλό χεράκι της, τὰ χείλη της ἐψιθύριζαν καὶ μιὰ εὐχὴ ἀληθινή, μέσ' ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια βγαλμένη. Τὰ σύναξε στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ.

Ἀμὲ ὁ φάκελλος ὁ πέτσινος ποῦ τοῦ τὸν κέντησε μὲ τόση τέχνη! Κάθε βελονιὰ ἔχει καὶ τὴν ἱστορία της.

Καὶ οἱ παντοῦφλες ποῦ τοῦ κέντησε ἡ Πάνθεια, μὲ τὰ μικρὰ χεράκια της! Καὶ τὸ ποιηματάκι ποῦ ἔγραψε ὁ Τοτός! Θὰ γείνῃ ποιητὴς αὐτὸ τὸ παιδί! ἄ... νὰ τὸ ἰδῆτε. Καλὲ μὲ τί καρδιὰ γραμμένο!! σωστὸ ἀριστουργηματάκι! Θὰ τοῦ τὸ διαβάσῃ στὸ τραπέζι.

Πῆγε τὸ πρωὶ ὁ Κωστάκης νὰ φέρῃ τὸν πατέρα του. Ἔχουν πολλοὺς ξένους· ἔβαλαν τόσα ξύλα στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ (γιατὶ ἀνοίγει σὲ τέτοιαις περιστάσεις) καὶ ἐνῷ σκλάβωσε ὅλη τὴν τραπεζαρία, τῆς φαίνεται μικρό.

Μόλις πρόφθασε νὰ στολισθῇ καὶ νὰ τοποθετήσῃ τὸν κεντημένο φάκελλο ἐπάνω στὸ γραφεῖο τοῦ Κωστάκη, γιὰ νὰ κτυπήσῃ πρῶτος-πρῶτος στὰ μάτια του καὶ ἦλθαν οἱ παπάδες τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ προϊστάμενος, ἐνῷ τοῦ φιλοῦσε τὸ χέρι, τῆς ἔδωκε τὸ ὕψωμα γιὰ τὸν Κωστάκη καὶ ἄρχισαν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν ἱεροκήρυκα καὶ τὰ θέματά του. Μ' ἕνα νεῦμα, ἡ δούλα κατάλαβε, πῶς εἶνε ὥρα γιὰ γλυκὸ καὶ φέρνει ἀσημένιο δίσκο μὲ δυὸ εἰδῶν γλυκὸ καὶ μέσα σὲ κρυστάλλινα ποτηράκια κακάο. Σὲ λίγο, φέρνει καὶ τὸν καφὲ μὲ ὡραία τούρτα (ἐργόχειρο δικό της) γιὰ βούτημα.

Πῶς τὸν ἀγαπᾷ αὐτὸν τὸν παπᾶ ἡ Θεοδώρα!! Αὐτὸς τὴν στεφάνωσε καὶ αὐτὸς βάπτισε τὰ παιδάκια της.

Ἔρχουνται ἄλλοι φίλοι, ἄλλαις φιληνάδες καὶ κρυφοκαμαρόνουν τὴν ὡραία φορεσιά της καὶ τὴν τάξι τοῦ σπιτιοῦ της. Πάγει σὰν ρολόγι τὸ σπίτι της. Καὶ σ' ὅλα ἐκείνη ἐπιστατεῖ.

Σταμάτησε ἕνα ἁμάξι καὶ ἡ Θεοδώρα τρέχει κάτω στὴν αὐλή. Βοηθεῖ τὸν πεθερό της νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸ ἁμάξι· καὶ φιλεῖ μὲ στοργὴ τὸ χέρι του,

ποῦ τρέμει ἀπὸ τὰ γεράματα· κατόπι τὸν ὑποστηρίζει καὶ τὸν πάγει στὴν τραπεζαρία, γιατὶ εἶνε ὥρα τοῦ γεύματος.

Ὁ Τοτὸς λέγει τὴν προσευχή, ὁ παπᾶς εὐλογεῖ τὸ τραπέζι καὶ ἀρχίζουν ὅλοι καὶ ὅλαι νὰ τρώγουν μὲ ὄρεξη, τὰ καλομαγειρευμένα φαγητά. Ὅλες οἱ νύφες τοῦ γέρου καὶ ὅλοι οἱ γαμπροὶ εἶνε ἐκεῖ καὶ γελοῦν καὶ κάμνουν προπόσεις καὶ τὰ παιδιὰ (στὸ τραπέζι τῶν μεγάλων καὶ αὐτὰ σήμερα) τρώγουν σὰν μεγάλοι.

Ὁ Τοτὸς παίρνει ἕνα ποτῆρι στὰ χεράκια του καὶ ἀρχίζει νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά του. Στὴν ἀρχὴ τὸ χεράκι του ἔτρεμε καὶ τὸ κρασὶ χοροπηδοῦσε μέσα· μὰ κατόπι πῆρε θάρρος καὶ ὅταν τελείωσε, βρέθηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ μπαμπᾶ του, ὁ ὁποῖος τὸν φιλοῦσε . . . . τὸν ἔτρωγε ἀπὸ τὰ φιλιά.

Κατόπιν ὁ Κωστάκης εἶδε τὸν φάκελλο, εἶδε τὶς παντοῦφλες, σταμάτησε τὸ δακρυσμένο μάτι του στὴν ἀνθοδέσμη καὶ ἔσφιξε τὰ χεράκια τῆς Θεοδώρας.

*

Ὁ Κωστάκης ἦταν ὑπάλληλος σ' ἕνα μεγάλο ἔμπορο, ποῦ τὸν ἔλεγαν κ' ἐκεῖνον Κωστάκη Στρ.

Δυὸ τρεῖς μέρες πρίν, διάβαζε καὶ ὁ ἐνδιαφερόμενος καὶ ὁ ἀδιάφορος στὶς ἐφημερίδες, πῶς ὁ κ. Κωστάκης Στρ. δὲν δέχεται ἐπισκέψεις.

Τὸ σπίτι του βουβό, ἡ κυρία του ξαπλωμένη στὴν πολτρώνα, γέρνει τὸ κεφάλι της βαρὺ ἀπὸ σκέψεις ἁμαρτωλὲς καὶ βλέπει συχνὰ τὸ ρολόγι, γιατὶ περιμένει τὸ γιατρό της, ποῦ οἱ κακὲς γλῶσσες λέγουν, πῶς εἶνε ἐρωμένος της.

Ὁ Κύριος γύρισε ξημερώματα ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ λέσχη, ὅπου ἔχασε σπουδαῖα ποσὰ καὶ τώρα κοιμᾶται γιὰ νὰ ξεχάσῃ.

Τὸ παιδί τους βήχει, σκεπασμένο μὲ χίλιες φανέλες καὶ τρώγει παστίλια τῆς γκόμας. Ξεύρετε; ποτὲ δὲν ἔφαγε ψωμὶ ἂν καὶ εἶνε πέντε χρονῶν. Τὸ ἀνατρέφουν **λεπτά**.

Ἔξαρνα, τῆς κυρίας τὰ μάτια ἀντὶ νὰ πᾶνε στὸ ρολόγι, πῆγαν κατὰ λάθος στὸν ἡμεροδείκτη καὶ βλέπει, πῶς εἶνε ἡ ἑορτὴ τοῦ συζύγου της. Πετάχθηκε τρομασμένη, μὰ κατόπι χαμογέλασε καὶ καθησύχασε· θυμήθηκε, πῶς ἐπρόλαβε νὰ γράψῃ στὴν ἐφημερίδα «**πῶς δὲν δέχεται**».

Ἐκείνη, ἆ γιὰ τοῦτο κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πῇ τίποτε! ἐκείνη εἶνε γυναῖκα **χωρὶς προλήψεις** καὶ δὲν ἀγαπᾷ **τοὺς τύπους**. Ἐπισκέψεις τυπικὲς καὶ εὐχὲς τυπικές . . . χυδαῖα πράγματα! συζυγικὴ στοργή, χίμαιρα! φιλία, ἀνοησία! Στὸν ἔρωτα ἐπίστευε—μὲ μιὰ μικρὴ διαφορὰ ὅμως· νὰ ἀγαπᾷ μὲν πάντοτε, μὰ ὄχι τὸ ἴδιο πρόσωπο.

— Ἄ, ὁ γιατρός . . . pauvre docteur! τὸ ξεύρει αὐτό! Ξεύρετε **εἶνε εἰλικρινής** τοῦ τὸ εἶπε. Δὲν θέλει γελοίους Ὀθέλλους στὸ κεφάλι της. Μὰ ὁ σύζυγός της, δὲν πιστεύω νὰ τὸ ξεύρῃ.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ συζύγου της, τῆς θύμισε πῶς πέρσυ ἀγαποῦσε ἐκεῖνον τὸν χαριτωμένο γραμματέα τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας. Κρυφὰ κρυφὰ ἀναστενάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, πῶς ἐκείνη ἐκολακεύετο πολλὴ μὲ τὴν ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ χαριτωμένου ἀνθρώπου, μὰ ἐκεῖνος . . . . . ἦτο χωρὶς καρδιά . . . πανδρεύθηκε.

Αὐτὸ ὅμως τὸ ἔχει θαμμένο βαθειὰ στὴν καρδιά της καὶ τὸν παρουσιάζει εἰς αὐτήν, γιὰ θῦμα τῆς ἀστασίας της. Δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ κανεὶς δυνατά, διότι ὑπάρχει φόβος μὴν τὸ μάθῃ ὁ γιατρός!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΗΛΙΟΣΤΑΛΑΚΤΗ

Α'

Εἰς τὰ χωριὰ τῆς Κερκύρας εἶναι μεγάλη αὐστηρότη ἀκόμη εἰς τὰ ἤθη, καὶ μάλιστα εἰς τὰ χωριὰ ποῦ εἶναι μακρυὰ ἀπὸ τὴν πόλη. Μιὰ φορὰ ὅμως ἦτανε πιλιὸ αὐστηρὰ ἀπὸ τώρα. Νὰ βλέπανε, λόγου χάρι, μία νέα χωριατοποῦλα νὰ 'μιλῇ δυό, τρεῖς φορὲς μὲ κανένα νέο σὲ παράμερο τόπο, κρυφά, ὄχι μοναχὰ νύχτα, μὰ καὶ 'μέρα μεσημέρι, ξέγραψέ τηνε! τήνε λογαριάζανε **κακὴ γυναῖκα**. Οἱ χωριατοποῦλες, καὶ μάλιστα οἱ ὥριμες γιὰ γάμο, ἂν ἀπαντούσανε εἰς τὸ δρόμο, καὶ μάλιστα ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἄντρα, παντρεμένον ἢ ἀνύπαντρο, δὲν ἔπρεπε νὰ σηκώσουνε τὰ μάτια νὰ τὸν ἰδοῦνε, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ περάσουνε βλέποντας κάτω εἰς τὴ γῆ, καὶ μὲ μεγάλη συστολὴ νὰ εἰποῦν μόνο «καλημέρ' ἀφέντη», «καλησπέρα τσ' ἀφεντιᾶ σας». Σὰν ἐνύκτωνε, σούρουπα μάλιστα, οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ κλειστοῦνε στὸ σπίτι σὰν οἱ κόττες καὶ νὰ μὴ βγοῦνε παρὰ τὴν αὐγή, ἔστω καὶ γιὰ τὴν πιλιὸ μεγαλήτερη ἀνάγκη. Νὰ κλέψῃ ἕνας χωριάτης μιὰ χωριατοποῦλα καὶ νὰ τὴν ἔχῃ εἰς τὸ σπίτι του ἀστεφάνωτη γιὰ πολὺν καιρό, ἦταν πρᾶμα σπάνιο, καὶ ἀκόμη πιλιὸ σπάνιο νὰ βγῇ μιὰ χωριάτισσα κακῆς διαγωγῆς· αὐτὴ ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ νὰ πάῃ νὰ ζήσῃ ἀλλοῦ, συνήθως εἰς τὴν πόλη. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ συστήματα καὶ αὐτὲς τὶς ἰδέες βαστοῦνε ἀκόμα εἰς τὰ χωριὰ τῆς Κερκύρας. Τοῦτο τὸ ἀποδείχνει ἕνα περιστατικὸ ὁποῦ ἐστάθηκε, εἶναι λίγος καιρός, εἰς τὸ χωριὸ τῆς Μέσης, Στρογγυλή. Ἡ Μαρία Χ* ἤτανε **πιασμένη** (δηλαδὴ ἀρραβωνισμένη) μὲ τὸν Πίπη Ω* ἀπὸ μῆνες. Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα οἱ νέοι ἐβλεπόντανε, 'μιλούσανε, μὰ . . . τίποτες περισσότερο! Μίαν ἡμέρα ὁ Πίπης βρίσκει τὴ Μαρία μοναχή της· ἐκαιόντανε ὁ καϋμένος γιὰ ἕνα φιλί, ἕνα μοναχό! Δὲν ἠξέρει λοιπὸν οὔτε αὐτὸς πῶς τοὖρθε καὶ τήνε πιάνει ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὴν ἐφίλησε γλυκὰ στὸ στόμα. Μὰ τί τοῦ κόστισε αὐτὸ τὸ φιλί! Ἡ Μαρία δὲ χάνει καιρὸ καὶ τοῦ τραβάει ἕνα ἀνάποδο πρῶτα· καὶ ἔπειτα — θὰ τὸ πιστέψετε; — τοῦ κάνει καὶ μία κατηγορία εἰς τὸ δικαστήριο, ὁποῦ τὴν ἐπρόσβαλε. Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἀρραβωνιαστικὴ νὰ κατηγορῇ εἰς τὸ δικαστήριο, ὁποῦ τὴν ἐφίλησε, ποιόν; τὸν ἀρραβωνιαστικό της! — «Μά, τῆς λέει καὶ ὁ μαῦρος ὁ δικαστής, δὲν θὰ γένῃ σὲ λίγο ἄντρας σου; δὲν εἶναι δικός σου; τί μεγάλη λοιπὸν

ἁμαρτία ἔκαμε ὁ δύστυχος νὰ σοῦ δώσῃ καὶ ἕνα φιλὶ ἀφοῦ μάλιστα σὲ ἀγαπάει τόσο;» — «Ὄχι, κύριε δικαστή, τοῦ ἀπήντησεν ἐκείνη· δὲν εἶναι ἀκόμη ἄντρας μου· θὰ γένῃ· καὶ ὅσο δὲν εἶναι, ἔπρεπε νὰ μὲ σεβαστῇ». — Καὶ εὕρηκε δίκιο ἡ Μαρία ἀπὸ τὸν δικαστή. Καὶ τὸ πιλιὸ νόστιμο εἶναι ποῦ δὲν ἐχάλασε μηγάρις διόλου ὁ ἀρραβῶνας διὰ τὴ μύνηση καὶ κατηγορία· ἔμειναν ἀγαπημένοι καὶ πιασμένοι· καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο ἐβάλανε στεφάνι, καὶ τότε πρώτη φορὰ ἔδωκε τὴν ἄδεια ἡ Μαρία εἰς τὸν Πίπη νὰ τὴ φιλήσῃ.

Μὰ νὰ μὴ ξεβγοῦμε πολὺ ἀπὸ τὸ σκοπὸ ὁποῦ εἴχαμε σήμερα γράφοντας, καὶ ἂς διηγηθοῦμε μία ἄλλη ὡραία ἱστορία ὁποῦ ἐστάθηκε εἰς τοὺς Κυνοπιάσταις, ἄλλο χωριὸ τῆς Κερκύρας, εἶναι κάμποσα χρόνια. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἱστορία ἀληθινὴ καὶ ὄχι παραμύθι, διότι μᾶς τὴν εἶπε ὁ σεβάσμιος γέροντας, Χριστόδουλος Πουλημένος ὁ Χατζῆς, Θεὸς **σχωρέστονε τώρα**!

Β΄

Ὁ Ῥωτόκριτος (τί ὤμορφ' ὄνομα!) εἶχε ματιάσῃ τὴν Ἡλιοστάλακτη (ἀκόμη ὠμορφότερο!) ἀπὸ πολὺν καιρό. Ὡραία, ψιλὴ καὶ λιγνή, μὲ πεταμένο ὅμως στῆθος, εἶχε μαλλιὰ ξανθά, ξανθά, σὰ χρυσάφι, δυὸ γαλανὰ μάτια σὰν τὸν οὐρανό, καὶ ἕνα στοματάκι, ποῦ ὅλο χαμογελοῦσε. Τὴν ἔβλεπε συχνὰ ὅταν ἐπήγαινε νὰ δουλέψῃ στ' ἀμπέλια τοῦ πατέρα της· νὰ κλαδέψῃ, νὰ μαίσῃ, νὰ τρυγήσῃ. Τοῦ ἄρεσε τόσο, ὁποῦ γλήγορα τὴν ἀγάπησε φλογερά. Ἐκείνη κατάλαβε τὴ φλόγα τοῦ Ῥωτόκριτου· ἔβλεπε κλεφτά, κλεφτά, μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ της τσὴ ματιαῖς ὁποῦ ἔρριχνε ἀπάνω της ἐκεῖνος· μὰ δὲν ἐτολμοῦσε ἡ καϋμένη νὰ τὸν κυτάξῃ στὰ μάτια, γιατὶ ἔτσι ἦτανε τὸ σύστημα τοῦ τόπου. Καὶ αὐτὴ ὅμως τὸν ἀγάπησε· καὶ ἀγάπησε ὄχι μοναχὰ τὴ λεβεντιά του, τὰ μαῦρα μάτια του, τὸ στριμένο μουστάκι του καὶ τὸ ὤμορφο κεφάλι του, ὁποῦ ἀπάνω του φοροῦσε μὲ πολλὴ χάρι τὸ φεσάκι, μὰ ἐρωτεύτηκε καὶ ἀπὸ τὴν καλωσύνη του, καὶ τὴν ἐξυπνάδα του, ὁποῦ ἦτανε ξακουστὴ στὸ χωριό.

Ὁ Ῥωτόκριτος δὲν εὕρισκε ἡσυχία· πῶς νὰ κάμῃ; πῶς νὰ τὴν εὕρῃ μοναχὴ καὶ νὰ τῆς εἰπῇ τὸν ἔρωτά του καὶ τὸν καϋμό του; Ἀποφάσισε νὰ τὴν περιμείνῃ τὸ σούρουπο στὸ πηγάδι, ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζουνε οἱ κόγλες καὶ οἱ ἀνηφόροι τῶν Καστελλάνων· ἐκεῖ θὰ πήγαινε ἄσφαλτα νὰ πάρῃ νερό· ἴσως θὰ τύχαινε νὰ εἶναι μοναχή. Καὶ ἡ τύχη τὸν ἐβοήθησε. Τὸ ἀπόγιομα ἐκεῖνο ἦτανε συννεφιά· τὸ βουνὸ τῶν ἁγίων Δέκα καταίβαζε μαυρίλα πολλὴ καὶ ἐφαινόντανε ποῦ θἄρθῃ μεγάλη βροχή. Ὁ Ῥωτόκριτος πῆγε καὶ κρουβιθηκε ἀπὸ 'πίσω ἀπὸ μιὰν ἐληὰ καὶ περίμενε. Νά σου, σὲ λίγο ἔρχεται μὲ τὴ ζέστα στὸ κεφάλι ἡ Ἡλιοστάλακτη. Ὁ Ῥωτόκριτος βλέπει ὁλόγυρα· ἦτανε μοναχοί. Προβαίνει τότες ἀγάλια, ἀγάλια καὶ τρέμοντας ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ πάει κοντά της. Ἐκείνη 'σκιάχτηκε ἔτσι τὸν εἶδε ἄξαφνα, μὰ βαστάχτηκε καὶ δὲν ἐφώναξε. — «Σ' ἀγαπάω, Ἡλιοστάλακτη» τῆς εἶπε μὲ μισοσβυσμένη φωνή, «πεθαίνω γιὰ σένα· τὸ βλέπεις τί ὑποφέρω τόσον καιρό!» Ἐκύτταξε καὶ ἐκείνη ὁλόγυρα μὴν εἶναι κανεὶς καὶ ἐδιάκρινε ἀπὸ μακρυὰ μία ἄλλη χωριανή της, ὁποῦ ἐρχόντανε γιὰ νερό. — «Φεῦγα, τοῦ λέει, ἐνῷ τοῦ ἔπιασε καὶ τοὔσφιξε τὸ χέρι, γιατὶ μὲ χάσεις, ἂν μᾶς ἰδοῦν. Τὸ ξέρεις, τὸ κατάλαβες ποῦ καὶ ἐγὼ σ' ἀγαπάω, μὰ δὲν εἶναι ὥρα τώρα· φεῦγα γλήγορα καὶ καλὴ ἀντάμωση αὔριο ἢ μεθαύριο». Καὶ ἐκεῖνος ἔφυγε σὰν ἀστραπὴ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἐκθέσῃ, καὶ ἐκρύφτηκε πάλη εἰς τσῆ ἐληές.

Ἐκείνη ἐγιόμισε τὴ ζέστα της, ἐπῆρε νερὸ καὶ στὸ σίσκλο της καὶ ἔφυγε, ἔφυγε γλήγορα.

Ἡ συγκίνησή της ἦτανε μεγάλη καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τήνε κρύψῃ. — «Τί ἔχεις μωρή, καὶ εἶσαι ἔτσι ἀχνή;» τῆς εἶπε ἅμα τὴν εἶδε ὁ πατέρας της. Ὁ Μανώλης ἦτανε αὐστηρὸς πατέρας, σχεδὸν ἄγριος. Τὴ θυγατέρα του τὴν εἶχε ἀναθρέψῃ μὲ τὸ ξύλο. Δὲ χρειάζονται πολλαῖς κουβένταις, ἔλεγε, μὲ τὰ παιδιά· τὰ πολλὰ λόγια εἶναι φτώχια· τὸ ξύλο βγῆκε ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Ἡ Ἡλιοστάλακτη, ἡ θυγατέρα του ἡ μονάκριβη, τὸν ἐσκιαζότανε πολύ, καὶ μεγάλη ποῦ 'χε γένῃ. — «Τίποτις, ἀφέντη· ἔφυγε ἕνα ἄλογο στὸ δρόμο κι' ἀγρίεψε καὶ ἦρθε καταπάνω μου καὶ σκιάχτηκα».

Τὴν ἐκύτταξε καλὰ ὁ πατέρας της, τὴν ἐμέτρησε ἀπὸ πάνου ὡς κάτου με φοβερὴ ματιά, κ' ἐφάνηκε ποῦ δὲν καλοπίστεψε στὸ λόγο της. Μὰ 'τσώπασε, δὲν εἶπε λόγο.

Γ΄

Περάσανε τρεῖς μῆνες. Τί στάθηκε στὸ μεταξύ; Κανένας δὲν τὸ ξέρει, παρὰ ὁ Ῥωτόκριτος καὶ ἡ Ἡλιοστάλακτη τὸ μυστικό. Μὰ εἴχανε τόσον τρόπο, καὶ ξέρανε τόσο καλὰ νὰ φυλαχτοῦνε, ποῦ κανένας δὲν ἐπῆρε μυρωδιὰ τόσον καιρό. Καὶ ὅμως τὰ πράμματα ἦτανε πολὺ προχωρημένα ... πάρα πολύ! ...

Τὸ Μανώλη ὅμως τὸν ἔτρωγε τὸ φίδι· ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, ποῦ **ξαφνίστηκε** ἡ θυγατέρα του **ἀπὸ τἄλογο**, αὐτὴ ἄλλαξε πολύ· δὲν ἦτανε πιλιὸ χαρούμενη σὰν πρῶτα· τὸ χαμόγελό της τὸ παντοτεινὸ εἶχε σβυστῇ· λίγο μιλοῦσε, λίγη ὄρεξι εἶχε. Στὸ πανηγύρι τῶν Καστελλάνων, τὴν Πεντηκοστή, ποῦ μαζώνονται ὅλα τὰ χωριὰ τῆς Μέσης, καὶ χορεύουνε καὶ διασκεδάζουνε, αὐτὴ ἐφέτος δὲν ἠθέλησε νὰ πάῃ, ὅπως κάθε χρόνο. «Κάτι τρέχει, μὲ τὴν Ἡλιοστάλακτη, ἔλεγε εἰς τὴ γυναῖκα του, μὰ δὲ 'μπορῶ νὰ καταλάβω. Μὴν ἠξεύρῃς σὺ τίποτις; μὴν ἀγαπάει κανένα; Μὰ ποιόν; ὁ Ῥωτόκριτος βλέπω ποῦ καμμία φορὰ τὴ γλυκοκυττάζει, ὅπως βγαίνουμε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιά· μὰ δὲν πιστεύω νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ τόσο ἐρωτοχτυπημένη. Καὶ ἔπειτα, ἂς τήνε ζητήσῃ· μοῦ φαίνεται ποῦ δὲν εἶναι κακὸς νέος. Δὲν εἶναι σωστὸ ὅμως, ἐπρόσθετε μεγαλόνοντας τὴ φωνή, νὰ τσῆ σηκόνει τὸ κεφάλι, ἔτσι καὶ ἁπλῶς, διὰ νὰ διασκεδάζῃ. Τί λὲς ἐσύ;» Καὶ ἡ μάννα δὲ μιλοῦσε. Νὰ ἤξερε τάχα τί συμβαίνει; ...

Περάσανε πάλε λίγοι μῆνες καὶ ἦρθε ὁ χειμῶνας. Μίαν ἡμέρα ὁ πάρεδρος τοῦ χωριοῦ πέρνει κατὰ

Σαλαμίς

μόνας τὸ Μανώλη καὶ τοῦ λέει πῶς ἡ θυγατέρα του **δὲν πράζει καλά**· τὴν ἔχει βουρλίσῃ ὁ Ῥωτόκριτος, τὴν εἴδανε μάλιστα περισσότερο ἀπὸ μία φορὰ κατάμονας μὲ αὐτόνε νὰ κουβεντιάζῃ πολλὴν ὥρα, πότε στὸ ἀντικλάδι τοῦ χωριοῦ καὶ πότε στὸ ἀντικλάδι τοῦ Γαστουριοῦ, παρακάτου ἀπὸ τοῦ Παϊπέτη· εἶναι καὶ κάποιοι ἄλλοι κακοὶ ἄνθρωποι ποῦ λένε καὶ ἄλλα. «Βέβαια ἐγὼ δὲν τὰ πιστεύω, οὔτε ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ τίποτις γιὰ τὴν Ἡλιοστάλακτη, γιατὶ εἶναι τίμια κοπέλα· μὰ καλὰ κάνεις νὰ πάρῃς τὰ μέτρα σου, καὶ νὰ τήνε μαζώξῃς ὀλίγο.»

Ὁ Μανώλης δὲ χάνει καιρό, πάει στὸ σπίτι, κλειεῖ τὴν πόρτα καὶ κράζει ᾿μπροστά του τὴν Ἡλιοστάλακτη. «Ἔ! μωρή, τῆς λέει· ἔτσι, ἀγγελοχρουσμένη, θέλεις ν᾿ ἀτιμάσῃς, μωρή, τὸ σπίτι μου; Τ᾿ εἶναι αὐτὰ ποῦ κάνεις μὲ τὸ Ῥωτόκριτο;» Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἀπάντηση ἢ ἀπολογία, τήνε στρώνει στὸ ξύλο, ἔτσι μεγάλη ποῦ ἦτανε!

Τί κατάλαβε ὅμως μὲ τὸ ξύλο; αὐτὴ ἡ ἀρρώστια τῆς Ἡλιοστάλακτης μὲ τὸ στανιὸ καὶ μὲ τὸ κακὸ δὲ γιατρεύεται. Τὤβλεπε καὶ αὐτός· καταλάβαινε ποῦ ἡ θυγατέρα του ἦτανε ἐρωτευμένη φοβερὰ ἀπὸ τὸ νέο, καὶ ποῦ δύσκολα θὰ τὴν ξεκολλοῦσε ἀπὸ αὐτόν, καὶ εἶχεν ἀπόφασῃ νὰ βάλῃ τὸν Παπᾶ-Φύλαχτο, τὸν ἐφημέριό του, νὰ τοῦ μιλήσῃ νὰ τὴ ζητήσῃ σὲ γάμο. Ἕως ἐδῶ δὲν ἦτανε τὰ πράμματα τόσο κακὰ καὶ ἀπελπιστικά. Μὰ μία μέρα τοῦ πέρασε μία ὑποψία, μία φοβερὴ ὑποψία. «Μὴ στάθηκε καὶ τίποτις ἄλλο; γιατὶ ὁ πάρεδρος τώρα δὲ μοῦ μιλεῖ σὰν πρῶτα καὶ μὲ ἀποφεύγει; γιατὶ κάποιοι, ὅταν ᾿μπαίνω στὴν ταβέρνα κάποτες, ἐνῷ μιλοῦνε, βουβαίνονται ἄξαφνα καὶ μὲ κυττάζουνε μὲ θολὰ μάτια;»

Ἡ ἔγνοια τὸν ἔτρωγε, ἡ τρομερὴ ὑποψία δὲν τὸν ἄφινε νὰ κοιμηθῇ. Πῶς νὰ βγῇ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀγωνία; πῶς νὰ πληροφορηθῇ τὴν ἀλήθεια; Μία στιγμὴ ἄστραψαν τὰ μάτια του. Τὴν εὕρηκε! Θὰ περιμείνῃ λίγον καιρὸ ἀκόμη, μὰ δὲν πειράζει· ἡ Λαμπρὴ δὲν εἶναι μακρυά· τότες θὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια· ἔχει τὸν τρόπο ἄσφαλτο· καὶ... ὤ! ἀλοίμονο τότες, ἀλοίμονο καὶ σ᾿ αὐτήνε καὶ σὲ μένα!

Δ΄

Ἀπὸ τὴ Μεγάλη Δευτέρα ὁ Παπᾶ-Φύλαχτος δὲν ἡσύχαζε· μέρα, νύχτα ἔτρεχε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι γιὰ νὰ ξεμολογάῃ· τὸ χωριὸ τὸν ἐσεβόντανε πολὺ καὶ ὅλοι σχεδὸν ἐπήγαιναν εἰς αὐτὸν νὰ ξεμολοηθοῦνε, ἐνῷ ὁ Παπᾶ Νικόλας εἶχε λίγα πνευματικοπαίδια.

Τὴ Μεγάλη Τετράδη ᾿πῆγε καὶ στὸ σπίτι τοῦ Μανώλη· ξεμολόησε αὐτόνε, ξεμολόησε τὴ γυναῖκα του, καὶ ἦρθε καὶ ἡ ἀράδα τῆς Ἡλιοστάλακτης. Ἔφριξε.... Τὰ εἶπε ὅλα.... Πῶς ἠμποροῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Παπᾶ-Φύλαχτο, τὸν ἅγιον αὐτὸν ἄνθρωπο τὴ φοβερὴ ἁμαρτία της; Καὶ ἔπειτα, τί; νὰ κάμῃ ψεύτικη ξομολόησι; Ποτέ! ποτέ!

Τὰ γόνατα τοῦ παπᾶ ἔτρεμαν. Τί νὰ κάμῃ; Τὸ «Ξομολοητάριο» λέει «ὅποιος, ἢ ὅποια πέσῃ σ᾿ αὐτὴν τὴν ἁμαρτία, δυὸ χρόνια τ᾿ ὀλιγώτερο χωρὶς μεταλαβιὰ καὶ μετάνοιες καὶ ξεροφαγία». Πῶς νὰ δώσῃ μεταλαβιὰ τῆς Ἡλιοστάλακτης; ἀδύνατο! «Δὲ θὰ μεταλάβῃς!»

Ἔμεινε ἡ καϋμένη νὰ τακούσῃ! Εὔκολο ἦτανε νὰ τὸ εἰπῇ ὁ Παπᾶ-Φύλαχτος, μὰ δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ γίνῃ. Τί θὰ εἰπῇ ὁ πατέρας της καὶ ἡ μάννα, ὅταν μάθουν πῶς αὔριο, Μεγάλη Πέφτη, δὲ θὰ μεταλάβῃ ἡ θυγατέρα τους μαζί τους. Μὲ ποῖον λόγον καὶ μὲ ποία πρόφαση ν᾿ ἀπολογηθῇ;

Ἔπειτα, τί θἄλεγαν οἱ φίλες της, οἱ γειτόνισσες; τί θἄλεγε τὸ χωριό, ποῦ ὅλο θὰ μεταλάβαινε, ἄντρες καὶ γυναῖκες;

Ὤ, σὲ τί ἀγωνία βρέθηκε ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος γέροντας, ὡς ποῦ νἀποφασίσῃ! Μά, Θεὲ καὶ Κύριε, ἐλέησέ με, ἂν κάνω μίαν ἀπάτη, ἂν μεταχειρίζωμαι τὸ ψέμα, γιὰ ν' ἀποφύγω μεγάλο σκάνδαλο, γιὰ νὰ προλάβω, ποιὸς ἠξεύρει, τί δυστύχημα! «Ἡλιοστάλακτη, τῆς λέει· αὔριο νἄρθῃς ἐκεῖ νὰ παρουσιαστῇς νὰ μεταλάβῃς· καὶ ἐγώ, νὰ ξέρῃς, θὰ κάμω τάχατες ποῦ θὰ σοῦ δώσω τὴ μεταλαβιά, μὰ πραματικῶς δὲ θὰ σοῦ δώσω τίποτις· δὲ θὰ σὲ μεταλάβω. Πρόσεξε, μὴ τὰ χάσῃς. Ἔτσι, οὔτε ἀνάξια πέρνεις τὴν κοινωνιά, οὔτε ἐκθέτεσαι μὲ τὴ φαμιλιά σου, καὶ μὲ τὸ χωριό. Ὁ Θεὸς νὰ μοῦ συχωρέσῃ τὴν ἁμαρτία ποῦ κάνω!»

Οὔτε συχωρετικὴ εὐχὴ τῆς ἐδιάβασε, οὔτε χέρι νὰ φιλήσῃ τῆς ἔδωκε καὶ ἔφυγε.

Ἡ Μεγάλη Πέφτη ξημέρωσε. Ταχιὰ πολὺ στολίζεται ἡ Ἡλιοστάλακτη γιὰ νὰ πάῃ στὴν Ἐκκλησιά, στὴν Παναγία. Ἡ καρδιὰ χτυποῦσε, λὲς καὶ θὰ τῆς ἔρθῃ ἀποπληξία· μὰ βαστιέται ὅσο 'μπορεῖ. Βάνει τὸ καινούργιο της τὸ **ροκέτο**, τὴ μεταξωτὴ **ποδιά**, καὶ μὲ τὸ μεταξωτὸ **Κοτολὶ** κλισῖ τὰ στήθιά της, καὶ ἀπὸ πάνου τὸ βελουδένιο κόκκινο **πεσελὶ** μὲ τοὺς ὁλόχρυσους πλατιοὺς πασουμάδες. Δύο ὥμορφες ἀσημένιες **φούμπιες** ἐστολίζανε τὰ κίτρινα **πασουμάκια** της. Μὰ ἐκεῖνο ποῦ τῆς ἔδινε ἀγγελικὴ χάρι ἤτανε ἡ μεταξωτὴ μπόλια στὸ κεφάλι, ψιλή, ψιλὴ σὰν ἀράχνη. Ἤτανε ἡ ὡμορφφότερη ἀπ' ὅλαις στὴν Ἐκκλησιά· καμμία, οὔτε παντρεμένη, οὔτε ἀνύπαντρη, δὲν μποροῦσε νὰ τσῆ βγῇ μπροστά.

Ὁ παπᾶ-Φύλαχτος διαβάζει τὴ λειτουργιὰ ἀργά, ἀργά, δυὸ ὧρες ὁλόκληρες. Ψάλλει ὁ ψάλτης τὸ Κοινωνικὸ «Τοῦ Δείπνου τοῦ μυστικοῦ» καὶ πλῆθος πολὺ πολὺ στρυμόνεται μπροστὰ ἀπὸ τὰ βημόθυρα, ποιὸς νὰ πρωτομεταλάβῃ, γιὰ νὰ φύγῃ μίαν ὥρα πρωτήτερα. Νά, ἐκεῖ καὶ ὁ Μανώλης μὲ τὴ γυναῖκά του καὶ μὲ τὴν Ἡλιοστάλακτη.

«Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε» — κράζει ὁ παπᾶς — καὶ ἀρχίζει ἕναν ἕναν νὰ μεταλαβαίνῃ.

Ἦρθε καὶ ἡ ἀράδα τοῦ Μανώλη. Μεταλαβαίνει πρῶτα αὐτός, ἔπειτα κάνει νόημα καὶ εἰς τὴ γυναῖκα του καὶ πλησιάζει· μεταλαβαίνει καὶ αὐτή, καὶ παραχωρεῖ τὸ ἅγιο κάλυμμα τοῦ ποτηριοῦ εἰς τὴν Ἡλιοστάλακτη. Πλησιάζει ἐκείνη, τὸ πιάνει καὶ τὸ βάνει ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὸ πηγοῦνι της. Μιὰ ματιὰ τοῦ Παπᾶ-Φύλαχτου τὴν εἰδοποιεῖ ποῦ ἦρθε ἡ τρομερὴ στιγμή. Μὰ ἐκείνη τὴν ἴδια στιγμὴ πλησιάζει κοντὰ ὁ πατέρας της, γιὰ νὰ τὴ βοηθήσῃ τάχα νὰ μεταλάβῃ καὶ καρφώνει τὰ μάτια του στὴν ἅγια Λαβίδα τοῦ παπᾶ καὶ ἔπειτα εἰς τὸ στόμα τῆς θυγατέρας του.

Τἄχασε ὁ σεβάσμιος γέροντας· μὰ ὄχι, δεν τἄχασε· θεία φώτιση τοῦ ἔρχεται αὐτὴ τὴ στιγμή, σηκώνει ἀπὸ τὸ ποτήρι τὸ ἅγιο Σῶμα καὶ τὸ ἅγιο Αἷμα, καὶ «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Ἡλιοστάλακτη τὸ τίμιον καὶ πανάγιον καὶ πανακήρατον Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον», λέγει μὲ σταθερὰ φωνὴ καὶ τῆς βάζει εἰς τὸ στόμα μέσα τὴ μεταλαβιά, καὶ αὐτὴ τὴν καταπίνει τρομασμένη.

Σὰν νὰ εἴχανε σηκώσῃ μία μεγάλη καὶ βαρειὰ πλᾶκα ἀπὸ τὸ στῆθός του, τοῦ ἦρθε τοῦ Μανώλη νὰ ἀναστενάξῃ. Τελείωσε! ἡ Ἡλιοστάλακτη ἤτανε ἀθῶα, ὅπως τὴν ἔκαμε ἡ μάννα της!

Ε'

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν λειτουργιὰ ὁ Μανώλης ἐκάλεσε τὸν Παπᾶ-Φύλαχτο νὰ ἔρθῃ νὰ πάρῃ τὸν καφὲ σπίτι του. Πῆγε ἐκεῖνος καὶ σὲ μιὰ στιγμή, ποῦ εὑρεθήκανε μόνοι, αὐτὸς καὶ ὁ Παπᾶς, ἔβγαλε ἕνα πιστόλι ἀπὸ τὸν κόρφο του ὁ Μανώλης, τὤδειξε τοῦ Παπᾶ καὶ τοῦ λέει μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή· «Βλέπεις; Δύο μπάλες εἶχα μέσα· ἂν ἔβλεπα ποῦ δὲ μεταλάβαινε ἡ Ἡλιοστάλακτη, πρῶτα θὰ σκότωνα αὐτήνε, ἐκεῖ, στὴ στιγμή, καὶ ἔπειτα θὰ σκοτονόμουνε κἐγώ. Γι' αὐτὸ ἦρθα σήμερα ἔτσι κοντὰ καὶ παρατηροῦσα. Μὰ τώρα βεβαιώθηκα· εἶναι λίγο ζωηρὴ ἡ θυγατέρα μου, μὰ τίμια!»

Ἐσήκωσε τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ ὁ Παπᾶ-Φύλαχτος καὶ εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ διὰ τὴ θεία φώτιση ὁποῦ τοῦ ἔδωκε.

Ϛ'

Δὲν ἀργοπόρησε. Τὴ Νιὰ Τρίτη μπαίνει στὴν πόλη· πάει στὸ ἀρχιεπισκοπεῖο καὶ ξομολογιέται ὅλα, ἕνα πρὸς ἕνα, στὸ μακαρίτη τὸν Ἀθανάσιο, τὸν ἅγιο ἐκεῖνο καὶ σοφὸ Μητροπολίτη. Ὁ Ἀρχιερέας τὸν ἐπαίνεσε εἰς ὅ,τι ἔκαμε, καὶ «ἕνα τώρα μένει νὰ κάμῃς, τοῦ λέει· νὰ βαλθῇς μονὸς διπλός, καὶ νὰ κάμῃς τἀδύνατα δυνατὰ νὰ τοὺς στεφανώσῃς».

Καὶ τὤκαμε ὁ Παπᾶ-Φύλακτος μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δεκαπενταύγουστο τῆς Παναγίας ἡ Ἡλιοσταλακτη ἤτανε νύφη χαρούμενη στὸ πλάϊ τοῦ Ῥωτόκριτου. Καὶ διηγόντανε τὴν ἱστορία αὐτὴ ἔπειτα ἀπὸ χρόνια εἰς τὸ γέρο-Χατζῆ Πουλημένο καὶ ἀκόμ' ἀναρίτσιενε.

Ἐν Κερκύρᾳ

Σ. Κ. Π.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΙ ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΙ

Τὸ ἀσχημότερον τῶν ζώων τῆς δημιουργίας στοιχίζει πλειότερον πάντων· εἷς ἱπποπόταμος ἀξίζει **μέσα σ' τὸ νερὸ** 25,000 φράγκα καὶ ἂν ἀκόμη ἐγεννήθη ἐν θηριοτροφείῳ. Ἐν Εὐρώπῃ συγκαταριθμουμένου καὶ τοῦ προσενεχθέντος εἰς τὸν φυτολογικὸν κῆπον τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Χαλὴμ μόλις 5 ἢ 6 ἐκ τῶν παχυδέρμων τούτων ἐγεννήθησαν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ Guy Fawkes ἡ ἀποτελοῦσα τὸ ὡραιότερον

στόλισμα τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Λονδίνου, ἐγεννήθη ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ τὴν 5 Νοεμβρίου 1872. Ἐν πρώτοις φαίνεται παράδοξον, ὅτι εἰς θῆλυ ζῷον ἐδόθη ὄνομα γένους ἀρσενικοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, τὸ ὄνομα ἱπποπόταμος εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα δίδεται ἀδιακρίτως. Εἰς τὸ ζῷον τοῦτο ἐδόθη τὸ ὄνομα, διότι συνέπεσε νὰ γεννηθῇ κατὰ τὴν ἀμφιετηρίδα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς περιφήμου συνωμοσίας τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, καὶ ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ πρωταγωνιστοῦ τῶν ἀναρχικῶν ἰδεῶν, ὅστις πρῶτος ἀπεπειράθη ν' ἀνατινάξῃ ὁλόκληρον τὸ κοινοβούλιον.

Ἡ εὕρεσις συζύγου διὰ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος θῆλυν ἱπποπόταμον δὲν ἦτο πρᾶγμα εὔκολον, διότι καὶ ὁ ἐν Παρισίοις βιῶν ἀνήκει εἰς τὸ αὐτὸ φῦλον. Μετὰ μακρὰς καὶ ἀνωφελεῖς ἐρεύνας εἰς τὰς διαφόρους ἀγορὰς ἀγρίων θηρίων, ἡ διεύθυνσις τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Λονδίνου ἠγόρασε νεαρώτατον τοιοῦτο ζῷον γεννηθὲν ἐν Ἀμβέρσῃ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1881. Ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας εἶναι ἀρκετὰ σπουδαία, διότι ἡ σύζυγος εἶνε πρεσβυτέρα τοῦ μέλλοντος αὐτῆς συζύγου κατὰ ἐννέα ἔτη· ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παχυδέρμων τὰ τοιαῦτα παραβλέπονται.

Ὁ ἱπποπόταμος δὲν ἀγαπᾷ τὴν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου κοινωνίαν.

Δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα, ἂν τὰ τερατώδη ταῦτα ζῷα ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίστανται δυσευρετώτερα· τοῦτο προέρχεται διότι δὲν ἀρέσκονται εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου κοινωνίαν καὶ ἀποσύρονται ἐφ' ὅσον προοδεύει ὁ πολιτισμός. Ἄλλοτε ἡ ἀρχαία Αἴγυπτος ἔβριθε τοιούτων, ὡς μαρτυροῦσι διάφορα ἀνάγλυφα παριστῶντα ἁλιείας τούτων καὶ χρονολογούμενα ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Φαραώ. Νῦν εὑρίσκονται μόνον ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ λευκοῦ Νείλου, τοῖς ἀρδεύουσι τὰς τροπικὰς χώρας, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς ἐγκατέλιπον ἐπίσης τὴν χώραν τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ ἀπεσύρθησαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ζαμπέζης. Κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς ἀφθονοῦσιν ἔτι ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νίγηρος, μετὰ βραχὺν ὅμως χρόνον θ' ἀναγκασθῶσι νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ ῥεύματα τῆς χώρας τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Τὰ τέρατα ταῦτα εἶναι ἀκίνδυνα, ἀλλ' ἀγαπῶσι τὴν ἡσυχίαν των. Τρέφονται ἐκ ῥιζῶν ἐνύδρων φυτῶν. Καίτοι δὲ διέρχονται πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ βίου αὐτῶν ἐν τῷ ὕδατι, οὐδὲν σαρκοβόρον ὁρμέμφυτον ἔχουσι καὶ ἑπομένως μηδὲ ἕνα ἰχθῦν κατατρώγουσιν. Ὅπως ποικίλλωσι τὰς διασκεδάσεις, ὁτὲ μὲν κολυμβῶσι, ὁτὲ δὲ περιδιαβάζουσι μὲ βραδὺ βῆμα ἐν τῷ βάθει τοῦ ποταμοῦ. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἵνα ἀναπνεύσωσι· διαρκούσης ὅμως τῆς ἡμέρας σπανιώτατα ἀποφασίζουν νὰ ἐξέλθωσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Περιμένουσι νὰ ἐπέλθῃ ἡ νὺξ καὶ τότε ἐξέρχονται ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν χόρτων, τῶν φυομένων κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ λαμβάνουσι τὸ γεῦμα αὐτῶν, ὅπερ διαρκεῖ μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Προσβαλλόμενοι ἀμύνονται μετὰ γενναιότητος, οὐδέποτε ὅμως ἐπιτίθενται μὴ ἔχοντες ὅλως διόλου ἰδιοσυγκρασίαν φιλόμαχον. Βιοῦσι σχεδὸν πάντοτε κατὰ μεγάλας ἀγέλας, ἐν πλήρει ὅμως ἁρμονίᾳ, οὐδέποτε δὲ παρ' αὐτοῖς παρατηροῦνται ἐμφύλιοι σπαραγμοί, ὅπως εἰς τὰ λοιπὰ τὰ μᾶλλον εἰρηνικὰ ποηφάγα ζῷα. Τὰ ζῷα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἡ φύσις μεταξὺ ἁπάντων τῶν γηίνων δημιουργημάτων ἐπροίκισε μὲ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀσχημίας, εἶναι πρότυπα οἰκογενειακῶν ἀρετῶν. Ἡ μήτηρ, ἥτις ἓν καὶ μόνον τίκτει μετὰ ἑκάστην κύησιν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀποχωρίζεται τοῦ νεογνοῦ της, μέχρις οὗ τοῦτο κατασταθῇ ἱκανόν, ἵνα προμηθεύηται μόνον τὴν τροφήν του. Νηχομένη τὸ φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχεώς της, θέλουσα δὲ νὰ τὸ θηλάσῃ ἐξέρχεται ἐπὶ τῆς ὄχθης. Ὁ δὲ ἄρρην καίτοι ἔχει μακρινὴν μὲν ἀλλ' ἀναμφισβήτητον συγγένειαν μετὰ τῶν ἀγριοχοίρων, ὧν οἱ ἄρρενες ἐλάχιστα φροντίζουσι περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀπογόνων των, οὗτος φροντίζει ἐπί τε τῆς ξηρᾶς καὶ ἐν τῷ ὕδατι μετ' ἀδιαπτώτου προσοχῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τε μητρὸς καὶ τοῦ νεογεννήτου.

Τυχηρὰ θήρα.

Ἡ σφαῖρα τοῦ Εὐρωπαίου θηρευτοῦ διακόπτει τὸ εἰδύλλιον τοῦτο. Ἡ καταστροφὴ ὅμως τῶν ζῴων τούτων δὲν ἐποίησε προόδους. Ἐκ πρώτης ὄψεως, θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι βεβαίως ἑκουσίως θ' ἀπετύγχανέ τις σκοπεύων ζῷον μήκους δύο καὶ ἡμίσεος μέτρων καὶ βάρους δύο μέχρι τριῶν χιλιάδων χιλιογράμμων· ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει ἑτέρα θήρα μᾶλλον ἀβεβαία καὶ μᾶλλον τυχηρά.

Ὅταν ὁ ἱπποπόταμος εὑρίσκεται ἐν τῷ ὕδατι ἀναδύεται κατὰ διαστήματα ἀρκετὰ ἀπέχοντα, ὅπως ἀναπνεύσῃ. Οἱ γιγάντειοι αὐτῶν ῥώθωνες, οἱ μικροὶ των ὀφθαλμοί, καὶ τὰ βραχέα των ὦτα ἀναφαίνονται ἐπί τινα δεύτερα ὡς ἄμορφα ναυάγια παρασυρόμενα ὑπὸ τοῦ ῥεύματος τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ θηρευτὴς ἐπιβαίνων λέμβου πρέπει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς στιγμῆς ταύτης, ὅπως σκοπεύσῃ τὸ ζῷον εἰς τὸν κρόταφον· διότι τοῦτο εἶναι τὸ μόνον τρωτὸν μέρος τοῦ ζῴου· τὸ ὑπόλοιπον καλύπτεται ὑπὸ δέρματος, ὅπερ ἔχει πάχος ἀρκετὰ ἑκατοστὰ καὶ ἀντέχει εἰς τὰς σφαίρας κάλλιον τῶν ὑφασμάτων, τῶν ἐσχάτως ἐφευρεθέντων ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ πρὸς προστασίαν τῶν στρατιωτῶν.

Προσθετέον εἰς ταῦτα ὅτι συνήθως καὶ ὁ μᾶλλον πεπειραμένος σκοπευτὴς οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἐπιτυχίας του. Τὸ θανασίμως βληθὲν εἰς τὸν κρόταφον ζῷον ἐξαφανίζεται εἰς τὰ βαθέα ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, παρασύρεται ὑπὸ τοῦ ῥεύματος καὶ ἐκβράζεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν 20—30 χιλιομέτρων ἐπί τινος ἀμμώδους σύρτεως.

Ὁ ἐπιτυχὼν θηρευτὴς χορηγεῖ οὕτω εὐάρεστον τροφὴν εἰς φυλὴν Αἰθιόπων, ἥτις θὰ ἀνακαλύψῃ τὸ σῶμα τοῦ ὑπὸ τοῦ ὕδατος παρασυρθέντος ἱπποποτάμου. Οἱ Αἰθίοπες λαμβάνουσι τὸ πτῶμα καὶ προετοιμάζουσι τοῦτο κατὰ τοὺς τρόπους τοῦ ἀφρικανικοῦ μαγειρεύματος, χωρὶς νὰ ἐξετάζωσιν ἀπὸ πόσων ἡμερῶν χρονολογεῖται ὁ θάνατος τοῦ εὐχύμου τούτου θηράματος.

Οἱ θηρευταὶ θεωροῦντες καὶ δικαίως ἀνωφελὲς νὰ

χορηγῶσιν ἁπλῶς ἄφθονον γεῦμα εἰς Αἰθίοπας, πρὸς ἀποφυγὴν ἀπογοητεύσεων, λαμβάνουσι τὰ μέτρα των, ὅπως φονεύσωσι τὸν ἱπποπόταμον ἐν ᾧ εὑρίσκεται ἐν τῇ ξηρᾷ. Τὸ τερατῶδες ὅμως τοῦτο ζῷον, καίτοι ὁ ὄγκος αὐτοῦ ἀποκλείει τὴν ὕπαρξιν ζωηρᾶς νοημοσύνης, γνωρίζει κάλλιστα τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸ κινδύνους, ἐὰν ἐν πλήρει ἡμέρᾳ περιήρχετο τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Διὰ τοῦτο ὅπως ἀνέλθῃ τὴν ὄχθην καὶ ἀναζητήσῃ τὴν τροφήν του ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν χόρτων, ἀναμένει νὰ ἐπέλθῃ ἡ νύξ. Οὕτως ὁ θηρευτὴς ἀναγκάζεται νὰ κοιμηθῇ ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν μικρῷ πλοιαρίῳ ἠγκυροβολημένῳ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐνέδραν αὐτοῦ ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου.

Ἀρχομένου τοῦ λυκαυγοῦς οἱ ἱπποπόταμοι συναγείρονται κατ' ἀγέλας συνισταμένας ἀπὸ 50—60 καὶ σπεύδουσι τὸ ταχύτερον νὰ προσέλθωσιν ἐν τῇ ἡμερινῇ αὐτῶν διαμονῇ, ἐν τῇ ὑδατίνῳ αὐτῶν κατοικίᾳ, ἐν ᾗ αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ. Καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ ῥιφθῶσιν ἐν τῷ ὕδατι πρέπει καὶ νὰ φονευθῶσιν. Ἐὰν τὸ ζῷον δὲν πέσῃ ὡς κεραυνόπληκτον ἀλλὰ διατηρήσῃ ἀρκοῦσαν δύναμιν, ὅπως καταδυθῇ ἐν τῷ ὕδατι, ὁ Εὐρωπαῖος πρέπει νὰ ἀποβάλῃ πᾶσαν ἐλπίδα ἀποκτήσεως τοῦ θηράματος.

Εὔγευστος τροφή.

Οὐ μόνον οἱ Αἰθίοπες ἀρέσκονται τρώγοντες τὴν σάρκα τοῦ ἱπποποτάμου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ οἱ ἄποικοι τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας μεγάλως ἀρέσκονται εἰς ταύτην. Συνήθως παρατίθεται εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ἀπογόνων τῶν Ὁλλανδῶν καὶ τῶν Ἄγγλων τῶν ἐγκατεστημένων ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀφρικῇ καὶ ἔδεσμα παρεσκευασμένον ἐκ κρέατος ἱπποποτάμου.

Λυπηρὸν μόνον εἶναι, ὅτι οἱ Βρεττανοὶ οὗτοι ἄποικοι παρασκευάζουσι τὸ κρέας τοῦτο μόνον βραστὸν καὶ ψητόν, δὲν κατώρθωσαν δ' ἔτι νὰ μαγειρεύωσι ποικιλοτρόπως. Τὸ λίπος τοῦ ζῴου τούτου εἶναι ἐπιζήτητον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου· οἱ Αἰθίοπες θεωροῦσι τοῦτο ὡς ἀπαράμιλλον βάλσαμον, ὡς ἰατρικὸν δυνάμενον νὰ θεραπεύσῃ ἁπάσας τὰς ἀσθενείας καὶ ἰδίως τὰς στηθικάς.

Τὸ δέρμα τῶν ἱπποποτάμων πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων χρησιμεύει ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ βιομηχανίᾳ τῶν Αἰθιόπων· οἱ Γερμανοὶ οἱ κατέχοντες ἤδη μέρος τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου χρησιμοποιοῦσι τοῦτο εἰς κατασκευὴν μαστιγίων, δι' ὧν κυρίως διδάσκουσιν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τὰ καλὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς προόδου, δι' ὀργάνων δηλαδὴ χορηγουμένων ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοχθόνων ζῴων.

Γένος καταδικασμένον εἰς ἀπώλειαν.

Πρό τινων ἐτῶν οἱ ἱπποπόταμοι ἠπειλήθησαν σπουδαίως ὑπὸ ἀμέσου καταστροφῆς. Παρ' ὀλίγον ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τῶν ὀδοντοϊατρῶν. Ἡ τέχνη τῆς ἀντικαταστάσεως διὰ τεχνητῶν τῶν φθαρέντων φυσικῶν ὀδόντων εἶναι ἀρχαία, ὅσον καὶ ὁ πολιτισμός· διότι ἐν τοῖς ἀρχαίοις τάφοις τῶν Τυρρηνῶν εὑρέθησαν κοπτῆρες, ὁλόκληρος δὲ φραγμὸς ὀδόντων ἐκ ξύλου συκομορέας ἐν τῷ ἀπεξηραμένῳ στόματι τῶν αἰγυπτιακῶν μουμιῶν. Ἀλλ' ἡ πολύτιμος αὕτη κατάκτησις τῆς βιομηχανίας ὑπέστη μακρὰν ἔκλειψιν, μόλις δὲ πάλιν ἐσχάτως ἐπανελήφθη περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

Ἐν ἀρχῇ οἱ ὀδοντοϊατροὶ τὴν πρώτην αὐτῶν ὕλην ἐλάμβανον ἀπὸ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἡ δὲ ***Βορειοαμερικανικὴ ἐπιθεώρησις*** πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι οἱ τεχνητοὶ ὀδόντες οἱ ὁπλίσαντες τὸ στόμα τοῦ μεγάλου Βασιγκτῶνος εἶχον γλυφῇ ἐξ ἀμυντῆρος ἐλέφαντος.

Τῆς πείρας ὅμως ἀποδειξάσης, ὅτι πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ὀδόντων καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν τερηδόνων κατάλληλοι ἦσαν οἱ ὀδόντες τῶν ἱπποποτάμων, ἀμείλικτος ἐκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῶν παχυδέρμων τούτων· εὐτυχῶς ὅμως ἀνακάλυψίς τις τῆς κεραμικῆς, ἐγκαίρως ἐπέφερε τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου τούτου.

Ἂν τὰ τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια τεχνητῶν ὀδόντων, τὰ κατ' ἔτος χορηγούμενα ὑπὸ τῶν ἀμερικανικῶν ἐργοστασίων, ἐλάμβανον τὴν πρώτην αὐτῶν ὕλην ἐκ τῶν ἱπποποτάμων, πρὸ πολλοῦ τὰ ζῷα ταῦτα θὰ εἶχον ἐκλείψει.

Δυστυχῶς, ἡ χορηγηθεῖσα ἀνάπαυλα ὑπὸ τῆς εὐεργετικῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἐκ πορκελάνης ὀδόντων δὲν θὰ διαρκέσῃ. Διότι καὶ ἐκλειπούσης τῆς ὀδοντοποιητικῆς βιομηχανίας, ἐπειδὴ τὸ ἐλεφάντινον ὀστοῦν τὰ μέγιστα χρησιμεύει, μετὰ τὸν φόνον καὶ τοῦ τελευταίου ἀφρικανικοῦ ἐλέφαντος τοῦ χορηγοῦντος τοῦτο, θ' ἀρχίσῃ ἡ θήρα τῶν ἱπποποτάμων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὅπερ θὰ ἐπιφέρῃ καὶ τὴν ἐξόντωσιν τούτων.

G. Lebabie Lagrave.

(Μετάφρασις Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ)

"ΑΠ' ΤΑ ΛΕΥΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ„

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΜΟΥ

Στὸν Κωστῆ Παλαμᾶ.

Ἦταν μικρὴ κι' ἀθάρρευτη παιδούλα
ὅταν ἐγὼ τὴ γνώρισα μιὰ μέρα·
τὴν πῆρα γιὰ μικρή μου ἀδερφούλα,
κ' ἐκείνη, δυστυχιά μου, γιὰ πατέρα.

Καὶ μὲ χαρὰ τὴν ἔβλεπα σιμά μου,
τῆς ἔλεγα πολλά, τῆς τραγουδοῦσα,
τὴν ἔβαζ' ἁπαλὰ στὰ γόνατά μου
καὶ τὰ λευκὰ χεράκια της φιλοῦσα.

Κ' ἔπαιζα μὲ τὰ ξέπλεκα μαλλιά της,
μὲ τὰ σγουρὰ κι' ὁλόμαυρα, ποῦ πλῆθος
ἀγγίζανε τὴν ἄσπρη τραχηλιά της
κι' ἀκόμα δὲν ἐφτάνανε τὸ στῆθος.

Τώρα μιὰ μέρα γύρισ' ἀπ' τὰ ξένα,
— Καλλίτερα νὰ μὴν εἶχα γυρίσει —
καὶ βλέπω μπρός μου ἀγνώριστη παρθένα
τὴν κόρη ποῦ παιδούλα εἶχ' ἀφίσει.

Ἀγνώριστη, ὅλο νιότη κι' ομορφάδα,
ἔν' ἀκριβὸ τῆς γῆς μαργαριτάρι,
στὴν ὄψη μιὰ νυφιάτικη χλωμάδα,
καὶ στὴν περπατησιὰ μιὰ θεία χάρη.

Καὶ λέω νὰ φύγω πάλι ἀπὸ 'δῶ πέρα,
Νὰ μὴ θωρῶ τὴν ὄμορφη παρθένα,
ποῦ μιὰ φορὰ μ' ἐφώναζε πατέρα,
καὶ γι' ἀδερφὴ τὴ νόμιζα, ὤϊμένα!

Μ. Α. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΓΕΩΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

(ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ)

Ὁ ἐν Βόννῃ καθηγητὴς κ. Ἀλφρέδος Φιλιππσών, ὁ σπουδαιότατον δημοσιεύσας σύγγραμμα περὶ τῆς γεωλογίας τῆς Πελοποννήσου, περιηγηθεὶς πρὸ μηνῶν τὴν βόρειον Ἑλλάδα δαπάνῃ τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρίας τοῦ Βερολίνου, ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ταύτης ἔκθεσιν, ἧς δίδομεν ἐνταῦθα συντομωτάτην περίληψιν μερῶν τινων αὐτῆς.

Ἡ Ἑλλὰς χώρα ὑψηλή, ὑψουμένη ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ ἐκ βάθους 4000 μέτρων παρέχει ἰδιάζουσαν φύσιν, ὁμοίαν πρὸς τὸν ἰδιάζοντα πολιτισμὸν αὐτῆς. Ἔγκειται δὲ ἡ ἰδιάζουσα αὐτῆς φύσις εἰς τοὺς κατατέμνοντας αὐτὴν κόλπους, βαθέως εἰσχωροῦντας εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν αὐτῆς χώραν, καὶ εἰς τὸ πολύπλοκον καὶ ἀκανόνιστον τῶν ὀροσειρῶν της, μετέχουσα χώρας ὀρεινῆς ἅμα καὶ παραθαλασσίας.

Τὰ πτυχώδη αὐτῆς ὄρη, ποικίλα κατά τε τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν σύστασιν, συνδέονται πρὸς τὸ ἀπὸ Δ κατερχόμενον μέγα διναρικὸν σύστημα, τὸ πληροῦν τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Ἡ ποικίλη μορφὴ τῶν ὀρέων προέκυψεν ἐκ διασπάσεων κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον. Μεγάλα καὶ μικρὰ ὀρεινὰ τμήματα κατεβυθίσθησαν τότε, καὶ οὕτως ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων ἐσχηματίσθησαν λεκάναι, αἵτινες πρὸς μὲν τὴν θάλασσαν ἀνοιχθεῖσαι ἀπετέλεσαν κόλπους, ἐν τῇ μεσογείῳ δὲ χώρᾳ πεδιάδας, ἐν ταῖς ὁποίαις, συντρέχοντος καὶ τοῦ κλίματος, ἀνεπτύχθη ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ἡ Ἑλλὰς ἐὰν εὑρίσκετο ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀγγλίας, ἅτε στερουμένη πλούτου ὀρυκτῶν, ἤθελεν ἀποβῆ χώρα πτωχοῦ λαοῦ ποιμένων, ἀλλ' ἐκ τοῦ κλίματος καὶ τῶν βροχῶν ἡ βλάστησις ἐν αὐτῇ ἀναπτύσσεται, καὶ τὸ ἔδαφος καρποφορεῖ ἀφθόνως, ὅταν εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἡ βλάστησις ὑπνώττη.

Ἐν Ἑλλάδι κυρίως δ' ἐν τῇ μεσημβρινῇ, εὑρίσκονται ὅλαι αἱ ἀντιθέσεις ἐν στενῷ χώρῳ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ πρὸς τὸ χθαμαλόν, ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ πρὸς τὸ ἤπιον κλῖμα, ἀπὸ τῆς ἐρημίας εἰς τὴν παχεῖαν καρποφορίαν. Ἡ βόρειος δ' Ἑλλάς, ἤτοι ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς βορειοτέρας τούτων ὁμόρους χώρας τῆς δυτικῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἡ γεωλογικὴ ὅμως διαφορὰ ἀμφοτέρων εἶνε μεγίστη, καθὼς καὶ ἡ κλιματολογική· τούτου δ' ἕνεκα καὶ διάφορος εἶνε ὁ πολιτισμὸς ὁ ἀναπτυχθεὶς εἰς ἑκατέραν τῶν χωρῶν τούτων.

Ὁ συγγραφεὺς μετὰ περιγραφὴν τῶν ὀρέων τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, τοῦ κλίματος καὶ τῆς ἱστορικῆς δράσεως τῆς βορείου Ἑλλάδος, ἐπιφέρει ὅτι ἡ ἔρευνα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐγένετο μέχρι τοῦδε μᾶλλον ὑπὸ ἔποψιν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικήν· ἐπειδὴ δὲ ἡ βόρειος Ἑλλὰς καὶ εἰς τοῦτο ἔτι καθυστερεῖ διατελεῖ σχεδὸν ἄγνωστος· προσθετέον δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὰς δυσχερείας τῆς περιηγήσεως, τὰς ταραχάς, τὴν λῃστείαν, ἥτις καὶ μετὰ πάροδον 13 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας δὲν ἐξέλιπε.

Τὰ παράλια τῆς χώρας εἶνε ἀκριβῶς γνωστά, καὶ αἱ πεδιάδες τοπογραφικῶς, εἰς τὴν φυσικὴν ὅμως γεωγραφίαν οἱ περιηγηταὶ ὀλίγον συνεισέφερον. Αἱ τῷ 1870 ἔρευναι τῶν Αὐστριακῶν δὲν ἐγένοντο συστηματικῶς, οὔτε ἀρχαιολογικῶς. Ἀτελέστατα δ' ἐγένετο ἡ ἔρευνα τῆς Πίνδου, ἧς ἐχαράχθη μόνον ἡ γραμμὴ καὶ ὀλίγα χιλιόμετρα ἑκατέρωθεν. Πάντες οἱ περιηγηταὶ ἠκολούθησαν τὴν διὰ τοῦ Ζυγοῦ ὁδὸν ἢ τοῦ Λάκμωνος. Τὸ ὄρος τῆς Πίνδου οὐδέποτε ἠρευνήθη ὑπὸ περιηγητῶν. Ἐπίσης ἄγνωστα καὶ τὰ βόρεια ἄκρα καὶ νότια τῆς Θεσσαλίας· μόνον τὰ πρὸς Α (Ὄλυμπος, Πήλιον, Ὄσσα) εἶνε γεωλογικῶς καὶ βοτανικῶς ἠρευνημένα· καὶ ὁ ῥοῦς ἔτι τῶν ποταμῶν εἶνε ἀνακριβὴς εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας, καὶ αἱ τοπωνυμίαι. Ἡ φορὰ τῶν ὀρέων σημειοῦται χονδρικῶς, οὕτως εἰπεῖν. Ὁ συγγραφεὺς σημειοῖ ὅτι εὗρεν ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ πίνακος, ἔνθα σημειοῦνται περὶ τὸν Ἀσπροπόταμον κοιλάδες, ὄρη ὕψους 2000 μ. Ἡ βόρειος Ἑλλὰς ἀποτελεῖ ἔτι μέρος τῆς μεγάλης terra incognita, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἔτι εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἶνε ἐν τούτοις μέγιστον τὸ ἐπιστημονικὸν συμφέρον τῆς γνώσεως τῶν σχέσεων τῶν ὀροσειρῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέγα διναρικὸν σύστημα.

Ὁ κ. Φιλιππσὼν καταλιπὼν τὰς Ἀθήνας κατὰ Μάρτιον μῆνα τοῦ 1893 διέτρεξεν ἐπὶ τρεῖς καὶ ἥμισυ μῆνας τὴν Ὄθρυν, καὶ μέρος τῆς Πίνδου, Καρδίτσαν, Καλαμπάκαν, Τρίκκαλα, καὶ τὰ ὅρια μέρους τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Παρετήρησε δὲ ὅτι τὰ Καμβούνια ὄρη συνίστανται ἐξ ὀροσειρῶν ἐχουσῶν φορὰν ΝΝΔ, ἀνήκοντα εἰς τὸ σύστημα τοῦ Ὀλύμπου γεωλογικῶς. Ἐπίσης δὲ παρετήρησε βορείως τῆς Καλαμπάκας εὐρὺ ἄνοιγμα πλῆρες χθαμαλῶν λόφων, τὰ Χάσια, εὐδιαπέραστον διάβασιν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, οἰκούμενον ὑπὸ τῶν πενεστάτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν ὀλιγοκαινικὴν διαμόρφωσιν τῶν Χασίων ἀνήκει καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Καλαμπάκας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκ τῆς διαθρύψεως τοῦ ἐδάφους κατελείφθησαν ὄγκοι, καὶ λόφοι πυργωτοί, τὰ Μετέωρα.

Ἐκ Θεσσαλίας μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὧν δίδει σύντομον περιγραφήν, εἰς Δέλβινον, Ἀργυρόκαστρον, κατελθὼν εἰς Ἄρταν, καὶ ἐντεῦθεν αὖθις εἰς Πίνδον. Περιγράφει δὲ ἐκτενέστερον τὰ τῆς μορφῆς καὶ γεωλογίας τῆς Πίνδου, καὶ κατακρίνει τὴν ἀδιάλειπτον ὑλοτομίαν τοῦ ὄρους, σημειῶν ὅτι ἐν βραχεῖ θὰ ἐκλίπωσιν ὅλα τὰ πανάρχαια δάση τοῦ ὄρους, καὶ τότε θὰ συνεκλίπωσι καὶ τὰ μικρὰ τεμάχια τῆς ἐπ' αὐτοῦ καλλιεργησίμου γῆς, οἱ δὲ κάτοικοι θὰ μεταναστεύ-

σωσιν ἢ θὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸν ληστρικὸν βίον.

Ἐκ τῆς Πίνδου διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια. Καθ' ἅπασαν δὲ τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπήνεγκε διορθώσεις εἰς τὸν γεωγρ. πίνακα τῶν χωρῶν, ἃς διῆλθεν, ἔκαμε ὑψομετρικὰς παρατηρήσεις, ἔλαβε φωτογραφικὰς εἰκόνας πολλῶν μερῶν, ἐξήτασε τὴν γεωλογίαν τῶν μερῶν, τὸν σύνδεσμον τῶν ὀρέων πρὸς ἄλληλα. ἠρεύνησε δὲ ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατὸν καὶ τὰ φυτὰ τῶν χωρῶν, καὶ ἔλαβε σημειώσεις περὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν καταστάσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, περὶ ὧν ἐκτενέστερον θέλει πραγματευθῆ εἰς τὸ σύγγραμμά του.

Μ.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ἀφιερωμένη σ' τοὺς φίλους Σ. καὶ Κ. Μ.

Κόπιασε, Μοῖρά μας καλή,
τὸ γιό μας νὰ μοιρώσεις,
σ' τὸ χαϊδεμένο μας πουλὶ
τὰ δῶρά σου νὰ δώσεις.

Κάλλη μὴν πεῖς, καὶ μὲ πολλὰ
μᾶς ἦρθε στολισμένος·
γιὰ δές τον πῶς χαμογελᾷ
σὰν κάμπος ἀνθισμένος.

Μὸν δῶσ' του στήθια σπλαχνικά,
καρδιὰ χαριτωμένη,
ἐφκὲς ὁ γιός μας ν' ἀγρικᾷ
ἀπ' ὅθε κι' ἂ διαβαίνει.

Κι' ἂχ δῶσ' του, Μοῖρά μας καλή,
χρόνια πολλὰ νὰ ζήσει,
σὰν ἔχουμ' ἄσπρη κεφαλὴ
νὰ μᾶς γεροκομήσει.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΜΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΤΕΥΧΟΥ

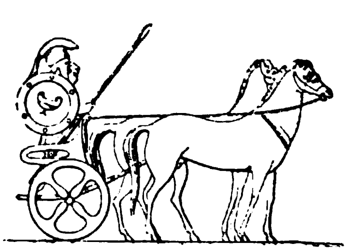
Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ὑπάρχει ἔντυπος σπανία τις καὶ περίεργος μετάφρασις τῆς Πεντατεύχου εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν. Ἡ τύπωσις ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1547 ὑπό τινος ἑβραίου πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὁμοεθνῶν καὶ ὁμοθρήσκων του· ἐγένετο δὲ ἐν τῇ δημώδει ἑλληνικῇ, ὡς ἐλαλεῖτο τότε ὑπό τε τῶν ἑλλήνων καὶ ἑβραίων, διότι καὶ οὗτοι, οἱ παλαιότερον τῶν ἄλλων ἑβραίων ἀποικισθέντες, ἐλάλουν ἐκ γενετῆς τὴν δημώδη ἑλληνικήν, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, οἱ μεταγενέστερον ἀποικισθέντες λαλοῦσι τὴν ἱσπανικήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ δι' οὓς ὡρίζετο ἡ μετάφρασις τῆς Πεντατεύχου, εἰ καὶ δὲν ἐννόουν τὴν ἑβραϊκήν, ἐγίνωσκον ὅμως τοὺς ἑβραϊκοὺς χαρακτῆρας, ὁ μεταφραστὴς μετεχειρίσθη γράφων τοὺς τοιούτους χαρακτῆρας, ὥστε διὰ πάντα ἀγνοοῦντα τοὺς ἑβραϊκοὺς χαρακτῆρας καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἀνάγνωσις.

Τὴν μεταφορὰν τῶν ἑβραϊκῶν χαρακτήρων εἰς ἑλληνικοὺς ἐπιχειρεῖ ἤδη ὁ κερκυραῖος Λάζαρος Βιλέλλης, ἐπὶ τούτῳ μεταβὰς πρό τινων ἡμερῶν εἰς Παρισίους. Ὁ κ. Βιλέλλης, κάτοχος διαφόρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ εἰδήμων τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς φιλολογίας, ἦτο ὁ ἁρμοδιώτερος πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν. Ἐπὶ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἐδημοσίευσε πρὸ τριῶν ἐτῶν περισπούδαστον ἄρθρον ἐν τῇ «Revue des Études grecques», δι' οὗ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν δημώδη γλῶσσαν, καταδεικνύων ὁποίαν σπουδαιότητα δύναται νὰ ἔχῃ ἡ μελέτη τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μεταφράσεως εἰς τὰς περὶ γλωσσολογίας μελέτας των καὶ ἰδίως εἰς τὰς περὶ τῆς δημώδους ἐρεύνας των. Ὁ κ. Βιλέλλης ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ γλῶσσα εἰς ἣν ἐγράφη ἡ μετάφρασις, εἶνε ἡ δημώδης, ὡς ἐλάλουν αὐτὴν οἱ τότε ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὔτε πρέπει νὰ κλονίσῃ τὴν πεποίθησιν ἡμῶν ταύτην ἡ διαφορὰ τῆς συντάξεως καὶ ἡ φρασεολογία, ἡ μὴ συμφωνοῦσα πάντοτε πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διότι τοῦτο ἀποδίδει ὁ κ. Βιλέλλης εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ μεταφραστοῦ τοῦ ν' ἀποδώσῃ κατὰ γράμμα τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον.

Ὁ κ. Βιλέλλης ὁμοῦ μὲ τὸ ἄρθρον του ἐδημοσίευσε προσέτι ἐν τῷ προαναφερθέντι περιοδικῷ τὴν μεταγωγὴν τῆς μεταφράσεως εἰς ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας τῶν τεσσάρων κεφαλαίων τῆς Γενέσεως, συνοδεύσας αὐτὴν καὶ διά τινων σπουδαίων γραμματολογικῶν παρατηρήσεων. Οὕτω, λόγου χάριν, παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ὅς τηρεῖται πάντοτε ἀμετάβλητος, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ qui τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν. Ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν κλίσιν τοῦ ἄρθρου. Οὕτω ἀπαντᾷ ὁ **γέρος, τοῦ γέρου, τὸν γέρον· οἱ γέροι, τῶν γέρων, τοὺς γέρους. Ἡ γυναῖκα, τῆς γυναίκας, τὴν γυναῖκαν. Τὸ στόμα, τοῦ στομάτου. Τὸ ἕνα, τοῦ ἑνοῦ.**

Καὶ ἄλλας τοιαύτας παρατηρήσεις ἐπιφέρει ὁ κ. Βιλέλλης, ὅστις καὶ τῆς δημώδους ἡμῶν γλώσσης εἶνε κάτοχος, ἀλλὰ τὰς ὁποίας ἡμεῖς παραλείπομεν χάριν συντομίας. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ δημοσιευθῇ ὁλόκληρος ἡ μεταγωγὴ τῆς μεταφράσεως εἰς ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας, διότι οὕτω, οὖσα αὕτη προσιτὴ εἰς πάντας, θὰ δώσῃ ἀφορμὴν νέων μελετῶν ἐπὶ τῶν μετατροπῶν τῆς δημώδους γλώσσης, μελετῶν ὠφελίμων εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης.

Γ. Μ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Τὰ χρώματα τοῦ φωτὸς καὶ ἡ αὔξησις τῶν φυτῶν.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ ὕπαρξις τῶν φυτῶν, ἐκείνων τοὐλάχιστον τὰ ὁποῖα εἶναι πράσινα, συνδέεται στενῶς μὲ τὸ φῶς, καὶ ὅτι φυτὸν κλειόμενον εἰς τὸ σκότος ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κιτρινίζει καὶ ἀποθνήσκει. Γνωρίζομεν ἐπίσης καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν τὸ φῶς εἶναι ἀπαραίτητον: ἐξ αὐτοῦ τὸ φυτὸν λαμβάνει τὴν δύναμιν νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ ἀποσυνθέτῃ τὸ ἐν τῷ ἀέρι διακεχυμένον ἀνθρακικὸν ἀέριον, ὅπως τὸν ἄνθρακα αὐτοῦ χρησιμοποιήσῃ ὡς ὑλικὸν διὰ τὴν αὔξησίν του. Διὰ τοῦ φωτὸς τὸ ἐλαφρὸν καὶ εὐκίνητον αὐτὸ σῶμα προσκολλᾶται εἰς τὴν γῆν μεταμορφούμενον εἰς μεγάλους κορμοὺς δένδρων, εἰς γλυκεῖς καρπούς, εἰς ὡραῖα ἄνθη.

Ἀλλὰ τὸ εὐεργετικὸν αὐτὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὸ ὁποῖον διευθύνει τὴν πελωρίαν αὐτὴν ἐργασίαν ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἡ φυσικὴ τὸ ἀναλύει εἰς ἑπτὰ χρώματα, ἀποδεικνύουσα, ὅτι δὲν εἶναί τι ἑνιαῖον ἀλλ' ὅτι εἶναι μῖγμα τῶν διαφόρων αὐτῶν φώτων. Γεννᾶται λοιπὸν ἡ ἐρώτησις, ἂν ὅλα τὰ ἰδιαίτερα χρώματα ἐξ ἴσου μετέχωσιν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἢ εἰς ποῖον ἐξ αὐτῶν ἰδιαιτέρως τὰ φυτὰ ὀφείλουσι νὰ εἶναι εὐγνώμονα.

Πειράματα ἐκτελεσθέντα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῶν διαφόρων χρωμάτων τὸ ἐρυθρὸν ἔχει τὴν μεγαλειτέραν ἐνέργειαν, μετ' αὐτὸ ἔρχονται ἄλλα τινά, τὸ δὲ πράσινον εἶναι ἐντελῶς ἀδρανές. Φυτὰ δεχόμενα μόνον πράσινον χρῶμα θνήσκουσιν, ὡς ἂν εὑρίσκοντο εἰς τὸ σκότος. Τὸ πείραμα ἰδίως εἶναι περίεργον ὡς ἑξῆς: Διὰ νὰ δώσωμεν πράσινον φῶς εἰς τὸ φυτόν, ἀναγκάζομεν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ διέλθῃ διὰ διαλύσεως περιεχούσης αὐτὴν τὴν χρωστικὴν οὐσίαν τῶν φυτῶν, *τὴν χλωροφύλλην*.

Τὸ πρᾶγμα ἐν τούτοις εἶναι εὐεξήγητον, ἠδύνατο δὲ καὶ νὰ τὸ προΐδῃ τις. Ἡ φυσικὴ διδάσκει, ὅτι σῶμά τι φαίνεται ἔχον ἐκεῖνο τὸ χρῶμα *τὸ ὁποῖον δὲν ἀπορροφᾷ*. Σῶμά τι π. χ. εἶναι κίτρινον ὅταν ἀπορροφᾷ, ἤ, μὲ ἄλλας λέξεις, πνίγῃ ἐν τῇ μάζῃ του, ὅλα τὰ ἄλλα χρώματα, καὶ ἀντανακλᾷ ἢ ἀφίνει δίαβασιν, ἂν εἶναι διαφανές, εἰς τὸ κίτρινον. Τὰ φυτὰ ἄρα ἀπορροφῶσι μᾶλλον ἢ ἧττον ὅλα τὰ χρώματα ἐκτὸς τοῦ πρασίνου· ἄρα τὸ πράσινον εἶναι ἀδιάφορον δι' αὐτά, καὶ ἔλλειψις αὐτοῦ ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου δὲν θὰ ἤλλαζε κατὰ τίποτε τὸ φυτικὸν βασίλειον. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ἐπίσης, ὅτι τὸ μᾶλλον ἐνεργητικὸν χρῶμα εἶναι τὸ ἐρυθρόν, δηλ. τὸ *συμπληρωτικὸν* τοῦ πρασίνου, ὡς λέγει ἡ φυσική, ἤ, ὡς θὰ ἐλέγομεν κοινῶς, τὸ *ἀντίθετόν του*, δηλ. ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἑνούμενον μὲ τὸ πράσινον δίδει περίπου λευκόν.

Τὰ χρώματα τοῦ φωτὸς δὲν φαίνονται ἄσχετα καὶ πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ζώων. Εἰς ἓν τῶν ἀνωτέρω πειραμάτων, ὅπου διάφορα διαμερίσματα γῆς ἦσαν κεκαλυμμένα μὲ ὕελους διαφόρων χρωμάτων, παρετηρήθη, ὅτι μία μυρμηκιὰ εὑρισκομένη προηγουμένως ἀλλαχοῦ ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη ὑπὸ τὴν ἐρυθρὰν ὕελον. Ὅπως ἐξετάσωσι μήπως ἦτο τυχαία ἡ περίπτωσις, ἀντήλλαξαν τὴν ὕελον ἐκείνην μὲ τὴν ὕελον ἑνὸς ἄλλου διαμερίσματος. Μετά τινας ἡμέρας οἱ μύρμηκες μετέφερον τὴν κατοικίαν των πάλιν ὑπὸ τὴν ἐρυθρὰν ὕελον.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΟΝ

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἑστίας».

Ὁ κ. Μαυρογιάννης ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ζωγραφικῆς σχολῆς τῶν Δοξαράδων, δημοσιευθείσῃ εἰς τὰ δύο τελευταῖα φυλλάδια τῆς «Ἑστίας», γράφει ὅτι αἱ εἰκόνες τῆς οὐρανίας τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρᾳ, ἔργα τοῦ Π. Δοξαρᾶ, ἀφαιρεθεῖσαι ἐκεῖθεν καὶ «περιπλανηθεῖσαι ἀπὸ Ἐκκλησίας εἰς Ἐκκλησίαν κατήντησαν, ἄγνωστον ποῦ».

Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν εἴς τινας τί ἀπέγειναν τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ἔργα. Τρεῖς μὲν τῶν εἰκόνων ἐκείνων σώζονται ἐν Κερκύρᾳ, μία ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγ. Εὐφημίας καὶ δύο ἐν τῇ μονῇ τῶν Βλαχερνῶν παρὰ τὸ ὀνομαστὸν *Κανόνι*. Αἱ δὲ λοιπαὶ *ἐπωλήθησαν* πρό τινων ἐτῶν *ἀρχαιοκαπηλικῶς* εἰς ἐμπόρους ξένους, ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντας ἐνταῦθα, ὅπως μεταπωληθῶσιν, ἐννοεῖται, εἰς τοὺς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐκτιμῶντας τὰ τοιαῦτα. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ δυστυχὴς τύχη τῶν εἰκόνων τοῦ Δοξαρᾶ.

Ἐκτὸς τούτου ὁ κ. Μαυρογιάννης λέγει ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Δοξαρᾶ ἐν Ζακύνθῳ ζωγράφος Κουτούζης ἐφόρει, ἱερεὺς ὢν ὀρθόδοξος, «πλατύγυρον πῖλον, κατὰ μίμησιν τῶν δυτικῶν».

Καὶ ὁ κ. Μαυρογιάννης ἐπαναλαμβάνει ὅ,τι συνήθως λέγεται, ἀλλὰ δὲν ἀληθεύει. Ὁ πλατύγυρος πῖλος ἦτο, κ. Διευθυντά, ὁ πραγματικὸς καὶ ἀληθὴς πῖλος τῶν ἱερέων, οὐ μόνον ἐν Ζακύνθῳ ἀλλὰ καὶ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ἑπτανήσῳ, καὶ ἐλέγετο *σκιάδιον*, ἀπὸ τῶν *βυζαντινῶν χρόνων* ἔχων ἀρχήν. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου ἂς ἀναγνώσῃ τὸν Κουροπαλάτην. Τὸ γνωστὸν *καμελαύχιον*, καὶ τὸ σχῆμα ὃ ἔχει σήμερον, οὔτε ἀρχαῖον εἶναι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὔτε σημαίνει τι· εἶναι *καλλωπιστικὴ* μεταβολὴ ἁπλῶς τοῦ καλογηρικοῦ σκούφου. Μέχρι τῆς προπαρελθούσης γενεᾶς, ἐν Ἑπτανήσῳ, ὅπου ἐτηροῦντο πολλὰ βυζαντινὰ ἀρχαῖα, ἐφόρουν οἱ ἱερεῖς τὸ *σκιάδιον*, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀπενέμετο ὡς ἀξίωμα εἰς τοὺς προὔχοντας καὶ ἀξιωματικοὺς τῶν ἱερέων. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει σήμερον, ὡς πληροφορούμεθα, ἐν Ῥωσσίᾳ. Ὥστε κακῶς λέγεται τοῦτο ἀπομίμησις τῶν δυτικῶν.

Ἐν Κερκύρᾳ 4 Μαΐου 1894

ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Τὴν 19 Μαΐου ἐγένετο ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ἐκλογή, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποβιωσάντων ἀκαδημαϊκῶν Ταῖνε καὶ Μαξίμου Δυκάμ. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν παρῆσαν 33 ἀκαδημαϊκοί· τέσσαρες μόνον ἦσαν ἀπόντες: ὁ Λοτί, ὁ Δυρουΐ, ὁ Λεσσὲψ καὶ ὁ Περρώ· ὁ δὲ Ἑρεδιὰ δὲν εἶχε δικαίωμα ψήφου, ὡς μὴ γενόμενος ἔτι ἐπισήμως δεκτός. Κατὰ τὴν πρώτην διαλογὴν αἱ ψῆφοι διενεμήθησαν ὡς ἑξῆς: Διὰ τὴν ἕδραν τοῦ Ταῖνε, Σο-

Θ. Μάνος

ρὲλ 16, Μοντεγκὺ 13, Ζολᾶ 0, λευκαὶ 4. Διὰ τὴν ἕδραν τοῦ Δυκάμ, Δεσανὲλ 16, Αἰκὰρ 2, Βουρζὲ 15, Ζολᾶ 0. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκλογὴν ὁ Σορὲλ συνεκέντρωσε 19 ψήφους, λαβὼν τὰς 3 ἐκ τῶν 4 λευκῶν, ὁ δὲ Βουρζὲ 19 ψήφους, κερδήσας 2 ἀπὸ τὸν Δεσανὲλ καὶ τὰς δύο τοῦ Αἰκάρ. Οὕτως εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Ταῖνε ἐξελέγη ὁ Ἀλβέρτος Σορέλ, ἱστορικός, ἐγκύψας προπάντων εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν, εἰς δὲ τὴν τοῦ Μαξίμου Δυκὰμ ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος Παῦλος Βουρζέ. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο πρὸ πολλοῦ ἦτο γνωστόν. Ἀλλὰ πολλοὶ δὲν ἤκουσαν μετ' εὐχαριστήσεως τὸ ὅτι ὁ Σορὲλ διεδέχθη τὸν Ταῖνε, ἀντὶ τοῦ Βουρζέ, τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα ἔχει πολὺ μεγαλειτέραν συγγένειαν πρὸς τὸ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

— Ἐγνώσθη ἤδη ὅτι κατὰ τὸν εἰσιτήριον αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ λόγον ὁ Παῦλος Βουρζὲ θὰ ἐγκωμιάσῃ ἀντὶ τοῦ Μαξίμου Δυκὰμ τὸν Γουσταῦον Φλωμπέρ. Νέα δὲ ἔργα ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς ἑτοιμάζει: «Πέραν τῆς θαλάσσης» δημοσιευθησόμενον ἀγγλιστὶ συγχρόνως καὶ γαλλιστί· καὶ τὸ «Τραγικὸν Εἰδύλλιον» ἔργον τοῦ ὁποίου ἴσως ὁ τίτλος θὰ μεταβληθῇ. Τὰς ἐξ Ἀμερικῆς ἐντυπώσεις του ὁ Βουρζὲ θὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», ὑπὸ τὸν τίτλον Profils Etrangers.

— Διῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, προερχόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους ὁ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Πιὲρ Λοτί. Ἔμεινεν ἐδῶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐπεσκέφθη τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰ Μουσεῖα καὶ τὸ ἑσπέρας κατελθὼν εἰς Πειραιᾶ ἐπεβιβάσθη τοῦ διὰ Μασσαλίαν ἀποπλέοντος ἀτμοπλοίου. Ὡς γνωστὸν ὁ Λοτὶ ἐπιστρέφει ἐκ μακροῦ ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην ταξειδίου, τὸ ὁποῖον θὰ περιγράψῃ διὰ μακρῶν ἐντυπώσεων, ἀγορασθεισῶν ἤδη ὑπὸ ἐκδότου ἀμερικανοῦ.

— Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Ἀριστείδου Γαλανοῦ ἐξεδόθη εἰς τόμος περιέχων μερικὰ ***Ἀνέκδοτα Ἔργα*** τοῦ Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου, ἤτοι πεζά, χαρακτῆρας καὶ ποιήσεις. Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ ἀλησμονήτου ποιητοῦ δὲν εἶνε κυρίως ἀνέκδοτα, ἀλλὰ διὰ πρώτην φορὰν συμπεριλαμβάνονται εἰς τόμον, ἐσπαρμένα τέως ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ δυσεύρετα.

— Ἐν τῷ γαλλικῷ «Journal des savants» ὁ Παῦλος Ζανὲ διαγράφει τὴν ἱστορίαν τοῦ ***Μυθιστορήματος ἐν Γαλλίᾳ***, ἀπὸ τοῦ 1610 μέχρι σήμερον, κατὰ τὸ λαμπρὸν σύγγραμμα, τὸ ἐκδοθὲν περὶ τούτου ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ὑπὸ τοῦ Μοριγιώ. Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ***Ἀστραίας***, ἐκδοθείσης τῷ 1610, τοῦ πρώτου γαλλικοῦ μυθιστορήματος, καὶ καταλήγει μέχρι τοῦ Ζολᾶ, τοῦ Δωδὲ καὶ τοῦ Λοτί.

Ἐπιστημονικὰ

Εἰς τὰ «Ἀρχεῖα τῆς ἐγκληματολογικῆς Ἀνθρωπολογίας», ὁ γάλλος βουλευτὴς καὶ συγγραφεὺς Α. Βεράρ, δημοσιεύει εὔγλωττον καὶ ἔνθερμον μελέτην περὶ τῆς «Δημοσιότητος τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων» κηρυσσόμενος κατ' αὐτῆς, ἐν ᾧ κατ' ἀρχὴν εἶνε ὑπὲρ τῆς θανατικῆς ποινῆς. «Ἡ λαιμητόμος, συμπεραίνει, ἐγειρομένη ἐπὶ δημοσίας πλατείας, μακρὰν τοῦ νὰ ἐκφοβίζῃ τοὺς ἐγκληματίας, ἀπεναντίας τοὺς ἐξοικειόνει πρὸς τὴν μηχανὴν τῆς τιμωρίας».

— Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐξεδόθησαν ἤδη οἱ τρεῖς πρῶτοι τόμοι, — τὸ ὅλον σύγγραμμα θὰ συνίσταται ἐκ πέντε, — τῶν ***Δοκιμίων*** τοῦ διασήμου ἄγγλου καθηγητοῦ Θωμᾶ Χῶξλυ, τοῦ φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ Δαρβίνου. Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει μίαν σύντομον ἀλλὰ χαρακτηριστικωτάτην αὐτοβιογραφίαν καὶ ἐννέα δοκίμια γραφέντα περὶ διαφόρων θεμάτων ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1890. Ὁ δεύτερος περιέχει τὸ περίφημον δοκίμιον περὶ τῆς παλαιᾶς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, διελθούσης πολλὰ στάδια καὶ ἀναστυλωθείσης ἐπὶ βάσεως ἐπιστημονικῆς διὰ τῆς «***Ἀρχῆς τῶν Εἰδῶν***» τοῦ Δαρβίνου. Ὁ δὲ τρίτος τόμος περιλαμβάνει ἑπτὰ ἄλλα δοκίμια, γραφέντα μεταξὺ τοῦ 1851 καὶ 1881, περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ ἀνατροφῇ.

Καλλιτεχνικὰ

Εἰς τὸ ἐφετεινὸν Σαλὸν τῶν Παρισίων ἔχουν ἐκθέσει διάφορα ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ οἱ ἐν Παρισίοις ἕλληνες καλλιτέχναι: Θ. Ράλλης καὶ Α. Ἀντωνιάδης, ζωγράφοι, Α. Σῶχος καὶ Κρῖνος, γλύπται καὶ Α. Γέλβερτ ἀρχιτέκτων.

— Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. Ψυχάρη ἐδόθη ἐν Παρισίοις ἔκτακτος καλλιτεχνικὴ ἑσπερὶς ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι σεισμοπαθῶν. Μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ καταρτισθέντος κομιτάτου, διαπρέπουν τὰ ὀνόματα τοῦ Κοππέ, τοῦ Σουλλὺ Προυδώμ, τοῦ Ἑρεδιᾶ, τῆς κυρίας Ἰουλιέττας Ἀδάμ, τοῦ Οὐσσαί, τοῦ Λεκὸν Δελὶλ, τοῦ Δεσάμ, τοῦ Κλαρετί, τοῦ Ρεϊνὰχ κλ. κλ. Ἡ ἑσπερὶς ἐδόθη ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ «Μεγάλου Ξενοδοχείου», κατὰ τὸ ληφθὲν δὲ τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων, ἐπέτυχε θαυμασίως.

Θεατρικὰ

Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Κωμικοῦ Μελοδράματος» ἐν Παρισίοις, ἐπαίχθη ἐσχάτως ὁ ***Φάλσταφ*** τοῦ Βέρδη. Ὡς μουσική, τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ ἰταλοῦ συνθέτου ἐκρίθη ὀλίγον πληκτικὸν· ἀλλ' ἤρεσε πολὺ ἡ ἐκτέλεσίς του. Κατὰ τὴν παράστασιν ἦτο παρὼν καὶ ὁ Βέρδης, διατρίψας, ὡς γνωστόν, ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτευούσῃ καὶ παντοίων τυχὼν ἐκδηλώσεων λατρείας καὶ θαυμασμοῦ.

— Εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον τοῦ Ὠδείου ἐπαίχθη κατ' αὐτὰς νέον ἔργον τοῦ Ἐρρίκου Λαβδάν, τοῦ συγγραφέως τοῦ μετὰ τόσης ἐπιτυχίας παιχθέντος δράματος ***Ὁ πρίγκηψ Δωρέκ***, ἐπιγραφόμενον *Les deux noblesses*. Τὸ ἔργον εἶνε νεωτεριστικώτατον, διακρινόμενον διὰ τὴν περιπάθειαν καὶ τῶν χαρακτήρων του τὴν ἐκπληκτικὴν ἀκρίβειαν. Τὴν πρώτην του διδασκαλίαν ἔστεψε πλήρης ἐπιτυχία.

— Ἤρχισαν ἐνταῦθα τὰς παραστάσεις των τὰ ὑπαίθρια ἑλληνικὰ θέατρα. Ὁ θίασος Ταβουλάρη-Παντοπούλου, ἐν ᾧ πρωταγωνιστεῖ ἡ καλλιτέχνις Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, παίζει εἰς τὸ θέατρον Τσόχα. Δεύτερος δὲ θίασος ὑπὸ τὸν κ. Κοτοπούλην, ἐγκαθιδρύθη εἰς τὸν «Παράδεισον». Ἡ δεσποινὶς Βερώνη ἀνεχώρησεν εἰς Σμύρνην, ὅπου θὰ δώσῃ σειρὰν παραστάσεων καθ' ὅλον τὸ θέρος.

— Πλουσία, τοὐλάχιστον κατὰ ποσόν, προμηνύεται ἡ ἐφετεινὴ ἐσοδεία πρωτοτύπων θεατρικῶν ἔργων. Συγγραφεῖς παλαιοὶ καὶ νέοι ἑτοιμάζουν δράματα, κωμῳδίας καὶ κωμειδύλλια, ἤρχισαν δὲ οἱ θίασοι ἐκγυμναζόμενοι εἴς τινα ἐξ αὐτῶν.

ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΗΣ

[Ἐκ τοῦ περὶ γλώσσης συγγράμματος τοῦ διαπρεποῦς φίλου τῆς **Ἑστίας** κ. Πολυλᾶ δημοσιεύομεν τὴν εἰσαγωγήν, εὐμενῶς παραχωρηθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.]

Κάθε γλῶσσα νέα κατάγεται ἀπὸ ἄλλην, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ἀνώτερον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς καλλιεργείας βαθμηδὸν ἔχει καταντήσῃ εἰς ἀποσύνθεσιν· τὸ παράγωγον ἐκεῖνο ἰδίωμα, πρὶν ἢ ἀποκτήσῃ τὰς ἀπαιτουμένας ἰδιότητας διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ αὐτὸ ὡς ὄργανον ἁρμόδιον εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας, διατρέχει μακρὺ στάδιον βλαστήσεως καὶ μορφώσεως, ὅπου παθαίνει ἀνεπαισθήτως πολλὰς διαδοχικὰς ἀλλοιώσεις, ὀργανικὰς καὶ φωνητικάς, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὸν ἀρχικὸν χαρακτῆρά του, ἀλλὰ εἰς βαθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν τρόπον τῆς γενέσεώς του· εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου ἡ ἐπιδρομή, μὲ τὴν δύναμιν πολιτισμοῦ ἀνωτέρου, καὶ μὲ τὴν πίεσιν ἰσχυρᾶς διοικητικῆς ὀργανώσεως, ἐκατόρθωσε νὰ ἐξαφανίσῃ, ὁμοῦ μὲ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν ἰθαγενῆ λαλιάν, ἡ γλῶσσα τοῦ κατακτητοῦ, ἐκτὸς τῆς φυσικῆς διαφθορᾶς, ὑποφέρει ἄλλην καὶ ῥιζικωτέραν ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ ὑποδουλωμένου πληθυσμοῦ, καὶ παραμορφόνεται εἰς τρόπον ὥςτε μόνον ἡ ἀνατομικὴ τοῦ γλωσσολόγου ἔρευνα δύναται, εἰς τὰ στοιχεῖα καὶ εἰς τοὺς τύπους, νὰ ἀνεύρῃ τὴν καταγωγήν της· καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν· ἀλλὰ εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα, καθὼς εἶχαν ἴδιον πολιτισμὸν ἀνώτερον, δὲν ἐδέχθησαν τὴν γλῶσσαν τοῦ κατακτητοῦ, τὸ νέον ἰδίωμα, γέννημα καὶ τοῦτο ἀναγκαίας ἀποσυνθέσεως, ἄλλον δὲν εἶχε λόγον τῶν φωνητικῶν καὶ ὀργανικῶν ἀλλοιώσεων, ἢ τὸν κοινὸν νόμον τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς τριβῆς· διὰ τοῦτο εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀκριβῶς παραμόρφωσις, ἀλλὰ φάσις νέα, πολὺ φανερώτερα σώζονται τὰ γνωρίσματα τῆς προγονικῆς γλώσσης, — καθὼς τὸ βλέπομεν εἰς τὴν Ἰταλικήν, μεταξὺ τῶν νεολατινικῶν, — εἰς τὴν Γερμανικὴν καὶ εἰς τὴν νεοελληνικήν. Τὸ πρῶτον εἶδος ὁμοιάζει φυτὸν μετατοπισμένον εἰς ἄλλο κλίμα, τὸ δεύτερον ὁμοιάζει ἀναβλάστημα ἀπὸ ἥμερην παλαιωμένην ῥίζαν· τὴν οὐσιώδη αὐτὴν διαφορὰν δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν, εἴτε ἐξετάζομεν γλωσσολογικῶς τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς ἰδιώματος, εἴτε ἱστορικῶς ἐρευνῶμεν τὴν πνευματικήν του ανάπτυξιν, διότι, εἰς τὴν πρώτην περίστασιν ἡ γλῶσσα, μέσα εἰς ξένον ἔδαφος ἀποκτᾷ νέαν ζωήν, ῥιζοβολεῖ καὶ γεννοβολεῖ μὲ ὁρμὴν σχεδὸν ἀνεξάρτητον, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν, ἀργεῖ νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ὥςτε νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως.

Ἀλλά, ὅσον καὶ ἂν διαφέρουν αἱ δύο αὐταὶ κατηγορίαι ὡς πρὸς τὴν καταγωγήν των, ὅμως ἔχουν τοῦτο κοινόν, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἑνότης, πάντοτε ἀποτέλεσμα φιλολογικῆς χρήσεως, συντρίβεται, ὥςτε ἡ νεογέννητος γλῶσσα διασχίζεται εἰς πολλὰ ἰδιώματα εἰδικά· βεβαίως τὰ ἴδια φυσικά, ἱστορικά, καὶ ψυχολογικὰ αἴτια δίδουν εἰς ὅλα ἕναν ὅμοιον χαρακτῆρα, πρὸ πάντων εἰς τὴν **σύνταξιν** καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν **κλίσιν**, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποσύνθεσις καὶ ἡ κατόπιν αὐτῆς ἀνάπλασις λαμβάνουν διάφορον τὴν μορφὴν εἰς τὰ διάφορα κέντρα τοῦ ἔθνους, καὶ ἀκόμη εἰς τὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα, καὶ τοιαύτη παραλλαγὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν τοῦ καθενὸς κέντρου ἰδιότητα, καὶ ἀπὸ τὴν φυσικὴν μεγαλητέραν ἢ ἀσθενεστέραν ἱκανότητα πρὸς τελεσφόρον ἀνάπτυξιν, ἢ ἀπὸ ἄλλας ἀφορμὰς ἐξωτερικάς. Ὁ W. Humboldt ἰσχυρίζεται ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν γέννησιν, ἢ σύλληψιν, πρωτογόνου γλώσσης ἐνυπάρχει ἡ δύναμις, ἢ ἡ ἀδυναμία νὰ ἀναπτυχθῇ εὐτυχῶς· τὸ αὐτὸ δύναταί τις νὰ εἰπῇ καὶ περὶ τῶν παραγώγων γλωσσῶν, καὶ περὶ τῶν διαλεκτικῶν ἰδιωμάτων, δηλαδὴ ὅτι κάποια ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ δυνηθοῦν ποτὲ νὰ ὑπερνικήσουν τὴν ἀρχικήν των στειρότητα.

Ἄλλο κοινὸν φαινόμενον παρατηρεῖται εἰς κάθε γλῶσσαν νεογέννητον· εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον, ἐνῷ ἡ ἀρχαία μένει πάντοτε ἡ ἐπίσημος τοῦ Κράτους, τῆς Λατρείας, καὶ τῆς Ἐπιστήμης, καὶ γίνεται ὄργανον καὶ μέσον συνεννοήσεως μικρᾶς ὀλιγαρχίας, ἐνῷ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου διαλύονται τὰ συστατικὰ καλῶς ὠργανωμένης πολιτείας καὶ ἰσοπεδόνεται κάθε ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπεροχή, καὶ ξεθωριάζεται ἡ ἐθνικὴ παράδοσις, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ προφορικὸς λόγος, αὐτὴ ἡ καθολικωτέρα ἔκφρασις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, καθὼς ἀποκλείεται ἀπὸ τὸν δημόσιον βίον καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, χάνει τὰ ἀφηρημένα καὶ τὰ σύνθετα νοήματα, καὶ μὲ αὐτὰ λησμονεῖ καὶ τὸ πνευματικὸν μέρος τοῦ λεκτικοῦ, καί, ἐπειδὴ γίνεται κάθε ἡμέραν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῶν λογικῶν σχέσεων καὶ τῶν λεπτῶν συνδυασμῶν, ἁπλουστεύεται ἡ σύνταξις, καταλήγει εἰς τὴν παράταξιν, ὀλιγοστεύουν οἱ τύποι, καὶ ἐξαφανίζονται ὡς ἄχρηστα ποὺ περισσότερα ποὺ ὀλιγώτερα τῶν γραμματικῶν ὀργάνων. Ὀρθῶς ὑποστηρίζουν οἱ γλωσσολόγοι ὅτι τοιαύτη ἁπλούστευσις προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀναλυτικὴν τάσιν τοῦ νεωτέρου πνεύματος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἄλλην ἀλήθειαν ὅτι εἰς τὴν δυσοργάνωσιν τῆς γλώσσης συντελεῖ σπουδαίως ἡ κατάπτωσις τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου.

Εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ζοφερὰν περίοδον ἡ γλῶσσα κατεβαίνει εἰς κατάστασιν στοιχειώδη, ζῇ φυτικὴν ζωήν, ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ φωτεινὸς καιρὸς τῆς

ἀναδιοργανώσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ γεννηθῇ ἡ νεωτέρα μορφή της· ἀλλὰ εἰς τὴν τωόντι θαυματουργὸν αὐτὴν ἀνάπλασιν τρία πράγματα ἀπαιτοῦνται· ἔμφυτος εἰς τὴν γλῶσσαν ἀρετή, ἀγαθὴ φύσις τοῦ λαοῦ, καὶ ἁρμόδιαι περιστάσεις· ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ὅρους ἕνας ἂν λείψῃ, καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ τῆς γλώσσης ἀναδιοργάνωσις εἶναι ἀδύνατος, ἤ, ἂν εἶναι δυνατή, κατορθώνεται μόνον μετὰ πολυχρόνιον ζύμωσιν· ἐὰν τὸ ὑλικὸν τῆς γλώσσης μέρος, τὸ λεκτικόν, ἐκατάντησεν εἰς ἐλεεινὴν πενιχρότητα, ἐὰν οἱ τύποι, αἱ ἀρθρώσεις καὶ ὁ ὀργανισμός της ὅλος ἔφθασεν εἰς ἀδιάκριτον σύγχυσιν, ὁ εὐφυέστερος λαός, βοηθούμενος ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας περιστάσεις, δυσκόλως θὰ δυνηθῇ νὰ τῆς ἐμφυσήσῃ τὴν ἀνωτέραν ζωήν, νὰ τὴν πνευματοποιήσῃ· ἐὰν πάλιν οἱ δύο ἐσωτερικοὶ ὅροι ὑπάρχουν, δηλαδὴ τῆς γλώσσης ἡ δύναμις, καὶ ἐθνικὴ συνείδησις γενναία, ἀλλὰ ἐξωτερικὰ ἐναντιώματα ἀντισταθοῦν εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον, ὁ προφορικὸς λόγος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συνενωθῇ ὑπεράνω τῆς φυσικῆς καταστάσεως, θὰ μείνῃ καταδικασμένος μέσα εἰς τὸν στενὸν κύκλον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῶν φυσικῶν ἐντυπώσεων. Σημειόνομεν τοῦτο, διότι οἱ αὐτοὶ λόγοι, ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοί, ἀρκετοὶ ἢ νὰ ἐπιταχύνουν, ἢ νὰ σταματήσουν, ἢ καὶ νὰ ἐμποδίσουν παντάπασι τὴν **αὐτόματον** τῆς γλώσσης πορείαν, ἔχουν τὴν αὐτὴν εὐνοϊκὴν ἢ ἐχθρικὴν ἐνέργειαν καὶ εἰς τὴν πνευματικήν της διαμόρφωσιν· ἀπὸ τοῦτο ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι ἀνάμεσα εἰς διαφόρους γλώσσας τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ἄλλαι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποτινάξουν τὴν βαρβαρότητα, ἄλλαι ἔλαβαν ἀπ' ἀρχῆς θαυμαστὴν **φυσικὴν** ἐξημέρωσιν, ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησαν πέραν αὐτῆς, ἄλλαι εὐτύχησαν νὰ διέλθουν βαθμηδὸν ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἀναμορφώσεως.

Γλῶσσα προωρισμένη νὰ φθάσῃ βαθμηδὸν εἰς τὸν ἀνώτερον πνευματικὸν τύπον, δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν δευτέραν περίοδον, τὴν ἀναδιοργανωτικήν, ἰδίως ἂν τὸ ἔθνος εὑρεθῇ εἰς ἐποχὴν ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναγεννήσεως. Τότε φωτειναὶ ἰδέαι καὶ ἀνδρικώτερα συναισθήματα, καὶ ἂν αναφανοῦν εἰς περιωρισμένον κοινωνικὸν κύκλον, ἀκτινοβολοῦν καὶ μέσα εἰς τὰ ἀκόμη ἀνεξημέρωτα πλήθη, καὶ ἐξυπνοῦν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐὰν μάλιστα σχηματισθῇ ἕνα ἢ περισσότερα κέντρα πολιτισμένα, τότε, ὅσο ἐκεῖ μέσα σφοδρότερα λακταρίζει ἡ ζωή, ὅσο διακριτικώτερα χαράσσεται τὸ ἦθος, ὅσο ἀπὸ ἐνθουσιώδη πεποίθησιν εἰς τὸν ἐθνικὸν προορισμὸν θερμαίνεται ἡ καρδία, ἀναπτερόνεται ἡ φαντασία, καὶ λεπτύνεται ὁ νοῦς, τόσο ἀφθονώτερα ἀναπτύσσεται καὶ νέας ἀποκτᾷ δυνάμεις ἡ γλῶσσα καὶ μεταφέρεται εἰς πλατύτερον ὁρίζοντα· ἀλλὰ ἀκόμη ταχύτερα ἀνθοβολεῖ καὶ καρποφορεῖ μέσα εἰς αὐτόνομον πολιτείαν, ὅπου εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις γεννᾶται ἡ αὐτοδίδακτος ἄπλαστος εὐγλωττία, καὶ δίδει τόνον καὶ σαφήνειαν εἰς τὸν προφορικὸν λόγον. Ὁ κύριος τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου χαρακτὴρ εἶναι ἡ αὐτόματος ἢ ἀσυναίσθητος δύναμις μὲ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἀφ' ἑαυτοῦ του κατορθόνει βαθμηδὸν ἀπὸ τὰ συντρίμματα, ὅσα ἄφησεν ἡ ἀποσυνθετικὴ περίοδος, νὰ ἀνοικοδομήσῃ ἰδίωμα νέον· διότι καθὼς αὐξάνουν εἰς τὴν ψυχὴν κάθε ἡμέραν περισσότερον αἱ πνευματικαὶ καὶ αἰσθηματικαὶ ἀπαιτήσεις, τὸ ἔμφυτον γλωσσικὸν αἴσθημα προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἐλλείψεις τοῦ προφορικοῦ λόγου, — ὅθεν βλέπομεν τὸ θαυμαστὸν φαινόμενον τῆς ἀφαιρέσεως νέων γραμματικῶν ὀργάνων, καὶ νέων κλιτικῶν καταλήξεων, ἐκεῖ ὅπου τὰ ἀρχαιότερα ἔλειψαν ἀπὸ τὸν ἐξαρθρωμένον τῆς γλώσσης ὀργανισμόν· ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς ἀναπλαστικῆς ταύτης ἐργασίας ὁ λαὸς προχωρεῖ εἰς ἄλλην πολὺ σπουδαιοτέραν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ ἀφετηρίαν τῆς γλωσσικῆς τελειοποιήσεως. Εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη βεβαιόνει χωρὶς νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, ὅτι γλῶσσα παράγωγος δὲν δύναται νὰ γεννήσῃ λέξιν νέαν, ἐκτὸς τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν καθαρὰν μιμητικὴν ὀνοματοποιίαν· ἡ δημιουργικὴ αὐτὴ ἰδιότης ἐδόθη μόνον εἰς τὰς αὐτογεννήτους λαλιάς, καὶ τούτων ἡ γένεσις καὶ ἡ μόρφωσις μένει πάλιν μυστήριον διὰ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλλ' ἐὰν λείπει αὐτὴ ἡ ἀρχικὴ δύναμις ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, σώζονται ἄλλαι, δύο φυσικαὶ μέθοδοι, ἱκαναὶ νὰ ἐπεκτείνουν ἐπ' ἄπειρον τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τῆς γλώσσης. Ἡ μία, καθαρῶς πνευματική, ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν αὐτήν, εἶναι τὸ κυριώτερον προσὸν τῆς ἀνθρωπίνης λαλιᾶς, ὁμοιοειδὴς μὲ τὴν πρώτην γλωσσοπλαστικὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπήγασαν ὅλαι αἱ πρωτόπλαστοι μῆτραι. Κάθε λέξις ἀπ' ἀρχῆς ἐγεννήθη ὡς σημεῖον εἴτε ἑνὸς καὶ μόνου ἀντικειμένου, εἴτε μιᾶς καὶ μόνης ἰδιότητος, εἴτε μιᾶς καὶ μόνης ἐνεργείας, κατόπιν κατὰ νόμον φυσικόν, ὅπου συντρέχουν καὶ τὸ ὁρμέμφυτον ἢ τὸ πνεῦμα, ἡ σημασία τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων μεταφέρεται εἰς τὰ νοητά, ὥστε ἡ λέξις γίνεται βαθμηδὸν ἱκανὴ νὰ ἀντιπαραστήσῃ εἴτε λογικῶς εἴτε εἰκονικῶς εἴτε συμβολικῶς πολλὰ καὶ διάφορα ἀνάλογα ἢ συγγενῆ νοήματα, πολλὰς καὶ διαφόρους πνευματικὰς ἢ αἰσθηματικὰς σχέσεις καὶ ἀποχρώσεις· ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων γλωσσῶν μαρτυρεῖ πόσον εἶναι ἀνεξάντλητος ἡ πηγὴ αὐτὴ καὶ πόσον ἐσφαλμένη ἡ πρόγνωσις περὶ τῆς ἱκανότητος μιᾶς γλώσσης ἀπὸ τὸ λεκτικόν της, ἐνόσῳ αὐτὴ εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς ἀκαλλιέργητον κατάστασιν. Ἡ δευτέρα μέθοδος, τὴν ὁποίαν θὰ ὀνομάσωμεν ὀργανικήν, συνίσταται εἰς τὴν ἰδιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει κάθε γλῶσσα, ποία περισσότερον ποία ὀλιγώτερον, νὰ γεννοβολήσῃ μέσ' ἀπὸ τὰς πρωτοτύπους λέξεις παράγωγα καὶ σύνθετα· ποικίλαι τῆς ἀρχικῆς καταλήξεως μεταβολαὶ χρησιμεύουν νὰ τροποποιήσουν τὴν πρώτην τῆς λέξεως σημασίαν, νὰ δηλώσουν νέας ἰδιότητας καὶ νέας κατηγορίας· ἡ σύνθετος πάλιν λέξις γίνεται σημεῖον νέας ἰδέας συνθέτου, εἰς τὰ ὀνόματα περιορίζει ἢ ἐπεκτείνει ἢ διαβαθμίζει τὴν ἰδιότητα, εἰς τὰ ῥήματα τὸ πάθος ἢ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοῦτο κατορθόνεται μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν καὶ διαφάνειαν, εἰς τὰς καλῶς ὠργανισμένας γλώσσας, ὅπου τὰ μέλη τῆς συνθέτου λέξεως δὲν εἶναι μηχανικῶς συγκολλημένα, ἀλλὰ ὀργανικῶς συγχωνεύονται.

Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ ἐξαίσια χαρί-

σματα εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἑνὸς λαοῦ, εἰς τὴν ἀκόμη φυσικήν του κατάστασιν, ὅσο ἡ διάνοια φαίνεται ἔρημος ὑψηλοτέρων ἰδεῶν, τόσο ζωντανότεραι εἶναι ἡ καρδία καὶ ἡ φαντασία, καὶ αἰσθάνονται τὴν ὁρμὴν νὰ ἐκφράσουν χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ ἡ σκέψις, τὴν ἁγνὴν ἀντίληψιν τῶν ἐσωτερικῶν φαινομένων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν· τότε ἀναβράζει, ὡς ἀπὸ ἀθόλωτον πηγήν, ἡ αὐτόματος **ποίησις**· τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα εἰς τὴν **παροιμίαν** καὶ εἰς τὰ **ρητὰ** περικλείει μὲ θαυμαστὴν συντομίαν τὰ στοιχειώδη διδάγματα τοῦ πρακτικοῦ βίου, δοξάζει τὴν ἀρετὴν καὶ στηλιτεύει τὴν κακίαν· εἰς τὸ **παραμύθι** διερμηνεύει συμβολικῶς τὴν παιδικὴν ἰδέαν ὁποῦ ἔχει τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, εἰς τὸ **τραγοῦδι** τὸ ἀνώτερον αὐτὸ ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς, ἀπομνημονεύει καὶ μεγαλοποιεῖ τὰς μυθικὰς καὶ τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις, ἢ ἀφελῶς εἰκονίζει τὴν ἄμεσον τῶν φυσικῶν ἐμφανίσεων αἴσθησιν, ἢ περιπαθῶς ἐκφράζει τὰ τρυφερὰ καὶ τὰ πένθιμα αἰσθήματα. Αὗται αἱ πρῶται ἀπαρχαὶ τῆς πλαστικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ, αὐτὰ τὰ πρῶτα σπέρματα, ὅθεν εἰς τὸ μέλλον θὰ βλαστήσουν ὅλα τὰ διάφορα τῆς *Ποιήσεως* εἴδη, ἐμφανίζονται πλουσιώτερα καὶ εὐγενέστερα ἐκεῖ ὅπου τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους ἐδοκίμασαν μεγάλα παθήματα καὶ ἀγῶνες γενναῖοι. Εἰς αὐτὰ τὰ φανταστικὰ πλάσματα φαίνεται ὅτι ὁ νοῦς τῆς κοινωνίας ἔγεινεν ἤδη ἱκανὸς νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς διὰ νὰ θεωρήσῃ ἀντικείμενα φύσεως καθολικωτέρας, ὥστε ἀναγκαίως καὶ ἡ γλῶσσα ἀναβαίνει εἰς σταθμὸν ἀνώτερον, ὅπου κάποια τάξις καὶ κάποια ἑνότης τὴν διακρίνει ἀπὸ τὸν ἀπολυμένον καὶ ἀκατασκεύαστον τρόπον τῆς συνηθισμένης ὁμιλίας· τότε ὡς ὄργανον πλαστικώτατον τῆς ἐμπνεύσεως εὑρίσκεται ὁ **στίχος**, μὲ ρυθμὸν τόσον ἁρμόδιον εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, ὥστε τὸ πρωτόπλαστον ἐκεῖνο μέτρον συνήθως εἶναι προωρισμένον νὰ μείνῃ εἰς τὰς ἐρχομένας τῆς γλώσσης περιόδους πρότυπον ἄφθαρτον τοῦ ποιητικοῦ λόγου Καὶ τὰ πρῶτα αὐτὰ σημεῖα τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας εἶναι τόσον χαρακτηριστικὰ ὥστε, ἂν συμβῇ διὰ λόγους οἱουσδήποτε νὰ μὴ ἐπακολουθήσῃ ἀνάλογον τὸ μέλλον, αὐτὰ καὶ μόνα θαυμάζονται ὡς φωτεινὰ μαρτύρια γλωσσικῆς δυνάμεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἱκανότητος. Ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον θαυμαστῆς φυσικῆς γονιμότητος, πρὸ πάντων εἰσχωροῦν εἰς τὴν γλῶσσαν ξενόφωνα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τὴν νοθεύουν, καὶ τὴν παραμορφόνουν, καθόσον πολλαῖς φοραῖς συμβαίνει, διὰ λόγον ψυχολογικὸν ἀνερεύνητον, ἡ ξένη λέξις νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἰθαγενῆ, ἐὰν καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη εἶναι σημεῖον τῆς αὐτῆς ἰδέας· εἰς τὰς γλώσσας ὅσαι ἔχουν κοινὴν καὶ σύγχρονον τὴν καταγωγήν, καὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητον τὴν κλιτικὴν μορφήν, τὰ ἀλλότρια ταῦτα στοιχεῖα εὐκόλως ἀφομοιόνονται πρὸς τὸν ὀργανισμὸν τῆς γλώσσης· ἀλλὰ εἰς τὰς γλώσσας ὅσαι ἔχουν ἰδίαν καταγωγήν, ὡς εἶναι ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ νεοελληνική, ἂν ὄχι ἀδύνατος, δύσκολος εἶναι ἡ συγχώνευσις ξένων λέξεων καὶ ξένων καταλήξεων. Καὶ τοιαύτη νόθευσις περισσεύει, ὡς εἴπαμεν, εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον, καθόσον ἡ γλῶσσα εἶναι ἀκόμη ἀφειμένη εἰς τὸν ἑαυτόν της, ὥστε οἱ πεπαιδευμένοι δὲν φροντίζουν νὰ θέσουν φραγμὸν εἰς τὴν ἐπιδρομὴν ἢ κἂν νὰ τὴν περιορίσουν.

Ἡ χρονικὴ διάρκεια τῶν δύο τούτων περιόδων, τῆς ἀποσυνθετικῆς καὶ τῆς ἀναδιοργανωτικῆς, τυχαίνει νὰ εἶναι μακρυτέρα ἢ συντομωτέρα, νὰ ἔχῃ πολλοὺς ἢ ὀλιγωτέρους σταθμούς, ἀναλόγως καὶ πρὸς τὴν ἱκανότητα τῆς γλώσσης, πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, καὶ πρὸς τὰς ἱστορικὰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ διακόψουν τὴν φυσικὴν πρόοδον. ἀλλὰ ἢ γλήγωρα ἢ ἀργὰ ἡ στοιχειώδης ἐκείνη γλωσσοπλαστικὴ ἐργασία προετοιμάζει τὴν ὕλην εἰς τὴν ἀνωτέραν διαμόρφωσιν, καὶ αὐτὴ ἀρχίζει εἰς τὴν τρίτην περίοδον, τὴν καλλιτεχνικήν. Εἰς τὰς δύο προηγουμένας περιόδους ἡ γλῶσσα γεννᾶται, ἀναπτύσσεται, καὶ μορφόνεται κατὰ νόμους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς φυσιολογικούς, ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ ἀσυναίσθητον, τὸ αὐτόματον, ἡ ἀναγκαιότης· εἰς τὴν τρίτην περίοδον ἐπιστατεῖ πρὸ πάντων ἡ συνείδησις, τὸ πνεῦμα, ἡ ἐλευθερία, ὅθεν εἰς τὸ ἑξῆς αἱ μεταβολαί, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ὑποβληθῇ ἡ γλῶσσα, θὰ ἔχουν κυρίως τὸν λόγον των εἰς τὴν διανοητικὴν ἐνέργειαν. Τὸ πρῶτον μεταβατικὸν βῆμα ἔχει κάμει ἡ δημοτικὴ ποίησις, καθὼς ἔφθασεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Φύσεως καὶ τῆς τέχνης· ἡ ἀνωτέρα πνευματικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία προοιωνίζεται ἀτελῶς εἰς τ' ἀπρόσωπα πλάσματα τοῦ λαοῦ, ἀνήκει εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν· ἀλλὰ συνήθως, πρὶν ἐμφανισθῇ ἄτομον, τόσο δημιουργόν, ὥστε νὰ δώσῃ εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν τελειοτέραν ἔκφρασιν, παρουσιάζονται ἐποχαὶ διάμεσοι, ὅπου διάφοροι ἐργάται τοῦ λόγου ἐπεξεργάζονται τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν εἰσάγουν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν, καὶ τὸ στάδιον τοῦτο ἐνδέχεται νὰ περατωθῇ εἰς πολλὰς γενεάς, καθὼς παρατηρεῖται εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν νεωτέρων φιλολογιῶν, ἐξαιρουμένης τῆς Ἰταλίας, ὅπου μέγα ἀριστοτέχνημα ἀπεκάλυψεν ἀπ' ἀρχῆς ὅλην τὴν δύναμιν τῆς γλώσσης, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἀξία λόγου καλλιέργεια. Ἐὰν πρὸς τελειοποίησιν τῆς γλώσσης συντελεῖ περισσότερον ἡ ἀργοπόρος διάπλασις, ἢ τὸ θαῦμα τῆς ἔξαφνης δημιουργίας, εἶναι ἀμφίβολον· ὅπως δήποτε εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ γραπτὸς λόγος, ἐὰν εἶναι τὸ ἐξαγόμενον μακροχρονίου ζυμώσεως, γίνεται πλούσιος, πολυμερής, εὐκολοκίνητος, ἀλλά, ἐπειδὴ ἡ παρέλασις τοῦ χρόνου συνεπιφέρει ἀφεύκτως τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἄλλας συγγενεῖς φιλολογίας, λαμβάνει κοσμοπολιτικὸν χαρακτῆρα πρὸς βλάβην τῆς ἀτομικότητός του. Ἐὰν ἀπ' ἐναντίας ἔλαβε τὴν πρώτην ζωηφόρον ὤθησιν ἀπὸ τὴν μεγαλοφυΐαν, γίνεται πρωτοτυπώτερος, πλαστικώτερος καὶ συμφωνότερος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους, ὅθεν καὶ ἀσυμπαθέστερος πρὸς ξένα στοιχεῖα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις ἡ συναίσθητος διαμορφωτικὴ ἐργασία, ἂν καὶ διαφέρει κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἔκτασιν, ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν μέθοδον. Πρῶτος οὐσιωδέστατος ὅρος αὐτῆς εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τοῦ προσφυεστέρου εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ

πνεύματος γλωσσικοῦ στοιχείου ὥστε διὰ τὸ ὁμοιόμορφον καὶ εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τοὺς τύπους νὰ προσφέρεται ἔδαφος στερεὸν εἰς τὰ πλάσματα τῆς τέχνης· ὅθεν μεταξὺ τῶν διαφόρων διαλέκτων πανταχοῦ ἐπροτιμήθη ὡς βάσις τοῦ γραπτοῦ λόγου τὸ ἰδίωμα τοῦ πλέον πολιτισμένου κέντρου, ὅπου ἄνθισε ζωντανώτερον ἡ ἐθνικὴ ζωή. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ποιητὴς παραβλέπει κάποτε εἰς τοῦτο τὴν αὐστηρὰν κανονικότητα, ὅταν, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου καὶ διὰ νὰ σηκώσῃ τὴν γλῶσσαν ὑπεράνω τῆς κοινῆς λαλιᾶς, ἀσπάζεται μίαν τεχνητὴν ἀνωμαλίαν δανειζόμενος ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐθνικὰ ἰδιώματα καὶ λεκτικὸν καὶ τύπους, καὶ σχηματισμούς· ἀλλὰ τὰ ἀλλότρια ταῦτα στοιχεῖα, καθὼς συγχωνεύονται καὶ ὁμαλίζονται μέσα εἰς τὴν ρυθμικὴν μελῳδίαν, δὲν φαίνονται παράτονα εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ λαοῦ. Δεύτερος ὅρος εἶναι ἡ ἀποκάθαρσις τῆς γλωσσικῆς ὕλης· καὶ εἰς τοῦτο ὁδηγοῦν τὸν ποιητὴν τὸ γυμνασμένον γλωσσικόν του αἴσθημα καὶ ἡ φιλοκαλία· ὁ ποιητὴς ἀνθολογεῖ ὅ τι ἐκλεκτότερον καὶ πνευματικώτερον ἔχει ἡ γλῶσσα. Αὐτὸς μόνος εἶναι ἄξιος νὰ διακρίνῃ μέσα εἰς τὴν ἄμορφον ὕλην ὅ,τι ἐγεννήθη ἀπ' ἀρχῆς βάρβαρον, ἄχαρι, ἀσθενικόν, ἄφωτον, ἄγονον, νεκρογέννητον, ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἥμερον, χαριτωμένον, εὔρωστον, διαφανές, γόνιμον, βιώσιμον, καὶ εἰς τὸ λεκτικὸν καὶ εἰς τὴν φρασεολογίαν· ἀλλὰ τοιαύτη ἐκλογή, ἔργον ὑψίστης ἐμπνεύσεως, ἡ ὁποία προτρέχει τῶν καιρῶν, δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε καὶ ὁλικῶς, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ πῶς τὰ ἀρχαιότερα καλλιτεχνήματα περιέχουν μέρη ὅπου ἡ γλῶσσα δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ τὰς μετέπειτα μεταβολάς, μένει ἀγέραστος, καὶ ἄλλα ὅπου φαίνονται ἀκόμη τὰ νεκρὰ τῆς βαρβαρότητος ἀπομεινάρια. Τρίτος ὅρος καὶ οὐσιωδέστατος εἶναι νὰ δοθῇ εἰς ὅ,τι ἡ γλῶσσα ἔχει **δυνάμει** ὅλη ἡ δυνατὴ **ἐνέργεια** καὶ ἔκτασις· τὰς δύο τῆς γλώσσης ἱκανότητας, τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ὀργανικήν, καλλιεργεῖ αὐτομάτως, ὡς εἴδομεν, ἡ καρδία καὶ ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ πάλιν μόνος ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης δύναται νὰ τὰς γονιμοποιήσῃ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν καθὼς τοῦ τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη νὰ διερμηνεύσῃ νέας ἰδέας καὶ νέα συναισθήματα. Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν οἱ ποιηταὶ δικαίως ὀνομάζονται γλωσσοπλάσται, διότι εὐρύνουν τὰ ὅρια τῆς γλώσσης καὶ ἐὰν τὰ γλωσσικά των δημιουργήματα εἶναι ἀβίαστα, τότε ἡ νεόπλαστος λέξις, ὡς ἔχει διαφανῆ τὴν σημασίαν, εἰσάγεται ἀμέσως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ ἀποτελεῖ ὁριστικῶς ἀναφαίρετον μέρος τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ.

Συγχρόνως μὲ τὸν ἔμμετρον ποιητικὸν λόγον ἐμφανίζεται εἰς αὐτὴν τὴν τρίτην περίοδον ἡ ἀφελὴς πεζογραφία, ἡ ὁποία ἔχει ὅλας τὰς καλλιτεχνικὰς ἰδιότητας, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν περιορίζεται ἀπὸ τὸ μέτρον, ἐκτείνει περισσότερον τὴν περιοδολογίαν, ἀποφεύγει τοπικοὺς ἰδιωτισμούς, ὅθεν εἶναι πολὺ πλέον ὁμοιόμορφος καὶ συμφωνοτέρα πρὸς τὸν προφορικὸν λόγον. Εἴδη αὐτῆς κυριώτερα εἶναι τὰ μικρὰ διηγήματα, καὶ τὰ χρονικά, μικρογραφικὰ ἀρχέτυπα τοῦ **μυθιστορήματος** καὶ τῆς **ἱστορίας** τῶν κατόπιν φιλολογικῶν περιόδων.

Ὁ ἀληθινὸς πεζὸς λόγος ἀρχίζει εἰς τὴν τετάρτην τῆς γλώσσης περίοδον, ἡ ὁποία λαμβάνει τὴν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἀνακίνησιν ἀναμορφωτικῶν τῆς κοινωνίας ἰδεῶν. Τότε οἱ κήρυκες τῶν νέων δογμάτων, εἴτε πολιτικῶν εἴτε θρησκευτικῶν, ὡς ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἐνεργήσουν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερον κοινωνικὸν κύκλον, παίρνουν ὡς κατάλληλον διαδόσεως μέσον τὴν δημώδη γλῶσσαν, καὶ ἐξαναγκάζουν τοὺς συντηρητικούς, τοὺς φύλακας τῶν ἀρχαίων θεσμῶν, νὰ κατέλθουν εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον καὶ νὰ χειρισθοῦν τὸ αὐτὸ ὅπλον εἰς τὴν πολεμικήν των. Τότε πρώτην φορὰν ἡ λαϊκὴ γλῶσσα ἀντηχεῖ καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, καὶ γράφεται διὰ νὰ πραγματεύεται θέματα καὶ θεωρητικὰ καὶ πρακτικά, ὥς τε ἀνάγεται εἰς τὸ στάδιον τοῦ διαλεκτικοῦ λόγου καὶ διέρχεται κρισιμωτάτην ἐποχήν. Ἕως τότε ὄργανον ζωντανὸν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μόνον μέσον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τέχνης καθ' ἑαυτήν, δὲν ἔχει ἀποκτήσῃ τὰς ἄλλας ἰδιότητας, ὅσας θέλει ὁ πεζὸς λόγος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἄμεσος τῆς καθαρᾶς διανοίας ἑρμηνεία· ἀπορία λεκτικοῦ, ἀτέλεια γραμματικῶν ἁρμῶν, ἀδυναμίαι καὶ ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας ὁ ποιητικὸς λόγος ἢ προσπερνᾷ ἢ θεραπεύει μὲ τὴν εἰκονικὴν ἀντιπαράστασιν, γίνονται πολὺ ἐπαισθηταὶ ὅταν, διὰ νὰ ἐξηγηθῶσι ἀφῃρημένα καὶ σύνθετα νοήματα, νὰ καθορισθοῦν λογικαὶ σχέσεις, χρειάζεται ἀκριβεστέρα κυριολογία, συντακτικὴ κατασκευὴ ἰσχυροτέρα, καὶ περιεκτικωτέρα περιοδολογία.

Ὅτι γλῶσσα εὐγενὴς δύναται μὲ τὴν πολυμερεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀργανισμοῦ της νὰ ἐκπληρώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ της καὶ αὐτὸν τὸν προορισμόν, τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὅπου ὁ πεζὸς λόγος, ἂν καὶ ἀργά, ἐκαταρτίσθη καὶ ἐτελειοποιήθη θαυμασίως, ὥστε κατόπιν ἔγεινε πρότυπον εἰς τοὺς Λατίνους· ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἄγνωστοι ἱστορικαὶ περιπέτειαι εἶχαν χωρίσῃ παντάπασιν ἀπὸ τὴν καταγωγήν του, ὥστε, καθὼς ὁ πολιτισμός του, μᾶς παρουσιάζεται αὐτοτελής, ὁμοίως καὶ ἡ γλῶσσα αὐτομόρφωτος, εἰς τὸ διάστημα πολλῶν αἰώνων, ἀνέβη ἀπὸ τὴν ἁπλουστέραν εἰς τὴν συνθετωτέραν ἔκφρασιν. Εἰς ἄλλην, ὅλως ἀντίθετον θέσιν, εὑρίσκονται τὰ ἔθνη, ἐὰν ἀδιάκοπος παράδοσις τὰ συνδέῃ, πλέον ἢ ὀλιγώτερον, μὲ τὸ παρελθὸν αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον πνευματικὸν κεφάλαιον. ὅσαι καὶ ἂν ἐμεσολάβησαν μεταβολαί, καθὼς ἀπετυπώθη εἰς τὰ συγγράμματα, εἰς τὴν πολιτείαν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπάρχει ὅλον μέσα εἰς τὴν προγονικὴν γλῶσσαν· ὅθεν, ὅταν οἱ πεπαιδευμένοι θὰ μεταχειρισθοῦν τὴν νεωτέραν παράγωγον εἰς ἀντικείμενα καθαρῶς πνευματικά, ἐξ ἀνάγκης λαμβάνουν τὸ ἁρμόδιον λεκτικὸν καὶ τὴν καθιερωμένην τῶν ἰδεῶν διατύπωσιν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀναγκαία αὕτη συναρμολόγησις ἀρχαίων στοιχείων καὶ νέων θὰ γεννήσῃ δύσκολα προβλήματα εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ λόγου. Καὶ κατὰ πρῶτον ἄλλοι οἱ φωνητικοὶ νόμοι καὶ ἄλλη ἡ μορφολογία τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ τῆς νεωτέρας: βεβαίως πρῶτος ἐπιβάλλεται κανὼν νὰ μὴ παραβιάζεται ἡ φύσις τῆς ζωντανῆς φωνῆς, ἀλλὰ πάλιν

ἡ ἀρχαία λέξις εἰσαγομένη δὲν πρέπει νὰ ἀλλοιωθῇ εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ καταντήσῃ ἀγνώριστος, διότι τοῦτο, ἂν ἐγίνετο, θὰ ἦτον ὡς νὰ ἐχωρίζετο τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχήν, τὸ σημεῖον ἀπὸ τὴν ἰδέαν· ὅθεν βλέπομεν ὅτι εἰς τὰς νεολατινικὰς γλώσσας οἱ συγγραφεῖς ἐσεβάσθησαν τὸν φθογγολογικὸν τύπον τῆς ἀρχαίας λέξεως, ἂν καὶ ἀσύμφωνον πρὸς τὸν νεώτερον· τοιαύτη παράλληλος παράθεσις δύο διαφόρων φωνητικῶν συστημάτων εἶναι ἐπιστημονικῶς ἄλογος, καὶ καλλιτεχνικῶς ἄσχημος, ἀποτελεῖ ἀληθινὸν βαρβαρισμόν, ὁποῖος ποτὲ δὲν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰς προηγουμένας τῆς γλώσσης περιόδους, καὶ δὲν ἐπαρουσιάσθη διότι τῆς ἀσυνειδήτου ἐργασίας τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν προγενεστέρας γλώσσης, καὶ εἰς τὴν ἐπακόλουθον ἀναδιοργάνωσιν, πολὺ διαφέρει ἡ μέθοδος τοῦ λογίου, ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις τοῦ προφορικοῦ λόγου μὲ τὰ ἐφόδια τῆς προγονικῆς γλώσσης· ὁ μετασχηματισμὸς ἐκεῖνος ἐνεργεῖται βαθμηδόν, διέρχεται διαφόρους φάσεις καὶ μορφὰς ἕως νὰ στερεωθῇ εἰς ἕναν τύπον νεώτερον· ἀπ' ἐναντίας ὅταν ὁ λόγιος ἀναγκάζεται νὰ πάρῃ λέξιν ἀρχαίαν, τὸ πράττει κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀμεσολάβητα, ὥστε μεθοδικὴ ἀπότομος τῆς εἰσαγομένης λέξεως συμμόρφωσις πρὸς τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς νεωτέρας γλώσσης θὰ ἦτον αὐθαίρετος καὶ βιασμένη· ἐὰν πράξῃ τοῦτο, δημιουργεῖ πρᾶγμα ἀνύπαρκτον, οὔτε ἀρχαῖον οὔτε νέον· ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν λέξιν δίδεται ἡ νέα μορφολογία, διότι εἰς τὰς νεολατινικὰς γλώσσας, ὡς ἔχουν τὴν κλίσιν σχεδὸν ἀνεπαίσθητον ἢ πολὺ διάφορον τῆς λατινικῆς, θὰ ἦτον ἄλλος βαρβαρισμὸς ἀδικαιολόγητος νὰ εἰσαχθῇ μὲ τὴν ἀρχαίαν λέξιν καὶ ὁ λεκτικὸς τύπος καὶ ἡ κλίσις· τὸ πρᾶγμα διαφέρει, ὅταν ἡ παράγωγος γλῶσσα, καὶ εἰς τοῦτο ὁμοιοειδεστέρα πρὸς τὴν προγονικήν, ἐφύλαξε σχεδὸν ἀκεραίαν τὴν κλιτικὴν ἰδιότητα· τότε ὄχι μόνον οἱ φθογγολογικοὶ νόμοι ἀλλὰ καὶ ὁ λεκτικὸς καὶ ὁ μορφολογικὸς τύπος δύνανται νὰ διατηρηθοῦν χωρὶς νὰ προσβάλλεται τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα καὶ νὰ βιάζεται ἡ φύσις τῆς νεωτέρας γλώσσης.

Ἀλλὰ ἡ σπουδαιτέρα τῶν δύο ἰδιωμάτων διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν· αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι, ἰδίως εἰς τὰ συγγράμματα τῆς ὡρίμου ἡλικίας των, ἀνέπτυξαν εἰς ἄκρον τὸν συνθετικὸν χαρακτῆρα, καὶ αὐτὸς φανερόνεται εἰς ὅλα τὰ πολυειδῆ γραμματικὰ ὄργανα καὶ εἰς τὴν σύνταξιν· αἱ νεώτεραι γλῶσσαι, γεννημέναι ἀπὸ διάλυσιν, ἔφθασαν εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ἀναλύσεως ὅρια, ὅθεν καὶ ἔχουν ἰσχνοτάτην τὴν γραμματικὴν κατασκευήν: Ἰδοὺ διατὶ οἱ πρῶτοι πεζογράφοι, μὴ δυνάμενοι νὰ κατασκευάσουν τὸν διαλεκτικὸν λόγον σύμφωνα μὲ τὸν νεώτερον ἀναλυτικὸν τύπον, προστρεύγουν εἰς μέσα μηχανικὰ διὰ νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τὴν ἀρχαίαν πλοκήν, καὶ ἐπειδή, ὡς ἤδη ἐπαρατηρήσαμεν, ἀποβλέπουν κυρίως εἰς σκοποὺς πρακτικοὺς ὀλίγον φροντίζουν περὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Καλοῦ, περὶ τῆς μορφῆς· ἐκτὸς τούτου δὲν δύναται ἀπ' ἀρχῆς νὰ ἐξευρεθῇ μία κοινὴ εἰς ὅλους μέθοδος, ὥστε συμβαίνει μεταξὺ τῶν συγγραφῶν τῆς αὐτῆς ἐποχῆς νὰ παρουσιάζωνται πολλαὶ διαφοραὶ καὶ ἀνομοιότητες, καὶ εἰς τοὺς τύπους, καὶ εἰς τὸ λεκτικόν, καὶ εἰς τὴν φρασεολογίαν καὶ εἰς τὴν σύνταξιν. Τοιαύτη ἀνωμαλία, πρόξενος ἀνακριβείας καὶ συγχύσεως, γίνεται ψηλαφητῶς ἄτοπος ὅταν ὁ νέος γραπτὸς λόγος, ὡς ἐκρίθη ἤδη ἀναγκαῖος εἰς τὸν δημόσιον βίον καὶ καθιερώθη ὡς ἐπίσημος, εἰσάγεται εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ ἡ διδασκαλία του ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως τὸ κανονικὸν καὶ τὸ ὁμοιόμορφον. Τοιαύτην διαρρύθμισιν ἀναλαμβάνουν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος γραμματικοί· ἀλλὰ ἡ μέθοδός των, ὅλως συστηματικὴ παίρνει ὡς γνώμονα τῆς κανονικότητος τὴν ἀρχαίαν γραμματικήν, πλάττει αὐθαιρέτους ἀναλογίας, ἐπανορθόνει καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον τὴν λαϊκὴν λέξιν, δὲν σέβεται τὴν νέαν σημασίαν της, καὶ ἐν γένει προτιμᾷ προχείρως νὰ ἀντλήσῃ τὸ λεκτικὸν ἀπὸ τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐρευνήσῃ ἐὰν κατάλληλον τὸ προσφέρῃ ἡ νεωτέρα, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ ἂν τὴν ἁρμοδίαν ἔκφρασιν δύναται νὰ πλάσῃ εἴτε ἡ παραγωγικὴ τῆς γλώσσης ἱκανότης, εἴτε ἡ πνευματική, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συμβαίνει νὰ ἀποκλείεται ζωντανὸν ὑλικὸν καὶ νὰ πλεονάζῃ τὸ ἀπονεκρωμένον ἀρχαῖον. Τοιαύτη βιασμένη ἀφομοίωσις πρὸς τὴν προγονικὴν γλῶσσαν, ἐὰν προχωρήσῃ διὰ πολὺν καιρὸν ἀπολέμητος, κατασκευάζει γραπτὸν λόγον πλαστόν, μὴ δηλωτικὸν τοῦ ἐνδιαθέτου, ἀνοίγει μέγα χάσμα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ, μεταξὺ τῆς ὀλιγαρχίας τῶν λογίων καὶ τοῦ λαοῦ. Τοιαύτη διγλωσσία ἐπικρατεῖ ἐνόσῳ φαίνεται ὅτι δὲν γίνεται πρόσκομμα εἰς τὰ ὑλικὰ τῆς κοινωνίας συμφέροντα· ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ στιγμὴ νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τὰ συμφέροντα ταῦτα εἶναι ἀχώριστα ἀπὸ τὰ πνευματικά, ὅταν μεσουρανήσῃ τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι ἔχουν δικαίωμα νὰ μετέχουν, τότε οἱ φιλοπρόοδοι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποβάλουν εἰς ἔλεγχον καὶ νὰ ἀναθεωρήσουν τὸ διαμορφωτικὸν τῆς γλώσσης σύστημα, νὰ τὴν ἐπαναφέρουν εἰς τὰ φυσικά της ὅρια καὶ νὰ τῆς ἀποδώσουν τὸν ἀληθινὸν χαρακτῆρα.

Τῆς γλώσσης τὴν ἀναμόρφωσιν, εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον, ἐνεργοῦν φιλόκαλοι λογοτέχναι, ἐὰν εἶναι ἱκανοί, ὄχι μόνον νὰ κατεδαφίσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν, νὰ φέρουν ἀπὸ τὰς ἀκόμη ἁγνὰς πηγὰς ζωντανὰ ρεύματα καὶ καθαρὰ μέσα εἰς τὴν ἀκίνητον νεκροθάλασσαν τῆς συνθηματικῆς γλώσσης· ὅπως τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον τελεσφορήσῃ ἀπαιτεῖται, μὲ τὸν κανονιστικὸν νοῦν νὰ συνεργήσουν πάντοτε τὸ αἴσθημα καὶ ἡ φαντασία, ὑποτασσόμενα εἰς ἄκραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν φύσιν τῆς ζωντανῆς φωνῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αὐτοὶ οἱ μεταρρυθμισταί, καὶ ἂν τύχῃ νὰ εἶναι κάτοχοι τῆς γλωσσοπλαστικῆς δυνάμεως τῶν πρώτων ποιητῶν, δὲν ἔχουν πλέον ἀπέναντί των ὡς διαμορφώσιμον ὕλην τὸ ἀμίαντον τῆς λαϊκῆς γλώσσης στοιχεῖον ὅπως τὸ εἶχαν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν ἄτεχνον ἐργασίαν λογογράφων ἀπείρων, καὶ ἀπὸ τὴν διορθωτικὴν τάσιν τῶν σχολαστικῶν, ἡ γλῶσσα μόνον εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ἔπαθεν ἀλλοιώσεις καὶ εἰς τὴν ὕλην καὶ εἰς τὴν μορφὴν καὶ μέρος αὐτῶν ἐπέρασε εἰς τὴν χρῆσιν ἐκτεταμένου τῆς κοινωνίας κύκλου, κυρίως εἰς τὰ πολι-

τισμένα κέντρα, καὶ τοιοῦτοι γλωσσικοὶ νεωτερισμοὶ μετεδόθησαν διότι ἱκανοποιοῦσαν ἀμέσους βιωτικὰς ἀνάγκας καὶ εἶχαν τὸ ἐπίσημον κῦρος τῆς πολιτείας. Ἀπὸ τοῦτο ἐννοεῖται πόσας δυσκολίας, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἀπήντησεν ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ γραπτοῦ καλλιέργεια, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ προφορικὸς λόγος ἔπαυσε νὰ εἶναι τι ὁμογενὲς καὶ ὁμοιόμορφον, ἐγέμισεν ἀρχαϊσμοὺς καὶ ξενισμούς, οἱ ὁποῖοι τὸν παρεμόρφωσαν. Εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐργασίαν οἱ λογοτέχναι παντοῦ ὡδηγήθησαν ὄχι ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον μέθοδον τῶν διορθωτῶν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ γενικὸν γλωσσικὸν αἴσθημα, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔδειξε ποῖα ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα ἀλλότρια στοιχεῖα εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἴδιον ὀργανισμὸν τῆς ζωντανῆς γλώσσης, καὶ ποῖα εἶναι εὐκόλως ἀφομοιώσιμα. Τὰ πρῶτα δοκίμια καλλιτεχνικῆς πεζογραφίας, συνήθως μεταγλωττίσεις ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς συγχρόνου ξένης φιλολογίας, φανερόνουν τὴν ἀμηχανίαν πρὸς τὴν ὁποίαν ἀγωνίζεται ὁ συγγραφεύς, ἀλλὰ ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀτελῆ ἐπενεργοῦν εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν ἀπὸ αὐτὰ ἐξευγενίζεται καὶ πλουτίζεται, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ νέον ἔδαφος εἰς ἱκανωτέρους γλωσσοπλάστας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ γλῶσσα ζυμόνεται μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν μὲ τὴν ἀμοιβαίαν ἀδιάκοπον ἐνέργειαν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν λογίων· τοιαύτη διάπλασις βαθμιαία καὶ ἀψηλάφητος γίνεται ταχύτερα καὶ σκοπιμώτερα ὅπου ὑπάρχουν μεγάλα ἐθνικὰ κέντρα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ μόνα δύναται νὰ προέλθῃ ἡ **δόκιμος χρῆσις** καὶ **συνήθεια,** λόγος προφορικὸς καὶ γραπτὸς συνάμα, ὅσον τὸ δυνατὸν ὁμογενὴς καὶ ζωντανός, ἄξιος νὰ ὀνομάζεται ἐθνικός· καὶ τόσο περισσότερον θὰ ἀποκτήσῃ αὐτὰ τὰ προσόντα, ὅσον ἀφθονώτερα περιέχει λαϊκὰ στοιχεῖα ἀπέναντι τῶν σχολαστικῶν πλασμάτων.

Τοιαύτη τῆς γλώσσης τροπὴ ἡ ὁποία δὲν ὑπόκειται εἰς ὡρισμένους κανόνας, διότι εἶναι ἡ συλληπτικὴ ἐργασία ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας, θὰ δώσῃ τὸν καλλιτεχνικὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τύπον, καὶ ἡ γνησιότης τούτου δοκιμάζεται καὶ ἀναφαίνεται πρὸ πάντων εἰς τὸ ***Δρᾶμα,*** καὶ εἰς τὸ ***Μυθιστόρημα,*** διότι τὰ καθολικώτερα ταῦτα καὶ περιεκτικώτερα τῶν φιλολογικῶν δημιουργημάτων, δὲν δύνανται οὐδὲ ἐφήμερον ζωὴν νὰ ζήσουν ἐὰν τὸ γλωσσικόν των σύστημα δὲν εἶναι νοητόν, αἰσθητὸν καὶ συμπαθὲς εἰς τὴν κοινωνίαν.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ

ΑΠ' ΤΑ "ΛΕΥΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ„

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥ

Ὁ πόνος τοῦ κορμιοῦ εἶνε τρανὸς
καὶ τῆς καρδιᾶς ὁ πόνος πειὸ μεγάλος,
τοῦ νοῦ ὅμως ὁ πόνος εἶνε ἄλλος,
τοῦ νοῦ ὁ πόνος εἶνε κεραυνός.

Ναὶ κεραυνός! καὶ μέσ' στ' ἀνθρωπινὸ
κεφάλι, ποῦ σὰ σύγνεφο τὸν κρύβει,
γκρεμίζει ἕναν κόσμο φωτεινό,
καὶ φθείρει τὴ ζωὴ καὶ τὴ συντρίβει.

Ψηλὰ τ' ἀστέρια σέρνονται
δεμένα στὸ σκοτάδι,
καὶ τὰ βουνὰ ὀλιγόφωτες
ὑψώνουν τὲς κορφές.

Στὴ Χτίση χρυσοφτέρωτη
ἁπλώνεται ἡ ἐλπίδα,
κι' ὅλου τοῦ κόσμου ὁ θόρυβος
ξαναγεννιέται ἀργός.

Ζωῆς λαχτάρα κ' ἔρωτας . . .
καὶ στῆς αὐγῆς τὸ γέλοιο
ἄλλοι κοιμοῦνται ἀξέγνοιαστοι
κι' ἄλλοι γοργὰ ξυπνοῦν.

Κι' ὁ ἄρρωστος πάνήσυχα
στοῦ πόνου τὸ κρεβάτι
ὁλονυχτὶς παράδερνε
δὲν ἀγροικιέται πειό.

Κ' ἡ κόρη ποῦ ξαγρύπνησε
γιὰ τὸν κρυφό της πόθο,
κοιμᾶται ἀλαφροστήθωτη
σὰν τὸ μικρὸ παιδί.

Ἕνας μονάχ' ἀκοίμητος
ὡς τὴν αὐγοῦλα μένει,
ἕνας μονάχ' ἀπείραχτη
τὴν κλίνη παραιτᾷ.

Δέτε! μὲ μάτια κόκκινα
καὶ πεθαμένου χρῶμα
μοιάζει τὸ φῶς ποῦ τρέμοντας
μπροστά του ξεψυχᾷ.

Ποιὸς εἶνε; Μὴ βαρυόμοιρος
πατέρας πῶχει μάθει
πῶς σύρθηκεν ἡ κόρη του
στὸ δρόμο τῆς ντροπῆς;

Φονιᾶς μὴν εἶνε κ' αἵματα
μπροστά του τρέχουν μαῦρα;
μὴν κλέφτης καὶ μετάνοιωσε
ποῦ ρήμαξ' ἐκκλησιά;

Ὅ,τι κι' ἂν εἶνε κλάψετε
τὸν ἄνθρωπο ποῦ μένει
ὡς τὴν αὐγὴ μ' ἀνήσυχα
τὰ μάτια καὶ τὸ νοῦ·

Ὁ πόνος του ὁ ἀθώρητος,
ὁ δράκοντας ὁ πόνος
σωριάζει σὲ χαλάσματα
τὴν ἔρμη του ζωὴ . . .

Ψηλὰ τἀστέρια χάθηκαν
δεμένα στὸ σκοτάδι,
κι' ὁλόγυρα σκορπίστηκε
τὸ φῶς τ' ἀληθινό,

Καὶ μοναχὰ στὸν ἄνθρωπο
ποῦ τέτοιον κρύβει πόνο
δὲ ρίχνει μιὰν ἀχτίδα του
κι' αὐτὸ τὸ θεῖο φῶς.

Μ. Α. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Θ'.

Εἶχεν ἐν τῷ αὐτῷ τάγματι ὁ Ἀνδρεάδης προϊστάμενον, τὸν λοχαγὸν Φίλιππον Βράγκαν, ἀξιωματικὸν βαθείας στρατιωτικῆς μορφώσεως καὶ ἐγκυκλοπαιδικοῦ καταρτισμοῦ λίαν ἀρτίου.

Τυχὼν διακεκριμένης οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, ἐκπαιδευθεὶς καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ στρατιωτικῶς, κατετάχθη εἰς τὸ πεζικὸν ἐξ ἔρωτος ἀμέτρου πρὸς τὸ ὅπλον τοῦτο, ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως καὶ κατεχόμενος ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας τῆς ὑπεροχῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς συναδελφότητος.

Ἀγαθώτατος καὶ ἁβρότατος τὴν ψυχήν, εἶχε τὴν παράδοξον μονομανίαν ἐπιδείξεως ἀναισθησίας καὶ στυγνότητος, κρύπτων δὲ τοὺς θησαυροὺς τῶν αἰσθημάτων του, τοὺς ἐκάλυπτεν ὑπὸ παγερὰ στρώμματα σαρκασμῶν καὶ εἰρωνίας, ἐπιτηδευόμενος ἀνύπαρκτον ξηρασίαν ψυχῆς, αὐτοσυκοφαντούμενος, χλευάζων πᾶν ὅτι δὲν εἶναι ὕλη, καὶ ἀπαρνούμενος πᾶσαν πίστιν εἰς οἷον δήποτε ἰδανικόν. Ἡ εἰρωνία, ὁ σαρκασμός, ἦσαν δι' αὐτὸν ὁ ἐπιούσιος ἄρτος, εἰρωνία ὅμως, τὴν ὁποίαν δὲν ἔφερον εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ οἱ κυματισμοὶ καρδίας συνταρασσομένης ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῆς μοχθηρίας, ἀλλ' ἄκακος, ἀπὸ μόνης τῆς μονομανίας τῆς εὐφυολογίας, ἐλαφρά, ὡς ἡ ρυτιδοῦσα μόνην τὴν ἐπιφάνειαν ἀκυμάντου θαλάσσης ῥιπή.

Ἠγάπα ὡς ἀδελφὸς τὸν Ἀνδρεάδην, βαθύτατα ἐκτιμῶν τῆς ψυχῆς του τὴν εὐγένειαν, ἀλλ' οὐδεμίαν παραλείπων εὐκαιρίαν, ὅπως τὸν λούῃ διὰ ποταμοῦ σαρκασμῶν καὶ σκωμμάτων.

Εἰς ταῦτα δὲ ἐνεπνέετο κυρίως ἐκ τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς μαλακότητος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κίμωνος, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδεμίαν παρέλειπεν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀναπτύσσῃ τὴν ταπεινὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν εἶχε περὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας.

— Θὰ λασπώσῃς, ἀγαπητέ μου Κίμων, τῷ ἔλεγεν ἡμέραν τινά, ἂν ζητήσῃς παρ' αὐτῆς εὐγενεστέρας ἐμπνεύσεις καὶ ὑψηλότερον προορισμόν, ἀπὸ τὸν προορισμὸν τοῦ στομάχου σου, ποῦ αἰωνίως ἀλέθει γιὰ λογαριασμό σου, σὰν μυλωνᾶς ἀκούραστος, ἀπὸ τὸν προορισμὸν τῶν ἐντέρων σου, τῆς κοιλίας σου, τῆς οὐροδόχου κύστεως, τὰ ὁποῖα ὅλα ἔχουν ἐπίσης ὑψηλὰ καθήκοντα, ἀπὸ τὸν προορισμὸν τῶν ποδῶν σου, τῶν ὑπομονητικῶν αὐτῶν ἀχθοφόρων οἱ ὁποῖοι σὲ μεταφέρουν ὅπου ὁρίζεις. Εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅτι γιὰ τὰ ὄργανα αὐτὰ ἡ ποίησις δὲν καταδέχτηκε ποτὲ νὰ γράψῃ δύο στίχους, ἐνῷ ἀφότου ἔγεινε ὁ κόσμος δὲν ἔπαυσε νὰ σαλιαρίζῃ ***διὰ τὴν καρδίαν τὴν παλλομένην***, δι' αὐτὸ δηλαδὴ τὸ βρωμερὸ λαμπίκο τοῦ αἵματος.

— Δὲν ἠξεύρω ποῦ χτυποῦν πάλι αὐταῖς ἡ καμπάναις σου, Φίλιππε, τοῦ εἶπε μειδιῶν ὁ Κίμων, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ὅλαις αὐταῖς ἡ θεωρίαις εἶναι στρατηγικὴ διὰ νὰ προκαταλάβῃς τὰς θέσεις, ἐπειδὴ ἐννόησες, ὅτι θὰ σοῦ ἐπιτεθῶ γιὰ νὰ μὴ τιμωρήσῃς ἐκεῖνο τὸ δυστυχισμένο στρατιώτη τοῦ λόχου μας τὸν Κρανᾶ, ὅπου ἔκαμε τεσσάρων ἡμερῶν ὑπέρβασι ἀδείας, γιατὶ ἀρρώστησε τοῦ κακόμοιρου τοῦ παιδιοῦ ἡ μάννα του.

— Ἐδῶ εἴμασθε! Πάλι φιλανθρωπίαις· πάλι συγκινήσεις καὶ ξεψυχήματα καὶ εὐεργεσίαις. Ἀλλὰ αὐτὸ ἐπὶ τέλους καταντᾷ ἀνυπόφορο. Δὲν μοῦ λές, Κίμων· δὲν σκοπεύεις ἐπὶ τέλους νὰ πᾷς στὸ γιατρό, νὰ κυταχτῇς, γι' αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνη μονομανία ποῦ σὲ παραδέρνει, νὰ ζητῇς νὰ κάμῃς ὅλο τὸν κόσμο ἐχθρούς;

— Ἐγὼ νὰ κάμω ὅλο τὸν κόσμο ἐχθρούς; Καὶ γιατὶ παρακαλῶ;

— Τί νόστιμο! Μὲ ρωτάει γιατί! Ἁπλούστατον ἐν τούτοις καὶ εὐνόητον αὐτὸ τὸ γιατί. Διότι ἀπεφάσισες νὰ εὐεργετήσῃς ὅλο τὸν κόσμο.

— Αὐτὸ πάλι δὲν τὸ περίμενα. Μήπως σήμερα σοῦ μπῆκε νὰ μὲ διδάξῃς, ὅτι ἡ εὐεργεσία μᾶς δημιουργεῖ ἐχθρούς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀγαπᾷ τὸν εὐεργέτην του;

— Νάτα! Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν μᾶς κόπιασες, ταλαίπωρε, γιὰ νὰ μὴν τὸ γνωρίζῃς αὐτό; Ἀπὸ τὴν Οὐτοπίαν, ἢ μήπως ἀπὸ τὴν Ἡλιούπολιν, τὴν πόλιν τῶν τελείων ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἁγίας κοινωνίας, τὴν ὁποίαν ὅμως, μάθε, ὁ Καμπανέλλας εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ τὴν κτίσῃ εἰς τὸν ἥλιον, γιατὶ ἐκεῖ, ξέρεις, οἱ κίνδυνοι τοῦ ἐμπρησμοῦ της εἶναι πολὺ ὀλιγώτεροι, παρὰ ἂν ἔκαμνε τὴν ἀνοησία νὰ τὴν τοποθετήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς.

— Δυστυχῶς δὲν ἔχω τὰς γνώσεις σου, Φίλιππε, καὶ δὲν γνωρίζω τίποτε οὔτε περὶ τοῦ Καμπανέλλα, οὔτε περὶ τῆς Ἡλιουπόλεως. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ ἀνυπομονῶ νὰ μάθω εἶναι, ἐὰν ἡ ἀρρώστια τῆς παραδοξολογίας σὲ ἐκυρίευσε σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ ὑποστηρίζῃς, ὅτι τὸν ἄνθρωπον δὲν τὸν ἑλκύει ἡ εὐεργεσία;

— Εἶπα ἐγὼ τέτοιο πρᾶμμα; Ἔλα Παναγία μου! Μὲ παρενόησες οἰκτρά. Τὸν συγκινεῖ καὶ τὸν ἑλκύει, καὶ πάρα πολὺ μάλιστα. Ὅταν ἄξαφνα ἕνας ἄνθρωπος πεσμένος εἰς τὴ θάλασσα, χαχλακίζει δέρνοντας μὲ τὰ χέρια τὸ νερό, βγάζει ἀπὸ τὸ στόμα μπουρμπουλίθραις, καὶ ἑτοιμάζεται νὰ κατακαθίσῃ καμμιὰ δεκαριὰ ὀργυιαῖς βαθειά, γιὰ νὰ τὸν γλεντίσουν ὕστερα, σὰν ὀρεχτικὴ ζακοῦσκα τὰ ψάρια, θὰ χαρῇ καὶ θὰ συγκινηθῇ καὶ πολὺ μάλιστα, ἐὰν βουτήξῃς μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς σου καὶ τὸν βγάλῃς ἔξω καὶ τὸν στεγνώσῃς. Καὶ ὁ χρεώστης, ὅπου ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ κάγκελλα τῆς φυλακῆς, βλέπει ἀπόξω τὴ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του πανιασμένα ἀπὸ τὴν πεῖνα, πολὺ θὰ χαρῇ, πολὺ θὰ συγκινηθῇ νὰ τοῦ πληρώσῃς τὰ χρέη καὶ νὰ τοῦ δώσῃς καὶ λίγα λιανὰ ἔτσι γιὰ μαγιά, νὰ δουλέψῃ. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἑτοιμάζεται νὰ καπνίσῃ τὰ μυαλά του, γιατὶ ἔπαιξε στὰ χαρτιὰ ξένα χρήματα καὶ τὸν περιμένει ἡ ἀτιμία καὶ ἡ εἱρκτή, θὰ δεχθῇ μὲ δάκρυα τὴ βοήθειά σου, ἡ ὁποία θὰ τὸν σώσῃ. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν εὐεργεσίαν. Ποιός λέει ὄχι;

[1] Ἴδε σελ. 242.

— Τότε ποῦ εἶναι ἡ διαφωνία μας;

— Εἰς τοῦτο, ἀγαπητέ μου φιλάνθρωπε, πολύδακρυ καὶ χρονίως συγκεκινημένε. Ὅτι ἐγὼ δὲν σοῦ εἶπα, ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τὸν εὐεργέτην του. Κάποιος μέγας στρατηλάτης, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Φίλιππος, ὁ συνονόματός μου, εἶπε ποτέ. Τὴν θέλω τὴν προδοσία, βδελύσσομαι ὅμως τὸν προδότη. Πίστευσέ με· πᾶς ἄνθρωπος ἀνεξαιρέτως ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ, δὲν λέγω χωρὶς νὰ ἐρυθριάσῃ, τοῦτο θὰ ἦναι ἴσως ὀλίγο δύσκολο, ἀλλὰ σίγουρα χωρὶς νὰ ψευσθῇ, ἀγαπῶ τὴν εὐεργεσίαν, βδελύσομαι ὅμως τὸν εὐεργέτην μου.

— Εἶναι καὶ παράξενα καὶ ἀπαίσια αὐτὰ ὅπου λέγεις. Ἀφοῦ, διὰ νὰ παρακολουθήσω πρὸς στιγμὴν τὰ ἰδικά σου τὰ παραδείγματα, ἀγαπᾷ ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωήν του, τὴν τιμήν του, τῆς οἰκογενείας του τὴν ὕπαρξιν, πῶς δὲν θὰ ἀγαπᾷ, κατ' ἀνάγκην, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τοῦ χαρίζει τὴν ζωήν, ἢ τὴν τιμήν, ὁ ὁποῖος τοῦ σώζει τὰ παιδιά του; Πῶς δὲν θὰ εἶναι κατὰ φύσιν εὐγνώμων;

— Αὐτὸ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ σωστό· καὶ διὰ τοῦτο, ἡ πονηρὰ αὐτὴ ὕαινα, ὁ ἄνθρωπος, αἰσχυνόμενος, ἐφρόντισε νὰ περιλάβῃ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ εἰς ὅλα τὰ λεξικά, ὅταν πρόκειται περὶ γλωσσῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν δυστυχίαν νὰ ἀποκτήσουν λεξικά, τὴν λέξιν εὐγνωμοσύνη. Ἀλλὰ εἶναι λέξις ψευδής, Κίμων, ἔννοια ἀνύπαρκτος, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ αἰῶνες, οἱ ὁποῖοι, παρῆλθον δὲν ἤρκεσαν διὰ νὰ χαράξουν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ὅπως δὲν θὰ ἀρκέσουν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅσοι θὰ παρελάσουν ἐν τῷ μέλλοντι.

— Καὶ διατί τοῦτο;

— Ἁπλούστατα, διότι τὸ ζώπυρον παντὸς ἀνθρωπίνου αἰσθήματος εἶναι ὁ ἐγωϊσμός. Ἐγωϊσμὸς ἄκρατος, τόσῳ δὲ μᾶλλον ἰσχυρός, καθ' ὅσον λανθάνει κρυπτόμενος καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τὸ βαρὺ προσωπεῖον αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα περιβάλλονται τὴν στολὴν τῆς αὐταπαρνησίας. Ὁ εὐεργέτης ἀγαπᾷ καὶ λαχταρεῖ διὰ τὸν εὐεργετούμενον, διότι εἶναι ἔργον του ἡ εὐεργεσία, διότι αὐτὸς δρᾷ, ἐνῷ ὁ ἄλλος ἁπλῶς τὴν ὑφίσταται [1]. Διὰ τῆς εὐεργεσίας ὁ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμὸς ἐξυπηρετεῖται θαυμάσια. Εἶναι, βλέπεις ὁ γενναῖος δωρητὴς ὁ εὐεργέτης, εἶναι ὁ Θεὸς ὁ ἀφ' ὑψηλοῦ ἐκτείνων τὴν χεῖρα διὰ νὰ πληρώσῃ ἀγαθῶν τὸν δειλὸν ἐκεῖνον, τὸν δακρύοντα εὐεργετούμενον, ὁ ὁποῖος τείνει τὴν χεῖρα ὡς πρὸς ἐπαιτείαν.

— Τότε διατί ἐπιζητεῖ καὶ ἀποδέχεται τὴν εὐεργεσίαν, ἀφοῦ εἶναι τόσον ταπεινωτική;

— Διότι τοῦ χρειάζεται, κύριε· νόστιμον! Διότι ἡ ἀνάγκη ἡ ἀγρία τοῦ ἐπιβάλλει νὰ σωθῇ, νὰ ἀναπτυχθῇ, νὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτῆς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἄνθρωπος θηρεύει ἁπλῶς τὸ συμφέρον εἰς αὐτόν, ἀποδέχεται τὸ ὠφέλιμον· ὅταν αὐτὰ ἐπιτευχθοῦν, οὐδὲν ἀπομένει τὸ εὐφρόσυνον ἐν αὐτῇ τῇ ἀποθήκῃ τῶν αἰσθημάτων, ὡς ἀρέσκεσθε νὰ θεωρῆτε σεῖς οἱ εὐαίσθητοι τὴν καρδίαν [1]. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἀπομένει τίποτε εὐφρόσυνον, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον συμβαίνει. Ἐπειδὴ τὴν στιγμὴν τῆς εὐεργεσίας ὁ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμὸς τοῦ εὐεργετουμένου ἀνέρχεται ἀληθῆ Γολγοθᾶν, ποτίζεται ὄξος καὶ χολήν, καὶ σταυρόνεται ἐπὶ σταυροῦ ὑψηλοτέρου ἀπὸ τὸν τοῦ Σωτῆρος, μόλις συμπληρωθῇ ἡ εὐεργεσία, ἡ ἀντίδρασις ἐπέρχεται ἄμεσος, ἀπότομος, ἀγρία. Ὁ καμφθεὶς ἐγωϊσμὸς ἀναλαμβάνει τὸ κράτος του. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐταπεινοῦντο πρὸ τοῦ εὐεργέτου δειλοί, ὑψοῦνται ἤδη εἰς τὴν θέαν του προπετεῖς. Ἂν δὲ σοῦ ἔλθῃ ποτὲ ἡ διάθεσις νὰ ἀναλύσῃς χημικῶς τὰς ἀκτῖνας τὰς ὁποίας ἐκπέμπει τότε τὸ βλέμμα των, θὰ εὕρῃς ἐντὸς αὐτῶν, μὴ ἀμφιβάλλῃς, καὶ αὐτὸ τὸ μῖσος. Διότι ἡ καρδία ἀναπετᾷ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπερήφανος τὴν σημαίαν τῆς ἀνεξαρτησίας της. Γνωρίζεις ποία εἶναι αὐτὴ ἡ σημαία, Κίμων;

— Ὄχι· καὶ οὔτε θὰ εἶχα ἐπιθυμίαν νὰ τὴν γνωρίσω. Θὰ εἶναι κανένα βρωμόπανο, τὸ ὁποῖον, πίστεψέ με, δὲν θὰ χαιρετήσω ποτέ.

— Ἀλήθεια βρωμόπανο. Ἔχει τὸ χρῶμα τὸ σκοτωμένο τοῦ βρωμεροῦ αἵματος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἀφοῦ, σοῦ λέγω, εἶναι τὸ ἔμβλημά της. Εἶναι ἡ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ.

— Ἐγὼ ἐν τούτοις δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς ποῖον ἀρχαῖον συγγραφέα ἀνέγνωσα, ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν ἀποτελεῖ διαρκῆ ἀπόλαυσιν τῆς εὐεργεσίας, ὡς ἂν αὕτη συνεχίζεται.

— Αὐτὸ εἶναι πολὺ συγκινητικόν. Δύσκολα ὅμως θὰ μὲ πείσῃς, ὅτι κάθε στιγμὴ ποῦ βλέπεις ἢ ποῦ θυμᾶσαι, ἐκεῖνον ὅπου σοῦ ἐχάρισε χίλιαις δραχμαίς, εἶναι σὰν νὰ κατρακυλοῦν στὴν τσέπη σου ἄλλαις χίλιαις. Καὶ ἐπειδὴ μοῦ ἐθύμισες τοὺς ἀρχαίους, σοῦ λέγω, ὅτι ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα θὰ ἦσαν πολὺ ὑποκριταί, διότι ὅλοι πλειοδοτοῦν πῶς νὰ χαρακτηρίσουν τὴν ἀχαριστίαν, ὡς ἐξαιρετικόν, καὶ παρὰ φύσιν φαινόμενον, ὡς ἔκτακτον ***ἀναισχυντίαν***, ἐνῷ ἐγνώριζον πολὺ καλά, ὅτι εἶναι καθολικὸς χαρακτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τὴν ἀγνωμοσύνην εἶχον ἀνυψώσῃ εἰς δόγμα πολιτειακόν. Μάρτυρες ὁ Ἀριστείδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ὅσους ἄλλους ἠμπορέσεις νὰ ἐνθυμηθῇς. Ἕνας μόνος, ὁ Σταγειρίτης ἔβαλε τὴ σμίλη βαθειὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ βρωμερὸ ἕλκος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλ' αὐτός, φίλε μου, ἦτο τι περισσότερον παρὰ μεγαλοφυΐα, διότι διέγραψε τὸν κύκλον τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως αὐτός, καὶ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς. Καὶ περιωρισμένη μέσα σ' αὐτὸν τὸν κύκλον, σὰν

[1] Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων I. VII. « Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ εὖ παθόντες τοὺς δράσαντας. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν συμβέβηκεν· πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου, ἐμψύχου γενομένου. Τοιούτῳ δὴ ἔοικεν καὶ τὸ τῶν εὐεργετῶν. Τὸ γὰρ πεπονθὸς ἔργον ἐστὶν αὐτῶν.

[1] Ἀριστοτέλους αὐτόθι. « Ἅμα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργέτῃ καλὸν τὸ κατὰ τὴν πρᾶξιν, ὥστε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο, τῷ δὲ παθόντι οὐδὲν καλὸν ἐν τῷ δράσαντι, ἀλλ' εἴπερ, συμφέρον· τοῦτο δ' ἧττον ἡδὺ καὶ φιλητόν. Τῷ μὲν οὖν πεποιηκότι μένει τὸ ἔργον, τὸ καλὸν γὰρ πολυχρόνιον, τῷ δὲ παθόντι τὸ χρήσιμον παροίχεται ».

τὸ ἄλογο στὸ ἱπποδρόμιο, χοροπηδᾷ ἔκτοτε ἡ ἀνθρωπίνη σοφία.

— Δὲν μὲ πείθεις, οὔτε σύ, οὔτε ὁ Σταγειρίτης σου. Καθ' ἑκάστην ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ἐνθυμουμένους καὶ τὰς ἐλαχίστας ὑπηρεσίας καὶ ἀποδίδοντας αὐτὰς προθυμότατα.

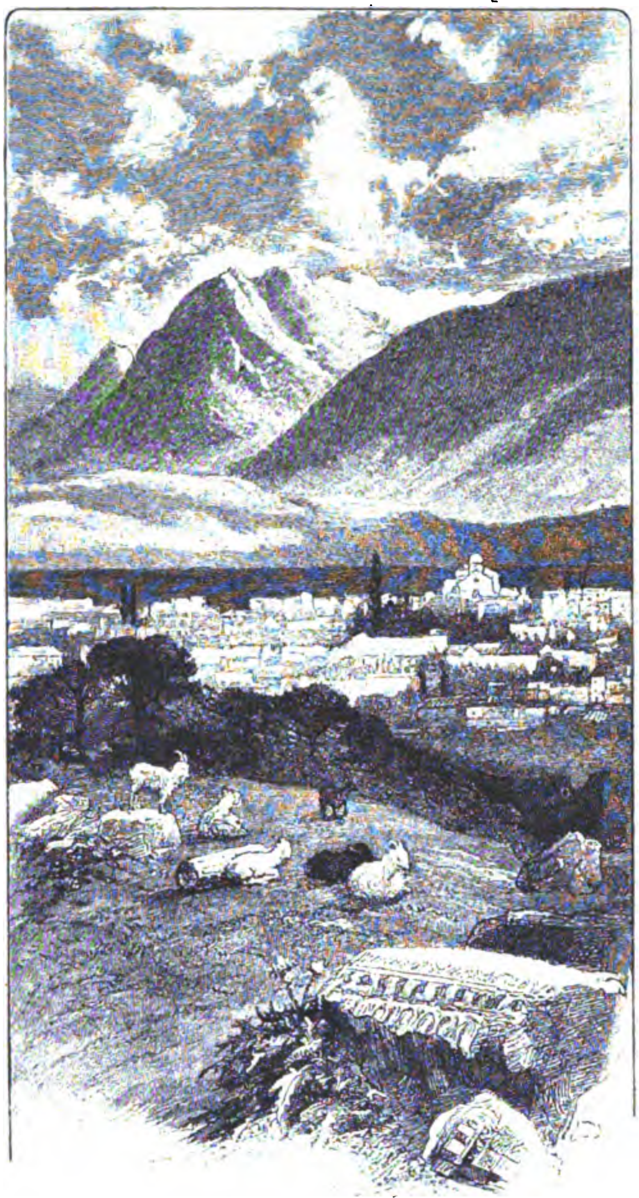
— Τὰς ἐλαχίστας μάλιστα, ὦ ἀπολογητὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀγαθότητος. Ποῖος λέγει ὄχι. Ἀλλ' αὐταὶ αἱ ὑπηρεσίαι δὲν δημιουργοῦν τὴν ὑποτέλειαν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν σοῦ ἐξήγησα, διότι εἶναι εὔκολον εἰς πάντα καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ τὰς ἀποδώσῃ. Αὐταὶ ἀποδίδονται μάλιστα μετὰ μεγάλης σπουδῆς. Καὶ ἴσα ἴσα, αὐτὴ ἡ σπουδή, μὲ τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ ἄνθρωπος αὐτὰς τὰς μικρὰς εὐεργεσίας, ἔπρεπε νὰ σὲ κάμῃ νὰ ἐννοήσῃς τί βάρος εἶναι διὰ τὸν εὐεργετούμενον ἡ εὐεργεσία, καὶ μετὰ πόσης χαρᾶς σπεύδει νὰ τὸ ξεφορτωθῇ, ὅταν τοῦτο εἶναι εὔκολον.

— Ἐγὼ συνήντησα τὰς ἐνδείξεις τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐπὶ μικρῶν καὶ ἐπὶ σπουδαίων.

— Τὰς ἐνδείξεις της, ὡς λέγεις, ἠμπορεῖ· τὴν εὐγνωμοσύνην ὅμως ποτέ. Καὶ ὅταν τὰς συνήντησες αὐτὰς τὰς ἐνδείξεις, ἀφεύκτως θὰ εἶχες ἄντικρύ σου κανένα ὁ ὁποῖος ἐπιτηδεύετο εὐγνωμοσύνην, ἐπειδὴ ἀνέμενε συνέχειαν τῶν εὐεργεσιῶν. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ εὐγνωμοσύνη εἶναι τὸ προσωπεῖον τῆς προσδοκίας, ἐκ φόβου μήπως κλεισθῇ ὁ ἀνοικτὸς λογαριασμὸς τῆς εὐεργεσίας· ὅπως εἶπε κάποιος περὶ τῶν ἐμπόρων, ὅτι εἶναι τακτικοὶ εἰς τὰς πληρωμάς των ὄχι ἐξ αἰσθήματος δικαιοσύνης, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τοὺς κόψουν τὴν πίστωσιν. Βλέπεις, εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, παίζει τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας ἡ πονηρία τοῦ πνεύματος· ἀλλ' αὐτὸ εἰς τὸ τέλος κουράζει· καὶ ἡ κωμῳδία παύει τὴν ἴδια στιγμή, ὅπου θὰ παύσῃ τὸ συμφέρον[1].

— Ποτὲ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει εὐγνωμοσύνη χωρὶς ὑστεροβουλίαν;

— Σοῦ τὸ εἶπα· ἡ εὐεργεσία πληγόνει τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ εὐεργετουμένου. Ὅταν εἶναι μικρά, τὸ τραῦμα θεραπεύεται διὰ τῆς ἀποδόσεως. Ὅταν ὅμως εἶναι μεγάλη καὶ ἔξοχος, ὅταν ἀνάγεται εἰς ὕψος θυσίας, ὅταν δημιουργῇς ἢ σώζῃς μίαν ὕπαρξιν, τότε ὁ εὐεργετούμενος μὴ δυνάμενος νὰ ἀποσείσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ὑποτέλειαν ταύτην, βλέπει διαρκῶς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐεργέτου του ἕνα ὀχληρὸν δανειστήν[2], ἕνα ἀφόρητον αὐθέντην. Καὶ μὲ ὅσην λεπτότητα καὶ ἂν προσπαθῇς, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ ἐνθυμῆται ὅτι τὸν εὐηργέτησες, ὅσον καὶ ἂν ἀρκῆσαι εἰς τὴν ἀγάπην του καὶ μόνην, καὶ εἰς

Κόρινθος καὶ Παρνασσὸς

τοῦτο θὰ τὴν πάθῃς, κακόμοιρε. Διότι μόνος ὁ εὐεργετῶν ὑφίσταται αὐτὸ τὸ παράδοξον δυστύχημα, νὰ ἐμπνέεται ὑπὸ ἀγάπης θερμῆς πρὸς τὸν εὐεργετούμενον, τῆς ὁποίας ἡ σφοδρότης εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν εὐεργετούμενον θὰ μισήσῃ πολὺ αὐτὸν τὸν αὐθέντην, ἔσο βέβαιος, θὰ εὕρῃ αἰτίαν ῥήξεως πρὸς αὐτόν· καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς ῥήξεως θὰ εἶναι ἡ ἔνδοξος ἡμέρα τῆς προκηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας του. Ἔκτοτε τὸν ἔχεις ἐχθρὸν καὶ θὰ σοῦ πληρώσῃ μετὰ τόκου, δι' ὅσης βλάβης ἠμπορέσει, τὸ καλὸν ὅπου τοῦ ἔκαμες[1].

— Πιστεύω ὅτι κάτι καλὸ ἔκαμα καὶ ἐγὼ καμ-

[1] Maximes du duc de la Rochefoucault. CVIII «L'esprit ne saurait jouer longtemps le personnage du coeur».

[2] Ἀριστοτέλους, αὐτόθι « . . . Οἱ μὲν εὐεργετηθέντες ὀφείλουσι, τοῖς δὲ εὐεργέταις ὀφείλεται· καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν δανείων οἱ ὀφείλοντες βούλονται μὴ εἶναι οἷς ὀφείλουσι . . . »

[1] La Rochefoucault. «Les hommes ne sont pas seulement sujets à perdre le souvenir des bienfaits; Ils haïssent même ceux qui les ont obligès. L'application à recompencer le bien leur parait une servitude, à la quelle ils ont peine de se soumettre. Αὐτόθι XIV.

μιὰ φορὰ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ἀλλὰ αὐτοὺς τοὺς καρποὺς ποῦ μοῦ ὑπόσχεσαι, εὐτυχῶς δὲν τοὺς ἔδρεψα ἀκόμη, δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός.

— Ἴσως διότι δὲν θὰ ὡρίμασαν ἀκόμη, ταλαίπωρε. Καὶ νὰ ἰδῇς, ὅτι εἰς τὰς συνεχεῖς, τὰς ἐπαναληπτικὰς εὐεργεσίας, παρουσιάζεται καὶ τὸ ἑξῆς ἀστεῖον. Γεννᾶται παρὰ τῷ εὐεργετουμένῳ ἡ πεποίθησις, ὅτι πᾶν ὅ τι τῷ παρέχεις, ὀφείλεται εἰς αὐτὸν ἐκ δικαιώματος· αἱ δὲ παλαιότεραι εὐεργεσίαι ἀποβάλλουν πᾶσαν ἀξίαν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεννῶνται δύο ἀντίθετα φαινόμενα εἰς τὴν ὀπτικὴν τῆς εὐεργεσίας, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδιδάχθης βέβαια εἰς τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἀπομακρύνεται κατὰ χρόνον, σμικρύνεται διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ εὐεργετουμένου, καὶ μεγεθύνεται διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ εὐεργέτου[1]. Ποτὲ δὲ δὲν θὰ ἔχῃς τόσον λυσσώδεις ἐχθροὺς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ κάμῃς κανὲν καλόν, ὅσον ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους προσέφερες ἐννενήκοντα ἐννέα ὑπηρεσίας καὶ δὲν κατορθώσῃς νὰ τοὺς προσφέρῃς καὶ τὴν ἑκατοστήν. Μία ἡμέρα, ξέρεις, ἐγύριζα μὲ τὸ ἁμαξάκι ἀπὸ τὸ Χαρβάτι. Ἐκεῖ στὸ Σταυρὸ ἀπαντῶ ἕνα γέρω φορτωμένο ἕνα βαρὺ δέμα. Ἤρχετο ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα καὶ μόλις ἐσύρετο ἐξηντλημένος ἀπὸ τὸν κόπο. Εἶχε ἀκόμη δώδεκα γερὰ χιλιόμετρα νὰ τραβήξῃ καὶ ἦταν φῶς φανερὸ πῶς δὲν θὰ τὰ ἔβγαζε πέρα. Τὸν κράζω· τὸν βάζω καὶ κάθεται δίπλα μου καὶ τοποθετῶ στὰ πόδια μου τὸ δέμα του. Ὅταν ἐφθάσαμε κοντὰ στὸν κῆπο τοῦ παλατιοῦ τοῦ λέγω· τώρα νὰ κατεβῇς, πατέρα μου, γιατὶ δὲν πάει νὰ μποῦμε ἔτσι μὲς τὴν Ἀθήνα. Ἀφοῦ κατέβηκε, καθὼς ἐσήκωνε τὸ δέμα του μὲ κυτάζει καλὰ καλά, καὶ μοῦ λέγει, μὲ ὕφος στρυφνόν. Δὲ μοῦ λές, καπετάνιε μου· μπᾶς καὶ νόμισες πῶς σοῦ τὸ γύρεψα ἐγὼ νὰ μὲ πάρῃς στ' ἁμάξι σου;

Ὁ δὲ Κίμων λυόμενος εἰς γέλωτα τὸν ἐρωτᾷ.

— Ὥστε κατὰ σὲ δὲν ὑπάρχει καμμία περίπτωσις εὐγνωμοσύνης ἀδόλου, ἡ ὁποία νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοῦ εὐεργετουμένου;

— Μία μόνη ἡ ἑξῆς. Καὶ πρόσεξε νὰ ἐννοήσῃς, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συγκαταβαίνω νὰ δεχθῶ ἄλλην. Προσέφερες εἰς ἕνα ἄνθρωπον πολύτιμον εὐεργεσίαν. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, εὐτυχῶς δι' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ σὲ ἐπίσης, φεύγει μακράν· ἢ φεύγεις σύ, τὸ πρᾶγμα εἶναι τὸ αὐτὸ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις. Οὔτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου εὑρίσκεται, οὔτε σὲ βλέπει, οὔτε σὲ συναντᾷ, οὔτε ἐνοχλεῖται ἀκούων τὸ ὄνομά σου. Μεταβάλλεσαι ἀπέναντί του εἰς ἄγνωστον, εἰς ἀνύπαρκτον ὄν. Καμμιὰ βελονιὰ δὲν προφθάνει νὰ τοῦ κεντήσῃ τὸν ἐγωϊσμό του καὶ δὲν λαμβάνει καιρὸ νὰ σὲ μισήσῃ. Περνᾷ καιρός· εὐτυχεῖ αὐτὸς διὰ τῆς εὐεργεσίας σου καὶ μεγαλύνεται καὶ προάγεται. Τὸ φέρνει δὲ ὁ διάβολος ἢ ἡ τύχη καὶ σὲ εὑρίσκει μίαν ἡμέρα εἰς τὸ δρόμο του, ἐσὲ τὸν εὐεργέτη του, στὰ χάλια τοῦ Ἰώβ, σὰν νὰ λέμε, ἀπάνω σὲ ἕνα σωρὸ κοπριά, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ χρησιμεύουν γιὰ μπελβεντέρε εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τοῦ Κάμπου, νὰ ξύνῃς τὰ ἕλκη σου μὲ ἕνα ὄστρακο. Τότε αὐτός, μάλιστα, θὰ ἦναι πολὺ εὐγνώμων. Συμφωνῶ. Θὰ τρέξῃ νὰ σὲ σηκώσῃ, νὰ σὲ βοηθήσῃ. Διότι τότε λαμβάνει, βλέπεις, θέσιν εὐεργέτου καὶ αὐτός, διότι τότε ὁ ἐγωϊσμός του κερδίζει μίαν περιφανῆ νίκην, αἴρει ἕνα θρίαμβον.

— Αὐτὴ μόνη εἶναι ἡ ἐξαίρεσις, ἡ ὁποία ἐπικυρόνει τὸν κανόνα σου, ὡς λέγουν οἱ γραμματικοί:

— Μάλιστα, κύριε αἰσθηματία· αὐτὴ καὶ μόνη. Ἐπίτρεψέ μου δέ, ἀπὸ καρδίας νὰ σὲ εὐχηθῶ, ποτὲ νὰ μὴ λάβῃς ἀφορμὴν νὰ γνωρίσῃς **οὕτω ἀφ' ὑψηλοῦ** τὴν εὐγνωμοσύνην· δηλαδὴ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ σωρὸ τῆς κοπριᾶς τοῦ Ἰώβ.

— Ὢ εὐχαριστῶ, φίλε μου, πολὺ εὐχαριστῶ, τῷ ἀπήντησε μετὰ εἴρωνος γέλωτος ὁ Κίμων.

— Τὸ χρέος σου κάμνεις νὰ μὲ εὐχαριστῇς. Θὰ σοῦ εὐχηθῶ δὲ καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη· νὰ σοῦ χρησιμεύσουν αὐτὰ ὅπου σοῦ ἔψαλα σήμερα. Γιατί πετᾷς, Κίμων, στὸν κόσμο τὴν καρδιά σου, μὲ τὸ τίποτα. Καὶ σὺ ποῦ κάνεις τὸν κυνηγὸ ἔπρεπε νὰ ἠξεύρεις, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἕνα πολὺ κακομαθημένο σκυλί, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπορτάρει ποτὲ αὐτὰ ποῦ τοῦ πετᾷς. Καὶ ἐπειδὴ λόγος περὶ σκυλιοῦ, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἔχω πεποίθησιν καὶ εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ σκύλου μου, ἂν καὶ ἐκλονίσθη ὀλίγον τελευταῖον, διότι, ἐπειδὴ τοῦ ἐμάγκωσα τὴν οὐρὰ στὴν πόρτα, ἐχύθηκε νὰ μὲ δαγκάσῃ. Ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως συνέβη ἐκ συγχύσεως φρενῶν διὰ τὸ αἰφνήδιον τῆς προσβολῆς, ὅπως μᾶς λέγουν οἱ δικηγόροι εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Ἐλησμόνησα τώρα ποῦ ἐπῆρα μιὰ φορὰ κατήφορο νὰ σοῦ προσθέσω, ὅτι πρὸ παντός, εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀνθέων ἔχω ἀπεριόριστον πεποίθησιν.

— Τῶν ἀνθέων εἶπες; Ἄλλο πάλι τοῦτο.

— Γιατί; Σοῦ φαίνεται παράξενο;

— Καὶ πολὺ μάλιστα.

— Πόσο γελοιέσαι! Ὅταν καλλιεργῶ τὰ γιασεμιὰ καὶ τὰ ζουμπούλια μου, τὰ ἥμερα, τὰ πράσινά τους φύλλα, ποῦ ξεκουράζουν τόσο γλυκὰ τὰ μάτια μου, μοῦ λέγουν. Ὄχι δὲν θὰ ξεχάσωμε τοὺς κόπους σου. Καὶ δὲν τοὺς ξεχνοῦν· ἀνθίζουν, λευκὸ σὰν τὴν καρδιὰ τοῦ λουλουδιοῦ, τὸ γιασεμί, γαλάζιο σὰν τὸν οὐρανό, ἢ τριανταφυλλί, σὰν ὤμορφη αὐγή, τὸ ζουμπούλι. Καὶ τὸ ἄρωμά τους τὸ γλυκό, βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοῦ λουλουδιοῦ, σὰν ἁγνὴ θεία πνοὴ καὶ ἔρχεται καὶ μὲ φιλεῖ. Καὶ τί ἀνεξικακία, Κίμων, ποῦ ἔχουν τὰ λουλούδια μου! Μιὰ φορὰ ἔφυγα μὲ βία καὶ ἐκλείδωσα ἀπότιστες μέσα στὸ σπίτι, γιὰ μέραις δύο γλάστραις μὲ μενεξέδες ἀνθισμένους. Ὅταν ἐγύρισα ἦσαν πεθαμένοι· κίτρινα

---

[1] Ἀριστοτέλους XIII. Ἀμφισβήτησιν δ' ἔχει πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ μετρεῖν, ἢ τῇ τοῦ δράσαντος εὐεργεσίᾳ. Οἱ μὲν γὰρ παθόντες τοιαῦτα φασὶ λαβεῖν παρὰ τῶν εὐεργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις καὶ ἐξῆν παρ' ἑτέρων λαβεῖν, κατασμικρίζοντες· οἱ δ' ἀνάπαλιν τὰ μέγιστα τῶν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἃ παρ' ἄλλων οὐκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύταις χρείαις.

Τῶν αὐτῶν δὲ ἐννοιῶν παράφρασιν ἀποτελεῖ τοῦ La Rochefoucault ἡ γνώμη CCXXV.—«Ce qui fait le mecompte dans la reconnaissance qu'on attend des graces que l'on a faites, c'est que l'orgueil de celui qui donne et l'orgueil de celui qui reçoit ne peuvent convenir du bienfait.

τὰ φύλλα, ξερὰ τὰ λουλούδια τους. Ἀλλὰ ἡ ψυχή τους, τὸ ἄρωμά τους δηλαδή, ἐφτερούγιζε ἀκόμη ἐκεῖ μέσα, σὰν νὰ μοῦ ἔλεγαν. «Μᾶς ξέχασες· καὶ ὅμως γιὰ σένα ἦταν ἡ τελευταία μας πνοή». Εἰς μόνων τῶν ἀνθέων τὴν εὐγνωμοσύνην νὰ ἔχῃς πεποίθησιν, Κίμων.

— Θὰ ἦτο πολὺ δυστυχισμένος ὁ κόσμος, ἂν ἦσαν ἀληθῆ αὐτὰ ποῦ λέγεις. Ἐγὼ τοὐλάχιστον προτιμῶ νὰ διαβουκολῶμαι μὲ τὰς πλάνας μου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὑρίσκω ὅτι παρέχει μερικὰς εὐχαριστήσεις ἡ ζωή.

— Δικαίωμά σου· ἀλλ' ἐγὼ ἓν μόνον πρᾶγμα σοῦ εὔχομαι· νὰ μὴ ἔλθῃ στιγμὴ νὰ ἐννοήσῃς, ὅτι ἡ ζωὴ αὐτή, ὅπως τὴν λές, εἶναι ἕνα μεγάλο ἐμπορικὸ βιβλίο, ὅπου ὅλαι αἱ εἰς πίστωσιν σου ἐγγραφαὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ αὐτὰς τὰς γλυκείας πλάνας ἀπὸ ὄνειρα, ἀπὸ ἐλπίδες, ἀπὸ ἰνδάλματα, καὶ ὅλη ἡ χρέωσίς σου ἀπὸ πράγματα καὶ πάντα πράγματα. Ἀλλοίμονο δέ, ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα τοῦ ἰσολογισμοῦ.

— Καὶ ἀληθῆ ἂν ἦναι ὅσα φρονεῖς, νομίζω ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν παληόκοσμο πρέπει νὰ κάμνῃ κανεὶς ὅσον ἠμπορεῖ περισσότερο καλό. Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου, μοῦ ἔλεγε μίαν ἡμέραν ἀναγινώσκων τὸν Καρτέσιον, ὅτι δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εὐεργετῇ ἔν τινι μέτρῳ τὸν πλησίον του. Ἡ ὅπως λέγει τοῦ λαοῦ ἡ φιλοσοφία

Κάμε τὸ καλὸ
καὶ ῥίξτο στὸ γυαλό.

— Αἴ! Κίμων! Ἀφότου κυκλοφορεῖ αὐτὸ τὸ γνωμικό, τόσαις εὐεργεσίαις ἐρίχτηκαν στὸ γυαλό, ὅπου, ἂν ἔπιαναν τόπο, θὰ εἶχαν μολώσει ἕως τώρα τὴ θάλασσα, καὶ δὲν θὰ ἔπνιγαν τόσον κόσμο τῆς ἀχαριστίας τὰ κύματα!

—Συμφωνῶ, ἀφοῦ τὸ θέλεις. Ἂς διαγράψωμεν ὡς ἀνύρπακτον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ τὴν λέξιν εὐγνωμοσύνη. Ἀλλὰ τότε, Φίλιππε, τόσον τὸ καλλίτερον διὰ τὴν εὐεργεσίαν, προσέθηκε μετὰ μειδιάματος ἀπείρου ἀγαθότητος ὁ Κίμων. Διότι, τούτου τεθέντος, ἡ εὐεργεσία γίνεται εὐγενεστέρα· ἐπειδή, πίστεψέ με, θὰ ἦτο πολὺ πρόστυχη ἀρετή, ἂν ἐγίνετο ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ προκαλῇ τὴν εὐγνωμοσύνην· ἂν ἐξησκεῖτο δηλαδή, ὡς ἀσφαλές, τρόπον τινά, κατάθεμα εἰς τὸ ταμιευτήριον τῆς εὐγνωμοσύνης.

— Τοιούτῳ τρόπῳ κατὰ σὲ ἡ ἀχαριστία εἶναι συνεργάτις εὐγενοῦς ἔργου!

— Μὰ τὴν ἀλήθεια! Διότι τὸ βλέπεις μᾶς ἐξευγενίζει. Μᾶς συνειθίζει νὰ πράττωμεν τὸ καλὸν χωρὶς ὑστεροβουλίαν. Καὶ οὕτω φθάνω εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ ἤμεθα εὐγνώμονες πρὸς τοὺς ἀχαρίστους!

— Ἀπέναντι τοιαύτης αὐταπαρνήσεως ἐγὼ τίποτε δὲν ἔχω νὰ ἀντείπω. Διότι ἐγὼ δὲν ἠρνήθην ὅτι ἡ εὐεργεσία εἶναι μία κυρία, πολὺ διασκεδαστική, πολὺ εὐχάριστος· εἶπα μόνον, καὶ νομίζω ὅτι σοῦ τὸ ἀπέδειξα, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν συγγένειαν, οὔτε κἂν ἐξ ἀγχιστείας, μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην. Καὶ στὸ τέλος ἐπίτρεψέ μου νὰ πιστεύω ὅτι, ὅπως δήποτε, ἡ ἀχαριστία πληγόνει τὴν καρδιά. Διότι τί θὰ ἔλεγες παρακαλῶ, Κίμων, ἂν ἤθελεν ἀχαριστήσει πρὸς τὰς εὐεργεσίας σου ὁ Νίκος σου; Ἂν αὐτὴ ἡ φλογερὴ ἀγάπη ποῦ τοῦ ἐχάρισες ἤθελε ζεστάνει μιὰ ὀχειά, καί, στὸ πατρικό, στὸ λαχταριστὸ φιλὶ τῆς καρδιᾶς σου, ἀπαντοῦσε μὲ τὸ φαρμακωμένο δάγκωμα τοῦ φειδιοῦ;

— Μή! Σιώπα γιὰ τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ. Ὄχι αὐτός· ὄχι ὁ Νίκος μου· ὄχι τὸ παιδί μου· Γιατὶ ἂν αὐτὸ ποῦ λέγεις, Φίλιππε, μοῦ συνέβαινε ποτέ, ὁ καϋμὸς θὰ μοῦ τὴν ἐξερίζονε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ στήθη τὴ ζωή.

Καί, ὡς ἂν πράγματι ὑπέκειτο ὁ κίνδυνος οὗτος, κάτωχρος ὁ Κίμων, μὲ τὴν σφραγίδα ἀνεκφράστου ὀδύνης ἐπὶ τῆς μορφῆς, ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ ἐπίεσε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὴν καρδίαν, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ συγκρατήσῃ ἐν αὐτῇ τὴν ζωήν.

Καὶ παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἄναυδος, ὑπὸ τὴν ριγηλήν, τὴν παγερὰν ἐπίδρασιν τοῦ τρόμου, ὅστις τὸν ἐκυρίευσεν. Ὁ δὲ Φίλιππος κατεπλάγη ἐκ τοῦ συγκλονισμοῦ τούτου, ἐκ τῆς ἐκρήξεως τόσης φρίκης ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος, ἐκ τῆς παρατεινομένης ταύτης σιγῆς, διὰ τῆς ὁποίας φρίσσουσα καὶ ἀγωνιῶσα ἐκραύγαζε τῆς ψυχῆς του ἡ ὀδύνη.

Οἱ ἀπαίσιοι ἐκεῖνοι λόγοι, τοὺς ὁποίους μετὰ τόσης ἐλαφρότητος, ὡς ρητορικὸν ἐπιχείρημα, ἔρριψεν ὁ λοχαγὸς Βράγκας, ἔπληξαν τὰ ὦτα του ὡς πτερυγισμοὶ οἰωνοῦ συμφορᾶς· διέσεισαν τὴν καρδίαν του, ὡς αἱ πένθιμοι κραυγαὶ ἐλεοῦ ὀλοφυρομένου, ὡς ὑλακαὶ κυνὸς ὀλολύζοντος.

Ὅταν δὲ ἐπὶ τέλους ὁ σάλος τὸ ὁποῖον ἤγειραν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος οἱ λόγοι τοῦ Βράγκα ἐκόπασεν ὀλίγον, τῷ εἶπε μετά τινος πικρίας.

Καὶ ὅμως σύ, Φίλιππε, ὅπου εὑρίσκεις τόση εὐχαρίστησι νὰ ἐπιδεικνύῃς τῆς μαύραις γιὰ τὸν κόσμο ἰδέαις σου, ἔχεις πάντα τὸ γέλοιο στὰ χείλη. Καὶ ἐνῷ ἀπαγγέλλεις τὸ σφοδρότερο κατηγορητήριο κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, εἶσαι ἐν τούτοις ὁ κοινωνικώτερος καὶ ὁ κοσμικώτερος τῶν ἀνθρώπων.

— Νὰ σοῦ πῶ, Κίμων· εἶναι τέτοιος ὁ κόσμος ποῦ ἢ πάντα θὰ γελᾷς ἢ πάντα θὰ κλαῖς. Μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει. Ἐνθυμεῖσαι ἐκείνους τοὺς δύο ἀρχαίους φιλοσόφους. Ἐνῷ τοῦ πρώτου ἡ ὑγεία ἐπάθαινε σπουδαίας διαταράξεις ἀπὸ τὰ σπασμωδικὰ γέλοια, τὸ δεύτερο δὲν τὸν ἐπρόφταινε στὰ μαντήλια ἡ πλύστρα του ἀπὸ τὰ κλάϋματα. Προκειμένου ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀκολουθήσω τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο, ἐπροτίμησα τὸν πρῶτο· γιατὶ πάλι αὐτὸ τὸ χρόνιο συνάχι τῶν ματιῶν μοῦ κάνει ἀηδία.— Ὅσο γιὰ τὸν κόσμο τὸν ἀγαπῶ τόσο, ὥστε νὰ εἶμαι ἐξησφαλισμένος, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ μὲ λυπήσῃ· διότι δὲν ἔχω κανένα δεσμὸ τῆς καρδιᾶς. Ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον διαρκῶς πάλλει καὶ λαχταρεῖ ἡ καρδιά μου δὲν εἶναι φόβος νὰ μὲ βλάψῃ, διότι εἶναι ὁ ἑαυτός μου ὁ Φίλιππος Βράγκας καὶ ἡ καρδιά του εἶναι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἡ ἰδική μου καρδιά. Τὴν πρωτοχρονιὰ ἔξαφνα, δίδω καὶ λαμβάνω ἕναν κόσμο δῶρα· μὴ ἐρωτᾷς. Ὅλαις ἡ σουσουράδες μὲ τῆς ὁποίαις ἐσαλιάρισα ἢ ἐφλιρτάρισα (εἶναι, ξέρεις, συνώνυμοι αἱ λέξεις αὗται!) φιλοτιμοῦνται νὰ μοῦ στέλλουν πρωτοχρονιάτικα

δῶρα. Ἄλλη κέντημα παριστάνον ἀνθοδέσμην ἴων, ἄλλη ἕνα σταυρὸ μὲ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Ἐλπίδα ἑκατέρωθεν· εἶναι βλέπεις ρωμαντικὴ αὐτή. Καὶ μία ἄλλη, ἡ τραγικωτέρα, μιὰ καρδιὰ τρυπημένη πέρα πέρα ἀπὸ κάτι σούβλαις, μὲ τῆς ὁποίαις, ὑποθέτω, ὅτι θέλει νὰ παραστήσῃ τοῦ ἔρωτος τὰ βέλη. Αἴ, φίλε μου· ἀντὶ ὅλων αὐτῶν τῶν δώρων, ποῖον νομίζεις μὲ συγκινεῖ; Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀγοράζει καὶ μοῦ προσφέρει ὁ κύριος Φίλιππος Βράγκας, εὐχόμενος νὰ διέλθω τὸ νέον ἔτος ἐν ὑγείᾳ καὶ χαρᾷ. Δὲν ἠξεύρεις δὲ πόσην πεποίθησιν ἔχω εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν εὐχῶν τοῦ κυρίου Βράγκα.

— Ἂν δὲν ἐγνώριζα τὴν καρδιά σου, θὰ ἐκινδύνευα νὰ πιστέψω, ὅτι σπουδαιολογεῖς. Καὶ ὅμως ἐν πρώτοις σὺ πιστεύεις εἰς τὴν φιλίαν, διότι ἀγαπᾷς ἐμέ, μὲ καρδιὰ ἀδελφοῦ. Ἔχω τόσα δείγματα, ὅπου αἱ ἐναντίαι διαμαρτυρίαι σου δὲν θὰ σὲ ὠφελήσουν διόλου.

— Δὲν σκοπεύω νὰ διαμαρτυρηθῶ, Κίμων. Ἀλλὰ διὰ σέ, μάθε το, ἀλλάζει τὸ πρᾶγμα. Σὺ δὲν εἶσαι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· σὺ ἔχεις καρδιὰ Χριστοῦ, καὶ γιὰ τοῦτο, ἴσα ἴσα, κακομοίρη, φοβοῦμαι γιὰ λογαριασμό σου καμμίαν Μεγάλην Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν!

— Ἀφοῦ ἔκαμες ἐξαίρεσι στὴ φιλία, θὰ κάμῃς καὶ εἰς τὸν ἔρωτα· καὶ ἔτσι θὰ μπλέξῃς καμμιὰ ὥρα εἰς τὰ δίχτυα τοῦ γάμου.

— Δὲν θὰ μπλέξω διόλου. Ἂν πάρω καμμιὰ ἡ ὁποία νὰ μὲ κάμῃ νὰ καμφθῶ ὑπὸ τὸν μεταλλικὸν ὄγκον τῆς προικός της, θὰ τὴν συχαθῶ, ὡς εὐεργέτιδά μου· ἂν πάρω τὴν κόρη τῆς πλύστρας μου θὰ μὲ μισήσῃ ὡς εὐεργέτην της.

— Θὰ μπλέξῃς σοῦ λέγω.

— Δὲν θὰ μπλέξω διόλου. Ἠξεύρω ὅτι πολλοὶ συνάδελφοί μας ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ὁ γάμος εἶναι μία λαμπρὰ ἐργοληψία. Ἀλλὰ μάθε, Κίμων, ὅτι εἰς κάθε ἐργοληψίαν εἶναι προσηρτημένη ἡ συγγραφὴ τῶν ὑποχρεώσεων, καὶ ἐγώ, νὰ ξέρῃς, τὴν φοβοῦμαι τὴν συγγραφὴν τῶν ὑποχρεώσεων.

Οὕτω ἔκλεισεν ὁ διάλογος τῶν δύο φίλων.

Μετά τινας μῆνας ὁ Φίλιππος Βράγκας ἀνέρχεται δρομαῖος τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας τοῦ Ἀνδρεάδου, πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὡς παράνυμφος εἰς τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Ἀσπασίας Κρητίδου.

— Μπᾶ; τῷ λέγει ὁ Κίμων, σφίγγων αὐτὸν ἐπὶ τῆς καρδίας του μὲ συγκίνησιν ἀδελφοῦ, ἔμπλεξες λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἐργοληψίαν;

— Ναὶ δυστυχῶς· ἀπαντᾷ ὁ Βράγκας, μὲ κωμικῶς μελαγχολικὸν ὕφος.

— Καὶ ἡ συγγραφὴ τῶν ὑποχρεώσεων;

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ. Στὴν ἀρχὴ τὴν εἶχα λησμονήσει. Καὶ ὅταν ἔπειτα τὴν ἐθυμήθηκα, εἶπα μέσα μου. Ἂν μοῦ ἔρθουν, ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὸ δώσῃ, ἀνάποδα τὰ πράγματα, καὶ δὲν τὰ βγάλω πέρα, στὸ τέλος τῆς γραφῆς ζητῶ καὶ κηρύσσομαι ἔκπτωτος. Ἀλλὰ δὲν τὸ πιστεύω· ἐφρόντισα, αἱ συνθῆκαι τοῦ γάμου μας νὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ ἰσολογίζωνται αἱ μερίδες, καὶ οὔτε ἐγὼ οὔτε ἡ γυναῖκα μου νὰ ὀφείλωμεν εὐγνωμοσύνην, ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον. Αὐτὸ μᾶς σώζει καὶ τοὺς δύο.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΛΑΪΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Α΄

Ὁ Μαστροδημήτρης ἦτον ὑποδηματοποιὸς στὴ Σύρα καὶ εἶχε μαγαζὶ ποῦ δούλευαν δυὸ καλφάδες. Οἱ δουλειές του δὲν ἐπήγαιναν ἄσχημα γιατὶ ἤτανε τεχνίτης καλός. Εἶχε οἰκογένεια φρόνιμη καὶ τρία ἀγοράκια σὰν ἀγγελούδια, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ 'πῇ κανεὶς πῶς ἐκακοπερνοῦσαν. Ὁ Μαστροδημήτρης ἤτονε καλὸς στὴν οἰκογένειά του, ἂν καὶ εἶχε κι' αὐτός, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι στὴ Σύρα, τὴν κακὴ συνήθεια νὰ συχνάζῃ στὴν ταβέρνα, χωρὶς νὰ συλλογίζεται πῶς ὅσα ἐξώδευε γιὰ ρακί, στεροῦσε τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν του. Εἶνε μάλιστα πολλοὶ ἐκεῖ στὴ Σύρα, ἴσως καὶ ἀλλοῦ, ποῦ πᾶνε στὴν ταβέρνα γιὰ νὰ πιοῦνε μιὰ μαστίχα καὶ καταντᾷ νὰ ξεχάσουν πῶς ἔχουν καὶ σπίτι καὶ τοὺς περιμένουν νὰ δειπνήσουν. Τί κακὴ συνήθεια αὐτή! Καὶ ὁ Μαστροδημήτρης λοιπὸν τὸ πάθαινε αὐτὸ πολλὲς φορές. Κακὸ ἐλάττωμα αὐτό, ἀλλὰ εἶχε καὶ ἕνα ἄλλο ἐλάττωμα, πολὺ πιὸ μεγαλείτερο: ἀγαποῦσε νὰ ψηλοπιάνεται, δηλαδὴ ἤθελε νὰ κάνῃ τὸ μεγάλο χωρὶς νὰ εἶνε. Εἶχε ἕνα φίλο ἀληθινό, τὸν κὺρ Ἀντώνη, ἄνθρωπο μὲ καλὴ καρδιὰ καὶ ποῦ εἶχε τὸ δικό του, καὶ δὲν τοῦ χάριζε κάστανα, ποῦ λένε, ἀλλὰ τοῦ χτυποῦσε κατὰ πρόσωπο τὰ ἐλαττώματά του· τὸν ἐσυμβούλευε καὶ τοῦ ἔλεγε:

— Ἄφησε, Μαστροδημήτρη, τὶς περηφάνειες, μὴ γυρεύῃς νὰ κάνῃς τὸ μεγάλο, γιατὶ θὰ ἔρθῃ ὥρα ποῦ θὰ τὸ μετανοιώσῃς, μὰ θὰ εἶνε πολὺ ἀργά. Σὺ πρέπει νὰ κυττάζῃς τὴν τέχνη σου καὶ νὰ μὴ σκοτίζεσαι γιὰ ἄλλα πράματα. Σὺ ἀπὸ τὴν τέχνη σου περιμένεις νὰ ζήσῃς τὴν οἰκογένειά σου.

Ἀλλὰ ποῦ νάκούσῃ ὁ Μαστροδημήτρης. Ἦτον ἐκλογές; — ὁ Μαστροδημήτρης ἔκανε τὸν κομματάρχη μὲ τὶς δυὸ ψήφους ποῦ εἶχε καὶ ἐχαλοῦσε τὸν κόσμο. Οὔτε γιὰ δουλειὰ πιὰ ἐσυλλογίζετο, οὔτε γιὰ οἰκογένεια. Στὰς διαδηλώσεις ἦτον ὁ πρῶτος. Ἄφηνε τὸ μαγαζί του στοὺς καλφάδες, καὶ φαντάζεσθε πιὰ τί δουλειὰ ἐγίνουνταν· γιατὶ ὅταν κ' οἱ καλφάδες βλέπουνε τὴν ἀταξία τοῦ μαστόρου, κι' αὐτοὶ ὅσο καλοὶ καὶ νἆνε, χαλνοῦν. Ἂς εἶνε... Ὁ Μαστροδημήτρης κανένα συμφέρον δὲν εἶχε ἀπὸ τοὺς βουλευτάς, ἀλλὰ οὔτε σὲ θέση ἤτονε νὰ κρίνῃ ποιὸς ἦτον ὁ καλλίτερος ἀπ' αὐτοὺς γιὰ νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ· ἐγίνετο ὅμως ἡ καρδιά του περιβόλι, ὅταν ὁ βουλευτὴς γελαστὸς τὸν ἐχτυποῦσε ἐλαφρὰ στὴν πλάτη, ἢ τοῦ ἔδινε τὸ χέρι. Μικρὸς αὐτός, ἐθεωροῦσε μεγάλο πρᾶγμα νὰ τοῦ δώσῃ τὸ χέρι ἕνας κοτζάμ βουλευτής.

Καμμιὰ ὠφέλεια δὲν εἶχε ἀπ' αὐτὲς τὶς δουλειὲς ὁ Μαστροδημήτρης, ἀπεναντίας ἐζημιώνετο φοβερά, καὶ ἀπὸ τὴ δουλειά του, καὶ διότι σὲ κάθε ἐκλογὴ ἐξώδευε καὶ ἀπὸ τὴν τσέπη του ἀρκετὰ χρήματα, γιατὶ ἤτονε καὶ περήφανος—δὲν ἐδέχετο νὰ τοῦ 'πῇ ἄλλος πῶς ἐπῆρε λεπτὰ καὶ εἶνε πουλημένος.

Ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ Μαστροδημήτρης δὲν ἦτον εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του· περήφανος δέ, ὅπως ἤτονε, μὲ μεγάλη προθυμία θὰ ἔπιανε μιὰ ἄλλη ἐργασία καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὴ τὴ βρωμότεχνη, ὅπως τὴν ἔλεγε. Δὲν εἶναι ζήτημα πῶς δὲν ἐσκέπτετο φρόνιμα. Ἀλλὰ ἀπὸ πολὺν καιρὸ τοῦ ἐμπῆκε αὐτὴ ἡ ἰδέα στὸ κεφάλι.

«Τί διάβολο,—ἐσκέφθη μίαν ἡμέρα ποῦ ἔκοβε ἕνα ζευγάρι γόβες,— τί διάβολο! αὐτοὶ οἱ βουλευταίς, ποῦ σκοτώνομαι γι' αὐτοὺς σὲ κάθε ἐκλογή, δὲν εἰμποροῦν τάχα νὰ μοῦ δώσουν καμμιὰ θέσι καλλίτερη, ν' ἀφήσω αὐτὴ τὴ βρωμότεχνη καὶ νὰ ζήσω κ' ἐγὼ σὰν ἄνθρωπος; Νὰ ποῦ γλήγορα θὰ ἔχωμε ἐκλογές· θὰ πιάσω ἕνα ὑποψήφιο· βουλευτὴ καὶ θὰ τοῦ πῶ: ἢ μὲ διορίζεις σὲ θέσι ἢ δὲν σοῦ δίνω ψῆφο. Μὰ τί θέσι νὰ τοῦ ζητήσω; γράμματα πολλὰ δὲν ξέρω.... Ἔπειτα δά, μήπως ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι ξέρουν πολλὰ γράμματα; Νὰ ὁ Μαρτίκας, ποῦ διωρίσθηκε ὑποτελώνης, ποῦ ξέρει λίγα κεῖ κολυβογράμματα καὶ ὅμως—δὲν εἶνε δεκαπέντε μῆνες διωρισμένος—χτίζει σπίτι· κ' ἐγὼ, μέρα νύχτα δουλεύω σὰν σκλάβος καὶ δὲν μπορῶ νὰ βάλω στὴν ἄκρη δέκα δραχμές.»

Αὐτὰ ἐσκέπτετο ὁ Μαστροδημήτρης, καὶ ἔκαμε ἀπόφασι νὰ ζητήσῃ καὶ τὴ γνώμη τοῦ φίλου του κὺρ Ἀντώνη. Ὁ φίλος του, φρόνιμος ἄνθρωπος, τοῦ εἶπε, νὰ γυρεύῃ τὴ δουλειά του καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὲς τὶς ἰδέες, γιατὶ ὅσοι καταπιάσθηκαν 'ς αὐτὲς τὶς δουλειὲς καταστράφηκαν.

— Καὶ ὁ Μαρτίκας καταστράφηκε, ποῦ κάνει σπίτι;

— Ἂν δὲν καταστράφηκε, χωρὶς ἄλλο ὅμως θὰ καταστραφῇ ἀργότερα, εἶπεν ὁ κὺρ Ἀντώνης, γιατὶ ὁ Μαρτίκας κλέβει τὸ δημόσιο καὶ κάνει σπίτι, γιατὶ ἀπὸ τὸ μισθό του βέβαια δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Καὶ ἕνας ποῦ κλέβει, ποτὲ δὲν ἔχει καλὸ τέλος καὶ πάντα κλέφτης εἶναι καὶ ἄτιμος· ξέρεις τὴν παροιμία: ἀπὸ τὰ καλοδουλεμένα πέρνει ὁ διάβολος τὰ μισά, κι' ἀπὸ τὰ κακοδουλεμένα πέρνει καὶ τὸ νοικοκύρη.

— Ὁ Μαρτίκας ἔχει τυχερά, δὲν κλέβει, λέγει ἐρεθισμένος ὁ Μαστροδημήτρης.

— Αὐτὰ εἶνε προφάσεις γιὰ νὰ σκεπάζουν τὶς κλεψιές, εἶπεν ὁ κὺρ Ἀντώνης, καὶ ἂν θὲς τὴ συμβουλή μου, κύτταζε τὴ δουλειά σου καὶ ἄπεχε ἀπὸ τὸ ὑπαλληλίκι. Τὸ ὑπαλληλίκι εἶνε γιὰ ἄλλους ποῦ δὲν ἠξεύρουν καμμιὰ ἄλλη δουλειὰ καὶ δὲν μποροῦν ἀλλοιώτικα νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους. Ὁ τεχνίτης πρέπει νὰ κυττάζῃ τὴν τέχνη του, καὶ μ' αὐτὴν νὰ προσπαθῇ νὰ καλητερέψῃ τὴ θέσι του μὲ προκοσύνη καὶ τιμιότητα. Σύ, δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν ἔχεις παράπονο ἀπὸ τὴν τέχνη σου. Ἂν ἔχῃς καμμιὰ φορὰ κεσάτι, ἔρχεται ἄλλη ἐποχὴ ποῦ δουλεύεις περισσότερο καὶ κερδίζεις καλά.

Ἀλλὰ ὁ Μαστροδημήτρης ἤτονε πιὰ ποτισμένος μὲ τὴν ἰδέα αὐτή, νὰ γείνῃ ὑπάλληλος, καὶ τίποτε δὲν ὠφέλησαν οἱ φρόνιμες συμβουλὲς τοῦ φίλου του.

Ἦταν παραμονὲς τῶν ἐκλογῶν. Ὁ φίλος βουλευτὴς τοῦ Μαστροδημήτρη, φαίνεται πῶς δὲν ἐπήγαιναν καλὰ οἱ δουλειές του καὶ ἤτονε στὸ πόδι ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ. Τὸ Μαστροδημήτρη μὲ τοὺς δυό του καλφάδες, τοὺς εἶχε 'δικούς του καὶ δὲν τὸν ἔμελε. Ἀλλ' ἅμα εἶδε πῶς ἐζύγωνε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὁ Μαστροδημήτρης δὲν ἐφάνη πουθενά, ἄρχισε νὰ ὑποπτεύεται κ' ἐπῆγε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ στὸ μαγαζί του. Ἀφοῦ εἶπαν πολλὰ μεταξύ τους, ὁ Μαστροδημήτρης τοῦ εἶπε καὶ τὴν ἰδέα του, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶμα πρέπει νὰ γείνῃ χωρὶς ἄλλο. Γιὰ τὸ βουλευτή, αὐτὸ ἦτον τὸ μόνο εὔκολο πρᾶμα. Φθάνει μόνο νὰ ἐπιτύχῃ, «καὶ ὄχι ὑποτελώνης, Μαστροδημήτρη, ἀλλὰ καὶ τελώνης σοῦ ὑπόσχομαι νὰ γείνῃς...»

Ἡ συμφωνία ἔγεινε. Ὁ Μαστροδημήτρης ἐμπῆκε πάλι στὰ κύματα, ὅπως λέγουν, μὲ πολὺ περισσότερη προθυμία παρὰ ἄλλη φορά. Ἐβράχνιαξε νὰ φωνάζῃ «ζήτω», ἔφαγε καὶ ξύλο ἀλύπητο ἀπὸ μιὰ παρέα ἀντίθετη, γιατὶ τῆς παραμπῆκε στὸ ρουθούνι κ' ἔπαθε χίλια δυό.... ἀλλὰ τέλος πάντων ἐβγῆκε βουλευτὴς ὁ φίλος του.

Β'

Ὁ βουλευτὴς ἐκράτησε τὴν ὑπόσχεσί του, καὶ τρεῖς μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές, ὁ Μαστροδημήτρης ἔλαβε τὸ διορισμό του ποῦ τὸν στέλνουν ὑποτελώνη στὸ Γύθειον. Τότε δὲν ἤτονε ἀκόμη τὰ προσόντα, καὶ δὲν ἦτον δύσκολο ὑποδηματοποιὸς νὰ γείνῃ ὑποτελώνης. Ἐξέκαμε ὁ Μαστροδημήτρης τὸ μαγαζί του, ἐπούλησε τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ καλαπόδια του, καὶ ἀπὸ Μαστροδημήτρης-Κὺρ Δημητράκης, ἀποχαιρέτισε τὴν οἰκογένειά του καὶ μιὰ καὶ δυὸ στὸ Γύθειον.

Ἔφθασε στὸ Γύθειον ὁ νέος ὑποτελώνης· οἱ κάτοικοι ἅμα τὸν εἶδαν, ἔλαβαν γι' αὐτὸν ὄχι τόσο καλὴ ἰδέα—φαίνεται βλέπεις ὁ ἄνθρωπος—, ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμναν ἀφοῦ τοὺς τὸν ἔστειλε ἡ Κυβέρνησις; Ὁ κὺρ Δημήτρης ἀπὸ ὑπηρεσία δὲν ἐννοιωθε βέβαια τίποτε, καὶ ὑπόγραφε στὰ τυφλὰ ὅ,τι τοῦ ἔδινε ὁ βοηθός του—ἄνθρωπος ποῦ ἤξευρε τὴν ὑπηρεσία, ἀλλὰ τετραπέρατος καὶ μὲ ὄχι τόσο παστρικὰ χέρια. Ἀλλὰ ποῦ νὰ τὸν ξεύρῃ ὁ κὺρ Δημήτρης, ποῦ ἤτονε ἀγαθὸς κ' ἐνόμιζε πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶνε σὰν κι' αὐτὸν καλοὶ καὶ τίμιοι. Ἀφοῦ 'πέρασε κάμποσος καιρὸς ἄρχισε νὰ νοιώθῃ κάτι τι ἀπὸ ὑπηρεσία καὶ κουτσὰ στραβὰ ἐπερνοῦσε γιὰ ὑποτελώνης. Ἔμεινε στὴ θέσι αὐτὴ δέκα μῆνες, ἀλλὰ ἔβλεπε πῶς οὔτε τυχερὰ εἶχε, οὔτε περισσότερα ἐκέρδιζε ἀπὸ τὴν τέχνη ποῦ εἶχεν ἄλλοτε. Νὰ κάμῃ κατάχρησι—οὔτε τὸ ἐσκέφθη, γιατὶ ἤτονε τίμιος ἄνθρωπος. Ἔπειτα ἄρχισε καὶ νὰ στενοχωρῆται μακρυὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του, στὴν ξεννιτειά, δὲν εἶχε κανένα νὰ τὸν περιποιηθῇ, ἐστερεῖτο τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του, κακοπερνοῦσε, ἔπειτα εἶδε καὶ πῶς οἱ ἐλπίδες του ἐπῆγαν χαμένες, ἐστενοχωρέθηκε τόσο πολύ, ποῦ πολλὲς φορὲς ἐσκέ-

φθηκε νὰ δώσῃ τὴν παραίτησί του. Ἀλλὰ ἐσυλλογίσθη πάλι τί νὰ κάμῃ ὕστερα; ὑποτελώνης αὐτός, ἔρχεται νὰ ξαναπιάσῃ τὴν παλιά του τέχνη καὶ νὰ ταπεινωθῇ; Ἀφοῦ ἐσκέφθη πολύ, ἀποφάσισε νὰ γράψῃ στὸ βουλευτή του νὰ τὸν μεταθέσῃ πιὸ κοντὰ στὴ Σύρα, ἢ νὰ τὸν διορίσῃ σὲ καμμιὰ ἄλλη θέσι. Ὁ βουλευτὴς τοῦ ἀπάντησε πῶς θὰ φροντίσῃ γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ κ' ἔτσι ἐπέρασαν ἀκόμη δυὸ μῆνες.

Ἀλλὰ μιὰ 'μέρα ἐκεῖ ποῦ καθούντανε στὸ γραφεῖό του ὁ κὺρ Δημήτρης, μπαίνει μέσα ἕνας κύριος καὶ τοῦ λέγει ὅτι εἶνε ἔκτακτος ἀποσταλμένος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι γιὰ νὰ κάμῃ ἐξέλεγξι στὸ τελωνεῖο. Ὁ κὺρ Δημήτρης, ἀθῶος ὅπως ἦτονε, δὲν ἐφοβήθη καὶ εἶπε στὸν ἐλεγκτὴ νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Ἔπειτα ὅμως ἄρχισε νὰ τὸ συλλογίζεται καλήτερα. Τί τάχα, ἂν αὐτὸς ἦτονε ἀθῶος, δὲν εἰμποροῦσε νὰ τὸν ἀπατήσῃ ὁ βοηθός του, ποῦ τοῦ ἐμπιστεύετο ὅλη τὴν ὑπηρεσία; Καὶ ἂν τύχῃ αὐτὸς καὶ ἔκαμε καμμιὰ κατάχρησι, δὲν θὰ εἶνε αὐτὸς ὑπεύθυνος, ὡς προϊστάμενος ποῦ ἦτονε; Σ' αὐτὴ τὴ σκέψι, κρύος ἵδρος ἔλουσε τὸ δυστυχῆ κὺρ Δημήτρη, ἄρχισε νὰ τρέμῃ σύσσωμος, ἔχασε τὴν ὄψι του, καὶ ἂν ἐκείνη τὴν ὥρα ἐγύριζε νὰ τὸν ἰδῇ ὁ ἐλεγκτής, χωρὶς ἄλλο θὰ τὸν ἐνόμιζε ἔνοχο. Ἀλλὰ ὁ ἐλεγκτής, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, ἄρχισε τὴν ἐξέλεγξι καὶ δὲν εἶδε τὰ χάλια του. Τὸ βράδυ ἐτελείωσε ἡ ἐξέλεγξις καὶ ὁ κὺρ Δημήτρης ἀπὸ κοπλιμέντο, ἐπροσκάλεσε τὸν ἔκτακτο ὑπάλληλο τοῦ ὑπουργείου νὰ τοῦ κάμῃ τὸ δεῖπνο. Ἀλλὰ ὁ ἐλεγκτὴς μόλις τοῦ εἶπε ἕνα ξηρὸ ξηρὸ «εὐχαριστῶ», ἐπρόσταξε τὸν βοηθὸ νὰ κλείσῃ τὸ κατάστημα τοῦ τελωνείου, ἐπῆρε αὐτὸς τὰ κλειδιά, ἀφοῦ συνέταξε πρωτόκολλο, καὶ ἔφυγε χωρὶς νὰ χαιρετήσῃ κἂν τὸν κύριο ὑποτελώνη.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ ἐλεγκτοῦ δὲν ἄφησε πιὰ καμμιὰ ἀμφιβολία στὸν κὺρ Δημήτρη, ὅτι ἡ θέσις του εἶνε πολὺ δύσκολος. Δὲν ἔφαγε ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἐπῆγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δωμάτιό του καὶ ἔπεσε σὲ βαθειὰ συλλογή. «Τί ἤθελα ἐγώ, τί γύρευα, — ἐσκέπτετο, — δὲν ἐκύτταζα τὴν τέχνη μου, ποῦ λίγο πολὺ ἔβγαζα τὸ ψωμὶ τῆς οἰκογενείας μου καὶ δὲν εἶχα οὔτε εὐθύνη οὔτε σκοτοῦρες. Δὲν ἄκουγα ἐκεῖνο τὸν καλὸν ἄνθρωπο ποῦ μ' ἐσυμβούλευε, παρὰ εἶχα τὴν ἀνοησία νὰ νομίζω πῶς ἀπὸ ζήλεια του δὲν ἤθελε τὴν πρόοδό μου; ἀλλά, ὑστερινὲ μου λογισμὲ καὶ ποῦ νὰ σ' εἶχα πρῶτα! Τώρα πρέπει νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ ξεμπλέξωμε ἀπ' ἐδῶ πέρα, ἂν πράγματι ἔγεινε καμμιὰ κατάχρησι».

Ἀφοῦ ἐσκέφθηκε πολλὴ ὥρα, ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ, ἀλλὰ ποῦ ὕπνος; Ἐγύρισε ἀπ' ἐδῶ, ἐγύρισε ἀπ' ἐκεῖ — τοῦ κάκου· ἐβασανίσθηκε ὡς τὴν αὐγὴ χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ κλείσῃ 'μάτι, συλλογιζόμενος χίλια δυό. Μισὴ ὥρα πρὶν νὰ φέξῃ τὸν ἐπῆρε τέλος πάντων ὁ ὕπνος. Τὸν ἐπῆρ' ὁ ὕπνος καὶ εἶδε ὄνειρο. Εἶδε, πῶς εἶχε τὸ μαγαζί του καὶ ἦλθε ἕνας μουστερὴς νὰ τοῦ παραγγείλῃ παπούτσια. Ἔπιασε νὰ κόψῃ τὰ παπούτσια κ' ἐκεῖ ποῦ ἄρχισε νὰ κόβῃ τὸ πετσὶ μὲ τὴ φαλτσέτα, ξεπροβάλλει ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πετσὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ μεγάλου του παιδιοῦ· πάει νὰ κόψῃ τὸ πετσὶ καὶ κόβει τὴν κεφαλὴ τοῦ παιδιοῦ του. Τὸ αἷμα ἐπετάχθηκε στὸ πρόσωπό του ζεστὸ-ζεστό... Ἀπὸ τὴν τρομάρα του ἐξύπνησε κ' ἐπήδησε ἀπὸ τὸ κρεββάτι του λουσμένος στὸν ἱδρῶτα. Ἤτονε πιὰ 'μέρα. Ἐντύθηκε, ἄνοιξε τὸ παράθυρο, ἐκύτταξε κάτω στὴν αὐλὴ καὶ βλέπει ποῦ ἀνέβαιναν στὴ σκάλα ὁ ἐλεγκτὴς μὲ δύο χωροφύλακες. Ἅμα τοὺς εἶδε ὁ κὺρ Δημήτρης ἐκοκκάλιασε.

«Γιὰ μένα ἔρχονται βέβαια· δυστυχία μου! ἐσκέφθη καὶ ἄνοιξε τὴ θύρα.

Ἐμπῆκε μέσα ὁ ἐλεγκτὴς καὶ τοῦ εἶπε πῶς ὁ ἐνωμοτάρχης ἔχει ἔνταλμα συλλήψεως.

— Εἶμαι ἀθῶος, κύριε, εἶπε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνὴ ὁ κὺρ Δημήτρης καὶ τὸν ἐπῆρε τὸ κλάμμα.

— Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε κατόπιν, εἶπε σιγὰ-σιγὰ ὁ ἐλεγκτὴς χωρὶς νὰ γυρίσῃ νὰ τὸν ἰδῇ. Ἐγὼ ἦλθα νὰ σφραγίσω τὰ ἔγγραφά σας.

Ἐσφράγισε τὰ ἔγγραφα ὁ ὑπάλληλος, τὰ ἔδωκε στοὺς χωροφύλακες, οἱ ὁποῖοι ὡδήγησαν τὸν κὺρ Δημήτρη στὴ φυλακή.

Ἐκατηγορεῖτο διὰ διαφόρους καταχρήσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας τὸ Δημόσιο ἐζημιώθη 20 χιλιάδες δραχμές.

Γ'

Ἅμα ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς φυλακίσεώς του στὴ Σύρα, δὲν ἄργησε νὰ τὴ μάθῃ ἡ οἰκογένειά του. Ἡ γυναίκα του, ποῦ δὲν ἦτονε διόλου εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ αὐτή, ἅμα ἄκουσε τὴν κακὴ αὐτὴ εἴδησι, δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρατηθῇ κ' ἐλιποθύμησε. Τὰ παιδιά, μὴν ἠξεύροντας τί συμβαίνει, ἅμα εἶδαν τὴ μάννα τους χάμω, ἔβαλαν τὶς φωνές, καὶ ἦτον σπαραχτικὸ πρᾶμα νὰ βλέπῃ κανεὶς ἐκείνη τὴ σκηνή. Τὴ συνέφεραν στὸν ἑαυτό της, ἀλλὰ ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἄρχισαν πιὰ τὰ βάσανά της. Ἀπὸ τὰ λίγα χρήματα ποῦ τῆς ἔστελνε ὁ ἄνδρας της εἶχε κάμει μερικὲς οἰκονομίες καὶ 'μπόρεσε νὰ περάσῃ μὲ τὰ παιδιά της κανένα μῆνα. Ὕστερα ὅμως εὑρέθηκε μέσα σὲ χάος ἡ δύστυχη. Γιὰ νὰ λαφρώσῃ τὴ θέσι της, ἀποφάσισε νὰ ξενοδουλέψῃ ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, γιατὶ τὰ παιδιά της ἦτονε ὅλα μικρὰ καὶ ποῦ νὰ τ' ἀφήσῃ, ποιὸς νὰ τὰ περιποιηθῇ; Γιὰ νὰ συντηρηθῇ κάμποσον καιρὸ ἀπεφάσισε νὰ πουλήσῃ ὅσα περιττὰ πράγματα εἶχε μὲς στὸ σπίτι της, καὶ ὅταν ἐτελείωσαν αὐτά, ἄρχισε νὰ πουλῇ καὶ τὰ ἀναγκαῖα. Τί νὰ κάμῃ; Τὰ παιδιά της νὰ συντηρήσῃ ἢ τοῦ ἀνδρός της νὰ στείλῃ χαρτζιλίκι νὰ μὴν κακοπερνᾷ μέσα στὴ φυλακὴ κι' ἀρρωστήσῃ καὶ πάθῃ τίποτε; Ὅλα λοιπὸν ἐμπρὸς — ἐκεῖνος νἆνε καλὰ καὶ τὰ ξανακάνει. Ἐγυμνώθη τὸ σπίτι ὁλότελα. Ὅταν κι' αὐτὰ ἐτελείωσαν, τότε πιὰ ἀπελπίσθησαν.

Εἶχε περάσῃ χρόνος ποῦ ὁ κὺρ Δημήτρης ἦτονε ὑπόδικος στὴ φυλακὴ καὶ ἡ ἡμέρα τῆς δίκης εἶχεν ὁρισθῇ μετὰ δύο μῆνες. Τὸ τί ὑπέφερε σ' αὐτὸ τὸ διάστημα — ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει.

Ὅλοι οἱ γειτόνοι ἤξευραν τὴ δυστυχία ποῦ περνοῦσε, ἀλλ' αὐτὴ σὲ κανένα ποτὲ δὲν εἶπε οὔτε τὸ παραμικρὸ παράπονο· ἐκατάπινε τὶς πίκρες μοναχή της. Κανένας ὅμως ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ ἀνδρός της, ποῦ ἤξευραν ὅλα αὐτά, δὲν εὑρέθηκε νὰ

πάγῃ νὰ τὴν ἐρωτήσῃ ἔτσι γιὰ τὰ μαῦρα μάτια, μήπως ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε. «Ὅ,τι τραβᾷ, τὸ τραβᾷ ἀπὸ τὸ κεφάλι του», ἔλεγαν. Καὶ ὅμως ὁ Μαστροδημήτρης ὅταν εἶχε τὴ δουλειά του κι' αὐτός, σὰν πόσες φορὲς νὰ τοὺς ἐβοήθησε; Ἀλλὰ τέτοιος εἶνε ὁ κόσμος.

Ὁ μόνος ἀληθινὸς φίλος του, ὁ κὺρ Ἀντώνης, ποῦ τὸν ἀγαποῦσε πράγματι καὶ θὰ μποροῦσε νὰ δώσῃ συνδρομὴ στὴν οἰκογένειά του εἶχε ἀποκατασταθῆ στὴν Πόλι, ἀπὸ πολὺν καιρό. Ἀλλὰ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ὅσο μακρυὰ καὶ νἆνε, εὑρίσκουν τρόπο πάντα νὰ φανοῦν χρήσιμοι στοὺς φίλους των. Ἀπὸ μιὰ περίστασι, δὲ ξέρω πῶς, ἔμαθεν ὁ κὺρ Ἀντώνης πῶς ὁ Μαστροδημήτρης ἦτονε στὴ φυλακὴ διὰ κατάχρησι, καὶ πῶς ἡ οἰκογένειά του εὑρίσκετο σὲ μεγάλη δυστυχία. Σὰν ἄκουσε αὐτὴ τὴν εἴδησι, ἐλυπήθηκε κατάκαρδα, δὲν ἐπίστεψεν ὅμως. πῶς ὁ Μαστροδημήτρης ἦτον ἄνθρωπος νὰ κάμῃ τέτοια πρᾶξι καὶ ἐσυμπέρανε, πῶς κάποιο λάθος θὰ συνέβαινε καὶ ὁ δυστυχὴς Μαστροδημήτρης εἶνε φυλακισμένος ἄδικα.

Μιὰ βραδυά, ποῦ ἡ γυναῖκα τοῦ Μαστροδημήτρη, ἀφοῦ ἐμοίρασε τὸ τελευαῖο κομμάτι ψωμὶ στὰ παιδιά της. ἑτοιμάζετο νὰ κοιμηθῆ ἀδείπνητη, λαμβάνει ἕνα γράμμα συστημένο ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖο. Τὸ ἀνοίγει τὸ γράμμα καὶ βλέπει μέσα ἕνα χαρτονόμισμα τῶν 100 δραχμῶν χωρὶς νὰ γράφῃ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποιὸς τὸ στέλνει. Ἔκαμε τὸ σταυρό της καὶ τὴν ἐπῆραν τὰ δάκρυα. Ὁλονύκτα δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ προσεύχεται στὸ Θεὸ γιὰ τὸν ἄγνωστο προστάτη της.

« Ὁ Θεὸς ἐλυπήθη ἐμὲ καὶ τὰ παιδιά μου, ἔλεγε, καὶ θὰ ἔβαλε στὸ νοῦ κανενὸς καλοῦ ἀνθρώπου νὰ μᾶς βοηθήσῃ ».

Τὴν ἄλλη 'μέρα, πρωὶ πρωί, ἔκατσε κ' ἔγραψε γράμμα τοῦ ἀνδρός της· τοῦ ἔγραψε πῶς ἔλαβε ἀπὸ ἕνα ἄγνωστο 100 δραχμές, ἔβαλε μὲς στὸ γράμμα τὶς 25 νὰ τὶς ἔχῃ γιὰ χαρτζηλίκι του καὶ τὤδωσε στὸ ταχυδρομεῖο.

Ὁ δυστυχισμένος ὁ κὺρ Δημήτρης δὲν ὑπέφερε ὀλιγώτερα ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του. Ριχμένος μέσα στὴ φυλακὴ μαζὺ μὲ κακούργους, κουρελιασμένος καὶ πεινασμένος, μόνο στὸ Θεὸ εἶχε τὴν ἐλπίδα του. Ὁ προστάτης του βουλευτής, δὲν εἶχε πιὰ τὰ μέσα νὰ ἐνεργήσῃ τίποτε γι' αὐτόν, γιατὶ τὸ ὑπουργεῖο ποῦ ὑποστήριζε εἶχε πέσει, καὶ τώρα δὲν εἱμποροῦσε τίποτε νὰ τοῦ κάμῃ. Εἶχε πεποίθησι στὸ Θεό, γιατὶ ἤξευρε πῶς ἦταν ἀθῶος καὶ πῶς ὁ βοηθός του τὸν ἐπῆρε στὸ λαιμό του. Ἔλεγε πάντα πῶς ὁ Θεὸς ἀργεῖ ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ, καὶ πῶς μιὰ μέρα θὰ φανῆ ἡ ἀθωότης του καὶ θὰ τιμωρηθῆ ὁ ἔνοχος. Καὶ πράγματι, ὁ Θεὸς δὲν λησμονεῖ. Ἀπὸ τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων καὶ ἀπὸ ἄλλα περιστατικὰ ἀπεδείχθηκε ὅτι καταχραστὴς ἦτονε ὁ βοηθός του καὶ ἐτιμωρήθηκε ὅπως τοῦ ἔπρεπε, ὁ δὲ κὺρ Δημήτρης ἀθωώθηκε.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς πολλὲς φορὲς ὅ,τι πάθῃ κανεὶς τὸ παθαίνει ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι κυττάζουν τὴ δουλειά τους, καὶ προτοῦ ἀποφασίσουν κἄτι τι, τὸ σκέπτονται καλὰ καὶ δὲν παθαίνουν τέτοιες συμφορές. Ἀλλὰ καὶ τὰ λάθη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶνε. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ καὶ δεύτερη φορὰ ξαναπέσῃ σὲ τέτοιο παρόμοιο λάθος, ἐκεῖνος πιὰ δὲν εἶνε φρόνιμος ἄνθρωπος, ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Μαστροδημήτρη ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμη νὰ λένε: « Καλὰ νὰ πάθῃ ὁ ἀνόητος ποῦ δὲν ἐκύτταζε τὴ τζαγκαρωσύνη του παρὰ ἤθελε νὰ γείνῃ ὑπάλληλος, καλὰ νὰ πάθῃ!» Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, μοῦ φαίνεται πῶς ἦτονε σκληρόκαρδοι. Εἱμποροῦσαν νὰ εἰποῦν « καλὰ νὰ πάθῃ », ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθοῦν πῶς οἱ ἄνθρωποι κάνουν καμμιὰ φορὰ σφάλματα, ἀλλὰ δὲν πρέπει δὰ καὶ κανεὶς νὰ εἶνε ἀδιάφορος στὴ δυστυχία τοῦ πλησίον του, γιατὶ εἶνε παραπολὺ πικρὸ νὰ βρίσκεσαι σὲ μεγάλη δυστυχία καὶ ἀντὶ νὰ βρεθῆ ἕνας χριστιανὸς νὰ σὲ βοηθήσῃ ν' ἀκοὺς νὰ σὲ κατηγοροῦν ἀκόμα γιὰ ἕνα λάθος ποῦ σὰν ἄνθρωπος ἔκαμες.

Ἂν καὶ ἀκριβά, πολὺ ἀκριβὰ ἐπλήρωσε τὸ σφάλμα του ὁ Μαστροδημήτρης, ἐσωφρονίσθηκε ὅμως ἀρκετά.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὸ σπίτι του, ἔσφιξε τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του στὸ στῆθός του καὶ γιὰ πολλὴ ὥρα ἔκλαιαν ὅλοι ἀγκαλιασμένοι σφικτά......

Τὴν ἄλλη 'μέρα πρωὶ-πρωί, κάποιος ἐκτύπησε τὴν πόρτα. Σηκόνεται ν' ἀνοίξῃ ὁ Μαστροδημήτρης καὶ βλέπει ἕνα χαμάλη μὲ μιὰ κάσσα καὶ ἕνα γράμμα. Ἀνοίγει τὸ γράμμα ὁ Μαστροδημήτρης καὶ διαβάζει. Τὸ γράμμα ἔλεγε:

« Ἀγαπητέ μου Μαστροδημήτρη,

Πολὺ ἀργὰ ἔμαθα τὸ δυστύχημά σου καὶ σοῦ εὔχομαι ἄλλη δυστυχία νὰ μὴ δοκιμάσῃς. Σοῦ στέλνω μιὰ κάσσα καὶ μέσα σ' αὐτὴ θαῦρῃς τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ καλαπόδια σου, ποῦ θὰ σοῦ χρειασθοῦν γιὰ νὰ πιάσῃς πάλι τὴν πρώτη σου τέχνη. Γι' αὐτὰ δὲ θέλω τίποτα νὰ μοῦ χρωστᾷς, μόνο ν' ἀκούσῃς τὴ συμβουλή μου καὶ νὰ μὴ καταπιάνεσαι ἄλλη φορὰ δουλειὰ ποῦ δὲν τὴ ξέρεις.

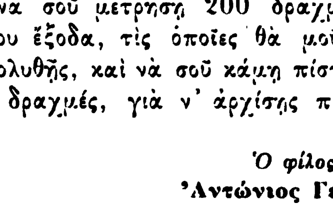
Εἰς τὸν κύριο Σαλούστη, τὸ γνωστό σου ἔμπορο, ἔγραψα νὰ σοῦ μετρήσῃ 200 δραχμές, γιὰ τὰ πρῶτα σου ἔξοδα, τὶς ὁποῖες θὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς ὅταν εὐκολυνθῇς, καὶ νὰ σοῦ κάμῃ πίστωσι γιὰ ἄλλες 500 δραχμές, γιὰ ν' ἀρχίσῃς πάλι τὴ δουλειά σου.

Ὁ φίλος σου

Ἀντώνιος Γεωργίου».

Ὁ Μαστροδημήτρης ἔβαλε γνῶσι. Ἔπιασε πάλι τὴν τέχνη του, ἐδούλεψε καλά, ξεπλήρωσε ἀπάνω στὸ χρόνο τὰ χρέη του κ' εὐχαριστοῦσε τὸ Θεό, ποῦ γιὰ κάμποσο καιρὸ τὸν εἶχε λησμονήσει.

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Σπυρίδων Μηλιαράκης
καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῆς παρισινῆς Revue des Revues, ὁ Μὰξ Νορδάου, ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ «Ἡ νόσος ἐν τῇ συγχρόνῳ φιλολογίᾳ», ἀντεπεξέρχεται κατὰ τοῦ σουηδοῦ συγγραφέως Ὄλα Χάνσων, ὁ ὁποῖος ἐπέκρινεν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ τὸ περίφημον βιβλίον τοῦ Νορδάου «Ἡ Ἐκφύλισις». Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὁ ὁποῖος παρέχει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, θὰ λάβῃ μέρος προσεχῶς καὶ ἕτερος σοφός, ἰταλὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἰς τὴν Revue des Revues θὰ δημοσιεύσῃ τὴν γνώμην του. Ὁ Χάνσων ὑποστηρίζει ὅτι ὑπάρχουν δύο εἰδῶν ἐκφυλίσεις: *μία καλή*, ἡ τῆς ἀληθοῦς μεγαλοφυΐας, καὶ *μία κακή*, ἡ τῆς ψευδοῦς μεγαλοφυΐας. Ἐν τῇ δηκτικωτάτῃ ἀπαντήσει του ὁ Μὰξ Νορδάου ἀποδεικνύει ὅτι τίποτε ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον δὲν ὑπεστήριζε καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ τόσον θόρυβον προξενήσαντος βιβλίου του.

— Περιεργότατον ἄρθρον περὶ ἀναρχίας καὶ ἀναρχικῶν δημοσιεύει εἰς τὰ «Ἀρχεῖα τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἐγκληματολογίας» ὁ περιώνυμος γάλλος κοινωνιολόγος G. Tarde. Ἐν αὐτῷ, ἀφ' οὗ διὰ μακρῶν ἐξετάζει τὰ κατὰ τὴν καταγωγὴν τῆς ἀναρχίας, προάγεται εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ νόσος αὕτη εἶνε πολὺ πιθανὸν νὰ ἐξαφανισθῇ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου πρὶν παρασύρῃ τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἠθικῆς αὐτῆς καταπτώσεως.

— Τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν New Review ἐζήτησεν ἐσχάτως τὴν γνώμην διαφόρων ἐξοχοτήτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἂν εἶνε ὠφέλιμον ἢ ὄχι διὰ τὰ παιδία καὶ ἰδίως διὰ τὰ κοράσια, νὰ μανθάνουν ἐνωρὶς ὅλα τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα ἡ σημερινὴ σεμνότυφος ἀνατροφὴ περιβάλλει διὰ πέπλου. Ὅλοι ἀπήντησαν ὁμοφώνως ὅτι ἡ ἄγνοια εἶνε σκόπελος, ἐν ᾧ ἀπεναντίας ἡ γνῶσις κατὰ πολλῶν κινδύνων ἠμπορεῖ νὰ προφυλάξῃ τὰς τρυφερὰς ψυχὰς καὶ μάλιστα τὰ τρυφερὰ σώματα. Αἱ χαρακτηριστικώτεραι καὶ μᾶλλον κατηγορηματικαὶ ἀπαντήσεις εἶνε τῆς Κας Ἰουλιέττας Ἀδάμ, τοῦ Βγιόρνσων καὶ τοῦ Μὰξ Νορδάου.

— Ἐν τῷ Journal des Savants, ὁ Ἰούλιος Σιμὼν δημοσιεύει ἄρθρον ἡ «Χρῆσις καὶ Κατάχρησις τῶν νεολογισμῶν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ» διὰ τοῦ ὁποίου καταφέρεται κατὰ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς χρήσεως λέξεων παραδόξων καὶ σκοτεινῶν, κατέστρεψαν τὴν διαύγειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς φιλοσοφικῆς γλώσσης.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Δοκίμιον βρεφικῆς Ψυχολογίας» ἡ δεσποινὶς Παύλα Λομπρόζου, ἐδημοσίευσε ἐμβριθὲς βιβλίον, ἐν ᾧ ἐξετάζει ψυχολογικῶς τὸν μικρόκοσμον τῶν βρεφῶν. Τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου τούτου ἔγραψεν ὁ Καῖσαρ Λομπρόζος.

— Ἐδημοσιεύθη τὸ πρόγραμμα τῶν διὰ Κυρίας μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγκαινίζει ὁ Σύλλογος «Παρνασσὸς» ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου. Τὰ μαθήματα ταῦτα θὰ γίνωνται κατὰ Πέμπτην. Οἱ κ. κ. Πολίτης, Λάμπρος, Ἀργυρόπουλος, Σακελλαρόπουλος, Μηλιαράκης, Σωτηριάδης, Ἀποστολίδης, Ῥούκης, Σοφούλης, Ζαλοκώστας, Κουρτίδης, κλ. θὰ διδάξουν διάφορα χρήσιμα καὶ πρακτικὰ μαθήματα, φυσικήν, χημείαν καὶ βοτανικὴν ἐν τῷ οἴκῳ, ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀρχαιολογίαν, ψυχολογίαν τοῦ καθ' ἑκάστην βίου κτλ. κτλ. Τὰ μαθήματα θὰ εἶνε προσιτὰ εἰς τὰς οἰκογενείας δι' εἰσιτηρίου τιμωμένου ἀντὶ 15 δρ. διὰ 40 μαθήματα καὶ μέχρι τεσσάρων προσώπων.

Μουσικὰ

Τὸ π. Σάββατον ἔγεινεν ἡ ἐτησία συναυλία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Ὠδείου, καθ' ἣν ἐξετελέσθη πλουσιώτατον πρόγραμμα μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας. Εἰς τὸ τέλος ὁ διευθυντὴς κ. Νάζος ἀνέγνωσε ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου, δι' ἧς ἀπονέμεται δημοσίᾳ ἔπαινος εἰς τὴν μαθήτριαν Μπεττίναν Φραβασίλη καὶ εἰς τὸν μαθητὴν Δ. Στεριάδην.

— Εἰς τὴν παρ' ἡμῖν διακεκριμένην καλλιτέχνιδα κυρίαν Κμοῦνκε ἀπενεμήθη ὁ τίτλος κλειδοκυμβαλιστρίας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλίσσης τῶν Ἑλλήνων.

Θεατρικὰ

Τὴν 26 π. Μαΐου ἐν Λυνεβίλλῃ τῆς Γαλλίας καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Καθολικοῦ Συλλόγου, οἱ μαθηταὶ τοῦ διδασκαλείου Β. Φουριέ, ἐδίδαξαν τὴν *Ἠλέκτραν* τοῦ Σοφοκλέους ἑλληνιστί. Ἀρθείσης τῆς αὐλαίας ἐφάνη ὡραία τις σκηνογραφία παριστῶσα τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, νεαρός τις δὲ ῥήτωρ προσελθὼν διηγήθη πῶς εἶδε καθ' ὕπνον παράστασιν τῆς *Ἠλέκτρας* καὶ πῶς ὑπεσχέθη εἰς τὸν ποιητήν της, τὸν ὁποῖον συνήντησεν ἐν Ἅδου περιλύπως πλανώμενον, νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν δεῖγμα περιφανὲς τοῦ πρὸς αὐτὸν θαυμασμοῦ τῆς νεανικῆς ψυχῆς, διοργανίζων μετὰ τῶν συμμαθητῶν του μίαν παράστασιν τῆς *Ἠλέκτρας* εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν. Μετὰ τὸν πρόλογον τοῦτον ἡ Ἀκρόπολις κατέπεσε καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐφάνη ἡ κυρία σκηνογραφία, παριστῶσα μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον, ἐν Μυκήναις. Οἱ ὑπερχίλιοι θεαταὶ παρηκολούθησαν μετ' ἐκτάκτου ἐνδιαφέροντος τὴν τραγῳδίαν, καίτοι δὲ δὲν κατεῖχον τὴν γλῶσσαν προσπαθοῦντες διὰ Γαλλικῆς μεταφράσεως νὰ ἐννοήσουν τὰ λεγόμενα, συνεκινήθησαν τὰ μέγιστα καὶ ἐχειροκρότησαν ἐκθύμως ἐν τέλει τοὺς νεαροὺς ἠθοποιούς.

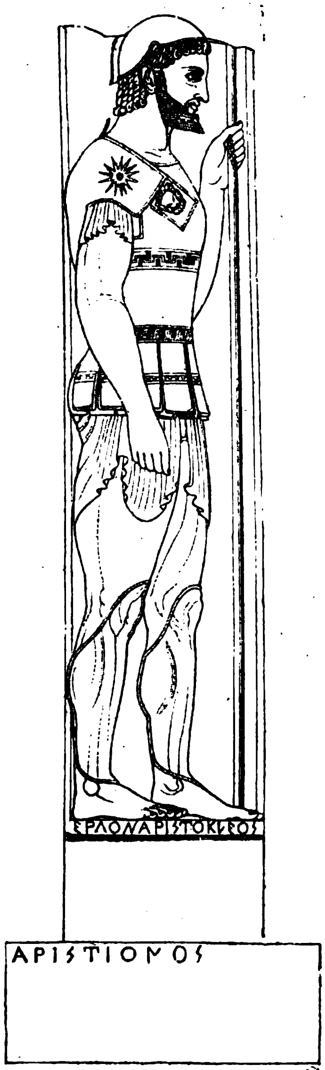
— Ὁ θίασος «Μένανδρος» καὶ ὁ θίασος «Πρόοδος» οἱ συναγωνιζόμενοι φέτος ἐν Ἀθήναις, ἔχουσι πολλὰ νέα ἔργα ὑπὸ μελέτην διὰ τὴν παροῦσαν θεατρικὴν περίοδον. Ὁ δημοσιευθεὶς κατάλογος εἶνε μακρός. Ἐξ αὐτοῦ ἀναγράφομεν τὰ ἑπόμενα. «Ἡ κόρη τῆς Λήμνου» τὸ βραβευθὲν δρᾶμα τοῦ κ. Ἀ. Προβελεγίου. «Ἡ Νεράϊδα τοῦ Κάστρου», ἱστορικὸν ἀθηναϊκὸν δρᾶμα τοῦ κ. Δ. Καμπούρογλου. «Γάμος ἐξ ἔρωτος», κοινωνικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Στεφ. Ἰ. Στεφάνου. «Λέων Καλέργης» τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου. κτλ. κτλ.

ΑΤΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ[1]

Α΄

Δύο ῥεύματα ὅλως ἀντίθετα διακρίνονται σαφῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ, τὸ τῆς ἀναλύσεως καὶ τὸ τῆς συνθέσεως, συνυπάρχοντα καὶ ἐπ' ἴσης συνευδοκιμοῦντα. Ἡ μονογραφικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐπιστητοῦ κατὰ μέρος εἶνε ἡ βάσις τῆς νεωτέρας ἐρεύνης, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ εἰδικότης, τὸ κυριώτατον ἀπόκτημα τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. Πνεύματα ἀριστοτελικά, περιλαμβάνοντα τὸ ὅλον τοῦ ἐπιστητοῦ, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπιδείξῃ ὁ νεώτερος κόσμος. Καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ καθόλου διεσχίσθη ἡ ἔρευνα καὶ ἐξειδικεύθη ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ αὗται αἱ καθ' ἑκάστας ἐπιστῆμαι κατετμήθησαν εἰς μέρη, καὶ ἐκ τῆς μιᾶς εἰδικότητος ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ μερικαὶ εἰδικότητες. Ἡ ἐπιστήμη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων χωρεῖ εἰς βάθος μᾶλλον ἢ ἐπεκτείνεται εἰς πλάτος, καὶ ἐπικρατεῖ τῆς συνθέσεως ἡ ἀνάλυσις, τῆς μεγαλογραφίας ἡ μονογραφία.

Στήλη τοῦ Ἀριστίωνος

Ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτῆς τῆς ἀναλύσεως εἶνε προϊὸν ἡ σύνθεσις. Ἡ ἐξερεύνησις τῶν καθ' ἕκαστα ἐν ὅλαις αὐτῶν ταῖς λεπτομερείαις πλουτίζει τὸ ὑλικὸν καὶ ἐξογκόνει τὴν ἐξεταζομένην ὕλην, καὶ ἡ κατὰ βάθος ἔρευνα ἄγει εἰς τὴν κατὰ πλάτος εὔρυνσιν τοῦ ἐξερευνωμένου πεδίου. Διὰ τῆς μονογραφικῆς ἐξετάσεως δὲν γίνεται μόνον ἀσφαλεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα ἡ ἔρευνα, ἀλλὰ καὶ διασαφηνίζεται πολλάκις ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον καὶ διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες πνευματικοὶ ἐν τῇ καθόλου ἐρεύνῃ. Ὄχι λοιπὸν μόνον ἡ ἀνάγκη τῆς ἐποπτείας τῆς διὰ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου συλλεχθείσης καὶ κριτικῶς ἐκκαθαρθείσης ὕλης, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα κέρδος τῆς ἐπιστήμης ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν προαγωγῆς καὶ διαφωτίσεως ἄγει εἰς τὴν σύνθεσιν. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη δύναται νὰ θεωρηθῇ καθόλου ὡς σύνθεσις ἐκ τοιούτων κατὰ μέρος συνθέσεων τῆς ἄλλως κατ' ἀναλυτικὸν τρόπον γινομένης μονογραφικῆς ἐργασίας.

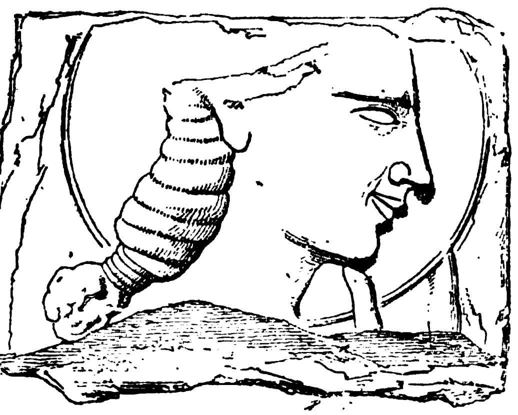
Ὅ τι δὲ συμβαίνει περὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας συμβαίνει σήμερον καὶ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦν ποτε χρόνος, καθ' ὃν καὶ ἡ ἀρχαιολογία ἔσχε τὸν Ἀριστοτέλην αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Winckelmann. Ἀλλὰ σήμερον τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Αὐτὰ τὰ καθολικώτατα τῶν ἀρχαιολογικῶν πνευμάτων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὁ Brunn, ὁ Perrot, δὲν δύνανται νὰ ἐννοηθῶσιν ἄνευ τῆς συνδρομῆς φάλαγγος ὅλης ἐρευνητῶν, παρ' οἷς ἡ ἔρευνα ἢ περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν μονογραφίαν ἢ εὐρύνεται τὸ πολὺ εἰς τὴν σύνθεσιν μικρῶν μόνων τμημάτων τῆς ὅλης ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Τὴν δ' ἐπιδίωξιν ταύτην τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ συλλογῶν ὕλης ἀναφερομένης εἰς ὅλα τμήματα τῆς ἀρχαιολογικῆς μαθήσεως εὑρίσκομεν ἤδη ἐνωρίς. Ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα παρουσιάζονται ὑπὸ Ὀλλανδῶν ἰδίως ἀρχαιολόγων ἀπαρτιζόμενοι οἱ λεγόμενοι **Θησαυροί**, συλλογαὶ ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἰδίως τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιότητος, ἔργα κολοσσιαῖα καὶ πολύτιμα, ἅτινα καίπερ ἐν πολλοῖς ἀπαρχαιωθέντα δὲν εἶνε καὶ τὴν σήμερον ἄχρηστα. Τοιαῦται εἶνε αἱ συγγραφαὶ τοῦ Γρονοβίου καὶ Γραιβίου, εἰς ἃς ἐπηκολούθησαν κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα αἱ τοῦ Sallengre, Polenus, Montfaucon καὶ ἄλλων. Ἔκτοτε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν ἔπαυσε περισυλλέγουσα εἰς ὀγκώδεις τόμους ὡς εἰς ταμεῖα πολύτιμα τὴν διὰ τῆς ἐρεύνης πλείστων ὅσων ἀρχαιοδιφῶν συγκομιζομένην καὶ αὐξανομένην ὕλην καὶ οἱονεὶ συνάγουσα εἰς μίαν κοίτην τὰ πολυχεύμονα ῥεύματα τῆς καθ' ἕκαστον εἰδικῆς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ζητήσεως. Ἀλλ' ἰδίως τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἐπιβολὴ εἶνε ἡ μετὰ κριτικωτέρας ἐπιστασίας καὶ εὐρυτέρας ἐρεύνης περισυναγωγὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὕλης εἰς τοιούτους πανδέκτας μαρτυροῦντας τὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μεγίστην πρόοδον τῆς ἀρχαιολογίας. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐπιγραφικῇ τηλαυγῆ δείγματα τῆς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς δράσεως πρόκεινται τὰ μεγάλα συντάγματα τῶν ἑλληνικῶν, ἀττικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν (Corpus inscriptionum Graeca-

[1] Die attischen Grabreliefs herausgegeben im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zu Wien von *Alexander Conze* unter Mitwirkung von *Adolph Michaelis, Achilleus Postolakkas, Robert von Schneider, Emanuel Loewy, Alfred Brückner*. Band I. Tafeln I-CXVII. Berlin. Verlag von W. Spemann. 1893. Ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τευχῶν, ὧν ἕκαστον τιμᾶται 60 μάρκων.

rum, Corpus inscriptionum Atticarum, Corpus inscriptionum Latinarum), ἐν οἷς διετρανώθη τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀκαταπόνητος ἀληθῶς δραστηριότης ἀνδρῶν οἷοι ὁ Boeckh, Mommsen, Kirchhoff, Dittenberger, Köhler, Henzen, Hübner, ὅπως ἀναφέρω μόνον τοὺς ὀνομαστοτάτους τῶν πρωτεργατῶν. Οὐδὲ περιωρίσθη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἡ τοιαύτη συνθετικὴ κίνησις εἰς μόνην τὴν ἐπιγραφικήν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα τμήματα τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἔτυχον ὁμοίας εἰδικῆς ἅμα καὶ γενικῆς ἐπεξεργασίας. Ἰδίως δ' ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων περὶ τὴν συλλήβδην διαλεύκανσιν καὶ συντέλεσιν τοιούτων σειρῶν μνημείων, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὁμοίας τεχνοτροπίας περὶ τὴν αὐτὴν ὕλην διατριβούσης, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑπεμφαίνουσι καὶ ἐν μέσῳ τῆς μεγίστης ποικιλίας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν κοινούς τινας σκοποὺς καὶ κοινάς τινας ἰδέας, αἵτινες τότε μάλιστα γίνονται σαφεῖς, ὅταν μελετηθῇ τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων καὶ συγγενῶν τεχνουργημάτων.

Ἐν τῷ πνεύματι δὲ τούτῳ εἰργάσθη κατὰ τὸν

Ἡ στήλη τοῦ δισκοφόρου

ἡμέτερον αἰῶνα ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ὁ Ἐδουάρδος Gerhard, ὅστις οὐ μόνον σειρὰς ἀγγειογραφιῶν καὶ τυρρηνικῶν κατόπτρων ἐξέδωκεν, ἀλλὰ καὶ συνέλαβε τὸ σχέδιον ἐκδόσεως πλήρους συλλογῆς τῶν τυρρηνικῶν ἐπὶ σαρκοφάγων ἀναγλύφων. Ὁποῖον δὲ τὸ εἰς τὸν Gerhard προκείμενον σαφὲς πρόγραμμα τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, οὗ παρίσταται εἰσηγητής, χαρακτηριστικώτατα δηλοῖ τὸ ἀπόφθεγμα αὐτοῦ, ὅτι « Ὁ ἰδὼν ἓν μόνον μνημεῖον τέχνης οὐδὲν εἶδεν, ὁ δὲ μυρία ἰδὼν ἓν εἶδεν ».

Ἀλλὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο πρόγραμμα τοῦ Gerhard, ἡ περισυλλογὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων κατὰ εἴδη, μόνον κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ τῆς ἐντελείας ἐκείνης καὶ κριτικῆς ἣν ἀπαιτεῖ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη. Εἰς τοὺς συγχρόνους ἡμῶν ἀρχαιολόγους ἠδύνατο μὲν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρώτη βάσις τὸ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως ὑπὸ τῶν φιλαρχαίων καὶ ἀρχαιολόγων περισυνειλεγμένον ὑλικόν, καθίστατο δὲ δυνατὴ ἡ κριτικὴ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐκείνου ὑλικοῦ μελέτη καὶ ἀνακάθαρσις διὰ τῆς ἐν τοῖς δημοσίοις μουσείοις καὶ ταῖς διαφόροις ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς αὐτοψίας. Οὐ μόνον τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εὐκολύνουσι σήμερον εἴπερ ποτὲ τοιαύτας μελέτας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναπαράστασις τῶν μνημείων ἀπέβη εὐχερεστέρα καὶ τελειοτέρα ἕνεκα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, τῆς τελειοποιήσεως καὶ τῶν εὐωνοτέρων τιμῶν τῶν νεωτέρων ἀναπαραστατικῶν μεθόδων, εἰς ἃς ἤγαγεν ἡ καταπληκτικὴ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πρόοδος τῆς φωτογραφίας καὶ φωτοτυπίας. Ἡ δ' ἐπίσημος ὑπὸ ἀρχαιολογικῶν καθιδρυμάτων καὶ ἀκαδημιῶν ὑποστήριξις τῶν τοιούτων ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρήσεων κατέστησαν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν διεθνῆ, καὶ οἱ ἄνδρες εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τῶν τοιούτων ἔργων εὑρέθησαν εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν νὰ ἔχωσι περὶ ἑαυτοὺς φάλαγγα ὅλην ἐρευνητῶν, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς προηγμένης ἀρχαιολογικῆς μεθόδου ἐργαζομένων. Ἐν δὲ τῇ προαγωγῇ καὶ γενναίᾳ ὑποστηρίξει τοιούτων μεγάλων ἀρχαιολογικῶν δημοσιεύσεων πρωτοστατοῦσιν αἱ ἀκαδημίαι τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου, συνεπικουρούμεναι ὑπὸ τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἀθήναις γερμανικῶν ἀρχαιολογικῶν ἰνστιτούτων. Διὰ τοιαύτης ὑποστηρίξεως ἠδυνήθη ὁ μὲν Brunn νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς συλλογῆς τῶν ἀναγλύφων τῶν τυρρηνικῶν τεφροδόχων κιστίδων, ἣν ἔπειτα ἀνέλαβεν ὁ Körte, εἰς ὃν ἀνετέθη καὶ ἡ συνέχεια τῆς γεργαρδείου συλλογῆς τῶν τυρρηνικῶν κατόπτρων, ὁ δὲ Matz προκατήρξατο τοῦ συντάγματος τῶν ἀρχαίων ἐγγλύπτων σαρκοφάγων, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναλαβὼν ἤρχισεν ἐκδίδων ὁ Robert, καὶ ὁ Kekulé ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰδωλίων. Διὰ δὲ τῆς τοιαύτης ἀκαταπονήτου ἐργασίας πρόκεινται εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας σειραὶ ὅλαι ἀρχαίων μνημείων ὁμοταγῶν, ἄριστα ἐκδεδομένων καὶ μετ' ἐκτάκτου φιλοκαλίας ἅμα καὶ ἀκριβείας ἀναπαριστανομένων, ποικιλωτάτας μὲν ἐχόντων τὰς καθ' ἑκάστην μορφάς, διαπνεομένων δὲ ὑπὸ μιᾶς ἐν ὅλῳ ἀρχικῆς ἰδέας, ἧς πρόκεινται εἴπερ ποτὲ σαφεῖς αἱ διάφοροι φάσεις καὶ μεταπτώσεις. Ὁ φίλος τῆς ἀρχαίας τέχνης δὲν δύναται πλέον νὰ παραπονεθῇ, ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ **ἓν μόνον** μνημεῖον, ἤτοι **οὐδὲν** κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Gerhard, ἀλλὰ δύναται νὰ προβῇ μετὰ θάρρους εἰς τὴν ἐν τοῖς προκειμένοις πολλοῖς μνημείοις διάγνωσιν τῆς ἑνότητος, τῆς ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνυποκρυπτομένης ἑνιαίας ἰδέας.

Β'

Εἰς τὰς τοιαύτας δημοσιεύσεις, δι' ὧν παρέχεται ἑνότης εἰς τάξεις ὅλας μνημείων συνανηκόντων ἀλλήλοις, πολύτιμος προσθήκη ὑπῆρξεν ἡ συλλογὴ τῶν ἀττικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων. Οὐ μόνον ἡ ἀρχαία τέχνη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βίος καὶ ἡ γνῶσις τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων περὶ μελλούσης ζωῆς μέλλουσι διὰ ταύτης τῆς συλλογῆς νὰ διαφωτισθῶσιν ἐξόχως. Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, ἡ ποικίλη αὕτη διαφώτισις ἀναφέρεται εἰς τὴν τέχνην, τὸν βίον, τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας ἐκείνου τῶν ἑλληνικῶν λαῶν, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς καλλιτεχνικῆς ἐντελείας καὶ εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἡμερώσεως τῶν ἠθῶν, τοῦ ἀττικοῦ. Ἡ ἐν παλαιοτέροις φύλλοις τῆς ***Ἑστίας*** δη-

μοσίευσις τῆς ἐξαιρέτου πραγματείας τοῦ κ. Τσούντα τῆς ἐπιγραφομένης *Οἱ τάφοι τῶν ἀρχαίων*[1] μὲ ἀπαλλάσσει τοῦ περιττοῦ κόπου νὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔθαπτον οἱ ἀρχαῖοι ἐν τοῖς διαφόροις χρόνοις καὶ τῶν εἰδῶν τῶν τάφων. Ἐκ τῆς πραγματείας ἐκείνης μανθάνει ὁ ἀναγνώστης σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐπελθούσας σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς ἰδέαν, μεταβολὰς ἐκδηλουμένας καὶ διὰ τοῦ τρόπου τῆς κηδείας τῶν νεκρῶν, τῆς κατασκευῆς τῶν τάφων, τῆς διαφόρου ταφῆς τῶν κατατιθεμένων ἐν τοῖς τάφοις κτερισμάτων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν νεκρικῶν ἀγγείων παραστάσεων. Εἶνε λοιπὸν τὰ κατὰ τὴν ταφὴν ἔθιμα καὶ αὐτὴ ἡ διακόσμησις τῶν τάφων ἰδιάζουσα φάσις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, πολλὰ διδάσκουσα καὶ ἀξία ἰδίας μελέτης ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Ἀπὸ τῶν τάφων προσπνέει ἡμᾶς ἐξαίρετόν τι ἄρωμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ποίησις ἐκείνη τοῦ θανάτου ἔχει ἰδιάζον τι θέλγητρον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, καὶ εἴτ' ἐν τοῖς νεωτέροις μυρολογίοις ἐκδηλοῦται, εἴτ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τάφων ἐνετυπώθη διὰ τῆς σμίλης, μαρτυρεῖ ἔξοχον στοργὴν πρὸς τοὺς νεκρούς. Ἡ δὲ στοργὴ αὕτη σπανίως ποτὲ γεννᾷ κατάπληξιν καὶ φόβον πρὸ τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου, συνήθως δὲ πληροῖ τὴν ψυχὴν πόθου γλυκυθύμου, πένθους ἡμέρου, μυστηρίου τινός, οὗ ἡ λύσις δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητηθῇ ἐν τῷ ἀδιαδύτῳ καὶ σκοτεινῷ κόσμῳ τῶν νερτέρων, ἀλλὰ μεταξύ που αὐτοῦ καὶ τοῦ χαρμοσύνου βίου τῆς παρούσης ζωῆς.

Καὶ διακρίνει μὲν ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ καὶ τὸ τοιοῦτον αἴσθημα ἰδιαζόντως τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτύμβιον τέχνην, ἰδιαίτατα δὲ πάντων τἀττικὰ ἀνάγλυφα. Καὶ εἶχον κατὰ ταῦτα δίκαιον οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ ἔργου, γράψαντες ἐν τῇ ἀγγελίᾳ, δι' ἧς ἐγνωρίζετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἡ μέλλουσα ἔκδοσις τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιταφίων ἀττικῶν ἀναγλύφων, ὅτι «ἀνεπίδεκτον πάσης συζητήσεως εἶνε τὸ γενικῶς ἀνθρώπινον ἐνδιαφέρον ὅπερ παρέχουσιν ἐκ τῶν νεκρικῶν μνημείων πάντων τῶν χρόνων καὶ λαῶν ἰδίως τὰ ἑλληνικά, μεταξὺ δὲ τούτων ἐξόχως τὰ ἀττικά».

Ἡ τοιαύτη καλλιτεχνικὴ ἅμα καὶ φιλοσοφική, ἐθιμολογικὴ καὶ ἱστορικὴ σημασία τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος περισωθέντων μνημείων δὲν ἠδύνατο νὰ διαλάθῃ τοὺς ἀρχαιολογοῦντας. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ ὁ γενόμενος εἰσηγητὴς τῆς ἰδέας τῆς ἐν ἑνὶ συντάγματι ἐκδόσεως τῶν ἀττικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων ὑπῆρξεν ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος Ἀλέξανδρος Conze, τὴν δὲ ἀναγκαίαν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ ὑλικὴν χορηγίαν παρέσχεν ἡ ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, συνεπίκουρον ἐν τῇ προαγωγῇ τοῦ ἔργου ἔχουσα τὸ αὐτοκρατορικὸν γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον. Ἀληθῶς ἄνευ γενναίας ὑποστηρίξεως καὶ δαπάνης δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ περισυναγωγὴ τοῦ πλήθοντος ὑλικοῦ, ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ἐκκάθαρσις, ἡ πιστὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἅμα ἀναπαράστασις. Ἐχρειάσθη πολύμοχθος ἐργασία πολλῶν ἐτῶν καὶ συνδρομὴ πολλῶν ἀνδρῶν, ὅπως τοιοῦτον ἔργον μεγάλης ἐπιβολῆς δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Τὰ ἐπιτάφια ἀττικὰ ἀνάγλυφα δὲν εὑρίσκονται πάντα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, κατὰ χώραν ἢ ἐν τοῖς δημοσίοις μουσείοις τῶν Ἀθηνῶν. Πλεῖστα ὅσα εὕρηνται λανθάνοντα ἐν αὐλαῖς καὶ γωνίαις τῶν Ἀθηνῶν. Πολλὰ αὐτῶν ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, τινὰ δ' ἀπὸ αἰώνων κοσμοῦσι τἀρχαιολογικὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης ἢ ἰδιωτικὰς συλλογάς. Παρίστατο λοιπὸν ἀνάγκη μακρᾶς ἀλληλογραφίας, ἐπισκέψεων εἰς μουσεῖα, ἐκδρομῶν πρὸς ἀνακάλυψιν κεκρυμμένων μνημείων, ζητήσεων δυσχερῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ἢ ἀναγνώρισιν ἀναγλύφων γνωστῶν ἐξ ἀρχαιοτέρων δημοσιεύσεων, ἀλλὰ λανθανόντων ἢ ἐκλελοιπότων, ἀποτυπώσεων τῶν ἀναγλύφων ἢ ἐκμαγείων, σχεδιάσεων καὶ φωτογραφήσεων. Ἡ δὲ τοιαύτη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, περὶ ἧς ἑκάστοτε ὑπέβαλλεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης τὰς προσηκούσας ἐκθέσεις ὁ τὸ ἔργον διευθύνων Conze, εἶνε ἀξία θαυμασμοῦ ὄχι ὀλιγώτερον αὐτῆς τῆς δημοσιεύσεως, δι' ἧς τὸ μετὰ πόνου συλλεχθὲν καὶ διὰ τῆς κριτικῆς ἐκκαθαρθέν, σοφῶς ὑπομνηματισθὲν καὶ φιλοκάλως ἀναπαρασταθὲν μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας πλούσιον ὑλικὸν ἔμελλε νὰ γείνῃ κοινὸν κτῆμα τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κόσμου.

Εἶνε δὲ ἡ ἔκδοσις τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιταφίων ἀττικῶν ἀναγλύφων τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μεγάλης ἰδέας περὶ ἐκδόσεως τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν καθ' ὅλου ἐπιταφίων ἑλληνικῶν ἀναγλύφων. Τῆς ἰδέας ταύτης ἡ πρώτη ἔμπνευσις ἐπῆλθεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1860 εἰς τὸν Ἀδόλφον Michaelis, ὅστις ἔκτοτ' ἔθηκε τὰς προκαταρκτικὰς τοῦ ἔργου βάσεις. Ἀλλ' εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ τότε ἐν Ἀθήναις συνδιατρίβοντα καὶ συνεισηγητὴν τῆς αὐτῆς ἰδέας Conze ἐπεφυλάσσετο ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, ἥτις καὶ προθύμως ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Βιέννης, ὅτε οὗτος ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν περὶ τοῦ προκειμένου αἴτησιν τῇ 20 Ἀπριλίου 1873. Πρόθυμος δὲ συναρωγὸς παρέστη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Michaelis, παραχωρήσας εἰς τὸν Conze πάντα τὰ τέως ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθέντα στοιχεῖα τῆς μελετηθείσης μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Διὰ δὲ τῆς ἀκαταπονήτου ἐργασίας τῶν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Conze συντελεσάντων πολλῶν ἐρευνητῶν, τῆς προθύμου συναντιλήψεως τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν διευθύνσεων συλλογῶν καὶ μουσείων κατέστη τέλος δυνατὴ ἡ περισυλλογὴ τῆς ὕλης καὶ ἡ ἔναρξις τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κολοσσιαίου ἔργου. Ἀλλ' ὁποία ἡ ἀπαιτηθεῖσα τεραστία ἀληθῶς ἐργασία σαφῶς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Conze περὶ τῆς προκαταρκτικῆς ἐργασίας τῆς ἀπαιτηθείσης διὰ τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν ἐπιταφίων ἀναγλύφων, ὧν τὰ ἀττικὰ εἶνε τὸ τηλαυγὲς πρόσωπον. Δικαίως δ' ἔγραφεν ὁ Conze ἐν τέλει τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκθέσεως· «Πάντες οἱ συνεπιλαμβανόμενοι τοῦ ἔργου καὶ προθυμούμενοι νἀποστείλωσιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἰδήσεις, περιγραφάς, σχεδιογραφήματα, φωτογραφίας ἢ ἐπὶ χάρτου ἔκτυπα δὲν θὰ ἐπισύρωσι

[1] *Ἑστία* 1887 τόμ. Β' σ. 441 κ. ἑ. 458 κ. ἑ. 418 κ. ἑ. 489 κ. ἑ.

μόνον τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ θὰ κριθῶσιν ἄξιοι μεγάλης ἐκδουλεύσεως καὶ τῆς χαρᾶς, ὅτι συνετέλεσαν εἰς ἐργασίαν μέλλουσαν νἀνοίξῃ ἐντελῶς πρὸς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης πηγήν, ἥτις δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε γνωσθῇ ἐπαρκῶς ».

Τὴν δὲ ποικίλην ἐργασίαν τὴν ἀπαιτηθεῖσαν πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου καὶ παρασκευὴν τῆς δημοσιεύσεως καὶ μόνου τοῦ τμήματος τῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, εἰς ὃ ἕνεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν ἠναγκάσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ περιορισθῇ ἡ βιενναία Ἀκαδημία, δεικνύει ἡ ἐν τοῖς δικαίοις αὐτῆς εὐχαριστηρίοις παράζευξις πολλῶν ὀνομάτων ἐκ διαφόρων κύκλων. Αἱ κυβερνήσεις καὶ ἀρχαί, ἡ διπλωματία, ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, αὐτὴ ἡ προθυ-

Στήλη τοῦ ἐφίππου νεανίου

μία ἰδιωτῶν ρεκτῶν καὶ πρακτικῶν ἐχρειάσθη νὰ συμπράξωσιν. Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἡ γενικὴ ἐφορεία τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τὸ γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας κ. Kosjek καὶ ὁ πρώην νομισματογνώμων κ. Ἀχιλλεὺς Ποστολάκκας, ὁ μακαρίτης Lolling καὶ τὸ βιβλιοπωλεῖον Βίλμπεργ, ὁ φωτογράφος Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου καὶ πλεῖστοι ἰδιῶται ἀξιοῦνται ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τοῦ Conze ἰδίας μνείας ὡς συντελέσαντες εἰς τὸ μέγα ἔργον, οὗ τὸ πρῶτον τεῦχος χαίρων μετὰ τοιαύτην πολύπονον ἐργασίαν ἠδυνήθη νὰ παραδώσῃ ὁ Conze εἰς τὴν δημοσιότητα τῷ 1890. Ἀλλ' οἱ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐργασθέντες, οἵτινες καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθησαν ἄξιοι νὰ μνημονευθῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔργου ὡς συνεργάται τοῦ Conze, εἶνε ὁ Ἀδόλφος Michaelis, ὁ Ἀχιλλεὺς Ποστολάκκας, ὁ Ῥοβέρτος von Schneider, ὁ Ἐμμανουὴλ Loewy καὶ ὁ Ἀλφρέδος Brückner.

Γ'

Τὸ ὅλον ἔργον προϋπελογίσθη εἰς δέκα καὶ ὀκτὼ τεύχη εἰς σχῆμα τέταρτον, ὧν ἕκαστον, ἀποτελούμενον ἐξ εἰκοσιπέντε πινάκων καὶ κειμένου ἀναφερομένου εἰς αὐτούς, ἐκδίδεται περίπου καθ' ἑξαμηνίαν. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν τευχῶν θαὐξηθῇ μόνον ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀποβῇ τοῦτο ἀναγκαῖον ἕνεκα νέων εὑρημάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δημοσιεύσεως.

Πρόκεινται δὲ ἤδη πέντε τεύχη, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 125 πίνακας, ὧν 117 συναποτελοῦσι τὸν πρῶτον τόμον τοῦ ἔργου μετὰ 130 σελίδων κειμένου, ἐν αἷς περιγράφονται 616 ἀνάγλυφα, παρέχονται δὲ καὶ τινες εἰκόνες.

Τὸ πλῆθος τῶν σωζομένων ἐπιταφίων ἀττικῶν παραστάσεων θέλει περιληφθῇ πλῆρες εἰς ταύτην τὴν δημοσίευσιν, ἐκδιδομένων οὐ μόνον τῶν ἀναγλύφων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ ἄλλως λείου λίθου διὰ χρωμάτων ἐζωγραφημένων εἰκόνων.

Θέλει δὲ περιλάβει ἡ συλλογὴ τὴν ὅλην γνωστὴν καὶ δι' ἀτρύτων, ὡς εἴδομεν, κόπων συλλεχθεῖσαν ὕλην ἐν ὅλοις τοῖς σωζομένοις ἀντιτύποις, καὶ δὴ μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Τὰ δὲ χριστιανικὰ ἐπιτάφια μνημεῖα δὲν θέλουσι περιληφθῇ εἰς ταύτην τὴν συλλογήν. Ἡ ἐξαίρεσις δὲ αὕτη εἶνε λυπηρὰ μέν, ἀλλ' εὔλογος. Οὐ μόνον ἡ τέχνη παρακμάζει τότε πλέον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ἐκτέλεσις εἶνε διάφορος καὶ τὰ σύμβολα εἶνε νέα καὶ μικρὰν μόνον ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν ἀναγλύφων παρουσιαζόμενον κόσμον. Εἶνε μὲν κοινὸς ὁ θάνατος, ἀλλ' ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ μετεβλήθη οὐσιωδῶς διὰ τῆς νέας θρησκείας, καὶ αἱ παραστάσεις ἀπορρέουσιν ἀπὸ νέων ὅλων ἰδεῶν. Τὴν δὲ θλῖψιν ἐπὶ τῇ παραλείψει τῆς διὰ τὸν μεσαιωνικὸν ἡμῶν βίον ἄλλως ἀξιολόγου ταύτης σειρᾶς τῶν χριστιανικῶν ἐπιταφίων μνημείων μετριάζει πως ἡ προσοχή, ἣν περὶ ταῦτα κατέβαλον μέχρι τοῦδε δύο κυρίως ἐρευνηταί, ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἐν Ἱεροσολύμοις θανὼν Ῥῶσος ἀρχιμανδρίτης Ἀντωνῖνος καὶ ὁ Γάλλος καθηγητὴς Bayet. Ἀλλ' αἱ δημοσιεύσεις τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εἰσαγωγὴ μόνον καὶ παρόρμησις μελλούσης ποτὲ συλλογῆς τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἀναλόγου πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς βιενναίας Ἀκαδημίας ἐπιχειρηθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Τοιαύτη δ' ἔκδοσις, ἐνδιαφέρουσα εἰδικώτερον ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐπεχειρεῖτό ποτε ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων.

Προκειμένου δὲ πλήθους πολλοῦ μνημείων, οἱ ἐκδόται τῶν ἐπιτυμβίων ἀττικῶν ἀναγλύφων ἐν τοῖς πρώτοις ἔδει νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς προσηκούσης αὐτῶν κατατάξεως ἐν τῇ ἐκδόσει. Ὡς πρώτη δὲ διαίρεσις ἐπεβλήθη ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἡ χρονολογική. Κατενεμήθησαν λοιπὸν τὰ μνημεῖα εἰς τρεῖς μεγάλας διαιρέσεις, πρῶτον μὲν μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων, δεύτερον δὲ εἰς τὰ ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων μέχρι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τρίτον ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Καὶ τὴν μὲν πρώτην τάξιν τῶν μνημείων παρέχει ἡ ἀρχαιότροπος ἀττικὴ τέχνη, μεθ' ἧς συμβαδίζει

ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν Ἀθηνῶν ἡ μείζων ἐμμονὴ πρὸς τὰ πατροπαράδοτα καί τις δυσκαμψία τῶν ἠθῶν, ὑποχωροῦσα μετὰ τοὺς νικηφόρους τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὡς δὲ ἡ πολιτεία, γίνεται τότε σὺν τῇ ἀθηναϊκῇ ἡγεμονίᾳ ἐλευθεριωτέρα καὶ ἡ κοινωνία, ἀποβαίνουσι δὲ καὶ τὰ ἤθη εὐρωστότερα καὶ μᾶλλον κεκινημένα, συμμεταβάλλονται δὲ καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις καὶ ἡ τέχνη συνανυψοῦται καὶ συνεξευγενίζεται καὶ ἐπὶ τῶν τάφων ὡς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπείκουσα εἰς τὸ νέον πνεῦμα τὸ ἐμφυσηθὲν εἰς τὸν λίθον διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Φειδίου. Ἔκτοτε οἱ ἐπιτύμβιοι λίθοι τῆς Ἀττικῆς παρακολουθοῦσιν ἔν τε τῇ τεκτονικῇ αὐτῶν κατασκευῇ καὶ τῇ γλυπτικῇ διακοσμήσει καὶ ταῖς παραστάσεσι τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀττικῆς τέχνης καὶ τὰς διαφόρους τάσεις τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος.

Ἀλλ' ἐπὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων οὐ μόνον τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν μεταβάλλεται καὶ τὰ ἀττικὰ ἤθη λαμβάνουσι νέαν τροπήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ταφῶν νομοθεσίαν ἐπέρχεται οὐσιώδης μεταβολή, εἰσηγουμένου Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου, ὃν ἐπέβαλεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ δεκαετίαν (317-307 π.Χ.) ὡς ἐπιστάτην ὁ Κάσσανδρος, ἐκρίθη διαφόρως ὑπό τε τῶν συγχρόνων αὐτῷ καὶ τῶν νέων ἱστορικῶν. Ἀλλ' ἀναντίρρητον ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ παράδοξος ἐκεῖνος ἀνήρ, οὗ ἡ ψυχὴ ἦτο κρᾶμα ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ὁ φιλόσοφος ἅμα καὶ κομψευόμενος, ὁ ξανθιζόμενος τὴν κόμην καὶ ὑπαλειφόμενος τὸ πρόσωπον καὶ ἐγχρίων ἑαυτὸν διὰ μύρων πολυτελῶν, ὁ ἄσωτος καὶ θηλυδρίας, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐπανορθώσας τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως καὶ εἰσαγαγὼν θεσμοὺς διαρρυθμίζοντας πολλαχῶς τὰ ἄλλως ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐν μέρει δι' αὐτοῦ φθειρόμενα δημόσια ἤθη. Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν νόμων τοῦ Φαληρέως ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος (Legg. II 26) καὶ ὁ κανονίζων ἄλλως ἢ πρότερον τὰ περὶ τῶν τάφων. Καὶ δὴ διέταξεν ὁ Δημήτριος, ὅπως ἀπαγορεύηται τὸ ἑξῆς ἐπὶ τῶν τάφων ἐπίθεσις χώματος γῆς, ἐπιτίθηται δὲ μόνον στήλη τρίπηχυς τὸ πολὺ τὸ ὕψος ἢ τράπεζα ἢ κάλπις, ἐπέστησε δὲ ἴδιον ἄρχοντα πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν τοιούτων διατάξεων. Ἡ δ' ἐπίδρασις τῆς τοιαύτης νομοθετικῆς προνοίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ ἡ διαταχθεῖσα αὐστηρὰ ἐπιτήρησις γίνεται αἰσθητὴ ἀληθῶς καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἡ δ' ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπερχομένη μεταβολὴ ὁρίζει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους διαίρεσιν τῶν ἐπιτυμβίων ἀττικῶν ἀναγλύφων εἰς δύο χρονικὰ ὅρια.

Καὶ τὰ μὲν μέχρι τῶν περσικῶν χρόνων μνημεῖα, ὧν ὀλίγα μόνον περιεσώθησαν, δὲν ἤγαγον εἰς ἀνάγκην ὑποδιαιρέσεως αὐτῶν. Ἄλλως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην τάξιν, τὴν ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Φαληρέως καὶ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Τὸ πλῆθος τῶν εἰς τὰς δύο ταύτας τάξεις ἀναγομένων μνημείων οὐ μόνον δυνατὴν κατέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλε τὴν ὑποδιαίρεσιν κατὰ τύπους. Οὕτως οὐ μόνον ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν γίνονται διὰ τῆς τοιαύτης ὑποδιαιρέσεως αἰσθηταὶ αἱ διάφοροι ἐκφάνσεις τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἠθικοῦ κόσμου τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων εἰσδύομεν βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, καὶ καθίσταται εἰς ἡμᾶς εὐχερεστέρα ἡ κατανόησις καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐνδιαθέτων νοημάτων τοῦ μεγάλου ἐκείνου λαοῦ, εὑρισκομένου πρὸ τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου.

[*Ἕπεται συνέχεια*]

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Ι'.

Εἶναι ἤδη δεκαοκταετὴς ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ἀπὸ τετραετίας μαθητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ, πρὸ ἔτους μόνον ἠδυνήθη νὰ ἀνέλθῃ τὴν βαθμίδα τῆς δευτέρας τάξεως.

Ὁ δὲ γυμνασιάρχης του ἐδήλωσε κατηγορηματικώτατα τὰ ἑξῆς εἰς τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα.

—Ὅπως πηγαίνει αὐτὸ τὸ παιδί, θὰ κάμῃ ἄλλα τρία χρόνια εἰς τὴ δευτέρα τάξι, ἂν δὲν ἀποβληθῇ. Καὶ ὑπομονὴ ἂν δὲν ἔπερνε τὸ κεφάλι του. Ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ὅλος πνεῦμα καὶ εὐφυΐα ἀδάμαστη. Συχαίνεται ὅμως τὰ γράμματα, ὅπως συχαίνεται τὴν τάξι καὶ τὴν εὐπρέπεια. Ρέμπελο παιδί, κύριε λοχαγέ. Πρέπει νὰ τὸ προσέξετε, ἀφοῦ τὸ ἀγαπᾶτε τόσο.

Καὶ τί περισσότερον νὰ πράξῃ ὁ ἀτυχής; Ἀπέκαμνε καὶ ἐξηντλεῖτο εἰς νουθεσίας. Ἀλλὰ ἦτο τόσον θερμὸν τὸ φίλτρον, καὶ τόσον ἀνίσχυρος ἡ θέλησις αὐτοῦ, ὅπως τῷ ἐπιβληθῇ, ὥστε αἱ συμβουλαὶ ἐλάμβανον τὸν τύπον παρακλήσεων καὶ ἱκεσιῶν. Δὲν εἶχε κἂν τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιτιμήσῃ. Καὶ ὅμοιαι ἐπανελαμβάνοντο κατὰ πᾶσαν νέαν τοῦ Νικολάου παρεκτροπὴν ἐν ἐκχειλίσει ἄλγους πικροῦ.

Μή, Νίκο, μὴ παιδί μου, μὲ πικραίνεις τόσο· τὸ βλέπεις ὅλαις μου τῆς ἐλπίδες σὲ σένα τῆς κρέμασα. Δόσε μου τὴν εὐτυχία νὰ περιφανεύωμαι μιὰ μέρα γιὰ σένα, δόσε μου τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ λαχτάρα μου, τὰ δάκρυά μου δὲν θὰ πάνε χαμένα. Τὸ βλέπεις ἄλλο δεσμὸ στὸν κόσμο δὲν ἔχω· μοῦ φαίνεται ὅτι ἤσουν πάντα δικός μου, ὅτι ἐγεννήθηκες στὰ χέρια μου. Καὶ ἡ διασκέδασις καὶ ἡ χαρὰ χρειάζονται στὰ παιδιά, ὅπως στὰ λουλούδια ὁ ἥλιος. Ποιὸς λέει ὄχι; Ἀλλὰ διασκέδασις ἄξια τιμίου παιδιοῦ, ἀλλὰ μὲ φίλους ποῦ νὰ μὴ καταισχύνῃ καὶ ἐσένα καὶ ἐμένα ἡ συντροφιά τους. Εἶμαι, πές, πατέρας σου· καὶ τὸ ὄνομά μου θὰ σοῦ τὸ δίνα κ' αὐτό, ἂν δὲν εἶχες τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα σου, τιμίου, ἐργατικοῦ στρατιώτου, ποῦ σὲ ἐλάτρευε, καὶ ποῦ δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ἡ συνείδησις νὰ θελήσω νὰ τὸ πετάξῃς στὸ δρόμο.

[1] Ἴδε σελ. 263.

Ἀλλὰ ὁ Νικόλαος, ὁτὲ μὲν συγκατένευε νὰ παραμένῃ ἀκούων ἀφῃρημένος τοὺς μονολόγους τούτους, δάκνων τοὺς ὄνυχάς του καὶ οὐδὲν ἀπαντῶν, ἄλλοτε δὲ ἀπεκρίνετο μετ' ἀδημονίας, σχεδὸν αὐθαδῶς, ὅτι τίποτε δὲν κάνει, ὅτι μελετάει ὅσο μπορεῖ, ὅτι ἐφούσκωσε πλειὰ τὸ σηκότι του νὰ τὸν ψάλλῃ ἔτσι ἄδικα καὶ νὰ τὸν βασανίζῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἐτρέπετο εἰς φυγήν, κατερχόμενος δρομαίως τὴν κλίμακα καὶ ἐξαφανιζόμενος. Τοῦτο δὲ συνέβαινε συνηθέστατα, ὅταν συνέπιπτε νὰ ἠχήσῃ τὸ συνθηματικὸν σύριγμα τῶν φίλων του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐκάλουν διερχόμενοι κάτωθεν τῆς οἰκίας.

Καὶ ἐδαπάνα ἀφειδῶς ὁ Κίμων ἐκ τοῦ γλίσχρου μισθοῦ του, τοῦ μόνου αὐτοῦ πόρου διὰ τὴν ἀνατροφήν του. Συνέπιπτε νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τρεῖς καθηγητὰς πρὸς ἄσκησιν τοῦ Νικολάου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὴν τρίτην τάξιν. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν τὸν εὕρισκον κατ' οἶκον, διότι κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας μετέβαινε νὰ ζυθοποτῇ ἢ νὰ χαρτοπαίζῃ εἰς ἀπόκεντρα καφενεῖα τῶν συνοικιῶν.

Καὶ ὅμως ὁ πατήρ του ὑπῆρξε τύπος ἐντίμου καὶ φιλέργου ἀνθρώπου, ἡ μήτηρ του χρηστὴ καὶ φιλόστοργος.

Ἀλλὰ τίς οἶδε, τίνα λανθάνοντα ἐν τῇ γενεᾷ αὐτῶν μικρόβια ὀργανισμοῦ ὑπούλου, ὀργανισμοῦ ἀπροσίτου εἰς τὴν ἀρετήν, μετεβίβασαν εἰς τὸ τέκνον τοῦτο, χωρὶς νὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς αὐτούς;

Πότε ἡ φυσιολογία θὰ ρίψῃ φῶς ἐπὶ τῶν φαινομένων τούτων τοῦ ἀταβισμοῦ, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐλαττώματα, τὰ ψυχικὰ πάθη, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐπίκτητα, μεταβιβάζονται διὰ τῆς κληρονομικότητος, μεταπηδῶντα ἐνίοτε τὰς γενεάς, ἀδρανοῦντα, ἀφανῆ, κρυπτόμενα ἐν τῷ υἱῷ, διὰ νὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς τὸν ἔγγονον, ὡς ἐάν, ἐξαντλούμενα καὶ ἀτονοῦντα ἐν μιᾷ γενεᾷ, ἔχουν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀναπαύλας μακρᾶς, σταθμοῦ τινος, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ συνταχθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν βραδύτερον;

Ἴσως ποτέ. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐξηγῆται, ὑφίσταται ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον τὸ φαινόμενον. Καὶ τοῦ φαινομένου τούτου μαρτύριον ἦτο τοῦ νεανίου τούτου ὁ χαρακτήρ.

Τὸ ἐλάττωμα ἦτο ἐν αὐτῷ φυσιολογικόν, ἀπὸ γενετῆς. — Ἐκ μικροτάτης δὲ ἡλικίας, πρὸ πάσης ἔτι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεως τῆς μιμήσεως κακῶν ἕξεων, ὀφθαλμὸς διαυγής, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ συνεσκότιζεν ἡ στοργή, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιληφθῇ σποραδικῶν, μεμονωμένων, ἀλλὰ χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τοῦ γονίμου ἄφθονα ἐρρίπτοντο τὰ σπέρματα τῆς διαφθορᾶς διὰ τῆς μιμήσεως ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν κακῶν σχέσεων τῶν διεφθαρμένων φίλων, καὶ ἐβλάστανον καὶ ἀνεπτύσσοντο μετὰ σφρίγους.

Ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ κραιπάλη τὸν εἷλκυον, ὅπως τῆς φλογὸς ἡ λαμπηδὼν τὴν χρυσαλίδα· καὶ ὠλίσθαινε μετὰ ἰλιγγιώδους ταχύτητος ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τῆς ὀκνηρίας καὶ τῶν κακῶν ἕξεων. Ἡ τερηδὼν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐχώρει οὕτω προβαίνουσα καὶ κατατρώγουσα βαθύτατα, ὡς φαγέδαινα, πᾶν τυχὸν ἐν αὐτῷ ἀγαθὸν σπέρμα. Καὶ οἱ λόγοι του καὶ αἱ πράξεις του ἀνέδιδον κατὰ μικρὸν περὶ αὐτὸν βαρυτέρας τῆς διαφθορᾶς τὰς ἀναθυμιάσεις.

Ἴσως ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν, τὴν ἀλύγιστον ἐπιβολὴν καὶ τὰς σκληρὰς ποινὰς πατρὸς ἀτέγκτου θὰ ἠδύναντο νὰ δαμασθοῦν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τοῦ παιδὸς τούτου τὰ ἔνστικτα.

Ἀλλ' ἡ ἔντασις τῆς ἀγάπης ἀφῄρει ἀπὸ τοῦ Κίμωνος ὅλον τῆς ψυχῆς τὸ σθένος, καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ μετέλθῃ τὸ αὐστηρὸν ἐκεῖνο κῦρος, τὸ ὁποῖον δαμάζει τοὺς ἀτιθάσσους. Ἔτρεμε δι' αὐτόν, ἦτο δυστυχὴς ἂν τὸν ἔβλεπεν ἁπλῶς νὰ μελαγχολήσῃ, καὶ θὰ ἔδιδε τὴν ζωήν του διὰ νὰ ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτοῦ ἓν δάκρυ. Εἰς τὴν ἀτολμίαν δὲ αὐτοῦ, ὅπως τῷ ἐπιβληθῇ τραχύτερον, συνετέλεσαν κατὰ πολὺ καὶ αἱ βαρεῖαι νόσοι, ἃς διῆλθε κατὰ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν, ἐξ ὧν ὡς ἐκ θαύματος τὸν ἔσωσεν ἡ φιλοστοργία του. Ἐνόμιζεν ὅτι ἤρκει νὰ θλιβῇ ὁ μικρός του, διὰ νὰ τὸν ἴδῃ ὀδυνηρῶς ἀσθενῆ, διωκόμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ Νικόλαος ἐν τῇ πονηρᾷ αὐτοῦ εὐφυΐᾳ διέγνω, ὅτι ἦτο κύριος τοῦ πεδίου, καὶ ἀπεθρασύνετο καθ' ἑκάστην περισσότερον. Τὸ σχολεῖον δὲν τὸν ἔβλεπεν ἐπὶ ἡμέρας. Πολλάκις δὲ ἄφινε τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα νὰ τὸν ἀναμένῃ τὴν ἑσπέραν ἐπὶ ὥρας νῆστις.

Νύκτα τινὰ οὐδ' ἐνεφανίσθη κἂν μέχρι τῆς πρωΐας. Ἡ ἀπόγνωσις τότε ἤγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος ὀγκώδη κύματα ὀργῆς καὶ ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιτιμήσῃ μετὰ σκληρότητος ἀγρίας.

Ἀλλ' αὐτὸς ἀναιδῶς προπετής, ὑψαύχην, ἐν παραζάλῃ ἔτι ἐκ τῆς νυκτερινῆς κραιπάλης ἤγειρε τὴν κεφαλήν.

— Γιὰ νὰ ἔχουμε καλὸ ρώτημα; Ἐπειδὴ μὲ ἐβίασες νὰ σὲ λέω πατέρα μου, ξεχνᾷς ὅτι δὲν εἶσαι γιὰ μένα τίποτε, καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ πατσαβουριάζῃς ἔτσι καὶ νὰ μὲ κάνῃς ὅπως θέλεις;

Οἱ λόγοι οὗτοι ὡς σίδηρος πεπυρακτωμένος διεπέρασαν τοῦ Κίμωνος τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρευσε μέχρι πνιγμοῦ τὸ αἷμα. Οἱ ὀφθαλμοί του διεστάλησαν· καὶ ἐπὶ τῆς λευκῆς ὡς σουδαρίου μορφῆς του ἐκύλισαν δάκρυα καυστικῆς ὀδύνης, δάκρυα λυσσώδους ὀργῆς κατὰ τῆς αἰχμηρᾶς ἐκείνης ψυχῆς.

Ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ ἐγερθῇ. Καὶ ὠθῶν αὐτὸν μετὰ δυνάμεως πρὸς τὴν θύραν,

Ἄ! Δὲν εἶμαι λοιπὸν τίποτα γιὰ σένα; εἶπε, πήγαινε· πήγαινε μακρυά· ποτὲ πλειὰ νὰ μὴ σὲ ἰδοῦν τὰ μάτια μου. Ἂς σὲ κυνηγήσῃ ἀλύπητα τοῦ Θεοῦ ἡ κατάρα.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις του. Ὅταν δὲ τὸν εἶδε κατερχόμενον τὴν κλίμακα, τὰ ὑπὲρ πᾶν μέτρον διαταθέντα νεῦρά του ἐχάλασεν ἡ ὀδύνη, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ καθίσματος πνιγόμενος ὑπὸ λυγμῶν.

Ἀλλ' εἴτε τὸ φάσμα τῆς ἐγκαταλείψεως, ἡ εἰκὼν τῆς ἀγρίας ἐρημίας, ἡ ὁποία ἠνοίγετο ἐνώπιόν του, εἴτε ἐνδιάθετος ἐξέγερσις ἴχνους τινὸς ἀγαθῆς ὁρμῆς, λανθανούσης ἐν αὐτῷ, ἔφεραν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Νικολάου Βερτῆ ἄμεσον ἀντίδρασιν. Τὸν ἐπτόησεν

ἡ ὀργὴ ἐκείνη ἡ ἀγρία, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον ἤδη ἐξεῤῥάγη ἐν τῇ ἠρέμῳ τοῦ Κίμωνος ψυχῇ, τὸν διέσεισεν ἡ τραγικὴ ὀδύνη του.

Ἀνένηψε παρευθύς· καὶ δάκρυα, ἀληθῆ δάκρυα ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὰ ἀνήγαγεν ἡ μεταμέλεια; Ἦσαν ἐκδήλωσις τῆς ἐγωιστικῆς λύπης τοῦ ἀποδιωκομένου, τοῦ τρόμου αὐτοῦ, μὴ ἔχοντος πλέον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι; Διότι εἰς τὰς δειλάς, τὰς ἀνάνδρους φύσεις διὰ τῶν δακρύων ἐκδηλοῦται συνηθέστερον ὁ φόβος.

Ὅπως δήποτε ἀνῆλθε πάλιν τὴν κλίμακα καὶ ταπεινωμένος καὶ ὀλοφυρόμενος ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα τοῦ Κίμωνος, λέγων πρὸς αὐτὸν μετὰ φωνῆς σπαρακτικῆς,

— Συχώρα με, πατέρα μου, σοῦ ἔφταιξα πολύ, συχώρα με.

Ἡ ἐπίκλησις αὕτη ἦτο τὸ σάλπισμα τὸ ἐγερτήριον διὰ τὴν ἀνεξάντλητον στοργήν, ἡ ὁποία εἶχε συμπτυχθῇ περίφοβος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος.

— Νὰ σὲ συχωρέσω λές, ἀγαπημένο μου παιδί; Ὄχι. Μὴ μοῦ ζητῇς νὰ σὲ συχωρέσω, γιατὶ τότε θὰ πιστέψω πῶς τὰ εἶπες ἐσὺ αὐτὰ τὰ λόγια τὰ φαρμακερά· καί, ἂν τὸ πιστέψω, θὰ μὲ σκοτώσῃ αὐτό. Δὲν τὰ εἶπες ἐσύ. Τὰ εἶπε ἡ ζάλη τοῦ μεθυσιοῦ, ποῦ σὲ ἔσπρωξαν οἱ κακοὶ συντρόφοι σου· ἐσὺ τὰ ἐσυλλάβιζες μονάχα τὰ βρωμερὰ λόγια, χωρὶς νὰ νοιώθῃς τί λές. Ἀλήθεια Νίκο μου;

— Δὲν τὸ ἤθελα, πατέρα μου.

— Δὲν τὰ εἶπες ἐσύ· τὸ ξέρω. Καὶ πῶς μποροῦσε νὰ τὰ πῇ αὐτὰ τὸ παιδὶ ποῦ ἐπῆρα ὁ φτωχὸς ἐγὼ ἀγκαλιὰ ἀπὸ τὴ μπαράκα ἐκείνη τὴν ξύλινη, τὴν κρύα, τὴν ἐρημωμένη ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του; ποῦ τὸ ἀνάστησα, ποῦ τὸ μεγάλωσα στὰ χέρια μου;

Καὶ τὸν κατεφίλει καὶ τὸν ἔσφιγγεν ἐπὶ τῆς καρδίας του, ἐνῷ αἰθρία εὐδαιμονίας ἐφώτιζε τὴν δακρύβρεκτον μορφήν του.

Παρῆλθον δύο ἀκόμη ἔτη ἐν ὑπαμοιβῇ ἐλπίδων καὶ ἀποθαρύνσεως, πικριῶν καὶ παραμυθίας.

Ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ κατόπιν πικροῦ παραπόνου τοῦ Κίμωνος, διὰ τὴν ἀμέλειάν του, ἐπειδὴ ἔμεινε πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει,

— Ξέρεις, πατέρα, τοῦ λέγει, ἀπεφάσισα νὰ καταταχθῶ στὸ στρατό. Δὲν θὰ γεράσω στὴν τρίτη τοῦ γυμνασίου. Ἂν δὲν μοῦ ἐναντιωθῇς καὶ μὲ βοηθήσῃς, πάει καλά. Ἀλλοιῶς θὰ πάρω καὶ γὼ τὰ μάτια μου, γιὰ τὸ ἐξωτερικό, γιὰ τὴν Ἀμερική, ὅπου μὲ βγάλῃ ἡ ἄκρη.

Τὸν παρεκάλεσε, τὸν ἱκέτευσεν ὁ Κίμων νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου τούτου, ἀλλ' ὅλαι του αἱ νουθεσίαι προσέκρουον εἰς τὴν αὐτὴν ἐπῳδόν.

— Ἂν δὲν μὲ ἀφήσῃς, θὰ πάρω τὰ μάτια μου.

Ἤρκει ἡ ἀπειλὴ αὕτη τῆς ὁποίας ἐγνώριζε πόσον ἦτο εὐχερὴς ἡ ἐκτέλεσις διὰ νὰ τὸν παραλύσῃ. Ἔβλεπε πάλιν περὶ αὐτὸν τὸ κενὸν τὸ μέλαν, τὴν μόνωσιν καὶ ἐῤῥίγησε.

Νὰ μὴ βλέπῃ πλειὰ τὸ παιδί του, τὸ δημιούργημά του, νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ τὸν βοηθῇ; Ὄχι αὐτὸ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ βαστάξῃ. Ναί, εἶναι ἀλήθεια, τὸν φαρμακόνει συχνά· τὰ ἰδιώματά του αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ τὸν κάνουν κάθε μέρα δυστυχισμένο· ναί, ὑποφέρει σκληρὰ ἐξ αἰτίας του. Ἀλλὰ τὸν ἐσυνήθισε νὰ τὸν νομίζῃ παιδί του· καὶ ποιός ἠμπορεῖ μὲ ὅσα καὶ ἂν τραβάῃ, νὰ συλλογιστῇ, ὅτι δὲν θὰ ἰδῇ πλειὰ τὸ παιδί του, ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσῃ πλειὰ νὰ τοῦ κάνῃ καλό; Ἔπειτα βλέπει κάποτε καὶ καλαῖς ἡμέραις· καὶ κάποτε ἀκούει ἀπὸ τὸ στόμα του ἕναν καλὸ λόγο ποῦ τοῦ στυλόνει τὴν καρδιά· θὰ στρώσῃ ὁ Νίκος του· εἶναι καὶ ἡ ζούρλιαις τῆς ἡλικίας. Παιδί, βλέπεις, εἶναι ἀκόμα. Καὶ στὸ ὕστερο νὰ τοῦ φύγῃ ἔτσι, νὰ μπαίνῃ τὸ βράδυ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἐλπίδα νὰ τὸν δῇ; Νὰ μὴ ξέρῃ ζῇ ἄραγε τὸ παιδί του; ἀπέθανε; καὶ ἂν ζῇ, τί τάχα νὰ τραβάῃ ἡ καρδούλα του στὰ ἔρημα τὰ ξένα; Ἄ, ὄχι!

Καὶ ἐνέδωκε. Καὶ ᾐσθάνθη ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, ὅταν τὸν εἶδε τὸν ὡραῖον νεανίαν, μὲ τὴν κομψὴν περιβολὴν τοῦ στρατιώτου. Καὶ ἐνεθυμήθη τὴν νεότητα τὴν ἰδικήν του, τὰς παλαιὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του ἐν τῷ στρατῶνι, καὶ ἔτι περισσότερον τὸν ἠγάπησε.

Ἦτο εὐτυχὴς καὶ μόνον βλέπων αὐτὸν μὲ τὸ ἀνδρικόν του παράστημα, εὐθυτενῆ, ὑπερήφανον εἰς τὰς ἀσκήσεις, εἰς τὰς παρατάξεις, εἰς τὰς φρουράς. Ἡ πατρική του καρδία ἐφαιδρύνετο, καὶ συνεκινεῖτο ὅταν παρηκολούθει τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ὅπλων, ὅπως μᾶς συγκινοῦν τὰ πρῶτα ἀσταθῆ βήματα τῶν βρεφῶν.

Καὶ ἐτρέφετο μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ μέλλοντος. Τί δίκηο ποῦ εἶχε τὸ θετό του τὸ παιδὶ νὰ θελήσῃ νὰ καταταχθῇ. Εἶναι ἔξυπνος, καλὸς στρατιώτης· ξέρει τὰ γραμματάκια του, καὶ γλήγωρα θὰ κάμῃ δρόμο. Θὰ γείνῃ ἀξιωματικός. Θὰ ὑπηρετοῦν μαζὺ στὸ ἴδιο τάγμα συνάδελφοι, φίλοι πές. Τί εὐτυχία! Καὶ ὅταν θὰ πηγαίνῃ φρουρὰ στὸ παλάτι ὁ μικρός του μὲ τὴ μεγάλη τὴ στολή, μὲ τὸ ὤσκολο στὸ στῆθος πῶς θὰ τὸν καμαρόνει, πῶς θὰ πηγαίνῃ ἐκεῖ στὸ φυλακεῖο νὰ τοῦ κάνῃ συντροφιὰ τῆς ἀτελείωταις ὥραις τῆς σκλαβιᾶς!

Καὶ ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν ἐφαίνετο ἤδη δαμαζόμενος ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ὁ δὲ Κίμων ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾷ του, ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε τὴν υἱϊκὴν στοργὴν θερμοτέραν, τὸν χαρακτῆρά του βελτιούμενον καὶ τὸ ἦθός του ἀνορθούμενον εἰς ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν.

Ἦτο πολὺ εὐτυχὴς τότε ὁ Κίμων καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐκορύφωσεν ἕτερον μέγα γεγονὸς ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου του.

ΙΑ΄.

Ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας, ὅπου κατῴκει ὁ Ἀνδρεάδης, διέμενεν ἡ χήρα Ἄννα Καρταλᾶ, ῥάπτρια ἐνδυμάτων τοῦ συρμοῦ, εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῆς ὁποίας εἶχε καρφωθῆ ἡ μονομανία νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἀμφοτέρας τὰς θυγατέρας της, τὴν Ἀμαλίαν καὶ τὴν Ἀνθήν, διδασκαλικὰ διπλώματα.

Καὶ ἐτυφλόνετο ἐν διαβρωτικῇ νυχθημέρῳ ἐργασίᾳ, διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τῆς ἐκπαιδεύσεώς των τὰς δαπάνας.

Ἦσαν ἀληθῶς περικαλλεῖς κόραι, καὶ εἶχε πολὺ

δίκαιον νὰ τὰς παρατηρῇ καθ' ἑκάστην πρωίαν μετὰ θαυμασμοῦ ἡ κυρία Καρταλᾶ, ὅταν ἐξεστράτευον διὰ τὸ Ἀρσάκειον μὲ τὸ ἐπιβλητικὸν δέμα τῶν ὀγκωδῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ τοὺς καλαθίσκους τῆς λιτῆς τροφῆς των ἀνὰ χεῖρας.

Ἡ Ἀμαλία δεκαεπταέτις ἔλαβεν ἤδη τὸ πολυπόθητον δίπλωμα. Ἦτο τοῦτο θρίαμβος, διὰ τὴν μητέρα της· ἄγονος ὅμως θρίαμβος διότι διετία παρῆλθεν ἔκτοτε, χωρὶς νὰ κατορθωθῇ ἡ εὕρεσις θέσεως διὰ τὴν νεαρὰν διδάσκαλον. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀτυχίας ἀπὸ ἔτους ἤδη ἡ ἀσθένωσις τῆς ὁράσεως τῆς μητρὸς κατέστησεν εἰς αὐτὴν ἀδύνατον πᾶσαν ἐργασίαν.

Ἡ ἀνέχεια δὲν ἐβράδυνεν οὕτω νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, τῇ ἄνευ προστάτου. Διότι ἡ κυρία Ἀμαλία, ἡ ὁποία εἶχε σπουδάσει ἀρκετὰ καλὰ τὴν παιδαγωγίαν, τοὺς κλασικούς, τὰ μαθηματικά, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πραγματογνωσίαν καὶ τὴν φυσιογνωσίαν καὶ τὴν λογικὴν (θεωρητικῶς ἐννοεῖται) ἦτο ἄχρηστος πρὸς πᾶν ἔργον, ἐξερχόμενον τῆς σφαίρας τῶν ἀνωτέρω γνώσεων, ἰδίᾳ δὲ ἦσαν πολὺ ψυχραὶ αἱ μετὰ τῆς βελόνης καὶ τῆς ῥαπτικῆς μηχανῆς σχέσεις της· ἄλλως, οὐδὲ ἂν ἤξευρεν νὰ τὴν χειρισθῇ, θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς ἄλλο βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς προορισμοῦ. Ἀλλ' ὁ διορισμός, ὁ ἀτυχὴς αὐτὸς διορισμός, δὲν ἤρχετο· καὶ ἡ κυρία Ἀμαλία, ῥυμουλκοῦσα τὴν μητέρα της διέτρεχεν ἡ ταλαίπωρος τὰς ὁδοὺς καὶ ἀνήρχετο τὰς κλίμακας ὑπουργείων καὶ οἴκων συγγενῶν, βουλευτῶν, πολιτευομένων, ἀκάρπως, ἐννοεῖται, διότι ἡ ἐκ τριῶν γυναικῶν οἰκογένεια οὐδεμίαν διέθετε ψῆφον.

Τοιούτῳ τρόπῳ ὅλον τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας ἔπεσεν ἐπὶ τῆς μικροτέρας τῆς Ἀνθῆς, ἡ ὁποία ἐδέησε νὰ καταλίπῃ τὸ φιλόδοξον ὄνειρον τοῦ διδασκαλικοῦ διπλώματος, καὶ νὰ ἐπαρκῇ μόνη αὐτὴ διὰ τῆς βελόνης της εἰς τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας.

Ὁ Ἀνδρεάδης, ὡς γείτων, παρηκολούθει τὰ τοῦ βίου τῶν πτωχῶν τούτων γυναικῶν καὶ ὁσάκις ἀνήρχετο ἢ κατήρχετο τὴν κλίμακα τοῦ οἴκου του προσέβλεπε μετὰ πολλῆς συμπαθείας τὴν ἁβρὰν αὐτὴν κόρην, ἡ ὁποία μόνη παρέμενεν ἐν τῷ οἴκῳ, κύπτουσα ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, καθ' ὅλας τὰς μακρὰς ὥρας τῶν περιπλανήσεων τῆς μητρός της μετὰ τῆς διδασκαλίσσης ἀδελφῆς της.

— Ἡ καϋμένη ἡ κόρη, διενοεῖτο· μὲ πόση ἀγγελικὴ αὐταπάρνησι θυσιάζεται γιὰ τὴν μητέρα της καὶ γιὰ τὴν ἀδελφή της.

Καὶ ᾐσθάνετο ἰδιάζουσαν εὐχαρίστησιν, ὄχι ἀμέτοχον γλυκείας συγκινήσεως, χαιρετῶν αὐτὴν πάντοτε ὁσάκις διήρχετο πρὸ τοῦ παραθύρου της. Εἶχε πεποίθησιν ὅτι ἔπραττε τοῦτο ἐκτίων φόρον σεβασμοῦ πρὸς τὴν καλοκάγαθον ἀφοσίωσίν της ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας.

Κατὰ μικρὸν προσήλονεν ἐπ' αὐτῆς βαθύτερον, ἐταστικώτερον τὸ βλέμμα. Ὅταν δὲ ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή της, ἀσυνειδήτως εὕρισκε πάντοτε ἀφορμὴν νὰ συνάπτῃ μετ' αὐτῶν διάλογον, τὸν ὁποῖον ἔτρεφε ζωηρῶς, ἡ εὔθυμος, ἡ ἀνοικτόκαρδος φλυαρία τῆς διδασκαλίσσης, ἐνῷ ἡ Ἀνθὴ προσηλωμένη ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, κάτω νεύουσα, ἐλάχιστα μετεῖχε τῆς διαλέξεως.

Ἀλλ' οἱ ὀλίγοι λόγοι της ἐπέδρων κατὰ τρόπον παράδοξον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Κίμωνος. Ἡ συναίσθησις εὐτυχίας τινὸς ἀδιαγνώστου, ἀκαταλήπτου τὸν κατέκλυζεν.

Ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο θαυμασμός. Εὕρισκεν ὅτι ἡ κόρη αὕτη ἐξεδήλονε μὲ τοὺς ὀλίγους της λόγους, διαύγειαν πνεύματος γοητευτικήν, βαθύτητα κρίσεως καὶ πρὸ πάντων εὐγένειαν αἰσθήματος κατανύσσουσαν τὴν ψυχήν.

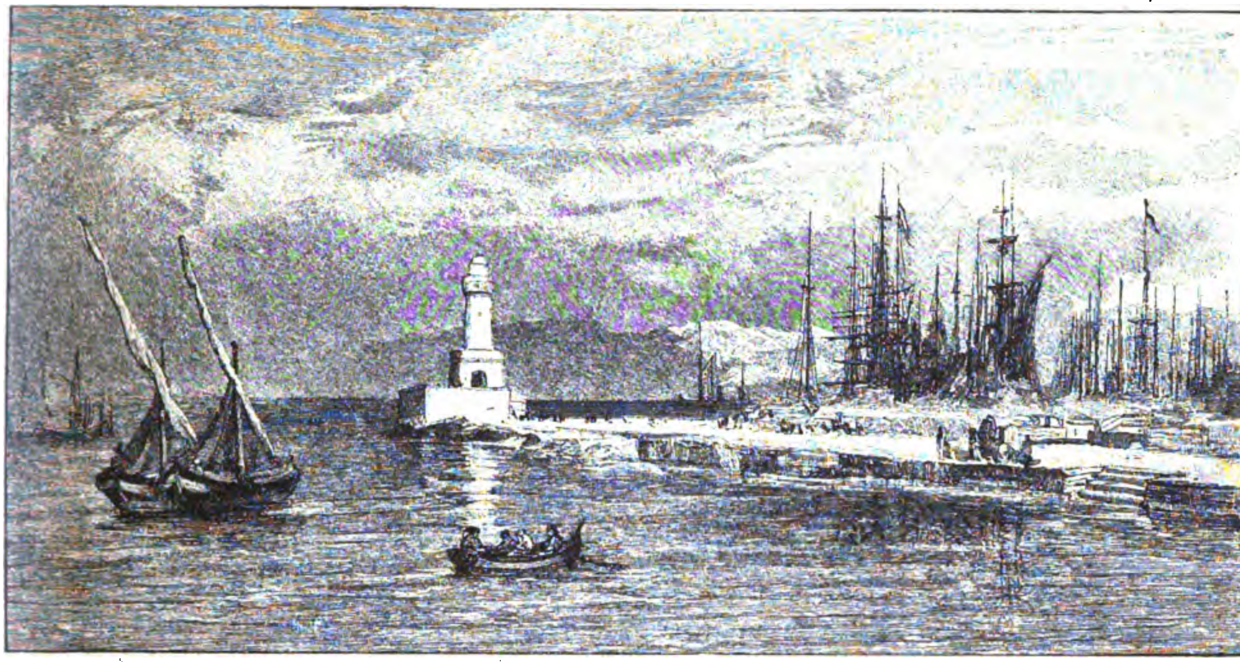
Ὁ ἴδιος ἐν τούτοις κατεπλήσσετο πρὸ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης, διότι ἐπισκοπῶν ἑαυτὸν καὶ προσπαθῶν νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐστάθμιζεν ἐκ τῶν λόγων της, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τῆς Ἀνθῆς τὰ χαρίσματα, ἠναγκάζετο νὰ ὁμολογῇ εἰς ἑαυτόν, ὅτι ποτὲ δὲν κατώρθωσε νὰ προσέξῃ εἰς τοὺς λόγους της, ὅτι ὅπως εἰς τὸ μελόδραμα συγκαλύπτει τῶν στίχων τὰς καλλονάς, τῆς μουσικῆς ἡ γοητεία, οὕτω συνέβαινε καὶ εἰς αὐτόν, ὅταν ἐλάλει ἡ Ἀνθή· ἤκουε μόνον μουσικήν, ἁπλῶς τὸ γλυκὺ μέλος τῆς φωνῆς της.

Καὶ τί ἠχηρὰ τί μελῳδικὴ φωνή! Ἔπαλλεν ὡς τῆς λύρας αἱ χορδαί. Ἐνίοτε ἐνόμιζεν ὅτι τόσον ἐχρωματίζετο εἰς αἴσθημα, ὥστε προσωμοίαζεν ᾆσμα καὶ ἄλλοτε πάλιν εἶχεν τόνους ἀνακαλοῦντας εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἐντύπωσιν μελαγχολικοῦ κελαδήματος πτηνοῦ. Ὅταν δὲ ἐνίοτε ἐγέλα, πρᾶγμα σπάνιον, ἐνόμιζεν, ὅτι ἀκούει τὰ φαιδρὰ τερετίσματα ἀκανθυλίδος. Οὔτε ἐφαντάσθη, ποτὲ ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς ἰδιότητας τὰς ἀποκτᾷ ἡ φωνή, μόνον ὅταν διέρχεται διὰ τῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων τοῦ ἀγαπῶντος, ὅτι αἱ χορδαὶ μὲ τοὺς ἐναρμονίους ἤχους εἶναι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, ὅτι μόνον πλήττει αὐτὰς τῆς ἀγαπωμένης ψυχῆς ἡ φωνή, καὶ ὅτι ἡ οὐράνιος αὐτὴ μουσικὴ εἶναι ὑποκειμενική, εἶναι ἁπλῆ παραίσθησις.

Τὴν παρετήρει μετὰ θάμβους, καὶ ὅταν συνέπεσε τὸ πρῶτον νὰ ἀντικρύσουν οἱ ὀφθαλμοί του τοὺς ἰδικούς της, εἶδεν ὅτι ἠκτινοβόλουν φῶς αἰθέριον, ὅτι τὸ βλέμμα των ἐξέχεε γοητείαν.

Ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασιν εὐτυχίας ἀγνώστου τέως εἰς αὐτόν, ἀσυλλήπτου, εὐτυχίας μετεχούσης ἄλγους. Ἀνεδίφει τὸ βιβλίον τῶν ἀναμνήσεών του, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν τῶν σελίδων αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ συναντήσῃ παρόμοια συναισθήματα. Διεγίνωσκεν ἐν ἑαυτῷ ἐκχειλίζουσαν πλημμυρίδα ζωῆς, αἴσθημά τι, ὡς τρυφερᾶς, ἀπείρου ἀγάπης πρὸς τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν δημιουργίαν, πρὸς ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, πρὸς τὸ σύμπαν. Τὴν νύκτα ᾐσθάνετο παράδοξον θέλγητρον, ἀνατείνων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ στερέωμα καὶ παρακολουθῶν τὰς παλλομένας μαρμαρυγὰς τῶν ἀστέρων. Τί περίεργον, ποτὲ δὲν τὰς εἶχεν ἀντιληφθῆ!

Καὶ ὅταν τὸ ἑσπέρας ἐπανήρχετο εἰς τὸν οἶκόν του καθηλοῦτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀκίνητος καὶ τὸ βλέμμα του ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν φωτεινῶν χαραγῶν ἑνὸς κλειστοῦ παραθύρου. Ὄπισθεν τῶν χαραγῶν τούτων διέβλεπε διὰ τῆς φαντασίας, τὴν λυχνίαν μὲ τὸ φῶς τὸ ἀσθενές, τὴν σύμμαχον τῆς συμπαθοῦς κό-

Ἡ ἀποβάθρα τῶν Πατρῶν

ρης ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἐργασίας. Πολλάκις εἰς τὰ ἄψυχα ἀποδίδομεν ψυχὴν καὶ διάνοιαν· καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τὴν εἶχεν ἡ λυχνία ἐκείνη, μὲ τὴν ὠχρὰν τὴν ἄτονον λάμψιν, μετέχουσα τοῦ νυσταλέου καμάτου τῆς φίλης της, τῆς ἀγρυπνούσης κόρης. Ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔβλεπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πενιχροῦ δωματίου, κύπτουσαν ἐπὶ τῆς ἐργασίας της, τὴν Ἀνθήν, τὴν παρθένον μὲ τὸ μέτωπον τὸ γαλήνιον, με τὸ ἐπίχαρι, τὸ σεμνόν, τὸ κάτω νεῦον βλέμμα.

Ἐν τῇ ῥεμβώδει ἀϋπνίᾳ του ἡ προβολὴ τῆς εἰκόνος ταύτης μὲ τὴν ἰσχυρὰν φωτοσκίασιν ἐπὶ τῆς γλυκείας ἐκείνης μορφῆς ἐπλανᾶτο ἐπὶ τοῦ τοίχου παρακολουθοῦσα τὴν ὀπτικὴν ἀκτῖνα τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ σκέψεις ἐπὶ πραγμάτων, ἐφ' ὧν οὐδέποτε ἐστράφη ἡ προσοχή του ἀπησχόλουν τὴν διάνοιάν του.

Κατεδίκαζεν ἑαυτόν, ὅτι παρορᾷ νόμον αἰώνιον, νόμον καθολικόν, ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς αἰωνιότητος τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν οἰκογένειαν, τὴν ἑστίαν. Ἡ ἑστία διενοεῖτο εἶναι ἡ φλόξ, ἡ ὁποία πρέπει πάντοτε νὰ σπινθηρίζῃ καὶ νὰ λάμπῃ. Ἐσβέσθη ἡ ἰδική του ἡ ἑστία, διὰ τοῦ θανάτου τῶν γεννητόρων του, διὰ τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας του, τῆς λατρευτῆς ἀδελφῆς του, εἶναι ἀληθές. Ἀλλ' ἡ πάλη κατὰ τῆς φθορᾶς, ἀλλ' ἡ αἰωνιότης τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι καθῆκον, τὸ ὁποῖον βαρύνει πάντας. Ἂν ἡ συντήρησις τῆς πυρᾶς τῆς ἑστίας δὲν ἦτο καθολικοῦ νόμου ἐπιταγή, ἔπρεπε τότε πᾶσα ἀνθρωπίνη ὕπαρξις νὰ σβεσθῇ καὶ ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἦναι μιᾶς γενεᾶς ὁ βίος. Διὰ τοῦτο ἡ οἰκογένεια συμβολίζεται ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τῇ ἀθανάτῳ κόρῃ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, διότι πρέπει νὰ ἦναι ἀτελεύτητος, ὡς τὸ ἀκοίμητον τῆς Ἑστίας πῦρ! Διασκορπίζεται ἡ πατρικὴ οἰκογένεια; Σβέννυται διὰ τοῦ θανάτου; Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἔτι τέφρας της ἀνάγκη νὰ ἀναφθῇ τῆς νέας οἰκογενείας ἡ πυρά. Οὕτω ἡ οἰκογένεια καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἀνθρωπότης παραμένει ἀθάνατος, ὡς ὁ ἀπὸ τῆς τέφρας του ἀναγεννώμενος Φοίνιξ.

Κατεπλάγη ὅτι ποτὲ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης αὐτὸς ὁ τόσος μελετητικὸς δὲν προσηλώθη ἐπὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, καὶ δὲν διέκρινεν ὅτι καὶ τότε αἱ σκέψεις αὗται ἦσαν σκέψεις ἐξ ὑποβολῆς, καὶ δὲν ἔβλεπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυανοῦ νέφους τῶν ὀνείρων του τὴν λευκὴν μορφὴν τῆς Ἀνθῆς, ἡ ὁποία διὰ τῆς φωνῆς ἐκείνης τῆς τόσον πειστικῆς ὑπηγόρευε τὰς σκέψεις ταύτας ὀλιγώτερον εἰς τὴν διάνοιάν του, περισσότερον εἰς τὴν καρδίαν του.

Παρῆλθον δύο περίπου μῆνες.

Διὰ τὸν Κίμωνα τὸ νὰ βλέπῃ τὴν Ἀνθὴν εἶχε καταστῇ ἀνάγκη ἀνυπέρβλητος. Ἤρχισαν μάλιστα καὶ αἱ ἐπισκέψεις. Εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν των, ὡς ἔλεγε, καὶ τὸ ἔλεγεν εἰλικρινῶς, ἔτσι μόνο γιὰ νὰ τοὺς πῇ τὴν καλημέρα, ἐπειδὴ μάλιστα ἐβιάζουνταν πολύ. Καὶ ἐν τούτοις ὅταν ἀνέσυρε τὸ ὡρολόγιόν του, ἔβλεπε μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι εἶχον παρέλθει δύο ὧραι· καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀναφορᾶς.

Ἡ καρδία τοῦ τεσσαρακονταετοῦς τούτου ἀνδρός, ἀφελής, ἁγνή, παιδική, εἶχεν ἁλωθῇ ὑπὸ τῆς δεκαοκταέτιδος κόρης.

Ἐν τούτοις δὲν εἶχε σαφῆ τοῦ πράγματος ἰδέαν. Οὔτε τί ἤθελεν, οὔτε τί ᾐσθάνετο ἐγνώριζεν. Ἤξευρε μόνον ὅτι τὸν εἶχε κυριεύσει εὐτυχία τις ἄγνωστος, ἀπροσδιόριστος, ἥτις ἤρχισε νὰ καθίσταται εἰς αὐτὸν ἐπώδυνος, διότι ἐφοβεῖτο μὴ τῷ ἐκφύγῃ. Καὶ ἐπέτεινε τὴν πρὸς τὴν Ἀνθὴν ἀγάπην του, τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς ἡ ἐπισκόπησις.

Ἦτο μελαγχολική, ὅσον ἡ ἀδελφή της φιλό-

γελως. Περιεσταλμένη, σιωπηλή, ρεμβώδης, όσον εκείνη φαιδρά και σκώπτρια και φλύαρος, παρατηρούσα τον μεθ' ού συνωμίλει ατενώς και συζητούσα θορυβωδώς μετά θάρρους ανδρός. Τώ ενέπνεε τρόμον ή πτυχιούχος, τον προσείλκυε και τον συνεκίνει ή ταπεινή ράπτρια.

Ουδέποτε αντήλλαξαν εξηγήσεις· αλλ' είχεν απείρους ενδείξεις ο Κίμων, ότι ήννοείτο ή καρδία του.

Ήλπιζεν άρα εις γάμον μετά του λοχαγού 'Ανδρεάδου ή πτωχή ράπτρια; 'Επετηδεύετο ρωμαντικήν αισθηματικότητα εξ απλής φιλαρεσκείας; Άδηλον. 'Αλλ' όπως δήποτε ήσαν τόσον σεμναί, τόσον έμμεσοι, τόσον άβραί αι προς τον Κίμωνα ενδείξεις της στοργής της! Άπαξ μόνον απεκαλύφθη σαφέστερον, ίσως ακουσίως, ή ψυχή της.

Όταν ημέραν τινα διηγείτο ο Κίμων εις την οικίαν της την ιστορίαν του Νικολάου Βερτή, και την θέσιν, ήν έλαβεν ο ορφανός νέος εν τη καρδία του.

— Πόσον ευτυχισμένος, είπε, πρέπει να ήναι αυτός ο νέος, Κύριε Κίμων, αφού, κατώρθωσε να αγαπηθή τόσον από ψυχήν σαν την ιδικήν σας!

Ρίγος ευδαιμονίας διέτρεξε τον Κίμωνα, όταν ήκουσε τους λόγους τούτους· και την ευτυχίαν αυτήν την διελάλει το έμπλεον ευγνωμοσύνης βλέμμα, το οποίον προσήλωσεν επ' αυτής.

'Εν τούτοις δεν εβράδυνε να αποφασισθή ή τύχη του, από γεγονότος όλως απροόπτου.

'Επανήρχετο εσπέραν τινά εις την οικίαν του, και ενώ διήρχετο προ της θύρας των, ή χήρα Καρταλά τω έκραξε περιχαρής.

— Δεν έρχεσθε μέσα, κύριε 'Ανδρεάδη, να σας πούμε τα ευχάριστα νέα;

— Τί έτρεξε κυρία Καρταλά;

— Μεγάλα πράγματα, κύριε 'Ανδρεάδη, μεγάλα. Σε δέκα πέντε μέραις σηκώνουμε το σπίτι, φεύγουμε με το αυστριακό γιά την Καλλίπολι.

Κεραυνός επί της κεφαλής του ήτο ή είδησις αύτη· το αίμα εσωρεύθη εις την καρδίαν του και επί του προσώπου του εχύθη ωχρότης θανάτου.

— Ά! κυρία Καρταλά, φεύγετε, είπετε; Δεν αστείζεσθε; Πώς αυτό;

— Δεν αστείζεται διόλου ή μαμμά, Κύριε 'Ανδρεάδη, απήντησεν ή πτυχιούχος. Ό Σύλλογος προς διάδοσιν των 'Ελληνικών γραμμάτων, μετά του οποίου συνεβλήθην, με αποστέλλει διδασκάλισσαν εις μίαν κωμόπολιν, εις το εσωτερικόν της Θράκης. Διετάχθην να αναχωρήσω μετά σπουδής, διότι, φαίνεται, ότι είναι εκεί πολύ αναγκαία ή παρουσία μου. Τα σχολεία εκεί, από μηνών, Κύριε 'Ανδρεάδη, ένεκα των βουλγαρικών ραδιουργιών, ξεύρετε...

— Θα έχουμε ογδοήντα λίραις μισθόν το χρόνο, και κατοικία και τα τυχερά, χώρια πού. . .

— Μη με διακόπτεις, μαμμά. Ή μητέρα Κύριε 'Ανδρεάδη, αυτά τα πεζά και χυδαία σκέπτεται πάντοτε, και αυτά πάντοτε την ευχαριστούν. 'Αλλ' εγώ αποβλέπω εις την αποστολήν μου, διότι, όπως μου έλεγον και από τον σύλλογον, είναι υψίστη ή εντολή την οποίαν αναλαμβάνω εκεί.

Τότε ο Κίμων στρεφόμενος προς την ράπτριαν, λέγει προς αυτήν μετά φωνής ηλλοιωμένης.

— Και ή κυρία 'Ανθή είναι επίσης ενθουσιασμένη πού φεύγει;

— 'Εγώ Κύριε Κίμων; Προς τί; 'Εμένα ή αποστολή μου είναι να ράπτω· δεν θα αλλάξη ή τύχη μου, αν αλλάξωμεν τον τόπον της διαμονής μας.

Και στεναγμός βαθύς επηκολούθησε το μελαγχολικόν συμπέρασμα

— Ποίος ηξεύρει, Κυρία 'Ανθή. Ποίος ηξεύρει! Καμμιά φορά ή τύχη έρχεται και χωρίς να την κυνηγούμε. Αυτό μάλιστα συμβαίνει συνήθως. Και μετά τους αινιγματώδεις τούτους λόγους τας απεχαιρέτησε και ανήλθεν εις την οικίαν του.

Την εσπέραν εκείνην εννόησε την σφοδρότητα του πάθους, το οποίον τον εκυρίευσεν. Ήτο αφόρητος εις αυτόν ή ιδέα, ότι ηδύνατο να μη βλέπη την 'Ανθήν. Έπρεπε να αποφασίση.

Είναι αληθές, ότι ήτο πτωχή, ότι ή κοινωνική της τάξις ήτο ταπεινή. Και με αυτά τί; Θα εμποδίσουν την ευτυχία του; Όλα αυτά είναι προλήψεις. Έπειτα δα αυτός το γαλάζιο αίμα δεν τω απήντησε πουθενά. Πώς; επειδή κερδίζει το ψωμί του σπιτιού της, το ψωμί της μητέρας και της αδελφής της με τον κόπο της το άξιο κορίτζι, γιά τούτο είναι και αγενής; Έξυπνη είναι, μορφωμένη είναι, όσο χρειάζεται. Όσο γιά την αγνότητα της ψυχής της δεν θα είχε να ζηλέψη τίποτα, ούτε από αγία.

Εις αυτό το σχέδιο, το μόνο πραγματικό εμπόδιο θα είναι ή φτώχια τους· αλλά θα ζήσουν κ' αυτοί όπως τόσοι άλλοι συνάδελφοί του, πού κρέμουνται στο μισθό. Και αν κάμνη θυσία, αυτό θα ήναι λόγος να τον αγαπά περισσότερο ή 'Ανθή.

Είναι αληθές, ότι εδίστασε προς στιγμήν· και εξ ενστίκτου σκέψεως διενοήθη να συμβουλευθή τον μόνον φίλον του, τον λοχαγόν Βράγκαν. 'Αλλ' εγνώριζε τας ιδέας του και εμάντευσεν ότι θα τον εύρη λυσσώδη πολέμιον του πόθου του. Και διά τούτο επεφυλάχθη να τω αναγγείλη απλώς τα τετελεσμένα γεγονότα.

Την επιούσαν εζήτει την 'Ανθήν εις γάμον παρά της μητρός της, ή οποία παρ' ολίγον παρεφρόνει προ της ανελπίστου ευτυχίας, ενώ ή 'Ανθή εμειδίασε σεμνότατα και χαριέστατα, και εταπείνωσε τους οφθαλμούς περισσότερον έτι του συνήθους.

Όταν ανήγγειλεν εις τον Βράγκαν την απόφασίν του, ζωηρά κατήφεια επεχύθη επί του προσώπου του, είτε διότι τον κατέθλιψεν αύτη, είτε διά το αιφνήδιον της ειδήσεως. Και εν σπουδή, με προφανή εκδήλωσιν ανησυχίας τον ηρώτησεν.

— Είναι τελειωμένα τα πράγματα, Κίμων;

— 'Οριστικώς τελειωμένα· την εζήτησα από την μητέρα της σήμερα.

— Τότε, αφού δεν έκρινες καλόν να μου ζητήσης γνώμην, περιττεύει και ή έγκρισις. Δεν μου μένει παρά να σου ευχηθώ ευτυχίαν από του βάθους αδελφικής καρδίας, διότι ηξεύρεις ότι αν είχα αδελφό δεν θα τον αγαπούσα περισσότερο.

— Το γνωρίζω, καλέ μου Φίλιππε. 'Αλλά μου

σφίγγουν τὴν καρδιὰ αἱ ἐπιφυλάξεις σου.. Μόνον ἐπειδὴ εἶναι τελειωμένα μὲ συγχαίρεις ;

— Ναί, Κίμων.

— Ἐνῷ ἂν δὲν ἦσαν τελειωμένα . . .

— Τί σὲ ἐνδιαφέρουν αἱ περὶ ἀδυνάτων ὑποθέσεις; Τὸ ἐὰν μὲ τὸ δὲν καὶ μὲ παρατατικὸν ἢ ὑπερσυντελικὸν εἶναι ἡ πλέον χρεωκοπημένη ἑταιρία λέξεων, ὅπου ἠμπορεῖ νὰ σχηματισθῇ ποτέ.

— Μὲ ἐνδιαφέρουν· καὶ σὲ ἐξορκίζω εἰς τὴν φιλίαν μας νὰ συμπληρώσῃς τὴν ἰδέαν σου.

— Ἀφοῦ τὸ θέλεις τὸ κάμνω. Καὶ δὲν πταίω ἐγώ, ἂν θὰ σὲ πικράνω. Ἂν δὲν ἦσαν τελειωμένα, Κίμων, θὰ σοῦ ἔλεγα, ὅτι δὲν μοῦ ἐμπνέουν μεγάλην πεποίθησιν εὐτυχίας αὐταὶ αἱ ἑνώσεις,κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο, ὅσον καὶ ἂν προσπαθῇ νὰ ὑψώσῃ τὸν ἄλλον, ἀναγκάζεται ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς νὰ χαμηλώσῃ, ὅσον ἠμπορεῖ, διὰ νὰ μὴ τοὺς κάμῃ γελοίους ἡ διαφορὰ τοῦ ἀναστήματος. Ἔπειτα εἶναι γάμος εὐεργετικὸς αὐτός.

— Καὶ μὲ τοῦτο τί ;

Δὲν ἀγαπῶ τοὺς εὐεργετικοὺς γάμους, ὅπως δὲν ἀγαπῶ τοὺς εὐεργετικοὺς νόμους. Καὶ οἱ δύο ξέρεις λασπώνουν συνήθως εἰς τὴν ἐφαρμογήν.

— Ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃς τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀνθῆς, τῆς ψυχῆς της τὴν εὐγένειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητά της, καὶ τότε, εἶμαι βέβαιος, δὲν θὰ ἔλεγες αὐτά.

Καὶ τὴν ἐζωγράφισε μὲ τὸν καλλιτεχνικὸν τύπον τῶν χρωματισμῶν, τὸν ὁποῖον μόνος ὁ ἔρως διδάσκει, καὶ ἀνέλυσεν εἰς τὸν Φίλιππον, τὴν ἀντίθεσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο ἀδελφῶν.

— Καλλίτερα νὰ μὴ μοῦ τὰ ἔλεγες αὐτά,Κίμων. Ἀλλὰ σοῦ ὑπεσχέθην εἰλικρίνειαν καὶ θὰ τὴν ἐξαντλήσω. Ἐγὼ θὰ ἐπροτίμων αὐτὴ ἡ Ἀνθή σου νὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀδελφῆς της· νὰ ἦναι ὁμιλητική, φαιδρά, φιλόγελως, τολμηρά. Ἐμένα αὐτοὶ οἱ χαρακτῆρες μοῦ ἀρέσουν. Μοῦ φαίνονται γεροί, ὑγιεῖς· γιατὶ αὐταῖς ἡ ρωμαντικαῖς, αἱ ρεμβώδεις, καὶ ὀνειροπόλοι, αὐταῖς ὅπου ἔχουν στὴ μορφὴ τυπωμένο τὸ εἰσιτήριο τοῦ Παραδείσου,καί, μόνο νὰ τῆς βλέπῃς,νομίζεις ὅτι μελετοῦν νὰ δώσουν ἐξετάσεις γιὰ ἅγιαις,αὐταῖς, ὅπου καθὼς ἡ Παναγία μὲ πέπλο τὸ μέτωπό της, σκεπάζουν κ' αὐταῖς τὰ ὡραῖα τους βλέμματα, μὲ ἕνα σεμνὸ πέπλο ἀπὸ τὰ πλούσια βλέφαρά τους, μοῦ φαίνονται γυναῖκες ἀρρωστιάρικαις. Αὐτοὶ οἱ ρεμβασμοὶ οἱ αἰθέριοι, αὐτὰ τὰ ξελιγώματα εἶναι οἱ ὑστερισμοὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ἐγὼ τοὺς φοβοῦμαι τοὺς ὑστερισμοὺς τῆς ψυχῆς, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀρρώστια.

Καὶ γιατὶ τοῦτο ;

— Γιατὶ ἐπιδροῦν ἐπὶ τοῦ μυαλοῦ, ἐπὶ τῆς κρίσεως καὶ σοῦ τὰ κάνουν σαλάτα. Σπείρουν εἰς τὴν ψυχὴν πόθους, ὄνειρα, χιμαίρας, καὶ ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ νὰ μὴ εὑρεθῇ κανένας παστρικός, ὁ ὁποῖος νὰ θελήσῃ νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὰ τὰ βρωμόχορτα. Ξεβιδόνεται τότε τὸ μυαλό,παραλύει τὸ φρένο καὶ κόπιασε ὕστερα νὰ τῆς βαστήξῃς στὸν κατήφορο. Γιὰ τοῦτο βλέπεις καὶ ὁ ὑστερισμὸς εἶναι λόγος ἀπαλλακτικὸς ἀπὸ τῆς ποινῆς, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη μούρλια.

Ἀλλὰ μὴ μὲ συνερίζεσαι ἐμένα, Κίμων· ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀδιόρθωτος παράξενος.

— Ἀλήθεια ἀδιόρθωτος· καὶ φταίω ἐγὼ ποῦ κάθουμαι καὶ σὲ ἀκούω. Τὴν κυριακὴ θὰ ἦσαι στοὺς γάμους. Γιατὶ βιάζουνται νὰ φύγουν ἡ μητέρα καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Ἀνθῆς καὶ τὰ πράγματα βλέπεις ἐπισπεύδονται.

— Καὶ θὰ ἦμαι καὶ θὰ χαρῶ· καὶ ἡ Ἀνθή σου, ἀφοῦ θὰ ἦναι γυναίκα σου, θὰ ἦναι ἀδελφή μου, καὶ ἀδελφὴ τῆς γυναίκας μου. Αὐτὰ ἐννοοῦνται οἴκοθεν..

Εὐχαριστῶ, ἀγαπητέ μοι Φίλιππε. Δὲν ἀμφέβαλλα περὶ τούτου. Ἀλλὰ φαντάζεσαι ποῖος θὰ ἦναι ὁ κουμπάρος ἑνὸς λοχαγοῦ πρώτης τάξεως ;

— Ὄχι Κίμων.

— Θὰ ἦναι ἕνας ταπεινὸς βαθμοφόρος μὲ τὸ πρῶτο πάνινο γαλόνι στὸ μανίκι, ἕνας μικρὸς δεκανεύς, ὁ Νίκος.

— Ὤ ναί. Ἐννοῶ. Τὸν εἶχα λησμονήσει.

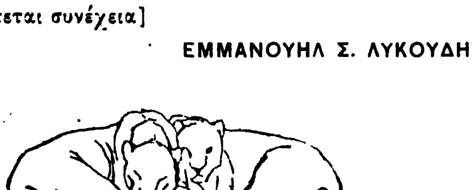
Πρώτην φορὰν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Φίλιππος Βράγκας ὑπῆρξεν ἰδιότροπος καὶ σκαιὸς πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῆς γυναικός του, ἡ ὁποία πάντοτε φαιδρὸν καὶ εὐχαριστημένον ἦτο συνηθισμένη νὰ τὸν βλέπῃ. Ὅλα τοῦ ἔπταιον. Αὐτὴ πάλι ἡ Μαριγὼ ποῦ εἶχε τ' αὐτιά της ; χτυποῦσε μιὰ ὥρα ὅσο ποῦ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ, ποῦ τοὖρθε νὰ ρίξῃ τὴν πόρτα μὲ τῆς κλωτσιαῖς καὶ νὰ τῆς σπάσῃ τὰ πλευρά. Καὶ ἡ σούπα ἦταν μιὰ ἀηδία, ἕνα νερόπλυμα. Τὸ ψητὸ πνιγμένο στ' ἀλάτι σὰν νὰ τὄβγαλαν ἀπὸ τὴ σαλαμούρα ἐκείνη τὴ στιγμή. Χάλια. Παντρέψου γιὰ νὰ μὴ βρίσκῃς οὔτε νὰ φᾷς ἕνα πιάτο φαΐ. Καὶ τὰ παιδιὰ νὰ παύσουν αὐτὴ τὴ φλυαρία ποῦ τοῦ τσακίζει τὰ νεῦρα. Νὰ ἡσυχάσουν. Βαρέθηκε πλειὰ νὰ τ' ἀκούῃ.

Εἰς τὰς ἐπιμόνους τῆς γυναικός του ἐρωτήσεις περὶ τῆς πρωτοφανοῦς αὐτῆς διαθέσεώς του οὐδὲν ἀπήντα. Ἀλλ' ἐδημάτιζε σιωπηλὸς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, καὶ μόνον αἱ ἑξῆς φράσεις τοῦ διέφυγον.

— Εἶδες ἐκεῖ. Ἕνα μυαλό, σὰν τοῦ Ἀνδρεάδη, νὰ τοῦ τὸ κάνῃ κουρέλια μιὰ παλητσιλιβήθρα, καὶ νὰ τὸν δένῃ ἔπειτα στὴν οὐρά της. Τελείωσε. Καὶ τὰ ποιὸ γεμάτα κεφάλια ἔχουν ἀρκεταῖς σπηλιαῖς γιὰ νὰ ἀλλονίζῃ μέσα ὁ ἀέρας. Ἀλλὰ σ' αὐτόν,νὰ λέω τὴν ἀλήθεια,φταίει περισσότερο ἡ καρδιά του ἡ ἀδιόρθωτη. Ὅλων αὐτῶν τῶν αἰσθηματικῶν ἡ ἀσθένεια εἶναι ὑπερτροφία τῆς καρδίας, ἀσθένεια, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, θανατηφόρος. Καϋμένε Κίμων, καλὲ καὶ ἀγαπημένε μου φίλε. Εἴθε νὰ διαψεύσῃ τὸ μέλλον αὐτὰ τὰ μαῦρα προαισθήματά μου, γιατὶ θὰ ἦναι πολὺ ἄδικος ὁ Θεὸς ἂν σὺ γείνῃς δυστυχής.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΤΩΝ

Ἐν τῷ κατὰ μίμησιν τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου συγγράμματι «*Βίοι τῶν ἐπιφανῶν Ἱσπανῶν*» τοῦ γλαφυροῦ Ἱσπανοῦ συγγραφέως Κιντάνα, εὑρίσκομεν γεγονός τι ἱστορικὸν στενῶς σχετιζόμενον μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Κεφαλληνίας καὶ τοῦ Ἱσπανοῦ ἥρωος Γονθάλου, τοῦ ὁποίου τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοσαύτην ὕλην παρέσχον εἰς ῥομαντικὰς μυθιστορίας, ποιήσεις, ἀνέκδοτα κτλ., ὄχι μόνον εἰς τοὺς τῆς πατρίδος του συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην τοιούτους.

Ὁ ἱπποτικὸς ἐλευθερωτὴς τῆς ποιητικῆς Γρανάδας Γονθάλος, ὑποτάξας τὴν Νεάπολιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Καστελίας ὅπου ἔτυχε λαμπρᾶς ὑποδοχῆς, παραμείνας ἐν αὐτῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας ἤρξαντο πάλιν ἐμπνέοντα ἀνησυχίας καὶ ἐκρίθη ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐκεῖσε ἀποστολὴ Ἱσπανικοῦ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο παρεσκευάσθη ἐν Μάλαγᾳ στόλος ἐξ ἑξήκοντα πλοίων, ἐν ᾧ ἐπεβιβάσθησαν πέντε χιλιάδες πεζοὶ καὶ ἑξακόσιοι ἱππεῖς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γονθάλου δὲ Κόρδοβα. Ἡ φήμη τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου ἐνεθουσίασε τὴν ἄπληστον δόξης Ἱσπανικὴν νεολαίαν, καὶ ἔσπευσεν ὅπως ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸ ἄνθος τῆς Ἱσπανικῆς νεότητος καὶ εὐγενείας, μεταξὺ δὲ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν κορυφαίων εὐγενῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ Διέγος Γαρθίας δὲ Παρέδες, περιβόητος διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν Ἡράκλειον ῥώμην του. Ὁ στόλος οὗτος ἀνεχώρησε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1500, διευθυνθεὶς εἰς Σικελίαν

Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξοπλίσεως ταύτης, λέγει ὁ Κιντάνας, δὲν ἐγένετο ἀμέσως καταφανής. Ἀφικόμενοι εἰς Μεσήνην, ἀπῆλθον ταύτης πάραυτα ὅπως ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Μπενίτο Πέσαρο, σκοποῦντες νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐξεπόρθουν τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσαις νήσους τῆς Δημοκρατίας. Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει αὐτῶν ὁ Τουρκικὸς στόλος κατελήφθη ὑπὸ τρόμου καὶ ἀπεσύρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· οἱ δὲ σύμμαχοι, συναθροισθέντες ἐν Ζακύνθῳ, διηυθύνθησαν εἰς Κεφαλληνίαν, ἣν πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου οἱ βάρβαροι εἶχον ἀποσπάσει τῆς Ἑνετικῆς δεσποτείας. Ἀπεβιβάσθη ὁ στρατὸς καὶ ἐπολιόρκησε τὸ ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι ἅπαντες οἱ πολεμισταί. Γενομένων τῶν προπαρασκευῶν τῆς πολιορκίας καὶ ἐπιθέσεως, ὁ Γονθάλος, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐμήνυσε τοῖς ἐγκεκλεισμένοις τὰ ἑξῆς· ὅτι οἱ παλαίμαχοι Ἱσπανοί, ὑπήκοοι ἰσχυροῦ βασιλέως καὶ νικηταὶ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Μαυριτανῶν, ἦλθον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑνετῶν, ὅθεν ἐὰν παρέδιδον τὴν νῆσον καὶ τὸ φρούριον ἠδύναντο νὰ ἀποσυρθῶσι σῶοι, ἀλλ' ἐὰν ἀνθίσταντο οὐδεὶς θὰ ἐσώζετο. «Σᾶς εὐχαριστῶ, χριστιανοί, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλβανὸς Χισδάρ, διοικητὴς τοῦ φρουρίου, διότι γίνεσθε ὑμῖν πρόξενοι τοσαύτης δόξης, καὶ διότι θὰ παράσχητε τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀπονεμηθῇ εἰς ἡμᾶς, εἴτε ζῶντας εἴτε γενναίως φονευθέντας, τοιαύτη δάφνη σταθερότητος πρὸς τὸν Βαγιαζίτην, τὸν ἡμέτερον Αὐτοκράτορα. Αἱ ἀπειλαί σας δὲν μᾶς τρομάζουν· ἡ εἱμαρμένη ἔθεσε τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου πάντων. Εἴπητε εἰς τὸν στρατηγόν σας ὅτι ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν μου ἔχει ἑπτὰ τόξα καὶ ἑπτὰ χιλιάδας βέλη διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐκδικήσωμεν τὸν θάνατόν μας, ἐὰν δὲν δυνηθῶμεν νὰ ἀντιστῶμεν εἰς τὴν ὁρμήν σας ἢ τὴν καλήν σας τύχην». Εἰπὼν τὰς λέξεις ταύτας διέταξε νὰ φέρωσιν ἓν τόξον ἰσχυρὸν μετὰ μιᾶς κεχρυσωμένης φαρέτρας, ὅπως ἐπ' ὀνόματί του δώσωσιν αὐτὰ εἰς τὸν Γονθάλον καὶ ἐπεράτωσε τὴν συνέντευξιν ἀποχαιρετήσας τοὺς ἀπεσταλμένους.

Ἡ ὑπεράσπισις ἣν ἀντέταξε πρὸς τὰς ἐφόδους καὶ τὰς μάχας τῶν ἐχθρῶν του ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τοιούτου θάρρους. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενοι Τοῦρκοι ἦσαν ἑξακόσιοι, ἅπαντες ἐμπειροπόλεμοι καὶ θηριόψυχοι· τὸ φρούριον ἦτο καλῶς ἐφωδιασμένον καὶ πρὸς τούτοις ἔκειτο ἐπὶ βράχου τραχέος καὶ δυσαναβάτου. Τὸ βαρὺ Ἑνετικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο προσβάλλον τὸ τεῖχος, ἀλλ' ὁ Χισδὰρ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀδιαφοροῦντες εἰς τὰ γενόμενα ῥήγματα καὶ τὸ θανατηφόρον πῦρ αὐτοῦ, ἀκαταπόνητοι καὶ περιφρονοῦντες τὸν κίνδυνον, ἀνθίσταντο εἰς τὰς ἐφόδους ὑπερασπιζόμενοι διὰ τῶν μηχανῶν των. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ πληθὺς τῶν ἐκτοξευομένων βελῶν, ὥστε ἡ πεδιὰς καὶ αἱ ἀτραποὶ ἐκαλύπτοντο ὑπ' αὐτῶν. Τὰ βέλη πρὸς τούτοις ἦσαν δηλητηριασμένα καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον τέχνασμα κατ' ἀρχὰς ἦτο ἄγνωστον τὰ τραύματα ἀπέβαινον θανατηφόρα. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου εἶχον μηχανάς τινας ἐφωδιασμένας διὰ σιδηρῶν ἁρπαγῶν, τὰς ὁποίας τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγράμματα ὀνομάζουσι λύκους (lobos), δι' ὧν συνελάμβανον τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ ὁπλισμοῦ των καὶ ἀνυψοῦντες αὐτοὺς ἢ τοὺς συνέτριβον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀφίνοντες αὐτοὺς νὰ κακαπέσωσιν, ἢ τοὺς εἵλκυον πρὸς τὸ τεῖχος ὅπως τοὺς φονεύσωσιν ἢ τοὺς αἰχμαλωτίσωσιν. Ὑπὸ μιᾶς ἐξ αὐτῶν συνελήφθη ὁ Διέγος Γαρθίας δὲ Παρέδες, ὅστις ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ὤφθη παλαίων ἰσχυρῶς πρὸς τὴν μηχανήν, ὅπως μὴ καταρριφθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ἑλκυσθεὶς δὲ πρὸς τὸ τείχωμα ὑπερησπίσθη ἑαυτὸν μετὰ τοσαύτης ἀνδρείας, ὥστε οἱ βάρβαροι ἐκ σεβασμοῦ τὸν ἐτήρησαν αἰχμάλωτον, ἐλπίζοντες δι' αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχωσι καλλιτέρους ὅρους, ἐὰν ἠναγκάζοντο νὰ παραδοθῶσιν.

Οὕτω ἐξηκολούθει ἡ πάλη ἐξ ἴσου πεισματώδης ἀμφοτέρωθεν. Αἱ συχναὶ ἔξοδοι τῶν Τούρκων ἐτήρουν ἐν διαρκεῖ ἐπαγρυπνήσει τοὺς πολιορκητάς· εἰς μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἐξηγείρετο τυχαίως ὁ Γονθάλος, ὀνειρευθεὶς τὰ συμβαίνοντα καὶ διατάξας μηχανικῶς ὅπως προετοιμασθῶσι πρὸς ὑπεράσπισιν, θὰ ἦτο μεγάλη ἡ καταστροφὴ καὶ ἀνεπανόρθωτοι ἴσως αἱ ζημίαι ἃς θὰ ὑφίσταντο. Ἐναντίον τῆς ἀπείρου πληθύος τῶν βελῶν ὁ Ἱσπανὸς στρατηγὸς

ἀντέταξεν ἐν πυροβολεῖον τοῦ ὁποίου αἱ βολαί, ἐξικνούμεναι μακρότερον τῶν ἐχθρικῶν τόξων, κατεπτόουν τοὺς τοξότας αὐτῶν. Διέταξε κατόπιν νὰ παρασκευάσωσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐναντίον τοῦ τείχους τὰς ὑπονόμους ἐκείνας, ἃς πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἐφεύρει ὁ Πέτρος Ναβάρρος, καὶ νὰ διευθετήσωσι τὰς κλίμακας ὅπως ἁλώσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον. Αἱ ὑπόνομοι ἐξερράγησαν, μολονότι δὲ ἤνοιξαν πολλὰ μεγάλα ῥήγματα, οἱ Τοῦρκοι ἐπεσκεύασαν αὐτὰ ἀρκούντως μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε ἡ θέσις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ὀχυρὰ ὡς πρότερον. Οἱ Ἱσπανοὶ ἐφώρμησαν ὅπως εἰσπηδήσωσι διὰ τῶν κλιμάκων μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῖς ὁρμητικότητος καὶ ἀνδρείας, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ διὰ λίθων, βελῶν, πυρὸς ἐξακοντιζομένου, ἐλαίου, θείου καὶ πίσσης ζεούσης ἀνθίσταντο ἀπελπιστικῶς, θραύοντες τὰς κλίμακας καὶ κατακρημνίζοντες τοῦ τείχους τοὺς ἀνελθόντας Ἱσπανούς. Ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὁ Γονθάλος, ὅπως διατάξῃ τοὺς στρατιώτας του νὰ ἀποσυρθῶσι· παρομοίαν δὲ κακὴν ἔκβασιν ἔσχε καὶ ἡ ἔφοδος ἣν μετ' ὀλίγον ἐπεχείρησαν οἱ Ἑνετοί. Ἠγανάκτουν οἱ πολεμισταὶ οὗτοι, οἱ δαμάσαντες τοὺς Μαύρους ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἀποδιώξαντες τοὺς Γάλλους τῆς Νεαπόλεως, διότι ἓν μόνον φρούριον ἀντέστη αὐτοῖς ἐπὶ τοσοῦτον· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες κατ' ἀρχὰς περιεφρόνουν τοὺς Τούρκους ὡς βαρβάρους καὶ στερουμένους πολεμικῆς ὁρμῆς, ἔμαθον ἐπὶ ζημίᾳ των νὰ τοὺς φοβῶνται καὶ νὰ τοὺς ἐκτιμῶσι. Πεντήκοντα ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας, ὅταν ὁ Γονθάλος ἀναλογιζόμενος ὅτι ἦτο ἀνάξιον τῆς δόξης του νὰ παρατείνηται αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον, συνεσκέφθη ἐν συμβουλίῳ μετὰ τοῦ Πέσαρο καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον, καθ' ἣν θὰ προσεβάλλετο τὸ φρούριον ταὐτοχρόνως διὰ τῶν ὑπονόμων, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν. Ἀφοῦ τὰ πάντα διετέθησαν καταλλήλως καὶ ἐνεψυχώθη ὁ στρατός, ἐδόθη τὸ σημεῖον, ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πυροβόλων, τὰς ἐκρήξεις τῶν ὑπονόμων καὶ τὰς μετ' ἀλαλαγμῶν ἐφορμήσεις τῶν στρατιωτῶν, ἅτινα πάντα παρίστων τὴν νῆσον ὡς καταποντιζομένην ὑπὸ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην βοήν, οἱ Τοῦρκοι οὐδόλως κατεπτοήθησαν. Τέλος ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν εἱμαρμένην καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν των, οἵτινες μετὰ σφοδρότητος κατέλαβον τὸ τεῖχος καὶ εἰσῆλθον ἐν τῷ φρουρίῳ. Ὁ Χισδὰρ πιστὸς εἰς τοὺς λόγους του ἀπωλέσθη μαχόμενος μετὰ τριακοσίων ἐκ τῶν στρατιωτῶν του, ἀξίων πάντων καλλιτέρας τύχης, συνελήφθησαν δὲ μόνον ὀγδοήκοντα Τοῦρκοι, οἵτινες ἐξησθενημένοι ἐκ τῶν κόπων καὶ τῶν τραυμάτων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τελευτήσωσιν ἐνδόξως ὡς οἱ λοιποί.

Ἁλωθείσης οὕτω τῆς Κεφαλληνίας, ὁ μέγας ἀρχηγός, οὕτως ἐπωνόμασαν πρῶτοι οἱ Μαυριτανοὶ τὸν Γονθάλον, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν καθ' ἃς, ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῇ ἕνεκεν κακοκαιρίας, ἐπέστρεψεν εἰς Σικελίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1501, ἀφήσας τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συμμάχου του. Εἰς Συρακούσας ἀπεστάλη πρὸς αὐτὸν εἰς πρέσβυς τῆς Δημοκρατίας, ἥτις εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις ἃς πρὸ ὀλίγου τῇ εἶχε παράσχει, τῷ ἀπέστελλε τὸ δίπλωμα τοῦ εὐγενοῦς Ἑνετοῦ καὶ μεγαλοπρεπῆ δῶρα ἐκ κοσμημάτων ἐκ κατειργασμένου ἀργύρου, σισυρῶν ἰκτίδων καὶ ὑφασμάτων χρυσοϋφῶν καὶ μεταξωτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπεποιήθη ταῦτα, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ τὰ δεχθῇ ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ πρέσβεως, ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ πάντα τὰ πλούτη εἰς τὸν βασιλέα του, αὐτὸς δὲ νὰ τηρήσῃ μόνον τὸ δίπλωμα· ἔλεγε δὲ χαριτολογῶν, ὅτι ἔπραττε τοῦτο ὅπως ἐὰν οἱ ἀντίπαλοί του ἤθελον δειχθῆ πλέον φιλόφρονες καὶ μεγαλόδωροι νὰ μὴ δύνανται τοὐλάχιστον νὰ εἶναι εὐγενέστεροι αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς Καστιλιανῆς.

Γ. Ν. ΜΑΥΡΑΚΗΣ

ΤΑ ΤΕΜΠΗ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Λάρισσα 31 Μαΐου 1894.

Ἀγαπημένε μου ἀδελφέ!

Μετὰ τὰ Μετέωρα τὰ Τέμπη. Εἶναι τὰ δύο ἀξιοθέατα σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄρχεται πρὸς Δ.ἡ μεγάλη Θεσσαλικὴ πεδιὰς καὶ λήγει Β Α. Φοβεροί, μεγαλοπρεπεῖς, ἄγριοι καὶ ἐπιβλητικοὶ οἱ βράχοι τῶν Μετεώρων, εἰς τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ ἅπαξ τις ἴδῃ, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπανέλθῃ. Τί νὰ εἴπω ὅμως διὰ τὰ Τέμπη; Εἶναι ἐπιβλητική, μεγαλοπρεπὴς καὶ θελκτικὴ εἰκὼν τῆς ὁποίας ἀφοῦ θαυμάσῃ τις τὸ σύνολον ἀναζητεῖ τὰς λεπτομερείας καὶ εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς τὰς ὁποίας εὑρίσκει τελειοτάτας. Πολλάκις πρέπει νὰ τὰ ἴδῃ, πολλάκις νὰ τὰ ἐξετάσῃ λεπτομερῶς, πάντοτε δὲ θὰ νομίζῃ ὅτι βλέπει κάτι νέον καὶ διὰ πρώτην φοράν.

Ἐξ Ἀμπελακίων κατήλθομεν διὰ τοῦ μονοπατίου ὅπερ φέρει εἰς τὸ χάνι τῆς Κοκώνας εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Τεμπῶν. Εἶναι ὁ παλαιὸς δρόμος, ὁ φέρων ἀπὸ Τέμπη καὶ Μπαμπᾶ εἰς Ἀμπελάκια, τὸν ὁποῖον ναὶ μὲν ἡ ἐπιστήμη τῶν Μηχανικῶν δὲν ἔφερεν εἰς εὐθυγραμμίαν, οὔτε ὁδοστρωτὴρ συνέτριψε τὰ παλαιὰ γκαλτερίμια του, ἀλλ' ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν πλουσιοπαρόχως, καὶ ἐνῷ ἐβαδίζομεν μεταξὺ χλοερῶν φρακτῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ αἰγοκλήματα ἀναπαυόμενα ὑπερηφάνως ἐπεδείκνυον τὸ κάλλος των καὶ ἐδώρουν εἰς τὴν πρωινὴν αὔραν τὴν εὐωδίαν των, καὶ ὄπισθεν αὐτῶν ἐφαίνοντο ἄμπελοι ἐπιμελῶς καλλιεργημέναι, εὑρισκόμεθα αἴφνης παραπλεύρως βαθυτάτου ῥεύματος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο πλάτανοι καὶ αἴγειροι, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος ἠκούετο ποῦ μὲν ἡ πτῶσις μικροῦ καταρράκτου, καὶ ἀλλαχοῦ ἡ μορμορυγὴ μόνον τοῦ τρέχοντος ρυακίου· ἐκεῖ ἡ ἀηδὼν ἔψαλλε τὸ γλυκὺ πρωινὸν ᾆσμά της καὶ ὡς σειρὴν μᾶς ἐκράτει ἐκεῖ ἐπὶ πολύ.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν εἶδον τὰ Τέμπη τὸν Μάϊον καὶ τὴν καλὴν ἰδέαν νὰ τὰ ἐπισκεφθῶ μοὶ τὴν ἐνέπνευσεν ἀδελφέ μου, ἡ περιγραφὴ τῆς ἐπισκέψεως σας εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ ἐγένετο γιγαντοναυμαχία, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μήπως δὲν ἔγινεν ἡ Τιτανομαχία; Σεῖς εἴδατε τοὺς βράχους ἐπὶ τῶν ὁποίων συνετρίβη ὁ Περσικὸς στόλος, καὶ ἐγὼ εἶδον τοὺς βράχους ἀπὸ τοὺς ὁποίους νικηθέντες κατεκρημνίσθησαν οἱ Τιτᾶνες. Ἐκεῖνοι ἠθέλησαν νὰ ὑποδουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὗτοι ἐπειράθησαν νὰ ἐκθρονίσωσι τὸν Δία.

Ἡ χλωρὶς ἦτο ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ της· ἐκτὸς τοῦ ὡραίου φυλλώματος τῶν πλατάνων τῶν σκιαζόντων τὸν ῥοῦν τοῦ Πηνειοῦ, ἐκτὸς τοῦ γλυκέος πρασίνου τῶν δασῶν τῆς Ὄσσης, ἀνθόστρωτος ἦτο καὶ ὁ δρόμος, ὃν διηρχόμεθα, καὶ ἀπὸ τὰς ῥωγμὰς τῶν φοβερῶν ἐκείνων βράχων ἐκρέμαντο ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας χαριέστατα ἄνθη, ἱκανὰ νὰ στολίσωσι τὸν ἐκλεκτότερον κῆπον. Ὁποία ποικιλία φυλλωμάτων! ἀπὸ τοῦ βαθέος πρασίνου μέχρι τοῦ πλέον ἀνοικτοῦ, ἁρμονικώτατα συνδυασμένων μὲ τὴν ἀπειρίαν τῶν χρωμάτων τῶν ἀνθέων. Μόνον ἡ φύσις ἐπιδαψιλεύουσα τὴν ἐξαιρετικήν εὔνοιάν της ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα αὐτό! Καὶ ὅλα ταῦτα μεταξὺ βράχων ἀποκρήμνων, ὧν ἰλλιγγιᾷ τις νὰ ἴδῃ τὸ ὕψος, καὶ ποταμοῦ τοῦ ὁποίου εἴς τινα μέρη ἰλλιγγιᾷ νὰ ἴδῃ τὸ βάθος. Ὁρμητικὰ τὰ ρεύματα ἔτρεχον νὰ ριφθῶσιν εἰς τὸν ποταμόν, καὶ ἐκεῖ ἐκανόνιζον πλέον τὸν δρόμον των μὲ τὸν ἥσυχον ῥοῦν τοῦ γηραιοῦ Πηνειοῦ.

Πόσον παρωμοίασα, Μιχαλάκη μου, τὸν δρόμον ὃν διανύσαμεν πεζοὶ ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν μὲ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Κατωφερὴς καὶ ἀπότομος ἀλλὰ διέρχεσαι αὐτὴν μετ' εὐχαριστήσεως, διότι τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καταθέλγουσιν ἡ πρασινάδα καὶ τὰ ἄνθη. Ἄνευ γογγυσμοῦ πληρώνεις φόρον αἵματος εἰς τὰ παλιούρια διὰ νὰ δρέψῃς ἓν ἄνθος, ὅπερ ἰδιαιτέρως ἐπέσυρε τὴν προσοχήν σου. Ἐὰν δὲ κύψῃς νὰ κόψῃς κανὲν ἄνθος ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα, φυόμενα ὑπὸ τοὺς φράκτας, προβάλλουσι τὴν θελκτικὴν κεφαλήν των, θὰ ἀκούσῃς ἀμέσως τὰ ξηρὰ φύλλα νὰ τρίζωσι καὶ ἑρπετόν τι νὰ φεύγῃ ταχέως, καὶ ἄλλοτε ἔντρομος ἀποσύρεις τὴν χεῖρα βλέπων δύο ὀφθαλμοὺς ἀτενῶς νὰ σὲ παρατηρῶσιν. Αἴφνης, ἐνῷ βαδίζεις ἀμέριμνος, ὄφις σοῦ κόπτει τὸν δρόμον καὶ εἶσαι ἠναγκασμένος ἢ νὰ φονεύσῃς αὐτὸν καὶ νὰ διέλθῃς ἢ νὰ ὑποχωρήσῃς εὐλαβῶς ἀφίνων αὐτὸν νὰ διέλθῃ ἡσύχως· καὶ νὰ λογίζεσαι εὐτυχὴς ἐὰν δὲν τῷ ἐπέλθῃ ἡ ὄρεξις νὰ σοῦ ἐπιτεθῇ, ἢ εὑρίσκεσαι πρὸ κρημνοῦ τοῦ ὁποίου τὸ φοβερὸν βάθος κρύπτουσιν ὡραῖοι πλάτανοι. Ἐνῷ δὲ νομίζεις ὅτι εἰσῆλθες πλέον εἰς ὁδὸν ὁμαλὴν καὶ βλέπεις πέραν τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας σου, ρυάκιον σοῦ κόπτει τὸν δρόμον καὶ ἀναγκάζεσαι νὰ διέλθῃς αὐτὸ ἐπὶ σαλευομένων πετρῶν· ἢ εὑρίσκεσαι πρὸ ἀδιεξόδου καὶ ἐπανέρχεσαι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ζητῶν νὰ ἀνακαλύψῃς μεταξὺ τῶν θάμνων μονοπάτιον βατόν, ὅπερ νὰ σὲ φέρῃ εἰς τὸν μεγάλον δρόμον.

Καὶ τὰ ρυάκια τὰ ὁποῖα τρελλὰ καὶ ὁρμητικὰ τρέχουσι νὰ ριφθῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν συντριβόμενα κατὰ πετρῶν καὶ πᾶν ἐμπόδιον ὑπερπηδῶντα, δὲν ἀντιπροσωπεύουσι τὴν τρελλὴν νεότητα, ἥτις ἀμέριμνος τρέχει εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ τότε πλέον ἡσύχως βαδίζουσα ῥίπτεται εἰς τὸν ὠκεανόν;

Ὅταν ἡ ὁδὸς τοῦ βίου εἶναι ἀνθόστρωτος, μ' εὐχαρίστησιν ὑπερπηδᾷ τις ὅλα τὰ προσκόμματα καὶ μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη ἀτενίζει πρὸς τοὺς κινδύνους. Μετὰ μιᾶς ὥρας ὁδοιπορίαν, καθ' ἣν δὲν ἠξεύρομεν τί νὰ ἴδωμεν πρῶτον καὶ τί νὰ θαυμάσωμεν πλειότερον, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θελκτικὴν τοποθεσίαν ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ διημερεύσωμεν παρὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν. Ὁ ὀβελίας μᾶς ἀνέμενεν ἕτοιμος νὰ τεθῇ εἰς τὴν πυράν. Ἡτοιμάσθη ταχέως τὸ ὀρεκτικώτατον κοκορέτσι καὶ ἕως οὗ ἑτοιμασθῇ καὶ ὁ ἀμνὸς μετέβημεν ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης συνάζοντες ἄνθη. Ἐσύναξα ὀλίγα εὐώδη καὶ θαλερά, ἔκαμα μικρὰν ἀνθοδέσμην ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἔλειπον ὁ Μάης καὶ πασχαλίτσαι, τὰ ἐφίλησα καὶ τὰ ἔρριψα εἰς τὸν ποταμὸν, ἐκεῖ ὅπου ὁρμητικὸν ρυάκιον χύνεται παταγωδῶς εἰς αὐτόν. Ἐταλαντεύθησαν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἡ καρδία μου ἔπαλλε μήπως πλησιάζοντα πρὸς τὴν ὄχθην ἐμπλακῶσιν εἰς τὴν ῥίζαν κανενὸς πλατάνου· εὐτυχῶς ὅμως ἀφοῦ μοὶ ἔπεμψαν τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν, τὸ ρεῦμα τὰ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκεῖθεν γοργὰ ἤρχισαν νὰ φεύγωσι πρὸς τὸ ἄπειρον.

Καὶ τώρα, Μιχαλάκη μου, θὰ σοῦ γράψω καὶ ὀλίγα σοβαρά. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς πλατείας εὑρίσκεται στήλη, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι τῆς μικρᾶς παράγκας ἐξήγαγον ἐκ τοῦ μεγάλου λάκκου· τοῦ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης. Ἐὰν ἡ στήλη αὕτη εἶναι μέρος τῆς ὅλης ἢ ἡ βάσις μόνον τῆς λείπει, ἀφίνω εἰς ἄλλους νὰ τὸ ἐξετάσωσιν. Εἶναι γελοῖον νὰ πειραθῶ νὰ ἀρχαιολογήσω, ἀφοῦ εἰδικὸς ἐπιστήμων ὁ κύριος Στάης ἀπεστάλη νὰ ἐξετάσῃ ἀρχαιότητάς τινας ἐκεῖ, καὶ βεβαίως θὰ ὑπάρχῃ ἡ σχετικὴ ἔκθεσίς του εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Ἐπειδὴ ὅμως σὺ δὲν ἔχεις σχέσεις μὲ τὰ ὑπουργεῖα καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἀναγνώσῃς ποτὲ τὴν ἔκθεσιν ἐκείνην, ἐκτὸς ἂν δημοσιευθῇ που, θὰ μ' εὐχαριστήσῃς διὰ τὴν θυσίαν, ἣν κάμω δεχομένη νὰ καταστῶ γελοία χάριν σοῦ.

Λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ἡ στήλη αὕτη πιθανῶς ἦτο ἐστημένη παρὰ ναὸν εἰς καταφανὲς μέρος, οὗ τὰ ἐρείπια σώζονται ὀλίγον ἄνωθεν τῶν προπόδων τῆς Ὄσσης. Ταῦτα διὰ μεγάλης θυσίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἀνερχόμενος στενὸν μονοπάτιον πεφραγμένον ἤδη ἀπὸ ἀκάνθας. Ὁ ναὸς ἦτο χριστιανικός, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς καταργήσας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν μετέβαλε καὶ τὸν ναὸν τοῦτον εἰς ἐθνικὸν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τιμὴν ἐκείνου, ὅστις ἦτο θιασώτης ὄχι μόνον τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐστήθη ἡ στήλη ἐκείνη μὲ τὴν ἀφιέρωσιν εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸν Ἰουλιανὸν διεδέχθη ὁ Ἰοβιανὸς κατὰ τὸ 363 μ. Χ. Οὗτος ἐπανέφερε τὸν χριστιανισμὸν εἰς ἅπαν τὸ κράτος. Οἱ χριστιανοὶ λοιπὸν ἀνέγραψαν ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῆς στήλης, ἀφοῦ ἐξήλειψαν τὴν πρώτην ἀσεβῆ ἀφιέρωσιν πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον αὐτοῦ ἐκφέροντες εὐχὴν νὰ εἶναι νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος πάντοτε, τὴν ἑξῆς ἀφιέρωσιν Λατινιστί, ἣν ἀναγνώσας εὐχερῶς ὁ τέως διευθυντὴς τῆς Μαναρείου σχολῆς ἐν Ἀμπελακίοις κύριος Α. Μίσιος εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ δώσῃ ἀντίγραφον.

D N
Juviani
victori
ac triomf (atori)
semper (I)
aus

Ὁ Ἰοβιανὸς δὲν φαίνεται νὰ διῆλθε διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἄλλως τε ἑπτὰ μόνον μῆνας ἐβασίλευσεν. Ἐγεννήθη τῷ 331 μ. Χ. καὶ ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ὁμοφώνως ὡμολόγησαν ὅτι ἦσαν χριστιανοί, διότι δὲν ἐδέχετο νὰ γίνῃ ἡγεμὼν στρατιωτῶν εἰδωλολατρῶν, τῷ 363 μ. Χ. Ἦτο σωματοφύλαξ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἀπέθανε δὲ εἰς Δαδαστάνην μεταξὺ Βιθυνίας καὶ Γαλατίας τὸ 364, κατόπιν πολυτελοῦς συμποσίου, ἐκ τῆς ἀκρασίας ἢ ἴσως καὶ δολοφονηθείς.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν ἀναφέρονται δύο πόλεις ἀρχαῖαι. Τὸ Ὁμόλιον ἐπὶ Ὄσσης ἔνθα θὰ εὑρίσκετο καὶ ἡ στήλη πλησίον τοῦ ἐκεῖ ναοῦ, καὶ ἡ Φίλα ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Δὲν ἦτο δυνατὸν οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες τόσον καλῶς ἐξέλεγον τὰς τοποθεσίας τῶν πόλεων των νὰ παρίδωσι τὴν θελκτικὴν ἐκείνην θέσιν, ὅπου καὶ ὕδωρ ἄφθονον εἶχον καὶ ἀσφαλὲς προπύργιον τὰ Τέμπη, καὶ πλησίον τὴν θάλασσαν. Τί λαμπρὸν

διάδημα! Δύο πόλεις ἑκατέρωθεν τοῦ Πηνειοῦ νὰ στέφωσι τὴν μαγευτικὴν διασφάγα τῶν Τεμπῶν!

Μᾶς εἶπον ὅτι ὀλίγον ἄνωθεν τῶν πρώτων ἐρειπίων ὑπῆρχον ἐρείπια καὶ ἄλλου μεγαλειτέρου ναοῦ. Δὲν εἴχομεν τὴν γενναιότητα νὰ προχωρήσωμεν, διότι ἐκτὸς τῆς φλογερᾶς θερμότητος, διότι ἦτο σχεδὸν μεσημβρία, τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐμποδίων, ἦτο φόβος μήπως κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ταράξωμεν τὴν ἡσυχίαν κανενὸς ὄφεως εἰς τὸν ὁποῖον πολὺ ἀκριβὰ θὰ ἐπληρώνομεν τὴν ἀδιακρισίαν μας.

Ἐν τούτοις ἀναμένουσα παρὰ σοῦ κανένα μεγάλο εὖγε διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς γνώσεις μου, στὸ πεῖσμα τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις χαρεκάκως μειδιᾷ εἰς τὰ θυμιάματα, ὡς τὰ λέγει, τοῦ ἀμοιβαίου θαυμασμοῦ!!

Σὲ ἀσπάζομαι ἐγκαρδίως.

Ἡ ἀδελφή σας
ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

Η ΕΠΙ ΤΙΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ

Πολὺς λόγος ἐγένετο ἐσχάτως περί τινος χωρίου τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. Τὸ ὑπὸ συζήτησιν τοῦτο χωρίον εἶνε τὸ ἑξῆς. «Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν *ἀπελπίζοντες*». Σημειοῦμεν τὴν μετοχὴν *ἀπελπίζοντες* διότι αὕτη ἐγέννησε τὸ σκάνδαλον, ἕνεκα τῆς περιεχομένης ἀντιφάσεως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ πρὸς τὰ προηγουμένως ῥηθέντα. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν τινὲς νὰ διορθώσωσι τὸ κείμενον μεταβαλόντως τὸ *ἀπελπίζοντες* εἰς τὸ *ἀντελπίζοντες*. Ἀλλ' ἄλλοι παρετήρησαν ὅτι περιττὴ καθίσταται πᾶσα διόρθωσις, διότι ἡ πρόθεσις *ἀπὸ* δὲν ἔχει τὴν κοινῶς διδομένην εἰς τὸ ῥῆμα τοῦτο σημασίαν, ἀλλὰ τὴν σημασίαν ἣν ἔχει εἰς διάφορα ἄλλα ῥήματα, ὡς λόγου χάριν εἰς τὸ *ἀπολαμβάνω, ἀποδέχομαι* καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥστε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους τὸ *μηδὲν ἀπελπίζοντες* ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *μηδὲν ἐλπίζοντες*. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη οὔτε τὴν μετοχὴν νὰ μεταβάλωμεν, οὔτε ἀπὸ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ν' ἀφαιρέσωμεν τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἐν τῷ ῥήματι *ἀπελπίζω*. Τῷ ὄντι δὲ ἐὰν προσέξωμεν εἰς τὴν ἑπομένην φράσιν τοῦ Εὐαγγελίου· «καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν *πολὺς*», θὰ πεισθῶμεν ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου οὐδὲν ἔχει τὸ ἀντιφατικὸν καὶ παράλογον. Πρὸς πλειοτέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος, ἂς παραθέσωμεν ὁλόκληρον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἔλεγε· «Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· *καὶ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς*». Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἐδίδασκε ν' ἀγαπῶμεν καὶ ἀγαθοποιῶμεν καὶ νὰ δανείζωμεν τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα δὲ παντάπασι, διότι ὁ μισθὸς ἡμῶν ἔσεται πολύς, ποῦ; ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐξέφρασεν ἄλλοτε ὁ Ἰησοῦς εἰπών· «ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ». Οὕτω πως νομίζω, ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, λύεται φυσικῶς καὶ λογικῶς τὸ ζήτημα.

Γ. Μ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἡ Δὶς Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακεκριμένη διηγηματογράφος, ἐξέδωκεν ἐσχάτως εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος νέον αὐτῆς ἐκτενὲς διήγημα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡμερολόγιον τῆς Δος Λεσβίου». Εἶνε γραμμένον εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν, μὲ τὴν συνήθη τρυφερότητα, ζωὴν καὶ χάριν, ἡ ὁποία διακρίνει ὅλα τὰ ἔργα τῆς Δος Παπαδοπούλου.

— Ὁ γάλλος φιλόλογος Ὠβὲττ ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἱστορικὸς τῶν Μηδικῶν πολέμων» ἐν ᾧ πειρᾶται νἀπαλλάξῃ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας, τῆς ἐπὶ ψευδολογίᾳ μομφῆς, τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν κριτικῶν τῷ προσῆψαν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γαλλικὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» νὰ γράψῃ ἄρθρον διὰ τοῦ ὁποίου τὴν εὐθύνην τῶν ὑπερβολῶν, τὰς ὁποίας προφανῶς περιέχουν τὰ ἱστορήματα τοῦ Ἡροδότου, ζητεῖ νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τοὺς εὐφαντάστους Ἕλληνας, τοὺς παραστήσαντας εἰς τὸν πιστῶς μεταγράψαντα ἱστορικὸν τὰ πράγματα ηὐξημένα καὶ ἠλλοιωμένα.

— Ὑπὸ τοῦ γάλλου ποιητοῦ Ἰακώβου Νορμὰν ἐξεδόθη συλλογὴ μικρῶν σατυρικῶν ποιημάτων ἐπιγραφομένη «La Muse qui trotte». Πρόλογον εἰς τὰ χαριτωμένα ταῦτα στιχουργήματα, τὰ ἄνευ κακίας σατυρίζοντα, ἔγραψεν ὁ Σουλλὺ Προυδὼμ. Δι' αὐτῶν, λέγει, ἡ σατυρικὴ ποίησις ἀποκτᾷ προσόν, τοῦ ὁποίου δὲν ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε ἐπιδεκτική: τὴν χάριν.

— Λίαν ἐνδιαφέρον βιβλίον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ λατρείας, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ὁ Βίκτωρ Βεράρ. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες παρέλαβον πολλοὺς τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ θεαινῶν ὡς καὶ τῶν περὶ αὐτῶν μύθων παρὰ τῶν σημιτικῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Φοινίκων, εἶνε ὑπόθεσις, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν ἄλλοτε ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Γκροῦππε ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ Κλερμὼν-Γκαννὼ ἐν Γαλλίᾳ. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διὰ νέων τεκμηρίων ὑποστηρίζει ἤδη ὁ Βίκτωρ Βεράρ, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀνευρεθέντος ἱεροῦ τοῦ Λυκείου Διός, τὰ τῆς λατρείας τοῦ ὁποίου, καθὼς ἀποδεικνύει ὁ συγγραφεύς, φέρουν εὐδιάκριτον τὸν συριακὸν χαρακτῆρα καὶ μαρτυροῦν περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀρχαίων τούτων Πελασγῶν πρὸς τοὺς Φοίνικας, οἱ ὁποῖοι μεγάλην ἐπ' αὐτῶν ἔσχον ἐπίδρασιν.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Γερουσία τῷ 1894» ὁ Ἀλφόνσος Βερτρὰν συμπεριέλαβεν εἰς ἕνα τόμον τὰς βιογραφίας πάντων τῶν ἐξόχων πολιτικῶν καὶ ῥητόρων, τῶν παρακαθημένων σήμερον εἰς τὴν γαλλικὴν Γερουσίαν. Τὸ βιβλίον τοῦ Βερτρὰν περιέχει πλείστας πληροφορίας ἀγνώστους, διαπνέεται δὲ ὑπὸ ζηλευτῆς φιλαληθείας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

— Ἡ κυρία Ἐδγὰρ Κυινέ, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Τί λέγει ἡ μουσική». Δὲν εἶνε μελέτη ἐπιστημονική, οὐδὲ κριτικὴ τῶν διαφόρων μουσικῶν σχολῶν. Ἁπλούστατα ἡ κυρία Κυινὲ διερμηνεύει τὸ ὅ,τι αἰσθάνεται αὐτὴ ἡ ἰδία ἐκ τῆς μουσικῆς, ὅ,τι λέγει εἰς τὴν καρδίαν της ἡ μελῳδία. Συγγραφεὺς εὔγλωττος καὶ πλήρης φαντασίας, περιέγραψε ποιητικώτατα

Καζιμὶρ Περιὲ
ὁ νέος πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας
(κατὰ ἰχνογράφημα τῆς «Illustration»)

τοὺς κόσμους τοὺς ὁποίους διανοίγει ἡ ἀκρόασις μιᾶς μουσικῆς συνθέσεως πρὸ τοῦ ἐννοοῦντος καὶ αἰσθανομένου τὴν θείαν τέχνην.

— «Ἔκτοτε» ἐπιγράφεται συλλογὴ στίχων αὐτοβιογραφικῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε πρό τινος ἐν Παρισίοις ὁ Αὔγουστος Βακκερῆ. Εἰς προγενεστέραν συλλογὴν διηγήθη τὸν βίον του μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου. Ἡ νέα συλλογὴ εἶνε συνέχεια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ τὸν περίεργον τίτλον τοῦ βιβλίου. Ἡ ποίησις τοῦ Βακκερῆ εἶνε ἐγκατεσπαρμένη ἀπὸ γνωμικὰ σοφώτατα. Κάπου λέγει « Ἀγάπα τὸν λαὸν πολύ, ὥστε νὰ εἶσαι ἀντιδημοτικός ».

— Ἐξεδόθη καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς περὶ Βαλζὰκ περισπουδάστου μελέτης τοῦ Παύλου Φλᾶ. Ἐν αὐτῷ ὁ συγγραφεύς, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐμελέτησε τοὺς διαφόρους τύπους καὶ χαρακτῆρας τοῦ Βαλζάκ, ἐξετάζει αὐτὸν τὸν ἴδιον ὡς δραματικὸν συγγραφέα, ὡς φιλόσοφον, ὡς ἠθικολόγον κλ.

— Ὁ Ἀνδρέας Λωρῆ, ὁ συνεργάτης τοῦ Βὲρν ἐξέδωκε νέον περιεργότατον μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον « Τὸ ρουβίνιον τοῦ Μεγάλου Λάμα». Ἐν αὐτῷ προϋποθέτει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς μηχανικῆς λελυμένα καὶ παρουσιάζει τὸν ἥρωά του διατρέχοντα τὴν σφαῖραν διὰ παντὸς εἴδους μηχανημάτων, ἀεροστάτων, ποδηλάτων κτλ.

— Ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ «Κτηνώδους ἔρωτος» ὁ γάλλος συγγραφεὺς Κατὲρς ἐξέδωκε νέον μυθιστόρημα « ἐπιγραφόμενον Confession d' une femme du monde». Ὁ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα ἐν τῷ κόσμῳ νεαρὰν γυναῖκα, ἀποτυχοῦσαν ἐν τῷ γάμῳ της. Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὑπανδρεύθη, πλήρης ἀδιαφορίας, ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸ μέλλον ἡ πρώτη ἡμέρα μιᾶς ἑνώσεως καὶ χάνει, διὰ τῆς κτηνωδίας τοῦ ἔρωτός του, ἐκείνην ἡ ὁποία θἀπετέλει τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς του. Κατόπιν, ἐν παραφορᾷ ζηλοτυπίας, φονεύει ἕνα ἀθῷον, καὶ συμπληροῖ οὕτω τὴν δυστυχίαν αὑτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Καλλιτεχνικὰ

Τὴν 16 Ἰουνίου (ἔ. ν.) ἐγένοντο ἐν Παρισίοις τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ γλύπτου Barye ἀνεγερθέντος μνημείου, δι' ἐράνου γάλλων καὶ ἀμερικανῶν. Τὸ μνημεῖον, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Μπαριέ, εἶνε καλλιτεχνικώτατον, κοσμεῖται δὲ διὰ τῶν καλλίστων συνθέσεων τοῦ Barye. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει ὀρειχάλκινον τὸν περίφημον *Μινώταυρόν* του, ἄγαλμα δύο μέτρων ὕψους, εἰς τὴν βάσιν δὲ τὸν *Λέοντα σπαράσσοντα ὄφιν* καὶ ἑκατέρωθεν δύο ἄλλας ἀλληγορικὰς συνθέσεις. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ἐτέθη ἡ προτομὴ τοῦ Barye, ἔργον τοῦ γλύπτου Marqueste. Τὸ μνημεῖον ἐστοίχισεν 70,000 φράγκων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 50 χιλ. ἀπέφερεν ὁ ἐν Ἀμερικῇ διοργανωθεὶς ἔρανος.

Θεατρικὰ

Μετὰ πυρετώδους ταχύτητος ἀνακαινίζεται ὑπὸ τοῦ Σοντζόνιο, τὸ ἐν Μιλάνῳ παλαιὸν θέατρον «Κανοββιάνα» τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ λυρικὸν θέατρον πρώτης τάξεως, ἐφάμιλλον τῆς περιφήμου «Σκάλας». Τὸ κτίριον εὐρύνεται καὶ κοσμεῖται μεγαλοπρεπέστατα, ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου θἀνοίξῃ τὰς πύλας του πανηγυρικῶς τὸ νέον «Διεθνὲς Λυρικὸν Θέατρον» ὡς μετονομάζεται ἤδη ἡ Κανοββιάνα.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Τσόχα, τὴν π. Τρίτην, παρεστάθη διὰ πρώτην φορὰν « Ἡ Κόρη τῆς Λήμνου» τρίπρακτον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Ἀριστομένους Προβελεγίου, βραβευθὲν κατὰ τὸν Λασσάνειον διαγωνισμόν. Τὴν Μαρίαν τῆς Λήμνου, τὴν ἑλληνίδα ταύτην Ἰωάνναν Δ' Ἄρκ, ὑπεδύθη ἡ Κα Παρασκευοπούλου, καταπλήξασα ἐν τῇ πρώτῃ πράξει διὰ τῆς θαυμασίας ἐμφανίσεώς της. Ἀφ' ἑνὸς ἡ σπουδὴ μετὰ τῆς ὁποίας ἀνεβίβασε τὸ δρᾶμα ὁ θίασος, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψις τῆς δράσεως, ἐμείωσαν τὴν ἐντύπωσιν καὶ συνέτειναν ὥστε νἀκουσθῇ τὸ ἔργον μετά τινος ψυχρότητος. Ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ τύπου ὑπῆρξεν εὐμενὴς καὶ «ἡ Κόρη τῆς Λήμνου» ἀνεκηρύχθη δικαίως καὶ ὁμοφώνως ὡς ἓν τῶν καλλίστων ἔργων τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς.

— Ὁ «Δὸν Κιχώτης» τοῦ Βικτωριανοῦ Σαρδοῦ θὰ παρασταθῇ προσεχῶς εἰς τὸ θέατρον Σατελὲ τῶν Παρισίων. Τὸν Σάντσον Πάνθαν θὰ ὑποδυθῇ ὁ ἠθοποιὸς Pailly, εἰδικῶς ἐπιτυγχάνων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ περιφήμου ἱπποκόμου.

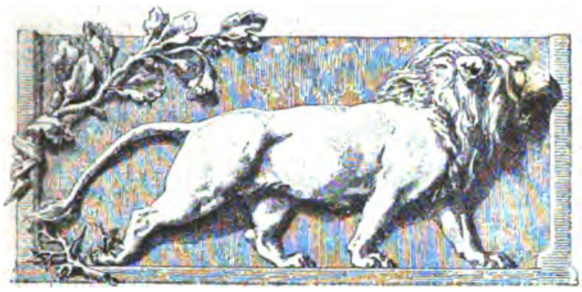
— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Παραδείσου» ἐνώπιον ἐκτάκτως πυκνοῦ ἀκροατηρίου παρεστάθη τὸ π. Σάββατον τὸ νέον κωμειδύλλιον τοῦ κ. Ν. Κοτσελοπούλου «Οἱ Σφουγγαράδες». Εἶνε ἀνούσιον καὶ ἄσκοπον σύμφυρμα σκηνῶν μὲ ᾄσματα κακότεχνα, ἐφηρμοσμένα ἐπὶ τῆς δημοτικωτάτης μουσικῆς τῆς *Γκρὰν Βία*.

— Ἔληξεν ἡ περίοδος τοῦ παρισινοῦ θεάτρου τῆς «Ἀναγεννήσεως» τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τῆς Σάρρας Βερνάρ, διὰ σειρᾶς παραστάσεων τῆς **Φαίδρας**. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς διευθυντρίας διάφοροι κριτικοί, ἐν οἷς ὁ Σαρσαὶ καὶ ὁ Λεμαίτρ, ἔκαμαν ἐν τῷ θεάτρῳ διαλέξεις περὶ τοῦ Ρακίνα.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Εἰς τὸ ἐν τῷ παρελθόντι τεύχει τῆς «Εἰκ. Ἑστίας», δημοσιευθὲν ἄρθρον «Περὶ Γλώσσης», ἐκτυπωθὲν ἄνευ διορθώσεως αὐτοῦ τοῦ γράψαντος, ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσι τὰ ἑξῆς σημαντικὰ λάθη :

σελ.	258	στήλη	1	στ.	20	συνενωθῇ γρ. σηκωθῇ.
»	»	»	»	»	59	ἢ γρ. καί.
»	»	»	2	»	7	ἀφαιρέσεως γρ. ἐφευρέσεως.
»	»	»	«	»	33	ἢ γρ. καὶ
»	259	»	1	»	8	βράζει γρ. βρύζει.
»	»	»	2	»	28	προοιωνίζεται γρ. προεικονίζεται.
»	»	»	»	»	36	περατωθῇ γρ. παραταθῇ.
»	»	»	»	»	48	παρέλασις γρ. παρέλευσις.
»	260	1	»	»	7	γρ. ζωντανώτερα.
»	»	2	»	»	15	γρ. εἰσάγεται.
»	»	»	»	»	25	γρ. ἐξηγηθοῦν.
»	261	»	1	»	31	γρ. ἦταν.
»	»	»	»	»	33	γρ. ληκτικός.
»	»	»	»	»	37	γρ. ληκτικός.
»	»	2	»	»	55	γρ. ἐκεῖνοι·
»	»	»	»	»	57	γρ. ἡ γλῶσσα εἰς τὸν κλ.

ΣΥΜΒΟΛΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΪΚΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀνετέθη μοι ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἡ διεύθυνσις τῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισοῦ παρὰ τὴν λεγομένην **Καλλιρρόην** ἀνασκαφῆς, περὶ ἧς ἤδη καὶ βραχεῖάν τινα ἀνακοίνωσιν ἐδημοσίευσα ἐν Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1893 σελ. 103. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐβεβαιώθη ὅτι κρήνη τις ὁπωσοῦν ἀξία λόγου καὶ δὴ ἡ Ἐννεάκρουνος δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ αὐτόθι, τὸ δὲ ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζον ὕδωρ συλλεγόμενον ἐν ὑπονόμοις διωχετεύετο ἅπαν ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς μέγα ὑδραγωγεῖον χωροῦν πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Ἐκτὸς τούτου δὲ ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη παρέσχεν ἐπαρκῆ τεκμήρια βεβαιοῦντα ὅτι ἡ ἀρχικὴ κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα, διότι ἐντὸς τῆς νῦν κοίτης οἱ ἀρχαῖοι κατεσκεύασαν ἔργα ὅλως μάταια ὄντα, ἂν ἔμελλε νὰ διέρχηται ἐντεῦθεν ὁ ποταμός, καὶ ὅτε δὲ οὗτος διῆλθεν ἐμερίμνησαν κατὰ πάντα τρόπον περὶ τῆς διασώσεως αὐτῶν, ὥστε ἀνάγκη εἶνε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ποταμὸς ἀρχικῶς ἔρρεεν ὀλίγον βορειότερον διερχόμενος καὶ διὰ τοῦ νῦν περιβόλου τοῦ Ὀλυμπιείου, διότι ***ταύτην μόνην τὴν διεύθυνσιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μὴ διερχόμενος διὰ τῆς σημερινῆς κοίτης.*** Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ περίβολος τοῦ Πεισιστρατείου Ὀλυμπιείου (ἂν εἶχεν ἤδη κατασκευασθῇ περίβολος πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ) ἦτο ἱκανῶς μικρότερος τοῦ νῦν σωζομένου, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ περιελήφθη ἐντὸς τοῦ τότε κατασκευασθέντος περιβόλου καὶ ἡ τέως ὑπάρχουσα κοίτη τοῦ ποταμοῦ, ἐξηναγκάσθη δὲ οὗτος διὰ προχώματος καλῶς καὶ νῦν σωζομένου νὰ διέλθῃ διὰ τῆς νῦν κοίτης, ἀφοῦ ἐλήφθη πρόνοια, ἵνα καταστῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ἥκιστα ἐπιβλαβής. Τί ὑπῆρχε πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ἐντὸς τῆς νῦν οὔσης κοίτης παρὰ τὴν λεγομένην Καλλιρρόην, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀσφαλῶς· ἐπειδὴ ὅμως εὑρέθησαν δύο ἀνοικταὶ δεξαμεναὶ νεώτεραι μὲν τῶν ὑπονόμων τοῦ παλαιοῦ ὑδραγωγείου, ἀναμφιβόλως δὲ πρὸ τῆς διελεύσεως τοῦ ποταμοῦ διὰ τούτου τοῦ μέρους κατεσκευασμέναι, προωρισμέναι δὲ νὰ συνάγωσι τὸ ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζον ὕδωρ καὶ τὸ ἐκ τῶν βροχῶν, ***ἵνα καταναλίσκηται εἰς χρῆσίν τινα ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τόπῳ,*** πιθανώτατον εἶνε ὅτι ὑπῆρχεν ἱερόν τι τέμενος ἢ κῆπος, πρὸς ἄρδευσιν τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθησαν αἱ ἀνοικταὶ αὗται δεξαμεναί.

Τὴν ἀπόδειξιν πάντων τούτων ἐπιφυλάττομαι νὰ παράσχω ἐν τοῖς δημοσιευθησομένοις Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐν οἷς θὰ δημοσιευθῇ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῆς ἀνασκαφῆς.

Πρὸς τὸ παρὸν παρακαλῶν τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ δεχθῶσι ταῦτα ὡς ἀποδεδειγμένα ἐπιχειρῶ νὰ διαλάβω περὶ ἄλλων τινῶν τοπογραφικῶν ζητημάτων τοῦ μέρους τούτου τῶν Ἀθηνῶν, ἅτινα ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ μελετήσω ἕνεκα τῆς μνημονευθείσης ἀνασκαφῆς.

Α′. Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ ἡ Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἐπικρατεῖ νῦν ἡ γνώμη ὅτι τὸ ἀρχαῖον τεῖχος καταλεῖπον ἐκτὸς τῆς πόλεως τὸ Ὀλυμπιεῖον ἠκολούθει τὴν διεύθυνσιν τῆς πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅπερ φαίνεται ἐπιβεβαιοῦσα καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστείδου[1]. Λίαν ἀπίθανον ὅμως εἶνε ὅτι ἱερὸν τοσοῦτον παλαιὸν καὶ τοσοῦτον ἐπίσημον ἠδύνατο νὰ μὴ περιληφθῇ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα ἐνῷ τὸ τεῖχος διήρχετο πλησιέστατα τοῦ περιβόλου αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ τὸ ἔδαφος ἀνυψούμενον ἱκανῶς ἔξωθεν τῆς πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ καθίστα τὴν ἄμυναν τοῦ τείχους ἐπισφαλῆ. Πιθανὸν λοιπὸν νομίζω ὅτι τὸ Πεισιστράτειον Ὀλυμπιεῖον ἔκειτο ἐντὸς τοῦ τείχους διερχομένου παρ' αὐτὴν τὴν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ· ὅτε δὲ ὁ Ἀδριανὸς προεξέτεινε τὸν περίβολον τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς κοίτης κατέστρεψε μέρος τοῦ τείχους, τοῦ ὁποίου ἴχνη ἐλπὶς εἶνε νὰ ἀνευρεθῶσιν ἐν μελλούσῃ ἀνασκαφῇ τοῦ Ὀλυμπιείου. Ἡ δὲ Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ κατεσκευάσθη ὀλίγον ἐνδοτέρω[2], ἵνα τὸ Ὀλυμπιεῖον φαίνηται ἀνῆκον εἰς τὴν ***Ἀδριανούπολιν***, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ ἦτο ἵδρυμα τοῦ Ἀδριανοῦ.

Β′. Καλλιρρόη, Κυνόσαργες κ.λ.

Τὴν ἐν τῷ ψευδοπλατωνικῷ Ἀξιόχῳ μνημονευομένην πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ **Καλλιρρόην** δέχονται ὡς διάφορον τῆς Ἐννεακρούνου, ὅσοι πιστεύουσιν ὅτι αὕτη ἔκειτο παρὰ τὸν λόφον τῆς Πνυκός. Καίτοι ἀνήκω εἰς τοὺς δεχομένους τὴν γνώμην ταύτην ὡς ἀληθῆ, νομίζω ἄκαιρον νὰ εἴπω πλείονα ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπειδὴ οὔτε ἔχω τι λόγου ἄξιον νὰ προσθέσω, οὔτε ἡ ἐπιχειρηθεῖσα παρὰ τὴν Πνύκα ἀνασκαφὴ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld ἔληξεν ἀκόμη. Ὡς βέβαιον ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῇ τοῦτο, ὅτι ἡ περὶ τῆς Ἐννεακρούνου μαρτυρία τοῦ Ταραντίνου[3] δὲν εἶνε μὲν ἀναμφισβητήτου ἀξιοπιστίας, ἀναμφιβόλως ὅμως **παρὰ τὸ *Ὀλυμπιεῖον*** τοποθετεῖ τὴν Ἐννεάκρουνον, ἡ δὲ ἑρμηνεία τοῦ Unger, καθ' ἣν τὸ χωρίον τοῦ Ταραντίνου ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐν τῇ Ἀγορᾷ ναὸν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς εἶνε ὅλως ἐσφαλμένη, διότι οὔτε ὑπῆρχε τοιοῦτος *ναός*, οὔτε θὰ ἦτο χρεία νὰ προσφύγωσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ταραντίνου μαρτυρούμενον τοσοῦτον ἔκτακτον μέτρον, ἂν προέκειτο περὶ

[1] Παρὰ Curtius Stadtges. v. Athen σ. LXXVIII. 20.

[2] Ἴσως μετὰ τῆς πύλης κατεσκευάσθη καὶ διατείχισμά τι.

[3] Παρὰ Curtius Stadtges. σελ. V.

μικροῦ τινος ναοῦ [1]. Ἡ δὲ ἀντίρρησις τοῦ Unger ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ τὸ Ὀλυμπιεῖον, διότι τοῦτο δὲν κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, διότι ἀφοῦ ἔμελλε χάριν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ νὰ ἐπιβληθῇ **ἀγγαρεία εἰς** τὰ ὑποζύγια τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ ταύτην οὔτε ὁ Ἀντίοχος οὔτε αὐτὸς ὁ Ἀδριανὸς ἴσως ἐν αὐτονομουμένῃ πόλει, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀποφασίσῃ τοῦτο ὁ δῆμος. Ἄλλως τε καὶ πιθανώτατον εἶνε ὅτι ὁ Ἀντίοχος κατεσκεύαζε τὸ Ὀλυμπιεῖον **ὡς λειτουργός**, ὅθεν καὶ οὐδὲν τὸ ἄτοπον ἔχει ἡ λέξις **κατασκευάζοντας** ἀποδιδομένη ὑπὸ τοῦ Ταραντίνου εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Παρεξηγεῖ δὲ τὸ χωρίον ὁ Unger (ὡσαύτως καὶ ὁ Löschcke σελ. 12) καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι νομίζει ὅτι τὸ **Ἐννεακρούνου πλησίον** ἀναφέρεται εἰς τὸ **εἰσελαθῆναι**, ἐνῷ εἰς τοῦτο μὲν ἀναφέρεται τὸ **εἰς τὸ ἄστυ**, τὸ δὲ **Ἐννεακρούνου πλησίον** εἰς τὸ **τὸν τοῦ Διὸς νεών**.

Σπουδαία διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἠδύνατο νὰ εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ ὑπὸ Leake (Topogr. v. Ath. σελ. 346) καὶ ἄλλων ἐκδοθέντος Βιενναίου Ἀνωνύμου (§ 7), καθ' ἣν **πρὸς νότον** τῆς Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν κιόνων τοῦ Ὀλυμπιείου ὑπάρχει «καὶ ἡ Νεάκρουνος πηγὴ ἡ Καλλιρόη», ἂν ὄντως παρίστα τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα. Ἀναμφίβολον ὅμως εἶνε ὅτι **Νεάκρουνος** δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἡ δημώδης ὀνομασία τῆς Καλλιρρόης, διότι ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ οὐδέποτε ἀποβάλλεται τὸ ἀρκτικὸν ε τοῦ ἀριθμητικοῦ ἐννέα (**ἐννηά, δεκαεννηά, εἰκοσιεννηὰ** κ.τ.λ.) [2], ἀναγκαῖον δ' εἶνε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀνώνυμος παρέλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς διδασκαλίας λογίου τινός.

Τὸ ἐκ τῆς ἐπιχωρίου παραδόσεως γνωστὸν ὄνομα Καλλιρρόη ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ὑπὸ τὴν παρὰ τὴν Ἁγίαν Φωτεινὴν βραχώδη στεφάνην τόπον καὶ τὰς αὐτόθι ὑπαρχούσας πηγάς, ὄχι σπανίως δὲ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἰλισὸν θεωρεῖται νῦν ὡς ἐπαρκὲς τεκμήριον ὅτι αὐτόθι ἔκειτο ἡ ἐν τῷ Ἀξιόχῳ μνημονευομένη Καλλιρρόη, εἴτε ἑτέρα οὖσα τῆς Ἐννεακρούνου, εἴτε καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς ἐκείνην. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ κειμένου τοῦ Ἀξιόχου ὅμως οὐδαμῶς συμβιβάζεται πρὸς τὴν γνώμην ταύτην. ὥστε πιθανὸν εἶνε ὅτι ἐξαφανισθείσης τῆς ἀληθῶς οὕτω καλουμένης πηγῆς ἢ κρήνης τὸ ὄνομα διεσώθη ὡς ἐπίκλησις τοῦ παρ' αὐτὴν ῥέοντος Ἰλισοῦ (ποτάμι τῆς Καλλιρρόης), εἶτα δὲ ἀπεδόθη εἰς τὰς πλησίον ὑπαρχούσας ὑπὸ τὴν στεφάνην τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς πηγάς, ἐπειδὴ ὡς πηγῆς ὄνομα καὶ ὄχι ποταμοῦ διετήρει αὐτὸ ἡ παράδοσις. Κατὰ τὸν ψευδοπλατωνικὸν Ἀξίοχον (σελ. 364, A) ὁ Σωκράτης ἐξέρχεται τῶν τειχῶν πορευόμενος εἰς τὸ Κυνόσαργες, ἐνῷ δὲ ἔφθασε πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ, ἤκουσεν ἐκ τῶν ὄπισθεν τὴν φωνὴν τοῦ νέου Κλεινίου καλοῦντος αὐτὸν νὰ σπεύσῃ πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀσθενοῦντος πατρὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλεινίας καλεῖ τὸν Σωκράτην εἰς τὴν παρὰ τὰς Ἰτωνίας πύλας κειμένην οἰκίαν τοῦ ἀσθενοῦντος μετὰ μεγίστης σπουδῆς, δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατὰ τύχην εὑρέθη ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅτι γνωρίζων ὅτι ὁ Σωκράτης εὐαρέστως διέτριβεν ἐν τοῖς γυμνασίοις ἤρχετο ἐπίτηδες πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ εἰς τὸ Κυνόσαργες, ἐπέτυχε δ' αὐτὸν καθ' ὁδόν. Ἀμφότεροι ἄρα καὶ ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Κλεινίας εἰς τὸ Κυνόσαργες παρίστανται πορευόμενοι. Ὁ Σωκράτης ἀκούσας τὴν φωνὴν στρέφεται καὶ παρατηρεῖ, βλέπει δὲ τὸν Κλεινίαν **θέοντα ἐπὶ Καλλιρρόην** πρὸς αὐτόν, διὸ καὶ αὐτὸς **ἀφέμενος τῆς εὐθὺ ὁδοῦ** εἰς Κυνόσαργες ἔρχεται πρὸς ἀπάντησιν τοῦ Κλεινίου, εἶτα δὲ ἀμφότεροι πορεύονται **τὴν παρὰ τὸ τεῖχος** ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰτωνίας πύλας. Ἐκ τούτων σαφὲς εἶνε, νομίζω, ὅτι ὁ ἐκ τῶν Ἰτωνίων πυλῶν ἐξερχόμενος καὶ παρὰ τὸ τεῖχος πάντοτε πορευόμενος ἠδύνατο **πρὸ τοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Καλλιρρόην** νὰ ἴδῃ ἔμπροσθεν εἰς ὄχι μακρὰν ἀπόστασιν ἄνθρωπον πορευόμενον πρὸς τὸ Κυνόσαργες καὶ εὑρισκόμενον παρὰ τὸν Ἰλισόν.

Πρὸς τὴν νῦν καλουμένην Καλλιρρόην, ἤτοι τὸν ὑπὸ τὴν στεφάνην τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς τόπον, τὸ χωρίον τοῦ Ἀξιόχου δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συμβιβασθῇ, διότι ἐνῷ ὁλόκληρος ἡ ἐν αὐτῷ περιγραφομένη σκηνὴ ὑπόκειται προφανῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισοῦ, ἡ νῦν καλουμένη Καλλιρρόη σήμερον μὲν κεῖται ἐντὸς αὐτῆς τῆς κοίτης τοῦ Ἰλισοῦ, τὸ πάλαι δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης· προσέτι δὲ καὶ ὁ Κλεινίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸν Σωκράτην **θέων ἐπὶ Καλλιρρόην**, διότι αὕτη δὲν θὰ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, ὅπως σημαίνει ἡ ἐν τῷ Ἀξιόχῳ φράσις, ἀλλ' ἱκανῶς ἀπωτέρω πρὸς δεξιάν. Καὶ τὸ **Κυνόσαργες** δὲ ἀδύνατον εἶνε νὰ ἔκειτο πρὸς τὸν Λυκαβηττόν [1], ὡς συνήθως τοποθετεῖται, διότι ὁ Σωκράτης ἐξερχόμενος ἐκ πύλης τινὸς παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ Ὀλυμπιείου κειμένης καὶ πορευόμενος πρὸς τὸ «μικρὸν ἄποθεν τῶν πυλῶν» κατὰ Διογένην Λαέρτιον (VI 13) εὑρισκόμενον Κυνόσαργες, οὐδέποτε θὰ προσήγγιζε τὸ ῥεῖθρον τοῦ Ἰλισοῦ, προσέτι δὲ καὶ ἀκούσας τὴν φωνὴν τοῦ Κλεινίου δὲν θὰ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν **ἀφέμενος τῆς εὐθὺ ὁδοῦ**, ἀλλὰ θὰ ἐπέστρεφε σχεδὸν ἐπὶ **τῆς αὐτῆς ὁδοῦ**, ἐπειδὴ ὁ Κλεινίας θὰ εὑρίσκετο ἀκριβῶς ὄπισθεν αὐτοῦ. Δι' ἄλλης δέ τινος πύλης, ἤτοι κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς πέρας τοῦ Ὀλυμπιείου, δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ἐξελθόντα τὸν Σωκράτην, ὄχι μόνον διότι ἡ ὁδὸς αὕτη πρὸς τὸ κατὰ τὸν Λυκαβηττὸν Κυνόσαργες δὲν θὰ ἦτο ἡ συντομωτάτη, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι παρὰ τὸ τεῖχος πάντοτε πορευόμενος δὲν θὰ ἤρχετο πρὸς τὸν Κλεινίαν **ἀφέμενος τῆς εὐθὺ ὁδοῦ**, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνος τὴν παρὰ τὸ τεῖχος ὁδὸν ἐβάδιζε. Ἡ φράσις

[1] Πρβλ. καὶ Löschcke, Die Enneakrunosepisode σελ. 11 ἑξ.

[2] Ἡ λέξις **νιάημερα** (= ἡ ἐνάτη ἡμέρα, τὰ ἔνατα) ἀπέβαλε τὸ ἀρκτικὸν ε διὰ συναλοιφῆς μετὰ τοῦ προηγουμένου οὐδετέρου ἄρθρου **τά**.

[1] Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι παρὰ τὸν Λυκαβηττὸν ἀδύνατον εἶνε νὰ εὑρεθῇ ὁ **λόφος ἐν ἀριστερᾷ**, ἐφ' οὗ ἦτο τεθαμμένος ὁ Ἰσοκράτης κατὰ τὸν Βίον τῶν δέκα ῥητόρων (849, C), ἐνῷ ἡ θέσις, ἔνθα ἡμεῖς τοποθετοῦμεν τὸ Κυνόσαργες, περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψωμάτων πλὴν τοῦ πρὸς νότον μέρους.

αὐτὴ δεικνύει, νομίζω, σαφέστατα ὅτι ὁ Κλεινίας δὲν παρίσταται εὑρισκόμενος ἀκριβῶς ὄπισθεν τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' ὅτι αἱ διευθύνσεις αὐτῶν τέμνονται κατ' ὀρθὴν περίπου γωνίαν. Ἐὰν δεχθῶμεν δὲ ὅτι τὸ Κυνόσαργες ἔκειτο παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ χώρῳ τῷ κειμένῳ μεταξὺ τοῦ Ἀρδηττοῦ καὶ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, ὄπισθεν δὲ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἔκειτο κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὁ νῦν σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἐξηφανισμένος μικρὸς ἰωνικὸς ναὸς ὁ καλούμενος ***Παναγία εἰς τὴν Πέτραν***[1], ἡ δὲ Καλλιρρόη ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὀλίγον κατωτέρω τῆς σημερινῆς γεφύρας τῆς πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ὁδοῦ, τὸ χωρίον τοῦ Ἀξιόχου ἐξηγεῖται κάλλιστα. Ὁ Σωκράτης ἐξερχόμενος ἔκ τινος πύλης παρὰ τὸ πρὸς δυσμὰς πέρας τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὸν λόφον τῆς Παναγίας εἰς τὴν Πέτραν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διαβῇ αὐτόν, καλούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ὀπίσω καὶ πρὸς δεξιὰν εὑρισκομένου Κλεινίου ἔπρεπε νὰ παρεκκλίνῃ τῆς πορείας αὐτοῦ πρὸς δεξιάν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἀπάντησιν ἐκείνου· ὁ δὲ Κλεινίας πάλιν παρεκτρεπόμενος ἐκ τῆς παρὰ τὸ τεῖχος ὁδοῦ πρὸς δεξιὰν ἔμελλε νὰ συναντήσῃ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισοῦ εὑρισκομένην Καλλιρρόην.

Ὅτι ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Ἰλισοῦ ὑπῆρχε πηγαῖον ὕδωρ, ἐγένετο φανερὸν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ παρελθόντος θέρους, δι' ἧς ἀπεκαλύφθησαν δύο ὀχετοὶ μεταγενεστέρων χρόνων ἄγοντες ὕδωρ ἐκ τῆς ὄχθης ταύτης εἰς δεξαμενὴν ὑπὸ τὴν στεφάνην τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς κειμένην. Καὶ κατωτέρω δὲ μεταξὺ τῆς γεφύρας τῆς πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ὁδοῦ καὶ τοῦ παγοποιείου τοῦ Ῥοδίου ὑπάρχει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὡσαύτως μικρὸν τέλμα οὐδέποτε ἀποξηραινόμενον, ὡς ἤκουσα, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ πιθανῶς προέρχεται ἐκ τοιαύτης τινὸς πηγῆς. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἔρχεται καὶ ἀρχαῖόν τι ὑδραγωγεῖον κληθὲν ὑπὸ τοῦ Ziller[2] Wasserleitung des Hymettos, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ μέρους τῆς παρὰ τὸ νεκροταφεῖον πυριτιδαποθήκης καὶ διασταυρούμενον πρὸς τὸ ἐν τῇ κοίτῃ ὑπάρχον μεγαλύτερον ὑδραγωγεῖον τὸ λεγόμενον τοῦ Βουνοῦ διέρχεται τὴν κοίτην τοῦ Ἰλισοῦ μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἔνθα ἑνοῦται πρὸς ἕτερον ὀχετὸν ἄγοντα ὕδωρ ἐκ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου, ὡς φαίνεται[3].

Οὐδαμῶς ἀπίθανον λοιπὸν εἶνε ἡ ὀρθοτάτη γνώμη τοῦ Dörpfeld, ἐκλαμβάνοντος τὴν ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου κατασκευὴν τῆς Ἐννεακρούνου ὄχι ὡς ἁπλῆν μεταποίησιν τῆς κρήνης, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὡς διοχέτευσιν πλείονος ὕδατος εἰς αὐτήν, νὰ ἀποδειχθῇ ἰσχύουσα καὶ περὶ τῆς παρὰ τὸν Ἰλισὸν Καλλιρρόης, ἤτοι ὅτι κατὰ πρῶτον μὲν ἐλάμβανε τὸ ὀλίγον ὕδωρ τῶν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ πηγῶν, ἔπειτα δὲ ὅτι προσέλαβε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος ὑδραγωγείου διοχετευόμενον.

Πρὸς ταῦτα φαίνεται ὅτι ἀντίκειται ἡ περιγραφὴ τοῦ Παυσανίου (I, 19), ἐξ ἧς ἄγεταί τις ἀληθῶς νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ Κυνόσαργες ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς μόνον αἱ Ἄγραι καὶ τὸ Στάδιον[1], ἐπειδὴ ὅμως διὰ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἐν τῷ Ἀξιόχῳ χωρίον, ὡς ἐδείχθη ἀνωτέρω, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Παυσανίας περιέγραψε κατὰ πρῶτον μὲν ἅπαντα τὰ περὶ τὸ Ὀλυμπιεῖον ἱερὰ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰλισοῦ, ἔπειτα δὲ ἐν συνεχείᾳ τῶν περὶ τῶν ποταμῶν γραφομένων περιέλαβε τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τέλος περιέγραψε τὸ ἀπωτέρω κείμενον Στάδιον. Καὶ πρὸ ἡμῶν δὲ ὁ Lolling (Topogr. σελ. 323) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἐτοποθέτησεν εὐλόγως τὸ ἱερὸν τῆς ***ἐν Κήποις Ἀφροδίτης***, καίτοι δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μετὰ τῆς Ἄγρας καὶ τοῦ Σταδίου.

Δεχόμενοι τὸ Κυνόσαργες ὡς κείμενον ὄπισθεν τοῦ λόφου τῆς Παναγίας εἰς τὴν Πέτραν ἐννοοῦμεν κάλλιστα καὶ τίνα σκοπὸν εἶχεν ὁ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιτεθεὶς Φίλιππος ὁ Ε'. ἐκλέξας τὸ μέρος τοῦτο πρὸς στρατοπέδευσιν[2], διότι ἐκ τοῦ λόφου τούτου ἠδύνατο νὰ ἐποπτεύῃ ἀφ' ὑψηλοῦ μέγα μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως. Δὲν θὰ ἦτο ὅλως ἀπίθανον μάλιστα νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι καὶ ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας εἰς τὴν Πέτραν γνωστὸς ἀρχαῖος ναὸς εἶνε αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Λιβίου μνημονευόμενος ναὸς τοῦ Ἡρακλέους (templum Herculis), ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνασκαφὴν ὑποκάτω τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς εὑρέθησαν δύο γλυπτὰ ἔργα παριστῶντα τὸν Ἡρακλέα, ἅτινα εὐκόλως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκ τοῦ ὀλίγον ἀνωτέρω κειμένου ναοῦ τούτου καταπεσόντα[3].

Ἐπειδὴ δὲ τὸ Κυνόσαργες ἔκειτο ἐν τοῖς Διομείοις κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (ἐν λ. Κυνόσαργες), πρέπει καὶ ἡ ***Διομηῒς πύλη*** νὰ τεθῇ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐγγύτατα τοῦ Ὀλυμπιείου, αἱ δὲ ***Διοχάρους πύλαι*** βορειότερον αὐτῆς παρὰ τὴν Ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν[4]. Ἀπετέλει δὲ τὸ Κυνόσαργες μέρος τῆς καθόλου Ἄγρας· ἴσως μάλιστα καὶ ἐτυμολογικῶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε ὁμόγονον πρὸς τὸ Ἄγρα.

Γ'. Λύκειον.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦ Κυνοσάργους συχνάκις μνημονευόμενον ***Λύκειον*** πιστεύομεν ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Ἰλισοῦ ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως μέχρι τοῦ ἀντιπέραν τοῦ Σταδίου μέρους καὶ ἔτι περαιτέρω πρὸς τὸν Λυκαβηττὸν μέχρι τῆς νῦν πλατείας τοῦ Κολωνακίου περίπου. Μέρος αὐτοῦ περι-

[1] Stuart and Revett, Antiquities of Athens I σελ. 7 ἑξ.

[2] Mitth. d. d. arch. Inst. Athen II σελ. 110.

[3] Ὁ Ziller ἐξέλαβε τὸν ὀχετὸν τοῦτον ὡς συνέχειαν τοῦ προτέρου, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀδικαιολογήτου τῆς καμπῆς, ἀπιθανωτάτη θὰ ἦτο ἡ διοχέτευσις ὕδατος **ἔξω τοῦ τείχους τῆς πόλεως** πρὸς τὰς κλιτύας τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου.

[1] Πρβλ. Lolling, Topogr. v. Athen ἐν Müller, Handbuch d. Kl. Alt III σελ. 324.

[2] Livius.

[3] Τὸ ἓν ἐκ τούτων εἶνε ἀνάγλυφον παριστῶν τὸν Ἡρακλέα μετ' ἄλλων θεοτήτων (ἴδε πρὸς τὸ παρὸν Καββαδίαν Ἐφημ. Ἀρχ. 1893 σελ. 137, ὑποσημ. 1), τὸ ἕτερον δὲ ἔνθετος κεφαλὴ ἀγάλματος Ἡρακλέους ὑπερφυσικοῦ μεγέθους οἰκτρῶς μὲν ἐφθαρμένη ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' εὐδιάγνωστος ἐκ τῆς λεοντῆς.

[4] Οὕτως ἤκασεν ἤδη καὶ ὁ Dörpfeld, Mitth. XIII, 219.

ελήφθη ἔπειτα εἰς τὴν **Ἀδριανούπολιν**. Ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισοῦ ἐννοεῖ ὁ Στράβων (IX, 400) λέγων ὅτι οὗτος ῥέει **ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἄγρας καὶ τοῦ Λυκείου μερῶν**. Ὅτι δὲ τὸ Στάδιον ἔκειτο ἀντικρὺ τοῦ Λυκείου εἶνε φανερὸν ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἱππαρχ. III, 7), καθ' ὃν οἱ ἱππεῖς ἐξερχόμενοι τῆς πόλεως εἰς τὸ Λύκειον ἔπρεπε κατὰ πρῶτον μὲν νὰ χωρῶσι βάδην, ἔπειτα δὲ «ἐπειδὰν ὑπερβάλωσι τὸ κεφάλαιον τοῦ ἀντιπροσώπου θεάτρου» νὰ ἐκτελέσωσι δυσκολωτέρας ἀσκήσεις ἐν τῇ κατωφερείᾳ. Ἡ λέξις **κεφάλαιον** εἰς θέατρον ἀναφερομένη σημαίνει ἀναμφιβόλως ὅ,τι καὶ ἡ λέξις **κέρας**, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κείμενον καὶ **ἀντιπρόσωπον** ὂν πρὸς τὸ Λύκειον Στάδιον ἀποκαλεῖται **θέατρον τὸ Παναθηναϊκὸν** ἐν ἀρχαίᾳ ἐπιγραφῇ (CIA. II, 176)[1]. Τὸ μέρος δὲ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισοῦ ἀπὸ τοῦ Σταδίου καὶ περαιτέρω πρὸς τὸν Λυκαβηττὸν εἶνε ἀληθῶς ἠρέμα ἐπικλινὲς καὶ καταλληλότατον πρὸς τοιαύτας ἱππικὰς ἀσκήσεις, οἵας παραγγέλλει ὁ Ξενοφῶν, ἐνῷ τὸ μεταξὺ τοῦ Σταδίου καὶ τοῦ Ὀλυμπιείου εἶνε ἐπίπεδον.

Αἱ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μνημονευόμεναι πλησίον τοῦ Λυκείου παρὰ τὰς Διοχάρους πύλας πηγαὶ τοῦ Ἠριδανοῦ ὑπῆρχον ἴσως παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Σχιστῆς Πέτρας (Froschmaul), ἐξ αὐτῶν δὲ δύναται νὰ προέρχηται τὸ ὑπὸ τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν ὑπάρχον ὕδωρ· οὐδεμία δ' ἀνάγκη εἶνε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἠριδανὸς δὲν εἶχε καὶ ἑτέρας πηγὰς ἐκ τοῦ βορείου μέρους τοῦ Λυκαβηττοῦ[2].

Δ'. Τὸ ἱερὸν τῆς Ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος κ.λ.

Τὸ ἱερὸν τῆς Ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος καὶ ἡ παρ' αὐτὸ διάβασις τοῦ Ἰλισοῦ τοποθετοῦνται νῦν παρὰ τὸ Στάδιον[3], διότι αὐτόθι λέγεται ὅτι εὑρέθη ἐν ἔτει 1759 τὸ συχνάκις μνημονευόμενον ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον τῶν πλυνέων, τὸ πρότερον ἀνῆκον εἰς τὸ μουσεῖον Nani[4], ἐν ᾧ παρίσταται καὶ ἡ Δημήτηρ μετὰ τῆς Κόρης, αἱ ἐν Ἄγραις ἀναμφιβόλως. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ τοποθετηθῇ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς Δήμητρος, ἔπειτα δὲ καὶ μακρὰν τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος ἂν ἦτο ἀνατεθειμένον τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο, ἡ παρουσία τῆς θεᾶς ταύτης μετὰ τῆς Κόρης οὐδαμῶς θὰ ἦτο ἀπροσδόκητος ἐν αὐτῷ, ἀφοῦ ὁπωσδήποτε ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς Ἄγρας ἦτο ἱδρυμένον. Ἐκτὸς τούτου δὲ οὔτε ἡ περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀναγλύφου τούτου μαρτυρία εἶνε ἀναμφισβητήτου ἀξιοπιστίας, οὔτε μετακόμισις αὐτοῦ ἐκ τῶν πλησίον τόπων δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀδύνατος.

Ἀλλ' ὅμως τὸ προοίμιον τοῦ πλατωνικοῦ Φαίδρου παρέχει, νομίζω, ἐπαρκῆ τεκμήρια ἐπιτρέποντα νὰ τοποθετήσωμεν αὐτὸ νοτιώτερον τῆς σημερινῆς γεφύρας τῆς πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ὁδοῦ παρὰ τὴν Ἁγίαν Μαρίναν καὶ τὸν ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ὑπὲρ αὐτὴν λόφου ἀνεμόμυλον. Ὁ Πλάτων παριστᾷ τὸν Σωκράτην συναντῶντα τὸν Φαῖδρον **ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως**, ἐνῷ ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον ἔξω τοῦ τείχους **διὰ μικρᾶς τινος πύλης** πλησίον τοῦ Ὀλυμπιείου (Φαῖδρ. σελ. 227, Β)[1].

Ὁ Φαῖδρος προτείνει νὰ περιπατήσωσιν ὁμοῦ, ὁ δὲ Σωκράτης πείθεται καὶ ἐξέρχονται ἀμφότεροι τοῦ τείχους, ὅτε πάλιν ὁ Φαῖδρος ἀνυπομονῶν νὰ ἀναγνώσῃ τὸν λόγον τοῦ Λυσίου προτείνει νὰ καθίσωσιν αὐτόθι που πρὸ τῶν τειχῶν (σελ. 228, Ε). ἀλλ' ὁ Σωκράτης ζητεῖ νὰ πορευθῶσι περαιτέρω καὶ νὰ εὕρωσι θέσιν τινὰ **κατὰ τὸν Ἰλισόν**. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ πρὸς δυσμὰς πέρας τοῦ Ὀλυμπιείου ὁ Ἰλισὸς ἦτο πολὺ πλησίον τοῦ τείχους, ὥστε ὁ Σωκράτης δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν **ἐκτραπόμενοι** (σελ. 229, Α), ἀνάγκη εἶνε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐξῆλθον ἐκ πύλης τινὸς πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλυμπιείου.

Εἰσερχόμενοι λοιπὸν ἐντὸς τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ ἀνυπόδητοι βαδίζουσι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ῥεύματος ἐντὸς αὐτοῦ (**κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι τοὺς πόδας ἰέναι**), μέχρις οὗ βλέπουσιν εὔσκιόν τινα πλάτανον καὶ πορεύονται νὰ καθίσωσιν ὑπ' αὐτήν. Ὁ Φαῖδρος ἐρωτᾷ, ἂν ἐκ ταύτης τῆς θέσεως ἥρπαξεν ὁ Βορέας τὴν Ὠρείθυιαν, ὁ δὲ Σωκράτης ἀπαντᾷ, «Οὐκ, ἀλλὰ **κάτωθι** ὅσον δύ' ἢ τρία στάδια, ᾗ πρὸς τὸ τῆς Ἄγρας διαβαίνομεν». Ἐκ τούτων πρόδηλον εἶνε ὅτι ἡ πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ἄγρας διάβασις τοῦ Ἰλισοῦ ἔκειτο δύο ἢ τρία στάδια κατωτέρω τοῦ Ὀλυμπιείου, ἀδύνατον δὲ εἶνε νὰ ἔκειτο **ἀνωτέρω** αὐτοῦ πρὸς τὸ Στάδιον. Ἐὰν δ' ὑποθέσωμεν ὅτι ἐξελθόντες τῆς πόλεως δὲν διηυθύνθησαν πρὸς τὸ πλησιέστερον τοῦ Ὀλυμπιείου μέρος τοῦ Ἰλισοῦ, ἀλλ' ὅτι πλανώμενοι ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ εἰσῆλθον εἰς τὸ ῥεῦμα ἀνωτέρω, τότε πρέπει, ἵνα τοποθετήσωμεν τὸ ἱερὸν τῆς Ἄγρας παρὰ τὸ Στάδιον, νὰ ὑπολάβωμεν αὐτοὺς εἰσελθόντας εἰς τὸ ῥεῦμα μόλις παρὰ τὴν Ῥιζάρειον σχολήν, ὅπερ ἀπιθανώτατον. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε κατωτέρω τῆς Ἁγίας Μαρίνας δύναται νὰ τοποθετηθῇ τὸ ἱερὸν τῆς Ἄγρας διὰ πολλοὺς λόγους, πρέπει καὶ τὴν ἐν σελ. 230 Β τοῦ Φαίδρου περιγραφομένην τερπνὴν τοποθεσίαν νὰ ἀναζητήσωμεν δύο ἢ τρία στάδια ἀνωτέρω τῆς Ἁγίας Μαρίνας, οὕτω δὲ ἀγόμεθα εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἁγίαν Φωτεινὴν στεφάνην, ἔνθα ἐγένετο καὶ ἡ ἡμετέρα ἀνασκαφή[2]. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην κυροῖ οὐχὶ μόνον ἡ ἀπὸ

[1] Πρβλ. Löschcke ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 12.

[2] Περὶ τούτου παραβλητέα τὰ ὑπὸ Dörpfeld, Mitth. XIII, σελ. 211 ἑξ. ὀρθότατα γεγραμμένα.

[3] Lolling, Topograph. σελ. 324 ὑποσημ. 6.

[4] Ἴδε νῦν Verzeichniss der antiken Skulpt. τοῦ ἐν Βερολίνῳ μουσείου ἀριθ. 709.

[1] Ὅτι δὲν εἶχον ἐξέλθει ἀκόμη ἐκ τοῦ τείχους, εἶνε φανερὸν ἐκ τῆς φράσεως **πορεύομαι πρὸς περίπατον ἔξω τοῦ τείχους** καὶ ἐκ τοῦ ἑπομένου **ἐν τῇδε τῇ πλησίον τοῦ Ὀλυμπίου οἰκίᾳ τῇ Μορυχίᾳ**· ἂν ἦσαν ἐκτὸς τοῦ τείχους ἡ οἰκία αὕτη δὲν θὰ ἦτο καταφανής. Ὅτι δὲ διὰ μικρᾶς τινος πύλης ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Φαῖδρος δεικνύει τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον ὅτι **κατὰ τὰς ὁδοὺς** ποιεῖται τοὺς περιπάτους, διότι εἶνε **ἀκοπώτεροι τῶν ἐν τοῖς δρόμοις**· οἱ **δρόμοι** δὲ διήρχοντο διὰ τῶν μεγάλων πυλῶν.

[2] Τὸ αὐτὸ ὑπώπτευσεν ἤδη καὶ ὁ Unger (Enneakrunos und Pelasg. σελ. 270). Ἐκ τοῦ Στράβωνος (IX. 400) εἶνε φανερὸν τοσοῦτον μόνον, ὅτι ἡ ἐν τῷ Φαίδρῳ πηγὴ ἔκειτο παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ, ἄδηλον ὅμως τίνα ὄχθην.

τῆς Ἁγίας Μαρίνας ἀπόστασις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ τόπου, διότι οὐδαμοῦ ἄλλοθι πέριξ δύναται νὰ εὑρεθῇ θέσις οὕτω ταπεινὴ καὶ ὑγρὰ καὶ ἐπιτηδεία πρὸς ἀνάπτυξιν **ἄγνου καὶ πόας**· προσέτι δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τὴν βραχώδη στεφάνην σπήλαια ἦσαν καταλληλότατα ὡς ἱερὰ τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῶν Νυμφῶν, καὶ πηγαὶ δὲ ὑπάρχουσι πλὴν τῶν ἐκ τῶν βράχων ἐξερχομένων αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι, αἱ εἰς τὴν δεξαμενὴν διοχετευόμεναι, ἴσως δὲ καὶ ἄλλαι ἐξαφανισθεῖσαι. Ὄχι δ' ἀνάξιον λόγου τεκμήριον εἶνε βεβαίως καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι ἀναγλύφῳ (σελ. 291 στηλ. 2 ὑποσημ. 3) παρισταμένων θεοτήτων ὑπάρχει καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀχελῴου ἰδιαιτέρως δι' ἐπιγραφῆς δεδηλωμένη. Κόγχαι πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων ἀληθῶς οὐδαμοῦ εὑρέθησαν ὑπὸ τὴν στεφάνην, οὐδ' ἄλλο τι σημεῖον ἀσφαλὲς ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχεν ἱερόν τι, ἀλλὰ καὶ ἡ φθορὰ τῆς στεφάνης πανταχοῦ εἶνε μεγίστη, προσέτι δὲ καὶ ἓν τῶν σπηλαίων τούτων τὸ ὑπ' αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Φωτεινὴν κείμενον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ παλαιοτέρα ἐκκλησία, εἶνε σήμερον ὅλως ἀφανὲς ἀποκρυπτόμενον ὑπὸ τοῦ τείχους τοῦ προαυλίου τῆς νέας ἐκκλησίας.

Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῶν Νυμφῶν καὶ τὸ παρ' αὐτὸ τέμενος ἀναμφιβόλως ἐσκόπουν νὰ προφυλάξωσιν οἱ ἀρχαῖοι, προσπαθήσαντες κατὰ πάντα τρόπον νὰ μετριάσωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ ῥεύματος, ὅτε μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ νέου περιβόλου τοῦ Ὀλυμπιείου παρέστη ἀνάγκη νὰ διέλθῃ ἐντεῦθεν ὁ Ἰλισός.

Ὁλόκληρον τὸ μεταξὺ τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ τῶν λόφων τῆς Ἄγρας ἐπίπεδον μέρος μετὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῶν Νυμφῶν ἀνῆκε πιθανῶς εἰς τὸ ὑπὸ παλαιοῦ γραμματικοῦ μνημονευόμενον ***Κρόνιον τέμενος***[1].

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

ΑΠ' ΤΑ "ΛΕΥΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ„

ΨΥΧΗ

Ποιὸ νᾶνε τἄνθος τὄρφανὸ
ποῦ ἀπ' ὅλα τἄνθη ξεχωρίζει·
σὰ στάλα στὸν ὠκεανὸ
ποῦ μοναχή της λαμπυρίζει;

Ποιὸ νᾶνε τἄνθος ποῦ θωρῶ
νἀνοιγοκλῇ τὰ πέταλά του,
νὰ συχνογέρνῃ θλιβερό,
πονόδαρτο στὸ χῶμα κάτου;

Ποιὸ νᾶνε τἄνθος ποῦ πνοή,
σὰν τὴ στερνὴ τἀνθρώπου ἀφίνει,
ποῦ μόνο αὐτὸ μέσ' στὴ ζωὴ
δὲ φαίνεται κι' ἂν ζῇ κι' ἂν σβύνῃ;

Γέρνω σιγὰ καὶ τὸ ρωτῶ.
κι' αὐτὸ μὲ λόγια πικραμένα
μοῦ λέγ'—εἶμαι ἄνθος χαϊδευτὸ
ποῦ μέχουν ρίξει ἐδῶ στὰ ξένα

Ἀπὸ μιὰ χώρα γαλανή,
ἀπὸ ἕναν τόπο μαγεμένο,
κ' ἡ ξενητιὰ μὲ τυραννεῖ
καὶ μὲ κρατεῖ σφιχτὰ δεμένο.

Εἶμαι ἄνθος ὅπου δὲν μπορῶ
νὰ ζῶ σ' αὐτὸ τὸ φῶς τὸ λίγο,
εἶμαι ἡ Ψυχὴ ποῦ καρτερῶ
στὸν οὐρανὸ νὰ ξαναφύγω.—

Μ. Α. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΤΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ[1]

Ἐν ᾧ δὲ ἤδη ἡ τοιαύτη κατανομὴ τῆς ὕλης εἴπερ τι καὶ ἄλλο προδιαθέτει τὸν μελετῶντα τὴν σειρὰν τῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ἀθηναϊκῶν περὶ ταφῆς νομίμων, τῆς σὺν τῷ χρόνῳ μεταβολῆς τῶν περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς ἀττικῶν ἰδεῶν καὶ τῆς μετατροπῆς τοῦ βίου, οἷα ἐκδηλοῦται ἐπὶ τῶν ἐπιταφίων στηλῶν, τὸ κείμενον τὸ συνοδεῦον τὰς δημοσιευομένας εἰκόνας εἶνε ἐξαιρέτως εὐπρόσδεκτον ὑπόμνημα, εἰσάγον τὸν ἀναγνώστην εἰς τοὺς νέους πρὸ ἡμῶν ἀνοιγομένους διὰ τῆς μελέτης τῶν ἔργων ἐκείνων τῆς τέχνης ὁρίζοντας καὶ μεταβάλλον τὰ κατασκευάσματα ἐκεῖνα τῆς ἀττικῆς σμίλης εἰς νέας ἱστορικὰς πηγάς, δι' ὧν ἐπιφανῶς ὑπομνηματίζεται καὶ ἀπὸ νέας ἀπόψεως σαφηνίζεται ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων. Ἀληθῶς μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον δὲν ἔχομεν γενικὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πορισμάτων, ἥτις μόνον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὅλου ἔργου ἔσται δυνατή· περιορίζονται δὲ οἱ ἐκδόται εἰς περιγραφὴν ἑκάστης τῶν στηλῶν καθ' ἑαυτήν. Καὶ παρέχεται λοιπὸν εἰς τὸν ἀναγνώστην σημείωσις περὶ τοῦ χώρου, ἐν ᾧ νῦν ἀπόκειται ἑκάστη τῶν στηλῶν, περὶ τοῦ χρόνου καὶ τόπου τῆς εὑρέσεως, ταῦτα δὲ πάντα κατ' ἀκριβεστάτας, ὑπὸ πολλῶν ἐξηκριβωμένας εἰδήσεις. Προστίθεται δὲ πλήρης βιβλιογραφία τῶν τυχὸν προτέρων ἑκάστου ἀναγλύφου ἐκδόσεων, μετ' εὐσυνειδήτου ἐκτιμήσεως αὐτῶν, καὶ ἕπεται λεπτομερεστάτη περιγραφὴ καὶ ἀκριβεστάτη μέτρησις τῶν διαστάσεων, γίνεται εἰδικὴ μνεία καὶ περιγραφὴ τῶν σωζομένων

[1] Bekker Anecd. Gr. σελ. 273, 20: Κρόνιον τέμενος· τὸ παρὰ τὸ νῦν Ὀλύμπιον μέχρι τοῦ μητρῴου τοῦ ἐν Ἄγρᾳ (κατὰ διόρθωσιν τοῦ Wachsmuth ἀντὶ *ἀγορᾷ*).

[1] Ἴδε σελ. 273.

ἰχνῶν ζωγραφήσεως τῶν στηλῶν, σημειοῦται τὸ εἶδος τοῦ λίθου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπελθούσης τυχὸν συμπληρώσεως τῶν ἀποκεκρουσμένων μερῶν. Ἰδιάζουσαν δὲ σημασίαν ἔχουσιν αἱ ἐπιφερόμεναι πολλαχοῦ λεπτόταται τεχνοκριτικαὶ παρατηρήσεις. Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα πάντ' ἀνάγονται εἰς τὰ καθ' ἕκαστον, δὲν παραλείπονται μὲν αἱ ἀναγκαῖαι δηλώσεις περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως, ἀλληλουχίας καὶ ὁμοιότητος τῶν στηλῶν, ὅπου παρατηροῦνται τοιαῦται, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον αἴρεται ἀπὸ τῆς σφαίρας τοῦ εἰδικοῦ εἰς τὸ γενικὸν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ προσηκούσης ἐκτιμήσεως τῆς διαπνεούσης τὴν ὅλην ἐπιτάφιον δημιουργίαν τῆς ἀττικῆς σμίλης ἀπαραγνωρίστου ἑνότητος. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ δημοσίευσις αὕτη τῆς βιενναίας ἀκαδημίας ἀποπερατουμένη θἀποτελέσῃ ἐπιφανὲς μνημεῖον οὐ μόνον πρὸς γνῶσιν σπουδαιοτάτου μέρους τῆς ἀρχαίας τέχνης καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ καὶ καθρέπτην φαεινόν, ἐν ᾧ παραδόξως διὰ τῶν περιτέχνων ἐκείνων πλακῶν τοῦ θανάτου θἀντικατοπτρίζηται ὁ πλήρης ζωῆς βίος τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

Αἱ μέχρι τῶν περσικῶν χρόνων σωζόμεναι στῆλαι αἱ ἀποτελοῦσαι κατὰ τἀνωτέρω εἰρημένα ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν προκειμένῃ δημοσιεύσει τὴν πρώτην τάξιν εἶνε ὀλίγισται, δεκαοκτὼ καὶ μόναι, πλὴν δεκαεπτὰ ἄλλων τεμαχίων, ἐν οἷς καὶ τεκτονικὰ μέλη στηλῶν, ἰδίως δὲ βάσεις.

Τῶν στηλῶν δὲ τούτων τέσσαρες κυρίως διακρίνονται, ἡ τοῦ Ἀριστίωνος, ἡ τοῦ Λυσέου, ἡ τοῦ δισκοφόρου νεανίου καὶ ἡ τοῦ νεαροῦ ἐφίππου. Αἱ δύο πρῶται εὑρέθησαν ἐν ἀποστάσει πεντήκοντα βημάτων ἀπ' ἀλλήλων παρὰ τὴν Βελανιδέζαν τῆς Ἀττικῆς οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας Βραυρῶνος, ἀπόκεινται δὲ ἀμφότεραι ἐν τῷ Κεντρικῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν. Ἀμφότεραι εἶνε ἄξιαι πλείστου ὅσου λόγου. Γνωστὴ δὲ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς εἶνε ἡ τοῦ Ἀριστίωνος, ἐφ' ἧς παρίσταται γενειοφόρος ὁπλίτης πρὸς τὰ δεξιὰ βαίνων καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατῶν δόρυ, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὴν δὲ δεξιὰν στηρίζων **παχέος παρὰ μηροῦ**. Φέρει δὲ χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ θώρακα, φορεῖ δὲ καὶ κράνος καὶ κνημῖδα. Τὸν πάνοπλον τοῦτον Ἀριστίωνα τὸν ἀπεικονιζόμενον ἐπὶ τῆς ὡραίας ἀρχαιοτρόπου στήλης καλοῦσιν οἱ πολλοὶ ἐσφαλμένως Μαραθωνομάχον, καὶ ἔτι περαιτέρω βαίνοντες θρυλοῦσιν αὐτὸν τὸν ἐνεγκόντα εἰς τὴν πόλιν τὰ εὐαγγέλια τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Ἡ στήλη αὕτη εἶνε ἀξιολογωτάτη διὰ τὴν τέχνην, περὶ ἧς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Brunn, ὅτι καὶ παρὰ τὰς ἐπὶ μέρους παρατηρουμένας ἐλλείψεις τὸ ὅλον διατηρεῖ τὸ πλῆρες θέλγητρον ὅπερ παρέχει καλὸν ἀρχαϊκὸν ἀνάγλυφον. Ὁ καλλιτέχνης, ὃν εὐτυχῶς γνωρίζει ἡμῖν ἡ βάσις τοῦ ἀναγλύφου, ὀνομαζόμενον Ἀριστοκλέα, κατώρθωσε νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὸ καλλιτέχνημα αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν τῆς ἠρεμίας καὶ τῆς ἑνότητος, εἶνε δὲ πασιφανὴς ἡ ἁρμονία ἡ παρατηρουμένη ἐν τῇ ἐπινοήσει καὶ τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔργου. Ὁ καλλιτέχνης περιορίζεται μὲν ἔν τε τῇ καθόλου παραστάσει καὶ ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν μερῶν, ἰδίως τῆς κομμώσεως καὶ τῶν πτυχώσεων, ὑπὸ ὁρίων τινῶν ἐπιβεβλημένων ὑπὸ τῆς ἐθάδος τῶν χρόνων αὐτοῦ τεχνοτροπίας, ἀλλ' ἡ ἐμμονὴ αὕτη εἰς τὰ παραδεδομένα συντελεῖ μόνον εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ τεχνίτου ἀπὸ ἀξιώσεων καὶ ἐπιδεικτιώσης αὐτονομίας, κατὰ δὲ τἄλλα δὲν δεσμεύει τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ συναπεργάζεται τὸ βαθεῖαν εἰς τὸν φίλον καὶ ἐκτιμητὴν τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης ἐμποιοῦν αἴσθησιν κάλλος τῆς ἐπιταφίου στήλης [1].

Καὶ τὴν μὲν γλυπτικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς στήλης τοῦ Ἀριστίωνος ἁδρύνει καὶ καθιστάνει ἐντονωτέραν ἡ διὰ χρωμάτων, κατὰ μέγα μέρος σωζομένων, ἀνάδειξις τῶν καθ' ἕκαστον. Ἡ δὲ πλησίον τοῦ ἐπιταφίου τούτου μνημείου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρὰ τὴν Βελανιδέζαν ἀνακαλυφθεῖσα στήλη τοῦ Λυσέου εἶνε λίθος σχεδὸν τὸ παρ' ἅπαν λεῖος, πλὴν τινων περιγραμμάτων ἀντὶ παντὸς γλυπτικοῦ κόσμου φέρων παράστασιν εἰργασμένην διὰ τοῦ χρωστῆρος τοῦ ζωγράφου. Εἶνε λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἐπιτύμβιος μεγαλογραφία ἀνάλογος ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς εἰκόνας τῶν μεταγενεστέρων ἐνταφίων ληκύθων. Ἐμελετήθη δὲ κυρίως ἡ ἔγχρωμος παράστασις τοῦ Λυσέου, ἥτις μόλις που εἶχεν ἀναγνωρισθῆ πρότερον, ἀπὸ τοῦ 1878 ὑπὸ μελῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Αἱ δὲ ποικίλαι ἀποχρώσεις τῆς ζωγραφίας ἀπὸ τοῦ κιτρινίζοντος λευκοῦ χρώματος μέχρι τοῦ ὀρφνοῦ ἐρυθροφαίου παρεῖχον πάντως εἰς τὸν θεατὴν παρὰ τὴν ἀμυδρότητα τῆς γραφῆς ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ ἐπὶ τῆς στήλης παριστανομένου νεκροῦ, οἵαν παρέχει καὶ νῦν ἡ ἐπὶ τοῦ πίνακος ζωηροτέρα ἢ κατὰ τὰ σωζόμενα νῦν ἐξίτηλα χρώματα ἀναπαράστασις διὰ τοῦ χρωστῆρος τοῦ Gilliéron. Παρίσταται δ' ὁ Λυσέας ἐπὶ τοῦ σήματος, ὅπερ ἐπέθηκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ Σήμων κατὰ τὴν σωζομένην ἐπιγραφήν, φέρων κάνθαρον μὲν διὰ τῆς δεξιᾶς καταβεβιβασμένης, κλάδον δὲ διὰ τῆς ὑψωμένης ἀριστερᾶς. Κάτωθεν δὲ ταύτης τῆς εἰκόνος εἰκονίζεται νεαρὸς ἔφιππος τρέχων ἀπὸ ῥυτῆρος. Οὕτω κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην δηλοῦται ὁ κείμενος νεκρὸς ὡς ἱπποτρόφος.

Ἡ δὲ στήλη τοῦ δισκοφόρου νεανίου ὑπῆρξεν ἓν τῶν ὡραιοτάτων παρὰ τὸ Δίπυλον εὑρημάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1873. Δυστυχῶς σώζεται μόνη ἡ κεφαλὴ τοῦ νεανίου, παρ' ἣν ὑψοῦται ἡ ἀριστερὰ ἡ αἴρουσα τὸν δίσκον, ἐξ οὗ ὄπισθεν κρατουμένου ὑπεξέχει ὡς ἐν πλαισίῳ ἡ κεφαλή [2].

Ἔχομεν λοιπὸν πρὸ ἡμῶν προφανῶς ἀθλητὴν νικηφόρον, ἀλλ' ἀνώνυμον, οὐ ἄγνωστον εἶνε ἂν ἔστεψε τὸ μέτωπον ὁ κότινος τῆς Ὀλυμπίας, τὸ σέλινον τῆς Νεμέας, ἡ πίτυς τῶν Ἰσθμίων ἢ ἡ δάφνη τῶν πρώτων Πυθιάδων [3]. Ἂν ἐσώζετο πλὴν τῶν δυστυχῶς ἀπολεσθέντων λοιπῶν μερῶν τῆς στήλης καὶ τὸ βάθρον αὐτῆς, πιθανώτατα ἤθελε διδάξει ἡμᾶς ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴ οὐ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ δισκοφόρου, ἀλλὰ καὶ ἐν τίνι ἀγῶνι εἶχεν

---

[1] Ἴδ. ἀνωτέρω *Ἑστίας* σ. 273.

[2] Ἴδ. ἀνωτέρω *Ἑστίας* σ. 274.

[3] *Rayet* Tête archaique en marbre ἐν τοῖς Monuments Grecs publiés par l'association pour l'encouragement des études grecques. 1877 σ. 5.

ἀναδειχθῇ νικητής, ὑπερακοντίσας διὰ τοῦ δίσκου τοὺς συναγωνιστάς. Ἴσως δ' ἠθέλομεν μάθει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου, ὅστις ἀπετύπωσεν οὕτω ζωηρὰν ἐπὶ τοῦ πεντελησίου λίθου τὴν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ διακόσμου ἐπιπροσθέτων χρωμάτων ἀναδεικνυομένην μορφὴν τοῦ νεανίου μὲ τὸ ἰδιάζον εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν τέχνην μειδίαμα καὶ τοὺς μεγάλους ἀμυγδαλοειδεῖς ὀφθαλμούς.

Τέλος τετάρτην ἐκ τῶν προπερσικῶν στηλῶν ἀναφέρω τὴν τοῦ ἐφίππου νεανίου. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν παράστασιν τῆς στήλης. Ὡς δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς παρατεθείσης ἀνωτέρω εἰκόνος[1], ἡ παράστασις αὕτη δὲν εἶνε ἡ κυρία ἐπὶ τῆς στήλης. Ὁ νεκρὸς εἰκονίζετο ὕπερθεν, σώζονται δ' αὐτοῦ νῦν μόνοι οἱ πόδες, πατοῦντες ἐπὶ τῆς ζώνης τῆς χωριζούσης τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀναγλύφου ἀπὸ τοῦ σωζομένου κάτω. Ὡς δὲ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν βαίνουσιν οἱ πόδες, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα σωζόμενα ἐπιτάφια ἀνάγλυφα, φαίνεται, ὅτι ὁ ἐν τῷ ἀπολεσθέντι ἄνω μέρει παριστανόμενος νεκρὸς ἦτο ὁπλίτης, βαίνων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ δόρυ ὡς ὁ λεγόμενος Μαραθωνομάχος. Ἐν δὲ τῷ σωζομένῳ μέρει παριστάνεται νεανίας ἐπὶ ἵππου βαίνοντος πρὸς τἀριστερά. Καὶ ὁ μὲν εὐσταλὴς ἀναβάτης κρατεῖ διὰ τῆς κεκλεισμένης ἀριστερᾶς χειρὸς τοὺς χαλινούς, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἀνέχει δύο ἀκόντια. Περιβάλλεται δὲ βραχὺ χιτώνιον, καὶ φέρει ἀνηρτημένον ἐξ ἀριστερῶν ἀπὸ τελαμῶνος ξίφος. Ἡ δὲ κόμη τοῦ νεανίου εἶνε ἀνακεχυμένη ἐπὶ τὸν τράχηλον καὶ δὲν ἀναδεῖται εἰς κρώβυλον ὡς ἡ τοῦ δισκοφόρου. Ἀπόκειται δὲ νῦν αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ συλλογῇ Baratto τῆς Ῥώμης, ἐν ᾗ πόλει καὶ κατέκειτο μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἀπερριμμένη ἔν τινι πανδοχείῳ πρὸ τῆς Porta Salara, ὅπου εἶχεν ἀποκομισθῇ μετὰ χωμάτων καὶ κατακρημνισμάτων ἐκχωσθέντων ἐκ τῶν κήπων τοῦ ἱστορικοῦ Σαλλουστίου.

Δ'

Ἐν ᾧ δὲ ὀλίγιστα εἶνε τὰ μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων περιόδου γνωστὰ μνημεῖα, ἀφθονώταται εἶνε αἱ στῆλαι τῆς δευτέρας περιόδου, τῆς ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Τοιαύτας περιλαμβάνει μέχρι τοῦδε ἡ δημοσίευσις τῆς βιενναίας ἀκαδημίας περὶ τὰς ἑξακοσίας. Τὸ πλῆθος τῶν μνημείων καθιστᾷ ἤδη δυνατήν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀναγκαίαν τὴν ὑποδιαίρεσιν κατὰ τἀνωτέρω ῥηθέντα. Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν παραστάσεων, ἃς παρουσιάζουσιν αἱ στῆλαι ταύτης τῆς περιόδου, παρέρχονται πρὸ ἡμῶν ἐν τῷ προκειμένῳ καὶ πρὸς τὰ πέντε πρῶτα περίπου τεύχη τῆς συλλογῆς συμπίπτοντι πρώτῳ τόμῳ αἱ ποικίλαι ἐξεικονίσεις γυναικὸς καθημένης. Γυνὴ καθημένη μόνη, γυνὴ καθημένη καὶ ἔχουσα παρ' ἑαυτῇ ἄλλο δεύτερον πρόσωπον, γυνὴ καθημένη καὶ ἔχουσα παρ' ἑαυτῇ πλείονα τοῦ ἑνὸς ἄλλα πρόσωπα, γυνὴ καθημένη ἐν στήλῃ ἧς ἡ καθολικὴ παράστασις εἶνε ἀσαφής, οὗτοι εἶνε οἱ μέχρι τοῦδε ἐν πλείστοις ὅσοις δείγμασι πρὸ ἡμῶν παρελαύνοντες τύποι, οὓς θὰ παρακολουθήσωσιν ἐν τοῖς ἑπομένοις τόμοις καθ' ὁμάδας ὁμοίως τεταγμένας πλεῖσται ὅσαι ἄλλαι παραστάσεις ἐπὶ τῶν στηλῶν τῆς αὐτῆς δευτέρας περιόδου. Ἐδῶ πλέον εὑρισκόμεθα ἐνώπιον μουσείου ὅλου μνημείων, ἅτινα ἀνήγειραν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους οἱ ἐπιζήσαντες εὐλαβῶς εἰς τὴν μνήμην τῶν τεθνεώτων. Ἡ ἀττικὴ ἐπιτύμβιος τέχνη παρελαύνει ἐνώπιον ἡμῶν ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς φάσεις, ἀπὸ τοῦ ἁπλουστάτου τῶν ἐγγλύπτων λίθων, ὃν ὁ τεθλιμμένος ἄπορος εὕρισκε πρόχειρον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ὡς σήμερον εὑρίσκομεν ἑτοίμους σταυροὺς ἢ ἄλλους ἐπιτυμβίους κόσμους παρὰ τοῖς λιθοξόοις, μέχρι τῶν περισσοτέχνων καλλιτεχνημάτων, ἅτινα ἔγλυψεν ἡ σμίλη ἀριστοτεχνῶν. Ὅλη ἡ στοργὴ μεθ' ἧς ὁ ἐπιζήσας περιέβαλλε ζῶντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ θανόντας ἀπετυπώθη διὰ τῆς ἀθανάτου γλώσσης τῆς τέχνης ἐπὶ τοῦ ἀλησμονήτου ἐκείνου βιβλίου τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ὁ ἀναγινώσκων τὰς μυριοτύπους αὐτοῦ λιθίνας σελίδας θὰ ἠπατᾶτο ἂν ἐνόμιζεν, ὅτι μέλλει νὰ εὑρεθῇ ἀληθῶς ἐν νεκροπόλει. Ἀπ' ἐναντίας δ' ἔχει ἐνώπιον αὐτοῦ νεκρανάστασιν. Ἀλλ' ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις ἐκείνη δὲν εἶνε κυρίως ἡ ἐκ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ πεποιθήσεως μελλούσης τινὸς ζωῆς, πολὺ δὲ μᾶλλον ἡ ἐκ τοῦ παρελθόντος, ἡ εἰς τὸν τέως βίον καὶ τὰς χαρμονὰς αὐτοῦ ἐμμονή. Διὰ τοῦτο τοὺς λίθους ἐκείνους διαπνέει ὄχι τόσον ἡ ἐλπὶς ἐπὶ τὸ μέλλον, ἀλλ' ἡ χαρὰ ἡ ἐκ τοῦ παρελθόντος, ὄχι τόσον ἡ πεποίθησις τῆς ἀθανασίας ὅσον ἡ ἰδέα τῆς εὐθανασίας. Ἡ δὲ παραβολὴ τῆς συλλογῆς ταύτης πρὸς τὴν τῶν τυρρηνικῶν ἐπιτυμβίων παραστάσεων καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐν χριστιανικῷ τινι νεκροταφείῳ μαρτυρεῖ ἀμέσως πρόδηλον διαφορὰν τῆς ἀθηναϊκῆς ἀντιλήψεως. Ἐκ τῶν χριστιανικῶν παραστάσεων γεννᾶται ἡ ἰδέα τῆς προσδοκωμένης ἀναστάσεως, ἐν δὲ τῇ Τυρρηνίᾳ ὁ θάνατος παρουσιάζεται στυγνὸς προκαλῶν τὸν κοπετόν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἡ θανὴ φαίνεται ὥς τις ἁπλῆ μετάστασις ἀπὸ τοῦ χαρμοσύνου βίου καὶ διακοπὴ τῆς ἐν τῇ ζωῇ εὐφροσύνης. Διὰ τοῦτο τὴν ἐξακολούθησιν τῆς χαρᾶς τοῦ βίου καὶ ἐν τῷ θανάτῳ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ὁ ἐπιζῶν νὰ δώσῃ εἰς τὸν θανόντα ὡς ἄριστον ἐφόδιον διὰ τῆς προσφωνήσεως **χαῖρε**. Ἐν τοιαύτῃ ἀντιλήψει ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἀποχωρισμός, καὶ διὰ τοῦτο ὄχι ὡς σκηνὴ ἀποχαιρετισμοῦ, ἀλλ' ὡς δεξίωσις ἀγάπης ἐν τῇ ζωῇ ἑρμηνεύεται ὑπὸ πολλῶν ἡ παράστασις τῶν ἐπὶ τῶν νεκρικῶν στηλῶν τεινόντων εἰς ἀλλήλους τὰς χεῖρας. Ἀλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν δοθῇ ἔννοια εἰς ταύτην τὴν ἐπὶ τῶν τάφων παριστανομένην δεξίωσιν, βέβαιον εἶνε, ὅτι ἀφθονοῦσιν ἐπὶ τῶν στηλῶν αἱ παραστάσεις τῶν νεκρῶν ὡς ζώντων καὶ αἱ ἐπιτύμβιοι εἰκόνες εἶνε σκηναὶ εἰλημμέναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου.

Ὁ θανὼν εἰκονίζεται ἐν τῇ ζωῇ, ὁ τὸν βίον διαπεράνας ἐν μέσῳ τῶν ὅπλων ὡς ὁπλίτης, ὁ ἰατρὸς ἐν μέσῳ τῶν ἐργαλείων του, ὁ ἱπποτρόφος ἐπὶ τοῦ ἵππου ὅστις εἶχεν ἀποτελέσει τὸ χάρμα τοῦ βίου του, ὁ νεανίας ὡς παλαιστρίτης, ὁ ἐν ἀγῶσι νικήσας ἐν τῇ κρισίμῳ ὥρᾳ τοῦ ἀγῶνος ἢ τῇ φαιδρᾷ

[1] Ἴδ. ἀνωτέρω *Ἑστίας* σ. 274.

Στήλη Ἀριστύλλης

στιγμῇ τῆς νίκης. Ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος δὲν θέλει νὰ δηλώσῃ ἁπλῶς ἐπὶ τῶν νεκρικῶν στηλῶν τὸ ἔργον τοῦ θανόντος ὡς ὁ Ῥωμαῖος, ἀλλ' ἀποτυπόνει ἐπὶ τοῦ λίθου μετὰ συμπαθείας ὅ τι ὡραῖον, ὅ τι ποιητικόν, ὅ τι ἰδεῶδες, ὅ τι συγκινητικὸν καὶ χαρμόσυνον ἐνεῖχεν ὁ βίος τοῦ ἀποιχομένου. Κατὰ ταῦτα δ' αἱ παραστάσεις γυναικείων μορφῶν ἐπὶ τῶν στηλῶν ἐνέχουσιν ὅλην τὴν ποίησιν ἐκείνην, ἣν ἐν μέσῳ τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν παρουσιάζει ὁ βίος τῆς γυναικός, ὅλον τὸ ἄρωμα ὅπερ ἀποπνέει ἡ γυνὴ ὡς παρθένος καὶ σύζυγος, ὡς θυγάτηρ καὶ μήτηρ, ὡς κόσμημα ἅμα καὶ ἔρεισμα τοῦ οἴκου. Ἡ μεγάλη αὕτη συλλογὴ γυναικείων ἐπιταφίων παραστάσεων προώρισται ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν ἐξεταζομένη νὰ μεταβάλῃ ἐν πολλοῖς τὰς γνώσεις ἡμῶν καὶ ἰδέας περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἀθηναίας γυναικὸς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐν αὐτῇ τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ γυνὴ ἐπὶ τῶν ἀθηναϊκῶν τάφων δὲν εἶνε κατὰ πάντα ἡ γυνὴ ἣν γνωρίζομεν ἐκ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἱστορίας, ἡ γυνὴ οἵα μάλιστα εἰκονίζεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἀττικῆς κωμῳδίας, φιληδούσης μᾶλλον εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἑταίρας. Μέχρι τινὸς ἐγνωρίζομεν παρὰ τὸν Κεραμεικὸν μόνον τὸν ἐλαφρὸν βίον τῆς Ἀθηναίας τῆς ἀγορᾶς. ἀλλ' ἐκ τῆς παρὰ τὸν Κεραμεικὸν νεκροπόλεως ἐβλάστησεν ἡ γνῶσις τῆς Ἀθηναίας τοῦ οἴκου. Ἡ δημοσίευσις τοῦ κ. Conze θὰ συντελέσῃ σὺν τοῖς ἄλλοις εἴπερ τις καὶ ἄλλη εἰς τὴν πλήρη ἐξεικόνισιν τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις. Αἱ δὲ ἀττικαὶ στῆλαι θὰ διδάξωσιν ἡμᾶς νὰ ἐκτιμῶμεν πολὺ περισσότερον τὴν Ἀτθίδα τοῦ οἴκου, ἀναδεικνυομένην τὸ ἀληθὲς ἥμισυ τοῦ Ἀθηναίου.

Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐνώπιον ἡμῶν ἀνοιγομένη πλουσία ἐκείνη στοὰ τῶν ἐπιταφίων στηλῶν γνωρίζει εἰς ἡμᾶς πόσον ὡραῖον, πόσον ποιητικὸν ἦτο τὸ ἥμισυ ἐκεῖνο τοῦ πνευματωδεστάτου καὶ ἀστικωτάτου τῶν ἑλληνικῶν λαῶν. Ἡ ἀττικὴ χάρις καὶ γλαφυρία, ἡ ἀττικὴ φιλοκαλία καὶ τὸ ἀττικὸν ἅλας, πρὶν ἢ παρουσιασθῶσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῇ ποικίλῃ τοῦ βίου δράσει, ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ, τῇ τέχνῃ καὶ τῇ γραμματείᾳ, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς Πυκνὸς καὶ τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου, ἔχουσι περιβάλει τὸν Ἀθηναῖον ἐν αὐτῷ του τῷ οἴκῳ, ἀπ' αὐτῆς του τῆς κοιτίδος. Τί ἐχρεώστουν εἰς τὰς μητέρας αὐτῶν ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Φειδίας καὶ ὁ Δημοσθένης, ὁποῖον μέρος τῆς ὑπάρξεως τῶν μεγάλων Ἀθηναίων ἀπετέλουν τὰ ἐκ τοῦ οἴκου διδάγματα, ἡ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ κόλπου γάλακτος συνθλασθεῖσα λεπτότης καὶ κομψότης καὶ τὸ ἀττικιστὶ ζῆν μαρτυρεῖ ἐπιφανῶς ὁ βίος τῶν Ἀτθίδων γυναικῶν, οἷον εἰκονίζουσιν αἱ ἐπιτάφιοι στῆλαι τῆς Ἀττικῆς. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔχομεν ἐπ' αὐτῶν σωζομένας σκηνὰς τοῦ βίου τῶν μεγάλων ἐκείνων Ἀτθίδων, αἵτινες ἐγέννησαν καὶ ἐγαλούχησαν τοὺς σεμνύναντας τὰς Ἀθήνας καὶ πυργώσαντας τὸ κάλλος καὶ τὸ κλέος τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης τῆς Ἑλλάδος. Αἱ περισωθεῖσαι στῆλαι ἀνήκουσιν εἰς ὡραίας μὲν καὶ εὐγενεῖς τὴν μορφὴν καὶ τὰ ἤθη, ἀλλὰ κοινὰς τὸ πλεῖστον ἀστάς, εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀνωνύμων μητέρων καὶ συζύγων ἢ εἰς τοιαύτας, ὧν τὸ ὄνομα μανθάνομεν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν ἄνευ ἄλλου ὑπομνήματος περὶ τῆς θέσεως ἣν ὁ οἶκος αὐτῶν ἐπεῖχεν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ στενὸν τοῦ χώρου βραχεῖαν μόνον ἐπιτρέπει ἡμῖν ἐπισκόπησιν τοῦ θεάματος ὅπερ παρέχουσιν αἱ ἐπὶ τῶν νεκρικῶν ἐκείνων στηλῶν ζῶσαι Ἀθῆναι τοῦ παρελθόντος.

Μεθ' ὁποίας στοργῆς ὑποδέχεται ἡ ἐπὶ κομψοῦ ἑδράνου καθημένη νεαρὰ μήτηρ, ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας, τὸ εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς παιδίσκης φερόμενον θυγάτριον, ὅπερ οἱονεὶ σπαράσσει σπεῦδον νὰ ἐκτιναχθῇ πρὸς τὴν μητέρα, ὡς ἐποίει, ὅτε δὲν ἦτο ὀρφανόν.

Μεθ' ὁποίας γλυκείας μελαγχολίας προσβλέπει ἀλλαχοῦ ἡ ἀποπτᾶσα μήτηρ τὸν εἰς αὐτὴν προσερχόμενον παῖδα, ὃν κατέλιπε ἀμήτορα προώρως πρὶν ἢ ἐπιζήσῃ νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐγγραφόμενον εἰς τοὺς ἐφήβους καὶ ὀμνύοντα ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀγραύλου τὸν ὡραῖον ὅρκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἣν θὰ ὑποσχεθῇ νὰ μὴ παραδώσῃ ἐλάττω, μὴ καταισχύνων τὰ ὅπλα μηδ' ἐγκαταλείπων τὸν παραστάτην, ᾧ ἂν στοιχῇ.

Τοιαῦται βεβαίως εἶνε αἱ σκέψεις αἱ περιπολοῦσαι ἐν τῷ νῷ τῶν ἀποιχομένων μητέρων, ὧν τὴν μορφὴν δὲν διαυλακόνει ἐπὶ τοῦ λίθου ῥυτὶς στυγνοῦ θανάτου, ἀλλ' ἃς παρέστησεν ὁ τεχνίτης ἠρέμους

Στήλη τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς

καὶ μεγαλοπρεπεῖς, διασωζούσας καὶ πέραν τοῦ κόσμου τούτου τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐπρέπειαν ἥτις ἐχαρακτήριζεν αὐτὰς ζώσας.

Ἄλλοτε ἡ σκηνὴ εἶνε συγκινητικωτέρα. Ἡ μήτηρ κάθηται κρατοῦσα τὴν ἠλακάτην καὶ ἐπιδιδομένη εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα ὡς εἰ ἔζη ἀκόμη, ἐν ᾧ παρ' αὐτὴν τὸ παρακαθήμενον κατὰ γῆς παιδίον στηρίζει τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ἀθύρματός του, τῆς σφαίρας, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς παίζει μετὰ τοῦ πρὸς αὐτὸ προστρέχοντος κυναρίου. Ἡ στήλη εἶνε κοινῆς ἐργασίας, ἀλλὰ μεστὴ ζωῆς, καὶ μόνον ἡ στάσις τῆς παρισταμένης ὀρθίας παιδίσκης, στηριζούσης τὴν δεξιὰν μελαγχολικῶς ἐπὶ τῆς παρειᾶς, δεικνύει, ὅτι τὴν ὡραίαν ἐκείνην εὐτυχίαν τοῦ οἴκου διέκοψεν ὁ θάνατος τῆς ἀγαθῆς μητρός.

Εὐτυχεστέρα εἶνε ἡ Μίκα, ἥτις, ἀποχωριζομένη τοῦ Ἀμφιδήμου, πιθανῶς τοῦ συζύγου της, βλέπει αὐτὸν χαίρουσα ἱστάμενον ἔνοπλον πρὸ αὐτῆς χάριν τῆς ἀττικῆς πατρίδος. Δεξιουμένη αὐτὸν ἔχει τὴν χεῖρα ἀνοικτήν, ὡς χειρονομοῦμεν ἐνίοτε ὁμιλοῦντες. Ὁ τεχνίτης, ἀποτυπόνων τὸν ἄνδρα ὡς ὁπλίτην, οἱονεὶ ὑποδεικνύει, ὅτι τοῦ ἐπιζήσαντος ἡ παραμυθία μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου εἶνε ἡ σκέψις ἡ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ τοιαύτην φαίνεται πρὸς τὸν σύζυγον ἐπαγγελίαν ἐντελλομένη τῆς θανούσης ἡ χειρονομία.

Συγνοτάτη εἶνε ἡ παράστασις, ἐν ᾗ πρὸ τῆς καθημένης, ἥτις εἶνε ἡ νεκρά, ἵσταται παιδίσκη φέρουσα ἢ τείνουσα εἰς αὐτὴν κιβωτίδιον, πυξίδα περιέχουσαν τὰ κειμήλια τῆς γυναικός, ἅτιν' ἀπετέλουν τὴν χαρμονὴν αὐτῆς ζώσης ἢ τὰ ὄργανα τῆς οἰκιακῆς αὐτῆς φιλεργίας. Τὸ σκέπασμα τῆς πυξίδος εἶνε συνήθως ἡμιανοιγμένον, καὶ ἡ ὅλη ἐπιθανάτιος παράστασις εἶνε ἐπανάληψις σκηνῆς, ἥτις βεβαίως πολλάκις εἶχε συμβῆ ἐν τῷ βίῳ. Ἄλλοτε δὲ παῖς ἢ παιδίσκη φέρουσι πτηνὸν εἰς τὴν καθημένην.

Οὐχὶ σπανίως εἰκονίζεται ἡ θανοῦσα κατοπτριζομένη ἐν τῷ πρὸ αὐτῆς ὑπὸ θεραπαινίδος κρατουμένῳ κατόπτρῳ, ἢ ἁπλῶς προσάγεται εἰς αὐτὴν κάτοπτρον· παριστάνεται δῆλα δὴ μία τῶν ποιητικῶν ἐκείνων σκηνῶν ἐν τῷ βίῳ τῆς γυναικός, καὶ αὐτῆς τῆς σεμνοτάτης, καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἡ φιλαρέσκεια. Πόσον δὲ ἀρέσκοι καὶ φιλόκαλοι ἦσαν αἱ Ἀτθίδες μαρτυροῦσιν εἴπερ τι καὶ ἄλλο αἱ προκείμεναι στῆλαι, ἐφ' ὧν ἐξαιρέτως μὲν εὔκοσμος καὶ εὐσταλὴς εἶνε ἡ περιβολὴ τῶν γυναικῶν, μέχρι ζητήσεως δὲ χαρίεσσα καὶ ποικίλη ἡ κόμμωσις. Ὁ δὲ γυναικεῖος οὗτος κόσμος δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκρίτου μόνον φιλοκαλίας τῶν Ἀτθίδων, ἀλλὰ καὶ τῆς συνεπικουρίας τοῦ ἐνώπιον τοῦ στιλπνοῦ αὐτῶν κατόπτρου καλλωπισμοῦ. Ἡ Πολυξένη ἐκείνη

ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμων πεσεῖν

εἶνε πολὺ μᾶλλον ἢ Τρῳὰς ἀττικὸν δημιούργημα τοῦ Ἀθηναίου ποιητοῦ Εὐριπίδου, εἰλημμένον ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου τῶν Ἀτθίδων. Ἡ Ἀθηναία παρουσιάζεται ἡ αὐτὴ ἔν τε τῇ εὐριπιδείῳ Ἑκάβῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν, ἐπιζητοῦσα ἔν τε τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὥρας τοῦ θανάτου τὴν ἐν παντὶ εὐπρέπειαν καὶ τὴν μετὰ φι-

Τεμάχιον στήλης ἐξ Ἀχαρνῶν

λοκαλίας εὐσχημοσύνην. Ἀληθῶς δὲ ἡ φιλοκαλία ἐκείνη ἀπὸ τοῦ ἀβροῦ σώματος τῆς Ἀτθίδος ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ὅλον αὐτῆς τὸν οἶκον, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ πολυσχήμονες καὶ κομψοὶ δίφροι, ἐφ' ὧν καθήμεναι παρίστανται ἐπὶ τῶν νεκρικῶν στηλῶν συνηθέστερον αἱ θανοῦσαι, καὶ τὰ λοιπὰ οἰκιακὰ σκεύη ὅσα σπανιώτερον εἰκονίζονται ἐπ' αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ χαρίεντα κτερίσματα ὅσα οἱ ἐπιζῶντες συγκατέθαπτον εἰς τοὺς τάφους τῶν γυναικῶν, ὅπως παρακολουθῶσιν αὐτὰς καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ζωῆς ὡς μικρὰ ἐνθύμια τοῦ γλαφυροῦ καὶ περιτέχνου μικροκόσμου εὐρύθμων σκευῶν καὶ καλλιπρεπῶν ῥώπων, ὧν ἐν μόνῳ εἶχε διαρρεύσει φαιδρὸς ὁ οἰκιακὸς αὐτῶν βίος. Ὑπὸ τοιαύτην δ' ἔποψιν ἐξεταζόμεναι αἱ νεκρικαὶ στῆλαι τῆς Ἀττικῆς εἶνε μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀττικῶν μικροτεχνημάτων εὔγλωττον ὑπόμνημα, ἑρμηνεῦον τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ὁμολογίαν τοῦ Περικλέους, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοκάλουν μετ' εὐτελείας.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΒ'.

Μῆνας τινὰς μόλις μετὰ τὸν γάμον του ὁ Ἀνδρεάδης μετετέθη εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Χαλκίδος καὶ ἀπὸ ἑξαετίας διέμενεν ἐν αὐτῇ.

Ἐκεῖ τὸν ἐπανευρίσκομεν κατὰ τὸ ἔτος 1879, ὅτε εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Χαλκίδος τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ. Κατοικεῖ μικρὰν ἰσόγαιον οἰκίαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Εἶναι εὐτυχής, τελείως εὐτυχὴς καὶ αὐτὸς καὶ ἡ Ἀνθή του μὲ τοὺς δύο μικροὺς ἀγγέλους των, τὸν Φαίδωνα πενταετῆ καὶ τὴν τετραετῆ Θάλειαν.

Ἐλλείπει ὅμως τι ἀπὸ τῆς εὐτυχίας του. Ὁ Νίκος μένει πάντοτε ἐν τῇ φρουρᾷ Ἀθηνῶν, ἐπιλοχίας ἤδη τοῦ λόχου του· δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν πείσῃ νὰ ζητήσῃ μετάθεσιν καὶ μόνον κατὰ ἀραιὰ διαστήματα ἔχουν τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν βλέπουν καὶ τὸν ξενίζουν ἐπ' ἀδείᾳ ἐπί τινας ἡμέρας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀτελευτήτων ἐργασιῶν τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων, παρατεινομένων ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας, διότι πάντες ἐλπίζουν, ὅτι ὁ στρατὸς μετ' ὀλίγον θὰ κληθῇ νὰ ἐνεργήσῃ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὁ ὁποῖος συναρπάζει τὸ τάγμα του, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν λησμονεῖ τὸ θετόν του τέκνον.

Καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματα τοῦ Κίμωνος φεύγουν ἀλλεπάλληλα. Πόσον ἀποπνέουν ἄρωμα στοργῆς θερμῆς, πῶς φωτογραφεῖται ἡ καρδία του εἰς τὰ γράμματα ἐκεῖνα τὰ σκεπασμένα καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας σελίδας, διὰ τῆς λεπτῆς τοῦ Κίμωνος γραφῆς, ὅστις καὶ τὰ περιθώρια αὐτὰ πληροῖ δι' ὁριζοντίων γραμμῶν μὲ πρῶτα καὶ δεύτερα καὶ τρίτα ὑστερόγραφα!

Καὶ ἐκθέτει ἐν αὐτοῖς ὅλας τὰς ἀσημάντους ποικιλίας τοῦ ἐσωτέρου βίου τῆς οἰκογενείας του, τῶν τέκνων του τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν, τὰ φαιδρὰ αὐτῆς ἐπεισόδια. Καὶ πῶς πάντα τὸν συλλογίζεται τὸν ξενητεμένο του, καὶ πῶς ὅλοι τὸν ἔχουν πάντα στὸ στόμα. Προχθὲς ἀκόμα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐξοχὴ στ' Ἀμπέλια. Ἐπέρασαν θαυμάσια· ἀλλὰ μόνον ἂν ἦταν κι' αὐτὸς ἐκεῖ δὲν θὰ τοὺς ἔλειπε τίποτα. Τί κρίμα νὰ προτιμᾷ τὰς Ἀθήνας παρὰ νὰ ἦναι κοντά τους! Καὶ ὁ μικρὸς ὁ Φαίδων ποῦ τὸν ἀγαπᾷ σὰν ἀδελφὸ τὸν ἐθυμήθηκε πρῶτος· ἐσήκωσε τὸ ποτηράκι του, ἕνα ὡραῖο ποτηράκι ἀσημένιο, δῶρο τοῦ ἀναδόχου του, τοῦ λοχαγοῦ Βράγκα καὶ ἤπιε στὴν ὑγειά του. Καὶ εἵπετο ἔπειτα ἡ μακρὰ ἅλυσος τῶν ἐρωτήσεων. Πῶς περνᾷ στὰς Ἀθήνας, μελετᾷ ἄραγε τῆς ὥραις ποῦ τοῦ ἀφίνει ὁ στρατῶνας, ἢ χάνει τὸν καιρό του; Καὶ νὰ μὴ λησμονῇ, πῶς μεθαύριο, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θὰ τὰ ἀλλάξῃ τὰ τρία πανένια σειρήτια μὲ τὸ χρυσὸ κουμπὶ καὶ πρέπει νὰ ξέρῃ πολλά, πάρα πολλά, νὰ φιγουράρῃ, νὰ τὸν καμαρόνει ὁ προστάτης του. Καὶ ἡ ὑπηρεσία του πῶς πάει; εἶναι τάχα εὐχαριστημένοι ἀπὸ αὐτὸν οἱ ἀνώτεροι, καὶ τὸ βιβλίον ποιότητός του εἶναι λευκό, παρθένο, ἢ μήπως πλάκωσε ἀπάνω του πολλὴ μαυρίλα ἀπὸ ποιναῖς; Καὶ γιὰ τὸ Θεό, ὅταν τοῦ ἀπαντᾷ, νὰ ἔχῃ μπροστά του τὸ γράμμα του, γιατὶ πάντα λησμονεῖ νὰ τοῦ ἀποκρίνεται σ' αὐτὰ ὅπου τὸν ῥωτάει· καὶ δὲν κάνει καλὰ τὸ παιδί του νὰ λησμονῇ ἔτσι, γιατὶ μ' αὐτὰ τὰ γράμματα τὸν βλέπει, μὲ αὐτὰ μιλεῖ μαζύ του, καὶ ὅταν λαμβάνῃ γράμμα του, νομίζει τότε πῶς τὸν ἔχει κοντά του.

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς βροχῆς τῶν ἐρωτήσεων ἔπιπτον ῥαγδαῖαι καὶ αἱ συμβουλαί, περὶ τοῦ ἤθους του, περὶ τοῦ βίου του, θερμαὶ ἀπὸ πονούσης ψυχῆς· καὶ συνάμα ὁδηγίαι ἐπαγγελματικαὶ μακραὶ ὅσον ἡ πεῖρα τοῦ Κίμωνος· ὁλόκληρον σχολεῖον θεωρίας.

Καὶ ἀραιαί, σπάνιαι, ἤρχοντο ἐνίοτε αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὴν βροχὴν τῶν γραμμάτων τούτων, πρὸ πάντων, ὅταν παρίστατο ἀνάγκη νὰ καταλήγουν εἰς αἴτησιν ἀποστολῆς χρημάτων.

Ὀλίγαι ἀτημέλητοι γραμμαί, οὐδέποτε καταλαμβάνουσαι τὴν πρώτην σελίδα ὁλόκληρον, γραμμαὶ αἱ ὁποῖαι κατήγγελλον εὔγλωττοι τὸν ἐργώδη μόχθον, τὴν ἀνιαρὰν προσπάθειαν τοῦ γράφοντος, ὅπως κατορθώσῃ νὰ πληρώσῃ τοὐλάχιστον τὴν πρώτην σελίδα.

Πῶς διεφαίνετο ἐν μέσῳ τῶν ὀλίγων ἐκείνων λέξεων ἡ ἀπουσία πάσης στοργῆς, ἡ παγερὰ πρὸς τὸν προστάτην αὐτοῦ ἀδιαφορία! πῶς διέρρεε διὰ τῶν ἀραιῶν ἐκείνων γραμμῶν ἡ ἀνία ἐπὶ τῇ ἀγγαρείᾳ τῇ ἀφορήτῳ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης! Καὶ ἐγράφοντο ἐπὶ μικρῶν τεμαχίων χάρτου, διὰ νὰ ἦναι ὀλιγώτερον καταφανὴς ἡ γυμνότης των· καὶ ἡ φράσις *ἐν πολλῇ βίᾳ*, ὑποσημειωμένη πάντοτε, ἦτο στερεότυπος εἰς αὐτὰ τὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλησμονοῦντο ὁλόκληροι λέξεις ἐν τῷ μέσῳ τῶν

[1] Ἴδε σελίδα 277.

φράσεων· διότι πότε ἔκλειε τὸ ταχυδρομεῖον καὶ δὲν ἠδύνατο ἴσως νὰ τὸ προλάβη, πότε, ἐνῷ ἤρχιζε νὰ τοῦ γράφη, ἐνέσκηπτεν ὑπηρεσία ἐπείγουσα.

Εἰς τὰ γράμματα πολλάκις μετοχετεύεται ἡ πνοὴ τῆς ψυχῆς τοῦ γράφοντος. Καί, ὅπως ὑπάρχουν ἐπιστολαὶ ἀποπνέουσαι ἄρωμα, οὕτω αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Νικολάου ἀπέπνεον τὴν δυσωσμίαν τῆς προϊούσης σήψεως, ἡ ὁποία ἐπενέμετο τὴν ψυχήν του.

Οὐδέποτε σχεδὸν ἀπήντα ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ προστάτου του. Καὶ ἂν ἤθελε δὲ νὰ ἀπαντήση, θὰ ἦτο τοῦτο πολλάκις εἰς αὐτὸν ἀδύνατον.

Ἡμέραν τινὰ εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν του ἐν τῷ στρατῶνι ἡ πλειὰς τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ πολιτῶν, τῶν ἀχωρίστων συντρόφων τοῦ ἀνειμένου βίου του. Καὶ ἀναδιφῶντες οὗτοι τὰ ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης του ἐν ἀταξίᾳ ἔγγραφα, εὑρίσκουν δεκάδα περίπου ἐπιστολῶν τοῦ Κίμωνος, διαφόρων ἐποχῶν, ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας δὲν ἔσχε τὴν περιέργειαν νὰ ἀποσφραγίση ὁ Νικόλαος.

— Μωρὲ τ' εἶν τοῦτα, Νίκο ; Ὁλόκληρο ταχυδρομεῖο ἀδιάβαστο ;

— Ὄρεξι εἶχα ! Ὅταν ἔχω σκοτούραις καὶ διαολιαῖς στὸ κεφάλι, ποτὲ δὲν τανοίγω· τὰ ρίχνω αὐτοῦ καὶ ὕστερα ξεχνιοῦνται. Ἔπειτα ξέρεις τί παληκαριὰ χρειάζεται γιὰ νὰ διαβασθοῦν αὐτὰ τὰ παχειὰ γράμματα, μὲ τὸ διπλὸ γραμματόσημο ;

— Παληκαριά ;

Παληκαριὰ βέβαια. Στοχαστῆτε, ρὲ παιδιά, γράμματα μὲ πενήντα τοὐλάχιστον ἐρωτήσεις τὸ κάθε ἕνα, ποιὸ ἀναγουλιασμέναις, ξέρετε, ἀπὸ ἐκείναις ὅπου εἶναι στὰ θέματα τοῦ Ὀλενδόρφου, ὅπου ἀπὸ τὸ ξεθέωμα ὅπου μοῦ ἔκανε ὁ προστάτης μου τὰ κατάφερα νὰ κάνω τριάντα ἐφτὰ σὲ τρία χρόνια. Καὶ νά ταν μονάχα αὐτό ;

— Ἄ! εἶναι κι ἄλλα, κακομοίρη ;

— Ἀκοῦστε ἂν ἦναι κ' ἄλλα. Αὐτὰ ποῦ σᾶς εἶπα εἶναι ὁ πρόλογος. Ὕστερα ἔρχεται ἕνα ἡμερήσιο δελτίο τῆς οἰκογενείας του. Πότε ἔπιασε βηχαλάκι τὸ Φαίδωνα, καὶ πότε κόψιμο τὴ Θάλεια· καὶ πότε ζαλάδαις καὶ λιγούραις τὴν ὤμορφη γυναῖκα του τὴν Ἀνθή. Μιὰ γυναῖκα ὅμως, ξέρετε, σὰν τὸ κρύο νερό. Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖς νὰ βρῆς μέσα στὰ γράμματά του, μαθήματα καλῆς συμπεριφορᾶς, θεῖον κήρυγμα ἂν θέλης, ἄλλοτε θεωρία, μαθήματα σχολείου λόγου, ὡς καὶ τακτική, ἂν ἀγαπᾶτε.

— Καὶ ποῦ τὰ ξέρεις, Νίκο, αὐτά, ἀφοῦ δὲν τἄνοιξες ;

— Εὔκολο νὰ πεισθῆτε, ἂν δὲ βαριέστε. Φτάνει μόνο νὰ μὴν ἀρχίσετε νὰ τὰ διαβάζετε δυνατά, γιατὶ τότε δὲν τὴ γλυτόνω τὴν ἀγγαρεία. Εἶναι σὰν νὰ τὰ διάβαζα μοναχός μου.

— Ἔχουμε τὴν ἄδεια τοῦ κυρίου ἐπιλοχίου νὰ τανοίξουμε ;

— Νά τα ! Καὶ θέλει καὶ ρώτημα ;

Καὶ τὰ διενεμήθησαν μεταξύ των· καὶ γέλωτες ἠχηροὶ καὶ λοιδωρίαι χυδαῖαι τῆς ὁμάδος ἐκείνης τῶν διεφθαρμένων ἐσχολίαζον τὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Κίμων ἀπετύπωνε τὰ μύχια, τὰ ἁβρὰ τῆς καρδίας του αἰσθήματα, διὰ τῶν ὁποίων μετέδιδεν εἰς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὡς τέκνον του, τὰ ἀφελέστερα τοῦ ἐσωτέρου βίου τῆς οἰκογενείας του ἐπεισόδια.

Καὶ προσέθεσεν ἐν τέλει ὁ Νικόλαος Βερτῆς.

— Νὰ λέω τὴν ἀλήθεια· ἐνῷ αὐτὰ τὰ γράμματα ποῦ δὲν ἔχουν κλειδωνιαῖς δὲν κινδυνεύουν νὰ ἀνοιχτοῦν, οὔτε ἀπὸ μένα, ὅσα ἔχουν κλειδωνιαῖς, τῆς σπάζω καὶ τὰ ἀνοίγω στὴ στιγμή.

— Τί κλειδωνιαῖς ; ἐμουρλάθηκες ;

— Δὲν ἐμουρλάθηκα ἐγώ, ἀλλὰ κουταθήκατε σεῖς. Ἡ κλειδωνιαῖς τους εἶναι ἡ πέντε κόκκιναις βούλαις. — Πιστεύω τώρα νὰ ξυπνήσατε, καὶ νὰ μπήκατε μέσα.

Ἐμπήκαμε, Νίκο.

— Δόξα σοι ὁ Θεός. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ γράμματα εἶναι αὐγωμένα σὰν τὰ ψάρια ποῦ ἔχουν αὐγοτάραχο. Πότε δυὸ δεκάρικα, πότε ἕνα εἰκοσιοχτάρικο. Ἂν ἤτανε πλειὸ ἔξυπνος ὁ προστάτης μου, αὐταῖς τῆς συμβουλαῖς καὶ τῆς διδασκαλίαις ποῦ ἐδιαβάσατε, θὰ τῆς ἐτύλιγε πάντα μέσα σὲ χαρτιὰ τῆς ἐθνικῆς τραπέζης. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἴσως καὶ κατέβαζα καμμιά, ὅπως κατεβαίνει τὸ χάπι, τυλιγμένο μέσα σὲ κανέλλα μὲ ζάχαρι. Ἀλλὰ δὲν τοῦ κόβει· καὶ σὺ πάλι, ἂν σοῦ βαστάει, κόπιασε νὰ τοῦ τὰ γράψης αὐτά !

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῶν βδελυρῶν ἐνστίκτων τοῦ νέου τούτου, τὰ ὁποῖα ἐπολλαπλασίαζε καὶ ἐξέτρεφε τὸ ἐκνευριστικὸν θάλπος τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς διαφθορᾶς, ἡ ὁποία τὸν περιέβαλλε, ὡς τοὺς σκώληκας τῶν σηπομένων πτωμάτων, τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἡ θέρμη. Ἀποσυνετίθετο καὶ κατέρρεεν ἐν αὐτῷ ὁ ἀνθρωπισμός. Ὁ βόρβορος ἐρρύπαινε τὰ κίτρινα τῆς στολῆς του σειράδια καὶ πολλάκις ἐν συμπλοκαῖς χαρτοπαικτῶν, εἰς διαπληκτισμοὺς οἰνοφλύγων ἐν καταγωγίοις, ἐμνημόνευσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ἀστυνομικὸν δελτίον, πλέον ἢ ἅπαξ ἠσχολήθη περὶ αὐτοῦ τὸ φρουραρχεῖον.

Ὁ δὲ Κίμων τοῦ ὁποίου ἐφείδοντο οἱ συνάδελφοί του, ἀορίστως ἐν τούτοις ἐπληροφορεῖτο ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν προϊσταμένων του, ὅτι ὁ βίος του δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸς πολλῶν ἐλπίδων.

Ἤλγει τότε καὶ ἐξανίστατο οὐχὶ κατὰ τοῦ Νικολάου, ἀλλὰ κατὰ τῶν συναδέλφων του, οἱ ὁποῖοι τῷ διεβίβαζον αὐτὰς τὰς πληροφορίας.

Ἡ ἀπομάκρυνσις, παρακωλύουσα τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν παρεκτροπῶν του, τῷ ἐνέπνεε δυσπιστίαν πρὸς τὰς πληροφορίας ταύτας, ἡ δὲ μακρὰ ἀπουσία, ὀξύνουσα τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πόνον, θερμαίνουσα τὴν ἀγάπην του, εἶχεν ἀπαλείψει ἀπὸ τῆς μνήμης του τὰς παρεκτροπὰς τοῦ παρελθόντος καὶ τὸν ἐξήγνιζε καὶ τὸν ἠμνήστευεν ἡ καρδία του· ἡ ψυχή του δὲν ἀντελαμβάνετο ὅσα αὐταὶ τοῦ Νικολάου αἱ ἐπιστολαὶ θὰ κατήγγελλον ἀπελπιστικὰ εἰς διαυγεστέρους ὀφθαλμούς.

— Εἶδες ἐκεῖ, ἔλεγε, τοὺς μπῆκε στὸ μάτι τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί· ὅλοι μὲ αὐτὸ τὸ ὀρφανὸ τὰ ἔχουν. Ὤ ! Ἂν ἦταν κανένας ἀπὸ φαμίλια· κανένας ἀπὸ ἐκείνους μὲ τὰ μεγάλα ὀνόματα, ποῦ δὲν κάνουν γιὰ τίποτα, ποῦ τοὺς πετοῦν οἱ γονεῖς τους στὸ στρα-

τῶνα γιὰ νὰ τοὺς δαμάσουν, ὅπως τοὺς τρελλοὺς στὰ μοναστήρια, ὅλα του θὰ ἦσαν λαμπρὰ καὶ δὲν θὰ εὕρισκαν λόγια νὰ τὸν ἐπαινοῦν. Ἀλλὰ γι' αὐτόν, ἐχάλασε ὁ κόσμος ἐπειδὴ διασκέδασε μιὰ φορὰ τὸ παιδί, ἐπειδὴ εἶπε ἕνα λόγο παραπάνω. Κ' αὐτοὶ ποῦ μοῦ τὰ προφταίνουν ὅλα αὐτά, δὲν ἦσαν μιὰ φορὰ παιδιά; Γιατὶ παιδὶ εἶναι νέος εἴκοσι πέντε χρόνων!

Οὕτω ὁ Κίμων, ἡ εὐθεῖα αὕτη καρδία ἐγίνετο ἄδικος, καὶ ἡ περὶ τῶν ἀνθρώπων κρίσις του ἐστρεβλοῦτο, τυφλουμένη ὑπὸ τῆς στοργῆς τῆς ἀπεριορίστου πρὸς ὕπαρξιν τόσον ἀναξίαν αὐτῆς.

Καὶ ὅμως ὅλαι αἱ ἐξωτερικευόμεναι τοῦ νέου τούτου παρεκτροπαὶ ἦσαν ἐλάχισται, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐσωτέραν τῆς ψυχῆς του σαπρίαν, ἡ ὁποία πάντας, πλὴν μόνων τῶν ὁμοίων του, ἐλάνθανε.

Διὰ τοῦτο ποινὰς μόνον πειθαρχικὰς ἐπεσώρευον κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ αἱ ποιναὶ αὗται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ματαιώσουν τοὺς ἀτρύτους ἀγῶνας τοῦ Κίμωνος, ὅπως κατορθώσῃ νὰ τὸν προαγάγῃ εἰς ἀξιωματικόν, ἀγῶνας τοὺς ὁποίους ὑπεβοήθει τελεσφόρως ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῶν στελεχῶν, διὰ τὴν παρασκευαζομένην κατάληψιν τῶν νέων ἐπαρχιῶν.

Οὕτω ὁ Ἀνδρεάδης, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μετατεθῆ εἰς Ἀθήνας, ἀπήλαυσε τὴν οὐράνιον εὐδαιμονίαν νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον ἐκεῖνο τὸ ἐρημωθὲν τοῦ πατρικοῦ θάλπους, τὸν ὀρφανόν, τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἐγένετο προστάτης καὶ πατήρ, περὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις ἐδίστασεν ἡ ψυχή του, ἐξασφαλίσαντα τὸ μέλλον του ἐν τῷ ἐντίμῳ σταδίῳ τῶν ὅπλων.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπῆρξε διὰ τὸν Κίμωνα ἡ δροσερωτέρα ὄασις ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου του· αὐτόχρημα παράδεισος· ὁ ἀληθὴς παράδεισος, ὃν ἀνευρίσκει τις ἐν ἑαυτῷ, ὅταν βλέπῃ εὐτυχοῦντας ἐκείνους τῶν ὁποίων ἡ εὐτυχία ὑπῆρξεν ὁ ἄσβεστος πόθος, ὁ ἑνιαῖος τῆς ὑπάρξεώς των σκοπός.

Εὐτυχὴς σύζυγος, εὐτυχὴς πατὴρ δύο χαριτωμένων ἀγγέλων εἶδεν ἐξασφαλισθεῖσαν καὶ τοῦ ὀρφανοῦ τούτου τὴν εὐτυχίαν, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖον ἀγάπη, ἂν διέφερε κατά τι τῆς πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα, διέφερε κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι ἦτο μᾶλλον περιπαθής, διότι βάσις αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ φιλανθρωπία καὶ ὁ οἶκτος.

Ἐπειδὴ τὸ παιδίον αὐτὸ τὸ ἐγκαταλειφθὲν ἕρμαιον τῆς καταστροφῆς, μόλις ἐβλάστησεν, αὐτὸ τῆς τύχης τὸ ἀπόριμμα, τὸ ἥρπασεν αὐτός, τὸ διεξεδίκησε κατὰ τῆς φθορᾶς, τὸ διεξεδίκησε κατὰ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως. Ἐπάλαισεν, ἐμόχθησεν, ἔκλαυσεν, ἐδίστασεν, τὸ ἀνέστησεν ἐν ὑπαμοιβῇ ἐλπίδων καὶ ἀπογνώσεως καὶ ἐνίκησεν ἐπὶ τέλους, ἐνίκησεν.

Καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὸν ἦτο κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογος τῶν πόνων, τῶν δακρύων καὶ τῶν παλμῶν τοὺς ὁποίους τῷ ἐστοίχισεν ἡ νίκη αὕτη.

Τί ἤθελε καταντήσει ἄνευ αὐτοῦ καὶ τί εἶναι σήμερον ὁ Νικόλαος Βερτῆς!

Διὰ τοῦτο ὅταν εἶδε τὸ πρῶτον τὸν περικαλλῆ νέον περιβεβλημένον τὴν στολὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἡ χαρά του ἀνῆλθεν εἰς λυρισμόν, εἰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες ἦσαν κωμικαὶ ἐνώπιον ἀδιαφόρων ἀνθρώπων μὴ δυναμένων νὰ ἀντιληφθοῦν μέχρι τίνος σημείου ἀνέρχεται ἡ ἀφοσίωσις πρὸς ἐκείνους, πρὸς οὓς συνδεόμεθα διὰ σειρᾶς θυσιῶν καὶ ἀγώνων.

Καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς συναδέλφους του. Ἰδέτε τὸ λοιπὸν αὐτὸ τὸ λεβεντόπαιδο, αὐτὸν τὸν χαριτωμένο ἀξιωματικό! Δὲν εἶναι ὡμορφο παλληκάρι; Δὲν εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ τὸν καμαρόνω; Γιατὶ ἐγὼ τὸν ἔφερα αὐτοῦ ποῦ εἶναι, ἐγὼ ξαγρύπνησα καὶ ἐκαρδιοχτύπησα γι' αὐτόν, ἐγὼ τὸν ἐμεγάλωσα καὶ τοῦ ἄνοιξα τὸ δρόμο του. Εἶναι δικός μου αὐτὸς ὁ θησαυρός.

Καὶ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἐπὶ τέλους νὰ βραβεύσῃ δαψιλῶς τὴν εὐγενῆ τοῦ Κίμωνος ψυχήν.

Διότι ὁ Νικόλαος ὑπέστη ῥιζικὴν μεταμόρφωσιν. Ὡς νὰ ἐξήγνισε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀπεκάθηρεν ἡ στολὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὡς νὰ εἰσέδυ καὶ ἐκυκλοφόρησεν ἐν τῇ καρδίᾳ του νέον αἷμα τιμῆς, καὶ χρηστότητος. Καὶ διέρρηξε πρὸς τὰς παλαιάς του σχέσεις, πρὸς τὰς χυδαίας ἕξεις τῆς προτέρας ζωῆς του.

Ἦτο δὲ πρωτοφανὴς καὶ ἡ πρὸς τὸν προστάτην του προσήλωσις. Ἡ Ἀνθὴ ἰδίως ἦτο τὸ ἀντικείμενον πολλοῦ σεβασμοῦ καὶ ἀδελφικῆς ἐκ μέρους του στοργῆς. Δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ υἱϊκῆς, ὡς ἔλεγε, διότι ἦσαν ὁμήλικες καὶ θὰ προσέκρουεν εἰς τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς νεαρᾶς γυναικὸς τοῦ εὐεργέτου του, ἂν τὴν ὠνόμαζε θετὴν μητέρα. Ἐγέλα ὁ Κίμων ἐπὶ τούτῳ καὶ τῷ ἀνωμολόγει χάριτας, διότι δὲν ἀπένεμε τὸν σεβαστὸν τοῦτον τίτλον εἰς τὴν γυναῖκά του. Μόνη δὲ ἡ Ἀνθή, ἂν καὶ ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς, δὲν μετεῖχε τῶν ἀφελῶν τούτων ἐκρήξεων τῆς οἰκειότητος. Μεθ' ὅλην τοῦ Κίμωνος τὴν στοργήν, αὕτη ὠχυροῦτο ὄπισθεν παγερᾶς πρὸς τὸν Νικόλαον ἀδιαφορίας, οὐδέποτε ἐκδηλοῦσα πρὸς αὐτὸν τὴν ἀνοικτόκαρδον ἐκείνην οἰκειότητα, ὡς πρὸς μέλος τῆς οἰκογενείας.

Ἀλλ' ὁ Νικόλαος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑποστῆ τελείαν μεταμόρφωσιν, οὐδὲ κἂν ἐφαίνετο ὅτι παρετήρει τὴν πρὸς αὐτὸν ψυχρότητα καὶ τὸ ἐπιφυλακτικὸν ὕφος τῆς γυναικὸς τοῦ εὐεργέτου του. Σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἠδύνατό τις νὰ τὸν συναντήσῃ ἐν τῷ οἴκῳ του, προσηλωμένον εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ ἐκδηλοῦντα τὴν πρὸς τὸν προστάτην του εὐγνωμοσύνην διὰ τῆς πρὸς τὰ τέκνα του λατρείας, διὰ πληθύος ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν Ἀνθήν, μέχρι τῶν μᾶλλον ἀσημάντων. Αὐτὸς ὁ ἐμμανὴς ἄλλοτε τῶν νυκτερινῶν κώμων καὶ τῶν θορυβωδῶν διασκεδάσεων σύντροφος, προέκρινεν ἤδη νὰ διέρχεται τὰς ἑσπέρας του, ἐν τῷ μονοτόνῳ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης.

Καὶ ὁ Κίμων εὐτυχὴς διὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην παρεπονεῖτο μόνον κατὰ τῆς συζύγου του, ὅτι δὲν παρέσχεν εἰς τὸν Κίμωνα τὴν ἀνοικτὴν καρδίαν ἀδελφῆς, ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν συμπεριφορά της εἶναι ὡς διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἰδικῆς του στοργῆς.

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, τῇ ἔλεγε· μοῦ φαίνεται ὅτι φέρεσαι πρὸς αὐτὸν σὰν μία κακὴ μητρυιά, ἀφοῦ ἐγὼ δὲν τὸν ξεχωρίζω ἀπὸ τὰ παιδιά μας.

Ἐκείνη δὲ αἰδημόνως τῷ ἀπήντα ὅτι συμμερίζεται τὰ αἰσθήματά του, ἀλλὰ ὅτι ὅπως δήποτε εἶναι πάντοτε ξένος πρὸς αὐτήν, ἀφοῦ οὔτε συγγενὴς τοῦ ἀνδρός της δὲν εἶναι. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἡ ἐπιθυμία της ὅπως τῷ φέρεται οἰκειότερον προσκρούει εἰς ἀκατανίκητον αἴσθημα αἰδημοσύνης.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἠρυθρία· καὶ ἔτι μᾶλλον ἔνευε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν, ἐνῷ ὁ Κίμων τὴν ἔσκωπτε γελῶν θορυβωδῶς.

— Στὸ Νίκο, καλέ, δὲν μπορεῖς νὰ ἔχῃς ἀνοιχτὴ καρδιά; συμπεριφορὰ ἀδελφῆς; Ἂν σὲ ἔπερνα, ὅταν ἦταν μικρὸς καὶ τὸν πήγαινα ἀπὸ τὸ χέρι στὸ σχολεῖο, τότε δὲν θὰ τὰ εὕρισκες φυσικὸ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷς, καί, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τοῦ τῆς βρέχῃς, ὅταν ἔκανε ζούρλιαις; Τώρα πῶς δὲν τὸ εὑρίσκεις φυσικὸ νὰ τὸν ἀγαπᾷς; Προσκρούει εἰς τὴν εὐπρέπεια τὸ νὰ ἔχῃς τὴν καρδιὰ ποῦ ἔχει καὶ ὁ ἄντρας σου γι' αὐτὸ τὸ παιδί:

Ὄχι βέβαια.

Τότε λοιπὸν δὲν προσκρούει οὔτε νὰ τὸ δείχνῃς. Πῶς ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πράγματα ποῦ ἐνῷ ἐπιτρέπεται κανεὶς νὰ τὰ αἰσθάνεται δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ δείχνῃ; Ἠμπορεῖς νὰ τὸν φαντασθῇς ξένο τὸ Νίκο; Καὶ ἀπὸ πότε εἶναι ἄτοπο μιὰ γυναῖκα νὰ δείχνῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸ παιδί της ἢ τὸν ἀδελφό της;

Καὶ ἐκείνη διὰ νὰ ἦναι ἀρεστὴ εἰς τὸν ἄνδρα της ὑπέσχετο ὅτι θὰ φέρεται εἰς τὸ μέλλον οἰκειότερον πρὸς τὸν θετόν του υἱόν.

Ἑσπέραν τινὰ καθ' ἣν ὁ πυρρωνιστής, ὁ ἀπαισιόδοξος φίλος του, ὁ Φίλιππος Βράγκας, εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κίμωνος μετὰ τῆς γυναικός του, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φαιδροῦ διαλόγου τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου ὁ Κίμων ἐνθυμηθεὶς τοῦ Φιλίππου τὰς μαύρας θεωρίας, καὶ θέλων νὰ τὸν πειράξῃ, τὸν ἔλαβεν ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤμων καὶ σείων αὐτὸν ἰσχυρῶς

— Αἴ! Τί λές, μάντι κακῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος συκοφάντα. Δὲν φέρει εὐτυχία τὸ νὰ εὐεργετῇ κανείς; Μᾶς γεννᾷ ἐχθροὺς ἡ εὐεργεσία;

Καὶ περιβάλλων διὰ τοῦ βραχίονος μετὰ στοργῆς πατρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Νικολάου,

— Πῶς σοῦ φαίνεται, εἶπεν, αὐτὸς ὁ ἄσπονδος ὁ ἀμείλικτος ἐχθρός μου;

— Ἆ! Καϋμένε Κίμων. Κρίμα ὅπου σὲ ἐνόμιζα ἔξυπνον ἄνθρωπον. Καὶ ὅμως δὲν ἐννόησες ἀκόμη, ὅτι ποτὲ δὲν σπουδαιολογῶ, ὅταν μὲ πιάνῃ ἡ λόξα νὰ κάνω τὸ φιλόσοφο, καὶ ὅτι σφοδρὰ μονομανία μὲ κατέχει νὰ χειραγωγῶ καὶ παρουσιάζω εἰς τὸν κόσμο, ὡς εὔμορφαις κοπέλλαις τῆς πλειὸ ἄσχημαις καὶ τῆς πλειὸ γρηαῖς σοφιστείαις.

— Τὸ ξέρω, εἶπε φαιδρότατα γελῶν ὁ Κίμων. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐσπουδαιολόγεις ἔφθανε καὶ ἡ ἰδική σου καὶ ἡ ἰδική μου εἰς τὸν γάμον μας εὐτυχία, ἔφθανεν ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ καρδιά μου δι' ὅσα ἔκαμα γιὰ τὸν Νίκο μου, διὰ νὰ σὲ θεραπεύσουν.

— Καὶ βέβαια, Κίμων.

— Ἂν εἶχες τί νὰ πῇς θὰ ἐδοκίμαζες νὰ ἀρχίσῃς πάλι τὴν ἀντιλογία. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις. Καὶ κατὰ τοῦτο μόνον εἶσαι δυστυχής, ὅτι εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ ὁμολογήσῃς τὴν εὐτυχία μας.

— Σιώπα, Κίμων, μὴ τὸ πολυλέγεις αὐτό. Ἡ εὐτυχία δὲν πρέπει ποτὲ νὰ σπινθηροβολῇ, ἀλλὰ πάντα νὰ κρύβεται· γιατὶ εἶναι σὰν ἕνα γιαλὶ τόσο λεπτό, τόσο εὔθραστο! Κάτι χειρότερο μάλιστα ἀπὸ γιαλί. Εἶναι σὰν ἐκείναις τῆς χρυσαῖς, τῆς πολύχρωμαις σφαίραις ποῦ κάνουν μὲ τὸ καλαμάκι ἀπὸ σαπουνάδα τὰ παιδιά. Ὅπως κ' ἐκείναις, φτάνει γιὰ νὰ τὴ σβύσῃ μονάχα ἡ πνοὴ τῆς ὁμιλίας ποῦ κάνει κανεὶς γιὰ τὴν εὐτυχία του.

Ὅταν δὲ ὁ Φίλιππος Βράγκας μετὰ τῆς γυναικός του κατῆλθον τὴν κλίμακα· εἶπε πρὸς αὐτὴν

— Νὰ δώσῃ ὁ Θεός, Ἀσπασία, νὰ μὴ συντριβῇ ποτὲ τοῦ Κίμωνος ἡ εὐτυχία. Ἀξίζει τόσο νὰ ἦναι εὐτυχισμένη αὐτὴ ἡ διαμαντένια καρδιά!

— Ὢ ναί, Φίλιππε, ἀλλὰ γιατὶ τὰ λὲς αὐτά;

— Διότι ἔχω μία ἀκατανίκητη ἀντιπάθεια σ' αὐτὸ τὸ νέο ἀνθυπολοχαγό, καὶ φοβερὴ προκατάληψι κατὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Κίμωνος.

— Γιὰ τὸν ἀνθυπολοχαγό, τὸ ἐννοῶ. Ὅλα τὰ προηγούμενα καμώματά του δικαιολογοῦν τὴν ἀντιπάθειά σου. Ἀλλὰ γιὰ τὴν καϋμένη τὴν Ἀνθὴ εἶναι πολὺ ἄδικοι αἱ προκαταλήψεις σου. Ἐμὲ αὐτὴ ἡ νέα μοῦ φαίνεται καρδιὰ θησαυρός.

— Θησαυρὸς κεκρυμμένος. Ἀλλὰ ὅλοι, ξέρεις, οἱ κεκρυμμένοι θησαυροὶ φυλάττονται σίγουρα μόνο ὅσο νὰ βρεθῇ κανεὶς νὰ τοὺς ἀναζητήσῃ.

— Εἶσαι ἄδικος, Φίλιππε.

— Νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἦμαι. Ἀλλὰ τί νὰ σοῦ εἰπῶ. Ἔχουν καὶ οἱ δύο ἕνα ἀλάνθαστο γνώρισμα κιβδηλείας χαρακτῆρος. Τὰ βλέμματά των ποτὲ δὲν προσηλόνονται ἐπάνω σου, ἀλλὰ ἀποφεύγουν κάθε συνάντησι μὲ τὰ δικά σου βλέμματα· καὶ ἢ καρφόνονται χάμω, ἢ σὲ πολιορκοῦν μὲ πλάγιαις στροφαῖς. Καὶ δὲν ἠξεύρεις πόσο δυσπιστῶ εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι φοβοῦνται νὰ κατοπτρίζωνται εἰς τοὺς καθρέπτας, ὅπου μᾶς ἔβαλε στὸ πρόσωπο ἡ φύσις, εἰς τὰ μάτια.

— Ὑπάρχουν μονομανεῖς ὅπου νομίζουν ὅτι προβλέπουν τὸν καιρὸ καὶ αἰωνίως βόσκουν τὰ μάτια τους στὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγείλουν πότε θὰ βρέξῃ ἢ πότε θὰ φυσήξῃ βοριᾶς. Δὲν ἠξεύρω ἂν συνέπεσε καμμιὰ φορὰ νὰ πετύχουν. Ἠθέλησες φαίνεται νὰ τοὺς μιμηθῇς, Φίλιππε.

— Γέλα ἐσύ, κυρά, ὅσο θέλεις. Ἀλλὰ ἐγὼ πονῶ· πονῶ πολὺ τὸν Κίμωνα καὶ παρατηρῶ, προσέχω. Τοὺς βλέπω ὅταν ὁμιλοῦν μεταξύ των, ὅτι ποτὲ δὲν βλέπονται κατὰ πρόσωπο· ὅτι τὰ βλέμματά τους, ὡς κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν, δίδουν ἀλλοῦ συνέντευξιν. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἡ σιωπηλή, ἡ σοβαρά, ἡ σεμνή, ὅπου τῆς φαίνεται ἄτοπο καὶ νὰ γελάσῃ δυνατά, μοῦ φαίνεται κρυψίνους. Καὶ αὐτὸ φθάνει γιὰ νὰ ἦναι κίβδηλη. Γιατί, τί ἄλλο εἶναι, παρακαλῶ, ὁ κρυψίνους παρὰ ἕνας βουβὸς ψεύτης;

Καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ φόβοι οἱ διαβρωτικοὶ ἐβασάνιζον τοῦ Φιλίππου Βράγκα τὴν ψυχήν. Τοῦ Κίμωνος ὅμως τὴν διάνοιαν καμμία τῶν σκοτεινῶν τούτων σκέψεων δὲν ἀπησχόλησε ποτέ· οὐδέποτε αἱ μελαναὶ πτέρυγες τῆς ζηλοτυπίας ἐπλατάγισαν περὶ αὐτόν· οὐδέποτε ἐρρίγησεν ὑπὸ τὴν παγερὰν πνοήν της.

Ψυχὴ ἐν παντὶ εὐθεῖα, ὁ Κίμων, τιμία καρδία, ἔτρεφε πρὸς πάντας πίστιν ἀπεριόριστον· ἰδίως πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐλάτρευε. Τῶν εὐγενῶν ψυχῶν ἡ στοργὴ εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως, ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἀγαπωμένους δυσπιστία, ἡ πρωτότοκος αὕτη κόρη τῆς φρονήσεως εἶναι ἀρετή, ἥτις οὐδέποτε τὰς ἐκόσμησεν.

Ἕνεκα τούτων ἦτο ἀδύνατον νὰ βλαστήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Κίμωνος ἡ ζηλοτυπία. Ειδικῶς δὲ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Νικολάου Βερτῆ θὰ ἦτο βδελυγμία τοιαύτη ὑπόνοια. Ἀφοῦ πατρὸς καρδία ἔπαλλεν ἐν τῷ στήθει του διὰ τὸν νέον ἐκεῖνον, πῶς ἦτο δυνατὸν σκέψις τόσον βορβορώδης νὰ κηλιδώσῃ τὴν ὡραίαν τοῦ Κίμωνος ψυχήν;

Διὰ νὰ διεισδύσῃ ἐν τῇ διανοίᾳ του ὁ λογισμὸς οὗτος ὁ ἀποτρόπαιος, ἔπρεπε νὰ πιστεύσῃ ὄχι μόνον ὅτι ὁ Νικόλαος ἦτο ψυχὴ ὑπὲρ πᾶσαν ῥυπαρά, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐφαντάσθη ὁ δείλαιος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὅλαι αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίαι, ὅτι ἡ ἠχὼ τῶν λέξεων παιδί μου, τέκνον μου, ἥτις ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἔπληττε τὴν ἀκοήν του, δὲν ἤρκεσαν νὰ τὸν προσοικειώσουν πρὸς τὴν ἰδέαν, ὅτι πατρὸς θέσιν ἔχει παρ' αὐτῷ ὁ Κίμων· θὰ ἤρκει δέ, ἂν ὑπῆρχεν ἡ ἐλαχίστη προσοικείωσις πρὸς τὸ αἴσθημα τοῦτο, ὅπως καὶ τὴν κακουργοτέραν φύσιν ἐξαναγκάζῃ εἰς ὀπισθοδρόμησιν πρὸ τῆς ἀφυπνίσεως τοιούτου στυγίου πόθου.

Τοιοῦτον ἀπύθμενον βάθος ψυχικοῦ βορβόρου ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ βολιδοσκοπήσῃ ὁ Κίμων, καὶ ἑπομένως ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ζηλοτυπήσῃ.

Καὶ ἐν τούτοις μόνη ἡ ζηλοτυπία θὰ διήνοιγε τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπέναντι πολλῶν παραδόξων περιστάσεων, μόνη ἡ ζηλοτυπία ἤθελεν ὠθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἔρευναν, πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν αἰτίων τῆς τόσον ἀποτόμου μεταλλαγῆς ἕξεων, ἐν τῷ ἀνειμένῳ βίῳ τοῦ Νικολάου.

Διότι, ὅπως νευρικαί τινες νοσηραὶ προδιαθέσεις ἐντείνουν καὶ πολλαπλασιάζουν τὴν δύναμιν τῆς ἀκοῆς, τῆς ἀφῆς τὴν αἰσθητικότητα, οὕτω καὶ ἡ ζηλοτυπία, ἡ ἀλγεινὴ αὕτη νόσος τῆς ψυχῆς, ἀναπτύσσει παρ' ἐκείνῳ ἐν τῷ ὁποίῳ κυριαρχεῖ ἀσύλληπτον διορατικότητα, διασχίζουσαν τὰ σκότη μὲ τὰ ὁποῖα ἀποπλανοῦν τὴν ἔρευναν αἱ ἐντεχνότεραι προφυλάξεις, ὀξύνει τὸ πνεῦμα τὸ προσηλωμένον εἰς τὴν ἀνιαράν, τὴν ἐργώδη ταύτην ἔρευναν, προσδίδει εἰς τὰς αἰσθήσεις ὀξύτητα καταπλήσσουσαν καὶ χειραγωγεῖ ὡς διὰ δυνάμεως ὑπερφυσικῆς εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν γεγονότων, τὰ ὁποῖα εἰς ἀνύποπτα βλέμματα προσπίπτουν ὡς ὅλως ἀδιάφορα καὶ τυχαῖα.

Καὶ ὅμως ἂς λικνίζῃ τοὺς ἀγαπῶντας ἡ ἐμπιστοσύνη, ἂς σκέπῃ ἵλεως τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἡ πλάνη. Ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου ἂς κλείσῃ τὰ βλέφαρά των, πρὶν ἢ ἀφυπνισθῇ ἐν τῇ διανοίᾳ των ἡ ἀλήθεια ἡ φονεύουσα.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΨΙΤΤΑΚΟΣ Ο ΤΕΦΡΟΧΡΟΥΣ

Ὁ Condillac διισχυρίζεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν διαφέρουσι τόσον ἀπ' ἀλλήλων, διότι εἶναι πάντων τῶν ζώων μιμητικώτεροι. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι μετέχουσι τοῦ τε πιθήκου καὶ τοῦ ψιττακοῦ. Ἡ πρὸς τοὺς πιθήκους συγγένεια πολλοὺς μὲν εὗρε τοὺς ὑποστηρικτάς, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς τὸν ψιττακὸν ὁμοιότητα οἱ συνήγοροι μετ' ἐπιφυλάξεως ἀποφαίνονται. Ὁ δὲ Brehm ὅπως ἐνθαρρύνῃ ἴσως τούτους, ἀποκαλεῖ τοὺς ψιττακοὺς πτερωτοὺς πιθήκους.

Ἡ μιμητικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ ψιττακοῦ δὲν ἠρευνήθη μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς. Ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς λαλεῖ, μᾶς εὐχαριστεῖ ἢ μᾶς ἐνοχλεῖ χωρὶς νὰ κινῇ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν ἀκριβῶς ὡσεὶ ἐπρόκειτο, περὶ κοινοῦ φλυάρου. Παραδεχόμεθα συνήθως, ὅτι ἄνθρωποί τινες λαλοῦσιν ὡς ψιττακοί· τοιοῦτον ὅμως ποιοῦντες παραλληλισμὸν ἀδικώτατα κατακρίνομεν τὸ πτηνόν. Ὁ ἀκατάσχετος ῥήτωρ ὁμιλεῖ συνήθως χωρὶς νὰ σκέπτηται, ἐν ᾧ ψιττακὸς ὁ τεφρόχρους σκέπτεται προτοῦ λαλήσῃ.

Πρὶν ἢ θαυμάσωμεν τὸ πνεῦμα τοῦ ζῴου ἂς περιγράψωμεν αὐτό. Ὁ τεφρόχρους ψιττακός, ὃν καλοῦσι κοινῶς ζιακό, οἱ δὲ ἐπιστήμονες λατινιστὶ Psittacus erythraceus, ἔχει μέγεθος μεγάλης περιστερᾶς, πτέρωσιν ἁπλῆν ἀλλὰ σοβαράν, στερεῖται τοῦ πρασίνου ἐκείνου χρώματος καὶ τῶν λοιπῶν ποικίλων πτερῶν τῶν ἀμερικανικῶν ψιττακῶν. Ἅπασα σχεδὸν ἡ πτέρωσίς του ἔχει χρῶμα τεφρόν. ἰώδης τις χρωματισμὸς διακρίνεται ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ ὠχραί τινες ἀποχρώσεις εἰς τὸ στῆθος καὶ τὰς κνήμας. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φαίνεται πεπασμένον διὰ λευκῆς κόνεως, τὸ ῥάμφος εἶναι μέλαν. μικρὰ δέ τινα πτερὰ λεῖα καὶ βαθυχρούστερα διαγράφουσι κάλυμμά τι. Ἅπαντα ἐν γένει τὰ χρώματα αὐτοῦ εἶναι φαιὰ πλὴν τῆς οὐρᾶς, ἥτις ἔχει χρῶμα ἐρυθρὸν ὕσγινον. Ὅταν φέρωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ Gabon τῆς Γουϊνέας ἢ τῆς Μαδαγασκάρης, δὲν ἔχει τόσον λαμπρὰ χρώματα, διότι ὑποφέρει κατὰ τὸ ταξείδιον ἐγκεκλεισμένος ὢν ἐντὸς στενῶν κλωβῶν, ἀκίνητος, πεπιεσμένος, λυπημένος. Μετ' ὀλίγον ἀφιέμενος ἐλεύθερος ἀνακτᾷ τὸ κάλλος του. ἐὰν δὲ εὕρῃ κατάλληλον μέρος πρὸς διαμονήν, οἱ δὲ σπόροι, οἱ καρποὶ καὶ τὰ γλυκίσματα ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν, δὲν ζητεῖ πλέον νὰ φύγῃ καὶ καθίσταται οἰκεῖος. Βραδύτερον δοκιμάζει νὰ ἀρθρώσῃ λέξεις, ἐν ἀρχῇ συγκεχυμένας, σπουδάζει, διορθοῖ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὴν προφοράν του καὶ καταλήγει τέλος νὰ μιμηθῇ ἁπάσας τὰς ἀρθρώσεις τῆς φωνῆς καὶ τὰς χροιὰς τῆς ὁμιλίας. Ἀκούων τις αὐτὸν ἐπί τινας στιγμὰς ἀρέσκεται ὑπὸ τῆς ποικιλίας τῶν φωνῶν, τῶν ᾀσμάτων, τῶν λόγων του. Ἀκροώμενος ὅμως αὐτὸν ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν, τὸν βαρύνεται καὶ τὸν ἀπεχθάνεται. Πρέπει νὰ ἔχῃ τις

τὴν ὑπομονήν, ὅπως τὸν σπουδάσῃ ἐπὶ μῆνας. ἵνα ἐκπλαγῇ καὶ κατενθουσιασθῇ ἐκ τῶν διανοητικῶν προτερημάτων αὐτοῦ. Ἡ θαυμασία διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῶν ζῴων ἐμελετήθη μόνον εἰς τὸν κύνα, ἐλάχιστοι ὅμως ὑπέβαλον εἰς ἀνάλυσιν τὰ ψυχικὰ προτερήματα τὰ ἀναπτυσσόμενα διὰ τῆς ἀνατροφῆς εἰς ἄγριόν τι πτηνόν. Ὁ κύων ὑπομείνας τὴν ἐπήρειαν τοῦ κατοικιδίου βίου μετέβαλε χαρακτῆρα ἕνεκα τῆς κληρονομικῆς μεταδόσεως ἰδιοτήτων βραδέως ἀναπτυχθεισῶν ἐν τῷ εἴδει. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ λοιπόν, ὅτι ἐπίκτητόν τι ὁρμέμφυτον ἀντικατέστησε τὰ φυσικὰ ὁρμέμφυτα τοῦ ζῴου καὶ ἑπομένως ἡ μνημοσύνη τῶν ζῴων τούτων δὲν ἔχει τι τὸ ἔκτακτον. Δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ψιττακοῦ, τοῦ ἁρπαγέντος ἐκ τοῦ κόσμου καὶ τῶν συνηθειῶν τοῦ εἴδους του, τοῦ ὁποίου ὁ ἐγκέφαλος δὲν μετεπλάσθη ἕνεκα προηγουμένων ἐπηρειῶν ἀνατροφῆς, ἀλλὰ διατηρεῖται ὡς ἐργαλεῖον νέον, ἐφ' οὗ δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν κυρίως τὴν ἄμεσον ἡμῶν ἐνέργειαν.

Ὁ ψιττακὸς μιμεῖται τὰς φωνάς, τοὺς μουσικοὺς ἤχους, ἀρθροῖ λέξεις, ἐπαναλαμβάνει φράσεις βραχείας ἢ μακράς. Ἡ μιμητικὴ αὕτη ἰδιότης ἀπαιτεῖ ἰσχὺν μνήμης καὶ κόπους πρὸς προσαρμογὴν τοῦ φωνητικοῦ ὀργάνου.

Ἡ μνήμη του εἶναι μεγάλη. ὁ ψιττακὸς ἐπαναλαμβάνει μετὰ πολλοὺς μῆνας λόγους, τοὺς ὁποίους ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀκούσῃ ἐκ νέου. Εἰς τὸν ἐγκέφαλον φαίνεται ὅτι ἐντυποῦνται καλλίτερον οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους προφέρει τις μόνος του ἢ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀκούει λεγομένους εἰς ἄλλους. Τὸ ἀποτύπωμα σειρᾶς ἤχων διατηρεῖται ἐν τῇ ἐγκεφαλικῇ συσκευῇ καὶ ἀναπτύσσεται μετὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αἰτίων ἀγνώστων ἡμῖν συνήθως. Ἡ ἐνέργεια τῆς μνήμης φαίνεται ἁπλῶς ἐξαρτωμένη ἐκ μηχανικῆς τινος ἐνεργείας· ὅταν ὅμως ἡ μνήμη παράγηται ἐκ τῆς θέας ὡρισμένου τινὸς ἀντικειμένου, λέγομεν ὅτι ἔχομεν ἰδέαν τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Καὶ αὐτὸς ὁ ψιττακὸς ἐπίσης ἔχει τὴν ἰδέαν τοῦ ἀντικειμένου· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδέα αὕτη προκαλεῖ εἰς αὐτὸν λόγους ἀντιστοίχους, οἱ λόγοι οὗτοι κατ' ἀκολουθίαν ἐκφράζουσιν ἰδέαν τινά, ἀποτελοῦσιν ὁμιλίαν.

Ἡ ἄμεσος παρατήρησις ἐπιτρέπει νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῆς γνώμης ταύτης, ἥτις φαίνεται ὀλίγον παρακεκινδυνευμένη. Ζιακό τις παρασταθεὶς εἰς τὴν μαστίγωσιν κυναρίου. πάντοτε βλέπων τὸν αὐτὸν κύνα ἐξέβαλλε κλαυθμηρὰς ὑλακάς. Ὁ ψιττακὸς λοιπὸν ἁπλῶς βλέπων τὸν κύνα ἐξέφραζε μίαν ὡρισμένην ἰδέαν ἀναγεννωμένην ἐν αὐτῷ· διότι ὁ κύων προσήρχετο σιωπηλῶς, μόνη δὲ ἡ παρουσία του προὐκάλει τὴν ἀνάμνησιν τῶν φωνῶν. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ ἰδέα καθίστατο ἧττον ἀντικειμενική, διότι ὁ ψιττακὸς ἐξέβαλλε τὰς αὐτὰς κλαυθμηρὰς ὑλακάς, ἐὰν παρόντος τοῦ κυναρίου, ὁ κύριος ἐλάμβανεν ὕφος ἀπειλητικὸν καὶ προσεποιεῖτο τιμωρίαν. Ἡ ἰδέα παρέμενεν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ ψιττακοῦ παρουσιαζομένου ἑτέρου κυνός, καίτοι δὲ ἀκριβῶς τὸ πτηνὸν διέκρινε τὰ δύο ζῷα, εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀπεμιμεῖτο τὰς ὑλακάς, ἀλλ' ἐπλησίαζεν ἀφόβως τὸ ἓν ἐκ τῶν ζῴων, ἀπέφευγε δὲ τὸ ἕτερον.

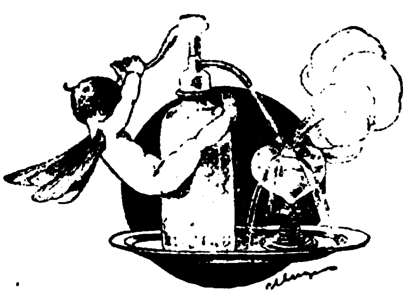
Ὑπὸ πολλῶν παρατηρητῶν ἐδόθησαν πλεῖστα παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μεγάλης μνήμης τῶν πτηνῶν τούτων. Παρατηρήσεις μάλιστά τινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσιν οὐ μόνον τὴν ἰδιότητα τῆς ἐκφράσεως ἰδεῶν, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἱκανὰ προσέτι νὰ προσαρμόσωσιν ἤχους ἀρθρωτοὺς καὶ σειρὰς ἤχων εἰς ὡρισμένας ἰδέας. Ἡ σπουδαιότης κυρίως συνίσταται οὐχὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τις τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῆς συναρμογῆς τῶν ἤχων, οὓς δύναται τὸ ζῷον ν' ἀρθρώσῃ, διότι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαθέσεως τῆς φωνητικῆς συσκευῆς, ἀλλὰ νὰ παρατηρηθῇ, πόσαι ἀμετάβλητοι συνθέσεις λέξεων ἀνταποκρίνονται πρὸς ἰσαρίθμους ἰδέας. Ἀκριβῶς εἰπεῖν τὸ λεξιλόγιον τοῦ ψιττακοῦ εἶναι περιωρισμένον· ἐνίοτε εἶναι ἀρκετὰ εὐρύ· ἡ ἀκατάσχετος ὅμως φλυαρία τοῦ πτηνοῦ καθιστᾷ δύσκολον τὴν ἀπαρίθμησιν αὐτοῦ. Ὁ Le Mahout ἀναφέρει ψιττακόν, τὸν ὁποῖον καρδινάλιός τις ἠγόρασεν ἀντὶ ἑκατὸν χρυσῶν ταλλήρων, διότι ἀπήγγειλεν ἀκριβῶς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ὁ δὲ De Laborde εἶδε ψιττακὸν ἐντὸς πλοίου τινός, λέγοντα ὁλόκληρον τὴν λειτουργίαν. Ὁ Brehm ἀναφέρει ἀνέκδοτα, ἅτινα δύνανται νὰ λεχθῶσι πρὸς ἀντίρρησιν τῶν θεωρητικῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν παραδέχονται, ὅτι τὰ ζῷα ἔχουσιν ἐκφραστικὴν λαλιάν.

Ἀφ' ἑτέρου ἐπίσης τὰ μουσικὰ προτερήματα τῶν πτηνῶν, ἅτινα εἶναι ἀνώτερα τῶν ἐρυθροδέρμων ἀνθρώπων, ἡ προτίμησις αὐτῶν ἰδιαιτέρων τινῶν ἤχων ἀποτελοῦσι φαινόμενα ἄξια μελέτης καὶ πλήρη ἐνδιαφέροντος.

Τὰ λοιπὰ διανοητικὰ φαινόμενα τοῦ ψιττακοῦ, ἐπιτρέπουσιν ἡμᾶς νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσον περίεργα, ὅσον τὰ τῆς μιμητικῆς ἰδιοφυίας αὐτοῦ. Γνωρίζομεν ὅτι οἱ ψιττακοὶ εἶναι ἥμεροι ἢ ἄγριοι, ὅτι ἐχθαίρονται πρόσωπά τινα καὶ ἀγαπῶσιν ἄλλα, ὅτι χαίρονται, λυποῦνται, ὀργίζονται. Τὸ σπουδαιότερον πάντων εἶναι, ὅτι ἔχουσι συνείδησιν τῶν κακῶν αὐτῶν πράξεων καὶ πολλάκις αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μετὰ τοιαύτας πράξεις ἀποτείνουσιν ἐπιτιμήσεις εἰς ἑαυτούς.

Οἱ ψιττακοί, ὅπως τὰ παιδία, δυσηρεστημένοι ὄντες, δὲν δέχονται μηδὲ αὐτὰ τὰ γλυκίσματα, εἶναι ἀνάγκη δὲ θωπειῶν καὶ κολακειῶν, ὅπως ἐπαναλάβωσι τὸ ἥμερον αὐτῶν ἦθος. Γνωρίζουσι τί κάμνουσι, τί θέλουσι καὶ τί λέγουσιν, εἶναι ἀληθὲς ὄχι πάντοτε, ἀλλὰ μήπως καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό ;

Ν Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Λεκόντ Δελίλ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Τῇ 6ῃ Ἰουλίου ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ὁ ἀκαδημαϊκὸς Λεκόντ Δελίλ, εἷς τῶν μεγίστων ποιητῶν τῆς συγχρόνου Γαλλίας. Γεννηθεὶς ἐν Ἁγίῳ Παύλῳ τῇ 23 Ὀκτωβρίου 1818, μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις τῷ 1847, διορισθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑποβιβλιοφύλαξ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Λουξεμβούργου. Γνωστὸς ὡς ποιητὴς ἐγένετο τῷ 1853, ὅτε ἐξέδωκε τὴν πρώτην συλλογήν του *Poèmes antiques* καὶ μετὰ δύο ἔτη ἄλλην ὑπὸ τὸν τίτλον «Poèmes et Poesies». Τὰ δύο ταῦτα βιβλία ἤρκεσαν νὰ τῷ ἐξασφαλίσουν θέσιν περιφανῆ μεταξὺ τῶν γάλλων ποιητῶν· ἀλλ' ἡ δόξα τοῦ Λεκόντ Δελὶλ ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον ὅταν ἐξέδωκε βραδύτερον τὰ Poèmes Barbares καὶ τὰ Poèmes Tragiques. Ἐκτὸς τούτων, γνώστης τῆς ἑλληνικῆς βαθύς, μετέφρασεν ἀμιμήτως τὰ ***Εἰδύλλια*** τοῦ Θεοκρίτου, τὰς **Ὠδὰς** τοῦ Ἀνακρέοντος, τὴν Ἰλιάδα, τὴν Ὀδύσσειαν, τὰ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Αἰσχύλου κτλ. Τῷ 1887 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Οὐγγώ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξετίμα ἰδιαιτέρως καὶ εἰς προηγουμένας ἐκλογὰς εἶχε ψηφίσει ὑπὲρ αὐτοῦ. Πολλοὶ τῶν κριτικῶν τὸν Λεκόντ Δελὶλ θεωροῦν ποιητὴν ἀνώτερον καὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ ἀκόμη. Τὰς εὐρείας καὶ μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ συλλήψεις ἤξευρε νὰ ὑποτάσσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις μορφῆς αὐστηρῶς καλλιτεχνικῆς, τὰ δὲ ποιήματά του τὰ λαξευτά, τὰ σύμμετρα, μὲ τὸν θαυμαστὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων καὶ τῆς γλώσσης τὴν ἀνυπέρβλητον ἁρμονίαν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς πρότυπα τεχνικῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Λεκόντ Δελίλ, ἀρχηγὸς σχολῆς, ἔσχεν ἀπείρους θαυμαστὰς καὶ μιμητάς, ἀλλὰ ἐκ τοῦ παραδείγματός του περισσότερον ὅλων ἐπωφελήθη ὁ Ἐρεδιά, ὁ ποιητὴς τῶν «Τροπαίων», ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ γνησιώτερος αὐτοῦ μαθητής

— Τὴν παρελθοῦσαν Τετάρτην ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὁ Στέφανος Ξένος, ὁ συγγραφεὺς τῆς περιλαλήτου «Ἡρωΐδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως». Γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1821 ἀπὸ γονεῖς καταγομένους ἐκ Πάτμου, ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ στρατιωτικὴν σχολήν, τὴν ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ καὶ προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Καλλέργη. Βραδύτερον, παραιτηθεὶς τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέκτησε μὲν κολοσσιαίαν περιουσίαν, τὴν ἔχασε δὲ κατόπι, μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἕως οὗ ἐβυθίσθη εἰς τὴν πτωχείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸν εὗρεν ὁ θάνατος. Ἐν Λονδίνῳ ἵδρυσε τὸν «Βρεττανικὸν Ἀστέρα» εἰκονογραφημένον περιοδικόν, περίφημον διὰ τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἀμείλικτον πόλεμόν του. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐξέδωκεν ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις ἡμερησίαν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία ὅμως ἐναυάγησεν. Ἐκτὸς τῆς «Ἡρωΐδος» τοῦ καλλίστου τῶν ἔργων του, τὸ ὁποῖον πολὺ ἀνεγνώσθη ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ξένος ἔγραψε καὶ ἄλλα μυθιστορήματα «τὸν Διάβολον ἐν Τουρκίᾳ» τὴν «Ἱστορίαν τῶν Νόθων Τέκνων» κλ. Τὰ ἔργα ταῦτα στεροῦνται μὲν πάσης φιλολογικῆς ἀξίας, ἀλλ' εἶνε ἐκ τῶν εὐχαρίστως ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν, διὰ τὴν πλοκὴν καὶ τὰς περιπετείας.

— Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεῦχος τῶν «Βυζαντινῶν Χρονικῶν» ἐκδιδομένων ἐν Πετρουπόλει ἑλληνιστὶ καὶ ῥωσσιστὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν κ.κ. Βασίλιεφσκη καὶ Ρέγκελ. Τὸ τεῦχος τοῦτο σύγκειται ἐκ 260 σελίδων περιέχει δὲ ὕλην πλουσίαν καὶ ἐκλεκτήν.

— Ἐν Βαρναοὺλ τῇ 19 Ἰουνίου ἀπεβίωσεν ὁ Νικόλαος Γιαδριντσέφ. Ὁ διάσημος ῥῶσσος συγγραφεὺς ἐγεννήθη τῷ 1842 ἐν Ὄμσκῃ, ἐσπούδασεν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Τόμσκης, κατόπι δὲ ὡς ἀκροατὴς ἠκολούθησε μαθήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως. Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Σιβηρίαν, ταχέως ἐγένετο ἐκεῖ γνωστὸς διὰ τῶν συγγραμμάτων του, ἀναγομένων εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν ἐθνογραφίαν καὶ τὰ ἤθη τῶν σιβηριανῶν λαῶν. Εἰς τὸν Γιαδριντσὲφ ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τῶν περιφήμων ἐρειπίων τοῦ Καρακορούμ ἐν Μογγολίᾳ καὶ αὐτὸς πρῶτος ἔσχε τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως Πανεπιστημίου ἐν Σιβηρίᾳ. Ἐξέδιδε τὴν ***Σιβηριανὴν Ἐπιθεώρησιν*** καὶ τὴν ***Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἀνατολῆς***. Ὁ θανατός του ἀφίνει μέγα κενὸν καὶ θεωρεῖται σημαντικὴ ἀπώλεια διὰ τὰ ῥωσσικὰ γράμματα.

— Ὑπὸ τοῦ κ. Παύλου Καλλιγᾶ, τοῦ σοφοῦ νομομαθοῦς καὶ ἱστορικοῦ, ἐξεδόθη ἐκ τῶν καταστημάτων Κωνσταντινίδου, ὀγκώδης τόμος ἐπιγραφόμενος «Μελέται Βυζαντινῆς Ἱστορίας, 1205—1453». Τὸ βιβλίον τοῦτο διακρίνει πλῆθος ἱστορικῶν γνώσεων, ἐπιστημονικὴ κατάταξις καὶ ἀκρίβεια ὕφους σπανία. Ἀργότερα εἰς τὴν ***Ἑστίαν*** θὰ γίνῃ, ἐλπίζομεν, ὁ προσήκων περὶ αὐτοῦ λόγος

Καλλιτεχνικά

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ ἐκεῖ πρὸ πολλοῦ ἀποκατεστημένος Ἕλλην ζωγράφος Παῦλος Προσαλέντης, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ καλλιτεχνικοῦ του σταδίου. Ὁ Παῦλος Προσαλέντης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐξ οἰκογενείας κατὰ παράδοσιν καλλιτεχνικῆς. Τὰς πρώτας σπουδὰς ἔκαμεν ὑπὸ τὸν πατέρα του, ζωγράφον ἐπίσης διακεκριμένον, ἐτελειοποιήθη δὲ εἶτα ἐν Ῥώμῃ καὶ Νεαπόλει. Αἱ εἰκόνες του, μεγάλως ἐκτιμηθεῖσαι ὑπὸ τῶν εἰδημόνων, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοπία αἰγυπτιακά. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ νεαρὸς καὶ πλήρης μέλλοντος καλλιτέχνης εἶχε τύχει τοῦ πρώτου βραβείου ἐν τῷ τμήματι τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκθέσεως.

Θεατρικά

Ἐκ τοῦ θιάσου «Μενάνδρου» τῶν κ. κ. Ταβουλάρη καὶ Παντοπούλου, ἀπεχώρησε ἡ κυρία Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου. Λέγεται ὅτι σκοπεύει ἤδη νὰ συγκροτήσῃ ἴδιον θίασον.

— «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος» ἐπιγράφεται τὸ πεντάπρακτον δρᾶμα τοῦ κ. Γ. Στρατήγη, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἐπαίχθη ἐν τῷ θεάτρῳ Τσοχα τὴν ἑσπέραν τῆς π. Πέμπτης. Ἔχει πολύπλοκον ὑπόθεσιν καὶ μεγάλας περιπετείας. Ὁ Βασίλειος ἀγαπᾷ τὴν Βέραν, θυγατέρα φανταστικὴν τοῦ Βόριδος, βασιλέως τῶν Βουλγάρων, χάριν δὲ αὐτῆς κυρίως φαίνεται εἰς τὸ δρᾶμα ὅτι κάμνει κατὰ τῶν Βουλγάρων ὅσα ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἡ τοιαύτη σύλληψις δὲν ἱκανοποίησε πολύ, ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ ἔργον ἔχει καὶ ἄλλας πολλὰς ἐλλείψεις ἱστορικὰς καὶ τεχνικάς. Εἰς τὸν τύπον ἐκρίθη μᾶλλον δυσμενῶς, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸ κοινὸν δὲν ἤρεσε τόσον, ἀφ' οὗ εὐθὺς ἀπὸ τῆς δευτέρας παραστάσεως τὸ θέατρον ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ κενόν.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΓ΄.

Τοῦ Κίμωνος τὸ τάγμα ἀποτελεῖ μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς καταλήψεως. Καὶ μετ' αὐτὴν δὲ ἐξακολουθεῖ οὗτος ἀπὸ τριῶν μηνῶν φρουρῶν ἐν Λαρίσῃ, ἐνῷ ἡ οἰκογένειά του παραμένει ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἀπομάκρυνσις θὰ ἦτο ὅλως προσωρινή, ὁ δὲ Νικόλαος Βερτῆς, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ ἐν Ἀθήναις θὰ ἐπεμελεῖτο τῆς οἰκογενείας του. Ἄλλως τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ τοῦτο ῥητῶς.

— Μείνατε ἥσυχος, τῷ εἶπε. Δὲν θὰ περάσῃ ἡμέρα χωρὶς νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σπίτι σας. Εἰς ὅ,τι καὶ ἂν χρειασθοῦν θὰ ἦμαι πρόθυμος. Διότι δὲν γίνεται δι' ἐμὲ μεγαλητέρα χαρὰ ἀπὸ αὐτὰς τὰς μικρὰς ὑπηρεσίας, ἀπέναντι τόσων ἐκ μέρους σας εὐεργεσιῶν. Καὶ ἀνεχώρησεν ὁ Κίμων ἥσυχος καὶ γαλήνιος, τὸ πρῶτον ἀποχωριζόμενος τῆς οἰκογενείας του.

Εἶχεν ἔλθει ἤδη ὁ Ὀκτώβριος· καθ' ὅλας δὲ τὰς προβλέψεις θὰ διήρχετο τὸν χειμῶνα ἐν Λαρίσῃ. Τοῦτο δὲ καὶ εἶχεν ἀναγγείλει μὲ πολλήν του στενοχωρίαν καὶ εἰς τὴν γυναῖκά του καὶ εἰς τὸν Νικόλαον.

Ἀλλ' εὐφρόσυνος ἔκπληξις ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιοῦσαν τῆς εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἀναγγελίας τῆς τόσον δυσαρέστου εἰδήσεως.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ στρατοῦ τὸν ἐπεφόρτισε μὲ εἰδικὴν ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον.

— Νὰ φύγῃς, λοχαγέ, ἀμέσως, τῷ εἶπε, καὶ πρὶν πᾷς ἀκόμη στὸ σπίτι σου νὰ παρουσιασθῇς εἰς τὸν ὑπουργὸν καὶ νὰ τῷ ἐκθέσῃς ὅσα σοῦ ἐνεπιστεύθην.

Εὐαρεστοτέραν διαταγὴν δὲν ἔλαβε ποτὲ ὁ Κίμων.

Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν εἰς Βόλον ἄνευ ἀποσκευῶν, ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς πρωίας καὶ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐπεβιβάζετο τοῦ διὰ τὸν Πειραιᾶ ἀτμοπλοίου.

Ἀλλ' ἡ τύχη παρενέβαλε προσκόμματα εἰς τὴν σπουδήν του. Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Εὐρίπου ἐβλάβη τοῦ ἀτμοπλοίου ἡ μηχανὴ καὶ ἐδέησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του διὰ ξηρᾶς.

Λαμβάνει ἵππον τῆς ἐν Χαλκίδι ἐφίππου ἐνωμοτίας τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἐφίππου χωροφύλακος τρέπεται πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν Θηβῶν.

Ἡ χαρὰ τὸν ἐπλημμύρει ἐφ' ὅσον προσήγγιζεν εἰς τὰς Ἀθήνας· καὶ ἐπέσπευδε πάντοτε τοῦ κεκμηκότος ἵππου του τὸν τριποδισμόν.

Ἀφοῦ δὲ ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολήν του εἰς τὴν ὁποίαν πολὺ ἐχρονοτρίβησε, διότι ἐδέησε νὰ ἀναμείνῃ τὸ πέρας νυκτερινοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐτράπη πρὸς τὴν οἰκίαν του, περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας.

Λέγουν ὅτι ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν προσέγγισιν κρισίμων τοῦ βίου στιγμῶν, ἐξ ἐκείνων καθ' ἃς γράφεται μὲ ἐρυθρὰ γράμματα ἀμετάκλητος ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις τῆς Εἱμαρμένης διασχίζει τὸν μελανὸν πέπλον τῆς Ἀγνοίας, καὶ παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς, συγκεχυμένας ἐν σκιερᾷ εἰκόνι, τὰς τραγικὰς σκηνὰς τῶν συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς πλήξουν· ὅτι τότε, ὅλως ἐξ ἐνστίκτου καὶ χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὸν λόγον τῶν συναισθημάτων τούτων, ὁ Φόβος θέτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἡμῶν τὴν παγερὰν αὐτοῦ χεῖρα, παρακολουθούμενος ἀπὸ τὴν μαύρην αὐλήν του, τὴν Θλῖψιν καὶ τὴν Ἀπόγνωσιν. Λύει, λέγουν, τότε τὸ ἐν ἡμῖν Πνεῦμα τὰ δεσμά, καταρρίπτει τὰ προσκόμματα τὰ γήϊνα καὶ ὑπερνικῶν τὴν ἀτέλειαν τῶν πεπερασμένων δυνάμεων τῶν αἰσθήσεων, βλέπει καὶ ἀκούει ὅ,τι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκούσωμεν δι' αὐτῶν. Πάσχομεν τότε, πολὺ πάσχομεν, ἐν ἀσυνειδησίᾳ τοῦ αἰτίου· τὰ στήθη ἡμῶν πιέζει ἡ ὀδύνη καὶ ἐπιτακτικὴ συνέχει ἡμᾶς ἡ ἀνάγκη νὰ ῥήξωμεν κραυγήν, κραυγὴν ἐπικλήσεως ἀρωγῆς. Τῆς ἐπικρεμαμένης καταστροφῆς ἡ εἰκών, νεφελώδης τὸ πρῶτον καὶ ἀπροσδιόριστος, χρωματίζεται κατὰ μικρὸν καὶ λαμβάνει σάρκα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ καρδία ἡμῶν τείνει τότε νὰ διαρραγῇ καὶ σπεύδομεν τρέμοντες, ὅπως λύσωμεν τὴν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀγνώστου κακοῦ ἀγωνίαν, ὅπως ἀντιμετωπίσωμεν τέλος τὴν συμφορὰν ἐν ἐπιγνώσει, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, ἀντὶ νὰ διώκουν ἡμᾶς ἀσύλληπτα φάσματα.

Εἶναι ἡ θεωρία τῶν προαισθημάτων αὐτή, ἡ ποιητικὴ καὶ πείθουσα.

Ἀλλ' ἄν τις ἐξ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ ἀναγνῶσται, ἐκένωσε ποτὲ τῆς ὀδύνης τὴν κύλικα, ἔσχε τὴν εὔνοιαν τῆς τοιαύτης τοῦ Πνεύματος προειδοποιήσεως, ὅταν ἢ συνετελεῖτο μακρὰν αὐτοῦ ὁ μηδενισμὸς προσφιλοῦς ὑπάρξεως ἢ ἄλλη τις ἐνέσκηπτεν ἐπ' αὐτοῦ δυστυχία ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι φέρουν ἐν μιᾷ νυκτὶ τὸ γῆρας, αὐλακόνουν τὸ πρόσωπον διὰ ῥυτίδων καὶ στρώνουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χιόνας ;

Δὲν τὸ πιστεύω. Καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω τὸ διατί, γελῶ, γελῶ πάντοτε μὲ τὰ προαισθήματα. Διαφέρει ἡ περίπτωσις καθ' ἣν ἐκ δεδομένων πραγματικῶν αἰτίων ἐπιφοιτᾷ εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὁ φόβος καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ θλῖψις, αἵτινες πλαστοπροσωποῦν τότε αὐτὰ τὰ λεγόμενα προαισθήματα.

Ἀλλ' ὁ Κίμων οὐδεμίαν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ ἀνησυχῇ. Διὰ τοῦτο ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὑπερεξεχείλιζεν ἐν αὐτῷ ἡ χαρὰ καὶ ἐψιθύριζεν εὔθυμος φαιδρὸν ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ τοῦ συρμοῦ μεταξὺ τῶν ἐν Λαρίσῃ ἐπιστράτων.

Τί χαρά, ἐσκέπτετο, γιὰ τὴ γυναῖκα του, αὐτὴ ποῦ ἐκλαίγονταν πῶς θὰ περάσῃ τὸ χειμῶνα του στὸ χιονόβροχο καὶ στὸ βοῦρκο τῆς Λαρίσης, τί εὐτυχία γιὰ τὰ παιδιά του, ὅταν θὰ τοὺς σφίξῃ ἄξαφνα στὴν καρδιά. Ἀλλὰ θὰ ἀποκοιμήθηκαν τώρα τὰ μικρά του, κ' αὐτὸς θὰ τὰ ξυπνήσῃ μὲ

[1] Ἴδε σελίδα 298.

ἕνα γλυκό, γλυκὸ φιλί· καὶ θὰ ξυπνήσουν τρομαγμένα, θὰ τὸν γνωρίσουν ὕστερα καὶ τὰ μικρὰ χεράκια τους θὰ ἀνοιχτοῦν γιὰ ν' ἀγκαλιάσουν τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα.

Ἀμυδροῦ φωτὸς ἡ ὠχρὰ αὐταύγεια ἐφώτιζε τοῦ κοιτῶνος τὸ παράθυρον.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, διενοήθη. Πῶς; ἐπλάγιασε λοιπὸν ἀπὸ τώρα ἡ Ἀνθή;

Κρούει τὴν θύραν, ἀλλὰ δὲν ἀνοίγεται τὸ παράθυρον, ἀλλὰ δὲν προκύπτει ἀπ' αὐτοῦ ἡ μορφὴ τῆς γυναικός του.

Κρούει ἐπανειλημμένως, κρούει ἰσχυρότερον, καλεῖ τὴν γυναῖκα του κατ' ὄνομα, ἀλλ' εἰς τὴν φωνήν του ἀπαντᾷ κραυγὴ τρόμου τῆς γυναικός του, ἀνδρικὴ φωνή, θόρυβος, ἐσπευσμένα βήματα.

Τί συμβαίνει εἰσέτι δὲν ἀντιλαμβάνεται. Ἀλλ' ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ, αὐτοστιγμεὶ νὰ εἰσέλθῃ, τοῦ πιέζει τὸ στῆθος.

Λακτίζει καὶ διασείει τὴν ἐλαφρὰν θύραν ὡς μανιώδης. Τὰ τεταμένα νεῦρά του δεκαπλασιάζουν τὰς δυνάμεις του, ἐπὶ τέλους δὲ χαλαροῦται αὕτη καὶ ὑπενδίδει.

Διασκελίζων τὴν μικρὰν κλίμακα χύνεται, ὡς φρενόπληκτος, εἰς τὸν κοιτῶνα του· ἐνῷ δὲ αὐτὸς εἰσορμᾷ, σκιὰ μελανή, ἡ ἔνσαρκος σκιὰ τοῦ ἀγνώστου ἐχθροῦ, τοῦ δολοφόνου τοῦ βίου του, πηδᾷ μετὰ δούπου ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ὁδόν.

Καὶ ἡ ἀθλία ἐκείνη, λυσίκομος, ἡμίγυμνος, περισυλλέγεται ἄφωνος, ἐνεή, γονυκλινὴς ἐν τῇ γωνίᾳ, ἐν ἀλλόφρονι τρόμῳ ἀναμένουσα τὸν θάνατον ἀπὸ τῆς τιμίας ἐκείνης χειρός, ἡ ὁποία τὴν εἶχεν ὑπεγείρει, ἡ ὁποία τόσον τὴν εἶχεν ἀνυψώσει.

Λευκὸς ὡς σουδάριον ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ τοίχου· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἠνοίχθησαν ἄγριοι, ὡς ἂν ἔμελλον νὰ ἐκχυθῶσι τῶν κογχῶν, καὶ ἀπεπειράθη νὰ ῥήξῃ κραυγήν. Ἀλλ' ἡ κραυγὴ αὕτη ἐπνίγη εἰς ῥόγχον ἐντὸς τοῦ λάρυγγος, αἱ ἀρτηρίαι τοῦ προσώπου ἐξοιδημέναι διεγράφοντο ὡς κυανοῖ ῥύακες ἐπὶ τῆς μορφῆς του καὶ τὸ στόμα διεστράφη ἐν ἀφράστῳ ὀδύνῃ, ὡς ἐὰν τὰ δάκρυα τῆς λύσσης τὰ ὁποῖα ἐπλημμύρουν τὴν καρδίαν του ἀνήρχοντο μετὰ τῶν λυγμῶν, ὡς ῥευστοποιημένος μόλυβδος πυρπολῶν τὸν λαιμόν του.

Ἔσχεν ἐν τούτοις τὴν δύναμιν νὰ ἀνασπάσῃ τὸ ξίφος του καὶ σιωπηλός, ἄφωνος, δικαιοδότης ἅμα καὶ ἐκτελεστής, χωρεῖ πρὸς τὴν γυναῖκά του, ἥτις μόνας τὰς λέξεις, Σκότωσέ με, τὸ ἀξίζω, κατώρθωσε νὰ ψελλίσῃ.

Ἀλλὰ δὲν εἶχε προχωρήσει δύο βήματα καὶ οἱ ὀφθαλμοί του προσέπεσαν ἐπὶ ξίφους ἐρριμμένου ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἀναγνωρίζει τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Νικόλαον Βερτῆν, ὅταν ἐγένετο ἀνθυπολοχαγός, βλέπει πρὸς τούτοις πηλήκιον ἀνθυπολοχαγοῦ ἀνεστραμμένον, καὶ ἐν αὐτῷ χρυσοῖς γράμμασι τὰ στοιχεῖα Ν. Β.

Ὑπάρχουν βαθμοὶ δυστυχίας ὑπερβαίνοντες τὴν δύναμιν τῆς αἰσθητικότητος τῆς ψυχῆς, ἥτις μόνον ἐν τῷ δυνατῷ μέτρῳ εἰσδέχεται τὴν ὀδύνην, ὡς τὸ κεκορεσμένον ὕδωρ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ πλεονάζον μένει ἀδιάλυτον.

Οὕτω καὶ τὸ πλῆγμα τοῦτο ὑπερέβαινε τὴν ἀντίληψιν τῆς ψυχῆς τοῦ Κίμωνος. Ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀντελαμβάνετο ἐξ αὐτοῦ ἦτο ὑπέρτερον τῶν δυνάμεων τῆς καρδίας του, ὅπως τὸ βαστάσῃ.

Ἐξέτεινε τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔπεσε μετὰ πατάγου τὸ ξίφος του καὶ τὰς ἐκίνει ὡς νὰ ἐκωπηλάτει ἐν τῷ κενῷ, ὡς νὰ ἐζήτει ἐν αὐτῷ ἔρεισμα.

Καὶ περιέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς κύκλῳ μετὰ δέους ἠλιθίου, ὡς ὅταν ἀνατρέπεται τῆς δημιουργίας ἡ τάξις, ὅταν ῥηγνύεται ἡ γῆ καὶ πληροῦν τὰ ῥήγματα αὐτῆς ἐρείπια πίπτοντα. Ἐνόμισεν ὅτι τὸ ἔδαφος ὑπεχώρει πρὸ τῶν ποδῶν του, ὡς νὰ ἐπάτει ἐπὶ σφαίρας συστρεφομένης μὲ ταχύτητα ἰλιγγιώδη καὶ ὅτι ἔπιπτεν, ἔπιπτεν, ἐν βαράθρῳ σκοτεινῷ, ἀπυθμένῳ, ἀτελευτήτῳ. Τὸν ἐγκατέλιπεν ἡ φωνή, ὡς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δεινοῦ ἐφιάλτου καὶ ἱδρὼς ὡς ὁ τῆς ἐσχάτης ἀγωνίας κατελείβετο παγερὸς ἀπὸ τῶν κροτάφων του.

Τέλος ἠδυνήθη νὰ ἀρθρώσῃ λέξιν, ἥτις ἐξήρχετο ἀπὸ τοῦ στόματός του βραγχνὴ ὡς ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τοῦ στήθους, καὶ ἐπανελαμβάνετο ἄτονος, συριστική, ὡς ῥόγχος.

— Αὐτός; αὐτός; αὐτός;

Καὶ τὴν προσέβλεπεν ἐν αὐξούσῃ ἀλλοφροσύνῃ, μὲ τεταμένον τὸν λαιμὸν καὶ τὰς χεῖρας, ὡς ἐν σπασμωδικῇ καταληψίᾳ· καὶ ἡ βραγχνὴ φωνὴ ἐπανελάμβανε τὴν ἀνέκφραστον ἀπορίαν, ὡς ἂν ἡ εὔγλωττος μαρτυρία, ἡ κραυγὴ τῶν πραγμάτων τῶν ἁπτῶν, τῶν ἀνηλεῶς αὐτοφώρων ἐμηδενίζετο πρὸ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ὑποθέσεως τοιαύτης ἀνοσιουργίας, ὡς νὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν βεβαιότητα τοῦ διπλοῦ θανάτου τῆς καρδίας του, τῆς ἐνόχου γυναικὸς ἡ ὁμολογία.

— Αὐτός; αὐτός; αὐτός:

Καὶ ἡ ἀθλία ἐκείνη δὲν ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἀπαίσιον ἐρώτημα.

Πάντοτε γονυκλινὴς ἔκλινε ταπεινότερον τὴν κεφαλὴν ἐν σχήματι σιωπηρᾶς κατανεύσεως, καὶ ἐψιθύρισε καὶ πάλιν διὰ φωνῆς ἐσβεσμένης.

— Σκότωσέ με, τὸ ἀξίζω, σκότωσέ με.

Ἀλλ' οὗτος ὀρθούμενος ἀποτόμως ἐν αἰφνιδίᾳ ἐξεγέρσει, ὡς ὁ ναυαγὸς ὅστις, δι' ἀπέλπιδος ἀντιδράσεως, πλήττων τὴν μυκωμένην θάλασσαν, ἥτις ζητεῖ νὰ τὸν ἀπορροφήσῃ, ὑψοῦται πρὸς στιγμὴν ὀρθὸς ἐπὶ τῶν κυμάτων,

— Ὄχι, εἶπε, καταραμένη· θὰ ζήσῃς ἐσύ, θὰ ζήσῃς. Λέγουν πῶς εἶνε διπλῆ ἀτιμία στὸν ἄνδρα νὰ λερώσῃ στὸ αἷμα μιανῆς ἀπὸ σᾶς τὰ χέρια. Ἀπὸ κάποιον ἄλλο ἔχω χρέος νὰ καθαρίσω τῇ γῆ. Ὅσο γιὰ σένα, κάτι μοῦ λέει, ἐδῶ μὲς τὴν καρδιά, πῶς θὰ ἔβγαινες πολὺ κερδισμένη ἀπὸ αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ παιχνίδι τοῦ Σατανᾶ, ἂν σὲ ἔκανα νὰ κερδίσῃς τὸ θάνατο. Θὰ ζήσῃς, καταραμένη, θὰ ζήσῃς· τὸ ξέρω καλὰ πῶς, χαρίζοντάς σου τὴ ζωή, σοῦ χαρίζω δῶρο πολὺ πλειὸ ἄγριο, πολὺ πλειὸ φαρμακερό, πλειὸ σκοτεινὸ ἀπὸ τὸ θάνατο· δῶρο ποῦ θὰ κάμῃ νὰ στήσουν χορὸ ἀπὸ τὴ χαρά της τῆς κολάσεως οἱ δαίμονες. Ἠμπορεῖς νὰ φύγῃς.

Ἀλλ' αὐτὴ ἢ δὲν ἤκουσε ἢ δὲν ἐπίστευεν. Ἔμενεν ἐκεῖ, ὡς καθηλωμένη, ὡς ἀπολιθωθεῖσα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τῆς κλειστῆς θύρας τοῦ παρακειμένου δωματίου ὁ, ὡς μελαγχολικὸν παράπονον, ἰδιάζων ἐκεῖνος κλαυθμὸς κοιμωμένου παιδίου ἔπληξε τὰς ἀκοάς του.

Ἀνεπόλησε τότε ὅτι ἦτο πατήρ.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον. Ὁ Φαίδων καὶ ἡ Θάλεια ὕπνωττον γαλήνια, καὶ ὑπηγείροντο τὰ μικρά των στήθη· καὶ ἡ ἀναπνοή των ἤρεμος ἠκούετο ὡς αὔρας ψίθυρος.

Τῷ ἐπῆλθε τότε παράφρων, ἀλλόκοτος σκέψις. Ἐπίστευσεν ὅτι στιγμὰς μόνον ἐὰν ἔμενον τὰ μικρά του ἐν τῷ καταράτῳ ἐκείνῳ οἴκῳ θὰ ἐξέπνεον, ὡς ἐὰν τὸ δηλητήριον τῶν ἐνόχων, τῶν θεοστυγῶν ἐκείνων ἐρώτων, ὑπῆρχεν ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ καὶ ἔπλεεν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐκείνῃ φονικόν.

— Σηκωθῆτε δυστυχισμένα, διπλάρφανα, σηκωθῆτε.

Καὶ τὰ κατεφίλει ζητῶν νὰ τὰ ἀφυπνίσῃ.

— Ἄ! Ὁ πατέρας μας, ὁ καλός μας πατέρας. Καλὴ σπέρα, πατέρα.

Περιέβαλον μὲ τὰς μικράς των χεῖρας τὴν κεφαλήν του καὶ ὁ ὕπνος πάλιν ἐπεκάθισεν ἐπὶ τῶν βλεφάρων των. Ἀλλ' αὐτὸς ψιθυρίζων, ὡς καθ' ἑαυτόν.

— Γλήγωρα, γλήγωρα· μακρηὰ ἀπὸ δῶ μέσα, τὰ ἤγειρεν ὡς ἦσαν, γυμνά, περιβάλλων τοὺς πόδας των δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἐνῷ αἱ μικραὶ κεφαλαί των ἐκρέμαντο ἀδρανῶς ἄνωθεν τῶν ὤμων του, καὶ οὕτω διεσκέλισε τὸν κοιτῶνα τῆς ἀτιμώσεώς του. Καὶ ὁ Φαίδων ἀφυπνιζόμενος καὶ βλέπων τὴν μητέρα του συνεσπειρωμένην ἐν τῇ γωνίᾳ, ἐψιθύρισεν, ὡς ἐν ὀνείρῳ.

— Ποῦ μᾶς πάει, μανοῦλά μου, ὁ πατέρας μας;

Ἀλλὰ δὲν ἀπήντησεν ἡ ἔνοχος μήτηρ. Δὲν ἠγέρθη κἄν. Ἐξέτεινε μόνον τὰς χεῖρας, ὡς νὰ ἐζήτει διὰ τῆς ἀφώνου ταύτης ἱκεσίας τὴν χάριν νὰ τὰ ἐναγκαλισθῇ, νὰ τὰ φιλήσῃ τὰ παιδιά της, τὰ ὁποῖα τελευταίαν φορὰν ἔβλεπε τόσον ἀμυδρῶς διὰ μέσου τοῦ πέπλου τῶν δακρύων της, ὑπὸ τὸ ἄτονον φῶς τῆς λυχνίας. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκστομίσῃ λέξιν. Λυγμὸς μόνον ἀφράστου ὀδύνης, τὸν ὁποῖον θὰ ἤκουσε βέβαια ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ στήθους τῆς ἐνόχου μητρός, αἱ δὲ χεῖρές της ἔπεσαν ἀδρανεῖς καὶ ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐνῷ αἱ τρεῖς ἐκεῖναι ὑπάρξεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀποτελέσει τὴν οἰκογένειάν της ἐξηφανίσθησαν.

Ἄν τις τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νυκτίου σκότους ἤθελε συναντήσῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, μὲ ἀνοικτὸν τὸ στῆθος, μὲ τὴν πτωματικὴν μορφὴν καὶ τοὺς ἀπλανεῖς ὡς νεκροῦ ὀφθαλμούς, μὲ ἐρριμμένα ἐπ' ὤμου τὰ ἡμίγυμνα μὲ τὰ λευκὰ ὑποκάμισα παιδία, ἤθελεν ὑπολάβῃ ὅτι συνήντησε τὸν Θάνατον, ἀπάγοντα κρύφα δύο μικροὺς ἀγγέλους κοιμηθέντας τὸν ἀτέρμονα ὕπνον.

Ποῦ ὑπάγει δὲν γνωρίζει. Ὑπείκει μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ τὰ ἀπαγάγῃ μακρὰν τοῦ καταράτου οἴκου, νὰ προφυλάξῃ τοὺς τρυφεροὺς βλαστούς του ἀπὸ τῆς πνοῆς τοῦ λίβα τοῦ μητρικοῦ ὀνείδους.

Καὶ σύρεται καμπτόμενος ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἐμψύχου ἐκείνου φορτίου, ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ τραγικοῦ φορτίου τῆς ἀνηκέστου ὀδύνης του.

Ἀλλ' ἀφυπνίσθησαν ἤδη ῥιγοῦντα τὰ τέκνα του· καὶ οἱ λόγοι των ἔτι μᾶλλον παραλύουν τὰς ὑπολειφθείσας εἰς αὐτὸν δυνάμεις.

— Ἄχ, ποῦ μᾶς πᾶς, πατέρα μου, ἔτσι νύχτα γδυμνά;

— Κρυόνω, φοβοῦμαι, πατέρα μου.

Καὶ ἐξερράγησαν εἰς θρήνους.

— Γύρισέ μας στὴ μάννα μας, πατέρα.

— Σιωπή, σιωπή, τοῖς ἐψιθύρισε καὶ πάλιν, μὴ μιλᾶτε διόλου, θὰ σᾶς ἔρθῃ κακό.

Ἡ δὲ φωνή του μεθ' ὅλην τὴν ἀτονίαν ἦτο οὕτω συριστική, τόσον ἀγρία, ὥστε κατεπτοήθησαν, συνεστάλησαν ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ ἔκλαιον περίτρομα.

Ἔστη πρὸς στιγμὴν καὶ τὰ ἀπέθεσε χαμαί.

Ποῦ νὰ πάῃ; Τί θὰ γείνουν αὐτὰ τὰ μικρά; καὶ πῶς θὰ διασκελίσῃ αὐτὴ τὴ μαύρη καταβόθρα ποῦ ἔσκαψε ἐμπρός του ἡ ἀτιμία, μ' αὐτὸ τὸ φορτίο τῶν δυστυχισμένων παιδιῶν, ὅπου ἐκρέμασε ἀπὸ μόνη τὴν ξεκλειδωμένη ὕπαρξί του ἡ συμφορά;

Ἠσθάνθη ἀπόλυτον τὴν ἀνάγκην ἐρείσματός τινός, φιλίου ἀρωγῆς.

Ἡ θύρα τοῦ οἴκου τοῦ καλοῦ φίλου του τοῦ Φιλίππου Βράγκα δὲν ἦτο μακράν. Ἦσαν σχεδὸν γείτονες.

Ἐσύρθη ἕως ἐκεῖ. Τὴν ἔκρουσε μετὰ ἀγρίου πατάγου, καὶ παραμερίζων τὸν ὑπηρέτην καὶ σύρων ἐπὶ τῆς κλίμακος τὰ τέκνα του ἀνῆλθε.

Οὔτε ὁ Φίλιππος Βράγκας, οὔτε ἡ σύζυγός του εἶχον κατακλιθῆ.

Ἔδραμον πρὸς αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐπίστευον εὑρισκόμενον ἐν Λαρίσῃ, κατάπληκτοι πρὸ τῆς οἰκτρᾶς θέας τοῦ τραγικοῦ συμπλέγματος.

Ὅ τι ἔβλεπεν, ἤρκεσεν εἰς τὸν Φίλιππον διὰ νὰ χυθῇ ἄπλετον ἐν τῇ διανοίᾳ του τὸ φῶς τῆς ειδεχθοῦς ἀληθείας.

Καὶ ἐνῷ ἡ Ἀσπασία, λαβοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τὰ μικρὰ τοῦ Κίμωνος τὰ ἔφερεν εἰς τὸν κοιτῶνα τῶν τέκνων της, προσπαθοῦσα νὰ τὰ πραΰνῃ διὰ τῶν θωπειῶν καὶ τῶν φιλημάτων της, ὁ Φίλιππος χωρὶς τίποτε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, χωρὶς τὰ χείλη του νὰ προφέρουν βαναύσους παραμυθίας λόγους, τὸν ἔσφιγξεν ἐπὶ τοῦ στήθους του μετὰ στοργῆς ἀδελφοῦ καὶ ἀνέμιξε τὰ τίμια δάκρυα τῆς φιλίας πρὸς τὰ δάκρυα τῆς ὀδύνης τὰ ὁποῖα ἵλεως ὁ Θεὸς ἀνήγαγε πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τὸν συγκλονισμὸν τῆς περιπτύξεως ἐκείνης εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Κίμωνος.

Καὶ τὸν ἔσυρεν ὡς παιδίον καὶ τὸν ἐκάθισεν ἐπὶ ἕδρας.

— Ἡ ἀγαθή σου σύντροφος, ἂς στηρίξῃ, καλέ μου Φίλιππε, γιὰ λίγο αὐτὰ τὰ μικρά. Αὔριο θὰ χρειασθοῦν πιστεύω τῆς φροντίδες τῆς πονετικῆς καρδιᾶς σου γιὰ τὸ ὀρφανοτροφεῖο.

— Μὴ μοῦ λὲς αὐτά, Κίμων, γλυκέ μου φίλε. Θὰ ζήσῃς, μαρτυρικὴ ψυχὴ κι' αὐτὰ τὰ παιδάκια θὰ σοῦ φέρουν μὲ τὸν καιρὸ τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴ λήθη.

— Ἂς τὰ ἀφήσουμε αὐτὰ τώρα, Φίλιππε· δὲν εἶναι τῆς ὥρας. Εἶναι ἄλλα ποῦ βιάζουν πολύ. Ἄμα φέξῃ αὔριο θὰ ἔχῃς δουλειά. Πάρε μαζί σου ἕνα συνάδελφο τῆς ἐκλογῆς σου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ

πᾶτε νὰ βρῆτε κάποιον. Ἀλλὰ νὰ προσπαθήσῃς νὰ τὸν μαντεύσῃς αὐτόν, Φίλιππε, νὰ τὸν μαντεύσῃς· καὶ οὔτε ἐγὼ νὰ προφέρω τὸ ὄνομά του, οὔτε σὺ νὰ τὸν ὀνομάσῃς. Ἂν τὸ πῶ ἐγὼ τὸ ὄνομά του θὰ καῶ, γιατὶ βράζει αὐτὸ τὸ ὄνομα, λυωμένο μολύβι στὴν καρδιά μου. Μὰ οὔτε νὰ τὸ ἀκούσω, γιατὶ θὰ πέσω σὰν νὰ ἔσπουσε ἀπάνω στὸ κεφάλι μου κεραυνός.

Καὶ ἐν σπασμωδικῇ περισφίγξει βυθίζων τοὺς ὄνυχας εἰς τὰς παλάμας τοῦ Φιλίππου, ταπεινόνων τὴν φωνὴν καὶ στρέφων κύκλῳ περιφόβους ὀφθαλμούς, ὡς ἂν ἡ διάνοια του ἤρχιζεν ἤδη νὰ τὸν ἐγκαταλίπῃ,

— Νὰ τὸν μαντεύσῃς, σοῦ λέγω, ἂν ἠμπορῇς, Φίλιππε, νὰ τὸν μαντεύσῃς, ἀλλά, γιὰ τὸ Θεό, κρυφὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ μὴν τρελλαθῇς καὶ σύ.

— Μὴ τὸν ὀνομάζῃς, δυστυχισμένε, ἀλλὰ καὶ μὴ φοβᾶσαι νὰ ἀκούσῃς ἀπὸ μένα τὸ ὄνομά του. Θὰ πάω αὔριο νὰ τὸν εὕρω.

— Τὸν γνωρίζεις λοιπὸν καὶ σύ;

— Τὸν γνωρίζω, Κίμων. Ὑποψίαις σκληραῖς μὲ ἐβασάνιζαν γι' αὐτὸ τὸ τέρας, ἀλλὰ χωρὶς ὠφέλεια θὰ σὲ ἐφαρμάκονα, ἂν ἀπεφάσιζα νὰ σοῦ τὰς μεταδώσω, γιατὶ δὲν ἐστηρίζοντο πουθενά.

— Καὶ τώρα ἐννοεῖς. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ πρέπει νὰ τελειώσῃ αὔριο τὸ δειλινὸ τὸ ἀργότερο. Κανόνισε τὰ πράγματα, ὅπως θέλεις, ἀλλά, μὴ τὸ λησμονῇς, Φίλιππε, ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο πρέπει νὰ μείνῃ χάμου. Καὶ τώρα εὐχαριστῶ, Φίλιππε, σὲ καὶ τὴν Ἀσπασία σου γιὰ μένα, καὶ γιὰ τὰ κακόμοιρα τὰ παιδάκια μου. Αὔριο τὸ ἀπόγευμα θὰ ἦμαι ἐδῶ. Χαῖρε.

— Τί λέει; Μὲ ἐμπαίζεις; Νὰ σὲ ἀφήσω νὰ φύγῃς, Κίμων; Ἀλλὰ ἀπὸ πότε ἀφίνουν μονάχους τοὺς φίλους, ὅταν ἔχουν μπροστά τους νεκρό, καὶ θὰ ἀφήσω σέ, Κίμων, ὅπου ἔχῃς μπροστά σου νεκρὰ τὴν εὐτυχία σου καὶ λείψανα κάθε σου ἀγάπη;

— Λείψανα μισημένα, πές· λείψανα καταραμένα ποῦ σοῦ 'ρχεται νὰ τὰ σκίσῃς κομμάτια, καὶ νὰ τὰ φτύσῃς καὶ νὰ τὰ ποδοπατήσῃς, ἀντὶ νὰ τὰ κλαῖς. Ποτὲ ἄνθρωπος, Φίλιππε, ποτέ, νὰ μὴ νοιώσῃ τέτοια κόλασι.

— Γιὰ τοῦτο δὲν θὰ ξεμυτίσῃς ἀπ' ἐδῶ. Θὰ μείνω ὀρθὸς στὸ πλευρό σου. Μαζὺ θὰ ξενυχτίσουμε τὸν καϋμό σου, καὶ ὅτι φωτίσῃ ἡ μέρα σὺ θὰ μείνῃς ἐδῶ μὲ τὰ παιδάκια σου καὶ μὲ τὴν Ἀσπασία, καὶ ἐγὼ θὰ πάω νὰ τελειώσω τῆς δουλειαῖς σου.

— Ὅ τι καὶ ἂν μοῦ εἰπῇς δὲν μὲ κρατεῖς. Ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ μοναξιά, ἀπὸ ἐρημιά, ἀπὸ σκοτάδι. Θέλω νὰ φύγω, νὰ βαδίσω, νὰ τραβήξω ἐμπρός. Θέλω νὰ ζητήσω αὐτὸν τὸ Θεό, νὰ ἰδῶ, ἂν κρύβεται πουθενὰ αὐτὴ ἡ ψεύτικη Ὑπόστασις, αὐτὸ τὸ Φάντασμα, ὅπου ἐνόμιζα ὁ ἄθλιος ὅτι ὁ πατέρας μου μὲ εἶχε βάλει στὰ ἴχνη του, καὶ ὅτι σὲ ὅλη τὴ φαρμακεμένη ζωή, ὅπου ἔσυρα στὸν κόσμο, πάντα στὸ μονοπάτι, ὅπου ἐχάραξε τὸ βῆμά Του ἐπατοῦσα. Αὐτὸν τὸν Ἀνύπαρκτο Ἀπατεῶνα, ὅπου κατώρθωσε ὡς τὰ σήμερα, ὅτι κανένας ὅμοιός του, νὰ μᾶς γελᾷ, χωρὶς οὔτε κἂν νὰ ὑπάρχῃ.

— Σιώπα, δυστυχισμένε, μὴ βλαστημᾷς. Μή. Ἂν σὲ δοκιμάζῃ τόσο, ὅλαις ἡ δυστυχίαις σου, θὰ ἦναι τόση εὐτυχία στοὺς μικροὺς ἀγγέλους σου· καὶ θὰ τὴ χαρῇς μαζύ τους αὐτὴ τὴν εὐτυχία. Ἀλλὰ μὴ σηκόνεσαι, μὴ φεύγῃς ἀπὸ μένα. Δὲν θέλω, δὲν ἠμπορῶ νὰ σ' ἀφήσω καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ σὲ κρατήσω μὲ τὴ βία.

— Μὴ δοκιμάσῃς, Φίλιππε, τῷ εἶπε μετ' ἠρέμου ἀποφασιστικότητος, γιατὶ θὰ χάσῃς τοὺς κόπους σου. Καὶ ἂν Αὐτὸς ἀκόμα, ὁ ὁποῖος λὲς ὅτι ὑπάρχῃ, θελήσῃ νὰ δοκιμάσῃ τὴ δύναμί Του ἀπάνω μου, καὶ νὰ μοῦ φράξῃ τὸ δρόμο κ' Αὐτὸν θὰ Τὸν ἀναποδογυρίσω καὶ θὰ περάσω ἀπάνω ἀπὸ τὸ στῆθός Του. Θέλω σοῦ λέω ἐρημιά, σκοτάδι, θέλω νὰ μείνω μὲ τὸν ἑαυτό μου. Μὴ ζητήσῃς νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς γιατὶ θὰ κάμῃς κακό.

— Λυπήσου τὰ παιδιά σου· οἴκτειρε καὶ τὴ δική μου τὴν ἀγωνία.

— Ἀνησυχεῖς γιὰ μένα, Φίλιππε; Λησμονεῖς λοιπὸν ὅτι, μὲ τὴ δουλειὰ ὅπου μὲ περιμένει νὰ τελειώσω αὔριο, δὲν ὑπάρχει ἕως αὔριο πολυτιμότερη ζωὴ ἀπὸ τὴ δική μου;

Καὶ ὥρμησε πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐξηφανίσθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους.

ΙΔ'.

Μὲ τὸ στῆθος ἀνοικτόν, ὡς ἐὰν τὸν ἐπυρπόλουν τὰ ἐνδύματα, ἄνευ ξίφους, ὡς μέθυσος ἐπλανᾶτο εἰς τὰς ὁδούς, καὶ ἀσυνειδήτως ἐξῆλθε τῆς πόλεως. Κατ' ἀρχὰς ἐτράπη πρὸς τὰς στήλας, ἔπειτα εἰσῆλθε εἰς τὴν ὁδὸν τὴν περιθέουσαν τὴν Ἀκρόπολιν.

Καὶ ὁτὲ μὲν ἔσπευδε τρέχων, ἄλλοτε ἵστατο ἀποτόμως ἀκίνητος, ὡς καθηλωμένος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἔπειτα πάλιν ἐσύρετο βραδέως, ὡς ἐὰν ἠκολούθει κηδείαν. Ἀλλὰ ταῦτα αὐτομάτως, βαδίζων ὡς ὑπνοβάτης ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τῆς βουλήσεώς του συνδρομῆς, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ ὑπάγει.

Ὅλαι τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ αἱ λειτουργίαι ὕπνωττον ἐν αὐτῷ· καὶ μόνη ἐγρηγόρει ἡ ὀδύνη, καυστική, ἀστάθμιστος, ἀνυπολόγιστος. Ἔξω τῆς κυριάρχου ταύτης ὀδύνης, ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ εὑρίσκετο ἐν ληθαργικῇ καταληψίᾳ, τὸ δὲ σῶμα ἐκινεῖτο, ὡς πτῶμα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πανισχύρου γαλβανικοῦ ῥεύματος. Ἂν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἤθελέ τις καταγάγει δι' ἐγχειριδίου ἀλλεπάλληλα τραύματα κατ' αὐτοῦ, τὸ αἷμα θὰ ἀνέβλυζεν εἰς κρουνούς, ἡ ζωὴ θὰ διέφευγε κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ σώματός του, ἀλλ' αὐτὸς τίποτε τούτων δὲν ἤθελεν ἀντιληφθῇ.

Τὴν ἀπέλπιδα ταύτην περιπλάνησιν διηύθυνε τὸ αὐτόματον, ἄνευ κἂν τῆς χρήσεως τῆς ὁράσεως, διότι ἂν τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠθέλετε ἀτενίσει τοὺς ὀφθαλμούς του, θὰ τοὺς ἐβλέπετε ἐστερημένους τῆς λάμψεως τῆς ζωῆς, ἐστερημένους τῶν ἀκτίνων ἐκείνων δι' ὧν ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸν ἔξω κόσμον ἡ ψυχή. διηνοιγμένα καθ' ὑπερβολὴν τὰ βλέφαρα, καὶ τὸ βλέμμα ἀκίνητον, νεκρόν, ὡς ὀφθαλμοὺς ἀμαυρωτικοῦ, καθηλωμένους ἐπὶ σημείου τινὸς ἀνυπάρκτου.

Κατὰ σύμπτωσιν ἔστη ἀκίνητος, πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ

ἀντιληφθῆ, ὑπείκων εἰς τὴν τυραννικὴν τῆς ὕλης ἐπήρειαν κατέπεσεν ἐπὶ λίθου. Μετὰ εἰκοσάωρον ἱππασίαν, μετὰ τὸν τυφῶνα ἐκεῖνον τῆς συμφορᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ θεμελίων διέσεισε τὸν ὀργανισμόν του, ἡ καταπονηθεῖσα ὕλη, τὸ ἐν αὐτῷ κτῆνος ἐκυριάρχησε.

Καὶ ἐπερείδων τὴν φλεγμαίνουσαν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ μαρμάρου, ἀκίνητος, ἐφαίνετο, ὡς ἐνσαρκωθεὶς εἰς αὐτό, ὡς συμπηχθεὶς μετὰ τῶν λιθίνων ἐκείνων ὄγκων.

Ἀλλ' ὅμως ἐγρηγόρει ἐν αὐτῷ ὁ ἐσώτερος ἄνθρωπος, ἡ ἐν μαρτυρίῳ ἀνεκφράστῳ ὀδυνωμένη ψυχή.

Καὶ ὁποία εἴρων ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἄφραστον γαλήνην, πρὸς τὴν ἀτάρακτον ἠρεμίαν τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν φύσεως!

Πλαισιούμενος ὑπὸ τοῦ βαθυκυάνου στερεώματος, τοῦ στιζομένου ὑπὸ τῆς ἀδαμαντίνης λαμπηδόνος τῶν παλλομένων ἀστέρων, ὑψοῦται λευκάζων τῆς Παρθένου Θεᾶς ὁ ναὸς ὁ ἀτίμητος. Σιωπηλοὶ ἁπλοῦνται οἱ μελανοὶ ὄγκοι τῶν πέριξ βουνῶν, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου τὸ μνημεῖον ὀρθοῦται ὡς κατατομὴ γίγαντος σκοποῦ, φρουροῦντος τὸν ὕπνον τῶν ἀθανάτων ἐρειπίων. Ἄρωμα ἡδύ, ἀπείρως ἡδύτερον τοῦ ἀρώματος ἀνθέων, τὸ ὁποῖον διαχέει ὁ ταπεινὸς χόρτος, ὁ περιλουόμενος ὑπὸ τῶν δακρύων τῆς νυκτὸς καὶ ἡ βεβρεγμένη καλάμη τῆς ξηρανθείσης ἀγρώστιδος ἀναδίδεται ὡς μυρόεσσα πνοὴ τοῦ ἠρέμου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὕπνου τῆς φύσεως.

Ὅλη αὕτη τοῦ περιβάλλοντος ἡ γαλήνη, χαλῶσα τὰ νεῦρα αὐτοῦ εἰς ἔκλυσιν καὶ νάρκην, προσδίδει εἰς τὴν ἀκοίμητον αὐτοῦ θλῖψιν ἄλλην μορφήν, τὴν δίψαν τῆς ἀνυπαρξίας, τὸν φλογερὸν πόθον τοῦ μηδενισμοῦ.

— Ζήτημα, σοῦ λέγουν, τὸ νὰ ἦναι κανεὶς ἢ νὰ μὴν ἦναι! Γιὰ μένα δὲν εἶναι καθόλου ζήτημα. Λίγο μοῦ φαίνεται θὰ ἐκατάλαβαν ποῦ ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τῆς φλόγας τῆς συμφορᾶς ἡ λαύρα, τῆς ζωῆς τοῦ ἀπελπισμένου ἡ κόλασις, ἐκεῖνοι ποῦ τὸ εἶπαν αὐτό. Εἶδες ἐκεῖ ζήτημα; Σκοντάβει, λέει, τοῦ ἀπελπισμένου ἡ ἀπόφασις νὰ πετάξῃ ἀπὸ πάνω του τὸ φορτίο τῆς ζωῆς ποῦ τὸν τσακίζει, ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀπορία· τί θὰ βρῇ τάχα ὀπίσω ἀπὸ τὸ κατώφλι τῆς ζωῆς; Αὐτὸ μπερδεύει τὸ μεγάλο σχέδιο! Θὰ βροῦμε τάχα ἀληθινὰ στὴ χώρα ποῦ μᾶς πηγαίνει τὸ ἀγύριστο ταξεῖδι τοῦ θανάτου, τὸν ὕπνο τὸν ἥσυχο, χωρὶς ὄνειρα, τὸν ὕπνο ποῦ ξεκουράζει γιὰ πάντα; Ἢ μήπως καὶ σὲ κείνη τὴ χώρα τὴν ἄγνωστη, ποῦ κανεὶς δὲν ἐγύρισε ποτὲ νὰ μᾶς πῇ τί γίνεται, ἐξακολουθεῖ κανεὶς νὰ αἰσθάνεται, νὰ πονῇ, νὰ ὀνειρεύεται; καὶ σὰν τί ὄνειρα νὰ βλέπῃ, ὅταν θὰ ζητήσῃ νὰ πετάξῃ ἀπὸ πάνω του αὐτὰ τὰ στενόχωρα ροῦχα τῆς ζωῆς; Αὐτά, λέει, μᾶς κάνουν δειλούς, αὐτὰ κάνουν ἐκείνους ποῦ συχαινόμαστε γιατὶ δὲν ἐσυχάθηκαν τὴ ζωὴ νὰ γίνωνται ἐσχατόγηροι. Αὐτῆς, λέγουν, τῆς σκέψεως τὸ ἀδύνατο φῶς ξεθωριάζει καὶ σβύνει τὴ φουντωμένη φλόγα τῶν πλέον ἀπελπιστικῶν σχεδίων!

Γέλοια ποῦ μοῦ 'ρχονται μ' αὐτά!

Καὶ ἔρρηξε πράγματι γέλωτα ἄγριον, γέλωτα σπαρακτικόν, τὸν ὁποῖον ἐπανέλαβεν ἡ ἠχὼ τῶν ἐρειπίων.

Εἶδες ἐκεῖ ἐμπόδια! Σὰν νὰ ἦναι δυνατόν, μὲ ὅ τι κ' ἂν ἦναι γραφτὸ νὰ βρῇ κανεὶς πίσω ἀπὸ τὴν ὀξόπορτα τῆς ζωῆς, νὰ φεβηθῇ φωτιαῖς φλογερώτεραις ἀπὸ αὐταῖς ποῦ ἡ φλόγες τους μὲ βόσκουν· σὰν νὰ ἦναι φόβος νὰ βρῶ μεγαλήτερο σκοτάδι, ἀπὸ τὸ σκοτάδι ποῦ ἁπλόνεται στὰ πόδια μου, ποῦ μὲ τριγυρίζει, ποῦ μὲ σκεπάζει ζωντανό· σὰν νὰ μποροῦν νὰ μαρτυρήσουν τὴν ψυχή μου ἐκεῖ κάτω ἐφιάλταις καὶ ὄνειρα τόσο ἄγρια, τόσο τρομαχτικά, ὅσο εἶναι ἐδῶ τὰ πράγματα, ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅλα αὐτὰ ποῦ μοῦ συμβαίνουν, ἀλήθεια, ἀλήθεια, ἀλήθεια!

Καὶ οὕτω ἡ ἀντίληψις τῆς συμφορᾶς του, διαυγεστέρα ἤδη, μᾶλλον ὡρισμένη, ἐκυριάρχησε πάλιν ἐπιτακτικώτερον ἐπὶ τῆς διανοίας του, καὶ ἡ ἀπαισία μνήμη τῆς ἀγνώμονος γυναικός, καὶ τοῦ δημιουργήματος ἐκείνου τῆς στοργῆς καὶ τῶν δακρύων του, ἐπανήρχετο ζωηροτέρα, καὶ τοὺς ἐζωγράφιζε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του ἐν ἀχωρίστῳ συμπλέγματι βδελυρῶν ἐρώτων.

Οἱ θλιβεροὶ διαλογισμοὶ ἐπτερύγιζον καὶ διεσταυροῦντο ἐν τῇ διανοίᾳ του, ὡς αἱ νυκτερίδες αἱ ὁποῖαι διαπερῶσαι τὰ χαίνοντα τόξα τῶν ἀψίδων τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου, διέγραφον κύκλους περὶ τὴν κεφαλήν του, πάλλουσαι ἐν τῷ σκοτεινῷ αἰθέρι τὰς μελανὰς αὐτῶν πτέρυγας· καὶ συγχεόμεναι αἱ εἰδεχθεῖς εἰκόνες τῆς καταστροφῆς, ἡ ὁποία τὸν ἔπληξεν, ἔδακνον καὶ ἐσπάραττον τὴν καρδίαν του, ὡς κεντρίδες ἑσμοῦ συστρεφομένων ὄφεων.

Ὅλων αὐτῶν τῶν ἀφράστων ἀλγηδόνων μίαν ἀνεύρισκε θεραπείαν, ἓν φάρμακον νηπενθές, τὸν θάνατον· καὶ ἀγρία χαρὰ ἔλαμψεν ἐν τῇ ψυχῇ του, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὴν ἐπαύριον ἡ σφαῖρα τοῦ ἀλιτηρίου θὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του καὶ θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς ἀνάγκης τῆς αὐτοκτονίας.

Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἦλθον εἰς τὴν μνήμην του τὰ τέκνα του.

Καὶ ἔτσι αὐτὸς θὰ ξεκουρασθῇ, διελογίζετο, ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ἄμοιρα, πεντάρφανα, ἀπροστάτευτα, θὰ τὰ σαρώσῃ κι' αὐτὰ ἡ καταστροφή, ὅπως σαρόνουν οἱ σκουπιδιάριδες τὰ μικρὰ σκυλάκια, ποῦ κλαῖνε πεταμένα στὴ μέση τοῦ δρόμου.

Νὰ ζήσῃ λοιπὸν εἶναι δειλία ἢ νὰ πεθάνῃ;

Ἀνανδρία ἄτιμη εἶναι αὐτὸ ποῦ ἑτοιμάζει· δειλία εἶναι αὐτό, στὴ σκληρὴ ἐγχείρησι τῆς δυστυχίας, ὅπου τοῦ κόβει λουρίδες τὴν καρδιά, νὰ ζητῇ νὰ ποτισθῇ ναρκωτικό, νὰ πάρῃ χλωροφόρμιο, τὸ θάνατο. Παληκαριὰ εἶναι νὰ ζήσῃ, καὶ μὲ τὰ καρφιὰ τοῦ μαρτυρίου στὰ πόδια, μὲ τὴ λογχιὰ τῆς προδοσίας στὴν καρδιά, νὰ βαδίσῃ ἀκόμα ἐμπρὸς γι' αὐτὰ τὰ ἄμοιρα, ὅπου δὲν τοῦ τὸ ἐγύρεψαν νὰ τὰ φέρῃ στὸν κόσμο. Ἡρωϊσμὸς εἶναι νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν εὐτυχία τοῦ μηδενισμοῦ, νὰ σύρῃ τὴν ἅλυσίδα του τὴ βαρειά, σκίζοντας τὴν καρδιά του μέσα στὰ ἄγρια, τὰ φουντωμένα παληούρια τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ἀνοίξῃ μονοπάτι στὰ παιδιά του, νὰ τὰ ἀναστήσῃ μὲ τὸ μισθό του, νὰ ξε-

πετάξουν μὲ τὴν προστασία του. Αὐτὸ εἶναι ἡρωϊσμός, γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκόν του.

Τὸ καθῆκον! Ἄλλος πάλι βρυκόλακας αὐτός, γιὰ νὰ λαφιάζῃ τοὺς κουτούς, ὅπως φοβίζουν τὰ μικρὰ μὲ τὰ φαντάσματα, ὅπως τρομάζουν τὰ πουλιὰ μὲ τοὺς κορακοσκιάχταις!

Τὸ καθῆκον! Εἶδες ἐκεῖ; Μὰ εἶναι νὰ λιγόνεται κανεὶς στὰ γέλοια!

Ἀφότου ἄνοιξα τὰ μάτια μου στὸν κόσμο αὐτὸ τὸ Θεὸ ἐλάτρευσα, αὐτὸ τὸν τύραννο ἐδούλεψα, τὸ καθῆκον.

Τὸ εἶχα ἐμπρός μου πολικὸν ἀστέρα, ἠλεκτρικὸ φάρο, παντοτεινὸ ὁδηγὸ στὸ θλιβερὸ ταξείδι τῆς ζωῆς μου. Τί σίγουρος φάρος! Νὰ τὸν χαροῦν ἐκεῖνοι ὅπου θὰ βάλουν ῥότα ἀπάνω στὸ φῶς του. Δὲν θὰ τσακιστοῦν διόλου στοὺς βράχους ποῦ συντρίφτηκε ἡ καρδιά μου· δὲν θὰ πνιγοῦν διόλου στὸ πέλαγος τῆς συμφορᾶς, ὅπου ἐπνίγηκα ἐγώ.

Καὶ ὅμως, προσέθηκε ταπεινὴ τῇ φωνῇ, ὡς περιδεής, αἰσθάνομαι ἀκόμα ἀνίκητη τὴν ἐξουσία αὐτοῦ τοῦ τυράννου, νὰ μοῦ ἀλυσοδένῃ τὰ χέρια.

Γιατὶ μπορῶ ἔτσι μὲ τὸ τίποτα, μονάχα μὲ ἕνα μικρὸ γαργάλισμα τοῦ πιστολιοῦ, νὰ ξεκουραστῶ γιὰ πάντα· καὶ θέλει ἂς βρεθῇ κανεὶς νὰ ντύσῃ μαῦρα τὰ παιδιά μου, θέλει ἂς μὴ βρεθῇ, κ' ἂς μαυροφορέσῃ ὁ σατανᾶς γιατὶ ἐγλύτωσα, θέλει ἂς βροῦν νὰ φάνε ψωμί, θέλει ἂς τὰ στείλῃ ἐξωπίσω μου ἡ πεῖνα.

Καὶ ὅμως δὲν τὸ κάνω. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀκατανίκητη δύναμις μοῦ ἐπιβάλλει ἀκόμα, ὄχι ὅπως στὸ Χριστό, γιὰ μιὰ μονάχα στιγμή, ἀλλά, γιὰ καιρὸ ἀπροσδιόριστο, νὰ σέρνωμαι κουβαλῶντας στὸν ὦμο τὸ σταυρό μου, νὰ βυζαίνω, ὅλο νὰ βυζαίνω τὸ σφουγγάρι τῆς χολῆς, νὰ συλλογίζωμαι, νὰ θυμοῦμαι, νὰ ζῶ, ναί, ἐγὼ νὰ ζῶ. Καὶ ἀπὸ τὴν πλειὸ ἄγρια, τὴν πλειὸ τραγικὴ δυστυχία ὑπάρχει φαίνεται ἄλλη μεγαλήτερη, τὸ νὰ νοιώσῃ μέσα του κανεὶς ὅτι ἔκανε ἐχθρὸ τὴ συνείδησί του, ἂς ἦναι καὶ γιὰ μιὰ μονάχα στιγμή, ὅσο τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ γαργαλίσῃ τοῦ πιστολιοῦ τὸ σκαντάλι.

Καὶ οἱ πλάνητες διαλογισμοί του ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὰς δύο ἐκείνας βδελυρὰς ὑπάρξεις τὰς ὁποίας τόσον ἠγάπησε καὶ περιεδινοῦντο ἀλγεινῶς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του, ὡς περὶ τὸ πτῶμα οἱ γῦπες.

«Ἔχεις καὶ τοὺς φιλοσόφους ὅπου σοῦ λέγουν ὅτι τὸ πρόσωπο εἶναι τῆς ψυχῆς ὁ καθρέπτης· ἢ ὅπως μὲ ἔδαναν καὶ ἔγραφα σκυμμένος στὸ θρανίο μιὰ φορὰ ποῦ ἤμουν παιδὶ οἱ δασκάλοι, «Οἵα ἡ μορφή, τοιάδε καὶ ἡ ψυχή».

Οἱ βλᾶκες!

Ἔπρεπε νὰ τοὺς ἔβλεπαν αὐτούς. Ἐκείνης ἡ μορφή, δὲν θὰ εὕρισκε τὴν ὁμοιά της οὔτε εἰς τοῦ Ῥαφαήλου τὴν ἔμπνευσι, ὅταν ἐφαντάζουνταν τὴ γλυκιά, τὴν ἥμερη, τὴν τίμια μορφὴ τῆς Παναγίας· καὶ ἐκείνου πάλι, τοῦ θετοῦ παιδιοῦ μου, ὅπως τὸν ὠνόμαζα, ἡ ἀντρίκια ὠμορφιὰ μὲ τὰ μεγάλα μάτια τὰ γλυκά, μὲ τὸ μέτωπο τὸ ἴσιο, τὸ ψιλό, μὲ τὸ στόμα ποῦ πάντα τὸ χαράζει ἕνα χαμόγελο ἀγαθότητος, νομίζεις πῶς ἔχει ἀπάνω της τὸν τύπο τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐθύτητος. Μία μορφὴ Ἀρχαγγέλου!

Ἄ, τοὺς βλᾶκας! ζευγαρόνουν τὴν ὀμορφιὰ μὲ τὴν ἀρετή. Καὶ δὲν ἠξεύρουν, ὅτι ὅσο καὶ ἂν τὸ θέλει ὡς λογικὸ παράδοξο ὁ Σαίκσπηρ, ὑπάρχει ἐν τούτοις στὴν οἰκονομία τοῦ σάπιου τούτου κόσμου αὐτὸ τὸ φαινόμενο. Ἡ ὀμορφιά, ἄτιμη μεσίτρα, κάνει συχνὰ τὴν ἀρετὴ νὰ ξεγλυστρᾷ στὸ ἔγκλημα, ἐνῷ ποτὲ ἡ ἀρετὴ δὲν κατάφερε νὰ κάνῃ ὅμοιά της τὴν ὀμορφιά. — Γι' αὐτὸ ἦσαν ὡραῖοι καὶ οἱ δυὸ κ' ἡ ὀμορφιά τους ἐζευγάρωσε τὴν ἀτιμία τους.

Ἰδίως ὅταν ἀνεπόλησεν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἔπλασεν ὁ ἴδιος καὶ ἀνέπτυξε, τὸν ὁποῖον ἠγάπησεν ὑπὲρ τὰ τέκνα του, κύματα λύσσης ἀπέπνιγον τὴν καρδίαν του καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀνδρεία αὐτὴ ψυχὴ ἐξερράγη εἰς ὀλολυγμούς, οἵτινες ἀντήχουν ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς νυκτὸς ἀγριώτεροι καὶ σπαρακτικώτεροι, ἢ ὅταν οἰμώζουν κύνες, συμφορῶν προάγγελοι. Καὶ ἐσβέννυτο κατὰ μικρὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἡ δύναμις· καὶ οἱ στεναγμοί του ἀνήρχοντο ἀπὸ τοῦ στήθους ἀτονώτεροι, ἀλλ' οὕτω θλιβεροὶ καὶ θρηνώδεις, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ ζωὴ ἀνήρχετο μετ' αὐτῶν καὶ ἐξέφευγε, κατὰ δόσεις διὰ μέσου τῆς διαλειπούσης, τῆς ἀσθματικῆς ἀναπνοῆς του.

— Καταραμένος, χίλιαις φοραῖς καταραμένος ἐγὼ ποῦ ἔβγαλα στὸ φῶς αὐτὸ τὸ σκορπιό, ποῦ τὸν ἔσπρωξα στὴ ζωή, ποῦ τὸν ἐμεγάλωσα, ποῦ ἐκαρδιοχτύπησα, ποῦ ἔκλαψα γι' αὐτόν, ποῦ εἶχα χαρὰ τῆς ζωῆς μου, γλυκὸ ὄνειρο καὶ σκοπὸ τὴν εὐτυχία του. Καὶ νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὕστερα πῶς ἡ Δύναμις τοῦ Ἀγαθοῦ διευθύνει αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ ὄχι τοῦ Κακοῦ ὁ Θεὸς καὶ ὁ Κύριος! Μὲ βάζει ἄξαφνα ἐμένα καὶ τὸν ἀνασταίνω αὐτὸν μὲ τὴν πλειὸ φλογερὴ λαχτάρα, γιὰ νὰ μεταχειριστῇ ὕστερα αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ δικό μου, ὄργανό του, καὶ μ' αὐτὸν νὰ μὲ σβύσῃ καὶ νὰ μὲ βουλιάξῃ στὸν ὠκεανὸ τῆς συμφορᾶς. Καὶ αὔριο ἢ θὰ βάλῃ τὸν ἴδιο νὰ τελειώσῃ τὴ δουλειά του ἢ ἐμένα μὲ μιὰ πιστολιὰ νὰ γκρεμίσω αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα ποῦ εἶχα χτίσει μὲ πέτρα καὶ ἀσβέστη τὴν ἀγάπη μου, μὲ νερὸ τὰ δάκρυά μου. — Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον μου· καί τί γλυκό, τί εὐφρόσυνο καθῆκον! Κ' ἐγὼ ποῦ ἐνόμιζα, ὅτι δὲν μοῦ μένει πλειὰ καμμιὰ χαρὰ στὸν κόσμο!

Καὶ τί χαρά! νὰ τὸν ξαπλώσω ἄφωνο, μπρούμυτα, μὲ τὴ μύτη στὸ χῶμα· νὰ δαγκάνῃ ἀπάνω στοὺς σπασμοὺς τὰ χορτάρια τῆς γῆς ποῦ θὰ τὸν δεχθῇ· καὶ δαγκάνοντάς τα νὰ ξερνᾷ ἀπάνω της τὸ αἷμα του καὶ τὴν πνοή του μαζί, τὴ φαρμακερὴ πνοή του.

Δὲν θέλω νὰ πῶ, ὅτι εἶναι μεγάλο πρᾶμμα μπροστὰ στὸ θάνατο ποῦ μοῦ ἔδωσε αὐτός, τὸ δῶρο ποῦ θὰ τοῦ προσφέρω αὔριο. Εἶναι, νὰ πῇς, σὰν ἕνα φιλί, γιὰ μία μαχαιριά. Μὰ τί νὰ γείνῃ; αὐτὸ μπορῶ· καὶ μὲ τὴ μονέδα ποῦ ἔχω πληρόνω.

Λένε πῶς ὅταν γεννιέται τὸ φειδι σκίζει τὴν κοιλιὰ τῆς μάννας του καὶ βγαίνει· καὶ τὴν ψοφᾷ τὴ μάννα του ἡ γέννα. Ἔτσι θὰ ἔχασε κι' αὐτὸς τὴν ἰδική του μάννα.

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ φειδι ἐγὼ τὸ ἐζέστανα παγωμένο καὶ τὸ ἐμεγάλωσα. Γιὰ τοῦτο εἶναι ἰδικό μου χρέος νὰ καθαρίσω ἀπὸ αὐτὸ τὴ γῆ, πατῶντας του μὲ τὸ τακοῦνι τὸ κεφάλι. Γιατὶ αὐτὸς ὁ φρύνος, αὐτὸς

ὁ βασιλίσκος, εἰς τὸν ὁποῖον μιὰ καταραμένη ἰδιοτροπία τῆς φύσεως ἐφόρεσε πρόσωπο ἀνθρώπου εἶναι πολὺ μεγάλος κίνδυνος· καὶ ἂν δὲν εὕρῃ εὐκαιρία νὰ δαγκάσῃ ἄλλους, φτάνει μονάχα ἡ πνοή του γιὰ νὰ φαρμακώσῃ κάθε ζωή, νὰ μαράνῃ κάθε ὕπαρξι.

Εἶναι ὅλως διόλου ἀφύσικο πρᾶγμα ὁ σκορπιὸς νὰ βρίσκεται ἀπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, νὰ τὸν φωτίζῃ ὁ ἥλιος. Ἡ θέσις του εἶναι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ λάσπη.

Θὰ παρασταθῶ μόνος μου νὰ τοῦ χαρίσω βαθειὰ ταφή· πολὺ βαθειά, γιὰ νὰ μὴ σκοτώσουν τὴ δημιουργία αἱ ἀναθυμιάσεις του.

Ἀλλὰ τί βγαίνει; Τὸ φαρμάκι βρίσκεται στὴν καταραμένη τὴν ψυχή του· καὶ ἀφοῦ τὸν κάμω νὰ τὴν ξεράσῃ, περισσότερο θὰ δηλητηριάσῃ ἡ πνοή της τὸν ἀέρα.

Ὄνειρα, Θεέ μου, εἶναι αὐτά; ὄνειρα ποῦ θὰ τὰ διώξῃ τοῦ ἥλιου τὸ φῶς ἢ πράγματα, ἀλήθειαις; Ἄχ, πόσα ἐρείπια, πόσα ἀνοιχτὰ βάραθρα σὲ μιὰ μοναχὴ στιγμή!

Καὶ ἡ ἔκρηξις τῶν θρήνων του ἐτάραξεν ἐκ νέου τὴν γλυκεῖαν τῆς νυκτὸς γαλήνην.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην διῆλθε τὴν ὁδὸν εἰς βοσκὸς ἐλαύνων βόας πρὸς νυκτερινὴν νομήν. Τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ;

Προσήλωσεν ἐπ᾽ αὐτῶν μετὰ περιεργείας παράφρονος τὸ βλέμμα καὶ μετὰ προσοχῆς ἀδιαταράκτου ἤρχισε νὰ τοὺς περιεργάζεται, καθ᾽ ὅσον διήρχοντο πρὸ αὐτοῦ, λησμονήσας ἐντελῶς ἑαυτόν.

Εἰς τὰς μεγάλας, τὰς ὀδυνηρὰς νόσους τοῦ σώματος, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ παλαίει, ὅπως συγκρατηθῇ ἐν τῷ καταρρέοντι ὀργανισμῷ, ὅπως ἐπικρατήσῃ τῆς φθορᾶς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρικτῶν ἀλγηδόνων, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ὁποίων τήκεται ὡς ὁ κηρὸς τὸ σῶμα, ἡ φύσις ἔρχεται πολλάκις διὰ τοῦ ὕπνου ἀρωγὸς τῆς ζωῆς. Ἀποναρκόνει οὕτω τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν μεγάλην τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἀπώλειαν, τὴν ὁποίαν κατεργάζεται ἡ κρίσις τῆς νόσου, ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάπαυσις αὕτη, ἡ ὁποία παρασκευάζει ἐκ νέου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἀλγεινόν, τὸν ὀδυνηρὸν ἀγῶνα.

Αὐτὸ τοῦτο ἐπακολουθεῖ καὶ τὰς δεινὰς κρίσεις τῶν τραγικῶν ἀλγηδόνων τῆς ψυχῆς, καθ᾽ ἃς συντρίβεται ἡ καρδία, καθ᾽ ἃς ἐντείνονται μέχρι θραύσεως ὡς ὑπερτεταμέναι χορδαὶ τὰ νεῦρα. Ἡ φύσις κατὰ παράδοξον οἰκονομίαν προμηθεύει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ὡς δέλεαρ, ἀντικείμενόν τι τυχαῖον, ἐπουσιῶδες, τὸ ὁποῖον κινεῖ πρὸ αὐτῆς καὶ τὴν ἕλκει ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ τὴν δεσμεύει ἀπορροφωμένην ὁλοσχερῶς καὶ ἐκφεύγουσαν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὀδυνηρῶν σκέψεων, αἱ ὁποῖαι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκυριάρχουν ἐπ᾽ αὐτῆς. Καὶ παρακολουθεῖ ἡ διάνοια τὸ νέον τοῦτο ἀντικείμενον μηχανικῶς, ἀσυνειδήτως, ὅπως ὅταν πλανᾶται τὸ βλέμμα ἡμῶν ἐπὶ τῶν σελίδων βιβλίου, ἐνῷ ἡ διάνοια ληθαργοῦσα διολισθαίνει ἐπὶ τῶν γραμμῶν, χωρὶς οὐδεμίαν τῶν ἐννοιῶν νὰ μεταφέρῃ πρὸς ἡμᾶς. Εἶναι τοῦτο κάρωσις, νάρκη τις τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν παρακολουθεῖ κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην πρόσκαιρον διάλειμμα τῆς ὀδύνης· διότι ἡ ληθαργικὴ καταληψία τῆς σκέψεως, ἐπάγεται τῆς αἰσθήσεως τὴν ληθαργίαν.

Εἶναι ἆρά γε τοῦτο ἐλεημοσύνη τῆς φύσεως καὶ οἶκτος, ἢ ἐκ σκληρότητος ἀγρίας χαρίζει αὕτη εἰς τὴν ταλαίπωρον τοῦ ἀνθρώπου καρδίαν μικρὰς διαλείψεις τῶν ἀλγεινῶν αὐτῆς μαρτυρίων, ὅπως μὴ ἀπολυτρωθῇ ταχύτερον συντριβομένη;

Ὑπὸ τοιαύτης νάρκης τοῦ πνεύματος κατελήφθη ἐπὶ μικρὸν καὶ ὁ Κίμων, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἔκλινεν ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λίθου, ὁ δὲ σωματικὸς κάματος μετὰ τὰς ἀφορήτους αὐτὰς κρίσεις ἐβύθισεν αὐτὸν εἰς ὕπνον.

Ἀλλ᾽ ὕπνον ἔμπλεον ἀλγεινῶν ὀνείρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνανεμίγνυντο καὶ συνεφύροντο φάσματα καὶ πράγματα, ἰνδάλματα καὶ συμβάντα.

Ἡ παιδικὴ αὐτοῦ ἡλικία, αἱ πρῶται, αἱ ἀπώταται τῆς ζωῆς του ἀναμνήσεις, οἱ γονεῖς του, τὰ νεανικὰ τῆς ζωῆς του ἔτη, αἱ σκληραὶ περιπέτειαι τοῦ βίου τοῦ στρατῶνος τὸν περιεστοίχιζον, ὡς ἀτμώδεις ἀσύλληπτοι μορφαὶ καὶ ἐξηφανίζοντο, ὅπως ἀναφανῶσι μετ᾽ ὀλίγον ἀλλοῖαι. Ἔπειτα ἐνοσήλευε τὸν Νῖκον του, μικρόν, πολὺ μικρόν, μὲ ἐξηντλημένον τὸ πρόσωπον καὶ τὸ στῆθος παλλόμενον ἐν ἀγωνίᾳ ὑπὸ τὸ λεπτὸν ὑποκάμισον, τὸ ὁποῖον τὸν ἐκάλυπτεν· ἀλλ᾽ ἐνῷ τὸν περιεπτύσσετο, προσπαθῶν νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ θάρρος, διωλίσθαινεν οὗτος τῶν χειρῶν του καὶ ὠρθοῦτο ὀλίγον ἀπωτέρω νέος σφριγῶν, μὲ στολὴν ἀξιωματικοῦ, προπετής, ἐναγκαλιζόμενος ἀναιδῶς τὴν γυναῖκά του καὶ προκαλῶν τὴν ὀργήν του. Ἀμφότεροι τὸν ἐμυκτήριζον· αὐτὸς δὲ παράλυτος δὲν ἠδύνατο νὰ ὁρμήσῃ, δὲν ἠδύνατο κἂν νὰ κινηθῇ, οὐδὲ κραυγὴν νὰ ῥήξῃ· δάκρυα μόνον λύσσης ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ λοίσθιος ἱδρὼς ἀγωνίας ἀπὸ τῶν κροτάφων του. Καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἡ Μαρία του περιβεβλημένη τὸ ῥακῶδες σάββανόν της, διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ ὁποίου διεφαίνετο ὁ σκελετός της, τὸν παρεμύθει καὶ τοῦ ἀπέμασσε διὰ τῆς δεξιᾶς μὲ τὰ ἄκρα τοῦ σαββάνου τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐκράτει ἐνηγκαλισμένα τὰ τέκνα του.

Οὕτω οἱ ὄνειροι, οἱ πιστοὶ οὗτοι φωνογράφοι τῶν διαλογισμῶν, ἀποδίδοντες τὰς κραυγὰς τῆς ἐν ἐγρηγόρσει ὀδύνης, πλειότερον τὸν ἐβασάνιζον. Ἀφυπνίσθη ῥήξας κραυγὴν ὀδυνηρὰν καὶ τρέμων τὴν ἐπάνοδον τοῦ διώκοντος αὐτὸν ἐφιάλτου ἔφυγε σπεύδων, ὡς φρενόπληκτος.

Ἐπλανᾶτο ἀσυνειδήτως ἀνὰ τὰς ὁδούς, χωρὶς νὰ στρέφῃ τὴν κεφαλήν, χωρὶς τίποτε νὰ βλέπῃ, διωκόμενος ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν αὐτοῦ σκέψεων.

Καὶ παραδόξως, ὡς ἂν μυστηριώδης ἕλξις ἔσυρεν αὐτὸν ἐκεῖ, εὑρέθη πρὸ τοῦ τρισαθλίου οἴκου του, πρὸ τῆς μικρᾶς ποιητικῆς καλιᾶς του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγεύθη ἐπί τινα χρόνον ψευδῆ, ἀνύπαρκτον εὐτυχίαν.

Ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸ αὐτὸ φῶς τῆς λυχνίας τοῦ εἰκονοστασίου διεφαίνετο ἀμυδρόν, παλλόμενον, ὡς ἐὰν ἐξέπνεεν ἤδη. Ἀλλὰ τὸ ἀμυδρὸν τοῦτο φῶς ἐξηρέθισε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς του, ὡς αἱματόχρους φλὸξ πυρκαϊᾶς καὶ ὡς φάρος πρώτου μεγέθους ὡδήγει τὴν ἐκδίκησίν του.

Διότι ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ καταράτου ἐκείνου οἴκου νέαν ἔλαβεν ἔντασιν ἡ λύσσα τῆς μυκωμένης εἰς τὰ στήθη του ὀργῆς, τὸ αἷμά του ἦτο ὡς ἐν βρασμῷ

καὶ ἐδόνει τὰς φλέβας του, ὡς συγκεντρωμένος ἀτμὸς τοὺς σωλῆνας ἀτμομηχανῆς.

Ὑπόνοια παράδοξος εἰσέδυ ἐν αὐτῷ· μωρὰ ὑπόνοια, τῆς ὁποίας ἐν τούτοις τὴν γέννησιν ἐν τῷ ἐξησθενημένῳ ἐγκεφάλῳ του ἐδικαιολόγει τὸ ἀπύθμενον βάθος τοῦ βαράθρου τῆς ἀνθρωπίνης ἀτιμίας.

Ἐνόμισεν ὅτι εὑρίκονται πάλιν ἐκεῖ καὶ οἱ δύο, ἡνωμένοι ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ οἴκου του ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸν ἐφυγάδευσεν ἡ ἀτιμία, συνεχίζοντες τὴν εὐτυχίαν τῶν σκοτίων αὐτῶν ἐρώτων.

Ἐγέλασεν ἀγρίως καὶ ἠρέμα, μετὰ βήματος ἀσφαλοῦς, ἐβάδισε πρὸς τὴν θύραν.

— Μονομαχία, ἐσκέπτετο, μὲ αὐτὸν καὶ χάρις τῆς ζωῆς εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ τάχα εἶναι γυναῖκα! Τί κουταμάρες καὶ τὰ δύο! Ἐδῶ μέσα, τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἀπάνω στὸ βδελυρὸ θυσιαστήριο τῆς χαρᾶς των νὰ τοὺς δώσω τῆς κολάσεως τὸ εἰσιτήριο· καὶ ἐνῷ θὰ πετῶ ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ τὸ κεφάλι κάτω τὰ κορμιά τους, ἔτσι μὲ τὸ κεφάλι κάτω θὰ κατρακυλίσουν κ' ἡ μαύραις ψυχαῖς στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ Σατανᾶ.

Μονομαχία· εἶδες ἐκεῖ ἰδέα! Τὸ στῆθος ποῦ σοῦ ἐρήμαξε ἡ προδοσία νὰ τὸ στήσῃς ἄντικρυ στὸν προδότη γιὰ σκοπό, μὲ τὴν καρδιὰ ποῦ σοῦ ἐξέσκισε γιὰ κέντρο, καὶ νὰ τοῦ δώσῃς τὴ χαρὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ κατόρθωμά του μὲ τὴν ὀρφάνια τῶν παιδιῶν σου! Κ' ἐκείνη νὰ τὴν περιφρονήσῃς τάχα χαρίζοντάς της τὴ ζωή, *γιατὶ εἶναι ἀδύνατο μέρος*· εἶναι γυναῖκα· καὶ ἔτσι ἀπὸ ἀβρότητα νὰ τῆς δώσῃς συχωροχάρτι τοῦ κακουργήματος, γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ φύλου! Σὰν νὰ μὴν ἦναι ἀνάγκη νὰ λυώνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ κεφάλι τῆς ὀχιᾶς, τῆς Δαλιδᾶς, τῆς Λοκούστας, γιατὶ ἔτυχε νὰ γεννηθοῦνε θηλυκαῖς! Ὄχι· αὐτὰ δὲν γίνονται.

Ἄγονος ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ὀργή του καὶ ἡ ἀπόφασίς του στεῖρα. Ἡ θύρα ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πρώτην ὤθησιν· ὁ οἶκος ἦτο ἔρημος.

Τὸ ξίφος ἐκεῖνο καὶ τὸ πηλήκιον, οἱ ἀπαίσιοι καταδόται τοῦ ἀνάνδρου πατροκτόνου εἶχον ἀποκομισθῇ. Ἴσως ἐν στιγμῇ διαβρωτικῶν ἐλέγχων ἐλεοῦσα τὴν ὀδύνην του τὰ παρέλαβε μεθ' ἑαυτῆς ἡ ἔνοχος γυνή, διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῇ ἐκ τοῦ οἴκου.

Ἤνοιξε μετὰ σπουδῆς τὸ παράθυρον, ὅπως ἀναπνεύσῃ, διότι τὸ κλειστὸν δωμάτιον ἀνέδιδεν ἔτι τὴν δηλητηριώδη ἀπόπνοιαν ἀρωμάτων, τὴν ἀνήκεστον ὀσμὴν τῆς ἐκεῖ συντελεσθείσης ἀτιμώσεώς του. Καὶ τὰ διάφορα ἐν ἀταξίᾳ ἀντικείμενα, ὡς τὰ κατέλιπον οἱ φυγάδες, καὶ τὸ στυγνὸν ἄδυτον τῶν σκοτίων ἐρώτων, αὐτὴ ἡ νυμφική του παστὰς με τὰ ἀνεσυρμένα παραπετάσματα, ὅλα εἶχον ἐμψυχωθῇ, καί, ὡς δανειζόμενα ἀνθρώπου κραυγήν, ὅλα ἐξήγγελλον τὴν ἀτιμίαν του.

Καὶ ὑπεράνω αὐτῶν τὸ εἰκονοστάσιον, τὸ ἐκ καρυοξύλου, μὲ τὸν μικρὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ τριγωνικοῦ του ἀετώματος, μὲ τὴν ὑελοσκεπῆ θυρίδα, σελαγίζουσαν ὑπὸ τὰς ἀναπάλσεις τῆς μικρᾶς λυχνίας καὶ ἔνδον αὐτοῦ οἱ στέφανοι τοῦ γάμου των, παρὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου, παρὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.

Ἡ θέα τῶν εἰκόνων τούτων τὸν ἀπεθηρίωσεν· ἔθραυσε διὰ τῆς πυγμῆς τὴν ὕελον καὶ ἥρπασε σπασμωδικῶς τοὺς στεφάνους. Τοὺς ἔσχιζε μειδιῶν ἀνεκφράστου ἄλγους μειδίαμα, εἰς ῥάκη, ἀναδίδοντας τὸν ξηρόν, τὸν συριστικὸν ἦχον τῶν σχιζομένων ἐνδυμάτων θαπτομένου νεκροῦ.

— Φτωχὰ λουλούδια, ἂν καὶ ἄψυχα, τεχνητά, τί ἄρωμα ποῦ εἴχατε πάντα γιὰ τὴν ψυχή μου! Εἶσθε, λέγουν, τὰ σύμβολα τῆς αἰωνίου ἑνώσεως, τῆς πίστεως τῆς αἰωνίου. Καὶ γιὰ τοῦτο σᾶς ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξιν αὐτῶν ἐκεῖ τῶν θείων μορφῶν.

Ἀλλὰ αὐταῖς, φτωχὰ λουλούδια, ἔκριναν βλέπετε καλλίτερο νὰ φωτίζουν μὲ τὸ καντῆλι τους ὄργια, καὶ νὰ προστατεύουν ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω δεσμοὺς τόσο καταραμένους, ὅπου καὶ οἱ δαίμονές αὐτοὶ θὰ ἐσκέπαζαν τὰ μάτια τους ἀπὸ φρίκη.

Καὶ ἐποδοπάτησε τὰ ῥάκη των καὶ ἔδειξε τὴν πυγμὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς εἰκόνας βλασφημῶν.

Ἀλλὰ ὁ ἄγριος οὗτος παροξυσμὸς τῆς ὀδύνης ἐν ἀκαρεῖ κατέπεσε. Κατελήφθη ὑπὸ δέους. Διότι τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα μὲ τὸ ὁποῖον συνεζυμώθη ἡ ἀνατροφή του ἐπανέστη ἐν αὐτῷ· καὶ πίπτων εἰς τὰ γόνατα καὶ ἑνόνων ἱκέτιδας τὰς χεῖρας·

— Συχώρα με, εἶπε, Θεέ μου, παραφρονῶ· ἐλέησε τὴν ἀπελπισία μου· ἃς συμπληρωθῇ ἀκόμα ἀπάνω μου ἡ ὀργή σου, ἀλλὰ ἐλέησε τὰ δυστυχισμένα τὰ παιδιά μου. Ἂς δοῦν αὐτὰ ὀλιγώτερο μαύραις ἡμέραις.

Καὶ αὐτὴ ἡ συντριβή, αὐτὴ ἡ ταπείνωσις πρὸ τῆς ὑπερτάτης Δυνάμεως, ἐχάλασε πρὸς στιγμὴν τὰς τεταμένας τῶν νεύρων του χορδάς, καὶ δύο δάκρυα ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ, ὅστις ἐπλημμύρει τὴν καρδίαν του ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσουν νὰ κυλίσουν ἐπὶ τῶν παρειῶν του, ἡ φλὸξ τῆς ὀργῆς τὰ ἀπεξήρανε.

Ὄχι, συγκινήσεις, εἶπεν, ὄχι δάκρυα. Τὰ δάκρυα μουχλιάζουν τὴ θέλησι καὶ παραλύουν τὸ χέρι. Καὶ ἐμένα μοῦ χρειάζονται αὔριο γερὰ καὶ τὰ δύο. Τὰ σκοτεινά, τὰ μαῦρα σχέδια, ὅταν ποτίζωνται μὲ δάκρυα, σαπίζουν· αἷμα θέλουν γιὰ νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ φουντώσουν, αἷμα.

Ἤδη ἄρχεται τῆς φύσεως ἡ ἀφύπνισις· οἱ ἀλέκτορες σαλπίζουν τῆς Ἠοῦς τὸ ἐγερτήριον καὶ αὕτη περιβεβλημένη τὴν πορφυρᾶν ἀλουργίδα της ἀνέρχεται ἐν βραδύτητι μεγαλοπρεπῶς ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὑμηττοῦ, ἐνῷ ἄνωθεν ὠχριᾷ ἡ παλλομένη τοῦ Ἑωσφόρου λάμψις. Οἱ πυργίται τονίζουν ἐκκωφωτικὰ τερετίσματα, φαιδροὶ χαιρετῶντες τὸ φῶς, ἐπ' αὐτῆς τῆς στέγης τῆς ἐρημωθείσης οἰκίας.

Ἡ φύσις ἀδιαφορεῖ πρὸς τὰ ἄλγη καὶ τὴν ὀδύνην τῆς μυρμηκιᾶς τῶν ἐντόμων, ἡ ὁποία ἕρπει ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς κινητῆς ταύτης τοῦ Σύμπαντος στιγμῆς. Ἀπαθής, ἀναλλοίωτος, ἀείζωος, ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον της τὸν ἀτέρμονα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθρώπινος ἑσμός, ὁ ἐπίσης ξένος, ὁ ἐπίσης ἀπαθὴς πρὸς τὰ δυστυχήματα τῶν ὁμοίων του ἀφυπνίζεται ἤδη θορυβώδης. Αἱ συρίκτραι τῶν ἐργοστασίων τονίζουν τῆς ἐργασίας τὸ ἐγερτήριον· ὁ ἦχος τοῦ ἑωθινοῦ ἀπὸ τῶν σαλπίγγων τῶν στρατώνων πλήττει ἄτονος τὴν ἀκοήν του. Ἁμάξια διασταυροῦνται ἐν τῇ ὁδῷ, ἐργάται φέροντες ἐπ' ὤ-

μου τῆς τέχνης των τὰ ἐργαλεῖα σπεύδουν γοργοί. Ἡ ἡμερησία μάχη τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος, τοῦ ἄνευ διαλείψεως, τοῦ ἄνευ ἀνακωχῆς, ἄρχεται κατὰ τὴν ὥραν ταύτην.

Ἤδη τοῦ ἡλίου αἱ πρῶται ἀκτῖνες φωτίζουν τῆς ἀτιμώσεώς του τὸν κοιτῶνα.

Μόνον ὅσοι ἐδοκίμασαν συμφορὰς ἀλησμονήτους, ὅσοι εἶδον ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς νὰ πτερυγίσουν προσφιλεῖς ψυχαί, ἐννοοῦν πῶς ἐντείνει, πῶς ἐξαγριόνει τὴν ὀδύνην ἡ ἔλευσις τῆς ἡμέρας, ἡ ἐπάνοδος τοῦ φωτός.

Ἡ νὺξ διὰ τοῦ σκοτεινοῦ μυστηρίου της δὲν ἐπιτρέπει τελείαν, σαφῆ, τὴν ἀντίληψιν τῆς συμφορᾶς· καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀσκεῖ παρήγορον ἐπίδρασιν τὸ σκότος. Ἡ διάνοια θολή, κεκμηκυῖα ὑφίσταται ἀσθένωσιν τῆς κρίσεώς της καὶ εἰσδέχεται τὴν παραμυθοῦσαν ἐπήρειαν οἱονεὶ δισταγμοῦ. Μετέχει τοῦ ὀνείρου ἡ νὺξ καὶ ὅταν ἔτι γρηγοροῦμεν· καὶ ἐνίοτε μὲν μεγεθύνει τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ συνηθέστατα ἐμπνέει ἡμῖν τὴν πλάνον ἐλπίδα, ὅτι ὀπτασίαι μᾶς τυραννοῦν, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι πραγματικὸν ἐν τῇ ῥαγδαίᾳ ταύτῃ τῶν συμφορῶν παρελάσει.

Ἀλλ' ἔρχεται ἡ ἡμέρα μὲ τὸ φῶς τὸ ἄγριον, μὲ τὴν διαυγῆ τῶν πάντων παράστασιν, ἡ ὁποία στερεοποιεῖ τὴν πραγματικότητα, καταυγάζει τὴν τραγικὴν ἀλήθειαν καὶ μᾶς λέγει ὅτι εἱμαρμένον εἶναι εἰς ἡμᾶς, ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐφεξῆς τὴν ζωήν. Οἱ δισταγμοὶ οὕτω διελύθησαν ὑπὸ τὸ φῶς, ὡς διαλύεται ἡ πρωϊνὴ ὁμίχλη.

Θέλων νὰ ῥίψῃ τελευταῖον βλέμμα εἰς τὸν οἶκον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνεπιστρεπτεὶ τὸν ἐφυγάδευσεν ἡ ἀτιμία εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸν θάλαμον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἁρπάσει τὰ τέκνα του. Αἱ μικραὶ κλίναι των παρέκειντο, ἐν ἀταξίᾳ, ὡς τὰς ἀφῆκε. Τὰ προσκεφάλαια ἔφερον ἀκόμη τὸν τύπον τῶν κεφαλῶν αὐτῶν, ὡς κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν διέκοψε τὸν ἀμέριμνον αὐτῶν ὕπνον.

— Ταλαίπωρα, δυστυχισμένα ὀρφανά, βλαστάρια μαραμμένα! Ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν ἐκουράστηκε ἀκόμα ὁ Θεός, κ' ἂν δὲν θὰ ἐξακολουθήσετε νὰ ἐξοφλῆτε καὶ σεῖς εἰς τὴν τύχη, τὴ μαύρη τὴν κατάρα ὅπου βαρύνει, φαίνεται, ἀπάνω στὸν ἄμοιρο πατέρα σας.

Ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ τοίχου μικρὰν δαγκερεοτυπίαν, τὴν εἰκόνα τοῦ πατρός του, ἧς ἡ ἀπροσδιόριστος, ἡ ὑελώδης μορφὴ ἐσελάγιζεν ὑπὸ τὸ φίλημα τῶν πρώτων ἡλιακῶν ἀκτίνων. Τὴν ἔθεσεν ἐν τῷ κόλπῳ του, ἐκλείδωσε τὴν ἐξώθυραν καὶ ἔφυγεν ἐκεῖθεν διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον ποτέ.

Ποῦ ἐκρύβη; εἰς ποίαν ἐρημίαν εἰς ποίαν λόχμην ὁ λέων οὗτος ὁ τραυματίας, ἔκρυψε τὰς αἱμασσούσας πληγάς του;

Οὐδεὶς τὸν εἶδε· ἀλλὰ περὶ τὴν τρίτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν μὲ ὠχρὰν μὲν τὴν μορφήν, ὡς νεκροῦ, μὲ λευκανθεῖσαν τὴν κόμην, ἀλλ' ἤρεμος, γαλήνιος ἔκρουε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ λοχαγοῦ Φιλίππου Βράγκα.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΧΑΫΖΕ

Ὁ Παῦλος Χάϋζε, ὁ πρωτεύων ἐν Γερμανίᾳ ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, ἐγεννήθη τὸ 1830 ἐν Βερολίνῳ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο φιλόλογος, ὡς καὶ ὁ θεῖος καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς τῶν διακεκριμένων διδασκάλων καὶ γραμματικῶν τῆς Γερμανίας περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Καὶ ὁ Παῦλος Χάϋζε ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν κλασικήν, ἔπειτα δὲ τὴν ῥωμανικὴν φιλολογίαν, ἐπεσκέφθη τὸ 1852 τὴν Ἰταλίαν πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς καὶ τὸ 1854 προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ εἰς Μόναχον ἵνα ἀφιερωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ποιητικὰς αὐτοῦ μελέτας.

Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιητικὰ δοκίμια ἦσαν τραγῳδίαι καὶ διηγήματα, ταῦτα δὲ τὰ τελευταῖα ἀπέδειξαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ μέγα τοῦ ποιητοῦ τάλαντον. Κατόπιν πλῆθος λυρικῶν ποιημάτων καὶ διηγημάτων ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἐστερέωσε τὴν μεγάλην αὐτοῦ φήμην. Ἔξοχος φαντασία, καλλιτεχνικὴ τελειότης καὶ χάρις διακρίνουσι πάντα τὰ εἰς μέγαν ἀριθμὸν πολλαπλασιασθέντα ποιητικὰ αὐτοῦ καὶ μυθιστορικὰ ἔργα. Συλλογαὶ ὁλόκληροι αὐτῶν δημοσιεύονται ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἤδη εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις. Ἀλλὰ καὶ ὡς δραματικὸς διεκρίθη ὁ Χάϋζε. Τὸ μέγιστον μυθιστορικὸν αὐτοῦ ἔργον «τὰ τέκνα τοῦ κόσμου» ἐνεφανίσθη τὸ 1873, ἔκτοτε δὲ ἐξεδόθη εἰκοσάκις περίπου. Τὸ δεύτερον μέγα αὐτοῦ μυθιστόρημα «ἐν τῷ παραδείσῳ» ἐνεφανίσθη τὸ 1875, ἀμφότερα δὲ θεωροῦνται ἐξόχου δημιουργικῆς φαντασίας καὶ δυνάμεως ἔργα. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ περιλαμβάνονται εἰς 25 περίπου τόμους.

"ΛΕΥΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ„

ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΚΡΗ

Μοσχοβολοῦν τὰ λούλουδα—τὰ γιασεμιά, τὰ γιούλια,
τὰ ρόδα τὰ πολύχρωμα, καὶ τὰ θλιμμένα κρίνα,—
καὶ τὰ χαρούμενα πουλιὰ στ' ἀνθόκλαδα κρυμμένα
μ' ἕνα σκοπὸν ἁρμονικὸ τὴ φύσι κελαϊδοῦνε,
καὶ χαιρετοῦν τὴν ἄνοιξη ποῦ γύρω των ἁπλώνει
λογιῶ λογιῶ τὴν ομορφιά, λογιῶ λογιῶ τὴ χάρη.

Ἀχνό μου τριαντάφυλλο, δροσόλουστο, νωπό,
ἡ εὐωδιά σου τί ἔγινε ποῦ ἀνάλαφρα σκορποῦσες;
Πουλάκι μου ἀηδονόστομο ποῦ κρύβεις τὸ σκοπὸ
ὅπου μ' αὐτὸν τὴν ἄνοιξη σὺ πρῶτο ἐδιαλαλοῦσες;

Ποῦ εἶνε ἡ τόση σου ὀμορφιά, κ' ἡ χάρη ἡ περισσή;
ζωὴ φωτοστεφάνωτη σ' ἀνάστημα καὶ χρῶμα;
κ' ἡ νιότη σου ἡ ἀφρόντιστη ποῦ κρύβεται ἡ χρυσή;
— Στὸ χῶμα! —

Ὅλα βαθειά, σωριάστηκαν στὸ χῶμα
ζωὴ καὶ νιότη—κρίνα μαραμμένα—
λάμψη, ὀμορφιά, καρδιά, λαχτάρα, χρῶμα,
ἀτίμητη, ἡλιοστάλαχτη παρθένα
στὸ χῶμα ἔπεσε, στο χῶμα . . .

Δέτε, εἶν' τὸ στεφάνι ποῦ φορεῖ
στὰ ξέπλεκα μαλλάκια της, τοῦ γάμου;
ὡϊμένα τὸ στεφάνι εἶνε βαρὺ
καὶ θὰ χαθῇ μαζί της ἐκεῖ χάμου.

Μαζί της . . . — Μὲ τὴν ἄσπρη φορεσιά,
μαζὶ μὲ τὴν ἁγνότη τοῦ μετώπου,
μαζὶ μὲ τὴν ἀκίνητη καρδιά,
μὲ τὴν κερένιαν ὄψη τοῦ προσώπου,

Μὲ τόσα ποῦ ὀνειρεύτηκεν ἁγνὰ
ὀνείρατα, σὰν ἄγγελος κ' ἐκείνη,
μ' ἀτάραχα ματάκια γαλανὰ
ποῦ δείχνανε οὐράνια καλωσύνη.—

Μαζὶ μ' αὐτὰ κ' ἐκεῖνο θὰ χαθῇ
τἀταίριαστο στεφάνι ἐκεῖ κάτου,
στολίζοντας τὴν κόρη τὴν ξανθὴ
στὴ νύχτα τὴ μεγάλη τοῦ θανάτου.

Μὴν κελαδῆτε ἀλόγιαστα πουλιά,
τὴν εὐωδιὰ μὴ χύνετε λουλούδια,
ὢ μὴν ἀνθίζῃς πλέον πασχαλιά,
ὢ φύγετε ἀπ' τὰ στόματα τραγούδια,
Ἄνθη, Πουλιά, δὲ βρίσκεται μαζί σας
ἡ ἀδελφή σας.

Μ. Α. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΤΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ [1]

Γαλήνη καὶ ἠρεμία εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἐπιτυμβίων ἀττικῶν μνημείων. Ὄχι βίαιαι κινήσεις, ὄχι σπαραγμός. Ἡ νεκρὰ παρίσταται συνήθως, ἀλλ' ὄχι καὶ πάντοτε, καθημένη. Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον σήμερον, ἐν ᾧ ἄλλοτε πολλαὶ ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ὁ καθήμενος εἶνε ὁ νεκρός. Ἤρεμοι δὲ προσέρχονται πρὸς τὸν νεκρὸν ἢ περιίστανται αὐτὸν ἢ δεξιοῦνται οἱ οἰκεῖοι. Ἡ πτέρυξ τοῦ περιιπταμένου θανάτου μόλις που ἐπιρρίπτει τὴν σκιὰν αὐτῆς ἐπὶ τὰς τοιαύτας γλυκείας οἰκογενειακὰς σκηνάς. Σπάνιαι δὲ εἶνε αἱ περιστάσεις καθ' ἃς ταράσσεται ἡ γλυπτικὴ ἠρεμία ὑπὸ γραφικῆς κινήσεως, καὶ αἱ ἐπιτάφιοι εἰκόνες προσλαμβάνουσι χαρακτῆρα αὐτόχρημα τραγικὸν χωρὶς νὰ συγκινῶσι διὰ τοῦτο περισσότερον τῶν ἠρέμων ἐκείνων καὶ ἀληθῶς κλασικῶν στηλῶν, ὅπου καὶ αὐτὴ ἡ θλῖψις ἔχει τὸ σύμμετρον ἐκεῖνο καὶ εὔκοσμον τὸ ἀποτελοῦν οὐ μόνον τὴν χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ κυριώτατον θέλγητρον τοῦ κόσμου τῆς ἐκκρίτου ἀρχαιότητος. Τοιαῦται πολυκίνητοι σκηναί, ἐν αἷς ἐκτυλίσσεται ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν τὸ πάθος μᾶλλον ἀντὶ τοῦ συνήθως ἐπιδιωκομένου κάλλους εἶνε αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν θάνατον λεχωΐδων καὶ ναυαγῶν. Εἶνε ἀληθῶς τραγικὴ ἡ περιπέτεια τῆς νεαρᾶς γυναικός, δι' ἣν μεταβάλλεται εἰς κράββατον θανάτου ἡ κλίνη ἐφ' ἧς ἠκούσθη πρὸ μικροῦ μόλις ἡ πρώτη ἐκείνη κραυγὴ ἡ ἀγγείλασα εἰς τὸν οἶκον, ὅτι εἶδε τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὂν νεαρόν, ὅπερ ἔμελλε, φεῦ, νἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν ἐκείνης ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τὴν ὕπαρξιν. Οὐχ ἧττον πολυώδυνος εἶνε ἡ τελευταία ὥρα τοῦ θνήσκοντος ἐν τῇ μοιραίᾳ πάλῃ κατὰ τῶν μαινομένων κυμάτων μακρὰν τῶν οἰκείων καὶ τοῦ οἴκου καὶ μὴ εὑρίσκοντος τάφον ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν πάτριον χθόνα, ἀλλ' ἀποτυμπανισθέντος ἀλιπλάγκτου ἐπὶ τῶν ἀτερμόνων, ὑγρῶν κελεύθων τοῦ πελάγους. Πρὸ τοιούτων συμφορῶν ἐξωγκοῦτο ἡ καρδία, καὶ ἡ θλῖψις προσελάμβανε διαστάσεις ἀσυμμέτρους, ἐκδηλουμένας δι' ἰδίων ὅλως ἐπιτυμβίων παραστάσεων, αἵτινες ἐπετίθεντο ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς προώρως θανούσης τλήμονος μητρός, ἐπὶ τοῦ κενοταφίου τοῦ ἀτυχοῦς ναυαγοῦ.

Πόσον δὲ διάφοροι τῶν τοιούτων σπανίων γραφικῶν καὶ πολυκινήτων σκηνῶν εἶνε αἱ ἁπλαῖ, ἀλλὰ περικαλλεῖς στῆλαι τῶν ἀττικῶν νεκροταφείων δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν διαφόρων ἐνταῦθ' ἀποτυπουμένων δειγμάτων, ὧν τινα μὲν ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἤδη ἐκδεδομένων πινάκων τῆς βιενναίας ἀκαδημίας, τινὰ δὲ ἀνήκουσιν εἰς σειρὰς ἐκ τῶν κατόπιν δημοσιευθησομένων.

Ἐν τῇ στήλῃ τῆς Ἀριστύλλης[2] παρίσταται γυνὴ καθημένη ἐπὶ δίφρου, ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ στηρίζουσα τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποποδίου. Φέρει

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 293.
[2] Ἴδ. ἀνωτέρω Ἑστίας σ. 296.

Στήλη τοῦ ἰατροῦ Ἰάσονος

δ' ἀχειρίδωτον χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον. Καὶ τὴν μὲν ἀριστερὰν ἔχει κατατεθειμένην ἐπὶ τοῦ γόνατος, τὴν δὲ δεξιὰν τείνει εἰς παιδίσκην πρὸ αὐτῆς ἱσταμένην καὶ κατανεύουσαν τὴν κεφαλήν. Ἡ νεαρὰ δὲ αὕτη, χιτῶνα βραχείας ἔχοντα τὰς χειρίδας καὶ ἱμάτιον περιβεβλημένη, παιδίσκη κρατεῖ πιθανῶς διὰ τῆς ἀριστερᾶς πτηνόν. Ἡ νεκρὰ εἶνε, ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ κ. Köhler, ὄχι ἡ καθημένη γυνή, ἀλλ' ἡ ὀρθία κόρη, ἧς τὸ ὄνομα μανθάνομεν ἐκ τῆς κάτωθεν τῆς παραστάσεως ἐπιγραφῆς ***Ἐνθάδε Ἀρίστυλλα κεῖται παῖς Ἀρίσστωνός τε καὶ Ῥοδίλλης, σώφρων γ' ὦ θύγατερ.*** Κατὰ ταῦτα ἡ ὀρθία εἶνε ἡ Ἀρίστυλλα, ἱσταμένη πρὸ τῆς καθημένης ἀτυχοῦς μητρός της Ῥοδίλλης. Ἡ εἰκὼν τῆς ἀποιχομένης ἐνθυμίζει τὰς παρθένους τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, καίτοι ἡ ἐκτέλεσις εἶνε ἀτελεστέρα. Διὸ εὐλόγως ἡ στήλη θεωρεῖται ἀνήκουσα εἰς τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Εὑρέθη δὲ τὸ ὡραῖον τοῦτο ἐπιτάφιον ἀνάγλυφον τῷ 1850 ἐν τῷ πρὸς τὸ βόρειον τῆς Πειραϊκῆς χερσονήσου πολυανδρίῳ τοῦ δήμου τούτου, καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ κεντρικῷ μουσείῳ.

Περισσοτέραν δὲ κίνησιν ἐμφαίνει, χωρὶς νὰ ἐξέρχηται τῶν ὁρίων τοῦ συμμέτρου, ἡ ἐν ἔτι 1882 κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπονόμου τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας εὑρεθεῖσα στήλη, ἥτις ἀπόκειται νῦν ὁμοίως ἐν τῷ κεντρικῷ μουσείῳ[1]. Ὡραία γυνή, περιβεβλημένη διπλοΐδιον καὶ ἐπίβλημα καὶ φέρουσα ὑψηλὰ σανδάλια, κάθηται ἐπὶ δίφρου, ἀποσύρουσα τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἔσω καὶ στηρίζουσ' αὐτοὺς ἐπὶ ὑποποδίου. Ἄλλη δὲ γυνή, πρὸς αὐτὴν προσκλίνουσα ἐξ ἀριστερῶν καὶ ὁμοίως διπλοΐδιον καὶ ἐπίβλημα φέρουσα, ἅπτεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς τῆς δεξιᾶς τῆς καθημένης καὶ ἀνατείνει πρὸς αὐτὴν τὴν δεξιὰν χειρονομοῦσα. Κόρη δὲ ὀρθία ὄπισθεν τῆς καθημένης περιβάλλεται ἀχειρίδωτον χιτῶνα. Τὸ πλούσιον τῆς κομμώσεως, ἡ ἔντεχνος πτύχωσις τῶν ἐνδυμάτων, ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων, ἡ ὅλη εὐγένεια τῶν παραστάσεων ἀναδεικνύουσι ταύτην τὴν στήλην ἐκ τῶν καλλιτεχνικωτάτων ἐπιταφίων ἀναγλύφων τῆς ἀττικῆς σμίλης. Ἡ δὲ μείζων ἢ κατὰ τὸ σύνηθες κίνησις καὶ ζωηροτέρα παράστασις τῆς θλίψεως ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἡ στήλη αὕτη τάσσεται εἰς τὴν σειρὰν ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἡ παρισταμένη νεκρὰ ἦτο λεχωίς.

Οὐ μόνον δ' αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν τὰ νεκροταφεῖα ἀνεδεικνύοντο διὰ τῆς φιλοκαλίας τῶν Ἀθηναίων αὐτόχρημα μουσεῖα καλλιτεχνημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δήμοις τῆς Ἀττικῆς ἡ νεκρικὴ τέχνη ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις. Τοῦτο μαρτυροῦσι μὲν ἤδη αἱ ἀνωτέρω ἀπεικονισθεῖσαι καὶ περιγραφεῖσαι στῆλαι τοῦ Ἀριστίωνος καὶ τοῦ Λυσέου ἐκ τῶν χρόνων τῶν πρὸ τῶν περσικῶν, ἐπιφανῶς δὲ δει-

Λιθίνη λήκυθος

[1] Ἰδ. ἀνωτέρω *Ἑστίας* σ. 297.

Στήλη τοῦ Δεξίλεω

στάνεται καθήμενος ἐπὶ δίφρου καὶ ἐξετάζων νεαρὸν ἀσθενῆ. Ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ πάσχοντος παριστάνεται κατὰ γῆς μεγάλη σικύα, τὸ γνωστὸν ἰατρικὸν ἐργαλεῖον, ὅπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης εἰκονίζεται. Ἀπόκειται δὲ αὕτη ἡ στήλη νῦν ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ.

Ἓν τῶν σχημάτων τάφων, ἅτινα, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐπετράπησαν καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως μεταρρύθμισιν τῶν κατὰ τὰς ταφάς, εἶνε ἡ λήκυθος. Λήκυθος ἐξ ὀπτῆς γῆς εἶνε ἓν τῶν ἐν τοῖς τάφοις τῆς Ἀττικῆς συνηθεστέρων κτερισμάτων, περὶ ἃ ἰδιαζόντως διεκρίθη ἡ ἀττικὴ τέχνη. Ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῆς ληκύθου ἐχρησίμευσε καὶ ὡς τεκτονικὸν κόσμημα τῶν τάφων. Διὸ οὐ μόνον ἐπὶ λιθίνων τετραγώνων στηλῶν βλέπομεν εἰκονιζομένας ληκύθους μετὰ διαφόρων παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ ληκύθους λιθίνας καθ' ἑαυτὰς μετ' ἐγγλύπτων παραστάσεων βλέπομεν ἐπιτιθεμένας ἐπὶ τῶν ἀττικῶν τάφων. Προῆλθε δ' ἡ συνήθεια τῆς τοιαύτης ἐπὶ τάφων παραστάσεως ληκύθων ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθους τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῆς τέφρας καὶ τῶν ὀστῶν εἰς κάλπιν. Τὸ τεφροδόχον τοῦτο ἀγγεῖον ἐπετίθετο τὸ κατ' ἀρχὰς ἁπλῶς ἐπὶ κίονος ἄνωθεν τοῦ τάφου κατὰ σπανίας τινὰς περιστάσεις, ἐπειδὴ συνηθεστέρα ἦτο πάντως ἡ ὑπὸ τὴν γῆν κατάκρυψις αὐτοῦ. Ἐκλιπόντος δ' ἔπειτα τούτου τοῦ ἔθους, ὡς ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἔμεινεν ἡ ἐπὶ τῶν στηλῶν παράστασις τῶν τοιούτων ἀγγείων καὶ δι' ἀναγλύφων κατακόσμησις αὐτῶν ἢ ἡ κατασκευὴ περιφερῶν τοιούτων ληκύθων φερουσῶν ἐγγλύπτους παραστάσεις. Καὶ βέβαιον μὲν εἶνε σήμερον, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἄγγη δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωνται πλέον Μαραθώνια, ὡς ἐσφαλμένως ἐκαλοῦντο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων· ὁποία δὲ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ὀνομασία παρ' ἀρχαίοις καὶ ἐπὶ ποίων τάφων ἐτίθεντο κατὰ προτίμησιν εἶνε ζήτημα δεόμενον ἀκόμη ἐρεύνης, περὶ οὗ ἱκανὰ παρ' ἡμῖν ἔγραψεν ὁ κ. Κουμανούδης[1].

Τῶν δὲ ὡραιοτάτων καὶ περιεργοτάτων ἐπιτυμβίων ληκύθων εἶνε καὶ ἡ ἐνταῦθα ἀπεικονιζομένη, ἧς τὴν ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κουμανούδης. Ἔχει δὲ αὕτη οὕτω· ***Θηρεὺς· Φειδέστρατος· Ξεναρέτη· Αὐτόδικος Ἐρχιεύς***. Ἀπόκειται δὲ αὕτη ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ. Καὶ δεξιᾷ μὲν εἶνε ὁρατοὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος δύο ἄνδρες ὄρθιοι δεξιούμενοι ἀλλήλους, ὄπισθεν δὲ αὐτῶν ἔφηβος, φέρων τὸν πέτασον καὶ στηρίζων τὴν

κνύει καὶ τεμάχιον νεκρικῆς στήλης εὑρεθὲν μὲν ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος παρὰ τὸ Μενίδι, ἤτοι τὰς ἀρχαίας Ἀχαρνάς, ὑπὸ τοῦ λόρδου Γκύλφορδ κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν αὐτοῦ, ἀποκείμενον δὲ νῦν ἐν τῷ Lowther Castle τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀνῆκον εἰς τὸν λόρδον Lonsdale[1]. Ἐπὶ δίφρου οὗ τὸ πρόσθεν κοσμεῖται ὑπὸ σφιγγῶν καθημένων κάθηται ἀκμαία νεαρὰ γυνὴ ἐπὶ προσκεφαλαίου, ἐστραμμένη πρὸς τἀριστερά, περιβεβλημένη χιτῶνα ὁρατὸν μόνον κατὰ τὸ στῆθος καὶ ἐπικαλυπτομένη ὅλη διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος ἐπερριμμένου ἐπιβλήματος, ὅπερ καλύπτει μὲν ὅλως τὸν ἐπὶ τοῦ κόλπου ἀριστερὸν βραχίονα, ἐπιχαρίτως δὲ στρεφόμενον καὶ περιβάλλον ὄπισθεν τοῦ λαιμοῦ τὴν κεφαλήν, συγκρατεῖται ὑπὸ τῆς ἠρέμα πρὸς τὰ δεξιὰ κλινούσης δεξιᾶς χειρὸς τῆς γυναικός. Ἀξία σημειώσεως δὲ εἶνε καὶ ἡ εἰς πολλοὺς ἐπαλλήλους κύκλους δίκην διαδήματος περίδεσις τῆς πλουσίας κόμης.

Ἐξ Ἀχαρνῶν δ' ἔχομεν καὶ ἄλλην στήλην ἀξίαν λόγου οὐχὶ διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ διότι ἐπ' αὐτῆς εἰκονίζεται ὁ Ἀχαρνεὺς ἰατρὸς Ἰάσων, ὅστις παρι-

[1] Ἴδ. ἀνωτέρω Ἑστίας σ. 297.

[1] Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι σ. ιζ' κ. ἑ.

δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν νεανιῶν. Ἀκολουθεῖ δὲ τὸν ἔφηβον ὁ ἵππος αὐτοῦ.

Τῶν καλλίστων τέλος ἀθηναϊκῶν νεκρικῶν ἀναγλύφων τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον εὑρεθέντων εἶνε ἡ πολλοῦ λόγου ἀξία στήλη τοῦ Δεξίλεω. Τὸ καλλιμάρμαρον τοῦτο μνημεῖον ἔστησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ Κεραμεικῷ εἰς τὸν ἐκ Θορικοῦ νεανίαν Δεξίλεων τὸν υἱὸν τοῦ Λυσανίου θανόντα μετὰ τεσσάρων αὐτοῦ συντρόφων ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Εὐβουλίδου (394—393 π. Χ.) περὶ τὴν Κόρινθον, καθ' οὓς χρόνους ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἡ Ἑλλὰς ἀνεκυκᾶτο ὑπὸ τοῦ βοιωτικοῦ καὶ τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου. Ὁ Δεξίλεως εἰκονίζεται μαχόμενος ἀπὸ τοῦ θυμοειδοῦς αὐτοῦ ἵππου πρὸς πολέμιον νεαρόν, ὅστις ἤδη κεῖται κατὰ γῆς ματαίως παλαίων πρὸς τὸν ἔφιππον ἀντίπαλον. Παριστάνεται λοιπὸν ὁ Δεξίλεως ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεως αὐτοῦ ἐν στιγμῇ ἐπιτυχίας καὶ πρὸ τῆς μοιραίας ὥρας, καθ' ἣν ἔμελλε πίπτων ἐν τῷ ἀγῶνι, εἰς ὃν εἶχε τάξει αὐτὸν ἡ πατρίς, νἀναδειχθῇ ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ γενικὴ αὕτη ἐπισκόπησις τῶν ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων μόλις που παρέχει πλήρη εἰκόνα τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τῶν Ἀθηναίων, οἷος ἀπεικονίζεται ἐπὶ τῶν τάφων. Σειραὶ ὅλαι μνημείων, ὧν ἀρκεῖ νἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν τῶν λεγομένων νεκροδείπνων, δὲν ἔγεινεν ἐνταῦθα ἀντικείμενον τοῦ ἡμετέρου λόγου. Ἀλλ' ἀρκοῦσιν ὁπωσδήποτε τὰ λεχθέντα καὶ αἱ ἐνταῦθα ἀποτυπωθεῖσαι εἰκόνες, ὅπως παράσχωσιν ἰδέαν τινά, ἔστω καὶ ἀνεπαρκῆ, περὶ τῆς σημασίας ἣν θὰ ἔχῃ συντελουμένη ἡ δημοσίευσις ἡ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Conze καὶ περὶ τοῦ νέου ἀφθόνου φωτός, ὅπερ δι' αὐτῆς θὰ ἐπιχυθῇ ἐπὶ τὴν τέχνην καὶ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ)

Στὸν σεβαστό μου Γ. Καλοσγοῦρο

Ὅσο κι' ἂν περνοῦν οἱ χρόνοι γρήγοροι, ὅσο κι' ἂν ἀλλάξανε ἀπὸ τότες οἱ καιροί, ἀκόμη ἀπὸ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὴν καρδιὰ κι' ἀπὸ τὸ λογικὸ δὲν φεύγει ἡ γλυκειὰ καὶ συμπαθητικὴ φυσιογνωμία τοῦ μικροῦ μουσικοῦ μας μὲ τὰ μελαγχολικά του μάτια, μὲ τὸ λιγνὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὴ στέρηση καὶ τὴν κακοπάθεια, μὲ τὰ παλιὰ καὶ μπαλωμένα φορέματα καὶ μὲ τὴ μολυβένια φλογέρα του ποῦ τόσο καλὰ ἤξερε νὰ τὴν κάμνῃ νὰ βγάζῃ τέτοιους θείους καὶ ἁρμονικοὺς ἤχους.

Θυμοῦμαι ἀκόμη καὶ σὰν νὰ εἶταν σήμερα μοῦ φαίνεται· τέτοια ἐνθυμήματα ποτὲ δὲν φεύγουν ἀπὸ τὸ νοῦ μας. . . . Εἶταν ἡ πρώτη τοῦ χρόνου, ἡ πειὸ τρελλὴ καὶ χαρούμενη μέρα τῆς ζωῆς μας, γιατὶ τότες οἱ ἄνδρες γένονται παιδιά, οἱ γυναῖκες νιὲς καὶ τὰ παιδιὰ διαόλοι ποῦ σοῦ χαλοῦν τὸ νοῦ καὶ τὸ κεφάλι μὲ σφυρίχτρες, μὲ φωνές, μὲ κλάματα καὶ κάθε λογῆς τρελλὰ κι' ἀθῶα παιγνίδια. Αὐτὴν τὴν ἡμέρα κι' ὁ φτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος τὴν ζητεῖ καὶ τὴν ποθεῖ: Ἀχ! πότε θὰ ἔλθῃ, λέγει καὶ τὸ φτωχὸ καὶ τὸ πλούσιο, γιὰ νὰ μοῦ πάρῃ ὁ πατέρας τὸν μπονάμᾶ. . . .

Τὰ μαγαζιὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς σπηλιᾶς εἶνε ὅλα καταστόλιστα καὶ μὲ διαολικὲς φωνὲς κράζουν τοὺς διαβάτες ποῦ σὰν ἀναίσθητοι περνοῦν ἕνα, ἕνα μαγαζὶ χάσκοντας μπροστὰ στὶς ὤμορφες καὶ χρωματιστὲς κοῦκλες, τοὺς σιδηροδρόμους μὲ τὰ μικρὰ καὶ μαῦρα βαγόνια τους καὶ τὰ καραβάκια ποῦ εἶνε ἕτοιμα μὲ τὶς ἀντένες καὶ μὲ τὰ πανιά των γιὰ τὸ φθαρτὸ καὶ πρόσκαιρο ταξεῖδι τῆς ζωῆς, ἐνῷ ἡ ἀκούραστη καὶ ἀχόρταγη ματιὰ βλέπει ἀδιάκοπα καὶ μεταφέρνει στὴν καρδιὰ καὶ στὸ λογικὸ ἰδέες ἄπειρες, χαρούμενες, ποθητές, παλιές, θεῖες, τρελλές. Κι' ἄλλοι μὲ κάθε λογῆς αἰσθήματα καὶ μὲ λίγα ἢ πολλὰ λεφτά, καὶ μ' ἕνα τάμα στὸν Ἅγιο Βασίλη, πηγαίνουν οἱ τρελλοὶ νὰ ἰδοῦν τὴν τύχη τους, στὶς ταβέρνες, στὰ καφενεῖα, στὴ μπόρσα, στοὺς δρόμους ποῦ μέσα σ' ἕνα χρωματιστὸ πιάτο στρυφογυρίζει τὸ **τουρλουλοῦ**, παιγνίδι τῶν παιδιῶν, ἐνῷ ὁ μπαγγέρης φωνάζει μὲ βροντερὴ φωνή, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν οἱ διαβάτες ποῦ περνοῦν: ἡ κοπέλλα μὲ τὴν ὀμπρέλα κερδίζει, ὁ κόκορας ἐλάλησε, βάλτε στὸ τυχερὸ παιγνίδι πρὶν λαλήσῃ ὁ κόκορος καὶ προτοῦ φύγῃ τὸ καράβι, κι' ἄλλα πολλὰ ποῦ φέρνουν τὰ γέλια καὶ τὴ θλίψη.

Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ παιγνίδια ποῦ στὴν πατρίδα μου τὰ λένε τουρλουλοῦ, εἶδα μὲ τἄλλα παιδιὰ νὰ πηγαίνῃ μὲ θέληση καὶ φόβο ἕνα παιδὶ ὅσο δέκα χρονῶ, μὲ μάτια μελαγχολικά, μὲ πρόσωπο συνηθισμένο στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, μὲ παλιὰ καὶ ξεσχισμένα φορέματα. Τὸ εἶδα νὰ ζυγώσῃ κι' ἀναίσθητο νὰ χάσκῃ τοὺς παίχτας καὶ τὸν μπαγγέρη ποῦ σὲ κάθε γύρο τοῦ τουρλουλοῦ ἐφώναζε, ἐφώναζε σὰν ρήτορας-κόκορός ποῦ λάλησε κάτω στὴν παλιόπολη, ἀρλεκῖνος ποῦ χορεύει, κι' ἄλλα εὐχάριστα γι' αὐτοὺς ποῦ ἐκέρδιζαν καὶ βαρετὰ γιὰ τοὺς χαμένους, ἐνῷ αὐτὸ ἀκόμη ἔβλεπε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρο καὶ ἐπιθυμία τὶς δεκάρες καὶ πεντάρες ποῦ ἀδιάφορες ἐκυλιόνταν πότε στὸ δίσκο τοῦ μπαγγέρη καὶ πότε στὴν τσέπη ἀπὸ τοὺς παίχτας.

— Ἔ! δὲν παίζεις, Σπῦρο, εἶπε σ' αὐτὸ ἕνα παιδί, ἀπ' αὐτὰ ποῦ εἶταν ὁλόγυρα ἀπὸ τὸ παιγνίδι.

— Καὶ τί θὰ βγάλω; μιὰ πεντάρα μοναχὴ ἔχω· μ' αὐτὴν θ' ἀγοράσω ψωμί.

— Ψωμὶ ὁ Θεὸς ἔχει καὶ δίνει· κάλλιο παῖξε νὰ δῇς τὴν τύχη σου· γιατὶ ἂν σήμερα σοῦ φυσήσῃ θὰ κερδέξῃς πολλά. . .

Τὰ λόγια τοῦ φίλου του, ὡς φαίνεται, τοῦ ἄρεσαν γιατὶ τὸ εἶδα νὰ βάζῃ τὸ χέρι στὴν τσέπη καὶ νὰ γυρεύῃ. Ἐπερίμενα νὰ ἰδῶ τὴν τύχη του καὶ μὲ τὴν καρδιὰ παρακαλοῦσα νὰ κερδέξῃ, γιατὶ ἡ φτώχια καὶ τὸ φέρσιμό του μ' ἔκαμαν νὰ τὸ συμπονέσω καὶ νὰ αἰσθανθῶ μὲς τὴν καρδιὰ ἀγάπη ἄπειρη γι' αὐτό.

Πέντε, δέκα λεφτὰ τῆς ὥρας πέρασαν καὶ τὸ

τουρλουλοῦ εἶχε κάμη ἀναρίθμητους γύρους, μὰ τὸ παιδὶ δὲν εἶδα νὰ βάζῃ πάνου.

Θὰ ἔχασε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὴν πεντάρα τὸ δύστυχο ἢ μετάνοιωσε, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου.

— Μωρὲ Σπῦρο, τί κλαῖς τἄβολα, ὅ τι ἔχεις θὰ τὸ φᾷς ποῦ θὰ φᾷς, ἂν κερδέξῃς ὅμως θὰ ἔχῃς καὶ νὰ χαρίσῃς.

Σκεφτικό, σκεφτικὸ καὶ μὲ τρεμουλιαστὸ χέρι ἄφωνο, ἀχνό, ἀχνὸ τὸ εἶδα νὰ βάλῃ στὸ ρωλόγι, ποῦ μετρᾷ τὶς στιγμὲς τῆς ζωῆς μας καὶ μὲ χτυπόκαρδο νὰ περιμένῃ νὰ σταθῇ τὸ τουρλουλοῦ ποῦ γρήγορα σὰν τροχὸς ἐστρυφογύριζε μαζὶ μὲ τὴν τύχη του, μὲ τὴ θλιμμένη καὶ μονότονη τύχη του. Οἱ γύροι ἔπαυσαν κι' ὁ μπαγγέρης μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του ἐφώναξε·

— Τὸ ρωλόγι κερδίζει καὶ τἄλλα χάνουν, ἐπλήρωσε 25 λεφτὰ καὶ πάλιν τὸ στρυφογύρισε.

Τὸ παιδὶ χωρὶς νὰ μιλήσῃ ἀχνό, ἀχνὸ καὶ μὲ ματιὰ γεμάτη φλόγα καὶ χαρὰ τ' ἅρπαξε καὶ τἄκλεισε στὸ χέρι του σφιχτά, σφιχτά. Ὕστερα ἔβαλε στὸ καράβι κι' ἐκέρδεξε, στὸν κόκορο, καὶ πάλι στὸ ρωλόγι κι' ἐκέρδεξε, ἐκέρδεξε: ἡ τύχη τὸ βοηθοῦσε πολύ.

— Βλέπω πῶς δουλεύει σὰν ρωλόγι ἡ τύχη σου, εἶπε ὁ φίλος του, ἂν πᾷς ἔτσι ἀκόμη μισὴ ὥρα θὰ τοῦ πάρῃς καὶ τὰ μαλιὰ τοῦ κεφαλιοῦ του.

— Καλὰ θὰ εἶνε, εἶπε χαρούμενο τὸ παιδί.

Δυό τρεῖς γύρους ἔπαιξε ἀκόμη καὶ ὕστερα σὰν τρελλό, χαρούμενο, μὲ ξάστερη καὶ φλογερὴ ματιὰ τὸ εἶδα νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ ὕστερα σκεφτικό, σκεφτικὸ καὶ μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες νὰ περνάῃ ἀπὸ τὰ καταστόλιστα μαγαζιά. Ἀπὸ μακρυὰ τὸ ἀκολούθησα μὲ περιέργεια καὶ ἐνδιαφέρο, γιατί ἤθελα νὰ μάθω τί θὰ ἔκαμνε αὐτὰ τὰ λεφτὰ ποῦ μὲ τόσο ἀγῶνα καὶ χτυπόκαρδο ἐκέρδεξε.

Περιπατοῦσε, περιπατοῦσε σὰν ἀναίσθητο σιγά, σιγὰ μὲ τὸ ρέμα τοῦ κόσμου, γιατί, ὡς φαίνεται, θὰ εἶχε τὸ δεύτερο βάσανο στὴν καρδιὰ καὶ στὸ λογικό, τί θὰ κάμῃ δηλαδὴ αὐτὸ τὸ κέρδος, ποῦ τοῦ βάρυνε ὅμοια τὴν καρδιὰ καὶ τὴν τσέπη. Τί νὰ κάμῃ κι' αὐτὸ δὲν ἔξερε... Μ' αὐτὰ τὰ λεφτὰ νὰ σειάξῃ τὰ χαλασμένα καὶ τρύπια παπούτσια του, ποῦ αὔριο, μεθαύριο θὰ βρέξῃ καὶ θὰ ρίξῃ χιόνι, ἢ νὰ πάῃ ν' ἀγοράσῃ καμία παλιογιακέτα γιὰ τὸν κουτσο-Φλέβαρο; Νὰ πάρῃ ψωμὶ καὶ λάδι τῆς μάννας του ἢ ν' ἀγοράσῃ κανένα παιγνίδι σὰν ὅλα τἄλλα τὰ παιδιὰ ποῦ χαρούμενα, ἀγκαλιασμένα ἔπαιζαν ὁλόγυρά του μὲ κάθε λογῆς παιγνίδια...

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ ἐβασάνιζαν τρομερὰ τὸ λογικό του καὶ δύο, τρεῖς φορὲς ἀνεστέναξε πικρά, στενόχωρα, παθητικά.

Γιὰ μιὰ στιγμὴν ἔμεινε, καὶ ὕστερα τὸ εἶδα νὰ μπαίνῃ δειλό, δειλὸ σ' ἕνα πλούσιο, καταστόλιστο μαγαζὶ ἀπὸ διάφορα καὶ ὤμορφα παιγνίδια, γεμᾶτο ἀπὸ γυναῖκες, ἄνδρες, παιδιά, ποῦ ἀγόραζαν μποναμάδες γιὰ τὴν ἀνεψιά τους, γιὰ τ' ἀγγόνια τους, γιὰ τὶς θυγατέρες των καὶ τὰ παιδιά των, ἐνῷ τὸ μάτι τοῦ ὑπηρέτη ἐκύτταζε προσεχτικὸ δεξιά, ζερβιά. Ἡ ματιά του σ' αὐτὴν τὴ μεγάλη κίνηση ἀντίκρυσε τὸ φτωχὸ παιδὶ ποῦ δειλό, δειλὸ σὰν κλέφτης ἔμπαινε στὸ μαγαζί. Γρήγορος τὸ ἐζύγωσε, τὸ κύτταξε καλὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια καὶ σὰν τὸ εἶδε ἔτσι, σ' αὐτὰ τὰ χάλια, τὤσπρωξε μὲ ἄγριο θυμὸ καὶ τοῦ εἶπε.

— Πήγαινε ἀπ' ἐδῶ, δὲν εἶνε πρᾶμα γιὰ τὴν τσέπη τοῦ καθενός· πρέπει πρῶτα νὰ πλύνῃς τὰ χέρια σου μὲ ἀγγλικὸ σαποῦνι κι' ἔπειτα νὰ μπαίνῃς ἐδῶ μέσα... Ἔλα βάρδα, πήγαινε στὸ καλό.

Ὁ μικρός μας στὶς σπρωξιὲς δὲν ἐθύμωσε· μονάχα ἕνα κοκκινάδι ἐχρωμάτισε τὰ βαθουλὰ μάγουλά του κι' ἑτοιμάσθηκε νὰ φύγῃ· μιὰ ματιὰ ὅμως ποῦ ἔδωκε σ' ἕνα παιγνίδι ποῦ εἶταν ἐκεῖ κρεμασμένο στὸν καταστόλιστο τοῖχο τὸν ἐκράτησε, τὸν μάγεψε...

— Ἒ! ἀκόμη κάθεσαι... δὲν ἐχόρτασες νὰ βλέπῃς;

— Ὄχι... ἦλθα ν' ἀγοράσω, εἶπε ὁ μικρός μας μὲ λίγη περιφάνια, μὰ σὰν μὲ διώχνεις φεύγω, πάω ἀλλοῦ.

— Ἔλα, ἔλα, θὰ βρῇς ἐδῶ καλὸ καὶ φίνο πρᾶμα: τί θέλεις...

— Αὐτὸ ἐκεῖ... πόσο ἔχει;

— Ποιό... αὐτὴ ἡ σφυρίχτρα ἔχει πολὺ καὶ δὲν σὲ συμφέρει νὰ τὴν ἀγοράσῃς· ἂν θέλῃς νὰ πάρῃς σφυρίχτρα καλὴν κι' εὐθηνή, πάρε αὐτήν... καὶ τοῦ ἔδειξε μιὰ ξύλινη.

— Αὐτὴ δὲν εἶνε καλή, δὲν ἔχει τρύπες πολλές, ὕστερα εἶνε ἀπὸ ξύλο πρόστυχο: αὐτὴν θέλω νὰ παζαρεύσω, τὴν πουλεῖς;

— Ἀφοῦ τὴν θέλεις... ἔχει τρεῖς δραχμές.

Ὅταν ἄκουσε ὁ μικρός μας τὴν τιμή της ὀλίγο ἐδειλίασε καὶ εἶπε: εἶνε πολὺ ἀκριβή, πάρα πολύ.

— Ἀξίζει τὴν τιμή της, γιατί εἶνε πρᾶμα γαλλικό· ἐσὺ πόσο δίνεις;

— Ὅσο ἔχω... αὐτὰ ποῦ κέρδεξα... δύο δραχμὲς καὶ δέκα λεφτά.

— Καρτέρεσε νὰ ρωτήσω τ' ἀφεντικὸ κι' ἂν συμφέρῃ τὴν παίρνεις.

— Ἀφεντικό, δύο δραχμὲς καὶ δέκα λεφτὰ δίνουν γι' αὐτὴν τὴ φλογέρα, νὰ τὴν δώσω;

— Δόσ' την κι' ἂς χάσουμε ἀπὸ τὸ διάφορο, εἶπε ὁ ἔσπλαχνος ἀφεντικὸς καὶ ἐξακολούθησε τὴ δουλειά του.

Ὁ μικρός μας ὡς ν' ἀκούσῃ τὸ «δόσ' την» μὲ τρομερὸ χτυπόκαρδο καὶ μὲ παρακλητικὴ ματιὰ πότε ἔβλεπε τὸν ἀφεντικὸ καὶ πότε τὸν ὑπηρέτη, κι' ὅταν ἄκουσε — δική σου εἶνε — μὲ μιᾶς χαρούμενο ἔστρεψε τὴν τσέπη του καὶ χωρὶς παραμικρὴ λύπη ἔφυγε ἄφωνο. Κατακόκκινο κι' ἐνθουσιασμένο ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ μαγαζὶ βαστῶντας σφιχτά, σφιχτὰ τὴν σφυρίχτρα του. Ἀνυπόμονο ἐζύγωσε ἕνα φανάρι καὶ μὲ περιέργεια ἄρχισε νὰ τὴν ξετάζῃ, νὰ τὴν βάζῃ στὰ χέρια, νὰ τὴν θαυμάζῃ σὰν νὰ εἶταν διαμάντι. Ἡ σφυρίχτρα ἦταν μακρυὰ ὅσο δύο παλάμες, μὲ ἐφτὰ τρύπες καὶ φτιασμένη ἀπὸ μέταλλο καλό.

— Δὲν μὲ γέλασε, εἶπε μὲ τὸ νοῦ του, θὰ ἀξίζῃ τὰ λεφτὰ ποῦ ἔδωκα.

Ὡστόσο εἶχε προχωρήσῃ ὡς τὴν πλατεία· ἐκάθισε σ' ἕνα μπάγκο, κι' ἀφοῦ ἐκοίταξε καλὰ ὁλό-

γυρά του μὴ τὸν ἔβλεπε κανείς, τὴν ἔβαλε στὰ θερμὰ χείλια του κι' ἄρχισε νὰ βγάζῃ τρεμουλιαστοὺς καὶ παραδαρμένους ἤχους, γιατὶ δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Τὸ κεφάλι του ἦταν βαρεμένο καὶ μεγάλη ζάλη τὸ κατεῖχε.

— Αὔριο πουρνό, ὕστερα ἀπὸ τὸν καφὲ θὰ τὴν δοκιμάσω, γιατὶ ἡ κακὴ ὄρεξη καὶ τὸ χτυπόκαρδο δὲν μ' ἀφίνει...

Ἐσηκώθηκε καὶ κρατῶντας τὴ φλογέρα του σφιχτά, σφιχτά, σὰν τίμιο ξύλο, νηστικὸ ἐτράβηξε γιὰ τὸ σπίτι του.

*

Τὴν ἄλλη μέρα πουρνό, πουρνὸ σ' ἕνα παράμερο μέρος τοῦ βοσκέτου, κάτω ἀπ' ἕνα σκιερὸ δένδρο ἐφαίνονταν νὰ παίζῃ ὁ μικρὸς μουσικός μας τὴν ποθητὴ φλογέρα του καὶ νὰ μαθαίνῃ μοναχὸς τὰ πρῶτα ***σκαλιὰ*** τῆς μουσικῆς. Σιγά, σιγὰ καὶ μέρα τὴ μέρα ἄρχισε νὰ παίζῃ τραγούδια τοῦ καιροῦ, τὸν ὕμνο μας, κανένα κομμάτι ἀπὸ καμίαν ***ὄπερα*** κι' ἄλλα φανταστικά, τρελλὰ τῆς καρδιᾶς του τραγούδια. Σὲ λίγο καιρὸ ὅλοι στὴ χώρα τὸν ἤξεραν καὶ τὸν ἔκραζαν «ὁ μικρὸς μὲ τὴ φλογέρα» καὶ κάθε πρωὶ ἢ ἀπόγιομα στὸν περίπατο, στοὺς δρόμους, στὴν ἀγορά, ὅλοι ἐθαύμαζαν τὴ μεγάλη του τέχνη κ' ἐξυπνάδα, γιατὶ μποροῦσε νὰ βγάζῃ μ' αὐτην τὴν ***κουτσοφλογέρα*** τέτοιους ἁρμονικοὺς ἤχους. Κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴ χαρά του εἶταν σὰν τρελλός· πολλὲς φορὲς ἔμεινε νηστικὸς κ' ἔφαγε ξύλο ἀλύπητο ἀπὸ τὴ μάννα του, γιατὶ θέλησε νὰ χορτάσῃ τὴν ὄρεξη τοῦ καθενὸς φιλόμουσου καὶ θαυμαστή του...

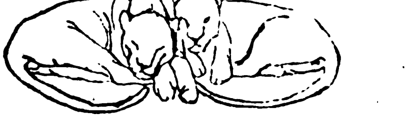
Τὸ ξακουστὸ ὄνομά του κ' ἡ φήμη τῆς τέχνης του ἔπεσε κ' εἰς τ' αὐτιὰ ἑνὸς φιλόμουσου: δὲν πρέπει νὰ πάῃ χαμένη τέτοια ἱκανότης, εἶπε, καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸν προσκαλοῦσε στὸ σπίτι του. Τὸν ἐξέταξε καλὰ καὶ εἶδε ὅτι μὲ τὴ μουσικὴ περισσότερο ὁμιλοῦσε ἡ ***καρδιὰ κ' ἡ φαντασία του*** παρὰ ἡ μολυβένια φλογέρα του.

— Εἶσαι πολὺ ἱκανός, παιδί μου, κάτι θὰ γίνῃς μιὰ μέρα, κοίταξε ὅμως νὰ μὴ βαρεθῇς τὴν τέχνη, νὰ τὴν βάλῃς ἀκόμη στὴν καρδιά σου, τοῦ εἶπε ὁ φιλόμουσος καὶ τοῦ ἔδωκε ἕνα γράμμα λέγοντάς του...

— Αὐτὸ νὰ τὸ πᾷς στὸν δάσκαλο τῆς Φιλαρμονικῆς, θὰ σὲ βάλῃ στὸ σχολειό...

Ὁ μικρὸς μουσικός μας ἐπῆγε κ' ἐγράφτηκε στὸν κατάλογο ἀπὸ τοὺς μαθητάς, στὴν τάξη ἀπὸ τὰ ξύλινα ὄργανα (clarini). Στὴν ἀρχὴ προχωροῦσε καλὰ στὴν τέχνη του, μὰ τὸ προσταχτικὸ τοῦ δασκάλου, οἱ τέσσεροι πύργοι τοῦ σχολειοῦ, οἱ κακὲς συντροφιές, ἡ στέρηση καὶ ἡ πεῖνα τὸν ἔκαμαν μονάχα ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς μουσικοὺς τοῦ τόπου μας· τὴν τέχνη του ὅμως, τὸ πάθος καὶ τὸ αἰσθαντικὸ τῆς καρδιᾶς του τὸ στράβωσαν, τὸ κατέστρεψαν.

Κέρκυρα ΗΛ. Α. ΣΤΑΥΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Τὸ αἴσθημα τοῦ τοπικισμοῦ τῆς γάτας.

Οἰκογένεια κατοικοῦσα ἐν Μαγεντίᾳ (Mainz) ἐδώρησεν ἐσχάτως ἐξαίρετον γάτον εἴς τινα ἀγρότην διαμένοντα πλησίον τῆς Δαρμστάτης (ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἀπόστασις εἶνε περίπου 50 μιλίων). Ὁ νέος ἰδιοκτήτης τοῦ ζῴου ἔφερεν αὐτὸ ἐντὸς καλῶς κεκλεισμένου κοφινίου διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Δαρμστάτην, ὅπως ἐκεῖθεν τὸ μεταφέρῃ εἰς τὸ χωρίον του. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸ ζῷον ἐξηφανίσθη καὶ οὐδαμοῦ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ εὕρωσιν, διότι εἶχεν ἐπιστρέψει πάλιν κακῶς ἔχον, καὶ εἰς ἐντελῶς ἀξιολύπητον κατάστασιν, εἰς τὴν πρώτην οἰκογένειαν. Πῶς ἠδυνήθη τὸ πτωχὸν ζῷον νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀπὸ Darmstadt μέχρι Mainz ὁδὸν εἶνε ἐντελῶς ἀκατανόητον.

Ἀγελὰς τρώγουσα κρέας.

Ὑπάρχουσιν ἀληθῶς πολλαὶ ἐξαιρέσεις κανόνων αἵτινες μᾶς ἐκπλήττουσιν, ἀλλὰ ἀγελὰς κρεωφάγος θὰ ἦτο ἡ περιεργοτέρα ἐξαίρεσις διὰ ζῷον ὅπερ ἀνήκει εἰς τὰ ἀναμηρυκαστικὰ χορτοφάγα. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἡ τοιαύτη ἐξαίρεσις ἦν, ἐὰν δὲν εὑρίσκομεν ἐκτιθεμένην εἰς τὸν «Naturaliste» τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1892, δὲν θὰ ἐπιστεύομεν. Οὗτος λοιπὸν ἀναφέρει περὶ μιᾶς ἀγελάδος ἐν Τέξας, ὅτι ἔτρωγε τοὺς ποντικούς, οἵτινες ἔπιπτον εἰς τὸ περίφραγμα ὅπου εὑρίσκετο. Τοσαύτην δ' ἐπιθυμίαν νωποῦ κρέατος εἶχε, ὥστε μόνον ἐν ἐλλείψει τούτου ἔτρωγε καὶ χόρτον, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα κατέφαγε μίαν φορὰν δύο ἐκ τῶν μοσχαρίων της, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἐπαρκῶς προφυλάξει. Ὑπάρχουσιν ἀληθῶς καὶ ἵπποι οἵτινες τρώγουσι κρέας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν, τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ μόνον ὑπὸ ἐντελῶς ἰδιαιτέρας περιστάσεις. Ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ πτηνὰ ἅτινα ἀναπτύσσονται εἰς κρεωφάγα π. χ. ὁ κότσυφος, ἀφ' ὅτου ἐγένετο πτηνὸν τῶν πόλεων. Ἀλλ' οὗτος ἦτο τοὐλάχιστον ἀνέκαθεν ἐντομοφάγος. Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ ἔχωσι τὰ πεπτικὰ ὄργανα ὑπὸ τόσον ἐντελῶς διαφόρους τροφικὰς συνθήκας;

Ρ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Τὸ γεγονὸς τοῦ δεκαπενθημέρου καθ' ἅπαντα τὸν φιλολογικὸν κόσμον, εἶνε ἡ δημοσίευσις τῆς *Λούρδης*, τοῦ νέου μυθιστορήματος τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ. Ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς σειρᾶς. τὴν ὁποίαν προανήγγειλεν ὁ Ζολᾶ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ τρεῖς πόλεις» ἤτοι Λούρδη, Ῥώμη, Παρίσιοι. Ἡ Λούρδη, γαλλικὴ πολίχνη περίφημος διὰ τὴν θαυματουργὸν Παναγίαν της, εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ὁποίας προστρέχουν πανταχόθεν οἱ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀπηλπισμένοι ἀσθενεῖς, ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ νέου ἔργου, αἱ περιγραφαὶ τοῦ ὁποίου θεωροῦνται ἐκ τῶν τελειοτέρων, τὰς ὁποίας ἔγραψε ποτὲ ὁ τόσον περι-

γραφικὸς κάλαμος τοῦ Ζολᾶ. Ἡ ὑπόθεσις τῆς *Λούρδης* εἶνε ἁπλουστάτη. Νέος ἱερεύς, ὁ ἀββᾶς Πέτρος, διαφλέγεται ὑπὸ ἔρωτος ἁγνοῦ πρὸς νεάνιδα ἐκ τῶν ἀσθενῶν· ἀλλ' ὁ ἔρως αὐτὸς δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, διότι ἡ νεᾶνις ἀφιερόνει τὴν παρθενίαν της εἰς τὴν Παναγίαν, ἡ ὁποία τὴν ἐθεράπευσε. Τὸ θέμα τοῦτο χρησιμεύει εἰς τὸν συγγραφέα πρὸς περιγραφὴν σκηνῶν, ἐκτάκτως μεγαλοπρεπῶν καὶ ὡραίων καὶ πρὸς ἀνέλιξιν τῆς φιλοσοφικῆς ἰδέας τοῦ βιβλίου,—ἰδέας τοῦ φιλοσοφοῦντος ἀββᾶ Πέτρου, τὸν ὁποῖον ἔχει ἐγκαταλείψει ἡ πίστις,—ἡ ὁποία ἐν ὀλίγαις λέξεσιν εἶνε αὕτη: Ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν πλήρη ἱκανοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶνε ἀνάγκη νέας πίστεως, νέας θρησκείας, νέου παραδείσου. Ὡς πρὸς τὰ θαύματα, ὁ Ζολᾶ οὔτε τἀποκρούει, οὔτε τὰ παραδέχεται· ἐφρόντισεν ὥστε τὸ βιβλίον του νὰ ἱκανοποιῇ πάσης ἰδέας ἀναγνώστην, κατέστησε δὲ αὐτὸ πλουσιώτατον εἰς πληροφορίας, συλλέξας ἐπιμελῶς πᾶν τὸ γραφὲν περὶ τῆς Λούρδης καὶ τῆς Βερναρδέττης, τῆς θεολήπτου ἐκείνης κόρης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεφάνη ἡ Παναγία. Περὶ τοῦ νέου ἔργου τοῦ Ζολᾶ ὁ γαλλικὸς καὶ ὁ ξένος τύπος εἶνε μεστὸς ἄρθρων ἐνθουσιωδῶν.

— Ὁ Ζολᾶ διαμένει ἤδη εἰς τὴν ἐν Μεδὰν ἐξοχικὴν ἔπαυλίν του. Εἶνε πολὺ ἐξηντλημένος, ἀναπαύεται δὲ ἐκ τῶν κόπων τοὺς ὁποίους κατέβαλε πρὸς συγγραφὴν τῆς *Λούρδης*. Πρὸς ἕνα τῶν συντακτῶν τοῦ παρισινοῦ «Γαλάτου» ὁ ὁποῖος τὸν ἐπεσκέφθη, εἶπεν ὅτι τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον θὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην, ἵνα συλλέξῃ τὸ ὑλικὸν τοῦ νέου του βιβλίου καὶ ἴδῃ τὸν Πάπαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ζητήσῃ ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν. Ὡς γνωστόν, ὁ Ζολᾶ, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν «Τριῶν Πόλεων», θὰ ἐπιδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ θέατρον.

— Τὸ ἰταλικὸν περιοδικὸν «Φιλολογικὴ Ῥώμη» προεκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς συγγραφὴν διηγήματος ἢ κριτικῆς μελέτης περὶ Ἰακώβου Λεοπάρδη. Εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ καλλίστου ἔργου ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα προσφέρει πολυτελῆ κονδυλοφόρον (porte-plume) ἐν σχήματι χηνός, ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων.

— Ἡ ἐφημερὶς «Ἀκρόπολις» θὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐπιφυλλίδι τὴν *Λούρδην* τοῦ Ζολᾶ, ἡ δὲ «Ἐφημερὶς» τὴν ***Κυρίαν Χρυσάνθεμον***, τὸ ἰαπωνικὸν μυθιστόρημα τοῦ Πιὲρ Λοτί.

— Πρὸς τὴν χήραν τοῦ διασήμου χειρούργου Μπίλρωτ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἀπένειμεν ἐτησίαν ἰσόβιον σύνταξιν ἐκ δισχιλίων φιορινίων.

— Ἐν Πύργῳ, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ζακυνθίων, ἀνευρέθη ὁ τάφος τοῦ Δημητρίου Γουζέλη, τοῦ ποιητοῦ τοῦ περιφήμου *Χάση*. Τὰ ὀστᾶ του κατετέθησαν προσωρινῶς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἕως οὗ μετακομισθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα του Ζάκυνθον. Γίνεται σκέψις, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, μία τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Ζακύνθου νὰ ὀνομασθῇ ὁδὸς Γουζέλη, καὶ δι' ἐράνου νἀνιδρυθῇ μνημεῖον εἰς τὸν ποιητὴν τῆς ἀθανάτου κωμῳδίας.

— Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ ἐξεφώνησε λόγον μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὁ ἔξοχος αὐτοῦ μαθητής, ὁ ποιητὴς τῶν «Τροπαίων» Ἐρεδιᾶ, ὠνόμασε δὲ τὸν Λεκὸντ Δελὶλ τὸν «ὕστατον τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς Γαλλίας».

— Τὴν 23 Ἰουλίου (ἐ. ν.) ἀπεβίωσεν ἐν Ζοζεφστὰλ ὁ πρύτανις τῶν γερμανῶν ἀρχαιολόγων ***Βρύνν***, ἐν ἡλικίᾳ 72 ἐτῶν. Ὁ Ἑρρῖκος Βρύνν ἐγεννήθη ἐν Βερλὶτς πάρα τὸ Δεσσάου τὴν 23 Ἰανουαρίου 1822, ὑπῆρξε δὲ μαθητὴς τοῦ Βέλκερ καὶ τοῦ Ῥίτσλ. Μετὰ δεκαετῆ ἐν Ῥώμῃ διαμονήν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κατ' ἀρχὰς ἐν Βόννῃ, εἶτα δὲ ἐν Μονάχῳ, ὅπου ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρις ἐσχάτων. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων φημίζονται προπάντων ἡ «Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν», «Ἡ τέχνη παρ' Ὁμήρῳ» καὶ αἱ μελέται αὐτοῦ περὶ τῆς ἑλληνικῆς γραφικῆς καὶ τῆς ἑτρουσκικῆς τέχνης.

— Τὸ «Ἄστυ» ἀναγγέλλει τὰ ἑξῆς ἑλληνικὰ ἱστορικὰ ἔργα, προσεχῶς ἐκδιδόμενα ἢ νεωστὶ ἐκδοθέντα: «Ἐν τοῖς πρώτοις μνημονεύομεν τὴν ἐκτυπουμένην ἤδη ἐν Κερκύρᾳ Ἱστορίαν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, συγγραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Ῥωμανοῦ, ἐκδιδομένην δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του. Πλὴν τούτου ὁ καθηγητὴς κ. Σπυρ. Λάμπρος ἐκδίδει ἐν Εὐρώπῃ τὰ Μικρὰ Χρονικὰ ἅτινα συνέλεξεν ἐκ διαφόρων κωδίκων, ἀναφερόμενα εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐργάζεται δὲ καὶ εἰς συγγραφὴν ἱστορίας τῶν Δεσποτάτων τῆς Πελοποννήσου. Ὁ κ. Ἀντώνιος Μηλιαράκης παρασκευάζει ἐπίσης ἐκτενῆ ἱστορίαν τῆς αὐτοκρατορίας Νικαίας (1204—1261) πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικήν, ἐργαζόμενος ἐπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν. Ὁ ἐν Σύρῳ κ. Δημήτριος Ῥοδοκανάκης ἔχει ἑτοίμην ἐκτενῆ ἱστορίαν τῶν διαπρεψάντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει Χίων Ἰουστινιανῶν. Ἐξεδόθη ἐπίσης πρὸ μηνὸς ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ κ. Κωνστ. Σάθα ὁ Ζ' τόμος τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐν ᾧ δημοσιεύει τὸ πρῶτον ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου «Ἀνωνύμου Σύνοψιν Χρονικὴν» καὶ τῆς ὁποίας προτάσσει μακρὰ προλεγόμενα ἱστορικά, πραγματευόμενος σπουδαιότατον ἱστορικὸν θέμα ὑπὸ νέαν ὅλως ὄψιν, τὸ τῆς πάλης μεταξὺ Βυζαντίνων καὶ Ἑλλήνων ἢ Ἑλλαδικῶν, ἢ μᾶλλον τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεραπαίνης τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ τὸ τῆς πάλης μεταξὺ Ῥώμης καὶ Βυζαντίου. Ἂς προσθέσωμεν δ' ἔτι καὶ τὴν σπουδαίαν ἱστορικὴν ὕλην, ἣν ἑκάστοτε δημοσιεύει τὸ περιοδικὸν τῆς ἐνταῦθα Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας, καθὼς καὶ τὸ περιοδικὸν τοῦ «Παρνασσοῦ».

— Διὰ τὴν χηρεύουσαν ἕδραν τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ, ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ παρουσιάσθησαν μέχρι τοῦδε τρεῖς ὑποψήφιοι: Ὁ Ἑρρῖκος Οὐσαί, ὁ ποιητὴς Λιεγὰρ καὶ ὁ Ζολᾶ.

Καλλιτεχνικὰ

Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Λ. Μερσιὲ καὶ Σ. Μαρκέστ, γάλλων καλλιτεχνῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν κ. κ. Δ. Βικέλα, Δ. Βλαστοῦ καὶ Κ. Κριεζῆ, ἐπισκεφθεῖσα τὸ ἐν Παρισίοις ἐργαστήριον τοῦ γλύπτου κ. Λ. Σώχου καὶ ἐξετάσασα τὸν ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντα ἔφιππον ἀνδριάντα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐξεφράσθη περὶ αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: «Τῇ προσκλήσει τοῦ κ. Κριεζῆ, ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος, μετέβημεν εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον τοῦ κ. Σώχου, ὅπως ἐξετάσωμεν τὸ ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ στρατάρχου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἐβεβαιώθημεν μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἀγάλματος τούτου εἶνε ἐντελὴς ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις, ἡ ἐν γένει θέα του εἶνε μεγαλοπρεπής, ὁ χαρακτὴρ τοῦ στρατάρχου λίαν καλῶς διακεκριμένος, καὶ αἱ λεπτομέρειαι ἀποδεδομέναι μετὰ πολλῆς λεπτότητος καὶ χάριτος.

Εὐτυχεῖς λογιζόμεθα παρέχοντες τὸ μαρτύριον τοῦτο τῆς εὐχαριστήσεως εἰς τὸν κ. Σώχον, συγχαίροντες ἅμα τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου, ἥτις παρέσχεν αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν νὰ παραγάγῃ διὰ τῆς γλυφίδος του ἓν ὡραῖον ἄγαλμα ἐπὶ πλέον, καὶ ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἐκφράσωμεν εὐχήν, θὰ ηὐχόμεθα ὅπως ὁ ἀνδριὰς μὴ τεθῇ ἐπὶ στυλοβάτου πολὺ ὑψηλοῦ καὶ ἡ πλατεῖα ὅπου θὰ στηθῇ, νὰ μὴ εἶνε λίαν εὐρεῖα, ὅπως τοιούτῳ τρόπῳ μὴ ἐλαττωθῇ ἡ ὄψις τοῦ ἀγάλματος».

Θεατρικὰ

Δύο νέα ἔργα ἀνεβιβάσθησαν κατ' αὐτὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Τσόχα: ἓν ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Α. Δαλλαπόρτα «Ἀλῆς καὶ Σοῦλι» καὶ ἓν κωμειδύλλιον τοῦ κ. Καλαποθάκη «Ὁ Ἀνανίας εἰς δεύτερον γάμον». Τὸ πρῶτον ἀπέτυχεν ἐντελῶς, τὸ δεύτερον ἤρεσε μετρίως.

— Εἰς τὸν «Παράδεισον» ὁ θίασος «Πρόοδος» θἀναβιβάσῃ τὴν Πέμπτην τὸν «Προμηθέα» δρᾶμα τοῦ κ. Ἰωάννου Καλοστύπη. Ἐκ τῶν προτέρων ὑπάρχει γνώμη ὅτι θὰ εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἐφετεινῆς περιόδου.

— Λέγεται ὅτι ὁ κ. Δ. Βερναρδάκης, ὁ ποιητὴς τῆς ***Φαύστας***, ἔρχεται προσεχῶς ἐκ Μυτιλήνης πρὸς διδασκαλίαν τῆς «***Ἀντιόπης***» τοῦ νέου αὐτοῦ δράματος.

ΡΕΝΑΝ, ΤΑΙΝ ΚΑΙ ΜΙΣΕΛΕ

Αἰτιολογῶν τὴν εἰς ἕνα τόμον συνένωσιν τῶν διατριβῶν του περὶ τῶν τριῶν τούτων συγγραφέων[1], ὁ κ. Monod λέγει εἰς τὸ προοίμιόν του ὅτι, καίτοι μὴ ὑποτιμῶν τοὺς ἄλλους συγχρόνους ἱστοριογράφους τῆς Γαλλίας, θεωρεῖ ὅμως τοὺς τρεῖς τούτους ὡς ἐξασκήσαντας ἰδίως τὴν μεγαλειτέραν καὶ γενικωτέραν δρᾶσιν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των.

Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον δὲν εἶναι ἀρκοῦσα ἐξήγησις τῆς ἐν λόγῳ δημοσιεύσεως. Ὁ κ. Monod ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον, ἠγάπησε καὶ ἐξετίμησε τοὺς τρεῖς τούτους μεγάλους συγγραφεῖς. Ὁ βίος των συνδέεται πρὸς τὴν διάπλασιν τῆς διανοίας του, ὁ δὲ θάνατός των ἐλύπησε καιρίως τὴν ψυχήν του. Διὰ τοῦτο ἔγραψε περὶ αὐτῶν. Ἔγραψε δὲ μετὰ συγκινήσεως καὶ ἀγάπης, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἐπηρεασθῇ εἰς τὰς κρίσεις του ὡς φιλόσοφος ἢ ἱστορικός, χωρὶς νὰ ὑποκρύψῃ ἢ διαστρέψῃ τὰς περὶ τῶν ἔργων των ἰδέας του χάριν τῆς φιλίας τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὰ ἄτομά των. Ἀλλ' ὅμως τῆς φιλίας τὸ αἴσθημα διαλάμπει εἰς ἑκάστην τοῦ βιβλίου σελίδα, μεταδίδεται δὲ εἰς τὸν τερπόμενον ἀναγνώστην ἡ θέρμη τῆς ὁποίας ἐνεφορεῖτο ἡ καρδία τοῦ γράψαντος. Ἡ θέρμη αὕτη εἶναι τόσον μᾶλλον καταφανής, καθόσον αἱ τρεῖς πραγματεῖαι ἐγράφησαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον ἑκάστου τῶν τριῶν ἱστορουμένων ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προσφάτου πένθους των. Δὲν συνδέονται πρὸς ἀλλήλας εἰμὴ μόνον διὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἱστοροῦντος. Διαφαίνονται καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐξ ἴσου ἡ ἀγαθότης, ἡ εὐθύτης, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ πολυμάθειά του, μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου δὲν κατέχεταί τις ὑπὸ συμπαθῶν ἐντυπώσεων περὶ μόνων τοῦ Ρενάν, τοῦ Ταὶν καὶ τοῦ Μισελέ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ κ. Monod.

Αἱ διατριβαὶ αὗται εἶναι μᾶλλον συνοπτικαὶ ἀναλύσεις τῶν ἔργων τῶν τριῶν περιωνύμων συγγραφέων ἢ βιογραφίαι των. Ἀλλ' ἡ διέλιξις τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ δράσεως ἑκάστου αὐτῶν σχετίζεται πρὸς τὰς περιπετείας τοῦ βίου του, πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ψυχῆς του. Πῶς δύναταί τις γράφων περὶ τοῦ Ρενὰν ν' ἀποσιωπήσῃ τὰ τοῦ κλονισμοῦ τῶν θρησκευτικῶν του πεποιθήσεων καὶ τὴν οἰκειοθελῆ ἔξοδόν του ἐκ τοῦ ἱεροδιδασκαλείου, ὅπου προπαρεσκευάζετο διὰ τὸ κληρικὸν στάδιον; Πῶς, ἀναλύων τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Ταίν, νὰ χωρίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ἰδιοφυΐαν του; Πῶς νὰ λησμονήσῃ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν τοῦ *Michelet*, τὴν ἠθικήν του ἀνύψωσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν τὸ δεύτερον ἰδίως συνοικέσιον ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς ζωῆς του; Ἐνδιατρίβων κυρίως εἰς τὰ τῆς διανοητικῆς των ἐργασίας, ὁ ἐπιδέξιος συγγραφεὺς δι' ὀλίγων ἐντέχνων γραμμῶν ἀπεικονίζει καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίσης μορφήν του. Διὰ τῶν συνοπτικῶν σκιαγραφιῶν του ἀποτυπόνει πλήρη, ζωντανὴν καὶ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν ἐνδόξων φίλων του.

Ἐκ τῶν τριῶν οἱ δύο ἦσαν συνομήλικοι. Ὁ Ρενὰν γεννηθεὶς τὸ 1823 ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1892. Ὁ Ταίν, κατὰ πέντε ἔτη νεώτερος, ἀπέθανε ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν Ρενάν. Ὁ ταυτόχρονος σχεδὸν θάνατός των ἐστέρησε τὴν Γαλλίαν διπλοῦ διαδήματος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Monod. Ὁ Michelet ἀνῆκεν εἰς τὴν προγενεστέραν γενεάν. Ἐγεννήθη τὸ 1798 καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1874. Ἀλλ' ὅπως δήποτε, ἦσαν σύγχρονοι καὶ οἱ τρεῖς. Ὑπέστησαν ἐξ ἴσου τὰ δεινὰ τῆς ἀποφράδος διὰ τὴν Γαλλίαν περιόδου τῶν ἐτῶν 1870 καὶ 1871, ἐξ ἴσου δὲ ὑπέστησαν καὶ τὴν πίεσιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ' κατὰ τὰ πρῶτα ἰδίως ἔτη τῆς κυριαρχίας του. Οὕτω, ὁ *Michelet*, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ *Collège de France*, ἐπαύθη κατὰ τὸ 1851,—ὁ *Taine*, διορισθεὶς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του καθηγητὴς εἰς τὸ Λύκειον τοῦ *Nevers*, ἠρνήθη, μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν συναδέλφων του, νὰ προσυπογράψῃ ἀναφορὰν ἐκφράζουσαν ὄχι μόνον ἐπιδοκιμασίαν ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1851, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐστάλη εἰς ἄλλην ὑποδεεστέραν θέσιν. Ὑποβιβασθεὶς καὶ πάλιν μετά τινας μῆνας, ἔδωκε τὴν παραίτησίν του καὶ ἰδιώτευσε μέχρι τοῦ 1864, ὁπότε ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς Αἰσθητικῆς καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Καλλιτεχνίας εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Ὁ δὲ Ρενὰν ὀνομασθεὶς καθηγητὴς τῆς Σημιτικῆς φιλολογίας κατὰ τὸ 1862, ἐπαύθη τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἕνεκα τῆς ἐγερθείσης κατακραυγῆς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ. Μόνον κατὰ τὸ 1870, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας, διωρίσθη ἐκ νέου εἰς τὴν προτέραν ἕδραν του. Ἀλλ' εἴτε κατέχοντες δημοσίας θέσεις, εἴτε ἰδιωτεύοντες, οὐδέποτε ἔπαυσαν καὶ οἱ τρεῖς ἐργαζόμενοι. Αἱ Ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ Ρενάν, ἡ Ἱστορία τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας καὶ αἱ Πηγαὶ τῆς συγχρόνου Γαλλίας τοῦ Ταίν, καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Γαλλίας τοῦ Μισελὲ ἐδόξασαν ζῶντας τοὺς συγγραφεῖς των καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ὑστεροφημίαν των. Παρεκτὸς τῶν μεγάλων τούτων μνημείων, παρήγαγον καὶ οἱ τρεῖς ἔργα πολλὰ καὶ ποικίλα, μαρτυροῦντα τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὸ βάθος τῶν σκέψεων ἢ καὶ τὸν πλοῦτον τῆς φαντασίας των. Τὴν γένεσιν, τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἑκάστου τῶν ἔργων τούτων ἀναγράφει λεπτομερῶς καὶ εὐγλώττως ὁ κ. Monod. Παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ ἀξιόλογον βιβλίον του, περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐκεῖθεν μεταφορὰν τοῦ

[1] Renan. Taine. Michelet, par Gabriel Monod. Paris, C. Leig. 1894.

χαρακτηρισμοῦ ἑκάστου τῶν τριῶν τούτων μεγάλων συγγραφέων.

«Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, λέγει περὶ τοῦ Ρενάν, »(σελ. 35) ἀδύνατον νὰ τὸν λησμονήσουν. Κατὰ »πρώτην ἔποψιν, ἡ μορφή του οὐδὲν εἶχε τὸ ἑλκυ»στικόν. Μικρὸς τὸ ἀνάστημα, μὲ κεφαλὴν ὑπερ»μεγέθη μόλις ἐξέχουσαν τῶν μεγάλων του ὤμων, »δυσκίνητος ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ πάχους, ἐφαίνετο »κατ' ἀρχὰς ἄσχημος. Ἀλλ' ἡ πρώτη αὕτη ἐντύ»πωσις ἐξηλείφετο διὰ μιᾶς. Εἰς τὸ εὐρύ του μέ»τωπον ἐζωγραφίζετο ἡ δύναμις τοῦ νοῦ του, ἡ »ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα ἔλαμπον εἰς τὸ ἥμερον βλέμ»μα του, καὶ τὸ μειδίαμά του ἐμαρτύρει τὴν ἀγα»θότητά του. Τὸ ἦθός του, ἐνθυμίζον ἔτι τὴν »πατρικὴν ἱερέως φιλοφροσύνην, αἱ τρόπον τινὰ »εὐλογοῦσαι εὐτραφεῖς χεῖρές του, ἡ εὐμενὴς ἐπί»νευσις τῆς κεφαλῆς του ἐξέφραζον πάντοτε εὐ»προσηγορίαν μαρτυροῦσαν τὴν φυσικήν του εὐγέ»νειαν. Ἀλλα πῶς νὰ περιγράψῃ τις τὸ γόητρον »τῆς ὁμιλίας του; Ἀφελὴς τὴν ἔκφρασιν, σχεδὸν »ἀτημέλητος, ἀλλ' ὅμως πάντοτε εἰκονικὸς καὶ »πρωτότυπος, ἔπειθε καὶ κατέθελγε τὸν ἀκούοντα. »Χάρις εἰς τὸ θαυμάσιον μνημονικόν του, ἐξέφερεν »ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἐπιχειρήματα νέα, ἰδέας »ἰδιορρύθμους, ἡ δὲ πλουσία του φαντασία ἐποίκιλλε »τὸν λόγον δι' ἐκφράσεων ποιητικῶν, διὰ παραλλη»λισμῶν ἀπροσδοκήτων, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ προβλέ»ψεων προφητικῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Αἱ ἀφηγήσεις »του ἦσαν πλήρεις χάριτος, πνεύματος καὶ ποιήσεως. »Δὲν ἠγάπα τὰς διενέξεις. Πολλάκις τὸν ἔψεξαν διὰ »τὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποίαν παρεδέχετο καὶ τὰς »μᾶλλον ἀντιφατικὰς γνώμας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη »συγκατάβασις πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων, πηγά»ζουσα ἐξ εὐγενείας ἐνίοτε περιφρονητικῆς, δὲν τὸν »ἐμπόδιζε νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἰδικήν του γνώμην »ὅτε ἐπρόκειτο περὶ πραγμάτων σπουδαίων».

Τοιοῦτος ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ συγγραφέως ὁ κ. Monod συνοψίζει τὰς κρίσεις του διὰ τῶν ἑξῆς, ὅπου ἴσως τινὲς θεωρήσουν ὅτι ἐπικρατεῖ μετά τινος ὑπερβολῆς τὸ αἴσθημα τῆς φιλίας.

«Ἐάν τις ἐξετάσῃ, λέγει (σελ. 48), τί τὸ ἰδίως »χαρακτηρίζον τὸν Ρενάν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς »ἐξοχωτέρους λογογράφους καὶ φιλοσόφους, θὰ εὕρῃ »ὅτι ἡ ὑπεροχή του συνίστατο εἰς τὴν ἰδιάζουσάν »του δεινότητα περὶ τὸ ἐμβαθύνειν εἰς τὰ τῆς »ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως ἐν τῇ ἀπείρῳ ποικιλίᾳ »των. Παρέβαλλον τινὲς τὸν Ρενὰν πρὸς τὸν Βολ»ταῖρον, καθόσον καὶ ἐκεῖνος ἦτο, ὡς ὁ Ρενάν, ὁ »κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' »ὁ Βολταῖρος δὲν ἐξισοῦται πρὸς τὸν Ρενὰν οὔτε »κατὰ τὴν ἔκτασιν τῶν γνώσεων, οὔτε κατὰ τὴν »πρωτοτυπίαν τῶν ἰδεῶν, οὔτε κατὰ τὸ ὕφος. Τὸν »παρέβαλλον καὶ πρὸς τὸν Goethe, ἀλλ' οὗτος »ἦτο πρὸ παντὸς ἄλλου ποιητής. ὁ δὲ διανοητικός »του ὁρίζων, καίτοι εὐρύτατος, δὲν ἠδύνατο ὅμως »καθ' ἣν ἐποχὴν ἔζη, νὰ ἔχῃ τὴν ἔκτασιν τοῦ ὁρί»ζοντος τοῦ Ρενάν. Ὁ Ρενὰν ὑπερέβαλε πάντας »κατὰ τὴν περιεκτικότητα καὶ τὴν καθολικότητα »τοῦ ἐγκεφάλου του».

Τοιαῦτα περὶ τοῦ Ρενάν. Ὁ δὲ Ταίν;

«Ἁπλοῦς, σπουδαῖος, ἐργατικός, διῆλθε τὸν »βίον μόνας τέρψεις ἔχων τὴν οἰκογένειαν, τὴν φι»λίαν, τὴν μελέτην καὶ τὸν ἔρωτα τῆς τέχνης καὶ »τῆς φύσεως. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς συνηρμό»ζετο καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν.... »Ὁ φίλος οὗτος τῆς ἀληθείας, ἦτο ἀληθὴς καὶ εἰ»λικρινὴς κατὰ πάντα, κατὰ τοὺς στοχασμούς, τὰ »αἰσθήματα, τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα.... Τὸ κατ' »ἐξοχὴν χαρακτηριστικόν του ἦτο ἡ μετριοφρο»σύνη. Ἐμαρτυρεῖτο αὕτη καὶ ἐκ μόνης τῆς ὄψεώς »του. Τὸ ἐξωτερικόν του ὑπέκρυπτε τὴν ἀξίαν του. »Ἀναστήματος κάτω τοῦ μετρίου, λεπτόσωμος, »ὄχι εὐειδὴς τὴν μορφήν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐλα»φρῶς διαστρόφους ὑπὸ τὰ σκιάζοντα τὸ βλέμμα »του ὀμματοϋάλια, οὐδὲν εἶχε τὸ δυνάμενον νὰ »ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν ἐπιπολαίου παρατηρητοῦ. »Ἀλλ' ὅτε τὸν ἐσχετίζετό τις, ἅμα συνωμίλει μετ' »αὐτοῦ, ἔβλεπε πόσην δύναμιν ἐνέκλειεν ἡ κεφαλή »του, πόσην ἀγαθότητα ἡ καρδία του. Ἀπετρο»πιάζετο τὴν ἐπίδειξιν, τὸν θόρυβον, — ἀπέφευγε »τὸν κόσμον ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς ὑγείας καὶ τῆς »ἐργασίας του, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ γείνῃ ποτὲ »ἀντικείμενον περιεργείας, ἢ τοῦ συρμοῦ. Ἀλλὰ »τοῦτο δὲν προήρχετο ἐξ αἰσθήματος φυγανθρωπίας. »Ἀπ' ἐναντίας ἦτο εἰς ἄκρον εὐπρόσιτος καὶ εὐ»προσήγορος ὅτε ἐνόμιζεν ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ἢ »νὰ λάβῃ συμβουλὴν ὠφέλιμον. Ἀπηλλαγμένος »πάσης προσποιήσεως, πάσης ὑπεροψίας, ὑπέκρυ»πτε πάντοτε τὴν ὑπεροχήν του, φερόμενος καὶ »πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους τῶν ὁμιλητῶν του ὡς »πρὸς ἴσους, ὡς πρὸς φίλους.... Ἡ ἀγαθότης καὶ »ἡ πρὸς πάντας εὐμένεια ἦσαν καὶ αὗται πηγαὶ »τῆς μετριοφροσύνης του... Αὕτη δὲ ἐξηγεῖ τὸ »παρά τινων παρεξηγηθέν: πῶς καὶ διατί ὁ ἐλευ»θερόφρων οὗτος, ὁ γεννηθεὶς μὲν καθολικὸς τὸ »θρήσκευμα ἀλλὰ μηδέποτε συγκαλύψας τὴν ἀπι»στίαν του, ἐξέφρασε τὴν θέλησιν νὰ ἐνταφιασθῇ »ὡς χριστιανὸς διαμαρτυρόμενος... Ἐφοβήθη μὴ »ἄλλως ἡ κηδεία του θεωρηθῇ ὡς ἐπίδειξις ἀντι»θρησκευτικὴ καὶ προκαλέσῃ διαδηλώσεις ἐμπνεο»μένας ἐκ μίσους μᾶλλον πρὸς τοὺς πιστεύοντας ἢ »ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην του.... Ἠθέλησε »νὰ κηδευθῇ ἁπλῶς, καθὼς ἔζησε, ἄνευ λόγων ἐπι»κηδείων, ἄνευ στρατιωτικῶν τιμῶν, πρὸ πάντων »δὲ ἄνευ ἀφορμῆς οἵας δήποτε πρὸς ἐξέγερσιν διε»νέξεων ἐμπαθῶν, ἢ πρὸς αὔξησιν τῆς ἠθικῆς »ἀναρχίας, τῆς ὁποίας ζῶν ἐπροσπάθησε νὰ ἐξου»δετερώσῃ τὰς συνεπείας, διερευνῶν τὰ γεννήσαντα »αὐτὴν αἴτια». (σελ. 141—146).

Ἐξετάζων τὰ ἔργα τοῦ Ταὶν ὁ κ. Monod ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ κατ' ἐξοχὴν προσόν του, *sa faculté maitresse*, τὸ ῥυθμίσαν καὶ διαπλάσαν τὰς λοιπάς του πάσας ἰδιότητας, ἦτο ἡ δύναμις τῆς λογικῆς.

«Πῶς; ἐπιλέγει, (σελ. 153—154) ὁ συγγρα»φεὺς οὗτος, ὁ τόσον ἐπιτυχῶς ἐπιδιώκων τὸν χρω»ματισμὸν τοῦ ὕφους, — ὁ ἱστοριογράφος ὁ τόσον »ζωηρῶς παριστῶν ἀνθρώπους ζῶντας, δρῶντας, »λαλοῦντας, — ὁ κριτικός, ὁ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνα-

»ζητῶν τὴν ζωὴν καὶ τὴν λάμψιν εἰς τὰ προϊόντα »τῆς τέχνης ἢ τῆς φιλολογίας, ὑπείκει κυρίως εἰς »ἐλατήριον ἐπιστημονικόν, ἢ οὕτως εἰπεῖν μαθηματικόν; Καὶ ὅμως, ναί! Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ὑπεροχὴ καὶ τὸ ὑποδεὲς του συγχρόνως, ἐντεῦθεν καὶ »ἡ δύναμις καὶ αἱ ἐλλείψεις του».

Τὴν ἐκτίμησιν ταύτην τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Ταὶν ἀναπτύσσει ὁ κ. Monod διὰ μακρῶν, ἀνυψῶν μᾶλλον τὰ ἐπαινετὰ ἢ ἐξαίρων τὰ μεμπτά. Παραθέτει ὅμως τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλβετοῦ *Amiel*, ἐκφράσαντος ἀποτομώτερον τὴν αὐτὴν περίπου ἰδέαν. Μετριάζει ὅμως δι' ἐπιφυλάξεων τὴν αὐστηρότητα τοῦ *Amiel*. Ἰδοὺ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο: (σελ. 160)

«Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ταὶν μοῦ προξενεῖ αἴσθημά τι ἀνιαρόν, καθὼς ὁ δυσηχὴς κρότος τροχαλιῶν ἢ ἀτμομηχανῆς, καθὼς ἡ ἀποφορὰ χημικοῦ »ἐργαστηρίου. Τὸ ὕφος του ἐνθυμίζει φαρμακευτικὰς καὶ τεχνικὰς προπαρασκευάς. Ἡ ἐπιστήμη »του εἶναι ἀμείλικτος. Ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ τὸ »ψυχρόν, τὸ στερεὸν καὶ δριμύ, ἐλλείπει ὅμως ἡ »πραότης, ἡ μεγαλοφροσύνη, ἡ χάρις. Ἡ τοιαύτη »ἐντύπωσις,—δυσάρεστος εἰς τὴν ἀκοήν, εἰς τὴν »γεῦσιν, εἰς τὴν ὅρασιν, εἰς τὴν καρδίαν,—προέρχεται ἴσως ἐκ δύο λόγων: τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας »τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ του συστήματος. Ἡ ἄκρα περιφρόνησις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ »χαρακτηρίζουσα τὴν φυσιολογικὴν σχολήν, καὶ »ἡ παρεισαγωγὴ τῆς ἐπιστημονικότητος εἰς τὴν »φιλολογίαν ἐξηγοῦν τὴν ὑπολανθάνουσαν εἰς τὸ »ὕφος του ξηρότητα, ἡ ὁποία σοῦ συναρπάζει τὴν »ἀναπνοὴν καθὼς οἱ ἀτμοὶ μεταλλουργείου. Εἶναι »διδακτικώτατος, ἀλλ' οὐδαμῶς ζωογόνος. Ἀποξηραίνει, ὑποκαίει, καταθλίβει, δὲν ἐμπνέει τίποτε, μεταδίδει μόνον γνώσεις. Ὑποθέτω ὅτι »τοιαύτη θὰ εἶναι ἡ φιλολογία τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ »τὸ Ἀμερικανικώτερον, ἀντίθετος ἐκ διαμέτρου »πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην: ἀντὶ τῆς ζωῆς, ἡ »ἄλγεβρα,—προβλήματα ἀντὶ εἰκόνων,—ἀντὶ τῆς »μέθης τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀναθυμιάσεις χημικῶν »ἀναλύσεων,—συλλογισμοὶ παγεροὶ ἀντὶ τῶν τέρψεων τῆς διανοίας, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ Τέχνη ἐκδέρουσα καὶ ἀνατέμνουσα τὸ πτῶμα τῆς νεκρᾶς »Ποιήσεως!»

Τοιούτου εἴδους μομφὰς δὲν δύναταί τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν *Michelet*. Ἄλλως δέ, καθ' ἣν ἐποχὴν διεπλάσθη οὗτος, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπικρατήσει ἡ ἐπιστημονικὴ τάσις τῆς φιλολογίας κατὰ τῆς ὁποίας μετὰ τόσης ζέσεως ἐξανίσταται ὁ *Amiel*. Τοῦ Μισελὲ τὸ ἰδιάζον προσὸν *(la faculté maitresse* καὶ πάλιν) ἦτο, κατὰ τὸν κ. *Monod*, «ἡ ἀγάπη».

«Ἐάν, λέγει (σελ. 248 καὶ ἑρ.), ἐὰν ἡ διάνοιά »του ἔχει τι τὸ πυρετῶδες, τὸ ἀπότομον, διαβλέπει »τις ὅτι τοῦτο πηγάζει ἐκ τῆς καρδίας του, τῆς »ἀείποτε μετὰ συγκινήσεως παλλούσης. Καὶ ἡ φαντασία του ἔτι κυβερνᾶται ὑπὸ τῆς καρδίας του... »Ὅ,τι ἐπασχολεῖ τὸν νοῦν του συγκινεῖ καὶ τὴν »καρδίαν του, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ φύσις ἐμψυχοῦται »καὶ οἱ νεκροὶ ἀναζοῦν ὑπὸ τὸν κάλαμόν του. Τὴν »πάλην τῶν στοιχείων ἢ τῶν ἀνθρώπων δὲν βλέπει »αὐτὸς ἀπαθής. Ἐμφορεῖται ἢ ἀγάπης ἢ μίσους. »Ἀφηγεῖται τὰ συμβάντα τοῦ παρελθόντος μετὰ »πάθους, ὡς σύγχρονος αὐτῶν. Περιγράφει τὴν »ὕπαρξιν τῶν ζώων ἢ τῶν φυτῶν ὡς τρόπον τινὰ »ζήσας τὴν ζωήν των, συμμερισθεὶς τὰς ἀπολαύσεις των καὶ ὑποστὰς τὰ δεινά των. Γράφων ἀποτείνεται εἰς τὴν εὐαισθησίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὰ »αἰσθητήρια τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ὕφος του εἶναι »πλῆρες συγκινήσεως μᾶλλον ἢ εἰκόνων. Δὲν ἐπιδιώκει τὸ εὔηχον ἢ τὸν χρωματισμὸν ὡς ἄλλοι »ποιηταί,· ὡς φέρ' εἰπεῖν ὁ Βίκτωρ Οὐγώ, ἀλλὰ »διὰ τῆς ὁρμῆς, διὰ τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ αἰσθήματος »συναρπάζει τὸν ἀναγνώστην».

Τὴν τοιαύτην ἐντύπωσιν παρεκτὸς τῶν ἔργων τοῦ Michelet ἐπροξένει, κατὰ τὸν κ. *Monod*, καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἔτι μορφὴ τοῦ ἀνδρός.

«Ἦτο τόσον ἰσχνὸς καὶ μικρός, (σελ. 226-227), »ὥστε ἐλησμόνει τις ὅτι εἶχε σῶμα. Ἡ ὡραία κεφαλή του, δυσαναλόγως μεγάλη, ἐφαίνετο ὡς »ἀποτύπωσις πιστὴ τοῦ πνεύματός του... Τὸ »ἄνω μέρος τοῦ προσώπου ἐξέφραζε θαυμασίως τὸ »μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐγένειαν. Τὸ εὐρύ του μέτωπον, περιστεφόμενον διὰ μακρᾶς λευκῆς κόμης, »οἱ ὀφθαλμοί του πλήρεις ἐνταυτῷ καὶ πάθους καὶ »ἀγαθότητος, ἐξέφραζον τὴν ποίησιν, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν εὐαισθησίαν του... Ὅτε ὡμίλει, ἡ διάνοια ἐφαίνετο ἀναβλύζουσα διὰ τῶν »ὀφθαλμῶν του καὶ σ' ἐγοήτευε τὸ βλέμμα του, »τὸ μέχρι γήρατος διατηρηθὲν λαμπρὸν καὶ διαυγές, καθὼς συμβαίνει ἐνίοτε ὅτε ἡ καρδία μένει »νέα. Τίς δέ ποτε περισσότερον ἐκείνου διέμεινε »διαρκῶς νέος; Αἱ τρίχες του ἦσαν ἤδη λευκαὶ »ὅτε ἦτο εἰκοσιπενταετής. Ἔκτοτε δὲν ἐγήρασε. »Νέος, διεκρίνετο διὰ τὴν πρόωρον ὡριμότητά του. »Γέρων, διετήρησε μέχρι τέλους τὸ ἀκμαῖον καὶ τὸ »ἔνθερμον τῆς ψυχῆς...» Ὁ ἴδιος ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ, συγκρινόμενος πρὸς τοὺς συγχρόνους του ἱστορικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἀναγνωρίζων τὴν καλλιέπειαν, τὴν κρίσιν, τὴν βαθύνοιάν των: «Ἐγὼ ἠγάπησα περισσότερον ἐκείνων».

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΕ'.

Ὁ λοχαγὸς Φίλιππος Βράγκας δὲν ἐχρονοτρίβησε ματαίως.

Μόλις ἐξημέρωσεν, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τοῦ συναδέλφου του Μιλτιάδου Καρπέτα, ἐντίμου καθ' ὅλα καὶ εὐγενοῦς χαρακτῆρος ἀξιωματικοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου στενώτατα συνεδέετο.

— Γιὰ καλὸ νὰ ἦναι, Φίλιππε· πῶς τόσο πρωΐ; Δὲν εἶναι στὰς ἕξεις σου αὐτό.

— Δὲν εἶναι διόλου γιὰ καλό, Μιλτιάδη μου. Εἶναι γιὰ δουλειὰ πολὺ δυστυχισμένη· θὰ μὲ βοη-

[1] Ἴδε σελίδα 305.

θήτης ὡς μάρτυς εἰς μονομαχίαν. Ἠξεύρεις ὅτι ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι ποτὲ σ' αὐταῖς τῆς ἀναγούλαις· ἀλλὰ σήμερα εἶναι διαφορετικὰ πολὺ τὰ πράγματα. Πρόκειται περὶ μονομαχίας, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ πλέον μαύρη ἀτιμία, ὅπου ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Θὰ ἀντιπροσωπεύσωμε τὸν καλόν μας φίλον τὸν Κίμωνα, ὁ ὁποῖος θὰ χτυπηθῇ μὲ τὸν Νικόλαον Βερτῆν.

— Ἦλθες νὰ μὲ ἐμπαίξῃς, Φίλιππε; Καὶ ὡς ἀστεῖα, πάλι εἶναι πολὺ κρύα λόγια αὐτὰ ποῦ λές. Ἀπὸ πότε ἄρχισαν νὰ μονομαχοῦν οἱ πατέρες μὲ τὰ παιδιά τους;

— Σιώπα, Μιλτιάδη, σιώπα. — Μὴ μεταχειρίζεσαι καὶ σὺ τοῦ ἁγιωτέρου δεσμοῦ τὰ ὀνόματα, χωρὶς ὁ δεσμὸς αὐτὸς νὰ ὑπάρχῃ. Φθάνει ὅτι ἐθυσιάσθηκε ὁ δυστυχισμένος φίλος μας, μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶναι δυνατὸς ὁ δεσμὸς αὐτός, ἐκτὸς τῆς περιστάσεως ποῦ τὸν δημιουργεῖ ἡ φύσις.

— Φρικτὰ εἶναι αὐτὰ ποῦ ἀκούω, Φίλιππε. Ὅπως δήποτε εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σου.

— Καὶ ἀπαιτῶ ἡ ἐμπιστοσύνη σου νὰ ἦναι ἀπόλυτος. Ὅ,τι καὶ ἂν ἀκούσῃς, ὅπως καὶ ἂν μὲ ἰδῇς νὰ φερθῶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἑρπετό, νὰ μὴ μὲ καταδικάσῃς, οὔτε νὰ μὲ κατακρίνῃς. Θὰ ἴδῃς τρόπους, τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν ἐπιτρέπει εἰς μάρτυρα ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ νὰ μὴ τοὺς ἀποδοκιμάσῃς.

— Δὲν θὰ σὲ καταδικάσω, δὲν θὰ σὲ ἀποδοκιμάσω, Φίλιππε. Ἀρκεῖ τὸ ὅτι θὰ ζητήσῃ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ ὁ Κίμων, διὰ νὰ ἐννοήσω ὅτι πρόκειται περὶ κακουργήματος, τὸ ὁποῖον, ἂν οἱ κοινωνικοὶ νόμοι ἦσαν ὅπως ἔπρεπε νὰ ἦναι, θὰ ἀνῆκε βέβαια εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δημίου.

— Ἀκριβῶς, ἀγαπητέ μου φίλε. Καὶ τώρα μὴ χάνωμεν καιρόν.

Διηυθύνθησαν ἐν σπουδῇ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Νικολάου Βερτῆ.

Τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν τὴν ἀνέμενε βεβαίως καὶ εἶχε λάβει τὰ μέτρα του. Ὁ στρατιώτης του τοῖς ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς ὅτι ἀπουσιάζει.

— Λὲς ψέμματα, ἀνόητε, σιωπή.

— Κύριε λοχαγέ· εἶναι πολὺ ἄρρωστος καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχτῇ κανένα.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μὲ δεχθῇ, ἀνόητε· μοῦ φτάνει νὰ τὸν εὕρω.

Τοὺς ἐδέχθη πελιδνός, χαμαὶ νεύων κατὰ τὴν συνήθειάν του. Ἀλλὰ προσεποιήθη ἄγνοιαν τῶν αἰτίων τῆς ἐπισκέψεώς των, καὶ προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ, τείνων εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρα.

Τότε ὁ Βράγκας συνέχων τὴν ὀργήν, μὲ τὴν φωνὴν ἤρεμον δι' ὑπερανθρώπων ἀγώνων,

— Τὸ χέρι σας, μοῦ δίδετε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ; Ἄ, ὄχι. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ μὴ κάμω χρῆσιν, διότι δὲν εἶμαι βέβαιος, ἂν ἔχετε ἐδῶ ἀντιμιασματικὸ σαπούνι.

— Δὲν ἐννοῶ αὐτοὺς τοὺς τρόπους, ἀλλὰ θὰ μοῦ τοὺς ἐξηγήσετε, ἐλπίζω.

— Χωρὶς ἄλλο· ἂν καὶ τοὺς ἐννοεῖτε κάλλιστα. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον δὲν ἀνοίγετε αὐτὸ τὸ παράθυρο, παρακαλῶ; Μία δυνατὴ ἀποφορὰ ἀτιμίας εἶναι ἐδῶ μέσα, ποῦ μοῦ φέρνει ἀσφυξία· θὰ τὴν ἀναδίδῃ, φαίνεται, ἡ ψυχή σας. Γιατί δὲν φροντίζετε νὰ προμηθεύεσθε καμμιὰ ἐσάνς τιμίου ἀνθρώπου, νὰ τὴν πνίγετε; Δὲν πουλοῦν ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὰ μυροπωλεῖα; Ἂν δὲν πουλοῦν εἶναι δυστύχημα, διότι αὐτὰ τὰ ἴρὶς καὶ τὰ ὀποπονὰξ δὲν σᾶς σκεπάζουν διόλου.

— Δὲν ἐννοῶ, διατί μὲ ὑβρίζετε· εἶμαι ὅμως βέβαιος, ὅτι θὰ μοῦ δώσετε λόγον διὰ τὰς ὕβρεις.

— Καὶ διατί σᾶς ὑβρίζω ἐννοεῖτε, καὶ ὅτι δὲν θὰ σᾶς δώσω κανένα λόγον εἶσθε ἐντελῶς βέβαιος. Ἀλλὰ μὴ χάνωμεν καιρόν, κύριε ἀνθυπολοχαγέ. Θὰ σᾶς φαίνωμαι πρωτότυπος μάρτυς μονομαχίας, ἀφοῦ ἀργίζω μὲ βρισιαῖς, καὶ σᾶς μεταχειρίζομαι σὰν σκύλο· ἀλλὰ ἔτσι θα μὲ ἀνεχθῆτε, μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι. Ἐρχόμεθα νὰ σᾶς παρακαλέσωμε νὰ μᾶς ὀνομάσετε τοὺς μάρτυράς σας, διότι μονομαχεῖτε, ξεύρετε, μὲ ἕνα λοχαγὸν τὸν κ. Κίμωνα Ἀνδρεάδην· τὸν γνωρίζετε ἴσως.

— Δὲν μονομαχῶ μὲ τὸν εὐεργέτην μου.

— Ὤ! ἀλήθεια; Τότε φαίνεται ἔχετε ἰδιάζουσαν προτίμησιν εἰς τὴν δολοφονίαν.

— Ἔχετε μάρτυρας, ὅτι τὸν ἔβλαψα εἰς τίποτα;

— Εἶσθε πολὺ ἄνοστος. Μὲ ἀναγκάζετε λοιπὸν εἰς τὰς δέκα, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σύνταγμα, μετὰ τὴν ἀναφοράν, νὰ κάμω ἕνα σεβαστὸ κύκλο ἀπὸ ὅλους τοὺς συναδέλφους καὶ νὰ τοὺς διηγηθῶ μερικὰ πράγματα. Τὸ προτιμᾶτε;

— Πολὺ καλά, ἀπήντησεν, ὠχρότερος γενόμενος. Θὰ σᾶς στείλω τοὺς μάρτυράς μου.

— Ἀξιόλογα. Ποτέ, ξέρετε, δὲν ἀμφέβαλλα, ὅτι εἶσθε λαμπρὸς νέος. Καὶ διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνη μου διὰ τὴν τόσην προθυμίαν, σᾶς ὑπόσχομαι, ἂν σκοτωθῆτε, ὅπως ἐλπίζω, νὰ κάψω πολλὰ ἀντιμιασματικὰ καὶ νὰ πνίξω τὴν ἀτμοσφαῖρα μὲ φαινικόν.

— Ἂν ὅμως ἐπιζήσω, ἐπανέλαβε πελιδνότερος, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῆτε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ δώσετε λόγο γιὰ ὅλα αὐτά.

— Τὸ πιστεύετε αὐτό; Θεὸς φυλάξοι, κάθε ἄλλο. Ἂν ἐπιζήσετε, τὸ καλλίτερο ποῦ ἔχετε νὰ κάμετε εἶναι νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε. Θὰ σᾶς ἐβοηθοῦσα εὐχαρίστως νὰ ψοφήσετε, ὄχι διὰ μονομαχίας, ἀλλὰ μόνον ἂν εἶχα διορισμὸ δημίου. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔχω· ποῦ νὰ ἤξευρα ἐγὼ ὅτι θὰ παρουσιάζετο τέτοια λαμπρὰ εὐκαιρία! Διὰ τοῦτο, τὸ βλέπετε, δὲν μένει ἄλλο παρὰ μόνος σας νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε.

— Καὶ σεῖς, κύριε ὑπολοχαγέ, ὁ ὁποῖος ἔρχεσθε μὲ τὴν αὐτὴν ἐντολήν, τί λέγετε εἰς ὅλα αὐτά; τὰ συμμερίζεσθε;

— Ἀφοῦ σιωπῶ δὲν τὸ ἐννοεῖτε, ὅτι τὰ συμμερίζομαι; Τί θέλετε, νὰ σᾶς τὰ λέγωμεν καὶ οἱ δύο ἐν δυῳδίᾳ;

— Καὶ ἂν σᾶς ἔλεγα ὅτι εἶναι ἡ ἐσχάτη ἀνανδρία σεῖς ἀνώτεροι, ἐρχόμενοι ὡς μάρτυρες, νὰ ὑβρίζετε οὕτω ἕνα συνάδελφόν σας καὶ κατόπιν νὰ τοῦ ἀρνῆσθε ἱκανοποίησιν;

— Μπᾶ, θὰ μοῦ τὸ ἐλέγετο αὐτό, ὡραῖε μου ἀνθυπολοχαγέ, μὲ τὰ σιδερωμένα, τὰ φουντωτὰ μουστάκια; Θὰ μοῦ τὸ ἐλέγετε; Ἀλλὰ τότε θὰ

ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ καλέσω τοὺς συναδέλφους, ὅπως σᾶς εἶπα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναφορά· θὰ ἔκαμνα λοιπὸν τὸν κύκλο ἐκεῖνο ὅπου σᾶς ὑποσχέθηκα καὶ θὰ τοὺς ἔλεγα :

— Εὑρέθηκε, φίλοι μου, μιὰ φορά, στὸ δρόμο ἕνα παιδὶ ἓξ χρονῶν· μὰ στὸ δρόμο, κυριολεκτικῶς. Θὰ ἔζουσε αὐτὸ τὸ παιδὶ μὲ ἀπορρίμματα, σκύβαλο τῆς ζωῆς, γδυμνό, ξεσκλεῖδι· θὰ ἐμεγάλωνε μέσα στὴ βρῶμα τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ ρωλόϊ τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο κανενὸς γεφυριοῦ, ἢ μέσα σὲ καμμιὰ κάσσα ἀπ' ἔξω ἀπὸ κανένα μαγαζί. Μικρὸς θὰ ἐμάζευε ἀποτσίγαρα, μεγάλος θὰ ἐγίνουνταν μόρτης, ἀλήτης· κ' ἂν δὲν ἔκλεινε τὴ νεότητά του καὶ τὸ γῆρας του στὸ Μεντρεσέ, ἴσως ἔφθανε καμμιὰ φορὰ νὰ γείνῃ μπόγιας τῶν σκυλιῶν ἢ νὰ μαζεύῃ ἀποσκούπιδα. Αἴ! λοιπὸν αὐτὸ τὸ μικρό, τὸ ἐπῆρε ἀγκαλιὰ μία μεγάλη περήφανη καρδιά, ὁ συνάδελφός μας ὁ 'Ανδρεάδης Κίμων. Τὸ ἔθρεψε, τὸ ἐξεπαίδευσε, τὸ ἀνάστησε μὲ τὸ ὑστέρημά του, τὸ γλύτωσε πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τοῦ χάρου τὰ δόντια· ἔκλαψε, ἐκαρδιοχτύπησε, ἐλαχτάρισε χρόνια πολλὰ γι' αὐτό· τὸν ἐπότιζε φαρμάκι, τὸν ἔσβυνε, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔδιωξε ἀπὸ κοντά του, ἀλλὰ δὲν ἐκρύωσε ἡ ἀγάπη του· πατέρας του νὰ ἦταν θὰ τὸν εἶχε κάμει χίλιαις φοραῖς ἀπόπαιδο. 'Αλλὰ ὁ 'Ανδρεάδης ἐλαχταροῦσε γι' αὐτὸν ὅσο κανένας πατέρας γιὰ τὸ αἷμά του, γιὰ τὸ ἀληθινό του τὸ παιδί. 'Εβάστηξε, ἐπάλαισε καὶ τοῦ ἔδωσε στάδιο, τιμημένο στάδιο, καὶ τώρα ὁ νέος αὐτὸς φορεῖ τὴ στολή μας. — Αὐτὸν τὸν ἀξιωματικό, κύριοι, σήμερα ἐγὼ τὸν ἐπροπηλάκισα καὶ τὸν ἐστραπατσάρησα ὅσο δὲν θὰ εἶχε τὴ σκληρότητα νὰ ὑβρίσῃ κανεὶς τὴν ἀτιμότερη, τὴν κακουργότερη ὕπαρξι. Καὶ ὅμως τοῦ ἀρνοῦμαι ἱκανοποίησι καὶ ζητῶ νὰ μὲ δικάσῃ ἡ τιμιότης τῆς ψυχῆς σας· καὶ ἀφοῦ μάθετε πῶς ἐπλήρωσε τὸν εὐεργέτην καὶ πατέρα του, νὰ μοῦ εἰπῆτε ἂν ἠμπορῇ τίμιος ἄνθρωπος νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ αὐτόν . . .

— 'Αρκεῖ, κύριε λοχαγέ, ἔλεος.

— Τότε ἀλλάσσει τὸ πρᾶγμα. Δὲν ἐπιμένετε λοιπόν, ὡραῖέ μου ἀνθυπολοχαγέ, εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν νὰ σᾶς χρησιμεύσω ὡς στόχος διὰ νὰ κάμετε ἀσκήσεις σκοποβολῆς ; Ἤμουν βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν θὰ ἐπιμείνετε, γνωρίζων τὴν εὐθυκρισίαν σας. Ὅσο γιὰ τὸ δυστυχισμένο φίλο μου, ἀλλάζει τὸ πρᾶγμα. Αὐτὸς πρέπει νὰ σᾶς δώσῃ αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι. Εἶναι βλέπετε, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, τέτοια ἡ λογικὴ τῆς τιμῆς, στὴν κοινωνία τὴ σημερινή. Ἂν ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ κλέψουν τὸ ρωλόγι, τοῦ δώσουν μιὰ μαχαιριὰ ἢ τοῦ κάψουν τὸ σπίτι, ἡ κοινωνία θὰ ἐξεγερθῇ ὡς εἷς ἄνθρωπος, θὰ συμπονέσῃ τὸ θῦμα καὶ ὁ ἔνοχος θὰ σαπίσῃ στὴ φυλακή, ἂν δὲν ἀνέβῃ τὴ λαιμητόμο. — 'Αλλὰ ἂν ἕνας σὰν καὶ σᾶς, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, κάψῃ ἑνὸς ἄλλου τὴν εὐτυχία καὶ τὴ χαρὰ καὶ τὴν κάνῃ στάχτη, ἂν τοῦ γκρεμίσῃ ὡς τὰ θεμέλια τὴ φωλιά του, τοῦ σκεπάσῃ μὲ βοῦρκο ἀτιμίας τὸ πρόσωπο, καὶ τοῦ κάνῃ ὀρφανὰ ἀπὸ ζωντανὴ μάννα τὰ παιδιά του, τότε ἡ κοινωνία γιὰ τὸ μάρτυρα ἐκεῖνο, δὲν ἔχει παρὰ γέλοια καὶ σαρκασμούς· τῆς τιμῆς ὁ δολοφόνος περνάει γιὰ εὐτυχισμένος κατακτητής, καὶ τὸ θῦμα δὲν ἔχει ἄλλο καταφύγιο παρὰ νὰ στήσῃ τὴν ἐρημωμένη καρδιά του γιὰ σκοποβολὴ στὸν κακοῦργο, ἂν δὲν προτιμᾷ νὰ τὸν ἰδῇ ζευγαρωμένο μὲ τὴ γυναῖκά του στὸ ἴδιο σκαμνὶ τοῦ πλημμελειοδικείου, γιὰ νὰ παιχτῇ μὲ τὰ χαμόγελα καὶ τὰ σκώμματα τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ κόσμου, καινούργια τραγικὴ κωμῳδία εἰς βάρος του. Ἂν εὑρίσκετο κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι ἐκεῖνος ποῦ τοῦ ἐσούφρωσε ἕνας λωποδύτης τὸ ὡρολόγι, πρέπει νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸ λωποδύτη, ἂν δὲν θέλει νὰ ἀτιμασθῇ, θὰ τὸν ἔλεγαν τρελλό· ἀλλὰ σὲ σᾶς, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, τὸ δολοφόνο τῆς χαρᾶς του, τὸ λωποδύτη τῆς τιμῆς του, τὸ δημιουργὸ τῆς ὀρφάνιας τῶν παιδιῶν του, ὁ Κίμων 'Ανδρεάδης, ἂν δὲν θέλει νὰ τὸν δαχτυλοδεικτῇ ὡς ἄνανδρον, ὡς ἐπαξίως ἄτιμον ἡ κοινωνία, ὀφείλει νὰ σᾶς παράσχῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τοῦ περάσετε, ἂν ἠμπορέσετε, καὶ μία σφαῖρα εἰς τὴν καρδιά. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ καὶ πάλιν νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ διορίσετε τοὺς μάρτυράς σας.

— Θὰ γείνῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, κύριε λοχαγέ.

— Καὶ τώρα χαίρετε. 'Αλλ' ἄν, τῇ εὐμενεῖ βοηθείᾳ τοῦ Σατανᾶ, ἡ μονομαχία ἀποβῇ ὑπὲρ ὑμῶν, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ λησμονήσετε τὴν σύστασιν ὅπου σᾶς ἔκαμα.

— Δὲν σᾶς ἐννοῶ.

— Τί ἀδύνατο μνημονικὸ ποῦ ἔχετε! Καὶ ὅμως αὐτὰ τὰ ἰδιαίτερά μας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται ἐνώπιον τῶν μαρτύρων σας· καὶ ἔτσι σᾶς τὸ λέγω διὰ τελευταία φορά· νὰ πᾶτε νὰ κρεμαστῆτε.

ΙϚ'.

Ὅταν ὁ Κίμων ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ καλοῦ του φίλου, τὰ πάντα εἶχον ἐξομαλυνθῇ, ἂν καὶ βραδέως· διότι μετὰ πολλὰς δυσχερείας ὁ Νικόλαος Βερτῆς ἠδυνήθη νὰ πείσῃ δύο ὁμοιοβάθμους του, ὅπως ἐλεοῦντες αὐτὸν τῷ χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες.

Τὸν Κίμωνα ἀνέμενον καὶ οἱ δύο μάρτυρές του καὶ τὸν ἔσφιγξαν ἐπὶ τῆς καρδίας των σιωπηλοί.

Τότε σύρων ἰδιαιτέρως τὸν Φίλιππον ὁ Κίμων τῷ εἶπε·

— Στεῖλε αὐτὸ τὸ κλειδὶ εἰς ἐκείνην, ὅπου γνωρίζεις. Ὅλα τὰ χολεριασμένα ἀπὸ τὴν ἀτιμία της πράγματα, ὅπου εἶναι ἐκεῖ μέσα εἶναι ἰδικά της. Καὶ τώρα, Φίλιππε, νὰ ἰδῶ τὰ παιδιά μου.

— Παίζουν μὲ τὰ ἰδικά μου· εἶναι μελαγχολικά, ἀλλὰ ἥσυχα· μὴ ἀνησυχῇς. Θὰ κατορθώσῃ ἡ 'Ασπασία νὰ τὰ διασκεδάσῃ. Ὅσο νὰ κανονίσῃς τὰ τοῦ βίου σου, Κίμων, δὲν θὰ ἀρνηθῇς διὰ σὲ καὶ τὰ παιδιά σου τὴ φιλοξενία τοῦ ἀδελφοῦ σου.

— Σιωπῶν τοῦ ἔσφιγξε τὰς χεῖρας ὁ Κίμων καὶ δάκρυ ἐκύλισεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του· τὸ πρῶτον ἥμερον, τὸ πρῶτον γλυκὺ δάκρυ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συμφορᾶς του.

— Ἴσως, προσέθηκε, μόνον σ' αὐτὰ τὰ δυστυχισμένα περιορισθῇ ἡ φιλοξενία σου, καλέ μου Φίλιππε.

Ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὰ τέκνα του καὶ τὰ ἠσπάσθη ἐπανειλημμένως, παραφόρως, ἐνῷ ὁ Βράγκας καὶ ἡ σύζυγός του δὲν ἠδύναντο νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυα.

Τὰ τέκνα ἐζήτουν καὶ πάλιν τὴν μητέρα των.

— Θέλουμε νὰ μᾶς πᾶς στὴ μάννα μας, πατέρα· ποῦ εἶναι ἡ μάννα μας;

— Ὄχι, παιδάκια μου· δὲν κάνει τώρα. Ἡ μάννα σας εἶναι ἄρρωστη, δὲν κάνει· θὰ κολλήσετε καὶ σεῖς.

Καὶ ἡ Θάλεια κλαίουσα,

— Ἀφοῦ εἶναι ἄρρωστη ἡ μανοῦλα μας, νὰ μᾶς πᾶς κοντά της κι' ἂς κολλήσουμε καὶ μεῖς.

— Ὄχι, Θαλίτσα μου. Μὴ μοῦ λὲς αὐτὴ τὴ στιγμὴ τέτοια λόγια· ἂν ἦναι νὰ κολλήσῃς τὴν ἀρρώστια τῆς μάννας σου καμμιὰ φορά, παιδί μου, καλλίτερα νὰ μοῦ δώσῃ τὸ θάνατο ὁ Θεὸς ἀπόψε.

Ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῶν τέκνων του μετὰ μεγίστης ψυχικῆς ταραχῆς, εἶπε θερμοὺς εὐγνωμοσύνης λόγους εἰς τὴν Ἀσπασίαν, καὶ μετὰ τῶν δύο φίλων του ἐπέβη τῆς ἁμάξης.

Ἡ ἅμαξα διὰ τῆς ὁδοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ἔστη εἰς τὴν παρὰ τὴν θέσιν Τσιτσιφιαῖς ἀμμώδη παραλίαν.

Ἦσαν πρῶτοι· οἱ ἄλλοι δὲν εἶχον ἀκόμη φανῆ.

Εἶναι ἑσπέρα κατ' ἐξοχὴν μελαγχολική. Ὁ νότος μαίνεται ἀπὸ τοῦ πελάγους ὑγρὸς καὶ νύσσων, χρωματίζων τὴν θάλασσαν βαθυκύανον, καθισταμένην σχεδὸν μελανὴν ἐφ' ὅσον ἐκ περιτροπῆς καλύπτεται ὁ ἥλιος ὑπὸ τῶν βαρέων νεφῶν, τὰ ὁποῖα γοργὰ διαθέουν τὸ στερέωμα ἐξωθούμενα ἀπὸ τῶν νοτίων τοῦ ὁρίζοντος ἐσχατιῶν. Τὰ κύματα κυλίονται βαρέα μετὰ πατάγου· καὶ ἀφροστεφῆ θραύονται παφλάζοντα ἐπὶ τῆς ἀμμοχώστου ἀκτῆς, ἐνῷ μυριάδες ψεκάδων ἀποστίλβουν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ δύοντος ἡλίου. Ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν θινωδῶν γηλόφων οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν τὴν ἀκτὴν ἀνέρχονται στρόβιλοι ἄμμου καὶ κονιορτοῦ, καὶ δερόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κάμπτουν μέχρι γῆς τοὺς κλάδους αὐτῶν οἱ κάλαμοι καὶ αἱ ἰσχναὶ ἐρεῖκαι, αἵτινες στέφουν τοὺς χάνδακας τῶν ἑλῶν, ὅπως κάμπτει τὰ ὦτα ὁ ἵππος μαστιγούμενος ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ παγεροῦ βορρᾶ.

Ἔστη ἀκίνητος πρὸ τῆς ἀκτῆς ὁ Κίμων καὶ τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐν ἀλλόφρονι ῥέμβῃ περιέβαλε μελαγχολικὸν τὸν ὁρίζοντα τὸν πελάγιον καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ παλαιοῦ Φαλήρου μέχρι τῶν ἐσχάτων ἄκρων τὰ ὁποῖα καλύπτει ἡ νῆσος τῶν Φλεβῶν.

Ἀλγεινὸν μειδίαμα ἐπήνθησε τῶν λευκῶν αὐτοῦ χειλέων.

— Πόσαις φοραῖς μ' αὐτὸν ποῦ περιμένω σήμερα, ὅταν ἦταν μικρὸ παιδί, παιδὶ δικό μου, ὅπως τὸν ἔλεγα, ἐκαρτερούσαμε ἐδῶ στὸ σουρούπωμα τὰ πάππια σκυμμένοι στὴν ἀμμουδιὰ μὲ τὰ τουφέκια στὸ χέρι. Πόσαις φοραῖς σ' αὐτοὺς τοὺς γιαλοὺς ἢ σηκόναμε δίχτυα, ἢ ἀνοιγόμαστε μακρηὰ μὲ τὰ παραγάδια. Τραβοῦσε κουπὶ αὐτὸς ἀγάλια ἀγάλια, καὶ καλάριζα ἐγώ· κ' ὕστερα στὸ σήκωμα ἔπερνα ἐγὼ τὰ κουπιὰ γιὰ νὰ τοῦ δίδω τὴ χαρὰ νὰ ἀναιβάζῃ ψάρια. Τί καλὸ ποῦ μοῦ ἔκανε στὴν ψυχὴ τὸ παιδικὸ γέλοιο τῆς χαρᾶς του, ὅταν ἐχτυποῦσε κανένα μεγάλο ψάρι στ' ἀγκίστρι, καὶ τὸ πετοῦσε λαχταριστὸ στὴν κουπαστή. Καὶ μιὰ βραδειὰ ποῦ μᾶς ἐξόργιασε ἀπὸ τὸ Καβοῦρι καὶ ξενυχτήσαμε στῆς Φλέβαις βρεμμένοι, τί τρομάρα τὴν πῆρα μὴ μοῦ κρυώσῃ καὶ μὲ τί καϋμὸ τὸν σκέπασα, μὲ ὅ,τι κι' ἂν εἶχα παγόνοντας ἐγὼ μὲ τὸ ποκάμισο. Ἐδῶ, νὰ ἐδῶ, σ' αὐτοὺς τοὺς γκρεμισμένους τοίχους τοῦ βάλτου, ποῦ θὰ μοῦ τὸν στήσουν σὲ λίγο σιμάδι, πόσαις φοραῖς καθισμένοι ἐκάναμε καρτέρι στὰ τρυγόνια. Ποιὸς νὰ μοῦ τὰ ἔλεγε ποτέ, ποιὸς νὰ μοῦ τὰ ἔλεγε. Ἄ! Ἂς ἦναι· παντοῦ ἀλλοῦ παρὰ ἐδῶ θὰ εἶχα καλλίτερα νὰ γείνῃ αὐτὸ τὸ συναπάντημα.

Μετ' ὀλίγον ἐφάνη καὶ ἡ ἑτέρα ἅμαξα. Μετὰ τῶν μαρτύρων ἦτο καὶ εἷς ὑπίατρος. Τότε οἱ μάρτυρες ἀμφοτέρων συνηντήθησαν· ὁ δὲ Νικόλαος Βερτῆς ἔμεινεν ὀλίγον μακράν.

Εἶναι παράδοξον πῶς τὸν προσέβλεπεν ὁ Κίμων. Τίποτε τῆς λυσσώδους ὀργῆς τῆς χθὲς δὲν ἦτο εἰς τὸ βλέμμα ἐκεῖνο. Ἀπορία μόνον, ὑπέρμετρος ἀπορία διεγράφετο ἐν τῇ μορφῇ του καὶ οἱ ὀφθαλμοί του καθηλώθησαν ἐπὶ τοῦ Νικολάου ἐκστατικοί, ἀπλανεῖς, ὡς ὀφθαλμοὶ ἀμαυρωτικοῦ. Τῆς κρίσεώς του ἡ ἄλυσος διεσπᾶτο, ἐδοκίμαζε προφανῆ κάματον, ὅπως συνεχίσῃ τὰς ἀναμνήσεις του καὶ ἐπί τινας στιγμὰς ἡ θέα τοῦ νέου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπησεν, ἱσταμένου ἐκεῖ ὀρθίου μακρὰν αὐτοῦ ἐπήνεγκε τελείαν τῆς διανοίας αὐτοῦ παράλυσιν.

Γιατί κάθεται ἐκεῖ τὸ παιδί του; Τί θέλουν αὐτοὶ ποῦ τὸν περιτριγυρίζουν; Γιατί δὲν ἔρχεται κοντά του, κοντὰ στὸν πατέρα του; Γιατί;

Ἀλλ' αὐτὸ τὸ τραγικὸν ἐρώτημα τὸ ὁποῖον συγκρατῶν καὶ πιέζων τὸ μέτωπον προέβαλλεν εἰς τὸ λειπόψυχον πνεῦμα του, τὸ ἀφύπνισεν ἐν ἀκαρεῖ. Ἡ μορφή του αἰφνιδίως ἐγένετο τραγικῶς ἀγρία καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξήστραψαν, ὡς ἂν ἀνέδιδον φλόγας. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤρκουν μόνα τὰ βλέμματα ἐκεῖνα διὰ νὰ κεραυνώσουν τὸν ἄθλιον· τόσον ἔτρεμε, τόσον ἐκάμπτοντο τὰ γόνατά του, τόσον ἦτο πελιδνός.

Τοὺς ἐτοποθέτησαν ἀπέναντι ἀλλήλων ἀπὸ ἀποστάσεως δέκα πέντε βημάτων. Ὁ κλῆρος ηὐνόησε τὸν Νικόλαον Βερτῆν· ἡ τύχη τῷ παρεῖχε τὴν χάριν νὰ πυροβολήσῃ πρῶτος αὐτὸς τὸν εὐεργέτην του.

Εἷς τῶν μαρτύρων του ἐγχειρίζων εἰς αὐτὸν τὸ πιστόλιον τῷ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Σὲ λυποῦμαι, ἀνθυπολοχαγέ, καὶ ἤθελα νὰ σοῦ δώσω μίαν συμβουλήν· εἰς τὴ θέσι σου μόνον νὰ ἐξιλεωθῶ θὰ ἐζητοῦσα· θὰ ἄφινα νὰ σκοτωθῶ ἐκ προθέσεως, καὶ θὰ ἔκανα νὰ ἐννοήσουν ὅλοι, ὅτι ἐγὼ κατεδίκασα τὸν ἑαυτόν μου.

Δὲν ἀπήντησεν ὁ Νικόλαος Βερτῆς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπεσύρθη ὁ μάρτυς, δοθέντος τοῦ συνθήματος, ἐσκόπευσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὸν εὐεργέτην του, καὶ προσπαθῶν νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν, ἀφοῦ τοῦ ἀφήρπασε τὴν εὐτυχίαν, ἐπυροβόλησεν.

Ἡ σφαῖρα ἀνήρπασε τὸ ἀριστερὸν ἐπώμιον τοῦ Κίμωνος. Καὶ ἐκεῖνος ἀτάραχος, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπε μὲ ἀλγεινὸν μειδίαμα·

— Ἄ! Δὲν ἤξερα, ὅτι θὰ τοῦ ἤρχετο καὶ ἡ διάθεσις νὰ μὲ καθαιρέσῃ!

Ἔπρεπεν ἤδη νὰ ἐγείρῃ τὴν χεῖρα τὴν τιμωρὸν ὁ Κίμων καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς περιέσωσε καὶ ἀνέπτυξε. Ἡ ὠχρότης του ἐπετάθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὥστε θὰ τὸν ὑπελάμβανέ τις νεκρὸν ἱστάμενον ἐκεῖ διὰ μηχανικῆς ἐνεργείας.

Ἐσκόπευσεν ἐν τούτοις βραδέως, χωρὶς νὰ τρέμῃ ἡ χείρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου του. Καρδιὰ αὐτὸς δὲν εἶχε ποτὲ διενοήθη· ἡ σφαῖρα θὰ πάῃ χαμένη χτυπῶντας σὲ κούφωμα· στὸ κεφάλι λοιπόν, στὸ κεφάλι· ἀπὸ τὸ κεφάλι σκοτόνονται τὰ φείδια.

Ἀλλ' ἐνῷ διηύθυνε τὸ στόχαστρον τοῦ πιστολίου κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ προδότου, οἱ ὀφθαλμοί του ἀντίκρυσαν τὸ βλέμμα του τὸ παλλόμενον, τὸ ἔμφοβον, τὸ περιδεές.

Παγερὸν ῥίγος διέτρεξε τὸ σῶμά του εἰς τὴν συνάντησιν τῶν βλεμμάτων ἐκείνων, ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην. Εἶχον τὴν αὐτὴν τραγικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐναγωνίου φόβου καὶ τῆς ἀπογνώσεως, τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, ἀφοῦ ἀπεκόμισαν τοῦ πατρός του τὸ λείψανον, ἔρημον, ἐγκαταλελειμμένον παιδίον, τὸ εἶχε λάβει εἰς τὴν ἀγκάλην του ὁ Κίμων.

Νέφος ἐκάλυψε τότε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὴν μνήμην του. Δὲν ἔβλεπε πλέον τὸν πατραλοίαν, ὁ ὁποῖος ὠρθοῦτο ἐνώπιόν του· καὶ τὸ ἔργον του τὸ στύγιον διωλίσθησε τῆς μνήμης του. Ἔβλεπε μόνον τοὺς δύο ἐκείνους μεγάλους, τοὺς ὑγρούς, τοὺς παλλομένους ὀφθαλμοὺς μὲ τὰ περιδεῆ βλέμματα, πάντοτε προσηλωμένα ἐπ' αὐτοῦ, ὅπως τὸν ἠτένιζον ὅταν, ἑξαετὲς ὀρφανόν, εἶχε κλείσει τὰς μικράς του χεῖρας περὶ τὸν λαιμόν του. Καὶ αὐτοστιγμεὶ αἱ ἀναμνήσεις, ἐκυριάρχησαν τῶν ὁρωμένων, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του διεβίβαζαν εἰς τὴν σαλευομένην διάνοιάν του τὴν εἰκόνα οὐχὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου τοῦ διεφθαρμένου, ἀλλὰ τοῦ τρυφεροῦ, τοῦ μικροῦ ὀρφανοῦ, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχον στήσει ἐκεῖ διὰ νὰ τὸ ἐξαπλώσῃ νεκρόν.

Καὶ ὅμως παραδόξως, ἐνῷ τὸ αἴτιον τὸ ὠθοῦν τὴν βούλησίν του εἰς τὸ τραγικὸν ἔργον διεξέφευγε τῆς διανοίας του, ἡ βούλησις ἐλειτούργει ἐν αὐτῷ καὶ ἐπιβλητικὴ ἀναλλοίωτος τῷ ἐπέταττε νὰ πυροβολήσῃ.

Προσεπάθησε τότε νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην, ἀλλ' ἡ χεὶρ δὲν ὑπήκουσεν.

Ὡς ἐὰν τὸ ἐγώ του εἶχε διχασθῆ ἀποτόμως, παρὰ τὸν ἀτιμασθέντα σύζυγον, ἀφυπνίσθη ὁ ἀλγῶν πατήρ, καὶ εἰς τὴν φλέγουσαν κάμινον τῆς ὀργῆς ἐχύθησαν τὰ δάκρυα τῆς πατρικῆς ὀδύνης. Οὕτω δύο δυνάμεις ἀντίρροποι, πανίσχυροι, κολοσσιαῖαι, ἦλθον εἰς αἰφνιδίαν σύρραξιν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς ψυχῆς του, ὡς ὅταν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, εἰς τὸν πεπυρακτωμένον πυρῆνα, χύνονται ὑδάτων ποταμοί. Καὶ ὡς εἰς τὴν ἀγρίαν τῶν στοιχείων τούτων σύρραξιν δονεῖται καὶ ἀνατρέπεται ἡ γῆ, οὕτω καὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὸ ἐξηντλημένον σῶμα δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν τραγικὴν ταύτην κρίσιν.

Κλονισμὸς αἰφνίδιος τὸν διέσεισεν, ὡς ἂν ἰσχυρὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἐκενώθη ἐπὶ τοῦ σώματός του· ἐτάνυσεν ἀποτόμως τὰς χεῖρας εἰς τὸ κενόν, τὸ πιστόλιον ἐσφενδονίσθη ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του καὶ ὡς ἄψυχος ὄγκος, ὡς σῶμα νεκρωθέν, κατέπεσεν ὕπτιος μετὰ δούπου.

Ἅπαντες ἔδραμον πρὸς αὐτὸν πλὴν τοῦ ἀντιπάλου του, ὅστις ἐθεάθη φεύγων διὰ τῶν ἑλῶν, ὑπερπηδῶν τὰ θρύα, ὀλισθαίνων, καταβορβορούμενος, πίπτων εἰς τοὺς χάνδακας καὶ ἐγειρόμενος, χωρὶς νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν, ὡς ἂν Ἐριννύες ἀόρατοι τὸν ἐδίωκον.

Ἔκυψαν ἐπὶ τοῦ Κίμωνος οἱ συνάδελφοί του μετ' ἀλγεινοῦ πόνου. Τὸν ἐπίστευον νεκρόν. Ἀλλ' οἴμοι! Δὲν ὑπῆρξε πρὸς αὐτὸν οἰκτίρμων ὁ θάνατος, διότι ἔζη.

Τὸ πρόσωπόν του εἶχεν ὑποστῆ παραμόρφωσιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον γείνει ὑελώδεις· κάτω δὲ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ πτυχαὶ ἐσχηματίζοντο, κατευθυνόμεναι ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ στόμα καὶ ἡ σιαγὼν διαστρεβλωθέντα ἐφέροντο πρὸς ἀριστερά, ὡς ἐὰν πανίσχυρα ἐλατήρια ὤθουν τὸ στόμα πρὸς τὸ ἀριστερὸν οὖς, ὡς ἐὰν ἀόρατος σιδηρᾶ χεὶρ εἶχεν ἐξαρθρώσει καὶ διαστρέψει τὴν σιαγόνα. Ἡ γλῶσσα ἐξήρχετο τοῦ χαίνοντος στόματος ἐξῳδηκυῖα, συνεσφιγμένη μεταξὺ τῶν ὀδόντων. Προσεπάθει ἐναγωνίως νὰ λαλήσῃ, ἀλλ' ἄναρθροι μόνον ἦχοι ἐξήρχοντο τοῦ στόματός του, ἐνῷ ἀπὸ τῆς παραλυθείσης γωνίας αὐτοῦ διέρρεεν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ του ἀφρώδης σίελος. Ἀνέπνεε βραδέως, ὡς ῥέγχων καὶ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ταύτην τὴν ἐπώδυνον ἐξεκολποῦντο ὡς ἱστίον αἱ παρειαὶ καὶ τὰ χείλη. Δι' ἀπεγνωσμένης ῥυθμικῆς κινήσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἔπληττε τὸ χῶμα, ἐνῷ τὰ δεξιὰ ἄκρα παρέμεναν ἀκίνητα, ἀδρανῆ, παράλυτα. Ὁ Φίλιππος Βράγκας κλαίων ὡς παιδίον τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν τὸν μετήγαγεν εἰς τὴν ἅμαξαν.

Τότε κύπτων εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ ὑπίατρος, εἶπε πρὸς τὸν Φίλιππον.

— Πολὺ ὀλιγώτερον δυστυχισμένος θὰ ἦτο, λοχαγέ μου, ἂν τοῦ τρυποῦσε πέρα πέρα τὴν καρδιὰ ἡ σφαῖρα.

— Τί εἶναι ἡ συμφορὰ ποῦ τοῦ ἦρθε, γιατρέ; Μὴ μοῦ κρύψῃς τὴν ἀλήθεια γιατὶ ἐγὼ μόνος εἶμαι γι' αὐτὸν καὶ ἀδελφὸς καὶ φίλος στὸν κόσμο.

— Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σᾶς κρύψω τίποτε, λοχαγέ μου. Τί τὸ ὄφελος; Εἶναι δεξιὰ ἡμιπληγία μετ' ἀφασίας. Ἂν τὸν ἐλεήσῃ ὁ Θεός, ἐνδεχόμενον νὰ ἀνακτήσῃ τὴν φωνήν. Τὰ δεξιὰ ἄκρα ὅμως θὰ μείνουν παράλυτα καὶ ἐννοεῖτε, λοχαγέ μου, τὸ στρατιωτικόν του στάδιον ἔκλεισε σήμερον.

— Δυστυχισμένε Φαίδων, δυστυχισμένη Θάλεια, ἐψιθύρισεν ὁ Φίλιππος, ἐνῷ δάκρυ ἐκυλίετο ἐπὶ τοῦ τιμίου προσώπου του· διὰ σᾶς μόνον συνήνεσε νὰ ζήσῃ· καὶ ὅμως σκληρὸς ὁ Θεὸς κατέστησε ἄχρηστη γιὰ τὰ παιδιά του καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τραγικὴ θυσία.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΦΟΝ ΒΙΛΔΕΝΒΡΟΥΧ

Ὁ Ἐρνέστος φὸν Βίλδενβρουχ, εἷς τῶν ἐξεχόντων σήμερον ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν τῆς Γερμανίας, ἐγεννήθη τὸ 1845 ἐν Βηρυττῷ τῆς Συρίας, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ διετέλει πρόξενος ὢν τῆς Πρωσσίας. Τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διῆλθεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετετέθη ὡς πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Τὸ δὲ 1857 ἐπανῆλθε μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς Γερμανίαν καὶ τὸ 1863 μετὰ τὰς πρώτας στρατιωτικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἔλαβε τὸν βαθμὸν ἀξιωματικοῦ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς ἐν Πότσδαμ.

Πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ὅμως ἐπάγγελμα δὲν ᾐσθάνετο καμμίαν κλίσιν καὶ διὰ τοῦτο ἤδη τὸ 1865 παραιτηθεὶς ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν εἰσῆλθεν εἰς γυμνάσιον ἵνα παρασκευασθῇ πρὸς πανεπιστημιακὰς σπουδάς. Τὸ 1866 μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ἐθνοφρουρᾷ, τὸ δὲ 1867—1870 ἐφοίτησεν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου. Τὸ 1870/71 συνεστράτευσεν ὁμοίως εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον.

Εἰς τὸ στάδιον τοῦ νομικοῦ ἐνέμεινε κατόπιν μέχρι τοῦ 1877, διατελέσας τελευταῖον ὡς δικαστὴς ἐν Βερολίνῳ, ἔκτοτε δὲ εἶνε προσκεκολλημένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν.

Ὡς ποιητὴς τὸ πρῶτον ἐγνώσθη εἰς τὸ δημόσιον ὁ Βίλδενβρουχ τὸ 1874 διὰ τῶν ἐπικῶν αὐτοῦ ἔργων «Βιονβίλλ» καὶ «Σεδάν», εἶτα δὲ ἀλλεπαλλήλως διὰ παντοίων ἄλλων λυρικῶν ποιημάτων καὶ διηγημάτων. Χαριέστατον εἶνε τὸ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὑποθέσεως διήγημα αὐτοῦ «ὁ καλλιτέχνης τῆς Τανάγρας». Σημαντικώτερα ὅμως εἶνε τὰ δραματικὰ αὐτοῦ ἔργα, τὰ ὁποῖα μεγάλης ἐπιδοκιμασίας ἔτυχον διδαχθέντα ἀπὸ τῆς σκηνῆς. **Οἱ Καρολίδαι** εἶνε μία τῶν θαυμαζομένων αὐτοῦ τραγῳδιῶν.

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΦΕΓΙΕ

Ἐκ τῶν ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευθεισῶν ***Ἀναμνήσεων*** τῆς χήρας τοῦ διασήμου Γάλλου δραματογράφου καὶ μυθιστοριογράφου Ὀκταβίου Φεγιὲ ἀποσπῶμεν τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ὡραῖον κεφάλαιον, ἐν ᾧ περιγράφονται οἱ ἀρραβῶνες καὶ οἱ γάμοι αὐτῆς, ἧς ἡ συζυγία ἐπέπρωτο νὰ μὴ ὑπάρξῃ εὐτυχής.

*

«Μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ συμπληρωθῇ τὸ δέκατον ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ἡ μήτηρ μου ἤθελεν ἐξ ἅπαντος νά με ὑπανδρεύσῃ. Μοὶ παρουσίαζε δ' ἕνα γαμβρὸν καθ' ἑβδομάδα, ἀλλ' ὅταν μεθ' ἑκάστην συνέντευξιν μὲ ἠρώτα· «αἴ λοιπόν, τὸν θέλεις; », ἀπήντων· «ὄχι, δὲν τὸν θέλω αὐτόν».

Ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ μου μ' ἐβίαζε. Κυρίως δὲ κατὰ τὰς ἱππηλασίας ἡμῶν διὰ τῶν ἠρέμων ἀγρῶν, ἐν ᾧ ἤγομεν βάδην ἐπὶ τῶν ὡραίων λεωφόρων, ἐπεχείρει νά με μεταπείσῃ.

— Γνωρίζω τινά, μοὶ εἶπε μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὅστις σὲ ἀγαπᾷ καὶ ἐζήτησε τὴν χεῖρά σου σήμερον τὴν πρωΐαν.

— Καὶ ἄλλος πάλιν, θεέ μου!

— Ναὶ καὶ ἄλλος, ἀλλ' ἐλπίζω, ὅτι, ἀκούουσα τὸ ὄνομα ὅπερ θά σοι εἴπω, δὲν θὰ ἐναντιωθῇς.

— Εἴπετε, πάτερ μου.

— Εἶνε ὁ ἐξάδελφός σου, ὁ Ὀκτάβιος Φεγιέ.

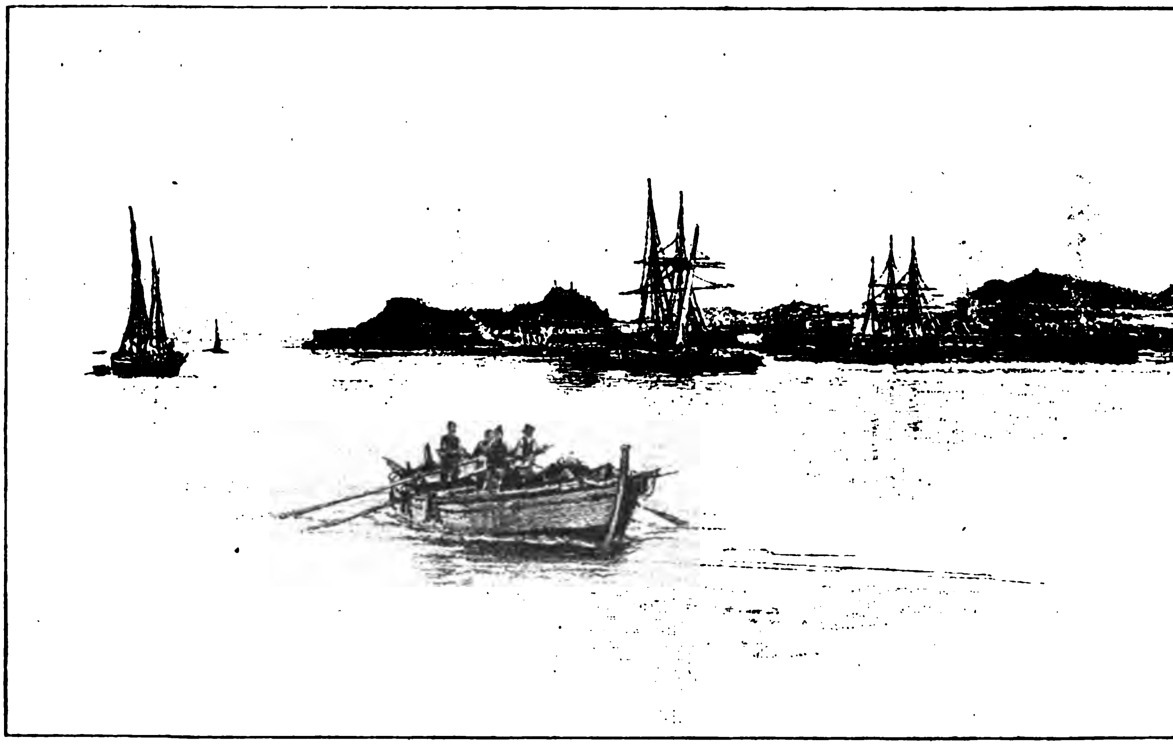
— Πῶς δύναται ὁ ἐξάδελφός μου νά με ἀγαπᾷ; Μόλις μὲ γνωρίζει, ἀφ' οὗ ζῇ μακράν μου. Ἴσως ἐχόρευσα τρὶς μετ' αὐτοῦ. Αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη γνωριμία μας.

— Αἴ λοιπόν, αὐτὸ ἤρκεσεν εἰς αὐτόν. Σήμερον ἐπιθυμεῖ νὰ γείνῃς σύζυγός του. Τὸ ἐπιθυμεῖ διακαῶς. Ἡ δὲ μήτηρ σου καὶ ἐγὼ θὰ ἐθλιβόμεθα κατάκαρδα, ἂν ἐπίκραινες τὴν καρδίαν του δι' ἀρνήσεως.

— Πάτερ μου, ἀφετέ μοι ὀλίγον καιρὸν νὰ σκεφθῶ.

— Ὄχι καὶ παρὰ πολύν, προσέθηκεν ὁ πατήρ μου, καὶ εἴθε ὁ θεὸς νά σ' ἐμπνεύσῃ.

Ὁ δὲ θεὸς μ' ἐνέπνευσε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα, καὶ μοι ἐνέβαλε τὴν ἀπόφασιν νὰ εὕρω τὸν ἐξάδελφόν μου θελκτικόν. Ἐπανεῖδον αὐτὸν κατὰ φαντασίαν εἰς τοὺς τρεῖς ἐκείνους χορούς, καθ' οὓς με εἶχε χορεύσει ἐπιστρέφων ἐκ Παρισίων μὲ τὸ ὡραῖόν του ἀνάστημα καὶ τὴν ὡραίαν τοῦ σώματός του κατασκευήν, τὴν κομψότητά του, τὰ εὐγενῆ του χαρακτηριστικά, τὴν μεταξίνην του καὶ βεβοστρυχισμένην κόμην καὶ τὸ ἀλαζονικόν πως ἦθός του, ὅταν εἰσερχόμενος εἴς τινα αἴθουσαν ἀνεμιγνύετο εἰς τὸν ὅμιλον τῶν νεανιῶν, οὓς ἡμεῖς ἀπεκαλοῦμεν *ἐκείνους τοὺς κυρίους*. Ἐπανεῖδον τὴν χά-

Κέρκυρα

ριν του μεθ' ἧς ὑπεκλίνετο πρὸ τῶν κυριῶν, ἰδίως δὲ πρὸ τῆς μητρός μου. Ἀνεπόλησα τοὺς λόγους, οὓς μοὶ εἶχεν εἴπει ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς ὀρχήστρας, χορευομένων τῶν τετραζύγων, λόγους κατ' οὐδὲν ὁμοιάζοντας πρὸς τὰς χυδαίας φράσεις τῶν ***κυρίων ἐκείνων***. Ἐκεῖνος ὡμίλει ὡραῖα καὶ ἔγραφεν ὁμοίως. Εἶχεν ἤδη μεγάλην φήμην μεταξὺ τῶν λογίων, καὶ αἱ μυθιστορίαι αὐτοῦ καὶ τὰ δράματα ἦσαν περιλάλητα. Καὶ ἔμελλον λοιπὸν ἐγὼ νὰ γείνω ἡ σύζυγος τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, τοῦ εὐπατρίδου ἐκείνου; Δὲν ἐδυνάμην νὰ πιστεύσω τοιαύτην εὐτυχίαν, ἣν φανταζομένη ἰλιγγίων. Μοὶ ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ μὴ διαψεύσω τὰς προσδοκίας τοῦ τελείου ὄντος, ὅπερ κατεδέχετο νά μ' ἐκλέξῃ. Ὅταν ἀνελογιζόμην τὴν ἀξίαν ἐκείνου, ᾐσθανόμην πόσον ἐγὼ ἤμην ὑποδεεστέρα αὐτοῦ. Εὕρισκον ὅτι ἤμην ἐπαρχιῶτις καὶ ἀτελῶς πεπαιδευμένη. Ἀλλ' ὅμως ὁ πατήρ μου μοί το εἶχεν εἴπει· μὲ ἠγάπα! Μὲ ἠγάπα παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας μου. Εἰς ἐμὲ δ' ἐναπέκειτο ν' ἀνταμείψω αὐτόν, ἐργαζομένη πρὸς τελειοποίησίν μου.

Ἀφ' οὗ δὲ πρῶτον ἀπησχόλησα τὰς σκέψεις μου εἰς ἐκεῖνον καὶ μόνον, ἔτρεψα ἔπειτα τὰ ὀνειροπολήματά μου εἰς τὸν βίον ὃν ἐμέλλομεν νὰ ζήσωμεν. Ἐμέλλομεν ἀναμφιβόλως νὰ κατοικήσωμεν τοὺς Παρισίους, τοὺς ὡραίους ἐκείνους Παρισίους, οὓς δὲν εἶχον πλέον ἐπανίδει ἀπὸ τῆς πρώτης μου εἰς τὴν πόλιν ἐπισκέψεως μετὰ φίλων δεσποινίδων. Τί χαρά! Ὄχι πλέον ἐπισκέψεις εἰς τοὺς κευθμῶνας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἀλλὰ παρουσιάσεις εἰς τοὺς φίλους τοῦ συζύγου μου. Ὄχι πλέον ταχυδακτυλουργοὶ οὐδ' ἐπιδείξεις ὄφεων καὶ σπανίων ἰχθύων, ἀλλ' ἀληθινὰ θέατρα, ἀληθινὰ θεάματα, ἀληθινοὶ ὑποκριταί. Δράματα συγκινητικά, γεύματα εἰς τοῦ Σαμπώ, ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Χρηματιστηρίου, εἰς τὸ βάθος κήπου ἐν ᾧ ἀνέβρυον πίδακες. Καὶ ἁμαξοδρομίαι ἀπὸ τῶν μουσείων εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰ μουσεῖα. Καὶ ἡ διασκευὴ τῆς κατοικίας ἡμῶν καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν κομψῶν ἐπίπλων, ἅτινα ἔμελλον ν' ἀποτελέσωσι τὴν γοητευτικὴν αὐτῆς διακόσμησιν! Πόσον τὰ ὄνειρα ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο ὡραῖα ὅταν συνέκρινον αὐτὰ πρὸς τὴν πεζότητα καὶ τὴν μονοτονίαν τοῦ παρόντος.

Ταῦτα πάντα μ' ἔκαμαν νὰ μὴ κοιμηθῶ μέχρι τῆς πρωίας.

*

«Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ δὲν εἶχον ἀκόμη ἐγερθῆ, ὅτε εἰσῆλθον περιχαρὴς εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτῶν. «Ἐσκέφθην, εἶπον, ἀσπαζομένη αὐτούς· θὰ γείνω σύζυγος τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀναγγείλατε τοῦτο εἰς αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσατέ τον ὅτι ηὐδόκησε νά με προτιμήσῃ.»

Μοὶ ἐφάνη ὅτι οἱ γονεῖς μου μικροῦ δεῖν ἀπέθνησκον ὑπὸ χαρᾶς.

Εἰδοποίησαν τὸν ἐξάδελφόν μου, ὅστις κατῴκει μετὰ τοῦ πατρός του κατὰ τὰς βραχείας αὐτοῦ διατριβὰς ἐν Σαὶν-Λῶ, ὁ δ' ἐξάδελφός μου ἀνήγγειλεν ἔνθους, ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν.

Θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἦλθε τὸ πρῶτον ὡς μνηστήρ. Ἀνεμένομεν αὐτὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς μητρός μου. Ὁ πατὴρ ἔβαινε παρέχων μοι τὸν βραχίονα. Οἱ δὲ ἀδελφοί μου ἀνέμενον ἐπὶ τῆς κλίμακος, ἕτοιμοι νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἐπισκέπτου. Ἐγὼ δ' ὅτε ἤκουσα τὴν κροῦσιν τοῦ κώδωνος, ἥτις προεκάλεσεν ἀναφώνησιν συμπάσης τῆς οἰκογενείας, συνεκινήθην, ἐταράχθην καὶ ἀνησύχησα τοσοῦτον ἐπὶ τῷ νέῳ

μου προορισμῷ, ὥστε, ἀποβάλλουσα πᾶσαν αἴσθησιν τοῦ πρέποντος, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ν' ἀρέσω εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου, ἔτρεξα πρὸς ἓν τῶν παραθύρων καὶ ἐνετυλίχθην δίκην μουμίας εἰς τὰ παραπετάσματα. Ἤθελον δὲ λάβει τὸν λόγον ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων ἐκείνων, ἀντλοῦσα βεβαίως ἐκ τοῦ κρυψῶνός μου πλειότερον θάρρος, ἂν μὴ ὁ πατήρ μου δυσανασχετήσας ἀπετύλισσεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρριπτεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἐξαδέλφου, ὅστις δικαίως ἐξεπλάγη πως ἐπὶ τῷ τρόπῳ ἐκείνῳ τῆς ὑποδοχῆς.

Εἶνε ἀποτέλεσμα ἐντροπῆς, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς του, λειοῦσα τὴν κόμην μου, ἣν εἶχον διασκορπίσει τὰ παραπετάσματα. Σᾶς ἀγαπᾷ, εἶμαι βεβαία.

Ἀλλ' ἡ ἄτοπος ἐκείνη ὑποδοχὴ δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν μνηστῆρά μου. Μοὶ εἶπεν ὡραίους λόγους ὅλην τὴν ἑσπέραν. Μοὶ ἔδωκεν εὐοιώνους ἐπαγγελίας, ἃς ἤκουσα ταπεινοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὴν ὑστεραίαν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ στίχους θελκτικοὺς ἀπευθυνομένους μὲν εἰς τὴν μητέρα μου, ἀλλ' οὓς εἶχον ἐμπνεύσει ἐγώ.

Ἐν τῷ οἴκῳ ἠσχολοῦντο μετὰ δραστηριότητος εἰς παρασκευὴν τῆς προικός μου. Μέγα μέρος τῶν ἡμερῶν διηρχόμεθα ἐν δωματίῳ, ἐν ᾧ ἦσαν ἐκτεθειμένοι κύλινδροι λινοῦ, κύλινδροι βατίστης, κεντήματα καὶ τρίχαπτα. Ἔκοπτον, ἔρραπτον, ἔδιδον διαταγὰς εἰς τὰς ῥαπτρίας.

Ἐνίοτε δ' ἐν ᾧ ἀπέσυρον τὴν βελόνην, ἐκεῖνος μοὶ ὡμίλει περὶ τῶν παιδικῶν του χρόνων, οὓς εἶχε πικράνει ὁ θάνατος τῆς μητρός του, περὶ τῆς νευροπαθοῦς του ὑπερευαισθησίας, ἣν εἶχεν ἀπὸ ἁπαλῆς νεότητος.

Ἔπειτα ἐπήρχοντο αἱ διηγήσεις περὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, ἃς ἐξεκάλει μετὰ μελαγχολίας, ἀναπολῶν τὴν αὐστηρότητα τοῦ πατρός, ὅτε εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸ γράφειν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ διπλωματικὸν στάδιον, δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ τὴν περὶ τὴν λογοτεχνίαν διατριβὴν αὐτοῦ, ἅτε ἄλλως φοβούμενος τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἀποτυχίας, εἰς ἃς ἠδύνατο ν' ἀγάγῃ τὸν υἱὸν ὁ πλάνης ἐκεῖνος βίος, ὡς ἀπεκάλει τὴν συγγραφικήν. Θέλων δὲ ὁ κ. Φεγιὲ ν' ἀποθαρρύνῃ τὸν υἱὸν καὶ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ διαθέσεων, ἐπεκρέμασεν ἐπ' αὐτὸν κατὰ τὸ διάστημα τριῶν ἐτῶν ὅλον τὸ βάρος τῆς δυσαρεσκείας του, ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ αὐτὸν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ στερῶν καὶ αὐτῆς τῆς μικρᾶς μηνιαίας χορηγίας. Ἀλλ' αἱ στερήσεις αὗται κατ' οὐδὲν μετέτρεψαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς περὶ μέλλοντος σκέψεις τοῦ νεανίου, ὅστις ἀπεδέχθη τὰς εἰς αὐτὸν ἐπιβληθείσας θυσίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐργασίαν, εὐελπιστῶν εἰς τὸ μέλλον. Συναντήσας ἐν τῷ φοιτητικῷ κόσμῳ τὸν Παῦλον Βοκάζ, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ μεγάλου ὑποκριτοῦ, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ διὰ φιλίας. Συναμφότεροι ἔγραψαν δράματα ἐν συνεργασίᾳ καὶ ὑπὸ κοινὴν συζῶντες στέγην, τοῦ Βοκὰζ προσενεγκόντος εἰς τὸν Φεγιὲ ἄσυλον ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἑαυτοῦ γονέων, οἵτινες διετήρουν μικρὸν παντοπωλεῖον ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Ἡ μήτηρ τοῦ Βοκὰζ ἐμαγείρευεν εἰς τοὺς δύο νεανίσκους. Πολλάκις δὲ ὁ σύζυγός μου μοὶ ἐπήνεσε τὰ τηγανητὰ γεώμηλα τῆς φιλοξένου μαγειρίσσης. Πρὸς πληρωμὴν δὲ τῶν γεωμήλων καὶ τοῦ μικροῦ δωματίου ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Βοκὰζ ὁ ἐξάδελφός μου εἰργάζετο νυχθήμερον, παρέχων ἄρθρα εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, διότι τὰ δραματικά του δοκίμια δὲν ἐγίνοντο ἀκόμη δεκτὰ ὑπὸ τῶν θεατρωνῶν. Τέλος δ' ὁ μέγας Βοκὰζ ἐνήργησε τὴν εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον ἀποδοχὴν τοῦ ***Γήρατος τοῦ Ῥισχελιὲ*** καὶ τὴν ἐν τῷ Ὠδείῳ διδασκαλίαν τοῦ ***Τέλους τοῦ παιγνιδίου*** (Echec et Mat). Ἔπαιξε δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς δύο τούτοις δράμασιν, ἅτινα ἐστέφθησαν ὑφ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας, τοῦθ' ὅπερ ἔκαμψε τέλος τὴν καρδίαν τοῦ κ. Φεγιέ. Διὸ ἤνοιξε καὶ πάλιν τοὺς πατρικοὺς κόλπους εἰς τὸν υἱόν, καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα τοῦ ζῆν καὶ τρώγειν τι πλεῖον γεωμήλων τηγανητῶν.

Ἐγὼ δ' ἤκουον πάσας ταύτας τὰς διηγήσεις μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ συμπαθείας, συμπάσχουσα τὰ παρελθόντα παθήματα τοῦ ἀνδρὸς ὃν ἠγάπων.

*

«Εἶδον ἐκλείποντά τινα τῶν ὀνείρων μου, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων τὸ περὶ τῆς ἐν Παρισίοις ἐγκαταστάσεως ἡμῶν. Ὁ ἐξάδελφός μου ἤθελε νἀποκατασταθῇ ἐν Σαὶν-Λῶ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός του, οὗ τὸ γῆρας καὶ ἡ κεκλονημένη ὑγιεία ἀπῄτουν τὰς φροντίδας αὐτοῦ. Καὶ ἀνησύχει μὲν ὀλίγον πτοούμενος νά με εἰσαγάγῃ εἰς τὸν αὐστηρὸν ἐκεῖνον οἶκον, νὰ ἐγκλείσῃ τὴν νεότητά μου εἰς τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους τοίχους, εἰς οὓς δὲν εἰσήρχετο ὁ γέλως ὡς οὐδ' ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅμως ἤλπιζεν εἰς τὸν ἔρωτα, καὶ ἀπεξεδέχετο ἐξ αὐτοῦ θαύματα.

Ὁ μέλλων πενθερός μου, χηρεύσας ἐν ἡλικίᾳ νεαρωτάτῃ, εἶχε περιπτυχθῆ τὸν ἐγωισμὸν τοῦ ἀγάμου. Καταδυναστευόμενος ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος καὶ τῶν πρεσβυτικῶν ἀρρωστιῶν, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πολιτικῶν του θριάμβων εἶχε παύσει νὰ βλέπῃ τοὺς στενωτάτους τῶν φίλων του. Καταλιπὼν δὲ τοὺς ἀνθρώπους, παρεσκευάζετο πρὸς τὸν θάνατον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάτει τὸν πόδα εἰς ἐκκλησίαν. Πρόδομος μὲ θόλους ἀντηχοῦντας ἦγεν εἰς κλίμακα εὐρεῖαν φωτιζομένην ὑπὸ ὑψηλῶν παραθύρων σκιαζομένων ὑπὸ τῶν κισσῶν καὶ τῶν κλημάτων, ἅτινα ἐπεκάλυπτον τὴν ἐξωτερικὴν πρόσοψιν τῶν θυρίδων. Ἐν δὲ τῷ σκιόφωτι ἐκείνῳ διέβλεπέ τις τὰς γλυπτὰς κορωνίδας τοῦ φατνώματος καί τινας ὡραίας προσωπογραφίας κρεμαμένας ἐπὶ τῶν τοίχων. Μία δ' αὐτῶν παρίστανε τὸν κόμιτα τῆς Τολώσσης, καὶ ἀντίτοιχος αὐτοῦ ἐκρέματο ἡ εἰκὼν τῆς δεσποινίδος Βικτωρίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΕ' φερούσης τὴν αὐλικὴν αὐτῆς ἐσθῆτα.

Ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι ἔκειτο ἡ αἴθουσα, ἐσκευασμένη κατὰ τὸν ξηρὸν καὶ ἄκομψον τρόπον τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Πάντα τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη ἦσαν ἐφθαρμένα, ἐσχισμένα, κεκονιαμένα, τὰ πάντα ἐνεποίουν τὴν αἴσθησιν τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως τοῦ οἰκοδεσπότου. Οἱ πολυ-

έλαιοι ἦσαν ἀφανεῖς ὑπὸ ἀραχνιῶν, τὰ κάτοπτρα δὲν ἀντηύγαζον πλέον ἀντανακλάσεις φωτός, καὶ μόνον τὸ μέγα ὡρολόγιον, καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς ὑελίνης αὐτοῦ σκέπης, εἶχε σωθῆ ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου. Παρίστανε δὲ τὸν Μάριον θρηνοῦντα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνος, καὶ ἦτο ὡραῖον χαλκούργημα, αὐξάνον τὴν διαπνέουσαν τὴν ὅλην αἴθουσαν μελαγχολίαν.

Μετὰ δὲ τὴν αἴθουσαν ἤρχετο εὐρὺς κοιτών, ὅστις ἔμελλε νὰ γείνῃ ὁ ἰδικός μου. Ὁ κοιτὼν ἐκεῖνος εἶχεν ὑπάρξει ὁ τῆς μητρὸς τοῦ συζύγου μου, καὶ δὲν εἶχεν ἀνοιχθῆ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς. Τὰ κονιάματα ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῶν τοίχων ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς ὑγρασίας. Τὰ ἐκ ξύλου ἀνακαρδίου ἔπιπλα, ἀπολήγοντα εἰς λαιμὸν κύκνου, δὲν ὠρθοπόδουν πλέον. Τὸ δὲ νεουργὲς καὶ τὴν πρώτην χάριν διετήρει μόνον εἰκών τις τοῦ Βουσέ, παριστάνουσα δύο ἐρωτιδεῖς παίζοντας μετὰ περιστερῶν. Ποσάκις ἀργότερον τὰ χαρίεντα ἐκεῖνα ὄντα ἔθελξαν τὰς ἀΰπνους μου νύκτας! Ὁσάκις ἐν τῷ σκυθρωπῷ οἴκῳ κατελαμβανόμην ὑπὸ φόβου τῆς σιγῆς, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κλεπτῶν, καὶ προσέβλεπον ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ κανδυλίου τὰ παιδία ἐκεῖνα παίζοντα καὶ μειδιῶντα ἐντὸς τῶν νεφῶν, ἡσύχαζον καὶ ἐμειδίων ὡς αὐτά.

Ὁ κ. Φεγιὲ καὶ παρὰ τὰς ἀναχωρητικὰς αὐτοῦ τάσεις εἶχεν ἐξακολουθήσει νὰ βλέπῃ τοὺς γονεῖς μου δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἔτους. Καὶ ἐγὼ δὲ μετέβαινον νὰ εὐχηθῶ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου ἔτους, καὶ μ' ἐδέχετο, φιλοφρόνως ἠδυλογῶν περὶ τῆς νεότητός μου καὶ τῆς καλῆς μου ὑγιείας. Εὕρισκον δ' αὐτὸν ὀλίγον τρομακτικὸν ὑπὸ τῆς παγετώδους ψυχρότητος, φέροντα τὸν ὑψηλόν του βελούδινον σκοῦφον, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν σκοῦφον Ἀρμενίου, καὶ κατακείμενον ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης κλίνης, ἐν ᾗ καίπερ ἀσθενῶν ἐφαίνετο δυναστεύων δίκην δεσπότου. Τὸ δὲ χλευαστικὸν καὶ ἀγέρωχόν του μειδίαμα, ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ρωμαϊκῶν προσωπείων, μοῦ ἔκοπτε χεῖρας καὶ πόδας.

Ὅτε δ' ἐμνηστεύθην, ὁ ἐξάδελφός μου μὲ ἤγαγε πρὸς τὸν πατέρα του. Ἡ γηραιά μου θεραπαινὶς Βικτωρία ἠκολούθησεν ἡμᾶς χάριν τηρήσεως τῆς εὐπρεπείας, ἀλλ' ἔμεινεν ἐκ συστολῆς ἐν τῷ προδόμῳ.

— Πάτερ μου, σοὶ φέρω τὴν σύζυγόν μου, εἶπεν ὁ ἐξάδελφός μου, εἰσάγων με παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς. Καὶ ταῦτα λέγοντος ἠκτινοβόλει τὸ πρόσωπόν του.

Ἀλλὰ τὸ τοῦ κ. Φεγιὲ ἔμεινεν ἀπαθὲς ὑπὸ τὸν ἀρμενικόν του σκοῦφον. Ἀλλ' ὅμως μὲ ἠσπάσθη, ἀποκαλῶν με θυγατέρα.

— Δὲν θὰ διασκεδάσῃς δὰ καὶ πολὺ ἐδῶ, μοὶ εἶπεν· ἀλλ' ἐλπίζω, ὅτι εἰξεύρεις ἤδη, ὅτι ὁ βίος δὲν εἶνε διηνεκὴς ἑορτή. Δυστυχῶς ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου σ' ἔχουσι πολὺ χαλάσει. Τὰ ταξίδια, οἱ χοροί, αἱ ἱππηλασίαι εἶνε κακὴ ἀνατροφὴ διὰ νέαν κόρην ἥτις μέλλει νὰ γείνῃ οἰκοδέσποινα καὶ μήτηρ.

Προσέθηκε δέ, ὅτι μετὰ τὸν γάμον μου ὤφειλον νὰ καταγείνω εἰς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν μου, αἵτινες ἦσαν ἀρκετὰ ἠμελημέναι. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῶν λεγομένων μοὶ ἐλάλησε πικρῶς περί τινος ἐπιστολῆς, ἣν εἶχον γράψει εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῶν ἀρραβώνων μου, ἥτις εἶχε μίαν ἀνορθογραφίαν. Οἱ λόγοι δ' ἐκεῖνοι μ' ἐξηυτέλισαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ αὐστηροῦ ἐκείνου κριτοῦ ἐξερράγην εἰς θρήνους ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ὁ δ' ἐξάδελφός μου καταπληχθεὶς ἀπέμαξε τὰ δάκρυά μου διὰ τοῦ ρινομάκτρου του ἀποπνέοντος ὀσμὴν ἠλέκτρου. Συγχρόνως δ' ἐσφόγγισε καὶ τὰ ἰδικά του δάκρυα, κλαίων καὶ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ ὀδύνῃ μου.

★

«Τὴν 13 Μαρτίου 1851 ἐξηγέρθην ἐκ τῆς κλίνης ἔμπλεως συγκινήσεως. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔμελλον νὰ ἐγκαταλίπω τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ λάβω ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τὴν προσωνυμίαν κυρίας. Ἅμα τῇ χαραυγῇ ἐγονυπέτησα καὶ ἐβυθίσθην εἰς εὐσεβεῖς ρεμβασμούς. Ἡ Βικτωρία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά μου, φέρουσα τὴν νυμφικήν μου ἀνθοδέσμην.

— Ἐλθέ, εἶπον εἰς αὐτήν· κάθισε πλησίον μου νὰ σε ἀποχαιρετίσω.

Ὑπήκουσε καὶ ἐκαθέσθη πλησίον μου.

— Δὲν θὰ εἶσθε μακράν, εἶπεν ἡ Βικτωρία, καὶ θὰ ἔρχωμαι να σας βλέπω συχνά.

— Δὲν θὰ εἶμαι μακράν, ἀπήντησα, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐδῶ.

Καί, κλίνασα τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν κόλπον τῆς γηραιᾶς ἐκείνης φίλης, ἔκλαυσα ἐπ' αὐτοῦ ὥραν πολλήν.

Ὁ γάμος ἐτελεῖτο τὸ μεσονύκτιον. Ἤλπιζον λοιπόν, ὅτι θὰ εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ἠναγκάσθην ν' ἀσχοληθῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, νὰ δοκιμάσω διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν νυμφικήν μου ἐσθῆτα, νὰ ἑτοιμάσω ἄνθη.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ τελευταία περιποίησις τῆς ἐνδυμασίας μου, ἡ Βικτωρία, ἥτις εἶχε μεταβῆ, ὅπως μετακομίσῃ πράγματα εἰς τὴν νέαν μου κατοικίαν, ἐπέστρεψε κατάλυπος, λέγουσα ὅτι ὁ ἐξάδελφός μου ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ἀδιάθετον καὶ ὅτι δὲν εἴξευρον πλέον, ἂν θὰ τελεσθῇ ὁ γάμος.

— Ἆ, θεέ μου, ἀνεκραύγασεν ἡ μήτηρ μου, καὶ ἔσπευσε ν' ἀγγείλῃ τὴν κατέχουσαν αὐτὴν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἠθροισμένην οἰκογένειαν. Γενομένου δὲ συμβουλίου, ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ δύο συγγενῶν δίκην πρέσβεων πρὸς τὸν μνηστῆρα. Ἐν τούτοις δὲ ἡ μήτηρ μου διέτρεχε τὸν οἶκον, καλοῦσα ἅπαντας τοὺς ὑπηρέτας, κινοῦσα ὅλους τοὺς κώδωνας. εἰς ἐμὲ δὲ συνιστῶσα ἡσυχίαν, ἐν ᾧ ἄλλως μὲ ἀνησύχει διὰ παντὸς τρόπου.

Τέλος δ' ἐπέστρεψαν οἱ πρέσβεις. «Ἔρχεται, φθάνει, ἐκραύγαζον ἀναβαίνοντες τὴν κλίμακα· ἡ κακοδιαθεσία παρῆλθε». Καὶ ἀγγέλλοντες τὴν εὐχάριστον εἴδησιν ἀπέμασσον τὸν ἐκ τοῦ μετώπου καταρρέοντα ἱδρῶτα.

Μετὰ δὲ μίαν ὥραν προσδοκίας ἀνεῴχθη ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἐξάδελφός μου. Ἦτο δὲ λίαν ὠχρός, ἀλλὰ καὶ λίαν ὡραῖος, καὶ ᾐσθάνθην ἀγερωχίαν,

ότι ανήκον εις αυτόν. «Ήμην ολίγον ασθενής, μοί είπε, τείνων μοι την χείρα, αλλά τώρα είμαι καλά, και σε αγαπώ».

Το «σε αγαπώ» εκείνο εισωλίσθησεν εις τα ώτά μου δίκην αύρας, και ησθάνθην εμαυτήν ωχριώσαν άμα και ερυθριώσαν.

Το γαμήλιον συμπόσιον υπήρξε μακρόν και σοβαρόν. Περιεστοίχιζον ημάς γηραιοί συγγενείς. Η μάμμη μου κατέλιπε την επιφυλακτικήν αυτής ψυχρότητα μόνον και μόνον όπως αναφωνήση εις τους θεράποντας «μη κηλιδόνετε το φόρεμά μου». Ο θείος του συζύγου μου, στρατιωτικός εν αργία, καθήμενος δεξιά μου έπασχε τον στόμαχον και ουδέν έτρωγεν. Απησχολείτο δε καθ' όλον τον χρόνον του γεύματος επαναλαμβάνων, ότι οι άλλοι έτρωγον παρά πολύ. «Τέκνον μου, μοί έλεγε, μη παρατρώγετε σήμερον, πιστεύσατέ με.»

Και είχον λόγους να τον πιστεύσω αληθώς. Η συγκίνησις μού έπνιγε τόσον ισχυρώς τον φάρυγγα, ώστε ούτε εν κεράσιον θα ηδύνατο να διέλθη εξ αυτού.

Αναμενομένης δε της ώρας της διά την εκκλησίαν αναχωρήσεως, οι μεν άνδρες είχον μεταβή εις το καπνιστήριον, αι δε γυναίκες ήρχισαν να με περιβομβώσιν ως μέλισσαι. «Α, αγαπητή μου, έλεγον, πλησιάζει η μεγάλη στιγμή. Μη είπης όχι. Το φόρεμά σας είνε πολύ ωραίον, αλλά το αστίλβωτον λευκόν σας αμαυρόνει. Πώς θα βάλωσι τον πέπλον σας; θα καλύψωσι δι' αυτού το πρόσωπόν σας; θα σκεπάσωσι την κόμμωσιν; Παρά πολλά είνε τα άνθη του νυμφικού στεφάνου, έλεγεν άλλη, δότε μου ψαλίδα να κόψω μερικά.» Απαυδήσασα δ' εκ του γυναικείου εκείνου οίστρου και των κενών εκείνων λήρων, εζήτησα στιγμήν ελευθερίας, και έτρεξα προς τον κοιτωνίσκον μου, όν εύρον σχεδόν κενόν. Εντός της ημέρας είχεν αφαιρεθή εξ αυτού παν ό τι μοί ανήκε και μετακομισθή εις τον οίκον του συζύγου μου. Μόνον η κλίνη είχε μείνει, και κατά του τοίχου μεταξύ των εκ μουσελίνης παραπετασμάτων παρετήρησα το αγιαστήριόν μου. Έκλινα το έτερον των γονάτων επί της κλίνης μου, εβάπτισα τους δακτύλους εις το ηγιασμένον ύδωρ, και έβρεξα δι' αυτού το μέτωπον, λέγουσα «Κύριε, προστάτευσόν με.»

Τέλος η συνοδεία εξεκίνησε προς το δημαρχείον, και έπειτα κατηυθύνθη προς την εκκλησίαν. Βροχή λεπτή πίπτουσα εισέρρεε διά των υέλων της αμάξης. Ανήλθον τας βαθμίδας της μητροπολιτικής εκκλησίας ριγούσα. Το όργανον υπεδέχθη τα πρώτά μου βήματα υπό τους σκοτεινούς θόλους. Ο λιβανωτός με περιεκάλυψε διά των νεφών του. Ο εφημέριος με προσεφώνησε διά προσλαλιάς υπό τον μέγαν σταυρόν, ο σύζυγός μου επέρασεν εις τον δάκτυλόν μου τον ευλογημένον δακτύλιον, και η ιεροτελεστία επερατώθη.

Αφ' ού δ' ενεγράψαμεν τα ονόματά μας εις τας κεκονιαμένας βίβλους του ιεροφυλακείου, ετράπημεν την άγουσαν προς τον νέον οίκον. Είχον παραιτήσει τον νέον βραχίονα του πατρός και στηριχθή επί του του θείου του συζύγου μου. Ο αγαθός άνθρωπος ήτο λίαν συγκεκινημένος εισάγων με εις τον ίδιον οίκον. «Επειράθημεν να φαιδρύνωμεν ταύτα πάντα», μοί έλεγε, δεικνύων μοι την κατάφωτον κλίμακα. Η δεσποινίς Βικτωρία, η θυγάτηρ του βασιλέως, και ο κόμις της Τολώσσης προσείδον ημάς ωσεί χαίροντες αναβαίνοντας τας βαθμίδας. Και εγώ δε προσέβλεψα αυτούς διαβαίνουσα ως φίλους.

Κα ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΦΕΓΙΕ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ

Μοναί Γούρας και αγίου Βησσαρίωνος ή Δουσίκου και Ναός Βυζαντιακός εν Πόρτα-Παναγιά.

Απήλθον εκ Τρικκάλων (της Θεσσαλίας) τη 3η Ιουνίου 1894 μεθ' ετέρων δύο φίλων μου εφ' αμάξης προς επίσκεψιν των Μονών Γούρας και αγίου Βησσαρίωνος ή Δουσίκου, ως και του εν Πόρτα-Παναγιά Βυζαντιακού Ναού. Η οδός από Τρικκάλων μέχρι Πόρτας είνε αμαξιτός, τεχνητή μεν μέχρι του Πηνειού, όν διέρχεταί τις διά γεφύρας κατασκευασθείσης προ ολίγων ετών, φυσική δ' εκείθεν. Διελθόντες δε τα χωρία Πουλιάναν $^{3}/_{4}$ της ώρας απέχον των Τρικκάλων, Γουρζί, ού πορρωτέρω $^{1}/_{4}$ της ώρας υπάρχει ναΐσκος εν τω μέσω δρυών ευσκιωτάτων, υφ' άς αναβρύει ύδωρ θεραπευτικόν των οφθαλμών, ως υπό των περιοίκων πιστεύεται, Βελέτσι, ένθα υπάρχουσι γραφικώτατοι κήποι αρδευόμενοι αφθόνως υπό του παραρρέοντος ποταμού της Πόρτας (Πορτιάτου), ός καταρρέων εκ της Πίνδου και διαρρέων την πεδιάδα ταύτην συμβάλλει εις τον Πηνειόν, ού πόρρω της πόλεως των Τρικκάλων, αφικόμεθα μετά 2 $^{1}/_{2}$ ώρας εις Πόρταν.

Η Πόρτα είνε κώμη μικρά κειμένη εν τη αρχή διασφάγος χωριζούσης δύο βουνούς εκβλαστάνοντας εκ της Πίνδου, τον Κόζιακαν (ίσως το πάλαι Κερκέτιον όρος) αρχόμενον από Καλαμπάκας και τελευτώντα εις Πόρταν, και έτερον αρχόμενον από Πόρτας και δίκην ημικυκλίου τελευτώντα εις το χωρίον Μουζάκιον, ού η υψίστη κορυφή καλείται Ίταμος.

Μετά μικράν δε εν πενιχρώ τινι της κώμης πανδοκείω ανάπαυσιν διαβάντες τον χείμαρρον (διότι ο της Πόρτας ποταμός είνε χείμαρρος) μετέβημεν εις *Πόρτα-Παναγιάν* δέκα λεπτά απέχουσαν της Πόρτας, και αποτελουμένην εκ δύο μικρών πανδοκείων και 5—10 πενιχροτάτων οικιών. Ανελθόντες δε μικρόν τι άνωθεν του χωρίου ηριστήσαμεν παρά κρήνην ύδατος διαυγεστάτου και ψυχροτάτου, περιστεφομένην υπό πλατάνων υδροχαρών, άριστον ηδύ επί τραπέζης εκ πτέρης, όπερ καθίστα έτι ήδιον ο ψίθυρος των διαπνεομένων δένδρων και ο κελαρυσμός του παραρρέοντος εκ της κρήνης ύδατος, και αι σταγόνες του αρξαμένου υετού αι διά των φύλλων των δένδρων διεισδυόμεναι και πιτυλίζουσαι ημάς. Το χωρίον Πόρτα-Παναγιά συνέκειτο προ του 1822 εξ 60 οικιών, κατεστράφη δε κατά τας αρχάς του παρόντος αιώνος και οι κάτοικοι διεσκε-

δάσθησαν εἰς Σέρρας, Θεσσαλονίκην καὶ Ἅγιον Ὄρος, ὀλίγιστοι δὲ παρέμειναν ἐν τῷ παρακειμένῳ χωρίῳ Πόρτᾳ καὶ συνῳκίσθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα· ἐκλήθη δὲ οὕτω ἐκ τοῦ ἔτι σωζομένου ἐν αὐτῇ περιφήμου Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας. Ὁ Ναὸς οὗτος θαυμασίας βυζαντιακῆς τέχνης ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος Κομνηνοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου τοῦ Δούκα, ἔτει ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ ͵ςψϞα' (6791), ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ͵ασπγ' (1283) κατὰ σημείωσιν γραφεῖσαν ὑπό τινος τῶν μοναχῶν ἐν τέλει Εὐαγγελίου ἐπὶ μεμβράνης ἀποκειμένου πάλαι μὲν ἐν τῇ Μονῇ Δουσίκου, εἰς ἣν μετηνέχθη μετὰ τῶν λοιπῶν σκευῶν ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ Ναοῦ, ὡς κατιόντες θὰ ἴδωμεν, νῦν δὲ ἐν τῇ Ἀθήνησιν ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς: «Ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος καὶ θεῖος Ναὸς οὗτος τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ Πανευτυχεστάτου καὶ Σεβαστοκράτορος Κομνηνοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου τοῦ Δούκα. ἔτους ͵ςψϞα', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ͵ασπγ'». Ὁ Ναός, ὡς ἐρρήθη, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἶνε τρισυπόστατος βασιλικὴ βυζαντιακή, ἀλλά πως περιέργου σχήματος, συγκειμένη ἐκ νάρθηκος ἀποτελοῦντος τέλειον βυζαντιακὸν ναΐσκον μετὰ τρούλλου καὶ ἀψίδων, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο αἱ τεταγμέναι τῶν μοναχῶν ἀκολουθίαι, καὶ τοῦ κυρίως ναοῦ ἀποτελοῦντος βασιλικὴν τρίκλιτον. Τῆς δὲ περιγραφῆς τοῦ περιφήμου τούτου ναοῦ ἀρχόμεθα ἀπὸ δυσμῶν. Ἐνταῦθα ὄπισθεν τοῦ ναοῦ ἔκειτο ἡ γυναικωνῖτις καταπεσοῦσα, ἧς σώζονται μόνον αἱ ἀνέχουσαι τὸ δῶμα στοαὶ περιρρεόμεναι ὑπὸ ρυακίων καὶ πηγῶν ἀναβρυουσῶν ψυχρότατον ὕδωρ. Θύρα μετὰ μαρμαρίνων παραστάδων, ἧς ὑπέρκειται θυρίς, ἄγει ἀμέσως εἰς χῶρον (ὃν ἀνωτέρω ὑπολαμβάνω ὡς νάρθηκα) ἀποτελοῦντα σταυρὸν μετὰ τεσσάρων ἄνω σφαιρικῶν τριγώνων ἀνεχόντων θαυμάσιον τροῦλλον, ἐφ' οὗ εἰσι γεγραμμένοι ἄνω μὲν ὁ Παντοκράτωρ, πέριξ δὲ τῶν θυρίδων δέκα Χερουβεὶμ περιβάλλοντα ἐν τῷ μέσῳ τὴν Παναγίαν, καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν γωνιῶν οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί. Οἱ ὀρθοστάται οἱ ὑποβαστάζοντες τὸν μέγαν τροῦλλον φέρουσι γεγλυμμένας κόγχας στενὰς καὶ μακρὰς ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ τρούλλου, ἔνθα οἱ Εὐαγγελισταί, μέχρι τοῦ ἐδάφους· ἔχει δὲ ὁ κεχωρισμένος οὗτος χῶρος καὶ ἑτέραν εἴσοδον ἐκ βορρᾶ. Ἐντεῦθεν εἰσερχόμεθα διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἀψῖδος εἰς ἕτερον παραλληλόγραμμον χῶρον ἀποτελοῦντα βασιλικήν, ἄνωθεν ἐστεγασμένον διὰ θόλου μακροῦ ἁπλοῦ νεωτέρας τέχνης, τοῦ 1854, διότι ἡ ἀρχαία στέγη ὑποβασταζομένη ὑπὸ ἓξ κιόνων μονολίθων ἐξ ἰάσπιδος μετὰ κιονοκράνων βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ κατέπεσε τῷ 1854, κατ' ἄλλους μὲν ἕνεκα σεισμοῦ, κατὰ δὲ πρεσβύτην τινὰ ἐπιζῶντα, ὃν ἠρώτησα, γενομένης πλημμύρας ὑπὸ τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου τῆς Πόρτας (Πορτιάτου ἢ Πορτίτου) τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐξ ἧς πληρωθέντος τοῦ Ναοῦ κατέπεσον οἵ τε ἓξ κίονες καὶ ἡ στέγη τούτου τοῦ μέρους τοῦ Ναοῦ, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος θόλου, οἱ δὲ κίονες ὑπὸ ἑτέρων κτιστῶν ἐκ κοινοῦ λίθου μετ' ἀμμοκονίας. Σώζονται δὲ τρεῖς κίονες καὶ ἓν κιονόκρανον ἐκτὸς τοῦ κυρίως Ναοῦ ἐν τῇ ἠρειπωμένῃ γυναικωνίτιδι, οἱ δὲ ἕτεροι τρεῖς ἠφανίσθησαν. Τοῦ δὲ τέμπλου τοῦ περικλείοντος τὸ ἅγιον Βῆμα ἡ μὲν πρόσοψις ἡ περιέχουσα τὴν ὡραίαν Πύλην καὶ ἑκατέρωθεν δύο θυρίδας ἦν μαρμαρίνη καὶ σώζεται νῦν, τὸ δ' ἕτερον μέρος ἐκ ξύλου μετηνέχθη εἰς τὴν Μονὴν Δουσίκου, ὡς φαίνεται ἔν τινι ἐγγράφῳ τῆς Μονῆς. Αἱ παραστάδες τῆς τε Πύλης καὶ τῶν δύο θυρίδων, θηκῶν τῶν εἰκόνων εἰσὶν ἐκ μαρμάρου φέρουσαι ἑλικοειδεῖς τινας ἀτελεῖς κόσμους· ἄνωθεν δὲ περιθέει αὐτὰς ἐπιστύλιον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἑτέρου ὡσαύτως ἐκ μαρμάρου φέρον γεγλυμμένα κοσμήματα οὐχὶ καλῆς τέχνης. Ἑκατέρωθεν δὲ τῶν δύο θυρίδων ὑπάρχουσιν ἐν κόγχαις μαρμαρίναις γεγλυμμέναις, μήκους ὡσεὶ τριῶν μέτρων, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ τῆς Θεομήτορος φυσικοῦ μεγέθους ψηφιδωταὶ ἀκέραιαι σωζόμεναι, πλὴν ὅτι μικρὸν μέρος κάτω τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας κατέπεσε ἐκ τῆς ὑγρασίας· καὶ ἡ μὲν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤρεμον καὶ γαληνιαίαν ἔχουσα τὴν ὄψιν φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ εἶνε ἐπιγεγραμμένον διὰ ψήφων «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὁ ἀκολουθῶν», καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ στεφάνῳ **Ο Ω Ν**· ἡ δὲ τῆς Θεομήτορος ἀτελεστέρας τέχνης ΜΗ ΘΥ. Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι αἱ εἰκόνες κεῖνται κατ' ἀντίστροφον τάξιν ἤτοι ἐκ δεξιῶν μὲν τῷ εἰσιόντι ἡ τῆς Παναγίας, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ. Ἔξωθεν τὸ σχῆμα τοῦ Ναοῦ εἶνε τὸ ἀρχαῖον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἑκατέρωθεν δὲ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως ἔχει δύο ἀετώματα βλέποντα τὸ μὲν πρὸς βορρᾶν, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, πρᾶγμα ὅπερ δὲν παρατηρεῖται ἐν τοῖς λοιποῖς βυζαντιακοῖς Ναοῖς· ἐν δὲ τῷ πρὸς βορρᾶν ἀετώματι ὑπάρχει ἐντετοιχισμένη ἐπιγραφὴ δυσκόλως πάνυ ἕνεκα τοῦ ὕψους ἀναγνωστή.

Περὶ δὲ τὸν Ναὸν ἐν Πόρτα-Παναγιᾷ ὑπῆρχε μεγάλη Σταυροπηγιακὴ Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἧς καὶ ὁ Ναός, ἑορτάζουσα τῇ 23ῃ Αὐγούστου, ἀλλὰ διελύθη ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἄγνωστον ὁριστικῶς πότε, ἧς τὰ κτήματα περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῶν κατοίκων τῆς Πόρτα-Παναγιᾶς.

Ἐν τῇ Μονῇ Δουσίκου σώζεται Χρυσόβουλλον τῆς Παναγίας Πόρτας, ἤτοι τῶν Μεγάλων Πυλῶν ἐκδεδομένον ὑπὸ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου ἐπικυροῦντος ἕτερον Χρυσόβουλλον τοῦ «μακαρίτου ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως, τοῦ πάππου τῆς βασιλείας μου», ὡς λέγει αὐτολεξεὶ ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ, δι' οὗ οἱ μοναχοὶ κατεῖχον ὅσα κτήματα ἀνῆκον τῇ Μονῇ. Ἡ Μονὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1843 ὑπάγεται διὰ σιγγιλλιώδους Πατριαρχικοῦ γράμματος εἰς τὴν Μονὴν Δουσίκου, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς σκεύη. Ἐν τῷ κώδικι τῆς Μονῆς ἁγίου Βησσαρίωνος ἤτοι Δουσίκου, ὑπάρχει γεγραμμένη ὑπὸ ἀπαιδεύτου σημείωσις ἀναφερομένη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Πόρτας: «Εἰς τοὺς 1767 ἔγεινεν ὁ τέμπλος εἰς τὴν Παναγίαν Πόρταν καὶ ἐκούστησεν γρόσια 1200· καὶ μετὰ 20 χρό-

νους τὸν ἐπώλησαν οἱ χωριανοὶ εἰς τὸ Μοναστῆρι Δούσικον· οὕτως εἰσθὲ (=ἴστε). Σημειῶσαι ὁ ὁποῖος τέμπλος ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ Ἱεροθέου τοὺς 1813 ἔβγαλαν οἱ μαστόροι δύο κλήματα μεγάλα καὶ ἔκαμαν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλο λεπτότερο σκάλισμα καὶ τὸν ἐχρύσουσαν ὅλον, ὡς νῦν ὁρᾶται, ἤμουν καὶ ἐγὼ τότε Ἐκκλησιάρχης εὐτελὴς Γρηγόριος». Καὶ ταῦτα μὲν διὰ βραχέων περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου βυζαντιακοῦ μνημείου, σκοποῦντες ἄλλοτε ἀκριβέστερον νὰ περιγράψωμεν αὐτό.

Τῇ 3ῃ μ. μ. ἀπήλθομεν τῆς Πόρτας. Ὁδὸς ἑλικοειδὴς καὶ ἀνάντης πρὸς τὸν ὑπερκείμενον εὔγεων καὶ ἀμφιλαφῆ, καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν ὕδωρ ἔχοντα βουνὸν διὰ πυκνοτάτων δρυῶν καὶ καστανεῶν καὶ μελιῶν καὶ πρίνων ἄγει μετὰ πορείαν $^3/_4$ τῆς ὥρας εἰς ὀροπέδιον κατάφυτον, ἔνθα κεῖται ἡ **Μονὴ τῆς Γούρας**, ἧς παρὰ τὴν πύλην τοῦ περιβόλου ἐν τῷ μέσῳ συστάδος δρυῶν, ὑφ' ἃς ἐμεσημβρίαζον αἶγες καὶ σύες, ἐδεξιώσατο ἡμᾶς ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς πάτερ Μελέτιος, ἀνὴρ μεσῆλιξ καὶ μιξοπόλιος, ἀλλ' ἀρειμάνιον καὶ δραστήριον ἦθος ἔχων, φιλοφρονέστατος δέ. Ἡ Μονὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ περιβόλου καὶ πέντε κελλῶν πενιχροτάτων ἐν μιᾷ σειρᾷ καὶ τῶν μαγειρείων καὶ σταύλων· κεῖται δὲ ἐπὶ ὀροπεδίου, ὡς εἶπον, περιστεφομένου ὕπερθεν ὑπὸ βουνοῦ ἀρχομένου ἀπὸ Πόρτας καὶ ἡμικυκλοειδῶς κατερχομένου εἰς τὸ χωρίον Μουζάκιον παρὰ τὴν ὑπώρειαν τῆς **κλημακοέσσης** Ἰθώμης, φέροντος δὲ ἐπαλλήλους κορυφάς, ὧν ἡ ὑψίστη καλεῖται **Ἴταμος** ἐκ δενδρυλλίου τοῦ ἰτάμου φυομένου ἐν αὐτῇ. Ἡ περιβάλλουσα φύσις εἶνε γονιμωτάτη καὶ ἀκμαιοτάτη. Λόφοι ἐπαλλάσσοντες κατάφυτοι ἐκ δρυῶν καὶ καστανεῶν καὶ μελιῶν καὶ κιτρεῶν ἀγρίων καὶ πτελεῶν καὶ καρυῶν ποντικῶν (ἀγρίων) καὶ πλατάνων καὶ κεράσων καὶ κοκκυμηλεῶν καὶ ἀπίων καὶ συκῶν καθιστῶσι τὸ βουνὸν γραφικώτατον ἐμποιοῦντες τῷ θεωμένῳ ἄρρητόν τινα ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην ὑπολαμβάνοντι οὐχὶ φυσικόν, ἀλλ' ὡς ἐν εἰκόνι τεχνητῇ γεγραμμένον τὸ ὁρώμενον θέαμα. Πότε ἐκτίσθη ἡ ἀρχαία Μονὴ ἄγνωστον, διότι οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον σώζεται πλὴν ἐπιγραφῆς νεωτέρας ἐντετοιχισμένης ἐπὶ τῆς προσόψεως κρήνης κειμένης εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ περιβόλου καὶ ἐχούσης ὡς ἑξῆς

> ✝ ***Αὐτὴ ἡ πηγὴ ἐκατασκεβάσθη διὰ συνδρομῆς καὶ κόπου τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου Κου ΠαπαΚοσμᾶ καὶ διὰ ἐξόδων καὶ δαπάνης τοῦ ἐντιμωτάτου Κου Δημάκη καὶ τῶν ἐπιλοίπων ἀρχώντων συνακολουθούντων τῶν λόγον αὐτῶν ἐν ἐτίησιν 1763 Ἰανουαρίου 3.***

ἐξ ἧς εἰκάζεται ὅτι πολὺ πρότερον ὑπῆρξεν ἡ Μονή, ἥτις καταστραφεῖσα κατὰ τὸ 1821, ἀνῳκοδομήθη ὀλίγον ἀνωτέρω, ἐμπρησθεῖσα πάλιν κατὰ τὸ 1878. Ἀνηγέρθη δὲ ὁ μικρὸς νῦν σωζόμενος ναΐσκος τῷ 1882, ἀλλὰ κατέπεσε τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ ἐξ ἀτελείας τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπεσκευάσθη τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ καὶ προσωπικῇ ἐργασίᾳ τοῦ φιλοτίμου Ἡγουμένου κὺρ Μελετίου τῷ 1892, ὅστις ἰδίᾳ σχεδὸν χειρὶ εἶχε κατασκευάσει καὶ τῷ 1888 τὰς ὑπαρχούσας κέλλας μετὰ τοῦ περιβόλου καὶ τῶν παραρτημάτων.

Ἡ ἄποψις ἀπὸ τῆς Μονῆς περὶ τὴν δύσιν μάλιστα τοῦ ἡλίου εἶνε ἐξαισία· ὕπερθεν μὲν αἱ σκιαζόμεναι κορυφαὶ παρέχουσιν ἔμφασιν τεράτων μελάνων ὑπερφυῶν, κάτωθι δὲ οἱ ἐπαλλάσσοντες περικλινεῖς καὶ ὑψηλοὶ λόφοι κατάφυτοι φαίνονται ὡσεὶ στέφανος χλοερὸς περιβάλλων τὸ ἐκτεινόμενον πεδίον, ὅπερ ἡ ἀνταύγεια τοῦ δυομένου ἡλίου χαιρετίζοντος αὐτὸ αἰδημόνως ἐκ τῆς διασφάγος τῆς Πόρτας καὶ κρυπτομένου ὄπισθεν τῆς Πίνδου καθίστησιν ὑπέρυθρον ὁμοιοχρώμως καὶ ὡσεὶ ἀντανακλῶν πυρκαϊὰν ἐκεῖ που ἐπινεμομένην, καὶ μόνον τὰ δένδρα τῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ πεδίῳ κωμῶν ἐπιφαίνονται ὡς ὀάσεις ἐν τῇ πυραυγεῖ ταύτῃ Σαχάρᾳ, ἐνῷ ἀριστερᾷ ἀργυροδίνης ἑλικοειδῶς παραρρέει τὸ πεδίον ὁ τῆς Πόρτας ποταμὸς καὶ ἀμπελὼν ἐκτεταμένος καὶ εὐθαλέστατος περιστέφει τὴν Μονήν.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Ν. Γ. Χ. ΖΩΓΙΔΗΣ

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

ΓΙΔΟΒΟΣΚΟΣ Η ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ

Ὡς που τραγοῦδι ἕνα νὰ 'πῶ 'ς τὴν ὄμορφη Μαροῦλλα
Ἐκεῖ ἀπάνου 'ς τὸ βουνὸ ἂς βόσκουνε τὰ γίδια
κι' ὁ Τίτυρος νὰ τὰ φυλᾷ. Τίτυρ' ἀγαπημένε,
βόσκε τὰ γίδια βόσκε τα, καὶ φέρε τα 'ς τὴ βρύσι,
καὶ τὸ ψαρὸ μας τὸ τραγὶ κύττα μὴ σὲ κουτρίσῃ.
Καὶ σὺ καλή μου Μαρουλλὶ γιατὶ ὀχ τὴ σπηλιά σου
τοῦ νιοῦ ποῦ τόσο σ' ἀγαπᾷ δὲν βγαίνεις νὰ 'μιλήσῃς;
Τί, μὲ μισᾷς; Σοῦ φαίνομαι κακὸς καὶ πλατομύτης;
Γιὰ 'νὰι τὰ γένεια μου μακρυά; Νὰ σκοτωθῶ μὲ κανεις.
Σοῦφεσα δέκα μῆλα διέ, καὶ τἄκοψ' ἀπὸ κεῖθε
ὁποῦ μ' ἐπρόσταξες ἐσύ, κυρά μου, νὰ τὰ κόψω
κι' ἄλλα σοῦ φέρνω αὔριο, μὰ κύτταξέ με κᾶνε,
καὶ διὰ τὴν λύπη τὴν σκληρὴ ποῦ καίει τὴν καρδιά μου.
Ἄχ, νὰ γενόμουν μέλισσα μικρὴ ποῦ βουβουνίζει
νὰ διαπεράσω τὸν κισσὸ καὶ τὴν χλωρὴ τὴ φτέρι
καὶ νὰ ἔμπω μέσα 'ς τὴ σπηλιὰ ποῦ κρύβεσαι Μαροῦλλα.
Ἄχ! τώρα, τώρα ἔννοιωσα ὁ Ἔρωτας τί εἶναι
βαρὺς θεός, τοῦ λιονταριοῦ θὰ βύζαξε τὸ γάλα,
κ' ἡ μάνα του τὸν ἔθρεψε τὸν σκύλο μὲς στὸ λόγγο.
ὡς μέσ' ἀπὸ τὰ κόκκαλα μοῦ ρούφιξε τὸ αἷμα.
Ἀμαρυλλί μου ὄμορφη, μὰ κι' ἀσπλαχνη σὰν πέτρα,
Μαυροφρυδοῦ, νεραϊδά μου, ἔβγα κι' ἀγκάλιασέ με,
νὰ σὲ φιλήσω ἄφες με, νὰ σὲ φιλήσω θέλω.
Εἶναι γλυκὸ τὸ φίλημα κι' ἂς εἶναι φιλὶ κοῦφιο.
Ξαλλοιῶς, καλὴ Μαροῦλλα μου, ἐτοῦτο τὸ στεφάνι
ποῦ σὄπλεξα μὲ σέλινα καὶ μ' ἄνθια μυρουδᾶτα
νὰ τὸ μαδήσω σὲ λιανὰ κομμάτια θὰ μὲ κάμῃς.
Ὦ δυστυχής, τί ἔπαθα! σκληρὴ μήτε μ' ἀκούεις!
Σὰν ἔτσι θές, τὴν κάπα μου, σκληρή, θὰ τὴν πετάξω
κι' ἀνάμεσα 'ς τὰ κύματα ἐκεῖ θὲ νὰ πηδήξω
ποῦ παλαμίδες ὁ ψαρᾶς παραμονεύει ὅλπις
καὶ σὰν πνιγῶ χαρίστησι γλυκειὰ θὲ ν' ἀπολαψῃς.
Καὶ πρὶν αὐτὸ τὸ γνώριζα, σὰν ἤθελα νὰ μάθω
ἂν μ' ἀγαπᾷς, γιατ' ἔβαλα τῆς παπαροῦνας φύλλο
κ' ἐκεῖνο δὲν ἐπλάνταξε παρὰ βουβὸ ἐμαράθη.
Καλὰ μοῦ τό 'πε ἡ Ἀγροιὼ τὸ κόσκινο ποῦ ρίχνει
ὄντες κοντά μου μάζευεν ἀστάχυα στὸ χωράφι,
ἐγὼ πολὺ πῶς σ' ἀγαπῶ καὶ σὺ δὲν μὲ λογιάζεις.
Μὲ δυὸ γιδάκια ἔχω κ' ἐγὼ μιὰ γίδα φυλαμένη,

μοῦ τὴ γυρεύει ἡ Ἀρβακιά, μελαχροινὸ κορίτσι,
καὶ θὰ τὴν δώσω γιατὶ ἐσὺ πολὺ μοῦ καμαρώνεις.
—Νά! τὸ δεξὶ τὸ μάτι μου πηδᾶ καὶ σπαρταρίζει!
Καὶ τάχα μου θὰ τὴν ἰδῶ! Ὁ τοὺς πεύκους ἀπουκάτω
ἂς πάω νὰ πέσω κ' ἐξ ἀρχῆς ἂς τραγουδήσω πάλι,
ἴσως μοῦ ῥίψη μιὰ ματιά· δὲν εἶν' ἀπὸ λιθάρι.
-Σὰν ἤθελε μιὰν ὄμορφη νὰ πάρῃ ὁ Ἱππομένης
ἐσκόρπιζεν ὁ πονηρὸς 'ς τὸ δρόμο χρυσᾶ μῆλα,
καὶ τότ' ἡ Ἀταλάντη του ἀπ' ἔρωτα τρελλάθη.
Καὶ ὁ Μελάμπης ἔφερε 'ς τὴν Πύλο τὸ κοπάδι,
καὶ τότε μόνον 'ς τ' ἀδερφοῦ τὴν ἀγκαλιὰ κοιμήθη
τῆς Ἀλφεσίβας ἡ καλὴ ἡ νόστιμή της μάνα.
Μὰ καὶ τὴν Ἀφροδίτη μας ὁ Ἄδωνις, Μαροῦλλα,
ὅταν ἀπάνου στὸ βουνὸ ἔβοσκε τὸ κοπάδι,
δὲν ἔκαμε ἀπὸ ἔρωτα σὲ τόση νάλθη λύσσα
π' οὔτε νεκρὸν τὸν ἄφινε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της;
Ὠϊμέ! τὸν Ἐνδυμίωνα τὸν ὕπναρᾶ ζηλεύω,
κι' αὐτὸν τὸν Ἰασίονα ζηλεύω, Μαρυλλί μου
ποῦ ὅσα ἔπαθε νὰ 'πῶ δὲν εἶναι σχωρεμένο...
Μὰ πόνεσέ μου ἡ κεφαλή, καὶ σένα δὲ σὲ μέλει.
Λοιπὸν τελειώνω τ' ὀχληρὸ ἐτοῦτο μου τραγοῦδι,
κ' ἐδῶ νεκρὸς θὰ ξαπλωθῶ οἱ λύκοι νὰ μὲ φάγουν·
γλυκὸ σὰ μέλι θὰ φανῇ αὐτὸ στὸ λάρυγγά σου.

Γ. Μ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλείου Πατρικίου *ἰατροῦ, παρέδρου μέλους καὶ γραμματέως τοῦ Ἰατροσυνεδρίου. Μελέτη περὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τῶν ἐν Κυλλήνῃ μεταλλικῶν ὑδάτων. Σελ. 44. 1894.*

Τοῦ αὐτοῦ. *Περὶ ἀπολυμάνσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων* (*τυφοειδοῦς πυρετοῦ, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, εὐλογίας, χολέρας, λειρίου, λοιμώδους πνευμονίας, κοκκύτου*). *Σελ. 142. 1894.*

Τὰ εἰρημένα ἄρτι ἐκδοθέντα δύο πονήματα ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Ἰατροσυνεδρίου κ. Β. Πατρικίου ἰατροῦ, πληροῦσι σπουδαιοτάτην ἔλλειψιν τοῦ εἴδους τούτου τῶν παρ' ἡμῖν περὶ ὑγιεινῆς συγγραφῶν, ἐπικαίρως ἐκδοθέντα, ἐν ᾧ χρόνῳ τόσος γίνεται λόγος περὶ τῆς δημοσίας ὑγείας.

Τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Κυλλήνης, ἅτινα τελευταῖον διὰ τῆς κατασκευῆς μέχρις αὐτῶν διακλαδώσεως τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου κατέστησαν προσιτώτερα εἰς πάντας, ἀπέβη δὲ καὶ ἀνετωτέρα ἡ ἐν Κυλλήνῃ διατριβὴ κατασκευασθέντων λουτρώνων, ξενοδοχείων κτλ.

Ὁ συγγραφεὺς τὴν πρώτην μελέτην του διαιρεῖ εἰς πέντε κεφάλαια. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως τῶν ὑδάτων παραθέτων καὶ συγκρίνων πάσας τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἀναλύσεις ὑπὸ Ἑλλήνων χημικῶν καὶ ἀλλοδαπῶν. Ἐν τῷ Βῳ περὶ τῶν θειούχων ἰαματικῶν ὑδάτων ἐν γένει, συστατικῶν αὐτῶν καὶ τῆς φυσιολογικῆς ἐνεργείας των. Ἐν τῷ Γῳ περὶ τῆς φυσιολογικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων τῆς Κυλλήνης, καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. Ἐν τῷ Δῳ διαλαμβάνει στατιστικὴν τῶν προσελθόντων εἰς τὰ λουτρὰ ἀπὸ τοῦ 1880-87 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκθέσεων τῶν ἰατρῶν τῶν λουτρῶν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν σιδηροδρόμων, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων παρατηρήσεων. Ἐν τῷ Εῳ δὲ περιέχει περιγραφὴν τῶν ὑδροθεραπευτικῶν καταστημάτων τῆς Κυλλήνης.

Τὸ δεύτερον τῶν πονημάτων αὐτοῦ, τὸ περὶ ἀπολυμάνσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ὀξέων νόσων, εἶνε ἐγχειρίδιον ἀπαραίτητον εἰς πάντα πολίτην. Ἐν αὐτῷ πραγματεύεται πρῶτον περὶ τῶν ἀπολυμαντικῶν οὐσιῶν, τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως αὐτῶν, περὶ ἀπολυμάνσεως ἀποχωρημάτων, βόθρων, οἰκιῶν, νεροχυτῶν, ἁμαξῶν, πτωμάτων κ.τ.λ. Πλὴν τούτων δὲ ἐν εἰδικοῖς κεφαλαίοις διαλαμβάνει περὶ ἀπολυμάνσεως διὰ τοῦ θειώδους ὀξέος, καὶ περὶ τοῦ τίνι τρόπῳ δύναται νὰ ὀργανωθῇ ἀπολυμαντικὸν σύστημα ἐν Ἑλλάδι ἐν ὥρᾳ ἐπιδημιῶν. Τελευταῖον εἰδικώτερον διαλαμβάνει τὰ περὶ προφυλακτικῶν μέσων ἀπὸ τῶν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων, τυφοειδοῦς πυρετοῦ, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, εὐλογίας, χολέρας, ἰλαρᾶς, λοιμώδους πνευμονίας καὶ κοκκύτου.

Τοιοῦτον εἶναι ἐν περιλήψει τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων πονημάτων ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν γεγραμμένων καὶ προσιτῶν παντί, τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἐξεπόνησεν ὡς χρησιμώτατον καὶ πολύτιμον ὁδηγὸν παντὸς πολίτου.

[Τὸ τεῦχος τῆς ἀλληλογραφίας τῆς γερμανικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Μονάχου (Münchener Correspondez- Blatt etc) τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1893 περιέχει ποιημάτιον, ὅπερ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ λόγου, ὃν ἀπήγγειλε πέρυσιν ὁ παρ' ἡμῖν ἀρχίατρος κ. Βερνάρδος Ὀρνσταῒν ἐν τῇ γενικῇ ἐν Ἀννοβέρῳ Συνόδῳ τῶν ἀνθρωπολόγων, περὶ τῆς μεταξὺ ψυχολογίας καὶ ἀνθρωπολογίας σχέσεως. Ἡ ἀφετηρία τῶν στίχων τούτων εἶνε τὸ λόγιον τοῦ Κοραῆ

«Τίς ὀλίγον, τίς πολὺ
ὅλοι εἴμεθα τρελλοί».

Οἱ στίχοι οὗτοι ἠξιώθησαν προσοχῆς καὶ ἀνεγράφησαν εὐφήμως καὶ ἔν τισι τῶν γερμανικῶν ἐφημερίδων· διὰ τοῦτο δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ μεταγράψωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἑλληνικὸν καθ' ἣν ἐποιήσατο αὐτῶν μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὁ καθηγητὴς κ. Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ποιημάτιον τοῦ Ὀρνσταῒν εἶνε τόδε:]

ΟΛΟΙ ΤΡΕΛΛΟΙ

Ὁ κόσμος εἶν' εὐρὺ φρενοκομεῖον,
Ἄνθρωποι, ζῶα, ἔνοικοι φαιδροί,
Πλὴν δι' ἐγὼ κ' ἐγώ, τῶν αἰωνίων
Δὲν φαίνονται οἱ ἄνθρωποι μωροί;
Ἀλλὰ καὶ ὡς ταὼς ἂν φυσιοῦται,
Κ' ἂν ὡς ἐπαίτης ταπεινοφρονεῖ,
Κ' ἂν πλούτου ὀρεγόμενος πληροῦται,
Χρεῶν κἂν βάρος τὸν καταπονεῖ,
Κ' ἂν σκυθρωπάζει, κἂν γελᾶ, οὐχ ἧττον
Εἶν' ἐνδομύχως εἷς καὶ ὁ αὐτός!
Ὑποκρισίας πλήρης εἶν' ὡς ἦτον,
Κ' ἐγρηγορῶν κ' ὑπνώττων πᾶς βροτός......
Ὁ νόμος του δὲν εἶνε κωμῳδία;
Δὲν τιμωρεῖ τὸν φόνον ὡς κακόν,
Καὶ ὅμως ἐν μωρᾷ ἀναισθησίᾳ
Ὡς ἄνδρ' αὐτὸς τιμᾷ ἡρωϊκὸν
Τὸν κτείνοντα ψυχρῶς πληθὺν ὁμοίων
— Δι' ἓν τῆς δάφνης στέμμα δὴ λαμπρὸν —
Καὶ κλαίοντα μετὰ θερμῶν δακρύων
Κατόπιν πρὸς τὴν θέαν τῶν νεκρῶν;
Φεῦ! τὸ ἐγὼ ἀφ' ὅτου βασιλεύει
Καὶ ψέγεται ὁ Λουθηρανισμὸς
Καὶ παρεδόθη ἐν ταυτῷ τῇ χλεύῃ
Ὁ πᾶν σεπτὸν τιμῶν Δαρβινισμός,
Φρενοκομεῖον εἶν' ἡ Οἰκουμένη.....
Ἀλώπεκες τρυφῶσιν ἐν αὐτῷ.....
Τοιοῦτος πλὴν παράδεισος εὐφραίνει
Πεινῶντας:..... Πρὸς Θεοῦ, σᾶς ἐρωτῶ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1894.

Φ. Α. Ο.

(Ἐλευθέρα μετάφρασις τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἀρχιάτρου κ. Ὀρνσταῒν).

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Εἰς τὸν γαλλικὸν «Χρόνον» ὁ κριτικὸς Vyzewa δημοσιεύει κρίσεις περὶ ἑνὸς βουλγαρικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἰβὰν Βαζὼφ, «Ὑπὸ τὸν Ζυγὸν» ἐπιγραφομένου, τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν ἐσχάτως δύο μεταφράσεις, μία ἀγγλικὴ καὶ ἑτέρα γερμανική. Ὁ Ἰβὰν Βαζὼφ εἶνε ὁ ἱδρυτὴς τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία ὀλίγα ἀριθμεῖ ἔτη ὑπάρξεως. Γεννηθεὶς ἐν Σοπότη, μικρᾷ πόλει τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, τῷ 1850, ᾐσθάνθη ἐνωρὶς τὰ στήθη του φλεγόμενα ὑπὸ διπλοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ποίησιν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Μαθητὴς ἀκόμη ἔστελλε πατριωτικὰ ποιήματα εἰς μικρὸν βουλγαρικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ῥουμανίᾳ, τὸ πρῶτον ὄργανον τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος. Τῷ 1870 διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ καλλίτερον καὶ νὰ ἐργασθῇ ἀποτελεσματικώτερον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του, ἀπῆλθεν εἰς Ῥουμανίαν, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς μικρὰν πόλιν παρὰ τὰ σύνορα μετ' ἄλλων νεαρῶν βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ὡς αὐτὸς εἶχον ἀφήσει τὴν πατρίδα, διὰ νὰ τὴν ὑπηρετήσουν καλλίτερα. Τῷ 1872 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σοπότην, ἀλλὰ θεωρηθεὶς ὕποπτος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νἀπέλθῃ εἰς Ῥουμανίαν. Ἐκεῖ ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τὰς πρώτας του ποιητικὰς συλλογὰς τὴν ***Σημαίαν***, τὰ ***Ἄλγη τῆς Βουλγαρίας***, τὴν ***Ἀπελευθέρωσιν***, ἔργα κλασικὰ ἤδη, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεώς των, ἐνέπνευσαν εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαὸν τὸ κατὰ τῆς δουλείας μῖσος καὶ τὸν πόθον τῆς ἀπελευθερώσεως. Ὁ ποιητὴς ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τελευταῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν πατρίδα του Κράτος ἀνεξάρτητον. Ἡ πατριωτική του δρᾶσις τῷ ἐστοίχισε θυσίας, ἐξορίας, κινδύνους. Τελευταῖον, ὑπὸ τὸν Φερδινάνδον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν, ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τοῦ Σταμπούλωφ, ἐν Ὀδησσῷ δὲ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημα «Ὑπὸ τὸν Ζυγὸν» τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὄχι μόνον ὡς τὸ ἀριστούργημά του, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ ἀριστούργημα ὁλοκλήρου τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ Βαζώφ, ἐπαινεῖται πολὺ διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ζωηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν εἶνε γραμμένον, διὰ τὴν περιπάθειαν ἢ τὴν κωμικὴν χάριν τῶν ἐπεισοδίων του, διὰ τὰς ἀμιμήτους περιγραφὰς τῆς βαλκανικῆς φύσεως καὶ τῆς βουλγαρικῆς ζωῆς. Ὁ Wyzewa φρονεῖ ὅτι γαλλιστὶ μεταφραζόμενον, δὲν θὰ κάμῃ ἀνάλογον ἐντύπωσιν ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἐκ τοῦ καθαρῶς πατριωτικοῦ σκοποῦ του, τῆς τάσεως εἰς τὸ νὰ ἐξιδανικεύῃ τοὺς ἥρωας τῆς βουλγαρικῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὸ νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς βουλγάρους ἀναγνώστας τὸ μῖσος κατὰ τῆς δουλείας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐστέναζον ἄλλοτε. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν Gosse, τὸν γράψαντα τὸν πρόλογον τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως, νὰ κηρύττῃ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Βαζὼφ «ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα παρήγαγε μέχρι τοῦδε ἡ φιλολογία τῶν ἀνατολικῶν κρατῶν».

— Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σαββάτου ἐπανελήφθη ἡ ἔκδοσις τοῦ «Ῥωμηοῦ» τοῦ κ. Σουρῆ. Ἡ ἐν ἀρχῇ ἀγγελία τῆς ἐπαναλήψεως ἄρχεται διὰ τῶν ἑπομένων στίχων:

Ἀρχὴ καὶ πάλιν κοπετῶν καὶ στεναγμῶν καὶ μόχθων . . .
Κατακαϋμένε Φασουλῆ μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά.
Χαιρέτισε μὲ δάκρυα τοῦ κύματος τὸν ρόχθον
Ποῦ σὲ γλυκονανάριζε εἰς τὴν ἀκρογιαλιά.
Καὶ πάλιν ἐπισκόπησε τὴν θέσιν τῆς πατρίδος
Γιατὶ τελειώνουν τὰ λιανὰ τῆς δεκαετηρίδος.

— Οἱ περισσότεροι γράψαντες ἐν Γαλλίᾳ περὶ τῆς «Λούρδης», τοῦ νέου μυθιστορήματος τοῦ Ζολᾶ, δὲν θεωροῦσιν αὐτὸ ἐκ τῶν καλλιτέρων τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου. Μετὰ τὴν παρέλευσιν μάλιστα τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ, κριτικοί τινες ἐπέκριναν αὐτὸ δριμύτατα.

— Εἰς τὸ «Ἄστυ» ἤρχισε δημοσιευόμενον ἐν ἐπιφυλλίδι «Τὸ Ναυάγιον» ἐκτενὲς διήγημα τοῦ κ. Γερασίμου Βώκου, τοῦ συγγραφέως τοῦ πολιτικοῦ μυθιστορήματος «Ὁ Κύριος Πρόεδρος». Εἶνε δραματικωτάτη ἐξιστόρησις ἑνὸς ναυαγίου, μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ δυνάμεως γεγραμμένη.

— Ὡς ἔκτακτον φαινόμενον γυναικείας ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεως, ἐθεωρήθη ἡ νεαρὰ δεσποινὶς Θηρεσία Λαβριόλα, δεκαεπταέτις μόλις, ἥτις ἐξετασθεῖσα ἐσχάτως ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Ῥώμῃ Νομικῆς Σχολῆς ἠξιώθη διπλώματος μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Θέμα τῆς ἐναισίμου αὐτῆς διατριβῆς ἦτο: *Ἡ τιμὴ* ***ὑπὸ δικαστικὴν ἔποψιν***.

— Ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφεὺς Ἀνατὸλ Φρὰνς ἐξέδωκε καὶ αὐτὸς νέον τρυφερώτατον μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἐρυθρὸν Κρῖνον» τὸ ὁποῖον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς καὶ κατέστη ταχέως τὸ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τῶν κυριῶν.

— Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν παρισινῶν Λυκείων, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Λέγκ, ποιητὴς καὶ λογογράφος ἅμα διακεκριμένος, ἀπήγγειλε γλαφυρώτατον λόγον, πλήρη πολυτίμων πρὸς τὴν νεότητα ὑποθηκῶν. «Αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι—εἶπεν ἐν ἐπιλόγῳ— ἔχουν ὅπως ἡ θάλασσα ἀμπώτεις καὶ πλημμυρίδας αἰωνίους. Ὅπως αὐταὶ καὶ ἐκεῖναι ἔχουν τὰς τρικυμίας των. Ποτὲ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀπελπιζώμεθα. Παρὰ πᾶσαν καταιγίδα, ὁ κόσμος θὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμόν του. Οὔτε οἱ ἀπογοητευμένοι, οὔτε οἱ παράφοροι θὰ τοῦ ἀνακόψουν τὸν δρόμον. Βαδίζει μετ' ἀκατανικήτου ὁρμῆς πρὸς «καλλιτέραν καὶ εὐτυχεστέραν ἀνθρωπότητα» πρὸς πάντοτε ὑπέρτερον ἰδεῶδες, δικαιοσύνης, ἀδελφότητος καὶ ἐλευθερίας».

Θεατρικὰ

Ὁ Βέρδης ἐτροποποίησε σημαντικῶς τὸ τέλος τῆς τρίτης πράξεως τοῦ «Ὀθέλλου» του, ἔπεμψε δὲ τὸ χειρόγραφον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ παρισινοῦ «Μελοδράματος» διὰ τὰς προσεχεῖς παραστάσεις τοῦ ἔργου. Ἐπίσης εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν, ὁ Βέρδης ὑπεσχέθη νὰ γράψῃ νέαν μουσικὴν διὰ τὸν χορὸν τῶν ἀκολούθων, οἱ ὁποῖοι θὰ περιστοιχίζουν τὸν Δόγην κατὰ τὴν εἴσοδόν του.

— Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐδόθη διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Παραδείσου» ἡ τετράπρακτος τραγῳδία τοῦ κ. Ἰωάννου Καλοστύπη «Προμηθεὺς ἐν Ὀλύμπῳ». Ὁ θίασος «Πρόοδος» ἐφρόντισε νὰ ἀναβιβάσῃ τὸ ἔργον μετὰ σπανίας διὰ θερινὸν θέατρον σκηνικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ μηχανισμῶν καὶ πυροτεχνημάτων καὶ μουσικῆς· χάρις δὲ εἰς τὰ ἑλκυστικὰ ταῦτα, ὁ κόσμος συρρέει καθεκάστην. Ἀλλ' ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν τὸ ἔργον τοῦ κ. Καλοστύπη ὑστερεῖ σημαντικῶς, ἐκρίθη δὲ δυσμενῶς ὑφ' ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου. Οἱ μακροὶ μονόλογοι, τοῦ Προμηθέως προπάντων, καθιστῶσιν αὐτὸ εἰς ἄκρον πληκτικόν, γενικῶς δὲ δὲν εἶνε γραμμένον μετὰ τῆς ποιητικῆς ἐκείνης δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ἡ εὐρύτης τοῦ θέματος.

— Τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην εἰς τὸ θέατρον Τσόχα ἀνεβιβάσθη τὸ νέον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλου «Ἡ Νεράϊδα». Περὶ τούτου θὰ γράψωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον.

— Νέος δραματικὸς θίασος συνεκροτήθη ὑπὸ τὸν κ. Μιχαὴλ Ἀρνιωτάκην καὶ ἤρχισε τὰς παραστάσεις του εἰς τὸ θέατρον τῶν Ὀλυμπίων. Ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστεῖ ἡ διαπρεπὴς καλλιτέχνις Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, χειροκροτουμένη καθεκάστην ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς θαυμαστῶν.

— Βεβαιοῦται ὅτι προσεχῶς ἔρχεται ἐκ Μυτιλήνης ὁ κ. Δ. Βερναρδάκης ἵνα παραστῇ κατὰ τὰς δοκιμὰς τοῦ νέου αὐτοῦ δράματος «Ἀντιόπη». Πολὺ πιθανὸν θεωρεῖται ὅτι θὰ δώσῃ αὐτὸ εἰς τὸν θίασον τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου.

ΛΟΥΚΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΗ

Δύο κόραις πρόβαλαν,
Κ' ἐνῷ θωροῦσαν
Τ' ἄστρα, ποῦ, ἀμέτρητα,
Φεγγοβολοῦσαν,
Τὰ χείλη ἀνοίγοντας
Καὶ τὴν ψυχή της,
Εἶπε ἡ μικρότερη
Στὴν ἀδελφή της:
— Εἶμαι κατάκαρδα
Θλιμμένη' ἐγώ.

Τούτη ποῦ μ' εὕρηκε
Δὲν εἶναι μία
Θλίψη ἀνεξήγητη,
Δίχως αἰτία.
Ὁ νοῦς μερόνυχτα
Μοῦ παρασταίνει
Τοὺς νέους ποῦ πνίγηκαν
Στὴ Βουλιαγμένη,
Καὶ ναῦρω ἀνάσαση
Δὲν ἠμπορῶ.

Πρὶν φέξῃ σήμερα
Μία μόνη ἀχτίδα,
Στὸν ὕπνο ξέπλεκαις
Γυναίκαις εἶδα·
Καὶ τ' ἄϋλα πλάσματα,
Σὰ νᾶταν ἕνα,
Μοῦπαν: — Γιὰ μάνα σου
Θέλεις ἐμένα,
Ποῦ τὸ πνιμένο μου
Τέκνο θρηνῶ;

Εἶπαν, καί, — ὡς ξέμακρα
Νὰ μ' εἶχαν πάρῃ,
Δίχως ὀπίσω μου
Ν' ἀφήκω χνάρι —
Ἐκεῖ ποῦ ἡ θάλασσα
Τοὺς βράχους τρώει
Κλάψαις ἀρχίσαμε
Καὶ μοιρολόϊ·
Λές, ποῦ τὴ λάβρα τους
Εἶχα κ' ἐγώ.

Μήτε — ὡς ἐξύπνησα
Κ' εἶδα τριγύρου
Ποῦ οἱ μαῦροι σκόρπισαν
Ἴσκιοι τοῦ ὀνείρου —
Δυνήθη ὁλότελα
Νὰ ξαστερώσῃ
Ἡ καταζάλιστη
Θολή μου γνῶση.
Ἄχ! δυστυχήματα
Θωράω παντοῦ.

Ὁ ἀχὸς ποῦ γένεται
Στὸν κάτου δρόμο
Γιὰ τοῦτο βέβαια
Μοῦ φέρνει τρόμο.
Κ' ἰδές! — βαρύτερα
Νὰ μὲ τρομάξῃ,
Προβαίνει ἐκεῖθενε
Συρμένο ἁμάξι,
Σὰν ἀργοκίνητη
Κλίνη νεκροῦ.

Μέσα — ὢ λαχτάρα μου! —
Καθὼς ζυγόνει,
Βλέπω ἕνα λείψανο
'Σ ἄσπρο σεντόνι.
Ἀπὸ τὰ ὁλόβρεχα
Μαλλιὰ λυμένα
Γυναῖκα φαίνεται,
Ποῦ στὰ ὠργισμένα
Νερὰ τῆς θάλασσας
Ἔχει πνιγῇ.

Σεῖς, ποῦ διαβαίνετε,
Κοντοσταθῆτε
Τῆς μαύρης τ' ὄνομα
Νὰ μᾶς εἰπῆτε.
Γιατί καρφόνετε
Τὰ μάτια κάτου
Μὲ μία βαθύτατη
Σιωπὴ θανάτου;
Ποιὰ νᾶναι — ἀλοίμονο! —
Ποιὰ νᾶναι αὐτή;

Ἄν, ὢ βαρειόμοιραις,
Δὲ σᾶς τὸ λένε
Τ' ἀηδόνια, οἱ ζέφυροι,
Τ' ἄστρα ποῦ κλαῖνε,
Ὅ,τι γυρεύετε,
Καὶ πρὶν ἀκόμα
Ν' ἀνοίξῃ τρέμοντας
Ἀνθρώπου στόμα,
Τὸ σκούζει μέσα σας
Ἡ ἀθλία καρδιά.

Τρεχᾶτε, κλάψετε
Κ' ἡ δύο 'ς αὐτήνε!
Τρεχᾶτε! — ἡ μάνα σας
Τὸ φῶς σας εἶναι.
Ἀπὸ τὰ κύματα,
Σὰν περιστέρι,
Ἐπῆε τὸ πνεῦμα της
Στὰ οὐράνια μέρη,
Τοῦ Χάρου ἀφίνοντας
Τόση ὀμορφιά.

*

Νεκρή! — Τὸ μαῦρο μήνυμα σὲ κάθε περιγιάλι,
Σὲ κάθε γῆ μας ἔφτασε μὲ ξένη βία μεγάλη·
Κ' ἕνα πουλὶ νησιώτικο, σταῖς κλάψαις μαθημένο,
Γροικήθη ἀπὸ τοὺς βράχους του νὰ 'πῇ κατα-
[θλιμμένο:

— Ποιὸς δὲν τὸ ξέρει, ὢ θάλασσα, ποῦ ἀπό το πλού-
[σιο στῆθος
Ἡ γῆ σοῦ παίρνει ἀδιάκοπα μαργαριτάρια πλῆθος;
Ἀλλ' ἀκριβὰ σοῦ πλέρωσε τὰ τόσα πῶχει πάρῃ
Μὲ τοῦτο ποῦ τῆς ἅρπαξες τ' ὡραῖο μαργαριτάρι.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΖ΄.

Τέσσαρες παρῆλθον μῆνες, ἀπὸ τῆς τραγικῆς ἐκείνης ἡμέρας, τέσσαρες μῆνες κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Ἀσπασία μετ' ἀγάπης ἀδελφῶν, ἀφιερώθησαν ὅπως ἀναστήσουν τὴν κεραυνωθεῖσαν ἐκείνην ὕπαρξιν, ὅπως περιθάλψουν τὰ τέκνα του.

Ἂν ἡ ἀφοσίωσις ἡ θερμή, ἂν ὁ πόνος καὶ αἱ φροντίδες ἀγαθῶν καρδιῶν ἐπήρκουν εἰς ἀνόρθωσιν οὕτως ἐρειπωθείσης ὑπάρξεως, θὰ ἀνωρθοῦτο ὁ Κίμων.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐφικτὴ τοιαύτη ἀνάστασις. Ἀνέκτησε δὲ μόνον βραδέως, ἀτελῶς τὴν φωνήν· τὰ δεξιὰ ὅμως ἄκρα ἔμειναν παράλυτα· καὶ ἡ διάνοια ἐκείνη ἡ διαυγὴς καὶ σπινθηρίζουσα ἠτόνησε καὶ κατέπεσε.

Πόσας καθ' ἑκάστην κατέβαλε τραγικὰς προσπαθείας, ὅπως ἐπιβάλῃ μικρὰν κίνησιν εἰς τὸν πόδα ἐκεῖνον τὸν βαρύν, τὸν μολύβδινον, ὅπως κατορθώσῃ νὰ ὑπεγείρῃ τὴν χεῖρα τὴν ἄτονον, τὴν ἀδρανῆ. Ἱδρὼς περιέρρεε τὸ πρόσωπόν του ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν ματαίων τούτων ἀποπειρῶν, κατὰ τὰς ὁποίας μόλις ὑπεγειρόμενα τὰ ἄκρα, ἐκλελυμένος, ἐν ἀποθαρρύνσει, τὰ ἄφινε πάλιν νὰ καταπίπτουν ἀδρανῆ, μετὰ στεναγμοῦ ἀπογνώσεως.

— Ἄχ! Φίλιππε, ἔλεγε, νὰ σηκωθῶ ἤθελα, νὰ σηκωθῶ. Μῆνες τώρα κάνετε γιὰ μένα καὶ τὰ δυστυχισμένα τὰ παιδιά μου, ὅ τι ποτὲ δὲν θὰ ἔκανε ἀδελφός, ἂν εἶχα. Ἀφῆστε με νὰ πάω στὸ θεραπευτήριο. Δὲν ἐκουράστηκε ἀκόμα ἡ καλωσύνη σας, καλέ μου Φίλιππε;

— Τί κρίμα νὰ μᾶς ἀδικῇς ἔτσι, Κίμων.

— Καὶ ὅμως πρέπει νὰ πάω στὸ νοσοκομεῖο· θὰ μὲ ἀνακουφίσῃς πολύ, ἂν μ' ἀφήσῃς. Τὰ ὀρφανὰ αὐτά, ποῦ παίζουν ἀμέριμνα μὲ τὰ παιδάκια σου θὰ τὰ βάλουμε ἐσωτερικὰ κάπου· θὰ τὸ κατορθώσω μὲ κάποια συγκατάβασι, ἂν ἐπιτύχουμε.

— Ἂν μὲ παρηγορῇ τίποτα σ' αὐτὴ τὴν τόση καταστροφὴ εἶναι, ὅτι εὑρέθηκα νὰ σοῦ δώσω ἕνα χέρι ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου· καὶ μὲ ρωτᾷς ἂν ἐκουραστήκαμε; Σὺ ποῦ κανένα δὲν ἀδίκησες ποτέ, πῶς ἀδικεῖς τώρα ἔτσι σκληρὰ ἐμᾶς;

— Καὶ θὰ ἀδικήσῃς, ἐπίσης σκληρὰ καὶ τὰ παιδιά μας, προσέθεσεν ἡ Ἀσπασία, ἂν τοὺς πάρῃς τὸ Φαίδωνα καὶ τὴ Θάλεια.

Ἄφωνος ἔσφιγξε τὴν χεῖρα των καὶ μόνον οἱ ὑγροὶ ὀφθαλμοί, τοὺς ὁποίους εὐγνώμονας προσήλωσεν ἐπ' αὐτῶν, ἀπήντησαν εἰς τὴν καλωσύνην των.

Ἀλλ' ἐπανήρχετο κατὰ πᾶσαν ὥραν εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, ἐπανελάμβανε τὴν αὐτὴν παράκλησιν, μὲ τὴν ταπεινήν, ἀλλ' ἐπίμονον ἱκεσίαν παιδίου. Τὸ θεραπευτήριο· γιατὶ πολὺ ἔτσι τὸν κάνῃ νὰ βασανίζεται ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀδελφοῦ του, μὲ τὸ νὰ μὴ τὸν ἀφίνῃ νὰ τοὺς σηκώσῃ τὸ τόσο βάρος· νὰ πάῃ ἐκεῖ νὰ καταπέσῃ. Αὐτὴ ἡ στενοχωρία δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ ποτὲ νὰ γείνῃ καλά.

Μετά τινας ἡμέρας ἐν τούτοις ἐφάνη ποιά τις βελτίωσις εἰς τὴν κατάστασίν του· καὶ τότε τὰ σχέδιά του ἔλαβον ἄλλην τροπήν.

— Τὸ βλέπεις, Φίλιππε, κατορθόνω τώρα νὰ σύρωμαι σιγὰ σιγά· δὲν θὰ ἔχω πλειὰ ἀνάγκη ἀπὸ τὸ θεραπευτήριο, ποῦ σὲ ἐτρόμαζε τόσο πολύ. Τώρα τὰ παιδιὰ θὰ μποῦν ἐσωτερικὰ ὅπως εἴπαμε. Καὶ σαράντα δραχμαῖς νὰ ἀπομείνουν ἀπὸ τὸ μισθό μου, μοῦ φτάνουν νὰ τρώγω ἕνα κομμάτι ψωμὶ καὶ νὰ νοικιάσω μιὰ σκοτεινὴ τρύπα νὰ κρύψω μέσα τὴ συμφορὰ καὶ τὴν ἀτιμία μου.

Ἐπὶ τοῦ μισθοῦ του ὑπελόγιζεν ὁ δύσμοιρος· οὔτε διῆλθεν ἀπὸ τῆς διανοίας του ἡ σκέψις, ὅτι θὰ μείνῃ χρονίως ἀνάπηρος, οὐδ' ἔστη πρὸ τῆς φαντασίας του, τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποστρατεύσεως τὸ φάσμα.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὸν φωτίσῃ περὶ τούτου· οὐδ' ὑπώπτευεν ὁ ἀτυχὴς ὅτι εἰς τοῦ Φιλίππου τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς παρακλήσεις ὠφείλετο, ὅτι δὲν εἶχεν ὑποβληθῇ ἀκόμη τὸ ὀλέθριον διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ διεγράφετο τῶν ἐλέγχων τοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ἔρριπτεν εἰς τὰς ὁδοὺς ἄχρηστον ἀπόστρατον, ὅπως ἀποσυντεθῇ ἐν ἀνίᾳ καὶ θλίψει, σύρων τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας του ἀέργους, ἀχρήστους.

Εἶναι πάντοτε καιρὸς νὰ τὸ μάθῃ, διενοεῖτο ὁ Φίλιππος· καὶ ὅσον ἀργότερα, τόσο καλλίτερα.

— Χάρισέ μου, τῷ εἶπε, Κίμων, ἕνα μῆνα ἀκόμα. Θὰ ἦσαι ὡς τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καλά· καὶ τότε ἀποφασίζεις. Ἔπειτα γιατὶ νὰ χωριστῇς ἀπὸ τὰ παιδιά σου; Τί καλλίτερη παρηγοριὰ παρὰ νὰ νοικιάσῃς ὄχι μιὰ σκοτεινὴ τρύπα, γιὰ σένα καθὼς λές, ἀλλὰ ἕνα ἀλέγρο, φωτεινὸ σπιτάκι γιὰ τοὺς τρεῖς σας, νὰ τὰ ἔχῃς κοντά σου πάντα τὰ παιδάκια σου καὶ νὰ τὰ βλέπῃς νὰ μεγαλόνουν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο τῆς ἀγάπης σου:

Ναί, Φίλιππε, τὸ γνωρίζω· θὰ ἦταν τοῦτο δροσιὰ στὴ φλόγα τῆς καρδιᾶς μου. Ἐγὼ τὸ ξέρω, πῶς θὰ σύρω τὴ ζωή, ὅταν ἡ δυστυχία μου κλειστῇ μέσα σὲ τέσσερες τοίχους ἔρημη, σκοτεινή, χωρὶς νὰ τὴν φωτίζουν τὰ μάτια τῶν παιδιῶν μου, χωρὶς νὰ τὴν γλυκαίνῃ τὸ χαμόγελό τους. Ἀλλὰ γιὰ τὰ παιδιά μου, Φίλιππε, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Ὁ πατέρας εἶναι ἄχρηστος γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ ξεπέταμα τῶν μικρῶν του, καὶ ὅταν ἀκόμα εἶναι γερός· ὄχι σαράβαλο σὰν κ' ἐμένα. Αὐτὸ τὸ καθῆκον τὸ ἔδοσε ἡ φύσις εἰς τὴ μάννα· καὶ γιὰ τοῦτο ἡ ἄπιστη γυναῖκα εἶναι καὶ μάννα μέγαιρα, γιατὶ ἡ ἀτιμία της τὴν κάνει νὰ ἀπαρνῆται τὰ παιδιά της. Ὄχι· ἕνας σὰν κ' ἐμέ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ προστατεύσῃ τὴν κόρη του ἀπὸ τὸν κίνδυνο νὰ ὁμοιάσῃ τῆς μάννας της. Ἔπειτα μαζί μου, μέσα στὴν ἀτμοσφαίρα τόσης κακομοιριᾶς, θὰ τὰ φεύγει πάντα ἡ χαρὰ τὰ παιδιά μου, καὶ δὲν θὰ σκάσῃ ποτὲ τὸ χειλάκι τους στὸ γέλοιο. Κ' ὁ Φαίδων μου καὶ ἡ Θαλίτσα μου πρέπει νὰ γελοῦν· γιὰ μὲ τὰ φαρμάκια, γι' αὐτὰ ἡ χαρά. Ὅση χαρά, ἐννοεῖς, ἠμποροῦν νὰ ἰδοῦν παιδιὰ ὀρφανεμένα ἀπὸ τὴ μάννα

[1] Ἴδε σελίδα 323.

καὶ μὲ πατέρα παραλυτικό. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν θὰ τοὺς παγόνει τὸ χαμόγελο στὸ στόμα ἡ θέα μου, θὰ βροῦν συνομίληκα, θὰ τρέχουν στὸ περιβόλι τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, θὰ τὰ χτυπάῃ ὁ ἥλιος τῆς παιδικῆς εὐτυχίας, ὅπου θὰ ἁπλόνεται γύρω τους καὶ θὰ ζεσταίνωνται κι' αὐτὰ λιγάκι. Εἶναι κολλητικὸ τὸ γέλοιο στὰ παιδιά, Φίλιππε. Γ' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ στερηθῇ ὁ πατέρας τους.

Δὲν ἀντεῖπεν ὁ Βράγκας. Ἐνδομύχως συνησθάνετο καὶ αὐτός, ὅτι θλιβερὰ ἀνάγκη ἐπέβαλλε καὶ ταύτην τοῦ μάρτυρος τὴν θυσίαν.

Παρῆλθον ἔτι ἡμέραι τινές. Ὁ δὲ Φίλιππος ἤρχισεν ἤδη νὰ προδιαθέτῃ τὸν Κίμωνα εἰς τὴν ἀποστράτευσιν διὰ σκοτεινῶν ἀοριστολογιῶν, αἵτινες ἤρκεσαν ἐν τούτοις διὰ νὰ γεννηθῇ φῶς εἰς τοῦ Κίμωνος τὴν διάνοιαν.

— Ἀρκεῖ, Φίλιππε ἐννοῶ. Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅπου ποτὲ δὲν ὑπῆρξα αἰσιόδοξος, δὲν ἠξεύρω πῶς ἐπίστεψα, ὅτι μπορεῖ νὰ ἀναστηθῇ τὸ κεραυνωμένο κορμί μου. Ἀλλὰ αὐτὸ ξέρεις θὰ ἦταν ἡ τελευταία ἄγκυρα τῶν παιδιῶν μου, νὰ δουλέψω ἀκόμα ὀλίγο, ἔπειτα ἐπίστευα, πῶς ἐκουράστηκε πλειὰ ὁ Θεός. Δὲν παραπονοῦμαι· οἱ νόμοι ἔχουν δίκηο. Τὸ βλέπω, εἶμαι ἄχρηστος. Πρέπει νὰ σκουπιστῶ ἀπὸ τὰς τάξεις, ὅπως σκουπίζονται ἀπὸ τὸ στρατῶνα τὰ φρόκαλα, πρέπει νὰ πεταχτῶ, ὅπως πετιοῦνται ἀπὸ τῆς ἀποθήκαις οἱ κουρελιασμέναις στολαῖς, οἱ σάπιαις σκελέαις ποῦ τῆς πουλοῦν γιὰ τοὺς ζητιάνους. Ἂν ἤμουν ἄλογο τοῦ στρατοῦ, θὰ μὲ ἐτουφέκιζαν, ὅπως τουφεκίζουν τὰ σακάτικα ἄλογα, ποῦ δὲν κάνουν πλειὰ οὔτε γιὰ τὴ δημοπρασία. Πῶς τὰ ζηλεύω τὰ σακατεμένα τὰ παληάλογα!

Δύο μαργαρῖται ἐκύλισαν ἐπὶ τοῦ παραμορφωμένου προσώπου του καὶ ἔστησαν τρέμοντες ἐπὶ τοῦ ἄδροῦ τοῦ λευκανθέντος μύστακός του.

Ὁ μακρὸς βίος τοῦ στρατῶνος ὁ πλήρης πικριῶν καὶ βασάνων, μὲ τὰς πικράς του περιπετείας καὶ τὰ ἀλγεινὰ ἐπεισόδια, ἀπεγυμνοῦτο καὶ ἀποκαθήρετο ἐν τῇ μνήμῃ του ἀπὸ πάσης ὀδυνηρᾶς ἐντυπώσεως καὶ δὲν ἀπέμενεν, εἰμὴ ἡ ἀνάμνησις φωτεινῆς, εὐφροσύνου ἐποποιίας. Καὶ ἤδη ἐξωθεῖται τοῦ κύκλου τῆς στρατιωτικῆς συναδελφότητος, θραύονται οἱ οἰκογενειακοί του δεσμοὶ ἐν τῇ στρατιωτικῇ οἰκογενείᾳ, ὡς ἐθραύσθη πᾶν ὅ τι ἦτο δι' αὐτὸν στοργή, εὐτυχία, χαρά, καὶ ἄεργος ἐφεξῆς, μὲ τὴν ἐλεημοσύνην πενιχρᾶς συντάξεως, βάρος τῆς γῆς, θὰ σύρῃ ἐπ' αὐτῆς ὕπαρξιν ἄνευ σκοποῦ, βίον ἄνευ ἐλπίδων. Θὰ ἀποσυντεθῇ κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς ἀνίας, ἥτις ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον ἢ ἡ θλῖψις φονεύει τοὺς ἀόκνους ὀργανισμούς, ὅταν καταδικασθοῦν εἰς τὴν εὐρωτίασιν τῆς ἐπιβεβλημένης ἀεργίας.

Συνεκλόνισε τόσον τὴν ψυχήν του τῆς νέας ταύτης τραγικῆς περιπετείας του ἡ πρόοψις, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἐλησμόνησε τὰ φρικώδη τοῦ βίου του συμβάντα, ἐλησμόνησεν αὐτὰ τὰ τέκνα του, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀπόστρατος καὶ ἄεργος ἦτο πάντοτε ἀναγκαῖος, ἐφ' ὅσον εἶχεν ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς.

Παρεκάλεσε νὰ τοῦ φέρουν καθ' ἑκάστην τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν κατέτρωγεν ἐναγωνίως ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος, μέχρι τῆς τελευταίας· καὶ ἔθραυον τοῦ στήθους του τὰ τοιχώματα τῆς καρδίας του οἱ παλμοί· τόσον ἔτρεμε μήπως εὕρῃ ἐν αὐτῇ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οὕτως ἐπιμόνως ἐζήτει.

Εἶχεν ἀκόμη δισταγμοὺς ὁ δείλαιος. Καὶ ἡ μᾶλλον προγεγραμμένη ψυχὴ ἔχεται τόσον ἐπιμόνως τῆς ἐλπίδος!

Τέλος ἡμέραν τινά, καθ' ἣν τοῦ εἶχον ἀποκρύψει τὴν Ἐφημερίδα καὶ ἠρώτα ἐναγωνίως τὸν Φίλιππον ἠναγκάσθη οὗτος νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ τὴν θλιβερὰν ἀλήθειαν. Εἶχε τεθῇ αὐτεπαγγέλως εἰς ἀποστρατείαν διὰ σωματικὴν ἀνικανότητα.

Θάρρος, Κίμων, τοῦ εἶπεν· εἶσαι ἄνδρας· αὐτὸ θὰ ἤρχουνταν ἀργὰ ἢ ὀγλήγωρα. Μαζὶ μὲ τὴ σύνταξι τοῦ μετοχικοῦ, ἐγὼ σοῦ ὑπόσχομαι καὶ τὰ παιδιά σου νὰ μποῦν ἐσωτερικά, καὶ σὺ τίποτα νὰ μὴ στερηθῇς. Ἢ θαρρεῖς πῶς ἐγὼ καὶ ἡ Ἀσπασία θὰ σὲ ἀφίσουμε νὰ σὲ τρώῃ ἡ μοναξιά; Μαζὶ θὰ εἴμαστε κάθε μέρα, μαζὶ θὰ πηγαίνουμε ταχτικὰ στὰ παιδιά· καὶ ἔτσι ὁ καιρὸς θὰ κυλᾷ χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ τὸ καταλάβῃς.

Κατέπιε λυγμόν, ἀλλ' ἐφάνη εὐσταθής· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπεριπάτει συρόμενος ἐντὸς τοῦ δωματίου του, βυθισμένος εἰς σιωπηράν, εἰς ἄφωνον ὀδύνην.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐγερθεὶς λίαν πρωῒ ἐζήτησε τὰ τέκνα του καὶ κλείσας τὴν θύραν,

Παιδιά μου, τοῖς εἶπε, νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ ἑτοιμάσω τὰ στρατιωτικά μου. Θὰ ἔβγω σήμερα ἔξω μὲ μεγάλη στολή. Μὴ λέτε ἀκόμη τίποτα, γιατὶ δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ὁ καλός μας φίλος νὰ ἔβγω.

Ἔθεσε μετὰ κόπου ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Φαίδωνος τὴν στολήν, ἡ ὁποία ἔφθανε μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ μικροῦ καὶ ὡδήγησε τὴν Θάλειαν, κρατοῦσα τὴν ψήκτραν μὲ ἀμφοτέρας τὰς μικράς της χεῖρας, νὰ τὴν καθαρίσῃ.—Οὕτω τὰ δύο μικρὰ ἐκαθάρισαν τὴν στολήν, τὴν σκελέαν, τὸ πιλίκιόν του. Τῇ βοηθείᾳ ἀμφοτέρων κατώρθωσε καταβάλλων ὑπερανθρώπους ἀγῶνας νὰ ἐνδυθῇ. Ἡ μορφή του ἦτο πελιδνή· ὁ ἱδρὼς ἔσταζεν ἀπὸ τοῦ μετώπου του ἐκ τῆς ἐναγωνίου προσπαθείας. Ἐδοκίμασε τότε διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς νὰ προσαρμόσῃ ἐπὶ τοῦ στήθους του τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' ἔτρεμεν ἡ χείρ του καὶ ἡ μικρὰ Θάλεια, ἐγειρομένη ἐπὶ τῶν ποδῶν της τὸν προσήλωσε διὰ καρφίδος.

Ἐνῷ δὲ ὁ Φαίδων προσεπάθει νὰ πορπίσῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ξίφος εἰς τὸ λειπόσαρκον σῶμα τοῦ πατρός του, εἰσῆλθεν ὁ Φίλιππος.

Ἡ καρδία του συνετρίβη ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου στολισμοῦ. Ἐνόμισεν ὅτι παρεφρόνησεν ὁ φίλος του.

— Παραξενεύεσαι, τῷ εἶπεν ἀλγεινῶς μειδιῶν, καλέ μου Φίλιππε. Θὰ μοῦ τὴ συγχωρέσῃς αὐτὴ τὴν τελευταία μου ἀδυναμία. Ἠθέλησα νὰ γείνω ἀκόμη μία φορὰ στρατιώτης καὶ θὰ μὲ βοηθήσῃς σύ· θὰ στείλῃς νὰ μοῦ φέρῃς μίαν ἅμαξα· καὶ ἐκεῖ στὴν ἀναφορὰ ποῦ θὰ ἦναι ὅλοι μαζωμένοι θὰ πάω νὰ σφίξω τὸ χέρι τῶν συναδέλφων· καὶ ἔπειτα, θὰ μπῶ τελευταία φορὰ στὸ στρατῶνα, νὰ ἀποχαιρε-

τήσω τὸ λόχο μου· γιατί, νὰ ξέρῃς, μὲ ἀγαποῦσαν πολὺ στὸ λόχο μου, Φίλιππε.

Ὡμίλει οὕτω, συγκεκομμένως, πνιγόμενος ὑπὸ τῶν λυγμῶν. Κρίσιμος δὲ ἦτο ἡ θέσις τοῦ Βράγκα. Ἤθελε πάσῃ δυνάμει νὰ ἀποτρέψῃ ἀπ᾿ αὐτοῦ τὸ γελοῖον, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξηγηθῇ πρὸς αὐτόν· ἠννόει, ὅτι εἰς ἣν ἤθελε παρουσιασθῇ κατάστασιν ὁ ἀτυχὴς φίλος του μετὰ τὰ συμβάντα, τὰ ὁποῖα τὸν ἔπληξαν, πολλοὶ ὀφθαλμοὶ θὰ ὑγρανθοῦν ἐπὶ τῇ θέᾳ του ἐκ συγκινήσεως, ἀλλὰ πλειότερα χείλη θὰ διασταλοῦν εἰς μειδίαμα ἐμπαιγμοῦ.

— Σὲ ἀγαποῦσαν καὶ θὰ σὲ ἀγαποῦν πάντοτε. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀγαποῦν σέ; Ἀλλὰ ἀργότερα, Κίμων, ἀργότερα τοὺς βλέπεις. Νὰ δυναμώσῃς ὀλίγον. Τώρα εἰς τὴν πρώτη σου ἀνάρρωσι θὰ σὲ σκοτώσουν αὐταὶ αἱ συγκινήσεις. Γιὰ χάρι μου ἀνάβαλέ το ὀλίγαις ἡμέραις αὐτό σου τὸ σχέδιο.

Ἀλλὰ μεθ᾿ ὅλα ὅσα ἐπροφασίζετο, μὴ δυνάμενος νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἀπέτρεπε, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν μεταπείσῃ. Ὡς παιδίον εἶχε προσηλωθῇ μετὰ πείσμονος πόθου εἰς τὴν ἰδέαν του ταύτην.

Καὶ συρόμενος, καταβάλλων ὑπερανθρώπους προσπαθείας νὰ σταθῇ εὐθυτενής, εἰσῆλθε τὸ πρῶτον ἤδη μετὰ τὴν μακρὰν νόσον του εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς οἰκίας.

Μέγας καθρέπτης ἦτο τοποθετημένος ἀκριβῶς ἄντικρυ τῆς εἰσόδου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀκουσίως κατωπτρίσθη ὁλόκληρος.

Ἔστη ἐνεὸς ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς εἰκόνος του. Ἐνόμισεν, ὅτι δραπέτης τοῦ τάφου, πτῶμα ἐν ἀποσυνθέσει λησμονηθὲν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἶχεν ὑπεγερθῇ φέρον τὴν μεγάλην στολὴν καὶ τὰ διάσημα. Ἡ μορφή του ἦτο πελιδνὴ μὲ ἐρυθροκυάνους πλάκας, ἐγκατεσπαρμένας· αἱ σάρκες τῶν παρειῶν ἐκρέμαντο μὲ τὸν φυέντα ἀδρόν, τὸν λευκὸν πώγωνα ὡς θύσσανοι, καὶ ἐκολποῦντο μετὰ τῶν χειλέων κατὰ τὴν ἐπίπονον ἀναπνοήν, ὡς ἱστία. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐσβεσμένοι, νωθροί· τὸ στόμα διεστραμμένον, διευθυνόμενον πρὸς τὸ ἀριστερὸν οὖς, ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς καμμύων ἐκ τῆς νευρικῆς συσπάσεως. Ταῦτα ἀπετέλουν ἐν ὅλῳ τραγικὸν μορφασμὸν γελωτοποιοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐντύπωσις καθίστατο ἀλγεινοτέρα, ἕνεκα τοῦ σκιάζοντος τὸ πρόσωπόν του λοφωτοῦ πιλικίου. Καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτὴ ἔκλινεν ἐπὶ τοῦ στήθους πρὸς ἀριστερά, ὡς ἐὰν εἶχον κατεαγῇ οἱ σπόνδυλοι τοῦ αὐχένος, τὸ σῶμα του ἔτρεμεν, ὡς οἰνόφλυγος, μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα αἰωρουμένην, ἀδρανῆ, μὲ τὸν καρπόν, καὶ τὴν παλάμην αὐτῆς διεστραμμένα πρὸς τὰ ἔσω, μὲ τοὺς δακτύλους σπασμωδικῶς κυρτωμένους.

Ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν τοῦ Φιλίππου αἱ προτροπαί, τὸ κατώρθωσε τότε τῆς ἀθλιότητός του ἡ θέα. Ἔπεσεν ἐπὶ καθίσματος συνεχόμενος ὑπὸ λυγμῶν καὶ ἐναγκαλιζόμενος μετὰ κόπου τὰς κεφαλὰς τῶν τέκνων του.

— Γιὰ τελευταία φορά, εἶπε, γλυκά μου παιδιά, βλέπετε τὸν πατέρα σας στρατιώτη, μὲ αὐτὴ τὴ στολὴ τὴν τιμημένη. Νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια· καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀκόμα θὰ τὸν ἰδῆτε γλήγωρα, ἂν θυμηθοῦν νὰ μοῦ τὴ φορέσουν. Καὶ τώρα πᾶμε μέσα νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ τὰ πετάξω ἀπὸ πάνω μου· ἄλλαξα γνώμη καὶ δὲν θὰ πάω πουθενά, παιδιά μου.

Μετά τινας ἡμέρας τῇ ἀρωγῇ τοῦ Φιλίππου Βράγκα ἡ μικρὰ Θάλεια ἐτοποθετήθη ἐσωτερικὴ εἰς τὸ Ἀρσάκειον· ὁ Φαίδων εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ ***. Εἶναι πολὺ φίλος του ὁ διευθυντής, τοῦ εἶχεν εἰπῆ ὁ Φίλιππος, καὶ διὰ τοῦτο ἐδέχθη τὸν Φαίδωνα ἀντὶ τοῦ τρίτου τῶν συνήθων τροφείων. Καὶ τὸ εὐτύχημα εἶναι, προσέθεσεν, ὅτι θὰ μείνουν ἔτσι χωρὶς ν᾿ αὐξήσουν ὅσο νὰ τελειώσῃ μὲ τὸ καλὸ τὸ παιδὶ καὶ τὴν τελευταία γυμνασιακὴ τάξι.

Τὸ ἀληθὲς ἦτο ὅτι τὰ ὑπόλοιπα κατέβαλλε κρυφίως ὁ Φίλιππος, ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν τοῦ διευθυντοῦ, ὅπως ποτὲ μὴ μάθῃ τοῦτο ὁ πατὴρ τοῦ Φαίδωνος.

Καὶ ἐφ᾿ ὅσον μὲν εἶχε παρ᾿ ἑαυτῷ ὁ Κίμων τὸν Φίλιππον καὶ τὴν καθ᾿ ὅλα ἀξίαν αὐτοῦ γυναῖκα του, εἶχεν ἔρεισμα ἐν τῇ καταπτώσει, παραμυθίαν ἐν τῇ ὀδύνῃ. Τὸ βάλσαμον φιλίας οὕτω δεδοκιμασμένης ἐπράϋνε τὰς πληγάς του.

Ἡ τύχη ὅμως ἠθέλησε νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ καὶ ταύτην τὴν παραμυθίαν. Ὁ Φίλιππος Βράγκας μετετέθη εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Κερκύρας.

Καὶ ὅταν ἀναχωρῶν τὸν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας του ὁ Φίλιππος, ὅταν ἡ Ἀσπασία καὶ τὰ τέκνα των δακρύβρεκτοι τὸν ἐνηγκαλίσθησαν, τότε ἡ ἀποθάρρυνσις ἐκυριάρχισε τελείως τῆς ψυχῆς του. Τὴν καρδίαν του περιέσφιγξεν ἀθυμία καὶ ἀτολμία λειπόψυχος. Εἶδε περὶ ἑαυτὸν κύκλον μέλανα κενοῦ, κύκλον ἐρημίας ἀπεριόριστον, ὡς ὁ ὁρίζων τῆς ἐρήμου, τοῦ ὁποίου αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του ἦσαν τὸ κέντρον.

Ἐφοβεῖτο τὴν κοινωνίαν, τοὺς ἀνθρώπους, τὸ πᾶν· κατέπεσεν εἰς δειλίαν ταπεινήν.

Οὐδένα πλὴν τῶν τέκνων του ἤθελε νὰ βλέπῃ πλέον καὶ ἔκρυψε τὴν ὀδύνην του εἰς ἐλεεινὸν οἰκίσκον ἐν στενῇ ἀδιεξόδῳ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ὑπὸ τῆς Ἀκροπόλεως τοὺς πρόποδας.

ΙΗ΄.

Ὅταν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχε διέλθη ὄασιν γαλήνης καὶ χαρᾶς, ἐν τῇ ἀνωφελῷ εὐτυχίᾳ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἠρέσκετο νὰ ἐκδράμῃ πολλάκις εἰς τὰ περίχωρα, εἰς τὸ Γουδὶ ἰδίως· νὰ διέρχεται ἐκεῖ τὴν ἡμέραν μετὰ τῆς γυναικός του, τῶν τέκνων, τοῦ ἀγαπητοῦ του θετοῦ υἱοῦ.

Τῷ ἤρεσκε πολὺ ἡ ἠρεμία καὶ ἡ γαλήνη τῆς θέσεως ἐκείνης· καὶ αἱ ἡμέραι αὐταὶ ἦσαν ἡμέραι εὐτυχεῖς· καὶ διέρρεον ἠρέμα ἐν γλυκείᾳ ῥέμβῃ, ὡς διέρρεε τῆς ἐκεῖ κρήνης τῆς θολωτῆς τὸ διαυγὲς ὕδωρ.

Ὑπὸ τὴν σκιὰν πυκνοφύλλου λεύκης, παρὰ τὸ μικρὸν ἀγροτικὸν ξενοδοχεῖον, τοῦ ὁποίου τὴν χθαμαλὴν στέγην ὑπερκαλύπτουν αἱ μωρέαι καὶ τὸν μικρὸν κῆπον πλαισιοῦσι φράκται πυκνοὶ ῥοδῶν, παρετίθετο τὸ λιτὸν πρόγευμα τῆς εὐτυχισμένης οἰκογενείας· τὰ μικρὰ κατόπιν συνέπλεκον τὰς ἐξ ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ ἀνθοδέσμας των, ἔτρεχον κατόπιν

τῶν χρυσαλλίδων, ἐλικνίζοντο εἰς τὰς ἀπὸ τῶν ὑψικόμων λευκῶν ἠρτημένας αἰώρας καὶ αὐτὸς ἦτο εὐτυχής, ὢ τελείως εὐτυχής, διηγούμενος μετὰ παιδικῆς φλυαρίας τὸ παρελθόν του, τὰς μετὰ ληστῶν συμπλοκάς του, τὰ ἐπεισόδια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ναυπλιακῆς ἐπαναστάσεως, τὰς περιπετείας τῆς σκληρᾶς καὶ ἐπιμόχθου σταδιοδρομίας του· καὶ ἀπὸ τῶν ἀναμνήσεων μετέπιπτεν εἰς τὰ ὄνειρα τοῦ μέλλοντος τοῦ Νίκου του, τοῦ Φαίδωνος, τῆς Θαλείας, ὄνειρα χρυσᾶ τὰ ὁποῖα ἐξύφαινεν ἡ φαντασία του, φωτιζομένη καὶ θερμαινομένη ὑπὸ τῆς στοργῆς. Τί λαμπρὸν ποῦ θὰ ἦναι τὸ μέλλον τοῦ θετοῦ υἱοῦ του, τόσον νέου ἀξιωματικοῦ, μορφωμένου, τελείου, διότι ἦτο τέλειος ὁ σκορπίος ἐκεῖνος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ἡ ὁποία τὸν ἐλάτρευε. Καὶ ὁ Φαίδων θὰ γείνῃ νομομαθής, δικαστὴς διακεκριμένος, ὡς ὁ πάππος του, καὶ ἡ Θάλεια καλὴ οἰκοδέσποινα, ἀφοσιωμένη μητέρα. Καὶ αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκά του θὰ γηράσουν εὐτυχισμένοι· καὶ τὴν δύσιν τῆς ζωῆς τους θὰ τὴν φωτίζῃ καὶ θὰ τὴν θερμαίνῃ ἡ εὐτυχία τῶν τριῶν τούτων ἀγαπημένων ὑπάρξεων.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ὄνειρα τὰ διέλυσεν ἡ συμφορά, τὰ ἐξηνέμωσεν ἡ προδοσία.

Καὶ ἀπέμεινεν αὐτὸς τὸ ἔμψυχον ἐρείπιον, ἡ ἀπορακωθεῖσα καρδία, τὸ κεραυνωθὲν σῶμα, ἡ ἡμισβεσθεῖσα διάνοια καὶ μετ' αὐτοῦ δύο παντέρημα ὀρφανά.

Κυριακήν τινα τοῦ Μαΐου, ἀνεπόλησε μίαν τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων ἐκδρομῶν. Κατὰ σύμπτωσιν παράδοξον ἦτο ἐπέτειος τῆς τελευταίας εἰς τὴν ἐξοχὴν μεταβάσεώς του.

Ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ταύτῃ, τὸν κατέλαβε πόθος ἀκατάσχετος νὰ παραλάβῃ τὰ τέκνα του, νὰ μεταβῇ ἐκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ, νὰ ἀναπολήσῃ· ἐδίψα νὰ ῥοφήσῃ πικρὰς συγκινήσεις νέου ἄλγους, νὰ καυτηριάσῃ διὰ τῆς πεπυρακτωμένης σφραγῖδος τῆς ἀντιθέσεως σβεσθείσης εὐτυχίας πρὸς ἄπελπι παρόν, τὰς αἱμασσούσας τῆς καρδίας του πληγάς.

Εἶναι παράδοξος ἡ ἔφεσις αὕτη τῶν ταλαιπωρημένων καρδιῶν, τῶν ἄνευ χαρᾶς, τῶν ἄνευ ὀνείρων, ἥτις ὠθεῖ αὐτὰς εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀλγεινῆς ἡδονῆς τῶν ἀναμνήσεων νεκρωθείσης εὐτυχίας, ὁ ἄσβεστος πόθος νὰ ὀξύνουν τὸ ἄλγος των, νὰ ἀκονίζουν τὴν ὀδύνην των. Διατί πλανῶνται μετὰ τόσης ἐπιμονῆς εἰς τοῦ παρελθόντος τὴν σιωπηλήν, τὴν αὐχμηρὰν ἔρημον; Διατί ἀνασπῶσι τὰς πλάκας, διατί ἀνασκάπτουν τὸ χῶμα τοῦ κοιμητηρίου, ὅπου ὑπνώττουν αἱ ἀναμνήσεις ἀποπτάσης χαρᾶς; Ἀγνοῶ, ἀλλ' οὕτω συμβαίνει. Ἡ ὀδύνη ἀντλεῖ παραμυθίαν παρενθέτουσα πρὸ τοῦ παρόντος τοῦ ἀπέλπιδος τὸ πέπλον τῶν δακρύων τὰ ὁποῖα ῥέουν ἐπὶ τῇ ἀναπολήσει εὐτυχοῦς παρελθόντος. Καὶ παρενόησε τὴν καρδίαν τὴν ἀνθρωπίνην ὁ Δάντης, ὅταν λέγῃ διὰ τοῦ στόματος τῆς Φραγκίσκας του ὅτι δὲν ὑπάρχει πικροτέρα ὀδύνη, ἢ εὐτυχὴς ἀνάμνησις ἐν ἡμέραις θλίψεων [1]. Ἂν ἦτο τοῦτο ἀληθὲς διατί τῆς ὑπηγόρευσε τὴν μελῳδίαν ἐκείνην τὴν ἄρρητον εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς ἡδυτάτης φρίκης τοῦ πρώτου της φιλήματος; [1] Ὄχι· ἀντλεῖ παραμυθίαν ὁ τυφλὸς ὁ πλέων ἐν τῷ μελανῷ πελάγει τοῦ σκότους, ὅταν ἀναμιμνήσκεται τῶν χρυσῶν κυμάτων τοῦ φωτός· καὶ ἐν τῇ ψυχρᾷ σποδῷ τοῦ παρόντος εἶναι ἐπίσης παρήγορος ἡ ἀνεύρεσις σπινθῆρος παρελθούσης εὐτυχίας. Διὰ τοῦ νηπενθοῦς φαρμάκου τῶν εὐφροσύνων ἀναμνήσεων ζητεῖ νὰ ἀποσείσῃ ἡ ὀδυνωμένη ψυχὴ τὰς σιδηρᾶς πέδας τοῦ οἰκτροῦ παρόντος, μὲ τὰς νύκτας τὰς ἄνευ ἐλπίδων, μὲ τὰς ἡμέρας τὰς ἐστερημένας φωτός.

Ὑπὸ τοιούτων ἐλαυνόμενος αἰσθημάτων ὁ Κίμων λίαν πρωῒ ἔσυρε τὰ κεκμηκότα βήματά του πρὸς τὴν γαλήνιον ἐκείνην ἐξοχήν, βραδέως, ἐπιμόχθως, μὲ ἀλλεπαλλήλους σταθμοὺς ἀναπαύλας ὁδηγῶν τὰ μικρά του, τρελλὰ ἐκ χαρᾶς διὰ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν. Ἀπαιτοῦνται τόσον ὀλίγα πράγματα διὰ νὰ γείνουν εὐτυχισμένα τὰ μικρά!

Τὸ Γουδὶ δὲν ἦτο τότε ἡ αὐχμηρὰ ἔρημος τῆς σήμερον. Δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ζωή του, τὸ ὕδωρ δηλαδὴ τὸ ἄφθονον, τὸ ὁποῖον διήρχετο ἐκεῖθεν ἐκκινοῦν ἀπὸ τῶν στέρνων τοῦ Ὑμηττοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον ἔτρεψαν σήμερον εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου. Ἤδη ἐστείρευσεν ἡ κρήνη· τὰς ὑψικόμους, τὰς ὑπερηφάνους λεύκας νεκρωθείσας κατέρριψεν ὁ πέλεκυς, ὁ κῆπος ἀπεχερσώθη καὶ δὲν ἀνθεῖ πλέον ἡ ῥοδή, καὶ ξηροὶ μέλανες κορμοί, μήπω ἀποσπασθέντες μαρτυροῦν, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ζείδωρον τὸ ὕδωρ τὸ κρυστάλλινον ἐσκόρπιζεν ἐκεῖ τὸ σφρίγος δαψιλοῦς βλαστήσεως.

Τοιοῦτον ἦτο εἰσέτι τὸ τοπίον τὴν ἐαρινὴν ἐκείνην ἡμέραν.

Παρὰ τὴν χθαμαλήν, τὴν θολωτὴν κρήνην, τὴν ὁποίαν πλαισιοῦν τὰ βρύα, καὶ ἀφ' ἧς χρυσοπράσινα αἰωροῦνται τριχοειδῆ φίλυδρα φυτά, ὑψίκομοι, σφριγηλαὶ ἐγείρονται ἔτι αἱ λεῦκαι καὶ ὑπὸ τὸ φίλημα τῆς αὔρας τοῦ ζεφύρου τῆς ναρκωτικῆς, τῆς ἐκλυούσης εἰς ῥέμβην ἡδεῖαν, ὑποφρίσσει τὸ φύλλωμα τὸ πυκνὸν καὶ πάλλονται τὰ βαθυπράσινα, τὰ ἀργυροπέταλα φύλλα. Ὀλίγον παρέκει πυκνὸν ἀλσύλλιον πευκῶν ἀποκρύπτει τὸν ἐρημικὸν ναΐσκον τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, ἐνῷ ὁ ζέφυρος διεισδύων ἐμφυσᾷ τὸ μινύρισμα τὸ θρηνῶδες προσόμοιον πρὸς ἁπαλόν, μελαγχολικὸν μέλος πλαγιαύλου. Ἀποτέρω ἐξελίσσονται κυματοειδῶς οἱ γήλοφοι, ποῦ μὲν πράσινοι, ποῦ δὲ ἰόχροες καὶ λευκάζοντες ἐκ τῶν διηνθισμένων θύμων καὶ ἀσφοδέλων μέχρι τῶν κρασπέδων τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅστις πλαισιοῖ τὸ τοπίον τὸ πλῆρες ἡδύτητος καὶ γαλήνης πολύχρωμος, ἀβρός, μὲ τὴν δρόσον λαμπυρίζουσαν, ὑπὸ τὰς πρωϊνὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ὡς πλάκες ἀργυραῖ, μὲ τοὺς χρυσίζοντας τοὺς ἰσβαφεῖς βράχους του, τοὺς ὁποίους στέφει ἐνιαχοῦ ἀραιὸς ὁ κυανοῦς καπνὸς τῶν ποιμνιοστασίων.

Ἐπερείδων τὰ νῶτα ὁ παραλυτικὸς ἐπὶ κορμοῦ

[1] ..... Nessun maggior dolore,
Que ricordasi del tempo felice
Nella miseria. ....

[1] Quando leggemo il disiato riso
Esser baciato da cotanto amante,
Questi que mai da me non fia diviso
La bocca mi bacio tutto tremante.

ἐλαίας προσβλέπει ἐν ἀφαιρέσει, ἐν ἀορίστῳ τοῦ πόνου του χαρώσει τὴν ἐαρινὴν ἀφύπνισιν τῆς φύσεως. Παρακολουθεῖ χωρὶς νὰ τὰ βλέπῃ τὰ διαφανῆ, τὰ λευκὰ νεφίδια τὰ ὁποῖα προσψαύουν τοῦ Ὑμηττοῦ τὴν κορυφήν, καὶ ἀναστρεφόμενος τὰς ἀναμνήσεις του ἔχει ἀπούσαν τὴν ψυχήν, νεκρωμένας τὰς αἰσθήσεις, ἀδρανῆ τὴν διάνοιαν εἰς ἀντίληψιν τοῦ φαιδροῦ πανοράματος. Μάτην ἐξελίσσουν τὸν πράσινον αὐτῶν τάπητα τὰ λήϊα, ἐλαφρῶς κυματίζοντα ὑπὸ τῆς αὔρας τὸ φίλημα καὶ στεφόμενα ὑπὸ παλμώδους λάμψεως φωτός· μάτην λευκόχρυσα κύματα περιϊπταμένων χρυσαλλίδων, τὰς ὁποίας προσωθεῖ ἡ αὔρα, σκορπίζουν ἄνωθεν αὐτῶν τὸ σφρῖγος τῆς ἐφημέρου ζωῆς των, τὴν τρυφερότητα τῶν πλανήτων ἐρώτων των. Καὶ ὁ ἀόριστος βόμβος τῶν μελισσῶν ἀπομυζώντων τῶν ἀλαδάνων, τῶν θύμων καὶ τῶν ἀσφοδέλων τὸ ἄρωμα τὸ ἁβρὸν δὲν πλήττει τὰ ὦτά του. Καὶ δὲν βλέπει τὸν κορυδαλόν, ὅστις ἀνιπτάμενος καθέτως, ὡς πύραυλος, ἀφανὴς ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ αἰθέρος τονίζει ὕμνους εἰς τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ζωήν· οὐδὲ τερετίζουν δι' αὐτὸν φαιδροὶ ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν πυκνῶν θάμνων ὁ σπίνος καὶ ἡ ὑπολαΐς.

Ἦλθεν ἐν τούτοις ἡ ὥρα τοῦ προγεύματος.

Προσεποιήθη χάριν τῶν τέκνων του, ὅτι ἔτρωγε, ἐνῷ μόλις ἤγγισε τὴν τροφὴν σιωπηλός, ἐν διηνεκεῖ ῥέμβῃ. Ἐνῷ ἔπαιζον ἀκάματα τὰ μικρά, αὐτὸς εἰσέπνεε τὴν μελαγχολικὴν γαλήνην τοῦ περιβάλλοντος, καὶ τὸ δάκρυ ὑποτρέμον ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ ψαροῦ τοῦ ἁδροῦ, μύστακός του.

«Τί εὐτυχισμένος ἔλεγε στένων, ὁποῦ ἐνόμιζα, πῶς ἤμουν. Τί ὡραῖο ποῦ ἦτον αὐτὸ τὸ ὄνειρο νὰ τρέξῃ ἡ ζωὴ ἥσυχη, γλυκειά, ζωὴ ἀφιερωμένη ὅλη στὴν ἀγάπη καὶ στὴν εὐτυχία τῶν ἰδικῶν μου. Τί πολὺ δὰ πρᾶγμα ποῦ ἐζήτησα κ' ἐγώ! Εἶχα νομίσει πῶς ἐβρῆκα λίγο ἴσκιο, λίγη δροσιὰ στὸ τέλος· καὶ εἶχα κάμει πολὺ δρόμο, πολύ, μέσα στὴ μεγάλη ἔρημο τῆς ζωῆς τοῦ μοναχοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἀγάπησα τόσο καὶ ἔκαμα τόσο καλό, ποῦ ἐπίστεψα πῶς μοῦ χρωστοῦσε στὸ τέλος ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ξεκούρασμα. Εἶδες ἐκεῖ! Ἔχανα τὸ λογαριασμὸ χωρὶς νὰ θυμηθῶ πῶς ὁ καθένας ἔχει τὴ μοῖρά του γραμμένη, κι' ὅτι ἔγραψε ἡ μοῖρα θὰ γείνῃ, πάντα θὰ γείνῃ· κανεὶς δὲν τὴν ἐξέφυγε ποτέ. Κ' ἐγὼ ποῦ τὰ εἶδα τὰ χάδια της ἀπὸ τὰ μικρά μου τὰ χρόνια, νὰ τὸ ξεχάσω, νὰ ἀνοίξω τὴν ἀγκαλιά μου στὴν ἐλπίδα, νὰ ἁπλώσω τὰ χέρια μου στὴ χαρά!

Ἐνῷ δὲ ὁ κυματώδης σάλος τῶν σκέψεων τούτων ἔπληττεν ἀπαύστως τὰ κεκμηκότα, τὰ σεσαθρωμένα τοῦ ἐγκεφάλου του τοιχώματα, ὁ Φαίδων καὶ ἡ Θάλεια ἐσκίρτων, ἐπήδων, ἐγέλων τὸν ἠχηρόν, τὸν φαιδρὸν γέλωτα τοῦ ἔαρος τῆς ζωῆς, ἢ κυνηγοῦντα χρυσαλλίδας ἢ λικνιζόμενα εἰς τὰς αἰώρας μετ' ἀνεφέλου παιδικῆς χαρᾶς.

Καὶ ἡ Θάλεια στρέφουσα πρὸς τὸν πατέρα της καὶ θωπεύουσα διὰ τῶν μικρῶν χειρῶν της τὰς μαραμένας παρειάς του.

— Μὰ γιὰ ἰδές, πατέρα, τί γλυκειά, τί ὤμορφη ποῦ εἶνε ἡ ἄνοιξι μὲ τὰ λουλούδια, μὲ τῆς πεταλοῦδες, μὲ τὰ πουλάκια!

— Ναί, παιδί μου, ὤμορφη εἶνε ἡ ἄνοιξι, χρυσὸς ὁ ἥλιος, γλυκὸ τὸ φῶς, μὰ ὄχι καὶ ὅταν ἔχῃ κανεὶς τὸ χειμῶνα καὶ τὸ σκοτάδι στὴν καρδιά.

Καὶ τὰ μικρὰ ἐσίγησαν αἰσθανθέντα μυχιαίτατα τὴν βαθεῖαν ἐκείνην πατρικὴν ὀδύνην, χωρὶς νὰ τὴν ἐννοοῦν.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνιλεὴς ἡ μοῖρα ἔθεσεν εἰς τὸ στόμα τῆς ταλαιπώρου κόρης ἐν ἀγνοίᾳ της λόγους, οἵτινες ἐκορύφωσαν εἰς λύσσαν τὴν ἀπόγνωσιν τῆς αἱμασσούσης ἐκείνης ψυχῆς.

— Θυμᾶσαι, Φαίδων, πέρυσι ποῦ ἐκυνηγοῦσα νὰ πιάσω ἐκείναις τῆς ἄσπραις πάππιαις καὶ γλίστρησα; θυμᾶσαι πῶς ἔκλαιγα πεσμένη στὰ βάτα τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ ἔτρεξε ἡ μακαρίτισσα ἡ μητεροῦλα μας μὲ τὸ Νίκο μας καὶ μὲ σήκωσαν: Ἀλήθεια, πατέρα μου, γιατὶ δὲν ἔρχεται πλειὰ νὰ μᾶς βλέπῃ καμμιὰ φορὰ ὁ Νίκος μας, γιατὶ δὲν τὸν πῆρες σήμερα μαζί μας, τὸν καλό μας τὸ Νίκο;

Αἱ φράσεις αὗται ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀθώου τέκνου του, ἐνοῦσαι ἐν μνημοσύνῳ στοργῆς τὰς δύο βδελυρὰς ἐκείνας ὑπάρξεις, ὑπῆρξαν διὰ τὸν δυστυχῆ τοῦτον ὅτι ἡ ὀθόνη ἡ ἐρυθρά, τὴν ὁποίαν ἐπισείουν πρὸ τοῦ ἀσθμαίνοντος ταύρου· λαμπτὴρ ἐρυθροῦ συγκεντρωτικοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον αἰφνιδίως, ἀσυνειδήτως ἔρριψεν ἄπλετον ἡ μικρὰ ὀρφανὴ ἐπὶ τῆς ἀφορήτου θέας ἐκείνης εἰκόνος, ἥτις ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἐδάφους τῆς μαύρης του μοίρας ἀπεικόνιζε τὸν πατροκτόνον ἐκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἔνοχον ἐν ἀπαισίῳ βδελυροῦ ἔρωτος ἐναγκαλισμῷ. Καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς κολάσεως ἀπετυποῦτο ἐπὶ τῆς ταλαιπωρημένης καρδίας του, ὡς ἐπὶ πλακὸς φωτογραφικῆς, μετὰ τοῦ ἀνηκέστου ἄλγους μετὰ τῆς ἀφράστου ὀδύνης τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ ἀνηλεὴς χεὶρ τῆς εἱμαρμένης εἶχεν ὑπεγείρει τὸν καλύπτοντα αὐτὴν πέπλον.

Χείμαρροι αἵματος ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς μορφῆς του· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξήστραψαν, καὶ τρόμος λύσσης διέθεε τὸ σῶμα τὸ παράλυτον· καὶ προσβλέπων βλοσυρῶς, ἀγρίως τὴν ταλαίπωρον κόρην τὴν ἥρπασε βαναύσως ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός· καὶ συνθλίβων καὶ σείων αὐτὴν μετὰ νευρικῆς δυνάμεως ἐμυκᾶτο, ἐνῷ σίελοι διέφευγον ἐκ τῆς γωνίας τοῦ διεστραμμένου στόματός του.

Θὰ σιωπήσῃς, θὰ βουβαθῇς, καταραμένο;

Τότε ἡ μορφὴ τῆς μικρᾶς Θαλείας μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὲρ μέτρον ἀνοικτούς, ἀπλανεῖς, ἐξέφρασε πρὸς στιγμὴν ἀπορίαν, κατάπληξιν, τρόμον, καὶ μετὰ σύσπασιν τῶν μυῶν τοῦ προσώπου προδίδουσαν ἀνέκφραστον ἄλγος, ἐξερράγη αὕτη εἰς λυγμούς, σπαρακτικοὺς λυγμούς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὠλόλυζεν.

— Ἄχ! Μὰ τί σοῦ ἔκαμα, πατέρα μου;

Ἀμέσως ἡ ὀργὴ τοῦ δυστυχοῦς κατέπεσεν· ἐσβέσθη ὑπὸ τὴν βροχὴν ἐκείνην τῶν δακρύων τοῦ τέκνου του· φρίκη καὶ ἀηδία καθ' ἑαυτοῦ συνέσχε τὴν ψυχήν του.

Καὶ περιβάλλων διὰ τῆς μήπω νεκρωθείσης χειρὸς τὰ τέκνα του, συνθλίβων αὐτὰ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῖς ἔλεγον ὀλοφυρόμενος

— Ἄχ παιδιά μου· εἶμαι πολὺ κακὸς πατέρας.

ἄχρηστος πατέρας, τὸ βλέπετε. Εἴδετ' ἐκεῖ: φτωχὰ πουλιά, πάντα κλεισμένα στὸ κλουβί, δὲν σᾶς ἄφησα ὁ ἄθλιος νὰ δοκιμάσετε μιᾶς στιγμῆς χαρά. Κακόμοιρα δυστυχισμένα παιδιά μου, πρέπει νὰ λείψω, δὲν εἶμαι πλιὰ γιὰ τίποτα καλός.

Καὶ ἐκεῖνα δὲν ἔπαυον νὰ τὸν θωπεύουν, νὰ τὸν φιλοῦν, νὰ τὸν σφίγγουν ἐπὶ τῆς καρδίας των· νὰ τοῦ λέγουν, ὅτι τὸν ἀγαποῦν πολὺ πολύ, πάντα θὰ τὸν ἀγαποῦν, ἐχόμενα αὐτοῦ μετὰ περιπαθείας, ὡς τρυφεροὶ πράσινοι κισσοὶ ἀπὸ νεκρωθέντος κορμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξήρανεν ὁ κεραυνός.

Ἐτράπη πρὸς τὴν πόλιν τὸ θλιβερὸν σύμπλεγμα. Κατὰ τὴν ἐπώδυνον ἐκείνην πορείαν ἐνῶ ἔστησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κηφισσίας, ὅπως ἀνέλθωσι φορτηγοῦ ἁμαξίου, μικροῦ δεῖν νὰ τοὺς ποδοπατήσῃ ἅμαξα τρέχουσα ἀπὸ ῥυτῆρος, ἡ ὁποία τοὺς περιέβαλε διὰ πυκνοῦ νέφους κονιορτοῦ.

Κεφαλὴ γυναικὸς προέβαλεν ἀπὸ τῆς θυρίδος καὶ κραυγὴν ἄλγους σπαρακτικοῦ ἔπνιξε τῶν τροχῶν καὶ τῶν ὁπλῶν τῶν ἵππων ὁ κρότος.

Ἡ ἀθλία ἐκείνη, ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνενόχου της, ἐκπεσοῦσα, ἡ γυνὴ αὐτὴ ἡ τρώγουσα τὸν ἄρτον τῆς ἀτιμώσεως, ἡ γυνὴ μὲ τὴν τραγικὴν ψευδοπολυτέλειαν τὴν ὁποίαν ἐξαγοράζει τὸ αἶσχος, ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ παραλύτου ἐκείνου, ὑπῆρξε μήτηρ τῶν μικρῶν ἐκείνων ὀρφανῶν.

ΙΘ'.

Ὁ χρόνος ἐξακολουθεῖ κυλίων ἐν τῷ ἀτέρμονι ὠκεανῷ τοῦ ἀπείρου τὰ κύματά του, τὰ ἔτη· καὶ ἐπὶ τῶν κυμάτων αὐτῶν συστρέφει τὸ ναυάγιον τοῦτο τῆς ζωῆς, μέχρις οὗ τὸ ῥίψῃ ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἀκτῆς τοῦ μηδενισμοῦ.

Παρῆλθόν τινα ἔτη ἔκτοτε· καὶ ὁ Κίμων 'Ανδρεάδης ζῇ ἀκόμη, μεθ' ὅλην τὴν φρίκην, μεθ' ὅλην τὴν ἀηδίαν μεθ' ἧς προσβλέπει τὴν ζωὴν καὶ τὰς βδελυγμίας καὶ τὰς ἀτιμίας, τὰς ἀποτελούσας τὴν αὐλήν, ἡ ὁποία τὴν περιστοιχίζει.

Ζῇ καὶ σύρεται βαρὺς ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία τὸν ἕλκει, τὸν ἕλκει ἐπιμόνως. Διότι τὸν φέρουν πρὸς αὐτὴν ὄχι μόνον αἱ θλίψεις του, ἀνώτεραι τῶν δυνάμεων τῆς συντετριμμένης καρδίας του, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνία ἡ φονεύουσα, ἡ σηπεδὼν τοῦ ἀκινητοῦντος ἕλους τῆς ἀεργίας καὶ τῆς ἀπραξίας, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι βυθισμένος, ἡ αὐτοσυνείδησις τοῦ ἐν παντὶ ἀχρήστου ἀνθρώπου.

Καὶ τὰ τέκνα του ὀλίγον τὰ βλέπει, κατὰ τὰς ἑορτὰς μόνον. Ἡ τελευταία ἐκείνη σκηνὴ κατὰ τὴν ἐξοχικὴν ἐκδρομὴν τῷ ἀφῆκε συναίσθημα τρόμου. Ἐνῶ τὰ λατρεύει, ἐνῶ ἡ στοργή των εἶναι ἡ μόνη δρόσος εἰς τὰ ξηραμένα χείλη τοῦ Προμηθέως τούτου τῆς ὀδύνης, τὰ φεύγει ἐν τούτοις φοβούμενος μὴ τοῖς φέρει δυστυχίαν, καὶ μὴ θέλων νὰ σβύνῃ τὸν γέλωτα τὸν φαιδρὸν εἰς τὰ χείλη των, τῆς καταπτώσεώς του ἡ θέα.

Δὲν εἶναι πλέον ὁ εὐγενὴς τῆς ὀδύνης μάρτυς, ὁ τρεφόμενος ἐν τῇ μονώσει διὰ τῶν ἀναμνήσεών του. Ἐφ' ὅσον καταρρέει τὸ σῶμα, ἐφ' ὅσον ἀποσυντίθεται ἡ διάνοια, καταπίπτει καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς δειλίαν ταπεινήν.

Ὅπως φεύγει τοὺς συναδέλφους του, ὅπως κρύπτεται ἀπὸ παντός, ὅστις τὸν ἐγνώρισε πρὶν ἢ τὸν πλήξῃ ἡ ἀτίμωσις, φοβούμενος μὴ τὸν παρακολουθήσῃ ἡ ἠχὼ τοῦ σαρκαστικοῦ γέλωτος, μεθ' οὗ ἡ κοινωνία περιβάλλει τὴν ἐσχάτην τῶν συμφορῶν, οὕτω φοβεῖται καὶ τὰς ἀναμνήσεις του, οὕτω τρέμει, ὅταν παρατάσσωνται πρὸ τῶν κεκμηκότων ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του.

Καὶ φεύγων αὐτάς, φεύγει τὴν μόνωσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ τροφὸς τῶν ἀναμνήσεων· τὴν φεύγει καὶ τὴν φοβεῖται, ὅπως φοβοῦνται τὸ σκότος τὰ μικρά.

Μὴ δυνάμενος νὰ λησμονήσῃ, καὶ ἐστερημένος ἀφ' ἑτέρου τοῦ θάρρους νὰ ἐνθυμῆται, διώκει τὴν κάρωσιν τοῦ νοῦ, τὴν ἀδράνειαν τῆς ψυχῆς, τῆς αἰσθανομένης καὶ ἀλγούσης, ἐν τῇ οἰνοποσίᾳ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τραγικωτέρα τοῦ βίου του ἐξέλιξις.

Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, ἄψογον τὴν περιβολήν, εὐθυτενῆ, μὲ τὴν διαυγῆ μορφὴν τὴν κατοπτρίζουσαν τὴν λεπτὴν διάνοιαν, τὴν ἁβρὰν αὐτοῦ καρδίαν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συμπλέγματος τῶν οἰνοφλύγων γερόντων τοῦ ὑπογείου οἰνοπωλείου τῆς συνοικίας του, βεβαίως δὲν θὰ ἀναγνωρίσουν τὸν λοχαγὸν 'Ανδρεάδην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ παραλυτικοῦ ἐκείνου μὲ τὰς παρειὰς τὰς ἐξοιδικυίας, μὲ τὴν ῥῖνα τὴν ἐρυθράν, μὲ τοὺς ἐσβεσμένους ὀφθαλμούς.

Εἶναι ἤδη κυφός· φέρει ῥυπαρὸν σάκκον, τοῦ ὁποίου τὸ ποτὲ μέλαν χρῶμα εἶναι ἤδη πράσινον, ἀποστίλβον ἐκ τῆς τριβῆς, μὲ γλοιώδεις κηλῖδας, μὲ τὰς παρυφὰς πολλαχοῦ χαινούσας, ἄνευ κομβίων. Καὶ ἔνδον διαφαίνεται ὁ χιτὼν ἀνοικτὸς εἰς τὸ στῆθος, ἐρρακωμένος, ἀκάθαρτος. Εἰς τὴν περισκελίδα του τὴν τετριμμένην, χρωματισμοῦ ἀπροσδιορίστου, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μαντεύσητε τὴν κυανῆν σκελέαν τοῦ πεζικοῦ. Μόνον τὸ στρατιωτικὸν πιλίκιον ἐξαγγέλλει τί ὑπῆρξε ποτὲ τὸ ἔμψυχον ἐκεῖνο ἐρείπιον, ἐλεεινὸν πιλίκιον, μὲ ἀδιάγνωστα τὰ ψευδόχρυσα τοῦ βαθμοῦ του σήματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔχει τριβῆ ἡ ἐπιχρύσωσις, μελανοπράσινα ἐκ τῆς σκωρίας τοῦ χαλκοῦ. Τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ ἐξαγγέλλει τὸν ἄνθρωπον· τὸν ἐστερημένον πάσης στοργῆς, τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ οὗ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἀρωγός, καὶ ἀντιλήπτωρ, οὐδεμία μέριμνα συμπαθής· τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐπιχαίροντα ἀγρίως ἐν τῇ κατερειπώσει του, ἡ ὁποία τὸν φέρει πρὸς τὸν μηδενισμόν.

Καὶ πίνει πάντοτε σιωπηλὸς καὶ πάντοτε πίνει τὸ φάρμακον τὸ νηπενθές, τῶν συμφορῶν του, τῶν ἀναμνήσεών του τὸ χλωροφόρμιον. Καὶ διαρρέει ἀηδῶς ἀπὸ τοῦ μύστακος, ἀπὸ τῶν προεχόντων χειλέων τοῦ διεστραμμένου στόματός του, ἀπὸ τῶν τριχῶν τοῦ πώγωνος τοῦ ῥυπαροῦ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ ὁ ῥητινίτης.

Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἡμέραι, καθ' ἃς οἱ σύντροφοι τῆς καταπτώσεώς του, δὲν τὸν βλέπουν.

Ἡ καρδία του τὸν ὠθεῖ πρὸς τὰ τέκνα του· ἡ διάνοιά του ἐπανίσταται καὶ τὸν ὁδηγεῖ ἐνίοτε πρὸς τὸ παρελθόν του.

Πολλοὶ ἐκλαμβάνουν ὡς ἄνθρωπον ἀναμένοντα χρηματικὴν ἀρωγὴν τὸν παράλυτον ἐκεῖνον, τὸν σύροντα νεκρὸν τὸν δεξιὸν πόδα, τοῦ ὁποίου αἰωρεῖται

ἀδρανὴς ἡ δεξιὰ χείρ, τὸν ὁτὲ μὲν στηριζόμενον ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Ἀρσακείου, ἄλλοτε δὲ παραφυλάττοντα πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐκπαιδευτηρίου***

Μὴ πρὸς Θεοῦ ἐκτείνετε τὴν χεῖρα εἰς ἐλεημοσύνην πρὸς αὐτόν. Εἶναι πατὴρ καὶ ἡ μόνη ἐλεημοσύνη τὴν ὁποίαν ἀναμένει παρὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ἐξέλθουν τοῦ κλωβοῦ τὰ κατάκλειστα πτηνά, νὰ τὰ ὁδηγήσουν εἰς περίπατον καὶ ἐν τῷ μακρῷ στίχῳ τῶν κορασίων τοῦ Ἀρσακείου ἢ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου*** νὰ ἀντικρύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν τέκνων του τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πατρὸς καὶ νὰ τῷ μειδιάσουν, μόνον νὰ τῷ μειδιάσουν. Ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν δι' ἱκανὰς ἡμέρας τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο, ἡ λιτὴ αὕτη τῆς καρδίας του τροφή.

Ἀλλὰ σπανίως ἐπιτυγχάνει ἡ προσδοκία του· καὶ τότε καραδοκῶν τὴν ὥραν τῆς διασκεδάσεως κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μικρὸς ἐκεῖνος κόσμος ἐκχύνεται εἰς τὴν αὐλήν, χωρὶς νὰ ὀργίζεται διὰ τὰς βαναύσους ἐπιπλήξεις τοῦ θυρωροῦ, προσπαθεῖ νὰ βλέπῃ τὰ τέκνα του διὰ τῆς ἡμιανοικτῆς θύρας. Οἴμοι! Ἐνῷ ἡ φαιδρότης ἐκρήγνυται συνήθως ἀκράτητος μεταξὺ τῶν μικρῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, αὐτὸς βλέπει τὰ τέκνα του, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, στηριζόμενα ἐπὶ τῶν δένδρων σιωπηλά, προσβλέποντα τὴν παράφρονα τῶν ὁμηλίκων φαιδρότητα, μὲ βλέμμα περίλυπον, μὲ τὸν λιχανὸν εἰς τὸ στόμα, λαίμαργα πρὸς τὴν εὐθυμίαν ἐκείνην, πρὸς τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην τροφὴν τῆς καρδίας, ἡ ὁποία παρετίθετο ἐνώπιόν των, χωρὶς νὰ ἦναι προωρισμένη δι' αὐτά.

Τρυφερά, ἐστερημένα τοῦ θάλπους τῆς ἑστίας πλάσματα, εἶχον ἤδη ἐπαρκῶς ἀναπτυχθῆ, καὶ ἡ παιδικὴ των διάνοια ἠρεύνα τὸ πρόβλημα τοῦ βίου των, τὸ πρόβλημα τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μητρός των, περὶ τῆς ὁποίας ἀπὸ πολλοῦ εἶχον παύσει νὰ πιστεύουν ὅτι ἀπέθανε. Οὐχὶ σπανίως ἔβλεπον γυναῖκα τινά, ἥτις ἐλλοχῶσα μακρόθεν τὰ κατεσκόπευε δειλή, περίτρομος, μὴ τολμῶσα νὰ πλησιάσῃ.

Μίαν ἑσπέραν θερινήν, ἐνῷ ἐδείπνουν ἐν τῷ ἑστιατορίῳ τοῦ λυκείου τοῦ Φαίδωνος, εἶδεν οὗτος γυναῖκα ὠχράν, σκεπασμένην ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ μελανοῦ σαλίου, ὑπερκύπτουσαν τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου καὶ προσβλέπουσαν αὐτὸν ἀπλήστως. Ἠγέρθη νομίζων, ὅτι δυστυχής τις ἐφθόνει τὴν τροφήν των, ὑπὸ τοὺς σπαραγμοὺς τῆς πείνης. Καὶ κρύφα, ὡς κλέπτης, ἔθεσε τεμάχιον κρέατος ἐπὶ τοῦ ἄρτου του καὶ πλησιάσας πρὸς τὸ παράθυρον, ἔτεινε ταῦτα πρὸς τὴν δυστυχῆ. Ἀλλ' αὕτη ἐξέφυγε θρηνοῦσα. Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Φαίδων· ἔπασχε πολὺ ἀναπολῶν τὴν γυναῖκα αὐτήν, ἀλλ' οὐδέποτε τὴν ἐπανεῖδεν οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ Θάλεια.

Καὶ ἡ τραγικὴ καταστροφὴ ἡ ὁποία κατέρριψε τὸν οἶκον των ἐφωτίσθη κατὰ μικρὸν διὰ τοῦ ἐρυθροῦ φωτός, τὸ ὁποῖον ἔρριπτε πρὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ βίου των ὁ σαρκασμὸς καὶ ἡ κακεντρέχεια· καὶ ἐβάθυνε κατὰ μικρὸν ἡ διάνοιά των καὶ διέλυε τὴν ἀχλὺν ἥτις ἐκάλυπτε τὰς σκηνὰς τῆς θλιβερᾶς τραγῳδίας, ἡ ὁποία τὰ κατέστησεν ὀρφανὰ μητρός, ἡ ὁποία συνέτριψε τὸν πατέρα των.

Βλέπων αὐτὰ ὁ πατὴρ των οὕτω δυστυχῆ ἀπεχώρει πλέον ἀπηλπισμένος, καὶ ὁτὲ μὲν ἐκλείετο εἰς τὸ σκοτεινόν του δωμάτιον καὶ ἀποσπῶν ἀπὸ τοῦ γυμνοῦ τοίχου τὰς φωτογραφίας τῶν τέκνων του τὰς κατεφίλει καὶ ἐθρήνει ἐπὶ ὥρας, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἔπνιγε τὴν ὀδύνην του εἰς μεγαλειτέραν ἐν τῇ οἰνοποσίᾳ ἀποκτήνωσιν, βαίνων πρὸς τὸ κενὸν τοῦ μηδενισμοῦ γοργότερον, μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ὁ τυφλὸς πρὸς τὸ χαῖνον ἐνώπιόν του βάραθρον.

Ἐνίοτε πάλιν ἠδύνασθε νὰ τὸν συναντήσετε παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου, συρόμενον πρὸς τὰ στρατιωτικὰ παραπήγματα. Εἶναι τὸ προσκύνημα πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παλαιοῦ βίου του ὁ περίπατος αὐτός.

Ἐκλέγει πρὸς τοῦτο τὰς ἡμέρας τὰς ἡλιακάς, τὰς ἀπαραμίλλους ἀθηναϊκὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας νομίζει τις, ὅτι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου αἰωρεῖται ἐν τῷ αἰθέρι εἰς κόνιν χρυσῆν.

Σύρεται βραδέως, μετὰ κόπου, καὶ ἐνίοτε ἵσταται ὅπως ἀνακτήσῃ δυνάμεις. Στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ράβδου του στρέφει πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς διὰ νὰ ἀναμετρήσῃ τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν διήνυσε. Καὶ προσπίπτει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἡ Ἀκρόπολις, πλαισιοῦσα ἄνωθεν τὴν εὐρεῖαν λεωφόρον, ὁλοφώτιστος μὲ τοὺς βράχους της ἰσχρόους ἢ ροδίζοντας ἐναλλάξ, μὲ χρυσέρυθρον τοῦ Παρθενῶνος τὴν πρόσοψιν βυθισμένου εἰς διαυγῆ κύματα φωτός, ἐνῷ διὰ τῶν χασμάτων τῶν ἐνδόξων ἐρειπίων θὰ διαρρεύσῃ, νομίζεις, ὑγρὸν τὸ κυανοῦν τοῦ ἀττικοῦ στερεώματος. Ἡ γαλήνη τοῦ περιβάλλοντος διεισδύει τότε εἰς τὴν ψυχήν του καὶ τὸ θάλπος τὸ ναρκωτικὸν ἐκλύει ἐπὶ πλέον καὶ χαλᾷ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἐνῷ φύλλα ξηρὰ ἀποσπώμενα ἀπὸ τὰς λεύκας τῆς δενδροστοιχίας, πίπτουν ἐπ' αὐτοῦ συστρεφόμενα.

Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ· αὐτὸν ἡ δίψα ἄλλων ἐντυπώσεων τὸν ἕλκει ἐκεῖ.

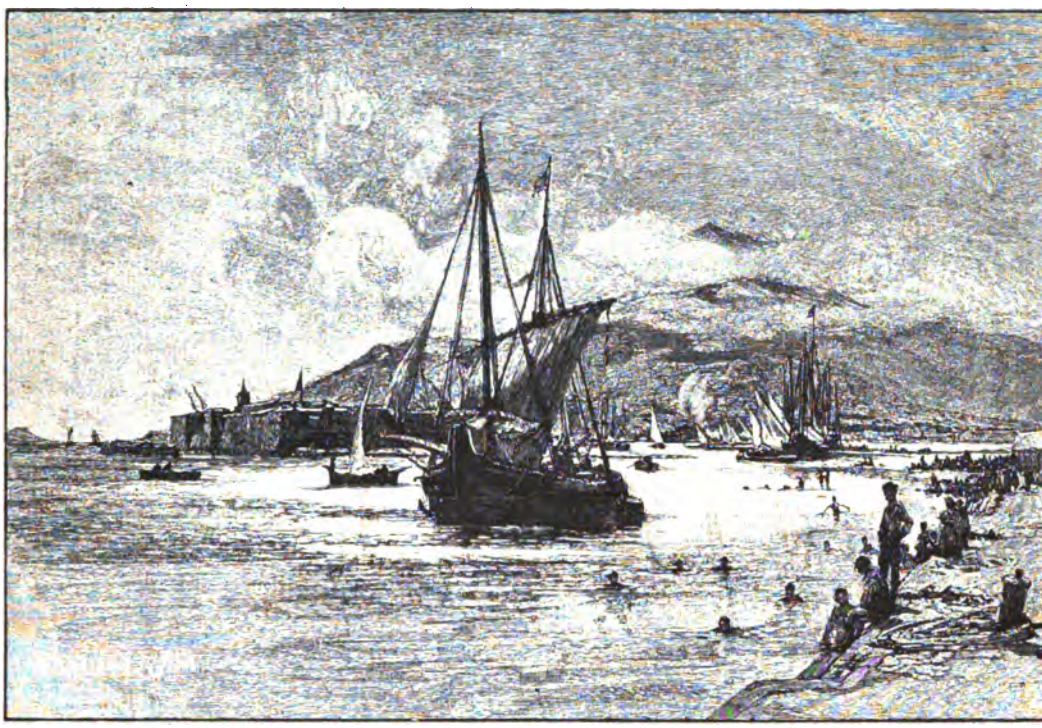
Ἐν τῇ λεωφόρῳ ταύτῃ ἐξελίσσεται καὶ ἀναπτύσσεται ὅλη ἡ κίνησις, ὅλος ὁ θόρυβος τῆς ζωῆς τῶν στρατώνων.

Ἀγγελιαφόροι ἔφιπποι διασταυροῦνται· ἱπποκόμοι ρυταγωγοῦντες ἑτέρους ἵππους. Ἅμαξαι σκευαγωγοὶ ἐν διαρκεῖ κινήσει σύρονται ὑπὸ ἐλατῶν μὲ τὰ κυανὰ χιτώνια. Οἱ νεοσύλλεκτοι ἀσκοῦνται κατὰ μικρὰς ὁμάδας ἐντὸς τῶν περιβόλων τῶν στρατώνων, ἐνῷ ἐπὶ τῶν λόφων τῶν πρὸ τῆς Καισαριανῆς ἐξελίσσονται ὀφιοειδῶς αἱ πυροβολαρχίαι. Ἀλλ' αὐτόν, τῶν ἀνδρῶν τοῦ ὅπλου του αἱ ἀσκήσεις τὸν ἕλκουν καὶ τὸν συγκινοῦν· τοῦ πεζικοῦ τὰ σαλπίσματα τῶν ὁποίων τὰς ὀξείας ἀναπάλσεις ἀναπτύσει ἡ ἠχὼ ἐπὶ τῶν κυματοειδῶν γηλόφων τὸν μεθύουν.

Παρακολουθεῖ μετ' αὔξοντος διαφέροντος τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀσκήσεων καὶ λησμονεῖ ἑαυτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πρὸς στιγμὴν πιστεύει ὅτι τοῦ λοχαγοῦ ἡ στολὴ κοσμεῖ ἔτι τὸ παράλυτον σῶμά του, ὅτι ἔχει ἀκόμη ἀνηρτημένον εἰς τὸ πλευρὸν αὐτοῦ τὸ ξίφος. Ἔχει τότε στιγμὰς σφρίγους τὸ καταπονημένον πνεῦμά του.

— Ἅ! Αὐτὴ ἡ κίνησις! τί λάθος· ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ ἐπιτρέπει ποτὲ ἡ τακτική, ποτέ.

Καὶ ἂν ἡ σκέψις δὲν τὸν ἀνεχαίτιζε, παρ' ὀλί-

Λευκάς

γον νὰ παρέμβῃ, νὰ ἀνοίξῃ συζήτησιν μετὰ τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀσκήσεις ἀξιωματικοῦ.

Παρέκει ἐκτελοῦν γυμνάσια λόχου, ὡραῖα, κανονικά, ὡς εἷς ἄνθρωπος. Τὸ βαρὺ βῆμα ἑνιαῖον, ἔρρυθμον, πλήττει τὴν γῆν, ὡς τὸ βῆμα ἑνὸς μόνου ἀνδρός· ἄψογον τὸ παράστημα πάντων, ἡ στάσις ἀνεπίληπτος.

— Ἔτσι μάλιστα ! Νὰ μιὰ φορὰ λεβεντόπαιδα !

Καὶ ἡ ἰόχρους, ἡ πτωματικὴ φυσιογνωμία του τὴν ὁποίαν προσψαύει, λέγεις, ἀπὸ τοῦδε τοῦ θανάτου ἡ πνοή, ζωογονεῖται τότε. Τὸ βλέμμα τὸ ἐσβεσμένον ἀνηβᾷ πρὸς στιγμὴν καὶ σπινθηροβολεῖ· φλὸξ ἐνεργείας καὶ ζωῆς διαθέει τὴν μορφήν του καὶ χαίρει καὶ ἐνθουσιᾷ καὶ προσβλέπει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους μετὰ τρυφερότητος, μετ' ἀρρήτου στοργῆς.

Ὢ ! Ἂν ἠδύνατο πάλιν νὰ ἀναδράμῃ εἰς τὸ παρελθόν, ἂν ὑπῆρχε μέσον, ἔστω καὶ ἡμέρας μόνον ἂν ἐπρόκειτο νὰ ζήσῃ, νὰ κατελάμβανε τὴν θέσιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου δεκανέως, τοῦ καταφόρτου μὲ τὸν ὁπλισμὸν καὶ τὸν γιλιὸν τὸν βαρὺν μὲ τὸ μονάκριβον ἐκεῖνο κίτρινον σειρήτιον ἐπὶ τῶν χειρίδων.

Ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς στρατιώτης, ὑπῆρξε δεκανεύς. Καὶ ἔκρινε σκληρὰν τὴν ζωὴν τὴν τότε, ἀφόρητον ἐν τῷ μέσῳ τῶν πικριῶν τοῦ στρατῶνος. Καὶ ὅμως θὰ ἀντήλλασσε χαρμοσύνως τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του πρὸς μίαν μόνην ἡμέραν, ἂν ὑπῆρχε τρόπος νὰ παλινδρομήσῃ πρὸς τὸ παρελθὸν ἐκεῖνο, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηλείφετο ὅλη ἡ κατόπιν ὕπαρξίς του, νὰ ἐπυρπολοῦντο εἰς σποδὸν αἱ μελαναὶ σελίδες της, νὰ ἐκρημνίζετο εἰς τὸν βαθὺν τῆς λήθης Καιάδαν ἡ μνήμη της ἡ ἀπαισία.

Ἄλλοτε πάλιν ἠδύνασθε νὰ τὸν συναντήσετε συρόμενον ἔξωθεν τοῦ φρουραρχείου κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀλλαγῆς τῶν φρουρῶν. Ἡ μουσικὴ παιανίζε τὸν ἐνθουσιώδη, τὸν ἀρρενωπὸν εἰς τὴν Κυανόλευκον ὕμνον. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διμοιρίας ἀξιωματικὸς ὑψόνει τὴν γυμνὴν τοῦ ξίφους λεπίδα, ὡς πρὸς ὅρκον ἐσχάτης θυσίας εἰς προστασίαν τοῦ ἁγίου Ἐμβλήματος τῆς Πατρίδος. Παρουσιάζουν τὰ ὅπλα οἱ ἄνδρες τῆς διμοιρίας. Καὶ αὐτός, ὅστις εἶχε συρθῆ ἐκεῖ διὰ νὰ ἐνωτισθῇ τῆς ἀρρενωποῦ ἐκείνης ἁρμονίας, ἀποκαλύπτεται μέχρις ἐδάφους μετ' εὐλαβείας ἱερᾶς, καὶ κύπτει, κύπτει ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τὸ παράλυτον σῶμά του ἐν συναισθήματι τραγικῆς φρίκης, ἐνῷ ὁ σημαιοφόρος, ὑπερήφανος κρατεῖ ὑψηλὰ τὸν χρυσίζοντα Σταυρόν, ὡς ὁ ἱερεὺς τὰ Ἄχραντα Μυστήρια, ἐνῷ φρίσσουν ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας αἱ πτυχαί της αἱ κροσσωταί.

Τελευταῖον μίαν ἡμέραν, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του μᾶλλον ἄπελπις ἀπὸ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦ Φαίδωνος, εὗρε γυναῖκά τινα, ἥτις τὸν ἀνέμενε. Ἦτο, εἶπε, νοσοκόμος τοῦ νοσοκομείου ἡ Ἐλπίς. Καὶ δὲν ἐβάσταξε ἡ καρδιά της νὰ μὴν κάμῃ τὸ θέλημα μιᾶς δυστυχισμένης ἁμαρτωλῆς, ὅπου ἐξεψύχησε χθὲς στὸ νοσοκομεῖο.

Ἐρρίγησεν ὁ Κίμων ἅμα ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους καὶ κλονιζόμενος κατέπεσεν ἐπὶ καθίσματος.

— Λέγε, τῇ εἶπε, καλὴ γυναῖκα· σὲ ἀκούω, ὅ τι κ' ἂν ἔχῃς νὰ μοῦ πῇς.

— Λίγα πράμματα ἔχω νὰ σᾶς πῶ, Κύριε. Δὲν εἶναι μῆνας ὅπου ἡ ἀστυνομία εἶχε φέρει, καταλαβαίνετε ἀπὸ ποιὰ μέρη, μιὰ δυστυχισμένη, στὸ ἔσχατο στάδιο τῆς φθίσεως. — Δυὸ μέραις πρὶν ξεψυχήσῃ μοῦ εἶπε τὸ ὄνομά σας καὶ ποῦ βρίσκεστε.

Νὰ πᾶς νὰ τὸν εὑρῇς, μοῦ εἶπε μὲ σβυσμένη φωνή, κρατῶντας με ἀπὸ τὰ χέρια, ἐνῶ ἐκυλοῦσαν ἀπὸ τὰ γουβιασμένα μάτια της τὰ δάκρυα, καὶ νὰ τοῦ πῇς, ἂν θέλῃ νὰ συχωρέσῃ τὴν ψυχή μου. Πές του πῶς φεύγω μὲ τὴν ἐλπίδα, πῶς ἂν μὲ συχωρέσῃ αὐτός, θὰ μὲ συχωρέσῃ καὶ ὁ Θεός, ποῦ ξέρει ἂν ἐπλήρωσα σ' αὐτὸ τὸ κόσμο τὸ κακούργημά μου, ποῦ γνωρίζει μὲ ποιαῖς παγίδες, μὲ εἶχαν ξεγλυστρίσῃ στὸ κακό. Ζήτησέ του, μοῦ εἶπε, ἔτσι νὰ δῇς καλό, καὶ μιὰ ἄλλη χάρι. Δὲν ξέρεις ἐσύ, τί καρδιὰ εἶναι ὁ ἄντρας μου, ὁ ἄντρας ποῦ τὸν ἔσβυσα ἐγώ· καὶ θὰ τὴν κάνῃ αὐτὴ τὴ χάρι στὴν ἁμαρτωλὴ τὴν πεθαμένη. Τῶν παιδιῶν μας, ἂν δὲν τοὺς εἶπε ἀκόμα τίποτα, ἄς τοὺς κρύψῃ τὶ μάννα εἶχαν· θὰ πάω μὲ πολὺ πλειὸ πικρὸ παράπονο, ἂν ξέρω πῶς μὲ καταριῶνται τὰ παιδιά μου. Ἄς μὴ τὸ ξέρουν. Γιατὶ μπορεῖ νὰ τὰ ἀκούσῃ αὐτὰ ὁ Θεός, ἂν τοῦ ζητοῦν καμμιὰ φορὰ τὸ συχώριο τῆς μάννας τους. Νὰ μὴ μοῦ τὸ ἀρνηθῇ πές του, αὐτὸ τὸ χατῆρι. Πές του ἀκόμα νὰ θυμηθῇ πῶς ἐστάθηκα φρόνιμη μάννα ἡ δυστυχισμένη ἐγώ, γιατὶ πολλαῖς φοραῖς μοῦ ἦρθε βολικά, νὰ τὰ πιάσω ἀπὸ τὸ χέρι, νὰ τὰ φιλήσω, νὰ τοὺς πῶ, πῶς εἶμαι μάννα τους, πῶς τὰ γέννησα. Ἀλλὰ ἐστάθηκα φρόνιμη μάννα καὶ δὲν τό 'καμα. Ἀπὸ μακρυὰ μονάχα πολὺ μακρυὰ τὰ ἔβλεπα καὶ δὲν τὰ ἔβλεπα τὰ παιδιά μου· γιατὶ χώρια ποῦ δὲν ἐζύγονα κοντά τους, ἔτρεχαν πολὺ τὰ μάτια μου κάθε φορὰ ποῦ τὰ ξάνοιγα. Τὸ Φαιδωνάκη μονάχα τὸ εἶδα μιὰ φορά, κοντά, κοντά, ποῦ μὲ ζύγοσε τὸ πουλάκι μου γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ ἕνα κομμάτι ψωμί. Τί ὄμορφος ποῦ εἶναι ὁ Φαίδων μου! Ἀλλὰ τὴ Θαλίτσα μου δὲ μοῦ ἔδωκε ὁ Θεὸς τὴν εὐκαιρία νὰ τὴ δῶ ἀπὸ κοντά. Τώρα ποῦ πολεμῶ νὰ τὰ βλέπω μὲ τῆς ψυχῆς μου τὰ μάτια πολὺ θολὰ τὴ βλέπω τὴ Θαλίτσα μου. Ἄς ἦναι! ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν θὰ ἦταν φόβος μὴν κολλήσῃ τὴν ἀτιμία μου τὸ κοριτζάκι μου.

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, Κύριε. Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν ὅλο παραλαλητό. Τίποτα δὲν καταλάβαινα ἀπὸ τὰ λόγια της. Ὅλο τὸ ὄνομά σας ἐγύριζε στὸ στόμα της καὶ τὸ ὄνομα τῶν παιδιῶν της. Ἔλεγε καὶ πῶς εἶχε μάννα κ' ἀδερφὴ στὰ ξένα, καὶ τῆς ἔκραζε κ' αὐταῖς, μαζὶ μὲ σᾶς.

Τότε ὁ Κίμων, ὀλοφυρόμενος, εὐχαριστῶ, εἶπε, καλὴ γυναῖκα, ὅπου ἦρθες. Σὲ εὐχαριστῶ πολύ. Θὰ ἔρθω ἀμέσως στὸ νοσοκομεῖο. Γιατὶ νὰ μὴν τὴν ἰδῶ πρὶν ξεψυχήσῃ αὐτὴ τὴ δυστυχισμένη;

— Ἄ! Κύριε, τί νἄρθετε τώρα νὰ κάμετε; Τίποτα δὲν θὰ βρῆτε ἐκεῖ. Αὐτὴ ἡ ἀθλία δὲν εἶχε κανένα νὰ ζητήσῃ τὸ λείψανό της καὶ ἔτσι τὸ ἐπῆραν εἰς τὸ ἀνατομεῖο.

— Ἄχ! Κακὸ πολὺ μοῦ ἔκανες, καλὴ γυναῖκα, ὅπου δὲν ἦρθες ἐγκαίρως. Πολὺ κακό. Ἤξερα ἐγὼ τί ἔπρεπε νὰ κάμω. —Καὶ ἐξηκολούθει κλαίων.

— Ἔχετε δίκαιο, Κύριε. Ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσα νὰ τὸ κάμω. Μοῦ τὸ εἶχεν ἀπηγορεύσει, μὲ ὅρκο στὴν ψυχή μου. Καὶ τὸ φρικτότερο, ὅπου ἐγνώριζε ποιὰ τύχη ἐπερίμενε τὸ λείψανό της.

— Τὸ ἤθελα καὶ γώ, ἀκοῦς ἐκεῖ; μοῦ εἶπε, νὰ ἀποκτήσω δυὸ πῆχες γῆς, ἴσως κ' ἤρχουνταν καμμιὰ φορὰ νὰ ἀνάψουν κανένα κεράκι τὰ παιδιά μου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι γιὰ μένα τέτοια θεϊκὴ χάρι. Δὲν εἶμαι ἄξια νὰ μὲ θάψῃ ὁ Κίμων.

Τοῦτο ἦτο διὰ τὸν Κίμωνα τὸ τελευταῖον πλῆγμα. Ἔκτοτε ἐγένετο ἔτι μᾶλλον μισάνθρωπος καὶ ἀπομονωτικός. Ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν του· καὶ ἐνῷ δὲν κατῆλθε πλέον εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον, μόνος, ἐσκυμμένος ἐπὶ τῆς τραπέζης του, ἔπνιγεν ἐν τῇ οἰνοποσίᾳ τὸ ἄλγος του, ἐνέκρονεν ἐν τῇ ἀποκτηνώσει τὴν μνήμην του.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ[1]

Κοιμηθέντες ἐν τῇ Μονῇ, τῇ ἐπομένῃ ἀπήλθομεν τῇ 7 $^1/_2$, καὶ περὶ τὴν 8 $^1/_2$ ἤλθομεν εἰς Πόρταν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πόρτα-Παναγιὰν πάλιν, ὁπόθεν ἠρξάμεθα μετὰ μικρὸν ἀναρριχώμενοι πρὸς τὸν ὑπερκείμενον Κόζιακαν, ἵνα πορευθῶμεν εἰς τὴν ***Μονὴν*** τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, ἢ Δουσίκου. Ὁδὸς ἀνάντης καὶ ἀποτομωτάτη καὶ σκολιὰ ἄγει εὐθὺ πρὸς τὸ ὄρος διὰ δάσους δρυῶν καὶ πρίνων καί που δὲ καὶ κρανειῶν καί τινος καστανέας· ὁ μόχθος καὶ κάματος, ὃν ὑφίσταται ὁ ὁδοιπόρος, ἀμείβεται ἱκανῶς ἐκ τοῦ ἐξαισίου ὁράματος, ὅπερ ἀποκαλύπτεται πρὸ αὐτοῦ· ἄνωθεν μὲν αἰωροῦνται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ὡς οὐρανομήκεις πρηόνες αἱ κορυφαὶ τοῦ Κόζιακα κατάφυτοι ἐξ ἐλατῶν καὶ δρυῶν, ἀριστερᾷ ὁ βουνὸς τῆς Γούρας, κάτωθι τὰ χωρία Πόρτα καὶ Πόρτα-Παναγιὰ καὶ ὁ περίφημος Ναός, οὗ αἱ ὕελοι τῶν θυρίδων τοῦ τρούλλου ἀντανακλῶσι θαυμασίως τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ὡς ἀστέρες ἐν τῷ στερεώματι, καὶ γέφυρα μονότοξος ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς διασφάγος. καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ Πίνδος αἰδημόνως προκαλυπτομένη τὸν Κόζιακαν ὡσεὶ ἐμπροσθοφυλακίαν εἰς τὸ ἀναπεπταμένον καὶ εὐρὺ Θεσσαλικὸν πεδίον, ἧς ἡ μὲν ἐκεῖ κορυφὴ μεγαλοπρεπῶς αἰρομένη εἶνε μεστὴ παντοίων δένδρων, μάλιστα δὲ ὀξυῶν καὶ ἐλατῶν, αἱ δὲ ὑπώρειαι ἠρέμα ἐπικλινεῖς πρὸς τὴν βάσιν περιλαμβάνουσι κώμας τοῦ δήμου Αἰθίκων συνδένδρους καὶ λήια καὶ λειμῶνας περιρρύτους καὶ εὐθαλεστάτους.

Μετὰ ὡριαίαν δὲ σχεδὸν ἄνοδον ἀνήλθομεν εἰς ὀροπέδιον, ἔνθα ἐν τῷ μέσῳ φύσεως ζωηρᾶς καὶ δάσους ἀγρίων τε καὶ ὀπωροφόρων δένδρων καὶ κήπων καταρδεύτων ἐγείρεται μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀπέραντος ἡ Μονὴ συγκειμένη ἐκ ***περιβόλου*** ὕψους 30 ἕως 40 ποδῶν, ἐνῷ ὑπάρχουσι 300 περίπου κέλλαι καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ ναός· εἰσὶ δὲ πεφυτευμένα καί τινα δένδρα ἐντὸς καί τις κυπάρισσος ὑψοῦται ὑπὲρ τὸν ναὸν καὶ δύο κρῆναι διαυγεστάτου καὶ ψυχροτάτου ὕδατος περιρρέουσιν ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν αὐτόν. Ἡ ἄνοδος εἰς τὴν Μονὴν γίνεται ἢ διὰ δικτύου, ὡς καὶ ἐν Μετεώροις, ἢ δι' αἰωρουμένης κλίμακος ἀγούσης εἴς τινα θυρίδα ἐν τῇ Μονῇ· διότι

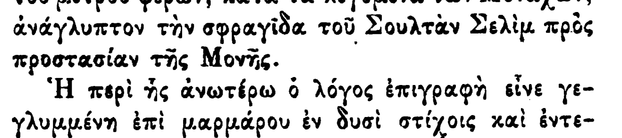
[1] Τέλος· ἴδε σελ. 332.

οὐδεμία ἄλλη εἴσοδος κάτω ὑπάρχει. Ἐν τῇ εἰσόδῳ ἄνω ἐδεξιώσαντο ἡμᾶς οἱ πατέρες τῆς Μονῆς Ἐφραίμ καὶ Κλήμης, ἀμφότεροι προσηνέστατοι καὶ σφόδρα τὸν Ξένιον Δία τιμῶντες· ὁ δὲ ἡγούμενος κὺρ Θεοφάνης ἀπῆν τῆς Μονῆς εἴς τι παρὰ τὴν ὑπώρειαν κείμενον κτῆμα αὐτῆς ***Δούσικον*** ὀνομαζόμενον· μαθὼν δὲ περὶ τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν ἀφίκετο περὶ τὴν ἑσπέραν καὶ πάντα τρόπον ἐφιλοφρονήσατο ἑστιάσας ἡμᾶς ἑστίασιν ἡδίστην, οὐδενὸς ἀμελήσας δυναμένου νὰ εὐφράνῃ ἡμᾶς· ἰδίᾳ δὲ ἐμοὶ μεγίστην ἐπεδείξατο προθυμίαν παρασχὼν ἑαυτὸν προθυμότατον ὁδηγὸν ἐρευνῶντι τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς.

Ὁ πρῶτος καὶ ἀρχαῖος Ναὸς μετὰ περιβόλου πάντως καὶ τῶν λοιπῶν παραρτημάτων ἱδρύθη συγχρόνως τῷ τῆς Πόρτας (Μεγάλων πυλῶν) ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἴσως Κομνηνοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ὠνομάσθη «Ναὸς τοῦ Σωτῆρος τῶν Μεγάλων Πυλῶν», ὡς δηλοῦται ἐκ σημειώσεως ἐν σελ. 87 τοῦ κώδικος τῆς Μονῆς: «Σημείωσαι ὁ πρῶτος Ναὸς τοῦ Σωτῆρος Δοσήκου σύγχρονος ἦτο μὲ τὴν Παναγίαν Πόρταν· πλὴν ἀπὸ τὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ κατηναλώθη καὶ ἔπειτα τὸν ἔκτισεν ὁ ἅγιος Βησσαρίων, καὶ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου ἕως εἴκοσι χρόνια ἀνήγειρεν αὐτὸν ἐκ βάθρων ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Νεόφυτος Λαρίσης καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο καθὼς νῦν ὁρᾶται. Τὸ λοιπὸν τρίτος Ναὸς εἶνε ὁ παρών». Ἐξεδόθη δὲ ἐν ἔτει 1391 Χρυσόβουλλον περὶ ταύτης τῆς Μονῆς, περὶ οὗ φέρεται ἐν τῷ κώδικι ἧδε ἡ σημείωσις, «Ἔτος Ἀδάμ ,ϛωϟθ', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ατϟα' μηνὶ μαρτίῳ τῆς συνισταμένης α' ἰνδικτιῶνος ἔγεινε τὸ χρυσόβουλον τῆς παλαιᾶς Σωτῆρας, τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν μετέκτισεν ἐκ βάθρων ὁ ἅγιος Βησσαρίων καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἁγίου ἐπεκλήθη καὶ Δουσίκου Μονή». Ἀλλ' ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων κατεστράφη καὶ ἠρειπώθη ὅ τε Ναὸς καὶ ἡ Μονή, ἄγνωστον πότε, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς δευτέρας διαθήκης τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος σωζομένης ἐν τῇ Μονῇ, ἧς περικοπὴν ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα. «Ἐξ ὧν (τῶν ἀπολεσθεισῶν δηλ. Μονῶν ἐκ καιρικῶν περιστάσεων καὶ μηδὲ τὸ ὄνομα σωζουσῶν, ὡς λέγει ἀνωτέρω) μία ὑπῆρχε καὶ ἡ προρρηθεῖσα σεβασμία Μονή, ἣν ἀκριβέστερον ἐγὼ τῶν ἄλλων περισκοπήσας καὶ ἰδὼν τὴν τόπου αὐτῆς θέσιν καλλίστην τε καὶ εὐαρμοστάτην οὖσαν εἰς πᾶσαν κατασκευήν τε καὶ μοναχῶν ἀνάπαυσιν, ἠρξάμην σὺν Θεῷ μετὰ καὶ τοῦ ἐμοῦ ὁμαίμονος κυροῦ Ἰγνατίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τε καὶ προστάτου Φαναρίου τοῦ ἀνακτήσασθαι, μᾶλλον δὲ ἐκ βάθρων ἀνεγεῖραι ταύτην. Ἣν δὲ εἰς ἀφανισμόν, ὡς ἔφημεν, ἰδόντες ἐληλυθυῖαν καὶ κόπους καὶ ἱδρῶτας οὐ τοὺς τυχόντας ἐνδείξαντες ἐν αὐτῇ, συναντιλαμβανομένου δὲ ἡμῶν καὶ τοῦ πάντα τελειοῦντος Θεοῦ ἡμῶν, ἀνηγείραμέν τε τὸν Ναὸν κάλλιστον ἢ τὸ πρῶτον καὶ τὸν τοῖχον περιτοιχίσαντες αὐτοῦ κύκλῳ ὀχυρώτατον, ἐν ᾧ καὶ κέλλας ἐπήξαμεν πλείστας καὶ διαφανεῖς εἰς ἀνάπαυσιν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἄλλως πως παρεντυγχανόντων, καὶ κρήνην ἐντὸς καλῶς περιστήσαντες».

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων λοιπὸν τῆς ἀρχαίας Μονῆς ἵδρυσεν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ζκγ', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ᾳφιε' (1515) ὁ ἅγιος Βησσαρίων μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ Ἰγνατίου τὴν ἱερὰν ταύτην Μονὴν μετὰ ναΐσκου ξυλοσκεποῦς ἐπ' ὀνόματι ὡσαύτως τοῦ Σωτῆρος καὶ μέρους τοῦ Περιβόλου, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆσδε τῆς ἐν τῷ κώδικι σημειώσεως «,ζκγ' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως 1515 κτίζει τὴν ἱερὰν ταύτην Μονὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰγνατίου τὴν ἐκκλησίαν μικρὰν μὲ νταβάνι καὶ τὸ κάστρον ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος ὅλον, τὸ ὁποῖον καὶ λήγει εἰς τὸ δυτικὸν εἰς τὸν ὀντὰν τὸν ἐπονομαζόμενον εἰς τὰ γυαλιὰ καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν ἕως τὸ ἀρχοντηρίκι». Ὁ δὲ νῦν σωζόμενος περικαλλὴς Ναός, ὡς νῦν ὁρᾶται, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος καταβληθέντος εἰς γῆν ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Νεοφύτου ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης κατὰ μὲν ἐπιγραφήν τινα ἐκ λίθου ἐντετοιχισμένην ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς προσόψεως, περὶ ἧς κατωτέρω, ἔτει ,ζνγ=ᾳφμε' (1545), κατὰ δὲ ἑτέραν ἐπιγραφὴν γεγραμμένην ἄνω τῆς θύρας τοῦ κυρίως ναοῦ ἔσωθεν ἔτει 1558, ὃς ἐπλάτυνε καὶ τὴν Μονὴν περιβαλὼν αὐτὴν διὰ τείχους ὑψηλοῦ καὶ ὀχυροῦ. Εἶνε δὲ ὁ ναὸς καθαρῶς Βυζαντιακὸς ἐν σχήματι σταυροῦ μετὰ τρούλλου γεγραμμένος διὰ ζωηροτάτων γραφῶν, ὁμοιότατος πρός τε τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων· ἔξω δὲ τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει καὶ χῶρος ὡρισμένος τοῖς κατηχουμένοις· ὄπισθεν δὲ τούτου ἐν μεταγενεστέραις ἐποχαῖς προσετέθησαν δύο ἄλλα παραρτήματα ἐπάλληλα ἀτελεστέρας τέχνης, ἐν οἷς ὑπάρχουσι παρεκκλήσια. Ὁ κυρίως Ναὸς πρὸς τῷ μεσαίῳ τρούλλῳ φέρει εἰς τὰς δύο μετωπιαίας γωνίας τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως ἑκατέρωθεν δύο μικροὺς θόλους βλέποντας πρὸς βορρᾶν καὶ μεσημβρίαν· ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν βλέποντος φαίνεται ἐντετοιχισμένος λίθος στρογγύλος ὡσεὶ 0,10 τοῦ μέτρου φέρων, κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν Μοναχῶν, ἀνάγλυπτον τὴν σφραγῖδα τοῦ Σουλτὰν Σελὶμ πρὸς προστασίαν τῆς Μονῆς.

Ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἐπιγραφὴ εἶνε γεγλυμμένη ἐπὶ μαρμάρου ἐν δυσὶ στίχοις καὶ ἐντετοιχισμένη, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς προσόψεως φέρουσα τάδε τὰ γράμματα:

τῆς μὲν δευτέρας σειρᾶς εὐδιάγνωστα, τῆς δὲ πρώτης ἰδίως τὰ δηλοῦντα τὴν χρονολογίαν ἀδιανόητα, ἅτινα ἐν σελ. 79 τοῦ κώδικος ἀναγινώσκονται, ἀγνοῶ ἂν ὀρθῶς, ὡς ἑξῆς: ἔτους ζ,νγ (7053) ἀπὸ Ἀδὰμ (=1545 μ. Χ.) Ἰνδικτιῶνος γ' μηνὶ ὀκτωβρίῳ λ'. Ἡ δὲ γεγραμμένη ἐν τῷ κυρίως Ναῷ ἄνωθεν τῆς θύρας, ἔνθα ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ἔχει ὡς ἑξῆς ἐν ἓξ στίχοις

1. Ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος οὗτος καὶ θεῖος Ναὸς τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶν Μεγάλων Πυλῶν
2. πρώην μὲν ἐν ἄλλῳ σχήματι παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης καὶ τοῦ αὐταδέλφου
3. αὐτοῦ Ἰγνατίου ἐπισκόπου Καππούας καὶ Φαναρίου: Ὕστερον δὲ ἐν τούτῳ τῷ περικαλλεῖ σχήματι οἵῳ νῦν ὁρᾶται
4. ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων καὶ ἀνιστορήθη παρὰ Κυροῦ Νεοφύτου τοῦ αὐτῶν ἀνεψιοῦ τοῦ καὶ τὸν αὐτὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης
5. Μητροπόλεως Λαρίσης ἰθύνοντος καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τοῦ τε Λιτζᾶ Λουκᾶ τοῦ Δημητριάδων
6. Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Φαναρίου Μαρτυρίου. Ἐπὶ ἔτους ͵ζξϛ´ μηνὶ νοεμβρίῳ η´, ἰνδ. α´ (7066=1558).

Ἡ Μονή, ὡς εἶπον, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης παρὰ τὸ στενὸν τῆς Πόρτας δειράδος τοῦ πολυκορύφου Κόζιακα, ὃς ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Καλαμπάκας καὶ διὰ τῶν πολλῶν καὶ ἐπαλλήλων αὐτοῦ πριονοειδῶν κορυφῶν ὄψιν φρουρίου μετ᾽ ἐπάλξεων παρέχων, τελευτᾷ εἰς τὸ στενὸν τῆς Πόρτα-Παναγιᾶς, περιβαλλομένη ὑπὸ κήπων εὐθαλῶν καὶ ἀμπελώνων ἐν τῷ μέσῳ δάσους πυκνοτάτου δρυῶν καὶ πιτύων καὶ ἐλατῶν καὶ ἀρκεύθων καὶ κέδρων καὶ κρανειῶν καὶ πτελεῶν καὶ φιλλυρῶν καὶ καστανεῶν δὲ καὶ μηλεῶν καὶ ἰτεῶν (ὀλίγων) καὶ κεράσων ἀγρίων τε καὶ ἡμέρων καὶ καρυῶν καὶ συκῶν. Ἡ ἄποψις ἀπ᾽ αὐτῆς εἶνε ἐπίσης ἐξαισία· ἰδίᾳ δὲ ἐν καιρῷ νυκτὸς τὰ ἐν τῷ ἀπεράντῳ πεδίῳ λάμποντα φῶτα τῶν πολυπληθῶν κωμῶν, ὡς ἀστέρες ἐν ἐπιγείῳ στερεώματι, καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων δὲ οἱ ἀναπτόμενοι πυρσοὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων καὶ που δὲ καὶ ποιμενικὸς αὐλὸς καὶ βληχηθμοὶ δὲ προβάτων καὶ ὁ ἦχος τῶν σειομένων αὐτῶν κωδώνων ἐμποιοῦσι τῇ ψυχῇ τοῦ θεωμένου ἐκ τῆς Μονῆς θυμηδίαν τινὰ καὶ ψυχαγωγίαν καὶ τέρψιν ἀνέκφραστον.

Ὁρίζων ἀπέραντος ἐκτείνεται πρὸ αὐτῆς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐξικνεῖται ἀκωλύτως ἔνθεν μὲν ἐπὶ τὸν Κόζιακαν καὶ τὴν ὑπερκειμένην αὐτοῦ Πίνδον καὶ τὴν Ὄθρυν καὶ τὴν Οἴτην, ἑτέρωθεν δ᾽ ἐπὶ τὸ Πήλιον καὶ τὴν Ὄσσαν καὶ τοὺς ἐπαλλήλους βουνοὺς τῶν Καμβουνίων, ὧν ὑπεράνω προφαίνονται εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος δύο ἀκρόταται χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τοῦ ***ἀγαννίφου*** καὶ ***θεῶν ἕδους*** Ὀλύμπου. Ἡ Μονὴ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς ἤκμαζεν εἰς πλοῦτον καὶ μοναχούς, ὧν ἅπασαι αἱ ὑπερτριακόσιαι ἐν τῷ περιβόλῳ ***κέλλαι*** ἦσαν πλήρεις, καὶ κτήματα δὲ πάμπολλα προσοδοφόρα εἶχεν ἔν τε τῇ Οὐγγροβλαχίᾳ καὶ ἀνὰ τὸ Θεσσαλικὸν πεδίον· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι κατὰ διαφόρους χρόνους γενόμεναι, τὸ δὲ ἡ παρὰ πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον ἁρπαγὴ τῶν ἐν Βλαχίᾳ κτημάτων αὐτῆς ὑπὸ τῆς Ῥωμουνικῆς κυβερνήσεως ἐπήνεγκε τὴν παρακμὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα καὶ νῦν ἔτι ἔχει ἱκανὴν πρόσοδον ἔκ τε τῆς προσκυνήσεως τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου, ἅτινα πανταχόθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ πολλῶν δὲ τῆς Τουρκίας μερῶν ζητοῦνται ὡς ἀπαλλακτικὰ πολλῶν νόσων ἰδίᾳ τῶν ζῴων, καὶ ἐκ δύο κτημάτων, τοῦ ***Δουσίκου*** μίαν ὥραν ἀπέχοντος τῆς Μονῆς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ, καὶ τοῦ ***Βαρυμπόπι*** ὀλίγον τι πορρωτέρω, καὶ ἐξ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ αἰγοπροβάτων καὶ βοῶν· ἂν δὲ διατελέσῃ διοικουμένη ὡς νῦν ὑπὸ τὴν δραστηρίαν καὶ συνετὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱκανοῦ ἡγουμένου Πάτερ Θεοφάνους, ταχέως θὰ ἀναθάλῃ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν θὰ περιέλθῃ ἀκμήν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς κειμένη ἐν σκοτεινῷ τινι δωματίῳ περιέχει μικρὸν ἀριθμὸν βιβλίων ἰδίᾳ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκδόσεις ἀρχαίων συγγραφέων μετὰ λατινικῶν σχολίων τοῦ 16ου αἰῶνος· τὰ δὲ χειρόγραφα παρέλαβε τῷ 1882ῳ ἐπιτροπεία ἀποτελουμένη ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Σπυρίδωνος Φιντικλέους καὶ Νικηφόρου Καλογερᾶ, καὶ ἀπόκεινται νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ.

Ἄξιον δὲ ἐπισκέψεως εἶνε καὶ τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς Μονῆς. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει θήκη θαυμασίας τέχνης ἐκ ξύλου μέλανος πεποικιλμένου δι᾽ ὀστράκου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, φέρουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς θόλον μετὰ σταυροῦ ὅλον σκαλιστόν, ἧς ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει ἑτέρα θήκη μετὰ δύο θυρωμάτων ἐπίσης σκαλιστὴ περιέχουσα ἐν κιβωτίοις ἐξ ἀργύρου ἐπιχρύσοις τὰ ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἀγράφων καὶ ἑτέρων ἁγίων. Ἐπὶ δὲ τῶν θυρωμάτων, ἐπὶ μὲν τοῦ δεξιοῦ τῷ ὁρῶντι ὑπάρχει ἥδε ἡ ἄμουσος ἐπιγραφὴ

> ***σκευῶν τε ἱρῶν φύλακος γ᾽ Εὐθυμίου***
> ***ἐμμούσου ἀνδρὸς ἠδέ περ πεπνυμένου***
> ***Ἰγνατίου δὲ*** Α῎Ι CMA ***τοῦ Μακαρίτου*** +
> ***ἐκ Κλινόβου τε χεῖρες αἱ Ἰωάννου ͵αψηθ´***

ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ

> ***ἐς τόνδε κόσμου ἀγλαὸν τ᾽ εὐεργέα*** INP / s a
> ***σπουδῇ δυάδος προκ(ρ)ίτων ἤνεγκε με***
> ***Μωνῆς προέδρου ἠδὲ ἀρχιμανδρίτου***
> ***Ἱεροθέου πινυτοῦ τε ἐκκρίτου ͵αψηθ´*** (*1799*).

Ἐν θήκαις δὲ ἁπλαῖς μεθ᾽ ὑάλων ὑπάρχουσι δύο ἐπιτάφιοι ὁλόχρυσοι, ὁ μὲν ῥωμουνικῆς, ὁ δὲ ῥωσσικῆς τέχνης ὁ καὶ τεχνικώτερος. Ὡσαύτως ἐν θήκῃ Εὐαγγέλιον νέον δεδεμένον ὅλον διὰ χρυσοῦ φέροντος εἰκόνας ἐξαισίας τέχνης ἐκ τῆς βιβλικῆς ἱστορίας. Ἐν ἑτέρῳ δὲ κιβωτίῳ ὑπάρχουσι πλεῖστοι σταυροὶ μεγάλοι τε ἐν σχήματι ψαλτηρίου καὶ μικροὶ ἐκ ξύλου ἔχοντες γεγλυμμένα γεγονότα ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας θαυμασίας καὶ λεπτεπιλέπτου τέχνης ἐπάργυροι καὶ ἐπίχρυσοι, τινὲς δὲ καὶ διάλιθοι· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ κιβωτίῳ ὑπάρχει καὶ ὁ ἀρχιερατικὸς μανδύας τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος ἀκέραιος σῳζόμενος.

Ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ βήματι τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει ἐν χρήσει ἁπλούστατον Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ σπανίας ἐκδόσεως φέρον ἐπὶ τῆς προσόψεως γεγραμμένα

Ἡ καινὴ Διαθήκη
νόμος Ἔρωτος
ἐν τῷ ὄρει
Σιών
ἐκ βασιλικῆς τυπογραφίας
ἐν Παρισίοις
͵αχμβ´ (*1642*).

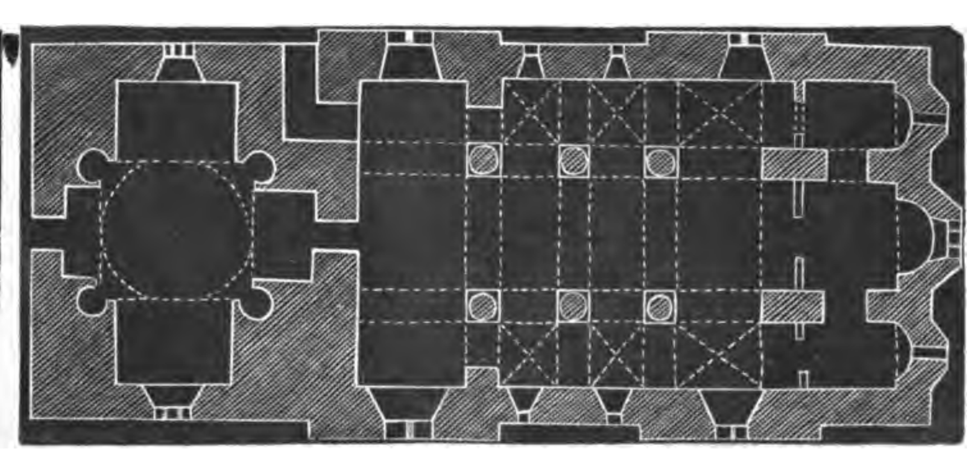
Ἐνταῦθα δὲ καλὸν κρίνομεν νὰ ἐπισυνάψωμεν διὰ βραχέων τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μονῆς ἁγίου Βησσαρίωνος καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Νεοφύτου τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ νῦν σωζομένου περικαλλεστάτου Ναοῦ. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Πόρτᾳ-Παναγιᾷ ἔτει ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ 6997, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως 1489 ἐκ γονέων εὐσεβῶν Σωτῆρος καὶ Μαρίας (γενομένων μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Μονῆς μοναχῶν καὶ ἐπονομασθέντων Σάββα καὶ Μαρίνης, τελευτησάντων δὲ ἐν Πόρτᾳ-Παναγιᾷ) καὶ ἐκεῖ ἐβαπτίσθη καὶ διέμεινεν μετὰ τῶν γονέων του μέχρι τῆς ἡλικίας 10 ἐτῶν μαθὼν καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Δεκαετὴς δὲ γενόμενος μετέβη εἰς Τρίκκαλα παρὰ τὸν Μάρκον Λαρίσης γέροντά του διαμένοντα τότε ἐν Τρικκάλοις, ἕνεκα ἐρίδων ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀρχιεπισκοπῇ, ὡς ὑποτακτικός τε καὶ δόκιμος· βαθμηδὸν δὲ ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ γέροντός του ἀναγνώστης, ὑποδιάκονος, διάκονος, ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς Δομενίκου καὶ Ἐλασσῶνος, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ δεκτὸς καὶ ἐπανῆλθε παρὰ τὸν ἑαυτοῦ γέροντα. Ἔπειτα ἀποθανόντος τοῦ Σταγῶν Νικάνορος (1514) ἐν Καλαμπάκᾳ ἐστάλη ἐκεῖ ὡς ἐπίσκοπος καὶ διετέλεσεν ἔτη ἕξ. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ ἑαυτοῦ γέροντος ψήφῳ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχιερέων προβιβάζεται τῷ 1520 εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Λαρίσης. Ἱδρύσας δὲ τὴν Μονὴν ταύτην, ἣν ἀπεκάλεσε τοῦ ***Δουσίκου*** (ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου ***Δουσίκου***, κληθέντος οὕτω ἐκ τῶν πολυδένδρων, ἅτινα καλοῦνται ***δούσικα, δουσικάρια***), ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀχελῴου γέφυραν τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Κοράκου, μεταβὰς δὲ τῷ 1529 καὶ εἰς Οὐγγροβλαχίαν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τῆς Μονῆς, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ἔτει ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ ͵ζμθ΄, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ͵αφμα΄ ἰνδ. ιδ΄ ἤτοι 1541 σεπτεμβρίου 13ῃ ἡμέρᾳ δευτέρᾳ. Ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Νεόφυτος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σταγῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον προαγωγῆς αὐτοῦ (1520). Ἔτει δὲ ͵ζνη΄ μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδ. η΄ (1550) προήχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Λαρίσης.

Ἐν τῇ Μονῇ σώζονται τρεῖς διαθῆκαι τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος ἐπὶ μεμβράνης, ἡ μὲν πρώτη ἄνευ ἡμερομηνίας, ἣν ἀλλαχοῦ θὰ δημοσιεύσωμεν, αἱ δ' ἕτεραι δύο ὑπὸ κοινὴν χρονολογίαν ͵ζμγ΄ (1535) Ἰνδ. η΄, ἃς ἐπικυροῖ σιγγιλιῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου ἔτει 1539 ἰνδ. θ΄. Ἐν ἁπάσαις δὲ παρέχονται τοῖς μοναχοῖς ὑποθῆκαι καὶ παραινέσεις σοφαὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀφείλουσι νὰ διαιτῶνται ἐν τῇ Μονῇ. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου ἀνεψιοῦ τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος ἀνδρὸς λογίου καὶ ἐγκρατοῦς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὅτι ἐκ τῶν γραψάντων περὶ Θεσσαλίας οἱ μὲν ἀκροθιγῶς ποιοῦνται λόγον περί τε τοῦ σπουδαιοτάτου ἐν Πόρτα-Παναγιᾷ Βυζαντιακοῦ μνημείου, τοῦ περιεργοτέρου ἴσως τῶν ἐν Ἑλλάδι σωζομένων ἐκ ταύτης τῆς ἐποχῆς, καὶ περὶ τῆς Μονῆς Δουσίκου, τινὲς δὲ καὶ σφάλλονται ὡς ὁ κατὰ τὸ 1836 συγγράψας καὶ ἐκδοὺς ἐν Πέστῃ τῆς Οὐγγαρίας χωρογραφίαν τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννης Α. Λεονάρδος ἐξ Ἀμπελακίων γράφων ὅτι ἡ Μονὴ Δουσίκου ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης συγχέας τοῦτον πρὸς τὸν ἅγιον Βησσαρίωνα.

Τῇ 5ῃ δὲ Ἰουνίου κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς ἀσπασάμενοι τοὺς πατέρας ἀπήλθομεν τῆς Μονῆς ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ ἡγουμένου καὶ κατήλθομεν δι' ἑτέρας ὁδοῦ ἱππασίμου εἰς τὸ χωρίον Δούσικον, ἐξ οὗ μετέβημεν εἰς Πόρταν, ἔνθα ἀνέμενεν ἡ ἄμαξα, ἧς ἐπιβάντες ἐπορευόμεθα πρὸς τὰ Τρίκκαλα. Γραφικώτατον δ' ἦν τὸ θέαμα τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς ἑορταζόντων χωρικῶν μετὰ ποικίλων ἀμφιέσεων, ἰδίᾳ δὲ τῶν γυναικῶν, ὧν αἱ πλεῖσται ἐκαλαμῶντο, τινὲς δὲ καὶ ἐπότιζον τοὺς κήπους. Μικρὸν δὲ πορρωτέρω ἐν τῷ χωρίῳ Μπελέσι παρέστη εἰδύλλιον ἐκ τῶν σπανιωτάτων· νεάνιδες λευχείμονες φέρουσαι κόσκινα ἐν ταῖς χερσὶν ἅμα ἰδοῦσαι ἡμᾶς παρελαύνοντας ἐτάχθησαν ἐν μιᾷ σειρᾷ καὶ ἤρξαντο ᾄδουσαι ᾆσμά τι τερψίθυμον ὑποκλίνουσαι τὰς κεφαλὰς ἀδιαλείπτως ὡς πρὸς χαιρετισμόν. Ῥίψαντες δ' αὐταῖς κέρματά τινα ἐχωροῦμεν οὕτω ψυχαγωγούμενοι, ἕως ἀφικόμεθα εἰς τὴν πόλιν.

Ν. ΙΓ. Χ. ΖΩΓΙΔΗΣ

Κάτοψις τοῦ ἐν Πορτα-Παναγιᾷ Ναοῦ. Κλῖμαξ 1/200

Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 2000

Ὁ ἐν Παρισίοις ἀκαδημαϊκὸς καὶ διάσημος χημικὸς Berthelot ἐξεφώνησεν ἐν συμποσίῳ δοθέντι παρὰ χημικῶν λόγον, ἐν ᾧ παρέσχε φανταστικὴν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ μέλλοντος, τοῦ πολιτισμοῦ τῶν προσεχῶν χρόνων, οἷον θὰ μεταπλάσῃ αὐτὸν ἡ ἐπιστήμη. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε περίεργος σελίς, χαρακτηριστικωτάτη διὰ τὸ παράβολον τῶν ἐλπίδων, ἃς ἐμπνέουσιν αἱ μεγάλαι πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης. Διὰ ταῦτα ἐθεωρήσαμεν χρήσιμον τὴν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας μετάδοσιν τοῦ ὡραίου τούτου λόγου τοῦ κορυφαίου τῶν Γάλλων χημικῶν, παριστάνοντος εὐφραδῶς τὴν διὰ τῆς χημείας μεταμόρφωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

*

«Τὸ μέλλον τῆς χημείας ἔσται ἄνευ ἀμφιβολίας πολλῷ ἀνώτερον τοῦ παρελθόντος αὐτῆς. Ἀφετέ με νὰ εἴπω εἰς ὑμᾶς τὰ περὶ τούτου ὄνειρά μου. Εἶνε ὡραῖον τὸ βαίνειν πρὸς τὰ πρόσω διὰ τῶν πραγμάτων μέν, ὁσάκις τοῦτο εἶνε δυνατόν, ἀλλὰ πάντοτε ὅμως διὰ τῆς διανοίας. Ἡ ἐλπὶς εἶνε ἡ ὠθοῦσα τὸν ἄνθρωπον καὶ παρέχουσα εἰς αὐτὸν τὴν πρὸς τὰ μεγάλα ἐνέργειαν. Δοθείσης δὲ ἅπαξ τῆς ὠθήσεως, δὲν πραγματοποιοῦνται μὲν πάντοτε τὰ προσδοκηθέντα, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται ὅμως ἄλλο τι, πολλάκις ἔτι ἐπιφανέστερον. Τίς θὰ ἤθελε τολμήσει νὰ προαγγείλῃ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν τὴν φωτογραφίαν καὶ τὸ τηλέφωνον;

Ἀφετέ με λοιπὸν νὰ εἴπω εἰς ὑμᾶς τὰ ὄνειρά μου. Ἡ ὥρα εἶνε κατάλληλος, διότι μετὰ τὴν πόσιν ἐκφράζει τις τὰ ἐνδομυχοῦντα μυστικά.

Ἔγεινε πολλάκις λόγος περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν· ἂς φαντασθῶ λοιπὸν καὶ ἐγὼ αὐτὰς οἷαι ἔσονται ἐν ἔτει 2000· ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἐξετάσω αὐτὰς ἐκ χημικῆς ἀπόψεως, ἀφ' οὗ ἄλλως ἡ χημεία ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡμετέρου συμποσίου τούτου.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε γεωπονία, οὔτε ποιμένες, οὔτε γεωργοί. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς θὰ ἔχῃ καταργηθῇ διὰ τῆς χημείας. Δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ὑποχθόνιοι βιομηχανίαι, κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ ἀπεργίαι ὀρυχέων. Τὸ πρόβλημα τῶν καυσίμων ὑλῶν θὰ καταργηθῇ διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς. Δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον οὔτε τελωνεῖα, οὔτε προστατευτικὸν σύστημα, οὔτε πόλεμοι, οὔτε σύνορα ποτιζόμενα ὑπὸ αἵματος ἀνθρωπίνου. Ἡ ἀεροπορία μετὰ τῶν ἐκ τῆς χημείας ἐκπηγαζόντων κινητηρίων αὐτῆς ὀργάνων θὰ ἔχῃ μεταβάλει πάντα ταῦτα εἰς πράγματα παρελθόντα καὶ ἀπηρχαιωμένα. Ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔχῃ προχωρήσει τότε πολὺ πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὀνείρων τοῦ σοσιαλισμοῦ . . ., ἀρκεῖ νὰ κατορθωθῇ ἡ ἀνακάλυψις χημείας πνευματικῆς μελλούσης νὰ μεταβάλῃ τὴν ἠθικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπ' ἴσης ῥιζικῶς ὅσον ἡ καθ' ἡμᾶς χημεία μεταβάλλει τὴν ὑλικὴν φύσιν.

Αἱ ἐπαγγελίαι αὗται εἶνε μεγάλαι, ἀλλὰ πῶς θὰ πραγματωθῶσι; Τοῦτο θὰ πειραθῶ νὰ εἴπω εἰς ὑμᾶς.

Τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς βιομηχανίας ἔγκειται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν πηγῶν ἐνεργείας ἀνεξαντλήτων καὶ ἀνανεουμένων σχεδὸν ἄνευ ἐργασίας.

Εἴδομεν ἤδη τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν ἀντικαθισταμένην ὑπὸ τῆς τοῦ ἀτμοῦ, ἤτοι ὑπὸ τῆς χημικῆς ἐνεργείας τῆς ἐκπηγαζούσης ἐκ τῆς καύσεως τοῦ ἄνθρακος· ἀλλὰ τὸ ὑλικὸν τοῦτο κατ' ἀνάγκην ἐξάγεται ἐπιπόνως ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἡ ποσότης αὐτοῦ ἐλαττοῦται ἀπαύστως. Πρέπει νὰ εὑρεθῇ τι καλλίτερον πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ἡ δὲ βάσις τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης εἶνε εὔληπτος· πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἡλιακὴ θερμότης, πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς γηίνης σφαίρας θερμότης. Αἱ διηνεκεῖς πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης παρέχουσι τὴν εὔλογον ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ χρῆσις τῶν νέων τούτων πηγῶν ἐνεργείας ἀτελευτήτου. Θὰ ἤρκει ἡ σκαφὴ φρεάτων ἐχόντων βάθος τρισχιλίων μέχρι τετρακισχιλίων μέτρων, τοῦθ' ὅπερ δὲν ὑπερβαίνει ἴσως ἤδη τὰ μέσα τῆς σημερινῆς μηχανικῆς καὶ πολὺ μᾶλλον τῆς τοῦ μέλλοντος.

Ἐν τῷ βάθει ἐκείνῳ θὰ εὑρεθῇ ἡ θερμότης, πηγὴ πάσης ζωῆς καὶ πάσης τέχνης. Τὸ δὲ ὕδωρ ἐν τῷ βάθει τούτων τῶν φρεάτων ἔμελλε νἀνέρχηται εἰς θερμοκρασίαν ὑψηλὴν καὶ νἀναπτύσσῃ πίεσιν ἱκανὴν πρὸς κίνησιν πάσης οἱασδήποτε μηχανῆς.

Ἡ δὲ ἀέναος τοῦ ὕδατος ἐκείνου διύλισις ἔμελλε νὰ παράγῃ τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο ὕδωρ τὸ ἀπηλλαγμένον παντὸς μικροβίου ὅπερ ἀναζητοῦμεν σήμερον διὰ μεγάλων δαπανῶν ἐν πηγαῖς ἐνίοτε μεμολυσμέναις. Ἐν τῷ βάθει ἐκείνῳ ἡ ἐπιστήμη τοῦ μέλλοντος θἀποκτήσῃ πηγὴν θερμοηλεκτρικῆς ἐνεργείας ἀπεριορίστου καὶ ἀπαύστως ἀνανεουμένης. Θὰ παρίστατο λοιπὸν ἡ δύναμις ἁπανταχοῦ, ἐν ἅπασι τοῖς σημείοις τῆς γηίνης σφαίρας, καὶ πολλαὶ χιλιετηρίδες αἰώνων θὰ παρήρχοντο πρὶν ἢ ἐπέλθῃ αἰσθητὴ μείωσις τῆς μεγάλης δυνάμεως ταύτης.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον, ἤτοι εἰς τὴν χημείαν. Ὁ λέγων πηγὴν ἐνεργείας θερμογόνου ἢ ἠλεκτρικῆς λέγει πηγὴν ἐνεργείας χημικῆς. Τοιαύτης δ' ὑπαρχούσης πηγῆς, ἡ κατασκευὴ πάντων τῶν χημικῶν προϊόντων ἀποβαίνει εὐχερὴς καὶ οἰκονομικὴ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ, ἐν παντὶ σημείῳ τῆς ἐπιφανείας τῆς γηίνης σφαίρας.

Οὕτω θὰ εὑρεθῇ ἡ οἰκονομικὴ λύσις τοῦ μεγίστου ἴσως τῶν εἰς τὴν χημείαν ἀναγομένων προβλημάτων, τοῦ τῆς κατασκευῆς τῶν θρεπτικῶν ὑλῶν. Καὶ κατ' ἀρχὴν μὲν εἶνε ἤδη λελυμένον· ἡ σύνθεσις τῶν λιπῶν καὶ τῶν ἐλαίων ἔχει κατορθωθῇ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας, ἡ δὲ τῶν σακχάρων καὶ τῶν ὑδρογονοανθράκων συντελεῖται σήμερον καὶ ἡ τῶν ἀζωτούχων σωμάτων δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς πραγματοποιήσεως. Οὕτω δὴ τὸ πρόβλημα τῶν τροφίμων, μὴ τὸ λησμονήσωμεν, εἶνε πρόβλημα χημικόν. Καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἐνέργεια κατορθωθῇ οἰκονομικῶς δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ κατασκευὴ παντοειδῶν τρο-

ρίμων διὰ τοῦ ἄνθρακος, παραλαμβανομένου ἀπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ὀξυγόνου, λαμβανομένων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, διὰ τοῦ ἀζώτου, ἐξαγομένου ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας.

Τοῦθ' ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔπραξαν τὰ φυτά, βοηθούμενα ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος σύμπαντος παραλαμβανομένης ἐνεργείας τελοῦμεν ἡμεῖς ἤδη καὶ θὰ τελέσωμεν ἔτι καλλίτερον προϊόντος τοῦ χρόνου κατὰ τρόπον ἐκτενέστερον καὶ ἐντελέστερον ἢ ἡ φύσις, διότι τοσαύτη εἶνε ἡ δύναμις τῆς χημικῆς συνθέσεως.

*

«Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ἕκαστος θὰ συμπαραλαμβάνῃ πρὸς ἰδίαν τροφὴν θηκάριον ἀζωτούχων ὑλῶν, βῶλον λιπαρῶν οὐσιῶν, μικρὸν τεμάχιον ἀμύλου ἢ σακχάρου, φιαλίδιον ἀρωματικῶν ἡδυσμάτων, ταῦτα πάντα κατεσκευασμένα οἰκονομικῶς καὶ εἰς ἀνεξαντλήτους ποσότητας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐργοστασίων. Καὶ δὴ θὰ παράγωνται ταῦτα πάντα ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν ἀκανονίστων ἐποχῶν τοῦ ἔτους, τῆς βροχῆς ἢ τῆς ξηρασίας, τῆς θερμότητος τῆς μαραινούσης τὰ φυτὰ ἢ τοῦ παγετοῦ τοῦ καταστρέφοντος πᾶσαν ἐλπίδα καρποφορίας, καὶ ἔσονται ἀπηλλαγμένα τῶν παθογόνων ἐκείνων μικροβίων, τῆς ἑστίας τῶν ἐπιδημιῶν, τῶν πολεμίων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ χημεία θὰ ἔχῃ ἐπιτελέσει ἐν τῷ κόσμῳ μεταβολὴν ῥιζικήν, ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ προϋπολογίσῃ τὴν ἔκτασιν. Δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον οὔτε ἀγροὶ καλυπτόμενοι ὑπὸ ἀμητῶν, οὔτε ἀμπελῶνες, οὔτε λειμῶνες πλήρεις κτηνῶν. Τοῦ δὲ ἀνθρώπου θαὐξήσῃ ἡ γλυκύτης καὶ ἠθικότης, ἐπειδὴ θὰ παύσῃ νὰ ζῇ ἐν μέσῳ σφαγῶν καὶ καταστροφῆς πλασμάτων ζώντων. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον διαφορὰ μεταξὺ χωρῶν εὐφόρων καὶ χωρῶν ἀφόρων. Ἴσως μάλιστα αἱ ἀμμώδεις ἔρημοι ἀποβῶσιν ἡ ἐπίλεκτος διαμονὴ τῶν ἀνθρωπίνων πολιτισμῶν, ἐπειδὴ ἔσονται ὑγιεινότεραι τῶν μεμολυσμένων ποταμοχώστων ἢ ὑπὸ τῆς θαλασσίας ἄμμου προσκεχωσμένων ἐδαφῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς σήψεως πεπιασμένων ἑλωδῶν πεδιάδων, αἵτινες εἶνε σήμερον αἱ ἕδραι τῆς καθ' ἡμᾶς γεωργίας.

Ἐν δὲ τῷ καθολικῷ τούτῳ βασιλείῳ τῆς χημικῆς δυνάμεως μὴ πιστεύσητε ὅτι προώρισται νὰ ἐκλίπωσιν ἡ τέχνη, ἡ καλλονή, τὸ θέλγητρον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ γηΐνη ἐπιφάνεια θὰ παύσῃ χρησιμοποιουμένη ὡς σήμερον ἢ μᾶλλον, ἄς το εἴπωμεν ταπεινῇ τῇ φωνῇ, παραμορφουμένη ὑπὸ τῶν εἰς γεωμετρικὰ σχήματα σχιζόντων αὐτὴν ἔργων τοῦ γεωπόνου· θὰ καλυφθῇ δὲ τότε ὑπὸ χλόης, ὑπὸ δασῶν, ὑπὸ ἀνθέων. Ἡ δὲ γῆ θὰ καταστῇ εὐρὺς κῆπος, ποτιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀφθόνου ἐκχύσεως τῶν ὑποχθονίων ὑδάτων, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ ζήσῃ ἐπ' αὐτῆς ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ἐν τῇ χαρμονῇ τοῦ μυθευομένου χρυσοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ μὴ νομίσητε ὅμως, ὅτι θὰ ζήσωσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἀργίᾳ καὶ ἠθικῇ διαφθορᾷ.

Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ μέρος τῆς εὐτυχίας. Τίς γνωρίζει τοῦτο καλλίτερον τῶν ἐνταῦθα παρόντων χημικῶν; Δὲν ἔχει ῥηθῇ ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομῶντος «ὅτι ὁ πονῶν περὶ τὴν σοφίαν αὐξάνει τὴν ἐργασίαν»; Ἐν τῷ μέλλοντι χρυσῷ αἰῶνι ἕκαστος θὰ ἐργασθῇ εἴπερ ποτέ. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὁ ἐργαζόμενος εἶνε ἀγαθός, καὶ ἡ ἐργασία εἶνε ἡ πηγὴ πάσης ἀρετῆς· Ἐν τῷ ἀνανεωμένῳ ἐκείνῳ κόσμῳ ἕκαστος θὰ ἐργάζηται μετὰ ζήλου, ἐπειδὴ θ' ἀπολαμβάνῃ τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἕκαστος δὲ θὰ εὕρῃ ἐν τῇ ἀνταμοιβῇ ταύτῃ τῇ νομίμῳ καὶ ὁλοσχερεῖ τὰ μέσα πρὸς ὑψίστην ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ αἰσθητικῆς αὐτοῦ προόδου.

Κύριοι, εἴτε ἂν ἐκπληρωθῶσι ταῦτα τὰ ὄνειρα εἴτε ἄλλα, θὰ εἶνε πάντοτε ἀληθές, ὅτι ἡ εὐτυχία ἀποκτᾶται διὰ τῆς δράσεως καὶ ἐν τῇ δράσει προαγομένη εἰς τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἔντασιν.

« Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, κατὰ τὸ ἀρχαῖον χριστιανικὸν λόγιον, ἡ πίστις ἡμῶν.» »

M. BERTHELOT

Ηι ΑΣΠΡΕΣ ΤΡΙΧΕΣ

Προχτὲς εἶδα—δυστυχιά μου!
σ' τὸν καθρέφτη μου ἐμπρὸς
ἄσπρες τρίχες σ' τὰ μαλλιά μου
κι' εἶπα—σίμωσ' ὁ καιρός!

Τῆς πολύπαθης Ζωῆς μου
—εἶπα—νὰ τὸ κῦμα σπᾷ
σ' τὴν κορφὴ τῆς κεφαλῆς μου,
καὶ λευκοὺς ἀφροὺς σκορπᾷ!—

Τό τι ἐσκέφτηκα, δὲν κρένω,
τὸ βαστάω μυστικό·
ἀπ' τὴ θλῖψι μου χορταίνω
μοναχὸς σὰν τὴν κρατῶ.

Νέα αἰσθήματα μὲ δέρνουν
τ' ἀσπρισμένα μου μαλλιὰ
λὲς τὴν ἄνοιξι μοῦ φέρνουν,
μοιάζουν τὴν ἀμυγδαλιά!

Μοιάζω χίλια δυὸ λουλούδια,
κρίνα, λείρια, γιασεμιά·
ἀηδονιοῦ ψέλνω τραγούδια
κι' ἔχω κύκνου φορεσιά!

Π. ΣΑΛΜΑΣ

Δ. Χασιώτης
καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ἀγγέλλεται ἐκ Παρισίων ἡ προσεχὴς ἔκδοσις τοῦ «*Ἑσπερινοῦ*», μυθιστορήματος ἀνεκδότου τοῦ Γκὺ δὲ Μωπασσάν, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη σχεδὸν πλῆρες —διότι μόνον σελίδες τινὲς ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ μέσου,— μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ ἀτυχοῦς συγγραφέως. Ὁ «*Ἑσπερινὸς*» ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλὰς ἐλπίδας ἐστήριζεν ὁ Μωπασσάν, ἐπιστεύετο κατ' ἀρχὰς ὅτι εἶχε τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὴν *Καταστροφὴν* τοῦ Ζολᾶ καὶ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ εὐγενοῦς ἁμίλλης μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων ὡς πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσις τῆς ὑποθέσεως ἀπέδειξε ψευδεῖς τὰς φήμας ταύτας. Ὁ «Ἑσπερινὸς» εἶνε ἡ παθητικὴ ἱστορία δύο ἀδελφῶν. Ὁ εἷς εἶνε ὡραῖος, εὔρωστος, ὑγιής. Ὁ ἄλλος, τὸν ὁποῖον ἡ μήτηρ του ἐγέννησε πρόωρα, πεσοῦσα ἔγκυος κατά τινα φυγὴν πρὸ τῶν Πρώσσων, εἶνε ἄσχημος, ἐλαττωματικός, ἀσθενικός. Τὰ παιδία ἀναπτύσσονται, ἡ μήτηρ ἀγαπᾷ καὶ περιποιεῖται τὸ τελευταῖον, βαρέως φέρουσα μάλιστα τὴν εὐτυχίαν τοῦ πρώτου υἱοῦ της, διότι νομίζει ὅτι τὴν κλέπτει ἀπὸ τοῦ δευτέρου. Οἱ δύο ἀδελφοὶ συναντῶνται κατόπιν εἰς τὸν ἔρωτα, ἀγαπῶντες μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νεάνιδα. Ἀλλ' αὐτή, μεθ' ὅλας τὰς ἐξ οἴκτου περιποιήσεις πρὸς τὸν δεύτερον, ὁ ὁποῖος πρὸς στιγμὴν νομίζει ἑαυτὸν εὐτυχῆ καὶ ἀγαπώμενον, προτιμᾷ τὸν πρῶτον, ἡ δὲ προτίμησις αὕτη φονεύει τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου διαφεύδονται ὅλα τὰ ὄνειρα. Εἶνε ἀσθενής, ἑτοιμοθάνατος. Παρὰ τὴν κλίνην τῆς ἀγωνίας του ἵσταται ἡ μήτηρ. Αἴφνης ἠχεῖ βραδέως καὶ μελαγχολικῶς ὁ κώδων τοῦ ἑσπερινοῦ. Ἡ μήτηρ γονυπετεῖ καὶ προσεύχεται· ἀλλ' ἀμέσως ἐξανισταμένη, ῥίπτει περιπαθὲς βλέμμα πρὸς τὸ θνῆσκον τέκνον της καὶ ἐγείρουσα τὴν πυγμὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν καταρᾶται τὸν ἄσπλαγχνον Θεόν. Τοιαύτη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον μετ' ἀνυπομονησίας περιμένει ὁ φιλολογικὸς κόσμος. Ἐκτὸς δὲ τοῦ «Ἑσπερινοῦ» ὁ Γκὺ δὲ Μωπασσὰν ἀφῆκεν ἀνέκδοτον καὶ τὴν «Ξένην Ψυχήν», ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ὀλίγα μόνον κεφάλαια εὑρέθησαν, ἐκτάκτου δυνάμεως καὶ ταῦτα.

— Τὴν 13 Αὐγούστου ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἐν Πηχάλει τῆς Ζακύνθου ἐπαύλει του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος Λάτας. Γεννηθεὶς ἐν Γερακαρίῳ, χωρίῳ τῆς Ζακύνθου, ἐκ γονέων πτωχῶν, ἀφῆκεν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ τὴν πατρίδα του καὶ μετὰ μυρίας στερήσεις καὶ περιπετείας κατώρθωσε νὰ εὕρῃ τὰ μέσα καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ ἐκεῖ Ἱερατικῇ Σχολῇ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας διεκρίθη ἐνωρὶς ὡς ῥήτωρ ἐκκλησιαστικός, ἀπέκτησε πολλοὺς θαυμαστάς, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης, ἰδίαις δαπάναις τὸν ἔστειλεν εἰς Γερμανίαν χάριν εὐρυτέρων θεολογικῶν σπουδῶν. Ὅταν καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπρόκειτο νὰ διορισθῇ καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ἐπὶ καινοδοξίᾳ, διὰ φράσιν τινὰ περὶ τῆς Θεοτόκου, διαφυγοῦσαν αὐτὸν ἐν ᾧ ἐκήρυττεν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἕδρας του καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν Ἄμβωνα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τόσον διέπρεπε καὶ ἐγοήτευε. Τῷ 1883 προεχειρίσθη εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου. Ὁ Λάτας ἐδημοσίευσε πλεῖστα συγγράμματα θεολογικά, ἵδρυσε δὲ καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐφημερίδα «Σιὼν» ἐπὶ δεκαετίαν σχεδὸν ἐκδοθεῖσαν. Ὁ θάνατός του, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του, ἀφίνει κενὸν δυσπλήρωτον· ὁ Διονύσιος Λάτας, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἦτο ὄχι μόνον πανελλήνιος ἀλλὰ καὶ εὐρωπαϊκή, ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ὁ διαπρεπέστερος τῶν συγχρόνων μας ἱεροκηρύκων. Εἶχε φωνὴν ἰσχυρὰν καὶ μελῳδικήν, γνώσεις ἀπεράντους, μνήμην ἔκτακτον καὶ γενικότητα πνεύματος σπανίαν, προσδίδουσαν εἰς τοὺς λόγους του πάντοτε ἔκτακτον ἐνδιαφέρον καὶ ἀναρτῶσαν ἀπὸ τῶν χειλέων του τοὺς ἀκροατάς, ἀνεξαρτήτως ἀναπτύξεως καὶ πεποιθήσεων.

Καλλιτεχνικά

Ἐν Πάρμᾳ ἑωρτάσθη ἐσχάτως ἡ τετάρτη ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ διασήμου ζωγράφου Κορρεγίου.

Θεατρικά

Ὡς ἀνηγγείλαμεν εἰς τὸ παρελθὸν φύλλον, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Τσόχα παρεστάθη ἡ «Νεράϊδα» τρίπρακτον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου. Εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἐπιτυχία τῆς ἐφετεινῆς περιόδου καὶ τὸ μόνον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐγείρει δικαίας φιλολογικὰς ἀξιώσεις. Ἡ ὑπόθεσίς του ἔχει ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς. Ὁ Μιχαὴλ Πόλπατσας, δημογέρων τῶν Ἀθηνῶν, νύκτα τινὰ ἐν ἔτει 1801, ἀκούει θρηνώδεις κραυγὰς γυναικῶν καὶ σπεύδει ἔξω πρὸς βοήθειαν. Ἐκεῖ πλησίον τῆς οἰκίας του, προσκόπτει κατὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς Καρυάτιδος, τὴν ὁποίαν ἄνθρωποι τοῦ λόρδου Ἔλγιν εἶχον καταβιβάσῃ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἀποθέσῃ ἐκεῖ ἵνα μεταφέρουν βραδύτερον εἰς Πειραιᾶ. Ἐνῷ συνάπτει τὰς χεῖρας ὁ Μιχαὴλ συλλαμβάνει ἕνα πέπλον «μαγνάδι Νεράϊδας μαγεμένο» συγχρόνως δὲ ἐπιφαίνεται πρὸ αὐτοῦ καὶ ἡ Νεράϊδα, αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῆς Καρυάτιδος, ἡ ὁποία ὡς θνητὴ πλέον ἀκολουθεῖ τὸν κάτοχον τοῦ πέπλου της. Χάριν αὐτῆς ὁ Μιχαὴλ ἐγκαταλείπει τὴν θυγατέρα τοῦ Χειλᾶ, μετὰ τῆς ὁποίας ἦτο μεμνηστευμένος καὶ πρόκειται νὰ νυμφευθῇ τὴν Καρυάτιδα, ὀνομαζομένην ἤδη Καρυάν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποστέλλεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπιτυγχάνει παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τὴν ἔκδοσιν φιρμανίου, ἀπαγορεύοντος εἰς τὸν Πασᾶν τοῦ Εὐρίπου τὴν ἐν Ἀθήναις εἴσοδον· ἀλλ' ἐπιστρέψας, συλλαμβάνεται ὑπὸ ἀνθρώπων τοῦ Πασᾶ καὶ φονεύεται, μὴ συγκατατεθεὶς εἰς τὸ νὰ ποτρέψῃ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φιρμανίου. Ἐπὶ τοῦ πτώματός του ἡ Καρυὰ ἐπανευρίσκει τὸν πέπλον της καὶ γίνεται πάλιν Νεράϊδα, ἐξαφανιζομένη, ἀφ' οὗ πρῶτον φονεύει τὸν δολοφόνον τοῦ μνηστῆρός της. Τὸ δρᾶμα ἐν γένει, εἰς τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ γραμμένον, μεθ' ὅλας του τὰς σκηνικὰς ἐλλείψεις, εἶνε πιστοτάτη ἀναπαράστασις τῶν πρὸ ἑκατονταετίας Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του δὲ συνετέλεσε καὶ ἡ πρωτοφανὴς ἀκρίβεια περὶ τὰς σκηνογραφίας καὶ τοὺς ἱματισμοὺς τῆς ἐποχῆς, μεθ' ἧς τὸ ἀνεβίβασεν ὁ θίασος «Μένανδρος».

— Δύο ἄλλα δράματα, ἡ «Γκόλφω» τοῦ κ. Περεσιάδου, παρασταθεῖσα ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Παραδείσου καὶ ἡ «Μαροῦσα ἡ Στροπωνιάτισσα» τοῦ κ. Ἀντωνοπούλου ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ὀλυμπίων, ἐκρίθησαν ὡς στερούμενα πάσης φιλολογικῆς ἀξίας. Εἰς τὸ κοινὸν ὅμως ἡ «Γκόλφω» ἤρεσε καὶ παριστάνεται συνεχῶς ἐν συρροῇ.

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι

Κατέστη ἤδη ἀπὸ τῶν δημιουργῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης Βιγκελμάννου καὶ Ὀτφρίδου Μυλλέρου ἀναμφίλεκτον, ὅτι δύο παράγοντες συνήργησαν εἰς δημιουργίαν τοῦ καλλίστου καὶ ἐξαισίου ἐν ἀνθρώποις ἔργου, τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, αἱ ἐξ ἀνατολῶν τὸ παναρχαῖον ἐπιδράσεις καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, οὐ μόνον πρὸς ὑποδοχήν, ἀλλὰ καὶ τελείαν αὐτῶν ἀνθρωπίνως ἀνάπτυξιν. Ἀρχεγονώτεροι τῶν ἄλλων λαῶν οἱ Σημῖται ὄντες, τάσιν δ' ἐν ταὐτῷ πρὸς τὴν ὑπερκόσμιον θεωρίαν ἀκατάσχετον ἔχοντες, ἐμόρφωσαν πρωΐμως κόσμον εἰκονικὸν ἄπειρον καὶ κατὰ τὰς ἰδίας ἕκαστος αὐτῶν μεταφυσικὰς ἰδέας καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις παμποίκιλον. Ἀπέκειτο ὅμως εἰς ἄλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέγαν κλάδον, τὸν ἐκ φύσεως προνομιοῦχον Ἀριανόν, τὰ πρῶτα ἐκεῖνα τοῦ ἐν τῇ φύσει καλοῦ δεχθεὶς σπέρματα, νὰ δημιουργήσῃ καὶ διαπλάσῃ ἐξ αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ κόσμον ὄντως ἐξαίσιον, κόσμον ἀληθῶς ὑπ' ἀκτίνων τοῦ ἀπειροτελείου καλοῦ καταλαμπόμενον. Ὡρισμένον ἦτο μόνον ὁ υἱὸς τοῦ γενάρχου αὐτοῦ νὰ ἀφαρπάσῃ ἄνωθεν τὸ θεῖον ἐκεῖνο μετὰ τῆς ἐντέχνου σοφίας πῦρ, δι' οὗ ὁ τέως χαμαίζηλος κόσμος εἰς ὑπερκοσμίους ἤρθη σφαίρας.

Εἰς αὐτὸν μόνον ἦτο τὸ πρῶτον ὡρισμένον, μετὰ μυρίας ἄνω καὶ κάτω φορὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς Ἀσίας κοιτίδος περιπλανήσεις, κατασταθεὶς τέλος ἐν ταῖς νέαις κατὰ τὴν Εὐρώπην οἰκήσεσι καὶ κεντημένος τὴν προσήκουσαν ἱκανότητα, αὐτὸς νὰ δείξῃ τὴν θείαν καὶ ἀθάνατον ταύτην αὐτοῦ καταγωγήν· ἀρυόμενος ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς πηγῆς καὶ ἀντιγράφων ἐκεῖθεν τὰς τοῦ ἰδεώδους καλοῦ γραμμάς, αὐτὸς νὰ καταγάγῃ εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ αἰσθητοποιήσῃ τὸ ἰδανικὸν ἐκεῖνο τοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ κάλλος, αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτον νὰ διατρανώσῃ, ὅτι ἀθάνατος οὖσα ἡ τέχνη, δέον νὰ ἐμπνέηται ἐκ τῶν ἀϊδίων τῆς φύσεως καλλονῶν, αἵτινες εἶνε οἱονεὶ ἀνταύγειαι τοῦ ἀπειροτελείου, τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ.

Καὶ πόσος μὲν χρόνος ἐδέησε νὰ διαρρεύσῃ, μέχρις οὗ τὰ πρῶτα ἐκεῖνα ἐξ Ἀνατολῶν σπέρματα βλαστήσωσι καὶ ἀναπτυχθῶσιν, ἡ πρώτη ἐκείνη ἀκτὶς φωτίσῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἐκ τοῦ Ἀριανοῦ γένους τέκνων ἐκείνων τῆς φύσεως, ἐπακριβῶς νὰ ὁρισθῇ πάνυ δυσχερὲς τυγχάνει. Τίς οἶδε, πόσαι γενεαὶ ἢ καὶ αἰῶνες ἀντιπαρῆλθον οὐ μόνον πρὸ τοῦ Μυκηναίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Προμυκηναίου πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς Μινώειον ἀποκαλοῦμεν, πόση δὲ προμυκηναία ἱστορία ὑπολανθάνει ὑπὸ τὰ ἐν ἀπείροις μύθοις καὶ παραδόσεσιν ἐνειλημένα γεγονότα, ἄχρι τοῦ λυκαυγοῦς τούτου τοῦ ἐν ταῖς νοτιοανατολικαῖς τῆς Εὐρώπης ἐσχατιαῖς ἀνθρωπισμοῦ! Ἀφοῦ τῆς ἐκ τῆς φύσεως καὶ καταστάσεως τοῦ ἔτι ἀπροσφόρου πρὸς ἀσφαλῆ οἰκισμὸν ἐδάφους Θήρας ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν εἰκοστὴν καὶ ἐπέκεινα π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μόνον ἀνευρεθέντων ἐν αὐτῇ πρὸς ἄνετόν τινα βίον χρειωδῶν ἀντικειμένων συνάγεται, δύναταί τις νὰ ἀναλογισθῇ, πόσος ἐδαπανήθη χρόνος ἐν ταῖς κατὰ Ποσειδῶνα καὶ Ἀμυμώνην, Λυγκέα καὶ Ὑπερμνήστραν, Κέκροπα καὶ Ἄγραυλον, Κάδμον καὶ Ἁρμονίαν, καὶ δὴ ἐν ταῖς κατὰ Μίνων καὶ Ῥαδάμανθυν ἢ τὸν Κρηταγενῆ Δία καὶ Ἀστέριον ἢ Ταῦρον καὶ τὴν Πασιφάην καὶ Εὐρώπην καὶ Ἀριάδνην καὶ Φαίδραν ὑπολανθανούσαις σχέσεσι καὶ πολυπλόκοις συμβεβηκόσι. Οὐδόλως δ' ἀπίθανον, ὅτι καὶ ἡ ἔρις μεταξὺ Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος περὶ προτιμήσεως ἐν Ἀθήναις ἀνάγονται εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, καθ' ἣν πάλη διεξήγετο μεταξὺ τοῦ ἀριοπελασγικοῦ καὶ σημιτικοῦ περὶ ἐπικρατήσεως στοιχείου, τοῦ μὲν ἀντιπροσωπευομένου ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς (καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἤδη Ἑλληνικῶν θεῶν), τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ ἐκ τοῦ πέραν εἰσελάσαντος ὑπερποντίου, ἐκ Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου, θεοῦ, ὅτε καὶ ὑπερίσχυσεν ἡ Ἀθηνᾶ, τουτέστι τὸ προοδεῦον ἤδη ἐγχώριον στοιχεῖον, περιορισθέντος τοῦ ὀθνείου ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐν ταῖς ὁμοσπονδίαις τοῦ ὁποίου παρέμεινε πολιοῦχος καὶ προστάτης ὁ Ποσειδῶν. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν χρόνον εἰς σχέσιν τὸ πρῶτον καὶ ἐπιμιξίαν ἄγονται οἱ πάμπρωτοι ἐκεῖνοι ἑλληνικοὶ Ἄριοι, οἱ πρὸ τῶν Δαναῶν καὶ Ἀχαιῶν, ἢ ἄλλως Αἰολέων καλουμένων, Ἐτεόκρητες καὶ Προσέληνοι καὶ Γηγενεῖς αὐτοκαλούμενοι Πελασγοὶ πρὸς τοὺς ἐξ ἀνατολῶν προσπλέοντας καὶ περινοστοῦντας Αἰγυπτίους καὶ Φοίνικας Σημίτας. Κατ' αὐτὸν οἱ τὰ Ἄργη συνοικίζοντες καὶ τὰς ἀκροπόλεις αὐτῶν Λαρίσσας, τὴν Μινώειον Κνωσόν, τὴν Προίτειον Τίρυνθα, τὸν Μινύειον Ὀρχομενὸν καὶ τοὺς λαβυρίνθους διὰ τῶν Τιτάνων, διὰ τῶν Κυκλώπων, διὰ τῶν Ζήθων καὶ Ἀμφιόνων καὶ τῶν Δαιδάλων αὐτῶν οἰκοδομοῦντες ἄρχονται διδασκόμενοι οὐ μόνον βιομηχανικώτερον νὰ διάγωσιν, ἀλλὰ καὶ ῥυθμικῶς πως νὰ διακοσμῶνται. Ἰδοὺ ἡ πρώτη ἐξ ἀνατολῶν ἀνταύγεια, τὸ πρῶτον ἐκεῖθεν λυκόφως, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ πρῖσμα διαφανὲς πεσὸν καὶ διαθλώμενον τοῦ λοιποῦ μυρίας ἄρχεται μετὰ ταῦτα τῇδε κἀκεῖσε ἐκχέον καὶ διαπέμπον φωτιστικὰς ἀκτῖνας. Ναὶ μὲν συνεβάλετο οὐ μικρὸν καὶ ἡ πρὸς διάπλους καὶ διαβάσεις πρόσφορος θέσις τῆς ἑλληνικῆς ἐν γένει γῆς· ἀλλ' ὁπόσαι ἄλλαι χῶραι δὲν ἔτυχον ὑπὸ πολλῷ κρείσσονας ἄλλας γεωγραφικὰς καὶ κλιματολογικὰς συνθήκας καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διαφωτισθῶσιν, ἐνῷ καὶ ἐκείνας ἐπεσκέπτοντο οὐδὲν ἧττον ἀνέκαθεν καὶ ἐξεμεταλλεύοντο Φοίνικες ἐξ ἀνατολῶν καὶ Αἰγύπτιοι!

Τούτων οὕτως ἐχόντων, πρώτη μοῖρα τῆς ἑλλη-

νικῆς γῆς, σπουδαία κατά τε μέγεθος καὶ ποιόν, ἥτις ἐκ τῆς προσφόρου αὐτῆς θέσεως ἠσθάνθη τὴν ἐξ ἀνατολῶν εὐεργετικὴν ταύτην ἐπίδρασιν, κρίνεται παρὰ πάντων ὅτι ἦν ἡ εὑρεῖα καθ' Ὅμηρον Κρήτη. Εἶνε ἤδη ἀναμφηρίστως ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκεῖθεν ἄρχεται πρὸς τὰ ἄνω βαθμηδὸν χωρῶν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ τῆς Εὐρώπης ἡμέρωσις. Ἐκ τῆς κοιτίδος ταύτης τοῦ Κρηταγενοῦς τῶν Ἀριοπελασγῶν Διὸς ἄρχεται καὶ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς καθ' ἡμᾶς ἠπείρου τὸ ὄνομα. Ἡ ἐξ ἀνατολῶν ἕλκουσα τὸ γένος Εὐρώπη, ἡ τοῦ Φοίνικος Ἀγήνορος θυγάτηρ, καὶ ὁ τῶν Ἀρίων θεὸς Ζεύς, ἐν Κρήτῃ συζευγνύμενοι καὶ ἁρμονικῶς συνδυαζόμενοι, ἱδρύουσιν ἐν αὐτῇ πρῶτον ἤδη τὸ κατ' ἄνθρωπον ὄντως κοινωνικὸν μυστήριον, τὸν ἀληθῆ ἀνθρωπισμόν, τὸν Προμηκυναῖον πρῶτον ἢ Μινώειον πολιτισμόν. Ἐν τῷ παμπρώτῳ τούτῳ σταθμῷ τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶνε μὲν ἔτι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀριοπελασγοῦ ἀπηλλαγμένον τῆς πολυμεροῦς ἐπιδράσεως τοῦ ἐξ ἀνατολῶν σημιτισμοῦ, οὐδὲν ἧττον φαίνεται τοῦτο τεῖνον καὶ ὀργῶν ἀρχῆθεν πρός ποιάν τινα αὐτοσυνείδησιν, ὡς τοῦτο δειχθήσηται ἐκ τῶν ἑξῆς.

Ἐκ τῶν ὁσημέραι γινομένων διαφόρων σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν ἐν Κρήτῃ ἀνακαλύψεων, καὶ δὴ κατὰ τὰ ἀνατολικὰ καὶ μεσημβρινὰ αὐτῆς, τὰ πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον ἀπονεύοντα, διαπιστοῦται ἔτι μᾶλλον, ὅτι ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἀρχαιότητι κυριώτατος σταθμὸς τῶν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ περαιτέρω πλεόντων ἦν ἡ Κρήτη. Διὰ τούτων οἱ πολλοὶ ἐκεῖνοι λόγοι καὶ παραδόσεις, ἡ κατὰ τοὺς Τιτᾶνας τῆς Κνωσοῦ καὶ τὸν Ῥαδάμανθυν καὶ Μίνωα καὶ τοὺς ἄλλους πρώϊμος ἔννομος κατάστασις καὶ πολιτισμὸς καὶ ἡ θαλασσοκρατία τῆς νήσου, ἡ μυστηριωδῶς πως παρισταμένη, διαλευκαίνεται οὐ μικρὸν καὶ διασαφηνίζεται. Δι' αὐτῶν, εἰς τὴν ἀρχέγονον τῆς τέχνης κατάστασιν ἀναγομένων, ἀποδείκνυται, ὅτι προελληνικά, ἀριοπελασγικὰ φῦλα, μετὰ σημιτικῶν ἐν τῇ νήσῳ πρωϊμώτατα συνανεκράθησαν καὶ οὐ μικρὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν ταύτης κατέλιπον. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μὲν ἄπειρα ὅσα περὶ τοῦ πρώτου ἐκείνου ἐν Κρήτῃ πολιτισμοῦ ἐγράφησαν, εἰς δὲ τῶν νεωτέρων ἀρχαιοδιφῶν, ὁ αὐστριακὸς διπλωμάτης Πρόκες φὸν Ὄστεν, ἀπεφήνατο τὴν ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν καὶ ἐπιστάσεων συναγομένην βαρυσήμαντον ἐκείνην γνώμην, ὅτι ὁ τῆς Εὐρώπης πολιτισμὸς ἄρχεται, ὅπου ὁ τῆς μικρᾶς νησιωτικῆς ἠπείρου Κρήτης λήγει[1]· ἐκ τῶν γινομένων ὅμως καθ' ἑκάστην ἤδη ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων παράγονται εἰς φῶς εὑρήματα, δι' ὧν οὐδεμία ἀπολείπεται ἀμφιβολία, ὅτι τὰ ἐν ἐκείνοις τοῖς λόγοις παραδιδόμενα ἦσαν πράγματα. Καὶ ἐν διαφόροις μὲν τῆς Κρήτης μέρεσι, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς Ἴδης καὶ ἐκεῖθεν, ἀνευρίσκονται ὁσημέραι κειμήλια, ἀναμφήριστα ὄντα τεκμήρια τοῦ παναρχαίου ἐκείνου πολιτισμοῦ, αὐθεντικὰ μνημεῖα τοῦ καθόλου ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου· ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Μεσσαρᾶς (Γόρτυνος) Βόροις, παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ὁμηρικῇ Φαιστῷ, καὶ ἐσχάτως ἤδη ἐν τῷ μεταξὺ τῆς Ἴδης καὶ τῆς Δίκτης διαχώρῳ, ἀνευρέθησαν καὶ ἀνευρίσκονται ὁσημέραι ποικίλα κτερίσματα καὶ βιοτικὰ ἀντικείμενα, ἀνήκοντα κατὰ τοὺς ἀρχαιογνώστας εἰς τὴν καρολελεγικὴν τέχνην, εἰς τὴν ἀριοπελασγικὴν ἢ προελληνικὴν τουτέστι περίοδον, διότι ἀνέκαθεν οὐ μόνον οἱ Σημῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄριοι συνέθαπτον μετὰ τῶν νεκρῶν ὡς σύμβολα πίστεως περὶ συνεχείας τῆς ζωῆς ἢ ζωῆς ἄλλης μετὰ θάνατον διάφορα ἀντικείμενα, γνωστὸν δὲ τὸ τοῦ Θουκυδίδου, ἐκτιθέντος τὰ περὶ τῆς ἀρχαίας καταστάσεως καὶ λέγοντος (Ι, 8), ὅτι Δήλου καθαιρομένης, ὑπὲρ ἥμισυ τῶν θηκῶν Καρικὸν εὑρέθη, γνωσθὲν ἔκ τε τῶν σκευῶν καὶ τῶν ὅπλων συντεθαμμένων· εἰσὶ δέ τινες οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι καὶ γράμματα, φρυγικὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα, τουτέστιν ἀριοπελασγικά, εὑρέθησαν, διότι τεμάχιον ἐπιγραφῆς εὑρέθεν πρὸ ἐτῶν ἐν Βεβέλοις τῆς ἐπαρχίας τῆς νήσου Σητίας, παρὰ τῇ παναρχαίᾳ ἀριοπελασγικῇ πόλει τῶν Ἐτεοκρήτων Πράσῳ ἢ Πραίσῳ ὡς καὶ ἄλλα τοιαῦτα σήμερον[1], ἀποδίδονται εἰς τοὺς προϊστορικοὺς ἐκείνους ἀριοπελασγοὺς Φρύγας, τῶν ὁποίων ὅμιλοι καὶ ὁμάδες πρωϊμώτατα κατελθοῦσαι ἀπὸ τῆς φρυγικῆς Ἴδης ἀπέβησαν μετὰ τοῦ φρυγικοῦ, τοῦ φυσιολατρικοῦ ἔτι αὐτῶν Διός, εἰς τὴν κρητικὴν Ἴδην.

Ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ γραμμάτων ἐν τοῖς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους προγόνοις ἡμῶν ζήτημα διατελεῖ ἔτι ἄλυτον, ἀφοῦ καὶ τὰ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν, ἐν δυσὶ μόνον χωρίοις (Ἰλ. Ζ, 168 καὶ Η, 175) ἀναφερόμενα, καὶ περὶ τὸ κατὰ τὴν φρυγικὴν Ἴδην φρυγικὸν ἐκεῖνο κράτος κυρίως στρεφόμενα, δὲν ἀποδίδονται εἰς τὴν κοινῶς νοουμένην γραφήν, ἀλλ' εἰς ἀτομικὰ ἐκ συνθήκης σύμβολα ἢ τὸ πολὺ εἰς ἀρχάς τινας μόνον γραφῆς ἱερογλυφικῆς. Οἱ λαοὶ ὅμως οἱ περὶ τὸ Αἰγαῖον περιχυθέντες, ἐκ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐξ Ἀσίας κοιτίδος ἀπορρεύσαντες ἀπεκόμισαν βεβαίως ἐκεῖθεν σὺν τῇ ὁμογενεῖ τὸ πρῶτον γλώσσῃ καὶ ταῖς συμφύτοις θρησκευτικαῖς ἀντιλήψεσι καὶ ἀρχάς τινας ὅπως δήποτε τέχνης ὑπηρετικὰς οὐ μόνον τοῦ κατ' αὐτοὺς βίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν τούτων. Ἐν τούτοις ἀποδεδειγμένου ἤδη ὄντος ἔκ τε τῶν ἐν Νινευί ἀσσυριακῶν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ εὑρειῶν ἀνασκαφῶν, ὅτι οἱ σημιτικοὶ λαοὶ ἦσαν πολλῷ πρότερον καὶ ἐν πολλοῖς προηγμένοι τῶν Ἀρίων, οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι ἐξησκήθη ἐπ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἑτέρων πολυειδὴς ἐπίδρασις καὶ μάλιστα ἐπὶ ἀμέσως γειτνιάζοντας. Καὶ ἐκέκτητο μὲν ἡ τῶν Ἀρίων ἐν γένει καὶ δὴ ἡ τῶν Ἀριοπελασγῶν φυλὴ τὴν πρὸς ποικίλην κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν ἱκανότητα καὶ ἰδιοφυΐαν, καθὰ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐν βαθμῷ θαυμασίῳ ἐδείχθη· ἀλλὰ τὸ ἐπὶ πολὺ ἀναποκατάστατον αὐτῶν, ἡ ἄνω καὶ κάτω αὐτῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην φορά, ἐβράδυνε τὸ μὲν τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἐξ Ἀσίας ἀείποτε προερχομένων, τὸ δὲ τὴν ἐν ἔργοις ἔκφανσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐξαιρέτων αὐτῶν πλεονεκτημάτων τού-

[1] Ὅρα «Denkwürdigkeiten und Erinnerungen aus dem Orient», v. Prokesch von Osten. Ersch und Gruber, τόμ. Ι, σ. 126.

[1] Ἴπιθι τὰ ἐν τῷ τέλει λεγόμενα.

των. Τὰ ἐν τῇ νοτιανατολικῇ Εὐρώπῃ ἀριανὰ φῦλα ἐκέκτηντο τοιαύτην ἐν τῇ μιμήσει ἱκανότητα, ὥστε τὸ ἀπομιμούμενον ἀπέβαινεν ἐκ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ τελειότητος ὅλως πρωτότυπον· αἱ ἐπὶ αἰῶνας ὅμως κοινωνικαὶ καὶ ἐθνολογικαὶ περιστάσεις ἀνέβαλλον τὴν προσήκουσαν τῶν πλεονεκτημάτων τούτων ἔκφανσιν· ἐν καιροῖς πρὸς βιοτικὴν ἀποκατάστασιν πάλης, κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν λόγιον, ἐσίγων αἱ τέχναι (inter arma silebant artes). Ὅθεν τοῦ χρόνου ἐπιστάντος, δὲν ἦτο δυνατὸν τὰ φῦλα ταῦτα, καὶ δὴ ὁ ἐν αὐτοῖς προνομιοῦχος ἐκεῖνος τῶν Ἀριοπελασγῶν κλάδος νὰ μὴ αἰσθανθῇ εἴπερ τις καὶ ἄλλος καὶ τὸ ἐν τῇ φύσει καλὸν καὶ συλλέγων τὰς ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἁρμονίᾳ ἐσπαρμένας τοῦ ἰδεώδους γραμμὰς καὶ συναρμολογῶν διὰ τῆς φαντασίας αὐτὰς νὰ μὴ ἀποτυπώσῃ ἐν θαυμασίαις συλλήψεσι καὶ ἐμπνεύσεσι καὶ παραγάγῃ τῶν καλῶν τεχνῶν τὰ ἐξαίσια ἔργα. Ἔδει λοιπὸν νὰ ἐπιστῇ ὁ πρὸς τοῦτο χρόνος, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὡς διεγερτικὸν τῶν φυσικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων κέντρον καὶ ἀφετηρία ἡ μετὰ τῶν γειτνιαζόντων Σημιτῶν ἐπιμιξία.

Ὑπῆρξε λοιπὸν χρόνος, καθ' ὃν οἱ ἐξ ἀνατολῶν σημιτικοὶ λαοὶ μετέφερον ἐκ διαφόρων αἰτίων καὶ περιστάσεων, πολιτικῶν τε καὶ ἐμπορικῶν, καὶ δὴ εἰς τοὺς ἀμέσως ὁμοροῦντας εἰς αὐτούς, τὰ ποικίλα τῶν τεχνῶν αὐτῶν τεχνητὰ προϊόντα. Καὶ αἱ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος περιαδόμεναι ἐξ ἀνατολῶν ἐκεῖναι ἀποικίαι, καίπερ πολλάκις ἀμφισβητηθεῖσαι, παρ' ἄλλων δὲ ἀποδεχθεῖσαι, καὶ τὰ ἀνέκαθεν, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ Ὁμήρου μνημονευόμενα, τῶν Φοινίκων ποικίλα ἐμπορεύματα καὶ τεχνικὰ καὶ κοσμητικὰ ἀντικείμενα διαπιστοῦσι τὴν τοιαύτην δι' ἐπικοινωνίας μετάδοσιν. Ὁ Γλάδστων ἐν τῷ κατὰ τὸ 1892 ἀναγνώσματι αὐτοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ συνεδρίῳ τῶν Ἀνατολιστῶν, τῷ περὶ ἐπιδράσεως τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων εἰς τὴν Ἑλλάδα, λέγει ἐν ἄλλαις περὶ τούτου τὰ ἑξῆς. «Δι' ὅλων τῶν ποιημάτων (τῶν ὁμηρικῶν) οὐδὲν ἐναργέστερον τῆς σχέσεως τῆς μεταλλικῆς τέχνης πρὸς τὴν φοινικικὴν ἀκτήν. Καὶ ἐξ ἐπιπολαίου ἐπισκοπήσεως τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου δεν δύναταί τις νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ, ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν ταύτην ἔποψιν, τὴν ὀφειλὴν τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου εἰς τὴν Ἀνατολήν»[1]. Ὁ πρώην δὲ διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς Φουκάρ, ἐκ μελετῶν γενομένων ἐπὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἑλλάδι, συνάγει, ὅτι ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος (ὡς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ Γλάδστωνα, ἔνθ' ἀνωτέρω) προῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου ἐχούσης ἤδη ἀπὸ τῆς 16ης μέχρι τῆς 26ης δυναστείας ναυτικὸν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ὑποταξάσης, ὅτε καὶ οἱ κατὰ Γλάδστωνα ἁρμοσταὶ αὐτῆς ἐν αὐτῷ, οἱ ἄνακτες, ἐνεκαθίσταντο. Μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ παρίστων τὴν θεὰν Δήμητρα ἐκ Κρήτης τὸ πρῶτον προερχομένην καὶ λέγουσαν: «Κρήτηθεν ἤλυθον ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης»[2], καὶ ὅτι καθ' Ἡσίοδον ἐμίγη ἡ θεὰ ἐν φιλότητι μετ' Ἰασίου ἐν Κρήτῃ, ἐν πίονι δήμῳ[1]· ἐκ Κρήτης τουτέστιν, ὅπου ὁ πρῶτος ἐξ ἀνατολῶν σταθμός, ἐχώρει βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄνω πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὸν πάμπρωτον ἐκεῖνον ἐν Ἑλλάδι πολιτισμόν. Αἱ ὁσημέραι δὲ ἀνακαλύψεις καὶ ἀνευρέσεις ἐν Κρήτῃ, ἐν Μυκήναις καὶ ἀλλαχοῦ καθιστῶσι τὸ ζήτημα ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως. Ἤδη διαλευκαίνεται καὶ ἐξηγεῖται πληθὺς μύθων ἀναγομένων ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τέχνης ἐν Κρήτῃ, ὡς ἐν πρώτῳ ἐξ ἀνατολῶν σταθμῷ, καὶ εἰς τὸν πολυτρόπως μετ' αὐτῆς συνδεόμενον μυθικὸν ἐκεῖνον τεχνίτην Δαίδαλον. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ οὐ μόνον Φοίνικες καὶ ἐξ Αἰγύπτου Σημῖται προσπλέουσιν εἰς Κρήτην, ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν. Ἀχαιοὶ ἢ Αἰολεῖς, ἀπόγονοι τῶν πρὸ αὐτῶν Ἀριοπελασγῶν, προηγμένοι ἤδη καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι ποιοῦνται καὶ αὐτοὶ ἐκδρομὰς καὶ ἀποβάσεις εἰς τὰς ἀκτὰς αὐτῶν, εἰς τὴν Φοινίκην καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου[2]. Τοῦτο συνάγεται ἤδη καὶ ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων, ἐν ἐπιγραφαῖς τῶν ὁποίων κατὰ τοὺς περὶ ταῦτα δεινοὺς γίνεται λόγος περὶ ἐπιδρομῶν καὶ ἐπελάσεων λαῶν ἐκ νήσων προερχομένων, λεγομένων δὲ πλὴν ἄλλων καὶ Ἀκαϊβασᾶ καὶ Δαναουνᾶ, οἵτινες κρίνονται ὅτι εἶνε Ἀχαιοὶ καὶ Δαναοὶ ἐκ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Αἰγαίου, ἀποδιδόντες τὰ ἴσα εἰς τοὺς ληιζομένους πρότερον αὐτοὺς Φοίνικας καὶ Αἰγυπτίους Σημίτας. Τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ παρ' Ὁμήρῳ Ψευδοδυσσέως ἢ Αἴθωνος[3] ὑποδηλοῦται καὶ ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων ἐν τῇ ἀρχαιότητι παραδίδοται. Ὁ ἐκ Κρήτης στρατηγὸς Ταῦρος ἢ ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ζεύς, ἐπιτρέχει τὰς παραλίας τῆς Φοινίκης, ἀπάγων ἐκεῖθεν ἔν τινι τοιαύτῃ ἐπιδρομῇ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀγήνορος ἢ Φοίνικος Εὐρώπην. Ταῦτα καὶ ἄλλα δεικνύοντα τὴν ἀμοιβαίαν τῶν ὁμόρων κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου σημιτικῶν Φοινικοαιγυπτίων καὶ ἀριανῶν λαῶν ἐπικοινωνίαν καὶ ἀλληλεπίδρασιν οὐδεμίαν ἀπολείπουσιν ἀμφιβολίαν, ὅτι οἱ πλησιέστεροι ἐκ τῶν Ἀριοπελασγῶν Αἰολεῖς ἢ Ἀχαιοί, οἱ τῆς Κρήτης, ἀπεκόμιζον σὺν τῇ λείᾳ καὶ ὅ,τι σχετικὸν πρὸς τὸν κατὰ κοινωνίαν ῥυθμικώτερον καὶ κοσμητικώτερον βίον παρὰ τῶν πρότερον αὐτῶν προηγμένων Σημιτῶν.

Τὰ ἀναγόμενα δὲ εἰς τὴν τέχνην, ὑπηρετικὴν τὸ πλεῖστον τῆς λατρείας τοῦ θείου ἐν τῷ τότε οὖσαν, εἴτε διὰ τῶν προσελεύσεων τῶν ναυτιλλομένων καὶ ἐμπορικῶν Σημιτῶν ἐκείνων, εἴτε διὰ τῶν ἐκδρομῶν καὶ ἐπελάσεων ὕστερον τῶν Ἀχαιῶν ἢ Αἰολίων Ἀρίων, κοινὰ γενόμενα, παρήγαγον τὰς ποικίλας παραδόσεις, καὶ τὸν περὶ Δαιδάλου καὶ Δαιδαλιδῶν ἐκεῖνον πολυσυνδύαστον μῦθον περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης καὶ τῶν πρώτων τεχνουργημάτων. Ταῦτα ἐφρόνουν οἱ Κρῆτες ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ ἰδιοποιῶνται ἀνέκαθεν· οἱ ἐν τοῖς βορείοις δὲ τοῦ Αἰγαίου ἀναπτυσσόμενοι Ἀθηναῖοι, ἀντικρού-

[1] Ὅρα «Ἀκρόπολιν», 6 Σεπτεμ. 1892, ἀριθ. 3809.
[2] Ὁμηρικὸν ὕμνον εἰς Δήμητρα, στ. 189.

[1] Ὅρα Ἡσιόδου Θεογονίαν, στ. 911.
[2] Gladston's Juventus Mundi, C. V. «Φοίνικες καὶ Αἰγύπτιοι», p. 145. Παράβ: καὶ Ὁμήρου Ὀδύσ., Ρ. 425 καὶ ἑ.
[3] Ὁμήρου Ὀδύσ., Τ, 183 καὶ ἔνθ' ἀνωτέρω.

οντες εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας καὶ τοὺς κρητικοὺς λογογράφους διὰ τῶν ἰδίων λογογράφων, τραγικῶν καὶ ῥητόρων, σπουδαζόντων παντὶ σθένει νὰ περιάψωσι καὶ τὸ κλέος τοῦτο εἰς ἑαυτοὺς ἕνεκα τῆς μετὰ ταῦτα προόδου τῆς τέχνης εἰς βαθμὸν ἔτι ἀνέφικτον ἐν τῷ ἄστει τῆς Παλλάδος, παρήγαγον τὴν περὶ ἀρχῶν ἐν τῇ τέχνῃ σύγχυσιν ταύτην. Ἀλλ' ὅπως ἐν γένει οἱ ἐν Εὐρώπῃ Ἄριοι ἀνέπτυξαν πᾶν ἐξ Ἀσίας παραληφθέν, οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πᾶν, ὅ,τι εἰς Κρήτην τὸ πρῶτον ἐξ ἀνατολῶν μετενεχθὲν ἐβλάστησεν ἐν αὐτῇ, καὶ δὴ τὰ κατὰ τὴν τέχνην, παραλαβόντες, ὡς ἱκανῶς ὑποδηλοῖ ὁ ἐν τοῖς δυσὶ λαοῖς, πλὴν τῶν ἄλλων ἐκείνων περὶ Μίνωος καὶ Αἰγέως καὶ Θησέως περιᾳδομένων, περὶ Δαιδάλου καὶ Δαιδαλιδῶν ἀγών, ἐτελειοποίησαν.

Οὕτω λοιπὸν οἱ ἐν Κρήτῃ τεχνῖται, ἔχοντες ἀνέκαθεν ὑποδείγματα ἐξ Ἀνατολῶν πρόχειρα καὶ ὑπ' αὐτῶν κεντριζόμενοι, ἐπέδωκαν πρῶτοι ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν τέχνην, τῆς ὁποίας καὶ τὴν ἀρχὴν τόσον οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον νὰ ἰδιοποιῶνται. Τὰ εὑρήματα ἐκεῖνα τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Ἴδης (νῦν κάμπου τῆς Νίδας) Ἰδαίου Ἄντρου, τὰ ἐπὶ τοῦ ἀναπεπταμένου χώρου τῆς νεφεληγερέτου Ἴδης πρὸ δεκαετίας περίπου ἀνακαλυφθέντα, αἱ κατὰ τὸν ἀσσυριακὸν ἢ σημιτικὸν ῥυθμὸν ἐξειργασμέναι ἐκεῖναι ἐννέα ὀρειχάλκιναι εὐμεγέθεις ἀσπίδες μετ' ἄλλων τεχνικῶν ἀναθημάτων, δὲν κρίνονται μὲν ὑπὸ τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν ὅτι ἀνάγονται ὑπὲρ τὴν Η' ἢ Θ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἐν τούτοις, καίπερ ταῦτα σημιτικὰ ἔτι ἀντικείμενα παριστάντα, εἶνε ἔργα Κρητῶν τεχνιτῶν. Καὶ ἔκειτο μὲν παραπλεύρως τῆς Ἴδης μικρὸν πρὸς ἀνατολὰς ἡ τιτάνειος καὶ προμυκηναία, ἡ μεγάλη καὶ βασίλειος τοῦ Μίνωος καθ' Ὅμηρον πόλις Κνωσός, τῆς ὁποίας ἡ κτίσις ἀπεδίδετο ἐν τῇ νεότητι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου εἰς τὴν τῶν Τιτάνων δωδεκαμελῆ οἰκογένειαν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, εἰς τὸν ἀρχέγονον τουτέστι καὶ πάμπρωτον ἐκεῖ κοινωνικὸν Ἀριοπελασγῶν συνοικισμόν· ἐν τῇ τόσῳ ὅμως παλαιᾷ ταύτῃ τῆς ἑκατομπόλεως νήσου πόλει, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ὕστερον ἐδείκνυντο ἔτι τὰ τῶν Τιτάνων ἐκείνων, τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας μέγαρα, ἀναφέρονται λίαν πρωΐμως ἐνοικισθέντες καὶ Φοίνικες Σημῖται, ἐξ οὗ καὶ ἡ προϊστορικὴ πόλις ἐκαλεῖτο πρότερον, ὡς καὶ ὁ παραρρέων αὐτῇ λαμπρὸς καὶ διαυγὴς ποταμός, Καίρατος (ἐκ τοῦ φοινικικοῦ Kart=κεφαλή), ὕστερον δὲ Κνωσός. Ἐν ταύτῃ, ἐπικρατήσαντος φαίνεται τοῦ σημιτικοῦ στοιχείου, μετεπήδησεν ἐξ ἀνατολῶν σὺν τοῖς ἄλλοις βιοτικοῖς ἔργοις καὶ ἡ κατ' αὐτὸ τέχνη. Εἰ δὲ καὶ κατίσχυσε σὺν τῷ χρόνῳ ὁ Ἀριοπελασγὸς Ζεὺς καὶ ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Μίνως τοῦ σημιτικοῦ Διὸς Ἄμμωνος, ἐπὶ τοσοῦτον ὅμως ἡ τέχνη ἔφερεν ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ ἔτι τὴν σφραγῖδα τοῦ σημιτισμοῦ, ὥστε καὶ κατὰ τὴν Η' καὶ Θ' ἔτι ἑκατονταετηρίδα, ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ ἀχαϊκὸς κόσμος εἶχεν ἤδη ἀντιπαρέλθει πρὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος δωρικοῦ, αὕτη καθ' ἕξιν ἔτι ἐπεκράτει ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν ἐν τῇ νήσῳ τεχνιτῶν. Δὲν φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι καὶ οὕτως ἔχουσα ἡ ἐν Κρήτῃ τέχνη ἐκείνη, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν σπανίων τούτων μεγάλων ἀναθηματικῶν ἀσπίδων καὶ ἄλλων διακοσμητικῶν ἔργων, δὲν ἐχώρει κατὰ μικρὸν εἰς τὴν λύσιν τῶν ἀπ' ἀνατολῶν ἐκείνων δεσμῶν αὐτῆς. Ἐπὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ (ἐν τῇ Ὁπλοποιΐᾳ) περιᾳδόμενον ἐκεῖνο ἔργον τοῦ Δαιδάλου, τὸν χορὸν τῆς Ἀριάδνης, θὰ εἶχε βεβαίως μεγίστην τὴν ῥοπὴν ἡ σημιτικὴ τέχνη, ἀφοῦ τοῦτο ἦνε προγενέστερον τοῦ ἔργου τοῦ Ἡφαίστου καὶ ὑπόδειγμα μάλιστα εἰς αὐτὸν ἐγένετο. Τὸ ἀρχέτυπον λοιπὸν δαιδάλειον ἐκεῖνο ἔργον καίπερ σημιτίζον θὰ ἦτο ἐξαίσιόν τι χρῆμα, ἀφοῦ χρησιμεύῃ ὡς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον τεχνίτην, τὸν Ἥφαιστον. Ἡ τέχνη ἄρα λίαν πρωΐμως, εἰ καὶ ἐπὶ πολὺ ἔτι σημιτίζουσα ἐκ τῆς μετὰ Σημιτῶν στενωτέρας γειτνιάσεως καὶ ἐπαφῆς, ἤρξατο ἤδη πρωΐμως ἀναπτυσσομένη καὶ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον βαθμηδὸν διατιθεμένη, ἄλλως τε κατὰ τὰς ὁσημέραι ἐν Αἰγύπτῳ ἀνακαλύψεις ἀνευρίσκονται θαυμάσια ἐν αὐτῇ ἔργα ἀναγόμενα εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ΙΒ' τῆς χώρας δυναστείαν.

Μόνη δὲ ἡ περὶ Δαιδάλου καὶ Δαιδαλιδῶν πολύφημος καὶ πολυσυνδύαστος παράδοσις τεκμηριοῖ ἱκανῶς τὴν ἐπικρατήσασαν ἤδη γνώμην, ὅτι ἡ Κρήτη, εἰς τὴν ὁποίαν μετεπήδησεν οὐ μόνον ἡ τέχνη ἐξ ἀνατολῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλος ὕστερον ἀναπτυχθεὶς ἐξ αὐτῆς εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ἐγένετο ὁ πρῶτος αὐτῶν σταθμὸς καὶ ἡ ἀρχικὴ κοιτίς. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, οὐ μόνον κτίσις ἐν αὐτῇ τοσούτων προϊστορικῶν, προμυκηναίων πόλεων, λαβυρίνθων, θησαυρῶν καὶ θόλων καὶ τειχῶν καὶ ἀκροπόλεων κυκλωπείων, ἀλλὰ καὶ μετάβασις πρωΐμως ἀπὸ τοῦ ἐξαισίως ὀγκώδους ἀσσυριακοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ εἰς τὸ εὔρυθμον ἐν πᾶσι καὶ σύμμετρον ἑλληνικόν. Ἀπὸ τοσοῦτον παμπαλαίου χρόνου παραδίδοται καὶ ὑπὸ τοῦ Ποιητοῦ διαφημίζεται, ὅτι τὸ δαιδάλειον ἔργον, τὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον διασωθὲν καὶ ἐν Κνωσῷ δεικνύμενον, ὁ χορὸς τῆς Ἀριάδνης ὁ ἐξηγηθεὶς ὕστερον ὅτι παριστᾷ μίαν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων περὶ λαβυρίνθου πλασθεισῶν παραδόσεων, ἣν οὕτως ἐπὶ καλλονῇ ἐξαίσιον, ὥστε ὡς πρότυπον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον τεχνίτην, τὸν Ἥφαιστον, ἐχρησίμευσεν· ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου τουτέστι καὶ ἐνύλου κόσμου ἤρξατο ἤδη ἔκτοτε ἡ τέχνη εἰς ὕψη αἰρομένη, εἰς ὑπερκόσμια ἐδάφη τείνουσα, εἰς τὴν πηγήν, ἐν ᾗ αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες ἑδράζεται καλόν. Ὁ Ἰταλὸς ἀρχαιοδίφης Ὄρσης ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Ἰδαίου Ἄντρου συγγράμματι ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τῆς ἀρχῆς τῆς τέχνης: «Ἓν βλέμμα, λέγει, ἐπὶ τῶν σχεδιαγραμμάτων καὶ τῶν πινάκων τῶν προσηρτημένων (δηλαδὴ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Γερμανοϊταλοῦ Ἅλμπερ ἐκδοθεῖσαν πραγματείαν) ἀρκεῖ νὰ πείσῃ καὶ τὸν μᾶλλον ἐν ταῖς τοιαύταις σπουδαῖς ἄπειρον, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν μνημεῖα χαρακτηριστικὰ καὶ ὑψηλῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας αὐτῆς περιόδους σπουδαιότητος. Ἰδίαν ὅλως σπουδαιότητα παρέχει εἰς τὰ εὑρήματα ταῦτα ἡ σημασία, ἣν τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης κέκτηται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Ὁ τόπος δέ, ἐξ οὗ

ταῦτα προέρχονται, τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον, ἀρχαιοτάτη τῆς κρητικῆς καὶ ἑλληνικῆς λατρείας κοιτίς, προστίθησί τι πλέον εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἱστορικὴν σημασίαν». Μικρὸν δὲ κατωτέρω ὁ αὐτὸς σοφὸς λέγει: «Ἐμελέτησα τὰ εὑρήματα ἐν συγκρίσει πρὸς ὅ,τι ἐν γένει μέχρι τοῦδε περὶ τέχνης καὶ βιομηχανίας ἑλληνικῆς γινώσκομεν, προσπαθῶν νὰ συντελέσω νὰ ἀποδοθῇ ὁ ἱστορικὸς εἰς αὐτὰ χαρακτηρισμὸς καὶ σχηματισθῇ ἡ νέα σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἥτις δύναται ἀπὸ τούτων νὰ προέλθῃ»[1].

Ἐκ τούτων λοιπὸν ἐμβριθῶς κρίνων τις δὲν δύναται ἢ νὰ παραδεχθῇ ἀνενδοιάστως, ὅτι καὶ ἐν τῇ τέχνῃ ἡ Κρήτη, ὡς καὶ ἐν τῇ πρωίμως κρατησάσῃ ἐν αὐτῇ ἐννόμῳ τάξει, οὐ μόνον προηγήθη πάσης ἄλλης ἑλληνικῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ πρόοδον ἐν αὐτῇ πρωίμως ἐπεδείξατο ἀξιοσημείωτον. Ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ἡ τέχνη ἤρξατο ἀποτινάσσουσα τὰ ἐξ ἀνατολῶν δεσμά, χωροῦσα ἐλευθέρως πρὸς τὴν εἰς ἀντιγραφὴν τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ ἔκτακτον ἰδιοφυΐαν καὶ ἱκανότητα τοῦ ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ ἀριοπελασγικοῦ φύλου. Αἱ ἐν Κρήτῃ σήμεραι ἀνακαλυπτόμεναι ποικίλαι ἀρχαιότητες κέκτηνται πρὸς τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐθνικὴν ἀξίαν· διότι καθ' ἑκάστην ἀποδείκνυται καὶ δι' αὐτῶν ἀναμφηρίστως, ὅτι ἡ πρώτη οὐ μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ τὴν Εὐρώπην καθ' ὅλου πολιτισμοῦ κοιτὶς ἐγένετο αὕτη, ἐφ' ᾧ καὶ χρησιμεύουσιν αὗται εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς περὶ ταῦτα σοφοὺς ὡς βάσις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἀρχαὶ τῆς ἐν γένει ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως. Ὁ Ἀμερικανὸς Στίλλμαν, ἐρευνῶν τὰ κατὰ τὰ ἐν Μυκήναις προϊστορικὰ μνημεῖα, ἀποφαίνεται λέγων: «Τείνω εἰς τὸ νὰ θεωρήσω τὴν τέχνην, εἰς ἣν ὀφείλομεν ἀμφότερα τὰ ἐν λόγῳ μνημεῖα (τοὺς ἐν Μυκήναις λέοντας), ὡς λαβοῦσαν ἀρχὴν ἐκ Κρήτης, καὶ νομίζω αὐτὴν κλάδον τῆς τοῦ Δαιδάλου»[2]. Ὁ πρὸ μικροῦ δὲ ἐπισκεψάμενος τὴν Κρήτην ἐπιφανὴς ἀρχαιοδίφης καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ὀξφόρδῃ μουσείου Ἀρθοῦρος Ἔβανς ἰδοὺ τί γράφει ἐξ Ἡρακλείου εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ ἐκδιδόμενον ἀρχαιολογικὸν φύλλον, τὸ «Ἀθήναιον» (ἐν ἀριθ. 3478, Ἰουνίου 23 τοῦ 1894): «Ἄρτι ἐπανῆλθον ἐκ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν, ἃς ἐπεσκέφθην πρὸς ἀναζήτησιν Μυκηναίας ἐν αὐταῖς γραφῆς, τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῶν ἐρευνῶν μου ὑπερέβησαν τὰς προσδοκίας μου. Ἡ Κρήτη βρίθει Μυκηναίων ἀρχαιοτήτων. Ἐν Πελοποννήσῳ εὗρον 4—5 γαλοπέτρας[3], ἐχούσας γραφικοὺς χαρακτῆρας ἀνήκοντας προφανῶς εἰς σύστημα ἱερογλυφικόν, διάφορον ὅμως τοῦ τε Αἰγυπτιακοῦ καὶ τοῦ Χεττικοῦ (δηλ. τοῦ τῶν ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ Σημιτῶν, τῶν Χετταίων ἢ Ἰδουμαίων). Αἱ ἔρευναι αὗται ἔπεισάν με, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τῆς γραφῆς ἔχει κέντρον τὴν Κρήτην. Λίθους τοιούτους χαρακτῆρας φέροντας εὗρον ἐν Παλαιοκάστρῳ Σητίας, ἐν Κνωσῷ καὶ ἐν Κονταράτῳ, ἐν ᾗ εὗρον καὶ ἀγγεῖον φέρον 3 γράμματα τοῦ συστήματος τούτου. Παρόμοιοι λίθοι καὶ ἓν ἀγγεῖον ἐν μυκηναίοις γράμμασιν εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἡρακλείου. Πολλὰ δὲ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος γραμμάτων ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ Κυπριακοῦ ἀλφαβήτου». Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ μουσεῖον τὸ τῆς Ὀξφόρδης ἐδωρήσατο ἐν ἄλλοις ἀρχαιολογικοῖς εὑρήμασιν ἕτερος ἀρχαιολόγος, ὁ Ἰω. Μάϋερς, καί τινα ἐκ Κρήτης κειμήλια. Καὶ ἐν γένει, καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἤδη ἀνορύσσονται ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς πολυφήμου μεγαλονήσου καὶ εἰς φῶς ἄγονται ποικίλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα τεκμηριοῦντα ἀριδήλως τὸν πολυμερῆ ἐν αὐτῇ προελληνικὸν πολιτισμόν, ἀντικείμενα, φέροντα τὴν σφραγῖδα ἀρχαιοτήτων οὐ μόνον ἀρχαϊκῆς καὶ μυκηναίας τέχνης, ἀλλ' ἔτι πρωϊμωτέρας καὶ βαθυτέρας, ἣν ἡμεῖς ἀνηγάγομεν εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐκείνην περίοδον, ἣν ἀπεκαλέσαμεν Μινώειον ἢ Ἀριοπελασγικήν· διότι, ὡς ἀναμφηρίστως ἤδη ἀποδείκνυται, ὁ πολιτισμὸς ἐν Ἑλλάδι ἐχώρησεν ἀνέκαθεν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, σταθμοὶ δ' αὐτοῦ ἐγένοντο βαθμηδὸν ἡ Κρήτη, καὶ πρὸ πάντων ἡ Μινώειος Κνωσός, τὸ κτίσμα ἐκεῖνο τῶν Ἀριοπελασγῶν Τιτάνων, εἶτα αἱ Μυκῆναι τῶν Ἀτρειδῶν καὶ ἐν τέλει αἱ Ἀθῆναι τοῦ Αἰγέως καὶ Θησέως μετὰ καὶ τοῦ Μινυείου Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς Καδμείας. Ὡς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνευρέθησαν εὐτυχῶς ἐπὶ τοῦ χώρου τῶν Μυκηνῶν, τῆς πόλεως ἐκείνης τῶν Ἀτρειδῶν, ἡ ὁποία ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καλουμένη «πολύχρυσος Μυκήνη», ἐθεωρεῖτο τέως ἁπλῆ ποιητικὴ ἔκφρασις, θαυμάσια κειμήλια ἱκανῶς προηγμένον ἤδη πολιτισμὸν ἐξαγγέλλοντα, οὕτω καὶ ὅταν ὁ Ὕψιστος εὐδοκήσῃ νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ ἡ Κρήτη ἀνθρωπίνως πάλιν, θέλουσιν ἀναδύσει ἐκ τοῦ παρθένου ἔτι αὐτῆς ἐδάφους κειμήλια οὐχ ἧττον θαυμάσια. Δὲν εἶνε δυνατὸν ὁ τόσον εὐρέως ἐκμεταλλευθεὶς κύκλος ἐκεῖνος ποιητικῶς καὶ τεχνικῶς, ὁ περὶ τὴν Ἀριάδνην καὶ τὸν Θησέα, τὸν Μίνωα, τὴν Πασιφάην, τὸν Μινώταυρον καὶ τὸν Λαβύρινθον, καὶ δὴ τὸν Δία-Ταῦρον καὶ τὴν Εὐρώπην, νὰ μὴ ἱκανοποιήσῃ ἀρκούντως τοὺς περὶ ταῦτα ἀνενδότως ἀσχολουμένους. Καὶ ἤδη ἀφοῦ ἐκ τοῦ εὐρέος θεογονικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ τῆς Κρήτης τούτου κύκλου καὶ εἰς ἔξω καὶ κύκλῳ τῆς νήσου χώρας καὶ νήσους[1] ἀνευρίσκονται

---

[1] Ὅρα τὴν πραγματείαν F. Halbherr καὶ P. Orsi, «Antichita dell Antro di Zeus Ideo e di altre locatita in Creta», ἐν τῷ Museo Italiano di Antichita Classica. vol. II, p. III.

[2] Ὅρα προϊστορικὴν χρονολογίαν ὑπὸ Στίλλμαν περὶ τῶν ἐν Μυκήναις λεόντων, τουτέστι περὶ τοῦ μεταξὺ τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἱστορίας μεταιχμίου καὶ ὁρίου, 900—800 π. Χ. Ἐφημερὶς Κορομηλᾶ, ἀρ. 120, Ἀπριλ. 30 τοῦ 1890.

[3] Γαλόπετραι λέγονται ἐν Κρήτῃ σχιστόλιθοι λεπτοί, χρώματος γλαυκοῦ, οἱ ὁποῖοι φέροντες γράμματα ἀρχαῖα καὶ θεωρούμενοι ὡς μαγικὴν ἔχοντες δύναμιν, καὶ πρὸ πάντων ὅτι συντελοῦσιν εἰς παραγωγὴν εἰς τὰς θηλαζούσας γάλακτος (ἐξ οὗ καὶ γαλόπετραι), χρησιμεύουσιν ὡς περίαπτα.

[1] Ὅρα ἐπιγραφὰς ἀνευρεθείσας ὑπὸ Gaston Deschamps ἐπὶ τῶν ἀκροπόλεων τῶν κρητικῶν τῆς Ἀμόργου ἀποικιῶν Ἀρκεσίνης καὶ Μινώας. Ὁ ἑταῖρος δὲ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Joubin ἐπέδειξεν ἤδη ἄγαλμα κρητικῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης σπουδαιότατον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Κατὰ τὸν καθηγητὴν δὲ Σαλινᾶν, διευθυντὴν τοῦ ἐν Παλέρμῳ τῆς Σικελίας ἐθνικοῦ μουσείου,

τῇδε κἀκεῖσε ἐπὶ τοῦ τοιούτου κύκλου καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα, πολλῷ μᾶλλον θέλουσιν ἀνευρεθῇ τοιαῦτα ἐπὶ τοῦ χώρου κυρίως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τοσοῦτον ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἀρχαιότητι ἕδρασιν.

Ἐκακίσθη πολλάκις σφοδρῶς καὶ διατελεῖ ἔτι κακιζόμενος ὁ καθ' ἡμᾶς πολιτισμός, ὅτι ὁσημέραι προάγει βυθιζόμενος εἰς τὸν χαμαίζηλον ὑλισμόν, εἰς τὰ ἀτέρμονα τοῦ ὁποίου βάθη ἐμπαγεὶς θέλει ἀποπνιγῇ καὶ κατ' ἀκολουθίαν μεταπέσει εἰς τὴν ἀρχέγονον πάλιν ἀγριότητα. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλους τοὺς φόβους τούτους τῶν ἀπαισιοδόξων δὲν διαλείπουσιν ἀστραπαί, αἵτινες διαυλακοῦσαι τὸ φαινόμενον τοῦτο ὁμιχλῶδες στερέωμα παρουσιάζουσιν ἐργάτας ἀνενδότως εἰς τὰ ἄνω νεύοντας καὶ παντοιοτρόπως πειρωμένους νὰ λυθῶσιν ἐκ τῶν τοιούτων ἀνθρωπωλέθρων ὑλιστικῶν δεσμῶν. Μία τῶν ἀνθρωπιστικῶν τούτων ἐνασχολήσεων εἶνε καὶ ἡ σοφὴ καὶ ἐνδελεχὴς ἀνερεύνησις τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πορείας τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἀνευρέσεως καὶ ἐπιστημονικῆς ταξινομήσεως τῶν τεκμηρίων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα καθιστῶσιν ἀναμφίλεκτον τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ. Ἤδη ὡς διὰ σάλπιγγος Ἀρχαγγέλου ζητοῦσι τοιοῦτοι πνευματέμφοροι τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ σκαπανεῖς τὴν ἐκ τῶν προαιωνίων τάφων ἀνάστασιν ἐκείνων, οἵτινες ἐπρωταγωνίστησαν ἐν τῷ μακρῷ καὶ ἀπειρομόχθῳ σταδίῳ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὅταν, ἡ τοιαύτη ἀναστατικὴ σάλπιγξ γείνῃ δυνατὸν νὰ ἠχήσῃ, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιστημονικὴ τάξις καὶ ὀρθὴ παίδευσις, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεοί ποτε καὶ ἡμίθεοι ἐν μεγαλουργοῖς βήμασιν ἐβάδισαν· ὅταν εὐδοκήσῃ τέλος ὁ Ὕψιστος νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ τὰς εὐλογίας αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἔτι ὀρφανὴν καὶ καταδεδιωγμένην πατρίδα τῆς θεᾶς Εὐρώπης Κρήτην, ἐξ ἧς καὶ ἡ ἤπειρος οὕτως, Εὐρώπη, ἀπεκλήθη, καὶ ἐν ᾗ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος κριτὴς ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ καὶ Κρόνου κατὰ Πίνδαρον πάρεδρος ὁ Ῥαδάμανθυς αὐτῆς ἐκαθέσθη· ὅταν λέγωμεν τῇ θείᾳ συνάρσει συντελεσθῇ τοῦτο, τότε ἔκθαμβος ὁ κόσμος θέλει ἰδεῖ διὰ τῶν μετ' ἐπιστασίας ἐμβριθοῦς ἀνασκαφῶν τοῦ παρθένου ἔτι ἐδάφους αὐτῆς, ὁποίας ὑπηρεσίας ἀνέκαθεν εἰς τὸν ἀνθρωπισμὸν προσήνεγκεν ἡ γενέτειρα τοῦ Διός, ἡ πατρὶς τῶν ἐν Ἅδου κριτῶν Μίνωος καὶ Ῥαδαμάνθυος καὶ ὑπερεκατόμπολις Κρήτη, ὁποῖα καὶ ὁπόσα προμυκηναῖα ἔτι εὑρήματα θέλουσιν ἀναφανῇ ἐκ τοῦ μυστηριώδους κατὰ πολλοὺς λόγους ἐδάφους ἐκείνου. Καὶ ἤδη ὅμως, καὶ ἐν τοιαύτῃ τῆς πανοδύρτου χώρας καταδρομῇ καὶ καταστάσει, διεξάγονται ἀπό τινων μηνῶν πάλιν περισπούδαστοι ἀρχαιοδιφικαὶ ἔρευναι ὑπὸ ἐπιστημονικοῦ ἱερομύστου, τοῦ προσφιλοῦς εἰς τοὺς Κρῆτας Ἄλμπερ, στρεφόμεναι νῦν κυρίως ἐπὶ τοῦ προμυκηναίου ἐδάφους, τοῦ ἀριοπελασγικοῦ ἢ ἐτεοκρητικοῦ, τῶν παμπρώτων τουτέστιν ἐκείνων τῆς νήσου οἰκιστῶν, ὧν οἱ ἐπίγονοι Ἐτεόκρητες αὐτεκαλοῦντο ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐπήλυδας. Ἤδη ὁ δεινὸς οὗτος ἐξεταστὴς τῶν κατὰ Κρήτην ἀρχαιοτήτων ἐντολῇ καὶ δαπάναις τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου ἐξέλεξε πρὸς τοῦτο, δι' οὓς λόγους αὐτὸς οἶδεν, ἐν τῷ παρόντι τὸν μεταξὺ τῆς ὀρεινῆς κοιλάδος τῶν Καμαρῶν, κατὰ τὰς μεσημβρινὰς τῆς Ἴδης ὑπωρείας, καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Δικταίων ὀρέων χῶρον. Περὶ ταύτην τὴν γραμμὴν ὡς περὶ ἄξονα στρέφονται ἤδη αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, ἐπεκτείνονται ἄρα αὗται ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ, περιλαμβάνουσαι τὸν ἐκ τῆς Κνωσοῦ πρὸς Β, τῆς Γόρτυνος πρὸς Ν, τῆς Ἴδης πρὸς Δ καὶ τῆς Δίκτης πρὸς Α κύκλον. Ἀπὸ διαφόρων τῆς περιφερείας ταύτης μερῶν, τῶν μεταξὺ πολεων Ἰνάτου καὶ Λύκτου, τῶν Βόρων, τῆς Φαιστοῦ καὶ Λεβῆνος οὐ μόνον ποικίλα βιοτικὰ εὑρήματα, κειμήλια σπουδαιότατα εἰς τὸ πολύτιμον ἐγχώριον Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον συγκομίζονται, καθὸ καταγγέλλοντα πολιτισμὸν πολὺ ἤδη τοῦ Θηραϊκοῦ καὶ Μυκηναίου πρωϊμώτερον, εἰς δισχίλια καὶ ἐπέκεινα ἔτη π.Χ. ἀνερχόμενον, τὸν Προμυκηναῖον ὑφ' ἡμῶν ἀποκληθέντα, τὸν Ἀριοπελασγικὸν τουτέστιν ἢ καὶ Ἐτεοκρητικόν, ἀλλὰ καὶ πόλεις τέως ἄγνωστοι μετὰ νεκροπόλεων μετὰ τάφων ἐν σχήμασι κυψελῶν καὶ κτερισμάτων παμπαλαίων καὶ ἄλλων πάλιν λίθων ἐν προφοινικικοῖς γράμμασιν ἐνεπιγράφων καὶ ποικίλων ἄλλων ἀντικειμένων ἀνακαλύπτονται. Οὕτως ἡ περίπυστος νῆσος ὁσημέραι διανοίγει τὰς πρὸ πάσης ἑλληνικῆς χώρας τοῦ πρωϊμωτέρου ἐν πᾶσιν ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ δέλτους αὐτῆς, καὶ ταύτας ἐν τοιαύτῃ ἀντιθέσει πρὸς τὴν νῦν γυμνότητα καὶ σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον αὐτῆς κακοδαιμονίαν!

Τῇ 23 Αὐγούστου 1894.

Β. ΨΙΛΑΚΗΣ

αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ ἐν Σικελίᾳ Σελινοῦντος τρεῖς μετόπαι (Φεβρ. 1892) καὶ τὴν Εὐρώπην παριστῶσαι ἐπὶ τοῦ Ταύρου Διὸς φερομένην καὶ πέδιλα φέρουσα καὶ ἴχνη ζωγραφικῆς, ἀποτελοῦσι σπουδαιότατον εὕρημα τῶν ἀρχαϊκῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Πασίγνωστοι δὲ αἱ σχέσεις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Σικελίας ἐπὶ Μίνωος, Δαιδάλου, Εὐρώπης καὶ τοῦ Σικανοῦ βασιλέως Κοκκάλου.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Κ'.

Παρῆλθεν ἡ μεσημβρία ὡραίας φθινοπωρινῆς ἡμέρας. Εἶχε περατωθῇ τὸ πρόγευμα εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ Φαίδωνος καὶ ὅλοι οἱ συμμαθηταί του ἐξεχύθησαν εἰς τὸν κῆπον.

Τοὺς ἠκολούθησε καὶ αὐτός· ὄχι διὰ νὰ παίξῃ, ὄχι διὰ νὰ γελάσῃ, νὰ πηδήσῃ, νὰ χαρῇ.

Ἀπὸ ἡμερῶν συνεῖχε τὴν ψυχήν του στυγνὴ μελαγχολία. Ποτὲ ὁ πατέρας του δὲν τὸν εἶχε λησμονήσει ἔτσι τόσαις μέραις, ὅπου τὸν καρτερεῖ, χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃ νάρχεται. Κι' ὅσο κι' ἂν κάνῃ καρτέρι στὴ σιδερένια τὴν ὀξόπορτα, ὅσο κι' ἂν περιμένῃ νὰ τὸν ἰδῇ νὰ προβάλῃ ἀπὸ τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου,

[1] Ἴδε σελίδα 338.

ὅπως πάντα τὸν καλό του τὸν πατέρα, τίποτα. Νὰ πῆγε τάχα στὴ ἀδερφοῦλα του στὸ Ἀρσάκειο; Ἀλλὰ ποιὸς νὰ τοῦ τὸ πῇ; ποιὸν νὰ στείλῃ νὰ μάθῃ; Ἂν παρακαλέσῃ τὸν ἐπιστάτη νὰ πάῃ νὰ ἰδῇ, θὰ τὸ ἀποπάρῃ πάλι στῆς βρυσιαῖς τὸ κακόμοιρο, γιατὶ δὲν ἔχει τίποτα νὰ τὸν γλυκαίνῃ κάπου κάπου, μὲ κανένα μπαξῆσι σὰν τὰ πλουσιόπαιδα.

Καὶ ἔκυπτε τὴν κεφαλήν, βαδίζων βραδέως, μὲ τὰς χεῖρας βυθισμένας εἰς τὰ κενὰ θυλάκια τοῦ ἱματιδίου του καὶ μὲ τὴν ψυχὴν σπαρασσομένην ἀπὸ τὰς ἀλγεινὰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι τὸν ἐπολιόρκουν.

Ἀλλ' ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτοῦ μετ' ὀλίγον ἡ φαιδρότης τῆς ὡραίας ἐκείνης ἡμέρας· καὶ μὲ τὰς αἰφνηδίας ἐπαναστάσεις τῆς ἐλπίδος, τόσον φυσικὰς καὶ συνήθεις εἰς τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς, ἀποκατέστη αἰθρία ἐν τῇ ψυχῇ του.

— Σήμερα, εἶπε, κάτι μοῦ λέει μέσα μου πῶς θὰ τὸν ἰδῶ· τέτοια μέρα χωρὶς ἄλλο δὲν θὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ γλυκός μου ὁ πατέρας· σὲ λίγο θὰ τὸν ἰδῶ, νὰ προβάλῃ, ἀκουμπῶντας στὸ μπαστοῦνι του, καὶ χαμογελῶντας ἀπὸ μακρυὰ στὸ παιδί του.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς γλυκείας αὐτῆς ἐλπίδος, κρατῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ὡς οἱ ἐγκαθειργμένοι τὰς σιδηρᾶς ῥάβδους τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας προσέβλεπεν ἀτενῶς εἰς τὴν ὁδόν.

Αἴφνης ὁ ἐκκωφωτικὸς θόρυβος ἐκ τῶν φαιδρῶν παιγνίων, τῶν γελώτων καὶ τῶν ᾀσμάτων τῶν συμμαθητῶν του ἐκόπη ἀποτόμως καὶ νεκρικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε.

Ἐστράφη ἔκπληκτος διὰ νὰ ἴδῃ τὸ αἴτιον τοῦ παραδόξου φαινομένου.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν κῆπον χωρῶν κατ' εὐθεῖαν πρὸς αὐτόν.

Καὶ μὲ ὕφος ἐν τῷ ὁποίῳ διεφαίνετο ὁ βαθὺς οἶκτος πρὸς τὸ ταλαίπωρον παιδίον.

— Πάρε, τῷ εἶπε, παιδί μου, αὐτὸ τὸ γράμμα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀρσακείου, ἐνδύσου γλήγωρα καὶ πήγαινε νὰ πάρῃς τὴν ἀδελφή σου νὰ πᾶτε στὸν πατέρα σας· εἶναι ὀλίγο ἄρρωστος καὶ θὰ τοῦ κάνει καλὸ νὰ 'δῇ τὰ παιδιά του. Ἔστειλα τὸν ἐπιστάτη, γιὰ ὅ,τι χρειασθῇ, ἅμα μὲ εἰδοποίησαν· δὲν θὰ τοῦ λείψῃ τίποτα, παιδί μου.

— Ἄχ! Τί καινούργια δυστυχία μᾶς βρῆκε, κύριε διευθυντά; Τί ἔπαθε ὁ πατέρας μας;

Ὠχρότης θανάτου ἐπεχύθη ἐπὶ τῆς παιδικῆς μορφῆς του καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἀκράτητα. Ἡ πρόοψις καταστροφῆς ἀνεπανορθώτου παρέστη ἀμέσως ἐνώπιόν του. Ὀσφραίνονται τόσον ἀσφαλῶς τὴν προσέγγισιν τῆς συμφορᾶς οἱ ἐξοικειωμένοι πρὸς τὰς στυγνὰς ἐπισκέψεις της!

Καὶ ὁ διευθυντὴς σπαραχθεὶς ὑπὸ τῆς ὀδύνης τῆς τρυφερᾶς ἐκείνης ὑπάρξεως προσεπάθει νὰ τὸν πραΰνῃ.

—Μπᾶ, πῶς τρομάζεις ἔτσι, παιδί μου! δὲν εἶναι μεγάλο πρᾶγμα, θὰ ἰδῇς· εἶναι μία νέα προσβολὴ ἀποπληξίας, ἀλήθεια, ἀλλὰ θὰ γιατρευτῇ ὁ πατέρας σου· κάμε θάρρος γιὰ τὴ μικρὴ τὴν ἀδερφή σου.

Ἀλλὰ τοῦ ταλαιπώρου παιδίου τὸ στῆθος ὠγκοῦτο εἰς λυγμούς, οἱ ὁποῖοι ἐξερρήγνυντο ἀκράτητοι καὶ τὰ δάκρυα καυστικὰ ἐξηκολούθουν ῥέοντα ἐπὶ τοῦ παιδικοῦ προσώπου του, ἐνῷ προσεπάθει ἐν σπουδῇ νὰ ἐνδυθῇ.

Μετ' ὀλίγην ὥραν τὰ δύο παιδία κατάκοπα ἐξηντλημένα, εἰσήρχοντο εἰς τὴν ῥυπαράν, τὴν δυσώδη αὐλήν, ἀποτελοῦσαν συνοικισμὸν ὁλόκληρον ἡμεροβίων, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ οἰκίσκος τοῦ πατρός των.

Γυναῖκες καὶ παιδία συνωθοῦντο ἐπὶ τῶν ὀλίγων βαθμίδων τῆς ἐξωτερικῆς ξυλίνης κλίμακος.

Καὶ ὁ θάλαμος αὐτὸς ἦτο πλήρης γυναικῶν τῆς συνοικίας, αἵτινες φιλάνθρωποι εἶχον προστρέξει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς προτεραίας. Ἀλλὰ τὸ πᾶν ἦτο σύγχυσις καὶ κυκεὼν καὶ θόρυβος εἰς τὴν ἀκανόνιστον ἐκείνην βοήθειαν.

Ἤρκεσεν εἰς τὸν Φαίδωνα καὶ τὴν Θάλειαν ὁ συνωστισμὸς ἐκεῖνος διὰ νὰ ἐννοήσουν ὅτι καταστροφὴ ἀμετάκλητος ἐπεκρέματο ἐπ' αὐτῶν, ὅτι νέα ἐρείπια θὰ περιβάλουν τὴν ὕπαρξίν των.

Καὶ ἀντλοῦντα δύναμιν ἐκ τοῦ τρόμου των ἐπροσπάθουν νὰ ἀνοίξουν δρόμον διὰ μέσου τοῦ συνωστισμοῦ ἐκείνου, νὰ φθάσουν μέχρι τῆς κλίνης τοῦ πατρός των.

Τὰ εἶδεν ὁ ἰατρὸς καὶ ἐν συντριβῇ ψυχῆς τὰ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν.

Καὶ ἐνῷ προσεπάθει νὰ τὰ ἐνθαρρύνῃ, εἶπεν χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὰς ἐκεῖ συνωθουμένας γυναῖκας.

Κάμετε ὀλίγο τόπο· ἀνοῖξτε λίγο. Ὁ δυστυχισμένος αὐτὸς δὲν ἔχει πλειὰ ἀνάγκη ἀπὸ τίποτα. Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νὰ ἰδοῦν ἥσυχα τελευταία φορὰ τὸν πατέρα τους.

Καὶ ἐρρίφθησαν ἐπ' αὐτοῦ θρηνοῦντα, μὲ λόγους ἀσυναρτήτους συγκεκομμένους.

Πατέρα, δὲν μᾶς μιλᾷς, γλυκὲ πατέρα; Ἄχ! Δὲ λὲς δυὸ λογάκια στὰ παιδιά σου; Πές μας πῶς δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃς. Ἄχ, πές μας πῶς δὲν θὰ σὲ χάσουμε, γλυκὲ πατέρα.

Ἀλλὰ δὲν ἐπεφύλαττε ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κίμωνα αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν. Τοὺς λόγους τῆς στοργῆς του, τὰς ὑστάτας εὐλογίας του δὲν εἶχον τὴν παραμυθίαν νὰ ἀκούσουν τὰ τέκνα του.

Ἄναρθροι ἦχοι, συριστικοί, ὡς ῥόγχος, συλλαβαὶ ἀδιάγνωστοι, ῥάκη λέξεων συνωθοῦντο καὶ ἐξήρχοντο μετὰ σιέλου ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ διεστρεβλωμένου, μὲ τὰς διεστραμμένας σιαγῶνας, μὲ τὴν γλῶσσαν ἀδρανῆ μεταξὺ τῶν ὀδόντων. Καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ πατρὸς ἐκείνου πρὸ τῶν τέκνων του, ὅπως κατορθώσῃ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὰ τὰς εὐχάς του, τὰς ὑστάτας συμβουλάς, τοὺς θερμοὺς λόγους τῆς ἀγάπης του ἐπέτεινε τὴν τραγικὴν ἀγριότητα τῶν ἀκάρπων προσπαθειῶν του· τὰ ὄργανα τοῦ σώματος ἠρνοῦντο ἀπὸ τοῦδε νὰ ὑπακούσουν εἰς τῆς ἡττωμένης ζωῆς, εἰς τῆς ὑποχωρούσης ψυχῆς τὰς παρακελεύσεις. Καὶ ἤρχοντο στιγμαὶ καθ' ἃς αἱ κραυγαὶ ἐκεῖναι τῆς ἀγωνίας, οὐδὲν εἶχον τὸ ἀνθρώπινον.

Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρθρώσῃ τὸ στόμα, τὸ διελάλουν οἱ ὀφθαλμοί. Ἡ διάνοια, ἥτις ἐγρηγόρει ἔτι ἐν αὐτῷ φωτεινή, ἐξέλαμπεν εἰς τὸ βλέμμα. Ὅλη ἡ φλογερὰ στοργή, ὁ ἄρρητος πόνος, τὸ πι-

κρὸν παράπονον τοῦ χωρισμοῦ, ἡ ὀδύνη διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ὀρφανῶν του, αἱ ὕσταται πρὸς τὰ τέκνα του ὑποθῆκαι τιμῆς καὶ χρηστότητος, τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ τιμὴ ὑπῆρξεν ὁ ἄνευ διαλείψεων φάρος ὁ καταυγάζων τὴν πορείαν τοῦ βίου του, ὅλα ἐνυπῆρχον εἰς τὸ βλέμμα ἐκεῖνο, τὸ παλλόμενον ἐν προσηλώσει ἔκφρονος στοργῆς ἐπὶ τῆς μορφῆς τῶν τέκνων του.

Λαβὼν δι' ἀγωνιώδους προσπαθείας διὰ τῆς μήπω νεκρωθείσης χειρός του τὴν χεῖρα τοῦ υἱοῦ του βραδέως, μετὰ κόπου, τὴν ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μικρᾶς Θαλείας.

Ὁ δὲ Φαίδων ἠννόησε τὴν ἄφωνον ἐκείνην ὑποθήκην, τὴν ἐναγώνιον σύστασιν, τὴν ὁποίαν ἐνεῖχεν ἡ κίνησις ἐκείνη, καὶ ἐν ἐκχειλίσει ἄλγους, κοπτόμενος ὑπὸ λυγμῶν, ἐπανελάμβανεν, ἐνῷ ἡ μικρὰ Θάλεια, τοῦ κατεφίλει τὰς χεῖρας.

— Ὄχι, γλυκέ μας πατέρα, δὲ θὰ μᾶς φύγῃς· δὲ θ' ἀφήσῃ ὁ Θεὸς νὰ σὲ χάσουν τὰ παιδάκια σου. Τί τοῦ κάμαμε μεῖς τοῦ Θεοῦ; Μά, ἂν ἦταν γραφτό μας νὰ μᾶς ἔρθῃ μιὰ τέτοια συμφορά, μὴν ἀνησυχῇς, γλυκὲ πατέρα, μὴ φεύγῃς μὲ τρομάρα. Ὁ Φαίδων σου ὅλη του τὴ ζωὴ θὰ τὴν ἀφιερώσῃ γιὰ νὰ κάμῃ εὐτυχισμένη τὴν ἀδερφή του πατέρα μου.

Οἱ λόγοι ἐκεῖνοι τοῦ τέκνου του, λόγοι παιδίου τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς ὡρίμαζεν ὑπὸ τὴν φλογερὰν πνοὴν τῆς συμφορᾶς εἰσέδυσαν εἰς τοῦ θνήσκοντος τὴν διάνοιαν· αἴγλη χαρᾶς ὑπερτάτης ἐπεχύθη ἐπὶ τῆς ἀγωνιώσης ἐκείνης μορφῆς καὶ μειδίαμα, ἀληθὲς μειδίαμα, ἐπήνθησεν ἐπ' αὐτῆς, τὸ πρῶτον μετὰ τὴν κατάρατον ἐκείνην νύκτα τῆς συμφορᾶς του. Καὶ τὰ χείλη τοῦ ἑτοιμοθανάτου ἐκινήθησαν ὄχι πλέον σπασμωδικῶς, ἐναγωνίως ἐκπέμποντα ἀνάρθρους κραυγάς, ἀλλ' ἠρέμα, ἀφώνως, ὡς ἂν προσηύχετο κατὰ διάνοιαν, ὡς ἂν ηὐλόγει πανύστατον τὰ τέκνα του.

Βραδέως, μετὰ μόχθου ὑπεγείρων τὴν μήπω νεκρωθεῖσαν χεῖρα περιέλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὰς δύο μικρὰς κεφαλὰς αἱ ὁποῖαι ἔκυπτον ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ἐνῷ ἡ δρόσος τῆς νυκτὸς τοῦ θανάτου ἤρχισε νὰ ἐπικάθηται λεπτὴ ἐπὶ τοῦ παγεροῦ μετώπου καὶ τῶν σκαφέντων κροτάφων. Καὶ προσελκύων τὰς λατρευτὰς κεφαλὰς ἐπὶ τῆς ἀγωνιώσης μορφῆς του, ἔχρισε τὰς παρειάς των μὲ τὸ μῦρον τῆς εὐλογίας τοῦ φεύγοντος πατρός, τὰ ὕστατα δάκρυα τῆς στοργῆς, τὰ ὁποῖα ὑποτρέμοντα ἐκυλίσθησαν ἀπὸ τῆς κόγχης τῶν ὀφθαλμῶν του.

Καὶ ἐκεῖνα τὸν ἐδρόσιζον διὰ τῶν φιλημάτων των καὶ ἐναγκαλιζόμενα αὐτὸν μετὰ πόνου ἀρρήτου ἤνωνον τοὺς λυγμοὺς οἱ ὁποῖοι ἐκλόνιζον τὰ μικρά των σώματα μὲ τὴν φρικίασιν τῶν σπασμῶν τῆς ἀγωνίας, οἱ ὁποῖοι διέθετον τὸ σῶμα τοῦ πατρός των.

Αἱ καρδίαι των ᾐσθάνοντο ἤδη τὴν πτῆσιν τοῦ θανάτου, ἐν τῷ ἀρχομένῳ ῥόγχῳ, ἐν τῇ νάρκῃ, ἥτις διεχύθη ἐπὶ τῶν βλεμμάτων τοῦ πατρός των καὶ νέα ἔκρηξις καυστικῆς ὀδύνης τοῖς ὑπηγόρευε θρήνους σπαράσσοντας.

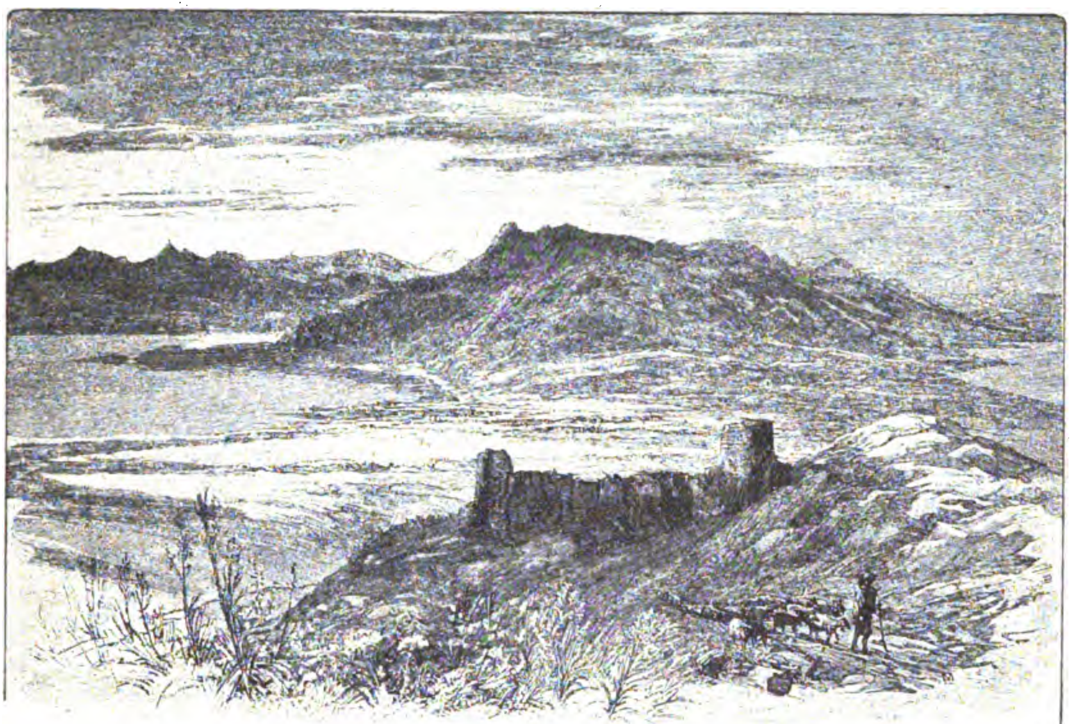
— Ἀχ πατέρα μου. Δὲν μᾶς μιλᾷς· μᾶς φεύγεις, τὸ βλέπουμε· μᾶς φεύγεις. Καὶ μεῖς δὲν σὲ βοηθήσαμε, καὶ μεῖς δὲν σὲ κυτάξαμε. Ἀχ! Γιατί νὰ μὴ μᾶς ἔχῃς κοντά σου; γιατί νὰ μὴ σὲ παραστέκουν τὰ παιδιά σου; Δὲν θὰ σὲ ἀφίναμε νὰ ἀρρωστήσῃς, δὲ θὰ σ' ἀφίναμε νὰ μᾶς φύγῃς. Γιατί ἐμεῖς νὰ σ' ἀφήσουμε μοναχὸ γλυκὲ πατέρα;

Μεθ' ὅλην τὴν μικρὰν ἡλικίαν των, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι χαράσσονται ἀλησμόνητοι εἰς τὴν ψυχὴν ἐννόησαν, ὅτι τὸν εἶχον ἀμελήσει τὸν ἔρημον αὐτὸν πατέρα, ὅτι δὲν τὸν ὑπεστήριξαν, ὅσον ὤφειλον ἐν τῷ μαρτυρίῳ του, ὅτι οἱ θησαυροὶ τῆς ἀγάπης των, κρυπτόμενοι θαμμένοι ἐντὸς τῶν μικρῶν καρδιῶν των ἔμειναν ἄγονοι, ἄχρηστοι διὰ τὴν ταλαίπωρον ἐκείνην τὴν ἐν αὐχμῷ καρδίαν τοῦ πατρός, ἥτις τόσον ἐδίψα στοργήν.

Οὕτω δυστυχῶς συμβαίνει πάντοτε. Ἀγαπῶμεν ἀληθῶς, θερμῶς τοὺς γονεῖς μας, ἀλλ' ἀμελοῦμεν καθ' ἑκάστην πᾶσαν εὐκαιρίαν, ὅπως καθιστῶμεν τὴν ἀγάπην μας ἐνεργόν, ὅπως παρέχωμεν αὐτὴν ζωογόνον, ἀναληπτικήν, τονοῦσαν τοὺς καλούς μας γεννήτορας. Καὶ ἐνῷ ἐκεῖνοι ἐν τῇ αἰωνίᾳ, τῇ ἀτελευτήτῳ ἐγκαταλείψει ἑαυτῶν, ἐν τῇ συνειδήσει, ὅτι γίνονται πρὸς ἡμᾶς φορτικοί, ὅτι μᾶς βαρύνουν, συμπτύσσονται, ἐξαφανίζονται, ὡς τὰ τεθραυσμένα, σκεύη ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἀντλήσωμεν χρησιμότητα ἐν σκοτεινῇ τινι γωνίᾳ, καὶ καταλαμβάνουν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον χῶρον ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν, ἡμεῖς ἀμβλυωποῦμεν πρὸς τὴν θυσίαν τὴν μαρτυρικήν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δύσει τοῦ βίου ἡ στοργὴ ὑπαγορεύει εἰς τοὺς γεννήτορας καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα, οἱ ἔχοντες ἔτι τόσα ἐφόδια ζωῆς, ὅτι πολὺ ὀλίγος ὑπολείπεται εἰς αὐτοὺς χρόνος, ὅπως ἀπολαύσουν τὴν τροφὴν τῆς ἀγάπης μας. Καὶ ὅταν τοὺς ἐξαφανίσῃ ἀφ' ἡμῶν ὁ μηδενισμός, τότε μόνον βλέπομεν πόσην ἡ ἀφροντισία ἡμῶν τοὺς ἀφήρπασε χαρὰν ἐν τῷ κόσμῳ, πόσην τοὺς ἐστέρησε παραμυθίαν. Ἀλλ' εἶνε ἀργὰ πλέον· καὶ οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ συνείδησις, ὅτι τοὺς ἀφήσαμεν διψῶντας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πόνου μας, ὅτι παρελείπομεν νὰ στρέψωμεν πρὸς αὐτοὺς μικρὸν ῥύακα ἀπὸ τοῦ ἀειρρόου ποταμοῦ τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐζωογόνησαν ἐκεῖνοι.

Ἐνῷ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀλγεινῶν τούτων ἐλέγχων γονυκλινῆ θρηνοῦν τὰ τέκνα του, γοργώτερον διώκεται ἡ ζωὴ ἀπὸ τοῦ συντετριμμένου ἐκείνου σώματος. Παλαίουσα καὶ ἀποσυρομένη βῆμα πρὸς βῆμα κατέλιπεν ἤδη τὰ ἄκρα παγερά. Τοῦ καρποῦ τῶν χειρῶν αἱ ἀρτηρίαι ἔπαυσαν σφίζουσαι ὑπὸ τὴν ὤθησιν τῆς ζωῆς· καὶ συγκεντροῦται αὐτή, ὡς ἐν ὑστάτῃ γραμμῇ, ἐν τῷ κορμῷ ἀμυνομένη ἀπὸ τῆς καρδίας, μὲ τοὺς ἀτόνους, τοὺς βραδεῖς παλμούς, ὡς ὑστάτας πυροκροτήσεις ἁλισκομένης πόλεως, τὴν ὁποίαν κατέλιπον ἤδη τὰ μέσα τῆς ἀμύνης.

Ἤδη καταδύεται ὁ ἥλιος. Αἱ ὕσταται αὐτοῦ ἀκτῖνες περιβάλλουν τὴν ἀπὸ τοῦ τοίχου ἀπέναντι τοῦ θνήσκοντος ἀνηρτημένην μικρὰν δαγκερεοτυπίαν, τοῦ πατρός του τὴν εἰκόνα· καὶ ὑπὸ τὸ φίλημα τῶν ἀκτίνων τούτων τοῦ ἐκπνέοντος φωτὸς σελαγίζει ἡ προσφιλὴς ἐκείνη μορφὴ τοῦ πατρός, ὡς ἀπὸ ὑπερτάτης χαρᾶς, ὅτι θὰ δεχθῇ τὸ τέκνον του. Καὶ τοῦ Κίμωνος οἱ ὀφθαλμοὶ ἐνέχοντες ἔτι ὅλην

Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου

τῆς ζωῆς τὴν ἔκφρασιν μένουν προσηλωμένοι ἐπ' αὐτῆς, ἐνῷ τὰ χείλη κινοῦνται πάντοτε ἐλαφρῶς, ἀδιοράτως, ψιθυρίζοντα λόγους, τοὺς ὁποίους μόνος ἀκούει Ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται.

Ἡ ἡμέρα, ἐκπνέει ἤδη. Καὶ ἡ ἠρεμία ἡ ἔμπλεος γλυκύτητος ἀνεκφράστου τῆς ὥρας ταύτης τοῦ λυκόφωτος, τῆς μελαγχολικῆς οὐδοῦ τῆς νυκτός, πλημμυρεῖ διὰ τοῦ ἀναπεπταμένου παραθύρου τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀγωνιῶντος. Μεμονωμένη πεύκη, ἡ ὁποία σκέπει τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας, διαχέει, ὡς λίβανον, ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐλαφρᾶς αὔρας, τὸ ἄρωμα τῶν ῥητινωδῶν δακρύων της. Καὶ ἀπὸ τοῦ φυλλώματος αὐτῆς ἑσμὸς στρουθίων, τὰ ὁποῖα περισυνέλεξεν ἐκεῖ τῆς νυκτὸς ἡ προσέγγισις τονίζει ὕμνον ἑσπερινόν, λικνιστικὸν ᾆσμα πρὸς τὴν παραδιδομένην εἰς ὕπνον δημιουργίαν.

Αὐτὴν τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Θεός, ὅπως μετακαλέσῃ τὴν ἥμερον ταύτην τὴν γαλήνιον ψυχήν.

Δύναμις ἀκατάληπτος διέτρεξε πρὸς στιγμὴν τὸ σῶμα του τὸ παράλυτον. Κατώρθωσε νὰ ὑπεγερθῇ· ἐνῷ δὲ τὰ τέκνα του τὸν ὑπεστήριζον ἠδυνήθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ τείνῃ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ πατρός του, ὡς πρὸς ἐναγκαλισμόν.

Καὶ ἐν ἀκαρεῖ τὸ μελανέρυθρον ἐκεῖνο χρῶμα τοῦ προσώπου ὑπεχώρησεν ἐξαφανισθέν· ὠχρότης λευκή, ὡς κηροῦ διεχύθη ἐπὶ τῆς μορφῆς του καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τῆς ἀγκάλης τῶν τέκνων του. Ἡ ψυχὴ εἶχεν ἤδη πτερυγίσει διὰ τοῦ αἰθέρος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀφράστου γλυκύτητος τοῦ λυκόφωτος τοῦ φθινοπωρινοῦ.

Παράδοξον μεταμόρφωσιν συνετέλεσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ ὁ θάνατος.

Οἱ μῦς, τοὺς ὁποίους εἶχε συσπάσει καὶ διαστρέψει ἡ ἀποπληξία ἐχάλασαν· ἡ μορφὴ ἀπέκτησε πάλιν τὴν εὐγενῆ ἔκφρασιν τῶν καλῶν τοῦ Κίμωνος χρόνων, καὶ τὴν χυδαιότητα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποτυπώσει ἐπ' αὐτῆς ἡ οἰνοποσία, ἀπέπλυνε τοῦ θανάτου ἡ πνοή. Ἡ πτερυγίσασα ψυχὴ ἀπετύπωσεν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐκείνου προσώπου τὴν ἀνταύγειαν τοῦ ἡμέρου τοῦ γλυκυτάτου κάλλους της. Μόνη ἡ ἔκφρασις τοῦ ἄλγους τοῦ ἀνηκέστου, τὸ ὁποῖον ἀπέπνιγε τὴν καρδίαν του κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ μαρτυρίου του, εἶχεν ἐπανθήσει ἐπὶ τῶν συνεσπασμένων χειλέων του, ὑπὸ τύπον ἀλγεινοῦ σιωπηλοῦ παραπόνου διὰ τὴν ἀδικίαν, ἡ ὁποία συνέτριψε τὸν βίον του.

Τὰ ὀρφανὰ ἐρρίφθησαν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ καὶ τὸν κατεφίλουν καὶ τὸν ἐδρόσιζον διὰ τῶν δακρύων των, ἐνῷ οἱ λυγμοὶ ἀπέπνιγον τοῦ σπαραγμοῦ των τοὺς ἀσυναρτήτους λόγους.

Καὶ περιβάλλων διὰ τῶν βραχιόνων του τὴν προσφιλῆ κεφαλὴν ὁ Φαίδων, ὑπὸ τὸ κράτος ἐκφρονος δισταγμοῦ.

— Τὸ πιστεύεις, ἀδερφοῦλα μου, σύ, πῶς τὸν ἐχάσαμε τὸ γλυκό μας πατέρα; Τὸ πιστεύεις;

— Ὄχι, Φαίδων μου, ὄχι ἀδερφοῦλι μου, δὲν εἶν' ἀλήθεια. Δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ ὁ πατέρας μας ἔτσι μονάχα τὰ παιδιά του.

Καὶ προσεπάθουν ἀκόμη νὰ τὸν βοηθήσουν· νὰ ὑπεγείρουν τὸ σῶμα τὸ νεκρωθέν. Καὶ διὰ τῶν χειλέων των ἀνεζήτουν πνοὴν ἐπὶ τοῦ παγωμένου ἐκείνου σώματος.

Πόσον, τῷ ὄντι, δεινὸς τῶν μεγάλων κρίσεων τῆς ψυχῆς μύστης εἶσαι, ὦ ἀθάνατε τραγικέ! Πῶς διεῖδες τὸ ἔμφυτον τῆς ἀμφιβολίας τοῦ ταλαιπώρου ἀνθρώπου, ἀντιτάσσοντος πρὸ τῆς ἀμετακλήτου συμφορᾶς τὸν δισταγμόν, τὴν αὐταπάτην, τὴν ἐλπίδα. Διὰ

τοῦτο ἐνῷ θέτεις εἰς τὸ στόμα τοῦ παράφρονος βασιλέως τοὺς ἀπέλπιδας λόγους τῆς ἀμετακλήτου βεβαιότητος, «**Εἶναι νεκρά· γνωρίζω ἐγὼ νὰ διακρίνω τοὺς ζῶντας ἀπὸ τῶν νεκρῶν, εἶναι νεκρὰ ὡς τὸ χῶμα**» μᾶς τὸν παριστᾷς ἐν τούτοις τὸν ἀτυχῆ πατέρα, λαμβάνοντα ἀνὰ χεῖρας κάτοπτρον καὶ ἀναζητοῦντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κρυστάλλου τὴν ἀνύπαρκτον πνοὴν τῆς Κορδηλίας του!

Τίς κατὰ τὰς ἀλησμονήτους ἐφόδους παρομοίας ὀδύνης, τὰς ἀνηκέστους τῆς ψυχῆς τραγῳδίας, τίς πρὸ τῆς ἀναμφισβητήτου ἐν τούτοις σφραγῖδος τοῦ θανάτου προσφιλοῦς ὑπάρξεως δὲν ἐπεκαλέσθη ἐπὶ πολὺ μὲ γονυκλινῆ τὴν ψυχήν, τὴν ἀρωγὴν τοῦ δισταγμοῦ, τὴν παραμυθίαν τῆς ἀμφιβολίας;

ΚΑʹ.

Εἶναι νύξ. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θαλάμου κατάκειται, ἐπὶ τῆς πενιχρᾶς κλίνης του, τοῦ Κίμωνος ὁ νεκρός, κεκαλυμμένος διὰ σινδόνης κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθιμον, σινδόνης ῥυπαρᾶς, τετριμμένης, διὰ τῶν πτυχῶν τῆς ὁποίας διαγράφεται κάτωθεν αὐτῆς συγκεχυμένον, ἀόριστον, τοῦ λειψάνου τὸ σχῆμα. Ἡ γυνή, ἥτις ἐπεφορτίσθη νὰ ἀγρυπνήσῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ῥέγχει ἐπὶ καθίσματος ἐν τῷ συνεχομένῳ δωματίῳ, καὶ μόνα ἑκατέρωθεν τοῦ πατρὸς ἀγρυπνοῦν τὰ ὀρφανά του, τῶν ὁποίων τὴν περιαλγῆ μορφὴν φωτίζει τὸ κατάρυθρον φῶς δύο βαθυκιτρίνων κηρίων, ἐστημένων ἐπὶ γλοιωδῶν ξυλίνων σκαμνίων, ἅτινα εἶχε δανείσει ὁ γείτων οἰνοπώλης.

Ἐν ἀταξίᾳ καὶ συμφυρμῷ εὑρίσκονται παρεριμμένα, ἄχρηστα ἐπὶ τοῦ παραθύρου, ἐπὶ τῆς ῥυπαρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὰ ὅπλα τῆς ὑστάτης τῆς ἀγωνιώδους κατὰ τοῦ θανάτου πάλης. Ποτήρια καὶ κύαθοι ἡμιπλήρη φαρμάκων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιπλέει πληθὺς πνιγμένων μυιῶν, ἐνῷ ἕτεραι ἐπικάθηνται πυκναὶ ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων κοχλιαρίων. Ἀντισπασμωδικὰ ἐδῶ, ἀναληπτικὰ ἐκεῖ, μὲ τὴν βαρεῖαν τοῦ μόσχου ἀποφορὰν κυριαρχοῦσαν, ἀναδίδοντα ἐν συμμίξει ἀηδῆ ὀσμὴν φαρμακείου.

Καὶ κατάκεινται χαμαὶ συναπισμοὶ διάβροχοι, ῥάκη αἱματωμένα, καὶ παρὰ τὴν κλίνην λεκάνη τεθραυσμένη ἐντὸς τῆς ὁποίας κινοῦνται ἔτι ἀηδῶς ζῶσαι αἱ βδέλλαι, διὰ τῶν ὁποίων εἶχον προσπαθήσει νὰ πολεμήσουν τὴν θανατηφόρον συμφόρησιν, ἐξεμοῦσαι βραδέως τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον εἶχον ἀπορροφήσει, σχηματίζουσαι ἐρυθρὰς αὔλακας ἐπὶ τῆς λεκάνης καὶ κολυμβῶσαι ἐντὸς τῆς μελανερύθρου τῆς πολτώδους ὑποστάθμης του. Ὅλα τὰ ὑπολείμματα τῶν τελευταίων λειτουργιῶν τῆς θραυσθείσης ζωικῆς μηχανῆς, ὅλα τῆς ἐπιστήμης τὰ ὅπλα, ἐν συμφυρμῷ, ἐν ἀταξίᾳ, ῥυπαρά, ἀπόζοντα.

Καὶ τῶν λιπωδῶν κηρίων ὁ καπνός, ἀνέρχεται πρὸς τὴν ὀροφὴν καὶ συμπυκνοῦται ἐν τῷ στενῷ θαλάμῳ μέλας, παχύς, πυκνός· τὸ δὲ ἐρυθρὸν φῶς τῶν δύο θρυαλίδων διαφαίνεται διὰ τῆς πλημμύρας τοῦ καπνοῦ τούτου, ὡς ἐν μέσῳ πυκνῆς ὁμίχλης.

Τὰ ἀντικείμενα συγχέονται ἀόριστα ὑπὸ τὸ περικάλυμμα τοῦ ῥευστοῦ, τοῦ σκοτεινοῦ τούτου πέπλου.

Καὶ τὴν φλεγμαίνουσαν ὀδύνην τῶν ὀρφανῶν ἐντείνει ἀλγεινὸν συναίσθημα καύσεως τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ῥινός, τοῦ λάρυγγος, συναίσθημα ἀφόρητον ταγκῆς καὶ πικρᾶς γεύσεως, ἐκ τῆς εἰσπνοῆς τῶν πυκνῶν τούτων ἀναθυμιάσεων.

Τὰ βλέμματά των ἀκινητοῦν, ἐν διαρκεῖ, ἀμεταπτώτῳ προσηλώσει ἐπὶ τοῦ στρογγύλου ἐκείνου σχήματος, διὰ τοῦ ὁποίου κάτωθεν τῶν πτυχῶν τῆς ῥυπαρᾶς ὀθόνης διαγράφεται τοῦ πατρὸς ἡ κεφαλή. Καὶ ἀντλοῦντα θάρρος ἐκ τοῦ πόνου των θέλουν νὰ ἴδουν, νὰ προσατενίσουν ἔτι ἐπ' ὀλίγον τὴν μορφὴν ἐκείνην τὴν μαρτυρικήν· ἀποσύρουν ὡς ἐκ σιωπηρᾶς συνεννοήσεως τὴν ὀθόνην καὶ πίπτουν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν νέου παροξυσμοῦ τοῦ ἄλγους τὸ ὁποῖον τὰ κατακαίει. Ἀλλ' ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ ῥόγχος, ὡς ἀπὸ ἀγωνιῶντος, ὡς ἀπὸ στόματος πνιγομένου ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ νεκροῦ, ἐκ τῶν ἐν τῷ θώρακι ἐν ζυμώσει ὑγρῶν.

Τότε αἱ μικραὶ αὗται ὑπάρξεις, μόνοι τοῦ θανάτου παρασταται συνεσχέθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐνηγκαλίσθησαν μετὰ φρίκης σφικτά. Τὴν λύπην ἐνάρκωσε πρὸς στιγμὴν κυρίαρχον ἐπὶ τῶν τρυφερῶν καρδιῶν των τὸ αἴσθημα ἀλογίστου, παράφρονος φόβου.

— Ἄχ, φοβοῦμαι, τρέμω, Φαίδων μου, ἐψυθίρισεν ἡ Θάλεια καὶ ἔκρυψε τὴν κεφαλήν της εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀδελφοῦ της, ἐνῷ ὁ κτύπος τῶν καρδιῶν τὰς ὁποίας εἶχε ἁλώσει ὁ τρόμος, διέσειε τὰ μικρά των σώματα.

Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντα διὰ φωνῆς πεπνιγμένης.

— Σιωπή, σιωπή, ἀδερφοῦλα μου· τί ἠμποροῦμε νὰ φοβηθοῦμε κοντὰ στὸν πατέρα μας; ποιὸς μπορεῖ νὰ μᾶς κάνῃ κακὸ μπροστά του;

Καὶ ἐσίγησεν ἐκείνη ἐξακολουθοῦσα νὰ σφίγκῃ ἰσχυρῶς τὴν χεῖρα τοῦ ἀδελφοῦ της. Ἤντλουν ἀμφότερα θάρρος ἐν τῇ σπασμωδικῇ ἐκείνῃ περιπτύξει.

Οὕτω διέρρεον αἱ ἀτελεύτητοι ὧραι τῆς ἀλγεινῆς νυκτός. Καὶ τὰ δύο βαθυκίτρινα κηρία ἐξηκολούθουν συμπυκνοῦντα τὸν μέλανα καπνόν, καὶ φωτίζοντα ἀμυδρότερον ἔτι τὸν νεκρικὸν θάλαμον, διὰ τοῦ ἀλαμποῦς, τοῦ ἐρυθροῦ φωτός των, ἐνῷ διέρρεεν ἐπὶ τῶν γλοιωδῶν σκαμνίων τὸ λίπος καὶ πνιγηροτέρα, καυστικωτέρα καθίστατο ἡ εἰσπνοὴ τοῦ πεφορτισμένου ἀναθυμιάσεων ἀέρος.

Ὅταν ἡ γυνή, ἡ ὁποία εἶχε κοιμηθῆ βαθύτατα εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, εἰσῆλθεν εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον, τὰ κηρία εἶχον καταναλωθῆ καὶ αἱ πρῶται ἡλιακαὶ ἀκτῖνες εἰσέδυον ἄτονοι ὠχραὶ διὰ τοῦ κλειστοῦ παραθύρου, διαπερῶσαι μετὰ κόπου τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ μέλανος καπνοῦ.

Τὰ παιδία ὕπνωττον. Ἐπὶ τῶν τρυφερῶν ἐκείνων ὀργανισμῶν εἶχον ἐπιβληθῆ κυριαρχικοὶ οἱ νόμοι τῆς φύσεως. Καταπεπονημένα, συντετριμμένα ὑπὸ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς μακρᾶς ἀϋπνίας ἐκοιμῶντο ὕπνον ἥρεμον, ἀδιατάρακτον, μὲ τὰς μικρὰς κεφαλὰς κεκλιμένας ἐπὶ τῆς νεκρικῆς στρωμνῆς, ἐφ' ἧς ὕπνωττεν ὁ πατὴρ των.

Θὰ ἔλεγέ τις βλέπων τὸν γαλήνιον ἐκεῖνον ὕπνον μὲ τὴν ἀναπνοὴν τὴν ἥρεμον, τὴν κανονικήν, ὅτι ἀφρόντιδα, ἥσυχα τὰ ἐλίκνιζεν ἡ πεποίθησις, ὅτι ὑστάτην ἐκείνην νύκτα φρουρεῖ ἀκόμη παραστάτις τὸν ὕπνον αὐτῶν ἡ στοργὴ τοῦ πατρός.

ΚΒ΄.

Τὴν αὐτὴν πρωΐαν ξένος τις τὸν ὁποῖον τὸ ὑψηλόν, τὸ ζωηρωτάτου ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ φέσιον κατήγγελλεν ὡς προερχόμενον ἐξ Αἰγύπτου ἐπλανᾶτο ἀμέριμνος εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐφαίνετο ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς του, ὅτι ὥρας μόνον ἠρίθμει ἡ ἐν Ἀθήναις διαμονή του· διότι ἵστατο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν πρὸ τῶν δημοσίων μνημείων, πρὸ τῶν προθηκῶν τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, τὰ πάντα περιεργαζόμενος καὶ ἀποθαυμάζων.

Προφανῶς ἦτο ἐκ τῶν βιοπαλαιστῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐκ ταπεινοτάτων ὁρμώμενοι, ἐκπατρίζονται εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ἐκεῖ δι' ἐργασίας ἐπιμόχθου δημιουργοῦν ἐν τῇ ξένῃ περιουσίαν,

Δὲν ἦτο ἔτι πεντηκοντούτης· ἁπλοϊκὸς τοὺς τρόπους, ἄξεστος. Ἡ ἀκαλαίσθητος περιβολή του ἐμαρτύρει, ὅτι ἡ κομψότης κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῆς μερίμνης, ***νὰ δείξῃ καὶ καλά, ὅτι τὸ ἔχει τὸ δικό του.*** Στιβάλια ἐκ στίλβοντος δέρματος, περισκελὴς εὐρεῖα, μὲ πολυχρώμους ῥαβδώσεις, γιλέκον ἐκ παχυτάτου ἀστρακᾶ, ἀπὸ τῶν θυλακίων τοῦ ὁποίου ἤρτητο χονδροτάτη χρυσῆ ἄλυσσος ὡρολογίου, μὲ σωρείαν δακτυλίων καὶ σφραγίδων ἀνηρτημένων ἀπ' αὐτῆς, σάκκος σταχτόχρους καὶ λαιμοδέτης πλατύς, ἀνοικτοκύανος, μὲ λευκὰ στίγματα.

Παρορωμένης ὅμως τῆς χυδαιότητος τοῦ καλλωπισμοῦ τούτου ἦτο ἀνὴρ ὡραῖος, φυσιογνωμίας ἀγαθωτάτης, ἑλκούσης ἀμέσως τὴν ἐμπιστοσύνην.

Ἐφαίνετο ὅτι ἢ τὸ πρῶτον ἔβλεπε τὰς Ἀθήνας ἢ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἶχεν ἐκπατρισθῆ. Τόσον ὅλα ἐνεποίουν εἰς αὐτὸν εὐφρόσυνον κατάπληξιν.

Ἀλλὰ περίστασις ἀπροσδόκητος ἀπεδίωξεν αὐτοστιγμεὶ τὴν φαιδρὰν ταύτην διάθεσιν τῆς ψυχῆς του. Διήρχετο τὴν ὁδὸν Σταδίου, καθ' ἣν στιγμὴν μικρὸς ἀγυιόπαις ἐκόλλα ἐπὶ τῶν τοίχων, προσκλητήρια κηδείας. Χωρὶς νὰ γνωρίζῃ διατί, ξένος αὐτὸς καὶ οὐδένα γνωρίζων ἐπλησίασε νὰ ἀναγνώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ κηδευομένου, μετὰ τῆς ματαιοσχόλου ἐκείνης περιεργείας, μεθ' ἧς τὰ πάντα παρακολουθοῦν οἱ πλανώμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς χωρὶς οὐδεμία ἐργασία νὰ τοὺς ἀπασχολῇ.

Ὅταν ἀνέγνωσε τὸ ὄνομα ***Κίμων Ἀνδρεάδης*** ἡ φαιδρότης ἀπέπτη ἀπὸ τῆς ῥοδίνης μορφῆς του, ὠχρότης θανάτου ἐπεχύθη ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐξερράγη εἰς θρήνους ὑπὸ τὸ κράτος θλίψεως βαθείας, ὡς ἂν εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ὄνομα πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ εἰς τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο τοῦ χάρτου· οὐδὲ προσεῖχε ποσῶς εἰς τὴν ἀπορίαν τῶν περιέργων οἱ ὁποῖοι τὸν περιεκύκλωσαν. Ἐρρίφθη μόνον εἰς ἅμαξαν διερχομένην, ἐξηντλημένος, ἐπαναλαμβάνων τὴν ὁδὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς οἰκίας τοῦ Κίμωνος.

Ὅταν διὰ μέσου τῶν σκολιῶν τῶν ῥυπαρῶν κάτωθι τῆς Ἀκροπόλεως ὁδῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεκλονίζετο καὶ ἀνεπήδα ἡ ἅμαξα ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ περιφράκτου οἰκοπέδου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ δύο ἀνώγαια δωμάτια τὰ ἀποτελοῦντα τὴν κατοικίαν τοῦ Κίμωνος, ἡ καρδία του ἐρράγη ἐπὶ πλέον. Καὶ κλαίων ἐψιθύριζεν

— Ἄχ! ἔτσι δυστυχισμένος, σ' αὐτὸ τὸ χάλι εἶχες καταντήσει, ἐνῷ ἐγὼ ἐκεῖ στὰ ξένα ἔγεινα ἄνθρωπος καὶ δὲ μοῦ ἔλειπε τίποτα; Σ' αὐτὸ τὸ χάλι; Γιατί νὰ μὴ μοῦ τὸ πῇ ἡ καρδιά μου, ὅσο ἦταν καιρός; Γιατί νὰ μὴν τὸ συλλογιστῶ πῶς μποροῦσε νὰ γείνῃ ἕνα τέτοιο πρᾶμμα; Καὶ τὸ βάστηξε αὐτὸ ὁ Θεός; Τὸ βάστηξε;

Καὶ οἱ θρῆνοί του ἐγίνοντο ἔτι μᾶλλον διάτοροι, ἐνῷ ἀνήρχετο τὰς βαθμίδας τῆς σαθρᾶς, τῆς κλονιζομένης ξυλίνης κλίμακος.

Ὁ νεκρικὸς θάλαμος εἶχεν ἤδη εὐπρεπισθῆ καὶ τοῦ Κίμωνος ὁ νεκρὸς ἐναποτεθῆ ἐν τῷ πενιχρῷ φερέτρῳ. Τὰ τέκνα του ἔκλαιον ἑκατέρωθεν, ἐνῷ ὅμιλος γυναικῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μικροπόλει τῆς κοινῆς μάνδρας συνοίκων ἐφλυάρουν χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

Ὅταν εἶδε τὸν νεκρὸν τοῦ Κίμωνος ὁ ξένος ἔρρηξε διάτορον κραυγὴν ἄλγους καὶ ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ φερέτρου, ῥαίνων αὐτὸν διὰ τῶν δακρύων του καὶ φιλῶν παραφόρως τὰς χεῖρας τοῦ νεκροῦ. Καὶ ἐμονολόγει θρηνῶν. Ποιὸς τάχα νὰ τοῦ τὸ ἔλεγε· γι' αὐτόν, μοναχὰ γι' αὐτὸν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ποῦ κύλισαν ἀπὸ τότε, τὸν τράβαγε ἡ καρδιά του στὴν πατρίδα· μονάχα γιὰ νὰ τὸν εὕρῃ νὰ τοῦ φιλήσῃ ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ χέρια πρὶν πεθάνῃ ἔσκισε τὴ θάλασσα. Κ' ἐλόγιαζε νὰ τὸν εὕρῃ δυνατό, εὐτυχισμένο, τιμημένο ὅπως τἄξιζε· καὶ νὰ τὸν κάνῃ νὰ χαρῇ ἡ χρυσῆ καρδιά του, ποῦ θὰ ἔβλεπε, ὅτι ἔπιασε τόπο τὸ καλὸ ποῦ τοῦ καμε.

Καὶ στρέφων πρὸς τὰ θρηνοῦντα τέκνα τοῦ Κίμωνος, τὰ ὁποῖα τὸν προσέβλεπον μετὰ περιαλγοῦς ἀπορίας, προσεπάθει νὰ τὰ παραμυθήσῃ διὰ φράσεων ἀξέστων, βαναύσων τὴν περιβολήν, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι ἐνεῖχον ὅλην τὴν εὐγλωττίαν τοῦ πραγματικοῦ ἄλγους, τοῦ καυστικοῦ πόνου τῆς ψυχῆς του.

Καὶ τὰ παρεκάλει νὰ τὸν ἀφήσουν κι' αὐτὸν νὰ γονατίσῃ σὲ μιὰν ἄκρη, μπρὸς στὰ ποδάρια τοῦ πατέρα τους, νὰ τὸν κλάψῃ μαζύ τους τὸν ἁγιασμένο.

Καὶ μόνον ὅταν τὸν ἠρώτησαν, μήπως ἦτο κανεὶς ξενητεμένος συγγενὴς ἐξεδήλωσε στενοχωρίαν. Ὄχι, εἶπεν ἐπὶ τέλους· δὲν τὸν εἶχε τίποτα. Τὸ ψωμί του μονάχα ἔφαγε ἕναν καιρὸ γιὰ χρόνια. Ἦταν ὑπηρέτης του, ὅταν ἦταν ἀκόμα, παιδάριο πές, μὲ ἕνα γαλόνι ὁ πατέρας τους. Καὶ εἶδε πολλά, πάρα πολλὰ καλὰ ἀπ' αὐτόν. Καὶ ὅταν ἐξενιτεύτηκε κ' ἔκαμε χρόνια στὴν Ἀφρικὴ βαθειὰ στὸ Σουδάν, ἕνα μονάχα εἶχε καϋμὸ νὰ κατεβῇ μιὰ φορὰ στὴν Ἀλεξάντρα, νὰ μπῇ σένα βαπόρι νά ρθῃ νὰ τὸν βρῇ. Κ' ἡ μοῖρα του ἦταν γραφτὸ νὰ τὸν εὕρῃ μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, μὲ τὰ μάτια κλειστά.

Εἰς τὰ τέκνα τοῦ Ἀνδρεάδη, ἐν τῇ μονώσει των, ἐν τῇ παγερᾷ ἐρημίᾳ πάσης στοργῆς ἦτο βάλσαμον παραμυθίας ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ τοῦ πόνου των παρὰ τοῦ ἀγνώστου τούτου, ὁ ὁποῖος ἔκλαιε μετ' αὐτῶν τὸν λατρευτὸν πατέρα των· καὶ συνεσπειρώθησαν παρ' αὐτῷ μετ' ἐμπιστοσύνης, μετὰ συμπαθείας, ὡς ἂν ἦτο προσφιλὴς οἰκεῖος, ὅμαιμος, τὸν ὁποῖον ἐλεῶν αὐτὰ ὁ Θεὸς ἔπεμψε μακρόθεν διὰ νὰ μερισθῇ τὸ ἄλγος των.

Τότε ἐκεῖνος μετὰ δειλίας ἀνεκφράστου τοῖς ἐζήτησε νὰ τοῦ δώσουν τὴν παρηγοριὰ νὰ τὸν θάψῃ αὐτὸς ὅπως τοῦ πρέπει τὸν πατέρα τους, ποῦ ὅ,τι κι' ἂν ἔχῃ σ' αὐτὸν τὸ χρεωστοῦσε.

Ἀλλ' εἶχε ἤδη ἀναθέσει τὴν περὶ τούτου φροντίδα εἰς τὸν ἐπιστάτην ὁ διευθυντὴς τοῦ Λυκείου τοῦ Φαίδωνος ἐκτελῶν προηγουμένην ἐντολὴν τοῦ λοχαγοῦ Βράγκα ἐπὶ τῇ προόψει τῆς ἐνδεχομένης ταύτης καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἀπὼν ἐκεῖνος φίλος δὲν ἔκρινεν ἀπίθανον.

Ἡ ἀποποίησις αὕτη ἐπέτεινε τὴν θλίψιν τοῦ ξένου, ὅστις δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν παράκλησίν του· ἀλλὰ καθήσας παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ ἔκλαιεν ἐν σιγῇ.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Η ΝΥΧΤΕΡΙΔΑ

Ἅμα νυχτώσει ἔφεξε γιὰ τ' ἄγριο νυχτοποῦλι
Ποῦ ἔχει μεμβράνες γιὰ φτερὰ καὶ τρίχες γιὰ πουποῦλι.
Μέσ' ἀπ' τὲς βαθιές του τὲς σπηλιὲς ξεβγαίνει ν' ἀρμενίσῃ,
Χωρὶς ἀπάνου σὲ δεντρὶ ποτέ του νὰ καθίσῃ.

Φέρνει ὅλο γύρους καὶ χτυπᾷ τ' ἀγκιστρωτὰ φτερά του,
Πότε ψηλὰ πηγαίνοντας καὶ πότε κάτου κάτου·
Καὶ μοιάζει πλάννητα τυφλὸ ποῦ ἐμπρὸς ὀπίσω τρέχει·
Γιατ' εἶδε ξάφνου λίγο φῶς, κι' ἀνασασμὸ δὲν ἔχει.

Μὲ φρίκη ὅλοι τὸ φεύγουνε, μὲ φόβο τὸ κυττᾶνε
Γιατὶ στ' ἀνθρώπου τὰ μαλλιὰ τὰ νύχια του κολλᾶνε.
Μ' ἂν μὲς σὲ σπίτι ποτὲ μπῇ δὲν ἔχει πιὰ ἐλπίδα...
Ἔφτασε ἡ ὥρα του ἡ στερνή!.. Καϋμένη νυχτερίδα!

Β. Γ. ΣΤΕΦΕΛΙΔΗΣ

ΧΑΛΑΣΕ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπισημότερα οἰκογενειακὰ συμβούλια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔτυχε νὰ εἶνε πρόεδρος ἡ κ. Ζωήτσα, εἶνε καὶ τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἰσαχθῇ ὁ ἀναγνώστης.

Ἡ ἔκτακτος σπουδαιότης καὶ μεγάλη σημασία τοῦ συμβουλίου, εἶνε καταφανεῖς (ἐκτὸς χιλίων ἄλλων λεπτομερειῶν π. χ. τῆς ἀπουσίας τῶν **παιδιῶν** καὶ τῆς κυριακάτικης γούνας, ἡ ὁποία μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἔβλεπε τὸ φῶς) καὶ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ κ. Παντελάκη—ἀδελφοῦ τοῦ μακαρίτου συζύγου τῆς κ. Ζωήτσας.

— Ναί... ἔλεγε συμπεραίνουσα καὶ ἐπιλέγουσα μετὰ τρίωρον περίκλειον δημηγορίαν· μόνη εἶμαι! τὸ παιδί μου δὲν τὸ ἔχω γιὰ πέταμα. Ἕνας ἄνδρας, ὅταν δὲν εἶνε ἄξιος νὰ διατηρήσῃ τὸ σπίτι του μὲ **ἀξιοπρέπεια** καὶ νὰ περισσέψῃ καὶ τίποτα γιὰ τὰ γεράματα, δὲ λέγεται ἄνδρας. Κάθε φρόνιμη κοπέλα πρέπει νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ· **μάλιστα** ὅταν ἔχῃ καὶ τόση προῖκα, σὰν τῆς Φωτεινίτσας μου· ποῦ μπορεῖ νὰ πάρῃ τὸν καλλίτερο, χωρὶς συλλογὴ πολλή, ἔτσι μὲ σφαλιχτὰ μάτια. Λοιπὸν ἀφοῦ ὁ Λάμπρος ξέπεσε καὶ ἀφοῦ στὴ ζωή του ἔκαμε καὶ τόσαις τρέλλαις.....

— Θυμᾶσαι Ζωήτσα μου, ποῦ σηκώθηκε καὶ πῆγε καὶ στὸν πόλεμο στὰ 78 ἐκεῖ κάτω... καὶ χάλασε πάλε τὸ ἐμπόριό του καὶ γύρισε λαβωμένος, μὰ πολὺ εὐχαριστημένος—γιατὶ ἔκαμε τὸ χρέος του;

— Ἀκατάστατος ἄνθρωπος μὲ κοντολογία καὶ ἐγὼ βρίσκω, ποῦ δὲν εἶνε γιὰ τὴ Φωτεινίτσα μου. Ἂν ὅλοι οἱ συγγενεῖς ἦσθε σύμφωνοί δηλ. ἂν θέλετε τὸ καλὸ τῆς Φωφῶς μου, θ' ἀρέσετε τὸ σχέδιό μου: νὰ διαλύσουμε ὅσῳ μποροῦμε γρηγορώτερα αὐτὸν τὸν ἀρραβῶνα, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε καὶ μιὰ εὐκαιρία περίφημη...

— Μά, θεία, ἂν τὸν ἀγαπᾷ... ἄν... ἐτόλμησε νὰ ψιθυρίσῃ μιὰ φωνὴ ἀδύνατη, ἕτοιμη νὰ σβεσθῇ, ὅπως εἶνε ἀδύναταις ὅλαις ἡ φωναίς, ποῦ μιλοῦνε γιὰ τὸν ἴσιο δρόμον (ἴσως γι' αὐτὸ καὶ δὲν εὑρίσκουν ἠχώ).

— Ἀγαπᾷ!!!! ποιός; καλὲ ποιός; ἡ Φωτεινίτσα μου; ἡ Φωφώ μου; ποῦ τὴν ἔδωκα τέτοια ἀνατροφή, ποῦ εἶμαι βέβαιη, ὅπως σὲ βλέπω καὶ μὲ βλέπεις, πῶς δὲ θ' ἀγαπήσῃ τὸν ἄντρα της, παρὰ ὕστερα ἀπὸ τὰ στεφανώματα καὶ τοῦτο ἀκόμα θὰ τὸ καλοσυλλογισθῇ;

— Καλὲ ἐγὼ δὲ ξέρω τὸ παιδί σου, Ζωήτσα μου! μόνε μὴ συγχίζεσαι. Δὲν ξέρεις τὸ στόμα τῆς Ἀνθούλας; ὅ,τι φτάξει λέγει.

— Λοιπόν, τί λέτε;

— Βέβαια καὶ πρέπει νὰ χωρίσουνε. Ἐγὼ ἤθελα νὰ σοῦ τὸ 'πῶ, ἅμα ἡ φωτιὰ τὸν κατάστρεψε τὸν Λάμπρο· μὰ πάλι συλλογίσθηκα «ἐκείνη γνωστικὴ εἶνε καὶ τὰ πρεπούμενα τὰ ξέρει». Τώρα ἀφοῦ ὑπάρχει 'στὴ μέση καὶ λόγος γιὰ καλὸ γαμπρό, θὰ εἶνε **ἀθεοφοβιὰ** νὰ τὸν χάσῃς μέσα ἀπὸ τὰ χέρια σου. Ἡ τύχη δυὸ φοραὶς δὲ χαμογελάει.

— Ἀχ ὁ καϋμένος ὁ Λάμπρος! ἡ ἀπελπισία τὸν περιμένει! ἐτόλμησε νὰ ψιθυρίσῃ ἡ Ἀνθούλα, μὲ κίνδυνον ν' ἀκούσῃ φιλιππικοὺς τῆς κ. Ζωήτσας.

— Γιὰ νὰ σὲ πῶ!! μὴ μοιρολογᾷς ἀπάνου ποῦ διορθόνουμε τὸ ριζικὸ τῆς κόρης μου! γιατὶ ἡ γρίνια πάντα σὲ κακὸ βγαίνει.

— Ὁ καϋμένος ὁ Λάμπρος!!!

— Καϋμένος! νὰ κάθεται νὰ μιλῇ ὅλο γιὰ πολέμους καὶ φονικά!! ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀπ' ἄλλα, κατάλαβα πῶς δὲν εἶνε γιὰ τὴ Φωφώ μου καὶ ὕστερα πειά, ποῦ κάηκε καὶ τὸ μαγαζί του καὶ κατεστράφηκε, ἀποκρύωσε ἡ καρδιά μου. Τώρα, τί λέτε ὅλοι σας; Στοῦ μακαρίτη τὸν τόπο, τοῦ λόγου σου στέκεσαι κ. Παντελάκη καὶ ὅ,τι 'πῇς ἐκεῖνο θὰ γείνῃ.

— Ἐγὼ τί νὰ πῶ, νύφη· ἐσύ, καλλίτερα ἀπὸ πανεπιστήμιον τὰ λόγια τὰ βγάζεις ἀπ' τὸ στόμα σου. Μονάχα ἕνα γράμμα νὰ φωνάξουμε τὸν παπᾶ νὰ μᾶς κατασκευάσῃ καὶ μέσα νάχῃ τὸ γράμμα: ποῦ τάχα τῆς τύχης δὲν ἤτανε αὐτὸ τὸ συγγέσιο καὶ 'μπορεῖ τὰ ἀστρικά τους νὰ μὴν ταιριάζανε καὶ ὅλο 'στὸ χειρότερο ἡ δουλειά του πάγει· ἂς δοκιμάσῃ κι' ἄλλη τύχη ἴσως.....

— Αὐτὸ κύριε Παντελάκη δὲν τὸ παραδέχομαι.

— Γιατί, νύφη; ἠρώτησε σιγὰ σιγὰ ὁ κ. Παν-

τελάκης, μ' ἐκείνην τὴν φοβισμένη στάσιν, ποῦ παίρνουν οἱ πτωχοὶ συγγενεῖς μπροστὰ στοὺς πλουσίους.

— Γιατί; γιατί, τὸ ὄνομα τῆς Φωφῶς μου νἄβγῃ, πῶς εἶνε ἄτυχη!! Ἐνῷ (καὶ εἶνε παστρικὴ ἀλήθεια) ἅμα γεννήθηκε ἡ Φωφώ, ὁ μακαρίτης καινούργιο μπακάλικο ἄνοιξε.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖον, τὸ εἶπε μὲ τόσην ταραχὴν ἡ κ. Ζωήτσα, ποῦ λύθηκαν ἡ κορδέλαις τοῦ λαιμοῦ καὶ ἄνοιξε ἡ γοῦνά της καὶ τώρα μ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μποροῦσε νὰ ἀναπνέῃ πειὸ ἐλεύθερα.

— Ὅπως ἀγαπᾶτε κ. Ζωήτσα.

— Ἐγὼ ἀγαπῶ: νὰ γραφθῇ τὸ γράμμα καὶ μέσα νἄχῃ λόγια προσβολευτικὰ ἀπῶς ἀφοῦ εἶνε γεννημένος γιὰ φονιάς, φονιὰς ἂς ζήσῃ καὶ ἂς 'πεθάνῃ. Ἂς πάγῃ 'στὸν πόλεμο νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴ σημαία του καὶ ἂς ἐχθρεύεται τοὺς Βουργαρους ποῦ οἱ ἄνθρῶποι δὲ φάγανε τὰ πατρογονικά του. Μὰ ἂς μὴν πάρῃ 'στὸ λαιμό του καὶ ἕνα κορίτσι, ποῦ πρέπει ἐκεῖνο τὸ κορίτσι, παίρνοντας τέτοιον ἄνδρα, νὰ ἑτοιμάσῃ καὶ τῆς χηρειᾶς τὰ ροῦχα μαζὺ μὲ τὰ νυφικά. Καὶ ἡ φωτιὰ ποῦ τοὺς ἔκαμε στάχτη, τιμωρία τοῦ θεοῦ ἤτανε, μὰ ἐκεῖνος σὰν ἄθεος ὁποῦ εἶνε, δὲν τὸ κατάλαβε. Καταλάβατε; ὅλο τέτοια.

Ἡ σύζυγος τοῦ κ. Παντελάκη, ἤτανε πάντα σύμφωνη μὲ τὴν κ. Ζωήτσα καὶ εἶπε μὲ περηφάνεια.

— Αὐτὸς ὁ νοῦς, εἶνε σωστὸς ἀντρίκιος νοῦς. Νὰ μᾶς ζήσῃς Ζωήτσα μου. Ἡ κ. Ζωήτσα ἔδεσε τὴς κορδέλαις τῆς γούνας της, συμμάζεψε τὴς δυὸ ἄκραις μὲ μετριοφροσύνην καὶ εἶπε.

— Ξέρετε . . . γιὰ τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ της μιὰ μάνα, πρέπει νὰ κάμνῃ, ὅ,τι μπορεῖ.

Ἔστειλαν νὰ φωνάξουν τὸν παπᾶ γιὰ τὸ γράμμα καὶ ἡ Ἀνθούλα κατακόκκινη ἀπὸ ἀγανάκτησι βγῆκε ἔξω.

*

Ἡ Ἀνθούλα ἀπεφάσισε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς Φωφῶς, ποῦ εἶχε ἀνατροφὴ καὶ . . . **θὰ καλοσυλλογίζουνταν ἂν πρέπῃ ν' ἀγαπήσῃ καὶ αὐτὸν** ἀκόμη τὸν ἄνδρα της.

— Δὲν πιστεύω ἔλεγε, ἐνῷ προχωροῦσε, νὰ εἶνε τόσῳ θηρίο ἡ ἐξαδέλφη μου, ὅπως τὴν περιγράφει ἡ θεία μου. Μὰ πάλιν **ἀνατροφὴ** τὴν εἴπανε αὐτὰ δηλ. τὰ ἴδια λόγια καὶ τὰ ἴδια παραδείγματα ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ. Ἡ **ἀνατροφὴ** δηλ. ἡ ἀδιάκοπη αὐτὴ γυμναστική, θὰ ξερριζόνῃ βέβαια καὶ τὰ καλὰ φυσικά, ὅπως καὶ τὰ κακά. Ἡ κόρη τῆς κ. Ζωήτσας, θ' ἀρνηθῇ τώρα ἐπάνω στὴ συμφορά του ἐκεῖνον τὸν καλὸ νέο, τὸν ἔξυπνο, τὸν ἐνθουσιώδη!

Ἡ Ἀνθούλα δὲν ἐκτύπησε στὴ θύρα· τῆς ἐράνη, πῶς ἤκουσε λυγμοὺς καὶ ἄνοιξε μὲ χέρι παγωμένο ἀπὸ τὴ συγκίνησι.

Ἡ Φωφὼ ριγμένη μὲ τὰ φορέματα ἐπάνω στὴν κλίνη της, ἔκλαιε πικρά.

Τὸ κοκκινωπὸ φῶς τῆς θερμάστρας, τὴν ἐφώτιζε ὅλην. Ἡ Φωφὼ ἤκουσε τὸ τρίξιμο τῆς θύρας, μὰ δὲν ὑπέθετε πῶς θὰ ἦτο ἡ Ἀνθούλα. Μάλιστα 'νόμισε πῶς ἦτο ἡ μητέρα της καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι της, βαρὺ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία.

— Φωφώ, ἐγὼ εἶμαι, μὴ φοβᾶσαι.

Γιατὶ εἶπε ἐκεῖνο τὸ **μὴ φοβᾶσαι**; δὲν ἤξευρε μηδὲ ἡ ἰδία. Ἡ ψυχή της προνόησε πῶς τὸ δυστυχισμένο κορίτσι, εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ προστασίαν· εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ μίαν φωνὴν ἀνθρωπίνην, ἡ ὁποία νὰ τοῦ πῇ «**μὴ φοβᾶσαι**».

— Ἀνθούλα, ἐσὺ εἶσαι;

— Ναὶ ἐγώ.

— Ἄχ Ἀνθούλα, εἶδες, απονιά! Φαρμακόνουν ἀλύπητα ἕναν ἄνθρωπο, μὲ ἥσυχη συνείδησι· χωρὶς ὁ νόμος νὰ ἐξετάσῃ διόλου ἂν ἔγεινε φονικὸ καὶ χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ τὸ ὑποπτευθοῦν διόλου, πῶς ἔγειναν φονιάδες.

Ἡ κόρη τῆς κ. Ζωήτσας σηκώθηκε στὰ πόδια καὶ εἶπε μὲ ἕνα γέλιο ἀλλόκοτο καὶ φωνὴ αὐστηρά.

— Τελείωσε; τί θὰ πῇ τελείωσε; Στὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου — ὅταν εἶνε ἀληθινὰ — μπορεῖ ἕνα χέρι ἀνθρώπινο νὰ βάλῃ **μιὰ τελεία** καὶ ἡ φωτιὰ νὰ σβύσῃ, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἐρείπια; Τὰ ἄκουσα ὅλα· ἤμην ἐκεῖ κάτω· τὴν καταδίκη τοῦ Λάμπρου μου, τὴν ἄκουσα. Ἄκουσα καὶ τὸν 'δικό μου πανηγυρικὸ καὶ ἀνατρίχιασα. Ἂν αὐτὰ ὅλα, ποῦ ἐμέτρησε ἡ μητέρα μου μὲ τόση περηφάνεια, εἶνε **ἀνατροφή**, ἐγὼ εἶμαι κακοαναθρεμμένη, ἡ θέσις μου δὲν εἶνε πειὰ σ' αὐτὸ τὸ σπίτι μέσα. Ἀ νὰ ξέρῃς, τί κατώρθωσα! ἕνα παιγνιδάκι τόσῳ ἀσυνείθιστο . . . χά, χά . . . Τί ἔχασε ὁ Λάμπρος μου; ἔχασε τὴν καρδιά του τὴν εὐγενῆ καρδιά του, ποῦ κτυπᾷ ὅλο ἀπὸ εὐγενεῖς ὁρμάς; ἔχασε τὸ πνεῦμά του; ὄχι! Ἔχασε χρήματα ποῦ τὰ κέρδισε μοναχός του. Ἐγὼ ἔχω χρήματα ὥστε . . . τὸ δυστύχημα δὲν εἶνε μεγάλο. Μὰ ὄχι, Ἀνθούλα, ἡ μητέραις ἔχουν ὅλα τὰ ἄδικα καὶ τὴς μητέραις βαρύνει ἡ ἀκαταστασία αὐτὴ ἡ κοινωνική. Γιὰ τὴς μητέραις ποῦ ἔχουν κόραις γιὰ ξεπούλημα, οἱ ἄνδρες εἶνε ὄντα προσοδοφόρα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ δουλεύουν ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ, διὰ νὰ μὴ λείψῃ τίποτε ἀπὸ τὰ **καλομαθημένα των κορίτσια**. Καὶ τὰ κορίτσια, ἔτσι ἔμαθαν νὰ τοὺς θεωροῦν τοὺς ἄνδρας. Δὲν φροντίζουν νὰ μάθουν νὰ διευθύνουν τὸ σπίτι, ἀλλὰ διδάσκονται ἀπὸ τὰς τρυφερὰς μητέρας, μὲ χίλια μέσα καὶ διάμεσα, πῶς νὰ διευθύνουν τὸν ἄνδρα — νὰ εἶνε πειθήνιος καὶ νὰ καταστρέφεται ἀπὸ τὰ μικρὰ χεράκια τῆς συζύγου χωρὶς γογγυσμό. Ἂν ὅμως τὰ κορίτσια ἔχουν προῖκα καὶ προῖκα πολλή, τότε ἡ μητέρα σηκόνει κεφάλι, θεωρεῖ σκουπίδι τὸ γαμβρὸ καὶ νομίζει — ὅπως συμβαίνει σήμερα σ' ἐμένα — πῶς ἔχει δικαίωμα νὰ διώξῃ σὰν περιττὸ ὑπηρέτη ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος τρία χρόνια ἔζησε σὰν οἰκιακός, ἀγάπησε, ὠνειροπόλησε στὸ σπίτι αὐτὸ μέσα. Καὶ ἡ κόρη: ἔχει ἀνατροφή! σὰν ὄγκος κρέατος ἔχει καθῆκον νὰ στροβιλίζεται ἀπὸ χέρια σὲ χέρια.

Ἡ Ἀνθούλα ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ποῦ ἔπεφταν γρήγορα καὶ ἀσύνδετα ἀπὸ τὰ φλογισμένα χείλη τῆς Φωφῶς μὲ χαράν, ἀλλὰ καὶ μὲ κατάπληξιν.

Ἡ κόρη τῆς κ. Ζωήτσας, ἐκεῖ ὀρθή, φωτισμένη ἀπὸ τὸ κοκκινωπὸ φῶς τῆς θερμάστρας, ὡμοίαζε μὲ ἄγαλμα Δικαιοσύνης.

— Καὶ τώρα; ἐψιθύρισε ἡ Ἀνθούλα.

— Τώρα, τί θὰ κάμω;

— Ναί, δὲν βλέπω.

— Ἐργάσθηκα ἀρκετά. Τώρα ἀγαπητή ἐξα-

δελφούλα, θὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ ἀποτελειώσω τὸ σχέδιόν μου.

Ἡ Φωφὼ φίλησε τὴν Ἀνθούλα καὶ φόρεσε γρήγορα τὸ ἐπανωφόρι της καὶ τὸ καπέλο της. Ἔπειτα σταμάτησε, ἄρχισε νὰ κλαίῃ πικρὰ καὶ εἶπε μὲ φωνὴ παγωμένη :

— Ἀνθούλα, ἐσὺ τὸν πονεῖς τὸ Λάμπρο μου· μὴν ἀρνηθῇς· σ' ἄκουσα νὰ τὸν ὑπερασπίζεσαι . . . ἔρχεσαι μαζύ μου ; μὲ συνοδεύεις ; Θὰ πάγω νὰ τοῦ πῶ : νὰ μὴν ἀπελπίζεται, γιατὶ ἐγὼ εἶμαι δική του καὶ ποτέ, μὰ ποτὲ δὲν θὰ πάρω ἄλλον ἄνδρα. Θὰ τὸν παρηγορήσω· θὰ τοῦ δώσω μὲ τὰ λόγιά μου ζωὴ καὶ ἐλπίδα. Ἔρχεσαι ; εἶχα σκοπὸ νὰ περάσω ἀπὸ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω. Διές, ποῦ ὁ θεὸς σ' ἐφώτισε νὰ περάσῃς ἀπ' τὸ δωμάτιό μου. Ἔρχεσαι, Ἀνθούλα, ἔρχεσαι ;

— Ἐγώ ; καὶ ὁ κόσμος ; ἡ μητέρα σου ;

— Ἄ, ὁ κόσμος ! ! Αὔριο, ὅταν ἕνας νεκροθάπτης τοῦ χύνῃ κρύο χῶμα στὸ μέτωπό του, ὁ κόσμος θὰ σὲ συγχαρῇ ποῦ τὸν ἄφηκες καὶ ἐτελείωσε, χωρὶς νὰ σαλέψῃς ἀπὸ τὴ θέσι σου ; Μήπως ξέρει τί κρίνει— καὶ τί κατακρίνει αὐτὸς ὁ φοβερὸς κριτὴς — ὁ κόσμος ; Ἂν δὲν ἔλθῃς . . . θὰ 'πάγω μόνη μου. Θὰ ναυαγήσῃ καὶ τὸ σχέδιόν μου· ἕνα σχεδιάκι στρατηγικώτατο.

Ἡ Ἀνθούλα ἀκόμη διστάζουσα, ἐκούμπωσε τὸ ἐπανωφόρι της καὶ πέρασε τὸ χέρι της στὸν βραχίονα τῆς Φωφῶς.

Ἔξω τὸ χιόνι ἔπεφτε ἥσυχο ἥσυχο καὶ ἀπαλό, οἱ διαβάται πολὺ λίγοι. Τὸ σπίτι βυθισμένο σὲ πυκνὸ σκοτάδι· μόνον ἡ αἴθουσα τῆς συνεδριάσεως ἔλαμπε.

*

Ἀπὸ τὸ Σακὶτ-ἀγάτς ὅπου κατοικοῦσε ἡ κ. Ζωήτσα, ἕως εἰς τὸν δρόμον τοῦ ἐργοστασίου τῶν κυριῶν (rue Nané) εἶνε λίγα βήματα. Ἡ Ἀνθούλα καὶ ἡ Φωφώ, προχωροῦσαν φοβισμέναις λιγάκι, μὰ μὲ ἀπόφασι. Ἡ ὁδὸς Νανὲ ἥσυχη· τὸ ἐργοστάσιον τῶν κυριῶν σκοτεινό. Ἡ Φωφὼ γύρισε τὸ κεφάλι της ὑψηλὰ καὶ εἶδε, πῶς ἦταν φωτισμένο τὸ δωμάτιο τοῦ Λάμπρου.

— Ἐδῶ εἶνε, εἶπε, καὶ χωρὶς νὰ ρωτήσῃ τὸν Ἀρμένιο θυρωρό, ἄρχισε νὰ ἀναβαίνῃ γρήγορα γρήγορα. Ἡ Ἀνθούλα ἐσκόνταφτε· δὲν μποροῦσε νὰ τὴν προφθάσῃ.

Ἡ Φωφὼ ἐσταμάτησε 'στὸ δεύτερο πάτωμα καὶ χτύπησε τὴν θύρα, μὲ χέρι ποῦ ἔτρεμε ἀπὸ τὴ συγκίνησι.

— Ἐμπρός ! ἀκούσθηκε νὰ λέγῃ τοῦ Λάμπρου ἡ φωνή.

Ἡ Φωφὼ δὲν εὕρισκε δύναμι ν' ἀνοίξῃ· ἀνέπνεε μὲ δυσκολία.

Ὁ Λάμπρος ἄνοιξε μόνος του.

Ἦτο χλωμὸς καὶ ἐχλώμιασε ἀκόμη περισσότερο, ἅμα εἶδε τὴ Φωφώ.

Ἔθλιψε τὰ χεράκια της μὲ ἀγάπη καὶ εἰς τὴν χαρὰν τῆς παρουσίας της, ἐλησμόνησεν ὅλα τὰ βάσανά του, ἀκόμη καὶ τὸ γράμμα, ποῦ ἔλαβε πρὸ ὀλίγου ἀπὸ τὴν κ. Ζωήτσα.

Ἔξαφνα συνῆλθε καὶ ἄφησε τὰ χέρια τῆς Φωφῶς.

— Τί θέλεις ἐδῶ ; εἶπε μὲ φωνὴ ἀλλόκοτη. Ἦλθες νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃς ; ἴσως ἦλθες νὰ πάρῃς καὶ συχώρεσι, γιὰ νὰ ἔχῃς ἥσυχη τὴν συνείδησί σου.

Ἡ Φωφὼ ἔπεσε ἐπάνω 'στὸ σοφᾶ μισοπεθαμμένη.

Ἡ Ἀνθούλα, τοῦ εἶπε.

— Ἦλθε νὰ σᾶς 'πῇ : πῶς ἀγαπᾷ τὸ Λάμπρο τώρα 'στὴ δυστυχία του διπλάσια καὶ ἡ καρδιά της εἶνε πάντα δική σας.

Ὁ Λάμπρος ἐρρίγησε· δὲν ἤθελε ἀκόμη νὰ πιστεύσῃ.

— Πηγαίνετε νὰ τὴν εὐχαριστήσετε.

Ὁ Λάμπρος ἐπλησίασε τὴν Φωφώ, πῆρε τὸ παγωμένο χέρι της, τὸ ἔφερε 'στὰ χείλη του καὶ μὲ δάκρυα, γλυκὰ δάκρυα :

— Φωφώ μου, μ' ἀγαπᾷς ; ἀλήθεια μ' ἀγαπᾷς ; Τὸ βλέπω· μὴ μοῦ τὸ 'πῇς. Σ' αὐτὴν τὴν συμφορά μου, εἶδα νὰ μοῦ φεύγουν οἱ φίλοι ἕνας ἕνας μὲ ἀναισθησία. Τώρα πρὸ ὀλίγου 'πῆρα τὸ τελευταῖο φοβερὸ κτύπημα—τὸ γράμμα τῆς μητέρας σου. Πῶς τὴ συχάθηκα τὴ ζωή ! Μοῦ φάνηκε γυμνὸς ὁ κόσμος ἀπὸ καρδιαὶς καὶ γιὰ λίγα λεπτὰ ἔγεινα κ' ἐγὼ κακὸς καὶ ἤθελα νὰ πονοῦν καὶ οἱ ἄλλοι, ὅπως ἐπόνεσα ἐγώ . . . .

— Τὸ βλέπεις, Ἀνθούλα ; μετανοεῖς ἀκόμη ποῦ ἦλθες ; . . .

— Ἐσκέφθηκα ὅτι θὰ σοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ παρακούσῃς εἰς τὴν μητέρα σου. Εἶχα μάθει **τυχαίως** σήμερα ἀπὸ ἕνα **φίλον**, ὅτι σκοπεύουν νὰ διαλύσουν τὸν δεσμό μας καὶ νὰ σοῦ δώσουν τὸν κ. Χρυσιάδην . . .

— Ἄφινε αὐτὴν τὴν ἱστορία. Μοῦ φέρει ὅπως βλέπεις γέλοια ἂν καὶ ἡ κατάστασίς μου δὲν εἶνε καθόλου χαρωπή,

— Γελᾷς ;

— Ἄχ, ναί, γελῶ.

— Γιατί ;

Ἡ Φωφὼ πῆρε τὸ ἀγαπημένο κεφαλάκι τοῦ Λάμπρου 'στὰ δυό της χέρια καὶ φίλησε τὰ δακρυσμένα ματάκια του. Ἐκεῖνα τὰ βαθυὰ γαλανὰ 'μάτια, ποῦ τὰ ἐθάμπωναν τὰ πικρὰ δάκρυα.

— Θὰ ἦμαι δική σου· ὅταν ἐγὼ 'πῶ κάτι τι, τὸ φυλάττω. Ἐγὼ τὰ διώρθωσα ὅλα καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κ. Χρυσιάδου, δὲν φοβοῦμαι κίνδυνον.

Ἡ Ἀνθούλα, ἡ ὁποία ἐκάθητο συμμαζευμένη σὲ μιὰ γωνιά, ἄνοιξε μάτια περίεργα.

— Ὁ κ. Χρυσιάδης, τώρα κρατεῖ 'στὰ χέρια του ἕνα γράμμα ἀνυπόγραφο, ποῦ καθόλου βέβαια δὲν ὑποπτεύεται, πῶς τὸ ἔγραψα ἐγώ.

— Ἕνα γράμμα δικό σου ;

— Ναὶ δικό μου. Διάβασε τὴν κόπια δυνατά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσῃ καὶ ἡ Ἀνθούλα.

Ὁ Λάμπρος ἐπλησίασε τὸ φῶς καὶ ἄνοιξε τὸ χαρτάκι, ποῦ τοῦ ἔδωκε ἡ Φωφώ.

Ἀξιότιμε κύριε.

Ἡ κόρη τῆς κ. Ζωήτσας ἀπόψε 'βρίσκεται 'στὸ δωμάτιο τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της. Ἂν θέλετε, νὰ πληροφορηθῆτε καὶ νὰ βεβαιωθῆτε, κάμετε ἕνα περίπατο τὰ μεσάνυκτα, εἰς τὴν ὁδὸν Νανέ.

Φίλος σας.

Ὁ Λάμπρος τὸ ἐξαναδιάβασε τὸ μπιλετάκι.

— Τώρα ἀγάπη μου εἶνε μεσάνυκτα. Ὁ κ. Χρυσιάδης δὲν πρέπει νὰ κάμῃ ἄδικα τὸν περίπατό του. Βλέπεις ὁ καιρὸς κρύος· φοβοῦμαι μὴν πάθῃ καταρροή.

Ὁ Λάμπρος ἠθέλησε νὰ τὴν κρατήσῃ, ἀλλὰ ἐκείνη ἐγλίστρησε ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ ἅρπαξε τὸν βραχίονα τῆς Ἀνθούλας.

Ἐνῷ 'στὴ θύρα τοῦ δρόμου ἀποχαιρετοῦσε τὸ Λάμπρο καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴν τὴν συνοδεύσῃ, πέρασε ὁ κ. Χρυσιάδης καὶ ἐξερόβηξε ἀπειλητικά.

★

Ὁ Λάμπρος, ὁ εὐτυχισμένος Λάμπρος, ἔχει τώρα θάρρος καὶ δυνάμεις διὰ νὰ ἐργασθῇ καὶ συλλογίζεται, πόσον ἀγαπᾶται!. Διὰ νὰ εὕρῃ τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο πλασματάκι τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ καὶ νὰ ὑπερασπισθῇ μὲ τόσην τέχνην — ναὶ ἀγαπᾶται πολύ!

Ἡ Ἀνθούλα, συλλογίζεται ἂν ὁ Λάμπρος θὰ ἐφέρετο εἰς ὁμοίαν περίστασιν, ὅπως ἐφέρθη ἡ Φωφὼ καὶ διστάζει λιγάκι μόλην τὴν ἐκτίμησίν της διὰ τὸν Λάμπρον· ἐπειδὴ ἡ πικρὰ πεῖρα, ἡ ὁποία τὴν ἀφῆκε γεροντοκόρην, τῆς ὑπενθυμίζει : ὅτι οἱ ἄνδρες, ὄχι μόνον δὲν ἐννοοῦν νὰ θυσιασθοῦν, ἀλλ' οὔτε νὰ θυσιάσουν καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἰδιοτροπίας των.

Ἡ κ. Ζωήτσα, κρατεῖ στὸ χέρι της ἕνα γράμμα καὶ πηγαίνει καὶ ἔρχεται, ἀναμμένη, ἐνῷ ἡ συννυφάδα της ἐλησμόνησε τὸ σιγάρο της σβυστό, τὸ φλυτζάνι τοῦ καφὲ γεμᾶτο καὶ τὸ στόμα της ἀνοικτό.

Ἡ κ. Ζωήτσα ξαναδιαβάζει τὸ γράμμα καὶ ἡ συννυφάδα σταυροκοπεῖται.

Ἀγαπητὴ κυρία.

Χθές, ὅλως διόλου τυχαίως (;) ἐπερνοῦσα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Νανὲ καὶ εἶδα τὴν κόρην σας νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐκτίμησι ποῦ τρέφω γιὰ σᾶς, ἀποφασίζω νὰ πείσω τὸν ἑαυτό μου, ὅτι δὲν εἶδα τίποτε, ἂν ὅμως καὶ σεῖς, ἀναγνωρίζουσα τὴν θυσίαν μου, ἀποφασίσετε νὰ διπλασιάσετε τὴν προῖκα.

Νικ. Χρυσιάδης.»

Ἡ Φωφώ, ἐμβῆκε νὰ πάρῃ τὴν ἐργασίαν της.

— Διάβασε αὐτὸ ἐδῶ τὸ γράμμα· εἶνε ἀλήθεια, κόρη ἀχάριστη!

— Ναί, μητέρα εἶνε ἀλήθεια· εἶπεν ἡ κόρη μὲ γαλήνην.

Ἡ κ. Ζωήτσα ἐλιποθύμησε καὶ ἀφοῦ συνῆλθε, ἀποφασίζει βλέπουσα τὰ δάκρυα τῆς Φωφῶς, νὰ τῆς δώσῃ τὸν Λάμπρον, ἀλλὰ . . . . μὲ ὀλιγωτέραν προῖκα, (τὸ ἀπεφάσισε ἀπὸ φιλαργυρίαν εἶπε μία κακὴ γλῶσσα).

— Καλὲ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ περίμενες ἀπὸ τὴ Φωφώ μου, ποῦ πειὰ ἐσὺ ξέρεις, Μαριορίτσα μου, πῶς τὴν ἀνέθρεψα;

— Τί νὰ πῇς; χάλασε ὁ κόσμος.

Υ. Γ. Φαντασθῆτε, τί ὡραῖος ποῦ θὰ ἦτο ὁ κόσμος, πρὶν χαλάσῃ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἂν ὅσος κόσμος βρίσκεται
Ὅλος ἐσένα ὑμνοῦσε
Γιὰ τὸ οὐράνιο σῶμά σου,
Ποῦ μ' ἔκαμε τρελλὸ
Πιστεύω πῶς ἁγνότερα
Δὲ θὰ σὲ μελετοῦσε,
Καθὼς ὅταν προσεύχομαι
Ἐγὼ παρακαλῶ.

Ἄπιστος δὲν γεννήθηκα,
Ἀλλὰ θερμὰ τὰ θεῖα,
Ποῦ ἀπὸ μικρὸς διδάχτηκα
Τώρα δὲν προσκυνῶ,
Γιατὶ καινούρια ἐφάνηκες
'Σ τὸ στῆθος μου θρησκεία
Κι' ὅλο τὸν πόθο ἐχάρισα
'Σ ἐσένα τὸν ἁγνό.

ΑΝΔΡ. ΒΡΑΝΑΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ὁ δοκιμώτατος ἑλληνιστὴς κ. Γρηγόριος Βερναρδάκης ἐξετύπωσε πρὸ μικροῦ ἐν Λειψίᾳ τὸ πολυθρύλητον τοῦ Πλουτάρχου πονημάτιον περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς μετὰ σοφῶν κριτικῶν σημειώσεων, προσφωνήσας τὴν ἔκδοσιν εἰς τὸν Ἐρνέστον Κούρτιον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος του.

— Ἕτερον ἀξιόλογον βιβλίον, Ἐπικτήτου Διατριβαὶ τοῦ Ἀρριανοῦ, ἐξεδόθησαν ἐπ' ἴσης ἐν Λειψίᾳ, κριτικῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐν Γρὰτς καθηγητοῦ Σέγκλ, ἐπισυνάψαντος ἐν τέλει, μετὰ κριτικῶν διορθώσεων, καὶ τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου.

— Κατὰ τὸ «Ἀθήναιον» ἐκδίδεται προσεχῶς ἐν Λονδίνῳ σπουδαιότατον καὶ πολυτελέστατον πόνημα περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, προϊὸν πολυετοῦς συνεργασίας δύο σοφῶν ἀνδρῶν, τοῦ μὲν ἀρχιτέκτονος, τοῦ δὲ ἀρχαιολόγου.

— Ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ ὁ πρῶτος τόμος τοῦ περὶ ἑλληνικῶν διαλέκτων μεγάλου συγγράμματος τοῦ ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ Σμύθ, πραγματευόμενος ἐν ἑπτακοσίαις ὡς ἔγγιστα σελίσι περὶ τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου.

Ἐπιστημονικὰ

Τὴν 27 Αὐγούστου ἠγγέλθη τηλεγραφικῶς ἐκ Βερολίνου ὁ θάνατος τοῦ διασήμου φυσικοῦ καὶ φυσιολόγου Χέλμχολτς. Ὁ Ἑρμᾶννος-Λουδοβῖκος-Φερδινάνδος φὸν Χέλμχολτς ἐγεννήθη ἐν Ποτσδάμ, τὴν 31 Αὐγούστου 1821. Διατελέσας στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1848, διωρίσθη κατόπι καθηγητὴς τῆς Φυσιολογίας εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Καινιξβέργης, τῆς Βόννης, τῆς Ἀϊδελβέργης, βραδύτερον δὲ τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Ἀπὸ τοῦ 1857 διετέλει μέλος τακτικὸν τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀκαδημίας τῶν

Γ. Ἀγγελόπουλος

καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

Ἐπιστημῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1870 ἀντεπιστέλλον τῆς ἐν Παρισίοις, ἐν τῇ ὁποίᾳ τῷ 1892 κατέλαβε τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δὸν Πέτρου κενωθεῖσαν ἕδραν τῶν ἀλλοδαπῶν εταίρων. Ἦτο πρόεδρος τοῦ ἐν Βερολίνῳ Φυσικοτεχνικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἰνστιτούτου, τῷ δὲ 1885 κατελέχθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος μεταξὺ τῶν εὐγενῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Χέλμχολτς, τόσον ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὅσον ἐπὶ τῆς φυσιολογίας, ἐφείλκυσαν ἐνωρὶς τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἀναφέρομεν τὰ ἑπόμενα: «Περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς Δυνάμεως» (1847) ἐνῷ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ κινητήριοι μῦς ὑπείκουν εἰς τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς μηχανικῆς. «Περιγραφὴ ἑνὸς ὀφθαλμικοῦ κατόπτρου» (1851) νέου ὀργάνου χρησιμωτάτου εἰς τὴν ὀπτικήν, ὑπὸ τοῦ Χέλμχολτς ἐπινοηθέντος. «Ἐγχειρίδιον Φυσιολογικῆς Ὀπτικῆς» (1856) ἔργον φιλοσόφου συγχρόνως καὶ ἐπιστήμονος, ἐν ᾧ ἐκτίθενται ὅλως πρωτότυποι θεωρίαι περὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐντυπώσεων. «Φυσιολογικὴ θεωρία τῆς μουσικῆς, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐρεύνης τῶν ἀκουστικῶν ἐντυπώσεων» (1862). Ἐκτὸς τούτων ὁ Χέλμχολτς ἐδημοσίευσε πληθὺν ἄλλων μελετῶν ἐπὶ τῶν ἠλεκτροδυναμικῶν θεωριῶν, τῆς διπλῆς θλάσεως, τῆς δυναμικῆς θερμότητος, τῆς ἠλεκτροχημείας κτλ. Ὁ Ἑρμᾶννος Χέλμχολτς ὑπῆρξεν εἷς τῶν περιφανεστάτων ἐπιστημόνων τοῦ αἰῶνος, ὁ θάνατός του δὲ θεωρεῖται δικαίως ὡς σημαντικὴ ἀπώλεια διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἡ ὁποία μεγάλας εἰς αὐτὸν ὀφείλει προόδους.

— Ὁ κ. Δ. Αἰγινήτης, διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου, ἐπιστρέψας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐδημοσίευσεν ἐκτενῆ ἔκθεσιν περὶ τοῦ τελευταίου λαβόντος ἐκεῖ χώραν σεισμοῦ. Μακραὶ παρατηρήσεις ἔπεισαν τὸν κ. Αἰγινήτην ὅτι πρόκειται περὶ σεισμοῦ **τεκτονικῆς φύσεως**. Ἀποτέλεσμα τοῦ σεισμοῦ τούτου εἶνε ἡ βαθμιαία καταβύθισις τῶν ἀκτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸν κ. Αἰγινήτην, ὁ καταποντισμὸς θὰ ἐπέλθῃ μετὰ πολλῶν ἐτῶν πάροδον, ὥστε μάταιοι εἶνε οἱ σημερινοὶ φόβοι τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Ἐν Γασταΐν, ὅπου ἀπῆλθε τὴν προτεραίαν ἐκ Βερολίνου, ἑώρτασεν ὁ Ἐρνέστος Κούρτιος τὴν ὀγδοηκονταετηρίδα του. Δῶρα καὶ συγχαρητήρια τηλεγραφήματα κατέκλισαν τὸν οἶκον τοῦ κλεινοῦ ἐπιστήμονος. Ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Κούρτιον ἰδιόχειρον γράμμα, ἐν ᾧ ἀγγέλλων τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονομὴν τοῦ μεγαλοσταύρου τοῦ Στέμματος, ἐκφράζει τὸν βαθύτατον αὐτοῦ σεβασμὸν πρὸς τὸν πατρικὸν φίλον καὶ σύμβουλον. Τὸ βαρυτιμότατον τῶν δώρων ἐστάλη ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείρας Φρειδερίκου.

Θεατρικὰ

Τὸ νέον τετράπρακτον ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ Σαρδοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ παρασταθῇ εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον τῆς ***Ἀναγεννήσεως***, ἐπιγράφεται ἡ ***Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν***, ἔχει δὲ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ὡς καὶ τὸν αὐτὸν τίτλον μὲ τὸ γνωστὸν βραβευμένον δρᾶμα τοῦ ἡμετέρου Κλέωνος Ραγκαβῆ. Ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀνέγνωσεν ἤδη πρὸ τῆς Σάρρας Βερνὰρ καὶ τῶν λοιπῶν καλλιτεχνῶν τῆς ***Ἀναγεννήσεως***, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν ἐξ αὐτοῦ ἐνθουσιασμένοι. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Ἀθήναις τῷ 1451. Ἡ τελευταία πρᾶξις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἡ σκηνὴ παρουσιάζει τὴν Ἀκρόπολιν μετ᾽ ἀπόψεως τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ ἐν τοῖς Προπυλαίοις δουκικοῦ Παλατίου. Ἡ δευτέρα πρᾶξις μᾶς μεταφέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δουκικοῦ παλατίου. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς τετάρτης εὑρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν, εἰς τὸ τέλος δὲ εἰσερχόμεθα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαύρας, τοῦ ἀρχαίου Ἐρεχθείου. Αἱ διάφοροι αὗται σκηνογραφίαι εἶνε ἤδη ἕτοιμοι καὶ λέγονται θαυμάσιαι· ἀλλ᾽ ἡ παράστασις τοῦ δράματος θὰ βραδύνῃ ἀκόμη πολλοὺς μῆνας, διότι εἶνε γνωστὴ ἡ ἀκριβολόγος μέριμνα μεθ᾽ ἧς ἀναβιβάζει τὰ ἔργα του ὁ Σαρδοῦ.

— Αἱ παραστάσεις τοῦ θεάτρου τῆς ***Ἀναγεννήσεως*** ἀρχίζουν τὴν 17 Σεπτεμβρίου διὰ τῆς ***Συζύγου τοῦ Κλαυδίου***, παλαιοῦ δράματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ, τὸ ὁποῖον ἔσχε μετρίαν ἐπιτυχίαν ὅταν ἐδιδάχθη διὰ πρώτην φοράν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἐπιμένει ἤδη καὶ ἐλπίζει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸ παρισινὸν κοινὸν ἡ Σάρρα Βερνάρ. Ὡς γνωστὸν ἡ ***Σύζυγος τοῦ Κλαυδίου*** στηρίζεται ἐπὶ τοῦ «Φονευέ την!» τοῦ κατὰ τῆς ἀπίστου συζύγου διασήμου ἀφορισμοῦ τοῦ Δουμᾶ, ὁ ὁποῖος τόσην ἄλλοτε ἐπροκάλεσε συζήτησιν.

— Εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ θέατρα εἴχομεν ἀλλεπάλληλα αὐτὰς τὰς ἡμέρας τὰ πρωτότυπα ἔργα. Μετ᾽ ἐπιτυχίας πολλῆς ἐδιδάχθη εἰς τὸν ***Παράδεισον*** τὸ ***Λίγο ἀπ᾽ ὅλα***, ἀθηναϊκὴ ἐπιθεώρησις μὲ πολλὰς ἀπροσδοκήτους ἐμφανίσεις καὶ ὡραῖα τραγουδάκια, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Λάμπρου. Τὸ ἔργον δὲν ἔχει φιλολογικὰς ἀξιώσεις· ἀλλ᾽ εἶνε ἀρκετὰ εὔθυμον καὶ διασκεδαστικόν. Ὁμοίως ἐπέτυχεν εἰς τοῦ ***Τσόχα***, χάρις εἰς μίαν θαυμασίαν ἐμφάνισιν τοῦ Παντοπούλου, καὶ ἡ ***Τράτα τοῦ Καπετὰν Κωνσταντῆ***, κωμειδύλλιον τρίπρακτον ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Λαΐου, μὲ 25 ᾄσματα, τονισθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Σπινέλη, ἐξ ὧν ἓν ἢ δύο λίαν ἐπιτυχῆ. Εἰς τὰ ***Ὀλύμπια*** ἐδιδάχθησαν τρία νέα δράματα. Περὶ τῶν δύο οὔτε λόγος· τὸ τρίτον ἦτο ἓν δρᾶμα κοινωνικὸν τοῦ Δ. Κόκκου ἐπιγραφόμενον ***Μία Γυνή***. Τὸ ὄνομα τοῦ δυσμοίρου ποιητοῦ συνεκέντρωσε πολὺν κόσμον, ἀλλὰ τὸ δρᾶμά του δὲν ἔστεψε μεγάλη ἐπιτυχία.

— Αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἀγγέλλουσιν ὅτι ἐν Βιέννῃ θὰ παρασταθῇ τὸ πρῶτον ἓν δρᾶμα τοῦ Γκογκούρ ***Φαυστίνα***, ληφθείσης τῆς ὑποθέσεως ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ μυθιστορήματος καὶ δραματουργηθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Ὁ συγγραφεύς, ἀποπερατώσας τὸ δρᾶμά του καὶ μὴ εὑρίσκων ἐν Γαλλίᾳ ἠθοποιόν, κατάλληλον νὰ ὑποκριθῇ τὸ πρόσωπον τῆς ἡρωΐδος, τὸ εἶχε κλείσει εἰς τὸ συρτάριόν του, μέχρις ὅτου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ τὸν ἐπεσκέφθη ὁ Λοθάρ, γερμανὸς δραματικὸς ποιητής. Μεταξὺ ἄλλων συνδιελέχθησαν καὶ περὶ τῆς ***Φαυστίνης*** καὶ τῆς τύχης της. Ὁ Λοθὰρ παρεκάλεσε τὸν Γκογκοὺρ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὴν μεταφράσῃ εἰς τὸ γερμανικόν, καθότι, ὡς τὸν διεβεβαίωσεν, ἐγνώριζεν ἐν Βιέννῃ μίαν ἠθοποιόν, ἡ ὁποία θὰ ὑπεκρίνετο θαυμασίως τὸ πρόσωπον τῆς ἡρωΐδος. Ὁ Γκογκοὺρ συγκατετέθη, οὕτω δὲ ἡ ***Φαυστίνα*** παριστάνεται κατὰ μετάφρασιν ἐν Βιέννῃ τὸν προσεχῆ Ἰανουάριον πιθανῶς.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς ***Γαλλικῆς Κωμῳδίας*** ἐπαίχθη κατ᾽ αὐτὰς ὁ ***Σεβῆρος Τορέλλης*** τὸ παλαιὸν ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ Φραγκίσκου Κοππέ. Ὁ ποιητὴς ἀσθενῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν αὐτὴν παράστασιν, διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐνδοξοτέρας σκηνῆς τῆς Γαλλίας.

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Α΄.

Τὸν Μπαρμπακαληώρα τὸν ὑποναύκληρο, συχνὰ θέλουν νὰ τὸν πειράξουν οἱ σύντροφοί του. Καὶ γιὰ νὰ τὸν πειράζουν δὲν χρειάζονται παρὰ νὰ τοῦ εἰποῦν τὸ στερεότυπο ἐκεῖνο:

— Ἔλα, πές μας Μπαρμπακαληώρα, πόσες φορὲς ἐναυάγησες;

Ὁ γέρω ναυτικὸς στὸ ἄκακο αὐτὸ ἐρώτημα ἀνάβει σὰν δαδί. Τὸ σκευρωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὸ ψήλωμα κορμί του, ὀρθώνεται Ποσειδώνιο καὶ ἀλύγιστο· τὸ γελαστὸ καὶ ἄδολο πρόσωπό του, συγνεφιάζει ἄξαφνα σὰν μαρτιάτικος οὐρανός, τὰ μάτια του σπιθοβολοῦν ἀπὸ θυμοὺς καὶ φοβερίσματα καὶ μὲ τὴν ἀρβανίτικη προφορά του, κομματιαστὴ καὶ βαρειὰ καὶ συρμένη, γυρίζει καὶ τοὺς λέγει:

— Μωρὲ ἄϊντε πόρ!.. Ἐσεῖς νὰ πᾶτε νὰ βυζάχτε γάλα κ' ὕστερα νάρθῆτε νὰ μιλῆστε μεταμένα. Ἀμή... τὸν καιρὸ ποῦ ἐγὼ ἀρμένιζα τὰ πέλαγα, ἐσεῖς δὲν ἤσαστε μουδὲ σπόρος στ' ἀχαμνὰ τοῦ πατέρα σας!...

Τὸ τσοῦρμα τότε γελᾷ, σκαστὰ καὶ τρανταχτὰ γέλοια καὶ γελᾷ μαζί του καὶ ὁ Μπαρμπακαληώρας ὁ ὑποναύκληρος. Ἔτσι καὶ μία ἡμέρα ἡ πρώτη βάρδια χορτασμένη, ἔρραφτε μὲ σακκοράφες τὰ φύλλα κοκκαλωτοῦ καραβοπάνου ψηλὰ στὴν πλώρη καὶ ἡ δεύτερη, συμμαζωμένη ὁλόγυρα στὶς καραβάνες, ἐγιομάτιζε μὲ σκύλινη ὄρεξη, εἶπε κάποιος ἄξαφνα στὸν ὑποναύκληρο:

— Ἔλα, πές μας Μπαρμπακαληώρα, πόσες φορὲς ἐναυάγησες;

Ὅμως αὐτὴν τὴ φορὰ ὁ γέρω ναυτικὸς δὲν ἐθύμωσεν. Οὔτε τὸ σκευρωμένο κορμί του ὠρθώθηκε Ποσειδώνιο καὶ ἀλύγιστο, οὔτε τὸ πρόσωπό του ἐσυγνέφιασε σὰν μαρτιάτικος οὐρανός, οὔτε τὰ μάτια του ἐσπιθοβόλησαν ἀπὸ θυμοὺς καὶ φοβερίσματα. Ἔμεινεν ἥσυχος ἐκεῖ ποῦ ἐκαθότουν καὶ μόνον τὴν σακκορράφα ἀπαραίτησε μισοπερασμένη στὸ πανὶ κ' ἐστύλωσε τὰ μάτια στὴ θάλασσα, μὲ πετρωμένο τὸ χαμόγελο στὰ χείλη. Ἔβλεπε τάχα τὸ γαλανὸ τὸ κῦμα ποῦ ἄνοιγε ἀφρισμένο ἐμπρὸς στὴν πλώρη μας ἢ τὸν ἴσκιο τοῦ πλοίου ποῦ μὲ τὴ μαύρη του σκάφη, ψηλὴ πρύμη πλώρη, τ' ἀγέρωχα κατάρτια μὲ τὶς σταυρώσεις καὶ τὰ ξάρτια τους, τὴν καμαρωτὴ κοντραγέφυρα καὶ τὸν ψηλὸ καπνοδόχο καὶ τὶς βάρκες ἀπάνου στὰ καπόνια, τοὺς καγκελωτοὺς δρόμους, τὶς κατεβατὲς σκάλες, τὴν κάμαρα τῆς πρύμνης καὶ τῆς πλώρης τὰ καμπούνια, τὴ σημαία κυματοῦσα στὸ κοντάρι πίσω καὶ τὸ μπαστοῦνι φοβερὸ ἐμπρός, ἐγλυστροῦσε σὰν πολεμικὸς κριὸς ἀπάνου στὰ νερά; Ποιὸς τὸ ἠξέρει. Μὰ ἀφοῦ γιὰ κάμποση ὥρα ἔμεινεν ἔτσι μὲ τὴν ἔκφραση περίεργη, σὰν τὴ μάντισσα ποῦ μαντεύει στὴν ἀπαλάμη τοῦ ἀνθρώπου, ἐγύρισε τὰ μάτια του ἀργὰ περίγυρα καὶ βλέποντας κοντά του τὸν ναύκληρο ποῦ ἔστριφτε τὰ ἔμπολα μιᾶς γούμενας, εἶπε μὲ τόνο προφητικό:

— Νὰ ἠξέρῃς καλά, Μπαρμπαγιώργη, ποῦ ἡ θάλασσα ἔχει τὴ δικαιοσύνη της ὅπως καὶ ἡ στερηά. Καὶ ἂν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσῃς τὴν ἔχει καλήτερα ἀπὸ τὴ στερηά. Ἐδῶ δὲν ἔχει τρίτσα κάτσα· ἔκαμες-ἔλαβες· στὸ κρέμασε ὥστε νὰ εἰπῇς ἀπίδι· στὸ τίναξε ἀπάνου, σὰν ἀστραπόβολο!... Μωρέ, μὰ τὸ κακὸ ποῦ εἶδα σ' ἐκεῖνο τὸ Ἀντριώτικο καράβι! Δὲν ἐπολυκαίρισε οὔτε μῆνα. Τί λέγω οὔτε μῆνα; οὔτε δεκαπέντε ἡμέρες· μωρὲ οὔτε δέκα! Μονοβδόμαδα ἔκαμε-ἔλαβε. Καὶ νὰ σοῦ εἰπῶ, ἔτσι εἶνε τὸ σωστό. Ὅ,τι γίνει στὴ θάλασσα γλήγορα λησμονιέται. Οἱ ναυτικοὶ δὲν κάθονται νὰ ψιλοκοσκινίζουν τὸ καθετὶ ὅπως οἱ στερηανοί· δὲν ἔχουν καιρὸ γιὰ μοιρολόγια. Ἔγινε-πέρασε· πάει μὲ τ' ἀέρι, μὲ τὸ κῦμα, μὲ τὸν ἀφρό, μὲ τὴν τρικυμία, μὲ τοῦ καιροῦ τὰ διάβατα. Γιαὐτὸ πρέπει ὅ,τι ἔρθῃ νὰ ἔρθῃ σύγκαιρα. Μόνον τότε σταματάει τὸ νοῦ, τρομάζει τὸ νοῦ, τρομάζει τὴ συνείδηση καὶ τὴν κάνει νὰ σκεφθῇ, πῶς βρίσκεται κάτιτί ἀνώτερο ψηλά, ποῦ βλέπει, ἀόρατο, τοῦ καθενὸς τὸ δίκηο.

Ἤμουνα θυμοῦμαι ξετσουρμάδος στὴν Πόλη. Δὲν ἠξεύρω πῶς μοῦ ἦρθε—δὲν εἶχα τί νὰ κάνω καλήτερο—καὶ ἀποφάσισα νὰ κατεβῶ στὴν Ὕδρα νὰ στερανωθῶ. Μὰ ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ εὕρω καράβι δικό μας, ἔφαγα τὰ λεφτὰ ποῦ εἶχα γιὰ τὸ γάμο. Ἐσεῖς ἠξέρτε τὴ ζωὴ ποῦ κάνουν οἱ ναυτικοὶ στὴν Πόλη, σὰν εἶνε ξετσουρμάδοι. Τὰ πλούτη τοῦ Κροίσου νὰ τοὺς δώσῃς, δὲν τοὺς φτάνουν οὔτε γιὰ πιπέρι. Ἀπὸ τὸ Σιφνέϊκο καφενὲ στὴ Σαντορινιὰ ταβέρνα στὸ Κεμεραλτί. Χαρτιά, κρασί, γυναῖκες νυχτημέρα! Σὲ δεκαπέντε ἡμέρες ἄδειασε τὸ κεμέρι. Εἶχα καὶ χρέος τρία μετζίτια στὸ Σιφνέϊκο καφενὲ καὶ δεκατρία μπεσλίκια στὴ Σαντορινιὰ ταβέρνα. Ὅσο γιὰ τὸ Κεμεραλτὶ μὴν τὰ ρωτᾷς. Λίγο ἔλειψε νὰ μοῦ φορέσουν τὸ φεσάκι καὶ νὰ μὲ βάλουν νὰ παίζω τὴ λαντέρνα στὴν πόρτα...

Μὰ τὸ δουλευτὴ ὅσο εἶνε γερὸς μὴ τὸν φοβερίζῃς. Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες ἐβγῆκε λόγος στὴν Κρασσόσκαλα πῶς ἕνας Σπετσιώτης καπετάνιος τσουρμάρει γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα.. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς ἐγὼ τὸ ἄκουσα τελευταῖος. Εἶδες ἐκεῖ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ ἔβγῃς γυρεύοντας δουλειά. Ἔχεις δὲν ἔχεις παράδες, ἔμπα σὲ μία ταβέρνα τρῶγε, πίνε, χαρτζιλικώνου καὶ μὴ σὲ μέλει τέσσερα. Ὁ ταβερνιάρης, σὰν ἀκούσῃ δουλειὰ θὰ ἔρθῃ γυρεύοντάς σε. Θέλεις γιατὶ φροντίζει νὰ πάρῃ τὸν παρᾶ του ὁ ἄνθρωπος, θέλεις γιατὶ γυρεύει τὸ καλό σου σὰν

πατριώτης, δὲν σὲ ἀφίνει γιὰ πολὺν καιρὸ ρέμπελο. Ἔτσι ἔρχετ' ἕνα βράδυ ὁ ταβερνιάρης μου, μὲ βγάζει ἔξω ἀπὸ τὸν καφενὲ καὶ μοῦ λέγει στὸ αὐτί:

— Πάρε τὸ καρτάκι γιὰ χαρτζιλίκι καὶ τράβα στὸ Μπουγιούκδερε· γύρεψε τὸ μπαρκομπέστια τοῦ καπετὰν Μπισμάνη κ' ἔμπα μέσα. Αὐγὴ χαράματα σαλπάρετε γιὰ τὴ Μαύρη θάλασσα.

Δὲν εἶπα λόγο. Ἤπιαμε καὶ τὸ καρτάκι στὸ πόδι μὲ τὸν καλοθελητή μου, ἔκοψα τὰ ροῦχα στὸν ὦμο καὶ γραμμὴ γιὰ τὸ Μπουγιούκδερε. Αὐγὴ χαράματα ἐπήραμε τὴν ἄγκυρα, μὰ ὁ καπετάνος ξεκολλημὸ δὲν εἶχε ἀπὸ τῆς κουμπάρες. Ξέρεις τί εἶνε οἱ Μπουγιουκδερετοποῦλες· μπουκιὰ καὶ συχώρεση! Εἶδε κ' ἔπαθε ἡ βάρκα γιὰ νὰ τὸν φέρῃ μέσα τὸν καπετάνο. Ὡς τόσο ἐβγήκαμε ἀπὸ τὰ Μπουγάζια. Ηὕραμε νοτιὲς τὸν καιρό· σὲ τέσσερες ἡμέρες περάσαμε στὸ Κέρτζι, στὸ στόμα τῆς Ἀζοφικῆς. Μέσα σ' ἐνάμισυ μῆνα, ἀρχὲς τ' Ἁγιαντρέος ἤμαστε ἕτοιμοι πάλι γιὰ ταξεῖδι. Ἐπλάκωσεν ὅμως ἡ Πεντέχτη· Εἶδες ποῦ λέγει ὁ λόγος: Στὴ χάση-πιάση ἁρμένιζε Πεντέχτη στὸ λιμιῶνα. Ὁ καπετὰν Μπισμάνης ἦταν φρόνιμος καπετάνος· ἂν δὲν ἔβλεπε καλοσυνάδα τὰ σημάδια τοῦ καιροῦ δὲν ἔλυνε πρυμόσχοινα. Μὰ τί νὰ φέρῃ ὁ διάβολος γιὰ τῆς ἁμαρτίες μας. Ὁ καπετάνος εἶχε μία κάσσα γλυκὰ σπιτίσια νὰ τὰ δωρήσῃ στὸν ἔμπορο. Γιὰ νὰ μὴν πληρώσῃ τελώνειο τὰ δίνει μία νύχτα σὲ φίλους του νὰ τὰ βγάλουν λαθραῖα. Μὰ τὴν αὐγὴ μαθαίνει ἀπὸ τὸν ἔμπορο πῶς τὴν κάσσα τὴν ἔπιασαν οἱ τελωνοφύλακες. Ἀκούοντας ἔτσι ὁ καπετάνος τρέχει στὸ καράβι. Οἱ Ροῦσοι, εἶδες, δὲν χορατεύουν. Δὲν θὰ τοὺς ἐκούστιζε τίποτα νὰ πάρουν τὸ πρᾶμμα, νὰ κατασχέσουν καὶ τὸ καράβι κ' ἐμᾶς ὅλους νὰ μᾶς στείλουν ἀλυσοδεμένους στὴ Σιβηρία. Οὔτε καιρὸ ἐκύτταξε πιὰ οὔτε τίποτα μόνον πάρσιμο τὴν ἄγκυρα κ' ἐμπρός. Καὶ νὰ ἰδῇς ποῦ συνεπῆρε καὶ ἄλλους αὐτὸ τὸ κίνημά μας. Πολλὰ καράβια ἦσαν ἕτοιμα νὰ φύγουν μὰ ἔμεναν βλέποντας συλλογισμένο τὸν καιρό. Στὸ κίνημα ὅμως τοῦ καπετάνου μας ἐβγῆκαν κ' ἐκεῖνα στὰ πανιά. Ἦταν ὅμως ὁλοφάνερο πῶς ἡ Πεντέχτη δὲν θὰ ἐχοράτευε. Γύρω τὰ θεμέλια τ' οὐρανοῦ ἦσαν κατάσκουρα· ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε συλλογισμένος. Ἄσπρος καὶ λερωμένος, σὰν ἄπλυτο καραβόπανο, ἐστριφογύριζε γοργά, λὲς κ' ἐβιαζότουν νὰ κρυφθῇ στὰ κύματα, πρὶν τὸν προφθάσῃ ἡ ἀναστάτωση τῶν στοιχείων. Τὰ δελφίνια ἔτρεχον κοπαδιαστὰ ἀπάνου στὸν καιρὸ κ' ἐπηδοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ νερά, σὰν νὰ τὰ κυνηγοῦσε καμμία φάλαινα· οἱ γλάροι μὲ χωμένο τὸ λαιμὸ στοὺς ὤμους, χαμωπετῶντας καὶ σκούζοντας, ἔφευγαν κατὰ τὶς στερηές. Ὁ καπετάνος βλαστημῶντας καὶ Ρούσους καὶ τὸν ἔμπορο καὶ τὰ γλυκά, ἑτοιμάστηκε νὰ παλέψῃ παληκαρίσια.

— Ἄλα, παιδιά· ἐφώναζε, κυττάζοντας περίγυρα σὰν ἀγριόγατος· μάϊνα τὰ πανιά· οὔτε φούσκα νὰ μὴ μείνῃ στὶς σταύρωσες, οὔτε σχοινὶ λυτὸ στὰ ξάρτια, οὔτε χαραμάδα εὔκαιρη στὸ κατάστρωμα!..

Τὸ εἶπε κ' ἔγεινε. Σὲ μισὴ ὥρα οὔτε φούσκα ἔμεινε στὶς σταύρωσες, οὔτε σχοινὶ λυτὸ στὰ ξάρτια οὔτε χαραμάδα εὔκαιρη στὸ κατάστρωμα. Τ' ἀμπάρια, ἡ πλώρη, ἡ κάμαρα τοῦ καπετάνου, τὸ μαγερειὸ ἐκαρφώθηκαν ὅλα ποῦ δὲν ἐπέρναγε τρίχα. Ἐπλάκωσε ἡ νύχτα. Καὶ μαζὶ ἐπλάκωσε ἡ ἀνυπομονησία, τὸ ψυχοβάσανο ἐκεῖνο ποῦ μόνον οἱ θαλασσινοὶ γνωρίζουν. Τὰ μεσάνυχτα, εἶδες, εἶνε ὥρα ποῦ θὰ κριθῇ ὁ καιρός. Ὅσο ἐπλησίαζαν ἐκεῖνα, τόσο ἐμεγάλωνε τὸ καρδιοχτύπι μας.

— Ἄχ καὶ νὰ μᾶς τὸν ἔφερνε τρεμουντάνα· ἄκουες τὸν ἕνα ἀποδῶ.

— Ἂς τὸν πάρῃ πρῶτα στὴν ὄστρια, ὀστριασορόκο ἂς τὸν πάρῃ καὶ βλέπουμε.

— Σιγά, παιδιὰ καὶ πλακώνει τὸ πουνεντεμαίστρο· στὴ βόλτα βρίσκονται σιγόντοι καιροί. Σωπᾶτε κι' ἄβρεχοι θὰ πᾶμε στὰ Μπουγάζια.

Ἐξελαιμιαστήκαμε ὅλοι κυττάζοντας περίγυρα. Καὶ ὁ σκύλος μας ἀκόμη ὁ Καψάλης, στὴ μέση τοῦ πομπρέσου καθισμένος, ἅπλωνε τὸ λαιμό του κ' ἔρριχνε μακρυὰ τὴ μούρη του, σὰν ν' αὐτιαζότουν τὴ σύνοδο τῶν στοιχείων. Ἡ σκοτεινιὰ τῆς νύχτας, τοῦ κυμάτου τὸ φούσκωμα καὶ ἡ φωνὴ κι' ὁ ἀφρός, τῶν πανιῶν καὶ τῶν ἁρμένων τὸ τρίξιμο, τοῦ καραβιοῦ τὸ κύλιμα, τὸ σχοινάκι ποῦ παραλυμένο ἐχτυποῦσε δίπλα στὸ θαλασσομάχο, καὶ ἡ ἀλυσίδα ποῦ ἔσκουζε κουλουριασμένη στὸ μπαμπᾶ, ὅλα εἶχαν γιαμᾶς φωνὴ καὶ μᾶς ἔδειχναν πῶς κακὴ γκαστριὰ ἔκανεν ἡ Φύσις. Μόνον ὁ καπετάνος δὲν ἔλεγε τίποτα παρὰ ὀρθὸς ἐμπρὸς στὴν κάμαρή του, ἐτραβοῦσε τὴν πίπα του, χωρὶς κίνημα κανένα τοῦ προσώπου, λὲς καὶ ἦταν ἀπὸ μάρμαρο.

Ἀκριβῶς στὸ ζύγι τὰ μεσάνυχτα ἦρθε τὸ πρῶτο φύλλο παγωμένο. Δεύτερο φύλλο κ' ἐξέσπασε φοβερὸς ὁ γρεγολεβάντες. Ἐκεῖνο ποῦ ὑποψιαζόμαστε ὅλοι χωρὶς νὰ τὸ ξεστομίζωμε ἔγεινε· ὁ χειρότερος καιρὸς τῆς Μαύρης θάλασσας μᾶς ἅρπαξε στὰ φτερά του. Ἀλλοίμονο στὸ σιταρόσπειρο σὰν πέσῃ στοῦ μύλου τὰ δόντια!...

Ἑφτὰ ἤμαστε στὸ μπαρκομπέστια καὶ ὁ καπετάνος ὀχτώ. Καὶ οἱ ὀχτὼ μάτι δὲν ἐκλείσαμε, τσιγάρο δὲν ἐστρίψαμε ὅλη νύχτα. Ντυμένοι μὲ τοὺς μουσαμάδες, ἄλλος ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὶς βάρκες, πίσω ἀπὸ τὸ μαγεριό, στὴ ρίζα τοῦ καταρτιοῦ, ὅπου ἐπρόφθανε καθένας ἐγύρευε μέρος ν' ἀπαγκιάσῃ· μὰ μόλις ἐσυμμαζονότουν ἕνα κῦμα ἔφθανε καὶ τὸν ἔλουζε ἀπὸ πάνου ὡς κάτου. Ζωντανὴ ἡ θάλασσα ἔμπαινε ἀπ' ὅλες τῆς μεριὲς κ' ἐπελάγωνε. Τὰ μπούνια, πρύμη-πλώρη ὀρθάνοιχτα καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κεφαλώσουν τὰ νερά. Ἕνα κῦμα ἔφευγε δύο ἐρχόντουσαν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς τὸ καράβι ἦτον καλοθάλασσο καὶ ὁ καπετάνος σωστὸ θαλασσοποῦλι. Μὲ τὸ ρέκασμα ποῦ ἔκανε τὸ κῦμα μακρυὰ ἐγύριζε τὴν πλώρη καὶ τὸ δέχοταν στὰ πλάγια· ἀλλοιῶς θὰ ἐπαθαίναμε μεγάλη ζημία. Κ' ἔτσι ὅμως ἡ ζημία δὲν ἔλειψε. Διπλῆ ζημία, ἡ μία φοβερώτερη καὶ τρομερώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἕνα κῦμα ἦρθε καὶ μᾶς ἅρπαξε τὴ μικρὴ βάρκα ἀπὸ τοὺς μούρσους καὶ τὴν χόρευε στὸ κατά-

στρωμα σὰν καρυδόφλουδο. Ρίχτηκαν δύο τρία παιδιὰ νὰ τὴν ἁρπάξουν μὰ ποῦ νὰ τὴν κρατήσουν! Ἠμπορεῖς, μαθέ, νὰ κρατήσῃς ἀρκούδα λυσσασμένη· χέρια εἶνε, δὲν εἶνε ἀτσαλοσίδερο! Τὴν ὥρα ποῦ τὰ παιδιὰ ἅπλωναν κατὰ τὴν πλώρη, ἐκείνη στὴν πρύμη εὑρισκότουν· καὶ τὴν ὥρα ποῦ ἅπλωναν στὴν πρύμη, στὴν πλώρη ἔφτανε. Ἂν τὴν ἐβλέπατε, μωρὲ ἀδέρφια, πῶς ἐπηδοῦσε, ἂν τὴν ἀκούατε πῶς ἐμούγκριζε καὶ ἀγκομαχότουν, πῶς συνέπαιρνε ὅ,τι εὕρισκεν ἐμπρός της, πῶς ἔκοβε τὰ σχοινιά, πῶς ἔσπαζε τὰ σίδερα χωρὶς αὐτὴ νὰ παθαίνει τίποτε, θὰ ἐπιστεύατε κ' ἐσεῖς πῶς δὲν ἦταν βάρκα ἐκείνη παρὰ ὁ διάβολος ἀλάκερος. Ἐμεῖς καθὼς τὴν εἴδαμε ἔτσι ἐσταυροκοπηθήκαμε κ' ἐτραβήξαμε χέρι. Ἐνοιώσαμε πῶς κάτι γαϊτάνι θὰ μᾶς ἔπλεκεν ὁ τρισκατάρατος.

— Τὸ κερί, παιδιά· τὸ κερὶ ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο! φωνάζει ὁ καπετάνος.

Καθὼς ἄκουσε τὸ κερί, ἐλύσσαξε· ἔκανε κοτζάμου ξύλο κ' ἔτρεμε σὰν τὸ φυλλοκάλαμο. Καὶ στὴν ὥρα ποῦ ἐπλάκωνε τὸ κερὶ ἡ βάρκα, φοβερὰ ρεκάζοντας ἐπήδησε στὰ κύματα μὲ τὸν Γιώργη τὸ Σπετσωτάκη, ποῦ ἤθελε νὰ παλέψῃ μαζί της. Γιὰ μία στιγμή, τὴν ὥρα ποῦ μᾶς ἐσήκωνε μεσουρανὶς τὸ κῦμα, τὸν εἴδαμε κάτου σὲ βαθειὰ καὶ θεοσκότεινη λαγκαδιὰ ν' ἀντρομαχιέται· καὶ τὴν ὥρα ποῦ μᾶς κατέβαζε στὰ τάρταρα, εἴδαμε ἕνα κῦμα θεόρατο, μὲ χίλια νύχια καὶ μὲ μυρίους ἀποκλαμούς, νὰ τὸν παίζῃ στ' ἀφρισμένο στόμα του καὶ νὰ μᾶς τὸν πετᾷ κατάμουτρα, μὲ βρισὲς καὶ φοβερίσματα. Ριχνόμαστε ὅλοι νὰ τὸν ἁρπάξουμε ἀλλὰ τὴν ἴδια ὥρα πισωπατοῦμε ἀνατριχιασμένοι. Ὁ δύστυχος ἐκρεμότουν στὴν κουπαστὴ με τὸ κεφάλι ἀνοιγμένο καὶ σκόρπια τὰ μυαλὰ στὸ κατάστρωμα, μὲ τοὺς ἁρμοὺς τριμμένους, τὰ κρέατα λυωμένα, τσακισμένα ὅλα του τὰ κόκκαλα. Δὲν ἐπροφτάσαμε νὰ συνέρθουμε ἀπὸ τὴ φρίκη καὶ τὸ κῦμα, τὸ ἴδιο κῦμα ποῦ μᾶς τὸν ἔρριξε πρίν, μὲ τὰ χίλια του νύχια καὶ τοὺς μυρίους του ἀποκλαμούς, ἦρθε καὶ τὸν ἅρπαξε πάλι καὶ οὔτε τὸν ξαναΐδαμε. Κακόμοιρο παιδί! ἦταν ὁ καλήτερος τῆς συντροφιᾶς μας!...

Ἦρθε ὡς τόσο ἡ αὐγή. Καλήτερα ὅμως νὰ μὴν ἐρχότουν ἀφοῦ ἦρθε νὰ μᾶς δείξῃ τέτοιο θέαμα! Μωρὲ εἴδατε ποτέ σας τὴ θάλασσα νὰ βγάζῃ καπνό; Ἂν δὲν τὸ ἔβλεπα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια ποτὲ δὲν τὸ ἐπίστευα. Εἶδες τὸ καλοκαῖρι ποῦ βάνουν φωτιὰ στὶς καλαμιὲς οἱ τσοπάνιδες γιὰ τὸ χορτάρι, πῶς σηκόνονται κολῶνες οἱ καπνοὶ περίγυρα καὶ κλειοῦνε τὰ θεμέλια τ' οὐρανοῦ; Ἔτσι κολῶνες ἀνέβαινον κλωθογυρίζοντας οἱ καπνοὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν στὸν οὐρανό. Καὶ τί οὐρανό; πυκνὸ καὶ βρώμικο σὰν ἀπὸ ξαντὸ κουρελιῶν, χαμηλώτερο ἀπὸ τὴν ἀμπασογάμπια τῶν καταρτιῶν μας. Ἡ γαλέτα, ὁ κονтραπαπαφίγκος καὶ ὁ παπαφίγκος ἐχώνευαν μέσα του. Μοῦ φάνηκε πῶς βρέθηκα ἄξαφνα πίσω, στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας, ὅταν ὁ οὐρανὸς ἦταν τόσο χαμηλὰ ποῦ τὸν ἔγλειφαν τὰ βωδάκια· πῶς οἱ καπνοὶ δὲν ἦσαν ἄλλο παρὰ ἡ φωτιὰ ποῦ ἄναψε τὸ φίδι γιὰ νὰ τὸν κάψῃ. Καὶ ἀπ' ὥρα σὲ ὥρα ἐπερίμενα πῶς θὲ νὰ δῶ τὴν καλόγνωμη γουστερίτσα νὰ φέρνῃ τὸ νερὸ στὸ στόμα της, νὰ σβύσῃ τὴν φωτιά, ὁ οὐρανὸς νὰ ψηλώσῃ γαλανὸς καὶ πεντάμορφος, ὁ ἥλιος παντοδύναμος νὰ διώξῃ τοὺς καπνούς, νὰ φανῇ ἡ γῆ πλουτοδότειρα καὶ χιλιόκαλλη, νὰ λάμψῃ ἡ θάλασσα ἥμερη καὶ γελαστὴ καὶ τὰ πετούμενα τῆς σπερηᾶς ἀπάνω στ' ἀνθισμένα κλαδιὰ νὰ ψάλλουν μυριόστομο ὕμνο εὐχαριστίας στὸ Δημιουργό, γιὰ τὴν ταχτοποίηση τῶν στοιχείων.

Ὄνειρο ὅμως ἦταν ἡ ἐλπίδα μου αὐτή! Οἱ καπνοὶ ὅλο καὶ πυκνότεροι ἐγίνοντο· ψηλά, χαμηλὰ μᾶς ἔζωναν περίγυρα καὶ δὲν ἐξεχωρίζαμε παρὰ καμμία φορὰ ἄσπρον τὸν ἀφρὸ θεόρατου κυμάτου, πράσινον σὰν ἀλογόπετρα. Κατὰ τὸ μεσημέρι κἄπως ἀραιώθηκαν οἱ καπνοὶ καὶ εἴδαμε μακρυά, σὰν ἴσκιο ἕνα μπάρκο, ποῦ κατέβαινε μὲ τὰ πανιὰ τοῦ τρίγκου καὶ τῆς ἀμπασογάμπιας. Ἐπιάσαμε κ' ἐμεῖς τραβέρσο ἀπάνου στὸν καιρὸ μὲ τὰ κάτου πανιά. Μὰ ὥς που νὰ τὸ καλοϊδοῦμε τὸ χάσαμε ἀπ' ἐμπρός μας τὸ μπάρκο. Οἱ κολῶνες τοῦ καπνοῦ ἄρχισαν πάλι ν' ἀνεβαίνουν, σιγὰ σιγὰ κλωθογυρίζοντας τὶς ἄπιαστες τουλοῦπες τους κ' ἐπυκνώθησαν ὁλόγυρά μας ἄλλες χαμηλές, ἄλλες ψηλότερες, ἄλλες σ' ἕνα μέρος συμμαζωμένες, ἄλλες φυτεμένες στὴ γραμμή, ἄλλες κλαδεμένες ἀπότομα στὶς κορφές, ἄλλες πλέκοντας καμαρωτὰ τὰ κωλορρίζα τους, ἐδῶ ἀδερφωμένες ἐκεῖ ἀρνοφύτευτες. Κ' ἐμεῖς ἐκεῖ μέσα θαμμένοι, καταμόναχοι, μισοπαγωμένοι καὶ θεονήστικοι, ἐλέγαμε πῶς εἴμαστε σὲ κανένα δάσος ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν παραμυθιῶν τὰ μαγεμμένα, ποῦ ἔχουν δένδρα καὶ πατουλιές, κρεββατωσὲς καὶ καμάρες ἀεροῦφαντες, ποῦ ἄνθρωπος δὲν διαβαίνει, καὶ πουλὶ πετούμενο δὲν λαλεῖ καὶ θηρία δὲν μονιάζουν παρὰ βασιλεύει ἡ ἐρημία καὶ τὸ σκοτάδι κυβερνᾷ καὶ ἡ παγωνιὰ καταλεῖ, ἀργὰ καὶ ἄσφαλτα τοὺς δύστυχους ποῦ ἐπλάνεψεν ἡ τύχη τ' ἀνήλιαστα μονοπάτια του!...

Θέλετε ὅμως ν' ἀκούσετε τὴν ἀλήθεια; Οὔτε τ' ἀγριεμένα κύματα ποῦ ἔχασκαν νὰ μᾶς καταπιοῦν, οὔτε οἱ πυκνοὶ καπνοὶ ποῦ μᾶς ἐστράβωναν, οὔτε ἡ παγωνιὰ ποῦ ἔπηζε τὸ αἷμα στὶς φλέβες μας, μᾶς ἐβασάνιζε τόσο ὅσο ἡ λάμια ποῦ εἴχαμε ζωντανὴ μέσα μας καὶ ἀλυχτοῦσε κ' ἔσχιζε μὲ τὰ νύχια τὰ ἴδια τὰ κρέατά της. Θεόστραβη, μωρέ, ἡ πεῖνα μᾶς θέριζε τὰ σωθηκά! Νὰ χάσκῃ τὸ μνῆμα ἐμπρός σου κ' ἐσὺ νὰ γυρεύῃς φαγί, παράξενο ἀλήθεια. Κ' ἐγὼ τόρα σὰν τὸ συλλογίζομαι, παράξενο μοῦ φαίνεται καὶ κάνω τὸ σταυρό μου μὲ τὰ δυό μου χέρια. Καὶ ὅμως εἶνε ἡ μοναχὴ ἀλήθεια. Ἦρθε ὥρα ποῦ ἀπαραιτήσαμε κάθε δουλειὰ κ' ἐρρίξαμε ὅλοι μιὰ φωνὴ ἀγριεμένη, ποῦ τὰ θηρία τῆς θάλασσας ἐτρόμαξαν ἀκούοντάς την. Ἠθέλαμε νὰ χυθοῦμε νὰ ξυλώσουμε τ' ἀμπάρια, νὰ σπάσουμε τὴν πλώρη ἂν κ' ἠξέραμε καλὰ πῶς αὐτὸ ἦταν ὁ θάνατός μας. Μὰ εἶδες ποῦ λέγει; ἡ πεῖνα δὲν ἔχει μάτια. Ὁ καπετάνος ἔξυπνος ἄνθρωπος, εἶδε τὴ στιγμὴ κ' ἔβγαλε ἀπὸ τὸ καμαρί του ἕνα κουτὶ γαλέτες κ' ἕνα μποτηλάκι μὲ ροῦμι. Γαλέτα μὲ βούτυρο καὶ ροῦμι ζαμάϊκα, φαντάσου! Ἒ θὰ τὸ πιστέψετε; Μὲ δύο γαλετάκια κι' ἀπῶνα ρακογιάλι

ποῦ ἔδωκε τοῦ καθενός, ἐθεριέψαμε ὅλοι μὲ μιᾶς. Πλάκωσε ἡ νύχτα θεοσκότεινη καὶ ἄγρια. Ἄγριοι κ' ἐμεῖς, σὰν δράκοι ἑτοιμαστήκαμε νὰ παλέψουμε στῆθος πρὸς στῆθος μὲ τὸ χάρο.

Β'.

Ἄξαφν' ἀκοῦμε στὴν πλώρη στριγγιὰ τὴ φωνὴ τοῦ βαρδιάνου καὶ τὴν καμπάνα νὰ χτυπάῃ διαβολεμένα. Τὴν ἴδια ὥρα ἄλλη παρόμοια φωνὴ κι' ἄλλος καμπάνας ἦχος ἀκούστηκε νὰ βγαίνῃ μέσ' ἀπὸ τὸ τρισκότιδο. Ὅσοι δὲν ἀκούσατε στὴ ζωή σας τέτοια φωνὴ καὶ τέτοια καμπάνα, σὲ τέτοιον τόπο καὶ σὲ τέτοιαν ὥρα, χίλιες φορὲς καλότυχοι καὶ καλόμοιροι! Ὁ κίνδυνος τῆς θάλασσας δὲν ἔχει γλῶσσα φοβερώτερη ἀπὸ αὐτή. Τὴν ἀκοῦς μία στιγμὴ καὶ τὴν θυμᾶσαι ὥς που νὰ πεθάνῃς. Τί σοῦ λέγει καλὰ-καλὰ δὲν προφτάνεις νὰ καταλάβῃς, τ' αὐτιά σου δὲν προφτάνουν ν' ἀκούσουν τὸν ἦχο καὶ τὸν ρουφάει ἀμέσως ἀνατριχιασμένη ἡ ψυχή σου καὶ τὸν αἰσθάνεται, μαχαίρι δίκοπο καὶ κατάκρηο, ὅλη σου ἡ ὕπαρξη. Ἄκουσες αὐτὸν τὸν ἦχο, δέκα χρόνια ἀπὸ τὴ ζωή σου ἔχασες! Γιατί πίσω του ἀκολουθάει πάντα, ὅπως πίσω ἀπὸ τὴν πατρικὴ κατάρα τὸ ξεθεμέλιωμα τῆς γενεᾶς, ἕνας χτύπος κρύος ποῦ θυμίζει ἀμέσως τὸ χῶμα καὶ τὸ νεκροκρέββατο. Καὶ νάτος! ἀντήχησεν ἀμέσως ὁ ἀναθεματισμένος χτύπος καὶ αἰσθάνθηκα τὸ καράβι νὰ σπαράζῃ πρύμη-πλώρη, λὲς καὶ τὸ ἔπιασαν σπασμοί. Πηδάω στὴν πλώρη. Ἕνα θεόρατο μπάρκο μὲ τὰ πανιὰ τοῦ τρίγγου καὶ τῆς ἀμπασογάμπιας ἦτον κολλημένο μάσκα μὲ μάσκα στὸ δικό μας. Ἦταν ἐκεῖνο ποῦ εἴδαμε μία στιγμὴ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ ἐχάσαμε πάλι. Τραβέρσο ἐμεῖς τραβέρσο ἐκεῖνο ἐτρακάραμε στὴ βόλτα. Ἐκεῖ ν' ἀκούσῃς φωνὲς καὶ κακό! Ὁ καπετάνος τοῦ μπάρκου ἔβριζε τὸν δικό μας καὶ τὸν ἔλεγε τσοπάνο· ὁ δικός μας ἔβριζε ἐκεῖνον καὶ τὸν ἔλεγε παπλωματᾶ! Οἱ βαρδιάνοι καὶ οἱ δυὸ στὶς ἄκρες τῆς πλώρης, ἕτοιμοι ἦσαν νὰ πιαστοῦν μαλλιὰ μὲ μαλλιά. Οἱ ναῦτες ἔτρεχαν ἀπὸ πρύμη σὲ πλώρη μὴν ἠξέροντας τί γυρεύουν, βλαστημῶντας καὶ βρίζοντας χωρὶς νὰ ἠξέρουν ποιὸν καὶ γιατί. Ἄλλοι ἐγύρευαν τῆς βάρκες νὰ τὶς ρίξουν στὴ θάλασσα κι' ἀντὶ τῆς βάρκες ἔπιαναν τὶς κουπαστές. Ὁ Κράπας ἔφερνε γύρους στὸ καράβι, σὰν τ' ἄλογο στὸ ἀλῶνι, σούρνοντας πίσω του μία γούμενα μὲ τὴν ἰδέα πῶς ἦταν τὸ σεντοῦκι του· ὁ Κουτρούφης ὁ Σιφνιὸς ἐτραβοῦσε τὰ μακρυά του τὰ γένεια πιστεύοντας πῶς τραβοῦσε τὴ σκότα τοῦ παπαφίγκου· ὁ Μπαρπατρίγγας ὁ Μυκωνιάτης ἐλούφαξε πίσω ἀπὸ τὸ μπαμπᾶ λυσοδένοντας τὰ βρακιά του. Καὶ μήπως οἱ σκύλοι ἔμεναν ἥσυχοι; Ὁ δικός μας ὁ Καψάλης κ' ἐκεῖνος τοῦ μπάρκου μὲ τὴν τρίχα σηκωμένη, τὰ μάτια κατακόκκινα, σκαρφαλωμένοι καὶ οἱ δύο στὰ παραπέτα ἄρριζαν δαγκώνοντας ξύλα καὶ σχοινιὰ καὶ ἀλυχτοῦσαν κυττάζοντας τὸ ἕνα τἄλλο, θαρρεῖς κ' ἐκεῖνοι πῶς ἔβριζεν ὁ ἕνας «τσοπάνο!» καὶ τ' ἀπαντοῦσεν ὁ ἄλλος «παπλωματᾶ!» Ἔτσι ἐφώναζαν οἱ καπετάνοι, ἐφώναζαν οἱ ναῦτες, ἀλυχτοῦσαν τὰ σκυλιά, ἡ θάλασσα ἐρέκαζε, τὰ καράβια ἀνεβοκατέβαιναν κ' ἐτριζοκοποῦσαν ἀχώριστα σὰν δύο θηρία ποῦ ἁρπαγμένα στόμα μὲ στόμα πάσχουν νὰ γονατίσῃ τὸ ἕνα τἄλλο, κι' ὁ ἄνεμος ἐβογγοῦσε στὰ σχοινιὰ ὥστε φαντάσου τί εἰκόνας Κολάσεως ἐπαράσταινεν ἐκείνη ἡ σκηνή! Καὶ ἀπὸ ψηλὰ τὰ φανάρια τῆς γραμμῆς ἔχυναν τὸ χρωματιστὸ φῶς τους σιωπηλά, θαρρεῖς κ' ἔβλεπαν ἔκπληκτα τὸ θρῆνο ἐκεῖνο καὶ ἀποροῦσαν πῶς ἔγεινε, ἐνῷ αὐτὰ ὁλονυχτὶς ἀγρυπνοῦσαν στὶς φαναριέρες τους.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα ἐγὼ δὲν ἠξέρω πῶς εὐρέθηκα στὴν πλώρη. Σκύφτω, τί νὰ ἰδῶ; Ὅλη ἡ δεξιὰ μάσκα φαγωμένη καὶ τὸ κῦμα ἄγριο ἐχυνότανε στὸ ἀμπάρι κ' αἰσθάνομαι τὸ κατάστρωμα νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὰ πόδια μου. Δὲ χάνω καιρὸ πηδάω στὸ μπάρκο.

— Παιδιά, ἐδῶ! φωνάζω.

Θὰ μοῦ εἰπῇς γιατί ἐπήδησα στὸ μπάρκο; γιατὶ ἐφώναξα «παιδιὰ ἐδῶ;» Κ' ἐγὼ δὲν ἠξέρω. Εἶδα πῶς ἦτον γερὸ ἐκεῖνο; ἔλπισα πῶς θὰ ἐσωνόμαστε μὲ αὐτό; Τίποτα δὲν εἶδα, τίποτα δὲν ἔλπισα. Μὰ ὁ ὁδηγός, ποῦ ἔλεγεν ὁ Χούρχουλας προχθές, ἐκεῖνος μ' ἔσπρωξε ἐκεῖ μέσα καὶ νὰ ποῦ ἐσωθήκαμε. Τὸ πῶς ἐθωθήκαμε τὸ νομίζω θαῦμα ἀκόμη. Στὴ φωνή μου ἐπήδησαν καὶ οἱ ἄλλοι στὸ μπάρκο καὶ ὁ καπετάνος ὑστερνός. Καὶ νὰ σοῦ εἰπῶ ἀπάνω στὴν ὥρα· πέντε λεφτὰ ἀργότερα ὅλοι θὰ πηγαίναμε στὸ βυθό. Γιατὶ στὸ ἀδιάκοπο τίναγμα ποῦ τοὺς ἔκανε ἡ θάλασσα ἦρθε μιὰ στιγμὴ κ' ἐχωρίστηκαν τὰ καράβια. Τὸ μπαρκομπέστια ἐστέναξε βαθειά, ἐβούτησε μὲ τὴν πλώρη, ἔγειρε στὸ δεξὶ πλευρό, ἀνατινάχτηκε μὲ μία, λὲς κ' ἐπάσχιζε νὰ ξεφύγῃ τὸν κίνδυνο, ὥστε ποῦ ἄνοιξε πλατειὰ ἡ θάλασσα καὶ τὸ ἔκλεισε ἀφροκοπῶντας στὴν ἀγκαλιά της. Μὰ ἰδὲς τί Θεοῦ συνεργεία! Τὸ μπαρκοπέστια κατεβαίνοντας συνεπῆρε μαζί τὸ μπάστοῦνι τοῦ μπάρκου μὲ ὅλα τὰ σχοινιὰ καὶ τοὺς φλόκους καὶ τὰ σίδερα· τὴν ἴδια στιγμὴ ἔρχεται ἕνα φύλλο δυνατὸ καὶ ρίχνει κάτου καὶ τὸ πλωριὸ κατάρτι μὲ ὅλες του τὶς σταύρωσες. Ἀμέσως ἀλάφρωσε τὸ ξύλο. Ἔβγαλε ἕνα δυνατὸ στέναγμα, σὰν ἄλογο γονατισμένο ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτίο του, ἀντρειεύτηκε κ' ἐτινάχτη μὲ τὴν πλώρη ὀλόρθη. Στὸ ξαφνικὸ αὐτὸ ὀρθοπλώρισμα ἐκυλίσαμε ὅλοι στὴν πρύμη σὰν ἀσκιά.

— Ἄλα, παιδιά, στὶς τρόμπες! φωνάζει ἀμέσως ὁ καπετάνος· μονάχα οἱ τρόμπες εἶνε ἡ σωτηρία μας!

Χωνόμαστε πρόθυμα ἄλλοι ἐδῶ ἄλλοι ἐκεῖ γιὰ τὶς τρόμπες. Μὰ σὲ ξένο σπίτι κανεὶς μοιάζει σὰν τὸ στραβὸ στὸν Ἅδη. Ἄσε ποῦ ἦταν ἀνάγκη ν' ἀρκουδίζωμε σὰν τὰ μικρὰ παιδιά. Τὸ μπάρκο τόρα ἦταν ἔμπριμο· ἡ πλώρη καὶ ἡ μισὴ καρίνα ἦταν στῆθος ἐλεύθερο ἐμπρὸς ὥστε μὲ τὸ σκαμπανέβασμα τὸ κατάστρωμα καταντοῦσε κάθετο, σὰν νεροσυρμή. Ἦταν ὅμως αὐτὸ καὶ ἡ σωτηρία μας· γιατὶ καὶ τοῦ μπάρκου ἡ μάσκα ἦταν φαγωμένη ἀλλὰ τὸ ἄνοιγμα ψηλότερα τόρα ἔπερνε λιγώτερο νερό. Ὡς τόσο βρήκαμε τὶς τρόμπες καὶ ἀρχίσαμε τὸ τρομπάρισμα.

Ἐξημέρωσε τέλος ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα. Μὰ τί ἡμέρα; Οὐρανὸς καὶ θάλασσα εἶχαν μία βρωμερὴ θολωμάρα ποῦ σοῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Πιὸ συχαμένη αὐγὴ δὲν θυμοῦμαι ν' ἀπάντησα στὴ ζωή μου! Νομίζεις πῶς τὴν ἔστειλε ἐπίτηδες ὁ Θεὸς γιὰ νὰ μὴ μᾶς φανῆ πολὺ μαύρη ἡ νύχτα τοῦ τάφου ποῦ ἐπλάκωνε ὥρα τὴν ὥρα. Ἄξαφνα ἐκεῖ ποῦ ἐτρουμπάριζα ἀκούω κοντά μου τὸ ναύκληρο κάτι νὰ σφυρίζη στ' αὐτὶ τοῦ καπετάνου. Αὐτιάζομαι· τί ν' ἀκούσω; Οἱ παληοὶ ναῦτες τοῦ καραβιοῦ ἔλειπον ὅλοι. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἐκείνην τὴν ὥρα τὸ ἐμαθαίναμ' ἐμεῖς! Ὅλη τὴ νύχτα, ἐνομίζαμε πὼς ἦταν μαζί μας κ' ἐκεῖνοι· πολλὲς φορὲς ἐπίστευα πῶς ἦταν ὁ σύντροφός μου στὴν τρόμπα, πῶς τὸν εἶχα συναγωνιστὴ στὸ πλάγι μου! Ἐκείνη τὴν ὥρα ἔμαθα ἀκόμη πῶς τὸ μπάρκο ἦταν Ἰταλικὸ καὶ τότε μοῦ ἦρθαν στ' αὐτὶ οἱ φωνὲς τῆς νυχτός, ποῦ μέσα στὸν ἀναβρασμὸ τοὺς ἔδινε ὅ,τι ἔννοια ἤθελε ἡ ζαλισμένη φαντασία μου! Ἀνατριχιάσαμε ὅλοι. Ἀμέσως ὑποψηαστίκαμε πῶς οἱ ναῦτες ἐκεῖνοι ἐπήδησαν στὸ καράβι μας, ὅπως ἐμεῖς στὸ δικό τους καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τοὺς ρούφηξε ἡ θάλασσα. Ἔπειτα ὅμως εἴδαμε ποῦ ἡ μεγάλη βάρκα ἔλειπε κ' ἐκαταλάβαμε πῶς ἐγύρεψαν σ' αὐτὴ τὴ σωτηρία τους. Κυττάζομε γύρω τὴ θάλασσα· οὔτε βάρκα, οὔτε τίποτα. Τοὺς συχωρέσαμε καὶ τοὺς ξεχάσαμε. Σὲ τέτοιες ὧρες ποῦ ἔχεις τὸ κεφάλι σου στὸ τράστο, δὲ μένει καιρὸς νὰ συλλογισθῆς γιὰ τὸν ἄλλονε. Πῆρε ὡς τόσο τὴ μπουροῦ κ' ἐφύσιξε ὁ ναύκληρος δύο τρεῖς φορές. Μὰ μόνο τὴ φωνή της ἀκούσαμε βαρειὰ καὶ στριμμένη, σὰν εἰρωνία ποῦ μᾶς ἔστελνε τὸ ἄσπλαχνο τὸ πέλαγος...

Κατὰ τὸ μεσημέρι ὁ ἥλιος ἔσχισε τὸ πυκνὸ στερέωμα κ' ἔρριψε μιὰ ἀχτίνα του μακρυά. Τὰ βουνὰ τῆς Θεοδόσιας ψηλά, χιονισμένα, ἔβγαιναν λαμπρὰ σὰν κρουσταλλένια παλάτια μέσ' ἀπὸ τὰ θολὰ νερὰ καὶ τὸν σκοῦρον ὁρίζοντα. Εὑρισκόμαστε κάτου ἀπὸ τὴν Κριμαία. Ἂν ἦταν τρόπος νὰ πλησιάζαμ' ἐκεῖ εἴχαμ' ἐλπίδα σωτηρίας. Ἀλλὰ τὸ μπάρκο στὴν κατάσταση ποῦ εὑρισκότουν ἦταν σῶμα νεκρὸ καὶ ἀνεμοφόρετο. Καὶ μήπως εἶχε στὸ νοῦ της νὰ λιγοστέψη ἡ χιονιά; Ὅσο πήγαινε Τοῦρκος ἐγινότουν. Φύλλο στὸ φύλλο ἐρχόντουσαν οἱ ἄνεμοι καὶ ἅρπαζαν τὴν παγωμένη ἄχνη τὰ φτερά τους καὶ τὸν ἐστριφογύριζαν σύγνεφα ἐδῶ κ' ἐκεῖ σὰν κουρνιαχτὸ στὰ τρίστρατα. Ἦταν, βλέπεις, Σαραντάημερο καὶ ὅλα τὰ συντάγματα τῶν διαβόλων ἦσαν πεσμένα στὸ γιαλό. Καὶ ὁ βασιληᾶς τους ἀκόμη, ποῦ ἔχει παντοτεινὸ θρόνο του τὴ Σαντορίνη, μέσα ἦταν κ' ἐκεῖνος καὶ ὁδηγοῦσε τὰ φοβερὰ φουσάτα του στὸν πόλεμο καὶ χαλασμὸ τοῦ κόσμου. Ἡ θάλασσα ἀφροκοποῦσε ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη κ' ἐκυνηγοῦσαν τὸ ἕνα τ' ἄλλο τὰ κύματα κ' ἐψήλωναν κ' ἐδέρνουνταν κ' ἐβαρυβογγοῦσαν, γκαστρωμένα τὸν ὄλεθρο καὶ τὸν χαμό. Δὲν ἐπίστευες πῶς ἦταν ἄταλο νερὸ ἐκεῖνα, παρὰ θηρία ἀνήμερα, λύκοι καὶ λέοντες καὶ τίγρες καὶ ὕαινες, ἀρκοῦδες ἀσπρόμαλλες, ποῦ κοπάδια πεινασμένα, ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ οὐρανοθέμελα, καὶ ὡρμοῦσαν, κατάρα τοῦ πελάγου καὶ πικρὴ χολή, στὸ ἄμοιρο καράβι μας. Ἕνα κῦμα ἐδῶ ἐπλάκωνε πύρινο, μὲ τὸ στῆθος πλατὺ ἐμπρός, τρίζοντας τὰ δόντια του καὶ φοβερίζοντας, σηκόνοντας ψηλὰ μεδούσιο κεφάλι, σὰν νὰ ζητοῦσε μέρος κατάλληλο νὰ ριχθῆ γιὰ νὰ δώση τὸ τελειωτικὸ χτύπημα. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐγλυστροῦσε μουλοχτό, σὰν τὴν τίγρη ποῦ σούρνεται ἐπίβουλη νὰ πλακώση κοιμάμενο τὸν ἐχθρό της καὶ καθὼς ἔφθανε κοντά, ἐψήλωνε γιὰ μιᾶς θεόρατο καὶ ἀφρισμένο ἐκαβαλίκευε τὸ κατάστρωμα, ἐσάρωνε ὅ,τι εὕρησκεν ἐμπρὸς ξύλα καὶ σχοινιὰ καὶ σίδερα κ' ἐπερνοῦσεν ἀντίπερα, γρούζοντας ἀκόμη κι' ἀλυχτῶντας, πεισμωμένο ποῦ δὲν ἐμπόρεσε νὰ φέρη περισσότερη καταστροφή. Παρέκει ἄλλο ἐρχότουν ἀπὸ μακρυὰ ψηλό, φουσκωμένο, ἀκράτητο, ἀνεμοκυκλοπόδης πολεμιστὴς μὲ τὴ φαρέτρα του γεμάτη ἀπὸ φαρμακερὰ βέλη, μὲ τὴν ψυχὴ παραγεμισμένη ἀπὸ πύρινο θυμό, ἀνυπόμονος νὰ κάμη καὶ νὰ δείξη, θέλοντας νὰ σκορπίση σκόνη τὸν ἐχθρό του· αὐτή του ὅμως ἡ ἀνυπομονησία κι' ὁ μεγάλος του θυμός, ἔκαναν νὰ σκάη πρὶν φθάση στὸ σκοπό του καὶ μανισμένο γιὰ τοῦτο, ἔστελνε τοὺς ἀφρούς του, ὀλέθρια τῆς λύσσας του δείγματα. Καὶ ἄλλα μύρια ἐσπρόχνουνταν ὁλόγυρα ἀπὸ πρύμη σὲ πλώρη κι' ἀπὸ πλώρη σὲ πρύμη, ἁμιλλώμενα ποιὸ νὰ πρωτοχτυπήση, ποιὸ νὰ καταφέρη τὴν καιριώτερη πληγή, διαλέγοντας τὸ μέρος ποῦ θὰ σκαλώσουν ἀπάνω, σὰν ἀσκέρι ἀγριοπολιορκητῶν γύρω σὲ ἀντρειωμένο καὶ ἄπαρτο κάστρο. Κ' ἔβλεπες ἕνα ἐδῶ νὰ λαγκεύη καὶ ν' ἁρπάζη μὲ ἀφρισμένα δόντια τὴν κουπαστή· ἄλλο ἐκεῖ μὲ τὸ παίξιμο τῆς οὐρᾶς του μόνον νὰ κάνη τρίμματα τὴ σκάλα, ἄλλο μὲ προβοσκίδα φοβερὴ νὰ σουβλίζη πέρα-πέρα τὰ παραπέτα καὶ ἄλλο νὰ πιάνη ἀπὸ τὴν πρύμη καὶ νὰ ταράζη σύγξυλο τὸ πλεούμενο, σὰν κουρέλι. Καὶ ἄλλα, κοπάδι ὁλόκληρο, ἔβλεπες νὰ γονατίζουν νὰ γλυστροῦν σὰν φίδια κάτω ἀπ' τὴν καρίνα καὶ γιὰ μιᾶς νὰ πηδοῦν ὁλόρθα, νὰ τ' ἀναποδογυρίσουν πασχίζοντας. Κ' ἔβλεπες ἐκεῖνο τὸ μαῦρο νὰ γέρνη ἀποδῶ, νὰ διπλαρώνη ἀποκεῖ, νὰ βουτᾷ μὲ τὴν πρύμη στὰ τάρταρα, νὰ σηκώνεται μὲ τὴν πλώρη μεσουρανίς, νὰ δέρνεται καὶ νὰ βογγᾷ καὶ νὰ στενάζη ἀργὰ καὶ πονετικά, σὰν ἔμψυχο κ' αἰσθαντικὸ πρᾶμμα μέσα σ' αὐτὰ τὰ τέρατα. Νὰ πιστέψετε, μωρ' ἀδέρφια, πῶς ἦρθε στιγμὴ καὶ τὸ συμπόνεσα. Ἐξέχασα τὸ δικό μου κίνδυνο κ' ἐγύρισα σ' αὐτὸ τὴν προσοχή μου, μὴν ἠμπορῶντας νὰ φαντασθῶ τί τάχα τοὺς ἔφταιξε καὶ ἦσαν τόσο λυσσασμένα ἐναντίον του τὰ κύματα;

Τὸ μπάρκο εἶχε δύο τρόμπες· μία στὴν πρύμη καὶ μία στὴν πλώρη· διὰ νὰ κινηθοῦν ἤθελον ἀπὸ τρεῖς ἀνθρώπους καθεμία. Ἐμεῖς ὅλοι ὅλοι ἤμαστε ἑφτὰ μὲ τὸν καπετάνο. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἠθέλαμε νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ καταπιαστῆ στὶς τρόμπες· μὰ ἔπειτα αὐτὸς ἔγεινε ὁ μοναχὸς σκαντζαδόρος μας. Ἐπήγαινε πότε στὴ μία, πότε στὴν ἄλλη τρόμπα κ' ἔτσι ἔβγαινε ἀπὸ ἕνας κ' ἔπαιρνε λίγη ἀνάσα. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ ἔγεινε τὸ τράκο ὡς τὴν αὐγὴ ἔτσι ἐδουλέψαμε καλά. Ἂν δὲν ὀλιγοστέψαμε τὸ νερὸ δὲν τ' ἀφήσαμε ὅμως καὶ νὰ μᾶς κεφαλώση.

Δὲν εἰξέρω γιατὶ ἡ νύχτα καὶ ὁ κίνδυνος ἀγριεύουν τόσο τὸν ἄνθρωπο· θηρίο γίνεσαι· χωρὶς νὰ θέλῃς ἀφρίζεις· χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῇς δίνεις σῶμα στὸν κίνδυνο. Τὸν φαντάζεσαι ἄνθρωπο, δράκο πελώριο, Γολιὰθ σωστό, κ' ἐσύ, μικρὸς Δαυΐδ, γυρεύεις νὰ παλαίψῃς μαζί του, νὰ τὸν καταβάλῃς ἔχοντας πεποίθηση στὸ πεῖσμά σου, ποῦ σὲ κάνει ἑφτάψυχον. Νομίζεις πῶς τὸν ἔχεις ἐμπρός σου· πῶς παλεύετε στῆθος μὲ στῆθος· πῶς τὸν ἁρπάζεις ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὸν βροντᾷς χάμου, σὰν ἀσκί. Τὸν βρίζεις καὶ καταλαβαίνεις τὴ βρισιά σου νὰ τοῦ κάθεται μυλόπετρα στὴν ψυχὴ καὶ νὰ τὸν πνίγῃ. Τὸν φτεῖς καὶ βλέπεις τὸ ρόχαλό σου, κακὴ παρασαρκίδα, νὰ τοῦ ντροπιάζῃ τὸ πρόσωπο. Δίνεις γροθιὰ στὴ γροθιά, κλωτσιὰ στὴν κλωτσιά, δάγκωμα στὸ δάγκωμα· παλεύεις μὲ τὰ χέρια, μὲ τὰ πόδια, μὲ τὰ γόνατα, μὲ τὸ κεφάλι, μὲ τὰ δόντια, μὲ τὰ νύχια. Χιλιοπολλαπλασιάζεσαι· αἰσθάνεσαι νὰ φυτρώνουν γύρω στὸ σῶμά σου τόσα μέσα ἀμύνης ἀπροσμάχητα ποῦ ἀπορεῖς πῶς δὲν τὸ ἤξερες ἀπὸ πρίν. Πιστεύεις πῶς εἶσαι ὁ ἑκατόγχειρας. Λέγεις πῶς καὶ τὸν ἀνασασμό σου ἀκόμη ἂν θελήσῃς νὰ μεταχειρισθῇς θ' ἀποσβολώνῃς τὸν ἐχθρό σου. Τὸν σπρώχνεις ἀποδῶ, ἀποκεῖ τὸν ξεσχίζεις, ἀπ' ἀλλοῦ τὸν στραγκαλίζεις. Αἰσθάνεσαι τὸ αἷμά του νὰ σὲ περιχύνῃ, τὰ κοψίδια του νὰ κρέμωνται σπαρταριστὰ στὰ δάχτυλά σου καὶ σὺ ὅλο φυσᾷς καὶ ὅλο θυμώνεις καὶ ὅλο ἀντρειεύεσαι, ὅπως καὶ ὁ Ἰακὼβ ὁλονυχτὶς ἐπάλαιψε μὲ τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τέτοια θέση εἴμαστε κ' ἐμεῖς. Ὅλη νύχτα ἐπαλεύαμε μὲ τὶς τρόμπες καὶ οὐδὲ κόπο ἐκαταλαβαίναμε, οὔτε κρύο, οὔτε νύστα, οὔτε τίποτα. Πεῖσμα μονάχα φοβερὸ ποῦ ἐλέγαμε πῶς ἂν ἠθέλαμε ἤμαστε ἱκανοὶ νὰ καταπιοῦμε τὰ πέλαγα. Ἐπατούσαμε τὴν τρόμπα κ' ἐνομίζαμε πῶς ἔβγαινεν ἄμπουλος τὸ νερό. Μὰ σὰν ἐπῆρε ἡμέρα καὶ εἴδαμε τὴν κατάστασή μας μὲ μιᾶς ἐκόπηκαν τὰ ἥπατά μας. Ὁ καπετὰν Πήλιουρης ποῦ λὲν οἱ Κρανιδιῶτες πῶς ἐβγῆκε ἀπὸ τὸν τάφο καὶ γυρίζει περιπλανώμενος στὸν κόσμο, δὲν ἔχει ποτὲ τὸ χάλι τὸ δικό μας. Μωρὲ νὰ φουσκώσουμε τόσο καὶ νὰ μαυρίσουμε ποῦ νὰ μὴ γνωρίζῃ ἕνας τὸν ἄλλον! Τὰ μαλλιὰ τῶν κεφαλῶν μας, τὰ μουστάκια, τὰ γένεια ἀγρίεψαν καὶ ἐσκλήρυναν σὰν ἀφάνες· ὁ ἀνασασμός μας κρέμονταν κρούσταλλο στὰ μουστάκια καὶ τὰ γένεια μας· τὰ μάτια, λογχωμένα μέσα στὰ πυκνὰ ματόφρυδα, ἔχασκαν ἄσπρα καὶ ἄρητα, σὰν σαλιγκάρια. Ἂν ρωτᾷς καὶ γιὰ τὸ μπάρκο τὸ μισὸ εἶχεν μείνει κι' ἀποκεῖνο. Οὔτε παραπέτα πιά, οὔτε κουπαστές, οὔτε ξάρτια, οὔτε πανιὰ τοῦ εἶχαν μείνῃ ἀκέραια. Καὶ τὸ ἄνοιγμα κάτου ἀπὸ τὸ ὄκιο ἔχασκε πάντα σὰν διψασμένος Τάνταλος νὰ καταπιῇ τὰ κύματα! Σ' αὐτὸ τὸ θέαμα ὅλοι εἴπαμε νὰ παρατήσουμε τὸν ἀνώφελον ἀγῶνα. Μὰ ἡ φιλοτιμία, βλέπεις, μᾶς συγκρατοῦσε. Ὡς ποῦ στὸ τέλος ὁ Δημήτρης ὁ Σκοπελίτης, ὁ πιὸ ἄξιος καὶ πιὸ χεροδύναμος τῆς συντροφιᾶς, δίνει ἕνα φάσκελο τῆς τρόμπας καὶ βρίζοντάς την, σὰν νὰ ἦταν ἔμψυχη, τρέχει καὶ ξαπλώνεται τ' ἀνάσκελα στὸ κατάστρωμα.

— Μωρέ, σκυλί! τοῦ φωνάζουμε, τί κάνεις;

— Δὲν μπορῶ πιά.

— Μωρὲ θὰ χαθοῦμε! ἐδῶ ἔχουμε τσ' ἐλπίδες μας.

— Ἂς χαθοῦμε· ἔτσι κ' ἔτσι θὰ μᾶς φάῃ ποῦ θὰ μᾶς φάῃ τὸ κῦμα· κάλλιο μιὰ ὥρ' ἀρχήτερα. Ἐλύθηκα....

Καὶ ἀλήθεια ἔλεγε. Ὅλοι εἴμαστε λυμένοι. Τὰ γόνατά μου ἔτρεμαν σὰν τὸ φυλλοκάλαμο· τὰ δάχτυλά μου ὅπως ἦσαν κλεισμένα στὸ σίδερο τῆς τρόμπας ἔτσι ἔμεναν· οὔτε ν' ἀνοίξουν, οὔτε νὰ κλείσουν περισσότερο εἰμποροῦσαν· οἱ βραχιόνές μου ἔμεναν σκληροὶ κι' ἀλύγιστοι σὰν ἀτσάλι. Εἶχα ἕνα πόνο στὰ νεφρὰ σὰν κοψομεσασμένος· καθὼς ἔσκυφτα πατῶντας τὴν τρόμπα ἤθελα ἄλλον ἀπὸ πίσω νὰ μὲ σηκώσῃ ὕστερα.

Ἕτοιμοι ἤμαστε νὰ παραιτήσουμε κ' ἐμεῖς τὶς τρόμπες σὰν τὸ Σκοπελίτη καὶ νὰ ξαπλωθοῦμε προσμένοντας ἥσυχοι τὸ θάνατο. Μὰ στὴν ἴδια ὥρα ἀκοῦμε τὸν ναύκληρο νὰ φωνάζῃ ἀπὸ τὴν πλώρη.

— Πανί, παιδιά! ἕνα πανί!..

— Ἕνα πανί! φωνάζουμε κ' ἐμεῖς μ' ἕνα στόμα ἂν καὶ κανείς μας δὲν τὸ εἶδεν ἀκόμη.

Ἕνας μὲ τὸν ἄλλονε εἴδαμε στὸ τέλος ὅλοι μακρυὰ ἕνα μικρὸ χαμηλὸ πανάκι ποὺ ἀρμένιζε τὸ μαΐστρο. Δὲν ἦταν μεγαλήτερο ἀπὸ φοῦσκα καὶ μᾶς ἐφαινότουν θεόρατο. Μὲ μιᾶς ἐζωντανέψαμε· καὶ ὁ Σκοπελίτης ἀκόμη σὰν ἄκουσε πῶς φάνηκε πανὶ ἐπήδησεν ἀπάνου σὰν λεοντάρι κ' ἐρρίχτηκε στὴν τρόμπα ποῦ ἔκαμε νὰ τρίξουν ὅλα της τὰ χάρβαλα. Χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση μᾶς ἐκυρίεψεν ὅλους. ἐνομίζαμε πῶς ἦταν ἡ ὥρα ποῦ θὰ πηδήσουμε στὴ στερηά. Δένουμε ἀμέσως τὴ σημαία κόμπο στὸ χαϊμαλὶ ψηλὰ καὶ ἀρχίζουμε νὰ φωνάζουμε, νὰ φυσᾶμε τὴν μπουροῦ καὶ νὰ κουνοῦμε τὶς σκούφιες μας, χωρὶς νὰ σκεφθοῦμε πῶς τὶς φωνές μας ἔπνιγε τὸ φοβερὸ μούγκρισμα τοῦ κυμάτου καὶ τὰ κινήματά μας ἡ μακρυνὴ ἀπόσταση. Μόλις σὰν χελιδονάκι ποῦ σιγοπετᾷ προμηνῶντας τὴν ἄνοιξη ἐφαινότουν τὸ καράβι ἀσώματο ν' ἀρμενίζῃ στὸν σκοῦρον ὁρίζοντα λὲς καὶ ἦταν τῆς διψασμένης φαντασίας μας δημιούργημα καὶ ὅμως ἐμεῖς ἐπιστεύαμε πῶς μᾶς εἶδε, πως ἄκουσε τὶς φωνές μας, ἐγνώρισε τὸν κίνδυνό μας κ' ἔστρεψε βόλι καταπάνου μας. Ἦρθε μάλιστα στιγμὴ ποῦ παραιτήσαμε μάρμαρο τὶς τρόμπες κ' ἐτρέξαμε στὴν πλώρη νὰ βροῦμε τίποτα χρειαζούμενο νὰ πάρουμε.

— Μωρέ, παιδιά, βουλιάζουμε! ἀκοῦμε ἄξαφνα στριγγιὰ τὴ φωνὴ τοῦ καπετάνιου.

Πηδοῦμε ὅλοι ἔξω. Γιὰ πέντε λεφτὰ ποῦ ἔμειναν ἄδουλες οἱ τρόμπες τὸ νερὸ μᾶς ἐκεφάλωσε. Ριχνόμαστε πάλι καὶ ἀρχίζουμε τὸν ἀγῶνα. Μὰ τόρα δὲν μᾶς φαινότουν βαρὺς γιατὶ ἦταν ὁ τελευταῖος. Τὸ καράβι ὅλο καὶ πλάκωνε ἀπάνω μας. Σὲ λιγάκι ἐφάνηκε ὁλόκληρη ἡ σκάφη· ἦταν μπάρκο καὶ τὸ σκαρί του ἔδειχνε σὰν Ἀντριώτικο. Ἦταν ὁλοφάνερο πιὰ πῶς εἶδε τὴ σημαία μας κ' ἐρχότουν νὰ μᾶς σώσῃ. Μὰ θὰ τὸ πιστέψετε, ρὲ παιδιά. Ἅμα τὸ γνώρισα πῶς ἦταν Ἀντριώτικο μὲ μιᾶς ἐκρύωσε ἡ καρδιά μου. Οἱ Ἀντριῶτες εἶνε ἡ μύξα τῆς θά-

λασσας. Μὰ εἶπες Κραβαρίτη στὴ στερηά, πὲς Ἀντριώτη στὴ θάλασσα· ἕνα πανὶ εἶνε! Δὲν ἔχουν δύο ἡμέρες στὸ ταξεῖδι καὶ μὲ τὸ πρῶτο πόδισμα, βγαίνουν διακονιὰ στ' ἄλλα καράβια, συνάζοντας τὰ ξεροκούματα ἐνῷ ἔχουν τὴν ἀποθήκη τους γιομάτη. Ἂν ρωτήσῃς γιὰ τὴν ἀπονιά τους εἶνε μολόγημα. Νὰ σὲ βλέπουν νὰ πνίγεσαι δὲν γυρίζουν νὰ σὲ κυττάξουν. Δὲ λέγω πῶς εἶνε ὅλοι· μὰ εἶδες ποῦ λέγει ὁ λόγος, μαζὶ μὲ τὰ ξερὰ καίονται καὶ τὰ χλωρά. Καὶ εἶνε φυσικὸ στὸν ἄνθρωπο, ὅταν κινδυνεύῃ, νὰ βάνῃ πάντα τὸ κακὸ στὸ νοῦ του. Γιαὐτό, ἐνῷ οἱ σύντροφοί μου τόρα παραίτησαν πάλι τὴν τρόμπα, ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ τὴν ἀφήκω ἀπὸ τὰ χέρια μου.

— Ρὲ Καλιώρα, δὲν τὴν παραιτᾷς πιὰ τὴν ἔρμη! γυρίζει καὶ μοῦ λέγει ὁ καπετάνος· νάτο πλάκωσε· τί παιδεύεσαι ἄδικα;

— Δὲν πειράζει· εἶπα ἐγώ.

Δὲν ἤθελα νὰ ξεστομίσω τὴν ὑποψία μου γιατ' ἤξερα ποῦ θὰ μ' ἔπερναν ὅλοι γιὰ παλαβό. Τὸ μπάρκο ὅλο κ' ἐπλησίαζε. Ἐδιαβάζαμε μάλιστα καὶ τὄνομά τους στὶς κουλοῦρες· τὸ ἔλεγον Σωτήρα.

— Ἆ! ἆ! ἆ!... ἐβάλαμε γιαμιᾶς ὅλοι τῆς φωνὲς πασίχαροι, χαιρετῶντας τοὺς σωτῆρες μας.

Ἀπὸ ἐκείνους οὔτ' ἐκινήθηκε, οὔτ' ἐφώναξε κανένας. Εἶδα καλὰ τὸν τιμονιέρη στὸ τιμόνι, τὸν καπετάνο ἐμπρὸς στὸ καμαρί του, τὸ βαρδιάνο στὴν βάρδια του, τὸν ναύκληρο καὶ πεντέξη ναῦτες ἀκόμη μὲ τὶς σκότες στὰ χέρια. Μὰ ὅλοι ἔστεκαν καὶ μᾶς ἐκύτταζαν σὰν νὰ ἔβλεπαν τίποτα σπάνιο πρᾶμμα καὶ οὔτε σχοινιὰ ἑτοίμαζαν, οὔτε τίποτα. Μόνον ὁ σκύλος τους, ἕνας σκύλος μαλλιαρός, κατάμαυρος, μ' ἕνα κεφάλι χοντρό, ὁλοστρόγγυλο σὰν μπόμπα κανονιοῦ, μᾶς ἔστελνεν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ τὸ ἄγριό του ἀλίχτυσμα σὰν χαρόσταλτο φοβέρισμα. Τότε μ' ἔφαγαν τὰ φίδια. — Τοὺς ἄτιμους! εἶπα μέσ' ἀπὸ τὰ δόντια μου.

— Γιὰ ποιοὺς λές; μ' ἐρώτησεν ὁ καπετάνος.

— Γιὰ τοὺς σκύλους. Κ' ἐρρίχτηκα πάλι μὲ τὰ δυνατά μου στὴν τρόμπα.

— Ὄρεξη ποῦ τὴν ἔχει ὁ Καλιώρας· εἶπε πάλι ὁ καπετάνος γελῶντας· θαρρεῖς καὶ φοβᾶται μὴ δὲν ξαναειδῇ τρόμπα καὶ θέλει νὰ τὴν ξαραθυμίσῃ.

Ὡς τόσο τὸ Ἀνδριώτικο ἦρθε μία βόλτα κ' ἔπεσε δίπλα μας, δεκαπέντε ὀργυὲς μακρυά. Μὰ βλέπω τὸν καπετάνο νὰ γυρίζῃ τὸν τιμωνιέρη. Μιὰ τιμωνιὰ καὶ τὸ πέρνει σταβέντο. Τότε βάνουμε ὅλοι τὶς φωνές.

— Μωρ' ἀδέρφια, πνιγόμαστε, ποῦ μᾶς ἀφίνετε· σωτηρία!... Ἀδέρφια, πνιγόμαστε, σωτηρία!...

Μᾶς φάνηκε πῶς ἐρχότουν μία φωνὴ κ' ἐπάψαμε βουλόνοντας ἕνας τ' ἀλλουνοῦ τὸ στόμα. Καὶ μέσα στὸ ρέκασμα τοῦ κυμάτου καὶ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου ἀκούστηκε ἡ φωνὴ ποῦ μᾶς ἔλεγε:

— Στὴν ἄλλη ζωή!... στὴν ἄλλη ζωή!..

Δὲν τὸ ἐπίστευαν τ' αὐτιά μας αὐτό· δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἀκούσῃ ἡ ψυχή μας! Ἡ ἐλπίδα βλέπεις, δὲν φεύγει εὔκολα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Εἴπαμε πῶς ἤθελε νὰ χωρατέψῃ ὁ καπετάνος, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὴν ἀξιοθρήνητη θέση μας, νὰ γελάσῃ ἴσως καὶ μὲ τὸ φόβο μας καὶ ἀρχίσαμε νὰ πεισμόνουμε περισσότερο γιὰ τ' ἄνοστα αὐτὰ χωρατὰ παρὰ γιὰ τὴ σκληρή του ἐγκατάληψη. Τὸ μπάρκο ὅμως ὅλο κ' ἐμάκραινε. Βάνουμε πάλι τὶς φωνές.

— Μωρ' ἀδέρφια πνιγόμαστε· ποῦ μᾶς ἀφίνετε, σωτηρία! πνιγόμαστε, σωτηρία!

Ἐβουλώσαμε πάλι τὰ στόματά μας· ἐκρατήσαμε τὸν ἀνασασμό μας. Καὶ ἡ φωνὴ ἀπὸ τὸ μπάρκο, συντροφιασμένη μὲ τὸ ρέκασμα τοῦ κυμάτου καὶ τὸ βόγγισμα τοῦ ἀνέμου πιὸ δυνατὴ καὶ πένθυμη ἐξαναδευτέρωσε:

— Στὴν ἄλλη ζωή!... στὴν ἄλλη ζωή!...

Τότε δὲν ἠξέρω κ' ἐγὼ τί μᾶς ἔπιασε· δὲν θυμοῦμαι πῶς μᾶς ἦρθε. Τὸ μπάρκο ποῦ μὲ ὁλοφούσκωτα πανιὰ ὅλο κ' ἐμάκραινεν ἀπὸ κοντά μας, μᾶς φάνηκε σὰν δαιμόνου κατασκεύασμα, μὲ δύο χείλη πλατειὰ ἀπὸ χιλίων πηχῶν τὸ καθένα, νὰ χάσκῃ καὶ νὰ περιγελᾷ τὴ θλιβερή μας μοῖρα. Καὶ τὸ κῦμα τὸ μανιωμένο καὶ τἀέρι τὸ τρελλὸ μᾶς φάνηκε πῶς ἐξανάλεγε μὲ διαβολικὴ χαρὰ καὶ εἰρωνεία:

— Στὴν ἄλλη ζωή!... στὴν ἄλλη ζωή!...

Στὴν ἀνήκουστη αὐτὴ προδοσία ἐμείναμε μαρμαρωμένοι στὴ θέση μας, ὅπως βρέθηκε ὁ καθένας γιὰ πολλὴ ὥρα. Κ' ἔξαφνα, ὅπως τὰ κατσίκια ποῦ ἐνῷ κάθουνται σοβαρὰ γιὰ μιᾶς σκορπᾶνε καὶ τριποδίζουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ χωρὶς φανερὴν αἰτία, ἐσκορπίσαμε κ' ἐμεῖς, ἐσκαλώσαμε στὰ κατάρτια καὶ μονόγνωμοι ἀρχίσαμε νὰ φασκελώνουμε μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια τὸν προδότη καὶ νὰ τοῦ φωνάζουμε ἀρβανίτικα.

—Χάνε μοῦννε!.. χάνε μοῦννε!....

[Ἕπεται τὸ τέλος].

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Η "ΥΠΑΤΙΑ,, ΤΟΥ ΛΕΚΟΝΤ ΔΕΛΙΛ

Ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες πέθανεν ὁ πλέον μεγάλος ποιητὴς ποῦ εἶχεν ἀπομείνει τῆς Γαλλίας. Μεγάλος, γιὰ τὴν ἰδέα ποῦ ἔκλεισε μέσα στοὺς στίχους του καὶ γιὰ τὸν ταιριαστὸ τύπο ποῦ τῆς ἔδωκε. Νομίζεις πῶς ἡ θεὰ τῆς Μήλου ἄκουσε τὴν παράκληση ποῦ ἔκαμεν ἄλλοτε γονατιστὸς μπροστά της κ' ἔντυσε μὲ σάρκα τ' ὄνειρό του, κ' ἔκαμε νὰ χύνεται ὁ νοῦς του «comme un métal divin au moule harmonieux». Γιατὶ ἕνας μεγάλος ποιητὴς πρέπει νὰ κατέχῃ καὶ τὰ δύο: τὸ βαθὺ νόημα καὶ τὸν τέλειο στίχο.

Ἄλλη φορὰ θὰ τὴν εἰπῶ κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὴν ξεχωριστὴν ἐντύπωση ποῦ μοῦ κάνουν τὰ ποιήματα τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ· καὶ θὰ εἰπῶ μάλιστα κάτι τι ποῦ, καθὼς νομίζω, δὲν ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ στοχασμὸ κανενὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ μίλησαν γιὰ κεῖνον· ἀπ' ὅσους διάβασα τουλάχιστον. Θὰ εἰπῶ πῶς ὁ ποιητὴς αὐτὸς μοῦ θυμίζει ἕναν ἄλλο ποιητή, μὲ τὸν ὁποῖον, κατὰ πρῶτο λόγο, φαίνεται πῶς δὲν ἔχει τὸ παραμικρὸ σημάδι ὁμοιότητος, καὶ ὅμως ἔχει· κι ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶνε ὁ Βύρων.

Ἡ Χίος.

Γιὰ τὴν ὥρα, περιορίζομαι μόνον ἁπλᾶ νὰ σημειώσω, χωρὶς νὰ τὸ ἐξηγήσω, πῶς εἶνε καὶ ὁ Λεκόντ Δελίλ, κατὰ τὸ δικό του τρόπο, ὁ ποιητὴς τῆς **ἀντιστάσεως**, ὁ περήφανος ψάλτης τῶν ἀνυπόταχτων ψυχῶν, ποῦ στήνουν τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ κόσμου. Κ' ἡ ἴδια ποίησίς του εἶνε σὰν «πολεμόκραχτη φωνὴ» ἐναντίον εἰς τὴ χρηματολατρεία καὶ τὴν ἀσχημία τῶν τωρινῶν καιρῶν. Ἴσως εἶχε στενὴν ἰδέα τῶν καιρῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως τὴν ἐκήρυξε τόσο δυνατὰ καὶ τόσον ὡραῖα! Καὶ γιατί βρίσκοταν σὲ πόλεμο μὲ τὰ τωρινά, γιὰ τοῦτο, μολονότι ἦταν μεγάλος ποιητής, πέρασε σχεδὸν ἀγνώριστος ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτο καὶ ἀνόητον ὄγκον, ἀπὸ τὸ «πολὺ κοινόν», καθὼς λέμε. Ἴσως κανεὶς ἄλλος ποιητὴς δὲν διαβάζεται λιγότερο ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ κανεὶς ἄλλος ποιητὴς δὲν σφραγίζεται τόσον ἄπρεπα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ impassible.

Ἀπαθής, αὐτὸς ποῦ στάζει κάθε στίχος του φαρμάκι καὶ κάθε του λόγος κρύβει ἕνα δάκρυο, — γιὰ κείνους ποῦ καταλαβαίνουν ὅμως, ὄχι γιὰ κείνους ποῦ θαρροῦν πῶς τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς ποιήσεως εἶνε κλεισμένα μέσα στὰ δίστιχα τῶν κουφέτων ποῦ μοιράζονται στοὺς γάμους! Βέβαια, γυναίκεια μοιρολόγια δὲ σκορπάει, κι ἀπὸ καϋμοὺς ἐρωτοχτυπημένων δὲν ξέρει ὁ Λεκόντ Δελίλ· οἱ ἀγάπες του, οἱ *ἐκεῖνες* του καὶ οἱ Μαρίες του εἶνε οἱ ἀστείρευτες ἰδέες τῆς φιλοσοφίας, καὶ τ' ἀθάνατα ὑποκείμενα τῶν περασμένων αἰώνων· οἱ ἥρωες τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας. Βέβαια· οἱ στίχοι του δὲν εἶνε οἱ λεγόμενοι «ρέοντες», μήτε εἶνε ἀχτένιστοι σὰν τὰ ἐννενῆντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν ἔργων μερικῶν ἀπὸ τοὺς δικούς μας ποῦ περνοῦν καὶ γιὰ τεχνῖτες τοῦ στίχου. «Τὸ βιβλίο αὐτό, ἔλεγε γιὰ τ' «Ἀρχαϊκὰ Ποιήματα» ἕνας γλύπτης ἔξοχος, εἶνε γεμᾶτο ἀπὸ ὡραῖα ἀγάλματα.» Ναὶ μὲν οἱ στίχοι του εἶνε σκαλισμένοι στὸ μάρμαρο· ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ γι' αὐτὸ τὸ μάρμαρον ὅ,τι λέει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς γιὰ τὴν πετρωμένη τὴ «Νιόβη» του: «Ὁποιος σὲ βλέπει, ὦ ἀπελπισμένο μάρμαρο, θαρρεῖ πῶς δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὴ σμίλη ποῦ σ' ἐσκάλιζε!»

Ἔτσι δακρυοστάλαχτην ἔπλασε καὶ τὴν «Ὑπατία» του, τὸ ποίημα ποῦ ἐδοκίμασα νὰ μεταφράσω, γιατ' εἶνε ἀπὸ τὰ πλέον παθητικά του καὶ μᾶς δίνει τὴν καθαρώτατην εἰκόνα τοῦ τραγουδιοῦ του. «Ἡ Μοῦσα τοῦ Λεκόντ Δελίλ, ἔγραφε τὸν περασμένο χρόνον ὁ περίφημος κριτικὸς Βρυνετιέρ, εἶνε σὰν τὴν Ὑπατία μαζὶ σοφὴ καὶ ὡραία.» Ἔκρυβα πάντα μιὰ ξεχωριστὴν ἀγάπη στὴν ἡρωίδα του, κ' ἐδῶ κι ὀχτὼ χρόνια στὴν «Ἑστία» τέτοια ἔγραφα γι' αὐτή: «Ὁ ποιητὴς δὲν ἀρκεῖται μόνον ἀνακαλῶν ἀπὸ τοῦ χάους τῶν αἰώνων εἰς τὸν ἥλιον τὴν κλεινὴν φιλόσοφον τῆς Ἀλεξανδρείας, χαρίζων εἰς ταύτην πνοὴν καὶ νεότητα[1], ἀλλὰ χωρεῖ ἀνυμνῶν ἐν ἰδίαις στροφαῖς, μεσταῖς ἐμπαθοῦς λυρισμοῦ καὶ κάλλους· νομίζει τις ὅτι πρὸ ἐκείνης ἀπεκδύεται τὸ προσωπεῖον τῆς γαλήνης. Ἡ Ὑπατία εἶνε ἡ Βεατρίκη, εἶνε ἡ Ἐλβίρα αὐτοῦ, καὶ ἔτι πλέον, εἶνε τὸ σύμβολον αὐτῆς τῆς Μούσης τοῦ ποιητοῦ, ἥτις ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τῆς ἀσεβείας καὶ τοῦ θετικισμοῦ ἀφιεροῖ τὴν μα-

[1] Μέσα στὰ «Ἀρχαϊκὰ Ποιήματα» ὑπάρχει καὶ δεύτερο μεγάλο ποίημα «Ὑπατία καὶ Κύριλλος» εἶδος δραματικῆς σκηνῆς μέσα εἰς τὴν ὁποίαν φανερώνεται εἰς τρόπον ἐπικώτερο ὁ φιλοσοφικὸς ἡρωϊσμὸς τῆς Ἀλεξανδρινῆς παρθένας.

γείαν τῶν ἐπῶν αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ ἀποιχομένου ἰδεώδους καὶ τῶν λησμονημένων θεῶν...»

Γιὰ τὴ μετάφραση αὐτὴ τὸ μόνο ποῦ θὰ παρατηρήσω εἶνε ὅτι τὴν ἔκαμα χωρὶς ρίμα· πρῶτον, γιὰ νὰ ξαναδώσω, ὅσο μποροῦσα πιστότερα, τὸ νόημα καὶ τὸ ὕφος τοῦ ποιητῆ· δεύτερο, γιατί τὸ νὰ λείπῃ ἡ ρίμα πιστεύω πῶς δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν ἱερατικὴ σοβαρότητα τῆς ποιήσεως τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ· τρίτο, καὶ τὸ κυριώτερον, ἡ ρίμα ποῦ εἶνε ἀπαραίτητο στοιχεῖον ἁρμονίας γιὰ τοὺς γαλλικοὺς στίχους, εἶνε μία πολυτέλεια, ἕνα στολίδι παραπάνου γιὰ τοὺς δικούς μας τοὺς στίχους, ποῦ κατέχουν ἄλλες πλουσιώτερες πηγὲς ἁρμονίας μέσα τους. Καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς ἂν ἔγραφε στὴ γλῶσσά μας ὁ ποιητὴς θὰ τὴν καταργοῦσε, κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα, τὴ ρίμα.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δύσκολα ξεχωρίζει κανείς, τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο, τὰ ποιήματα τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ. ποῦ μοιάζουν κάπως σὰν μονοκόμματοι στύλοι τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Ἀλλ' ὅμως γιὰ κεῖνον ποῦ τὰ μελετᾶ, πάντα ξεχωρίζουν μερικά, ἔτσι δυνατώτερα, καθολικώτερα ἀπὸ τἄλλα. Πῶς θὰ ἤθελα λίγα ἀπ' αὐτὰ νὰ μᾶς τὰ παρουσίαζαν στὴ γλῶσσά μας τεχνῖτες πολὺ γνωστικώτεροι ἀπὸ μένα. Μὲ τί χαρὰ λ. χ. θἄβλεπα τὸν «Κάϊν,» τ' ἀριστούργημα τοῦ ποιητῆ, μεταφρασμένο ἀπὸ κανένα Καλοσγοῦρο, κανέναν Ἀργύρην Ἐφταλιώτη, κανένα Γλαῦκο Πόντιο. Μᾶς χρειάζεται ἀπὸ παντοῦ τροφὴ μὲ οὐσία γιὰ νὰ πάρῃ δύναμη καὶ χρῶμα ἡ δική μας ἡ ποίησις, ἄρρωστη ποῦ τώρα ξαναρχίζει νὰ παίρνῃ ἀπάνου της.

Νὰ καὶ ἡ μετάφρασις:

ΥΠΑΤΙΑ

Ἀπὸ τὸ θρόνο ὅταν τῆς γῆς τὰ μεγαλεῖα πέφτουν,
Ὅταν τὰ θεῖα θρησκεύματα γυρμέν' ἀπὸ τὰ χρόνια,
Τὸ μονοπάτι παίρνοντας τὸ ἐρημικὸ τῆς λήθης,
Τοὺς ἀστραποκαμένους των βωμοὺς ριγμένους βλέπουν,

Ὅταν τὸ φύλλο σκορπιστὸ τοῦ δέντρου τῆς Ἑλλάδος
Τῶν προπυλαίων τῶν ἔρημων τὸ δρόμο ἀποσκεπάζει,
Κ' ἐκεῖθε ἀπὸ τὰ πέλαγα τὰ νυχτοβυθισμένα
Ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος τραβάει πρὸς νέον ἥλιο πέρα,

Τῶν νικημένων τῶν θεῶν τὴν τύχην ἀγκαλιάζει
Πάντοτε μιὰ τρανὴ καρδιὰ καὶ τοὺς βοηθάει ποῦ πάσχουν·
Ἡ αὐγὴ τῶν νέων ἡμερῶν τὴ θλίβει, τὴν πληγώνει,
Στὸν οὐρανὸν ἀκολουθεῖ τ' ἀστέρι τῶν προγόνων.

Μὲ ροιζικὸ καλλίτερον ἄλλοι καιροὶ ἂς προβάλλουν,
Κι' ἀπὸ ἕνα κόσμο γέροντα δίχως φροντίδα ἂς φεύγουν·
Στὸ εὐτυχισμένο τ' ὄνειρο τῆς νιότης καρφωμένη,
Βαθειὰ τὴ στάχτη τῶν νεκρῶν ἀκούει ν' ἀνατριχιάζῃ.

Ἥρωες τότε καὶ σοφοὶ ξυπνοῦν ζωὴ γεμᾶτοι!
Τὰ τραγουδοῦν οἱ ποιηταὶ τὰ ὡραῖα ὀνόματά των,
Καὶ τῶν ὀνείρων ὁ Ὄλυμπος μὲ τὸ ἱερὸ τραγοῦδι
Στυλώνετ' ἐλεφάντινος μέσα στοὺς Παρθενῶνες!

Κόρη, ποῦ θρῆσκα ἐπρόβαλες καὶ μὲ τὸ φόρεμά σου
Τῶν κοιμισμένων σου θεῶν ἐσκέπασες τὸ μνῆμα,
Ὦ τῆς λατρείας των, σβυστῆς, ἱέρεια ταιριασμένη,
Ἄδολη ἀκτῖνα καὶ στερνὴ μέσ' ἀπ' τοὺς οὐρανούς των!

Παρθένα μεγαλόψυχη, δική μου ἀγάπη, χαῖρε!
Ἡ μπόρα ὅταν ἐτάραξε τὸν πατρικό σου κόσμο,
Μὲ τὸ μεγάλο Οἰδίποδα στὴν ἐξορία πῆγες,
Καὶ μ' ἔρωτα παντοτεινὸ τὸν τίλυξες ἐκεῖνον.

Ὀρθή, φεγγαροπρόσωπη μέσ' στοὺς ἁγίους ναούς σου
Ποῦ παραιτοῦσαν κ' ἔφευγαν τἀχάριστα τὰ πλήθη,
Στὸ μαντικὸ τὸν τρίποδα Πυθία θρονιασμένη,
Οἱ προδομένοι Ἀθάνατοι μέσ' στὴ καρδιά σου ἐζοῦσαν.

Στὰ σύγνεφα τὰ πύρινα τοὺς ἔβλεπες! περνοῦσαν
Καὶ μὲ σοφία καὶ μ' ἔρωτα σὲ πότιζαν ἀκόμα,
Καὶ τ' ὄνειρό σου μάγευε, κι ἄκουεν ἡ γῆ νὰ ψάλλη
Τῆς Ἀττικῆς ἡ μέλισσα στὰ ὁλόχρυσά σου χείλη.

Σὰ νέος λωτὸς ποῦ στῶν σοφῶν τὰ μάτια ἐμπρὸς ἀνθίζει,
Λουλοῦδι τῆς χρυσόστομης καὶ τῆς δικαίας ψυχῆς των,
Στῶν περασμένων τὴν νυχτιά, πιὸ λίγο τότε μαύρη,
Ὁ νοῦς σου ἔκανες κ' ἔλαμπε μέσ' ἀπ' τὴν ὀμορφιά σου.

Τὰ σοβαρὰ μαθήματα τῆς ἀρετῆς αἰωνίας
Ἔσταζαν ἀπ' τὰ χείλη σου καὶ τὶς καρδιὲς μαγεῦαν,
Κ' οἱ Γαλιλαῖοι ποῦ μὲ φτερὰ σ' ἔβλεπαν στ' ὄνειρό τους
Στοὺς ἀκριβούς σου ἐμπρὸς θεοὺς ξεχνοῦσαν τὸ θεό τους.

Ἀλλὰ τοὺς ἔσερνε ὁ καιρὸς ὅλους αὐτοὺς μακρυά σου,
Γιατὶ κι ἀδύνατη κλωστὴ τοὺς ἔδενε μ' ἐσένα,
Πρὸς τῆς ἐπαγγελίας τῇ γῆ τοὺς ἔβλεπες νὰ φεύγουν·
Ὅμως ἡ παντογνῶστρα ἐσὺ μαζί τους δὲν ἐπῆγες.

Κόρη, γιὰ τέτοιο φρένιασμα τί σ' ἔμελλεν ἐσένα;
Δὲν εἶχες τὴν Ἰδέαν ἐσὺ ποῦ γύρευαν οἱ ἄλλοι;
Ἤξερες μέσα στῶν καρδιῶν τὰ βάθη νὰ διαβάζῃς,
Τίποτε δὲ σ' ἀπόκρυψαν καλόβουλ' οἱ θεοί σου.

Σοφὴ παιδούλα, πάναγνη μέσα στ' ἁγνά σου ἀδέρφια,
Μέτωπο τρισευγενικὸ χωρὶς κάμμιὰ κηλίδα,
Καὶ ποιὰ ψυχὴ τραγούδησε σὲ πλέον ὡραῖα χείλη,
Ποιὰ καθαρότερη ἔλαμψε στὰ μάτια τὰ ἐμπνευσμένα;

Νὰ γγίξουν δὲν ἐτόλμησαν τ' ἄγγιχτο φόρεμά σου,
Τὰ χέρια σου δὲν πείραξαν τοῦ αἰῶνος οἱ ἁμαρτίες·
Πρὸς τὴν ἀστέρινη Ζωὴ τὰ μάτια σου ὑψωμένα,
Μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κακία, περπατοῦσες.

Σ' ἀναθεμάτισεν ἐσὲ χυδαῖος ὁ Γαλιλαῖος,
Σὲ χτύπησεν, ἀλλ' ἔπεσες τρανώτερη, καὶ τώρα
Τῆς Ἀφροδίτης τὸ κορμί, τοῦ Πλάτωνος τὸ πνεῦμα
Ἀπ' τῆς Ἑλλάδος ἔφυγαν τοὺς οὐρανοὺς γιὰ πάντα!

Κοιμήσου, θῦμα ὁλόλευκο, στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας,
Μέσ' στὸ λωτοστεφάνωτο παρθένο σάβανό σου,
Κοιμήσου· ἡ ρυπαρὴ ἀσχημιὰ στὸν κόσμο βασιλεύει,
Τὸ δρόμο τὸν ἐχάσαμε ποῦ φέρνει πρὸς τὴν Πάρο!

Στάχτη οἱ θεοί, βουβὴ καὶ ἡ γῆ, στὸν ἀδειανὸ οὐρανό σου
Φωνὴ δὲν ξανακούεται, κοιμήσου· ἀλλ' ὅμως μένε
Ζωντανεμένη στὴν καρδιὰ τοῦ ποιητῆ καὶ ψάλλε
Τῆς τρισαγίας Ὀμορφιᾶς τὸν ἐναρμόνιον ὕμνο.

Μόνη αὐτὴ στέκει ζωντανὴ κι ἀσάλευτη κ' αἰώνια,
Ὁ θάνατος τὰ σύμπαντα ταράζει καὶ σκορπίζει,
Ἀλλ' ἡ Ὀμορφιὰ λαμποκοπάει, κι' ὅλα τὰ ξαναπλάθει,
Καὶ κάτου ἀπ' τ' ἄσπρα πόδια της γυρνοῦν ἀκόμα οἱ κόσμοι!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΓ'.

Ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς κηδείας καὶ πρὸ τῆς θύρας τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου, ἐν τῷ ὁποίῳ κατάκειται ὁ νεκρός, συγκεντροῦνται τῆς συνοικίας οἱ ἀγυιόπαιδες, ἐνῷ μετὰ σπουδῆς ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται τὰ γυναικάρια γνωμοδοτοῦντα, διατάσσοντα, φλυαροῦντα, ἐρίζοντα.

— Ἔφεραν τὸ λιβάνι;

— Καὶ τί μὲ ρωτᾷς ἐμένα;

— Ὁ γιός σου δὲν πῆγε νὰ τὸ πάρῃ;

— Καὶ γιατὶ δὲν πήγαινε κ' ὁ δικός σου;

— Βουρλίζομαι μιὰ ὥρα τώρα νὰ βρῶ τὴν κολόνια καὶ δὲν τὴ βρίσκω.

Νά την· ἦταν σκεπασμένη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κανίστρι μὲ τὰ κεριά.

— Ποιὰ ξεμιαλισμένη τὴν ἔκρυψε κεῖ σὰν νά 'τανε κανένα ῥαβασάκι τοῦ ἀγαπητικοῦ της;

Καὶ συγκρούονται ἐν τῇ στενῇ κλίμακι οἱ κομίζοντες τὰ κάνιστρα τῶν διπύρων καὶ τὰς ὑπερμεγέθεις φιάλας τοῦ οἴνου μὲ τὸν νεωκόρον, φέροντα τὰ δέματα τῶν ἱερατικῶν ἀμφίων, ὁ μικρὸς ἐμποροϋπάλληλος μὲ τὰ μελανὰ κρὲπ πρὸς τὰ γυναικάρια τὰ ἐφορμῶντα, ὅπως τὰ ἀναρπάσωσι καὶ σχίσωσιν αὐτὰ εἰς ταινίας, οἱ ἀναβιβάζοντες τὰ κηροπήγια πρὸς τὸν ἐκκομίζοντα τὸ κάλυμμα τοῦ φερέτρου.

Τὸ πᾶν εἶναι σύγχυσις ἐν τῇ ἐναγωνίῳ ταύτῃ προσπαθείᾳ τόσου κόσμου, ὅπως κατορθωθῇ νὰ ἀποκομισθῇ καὶ τεθῇ ὑπὸ τὴν γῆν εἷς ἄνθρωπος.

Μόνον πονῶν φίλος δύναται νὰ παράσχῃ ἐν τοιαύταις στιγμαῖς, καθ' ἃς ἡ θύελλα τῆς ὀδύνης μαίνεται ἐν τῷ οἴκῳ συντρίβουσα τοὺς οἰκείους, τὰς πολυτίμους ὅσον καὶ θλιβερὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας μετὰ κοσμιότητος καὶ εὐπρεπείας.

Ἀλλὰ ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης οὐδένα εἶχε φίλον· διότι ὅπως ἀπομακρυνθοῦν οἱ φίλοι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ τις· ἀρκεῖ νὰ γείνῃ δυστυχής. Ὁ Φίλιππος Βράγκας ἦτο μακράν· καὶ ἡ κηδεία τοῦ Ἀνδρεάδου ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λυκείου τοῦ Φαίδωνος.

Ἤδη ἀκούεται ζωηρόν, εὔθυμον ἐμβατήριον, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ τοῦ συρμοῦ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Εἶναι τὸ ἐμβατήριον τῆς εἰσόδου τῆς Ἀπόκρεω μὲ γοργὰς στροφάς, αἱ ὁποῖαι μᾶλλον ἐμβάλλουν τὸν πειρασμὸν τοῦ χοροῦ, ἢ ρυθμίζουν τὸ βῆμα πρὸς στρατιωτικὴν πορείαν. Καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους του καταφθάνει πρὸ τῆς θύρας ὁ λόχος, ὅστις θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν νεκρὸν τὰς ὑστάτας τιμάς, παρατασσόμενος εἰς δύο στοίχους ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ.

Καταβιβάζεται ὁ νεκρὸς ὑπὸ τοὺς θρήνους τῶν ὀρφανῶν καὶ τοῦ ἀγνώστου ξένου, ὅστις στηρίζει μετὰ πατρικῆς στοργῆς τὰ τέκνα τοῦ Κίμωνος.

Τοῦ λιβάνου ὁ καπνὸς διαθέει ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὴν ῥιπὴν ὁλόκληρον τὴν στενὴν ὁδὸν καὶ τὴν ἔρρινον, τὴν κλαυθμηρὰν ψαλμῳδίαν τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ψαλτῶν καλύπτουν πρὸς στιγμὴν τραχέα, ἄγρια, τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα. Παρουσιάστε ἄρμ, φέρτε ἄρμ. Στροφὴ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ὑπὸ μάλης ἄρμ. Ἐμπρός, μάρρρς.

Καὶ ἐκείνου τοῦ μάρρρς, τοῦ παρατεταμένου, τοῦ ἀγρίου, ὁ κυματοειδὴς ἦχος ἐδόνησε τὸν ἀέρα, ὡς βλασφημία τοῦ ἀσχάλλοντος διὰ τὴν ἀγγαρείαν ἀξιωματικοῦ, ἐνῷ οἱ τέσσαρες ὁμοιόβαθμοι τοῦ νεκροῦ, εἰς οὓς ἔλαχε, τῇ διαταγῇ τοῦ φρουραρχείου, ἡ ἀηδὴς ἀγγαρεία νὰ ἀνέχωσι τὰς ταινίας τοῦ φερέτρου τοῦ ἀγνώστου τούτου, ἥρπασαν αὐτὰς μετ' ἀνυποκρίτου ἐκφράσεως ἐσχάτης ἀδημονίας.

Ἐκκινεῖ ἡ πομπὴ ὑπὸ τὰς θρηνώδεις στοναχὰς τοῦ πενθίμου ἐμβατηρίου· καὶ ὅταν διὰ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, διὰ νὰ κάμψῃ τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων, τότε καταφαίνεται ἀπότομος, ἀγρία, ἡ ἐρημία πάσης στοργῆς, ἥτις ὄπισθεν δύο ἢ τριῶν ἐρυθρῶν καὶ ἀπεκτηνωμένων μορφῶν, τῶν συντρόφων τῆς καταπτώσεως τοῦ δυσμοίρου ἀνθρώπου ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις, καὶ τινων γυναικῶν τῆς συνοικίας, ἐκτείνεται παγερά, ὡς σιδηρικὴ στέππα, ἔνδον τοῦ διπλοῦ στοίχου τῶν στρατιωτῶν τοῦ τιμητικοῦ λόχου.

Οὐδεὶς συνάδελφος, οὐδεμία στρατιωτικὴ στολή, τίποτε προδίδον, ὅτι ὁ περιφρονημένος αὐτὸς νεκρὸς ἐπὶ τριάκοντα περίπου ἔτη παρέσχε νοῦν, καρδίαν, βραχίονα, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τὴν στρατιωτικὴν τῆς πατρίδος, παλαίων τὸν ἀγῶνα τὸν τραχὺν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος. Δὲν εἶναι κανεὶς ἐκεῖ ὁ ὁποῖος νὰ ἀποτελῇ ἑνωτικήν τινα γραμμὴν τοῦ λειψάνου τούτου, πρὸς τὸ ἔντιμον ἐκεῖνο παρελθὸν τὸ σβεσθέν, κανεὶς τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία νὰ μαρτυρῇ, ὅτι ἡ τριακονταετία ἐκείνη βίου θυσιῶν, ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Σημαίαν καὶ τὸ Καθῆκον, ἀγάπης θερμῆς τῆς συναδελφότητος, κατέλιπεν αὔλακα τινὰ ἀναμνήσεως, ῥάκος τι πόνου καὶ στοργῆς ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ στρατιωτικῇ οἰκογενείᾳ.

Καὶ ὅμως ἂν ὀλίγιστοι ἐξ ἐκείνων, ὅσοι εὗρον ὑπ' αὐτὸν δικαιοσύνην, προστασίαν, ἐνθάρρυνσιν, ἐλάμβανον τὸν κόπον νὰ σύρουν ὀλίγα βήματα ὄπισθεν τοῦ λειψάνου τοῦ μάρτυρος τούτου, θὰ ἦτο πολὺ ἀνεπαρκὴς ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖον περιώριζεν ὁ διπλοῦς στοῖχος τοῦ τιμητικοῦ λόχου, καὶ τὸν ὁποῖον ἔκλειεν οἰκτρῶς ἡ παλαιὰ τοῦ φρουραρχείου νεκροφόρος, ἡ ἐξυπηρετοῦσα τῶν ταπεινῶν βαθμοφόρων τὴν ταφήν, ἡ ἐξηρθρωμένη, ἡ ῥυπαρά, τὴν ὁποίαν ἐκάλυπτον τὰ ἐλεεινὰ ῥάκη τριβείσης ἐρέας ἀδιαγνώστου χρωματισμοῦ, ἥτις ἴσως ὑπῆρξε ποτὲ μέλαινα.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι μολυβδόχρους καὶ ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος μαίνεται ἀποκρύπτων διὰ πυκνῶν νεφῶν κονιορτοῦ τὴν νεκρικὴν πομπὴν καὶ ἐπιπάσσων καὶ ἀποτυφλόνων τοὺς ἄνδρας τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς.

Τὸ πένθιμον ἐμβατήριον λεληθότως μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ βραδέος χρόνου εἰς χρόνον γοργόν, καὶ ἡ πορεία ἐπισπεύδεται.

Μετὰ μικρὸν νομίζει τις, ὅτι, ἀντὶ πενθίμου ἐμβατηρίου, ἀκούει θούριον. Οὐδὲν ἀπαισιώτερον ἀπὸ τὰς λειποψύχους ἐκείνας εἰς ἐλάσσονα τόνον στονα-

[1] Ἴδε σελίδα 358.

χάς, αἱ ὁποῖαι σχίζουν τὸν ὑγρὸν ἀέρα, ἠχοῦσαι ἐν γοργῷ χορευτικῷ χρόνῳ.

Τὰ πάντα αἰσθάνεταί τις, ὅτι λέγουν εἰς τὸ δύσμοιρον ἐκεῖνο θῦμα, «*μᾶς παρασκότισες*».

Καὶ ἡ σπουδὴ τῆς μουσικῆς, ἥτις ἐξακολουθεῖ νὰ θρηνῇ, ἐνῷ συγχρόνως ἀνακρούει βῆμα ταχύ· καὶ ὁ μυκώμενος ἄνεμος, ὁ ὁποῖος προσωθεῖ ἐκ τῶν ὄπισθεν τὴν πομπήν, μαστίζων αὐτὴν καὶ σκορπίζων τὴν δυσοσμίαν τῆς ἀρχομένης ἀποσυνθέσεως τοῦ ἰοπρασίνου λειψάνου, καθ' ἧς μάτην παλαίουν οἱ ἀδιάκοποι διὰ κολόνιας ῥαντισμοί, καὶ ἡ αὔξουσα ἐκ τῆς ἐσπευσμένης πορείας κλαγγὴ τοῦ προστριβομένου σιδήρου τῶν ξιφολογχῶν, καὶ ὁ τριγμὸς τῶν ἁρμῶν τῆς ἐξηρθρωμένης νεκροφόρου, καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν καὶ τῶν παραθύρων πλανώμενα βλέμματα τῶν ἀνεχόντων τὰς ταινίας ἀξιωματικῶν.

Ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ἐργαστηρίου τῶν ἀπόρων γυναικῶν ἄμαξα σταματᾷ ἀποτόμως πρὸ τῆς κηδείας καὶ Γαλλὶς ἀοιδός, σειρὴν τοῦ συρμοῦ, κύπτουσα ἀπὸ τῆς θυρίδος νεύει μετ' ἀνυπομονησίας καὶ ἀποτόμου ἐπιπλήξεως πρὸς ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τούτων.

Καὶ ἐκεῖνος, διὰ χειρονομίας κωμικῶς ἀπολογητικῆς, καὶ διὰ μακροῦ θλιβεροῦ βλέμματος, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν τὴν κατεύθυνσιν τῆς χειρός του διὰ τῆς κυανῆς ταινίας κατέληξε καὶ προσηλώθη ἐπὶ τοῦ λειψάνου, μετ' αἰσθήματος ἐσχάτης ἀηδίας, τῆς ἔλεγεν ἐκφραστικώτατα.

— Τί νὰ σοῦ κάμω; Ἔς μὰ φὼτ, μὰ μινιόν; Τί φταίω ἐγώ, ἂν μὲ ἐκάρφωσαν ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ψοφῆμι;

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα βήματα ἓν ξηρὸν ἄλτ, σταματᾷ τὴν κηδείαν. Οἱ ἀνέχοντες τὰς ταινίας ἀναπέμπουν στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, πετοῦν αὐτὰς σχεδὸν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ καὶ φεύγουν, φεύγουν μὲ ταχὺ τὸ βῆμα, ἐνῷ τὸ φέρετρον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ἐξηρθρωμένης νεκροφόρου.

Τότε ὁ ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ τῆς σειρῆνος λοχαγὸς σπεύδει πρὸς τὴν ὄπισθεν ἀκολουθοῦσαν ἄμαξάν της.

— Βιὲν ντὸν σελερά!

— Μιὰ στιγμή, μὰ μινιόν, νὰ πάρῃ ὁ στρατιώτης μου αὐτὰ τὰ κοκορόφτερα, ποῦ μᾶς ἐφύτεψαν στὸ κασκέτο. Ὤ! κὲλ κορβέ, μὰ σερί, κὲλ ἀμπετμάν!

Καὶ ἀνῆλθεν ἀμέσως· καὶ ἡ ἄμαξα ἐχάθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κονιορτοῦ πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ παλαιοῦ Φαλήρου.

Ὁ ἄνεμος ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ νὰ μαίνεται ὄπισθεν τῆς νεκρικῆς πομπῆς, καὶ χονδραὶ πίπτουν αἱ πρῶται τῆς βροχῆς σταγόνες καὶ πολλαπλασιάζονται καὶ πυκνοῦνται, μεταβάλλουσαι τὸν ἐπὶ τῶν πηληκίων, τῆς κόμης, τοῦ προσώπου, τῶν ἐνδυμάτων τῶν στρατιωτῶν παχὺν κονιορτὸν εἰς στρῶμα πηλοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπὸ τῶν λοφίων, ἀπὸ τῶν ξιφολογχῶν, ἀπὸ τῶν φυσιγγιοδοχῶν, ἀπὸ τῆς κάννης τῶν κεκλιμένων ὅπλων διαρρέει στάγδην ῥυπαρὰ ἡ βροχή.

Ἀπὸ μολυβδίνου ζοφοῦται εἰς βαθέως τεφρὸν τοῦ στερεώματος ὁ χρωματισμός, ἐνῷ διαγράφονται ἐπ' αὐτοῦ τεθλασμέναι, λευκαί, αἱ πρῶται τῶν ἀστραπῶν γραμμαί.

Δὲν εἶναι πλέον κηδεία αὐτή· εἶναι φυγή, φυγὴ ὡς ἐνώπιον διώκοντος ἐχθροῦ. Ἐσίγησαν καὶ ἡ μουσικὴ καὶ αἱ σάλπιγγες καὶ μόνον τὸ τύμπανον τῆς μουσικῆς κρούει, κρούει ἀεννάως βῆμα ταχύ, ἐνῷ μακράν, πολὺ μακρὰν ἀπαντᾷ, ὡς ἐσβεσμένη ἀπήχησις, τῆς βροντῆς ὁ παλμώδης βρόμος.

Τὰ ὀρφανὰ ἀδυνατοῦν νὰ προφθάσουν μὲ τοὺς μικρούς των πόδας τὴν γοργὴν ταύτην φυγὴν διὰ τοῦ βαδίσματος, καὶ τρέχουν ἀσθμαίνοντα ὄπισθεν τῆς νεκροφόρου. Ἡ μικρὰ ἰδίως Θάλεια ἐξηντλημένη, πνευστιῶσα, σύρεται αὐτόχρημα, κρατουμένη ἀφ' ἑκατέρας τῶν χειρῶν ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου ξένου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἷς τῶν ἵππων τῆς νεκροφόρου, πτοηθεὶς φαίνεται ἐκ τῆς λαμπηδόνος ἀστραπῆς, δυστροπεῖ, χρεμετίζει καὶ ὀρθοῦται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐλάτης μόλις δυνάμενος νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου,

— Τὸ Θεό σου, λέγει, καὶ σένα κι' αὐτουνοῦ ποῦ σέρνεις· βρῆκες τὴν ὥρα νὰ μᾶς κάνῃς πάλι τὰ δικά σου.

Καὶ ἐνῷ ὁ ὑπ' αὐτὸν ἵππος ἐπιμόνως ἀνθίσταται χρεμετίζων, ὁ δεξιὸς ὁ ῥυταγωγούμενος σπεύδει βαίνων ἐμπρὸς καὶ τανύων τοὺς ἱμάντας· ὑπὸ τὸν κλονισμὸν δὲ τοῦτον μετατοπίζεται πλαγίως ἡ νεκροφόρος, καὶ ἐν τῇ ἀποτόμῳ ταύτῃ στροφῇ ἐκτινάσσεται μέχρι τοῦ χείλους τὸ φέρετρον.

Δαμάζεται ἐπὶ τέλους τοῦ ἵππου ἡ ἀντίστασις, καὶ ἡ νεκροφόρος χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω. Ἀλλ' ἐν τῇ ταχείᾳ πορείᾳ ἐπὶ τῆς διὰ χονδρῶν χαλίκων ἐστρωμμένης ὁδοῦ τῆς Ἀναπαύσεως στενάζουν ἀγρίως οἱ ἐξηρθρωμένοι ἁρμοὶ αὐτῆς καὶ ἀνατινάσσεται· ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἐκ τῶν τιναγμῶν τούτων κινεῖται ῥυθμικῶς ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ ἀντιστρόφως.

Οἱ στρατιῶται παραλύοντες τὴν γραμμὴν αὐτῶν συσπειροῦνται ἀτάκτως βαδίζοντες, κρατοῦντες ὡς μετὰ κόπου τὰ ὅπλα καὶ σύροντες τὰς ἀρβύλας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ γείσου τῶν πηληκίων αὐτῶν διαρρέει ἡ βροχὴ καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ὁ ἱδρώς.

— Χίλια τρισάγια δὲν θὰ τοῦ φτάσουν τοῦ μακαρίτη γιὰ νὰ ξεπλύνουν τὸ βλαστημίδι, ποῦ τοῦ σούρνει σήμερα ὁ λόχος, εἶπεν εἷς στρατιώτης.

Ἀλλὰ εἷς νεοσύλλεκτος, ἄρτι ἀπογυμνασθείς, χωρικὸς ἐκ Κυκλάδων, πατῶν τὴν μακροτάτην σκελέαν του, μὲ τὸν λαιμὸν βυθισμένον μέχρι τοῦ πώγωνος εἰς τὸ ἀμπέχονον, μὲ τὸ εὐρὺ πηλήκιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ στενὴ κεφαλή του ἐφαίνετο ὡς γλωσσὶς κώδωνος, καταφθάνον μέχρι τῆς ῥινός,

— Σωπᾶτε, λέγει, γιὰ τὸ Θεό, βρὲ παιδιά, εἶναι ἁμαρτία!

Καὶ μεταφέρων τὸ ὅπλον, τὸ ὁποῖον σχεδὸν ἔσυρε κατὰ γῆς, ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστεράν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Ὅσο νὰ κυλίσουν, μικρέ μου, τὰ δυὸ χρονάκια σου, εἶπεν ὁ παρ' αὐτῷ δεκανεύς, τόσαις φοραῖς θὰ σὲ βαρέσῃ στ' αὐτιὰ αὐτὴ ἡ ἀγγαρεία, ποῦ θὰ βλαστημήσῃς πλειότερο ἀπὸ μᾶς· θὰ διαβάζῃς τὰ χαρτιὰ τὰ μαῦρα στοὺς τοίχους τῆς Ἀθήνας κι'

όταν μυρίζεσαι κανέναν άξιωματικό ή κανένα σταυροφορεμένο, θα τό κόβης στα ποδάρια, και πού σέ πιάνουν!

Και στένει πάντοτε ή έξηρθρωμένη νεκροφόρος· και έξακολουθεί ή κεφαλή τού νεκρού τήν έρρυθμον, τήν άγρίως τραγικήν έκ πλαγίου κίνησιν.

— Γιά ίδέτε πώς κουνάει δεξιά ζερβιά τό κεφάλι ό πεθαμένος! έπαναλαμβάνει μετά τρόμου ό νεοσύλλεκτος.

Τότε είς άλλος, 'Αθηναίος κουτσαβάκης, ώς προέδιδον άσφαλώς αί όξείαι αίχμαί τών ύποδημάτων του, ώς πρώραι τροχαντήρος.

— 'Εγώ, νά σάς πώ, ρέ παιδιά, τό γιατί. Συλλογάται και λέει μέσα του ό μακαρίτης. Νά τραβήξω μπρός μ' αύτόν τόν παληόκαιρο, ή νά γυρίσω καλλίτερα πίσω στό σπιτάκι μου;

Ούδείς όμως έγέλασε μέ τήν είδεχθή άστειότητα. Αύτός δέ ό βλάσφημος δεκανεύς τώ είπε μετ' όργής «Νά βουβαθής».

"Ηδη ό λόχος έστη πρό τής χαινούσης τού νεκροταφείου πύλης, ύπό τό τόξον τής όποίας μυριάδες παρήλασαν οί νεκροί, καταποθέντες ύπό τής γής και τής λήθης· και ήκούσθη πάλιν τό άγριον πρόσταγμα, παρουσιάστε άρμ, ύστάτη τών όπλων τιμή, πρός έκείνον όστις τοσούτον έτίμησε τά όπλα.

Τό φέρετρον άπετέθη πρό τού χαίνοντος τάφου, κατά τήν νοτίαν άκραν τού νεκροταφείου, όπου συνωθούνται πυκνοί τών πενήτων οί νεκροί, τά δέ όρφανά έπεσαν έπ' αύτού όλοφυρόμενα, ένώ ό άγνωστος ξένος, πνιγόμενος ύπό λυγμών, προσεπάθει νά τά άποσπάση έκείθεν και νά τά παραμυθήση.

'Ο έτερος τότε τών νεκροθαπτών, στρέφων πέριξ τό βλέμμα, δέν εύρίσκει τά σχοινία δι' ών έπρεπε νά καταβιβάσωσι τό φέρετρον είς τόν τάφον.

— 'Ρέ, δέν έφερες, τά σκοινιά, ρέ, είπε πρός τόν άλλον άποτόμως μετά όργής προϊσταμένου; Και τί περίμενες λοιπόν;

— Και πού τά βρήκα έγώ τά σκοινιά; ρέ;

— Και πώς; Δέν άγόρασες άκόμα;

— Κοροϊδεύεις; "Εχει μωρέ ό σκύλος καλτσοδέτα; 'Εγώ χτές άκόμα διωρίστηκα νεκροθάπτης κ' ήθελες νά έχω καμωμένα κ' όλα τά προικιά μου;

— "Αϊντε πηλάλα γλήγωρα στήν κάμαρα και φέρ' τά δικά μου.

Και ό ίερεύς άσχάλλων έπανελάμβανεν έν θυμώ τάς νεκρωσίμους εύχάς, και έκίνει μετά πείσματος τό θυμιατόν, περιστρέφων αύτό, ώς σφενδόνην.

Τού άνέμου αί αίφνίδιαι ριπαί άνήρπαζον άπ' αύτού τολύπας καπνού μετά σπινθήρων έκ τών ριπιζομένων άνθράκων, οίτινες έσελάγιζον ύπό τόν άρχόμενον ζόφον, ένώ αί άνημμέναι γειτονικών τάφων λυχνίαι έλαμπον ήδη ώς περίεργα βλέμματα νεκρών, περιεργαζομένων τόν νέον έν τή νεκροπόλει συμπολίτην.

Και έκραδαίνοντο και έστενον και έσύριζον οί κλάδοι τών κυπαρίσσων και τών πεύκων, ύπό τά πλήγματα τής βροχής, ύπό τού άνέμου τόν κλυδωνισμόν.

'Ο δέ ίερεύς έξηκολούθει· «Γή εί και είς γήν άπελεύσει». Μωρέ έφορία νεκροταφείου. Νά τήν χαρή ό κύρ δήμαρχος. Τρέχα, εύλογημένε, νά δής τί γίνεται αύτός ό κουτούλιακας και μάς έπερόνιασε ή βροχή.

Τά γυναικάρια διαπληκτίζονται ήδη ποία νά άφαιρέση τό ξίφος, τό πηλήκιον, τά έπώμια, ποία νά σχίση είς ράκη τήν στολήν και τήν σκελέαν. Και κατά τήν άγρίαν ταύτην τήν άπαισίαν βεβήλωσιν, τήν όποίαν προκαλεί έτέρας βεβηλώσεως, τής τυμβωρυχείας ό τρόμος, ένώ συρίζουν αί σχιζόμεναι όθόναι, συνταράσσεται ό νεκρός και κλονίζεται άγρίως έν τώ φερέτρω.

Τότε μία τών γυναικών άπό τής όποίας διέφυγεν ή δόξα τής συμμετοχής είς τάς άλλας έργασίας άποσπά μετ' όργής τό προσκεφάλαιον και διαστρέφει τήν κεφαλήν τού νεκρού, ήτις, μέχρις ού τεθή ύπ' αύτήν έτερον πλήρες χώματος, παρέμεινεν είδεχθώς έστυλωμένη, μετέωρος έν τώ κενώ έκ τής πτωματικής άκαμψίας.

Τέλος έκομίσθησαν τά σχοινία.

Τού Κίμωνος τό γυμνωμένον λείψανον, τό όποίον καλύπτουν ήδη τής στολής τά έσχισμένα ράκη, παριστάνοντα, ώς έν συμβολισμώ τήν άπορρακωθείσαν έκ τών τραγικών θλίψεων καρδίαν του, έδέχθη τότε τούς ύστάτους έναγκαλισμούς, τά πανύστατα φλογερά φιλήματα τού πόνου και τής στοργής τών όρφανών του, τά όποία γονυκλινή, έν άφώνω όδύνη, έν συσπάσει άφράστου άλγους έβύθιζον άπλήστως τό βλέμμα έπί τής προσφιλούς τού γεννήτορος μορφής.

"Ω! μή άποσπάτε, μετά τόσης σπουδής τούς πονεμένους! "Αφετε είς αύτούς τήν άγρίαν παραμυθίαν, τήν τραγικήν εύδαιμονίαν νά φιλήσουν άπλήστως τούς νεκρούς των. Μή λησμονήτε, ότι μετ' όλίγον τήν προσφιλή τού νεκρού μορφήν θά τήν έξαλείψη ό μηδενισμός, ότι ποτέ πλέον δέν θά τήν έπανίδουν, ποτέ· διότι τής μητρός γής ή περίπτυξις θέλει τήν συγκαλύψη έσαεί, είς τόν άτέρμονα χρόνον.

"Ηδη τό φέρετρον αίωρείται έν τώ κενώ, τρίζον και προστριβόμενον είς τού βαθέος λάκκου τάς παρειάς και ό τίμιος στρατιώτης ό άγρίως χειμασθείς έν τώ κυματώδει πελάγει, ύπό τήν δίνην διηνεκούς κυκλώνος ταλαιπώρου βίου, εύρίσκει τέλος άκύμαντον, γαλήνιον τόν λιμένα έν τώ μηδενισμώ.

Μετριόφρων, φιλέρημος, τήν σκιάν έπεζήτησε πάντοτε. Και ό Θεός ίλεως τώ παρέσχεν έπί τέλους τήν σκιάν και τήν άνάπαυσιν.

Τού ίερέως τό πτύον κατασπιλόνει διά πηλού τήν μορφήν τήν εύγενή τού μάρτυρος, έπί τής όποίας πολλάς είχε χαράξει ή όδύνη πτυχάς, τήν όποίαν πολλαί ηύλάκωσαν ρυτίδες θλίψεων, άλλ' έφ' ής ούδείς ζώντος αύτού άπετέθη σπίλος.

Και άκούονται αί ύσταται τής νεκρωσίμου άκολουθίας εύχαί

«Τού κυρίου ή γή και τό πλήρωμα αύτής».

«Γή εί και είς γήν άπελεύσει».

'Ετέθη ήδη έπί τού φερέτρου τό κάλυμμα και αί άξίναι άφθόνους, συμπαγείς, ρίπτουν τής γής τούς βώλους έπ' αύτού.

Στὰ σύγνεφα τὰ πύρινα τοὺς ἔβλεπες! περνοῦσαν
Καὶ μὲ σοφία καὶ μ' ἔρωτα σὲ πότιζαν ἀκόμα,
Καὶ τ' ὀνειρό σου μάγευε, κι ἄκουεν ἡ γῆ νὰ ψάλλῃ
Τῆς Ἀττικῆς ἡ μέλισσα στὰ ὁλόχρυσά σου χείλη.

Σὰ νέος λωτὸς ποῦ στῶν σοφῶν τὰ μάτια ἐμπρὸς ἀνθίζει,
Λουλοῦδι τῆς χρυσόστομης καὶ τῆς δικαίας ψυχῆς των,
Στῶν περασμένων τὴν νυχτιά, πιὸ λίγο τότε μαύρη,
Ὁ νοῦς σου ἔκανες κ' ἔλαμπε μέσ' ἀπ' τὴν ὀμορφιά σου.

Τὰ σοβαρὰ μαθήματα τῆς ἀρετῆς αἰωνίας
Ἔσταζαν ἀπ' τὰ χείλη σου καὶ τὶς καρδιὲς μαγεῦαν,
Κ' οἱ Γαλιλαῖοι ποῦ μὲ φτερὰ σ' ἔβλεπαν στ' ὄνειρό τους
Στοὺς ἀκριβούς σου ἐμπρὸς θεοὺς ξεχνοῦσαν τὸ θεό τους.

Ἀλλὰ τοὺς ἔσερνε ὁ καιρὸς ὅλους αὐτοὺς μακρυά σου,
Γιατὶ κι ἀδύνατη κλωστὴ τοὺς ἔδενε μ' ἐσένα,
Πρὸς τῆς ἐπαγγελίας τῇ γῆ τοὺς ἔβλεπες νὰ φεύγουν·
Ὅμως ἡ παντογνώστρα ἐσὺ μαζί τους δὲν ἐπῆγες.

Κόρη, γιὰ τέτοιο φρένιασμα τί σ' ἔμελλεν ἐσένα;
Δὲν εἶχες τὴν Ἰδέαν ἐσὺ ποῦ γύρευαν οἱ ἄλλοι;
Ἤξερες μέσα στῶν καρδιῶν τὰ βάθη νὰ διαβάζῃς,
Τίποτε δὲ σ' ἀπόκρυψαν καλόβουλ' οἱ θεοί σου.

Σοφὴ παιδούλα, πάναγνη μέσα στ' ἀγνά σου ἀδέρφια,
Μέτωπο τρισευγενικὸ χωρὶς κάμμιὰ κηλίδα,
Καὶ ποιὰ ψυχὴ τραγούδησε σὲ πλέον ὡραῖα χείλη,
Ποιὰ καθαρότερη ἔλαμψε στὰ μάτια τὰ ἐμπνευσμένα;

Νὰ γγίξουν δὲν ἐτόλμησαν τ' ἄγγιχτο φόρεμά σου,
Τὰ χέρια σου δὲν πείραξαν τοῦ αἰῶνος οἱ ἁμαρτίες·
Πρὸς τὴν ἀστέρινη Ζωὴ τὰ μάτια σου ὑψωμένα,
Μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κακία, περπατοῦσες.

Σ' ἀναθεμάτισεν ἐσὲ χυδαῖος ὁ Γαλιλαῖος,
Σὲ χτύπησεν, ἀλλ' ἔπεσες τρανώτερη, καὶ τώρα
Τῆς Ἀφροδίτης τὸ κορμί, τοῦ Πλάτωνος τὸ πνεῦμα
Ἀπ' τῆς Ἑλλάδος ἔφυγαν τοὺς οὐρανοὺς γιὰ πάντα!

Κοιμήσου, θῦμα ὁλόλευκο, στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας,
Μέσ' στὸ λωτοστεφάνωτο παρθένο σάβανό σου,
Κοιμήσου· ἡ ρυπαρὴ ἀσχημιὰ στὸν κόσμο βασιλεύει,
Τὸ δρόμο τὸν ἐχάσαμε ποῦ φέρνει πρὸς τὴν Πάρο!

Στάχτη οἱ θεοί, βουβὴ καὶ ἡ γῆ, στὸν ἀδειανὸ οὐρανό σου
Φωνὴ δὲν ξανακούεται, κοιμήσου· ἀλλ' ὅμως μένε
Ζωντανεμένη στὴν καρδιὰ τοῦ ποιητῆ καὶ ψάλλε
Τῆς τρισαγίας Ὀμορφιᾶς τὸν ἐναρμόνιον ὕμνο.

Μόνη αὐτὴ στέκει ζωντανὴ κι ἀσάλευτη κ' αἰώνια,
Ὁ θάνατος τὰ σύμπαντα ταράζει καὶ σκορπίζει,
Ἀλλ' ἡ Ὀμορφιὰ λαμποκοπάει, κι' ὅλα τὰ ξαναπλάθει,
Καὶ κάτου ἀπ' τ' ἄσπρα πόδια της γυρνοῦν ἀκόμα οἱ κόσμοι!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΓ'.

Ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τῆς κηδείας καὶ πρὸ τῆς θύρας τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου, ἐν τῷ ὁποίῳ κατάκειται ὁ νεκρός, συγκεντροῦνται τῆς συνοικίας οἱ ἀγυιόπαιδες, ἐνῷ μετὰ σπουδῆς ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται τὰ γυναικάρια γνωμοδοτοῦντα, διατάσσοντα, φλυαροῦντα, ἐρίζοντα.

— Ἔφεραν τὸ λιβάνι;

— Καὶ τί μὲ ρωτᾷς ἐμένα;

— Ὁ γιός σου δὲν πῆγε νὰ τὸ πάρῃ;

— Καὶ γιατὶ δὲν πήγαινε κ' ὁ δικός σου;

— Βουρλίζομαι μιὰ ὥρα τώρα νὰ βρῶ τὴν κολόνια καὶ δὲν τὴ βρίσκω.

Νά την· ἦταν σκεπασμένη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κανίστρι μὲ τὰ κεριά.

— Ποιὰ ξεμιαλισμένη τὴν ἔκρυψε κεῖ σὰν νά 'τανε κανένα ραβασάκι τοῦ ἀγαπητικοῦ της;

Καὶ συγκρούονται ἐν τῇ στενῇ κλίμακι οἱ κομίζοντες τὰ κάνιστρα τῶν διπύρων καὶ τὰς ὑπερμεγέθεις φιάλας τοῦ οἴνου μὲ τὸν νεωκόρον, φέροντα τὰ δέματα τῶν ἱερατικῶν ἀμφίων, ὁ μικρὸς ἐμποροϋπάλληλος μὲ τὰ μελανὰ κρὲπ πρὸς τὰ γυναικάρια τὰ ἐφορμῶντα, ὅπως τὰ ἀναρπάσωσι καὶ σχίσωσιν αὐτὰ εἰς ταινίας, οἱ ἀναβιβάζοντες τὰ κηροπήγια πρὸς τὸν ἐκκομίζοντα τὸ κάλυμμα τοῦ φερέτρου.

Τὸ πᾶν εἶναι σύγχυσις ἐν τῇ ἐναγωνίῳ ταύτῃ προσπαθείᾳ τόσου κόσμου, ὅπως κατορθωθῇ νὰ ἀποκομισθῇ καὶ τεθῇ ὑπὸ τὴν γῆν εἷς ἄνθρωπος.

Μόνον πονῶν φίλος δύναται νὰ παράσχῃ ἐν τοιαύταις στιγμαῖς, καθ' ἃς ἡ θύελλα τῆς ὀδύνης μαίνεται ἐν τῷ οἴκῳ συντρίβουσα τοὺς οἰκείους, τὰς πολυτίμους ὅσον καὶ θλιβερὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας μετὰ κοσμιότητος καὶ εὐπρεπείας.

Ἀλλὰ ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης οὐδένα εἶχε φίλον· διότι ὅπως ἀπομακρυνθοῦν οἱ φίλοι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ τις· ἀρκεῖ νὰ γείνῃ δυστυχής. Ὁ Φίλιππος Βράγκας ἦτο μακράν· καὶ ἡ κηδεία τοῦ Ἀνδρεάδου ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λυκείου τοῦ Φαίδωνος.

Ἤδη ἀκούεται ζωηρόν, εὔθυμον ἐμβατήριον, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ τοῦ συρμοῦ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Εἶναι τὸ ἐμβατήριον τῆς εἰσόδου τῆς Ἀπόκρεω μὲ γοργὰς στροφάς, αἱ ὁποῖαι μᾶλλον ἐμβάλλουν τὸν πειρασμὸν τοῦ χοροῦ, ἢ ρυθμίζουν τὸ βῆμα πρὸς στρατιωτικὴν πορείαν. Καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους του καταφθάνει πρὸ τῆς θύρας ὁ λόχος, ὅστις θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν νεκρὸν τὰς ὑστάτας τιμάς, παρατασσόμενος εἰς δύο στοίχους ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ.

Καταβιβάζεται ὁ νεκρὸς ὑπὸ τοὺς θρήνους τῶν ὀρφανῶν καὶ τοῦ ἀγνώστου ξένου, ὅστις στηρίζει μετὰ πατρικῆς στοργῆς τὰ τέκνα τοῦ Κίμωνος.

Τοῦ λιβάνου ὁ καπνὸς διαθέει ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὴν ριπὴν ὁλόκληρον τὴν στενὴν ὁδὸν καὶ τὴν ἔρρινον, τὴν κλαυθμηρὰν ψαλμῳδίαν τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ψαλτῶν καλύπτουν πρὸς στιγμὴν τραχέα, ἄγρια, τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα. Παρουσιάστε ἄρμ, φέρτε ἄρμ. Στροφὴ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ὑπὸ μάλης ἄρμ. Ἐμπρός, μάρρρς.

Καὶ ἐκείνου τοῦ μάρρρς, τοῦ παρατεταμένου, τοῦ ἀγρίου, ὁ κυματοειδὴς ἦχος ἐδόνησε τὸν ἀέρα, ὡς βλασφημία τοῦ ἀσχάλλοντος διὰ τὴν ἀγγαρείαν ἀξιωματικοῦ, ἐνῷ οἱ τέσσαρες ὁμοιόβαθμοι τοῦ νεκροῦ, εἰς οὓς ἔλαχε, τῇ διαταγῇ τοῦ φρουραρχείου, ἡ ἀηδὴς ἀγγαρεία νὰ ἀνέχωσι τὰς ταινίας τοῦ φερέτρου τοῦ ἀγνώστου τούτου, ἥρπασαν αὐτὰς μετ' ἀνυποκρίτου ἐκφράσεως ἐσχάτης ἀδημονίας.

Ἐκκινεῖ ἡ πομπὴ ὑπὸ τὰς θρηνώδεις στοναχὰς τοῦ πενθίμου ἐμβατηρίου· καὶ ὅταν διὰ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, διὰ νὰ κάμψῃ τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων, τότε καταφαίνεται ἀπότομος, ἀγρία, ἡ ἐρημία πάσης στοργῆς, ἥτις ὄπισθεν δύο ἢ τριῶν ἐρυθρῶν καὶ ἀπεκτηνωμένων μορφῶν, τῶν συντρόφων τῆς καταπτώσεως τοῦ δυσμοίρου ἀνθρώπου ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις, καί τινων γυναικῶν τῆς συνοικίας, ἐκτείνεται παγερά, ὡς σιδηρικὴ στέππα, ἔνδον τοῦ διπλοῦ στοίχου τῶν στρατιωτῶν τοῦ τιμητικοῦ λόχου.

Οὐδεὶς συνάδελφος, οὐδεμία στρατιωτικὴ στολή, τίποτε προδίδον, ὅτι ὁ περιφρονημένος αὐτὸς νεκρὸς ἐπὶ τριάκοντα περίπου ἔτη παρέσχε νοῦν, καρδίαν, βραχίονα, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τὴν στρατιωτικὴν τῆς πατρίδος, παλαίων τὸν ἀγῶνα τὸν τραχὺν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος. Δὲν εἶναι κανεὶς ἐκεῖ ὁ ὁποῖος νὰ ἀποτελῇ ἑνωτικήν τινα γραμμὴν τοῦ λειψάνου τούτου, πρὸς τὸ ἔντιμον ἐκεῖνο παρελθὸν τὸ σβεσθέν, κανεὶς τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία νὰ μαρτυρῇ, ὅτι ἡ τριακονταετία ἐκείνη βίου θυσιῶν, ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Σημαίαν καὶ τὸ Καθῆκον, ἀγάπης θερμῆς τῆς συναδελφότητος, κατέλιπεν αὔλακα τινὰ ἀναμνήσεως, ράκος τι πόνου καὶ στοργῆς ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ στρατιωτικῇ οἰκογενείᾳ.

Καὶ ὅμως ἂν ὀλίγιστοι ἐξ ἐκείνων, ὅσοι εὗρον ὑπ' αὐτὸν δικαιοσύνην, προστασίαν, ἐνθάρρυνσιν, ἐλάμβανον τὸν κόπον νὰ σύρουν ὀλίγα βήματα ὄπισθεν τοῦ λειψάνου τοῦ μάρτυρος τούτου, θὰ ἦτο πολὺ ἀνεπαρκὴς ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖον περιώριζεν ὁ διπλοῦς στοῖχος τοῦ τιμητικοῦ λόχου, καὶ τὸν ὁποῖον ἔκλειεν οἰκτρῶς ἡ παλαιὰ τοῦ φρουραρχείου νεκροφόρος, ἡ ἐξυπηρετοῦσα τῶν ταπεινῶν βαθμοφόρων τὴν ταφήν, ἡ ἐξηρθρωμένη, ἡ ρυπαρά, τὴν ὁποίαν ἐκάλυπτον τὰ ἐλεεινὰ ράκη τριβείσης ἐρέας ἀδιαγνώστου χρωματισμοῦ, ἥτις ἴσως ὑπῆρξε ποτὲ μέλαινα.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι μολυβδόχρους καὶ ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος μαίνεται ἀποκρύπτων διὰ πυκνῶν νεφῶν κονιορτοῦ τὴν νεκρικὴν πομπὴν καὶ ἐπιπάσσων καὶ ἀποτυφλόνων τοὺς ἄνδρας τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς.

Τὸ πένθιμον ἐμβατήριον λεληθότως μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ βραδέος χρόνου εἰς χρόνον γοργόν, καὶ ἡ πορεία ἐπισπεύδεται.

Μετὰ μικρὸν νομίζει τις, ὅτι, ἀντὶ πενθίμου ἐμβατηρίου, ἀκούει θούριον. Οὐδὲν ἀπαισιώτερον ἀπὸ τὰς λειποψύχους ἐκείνας εἰς ἐλάσσονα τόνον στονα-

[1] Ἴδε σελίδα 358.

χάς, αἱ ὁποῖαι σχίζουν τὸν ὑγρὸν ἀέρα, ἠχοῦσαι ἐν γοργῷ χορευτικῷ χρόνῳ.

Τὰ πάντα αἰσθάνεταί τις, ὅτι λέγουν εἰς τὸ δύσμοιρον ἐκεῖνο θῦμα, «*μᾶς παρασκότισες*».

Καὶ ἡ σπουδὴ τῆς μουσικῆς, ἥτις ἐξακολουθεῖ νὰ θρηνῇ, ἐνῷ συγχρόνως ἀνακρούει βῆμα ταχύ· καὶ ὁ μυκώμενος ἄνεμος, ὁ ὁποῖος προσωθεῖ ἐκ τῶν ὄπισθεν τὴν πομπήν, μαστίζων αὐτὴν καὶ σκορπίζων τὴν δυσοσμίαν τῆς ἀρχομένης ἀποσυνθέσεως τοῦ ἰοπρασίνου λειψάνου, καθ' ἧς μάτην παλαίουν οἱ ἀδιάκοποι διὰ κολόνιας ῥαντισμοί, καὶ ἡ αὔξουσα ἐκ τῆς ἐσπευσμένης πορείας κλαγγὴ τοῦ προστριβομένου σιδήρου τῶν ξιφολογχῶν, καὶ ὁ τριγμὸς τῶν ἁρμῶν τῆς ἐξηρθρωμένης νεκροφόρου, καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν καὶ τῶν παραθύρων πλανώμενα βλέμματα τῶν ἀνεχόντων τὰς ταινίας ἀξιωματικῶν.

Ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ἐργαστηρίου τῶν ἀπόρων γυναικῶν ἅμαξα σταματᾷ ἀποτόμως πρὸ τῆς κηδείας καὶ Γαλλὶς ἀοιδός, σειρὴν τοῦ συρμοῦ, κύπτουσα ἀπὸ τῆς θυρίδος νεύει μετ' ἀνυπομονησίας καὶ ἀποτόμου ἐπιπλήξεως πρὸς ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τούτων.

Καὶ ἐκεῖνος, διὰ χειρονομίας κωμικῶς ἀπολογητικῆς, καὶ διὰ μακροῦ θλιβεροῦ βλέμματος, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν τὴν κατεύθυνσιν τῆς χειρός του διὰ τῆς κυανῆς ταινίας κατέληξε καὶ προσηλώθη ἐπὶ τοῦ λειψάνου, μετ' αἰσθήματος ἐσχάτης ἀηδίας, τῆς ἔλεγεν ἐκφραστικώτατα.

— Τί νὰ σοῦ κάμω; Ἐς μὰ φώτ, μὰ μινιόν; Τί φταίω ἐγώ, ἂν μὲ ἐκάρφωσαν ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ψοφῆμι;

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα βήματα ἓν ξηρὸν ἄλτ, σταματᾷ τὴν κηδείαν. Οἱ ἀνέχοντες τὰς ταινίας ἀναπέμπουν στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, πετοῦν αὐτὰς σχεδὸν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ καὶ φεύγουν, φεύγουν μὲ ταχὺ τὸ βῆμα, ἐνῷ τὸ φέρετρον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ἐξηρθρωμένης νεκροφόρου.

Τότε ὁ ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ τῆς σειρῆνος λοχαγὸς σπεύδει πρὸς τὴν ὄπισθεν ἀκολουθοῦσαν ἅμαξάν της.

— Βιὲν ντὸν σελερά!

— Μιὰ στιγμή, μὰ μινιόν, νὰ πάρῃ ὁ στρατιώτης μου αὐτὰ τὰ κοκορόφτερα, ποῦ μᾶς ἐφύτεψαν στὸ κασκέτο. Ὦ! κὲλ κορβέ, μὰ σερί, κὲλ ἀμπετμάν!

Καὶ ἀνῆλθεν ἀμέσως· καὶ ἡ ἅμαξα ἐχάθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κονιορτοῦ πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ παλαιοῦ Φαλήρου.

Ὁ ἄνεμος ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ νὰ μαίνεται ὄπισθεν τῆς νεκρικῆς πομπῆς, καὶ χονδραὶ πίπτουν αἱ πρῶται τῆς βροχῆς σταγόνες καὶ πολλαπλασιάζονται καὶ πυκνοῦνται, μεταβάλλουσαι τὸν ἐπὶ τῶν πηληκίων, τῆς κόμης, τοῦ προσώπου, τῶν ἐνδυμάτων τῶν στρατιωτῶν παχὺν κονιορτὸν εἰς στρῶμα πηλοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπὸ τῶν λοφίων, ἀπὸ τῶν ξιφολογχῶν, ἀπὸ τῶν φυσιγγιοδοχῶν, ἀπὸ τῆς κάννης τῶν κεκλιμένων ὅπλων διαρρέει στάγδην ῥυπαρὰ ἡ βροχή.

Ἀπὸ μολυβδίνου ζοφοῦται εἰς βαθέως τεφρὸν τοῦ στερεώματος ὁ χρωματισμός, ἐνῷ διαγράφονται ἐπ' αὐτοῦ τεθλασμέναι, λευκαί, αἱ πρῶται τῶν ἀστραπῶν γραμμαί.

Δὲν εἶναι πλέον κηδεία αὐτή· εἶναι φυγή, φυγὴ ὡς ἐνώπιον διώκοντος ἐχθροῦ. Ἐσίγησαν καὶ ἡ μουσικὴ καὶ αἱ σάλπιγγες καὶ μόνον τὸ τύμπανον τῆς μουσικῆς κρούει, κρούει ἀεννάως βῆμα ταχύ, ἐνῷ μακράν, πολὺ μακρὰν ἀπαντᾷ, ὡς ἐσβεσμένη ἀπήχησις, τῆς βροντῆς ὁ παλμώδης βρόμος.

Τὰ ὀρφανὰ ἀδυνατοῦν νὰ προφθάσουν μὲ τοὺς μικρούς των πόδας τὴν γοργὴν ταύτην φυγὴν διὰ τοῦ βαδίσματος, καὶ τρέχουν ἀσθμαίνοντα ὄπισθεν τῆς νεκροφόρου. Ἡ μικρὰ ἰδίως Θάλεια ἐξηντλημένη, πνευστιῶσα, σύρεται αὐτόχρημα, κρατουμένη ἀφ' ἑκατέρας τῶν χειρῶν ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου ξένου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἷς τῶν ἵππων τῆς νεκροφόρου, πτοηθεὶς φαίνεται ἐκ τῆς λαμπηδόνος ἀστραπῆς, δυστροπεῖ, χρεμετίζει καὶ ὀρθοῦται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐλάτης μόλις δυνάμενος νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου,

— Τὸ Θεό σου, λέγει, καὶ σένα κι' αὐτουνοῦ ποῦ σέρνεις· βρῆκες τὴν ὥρα νὰ μᾶς κάνῃς πάλι τὰ δικά σου.

Καὶ ἐνῷ ὁ ὑπ' αὐτὸν ἵππος ἐπιμόνως ἀνθίσταται χρεμετίζων, ὁ δεξιὸς ὁ ῥυταγωγούμενος σπεύδει βαίνων ἐμπρὸς καὶ τανύων τοὺς ἱμάντας· ὑπὸ τὸν κλονισμὸν δὲ τοῦτον μετατοπίζεται πλαγίως ἡ νεκροφόρος, καὶ ἐν τῇ ἀποτόμῳ ταύτῃ στροφῇ ἐκτινάσσεται μέχρι τοῦ χείλους τὸ φέρετρον.

Δαμάζεται ἐπὶ τέλους τοῦ ἵππου ἡ ἀντίστασις, καὶ ἡ νεκροφόρος χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω. Ἀλλ' ἐν τῇ ταχείᾳ πορείᾳ ἐπὶ τῆς διὰ χονδρῶν χαλίκων ἐστρωμμένης ὁδοῦ τῆς Ἀναπαύσεως στενάζουν ἀγρίως οἱ ἐξηρθρωμένοι ἁρμοὶ αὐτῆς καὶ ἀνατινάσσεται· ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἐκ τῶν τιναγμῶν τούτων κινεῖται ῥυθμικῶς ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ ἀντιστρόφως.

Οἱ στρατιῶται παραλύοντες τὴν γραμμὴν αὐτῶν συσπειροῦνται ἀτάκτως βαδίζοντες, κρατοῦντες ὡς μετὰ κόπου τὰ ὅπλα καὶ σύροντες τὰς ἀρβύλας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ γείσου τῶν πηληκίων αὐτῶν διαρρέει ἡ βροχὴ καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ὁ ἱδρώς.

— Χίλια τρισάγια δὲν θὰ τοῦ φτάσουν τοῦ μακαρίτη γιὰ νὰ ξεπλύνουν τὸ βλαστημίδι, ποῦ τοῦ σούρνει σήμερα ὁ λόχος, εἶπεν εἷς στρατιώτης.

Ἀλλὰ εἷς νεοσύλλεκτος, ἄρτι ἀπογυμνασθείς, χωρικὸς ἐκ Κυκλάδων, πατῶν τὴν μακροτάτην σκελέαν του, μὲ τὸν λαιμὸν βυθισμένον μέχρι τοῦ πώγωνος εἰς τὸ ἀμπέχονον, μὲ τὸ εὐρὺ πηλήκιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ στενὴ κεφαλή του ἐφαίνετο ὡς γλωσσὶς κώδωνος, καταφθάνον μέχρι τῆς ῥινός,

— Σωπᾶτε, λέγει, γιὰ τὸ Θεό, βρὲ παιδιά, εἶναι ἁμαρτία!

Καὶ μεταφέρων τὸ ὅπλον, τὸ ὁποῖον σχεδὸν ἔσυρε κατὰ γῆς, ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστεράν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Ὅσο νὰ κυλίσουν, μικρέ μου, τὰ δυὸ χρονάκια σου, εἶπεν ὁ παρ' αὐτῷ δεκανεύς, τόσαις φοραῖς θὰ σὲ βαρέσῃ στ' αὐτιὰ αὐτὴ ἡ ἀγγαρεία, ποῦ θὰ βλαστημήσῃς πλειότερο ἀπὸ μᾶς· θὰ διαβάζῃς τὰ χαρτιὰ τὰ μαῦρα στοὺς τοίχους τῆς Ἀθήνας κι'

όταν μυρίζεσαι κανέναν άξιωματικό ή κανένα σταυροφορεμένο, θά τό κόβης στά ποδάρια, καί πού σέ πιάνουν!

Καί στένει πάντοτε ή έξηρθρωμένη νεκροφόρος· καί έξακολουθεί ή κεφαλή τού νεκρού τήν έρρυθμον, τήν άγρίως τραγικήν έκ πλαγίου κίνησιν.

— Γιά ίδέτε πώς κουνάει δεξιά ζερβιά τό κεφάλι ό πεθαμένος! έπαναλαμβάνει μετά τρόμου ό νεοσύλλεκτος.

Τότε είς άλλος, 'Αθηναίος κουτσαβάκης, ώς προέδιδον άσφαλώς αί όξείαι αίχμαί τών ύποδημάτων του, ώς πρώραι τροχαντήρος.

— 'Εγώ, νά σάς πώ, ρέ παιδιά, τό γιατί. Συλλογάται καί λέει μέσα του ό μακαρίτης. Νά τραβήξω μπρός μ' αύτόν τόν παληόκαιρο, ή νά γυρίσω καλλίτερα πίσω στό σπιτάκι μου;

Ούδείς όμως έγέλασε μέ τήν είδεχθή άστειότητα. Αύτός δέ ό βλάσφημος δεκανεύς τώ είπε μετ' όργής «Νά βουβαθής».

Ήδη ό λόγος έστη πρό τής χαινούσης τού νεκροταφείου πύλης, ύπό τό τόξον τής όποίας μυριάδες παρήλασαν οί νεκροί, καταποθέντες ύπό τής γής καί τής λήθης· καί ήκούσθη πάλιν τό άγριον πρόσταγμα, παρουσιάστε άρμ, ύστάτη τών όπλων τιμή, πρός έκείνον όστις τοσούτον έτίμησε τά όπλα.

Τό φέρετρον άπετέθη πρό τού χαίνοντος τάφου, κατά τήν νοτίαν άκραν τού νεκροταφείου, όπου συνωθούνται πυκνοί τών πενήτων οί νεκροί, τά δέ όρφανά έπεσαν έπ' αύτού όλοφυρόμενα, ένώ ό άγνωστος ξένος, πνιγόμενος ύπό λυγμών, προσεπάθει νά τά άποσπάση έκείθεν καί νά τά παραμυθήση.

'Ο έτερος τότε τών νεκροθαπτών, στρέφων πέριξ τό βλέμμα, δέν εύρίσκει τά σχοινία δι' ών έπρεπε νά καταβιβάσωσι τό φέρετρον είς τόν τάφον.

— 'Ρέ, δέν έφερες, τά σκοινιά, ρέ, είπε πρός τόν άλλον άποτόμως μετά όργής προϊσταμένου; Καί τί περίμενες λοιπόν;

— Καί πού τά βρήκα έγώ τά σκοινιά; ρέ;

— Καί πώς; Δέν άγόρασες άκόμα;

— Κοροϊδεύεις; Έχει μωρέ ό σκύλος καλτσοδέτα; 'Εγώ χτές άκόμα διωρίστηκα νεκροθάπτης κ' ήθελες νά έχω καμωμένα κ' όλα τά προικιά μου;

— Άιντε πηλάλα γλήγωρα στήν κάμαρα καί φέρ' τά δικά μου.

Καί ό ίερεύς άσχάλλων έπανελάμβανεν έν θυμώ τάς νεκρωσίμους εύχάς, καί έκίνει μετά πείσματος τό θυμιατόν, περιστρέφων αύτό, ώς σφενδόνην.

Τού άνέμου αί αίφνίδιαι ριπαί άνήρπαζον άπ' αύτού τολύπας καπνού μετά σπινθήρων έκ τών ριπιζομένων άνθράκων, οίτινες έσελάγιζον ύπό τόν άρχόμενον ζόφον, ένώ αί άνημμέναι γειτονικών τάφων λυχνίαι έλαμπον ήδη ώς περίεργα βλέμματα νεκρών, περιεργαζομένων τόν νέον έν τή νεκροπόλει συμπολίτην.

Καί έκραδαίνοντο καί έστενον καί έσύριζον οί κλάδοι τών κυπαρίσσων καί τών πεύκων, ύπό τά πλήγματα τής βροχής, ύπό τού άνέμου τόν κλυδωνισμόν.

'Ο δέ ίερεύς έξηκολούθει· «Γή εί καί είς γήν άπελεύσει». Μωρέ έφορία νεκροταφείου. Νά τήν χαρή ό κύρ δήμαρχος. Τρέχα, εύλογημένε, νά δής τί γίνεται· αύτός ό κουτούλιακας καί μάς έπερόνιασε ή βροχή.

Τά γυναικάρια διαπληκτίζονται ήδη ποία νά άφαιρέση τό ξίφος, τό πηλήκιον, τά έπώμια, ποία νά σχίση είς ράκη τήν στολήν καί τήν σκελέαν. Καί κατά τήν άγρίαν ταύτην τήν άπαισίαν βεβήλωσιν, τήν όποίαν προκαλεί έτέρας βεβηλώσεως, τής τυμβωρυχείας ό τρόμος, ένώ συρίζουν αί σχιζόμεναι όθόναι, συνταράσσεται ό νεκρός καί κλονίζεται άγρίως έν τώ φερέτρω.

Τότε μία τών γυναικών άπό τής όποίας διέφυγεν ή δόξα τής συμμετοχής είς τάς άλλας έργασίας άποσπά μετ' όργής τό προσκεφάλαιον καί διαστρέφει τήν κεφαλήν τού νεκρού, ήτις, μέχρις ού τεθή ύπ' αύτήν έτερον πλήρες χώματος, παρέμεινεν είδεχθώς έστυλωμένη, μετέωρος έν τώ κενώ έκ τής πτωματικής άκαμψίας.

Τέλος έκομίσθησαν τά σχοινία.

Τού Κίμωνος τό γυμνωμένον λείψανον, τό όποίον καλύπτουν ήδη τής στολής τά έσχισμένα ράκη, παριστάνοντα, ώς έν συμβολισμώ τήν άπορρακωθείσαν έκ τών τραγικών θλίψεων καρδίαν του, έδέχθη τότε τούς ύστάτους έναγκαλισμούς, τά πανύστατα φλογερά φιλήματα τού πόνου καί τής στοργής τών όρφανών του, τά όποία γονυκλινή, έν άφώνω όδύνη, έν συσπάσει άφράστου άλγους έβύθιζον άπλήστως τό βλέμμα έπί τής προσφιλούς τού γεννήτορος μορφής.

Ώ! μή άποσπάτε, μετά τόσης σπουδής τούς πονεμένους! Άφετε είς αύτούς τήν άγρίαν παραμυθίαν, τήν τραγικήν εύδαιμονίαν νά φιλήσουν άπλήστως τούς νεκρούς των. Μή λησμονήτε, ότι μετ' όλίγον τήν προσφιλή τού νεκρού μορφήν θά τήν έξαλείψη ό μηδενισμός, ότι ποτέ πλέον δέν θά τήν έπανίδουν, ποτέ· διότι τής μητρός γής ή περίπτυξις θέλει τήν συγκαλύψη έσαεί, είς τόν άτέρμονα χρόνον.

Ήδη τό φέρετρον αίωρείται έν τώ κενώ, τρίζον καί προστριβόμενον είς τού βαθέος λάκκου τάς παρειάς καί ό τίμιος στρατιώτης ό άγρίως χειμασθείς έν τώ κυματώδει πελάγει, ύπό τήν δίνην διηνεκούς κυκλώνος ταλαιπώρου βίου, εύρίσκει τέλος άκύμαντον, γαλήνιον τόν λιμένα έν τώ μηδενισμώ.

Μετριόφρων, φιλέρημος, τήν σκιάν έπεζήτησε πάντοτε. Καί ό Θεός ίλεως τώ παρέσχεν έπί τέλους τήν σκιάν καί τήν άνάπαυσιν.

Τού ίερέως τό πτύον κατασπιλόνει διά πηλού τήν μορφήν τήν εύγενή τού μάρτυρος, έπί τής όποίας πολλάς είχε χαράξει ή όδύνη πτυχάς, τήν όποίαν πολλαί ηύλάκωσαν ρυτίδες θλίψεων, άλλ' έφ' ής ούδείς ζώντος αύτού άπετέθη σπίλος.

Καί άκούονται αί ύσταται τής νεκρωσίμου άκολουθίας εύχαί

«Τού κυρίου ή γή καί τό πλήρωμα αύτής».

«Γή εί καί είς γήν άπελεύσει».

'Ετέθη ήδη έπί τού φερέτρου τό κάλυμμα καί αί άξίναι άφθόνους, συμπαγείς, ρίπτουν τής γής τούς βώλους έπ' αύτού.

Ὦ! ποτὲ μὴ θελήσετε νὰ τὸν ἀκούσητε τὸν ψόφον ἐκεῖνον τὸν βωβόν, τὸν δοῦπον τὸν παλμώδη, τὸν ἀλησμόνητον· διότι ὅστις τὸν ἀκούσῃ ποτὲ ἐν περιαλγεῖ ἀπὸ τοῦ χαίνοντος τάφου προσηλώσει, θὰ τὸν ἀκούῃ πάντοτε πλήττοντα, ὡς διὰ σφύρας σιδηρᾶς, τοὺς κροτάφους αὐτοῦ, δονοῦντα ἐν λοισθίῳ πόνῳ τὴν καρδίαν του.

Καὶ ἐνῷ οἱ πρῶτοι τοῦ χώματος σωροὶ θραύονται ἐπὶ τοῦ φερέτρου, κροτοῦσιν αἱ τρεῖς τοῦ τιμητικοῦ λόχου συμπυροκροτήσεις, ὧν ἡ ἀπήχησις, συρίζουσα διὰ μέσου τῆς ὑγρᾶς ἀτμοσφαίρας, σβέννυται ἐν κυματώδει ἐπὶ τῶν πέριξ λόφων ἀναπάλσει, ὡς ὀλολυγμός.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἔξωθεν τῆς μεσημβρινοδυτικῆς ἄκρας τοῦ νεκροταφείου, ἐπὶ γυμνοῦ ἀγροῦ, ἄλλη κηδεία ἐτελεῖτο, κατὰ τοὺς ἀγρίους κανόνας, οὓς ἀμετακλήτους διέγραψεν ἡ φύσις.

Πτῶμα ἵππου κατέκειτο ἐκεῖ βορὰ μυριάδος κοράκων, οἵτινες συνωθοῦντο περὶ αὐτό, ὡς οἱ θλιβεροὶ διαλογισμοὶ περὶ τὸ πτῶμα νεκρωθείσης καρδίας, καὶ βαίνοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῶν σκελῶν, ἐπὶ τῶν ἀποκαλυπτομένων τόξων τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, μὲ φρισσούσας τὰς πτέρυγας, μὲ κρωγμοὺς χαρᾶς, ὠρχοῦντο τὰς μικρὰς ὀρχήσεις ἀκροβατῶν, ἐμπηγνύοντες τὰ βαρέα ῥάμφη των εἰς τὰς ἐν ἀποσυνθέσει σάρκας τὰς ἐρυθρομέλανας, αἵτινες ἠωροῦντο, ὡς ἀηδεῖς θύσσανοι ἐπὶ τοῦ γυμνουμένου σκελετοῦ, ἐνῷ κύνες βουλιμιῶντες διέγραφον κύκλους περὶ τὴν εἰδεχθῆ αὐτὴν πανδαισίαν, ἀναμένοντες τὴν ἕνεκα τῆς ἐπερχομένης νυκτὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἑσμοῦ ἐκείνου τῶν ἀντιζήλων, ὅπως ῥιφθῶσι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς λείας.

Εἴτε ἐπτόησαν τὰς μαύρας ἐκείνας λεγεῶνας τοῦ τιμητικοῦ λόχου αἱ συμπυροκροτήσεις, εἴτε ἡ ἐξαπλουμένη ἀχλύς, τῆς νυκτὸς ἡ προάγγελος, τὰς ἀνεκάλεσεν, ὡς ἐκ συνθήματος, μετ' ἀγρίων κρωγμῶν ἐν ἑνότητι κινήσεως, ἔπληξαν τὸν ἀέρα διὰ τῶν μελανῶν πτερύγων των καὶ παρήλασαν ἄνωθεν τοῦ ἀκαλύπτου ἔτι τάφου τοῦ Κίμωνος, μετὰ ξηροῦ πλαταγίσματος, ἐνῷ ῥεῦμα φρίκης διέσεισε τὸ φύλλωμα τῶν κλάδων, ἄνωθεν τῶν ὁποίων διῆλθεν ἡ ἀπαισία λεγεών.

Ὁ τύμβος ὑπερκύπτει ἤδη τῆς γῆς, οἱ δὲ ἀγυιόπαιδες καὶ οἱ ἀλῆται διαπληκτίζονται διὰ τὴν ἁρπαγὴν τῶν διπύρων καὶ τοῦ οἴνου, ἐνῷ ἀποχωρεῖ ἐν σπουδῇ ὁ τιμητικὸς λόχος ὑπὸ τοὺς ἤχους τοὺς φαιδροὺς τοῦ ἐμβατηρίου τῆς εἰσόδου τῆς Ἀπόκρεω.

Ὁ ἄνεμος κατέπαυσε καὶ ἡ βροχὴ ἐξακολουθεῖ πίπτουσα ἐπίμονος, ἀπελπιστική.

— Παππιά, μωρέ, γινήκαμε γιὰ δαῦτον, ἔλεγε βλασφημῶν εἰς στρατιώτης, καὶ σπογγίζων διὰ τῆς χειρίδος τῆς ἐλευθέρας ἀριστερᾶς χειρὸς τὸ πρόσωπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ παχὺς κονιορτός, ὁ ἱδρὼς καὶ ἡ καταλειβομένη βροχὴ εἶχον ἀποθέσει ἔμπλαστρα τεφρόχρου πηλοῦ.

— Ποῦ μᾶς ξεφύτρωσε πάλι αὐτός; Σὰν νὰ μὴ σοῦ φτάνουν ἡ ἄλλαις ἀγγαρείαις ἐδῶ στὴν Ἀθήνα, μόνο δὲν πέρνεις ἀνάσα κι' ἀπὸ τὸ νὰ κουβαλᾷς στὸ νεκροταφεῖο ἀποστράτους καὶ σταυροφορεμένους!

— Κάτι θὰ ἔλεγα τώρα γιὰ τὸ σταυρό τους, μόνε ἂς πάει...

— Καὶ δὲν λές, πῶς θὰ τὰ καταφέρουμε νὰ γείνουν πάλι στολὴ καὶ ὁπλισμὸς αὐτὰ ἐδῶ;

— Σώπα καϋμένε· θάρθῃ τὴ νύχτα ὁ μακαρίτης νὰ σοῦ δώσῃ ἕνα χέρι νὰ τὸν ξεσκουριάσῃς.

— Ἀφοῦ σοῦ ξελεκιάσῃ πρῶτα τὴ στολή σου.

Καὶ ἔκλεισεν ὁ διάλογος μὲ τὴν ἑξῆς ἀπορίαν τοῦ δεκανέως.

— Ἤθελα νὰ ἤξερα· πότε τάχα ἐμάζεψε ἀπὸ τὸ λόγο περισσότερα τρισάγια ὁ μακαρίτης· σήμερα στὴν κηδεία, γιὰ αὔριο, ὅταν θὰ βαρέσῃ καθαριότη.

ΚΔ'.

Ὅταν ἐν Κερκύρᾳ ὁ Φίλιππος Βράγκας ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἔσπευσε νὰ δράμῃ εἰς Ἀθήνας ἐπ' ἀδείᾳ, ὅπως παράσχῃ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὑποστήριξιν καὶ παραμυθίαν εἰς τὰ ἐρημωθέντα τέκνα του, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐγέννησεν ὁ θάνατος, ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῶν ὀρφανῶν, πρὸ παντὸς δὲ ὅπως ἀναλάβῃ ὅσον τάχιστα τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπείας καὶ ἀνατροφῆς των.

Ἡ σύνταξίς των ἀπέβαινεν ἐλαχίστη, αὐτὸς δὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς των. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶχεν ἤδη τέσσαρα τέκνα ἴδια, ἡ μικρά του περιουσία ἔτι μᾶλλον ἐμειώθη ἕνεκα τῆς ἀπωλείας μιᾶς δίκης. Τί θὰ γείνουν; Τί θὰ γείνουν;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο συνέθλιβε τὴν ψυχήν του· διότι δὲν εὕρισκεν ἀπάντησιν εἰς αὐτό. Ἀλλὰ τὸ ἀπεμάκρυνε διὰ τῆς σκέψεως, ὅτι ἔπρεπεν, ἀντὶ πάσης θυσίας, νὰ περαιώσουν τὸ σχολικὸν ἔτος τὰ ὀρφανὰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἀπεφάσιζε περὶ αὐτῶν ἐν ἠρεμίᾳ. Θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐπιτροπείαν των, θὰ κατέβαλλεν ἐξ ἰδίων τὰ πρῶτα χρέη. Τὰ λοιπὰ ἀπέβλεπον τὸ μέλλον.

Μόλις ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας, ἡ πρώτη φροντίς του ἦτο νὰ παραλάβῃ πλησίον του τὰ ὀρφανὰ ἐπί τινας ἡμέρας, νὰ διασκεδάσῃ κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὴν θλίψιν των.

Μεταβὰς εἰς τὸ λύκειον, πρὶν ζητήσῃ νὰ ἴδῃ τὸν Φαίδωνα, ἐζήτησε νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας τοῦ ἀτυχοῦς φίλου του καὶ τὰ ληξιπρόθεσμα τροφεῖα τοῦ Φαίδωνος.

Ἀλλὰ τὸν κατέπληξεν ἡ ἀπάντησις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ λυκείου.

— Κύριε Βράγκα, τῷ εἶπεν, ὄχι μόνον τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας μοὶ ἐπληρώθησαν μέχρι λεπτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ δίδακτρα καὶ τροφεῖα τοῦ Φαίδωνος μέχρι πέρατος καὶ τῆς τελευταίας τάξεως τοῦ λυκείου, εἰς χρυσόν, εἰς λίρας αἰγυπτιακάς, ἂν θέλετε.

— Τί λέγετε, κύριε διευθυντά, καὶ παρὰ τίνος; ἀπήντησεν ὁ Βράγκας μετὰ μεγίστης ἀπορίας.

— Ἐν πρώτοις μὴ στενοχωρεῖσθε, ἂν νομίζετε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποδεχθῆτε τὴν πρὸς τὰ τέκνα τοῦ μακαρίτου Ἀνδρεάδη δωρεάν. Σεῖς βεβαίως θὰ ἦσθε ὁ ἐπίτροπός των, καὶ σεῖς θὰ ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀποδεχθῆτε, ἂν ἐγκρίνετε, ἢ νὰ τὴν ἀπορ-

ρίψετε. Διὰ τοῦτο τὰ ἐκράτησα αὐτὰ τὰ χρήματα, ὡς ἁπλῆν παρακαταθήκην, μέχρι τῆς ἐγκρίσεώς σας.

— Ἀλλά, πρὸς Θεοῦ, ποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνδιαφέρεται οὕτω διὰ τὰ ὀρφανὰ τοῦ δυστυχισμένου φίλου μου; Αὐτὸς κανένα δὲν εἶχε στὸν κόσμο, κανεὶς δὲν ἐνθυμεῖτο ἂν ὑπάρχῃ πλέον.

— Εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς φαίνεται ὅτι σφάλλετε, κύριε Βράγκα. Ἀλλ' ἄφετε νὰ σᾶς διηγηθῶ τί συνέβη. Τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας παρουσιάζεται αἴφνης εἰς τὸν οἶκον τοῦ μακαρίτου εἷς ξένος, ἐλθὼν τὴν ἰδίαν πρωΐαν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς ἔλεγεν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁποίας ἐμπορεύετο. Κατὰ τὴν ἀφήγησίν του, μετὰ τριάκοντα ἐτῶν ἀποδημίαν τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόνος ὁ πόθος νὰ ἴδῃ τὸν μακαρίτην. Ἦτο ἀρχαῖος ὑπηρέτης του, ἔλεγε, τὸν ὁποῖον εἶχε πολὺ εὐεργετήσει. Ὅ,τι ἔγεινα στὸν κόσμο, ἐπανελάμβανε κατὰ πᾶσαν στιγμήν, σ' αὐτοῦ τὴν ἁγιασμένην ψυχὴ τὸ χρωστῶ. Σᾶς βεβαιῶ δέ, Κύριε Βράγκα, οὐδέποτε εἶδον σπαρακτικωτέραν θλῖψιν, ἀπὸ τὴν τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἀδελφός του ἂν ἦτο, δὲν θὰ ἔχυνε πικρότερα δάκρυα. Μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς κηδείας ἔρχεται εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον καὶ ζητεῖ νὰ μοῦ πληρώσῃ ὅλα αὐτά, ὅπου σᾶς εἶπα. Κατ' ἀρχὰς ῥητῶς ἀπεποιήθην νὰ δεχθῶ τὴν προσφορὰν ἀγνώστου. Τόση ὅμως κατήφεια καὶ θλῖψις ἐξεδηλώθη ἐπὶ τῆς μορφῆς του, ὥστε μετεμελήθην διὰ τὴν ἄρνησίν μου. Ἠξεύρετε, τῷ προσέθεσα, μόνος ὁ κ. Βράγκας, εἶναι ὁ ἁρμόδιος νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν ὀρφανῶν καὶ μόνος αὐτὸς νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς προσφορᾶς σας. Καὶ τῷ ἐξέθεσα ποῖοι σᾶς συνέδεον δεσμοὶ μὲ τὸν μακαρίτην. Τότε μοῦ ἀπήντησε.

— Κάμετέ μου, κύριε, τὸ μεγάλο χατῆρι νὰ τὰ φυλάξετε ἐδῶ αὐτὰ τὰ χρήματα· κι' ἂν ὁ κύριος Βράγκας δὲν θελήσῃ νὰ τὰ δεχτῇ γιὰ τὰ ὀρφανὰ τοῦ εὐεργέτη μου, τότε κάνετε ἡ ἀφεντιά σας τὸ ψυχικὸ νὰ τὰ δώσετε στὸ ὀρφανοτροφεῖο· αὐτὸ θὰ μὲ παρηγορήσῃ γιὰ τὴν καταφρόνια ποῦ θὰ κάνῃ στὴν καρδιά μου. Ἀλλά, ἀφοῦ τὸν ἀγαποῦσε τόσο τὸ μακαρίτη, δεν πιστεύω νὰ διώξῃ τὴ βοήθεια ποῦ θέλει νὰ κάνῃ στὰ ὀρφανά του, ἄνθρωπος ποῦ τοῦ χρωστοῦσε τὸ εἶναι του, τὴ ζωή του. Μὲ φτάνει ὁ καϋμός, ὅτι ἐκεῖ βαθειὰ στὴν Ἀφρικὴ ποῦ ἤμουνα, δὲν ἤξερα, ὅτι ἐκεῖνος ποῦ λάτρευα γιὰ ἅγιο ἦταν τόσο δυστυχισμένος.

Τὸν ἠρώτησα τὸ ὄνομά του καὶ μοῦ ἀπήντησε.

— Τίποτα δὲ θὰ μάθετε ἀπὸ τὸ ὄνομά μου· εἶμαι μικρὸς ἄνθρωπος. Ντούλα Ῥαντίνα μὲ λένε· οὔτε μὲ ξέρει κανένας στὴν Ἑλλάδα, οὔτε θὰ μὲ βρῆτε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου φέρνω γύρα τὸ ἐμπόριό μου καὶ ὅπου θὰ πάω πάλι φεύγοντας αὔριο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Μὲ ἀπεχαιρέτησε τότε ζητήσας τὴν ἄδειαν νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν Φαίδωνα καὶ συνιστῶν αὐτὸν θερμῶς εἰς τὴν ἀγάπην μου. Ἐλησμόνησα μάλιστα νὰ σᾶς προσθέσω, ὅτι ἀφῆκεν, ὡς ἐκ περισσοῦ, καὶ χίλια φράγκα, γιὰ νὰ δίνω κάπου κάπου, ὅσον καιρὸ σπουδάζουν, ὡς ἔλεγε, ὅσο κρίνω μικρὸ χαρτζιλικάκι στὰ ὀρφανά, γιὰ καμμιά τους εὐχαρίστησι.

Ὁ Βράγκας ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ σύννους καὶ ἀναποφάσιστος. Τὸν κατέτρωγεν ὁ δισταγμὸς περὶ τοῦ πρακτέου. Ἦτο ἆρά γε ἀληθὴς ἡ ἀφήγησις τοῦ μυστηριώδους τούτου προστάτου τῶν ὀρφανῶν; Ἔπρεπε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν παράδοξον ταύτην βοήθειαν; Ἀλλὰ καὶ ἐν τίνι δικαιώματι νὰ τὴν ἀποκρούσῃ; Αὐτός, πατὴρ τεσσάρων τέκνων, μὲ πόρους μετρίους, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ ἐξ ἰδίων εἰς τὴν ἀνατροφήν των. Τῷ ἐπετρέπετο λοιπὸν νὰ ἀποποιηθῇ βοήθειαν προσφερομένην ἐν ὀνόματι τῆς πρὸς τὸν πατέρα των ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης; Διὰ νὰ μὴ ἦναι εἰλικρινὴς ἡ ἀφήγησις αὕτη, ἔπρεπεν ἐν τῇ γενναιοδωρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τούτου νὰ κρύπτεται συμφέρον, ὑστεροβουλία. Ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ ὁ ξένος αὐτὸς ὁ φεύγων μακράν, ἅμα συνετέλεσε τὴν εὐεργεσίαν του, ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ἔρημα ὀρφανά; Ποία ὑστεροβουλία ἠδύνατο νὰ τὸν ἑλκύσῃ πρὸς αὐτά; Οὐδεμία βεβαίως. Ὑπὸ οἵας δήποτε περιστάσεις καὶ ἂν εἶχε συνδεθῇ ὁ ξένος οὗτος πρὸς τὸν ἀτυχῆ φίλον του, ἐξ ὅλων τῶν διαβημάτων του, ἡ πρᾶξίς του διεφαίνετο ἀγαθή, τιμία, ἀπὸ χρηστῆς καὶ γενναίας ὁρμῆς.

Ἐπὶ πολὺ ἐταλαντεύθη ἐν τούτοις· ὅταν δὲ ἐπὶ τέλους ἔκρινεν, ὅτι ὀφείλει νὰ ἀποδεχθῇ τὴν προσφοράν, ἀνέπνευσε καὶ ἀνεκουφίσθη. Ἐνδόμυχος φωνὴ τῷ ὑπηγόρευεν ὅτι αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πράξῃ.

Καὶ ὅταν κατόπιν μεταβὰς εἰς τὸ Ἀρσάκειον μετὰ τοῦ Φαίδωνος, ἔθιξε καὶ ἐκεῖ τὸ ζήτημα τῶν διδάκτρων, ἐνέβαλεν εἰς ἔκπληξιν τὸν ταμίαν.

— Τί λέγετε, κύριε Βράγκα; Ἤλθατε νὰ πληρώσετε τὰ δίδακτρα τῆς Θαλείας Ἀνδρεάδου; Ἐκ δευτέρου λοιπόν; Δὲν σᾶς ἀρκεῖ, ὅτι προκατεβάλλετε ταῦτα, δι' ὁλόκληρον τὴν περίοδον τῶν σπουδῶν της, πρᾶγμα πρωτοφανὲς δι' ἐμέ;

Καὶ βλέπων τὸν Βράγκαν σιωπῶντα, ἐν προφανεῖ ἀπορίᾳ,

— Ἐν ἀγνοίᾳ σας λοιπὸν ἐπλήρωσε διὰ λογαριασμόν σας εἷς ξένος κύριος τὰ τροφεῖα ὁλοκλήρου πενταετίας;

— Διὰ λογαριασμόν μου εἴπατε;

— Διὰ λογαριασμόν σας βεβαίως. Ἐζήτησε μάλιστα νὰ ἐκδοθοῦν αἱ διπλότυποι ἀποδείξεις ἐπ' ὀνόματί σας. Ἂν δὲν σᾶς τὰς ἔστειλεν εἶναι εὔκολον νὰ ἴδητε τὰ στελέχη.

— Εἶναι περιττόν, ἀπήντησε ὁ Βράγκας, ἐντελῶς περιττόν.

Καὶ παραλαβὼν τὴν Θάλειαν ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἔτι μᾶλλον σύννους ἀπέναντι τοῦ παραδόξου τούτου αἰνίγματος, τὸ ὁποῖον ἐβασάνιζε τὴν ψυχήν του. Ποτὲ ὁ δυστυχὴς φίλος του, ὁ ὁποῖος οὐδεμίαν τῶν περιστάσεων τοῦ βίου του τῷ εἶχεν ἀποκρύψει, ποτὲ δὲν τῷ εἶχε λαλήσει περὶ τοῦ Ντούλα Ραντίνα τούτου· ποτὲ περὶ ὑπηρέτου εἰς τὸν ὁποῖον παρέσχεν ἔκτακτον εὐεργεσίαν. Τίς νὰ ἦναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς μὲ ὀνοματεπώνυμον στερεοελλαδίτου ἢ μᾶλλον βλαχικόν! Πολὺ τὸν ἐβασάνιζε τὸ πρόβλημα τοῦτο.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἑρμᾶννος Χέλμχολτς

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ὁ Πιὲρ Λοτί, ὁ γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκός, ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τοῦ τελευταίου ἀνὰ τὴν Πετρώαν Ἀραβίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην ταξειδίου του. Τὸ νέον του ἔργον ἐπιγράφεται «Εἰς τὴν Ἔρημον», διακρίνεται δὲ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν περιγραφῶν του.

— Ὁ «Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης» ἐδημοσίευσεν ἐν μεταφράσει τὸν *Λούρδην*, τὸ τελευταῖον μυθιστόρημα τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς δημοσιεύσεώς του πλῆθος ἐπιστολῶν ἐστάλησαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν, διαμαρτυρομένων ζωηρότατα διὰ τὴν ἀσέβειαν. Πολλοὶ τῶν ἐπιστολογράφων ἐκφράζονται περὶ τοῦ Ζολᾶ καὶ τοῦ ἔργου του ὑβριστικώτατα, ἡ δὲ δημοσίευσις τῶν ἐπιστολῶν των παρήγαγε σκάνδαλον.

— Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ἐπιφυλακτικότητα τοῦ συγγραφέως ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν ἰδίων θρησκευτικῶν ἰδεῶν, ἡ *Λούρδη* ἐκτυπήθη ὑπὸ τῶν καθολικῶν φανατικώτατα. Εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, δημοσιεύονται καθημερινῶς ἄρθρα σφοδρὰ κατὰ τοῦ Ζολᾶ καὶ τοῦ ἔργου του.

— Εἰς τὴν Νέαν Ἐπιθεώρησιν ἡ δεσποινὶς Παύλα Λομπρόζου, θυγάτηρ τοῦ διασήμου Ἰταλοῦ ἐγκληματολόγου, δημοσιεύει ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοσμολογικαὶ ἰδέαι παρὰ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς ἀγρίοις·» Ἐν αὐτῷ ἰσχυρίζεται καὶ ἀποδεικνύει διὰ πολλῶν παραδειγμάτων, ὅτι ὁ ἄγριος καὶ ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, ἀντιλαμβάνονται τὰ τοῦ κόσμου ὁμοίως.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀμυγδαλιὰ (Amygdala) ἡ κυρία Ε. Μ. Ἔδμονδς, ἡ γνωστὴ ποιήτρια καὶ συγγραφεύς, ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς ἐν κομψῷ τομιδίῳ διήγημα ἑλληνικῆς ὑποθέσεως. Εἶνε εἰδύλλιον ἐξελισσόμενον ἐν χωριδίῳ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ. Νεαρὸς Ἄγγλος φιλέλλην, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Gerard Lowe κρυπτόμενος, μεταβαίνει ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1825, ὅπως μυήσῃ τὸν ἱερέα εἰς τὰ σχέδια του Φαβιέρου καὶ στρατολογήσῃ τοὺς νέους τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως, ἡ μαυρομμάτα Εἰρήνη, τῷ ἐμπνέει ἔρωτα καὶ καθηται ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ἐκεῖ, ἐνῷ τὰ μεγάλα συμφέροντα τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ εἰς ὃν ἀφιερώθη, τὸν καλοῦσιν εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ ἡ μαυρομμάτα τοῦ Παρνασσοῦ δὲν μένει ἀπαθὴς πρὸς τὰς χάριτας τοῦ ξανθοῦ τέκνου τῆς Ἀλβιόνος, καὶ τῷ ἐκφράζει τὸν ἔρωτά της διὰ πρασίνων κλώνων ἀμυγδαλιᾶς, τοὺς ὁποίους ἀναρτᾷ καθ' ἑκάστην παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τῆς κλίνης του. Ἔφθασεν ἤδη ἡ παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεώς του, χωρὶς ἔτι νὰ ἐκφράσῃ τὸ πάθος του πρὸς τὴν ὡραίαν παπαδοπούλαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ νεαρὰ κόρη κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός της, ψάλλει ἐνώπιόν του τὸ θούριον τοῦ Ῥήγα μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ τόσην χάριν, ὥστε ὁ νέος μαγεύεται καὶ καλεῖ ἀμέσως τὸν ἱερέα παρὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖ τὴν χεῖρα τῆς κόρης του. Ὁ ἱερεὺς κατ' ἀρχὰς ἀνθίσταται, διότι, δὲν ἦσαν ἡμέραι ἐκεῖναι διὰ γάμους καὶ χαρὲς ἐνῷ ἡ πατρὶς ἐκινδύνευε. Ζητεῖται ἡ γνώμη τῆς Εἰρήνης, ἥτις δέχεται μὲν ὡς μνηστῆρα τὸν Ἄγγλον, ὁρκίζεται ὅμως, ὅτι ἐνόσῳ ἡ πατρίς της διατελεῖ δούλη, δὲν θὰ δεχθῇ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της στέφανον τοῦ γάμου. «Ἕως τότε, λέγει, θὰ περιμείνω μὲ ὑπομονὴν εἰς τὴν μονὴν τῆς Εὐαγγελίστρας καὶ θὰ προσεύχωμαι ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ὅπλων τοῦ μνηστῆρός μου.» Ὁ Ἄγγλος δέχεται τὸν ὅρον, τελειώνει ὁ πόλεμος, καὶ κατὰ τὸ 1828, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδιστρίου, νυμφεύεται τὴν ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας του. Τὸ διήγημα τῆς Κας Ἔνδμονδς κοσμοῦσι μαγευτικαὶ περιγραφαὶ ἑλληνικῶν τοπίων καὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν.

— Προσεχῶς τελοῦνται τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἐν Βιαρεζίῳ τῆς Ἰταλίας ἀνεγερθέντος ἀνδριάντος τοῦ ἄγγλου ποιητοῦ Σέλλεϋ. Εἰς τὴν πολίχνην ταύτην ἐξεβράσθη ὑπὸ τῶν κυμάτων τὸ σῶμα τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ κατὰ τῷ 1822 καὶ ἐκεῖ ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Λόρδου Βύρωνος, τοῦ ἐπιστηθίου του φίλου καὶ τοῦ Λάϊχ Χέντ. Ὁ ἀνδριὰς εἶνε ἔργον τοῦ ἰταλοῦ γλύπτου Λουκέζη.

Ἐπιστημονικὰ

Τὸν ἰατρικὸν κόσμον ἀπασχολεῖ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ φαρμάκου τῆς φθίσεως, τῆς διφθερίτιδος, τοῦ τύφου καὶ τῆς χολέρας. Ἡ θεραπεία γίνεται δι' ὀρροῦ αἵματος, ὄνου μὲν διὰ τὴν φθίσιν, ἵππου δὲ διὰ τὴν διφθερίτιδα, τὸν τύφον καὶ τὴν χολέραν. Τὰ γενόμενα τελευταίως πειράματα, ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς διφθερίτιδος προπάντων, παρέσχον λίαν ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα. Τὴν δόξαν τῆς ἀνακαλύψεως συμμερίζονται δύο ἰατροί, ὁ γερμανὸς Βαίριγκ καὶ ὁ γάλλος Ρού. Ἡ προτεραιότης ὅμως ἀνήκει εἰς τὸν Βαίριγκ. Ὁ Ρού, ὡς ὁ ἴδιος ἀνεκοίνωσεν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Βουδαπέστης, προέβη εἰς πειράματα στηριχθεὶς ἐπὶ προηγουμένων ἐργασιῶν τοῦ γερμανοῦ συναδέλφου του, ἐτελειοποίησε δὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν μέθοδον τῆς δι' ὀρροῦ αἵματος θεραπείας.

— Ἐν Ἰλμενάου τῆς Γερμανίας ὁ Ρ. Γκρόσσε ἐζήτησε προνόμιον διὰ νέον θερμόμετρον ἐπινοηθὲν ἐσχάτως ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ Γκρόσσε ἐσκέφθη νἀντικαταστήσῃ τὸν σήμερον ἐν χρήσει ὑδράργυρον καὶ τὸ οἰνόπνευμα διὰ τοῦ *τολελαίου* (toluol), ρευστοῦ μελανοῦ, εὐκόλως διὰ τοῦτο διακρινομένου ἐντὸς τοῦ ὑαλίνου σωλῆνος τοῦ θερμομέτρου. Ἐκτὸς τούτου τὸ σημεῖον ὅπου τὸ ρευστὸν τοῦτο πήγνυται, ἀπέχει πολὺ τοῦ σημείου ὅπου ἀναβράζει. Τελευταῖον εἶνε εὐθηνότερον τοῦ ὑδραργύρου καὶ ὅλως ἀκίνδυνον διὰ τοὺς μεταχειριζομένους αὐτὸ ἐργάτας.

Θεατρικὰ

Ὁ Κοκλέν, ὁ διάσημος γάλλος κωμικός, θὰ παριστάνῃ τοῦ λοιποῦ μετὰ τῆς Σάρρας Βερνάρ, ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς διευθυνομένῳ θεάτρῳ τῆς Ἀναγεννήσεως. Λέγεται ὅτι ἡ ἕνωσις αὕτη τῶν δύο δημοτικωτάτων καλλιτεχνῶν θὰ βλάψῃ μεγάλως τὸ «Γαλλικὸν θέατρον».

— Τὸ νέον «Διεθνὲς Λυρικὸν Θέατρον» τῶν Μεδιολάνων ἤνοιξε τὰς πύλας του κατ' αὐτὰς διὰ τῆς «Μάρτυρος» μελοδράματος τοῦ ἕλληνος μουσουργοῦ Σπ. Σαμάρα. Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτὴν παράστασιν, τὴν πλήρη ἐπιτυχίας, περὶ τῆς ὁποίας ὁ ἰταλικὸς τύπος γέμει ἐγκωμίων, ἔψαλλεν ὁ ἕλλην ὑψίφωνος Ἀποστόλου.

— Λέγεται ὅτι ἐν Ἀθήναις θὰ ἱδρυθῇ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς χειμῶνος δραματικὸς θίασος, τοῦ ὁποίου ὁ θιασάρχης δὲν θὰ εἶνε ἠθοποιός, ἀλλὰ κεφαλαιοῦχος, μέλλων νὰ συνενώσῃ, προσλαμβάνων ἐπὶ μισθῷ, τοὺς καλλίστους τῶν παρ' ἡμῖν ἠθοποιῶν.

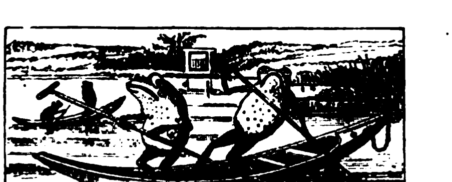

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΟΥ

"Ετσι σ' ἐγνώρισα παιδί, κ' ἔτσι σὲ βλέπω πάλι·
τῆς μαλακῆς σου ἀμμουδιᾶς ἡ ἁπλωμένη ἀγκάλη,
ἡ πράσινη τῶν κήπων σου καὶ τῶν ἀγρῶν σου ζώνη
ποῦ μέσα στὴν ἀπανεμιὰ τῆς ρεματιᾶς φουντόνει,
τὰ σπίτια τὰ κατάλευκα, τὸ ἀρχαῖο ρημοκλήσι
ποῦ στὸ βουνὸ κατάκορφα καιροὺς ἔχει μετρήσει,
ἡ γαλανή σου θάλασσα μὲ βάρκαις, τρεχαντήρια,
τὰ ὄρη τὰ ζωγραφιστὰ καὶ τὰ ψηλὰ ἀκρωτήρια.
Στέκουν, πυργόνουν τ' ἄγρια κι' ἀπόκρημνα πλευ-
[ρά των
καὶ δέχονται ἀτράντακτα τὴ λύσσα τῶν κυμάτων
ποῦ τρέχουν, φθάνουν μανισμένα
ἀπὸ πελάγη ἀνταριασμένα.
Στὴ μαγική σου σιγαλιά, στὴ ζηλευτὴ ἡσυχία,
ποῦ γλυκονανουρίζεται θαρρεῖς ἡ εὐτυχία,
τί χείλη ἀναστενάξανε, τί δάκρυα ἔχουν στάξει,
πόσαις καρδιαὶς τοῦ χωρισμοῦ ἡ ὥρα ἔχει σπαράξει!
Τῶνά του πόδι στὴ στεριὰ καὶ τἄλλο στὸ καΐκι,
μ' ὅλη τῆς ὕστερης στιγμῆς τὴ μυστικὴ τὴ φρίκη,
μὲ τῆς καρδιᾶς τὸ σκοτισμὸ καὶ μὲ τὸ δισταγμό της
ἐστάθηκεν ὁ ταξειδιώτης.
'Εμπρός του ἡ ἄστατη, μικρὴ τοῦ καϊκιοῦ σανίδα,
πίσω ἡ μεγάλη, ἀσάλευτη, γαλήνια πατρίδα
μὲ τὰ βουνὰ τ' ἀθάνατα βαριὰ θεμελιωμένα,
μὲ τὰ χωριὰ τὰ φωτερὰ ποῦ ζῇ εὐτυχισμένα
κόσμος ποῦ δὲν ἐζήτησε τὴν εὐτυχία ναὔρῃ
πέρ' ἀπ' τὸ κῦμα τὸ πικρὸ στὴν ξεννιτιὰ τὴ μαύρη.
Στὸ μαγικὸ πανόραμα μὲ τὴ ματιά του μένει
ὅλ' ἡ καρδιά του βυθισμένη.
Καὶ ὅμως φεύγει, ἐνῷ πονεῖ καὶ κλαίει τὴν πατρίδα.
Γιατὶ στὸ νοῦ του ἡ γόησσα Νεράϊδα, ἡ 'Ελπίδα,
ἀγνώστου κόσμου ἀνοίγει πλάτη
καὶ λάμπει σὲ φανταστική, ροδόχρυση ἀτμοσφαῖρα,
στὴν ἄκρη τοῦ πελάγου πέρα
τῆς εὐτυχίας τὸ παλάτι.
Φεύγει· τὸ κῦμα στὸ γιαλὸ λυπητερὰ βουΐζει,
καὶ κάποιο μάτι κλαίει γι' αὐτόν, κάποια καρδιὰ
[ραγίζει.
Τί κόσμος πέρασε ἀπὸ δῶ, τί κόσμος θὰ περάσῃ,
ἀγαπημένο ἀκροθαλάσσι!
Καΐκια ποδισιάρικα γιὰ καταφύγι σ' ἔχουν,
κι' ὅταν καταιβῇ ὁ βοριᾶς καὶ θαλασσόνῃ τρέχουν,
στ' ἀπάνεμά σου τὰ λημέρια.
Καὶ τότε σὺ ἔχεις γιορτή, τότ' ἔχεις πανηγύρι.
'Αρματωσιαὶς διάφοραις, ἀπὸ τὸ τρεχαντήρι
ὡς στὸ καράβι· καὶ σκαριὰ ὅσα τεχνίτη χέρια
μὲ νοῦ κατασκευάζουνε, — σιγὰ σιγὰ στολίζουν
τὰ γαλανά σου κύματα καὶ μὲ ζωὴ γεμίζουν
τὸ ἥσυχο ἀκρογιάλι σου. Τί ναύταις, τί λεβέντες,
ποῦ τοὺς ἀνάθρεψε ὁ βοριᾶς, τοὺς μέστωσε ὁ πονέντες,
κ' ἡ ξαφνικὴ ἀνεμοζάλη
τοὺς σύναξε τοὺς ἔσμιξε σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι
γιὰ λίγαις μέραις μοναχά, πέρ' ἀπ' τὰ μακρυσμένα
λιμάνια τῆς 'Ανατολῆς, κι' ἀπ' τὰ χαριτωμένα
νησιὰ τῆς "Ασπρης θάλασσας!
Καὶ πόσα ἠχολογοῦνε
τότε τραγούδια ναυτικὰ ποῦ βγαίνουνε κι' ἀνθοῦνε
σ' ἀγνώστου ναύτη ποιητῆ τὰ στήθη τὰ ἐμπνευ-
[σμένα,
καὶ στὸ χαρτὶ δὲν τἄγραψε, δὲν τἄχει δέσει πέννα·
ἐλεύθερα σὰν τὰ πουλιὰ τοῦ κάμπου ταξειδεύουν,
μὲς στῆς καρδιαὶς φωλιάζουνε, στὰ χείλη ζωντα-
[νεύουν,
καὶ κόσμ' ὁλόκληρο μαγεύουν,
ὅπου νησιὰ καὶ θάλασσα καὶ βράχος κι' ἀκρογιάλι,
ὅπου χωριὸ θαλασσινὸ χαρούμενο προβάλλει
καὶ πέλαγα εὐρύχωρα χορεύουνε τὸ ναύτη,
καὶ ὅπου γιὰ ναυτόπαιδο κόρης ψυχὴ ἀνάφτει.—
'Εδῶ τὰ χέρια σφίγγουνε οἱ ναύταις μεταξύ των
κι' ἀνοίγουνε τὰ χείλη των κι' ἀνοίγουν τὴν ψυχή
[των,
αὐτοὶ ποῦ ξέρουν τὴ ζωὴ στὴ γῆ νὰ τὴ χαροῦνε
γιατὶ στὸ κῦμα τὴ ζωὴ συχνὰ τὴν ἀψηφοῦνε.
αὐτοὶ ποῦ τς' ἔσμιξε ὁ βοριᾶς μιὰ μέρα, κ' ἴσως πάλι
νεκροὺς μιὰ μέρα σ' ἄξενο τοὺς σμίξει περιγιάλι.

Λιμάνι τῆς πατρίδος μου ποῦ σ' ἔχει ἀγκαλιάσει
ἡ φωτεινότατη αὐτὴ γαληνωμένη πλάση.
"Ετσ' ἤσουν, εἶσαι σήμερα καὶ θἆσαι στὸν αἰῶνα.
Τίποτε δὲν ἐχάθηκεν ἀπ' τὴ φαιδρή σου εἰκόνα!
Κι' ἂν πιὸ βαθιὰ τὰ κύματα τοὺς βράχους ἔχουν
[φάγει,
καὶ ἄλλοι κυλιστήκανε μέσ στ' ἄπατα πελάγη,
ἂν ἡ βροχαὶς χαράκωσαν τὴν ἄπειρή σου ὄψι
κ' ἔχει ἀπ' τὰ δέντρα σου πολλὰ ὁ ξυλοκόπος κόψει,
στὸ μέγα σου τὸ μέτωπο δὲν ἔμειναν σημάδια·
τὰ χρόνια κ' ἡ ἀντάραις των περάσανε σὰν χάδια
ἀπάνω στ' ἀκατέλυτο, πελώριο κορμί σου,
κι' ἀπ' τὸ βαθὺ κι' ἀστείρευτο ποτάμι τῆς ζωῆς σου
σταλαμματιὰ δὲν ρούφηξαν τὰ χρόνια ποῦ χαράζουν
στὴν ὄψι μας τὸ διάβα των, τὰ χρόνια ποῦ ἀλλάζουν
ἀλύπητα τὴν ὠμορφιά, τὴ δύναμι, τὴ χάρι
σὲ κυρτωμένο, ἀδύνατο καὶ ἄσχημο κουφάρι.
"Ετσ' ἤσουν κ' ἔτσι ἀπ' ἀντικρὺ σὲ βλέπω πάλι τώρα,
σὰν ζωγραφιὰν ἀσάλευτη σὲ μαγεμένη χώρα·
τὰ πλοῖά σου βαριὰ ἀραγμένα
σὲ κύματα πελεκημένα
ἀπὸ σμαράγδι, ἀκίνητα καὶ ἄψυχα κ' αἰώνια,
σὰν νὰ μὴ τἄγγιξαν τὰ χρόνια·
ἡ φύσις γύρω βυθισμένη
στὴν ἔκστασι τῆς σιγαλιᾶς, γλυκειά, φωτολουσμένη.
Θαρρεῖς, Νεράϊδα μυστικὴ τὸ χέρι ἔχει ἁπλώσει,
καὶ τἄχει ὅλα μαρμαρώσει,
καὶ ὅλα ὡς ἦσαν ἔχουν μείνει
μέσα σὲ ὕπνου ἀξύπνητου τὴ μαγικὴ γαλήνη.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕ΄.

Ὅσοι παρηκολούθησαν τὴν λυπηρὰν αὐτὴν ἱστορίαν, τὴν τραγικὴν τῆς οἰκογενείας τοῦ Κίμωνος Ἀνδρεάδου κατερείπωσιν, θὰ ἐνθυμοῦνται ἐνίοτε τὸν ἀπαίσιον αὐτῆς ἐργάτην, τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Νικόλαον Βερτῆν.

Θὰ τὸν φαντάζωνται ἀναντιρρήτως, διωκόμενον ὑπὸ τῶν Ἐριννύων, διασκελίζοντα ὡς ἀκανθώδη ἔρημον τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, συρόμενον, πίπτοντα ἐν τῷ μέσῳ τενάγους ὀνείδους, τὸν δημιουργὸν τόσων ἐρειπίων, ὅπως κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἥν, ἰδὼν κεραυνόπληκτον τὸν εὐεργέτην του, ἐσύρετο φεύγων ὡς διωκόμενος, πίπτων ἐντὸς τῶν χανδάκων τῶν ἑλῶν, ἐπὶ τῶν ἀκανθωδῶν θρύων. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι οἱ ἀναγνῶσταί μου ἔχουν ἀδιάσειστον πεποίθησιν, ὅτι τὸν συνέτριψεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸν κατέθαψε τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀρά, ἐκεῖνον, ὅστις ἔσχισεν εἰς ῥάκη τὴν καρδίαν ἡ ὁποία τὸν ἐθέρμανε, ὁ ὁποῖος ἐδώρησεν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐγένετο πατήρ του τὸν θάνατον καὶ τὸ αἶσχος.

Ἀναντιρρήτως οἱ ἐπιεικέστεροι εἶναι πεπεισμένοι, ὅτι τοὐλάχιστον συμβούλιον πειθαρχικὸν ἀπήγγειλε κατ' αὐτοῦ ἀδυσώπητον τὴν ἐτυμηγορίαν ἐκείνην τὴν πολλάκις ἰσοδύναμον πρὸς καθαίρεσιν, τὴν ἐξωθοῦσαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ στρατεύματι ὑπηρεσίας, περιφρονημένον, ἐξηυτελισμένον, **δι' ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀξιωματικοῦ διαγωγήν.** Καὶ ἂν δὲ τυχὸν ἐφείσθησαν τοῦ ἀθλίου τούτου τὰ πειθαρχικὰ συμβούλια, ἀναντιρρήτως ἡ παγερὰ περιφρόνησις, ἡ ἀγρία ἀπ' αὐτοῦ, ὡς **παρίου**, ἀπομάκρυνσις ὅλων τῶν τιμίων ἀνδρῶν τοῦ στρατεύματος, θὰ τὸν ἠνάγκασαν, αὐτὸς μόνος νὰ ἀπεκδυθῇ τὴν τιμημένην στολὴν τοῦ στρατιώτου, νὰ φύγῃ ἐξουθενωμένος, κατάρατος, καταλείπων ὄπισθέν του αὔλακα δυσώδη, τὴν ἀνάμνησιν βδελυροῦ ὀνόματος.

Μεθ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν δυσαρέσκειάν μου, εὑρίσκομαι, φίλοι ἀναγνῶσται, εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην νὰ διαλύσω τὰς λυπηράς, τὰς ἀξιοθρηνήτους ταύτας πλάνας. Μοὶ ἐπιβάλλεται χάριν τῆς ἀληθείας νὰ σᾶς παράσχω ἄκων αὐτὴν τὴν ἀπογοήτευσιν.

Τὸ μόνον ἀτύχημα, τὸ ὁποῖον ὑπέστη ὁ κύριος ἀνθυπολοχαγὸς ἕνεκα **τῆς ἀτυχοῦς αὐτῆς περιπτώσεως**, ὡς τὴν ὠνόμαζεν, ἦτο ὅτι ἐδέησε νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθήνας.

Ὄχι, διότι τὸν ἐδίωξαν διὰ μεταθέσεως· καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ θὰ ἦτο γνήσιον τέκνον παχυλῆς πλάνης, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραὶ τῶν ἀξιωματικῶν δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολοῦν τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ ὑποστῇ αὐθόρμητος αὐτὴν τὴν θυσίαν, πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστων συναντήσεων, ἰδίᾳ τῆς τοῦ λοχαγοῦ Βράγκα, διότι, ὡς ἔλεγε διὰ τὸν Κίμωνα, **ποιὸς τὸ λογαριάζει ἐκεῖνο τὸ σαράβαλο** !

Μετετέθη λοιπόν, **τῇ αἰτήσει του,** εἰς τὸ *** σύνταγμα, ἑδρεῦον ἐν τῇ πόλει ***.

Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ἐπὶ προμελετημένου σχεδίου, εἶναι ἐπιφυλακτικώτατος. καὶ καθόλου ἀξιοπρεπὴς καὶ ἄψογος, ὅπως ὅταν παρεσκεύαζεν ἐπιμελῶς τὴν ἀτιμίαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ εὐεργέτου του.

Οἱ ἀνώτεροι αὐτοῦ ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱεραρχίᾳ, καὶ ἡ κοινωνία πᾶσα τῆς πόλεως *** εἶναι κυριολεκτικῶς μαγευμένοι ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ δικαίως· εἶναι τόσον ἁβρὸς τοὺς τρόπους, τόσον πρόθυμος νὰ εὐχαριστῇ τοὺς πάντας, τόσον γλυκύς, τόσον εὐπροσήγορος. Διὰ τοῦτο φυσικώτατα εἶναι τὸ **χαϊδεμένο παιδὶ** ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῆς πόλεως.

Ἴσως θὰ μοὶ ἀπαντήσετε : Ἐπαρκεῖ τάχα διὰ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς συνειδήσεως τὴν ἠρεμίαν, ἡ ἀντικειμενικὴ αὐτὴ ἐκτίμησις ; Ὑπάρχει ἀλγεινότερον μαρτύριον ἀπὸ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀνυποληψίαν καὶ περιφρόνησιν ἐκείνου, τὸν ὁποῖον περιβάλλει διὰ τῆς ὑπολήψεώς της ἡ κοινωνία ; Εἶναι ὀλιγώτερον δυστυχὴς ὁ ἠναγκασμένος νὰ ἐρυθριᾷ ἐν τῷ κρυπτῷ πρὸ τῶν ἰδίων του ὀφθαλμῶν ;

Ἀλλὰ τίς σᾶς εἶπε, παρακαλῶ, φίλοι ἀναγνῶσται, ὅτι ὁ κύριος Βερτῆς ὑφίσταται αὐτὰς τὰς συμφορήσεις αἰδοῦς ἀπέναντι τοῦ καθρέπτου του ;

Ἀναντιρρήτως ὑπὸ τὴν ὑμετέραν προϋπόθεσιν εἶναι κόλασις ὁ ἐσώτερος βίος. Ἀλλὰ τὴν πυρὰν τῆς τοιαύτης κολάσεως τὴν ἀνάπτει ὁ δαυλὸς τῶν ἐλέγχων. Τοῦτο ὅμως, εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς ὅπου εὑρίσκει εὔφλεκτον ὕλην, τὴν συνείδησιν. Ἀλλ' ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ ὑποστηρίζω καὶ πάλιν, ὅτι τῆς συνειδήσεως οἱ ἔλεγχοι εἶναι νοσηρὰ κατάστασις, κατατρύχουσα τοὺς ὀργανισμοὺς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι οὐδένα ἠνόχλησαν ποτέ, τοὺς ὀργανισμοὺς τοὺς ὑπεραισθητικούς, ἐπὶ παντὸς ὅ τι λέγεται τιμή, δικαιοσύνη, εὐθύτης.

Δὲν ἀμφισβητῶ, ὅτι διὰ τὸν ὡραῖον τοῦτον ἀξιωματικὸν δὲν θὰ εἶχε βεβαίως πολλὰ θέλγητρα ὁ βίος, ἂν ἡ μνήμη του ἔπασχεν ἐξ ἀϋπνίας. Θὰ παρήλαυνον πρὸ αὐτῆς τόσαι μαῦραι εἰκόνες! Ἐκείνη ἡ θερμὴ ἀγκάλη, ἡ ὁποία ἠνοίχθη καὶ τὸν περιεπτύχθη ὀρφανόν, παντέρημον, ἐγκαταλελειμμένον, ἐκείνη ἡ μορφὴ ἡ ἀγωνιῶσα ἐξ ἀγάπης καὶ τρόμου. ὅταν ἔκυπτεν ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ τὸν ἠμφισβήτει κατὰ τοῦ θανάτου, ἡ ἀτελεύτητος ἐκείνη σειρὰ τῶν θυσιῶν, ἔπειτα ἡ ἀτιμία του, ἡ ἀγρία τοῦ εὐεργέτου του δολοφονία, τὸ ἁμαρτωλὸν θῦμα, τὸ ὁποῖον παρέδωκε τὴν πνοὴν ἐν τῷ νοσοκομείῳ, τὰ δύο ὀρφανὰ μὲ τὰ μελανὰ ἐνδύματα τοῦ πένθους διπλῆς ὀρφανίας, τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμά των, τὰ βαρύνοντα τὰς μικρὰς ψυχάς των, ἦσαν ἐπαρκέστατα, ὅπως ἀποτελέσουν εἰκόνας ἱκανὰς νὰ ἀποδιώξουν διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ ἐργάτου αὐτῶν τὸν ὕπνον καὶ τὸ μειδίαμα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐτυχῶς νοσηρὰ ἡ φαντασία τοῦ κυρίου Νικολάου Βερτῆ, καὶ διὰ τοῦτο τὰ φά-

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 379.

σματα ταῦτα δὲν ἐμφανίζονται ποτὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του· διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐφάνη ἠθική τις βάσανος ἢ μελαγχολία ἐπισκιάζουσα τὴν αἰωνίαν αἰθρίαν τῆς φαιδρᾶς μορφῆς του.

Τοὐναντίον, ὅπου αὐτὸς ἐμφανίζεται, σκορπίζει κύκλῳ του τὴν φαιδρότητα καὶ τὴν χαράν. Εἶναι ὁ ὑποκινητὴς καὶ πρόεδρος ὅλων τῶν ἐπαρχιακῶν διασκεδάσεων, ὁ ὀργανωτὴς ὅλων τῶν χορευτικῶν καὶ ἄλλων ἑσπερίδων· ἐσπούδασε καὶ ἐκτελεῖ πλεῖστα ἄθῳα παίγνια τῶν συναναστροφῶν, κατὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁ Μουσηγέτης αὐτὸς τὸν ἔχει θεράποντα, διότι ᾄδει πρὸς κιθάραν περιπαθέστατα.

Ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ λησμονήσω τὸ οὐσιωδέστερον. Εἶναι ὁ πολικὸς ἀστὴρ τῶν αἰσθηματικῶν ὀνείρων ὅλων τῶν δεσποινίδων τῆς πόλεως ***. Ὅταν διέρχεται ἔφιππος τὰς ὁδοὺς (διότι καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐλησμόνησα νὰ σᾶς προσθέσω, ὅτι φέρει ἤδη ἐπὶ τῆς μικρᾶς στολῆς του τοὺς δύο ἀστέρας τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ τὰ ἀργυρᾶ ὑπομασχάλια τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ συντάγματος), ὅταν σπινθηρίζουν ἐπὶ τῶν λίθων αἱ ὁπλαὶ τοῦ ἵππου του ἐν καλπασμῷ, ἐνῷ αὐτὸς ἵσταται ἐπ' αὐτοῦ ὡραῖος, εὐθυτενής, μὲ τοὺς μύστακας ὑπερηφάνως ὠρθωμένους, πόσα ἀνοίγονται παράθυρα καὶ πόσαι πάλλουν νεανίδων καρδίαι! Καὶ ἐκεῖνος φιλομειδής, ἀπαστράπτων, ἐπιχαρίτως προσκλίνων, τὰς χαιρετᾷ διὰ τοῦ μαστιγίου του.

Αἱ περὶ γάμου προτάσεις τὸν κατακλύζουν πανταχόθεν· ἀληθὴς πολιορκία τῶν ὑποψηφίων νυμφῶν καὶ τῶν μητέρων των τὸν περισφίγγει ἐντὸς κλοιοῦ ἐσθήτων, ἐντὸς δικτύου τριχάπτων καὶ ἀρωμάτων. Ἀλλ' αὐτὸς δὲν σπεύδει. Ἔχει βαθεῖαν τὴν συνείδησιν τῶν προσόντων του. Εἶναι νέος, εἶναι ὡραῖος, καὶ κοινωνικῶς τελείως μορφωμένος· διότι ἐπίσταται μετ' ἀπαραμίλλου χάριτος νὰ ἐνδύεται, νὰ καλλιεργῇ τὸν μύστακά του, νὰ μυροβολῇ, νὰ κάθηται, νὰ προσηκόνεται, νὰ φλυαρῇ, νὰ χαιρετᾷ· πρὸ πάντων νὰ χαιρετᾷ. — Διότι ἐνῷ οὐδέποτε ἀποκαλύπτεται, κατορθόνει εἰς τὸν μονότονον στρατιωτικὸν χαιρετισμόν, φέρων πάντοτε τὴν χεῖρα παρὰ τὸ γεῖσον τοῦ πηληκίου του, νὰ προσδίδῃ ἑκάστοτε, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἄπειρον ποικιλίαν τόνων καὶ χρωματισμῶν, ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν συνταγματάρχην του καὶ φρούραρχον, δι' ἐπιληπτικοῦ τανυσμοῦ τῶν μελῶν, ὡς ἐν ἀκαμψίᾳ πτωματικῇ, ἐν καταληψίᾳ σεβασμοῦ, μέχρι τοῦ πρὸς τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτὸν διὰ τοῦ χαιρετισμοῦ των ὁπλίτας, τοὺς ὁποίους ἀντιχαιρετᾷ κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα, τινάσσων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω τοὺς δακτύλους, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τοὺς ῥαπίσῃ ἀπὸ τοῦ ὕψους του.

Ἡ συνείδησις ὅλων αὐτῶν τῶν προσόντων, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο τὸ οὐσιῶδες, ὅτι ἐν τῇ ἐπετηρίδι τὸ ὄνομά του δὲν εἶναι καὶ πολὺ κάτω ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ τῶν ὑπολοχαγῶν, τὸν καθιστᾷ πολὺ ἐπιφυλακτικόν.

Αὐτὸς ἐποφθαλμιᾷ κυρίως τὴν προῖκα τῆς δεσποινίδος Ἐρασμίας, θυγατρὸς τοῦ βουλευτοῦ κ. Γαλανίδου, ἀνερχομένην εἰς διακοσίας στρογγύλας χιλιάδας δραχμῶν· στέργει δὲ ἐπὶ τέλους καὶ τὴν φέρουσαν τὴν προῖκα ταύτην δεσποινίδα, ἂν καὶ ἡ μορφή της εἶναι ζωντανὴ καὶ ἔντονος διαμαρτυρία κατὰ τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν ὁ ἀνάδοχός της.

Δὲν πρόκειται δέ, σημειώσατε, μόνον περὶ τῆς προικός. Ὁ πατήρ, γέρων ἤδη, ταχέως θὰ ἀποσυρθῇ τῆς πολιτικῆς· μολονότι δὲ οὐδεμία εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ περὶ τούτου μνεία ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ, οὐχ ἧττον οὐδεὶς δισταγμός, ὅτι ὅλα τὰ ἐκλογικὰ κεφάλαια τοῦ πενθεροῦ θὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸν γαμβρόν, ὁ ὁποῖος θὰ τὰ πολλαπλασιάσῃ διὰ τοῦ ἑλκυστικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἐπεράστων τρόπων του.

Θὰ εἰσέλθῃ ἀφεύκτως εἰς τὴν Βουλήν, θὰ κάμῃ μέλλον· δὲν τολμῶ δὲ νὰ σᾶς ἐκμυστηρευθῶ, ἕως ποῦ φθάνουν τὰ ὄνειρά του, διότι τὰ φαιδρὰ ὄνειρα δὲν τὰ ἀποκρούει διόλου ἡ φιλομειδὴς φαντασία τοῦ κυρίου Βερτῆ. Δὲν εἶναι δὲ καὶ ὅλως ἀδικαιολόγητα. Πάντες γνωρίζομεν, ὅτι μία ἀγόρευσις ἀξιωματικοῦ ἐν τῇ Βουλῇ, ὅπως δήποτε παρασκευαζομένη, προσπορίζει δικαιώματα, ὅσα οὐδὲ εἴκοσι ἐτῶν περιφανεῖς ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρεσίαι.

Καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει τελεία εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

Τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; Τὸν νεαρὸν τοῦτον ἀξιωματικόν, τὸν ὁποῖον εὐλόγως θὰ ὑπελαμβάνετε, ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς εὐτυχίας, κατατρώγει ἐσώτερος καὶ κεκρυμμένος σάραξ, πόθος δυσεκπλήρωτος.

Ἤθελε νὰ ἦτο εἰς αὐλικὴν ὑπηρεσίαν· ἐπὶ οἱῳδήποτε τίτλῳ, ἀδιάφορον. Θὰ ἠρκεῖτο, ἂν ὑπῆρχον διαγγελεῖς, νὰ ἦναι τρίτος βοηθὸς ἑνὸς διαγγελέως. Μόνον νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ αὐλικός.

Καὶ θὰ εἶχεν ἄπειρα στοιχεῖα εὐδοκιμήσεως. Ἁβρότατος καὶ εὐπροσήγορος, οὐδένα δυσαρεστεῖ, πρὸς οὐδένα ἀντιλέγει. Μειδίαμα δὲ μόνιμον, ἀναλλοίωτον θάλλει ἐγκατεστημένον ἐπὶ τῶν χειλέων του, ὑπὸ τὴν προστατευτικήν, τὴν δροσερὰν σκιὰν τοῦ ὡραίου μύστακός του. Ἔχει ἐν παντὶ ὑπόδειγμα τὸν τύπον τοῦ αὐλικοῦ ἐκείνου, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ ποιητής, ὅτι ἅμα γεννηθείς, πρὶν θέσῃ εἰς τὸ στόμα τὸν μαστὸν τῆς μητρός του, ὑποκλίνεται πρὸς αὐτὴν βαθύτατα.

Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἀποτελοῦν τὸ γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός του, εἶναι τὸ ἔμφυτον ἐν αὐτῷ αἴσθημα βαθείας εὐγνωμοσύνης, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εὐγλώττως καταφωροῦν οἱ λόγοι του. Διότι καὶ διὰ τὰς μᾶλλον ἀσημάντους, τὰς κωμικωτέρας ὑπηρεσίας, ἐκδηλόνει τὴν εὐγνωμοσύνην του, μετὰ περιπαθείας λυρικῆς· **με καθυπεχρεώσατε, οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὴν χάριν, ἡ μνήμη τῆς καλωσύνης σας ἐχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν μου, εἶμαι σκλαβωμένος, αἰχμάλωτός σας, ἀπείρως εὐγνώμων**· ὅλαι αὐταὶ αἱ φράσεις ἐνσκήπτουν κατὰ πᾶσαν στιγμήν, ποικίλλουσαι ἐπ' ἄπειρον.

Σᾶς συναντᾷ αἴφνης· ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνάψῃ τὸ σιγάρον του. Ἀφοῦ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ γείσου τοῦ πηληκίου του, θὰ κάμψῃ ἐν σχήματι τόξου τὸ ἐπίχαρι σῶμά του, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρώτων νεφελῶν τοῦ καπνοῦ θὰ πτερυγίσῃ περιπαθὴς ἡ φράσις **ἀπείρως εὐγνώμων**.

Ἄλλοτε κάθησθε παρὰ μίαν τράπεζαν περιστοιχιζόμενος ὑπὸ ἡμισείας δωδεκάδος κενῶν καθισμάτων. Ἀφοῦ σᾶς χαιρετήσῃ γλυκερώτατα, ἀφοῦ σᾶς ἐρωτήσῃ καὶ τύχῃ τῆς συγκαταθέσεώς σας, θὰ σύρῃ ἓν ἐξ αὐτῶν, ὀπισθοχωρῶν καὶ στρέφων τὸν δεξιὸν πόδα τοξοειδῶς. Θὰ ἀκούσετε δὲ πάλιν τὴν αὐτὴν περιπαθῆ βεβαίωσιν· ***ἀπείρως εὐγνώμων.***

ΚϚ'.

Τὰ ἔτη διέρρεον. Ὁ Φαίδων καὶ ἡ Θάλεια ἀνεπτύσσοντο καὶ προώδευον ὑπὸ τὴν πατρικὴν προστασίαν τοῦ Φιλίππου Βράγκα. Ὅλη τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἡ χρηστότης, ὅλη τῆς καρδίας αὐτοῦ ἡ εὐθύτης ἐξεδηλοῦντο δαψιλεῖς, μετὰ σφρίγους ἐπὶ τῶν τέκνων του τούτων, καὶ ἀβρότατον ἀνέδιδον τὸ ἄρωμα τῆς εὐγενοῦς ψυχῆς του οἱ κάλυκες οὗτοι τῆς ζωῆς.

Φαιδρὰ μόνον δὲν ἦσαν ποτέ. Εἶδον νὰ πίπτῃ εἰς ἐρείπια ἡ καλιά των, νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ μήτηρ των, νὰ συντριβῇ ὁ πατήρ των ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν ζωηραὶ εἶναι αἱ ἐντυπώσεις τοῦ νοῦ, ἀκοίμητος ἡ μνήμη, ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν αἱ θλίψεις καταλείπουν ὑποστάθμην χρονίας μελαγχολίας ἐν τῇ καρδίᾳ.

Διὰ τοῦτο κατὰ πᾶσαν Κυριακήν, ὅτε ὁ ἐπίτροπός των ὁ Φίλιππος Βράγκας ἐλάμβανεν ὑπὲρ αὐτῶν ἄδειαν, διὰ νὰ τοὺς παρέχῃ τὴν παραμυθίαν τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας καὶ τῆς στοργῆς του, αἱ πρῶται πρωϊναὶ ὧραι τῆς ἀδείας των διετίθεντο εἰς προσκύνημα τοῦ πατρικοῦ τάφου ἐν τῷ πρώτῳ νεκροταφείῳ.

Αὕτη ἦτο ἡ ψυχαγωγία τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἡ ἐπιμέλεια τοῦ τάφου τοῦ πατρός των· ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθέων του. Ἐπεζήτησαν εἰς ὅλας τὰς ἐσχατιὰς τοῦ νεκροταφείου καὶ τὴν γῆν, ἥτις ἐκάλυπτε τῆς μητρός των τὸ λείψανον, ἀλλ' εἶναι τόσον πολυάριθμοι οἱ ἀνώνυμοι νεκροί, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς σκέπει σταυρός, ἀλλὰ μόνον ὁ χόρτος τῶν ἀγρῶν. Οὐδεμία ἔνδειξις, οὐδὲν σῆμα, διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τὰς ἐρεύνας των. Ὁ Θεὸς ἠρνήθη εἰς τὴν ἐκπεσοῦσαν καὶ ταύτην τὴν παραμυθίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρὸς κατὰ τὰς ἐπιταφίους εὐχάς, τὸ στόμα τῶν ὀρφανῶν ὑπαγορεύει εἰς τὸν ἱερέα δύο ὀνόματα, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ λειτουργός Του τὴν ἀνάπαυσιν.

Ἦτο Κυριακή. Μετὰ μῆνα ἔληγε τριετία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός των. Ὁ Φαίδων καὶ ἡ Θάλεια ἦσαν παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ Φιλίππου Βράγκα.

Τὸ πρόγευμα εἶχε περαιωθῇ καί, μεταξὺ ἄλλων ὁμιλιῶν, ἐπανῆλθον εἰς τὸ αἰώνιον θέμα τοῦ παραδόξου ἐκείνου ξένου, ὁ ὁποῖος τόσην εἶχεν ἐκδηλώσει θλίψιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός των, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὤφειλον τὰ δύο ὀρφανὰ τὰ μέσα τῆς αναπτύξεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς των.

— Μοῦ πολιορκεῖ πάντοτε τὸν νοῦν, παιδιά μου, ἔλεγεν ὁ Φίλιππος, τὸ μυστήριον τοῦ εὐεργέτου σας τούτου. Ποῖος εἶναι τάχα αὐτὸς ὁ Ντούλας Ῥαντίνας. Ἐζήτησα διὰ παντὸς τρόπου πληροφορίας περὶ αὐτοῦ· ὅλαι αἱ ἐν Αἰγύπτῳ προξενικαὶ ἀρχαί μας ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν, ἀφοῦ ἔγεινε κάθε ἔρευνα καὶ ἐρώτησαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν, εἶνε ὅτι ἦτο ἄλλοτε γνωστὸς εἰς τὴν Κασσάλαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Χαρτούμ. Ἐμπορεύετο μὲ καραβάνια τὴν ἀραβικὴ γόμα καὶ τὰ πτερὰ τῆς στρουθοκαμήλου. Ἦτο τίμιος, φιλόπονος καὶ οἰκογενειάρχης, ἔχων μέχρι πρὸ διετίας τὴν οἰκογένειάν του ἐν Σιμπὶν Ἐλ Κόμ. Ἀλλ' ἀπὸ τότε τίποτε δὲν ἐγνώσθη περὶ αὐτοῦ· αἱ ταραχαὶ εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκεται ἀπὸ καιροῦ ἡ Ἄνω Αἴγυπτος καὶ τὸ Σουδάν, καθιστοῦν ἀδύνατον πᾶσαν ἔρευναν. Ζῇ τάχα ὁ εὐεργέτης σας ἢ ἀπέθανεν εἰς τοὺς ἀξένους ἐκείνους τόπους;

— Ἂν ζῇ, εἶπεν ὁ Φαίδων μετ' εὐσεβοῦς συγκινήσεως, ὁ θεὸς νὰ τὸν βοηθῇ καὶ νὰ τὸν προστατεύῃ· ἂν ἀπέθανε, νὰ τῷ χαρίσῃ τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν γιὰ τὸ καλὸ ποῦ ἔκαμε σὲ μᾶς τὰ ἔρημα. Γιατί, ὕστερα ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν γονέων μας καὶ τὸ δικό σας, αὐτοῦ τοῦ ἀγνώστου τὸ ὄνομα ἔχομεν λατρευτὸ στὴν ψυχή μας.

— Δὲν θὰ ἦσθε παιδιὰ τοῦ Κίμωνος, Φαίδων μου, ἂν δὲν ᾐσθάνετο ἡ καρδιά σας ὅ τι λέγεις. — Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοῦ βασανίζει τὸν νοῦν μὲ ὅλη τὴν πεποίθησι τὴν ὁποίαν ἔχω, ὅτι εἶναι εὐγενὴς καρδιὰ ὁ εὐεργέτης σας, εἶναι ὅτι κατ' ἀνάγκην ὑπάρχει τι τὸ ψευδὲς εἰς τὴν διήγησίν του, ὡς πρὸς τὴν σχέσιν του μετὰ τοῦ μακαρίτου πατρός σας. Τὸν πατέρα σας ἐγνώρισα καὶ συνεδέθην ἀδελφικῶς μαζύ του, ἀφότου ἀνθυπολοχαγὸς ἀκόμη ἐτοποθετήθη εἰς Ἀθήνας. — Πρὶν τὸν γνωρίσω μόλις ἦτο δύο ἢ τρία ἔτη ἀξιωματικὸς εἰς τὴν μεταβατικὴν ὑπηρεσίαν. Ποτὲ δὲ μοῦ ἔκαμε λόγον περὶ ὑπηρέτου εἰς τὸν ὁποῖον νὰ παρέσχε τοιαύτας εὐεργεσίας, ὥστε νὰ ἐξηγηθοῦν αἱ θυσίαι τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ μακαρίτης δὲν ἄφινε καμμίαν εὐκαιρίαν νὰ εὐεργετῇ. Καὶ αὐτὸ ἐστάθη ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς του. Καὶ τώρα νὰ πιστεύσω εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην; Ποιὸς ξέρει, ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ ξένος ὁποῦ εὐτύχησε στὴν ξενιτιά, ὁποῦ τὸν ηὗρε ὅτι ἐπάτησε στὴν Ἑλλάδα λείψανο ἀγνὸ τὸν πατέρα σας, καὶ τὰ παιδιά του δυστυχισμένα, ἠμπορεῖ ἴσως νὰ ἀποτελέσῃ ἐξαίρεσιν. Ποιὸς ξέρει! Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, ποτέ, εἶμαι βέβαιος, ποτὲ δὲν μοῦ τὸ ἀνέφερεν ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας σας. Ἔτσι θὰ μείνῃ σκοτεινὸ αὐτὸ τὸ μυστήριο;

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους σιγὴ ἐπηκολούθησε, καθ' ἣν ἐπὶ πολὺ ἕκαστος ἀνεστρέφετο μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σκέψεων, ἀπὸ τῶν ὁποίων τοὺς ἀπέσπασεν αἰφνιδίως ὁ ἦχος τοῦ κώδωνος τῆς ἔξω θύρας. Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ὑπηρέτης τοῦ Βράγκα ἐκόμισεν ἐπιστολὴν συστημένην ἡ ὁποία ἔφερε γραμματόσημα αἰγυπτιακὰ καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ταχυδρομείων Καΐρου καὶ Ἀλεξανδρείας. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπηυθύνετο πρὸς αὐτόν.

— Κάτι μοῦ λέγει, παιδιά μου, εἶπεν ὁ Φίλιππος ἐν συγκινήσει, ὅτι τὸ γράμμα τοῦτο περιέχει τὴν λύσιν τοῦ μυστηρίου.

Τὴν ἤνοιξε σπεύδων.

Περιεῖχε δὲ ἐσώκλειστον ἐπιταγὴν εἰς τὸν κομιστὴν πρός τινα τραπεζίτην δέκα εἰκοσαφράγκων καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ἐνσφράγιστον ἡ ὁποία ἀπηυθύνετο «Πρὸς τὸν Κύριον Φαίδωνα καὶ τὴν Κυρίαν Θάλειαν, παιδιὰ τοῦ μακαρίτη Κίμωνος 'Ανδρεάδη.»

Ἡ πρὸς τὸν Φίλιππον Βράγκαν ἐπιστολὴ εἶχεν ὡς ἑξῆς.

'Αξιότιμε Κύριε!

Κοντὰ τρία χρόνια τώρα ἀπὸ τῆς ταραχαῖς τῶν Δερβισῶν κλεισμένος στὸ ἐσωτερικό, δὲν εἶχα ἠμπορέσει νὰ σᾶς γράψω.

Δὲν γνωρίζω ἂν εἴχατε τὴν καλωσύνη νὰ δεχτῆτε τὴν ὀλίγη βοήθεια, ὅπου, ὁ μικρὸς ἐγὼ καὶ ἀνάξιος, ἠθέλησα νὰ δώσω στὰ ὀρφανὰ ἐκεινοῦ, ὅπου τοῦ χρωστῶ τὴ ζωή μου καὶ ὅ τι καλὸ εἶδα σ' αὐτὸ τὸν κόσμο.

Ἂν τὰ δεχτήκατε λαβαίνω τὸ θάρρος νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ δεχτῆτε καὶ τὸ ἐσώκλειστο τσέκι ἀπὸ δέκα ναπολεόνια γιὰ νὰ γείνῃ ἀπὸ μέρος ἰδικό μου στὸ νεκροταφεῖο στὰ τρία χρόνια ἐπάνω, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἀνάπαψι τοῦ μακαρίτη, ἕνα μνημόσυνο γιὰ τὴν ἁγιασμένη ψυχή του.

Καὶ ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ μνημόσυνο καὶ φύγουν ὅλοι οἱ ἄλλοι χριστιανοί, ἐταν θὰ μείνετε μόνοι ἐσεῖς, ἡ φαμίλια σας καὶ τὰ ὀρφανά, τότες μπροστὰ στὸ μνῆμα τοῦ πατέρα τους νὰ ἀνοίξουν τὸ γράμμα, ὅπου τοὺς γράφω.

Πιστεύω, ὅτι ἡ καλωσύνη σας δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇ αὐτὸ τὸ μεγάλο χατῆρι.

Σᾶς προσκυνῶ καὶ μένω δοῦλός σας.

Ντούλας 'Ραντίνας.

—Ὢ, εἶμαι βέβαιος, τώρα, παιδιά μου, ὅτι ἀπάνω στὸν τάφο τοῦ πατέρα σας θὰ λυθῇ τὸ μυστήριο. Τί νὰ ἦναι αὐτὸ ὅπου θέλει νὰ διαβάσετε ἐκεῖ, σὰν νὰ ζητοῦσε νὰ τὸ ἀκούσῃ ἡ ψυχή του; 'Εξομολόγησις; Νέα πάλιν εὐεργεσία; Ὅ,τι κι' ἂν ἦναι, εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἶναι πρᾶξις τιμίας ψυχῆς. Διὰ τοῦτο θὰ ἐκτελέσωμεν κατὰ γράμμα αὐτό, ὅπου μᾶς ζητεῖ.

Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνεπληροῦτο τριετία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κίμωνος, τὰ τέκνα του καὶ ὁ Φίλιππος Βράγκας μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ἐδέοντο ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ πρώτου νεκροταφείου.

Οὐδεὶς ἄλλος εἶχε προσέλθει ἐκεῖ. Φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματός του τὴν μνήμην εἶχον ἐξαφανίσει τὰ κύματα δέκα ἐτῶν, ἅτινα εἶχε κυλίσει ἐπ' αὐτοῦ ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὸν ἐκεραύνωσε τοῦ Νικολάου Βερτῆ ἡ ἀτιμία, ἀφ' ἧς ἡ ἡμιπληγία τὸν ἐξώθησε τοῦ κύκλου τῆς στρατιωτικῆς συναδελφότητος.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μνημοσύνου καὶ τὰς ἐπιμνημοσύνους ἐπὶ τοῦ τάφου εὐχὰς ἀπῆλθον οἱ ἱερεῖς καὶ διεσκορπίσθησαν οἱ νεκροθάπται, οἱ κηπουροὶ καὶ οἱ ἀγυιόπαιδες, τοὺς ὁποίους εἶχε συγκεντρώσει ἐκεῖ τῶν κολλύβων ἡ διανομή.

Εἶχον ἀπομείνει μόνοι πρὸ τοῦ ταπεινοῦ, τοῦ ἀνθοσπάρτου τάφου.

Καὶ τώρα, Φαίδων, εἶπεν ὁ Φίλιππος, διάβασε, παιδί μου, τὸ γράμμα σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία ἐκείνου, ὅπου τὸ ἔστειλε. Κάτι μοῦ λέγει, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ εὐσεβέστερο μνημόσυνο τῆς ψυχῆς τοῦ πατρός σας.

Καὶ ὁ Φαίδων ἀνέγνωσεν ἐν συγκινήσει·

Κύριε Φαίδων καὶ Κυρία Θάλεια!

Εἶπα ψέμματα ἀπάνω στοῦ πατέρα σας τὸ λείψανο. Ἂς μοῦ τὸ συχωρέσῃ ἡ ψυχή του ἡ ἁγιασμένη.

Γιατί, ἂν ἔκρυψα τὴν ἀλήθεια, δὲν τὸ ἔκανα ἀπὸ κανένα κακὸ σκοπό, παρὰ μονάχα, γιατὶ ἀπάνω στὴ λαύρα τοῦ καϋμοῦ ποῦ σᾶς ἔδερνε δὲν ἦταν ὥρα νὰ ἀκούετε τὴν ἱστορία τὴ δική μου· καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτό, στὰ σχολεῖα σας δὲν ἤθελα νὰ κάμω αὐτὴ τὴν ἐξομολόγησι, ὄχι γιὰ μένα, ἀλλὰ γιατὶ μὲ ἔτρωγε μαύρη τρομάρα, ὅτι θὰ ἔδιωχναν τὴ βοήθειά μου.

Εἶπα ψέμματα. Ποτές μου δὲν ἤμουνα ὑπηρέτης τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα σας. Τὸ ὄνομά μου, οὔτε τὸ ἔμαθε, οὔτε τ' ἀγροίκησε ποτές. Γιὰ λίγαις στιγμαῖς μονάχα μὲ ξαγνάντισε μιὰ νύχτα, μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, σ' ἕνα ἄγριο ρουμάνι, λίγο παρέκει ἀπὸ τὰ παληὰ σύνορα.

Δυστυχισμένο τσοπανόπουλο, δαρμένο, διωγμένο, εἶχα σμίξει ἀπὸ μιὰ βδομάδα μὲ κλέφταις, κλέφτης κ' ἐγώ, ληστὴς μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι μὲ ἔπιασε ἀπάνω στὴν ἀντάρα τοῦ πολέμου ὁ πατέρας σας λαβωμένος στ' αὐτὶ μὲ μπαλιά, ἀπὸ τὰ δικά μου τὰ χέρια, ἂν καὶ μοῦ τ' ἀρνιώτανε ἔπειτα τὸ ἁγιασμένο του στόμα. Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη καὶ τελευταία ληστεία ποῦ μὲ ἀνακάτεψε ἡ κακή μου τύχη.

Ἤμουν στὰ χέρια του δικός του, ξαρμάτωτος ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πιστόλι του, ἕτοιμο καὶ σίγουρο σφαχτὸ γιὰ τὸ μπόγια.

Κι' αὐτὸς ὅπου σᾶς ἐγέννησε ἐλυπήθηκε τὸ δυστυχισμένο τὸ σκλάβο του.

«Φύγε», μοῦ εἶπε, «καὶ μὴ πλειὰ κλέφτης. Νὰ δουλέψῃς, νὰ γείνῃς καλὸς ἄνθρωπος· στοῦ Θεοῦ τὰ χέρια σὲ παραδίδω».

Λογιάζω πῶς ἀκόμα τὰ ἀκούω τὰ λόγια αὐτά, ὅπου μοῦ εἶπε τὸ ἁγιασμένο στόμα του μὲ φωνὴ γεμάτη ἀπὸ συμπάθεια καὶ ψυχόπονο· τὰ λόγια ὅπου μοῦ φαίνουνταν ὄνειρο, ὅπου δὲν τὰ ἐπίστευαν τ' αὐτιά μου, μόνο ἐστεκόμουν ἀκίνητος, καρφωμένος, καὶ τὸν ἔβλεπα στὰ μάτια.

Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ μονάχα. Μοῦ ἄδειασε στὰ χέρια τὴν τσέπη του τὴ φτωχή, μοῦ ἔδωκε νὰ φάω ψωμί, νὰ γλυτώσω, νὰ δουλέψω «Εἶναι ἀκόμα καιρὸς μοῦ εἶπε νὰ γείνῃς τίμιος ἄνθρωπος».

Καὶ στὸ ὕστερο αὐτὸς ὁ ἅγιος ἄνθρωπος μ' ἀγκάλιασε καὶ μ' ἐφίλησε, γιατὶ ἐχάρισα τὴ ζωὴ στὸ κορίτσι ποῦ σκλαβόσαμε.

Ναὶ μὲ φίλησε, ἐμένα τὸ ληστή. Ἦταν μεταλαβιά, ἅγιο μύρο τὸ φιλὶ ἐκεῖνο. Πόσαις φοραῖς ὕστερα ποῦ εἶδα τὸ χάρο μὲ τὰ δόντια μπρός μου τὸ θυμόμουνα ἐκεῖνο τὸ φιλὶ καὶ μὲ στύλωνε σὰν νὰ περνα τὴν ἁγία μετάδοσι. Μὲ ἐβίασε νὰ φύγω νὰ γλυτώσω· ἐνῷ ἂν ἐπρόφτανε τ' ἀπόσπασμα ποῦ ἤρχουνταν κατὰ πόδι, ἦταν χαμένος κι' αὐτός. Κ' ἔφυγα, ἀφοῦ πρῶτα τοῦ πῆρα μὲ τὴ βία ἀπὸ τὸ στόμα τ' ὄνομά του. Δὲν τὸν εἶδα πειὰ ζωντανὸ κι' ἂν δὲν εἶχα τ' ὄνομά του χαραγμένο στὴν καρδιά, οὔτε τὸ λείψανό του θὰ βλεπα ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια.

Ὅτι μ' ἄφηκε, ἐπλανήθηκα στὸν κάμπο καὶ ἔφτασα ὡς τὸ Βόλο. Ἔζησα στὴν ἀρχὴ βαστάζος, ἐργάτης ἐκεῖ πέρα. Ἔπειτα πέρασα στὴν Αἴγυπτο μ' ἄλλους Βολιώταις μὲ καράβι, καὶ ἐγύρεψα τύχη, βαθειὰ μέσα στὴν 'Αραπιά, στὸ Σουδάν. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὴ δουλειά μου. Ἔχω σήμερα ἀπάνω ἀπὸ διακόσαις χιλιάδες φράγκα, μαζεμένα ὅλα μὲ ἱδρῶτα καὶ μὲ κίνδυνο καθημερούσιο στὸ ἐμπόριο τῆς γόμας καὶ τοῦ φτεροῦ.

Τὰ γονικά μου δὲν τὰ γνώρισα ποτέ· μικρὸ μ' ἀφῆκαν· ἀδερφὸ δὲν εἶχα κανένα.

Ἕνα ὄνομα μονάχα εἶχα νὰ ἀγαπῶ στὸν κόσμο, τὸ ὄνομα ποῦ χάραξα βαθειὰ στὴν καρδιὰ ἐκείνη τὴ σκοτεινὴ νύχτα.

Καϋμὸ καὶ λαχτάρα εἶχα πάντα νὰ ἀξιωθῶ νὰ ἔρθω μιὰ μέρα στὴν 'Ελλάδα νὰ τὸν ἰδῶ, νὰ πέσω στὰ πόδια του, νὰ τοῦ εἰπῶ νὰ χαρῇ γιατὶ ἀνάστησε ἕναν ἄνθρωπο, μιὰ φαμίλια, γιατὶ ἔχω φαμίλια κ' ἐγώ, καὶ δυὸ παιδιὰ ἴσα μὲ σᾶς.

Τώρα εσεῖς τὰ παιδιά του, ἐλπίζω στὸ Θεό, δὲ θὰ καταφρονέσετε τίμιον ἄνθρωπο, ἐκεῖνον ποῦ ὁ ἁγιασμένος ὁ πατέρας σας ἐσυχώρεσε ληστή.

Ἑξῆντα χιλιάδες φράγκα ἔχω καταθεμέναις μὲ τόκο ἀπ' ὅταν ἐγύρισα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα· τῆς σαράντα εἰς ὄνομα τῆς κυρίας Θαλείας καὶ τῆς εἴκοσι εἰς ὄνομα τοῦ κυρίου Φαίδωνος.

Μὲ αὐταῖς τῆς εἴκοσι ὁ κύριος Φαίδων νὰ σπουδάσῃ ὅποια ἐπιστήμη ὀρέγεται ἡ καρδιά του. Ἡ ἄλλαις εἶναι γιὰ τὴν κυρία Θάλεια, σὰν ἀδύνατο μέρος ὅπου εἶναι, γιὰ νὰ ἀποκατασταθῇ, ὅπως πρέπει στὸ τιμημένο ὄνομα τοῦ πατέρα της. Κι' ὅταν θὰ κλείσω τὰ μάτια, ὅ,τι εὑρεθῇ, θὰ τὰ μοιρασθῆτε κεφαλιάτικα μὲ τὰ παιδιά μου.

Μὴν τυχὸν καὶ βάλετε, παιδιά μου, μὲ τὸ νοῦ σας, πῶς αὐτὰ σᾶς τὰ ἔδωσα ὁ ἀνάξιος ἐγὼ καὶ δὲν τὰ καταδεχθῆτε.

Σᾶς τὰ στέλνει ἐκεῖνος ὅπου μοῦ ἐχάρισε τὴ ζωή, ὅπου μὲ ἔκαμε τίμιον ἄνθρωπο, ὅπου ἐστάθηκε αἰτία νὰ τὰ ἀποχτήσω. Ἐκεῖνος σᾶς τὰ στέλνει μαζὺ μὲ τὴν εὐχή του.

Ὁ Θεὸς νὰ ἦναι πάντα μαζύ σας.

Ντούλας Ῥαντίνας.

Ὅταν, διακοπτόμενος ὑπὸ λυγμῶν συγκινήσεως, ἐπεραίωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γράμματος τούτου ὁ Φαίδων, εἶδε τὸν Φίλιππον καὶ τὴν γυναῖκά του κλαίοντας ὡς παιδία.

—Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀληθινά, παιδιά μου, εἶπεν ὁ Φίλιππος. Κατὰ γράμμα ἀληθινά. Τὴν περίστασιν αὐτὴν μοῦ τὴν ἔχει διηγηθῆ ἀπαράλλακτα ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας σας. Καὶ τὰ κατόπιν εἶναι ὅλα ἀληθινὰ βέβαια· νά μὴ σᾶς μείνῃ δισταγμός. Ἡ δωρεά του εἶναι δωρεὰ τιμίου ἀνθρώπου, ψυχῆς ἀγαθῆς. Ἐκεῖνοι ὅπου κερδίζουν χρήματα ὄχι μὲ τίμια μέσα δὲν τὰ χαρίζουν ἔπειτα χωρὶς συμφέρον. Ὅλα εἶναι ἀλήθεια· ἀκόμα καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς χρυσῆς καρδιᾶς τοῦ Ῥαντίνα, ὅτι αὐτὴ ἡ περιουσία εἶναι κληρονομία ποῦ σᾶς ἀφῆκε ὁ πατέρας σας.

Τὰ δύο ὀρφανὰ ἐγονυπέτησαν· ἤρεμος, γλυκεῖα μελαγχολικὴ συγκίνησις κατέκλυζε τὴν ψυχήν των.

Αὐτὸ τὸ περιβάλλον τὴν ὥραν ἐκείνην παρουσίαζεν εἰκόνα ζωῆς, εἰκόνα ἱλαράν, θυμήρη, ἀποδιώκουσαν τοῦ θανάτου τὸ φάσμα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ μυριονέκρου περιβόλου.

Ἦτο μία τῶν ἀλησμονήτου γλυκύτητος ἡμερῶν τοῦ φθινοπώρου· εἶχε βρέξει τὴν προτεραίαν καὶ ὁ ὁρίζων, ἀνέφελος, κρυσταλλίνης διαυγείας, μὲ τὸ σμαράγδινον στερέωμα ὡς ἔδαφος, παρουσίαζε τὰ κύκλῳ τοπία φαιδρά, ἐν ὅλῃ τῶν χρωματισμῶν αὐτῶν τῇ γλυκείᾳ ἁρμονίᾳ.

Ἄνωθεν τῶν τοίχων τοῦ νεκροταφείου διεφαίνετο ὁ Σαρωνικός, καθρέπτης κυανοῦς, τὸν ὁποῖον οὐδεμία ἐρρυτίδονε πνοή, διασχιζόμενος μόνον ἀπὸ ἀτμόπλοια διασταυρούμενα, ἀπὸ λευκὰ ἱστία πλοίων, δραστηρίους, σφριγηλοὺς ἀγωγοὺς τῆς ζωῆς. Ἁμάξια πλήρη πανηγυριστῶν διήρχοντο ἔξωθεν, βαίνοντα πρὸς τὸ Μπραχάμι, ἐπὶ τῶν ὁποίων κορασίδες χωρικαὶ ἔψαλλον ᾄσματα φαιδρά.

Καὶ αὐτὴ ἡ Νεκρούπολις εἶχε περιβληθῆ ἑορτάσιμα. Τὰ χρυσάνθεμα ἤνθουν ἐπὶ τῶν τάφων ποικιλόχρωμα, γελόεντα, ὑπὸ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν λάμψιν τῶν χρωμάτων αὐτῶν, ἐνῷ ἀκόμη ὑπέτρεμεν ἐπ' αὐτῶν τὸ δάκρυ, τῆς νυκτὸς ἡ δρόσος. Μέλισσαι βομβοῦσαι καὶ χρυσαλλίδες χαρωπαὶ ἐφίπταντο τῶν ἀνθέων καὶ ἐξεμύζων ἄρωμα καὶ ζωὴν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν τάφων βλαστανούσης χλωρίδος. Ἄνωθεν ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων τὰ ὁποῖα πλαισιοῦν τὰ μάρμαρα τὰ λευκά, ἐτερέτιζον χαρωποὶ οἱ σπίνοι καὶ οἱ φαιδροὶ καὶ ἀεικίνητοι ἐρυθρόλαιμοι.

Καὶ αὐτὸ τοῦ νεκρολιβάνου τὸ ἄρωμα τὸ ἀλγεινόν, τὸ ὁποῖον ἐπενέμετο εἰσέτι τὴν ἀτμοσφαῖραν, συνεφύρετο τὴν ὥραν ἐκείνην πραΰνον τὴν ψυχήν, μετὰ τοῦ ἀρώματος τῶν ἀνθέων, μετὰ τῆς γλυκείας ὀσμῆς τῆς βεβρεγμένης καλάμης τῶν θερισμένων ἀγρῶν.

Καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων τούτων, ἐν τῇ ψυχῇ τῶν δύο ὀρφανῶν ἀναπαρίστατο τότε ὁ ἀλησμόνητος πατὴρ των οὐχὶ ὑπὸ τὴν τραγικὴν μορφήν, τὴν φέρουσαν τοῦ θανάτου τὴν σφραγῖδα, τὴν ὁποίαν εἶχε τηρήσει ζωηρὰν ἡ μνήμη των, ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐξέπνευσεν ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῶν τέκνων του, ἀλλ' ἀνίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ἀκμαῖος, ὡραῖος, πλήρης σφρίγους καὶ ζωῆς, ὅπως τὸν ἀνεπόλουν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων τῆς μικρᾶς των ἡλικίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ εὐτυχία δὲν εἶχεν ἀποπτῇ ἔτι ἀπ' αὐτῶν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πατὴρ των δὲν ἦτο νεκρός. Ἐνόμιζον ὅτι ἵστατο ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν εὐθυτενής, κρατῶν ἀπὸ τῶν χειρῶν τὰ τέκνα του, καὶ χειραγωγῶν αὐτὰ εἰς τὴν ἀνάντη, τὴν τραχεῖαν ὁδὸν τῆς ζωῆς.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ[1]

Γ΄.

Ὅταν ἐκατεβήκαμε ἀπ' τὰ κατάρτια, τὸ Ἀντριώτικο ἦταν πολὺ μακρυά. Δὲν ἔμοιαζε τόρα παρὰ μὲ νυχτερίδα, τῆς ἐρημίας καὶ τῶν τάφων βασίλισσα, ποῦ σιγοπετοῦσε θεότυφλη μέσα σὲ ἀτμοσφαῖρα χρυσορρόδινη. Κάπου κάπου ἄρχιζαν νὰ ξανοίγουν τὰ θεμέλια τ' οὐρανοῦ, ἀργὰ ὅμως, λὲς κ' ἐπάλευαν μεταξύ τους οἱ καιροὶ κ' ἔμενεν ἡ φύσις ἀναποφάσιστη ἀκόμη. Ἔγερνε νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος καὶ ἡ θάλασσα κατακόκκινη ἔδινε ἐκφραστικὴν εἰκόνα μιᾶς ναυμαχίας, ποῦ χίλια πλεούμενα ἀνακάτωσαν τὸν βυθό της καὶ μύριοι νεκροὶ ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τὰ νερά της. Τὸ κῦμα καθὼς ἔσκαζε ψηλά, ἐσπιθοβολοῦσε πολύχρωμο καὶ βροντερό, λὲς κ' ἐκυλοῦσε θρύμματα λογχῶν καὶ γυμνὰ σπαθιά, κομμάτια ὀβουζίων καὶ κάννες ντουφεκιῶν, δίκοπους μπαλτάδες καὶ μαχαίρια καὶ κράνη χάλκινα καὶ θώρακες καὶ ἀσπίδες, σπρώχνοντας νὰ τὰ ρίξῃ πέρα στὴν ἀκρογιαλιά, μαζὶ μὲ τὰ σκοτεινὰ κορμιά, γιὰ νὰ ἰδοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ ὀλέθριά τους ἔργα καὶ νὰ φρίξουν. Καὶ μέσα στὴν ὑγρὴ ἄχνη του ποῦ ἀνεμόφτερη ἔτρεχε κατὰ τὸν πονέντε, ἕως ψηλὰ στὸν πυκνὸν οὐρανὸ τὸ Τόξο μὲ τ' ἁρμονικὰ χρώματά του ἔλαμπε, ζωνάρι ἀξετίμητο ἀπὸ νεράϊδας χέρι ὑφασμένο ἀπάνου σὲ ἀεροκάμωτο διασίδι. Μὰ ἰδὲς

[1] Τέλος· ἴδε σελίδα 369.

κατάρα ποῦ τὴν πήραμε κ' ἐμεῖς! Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ θεόσταλτο σημάδι ποῦ προλέγει πάντα στοὺς ἄλλους τὴν ταχτοποίηση τῶν στοιχείων, στοὺς ναυτικοὺς ἐγράφηκε νὰ προλέγῃ πολλὲς φορὲς θαλασσοταραχὲς καὶ ἀγριοκαίρια.

Εἶδες Τόξο τὴν αὐγή;
καλοσύνη τὸ βραδύ.
Εἶδες Τόξο τὸ βραδύ;
κακοσύνη τὴν αὐγή!

ἔλεγαν οἱ παλαιοί μας.

Σύγνεφα μεγάλα, σταχτιὰ σὰν βουνὰ θεόρατα ἀθάλης, μὲ φωτοσκιάσεις ἁρμονικές, με λαγκαδιὲς πυκνοντυμένες, μ' ἐξογκώματα ἐδῶ ποῦ ἄστραφτε τὸ ἀφρᾶτο μάρμαρο, μὲ κορυφὲς ἐκεῖ λεφτοπελεκημένες ποῦ ἔλαμπε τὸ χρυσοβαμμένο κρύσταλλο, ἐδῶ μὲ ποταμοὺς πλατεῖς καὶ κόκκινους, ἐκεῖ μὲ καταρράχτες ψηλούς, ἀσημόχυτους, ἔφραζαν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὰ οὐρανοθέμελα τῆς δύσεως. Κ' ἐπάνω στὶς ὁμάλιες εἴτε στὶς πλαγιές τους, χωρία ἔβλεπες μὲ τ' ἄσπρα τους σπιτάκια νὰ κρέμωνται σὰν σταφυλόρρωγες στὴν ἄβυσσο καὶ παλληκάρια μὲ τὰ βιολιὰ καὶ τὰ λαγοῦτα νὰ μεθοκοποῦν στοὺς δρόμους καὶ παρθένες βεργολυγερὲς νὰ χορεύουν στὶς αὐλές, ἀνεμοπόδαρες. Μέσα στοὺς ποταμοὺς ἔβλεπες καράβια ν' ἀρμενίζουν μὲ ἄξιους κ' εὐτυχισμένους γεμιτζίδες καὶ στὶς λαμπαδιὲς βαθειά, ἀσπρόμαλλα κοπάδια νὰ δροσολογιῶνται τόσο, ποῦ ἐπρόσμενες ὥραν τὴν ὥρα ν' ἀκούσῃς τὰ κυπριά τους νὰ κουδουνίζουν καὶ τὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ τους νὰ γλυκολαλῇ. Στὸ ἕνα διάσελο ἐδῶ, ἔλεγες, ταιριαστὸ ἀντρόγυνο πῶς φιλιέται μ' ἔρωτα καὶ πόθο καὶ στὸ ἄλλο ἐκεῖ, γέροντας ξαπλωμένος στὸ λιοπῦρι πῶς ρουφᾷ εὐτυχισμένος τὸ μακρὺ τσιμποῦκι του καὶ παρέκει δουλεύτρα λιγερὴ πῶς μασουρίζει στὴ χρυσῆ ἀνέμη της· στὸ ἐδῶθε βουνὸ πῶς ἀνεβαίνει γάμου συμπεθεριὸ λαμπροντυμένο μὲ τὰ στεφάνια καὶ τὰ φλάμπουρα καὶ στὸ κεῖθε πῶς ροβολᾷ πένθιμη νεκροπομπὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ τὰ ξεφτέρια. Παρακάτου, ἔβλεπες χρυσοφτέρωτο δελφίνι νὰ ἀργοκυλιέται σὲ κροκκοβαμμένη θάλασσα καὶ παραπάνου τὸ φοβερὸ σκυλόψαρο νὰ παραμονεύῃ τὸ σφουγκαρᾶ, ποῦ σκύφτοντας ξερριζώνει τὸ σφουγκάρι ἀπὸ τὸν ξανθὸν ἄμμο τοῦ βυθοῦ, ἐνῷ στὸ πλάγι ἡ γυναῖκα του στὸ φτωχικό της ἀνάβει τὸ καντῆλι τοῦ Ἀϊνικόλα καὶ γονατιστὴ παρακαλεῖ καὶ λέγει, νὰ φυλάῃ ἀπὸ τὴν ὀρφάνια τὰ παιδιά της κ' ἐκείνην ἀπὸ τὴν πικρὴ χηριά! Πλατειὰ καὶ μεγάλη ἁπλονόταν ἡ ἀεροῦφαντη εἰκόνα ποῦ τὴν βλέπει καθένας καὶ ἀλλοιώτικη, σύμφωνη πάντα μὲ τοῦ νοῦ του τὰ καμώματα καὶ τῆς διψασμένης ψυχῆς του τοὺς πόθους. Πόσες φορὲς κ' ἐγώ, στὴν πλώρη ξαπλωμένος, εἶδα ἐμπρός μου ὁλοζώντανα τ' ἄπιαστα τῆς φαντασίας μου καμώματα κ' ἐπίστεψα πῶς ἦταν ἀληθινὰ κ' ἐπλημμύρισε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ καρδιά μου ἀπὸ ἀγαλλίαση! Καὶ πόσες φορές, ὅταν ὁ ἄνεμος ἀργοκινόντας τὰ σύγνεφα ἀνακάτωνε τὰ συμπλέγματα καὶ ἄλλαζε τὴν εἰκόνα ἐγὼ ἔτρεμα νὰ μὴ χάσω τὴ μόνη μου παρηγοριά! Μὰ τόρα δὲν ἔβλεπα κ' ἐκεῖ παρὰ τοῦ καταποντισμοῦ μας τὴν πικρὴν εἰκόνα, τὴ θλίψη καὶ τὴν ἀπελπισία τῶν συγγενῶν μας καὶ σωματοποιημένη τὴν ἀπάνθρωπη φωνὴ τοῦ Ἀντριώτη, ποῦ μὲ τὸ ρέκασμα τοῦ κυμάτου καὶ τὸ μούγκρισμα τοῦ ἀνέλου ἀδελφωμένοι μᾶς εὐχιόταν

—Στὴν ἄλλη ζωή!... στὴν ἄλλη ζωή!...

Ἔπειτα ἀπὸ τέτοια προδοσία τί ἤθελες νὰ κάνουμε; Ὅσο ἐβλέπαμε τὰ στοιχεῖα ὀργισμένα ἐναντίον μας ἐπαλεύαμε κ' ἐμεῖς ὅσο ἠμπορούσαμε. Στοιχεῖα ἦσαν ἄσπλαχνα καὶ ἄπονα καμώματα τῆς φύσεως, ποῦ τὰ γνωρίζουμε ἀπὸ τὰ μικρά μας χρόνια οἱ ναυτικοὶ κηρυγμένους ἐχθρούς μας. Νὰ βλέπῃς ὅμως τὸν ἄνθρωπο τὸν ἴδιο, αὐτὸν τὸν συνόμοιό σου, νὰ φέρνεται μὲ τόση ἀπονιά, πῶς νὰ παλέψῃς πιά!

Ἀρχίσαμε νὰ πιστεύωμε πῶς ἐξεγραφτήκαμε ἀπὸ τοῦ κόσμου τὸ βιβλίο, πῶς παραδοθήκαμε λέσι στὰ κύματα καὶ πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐτράβηξαν χέρι ἀπὸ μᾶς, νὰ μὴ συνεπάρῃ κ' ἐκείνους τοῦ θεοῦ ἡ κατάρα. Καὶ ἄλλοι, ἐλέγαμε, ἂν μᾶς ἀπαντήσουν ἔτσι βέβαια θὰ μᾶς φερθοῦν. Ἀπελπισία μᾶς ἐκυρίεψε· πάει, εἴμαστε χαμένοι! Ὅμως ἀπὸ τὶς πολλὲς φωνὲς τοῦ καπετάνου, ποῦ δὲν ἔχανε τὸ θάρρος του ἕως τὴν ὕστερη στιγμή, ἐπιάσαμε πάλι τὶς τρόμπες· μὰ μὲ τί χέρια καὶ μὲ τί ψυχή; Ἐφαμπάραμε καμμιὰ ὥρα κ' ἔπειτα ἕνας ἕνας τὶς παραιτήσαμε μάρμαρο κ' ἐξαπλωθήκαμε στὸ κατάστρωμα ἄφωνοι, ἄλαλοι. Ἐπλάκωσεν ὡς τόσο ἡ νύχτα· καὶ τί νύχτα, χειρότερη καὶ τρομερώτερη ἀπὸ τὶς ἄλλες. Μαυρίλα πίσσα· κόλαση σωστή. Οὔτε ἄστρα στὸν οὐρανό, οὔτε φανὸς στὴ γῆ κανένας! Τὰ σημάδια τῆς καλοσύνης ἔσβυσαν ἕνα ἕνα. Εἶπε μία στιγμὴ θὰ φυσήξῃ πονεντογάρμπι· μὰ πάλι τὸ γύρισε στὸ γρεγοτρεμουντάνα. Χιόνι ἄρχισε νὰ μᾶς σκεπάζῃ· ἐθυμήθηκε, βλέπεις, ὁ οὐρανὸς ποῦ ἐχρειαζόμαστε σάββανο! Νέκρα ἔπεσε σ' ὅλο τὸ καράβι μας κ' ἐνόμιζες πῶς ἦταν παντέρημο στὰ κύματα. Μοναχὰ στὴν πλώρη ἀγουριότουν τὸ σκυλὶ καὶ ἡ τρόμπα στὴν πρύμη ἔβγαζε ἀργὰ ἀργὰ τὸ θρηνητικό της σκούξιμο, κάτου ἀπὸ τοῦ καπετάνιου τὰ χέρια.

— Μωρὲ ναῦτες ποῦ τοὺς διάλεξα! ἐμουρμούριζεν αὐτός, ἕνας κ' ἕνας· νὰ χαθοῦν δὲ βρίσκονται σ' ὅλη τὴ γῆ!... Ἀμ δὲν πᾶτε, καϋμένοι μου, νὰ φορέσετε φουστάνια!

— Μὰ τί θὲς νὰ κάνουμε; τοῦ λέει ὁ Κράπας.

— Τί νὰ κάνετε, νὰ παλέψετε, μωρέ, νὰ παλέψετε! σ' ἅρπαξε ἀπὸ τὰ πόδια ὁ χάρος, πιάσε τον ἀπὸ τὸ λαιμό... θὰ σὲ πάρῃ νὰ σὲ πάρῃ, παλληκαρίσα. Ὄχι νὰ σταυρώσῃς τὰ χέρια καὶ νὰ παραδοθῇς!

— Μὰ δὲ βλέπεις ποῦ χάσκει τὸ κῦμα νὰ μᾶς καταπιῇ!

— Ὡς ποῦ νὰ μὲ καταπιῇ ἐκεῖνο τὸ ρουφάω ἐγώ!...

Ὁ καπετάνιος ἐγύρευε νὰ μᾶς κεντήσῃ στὸ φιλότιμο. Μὰ μήπως καὶ ἂν ἤθελε κανείς μας ἠμποροῦσε νὰ κινηθῇ! Τὸ χιόνι ἐπλάκωνε μία πήχη τὸ κατάστρωμα· στὰ σχοινιά, στὰ κατάρτια, στὰ σίδερα, στὰ κουρέλια τῶν πανιῶν ἁπλονότουν καὶ ἀσπρογάλιαζε μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι, σὰν κουλουριασμένα φίδια. Ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ἐρχό-

τουν τὸ κῦμα καὶ μοῦ ἔδερνε τὸ πρόσωπο· ἦταν βρεγμένη ὡς καὶ ἡ γλῶσσά μου καὶ ὅμως δὲν εἶχα ἀνάκαρα νὰ σηκωθῶ ἀποκεῖ. 'Αποκακαρωμάρα ἄρχισε νὰ μὲ κυριεύῃ κ' ἐνῷ ἤμουν ἀκόμη ζωντανὸς ἔλεγα πῶς ἤμουν ἄψυχο κουφάρι, πῶς μ' ἐκυλοῦσαν ἀλαφρὸν σὰν πούπουλο τὰ κύματα. Ἔλεγα πῶς ἤμουν πρισμένος ταβοῦλι· πῶς τὸ κεφάλι μου ἦταν ὅμοιο μ' ἕνα ρουμοβάρελο· πῶς τὰ πόδια μου ἐζύγιζαν καθένα ἀπὸ πεντακόσια καντάρια! Ἔξαφνα, λέγει, τὰ θηρία τῆς θάλασσας, τὰ σκυλόψαρα καὶ οἱ φάλαινες, οἱ κροκόδειλοι καὶ τὰ δελφίνια ἐτριγύρισαν, λαίμαργα τὸ ἄχαρο κουφάρι μου κ' ἔπιασαν διαβολικὸ καυγᾶ μὲ τὰ ὄρνια τοῦ οὐρανοῦ γιὰ τὰ κοψίδια μου. 'Εγὼ τὰ κύτταζα ἀδιάφορος κ' ἐγελοῦσα, σκαστὰ καὶ τρανταχτὰ γέλοια, βλέποντάς τα νὰ κοπιάζουν τόσο καὶ νὰ λαχταρίζουν γιὰ τ' ἀρρωστημένα κρέατά μου. Κ' ἔπειτα, λέγει, τὸ κεφάλι μου ἀργοκυλῶντας, πάντα μαῦρο καὶ παρόμοιο μὲ ἕνα ρουμοβάρελο, εὑρέθηκε στὸ λιμάνι τῆς Ὕδρας. Ἦταν ἀνήμερα Λαμπρὴ καὶ ἡ πολιτεία ὅλη ἔλαμπε, κάτασπρη στοῦ ἥλιου τὶς ἀχτίδες, σὰν μαρμαρόχτιστο ἀμφιθέατρο κ' ἐμοσχοβολοῦσε, σὰν ἐκκλησιά. Τρομπόνια ἐβροντοῦσαν κ' ἐβαροῦσαν παιγνίδια κ' ἔπαιζε ρουμπίνι στὸ ποτῆρι τὸ κρασὶ κ' ἔλαμπαν στὰ χέρια κατακόκκινα τ' αὐγὰ κ' ἔτρεμε τὸ «Χριστὸς 'Ανέστη» σὲ κοραλλένια χείλη. Τὸ κεφάλι μου ἀργοκυλόντας μέσα ἀπὸ τὰ σημαιοστόλιστα πλεούμενα, ἦρθε καὶ ἄρραξε στὴν ἀκρογιαλιὰ κ' ἐβγῆκαν οἱ νηὲς περδικοστῆθες, μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ γκόλφια τους, καὶ ἦρθαν τὰ λεβεντόπαιδα μὲ τὰ τσόχινα βρακιὰ καὶ πλατειὰ ζωνάρια τους, μ' ἐκύτταζαν κ' ἔλεγαν μὲ ἀπορία: Τίνος εἶνε τοῦτο τὸ κεφάλι; Ἦρθαν μαζὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς μου, μ' ἔβλεπαν κ' ἐκεῖνοι κ' ἐρωτοῦσαν κ' ἔλεγαν: Τάχα τίνος εἶνε τοῦτο τὸ κεφάλι; 'Εγὼ τοὺς ἄκουα κ' ἐστενοχωρούμουν ποῦ δὲν μ' ἐγνώριζαν καὶ ἤθελα νὰ τοὺς φωνάξω — Δικό μου εἶνε, τοῦ Καλησώρα τοῦ βλάμη σας, καὶ πῶς δὲν τὸ γνωρίζετε; 'Εμένα μὲ γνωρίζουν οἱ στράτες καὶ τὰ διάβατα, μὲ τρέμουν τὰ βαγένια καὶ τὰ καπηλειά. 'Ο Μπαταριᾶς σὰν ἀρχίσω τοὺς σκοπούς μου, σπάει τὶς κόρδες τοῦ λαγούτου του καὶ ὁ Σουλεϊμάνης ἀπαραιτεῖ τὸ νάϊ του στὴ φωνή μου. 'Εγὼ ἂν σηκώσω μάτι στὰ ψηλὰ τὰ παραθύρια, ἀρνήθηκε κάθε γυναῖκα τὸν ἄνδρα της καὶ ἂν σύρω τὸ χέρι στὴ μέση μου τὸ αἷμα κατουρεῖ κάθε μάνας γέννα. 'Εγὼ ἐψάρεψα πρῶτος τὸ μελάτι στοὺς βυθοὺς τῆς Μπαρμπαριᾶς κ' ἐξερρίζωσα τὸ ζωντανὸ καὶ στοιχειωμένο γιούσουρι μ' ἕνα μου τίναγμα. Οἱ Καλυμνιῶτες εἶδαν τὸ βούτημά μου κ' ἐθαύμασαν. Μὲ εἶδε τὸ σκυλόψαρο — μουρδάρικο ψάρι! — καὶ ἦρθε ταπεινὸ ἐμπρὸς στὸ γιαλὶ τῆς περικεφαλαίας μου, θέλοντας νὰ γνωρίσῃ τὸ νέο θηρίο ποῦ ἐσυνεμπῆκε στὰ νερά του· μὲ εἶδαν καὶ οἱ ἀραπάδες τῆς Βεγγάζης καὶ μ' ἐτίμησαν σὰν βασιλέα· μοῦ ἄφησαν ἐλεύθερο τὸ πηγάδι ποῦ θὰ πέρνω νερὸ καὶ τὸ κοπάδι ποῦ θὰ προμηθεύωμαι τὸ κρέας. 'Εμένα μ' ἔμαθαν ἀπὸ μικρὸ παιδὶ ὅλοι οἱ ἀνέμοι ἀπὸ λεβάντε σὲ πουνέντε καὶ ἀπὸ βοριᾶ σὲ ὄστρια καὶ συντρόφεψαν τὸ νυχτοπερπάτημά μου ὅλα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ. 'Εγὼ εἶμαι ὁ Καλησώρας ὁ βλάμης σας ποῦ μὲ γνωρίζουν τὰ πόρτα τῆς Μαύρης θάλασσας καὶ τῆς Ἄσπρης τὰ λιμάνια ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη, καὶ πῶς ἐσεῖς δὲ μὲ γνωρίζετε;

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἤθελα νὰ τοὺς εἰπῶ, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσα νὰ βγάλω λέξη ἀπὸ τὸ στόμα μου. Ὡς ποῦ μὲ ἅρπαξαν τὰ παληκάρια καὶ οἱ λυγερὲς κ' ἐβγῆκαν στὸ Βληχὸ νὰ παίξουν κλωτσοσκοῦφι. 'Εδῶ μ' ἔρριχναν ἐκεῖ μ' ἐπετοῦσαν ὁλημερίς. Κ' ἐγὼ ὁλημερίς, μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, ἔβλεπα γύρω μου τὴ Φύση νὰ σκορπίζῃ ἄφθονους τοὺς τροφαντοὺς χυμούς της σ' ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, κάτου ἀπὸ τὰ ζεστὰ ἀγκαλιάσματα τοῦ μαγιάπριλου. Ἡ δροσολουσμένη χλωροσιὰ ἁπλονότουν κάτω, τάπητας μακρὺς μαργαριτοκέντητος κ' ἐπάνω του χιλιάδες ἐχαμοπετοῦσαν ἔντομα κ' ἐβούϊζαν· ὁ γαλανὸς αἰθέρας ἐπεντοβολοῦσε ἀπὸ χιλίων λογιῶν μελωμένα ἀρώματα καὶ ἠχολογοῦσεν ἀπὸ χιλίων πουλιῶν γλυκόφωνα κηλαϊδήματα. Ἔπεφτε τὸ λιοπύρι ζωντανὸ ὁλοῦθε, σὲ στερηὰ καὶ θάλασσα, στοὺς σχισμένους τοίχους τῶν ἐρημοκλησίων πέρα κ' ἐδῶθε, μέσα στὰ σαρακωφαγωμένα ξύλα τῶν τάφων, κάτω στοὺς ὑγροὺς βυθοὺς κ' ἐπάνω στὸν ξηρὸν αἰθέρα κ' ἐζωντάνευε κάθε ἐνόργανη σπορὰ καὶ ἀνάσταινε ἀπὸ μία νεκρὴ χιλιάδες ἄλλες ὑπάρξεις, ἐχάριζε στὸν γέροντα νιάτα καὶ τὸν νέον ἐγέμιζε συναισθήματα. 'Εγελοῦσαν οἱ λυγερὲς δυνατὰ καὶ μέσα στὸ τρεμουλιαστὸ γέλοιο τους ἐμάντευα τῆς καρδιᾶς των τὴ φωτιὰ καὶ τὴ λαχτάρα. 'Ετραγουδοῦσαν τὰ παληκάρια κ' ἔλεγαν μὲ τὸ τραγοῦδι καὶ μὲ τὸ παίξιμο τῶν ματιῶν, τὸν πόθο καὶ τὸν καϋμό τους! Κ' ἐγὼ ποῦ ἔβλεπα ἐκεῖνο τὸ γοργοπαίξιμο, ποῦ ἄκουα ἐκεῖνα τ' ἀσημένια γέλοια σὲ Κόλαση ἤμουνα ἀπὸ τὴ ζήλεια γιατὶ δὲν ἠμποροῦσα νὰ εἶμαι σ' ἐκείνη τὴν Παράδεισο! Αἰσθανόμουν τὴν ψυχή μου ν' ἀλυχτᾷ ὅλα ἐκεῖνα τὰ παληκάρια, σὰν σκύλα ποῦ θέλουν νὰ πάρουν τὰ κουτάβια της καὶ δάκρυα ἤθελα νὰ χύσω πύρινα γιὰ τὴν καταδίκη αὐτὴ τῆς σκληρῆς μου μοίρας. Μὰ οἱ βρύσες τῶν ματιῶν μου ἦσαν σφαλιστὲς καὶ τὸ δάκρυ ἐπισοδρομοῦσε κ' ἐχυνότουν μέσα στὸ μυαλό μου, καυτερὸ καὶ βαρὺ σὰν ἀναλυωμένο μολύβι. Τὸ μυαλὸ δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸ δάκρυ μου κ' ἐκλωτσοῦσε ἕτοιμο νὰ σπάσῃ τὸ καύκαλο καὶ νὰ χυθῇ ἔξω ἀκράτητο! Τὸ βάσανό μου αὐτὸ ἐβάστηξε, λέγει, ὡς τὸ ἡλιοβασίλεμμα. Καὶ τότε ὅλοι μαζὶ ἔφεραν τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ ἔθαψαν πίσω ἀπὸ τῆς Παπαντῆς τὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ θάφτοντας ἐτραγουδοῦσαν καὶ μοῦ ἔλεγαν·

— Στὴν ἄλλη ζωή! . . . στὴν ἄλλη ζωή! . . .

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ καταφώνιασμα ἀκούω μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ φέρνῃ τ' ἀέρι:

— Ἔ ἀπὸ τὸ μπάρκο, ἔ! . . .

Μὰ τόσο ἤμουν ἀπελπισμένος, τόσο ἦταν ριζωμένη στὸ νοῦ μου ἡ ἰδέα πῶς ὅλος ὁ κόσμος ἦταν ἐκεῖνο τὸ σακατεμένο καράβι μας κ' ἐμεῖς οἱ μόνοι κάτοικοί του, ὥστε δὲν ἤθελα νὰ πιστέψω τὰ ἴδια μου τ' αὐτιά. Καὶ ὅταν πάλι ἡ φωνὴ δυνατώτερη καὶ πιὸ κοντὰ ξαναδευτέρωσε, εἶπα πῶς ἦταν κάποιος ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου ποῦ ἀγγελοκρουό-

Ζάκυνθος

ταν. Μὰ δόξα νάχῃ ὁ Θεός, δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου· ἦταν ἀπὸ μία θεόσταλτη γολέτα ποῦ ἔπεσε κοντὰ καὶ μᾶς ἔσωσε.

Λίγο ἔλειψε, ἀκοῦς; νὰ φᾶμε καὶ δεύτερο τράκο μὲ τὴ γολέτα. Φανάρια ἐμεῖς δὲν εἴχαμε καθόλου. Σὲ τέτοια κατάσταση ποιός εἶχε νοῦ ν' ἀνάψῃ φῶς; Μὰ φῶς ἀκοίμητο, τὸ φῶς τῶν καντηλιῶν μας, ποῦ δὲν εἶχε σωθῆ ἀκόμη τὸ λάδι του στοῦ Χάρου τὰ παλάτια, ἐσυνάχτηκε νομίζεις ἥλιος κατάμονος στὰ μάτια τοῦ σκύλου μας, ποῦ ἄστραφταν ἀπὸ τὴ λύσσα καὶ στὴν ἀγριοφωνάρα του, ποῦ δὲν ἔπαυε ἀντηχόντας δυνατώτερη ἀπὸ τὸ ρέκασμα τοῦ κυμάτου καὶ τοῦ ἀνέμου τὸ βόγγο. Αὐτὸ τὸ ζωντανὸ σήμαντρο ἀκούοντας ἡ θεόσταλτη γολέτα ὁδηγήθηκε νὰ ἔρθῃ κοντήτερα καὶ νὰ μᾶς σώσῃ.

Ὅλοι ἐσωθήκαμε· ἕνας μονάχα ἀπόμεινε, ὁ σκύλος ὁ σωτήρας μας. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δὲν ἐβάστηξε ἡ ψυχή μας νὰ τὸν ἀφήκουμε νὰ χαθῇ κ' ἕνας μὲ τὸν ἄλλον ὅλοι ἐδοκιμάσαμε νὰ τὸν πάρουμε. Μὰ κανένα δὲν ἄφινε νὰ τὸν πλησιάσῃ. Τοῦ καπετάνου ποῦ ἐτόλμησε νὰ τὸν πιάσῃ τοῦ ἔκαμε κουρέλια τὸ μουσαμᾶ. Ἀναγκασθήκαμε νὰ τὸν ἀφήκουμε. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ χαράματα, βολτατζάροντας νὰ βροῦμε τὸν καιρὸ ἐπεράσαμε πάλι ἀποκεῖ, εἴδαμε τὸ μπάρκο νὰ κατεβαίνῃ στὰ νερὰ μαῦρο, σὰν κακοποιὸ φάντασμα ποῦ φεύγει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ ἀκούσαμε γιὰ ὑστερνὴ φορὰ τὴ φωνὴ τοῦ σκύλου, νὰ γαργαρίζῃ καὶ νὰ σβύνῃ μέσα στὸ ρέκασμα τοῦ κυμάτου καὶ τοῦ ἀνέμου τὸ βόγγο, σὰν νὰ μᾶς ἔλεγε κ' ἐκεῖνο μὲ θλίψη καὶ παράπονο:

— Στὴν ἄλλη ζωή! . . . στὴν ἄλλη ζωή! . . .

Δ'.

Δὲν ἠξέρω πόσον καιρὸ ἐκοιμήθηκα μέσα στὴ θεόσταλτη γολέτα. Ἀμέσως, μόλις ἐπατήσαμ' ἐκεῖ, οἱ ναῦτες μᾶς ἔγδυσαν ἀπὸ τὰ ροῦχα, ποῦ κολλημένα ἀπάνου μας ἔβγαιναν μαζὶ μὲ τὸ πετσί, μᾶς ἐπότισαν τσάϊ μὲ τὸ ροῦμι καὶ μᾶς ἐξάπλωσαν στὰ ζεστὰ γιατάκια τους. Ὅταν ἄνοιξα τὰ μάτια μου κ' ἐβγῆκ' ἀπάνου ἤμαστε ἐμπρὸς στὰ Μπουγάζια. Ἦταν μία αὐγὴ λαμπροφώτιστη. Ὁ οὐρανὸς χρυσογάλανος καὶ ἡ θάλασσα στρωτὸ κρουστάλλι. Οἱ μύριές της γλῶσσες φιλοῦσαν ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὶς στερηὲς καὶ ἐγλυκομουρμούριζαν τραγοῦδι ὑπέρθεο, σὰν γυναῖκα νεράϊδα ποῦ θέλει νὰ σὲ σύρῃ στὰ δολερὰ βρόχια της, μὲ τὶς ὠμορφιὲς καὶ τοὺς τρόπους της. Ἀνατολὴ καὶ Ρούμελη, κάτασπρες ἀπὸ τὰ χιόνια ἀστραποβολοῦσαν στὸ λιοπῦρι κ' ἐκαθρεφτίζονταν στὰ νερά. Ψαρόβαρκες μὲ τ' ἄσπρα καὶ τὰ κόκκινα πανάκια τους, ἀρμένιζαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὶς χαρούμενες ἀκρογιαλιές, σὰν θαλασσοπούλια ποῦ σκύφτουν νὰ παιγνιδίσουν μὲ τὸ κῦμα. Καράβια κάθε λογῆς κατέβαιναν μὲ ὁλοφούσκωτα πανιὰ βαρυφορτωμένα, ἄλλα ἔβγαιναν ἐκείνη τὴν ὥρα ἀδειανὰ ἀπὸ τὰ Μπουγάζια, καὶ βαπόρια μὲ τὸ μαῦρό τους καπνὸ καὶ τὶς βροντερὲς συριγματιές τους, ἀνεβοκατέβαιναν μὲ διαβολικὴ γληγοράδα. Ψηλὰ ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας ἐπετοῦσαν σύγνεφα πουλιά, τοῦ ἀνέμου τεξειδιῶτες πιὸ εὐτυχισμένοι καὶ ἀνάσταιναν τὸν ἀέρα ἀπὸ τὸ χαρούμενό τους κελάϊδημα. Γύρω στὰ κάστρα ἀνέμιζαν κατακόκκινες

στὰ κοντάρια τους οἱ σημαῖες, πορφύρα βασιλικὴ καὶ ἀτίμητη καὶ ἄστραφτε στὸν ἥλιο τῶν κανονιῶν τὸ ἄσπρο ἀτσάλι κ' ἐγελοῦσαν εἰρηνικὰ οἱ μπόμπες στημένες πυραμίδες καὶ ἠχολογοῦσαν ἁρμονικὰ οἱ σάλπιγγες καὶ οἱ στρατιῶτες ἐγυμνάζοντο καὶ ἁπλόνουνταν, δασοφυτρωμένες παπαροῦνες τὰ φέσια τους καὶ οἱ λόγχες τῶν ὅπλων των ἐσπιθοβολοῦσαν, σὰν κρίνα δροσολουσμένα πέρα στὸ βουνό. Χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση καὶ θρίαμβο δόξας ἐτραγουδοῦσεν ἡ γῆ καὶ τὸ στερέωμα. Ὕμνο μεγαλόστομο ἔψελνε ἡ πλάση ὅλη στὴ ζωή, τὴν ἀθάνατη καὶ τὴν πανώρηα. Κ' ἐγὼ ἀθέλητα ἔπεσα στὰ γόνατα καὶ μ' ἐπῆραν τὰ δάκρυα. Ἄχ! δὲ φαίνεται, μωρ' ἀδέρφια, τόσο ὤμορφος ὁ κόσμος στὸν ἄνθρωπο παρὰ ὅταν κινδυνέψη νὰ τὸν χάση! Ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα καὶ δὲν ἤθελα νὰ τὸ πιστέψω πῶς ἐκείνη ἡ θάλασσα ἡ ἥμερη σὰν ἀρνάκι, μία νύχτα πρὶν ἦταν τόσο ἄγρια καὶ μανιασμένη, πῶς ἐκεῖνες οἱ στερηὲς οἱ τόσο γελαστὲς λίγο ἔλειψε νὰ γείνουν μνῆμά μας παντοτεινὸ κ' ἐκεῖνοι οἱ ὁλόχρυσοι ἄμμοι ποῦ ἔλαμπαν ἀδερφωμένοι μὲ τὸν ἀσημένιον ἀφρό, θὰ ἐχρησίμευαν γιὰ θλιβερό μας σάββανο!

Ἡ θεόσταλτη γολέτα ἦταν Γαλαξειδιώτικη τοῦ καπετὰν Καρέλη. Ἐρχότουν ἀπὸ τὸ Σουλινὰ φορτωμένη σιτάρι γιὰ τὴν Πάτρα. Ἦταν ὅμως χολέρα εἰς τὸν Ποταμὸ καὶ θὰ ἐπήγαινε πρῶτα νὰ κάμη καραντίνα στὶς Δῆλες. Ὁ καπετὰν Καρέλης μᾶς ἐρώτησε ἂν ἠθέλαμε νὰ μᾶς βγάλη στὴν Πόλη, μὰ ὅλοι μονόγνωμοι τοῦ ἐζητήσαμε νὰ μᾶς πάρη στὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἠξέρω γιατί ὅταν κανείς, εἴτε ἀπ' ἀρρώστια εἴτε ἀπὸ θάλασσα κινδυνέψη, ἐπιθυμάει τόσο τὴν πατρίδα καὶ τοὺς συγγενεῖς του. Πολλὲς φορὲς μοῦ ἔτυχε νὰ κινδυνέψω στὴ θάλασσα. Μία φορὰ εἶδα ὁλοφάνερο τὸ Χάρο ἀπὸ ποῦντα στὸ Γερμανικὸ νοσοκομεῖο τῆς Πόλης. Ἄλλη μία φορὰ στὴν καραντίνα τῆς Σινώπης ἔκαμα δύο μῆνες ἀπὸ χολέρα· στὸ Ταϊγάνι ἕνα χειμῶνα ἔπεσα ἀπὸ τὸ κατάρτι κατακέφαλα καὶ μ' ἔβγαλαν αναίσθητο ἔξω κ' ἔκαμα εφτὰ μήνους στὸ στρῶμα. Μὰ πάντα μόλις ἔδινε ὁ Θεὸς κ' ἔπερνα τὴν καλήτερη, μονοφύσημα τραβοῦσα γιὰ τὴν πατρίδα. Καί, στὴ θάλασσα ποῦ ἀρμενίζω, ρὲ παιδιά, γλυκύτερες ὧρες ἀπὸ κεῖνες δὲν ἐγνώρισε ἀκόμη ἡ ψυχή μου. Μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια ἔτρεχα καὶ ἀγκάλιαζα ὄχι μόνον τοὺς συγγενεῖς μου ἀλλὰ καὶ κάθε συντοπίτη μου, καὶ τὸν πατέρα ἀκόμη νὰ μοῦ εἶχε σκοτωμένο. Ἡ καρδιά μου ἄνοιγε κ' ἐγενότουν περιβόλι· ἡ ψυχή μου, ἄκακη καὶ απονήρευτη, ἔλεγες πῶς ἦταν πνοὴ τῆς Παράδεισος. Ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἐφαίνοντο ἄγγελοι στὰ μάτια μου. Καὶ οἱ πέτρες ἀκόμη ἐπίστευα πῶς μ' ἐχαιρετοῦσαν χαρούμενες καὶ μοῦ ἔλεγαν: καλῶς ὥρισες, καλῶς ὥρισες! Νὰ τί θεοκατέβατες στιγμὲς ἔχουμ' ἐμεῖς οἱ θαλασσινοὶ ποῦ οἱ στεριανοί, πιασμένοι στὸν τόπο τους σὰν τὸ χταπόδι στὸ θαλάμι του, οὔτε νὰ τὶς φαντασθοῦν οὔτε νὰ τὶς ἀπολάψουν ἠμποροῦν!

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς οἱ ἄλλοι εἶχαν περισσότερο δίκηο νὰ ζητήσουν τὴν πατρίδα. Καθένας εἶχε τοὺς γονέους, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους του. Μέσα στὴ φρίκη καὶ τὰ δάκρυα ἐκείνων, ὅταν θὰ ἀκοῦνε τὰ φοβερά μας μαρτύρια, μέσα στὰ χάδια καὶ τὶς περιποίησες ποῦ θὰ τοὺς κάνουν, θὰ ξεχάνη καθένας τὰ βάσανά του· θὰ πλακώσουν ἔπειτα τὰ βιολιὰ καὶ τὸ κρασὶ τῶν φίλων, ποῦ θὰ γιορτάζουν τὸ λυτρωμό του καὶ πάει πιά, οὔτε ἦταν οὔτ' ἐφάνηκε ὁ κίνδυνος.

Ἐγώ, ὅμως τίποτ' ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐπερίμενα. Οὔτε γονέους, οὔτε στενοὺς συγγενεῖς, οὔτε φίλους ἐγκαρδιακοὺς εἶχα ἐκεῖ. Ἀπὸ μικρὸς ὀρφάνεψα κι' ἀπὸ μικρὸς ἐξενητεύθηκα μὲ τὰ καράβια. Πεντέξη μήνους πρὶν μ' ἐκατάφεραν καὶ ἀρρωβωνιάστηκα μὲ μία φτωχούλα ἀλλὰ δὲν εἶχα καὶ τόση τρομάρα γιαδαύτηνε. Δὲν τὴν ἐσυλλογιζόμουν παρὰ σὰν ἔβλεπα τὴν ἀρραβῶνα στὸ δάχτυλό μου. Τόρα ὅμως θὰ τὸ πιστέψετε; ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ βρέθηκα στὴ γολέτα κ' ἐκατάλαβα στέρεο πρᾶμα κάτου ἀπὸ τὰ πόδια μου, ἐκείνη πρώτη ἔλαμψε ἐμπρός μου, μὲ τὴ φτωχική της φορεσιὰ καὶ τὸ σεμνό της ἦθος, δακρυσμένη νὰ δέρνεται καὶ νὰ στενάζη ἀπάνου ἀπὸ τὸ εὔκαιρο μνῆμά μου. Δὲν ἠξέρω γιατί ἀνάτειλε στὸ νοῦ μου ἔξαφνα ἡ ἰδέα πῶς ἡ τύχη ἐκείνης ἦτον νὰ σωθῶ ἐγώ· πῶς ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ μὴ μαραθοῦν πάραωρα τὰ νιάτα της τὰ δροσερά, νὰ μὴ δακρύσουν ἀπὸ λύπη πρὶν δακρύσουν ἀπὸ χαρὰ τὰ μάτιά της τὰ ζαφειρένια, νὰ μὴ μαυρίση ἡ καρδούλα της πρὶν ἀνοίξη σὰν τὸ τριαντάφυλλο στοῦ γάμου τὴ δροσιά, νὰ μὴ γίνη χήρα πρὶν γίνη νύφη ἡ ἀρφανούλα! Καὶ ἡ ἀγάπη δὲ μία ὥρα ἐφύτρωσε μέσα μου κ' ἐρρίζιασε, σὰν τὸν κισσό, ποῦ πιάνει κάθε κούφωμα καὶ κάθε χαραμάδα κ' ἐξοχὴ καὶ πρασινίζει καὶ ἀνθοστολίζει ἀξεκόλλητος τοὺς τοίχους τοῦ ἐρμόσπιτου! Τὴν εἶχα ἐμπρός μου ὁλόκορμη κι' ὅλο ὠμορφιὲς τῆς ηὕρεσκα. Ἐμοσχοβολοῦσεν ὁ ἀέρας περίγυρά της· μουσικὴ οὐράνια ἦταν ἡ φωνή της· ἐγελοῦσε καὶ οἱ ἄγριοι κάμποι ἄνθιζαν κ' ἐπεντοβολοῦσαν. Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰ φτάσω στὴν Ἑλλάδα. Ἅμα φτάσω, ἔλεγα, εἶχα δὲν εἶχα παράδες θὰ τὴν ἔπερνα. Θὰ ἐχρέωνα τὸ παληόσπιτο! Εὐγνωμοσύνη ἄμετρη αἰσθανόμουνα σ' ἐκείνη γιὰ τὴ σωτηρία μου καὶ ἔλεγα τὸν ἑαυτό μου χρεοφελέτη κ' ἤθελα νὰ τὴν βαρυπληρώσω. Ἔστειλα γράμμα τῆς θείας της ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τῆς ἔλεγα νὰ ἑτοιμασθοῦν γιὰ τὸ γάμο καὶ πλακώνω καὶ νὰ μοῦ γράψουν στὴν καραντίνα, νὰ μάθω τί κάνουν. Ἐφανταζόμουν τὴ χαρὰ ποῦ θὰ πάρη ἡ Μπήλιω μου, ὅταν διαβάση πῶς κατεβαίνω νὰ κάνουμε τὸ γάμο· πῶς θὰ λογαριάζη μία μία ἀνυπόμονα τὶς ἡμέρες. Τὸ σπιτάκι μου, ποῦ ἐσφάλισε ἀφότου πέθαναν τὰ γονικά μου κ' ἐσκούριασαν οἱ κλειδωνιές του κ' ἐχορτάριασαν οἱ πόρτες του κ' ἔπνιξε ἡ ἀγριαγναθιὰ καὶ τὸ μαμοῦδι τὴν αὐλή του, θὰ μοῦ τὸ στολίση, ἔλεγα, ἐκείνη σὰ νεράϊδα· θὰ φυτέψη μηλιὰ στὴν πόρτα καὶ κλῆμα στὴν αὐλή του, θὰ κρεμάση μοσχομύριστα ἀφροκύδωνα ἀπάνου ἀπὸ τὸ κρεββάτι καὶ ῥοΐδα πολύκλωνα ψηλὰ στὸ πατερό!

Κύτταξε ὅμως πῶς εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι πλασμένοι! Βρισκόμαστε σ' ἕνα κίνδυνο ποῦ δὲν ἐπήγαμε γυρεύοντάς τον παρὰ ἦρθε αὐτόκλητος καὶ

τὸν δεχόμαστε γιατὶ δὲν ἠμποροῦμε νὰ κάνουμε ἀλλοιῶς καὶ ὅμως σὰν περάσῃ ὅλοι τὸ θεωροῦμε κατόρθωμα. Οἱ σύντροφοί μου, ποῦ γρήγορα ἐσυνῆρθαν μὲ τὸ φαγὶ καὶ τὴν καλοπέραση, ἄρχισαν τώρα νὰ διηγόνται τὸν κίνδυνό μας μὲ περιφρόνηση καὶ νὰ κοροϊδεύῃ ἕνας τὸν ἄλλον γιὰ τὴ δειλία του, πλάθοντας μὲ τὴ φαντασία του ὅ,τι τοῦ κατέβαινε καὶ νὰ παρουσιάζῃ τὸν ἑαυτό του ἥρωα. Σ' ἐμένα μάλιστα ποῦ παραδομένος στὸ νεογέννητο αἴσθημά μου ἤμουν σὰν ἀφαιρεμένος, ἐρρίχτηκαν ὅλοι νὰ μὲ πειράζουν στὰ γερά. Ὁ καπετὰν Μπισμάνης δὲν ἦταν ὥρα νὰ μὲ ἰδῇ ἐμπρός του καὶ νὰ μὴ μοῦ φωνάζῃ γελῶντας:

— Ἔ, Καληώρα· δὲν πᾶς λίγο νὰ δουλέψῃς τὴν τρόμπα;

Μὲ τοῦτα καὶ μὲ τ' ἄλλα ἐκατεβήκαμε στὶς Δῆλες. Εἴδατε τί λιμάνι εἶνε; ὁ Θεὸς νὰ τὸ κάμῃ λιμάνι! Ὅσο τὸν ἔχει στὸ σορόκο καλά, μὰ ἅμα τὸν πάρῃ τρεμουντάνα καὶ κατεβάσῃ ὁ Τσικνιᾶς οὐδὲ βάρκα δὲ μένει μέσα. Δὲν ἠξέρω ποιοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποῦ διάλεξαν τὶς Δῆλες γιὰ καραντίνα, μὰ βέβχια θαλασσινοὶ δὲν ἦσαν. Νομίζω ἄλυωτοι ἀκόμη θὰ βρίσκονται στὸ μνῆμα τους γιὰ τὰ συχώρια ποῦ πέρνουν ἀπὸ κάθε καραβοκύρη. Γυρεύουμε τόπο ν' ἀρράξουμε· ποῦ ν' ἀρράξουμε; Ἑβδομῆντα κομμάτια καράβια, μικρὰ μεγάλα, ἦσαν ἀρραγμένα ἐκεῖ, χωριστὰ πεντέξη βαπόρια. Ἀπὸ τὰ κατάρτια καὶ τὰ σχοινιὰ ἔλεγες κέμπαίναμε σὲ πυκνοντυμένο δάσος χειμῶνα καιρό. Ὡς τόσο ἦρθεν ὁ πιλότος καὶ μᾶς ἄρραξε σὲ μία ἄκρη, κατὰ τὰ Κοκκινάδια. Δὲν εἴχαμε καλὰ καλὰ ἀρράξει καὶ βλέπω ἄξαφνα τὸν καπετὰν Μπισμάνη, κατακόκκινο σὰν παπαροῦνα, ξεσκούφωτον, ἀγριεμένο νὰ τρέχῃ στὴν πλώρη, νὰ καβαλάῃ τὸ μπαστοῦνι, ν' ἀρπάζῃ τὸν ἔξω φλόκο καὶ χτυπόντας τὸ στῆθος του νὰ βρίζῃ καὶ νὰ καταριέται καὶ νὰ θεορρίχνῃ. Κυττάζω, στὸ πλάγι μας τὸ Ἀντριώτικο μπάρκο· ὁ προδότης καὶ ἀπάνθρωπος ναύτης, ἔκανε καραντίνα!

— Παληοτσόπανε!.. παπλωματᾶ! καραβανᾶ!.. ἔβριζεν ἀγριωμένος ὁ καπετάνος μας. Δὲν ἐφοβήθηκες, μωρέ, τὸ Θεό, τὴ θάλασσα δὲν ἐφοβήθηκες! Μὰ ἔχω τὶς ἐλπίδες μου!... Ἂν εἶνε Θεός, θάλασσα, μωρέ, ἂν εἶνε θὰν τὸ δείξῃ, ἀργὰ - γλήγορα!...

Εἴδαμε κ' ἐπάθαμε ὥστε νὰ τὸν ἡσυχάσουμε. Τόσο κακὸ τοῦ ἔκαμε ποῦ εἶδεν ἐμπρός του τὸν Ἀντριώτη, ποῦ ἐφοβηθήκαμε νὰ μὴ τὸν εὕρῃ ἄλλο πρᾶμμα. Ὡς τόσο ἐπῆρε νὰ νυχτώνῃ καὶ κακὰ σημάδια ἄρχισε νὰ δείχνῃ ὁ καιρός. Ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε μαραμένος πίσ' ἀπὸ τὴ Σίφνο. Τὰ θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ ἐσκούραναν καὶ οἱ χαμηλὲς στερηὲς γύρω ἄσπρισαν σὰν κιμωλία. Τῆς Τῆνος τὸ βουνὸ ἔβαλε τὴν σκούφια του καὶ ὁ Τσικνιᾶς ἐσκοτείνιασε. Κίνηση ἀσυνήθιστη ἄρχισε στὶς Δῆλες σὰν σὲ μερμηγκοφωλιὰ κατὰ τὰ πρωτοβρόχια. Στὸ πόδι μαρινάροι! ἄλλοι στὰ σχοινιά, ἄλλοι στὶς ἄγκυρες, ἄλλοι στὶς βάρκες, ἄλλοι στὰ κατάρτια! Χέρια, πόδια, νύχια, δόντια σὲ κίνηση! Ἕνα καράβι ἐδῶ ἐμάζευε τὴν ἄγκυρα, ἄλλο παρέκει ἔρριχνε καὶ τὴ σπεράντσα· ἄλλο ἔρριχνε κάτω τὶς σταύρωσες· ἐδῶ ἔπερναν πρυμόσχοινα, ἐκεῖ τὰ βαπόρια ἐκάπνιζαν. Ἐπλάκωνε, θαρρεῖς, ἐπίβουλος ἐχθρὸς καὶ καθένας ἀφοῦ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἀποφύγῃ ἑτοιμαζότουν νὰ τὸν ἀντικρούσῃ παληκαρίσια, μὲ ὅλα του τὰ σύνεργα.

Καὶ ἀλήθεια σὲ λίγο ἐπλάκωσεν ὁ ἐχθρός. Μαῦρος, θεοσκότεινος, ἐπέταξεν ἀπὸ τὸν Τσικνιᾶ ὁ χιονιᾶς σὰν φοβερὸ ὄρνιο μὲ ἄγριες φωνὲς καὶ φτεροκοπήματα κ' ἔκαμε τὸ λιμάνι μαλλιὰ κουβάρια. Ἐκεῖ ν' ἀκούσῃς τὴ σαλαλοὴ καὶ τὸ θρῆνο. Σίδερα ἐβροντοῦσαν, ξύλα τρίζανε, φωνὲς ἀντηχοῦσαν καὶ ἀλυχτήματα. Ἀκούες ἐδῶ· τοῖχος, ἔλεγες, ἔπεφτε κ' ἐγκρεμιζόταν. Ἄκουες ἐκεῖ· λεῦκες ἔγερναν ξερριζωμένες. Ἐδῶ ἐτριζοβολοῦσαν ὀξυὲς θεόρατες, ἐκεῖ ἐβροντοῦσαν χιλιόχρονες βελανιδιές, δεξιὰ ἐχούγιαζαν πεῦκα φουντωτά, ἀριστερὰ ἐστέναζαν λυγερὰ κυπαρίσσα! Ἕνα Μυκωνιάτικο καράβι φορτωμένο ξυλεία καὶ ἀραγμένο κατάμπροστα, τὸ ἔκαμεν ὁ ἄνεμος πολεμικὴ μηχανὴ ποῦ ἐπετοῦσε περίγυρα τὰ σανίδια σὰν πούπουλα κ' ἐσκέπασε τὴ θάλασσα ἕως πέρα στὸ νησί! Ἕνα τσερνίκι Σμυρνέϊκο, κάρβουνο φορτωμένο, τὸ ἄδειασε ὡς ποῦ νὰ εἰπῇς ἀμήν. Μία Καλυμνιώτικη μηχανὴ τὴν ἔγδυσε τέλεια, σὰν νὰ τὴν ἐπάτησαν κουρσάροι!... Τὰ βαπόρια ἐπῆραν τὶς ἀγκυρές τους καὶ ἀγριοσυρίζοντας ἐρρίχθηκαν στραβὰ ἀπάνου στὰ πλεούμενα νὰ γλυτώσουν, σὰν πληγωμένο λεοντάρι, ποῦ μὲ βρουχισμοὺς ρίχνεται νὰ σπάσῃ τὴ γραμμὴ τῶν κυνηγῶν του καὶ κατασυντρίβει ὅ,τι βρεθῇ στὸ δρόμο του. Ἐμεῖς τυχερὸ καὶ ἤμαστε στὴν ἄκρη καὶ εὔκολα ἀμολόντας τὴν ἄγκυρα ἐβγήκαμε πέρα, κάτου ἀπὸ τὶς μικρὲς Δῆλες.

Ὅλη τὴ νύχτα ἐβάσταξε ὁ θρῆνος. Ὅταν ἄρχισε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα τότε εἴδαμε τὸ κακὸ ποῦ γίνηκε. Ἄλλα καράβια ἦσαν μισοσπασμένα, ἄλλα γδυμνὰ ἀπὸ ξάρτια· ἕνα ἐδῶ εἶχε τὴ μισὴ πρύμη φαγωμένη· ἄλλο ἐκεῖ ἦταν δίχως μπαστοῦνι καὶ φλόκους. Τὸ Βασιλικὸ ἔγερνε κ' ἐκρατοῦσε καρφωμένο στὴν ἄγκυρά του ἕνα Σαμιώτικο τρεχαντῆρι. Δὲν ἠξέρω πῶς ἐπῆγα στὴν πρύμη καὶ βλέπω τὸν καπετὰν Μπισμάνη γονατιστὸ πίσω στὸ τιμόνι νὰ κλαίῃ καὶ νὰ μύρεται σὰν χήρα γυναῖκα.

— Τ' ἔχεις, καπετάνιε, τ' ἔπαθες; ρωτάω.

— Ἄχ, μωρὲ παιδί! λέγει στενάζοντας· μ' ὀργίστηκε ὁ Θεός!... Ὁ κακομοίρης ὁ Ἀντριώτης ἐχάθηκε, φτωχὸς ἄνθρωπος!..

Γυρίζω κατὰ τὰ Κοκκινάδια. Τὸ Ἀντριώτικο μπάρκο νεκρὰ μαδέρια βρίσκονταν ἀπάνου στὶς πέτρες καὶ κοντὰ οἱ ναῦτές του, μουσκεμένοι ὡς τὸ κόκκαλο, ἐτουρτούριζαν γύρω στὴ φωτιά. Μωρέ, ἀκοῦς ἀδέρφια, μονοβδόμαδα ἔκαμε ἔλαβε! Τὸ τίναξε ἀπάνου του, σὰν ἀστραπόβολο! Ἀλήθεια ἐλυπήθηκα κ' ἐγὼ τὸν Ἀντριώτη, μὰ τί; Ἡ θάλασσα ἔκαμε δικαιοσύνη!...»

Ὁ Μπαρμπακαληώρας ἐσιώπησε· ἀλλὰ τὸ τσοῦρμα ἔμεινεν ἐκεῖ ἄφωνο ἄλαλο γιὰ πολλὴ ὥρα ἀκόμη. Δὲν ἐσυλλογιζότουν πλέον τὸν κίνδυνο τοῦ Σπετσώτικου μπάρκου, οὔτε τὸ φρικτὸ δρᾶμα τῆς Μαύρης θάλασσας καὶ τὴ λύσσα τῶν στοιχείων, οὔτε τὶς παληκαριὲς κ' αἰσθηματολογίες τοῦ γέρου ναυτικοῦ. Ποιὸς ὀλίγο ποιὸς πολὺ ὅλοι τὰ ἔχουν

περάσει αὐτά, ὅλοι τὰ ἔχουν αἰσθανθῆ. Ἡ ζωὴ τῶν ναυτικῶν εἶνε ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτη. Κίνδυνοι στὴ θάλασσα, παληκαριὲς καὶ ἀγάπες στὴ στερηά. Ὅ,τι τοὺς ἔκαμε ἐντύπωση καὶ τοὺς ἐξέπληττε ἦταν τὸ πάθημα τοῦ Ἀντριώτικου μπάρκου. Καθένας εἶχεν ἐμπρός του ὁλοφάνερο τὸ ἐκδικητικὸ κῦμα, ποῦ καταπιασμένο ψηλὰ στὰ ὁμιχλωμένα καὶ ἄξενα μέρη τῆς Μαύρης θάλασσας, κατέβαινεν ὅλο φουσκόνοντας καὶ ἄλο βογγῶντας ἕως τὰ ἥμερα ἀκρογιάλια τῆς Ἑλλάδας γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν προδοσία. Καθένας ἐφανταζότουν τὴ θεϊκὴ κατάρα, μαῦρο πουλὶ ν' ἀκολουθῇ ἀπὸ ψηλὰ τὸ μπάρκο ἄγρυπνο καὶ τέλος νὰ τοῦ ῥίχνεται, νὰ τὸ μαδᾷ καὶ νὰ τὸ πετσοκόβῃ μὲ φρικτὴ ἀσπλαχνιά. Κ' ἔλεγε καθένας τὴ θάλασσα αὐτὴ τὴν πικροκυματοῦσα, ποῦ τόσους καὶ τόσους θάφτει καθημερινῶς στὰ κύματά της, ἄγρυπνη νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς νόμους τῶν ναυτικῶν. Τρόμος καὶ φρίκη τοὺς εἶχε κυριέψει, λὲς καὶ τὴν αἰσθάνοντο ἀποπάνου τους ἕτοιμη νὰ ξεσπάσῃ κ' ἐναντίον τους, ἂν ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἐφέρνοντο ὅπως ὁ Ἀντριώτης. Καὶ ὅταν σὲ λίγο ἀκούστηκε ἡ καμπάνα τῆς βάρδιας, ἐσηκώθηκε καθένας κ' ἐπῆγε νὰ πιάσῃ τὴ δουλειά του, δίχως χωρατὰ καὶ πειράγματα ὅπως ἄλλοτε. Μόνον Κώστας ὁ Συριανὸς ὁ θερμαστής, πάντα ὁ ἴδιος, ἠθέλησε πάλι νὰ πειράξῃ τὸν γέροντα:

—Ἔλα πές μας, Μπαρμπακαληώρα, πόσες φορὲς ἐναυάγησες;

Ἀλλὰ ὁ ὑποναύκληρος τόρα μὲ τὴν παληά του συνήθεια, ἐσηκώθηκε Ποσειδώνιος καὶ ἀλύγιστος, τὰ μάτια του ἐσπιθοβόλουν ἀπὸ θυμοὺς καὶ φοβερίσματα καὶ μὲ τὴν ἀρβανίτικη προφορά του ἐγύρισε καὶ εἶπε:

— Μωρέ, ἄϊντε πόρ! . . . Ἐσεῖς νὰ πᾶτε νὰ βυζᾶχτε γάλα κ' ὕστερα νάρθῆτε νὰ μιλῆστε μεταμένα. Ἀμή! . . . τὸν καιρὸ ποῦ ἐγὼ ἀρμένιζα στὰ πέλαγα ἐσεῖς δὲν ἦστε μουδὲ σπόρος στ' ἀχαμνὰ τοῦ πατέρα σας! . . .

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΔΥΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἕνα πρωὶ δέχτηκα τὴν ἐπίσκεψη τοῦ φίλου μου Ἰησοῦ Σαμουηλίδη, ποῦ εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς πειὸ γραμματισμένους Ὀβραίους στὴν Ἑλλάδα· γιατὶ εἶνε σπουδαχτὴς τῆς νομικῆς καὶ ἔχει διαβάσει πάρα πολλά.

Μὲ συμπάθειο ποῦ ὁ πρόλογός μου ἄρχισε μὲ τὴ σύσταση ἑνὸς Ὀβραίου. Μὰ ξέρετε τί Ὀβραῖος εἶνε αὐτός; Εἶνε ἕνας Ὀβραῖος ποῦ αἰστάνεται μέσα του τόσο πολὺ τὰ μεγάλα ἔργα τῶν προγόνων μας, τῶν προγόνων του καὶ τῶν ξένων, ποῦ νομίζει κανεὶς πῶς δὲν ἔχει καμμιὰ συγγένεια μὲ τὸ σημερινὸ φιλοχρήματο λαὸ τοῦ Ἰσραήλ, ποῦ δὲν ἐννοεῖ νὰ σοῦ πῇ καλημέρα, ἂν δὲν εἶνε βέβαιος καὶ παραβέβαιος, πῶς θὰ κερδίσῃ μιὰ πεντάρα ἀπὸ σένα. Ὁ Σαμουηλίδης κοντὰ στὰ ἄλλα του χαρίσματα εἶνε καί . . . . ποιητής (!) καὶ ἅμα βρίσκει κανένα καλὸ πρᾶμμα σὲ ξένη γλῶσσα, ἐννοεῖ νὰ τὸ μεταφράζῃ ἢ πεζὰ ἢ ἔμμετρα καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ νὰ κλέφτῃ τὶς καλήτερες ἰδέες καὶ νὰ τὶς παρουσιάζῃ γιὰ δικές του.

Ὅταν μπῆκε λοιπὸν στὸ κατοικειό μου, κατάλαβα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, πῶς κάτι σπουδαῖο εἶχε μέσα του.

— Πές μάς τα λοιπόν, τοῦ εἶπα, τί μᾶς ἔφερες πάλι σήμερα;

— Σοῦ ἤφερα ἕνα πρᾶμμα, μοῦ εἶπε, ποῦ θὰ σοῦ κάνῃ ἐντύπωση. Ἕνα ἄγνωστο ποίημα σὲ κάθε εἶδος ποίησης ποῦ ἔχεις διαβάσει ὡς τὰ σήμερα.

Ἐτέντωσα τὸ χέρι μου καὶ ἐπῆρα τὸ χαρτὶ ποῦ εἶχε μέσα τὸ ποίημα. Διαβάζω.

«Η ΚΛΙΜΑΞ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΗΣ

(*Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ*).

Τί ὡραῖο κατσικάκι! ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα ὁ λύκος κ' ἔφαγε τὸ κατσικάκι,
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα ὁ σκύλος καὶ ἐδάγκασε τὸ λύκο
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα τὸ ξύλο καὶ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα ἡ φλόγα κ' ἔκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ὕστερα ἦρθε τὸ ποτάμι καὶ κατάσβυσε τὴ φλόγα,
Πῶκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα τὸ βῶδι καὶ κατάπιε τὸ ποτάμι,
Ποῦ κατάσβυσε τὴ φλόγα,
Πῶκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ὕστερα ἦρθεν ὁ μακελάρης κ' ἔσφαξε τὸ καψοβῶδι,
Ποῦ κατάπιε τὸ ποτάμι,
Ποῦ κατάσβυσε τὴ φλόγα,
Πῶκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι:
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα ὁ Χάρος καὶ ἅρπαξε τὸ μακελάρη
Πῶσφαξε τὸ καψοβῶδι,
Ποῦ κατάπιε τὸ ποτάμι,

Ποῦ κατάσβυσε τὴ φλόγα,
Πῶκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι :
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά.

Ἦρθεν ὕστερα ὁ Θεὸς καὶ ἀφάνισε τὸ Χάρο,
Π' ἅρπαξε τὸ μακελάρη,
Πῶσφαξε τὸ χαψοβῶδι,
Ποῦ κατάπιε τὸ ποτάμι,
Ποῦ κατάσβυσε τὴ φλόγα,
Πῶκαψε τὸ μαῦρο ξύλο,
Ποῦ ἐχτύπησε τὸ σκύλο,
Ποῦ ἐδάγκασε τὸ λύκο,
Πῶφαγε τὸ κατσικάκι :
Τὸ ὡραῖο κατσικάκι, ποῦ ἀγόρασ' ὁ πατέρας
Δύο ἄσπρα μοναχά ».

Ἅμα διάβασα τὸ ποίημα τοῦτο, μοῦ φάνηκε σὰ νὰ τὸ γνώριζα, σὰν νὰ μὴν ἦταν ξένο στὸ νοῦ μου, καὶ ἀφοῦ συλλογίστηκα κἄμποση ὥρα, μὲ μεγάλη μου ἀπορία θυμήθηκα ἕνα δημοτικὸ τραγοῦδι ποῦ τραγουδιέται σ' ὅλη τὴν Ἤπειρο πολὺ συχνὰ καὶ τὸ ξέρει ἐκεῖ ὅλος ὁ κόσμος. Ἡ δυσκολία ποῦ τράβηξα, γιὰ νὰ τὸ θυμηθῶ αὐτὸ τὸ τραγοῦδι, εἶνε, ποῦ λείπω πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη καὶ ποιητικὴ πατρίδα μου Ἤπειρο.

Τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, λέγεται **Κικιρίκουουουου**, καὶ τὰ λόγια του εἶνε αὐτά.

Λάλησε πέτε,
Ξύπνα τὸ γέρο,
Τὸν πολυπικραμένο,
Ὅπου φυλάει τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.

Ἦρθ' ἡ ἀλεποῦ,
Κ' ἔφαγε τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο,
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθεν ὁ σκύλος,
Κ' ἔφαγε τὴν ἀλεποῦ,
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο,
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο.
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθε τὸ ξύλο
Κ' ἔδειρε τὸ σκύλο,
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο,
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθεν ὁ φοῦρνος
Κ' ἔκαψε τὸ ξύλο,
Πῶδειρε τὸ σκύλο,
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ,
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθε τὸ ποτάμι
Κ' ἔσβυσε τὸ φοῦρνο,
Πῶκαψε τὸ ξύλο,
Πῶδειρε τὸ σκύλο,
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθε τὸ βῶδι
Κ' ἔπιε τὸ ποτάμι,
Πῶσβυσε τὸ φοῦρνο
Πῶκαψε τὸ ξύλο,
Πῶδειρε τὸ σκύλο,
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθ' ὁ μακελάρης
Κ' ἔσφαξε τὸ βῶδι,
Πῶπιε τὸ ποτάμι,
Πῶσβυσε τὸ φοῦρνο,
Πῶκαψε τὸ ξύλο,
Πῶδειρε τὸ σκύλο
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.
Λάλησε πέτε κ.λ.

Ἦρθεν ὁ Χάρος
Κ' ἐπῆρ' τὸ μακελάρη,
Πῶσφαξε τὸ βῶδι,
Πῶπιε τὸ ποτάμι
Πῶσβυσε τὸ φοῦρνο,
Πῶκαψε τὸ ξύλο,
Πῶδειρε τὸ σκύλο,
Πῶφαγε τὴν ἀλεποῦ,
Κ' ἡ ἀλεποῦ τὸν πέτο,
Ποῦ ξύπναγε τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ποῦ φύλαγε τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.

Λάλησε πέτε,
Ξύπνα τὸ γέρο
Τὸν πολυπικραμένο,
Ὅπου φυλάει τὸν κῆπο
Μὲ τὰ τριαντάφυλλα.

Ἡ ἁπλῆ παραβολὴ τῶν δυὸ αὐτῶν τραγουδιῶν μᾶς δίνει νὰ καταλάβωμεν ὅτι εἶνε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶμμα ὅλως διόλου. Τώρα ἔρχεται τὸ ζήτημα, ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ ἐχρησίμεψε στὸ ἄλλο γιὰ πρωτότυπο.

Στὴν ἀρχή, ὅταν ὁ φίλος μου μοῦ παρουσίασε τὸ μεταφρασμένο τραγοῦδι, θέλησε νὰ μὴ τὸ πιστέψω, γιατὶ δὲν μ' τὸ χωροῦσε ὁ νοῦς μου, ὅτι μποροῦσε τέτοια ἀδερφικὴ συγγένεια τραγουδιῶν— γιὰ νὰ μὴ 'πῶ ταυτότητα — νὰ βρεθῇ ἀνάμεσα σ' ἕνα γνήσιο ἑλληνικὸ τραγοῦδι καὶ σ' ἕνα ὀβραΐικο. Αὐτὸς ὅμως μοῦ παρουσίασε τὸ ὀβραΐικο βιβλίο «Ἀγκαδὰ σὲλ Πέσαχ» ἤτοι «Μελέτη τοῦ Πάσχα»,

δηλαδὴ ἡ ἱστορία τοῦ πῶς ἐβγῆκαν οἱ ὀβραῖοι ἀπὸ τὴν Αἴγυφτο, ποῦ εἶνε ὑποχρεωμένοι ὅλοι οἱ ὀβραῖοι νὰ τὴν διαβάζουν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν νύχτα τοῦ Πάσχα πρῶτα ἀπὸ τὸ φαγητὸ ἀπάνω στὸ τραπέζι, ἔχοντας τὰ ποτήρια γιαμάτα κρασί, κάθε ἕνας χωριστὰ στὸ σπίτι του. Καὶ ἐπειδὴς ἐγὼ κατὰ δυστυχία δὲν ξέρω ὀβραΐικα ἀναγκάστηκα νὰ καταφύγω σὲ πολλοὺς φίλους μου ὀβραίους καὶ ὅλοι μοῦ τὸ ξήγησαν σύμφωνα μὲ τὴ μετάφραση, ὥστε δὲν μοῦ ἔμεινε ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ οἱ ὀβραῖοι ἔχουν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι ὅπως καὶ οἱ Ἠπειρώταις.

Καθὼς μ' ἐβεβαίωσαν πολλοί, τὸ τραγοῦδι εἶνε γραμμένο στὴ χαλδαΐικη γλῶσσα καὶ τραγουδιέται ὕστερα ἀπὸ τὴν «Μελέτη» σὰν ἐθνικὸ τραγοῦδι, τὴν πρώτη καὶ τὴν δεύτερη νύχτα τῆς Ὀβραιΐκῆς Πασχαλιᾶς, σάμπως εἴπαμε καὶ παραπάνω, καὶ ὅτι βρίσκεται στὰ βιβλία τῆς «Μελέτης» ἐδῶ καὶ ἑκατὸ χρόνια καὶ κάτω χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ του καὶ ὅτι στὰ παληότερα βιβλία δὲ βρίσκεται.

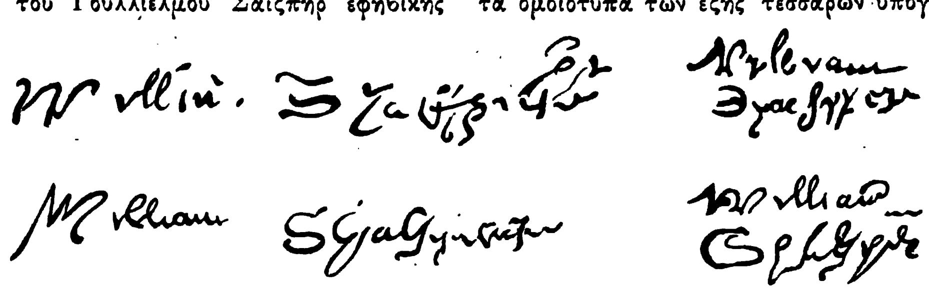
Τοῦτο μᾶς δίνει νὰ καταλάβωμε ὅτι τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶνε ἑλληνικὸ καὶ ὅτι κάποιος φιλόμουσος Γιαννιώτης ὀβραῖος τὸ μετάφρασε καὶ ἐπειδὴς ἦταν ὄμορφο καὶ περίεργο τὸ παραδέχτηκαν γιὰ Πασχαλιάτικο τραγοῦδι. Ἀλλοιώτικα εἶνε ἀδύνατο νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι μεταφράστηκε ἀπὸ τὸ ὀβραΐικο, γιατὶ ἂν μεταφράζονταν θάμενε ἄγνωστο καὶ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ δημοτικό. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ καὶ ἕνεκα ποῦ οἱ ὀβραῖοι τοῦ Γιαννίνου εἶνε πολὺ ὀλίγοι σ' ὅλη τὴν Ἤπειρο καὶ ἕνεκα τῆς ἔχτριας ποῦ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ θρησκεία τῶν ὀβραίων καὶ τῶν χριστιανῶν, δὲν μποροῦσε ποτὲ ἡ δημοτικὴ ποίηση τῆς Ἤπειρος ν' ἁρπάξῃ ἕνα ὀβραΐικο τραγοῦδι καὶ νὰ τὸ κάνῃ δικό της. Ὥστε κατὰ τὴ γνώμη μου, γνώμη ποῦ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀπαίτηση νὰ γίνῃ παραδεχτὴ ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλο, γιατὶ δὲ φαντάστηκα ποτὲ νὰ μπερδευτῶ μὲ ὀβραΐικα γράμματα, στὴν περίσταση αὐτὴ οἱ ὀβραῖοι σὰν ἔξυπνοι ἐμπόροι ποῦ εἶνε, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἐμπορεύτηκαν; ἔβαλαν χέρι καὶ στὴν ποίησή μας. Ἂν ὅμως γνωρίζει κανένας πλειότερα γιὰ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ τὸ ὀβραΐικο ἀπὸ ὅσα ἐγὼ γράφω ἐδῶ πέρα, ἂς γράψῃ ὅ,τι ξέρει καθὼς καὶ τὴ γνώμη του. Προστέτω μόνον ὅτι τὸ ἑλληνικὸ τραγοῦδι εἶνε πολὺ παληὸ γιατὶ τραγουδιέται στὰ πειὸ ἄγρια μέρη τῆς Ἤπειρος καὶ γι' αὐτὸ δὲ βρίσκεται σὲ καμμιὰ συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

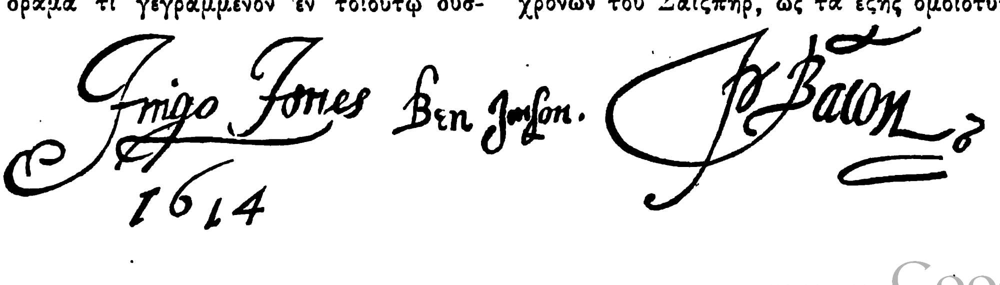
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΣΑΙΞΠΗΡΕΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

Ἐὰν πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἤθελέ τις τολμήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ ἐκ Στράτφορδ ποιητὴς δὲν ἔγραψε τὰ ἀποδιδόμενα αὐτῷ δράματα, γελοῖος τῇ ἀληθείᾳ θὰ ἐνομίζετο· σήμερον ὅμως πάντες, πλὴν τῶν παρὰ τὸν Ἄβονα ποταμὸν ζώντων, ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ πολύτολμος αὕτη γνώμη δεῖται συζητήσεως καὶ ἐρεύνης καὶ αὐτοὶ μάλιστα οἱ θερμότατοι ὀπαδοί του ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀναφύονται κατὰ τὴν συζήτησιν παράδοξοί τινες συμπτώσεις καὶ δυσχέρειαι, ἃς δὲν δύναταί τις εὐλόγως νὰ δικαιολογήσῃ· ὅθεν ἐν βραχυλογίᾳ ἃς ρίψωμεν βλέμμα ἐπ' ὀλίγων τινῶν.

Περὶ τῆς τοῦ Γουλλιέλμου Σαίξπηρ ἐφηβικῆς ἡλικίας ἐλάχιστα μόνον γιγνώσκομεν καὶ ταῦτα μαρτύρια δυσανάπειστα τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ δεσποζούσης γνώμης. Λέγεται ὅτι ἐσπούδασεν εἰς τὸ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐν τῷ γενεθλίῳ αὐτοῦ χωρίῳ Στράτφορδ, ὑπάρχον δημοτικὸν σχολεῖον, ἡ στοιχειώδης διδασκαλία τοῦ ὁποίου ὡς πρὸς τὴν καλλιγραφίαν, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικήν, καὶ γενικὰς γνώσεις, ὑποδεεστέρα ἦτο ἐκείνης, ἧς κάτοχος εἶνε ὁ σήμερον ἐν Λονδίνῳ τὸν ἁμαξηλάτην ἐπαγγελλόμενος. Ὁ Σαίξπηρ ὀλίγον ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ περὶ τῆς καλλιγραφίας του. Καὶ τοῦτο μαρτυροῦσι τὰ ὁμοιότυπα τῶν ἑξῆς τεσσάρων ὑπογραφῶν του.

Περίεργον ἀληθῶς καὶ θαυμαστὸν εἶνε ὅτι ἀνήρ, ὅστις, ὡς λέγεται, ἔγραψε τόσην πολυτομίαν, ἠδύνατο νὰ γράφῃ τόσον δυσκόλως καὶ δυσκρινῶς. Φαντασθῆτε δρᾶμά τι γεγραμμένον ἐν τοιούτῳ δυσδιακρίτῳ χαρακτῆρι. Ἀνωφελὲς δ' εἶνε νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καλλιγραφία, διότι αἱ ὑπάρχουσαι πολλῶν ἄλλων συγχρόνων τοῦ Σαίξπηρ, ὡς τὰ ἑξῆς ὁμοιότυπα

μαρτυροῦσιν εὐπαιδεύτους καὶ καλλιγράφους ἄνδρας· ὡσαύτως αἱ ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ παραδόσεις χρωματίζουσιν αὐτὸν μὲ χρώματα, ἅτινα δεικνύουσι τρανότατα ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν οὗτος νὰ γράψῃ τὰ Sonnets.

Ἐλέγετο ὅτι ἦτο ἀκρατής, ὅτι ἐμαστιγώθη ἐπὶ κλοπῇ καὶ ὅτι ἐνυμφεύθη τὴν Anne Hathaway αἰσχρῶς τε καὶ ἀκόσμως. Δεκαετὴς ὢν ὑπηρέτησε παρά τινι κρεοπώλῃ, μετὰ ταῦτα δ' ἐγένετο ἐριοπώλης· μεταξὺ δὲ τοσούτων ἀμφιβολιῶν γιγνώσκομεν ὡς βέβαιον ὅτι κατήγετο ἐξ ἀγραμμάτου οἰκογενείας τῆς ὁποίας οὐδὲ ἓν μέλος ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὰ στοιχειώδη γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου· ἀνετράφη δ' ὁμιλῶν τὴν εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀγγλίας καθωμιλημένην γλῶσσαν, ὅπερ σημαίνει ὅτι εἰς τὴν ὁμιλίαν του ἦτο ἐπίσης ἀγροῖκος ὡς εἰς τὴν καλλιγραφίαν του.

Τὰ πρῶτα εἴκοσιν ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἀναντιρρήτως ἄνευ χρήσεως βιβλίων, ἐν ἀσημάντῳ τινὶ χωρίῳ ἐν μέσῳ ἀμαθῶν. Τῇ ἐποχῇ ταύτῃ εὑρίσκομεν αὐτὸν ὑπηρετοῦντα ὡς ξυλουργὸν τοῦ θεάτρου καὶ λαμβάνοντα ἐνίοτε ἀσήμαντόν τι μέρος ἐν τῇ παραστάσει, ἀλλὰ συχνότερον βαστάζοντα τὰ ἡνία τῶν ἵππων παρὰ τὴν θύραν τοῦ θεάτρου. Διῆγε λοιπὸν βίον πλάνητα καὶ δουλοπρεπῆ καὶ μετὰ νέων τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων ἀνεστρέφετο, ἐνῷ ὁ ποιητὴς τῶν Σαιξπηρείων ἔργων, τὰ ὁποῖα βρίθουσι γλαφυρότητος καὶ λεπτότητος ὕφους καὶ τὰ ὁποῖα δεικνύουσιν οὐχὶ μόνον ἀσύγκριτον γνῶσιν τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης ἀλλὰ καὶ εὐρεῖαν οἰκειότητα ξένων γλωσσῶν, φαίνεται ὅτι μετέσχε τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, ὅτι ἐτέρπετο εἰς τὰ ἀρχαῖα κλασικὰ ἔργα καὶ ὅτι ἦτο κάτοχος τῆς Γαλλικῆς, Ἱσπανικῆς, Δανικῆς καὶ Ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ ἐραστὴς φιλοσοφικῶν σκέψεων καὶ ἐρευνῶν. Πρὸς τούτοις ἂν καὶ πολλαὶ γεωγραφικαὶ ἀνακρίβειαι παρουσιάζωνται εἰς τὰ ἔργα του, οὐχ ἧττον ὅμως φανερὸς εἶνε ὁ ἀνὴρ ὅτι περιηγήθη πολλὰ ἄστεα. Πῶς ἄρα ὁ τοῦ Στράτφορδ ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ πάσας ταύτας τὰς γνώσεις; Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν προλεχθέντων, αὐτὸς ὁ κάτοχος πολλῶν γνώσεων, ὁ γεννηθεὶς ἀριστοκρατικός, ὁ περιφρονῶν τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς χυδαίας συναναστροφάς, ὁ φύσει εὐφυής, ὁ σπουδάσας καὶ φθάσας εἰς τὸ ἔπακρον τῆς λογικῆς, ὁ πολλάκις μακρηγορῶν ἐπὶ τῶν θείων καθηκόντων τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, πῶς ἠδύνατο νὰ παραμελήσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἰουδίθ, ἥτις τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας της ἄγουσα δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά της κάλλιον τοῦ σωζομένου

Τὰ ὅσα δὲ περὶ νόμου ἀναφέρει, τὰ δικανικὰ σοφίσματα καὶ λεπτὰ σκώμματα, ἅτινα ἀφθονοῦσιν εἰς τὰ δράματά του δεικνύουσιν οἰκειότητα πρὸς τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν αὐτοῦ καὶ δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν ἦτο ἔμπειρος δικηγόρος πλάττων κατηγορητήρια καὶ λεπτομερῶς ἀνελίσσων τὰ τοῦ νόμου ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μορφήν. Τὰ δράματά του παρουσιάζουσι προσέτι ἀκριβῆ γνῶσιν πασῶν τῶν ἐθιμοτυπιῶν παρὰ τῇ αὐλῇ, βρίθουσιν ἐκφράσεων ἀνδρὸς ἀκριβῶς γνωρίζοντος τὸ ὕφος καὶ τὰς ἐπιτετηδευμένας φράσεις καὶ συνηθείας τῆς ἀριστοκρατίας, φέρουσι προφανῶς ἴχνη γνώσεων ἰατρικῆς καὶ μουσικῆς, δεικνύουσιν ἄνδρα γιγνώσκοντα τὰ πολεμικά, τὰς διατάξεις στρατιωτικῶν ταγμάτων, μέγαν πολιτικὸν κατανοοῦντα τὰ τότε ὑπάρχοντα κόμματα, ἀναλογιζόμενον μὲ σαφήνειαν καὶ ἀκριβῆ ἱστορικὴν χρονολογίαν, λαμβάνοντα μέγα ἐνδιαφέρον εἰς τὰ κοινὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας καὶ ἀμετάβλητον εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις του ἐμμένοντα.

Ἔμαθε τάχα ὁ Γουλιέλμος Σαίξπηρ πάντα ταῦτα ἐν Στράτφορδ, ἐκεῖ ὅπου ἓξ μόνον, ἐκ τῶν δέκα ἐννέα γερουσιαστῶν, ἠδύναντο νὰ γράφωσι τὰ ὀνόματά των, ἢ παρὰ τὴν θύραν τοῦ θεάτρου ὅτε ἐκράτει τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων ἀντὶ ὀλίγων λεπτῶν;

Ἐφ' ὅλης τῆς Ἀγγλίας οὐδὲν ὑπάρχει ἴχνος οὐδεμιᾶς γραφῆς τοῦ Σαίξπηρ, πλὴν τῶν τεσσάρων ἀνωτέρω ὑπογραφῶν του, οὔτε τεκμήριόν τι παρουσιάζεται δεικνύον ὅτι ἦτο κάτοχος βιβλιοθήκης. Ἆρα ἴσως μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ χειρόγραφά του ἀπωλέσθησαν καὶ ὁλοτελῶς κατεστράφησαν; Ἀλλ' ὅμως δὲν δύνανται εἰς τὴν ἀπώλειαν νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε γράψῃ καὶ ἀπίθανον εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι οὗτος οὐδέποτε ἔγραψεν ἐπιστολήν. Τὸ δραστήριον καὶ ἐνεργητικὸν πνεῦμα αὐτοῦ, ἡ ποικιλία τῆς πείρας καὶ μαθήσεως, καὶ αἱ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει γνώσεις του, ἅπαντα ταῦτα μαρτυροῦσιν ἄνδρα ζῶντα μεταξὺ εὐπαιδεύτων ἀνθρώπων, καὶ ὅμως, οὐχὶ μόνον ἰδιόχειρόν του ἔγγραφον οὐδὲν ἀνευρέθη, ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ σύγχρονοι ἀλληλογραφίαι οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἀναφέρουσιν· οὐδέποτε συνανεστράφη μετὰ συγγραφέων, οὐδέποτε παρευρέθη ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ οὐδείς ποτε ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν ὅπως γράψῃ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἔτι ζῶντος.

Ὅθεν ἀδύνατον εἶνε νὰ συμβιβάσωμεν τὴν ἀμαθῆ καὶ κακοήθη κατάστασιν, τὰ μόνα χαρακτηρίζοντα τὸν Σαίξπηρ, μὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ μάθησιν τῶν ἔργων του. Ἀπίστευτον δ' εἶνε ὅτι ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τῶν γραμμάτων διῆλθε τὸν καιρόν του ἄνευ χρήσεως βιβλίων καὶ ὅτι δὲν ἔκαμε συλλογὴν ἐκλεκτῶν τοιούτων ἢ ὅτι, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀληθῶς εἶχεν αὐτά, παρέλιπεν ὅτε ἔγραφε τὴν διαθήκην του, νὰ ἀναφέρῃ τούτους τοὺς συντρόφους του τῆς διανοητικῆς του περιουσίας καὶ μόνον ὅτι ἐνεθυμήθη ἀσήμαντά τινα καὶ καθημερινῆς χρήσεως πράγματα ὡς «wearing apparel» καὶ «a second best bed».

Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν τῶν σημειώσεων, χειρογράφων, ἀλληλο-

γραφιῶν, βιβλίων καὶ τοῦ ἡμερολογίου του, οὔτε νὰ συμβιβάσῃ τὴν παντελῆ ἀπροσεξίαν καὶ ἀδιαφορίαν περὶ τῆς τύχης τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρογράφων καὶ μάλιστα ἐκείνων τῶν ἀριστουργημάτων εἰς τὰ ὁποῖα μεθ' ὑπερηφανείας ὁ ἴδιος λέγει :

« Not marble
Nor the gilded monuments of princes
Should outlive this powerful rhyme.

Περὶ τὰ 1586 ἢ 1587 ὁ Σαίξπηρ, ἄγων τότε τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, μετῴκησεν εἰς Λονδῖνον καὶ ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει του, ἂν οὐχὶ πρὸ τῆς ἀφίξεώς του, ἀναφαίνονται τὰ πρῶτά του δράματα, ἐξαίρετα τὸ ὕφος, ἀποδεικνύοντα μεγίστην πεῖραν τοῦ κόσμου καὶ πλήρη ἀκριβῶν πληροφοριῶν· ἀπὸ τοῦ 1592 μέχρι τοῦ 1598 ἐδημοσιεύθησαν ὀκτὼ ἐκδόσεις τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ, μὴ φέρουσαι τὸ ὄνομά του καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιγραφῆς.

Μετὰ πάροδον δὲ δέκα ἐτῶν ἐπέστρεψεν εἰς Στράτφορδ ἀφανὴς γενόμενος πρὸς τοὺς συγχρόνους του. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὀκτὼ ἐτῶν διαμένων ἐνταῦθα μέχρι τοῦ θανάτου του οὐδὲν ἔγραψεν, ηὐχαριστήθη δὲ νὰ μεταβῇ, ἄνευ λόγου, ἀπὸ τῆς παγκοσμίου ἐνεργητικότητος εἰς τὴν ἀφάνειαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Συμφωνοῦσι ταῦτα τῇ φύσει μεγάλου ἀνδρός; Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ τὸν μέγαν Ναπολέοντα ἐν μέσῳ τῆς ἀκμῆς τῆς δόξης καὶ τῶν θριάμβων του, ἑκουσίως ἐγκαταλείποντα τὸν θρόνον του, τοὺς στρατούς του καὶ ἀποσυρόμενον εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ γῆν, τὴν Κορσικήν ;

Δυνάμεθα ποτὲ νὰ φαντασθῶμεν τὸν Κολόμβον, τὸν Λουθῆρον, τὸν Δάντην, τὸν Γαλιλαῖον, τὸν Ρισχελιέ, τὸν Νεύτωνα ἢ τὸν Βάκωνα εἰς τὴν δόξαν τῶν πνευματικῶν των δυνάμεων ἐγκαταλείποντας πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ κόσμου ;

Ἡ παράδοσις ἐλέγχει τὸν βίον τοῦ Σαίξπηρ ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅπερ δὴ δὲν ἐμφαίνει τὸν συγγράψαντα τὰ ᾄσματα τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀδώνιδος.

Ὁ βίος του εἶνε σκοτεινὸς καὶ μυστηριώδης, περὶ τοῦ θανάτου του δὲ τοῦτο μόνον γιγνώσκομεν, ὅτι ἐτελεύτησε προσβληθεὶς ἐκ πυρετοῦ προελθόντος ἐξ ἀκρασίας.

Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ (Pall Mall Magazine).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἑστίας» θέλομεν δημοσιεύσει ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Κωστῆ Παλαμᾶ «Ἡ μετάφρασις τῆς *Ὑπατίας* — Ἀπάντησις πρὸς τὸ *Ἄστυ*» μὴ δυνηθέντες νὰ καταχωρίσωμεν αὐτὸ εἰς τὸ παρόν, ἐλλείψει χώρου. Ἐν τῇ ἀξιαναγνώστῳ ἀπαντήσει του ὁ κ. Παλαμᾶς δὲν ἀναιρεῖ μόνον τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας ἔκαμε τὸ *Ἄστυ* ἐπὶ τῆς μεταφράσεώς του, ἀλλὰ λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ θίξῃ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ἑλληνικῆς ῥυθμικῆς καὶ στιχουργίας, περὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς τῶν παρ' ἡμῖν εἰδημόνων ἔχει πραγματευθῇ ἀκόμη εἰδικῶς.

Ὁ ἰατρὸς Ρού

— Ὑπὸ τοῦ Γόλδβιχ Σμιθ ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ μετάφρασις τῶν καλλίστων δραμάτων τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Περὶ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἡ «Ἀτλαντίς», ἑλληνικὴ ἐφημερὶς τῆς Νέας Ὑόρκης, δημοσιεύει τὴν ἑπομένην κρίσιν : «Ὁ κ. Smith εἶνε ἁπλοῦς ἐρασιτέχνης, τούτου ἕνεκεν ἡ μετάφρασίς του, γενομένη μετά τινος ζήλου καὶ ἐλευθερίας ἀγνώστου τοῖς εἰδικοῖς, εἶνε θελκτικὴ ἅμα καὶ ἐπιτυχής. Μετέφρασεν ἐκ τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ὅ,τι τῷ ἤρεσκεν καὶ ὅ,τι ἐδύνατο. Τὰ χορικὰ τὰ ἄφησεν ἐντελῶς διότι κατ' αὐτὸν ὁ διθυραμβικὸς χαρακτήρ των, ἡ ὑψιτενὴς γλῶσσα, αἱ ἀσυνάρτητοι μεταφοραί των, καὶ ἡ ὀλίγον τι ἐζητημένη ἀσάφεια καὶ στρυφνότης, καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν εἰς τὸ ἀγγλικὸν μεταγλώττισίν των. Ἡ μετάφρασις εἶνε ἔμμετρος, διότι ὄντως ὁ πεζὸς λόγος οὐδέποτε δύναται ν' ἀποδώσῃ τὴν ποίησιν παρ' ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀκριβολεξίας, ἃς ἡ ἐποχή μας ἐπιβάλλει τῷ μεταφραστῇ. Ὡς ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἐπιτυχεστάτη φαίνεται ἡμῖν ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Smith κυρίως εἰς τὰς βραχείας ἐρωταποκρίσεις καὶ τὰς ἐπιφωνήσεις, ὧν ἡ ἐπιγραμματικὴ βραχυλογία καὶ ἐκφραστικότης εἶνε τὸ κύριον προσόν. Εἰς ταύτας τὸ ἑλληνικὸν κείμενον φαίνεται ἡμῖν οἱονεὶ ἀναβιοῦν ὑπὸ τὸ ἀγγλοσαξωνικὸν ἔνδυμα ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὅπως ἡ ἔκφρασις τῆς Ἠλέκτρας «τὴν μηδὲν εἰς τὸ μηδέν», ἀποδιδόμενον dust to dust — κόνις, τὸ ἀντίστοιχον τοῦ βιβλικοῦ· *γῆ εἰς γῆν* — καὶ τούτων ἀληθῶς ἀπαρατηρήτων. Ἐν πολλοῖς ὅμως, ἰδίᾳ δὲ παρὰ τῷ φιλοσοφικῷ Εὐριπίδῃ, καταπίπτει εἰς ἔνστιχον πεζολογίαν. Ἴσως διότι οὗτος στερεῖται τῆς ὑψιπετείας τῶν δύο μεγάλων προδρόμων του».

— Ὁ διάσημος γάλλος θεολόγος καὶ ἱεροκῆρυξ Διδόν, ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» περιηγήθη ἐσχάτως τὴν Ἑλλάδα, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ὀλυμπίαν, τὰς Μυκήνας, τοὺς Δελφοὺς καὶ τυχὼν πανταχοῦ θερμῆς δεξιώσεως.

Θεατρικὰ

Ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου, διὰ πρώτην φορὰν ἐδιδάχθη τὴν π. Κυριακὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν «Ποικιλιῶν» τρίπρακτον δρᾶμα πρωτότυπον, βυζαντινῆς ὑποθέσεως, τιτλοφορούμενον ἡ «Μοναχή». Τὸ περιεργότερον τοῦ δράματος τούτου εἶνε ὅτι ἐγράφη ὑπὸ νεαρᾶς κόρης, τῆς Δδος Εὐγενίας Ζωγράφου.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ "ΥΠΑΤΙΑΣ,,

Τόσες φορὲς τὸ «Ἄστυ» ἔτυχε ν' ἀναφέρῃ τ' ὄνομά μου, καὶ τόσον ἐπαινετικά, ὥστε λυποῦμαι σήμερα ποῦ πρέπει νὰ δείξω πῶς πολὺ ἀβασάνιστα ἔγραψε γιὰ τὴ μετάφρασι τῆς **Ὑπατίας** καὶ γιὰ τὰ μεγάλα ζητήματα ποῦ ἐδοκίμασε νὰ σχετίσῃ μὲ αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ χαίρομαι, γιατὶ ἔδειξε μ' αὐτὸ πῶς καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα, μὲ εἰλικρίνεια τ' ἀνάφερε τ' ὄνομά μου· κι ἀκόμα περισσότερο γιατὶ μοῦ δίνει ἀφορμὴ νὰ μιλήσω κ' ἐγὼ γιὰ προβλήματα σημαντικὰ καὶ ἀγαπημένα, ὄχι στὰ τυφλά.

Τριῶν εἰδῶν σφάλματα μοῦ βρίσκει ὁ φίλος, καθὼς ὑποθέτω, ἐπικριτής, μὲ ὅλα τὰ ὑπερβολικὰ παινέματα ποῦ ἀνάξια μοῦ κάνει: μεταφραστικά, μετρικά, γλωσσικά. Δὲν ἐκατάλαβ' ἀκόμα πῶς τὰ ποιήματα τοῦ Λεκόντ Δελὶλ εἶνε ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἀμετάφραστα. Καὶ δὲν ἐφύλαξα τὴν ἀκρίβεια τοῦ κειμένου, γράφω κακοτονισμένους στίχους, ξέχασα πῶς πλαστικοὶ στίχοι σὰν τῆς Ὑπατίας δὲ μποροῦν παρὰ νὰ χαλασθοῦν ἀπὸ τοὺς δικούς μου τοὺς ἄπλαστους. Ἂς τὰ ἐξετάσουμε.

Κείμενον καὶ ἀκρίβεια.

Πολὺ φοβᾶται τὰ δοκουμέντα. Τρεῖς στίχους μονάχα ν' ἀναφέρῃ γιὰ ν' ἀποδείξῃ ὅσα μοῦ καταμαρτυρεῖ, σὰν πολὺ λίγο μοῦ φαίνεται. Ἂς εἶνε. Δὲν εἶνε διόλου παράξενο ἂν τὸ «φεγγαροπρόσωπη» ἀναφέρεται **καὶ** στὸ σχῆμα τοῦ προσώπου, ἀφοῦ ὑπάρχουν ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ φεγγάρι δὲν εἶνε παρὰ ἕνα γεωμετρικὸ σχῆμα στρογγυλό, γεμάτο ἢ μισό, καὶ τίποτε περισσότερο. Τὸ παράξενο εἶνε νὰ μὴν ὑποπτεύεσαι πῶς καὶ ὁ πλέον ἀσήμαντος ποιητὴς χρέος ἔχει νὰ ξέρῃ καὶ νὰ αἰσθάνεται πῶς ἡ λέξις, οὐσιαστικώτερα, δὲ μπορεῖ νὰ σημαίνῃ παρὰ πρόσωπο ἀχνόλαμπρο σὰν τὸ φεγγάρι. Τὸ φεγγάρι σχῆμα σταθερὸ δὲν ἔχει· ἔχει ὅμως λάμψι σταθερή, κι αὐτὴ εἶνε κάτι πολὺ σημαντικώτερο ἀπὸ τὸ σχῆμά του, μάλιστα γιὰ τὸν ποιητή· γιατὶ τὸ χρῶμα τοῦ δίνει τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν ψυχὴ καὶ γιὰ τὴν ὀμορφιὰ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν πραγμάτων ὁ ποιητὴς ἐνδιαφέρεται. Ἀλλὰ τόσο τὸ καλλίτερον ἀνίσως ἡ λέξις ἀναφέρεται καὶ στὸ σχῆμα. Μία λέξις δὲν ἔχει μίαν καὶ ὡρισμένην ἔννοια. Ἐξ ἐναντίας πλούσια καὶ προοδευμένη θεωρεῖται μιὰ γλῶσσα ὄχι τόσον ὅταν ἔχῃ πλῆθος λέξεων ὅσον ὅταν ἔχῃ λέξεις πλούσιες ἢ καθεμία ἀπὸ διάφορες σημασίες. Ἔργον δὲ καὶ δικαίωμα τοῦ ποιητῆ εἶνε νὰ πλουτίζῃ τὴ σημασία τῆς λέξεως, νὰ τῆς δίνῃ ὅσο παίρνει πνευματικώτερο νόημα, νὰ τὴν ἀνυψώνῃ. Ἔτσι προκόβουν οἱ γλῶσσες καὶ «καθιεροῦνται»[1]. Ἡ ἐξήγησις τοῦ «dans ta paleur» μὲ τὸ «φεγγαροπρόσωπη», προκειμένου περὶ τῆς Ὑπατίας, εἶνε θρίαμβος τῆς δημοτικῆς.

Στὴν ἄλλη παρατήρησι γιὰ τὸ «δική μου ἀγάπη, χαῖρε» δὲν ἄξιζε μήτε νὰ προσέξω· γιατὶ θαρρῶ πῶς χωρατεύει ὁ ἐπικριτής μου, κ' ἐγὼ δὲν τὰ βγάνω πέρα σὲ τέτοια. Μάλιστα! ὁ ποιητὴς ***ἐργολαβία*** κάνει μὲ τὴν Ὑπατία, κι αὐτὴ εἶνε ἡ ἐρωμένη του ὅπως τοῦ πρώτου ἐμποροϋπαλλήλου ἐρωμένη εἶνε ἡ πρώτη μοδιστρούλα τοῦ δρόμου. Ἀλλὰ μιὰ γλῶσσα θεωρεῖται προοδευμένη καὶ καύχημά της εἶνε ὅταν τὶς ἴδιες λέξεις μεταχειρίζεται κι ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ πάθος του πρὸς τὴν Ἀφροδίτη τῆς Μήλου κι ὁ κουτσαβάκης πρὸς τὴ Μαργαρῶ. Ποιὸς εἶνε τόσο πεζὸς ὥστε διαβάζοντας τὸν αἰθέριο στίχο τοῦ Σολωμοῦ «Κάτι κρυφὸ μυστήριο *ἐστένεψε* τὴ φύσι — κάθε ὀμορφιὰ νὰ στολιστῇ καὶ τὸ θυμὸ ν' ἀφήσῃ» θὰ θυμηθῇ πῶς τὸ *ἐστένεψε* καὶ τὸ ***στενεύει*** τὸ λέμε στὸ ράφτη μας καὶ στὸν παπουτσῆ μονάχα γιὰ τὰ ὑποδήματα καὶ τὰ πανταλόνια μας; Ἡ εὐγένεια τῆς ἐκφράσεως δὲν κρίνεται ἀπὸ τὰς λέξεις, ἀλλ' ἀπὸ τὴν φράσιν ὁλόκληρη. Μ' αὐτὴ τὴ λογικὴ μήπως καὶ τὸ «je t' aime et te salue» τοῦ πρωτοτύπου δὲ μυρίζει ἐργολαβία; Γιατὶ τὸ «σ' ἀγαπῶ» δὲν εἶνε ἐργολαβικὸν — ἀφοῦ αὐτοῦ καταντήσαμε — καὶ εἶνε τὸ «δική μου ἀγάπη;» Καὶ τί θὰ εἰποῦμε γιὰ τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ γιὰ τὸ «ἀγάπην δίδωμι ὑμῖν» τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ τὸ ***χαῖρε*** τοῦ Ἀκαθίστου καὶ τοῦ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν Ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ; Μὲ τὸ «Παρθένα μεγαλόψυχη, δική μου ἀγάπη, χαῖρε!» ξεθυμαίνουν οἱ λιμοκοντόροι τοὺς καϋμούς των; Τουλάχιστον, εὐλογημένε, δὲν σοῦ χτυποῦσε στ' αὐτιὰ ἡ εὐρυθμία τοῦ στίχου; Τέτοια κριτικὴ ἐξευτελίζει ὄχι τὸ μεταφραστή, ἀλλὰ τὴ γλῶσσα τὴ δημοτική· εἰς βάρος αὐτῆς ἔγινε τὸ ἀστεῖο.

Ἔχουμε καὶ μιὰν ἄλλη πλέον λεπτὴ παρατήρησι. Τὸ culte ἔπρεπε νὰ τὸ μεταφράσω ***λατρεία.*** Στὴν ἕκτη στροφὴ τοῦ ποιήματος, ἐκεῖ ποῦ ταίριαζε νὰ τὸ μεταφράσω ἔτσι, τὸ ἔκαμα. Στὴν πρώτη στροφή, ἐξ ἴσου πιστά, καὶ γιὰ λόγο ρυθμικό, ἔπρεπε νὰ γίνῃ «θρησκεύματα». «Προφανὴς διαφορὰ» μεταξὺ τῶν δυὸ ὀνομάτων δὲν ὑπάρχει. Εἶνε συνώνυμα μὲ μιὰν ἐλαφρότατη nuance, ἂν δὲν ἔχω λάθος. Τὸ θρήσκευμα εἶνε κάπως γενικώτερον, καὶ περιέχει μέσα του τὴ λατρεία. Ἀπὸ τὴ σχολαστικὴ δὲ σημείωσι πῶς τὸ «θεῖα» εἶνε πλεονασμὸς δὲν βλέπω μόνον πῶς δὲν ἔχει καθαρὴν ἰδέα τῆς ἐννοίας ***θρήσκευμα***, ἀλλὰ καὶ μαζὶ ὑποπτεύομαι πῶς ὁ ἐπικριτὴς δὲν ἐκατάλαβε τί χρησιμεύουν τὰ ἐπίθετα στὴ λυρικὴ ποίησι.

Τὸ ὅτι «ἀπολύτως ἀδύνατος ἀποβαίνει μετάφρασις ἔμμετρος ποιημάτων τοῦ Λεκόντ Δελὶλ» ἀπολύτως δὲν τὸ καταλαβαίνω. Ὄχι μόνον τοῦ Λε-

[1] Στὸ κλασικὸ βιβλίο τοῦ Darmesteter «La vie des mots» ὡραῖα δείχνεται, πῶς ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ τροποποιήσῃ τὸ νόημα μιᾶς λέξεως καὶ νὰ βγάλῃ ἀπὸ αὐτὴ κάτι τι σχεδὸν νέο, ἀπάνου στὴ λέξι fauve, παρμένη ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ.

κόντ Δελίλ, ἀλλὰ κάθε μεγάλου ποιητῆ, κάθε ποιητῆ μάλιστα, ἡ μετάφρασις εἶνε ἀπάνου κάτου ὅμοια δύσκολη. Ἀλλὰ πολὺ δυσκολώτερη εἶνε ἡ μετάφρασις ποιημάτων ποῦ ἀξίζουν μόνον ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τῆς μορφῆς καὶ ὄχι κι ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴ βαρύτητα. Ἀλλὰ τέτοια δὲν εἶνε τὰ ποιήματα τοῦ Λεκὸντ Δελίλ, καὶ μάλιστα ἡ Ὑπατία. Τὰ νοήματά του δὲν εἶνε λεπτεπίλεπτα ὥστε νὰ ξεφεύγουν τὸ δίχτυ τοῦ μεταφραστῆ· ἁδρὰ καὶ πλαστικά, εὐκολοπιάνονται· ὁ ρυθμός των εἶνε στὴν ἐντέλεια δουλεμένος, ἀλλὰ καὶ ἁπλὸς καὶ χειροπιαστός. Ἀλλ᾽ ὄχι μόνο γιὰ τοῦ Λεκὸντ Δελὶλ τὰ ποιήματα, γιὰ κάθε ὡραῖο ἔργο μπορεῖ νὰ εἰποῦμε: **τίποτε δὲν μεταφράζεται, καὶ ὅλα μεταφράζονται.** Τίποτε δὲν μεταφράζεται, γιατὶ ὁ μεταφραστής, θέλει δὲ θέλει, δείχνει τὴν τέχνη τὴ δική του, κι ὄχι ἐκείνη τοῦ ποιητῆ. Ὅλα μεταφράζονται, ὅταν ἡ τέχνη τοῦ μεταφραστῆ εἶνε κατὰ ποσὸν ἢ κατὰ ποιὸν ἀνάλογη πρὸς τὴν τέχνη τοῦ ποιητῆ. Γιὰ τοῦτο συμβαίνει στὴ φιλολογία πολλὲς φορὲς οἱ πλέον ὡραῖες μεταφράσεις νὰ εἶνε καὶ οἱ ὀλιγώτερον πιστές. Ἕνα πρόχειρο παράδειγμ᾽ ἀπὸ τὰ δικά μας: Τὴ «Λίμνη» τοῦ Λαμαρτίνου κοίταξαν νὰ τὴν μεταφράσουν τὰ ἐπισημότερα ὀνόματα, ὁ Καρασούτσας, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Βλάχος, κι ἄλλοι ἀκόμα, φιλοτιμούμενοι νὰ μείνουν ποιὸς ὀλίγο, ποιὸς πολύ, πιστοὶ στὸ κείμενο. Τῆς «Λίμνης» τὴ μετάφρασι τὴν ἔκαμε κι ὁ Βαλαωρίτης. Ὁ εὐλογημένος ἀπὸ λίμνη τὴν ἔκαμε... θάλασσα. Δὲ μῶχει ξανατύχει μεταφραστὴς μὲ τόση ἀχαλίνωτη ἐλευθερία, ν᾽ ἀλλάζῃ καὶ νὰ προσθέτῃ καὶ νὰ παραλείπῃ ὀνόματα καὶ φράσεις καὶ ἐκφράσεις, ὅσα καὶ ὅπως ἤθελε. Ἀλλ᾽ ὅμως ποιὰ ἀπ᾽ ὅλες αὐτὲς τὶς μεταφράσεις μᾶς δίνει τὴν ἰδέα τοῦ πρωτοτύπου, ποιὰ στάζει τὴ δροσιὰ καὶ ἔχει κάτι σὰν τὴν ἄπλαστη ὀμορφιὰ τοῦ πρωτοτύπου; Μόνον ἡ παράφρασις τοῦ Βαλαωρίτη· αὐτὴ ἡ τολμηρότατα ἄπιστη εἶνε καὶ ἡ πιστότερη. Γιὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι αὐτὸς εἶνε περισσότερο ποιητὴς ἀπὸ ἐκείνους· κ᾽ εἶνε στὴν ποσότητα ἡ τέχνη του ἀνάλογη μ᾽ ἐκείνη τοῦ Λαμαρτίνου.

Θέλετε καὶ φιλοσοφικώτερην ἐξήγησι τοῦ πράγματος; Τὴ βρίσκω στὶς «Études de philologie neogrécque» τοῦ κ. Ψυχάρη: «Μιὰ παρατήρησι, λέει, κάνει κάπου ὁ Ταὶν πολὺ βαθειά. Δὲν ὑπάρχουν συνώνυμα ἀπὸ μιὰ σὲ ἄλλη γλῶσσα: Liebe καὶ amour, girl καὶ jeune fille δὲν σημαίνουν τὸ ἴδιο· τὸ νόημα τῆς καθεμιᾶς διαφέρει στὰ καθέκαστα, ἁπλούστατα γιατὶ στὸν καθέν᾽ ἀπὸ τοὺς δυὸ λαοὺς παρουσιάζουν τὰ συνώνυμα αὐτὰ συγκινήσεις, συνήθειες, καὶ εἰκόνες διαφορετικές. Καὶ γι αὐτὸ μετάφρασις ἀπὸ μιὰ σὲ ἄλλη γλῶσσα εἶνε πρᾶγμα ἀδύνατο, ἂν κοιτάζουμε νὰ μεταφράσουμε μόνο τὰ λόγια καὶ δὲν φροντίζουμε ἐξ ἐναντίας νὰ μεταφράσουμε τὴν ἰδέα καὶ τὴ συγκίνησι.»

Ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ καθένας βλέπει τί σημασία μπορεῖ νἄχῃ ἡ κατηγορία πῶς μὲ τὴν «παράλειψιν ἐπιθέτων τινῶν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ κειμένου ἐμείωσα τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πρωτοτύπου». Ὅλα αὐτὰ τὰ **τινὰ** ἐπίθετα μέσα σὲ ποίημα ἀπὸ 76 στίχους ξέρετε πόσα εἶνε; **τέσσερα**· ὄχι περισσότερα. Ἂν εἶχα προσθέσει ἐπίθετα, μὰ τὴν ἀλήθειαν ἡ κατηγορία θὰ ἦτο κάπως λογική· ἀλλὰ νὰ ξεχειλίζῃ ὁ στίχος μου σὲ τέσσερες μεριὲς χωρὶς ἐπίθετο — πρᾶγμα ποῦ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε κι ὁ ἴδιος ὁ Λεκὸντ Δελὶλ — κι αὐτὸ νὰ κρίνεται ὡς ἀδυναμία, εἶνε πρωτάκουστο.

Καὶ τόσο πρωτάκουστον ὅσο βλέπω τώρα πῶς μέσα στὴ μετάφρασί μου δὲν μένουν ἀσυμβίβαστα ἡ ποιητική μου ἐλευθερία μὲ τὴν ὑπακοὴ πρὸς τὸ κείμενο. Δὲν εἶνε διόλου ἀπίθανο νὰ ὑπολείπεται πολὺ ἡ μετάφρασις ἀπὸ τὸ πρωτότυπον, γιατὶ καὶ ἡ ἀναξιότης μου πολὺ ὑπολείπεται ἀπὸ τὴν ἀξία ἑνὸς Λεκὸντ Δελίλ. Ξέρω μονάχα πῶς ἐπῆρα ἐλεύθερα τὴν ψυχὴ τῆς Ὑπατίας, καὶ τὴν ξανάδειξα **σὲ δικούς μου στίχους κανονικώτατους** ποῦ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀσυνείθιστη ρυθμικὴ τομή—πολὺ περισσότερο καμμιὰ παρατονία—ἀπὸ τὶς δυὸ τρεῖς ποῦ δειλὰ δειλὰ ἐτόλμησα στοὺς δεκαπεντασυλλάβους ἄλλων ποιημάτων μου, δουλεμμένους δὲ ὅσο περνάει, ἐννοεῖται, ἀπὸ τὴ μικρή μου ἱκανότητα· καὶ μαζὶ ξέρω πῶς μπορεῖ καὶ μαθητὴς μὲ τὴν ἐξήγησί μου στὸ χέρι, νὰ παρακολουθήσῃ λέξι πρὸς λέξι, ἔξω ἀπὸ δυὸ ἢ τρεῖς στίχους, τὸ κείμενον. Ὅμως ὁ καλὸς μεταφραστὴς δὲν ἔχει χρέος τόσο νὰ δείχνῃ πῶς εἶνε τὸ πρωτότυπο, ὅσο κυρίως πόσο τὸν συγκινεῖ τὸ πρωτότυπο.

Ρυθμὸς καὶ στίχος.

Δὲν τελειώνει ἐδῶ ἡ ὑπόθεσις. Ὁ φίλος ἐπικριτὴς — χωρὶς παραδείγματα αὐτὴ τὴ φορὰ — μᾶς λέγει πῶς ἀφορμὴ τοῦ ὅτι δὲν κατώρθωσα νὰ ἀποδώσω «τὴν πλαστικότητα καὶ τὴν μουσικὴν» τοῦ πρωτοτύπου εἶνε «τινὲς παρατονισμοὶ κατὰ τὴν τομὴν τῶν στίχων» καὶ ἡ «ἰδιαιτέρα μου ἀγάπη πρὸς τὰς συνιζήσεις τῶν ὁποίων πολλάκις κάμνω ὑπερβολικὴν κατάχρησιν.» Τί διάβολο! μήπως γνωρίζει τόσον ἀπὸ τομὰς καὶ ἀπὸ τόνους, ἀπὸ μετρικὰ καὶ ἀπὸ ρυθμικά, ὅσον κ᾽ ἐγὼ ἀπὸ στρατηγικά; Τοὺς μὲν παρατονισμοὺς θὰ τοὺς εἶδε στὸν ὕπνο του· μὲ τὸν τρόπο δὲ ποῦ ἀναφέρει περὶ συνιζήσεων καὶ καταχρήσεων [1] δείχνει πῶς ἀκολουθεῖ τοὺς πολλοὺς ποῦ δὲν πῆραν ἀκόμη μυρουδιὰ ἢ δὲν ἐμελέτησαν γιὰ νὰ μάθουν πῶς ἡ συνίζησις δὲν εἶνε ποιητικὴ ἄδεια γιὰ νὰ τὴν ἀνεχθῆς μὲ συγκατάβασι, δὲν εἶνε εὐκολία, ἐξαίρεσις, μόδα, ἀμέλεια, λάθος—γιατὶ καὶ λάθος τὴν εἶπαν — ἀλλὰ νόμος γλωσσικὸς καὶ ρυθμικός, στοιχεῖο τοῦ στίχου, πηγὴ τῆς ἁρμονίας. Κι ἂν δὲν ἦταν στῆς γλώσσης μας τὴν φύσιν, ἔπρεπε νὰ τὴν

[1] Ἀπὸ τοὺς 76 στίχους τῆς μεταφράσεως τῆς «Ὑπατίας» ὡς 26 εἶνε χωρὶς συνιζήσεις—ἀλλὰ καὶ χωρὶς χασμωδίες καὶ διαιρέσεις φωνηέντων καὶ συγκρούσεις φθόγγων ἀηδέστατες—ὡς 25 μὲ συνιζήσεις συντηρητικές· μέσα στοὺς ὑπόλοιπους εἶνε οἱ θεωρούμενες ὡς ἐπαναστατικές. Ὡς βλέπετε, μὲ πολλὴν ἐγκράτειαν κάνω τὰς καταχρήσεις μου! Ἀλλὰ τί θὰ εἰποῦμε γιὰ τοὺς μουσικώτατους Ἰταλούς; Μὲ τὴ λογικὴ αὐτὴ ὁ Δάντης λ. χ., ὁ Λεοπάρδης, ὁ Καρδούτσης δὲ μπορεῖ κατ᾽ οὐδένα λόγον νὰ θεωρηθοῦν μήτε μεγάλοι μήτε μικροὶ τεχνῖτες, μήτε οἱ στίχοι των πλαστικοὶ καὶ μουσικοί, γιατὶ εἶνε φορτωμένοι ἀπὸ συνιζήσεις—καὶ τί συνιζήσεις!—καὶ οἱ ἑνδεκασυλλαβοί των εἶνε γεμᾶτοι ἀπὸ **παρατονισμούς**.

ἐφεύρουν τὴ συνίζησι οἱ ποιηταί. Μὲ αὐτὴ πλατύνεται ἡ κοίτη τοῦ ρυθμικοῦ ποταμοῦ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς ἁρμονίας τρέχει ἀφθονώτερο. Μὲ τοὺς στίχους πλημμυρισμένους ἀπὸ φωνήεντα ποῦ τὴ θέλουν τὴ συνίζησι συνδυασμένους μὲ τοὺς στίχους τοὺς γεμάτους ἀπὸ σύμφωνα ποῦ δὲν τὴ θέλουν τὴ συνίζησι, ἡ **γραμπάλα,** καθὼς ἔλεγεν ὁ Ζαλοκώστας τὸ δεκαπεντασύλλαβο, ἀλλάζει καὶ γίνεται **ρυθμός**· τόσο τεχνικώτερος καὶ τόσο τελειότερος ὅσο βρίσκει καὶ μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς εἴτε ἄθελα εἴτε θεληματικὰ μέσα στὸ στίχο μαζὶ μὲ τὴν ἁπαλὴ πλαστικότητα τῶν συνεκφωνουμένων συλλαβῶν καὶ μὲ τὴ σκληρὴ πλαστικότητα τῶν ἀσυγχωνεύτων νέους ρυθμικοὺς σχηματισμοὺς ποῦ ἀντηχοῦν στ' αὐτιὰ τῶν ἀμαθῶν ὡς **παρατονισμοί.** Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον δείχνεται ἡ «ἐν τῇ ἑνότητι ποικιλία» ποῦ μᾶς διδάσκουν οἱ μετρικοί, χωρὶς τὴν ὁποίαν μέτρο ποιητικὸ δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ σφυροκόπημα, τυμπανοχτύπημα, βούϊσμα, κουδούνισμα, καὶ τὶκ τὰκ ὡρολογιοῦ.

Ὁ ἐθνικός μας στίχος ὁ δεκαπεντασύλλαβος ἀκόμα δὲν ἔφτασε στὴν ἀνώτατη κορυφὴ τοῦ ξετιλύγματός του· δὲν μᾶς ἔδειξεν ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς ἁρμονίας ποῦ κρατεῖ κλεισμένους μέσα του. Χρόνια καὶ καιροὶ θὰ περάσουν ὅσο ν' ἀνέβη ἐκεῖ· σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ οἱ ποιηταὶ ποῦ θὰ δουλεύουν γιὰ νὰ τὸν φέρουν ἐκεῖ, μπορεῖ καὶ νὰ νομίζωνται πῶς τὸν χαλοῦν. Τί τὸ παράξενο ἀφοῦ βρίσκονται ἄνθρωποι ποῦ πιστεύουν πῶς ἡ συνίζησις χαλάει τὸ στίχο. Χάλασμα ποῦ τὸ γνώριζαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι στοὺς στίχους των, ποῦ τὸ βρίσκουμε στὰ μεσαιωνικά μας ποιήματα, στιχουργημένα καλλίτερα ἀπὸ πολλὰ σημερινά, ποῦ τὸ ἀπολαύουμε στ' ἀθάνατα δημοτικὰ τραγούδια μας. Ἕνα ἀπὸ τὰ λάθη ποῦ ἔβρισκαν τῆς προσῳδίας τοῦ Σολωμοῦ ἦταν καὶ οἱ συνιζήσεις του. Ὄχι πλέον ποιητής, ἀλλὰ μουσικός, δηλαδὴ ἄνθρωπος στενώτερα γνωρισμένος μὲ τὴν καθαυτὸ ἁρμονία, καὶ τῆς ἁρμονίας σοφὸς διδάσκαλος, ὁ ἐθνικός μας μελοποιὸς ὁ Μάντζαρος ἔπιασε μιὰ μέρα ἔτσι ἀπὸ πεῖσμα καὶ λίγους στίχους ἔγραψε στὸ μέτρο τοῦ Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας, ὅλους πλημμυρισμένους πέρα γιὰ πέρα ἀπὸ συνιζήσεις, καὶ τοὺς ἐτόνισε γιὰ νὰ δείξῃ ψηλαφητὰ μὲ τὴ μουσική, μὲ τὴν λυδίαν λίθον τοῦ ρυθμοῦ, πῶς μία εἶνε ἡ ἁρμονία τοῦ αὐτοῦ μέτρου μὲ συνιζήσεις καὶ χωρὶς συνιζήσεις. Μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολία τραγουδιέται γεμᾶτος ἀπὸ συνιζήσεις στίχος μὲ ὅση τοῦ αὐτοῦ μέτρου στίχος ποῦ δὲν ἔχει τέτοιες. Γιατὶ μὲ τὴν συνίζησι ὁ χρόνος, ἢ ὁ τόνος, δὲν ἀλλάζει, μόνον ὁ ἦχος ἀλλάζει, στρογγυλαίνει, γίνετ' ὀμορφώτερος, ἡ συλλαβὴ δυναμώνει, ἀπὸ ἄσαρκη ποῦ ἦταν καὶ ξερή, μεστώνει, ξεχειλίζει ἀπὸ χυμό, σὰν καρπὸς μέσα στὴν ὥρα του.

Ἀλλὰ τ' ἀγύμναστα τ' αὐτιὰ δὲ μποροῦν νὰ νοιώσουν πῶς τὰ «συνεκφωνούμενα» φωνήεντα τῶν δυὸ συλλαβῶν κάνουν μιὰ συλλαβὴ στὸ στίχο. «Εἰ δὲ μόνοις ἐκφωνοῦνται καθαροῖς φωνήεσιν, ἔλεγεν ἀπὸ τὸν παλιὸ καιρὸ ὁ Εὐστάθιος γιὰ τοὺς δεκαπεντασυλλάβους, λανθάνον τὸ πολύπουν ἔχουσι τῇ ταχείᾳ συνεκφωνήσει τῶν φωνηέντων.» Ἀλλὰ τὸ ***λανθάνον*** τοῦτο δὲν κατώρθωσαν ἀκόμα νὰ τὸ μυρισθοῦν οἱ δάσκαλοι, καὶ οἱ καθαρολόγοι ποιηταί μας, καθὼς καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μὴ καθαρολόγους. Οἱ πρῶτοι στὸ σχολεῖο δὲ μᾶς μαθαίνουν τίποτε ἀπὸ ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν ἀλήθεια τῆς γλώσσας μας· οἱ δεύτεροι ὅπως τὴν ἐκατάντησαν τὴ γλῶσσα τῆς ποιήσεως μπαλσαμωμένη μούμια, ἔτσι καὶ τὴ στιχουργία μας τὴν ἔσφιξαν ἀκίνητη μέσα σ' ἑνὸς εἴδους δεκαπεντασύλλαβο, σὰ σπασμένο χέρι σὲ γύψινο καλοῦπι· μὲ τὴ διαφορὰ πῶς ὁ γῦψος των εἶνε σὲ πολλὲς μεριὲς ραγισμένος καὶ τρυπημένος ἀπὸ χασμωδίες καὶ διαιρέσεις ἀντικαλλιτεχνικώτατες. Κ' ἔτσι ἀπὸ στίχους καλλιτεχνικοὺς μήτε νὰ διαβάσουμε ξέρομε. Τίποτε παράξενο· ἀφοῦ τὸ διάβασμα εἶνε τέχνη, τὸ διάβασμα τῶν στίχων εἶνε ἡ τέχνη τῆς τέχνης.

Τὰ δημοτικά μας τραγούδια μᾶς δίνουν ἰδέα τοῦ φυσικοῦ ρυθμοῦ στὴν ἄκρα ἐντέλεια. Ἀλλ' ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὅσο κι ἂν εἶνε τέλειος, εἶνε φυσικός, ἄπλαστος δηλαδὴ καὶ πρωτοκάμωτος, καὶ ἀνίκανος νὰ παραστήσῃ τὸν πολυσύνθετο κόσμο τοῦ πνεύματος. Καὶ ὅμως, μοναδικὸ φαινόμενο κακομοιριᾶς, ἂν ἐξετάσουμε τοὺς στίχους πολλῶν ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους ποιητὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν (καθὼς τοὺς ξεχωρίζει ἡ κυρία Ἀδὰμ μὲ τὸν κ. Βικέλα στὸ γνωστὸ βιβλίο της) θὰ τὰ εὕρουμε κατώτερα καὶ μετρικῶς ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας. Τὸ περπάτημα καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ στίχου σὲ κάθε φιλολογία προχωρεῖ ἀνάλογα μὲ τὸ περπάτημα καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν. Ὅταν μένῃ στάσιμος ὁ στίχος στὴν κατασκευή του θὰ εἰπῇ πῶς μένει στάσιμο καὶ τῆς ποιήσεως τὸ πνεῦμα. Ὁ δικός μας ὁ δεκαπεντασύλλαβος στὸν ἀρχικό του τύπο κι ὅπως γράφεται κοινῶς, δὲν εἶνε ὀλιγώτερο —περισσότερο ἴσως— μονότονος ἀπὸ τὸν ἀλεξανδρινὸ δωδεκασύλλαβο τῶν Γάλλων, ὅπως ἦταν ἀρχικὰ κι αὐτός, εἶδος ἰαμβικοῦ τετραμέτρου μὲ τὴ μεσιανὴ τομὴ ἀπαράλλαχτη. Ἀλλὰ καὶ καλλιτεχνικώτερα γραμμένος ὁ δικός μας δεκαπεντασύλλαβος σχεδὸν διόλου δὲν προώδευσεν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἐφάνηκε τὸ πρῶτο γνωστὸ δημοτικὸ στιχούργημα, στὰ χίλια τόσα μετὰ Χριστόν, τὸ ποίημα τοῦ Σπανέα, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Τσέτση καὶ τοῦ Πτωχοπροδρόμου. Καὶ ὁ δεκαπεντασύλλαβος μένει σχεδὸν ἀδούλευτο χωράφι ἁρμονιῶν. Ἄλλο ἀπὸ τὴ μεσιανὴ τομὴ καὶ τοὺς δυὸ τρεῖς κυρίους λεγομένους τονισμοὺς του δὲν ὑποπτευόμαστε καὶ δὲν χρησιμοποιοῦμε. Καὶ ὅμως κι ἄλλας τομὰς παίρνει μέσα του, καὶ νέοι ρυθμοὶ πολύτονοι μπορεῖ νὰ βγοῦν ἀπὸ μέσα του, ρυθμοὶ ποῦ χωρὶς νὰ τοῦ ἀλλάζουν τὴν βάσιν, νὰ τοῦ μεγαλώνουν τὴν ἐκφραστική του δύναμι, σύμφωνα πάντοτε μὲ τὸ νόμο τῆς «ἐν τῇ ἑνότητι ποικιλίας.» Στοὺς πρὸ τοῦ Σολωμοῦ ποιητάς, σὲ Βυζαντινούς, σὲ Κρητικούς, σὲ Ἠπειρῶτες βρίσκουμε τοὺς πρώτους σπόρους τέτοιας ἐργασίας. Ἀλλὰ στὸ Σολωμὸ βλέπουμε χτυπητότερα μαζὶ μὲ τὴν ἀνύψωσι τῆς ποιήσεως καὶ τὴν ἀνύψωσι τοῦ ρυθμοῦ. Βλέπουμε στοὺς στίχους του (στὰ κομμάτια ποῦ μᾶς ἄφησε τελειωμένα) τὸ δεκαπεντασύλλαβο νὰ τυπώνεται ὄχι σὲ γύψον εὐκολότριφτον, ἀλλὰ σὲ πέτρα· κι ἀπάνω σ' αὐτὴ τοὺς ἀπαλώτατους κυματισμοὺς τῶν συνιζήσεων, σὰν

τὰ πολύπτυχα ἱμάτια σὲ μερικὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα. Ἀλλ' ὁ Σολωμὸς δὲν ἐτελείωσε τὸ ἔργο τῆς στιχουργικῆς ἀναπλάσεως· μόνο τὸ σύνθημα μᾶς ἔδωσε καὶ δείγματα μᾶς ἄφησε πρὸς ἐξακολούθησι καὶ τελειοποίησί του. Στὸν Ὅρκο του ὁ Μαρκορᾶς μᾶς ἔδειξε μὲ σοφὴ συμμετρία ζευγαρωμένες καὶ πλούσια μεστωμένες ὅλες τὶς ὀμορφιὲς τοῦ στίχου τοῦ μεγάλου διδασκάλου του. Ἀλλὰ στὸν Πολυλᾶ, στὸ δημιουργικὸ μεταφραστὴ τῆς Ὀδυσσείας, τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Ἀμλέτου, ταιριάζει ἡ δόξα πῶς μᾶς ἐπλούτισεν ὄχι μὲ νέα μέτρα, ἀλλὰ πολὺ τελειώτερα, μὲ νέους ρυθμοὺς μέσα στὰ ἴδια παλαιὰ μέτρα. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος τοῦ Πολυλᾶ—ἀφίνω δὰ τὸ θαυμαστὸ δεκατρισύλλαβο — εἶνε ὅλος κίνησις, ὅλος ἔκφρασις, ὅλος ψυχή. Μὲ τὸν πατροπαράδοτο στίχο μας ἔχει τόση σχέσι ὅση καὶ μιὰ σκληρὴ ἁγιογραφία Βυζαντινὴ μὲ τὴν εἰκόνα ἑνὸς ζωγράφου τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ Πολυλᾶς ἐδούλεψε τὸ νεοελληνικὸ ρυθμὸ σὰ μεγάλος ποιητής. Κι ἀκόμα ὁ δεκαπεντασύλλαβος δὲν ἔδειξεν ὅλη τὴ μεταμορφωτικὴ δύναμί του.

Δὲν τὸ πιστεύω κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ πῶς μ' αὐτὰ ζητῶ νὰ βιάσω, σώνει καὶ καλά, κάθε ποιητὴ νὰ γράφῃ τοὺς στίχους του ἀλὰ Πολυλᾶ. Ἂν ἤξερα κάτι ἀπὸ μουσική, νομίζω πῶς ὁ ἐνθουσιασμός μου γιὰ τὸ Βάγνερ δὲ θὰ μ' ἐμπόδιζε νὰ συγκινηθῶ ἀπὸ τὴν Καβαλλερία Ρουστικάνα τοῦ Μασκάνη. Κάθε σωστὸς ποιητὴς δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε καὶ τεχνίτης· ἀλλὰ κάθε τεχνίτης ἔχει τὸ δικό του τρόπο καὶ τὸ δικό του σκαλοπάτι· πολὺ φοβοῦμαι πῶς ὅλα εἶνε σχετικὰ κ' ἡ Τέχνη ἀκόμα· φτάνει μοναχὰ νὰ ὑπάρχῃ ἁρμονία οὐσίας καὶ μορφῆς· αὐτὸ θὰ εἰπῇ τέχνη. Τεχνίτης κι ὁ Πολυλᾶς μὲ τὰ πολύχρωμα ἀλλάγματα τῶν ἁρμονιῶν του, ποῦ εἶνε γεμᾶτες νόημα. Τεχνίτης κι ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀμαράντων» μὲ τὴ γνωστικὴ κανονικότητα, μὲ τὴν ἁπλῆν εὐρυθμία τοῦ στίχου του, τόσον ἀνάλογη πρὸς τὰ καθαρώτατα ζωγραφικὰ νοήματά του. Τεχνίτης κι ὁ ποιητὴς τοῦ «Ρωμηοῦ» μὲ τ' ἀμετάβλητα χοροπηδήματα καὶ γοργοτρεξίματα τῶν ρυθμῶν του, ποὺ εἶνε μᾶλλον παρῳδίες καὶ σάτυρες ρυθμῶν, ὅπως καὶ ἡ ποίησίς του. Ὅ τι δὲν ὑποφέρω εἶνε τὸ ἀταίριαστο καὶ τὸ ἀσυμβίβαστο· εἶνε οἱ στίχοι (τόσο τὸ χειρότερο μάλιστα ἂν ἔχουν μέσα τους ποιητικὸν ὑλικὸ) εἶνε οἱ στίχοι ποῦ θέλουν νὰ περάσουν γιὰ κανονικοὶ καὶ ἀλάθευτοι καὶ δὲν εἶνε παρὰ ἄμορφοι, ἀπὸ ἀδυναμίαν ἢ ἀπὸ ἀμάθειαν· εἶνε ἡ ἄψυχη μηχανὴ ποῦ ζητεῖ νὰ περάσῃ γιὰ ζωντανὸς ὀργανισμός. Κ' ἔχουμε τέτοιων στίχων πολλὰ παραδείγματα.

Γιατὶ ὡς πρὸς τὴ γνῶσι τῆς μετρικῆς ἀλήθειας εἴμαστε πίσω περισσότερον ἀπὸ τὴ γνῶσι τῆς καθαρῆς ποιητικῆς ἀλήθειας. Ὁ κ. Καλοσγοῦρος μέσα στὰς «Κριτικὰς Παρατηρήσεις» του, μιλῶντας γιὰ τὴν καινούρια τέχνη μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζει καὶ πλέκει ἀναμεταξύ των τοὺς στίχους του ὁ κ. Πολυλᾶς, λέγει ὅτι τὸ **νεοφανὲς** τοῦτο μόνο γιὰ μᾶς εἶνε καινούριο, «διότι ἡ τέχνη αὕτη εἶνε ἤδη παλαιὰ καὶ τελεία ἐν ἄλλαις φιλολογίαις καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέμαθε ταύτην ἐκεῖνος, ἡ δὲ αἴσθησις παρ' ἐκείνοις τοῖς λαοῖς εἶνε πρὸ πολλοῦ εἰς αὐτὴν εἰθισμένη». Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴν ὁλοφάνερην ἀλήθεια τῶν ἀνωτέρω δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ἐξετάσουμε τί κάνουν οἱ ποιηταὶ στὶς ἄλλες φιλολογίες μὲ τὰ μέτρα καὶ μὲ τοὺς ρυθμούς. Ἂς ἰδοῦμε λ. χ. τί γίνεται στὴ γαλλικὴ ποίησι μὲ τὸν ἀλεξανδρινό. Εἰδικοὶ συγγραφεῖς, σοφοὶ μετρικοὶ καὶ καλολόγοι ποῦ ἔγραψαν γι' αὐτόν, μυρολογοῦν τὴ φτώχια του ἀκριβῶς γιὰ τὸ μονότονο χορευτικὸ τῆς κανονικῆς τομῆς καὶ διαιρέσεώς του. Κ' οἱ ποιηταὶ ἀγωνίζονται πῶς νὰ τοῦ περάσουν τὴ φτώχια μὲ πολυτονίας, ρυθμοποιίας, μεταβολάς, χωρὶς νὰ τὸν ἀλλάξουν. Ὅταν ἦρθεν ὁ Ρονσάρ, ὁ μεγάλος ἀρχηγὸς τῆς Πλειάδος, ὁ ἀλεξανδρινὸς δωδεκασύλλαβος ἀριθμοῦσε ζωὴ τεσσάρων αἰώνων, εἶχε τομὴ σταθερὴν ἀπαρασάλευτη στὴν ἕκτη συλλαβὴ καὶ χωρίζονταν σὲ δύο μέρη ὅμοια, σὰν καλὴ ὥρα ὁ δικός μας. Ὁ Ρονσὰρ χωρὶς καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνῃ ἄρχισε νὰ τοῦ χαλάῃ τὴν κανονικότητα μὲ τὰ λεγόμενα **ὑπερβατά**· ἀλλὰ τὰ χαλάσματά του εἶνε σπάνια καὶ κάπως ἀδέξια. Ἦρθαν ὁ Μαλέρβης καὶ ὁ Βοαλῶ καὶ πάλι τὸ στένεψαν τὸ μέτρο κανονικά. Ἀλλὰ δυὸ μεγάλοι ποιηταί, ποῦ νομίζονται ὡς μαθηταί των, τίποτε ἄλλο δὲν ἔκαμαν παρὰ νὰ τὸ ξεστενέψουν. Ὁ Ρακίνας ἐτελειοποίησε τὸν Ἀλεξανδρινό· μὲ τί τρόπο; ἁπλούστατα· τοῦ ἔκοψε τὴ μονοτονία· ηὗρε νέας τομὰς ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπίσημη τὴ μεσιανή· πρῶτος ἐταίριασεν ἦχο καὶ ἰδέα, στίχο καὶ ψυχή. Ἀλλὰ οἱ νέοι στίχοι του ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν ἀκόμα καὶ δὲν εἶνε πλούσιοι σὰν τοῦ Λαφονταίν. Τοῦ Λαφονταὶν ἡ δόξα εἶνε πῶς ἀντάμωσε στενώτερα τὴν ψυχολογία μὲ τὴ στιχουργία. Ὁ ἀλεξανδρινός του εἶνε γεμᾶτος ἀπὸ ρυθμικὲς ποικιλίες. Ἐμάζωξεν ὅλα τὰ τυχαῖα καὶ ἀπομονωμένα παραδείγματα προγενεστέρων του ποιητῶν. Μὴ ξεχνᾶτε πῶς δὲ μιλῶ γιὰ τὴν ποικιλία τῶν μέτρων ποῦ μεταχειρίζεται μέσα στὸ ἴδιον ποίημα, ἀλλὰ γιὰ τὴν ποικιλία ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου· φοβερὲς ἔδωσε κατακεφαλιὲς τῆς μιᾶς κανονικῆς τομῆς. Ἀλλὰ ἂς παρηγορούμεθα· τὸ παράδειγμά του ἀπόμεινεν ἄκαρπον ὁλόκληρον αἰῶνα. Οἱ νεώτεροι ἀκολούθησαν τὴν ἄψυχη στιχουργία τοῦ Βοαλῶ, τῶν καθαρευόντων, σὰ νὰ λέμε. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς εἶχε ξεπέσει καὶ ἡ ποίησις. Πρόβαλε τέλος ὁ Ἀνδρέας Chenier, ὁ Γαλλοέλλην. Ξανάθρεψε τὸν ἀλεξανδρινὸ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ρονσὰρ καὶ τῆς Πλειάδος, πάλιν ἐχάλασε τὴ συνειθισμένη τάξι τῆς πλοκῆς τῶν στίχων, καὶ μὲ τὸ ξανάνιωμα τῆς ποιήσεως ἄρχισε καὶ τὸ ξανάνιωμα τοῦ μέτρου. Ἀσυγκρίτως περισσότερον ἀπὸ τὸ Chenier ἐπροχώρησαν στὴν ἀναγέννησι τοῦ στίχου μαζὶ μὲ τὴν ἀναγέννησι τῆς ἰδέας οἱ ρωμαντικοί. «Οἱ στίχοι των, λέει ὁ Σαινμπέβ, γεμᾶτοι, ἀπέραντοι, ἁδροί, πλατεῖς· μιὰ πνοὴ τοὺς συγκρατεῖ ἀδιαίρετους, μονοκόμματους». Τὸ τολμηρότατο καὶ μουσικώτατο ξεδίπλωμα τοῦ ρωμαντικοῦ στίχου τὸ κατώρθωσεν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὅπως καὶ στὴν ποίησι ὅπως καὶ στὴ γλῶσσα. Κι ἂν ἔλειπαν ὅλοι οἱ παραπάνου, φτάνει μόνος ὁ Οὐγκὼ γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ψηλαφητὴν ἰδέα τοῦ τί θὰ εἰπῇ **ρυθμὸς** στὴ γαλλικὴ ποι-

ησι καὶ σὲ κάθε ποίησι. Οἱ ἀλεξανδρινοί του δὲν ξεχειλίζουν μόνον μὲ ὑπερβατά· κλείνουν μέσα τους κάθε δυνατὸ καταμερισμὸ τοῦ δωδεκασυλλάβου καὶ κάθε ἀκανόνιστη τομὴ τῶν μπροστινῶν ποιητῶν, πολὺ συχνότερα, ποικιλώτερα καὶ ρυθμικώτερα ἀπὸ ἐκείνους τοῦ Λαφονταῖν· μέσα σ' αὐτοὺς ἡ κακόμοιρη μεσιανὴ τομὴ κατάντησε νὰ μὴ μπορῇ νὰ ξεμυτίσῃ. Τὸν μεταχειρίζεται μὲ τόση ποικιλία τὸν Ἀλεξανδρινό, ὥστε ἀναπληρώνει μὲ αὐτὸν κάθε ἄλλο μέτρο. Οἱ στίχοι του πότε ἀπὸ κανονικοὶ καὶ σύμμετροι ξεσποῦνε καὶ γλυστροῦν στὸ ἀκανόνιστο καὶ στὸ ἀσύμμετρο, πότε παίρνουν τὸν ἀντίθετο δρόμο, καὶ εἶνε καμωμένοι ἀκριβῶς μὲ ὅλα τὰ **λάθη** ποῦ καταδικάζουν οἱ παλαιοὶ κανόνες. Καὶ ὅμως θαύματα εὐρυθμίας καὶ ἐκφραστικῆς δυνάμεως. Τί γοργὰ τρεχάματα μέσα στὸν ἴδιο στίχο καὶ τί ἀργὰ περπατήματα, τί χαμηλώματα καὶ τί πετάγματα, τί παρατονίες καμωμένες γιὰ νὰ δείχνουν ὡραιότερο τὸν κανονικὸ τονισμὸ ποῦ ἀκολουθεῖ, τί πολυτονίες, τί ἀντιθέσεις φράσεως καὶ προσῳδίας, ἄλλο δρόμο νὰ τραβάῃ αὐτὴ κι ἄλλον ἐκείνη, ὅπως μέσα στὸ μελόδραμα ἡ ὀρχήστρα καὶ τὸ τραγοῦδι, τί τομὴ ἀεικίνητη, τί στίχος ἄξιος τῆς λύρας, ποῦ ἔχει φτερά, καὶ δὲν εἶνε μετρημένος μὲ τὸ διαβήτη! Ἔτσι καθὼς ἡ γλῶσσα, ἔτσι καθὼς ἡ ποίησις, ἔτσι καθὼς ἡ τέχνη, παίρνει δρόμο κι ὁ ρυθμός. Στῶν ρωμαντικῶν τὰ χέρια, καὶ μάλιστα στοῦ λυρικώτατου Μπαμβὶλ ποῦ τοῦ διδασκάλου τὸ παράδειγμα ἐχρησιμοποίησε μὲ τὸ παραπάνου κ' ἔγραψε τὸ περίφημο «Βιβλιαράκι τῆς γαλλικῆς στιχουργίας», ὁ ρυθμὸς καλλιεργεῖται «comme un vol aux infinis coup d'ailes.» Ναὶ μὲν στὸ πλάγι τοῦ Μπαμβὶλ ὁ Λεκόντ Δελὶλ μὲ τοὺς μαθητάς του δουλεύει τὸ στίχο πολὺ κανονικώτερα καὶ πλέον σύμμετρα· ἀλλ' αὐτὸ δὲ θὰ εἰπῇ πῶς φυλάει θρησκευτικὰ τὴν κλασικὴ τομὴ καὶ πῶς διώχνει σὰν πειρασμοὺς τὰ ὑπερβατά· κάθε ἄλλο. Μονάχα στὰ «Βαρβαρικὰ» του ἐλογάριασα ἀρκετοὺς «παρατονισμοὺς κατὰ τὴν τομὴν τῶν στίχων.» Ἀλλὰ ζωντανὴ διαμαρτύρησις ἐναντίον τῆς σκληρότερης αὐτῆς μετρικῆς τῶν Parnassiens εἶνε ὁ Βερλαῖν μὲ τοὺς δικούς του, «ὁ ἀπαράμιλλος καλλιτέχνης τοῦ στίχου», ὅπως τὸν ὠνόμαζε τελευταῖα καὶ τὸ «Ἄστυ». Καὶ ὁ Βερλαῖν τίποτ' ἄλλο δὲν ἔκαμε παρὰ μαχαιριὲς νὰ τραβήξῃ τοῦ κλασικοῦ δωδεκασυλλάβου, καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ, μὲ μερικοὺς δικούς του τρόπους, τὰ μαθήματα τοῦ Μπαμβίλ.

Τὰ χαλάσματα αὐτὰ καὶ τὰ ἀλλάγματα δὲν εἶνε καμμιὰ ἐξαίρεσις ἢ ἀποκλειστικὸ προνόμιο καὶ ἀνάγκη τῆς γαλλικῆς ποιήσεως· εἶνε κοινὰ σὲ κάθε πολιτισμένη ποίησι καὶ δείχνονται τόσο τολμηρότερα ὅσο ζωηρότερα ξεδιπλώνεται καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ ρυθμοῦ, τῆς «ἐν τῇ ἑνότητι ποικιλίας» μὲ ἄλλους λόγους, ἢ τῆς «ἐν τοῖς ὁμοειδέσι ποικιλίας», καὶ τῶν «μεταβολῶν τῆς ἁρμονίας» τῶν ἀρχαίων. Δυστυχῶς σοφὸς καὶ γλωσσογνώστης δὲν εἶμαι. Εἶμαι, μονάχα ἕνας φτωχὸς στιχουργός, ποῦ κάτι ξέρω ἀπὸ τὴν τέχνην μου, καὶ πολὺ συντηρητικός, ποῦ μπορεῖ νὰ θαυμάζω, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀκόμα τὴν δύναμι νὰ ἐφαρμόσω τὰ μεγάλα παραδείγματα. Ὅσοι ἔχουν ὄρεξι νὰ φωτισθοῦν, ἂς πᾶνε νὰ μελετήσουν, νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους πῶς ἐννοοῦσαν τὸ ρυθμὸ οἱ ἀθάνατοι ἀρχαῖοι, καὶ πῶς οἱ ρυθμοὶ τῶν νεωτέρων μπροστὰ στοὺς δικούς των, κατὰ τὴν γνώμη τῶν σοφῶν, εἶν' ἐλεεινὰ μονότονοι, σὰν ψαλτικὸ κανονάρχημα. Ἂς μάθουν ἀπὸ ἄλλους ἁρμοδίους, ἂν δὲν τὸ γνωρίζουν, πῶς οἱ Ἰταλοὶ ἔθρεψαν καὶ πῶς μεγάλωσαν καὶ πῶς μεταχειρίζονται τὸν ἐθνικό τους στίχο τὸν πολύτονον ἑνδεκασύλλαβο, ποῦ ἐκατάντησεν ὁ ἴδιος νὰ εἶνε ἄλλος εἰς τὰ λυρικά, καὶ ἄλλος εἰς τὸ δρᾶμα. Ἂς μάθουν πῶς ἀνάλογα μὲ τοὺς Γάλλους καὶ οἱ Ἄγγλοι μαζὶ μὲ τὴν ποίησι, μαζὶ μὲ τὴ γλῶσσα, ἐλευθέρωσαν καὶ τὸ ρυθμὸ ἀπὸ τὴν ἁλυσίδα τῆς κλασικῆς λεγομένης ἐποχῆς καὶ «λίγυσαν, κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Ταῖν, τὸν **εὐθύγραμμο** στίχο. Τί ἔκαμε κι ὁ μεγαλείτερος ἀπὸ τοὺς ζωντανοὺς ποιητὰς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Swinburne ποῦ θαυμάζεται γιὰ τὸν ὠκεανὸ τῆς ἁρμονίας τὸν προχυνόμενον ἀπὸ τοὺς μουσικώτατους, καθὼς τοὺς λένε, στίχους του; «Ἔπλασε νέους ρυθμούς, μᾶς λέει ἕνας κριτικός· τὸν **ἄνοιξε** τὸν στίχον, εἰς τρόπον ὥστε τὴν τομὴ καὶ τὴ ρίμα τὴν αἰσθάνεται κανεὶς λιγότερο. Καὶ τὴ χάρι τοῦ στίχου του τὴν ἐβάσισε περισσότερο στὴν ἁρμονία τῶν λέξεων παρὰ στὴ μηχανὴ τοῦ μέτρου. Τοὺς **ἐπολλαπλασίασε τοὺς ρυθμούς.**»

Τὸ συμπέρασμα: Ὅσο πλουτίζεται κι ὅσον ὑψώνεται κ' ἡ δική μας ποίησις τόσο θὰ μεγαλώνουν καὶ οἱ **παρατονισμοί**, τουτέστιν οἱ εὐρυθμίες τοῦ πατροπαραδότου

Ταρὰ | τι-οῦ | ὶλ | ιὸ || οὶ | σασὰ | κικὶ | κι!

Γραμματικὴ καὶ γλῶσσα.

Ἀλλὰ δὲ χαλῶ τὸ στίχο· χαλῶ καὶ τὴ γλῶσσα· δὲν ξέρω νὰ τὴν καταρτίσω **ἐπιστημονικῶς**· δὲ μεταχειρίζομαι ὁμοιομόρφους τύπους· δηλαδὴ δημιουργῶ μὲ τοὺς **κανόνας** μου (νὰ κ' ἕνα ὀξύμωρον) «πλήρη γραμματικὴν **ἀναρχίαν**, παραβλάπτουσαν οὐσιωδῶς τὰς προσπαθείας τῶν θελόντων νὰ καθιερώσουν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν.»

Πρῶτα πρῶτα παρατηρῶ εὐσεβάστως ὅτι ὅποιος ἔχει τόση τρεμούλα γιὰ τὴν καθιέρωσι τῆς δημοτικῆς ὥστε νὰ κηρύττῃ ὡς ἀναρχικοὺς ὅσους δὲ φυλάγουν τοὺς «ὁμοιομόρφους» τύπους ποῦ ὀνειρεύεται, εἴτε ἄνθρωπος εἶνε εἴτ' ἐφημερίδα, ἂν θέλῃ νὰ φερθῇ λογικὰ καὶ νὰ μὴν «ὑποστηρίξῃ ἀσυγγνώστως τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐναντίων», ὅπως νομίζει ὅτι τὰ ὑποστηρίζω ἐγώ, θὰ κάμῃ καλὰ πρῶτα κι ἀπ' ὅλα νὰ μὴ τὰ γράφῃ αὐτά, μήτε τίποτε ἀπόσα γράφει, στὴν καθαρεύουσα, ἀλλὰ μόνο στὴ δημοτική. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ, ὁ ἄνθρωπος ἢ ἡ ἐφημερίς, πῶς αὐτὸ εἶνε ἀδύνατον, γιὰ χίλιους δυὸ λόγους κοινωνικούς, βιομηχανικούς, ψυχολογικούς, ἱστορικούς, ὑπηρεσιακούς, δημοσιογραφικούς, καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο. Καὶ θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ πολὺ εὔλογα. Ἀλλὰ θὰ τοῦ ἀνταπαντήσω κ' ἐγὼ πῶς εἶνε σχεδὸν ἐπίσης ἀδύνατο στὸ συγγραφέα, στὸν καλλιτέχνη, στὸν ποιητὴ ποῦ βρέθηκε νὰ ζῇ σὲ μιὰ πόλι ἐδῶ μέσα στὴν Ἑλλάδα, καὶ περικυκλόνεται ἀπ' ὅλον αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ γλωσσικὸν milieu ποῦ ἀνα-

πνέομεν ὅλοι μας, ὅσον καὶ ἂν αἰσθάνεται τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς τὴν τυραννία, τὴ νοθεία καὶ τὴν πεζότητα, ὅσον καὶ ἂν λαχταρῇ ζητῶντας νὰ τὴν πολεμήσῃ, ὅσο κι ἂν τὴν πολεμῇ, τοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ γράψῃ τὴ δημοτική, ὅπως θέλουν ἀπὸ δῶ σοφοὶ κι ἀπὸ κεῖ παπαγαλλίζοντες κήρυκες τοῦ «ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ» τῆς γλώσσας, δηλονότι τῶν νέων γλωσσολογικῶν ἰδεῶν ποῦ διδάσκουν τὴν ἀπόλυτην ὑποταγὴ τῆς γλώσσας σὲ τύπους καὶ φθόγγους αὐστηρὰ καὶ ὁμοιόμορφα λαϊκούς, ὅσο κι ἂν ὑποθέτουμε πῶς εἶνε οἱ ἰδέες αὐτὲς σεβαστές, ὡραῖες καὶ ἀληθινὲς—θεωρητικῶς.

Λυποῦμαι γιατὶ καὶ στὸ ζήτημα τοῦτο δὲν μ' ἀφίνουν τὰ στενὰ σύνορα τῆς «Ἑστίας» νὰ ξανοιχθῶ καθὼς καὶ στὰ περὶ ρυθμοῦ. Ἀλλ' ἰδοὺ σύντομα καὶ σκόρπια σχετικὲς σημειώσεις μερικὲς γιὰ νὰ τελειώνουμε :

— Τὸ νὰ λὲς πῶς «ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη διδάσκει ὁ ποιητὴς δὲν ἠμπορεῖ γράφων νὰ τὸ παρίδῃ» εἶνε τὸ ἴδιο σὰ νὰ λὲς πῶς δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε ποιητὴς χωρὶς νὰ σπουδάσῃ γλωσσολογία ! Ἐξαίσια.

— Ποιοὺς νὰ πρωτοπιστέψω; Ὅσοι μὲ καταφρονοῦν, καὶ μερικοὶ ποῦ δὲ μὲ καταφρονοῦν, ἄλλοι μὲ στιγματίζουν κι ἄλλοι μοναχὰ μὲ δείχνουν ὡς **ψυχαρικόν**. Ἡ «Νέα Ἡμέρα» τῆς Τεργέστης μὲ σκληρότατην εἰρωνία μὲ κατηγοροῦσεν ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες πῶς «ἐκτέμνω ἀσπλάγχνως τοὺς ἀρχαίους θεούς·» ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, πῶς κάνω μὲ τὸ παραπάνου ὅ,τι ὁ ἐπικριτής μου μὲ κατηγορεῖ πῶς δὲν κάνω. Τώρα ἀπὸ τὸ «Ἄστυ» μαθαίνω πῶς εἶμαι ἀντιψυχαρικός. Μήπως εἶμαι καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο ὅσο **παίρνει** νὰ εἶμαι κι ὅσο νομίζω πῶς πρέπει νὰ εἶμαι ;

— Τὴ γραμματικὴ τὴ σέβομαι, τὴ σιγυρίστρα λογικὴ τῆς γλώσσας· τὸ θεμέλιο ποῦ στηρίζει, τὸ λυχνάρι ποῦ φωτίζει, τὸ χαλινὸ ποῦ συγκρατεῖ. Κι ἀπὸ τὸ λεγόμενο **κρᾶμα** καλὸ νὰ βγαίνῃ μιὰ γραμματική. Τὸ ἀνακάτωμα πρέπει νὰ γίνεται κι αὐτὸ μὲ λόγο, μὲ τάξι, μὲ σύστημα. Ἀλλέως, ἔτσι ξεπέφτουμε στὴν ἀναρχία. Ἀλλ' ὅμως ἡ λογικὴ δὲν εἶνε πάντα ἡ ἀλήθεια. Ἀλλ' ὅμως ἡ γραμματικὴ δὲν κάνει τὸ συγγραφέα. Ἕνας ποιητής, κατὰ τὰς περιστάσεις, μπορεῖ καὶ νὰ προσέχῃ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν προσέχῃ σ' αὐτή. Ὁ γλωσσολόγος Breal ἀναφέρει κάπου τὸν ἑξῆς λόγο τοῦ Οὐμβόλδου : «Μέσα στὸ νοῦ μας κρατοῦμε κλεισμένη κι ἀπὸ μιὰ κάποια γραμματικὴ ποῦ ἀργὰ ἢ γλήγορα βάζει τὴ σφραγίδα της κι αὐτὴ στὴ γλῶσσα.» Δὲν πιστεύω στὴν ἀπόλυτην ὀντότητα τῆς γραμματικῆς ὅσο πιστεύω στὴ «μιὰ κάποια γραμματικὴ» καθενὸς γεροῦ συγγραφέως. Ὄργανον μέγα εἶνε καὶ ἡ γραμματική, εἴδωλον δὲν πρέπει νὰ εἶνε. Ἄλλως, τὰ εἴδωλα τὰ ἐσύντριψεν ὁ κ. Ροΐδης.

— Αὐτὴ τὴν ὅλως διόλου θεωρητική, τὴ μεταφυσικὴ σχεδὸν λατρεία τῆς δημοτικῆς δὲν τὴν πολυκαταλαβαίνω. Ξεφωνίζουμε: Ὁμοιομορφία τύπων ! ὄχι ξεχωριστὴ γραμματική ! τί διδάσκει ἡ ἐπιστήμη !. . καὶ τραβοῦμε ἥσυχα τὸ δρόμο μας. Γράψτε μὲ τὰ ξεφωνητὰ λοιπὸν δράματα, μυθιστορήματα, κριτική, ἐπικολυρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ποιήματατα, νὰ ἰδοῦμε ! Τὴ γιομίζουμε μὲ ρόδα τὴ δημοτικὴ καὶ τὴ διώχνουμεν ἀπὸ τὴν Πολιτεία ! Ὄχι δὰ τόσος πλατωνισμός ! Πρέπει νὰ τὴν πάρουμε τὴ Δημοτικὴ καὶ νὰ τῆς δώσουμε θέσι μέσα στὴν Πολιτεία. Κι' ἀφοῦ τῆς δώσουμε θέσι μέσα ἐκεῖ, θὰ ἰδοῦμε πῶς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ ξεφύγῃ κάποιους ἀναγκαιότατους συμβιβασμούς. Ἀλλ' οἱ συμβιβασμοὶ αὐτοὶ θὰ ἰδοῦμε πῶς εἶνε τόσον ὀλίγοι, τόσον ἀκίνδυνοι, καὶ διόλου ταπεινωτικοί. Ὅλους νὰ τοὺς ξεφύγουμε δὲν εἶνε δυνατὸν **ἀνθρωπίνως**. Μονάχη της ἡ ἐπιστήμη εἶνε κάτι ἀφῃρημένο· ἡ ζωὴ εἶνε ἡ πραγματικότης. Τί λέγει στὰ «Ἱστορικὰ καὶ γλωσσολογικὰ ζητήματά του» κι ὁ ἴδιος κ. Ψυχάρης; «Καλὲς οἱ θεωρίες καὶ ἑλκυστικές, ἀλλὰ πρέπει νὰ κατεβοῦμε ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ ν' ἀντικρύσουμε ἀτάραχα τὰ πράγματα».

— Τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη τ' ἀγαπῶ καὶ τὸ θαυμάζω· εἶνε ἀπὸ τὰ λίγα ἔξοχα βιβλία ποῦ ἔχουμε. Ἀλλὰ τοῦ Ψυχάρη τὴν παλληκαριὰ δὲ μπορῶ νὰ μιμηθῶ σὲ μερικά· ἔπρεπε νὰ εἶμαι χωμένος ὡς τὸ λαιμὸ στὴ γλωσσολογία. Τοῦ Ψυχάρη τοῦ ταιριάζει τέτοιος ἱερὸς φανατισμός. Εἶνε ὁ ἱεροφάντης τῆς Γραμματικῆς. Πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἀντιπροσωπεύει μιὰν ἰδέα : τὸν ἀφιλίωτο πόλεμο κατὰ τοῦ γραφομένου καθεστῶτος. Ἄλλος δύσκολα μποροῦσε νὰ ὑψώσῃ τέτοια σημαία. Ἕλλην αὐτός, μακρυὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιστήμων μαζὶ καὶ ποιητής, τὰ βλέπει ὅλα μὲ τὴν ἴδια perspective· ὅλα μικροσκοπικὰ ξεδιαλυμένα καὶ μαζὶ μεγαλωμένα φανταστικά. Γι' αὐτὸν ἡ καθαρεύουσα, κάθε της λόγος, κάθε της φράσις, ἔχει τὴν ἴδιαν ἀξία· εἶνε κάτι τι ποῦ δὲ μιλιέται, ποῦ δὲν καταλαβαίνεται χωρὶς σκέψι, κάτι τι περασμένο, μπαλσαμωμένο, ὅλως διόλου τεχνητὸ καὶ ἄψυχο. Γι' αὐτὸν ὅλα τῆς δημοτικῆς στέκονται καὶ λάμπουν στὴν ἴδιαν ἐπιφάνεια· λόγια της καὶ φράσεις καὶ σχηματισμοὶ ἔχουν μιὰν ἄγγιχτη παρθενιά, σχεδὸν σὰν κάτι μαζὶ δικό μας καὶ ξένο, ὁλόδροσον, ἀριστοκρατικόν, ὅλως διόλου ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν ἄλλη, τὴν καθαρεύουσα. Δὲν κοιτάζει τόσο τί εἶνε ὅσο τί **πρέπει** νὰ εἶνε. Ὁ Καστελὰρ μίλησε στὴν Ἱσπανικὴν Ἀκαδημία γιὰ τὸν «ἐπιστημονικὸ ρωμαντισμὸ» τοῦ Ἴψεν καὶ τοῦ Ἐτσεγκαράϋ· κ' ἐμεῖς πρέπει νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν «ἐπιστημονικὸν ἰδανισμὸ» τοῦ Ψυχάρη.

— Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐμόρφωσε τὸν κ. Ψυχάρην, αὐτὴ ἐμόρφωσε καὶ τὸν κ. Ροΐδην, Ἕλληνα ποῦ ζῇ μέσα στὴν Ἑλλάδα, εἶδε τὰ φοβερὰ χτυπήματα ποῦ κατάφερε τῆς ἐθνικῆς γλώσσας ὁ δασκαλισμός, κ' ἐβάλθη νὰ ψέλνῃ ὕμνους πρὸς τὴ δημοτικὴ καὶ μαζὶ νὰ τὴν ἁλυσσοδένῃ σφιχτότερα—χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ—μὲ τὴν καθαρεύουσα. Μεταξὺ τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Ροΐδη νομίζω πῶς ὑπάρχει τόπος γιὰ γόνιμη φιλολογικὴ καὶ δημιουργικὴ ἐργασία.

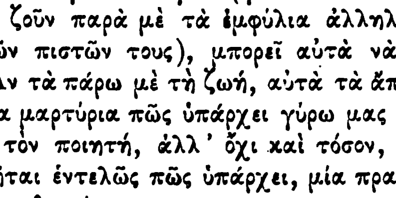
— Ἡ ἐπιστήμη ! θεία, παντοδύναμη. Ὁ θρίαμβος τοῦ αἰῶνος. Πόσα κέρδισαν ἀπ' αὐτὴν ἡ Ποίησις, ἡ Τέχνη, ἡ Γλῶσσα, ἡ Ἰδέα, ἡ Πρᾶξις ! Ἀλλ' ὁ ποιητὴς καὶ ὅταν ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη, δὲ σέρνεται στὰ νερά της· τὴ σέρνει στὰ

δικά του τὰ νερά, δὲν τὴ φέρνει στοὺς στίχους του μὲ τὴ δική της τὴν ἀφῃρημένη, ἀλλὰ μὲ τὴν ποιητική, μὲ τὴν πλαστικὴ μορφή, ὥστε σχεδὸν τὴν κάνει ἀγνώριστη· ἔτσι μεταχειρίζεται καὶ τὴ γλῶσσα τὴν **ἐπιστημονικήν**, ἂς τὴν εἰποῦμε. Ἡ γλῶσσα δὲν πρέπει νὰ προσβάλῃ τὴ δική του θρησκεία τὴν αὐτοκρατόρισσα. Ποιὰ εἶνε αὐτή; Τὸ **Αἴσθημα τοῦ Ὡραίου**. Γιατὶ ὁ ποιητὴς σκοπὸν ἔχει καὶ λατρεύει τὸ Ὡραῖον, ὄχι τὸ ἀληθές· ἢ καλλίτερα, τοῦ ποιητῆ ἡ ἀλήθεια εἶνε ἡ ὀμορφιά. Ὅτι προσβάλλει τὴ θρησκεία του δὲν τὸ χαμπερίζει κι ἂς λέγετ' Ἐπιστήμη ἢ Γραμματική. Τόσο, ποῦ τὸ κάτου τῆς γραφῆς, ὅταν θυμώσῃ, μπορεῖ νὰ εἰπῇ καὶ ὅ,τι ἔλεγε, χωρὶς θυμό, ὁ Λαμαρτῖνος! «Ἡ γραμματικὴ σκοτώνει τὴν ποίησιν· ἡ γραμματικὴ δὲν εἶνε γιὰ μᾶς».

— Γιὰ νὰ φουσκώνουμε σὲ κάθε ψύλλου πήδημα φωνάζοντας «Ἐπιστήμη!», δὲ φτάνει νὰ κλείνουμε μονάχα στὸ μυαλό μας μερικὲς γνώσεις χωνεμένες ἢ ἀχώνευτες. Πρέπει νὰ τὴν καταιβάσουμε ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ νὰ τὴν κλείσουμε στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τὴν Ἐπιστήμη. Καθὼς λέγει ὁ ἥρως τοῦ Ἴψεν, πρέπει νὰ περάσῃ στὸ αἷμά μας, νὰ γίνῃ αἴσθημα. Κ' ὕστερα νὰ ὁρκιζόμαστε στὄνομά της. Ὅ,τι δὲν τὸ θέλει τὸ αἴσθημά μου τί μ' ὠφελεῖ κι ἂν τὸ ἀναγνωρίζει ὁ νοῦς; Τίποτε λογικώτερον ἀπὸ τὸν Κοντισμό· τί μᾶς τὸν κάνει ἀνυπόφορο; τὸ αἴσθημα.

— Δὲν ἔχω καμμιὰ ξεχωριστὴ γραμματικὴ καὶ σχεδὸν καμμιὰν ἀνωμαλία στὴ γλῶσσα τῶν στίχων μου. Ἐξ ἐναντίας σπανιώτατα **δὲν** ἀποδίδω «τὴν δέουσαν σημασίαν» σ' αὐτὸ ποῦ ὀνομάζει δασκαλικὰ ὁ φίλος μου, ἀλλ' ἀδασκάλευτος, ἐπικριτὴς «ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν τῆς γλώσσης.» Μόνον κάποιες ἐξαιρέσεις ἀναγκάζομαι νὰ κάνω τῆς δημοτικῆς, καὶ ἀρκετὰ ἱδανικῆς γιὰ μᾶς, ὁμοιομορφίας. Ἔτσι μεταχειρίζομαι ἀπείραχτες μερικὲς λέξεις τῆς καθαρευούσης ποῦ ἔτσι ἀπείραχτες γροικιοῦνται γύρω μας ἀπὸ τὰ στόματα κ' ἐκείνων ποῦ μιλοῦν ἁπλούστερα καὶ φυσικώτερα τὴ γλῶσσα. Δὲν ἔχω τόπο καὶ γι' αὐτὸ ἀποφεύγω νὰ παραστήσω καὶ νὰ ἐξηγήσω ἐδῶ μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα τὴν εὔλογη κανονικότητα τῶν ἐξαιρέσεών μου. Ἂν τὰ πάρω μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ μὲ τὴ γλωσσολογία ἢ καλλίτερα μὲ κάποιους ἐπιστήμονας καὶ μὲ κάποιους γλωσσολόγους (γιατὶ καὶ οἱ Ἐπιστήμες δὲν ζοῦν παρὰ μὲ τὰ ἐμφύλια ἀλληλοφαγώματα τῶν πιστῶν τους), μπορεῖ αὐτὰ νὰ εἶνε ἄπρεπα. Ἂν τὰ πάρω μὲ τὴ ζωή, αὐτὰ τὰ ἄπρεπα εἶνε τὰ μόνα μαρτύρια πῶς ὑπάρχει γύρω μας ἀσήμαντη γιὰ τὸν ποιητή, ἀλλ' ὄχι καὶ τόσον, ὥστε νὰ τὴν ἀρνῆται ἐντελῶς πῶς ὑπάρχει, μία πραγματικότης: ἡ καθαρεύουσα.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ροΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

Α'.

Ὁ ἥρως μας ἦτο εἰκοσαετὴς καὶ ἀπὸ τριῶν ἐτῶν ποιητής. Ἡ ποίησις αὐτοῦ ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ παροδικὴ καὶ ἀκίνδυνος νόσος πάντων τῶν ἐφήβων· ἀλλ' ἔπειτα παρώξυνεν αὐτὴν πρόωρος ἀτυχὴς ἔρως καὶ ἐπὶ τέλους τὴν κατέστησε χρονίαν ἡ καθημερινὴ συναναστροφὴ μετά τινων ὑποψηφίων καλλιτεχνῶν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ὀλιβιέρον ὁ πατήρ του ἦτο ἄνθρωπος θετικὸς καὶ αὐστηρότατος, ἀποφασίσας καὶ ἐπιμένων ν' ἀσπασθῇ ὁ υἱός του τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Διὰ νὰ τὸν παρασκευάσῃ εἰς τοῦτο τὸν ἔστειλε νὰ διδαχθῇ παρὰ γείτονος διδασκάλου τὴν διπλογραφίαν. Τὸν διπλογράφον τοῦτον διέκρινε τὸ πρώϊμον γῆρας διὰ τοῦ ὁποίου τιμωροῦνται οἱ διάγοντες βίον ἀκόλαστον καὶ χαρτοπαικτικόν. Οὐδ' ἦτο ἀνάγκη νὰ ἦναι τις δεινὸς φυσιογνώστης διὰ ν' ἀναγνώσῃ εἰς τὰς ῥυτίδας τοῦ μετώπου πάσας τὰς κακίας τοῦ κ. Δικαμπῆ. Οὗτος ἦτο νυμφευμένος ἀπό τινων μόνων ἐτῶν μὲ πτωχὴν νέαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξαπατήσει. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μαθημάτων τοῦ Ὀλιβιέρου ἡ κυρία Δικαμπῆ ἦτο εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν καὶ ἔκρυπτεν ὑπὸ ὄψιν κάπως ἀναιμικὴν καὶ ἦθος ἐλεγειακὸν ἱκανὴν προμήθειαν σθένους καὶ πάθους. Οἱ κυανόφαιοι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ συνέβαινεν ἐνίοτε ν' ἀστράψωσι καὶ τὸ ὠχρόν της πρόσωπον νὰ κοκκινίσῃ. Αἱ τοιαῦται ὅμως ἐκλάμψεις ἦσαν σπάνιαι, τὸ δὲ σύνηθες αὐτῆς βλέμμα καὶ μειδίαμα ἦσαν ἤρεμα καὶ μελαγχολικά, ὡς γυναικὸς πολλὰ ἀνεχομένης βάσανα μὲ ἀγγέλου ὑπομονήν, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία θὰ συνεκίνει βαθέως τὴν καρδίαν εὐαισθήτου ποιητοῦ. Ἡ κυρία Δικαμπῆ ἔμενε πολλάκις εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ μαθήματος τῆς διπλογραφίας, ὁτὲ μὲν κύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἐργοχείρου της, ὁτὲ δὲ περιποιουμένη ὠχρὸν καὶ φιλάσθενον θυγάτριον διετές. Ἀλλ' εἴτε κεντῶσα εἴτε ἐκτελοῦσα τὰ μητρικὰ αὐτῆς καθήκοντα εὕρισκε πάντοτε τρόπον νὰ παρουσιάζεται ὑπὸ χαρίεσσαν στάσιν εἰς τὸν Ὀλιβιέρον, ὅστις ἔσπευδε νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, ἅμα ὁ καθηγητὴς ἔστρεφε τὴν ῥάχιν, ἀσχολούμενος νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ τετράδια τῶν ἄλλων μαθητῶν.

Ἑπόμενον λοιπὸν ἦτο νὰ μὴ μάθῃ ὁ Ὀλιβιέρος διπλογραφίαν καὶ ν' ἀγαπήσῃ τοῦ διδασκάλου του τὴν γυναῖκα. Ἑσπέραν τινὰ ἔτυχε νὰ εὑρεθῇ μόνος μετὰ τῆς κυρίας Δικαμπῆ, ἥτις ηὐδόκησε νὰ τοῦ διηγηθῇ πόσον ἦτο δυστυχής, πρὸ πάντων μετὰ τὴν στέρησιν τῆς μικρᾶς της, ἀποθανούσης πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν. Ὁ Ὀλιβιέρος ἐγονυπέτησε τότε πρὸ αὐτῆς, ἔβρεξε τὰς χεῖράς της μὲ θερμὰ δάκρυα καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκφράσῃ τὸν διακαῆ αὐτοῦ ἔρωτα μετὰ τῆς περιπαθοῦς ἐκείνης εὐγλωττίας, ἥτις διακρίνει πολλάκις τὰς ἀγορεύσεις τῶν πρωτοπείρων. Τὴν δήλωσιν ταύτην τοῦ αἰσθήματος

Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Γ'

τὸ ὁποῖον εἶχε μαντεύσει πρὸ πολλοῦ ἠκροάσθη ἡ δέσποινα τῆς καρδίας του μετὰ πολλῆς εὐμενείας καὶ ἐθεώρησε πρέπον ν' ἀνταμείψῃ παραχωροῦσα εἰς τὸν λάτρην αὐτῆς τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐζήτει, τὴν ἄδειαν δηλ. νὰ τὴν ὀνομάζῃ Μαρίαν.

Πλὴν τῆς ἐμφύτου ἀντιπαθείας πρὸς τὴν διπλωγραφίαν εἶχεν ἐπιβραδύνει κατὰ πολὺ τὰς προόδους τοῦ Ὀλιβιέρου ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ φοιτᾷ εἰς τοῦ διδασκάλου του τὴν οἰκίαν. Ὅπως δήποτε, μετὰ ἑξάμηνον φοίτησιν εὑρέθη γνωρίζων ὅσα ἤρκουν διὰ νὰ γείνῃ δεκτὸς εἰς ἐμπορικὸν γραφεῖον. Τοῦτο τοῦ ἀνήγγειλεν ἡμέραν τινὰ αὐτὸς ὁ διδάσκαλός του, προσθέτων ὅμως: « Ἐλπίζω ὅτι τὸ ἀπολυτήριόν σας δὲν θὰ μᾶς στερήσει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς βλέπωμεν. Ὅσον συχνότερα, τόσον καλλίτερα ». Τὴν φράσιν ταύτην ἡρμήνευσεν ὁ Ὀλιβιέρος ὡς ἄδειαν νὰ ἔρχεται καθ' ἡμέραν.

Αἱ καθημεριναὶ αὗται ἐπισκέψεις δὲν ἐφαίνοντο προξενοῦσαι οὔτε δυσαρέσκειαν οὔτε ἀνησυχίαν εἰς τὸν πρώην διδάσκαλόν του, καίτοι κάλλιστα γνωρίζοντα τὸν λόγον αὐτῶν, διότι ἐγνώριζε καὶ πόσον ἀθῷαι ἦσαν αἱ σχέσεις τῆς γυναικός του μετὰ τοῦ νεανίσκου ἐκείνου, τοῦ πτερυγίζοντος εἰς τὰ ὕψη ὑπερνεφέλου πλατωνισμοῦ. Ἡμέραν μάλιστά τινα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ἐπιστολή του πρὸς τὴν Μαρίαν, τὴν ὁποίαν ἤνοιξεν ἐνώπιον αὐτῆς. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν θὰ ὑπέγραφεν ἀδιστάκτως καὶ ὁ σεμνὸς Ἰωσήφ, ἤρχιζε διὰ τῶν λέξεων: « Ἀδελφή μου », τὰς ὁποίας ἐσχολίασεν ὁ κ. Δικαμπῆς δι' ἠχηροτάτου καγχασμοῦ.

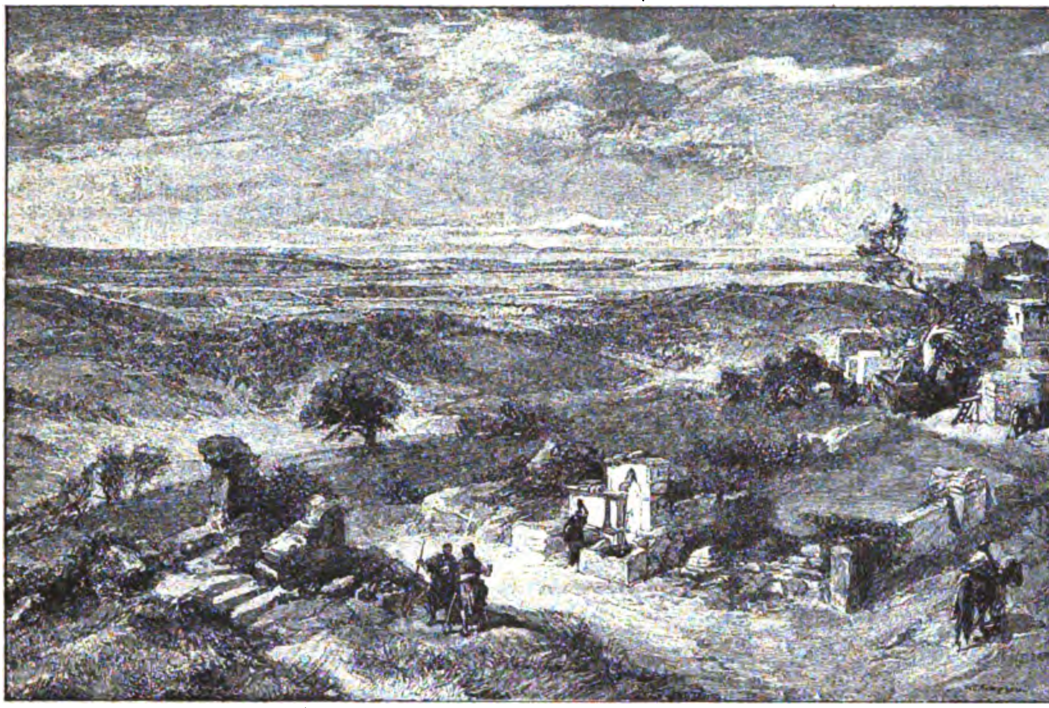
— Μήπως τὸν ὀνομάζεις καὶ σὺ ἀδελφόν; εἶπε γελῶν εἰς τὴν γυναῖκά του. Τοῦτο θὰ ἦτο περίεργον. Πῶς ὅμως δὲν ἐσυλλογίσθητε ὅτι διὰ τῆς ἀδελφότητος ταύτης συμπλέκετε μετὰ τῆς μοιχείας καὶ τὴν αἱμομιξίαν;

— Ὁ Ὀλιβιέρος εἶναι ἀκόμη παιδί, ἀπεκρίθη ἡ Μαρία. Τὸ πρὸς ἐμὲ αἴσθημά του εἶναι θερμὴ φιλία καὶ τὸ ἰδικόν μου πρὸς αὐτὸν ἁπλῆ συμπάθεια καὶ τίποτε περισσότερον. Ἂν ὅμως σὲ δυσαρεστῇ, ἠμπορῶ νὰ εἴπω εἰς τὸν Ὀλιβιέρον νὰ παύσῃ νὰ ἔρχεται.

— Νὰ μὴ τοῦ εἴπῃς τίποτε. Ἀφοῦ δὲν βαρύνεσαι τὸ αἰθέριον αἴσθημά του, ἂς ἐξακολουθῇ νὰ ἔρχεται ὅσον θέλῃ. Τοῦτο μοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον.

Ἡ τοιαύτη ἀδιαφορία τοῦ κ. Δικαμπῆ δὲν ἦτο προσποιητή. Ἀπὸ τὴν γυναῖκά του δὲν ἐζήτει ἄλλο παρὰ νὰ ἑτοιμάζῃ τὸ γεῦμά του καὶ νὰ τὸν ἀφίνῃ νὰ ξεθυμαίνῃ ἐπάνω της ὅταν ἔχανεν εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον. Ἔπειτα ἡ καθημερινὴ παρουσία τοῦ Ὀλιβιέρου τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς πρόφασις διὰ νὰ διασκεδάζῃ μὲ γύναια τῆς ἐσχάτης τάξεως.

Ὁ Ὀλιβιέρος καὶ ἡ Μαρία ἐξηκολούθησαν ν' ἀγαπῶνται ἐπὶ δεκαοκτὼ ἀκόμη μῆνας χωρὶς οὐδ' ἅπαξ νὰ κατέλθωσιν ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ πλατωνισμοῦ εἰς ταπεινοτέρας ἀπολαύσεις. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐξηκολούθει ὁ κ. Δικαμπῆ νὰ χαρτοπαικτῇ καὶ νὰ ὀργιάζῃ, μέχρις οὗ περιπλεχθεὶς εἰς ῥυπαράν τινα ἐπιχείρησιν καὶ καταδιωκόμενος διὰ πλαστογραφίαν ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἐγκαταλείπων τὴν γυναῖκά του χωρὶς προστασίαν καὶ χωρὶς λεπτόν. Τότε κατὰ πρῶτον ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις δὲν ἔμενε μὲ τὴν Μαρίαν παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ ἑσπέρας, ἔμεινε μίαν φορὰν ἀπὸ τὸ ἑσπέρας ἕως τὸ πρωΐ. Ἡ ἀξιομνημόνευτος αὕτη νὺξ ἦτο ἐκ τῶν χειμερινῶν ἐκείνων, αἵτινες φαίνονται ἀτελεύτητοι εἰς τοὺς ἀγρυπνοῦντας δυστυχεῖς καὶ συντομώταται εἰς τοὺς εὐδαίμονας ἐραστάς. Ἡ ἔγερσις ὅμως τῶν ἡμετέρων ὑπῆρξε φοβερά, προκληθεῖσα ἐκ τῆς ἀφίξεως ἐπιστολῆς, διὰ τῆς ὁποίας εἰδοποιεῖτο ἡ Μαρία, ὅτι καταγγελθεῖσα ὡς συνένοχος τοῦ συζύγου της ἔμελ-

Τροία

λεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ συλληφθῇ. Ἡ ἄμεσος λοιπὸν ἀπόκρυψις αὐτῆς ἐπεβάλλετο ἀναποδράστως. Ἀδύνατον ὅμως ἦτο εἰς τὸν Ὀλιβιέρον, τὸν συγκατοικοῦντα μετὰ τοῦ φοβεροῦ πατρός του, νὰ τὴν φιλοξενήσῃ, οὐδ' εἶχεν ἡ δυστυχὴς γνώριμον κανένα ἄξιον ἐμπιστοσύνης. Εἰς τοιαύτην εὑρισκόμενος ἀμηχανίαν ἐνθυμήθη ὁ Ὀλιβιέρος ὅτι ὁ στενὸς φίλος του ζωγράφος Οὐρβᾶνος εἶχε πλὴν τοῦ ἐργαστηρίου του, ὅπου ἔμενεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἄλλο εἰς τὴν αὐτὴν συνοικίαν δωμάτιον, χρησιμεῦον μόνον πρὸς ὕπνον. Ἐπιτυχὼν τὴν παραχώρησιν αὐτοῦ ἔσπευσε νὰ κρύψῃ ἐκεῖ τὴν ἐρωμένην του.

Ὁ Οὐρβᾶνος ἤρχετο ἐνίοτε νὰ περάσῃ τὴν ἑσπέραν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ φιλοξενουμένων. Μετά τινας τοιαύτας ἐπισκέψεις ἦλθε μίαν ἡμέραν νὰ ἴδῃ τὴν Μαρίαν ἐνῷ ἔλειπεν ὁ Ὀλιβιέρος καὶ ἔμεινεν ἱκανὴν ὥραν μετ' αὐτῆς. Ἐπανελθὼν τὴν ἐπιοῦσαν ἔμεινε περισσότερον, καὶ ἀκόμη μακρότεραι ὑπῆρξαν αἱ τρεῖς μετὰ ταύτην ἐπισκέψεις του. Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἐλθὼν ὁ Ὀλιβιέρος τὸ ἑσπέρας εὗρεν ἔρημον τὸ δωμάτιον καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης σύντομον ἐπιστολὴν τῆς Μαρίας, ἥτις τοῦ ἀνήγγελλεν ὅτι τὸ ἄσυλον αὐτῆς εἶχεν ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν οἶκον μιᾶς συγγενοῦς της, παρεκάλει δὲ αὐτὸν θερμῶς νὰ μὴ ἐκτεθῇ ζητῶν νὰ τὴν ἴδῃ, ἀλλὰ νὰ τὴν περιμείνῃ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας τὴν ὀγδόην τῆς ἑσπέρας εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Ἁγ. Σουλπικίου.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐλύπησε καὶ κάπως ἐξέπληξε τὸν Ὀλιβιέρον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰπεῖ πλειστάκις ἡ Μαρία ὅτι οὐδένα ἔχει εἰς Παρισίους συγγενῆ. Ἔτρεξε νὰ τὴν δείξῃ εἰς τὸν Οὐρβᾶνον, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη μετά τινος ἀμηχανίας.

— Τὸ πρωΐ, τοῦ εἶπε, μετέβην νὰ ζητήσω κάτι εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ εὗρηκα τὴν Μαρίαν ἀνήσυχην καὶ φοβισμένην ἐκ τῆς εἰδοποιήσεως ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ ἄσυλόν της. Μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὴν συνοδεύσω, ἐπρόσθεσεν ἀπροσέκτως.

— Τότε ἠξεύρεις ποῦ εἶναι! ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἐπάνω κάτω, ἀπεκρίθη ὁ ζωγράφος, ἀλλὰ τὸ μυστικὸν δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ τὸ εἰπῶ. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ Μαρία εἶναι ἀσφαλὴς ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεται. Ὅπως δήποτε καλὰ θὰ κάμῃς ν' ἀκολουθήσῃς τὴν συμβουλήν της μὴ ζητῶν νὰ τὴν ἴδῃς διὰ μερικὰς ἡμέρας, διότι ἡ ἀστυνομία γνωρίζει τὰς παλαιὰς σχέσεις σου μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ συζύγου της καὶ ἐνδέχεται νὰ σὲ κατασκοπεύῃ καὶ νὰ σ' ἀκολουθήσῃ. Ἂν ἔχῃς σπουδαῖόν τι νὰ τῆς ἀναγγείλῃς ἠμπορῶ νὰ ὑπάγω ἐγώ.

Ὁ Ὀλιβιέρος οὐδὲν ὑποπτεύσας ἀνεχώρησε κατά τι ἡσυχώτερος, τὴν δὲ ὁρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν ὑπῆγε νὰ περιμένῃ τὴν Μαρίαν πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Σουλπικίου. Ἀλλ' ἡ ὥρα παρῆλθε καὶ ἡ ἐρωμένη του δὲν ἐφαίνετο. Ἡ ἀνησυχία του ηὔξανεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, ὅτε εἶδεν ἐρχόμενον τὸν Οὐρβᾶνον.

— Ἡ Μαρία, εἶπεν οὗτος, εἶναι ἄρρωστη καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξέλθῃ ἀπόψε.

— Ἄρρωστη! ἀνέκραξεν ὠχριῶν ὁ Ὀλιβιέρος, ὁδήγησέ με πρὸς αὐτήν.

— Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Μοῦ τὸ ἀπηγόρευσε ῥητῶς.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐκύτταξε κατὰ πρόσωπον τὸν φίλον του, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ τὸ βλέμμα του.

— Ἄκουσε, Οὐρβᾶνε, εἶπε πρὸς αὐτόν, πρέπει

νὰ ἴδω τὴν Μαρίαν ἀπόψε, ἀμέσως τώρα. Ἀδιάφορον μοῦ εἶναι νὰ ἔλθη ἐκείνη ἢ νὰ ὑπάγω ἐγώ. Σοῦ ἀφίνω τὴν ἐκλογήν, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν ἰδῶ.

— Ὅπως θέλεις, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβᾶνος τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο αὐξάνουσα ἡ ἀμηχανία. Πηγαίνω νὰ τῆς εἴπω ὅτι, ἂν καὶ γνωρίζης ὅτι κείτεται μὲ πυρετόν, ἐπιμένεις νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ἐξέλθη μὲ αὐτὸ τὸ κρύον, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ ξεψυχήση εἰς τὸν δρόμον.

— Διατί τότε δὲν θέλεις νὰ μὲ ὁδηγήσης ἐκεῖ ποῦ εἶναι; ἠρώτησε μετὰ γλυκύτητος ὁ Ὀλιβιέρος.

— Διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ σὲ δεχθῇ. Δὲν εἶναι σπίτι της.

— Καὶ σέ, πῶς σὲ δέχεται;

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐραστής της, εἶμαι μόνον φίλος της ἢ μᾶλλον ἰδικός σου φίλος. Ἀλλὰ τί ἀποφασίζεις τέλος πάντων; Αὔριον, μεθαύριον ἢ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ Μαρία θὰ ἠμπορεῖ νὰ ἐξέλθη χωρὶς κίνδυνον τῆς ὑγείας ἢ τῆς ἐλευθερίας της. Καλὰ θὰ ἔκαμνες νὰ περιμένῃς.

— Οὔτε στιγμήν. Πήγαινε νὰ φέρῃς τὴν Μαρίαν.

— Ἀφοῦ τὸ θέλεις πηγαίνω, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβᾶνος ἀπομακρυνόμενος.

Ἀπαισία τότε ἰδέα ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Ὀλιβιέρου, ὅτι ἡ Μαρία ἐκρύπτετο εἰς τοῦ Οὐρβάνου. Ὑπὸ τῆς ὑποψίας ταύτης ἐλαυνόμενος τὸν ἠκολούθησε λαθραίως καὶ εἶδεν αὐτὸν εἰσερχόμενον εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου εἶχε τὸ ἐργαστήριόν του ζωγραφικῆς. Κρυβεὶς εἰς σκοτεινὴν γωνίαν τὸν εἶδε μετ' ὀλίγον νὰ ἐξέλθη, ὄχι ὅμως μόνον, ἀλλὰ μετά τινος κυρίου, τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὸ πρόσωπον.

Ὁ Ὀλιβιέρος ᾐσθάνθη στιγμιαίαν τινὰ ἀνακούφισιν, ὄχι ὅμως καὶ ἐλάττωσιν τῆς ἀνησυχίας του. Πῶς τῷ ὄντι συνέβαινεν νὰ συνεξέλθη ὁ Οὐρβᾶνος, ὁ μεταβὰς εἰς ἀναζήτησιν τῆς Μαρίας, μετὰ τοῦ κυρίου ἐκείνου; Ἂν δὲ ἦτο οὗτος ἡ Μαρία μετημφιεσμένη, πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἡ παρουσία της εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου παρὰ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι συνεκατοίκει ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ; Ταῦτα ἀναλογιζόμενος ἐπέστρεψε τρέχων ὁ Ὀλιβιέρος εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως, ὅπου ἔφθασε πρῶτος.

— Καὶ ἡ Μαρία; ἔκραξε βλέπων τὸν Οὐρβᾶνον προχωροῦντα πρὸς αὐτόν.

— Ἐδῶ εἶμαι, ἀπήντησε φωνὴ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ στόματος τοῦ συντρόφου τοῦ Οὐρβάνου, ὅστις ἦτο τῷ ὄντι ἡ Μαρία ὑπὸ ἔνδυμα ἀνδρικόν.

— Σὺ λοιπὸν ἦσο, ἥτις πρὸ ὀλίγου ἐξῆλθες ἐκ τοῦ . . . Ἀλλ' ἡ φωνὴ τῆς ἐρωμένης του καὶ ἡ αἰφνιδία ἀποκάλυψις τῆς προδοσίας τοῦ φίλου του εἶχον πληγώσει κατάκαρδα τὸν δυστυχῆ, ὅστις ἐκλονίσθη ὡς βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας καὶ θὰ ἔπιπτε κατὰ γῆς, ἂν δὲν εὑρίσκετο ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ τοῖχος τῆς ἐκκλησίας.

— Ὁ δυστυχής! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία σπεύδουσα νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ.

— Μήπως πρόκειται νὰ παραστήσωμεν αἰσθηματικὸν δρᾶμα εἰς τὸ ὕπαιθρον; εἶπεν ἀποτόμως ὁ Οὐρβᾶνος, ἐμποδίζων αὐτήν. Διατί ἐπέμεινες νὰ ἔλθῃς ἐδῶ; Τώρα ἄφισε μας μόνους, νὰ ἐξηγηθῶμεν μὲ τὸν Ὀλιβιέρον. Ἐνώπιόν σου τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ἐπίστρεψε εἰς τὸ σπίτι.

Οὐδέποτε ἐφόβισαν τὴν Μαρίαν αἱ κτηνώδεις τοῦ μεθύσου συζύγου της παραφοραὶ ὅσον ἡ ψυχρὰ ἐκείνη τοῦ ἐραστοῦ της θηριωδία. Ὑπὸ τὸ ἐπιτακτικὸν αὐτοῦ βλέμμα ἐκάμφθη ὡς ἰτέα ὑπὸ τὸ φύσημα ἀνεμοζάλης. Μετὰ βραχὺν δισταγμὸν αἰσθανθεῖσα ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ματαία ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπῆλθεν, ἀφίνουσα τοὺς δύο ἀντιζήλους μόνους εἰς τὴν ἔρημον πλατεῖαν.

Ἡ ψυχρὰ αὔρα τῆς νυκτὸς ἐξήγειρε μετ' ὀλίγον τὸν σχεδὸν λειπόθυμον Ὀλιβιέρον.

— Τί ἔγεινεν ἡ Μαρία; ἠρώτησεν ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι της, δηλ. εἰς τὸ ἰδικόν μου, ἀπήντησεν ἀποτόμως ὁ Οὐρβᾶνος.

— Εἰς τὸ σπίτι της... εἰς τὸ ἰδικόν σου... ἐπανέλαβε μηχανικῶς ὁ Ὀλιβιέρος, λοιπὸν συγκατοικεῖτε. . .

— Μάλιστα, συγκατοικοῦμεν. Τώρα ποῦ τὸ ἠξεύρεις, ἔχεις ἄλλο τίποτε νὰ μὲ εἴπῃς;

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐφάνη ζητῶν ἀπάντησιν, ἀλλὰ τὴν διάνοιάν του εἶχε παραλύσει ἡ σφοδρότης τοῦ πόνου, ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ πνιγομένη ὑπὸ τῶν λυγμῶν δὲν ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ μέχρι τῶν χειλέων του.

— Τί νὰ κάμω μὲ τέτοιο παιδί; ἐψιθύριζε δυσφορῶν ὁ Οὐρβᾶνος, θὰ ἐπροτιμοῦσα ἕνα καλὸν καυγᾶν, παρὰ κλαύματα ἐδῶ, καὶ ἄλλα κλαύματα ὅταν γυρίσω εἰς τὸ σπίτι. Ὁ διάβολος νὰ τοὺς πάρῃ καὶ τοὺς δύο! Ὅτι ἔγεινεν ἔγεινεν, ἔπειτα δὲν πταίω μόνον ἐγώ, ἀλλ' ἄλλο τόσον ἡ Μαρία, καὶ ἀκόμη περισσότερον αὐτὸς ὅπου μοῦ τὴν ἔφερε νὰ τὴν φιλοξενήσω. Ἔλα, ἐπρόσθεσε σείων ὡς δένδρον τὸν Ὀλιβιέρον, εἰπὲς τίποτε, ὕβρισέ με, ἀναθεμάτισέ με διὰ νὰ ἠμπορέσω, ἂν ἔχω ὄρεξιν, ν' ἀπολογηθῶ. Ἐξελόγιασα τὴν Μαρίαν, τοῦτο εἶναι ἀλήθεια, μὴ δὲν ἔκαμες καὶ σὺ τὸ ἴδιον.

Ἀλλ' ὁ Ὀλιβιέρος δὲν ἤκουε τίποτε. Εἰς τὴν κεφαλήν του εἶχε χίλια σήμαντρα, τὰ ὁποῖα ὅλα ἐκωδώνιζαν ΜΑΡΙΑ. Τὰ χείλη του ἦσαν φοβερῶς συνεσταλμένα καὶ ἐφαίνετο ὑποφέρων ὡς ἂν ἐμάσσα ἄνθρακας ἀναμμένους.

— Ἀλλὰ 'μίλησε τέλος πάντων! ἐφώναξεν ὁ Οὐρβᾶνος.

— Ἀλλοίμονον, ἐψιθύρισεν ὁ Ὀλιβιέρος, τοῦ ὁποίου ἐκάμπτοντο τὰ γόνατα, ἂς ὑπάγωμεν νὰ εὕρωμεν τὴν Μαρίαν.

— Τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἀνοικονόμητον, εἶπεν ὁ Οὐρβᾶνος, προσκαλῶν διαβαίνουσαν ἅμαξαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτοποθέτησε τὸν Ὀλιβιέρον, ἐξακολουθοῦντα νὰ κλαίῃ ὡς παιδίον, διατάξας τὸν ἁμαξηλάτην νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὸν ὑποδειχθέντα πατρικόν του οἶκον, καὶ προπληρώσας τὸν δρόμον.

— Ὁ φίλος σας, παρετήρησεν ὁ ἁμαξηλάτης, φαίνεται ἄρρωστος ἢ πολὺ λυπημένος.

— Εἶναι μεθυσμένος, ἀπεκρίθη ὁ Οὐρβᾶνος.

— Καὶ τὸ κρασὶ στάζει ἀπὸ τὰ 'μάτια του. Χὸπ Ξανθοῦλά μου! ἐπρόσθεσε μαστίζων τὴν ἀχαμνὴν φοράδα του. [Ἕπεται συνέχεια]

Στέλνω μετάφρασμά μου τοῦ ὡραίου «βουτηχτῆ» τοῦ Schiller, ὁποῦ ἴσως κριθῇ καλὸ διὰ τὴν «Εἰκονογραφημένην Ἑστίαν», ἂν καὶ ἦναι τόλμημα τέτοιοι ἀδάμαντες νὰ δένωνται μὲ ἄλλο μέταλλο ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἐπρωτοχύθη δι' αὐτούς. Πιστεύω ὅμως ὅτι ἂν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τὸ μετάφρασμά μου ἴσως δὲν θ' ἀνθέξῃ εἰς τὴν σύγκρισιν μὲ τὸ πρωτότυπο, ἀπαγγελλόμενον ὅμως ἀπὸ τεχνίτην ἠθοποιὸν θὰ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς Ἕλληνας ἀκροατάς. Ἡ ἁπλή μας εἶναι γλῶσσα θαλασσινὴ καὶ θαυμαστοὶ καὶ οἱ βουτηχτάδες μας.

Ο ΒΟΥΤΗΧΤΗΣ

1 «Ἱππότης ἄρα, ἢ σκουτάριος τολμᾷ
'ς αὐτὸν νὰ ριχθῇ τὸ βυθό;
Χρυσὸ ποτῆρι 'ς τὰ βάθη πετῶ,
νά, τό 'πιεν ἡ μαύρη ρουφίστρα γοργά.
Ἐκεῖθε ἂν κάνεις τὸ σηκώσῃ ἀπὸ κάτου,
'ς αὐτὸν τ' ἀπαφίνω καὶ ἂς ἦν' χάρισμά του».

2 Καὶ μὲς τῆς Χάρυβδης τ' ἄγρια νερὰ
ἀπ' τὴν κορυφὴ τοῦ σκληροῦ,
τοῦ ὀλόρθου βράχου κ' ἐμπρὸς κρεμαστοῦ
ὁ ρῆγας τὴν κούπα 'ς τὸ κῦμα πετᾷ.
«Καὶ πάλι ἐρωτῶ σας, καρδιὰ ποιὸς θὰ δείξῃ
σὲ τοῦτο τὸ χάος βαθυὰ νὰ βουτήξῃ;»

3 Ἀλλὰ σκουτάριοι κ' ἱππόταις τ' ἀκοῦν
καὶ λόγο δὲν λέγουν, σκυφτὰ
μὲς τ' ἄγριο κῦμα κυτάζουν ποῦ σκᾷ,
τὸ κέρδος χρυσοῦ ποτηριοῦ δὲν ποθοῦν.
Καὶ ὁ ρῆγας καὶ τρίτη φορὰν ἐρωτάει·
«κάνεις ἀπὸ σᾶς νὰ ριχθῇ δὲν τολμάει;»

4 Κι' ὅλοι, ὅπως πρίν, ἀπομένουν βουβοὶ—
Σκουτάριος γλυκός, θαρρετός,
'ς τοὺς φοβισμένους συντρόφους του ἐμπρὸς
προβαίνει καὶ ζώνη πετᾷ καὶ μαντύ·
γυναῖκες τριγύρουθε κι' ἄνδρες τηράζουν
τ' ἀγῶρι τὸ ἐξαίσιον, ὁποῦ ὅλοι θαυμάζουν.

5 Κι ὅπως τοῦ βράχου 'ς τὸ γέρμα πατεῖ
νὰ ἰδῇ 'ς τὸ βυθό, τὰ νερά,
ποῦ 'χε ρουφήσῃ, 'ς τ' ἀπάνου ξερνᾷ
βογγῶντας ἡ Χάρυβδη, καὶ μὲ βοὴ
ὡς νὰ ἦταν βροντῆς μακρυνῆς ἀγρικιῶνται,
μὲ ἀφριὰν ἀπ' τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιῶνται.

6 Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βροντᾷ
σὰν στιά, ποῦ σμιχθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀχνιστὸ
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾷ·
τὸ ἀκένωτο βάθος ποτὲ δὲν ἀδειάζει,
λὲς κι ἄλλη μιὰ θάλασσα ἡ θάλασσα βγάζει.

7 Λουφάζει τέλος τὸ ἄγριο στοιχειὸ
καὶ χάσκει ἀπ' τὴν ἄσπρην ἀφριὰ
σχισμάδα ἄπατη, μαύρη, πλατειά,
'σὰν δρόμος ποῦ βγαίνει 'ς τὸν Ἅδη· μ' ἀχὸ
τὰ κύματα ὀλάγρια, στριφτὰ ρουφημένα,
βυθιῶνται μὲ ὁρμὴ 'ς τὸ σιφοῦνι ἁρπαγμένα.

8 Πρὶν τὸ κυμάτωμα ὀπίσω νὰ ἐλθῇ,
ὁ νέος θερμὰ τὸ θεὸ
βοήθεια κράζει—καὶ ἰδοὺ βοητὸ
σηκόνεται τρόμου κ' εὐθὺς ἡ στροφὴ
μὲς τ' ἄγνωστο σέρνει καὶ κλεῖ τὸν γενναῖον,
νεαρὸ βουτηχτή, ποῦ δὲν φαίνεται πλέον.

9 Καὶ γαληνίζ' ἡ κορφὴ τοῦ νεροῦ,
ἀλλὰ κουφοβράζει βαθυά·
εὔχεται ὁλότρεμη κάθε λαλιὰ
«νά 'ην' ὥρα καλὴ» τ' ἀνδρειωμένου παιδιοῦ·
πλὴν πάντα πλειὸ κούφια τὰ κύματ' ἀκοῦνε
καὶ μὲ καρδιοχτύπι φριχτὸ καρτεροῦνε.

10 «Καὶ ἂν ἦθε ρίξῃς τὸ στέμμα κ' εἰπῇς,
μ' αὐτὸ θὰ γενῇ βασιλιᾶς,
θὰ τὸ φορέσῃ, ἂν κάνεις ἀπὸ σᾶς
τὸ σώσῃ! μιᾶς τόσο ἀκριβῆς ἀμοιβῆς
δὲν μ' ἔπιανε πόθος. Τί κλειοῦν τέτοια βάθη
ψυχὴ ζωντανοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μάθῃ».

11 «Καράβι' ἁρπάζ' ἡ ρουφίστρα συχνὰ
καὶ πᾶν 'ς τὸ βυθὸ μὲ ροπή·
σπασμένο μόνον κατάρτ', ἢ σκαρὶ
ξεβγαίνει ἀπ' τὸ βάραθρο π' ὅλα ρουφᾷ—»
Πλὴν σφύριγμ' ἀντάρας ψηλότατο βγάζει
καὶ πάντα σιμὰ καὶ σιμώτερα βράζει.

12 Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βροντᾷ,
'σὰν στιά, ποῦ σμιχθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀχνιστό,
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾷ,
καὶ ὡς κρότος βροντῆς μακρυνῆς ἀγρικιέται,
μὲ βόγγο ἀπ' τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιέται.

13 Καὶ ἀπ' τῶν κυμάτων τὰ μαῦρα νερὰ
'σὰν κύκνου ἀσπρολόγημα, ἰδές,
καὶ χέρ' ὑψόνεται, καὶ γυαλισταῖς
φανίζονται πλάταις, καὶ λάμνει γοργά,
ἰδές τον, ψηλὰ 'ς τὸ ζερβύ του τινάζει
τὴν κούπα, χαρὰ μὲ νοήματα ἐκφράζει.

14 Πῆρε βαθυὰ καὶ πολὺ τὴν πνοὴ
καὶ τ' ἅγιο χαιρέτησε φῶς.
Κι' ὁ ἕνας τ' ἄλλου πολὺ χαρωπὸς
φωνάζ' «εἶν' ἐδῶ, δὲν ἐπιάσθηκε! ζῇ!
καὶ ἀπ' τῆς καταβόθρας τὸν τάφο γενναῖος
ψυχὴ ζωντανὴν ἐξανάφερ' ὁ νέος!»

15 Ἔρχεται· κι ὅλο τὸν ζώνει μὲ μιὰ
τὸ σύχαρο πλῆθος, κ' ἐμπρὸς
'ς τὸν ρῆγα κλίνει τὰ γόνατ' αὐτός,
τὴν κούπα προσφέρει, καὶ ὁ ρῆγας ματιὰ
τῆς κόρης του ρίχνει, ποῦ πλήθιο κερνάει
κρασὶ λαμπυρό, κ' ἔτσι ὁ νιὸς χαιρετάει·

16 «Νὰ ζήσῃ ὁ ρῆγας! χαρὰ 'ς τὴν ψυχή,
ποῦ πνέει 'ς τὸ ρόδινο φῶς!
Κεῖ κάτου εἶν' ὅμως τρομάρα ὁ βυθός·
θνητὸς τοὺς θεοὺς ὦ! νὰ μὴν προκαλῇ
κ' ἐκεῖνα ποτέ του νὰ ἰδῇ μὴν ποθήσῃ,
ποῦ τοῦ 'χουν 'ς τὴ φρίκη τοῦ σκότους βυθίσῃ».

17 «'Σὰν ἀστραπὴ ἐβουλοῦσα γοργά,
νά, μ' ἄγρια μοῦ χύθηκε ὁρμὴ
μὲς ἀπὸ βράχου σπηλιὰ μιὰ πηγή·
τῶν δυὸ ρεματιῶν ἡ μανία μ' ἁρπᾷ,
'σὰν σβοῦρο μὲ στρίφει τριγύρω μὲ ζάλη,
ἀνώφελ' ἡ ἀντίστασι ἐστάθη κ' ἡ πάλη».

18 «Τότε ὁ θεός, ὅπου κράζω βοηθὸ
εἰς ἄκρου κινδύνου στιγμή,
μοῦ δείχνει ξέρα βαθυὰ πεταχτή,
εὐθὺς τὴν ἀδράχνω, ἀπ' τὸ θάνατο γλυῶ·
καὶ 'ς τὰ μυτερὰ κεῖ κοράλλια κρεμιότουν
καὶ ἡ κούπα, ποῦ 'ς τ' ἄπατ' ἄλλιῶς θὰ βυθιότουν».

19 «Ὅτ' εἶχα κάτουθε βάθος βουνοῦ
καὶ ὁμοῦ πορφυρὴ σκοτεινιά,
κ' ἐνῷ 'χαν ἄκοπη νέκρα τ' αὐτιά,
τὰ μάτια κυτοῦσαν τὴ φρίκη βυθοῦ,
ποῦ μὲς ταῖς ταρτάρειαις του σειόνταν σχισμάδες
δρακώνια καὶ ἀσκάλαβοι κι' ἄλλαις μαυράδες».

20 «Μαῦρα βρυάζαν καὶ ἀνάκατα ἐκεῖ
'σὰν δύσμορφοι σβῶλοι στριφτὰ
ἢ ρίναις, πῶχουν ἀγκίδια φριχτά,
τὸ τέρας ἡ σφύραινα, ἡ τόσο δεινή,
καὶ ὡς θάλασσας ὕαινα δείχνει 'ς ἐμένα
φοβέρισμα ὁ πόρφυρας δόντι' ἀγριεμένα».

21 «Ἐκεῖ κρεμάμενος τρόμο ἀγρικῶ,
ἐγὼ νά 'μαι ἡ μόνη καρδιά,
ποῦ ζῇ μὲ ἴσκιαστρα μὲς τὴν ἐρμιά,
'ς ἀνέλπιδο βάθος, μακρὰ 'π' τὸν ἠχὸ
τῆς παρηγορήτρας τοῦ ἀνθρώπου ὁμιλίας,
μὲ τέρατα ὁμοῦ τῆς πικρῆς μοναξίας».

22 «Μοῦ ἔφριξε ὁ νοῦς· πλοκαμοὺς ἰδοὺ σειεῖ
συρτὰ πρὸς ἐμένα ἑκατὸ
θεριό, ποῦ θὲ νὰ μ' ἀδράξῃ· ἀπολνῶ
'ς τοῦ τρόμου τὴν τρέλλα κοράλλου κλαρί,
ὁποῦ ἔσφιγγα· ἀμέσως μὲ λύσσα μ' ἁρπάζει
τὸ ρεῦμα—εὐτυχία ποῦ ἀπάνου μὲ βγάζει».

23 Σχεδὸν ξιππάσθη 'ς τὸ διήγημ' αὐτὸ
ὁ ρῆγας καὶ λέγει τοῦ νιοῦ
«Δική σου ἡ κοῦπα· κ' ἰδοὺ τοῦ χεριοῦ
τὸ πλειό μου σοῦ τάζω πετράδι ἀκριβό,
ἂν ἤθελες πάλι τολμῶντας μοῦ μάθῃ
τί στέκει μὲς τ' ἄκρα τῆς θάλασσας βάθη».

24 Τὸ ἀκού' ἡ κόρη κ' εὐθὺς λαχταρεῖ
καὶ λέγει μὲ χεῖλη γλυκὰ
«Πατέρα, φθάνουν παιγνίδια σκληρά!
Σοῦ βάσταξε ἀγῶνα, ποῦ δὲν εἰμπορεῖ
κάνεις, καὶ ἂν τὸν πόθο δὲν ἦθες δαμάσῃ
προσκάλεσε ἱππότη νὰ τὸν ξεπεράσῃ».

25 Τὴν κούπ' ἀδράχνει του ὁ ρῆγας εὐθὺς
καὶ μὲς τὸ βυθὸ τὴν πετᾷ·
«Ἂν πάλι μιὰ μοῦ τὴ φέρῃς φορά,
ὁ πρῶτος ἱππότης μου θά 'σαι καὶ αὐτῆς
τὰ χεῖλη, ποῦ σπλάχνος γιὰ σὰ δείχνουν τώρα,
φιλεῖς ὡς νυμφίος 'ς τὴν ἴδια τὴν ὥρα».

26 Οὐράνια παίρνει τον τότες ἀνδριά,
τοῦ ἀστράφτ' ἡ βλεψιὰ τολμηρή,
θωρεῖ ποῦ κόκκινη ἐγίνη καὶ ἀχνὴ
ἡ εὔμορφ' εἰδή της σὲ λιγοθυμιά,
καὶ ὁ πόθος γιὰ τέτοιο βραβεῖο 'ς τὰ κάτου
τὸν σπρώχνει καὶ ὁρμᾷ ἢ ζωῆς, ἢ θανάτου.

27 Καὶ ἀκοῦν τὸ κῦμα, ποῦ ἀπάνου γυρνᾷ,
καὶ ἀχὸς προμηνᾷ το βροντῆς,
καὶ σκύφτουν κάτου μὲ βλέμμα στοργῆς·
ἐρχόνταν, ἐρχόνταν τὰ πλήθια νερά,
βογγοῦσαν ἀπάνου, βογγοῦσαν 'ς τὰ βάθη,
πλὴν δὲν ξαναφέραν τὸν νέο ποῦ ἐχάθη.

Μετάφρασις ΓΛΑΥΚΟΥ ΠΟΝΤΙΟΥ

Το Βιολοντσελλο

Κάθισε ὁ νέος ὁ μουσικὸς στὴν καρέγλα, κι ἄρχισε νὰ παίζῃ τὸ βιολοντσέλλο. Μὲ τὴν πρώτη του δοξαριὰ βγῆκε ἕνας γλυκὸς καὶ θλιβερὸς στεναγμός. Κατόπι ἦρθαν οἱ ἄλλες οἱ δοξαριές, ἡ μιὰ πὰς στὴν ἄλλη, καθεμιὰ μὲ διαφορετικὴ γλύκα, μὲ διαφορετικὸ πόνο, κι ὡς τόσο ὅλες ἕνα πρᾶμα σοῦ ἔλεγαν, μιὰ λύπη, ἕναν καημό. Τὸν καημὸ μιᾶς ἐποχῆς ποῦ πέρασε, καὶ ποῦ δὲ θὰ ξανάρθῃ. Εἴτανε δυὸ μελωδίες μέσα στὸ σκοπό· ἡ μιὰ ἡ μελῳδία σέφερνε στὴν ἀγάπη τῆς νιότης, ποῦ κάθε της λέξη καὶ κάθε της στοχασμὸς εἴτανε σὰν τοὺς τόνους αὐτῆς τώρα τῆς μουσικῆς, βαθειούς, γλυκοὺς καὶ καθάρια παιγμένους. Ἡ ἄλλη ἡ μελῳδία ἤρχονταν καὶ κρυφομιλοῦσε μὲς στὴν ψυχή σου καὶ σοῦ ἔλεγε πῶς ἡ εἰκόνα ἐκείνη τῆς παλιᾶς τῆς ἀγάπης εἶνε μακριά, πολὺ μακριά, πῶς εἶναι περασμένη καὶ πῶς δὲ θὰ ξανάρθῃ. Κι ὅ,τι πήγαινε ἡ ψυχή σου ν' ἀναστενάξῃ, πρόκαμνε τὄργανο καὶ σοῦ τὸν ἔκφραζε τὸν καημό της, κ' ἔλεγες πῶς ἦταν ἡ ψυχή σου ἐκείνη ἡ μουσική. Σ' ἔπιανε τότες ἀνατριχίλλα παράξενη, σοῦ ἐρχότανε νὰ πᾶς καὶ νὰ τ' ἀγκαλιάσῃς ἐκεῖνο τὄργανο τὸ ζωντανό, τὸ συμπαθητικό, τὸ καρδιοκαμένο, ποῦ σοῦ λέει ὅσα στόμα νὰ λαλήσῃ καὶ κοντύλι νὰ γράψῃ δὲν μπόρεσε, ποῦ πλημμυρίζει τὸν ἀέρα μὲ τὰ κρυφότερα καρδιοχτύπια, μὲ τὶς κρυφότερες λαχτάρες τῆς πονεμένης καρδιᾶς μας.

Σταμάτησε τὄργανο, κ' ἔμεινε ἡ ψυχή μου συγκινημένη κ' εὐχαριστημένη, ποῦ ἂν δὲν τὴν ἔννοιωσαν ἄλλοι, τὴν ἔννοιωσ' ἕνα βιολοντσέλλο. Σηκώθηκαν κ' ἔφυγαν ὅλοι, κ' ἔμεινε ὁ μουσικὸς καὶ τὄβαλε στὴ μαύρη τὴ θήκη του τὄργανο. Κι ἄρχισα νὰ τοῦ λέγω τί ἀξιοθαύμαστο πρᾶμα αὐτὸ τὸ μεγάλο βιολί, ἕνα ξύλινο κουτὶ ἐκεῖ πέρα μὲ μερικὲς χόρδες, καὶ νὰ σοῦ βγάζῃ τόσο βαθυσήμαντες μελῳδίες.

— Τὸ βλέπεις αὐτό; μοῦ λέει, δείχνοντας τὸ δοξάρι· δίχως αὐτό, τὸ βιολοντσέλλο τίποτις νὰ πῇ δὲν μπορεῖ.

— Μὰ γιὰ τὴν *τέχνη*, τί λές; τοῦ κάνω τότες. Εἶναι δίκηο νὰ τὴ θυμούμαστε καὶ τὴν τέχνη.

— Ναί, εἶνε φυσικὰ κ' ἡ τέχνη. Μὰ πάλι μήτε τὸ δοξάρι, μήτε ἡ τέχνη δὲ θὰ σώνανε νὰ κάμουν τὴ ψυχή σου νὰ πονέσῃ ἂν δὲ βρίσκονταν ἄνθρωπος ποῦ ἔπαθε ὅσα ἔπαθες, κ' ἔννοιωσε ὅσα ἔννοιωσες καὶ τἄστρωσε ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ χαρτί.

Καὶ κούνησα σοβαρὰ τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ κατάλαβα πῶς δὲν εἶταν τὸ βιολοντσέλλο, μήτε ὁ μουσικὸς ποῦ μὲ μάγεψε, μόνο μιὰν ἄλλη καρδιὰ ποῦ ἔπαθε καὶ πόνεσε καὶ κείνη σὰν τὶς δικές μας καρδιές, κ' ἔρχεται κάθε λίγο καὶ μᾶς λέει τὸν πόνο της καὶ τὸν πόνο μας σὲ γλῶσσα οὐράνια.

Α. Ε.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Η ΓΥΝΑΙΚΟΠΕΤΡΑ

Δημώδης Ναξιακὴ παράδοσις.

'Σ τὸ δρόμο ποῦ πάει ἀπὸ τὰ Μονοίτσια[1] γιὰ τὸν Κυνίδαρο[2], βρίσκεται κατάχαμα μέσ' τὴ στράτα, περάσοντας τὴ βασιλικὴ[3], μιὰ πέτρα μακρουλὴ καὶ μεγάλη καὶ τήνε λένε γυναικόπετρα. Δὲν εἶναι ὅμως ἀληθινὴ πέτρα παρὰ εἶναι ἄθρωπος. Καὶ στάσου νὰ 'δῇς πῶς:

Μιὰ φορά, τὸν παλαιὸ καιρό, ἦτανε μιὰ κοπελοῦδα ὤμορφη καὶ καλοστευγάμενη[4] κ' ἐκάθουντανε μοναχή τση 'ς ἕνα τση συνέπαρμα[5] κοντὰ 'ς τὰ Μονοίτσια. Ἡ κοπελοῦδα εὐτὴ δὲν ἤθελενε μηδὲ δοῦλα μηδὲ καμμιὰ παραδουλεύτρα, παρὰ ὅλαις ἡ λάτραις τοῦ σπιτιοῦ ἐπερνούσανε ἀπὸ τὸ χέρι τση. Ὁλημερὶς τσῆ 'μέρας ἦτανε ἀνεσκουμπωμένη κ' ἐδιανεύγουντανε[6] μέσα 'ς τὸ σπίτι· ἐκείνη ἐζύμωνενε, ἐκείνη ἐφουρνοπολέμανε κ' ἐδιάρμιζενε[7] μοναχή τση κάθε πωρνὸ ὅλο τὸ σπίτι σὰν καλὴ νοικοκυουρά, γιατὶ πολὺ ἀνετροπιάζουντανε[8] μὲ τὴ βρωμοσύνη καὶ τὴν ἀνεκατωσοῦρα.

Μιὰ ταχυτερνὴ ἐσηκώθηνε τὴν ὥρα ποῦ κεντροβόλανε ὁ νήλιος κ' ἐχαζιρεύγουντανε ν' ἀρχινίξῃ πάλι νὰ λατρεύγεται[9] μέσα 'ς τὸ σπίτι καὶ νὰ τὸ συγυρίζῃ· μὰ ἐκείνη τὴν πρωινὴ εἶχεν ἡ καρδιά τση μεγάλη βαρυγόμισι[10] σὰν νὰ τσῆ μέλλουντανε τίοτις κακό. Δὲν τήνε χωρούσανε μηδὲ τὰ μέσα μηδὲ τὰ ὄξω· καὶ γιὰ νὰ δώσῃ τσῆ καρδιᾶς τση ἀγέρα, ἤβαλενε τὴ μαουλίκα τση[11], ἤπηρενε τὴν ἀνέμη τση καὶ πῆενε σὲ μιὰ ντροσιά γιὰ νὰ τυλίξῃ λιάκι μῖτο ποῦ εἶχενε. Τόμου ἤκατσενε ἀκούει ἀσάλαο[12] ἀπὸ πίσω τση μέσα 'ς ἕνα σύρρυακο[13]. Κάνει ἐτσά, εἶντα νὰ 'δῇ; Θωρεῖ κ' ἐξεμπρόβαιρνενε ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὰ κλαδιὰ ἕνας ἄγριος, δουλειασμένος καὶ μακροτάνταλος[14] Τοῦρκος μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι καὶ πάαινενε ἀλάπατ' ἀλάπατα[15] γιὰ νὰ χυταρώσῃ κατὰ 'πάνω τση. Καθὼς τόνε θωρεῖ ἡ κοπελοῦδα μπήει τὸ μονόφωνο ποῦ ἡ μουγκαλιαῖς τση ἐκούουντανε 'ς τὸ χωριό· μὰ ποιὸς νὰ πάῃ νὰ τήνε διαφεντέψῃ ποῦ ἐφοβούντανε ὅλοι γιατὶ ἐτότες ἐρίζανε οἱ ἀλλόφυλοι τὸ νησὶ τσῆ 'Αξιᾶς κ' ἐχαλούσανε τσῆ ἀθρώποι ἐτσὰ ἄφου κατάφου;[16]. 'Εγίνηνε πιὰ μέσ' τὸ χωριὸ ἕνα μεγάλο σύθρηνο· ἡ γυναῖκες ἐτρέχανε κ' ἐσυρομαδηούντανε[17] κ' ἐτσιμπομα(γ)ουλιάζουντανε ἀπὸ τὴν ἀπερπισία τωνε, γιατὶ ἐξέρανε τὴν παροιμία ποῦ

[1] Χωρίον τοῦ δήμου Τραγαίας.
[2] Ὡσαύτως.
[3] Παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου 'Ισιδώρου.
[4] Ἡ λέξις σημαίνει ἰδίως τὴν ἔχουσαν τρόπους εὐγενεῖς καὶ ἐνδεδυμένην κοσμίως.
[5] 'Εξοχικὸν οἴκημα.
[6] 'Ησχολεῖτο εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας.
[7] ='Εταχτοποίει.
[8] =τῷ ἀποτροπιάζομαι.
[9] Νὰ ἐργάζηται.
[10] =Μελαγχολίαν.
[11] Μέγα μανδήλιον δι' οὗ καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον.
[12] Ταραχήν τινα.
[13] Μέρος ἐν ᾧ συναντῶνται διάφορα ῥυάκια καὶ ἐκεῖθεν συρρέουσιν.
[14] Μακροτάνταλος λέγεται ἐν Νάξῳ ὁ ἔχων ὑψηλὸν ἅμα καὶ ἄκομψον ἀνάστημα.
[15] 'Ακροποδητί.
[16] Ἄνευ αἰτίας, αἰφνιδίως.
[17] 'Απέσπων τὴν κόμην των.

λέει πῶς σὰ θωρῇς τοῦ γειτόνου σου τὸ σπίτι καὶ κάβγεται, καρτέρα καὶ γιὰ τὸ δικό σου. Καὶ ὅμως ἡ κοπελοῦδα δὲν τὰ παρασάστισενε καθόλου, παρὰ ξαπολᾶ τὴν ἀνέμη τσηκαί, μὲ μεγάλη ἀλεστοσύνη, λιχνιέται ὄξ' ἀπὸ τὸ χωράφι καὶ τὸ βάνει 'ς τὰ ποδάρια· μὰ ἔλα ποῦ ὅσον ἤνοιωθενε ἀπὸ πίσω τση τὸν Τοῦρκο νὰ τήνε κυνηᾷ ἐκόβγουντανε τὰ ἤπατά τση καὶ δὲν εἶχενε νάχαρα[1] νὰ τρέχῃ καλά; ἤκανενε ὅμως δυναστεία τοῦ ἑαυτοῦ τση κ' ἤτρεχε ὅσον ἐμπόριενε, μὰ 'ς τὰ ὑστερνὰ ὅμως ἐλαχάνιασενε κ' ἐσταμάτηξενε λιάκι γιὰ νὰ ξελαφάξῃ. 'Ετότες ὁ μακροτάνταλος εὐτός, μὲ δυὸ τρεῖς γλάτζοι, τὴν προφταίρνει! Πρὶ προκάμῃ ὅμως νὰ βάλῃ χέρι ἀπάνω τση, γυρίζει ἡ καπελοῦδα καὶ λέει τοῦ Θεοῦ: «Κάμε με, Θεέ, καλλίτερα ἐτούτῃ τὴν ὥρα πέτρα παρὰ νὰ πέσω ζωντανὴ 'ς τὰ χέρια τοῦ Τούρκου». Καὶ 'ς τὸ πάτημα γίνεται πέτρα καθὼς καὶ ἡ ἀνέμη τση ποῦ ἀκόμα τὴ σήμερο ὑπάρχει κ' εὐτὴ ἐκεῖ παρακάτω.

Τόρα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ περάσανε τόσα καὶ τόσα χρόνια ἀμέτρητα, μπορεῖ πάλι ἡ πέτρα εὐτὴ νὰ γενῇ κοπελοῦδα σὰ βρεθοῦνε τρεῖς Μαρίαις νὰ κάμουνε «μονημερίτικο πανὶ» νὰ τὸ ῥίξουνε ἀπάνω τση. 'Ετότες ὄχι μόνου ἡ γυναικόπετρα θὰ γενῇ κοπελοῦδα, παρὰ καὶ ἡ ἀνέμη τση θὰ γενῇ πάλι ξύλινη καὶ θὰ γυρίζῃ.

Τόρα θὰ μ' ἀρωτήξῃς κ' εἶντά 'ναι τὸ «μονημερίτικο πανί». Δὲν εἶναι καὶ καένα δύσκολο πρᾶμμα· μὰ συφωνοῦνε νὰ τὸ κάμουνε; Δὲ συφωνοῦνε, ποῦ ἂν ἐσυφωνούσανε δὲν ἤθελα νά 'χουνε τόρα τόσα χρόνια τὴν κοπελοῦδα ἐκεῖ κατάχαμα ποῦ, καθὼς ἔχουνε νὰ 'ποῦνε, νοιώθῃ καὶ τὰ καταλαβένῃ ὅλα.

Γιὰ νὰ γενῇ εὐτὸ τὸ πανί, καὶ νὰ κάνῃ ἐνέργεια, πρέπει ἡ τρεῖς Μαρίαις νὰ σηκωθοῦνε τσῆ αὐγαῖς, μέσ' τὰ χαλάσματα τσῆ νύχτας, νὰ πᾶνε 'ς τὸ χωράφι, νὰ μαζέψουνε ὅσες σβοῦρες μπαμπάκι χρειάζεται καὶ νὰ στραφοῦνε μονομιᾶς 'ς τὸ χωριὸ νὰ τὸ ξεβαδουλίσουνε, νὰ τὸ ξεμαγγανίσουνε, καὶ τέλος πάντω νὰ τὸ κάμουνε ὅπως χρειάζεται καὶ νὰ μὴν τὸ δόσουνε σὲ καμμιὰ ἀνεφαντοῦ γιὰ νὰ τὸ 'φάνῃ, παρὰ ἡ ἴδιαις νὰ τὸ στήσουνε 'ς τὴ κρεββαταριὰ[2] καὶ ἡ ἴδιαις νὰ τὸ 'φάνουνε τὴν ἴδια 'μέρα καὶ νὰ τό 'χουν ἕτοιμο νὰ τὸ ῥίξουν ἀπάνω τση πρὶ βουτήξῃ ὁ νήλιος, γιὰ νὰ 'δῇ ἡ κακορρίζικη τὸ φῶς τσῆ 'μέρας, ποῦ κόσμο ἀκούει καὶ κόσμο δὲ θωρεῖ.

'Εν Νάξῳ.

ΜΙΧ. ΙΑΚ. ΜΑΡΚΟΠΟΛΙΣ

ΔΙΑΤΙ ΚΑΠΝΙΖΟΜΕΝ

Δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἴσως θέμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐλέχθησαν, ἐγράφησαν, ἐσυζητήθησαν περισσότερα. Σύλλογοι πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι κατὰ τοῦ καπνίσματος καὶ ἀστυνομικαὶ διατάξεις ἀπαγορεύουσαι αὐτὸ δημοσίᾳ εἰς τοὺς ἀνηλίκους, ἰδίᾳ ἐν 'Ελβετίᾳ. 'Επ' αὐτοῦ, περὶ τῆς προξενουμένης δηλ. ἐκ τοῦ καπνίσματος ὠφελείας ἢ ζημίας, ἠσχολήθησαν πλειστάκις οἱ ἐπιστήμονες, ἐξηνέχθησαν γνῶμαι τὸ πλεῖστον κατὰ—ἐνῷ ἐν τούτοις αὐτοὶ οἱ ἐκφέροντες τὰς καταδικαστικὰς ταύτας γνώμας ἐκάπνιζον κατὰ κόρον. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ

[1] Δυνάμεις.
[2] Ὁ ὑφαντικὸς ἱστός.

ζήτημα διατελεῖ εἰσέτι εἰς ἣν καὶ πρότερον θέσιν καὶ θὰ διατελῇ, φρονοῦμεν, ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πολλοὶ καπνίζουσι διότι τοὺς ἀρέσει τὸ κάπνισμα. Ἡ πλειονότης ὅμως τῶν καπνιστῶν σκέπτεται περὶ τοῦ καπνίσματος ἐξ ὑψηλοτέρας ἀπόψεως, τῆς τοῦ καθήκοντος. Διὰ πολλοὺς πάλιν εἶναι ἁπλοῦν ζήτημα συνηθείας. Ἕνεκεν τῆς πλημμελοῦς ἐπιβλέψεως ἀποκτῶμεν τὴν συνήθειαν τοῦ καπνίζειν ἐξ αὐτῶν τῶν σχολικῶν βάθρων· ὅταν δὲ καταστῶμεν πλέον ἄνδρες ὑποβαλλόμεθα εἰς ἰατρικὴν ἐξέτασιν· εἰς τὸν ἰατρὸν ἀπόκειται τότε νὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν πρέπει, ἐὰν δηλ. εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὑγείαν μας νὰ παύσωμεν τὸ κάπνισμα ἢ ὄχι. Καὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ τηροῦντες τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαταγὴν τοῦ ἰατροῦ. Κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ ἰατρικαὶ αὗται ἀποφάσεις συμβουλεύουσιν ὅτι θὰ ἦτο ἐπιβλαβὲς διὰ τὸ ὀργανικὸν σύστημα νὰ παραιτήσῃ τις τὸ κάπνισμα ὅταν ἅπαξ ἀπέκτησε τὴν τοιαύτην συνήθειαν. Εἶναι βεβαίως γνωστὸν ὅτι ὑπάρχουσιν ἰσχυροὶ χαρακτῆρες δυνάμενοι νὰ ἀποβάλωσι κακήν τινα ἕξιν ἄνευ σοβαροῦ κινδύνου τῆς ὑγείας των. Οὐδὲν ἧττον ὁ κίνδυνος ὑπάρχει πάντοτε.

Καὶ ἤδη ἐγείρεται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ζήτημα: Εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς τοιοῦτον κίνδυνον; Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἐὰν δὲν εἴμεθα δεσμευσμένοι δι' οἰκογενειακῶν δεσμῶν καὶ ὅλως διόλου κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκτελοῦμεν τὸ πείραμα μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδότος. Διαφέρει ὅμως τὸ πρᾶγμα ἐὰν ἔχωμεν οἰκογένειαν ἐξαρτωμένην ἀφ' ἡμῶν· πρέπει τότε νὰ σκεφθῶμεν ἐπὶ πολὺ περὶ τῆς τύχης αὐτῆς ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ ὀργανισμός μας δὲν ἤθελεν ἀνθέξῃ εἰς τὴν τοιαύτην μεταβολὴν συνηθείας. Καὶ κοινοῦ νοῦ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ὁ ἰατρός του συνεβούλευσε νὰ παύσῃ τὸ κάπνισμα, βλέπει ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ὄχι σπανίως ἡ πρὸς τὸν ἰατρόν του πεποίθησις διασείεται.

Ὅπως ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦντες τὸ κάπνισμα, διότι συνειθίσαντες ἅπαξ ἐκ νεανικῆς ἡλικίας ἔλαβον συμβουλὴν παρὰ τῶν ἰατρῶν των νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσι νὰ τὸ παύσωσι, τοιουτοτρόπως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ καπνοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας των. Εἶναι ἐπίσης πολὺ σύνηθες νὰ καπνίζῃ τις καὶ πολὺ μάλιστα, διότι ἐννοεῖ ὅτι ὁ καπνὸς αὐξάνει τὰς δραστικάς του δυνάμεις· διὰ τοῦτον ὁ καπνὸς εἶναι θαυμάσιος· ἡ νωθρὰ ἰδιοσυγκρασία του διὰ τοῦ καπνοῦ ἐξερεθίζεται καὶ καθίσταται οὕτω ἐνεργητικωτέρα· ἐὰν τοὐναντίον ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς καταστάσει ἡ ἰδιοσυγκρασία εἶναι εὐερέθιστος καὶ ὑπερευχίσθητος, τὸ μόνον κατευναστικὸν εἶναι ὁ καπνός. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦτο εἶναι γενικῶς παραδεκτόν.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων πάλιν καπνίζουσι διότι εἶναι σχεδὸν βέβαιοι ὅτι τὸ κάπνισμα εἶναι συμφέρον των. Δοκιμάσαντες πολλάκις εὗρον ὅτι μὲ ἓν σιγάρον εἰς τὸ στόμα αἱ ἰδέαι ὄχι μόνον ἐπέρχονται εὐκολώτερον, ἀλλά, τὸ σπουδαιότερον, μᾶλλον συντεταγμέναι, καὶ ὅτι ὁσάκις ἀπαιτεῖται δυσκολία εἰς τὴν εὕρεσιν καταλλήλου τινὸς λέξεως ὅταν δὲν καπνίζουσι, ἡ λέξις αὕτη ἔρχεται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὸ ἄκρον τῆς γραφίδος των μόλις **ἀνάψωσι** τὸ σιγάρον.

Τὸ κάπνισμα εἶναι σπουδαῖον προφυλακτικὸν μέτρον ἐναντίων τῶν μεταδοτικῶν ἀσθενειῶν ὡς ἐκ τῶν μικροβιοκτόνων αὐτοῦ ἰδιοτήτων. Μόνον ὁ ἀναγνοὺς τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπιστημονικὰς πραγματείας δύναται νὰ ἐννοήσῃ τοὺς ἀπειροπληθεῖς μικροβιολογικοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους εἴμεθα ἐκτεθειμένοι κατὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἕκαστος ἐν τούτοις γνωρίζει πῶς διαδίδονται πλεῖσται ἀσθένειαι καὶ μάλιστα αἱ ἐπιδημικαί. Οὐχὶ σπανίως ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι ὁλόκληρος οἰκογένεια εὗρε τὸν θάνατον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας, τὸ μικρόβιον τῆς ὁποίας εἰσήχθη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐπὶ τῆς ὀμβρέλλας ἴσως ἢ τῶν ἐνδυμάτων ἀνθρώπου μὴ καπνίζοντος.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς ὅμως μῆνας ἐν τῇ ἐξοχῇ δύναταί τις ἀκινδύνως σχεδὸν νὰ κάμῃ μικρὰν ἀνακωχὴν τῆς ἕξεως τοῦ καπνίσματος. Διότι τότε ἕνεκεν τοῦ ἀνοικτοῦ ὁρίζοντος καὶ τοῦ καθαροῦ ἀέρος δὲν δύναται ἡ προσωρινὴ αὕτη διακοπὴ νὰ ἐπιδράσῃ σοβαρῶς ἐπὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ καπνιστοῦ. Καπνίζουσιν ἐν τούτοις οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν παραθαλασσίαν καὶ ἐπὶ τῶν λόφων διὰ νὰ ἀπομακρύνωσι τὰς μυίας καὶ τοὺς κώνωπας· διότι οἱ μικροὶ οὗτοι δαίμονες δὲν μᾶς ταράττουσι μόνον τὴν ἡσυχίαν τὸ καλοκαῖρι ἀλλά, τὸ σπουδαιότερον, καὶ κηλιδοῦσι τρυφερά τινα προσωπάκια διὰ τῶν δηγμάτων των. Καὶ ἐδῶ δὲ ἀκόμη καταφαίνονται τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀνδρῶν, δυναμένων νὰ ἀντιτάξωσι κατὰ τῶν ἐνοχλητικῶν τούτων ἐντόμων τὸ κάπνισμα, ἐνῷ αἱ κυρίαι μόνην τὴν βεντάγια των, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ταπεινήν μας γνώμην, εἶναι πλέον καὶ αὐτῶν τῶν σκνιπῶν καὶ τῶν κωνώπων ἐνοχλητική.

Παρ' ἄλλοις τέλος τὸ κάπνισμα εἶναι εἶδός τι ἀπασχολήσεως ὁσάκις ἐπιθυμοῦσιν ἢ καὶ ἀναγκάζονται νὰ μένωσιν οἴκοι. Δὲν σᾶς φαίνεται ἀληθινὰ γελοῖον νὰ κάθησθε μὲ χέρια σταυρωμένα ὅλο τὸ βράδυ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου εἶσθε πολὺ κουρασμένος ἐκ τοῦ ἡμερησίου καμάτου διὰ νὰ κάμητε οἱανδήποτε ἐργασίαν, καὶ νὰ ἀναγνώσετε ἔστω; Εἰς τοιαύτας περιστάσεις δὲν εὑρίσκετε ὅτι δι' ἑνὸς σιγάρου δύνασθε νὰ ἀποφύγετε τὸ γελοῖον τοῦ fare niente καὶ νὰ ἠμπορεῖτε νὰ μείνετε σπίτι χωρὶς νὰ ζημιωθῇ ἡ ἀξιοπρέπειά σας, προσβλέποντες ἀφ' ὑψηλοῦ διὰ μέσου τῆς τολύπης τοῦ καπνοῦ σας;

ΚΙΡΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἐν τελευταίῳ ἄρθρῳ ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς Φερέρο, συγκρίνει τὸν Λέοντα Τολστόη, πρὸς τὸν Φραγκῖσκον δ' Ἀσσίζ, τὸν διάσημον κήρυκα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπροκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου ἐσχάτως ὁ Παῦλος Σαμπατιέ, διὰ τοῦ συγγράμματός του «Βίος τοῦ Φραγκίσκου δ' Ἀσσίζ». Κατὰ τὸν Φερέρο, αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ θεωρίαι, ἡ εἰκὼν τοῦ βίου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῶν παρ' ἀμφοτέροις, μεθ' ὅλην τὴν ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἐποχῶν ἀπομάκρυνσίν των, εἶνε περίπου τ' αὐτά. Ἀμφότεροι ἐφαρμόζουν τὰς θεωρίας των καὶ παρέχουν παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, ἐγκαταλείποντες τὸν πλοῦτον καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως. Ἀμφότεροι ἔχουν ἀσυνήθη δύναμιν μεγαλοφυοῦς φιλολογικῆς παραγωγῆς, μολονότι δὲ ὁ Φραγκῖσκος δ' Ἀσσίζ ἀφῆκεν ἕνα μόνον ἀκατασκεύαστον ὕμνον εἰς τὸν Ἥλιον, ἐν ᾧ ὁ Τολστόη ἔγραψε τόσα ἀριστουργήματα, ἐν τούτοις παρατηροῦνται αἱ αὐταὶ φιλολογικαὶ ἀναλογίαι μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν μεταρρυθμιστῶν τούτων. Ἡ μεταξύ των διαφορὰ ὅμως εἶνε ὅτι ἐν ᾧ τοῦ Τολστόη ἡ ἐπιρροὴ εἶνε φιλολογικὴ μᾶλλον, διὰ τῶν βιβλίων του ἀσκουμένη, ἡ τοῦ Φραγκίσκου ἐπιρροὴ ἦτο ἐπὶ τῆς ζωῆς, μᾶλλον ἄμεσος καὶ πρακτική, ὡς θὰ ἦτο καὶ ἡ τοῦ Τολστόη, ἂν ὁ μέγας φιλόσοφος τῆς Γιασνάγια Πολιάνα ἐκήρυττεν ἀντὶ νὰ γράφῃ.

— Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ὁ Βίκτωρ Σερμπουλιέ, ὁ γνωστότατος γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκός. Ὁ Σερμπουλιέ, κατήγετο ἐξ Ἑλβετίας καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Σερμπουλιέ, καθηγητοῦ τῆς Ἑβραϊκῆς ἐν Γενεύῃ. Ἐγεννήθη τῷ 1829, ἔγραψε δὲ πλῆθος μυθιστορημάτων, διηγημάτων, δραμάτων καὶ κριτικῶν μελετῶν, πρωταγωνιστήσας ἐν τῇ συγχρόνῳ φιλολογικῇ κινήσει. Συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», διεδέχθη δὲ εἰς τὴν Γαλλικὴν ἀκαδημίαν τὸν Δυφώρ, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἐρνέστου Ρενὰν τῇ 25 Μαΐου 1882.

— Ἐν βαθεῖ γήρατι ἀπεβίωσε κατ' αὐτὰς ὁ Ἀντώνιος Σαρδοῦ, πατὴρ τοῦ Βικτωριανοῦ Σαρδοῦ, τοῦ γάλλου δραματικοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ. Ὁ *Φιγαρὼ* ἐδημοσίευσεν ἀνέκδοτον ἐπιστολήν του περιεργοτάτην, πρὸς φίλον του ἀπευθυνομένην καὶ πολλὰς πληροφορίας περιέχουσαν περὶ τοῦ υἱοῦ του Βικτωριανοῦ, τῶν πρώτων του κλίσεων, τῶν πρώτων του σπουδῶν καὶ τῶν πρώτων του ἔργων. Ἐξ αὐτῆς μανθάνομεν ὅτι μικρὸς ὁ Σαρδοῦ ἀνεγίνωσκε τὸν Μολιέρον καὶ τὸν ἀπεστήθιζεν, ἰδιαιτέρως δὲ τὸν «Ταρτοῦφον», τὸν ὁποῖον ἠγάπα νὰ ὑποδύεται πρὸ τῶν οἰκείων του μετὰ τὸ γεῦμα καὶ μίαν φορὰν μάλιστα καὶ πρὸ τῶν χωρικῶν, ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ τοῦ χωρίου, ὅπου ἔζη ὁ πάππος του. Κατ' ἀρχὰς ὁ Σαρδοῦ ἐσπούδασε μαθηματικά, κατόπιν ἰατρικήν· ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τὰ ἐγκατέλειψεν ὅλα, χάριν τοῦ θεάτρου, πρὸς τὸ ὁποῖον ᾐσθάνετο ἀκατανίκητον κλίσιν. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἦτο κωμῳδία ἐπιγραφομένη «Οἱ φανταστικοὶ φίλοι».

— Διῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν, χάριν ἀναψυχῆς ταξειδεύων, ὁ διάσημος δημοσιογράφος Γόρδων-Βέννεττ, ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντὴς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης».

— Ἠγγέλθη ἐκ Λονδίνου ὁ θάνατος τοῦ διασήμου ἱστορικοῦ Ἰακώβου Ἀντωνίου Φράουδ (Froude). Ὁ Φράουδ ἐγεννήθη ἐν Δάρλιγκτων τοῦ Δεβονσαΐρ, τῇ 23 Ἀπριλίου 1818, εἰσῆλθε δὲ εἰς τὸ ἱερατεῖον ὡς Διάκονος τῷ 1844. Αἱ ἱστορικαὶ μελέται, εἰς τὰς ὁποίας ἐπεδόθη ἐνωρίς, ἀνέδειξαν αὐτὸν ἐφάμιλλον τοῦ Μακώλεϋ καὶ τοῦ Καρλάϊλ. Τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του εἶνε ἡ δωδεκάτομος «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ καρδιναλίου Οὐόλσεϋ» (1859-1871). Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε τὴν «Νέμεσιν τῆς Πίστεως» (1849)· τὰς «Μικρὰς μελέτας ἐπὶ μεγάλων θεμάτων» (1867) κτλ.

— Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ὥρισε τὴν 6 Δεκεμβρίου (ἔ. ν.) ὡς ἡμέραν ἐκλογῆς νέου ἀκαδημαϊκοῦ εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ἀποθανόντος Λεκὸντ Δελίλ. Ὁ Ἐρρῖκος Οὐσσαὶ ἐδήλωσεν ἤδη δι' ἐπιστολῆς του ὅτι θέτει τὴν ὑποψηφιότητά του· ὡς ὑποψήφιοι δὲ ἀναφέρονται ἐπίσης ὁ Ρισπέν, ὁ Μιστρὰλ καί, κατὰ τὸ σύνηθες, ὁ Ζολᾶ.

— Ἐπανελήφθησαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ. Τὰ ἀναγνώσματα ἄρχονται προσεχῶς, ἐδημοσιεύθη δὲ καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων διὰ τὰς Κυρίας, τὰ ὁποῖα φέτος ἐγκαινίζει ὁ Σύλλογος.

— Ἐν Τουσὲ τῆς Γαλλίας ἐγένοντο κατ' αὐτὰς τἀποκαλυπτήρια τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ λεξικογράφου Πέτρου Λαρούς ἐγερθέντος μνημείου. Τῆς σεμνῆς τελετῆς προήδρευεν ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Λέγγ, γνωστὸς λόγιος καὶ ποιητής.

— Ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις, ἐν ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν ὁ Τζέϊμς Δορμεστέτερ, δεινὸς γλωσσολόγος καὶ ἀνατολιστής, καθηγητὴς τῆς ζενδικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ συγγραφεὺς πολλῶν καὶ σπουδαιοτάτων ἔργων περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ἐκ τῶν γενικωτέρων του συγγραμμάτων φημίζεται τὸ ἐπιγραφόμενον «La legende des siècles» ἐκ τοῦ ὁποίου κεφάλαιά τινα ἐδημοσιεύθησαν ἄλλοτε ἐν τῇ *Ἑστίᾳ*.

Μουσικὰ

Ἐν Βιέννῃ ἑωρτάσθη πανδήμως τὸ ἰωβιλαῖον τοῦ Ἰωάννου Στράους, τοῦ δημοτικωτάτου μουσικοῦ, τοῦ συνθέτου τῆς ***Νυκτερίδος***, τῶν ***Ρωμαϊκῶν Ἀποκρέω***, τοῦ ***Πρίγκιπος Μαθουσάλα*** καὶ τόσων ἄλλων ὡραίων μελοδραματίων. Ὁ Ἰωάννης Στράους εἶνε υἱὸς τοῦ Ἰσαὰκ Στράους, τοῦ γνωστοτάτου καὶ κατ' ἐξοχὴν συνθέτου τῶν στροβίλων, ἑβδομηκοντούτης δὲ σήμερον ἀπολαύει πολλῆς τιμῆς παρὰ τῷ μουσικῷ κόσμῳ, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἑορτὴ τοῦ ἰωβιλαίου του.

Θεατρικὰ
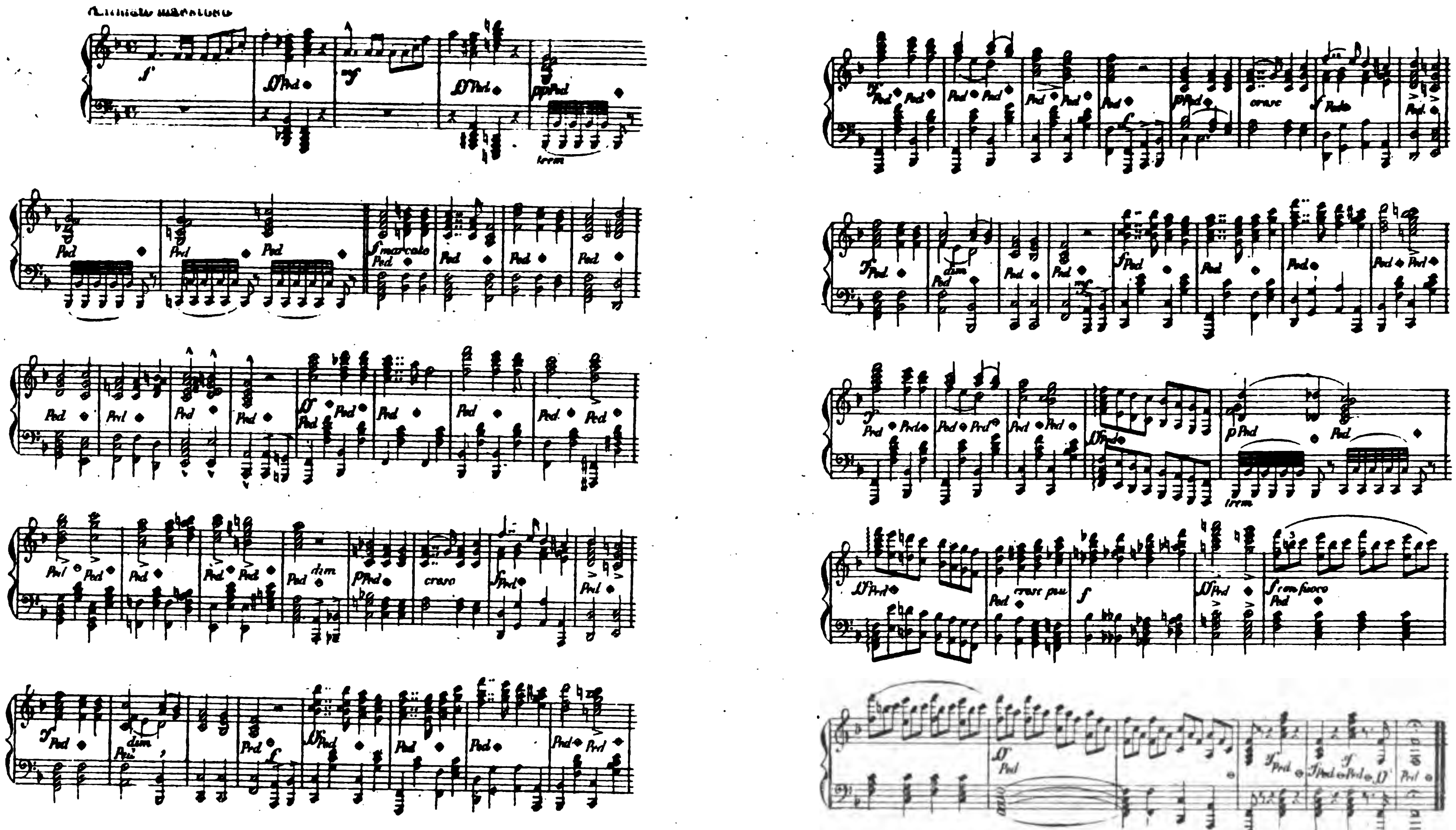
Ἡ «Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν» τοῦ Σαρδοῦ, ἡ ὁποία θὰ παρασταθῇ εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον τῆς Ἀναγεννήσεως, μετεβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς «Γισμόνδαν» ἴσως πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως μὲ τὸ ὁμώνυμον δρᾶμα τοῦ κ. Κλ. Ραγκαβῆ.

— Ἐν τῷ «Κωμικῷ Μελοδράματι» τῶν Παρισίων ἑωρτάσθη διὰ πανηγυρικῆς παραστάσεως ἡ εἰκοσιπενταετηρὶς τῆς «Κάρμεν» τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Μπιζέ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ὑπενθυμίζουν ὅτι, ὅτε διὰ πρώτην φορὰν παρεστάθη ἡ «Κάρμεν» ἐσυρίχθη, κατὰ τὴν τύχην πολλῶν μουσικῶν ἀριστουργημάτων, κατόπιν ἐκτιμηθέντων καὶ ἐπιβληθέντων.

— Θριαμβευτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία τοῦ ***Ὀθέλλου***, παρασταθέντος κατ' αὐτὰς ἐν τῷ παρισινῷ θεάτρῳ τοῦ Μελοδράματος. Ὁ Βέρδης, διατρίβων ἤδη ἐν Παρισίοις, παντοίων ἔτυχε τιμητικῶν ἐκδηλώσεων. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παραστάσεως ἀνήρτησεν ἐπὶ τοῦ στήθους του ἰδιοχείρως τὴν ταινίαν τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, ὅτε δὲ ὁ περιφανὴς μελοποιὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸ προεδρικὸν θεωρεῖον, φέρων τὸ ἀνώτατον γαλλικὸν παράσημον, οἱ θεαταὶ ἠγέρθησαν καὶ τὸν ἀνευφήμησαν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραστάσεως πλῆθος τηλεγραφημάτων ἐστάλησαν πρὸς τὸν Βέρδην ἐξ Ἰταλίας, ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων τὸν συνεχάρη θερμῶς καὶ ὁ Κρίσπης. Προσεχῶς εἰς τὸ αὐτὸ θέατρον θὰ παρασταθῇ καὶ ἡ ***Ἀϊδᾶ***.

— Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῶν Κωμῳδιῶν ἐδιδάχθη κατ' αὐτὰς καὶ ἄλλη ἀθηναϊκὴ ἐπιθεώρησις ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ὑπαίθριοι Ἀθῆναι» τῶν κ. κ. Λάσκαρη καὶ Καπετανάκη. Τὸ ἔργον ἤρεσε μετρίως.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΡΩΣΣΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

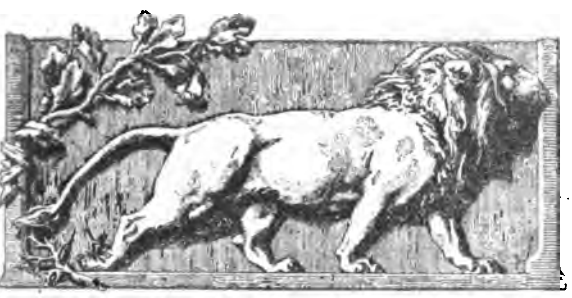
'Ανὰ τὴν Ρωσσίαν πᾶσαν ἀντηχεῖ ὡς προσευχὴ ὁλοκλήρου λαοῦ ὑπὲρ τοῦ προσφιλοῦς κυριάρχου ὁ 'Εθνικὸς Ὕμνος, τό: **Θεέ, σκέπε τὸν Τσάρον.**

'Ο Ὕμνος οὗτος συνετέθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ 'Αλεξίου Λβόφ, κατὰ τὸ 1833, τῇ ἐντολῇ τοῦ Τσάρου Νικολάου Α', ἵνα ἀντικατασταθῇ ὁ τέως ἐν χρήσει ἀγγλικὸς ὕμνος.

Τὸ κείμενον τοῦ Ρωσσικοῦ Ὕμνου ἔχει κατὰ στίχον ὡς ἑξῆς:

Θεέ, σκέπε τὸν Τσάρον!
'Εν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει
Βασίλευε, πρὸς δόξαν ἡμῶν

Βασίλευε, πρὸς τρόμον τῶν ἐχθρῶν,
Τσάρε ὀρθόδοξε!
Θεέ, σκέπε τὸν Τσάρον.

ΚΑΛΙΓΟΛΑΣ

ΨΥΧΟΓΡΑΦΙΑ

Φίλτατε κύριε διευθυντὰ τῆς «Ἑστίας».

Φοβοῦμαι ὅτι ὁ τίτλος **Ψυχογραφία** εἰς τὸν Καλιγόλαν καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ ἔλλειψις δράσεως δύνανται νὰ σκανδαλίσωσι κανένα ἀναγνώστην σας. Δι' αὐτὸ ἤθελα νὰ ἐκθέσω μὲ δύο λέξεις τὸν σκοπόν μου ὅπως χρησιμεύσῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡς δικαιολογία τοὐλάχιστον. Τὸ μόνον ποῦ ἐπεδίωξα εἶνε νὰ δώσω μίαν πλήρη φρενολογικὴν εἰκόνα —μὲ ὅλας τὰς ἀντιθέσεις της καὶ μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας —τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καὶ παραδόξου τρελλοῦ ὅστις ἐκάθισε ὡς τέταρτος Καῖσαρ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Καλλιτέραν στιγμὴν διὰ μίαν τοιαύτην παρουσίασιν τοῦ Καλιγόλα δὲν ηὗρα παρὰ τὰς ἑορτὰς τῆς γεφύρας του. Ἐκεῖ εἰς τὸ ἔργον του τὸ μεγαλήτερον, εἰς τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς τρέλλας καὶ τῆς ματαιότητός του, τὸ ὁποῖον ἐγκαινίασε καὶ αὐτὸ μὲ αἷμα, πλαισιοῦται ἐξαίρετα ὁ αἱμοχαρὴς ἀλλὰ καὶ ἀνεύθυνος μονάρχης. Διὰ νὰ δώσῃ κανεὶς ὅμως εἰς ὀλίγας σελίδας μίαν ὁπωσοῦν πλήρη εἰκόνα ἑνὸς τοιούτου χαρακτῆρος ἔπρεπε πολλὰ ἐπεισόδια νὰ θυσιάσῃ καὶ μὲ πολλὰ δοκουμέντα νὰ παραγεμίσῃ τὸ ἔργον του. Ἐξ ἀνάγκης δὲν ἠμπόρεσα νὰ ἀποφύγω ἐντελῶς αὐτοὺς τοὺς σκοπέλους καὶ δι' αὐτὸ καὶ τὸ ὕφος τοῦ διηγήματος θὰ φανῇ εἰς πολλὰ μέρη ἀκτένιστον, πλημμυροῦν ἀπὸ λέξεις.

Ἀκριβὲς ἐπροσπάθησα νὰ τὸ κάμω ὅσον ἐδυνήθην τὸ διήγημά μου καὶ ἐλπίζω πολὺ ὀλίγα ἁμαρτήματα νὰ εὕρῃ κανεὶς μέσα. Ἑκάστη σχεδὸν λέξις εἶνε βασανισμένη μέσα εἰς ἀρχαῖα κείμενα καὶ μονογραφίας καὶ ἀρχαιολογικὰ λεξικά, τὰ ὁποῖα ἐλυπήθην τὸν ἀναγνώστην νὰ τοῦ θέσω ὡς σημειώσεις διὰ νὰ μὴν ἐξαντλήσω τὴν ὑπομονήν του καὶ διὰ νὰ μὴ δώσω μορφὴν δασκαλικὴν εἰς τὸ ἁπλοῦν ἄνευ ἀξιώσεων διήγημα. Ἡ περιγραφὴ τοῦ λιμένος τῶν Βαΐων ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει εἰς κανὲν ἀρχαῖον βιβλίον καὶ δὲν σώζονται σχεδὸν καθόλου μνημεῖα αὐτοῦ — ὅπως σώζονται π.χ. ὀλίγα τῆς Δικαιαρχείας — ἔγινε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνεπιγράφου τοιχογραφίας ἡ ὁποία ἀνευρέθη εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πομπηΐας· τοιχογραφίας πολυτιμοτάτης διδούσης ἰδέαν τῶν ἀγνώστων ἕως τόρα ρωμαϊκῶν λιμένων καὶ ἡ ὁποία ὑποθέτουν ὅτι εἰκονίζει ἕνα τῶν παραλίων τῆς Καμπανίας — τίς οἶδε ἴσως αὐτὸν τὸν λιμένα τῶν Βαΐων.

Ν. Ἐπ.

Καὶ ἀπόψε ἀκόμη περιστρεφόμενος εἰς τὴν κλίνην του ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βαΐων ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ. Ὅλαι αἱ ἑορταὶ τῶν ἐγκαινίων τῆς γεφύρας καὶ τὰ ὄργια καὶ ὁ θρίαμβος τῶν δύο τελευταίων ἡμερῶν, ἀποτυπωμένα μὲ ἀπείρους εἰκόνας φλογερὰς τοῦ ἐτάρασσον τὴν διάνοιαν, ἐνῷ καὶ οἱ ὀξεῖς ἀτμοὶ τοῦ οἴνου καὶ τὰ ἔκφρονα τῆς τελευταίας νυκτὸς συναισθήματα δὲν εἶχον ἐκπνεύσῃ καὶ τοῦ ἐπλημμύριζον τὸν νοῦν. Ὁ ὕπνος ὡς συνήθως ἠρνεῖτο καὶ πάλιν νὰ τοῦ θωπεύσῃ, νὰ τοῦ ναρκώσῃ τὰ ἀνήσυχα βλέφαρα.

Συνεστρέφετο τόρα ἀγωνιωδῶς ἐπὶ τῆς κλίνης του—θαυμασίας κλίνης ἐξ ἀβορίου τετορνευμένου μὲ πλάκας χρυσᾶς—ὑποβασταζομένης ὑπὸ συμπαγῶν στύλων ἐκ χρυσοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔλαμπον ἄνωθεν τῶν πορφυρῶν πολυτίμων σκεπασμάτων μὲ τοὺς Μιλισίους κροσσούς.

Ἐκ τοῦ βαρέος σώματός του, τοῦ ἀσθενικοῦ ἐν τῇ εὐσαρκίᾳ, ἐξῆλθε χονδρὸς στεναγμὸς ἀποπνιγμοῦ.

Ἡ κεφαλή του ἡ ἀνήσυχος, τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἀσθενείας τῆς νεότητός του περιεκαλύπτετο διηνεκῶς ὑπὸ σκοτεινῆς ἀδιασχίστου ὁμίχλης, ἤρχισαν ἐν τῇ νευρικῇ του ταραχῇ νὰ ἐξεγείρωνται περισσότερον καὶ ἡ ἀγωνία, ὡς μαρτυρικὸς ἐφιάλτης ἀδάμαστος, τὸν κατέλαβε μεταξὺ τῶν παραφρόνων βραχιόνων της.

Εἰς τὴν ἄλλην κλίνην πλησίον του ἡ γυνὴ εἶχε κλείσῃ πρὸ πολλοῦ τὰ βλέφαρα καὶ ἡ ἀναπνοή της, ἥσυχος, ἐχύνετο ἐκ τοῦ στόματος συχνοτάτη, ὡς ἀναπνοὴ σώματος περιπαθοῦς.

Μικρὰ ψυχὴ φωτὸς ἔπλεε ἐντὸς τοῦ ἀρωματώδους ἐλαίου τῆς Συρίας τὸ ὁποῖον ἐκαίετο τάχιστα εἰς τὸν μικρὸν κάλυκα τῆς λυχνίας βασταζόμενον ὑπὸ κεφαλῆς λέοντος χρυσῆς.

Ὑπὸ τὸ ἀσθενές, τὸ κλονούμενον φῶς, τὸ περιωρισμένον, διεκρίνετο μόλις συγκεχυμένως ἡ ἐπίπλωσις τοῦ δωματίου, μὲ τὴν πλήμμυραν τῶν ἀγαλματίων, μὲ τὰ δύο ἐξ ἐβένου τραπέζια κρατούμενα ὑπὸ δύο πτερωτῶν Νικῶν, καὶ κατάφορτα ἀπὸ πολύτιμα ἀγγεῖα, ἀπὸ χρυσοῦς κάλυκας ἀπὸ ἀλάβαστρα. Εἰς τὸ βάθος ὑπέφωσκε ὡς ἀμφίβολος ἠὼς ὁ στίλβων ἄργυρος τοῦ μεγάλου καθρέπτου. Ἐπὶ τῆς πορφύρας τοῦ ἀπέναντι τοίχου ἐκινοῦντο εἰς τὴν ἀγωνίαν τῆς σκιᾶς συγκεχυμέναι ἐξ ὁλοκλήρου αἱ μορφαὶ τῶν ἐζωγραφισμένων Σατύρων μὲ τὰ ὠχρὰ ὡς ξεπλυμένα χρώματα καὶ μὲ τὰ πρόσωπα τὰ λάγνα καὶ τὰς τερατώδεις κεφαλάς.

Εἰς τὸν μονότονον ψόφον τῆς ἀναπνοῆς ὁ Γάϊος Καῖσαρ ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἠτένισε μετὰ προσοχῆς περιέργου τὴν ἑταίραν. Ἡ ὁμοιότης ἡ ὁποία τὸν εἶχε τόσον καταπλήξῃ κατὰ τὴν χθεσινὴν εἰσβολήν του, τὴν θριαμβευτικήν, ἐν Δικαιαρχείᾳ τῷ ἐφαίνετο τόρα ὑπὸ τὴν ἀμφίβολον λάμψιν τοῦ λύχνου καὶ ὑπὸ τὴν πλήρη ἠρεμίαν τῶν χαρακτηριστικῶν ἐν τῷ ὕπνῳ, μᾶλλον καταφανὴς καὶ καταπλήσσουσα.

Ἦτο τὸ αὐτὸ πρόσωπον τῆς Δρουσίλλας τῆς θερμῆς του ἀδελφῆς τὸ ὁποῖον μετὰ πάθους πάντοτε ἀνεμιμνήσκετο καὶ ἡδυπαθείας σφοδρᾶς. Ὡς τὴν παρετήρει καὶ τόρα, ἀνεύρισκε ἓν πρὸς ἓν ἀπαράλλακτα τὰ χαρακτηριστικά. Οἱ αὐτοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ἀδελφῆς του, μεγάλοι, μὲ βλέφαρα μακρὰ κάτωθεν τῶν ὁποίων καὶ τόρα ἐμάντευε τὰς μελανὰς κόρας τὰς ὑγρὰς καὶ ζωηρὰς ὡς ἄνθρακες πλέοντες ἐντὸς γάλακτος—ἡ αὐτὴ στερρά, ρωμαλέα καὶ ἀγαλματώδης προσάρτησις τῆς κεφαλῆς εἰς λαιμὸν νευρώδη, ἡ αὐτὴ περιπάθεια τῶν μεγάλων αἱματόχρων χειλέων, ἡ αὐτὴ εὔσαρκος ἀλλ' ἀμέμπτως ᾠοειδὴς κατατομὴ τοῦ προσώπου.

Καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα ἐκείνην τὴν ἔκτακτον ἡ καρδία του ἤρχισε τόρα νὰ πάλλῃ σφοδρότερον καὶ

ζωηρά, πλήρης πειρασμῶν ἐξύπνησε εἰς τὸ πνεῦμά του ἡ ἀνάμνησις τῶν ἡδονικῶν περιπτύξεων τῆς ἀδελφῆς του αἱ ὁποῖαι τοῦ εἶχον ἀφίση εὐάρεστον, μὴ κορεσθεῖσαν δίψαν ἀπολαύσεως.

Τὸ πρὸς τὰς ἄλλας δύο ἀδελφάς του, τὴν Ἀγριππίναν καὶ τὴν Λιβίλλαν, πάθος του, ἦτο ἁπλῆ ἰδιοτροπία παιδικῆς ὀρέξεως διεστραμμένης, ἁπλῆ ὁρμὴ τῆς δεκαπενταετοῦς τότε σαρκός του, ἡ ὁποία τάχιστα ἐκορέσθη εἰς τὰς ἀγκάλας των. Δὲν τὸν συνεκίνει διόλου ἡ ψυχρὰ καλλονὴ τῆς Ἀγριππίνας ἡ ὁποία ὑπέκυπτε εἰς τὴν θέλησιν καὶ εἰς τὰς ὁρμὰς τοῦ ἀδελφοῦ οὐχὶ ἐκ πάθους πρὸς αὐτὸν ἀλλ' ἐξ ὑπολογισμοῦ—ἕνεκεν τῆς φιλοδοξίας της καὶ τῶν σχεδίων τῶν ἐπικινδύνων, τὰ ὁποῖα ὁ Γάϊος καὶ τόρα ἀκόμη ἐφοβεῖτο, μολονότι τὴν ἐγνώριζε ἀκίνδυνον ἐκεῖ μακρὰν εἰς τὴν ἐξορίαν ὅπου τὴν εἶχε στείλη.

Ἡ Δρουσίλλα—αὐτὴ μόνη—εἶχε παραδοθῆ ἀληθῶς μετὰ πάθους εἰς τὸν ἀδελφόν της μὲ σάρκα φρίσσουσαν, σπαίρουσαν ὅλην ὑπὸ θέρμης, μὲ στόμα διψῶν φιλήματα, μὲ ὅλον τὸ σῶμα καὶ τοὺς βραχίονας καὶ τὰ στήθη ἐναγκαλιζόμενα θερμῶς, λιποψυχοῦντα καὶ κατατρυχόμενα ὑπὸ ἀγρίας παραφορᾶς.

Μόνον ἴσως εἰς τὸν ἐρωμένον του τὸν Λεπίδιον τὸν ὁποῖον τῆς ἔδωσε ὡς σύζυγον ᾐσθάνετο τὴν αὐτὴν σαρκικὴν ἀφωσίωσιν. Εἰς τὰς ἀγκάλας ἀμφοτέρων, εἰς τὸν ἀπηγορευμένον ἐκεῖνον αἱμόμικτον ἔρωτα, εἰς τὴν ἄνομον ἡδονήν, τὴν μικτήν, τὴν ἔκτροπον, παρὰ τὸ εὐγενὲς τὸ ἀρρενωπὸν πρόσωπον καὶ τὸ εὔστροφον σῶμα τοῦ Λεπιδίου, παρὰ τὴν περιπαθῆ καὶ σπαίρουσαν καλλονὴν τῆς Δρουσίλλας, ἐδοκίμασε παραφροσύνην τινὰ ἡδονῆς ἡ ὁποία καὶ τόρα ἀκόμη εἰς μόνην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἔκαιε τὰς σάρκας.

Ὁ θάνατος τοῦ εἶχε ἁρπάση ἀποτόμως, ἀπὸ τὰς ἀκορέστους ἀκόμη, τὰς διψώσας ἀγκάλας, τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν εἶχεν ἀνυψώση εἰς τὴν μνήμην του. Τὴν ἐλυπήθη τότε ὑπερανθρώπως καὶ ἡ ψυχή του ἐθλίβη καὶ τὸ σῶμά του ἐβασανίζετο ἔκτοτε ὑπὸ ἱμέρων φλογερῶν, ὑπὸ εἰκόνων παραφορᾶς. Ἂν ἤθελε ζήση βεβαίως θὰ τὴν ἐβαρύνετο τάχιστα· ἀποθανοῦσαν ὅμως τὴν ἐνεθυμεῖτο αἰωνίως καὶ τὴν ἐλάτρευε καὶ ἐπέβαλλε καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν λατρείαν της. Συχνὰ ἡ ἀνάμνησίς της τοῦ ἐπανήρχετο τόρα ὡς ὄνειρον ἡδονῆς ὑπερανθρώπου, ἐνῷ ᾐσθάνετο τὸ πάθος του τὸ σαρκικὸν ἀφυπνιζόμενον πρὸ τῆς μικρᾶς θυγατρός του τὴν ὁποίαν ἡ Δρουσίλλα τοῦ ἄφηκε ἀποθανοῦσα καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο ἀπὸ τόρα ὀρέξεις ἀγρίας καὶ ὁρμὰς ἀκατανικήτους. . . . .

Καὶ ἐνεθυμεῖτο ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ πάθους του, ἀτενίζων τὰ ἤρεμα χαρακτηριστικὰ τῆς ἑταίρας τὴν ὁποίαν εἶχε προσλάβει ἐν στιγμιαίᾳ ἰδιοτροπίᾳ, κατὰ τὴν βραχεῖαν ἐν Δικαιαρχείᾳ διαμονήν του, γαργαλισθεὶς ἐκ τῆς παραδόξου ὁμοιότητος.

*

Ἐστράφη πάλιν διὰ νὰ κοιμηθῇ, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον.

Ἡ ἀγρυπνία ἡ ὁποία τὸν ἠνάγκαζε εἰς Ρώμην νὰ περιπλανᾶται τὴν νύκτα εἰς τὰς στοὰς τοῦ μεγάρου του καὶ νὰ περιτρέχῃ τὸ ἔρημον Παλατῖνον, καὶ νὰ περισκοπῇ κάτωθεν τὴν ὑπνώττουσαν πόλιν μὲ τὴν ἥσυχον ἀναπνοήν της ἐνῷ αὐτὸς ἐπεκαλεῖτο μεγαλοφώνως τὴν ἡμέραν νὰ ἀνατείλῃ σβύνουσα τὴν ἀγωνίαν του—ἡ αὐτὴ ἀγρυπνία καὶ ἐδῶ τὸν κατεδίωκε.

Ἡ ἀνησυχία τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῶν νεύρων ἡ ἐξέγερσις ἐσπάρασσον τὸ στῆθός του καὶ τοῦ ἐβασάνιζον τὸν νοῦν, τὸ σῶμα τὸ ἀσθενικὸν τὸ ταλαιπωρούμενον ἀπὸ πυρέξεις αἰφνιδίας καὶ κλόνους ἀποτόμους.

Πρὸ τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦ ἐκφύλου νοῦ του, ἐν τῇ μακρᾷ ἀϋπνίᾳ, ἤρχισε νὰ παρελαύνῃ ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν διασκεδάσεων τῆς παρελθούσης ἡμέρας.

Ἡ ἐλαφρὰ μέθη τοῦ ὑπεξέκαιε τὴν φαντασίαν καὶ αἱ ἀναμνήσεις παρίσταντο εἰς τὸ πνεῦμά του μὲ λεπτομερείας καὶ διαύγειαν σχεδὸν ὀδυνηρὰν ἐν τῇ ἐντάσει της.

Τὸ ὄνειρόν του ἐπραγματοποιήθη, ἡ προφητεία εἶχεν ἐκπληρωθῆ. Εἶχε δαμάσει τὴν θάλασσαν αὐτὸς καὶ εἶχε διέλθη ἔφιππος νικητὴς ἐπὶ τῆς μακρᾶς γεφύρας τὴν ὁποίαν εἶχε ζεύξει μεταξὺ Βαΐων καὶ Δικαιαρχείας ὑπερβαίνων κατὰ τὴν παντοδυναμίαν τὸν Ξέρξην—τοῦ ὁποίου ἦτο μικροτέρα ἡ γέφυρα τοῦ Ἑλλησπόντου—καὶ κατασκευάζων ἔργον γιγάντειον, πρωτότυπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Εἶχε καταστρέψει πρὸς κατασκευήν της ὅλα τὰ πλοῖα τῶν διαφόρων λιμένων τῆς Καμπανίας καὶ ὁ λαὸς ἐλιμοκτόνει τόρα ἀπὸ ἔλλειψιν σίτου καὶ τροφίμων τὰ ὁποῖα διὰ πλοίων μετεφέροντο ἔξωθεν. Ἐχρειάσθησαν φόροι βαρεῖς εἰς ὅλον τὸ κράτος του καὶ χρυσὸς ἄφθονος, ρέων ὑπερμέτρως, πρὸς κατασκευὴν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου. Ἀλλ' ἀδιάφορον. Ἡ γέφυρα ταχέως κατέκτα τὴν θάλασσαν καὶ τόρα τῷ ἐφαίνετο ἀκόμη ἀπίστευτον ὅτι εἶχε τελειώσει—καὶ ἔστρεφε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ παράθυρον ὅπως τὴν ἀτενίσῃ διὰ μέσου τοῦ περιστυλίου ἐκτείνουσαν ἐν τῇ σκοτίᾳ τὴν ἀναρίθμητον ἅλυσσον τῶν ἐζευγμένων πλοίων της.

Καὶ ἀνεπόλει τὰς δύο ἡμέρας τὰς θριαμβευτικὰς τῶν ἐγκαινίων καὶ τὴν παρέλασιν τὴν ταχεῖαν ἐπὶ τοῦ Ἰνσιτάτου τοῦ ἵππου του τοῦ προσφιλοῦς τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὡς ἀδελφὸν καὶ τὸν ὁποῖον θὰ ὠνόμαζε ἀναμφιβόλως κόνσολον.

Διὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν τὸν εἶχε ἐκβάλει τῆς μαρμαρίνης αὐτοῦ κατοικίας τῆς χωριστῆς καὶ τὸν εἶχε στολίσει βασιλικῶς, πολυτελέστερα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πατρικίους του, μὲ τὴν χαίτην του πεποικιλμένην ὑπὸ ἀδαμάντων, μὲ περιδέραιον ἐκ πολυτίμων λίθων εἰς τὸν τράχηλον καὶ μὲ περιβολὴν ἐκ χρυσοστίκτου πορφύρας ἡ ὁποία τοῦ ἐπροφύλασσε τὴν ράχιν τὴν καμπύλην καὶ τὴν χαίτην τὴν μετάξινον καὶ τὰς τέσσαρας κνήμας τὰς εὐρώστους.

Καὶ τὸν ἵππευεν αὐτὸς ὑπερήφανος ὡς κατακτητής, φέρων τὸν θώρακα τὸν βαρύν, τὸν λεπιδωτὸν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ χλαμύδα στρατιωτικὴν ὅλην μεταξίνην, χρυσοπάρυφον, ἀποστίλβουσαν, διαχύνουσαν ποταμοὺς λάμψεων, πλήμμυραν ἰριδώσεων ἐκ τῶν μυρίων πολυτίμων λίθων της.

Τὸ ξῖφος ἐκτύπα ὑπερηφάνως εἰς τὴν πλευρὰν καὶ ἡ μικρὰ ἀσπὶς ἀπέστελλε μεταλλικὰς μαρμαρυγάς, ἀντεκατόπτριζε χρυσοῦς ἡλίους καὶ ὁ βασίλειος στέφανος περιέβαλλε μὲ αἴγλην παντοδυναμίας τὴν ὡραίαν κεφαλὴν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀγρίους τοὺς ὁποίους εἶχε κατορθώσῃ διὰ πολυώρων μελετῶν νὰ καταστήσῃ φοβερωτέρους, — ἀληθῶς θηριώδεις.

Ἦτο μαγεία ἀλησμόνητος καὶ τὸν εἶχε θαμβώσει, ἡ παρέλασις ἡ φρενητιώδης ἐπὶ τῆς γεφύρας διὰ μέσου τοῦ θορύβου τοῦ πλαταγίζοντος, τῶν καλπασμῶν καὶ τῆς κλαγγῆς τοῦ χαλκοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τῶν ἐνθουσιωδῶν κραυγῶν ὅλης τῆς συνοδείας τῆς τιμητικῆς, τῆς πολυτελοῦς τῶν πατρικίων καὶ τῶν συμβούλων καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, πανόπλων παρουσιαζόντων ἐν τῇ δίνῃ τῆς ταχύτητος ρεῦμα μικτὸν χρυσοῦ καὶ μαρμαρυγῶν καὶ πορφύρας καὶ λευκῶν χρυσοστολίστων στολῶν καὶ περικεφαλαιῶν μὲ χαίτας μακράς, καὶ πτερά, καὶ αἰχμὰς μεταλλίνας.

Ἔπειτα μετὰ τὴν διανυκτέρευσιν καὶ τὰ ὄργια ἐν Δικαιαρχείᾳ εἶχε πάλιν ἐκκινήσει διὰ τῆς γεφύρας ἐπιστρέφων εἰς Βαΐους περὶ τὸ ἀπόγευμα, ἐπιβαίνων ἐπὶ τοῦ κομψοῦ ἅρματός του τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ πλήρους συνοδίας ἀναριθμήτων ἁρμάτων μὲ τοὺς συμβούλους καὶ τοὺς πραίτορας ἐνδεδυμένους στολὰς ἐπισήμους θριάμβου.

Καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον τῆς γεφύρας διῆλθε τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας καὶ παρέθεσεν ὑπὸ τὴν καταστόλιστον ἁψῖδα τὸ δεῖπνον — τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δεῖπνον....

Ἀλλὰ διατὶ τάχα ἐσκοτίζετο ἡ φαντασία του ἐδῶ καὶ τὸ νῆμα τῶν ἀναμνήσεών του διεκόπτετο καὶ δὲν ἔβλεπε πλέον εἰς τὸν καθρέπτην τῆς μνήμης ἢ μόνον τὸν κόλπον μὲ τὰ ὑψηλά του περιτειχίσματα πλημμυρούμενον ὑπὸ φώτων, ὡσεὶ ἀλισκόμενον ὑπὸ ρευστῆς πυρκαϊᾶς, καὶ τὴν ἀπέραντον τράπεζαν καὶ τοὺς συνδαιτυμόνας καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰς στολὰς καὶ τὸν οἶνον τῶν ἀμφορέων καὶ τὰ μικρὰ ἀργυρᾶ πινάκια τῶν ἐδεσμάτων — συγκεχυμένα ὅλα, περιστρεφόμενα ἐν δίνῃ φοβερᾷ ἐντὸς τοῦ ἐσκοτισμένου ἐγκεφάλου του;

Τί εἶχε λοιπὸν συμβῇ εἰς τὸ δεῖπνον; Διατί εἶχε ρίψῃ ἔπειτα ὅλους τοὺς συνδαιτυμόνας εἰς τὴν θάλασσαν, καταληφθεὶς αἰφνιδίως ὑπὸ τῆς μανίας του τῆς ἀνεξηγήτου, ὑπὸ τῆς ἐρυθρᾶς σκέπης τῆς ἐρεθιστικῆς ἡ ὁποία τοῦ περιέβαλλε κατὰ καιροὺς τὰ μάτια, ὑπὸ τοῦ αἱματηροῦ κύματος τὸ ὁποῖον τὸν καθίστα ἔκφρονα;

Ὄχι, ὄχι, ὅσον καὶ ἂν ἐβασάνιζε τὸν νοῦν του δὲν ἐδύνατο νὰ ἐνθυμηθῇ καλῶς κατ' ἀρχάς. Μόνον ἡ εἰκὼν τῶν πιπτόντων περιδεῶν θυμάτων τὰ ὁποῖα ἐξώθει καὶ ἐβύθιζε διὰ ἐμβόλων ὅπως τελείως ἀποπνιγῶσι, τοῦ ἀπέμεινε ζωηρά. Ἐνεθυμεῖτο ὅτι παράφορος, κεντηθεὶς ὑπὸ τῆς μεγάλης του μανίας πρὸς ὄλεθρον, εἶχε ὁπλίσει τὰς διήρεις δι' ἐμβόλων καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος κατεδίωκε καὶ ἠφάνιζε τὰς κεφαλὰς αἱ ὁποῖαι ἐπάλαιον μὲ τὸ ὕδωρ.

Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀνάμνησις ἐπανήρχετο καὶ ἡ εἰκὼν ἀνεδύετο λεπτομερεστέρα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ.

Πῶς ἦσαν ὠχρὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα τῶν θυμάτων του φωτιζόμενα ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς λάμψεως τοῦ καταφωτίστου κόλπου, τῆς καταφωτίστου γεφύρας, τῶν καταφωτίστων διήρεων ὑπὸ τῶν μυριάδων ἀκτίνων αἱ ὁποῖαι ὅλαι ἔδιδον φωτεινὴν ζωὴν φρίσσουσαν εἰς τὰ ὕδατα! Πῶς ηὐχαριστεῖτο παλαίων κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, θερίζων ὑπάρξεις μὲ δρέπανον θανάτου!

Τότε ἦτο ἀληθὴς θεός, θεὸς καταστροφῆς. Ποτὲ δὲν ᾐσθάνετο ἑαυτὸν μᾶλλον παντοδύναμον, οὔτε ὅταν ἐνεδύετο τὴν χρυσῆν γενειάδα τοῦ Διὸς καὶ ὡμίλει μὲ τὸν Στάτορα τοῦ Καπιτωλίου καὶ συνεκοινώνει μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἠπείλει καὶ τὸν ὕβριζε καὶ τοῦ ἐξέφραζε φιλίαν — οὔτε ὅταν ἐδέχετο παρὰ τοῦ λαοῦ του θυσίας ἰσοθέους φασιανῶν τῆς Πάσου καὶ τῆς Νουμιδίας, ἱστάμενος μεταξὺ τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους, οὔτε ὅταν ἐφόρει τὸν ἀκτινωτὸν στέφανον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ εἶχε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν δεξιάν του, οὔτε ὅταν περιεβάλλετο τοῦ Ἄρεως τὴν γενειάδα καὶ ἐκράτει τοῦ Ποσειδῶνος τὴν τριτάνην καὶ ἐφόρει τοῦ Ἑρμοῦ τοὺς πόδας τοὺς πτερωτούς. Ἐν μέσῳ τοῦ αἵματος τὸ ὁποῖον ἔχυνε ἀφειδῶς ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ἀληθῆ ἡμίθεον καὶ τότε μόνον ᾐσθάνετο ὅτι τοῦ ἥρμοζον ἀληθῶς τὰ ἐγκώμια καὶ ὁ λιβανωτὸς καὶ αἱ ἐπωνυμίαι τοῦ Γαΐου-Ἡρακλέους καὶ τοῦ Γαΐου-Διὸς τὰς ὁποίας τοῦ ἔψαλλον οἱ θεωροί, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐκάθητο ἐντὸς τοῦ ἰδίου του ναοῦ ἔμπροσθεν τοῦ ἰδίου του ἀγάλματος.

Ἀλλὰ διατί τάχα ἐθριάμβευε ὅταν εὑρίσκετο ἐν μέσῳ ποταμῶν αἵματος, ἐν μέσῳ πτωμάτων καὶ πένθους καὶ δυστυχίας ὡς θεὸς πανωλεθρίας, θεὸς θανάτου; Τί ἦτο λοιπὸν τὸ μέθυ ἐκεῖνο τὸ διεγερτήριον, ὀξύτερον καὶ φλογερώτερον καὶ μεθυστικώτερον Φαλερνίου οἴνου τὸ ὁποῖον ἐτάρασσε τὰς φρένας του καὶ ἐκάλυπτε μὲ σύγνεφα κόκκινα, αἱμοβόρα τοὺς ὀφθαλμούς;

Καὶ εἰς ὅλας τὰς σκέψεις αὐτὰς αἱ ὁποῖαι συνεκυκῶντο ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του εἰς ὅλας τὰς ἀναμνήσεις του, ἡ ἀγωνία ηὔξανε.

Ἦτο φοβερόν! Μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας του ὅταν τὸν προσέβαλλε ἡ φοβερὰ ἐκείνη ἀσθένεια ἡ ὁποία τοῦ εἶχε συγκλονήσει τὸν νοῦν, ᾐσθάνετο τὰς ἀγωνίας αὐτάς.

Μήπως λοιπὸν ἡ τρέλλα του, — διότι ᾐσθάνετο, τὸ ᾐσθάνετο ὅτι ἦτο τρελλὸς — ηὔξησε καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἐλλεβόρου;

Νὰ κοιμηθῇ ἦτο ἀδύνατον, ἀδύνατον πλέον· ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ νὰ ἀγρυπνήσῃ περιπλανώμενος ἐναγωνίως.

Καὶ ἐν τῇ ἐλαφρᾷ δυσπνοίᾳ ἀσθματικοῦ, ἐφόρεσε ταχέως τὸν ὁλόχρυσον μανδύαν τὸν ὁποῖον ἐπιστρέφων τὸ ἑσπέρας εἶχεν ἐκδυθῇ — καὶ ἐξῆλθε ρίπτων τελευταῖον βλέμμα ἐπὶ τῆς κοιμωμένης ἑταίρας.

Ἐξῆλθε πρὸ τῆς παραλίας. Ἡ γέφυρα ἡπλοῦτο ἔμπροσθέν του ἀτελεύτητος, ἐναγκαλιζομένη διὰ τοῦ γιγαντιαίου βραχίονός της τὰς δύο ἄκρας τοῦ κόλπου, ἀρχίζουσα πρὸ τῶν ποδῶν του καὶ πλαισιουμένη ἐκεῖ μακρὰν εἰς τὴν ἀντίθετον ἄκραν ὑπὸ τοῦ λευκάζοντος ὄγκου τῆς Δικαιαρχείας.

Ὁ Καῖσαρ ᾐσθάνθη τὴν ἀπέραντόν του ματαιοδοξίαν νὰ τοῦ φουσκώσῃ τὸ στῆθος πρὸ τοῦ γιγαντιαίου ἐκείνου ἔργου τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸ ὄνομά του.

Τὰ βήματά του τὸν ἔφερον ὡς ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὴν γέφυραν. Ἤθελε καὶ τώρα πάλιν νὰ τὴν πατήσῃ, νὰ δαμάσῃ πάλιν ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν θάλασσαν, νὰ αἰσθανθῇ ὑπ' αὐτὸν τὸ ἔδαφος τὸ ἀσφαλὲς τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο στερρόν, χαλικόστρωτον, ἀδιάσειστον ὡς φρούριον, ἄνωθεν τῆς ὑγρᾶς βαθυτάτης ἀστάτου βάσεως ἡ ὁποία ἡπλοῦτο ἄμετρος κάτωθέν του.

Εἰσῆλθε διὰ τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου καὶ ἐπροχώρησε.

Ἡ σελήνη ἐκρύπτετο ὄπισθεν πυκνοῦ νεφυδρίου ποῦ ἐκόπτετο ἀργυρόχρουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ, τοῦ διαστέρου οὐρανοῦ, ἄνωθεν ἀκριβῶς τοῦ Βεζουβίου τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ὡς ὁ φωτεινὸς καπνός.

Τὰ βήματα τοῦ αὐτοκράτορος ἀντήχουν ὑπόκωφα ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς γεφύρας τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιστρώσει κατὰ τὸ σχέδιον τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, μὲ πλάκας καὶ χάλικας καὶ περιεβάλλετο ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑπὸ ἁπλουστάτων κιγκλίδων καλυμμένων ὑπὸ ταπήτων καὶ ἐρυθρῶν ἐπιστρωμάτων. Ἐπὶ τῶν σκελετῶν τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα τὴν ὑπεβάσταζον, τὰ κύματα ἔτυπτον παιγνιωδῶς τοὺς ἡμέρους ἀφρούς των καὶ ἀνέδιδον ψόφον γλυκὺν ὑγρᾶς θωπείας.

Διὰ δύο μεταλλίνων ἀγωγῶν εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς γεφύρας τὸ ὕδωρ διεμοιράζετο εἰς τὰ διάφορα μέρη τὰ χρησιμεύοντα διὰ σταθμούς.

Ἐπ' αὐτῆς περιπατῶν κατάμονος, ἐξησθενημένος ἐκ τῆς ἀϋπνίας καὶ τῆς νευρικῆς διεγέρσεως ᾐσθάνθη τοὺς πόδας παραλυομένους, ἀρνουμένους νὰ ὑποβαστάσουν τὸ νευρασθενικὸν σῶμα. Ἡ καρδία ἤρχισε νὰ ἐπαναστατῇ καὶ οἱ παλμοὶ τοῦ ἐκτύπων τὸν λαιμὸν ἀφορήτως.

Ἐκάθισε ἀσθμαίνων ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἰκρίου εἰς τὸ μέσον τῆς γεφύρας ἐκεῖ ὅπου εἶχε παρατεθῇ πρό τινων ὡρῶν τὸ δεῖπνον καὶ παρετήρησε τὸ γαλήνιον, τὸ μαγικὸν θέαμα τὸ ὁποῖον ἡπλοῦτο ἀκίνητον ὡς ἐν ἀπολιθώσει φωτὸς καὶ σκιᾶς ἔμπροσθέν του.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀποχωρισθῆ τοῦ μικροῦ νέφους καὶ μόλις ἐλλειπτικὴ ἐβραδυπάτει ἐπὶ τοῦ καθαροῦ, τοῦ καταστέρου, τοῦ πλήρους μυστηρίου οὐρανοῦ.

Ὅλος ὁ κόλπος τῶν Βαίων μὲ τὸ κανονικὸν σχῆμα ἡμικυκλίου ἡπλοῦτο ἔμπροσθέν του. Ἐν τῷ μέσῳ ὅπου εὑρίσκετο, ὁ Καῖσαρ ἠδύνατο νὰ ἐναγκαλισθῇ μὲ τὴν ὅρασιν τὸ θέαμα ὁλόκληρον.

Δεξιόθεν εἰς τὸ βάθος ἡ Δικαιαρχεία ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ σκότει ὑψοῦσα τὸν ἄπειρον συμφυρμὸν τῶν οἰκιῶν της, πλαισιουμένη ἀπὸ τὸν ὑπερκείμενον τὸν δεσπόζοντα λοφίσκον ὅστις κατήρχετο ἐκεῖθεν καὶ ἔβρεχε τοὺς πόδας του εἰς τὴν ἤρεμον θάλασσαν.

Ὑπὸ τὴν σκιάν, ὡς δὲν τὸ ἔφθανε ἀκόμη τὸ φῶς τῆς σελήνης—τὸ γαλακτῶδες σύμφυρμα τῶν οἰκιῶν ἐξετείνετο ἀνεξέλεγκτον. Μόλις ἐμάντευε ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τὸ ἐπίμηκες ἀμφιθέατρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ὄγκον ἐκεῖνον τῶν κιόνων, τὸν ναὸν τοῦ Διὸς μὲ τοὺς ὑψουμένους λεπτοφυεῖς κορινθιακοὺς κίονας πάλλευκον, νεοκτισθέντα πρό τινων ἐτῶν εἰς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου. Ἐκεῖθεν ἀκόμη ἐξετείνετο τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος τοῦ Ποσειδῶνος μὲ τὰ ἀπειροπληθῆ ἀγάλματα τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο μόνον αἱ μέλανες ἐν τῷ σκότει κόγχαι. Ἀπέναντι μικροσκοπικὸς ὡς τετράγωνον λευκὸν ἐφαίνετο ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος μὲ τοὺς λεπτουργημένους κίονας τοὺς ὑψηλούς, οἱ ὁποῖοι συνεκράτουν τὸ στέγασμα ὡς βραχίονες ὑψούμενοι ἐν ἐξάρσει ἰδεώδει. Καὶ εἰς τὸ βάθος ἀπώτατα ὁ ναὸς τῶν Νυμφῶν ἐκ λευκῆς πέτρας ἐσελάγιζε ἀόριστος, ἐπιδεικνύων εὐκρινέστερον τὸν κορινθιακόν του ρυθμὸν τὸν κομψότατον.

Ἀπέναντι τῆς Δικαιαρχείας ἐν πλήρει ἀντιθέσει καταλαμβάνων μὲ τὴν λάγνον ἐξάπλωσιν, τὸ ξεχύλισμα τῶν οἰκιῶν του, ὅλον τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ κόλπου ἐφαίνετο σεληνοφώτιστος ἐν τῇ ἀπολύτῳ καθαρότητι τῆς αἰωνίως ἠρεμούσης, μαγικῆς ἀτμοσφαίρας—ἰνδαλματώδης, ἤρεμος, ἀκίνητος, κοιμώμενος, ἐξαπλωμένος μαλακὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ προσκλίνων, καταρρέων μὲ χάριν ὅπως ἀντικατοπτρισθῇ ἐντὸς τῶν γαλανῶν στερεῶν ὑδάτων της—ὁ λιμὴν τῶν Βαίων. Ἦτο ὁλόκληρος ὡς μία λευκότης ἄσπιλος, λευκότης μαρμάρου, λευκότης οἰκοδομῶν, λευκότης ἀγαλμάτων, στιζομένη ἀπείρως ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς σκιὰς τῶν τετραγώνων παραθύρων καὶ τῶν ὑψηλῶν κυκλικῶν στοῶν καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν κιόνων καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιμήκεις ἐξαπλωμένας σκιὰς τὰς ὁποίας ἀπέστελλον οἱ χαμηλοὶ πύργοι οἱ δαντελωτοί.

Εἰς τὸν διαφανῆ σελαγισμὸν τῆς σελήνης καὶ τὴν ρευστὴν διαύγειαν τοῦ ἀέρος διεκρίνοντο καὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι. Ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη ἡ πόλις ἔπιπτε ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὴν θάλασσαν πλημμυροῦσα αὐτήν, κατὰ τὴν μανίαν τῶν ρωμαίων, ὑπὸ παραθαλασσίων ἐπαύλεων σχεδὸν κτισμένων ἐντὸς τοῦ ὕδατος, συμφυρομένων στενόχωρα, ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐπὶ ὅλου τοῦ ἡμικυκλίου τοῦ στενοῦ λιμένος.

Ἔμπροσθεν ἐφαίνετο εὐκρινὴς ἡ προέκτασις τοῦ λιμένος, ὁ μακρὸς βραχίων ὁ γιγάντιος στηριζόμενος ἐκ μεγάλων παχυτάτων τόξων τὰ ὁποῖα ἀνεχαίτιζον τὰς σπανίας ὁρμὰς τῶν καλῶν, τῶν ἠρέμων ὑδάτων. Ὑπὸ τὸ λευκὸν φῶς ἔστιλβεν ὅλη ἡ γραμμὴ τοῦ βραχίονος—προσφιλὴς λιθόστρωτος περίπατος τῶν πλουσίων, κοσμούμενος ὑπὸ ἀγαλμάτων μὲ τὴν ἀψῖδα του τὴν θριαμβευτικήν, βασταζομένην ἀπὸ τέσσαρας κίονας καὶ καλυπτομένην ὁλόκληρον ὑπὸ τριτώνων ἐστραμμένων πρὸς τὸ πέλαγος καὶ σαλπιζόντων νικητήρια. Εἰς τὴν σιγὴν τῆς νυκτός, ὡς ἦσαν μόλις ροδόχροα καὶ ζωηρὰ ἐφαίνοντο ζωντανευμένα ὅλα τὰ ἄπειρα ἀγάλματα τὰ ἀνυψούμενα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καθ' ὅλον τὸ ἡμικύκλιον τοῦ λιμένος ἐπὶ ὑψηλῶν στυλοβατῶν ἀκατεργάστων. Ἔμπροσθεν ὑψοῦτο παρὰ τὸ κρηπίδωμα ὁ Πριάπος Λιμενήτης καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Ἑρμῆς ὡς θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀπωτέρω ἡ Λιμένιος Ἄρτεμις καὶ ὁ Γλαύκων ἔπειτα καὶ ὁ Παλέμων καὶ ἡ Φίλορμος Ἀφροδίτη λευκή, ἰδεώδης εἰς τὸ μέσον καὶ ἡ Ἀμφιτρίτη καὶ ὁ Ποσειδῶν εἰς τὴν ἔναντι ἄκραν ὑψηλότερος πάντων μὲ τὴν προεξέχουσαν τριτάνην του.

Πρὸς τὰ δεξιὰ ἠνοίγετο ἐπιμήκης χῶρος διὰ περίπατον, ἐκτείνων τὰς μαύρας σκιὰς τῶν δέν-

δρων καὶ τῆς βλαστήσεώς του τῆς ἀφθόνου, περιτειχιζόμενος διὰ περιστυλίου καὶ ἀνοίγων εὐρύχωρον ὡς ἀψῖδα τὴν θύραν του εἰς τοὺς περιπατητάς.

Εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ λιμένος ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς θαλάσσης ἀποστίλβων ὁλόκληρος νεόκτιστος ἐκ μαρμάρου μὲ τοὺς λεπτοτεχνημένους ὑψηλοὺς κίονάς του ὑψοῦτο ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἑξάστυλος μὲ τὴν μετόπην του φέρουσαν σειρὰν μικροσκοπικῶν ἀψίδων.

Ἔπειτα συγκεχυμένως ἡπλοῦντο στοιβακταὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι πλούσιαι ἐπαύλεις μὲ τὰ πολλὰ τετράγωνα παράθυρα καὶ τὰς χαμηλὰς στέγας τὰς ὁριζοντίους καὶ τοὺς κίονας ἄλλαι στηριζόμεναι ἐπὶ θεμελίων συμπαγῶν ἄλλαι βυθιζόμεναι μαλακὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ἐν ἀπόπτῳ ἐφαίνετο ἡ ἀγορά, συγκεχυμένη, μὲ τὰ οἰκοδομήματα τὰ δημόσια καὶ τὰ ἀγάλματά της. Συμφυρμὸς παραθύρων, συμφυρμὸς κιόνων μαρμαρίνων, συμφυρμὸς περιστυλίων καὶ πλατέων ἀνδήρων ὑψηλῶν — συμφυρμὸς λευκὸς τρυπούμενος ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ ὑψηλοὺς πύργους κοσμουμένους ἀπὸ διαζώματα δαντελλωτὰ καὶ κιονίσκους.

Πρὸς τὰ δεξιὰ παρὰ τὴν θάλασσαν ἐφαίνετο ὑπερμέγεθες ὅλον μαρμάρινον τὸ γυμνάσιον περιστεφόμενον ὑπὸ εὐρείας προκυμαίας φορτωμένης ὑπὸ ἀγαλμάτων. Εἰς τὸ μέσον τῆς προκυμαίας ὑψοῦτο, τρωγόμενον κατὰ τὰς βάσεις ὑπὸ τῶν δένδρων τὸ τρίχωρον οἰκοδόμημα, διώροφον μὲ δύο πτέρυγας παραλλήλους στηριζομένας ἐπὶ κιόνων δωρικῶν. Ἔμπροσθεν αὐτῶν ἐπὶ παχείας βάσεως κρητιδώδους ὑψοῦτο γιγάντειον δεσπόζον τοῦ οἰκοδομήματος τὸ ἄγαλμα τοῦ κορυνοφόρου Ἡρακλέους.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος παρὰ τὴν παραλίαν ἔμπροσθεν τῶν ἀγαλμάτων ἤρεμα καὶ ἐκεῖνα ὡς ἀγάλματα ἀνεπαύοντο ἐκ τοῦ δρόμου τῆς ἡμέρας τέσσαρα ἢ πέντε ἐμπορικὰ πλοῖα μηνοειδῆ μὲ τὸν ὑψηλόν των ἱστὸν γυμνωμένον καὶ τὴν Cecilia vela ἐρριμμένην ἐντελῶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος.

Εἰς τὰ ὕψη ἐπὶ συμπλέγματος λοφίσκων δεσπόζουσα τοῦ λιμένος ὁλοκλήρου, δεσπόζουσα τοῦ κόλπου, αὐστηρὰ ὡς φρούριον ἐξωτερικῶς, ἀποκρύπτουσα τὴν ἐσωτερικήν της κομψότητα — ἔλαμπε ὑπὸ τὸ σεληνόφως ἡ ἔπαυλις τοῦ δικτάτωρος Καίσαρος περιτριγυριζομένη ὡς ὑπὸ συνεδρίας ἀπὸ τὰς αὐστηρὰς οἰκοδομὰς τοῦ Πομπηίου, τοῦ Ὀρτενσίου, τοῦ Μαρίου.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΩΝ

ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ ΕΡΙΣ ΠΕΡΙ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΣ

Ἀφ' οὗ χρόνου διεσκεδάσθη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ κοιτίδος τὸ ἀνθρώπινον γένος, μία καὶ ἀδιάλειπτος γραμμὴ πάλης διήκει διὰ τῶν διαρρευσάντων αἰώνων περὶ ἐπικρατήσεως μεταξὺ τῶν συνιστάντων αὐτὸ στοιχείων. Ἡ πάλη ὅμως τῶν στοιχείων ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνέκαθεν ἱστορία εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον γνωστὴ καὶ ἥτις μεγίστην ἔσχε τὴν ῥοπὴν ἐπὶ τὴν πορείαν καὶ τὴν τύχην καὶ τῶν ἄλλων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους στοιχείων, εἶνε ἡ διεξαγομένη ἀνέκαθεν μεταξὺ τῶν Σημιτῶν καὶ τῶν Ἀρίων, μεταξὺ τῶν κατασχόντων τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας καὶ τὰ μεσημβρινοανατολικὰ τῆς Εὐρώπης σημιτικῶν καὶ ἀριανῶν λαῶν.

Ὁ χῶρος καὶ τὸ θέατρον τῆς πάλης ταύτης εὕρηται κυρίως καὶ πρὸ πάντων κείμενον ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτῆς λεκάνῃ. Ὁ καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας Stein ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 1881 συμβάντων, ἀπεφήνατο περὶ τούτου ὡς ἑξῆς: «Πρότερον ἄλλης θαλάσσης ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡ Μεσόγειος, τὸ δ' ἐπὶ τῆς Μεσογείου κράτος ἀείποτε ἐζητήθη ἐν τῇ κατοχῇ οὐχὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσκλυζομένων ἀκτῶν. Πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν ἐπιθαλασσίων χωρῶν τῆς Μεσογείου ἡρμηνεύθη ἕνεκα τούτου ὡς φαινόμενον οὐχὶ ἁπλῶς τοπικόν. Περιττὸν νὰ ἀνελίξωμεν διὰ μακροτέρων τὴν εἰκόνα τῆς Μεσογείου ἐπὶ τῶν Φοινίκων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ῥωμαίων, διότι γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι μία οὐσιώδης μοῖρα τῆς ἱστορίας τῶν ἐπικρατειῶν τούτων ἀπεφασίσθη ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Μεσογείου[1]».

Τοῦ χώρου τούτου τὰ δυτικὰ ἄκρα, αἱ ἀνατολικαὶ τῆς Μεσογείου πρὸ πάντων ἀκταί, ὡς ἐκ πολλῶν ὁσημέραι διδομένων τεκμηρίων συνάγεται, κατελήφθησαν πρῶτον ὑπὸ διαφόρων σημιτικῶν φύλων. Κατόπιν τούτων κατέρρευσαν εἰς Μικρασίαν, διὰ τῶν ὑψιπέδων τοῦ Ἰρὰν καὶ τῆς Ἀρμενίας προελάσαντες, οἱ ἡμέτεροι Ἄριοι, οἵτινες διαβάντες τόν τε Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον διηπλώθησαν εἰς τὰς περὶ τὸ Αἰγαῖον χώρας, διότι Φρύγες καὶ Βρύγες, Μυσοὶ καὶ Μοισοί, Κουρῆτες καὶ Κουρῆται, Λέλεγες ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἄλλοι παραπλήσιοι ἀπαντῶσιν. Οἱ Σημῖται ὅμως καὶ πρότερον ὄντες μέχρι τῶν ἀσιατικῶν ἀκτῶν, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς μεσημβρίαν κατατεινομένων, ἐνιδρυμένοι καὶ ἀρχαιότεροι κοινωνικῶς προηγμένοι, ἤρξαντο πρωιμώτατα διαυλακοῦντες διὰ σχεδιῶν καὶ σκαφιδίων τὴν πρὸ αὐτῶν θάλασσαν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ προελαύνοντες κατεκάλυψαν διὰ πλήθους νεῶν μᾶλλον ἤδη ἐξηρτυμένων αὐτήν. Οὐ μόνον οἱ ἀνελισσόμενοι ἤδη αἰγυπτιακοὶ ἱερογλυφικῶν κειμένων χάρται καὶ πάπυροι καὶ αἱ ἀναγεγραμμέναι ἀσσυριακαὶ ἐν Νινευῒ καὶ ἀλλαχόθι σημιτικαὶ ἐπιγραφαί, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Κύπρῳ καὶ Κρήτῃ ἀνακαλυπτόμενα ὁσημέραι ἱερογλυφικῆς γραφῆς καὶ ὀγκωδῶν οἰκοδομῶν λείψανα μαρτυροῦσιν ἀναμφηρίστως, ὅτι ὑπερτρισχίλια πρὸ Χριστοῦ ἔτη οἱ ἐξ Ἀνατολῶν Σημῖται προσπλέοντες καὶ ἦγον καὶ ἔφερον τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν καὶ ἐνεκαθίσταντο ἐν ταῖς νήσοις καὶ ταῖς παραλίαις αὐτῆς.

Δὲν εὗρον ἐν τούτοις οἱ παλαίφατοι ἐκεῖνοι ἐξ Ἀνατολῶν ναυτίλοι, ὅσῳ καὶ ἂν βυθίζηται ὁ πλοῦς

[1] Ὅρα «Τὸ Κίνημα τῆς Αἰγύπτου» ἐν τῷ Τύπῳ τῆς Βιέννης, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1881.

αὐτῶν ἐκεῖνος εἰς ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, κενὸν ἀνθρώπων τὸν χῶρον, πρὸς ὃν ἔπλεον, καθὰ ἐκ τῶν περὶ αἰγυπτιακῶν δυναστειῶν ἱερογλυφικῶν συνάγεται. Κατ' αὐτὰ οἱ κρατοῦντες ἐκεῖνοι τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης ἦρξαν, ἱκανότητα καὶ δύναμιν κεκτημένοι, τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχεγόνου λαοῦ, ἡγεμόνας ἢ ἁρμοστὰς ἐν αὐτῷ ἐγκαταστήσαντες, τοὺς κατὰ Γλάδστωνα ὁμηρικοὺς ἄνακτας ἢ τοὺς προγόνους αὐτῶν. Ὁ λαὸς ὅμως ἐκεῖνος, ὃν ἐν τῇ νηπιότητι καὶ τοῖς πρώτοις αὐτοῦ κοινωνικοῖς βήμασιν ἦγον καὶ ἔφερον τότε οἱ ἐμπορικοὶ καὶ πολυμήχανοι Σημῖται, ἐγκλείων ἐν ἑαυτῷ ζώπυρον ἀπείρου ἀναπτύξεως καὶ ἐπιδόσεως, ἀφορμῆς μόνον δεόμενος πρὸς ἔκφανσιν καὶ ἐκδήλωσιν τῶν οἰκείων αὐτῷ θείων σπερμάτων, φαίνεται ὅτι πολὺ πρωΐμως ἐν πᾶσιν ἐπαιδεύθη καὶ εἰς ὕψος ἀνθρωπιστικὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἀναλόγως ἀνέδραμε. Πλὴν ἄλλων πολλῶν, ἡ ἐκμεμορφωμένη ἤδη ἐκείνη καθ' Ὅμηρον γλῶσσα ἀπὸ πόσου ἆρά γε χρόνου ἐλειαίνετο καὶ ἐκαλλωπίζετο μέχρις οὗ καταστῇ οὕτως ἱκανή, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ τὰ θεσπέσια καὶ γεραρὰ ἐκεῖνα διανοήματα, τὰ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀναγραφέντα; Ἐδυνήθη λοιπὸν ὁ παλαίφατος ἐκεῖνος λαὸς νὰ διαμορφωθῇ, ἐκ παραδειγμάτων ἀναμφηρίστως ἔξωθεν αὐτῷ ὑποβληθέντων, ἀλλ' οὕτως, ὥστε οὐ μόνον ταχέως σχετικῶς τὴν προσήκουσαν νὰ κατάσχῃ θέσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίθεσιν νὰ ἀναλάβῃ, ἀμυνόμενος τέως καὶ ἐν παθητικῇ στάσει διατελῶν.

Ἡ νέα αὕτη φάσις καὶ κατάστασις τῶν ἀριανῶν ἐκείνων προγόνων ἡμῶν διεξάγεται ὑπὸ τῶν φύλων ἐκείνων, ἅτινα κατὰ τοὺς τῶν ἱερογλυφικῶν νῦν διανοιγομένους καὶ ἀνελισσομένους πίνακας ἀποκαλοῦνται ***οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης λαοί***. Οἱ Ἀριοπελασγοὶ οὗτοι ἐν τῷ μεταιχμίῳ ἤδη τῆς προμυκηναίας καὶ μυκηναίας περιόδου ἱστάμενοι, Αἰολίδαι ἢ Ἀχαιοὶ καὶ Δαναοὶ ἤδη ὄντες, διεξάγουσι πάλην περὶ ὁλοσχεροῦς ἐπικρατήσεως ἐν τοῖς ὕδασιν αὐτῶν κατὰ τῶν ἐξ ἀνατολῶν ἐπ' αὐτοὺς πρότερον ἐπελθόντων. Ἡ πάλη αὕτη ἐσωτερικὴ τὸ πρῶτον οὖσα καὶ περὶ πᾶν τὸ ὀθνεῖον κατ' αὐτοῦ τούτου στρεφομένη περικλείει ἐν ἑαυτῇ οὐ μόνον τὰ εἰς τὸν βιοτικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν θρησκευτικὸν κύκλον ἀναγόμενα. Ναὶ μὲν αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι καὶ ἀντιλήψεις τῶν τε Σημιτῶν καὶ Ἀρίων ἐταυτίζοντο τὸ κατ' ἀρχάς, καθὰ ἡ συγκριτικὴ θεολογία ἀπέδειξε, περὶ ἕνα θεὸν στρεφόμεναι· ἐν τῇ παρόδῳ ὅμως τοσούτων αἰώνων ἢ καὶ χιλιετηρίδων ἡ ἑνότης ἐκείνη διασπασθεῖσα παρήγαγε τὰς τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν αὐτῆς διαφόρους ὑποστάσεις. Ταύτας ἄλλως οἱ Ἄριοι καὶ ἄλλως οἱ Σημῖται ἤδη ἀντιλαμβανόμενοι, ἐπάλαισαν καὶ περὶ αὐτῶν πάλην μακραίωνα, μέχρις οὗ τελείως ἐπεκράτησε τὸ φῦλον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀρχῆθεν ἀνθρωπινωτέρας κατέβαλε βάσεις, τὸ τῶν Ἀρίων, ἢ ἀκριβέστερον Ἀριοπελασγῶν.

Ἡ καθ' ἡμᾶς συγκριτικὴ θεολογία καὶ κριτικὴ ἀπέδειξεν ἐν πολλοῖς, ὅτι πλῆθος μύθων ἔσχεν ἀρχῆθεν πραγματικὴν ὑπόστασιν, τοιούτων ἐξ ἀλλεπαλλήλων ὕστερον ἐκ λόγων, παραδόσεων καὶ ἀλληγοριῶν ἀδιεξιτήτων στρωμάτων ἀποβάντων. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ ὑψίστης καὶ χαρακτηριστικωτάτης θρησκευτικῆς τε καὶ ἐθνικῆς σημασίας περιεκτικῶν τούτων μύθων εἶνε ἡ ἔρις περὶ ἐπικρατήσεως δύο τῶν μειζόνων ἐν τῷ τότε θεοτήτων, ἡ τῆς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἀκριβῶς τῶν δύο τούτων θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων ἐνοπτρίζεται ἡ φύσις καὶ ἱκανότης τῶν δύο ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἐξαρχουσῶν φυλῶν, τῆς τῶν Ἀρίων καὶ τῶν Σημιτῶν. Ὁ βαθυσήμαντος μῦθος, ὁ κόσμον ὅλον ἐθνολογικῶν ἐγκλείων γεγονότων, παρίστησιν, ὅτι ἐρίσασα ἡ Ἀθηνᾶ περὶ ἐπικρατήσεως ἐν Τροιζῆνι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ προστασίας αὐτῶν πρὸς τὸν Ποσειδῶνα, ἐνίκησεν ἀναδοῦσα ἐκ τῆς γῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, τὴν μορίαν, ἐνῷ ὁ Ποσειδῶν πλήξας διὰ τῆς τριαίνης του τὸν ἱερὸν βράχον παρήγαγε πηγὴν θαλασσίου ὕδατος, ἢ ἵππον φοβερόν, ὅστις κατὰ τοὺς συμβολιστὰς εἰκονίζει τὰ ἀναπηδῶντα θαλάσσια κύματα. Οἱ παρὰ Ξενοφῶντι (ἐν Ἀπομνημονεύμασι, III, ε', 10), Σωκράτης καὶ Περικλῆς ὁ τοῦ Περικλέους περὶ τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας διαλεγόμενοι, ἀναφέρουσιν, ὅτι τὴν περὶ προτιμήσεως ἔριδα καὶ φιλονεικίαν τῶν θεῶν ἔκριναν (ἀπεφάσισαν) οἱ περὶ Κέκροπα δι' ἀρετήν, ἀπένειμαν τουτέστι τὸ τῆς προτιμήσεως γέρας εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ἡ ἀρετὴ εἰς μόνην τὴν θεότητα ἐκείνην προσιδίαζεν, ἥτις ἐξεπροσώπει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φρόνησιν, ἧς σύμβολον ἡ εὐεργετικὴ ἐλαία, καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ παντοκράτορος Διός, τοῦ τὴν Μῆτιν καταπιόντος, Ἀθηνᾶ, ἐνῷ ὁ Ποσειδῶν ἐξεπροσώπει τοὐναντίον τὸν ἔνυλον κόσμον, τὸ ἐν ἀνθρώποις φθαρτὸν στοιχεῖον. Ἤδη ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τοὺς μεγάλους θεοὺς τῶν Ἀρίων, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν γεννήτορα αὐτῆς, ἡ ὀθνεία ἐξ Ἀσίας θεότης, ὁ σημιτικὸς Ποσειδῶν. Ἡ ἔρις καὶ ἡ πάλη περὶ πρωτείων καὶ ἐπικρατήσεως θὰ ὑπῆρξε βεβαίως μακρά, καθὸ ἔρις λαῶν πρώτης δυνάμεως ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, μέχρις οὗ κριθεῖσα ἐν τέλει ἀπεφασίσθη καὶ ἀπέβη ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες καὶ ἐγχώριοι ἦσαν καὶ τὰ ἀθάνατα ἐν ἑαυτοῖς ἐνέκλειον ζώπυρα. Ὁ Γλάδστων ἐν τῷ συστήματι τῆς ἀχαϊκῆς θρησκείας διορᾷ[1], ὅτι ὁ Ποσειδῶν εἶνε ὁ ταπεινότερος τὸν τύπον ἐν τοῖς θεοῖς. Ἰσχυρός, λέγει, ὡς ἀνέλιξις δυνάμεως, οὐδαμοῦ εὑρίσκεται ἐν ἐπαφῇ πρός τε τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ στοιχεῖα τὰ ἐν τῇ ὀλυμπείῳ θρησκείᾳ ὑφιστάμενα. Ἀνευρίσκεται οὗτος σχετιζόμενος πρὸς τὴν Λιβυκὴν ἀκτήν, ὅπου οἱ Κύκλωπες· φοιτᾷ εἰς τοὺς Αἰθίοπας, ὅπως ἀπολαύσῃ τῶν θυσιῶν των, ἐνῷ οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ συνέρχονται εἰς πάνδημον συμβούλιον. Πάντα ταῦτα λοιπὸν δεικνύουσιν, ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὡς ὑλικὴ καὶ βιαία ἤθελε κλίνει τέλος καὶ ὑποχωρήσει πρὸ τῆς ὁσημέραι θριαμβευούσης καθαρᾶς καὶ ἠθικῆς λατρείας τῆς διανοίας, τῆς προμάχου ἐν παντὶ ἰδεώδει τοῦ πνεύματος ἔργῳ Ἀθηνᾶς. Καὶ οὕτως αὕτη μὲν ἐνιδρύθη ἐν θρόνῳ ὑψηλῷ καὶ ἐπηρμένῳ, ἐν τῇ αἰωνοβίῳ καὶ πανσέπτῳ τοῦ περικλεοῦς ἄστεος Ἀκροπόλει, ὁπόθεν καλεῖ τὰ ἔθνη εἰς προσκύνησιν καὶ ἐκστατικὸν θαυμασμὸν

[1] Ὅρα πραγματείαν αὐτοῦ «Περὶ τῶν Ὁμηρικῶν Θεῶν», δημοσιευθεῖσαν ἐν ἀμερικανικῷ περιοδικῷ, τῷ 1892.

τῶν εἰς κάλλος ἀνεφίκτων τῆς ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως ἔργων, ἐνῷ τὸ κράτος τοῦ Ποσειδῶνος, καθὸ φθαρτὸν καὶ πεπερασμένον, κατέπεσεν ἢ ἐν στενῷ χώρῳ περιωρίσθη, διότι ἡ λατρεία αὐτοῦ μόλις ἐν τέλει περιεσώθη ἔν τισι μέρεσιν, ὡς ἐν τῇ Ἰσθμίᾳ Κορίνθῳ, ἐν Τροιζῆνι καὶ Καλαυρίᾳ ἢ ἐν ταῖς νήσοις, ὅπου ἐπὶ χρόνον μακρὸν πρότερον ἐκράτησαν καὶ ἦρξαν οἱ ἐξ ἀνατολῶν ναυτίλοι ἐκεῖνοι Σημῖται.

Ἡ κατίσχυσις ἐν τέλει τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης, ἡ ἀλληγορουμένη ἐν τῷ ὡραίῳ μύθῳ τῆς ἔριδος καὶ κρίσεως τῶν δύο θεῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἔναρξιν τῆς λύσεως τοῦ δεσμοῦ μεγάλου καὶ σπουδαίου ἐν ἀνθρώποις δράματος. Οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος καλλιτέχναι παραλαβόντες ἐκ τῶν δεδεγμένων παρὰ τῶν αἰώνων ἐν μύθοις τὸ μέγα κοινωνιολογικὸν γεγονός, δὲν ἐδύναντο ἢ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸ σάρκα καὶ ὀστᾶ διὰ τῆς ἀθανάτου αὐτῶν γλυφίδος ἐν τοῖς τῶν ἀετωμάτων ἀριστουργήμασι, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ τῆς θριαμβευσάσης ἐκείνης θεότητος, ἥτις ἤθελεν εἶνε τὸ σύμβολον τοὐντεῦθεν ὑπερόχου διανοίας καὶ πνευματικοῦ ἰδεώδους ἐν πᾶσιν ὑπερυψήλου. Ἡ κρίσις τῆς τῶν θεῶν ἔριδος, ταὐτιζομένη πρὸς τὴν ἀνέκαθεν περὶ ἐπικρατήσεως πάλην μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων φυλετικῶν στοιχείων, τοῦ ἀριανοῦ καὶ τοῦ σημιτικοῦ, φαίνεται διαρκέσασα δεκάδας αἰώνων πρὸ τῆς λήξεως αὐτῆς, τῆς τελείας τουτέστιν ἀποφάσεως, τῆς ἐνάρξεως τῆς λύσεως τοῦ δεσμοῦ τοῦ ἐθνολογικοῦ δράματος. Ἀπὸ τῆς ις' αἰγυπτιακῆς δυναστείας, κατὰ τὰς ἀνακαλυπτομένας ἱερογλυφικὰς πηγὰς μέχρι τῆς κε' Φοίνικες καὶ Αἰγύπτιοι περιάγουσιν ἐν θριάμβῳ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος αὐτῶν ἀνὰ τὰ ἑλληνικὰ πελάγη. Ἐν τῷ οὐ μικρῷ τούτῳ χρονικῷ διαστήματι δὲν παύεται ἀπεργαζομένη ζύμωσις ἐν τῷ τῶν ἑλληνικῶν Ἀρίων ἐπιδεκτικῷ μεγάλης ἀναπτύξεως καὶ ἀνελίξεως πνεύματι, ἥτις ἐν τέλει ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς τεραστίοις ἔργοις τῶν Ἀριοπελασγῶν Τιτάνων καὶ Γιγάντων, καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς πολυωνύμων ἡμιθέων καὶ ἡρώων Αἰολιδῶν, τῶν διαδόχων αὐτῶν Ἡρακλέων, Μινώων, Θησέων, Ἰασώνων, Μελεάγρων καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων, οἵτινες ἐκ τῆς πρότερον παθητικῆς ἀμύνης ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐπίθεσιν καὶ σαροῦσιν ἐκ τῶν θαλασσῶν αὐτῶν τοὺς περὶ τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Ἄμμωνα Σημίτας καὶ ἀπαλλάττουσι χρόνῳ πολλῷ πρότερον τοῦ Ξέρξου τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσίας. Καὶ ὁ μὲν παλαιότατος ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, Μίνως Κᾶρας καὶ Φοίνικας ἐξελάσας ἐκ τοῦ Αἰγαίου, ἐγκαθιστᾷ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις μετὰ τοῦ ξανθοβόστρυχος ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ῥαδαμάνθυος τὴν πρώτην ἐν αὐταῖς ἑλληνικὴν δυναστείαν, τὴν ἀχαϊκὴν ἡγεμονίαν· ὁ δὲ μετ' αὐτὸν υἱὸς Δευκαλίων, ὁ Θεσσαλὸς Ἰάσων, ὁ τῶν Ἀθηνῶν ἥρως Θησεὺς μετ' ἄλλων αἰολικῶν καὶ ἀχαϊκῶν νῦν ἀριστέων ἐπιβαίνοντες ἐπακτροκελήτων ἀποδίδουσι τὰ ἴσα, ὁτὲ μὲν μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Εὐξείνου, ὁτὲ δὲ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης ἐπιπλέοντες. Οὗτοι εἶνε οὐ μόνον οἱ καθ' Ὅμηρον περὶ τὰ Τρωϊκὰ ἀχαϊκοὶ ναυτίλοι [1], ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὰ ἱερογλυφικὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐκ θαλάσσης προερχόμενοι ἐκεῖνοι λαοί, ἐν οἷς καταριθμοῦνται καὶ οἱ Ἀχαϊβασᾶ καὶ Δαναουνᾶ, οἱ μετὰ τοὺς Ἀριοπελασγοὺς καὶ Αἰολεῖς ἐπικληθέντες Ἀχαιοὶ καὶ Δαναοί.

Αὕτη ἡ κρίσις τῶν δύο μεγάλων τῶν Ἀρίων καὶ τῶν Σημιτῶν θεῶν, τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἱππείου καὶ Θαλασσίου Ποσειδῶνος. Τὸ πνεῦμα κατὰ φυσικὸν λόγον κατίσχυεν ἐν τέλει τῆς ὕλης. Καὶ ἐνεφορεῖτο μὲν ἀνέκαθεν τὸ ἀριανὸν φῦλον πνεύματος ὑπερυψήλου, θείου, ἐδεῖτο δὲ μόνον προσφόρων ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ὅπως τὰ θεῖα ἐν αὐτῷ σπέρματα ἐκδηλούμενα καὶ σὺν τῷ χρόνῳ σελαγίζοντα φωτίσωσι καὶ καταλάμψωσι τὰς τρίβους, δι' ὧν ἡ ἀνώτερον τῆς ὕλης ἔχουσα προορισμὸν ἀνθρωπότης προώριστο νὰ χωρήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ἀποτελέσῃ αὐτόν.

Β. ΨΙΛΑΚΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ [2]

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ροΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

Β'.

Καθ' ὁδὸν ἡσύχασεν ὀλίγον ὁ Ὀλιβιέρος καὶ κατώρθωσεν εἰσερχόμενος νὰ καλησπερίσῃ εὐπρεπῶς τὸν πατέρα του. Εὐθὺς ἔπειτα ἀνέβη εἰς τὸν κοιτῶνά του καὶ χωρὶς νὰ συλλογισθῇ νὰ κλείσῃ τὸ παράθυρον, ἂν καὶ ἔπνεε παγερὸς βορρᾶς, τοῦ ὁποίου αἱ θωπεῖαι ἠδύναντο ν' ἀποβῶσι θανατηφόροι, ἐκάθισε παρὰ τὴν τράπεζαν, στηρίζων εἰς τὰς χεῖρας τὸ μέτωπόν του περιρρεόμενον ὑπὸ φλογεροῦ ἱδρῶτος.

Ὅσοι ἔτυχε νὰ παρευρεθῶσιν εἰς ἀποκοπὴν ποδὸς ἢ βραχίονος ἐντὸς νοσοκομείου, ἐνθυμοῦνται βεβαίως πῶς ἁπλώνεται τὸ θῦμα ἐπὶ ὑψηλῆς κλίνης σκεπασμένης μὲ ἄσπρην σινδόνα. Περὶ αὐτὸν τάσσονται ὁ χειρουργὸς καὶ οἱ βοηθοί του, ἑτοιμάζοντες τὰ ἀπαισίως ἀντηχοῦντα χειρουργικὰ ἐργαλεῖα. Εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κροτάλισμα ἀποστρέφει ὁ πάσχων τὴν κεφαλήν, τρέμων ὡς ἔλαφος ἀκούουσα τὸ γαύγισμα τῶν μελλόντων νὰ τὴν σπαράξωσι λαγωνικῶν. Ὁ χειρουργὸς ἐν τούτοις ἀνασηκώνει τὰς χειρίδας τοῦ ἐνδύματός του, ἐκλέγει κομψόν τι ἐργαλεῖον μὲ λαβὴν ἐλεφαντόδοντος ἢ μαργαροστράκου καί, ἂν ἦναι ἐπιτήδειος, σχίζει διὰ μιᾶς μόνης μαχαιριᾶς τὴν ἐπιδερμίδα. Ὁ πάσχων ἐκπέμπει τὴν πρώτην του κραυγὴν καὶ τὸ αἷμα κοκκινίζει τὴν σινδόνα. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ σειρὰ τῶν ἄλλων ἐργαλείων, τῶν μαχαιρῶν, ψαλίδων, σμιλίων, σχαστήρων, κοπαρίων καὶ τῶν λοιπῶν παντὸς μεγέθους καὶ σχήματος σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων συνέργων, διὰ τῶν ὁποίων ἀνοίγεται εἰς τὰς σπαιρούσας σάρκας αἱματηρὸν ῥῆγμα πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς μελλούσης νὰ διαιρέσῃ τὰ ὀστᾶ πριόνος. Ὁ χειρουργὸς ἐξα-

[1] Ὅρα Ὁμήρου Ὀδυσσείας Ρ, 425 καὶ ἑ. καὶ Τ, 183.
[2] Ἴδε σελ. 407.

Ὁ Τσάρος Νικόλαος Β'

κολουθεῖ ἀτάραχος τὸ ἔργον του, ἂν δὲ οἱ θεαταὶ εἶναι πολλοί, φιλοτιμεῖται νὰ διαπρέψῃ χειριζόμενος τὴν μάχαιραν καλλιτεχνικῶς ὡς ὁ μουσικὸς τὸ ὄργανόν του ἢ ὁ ζωγράφος τὸν χρωστῆρα. Ἀλλ' αἱ κραυγαὶ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου ἀποβαίνουσιν ὀξύτεραι, διότι ἡ πριὼν δάκνει ἤδη τὰ ὀστᾶ. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα οἱ μαθηταὶ ἑτοιμάζουσιν ἐπιδέσμους καὶ ἐπιφράγματα πρὸς ἐπίσχεσιν τοῦ αἵματος, εὐθύμως διαλεγόμενοι περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ τελευταίου μελοδράματος ἢ τῆς πιθανῆς πτώσεως τοῦ ὑπουργείου. Ἀλλ' ἤδη ἀντηχεῖ τελευταία τις κραυγή. Τὸ ἔργον τῆς πριόνος ἐτελείωσε καὶ ἡ κνήμη ἀποχωρισθεῖσα τοῦ κορμοῦ πίπτει εἰς αἱματώδη λίμνην.

Ὁ ἰατρὸς σπογγίζει τότε τὰ ἐργαλεῖά του, πλύνει τὰς χεῖρας του, καταβιβάζει τὰς χειρίδας τοῦ ἐπενδύτου του καὶ λέγει εἰς τὸν ἀκρωτηριασθέντα.

— Καλὴ ἀνάρρωσις, φίλε μου. Σ' ἐγγυῶμαι ὅτι δὲν θὰ πάθῃς πλέον ποδάγραν εἰς αὐτὴν τὴν κνήμην, ἢ δὲν θὰ ἔχῃς τὸν χειμῶνα χιονίστρας εἰς αὐτὴν τὴν χεῖρα», ἂν ἔτυχε νὰ κοπῇ βραχίων, διότι ὑπάρχει ἀστειότης εἰδικὴ διὰ πᾶν εἶδος ἀκρωτηριασμοῦ.

Ὁ ἀσθενὴς μετακομίζεται τότε εἰς τὴν κλίνην του, ὅπου ἀποθνήσκει ἢ θεραπεύεται. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως ταύτην περίπτωσιν εἶναι βέβαιος ὅτι τὸ ἀποκοπὲν μέλος δὲν θὰ φυτρώσῃ πλέον καὶ δὲν ἔχει νὰ φοβῆται τὸ μαρτύριον δευτέρας ἐγχειρήσεως.

Ἀλλ' ἂν ἀντὶ κνήμης ἢ βραχίονος πρόκηται ν' ἀποκοπῇ αἴσθημα, εἴτε ἔρως εἴτε φιλία προδοθεῖσα, καὶ μάλιστα ἂν ὁ τοιοῦτος ἀκρωτηριασμὸς ἦναι ὁ πρῶτος, τότε ὄχι μόνον δριμύτερος καὶ διαρκέστερος εἶναι ὁ πόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ ἐγχείρησις δὲν ἔχει κἂν τὸ ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα τῆς χειρουργικῆς μαχαίρας, τῆς ἀπαλλαττούσης ἡμᾶς εἰς ἀεὶ ἀπὸ τὸ σαπρὸν μέλος. Τὴν διαλυθεῖσαν φιλίαν θὰ διαδεχθῇ ἄλλη φιλία καὶ τὸν προδοθέντα ἔρωτα ἄλλος ἔρως, μέλλοντες κ' ἐκεῖνοι νὰ διαλυθῶσι καὶ νὰ προδοθῶσιν. Ἡ ἀδυσώπητος πεῖρα θὰ λέγῃ εἰς ἡμᾶς: «Ἀφοῦ σὲ εἶχα ἤδη εἰδοποιήσει, διατί ἐζήτησες νέους ἔρωτας καὶ νέας φιλίας» καὶ θὰ ὑποβάλλῃ ἡμᾶς εἰς νέαν ἐγχείρησιν. Ἀλλ' ἅμα στρέψῃ τὰ νῶτα, θὰ προσέλθῃ καὶ πάλιν ἡ ἐλπὶς νὰ ματαιώσῃ τὸ ἔργον τῆς πείρας καὶ νὰ καταστήσῃ νέαν ἐγχείρησιν ἀναγκαίαν, καὶ τοῦτο διαρκεῖ μέχρι τοῦ τάφου. Ὀλίγοι τῷ ὄντι εἶναι οἱ προνομιοῦχοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἀρκεῖ ἓν μόνον μάθημα τῆς πείρας νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ πᾶσαν ὑποτροπὴν καὶ πολλοὶ οἱ ἐπιμένοντες νὰ ἐλπίζωσι καὶ νὰ βασανίζωνται ἰσοβίως.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἦτο μόλις εἰκοσαετὴς ὅταν ἠναγκάσθη ν' ἁπλωθῇ ἐπὶ τῆς ἀπαισίας χειρουργικῆς κλίνης ὑπομένων τὸν πρῶτον καὶ ὀδυνηρότατον ἀκρωτηριασμόν. Ἐνῷ ἐσπάρασσε τὰ σπλάγχνα του ὁ πόνος, ἤκουεν εἰς τὸ γειτονικὸν οἴκημα τὸν γέλωτα φαιδροῦ ὁμίλου νεανίσκων εὐθυμούντων μετὰ γυναικῶν καὶ ᾀδόντων ἐν χορῷ τὴν ἐπῳδὸν τοῦ γνωστοῦ ᾄσματος τοῦ Βερανζέρου:

Ὅταν εἶναι κανεὶς νέος, εὐτυχεῖ κ' εἰς ἀχυρῶνα.

Τοῦτο εἶναι ψεῦδος τὸ ὁποῖον φαίνεται ὑπαγορευθὲν ὑπὸ ἰδιοκτήτου ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐνοικιάσῃ τὸ ὑπερῷόν του, καὶ κάκιστος στίχος ποιητοῦ, ὅστις

Καλλίπολις

τοσαύτας δρέπει ζωντανὸς δάφνας, ὥστε ἐνδέχεται νὰ μὴ περισσεύσῃ διὰ τὸν τάφον του κάμμία.

Τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς νυκτὸς διῆλθεν ὁ Ὀλιβιέρος ἀκινητῶν. Ὡς οἱ κόρακες οἱ ὀσφραινόμενοι τὰ θνησιμαῖα τὸν ἐπολιόρκουν ἀπαίσιοι διαλογισμοὶ ἐμπνέοντες εἰς αὐτὸν μῖσος πρὸς τὴν ζωὴν καὶ δικαιολογοῦντες τὸ μῖσος τοῦτο. Ὁ σαλευθεὶς ἐγκέφαλός του ἔπαλλεν ὑπὸ τὸ κρανίον του ὡς πλῆκτρον κώδωνος σημαίνοντος τὸ ἐπιθανάτιον κροῦσμα τῆς νεότητός του, καὶ τὴν ἀγωνίαν ἐκείνην ηὔξανεν ἡ ἀντήχησις τῆς ἐξακολουθούσης εἰς τὸν γείτονα θάλαμον θορυβώδους διασκεδάσεως.

Περὶ τὴν μίαν μ. μ. ἤρχισε καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ μέχρι τῆς πρωίας δύο μακρὰς ἐπιστολάς, τὴν μὲν εἰς τὸν Οὐρβάνον, τὴν δὲ εἰς τὴν Μαρίαν. Ἀφοῦ ἀπέγραψε, συνήθροισε εἰς μικρὸν δέμα ὅλα ὅσα εἶχε δώσει εἰς αὐτὸν ἡ ἐρωμένη του κατὰ τὰς **παλαιὰς καλὰς ἡμέρας**. Σφραγίζων τὸ δέμα τοῦτο ἐνθυμήθη καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ τοὺς μελαγχολικοὺς στίχους τοῦ Μυσσέ:

Συμμάζωνα τὰ γράμματα μαζὶ καὶ τὰ μαλλιὰ [1]
Τὰ ὑστερνὰ χαλάσματα ἀγάπης μου χαμένης
Κι' ὅλα μοῦ ψιθυρίζανε μὲ θλιβερὴ λαλιὰ
Τοὺς ὅρκους τοὺς ἀτέλειωτους μιᾶς μέρας περασμένης.
Ἐκοίταζα τὰ λείψανα ἐκεῖνα τἀγιασμένα
Ποῦ τρέμουνε τὰ χέρια μου τὴν ὥρα ποῦ τἀγγίζουν.
Δάκρυα χυμένα ἀπ' τὴν καρδιὰ κι' ἀπ' τὴν καρδιὰ πιωμένα
Τὰ μάτια τὰ κλαμένα
Αὔριο πάλι θὰ τὰ ἰδοῦν καὶ δὲ θὰ τὰ γνωρίζουν.

Ὀλίγον ἔπειτα εἰσῆλθεν ἡ ὑπηρέτρια διὰ νὰ εὐτρεπίσῃ τὸ δωμάτιον.

— Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ μου; ἠρώτησεν αὐτήν.

— Ἐβγῆκε, καὶ θὰ μείνῃ ἔξω ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρός του διὰ νὰ στείλῃ τὴν ὑπηρέτριαν εἰς τοῦ φαρμακοποιοῦ νὰ ζητήσῃ ἰατρικὸν τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὸ ὄνομα, ἐπιφορτίσας συγχρόνως αὐτὴν νὰ δώσῃ εἰς τὸ ταχυδρομεῖον τὰς δύο ἐπιστολάς.

— Κύριε, εἶπεν ἡ ὑπηρέτρια ἐπιστρέψασα μὲ φιαλην σιροπίου μήκωνος, ὁ φαρμακοπώλης μοῦ ἐσύστησε νὰ σᾶς εἰδοποιήσω ὅτι δὲν πρέπει νὰ πέρνετε παρὰ μίαν κουταλιὰν κάθε δύο ὧρες. Εἶναι φαρμάκι ὅπου τὸ παίρνουν διὰ νὰ φέρῃ ὕπνον. Δι' αὐτὸ τὸ θέλετε;

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος, διὰ νὰ κοιμηθῶ, καὶ ἀποπέμψας τὴν καλὴν γυναῖκα ἔπιε τὸ περιεχόμενον τῆς φιάλης ἐντὸς μιᾶς ὥρας.

Γ'.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ὀλιβιέρου ὅστις δὲν τὸν εἶχε ἰδῆ ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του νὰ μάθῃ τί κάμνει. Εὑρὼν παρὰ τὸ σύνηθες τὴν θύραν κλειστὴν ἔκρουσεν αὐτὴν κατ' ἐπανάληψιν καλῶν μεγαλο-

[1] Ἡ μετάφρ. ἐγέν. ὑπό τινος φίλου τῆς «Ἑστίας».

φώνως τὸν υἱόν του καὶ μὴ λαμβάνων ἀπάντησιν κἀμμίαν. Τρομάξας ἐκ τῆς σιωπῆς ταύτης ἔτρεξε νὰ ζητήσῃ βοήθειαν πρὸς ἐκβιασμὸν τῆς θύρας, καὶ εἰσεπήδησεν ὁρμητικῶς εἰς τὸν θάλαμον μετά τινων γειτόνων. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος ἐξύπνησε τὸν Ὀλιβιέρον, ὅστις εἶχε κοιμηθῆ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ὥρας. Τὸ καταποθὲν τρισμέγιστον ποσὸν ὑπνωτικοῦ εἶχε προξενήσει εἰς αὐτὸν μόνον λήθαργον ἀντὶ θανάτου.

Βλέπων τὸν πατέρα του, ἐπροσπάθησε νὰ ἐγερθῇ ἐκ τῆς κλίνης ὅπου εἶχε ἐξαπλωθῆ ἐνδυμένος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ἡ κεφαλή του ἦτο βαρεῖα ὡς μόλυβδος καὶ ὁ στόμαχος ἄνω κάτω.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ πατήρ του, ἅμα ἔμειναν μόνοι.

— Πονοκέφαλον, ἀπεκρίθη ὁ Ὀλιβιέρος. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ βλέμμα του ἔπεσεν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης φιάλην. —Τὸ ποσὸν δὲν ἦτο ἀρκετόν! ἐψιθύρισε. Τὸ ποσὸν ἦτο ἀπ' ἐναντίας ἀνώτερον τοῦ δέοντος, καὶ τοῦτο εἶχε σώσει τὸν Ὀλιβιέρον τὸν ἀγνοοῦντα ὅτι ὑπερβολικὴ δόσις ναρκωτικοῦ φαρμάκου ἐμποδίζει τὴν ἀπορρόφησιν αὐτοῦ παραλύουσα τοὺς ἱστοὺς τοῦ στομάχου.

Ἡ θέα τῆς κενῆς φιάλης κατήγγειλε τὴν ἀπόπειραν αὐτοχειρίας εἰς τὸν πατέρα του, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ προβῇ εἰς ἀνακρίσεις περὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς, ὅτε ἠκούσθησαν βήματα εἰς τὸν διάδρομον, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίσας ἀνεσκίρτησεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Πατέρα, εἶπεν, ἄφες με σὲ παρακαλῶ μόνον μὲ τὸν κύριον, ὁ ὁποῖος θὰ εἰσέλθῃ.

— Ἀλλ' εἶσαι ἄρρωστος, πρέπει νὰ ἔλθῃ ὁ ἰατρός.

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος. Μὴ φοβεῖσθε, δὲν εἶναι τίποτε. Ἔπειτα ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις αὕτη θὰ εἶναι τὸ καλλίτερον ἀντιφάρμακον. Ἀφίσατέ με λοιπόν, παρακαλῶ, μόνον. Ἀργότερα ὁμιλοῦμεν καὶ σᾶς λέγω ὅ,τι θέλετε.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐκρούσθη ἡ θύρα.

— Εἰσέλθετε, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος. Ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ εἰσῆλθεν ὁ Οὐρβάνος, ἐνῷ ἀπεσύρετο ὁ πατήρ.

— Τί κάμνει ἡ Μαρία; ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, προσπαθῶν ν' ἀνασηκωθῇ ἐπὶ τῆς κλίνης.

— Καὶ σὺ τί κάμνεις; ἀπεκρίθη ὁ Οὐρβάνος.

— Μὴ φροντίζῃς δι' ἐμέ, ὁμίλει με διὰ τὴν Μαρίαν. Τῆς ἔδωκες τὴν ἐπιστολήν μου; Δὲν ἔλεγα ψεύματα· ἔπια ὅλην αὐτὴν τὴν φιάλην, ἀλλ' ἡ δόσις δὲν ἦτο ἀρκετή. Τί εἶπεν ἡ Μαρία;

— Ἡ Μαρία δὲν ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν σου. Ἀλλ' ἐνῷ τῆς ἔγραφες, μᾶς ἔγραφε κ' ἐκείνη· ἐνῷ ἤθελες ν' ἀποθάνῃς ἐδοκίμαζε κ' ἐκείνη ν' αὐτοχειριασθῇ, καὶ ὡς σὺ ἀπέτυχε.

— Λοιπόν, ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος ἐν παραφορᾷ ἐρωτικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἤθελε κ' ἐκείνη ν' ἀποθάνῃ, διότι μ' ἐνόμιζεν ἀποθανόντα. Βλέπεις ὅτι μ' ἀγαπᾷ ἀκόμη καὶ ὅτι τὴν ἐσυκοφαντοῦσες. Ἀλλ' ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαμε τῆς τὸ συγχωρῶ, φθάνει μόνον νὰ τὴν ἰδῶ, ν' ἀκούσω καὶ πάλιν τὴν φωνήν της. Παρετήρησες ποτε, Οὐρβάνε, μὲ πόσην γλυκύτητα προφέρει μερικὰς φράσεις, τὸ «*Φίλε μου*» ἢ τὸ «*Νὰ σὲ εἰπῶ*». Αἱ λέξεις δὲν εἶναι τίποτε, ἀλλ' ἡ μελῳδία τῆς φωνῆς της μοναδική. Ἀλλὰ τί εἶπεν ὅταν ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν μου;

— Σὲ λέγω καὶ πάλιν, ὅτι δὲν ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν σου.

— Διατί δὲν τὴν ἔδωκες;

— Διότι δὲν μετεῖδα τὴν Μαρίαν ἀπὸ προχθὲς τὸ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἐχωρίσθημεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγ. Σουλπικίου.

— Πῶς; δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι;

— Ἐπέστρεψεν, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος. Εἶχα ἐνοικιάσει παραπλεύρως τοῦ σπουδαστηρίου μου ἐπιπλωμένον δωμάτιον ὅπου ἐκατοίκει.

— Μόνη; εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἐκεῖ ἐκατοίκει, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐρβάνος, καὶ ἐκεῖ τὴν συνέλαβαν οἱ κλητῆρες, ὅταν ἐπέστρεψεν, ἀφοῦ μᾶς ἄφισεν εἰς τὴν πλατεῖαν. Καλὰ σοῦ ἔλεγα ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ ἐξέλθῃ. Ἂν καὶ εἶχα φροντίσει νὰ τὴν ἐνδύσω ἀνδρικά, οἱ κατάσκοποι τὴν ἀνεγνώρισαν. Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεψα εὗρηκα τὸ δωμάτιον ἔρημον καὶ ἐπιστολήν της, τὴν ὁποίαν τῆς ἔδωκε τὴν ἄδειαν ὁ ἀστυνόμος νὰ γράψῃ. Ταῦτα λέγων ἔτεινεν εἰς τὸν Ὀλιβιέρον ἐπιστολὴν τῆς Μαρίας, γραφεῖσαν διὰ μολυβδοκονδύλου ἐπὶ χάρτου ζωγραφικῆς.

Ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχε τὰ ἑξῆς:

«***Κύριε Οὐρβάνε,***

»Σᾶς εὐχαριστῶ δι' ὅσα ἐπράξετε ὑπὲρ ἐμοῦ. Εἰς τὴν φιλοξενίαν σας χρεωστῶ ἡμέρας τινὰς ἐλευθερίας. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἦλθαν νὰ μὲ συλλάβουν δι' ἐντάλματος τοῦ ἀνακριτοῦ. Δὲν ἠμπορῶ νὰ μαντεύσω διὰ τί μὲ κατηγοροῦν, ἀφοῦ ἠγνόουν ἐντελῶς τὰς ὑποθέσεις τοῦ συζύγου μου. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦναι δὲν θέλω νὰ καθίσω εἰς τὸ σκαμνίον τῶν κατηγορουμένων, καὶ ἔλαβα τὰ μέτρα μου διὰ νὰ τὸ ἀποφύγω. Φοβουμένη μήπως μὲ συλλάβουν, εἶχα κρύψει ἐπάνω μου φιάλην τοῦ γαλανοῦ ἐκείνου νεροῦ τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεσθε διὰ τὴν χαλκογραφίαν».

— Θειϊκὸν ὀξύ, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος, εὐτυχῶς ἦτο ξεθυμασμένον.

«Θὰ πίω τὸ νερὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον γνωρίζω ὅτι εἶναι φαρμακερόν, καὶ θὰ γλυτώσω. Δὲν ἔλαβα τὸν καιρὸν νά σας ἀγαπήσω, κ. Οὐρβάνε, διότι δὲν ἐπρόφθασα νὰ λησμονήσω τὸν Ὀλιβιέρον . . . »

Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἐπιστολῆς εἶχαν ἐξαλειφθῆ λέξεις τινὲς διὰ μελάνης, καὶ ταύτας ὅμως κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ ὁ Ὀλιβιέρος ὡς ἑξῆς: «τὸν ὁποῖον ἠγάπων εἰλικρινῶς πρὸ πολλοῦ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ τοῦ δώσετε τὰς πλεξίδας, τὰς ὁποίας ἔκοψα ὅταν μὲ ἐκάμετε νὰ ἐνδυθῶ ἀνδρικά.

Μαρία».

Ὁ Οὐρβάνος ἔμεινεν ἔκπληκτος βλέπων τὸν φίλον του κατορθώσαντα ν' ἀναγνώσῃ τὰ ἐξαλειφθέντα.

— Διατί ἔσβυσες τὴν τελευταίαν φράσιν; ἠρώτησεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Διότι ἤθελα νὰ κρατήσω τὰ μαλλιά. Ἀλλὰ τώρα θὰ σὲ τὰ δώσω.

— Ἄκουσε, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος, ἂν θέλῃς νὰ μ' ἀφίσῃς αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, μοιραζόμεν τὰ μαλλιά.

— Ἄς ἦναι, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος. Ἀλλ' ἄκουσε τὸ τέλος. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς συλλήψεως τῆς Μαρίας ἔτρεξα εἰς τὰς φυλακὰς τῶν ὑποδίκων, ὅπου γνωρίζω ἕνα ὑπάλληλον. Ἐκεῖ ἔμαθα ὅτι ἡ Μαρία ἐδοκίμασε ν' αὐτοχειριασθῇ. Ἀλλ' ὡς σὲ εἶπα, τὸ ὀξὺ ἦτο ξεθυμασμένον, καὶ δὲν τρέχει κανένα κίνδυνον. Τώρα θὰ σ' ἀποχαιρετήσω, διότι ὕστερον ἀπὸ ὅσα συνέβησαν νομίζω ὅτι αἱ σχέσεις μας θὰ διακοποῦν. Ἠγάπησα τὴν Μαρίαν χωρὶς νὰ τὸ θέλω, καὶ δι' ἕνα ἔρωτα ὀκτὼ ἡμερῶν χάνω ἀρχαῖον φίλον. Πίστευσε ὅτι τοῦτο μὲ λυπεῖ πολύ.

— Διατί νὰ παύσωμεν νὰ βλεπώμεθα; εἶπε μετὰ μελαγχολικοῦ μειδιάματος ὁ Ὀλιβιέρος τείνων τὴν χεῖρα εἰς τὸν Οὐρβάνον, μὲ ποῖον ἄλλον ἠμπορῶ νὰ ὁμιλῶ δι' αὐτήν;

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Οὐρβάνου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον ὁ πατὴρ τοῦ Ὀλιβιέρου, ὅστις μείνας ὄπισθεν τῆς θύρας εἶχεν ἀκροασθῇ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὴν ὁμιλίαν τῶν δύο φίλων. Ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὑποπτεύσει ὅτι ἡ ἀπόπειρα αὐτοχειρίας τοῦ υἱοῦ του προήρχετο ἐξ ἀφορμῆς γυναικείας. Ὅταν ὅμως ἔμαθεν ὅτι ἡ ἐρωμένη του κατεδιώκετο ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ἐφοβήθη μήπως αἱ μετ' αὐτῆς σχέσεις ἐνοχοποιήσωσι τὸν Ὀλιβιέρον. Φύσει ὢν ὀξύθυμος ὡμίλησεν ἐξ ἀρχῆς μετὰ σφοδρότητος, τὴν ὁποίαν παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἠρεμία τοῦ δυστυχοῦς νέου, ὑβρίζων αὐτὸν σκληρῶς καὶ ἀκόμη σκληρότερα τὴν ἐρωμένην του, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε γυναῖκα τοῦ δρόμου.

Ὁ Ὀλιβιέρος, καίτοι προδοθεὶς καὶ σχεδὸν φονευθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐκείνης δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ τὰς κατ' αὐτῆς ὕβρεις. Εἰς τὴν πατρικὴν ἀσπλαγχνίαν ἀντέταξε τελείαν λήθην τοῦ ὀφειλομένου εἰς πατέρα σεβασμοῦ. Ἡ ἀποτρόπαιος αὕτη σκηνὴ παρετάθη ἐπὶ δύο ὥρας καὶ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἑξῆς φρικώδη κατηγορίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἀκαταλόγιστος υἱὸς ἔρριψε κατὰ πρόσωπον τοῦ μαινομένου πατρός:

— Ὑπῆρξες ὁ δήμιος τῆς μητρός μου, τὴν ὁποίαν ἐφόνευσες μὲ τὰς παραφοράς σου.

— Ἄθλιε! ἐκραύγασεν ὁ πατὴρ ἐγείρων τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν ἀφῆκε καὶ πάλιν νὰ πέσῃ ἀδρανῆ.

— Ἄν εἶπα ψεύματα ἄς μὲ τιμωρήσῃ ὁ Θεός, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἀπόσυρε τοὺς ἀχρείους λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπες.

— Καὶ σεῖς τὰς ὕβρεις κατὰ τῆς δυστυχοῦς Μαρίας, ἡ ὁποία εἶναι ἴσως ἑτοιμοθάνατος.

— Αὐτὸ τὸ γύναιον εἶναι ἀχρεῖον, θὰ σὲ καταστρέψει.

— Καὶ ἡ μητέρα μου ἀπέθανεν ἐξ αἰτίας σας, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ῥίπτων ἀπαίσιον βλέμμα εἰς τὸν πατέρα του. Ἄν ἐψεύσθην ἄς μὲ καταρασθῇ, ἄν εἶπα ἀλήθειαν ἄς σᾶς συγχωρήσῃ.

Ὁ πατὴρ ἦτο πελιδνὸς ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως. Παρατηρήσας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τῆς ἑστίας μεταξὺ τῶν ἐνθυμημάτων τῆς Μαρίας φωτογραφικὴν αὐτῆς εἰκόνα, ἔλαβεν αὐτὴν κράζων:

— Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄθλιον πλάσμα διὰ τὸ ὁποῖον ὑβρίζεις τὸν πατέρα σου.

Καὶ ῥίψας τὴν εἰκόνα κατὰ γῆς τὴν κατεπάτησεν ἀνηλεῶς.

— Φθάνει πλέον, πατέρα, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ὑπεγειρόμενος ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ δεικνύων διὰ τῆς χειρὸς τὴν θύραν, ἀφίσατέ με.

— Διατί νὰ μὴν τὴν ἔχω ζωντανὴν ὑπὸ τοὺς πόδας μου, ἐκραύγασεν ἐκεῖνος, ἐξακολουθῶν νὰ καταπατῇ τὴν φωτογραφίαν.

Ἀλλ' ὁ Ὀλιβιέρος εἶχεν ἤδη ὀρθωθῇ πρὸ αὐτοῦ μὲ βλέμμα σπινθηροβόλον:

— Πατέρα, εἶπε μὲ φωνὴν διακοπτομένην ὑπὸ τοῦ τριγμοῦ τῶν ὀδόντων, λαμβάνων πιστόλιον κρεμάμενον εἰς τὸν τοῖχον, βλέπεις τὸ ὅπλον τοῦτο. Χθὲς ὅταν ἀπεφάσισα ν' ἀποθάνω δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸ μεταχειρισθῶ, διότι δὲν ἤθελα νὰ γείνῃ σκάνδαλον εἰς τὴν οἰκίαν σου. . .

— Ἔπειτα; ἠρώτησεν ἀταράχως ὁ πατὴρ ἐπιθέτων τὴν χεῖρα εἰς τὰ ἄλλα ἐνθυμήματα τῆς Μαρίας.

— Ἄν προσθέσετε μίαν ἀκόμη κακὴν λέξιν διὰ τὴν Μαρίαν, ἂν ἐγγίσετε τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα μοῦ ἔδωκε, τότε θὰ τινάξω τὰ μυαλά μου ἐδῶ ἐμπροστά σας καὶ ὅσοι σᾶς γνωρίζουν θὰ εἰποῦν· «ἐχρειάσθη εἴκοσιν ἔτη διὰ νὰ θανατώσῃ τὴν μητέρα, ἀλλὰ τὸν υἱὸν κατώρθωσε νὰ φονεύσῃ εἰς μίαν ὥραν».

Ὁ πατήρ του τὸν ἐκύτταξεν ἀτενῶς ἐπὶ μίαν στιγμήν, ἔπειτα ἔρριψε κατὰ γῆς μικρὰν δέσμην ξηρῶν ἀνθέων, ἀλλὰ πρὶν θέσῃ ἐπ' αὐτῆς τὸν πόδα ἐστήριξεν ὁ Ὀλιβιέρος τὸ ὅπλον εἰς τὸν κρόταφόν του καὶ ἐπίεσε τὴν σκανδάλην. Ἀντὶ ὅμως ἐκπυροσκροτήσεως ἀντήχησε μόνον ὁ ξηρὸς ἦχος τοῦ καταπεσόντος λύκου.

— Ἀλοίμονον εἰς ἐμέ, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ἐπαναπίπτων ἐπὶ τῆς κλίνης, ὁ θάνατος δὲν μὲ θέλει.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐπιθεωρῶν πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν τὸ δωμάτιον ὁ πατήρ του εἶχε κενώσει διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον τὸ ὅπλον ἐκεῖνο.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἦτο ἤδη μόνος, ἀλλὰ μετὰ πέντε λεπτὰ εἰσῆλθεν ἡ ὑπηρέτρια κομίζουσα ἐπιστολὴν τοῦ πατρός του καὶ μικρὸν κύλινδρον πεντοφράγκων: «Λάβε ἑκατὸν φράγκα, ἔγραφεν οὗτος, καὶ αὔριον τὸ πρωὶ νὰ μὴν ἦσαι ἐδῶ».

— Εἰπὲ εἰς τὸν πατέρα μου ὅτι φεύγω ἀμέσως καὶ πήγαινε νὰ μὲ φέρῃς μίαν ἅμαξαν.

Ταῦτα εἰπὼν ἔσπευσε νὰ ῥίψῃ εἰς κιβώτιον ἐνδύματά τινα καὶ ἀσπρόρρουχα, ὅλα του τὰ χειρόγραφα καὶ πρὸ πάντων τὰ σκορπισθέντα ὑπὸ τῆς ἀνεμοζάλης τῆς πατρικῆς ὀργῆς ἐνθυμήματα τῆς ἐρωμένης του. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ ἁμαξηλάτης τὸν ὁποῖον ἐπροσκάλεσε ν' ἀναβῇ καὶ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ ὄχημα τὰ πράγματά του.

Καταβαίνων τὴν κλίμακα βραδύτατα, διότι εἶχαν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις του αἱ ἀλλεπάλληλοι συγκινήσεις, ἀπήντησε τὸν πατέρα του.

— Καλὸν κατευόδιον, εἶπεν οὗτος, σ' ἐγκαταλείπω εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἐντροπήν σου.

— Καὶ ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ὅτι μὲ ἀφίσατε ν' ἀναχωρήσω ζωντανὸς ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἡ μητέρα μου ἀποθαμμένη.

Ὁ Ὀλιβιέρος διέταξε τὸν ἁμαξηλάτην νὰ τὸν

δδηγήση εἰς τοῦ Οὐρβάνου. Ἡ ὥρα ἦτο ἤδη ἑνδεκάτη καὶ ὁ ζωγράφος εὑρίσκετο μόνος εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ.

— Τί ἀκολουθεῖ; ἀνέκραξε βλέπων τὸν Ὀλιβιέρον εἰσερχόμενον μετὰ τοῦ ἁμαξηλάτου φέροντος τὰ πράγματά του.

— Ὁ πατήρ μου μ' ἐδίωξεν, ἀπεκρίθη ὁ Ὀλιβιέρος, ὅταν ἔμειναν μόνοι, καὶ ἔρχομαι νὰ σὲ ζητήσω νὰ μὲ φιλοξενήσης καὶ πάλιν.

Ὁ Οὐρβάνος δὲν εἶχε πλέον τὸ ἄλλο γειτονικὸν οἴκημα, τὸ ὁποῖον εἶχε παραχωρήσει εἰς τὸν Ὀλιβιέρον διὰ νὰ κρύψη τὴν ἐρωμένην του, ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ αὐτοῦ καὶ νὰ πωλήση τὰ σκεύη πρὸς συντήρησιν τῆς Μαρίας ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας.

— Ἀλλὰ τότε ποῦ κοιμᾶσαι; δὲν βλέπω ἐδῶ κλίνην; ἠρώτησεν ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἠξεύρεις πῶς εἶμαι πτωχός, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος καὶ ὑψώσας παραπέτασμα ἔδειξεν ἀχυρόστρωμα κατὰ γῆς μὲ τεμάχιον μαλλίνου ὑφάσματος ἐπ' αὐτοῦ: Ἐδῶ πλαγιάζω καὶ κατορθώνω νὰ κοιμηθῶ.

— Ἔχω σκεύη εἰς τὸ σπίτι. Ἂν θέλης τὰ μεταφέρω ἐδῶ. Ἂν ὁ πατήρ μου ἀρνηθῇ νὰ τὰ δώση, τότε ἠμπορῶ ν' ἀγοράσω τοὐλάχιστον μίαν κλίνην. Ἔχω ἑκατὸν φράγκα.

— Τίς ἡ χρεία ν' ἀγοράσης κλίνην, τὴν ὁποίαν θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ πωλήσωμεν μετὰ δέκα ἡμέρας εἰς τὴν μισὴν τιμήν; Τὰ ἑκατόν σου φράγκα δὲν εἶναι ἄσχημα, ἀλλ' οὔτε αἰώνια καὶ γλήγωρα θὰ λυώσουν, ἂν καὶ δὲν κάμνη πολλὴν ζέστην ἐδῶ μέσα. Ἂν δὲν σὲ ἀρέσουν τὰ ἄχυρα, ὑπάρχει ἀντικρὺ τὸ ἐπιπλωμένον δωμάτιον, ὅπου ἐκατοικοῦσεν ἡ Μαρία. Ἡ κλίνη εἶναι μαλακή. Ἂν θέλης ἠμπορεῖς νὰ κοιμηθῇς ἀπόψε ἐκεῖ. Ἔχω ἀκόμη τὸ κλειδί. Αὔριον συμφωνεῖς μὲ τὸν οἰκοκύρην.

— Δεῖξέ με ποῦ εἶναι.

Ὁ Οὐρβάνος ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς μικρὸν δωμάτιον ἱκανῶς εὐπρεπές, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν εὐτρεπισθῇ τὸ πρωΐ, ἀλλ' ἔμενεν ἀκόμη ὡς ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Μαρίας.

— Καλὴ νύκτα, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος ἐξερχόμενος.

Τὸ βλέμμα τοῦ Ὀλιβιέρου διευθύνθη πρὸς τὴν κλίνην καὶ τὰ δύο αὐτῆς προσκεφάλαια. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τούτων διέκρινε γυναικεῖον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, λησμονηθὲν βεβαίως ὑπὸ τῆς Μαρίας, καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου κόκκινον φέσι, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ πολλάκις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ζωγράφου. Ἡ θέα αὐτῶν τοῦ ἐπροξένησαν ἀνατριχίασιν καὶ ἔσπευσε νὰ κλείση τὰ περαπετάσματα τῆς κλίνης διὰ νὰ μὴ τὰ βλέπη.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΜΙΑ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΔΗΜΙΩΝ

Οἱ Σανσὼν (1688—1847).

Τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1789 ὁ ἰατρὸς Γιλλοτέν, βουλευτὴς Παρισίων, ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῶν Γάλλων πρότασιν περὶ τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ἡ ***ἀποκεφάλισις*** ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ μέγιστον τῶν μαρτυρίων ἐφαρμοζόμενον εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀξίους θανάτου. Ἡ πρότασις δὲν ἐγένετο δεκτή. Τῇ 6 Δεκεμβρίου πάλιν ὁ ἰατρός, ὅστις ἄλλως τε ἦτο φιλάνθρωπος καὶ ἐπιστήμων ἀνήρ, ἔφερε τὴν πρότασίν του εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπερρίφθη. Ὅπως ἀποδείξη τὴν ἐκ τῆς μηχανῆς αὐτοῦ μέλλουσαν νὰ προέλθη ***ὠφέλειαν***, εἶπε τὰ ἑξῆς, μᾶλλον ἀθῶα ἢ κυνικά· «Διὰ τῆς μηχανῆς μου ἤθελα κάμη νὰ πηδήση ἡ κεφαλή σας—καὶ ἐστράφη πρὸς τοὺς συναδέλφους του!—ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ καὶ χωρὶς πόνον». Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις πάλιν τὸν περιεγέλασε. Τέλος τῇ 3 Μαΐου 1791 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε· «οἱ καταδικασθέντες εἰς θάνατον θὰ ἀποκεφαλίζωνται»· καί, ἐπειδὴ ἐγένετο δεκτὸν τὸ σύστημα τοῦ Γιλλοτέν, τὸ μηχάνημα, τὸ ὁποῖον ἐπί τινα χρόνον ἐλέγετο ***Λουϊζέτ***, ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ Λουΐ, γραμματέως ἰσοβίου τῆς ἀκαδημίας τῆς χειρουργίας, εἰς οὗ τὰ φῶτα εἶχον προστρέξη κατὰ τὰ πρῶτα αἱματηρὰ πειράματα, ὁριστικῶς πλέον ἐπεκλήθη ***Γιλλοτίνα***. Τὰ ἀρχαῖα ἀπάνθρωπα συστήματα τῆς θανατικῆς ποινῆς ἀντικατεστάθησαν οὕτω διὰ συστήματος ταχυτέρου καὶ ἀσφαλεστέρου.

Τὸ πρῶτον θῦμα ἐκ πολιτικοῦ ἐγκλήματος—διότι ἕως τότε ἀπεκεφαλίζοντο μόνον οἱ κοινοὶ κακοῦργοι—ὑπῆρξεν ὁ Λουδοβῖκος Δαβὶδ Collenot. Κατηγορηθεὶς ὅτι «ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς ληστῶν συνομοσάντων κατὰ τῶν καθεστώτων διὰ δαπάνης τῆς αὐλῆς», κατηγορία ἀβάσιμος, ὁ Κολλενὼ ἀπεκεφαλίσθη διὰ τῆς Γιλλοτίνας τῇ 22 Αὐγούστου 1792 ἐπὶ τῆς πλατείας Καρουσσὲλ πρὸ τῆς πύλης τοῦ Τουλλιερί. Ὁ ἐφημεριδογράφος Durosoy, κατηγορηθεὶς διότι ἐδημοσίευσεν ἔλεγχον τῶν πιστῶν βασιλικῶν εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙϚʹ ἀπεκεφαλίσθη ἐπίσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τῇ 25 Αὐγούστου· τῇ 21 Ἰανουαρίου 1793 ὡσαύτως ἐστήθη κατὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Δημοκρατίας ἡ αἱμοχαρὴς μηχανὴ ὅπως θανατώση τὸν Λουδοβῖκον Καπέτον, ὃν ὀλίγοι ψῆφοι πλειοψηφίας τὴν ἡγουμένην ἡμέραν ἤθελον ἀναγορεύση ὡς βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Αʹ. Καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνης πλατείας, ἥτις ἔπειτα ὠνομάσθη τῆς ***Ὁμονοίας*** (ὁποία εἰρωνεία!) ἡ δημοτικὴ μανία ἐξέχυσε διὰ τῆς αὐτῆς λαιμητόμου ποταμοὺς αἱμάτων τῶν ἐνδοξοτέρων θυμάτων τῆς ἐπαναστάσεως—τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττας, τῶν Γιρονδίνων, καὶ εἶτα κατὰ μικρὸν «ὡς ὁ Κρόνος, κατατρώγουσα ἡ Δημοκρατία τὰ ἴδια τέκνα» ἀπεκεφάλισεν ἐκεῖ τὸν Δαντών, τὸν Κάμιλλον Δεσμουλέν, τοὺς hébertistes, πάντας τέλος τοὺς ἀπαρέσκοντας εἰς τὸν ἄγριον Μαξιμιλιανόν. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 93 τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῶν Παρισίων ἀπεφάσισεν ἵνα ἡ Γιλ-

λοτίνα **στηθῇ διαρκῶς** ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Δημοκρατίας, χρησιμεύουσα ὡς παράδοξον βάθος τῆς μακρᾶς λεωφόρου τῆς ἀγούσης εἰς Τουλλιερί. Ὁ περὶ τὸ ἰκρίωμα χῶρος ἦτο πάντοτε βεβρεγμένος ἀπὸ αἷμα νωπὸν καὶ—φρικτὸν εἰπεῖν—τὰ βήματα τῶν διαβαινόντων αἱματωμένα ἀπετυποῦντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς ἱκανὴν ἐκεῖθεν ἀπόστασιν! Χάριν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ὑψίστου Ὄντος, λαβούσης χώραν πομπωδῶς ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Δημοκρατίας, ἡ Γιλλοτίνα ἀφῃρέθη, καὶ μετετέθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Θρόνου, εἰς τὸ βάθος τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, ἐνδόξου κατὰ τὰς ἐπαναστατικὰς σκηνάς. Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου μέχρι τέλους Ἰουλίου 94—ἤτοι κατὰ τὴν ὀξεῖαν περίοδον τῆς Τρομοκρατίας—χίλια καὶ τριακόσια θύματα ἐθυσιάσθησαν εἰς τὸν νέον Μολὸχ τῶν ἰακωβίνων. Ὁ μὴν Θερμιδὼρ συνήρπασε καὶ τὸν Ροβεσπιέρον, ἡ δὲ Γιλλοτίνα πάλιν ἀνυψώθη ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Δημοκρατίας ὅπως δοθῇ μείζων δημοσιότης εἰς τὰ μαρτύρια τῆς Τρομοκρατίας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἑκατόμβην τῶν 103 τρομοκρατῶν, δὲν ἔπαυσαν τὰ μαρτύρια, ἐξηκολούθησαν δὲ μέχρι τῆς 11 τοῦ Θερμιδὼρ τοῦ γ' ἔτους (29 Ἰουλίου 1795), ὅτε κατελύθη καὶ ἡ βασιλεία τῆς Γιλλοτίνας. Δύο χιλιάδες ὀκτακόσια τριάκοντα ἄτομα κατεδικάσθησαν εἰς εἴκοσι ἑπτὰ μῆνας καὶ 15 ἡμέρας εἰς μόνους τοὺς Παρισίους!

Περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Σανσὼν «ἐκτελεστοῦ τῶν ὑψηλῶν ἔργων» «executeur des hautes œuvres», ὅστις τόσας ἑκατοντάδας φορὰς κατὰ τὸ βραχὺ ἐκεῖνο διάστημα εἶχε προσκληθῇ εἰς τὴν **ἐκδίκησιν τοῦ νόμου** δὲν ἐβράδυνε νὰ σχηματισθῇ εἶδός τι μυθώδους ἱστορίας. Ἤδη καθ' ἑαυτὴν ἡ λυπηρὰ ἐκείνη ἐργασία ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς παλαιᾶς βασιλείας εἶχε περιβάλῃ τὸ πρόσωπον τοῦ δημίου μυστηριῶδές τι, ὃ συνώδευεν ἡ φυσικὴ ἀποστροφὴ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα. Ὅταν ὁ δήμιος ἀπέβη, ὡς ὠνομάσθη, ἡ «clef de voute» τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὄνομα τοῦ Σανσὼν ἀπέβη ἀκόμη δημοτικώτερον, ἀλλὰ δὲν ἔγινε τόσον ἀκριβὴς διάκρισις μεταξὺ τῶν τοσούτων ἐξ ἐκείνης τῆς οἰκογενείας, ἧς αἱ **παραδόσεις** καὶ ἴσως ἡ ἀνάγκη — τόσῳ ἦτο ἀδύνατον δι' ἕνα Σανσὼν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἄλλο ἔργον—κατέστησαν κληρονομικὸν τὸ ἐπάγγελμα. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὀλίγα ἔχουσι περὶ αὐτῶν. **Τὰ ἀπομνημονεύματα** τῶν Σανσὼν ἀνεπλήρωσαν τὸ κενὸν εἰς τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ. Ἡ πρώτη ἰδέα τοιαύτης τῷόντι παραδόξου δημοσιεύσεως ἐπῆλθεν εἰς τὸν Βαλζάκ, ὅστις συνέγραψε τῷ 1829 «Mémoires pour servir à l' histoire de la Révolution, par Sanson, executeur des hautes œuvres». Ἦτο ἔργον σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου φανταστικόν, οὗ ἀπόσπασμα κατόπιν ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς «Scènes de la vie politique et de la vie militaire».

Τῷ 1830 ὁ Grégoire συνέταξεν ἄλλα απομνημονεύματα ὅμοια, τῷ δὲ 1863 ὑπὸ τίτλον «Sept générations d' executeurs 1688—1847» καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ H. Sanson ἐδημοσιεύθησαν ἓξ τόμοι ἀποκρύφων ἀπομνημονευμάτων.

Ὁ G. Lenôtre τέλος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δημοσίων ἐγγράφων τῶν Παρισίων ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀποκεφαλίσεως τοῦ Λουδοβίκου ις' (ἤτοι πέρυσι, τῷ 1893) σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «La guillotine pendant la révolution». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχομεν ὑπ' ὄψει ταῦτα γράφοντες, βιβλίον διαχέον φῶς ἐπὶ προσώπου ἱστορικοῦ ἀλλ' ἥκιστα συμπαθητικοῦ καὶ ἐπὶ ἀντικειμένου ἀποτροπαίου, ὁποῖον τὸ τῆς παρούσης διατριβῆς. Οἱ Σανσὼν οὗτοι λοιπὸν ἔσχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ οἰκογενείας τῆς Πικαρδίας. Τούτων πρῶτος ὁ Κάρολος Σανσὼν τῷ 1688 ἔλαβε παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τὸ δίπλωμα **δημίου** τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς *havage*, ἤτοι τοῦ νὰ λαμβάνῃ ὅσον ἠδύνατο νὰ πιάσῃ ἡ χεὶρ ἐκ τῶν κόκκων καὶ ὀπωρῶν τῶν ἐκτεθειμένων πρὸς πώλησιν ἐπὶ τῶν ἀγορῶν. Πρωτότοκος ἑπτὰ ἀδελφῶν ἔγινε παράδειγμα, ἵνα πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐξασκήσωσι τὸ αὐτὸ βδελυρὸν ἐπάγγελμα κατὰ σειρὰν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γαλλίας, γενόμενον οὕτω **οἰκογενειακὴ** αὐτῶν παράδοσις, ὁ ἔγγονος τοῦ πρώτου Καρόλου, Κάρολος Ἐρρῖκος (1778). Βεβαίως οὐδεὶς ἤθελε φαντασθῇ ποτε ὅτι ὁ «Λουδοβῖκος, ἐλέῳ Θεοῦ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρας» μετὰ δεκαπέντε ἔτη ἤθελεν ἀποθάνῃ διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δημίου. Κατὰ τὰ ἱστορούμενα οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν συμφωνότατοι πρὸς ἀλλήλους· ὅτε συνέπιπτε νὰ εὑρίσκωνται ὅλοι ὁμοῦ εἰς Παρισίους, ὁ πρωτότοκος τοὺς ἐδέχετο εἰς τὸν οἶκόν του καὶ εἰς τὰς **ἀδελφικὰς ἀγάπας**, ὧν προεξῆρχεν ἡ γραῖα μάμμη καὶ εἰς ἃς ὑπηρέτουν οἱ **βοηθοί** των. Ἡ Συνταχτικὴ συνέλευσις ἀφήρεσε μετὰ τῶν λοιπῶν φεουδαλικῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν «havage» καὶ ὥρισε μηνιαῖον ἐπίδομα εἰς τὸν «ἐκτελεστὴν τῶν ὑψηλῶν ἔργων». Οὕτω τὸ εἰσόδημα κατῆλθεν ἀπὸ 70 χιλ. φράγκων, τὰς ὁποίας ἀπέφερε τὸ παράδοξον δικαίωμα τοῦ νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τῶν κόκκων τοῦ σίτου καὶ τῶν ὀπωρῶν ἐπὶ τῶν δημοσίων ἀγορῶν, εἰς ὀλίγας χιλιάδας φράγκων, ἀνεπαρκῶν, ὡς ἔγραφε πρὸς τὴν Συνέλευσιν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν παραπόνων τῶν **βοηθῶν** του. Τῷ 89 ἡ δημοσία γνώμη ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος τῆς καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, καὶ ὁ Σανσὼν ἐξέφρασε τοὺς φόβους του μὴ χάσῃ τὸ ἐπάγγελμά του!

Ὁ Σανσὼν ἀπέθανεν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ βασιλέως, θῦμα τῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεώς του. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του· ἀλλὰ καὶ οὗτος, ἀφοῦ ἀπεκεφάλισε τὴν βασίλισσαν, ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ἔδωκε τὴν παραίτησίν του.

Ὁ Lenôtre δημοσιεύει καὶ ἀξιοσημείωτον ἔγγραφον ἀπὸ τοῦ μηνὸς Floréal τοῦ Β'. ἔτους (=μαΐου 1794) περιέχον τὰς παρατηρήσεις τοῦ Σανσὼν ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ δημίου ἐν Παρισίοις. Εἶναι περίεργος στατιστικὴ μεθ' ὑπολογισμῶν καὶ ἀριθμῶν, τείνουσα ν' ἀποδείξῃ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης πόσον εἶναι μεγάλαι αἱ δαπάναι καὶ ἀνεπαρκὴς ὁ μισθὸς «κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς κολοσσαίας ἐργασίας εἰς ἣν ὑποβάλλονται αὐτὸς καὶ οἱ βοηθοί του».

Εἶναι ἐργασία, λέγει, τρομερά, ἥτις ἤθελε καταστρέψῃ καὶ τοὺς εὐρωστοτέρους ἀνθρώπους· οὐδεμίαν ἡμέραν ἀνάπαυσις, πάντοτε ἡμέρας καὶ νυκτὸς νὰ εἶναι ἕτοιμοι, καὶ ὅμως τὸν **προμηθευτήν**, fourniteur—ὁ Sanson καταφεύγει εἰς τὸν παράδοξον τοῦτον εὐφημισμὸν — ἐπιβαρύνουσιν ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς κατοικίας καὶ διατροφῆς τῶν βοηθῶν του καὶ ἄλλα βάρη. Ὁ Κάρολος Ἐρρῖκος Σανσὼν κατώρθωσε νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἐρρίκου τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1795, μετὰ ἐργασίαν τριάκοντα ἐτῶν. Σύνταξιν δὲν ἔλαβε, καίτοι κατὰ τὰ ἄλλα ἡ δημοκρατία τὸν μετεχειρίζετο ὡς πάντα ἄλλον ὑπάλληλον. Τῇ 26 Ἰανουαρίου 1802, ἡμερομηνίᾳ τοῦ τελευταίου ἀφορῶντος αὐτὸν ἐγγράφου, χάνεται πᾶν ἴχνος αὐτοῦ. Ἀγνοεῖται καὶ πότε ἀπέθανε. Ἡ δυναστεία τῶν Sanson ἐξηκολούθησε βασιλεύουσα μέχρι τοῦ ἐγγόνου τούτου, Κλήμεντος Ἐρρίκου, ὅστις ἐξηκολούθησε νὰ ἐξασκῇ τὸ κληρονομικὸν ἐπάγγελμα μέχρι τοῦ 1847. Λέγεται ὅτι, συλληφθεὶς διὰ χρέη, ἔδωκεν ὡς ἐνέχυρον τὸ ἰκρίωμα τῆς λαιμητόμου· τωόντι σκηνὴ κατὰ τὸν Βαλζάκ! Ἐν τούτοις ἐδόθη διαταγὴ νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ πάντα ὅπως ἐκτελέσῃ θανατικήν τινα καταδίκην. Ὁ Σανσὼν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐλευθερώσῃ ἀμέσως . . . τὰ ἀναγκαῖα ὄργανα, ἅτινα εἶχε καταθέσῃ ὡς ἐνέχυρον, καὶ **ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας**, ἐννοεῖται χωρὶς νὰ ἐκφρασθῇ αὐτῷ ἡ τῆς **πολιτείας εὐαρέσκεια**, διὰ τὴν μακρὰν καὶ εὐδόκιμον αὐτοῦ ὑπηρεσίαν. Οὐδὲ περὶ αὐτοῦ εἶναι πλέον τι γνωστόν. Τίς οἶδε, πολὺ πιθανὸν κανεὶς ἐκ τῶν υἱῶν του ἢ ἄλλος ἀπόγονος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἐρρίκου Σανσὼν ζῇ ἀδοξ ὑπὸ ἄλλο ὄνομα εἰς σκοτεινήν τινα γωνίαν τῆς γαλλικῆς γῆς.

Ἐν Κερκύρᾳ ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΙΟΣ

ΧΑΜΕΝΗ ΕΥΤΥΧΙΑ

Οὐράνιο φῶς κι' ἀνέσπερο μοῦ ἐφώτισε ὡς τὰ βάθη
τὴ μαύρη μου ψυχὴ
ποῦ κρύβει τόσα πάθη
Μ' αὐτὰ ποῦ ἡ πλάσι δέρνεται καὶ πάντα δυστυχεῖ.

Γιατὶ τὰ 'μάτια σου ἄσκοπα ἀνέπαψες γιὰ 'λίγο
ἐπάνω μου μιὰ 'μέρα
Καὶ νέο κόσμο, ὄμορφο, ἀγγελικὸ ξανοίγω
στὸν ἄπλαστον αἰθέρα.

Καὶ μιά σου λέξι ἁρμονικὴ ποῦ ἀντήχησε σιμά μου
μὲ σήκωσε ψηλὰ
Ἐκεῖ ὁποῦ μὲ φέρνουνε συχνὰ τὰ ὄνειρά μου
ὀνείρατα τρελά.

Καὶ μελῳδίες ἄκουσα, ἀγγελικές, ποῦ μόνο
ἀκοῦς στὸν οὐρανό......
Μὰ τόρα πᾶνε, καὶ στὴ γῆ τὰ 'μάτια μου καρφόνω
καὶ κλαίω καὶ πονῶ.

Γ. ΦΑΚΙΡΗΣ

Ο ΚΑΘΡΕΠΤΗΣ

Ἀπὸ βραδὺς τὰ ἁπλοϊκὰ κορίτσια τῆς γειτονιᾶς εἶχον ἑτοιμασθῇ διὰ νὰ κυττάξουν τὴν τύχην των εἰς τὸν καθρέπτην.

Καθεμιὰ εἶχεν ἀνάψῃ τὶς λαμπάδες της, καὶ ὅταν ἦλθαν τὰ μεσάνυκτα, ὅταν ὅλοι μέσα 'ς τὸ σπίτι ἐκοιμήθηκαν, ἐξέπλεξε τὰ μαλλιά της καὶ ἐκάθισεν ἐμπροστὰ εἰς τὸν καθρέπτην της. Μὲ τὰ μαλλιὰ ἔτσι ἁπλωμένα καὶ ριχμένα ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ μὲ τὰ μάτια μόλις διακρίνοντα μέσ' ἀπὸ τὰ μαλλιά, θὰ ἔβλεπαν νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα του τὸ ἀγγελοκάμωτο παληκάρι, ποῦ ἡ μοῖρα προώρισεν ὡς σύντροφον τῆς ζωῆς των...

Καὶ τώρα ἐπρόκειτο νὰ περιγράψουν ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην, τὸν ἰδικόν της ἑκάστη, πῶς τὸν ἀντελήφθη, πῶς τῆς τὸν παρέστησεν ὁ καθρέπτης.

Πρώτη ἀπ' ὅλαις ἡ μεγαλητέρα, ὑψηλή, γοητευτικὴ νεράιδα τὸ ἀνάστημα, μὲ μάτια μεγάλα καὶ διαυγῆ, ἐπρόκειτο νὰ ἐξαγγείλῃ τὴν τύχην της ἡ ἰδία, ἀπὸ τὰ τρυφερά της χείλη:

— Ἀφοῦ ἐκάθισα, εἶπε, σὲ λιγάκι, ἄκουσα ἔξαφνα γρήγορα βήματα, τὸ ἕνα κατόπι εἰς τὸ ἄλλο, σὰν νὰ ἐπλησίαζε τρεχάτο ἄλογο. . . Ὁ καθρέπτης ἄρχισε νὰ τρέμῃ· καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνη εἶδα νὰ περάσῃ σὰν ἀστραπὴ μία μεγάλη σκιά. — Ἄνθρωπος καμαρωτὸς ἐπάνω 'ς τ' ἄλογο ἦτον. Τοῦ καβαλλάρη ἡ στολὴ ἄστραψε 'ς τὰ φῶτα καθὼς ἐπέρασε, καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου, ποῦ ἄφιναν φωτιαῖς, ἐσείστηκε τὸ πάτωμα. Ἀλήθεια . . . καβαλλάρης μὲ χρυσῆ στολή, δὲν εἶπε ἡ μάγισσα, πῶς θἄλθῃ νὰ μὲ πάρῃ;—Νὰ ποῦ βγαίνει ἀλήθεια ἡ μαντεία της.

Μὲ τὴν σειράν της ἡ δευτέρα, ἤρχισε νὰ περιγράφῃ καὶ αὐτὴ τὸν ἰδικόν της:

— Πρὶν φανῇ ὁ 'δικός μου, ἐπέρασαν προτήτερα πολλαῖς σκιαῖς, ἄνθρωποι πολλοὶ μαζί, ποῦ θὰ τοὺς εἶχε στείλῃ βέβαια γιὰ νὰ τοῦ ἑτοιμάσουν τὸν δρόμο. Ἄναψαν φῶτα ἐπάνω 'ς τὰ φῶτα κ' ἐφώτισαν τὴν κάμαρα, 'σὰν μέρα μεσημέρι. . . Καὶ μέσα 'ς τὴν λάμψι ἐκείνη, μὲ περήφανο περπάτημα, σὰν ἄνθρωπος μαθημένος νὰ ἐξουσιάζῃ πολλούς, ἐφάνηκε ἕνας νέος, εἴκοσι χρονῶ. . . Καθὼς ἐπέρασεν ἔσκυψαν οἱ ἄλλοι καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν. —Καὶ μένα, δὲν μοὖπε ἡ μάγισσα, πῶς θὰ πάρω ἄνθρωπο, ποῦ ἐξουσιάζει πολλούς;

Κ' ἐν μέσῳ τῆς γοητείας, ἡ ὁποία διεχύθη ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν ἄλλων, τρίτη ἀνέλαβε νὰ τὰς συνεχίσῃ ἡ μικροτέρα—κοντὴ καὶ πονηρὴ αὐτή, μ' ἐκείνη τὴν νοστιμάδα ποῦ τρελλαίνει, μὲ μάτια πονηρὰ καὶ ἀεικίνητα μέσ' 'ς τὸ τρυφερὸ κλουβί των.

— Ἐμένα, εἶπε, τὸν 'δικό μου, οὔτε ἄλογο περήφανο εἶδα, νὰ μοῦ τὸν φέρῃ οὔτε ὑπηρέταις νὰ τοῦ ἑτοιμάσουν τὸν δρόμο. . . Μοναχός του ἐπέρασε 'στὰ σκοτεινά, ποῦ μόλις τὸν διέκρινα. Οὔτ' ἔμμορφος πολὺ μοῦ φάνηκε, μὰ οὔτε πάλι καὶ ἀσχημοκαμωμένος, ἄνθρωπος ἐργατικός, ποῦ καὶ τὰ ἐργαλεῖα του ἀκόμη, νομίζω, ἐκρατοῦσε. . . Ὥστε

σ' ἐμένα μοναχὰ ἡ μάγισσα δὲν μοῦπε, ἕνα τέτοιον πῶς θὰ πάρω.

Πρὶν τελειώση ἀκόμη ἡ ἄλλαις ἄρχισαν τὰ γέλια.

Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐγέλασαν ἐπίσης καὶ κατόπιν, ὅταν μετά τινας ἡμέρας παρουσιάσθη ἔξαφνα εἰς τὸν πατέρα τῆς μικρῆς ὁ υἱὸς τοῦ γείτονα, ἐργατικὸς νέος, οὔτ' ἔμμορφος σὰν ἄγγελος ἀλλ' οὔτε καὶ ἀσχημοκαμωμένος πάλιν, διὰ νὰ τοῦ ζητήση τὴν κόρην του τὴν καταδικασμένην τῆς Τύχης. . . .

Ὁ πατέρας δὲν τὴν ἀρνήθηκε 'ς τὸν τυχερόν της.

Παντοῦ κατόπιν τὸ θαῦμα τοῦ Καθρέπτου διεδίδετο. Καὶ δὲν ἀμφέβαλλε κανεὶς ἄν, διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν καθρέπτην, καθὼς ἔλεγε, τὸν εἶχεν ἰδῆ ἡ μικρὴ—γιατὶ καὶ κανεὶς δὲν ἐσκέφθη, ἐγκαίρως, ὅταν τῶν ἄλλων τὰ παράθυρα ἔλαμπαν ἀπὸ τὰ φῶτα τοῦ καθρέπτου, νὰ παρατηρήση, ἂν εἶχε κ' ἡ μικρὴ τὴν ἴδια φωταψία τὴν νύκτα ἐκείνη ἢ μήπως ἥσυχη, ἀπὸ ἐνωρὶς 'ς τὸν ὕπνον εἶχε παραδοθῆ σὰν ἄνθρωπος ποῦ δὲν περιμένει νὰ μάθη τὴν τύχην του ἀπὸ τὸν καθρέπτην. . .

Ἐπέρασεν ἐν τούτοις ἀρκετὸς χρόνος καὶ οὔτε τῆς μεγαλητέρας τὸ ἄλογο μὲ τὰ στραφτερὰ πέταλα, οὔτε τῆς δευτέρας ἡ λαμπάδαις ἐφάνηκαν ἀκόμη διὰ νὰ φωτίσουν τὸ μυστήριον. . .

ΜΙΛΤ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗΣ

ΝΥΧΤΑ — ΨΥΧΗ

Σ' τῆς νύχτας τὸ ἀτάραχο, τὸ τρίσβαθο σκοτάδι,
ποῦ φθάνει κι' ὁ Παράδεισος τὰ σύνορα τοῦ Ἅδη,
ὅλα σωπαίνουν . . . ἡ ζωὴ θαρρεῖς πῶς μαρμαρώνει.
Μόνο ἡ ψυχὴ τὰ μάτια της τὰ φωτεινὰ γουρλώνει
κι' ὅλα τῆς φαίνονται ὄνειρα σ' τῆς ἐρημιᾶς τὰ βάθη,
ὁ οὐρανός, ἡ κόλασι, ὁ τάφος καὶ τὰ πάθη!
Χρόνοι ποῦ ἐπεράσανε, χρόνοι ποῦ θὰ περάσουν,
κόσμοι ποῦ ἐχαλάσανε, κόσμοι ποῦ θὰ χαλάσουν,
τ' ἀστέρια, ἡ πλάσι, ὁ Θεός, μὲς τ' ἄπειρο, οἱ δρόμοι
ποῦ τοὺς ἀνοίγει ὁ θάνατος καὶ πάλι εὐθὺς τοὺς σβένει,
οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ φιλιά, οἱ πόθ' οἱ φλογισμένοι,
τὸ δάκρυ, τὸ χαμόγελο καὶ ἡ τρομάρ' ἀκόμη!
. . . .
Τὸ σῶμα μένει ἀκίνητο καὶ λένε πῶς κοιμᾶται·
σεῖς μόνο μάτια τῆς ψυχῆς ποτέ σας δὲ σφαλᾶτε,
ἀλλὰ θωρεῖτε ἄγρυπνα τί γίνεται σ' τὰ χάη,
ἡ πλάσι ποῦθεν ἔρχεται καὶ ποῦ γοργὴ πετάει! . .
Ὤϊμε! καὶ ἂν μαντέψετε, ὤϊμε! κι' ἂν νιώστε κἄτι.
Σ' τὸ νοῦ πρὶν φέξη σβένεται σ' τοῦ ὕπνου τὸ κρεβάτι·
γιατὶ θολώνει τὴν ἀχνή, τὴ μυστικὴν ἀλήθεια,
τῆς νύχτας τὸ τρισκότειδο ποῦ κλειοῦμε μὲς τὰ στήθια!....

Π. ΣΑΛΜΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἡ θεραπεία τῆς διφθερίτιδος.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ τηρῶμεν τὸ κοινὸν ἐνήμερον εἰς τὰς προόδους τῆς δι' ἀντιτοξικοῦ ὀρροῦ θεραπείας τῆς διφθερίτιδος, δημοσιεύομεν περίληψιν τῆς λίαν ἐνθαρρυντικῆς ἀνακοινώσεως, τὴν ὁποίαν ὁ διδάκτωρ Κόσσελ, βοηθὸς τοῦ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου Κώχ, ἔκαμε πρὸς τὸ σῶμα τῶν στρατιωτικῶν ἰατρῶν ἐν Βερολίνῳ κατὰ τὴν 11ην Ὀκτωβρίου.

Ὁ Κόσσελ μετά τινα εἰσαγωγὴν περὶ τῆς δι' ὀρροῦ θεραπείας τῆς διφθερίτιδος, καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν ὑφ' ἃς ἡ νόσος αὕτη ἐμφανίζεται, ἕνεκεν τῶν ὁποίων λέγει, ὅτι διαγιγνώσκομεν αὐτὴν μόνον διὰ μικροβιολογικῆς ἐρεύνης καὶ ὄχι ἐκ τῶν τοπικῶν φαινομένων, στηριζόμενος εἰς τὰ τελευταῖα αὐτοῦ κλινικὰ πειράματα ἀποφαίνεται κατηγορηματικώτατα ὡς ἑξῆς· «Ἐκ τῶν κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν τῆς νόσου προσελθόντων ἡμῖν πρὸς θεραπείαν παιδίων οὐδὲ ἓν ἀπωλέσαμεν. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι κατορθοῦται πᾶσα πρόσφατος περίπτωσις γνησίας διφθερίτιδος νὰ ἰᾶται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἀρκούσης ποσότητος ἀντιτοξίνης». Καὶ δὲν λέγει μὲν ἡμῖν ὁ Κόσσελ ἐπὶ πόσων παρατηρήσεων στηρίζει τὸν ἀφορισμὸν αὐτοῦ τοῦτον, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ εἶνε ὀλίγαι ἀφοῦ πρὸ διετίας ἐνεργοῦνται. Ἡ θνησιμότης τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Κόσσελ ἐπὶ ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν θεραπείαν ταύτην ὑποβληθεισῶν περιπτώσεων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν βαρυτάτων μετ' ἐπιπλοκῶν μορφῶν, καὶ τῶν βραδέως λίαν ὑποβληθέντων αὐτῷ εἰς θεραπείαν, εἶνε 16 $^0/_0$ ἐνῷ ὡς γνωστὸν ὑπὸ ὁμοίας συνθήκας ἡ τῶν ὑπὸ τοῦ Ροῦ θεραπευθέντων ἦτο 25 $^0/_0$. Τοῦτο ἀποτελεῖ καταφανεστάτην πρόοδον. Τὸν ἰσχυρισμόν, ὅν ἠδύνατό τις νὰ προτάξῃ, ὅτι ὁ Κόσσελ ἐνήργησεν ἐν καιρῷ ἐπιδημίας ἠπίας, ἀποκρούει οὗτος διὰ τοῦ ὅτι πολὺς διέρρευσε χρόνος ἀφ' ὅτου ἐφαρμόζει τὴν θεραπεῖαν του, καὶ ὅτι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἔδωκεν αὕτη καὶ ὅπου ἀλλοῦ τυχὸν ἐφηρμόσθη.

Ὁ Κόσσελ λέγει ὅτι ἡ δι' ἀντιτοξικοῦ ὀρροῦ θεραπεία τῆς διφθερίτιδος οὐδέποτε ἔβλαψεν, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ἐπιβλαβῆ ἐπιρροὴν οὔτε ἐπὶ τῆς κ.ρδίας, οὔτε ἐπὶ τῶν νεφρῶν· καὶ ὅτι ἑπομένως πρέπει ἀδιστάκτως νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐπὶ τῶν ἀπελπιστικῶν περιστάσεων, καὶ ἐπὶ τῶν ὑπόπτων καὶ μὴ εἰσέτι ἀσφ αλῶς διαγνωσθεισῶν. Συνιστᾷ δὲ τὰς διὰ τοῦ ὀρροῦ ἐ νέσεις καὶ ὡς προληπτικὰς τῆς νόσου. Τὴν ἐντεῦθεν ἐπερχομένην ἀσφαλῶς ἀνοσίαν δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ἑρίση ἐπὶ πόσον ἰσχύει· ἀλλὰ κατὰ τὰ σημερινὰ πορίσματά του ὁρίζει τὴν διάρκειαν αὐτῆς τοὐλάχιστον ἐπ 2-3 ἑβδομάδας.

Ὀρρὸν παρέχει ἐπὶ μετρίᾳ τιμῇ τὸ κατ άστημα Meister Lucius und Brünning in Hoecl ıst am M. τὸ λειτουργοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν B ehring καὶ Ehrlich.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ὁ Ζολᾶ διατρίβει ἀπό τινος ἐν Ῥώμῃ συλλέγων τὸ ὑλικὸν τοῦ νέου του μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον θὰ περιγράφῃ τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν σημερινήν. Δι' ἐπιστολῆς του ὁ Γάλλος συγγραφεὺς ἐζήτησε συνέντευξιν παρὰ τοῦ Πάπα. Βεβαιοῦται ὅμως ὅτι ὁ ἅγιος Πατὴρ δὲν θὰ συγκατατεθῇ νὰ δεχθῇ τὸν «ἀσεβῆ καὶ ἐλευθερόστομον μυθιστοριογράφον» ἐκτὸς ἂν οὗτος ἀποκηρύξῃ ἐγγράφως τὰ ἔργα του καὶ δείξῃ μετάνοιαν δι' αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνῃ, ὁ Ζολᾶ θ' ἀπέλθῃ ἐκ Ῥώμης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸν Πάπαν.

— Ὁ Ἐρνέστος Κούρτιος, ὁ πρὸ μικροῦ ἑορτάσας τὴν ὀγδοηκοστὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων του, ἑώρτασε πάλιν τὴν 6 Νοεμβρίου (ἔ. ν.) τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς καθηγεσίας του. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἑορτὴν ὁ περιφανὴς φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος ἦτο παρὼν ἐν Βερολίνῳ, ἐδέχθη δὲ πανηγυρικῶς τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τῶν προσελθόντων φίλων καὶ ὁμιλητῶν. Πολυάριθμοι ἰδίως προσῆλθον αἱ ἐπιτροπαὶ τῶν διαφόρων Πανεπιστημίων καὶ γυμνασίων, τὴν δ' ἑσπέραν παρετέθη ἐν τῷ περικαλλεῖ Καϊζερχὸφ πολυτελὲς συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθισαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐν Βερολίνῳ καθηγητῶν καὶ ἀρχαιολόγων, παντοιοτρόπως ἐκδηλώσαντες τὸν πρὸς τὸν Κούρτιον ἐνθουσιώδη θαυμασμόν.

— Ὁ Σὶρ Κάρολος Δίλκε, ὁ διαπρεπὴς ἄγγλος πολιτειολόγος καὶ συγγραφεὺς ἐδημοσίευσε κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα λαμπρὸν ἄρθρον ἐν τῇ Παρισινῇ *Πρωΐᾳ* ἐπὶ τῶν Ἀγγλο-Γαλλικῶν σχέσεων, μεγάλην προξενῆσαν ἐντύπωσιν καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν. Ὁ Δίλκε ἐν τῷ ἄρθρῳ του αὐτῷ ἀποδεικνύει, ὅτι οὐδεμία, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, ὑπάρχει αἰτία δυσαρεσκείας μεταξὺ τῶν δύο γειτόνων, αἱ σχέσεις τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ὦσιν ἐγκάρδιοι. «Βεβαίως, λέγει, αἱ ἐπίσημοι σχέσεις δὲν φαίνονται καθόλου ἐχθρικαὶ· μόνον τοῦ τύπου αἱ ἀντεγκλήσεις, ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα, κατέστησαν ἐπικίνδυνοι.» Διὰ τὸ ζήτημα τῆς Αἰγύπτου ὁμιλῶν ὁ Σὶρ Δίλκε, ἂν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκενώσεως ὁ ἴδιος, ἐπιρρίπτει εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἐκκρεμῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων προελθοῦσαν ἐκ τῆς ἐχθρικῆς αὐτῆς στάσεως κατὰ τῆς Σαλισβουρείου συμβάσεως.

— Ὁ ἐν Λονδίνῳ πρὸ ἐτῶν ἀποκατεστημένος κ. Πλάτων Ε. Δρακούλης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ φιλοσοφικοῦ συγγράμματος «Φῶς ἐκ τῶν Ἔνδον» ἐκλήθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης ἵνα διδάσκῃ τὴν νεοελληνικήν. Ὁ καθηγητὴς καὶ διακεκριμένος ἑλληνιστὴς Βλάκκη ἐπαρουσίασε πρὸς τὸν Πρύτανιν τὸν κ. Δρακούλην, δι' ἐκφράσεων λίαν τιμητικῶν.

— Ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Λονδίνῳ ὁ Τζὼν Οὐάλτερ, ὁ διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης τοῦ Λονδινείου «Χρόνου» τῆς παγκοσμίου ἐφημερίδος, τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ πάππου του τῷ 1788. Ὁ Τζὼν Οὐάλτερ ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ τὰ νομικά, διετέλεσε δὲ ἐπὶ τριακονταετίαν μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Αὐτὸς ἔκτισε τὰ νέα μεγαλοπρεπῆ καταστήματα τοῦ «Χρόνου» καὶ τὴν ἔπαυλιν Βαρδούδ. Ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

— Ὁ διάσημος οὗγγρος μυθιστοριογράφος Γιόκαϊ ἔλαβε κατ' αὐτὰς συνέντευξιν μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ, τὴν ὁποίαν δημοσιεύει βιενναία τις ἐφημερίς. Ἐξ αὐτῆς μανθάνομεν ὅτι τὸ νέον ἔργον τοῦ γηραιοῦ συγγραφέως, τοῦ ὡς μόνην διασκέδασιν ἔχοντος τὴν ἐργασίαν, ὡς εἶπε, ἐπιγράφεται *Μαγνῆτα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος μιᾶς μαγίσσης ἄλλοτε περιφήμου.

— Ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Σ. Φραγκούδη ἐξεδόθη εἰς τόμον ἐκ 300 σελίδων μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον «Τὰ ὄνειρα».

Ἐπιστημονικά

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Τεργεσταίᾳ *Νέᾳ Ἡμέρᾳ*: «Πρὸ μηνῶν ἐγένετο ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ἰατρικῆς πολὺς λόγος, περὶ νέας τινὸς μεθόδου πρὸς θεραπείαν τῆς φυματιώσεως. Ὁ διάσημος ἰατρὸς Λανσερώ, εἰσηγούμενος τὰ κατ' αὐτήν, ἐπῄνεσε σφόδρα τὸν ἐπινοήσαντα τὴν νέαν ταύτην θεραπευτικὴν μέθοδον, ἕλληνα ἰατρὸν Κ. Σπυρίδωνα Καραδιᾶν. Ὁ ἔμπειρος καὶ ὀξύνους οὗτος Ἀσκληπιάδης, παρατηρήσας ὅτι ἐκ πάντων τῶν ζώων, ἡ αἴξ καὶ ὁ κύων εἶναι τὰ δυσκολώτερον ὑπὸ τῆς φθίσεως προσβαλλόμενα, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀναλύσῃ τὰ οὖρα αὐτῶν· εὗρε δ' ἐν αὐτοῖς μεγάλην ποσότητα ἠλεκτρικοῦ ὀξέος, στοιχείου λίαν ἀντισηπτικοῦ, μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὀργανισμῷ. Ἐσκέφθη ἑπομένως ὅτι εἰσάγων εἰς τὸν ὀργανισμὸν τὸ στοιχεῖον τοῦτο (διὰ τροφῶν ἰδίως καὶ φαρμάκων παραγόντων αὐτὸ) θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς πάσχοντας. Μέχρι τοῦδε ἡ εἰσαγωγὴ τῆς θεραπείας ταύτης εἰς ἀσθενεῖς πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ ἐκ πνευμονικῆς φθίσεως, ἐπήγαγε θαυμάσια ἀποτελέσματα. Ἐντὸς δύο μηνῶν φθισικοὶ πυρέσσοντες διαρκῶς, αἱμοπτύοντες καὶ εἰς ἄκρον ἐξηντλημένοι ἀνέκτησαν τὰς δυνάμεις αὐτῶν, τρώγοντες, περιπατοῦντες καὶ κοιμώμενοι ἡσύχως. Καθὰ ἐπιστέλλουσιν ἐκ Παρισίων, ἡ ἀνακάλυψις αὕτη θὰ ἀποβῇ λίαν εὐεργετικὴ εἰς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, οὐ μικρὰ δὲ ὀφείλεται ἐπὶ ταύτῃ τιμὴ εἰς τὸν ἀνεπιδείκτως καὶ ἄνευ πατάγου ἐργαζόμενον ἕλληνα ἰατρόν.»

— Εἰς Λυὼν ἐγένοντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ διασήμου φυσιολόγου Κλαυδίου Βερνάρδου ἐγερθέντος μνημείου. Θαυμάσιον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Φερδινάνδος Βρυνετιέρ.

Θεατρικά

Τὸ παρελθὸν Σάββατον ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν «Κωμῳδιῶν» παρεστάθησαν διὰ πρώτην φορὰν οἱ «Βρυκόλακες», τὸ περίφημον δρᾶμα τοῦ Ἐρρίκου Ἴψεν, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Μ. Γιαννουκάκη. Τὴν Καν. Ἄλβεν ὑπεδύθη ἡ Κα Ἑλένη Ἀρνιωτάκη, τὸν πάστορα Μάνδερς ὁ κ. Εὐάγ. Παντόπουλος, τὸν Ὀσβάλδον ὁ κ. Εὐτύχιος Βονασέρας, τὸν Ἔνστραν ὁ κ. Π. Κωνσταντινόπουλος καὶ τὴν Ρεζίναν ἡ Δὶς Κικὴ Ἀρνιωτάκη. Πρὸ τῆς ἀναπετάσεως τῆς αὐλαίας ὁ κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος ἔκαμε μίαν διάλεξιν περὶ τοῦ Ἴψεν καὶ εἰδικώτερον περὶ τῶν «Βρυκολάκων». Τὸ δρᾶμα ἀφῆκεν ἀνεξαλείπτους ἐντυπώσεις εἰς τὸ πυκνὸν καὶ ἐκλεκτὸν τῆς ἑσπέρας ἐκείνης ἀκροατήριον, οἱ δὲ ἠθοποιοί, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν τέχνην ὑποκρίσεως ἀπαράμιλλον, ἀνεκλήθησαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐπανειλημμένως καὶ ἀνευφημήθησαν ἐνθουσιωδῶς.

— Ἐν τῷ Παρισινῷ θεάτρῳ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπαίχθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ προαγγελθὲν ἱστορικὸν δρᾶμα τοῦ Σαρδοῦ *Γισμόνδη*. Τὴν ἡρωΐδα ὑπεδύθη μετ' ἀνυπερβλήτου ἐπιτυχίας ἡ δαιμονία Σάρρα Βερνάρ. Οἱ κριτικοὶ ἐξεφράσθησαν εὐνοϊκῶς περὶ τοῦ ἔργου, ἐξῆραν δὲ ὁμοφώνως ὡς ἐξόχως δραματικὴν μίαν σκηνὴν ἐκ τῆς γ' πράξεως.

— Ἀπῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὴν θιάσου ἡ Κα Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, διὰ νὰ δώσῃ σειρὰν παραστάσεων ἐν Βόλῳ καὶ Σμύρνῃ.

— Ὁ θίασος «Πρόοδος», μεθ' οὗ συμπράττει ἐκτάκτως καὶ ὁ κ. Παντόπουλος, ἐκγυμνάζεται εἰς τὴν νέαν κωμῳδίαν τοῦ κ. Χ. Ἀννίνου «Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα» ἡ ὁποία θὰ παρασταθῇ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸ θέατρον τῶν «Ποικιλιῶν».

— Ἀπέτυχε τὸ «Ζαχαροκάλαμον» νέον κωμειδύλλιον τοῦ κ. Χαρίση, δοθὲν κατ' αὐτὰς ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῶν «Ποικιλιῶν».

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΘΑΛΑΣΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΟΛΟΓΙΑΣ

ΥΠΟ
ΝΙΚΟΛ. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ
Τακτικοῦ καθηγητοῦ

Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 3 Νοεμβρίου 1894.

Κύριοι,

Ἀναλαμβάνων τὴν ἕδραν τῆς Ζωολογίας, τὴν ζωηρὰν ἐκφράζω ἐν πρώτοις εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὴν γεραρὰν τῶν Φιλοσόφων σχολήν, ἥτις παμψηφεὶ ἔκρινέ με ἱκανὸν νὰ καταλάβω τὴν ἕδραν ταύτην, πρὸς τὸν κ. ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργόν, ὅστις ἐπικυρῶν τὴν ἐκλογὴν τῆς σχολῆς ἐπρότεινε τὸν διορισμόν μου, τῷ ἀντιβασιλεύοντι Διαδόχῳ τὴν ἄκραν μου ἀφοσίωσιν καὶ εὐπείθειαν κυρώσαντι διὰ τῆς ὑψηλῆς Αὐτοῦ ὑπογραφῆς τὴν πρότασιν τοῦ Ὑπουργοῦ.

Ἀρχομένου τοῦ μαθήματος τούτου, οἱ πάντες ἀναμιμνησκόμεθα ἀναμφιβόλως τὸν ἀοίδιμον προκάτοχόν μου, οὗτινος ἡ εὔληπτος καὶ εὐκρινὴς διδασκαλία ἐλάμπρυνεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὴν ἕδραν ταύτην.

Ἡ ἀξία τοῦ Ἡρακλέους Μητσοπούλου ὡς καθηγητοῦ, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀκρίβεια περὶ τὴν διδασκαλίαν εἶναι γνωστὰ τοῖς πᾶσιν. Ἐκ τῆς διδασκαλίας τούτου καὶ ἐγὼ ἔμαθον τὰς πρώτας μου γνώσεις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ. Ὑπῆρξα λοιπὸν μαθητής του ὡς πάντες ὑμεῖς, καὶ θεωρῶ κατάλληλον τὴν στιγμὴν ταύτην, ἵνα κηρύξω, ὅτι ἐσαεὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἔσεται σεβαστὴ ἐμοὶ οὐ μόνον διὰ τὰς προσενεχθείσας παρ' αὐτοῦ τῇ Ἑλληνικῇ Ζωολογίᾳ ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀφειλομένην πρὸς διδάσκαλον εὐγνωμοσύνην.

Δὲν ἀποκρύπτω κατὰ πόσον ἔσεταί μοι βαρὺ τὸ φορτίον, διαδεχομένῳ τοιοῦτον ἄνδρα, κάτοχον οὐ μόνον τῆς ζωολογικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐντριβέστατον περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσιν ἀλήθειάν τινα ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένην παράδοξον, ὅτι αἱ μεγαλείτεραι δυσκολίαι ἀνδρός τινος ἄρχονται, ὅτε δύναται νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται κατὰ μυρίων ἐμποδίων, συγχωροῦνται αὐτῷ αἱ ἀτέλειαι, αἱ ἀποτυχίαι· ὅταν ὅμως ἡ τύχη ἐξαλείψῃ ταῦτα πάντα καὶ δώσῃ αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ πράξῃ ὅ,τι νομίζει καλλίτερον, ἄρχεται ὁ χρόνος τῶν δοκιμασιῶν δι' αὐτόν. Ἐπέτυχεν ἓν καλόν, ἄπειρα δ' ὑπάρχουσιν αἴτια ἀποτυχίας.

Περιττὸν κρίνω νὰ προσθέσω, ὅτι, ὅπως τοὺς σκοπέλους τούτους ἀποφύγω, ὑπολογίζω μὲν ἐπ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἰδίων μου δυνάμεων, τὰ μέγιστα δ' ἐπὶ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας. Παρ' ἐμοὶ θὰ εὕρητε ζωηρὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Ζωολογίαν, βαθεῖαν δὲ συμπάθειαν καὶ ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς μαθητάς μου.

Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψατέ μοι καὶ νὰ συγχαρῶ ἐμαυτόν, διότι εἰσέρχομαι σήμερον ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ σχολῇ, τῇ περιλαμβανούσῃ τόσους πεπαιδευμένους, τόσους σοφούς· ἥτις καίτοι νέα πολλοὺς ἔχει τίτλους δόξης καὶ πολλὰς τὰς τιμὰς ἐπισύρει ἐπὶ τὴν φίλην πατρίδα.

Ἔθος ὑπάρχει, ὅτε καθηγητής τις ἄρχεται τοῦ μαθήματός του, ν' ἀφιεροῖ τὸ πρῶτόν του μάθημα εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἐνετάλη νὰ διδάσκῃ. Ὤφειλον καὶ ἐγὼ κατὰ τοῦτο ν' ἀναλάβω τὴν Ζωολογίαν ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ ἐκτυλίξω πρὸ ὑμῶν τὴν ἐξέλιξιν ταύτης μέχρις ἡμῶν. Τὸ θέμα τοῦτο, ὅσον καὶ ἄν μοι ἐφάνη ἑλκυστικόν, ἐσκέφθην ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τὸ παραβλέψω, καθότι ὁ χρόνος μοὶ εἶναι μεμετρημένος καὶ τῆς καλοκαγάθου προσοχῆς ὑμῶν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ καταχρασθῶ. Ἄλλως αἱ Ζωολογικαὶ καὶ Φυσιολογικαὶ ἐπιστῆμαι πλεῖστα ἐνέχουσι θέματα ἄξια λόγου.

Ἠδυνάμην νὰ ἐκθέσω ὑμῖν τὰς σπουδαιοτέρας καὶ νεωτέρας ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν ἐν τῇ Ζωολογίᾳ, ἢ ν' ἀναπτύξω πρὸ ὑμῶν ἓν τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς βιολογίας ἐνδιαφέρον συγχρόνως τούς τε φιλοσόφους καὶ τοὺς φυσιοδίφας. Αἱ σύγχρονοι ὅμως ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας τῆς Ζωολογίας μοὶ ἐπέβαλον νὰ πράξω ἄλλως καὶ λάβω ὡς θέμα τοῦ λόγου μου ***τὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων καὶ τὴν ὠφελιμότητα τῶν ἐπιθαλασσίων ἐργαστηρίων***, τῶν τελευταίων τούτων ἱδρυμάτων τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἐξ ὧν πλεῖσται πρόοδοι ἐν τῇ Ζωολογίᾳ συνετελέσθησαν, πολλὴ δὲ ἀλήθεια ἐπὶ τῶν τέως νομιζομένων σκοτεινῶν ζητημάτων ἐπεχύθη.

Πλανῶνται οἱ νομίζοντες, ὅτι ἡ μελέτη τῶν θαλασσίων ζῴων εἶναι ἔργον τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ τῆς ζωολογίας ἡ περιγραφὴ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι βιούντων ὄντων τὴν πρώτην κατεῖχε θέσιν.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἱδρυτής, ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ συνήγαγε πλείστας καὶ περιεργοτάτας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν θαλασσίων ζῴων. Αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ὅτι «τὰ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων ἐν αὐτοῖς μὲν ᾠοτοκεῖ τὸ τέλειον ᾠόν, ἔξω δὲ ζῳοτοκεῖ» καὶ «ἐν ἐνίοις τῶν σελαχῶν οὐκ ἀπολύεται τῆς ὑστέρας τὸ ᾠόν, ἀλλ' ἐχόμενον μεταχωρεῖ κάτω πρὸς τὴν ζῳοτοκίαν, ἐν οἷς τελειωθὲν τὸ ζῷον ἔχει ὀμφαλὸν ἐκ τῆς ὑστέρας ἀνηλωμένου τοῦ ᾠοῦ», ὅτι «προσπέφυκεν ἡ γιγνομένη σηπία τοῖς ᾠοῖς κατὰ τὸ πρόσθιον», ὅτι «οἱ δελφῖνες τοὺς ὄρχεις ἔχουσι κεκρυμμένους ὑπὸ τὸ περὶ τὴν γαστέρα κύτος», ὅτι

μία τῶν πλεκτανῶν τοῦ ἄρρενος πολύποδος χρησιμεύει ὡς γεννητικὸν ὄργανον, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀναφερόμενα εἰς θαλάσσια ζῷα, ὅτι ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ καταγράψῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἱστορηθέντα παρ' ἄλλων, ἀλλ' ὁ ἴδιος διὰ τῶν ἀνατομῶν ἐπείσθη περὶ πάντων. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς πραγματικὸς ζωολόγος τῶν νεωτέρων χρόνων, δὲν ἠρκέσθη εἰς ἁπλῆν περιγραφήν, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ ἑρμηνεύσῃ συγκριτικῶς τὴν ὑφὴν τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων τῶν ζῴων καθὼς καὶ τὰς λειτουργίας αὐτῶν.

Μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος εἶναι ὁ μόνος ἔγκριτος φυσιοδίφης τῆς ἀρχαιότητος, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν σπουδαίας παρατηρήσεις περὶ τοῦ θαλασσίου κόσμου. Δυστυχῶς ὅμως αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ στεροῦνται πρωτοτυπίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας. Ἤντλησε μὲν τὰς γνώσεις του ἀπὸ τῶν συγγραφῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑστέρησεν ὅμως κατὰ πολὺ ἐκείνου καὶ ἐπανέλαβε πλείστους μύθους ἀπορριφθέντας ὑπὸ τοῦ διασήμου ἐκ Σταγείρων φυσιοδίφου.

Διαπρέπει κυρίως ὁ Πλίνιος εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς φύσεως. Αἱ εἰκόνες αὐτοῦ εἶναι μεγαλοπρεπεῖς, ἐν τοῖς ἔργοις ὅμως αὐτοῦ ἀπαντῶσι τὰ ἐλαττώματα συσσωρεύσεως ταχέως γινομένης.

Ἐνίοτε ἀντιφάσκει, συνήθως ἀντλεῖ ἐκ σφαλερῶν πηγῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε στερεῖται κριτικοῦ πνεύματος.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶδε σχεδὸν πάντοτε ὅ,τι περιγράφει, ὁ Πλίνιος τοὐναντίον περιγράφει ὅ,τι οὐδέποτε εἶδε. Λαλεῖ περὶ τῶν θαλασσίων ζῴων, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ταῦτα μετὰ προσοχῆς· ἐν τούτοις αἱ περιγραφαὶ ἰδίως τῶν πολυπόδων καὶ πλείστων ἄλλων ἀσπονδύλων καὶ αἱ περίεργοι παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ παρασιτισμοῦ θέτουσι καὶ τοῦτον μεταξὺ τῶν ἀρχαίων φυσιοδιφῶν, τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τοῦ θαλασσίου κόσμου.

Ὁ δὲ Λουκρήτιος, καίτοι ἐν τῷ λαμπροτάτῳ αὐτοῦ ποιήματι περιέχονται προφητικαί τινες ἰδέαι, ἃς ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐπεβεβαίωσεν, αὐτὸς δὲ πρῶτος ἐξέθετο τὴν ἀρχὴν τῆς πάλης περὶ ὑπάρξεως καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τῆς ἐπακολουθούσης ταύτῃ, δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῇ, ὅτι σοβαρῶς ἐμελέτησε τὰ θαλάσσια ζῷα.

Ἐν τῇ καταπτώσει τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Ζωολογία ὁλόκληρος ἐλησμονήθη, ἀνέζησε δὲ πάλιν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως.

Πέτρος ὁ Βελόνιος, εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, γεννηθεὶς τὸ 1518 καὶ δολοφονηθεὶς ὑπὸ ληστῶν ἐν τῷ δάσει τῆς Βουλώνης κατὰ τὸ 1564, ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς ***Ἱστορίαν τῶν θαλασσίων ζῴων***, πλήρη λεπτῶν καὶ ἐνδιαφερουσῶν παρατηρήσεων, ἃς συνήθροισε κατὰ τὰ μακρὰ αὐτοῦ ταξείδια ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Οὗτος πρέπει νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ συνετέλεσαν τὸ πλεῖστον, ὅπως καθοδηγήσωσι τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς φύσεως.

Συγχρόνως μετ' αὐτοῦ ὁ Rondelet ἐδημοσίευσε τὴν ***Ἱστορίαν τῶν ἰχθύων***, σύγγραμμα πλῆρες πολυτίμων πληροφοριῶν περὶ τῶν θαλασσίων ἰχθύων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφαίνονται ἀλληλοδιαδόχως πλεῖστοι ἔγκριτοι φυσιοδίφαι οἷος ὁ Bacon, ὁ Gesner, ὁ Aldrovandi, ὁ Ray, ὁ Λινναῖος, ὁ Bonnet, ὁ Buffon καὶ ἄλλοι, οἵτινες πάντες ἰδίως ἐνησχολήθησαν περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς ζωολογικῆς φιλοσοφίας, ἀνευρίσκοντες εἰς τὰ περικυκλοῦντα αὐτοὺς χερσαῖα ζῷα τὰ θέματα τῶν μακρῶν αὐτῶν συζητήσεων.

Ὅταν δ' ἔλθωμεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος εὑρίσκομεν τὸν Κυβιέρον τὸν μετὰ ζήλου ἀσχοληθέντα εἰς τὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων.

Ὁ Γεώργιος Κυβιέρος ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του οἰκοδιδάσκαλος ὢν παρά τινι οἰκογενείᾳ ἐγκατεστημένῃ πλησίον τοῦ Fecamp τῆς Νορμανδίας, ἀφιέρου τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ εἰς μελέτην τῶν κατωτέρω ζῴων, ἅτινα ἄφθονα διατρέφει ἡ θάλασσα. Ἦτο τότε μόλις εἰκοσιπενταετής, ὅτε μετὰ θαυμασίας μελέτας ἐπὶ τῶν ζῴων τούτων, ἐμπνευσθεὶς κυρίως ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν, διῄρεσε τὰ ἀσπόνδυλα εἰς ἓξ τάξεις. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ σύγχρονος ταξινόμησις τῶν ζῴων τούτων πλησιάζει πρὸς τὴν προταθεῖσαν τότε ὑπὸ τοῦ Κυβιέρου παρὰ πρὸς ἐκείνην, ἣν βραδύτερον ἐπρότεινε καὶ ἐπέβαλεν οὗτος· ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ ἐντυπώσεις τῆς νεότητος εἶναι ζωηρότεραι καὶ ἐνίοτε ὀρθότεραι. Αἱ λαμπραὶ αὐτοῦ ἐργασίαι ἐπὶ τῶν Ἀσκιδίων, τῶν Μαλακίων καὶ τῶν Κοραλλίων ἀποδεικνύουσι τὴν μεγίστην σημασίαν, ἣν ὁ εὐρυμαθὴς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπέδιδεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ θαλασσίου κόσμου.

Οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Κυβιέρου θαυμασίως κατενόησαν πᾶν ὅ,τι δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ ἐκ τῆς μελέτης τῶν θαλασσίων ζῴων· διὰ τοῦτο σχεδὸν πάντες ἰδίᾳ περὶ ταῦτα καταγίνονται.

Ὁ Savigny ἐγκατέλιπε πρὸς τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ μορφολογικοῖς συγγράμμασι καὶ μελέτην σπουδαιοτάτην περὶ τῶν Ἀσκιδίων.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ Johannes Müller κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος διὰ τῆς κληθείσης ἁλιείας τοῦ πελάγους κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ τὰς μορφὰς τῶν ἐμβρύων πλείστων θαλασσίων ζῴων, εἰς δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφέντα ἐλάχιστα προσέθηκεν ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Owen δὲν ἐδοξάσθη κυρίως ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης μελέτης τοῦ Ναυτίλου καὶ τῆς ἀνατομικῆς περιγραφῆς τῶν Βραχιονοπόδων; Καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Henry Milne Edwards μήπως δὲν ἤντλησε τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ἐστήριξε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου ἐκ τῶν ταξειδίων αὐτοῦ εἰς τὰς νήσους Chaussey, ἅτινα κατὰ τὸ 1826 ἀνέλαβε;

Καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Darwin μετὰ προσεκτικὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων τῶν ἀγγλικῶν ἀκτῶν καὶ μετὰ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ταξείδιον ἐπὶ τοῦ πλοίου Beagle, διετύπωσε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ **τῆς ἐξελίξεως** τῶν εἰδῶν, τὴν κληθεῖσαν ἔκτοτε καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μᾶλλον γνωστὴν ***Δαρβινισμὸς ἢ μετασχηματισμός***.

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ἱστορικῶν σημειώσεων, νομίζω, ἀπέδειξα ἀρκούντως, ὅτι ἡ μελέτη τῶν θαλασσίων ζώων δὲν ἤρξατο ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ὅτι ἐκαλλιεργήθη ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων· τοῦτο μόνον εἶναι ἀληθές, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν κατέλαβε καὶ αὕτη θέσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπίσημον, ἀναγραφεῖσα ἐν τοῖς πανεπιστημιακοῖς προγράμμασιν.

Ἡ ἵδρυσις ἐπιθαλασσίων ἐργαστηρίων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρήγαγεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν ἐν ταῖς βιολογικαῖς ἐπιστήμαις. Οὐ μόνον δὲ ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία ἵδρυσαν τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ κράτη, τὰ εὐνοοῦντα τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν, ἀνεγνώρισαν ἐγκαίρως τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν. Ἡ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἑλβετία, ἐν Βιλλαφράγκᾳ τῆς Γαλλίας, ἡ Ῥωσσία, ἡ Αὐστρία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἡ Αὐστραλία καὶ αὐτὴ ἡ Ἰαπωνία ἔχουσιν ἤδη τοιαῦτα κάλλιστα διωργανωμένα καὶ συχναζόμενα ὑπὸ πολυαρίθμων ἐπιστημόνων.

Πᾶσα ἕδρα Ζῳολογίας ὀφείλει νῦν, ὅπως ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐρευνῶν νὰ ἔχῃ ἐπιθαλάσσιον ἐργαστήριον.

Ποῖαι δὲ αἱ ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τούτων παρασχεθεῖσαι τῇ Ζῳολογίᾳ ὑπηρεσίαι δύναταί τις ἀμέσως νὰ ἐννοήσῃ, ἂν λάβῃ τὸν κόπον νὰ φυλλομετρήσῃ ἐπιστημονικόν τι σύγγραμμα καταγράφον τὰς ἐν αὐτοῖς ἐργασίας, οἷον εἶναι Les Archives de Zoologie Expérimentale et générale τοῦ κυρίου Lacaze-Duthiers, τοῦ διασήμου ἱδρυτοῦ τῶν ἐργαστηρίων τοῦ Roscoff ἐν τῷ Ὠκεανῷ καὶ τοῦ Banyuls-sur-Mer ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἢ τὰ Mittheilungen τοῦ σταθμοῦ τῆς Νεαπόλεως, ἔνθα θὰ ἴδῃ πόσα πρωτότυπα ὑπομνήματα καὶ πόσαι σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς.

Ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ οὐδεμία εἶναι ἀνάγκη νὰ μεγαλύνῃ τις τὴν σημασίαν τῶν κατωτέρων ζώων ἐν ταῖς ζῳολογικαῖς μελέταις.

Οἱ πάντες ἐθίσθησαν βλέποντες ταῦτα σπουδαιότατον ἔχοντα μέρος ἐν ταῖς νεωτέραις θεωρίαις. Καὶ πράγματι διὰ τῶν στοιχειωδῶν τούτων ὀργανισμῶν κατορθοῦμεν νὰ ἴδωμεν μακρότερον πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς. Τὰ λαμπρότατα ἔργα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τὰ χρησιμεύοντα ὡς βάσις τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης, πλεῖστα ὀφείλουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ζώων τούτων. Ἀφ' ἑτέρου ἡ θάλασσα εἶναι τροφὸς ἀνεξάντλητος. Ἅπασαι αἱ συνομοταξίαι τοῦ ζῳϊκοῦ βασιλείου ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῇ ἀπ' αὐτῆς τῆς Μονάδος μέχρι τοῦ Θηλαστικοῦ, καὶ τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ. Αὕτη ἀδιαλείπτως παρέχει ὑλικόν, οὗτινος ἡ μελέτη κατέστη συμπλήρωμα ἀναπόφευκτον τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ φυσιοδίφου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἂν ἐν τοῖς ζῳολογικοῖς ἐργαστηρίοις ὁ ἐπιστήμων παρακολουθῇ πρωτοτύπους ἐρεύνας, ὁ νεαρὸς σπουδαστὴς σπάνια προσπορίζεται ὠφελήματα, ἀποθαυμάζων τὰ ἀμύθητα πλούτη τῆς θαλάσσης.

Οἱ θέλοντες νὰ ἐξοικειωθῶσιν εἰς τὰς πρακτικὰς ἀσκήσεις τῆς Ζῳολογίας κατορθοῦσι, φοιτῶντες εἰς τὰ ἐργαστήρια ταῦτα, νὰ γίνωσιν ἄξιοι οὐ μόνον πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου, ἀλλὰ καὶ ἱκανώτεροι περὶ τὸ διδάσκειν, διότι τότε πλέον δὲν ἐκθέτουσι τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν παρατηρήσεως. Ὁποία δὲ διαφορὰ ὑπάρχει ἐν τοῖς λόγοις τοῦ διδάσκοντος πᾶν ὅ,τι εἶδε καὶ ἐκείνου, ὅστις ἔμαθε ταῦτα ἀπὸ τῶν βιβλίων;

Ἡ Ζῳολογία δὲν ἀρκεῖται, ὡς ἄλλοτε, περιγράφουσα τὰς μορφάς, καθορίζουσα τὰ εἴδη καὶ συντάσσουσα καταλόγους. Ἀναλαβοῦσα θάρρος ἀπὸ τῶν θριάμβων λεγεῶνος ὅλης ἐπιστημόνων, πρὸς ἀνώτερον αὐτὴ ἀποβλέπει σκοπόν. Αὕτη ἐνασχολεῖται οὐ μόνον εἰς τὴν μελέτην ὁποῖόν τι εἶναι τὸ ζῷον, ἀλλὰ καὶ ὁποῖον ἦτο· δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν τετελεσμένων γεγονότων, ἀλλ' ἐπιζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ταῦτα τελοῦνται. Οὕτως αἱ ἐργασίαι τῶν φυσιοδιφῶν πρὸς ἑτέραν ἐστράφησαν διεύθυνσιν. Οἱ πάντες ποθοῦντες ν' ἀνακαλύψωσι τὸ μυστήριον τῆς φύσεως ἐν τῷ εὐρεῖ πεδίῳ τῶν θαλασσίων ζώων, μετὰ ζήλου ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ τὴν φυσιολογίαν ἁπάντων τῶν ὄντων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἁπλουστέρων καὶ στοιχειωδεστέρων. Τὰ Πρωτόζῳα, τὰ Κοιλεντερωτά, τὰ Ἐχινόδερμα, τὰ Μαλακιοειδῆ, τὰ Χιτωνωτά, τὰ τοσοῦτον εὐρύναντα τὸν ὁρίζοντα τῶν σκέψεων ἡμῶν, εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ζῷα θαλάσσια.

Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις τὰ ὀνόματα τῶν διασημοτέρων φυσιοδιφῶν, οἵτινες οὐ μόνον ἐπεσκέφθησαν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μακρὸν εἰργάσθησαν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ Roscoff καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὅπως ἀρκούντως πεισθῇ, ὁποίας σημασίας τυγχάνουσι ταῦτα παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ· ὁ Κάρολος Vogt, ὁ Bogdanow, ὁ Edmond Perrier, ὁ Oscar Schmidt, ὁ Claus, ὁ Ray-Lankester, ὁ Carpenter, ὁ His, ὁ Victor Carus, ὁ Balfour, ὁ Metzchnikoff, οἱ ἀδελφοὶ Hertwig, δηλαδὴ οἱ ἐνδοξότεροι ἀντιπρόσωποι τῆς νεωτέρας Ζῳολογίας, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τούτοις συνέλεξαν τὰ ὑλικά, δι' ὧν ἐπλούτισαν τὰς γνώσεις ἡμῶν ἐν τῇ Ζῳολογίᾳ καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον ταύτης.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἐπιστήμης ὅπως παρακολουθῇ τις τὸ εὐρύτατον αὐτῆς πρόγραμμα, ἡ ἁπλῆ παρατήρησις δὲν ἀρκεῖ. Διὰ τεχνηέντων μέσων, δημιουργῶν οὕτως εἰπεῖν τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας, τελῶν τὰ καλούμενα **πειράματα**, ὁ ἐρευνητὴς ἐξαναγκάζει αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν ν' ἀποκαλύψῃ τὰ μυστήρια αὐτῆς.

Πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἶναι πολύπλοκα, πάντα εἶναι ἀποτελέσματα πληθύος ποικίλων δυνάμεων διασταυρουμένων καὶ ἐνίοτε ἀντικειμένων ἀλλήλαις. Ἡ φύσις σχεδὸν οὐδέποτε κατορθοῖ ἀποτέλεσμά τι ἢ παράγει φαινόμενόν τι ἀμέσως ἀλλ' ἐμμέσως δι' ὁδῶν μεμακρυσμένων. Ἂν τὰ πράγματα δὲν εἶχον οὕτως, θὰ ἤρκει μόνη ἡ παρατήρησις καὶ οὐδεμία θὰ ἦτον ἀνάγκη τοῦ **πειράματος**. Γνωστὸν δέ, ὅτι ἡ τέχνη τοῦ πειραματισμοῦ συνίσταται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων αἰτίων τῶν συντρεχόντων εἰς τὴν παραγωγὴν φαινομένου τινός, εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῶν δευτερευόντων αἰτίων τῶν καλουμέ-

νων σφαλερῶν καὶ εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τῶν δυνάμεων, ὧν τὰς ἁπλᾶς ἐνεργείας θέλουσι νὰ γνωρίζωσιν.

Εἰς τὰ ἐπιθαλάσσια ἐργαστήρια, ἰδίᾳ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν, τοιαῦται ἐπεκράτησαν ἰδέαι· ἡ ἁπλῆ παρατήρησις, ἡ συλλογὴ καὶ περιγραφὴ τῶν ζώων δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς μόνη ἐπιστημονικὴ ἀπασχόλησις εἰς τὰ σοφὰ ταῦτα ἱδρύματα, ἀλλὰ δημιουργοῦντες αὐτὰς ταύτας τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς τῶν διαφόρων θαλασσίων ζώων ἐντὸς εὐρυτάτων ἐνυδροτροφείων, ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσιν ἐπ' αὐτοφώρῳ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν, τελοῦσαν τὰ φαινόμενα αὐτῆς.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

Ο ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΑΣ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ } *γυιοὶ τῆς Δέσπως.*
ΚΡΑΛΗΣ, *πραματευτὴς τῆς Βαβυλώνας.*
ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *κατόπι πάτερ Συνέσιος.*
ΚΕΡΙΑΚΟΣ, *ἀγωγιάτης.*
ΔΕΣΠΩ
ΑΡΕΤΟΥΛΑ, *κόρη τῆς Δέσπως.*
ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ } *γειτόνισσες.*
Φάντασμα τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας.
Παλικάρια, κορίτσια, βιολιτζῆδες.
ΤΟΠΟΣ, *χωριὸ τῆς Ἀνατολῆς*

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

Δρόμος τοῦ χωριοῦ· ἀπὸ τ' ἀριστερά, ἡ ξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Δέσπως, μὲ τὴν αὐλὴ μέσα· ἀντικρύ, τὸ περιβόλι τῆς Δέσπως, μὲ τὸ σπίτι στὸ πλάγι. Δεξιά, τὰ σπίτια τῆς Περμαθιῶς καὶ τῆς Πιπινιῶς. Οἱ δυὸ γειτόνισσες κάθουνται στὰ κατώφλια τους, βράδυ βράδυ.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΙΠΙΝΙΩ

Μ' ἔτρωγε, κι ὅλο μ' ἔτρωγε ταὐτί μου ἀπὸ τὸ πρωί. Ἀρραβῶνας μυρίζει πάλι.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ταὐτί σου σένα σὲ τρώει μόνο σὰν ἀποδεχτῆ τὰ μαντάτα κ' ὕστερα. Στὸν κλήδωνα νὰ τὰ λὲς αὐτά.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Νὰ μὴ χαρῶ τὴ Μαριώ μου, σοῦ λέω, τίποτις δὲν ἄκουσα. Ἀμὲ νὰ μὴν μποροῦμε δὰ καὶ μεῖς νὰ δοῦμε δεντρί, καὶ νὰ στοχαστοῦμε τί λογῆς λουλοῦδι θὰ βγάλη;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἄ! Δὲν ἄκουσες, μόν' εἶδες κάτι. Τὰ μάτια σου τοίχους τρυποῦν καὶ κρυφοκοιτάζουν, καὶ σὺ γι' αὐτιὰ μοῦ μιλᾶς.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, καημένη, κι ἄδικα μὲ κολάζεις. Ψυχὴ δὲν τρύπησα τοῖχο νὰ δῶ. Τώρα δὲν κρύβουνται τὰ κορίτσια σὰ θένε ἀγάπες, κ' ἔννοια σου. Στὸν καιρό μας εἶταν αὐτά. Κι ἀμὲ δὲ θυμᾶσαι, καημένη, τότες ποὺ ἦρθ' ὁ Γληγόρης μου ἀπὸ τὴ ξενιτειά, τί κακὸ ἔγεινε ὥσπου νὰ μοῦ πάρῃ τὸ πρῶτο φιλί; Σὰν τρελλὸς μὲ κυνηγοῦσε μὲς στὴν αὐλή. Ἡ παρέα τριγύρω, καὶ γὼ μὲ τὸ δίσκο στὰ χέρια νὰ χώνουμαι ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ ὥσπου βγῆκε στὴ μέση ἡ θειά μου ἡ Βαρβάρα, καὶ φώναζε πῶς αὐτὰ μαθὲς δὲν ταιριάζουνε σὲ τιμημένα κορίτσια.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Κακὸν καιρὸ νἄχῃς, ποῦ τὰ εἶπες χιλιάδες φορές, κ' ἔρχεσαι πάλι καὶ μοῦ τὰ στρώνεις σὰ νὰ εἶναι τὰ νυφικά σου. Ξέχαστα μιὰ καὶ καλή, ποῦ χήρεψες, καὶ ζάρωσε τὸ πετσί σου, κι ἀκόμα γνώση δὲν ἔβαλες.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Αἴ, καψοῦλα μου, Βασιλικὸς κι ἃ μαραθῆ—

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ μαραθῆς καὶ νὰ ξεραθῆς.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Περίδρομος νὰ σὲ κόψῃ! ποῦ δὲν ἀφίνεις μιὰ Χριστιανὴ νὰ θυμηθῆ καὶ τὰ νιᾶτά της.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Μωρὴ τὰ νιᾶτα σου θ' ἀκοῦμε, ἢ τὸν ἀρραβῶνα μαθές;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἀπὸ τὄνα ἤθελα νἄρθουμε στἄλλο. Καὶ σὺ πάλι μᾶς κάνεις δὰ τὴν ἀνήξερη!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τἄστροπελέκι νὰ πέσῃ καὶ νὰ μὲ κάψῃ, ἀνίσως κι ἄκουσα τίποτις. Ἕνα γαμπρὸ ξέρω στὴ γειτονιά μας, κι αὐτὸς εἶνε τῆς Τρυποβράκας ὁ γυιός.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Τώρα μᾶς ξύπνησες καὶ τοῦ λόγου σου. Ὁ κόσμος τὄχει τούμπανο καὶ σὺ μᾶς τὄβγαλες γιὰ κρυφό. Ἔλα, μωρή, πιὸ κοντά, γιατὶ κ' οἱ τοῖχοι αὐτιὰ ἔχουν. Ὁ Στεφανῆς μωρὴ εἶναι, ὁ Στεφανῆς, ὁ Στεφανῆς!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Στὰ ὄρη, στὰ βουνά, καὶ στὰ κλαδιά, καὶ στὰ ξερὰ τὰ δέντρα! Καὶ μὲ ποιάνα!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Νά! ἐκεῖ ποῦ στέκουμουν ἀπόψε καὶ θέμιαζ' ἀπὸ τὸ παράθυρο, γυρίζω, καὶ τί νὰ δῶ ἐκειδὰ κατὰ τὸ περιβόλι τῆς Κερὰ Δέσπως! Τὸ Στεφανῆ μας νὰ κόβη βόλτες ἀπ' ἔξω! Τώρα, εἶταν ἡ Ἀρετοῦλ' ἀπὸ μέσα, δὲν εἴτανε, Θεὸς τὸ ξέρει. Μὰ γυναῖκα ποῦ εἶδε κ' ἔπαθε πολλὰ στὴ ζωή της, δὲ χρειάζεται δὰ καὶ δάσκαλο νὰ τῆς πῇ πῶς δυὸ καὶ δυὸ κάνουν τέσσερα!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὸ βρῇς, ποῦ ἀβάνιασες τὸ πιὸ τιμημένο κορίτσι μας δίχως νὰ τὸ δῇς κιόλας!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Μηγαρὴ σοῦ εἶπα γὼ πάλι πῶς τάψησαν κιόλας; ἀρραβῶνας, σοῦ εἶπα, μυρίζει.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τέτοιον ἀρραβῶνα, γιὰ τὶς κόρες σου νά τονε φυλάγῃς, κι ὄχι γιὰ τῆς Ἀνατολῆς τὸ καμάρι.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ναί, εἶδες δά, λίγα μᾶς ἔφτειαξες καὶ σὺ στὸν καιρό σου, τότες ποῦ τὸν ἄφινες τὸν ἔρμο σου καὶ ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγιά μου!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ὄχι, μόνο σὰν καὶ σένα, ποῦ πρὶ νὰ σοῦ δώσῃ δαχτυλίδι, σοῦ τραγουδοῦσε κάτω ἀπ' τὰ παράθυρα.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Χάρη νἄχῃς τὸν Ἅη Γιάννη, ποῦ πῆγα καὶ λειτουργήθηκα σήμερα καὶ δὲν ἔρχουμαι μὲ τὰ νύχια μου νὰ τὰ χύσω τὰ μάτια σου· ποῦ ἡ γλῶσσά σου μέτρο δὲν ἔχει.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (χαμηλά).

Καὶ δὲν κοιτάζεις, θεότυφλη, νὰ τηνε δῇς τὴν κοπέλλα στὸ παραθύρι της ἐκειδὰ ποῦ στέκεται μοναχή της;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ δὲν τονε βλέπεις, καὶ τὸ Στεφανῆ μέσα στὸ περιβόλι κοντὰ στὶς πορτοκαλιές; Δές τονα τὸν ἀδιάντροπο, καὶ μὴ μοῦ ψάλλῃς πῶς δὲν ξέρουν κ' οἱ ἀρχοντοποῦλες ἀπὸ κρύφιες ἀγάπες. Καὶ πιὸ λουλούδι δὲν ἔσκυψε μέλισσα νὰ τὸ βυζάξῃ, μὰ φτωχικὸς μενεξὲς εἶταν ἢ ἀρχοντικὸ γιασουμί! Ἔλα τώρα καὶ χώσου μέσα νὰ κρυφοδοῦμε ἀπὸ πάνω, νὰ μὴ μᾶς νοιώσουν καὶ τοὺς χαλάσουμε τὶς δουλειές.

(Μπαίνουν, καὶ κρύβουνται ἀπάνω στὸ σπίτι τῆς Πιπινιῶς, κοντὰ σὲ παράθυρο ποῦ βλέπει στὸ περιβόλι).

ΣΚΗΝΗ Β'

Ἡ ἴδια· πιὸ σκοτεινά. Ὁ Στεφανῆς ἀνάμεσα στὶς πορτοκαλιές. Ἡ Ἀρετοῦλα στὸ παράθυρο δίχως νά τονε βλέπῃ.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΣΤΕΦΑΝΗΣ

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἤθελα νὰ ξέρω, σὰ μὲ γεννοῦσε ἡ μάννα μου, τί πουλὶ κελαϊδοῦσε μέσα σὲ τοῦτο τὸ περιβόλι, καὶ μὲ μάγεψε, καὶ δὲν μπορῶ νὰ κλείσω τὸ βράδυ παράθυρο δίχως νὰ σκύψω καὶ νὰ τὸ δῶ! Καὶ γιατί μαθὲς νὰ μοῦ πῇ ἡ στρίγλα ἐκείνη ἡ γύφτισσα πῶς θὰ ταφήσω τὸ σπιτικό μου, καὶ θὰ μισέψω στὰ ξένα, μὰ θἄρθω πάλι στὸν τόπο μου, καὶ θἄρθω, λέει, μὲ πρωτοτάξιδο καράβι ποῦ θἄχῃ σύννεφα γιὰ πανιά! Ὕστερα σὰ νὰ βούρκωσε ἡ καημένη κ' ἔκαμε νὰ φύγῃ, μὰ κοντοστάθηκε πάλι, καὶ ξαναγύρισε, καὶ μοῦ εἶπε πῶς—σὲ καλὰ χέρια θὰ πέσω καὶ νὰ μὴ νοιάζουμαι! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποῦ ἦρθε καὶ μὲ παραζάλισε στὰ καλὰ καθούμενα! Μὰ ἔννοια της δά, καὶ δὲ θὰ βγοῦν τὰ φαρμακερά της τὰ λόγια. Ὁ ἄνεμος νἄρθῃ, δὲ μὲ βγάζει ἀπὸ τὸ σπιτάκι μου. Μέσα στὰ θεμέλια του εἶναι ριζωμέν' ἡ καρδιά μου, καὶ τἀγέρι του γλυκοθρέφει τὰ φυλλοκάρδια μου. (Βλέπει τὸ Στεφανῆ). ! Σαλεύει κάποιος ἐκεῖ, ἢ φάντασμα βλέπω; Ὁ ἴδιος πάλι! Τἀθεόφοβο τὸ παιδί, ποῦ πρέπει νὰ ξεφωνήσω νὰ τονε διώξω, κι ὡς τόσο δὲν πάει ἡ καρδιά μου! (ἀψά). Σύρε, σύρε νὰ μὴ σὲ νοιώσουν, κακόμοιρε, καὶ μ' ἀφάνισες. Στεῖλε ὅσα θέλεις μηνύματα καὶ προξενητάδες, μὴν πολεμᾷς ὅμως ἀπὸ παράθυρα νὰ μοῦ στέλνῃς ἀγάπες, γιατὶ ἔχουν πίκρες αὐτὲς οἱ ἀγάπες, δὲν τἀγγίζεις αὐτὰ τὰ λουλούδια χωρὶς νὰ ματώσῃς τὰ χέρια σου, ἀγγυλώνουν καὶ φαρμακώνουν τὰ κρυφογύρευτα τὰ φιλιά.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἡ δική μου ἡ ἀγάπη ἀγγύλια δὲν ξέρει· ξέρει τὸ βαθύκοπο τὸ μαχαίρι ποῦ χώνεις στὰ σωθικά μου. Πές μου, Ἀρετοῦλα μου, φῶς μου, γιατί δὲ θέλεις νὰ μ' ἀγαπήσῃς; τί εἶναι ποῦ λαχταρεῖς καὶ δὲν τὄχω, ψυχή μου; Ἂν εἶναι ἀγάπη λεβέντικη, πρόσταξέ με νὰ περπατήξω μέσα στὶς φλόγες, σὲ γκρεμνοὺς νὰ πάγω νὰ πέσω, φείδια ν' ἀγκαλιάσω, μέσα στὴν πίσσα νὰ βράσω.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Κι ἂ δὲ λείψῃς ἀπὸ τοῦτο τὸ κόλασμα, βράζει ἀπὸ τώρα ἡ πίσσα ποῦ μπορεῖ δυὸ ψυχὲς ἀντὶς μιὰ νὰ πάρῃ στὰ βάθια της.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Γιατί τὸ λὲς αὐτό, Ἀρετοῦλα; Ποῦ σ' ἀγάπησα τάχα; Ἐγὼ κακὸς δὲν εἶμαι. Γιατί νὰ κολαστῶ, καὶ γιατί νὰ κολάσω; Ἐγὼ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ σ' ἀγάπησα ἔγειν' ἀρνὶ μοναχό, σὰν κορίτσι ἄκακος εἶμαι. Πές μου, Ἀρετοῦλα. Μπορεῖ νὰ πάῃ στὴν Κόλαση παιδὶ ποῦ χαμογελάει τῆς μάννας; ! Στὴν Κόλαση πάει ἡ μάννα ποῦ τὸ γλυκοχαδεύει; Πές μου· τἀηδόνια ποῦ κελαϊδοῦν τὴν ἀγάπη τους, στὴν Κόλαση πᾶνε;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ντροπὴ καὶ καταφρόνιο μελετᾷς νὰ μᾶς φέρῃς, καὶ γιὰ πουλάκια μοῦ κουβεντιάζεις; Αὐτὸ τὸ πουλάκι ποῦ βλέπεις ἔχει μάννα κι ἀδέρφια, καὶ κεῖ νὰ κελαϊδῇς τὰ τραγούδια σου.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ξέρεις πῶς θὰ φρενιάσουν, καὶ γι' αὐτὸ μοῦ τὸ λές. Μήτε νὰ τὴν ἀκούσουνε δὲ θὰ καταδεχτοῦν τὴ φτωχικὴ προξενειά μου. Μὲ τρώγ' ἡ ἀγάπη σου, Ἀρετή μου, καὶ σωτηριὰ δὲ βλέπω ἄλλη παρὰ τὸ ναί σου καὶ τὴν κρύφια στεφάνωση.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Νὰ μὴ σὲ ξανακούσω, καημένε! Νὰ μὲ κλέψῃ, λέει! Χριστὸς καὶ Παναγιά! Φύγε, ἀθεόφοβε, γιατὶ φώναξα κιόλας. (Σφαλάει τὸ παράθυρο ἡ Ἀρετοῦλα).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός).

Μ' ἕνα χαμογέλοιο της ἅρπαξε τὴν καρδιά μου, καὶ τώρα τὴ σέρνει καὶ τὴν πληγώνει σὲ πέτρες καὶ βράχους. Θάρρεψα πῶς εἶταν τῆς ἀγάπης ἐκεῖνο τὸ χαμογέλοιο, καὶ πιάστηκα! Καὶ μπῆκε τἀγκίστρι τόσο βαθιὰ στὰ σωθικά μου, ποῦ σπαρταρῶ καὶ ξετινάζουμαι νὰ γλυτώσω, καὶ δὲν μπορῶ. Δὲν μπορῶ ν' ἀνεσάνω. Ματώνουν τὰ σπλάχνα μου, κι ὁ νοῦς μου γυρίζει. Μοῦ ἔρχεται νὰ πάρω ἕνα δρόμο,

νὰ πηγαίνω, νὰ πηγαίνω καὶ νὰ μὴ σώνεται. Ν' ἀνεβαίνω καὶ νὰ κατεβαίνω βουνά, ποτάμια νὰ περνῶ γιὰ νὰ σβύσω τὴ φλόγα μου, σὲ ρημιὲς νὰ πλανιέμαι, νὰναστενάζω, καὶ νὰ τρομάζουν τἀγρίμια. Νὰ φεύγουν τἀγρίμια, καὶ γὼ νὰ μένω μονάχος, πάντα μονάχος.... Ἀρετοῦλα μου, Ἀρετοῦλα, μὴν τὸ κάμῃς αὐτὸ τὸ κακό! Ἄνοιξε τὸ παράθυρο νὰ φέξῃ πάλι ὁ κόσμος, νὰναστηθῇ ἡ ψυχή μου. Λυπήσου με, Ἀρετοῦλα, καὶ χάνουμαι. Σὰν τὸ κερὶ θὰ λυώσῃ ἡ νιότη μου, αὐτὴ ἡ νιότη ποῦ ἔγεινε γιὰ τὰ σένα. Μὴν τὸ πῇς πὼς εἶμαι τῆς φτώχειας παιδί, αὐτὰ τὰ χέρια μποροῦν παλάτι νὰ χτίσουν, καὶ νὰ κάθεσαι μέσα μυριοκαμάρωτη νὰ τραγουδᾷς τὴν καλοτυχιά σου.

Ἄχ, τοῦ κάκου! Κατεβαίνει τὸ σκοτάδι στὴ γῆς καὶ τὴ σαβανώνει. Βασίλεψ' ὁ ἥλιος τοὐρανοῦ, βασίλεψε κι ὁ δικός μου. Γλυκοφέγγουν ὡς τόσο ἀπὸ μέσα τὰ σπίτια. Ἀχτινοβολοῦν τἀμίλητ' ἀστέρια. Μουρμουρίζουν τἀμπελοβάθρακα, καὶ τὸ νερὸ τῆς βρύσης, ἀκοίμητος μάρτυρας τῆς ἀγάπης ποῦ ζωντανεύει τὸν κόσμο, κατρακυλάει καὶ φεύγει σὰν τὶς ὧρες μιᾶς εὐτυχισμένης ζωῆς. Ἡ ζωή μου ἐμένα θἄχῃ ὧρες δίσεχτες καὶ βαρειές! Θὰ γυρεύουνε νὰ περάσουνε, νὰ φύγουν, καὶ δὲ θὰ μποροῦνε. Λίμνη, λίμνη βαθειὰ καὶ θολὴ τὴν ἔκαμες τὴ ζωή μου, ἐσὺ ποῦ μὲ γλυκοδρόσιζες μὲ τὰ λόγια σου, καὶ τὸ πίστευα πῶς ὁ Θεὸς μἀγαποῦσε! Ὁ Θεός! Ἂς ἤξερα γιατὶ μοῦ τὴν ἔδωσε ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴ λαχτάρα! Τί μοῦ τὴν ἄναψε τέτοια φωτιά! Ἔλα, ἐσὺ ψυχὴ τοῦ πατέρα μου, ποῦ χρόνια τονε λειτουργοῦσες, ἔλα καὶ πές μου, γιατὶ αὐτὸ τὸ μεγάλο τὸ κρῖμα! (Ἀκκουμπάει σὲ δέντρο, ὕστερα τραβιέται καὶ χάνεται στὸ βάθος σιγὰ σιγά).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Ἡ ἴδια· οἱ δυὸ γειτόνισσες βγαίνουν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Πιπινιῶς.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἀνάθεμά σε, παλιογλωσσοῦ, ποῦ πῆρες ἔτσι στὸ λαιμό σου τὸ παινεμένο μας τὸ κορίτσι. Καὶ δὲν εἶδες πῶς ἐσφαλήχτηκε μέσα δίχως μήτε ματιὰ νὰ τοῦ ρίξῃ; Ἔτσι μοῦ θάρρεψες πῶς εἶναι σὰν τὰ μοῦτρά σου κ' οἱ ἀρχόντισσες! Κρῖμα μοναχὰ ποῦ δὲν τόνε μυρίστηκε ὁ κὺρ Κωσταντῆς τὸν προκομμένο τὸ Στεφανῆ σου, ποῦ ἔμαθε δὰ κι αὐτὸς νὰ διαβάζῃ ψαλτῆρι, καὶ μοῦ λιμπίστηκε ἀρχοντοποῦλες! Σὰ νὰ τὸ ξέχασε πῶς εἶτανε μυρολογίστρα ἡ θειά του.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Δαιμόνιο, καὶ τί δαιμόνιο τὸν ἔχει πιασμένο! Γλίγωρα θὰ τὸν ἀκούσουμε στὸ μοναστήρι κι αὐτόν. Τόνε ζούρλαναν τὰ γράμματα τὸ δύστυχο, ἴσως τράβηξε κιόλας νὰ πάῃ νὰ πνίξῃ κανέναν τότες ποῦ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ δέντρο ποῦ γύρευε νἀγκαλιάσῃ σὰν τοῦ σφάληξε τὸ παράθυρο τὸ κορίτσι. Μωρή, καλὰ κ' ἔπαιζαν ἀπὸ τὸ πρωὶ τὰ ματόφυλλά μου! Ἀκοὺς ἐσύ, λέει! Λεβέντικες ἀγάπες μοῦ γουστάρησε τὸ παπαδοπαιδι! Κι ἀμὲ δὲν πάει νὰ φαίνῃ! Καλὰ τοῦ τἄψαλε τὸ κορίτσι, μωρή, ὄχι σὰν καὶ μᾶς, ποῦ ξεμυαλιστήκαμε πρὶ νὰ ξέρουμε τὰ κακὰ τῆς μοίρας μας.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Γιὰ λόγου σου νὰ τὰ λὲς αὐτά, κι ὄχι γιὰ μένα, ποῦ—

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ποῦ τἄξερες μαθὲς κι αὐτά!

(Τρέχει ἡ Περμαθιὼ νὰ χτυπήσῃ τὴν Πιπινιώ, καὶ χώνουνται κ' οἱ δυό τους μέσα στῆς Πιπινιώς).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Χαγιάτι τῆς Δέσπως. Νύχτα. Ἡ Δέσπω κάθεται στὸ μιντέρι καὶ κλώθει. Πλάγι της πλέκει ἡ Ἀρετοῦλα. Ὁ Κωσταντῆς κάθεται κοντὰ σὲ παράθυρο καὶ κοιτάζει κάποτες ἔξω.

ΔΕΣΠΩ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΑΡΕΤΟΥΛΑ

ΔΕΣΠΩ

Τί νὰ εἶτανε μαθὲς αὐτὸ τὄνειρο! Ἕνα καράβι, θεόρατο καράβι, καὶ μέσα κόσμος ἀμέτρητος, κι ὅλο τὸ σπιτικό μας μαζί! Καὶ νὰ μὴν εἶναι, λέει, θάλασσα, μόνο νὰ εἶναι στεριά, καὶ νὰ γλιστράῃ τὸ καράβι καὶ νὰ πηγαίνῃ μὲ μιὰ γλιγωράδα, σὰν ὄνειρο! Καὶ νὰ μὴν ἀνοίγῃ στόμα ψυχὴ νὰ μιλήσῃ, μόνο νὰ κάθουνται ὅλοι ἀμίλητοι καὶ χλωμοί.—Ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγιά μου! (Βάζει τὸ δράχτι στὴν πάντα, καὶ κάνει τὸ σταυρό της), ἄσκημο ὄνειρο!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἄχ, πῶς μὲ τρομάζεις, μάννα, μ' αὐτά σου τὰ ὄνειρα!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Καὶ νὰ 'δῇς ποῦ θὰ βγοῦν τὸ μῆνα ποῦ δὲν ἔχει σάββατο.

ΔΕΣΠΩ

Ἂς εἶμαι ὡς τόσο καλὰ ποῦ πῆγα καὶ τὸ εἶπα τῆς Γαρουφαλιᾶς ἅμα σηκώθηκα τὸ πρωί, νὰ μὴν ἀληθέψῃ τὸ ἔρμο. Ἔβαλες, Ἀρετοῦλά μου, τὸ νερὸ στὴ φωτιά; Πήγαινε, κόρη μου, βάλτο, νὰ σὲ λούσω ἀπόψε στοῦ φεγγαριοῦ τὶς ἀχτίδες, νὰ τὰ κάμω στὴν ἀστροφεγγιὰ τὰ σγουρά σου. Σήκω, ἀγάπη μου, κ' ἔχε τὸ νοῦ σου καὶ στὸ φαεὶ τῶν παιδιῶν· ἄργησαν οἱ βλογημένοι, καὶ πρέπει νὰ μποδίστηκαν κάπου.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Σὲ ξέρω, μαννοῦλα μου, καὶ πιὰ δὲ μὲ γελᾷς. Κάτι θὲς νὰ τοῦ κρυφομιλήσῃς πάλι τοῦ Κωσταντῆ. Ἤθελα καὶ γὼ νὰ σοῦ πῶ κάτι, μὰ καλήτερα ὄχι.

(Σηκώνεται νὰ βγῇ).

ΔΕΣΠΩ

Σὰν τί λογῆς;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ (μοναχή της).

Γιατί νὰ τὸν καταλαλήσω τὸ δύστυχο! Αὐτὸς κακὸ δὲν εἶχε στὸ νοῦ του. Εἶτανε μιὰ τρέλλα, μὰ θαρρῶ πῶς γιατρεύτηκε τώρα. (ἀψὰ) Τίποτις, μάννα μου, τίποτις. Ἔτσι τὸ εἶπα νὰ σὲ πειράξω. (Βγαίνει).

ΔΕΣΠΩ

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὴ φυλάγῃ· εἶδες ἐσύ, Κωσταντῆ μου, ποτέ σου τέτοια μορφιά;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τὴν παραχαδεύεις, σοῦ λέγω, μάννα, καὶ θὰ μᾶς τὴ χαλάσῃς. Καμάρωνέ την ὅσο θὲς ἀπὸ μέσα σου, μὰ μὴν τῆς τὰ λές. Τὸ παιδὶ εἶναι βοτάνι ποῦ ὅσο τὸ χαδεύεις μαραίνεται καὶ ζαρώνει. Πότιζέ το στὴ ρίζα του, δίνε του ἥλιο κι ἀγέρι, μὰ μὴν τὸ πολυαγγίζῃς.

ΔΕΣΠΩ

Νὰ εἴσουνα μάννα, θὰ τὄνοιωθες τί θὰ πῇ μονάκριβη κόρη. Εἶναι κι ὁ ἀποξύστης μας, Κωσταντῆ μου, κ' ἔχει κι αὐτὸ νὰ πῇ. Τριῶ μηνῶν τηνε βύζανα σάνε συχωρέθηκε ὁ μακαρίτης ὁ κύρης σου. Καὶ γύρισε καὶ μοῦ εἶπ' ὁ καημένος·—Δέσπω, ἡ Ἀρετοῦλα μου στὰ χέρια σου. Καὶ σφάληξε τὰ μάτια του καὶ πιὰ δὲ σηκώθηκε. Τὸ θυμᾶσαι. Δώδεκα χρόνων ἀγόρι σὲ εἶχα τότες. Πέρασαν τὰ χρόνια καὶ φύγανε. Μεγάλωσαν τὰ παιδιά μου, κ' ἡ Ἀρετοῦλά μας, ἔγεινε κοπέλλα κι αὐτή. Αἴ, καιρὸς εἶναι, γυιέ μου, ἐσένα σοῦ τὸ λέγω ποῦ εἶσαι κι ὁ πιὸ γνωστικός μου, νὰ τῆς εὕρουμε γαμπρὸ ποῦ νὰ τῆς ἀξίζῃ.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (σηκώνεται).

Αὐτὴ τὴ δουλειὰ νὰ τὴν ἀφήσῃς ἀπάνω μου. Ἐγὼ θὰ τὴ βγάλω πέρα. Οἱ γαμπροὶ δὲ γίνουνται ἄψε σβύσε. Χρειάζεται ὑπομονὴ τὸ κυνήγι τους. Ἐγὼ θὰ τονε βρῶ τὸ γαμπρὸ κ' ἔννοια σου. Καὶ τοῦ λόγου σου πιὰ κοίταζε τὰ προικιά της.

ΔΕΣΠΩ

Ναί, δὲ σοῦ λέγω, παιδί μου, μὰ ξέρουμε κάτι καὶ μεῖς οἱ γυναῖκες. Ἐκεῖνο ποῦ ἔχω μὲς στὴν καρδιά μου καὶ μὲ πλακώνει εἶναι, νὰ μὴν τύχῃ καὶ πέσῃ τὸ πουλάκι μας σ' ἄσπλαχνα χέρια. Χίλιες φορὲς καλήτερα νὰ τὸ θάψω, παρὰ νὰ τὸ ρίξω μέσα στ' ἀγκάθια τὸ χαδεμένο μου. Ἀγάπη, Κωσταντῆ μου, καὶ καλὴ γνώμη. Κι ὅλα τἄλλα ἔρχουνται μοναχά τους. Νὰ σοῦ πῶ τώρα. Εἶναι ἕνα παλικάρι ποῦ πάει νὰ λωλαθῇ μὲ τὴν ἀδερφή σου. Δὲν ἀποκότησε νὰ μᾶς κάμῃ, λέει, προξενειά, γιατί εἶναι, λέει, ἀπὸ φτωχικὸ σόγι, καὶ φοβοῦνται πῶς δὲ θὰ ποῦμε τὸ ναί. Μὰ τὄμαθα ἀπὸ μέρος καλό, πῶς μᾶς θέν. Ἡ Κουταλιανὴ μοῦ τὸ ξεμυστήρεψε. Πές μου τώρα, Κωσταντῆ μου, ἂν εἶναι ὄμορφο καὶ τίμιο καὶ καλόγνωμο τὸ παιδί, καὶ τὸ ξέρω πῶς εἶναι, δὲν ἔχουμε μαθὲ βιὸς καὶ γιὰ κείνονε;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νὰ μὴν τὰ ξανακούσω τὰ προξενέματα τῆς Κουταλιανῆς, ποῦ ἀνεκατώνεται στὶς δουλειὲς τῶν ἄλλων σὰν τὴν ὄρνιθα μὲς στάλῶνι. Νὰ πάγω νὰ τὰ πιάσω ταὐτιά της καὶ νὰ τὰ σέρνω ὥσπου αἷμα νὰ στάζουνε. Νὰ τὴν πριονίσω τὴν ἀσυμμάζευτη γλῶσσά της, ποῦ σὲ βρῆκε μαλακόκαρδη καὶ σὲ παιξε στὰ χεράκια της πάλι, ἡ θεοκατάρατη. Καὶ σύ, ἀπὸ τὴ βιάση νὰ παντρέψῃς τὴν κόρη σου, θὰ τηνε δώσῃς καὶ κανενὸς ζητιάνου σιγὰ σιγά.

ΔΕΣΠΩ

Ἄκουσέ με, Κωσταντῆ, καὶ ζητιάνος δὲν εἶναι. Εἶναι παιδὶ καλομαθημένο καὶ γραμματιζούμενο.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γραμματιζούμενο; Μπὰς κ' εἶναι ὁ Στεφανῆς;

ΔΕΣΠΩ

Κι ἂν εἶναι, τί, Κωσταντῆ μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὴ χερότερα! Νὰ μπῇ νὰ μᾶς θρονιαστῇ δῶ μέσα καὶ τῆς μυρολογίστρας τ' ἀνίψι! Γιατί νὰ μὴ γυρέψουμε πρῶτα τὸν καντηλανάφτη, ποῦ εἶναι καὶ καλαθᾶς! Ἔρμο νὰ μείνῃ καὶ σκοτεινὸ αὐτὸ τὸ σπίτι, γεροντοκόριτσο νὰ πλανιέται καὶ νὰ ξενοδουλεύῃ ἡ ἀδερφή μου, τἀποφάγια τῆς γειτονιᾶς νὰ μαζεύῃ καὶ νὰ φτωχοθρέφεται, Στεφανῆδες ὅμως νὰ μὴ βλέπῃ μπροστά της! Δὲν τὴν ἔχω τὴν ἀδερφή μου γιὰ τέτοιες γενιές. Μήτε τὴ φαμελιά μου γιὰ τέτοια συμπεθεριά. Νὰ τῆς πῇς τῆς φιλινάδας σου τῆς Κουταλιανῆς νὰ πάῃ νὰ τὰ λέῃ αὐτὰ στὴ βρύση, ἐκεῖ ποῦ τὸ θολώνουν τὸ τρεχάμενό της νερὸ οἱ γλωσσοῦδες οἱ πλύστρες μὲ τὰ βρώμικα λόγια τους. Αὐτὸ τὸ σπίτι χτίστηκε σὲ θεμέλι' ἀρχοντάδικα, κι ἀρχοντάδικη στέγη τοῦ πρέπει.

ΔΕΣΠΩ

Παιδί μου, σὲ τιμῶ καὶ σὲ σέβουμαι γιὰ τὴν ξακουσμένη τὴ φρονιμάδα σου. Εἶταν ὅμως πικρὰ τὰ λόγια σου κ' ἔχυσαν ἄδικη χολὴ σὲ καρδιὲς ποῦ δὲν τὶς γνώρισες σὰν καὶ μένα ποῦ εἶμαι γυναῖκα, καὶ καθεμέρα τὶς βλέπω καὶ τὶς ἀκούγω. Μέσα στὰ φτωχικὰ τὰ καλύβια λάμπουν κάποτες περλάντια, χίλιες φορὲς πιὸ ἀτίμητα ἀπὸ τὸ διαμάντι αὐτὸ τοῦ δαχτυλιδιοῦ σου. Πετράδια, ποῦ δὲν τὰ πιάνει ἀθρώπου λόγος, γιατί εἶναι οὐράνια στολίδια ποῦ τὰ διαφεντεύει ὁ Θεός. Μὲ μιὰ καλὴ καρδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου τὰ στολίδια δὲν παραβγαίνουνε. Μὴν τὰ λησμονῇς αὐτὰ ποῦ σοῦ λέγω, παιδί μου, καὶ σὰ γύρῃς τὸ κεφάλι σου ἀπόψε, ἄφησε τὴ γνώση σου νὰ τονε διώξῃ τὸν ὕπνο μιὰ ὥρα, καὶ νὰ καθρεφτίσῃ τὴν ἀλήθεια καθάρια μέσα στὸ νοῦ σου,—γιὰ χάρη τῆς ἀκριβῆς μας τῆς Ἀρετοῦλας.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἄφησέ τα τώρα, μάννα μου, ἄφησέ τα. Πάγω νὰ δῶ ἂν ἀκούστηκαν αὐτοὶ οἱ δυὸ ταξιδιῶτές μας. Εἴτανε νἄρθουν πρωΐ κι ἀκόμα δὲ φάνηκαν. Πρέπει νὰ τοὺς κράτησε ἄλλη μιὰ βραδιὰ στὴν χώρα ὁ Κράλης ποῦ ἦρθε γιὰ δουλειὲς ἀπ' τὴ Βαβυλῶνα. Τὸ ξέρεις πῶς εἶναι παλιός μου φίλος ὁ Κράλης, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἄρχισα νὰ ταξιδεύω στὰ μέρη τους. (Μοναχός του) Καὶ βγάζει κ' ἑκατὸ Στεφανῆδες ἀπὸ τὴν τσέπη του. (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Ἡ ἴδια.

ΔΕΣΠΩ, ὕστερα ΑΡΕΤΟΥΛΑ.

ΔΕΣΠΩ

Ἔχει τὸ αἷμα τοῦ μακαρίτη, θαρρῶ πῶς τονε βλέπω μπροστά μου σὰν ξεφωνίζῃ. Μὰ εἶναι μάλαμα ἡ καρδιά του· κάκια τί θὰ πῇ δὲν τὸ ξέρει. Εἶναι ἡ περηφάνεια ποῦ τηνε σκοτίζει κάποτες καὶ τὴ θολώνει τὴν καλωσύνη του. (Μπαίνει ἡ Ἀρετοῦλα).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μαννοῦλα, ἐσεῖς φωνάζετε, καὶ γὼ λούζουμουν μοναχή μου. Κοίταξε τὰ μαλλιά μου πῶς θροῦνε

Ὁ Διάδοχος τῆς Ρωσσίας Μέγας Δοὺξ Γεώργιος

σὰν τὸ μετάξι. Καθίζω τώρα καὶ μοῦ τὰ μπλέκεις, νὰ σὲ χαρῶ, γιατὶ ὅπου νὰ εἶναι θὰ φανοῦν κ' οἱ ἄλλοι.

ΔΕΣΠΩ

Πάρε τὸ μαξιλάρι καὶ κάθισε, κόρη μου, γιατὶ βαραίν' ἡ καρδιά μου, κι ὅταν σ' ἔχω σιμά μου, γίνουμαι καὶ γὼ χαρούμενη σὰν καὶ σένα. Ἔτσι μοῦ ἔρχεται νὰ σ' ἔχω πάντα σιμά μου. Τόνε ζουλεύω τὸν καλότυχο ποῦ θὰ σὲ κάμῃ δική του.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Τί λές, μαννοῦλα; ἐγὼ παντρειὲς καὶ γαμπροὺς δὲ θέλω· καὶ νὰ σοῦ πῶ, μάννα μου· ἂν εἶναι νὰ πάρω ἄντρα, ἡ καρδιά μου μοῦ λέει νά τονε διαλέξω ἀπατή μου, μὰ τὸ ξέρω πάλι πῶς αὐτὰ στὸν κόσμο δὲ γίνουνται, καὶ λέγω, παρὰ νὰ μοῦ φυτεύουν ξένες ἀγάπες τἀδέρφια μου, κάλλιο νὰ μένω στὴν ἀγκαλιά σου, ποῦ τὴν ἔχω χάρισμ' ἀπὸ τὸ Θεό.

ΔΕΣΠΩ (μπλέκοντας τὰ μαλλιά της).

Κι ἂ σαφίναμε νὰ διαλέξῃς, Ἀρετοῦλα, ποιόνα θὰ διάλεγες;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μὲ κάνεις καὶ γελῶ, καημένη μάννα! Σὰ νὰ εἶναι δὰ κ' οἱ γαμπροὶ κεράσια, νὰ βλέπῃς καὶ νὰ διαλέγῃς.

ΔΕΣΠΩ

Μὰ ἀπὸ τὰ λίγα παλικάρια ποῦ εἶδες, ποιόνα θὰ διάλεγες; ἔτσι, γιὰ χάζι.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἂν εἶναι γιὰ χάζι, νὰ σοῦ τὸ πῶ. Ἔχει τῆς Στεφάνωσης τὄνομα, —

ΔΕΣΠΩ (μοναχή της).

Ὁ Στεφανῆς!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Εἶν' ὄμορφος καὶ χαριτωμένος, μὰ ὁ καημένος ἀπὸ σόγι δὲν εἶναι· (γελῶντας) τόνε βρῆκες, ἢ ἀκόμα;

ΔΕΣΠΩ

Τῆς μάννας ὁ νοῦς κι ἀπὸ τ' αὐτοῦ τὸ μάτι πηγαίνει πιὸ μακριά. Καὶ τί σ' ἔκαμε, παιδί μου, νὰ διαλέξῃς τοῦ μακαρίτη τοῦ παπᾶ Χαραλάμπη τὸ γυιό;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μάννα, γιατὶ νὰ σοῦ τὸ κρατήσω κρυφό, ποῦ δὲ φταίγω. Ὁ ἴδιος ἦρθε δεύτερη φορὰ ἀπόψε στὸ περιβόλι καὶ μοῦ εἶπε πῶς μ' ἀγαπᾷ. Καὶ τοῦ ποκρίθηκα νἄρθῃ νὰ σὲ βρῇ, γιατὶ ἐγὼ προξενήτρα δική μου δὲ γίνουμαι· καὶ τοῦ ἔκλεισα τὸ παράθυρο. —

ΔΕΣΠΩ (σηκώνεται ταραγμένη)

Θάρρος κι ἀδιαντροπιά του! Καὶ τόση ὥρα νὰ μὴ μοῦ τὸ λές! Καὶ νὰ μήν τονε διώξῃς μὲ τὶς φωνές σου, μόνο νὰ τοῦ μιλᾷς καὶ γιὰ προξενειές! Ἀθεόφοβη! Τί θὰ γίνουμ' ἂν τἀκούσῃ κι ὁ κόσμος!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἤθελα, μάννα, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τονε διώξω, γιατὶ τονε λυπούμουν. Τὰ λόγια του εἶταν ἄκακα καὶ πονετικά· γιατὶ νὰ τοῦ πικρομιλήσω ἐγώ! Καὶ μήτε τοῦ γλυκομίλησα. Στὴ μάννα μου τοῦ εἶπα νὰ πάῃ.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, Ἀρετοῦλα, δὲν τὸν ἔμαθες ἀκόμα τὸν κόσμο, καὶ πῆγες καὶ μπῆκες σὲ παγίδα μεγάλη καὶ τρομερή. (Χτυπάει ἡ ξώπορτα). Πάρ' τὸ φανάρι, καὶ τρέχα ν' ἀνοίξῃς τὴν πόρτα. Πρέπει νὰ εἶναι τἀδέρφια σου. Ὕστερα σοῦ μιλῶ γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Πρόσεχε μόνο νὰ μὴν τἀκούσῃ, καημένη, ὁ

Πὸρτ Σάϊδ

Κωσταντῆς μας, γιατὶ χαθήκαμε. (Βγαίνει ἡ 'Αρετοῦλα μὲ τὸ φανάρι).

(Μοναχή της ἡ ΔΕΣΠΩ)

Τὄξερε πῶς δὲ θὰ τὸν ἀκούσουμε καὶ πῆγε στὸ κορίτσι ὁ ἀδιάντροπος, ποῦ ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὸ βρῇ! Ἂ δὲν εἴτανε γιὰ τὸ παιδί μου ποῦ τὸν πόνεσε καὶ μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κατάκαρδα, ἀπατή μου θὰ πήγαινα νὰ τὸν πιάσω τὸν ἀθεόφοβο! Τὴν Κουταλιανὴ θὰ βάλω νὰ τονε φοβερίξῃ. Μὰ ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι μάτια μοναχὰ ποῦ δὲν ἔχει, δὲν ἔχει μήτε αὐτιά. Μπορεῖ νὰ τὴν κλέψῃ κιόλας, καὶ μὲ τὸ ζόρι. Νὰ γυρίσω τοῦ Κωσταντῆ τὰ μυαλά, μποτζεργάτης, καὶ πάλι δὲ σώνει. Ἂς κλείσω κάλλιο τὰ μάτια μου κι ἄς τηνε δώσω σ' ὅποιονα θέλει, πρὶ νὰ μᾶς βγοῦν καὶ μπόμπες στὴ μέση. 'Αλλοίμονο, σὰ λείπῃ ὁ ἀληθινὸς ὁ στύλος ἀπὸ τὸ σπίτι! Μεγάλο λόγο νὰ μὴν πῶ, μὰ δὲν τὴν εἶχε ὁ μακαρίτης αὐτὴ τὴν καταραμένη τὴν περηφάνεια. Νὰ ζοῦσε κεῖνος, θὰ τὸ παίρναμε τὸ χρυσόκαρδο αὐτὸ παλικάρι, καὶ θὰ κατασταλαζε ἡ ψυχή μας. 'Ακούγω ἀντρίκιες φωνὲς καὶ γέλοια. Πρέπει νὰ ἦρθαν.

ΣΚΗΝΗ Ϛ'

Ἡ ἴδια.

Μπαίνει ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΗΣ, ΚΡΑΛΗΣ

ΔΕΣΠΩ

Καλῶς τους, καὶ πάλι καλῶς τους! Μᾶς ἀργήσετε, γιὰ νὰ μᾶς φέρετε κ' ἕνα λεβέντη μαζί σας. 'Απὸ τὸ γελαζούμενο πρόσωπό του τὸ ξέρω πῶς εἶναι ὁ φίλος τοῦ Κωσταντῆ μου, ὁ κὺρ Κράλης, ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα.

ΚΡΑΛΗΣ

Καλὰ τὸ μάντεψες, ἀρχόντισσά μου. Μ' ἔφεραν τὰ γλυκοαίματα τὰ παιδιά σου νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ σᾶς γνωρίσω, μιὰ κ' ἦρθα στὰ μέρη σας.

ΔΕΣΠΩ

Καὶ γιατί νὰ μὴν ἐρθῆτε ἀπὸ τὰ χτές; Ποιὸς ξέρει τί πατινάδες ἐκεῖ στὴ χώρα! Μὰ ἔχουμε δὰ καὶ μεῖς ἐξοχὲς καὶ παιχνίδια, κι ὅσο γιὰ κρύες βρυσοῦλες καὶ περιβόλια, ὄρεξη νάχετε. Θαρρῶ πῶς οἱ δυὸ χουβαρντάδες μου φταῖνε. Ἂν εἴχετε μαζί σας τὸν Κωσταντῆ, θὰ σᾶς ἔφερνε ἴσα στὸ καλὸ μας χωριό.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Κράλη, τὴ βλέπεις τὴ μάννα μου. Σοῦ τὰ εἶπα χίλιες φορές. Αὐτὲς οἱ μαννάδες, σὰ δὲν ἔχουν τὰ παιδιά τους δεμένα νὰ τὰ τραβοῦνε σὰ σκυλάκια μαζί τους, ἡσυχία δὲν ἔχουνε. Μὰ τώρα δὲν μπορῶ νὰ πῶ πῶς δὲν ἔχει καὶ δίκιο. Δὲν μπόρεσα νὰ κατεβῶ ἀπατός μου στὴ χώρα, κι ἄρχιζα νὰ φοβοῦμαι πῶς θὰ μᾶς ξεφύγῃς πάλι δίχως νὰ σ' ἀξιωθοῦμε στὸ σπιτικό μας. Μόνο ποῦ γλίγωρα θὰ μ' ἔχῃς πάλι στὴ Βαβυλώνα.

ΔΕΣΠΩ

Στὴ Βαβυλώνα! Χριστὲ καὶ Παναγιά!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νά τα! Δὲ σοῦ τἄλεγα; Μπορεῖ τώρα νάχουμε καὶ μυρολόγια, ἂν ἀγαπᾶς! Κ' ἔτσι θὰ πουληθοῦν οἱ καρποί μας, καὶ θὰ βγάλουμε καὶ παράδες.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Αἴ, μάννα, ἐμεῖς πεινοῦμε. Πᾶμε νάλλάξουμε τώρα, κ' ὕστερα μιλοῦμε καὶ γιὰ τὴ Βαβυλώνα. Ὁ Θανάσης πῆγε νὰ κοιτάξῃ τὰ ζᾶ, καὶ γλίγωρα ἔρχεται. Ἔλα, Κράλη, γιατὶ ξεκολλημό δὲ θὰ βρῇς. (Βγαίνει Σαράντης καὶ Κράλης).

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Ἡ ἴδια.

ΔΕΣΠΩ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ὕστερα ΘΑΝΑΣΗΣ

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αἴ, πῶς σοῦ φαίνεται; Εἶχα δίκιο, ἢ ὄχι; Εἶδες τέτοιο λεβέντη ποτές σου;

ΔΕΣΠΩ

Καλὸς κι ἄξιος μοῦ φαίνεται, Κωσταντῆ μου. Ἂν τὸ ρωτᾶς ὅμως αὐτὸ γιὰ τὴν 'Αρετοῦλα μας, δύσκολο τὸ βλέπω, ν' ἀφήσῃ τὴ Βαβυλώνα καὶ τὶς ἀρχοντιές του, καὶ νάρθῃ νὰ φυλακιστῇ στὸ χωριό μας.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νάρθῃ καὶ νὰ φυλακιστῇ! Καὶ ποιὸς τὸ εἶπε! 'Αμὲ καὶ τί θαρρεῖς πῶς ὀνειρεύουμαι τόσα χρόνια ἄλλο, παρὰ νάχω δικό μου σπιτικὸ στὴ Βαβυλώνα,

τῆς ἀδερφῆς μου τὸ σπίτι, καὶ νὰ κάνω κονάκι, ποῦ χρόνος δὲν περνᾷ δίχως νὰ πλανιέμαι στὰ μακρινὰ ἐκεῖνα τὰ μέρη. Νὰ σοῦ πῶ, μάννα, τὰ βαρέθηκα πιὰ τὰ χάνια τῆς ξενιτειᾶς. Θέλω, σὰν πηγαίνω, νὰ βρίσκω δικό μου σπίτι. Ὡς τώρα εἶχα τοῦ Κράλη τἀρχοντικό, μὰ κι αὐτὸς παντρεύεται ἀλλοῦ αὔριο, καὶ τονε χάνω. Σὰν ἔχω ἐκεῖ τὴν Ἀρετοῦλα μὲ τὰ παιδάκια της καὶ πηγαινοέρχουμαι, θὰ εἶσαι καὶ σὺ πιὸ κοντά της, ποῦ θὰ τὴ βλέπω γιὰ λόγου σου, θἄχω καὶ γὼ παρηγοριὰ μὲς στὰ ξένα.

ΔΕΣΠΩ

Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, κι ἄσκημ' ἀπολογήθης. Στὸν ἄμμο πηγαίνεις καὶ θεμελιώνεις τὰ στερνὰ τῆς μάννας σου καὶ τῆς ἀδερφῆς σου, κι ἀφίνεις τὴν τύχη νὰ παίζῃ κατόπι μαζί τους, τὸν ἄνεμο νὰ τὶς παίρνῃ καὶ νὰ τὶς σκορπάῃ. Ἡ πίκρα τοῦ χωρισμοῦ πῶς θὰ εἶναι θάνατος γιὰ τὰ μένα, δὲ λέγω τίποτις. Ἴσως τὸ συνηθίσω κι αὐτὸ τὸ φαρμάκι μὲ τὸν καιρό, σὰ συλλογιέμαι πῶς εἶναι καὶ γιὰ δικό σου καλό. Μὰ ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ θανατικό, ἂν τύχῃ καὶ μπῇ ἀρρώστια μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ τὸ ρημάξῃ, καὶ πολεμῶ μοναχὴ μὲ τὸ χάρο, καὶ γυρίζω τὰ μισοσβυσμένα μου μάτια νὰ δῶ ἕνα χαμόγελο πλάγι μου, ν' ἀκούσω μιὰ προσευχή, ν' ἁπλώσω τὸ μαραμένο μου χέρι καὶ νὰ ψάξω ἕνα χέρι χαδευτικό,—ποιὸς θὰ μοῦ τηνε φέρῃ πίσω τὴν Ἀρετοῦλα μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἐγὼ θὰ σοῦ τηνε φέρω! Τὸ Θεὸ σοῦ βάζω ἐγγυτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους, πῶς ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ πίκρα γιὰ χαρά, ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ ἀρρώστια, ὁ Χάρος νὰ τὄχει τριγυρισμένο τὸ σπιτικό μας, στὰ δόντια του μέσα νὰ σπαρταροῦμε, στὴ μαύρη τὴ γῆς νὰ μᾶς σέρνῃ, τὰ σπλάχνα της νὰ μᾶς τρῶνε, πάλι θὰ κάμω ζωὴ καὶ φτερὰ καὶ θὰ σοῦ τηνε φέρω τὴν Ἀρετοῦλα.

ΔΕΣΠΩ

Ἔχουν τὰ λόγια σου τῆς μοίρας τὴ δύναμη, κι ἂς γείνῃ τὸ θέλημά σου, παιδί μου. Γραφτὸ τῆς εἶναι τῆς μάννας νὰ φέρνῃ στὸν κόσμο χαρές, καὶ νὰ καταπίνῃ φαρμάκια. Γεννᾶς, ἀναθρέφεις, καὶ χάνεις! Βλέπω καὶ δὲν βλέπω τὸ σύννεφο ποῦ μαυρίζει μπροστά μου. Ἡ ψυχή μας δὲν τὶς χωρεῖ τὶς μεγάλες τὶς συφορές. Ἂν τὶς χωροῦσε, θὰ γινόντανε μύρια κομμάτια τὰ σωθικά μας μὲ τὄνομα τοῦ κακοῦ μοναχά. Οἱ μέρες καὶ τὰ χρόνια τοῦ χωρισμοῦ θὰ τὴν καταστάλαξουνε λίγη λίγη τὴν πίκρα, κ' ἔτσι θὰ χωρέσῃ μὲς στὴν καρδιά μου. Ἐσεῖς θὰ τὴ χαίρεστε τὴ μοναχριβή μου, καὶ γὼ θὰ σιγολυώνω μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἔρμους τοὺς τοίχους.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αἴ, μάννα, μυρολόγια θἀρχίσουμε τώρα, ποῦ ἔχουμε καὶ μουσαφίρῃ στὸ σπίτι;

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, καὶ μᾶς μουσαφιρεύει ἀνάκουστα βάσανα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὰ καὶ νὰ τὴ δῇς τὴν Ἀρετοῦλα σου νύφη, κι ὅλα Παράδεισος θὰ σοῦ φαίνουνται πάλι. Ἔτσι εἶστε σεῖς οἱ μαννάδες. Ἀπὸ μέσα χαίρεστε, καὶ δάκρια χύνετε. Ὡς τόσο ἡ Ἀρετοῦλα ποῦ εἶναι; Τὄστριψε, ἅμα σήκωσα τὸ φανάρι γιὰ νὰ τὴν καλοδῇ ὁ γαμπρός. Πρέπει νὰ πῆγε νὰ στολιστῇ.

ΔΕΣΠΩ

Θὰ βγῇ μὲ τὴν ὥρα της, σὰ χρειαστοῦμε τὸ δίσκο. Ὅλα θὰ γείνουνε μὲ τὴν τάξη τους. Πάγω ἀπατή μου νὰ τῆς πῶ τὰ ξαφνικὰ τὰ μαντάτα, ὥσπου νὰ τοιμαστοῦν κ' οἱ ἄλλοι γιὰ τὸ πρωτάκουστο αὐτὸ φαγοπότι. (Βγαίνει).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (μοναχός).

Ἡ δουλειὰ ἔγεινε. Τῆς φάνηκε βαρὺ τῆς γριᾶς, μὰ πάλι καλὰ βάσταξε. Τώρα καιρὸς δὲν μᾶς μένει. Ἀπόψε τὰ παιχνίδια, κι αὔριο τὴ στεφάνωση κιόλας. Ὁ Κράλης ξεκινάει τὴ δευτέρα, καὶ μοναχὸς δὲ θὰ φύγῃ. (Μπαίνει ὁ Θανάσης). Τὰ βόλεψες τἄλογα, Θανάση; Κι ἄλλα θὰ χρειαστοῦμε γιὰ τὰ προικιά, μὰ στέλνουμε τὸν Κεριάκο ἀπόψε καὶ μᾶς τὰ φέρνει ἀπὸ τὴ χώρα. Ἐσὺ τώρα νὰ πᾶς στὰ παιχνίδια.

ΘΑΝΑΣΗΣ

Νὰ μᾶς ζήσῃς, ποῦ μᾶς τὰ τέλειωσες μιὰ χαρά. Κ' εἴταν ὥρα μας, μὰ τὸ ναί, γιατὶ ὁ κόσμος ὄξω μᾶς τὴν πάντρεψε κιόλας, μὲ τὸν ἕναν καὶ μὲ τὸν ἄλλον.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ὁ κόσμος εἶναι καθρέφτης ποῦ βλέπεις μέσα τὸ νοῦ σου προτοῦ ν' ἀνοίξῃς τὸ στόμα σου καὶ νὰ μιλήσῃς. Ξεχνᾶς καμιὰ φορὰ τὸ σκοπό σου; βγαίνεις καὶ τονε ρωτᾶς τὸν κόσμο τί ἔχεις νὰ πῇς ἢ νὰ κάμῃς. Σὲ παίρνει τότες ἀπὸ τὸ χέρι καὶ σὲ σέρνει σὲ μύριους γκρεμνοὺς ὁ καλόβουλος αὐτὸς κόσμος, ποῦ σ' ἀγαπάει κι ὅλο γιὰ τὸ καλό σου χολοσκάνει καὶ νοιάζεται. Ἔτσι τραβοῦν καὶ τὴ μισοζώντανη τὴ μυῖγα τὰ μερμήγκια σὰν πέσουν ἀπάνω της καὶ τηνε κατρακυλοῦνε στὴ φωλιά τους νὰ κάμουν πανηγύρι τριγύρω της. Ἄφινέ τον τὸν κόσμο, καὶ τρέχα στὰ παιχνίδια. Στάσου! Πηγαίνω γὼ σὲ λιγάκι. Σύρε σὺ τώρα νἀλλάξῃς, νὰ φᾶμε, κ' ὕστερα. (Βγαίνουν).

ΣΚΗΝΗ Η'

Ταβέρνα. Ὁ Στεφανῆς κάθεται μοναχός του παρέξω. Παλικάρια κι ἄλλοι χωριανοὶ παραμέσα.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ, ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ, ὕστερα ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, καὶ Βιολιτζῆδες.

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Τράκα το καὶ σύ, μωρὲ Στεφανῆ, τράκα το, κι ἄφινε τοὺς γέρους ποῦ παντρεύτηκαν κοπέλλες νὰ συλλογιοῦνται. (Τὸν τραβάει παραμέσα). Ἔλα νὰ σὲ κεράσω, μωρὴ κλαμένη μου Παναγιά, ποῦ διώχτεις τοὺς ποντικοὺς σὰ μᾶς ψάλλῃς Χερουβικό. Δός του ἕνα κρασὶ μωρὲ Γιάννη, αὐτουνοῦ τοῦ μισοκακόμοιρου. Γλέντι δὲ θὰ δοῦμε ἃ δὲν τοῦ τἀνάψουμε κι αὐτουνοῦ τὰ καντήλια. (Παίρνει ποτήρι καὶ τοῦ τὸ δίνει).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Νὰ σὲ χαρῶ, δὲν μπορῶ. Ἂν εἴμουν καλά, μιὰ πλώσκα θἄδειαζα γιὰ χατίρι σου.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Μὴν τὸν ἀκοὺς τὸ μαριόλο, κ' ἔχει πολλὰ ἡ σκούφια του μέσα. Εἶναι σιγανὸ ποτάμι, καὶ μὴ σὲ μέλῃ. Μοῦ τὰ εἶπε ὅλα μιὰ ψυχὴ ποῦ σὲ εἶδε ἀπόψε, μωρὲ θεομπαίχτη, κι ἂ δὲν πιῇς τὸ κρασί, σοῦ τὰ βγάζω, καημένε. (Ὁ Στεφανῆς κάνει νὰ φύγῃ). Βάστα τονε, γειά σου, δὲν ἔχει νὰ φύγῃ. Θὰ τὸ πιῇ τὸ κρασὶ κ' ὕστερα θὰ μᾶς τραγουδήσῃ κιόλας τἀναγνωστάκι.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἀφῆστε με, νὰ σᾶς χαρῶ, κ' εἶμαι ἀνείμπορος.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Ἐσὺ ἄρρωστος, κατεργάρη; Τίνος τὰ ψάλλεις αὐτά; Τάχα νὰ σὲ χτύπησ' ἡ πούλια ἐκεῖ ἀνάμεσα στὶς πορτοκαλιές;

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Πιές το, καψούλη, καὶ τὄχυσα πάνω σου. (Ὁ Στεφανῆς πίνει).

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Μὲ τὶς ὑγειές σου. Ἔλα, τὸ τραγοῦδι τώρα.

ΟΛΟΙ (γελῶντας).

Τὸ τραγοῦδι! τὸ τραγοῦδι!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Μά, παιδιά μου, δὲν ἔχω φωνὴ γιὰ τραγοῦδι.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Φωνὴ δὲν ἔχεις; Μωρὲ καὶ ποιὸς εἶναι ποῦ μᾶς φυλάγει ὡς τὸ μεσημέρι στὴν ἐκκλησιά; (τοῦ χρυφομιλάει): Ἔλα, τραγοῦδα νὰ ξεσκάσῃς, καημένε, δὲν τοὺς τὸ λέγω, καὶ μὴ φοβᾶσαι.

Γ' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Ἄλλο ἕνα κρασὶ θέλει, λέει. Κρασί, κρασὶ φέρτε του! (Τοῦ φέρνουν ποτῆρι).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἐσεῖς βαλθήκετε στὰ καλὰ νὰ μὲ μεθύσετ' ἀπόψε. (Πίνει).

ΟΛΟΙ

Τὸ τραγοῦδι τώρα, τὸ τραγοῦδι! (τοῦ φέρνουν ταμπουρᾶ).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός του).

Βαρειὰ καὶ πληγωμένη καρδιά, τραγοῦδα τους νὰ κάμουνε γλέντι τὰ βάσανά σου. (Παίρνει τὸν ταμπουρᾶ καὶ τραγουδάει):

Ἀπὸ τὴ μάννα τὸ μωρό,
Ἀπὸ τὴ γῆς βγαίνει λουλοῦδι,
Ἀπ' τὸ πηγάδι τὸ νερό,
Κι ἀπ' τὴν ἀγάπη τὸ τραγοῦδι.

ΟΛΟΙ (τραγουδοῦν).

Κι ἀπ' τὴν ἀγάπη τὸ τραγοῦδι.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Μὰ τὸ τραγοῦδι ὅσο γλυκό,
Ὅσο χαρόκαρδο κι ἂ βγαίνῃ,
Ἔχει ἕνα μάγιο μυστικό,
Ἡ γλύκα του νὰ σὲ πικραίνῃ.

ΟΛΟΙ

Ἡ γλύκα του νὰ σὲ πικραίνῃ.

(Μπαίνει ὁ Κωσταντῆς).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γιά σας, παιδιά, κι ἀκονίζετε τἄρματά σας καὶ γι' ἄλλο ξεφάντωμα.

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Γειά σου, ἀφεντικό, ἀλέστα ὅλοι μας γιὰ τὴν ἀφεντειά σου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἀπόψε γίνεται ὁ ἀρραβῶνας τῆς ἀδερφῆς μου μὲ τὸν κὺρ Κράλη ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα καὶ βάλτε φωτιὰ νὰ καῇ!

ΟΛΟΙ (σηκώνουνται καὶ φωνάζουν).

Ἂς καῇ, κι ὁ κὺρ Κωστάκης νὰ εἶναι καλά!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός του).

Ποῦθε κατέβηκες, ἀστροπελέκι μου, καὶ δὲ σ' ἔνοιωσα, ὥσπου τὴν κομμάτιασες τὴν καρδιά μου; Ποῦθε πρόβαλες, ἀνεμοστρόβιλε, καὶ μοῦ τὸν πῆρες τὸ νοῦ μου; Νὰ φύγω, νὰ φύγω ἀπ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποῦ μὲ τριγυρνάει καὶ μὲ πνίγει. Νὰ μὴν τἀκούγω τὰ λόγια τους ποῦ σὰν ὀχιὲς μὲ δαγκάνουνε. (Βγαίνει).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Φέρε τῶν παιδιῶν κρασὶ μπρούσικο, Γιάννη, καὶ πὲς τοῦ κὺρ Μήτρου νὰ τὰ κουρντίσῃ, κ' ἴσια στὸ δικό μας μὲ τὰ παιχνίδια!

ΟΛΟΙ (πίνοντας)

Καλὰ στεφανώματα, ἀφεντικό, καὶ νὰ σοῦ ζήσουνε, νὰ γεράσουνε!

(Ἔρχεται Βιολιτζῆς καὶ Λαγουτατζῆς)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μπρός, παιχνίδια, καὶ πίσω, παλικάρια!

(Βγαίνουνε τραγουδῶντας στὸ σκοπὸ τῶν παιχνιδιῶν):

Μιὰ πέρδικα,— μιὰ πέρδικα μοναχριβή,
Τὴν εἶχε ἡ μά—τὴν εἶχε ἡ μάννα στὸ κλουβί,
Ἔρχετ' ἄγουρος τὴν παίρνει,
Καὶ στὰ ξένα τηνε φέρνει.
Στὰ ξένα καί,—στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινά,
Διαβαίνουν χῶ—διαβαίνουν χῶρες καὶ βουνά,
Μὰ δὲ βρήκανε κονάκι
Σὰν κι αὐτὸ τὸ χωριουδάκι.

[*Ἕπεται συνέχεια*] **Α. Ε.**

Τὰ κάτωθι δημοσιευόμενα δύο «Ποιήματα ἐν πεζῷ λόγῳ» ἐστάλησαν πρὸς τὴν *Ἑστίαν* ὑπὸ σοφοῦ Γερμανοῦ Ἑλληνιστοῦ μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου τῆς Κυρίας Λίσβεθ Λίνδερμανν. Δημοσιεύονται δὲ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐστάλησαν, ὡς ἀπόδειξις τῆς εὐχερείας καὶ χάριτος μεθ' ἧς ὁ διαπρεπὴς τῆς *Ἑστίας* φίλος χειρίζεται τὴν δημώδη ἡμῶν γλῶσσαν. **Σ. τ. Δ.**

ΒΑΣΙΛΕΜΑ ΗΛΙΟΥ

Ὁλάνοιχτα εἶναι τὰ παράθυρα καὶ ἀπ' τὸ κρεβάτι μου ἔχω τὴ θωριὰ τοῦ παλιοῦ χαμπαναριοῦ, ποῦ ὁλόγυρα πετοῦν τὰ χελιδόνια. Κοίτομαι ἄρρωστη 'ς τὸ κρεβάτι, κακὰ εἶναι τὸ σῶμά μου, κακὰ καὶ ἡ ψυχή μου. Καὶ τώρα, ποῦ κυττάω πέρα 'ς τὰ χελιδόνια, ἡ ἐνθύμηση μοῦ ἔρχεται 'ς τὸ νοῦ.

Βλέπω μιὰ κόρη δεκατεσσάρων, δεκαπέντε χρόνων μὲ μακρὲς καστανὲς πλεξοῦδες. Στέκεται σὲ παράθυρο μὲ περγουντιὲς τριγύρω 'ς τὸ γονικό της σπίτι· ὁ ἥλιος βασιλεύει καὶ τὰ χελιδόνια πετᾶν ἐδῶ καὶ κεῖ, ἀπαράλλαχτα, ὅπως τὰ βλέπω τώρα.

Θωράει τὸ ἄστατο φτερούγιασμα τῶν πουλιῶν, ποῦ ὁλονένα ἔρχονται καὶ πᾶνε καὶ σφυρίζοντας 'ς τὸν ἀέρα χαράζουν κύκλους μακρινούς· τὸ συρτό τους κελάδημα γεννάει πόθο 'ς τὴν καρδιά της, πόθο—πρὸς τί;

Καὶ κάθε βράδυ τὴν ἴδια ὥρα στέκεται 'ς τὸ παράθυρο καὶ θωράει τὰ χελιδόνια, καὶ τῆς φαίνεται, πῶς πρέπει νὰ κρατήσῃ τὴν τρυφερὴ καρδιά της, νὰ μὴν πετάξῃ ἔξω ἀπ' τὸ στῆθος—ἀπὸ πόθο.

Ἡ κόρη εἶμαι—ἤμουν ἐγώ. Ἡ ζωὴ μ' ἔμπλεξε 'ς τὰ βάσανά της. Χρόνοι μακροὶ ἐπέρασαν, καὶ χύνω ζεστὰ πικρὰ δάκρυα, ὅταν μου ξανάρχεται 'ς τὸ νοῦ, πῶς τότε ἤμουν.

Καλὸ δὲν εἶναι, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του ξυπνὸς ἢ καὶ 'ς ὄνειρο. Ἔτσι λέγει ὁ κόσμος.

Τί ἀπόγινε ὁ πόθος, ποῦ μέσπρωχνε 'ς τὸν κόσμο;

Μὲ περίπαιξε κακά· ὅταν ἡ καρδιά μου ἤθελε νὰ σκληρύνῃ γιὰ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, τότ' ἐρχόντανε ὁ πόθος, νὰ τὴν ἀπαλύνῃ πάλι.—Πόθος πρὸς τὸ μέλλον ἦτον τότε—πόθος πρὸς τὰ περασμένα εἶναι τώρα. Ἆχ νὰ 'μποροῦσα μιὰ φορά, μιὰ φορὰ μονάχα, νὰ εἶμαι, ὅπως τότε, τόσο νέα καὶ γερή, τόσο καλὴ καὶ ἄκακη! Μὲ κεφάλι γεμάτο παραμύθια, μὲ καρδιὰ γεμάτη ἀγάπη!

Ὁ οὐρανὸς μαυρίλλιασε, ὁ ἥλιος δὲν φέγγει πλιά, τὰ πουλιὰ ἐσώπασαν.

Ὅλο κυττάζω πέρα καὶ θέλω νὰ πεισθῶ, πῶς τὰ πουλιὰ ἀκόμα κελαδοῦν.

Καὶ τρομάρα μὲ πιάνει ἀπὸ τὴν τόσο μακρὰ νύχτα, τὴν ἥσυχη σὰν τὸ θάνατο.

ΓΙΑΤΙ;

Γιατί ἔχεις τόσο ζεστὰ μάγουλα; ρωτάει ὁ ἄνεμος τὴν κόρη.

Τί σὲ μέλει; λέγει ἐκείνη περήφανα καὶ πηδάει πάνω ἀπὸ τὴ φράχτη· εἶναι, βλέπεις, μικρούτσικη καὶ ἀδάμαστη.

Γιατί λάμπουν ἔτσι τὰ μάτια σου; ρωτᾶν 'ς τὸν κῆπο τὰ λουλούδια.

Δὲν εἶναι δουλειὰ ἰδική σας· γελῶντας λέγει ἡ κόρη. Τότε κάθεται 'ς τὴ βρύση, σκύβει καὶ πίνει.

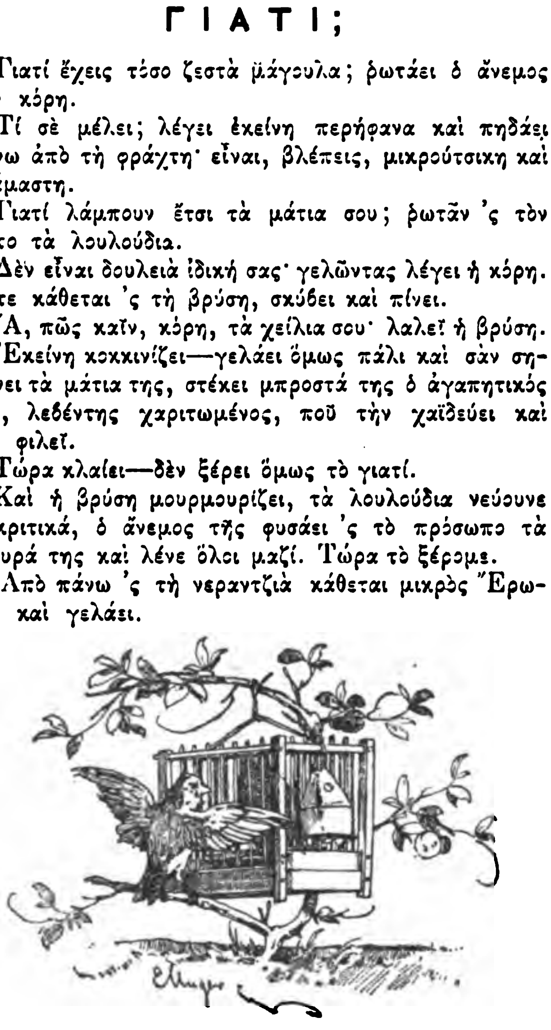
Ἄ, πῶς καὶν, κόρη, τὰ χείλια σου· λαλεῖ ἡ βρύση.

Ἐκείνη κοκκινίζει—γελάει ὅμως πάλι καὶ σὰν σηκώνει τὰ μάτια της, στέκει μπροστά της ὁ ἀγαπητικός της, λεβέντης χαριτωμένος, ποῦ τὴν χαϊδεύει καὶ τὴν φιλεῖ.

Τώρα κλαίει—δὲν ξέρει ὅμως τὸ γιατί.

Καὶ ἡ βρύση μουρμουρίζει, τὰ λουλούδια νεύουνε διακριτικά, ὁ ἄνεμος τῆς φυσάει 'ς τὸ πρόσωπο τὰ σγουρά της καὶ λένε ὅλοι μαζί. Τώρα τὸ ξέρομε.

Ἀπὸ πάνω 'ς τὴ νεραντζιὰ κάθεται μικρὸς Ἔρωτας καὶ γελάει.

ΚΑΛΙΓΟΛΑΣ[1]

ΨΥΧΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀριστερόθεν τοῦ λιμένος πρὸς τὰ ἔξω τοῦ κόλπου, πλησιάζοντα σχεδὸν μὲ τὸ ἀκρωτήριον Μισινόν, ἐφαίνοντο τὰ παράλια παλάτια τῶν Βαύλων μὲ τὰς ὀλίγας ἄνωθεν οἰκίας των. Δεξιόθεν πάλιν, στενοχωρημένος ἀπὸ τὴν ἐπέκτασιν τῶν οἰκιῶν τῶν Βαϊῶν, ἡπλοῦτο ὁ Λοκρῖνος κόλπος μὲ κατεστραμμένον σχεδὸν τὸν φραγμὸν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἡνωμένος μὲ τὴν θάλασσαν, μὲ λείψανα προχώματος, ἀμαυρά, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης.

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ Δικαιαρχείας καὶ Βαϊῶν ἐν τῇ σκιᾷ διεκρίνετο, μόλις ὑψούμενος, ὁ στρογγύλος ἐσβεσμένος κρατὴρ τοῦ Ἀόρνου ἀποψιλωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα, γυμνὸς τόρα, ἀναδίδων μόλις τοὺς ἐλαφροὺς θειώδεις καπνούς του.

Τὰ πυκνὰ δάση καὶ οἱ λοφίσκοι οἱ κατάφυτοι, οἱ σκιεροί, οἱ ὁποῖοι τὸν περιέβαλλον διὰ τόσου μυστηρίου καὶ τοῦ προσέδιδον ἄλλοτε τόσον φοβερὰν καὶ διαβολικὴν ὄψιν καὶ ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς τόσας δεισιδαιμονίας—εἶχον καθαρισθῇ καὶ ὁ κῶνος ἡπλοῦτο εὐρύχωρος μὲ τὰ μαντευόμενα μέλανα τέλματά του, τὰ δυσώδη, τὰ ἀποπνέοντα δηλητήρια.

Ἐκοιμᾶτο τόρα ὅλος ὁ κόλπος καὶ ἔκρυπτε καὶ τὴν λαμπρότητά του, τὴν παροιμιώδη, τὴν περίφημον, καὶ τὴν καμπυλότητα τῶν ἀπείρως καλλιτεχνικῶν γραμμῶν του, ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν οἰκοδομῶν του, μὲ τὰς ἐπιχρύσους ἐπιγραφὰς καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Νουμιδίας καὶ ὅλην τὴν ἀφθονίαν τῆς βλαστήσεώς του καὶ ὅλην τὴν πολυτέλειαν τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωτὸς καὶ ὅλην τὴν ἀνέκφραστον γλυκύτητα τῆς ἀτμοσφαίρας του.

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἀνεπόλει κατάφωτον, καιόμενον ὑπὸ τῶν πυρῶν τῶν χαρμοσύνων, ἐγκαινιάζοντα τὸ ἔργον τὸ καταστρεπτικόν, ἑορτάζοντα τὸ φοβερὸν δρᾶμα τοῦ πνιγμοῦ.

Καὶ τόρα ἦτο νεκρωμένος ὁ κόλπος, ἐφαίνετο ληθαργῶν, ὀνειρευόμενος ὑπὸ τὴν σελήνην εἰς τὴν μίαν πλευράν, εἰς τὴν ἄλλην ληθαργῶν ὑπὸ τὴν σκοτίαν. Μόνη ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ζῶσα ἀκόμη, κηλιδουμένη ἀπὸ ἄπειρον κῶνον ἀργυροῦν, φρίττουσα φρικιάσεις φωτεινάς, ὡς μυρμηκιῶσα ὑπὸ μυριάδας φωσφωρούχων ζωϋφίων.

Οὔτε πνοὴ ἀνέμου, οὔτε κραυγή, οὔτε θόρυβος.

Ἠρεμία καὶ ἐρήμωσις.

Ὁ Γάϊος ἐρρίφθη ἐπὶ θρανίου πολυτελοῦς καὶ προσέκλινε τὸν ἰσχνότατον, τὸν ἐπιμήκη λαιμόν του καὶ ἐστήριξε τὴν χονδράν, τὴν δυσανάλογον κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός.

Ἐσκέπτετο ....

Τοῦ ἐλίκνιζε παραδόξως τὸν νοῦν ἡ γαλήνη ἐκείνη ἡ ἀπόλυτος, ἡ διαφανὴς τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ ὁμιχλῶδες κάλυμμα τὸ σκοτεινὸν τὸ ὁποῖον τοῦ περιέβαλλε, τοῦ συνέσφιγγε πάντοτε τὸν ἐγκέφαλον, τοῦ ἤμβλυνε τὰς σκέψεις, τοῦ ἐσκότιζε τὴν συνείδη-

---

[1] Τέλος· Ἴδε σελ. 417.

σιν, ἐκαθαρίζετο εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην διαύγειαν τοῦ σύμπαντος, διελύετο εἰς τῆς θαλάσσης τὸ χρῶμα — κυανοῦν παρ' ὅλην τὴν νυκτερινὴν σκοτίαν — εἰς τῶν πέριξ λοφίσκων τὰς γλαυκάς, τὰς αἰθερίας γραμμάς.

Ἐδύνατο τόρα διὰ πρώτην φορὰν νὰ ἀτενίσῃ καθαρόν, χωρὶς ὁμίχλην, τὸ ἀκανόνιστον τὸ θαμβωτικὸν πανόραμα τῆς ζωῆς του, τῆς ζωῆς του τῆς τρικυμιώδους, τῆς τεταραγμένης.

Παρήρχετο πρὸ τῶν διαυγῶν αἰσθήσεών του, πρὸ τοῦ ἐνσυνειδήτου ἐγκεφάλου του ὅλη ἡ παιδική του ἡλικία, ὅλος ὁ παρὰ τῷ Τιβερίῳ βίος του ὁ περιφρονημένος, ὁ ἀφανής, πλήρης ψευδοῦς ὑποταγῆς ἐκ μέρους του καὶ ταπεινώσεως. Ἐκράτει τὴν καρδίαν του τότε ἐπιμελῶς, δολίως κεκρυμμένην πρὸ τῶν διαπεραστικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μεγάλου κακούργου ὅστις τὸν ἐπετήρει, τὸν ἐμάντευε καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου ὅμως κατώρθωσεν ἐντέχνως νὰ ἀγαπηθῇ. Ἐνθυμεῖτο ἀκόμη τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ζωῆς του κατὰ τὴν ὁποίαν, μὲ τὴν ἄωρον καρδίαν του ἐξωγκωμένην ὑπὸ παθῶν, ὑπὸ ἀσβέστου δίψης ἀγνώστων φαύλων ἡδονῶν, ὑπὸ ἐπιθυμίας δόξης — ἔζη μεμονωμένος, ἄσημος, φθονῶν καὶ αὐτὴν ἔτι τοῦ πατρός του Γερμανικοῦ τὴν δόξαν — τοῦ πατρός του τοῦ ἀπαραμίλλου, τοῦ λατρευομένου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ μετ' αὐτὴν τὴν δολοφονίαν του. Μακρὰν τῆς μητρός του, μακρὰν τῶν συγγενῶν του ἔζη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Τιβερίου κατασιγάζων ὅλας τὰς ὁρμὰς τοῦ νοῦ, ὅλας τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας, κορεννύων μόλις τὰς ἐκφύλους ὁρμὰς τῆς παιδικῆς σαρκός του εἰς τὰς ἀγκάλας τὰς ἀώρους τῶν ἀδελφῶν του. Οὔτε ὠνειρεύετο κἂν τότε τὴν δόξαν τὴν μετέπειτα.

Ὅλη αὐτὴ ἡ μακρὰ ἡ εἰκοσαέτις διάρκεια τοῦ ταπεινοῦ του βίου ἐφαίνετο ὡς σκοτεινὴ ἐποχὴ δουλείας, ἀντιθέτως τῆς βραχείας φεγγοβόλου, μεγαλοπρεποῦς ἐποχῆς τῆς βασιλείας του.

Ὑπῆρξε ἀπότομος, πολὺ ἀπότομος ἡ μετάβασις. Ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀπειλῆς τοῦ διηνεκῶς κεκρυμμένου κινδύνου εἰς τὸν ὁποῖον ἔζη πρότερον ἀνῆλθε τόρα εἰς τὸ ὕψιστον τοῦ κόσμου ἀξίωμα. Τὸ παιδίον τὸ ἀφανές, τὸ φοβισμένον, τὸ ζῶν μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν ἦτο τόρα κοσμοκράτωρ μὲ ἑκατομμύρια ὁλόκληρα λαῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐξουσία καὶ τὸ ὕψος του τοῦ ἐπροξένουν ἴλιγγον, τοῦ ἐθάμβωναν τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν ἔριπτον εἰς κατάπληξιν μακράν. Εἰς εἰκοσιτρία ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐβασίλευε, εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ ὁλόκληρον ἐκτὸς τοῦ βαρβαρικοῦ, καὶ ἐδέσποζε ἀπὸ τοῦ Ρήνου μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ Εὐφράτου ὁρίων. Μεγάλαι δυνάμεις θαλάσσιαι, ἑκατομμύρια στρατοῦ, εἴκοσι καὶ πέντε λεγεῶνες ἐπιλέκτων εἰς τὰς διαταγάς του καὶ ἑξακόσια ἑκατομμύρια — ὅλος ὁ θησαυρὸς τοῦ Τιβερίου — εἰς τὴν διάθεσίν του. Κάτωθεν τοῦ Παλατίνου ἡπλοῦτο ἰδική του ἡ Ρώμη, ἡ ἄμετρος Ρώμη μὲ τὰ τρία ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων της, μὲ τὸν κόσμον τῶν πατρικίων καὶ τῶν ποντιφήκων της, μὲ τὰ ἄπειρα πλούτη της καὶ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰς διασκεδάσεις καὶ τὴν δίνην τῆς ζωῆς της πλήρους ὀργίων . . .

Εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν, ἀπείρους. Ἐδύνατο τὸν κόσμον ὅλον νὰ συγκλονήσῃ, — θεὸς αὐτός, θεὸς τῆς Ρώμης, θεὸς τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, θεὸς μὲ σάρκα καὶ μὲ ὀστᾶ, λατρευόμενος, προσκυνούμενος ὑπὸ ὅλων, θεὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἀπένεμον θυσίας καὶ παρακλήσεις μαζὶ μὲ θύματα καὶ μὲ λίβανον.

Καὶ εἰς τὴν ἐκτύφλωσιν αὐτὴν τῶν τιμῶν καὶ τῆς δόξης τῆς ὑπερβολικῆς, τὸν κατεπλημμύρησε κατ' ἀρχὰς εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν κόσμον ὅλον στιγμιαία σιγὴ τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν παθῶν του. Κύματα καλωσύνης καὶ ἀγαθότητος τοῦ ἐγέμισαν τὴν καρδίαν.

Καὶ τοὺς ἐνθυμεῖτο τόρα τοὺς πρώτους μῆνας τῆς βασιλείας του τοὺς τόσον εὐδαίμονας διὰ τὴν Ρώμην, — τὰς διασκεδάσεις, τὰ θεάματα τὰ ὁποῖα ἔδιδε εἰς τοὺς Ρωμαίους, τὰς θήρας τὰς λαμπρὰς τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τοὺς σπαραγμοὺς τῶν ἄρκτων καὶ τὴν πάλην τῶν λεόντων ἐν μέσῳ τοῦ κομψοῦ Ρωμαϊκοῦ ἱπποδρόμου, τὸν ὁποῖον, ὑποχρεωτικῶς ἐγέμιζε ὁ λαὸς καὶ ὁ ὁποῖος ἀπέστιλβε ἀπὸ τὰς στολὰς τῶν πατρικίων καὶ τῶν συμβούλων — τῶν ἀναπαυομένων εἰς τὰ προσκεφάλαια τὰ ὁποῖα πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἱππόδρομον — καὶ μὲ τὸ ἔδαφος τὸ ἀκτινοβολοῦν ὑπὸ τὸ ἐπίστρωμα τῆς μίλτου καὶ τῆς κόνεως τῶν λίθων τῶν πολυτίμων.

Εἶχεν αἰσθανθῇ στιγμιαίαν στοργὴν ὑπέρμετρον πρὸς τοὺς συγγενεῖς του, πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ὅλους. Καὶ αὐτὴν τοῦ Τιβερίου τὴν περιφρόνησιν εἶχε λησμονήσῃ, καὶ εἶχε συγχωρήσῃ τὸν υἱόν του.

Ἀλλ' ἔπειτα ἡ πρώτη θάμβωσις παρῆλθε μαζὶ μὲ τὴν φοβερὰν νόσον ἡ ὁποία τὸν προσέβαλλε.

Ὑπῆρξε ἡ δυστυχεστέρα στιγμὴ τοῦ βίου του. Κλινήρης, ἀναίσθητος ἀπὸ τὸν πυρετόν, ἀπὸ τὴν τυφώδη προσβολὴν ἐπάλαισε ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰάθη ἔπειτα, ἀλλὰ διετήρησε διὰ παντὸς ἐν τῇ σκοτισθείσῃ διανοίᾳ του τὴν αἰωνίαν ἀντανάκλασιν τῶν παραληρήσεών του, τὴν αἰωνίαν σφραγῖδα τῆς παραφροσύνης ἡ ὁποία ἐκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Ἡ ἀσθένεια ἐκείνη ἠροτρίασε τὸν ἐγκέφαλόν του ὁλόκληρον, μετήλλαξε ὅλον τὸν ὀργανισμόν του καὶ ἄλλος Γάϊος, μὲ ἄλλην ψυχὴν μὲ ἄλλην καρδίαν, ἀφυπνίσθη μετὰ τὸν πολυήμερον λήθαργον.

Τὸ ᾐσθάνετο· εἰς τὴν ἀσθένειαν ἐκείνην ἐχρεώστει τὴν αἰωνίαν ἐπιθυμίαν τοῦ αἵματος καὶ τὴν ἄμετρον, τὴν παθολογικὴν δίψαν δόξης καὶ ἀποθεώσεως καὶ τὴν ἀνισορροπίαν τὴν ἐκτρωματικὴν πλέον τῶν παθῶν, ἡ ὁποία τὸν κατεῖχεν ἔκτοτε.

Ὅλη ἡ μετέπειτα σταδιοδρομία του, σημειωμένη μὲ ῥύακας αἵματος, μὲ φωνὰς βιασμῶν καὶ μὲ αἱμομιξίας καὶ διαμαρτυρίας λαοῦ ὁλοκλήρου καὶ μὲ σκορπισμὸν χρυσοῦ ἀφθόνου καὶ κολακείας καὶ λιβάνου παρίστατο τόρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Εἰς τὴν παντελῆ ἐκείνην ἠρεμίαν τὰ νεῦρα δὲν ἐλάμβανον πουθενὰ κανένα ἐρεθισμόν, καὶ ὁ ἐγκέφαλός του εὑρίσκετο εἰς μίαν ἐκ τῶν σπανίων στιγμῶν πλήρους διαυγείας. Ἡ ὅρασις καὶ ἡ μνήμη εἰργάζοντο ὑγιῶς καὶ αἱ σκηναὶ τοῦ παρελθόντος διήρχοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του μὲ ὄψιν νέαν.

Ἔβλεπε ἄμετρον τὴν σειρὰν τῶν ἐγκλημάτων

του τὴν ὁποίαν ἐγκαινίασε πρώτη τοῦ νέου Τιβερίου ἡ δολοφονία καὶ τῶν τόσων δυστυχῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον τάξῃ τὴν ζωήν των εἰς τοὺς θεοὺς κατὰ τὴν ἀσθένειάν του καὶ τοὺς ὁποίους ὑποχρέωσε ἰαθείς, νὰ κρατήσουν τὸν ὅρκον των. Ἔπειτα ἀνεπόλει μετ' ἀπορίας τὴν παραφοράν, τὸν ἴλιγγον τῆς λαγνείας ἡ ὁποία τὸν εἶχε καταλάβει. Καὶ ἔβλεπε τόρα ἐν τῇ διαφανείᾳ τοῦ ἀέρος, μακρὰν ἐκεῖ εἰς τοὺς φεγγοβόλους ἀτμοὺς τῆς σελήνης, τὰ πρόσωπα τῆς Δρουσίλλης καὶ τῆς Λιβίλλης καὶ τῆς Ἀγριππίνης καὶ τὰς μορφὰς τῆς Κορνηλίας Ὀρεστίνης καὶ τῆς Λολίας Παυλίνας καὶ ὅλων τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων τὰς ὁποίας ἐν στιγμῇ ἰδιοτροπίας ἔκλεπτε ἀναιδῶς ἀπὸ τοὺς συζύγους των, ἐκλέγων αὐτὰς μετὰ φυσικὴν ἐξέτασιν λεπτομερῆ εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς συναναστροφὰς — καὶ ἐδυσφήμει ἔπειτα δημοσίᾳ χλευάζων αὐτὰς διὰ τὰ κρύφιά των ἐλαττώματα καὶ τὰς φυλετικὰς ἀτελείας των τὰς ἀποκρύφους τὰς ὁποίας καὶ ἐνέγραφε εἰς αὐτὰ τὰ ἐπίσημα βιβλία τοῦ κράτους.

Τὰ ἐνθυμεῖτο ὅλα, καθὼς καὶ τὸν φθόνον του τὸν ἀσθενικόν, τὴν ζηλοτυπίαν καὶ δι' αὐτὸν τὸν πατέρα του καὶ διὰ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς—τὸν Δία τοῦ Καπιτωλίου μὲ τὸν ὁποῖον συνδιελέγετο καὶ ἠπείλει κάποτε ἢ συνεφιλιοῦτο ὡς ἰσοδύναμος.

Ὅλα τὰ ἔκτροπα τῆς ἀσθενικῆς του διανοίας, ὅλαι αἱ φαντασιοπληξίαι του αἱ παράφοροι, ὅλοι οἱ τοῦ λαοῦ βασανισμοὶ καὶ αἱ ἀνυπολόγιστοι αἱ μυθώδεις δαπάναι του καὶ ἡ σκληρότης του ἡ ἀπαράμιλλος καὶ αἱ μυριάδες θυμάτων τὰς ὁποίας ἡ χεὶρ ἢ τὸ νεῦμά του εἶχε σπείρει εἰς τὴν βραχεῖαν διετῆ ὁδὸν τῆς βασιλείας του—παρήλαυνον τόρα πρὸ τοῦ ἀφυπνισθέντος νοῦ.

Ἡ γέφυρα ἡ ὁποία ἄμετρος, σκοτεινή, ἡπλοῦτο ἔμπροσθέν του, ἡ στοιχίζουσα τὸν λοιμόν, τὴν πενίαν εἰς τὴν Καμπανίαν ὁλόκληρον ἦτο τὸ τελευταῖον σχέδιον τῆς μεγαλεπηβόλου ἰδιοτροπίας καὶ τρέλλας του.

Τὰ ἐβαρύνθη τόρα ὅλα. Ἤθελε νέα συναισθήματα, κἄτι τι ἀδοκίμαστον καὶ μέγα,—ἡ φύσις ἐκείνη ἡ παράδοξος τὴν ὁποίαν ἐξόχως ἐχαρακτήριζεν ἡ παλιντροπία καὶ τὸ ἀμφίρροπον τῆς θελήσεως καὶ τὸ ἀσταθὲς τῆς ἰδιοτροπίας καὶ τῶν ἰδεῶν τὸ εὐμετάβλητον καὶ ἡ δίψα τοῦ πρωτοτύπου ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς μεγαλοφυεῖς καὶ τοὺς τρελλοὺς—ὅλην τὴν μεγάλην χορείαν τῶν ἐκφύλων.

Τί ἄλλο θὰ ἔκαμνε τόρα;

Τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς τὴν ἐβαρύνθη καὶ μόνον ἡ μικρά του θυγάτηρ τὴν ὁποίαν εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ τὴν ἀδελφήν του τοῦ ἐξήγειρε ἀκαθέκτους τὰς ὁρμὰς καὶ τοῦ ὑπεξέκαιε πόθους διὰ τῆς ἀγνότητος τῆς παιδικῆς.

Τὸν πόλεμον μᾶλλον ἐδίψα τόρα, μὲ τὰς συγκινήσεις του τὰς βιαίας καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς νίκας. Ἤδη τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Γερμανῶν εἶχεν ὡριμάσει εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ προσεπάθει νὰ ἀποδιώξῃ, νὰ νικήσῃ τὴν δειλίαν του καὶ νὰ δράσῃ, νὰ δρέψῃ δάφνας ἀπαραδειγματίστους διὰ τὴν ἱστορίαν.

Ἀλλ' ἦτο δειλὸς μολοντοῦτο, ἄπειρος δειλός. Τὴν δειλίαν αὐτὴν τὴν παθολογικὴν τὴν ἀπίστευτον τὴν ἐγνώριζε. Ἐνθυμεῖτο ὡς τελευταίαν ἀπόδειξιν αὐτῆς, τὸν φόβον τὸν παιδαριώδη ἀλλ' ἀνυπέρβλητον τὸν ὁποῖον ᾐσθάνθη πρὸ τῆς Αἴτνης καπνιζούσης, κατὰ τὸ τελευταῖόν του ταξείδιον ὅτε ἔφυγεν ἐκ Ρώμης ὅπως παρηγορηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τῆς Δρουσίλλας. Ἡ θέα τοῦ βουνοῦ ἐκείνου τοῦ παραδόξου, τοῦ ἐκτινάσσοντος φλόγας, τοῦ ἐμοῦντος λάβαν πυρίκαυστον, τοῦ ἐρευγομένου καπνούς, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ζωντανὸν μὲ δύναμιν μυστηριώδη, φοβεράν, τὸν ἐνέπλησσε τρόμου ἀσυνειδήτου, τρόμου τρελλοῦ, ἀκατανικήτου, ὅστις τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ τρέχων ὡς μαινόμενος, ὡς καταδιωκόμενος ὑπὸ δυνάμεων ἀοράτων.

Καὶ ἡ σκέψις αὐτὴ τῆς δειλίας καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν φόβων του κυριεύσασα τὸν ἐγκέφαλόν του ἐκ νέου τοῦ ἐνεθύμισε, τοῦ ἐπαρουσίασε ἐπίφοβον ἔμπροσθέν του τὴν μόνωσίν του καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ἀνασκιρτήσῃ. Ἔστρεψε τὰ βλέμματα παντοῦ περίφοβος. Ἡ σιγὴ ἡ ἀπόλυτος ἐν τῇ σκοτίᾳ ὅλου τοῦ πεθαμένου τόρα κόλπου—τοῦ ζωντανοῦ, τοῦ ἑορτάζοντος, τοῦ καιομένου πρό τινων ὡρῶν—ἔδιδε φασματώδη τινὰ ἠρεμίαν καὶ ψυχρότητα καὶ νέκρωσιν καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ φωτιζόμενα ὑπὸ τῆς σελήνης τῆς παγερᾶς.

Ἀκαμψία τις πτωματώδης, ὡς ἀπολίθωσις κόσμου φανταστικοῦ, παλαιοῦ, καὶ πεθαμένου, περιεκάλυπτε ὅλην τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῶν ὑδάτων, τῶν φασματωδῶς ἀκινήτων καὶ τῶν τοπίων τῶν ὑπνωττόντων ὡσεὶ λήθαργον προαιώνιον.

Ὡς ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν ἀριστερὰ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ ἀκρωτηρίου εἶδε τόρα τὴν κορυφήν του μὲ τὸν φάρον της — λουομένην εἰς τὴν σελήνην. Ἡ ἔπαυλις τοῦ Τιβερίου ἔλαμπε παραδόξως.

Εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἐσκοτισμένους ὑπὸ φόβου καὶ διεγέρσεως καὶ ἀγρυπνίας, τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν παράδοξον. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ κόλπος ὅλος τοῦ ἐφάνη οἰκούμενος ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς, τῆς ἐκδικητικῆς σκιᾶς τοῦ προκατόχου του τὸν ὁποῖον εἶχε δολοφονήσει. Εἰς τὸ βάθος ἀκόμη, ἐκεῖ κλείουσαν τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καμπανίας, ἐμάντευε τὴν Καπρέαν τὴν νῆσον μὲ τοὺς ἐπιβάλλοντας, τοὺς τραχεῖς καὶ τραγικοὺς βράχους, ἐστιγμένους ἀπὸ ἀναμνήσεις τοῦ Τιβερίου—ἀναμνήσεις λάγνους τῶν ὀργίων καὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ τρίτου αὐτοῦ Καίσαρος.

Ἀλλ' ἡ οἰκία ἐκείνη προπάντων ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ ἐγέμιζε μὲ ἐλέγχους τὴν καρδίαν τοῦ Γαΐου καὶ τοῦ ἐνθύμιζε ἀπαισίαν τὴν σκηνὴν τῆς δολοφονίας. Εἰς τὸν ἐσκοτισμένον τὸν ἀγωνιῶντα καὶ πάλιν ἐγκέφαλόν του, ἀνηγέρθη ἡ εἰκὼν τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ρωμαίου Καίσαρος, τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τὸν ὁποῖον ἐφοβεῖτο, πρὸς τὸν ὁποῖον ᾐσθάνετο ποιάν τινα στοργὴν καὶ θαυμασμὸν λανθάνοντα.

Τὸ ἔβλεπε καὶ τόρα καὶ πάντοτε, τὸ τελευταῖον βλέμμα τὸ ὁποῖον ὁ Τιβέριος τοῦ ἔδωκε ἄνωθεν τῶν πορφυρῶν προσκεφαλαίων, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸς τὸν ἀπέπνιγε ἀδυσώπητος διὰ νὰ τὸν διαδεχθῇ,—βλέμμα κατάρας, ἀγωνίας, ἀπειλῆς, διεσταλμένον, αἱματηρόν, ὀγκούμενον, προεξέχον ἕνεκεν τῆς ἀσφυξίας.

Καὶ αὐτὸς τοῦ ἐσυσσώρευε τὰ προσκεφάλαια καὶ τὰ συνεκράτει μετὰ μανίας θηριώδους εἰς τὸ στόμα καὶ τοῦ ἔφραττε τὴν πνοήν, ἐνῷ ὁ συνένοχός του ὁ Πίσσων ἐκράτη στερρῶς τοὺς πόδας τοὺς ἐπαναστατοῦντας, τοὺς σπαρταροῦντας τοῦ θύματος. Μὲ ὅλον τὸν χείμαρρον τοῦ μετέπειτα χυθέντος ὑπ' αὐτοῦ αἵματος ἀκόμη δὲν εἶχε ἀποπλυθῆ ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη τῆς πρώτης δολοφονίας . . . . .

Καὶ αἴφνης ὁ Γάϊος ἀνεσκίρτησε, ἠνωρθώθη ἔντρομος. Τὸ ἔβλεπε τόρα ἀπειλητικόν, κυανωτικὸν μὲ διεσταλμένους, ἐκδικητικοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ πρόσωπον τοῦ Τιβερίου εἰς τὸ παράθυρον, ἐκεῖ μακρὰν ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ—τὸ σκοτεινὸν τὸ μέλαν ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰ μάρμαρα τὰ πάλλευκα τὰ στίλβοντα τῆς οἰκοδομῆς.

Ἡ ὀπτασία μετεβάλλετο ἤδη εἰς ἐφιάλτην. Ὁ κόλπος ὅλος ἐνεψυχοῦτο ἀπὸ σκιὰς καὶ ἐκ τῶν παραλίων ὅλων ἀνήρχετο ἓν παράπονον εἰς ἔλεγχος.

Ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ αὐστηροῦ ἐπὶ τῶν Βαϊῶν ἐνεφανίζετο ἐκδικήτρια τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἡ μορφή, ἐνῷ καὶ ἀπὸ τῆς Νώλης,ὅπου εἶχε ἀποθάνει, ἐξήρχετο ὁ Αὔγουστος ἀπειλητικὸς καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Τιβερίου ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ εἰς τὸ φοβερὸν παράθυρον τοῦ δωματίου τῆς δολοφονίας, τὸν παρετήρει εἰρωνικὴ καὶ ἀπαίσιος μὲ αἱματηρούς, διεσταλμένους πάντοτε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἡ βραδυποροῦσα σελήνη τὰν ὁποίαν ἐπεκαλεῖτο λάγνως κατὰ τὰς νύκτας τῆς ἀγρυπνίας ὅπως κατέλθῃ καὶ συμμερισθῇ μετ' αὐτοῦ κλίνην ἡδονῆς, ἐκαλύφθη τόρα ὑπὸ νέφους μεγάλου, φασματώδους τὸ ὁποῖον τῆς ἀπέσβεσε τὴν λάμψιν.

Ὁ Γάϊος μὲ τὴν καρδίαν πάλλουσαν, μὲ τὴν παραφροσύνην κυριεύουσαν τὸν ἐγκέφαλόν του, μὲ τὸν οἶστρον τῆς δειλίας καὶ τοῦ φόβου σπαρταρίζοντα ἐντός του, ἠθέλησε νὰ φύγῃ, ἀλλ' οἱ κλονούμενοι πόδες του ἀντέστησαν.

Ἡ ἀγωνία ἄμετρος τὸν κατελάμβανε. Καὶ αἱ σκιαὶ τῶν τριῶν Καισάρων, τῶν μόνων προκατόχων του μεγεθυνόμεναι ἐκεῖ εἰς τὸν ἀέρα τὸν σκοτεινόν, ἐφαίνοντο ἀπειλητικαὶ ὡς νὰ τοῦ ἐζήτουν ἀπολογίαν διὰ τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ἐκφαύλισιν καὶ τὴν καταστροφήν.....

Μὲ διεσταλμένους ὀφθαλμούς, ἔκφρων καὶ ἀποπνιγόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, παρετήρει τὸν κόλπον ὁλόκληρον πλημμυρούμενον ὑπὸ μυρίων φασμάτων ἐσπαραγμένων,ὑπὸ τῶν θυμάτων του ὅλων,ὑπὸ ὁλοκλήρου σειρᾶς δυστυχῶν ἀγνώστων, ὑπὸ πτωμάτων ἀπείρων τὰ ὁποῖα ἀνεδύοντο, ἐξήρχοντο τίς οἶδε πόθεν — ἀπὸ τοῦ Ἀόρνου ἴσως τοῦ δαιμονιῶντος τοῦ ἀπαισίου, τὸ ὁποῖον ἐκεῖ κάτω ἐξέβαλλε ζωηροτέρους τοὺς μαύρους καπνούς του. Ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡ γέφυρα ὅλη μὲ τοὺς ἐρυθροὺς στολισμούς της ἐφαίνετο ὡς ποταμὸς αἵματος . . .

. . . Καὶ πνιγόμενος ὑπὸ ἀγωνίας καὶ πυρετοῦ, ὁ Γάϊος Καῖσαρ ἔπεσεν ἀναίσθητος, ἐκβάλλων γοεράν κραυγήν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

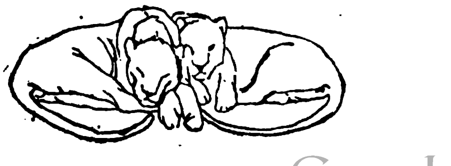
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Μεταστοιχείωσις ἐλαστικοῦ κόμμιος.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμιος ἢ καουτσοὺκ ἀντικείμενα, καὶ τῆς ἀνωτάτης ποιότητος, ὑπόκεινται τὰ μάλιστα εἰς φθοράν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔρχεται χρόνος ὅτε τὸ κόμμι χάνει τὴν ἐλαστικότητά του καὶ καθίσταται μαλακὸν καὶ χαλαρόν. Τοιούτου ἐφθαρμένου κόμμιος συνεσωρεύθη ἄχρι τοῦδε μέγα ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἄχρηστον· ἀλλ' ἡ αἰωνία ἐφευρετικότης—καὶ ἡ ῥεκλάμα—τί δὲν κάμνει. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς προσφάτως ἐπινοηθείσης μεθόδου, τὸ ἄχρηστον κόμμι δύναται νὰ ἀποβῇ ἐκ νέου χρήσιμον. Διὰ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἐφθαρμένου κόμμιος μέ τινας ὑδροανθρακικὰς οὐσίας καὶ μὲ δόσιν ἀσφάλτου Τρινιδάδος, προστιθεμένου εἰς τὸ μίγμα καί τινων ἐλαίων φυτικῶν, καὶ ὑποβαλλομένου τοῦ προϊόντος εἰς θέρμανσιν, παράγεται οὐσία τις ἥτις ὠνομάσθη Βλανδῦτις. Δύναται νὰ γείνῃ σκληρὰ καὶ πυκνὴ ἢ μαλακὴ καὶ εὔπλαστος διὰ τροποποιήσεως μερῶν τινων τῆς μεθόδου· καὶ φαίνεται ὅτι εἶνε ἐφαρμόσιμος εἰς πολλοὺς τῶν διαφόρων σκοπῶν δι' οὓς μεταχειρίζονται καθαρὸν ἐλαστικὸν κόμμι. Συγκρινομένη πρὸς τὸ κόμμι, τὴν ἡφαιστιώδη καὶ τὴν βύρσαν, ἡ βλανδῦτις εἶνε εὐθηνότατον ὑλικόν, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον συστατικόν του οὐδεμίαν εἶχε μέχρι τοῦδε ἀξίαν. Τὰ γραφεῖα τοῦ συνδικάτου δι' οὗ ἐκτελεῖται νῦν ἡ κατασκευὴ αὕτη εὑρίσκονται ἐν Λονδίνῳ, κατὰ τὴν ὁδὸν Γρέϊστσαρτς.

Τὰ ἠχοῦντα σήματα.

Κατὰ τὰς σκοτεινὰς καὶ ὁμιχλώδεις ἡμέρας, αἵτινες ἐπισκέπτονται τὴν ἀγγλικὴν Μητρόπολιν καὶ ἄλλας μεγαλοπόλεις τῆς Βορειοδυτικῆς Εὐρώπης ἐν καιρῷ χειμῶνος, χιλιάδες προσθέτων χειρῶν χρειάζονται εἰς τὰ τεράστια σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα, τὰ τέμνοντα εἰς ἀπειραρίθμους ῥόμβους πᾶσαν ἐσχατιὰν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τῶν περιοδικῶν τούτων βοηθῶν ἔργον εἶνε τὸ νὰ θέτωσιν ἠχοῦντα ἢ πυρσοκροτοῦντα σήματα ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν, τὰ ὁποῖα ἀναπληροῦσι τοὺς συνήθεις σημαιοφόρους, οἵτινες εἶνε ἀόρατοι ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ. Τοῦτο σημαίνει μεγάλην δαπάνην εἰς τὰς ἑταιρίας τῶν σιδηροδρόμων διά τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ ὑλικόν, διότι ἕκαστον τῶν σημάτων τούτων τῆς ὁμίχλης κοστίζει περὶ τὰ εἴκοσι λεπτά. Ἀλλὰ προσφάτως ἐπενοήθη νέα μέθοδος σημάνσεως πρὸς τοὺς ὁδηγοὺς τῶν ἁτμαμαξῶν ἐν καιρῷ ὁμίχλης· ἐπ' αὐτῆς τῆς ἁτμαμάξης προσαρτᾶται ἠλεκτρικὸς κωδωνίσκος, μεθ' οὗ συνάπτεται ὄργανόν τι ἐπαφῆς, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ διὰ κινητῆς ῥάβδου συνεχομένης μὲ ἕκαστον τῶν σημαντήρων. Ὅταν ἡ μηχανὴ διέρχεται τοιοῦτον σημαντῆρα, ἐπαφῆς γινομένης, ὁ κωδωνίσκος ἠχεῖ· καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κτύπων ἐπὶ τοῦ γόγγου, ὁ μηχανικὸς ἐννοεῖ ἂν πρέπει νὰ προχωρήσῃ, ἢ νὰ σταματήσῃ. Ἡ συσκευὴ αὕτη ἐνεργεῖ σχεδὸν αὐτομάτως καὶ δὲν παρεμποδίζει τοὺς ὑφισταμένους σημαντηρίους τρόπους, ἀρκεῖ ὁ ἐπὶ τῶν σημάτων ὑπάλληλος νὰ τρέχῃ εἰς τοὺς μοχλούς του εὐθὺς ὡς αἰθριάσῃ ὁ οὐρανός.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ὁ ἡμέτερος συνεργάτης Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ἐξέδωκεν εἰς ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νησιώτικες Ἱστορίες» διάφορα αὐτοῦ διηγήματα, δημοσιευθέντα κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Ἑστίαν καὶ εἰς τὸ Ἄστυ, περὶ τὰ τριάκοντα. Περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη, ἔργου πολλῆς φιλολογικῆς ἀξίας, ἀργότερα θὰ κάμωμεν τὸν προσήκοντα λόγον ἐν τῇ Ἑστίᾳ.

— Ἤρχισαν τ' ἀναγνώσματα τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ». Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ βαρῶνος δὲ Κουμπερτέν, γαλλιστί, περὶ τῶν Διεθνῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, οἱ πρῶτοι τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ τελεσθοῦν ἐν Ἀθήναις. Τὴν παρελθοῦσαν δὲ Παρασκευὴν ὁ καθηγητὴς κ. Σπυρ. Λάμπρος ὡμίλησε περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ῥήγα, ἀναγγείλας εἰς τὸ τέλος καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ «Παρνασσοῦ» περὶ ἱδρύσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν Ῥήγαν. Τὰ μαθήματα διὰ τὰς κυρίας ἐξακολουθοῦν εἰς τὸν «Παρνασσὸν» πάντοτε ἐν μεγάλῃ συρροῇ.

— Περὶ τοῦ ἀνευρεθέντος μυθιστορήματος τοῦ Γκὺ δὲ Μωπασσὰν «Ξένη Ψυχή» ὁ Παῦλος Βουρζὲ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν *Φιγαρὼ* περισπούδαστον ἄρθρον.

— Ἡ τελευταία ἐπιφυλλὶς τῆς τεργεσταίας *Νέας Ἡμέρας* εἶνε ἐκτάκτως ἀξιανάγνωστος. Περιέχει ἓν ἄρθρον περὶ τῆς Γερμανικῆς Γλώσσης καὶ μίαν μελέτην περὶ τοῦ Λεκὸν Δελὶλ, τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος γάλλου ποιητοῦ.

— Ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις ὁ γνωστότατος γάλλος δημοσιογράφος Φρανσὴς Μανιάρ, διευθυντὴς τοῦ *Φιγαρώ*. Ὁ Φρανσὴς Μανιὰρ ἐγεννήθη ἐν Βρυξέλλαις τῇ 11 Φεβρουαρίου 1837, νεώτατος δὲ μετέβη καὶ ἀποκατεστάθη ἐν Παρισίοις. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, συνεργαζόμενος εἰς τὸν *Φιγαρὼ*—ἑβδομαδιαῖον σατυρικὸν φύλλον τότε ἀκόμη,—εἰς τὴν *Causerie*, εἰς τὸ *Événement*, εἰς τὴν *Illustration* κτλ. ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα. Ἐντύπωσιν πολλὴν ἔκαμεν ἡ σειρὰ τῶν ἄρθρων τὰ ὁποῖα καθιέρωσεν ὁ Μανιὰρ ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Παρίσιοι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ» καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἔκρινε τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὰς ἄλλας ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰ περιοδικά. Βραδύτερον, ὅταν ὁ *Φιγαρὼ* ἐξεδόθη ὡς ἡμερησία ἐφημερίς, ὁ Μανιὰρ ἔγεινεν ἀρχισυντάκτης, διατηρήσας τὴν θέσιν του καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Βιλλμεσσάν. Τὰ ἀρθρίδια τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευεν εἰς τὴν ἐφημερίδα ταύτην ὁ Μανιάρ, ὑπογράφων αὐτὰ πάντοτε διὰ τῶν ἀρχικῶν F. M. διεκρίνοντο διὰ τὴν κλασικὴν αὐτῶν συντομίαν καὶ διὰ τὴν εὐγενῆ ἔκφρασιν γνώμης ὑγιοῦς καὶ ἀπροσωποληπτου ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων, ἐπέδρων δὲ πολὺ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ. Διευθυντὴς τοῦ *Φιγαρὼ* τελευταῖον ὁ Μανιάρ, ἐκέρδιζε τριακοσίας χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Ὁ πρόωρος θάνατός του ἀφίνει κενὸν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐφημερίδα του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σύγχρονον γαλλικὴν δημοσιογραφίαν, ὅπου ὁ Φρανσὴς Μανιὰρ ἀπετέλει μίαν τῶν περιφανεστάτων φυσιογνωμιῶν. Ὁ Μανιὰρ ἔγραψε καὶ ἓν μυθιστόρημα ἐκδοθὲν τῷ 1869 καὶ ἐπιγραφόμενον ὁ «Πάτερ-Ἱερώνυμος».

Τὸ ἄνθος τοῦ Παρισινοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς πολιτείας ἠκολούθησε τὴν κηδείαν τοῦ ἀποθανόντος ἀρχισυντάκτου τοῦ *Φιγαρώ*, Φρανσῆ Μανιάρ. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Λορέττης ἔνθα ἐτελέσθη ἡ ἐπικήδειος ἀκολουθία ἔβριθε κόσμου. Ἐπικηδείους λόγους ἐξεφώνησαν ἐπὶ τῆς σοροῦ του πολλοὶ τῶν συναδέλφων του ἐν οἷς καὶ τρία μέλη τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Ἐρδουάρδος Ἑρβέ, ὁ Ἰούλιος Κλαρτὶ καὶ Φραγκῖσκος Κοππέ.

— Νέον τρίπρακτον δρᾶμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρίτα Ἄλλμερς» συνέθεσεν ὁ Ἐρρῖκος Ἴψεν. Καὶ δὲν ἐδημοσιεύθη μὲν ἀκόμη, ἀλλ' αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἀνακοινοῦν τὴν ὑπόθεσίν του. Οἱ σύζυγοι Ἄλλμερς, εὐτυχεῖς καὶ ἠγαπημένοι, ἔχουν ἕνα υἱόν, τὸν Κυολὸφ, ὁ ὁποῖος ἐκ πτώσεως γίνεται χωλὸς καὶ περιπατεῖ μὲ βακτηρίας. Ἔκτοτε ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τοῦ Ἄλλμερς φθάνει μέχρι παραφροσύνης, ἐν ᾧ ἡ σύζυγός του Ρίτα αἰσθάνεται πρὸς τὸ ἀνάπηρον παιδίον ἀποστροφήν. Ἡ συζυγικὴ ἁρμονία διαταράσσεται· ἡ Ρίτα αἰσθάνεται μῖσος πρὸς τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον τῇ ἀφήρεσεν ὅλον τὸν ἔρωτα τοῦ συζύγου της καὶ εὔχεται ἐνδομύχως νἀποθάνῃ. Ἡ εὐχή της ἐκπληροῦται καὶ μίαν ἡμέραν, ἐν ᾧ ὁ μικρὸς παίζει ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πνίγεται. Ὁ Ἴψεν θέλει νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ τοῦ βασκάνου ὄμματος τῆς μητρός.

— Μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ τὸ τελευταῖον σύγγραμμα τοῦ Ἑρβέρτου Σπένσερ περὶ ἀγαθοεργίας πραγματευόμενον καὶ ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς «Ἠθικῆς τοῦ κοινωνικοῦ βίου», τοῦ διασήμου ἄγγλου φιλοσόφου.

— Ὁ γάλλος συγγραφεὺς Ἀνατὸλ Φρὰνς ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς νέον βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Ὁ κῆπος τοῦ Ἐπικούρου».

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Διηγήματα ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον» ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ εἰς κομψὸν τόμον ἀγγλικὴ μετάφρασις Διηγημάτων τινῶν τοῦ ἡμετέρου κ. Βικέλα ὑπὸ τοῦ κ. Λεονάρδου Ὄπδυκ. Τῆς συλλογῆς προτάσσει πρόλογον κριτικὸν ὁ γνωστὸς ἄγγλος ἑλληνιστὴς Ἐρρῖκος Χάντιγκτων.

Μουσικά

Ἐκ Πετρουπόλεως ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ διασήμου κλειδοκυμβαλιστοῦ καὶ συνθέτου Ρουβινστάϊν. Ὁ Ἀντώνιος Γρηγόριος Ρουβινστάϊν ἐγεννήθη τῇ 30 Νοεμβρίου 1829 ἐν Wechwotynetz, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Μολδαυΐας, ἐνωρὶς δὲ μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὸ κλειδοκύμβαλον ὑπὸ τῆς μητρός του κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Villoing. Μόλις ἦτο ὀκταετής, ὅταν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μετ' ἐπιτυχίας ἐν δημοσίᾳ συναυλίᾳ· δύο ἔτη βραδύτερον ἠκολούθησε τὸν διδάσκαλόν του εἰς Παρισίους, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη, τυχὼν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος Λίστ. Μετὰ μακρὰν καλλιτεχνικὴν περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν, ἐγκατεστάθη οἰκογενειακῶς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἠκολούθησε μαθήματα συνθέσεως ὑπὸ τὸν ἔξοχον Dehn. Ὅταν, μετά τινα ἔτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὠνομάσθη ἰδιαίτερος κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἑλένης, διωρίσθη δὲ διευθυντὴς τῶν Συναυλιῶν τῆς Μουσικῆς Ρωσσικῆς Ἑταιρείας, κατόπιν δὲ διευθυντὴς τοῦ νέου Ὠδείου τῆς Πετρουπόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ρουβινστάϊν ἔκαμε καὶ ἄλλας περιοδείας ἐν Εὐρώπῃ, μετέβη ἐπανειλημμένως εἰς Παρισίους καὶ ἔτυχε παντοῦ ἐκτάκτων τιμῶν. Τῷ 1875 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Μελοδράματα τοῦ Ρουβινστάϊν ἐπαίχθησαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, προπάντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁ «Δημήτριος Δόνσκοης», «Τὸμ ὁ τρελλός», ἡ «Ἐκδίκησις», ἡ «Λάλα Ρὼκ», οἱ «Μακκαβαῖοι» ὁ «Νέρων». Ἐκτὸς τούτων ὁ Ρουβινστάϊν ἔγραψε πλῆθυν Συμφωνιῶν, Εἰσαγωγῶν, Σονατῶν, Μελετῶν καὶ Ρεμβωδιῶν διὰ κλειδοκύμβαλον. Παρ' ἡμῖν τὰ ἔργα του ἀπέδιδε θαυμασίως ἡ ἀλησμόνητος Αἰκατερίνη Φρὺμ, ἡ ἐκλεκτοτέρα καὶ προσφιλεστέρα τῶν μαθητριῶν του.

Ο ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΑΣ[1]

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ Α΄

Στῆς Δέσπως. Χαγιάτι. Φῶτα ἀναμμένα. Τὰ παιχνίδια παίζουν. ΔΕΣΠΩ, ΚΡΑΛΗΣ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ, ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ, ΒΙΟΛΙΤΖΗΔΕΣ, ὕστερα ΑΡΕΤΟΥΛΑ. Ἀπὸ τὴν πόρτα κοιτάζουνε γειτόνισσες.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὴν τὸ λυπᾶστε, παιδιά, τὸ κρασί. Πλημμύρα τὸ κρασί, καὶ χαλάζι τὸ μάλαμα! (Πετάει νομίσματα στοὺς βιολιτζῆδες). Μάννα, ἡ νύφη, ἡ νύφη νὰ βγῇ νὰ κεράσῃ πάλι.

(Μπαίνει ἡ Ἀρετοῦλα στολισμένη, μὲ τὸ δίσκο, καὶ πηγαίνει στὸν Κράλη. Σταματοῦν τὰ βιολιά).

ΚΡΑΛΗΣ (παίρνει ποτήρι).

Στὴν ὑγειά σου, πεθερά μου, γειά σας, ἀδέρφια. (Βλέποντας τὴν Ἀρετοῦλα). Καλῶς νὰ σὲ βρῶ, ἀγάπη μου. Θὰ μᾶς κάμῃς τὴ χάρη νὰ πιῇς καὶ τοῦ λόγου σου, αἴ;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ (σιγανά).

Καλῶς νὰ ὁρίσῃς.

(Ὁ Κράλης πίνει, ἡ Ἀρετοῦλα βάζει τὸ δίσκο σὲ τραπεζάκι, καὶ παίρνει ποτήρι:)

Μὲ τὶς ὑγειές σου, καὶ καλῶς ὅρισες. (Γυρίζει καὶ βλέπει τὸν Κωσταντῆ). Καλῶς νὰ σὲ βρῶ, Κωσταντῆ.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Καλῶς νὰ ὁρίσῃς, Ἀρετοῦλά μου.

(Ἡ Ἀρετοῦλα πίνει, ὕστερα παίρνει τὸ δίσκο καὶ πηγαίνει στὸν Κωσταντῆ).

Μὲ τὶς ὑγειές σου, Ἀρετοῦλα, καὶ καλῶς ὅρισες. Ἔτσι νὰ μᾶς γεμίζῃς πάντα χαρές, κι ἀπὸ τὰ ξένα ἀκόμη νὰ μᾶς φέγγῃς σὰν ἥλιος, ποῦ νὰ νυχτώνῃ, καὶ πάλι νὰ χρυσώνεται τὸ χωριό μας. Τί λὲς καὶ σύ, μάννα; Κοίταξέ τον τὸν ἥλιο ποῦ θὰ μᾶς φέγγῃ (δείχτει τὴν Ἀρετοῦλα), κοίταξε καὶ τὸν αὐγερινὸ ἀντικρύ της (δείχτει τὸν Κράλη).

ΔΕΣΠΩ

Μὲ τὴν εὐχή μου, παιδιά μου, μὲ τὴν εὐχή μου νὰ εἶναι, κι ἄς τονε σκεπάζουν τὸν ἥλιο μας σύννεφα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μαννοῦλα, τί λές; Ἄσπρη μέρα μᾶς ξημερώνει, καὶ σύννεφα βλέπεις; Καλῶς νὰ σὲ βρῶ, χρυσῆ μου γριά, γιὰ νὰ ξαναμπῇ στὸν τόπο της ἡ καρδιά σου.

ΔΕΣΠΩ

Καλῶς νὰ ὁρίσῃς, ἀγόρι μου.

(Πίνει ὁ Κωσταντῆς. Ἡ Ἀρετοῦλα πηγαίνει στὴ Δέσπω).

Μὲ τὶς ὑγειές σου, καὶ καλῶς ὅρισες, Κωσταντῆ μου, καὶ νὰ σὲ χαιρούμαστε, χρυσέ μου γαμπρέ. Ἄς τὴν κάμῃ κι ὁ Θεὸς τὴν καρδιά μας πέλαγο, ποῦ νὰ βουλιάζουν οἱ λύπες, καὶ ν' ἀρμενίζουν οἱ ἐλπίδες, κι ἄς μὴν ἀράζουνε. (Πίνει ἡ Δέσπω, βγαίνει ἡ Ἀρετοῦλα).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἄρχισε, μάννα μου, καὶ σ' ἀνασταίν' ἡ χαρά, καὶ τὰ γλυκαίνει τὰ λόγια σου. Μᾶς βαλσάμωσαν οἱ πονεμένες εὐχές σου, καὶ μοσκομύρισε τὸ σπίτι παρηγοριά. Παίξτε, μαγεμένα παιχνίδια μου. Παλικάρια, σηκωθῆτε στὸν τραγουδηστὸ τὸ χορό. Ἄς βρύξῃ ἡ χαρά μας, κι ἄς τὴν ἀκούσουν οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνά. Ἔξω τὸ μαντίλι, ἀδέρφια, καὶ στὸ χορό. (Ξαναπαίζουν τὰ παιχνίδια. Παίρνει ὁ Κωσταντῆς τἀδέρφια του καὶ τοὺς ἄλλους καὶ χορεύουν).

ΒΙΟΛΙΤΖΗΣ (τραγουδάει παίζοντας).

		Θαμάζουμαι τὸ κρυὸ νερὸ
ΚΩΣΤ.	(τραγουδάει)	Τὸ νεραντζοφίλημα.
ΒΙΟΛ.	»	Ὁπόθε κατεβαίνει,
ΚΡΑΛ.	»	Νεραντζοφιλημένη.
ΒΙΟΛ.	»	Ἀπὸ γκρεμνὸ γκρεμνίζεται,
ΣΑΡΑΝΤ.	»	Τὸ νεραντζοφίλημα
ΒΙΟΛ.	»	Στὸ περιβόλι μπαίνει.
ΘΑΝ.	»	Νεραντζοφιλημένη.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὲ μέθυσε, μάννα μου, ἡ χαρά σου, κι ἄλλος ἄθρωπος ἔγεινα. Σήκω, γλυκειά μου μάννα, σήκω νὰ μπῇς καὶ σὺ στὸ χορό. Σήκω, νὰ τὸ δῶ μὲ τὰ μάτια μου πῶς εἶναι χαρὰ κι ὄχι λύπη τῆς Ἀρετούλας ὁ γάμος. (Τὴν τραβάει νὰ χορέψῃ).

ΔΕΣΠΩ

Ὁ χορὸς θέλει νιᾶτα, παιδί μου, θέλει καὶ νοῦ ποῦ δὲν τονε βαραίνουνε συλλογές. Κάλλιο νἄρθῃ ἡ νύφη καὶ νὰ μπῇ στὸ χορὸ γιὰ τὴ μάννα της.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Καὶ μάννα καὶ κόρη. Ἀρετοῦλα, ποῦ εἶσαι; Ἐλᾶτε, νὰ μᾶς δείξετε πῶς τὴ νοιώθετε τὴ χρυσὴ μας τὴ μοῖρα.

(Μπαίνει ἡ Ἀρετοῦλα, καὶ σμίγει στὸ χορὸ μὲ τὴ Δέσπω).

ΒΙΟΛ.	(τραγουδάει)	Ποτίζει δέντρα καὶ κλωνιά,
ΟΛΟΙ	»	Τὸ νεράντζοφίλημα.
ΒΙΟΛ.	»	Ποτίζει λεμονίτσες
ΟΛΟΙ	»	Νεραντζοφιλημένη.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (ρίχτοντας νομίσματα στοὺς βιολιτζῆδες).

Νὰ μοῦ ζήσετε, καὶ μάννα καὶ κόρη. Ἀπὸ νεραντζιὰ δὲν ἐφούντωσε τέτοιο δροσᾶτο κλωνάρι. Ὡς τόσο, παιδιά μου, νύχτα σὰν ἐτούτη κι ἀπὸ μέρα πιὸ λαμπερὴ δὲν τὴν εἶδαν τὰ μάτια μου. Ὡς καὶ τὸ φεγγάρι τὴ ζούλεψε τὴ χαρά μας. Στὴν πατινάδα, παιδιά, νὰ τὸ καταλάβῃ κι ὁ κόσμος. Κράλη, νὰ τὸ δῇς τὸ χωριό μας μὲ τ' ὁλοφέγγαρο, καὶ νὰ τρεμουλιάζῃς ἀπὸ τὴ γλύκα.

ΚΡΑΛΗΣ

Νὰ μᾶς ξανακεράσῃ πρῶτα ἡ νύφη, κι ὅτι προστάζεις κατόπι. (Ἡ Ἀρετοῦλα κερνάει). Ἀρετοῦλα μου, τώρα τὸ νοιώθω πῶς εἶσαι δική μου· γιατὶ τὸ εἶπα, καὶ μὲ κερνᾶς. Ἡ καινούργια πατρίδα σου

[1] Ἴδε σελ. 436.

θὰ τραντάξῃ μὲ τὴ μορφιά σου. Κορώνα μου καὶ καμάρι θὰ σ᾿ ἔχω, μὲ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα θὰ τὸ θρέφω τἀγγελικό σου κορμί. Θἄρχεται νὰ μᾶς βλέπῃ ὁ Κωσταντῆς, καὶ θὰ παίρνῃ μαζί του τὰ φυλλοκάρδια μας γιὰ παρηγοριὰ τῆς μαννούλας.

ΔΕΣΠΩ

Ἄμποτες, παιδάκια μου, ἄμποτες. Ἂν εἶχε λόγια ὁ πόνος τῆς ἀγάπης, γαμπρέ μου, θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ παραστήσω αὐτὴ τὴν ὥρα τὸ τί σοῦ δίνω. Τὴ ψυχή μου βγάζω καὶ τὴν ἀποθέτω στὰ χέρια σου. Μὰ εἶναι μπιστεμένα χέρια, καὶ διαλεγμένα ἀπὸ τὸν ἄξιο τὸν Κωσταντῆ μου. Αὐτὸ μὲ γλυτώνει, καὶ δὲ βουλιάζω, δὲν πνίγουμαι· μόνο δυναμώνω κι ἀνεβαίνω στὰ κύματα, καὶ βλέπω ἥλιο καὶ φῶς καὶ χαρά, χαρὰ γιὰ λόγου σου, ποὺ θὰ τὸ καμαρώνῃς αὐτὸ τὸ στολίδι μας. Ἂν εἴχαμε τὴν καλὴ τὴν τύχη νὰ ζοῦν οἱ γονιοί σου, θὰ εἴτανε μεγαλήτερη ἡ παρηγοριά μας. Μὰ δὲ μᾶς εἴτανε γραμμένο αὐτὸ τὸ καλό, ἴσως γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ καλήτερα ὁ Θεὸς τὴν τρυφερή σου ἀγάπη.

ΚΡΑΛΗΣ

Νὰ μὴ συλλογιέσαι ἄλλο, μάννα, παρὰ πῶς τὸ πουλάκι σας θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸνα στἄλλο χρυσὸ κλουβί. Διπλὴ ἔννοια θὰ τὸ διαφεντεύῃ σὰν τὄχω κοντά μου, γιατὶ παίρνω μαζί μου καὶ τὴ λαχτάρα σου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Κράλη μου, εἶσαι μάλαμα, κ᾿ ἡ ψυχή μου σὲ χαίρεται. Τὴ γλυκοπότισες τὴ μάννα μας, κ᾿ ἔγεινε δροσᾶτος βασιλικός. Ἔτσι νὰ μένῃ δροσερὴ κ᾿ ἡ ἀγάπη μας, Κράλη, κ᾿ ἔτσι ἀγκαλιαστοὶ νὰ ζοῦμε πάντα, κι ἂς εἶναι καὶ μὲ τὸ νοῦ. Σαράντη μου καὶ Θανάση, ἐλᾶτε, ἀδέρφια μου, εἴμαστε βασιλιάδες ἀπόψε. Στὴν πατινάδα, παιδιά, ὀμπρὸς παιχνίδια, καὶ τραγουδᾶτε μας, παλικάρια. (Βγαίνουν τὰ παιχνίδια, κι ἀκολουθοῦν οἱ ἄντρες τραγουδῶντας).

Μιὰ πέρδικα,—μιὰ πέρδικα μοναχριβή,
Τὴν εἶχε ἡ μά—τὴν εἶχε ἡ μάννα στὸ κλουβί.
Ἤρθετ᾿ ἄγουρος τὴν παίρνει,
Καὶ στὰ ξένα τηνε φέρνει.
Στὰ ξένα καί,—στὰ ξένα καὶ στὰ μακρυνά,
Διαβαίνουν χῶ—διαβαίνουν χῶρες καὶ βουνά.
Μὰ δὲ βρήκανε κονάκι
Σὰν κι αὐτὸ τὸ χωριουδάκι.

ΣΚΗΝΗ Β'

Στὴν κάμαρα τῆς Ἀρετούλας. Στέκεται ἡ Ἀρετοῦλα, καὶ κοιτάζοντας κάποτε στὸν καθρέφτη, βγάζει τὰ διαμαντικά της καὶ τὰ φλουριά της.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ὕστερα ΔΕΣΠΩ.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Χρόνος δὲν τὰ φέρνει ὅσα μιὰ ὥρα μπορεῖ νὰ φέρῃ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ χτύπησε ἡ πόρτα καὶ πῆγα ν᾿ ἀνοίξω, δέκα χρόνια μεγάλωσα. Τί κάνω δὲ νοιώθω. Τί συλλογιέμαι δὲν ξέρω. Εἶναι δὲν εἶναι τρεῖς ὧρες ποῦ τὸν βασάνιζε κρύφιος πόνος τὸ νοῦ μου γιὰ τὸ φτωχὸ παλικάρι ποῦ μοῦ πρωτοεῖπε τῆς ἀγάπης τὰ λόγια, κι ἄξαφνα πέφτει μιὰ μπόρα καινούριες ἔννοιες καὶ παραζάλες, ποῦ τὸν ἔπνιξαν ἐκεῖνο τὸν πόνο σὰν πεταλοῦδα. Λόγο πιὰ δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα της νὰ μοῦ πῇ γιὰ κείνη τὴν τρέλλα ἡ κακόμοιρ᾿ ἡ μάννα μου, τότες ποῦ ἀνέβηκε μὲ τὰ μεγάλα τὰ μαντάτα: πῶς εἴτανε, λέει, ὁ γαμπρὸς αὐτὸς μὲ τἀδέρφια μου, καὶ νὰ βάλω τὰ νυφικά! Πήγανε νὰ μὲ τρελλάνουνε μὲ τὴ βιά τους, καὶ καλὰ νὰ στολιστῶ καὶ νὰ βγῶ μὲ τὸ δίσκο. Ποιὸς ξέρει τί κούτσουρο τοῦ φάνηκα σὰν πρωτοβγῆκα μπροστά του. Ὅσο γιὰ μένα, δὲν μπορῶ νὰ πῶ πῶς δὲ μ᾿ ἄρεσε. Σὰ νὰ τὸν πόνεσα, κι ἂς εἶναι καὶ ξένος. Νά το τὸ δαχτυλίδι του. Τῆς Βαβυλώνας χρυσὸ δαχτυλίδι! Ποῦ νὰ εἶναι ὡς τόσο ἡ Βαβυλώνα! Πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μακριά! Τὸ μέτρησα τὸ μάκρος της μὲ τὰ δάκρια τῆς μάννας μου. Μὰ τὸ θέλει ὁ Κωσταντῆς, καὶ τοῦ Κωσταντῆ ὁ λόγος εἶναι Βαγγέλιο. Εἶναι, θὰ πῇς, καὶ τὸ παλικάρι πονετικό. Ὡς τόσο ἡ Βαβυλώνα,—ποῦ νὰ εἶναι ἡ Βαβυλώνα! τί παράξενο ὄνομα! Ἄχ, ἡ γύφτισσα! Ἡ καταραμένη ἡ Γύφτισσα! Σήμερα τὸ πρωὶ μοῦ τὰ προφήτευε πάνω σ᾿ αὐτὸ τὸ χέρι! Θὰ πάω, λέει, στὰ ξένα, μὰ θὰ γυρίσω μὲ καράβι ποῦ θἄχῃ—ἔλα, Χριστέ μου! Ἀνατριχίλα μὲ πιάνει! (Μπαίνει ἡ Δέσπω).

ΔΕΣΠΩ

Τί κάνεις, ἀγάπη μου;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἡ παραζάλη μὲ λώλανε, καθὼς φαίνεται, καὶ παραλαλῶ. Κοιτάζοντας αὐτὲς τὶς πλεξοῦδες, μαννοῦλα μου, ἔλεγα νὰ σοῦ κόψω μιὰ νὰ σοῦ τὴν ἀφήσω, νὰ θυμᾶσαι τὴν Ἀρετή σου.

ΔΕΣΠΩ

Τῆς μάννας ὁ νοῦς εἶναι δεμένος, παιδί μου, μὲ τέτοιες πλεξοῦδες ἀμέτρητες. Εἶναι μυριόκλωνο δίχτι ποῦ τὄχει ἡ λαχτάρα πλεγμένο, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ βυζάξῃ τὸ πρωτογέννητό της, ὡς τὴν ὥρα ποῦ τὴν ἀναπάψῃ ὁ Χάρος. Κόρη μου, γιὰ δάκρια τώρα δὲν ἦρθα. Ἔχουμε χρόνια καὶ χρόνια γιὰ δάκρια κατόπι. Ἤθελα νὰ σοῦ μιλήσω δυὸ λόγια, κι ὥρα βολικώτερη δὲ θὰ βρῶ. Αὔριο γίνεται ἡ στεφάνωση, καὶ τὴν ἄλλη ξεκινᾶτε γιὰ τὸ μακρυνὸ τὸ ταξίδι. Εἴταν κι αὐτὸ τῆς μοίρας μου, νὰ γείνῃ ὁ γάμος μου σὰν τὸ πουλάκι μου πεταχτός. Καὶ καλὰ νὰ μισέψετε, λέει, τὴν ἄλλη μέρα. Ἂς φαγωθοῦν τὰ σηκότια μου ἐμένα, κι ἂς γείνῃ τὸ θέλημά τους. Θάρθουν ὡς τόσο τἀδέρφια σου ὡς τὴ χώρα μαζί σας. Τὸ ξεύρω πῶς θὰ βρῇ μιὰ ὥρα νὰ σὲ καθοδηγέψῃ ὁ Κωσταντῆς. Μὰ εἶναι πράματα, κόρη μου, ποῦ ὁ γνωστικώτερος ἀδερφὸς τοῦ κόσμου νὰ τὰ πῇ δὲν μπορεῖ, μὰ ἡ μάννα τὰ συλλογιέται καὶ τὰ βλέπει σὰν τἀστέρια ποῦ λάμπουνε στὰ μεσούρανα, γιατὶ ἡ ἀγάπη της τέλος δὲν ἔχει. Κάθισε, κόρη μου, κι ἄκουσε: Ὁ ἄντρας εἶναι τὸ πιὸ ἥμερο ἀρνάκι ποῦ βόσκησε ἀπάνω στὴ γῆς, καὶ τὸ πιὸ ἄγριο θεριὸ ποῦ τηνε ρημάζει. Μὰ τὸ κακὸ δὲν εἶναι δίχως τὴ γιατρειά του. Ἔχει μιὰ ψιλὴ ψιλὴ τριχίτσα στὸ κεφάλι του κάθε ἄντρας, καὶ καταπῶς τὴν τραβήξῃ γυναῖκα αὐτὴ τὴν τριχίτσα, πηγαίνει ὁ καλός της. Τὴν τραβάει κατὰ τὴν ἀγάπη; Γυρίζει τότες ἥμερα καὶ σὲ γλείφει τἀρνάκι. Τηνε σέρνεις κατὰ τὸ πάθος; Σὰ λιοντάρι χύνεται νὰ τὸ ξεμερδίσῃ τὸ ταίρι του. Τίποτις ἄλλο νὰ σοῦ

πῶ δὲν ἔχω, παιδί μου, ὅλα τοῦ κάκου εἶναι σὰ δὲν τηνε βαστᾷς πιδέξια στὸ χεράκι σου αὐτὴ τὴν τριχίτσα.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἔννοια σου, μάννα, κι ἃ δὲν εἶναι γιὰ τὴν ἀγάπη του, γιὰ τὴ δική σου τὴν ἀγάπη θὰ τὰ θυμοῦμαι τὰ λόγια σου. Ὡς καὶ τοῦ χωρισμοῦ τὸν καημὸ μέσα μου θὰ τὸν πνίγω νὰ μὴν κακοκαρδίζω τὸν ἄντρα μου.

ΔΕΣΠΩ

Τίποτις, παιδί μου, τίποτις νὰ μὴν κρύβῃς. Τοῦ ἔκρυψες μιὰ καρφοβελόνα; μιὰ νὰ τὸ μυριστῇ, εἶναι καλὸς τοῦ σπιτιοῦ τὰ θεμέλια νὰ ρίξῃ, γιὰ νὰ τὴ βρῇ. Γιὰ ὄνομα Θεοῦ, κόρη μου, τίποτις νὰ μὴν κρύβῃς ἀπὸ τὸν ἄντρα σου. Τὸν ἔχασες, μιὰ καὶ τὸ νοιώσῃ πῶς ἔχεις κρυφοὺς καημούς. Τοῦ λὲς τοὺς καημούς σου; Πάλι τονε χάνεις, καὶ μαζεύεις τρὶς χερότερα βάσανα στὸ κεφάλι σου. Κάλλιο νὰ μὴν ἔχῃς καθόλου, καθόλου καημούς. Τί καλὸ θὰ σοῦ κάμουν! Καὶ γιατί νὰ χολοσκάνῃς τοῦ κάκου, ἀκριβή μου! Ἐσένα ἡ ζωή σου θὰ τρέχῃ σὰν τὸ ἥσυχο τὸ ποτάμι. Θὰ σ' ἀγαπάῃ ὁ καλός σου, ὅ,τι τοῦ γυρεύεις, δικό σου θὰ εἶναι. Ἂ θέλῃ ὁ Θεός, θὰ σᾶς ἔρθουν καὶ ἀγγελούδια κατόπι, καὶ θὰ τὸν πλημμυροῦν τὸ νοῦ σας ἔννοιες ποῦ τὶς φέρν' ἡ ἀγάπη. Μὴν τὸ θαρρῇς, Ἀρετοῦλα, πῶς θὰ τὸ παραξηλώνω καὶ γώ. Θἄχω καὶ γὼ τἀδερφάκια σου νὰ μὲ παρηγοροῦν, ἔχω καὶ τοῦ Κωσταντῆ μας τὸ τάξιμο, πῶς θὰ σὲ φέρῃ κοντά μου ἀνίσως καὶ πάθουμε τίποτις. Εἶναι μεσάνυχτα περασμένα. Πήγαινε νὰ συχάσῃς, παιδί μου, νὰ μὴ φαίνεσαι αὔριο κουρασμένη. Τἀδέρφια σου θὰ γλεντίζουν ὡς τὸ πρωί. Ἐγὼ μὲ τὴ Γαρουφαλιὰ καὶ μὲ τὶς ἄλλες γειτόνισσες τὰ βολέβω, καὶ θὰ τἄχουμε μιὰ μορφιὰ ὅλα προτοῦ νὰ φέξῃ. Καληνύχτα σου, ἀκριβή μου.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Καληνύχτα, μαννοῦλα, μὰ νὰ μοῦ τάξῃς πῶς θὰ πλαγιάσῃς καὶ σὺ λιγάκι.

ΔΕΣΠΩ

Ἔννοια σου, ἔννοιά σου, ἀγάπη μου. (Μοναχή της). Θὰ πλαγιάσω ἡ δόλια μιὰ καὶ καλή. (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, κοντὰ στὴν Ἁγιὰ Μαρίνα. Νύχτα· φεγγάρι.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ, ὕστερα ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ, ὕστερα ΚΥΡΙΑΚΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Μ' ἔδιωξαν τὰ παιχνίδια! Μ' ἔδιωξε ἡ χαρά, μ' ἔδιωξε ὡς ἐδῶ, στῆς Ἁγιὰ Μαρίνας τὴ γειτονιά. Μὲ φωνάζανε νὰ μπῶ στὴν παρέα, καὶ νὰ τοὺς τραγουδῶ! Ἂν εἶχα φωνὴ γιὰ τραγούδι, θὰ τὴν ἔκανα βροντὴ ποῦ νὰ τοὺς σκορπάῃ κατάρες. (Παίζουνε μακριὰ τὰ παιχνίδια). Τακούγω, ἀκόμα τακούγω! Μὲ κυνηγοῦνε, μὲ κυνηγοῦν οἱ χαρές τους! Φείδια ἔγειναν οἱ χαρές τους καὶ σφυρίζουν κατόπι μου. Νὰ φύγω, νὰ φύγω, νὰ μὴν τακούγω. Στὰ δάση νὰ σύρω, νὰ γείνω θεριό, νὰ πιάνω ζευγαρωμένα πουλιὰ καὶ νὰ τὰ σπαράζω. Φωτιὰ νὰ γείνω καὶ νὰ καίγω τοὺς κάμπους, ποῦ ν' ἀνεβαίνῃ ὁ καπνὸς νὰ σκεπάζῃ τὸν οὐρανό, καὶ νὰ μὴ βλέπῃ κανένας παρηγοριά. Νὰ μὴν τὸ βλέπῃ κανένας τὸ μεγάλο αὐτὸ ψέμα. Αὐτὸν τὸν οὐρανό, ποῦ τὴν εἶδε ξάστερη τὴν ἀγάπη μου, ποῦ τὸν εἶδε τὸ μεγάλο καημό μου, κ' ἔμεινε λαμπερὸς κι ἀσάλευτος σὰ νὰ μὴν ἔσβυσ' ἕνα ἀστέρι, σὰ νὰ μὴ ράγισε μιὰ καρδιά. Εἶναι, λέει, καμωμένες οἱ καρδιὲς γιὰ νὰ σκάνουνε! Νὰ σκάσῃ λοιπὸν κι ὁ οὐρανός, καὶ νὰ γείνῃ θρούβαλα. Νὰ πλαντάξῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ χαθῇ. Ψυχὴ νὰ μὴ μείνῃ, νὰ μᾶς τσαμπουνίζῃ πῶς βασιλεύει ἀλήθεια καὶ δίκιο, καὶ πῶς νικάει ἡ ἀγάπη.

Τῆς ἄνοιξα σὰ μωρὸ παιδὶ τὴν καρδιά μου. Σὰν ἄγγελος εἶμουν καλός. Τῆς ἔβγαλα ὅλη μου τὴ λαχτάρα. Εἶπε καὶ ὄχι, εἶπε καὶ ναί. Εἴτανε φαρμάκι τὸ ὄχι της, εἴτανε φαρμακωμένο τὸ ναί της! Μήνυσα δυὸ λόγια τῆς μάννας, ἴσως καὶ πονέσῃ, σὰ μάννα ποῦ εἶναι. Νά τος ὁ πόνος της! Πατινάδα ἔγεινε καὶ πῆρε τοὺς δρόμους, νὰ μοῦ τὸν ἀπολωλάνῃ τὸ νοῦ μου. Νὰ μὴν τύχῃ καὶ συνεφέρω, καὶ προφτάξω νὰ πάρω τὰ μάτια μου καὶ νὰ φύγω, νὰ καλογερέψω, κάτι νὰ κάμω, νὰ ξεχάσω τὴν παραζάλη μου.

Τακούγω τὰ παιχνίδια! τακούγω τὰ ξεφαντώματα! Ἐκατὸ χηρῶν μοιρολόγια δὲ θὰ μὲ σπάραζαν καθὼς αὐτὰ τὰ τραγούδια!

Τρέλλα μὲ πιάνει! Πέφτω πέφτω, γκρεμνίζουμαι, καὶ τέλος δὲ βρίσκω. Κατακέφαλα πέφτω, τώρα λέγω πῶς θὰ κατακρίσω μὲ βράχους καὶ θὰ σκορπιστοῦν τὰ μυαλά μου, κι ὡς τόσο πέτρα δὲν ἀνταμώνω μὲς στατέλειωτα βάθια. Σὰν τὸ πουλὶ τριγύρω στὸ φεῖδι γυρίζει ὁ νοῦς μου. Νὰ εἴταν ὁ Χάρος αὐτὸ τὸ φεῖδι. Ἄχ, εἶναι ὁ πόνος, καὶ πάλι ὁ πόνος! Δὲ σὲ πεθαίνει αὐτός. Ἀθάνατος εἶναι ὁ πόνος! Ὁ κόσμος ὅλος πεθαίνει, κι αὐτὸς βασιλεύει. (Συλλογιέται). Νὰ τοὺς σκοτώσω, θὰ πῇς! Νὰ τοὺς σκοτώσω, νὰ βουβαθοῦν αὐτὲς οἱ χαρές. Ψεύτρα παρηγοριά! Ποῦ σκοτώνει τοῦ ἀλλονοῦ τὴ χαρὰ ζωντανεύει τὸν πόνο του. Ἀπελπισιά, ἀπελπισιὰ καὶ τίποτις ἄλλο! Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ ἀγάπη μου τώρα. Θἄχω τὴ σπαραχτικὴ της φωνὴ γιὰ τραγούδι μου, καὶ γιὰ προσκέφαλό μου τὴν παγωμένη της ἀγκαλιά. (Καθίζει σὲ πέτρα.) Μὰ ἂν ἤρχουνταν τώρα τἄφταιγο τὸ κορίτσι, νὰ πῇ πῶς τὸν ξέφυγε τὸν ξένο, πῶς τοὺς ἄφησε κ' ἦρθε νὰ φύγῃ μαζί μου, νὰ ζήσῃ μαζί μου, πῶς δὲ βάσταξε νὰ μ' ἀφήσῃ ἔρμο καὶ μοναχό! Ποιός μοῦ λέει πῶς εἶναι ἀδύνατο τέτοιο θᾶμα, πῶς τέτοια ἐλπίδα εἶναι κι ἀπὸ τὴν τρέλλα μου μεγαλείτερη τρέλλα! Ποιός δὲν εἶδε παράξενα ὄνειρα, κι ὡς τόσο ἀλήθεψαν. Μηγὰρ ἂν τὄβλεπα στὸν ὕπνο μου πῶς θἀγαπήσω, καὶ πῶς θὰ μοῦ φέρουν ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα φαρμάκι νὰ μὲ ποτίσουνε, θὰ τὸ πίστευα; Ἂς γύρω, ἂς γύρω κι ἂς παρακαλέσω τὸν ὕπνο νὰ μὲ πάρῃ στὴ μαύρη τὴν ἀγκαλιά του. Σώπασαν τὰ παιχνίδια. Μιὰ κόρη δὲ μὲ λυπήθηκε, ἴσως ὁ ὕπνος μὲ λυπηθῇ.

(Πλαγιάζει. Στὸν ὕπνο του παρουσιάζεται ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα μὲ τὴν ὄψη τῆς Ἀρετούλας).

ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

Ὄνειρο γύρεψες, κι ὄνειρο σοῦ φέρνω, ἐσένα, ποῦ ἄν τὰ πίστευε τὰ λόγια σου Ἐκεῖνος ποῦ μ' ἔστειλε, θὰ σὲ γκρέμνιζε στὴν Κόλαση νὰ ταγίζῃς δαιμόνους μὲ τὴ χολή σου. (Ὁ Στεφανῆς ἁπλώνει τὰ χέρια στὸν ὕπνο του). Μὴν τἀπλώνῃς τὰ χέρια σου. Νὰ καθαριστοῦν πρῶτα αὐτὰ τὰ χέρια μὲ τὸ μύρο τοῦ μαρτυριοῦ. Κοιτάζεις τὴν ὄψη μου, κι ὁ νοῦς σου πετάει τὴν καταφρονεμένη σου τὴν ἀγάπη, ποῦ τὴν ἔχεις ἱερώτερη ἀπ' ἕνα μαρτύριο. Κάλλιο βλέπε τὸ στεφάνι ποῦ φέγγει τριγύρω στὸ πρόσωπό μου. Κάλλιο ἄκουγε τὸν πόνο ποῦ βγαίνει μὲ τὴ φωνή μου. Πόνο, μήτε γιὰ σένα, μήτε γιὰ μένα, μόνο γιὰ τοὺς μύριους ποῦ θὰ τοὺς σκεπάσῃ αὐτὸ τὸ χῶμα. Ὡς πότε θὰ συλλογιέται ὁ ταπεινωμένος αὐτὸς λαὸς τὸ τιποτένιο του τὸ *ἐγώ*, σὰ νὰ μὴν εἶναι στημένος σὲ μαρτύρων ἀμέτρητα κόκκαλα; Ὡς πότε κάθε παιδί του θὰ κατρακυλάῃ μὲ τὰ θολωμένα νερὰ ποῦ τὸν πλημμυρίζουν; Ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι σου καὶ δὲς γύρω σου τοὺς μισοπνιγμένους, κι ἅπλωσε χέρι νὰ τοὺς γλυτώσῃς. Λησμόνησε τὸ ἐγώ σου, καὶ θυμήσου τὰ βασανισμένα τἀδέρφια σου. Φέρνε τους τὴ χαρά, νὰ φεύγῃ ὁ πόνος σου. Ἀγάπησε τὸν κόσμο, νἄχῃς ἀγάπη ποῦ ζούλια δὲν ξέρει, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὴν κλονίσῃ δὲ σώνει. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀρετούλά σου, ναί. Μὰ δὲ μὲ γέννησε Δέσπω ἐμένα. Ὁ ἀρραβωνιαστικός μου εἶναι ἀπάνω, τόσο ἀπάνω, ποῦ μήτε τὄνειρό σου δὲν τονε φτάνει. Εἶναι τἀστέρι τῆς καλωσύνης ὁ οὐράνιος αὐτὸς γαμπρός. Ἡ ἀγάπη του ὅρια δὲν ἔχει. Ὅλο τὸν κόσμο τονε χωρεῖ ἡ καρδιά του, ὡς καὶ τὴν Κόλαση μὲ τοὺς ἁμαρτωλούς της. Στόματα γυρεύει νὰ κηρύξουνε στὴ γῆς τὴν ἀληθινὴ τὴν ἀγάπη, χέρια γυρεύει νὰ βοηθήσουν τὰ τυραννισμένα παιδιά του. Βάλε τὰ μαῦρα σημάδια τῆς ἁγιωσύνης, καὶ γύριζε μέσα στὸ δύστυχό μας αὐτὸ χωριό, ποῦ ὁ χάρος εἶναι γραμμένο νὰ τὸ κάμῃ δικό του. Ἄπειρο εἶναι τὸ θανατικὸ ποῦ τοιμάζει, κι ἄπειρη ἀγάπη χρειάζεται. Σήκω, καὶ πάρε τῆς ἀληθινῆς τῆς ἀγάπης τὸ μαῦρο τὸ δρόμο.

(Φεύγει ἡ Ἁγ. Μαρίνα).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (Σηκώνεται, καὶ κοιτάζει γύρω του).

Ἀλήθεια εἶταν ἢ ὄνειρο; Πρόσωπο τῆς Ἀρετούλας, μὰ στάση, φορέματα, στεφάνι, σὰν τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας τὴν εἰκόνα, ἐκεῖ στὸ ξωκκλῆσι. Φωνὴ γυναικήσια, μὲ λόγια Θεοῦ. Λόγια ποῦ τονε σκορπίσανε σὰ μούχλα τὸν πόνο μου. Μένει θλιμμένη ἡ καρδιά, μὰ ἡ ἀπελπισιὰ δὲ χτυπάει πιὰ ἐκεῖ μέσα τἄγρια τὰ φτερά της. Κάθουμουν κι ἄκουγα σὰ φταιξιάρης. Ἀθῶος θαρροῦσα πῶς εἶμουν, κι αὐτὴ θεριὸ μὲ ζωγράφησε. Μάρτυρας, καὶ δαίμονα μ' ἔκαμε. Πῶς εἶχα καλοτυχιὰ καὶ τὴν ἔχασα, κι ὡς τόσο μοῦ τὴν παράστησε ἀθάνατη τὴν καλοτυχιά, γιατὶ θρέφεται μὲ τοῦ κόσμου τὰ βάσανα. Μιλοῦσε σὰ νὰ τριγύριζαν τὸν τόπο μας μεγάλα δεινά. Γιὰ θανατικὰ μοῦ μιλοῦσε. Δίχως ἄλλο ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα, εἶταν, κ' ἦρθε νὰ μὲ γλυτώσῃ δείχτοντάς μου τῆς ἀγάπης τὸ δρόμο. Μαῦρο δρόμο τὸν εἶπε. Μαῦρα τὰ εἶπε καὶ τὰ σημάδια τῆς ἁγιωσύνης. (Συλλογιέται). Τὰ ράσα, τὰ ράσα θὰ μὲ γλυτώσουνε. Μ' αὐτὰ θὰ πηγαίνω νὰ τὴν παρακαλῶ γιὰ ψυχὲς ποῦ θὰ πετοῦνε στὸν ἄλλο κόσμο παράκαιρα. Δίχως ἄλλο κακὸ μᾶς προσμένει. Τὸ πιστεύω, καθὼς πιστεύω τὴ χάρη της. Λόγο δὲν ἔβγαλε ποῦ δὲν εἶχε τῆς ἀλήθειας τὴ δύναμη. Συφορά, συφορὰ θὰ μᾶς ἔρθῃ... Ἴσια στὴ χώρα, στὴ Μητρόπολη. Ἐκεῖ θὰ γείνῃ ἐμένα ὁ γάμος μου. Ἔχε γειά, κόσμε, μὲ τὰ καλά σου, ζήτησα νὰ τὰ κάμω δικά μου, καὶ σὰν ἄμμος γλίστρησαν ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου ἀνάμεσα. Πηγαίνω σὲ κόσμο ποῦ ἂν δὲν ἔχῃ τὶς χάρες σου, ἔχει ὅμως γιατρικὸ γιὰ τὰ βάσανά σου.

(Περνάει ὁ Κεριάκος μὲ μουλάρι μπροστά του).

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Τρέχα, ἔρμο, ποῦ ἀκόμα δὲν ἄρχισες, καὶ μοῦ κάνεις καὶ νάζια. Τρέχα νὰ μὴ σοῦ τὰ κάμω χουσάφι τὰ μπούτια σου. (Χτυπάει τὸ ζῶ). Τρέχα, καψούλικο, τώρα ποῦ τὄχουμε τὸ φεγγάρι. Κουνήσου, ἀνάθεμά σε, ψοφίμι. (Βλέπει τὸ Στεφανῆ).

Καλησπέρα 'φεντικό.— Στάσου, τσαναμπέτικο, στάσου! — Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ φεγγάρι, ἀφεντικό; — Θὰ τὄχουμε ὥσπου νὰ φέξῃ ἢ θὰ μᾶς μαζέψῃ σύννεφα πάλι; — Στάσου, ποῦ νὰ σὲ πάρ' ἡ κατάρα!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Καλησπέρα, Κεριάκο μου. Μὴ φοβᾶσαι γιὰ τὸν καιρό· κι ἃ θέλῃ ὁ Θεός;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Γιὰ τὴ χώρα, νὰ φέρω κι ἄλλα ἄλογα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ. Πάσκισα νὰ στείλω τὸ γιό μου γιὰ νὰ φάγω καὶ γὼ κεσκέκι, μὰ δὲν τῆς ἦρθε τῆς κερὰ Δέσπως. Θέλει, λέει, νὰ τἄχῃ τὴν ἄλλη μέρα σίγουρο, γιατὶ βιάζουνται. Ἀλλουνοῦ παπᾶ βαγγέλιο κι αὐτὸς ὁ γαμπρός. Νὰ μὴ σοῦ δίνῃ καιρὸ μήτε νὰ χορέψῃς. Ἂς τὸ χαίρεσ' ἡ ἀφεντειά σου, ποῦ θὰ εἶσαι δῶ αὔριο. Ὡς τόσο νὰ μὴν εἶσαι μὲ τὴν παρέα! Τὸν κόσμο χαλνοῦνε στὸν πίσω τὸ μαχαλᾶ.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Εἶμαι γιὰ ταξίδι καὶ γώ. Καὶ γὼ γιὰ τὴ χώρα. Πᾶμε μαζί. Πόσα εἶναι τἀγώγι σου;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἀφεντικό, παζάρια δὲν κάνω. Τὸ ξέρεις τὸ ζῶ μου. Σὰν κοκκώνα πηγαίνει. Παραπάτημα τί θὰ πῇ δὲν τὸ ξέρει. Εἶν' ἀπὸ σόι κι αὐτό. Ὁ κύρης του εἶταν ὁ μεγαλήτερος γάδαρος τοῦ χωριοῦ.— Στάσου, ἀνάθεμά σε, ψοφίμι!—Παζάρια δὲν κάνω, ἀφεντικό. Κοίταξέ το, ποῦ καὶ χαλὰ νὰ ξεκινήσῃ γυρεύει.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Σοῦ δίνω ἕνα φλουρί, σοῦ δίνω κατόπι καὶ τὴν εὐχή μου, Κεριάκο.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἂς εἶσαι καλὰ γιὰ τὸ φλουρί, ἀφεντικό· μὰ ἡ εὐχή, ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ;

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Εἶταν παπᾶς ὁ πατέρας μου, Κεριάκο· γιατί τάχατις νὰ μὴν παπαδέψω καὶ γώ;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Εἴταν παπᾶς, καὶ καλὸς παπᾶς ὁ μακαρίτης, ἀφεντικό. Δὲν τὰ ξέχασ' ἀκόμα τὰ λόγια του τότες ποῦ χήρεψα κ' ἔμεινα μὲ δύο ὀρφανὰ στὸ πλευρό μου. Μὰ τοῦ λόγου σου, ἀφεντικό, παπᾶς, τέτοιο παλικάρι!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἴσια ἴσια παλικάρια χρειάζεται κι ὁ Θεός, καλέ μου Κεριάκο. Πηγαίνω νὰ δώσω στὸ Θεὸ τὴ ζωή μου, καὶ νὰ τὸ πῇς καὶ στοὺς δικούς μου σὰ γυρίσῃς, νὰ ξέρουν ποῦ εἶμαι. Γλίγωρα θὰ μὲ ξαναδοῦν. Ἀλλοίμονο, καὶ γλίγωρα θὰ μὲ χρειαστοῦν. Κάμε τὸ σταυρό σου, Κεριάκο, γιατί μᾶς ἔρχεται μεγάλο θανατικό. Κατέβηκε ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα στὸν ὕπνο μου καὶ μοῦ τὸ φανέρωσε.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ (Ἀφίνει τοῦ χαλιναριοῦ τὸ σκοινὶ καὶ σταυροκοπιέται).

Τὴ χάρη της νάχουμε! Τί 'ναι τοῦτα ποῦ ἀκούγω! Νὰ γιατί μὲ ξεκούφανε ἀπόψε κι ὁ σκύλος! Τὰ παιγνίδια περνοῦσαν, κι αὐτὸς δός του κι οὔρλιαζε, ὅλο οὔρλιαζε. Ἔσκυψε κ' ἡ κόρη μου νὰ πάρῃ τὴν ἀληκάτη της, καὶ τί νὰ δῇ σιμὰ στὸ λυχνάρι! Τὸ καθρεφτάκι της καταγῆς, καὶ μέσα τὸ πρόσωπό της! τὴ χάρη σου νάχουμε, ἅγια Μαρίνα μου, ἢ βουρκόλακας εἶναι ἢ θάνατος.—Στάσου, παλιομούλαρο, ποῦ νὰ σὲ κόψῃ περίδρομος!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Κουράγιο, Κεριάκο μου, κ' ἔχει ὁ Θεός. Μὴ χασομεροῦμε τοῦ κάκου. Πᾶμε, καὶ στὸ δρόμο τὰ λέμε. Ἴσως μᾶς λυπηθῇ ὁ Μεγαλοδύναμος. Ἴσως μᾶς στέλνει αὐτὰ τὰ μηνύματα νὰ μᾶς φρονιμέψῃ. Τράβα τὸ ζῷ σου, κι ἀνεβαίνω κάτω κεῖ στὴν πεζούλα.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ (Ἀπὸ μακριά).

Τρέχα. (Πηγαίνουν). Γρουσούζικο, τρέχα ποῦ μοῦ λιμπίστηκες ἀγκάθια τέτοιες ὧρες καὶ σύ.

ΣΚΗΝΗ Δ'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως. Αὐγή.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (Στὸ κατώφλι της).

Ποῦ εἶσαι; Σὲ κουκούλωσε καὶ πῆγε τὸ πάπλωμα σήμερα, ποῦ νὰ σὲ κουκουλώσῃ ὁ χάρος! Τὸ χωριὸ ἄνω κάτω, καὶ σὺ παράθυρο ἀκόμη δὲν ἄνοιξες. (Ἀνοίγει τῆς Πιπινιῶς τὸ παράθυρο).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καλημέρα.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ τὰ καλύψῃς. Κατέβα κάτω νὰ σοῦ τηνε μαυρίσω τὴ ράχη σου, ποῦ μιὰ φορὰ πῆγες νὰ μυριστῇς καὶ σὺ ἀρραβῶνα, καὶ πῆγε στραβὰ ἡ μύτη σου, σὰν τὴ μούρη σου.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ δὲν τὸ βλέπεις, κουτόμυαλη; δὲ βλέπεις πῶς τὸ φοβήθηκαν τὸ παπαδοπαίδι, καὶ μάνη μάνη τὰ ταιριάξανε μ' αὐτὸν τὸν ξένο, μὴν τύχῃ καὶ ρεζιλευτῇ τὸ κορίτσι; Ἔννοια σου δά, καὶ σὰν πῆγα καὶ γὼ στὰ παιχνίδια, νά!—τὰ εἶχα στημένα ταὐτιά μου. Κάτι ἄκουσα, κ' ἔννοια σου.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Καὶ πότες βγῆκες ἐσὺ ψεύτρα νὰ βγῇς καὶ τώρα!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, κακομένη! Κάθεσαι τώρα καὶ συλλογιέσαι ποιὸς τἄνοιωσε καὶ ποιὸς δὲν τἄνοιωσε, καὶ δὲ συλλογιέσαι πῶς γίνεται μεγάλος γάμος στὴ γειτονιά. Κ' ἔχουμε νὰ δοῦμε δουλειὲς μὲ φοῦντες! Ὅπου κι ἂν εἶναι ἀρχινάει τὸ στολίδι τῆς νύφης.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Συλλογιέσαι τὸ γλέντι, καὶ δὲν πάει ὁ νοῦς σου στὰ χάλια τῆς δόλιας αὐτῆς ἀρχόντισσας, ποῦ ἔχει μαθὲ ψυχὴ κι αὐτή. Χίλια μεταξωτὰ σεντόνια καὶ παπλώματα δὲν τὴ σκεπάζουν τὴν πίκρα τοῦ χωρισμοῦ.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Τὸ βόλεψαν κι αὐτό, κ' ἔννοια σου. Ὅλα τἄκουσα, καὶ τὰ ξέρω. Νά,—τὰ εἶχα ταὐτιά μου στὸ μαγερειό, σὰν ἔφυγαν τὰ παιχνίδια. Ἄνοιγε τὶς τσίπες μὲ τὴ ματσόβεργα, καὶ τἄλεγε τῆς Γαρουφαλιᾶς ἡ μάννα τῆς Ἀρετούλας. Ὡς τὸ πρῶτο λάλημα παρεστέκουμουν κι ἀνακάτωνα τὸ κεσκέκι.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Μωρὴ καλὰ καὶ μοῦ εἶπες γιὰ λάλημα πετεινοῦ. Εἶδες ἐσύ, λέει, νὰ σηκώνεσαι ἀπὸ τὸ στρῶμα καὶ ν' ἀκοὺς τὴν ὄρνιθά σου νὰ κακναρίζῃ σὰν πετεινός; Καὶ νὰ τῆς φωνάζω, κι αὐτὴ νὰ κακναρίζῃ! Πῆγα καὶ τὴν ἔσφαξα τὴν ἔρμη πρὶ νὰ μᾶς ἔρθῃ κανένα κακό.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καλὰ 'καμες, κακομένη, γιατί ξέρεις τί; Δὲ μ' ἀρέσει καθόλου τὸ προψεσινὸ τὄνειρο τῆς κερὰ Δέσπως, ποῦ τὄλεγε τῆς Γαρουφαλιᾶς σὰ σηκώθηκε. Κι' ὅσο τὸ συλλογιέμαι, τὸ πετσί μου ἀνατριχιάζει. Σὰ νὰ μισοφοβήθηκε, θαρρῶ, κ' ἡ ἀφεντειά της, καὶ ρώτηξε τὸ γυιό της τὸν Κωσταντῆ πῶς ἀνίσως κ' ἔρθῃ πίκρα γιὰ χαρά, ποιὸς θὰ τηνε φέρῃ πίσω τὴν Ἀρετοῦλα. Καὶ τῆς ἔταξε, λέει, ὁ Κωσταντῆς πῶς ὅ τι κακὸ κι ἂν ἔρθῃ, θὰ πάῃ νὰ τηνε φέρῃ πίσω, κ' ἔτσι σύχασε λέει, ἡ καρδιά της. Ὡς τόσο ἀκούγω σύρτα φέρτα ἀπὸ τώρα μὲς στὴν αὐλή τους.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Χμ! Ἔβγα καὶ τρέχα νὰ μὴν τύχῃ καὶ σὲ ξεχάσουν, ποῦ ψυχὴ δὲν ἀφίνεις ἥσυχη μὲς στὴ γειτονιά. Κατέβαινε γλίγωρα, καὶ τὰ λαχτάρησε ἡ κερὰ Δέσπω τὰ μοῦτρά σου. Ἄλλη ἔννοια, βλέπεις, δὲν εἶχε, κι ἄλλη χολὴ τέτοια μέρα.

ΠΙΠΙΝΙΩ (χτυπῶντας τοὺς γρόθους της).

Μωρὴ ζουλεύεις, ζουλεύεις καὶ μοῦ τὰ λὲς αὐτά.

(Χτυπάει τοὺς γρόθους της στραβομουριάζοντας, κ' ἡ Περμαθιὼ τῆς δίνει τύφλες).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Στὸ χαγιάτι τῆς κερὰ Δέσπως. Ἡ νύφη κάθεται στὸ μιντέρι χαμηλοβλεποῦσα, καὶ τὴ στολίζουν τὰ κορίτσια.

ΔΕΣΠΩ, ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΚΟΡΙΤΣΙΑ, γειτόνισσες, κατόπι ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ἀδέρφια καὶ βιολιτζῆδες ἀπ' ἔξω.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Σήμερα λάμπει ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπ' ἡ μέρα.
Σήμερα στεφανώνεται ἀϊτὸς τὴν περιστέρα.

ΔΕΣΠΩ (σιγανὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

Ἄχ, αἰτὸς μαθὲς εἶναι καὶ τὴν ἁρπάζει τὴν ἀκριβή μας καὶ πετάει ἀπάνω ἀπὸ κύματα καὶ βουνὰ νὰ τὴν κλείσῃ μὲς στὴ φωλιά του τὴν πλουμιστή μας τὴν περιστέρα.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Νὰ μὴ σ' ἀκούσῃ, κερά μου, ἡ ἀκριβή σου, καὶ ρίξῃ δάκριο ἀπάνω στὰ νυφικά της. Δές την, καὶ πές μου ἂν εἶδες ποτὲς τέτοιον ἥλιο νὰ φέγγῃ. (ἀψὰ) Τραγουδᾶτε, κορίτσια μου, ποῦ νὰ σᾶς δῶ νύφες ὅλες σὰν τὴ ζουλεμένη τὴν Ἀρετοῦλα.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ὅντας σὲ γέννα ἡ μάννα σου ὁ ἥλιος ἐκατέβη,
Καὶ σ' ἔδωκε τὴν ὀμορφιά, καὶ πάλι μετανέβη.

ΠΙΠΙΝΙΩ (ἀπὸ τὴν πόρτα, χαμηλά).

Μωρὴ εἶδες ἐσὺ ποτές σου τέτοιο ματόρρυδο;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Σκάσε ν' ἀκούσουμε τὰ τραγούδια, μωρή.

ΔΕΣΠΩ (χαμηλὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

Σὰ ψέματα μοῦ φαίνουνται ὅλα, Γαρουφαλιά μου! Εἶμαι σαστισμένη, καὶ δὲν τὸ νοιώθω τὸ μαχαῖρι ποῦ μὲ σφάζει, κι ὅλο μὲ σφάζει. Τὸ ξέρω πῶς μὲ κόβει, κι ὡς ὡς τόσο δὲν πονῶ. Πέτρα ἔγεινα, καὶ δάκριο δὲ στάζουν τὰ μάτια μου.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ὁ Θεὸς μᾶς τὴ δίνει αὐτὴ τὴ χάρη, κερά μου, σὰν πλακώνουνε μεγάλοι καημοί. Εἶναι μεγάλο τὸ ντέρτι σου, κερὰ Δέσπω, μὰ συλλογίσου καὶ τὶς χαρὲς ποῦ σ' ἀπαντέχουνε σὰν ἔρθῃ καμιὰ μέρα ὁ Κωσταντάκης καὶ τηνε φέρῃ μὲ τὸ πρῶτο 'γγονάκι σου. Τί γελᾶτε σεῖς, μαριολοκόριτσα, ποῦ ὁ νοῦς σας εἶναι πιώτερο στοὺς γαμπροὺς παρὰ στὶς νύφες; τάχα νὰ σώθηκαν τὰ τραγούδια σας;

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ἐσένα νύφη πρέπει σου κορώνα στὸ κεφάλι.

(Μπαίνει ὁ Κωσταντῆς).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἀκόμα ἐσεῖς; Ἔρχουνται τὰ παιχνίδια. Ὁ γαμπρὸς κ' ἡ παρέα στὴν ἐκκλησιά. Πᾶνε νὰ καοῦν οἱ μισὲς οἱ λαμπάδες.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ἕνα τραγοῦδι ἀκόμα, κὺρ Κωσταντάκη μου, καὶ τελειώνουμε. Εἶναι τῆς μάννας αὐτὸ τὸ τραγοῦδι.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μάννα, βασιλιᾶς γίνουμαι νὰ σὲ βλέπω ἔτσι χαρούμενη. Κοίταξέ την τὴ νυφοῦλα πῶς χαμογελάει κι αὐτή. Πές το τὸ τραγοῦδι σου, μάννα μου, νὰ γείνῃ χρυσὴ βροχὴ νὰ μᾶς ράνῃ.

ΔΕΣΠΩ

Πῆτε το σεῖς γιὰ τὰ μένα, κορίτσια, γιατί ἀνεβαίνουν κάποτε στὸ λαιμὸ κάτι κόμποι ποῦ τὸ χαλνοῦν τὸ τραγοῦδι, καὶ θαρρεῖς πῶς ἀκοὺς μυρολόγι. Πῆτε το σεῖς μὲ τὴ γλυκειά σας φωνή. Κάλλιο ν' ἀκούγω τοὺς καημούς μου καὶ νὰ παρηγοριέμαι, παρὰ νὰ τοὺς τραγουδῶ καὶ νὰ πικραίνω κι ἄλλες καρδιές.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (τοῦ Κωσταντῆ).

Ἄς τὸ ποῦν, ἄς τὸ ποῦν τὰ κορίτσια. Καλὸ θὰ τῆς κάμῃ, κὺρ Κωσταντῆ, καλὸ θὰ τῆς κάμῃ.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ἀνοίξαν οἱ ἑφτὰ οὐρανοί, τὰ δώδεκα βαγγέλια,
Καὶ πῆραν τὸ παιδάκι μου ἀπὸ τὰ δυό μου χέρια.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (ραντίζοντας μὲ ροδόσταμα τὴ νύφη καὶ τοὺς ἄλλους).

Ἔτσι νὰ σᾶς περεχοῦν οἱ καλοτυχιές, χρυσὴ νυφοῦλα, καὶ διαμαντένια Δέσπω, κι ἀργυρὲ Κωσταντῆ. (Σιμώνουν τὰ παιχνίδια). Σηκωθῆτε πιὰ κ' ἦρθ' ἡ ὥρα. Στὸ καλό, καὶ νὰ μᾶς πολυχρονίσουνε.

(Ἔρχουνται ὡς τὴν πόρτα τὰ παιχνίδια μὲ τὸ Σαράντη, τὸ Θανάση, καὶ μέρος τῆς παρέας. Βγαίν' ἡ νύφη μὲ τὰ κορίτσια, ἀκολουθάει ἡ μάννα μὲ τὸν Κωσταντῆ, τὶς γειτόνισσες κλ. Τὴν ὥρα ποῦ βγαίνει ἡ νύφη, ἀκούγουνται τὰ τραγούδια τῶν βιολιτζήδων ἀπ' ἔξω).

Ὥρα καλὴ νὰ δώσῃ ὁ Θιός,
Καὶ τῶν ἁγιῶν ἡ χάρη,
Νὰ σὲ φυλάγῃ λαμπερή,
Σὰν τἄργυρὸ φεγγάρι.

ΣΚΗΝΗ Ϛ'

Ἡ ἴδια σκηνή.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ὕστερα ΚΕΡΙΑΚΟΣ.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (μοναχή της).

Εἶδα πολλοὺς γάμους, μὰ σὰν καὶ τοῦτον ἄλλο δὲν εἶδα. Πιώτερες κλάψες παρὰ χαρές. Τὸ φαρμάκεψαν τὰ δάκρια αὐτὸ τὸ ροδόσταμα. Δὲν τὴν καταλαβαίνω, μὰ τὸ ναί, αὐτὴ τὴ βιάση. Ἀντὶς νὰ τὴ συνηθίσουν τὴν κακόμοιρη τὴν ἀρχόντισσα στὸν καημό της, νὰ πηγαίνουνε νὰ τὴ σπαράζουνε μέσα σ' ἕνα μερόνυχτο. Καλὰ δὰ ποῦ βρέθηκα νὰ τῆς δώσω καὶ λίγη βοήθεια. Τί θἄκανε δίχως ἐμένα καὶ γὼ δὲν ξέρω. Μάτι δὲ σφαλήξαμε ὅλη νύχτα. Κι ἀπόψε τὰ ἴδια πάλι. Ὅσο γι' αὔριο, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἂν τὸ βαστάξῃ ἡ ἀρχόντισσα κι αὔριο, ὁ χάρος νἄρθῃ δὲν ἔχει πιὰ φόβο. Ἡ Παναγιὰ νὰ τὴ δυναμώνῃ τὴ δόλια, νὰ μὴν πάθῃ καὶ τίποτις.

(Μπαίνει ὁ Κεριάκος).

Ἀπὸ ποῦ ξεφύτρωσες ἔτσι γλίγωρα; νὰ μὴν τἄφερες τἄλογα ἀπὸ κανένα χωριό;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Τί χωριὸ καὶ τί ξεχωριό! Ὁλονυχτῆς ταξίδευα μὲ τὸ φεγγαράκι. Πρὶ νὰ βγῇ ὁ ἥλιος ξεκίνησ' ἀπὸ τὴ χώρα, καὶ νά 'μαι τώρα. Ἀμὲ τί θαρρεῖς; Ἔτσι μοναχὰ θὰ γίνεται γάμος, καὶ γὼ θὰ γυρίζω μὲς στὰ βουνά;

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Καὶ δὲ μοῦ λὲς πῶς ξεμωράθηκες καὶ σὺ στὰ γεράματά σου;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Στὰ γεράματά μου εἶδα δυὸ μεγάλα θάματα. Ἕνα, νὰ τρελλαίνεται ὁ κὺρ Κωσταντῆς, καὶ νὰ φαρμακώνῃ τὴ μάννα του, κι ἄλλο, νὰ καλογερεύῃ ὁ Στεφανῆς.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ὁ Στεφανῆς!

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ναί, ὁ Στεφανῆς! τὸ μορφοπαίδι, ποῦ τὴν ἀγαποῦσε, μωρή, τὴν Ἀρετοῦλα, καὶ πῆγε νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του, κ' ἦρθε, λέει, ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα στὸν ὕπνο του καὶ τοῦ εἶπε νὰ γείνῃ καλόγερος,

γιατί θὰ χρειαστῆ παπάδες ὁ τόπος με τὸ θανατικὸ ποῦ μᾶς ἔρχεται.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Τρελλάθηκες, Κεριάκο!

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Μακάρι νὰ εἶταν ὄνειρο τρέλλας, κι ὄχι κορμὶ σπαρταριστὸ ὁ Στεφανῆς ποῦ καβαλίκεψε τὸ μουλάρι μου καὶ κατέβηκε στὴ Μητρόπολη. Μακάρι νὰ εἶταν τῆς πίκρας του σταλαματιὰ τὄνειρο ποῦ εἶδε ψὲς πρὶ νὰ μ' ἀνταμώση, μακάρι νὰ εἶταν ψέμα, καὶ νὰ μὴν ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου τέσσερα λείψανα στὴ χώρα ποῦ τὰ κουβαλοῦσαν πρωὶ πρωὶ νὰ μὴν τὰ δῆ ὁ κόσμος καὶ φοβηθῆ.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Χριστέ μου καὶ Παναγιά μου! Τί μέρες μᾶς ἀπαντέχουν καὶ τί κακὸ μᾶς πλακώνει! Ἂς πάψουν οἱ γάμοι κι ἂς ἀρχίσουν τὰ μυρολόγια. Ἂς τὴν ἀφήσουμε τὴν ἀρχόντισσα νὰ μυρολογάη καὶ νὰ δέρνεται, νὰ συνηθίση καὶ κείνη καὶ μεῖς γιὰ τὰ χερότερα ποῦ μᾶς φοβερίζουν. (Συλλογιέται). Μὰ πρόσεξε, καημένε, λόγος νὰ μὴ σοῦ ξεφύγη. Νὰ ξεκινήση πρῶτα ἡ νύφη, καὶ νὰ γλυτώση ἀπὸ τὸ χάρο, ἂν εἶναι γραμμένο νὰ φτάση ὡς ἐδῶ τὸ δρεπάνι του. Στὴ χώρα δὲ μένουνε μήτ' ἕνα μερόνυχτο. Πολὺ φόβο δὲν ἔχουν ἐκεῖ. Μ' ἂν τἀκούση αὐτὰ ἡ κερὰ Δέσπω, θὰ τὴν πιάση τρομάρα κι ἀπὸ θανατικὸ μεγαλήτερη. Ἐσὺ καὶ γὼ νὰ τὰ ξέρουμε μοναχά.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἔννοια σου, κι ἄχυρα δὲν τρώγω. Μόνο μιὰ χάρη, Γαρουφαλιά μου. Νὰ μοῦ δώσης τοῦ γάμου φαεῖ. Ψοφῶ τῆς πείνας.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Σύρε νὰ περιδρομιαστῆς κάτω στὸ μαγερειό, ποῦ ὁ χάρος μᾶς τριγυρίζει καὶ σὺ φαεῖ συλλογιέσαι. (Βγαίνει ὁ Κεριάκος).

(Μοναχή της).

Κι ὁ καημένος ὁ Στεφανῆς! Σὰ νὰ μυρίστηκε κάτι καὶ γὼ στῆς Καλαματιανῆς τὸ νυχτέρι. Τί κόσμος, τί κόσμος! Πέτρα πάνω στὴν πέτρα κατρακυλάει στὸ κεφάλι σου, καὶ νοῦ δὲ σοῦ ἀφίνει νὰ καταλάβης τί χαλασμὸς γίνεται. Τί κόσμος, τί κόσμος! (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Τὴν ἄλλη μέρα πρωί. Στὴν αὐλὴ τῆς Δέσπως.

ΚΡΑΛΗΣ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ὕστερα ΚΕΡΙΑΚΟΣ, ὕστερα ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΔΕΣΠΩ, ἀδέρφια.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τὸ γλέντι πῆγε ὡς τὴν ὥρα καλά, χρυσέ μου γαμπρέ, κ' ἡ γριά μας ὕστερ' ἀπὸ τὴ στεφάνωση ξαναχόρεψε κιόλας. Μὰ σήμερα μᾶς ξημερώνει δύσκολη μέρα, καὶ δύσκολη τὴν κάνουν ἀναποδιὲς ποῦ δὲ βγαίνουν ἀπὸ τὸ χέρι μας. Ἀκούγω πῶς στὴ χώρα ἦρθε μεγάλο θανατικό, καὶ μιὰ νὰ τὸ πάρη ταὐτὶ τῆς γριᾶς, ἄνω κάτω θὰ γείνουμε. Ἐμεῖς τἀδέρφια πρέπει γιὰ καλὸ κακὸ νὰ μείνουμε σιμά της, καὶ νὰ μὴν ἔρθουμε. Ἐσεῖς τραβᾶτε, κι ἀπὸ τἄλογά σας ἴσια στὸ καραβάνι.

ΚΡΑΛΗΣ

Καὶ ποῦθε μᾶς ἦρθαν αὐτὰ τὰ μαντάτα, ἀδερφέ μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ὁ ἀγωγιάτης μᾶς τἄφερε. Τὸ εἶπε τῆς θειὰ Γαρουφαλιᾶς, κι αὐτὴ σὰν τονε σταύρωσε τὸ γέρο νὰ μὴν τὸ πῆ κανενός, καὶ τῆς ἔταξ' ὁ γέρος πῶς θὰ μείνη κρυφό, τὸ φύλαξε μέσα της βαθειὰ βαθειὰ σὰν πετραδάκι στὸν πάτο τῆς θάλασσας. Μὰ τὸ πετραδάκι ἄρχισε νὰ μεγαλώνη, καὶ μεγάλωσε, μεγάλωσε, ὥσπου ἔγεινε βουνό, κι ἀνέβηκε, καὶ φάνηκε ἀπ' ἔξω μεγάλο ἴσια μ' ἕνα νησί! Ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαποῦσε κι ἄλλος δὲν τὴν ἄκουσε ἐξὸν ἀπὸ μένα. Τὴν ἔδιωξ' ἀπὸ τὸ σπίτι πρὶν ξεσπάση καὶ τινάξη καπνοὺς καὶ φλόγες αὐτὸ τὸ βουνό. Ἐμεῖς τώρα πρέπει νὰ μείνουμε στὴ μάννα κοντά. Πῆγα καὶ τῆς εἶπα πῶς γιὰ παρηγοριά της θὰ μείνουμε.

ΚΡΑΛΗΣ

Ἀδερφέ μου, ὅ τι σοῦ λέει ἡ μεγάλη σου γνώση.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γλίγωρα θὰ μ' ἔχης στὸ καλορρίζικό σου, καὶ τότες πρῶτα ὁ Θεὸς τἀποσώνουμε τοῦτο τὸ γλέντι. Νὰ ὁ Κεριάκος μὲ τἄλογα ἔξω. Κατεβαίνουν κ' οἱ γυναῖκες. Ἀπὸ τὴν αὐγὴ συγυρίστηκαν ὅλα.

ΚΡΑΛΗΣ

Ἂς πάγω νὰ φιλήσω τὸ χέρι τῆς μάννας, κ' ὕστερα σέρνω γὼ παραμπρός, νὰ μὴν πολυβαστάξη τὸ βάσανο. Αὐτὲς οἱ δουλειὲς χρειάζουνται γλιγωράδα. (Πηγαίνει μέσα ὁ Κράλης. Φαίνεται στὴν ὀξόπορτα ὁ Κεριάκος).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἕτοιμα ὅλα, Κεριάκο;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ὄξω εἶναι τἄλογ' ἀφεντικό, κι ὅλα τὰ προικιὰ φορτωμένα. Ἔχουμε, λέει, καὶ κρύους κιοφτέδες γιὰ τὸ μισὸ δρόμο.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αὐτὸ σώνει γιὰ νὰ γείνουν ἀστραπὴ τἄλογά σου ὡς τὰ μισά. Πάρε αὐτὸ τὸ φλουρί, γιὰ νὰ τρέξουμε γλίγωρα ὡς τὸ τέλος. (Χαμηλά). Καὶ κοίταξε νὰ μὴν ἀργοπορήσετε μὲς στὴ χώρα. Ἴσια στὸ καραβάνι, κι' ἀπὸ μέρος ποῦ νὰ μὴ φαίνουνται λείψανα.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἔννοια σου, ἀφεντικό, μὴ φοβᾶσαι.

ΚΡΑΛΗΣ (Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι βιαστικά).

Ἔχε γειά, Κωσταντῆ μου. (Φιλιοῦνται).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Στὸ καλό, ἀδερφέ, κι' ὁ Θεὸς μαζί σου.

(Βγαίνει ὁ Κράλης μὲ τὸν Κεριάκο ἀπὸ τὴν ὀξόπορτα. Τὴν ἴδια στιγμὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι μὲς στὴν αὐλὴ ἡ Ἀρετοῦλα, κ' ἡ Δέσπω βασταγμένη ἀπὸ τὸ Σαράντη καὶ τὸ Θανάση).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Κωσταντῆ μου, ἄχ, Κωσταντῆ μου! Πηγαίνω, καὶ σᾶς ἀφίνω!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πνίξε τὸν πόνο σου, Ἀρετοῦλα, πνίξε τον γιὰ τὸ χατίρι τῆς μάννας μας. (Τὴν ἀγκαλιάζει).

ΔΕΣΠΩ

Σώπασε, κόρη μου, κι ἄφησέ τα μένα τὰ μυρο-

λόγια. Μὴν κλαῖτε, παιδιά μου, ἂν κλαῖτε σεῖς καὶ στενάζετε, ἡ μάννα σας τί θὰ κάμῃ! Δόστε τα μένα τὰ δάκριά σας ποῦ δὲ μοῦ ἔμειναν τῆς κακόμοιρης! Δόστε μού τα νὰ κλάψω καὶ νὰ τὴν πλημμυρίσω αὐτὴ τὴν αὐλή, ποῦ ἀνάθρεψα τὴ μοναχριβή μου.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

(Ἀφίνει τὸν Κωσταντῆ, καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας. Τἀδέρφια στέκουνται δακρισμένα).

Μαννοῦλα, μαννοῦλα, τί μεγάλο κακὸ ποῦ μᾶς ἦρθε! Ποιὸς τὄλεγε τότες ποῦ μὲ φεγγαροχτένιζες καὶ μιλούσαμε γιὰ χαρές, πῶς οἱ χαρὲς αὐτὲς εἶταν πίκρες ποῦ 'ταίρι δὲν ἔχουν, — οἱ πίκρες τοῦ χωρισμοῦ.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (παίρνοντας τὴν Ἀρετοῦλα ἀπὸ τὸ χέρι).

Ἀρετοῦλα, λυπήσου τὴ μάννα μας, λυπήσου τἀδέρφια σου, ποῦ εἴμαστε καὶ μεῖς αἷμά της. Γιὰ τὸ δικό σου καλὸ γίνετ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Πολλὲς αὐγὲς δὲ θὰ φέξουν, καὶ θὰ κάθεσαι βασίλισσα μὲς στἀρχοντικό σου. Τρεῖς μῆνες, καὶ θὰ μ' ἔχῃς κοντά σου καὶ θὰ λάμπ' ἡ χαρὰ στὸ τρυφερὸ πρόσωπό σου.

(Ξεκινάει κατὰ τὴν ὀξόπορτα μὲ τὴν Ἀρετοῦλα).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Σἀφίνω, γλυκό μου σπιτάκι, καὶ σεῖς λουλούδια καὶ βότανα ποῦ σᾶς γλυκοπότιζα. μαραθῆτε πιὰ τώρα καὶ σεῖς, σὰν ἐμένα ποῦ μὲ ξερρίζωσαν ἀπὸ τἀγαπημένο μου χῶμα νὰ μὲ φυτέψουνε στἄχαρο τὸ περιβόλι τῆς ξενιτειᾶς. (Βγαίνει μὲ τὸν Κωσταντῆ).

ΔΕΣΠΩ (ἀκολουθῶντας ἀκκουμπησμένη στοὺς ὤμους τοῦ Σαράντη καὶ τοῦ Θανάση).

Ἄνοιξε, οὐρανέ, καὶ δές μας, καὶ πὲς ἂν εἶδες λείψανα νὰ βγαίνουν ἀπὸ σπίτι μὲ τόση θλίψη, ἂν ἄκουσες ποτέ σου πικρότερα μυρολόγια. Πές μου ἂν εἶδες μάννα νὰ τὴ σφάζῃ μεγαλήτερος πόνος, σὰν κι αὐτὴ τὴ μάννα, ποῦ ἄλλο κρῖμα δὲν τὴ βαραίνει παρὰ ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἀγοριοῦ της, ἀγάπη, ποῦ γιὰ χάρη της στέλνω μονάκριβη κόρη στὰ μαῦρα τὰ ξένα. Ἄχ, καὶ νἄξερα, κόρη μου, πῶς θὰ μὲ συχωρέσῃς γι' αὐτὸ τὸ κρῖμα, κι ἂς πέθαινα, ἂς πέθαινα νὰ μὴν κλαίγω τὴ στέρησή σου.

(Γέρνει τὸ κεφάλι της στοῦ Σαράντη τὸν ὦμο. Ὁ Σαράντης κι ὁ Θανάσης τὴ βγάζουν περπατῶντας σιγά).

[Ἕπεται τὸ τέλος] Α. Ε.

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΘΑΛΑΣΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ[1]

Λάβωμεν ἓν παράδειγμα μεταξὺ πλείστων, ὅπως καταδείξωμεν ἐμφανέστερον τὸν τρόπον τῆς δεσποζούσης σήμερον ἐργασίας.

Οἱ κοινοὶ καρκίνοι, οἱ ἁπανταχοῦ ἐν ταῖς ἀκταῖς ἀπαντῶντες, φέρουσι συνήθως κρεμάμενον ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτῶν σάκκον τινὰ ὑποκίτρινον, ὃν οἱ ἁλιεῖς νομίζουσιν, ὅτι εἶναι ᾠὸν αὐτῶν. Ὁ σάκκος οὗτος πραγματικῶς εἶναι παράσιτον καὶ παράσιτον παράδοξον, οὗτινος ἡ ὕπαρξις μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἦτο αἴνιγμα. Ἕνεκα τοῦ σχήματος αὐτοῦ τὸ παράσιτον ἐκλήθη *σακκίδιον (sacculina)*. Ἐὰν δὲ διὰ μαχαιριδίου διανοίξωμεν τοῦτο, βλέπομεν ἐξερχομένας μυριάδας νυμφῶν νηχομένων, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς πλείστας τῶν κατωτέρων Μαλακοστράκων, ὅτι τὸ σακκίδιον, καίτοι σφαιρικὸν ἔχει σῶμα, πρέπει νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν Ἀρθρωτῶν ζῴων. Πῶς ὅμως τὸ ζῷον τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ διάγει βίον ἐλεύθερον, καθίσταται εἶτα προσκεκολλημένον; Πῶς κατορθοῖ νὰ διατρυπᾷ τὸν παχὺν θώρακα τοῦ καρκίνου, ἐφ' οὗ ἀναπτύσσεται; Πῶς μετασχηματίζεται ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ζῷον, ὅπερ ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου αὐτοῦ εἶναι συμμετρικώτατον, καὶ λαμβάνει μετὰ ταῦτα μορφὴν τόσῳ τερατώδη;

Ἰδοὺ τὰ ζητήματα, ἅπερ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπησχόλουν τοὺς φυσιοδίφας. Τὸ πρόβλημα ἐλύθη ἐσχάτως ἐν τῷ Ζωολογικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Roscoff διὰ τῶν ἐρευνῶν ἐπιδεξίου ἐρευνητοῦ τοῦ κ. Yves Delage, νῦν καθηγητοῦ ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων.

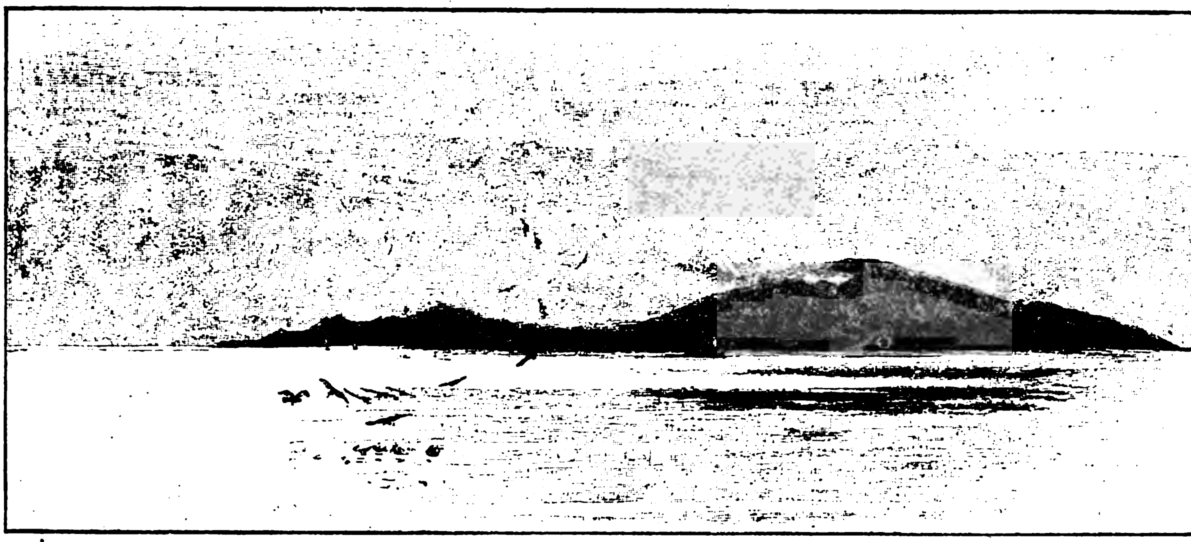
Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ ἀνακάλυψις αὐτη εἶναι ἡ ὡραιοτέρα τοῦ ἐπιθαλασσίου τούτου ἐργαστηρίου, καταδεικνύουσα ὁποῖα δύναται ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

Ἡ ἀνατομικὴ τοῦ ἀκμαίου σακκιδίου καταδεικνύει, ὅτι ὁ κρεμάμενος ὑπὸ τὸν καρκίνον σάκκος εἶναι μέρος μόνον τοῦ παρασίτου. Τοῦτο στηριζόμενον εἰς τὰ περιβλήματα τοῦ ξενίζοντος διὰ βραχέος ποδίσκου, ἐξακολουθεῖ ἐσωτερικῶς διὰ πολλῶν ῥιζοειδῶν προσεκβολῶν, αἵτινες διακλαδίζονται ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τοῦ καρκίνου, ἐπὶ τοῦ ἥπατος, τῶν μυῶν αὐτοῦ κτλ., διατρέχουσαι οὕτως εἰπεῖν ἅπαντα τὰ ὄργανα αὐτοῦ, ἀφ' ὧν ἀντλοῦσι τὰς θρεπτικὰς οὐσίας τὰς ἀναγκαίας εἰς τὴν αὔξησιν αὐτοῦ.

Ὅσον ὀχληρὸς καὶ ἂν ᾖ τοιοῦτος σύντροφος, ὁ καρκίνος οὐδόλως δεικνύει, ὅτι ὑποφέρει, ἀλλὰ τὸν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἁπανταχοῦ.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραγωγῆς τὸ σακκίδιον γεννᾷ νεαρά, ἅτινα οὐδόλως ὁμοιάζουσιν αὐτῷ. Ταῦτα εἶναι μικροσκοπικὰ ζῳάρια, ἔχοντα ἕνα μόνον μεσαῖον ὀφθαλμόν, ζεῦγος κεραιῶν καὶ δύο ζεύγη ποδῶν δικώπων, δι' ὧν ἐξορμῶσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ. Αἱ νύμφαι αὗται στερούμεναι στόματος καταναλίσκουσιν ἐναπόθεμά τι τροφῆς, ὅπερ ἐν αὐταῖς φέρουσι, καὶ ὑπομένουσι σειρὰν ἀπεκδορῶν, μεθ' ἑκάστην τῶν ὁποίων τὸ ζῷον ἀναφαίνεται τελειότερον κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὸ σῶμα, ὅπερ μετ' ὀλίγον παρουσιάζει ἐντομάς, ἐφ' ὧν γεννῶνται νέα ζεύγη ποδῶν. Ὅταν οἱ πόδες κατασταθῶσι δώδεκα, τὸ σακκίδιον ἄρχεται ἀναζητοῦν ξένον τινά, πάντοτε καρκίνον, ἐκλέγον τοῦτον νέον καὶ οὐχὶ τόσον σκληρόν· εἶτα προσκολλᾶται ἐπ' αὐτοῦ διὰ τῶν κεραιῶν αὐτοῦ καὶ ἰσχυρῶς στηρίζεται ἐπί τινος τριχὸς τῶν κνημῶν αὐτοῦ, παρὰ τὴν ἄρθρωσιν, ἔνθα τὸ δέρμα δὲν εἶναι τόσον σκληρόν. Διότι, ὅπως ἐξακολουθήσῃ νὰ ζήσῃ τὸ μικρὸν ζῳάριον, ὀφείλει νὰ διατρήσῃ τὸν ὁπλισμὸν τοῦ καρκίνου καὶ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ.

[1] Τέλος· Ἴδε σελ. 433.

Τὰ Κύθηρα

Πρὸ τοῦ κ. Delage οὐδεὶς ἐγνώριζε κατὰ τίνα τρόπον εἰσχωρεῖ τὸ ζῷον ἐν τῷ καρκίνῳ. Ἡ ἰδέα μεταναστεύσεως τοῦ σακκιδίου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ θύματος δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς οὐδένα, πολλοὶ δ' ἐσφάλλοντο, ἀναζητοῦντες τὴν νύμφην ὑπὸ τὴν κοιλίαν, ἔνθα ἀπαντᾷ τὸ ἀκμαῖον ζῷον. Ὁ κ. Delage δι' ἐπιμόνων παρατηρήσεων κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ σακκίδιον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν κοιλίαν, εἰσχωρεῖ διὰ τοῦ ποδός, καί, πρὶν ἐπιφανῇ ἔξωθεν, διάγει βίον ἐσωτερικὸν κεκρυμμένον.

Ἅπαξ προσκολληθὲν εἰς τὸν πόδα τοῦ καρκίνου τὸ σακκίδιον μεταβάλλεται τὰ μέγιστα. Πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος σχηματίζεται κεντρίον, δι' οὗ διατρυπῶν διανοίγει εἰς ἑαυτὸ ὁδὸν ἀνὰ μέσον τῶν περιβλημάτων τοῦ καρκίνου. Κατὰ τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον ἀγῶνα πλεῖστα σακκίδια ἀπόλλυνται· ὅταν ὅμως κατορθώσῃ τοῦτο, τὸ παράσιτον ἐξασφαλίζει ἑαυτῷ βίον ἄνετον ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὸ σακκίδιον κατασταθὲν ἐσωτερικὸν πάσχει ὁλοσχερῆ ἀνανέωσιν· ἅπαντες οἱ ἱστοὶ αὐτοῦ ὑγροποιοῦνται, ὅπως μετ' ὀλίγον ἀνασυστῶσι βαθμηδόν. Τοῦτο μετατίθεται βραδέως ἀνὰ μέσον τῆς κοιλότητος τοῦ σώματος τοῦ καρκίνου, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κοιλίας αὐτοῦ, ἔνθα παχυνόμενον σχηματίζει ἐξοίδημα ἐν ἀρχῇ μικρόν, βαθμηδὸν ὅμως αὐξανόμενον καὶ λαμβάνον μέγεθος λεπτοκαρύου.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ περιέργου τούτου ζῴου. Ἂν ἡ Ζῳολογία ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν παρατήρησιν, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν ἡ ἀνατομικὴ καὶ ἡ ἐμβρυολογία καὶ τὰ περίεργα φαινόμενα τῆς νεανικῆς διαβιώσεως τοῦ ζῴου, ἅτινα διεξήλθομεν; Ἂν μὴ ὑπῆρχον τὰ ἐπιθαλάσσια ἐργαστήρια, θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀποκαλυφθῶσιν ἅπασαι αὗται αἱ ἀλήθειαι;

Καὶ μήπως εἶναι μόναι;

Μήπως ἐν τῷ ἐπιθαλασσίῳ ἐργαστηρίῳ τῆς Ὀδησσοῦ ὁ Kowalewsky δὲν συνήγαγε τὰ στοιχεῖα τῆς διαπλάσεως τοῦ ***Ἀμφιοξέως*** καὶ τῶν ***Χιτωνωτῶν***, ἐξ ὧν τοσαύτη διεχύθη λάμψις ἐν τῇ Ζῳολογίᾳ καὶ διεφωτίσθη ἡ τῶν Σπονδυλωτῶν ἱστορία;

Ὁ ἀγνοῶν τὰ θαλάσσια ζῷα, λέγει ὁ Κάρολος Vogt, δὲν δύναται νὰ καλῆται Ζῳολόγος.

Τοιαύτης οὔσης τῆς νεωτέρας Ζῳολογίας, καθορῶντες τὴν πέριξ ἡμῶν παντελῆ ἔλλειψιν μέσων, δὲν ἐννοοῦμεν μηδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀπελπισθῶμεν· βεβαίως τελευταίως τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐπιτρέπουσιν ἔξοδα πολλά· ἀλλ' ἐκ τῶν μικρῶν ἐκείνων, ἅτινα δύναται νὰ παρέχῃ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ εἰς τὴν φιλομουσίαν τῆς Κυβερνήσεως στηριζόμενοι, ἐλπίζομεν, ὅτι τὰ πάντα θὰ ἐπιτευχθῶσι καὶ ἡ ἡμετέρα ἕδρα θὰ ἔχῃ ἴσως τὸν ἐπιθαλάσσιον αὐτῆς σταθμὸν ἐν Φαλήρῳ. Διότι, τίς οἶδεν, ἂν ὁ ἀοίδιμος εὐεργέτης τοῦ Πανεπιστημίου Δωρόθεος ὁ Σχολάριος κληροδοτῶν τῷ Πανεπιστημίῳ τὰς ἐν Φαλήρῳ οἰκίας, δὲν ἐνεπνεύσθη πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς Θεᾶς ἐπιστήμης, προσενεγκὼν ταύτῃ τὸ μέλλον ἐνδιαίτημα πρὸς εὐχερεστέραν καὶ σημαντικωτέραν ταύτης λειτουργίαν;

Πρὸ τούτου ὅμως θὰ διοργανώσωμεν τελειότερον τὰ τοῦ Φυσιογραφικοῦ μουσείου οὕτως, ὥστε οἱ ἐφιέμενοι νὰ συμπληρῶσι τὰς ἐκ τῆς διδασκαλίας γνώσεις των δι' αὐτοψίας τῶν ζῴων. Θὰ ἐπιτευχθῇ δὲ καὶ ἡ ἵδρυσις ζῳολογικοῦ ἐργαστηρίου ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλης τινὸς ἐργασίας, ἐντὸς μικροῦ συντελεσθησομένης.

Τὰ ἐργαστήρια ἀποτελοῦσι τὴν καρδίαν τῶν Πανεπιστημίων· ἐν αὐτοῖς ὁ φοιτητὴς διδάσκεται τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων, τῶν ἀντιδραστηρίων, γυμνάζεται ἀνατέμνων διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς καὶ μανθάνει ἁπάσας τὰς μεθόδους τῆς ἐπιστήμης. Ἄνευ τοιούτων νῦν δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ Πανεπιστήμιον. Διότι τὰ Πανεπιστήμια δὲν εἶναι μόνον ἡ πηγὴ τῶν ἡμετέρων γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς αἱ γνώσεις ἡμῶν καλλιεργοῦνται καὶ διατηροῦνται. Πράττοντες οὕτω πιθανὸν νὰ ἐξεγείρωμεν τοὺς ἐπικριτάς· διότι ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις καιροῖς εἰς πολλῶν τὸν νοῦν παρ' ἡμῖν ἐπῆλθε τὸ ἐρώτημα πρὸς τί αἱ ἐπιστῆμαι; Οἱ πολλοὶ μετροῦσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῶν ὠφελίμων ἐφαρ-

μογῶν αὐτῆς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιστήμη εἶναι σπουδαιοτέρα, ὅταν προσφέρῃ τῷ ἀνθρώπῳ πρακτικήν τινα ὠφέλειαν.

Ἀλλ' «Ἐπιστήμη καλλιεργουμένη, λέγει ὁ Janssen, ἀποκλειστικῶς χάριν τῶν ἐφαρμογῶν τάχιστα θέλει καταπέσει· ἡ δὲ κατάπτωσις θὰ ἐπέλθῃ τόσον ῥαγδαία, ὥστε ἡ καταπεσοῦσα ἐπιστήμη οὐδεμίαν πλέον θὰ παράσχῃ ἄμεσον ὠφέλειαν, ἣν ἐξ αὐτῆς ἀνέμενον». Σήμερον ἡ βιομηχανία στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐφαρμογαὶ ἐπέρχονται ἐκ τῆς ὑπερχειλιζούσης ἐπιστήμης. Ἀναπτύξωμεν ἐν πρώτοις τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην καὶ τότε τάχιστα θὰ ἐπέλθωσιν ἐκ ταύτης τὰ χρήσιμα ἡμῖν. Τινὲς ἐπαναλαμβάνουσιν, εἰς τί χρησιμεύει ἀφῃρημένη τις ἀνακάλυψις; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, τὴν πάντοτε γινομένην καὶ ἐπαναλαμβανομένην, ἀπήντησεν ὁ Faraday λέγων: εἰς τί χρησιμεύουσι τὰ νεογέννητα; καὶ ἐν τούτοις τὰ νεογνὰ δὲν εἶναι τὰ κέντρα, πρὸς ἃ συγκεντροῦνται αἱ ἐλπίδες, τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον, τὸ συμφέρον αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους, ὅπερ ἐνδιαφέρεται, ὅπως εἰς τὸ μέλλον ἀπολαύσῃ πολίτου ὠφελίμου;

Αἱ ἀναγκαῖαι διανοητικαὶ δυνάμεις δι' ἀνακάλυψίν τινα καὶ τὴν ἐφαρμογὴν σπανίως ἀπαντῶσιν ἡνωμέναι ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Ὁ ἐπιστήμων ἀναζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ αἴτια καὶ τὰς σχέσεις τῶν φαινομένων, ὁ ἐφευρέτης προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἐφαρμογὰς νεωτέρας καὶ ἐνεργητικωτέρας. Ἐνίοτε ὁ ἐφευρέτης χωρὶς νὰ ᾖ ἐπιστήμων ἐπιτυγχάνει· πόσον ὅμως εἶναι ἀποτελεσματικώτερα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἂν ἐννοῇ τὸ αἴτιον τῶν ἐνεργειῶν, ἃς ἐπιζητεῖ νὰ παράγῃ.

Τὰ ἔθνη ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας αὐτῶν ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ μεγάλου πληθυσμοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν βιομηχανιῶν. Βραδύτερον ἡ κατάστασις αὕτη δὲν ἀρκεῖ, πρέπει νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν νοημοσύνην των πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. «Τὸ ἔθνος, ὅπερ προσπαθεῖ πλειότερον ὅσον τὸ δυνατὸν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, προώρισται νὰ καταστῇ τὸ πρῶτον ἔθνος τοῦ κόσμου, λέγει ὁ Playfair, ἂν μὴ σήμερον, βεβαίως ὅμως αὔριον».

Ἡ ἀνάπτυξις λοιπὸν τῆς ἐπιστήμης εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος τῆς εὐημερίας ἔθνους τινός, τὸ δὲ ἔθνος, τὸ παραμελοῦν τὴν ἐπιστήμην, μοιραίως θὰ ἐξαφανισθῇ, διότι δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ. Ἡ σχέσις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανίας θὰ καταστῇ στενωτέρα, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται πλειότερον ἐν τοῖς σχολείοις καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευσις. Καθ' ἣν ἡμέραν ἐκπαίδευσις ὀρθὴ ἐπιχύσει τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτα ἐν τοῖς σχολείοις καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ, οἱ ἐργαζόμενοι εἰς πρόοδον τῆς ἐπιστήμης ἔσονται σπανιώτεροι, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἔσται ἴσος πρὸς τὸν τῶν ῥητόρων καὶ τῶν πολιτευομένων.

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ οἱ διδάσκαλοι οὐδέποτε ἐξέλιπον οἱ δὲ μαθηταὶ εἶναι ὀλιγάριθμοι. Πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν στράτευμα ὅλον βαδίζον ὄπισθεν αὐτῶν. Οὕτως ἐργάζεται ἡ Γερμανία, πρὸς τοιοῦτόν τι τείνει ἡ Γαλλία. Πρὸς τοῦτο πρέπει ἡ ἐκπαίδευσις τῆς χώρας ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐποχῆς.

Αἱ ἀφῃρημέναι ἀνακαλύψεις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὰ θεμέλια τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐνδιαφερόμενος ὀφείλει νὰ καταγίνηται, ὅπως προοδεύσῃ ἡ ἐπιστήμη καὶ οὐχὶ χάριν μόνον τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῆς. Ἡ ἀμάθεια δύναται νὰ βαδίζῃ ὄπισθεν τῆς ἐπιστήμης φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ πυρσοῦ αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέποτε μόνη δύναται νὰ παρακολουθῇ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ὅπως τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, οὐδέποτε ἀπόλλυνται. Τὸ ἄθροισμα τῶν κτηθεισῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἀποτελεῖ τὸν διανοητικὸν θησαυρόν, ὃν αἱ γενεαὶ κληροδοτοῦσιν ἀλλήλαις.

Αἱ ἀρεταί, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ μεγαλεῖον ἀνδρός τινος, ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρως, ἡ ὑπερηφανία μετριαζομένη ὑπὸ τῆς λογικῆς, ἡ μνήμη, ἡ τὰ γεγονότα πρὸς ἄλληλα συναρμολογοῦσα, ἅπαντα ταῦτα τὰ προτερήματα ὀφείλει ὁ ποιητής, ὁ φιλόσοφος, ὁ φιλόλογος καὶ ὁ ἐπιστήμων νὰ σπουδάσῃ, νὰ ἐξασκήσῃ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ βίῳ. Ἡ ἐπιστήμη δὲν πρέπει νὰ ἐξοβελίζηται ἀπὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας, διότι ἡ χώρα ἔχει ἀνάγκην ἐπιστημόνων, ὅπως εὐδαιμονήσῃ. Εἶναι ἀνάγκη, διότι ἡ ἐπιστήμη τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ· πρέπει αὕτη νὰ προοδεύῃ ἀενάως.

Οἱ ἐπιστήμονες ὀφείλομεν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ κράτος αὐτῆς καὶ χρησιμεύωμεν ὡς σκαπανεῖς.

Ἡ ἀνθρωπίνη πρόοδος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμοιώθη τῇ ἐπιστήμῃ, ὥστε φαίνονται ἀμφότεραι ὅροι ἀπαραίτητοι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ περιοριζόμεθα μιμούμενοι τελειότητα, κτηθεῖσαν ἄλλοτε, καὶ ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερβῶμεν.

Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀγνοεῖ τοιαῦτα ὅρια. Ὅτε διελύθησαν τὰ σκότη τοῦ μεσαίωνος, ἡ διάδοσις τῶν γραμμάτων, ἡ ἀνακάλυψις ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Νῦν ὅμως ἡ λαμπροτέρα διδασκαλία, ἡ ἀνακάλυψις τῶν περιφημοτέρων χειρογράφων οὐδεμίαν ἐπήρειαν θὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας ζωῆς, οἵαν αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Stephenson, τοῦ Edisson, τοῦ Pasteur. Αἱ γνώσεις ἄνευ ἐπιστήμης ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῆς κοινωνίας εἶναι ἀνίκανοι ν' ἀνυψώσωσιν ἔθνος τι.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον**, φίλη νεότης, **ἡ πολιτεία ἔταξεν ἡμᾶς ὁδηγούς· ἀλλὰ κυρίως εἰς ὑμᾶς οἱ πάντες ἔχουσιν ἀνατεθειμένας τὰς ἐλπίδας αὐτῶν, πεποιθότες**, ὅτι **διὰ τῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ προσηλώσεως ὑμῶν θὰ ἀποδείξητε**, ὅτι **τὸ ἔθνος τοῦτο**, ὅπερ **ἠτό ποτε μέγα, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα τοῦ μεγαλείου**, ὅτι **ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἄλλοτε ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ προεπορεύθη τῶν ἐθνῶν, δὲν θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν τασσομένη ἐν τῇ οὐραγίᾳ.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ[1]

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ῥοΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

Δ'.

Ἡ περαιτέρω διαμονὴ εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, ὅπου τὰ πάντα ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην του τὴν ἀπιστίαν τῆς Μαρίας ἀπέβαινεν ἀφόρητος εἰς τὸν Ὀλιβιέρον. Ποῦ ὅμως νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἐνῷ ἐρράγιζε τὰς πέτρας τὸ ψῦχος; Ἔπειτα ἡ κατάστασίς του ἦτο ἀθλία. Αἱ διαδεχθεῖσαι τὴν πάλην πρὸς τὸ δηλητήριον φοβεραὶ συγκινήσεις εἶχον ἐξαντλήσει τελείως τὰς δυνάμεις του. Τὸ αἷμα αὐτοῦ θερμαινόμενον ἀπὸ δύο ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔβραζεν εἰς τὰς φλέβας του, τὰς τοσοῦτον ἐξογκωθείσας ὥστε διεγραίνοντο ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ μετώπου του ὡς χαλαρὰ κορδόνια.

Ἐλπίζων ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ αὐτοῦ κόπωσις ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ στιγμάς τινας ὕπνου, ἐξηπλώθη ἐπὶ δύο καθισμάτων, ἀφοῦ ἔσβυσε τὸ κηρίον. Ἀλλ' ὁ ὕπνος δὲν ἤρχετο καὶ τὸ σκότος ἤρχισε νὰ φεγγοβολῇ. Μάτην ἔκλειε τὰ βλέφαρα καὶ ἐπέθετεν ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας. Τὸ σκότος ἐξηκολούθει νὰ ἦναι φωτεινόν. Διὰ τῶν κλειστῶν παραπετασμάτων τῆς κλίνης ἔβλεπε τὰ δύο προσκεφάλαια καὶ ἐπ' αὐτῶν δύο κεφαλὰς νέας καὶ ὡραίας, τῶν ὁποίων τὰ χείλη ἠνοῦντο εἰς ἀτελεύτητον φίλημα, τὰς κεφαλὰς τοῦ Οὐρβάνου καὶ τῆς Μαρίας. Μὴ ἀντέχων εἰς τοιαύτην ὀπτασίαν ἐσύρθη ἕρπων εἰς τὴν ἑστίαν καὶ ἤναψε πάλιν τὸ κηρίον. Τὸ φῶς ἐδίωξε τὰ φαντάσματα καὶ ὁ Ὀλιβιέρος ἔμεινε ἐπί τινας στιγμὰς ἡσυχώτερος. Ἀλλ' αἴφνης ἐβόμβησεν εἰς τὰ ὦτά του ὁ ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων ἦχος δύο φωνῶν, ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀμετάβλητος διάλογος τῶν ἐναγκαλιζομένων ἐραστῶν. Ἡ ἠχὼ τοῦ θαλάμου ἐπανελάμβανε τοὺς διακοπτομένους ὑπὸ στεναγμῶν καὶ ἐπιφωνημάτων στερεοτύπους κοινοὺς τύπους, διὰ τῶν ὁποίων ὑμνεῖται ἡ γλυκυτάτη τῶν ἐπὶ γῆς ἀπολαύσεων, καὶ οἱ οὕτω διαλεγόμενοι ἦσαν ὁ Οὐρβᾶνος καὶ ἡ Μαρία.

Ὑπάρχει δημώδης παροιμία ἐξομοιοῦσα τὸν πόνον τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ἐραστῶν. Ἡ παρομοίωσις εἶναι ἴσως χυδαία, ἀλλὰ καὶ ἀκριβεστάτη. Ἡ ἐρωτικὴ ὀδύνη εἶναι ἡ ὀξυτάτη τῶν ψυχικῶν ὡς ἡ ὀδονταλγία τῶν σωματικῶν. Ἡ ἔντασις ἀμφοτέρων εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἂν δὲν ὑπέκειντο εἰς διαλείμματα ἢ ἂν παρετείνοντο ἐπὶ πολὺ θὰ ἀπέληγον ἀφεύκτως εἰς θάνατον ἢ παραφροσύνην. Οὐδὲ περιορίζεται εἰς μόνην τὴν ὀξύτητα ἡ ὁμοιότης, ἀλλ' ἔχουσι κοινὸν καὶ τὴν ἔλλειψιν οἴκτου πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν σπαρασσομένους. Πάντες λυποῦνται καὶ σπεύδουσι νὰ περιποιηθῶσιν ἢ νὰ παρηγορήσωσι τὸν πάσχοντα ἐκ περιπνευμονίας ἢ στερηθέντα τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἂν ἔχασε τὴν ἐρωμένην του ἢ πονεῖ τοὺς ὀδόντας ἀρκοῦνται νὰ ψιθυρίσωσι: «Περαστικά», καὶ ἀπέρχονται ὑψώνοντες τοὺς ὤμους. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο νοσημάτων διαφορὰ περιορίζεται εἰς μόνην τὴν θεραπευτικήν. Ἡ ὀδονταλγία ὁδηγεῖ εἰς τὸν ὀδοντοϊατρόν, ὅστις ἐκριζώνει μετὰ τοῦ ὀδόντος καὶ τὸν πόνον, ἐνῷ δὲν ὑπάρχει ψυχικὴ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ἐρωτικοῦ ἄλγους χειρουργία. Τὸ δραστικώτατον τῶν κατ' αὐτοῦ φαρμάκων, τὸ εὑρεθὲν πολὺ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὁμοιοπαθητικῆς θεραπείας, εἶναι ἄλλος ἔρως, ἤτοι ἄλλος πόνος. Πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ ποίησις, ἀλλὰ τότε τὸ ἰατρικὸν εἶναι χειρότερον τοῦ νοσήματος, διότι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ ποίησις παρὰ τὸ αὐτὸ νόσημα, ὀλιγώτερον μὲν ὀξύ, ἀλλὰ χρόνιον καὶ ἀνίατον.

Ὡς εἶχε φράξει τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ, οὕτω ἔφραξε καὶ τὰ ὦτα διὰ νὰ μὴν ἀκούῃ, ἀλλ' ὁ ἦχος τῶν δύο ἐκείνων φωνῶν ἐξηκολούθει νὰ σπαράσσῃ τὴν ἀκοήν του. Ἐκυλίσθη τότε δάκνων τοὺς γρόνθους του ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐδάφους, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε ν' ἀκούῃ τὰς αὐτὰς λέξεις, τῶν ὁποίων ἑκάστη συλλαβὴ εἰσέδυεν ὡς αἰχμὴ βέλους εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐγερθεὶς ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ σωρευθὲν ἐπὶ τοῦ χείλους αὐτῆς παχὺ στρῶμα χιόνος, ἥτις ἀνελύθη καὶ ἐκάπνισεν ὡς ὕδωρ εἰς τὸ ὁποῖον βυθίζεται σίδηρος πυρακτωμένος.

Ἡ ψυχρολουσία ἐκείνη ἠδύνατο ν' ἀποβῇ θανατηφόρος εἰς τὸν πυρέσσοντα, ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν τὸν ἀνεκούφισεν ἀπαλλάξασα αὐτὸν ἀπὸ τῆς παραισθήσεως. Τὰ φαντάσματα ἠφανίσθησαν καὶ ἐσιώπησαν αἱ φωναί. Στηριζόμενος εἰς τὸ παράθυρον ἐπεσκόπει τὴν πόλιν κοιμωμένην ὑπὸ τὴν χιόνα, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ καταπίπτῃ ὡς βροχὴ κυκνείων πτερῶν. Οὐδεὶς ἦχος διέκοπτε τὴν σιγὴν τῆς πολικῆς ἐκείνης νυκτός, οὔτε πάτημα διαβάτου οὔτε ὑλακὴ πλανωμένου σκύλου. Καὶ αὐτὸ τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ ἐφαίνετο παραλῦσαν ἐκ τοῦ ψύχους καὶ ἄφινεν ἡσύχους τοὺς ἀνεμοδείκτας. Ἀφοῦ ἐθεώρησεν ἐπί τινας στιγμὰς τὴν τελείαν ἐκείνην ἀνάπαυσιν ὕπνου ἢ θανάτου, ἔκλεισεν ὁ Ὀλιβιέρος τὸ παράθυρον, τοῦ ὁποίου τὰ ὑαλία εἶχε κοσμήσει ἡ πάχνη μὲ παράδοξα μωσαϊκά.

— Ὅλοι κοιμῶνται, ἐψιθύρισε μεθ' ὅσης πικρίας ἔλεγεν ὁ Μακβέθ: «Ἔχασα τὸ γλυκὺ βάλσαμον τοῦ ὕπνου». Ὑπακούων ἔπειτα εἰς ἀπροσδόκητον ἔμπνευσιν ἐξῆλθεν ἀθορύβως τοῦ θαλάμου του καὶ ὑπῆγε νὰ κολλήσῃ τὸ αὐτίον εἰς τὴν θύραν τοῦ σπουδαστηρίου τοῦ Οὐρβάνου ἀκροώμενος προσεκτικῶς. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἤκουσε τίποτε, ἀλλὰ βαθμηδὸν διέκρινε τὸν βραδὺν καὶ τακτικὸν ῥόγχον τοῦ ἡσύχου ὕπνου τοῦ Οὐρβάνου ἐπὶ τῶν ἀχύρων του.

— Κοιμᾶται Μαρία, εἶπε μετὰ πικροῦ μειδιάματος, κοιμᾶται, καὶ ἔπειτα τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι σὲ ἠγάπα.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θάλαμόν του. Ἡ κόπωσίς του ἦτο τοσαύτη καὶ ἡ κεφαλή του τόσον βαρεῖα, ὥστε ἀνεγεννήθη ἡ ἐλπὶς ὅτι θὰ ἠδύνατο κ' ἐκεῖνος νὰ κοιμηθῇ ἐπί τινας στιγμάς. Σβύσας καὶ πάλιν τὸ κηρίον ἡπλώθη ἐνδυμένος ἐπὶ τῆς κλίνης. Μετά τινα ὅμως λεπτὰ ἤρχισαν νὰ βασανίζωσι τὴν ὄσφρησίν του καὶ νὰ διεγείρωσι βιαίους

[1] Ἴδε σελ. 423.

ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

Ὄνειρο γύρεψες, κι ὄνειρο σοῦ φέρνω, ἐσένα, ποῦ ἂν τὰ πίστευε τὰ λόγια σου Ἐκεῖνος ποῦ μ' ἔστειλε, θὰ σὲ γκρέμνιζε στὴν Κόλαση νὰ ταγίζῃς δαιμόνους μὲ τὴ χολή σου. (Ὁ Στεφανῆς ἁπλώνει τὰ χέρια στὸν ὕπνο του). Μὴν τἀπλώνῃς τὰ χέρια σου. Νὰ καθαριστοῦν πρῶτα αὐτὰ τὰ χέρια μὲ τὸ μύρο τοῦ μαρτυριοῦ. Κοιτάζεις τὴν ὄψη μου, κι ὁ νοῦς σου πετάει τὴν καταφρονεμένη σου τὴν ἀγάπη, ποῦ τὴν ἔχεις ἱερώτερη ἀπ' ἕνα μαρτύριο. Κάλλιο βλέπε τὸ στεφάνι ποῦ φέγγει τριγύρω στὸ πρόσωπό μου. Κάλλιο ἄκουγε τὸν πόνο ποῦ βγαίνει μὲ τὴ φωνή μου. Πόνο, μήτε γιὰ σένα, μήτε γιὰ μένα, μόνο γιὰ τοὺς μύριους ποῦ θὰ τοὺς σκεπάσῃ αὐτὸ τὸ χῶμα. Ὡς πότε θὰ συλλογιέται ὁ ταπεινωμένος αὐτὸς λαὸς τὸ τιποτένιο του τὸ *ἐγώ*, σὰ νὰ μὴν εἶναι στημένος σὲ μαρτύρων ἀμέτρητα κόκκαλα; Ὡς πότε κάθε παιδί του θὰ κατρακυλάῃ μὲ τὰ θολωμένα νερὰ ποῦ τὸν πλημμυρίζουν; Ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι σου καὶ δὲς γύρω σου τοὺς μισοπνιγμένους, κι ἅπλωσε χέρι νὰ τοὺς γλυτώσῃς. Λησμόνησε τὸ ἐγώ σου, καὶ θυμήσου τὰ βασανισμένα τἀδέρφια σου. Φέρνε τους τὴ χαρά, νὰ φεύγῃ ὁ πόνος σου. Ἀγάπησε τὸν κόσμο, νἄχῃς ἀγάπη ποῦ ζούλια δὲν ξέρει, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὴν κλονίσῃ δὲ σώνει. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀρετοῦλά σου, ναί. Μὰ δὲ μὲ γέννησε Δέσπω ἐμένα. Ὁ ἀρραβωνιαστικός μου εἶναι ἀπάνω, τόσο ἀπάνω, ποῦ μήτε τὄνειρό σου δὲν τονε φτάνει. Εἶναι τἀστέρι τῆς καλωσύνης ὁ οὐράνιος αὐτὸς γαμπρός. Ἡ ἀγάπη του ὅρια δὲν ἔχει. Ὅλο τὸν κόσμο τονε χωρεῖ ἡ καρδιά του, ὡς καὶ τὴν Κόλαση μὲ τοὺς ἁμαρτωλούς της. Στόματα γυρεύει νὰ κηρύξουνε στὴ γῆς τὴν ἀληθινὴ τὴν ἀγάπη, χέρια γυρεύει νὰ βοηθήσουν τὰ τυραννισμένα παιδιά του. Βάλε τὰ μαῦρα σημάδια τῆς ἁγιωσύνης, καὶ γύριζε μέσα στὸ δύστυχό μας αὐτὸ χωριό, ποῦ ὁ χάρος εἶναι γραμμένο νὰ τὸ κάμῃ δικό του. Ἄπειρο εἶναι τὸ θανατικὸ ποῦ τοιμάζει, κι ἄπειρη ἀγάπη χρειάζεται. Σήκω, καὶ πάρε τῆς ἀληθινῆς τῆς ἀγάπης τὸ μαῦρο τὸ δρόμο.

(Φεύγει ἡ Ἁγ. Μαρίνα).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (Σηκώνεται, καὶ κοιτάζει γύρω του).

Ἀλήθεια εἶταν ἢ ὄνειρο; Πρόσωπο τῆς Ἀρετούλας, μὰ στάση, φορέματα, στεφάνι, σὰν τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας τὴν εἰκόνα, ἐκεῖ στὸ ξωκκλῆσι. Φωνὴ γυναικήσια, μὲ λόγια Θεοῦ. Λόγια ποῦ τονε σκορπίσανε σὰ μούχλα τὸν πόνο μου. Μένει θλιμμένη ἡ καρδιά, μὰ ἡ ἀπελπισιὰ δὲ χτυπάει πιὰ ἐκεῖ μέσα τἄγρια τὰ φτερά της. Κάθουμουν κι ἄκουγα σὰ φταιξιάρης. Ἀθῶος θαρροῦσα πὼς εἶμουν, κι αὐτὴ θεριὸ μὲ ζωγράφησε. Μάρτυρας, καὶ δαίμονα μ' ἔκαμε. Πῶς εἶχα καλοτυχιὰ καὶ τὴν ἔχασα, κι ὡς τόσο μοῦ τὴν παράστησε ἀθάνατη τὴν καλοτυχιά, γιατὶ θρέφεται μὲ τοῦ κόσμου τὰ βάσανα. Μιλοῦσε σὰ νὰ τριγύριζαν τὸν τόπο μας μεγάλα δεινά. Γιὰ θανατικὰ μοῦ μιλοῦσε. Δίχως ἄλλο ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα, εἶταν, κ' ἦρθε νὰ μὲ γλυτώσῃ δείχτοντάς μου τῆς ἀγάπης τὸ δρόμο. Μαῦρο δρόμο τὸν εἶπε. Μαῦρα τὰ εἶπε καὶ τὰ σημάδια τῆς ἁγιωσύνης. (Συλλογιέται). Τὰ ράσα, τὰ ράσα θὰ μὲ γλυτώσουνε. Μ' αὐτὰ θὰ πηγαίνω νὰ τὴν παρακαλῶ γιὰ ψυχὲς ποῦ θὰ πετοῦνε στὸν ἄλλο κόσμο παράκαιρα. Δίχως ἄλλο κακὸ μᾶς προσμένει. Τὸ πιστεύω, καθὼς πιστεύω τὴ χάρη της. Λόγο δὲν ἔβγαλε ποῦ δὲν εἶχε τῆς ἀλήθειας τὴ δύναμη. Συφορά, συφορὰ θὰ μᾶς ἔρθῃ... Ἴσια στὴ χώρα, στὴ Μητρόπολη. Ἐκεῖ θὰ γείνῃ ἐμένα ὁ γάμος μου. Ἔχε γειά, κόσμε, μὲ τὰ καλά σου, ζήτησα νὰ τὰ κάμω δικά μου, καὶ σὰν ἄμμος γλίστρησαν ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου ἀνάμεσα. Πηγαίνω σὲ κόσμο ποῦ ἂν δὲν ἔχῃ τὶς χάρες σου, ἔχει ὅμως γιατρικὸ γιὰ τὰ βάσανά σου.

(Περνάει ὁ Κεριάκος μὲ μουλάρι μπροστά του).

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Τρέχα, ἔρμο, ποῦ ἀκόμα δὲν ἄρχισες, καὶ μοῦ κάνεις καὶ νάζια. Τρέχα νὰ μὴ σοῦ τὰ κάμω χουσάφι τὰ μπούτια σου. (Χτυπάει τὸ ζῶ). Τρέχα, καψούλικο, τώρα ποῦ τὄχουμε τὸ φεγγάρι. Κουνήσου, ἀνάθεμά σε, ψοφίμι. (Βλέπει τὸ Στεφανῆ).

Καλησπέρα 'φεντικό.— Στάσου, τσαναμπέτικο, στάσου! — Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ φεγγάρι, ἀφεντικό;—Θὰ τὄχουμε ὥσπου νὰ φέξῃ ἢ θὰ μᾶς μαζέψῃ σύννεφα πάλι; — Στάσου, ποῦ νὰ σὲ πάρ' ἡ κατάρα!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Καλησπέρα, Κεριάκο μου. Μὴ φοβᾶσαι γιὰ τὸν καιρό· κι ἃ θέλῃ ὁ Θεός;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Γιὰ τὴ χώρα, νὰ φέρω κι ἄλλα ἄλογα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ. Πάσκισα νὰ στείλω τὸ γυιό μου γιὰ νὰ φάγω καὶ γὼ κεσκέκι, μὰ δὲν τῆς ἦρθε τῆς κερὰ Δέσπως. Θέλει, λέει, νὰ τἄχῃ τὴν ἄλλη μέρα σίγουρο, γιατὶ βιάζουνται. Ἀλλουνοῦ παπᾶ βαγγέλιο κι αὐτὸς ὁ γαμπρός. Νὰ μὴ σοῦ δίνῃ καιρὸ μήτε νὰ χορέψῃς. Ἂς τὸ χαίρεσ' ἡ ἀφεντειά σου, ποῦ θὰ εἶσαι δῶ αὔριο. Ὡς τόσο νὰ μὴν εἶσαι μὲ τὴν παρέα! Τὸν κόσμο χαλνοῦνε στὸν πίσω τὸ μαχαλᾶ.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Εἶμαι γιὰ ταξίδι καὶ γώ. Καὶ γὼ γιὰ τὴ χώρα. Πᾶμε μαζί. Πόσα εἶναι τἀγώγι σου;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἀφεντικό, παζάρια δὲν κάνω. Τὸ ξέρεις τὸ ζῶ μου. Σὰν κοκκώνα πηγαίνει. Παραπάτημα τί θὰ πῇ δὲν τὸ ξέρει. Εἶν' ἀπὸ σόγι κι αὐτό. Ὁ κύρης του εἶταν ὁ μεγαλήτερος γάδαρος τοῦ χωριοῦ.— Στάσου, ἀνάθεμά σε, ψοφίμι!—Παζάρια δὲν κάνω, ἀφεντικό. Κοίταξέ το, ποῦ καὶ καλὰ νὰ ξεκινήσῃ γυρεύει.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Σοῦ δίνω ἕνα φλουρί, σοῦ δίνω κατόπι καὶ τὴν εὐχή μου, Κεριάκο.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἂς εἶσαι καλὰ γιὰ τὸ φλουρί, ἀφεντικό· μὰ ἡ εὐχή, ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ;

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Εἶταν παπᾶς ὁ πατέρας μου, Κεριάκο· γιατί τάχατις νὰ μὴν παπαδέψω καὶ γώ;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Εἶταν παπᾶς, καὶ καλὸς παπᾶς ὁ μακαρίτης, ἀφεντικό. Δὲν τὰ ξέχασ' ἀκόμα τὰ λόγια του τότες ποῦ χήρεψα κ' ἔμεινα μὲ δύο ὀρφανὰ στὸ πλευρό μου. Μὰ τοῦ λόγου σου, ἀφεντικό, παπᾶς, τέτοιο παλικάρι!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἴσια ἴσια παλικάρια χρειάζεται κι ὁ Θεός, καλέ μου Κεριάκο. Πηγαίνω νὰ δώσω στὸ Θεὸ τὴ ζωή μου, καὶ νὰ τὸ πῇς καὶ στοὺς δικούς μου σὰ γυρίσῃς, νὰ ξέρουν ποῦ εἶμαι. Γλίγωρα θὰ μὲ ξαναδοῦν. Ἀλλοίμονο, καὶ γλίγωρα θὰ μὲ χρειαστοῦν. Κάμε τὸ σταυρό σου, Κεριάκο, γιατί μᾶς ἔρχεται μεγάλο θανατικό. Κατέβηκε ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα στὸν ὕπνο μου καὶ μοῦ τὸ φανέρωσε.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ (Ἀφίνει τοῦ χαλιναριοῦ τὸ σκοινὶ καὶ σταυροκοπιέται).

Τὴ χάρη της νἄχουμε! Τί 'ναι τοῦτα ποῦ ἀκούγω! Νὰ γιατί μὲ ξεκούφανε ἀπόψε κι ὁ σκύλος! Τὰ παιχνίδια περνοῦσαν, κι αὐτὸς δός του κι οὔρλιαζε, ὅλο οὔρλιαζε. Ἔσκυψε κ' ἡ κόρη μου νὰ πάρῃ τὴν ἀληκάτη της, καὶ τί νὰ δῇ σιμὰ στὸ λυχνάρι! Τὸ καθρεφτάκι της καταγῆς, καὶ μέσα τὸ πρόσωπό της! τὴ χάρη σου νἄχουμε, ἅγια Μαρίνα μου, ἡ βουρκόλακας εἶναι ὁ θάνατος. — Στάσου, παλιομούλαρο, ποῦ νὰ σὲ κόψῃ περίδρομος!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Κουράγιο, Κεριάκο μου, κ' ἔχει ὁ Θεός. Μὴ χασομεροῦμε τοῦ κάκου. Πᾶμε, καὶ στὸ δρόμο τὰ λέμε. Ἴσως μᾶς λυπηθῇ ὁ Μεγαλοδύναμος. Ἴσως μᾶς στέλνει αὐτὰ τὰ μηνύματα νὰ μᾶς φρονιμέψῃ. Τράβα τὸ ζῶ σου, κι ἀνεβαίνω κάτω κεῖ στὴν πεζούλα.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ (Ἀπὸ μακριά).

Τρέχα. (Πηγαίνουν). Γρουσούζικο, τρέχα ποῦ μοῦ λιμπίστηκες ἀγκάθια τέτοιες ὧρες καὶ σύ.

ΣΚΗΝΗ Δ'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως. Αὐγή.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (Στὸ κατώφλι της).

Ποῦ εἶσαι; Σὲ κουκούλωσε καὶ πῆγε τὸ πάπλωμα σήμερα, ποῦ νὰ σὲ κουκουλώσῃ ὁ χάρος! Τὸ χωριὸ ἄνω κάτω, καὶ σὺ παράθυρο ἀκόμη δὲν ἄνοιξες. (Ἀνοίγει τῆς Πιπινιῶς τὸ παράθυρο).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καλημέρα.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ τὰ καλύψῃς. Κατέβα κάτω νὰ σοῦ τηνε μαυρίσω τὴ ράχη σου, ποῦ μιὰ φορὰ πῆγες νὰ μυριστῇς καὶ σὺ ἀρραβῶνα, καὶ πῆγε στραβὰ ἡ μύτη σου, σὰν τὴ μούρη σου.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ δὲν τὸ βλέπεις, κουτόμυαλη; δὲ βλέπεις πῶς τὸ φοβήθηκαν τὸ παπαδοπαίδι, καὶ μάνη μάνη τὰ ταιριάξανε μ' αὐτὸν τὸν ξένο, μὴν τύχῃ καὶ ρεζιλευτῇ τὸ κορίτσι; Ἔννοια σου δά, καὶ σὰν πῆγα καὶ γὼ στὰ παιχνίδια, νά! — τὰ εἶχα στημένα ταὐτιά μου. Κάτι ἄκουσα, κ' ἔννοια σου.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Καὶ πότες βγῆκες ἐσὺ ψεύτρα νὰ βγῇς καὶ τώρα!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, καημένη! Κάθεσαι τώρα καὶ συλλογιέσαι ποιὸς τἄνοιωσε καὶ ποιὸς δὲν τἄνοιωσε, καὶ δὲ συλλογιέσαι πῶς γίνεται μεγάλος γάμος στὴ γειτονιά. Κ' ἔχουμε νὰ δοῦμε δουλειὲς μὲ φοῦντες! Ὅπου κι ἂν εἶναι ἀρχινάει τὸ στολίδι τῆς νύφης.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Συλλογιέσαι τὸ γλέντι, καὶ δὲν πάει ὁ νοῦς σου στὰ χάλια τῆς δόλιας αὐτῆς ἀρχόντισσας, ποῦ ἔχει μαθὲ ψυχὴ κι αὐτή. Χίλια μεταξωτὰ σεντόνια καὶ παπλώματα δὲν τὴ σκεπάζουν τὴν πίκρα τοῦ χωρισμοῦ.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Τὸ βόλεψαν κι αὐτό, κ' ἔννοια σου. Ὅλα τἄκουσα, καὶ τὰ ξέρω. Νά, — τὰ εἶχα ταὐτιά μου στὸ μαγερειό, σὰν ἔφυγαν τὰ παιχνίδια. Ἄνοιγε τὶς τσίπες μὲ τὴ ματσόβεργα, καὶ τἄλεγε τῆς Γαρουφαλιᾶς ἡ μάννα τῆς Ἀρετούλας. Ὡς τὸ πρῶτο λάλημα παρεστέκουμουν κι ἀνακάτωνα τὸ κεσκέκι.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Μωρὴ καλὰ καὶ μοῦ εἶπες γιὰ λάλημα πετεινοῦ. Εἶδες ἐσύ, λέει, νὰ σηκώνεσαι ἀπὸ τὸ στρῶμα καὶ ν' ἀκοὺς τὴν ὄρνιθά σου νὰ κακναρίζῃ σὰν πετεινός; Καὶ νὰ τῆς φωνάζω, κι αὐτὴ νὰ κακναρίζῃ! Πῆγα καὶ τὴν ἔσφαξα τὴν ἔρμη πρὶ νὰ μᾶς ἔρθῃ κανένα κακό.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καλὰ 'καμες, καημένη, γιατί ξέρεις τί; Δὲ μ' ἀρέσει καθόλου τὸ προψεσινὸ τὄνειρο τῆς κερὰ Δέσπως, ποῦ τὄλεγε τῆς Γαρουφαλιᾶς σὰ σηκώθηκε. Κι' ὅσο τὸ συλλογιέμαι, τὸ πετσί μου ανατριχιάζει. Σὰ νὰ μισοφοβήθηκε, θαρρῶ, κ' ἡ ἀφεντειά της, καὶ ρώτηξε τὸ γυιό της τὸν Κωσταντῆ πῶς ἀνίσως κ' ἔρθῃ πίκρα γιὰ χαρά, ποιὸς θὰ τηνε φέρῃ πίσω τὴν Ἀρετοῦλα. Καὶ τῆς ἔταξε, λέει, ὁ Κωσταντῆς πῶς ὅ τι κακὸ κι ἂν ἔρθῃ, θὰ πάῃ νὰ τηνε φέρῃ πίσω, κ' ἔτσι σύχασε λέει, ἡ καρδιά της. Ὡς τόσο ἀκούγω σύρτα φέρτα ἀπὸ τώρα μὲς στὴν αὐλή τους.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Χμ! Ἔβγα καὶ τρέχα νὰ μὴν τύχῃ καὶ σὲ ξεχάσουν, ποῦ ψυχὴ δὲν ἀφίνεις ἥσυχη μὲς στὴ γειτονιά. Κατέβαινε γλίγωρα, καὶ τὰ λαχτάρησε ἡ κερὰ Δέσπω τὰ μοῦτρά σου. Ἄλλη ἔννοια, βλέπεις, δὲν εἶχε, κι ἄλλη χολὴ τέτοια μέρα.

ΠΙΠΙΝΙΩ (χτυπῶντας τοὺς γρόθους της).

Μωρὴ ζουλεύεις, ζουλεύεις καὶ μοῦ τὰ λὲς αὐτά.

(Χτυπάει τοὺς γρόθους της στραβομουριάζοντας, κ' ἡ Περμαθιὼ τῆς δίνει τύφλες).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Στὸ χαγιάτι τῆς κερὰ Δέσπως. Ἡ νύφη κάθεται στὸ μιντέρι χαμηλοβλεποῦσα, καὶ τὴ στολίζουν τὰ κορίτσια.

ΔΕΣΠΩ, ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΚΟΡΙΤΣΙΑ, γειτόνισσες, κατόπι ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ἀδέρφια καὶ βιολιτζῆδες ἀπ' ἔξω.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Σήμερα λάμπει ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπ' ἡ μέρα.
Σήμερα στεφανώνεται αἴτος τὴν περιστέρα.

ΔΕΣΠΩ (σιγανὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

Ἄχ, αἴτὸς μαθὲς εἶναι καὶ τὴν ἁρπάζει τὴν ἀκριβή μας καὶ πετάει ἀπάνω ἀπὸ κύματα καὶ βουνὰ νὰ τὴν κλείσῃ μὲς στὴ φωλιά του τὴν πλουμιστή μας τὴν περιστέρα.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Νὰ μὴ σ' ἀκούσῃ, κερά μου, ἡ ἀκριβή σου, καὶ ρίξῃ δάκριο ἀπάνω στὰ νυφικά της. Δές την, καὶ πές μου ἂν εἶδες ποτὲς τέτοιον ἥλιο νὰ φέγγῃ. (ἀψὰ) Τραγουδᾶτε, κορίτσια μου, ποῦ νὰ σᾶς δῶ νύφες ὅλες σὰν τὴ ζουλεμένη τὴν Ἀρετοῦλα.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ὄντας σὲ γέννα ἡ μάννα σου ὁ ἥλιος ἐκατέβη,
Καὶ σ' ἔδωκε τὴν ὀμορφιά, καὶ πάλι μετανέβη.

ΠΙΠΙΝΙΩ (ἀπὸ τὴν πόρτα, χαμηλά).

Μωρὴ εἶδες ἐσὺ ποτές σου τέτοιο μακρόρρυδο;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Σκάσε ν' ἀκούσουμε τὰ τραγούδια, μωρή.

ΔΕΣΠΩ (χαμηλὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

Σὰ ψέματα μοῦ φαίνουνται ὅλα, Γαρουφαλιά μου! Εἶμαι σαστισμένη, καὶ δὲν τὸ νοιώθω τὸ μαχαῖρι ποῦ μὲ σφάζει, κι ὅλο μὲ σφάζει. Τὸ ξέρω πῶς μὲ κόβει, κι ὡς ὡς τόσο δὲν πονῶ. Πέτρα ἔγεινα, καὶ δάκριο δὲ στάζουν τὰ μάτια μου.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ὁ Θεὸς μᾶς τὴ δίνει αὐτὴ τὴ χάρη, κερά μου, σὰν πλακώνουνε μεγάλοι καημοί. Εἶναι μεγάλο τὸ ντέρτι σου, κερὰ Δέσπω, μὰ συλλογίσου καὶ τὶς χαρὲς ποῦ σ' ἀπαντέχουνε σὰν ἔρθῃ καμιὰ μέρα ὁ Κωσταντάκης καὶ τηνε φέρῃ μὲ τὸ πρῶτο 'γγονάκι σου. Τί γελᾶτε σεῖς, μαριολοκόριτσα, ποῦ ὁ νοῦς σας εἶναι πιώτερο στοὺς γαμπροὺς παρὰ στὶς νύφες; τάχα νὰ σώθηκαν τὰ τραγούδια σας;

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ἐσένα νύφη πρέπει σου κορώνα στὸ κεφάλι.

(Μπαίνει ὁ Κωσταντῆς).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἀκόμα ἐσεῖς; Ἔρχουνται τὰ παιχνίδια. Ὁ γαμπρὸς κ' ἡ παρέα στὴν ἐκκλησιά. Πᾶνε νὰ καοῦν οἱ μισὲς οἱ λαμπάδες.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ἕνα τραγούδι ἀκόμα, κὺρ Κωσταντάκη μου, καὶ τελειώνουμε. Εἶναι τῆς μάννας αὐτὸ τὸ τραγούδι.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μάννα, βασιλιᾶς γίνουμαι νὰ σὲ βλέπω ἔτσι χαρούμενη. Κοίταξέ την τὴ νυφοῦλα πῶς χαμογελάει κι αὐτή. Πές το τὸ τραγούδι σου, μάννα μου, νὰ γείνῃ χρυσὴ βροχὴ νὰ μᾶς ράνῃ.

ΔΕΣΠΩ

Πῆτε το σεῖς γιὰ τὰ μένα, κορίτσια, γιατί ἀνεβαίνουν κάποτε στὸ λαιμὸ κάτι κόμποι ποῦ τὸ χαλνοῦν τὸ τραγούδι, καὶ θαρρεῖς πῶς ἀκοὺς μυρολόγι. Πῆτε το σεῖς μὲ τὴ γλυκειά σας φωνή. Κάλλιο ν' ἀκούγω τοὺς καημούς μου καὶ νὰ παρηγοριέμαι, παρὰ νὰ τοὺς τραγουδῶ καὶ νὰ πικραίνω κι ἄλλες καρδιές.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (τοῦ Κωσταντῆ).

Ἂς τὸ ποῦν, ἂς τὸ ποῦν τὰ κορίτσια. Καλὸ θὰ τῆς κάμῃ, κὺρ Κωσταντῆ, καλὸ θὰ τῆς κάμῃ.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ (τραγουδοῦν).

Ἀνοίξαν οἱ ἑφτὰ οὐρανοί, τὰ δώδεκα βαγγέλια,
Καὶ πῆραν τὸ παιδάκι μου ἀπὸ τὰ δυό μου χέρια.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (ραντίζοντας μὲ ροδόσταμα τὴ νύφη καὶ τοὺς ἄλλους).

Ἔτσι νὰ σᾶς περεχοῦν οἱ καλοτυχιές, χρυσὴ νυφοῦλα, καὶ διαμαντένια Δέσπω, κι ἀργυρὲ Κωσταντῆ. (Σιμώνουν τὰ παιχνίδια). Σηκωθῆτε πιὰ κ' ἦρθ' ἡ ὥρα. Στὸ καλό, καὶ νὰ μᾶς πολυχρονίσουνε.

(Ἔρχουνται ὡς τὴν πόρτα τὰ παιχνίδια μὲ τὸ Σαράντη, τὸ Θανάση, καὶ μέρος τῆς παρέας. Βγαίν' ἡ νύφη μὲ τὰ κορίτσια, ἀκολουθάει ἡ μάννα μὲ τὸν Κωσταντῆ, τὶς γειτόνισσες κλ. Τὴν ὥρα ποῦ βγαίνει ἡ νύφη, ἀκούγουνται τὰ τραγούδια τῶν βιολιτζήδων ἀπ' ἔξω).

Ὥρα καλὴ νὰ διώσῃ ὁ Θιός,
Καὶ τῶν ἁγιῶν ἡ χάρη,
Νὰ σὲ φυλάγῃ λαμπερή,
Σὰν τάργυρὸ φεγγάρι.

ΣΚΗΝΗ Ϛ'

Ἡ ἴδια σκηνή.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ὕστερα ΚΕΡΙΑΚΟΣ.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ (μοναχή της).

Εἶδα πολλοὺς γάμους, μὰ σὰν καὶ τοῦτον ἄλλο δὲν εἶδα. Πιώτερες κλάψες παρὰ χαρές. Τὸ φαρμάκεψαν τὰ δάκρια αὐτὸ τὸ ροδόσταμα. Δὲν τὴν καταλαβαίνω, μὰ τὸ ναί, αὐτὴ τὴ βιάση. Ἀντὶς νὰ τὴ συνηθίσουν τὴν κακόμοιρη τὴν ἀρχόντισσα στὸν καημό της, νὰ πηγαίνουνε νὰ τὴ σπαράζουνε μέσα σ' ἕνα μερόνυχτο. Καλὰ δὰ ποῦ βρέθηκα νὰ τῆς δώσω καὶ λίγη βοήθεια. Τί θάκανε δίχως ἐμένα καὶ γὼ δὲν ξέρω. Μάτι δὲ σφαλήξαμε ὅλη νύχτα. Κι ἀπόψε τὰ ἴδια πάλι. Ὅσο γι' αὔριο, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἂν τὸ βαστάξῃ ἡ ἀρχόντισσα κι αὔριο, ὁ χάρος νἄρθῃ δὲν ἔχει πιὰ φόβο. Ἡ Παναγιὰ νὰ τὴ δυναμώνῃ τὴ δόλια, νὰ μὴν πάθῃ καὶ τίποτις.

(Μπαίνει ὁ Κεριάκος).

Ἀπὸ ποῦ ξεφύτρωσες ἔτσι γλίγωρα; νὰ μὴν τἄφερες τἄλογα ἀπὸ κανένα χωριό;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Τί χωριὸ καὶ τί ξεχωριό! Ὁληνυχτῆς ταξίδευα μὲ τὸ φεγγαράκι. Πρὶ νὰ βγῇ ὁ ἥλιος ξεκίνησ' ἀπὸ τὴ χώρα, καὶ νά 'μαι τώρα. Ἀμὲ τί θαρρεῖς; Ἔτσι μοναχὰ θὰ γίνεται γάμος, καὶ γὼ θὰ γυρίζω μὲς στὰ βουνά;

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Καὶ δὲ μοῦ λὲς πῶς ξεμωράθηκες καὶ σὺ στὰ γεράματά σου;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Στὰ γεράματά μου εἶδα δυὸ μεγάλα θάματα. Ἕνα, νὰ τρελλαίνεται ὁ κὺρ Κωσταντῆς, καὶ νὰ φαρμακώνῃ τὴ μάννα του, κι ἄλλο, νὰ καλογερεύῃ ὁ Στεφανῆς.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Ὁ Στεφανῆς!

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ναί, ὁ Στεφανῆς! τὸ μορφοπαίδι, ποῦ τὴν ἀγαποῦσε, μωρή, τὴν Ἀρετοῦλα, καὶ πῆγε νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του, κ' ἦρθε, λέει, ἡ Ἁγιὰ Μαρίνα στὸν ὕπνο του καὶ τοῦ εἶπε νὰ γείνῃ καλόγερος,

γιατί θὰ χρειαστῇ παπάδες ὁ τόπος με τὸ θανατικὸ ποὺ μᾶς ἔρχεται.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Τρελλάθηκες, Κεριάκο!

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Μακάρι νὰ εἴταν ὄνειρο τρέλλας, κι ὄχι κορμὶ σπαρταριστὸ ὁ Στεφανῆς ποὺ καβαλίκεψε τὸ μουλάρι μου καὶ κατέβηκε στὴ Μητρόπολη. Μακάρι νὰ εἴταν τῆς πίκρας του σταλαματιὰ τὄνειρο ποὺ εἶδε ψὲς πρὶ νὰ μ' ἀνταμώσῃ, μακάρι νὰ εἴταν ψέμα, καὶ νὰ μὴν ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια μου τέσσερα λείψανα στὴ χώρα ποῦ τὰ κουβαλοῦσαν πρωῒ πρωῒ νὰ μὴν τὰ δῇ ὁ κόσμος καὶ φοβηθῇ.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Χριστέ μου καὶ Παναγιά μου! Τί μέρες μᾶς ἀπαντέχουν καὶ τί κακὸ μᾶς πλακώνει! Ἂς πάψουν οἱ γάμοι κι ἂς ἀρχίσουν τὰ μυρολόγια. Ἂς τὴν ἀφήσουμε τὴν ἀρχόντισσα νὰ μυρολογάῃ καὶ νὰ δέρνεται, νὰ συνηθίσῃ καὶ κείνη καὶ μεῖς γιὰ τὰ χερότερα ποῦ μᾶς φοβερίζουν. (Συλλογιέται). Μὰ πρόσεξε, καημένε, λόγος νὰ μὴ σοῦ ξεφύγῃ. Νὰ ξεκινήσῃ πρῶτα ἡ νύφη, καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χάρο, ἂν εἶναι γραμμένο νὰ φτάσῃ ὡς ἐδῶ τὸ δρεπάνι του. Στὴ χώρα δὲ μένουνε μήτ' ἕνα μερόνυχτο. Πολὺ φόβο δὲν ἔχουν ἐκεῖ. Μ' ἂν τἀκούσῃ αὐτὰ ἡ κερὰ Δέσπω, θὰ τὴν πιάσῃ τρομάρα κι ἀπὸ θανατικὸ μεγαλήτερη. Ἐσὺ καὶ γὼ νὰ τὰ ξέρουμε μοναχά.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἔννοια σου, κι ἄχυρα δὲν τρώγω. Μόνο μιὰ χάρη, Γαρουφαλιά μου. Νὰ μοῦ δώσῃς τοῦ γάμου φαεῖ. Ψοφῶ τῆς πείνας.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Σύρε νὰ περιδρομιαστῇς κάτω στὸ μαγερειό, ποῦ ὁ χάρος μᾶς τριγυρίζει καὶ σὺ φαεῖ συλλογιέσαι. (Βγαίνει ὁ Κεριάκος).

(Μοναχή της).

Κι ὁ καημένος ὁ Στεφανῆς! Σὰ νὰ μυρίστηκα κάτι καὶ γὼ στῆς Καλαματιανῆς τὸ νυχτέρι. Τί κόσμος, τί κόσμος! Πέτρα πάνω στὴν πέτρα κατρακυλάει στὸ κεφάλι σου, καὶ νοῦ δὲ σοῦ ἀφίνει νὰ καταλάβῃς τί χαλασμὸς γίνεται. Τί κόσμος, τί κόσμος! (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Τὴν ἄλλη μέρα πρωΐ. Στὴν αὐλὴ τῆς Δέσπως.

ΚΡΑΛΗΣ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ὕστερα ΚΕΡΙΑΚΟΣ, ὕστερα ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΔΕΣΠΩ, ἀδέρφια.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τὸ γλέντι πῆγε ὡς τὴν ὥρα καλά, χρυσέ μου γαμπρέ, κ' ἡ γριά μας ὕστερ' ἀπὸ τὴ στεφάνωση ξαναχόρεψε κιόλας. Μὰ σήμερα μᾶς ξημερώνει δύσκολη μέρα, καὶ δύσκολη τὴν κάνουν ἀναποδιὲς ποὺ δὲ βγαίνουν ἀπὸ τὸ χέρι μας. Ἀκούγω πῶς στὴ χώρα ἦρθε μεγάλο θανατικό, καὶ μιὰ νὰ τὸ πάρῃ ταυτὶ τῆς γριᾶς, ἄνω κάτω θὰ γείνουμε. Ἐμεῖς τἀδέρφια πρέπει γιὰ καλὸ κακὸ νὰ μείνουμε σιμά της, καὶ νὰ μὴν ἔρθουμε. Ἐσεῖς τραβᾶτε, κι ἀπὸ τἄλογά σας ἴσια στὸ καραβάνι.

ΚΡΑΛΗΣ

Καὶ ποῦθε μᾶς ἦρθαν αὐτὰ τὰ μαντάτα, ἀδερφέ μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ὁ ἀγωγιάτης μᾶς τἄφερε. Τὸ εἶπε τῆς θειὰ Γαρουφαλιᾶς, κι αὐτὴ σὰν τονε σταύρωσε τὸ γέρο νὰ μὴν τὸ πῇ κανενός, καὶ τῆς ἔταξ' ὁ γέρος πῶς θὰ μείνῃ κρυφό, τὸ φύλαξε μέσα της βαθειὰ βαθειὰ σὰν πετραδάκι στὸν πάτο τῆς θάλασσας. Μὰ τὸ πετραδάκι ἄρχισε νὰ μεγαλώνῃ, καὶ μεγάλωσε, μεγάλωσε, ὥσπου ἔγεινε βουνό, κι ἀνέβηκε, καὶ φάνηκε ἀπ' ἔξω μεγάλο ἴσια μ' ἕνα νησί! Ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαποῦσε κι ἄλλος δὲν τὴν ἄκουσε ἐξὸν ἀπὸ μένα. Τὴν ἔδιωξ' ἀπὸ τὸ σπίτι πρὶν ξεσπάσῃ καὶ τινάξῃ καπνοὺς καὶ φλόγες αὐτὸ τὸ βουνό. Ἐμεῖς τώρα πρέπει νὰ μείνουμε στὴ μάννα κοντά. Πῆγα καὶ τῆς εἶπα πῶς γιὰ παρηγοριά της θὰ μείνουμε.

ΚΡΑΛΗΣ

Ἀδερφέ μου, ὅ τι σοῦ λέει ἡ μεγάλη σου γνώση.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γλίγωρα θὰ μ' ἔχῃς στὸ καλορρίζικό σου, καὶ τότες πρῶτα ὁ Θεὸς τἀποσώνουμε τοῦτο τὸ γλέντι. Νὰ ὁ Κεριάκος μὲ τἄλογα ἔξω. Κατεβαίνουν κ' οἱ γυναῖκες. Ἀπὸ τὴν αὐγὴ συγυρίστηκαν ὅλα.

ΚΡΑΛΗΣ

Ἂς πάγω νὰ φιλήσω τὸ χέρι τῆς μάννας, κ' ὕστερα σέρνω γὼ παραμπρός, νὰ μὴν πολυβαστάξῃ τὸ βάσανο. Αὐτὲς οἱ δουλειὲς χρειάζουνται γλιγωράδα. (Πηγαίνει μέσα ὁ Κράλης. Φαίνεται στὴν ὀξόπορτα ὁ Κεριάκος).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἕτοιμα ὅλα, Κεριάκο;

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ὄξω εἶναι τἄλογ' ἀφεντικό, κι ὅλα τὰ προικιὰ φορτωμένα. Ἔχουμε, λέει, καὶ κρύους κιοφτέδες γιὰ τὸ μισὸ δρόμο.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αὐτὸ σώνει γιὰ νὰ γείνουν ἀστραπὴ τἄλογά σου ὡς τὰ μισά. Πάρε αὐτὸ τὸ φλουρί, γιὰ νὰ τρέξουνε γλίγωρα ὡς τὸ τέλος. (Χαμηλά). Καὶ κοίταξε νὰ μὴν ἀργοπορήσετε μὲς στὴ χώρα. Ἴσια στὸ καραβάνι, κι' ἀπὸ μέρος ποῦ νὰ μὴ φαίνουνται λείψανα.

ΚΕΡΙΑΚΟΣ

Ἔννοια σου, ἀφεντικό, μὴ φοβᾶσαι.

ΚΡΑΛΗΣ (Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι βιαστικά).

Ἔχε γειά, Κωσταντῆ μου. (Φιλιοῦνται).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Στὸ καλό, ἀδερφέ, κι' ὁ Θεὸς μαζί σου.

(Βγαίνει ὁ Κράλης μὲ τὸν Κεριάκο ἀπὸ τὴν ὀξόπορτα. Τὴν ἴδια στιγμὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι μὲς στὴν αὐλὴ ἡ Ἀρετοῦλα, κ' ἡ Δέσπω βασταγμένη ἀπὸ τὸ Σαράντη καὶ τὸ Θανάση).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Κωσταντῆ μου, ἄχ, Κωσταντῆ μου! Πηγαίνω, καὶ σᾶς ἀφίνω!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πνίξε τὸν πόνο σου, Ἀρετοῦλα, πνίξε τον γιὰ τὸ χατίρι τῆς μάννας μας. (Τὴν ἀγκαλιάζει).

ΔΕΣΠΩ

Σώπασε, κόρη μου, κι ἄφησέ τα μένα τὰ μυρο-

λόγια. Μὴν κλαῖτε, παιδιά μου, ἂν κλαῖτε σεῖς καὶ στενάζετε, ἡ μάννα σας τί θὰ κάμῃ! Δόστε τα μένα τὰ δάκριά σας ποῦ δὲ μοῦ ἔμειναν τῆς κακόμοιρης! Δόστε μού τα νὰ κλάψω καὶ νὰ τὴν πλημμυρίσω αὐτὴ τὴν αὐλή, ποῦ ἀνάθρεψα τὴ μονακριβή μου.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

('Αφίνει τὸν Κωσταντῆ, καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας. Τἀδέρφια στέκουνται δακρισμένα).

Μαννοῦλα, μαννοῦλα, τί μεγάλο κακὸ ποῦ μᾶς ἦρθε! Ποιὸς τὄλεγε τότες ποῦ μὲ φεγγαροχτένιζες καὶ μιλούσαμε γιὰ χαρές, πῶς οἱ χαρὲς αὐτὲς εἶταν πίκρες ποῦ 'ταίρι δὲν ἔχουν, — οἱ πίκρες τοῦ χωρισμοῦ.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (παίρνοντας τὴν 'Αρετοῦλα ἀπὸ τὸ χέρι).

'Αρετοῦλα, λυπήσου τὴ μάννα μας, λυπήσου τἀδέρφια σου, ποῦ εἴμαστε καὶ μεῖς αἷμά της. Γιὰ τὸ δικό σου καλὸ γίνετ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Πολλὲς αὐγὲς δὲ θὰ φέξουν, καὶ θὰ κάθεται βασίλισσα μὲς στἀρχοντικό σου. Τρεῖς μῆνες, καὶ θὰ μ' ἔχῃς κοντά σου καὶ θὰ λάμπ' ἡ χαρὰ στὸ τρυφερὸ πρόσωπό σου.

(Ξεκινάει κατὰ τὴν ὀξόπορτα μὲ τὴν 'Αρετοῦλα).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Σἀφίνω, γλυκό μου σπιτάκι, καὶ σεῖς λουλούδια καὶ βότανα ποῦ σᾶς γλυκοπότιζα. μαραθῆτε πιὰ τώρα καὶ σεῖς, σὰν ἐμένα ποῦ μὲ ξερρίζωσαν ἀπὸ τἀγαπημένο μου χῶμα νὰ μὲ φυτέψουνε στἄχαρο τὸ περιβόλι τῆς ξενιτειᾶς. (Βγαίνει μὲ τὸν Κωσταντῆ).

ΔΕΣΠΩ (ἀκολουθῶντας ἀκκουμπησμένη στοὺς ὤμους τοῦ Σαράντη καὶ τοῦ Θανάση).

Ἄνοιξε, οὐρανέ, καὶ δές μας, καὶ πὲς ἂν εἶδες λείψανα νὰ βγαίνουν ἀπὸ σπίτι μὲ τόση θλίψη, ἂν ἄκουσες ποτέ σου πικρότερα μυρολόγια. Πές μου ἂν εἶδες μάννα νὰ τὴ σφάζῃ μεγαλήτερος πόνος, σὰν κι αὐτὴ τὴ μάννα, ποῦ ἄλλο κρῖμα δὲν τὴ βαραίνει παρὰ ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἀγοριοῦ της, ἀγάπη, ποῦ γιὰ χάρη της στέλνω μονάκριβη κόρη στὰ μαῦρα τὰ ξένα. Ἄχ, καὶ νἄξερα, κόρη μου, πῶς θὰ μὲ συχωρέσῃς γι' αὐτὸ τὸ κρῖμα, κι ἂς πέθαινα, ἂς πέθαινα νὰ μὴν κλαίγω τὴ στέρησή σου.

(Γέρνει τὸ κεφάλι της στοῦ Σαράντη τὸν ὦμο. Ὁ Σαράντης κι ὁ Θανάσης τὴ βγάζουν περπατῶντας σιγά).

[Ἕπεται τὸ τέλος] Α. Ε.

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΘΑΛΑΣΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ[1]

Λάβωμεν ἓν παράδειγμα μεταξὺ πλείστων, ὅπως καταδείξωμεν ἐμφανέστερον τὸν τρόπον τῆς δεσποζούσης σήμερον ἐργασίας.

Οἱ κοινοὶ καρκίνοι, οἱ ἁπανταχοῦ ἐν ταῖς ἀκταῖς ἀπαντῶντες, φέρουσι συνήθως κρεμάμενον ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτῶν σάκκον τινὰ ὑποκίτρινον, ὃν οἱ ἁλιεῖς νομίζουσιν, ὅτι εἶναι ᾠὸν αὐτῶν. Ὁ σάκκος οὗτος πραγματικῶς εἶναι παράσιτον καὶ παράσιτον παράδοξον, οὗτινος ἡ ὕπαρξις μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἦτο αἴνιγμα. Ἕνεκα τοῦ σχήματος αὐτοῦ τὸ παράσιτον ἐκλήθη *σακκίδιον (sacculina)*. Ἐὰν δὲ διὰ μαχαιριδίου διανοίξωμεν τοῦτο, βλέπομεν ἐξερχομένας μυριάδας νυμφῶν νηχομένων, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς πλείστας τῶν κατωτέρων Μαλακοστράκων, ὅτι τὸ σακκίδιον, καίτοι σφαιρικὸν ἔχει σῶμα, πρέπει νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν Ἀρθρωτῶν ζῴων. Πῶς ὅμως τὸ ζῷον τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ διάγει βίον ἐλεύθερον, καθίσταται εἶτα προσκεκολλημένον; Πῶς κατορθοῖ νὰ διατρυπᾷ τὸν παχὺν θώρακα τοῦ καρκίνου, ἐφ' οὗ ἀναπτύσσεται; Πῶς μετασχηματίζεται ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ζῷον, ὅπερ ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου αὐτοῦ εἶναι συμμετρικώτατον, καὶ λαμβάνει μετὰ ταῦτα μορφὴν τόσῳ τερατώδη;

Ἰδοὺ τὰ ζητήματα, ἅπερ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπησχόλουν τοὺς φυσιοδίφας. Τὸ πρόβλημα ἐλύθη ἐσχάτως ἐν τῷ Ζωολογικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Roscoff διὰ τῶν ἐρευνῶν ἐπιδεξίου ἐρευνητοῦ τοῦ κ. Yves Delage, νῦν καθηγητοῦ ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων.

Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ ἀνακάλυψις αὕτη εἶναι ἡ ὡραιοτέρα τοῦ ἐπιθαλασσίου τούτου ἐργαστηρίου, καταδεικνύουσα ὁποῖα δύναται ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

Ἡ ἀνατομικὴ τοῦ ἀκμαίου σακκιδίου καταδεικνύει, ὅτι ὁ κρεμάμενος ὑπὸ τὸν καρκίνον σάκκος εἶναι μέρος μόνον τοῦ παρασίτου. Τοῦτο στηριζόμενον εἰς τὰ περιβλήματα τοῦ ξενίζοντος διὰ βραχέος ποδίσκου, ἐξακολουθεῖ ἐσωτερικῶς διὰ πολλῶν ῥιζοειδῶν προσεκβολῶν, αἵτινες διακλαδίζονται: ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τοῦ καρκίνου, ἐπὶ τοῦ ἥπατος, τῶν μυῶν αὐτοῦ κτλ., διατρέχουσαι οὕτως εἰπεῖν ἅπαντα τὰ ὄργανα αὐτοῦ, ἀφ' ὧν ἀντλοῦσι τὰς θρεπτικὰς οὐσίας τὰς ἀναγκαίας εἰς τὴν αὔξησιν αὐτοῦ.

Ὅσον ὀχληρὸς καὶ ἂν ᾖ τοιοῦτος σύντροφος, ὁ καρκίνος οὐδόλως δεικνύει, ὅτι ὑποφέρει, ἀλλὰ τὸν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἁπανταχοῦ.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραγωγῆς τὸ σακκίδιον γεννᾷ νεαρά, ἅτινα οὐδόλως ὁμοιάζουσιν αὐτῷ. Ταῦτα εἶναι μικροσκοπικὰ ζῳάρια, ἔχοντα ἕνα μόνον μεσαῖον ὀφθαλμόν, ζεῦγος κεραιῶν καὶ δύο ζεύγη ποδῶν δικώπων, δι' ὧν ἐξορμῶσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ. Αἱ νύμφαι αὗται στερούμεναι στόματος καταναλίσκουσιν ἐναπόθεμά τι τροφῆς, ὅπερ ἐν αὐταῖς φέρουσι, καὶ ὑπομένουσι σειρὰν ἀπεκδορῶν, μεθ' ἑκάστην τῶν ὁποίων τὸ ζῷον ἀναφαίνεται τελειότερον κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὸ σῶμα, ὅπερ μετ' ὀλίγον παρουσιάζει ἐντομάς, ἐφ' ὧν γεννῶνται νέα ζεύγη ποδῶν. Ὅταν οἱ πόδες κατασταθῶσι δώδεκα, τὸ σακκίδιον ἄρχεται ἀναζητοῦν ξένον τινά, πάντοτε καρκίνον, ἐκλέγον τοῦτον νέον καὶ οὐχὶ τόσον σκληρόν· εἶτα προσκολλᾶται ἐπ' αὐτοῦ διὰ τῶν κεραιῶν αὐτοῦ καὶ ἰσχυρῶς στηρίζεται ἐπί τινος τριχὸς τῶν κνημῶν αὐτοῦ, παρὰ τὴν ἄρθρωσιν, ἔνθα τὸ δέρμα δὲν εἶναι τόσον σκληρόν. Διότι, ὅπως ἐξακολουθήσῃ νὰ ζήσῃ τὸ μικρὸν ζῳάριον, ὀφείλει νὰ διατρήσῃ τὸν ὁπλισμὸν τοῦ καρκίνου καὶ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ.

[1] Τέλος· Ἴδε σελ. 433.

Τὰ Κύθηρα

Πρὸ τοῦ κ. Delage οὐδεὶς ἐγνώριζε κατὰ τίνα τρόπον εἰσχωρεῖ τὸ ζῷον ἐν τῷ καρκίνῳ. Ἡ ἰδέα μεταναστεύσεως τοῦ σακκιδίου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ θύματος δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς οὐδένα, πολλοὶ δ' ἐσφάλλοντο, ἀναζητοῦντες τὴν νύμφην ὑπὸ τὴν κοιλίαν, ἔνθα ἀπαντᾷ τὸ ἀκμαῖον ζῷον. Ὁ κ. Delage δι' ἐπιμόνων παρατηρήσεων κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ σακκίδιον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν κοιλίαν, εἰσχωρεῖ διὰ τοῦ ποδός, καί, πρὶν ἐπιφανῇ ἔξωθεν, διάγει βίον ἐσωτερικὸν κεκρυμμένον.

Ἅπαξ προσκολληθὲν εἰς τὸν πόδα τοῦ καρκίνου τὸ σακκίδιον μεταβάλλεται τὰ μέγιστα. Πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος σχηματίζεται κεντρίον, δι' οὗ διατρυπῶν διανοίγει εἰς ἑαυτὸ ὁδὸν ἀνὰ μέσον τῶν περιβλημάτων τοῦ καρκίνου. Κατὰ τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον ἀγῶνα πλεῖστα σακκίδια ἀπόλλυνται· ὅταν ὅμως κατορθώσῃ τοῦτο, τὸ παράσιτον ἐξασφαλίζει ἑαυτῷ βίον ἄνετον ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὸ σακκίδιον κατασταθὲν ἐσωτερικὸν πάσχει ὁλοσχερῆ ἀνανέωσιν· ἅπαντες οἱ ἱστοὶ αὐτοῦ ὑγροποιοῦνται, ὅπως μετ' ὀλίγον ἀνασυστῶσι βαθμηδόν. Τοῦτο μετατίθεται βραδέως ἀνὰ μέσον τῆς κοιλότητος τοῦ σώματος τοῦ καρκίνου, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κοιλίας αὐτοῦ, ἔνθα παχυνόμενον σχηματίζει ἐξοίδημα ἐν ἀρχῇ μικρόν, βαθμηδὸν ὅμως αὐξανόμενον καὶ λαμβάνον μέγεθος λεπτοκαρύου.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ περιέργου τούτου ζῴου. Ἂν ἡ Ζῳολογία ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν παρατήρησιν, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν ἡ ἀνατομικὴ καὶ ἡ ἐμβρυολογία καὶ τὰ περίεργα φαινόμενα τῆς νεανικῆς διαβιώσεως τοῦ ζῴου, ἅτινα διεξήλθομεν; Ἂν μὴ ὑπῆρχον τὰ ἐπιθαλάσσια ἐργαστήρια, θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀποκαλυφθῶσιν ἅπασαι αὗται αἱ ἀλήθειαι;

Καὶ μήπως εἶναι μόναι;

Μήπως ἐν τῷ ἐπιθαλασσίῳ ἐργαστηρίῳ τῆς Ὀδησσοῦ ὁ Kowalewsky δὲν συνήγαγε τὰ στοιχεῖα τῆς διαπλάσεως τοῦ **Ἀμφιοξέως** καὶ τῶν **Χιτωνωτῶν**, ἐξ ὧν τοσαύτη διεχύθη λάμψις ἐν τῇ Ζῳολογίᾳ καὶ διεφωτίσθη ἡ τῶν Σπονδυλωτῶν ἱστορία;

Ὁ ἀγνοῶν τὰ θαλάσσια ζῷα, λέγει ὁ Κάρολος Vogt, δὲν δύναται νὰ καλῆται Ζῳολόγος.

Τοιαύτης οὔσης τῆς νεωτέρας Ζῳολογίας, καθορῶντες τὴν πέριξ ἡμῶν παντελῆ ἔλλειψιν μέσων, δὲν ἐννοοῦμεν μηδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀπελπισθῶμεν· βεβαίως τελευταίως τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐπιτρέπουσιν ἔξοδα πολλά· ἀλλ' ἐκ τῶν μικρῶν ἐκείνων, ἅτινα δύναται νὰ παρέχῃ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ εἰς τὴν φιλομουσίαν τῆς Κυβερνήσεως στηριζόμενοι, ἐλπίζομεν, ὅτι τὰ πάντα θὰ ἐπιτευχθῶσι καὶ ἡ ἡμετέρα ἕδρα θὰ ἔχῃ ἴσως τὸν ἐπιθαλάσσιον αὐτῆς σταθμὸν ἐν Φαλήρῳ. Διότι, τίς οἶδεν, ἂν ὁ ἀοίδιμος εὐεργέτης τοῦ Πανεπιστημίου Δωρόθεος ὁ Σχολάριος κληροδοτῶν τῷ Πανεπιστημίῳ τὰς ἐν Φαλήρῳ οἰκίας, δὲν ἐνεπνεύσθη πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς Θεᾶς ἐπιστήμης, προσενεγκὼν ταύτῃ τὸ μέλλον ἐνδιαίτημα πρὸς εὐχερεστέραν καὶ σημαντικωτέραν ταύτης λειτουργίαν;

Πρὸ τούτου ὅμως θὰ διοργανώσωμεν τελειότερον τὰ τοῦ Φυσιογραφικοῦ μουσείου οὕτως, ὥστε οἱ ἐφιέμενοι νὰ συμπληρῶσι τὰς ἐκ τῆς διδασκαλίας γνώσεις των δι' αὐτοψίας τῶν ζῴων. Θὰ ἐπιτευχθῇ δὲ καὶ ἡ ἵδρυσις ζῳολογικοῦ ἐργαστηρίου ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλης τινὸς ἐργασίας, ἐντὸς μικροῦ συντελεσθησομένης.

Τὰ ἐργαστήρια ἀποτελοῦσι τὴν καρδίαν τῶν Πανεπιστημίων· ἐν αὐτοῖς ὁ φοιτητὴς διδάσκεται τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων, τῶν ἀντιδραστηρίων, γυμνάζεται ἀνατέμνων διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς καὶ μανθάνει ἁπάσας τὰς μεθόδους τῆς ἐπιστήμης. Ἄνευ τοιούτων νῦν δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ Πανεπιστήμιον. Διότι τὰ Πανεπιστήμια δὲν εἶναι μόνον ἡ πηγὴ τῶν ἡμετέρων γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς αἱ γνώσεις ἡμῶν καλλιεργοῦνται καὶ διατηροῦνται. Πράττοντες οὕτω πιθανὸν νὰ ἐξεγείρωμεν τοὺς ἐπικριτάς· διότι ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις καιροῖς εἰς πολλῶν τὸν νοῦν παρ' ἡμῖν ἐπῆλθε τὸ ἐρώτημα πρὸς τί αἱ ἐπιστῆμαι; Οἱ πολλοὶ μετροῦσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῶν ὠφελίμων ἐφαρ-

μογῶν αὐτῆς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιστήμη εἶναι σπουδαιοτέρα, ὅταν προσφέρῃ τῷ ἀνθρώπῳ πρακτικήν τινα ὠφέλειαν.

Ἀλλ' «Ἐπιστήμη καλλιεργουμένη, λέγει ὁ Janssen, ἀποκλειστικῶς χάριν τῶν ἐφαρμογῶν τάχιστα θέλει καταπέσει· ἡ δὲ κατάπτωσις θὰ ἐπέλθῃ τόσον ῥαγδαία, ὥστε ἡ καταπεσοῦσα ἐπιστήμη οὐδεμίαν πλέον θὰ παράσχῃ ἄμεσον ὠφέλειαν, ἣν ἐξ αὐτῆς ἀνέμενον». Σήμερον ἡ βιομηχανία στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐφαρμογαὶ ἐπέρχονται ἐκ τῆς ὑπερχειλιζούσης ἐπιστήμης. Ἀναπτύξωμεν ἐν πρώτοις τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην καὶ τότε τάχιστα θὰ ἐπέλθωσιν ἐκ ταύτης τὰ χρήσιμα ἡμῖν. Τινὲς ἐπαναλαμβάνουσιν, εἰς τί χρησιμεύει ἀφῃρημένη τις ἀνακάλυψις; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, τὴν πάντοτε γινομένην καὶ ἐπαναλαμβανομένην, ἀπήντησεν ὁ Faraday λέγων: εἰς τί χρησιμεύουσι τὰ νεογέννητα; καὶ ἐν τούτοις τὰ νεογνὰ δὲν εἶναι τὰ κέντρα, πρὸς ἃ συγκεντροῦνται αἱ ἐλπίδες, τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον, τὸ συμφέρον αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους, ὅπερ ἐνδιαφέρεται, ὅπως εἰς τὸ μέλλον ἀπολαύσῃ πολίτου ὠφελίμου;

Αἱ ἀναγκαῖαι διανοητικαὶ δυνάμεις δι' ἀνακάλυψίν τινα καὶ τὴν ἐφαρμογὴν σπανίως ἀπαντῶσιν ἡνωμέναι ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Ὁ ἐπιστήμων ἀναζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ αἴτια καὶ τὰς σχέσεις τῶν φαινομένων, ὁ ἐφευρέτης προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἐφαρμογὰς νεωτέρας καὶ ἐνεργητικωτέρας. Ἐνίοτε ὁ ἐφευρέτης χωρὶς νὰ ᾖ ἐπιστήμων ἐπιτυγχάνει· πόσον ὅμως εἶναι ἀποτελεσματικώτερα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἂν ἐννοῇ τὸ αἴτιον τῶν ἐνεργειῶν, ἃς ἐπιζητεῖ νὰ παράγῃ.

Τὰ ἔθνη ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας αὐτῶν ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ μεγάλου πληθυσμοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν βιομηχανιῶν. Βραδύτερον ἡ κατάστασις αὕτη δὲν ἀρκεῖ, πρέπει νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν νοημοσύνην των πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. «Τὸ ἔθνος, ὅπερ προσπαθεῖ πλειότερον ὅσον τὸ δυνατὸν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, προώρισται νὰ καταστῇ τὸ πρῶτον ἔθνος τοῦ κόσμου, λέγει ὁ Playfair, ἂν μὴ σήμερον, βεβαίως ὅμως αὔριον».

Ἡ ἀνάπτυξις λοιπὸν τῆς ἐπιστήμης εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος τῆς εὐημερίας ἔθνους τινός, τὸ δὲ ἔθνος, τὸ παραμελοῦν τὴν ἐπιστήμην, μοιραίως θὰ ἐξαφανισθῇ, διότι δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ. Ἡ σχέσις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανίας θὰ καταστῇ στενωτέρα, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται πλειότερον ἐν τοῖς σχολείοις καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευσις. Καθ' ἣν ἡμέραν ἐκπαίδευσις ὀρθὴ ἐπιχύσει τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτα ἐν τοῖς σχολείοις καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ, οἱ ἐργαζόμενοι εἰς πρόοδον τῆς ἐπιστήμης ἔσονται σπανιώτεροι, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἔσται ἴσος πρὸς τὸν τῶν ῥητόρων καὶ τῶν πολιτευομένων.

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ οἱ διδάσκαλοι οὐδέποτε ἐξέλιπον οἱ δὲ μαθηταὶ εἶναι ὀλιγάριθμοι. Πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν στράτευμα ὅλον βαδίζον ὄπισθεν αὐτῶν. Οὕτως ἐργάζεται ἡ Γερμανία, πρὸς τοιοῦτόν τι τείνει ἡ Γαλλία. Πρὸς τοῦτο πρέπει ἡ ἐκπαίδευσις τῆς χώρας ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐποχῆς.

Αἱ ἀφῃρημέναι ἀνακαλύψεις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὰ θεμέλια τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐνδιαφερόμενος ὀφείλει νὰ καταγίνηται, ὅπως προοδεύσῃ ἡ ἐπιστήμη καὶ οὐχὶ χάριν μόνον τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῆς. Ἡ ἀμάθεια δύναται νὰ βαδίζῃ ὄπισθεν τῆς ἐπιστήμης φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ πυρσοῦ αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέποτε μόνη δύναται νὰ παρακολουθῇ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ὅπως τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, οὐδέποτε ἀπόλλυνται. Τὸ ἄθροισμα τῶν κτηθεισῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἀποτελεῖ τὸν διανοητικὸν θησαυρόν, ὃν αἱ γενεαὶ κληροδοτοῦσιν ἀλλήλαις.

Αἱ ἀρεταί, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ μεγαλεῖον ἀνδρός τινος, ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρως, ἡ ὑπερηφανία μετριαζομένη ὑπὸ τῆς λογικῆς, ἡ μνήμη, ἡ τὰ γεγονότα πρὸς ἄλληλα συναρμολογοῦσα, ἅπαντα ταῦτα τὰ προτερήματα ὀφείλει ὁ ποιητής, ὁ φιλόσοφος, ὁ φιλόλογος καὶ ὁ ἐπιστήμων νὰ σπουδάσῃ, νὰ ἐξασκήσῃ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ βίῳ. Ἡ ἐπιστήμη δὲν πρέπει νὰ ἐξοβελίζηται ἀπὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας, διότι ἡ χώρα ἔχει ἀνάγκην ἐπιστημόνων, ὅπως εὐδαιμονήσῃ. Εἶναι ἀνάγκη, διότι ἡ ἐπιστήμη τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ· πρέπει αὕτη νὰ προοδεύῃ ἀενάως.

Οἱ ἐπιστήμονες ὀφείλομεν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ κράτος αὐτῆς καὶ χρησιμεύωμεν ὡς σκαπανεῖς.

Ἡ ἀνθρωπίνη πρόοδος ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμοιώθη τῇ ἐπιστήμῃ, ὥστε φαίνονται ἀμφότεραι ὅροι ἀπαραίτητοι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ περιοριζόμεθα μιμούμενοι τελειότητα, κτηθεῖσαν ἄλλοτε, καὶ ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερβῶμεν.

Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀγνοεῖ τοιαῦτα ὅρια. Ὅτε διελύθησαν τὰ σκότη τοῦ μεσαίωνος, ἡ διάδοσις τῶν γραμμάτων, ἡ ἀνακάλυψις ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Νῦν ὅμως ἡ λαμπροτέρα διδασκαλία, ἡ ἀνακάλυψις τῶν περιφημοτέρων χειρογράφων οὐδεμίαν ἐπήρειαν θὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας ζωῆς, οἵαν αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Stephenson, τοῦ Edisson, τοῦ Pasteur. Αἱ γνώσεις ἄνευ ἐπιστήμης ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῆς κοινωνίας εἶναι ἀνίκανοι ν' ἀνυψώσωσιν ἔθνος τι.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, φίλη νεότης, ***ἡ πολιτεία ἔταξεν ἡμᾶς ὁδηγούς· ἀλλὰ κυρίως εἰς ὑμᾶς οἱ πάντες ἔχουσιν ἀνατεθειμένας τὰς ἐλπίδας αὐτῶν, πεποιθότες, ὅτι διὰ τῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ προσηλώσεως ὑμῶν θὰ ἀποδείξητε, ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο, ὅπερ ἦτό ποτε μέγα, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα τοῦ μεγαλείου, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἄλλοτε ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ προεπορεύθη τῶν ἐθνῶν, δὲν θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν ταssομένη ἐν τῇ οὐραγίᾳ.***

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ[1]

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ροΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

Δ'.

Ἡ περαιτέρω διαμονὴ εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, ὅπου τὰ πάντα ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην του τὴν ἀπιστίαν τῆς Μαρίας ἀπέβαινεν ἀφόρητος εἰς τὸν Ὀλιβιέρον. Ποῦ ὅμως νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἐνῷ ἐρράγιζε τὰς πέτρας τὸ ψῦχος; Ἔπειτα ἡ κατάστασίς του ἦτο ἀθλία. Αἱ διαδεχθεῖσαι τὴν πάλην πρὸς τὸ δηλητήριον φοβεραὶ συγκινήσεις εἶχον ἐξαντλήσει τελείως τὰς δυνάμεις του. Τὸ αἷμα αὐτοῦ θερμαινόμενον ἀπὸ δύο ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔβραζεν εἰς τὰς φλέβας του, τὰς τοσοῦτον ἐξογκωθείσας ὥστε διεγραίνοντο ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ μετώπου του ὡς γαλανὰ κορδόνια.

Ἐλπίζων ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ αὐτοῦ κόπωσις ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ στιγμάς τινας ὕπνου, ἐξηπλώθη ἐπὶ δύο καθισμάτων, ἀφοῦ ἔσβυσε τὸ κηρίον. Ἀλλ' ὁ ὕπνος δὲν ἤρχετο καὶ τὸ σκότος ἤρχισε νὰ φεγγοβολῇ. Μάτην ἔκλειε τὰ βλέφαρα καὶ ἐπέθετεν ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας. Τὸ σκότος ἐξηκολούθει νὰ ἦναι φωτεινόν. Διὰ τῶν κλειστῶν παραπετασμάτων τῆς κλίνης ἔβλεπε τὰ δύο προσκεφάλαια καὶ ἐπ' αὐτῶν δύο κεφαλὰς νέας καὶ ὡραίας, τῶν ὁποίων τὰ χείλη ἡνοῦντο εἰς ἀτελεύτητον φίλημα, τὰς κεφαλὰς τοῦ Οὐρβάνου καὶ τῆς Μαρίας. Μὴ ἀντέχων εἰς τοιαύτην ὀπτασίαν ἐσύρθη ἕρπων εἰς τὴν ἑστίαν καὶ ἥναψε πάλιν τὸ κηρίον. Τὸ φῶς ἐδίωξε τὰ φαντάσματα καὶ ὁ Ὀλιβιέρος ἔμεινε ἐπί τινας στιγμὰς ἡσυχώτερος. Ἀλλ' αἴφνης ἐβόμβησεν εἰς τὰ ὦτά του ὁ ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων ἦχος δύο φωνῶν, ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀμετάβλητος διάλογος τῶν ἐναγκαλιζομένων ἐραστῶν. Ἡ ἠχὼ τοῦ θαλάμου ἐπανελάμβανε τοὺς διακοπτομένους ὑπὸ στεναγμῶν καὶ ἐπιφωνημάτων στερεοτύπους κοινοὺς τύπους, διὰ τῶν ὁποίων ὑμνεῖται ἡ γλυκυτάτη τῶν ἐπὶ γῆς ἀπολαύσεων, καὶ οἱ οὕτω διαλεγόμενοι ἦσαν ὁ Οὐρβᾶνος καὶ ἡ Μαρία.

Ὑπάρχει δημώδης παροιμία ἐξομοιοῦσα τὸν πόνον τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ἐραστῶν. Ἡ παρομοίωσις εἶναι ἴσως χυδαία, ἀλλὰ καὶ ἀκριβεστάτη. Ἡ ἐρωτικὴ ὀδύνη εἶναι ἡ ὀξυτάτη τῶν ψυχικῶν ὡς ἡ ὀδονταλγία τῶν σωματικῶν. Ἡ ἔντασις ἀμφοτέρων εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἂν δὲν ὑπέκειντο εἰς διαλείμματα ἢ ἂν παρετείνοντο ἐπὶ πολὺ θὰ ἀπέληγον ἀφεύκτως εἰς θάνατον ἢ παραφροσύνην. Οὐδὲ περιορίζεται εἰς μόνην τὴν ὀξύτητα ἡ ὁμοιότης, ἀλλ' ἔχουσι κοινὸν καὶ τὴν ἔλλειψιν οἴκτου πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν σπαρασσομένους. Πάντες λυποῦνται καὶ σπεύδουσι νὰ περιποιηθῶσιν ἢ νὰ παρηγορήσωσι τὸν πάσχοντα ἐκ περιπνευμονίας ἢ στερηθέντα τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἂν ἔχασε τὴν ἐρωμένην του ἢ πονεῖ τοὺς ὀδόντας ἀρκοῦνται νὰ ψιθυρίσωσι: «Περαστικά», καὶ ἀπέρχονται ὑψώνοντες τοὺς ὤμους. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο νοσημάτων διαφορὰ περιορίζεται εἰς μόνην τὴν θεραπευτικήν. Ἡ ὀδονταλγία ὁδηγεῖ εἰς τὸν ὀδοντοϊατρόν, ὅστις ἐκριζώνει μετὰ τοῦ ὀδόντος καὶ τὸν πόνον, ἐνῷ δὲν ὑπάρχει ψυχικὴ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ἐρωτικοῦ ἄλγους χειρουργία. Τὸ δραστικώτατον τῶν κατ' αὐτοῦ φαρμάκων, τὸ εὑρεθὲν πολὺ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὁμοιοπαθητικῆς θεραπείας, εἶναι ἄλλος ἔρως, ἤτοι ἄλλος πόνος. Πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ ποίησις, ἀλλὰ τότε τὸ ἰατρικὸν εἶναι χειρότερον τοῦ νοσήματος, διότι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ ποίησις παρὰ τὸ αὐτὸ νόσημα, ὀλιγώτερον μὲν ὀξύ, ἀλλὰ χρόνιον καὶ ἀνίατον.

Ὡς εἶχε φράξει τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ, οὕτω ἔφραξε καὶ τὰ ὦτα διὰ νὰ μὴν ἀκούῃ, ἀλλ' ὁ ἦχος τῶν δύο ἐκείνων φωνῶν ἐξηκολούθει νὰ σπαράσσῃ τὴν ἀκοήν του. Ἐκυλίσθη τότε δάκνων τοὺς γρόνθους του ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐδάφους, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε ν' ἀκούῃ τὰς αὐτὰς λέξεις, τῶν ὁποίων ἑκάστη συλλαβὴ εἰσέδυεν ὡς αἰχμὴ βέλους εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐγερθεὶς ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ σωρευθὲν ἐπὶ τοῦ χείλους αὐτῆς παχὺ στρῶμα χιόνος, ἥτις ἀνελύθη καὶ ἐκάπνισεν ὡς ὕδωρ εἰς τὸ ὁποῖον βυθίζεται σίδηρος πυρακτωμένος.

Ἡ ψυχρολουσία ἐκείνη ἠδύνατο ν' ἀποβῇ θανατηφόρος εἰς τὸν πυρέσσοντα, ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν τὸν ἀνεκούφισεν ἀπαλλάξασα αὐτὸν ἀπὸ τῆς παραισθήσεως. Τὰ φαντάσματα ἠφανίσθησαν καὶ ἐσιώπησαν αἱ φωναί. Στηριζόμενος εἰς τὸ παράθυρον ἐπεσκόπει τὴν πόλιν κοιμωμένην ὑπὸ τὴν χιόνα, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ καταπίπτῃ ὡς βροχὴ κυκνείων πτερῶν. Οὐδεὶς ἦχος διέκοπτε τὴν σιγὴν τῆς πολικῆς ἐκείνης νυκτός, οὔτε πάτημα διαβάτου οὔτε ὑλακὴ πλανωμένου σκύλου. Καὶ αὐτὸ τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ ἐφαίνετο παραλῦσαν ἐκ τοῦ ψύχους καὶ ἄφινεν ἡσύχους τοὺς ἀνεμοδείκτας. Ἀφοῦ ἐθεώρησεν ἐπί τινας στιγμὰς τὴν τελείαν ἐκείνην ἀνάπαυσιν ὕπνου ἢ θανάτου, ἔκλεισεν ὁ Ὀλιβιέρος τὸ παράθυρον, τοῦ ὁποίου τὰ ὑαλία εἶχε κοσμήσει ἡ πάχνη μὲ παράδοξα μωσαϊκά.

— Ὅλοι κοιμῶνται, ἐψιθύρισε μεθ' ὅσης πικρίας ἔλεγεν ὁ Μακβέθ: «Ἔχασα τὸ γλυκὺ βάλσαμον τοῦ ὕπνου». Ὑπακούων ἔπειτα εἰς ἀπροσδόκητον ἔμπνευσιν ἐξῆλθεν ἀθορύβως τοῦ θαλάμου του καὶ ὑπῆγε νὰ κολλήσῃ τὸ αὐτίον εἰς τὴν θύραν τοῦ σπουδαστηρίου τοῦ Οὐρβάνου ἀκροώμενος προσεκτικῶς. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἤκουσε τίποτε, ἀλλὰ βαθμηδὸν διέκρινε τὸν βραδὺν καὶ τακτικὸν ῥόγχον τοῦ ἡσύχου ὕπνου τοῦ Οὐρβάνου ἐπὶ τῶν ἀχύρων του.

— Κοιμᾶται Μαρία, εἶπε μετὰ πικροῦ μειδιάματος, κοιμᾶται, καὶ ἔπειτα τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι σὲ ἠγάπα.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θάλαμόν του. Ἡ κόπωσίς του ἦτο τοσαύτη καὶ ἡ κεφαλή του τόσον βαρεῖα, ὥστε ἀνεγεννήθη ἡ ἐλπὶς ὅτι θὰ ἠδύνατο κ' ἐκεῖνος νὰ κοιμηθῇ ἐπί τινας στιγμάς. Σβύσας καὶ πάλιν τὸ κηρίον ἠπλώθη ἐνδυμένος ἐπὶ τῆς κλίνης. Μετά τινα ὅμως λεπτὰ ἤρχισαν νὰ βασανίζωσι τὴν ὄσφρησίν του καὶ νὰ διεγείρωσι βιαίους

[1] Ἴδε σελ. 423.

τῆς καρδίας του παλμοὺς αἱ ἀναθυμιάσεις γνωστοῦ εἰς αὐτὸν μύρου, τοῦ ἀποστάγματος βερβέννης διὰ τοῦ ὁποίου ἐσυνήθιζεν ἡ Μαρία νὰ πλύνῃ τὴν κεφαλήν. Ἴχνη τινὰ τοῦ ἀρώματος τούτου εἶχον παραμείνει εἰς τὸ προσκεφάλαιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε κοιμηθῇ ἡ ἐρωμένη του τὴν προτεραίαν καὶ ἐστήριζεν ἤδη ὁ Ὀλιβιέρος τὴν παρειάν.

Ε'.

— Ἀδύνατον εἶναι νὰ μείνω ἐδῶ, ἀνέκραξεν ὁ δυστυχής, καὶ ἐκπηδήσας ἀπὸ τὴν κλίνην ἐτυλίχθη εἰς τὸν μανδύαν του, κατέβη τὴν κλίμακα ἀπνευστὶ καὶ εὑρέθη εἰς τὸν δρόμον. Χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ποῦ πηγαίνει ἐβάδιζεν ἀσκόπως ὅπου τὸν ἔφερον οἱ πόδες του, ἀναπαυόμενος ἐκ διαλειμμάτων ἐπί τινος βάθρου, ἀριθμῶν τοὺς στύλους τοῦ ἀεριόφωτος ἢ ζυμώνων βώλους χιόνος καὶ σφενδονίζων αὐτοὺς κατὰ τῶν τοίχων. Μετὰ τὰς φοβερὰς ψυχικὰς θυέλλας ἀρκεῖ πολλάκις παιδαριώδης τις ἀπασχόλησις διὰ ν' ἀποτρέψῃ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς ἰδέας ἥτις μᾶς βασανίζει, καὶ νὰ ἐπέλθῃ βραχεῖα τις ἀνακωχή. Αὕτη δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὕπνος τοῦ πόνου, ἀλλ' ὕπνος τόσον ἐλαφρός, ὥστε ἀρκεῖ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ νὰ τὸν διακόψῃ καὶ νὰ ἐξεγείρῃ δριμύτερον τὸ ἄλγος.

Εἰς τοιαύτην εὑρισκόμενος κατάστασιν ἔφθασε μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν τροφίμων, ἐνῷ ἐσήμαινε τὴν τρίτην τῆς πρωίας τὸ ὡρολόγιον τοῦ Ἁγ. Εὐσταθίου, καὶ παρετήρει μετὰ προσοχῆς τὰ χιονοσκεπῆ ἀγάλματα τῆς ὡραίας βρύσεως τοῦ Κουζέν, ὅτε ἐτάραξεν αὐτὸν μέγας θόρυβος φωνῶν, ἐκρήξεων γέλωτος, κραυγῶν ἀγανακτήσεως καὶ βαρυήχων ὑλακῶν. Οὗτος προήρχετο ἐξ ὁμίλου περιέργων, παρακολουθούντων μετὰ προσοχῆς τὰς περιπετείας φοβερᾶς μονομαχίας μεταξὺ μεγαλοσώμου μαύρου κυνηγετικοῦ σκύλου καὶ γιγαντιαίου γάτου, ἐξορμήσαντος ἐκ τοῦ παρακειμένου λαχανοπωλείου. Τὸ δὲ μῆλον τῆς ἔριδος ἦτο τεμάχιον κρέατος ἁρπαγὲν ὑπὸ τοῦ σκύλου. Εἰς βοήθειαν τοῦ γάτου της ἔσπευδεν ἤδη ἡ λαχανοπώλισσα μὲ σκουπόξυλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρχισε νὰ θωπεύῃ τὰ νῶτα τοῦ ἅρπαγος μὴ στέργοντος νὰ παραιτηθῇ τῆς λείας.

— Ἀχρεῖε, κλέφτη, φονιᾶ! πάντοτε ὁ ἴδιος θὰ εἶσαι, ἐκραύγασεν ἡ πωλήτρια, ἐξακολουθοῦσα νὰ δέρῃ τὸν σκύλον, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ σκουπόξυλον δὲν ἐπροξένει περισσοτέραν ἐντύπωσιν παρὰ ἂν ἦτο πτερόν.

— Τί τρέχει; ἠρώτησε φωνὴ ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν περιέργων.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἐκείνης ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις παρετήρει μετὰ προσοχῆς τὸν σκύλον, ὡς ἂν ἐζήτει νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, ἤγειρε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ἴδῃ τὸν λαλήσαντα.

— Ὁ μανδρόσκυλός σου, τὸ θηρίον σου, θέλει νὰ πνίξῃ τὴν πτωχήν μου Μινέταν ἀπήντησεν ἡ λαχανοπῶλις.

— Ἐδῶ Διάνα! ἐδῶ ἀμέσως! ἔκραξεν ὁ προλαλήσας, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πρόσκλησιν ἔσπευσεν ἡ Διάνα νὰ ὑπακούσῃ, ἀφίνουσα τὸ κρέας καὶ δεχομένη μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθείας ἓν τελευταῖον κτύπημα τῆς σκούπας.

— Δὲν ἠπατώμην, ἐψιθύρισεν ὁ Ὀλιβιέρος, παρατηρῶν προσεκτικῶς τὸν κύριον τοῦ σκύλου, εἶναι ὁ Λάζαρος, καὶ πλησιάσας τοῦτον ἐνῷ ἡτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου του.

— Ὁ Ὀλιβιέρος! ἀνέκραξεν ὁ Λάζαρος, ὅστις ἐκοκκίνισεν ὡς αἰσχυνόμενος. Σὺ ἐδῶ αὐτὴν τὴν ὥραν, μὲ τοιοῦτον καιρόν, ἐξηκολούθησε μετά τινος ἀμηχανίας. Περίεργη συνάντησις! Εἶναι πολλὴ ὥρα ὅπου ἔφθασες; Πότε μὲ εἶδες; ἐπρόσθεσε μετὰ προφανοῦς ἀνησυχίας.

— Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔφθασα, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος, ἀλλὰ καὶ σὺ πῶς εὑρέθης ἐδῶ;

— Ἐγὼ ἦλθα χάριν τοῦ ἐπαγγέλματός μου, ἀπήντησεν ὁ Λάζαρος, ὅστις ἐφάνη ἡσυχάσας. Γνωρίζεις τὴν εἰκόνα μου τοῦ Σαμψών, περὶ τῆς ὁποίας σὲ ὡμίλησα πολλάκις, βιάζομαι νὰ τὴν τελειώσω διὰ νὰ προφθάσω νὰ τὴν στείλω εἰς τὴν ἔκθεσιν, καὶ ζητῶ ἐδῶ μεταξὺ τῶν ἀχθοφόρων τῆς ἀγορᾶς κἀνένα τύπον Σαμψόνος. Ἀλλὰ σύ, ὁ τόσον χαδεμένος, τί ζητεῖς ἐδῶ; Μήπως κυνηγᾷς καμμίαν γυναῖκα;

Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν στιγμὴν ἔτυχεν ὁ Ὀλιβιέρος νὰ χώσῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιον τῆς περισκελίδος του καὶ νὰ ἐκπορευθῇ ἐξ αὐτοῦ ἦχος συγκρουσθέντων ταλήρων, ὁ Λάζαρος ἐπρόσθεσε γελῶν.

— Βλέπω ἢ μᾶλλον ἀκούω ὅτι ἔχεις βροχὴν διὰ τὴν Δανάην. Ἀλλ' ἐγὼ σὲ ἐνόμιζα ζευγαρωμένον. Ὁ Οὐρβάνος μὲ εἶχεν εἰπεῖ.....

Ἐνῷ ἔλεγε ταῦτα, ἡ ψχροπώλισσα, ἑτοιμάζουσα τὸ ἐμπόρευμά της ἐκεῖ πλησίον ἐθεώρει τὸν Ὀλιβιέρον μετ' ἀνυποκρίτου θαυμασμοῦ.

— Κύτταξε ἐδῶ, εἶπεν εἰς τὴν γείτονα ὁμότεχνόν της, δεικνύουσα διὰ τοῦ δακτύλου τὸν νεανίσκον, κύτταξε Μαρία, καὶ εἰπέ μου ἂν εἶδες ποτὲ ὡραιότερο Χερουβείμ;

— Ἀγγελοῦδι, ἀπεκρίθη ἡ ἄλλη ὑψώνουσα τὸν φανόν της διὰ νὰ ἴδῃ καλλίτερα τὸν Ὀλιβιέρον.

Ἐξ ὅλου τούτου τοῦ περὶ αὐτοῦ διαλόγου οὐδὲν ἄλλο ἐνόησεν οὐδὲ κἂν ἤκουσεν ἐκεῖνος παρὰ τὸ ὄνομα Μαρία, τὸ ὁποῖον ἀντηχῆσαν εὐθὺς μετὰ τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ Λαζάρου περὶ τῆς ἐρωμένης του ἐξήγειρεν ἀθρόας τὰς ἀναμνήσεις του.

— Τί ἔπαθες; ἠρώτησεν ὁ Λάζαρος βλέπων αὐτὸν ὠχριῶντα.

— Ἐπάγωσε τὸ καϋμένο, εἶπεν ἡ ψαράδαινα. Ἔ! σύ, Τραγογένη, ἐπρόσθεσε ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Λάζαρον, φέρε τον ἐδῶ τὸν φίλον σου. Ἡ μητέρα του πρέπει νὰ ἦναι τρελλὴ διὰ ν' ἀφίνῃ τὸ παιδί της νὰ τρέχῃ τὴν νύκτα μὲ τέτοιο κρύο. Φέρε τον ἐδῶ, Τραγογένη, ἡ Μαρία θὰ τοῦ δώσῃ ἕνα φλυτζάνι ζουμὶ διὰ νὰ ζεσταθῇ. Εἶναι χλωμὸ σὰν ἁγιοκέρι τὸ δυστυχισμένο! Μαρία, ζέστανε γλήγωρα τὸ ζουμί.

— Εἶναι λοιπὸν ἐδῶ ἡ Μαρία, ἐψιθύρισεν ὁ Ὀλιβιέρος ἀλλοφρονῶν. Λάζαρε, φίλε μου, ἄφισέ με σὲ παρακαλῶ νὰ τὴν ζητήσω. . . Ἤκουσα νὰ τὴν κράζουν . . . εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τὴν εὕρω . . . ἄφισέ με.

— Ἐκατάλαβα, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Λάζαρος. Φαίνεται ὅτι χωρὶς νὰ τὸ θέλω τοῦ ἐπάτησα τὸν κάλον.

— Λοιπὸν δὲν θὰ ἔλθῃς; Ἐφώναξεν ἡ ψαράδαινα κρατοῦσα εἰς τὴν χεῖρα φλυτζάνιον ἀχνίζοντος ζωμοῦ.

— Εὐχαριστῶ, κυρά μου, εἶπεν ὁ Λάζαρος παρασύρων τὸν Ὀλιβιέρον, ὁ φίλος μου δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ζουμί, ἀλλὰ ἀπὸ κάτι ἄλλο.

— Ἐγὼ τοῦ τὸ ἐπρόσφερα μὲ ὅλην μου τὴν καρδιάν, ἀπήντησεν ἡ καλὴ γυναῖκα. Ἔχει ἄδικον νὰ κάμνῃ τὸν ὑπερήφανον. Τί λὲς Μαρία;

— Μεγάλο ἄδικον. Εἶναι ζουμὶ ὅπου δὲν πίνει καλλίτερο ὁ Βασιλῆας. — Μετὰ πέντε λεπτὰ ἐκάθητο ὁ Ὀλιβιέριος παρὰ τὴν τράπεζαν μικροῦ καπηλείου ἀντικρὺ τοῦ Λαζάρου καὶ φιάλης κονιὰκ κατὰ τὸ ἥμισυ ἤδη κενῆς.

— Τώρα εἰπέ με τὸν καϋμόν σου, εἶπεν ὁ Λάζαρος εἰς τὸν φίλον του.

Τὸ νὰ εἴπῃ τις εἰς ἐρωτευμένον νὰ διηγηθῇ τὰ βάσανά του εἶναι ὡς ἂν ἐπροσκάλει δραματικὸν ποιητὴν ν' ἀναγνώσῃ τὴν τραγῳδίαν του. Ὁ Ὀλιβιέρος διηγήθη ὅλην του τὴν ἱστορίαν χωρὶς οὐδὲν νὰ παραλείψῃ. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Οὐρβάνου, ὁ Λάζαρος ἐκτύπησε διὰ τοῦ γρόνθου τὴν τράπεζαν μετὰ μορφασμοῦ ἀηδίας καὶ ἀποστροφῆς ψιθυρίζων: «Πάντοτε ὁ ἴδιος». Μαζὶ μὲ τὴν ἱστορίαν ἐτελείωσε καὶ ἡ φιάλη ρακῆς καὶ ὁ Ὀλιβιέρος τελείως μεθυσμένος ἀπήγγελλε παλαιοὺς του στίχους εἰς τὴν Μαρίαν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθον εἰς τὸ κρασοπωλεῖον τρεῖς ἢ τέσσαρες **ξεφορτωταί**, οἱ ὁποῖοι ἔσφιγξαν τὴν χεῖρα τοῦ Λαζάρου.

— Καλὰ σ' εὕρηκα, Τραγογένη, εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ἔχω νὰ σὲ δώσω τὸν μισθόν σου, ὅπου μὲ παρήγγειλες νὰ πάρω διὰ σέ. Ταῦτα λέγων ἔλαβεν ἐκ μεγάλου δερματίνου βαλαντίου τέσσαρα πεντόφραγγα, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς τὸν Λάζαρον.

Ὁ Λάζαρος οὗτος ἦτο ὑποψήφιος ζωγράφος, ἔχων ἀνάστημα καὶ δύναμιν Ἡρακλέους, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίει μετερχόμενος ἐκτάκτως τὸ ἐπάγγελμα ἐκφορτωτοῦ, διὰ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὰ μέλη τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ἑταιρίας τῶν *Νεροπατέρων* τὰ μέσα νὰ τελειώσωσι τὰς εἰκόνας των διὰ τὴν προσεχῆ ἔκθεσιν. Στερούμενος ὅμως τοῦ διπλώματος καὶ τῶν σημάτων τοῦ ἀχθοφορικοῦ ἐπαγγέλματος ἠναγκάζετο νὰ ἐργάζεται ὡς ἀντικαταστάτης, ἀναπληρώνων τοὺς τυχὸν ἀσθενοῦντας ἢ κωλυομένους ἐκφορτωτάς. Τὸ δὲ ἐπώνυμον *τραγογένη* ἐδόθη εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ἱκανῶς ὅμοιον πρὸς τὰ τραγικὰ ἐρυθρόξανθον αὐτοῦ ὑπογένειον. Τὸν ἰδιότροπον τοῦτον καλλιτέχνην εἶχεν ἀπαντήσει ὁ Ὀλιβιέρος πλειστάκις εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ φίλου του Οὐρβάνου, τοῦ ἄλλοτε ἐπιδιώξαντος τὴν τιμὴν νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸν σύλλογον τῶν Νεροπατέρων καὶ ἀπορριφθέντος παμψηφεί.

Περὶ τὴν ἕκτην τῆς πρωίας ὁ Λάζαρος ἐφόρτωσε τὸν νέον φίλον του εἰς ἅμαξαν καὶ τὸν μετέφερεν εἰς τὸ οἴκημά του, βοηθήσας αὐτὸν ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα καὶ νὰ ριφθῇ ἐπὶ τῆς κλίνης του, ὅπου ἔπεσεν ὡς ἄψυχος ὄγκος καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκοιμήθη βαθέως.

— Τὸν λυποῦμαι, εἶπεν ὁ Λάζαρος, κλείων τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης. Εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου Μαρίαν, καὶ ἡ καρδιά μου, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀπολιθωμένη, φέρει ἀκόμη τοὺς τύπους τῶν καρφίων μὲ τὰ ὁποῖα τὴν ἐσταύρωσεν. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι σήμερον ἀρχαιολογία.

Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἀνωτέρω ἐπικηδείου τῆς νεότητός του, ἀπεσύρθη ἀκροποδητεὶ διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ὕπνον τοῦ δυστυχοῦς του φίλου. Ἐξερχόμενος εἶδε τὴν κλεῖδα εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἀνοίξας εἰσῆλθεν εἰς αὐτό.

— Κἄτι πρωὶ μ' ἐνθυμήθης; εἶπεν ὁ Οὐρβάνος, ἀνοίγων τοὺς νυστάζοντας ὀφθαλμούς του. Μήπως συνέβη τι νεώτερον;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Λάζαρος, ὁ καιρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τρισάθλιος καὶ ἀδιόρθωτος ὅπως καὶ σύ. Καὶ χωρὶς ν' ἀφίσῃ εἰς τὸν Οὐρβάνον καιρὸν νὰ τὸν διακόψῃ ἐξηκολούθησε. «Γνωρίζω ὅλην τὴν ἱστορίαν σου μὲ τὸν Ὀλιβιέρον καὶ τὴν Μαρίαν. Τὸ κατόρθωμά σου δὲν μοῦ ἐπροξένησε μεγάλην ἔκπληξιν. Ἤξευρα ὅτι εἶσαι ἀχρεία ψυχή.

— Τίς σὲ εἶπε...

— Ὁ Ὀλιβιέρος, ἢ μᾶλλον ἡ μέθη του, ἀπεκρίθη ὁ Λάζαρος, διηγηθεὶς τὴν πρωϊνὴν συνάντησίν του μετὰ τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ Οὐρβάνος ἐζήτησε ν' ἀπολογηθῇ, ἀλλ' ὁ Λάζαρος τοῦ ἔφραξε τὸ στόμα λέγων ἀποτόμως:

— Ἀγαπητέ μου, δὲν ἐπαγγέλλομαι τὸν πουριτάνον, οὔτε κινδυνεύω ν' ἀποθάνω ἀπὸ συμφόρησιν ἀρετῆς, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ πράγματα ὅπου δὲν καταρθώνω νὰ χωνεύσω, ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν μ' ἐζημίωσαν προσωπικῶς, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους τόσον πολὺ βδελύττομαι, ὥστε αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ πλύνω τὰς χεῖράς μου, ἂν τύχῃ νὰ ἐγγίσω τὰς ἰδικάς των.

— Ἀλλ' ἄκουσέ με πρῶτα, ἄφες με νὰ σὲ εἴπω πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα.

— Ἂν ᾐσθάνεσο πρὸς τὴν γυναῖκα ταύτην σφοδρὸν καὶ εἰλικρινῆ ἔρωτα, θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω καὶ μέχρι τινὸς νὰ δικαιολογήσω ὅτι ἐν ὥρᾳ ἐξάψεως καὶ παραφορᾶς ἐπρόδωκες τὸν φίλον σου. Ἀλλὰ νὰ τοῦ πάρῃς τὴν ἐρωμένην του εἰς τὸ σπίτι σου, καταχρώμενος τὴν πρὸς σὲ ἐμπιστοσύνην του, χωρὶς νὰ τὴν ἀγαπᾷς, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ διασκεδάσῃς μίαν ὥραν, τοῦτο εἶναι ἀνεπίδεκτον δικαιολογίας καὶ λέγεται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ποταπότης ὑπὸ τῶν τιμίων ἀνθρώπων. Ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ὀλιβιέρου, θὰ ἔσπανα εἰς τὴν ράχιν σου, τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ὅλα τῆς οἰκίας τὰ καθίσματα. Ἀντὶ τούτου ὁ Ὀλιβιέρος σ' ἐσυγχώρησε, καὶ δὲν ἀπορῶ διὰ τοῦτο. Εἶναι ψυχὴ ἀγγελικὴ καὶ ἄκακος, ἀνίκανος νὰ ὀργισθῇ καὶ νὰ μισήσῃ. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζωντανὸν ἐλεγεῖον. Τὸν ἀπήντησα εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς ὅπου ἔκλαιεν ὡς παιδίον. Τὸ θέαμα ἦτο σπαραξικάρδιον. Εἰς τὴν ἀπελπισίαν του ἀντέταξα τὴν μέθην. Τώρα κοιμᾶται, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ ἐξυπνήσει ἐξ ἴσου ἀπελπισμένος. Σ' ἐξύπνισα διὰ νὰ σὲ εἰδοποιήσω καὶ νὰ σὲ

συστήσω νὰ τὸν προσέχῃς, διότι φοβοῦμαι μήπως κάμῃ καμμίαν ἀδιόρθωτην τρέλλαν.

— Ἐδοκίμασε χθὲς ν' αὐτοχειριασθῇ, ἀλλ' ἀπέτυχεν, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος.

— Τοῦτο δὲν τὸ ἤξευρα, καὶ κάλλιον ἴσως θὰ ἦτο δι' αὐτὸν νὰ ἐπετύγχανεν. Ἀφοῦ ὁ Χάρος δὲν τὸν ἠθέλησε, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι τὸν περιμένουν χειρότεραι τοῦ θανάτου δυστυχίαι. Ἐνωρὶς ὡρίμασεν ὁ ταλαίπωρος.

— Καὶ ἡ Μαρία ἐπίσης ἠθέλησε νὰ αὐτοχειριασθῇ καὶ ἀπέτυχε κ' ἐκείνη, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος, τοῦ ὁποίου ἡ σκληρὰ γλῶσσα τοῦ Λαζάρου εἶχε κάπως διασείσει τὴν ἀναισθησίαν.

— Καὶ τί θὰ ἔκαμνες σὺ μεταξὺ τῶν δύο τούτων τάφων; ἠρώτησεν ὁ Λάζαρος προσβλέπων τὸν Οὐρβάνον κατὰ πρόσωπον.

— Πιθανὸν εἶναι ὅτι θὰ ἔσκαπτα τὸν ἰδικόν μου.

— Τοῦτο εἶναι φράσις καλὴ διὰ τραγῳδίαν, ἀπεκρίθη εἰρωνικῶς ὁ Λάζαρος. Δὲν ἔχεις κἂν τὸ θάρρος τῆς εἰλικρινείας, ἥτις εἶναι ἡ μόνη ἀρετὴ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων σου. Ὅτι καὶ ἂν ἔκαμες ἢ κάμῃς ἀκόμη, ποτὲ δὲν θὰ ταράξει ἡ τύψις τῆς συνειδήσεως τὴν χώνευσιν ἢ τὸν ὕπνον σου. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν τάφων τοῦ Ὀλιβιέρου καὶ τῆς Μαρίας, ἀντὶ νὰ σκάψῃς τὸν ἰδικόν σου, θὰ ἔστρωνες κλίνην διὰ νέους ἔρωτας. Τοῦτο ἔπρεπε νὰ μ' ἀποκριθῇς, ἂν ἤθελες νὰ σὲ πιστεύσω. Τώρα ὑγίαινε, δὲν ἔχω ἄλλο νὰ προσθέσω.

Ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθε χωρὶς νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸν Οὐρβάνον.

— Σωστὸς ἀγριάνθρωπος, ἐψιθύρισεν οὗτος ὅταν ἔμεινε μόνος, καὶ ἐξανακοιμήθη ἀμέσως μέχρι τῶν δύο μετὰ μεσημβρίαν.

Ὁ Ὀλιβιέρος ἐκοιμήθη κ' ἐκεῖνος ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὅταν ἐξύπνισε δὲν ἤξευρε πῶς εὑρέθη ἐκεῖ. Αἱ ἀναμνήσεις τῆς φοβερᾶς ἐκείνης νυκτὸς ἐπανήρχοντο βραδέως ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡ συνάντησις μὲ τὸν Λάζαρον καὶ τὸ μέσον τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη οὗτος διὰ νὰ τοῦ προμηθεύσῃ ὀλίγον ὕπνον. Ἡ κεφαλή του ἦτο ἀκόμη βαρεῖα, κατορθώσας ὅμως νὰ σηκωθῇ μετέβη εἰς τοῦ Οὐρβάνου, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἑτοιμαζόμενον νὰ ἐξέλθῃ.

— Ποῦ πηγαίνεις; ἠρώτησεν αὐτόν.

— Πλησιάζουν αἱ ἕξ, καὶ ἐσήμανεν ὁ ἑσπερινὸς τοῦ γεύματος. Πηγαίνω νὰ φάγω.

— Ποῦ;

— Δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ὅπου εὕρω. Χθὲς εἶδες τὸν Λάζαρον;

— Ναί, τὸν ἀπήντησα τὴν νύκτα εἰς τὴν ἀγοράν.

— Καὶ τί ἤθελες τὴν νύκτα εἰς τὴν ἀγοράν;

— Τίποτε. Ἐξῆλθα, διότι δὲν ἤμην καλά. Δὲν ἠμποροῦσα νὰ κοιμηθῶ εἰς ἐκεῖνο τὸ δωμάτιον. Χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἐσυλλογιζόμην...... ἐννοεῖς.

— Ναί, ἐννοῶ· καὶ διὰ τοῦτο σὲ λέγω καὶ πάλιν ὅτι πρέπει νὰ παύσωμεν νὰ βλεπώμεθα, διὰ τὴν ἡσυχίαν σου καὶ τὴν ἰδικήν μου. Καὶ οἱ δύο ἔχομεν κάτι νὰ λησμονήσωμεν, δύσκολον ὅμως εἶναι νὰ τὸ κατορθώσωμεν ἐφ' ὅσον συγκατοικοῦμεν. Καλλίτερα λοιπὸν εἶναι νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ.

— Καὶ ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγω;

— Ἀλλ' ἂν μείνῃς εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου συνέζησα μὲ τὴν Μαρίαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, ἀδύνατον εἶναι νὰ λησμονήσῃς ὅτι ὑπῆρξεν ἐρωμένη μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐρβάνος.

— Κάλλιστα τὸ γνωρίζω, ἀνέκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, καὶ πάλιν ὅμως θὰ μείνω εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, μὲ τὰς ἀναμνήσεις αὐτῆς. Τὸ προτιμῶ ἀπὸ κάθε ἄλλο, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι θὰ ἦσαν βωβοί, καὶ δὲν θὰ μ' ἐννοοῦσαν ὅταν ὁμιλῶ δι' αὐτήν. Ἂν αἱ ἀναμνήσεις σου σ' ἐνοχλοῦν, μὴν εἰσέρχεσαι σὺ εἰς αὐτὸ τὸ δωμάτιον. Αἰσθάνομαι ὅτι μόνος ἐκεῖ μέσα κινδυνεύω νὰ παραφρονήσω, ἀλλ' ἡ παραφροσύνη ἐπιφέρει τὴν λήθην. Ὑπῆρξεν ἐρωμένη σου, εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ὅταν συνέβη τοῦτο δὲν ἤξευρε τί ἔκαμνεν. Ἡ καρδία της ἐκοιμᾶτο ὅταν μὲ ἠπάτησε. Ἐνθυμήσου τί σ' ἔγραψε τὴν ἄλλην ἡμέραν: «Δὲν ἐπρόφθασα νὰ σ' ἀγαπήσω, διότι δὲν εἶχα λησμονήσει τὸν Ὀλιβιέρον». Καὶ ἔπειτα ἠθέλησε ν' αὐτοχειριασθῇ ἐξ αἰτίας μου. Τί εἶναι μία ἀπιστία συγκρινομένη πρὸς τὴν τόσην ἀγάπην; Ὑπῆρξεν ἐρωμένη σου ὀκτὼ ἡμέρας, ἀλλ' ἐμὲ μὲ ἠγάπησε ἐπὶ δεκαοκτὼ μῆνας. Καὶ τότε ὅμως ἐσυλλογιζόμην τὸν σύζυγόν της. Ἡ ζηλοτυπία δὲν χρησιμεύει εἰς τίποτε· εἶναι πληγὴ ἡ ὁποία ὅταν δὲν σκοτώσῃ τὸν ἔρωτα, τὸν διαιωνίζει . . . Ὄχι δὲν φεύγω ἀπὸ τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο.

Ἡ ἔκρηξις τοιούτου πάθους ἐσυγκίνησε πρὸς στιγμὴν καὶ αὐτὸν τὸν ἄκαρδον Οὐρβάνον.

— Τοῦτο εἶναι τρέλλα, εἶπε σφίγγων τὰς χεῖρας τοῦ νέου φίλου του, διατί νὰ παροξύνῃς τὴν λύπην σου, διατί νὰ μὴ προσπαθήσῃς νὰ λησμονήσῃς.

— Σὲ εἶπα ἤδη ὅτι δὲν θέλω νὰ λησμονήσω, καὶ διὰ τοῦτο μένω ἐδῶ.

— Τότε φεύγω ἐγώ.

— Διατί νὰ φύγῃς; Μήπως σ' ἐνοχλῶ;

— Διότι δὲν θέλω νὰ συγκατοικήσω μαζί σου. Αὐτὴ ἡ ἱστορία θὰ παρέχει ὕλην κακολογίας ἐπὶ ὁλόκληρον ἑξαμηνίαν. Ὁ Λάζαρος δὲν μὲ χωνεύει, μὲ τὸ εἶπε τὸ πρωὶ χωρὶς περιφράσεις, καὶ οἱ φίλοι του μὲ ζηλεύουν. Γνωρίζουν ὅτι ἔχεις ὀλίγα χρήματα, καὶ ἂν μείνω μαζί σου εἶναι ἱκανοὶ νὰ εἴπουν ὅτι τὸ κάμνω ἀπὸ συμφέρον, ὅτι ἀφοῦ σ' ἐπρόδωκα ἐξακολουθῶ νὰ σ' ἐκμεταλλεύωμαι. Τοῦτο δὲν τὸ θέλω.

— Θὰ τοὺς εἰπῶ ὅτι ἀπατῶνται, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος ὅστις ἔτρεμε νὰ μείνῃ μόνος. Ἐγὼ δὲν εἶμαι μνησίκακος. Μὴ φύγῃς, διότι δὲν ἔχω ἄλλον μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ὁμιλῶ διὰ τὴν Μαρίαν. Ἔχω ἀκόμη πολλὰ νὰ σὲ διηγηθῶ. Θὰ ἴδῃς ὅτι μὲ ἠγάπα πολύ. Θὰ ἤμην παρὰ πολὺ δυστυχὴς ἂν ἔμενα μόνος. Δὲν εἶχα εἰς τὸν κόσμον παρὰ ἐκείνην καὶ σέ.

— Ἀφοῦ τόσον τὸ θέλεις, τότε μένω.

— Εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Ὀλιβιέρος προσκαλῶν τὸν ζωγράφον νὰ γευματίσωσιν ὁμοῦ.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siécle par Émile Legrand. 2 τόμοι. Paris 1894. Εἰς 8ον σελίδ. Α' Τόμος XIV+512, ὁ Β' Τόμ. σελ. 528.

Διὰ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος νέου τούτου ἔργου ὁ κ. Legrand συνεχίζει τὴν ἀπὸ τοῦ 1885 ἀρξαμένην βιβλιογραφίαν του περὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου δημοσιευθέντων βιβλίων. Οἱ κατὰ τὸ 1885 ἐκδοθέντες παρ' αὐτοῦ δύο τόμοι περιλαμβάνουσι τὰ συγγράμματα τὰ παρ' Ἑλλήνων ἐκδοθέντα ἑλληνιστὶ κατὰ τὴν 15 καὶ 16 ἑκατονταετηρίδα, οἱ ἤδη δ' ἐκδοθέντες περιλαμβάνουσι τὰ κατὰ τὴν 17ην, θέλουσι δ' ἐκδοθῇ ἔτι δύο τόμοι Γ' καὶ Δ' περιλαμβάνοντες συνέχειαν τῆς βιβλιογραφίας καὶ βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν συγγραφέων.

Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ κ. Λεγρὰνδ εἶνε σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς διανοητικῆς προόδου, καὶ διαπλάσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν. Εἶνε δὲ ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν ἄξιος πολλῶν ἐπαίνων διὰ τὸ κολοσσιαῖον ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβε, μὴ φεισθεὶς κόπων καὶ πόνων εἰς ἀναζήτησιν τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων εἰς πάσας τὰς πλουσίας βιβλιοθήκας Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος. Οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους, οὓς περιλαμβάνει ἡ βιβλιογραφία, θέλουσιν εὕρῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κ. Λεγρὰνδ ἑτοίμους τὰς πηγὰς τῆς μελέτης των, καὶ πᾶσαν βιβλιογραφικὴν εἴδησιν.

Ἡ ἀνεύρεσις καὶ καταγραφὴ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων εἶνε ἔργον δυσχερέστατον, διότι καὶ ὀλίγα ἀντίτυπα ἐξεδίδοντο, καὶ μὴ ὑπάρχοντος Ἑλληνικοῦ κράτους, δὲν ὑπῆρχεν ἐθνικὴ βιβλιοθήκη, ἐν ᾗ ὁπωσδήποτε νὰ περισυλλέγωνται. Περὶ τὴν βιβλιογραφίαν ἠσχολήθησαν παρ' ἡμῖν ὁ Δὲ Κιγάλλας, ὁ Μαρῖνος Βρετός, καὶ ὁ Κωνστ. Σάθας ἐν παρόδῳ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ του, ἀλλ' οὐδεὶς περιέλαβε καὶ κατέγραψε πάντα, διότι ἡ βιβλιογραφία μόνον συμπληροῦται διὰ πολλοῦ χρόνου. Ὁ κ. Λεγράνδ, οὗτινος τὸ ἔργον εἶνε πληρέστερον τῶν προεκδοθέντων Δὲ Κιγάλλα καὶ Βρετοῦ, καὶ συντεταγμένον κατὰ τοὺς παραδεδεγμένους τύπους τῆς βιβλιογραφίας, ἀνομολογεῖ τὰς ἐλλείψεις, ἃς θέλει ἀναπληροῖ τοῦ χρόνου προϊόντος διὰ συμπληρωτικῶν παραρτημάτων. Εἰς τοὺς ἤδη δ' ἐκδοθέντας τόμους πλὴν τῶν βιβλίων, ἅτινα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε ἔργα Ἑλλήνων, περιέλαβε καὶ τὰ ὑπὸ ξένων μὲν γραφέντα, ἀλλ' εἰς τὰ ὁποῖα εἰργάσθησαν καὶ Ἕλληνες, μνημονευόμενοι ἐν αὐτοῖς ὡς τοιοῦτοι, ἢ ἄλλοθεν γνωστοὶ ὅτι μετέσχον τῆς συντάξεως. Τὰ τοιαῦτα βιβλία γράφει ὅτι παρέλιπε νὰ σημειώσῃ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῆς 16ης ἑκατ., ἀλλ' ἤδη θέλει ἐκδώσῃ περὶ ἐκείνων ἴδιον συμπληρωτικὸν παράρτημα.

Ἡ βιβλιογραφία αὕτη τοῦ κ. Λεγρὰνδ δὲν εἶνε μόνον ξηρὰ ἀναγραφὴ τίτλων βιβλίων, ἀλλὰ πλήρης περιγραφὴ ἑκάστου αὐτῶν, ὡς πρὸς τὰς σελίδας, τὸ σχῆμα τὰς εἰκόνας, τὰς ἐκδόσεις, ὅπου ἐγνώριζε ταύτας. Ἐπὶ σπανίων δὲ βιβλίων καταχωρίζει πολλαχοῦ τοὺς προλόγους τῶν συγγραφέων, τὰ συστατικὰ γράμματα περὶ τοῦ βιβλίου σοφῶν ἀνδρῶν, ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστί, ποιήματα εἰς τὰς βίβλους, ἀφιερώσεις καὶ τὰ παρόμοια. Πλὴν τούτων δ' ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ περιέλαβε καὶ εἰκόνας πολλαχοῦ τῶν ξυλογραφημάτων τῶν ὑπαρχόντων εἰς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων, ἐν οἷς σήματα τυπογραφείων Ἑλληνικῶν (Βενετίας) καὶ ξένων, πανομοιότυπον τῆς γραφῆς Κυρίλλου Λουκάρεως, οἰκόσημον τοῦ Λεονάρδου Φιλαρᾶ, καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐν γένει δ' εἰπεῖν οἱ δύο ἐκδοθέντες τόμοι τῆς βιβλιογραφίας περιλαμβάνουσιν 639 βιβλία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1601 μέχρι τοῦ 1690. Ἐξεδόθησαν δ' ἐν πάσῃ τυπογραφικῇ φιλοκαλίᾳ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν Ἀλφόνσου Πικὰρ καὶ Υἱοῦ, εἰς 250 ἀντίτυπα, ὧν τὰ 220 μόνον ἐτέθησαν ὑπὸ πώλησιν.

Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἐν τοῖς γράμμασιν ἀσχολούμενοι παρ' ἡμῖν θέλουσι σπεύσῃ εἰς ἀπόκτησιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου συγγράμματος, ὅπερ ἐγράφη μὲν ὑπὸ Γαλάτου, ἀλλ' ἐν τῷ ὁποίῳ καταδηλοῦται ἀκραιφνὴς ἐνθουσιασμὸς Ἑλληνικῆς γραφίδος, εἰκονιζούσης ἓν ἕκαστον τῶν βιβλίων, ἅτινα ἐγράφησαν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν χρόνοις δουλείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀδιάκοπος σειρὰ καὶ πνευματικὴ ἐργασία ἐκαλλιέργησε τὸ ἔδαφος ἐξ οὗ ἀνεβλάστησε τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρίασις τῆς 23 Νοεμβρίου 1894. — Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην τῶν τακτικῶν συνεδριῶν τῆς παρούσης χειμερινῆς περιόδου, ἐμνήσθη ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς κ. Δαϊρπφελδ ἐν τῇ ἐναρκτηρίῳ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ τῶν τριῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ὧν τὸ ὄνομα ἀναποσπάστως συνδέεται πρὸς τὰς ἐργασίας τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ῥώμῃ γερμανικῶν ἀρχαιολογικῶν σχολῶν, τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου, οὗ ἡ πρὸ μικροῦ πανηγυρισθεῖσα 80ὴ τῶν γενεθλίων ἐπέτειος καὶ ἡ 50ὴ τῆς εἰς Διδάκτορα ἀναγορεύσεως συμπίπτει πρὸς τὴν 20ὴν ἐπέτειον τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐνταῦθα σχολῆς, τοῦ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ μεταστάντος καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου Ἐρρίκου Μπρούν καὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ δὲ-Ῥώσση. Ἐξῆρε τὰς μεγάλας τῶν ἀνδρῶν τούτων εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας, ἀνέφερε κατόπιν τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος συντελεσθέντα ἔργα τῆς σχολῆς, ὡς τὴν περὶ τῶν ἀγγείων τῆς Ἀκροπόλεως συγγραφὴν τοῦ δευτέρου διευθυντοῦ τῆς σχολῆς κ. Βόλτερς καὶ τοὺς χάρτας τῆς Ἀττικῆς, ἀνήγγειλε τὴν δαπάνῃ φιλαρχαίων Γερμανῶν ἐξακολούθησιν τῶν παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον ἀνασκαφῶν καὶ κατὰ τὴν ἀρξαμένην χειμερινὴν περίοδον καὶ μετὰ ταῦτα ἐπραγματεύθη τὸ θέμα αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τῇ ἐπινεύσει καὶ χρηματικῇ χορηγίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας γενομένων ἀνασκαφῶν. Ἡ ἀκρόπολις τοῦ ἕκτου στρώματος, ἧς τὴν ὕπαρξιν ἐβεβαίωσαν ἤδη αἱ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1893 γενόμεναι ἐργασίαι, ἀπεκαλύφθη νῦν μετὰ τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτῆς περιβόλου, τῶν ὀχυρωτάτων πύργων, τῶν εἰσόδων καὶ τῶν μεγάρων ὁλοσχερῶς πλέον. Ἡ ἀκρόπολις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν μυκηναίαν ἐποχήν, εἶνε ἑπομένως αὐτὴ ἡ ὁμηρικὴ Ἴλιος, ἡ σύγχρονος τῶν μεγάλων ἐν Ἑλλάδι ἀκροπόλεων τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, ὧν ἡ ἀκμὴ ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως χρόνους τῆς παναρχαίας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Ἑκατοστύες φωτογραφικῶν ἀπεικονίσεων πασῶν τῶν ἰλιακῶν ἀρχαιοτήτων, ἃς ἡ σκαπάνη εἰς φῶς ἔφερε, καὶ πίνακες τοπογραφικοὶ καθιστῶσιν ἐναργῆ τὴν περὶ αὐτῶν ἔκθεσιν, ἥτις ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς θέλει περιληφθῇ ἐν τῷ μετά τινα χρόνον ἐκδοθησομένῳ βιβλίῳ περὶ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος γενομένων ἐν Τροίᾳ ἐρευνῶν. Αἱ ἐν τῷ Ἰλίῳ ὅμως πρὸ εἰκοσαετίας τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σλῆμανν ἀρξάμεναι καὶ κατὰ τὸ 1893 εἰς νέον στάδιον εἰσελθοῦσαι ἐργασίαι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἤδη συμπεπληρωμέναι καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐξυμνηθείσης

ἀκροπόλεως τοῦ Πριάμου παντελῶς λελυμένον. — Μετὰ τὸν κ. Δαῖρπφελδ τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ παρὰ τῇ ἑταιρείᾳ τῶν ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων προσκεκολλημένος ἀρχαιολόγος, ἑταῖρος τῆς σχολῆς κ. Ἀλφρέδος Καῖρτε. Αἱ κατὰ χώραν ἔρευναι αὐτοῦ ἐπιστοποίησαν δι' εὑρημάτων τὸ ὄνομα τοῦ παρὰ τὸ Δορύλαιον ποταμοῦ Ἕρμου, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονεύεται ὀρθῶς οὕτως, εἰ καὶ πρὸς τὰς πηγὰς αὐτοῦ συγχέονται παρ' αὐτῷ αἱ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ τῶν δυτικῶν τῆς χερσονήσου ἀκτῶν. Ὁμοίως διὰ τεκμηρίων ἀναμφιλέκτων βεβαιοῦται νῦν καὶ ἡ ἀμφισβητουμένη θέσις τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως τῆς Φρυγίας, τοῦ Γορδίου. Ὁ λαλῶν ἐξηγεῖ νῦν ἄλλως καί τινας τῶν ὑποτιθεμένων ἀρχαίων φρυγικῶν τάφων, τῶν ἐν τοῖς βράχοις λελαξευμένων (οὕτω π. χ. τὸν λεγόμενον τάφον τοῦ Μίδα). Τὰ μνημεῖα ταῦτα τῆς παλαιᾶς φρυγικῆς τέχνης, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως οὐδὲ παρατηρεῖται θέσις πρὸς ἐναπόθεσιν νεκροῦ, πλὴν κογχῶν μικροτάτων ἔν τισι, προφανῶς ἀποκλειουσῶν τοιαύτην χρῆσιν, ἐξηγεῖ ὁ λαλῶν ὡς τὰς διακεκοσμημένας εἰσόδους τῆς ἐν τοῖς ὄρεσι κατοικίας τῆς Μεγάλης Θεᾶς Κυβέλης, τῆς ποτνίας θηρῶν, ἧς ἡ ἐν τῇ πέτρᾳ λαξευτὴ μορφὴ ἐκ τῶν κογχῶν ἐκείνων προέβαλλε. Ἐκ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐπὶ τῆς παλαιᾶς φρυγικῆς τέχνης ἐπέδρασεν ἡ Ἑλλὰς (κατὰ τὸν 6ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, πρὸ τῆς περσικῆς κυριαρχίας), σώζεται ὡραία ἀρχαϊκὴ στήλη, ἰωνικῆς ἐργασίας, εὑρεθεῖσα ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῷ τῆς Φρυγίας καὶ ἧς ἀπεικόνισιν φωτογραφικὴν ἐπιδεικνύει ὁ λαλῶν. Κατὰ τὸν 5ον ὅμως καὶ 4ον αἰῶνα, κατὰ τοὺς χρόνους δηλονότι τῆς περσικῆς κυριαρχίας, οὐδεμία μαρτυρεῖται ἐπίδρασις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, διότι τὰ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναχθέντα ἔργα ἀποδεικνύει ὁ λαλῶν ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ

Κατὰ τὴν συνήθειάν της ἡ «Ἑστία» ἀναγράφει ἐνταῦθα ἐκεῖνα ἐκ τῶν περιοδικῶν δημοσιευμάτων τῶν περιερχομένων εἰς γνῶσίν της, ὅσων τὴν ἔκδοσιν παρέλειψε κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς νὰ ἀναγράψῃ. Καὶ πρῶτον μὲν τοῦ δεκάτου ἐνάτου τόμου τῶν Mittheilungen τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, δύο ἐξεδόθησαν τεύχη, τὸ β' καὶ γ'. Τὰ δύο ταῦτα τεύχη, πλὴν πολλῶν ἐπιγραφῶν, περιλαμβάνουσιν ἀξιολόγους ἀρχαιολογικὰς πραγματείας τὰς ἑξῆς: Περὶ τῶν γλυπτῶν τῆς Ἐπιδαύρου.—Περὶ τῆς Χίου ὡς κοινωνοῦ τῆς Δελφικῆς ἀμφικτυονίας.—Περὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν δικαστικῶν πινακίων (τῶν Ἡλιαστῶν).—Περὶ Δορυλαίου (πόλεως τῆς Φρυγίας).—Περὶ τῆς Ἐριφύλης τοῦ Πολυγνώτου.—Περὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀγυιέως, ὅστις ἦτο «κίων εἰς ὀξὺ λήγων», ἐξ ἀφορμῆς μνημείου ἐν Κερκύρᾳ ἀποκειμένου.—Περί τινος ἀγγείου βοιωτικοῦ μετὰ γελοιογραφίας.—Περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ κ. Doerpfeld τῷ 1894 γενομένων ἀνασκαφῶν κτλ.

Καὶ τῆς Revue des Études Grecques τῶν Παρισίων δύο ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τεύχη (τὸ 25 καὶ 26 τοῦ 1894). Ἐκ τῶν δύο τούτων τευχῶν σημειοῦμεν τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας πραγματείας: Περὶ τῆς ἐκφράσεως τῶν προσωπείων ἐν τοῖς δράμασι τοῦ Αἰσχύλου (ὑπὸ P. Girard).—Περὶ ἑνὸς ἀναθήματος τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, ἔργου τοῦ γλύπτου Ἐπιγόνου, ἐν ᾧ κατὰ πρῶτον ἀπεικάζονται ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης Γαλάται.—Περὶ τοῦ ἂν ἡ Κυζικηνὴ χώρα εἶναι νῆσος ἢ χερσόνησος.—Περὶ τῆς ῥήσεως τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (Δ', 35) «καὶ δανείζετε μηδὲν **ἀπελπίζοντες**». Τὴν ῥῆσιν ταύτην, περὶ ἧς καὶ παρ' ἡμῖν ἱκανὰ ἐγράφησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς πραγματείας ταύτης, θέλει νὰ διορθώσῃ ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς κ. Θεόδωρος Ῥεϊνὰχ οὕτω: «καὶ δανείζετε μηδὲν **ἀντελπίζοντες**». Ἡ διόρθωσις ὅμως εἶναι περιττὴ ἢ μᾶλλον ἐσφαλμένη. Τὸ **ἀπελπίζοντες** ἔχει καλῶς, σημαίνει δὲ **ἀπὸ τούτου ἐλπίζοντες, ἀπολαβεῖν ἐλπίζοντες**.—Προσθῆκαι εἰς τὸ μυθολογικὸν λεξικὸν τοῦ Roscher.—Περὶ τῆς μυκηναίας χρυσοχοϊκῆς τέχνης.—Τὰ συμπόσια τῶν ἀνάκτων παρ' Ὁμήρῳ.—Περὶ τοῦ Αἰσχύλου ὡς μιμητοῦ τοῦ Ὁμήρου.—Περὶ τοῦ ποιητοῦ Λεωνίδου τοῦ Κρητός, ὃν ὁ συγγραφεὺς τῆς πραγματείας κ. Ph. E. Legrand οὐ μόνον ταυτίζει πρὸς τὸν ἐν τοῖς Θαλυσίοις τοῦ Θεοκρίτου ἀναφερόμενον Λυκίδαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς Λεωνίδαν τὸν Ταραντῖνον, κτλ.—Περιέχονται δὲ καὶ ἐν τοῖς τεύχεσι τούτοις τῆς Revue οὐκ ὀλίγαι ἐπιγραφαί.

Φερδινάνδος Λεσσέψ

— Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποβιώσαντος Λεκὸν Δελίλ, ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ὁ Ἀρσένιος Οὑσσαί, ὁ γνωστὸς φιλέλλην ἱστορικός. Ὁ συνυποψήφιος τοῦ Οὑσσαὶ Ζολᾶ δὲν ἔλαβεν οὐδεμίαν ψῆφον, εὑρέθησαν δὲ καὶ δύο λευκαί.

Ἐπιστημονικὰ

Τηλεγραφικῶς ἀνηγγέλθη ἐκ Παρισίων ὁ θάνατος τοῦ Φερδινάνδου Λεσσέψ, μέλους τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐγεννήθη ἐν Βερσαλλίαις τῇ 19 Νοεμβρίου 1805, διεκρίθη δὲ κατ' ἀρχὰς ὡς διπλωμάτης. Τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον τὸν ἐδόξασε, συνέλαβε τῷ 1854, ὅτε μετέβη εἰς Αἴγυπτον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ νέου ἀντιβασιλέως Μεχμὲτ-Σαΐδ. Ἀλλ' ἐδέησε νὰ παρέλθουν δέκα πέντε ἔτη ἕως οὗ ἀχθῇ εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον, κατόπιν ὑπερανθρώπων ἀγώνων. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ τεχνητοῦ πορθμοῦ ἐτελέσθησαν μετ' ἐκτάκτου μεγαλοπρεπείας τῇ 20 Νοεμβρίου 1869, τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Φερδινάνδου Λεσσὲψ διελαλήθη ἀνὰ τὸν κόσμον, μεταξὺ τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὁ Λεσσὲψ διεδέχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τὸν Βερνέϊλ τῷ 1873, βραδύτερον ἐξελέγη γερουσιαστής, ἐτιμήθη δὲ διὰ τοῦ μεγαλοσταύρου τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἡ ἀτυχὴς ἐπιχείρησις τοῦ Παναμᾶ, μὲ τὰ τελευταίως ἀποκαλυφθέντα σκάνδαλα, ἐπέπρωτο νὰ πικράνῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἐνδόξου γέροντος, τὸν ὁποῖον τόσον ἐνησμένιζον ἀποκαλοῦντες «ὁ μέγας Γάλλος».

— Τὴν νέαν αὐτοῦ θεωρίαν «Περὶ Κινήσεως» γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσαν καὶ τυπωθεῖσαν δαπάναις τοῦ δήμου, ὁ κ. Γ. Λυκόρτας, ὁ γνωστὸς παρ' ἡμῖν νομικὸς καὶ μαθηματικός, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν.

Ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1895 ἡ **Εἰκονογραφημένη Ἑστία** ἀνακαινίζεται. Ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τῆς ἀγγελίας τοῦ ἐξωφύλλου.

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

Ἀνακοινωθεῖσα πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ γραμμάτων ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀρχαιολόγου κ.

ΚΑΡΟΛΟΥ CHIPIEZ

Ἂν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν εἶνε κατὰ πάντα σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ᾠκοδομήθησαν τὰ μέγαρα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, πάντως ὅμως ἀποδέχονται, ὅτι ἡ χρονολογία τῶν κτιρίων τούτων εἶνε προγενεστέρα τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμία ἀναλογία, πράγματι, τυγχάνει αἰσθητὴ μεταξὺ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν πρώτων καὶ τῆς μορφῆς τῆς δευτέρας. Τὸ μυκηναῖον οἰκοδόμημα, ὡς καὶ τὸ δωρικόν, φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς δύο συστήματα τέχνης παντελῶς διάφορα πρὸς ἄλληλα, πλὴν μελέτη μᾶλλον σύντονος ἀποδείκνυσιν ἐναργῶς, ὅτι τὰ πράγματα οὐδαμῶς εἶνε τοιαῦτα.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀρκεῖ νὰ συναρμολογήσῃ τις τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀκροπόλεων τῆς Πελοποννήσου ἀνευρεθέντα συντρίμματα καὶ νὰ διατάξῃ ταῦτα καθ' ὡρισμένον τρόπον, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν παρεχόμενα τεκμήρια, ὅπως ἀνακαλύψῃ μεταξὺ τῆς ἀρχεγόνου ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀναλογίας τινάς, αἵτινες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διελάνθανον. Οὕτω παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἀναλογίας αὐτῶν ἄγεταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ὁ μυκηναῖος κίων ὡς καὶ ὁ δωρικὸς εἰσὶ συντεθειμένοι ἐκ τῶν αὐτῶν μελῶν.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προτίθεμαι ν' ἀποδείξω, ὅτι ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἀρχιτεκτονικῇ εὑρίσκεται ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τύπος τῶν σχηματισμῶν, οἵτινες βραδύτερον ἀπέβησαν χαρακτηριστικοὶ διὰ τὸ δωρικὸν ἐπιστύλιον. Ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι νὰ προτάξω ἐνταῦθα προηγουμένως σκέψεις τινάς.

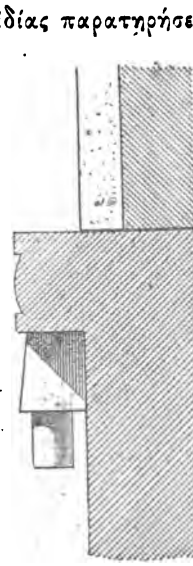
Ὁ Βιτρούβιος φρονεῖ, ὅτι τὸ δωρικὸν ἐπιστύλιον ἀποδίδει ἐν τοῖς ἐκ λίθου ἢ μαρμάρου οἰκοδομήμασι τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ξυλίνου ἐπιστυλίου τῶν πρώτων ναῶν οὕτως, ὥστε ἕκαστον τρίγλυφον ἀναπαριστᾷ τὸ ἄκρον μιᾶς δοκοῦ. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Βιτρουβίου ἐγένετο πιστευτὴ κατὰ γράμμα καὶ ἐν γένει ἠκολουθήθη. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἠσχολήθησαν περὶ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ ἰδεώδους κτιρίου, τοῦ πρώτου ναοῦ, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων. Πλὴν οὐδεμία τῶν γενομένων παλινορθώσεων ἔγεινε γενικῶς παραδεκτή, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ πάντοτε παρέστησαν πολλαὶ καὶ ἀκαταγώνιστοι δυσκολίαι.

Μία τῶν δυσκολιῶν τούτων χρήζει τινῶν διασαφήσεων. Ὑποτεθείσθω, ὅτι πρόκειται νὰ στεγασθῇ ναός τις, ὁ ἁπλούστατος, συνιστάμενος μόνον ἐξ ἑνὸς σηκοῦ. Αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ταύτης τεθήσονται ἀναγκαίως κατὰ πλάτος τοῦ σηκοῦ. Ἂν τὰ ἄκρα αὐτῶν ἀφεθῶσιν ὁρατά, ταῦτα θὰ φανῶσι μόνον ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ κτιρίου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως.

Φαντασθῶμεν νῦν τὸν ναὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ κιόνων κατὰ τὴν περίπτερον διάταξιν. Τοῦ σηκοῦ μένοντος ἐστεγασμένου διὰ δοκῶν πλαγίων, οὐδὲν κωλύει, ὅπως αἱ δοκοὶ αἱ σχηματίζουσαι τὴν ὀροφὴν ἐν τῷ προνάῳ καὶ τῷ ὀπισθοδόμῳ τεθῶσι κατὰ μῆκος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀληθὲς τυγχάνει, ὅτι τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν καθίστανται ὁρατὰ καθ' ἑκατέραν τῶν προσόψεων, πλὴν οὐχὶ ὁλοτελῶς. Οὐδὲν ἄκρον τῶν δοκῶν ἀποβαίνει ὁρατὸν κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων πλευρῶν τῶν ναῶν.

Ἂν νῦν ἐξετάσωμεν τὸ ἐπιστύλιον τῶν ἀρχαιοτάτων δωρικῶν κτιρίων, ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ τοῦ Σελινοῦντος, θέλομεν παρατηρήσει ἀξίας λόγου τινὰς λεπτομερείας προδιδούσας τὴν ἀπομίμησιν τῆς ξυλίνης κατασκευῆς, ἀλλὰ κεκτημένας χαρακτῆρα ὅλως ἰδιάζοντα.

Καὶ πρῶτον κρίνομεν ἀξίας ἰδίας παρατηρήσεως τὰς σταγόνας τὰς ὑπὸ τὰς τριγλύφους κειμένας. Ταύτας ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ὑπολάβωμεν ὡς ἥλους. Ἀλλ' ὅμως οἱ ἧλοι οὗτοι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται εἰς οὐδεμίαν τῆς οἰκοδομικῆς ἀνάγκην ἀνταποκρινόμενοι. Ἂν δὲ προεκταθῶσιν ἐκ τῶν κάτω, ἀπολήγουσιν εἰς τὸ κενόν, ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχήματι Α.

Α Κάτοψις τῶν σταγόνων

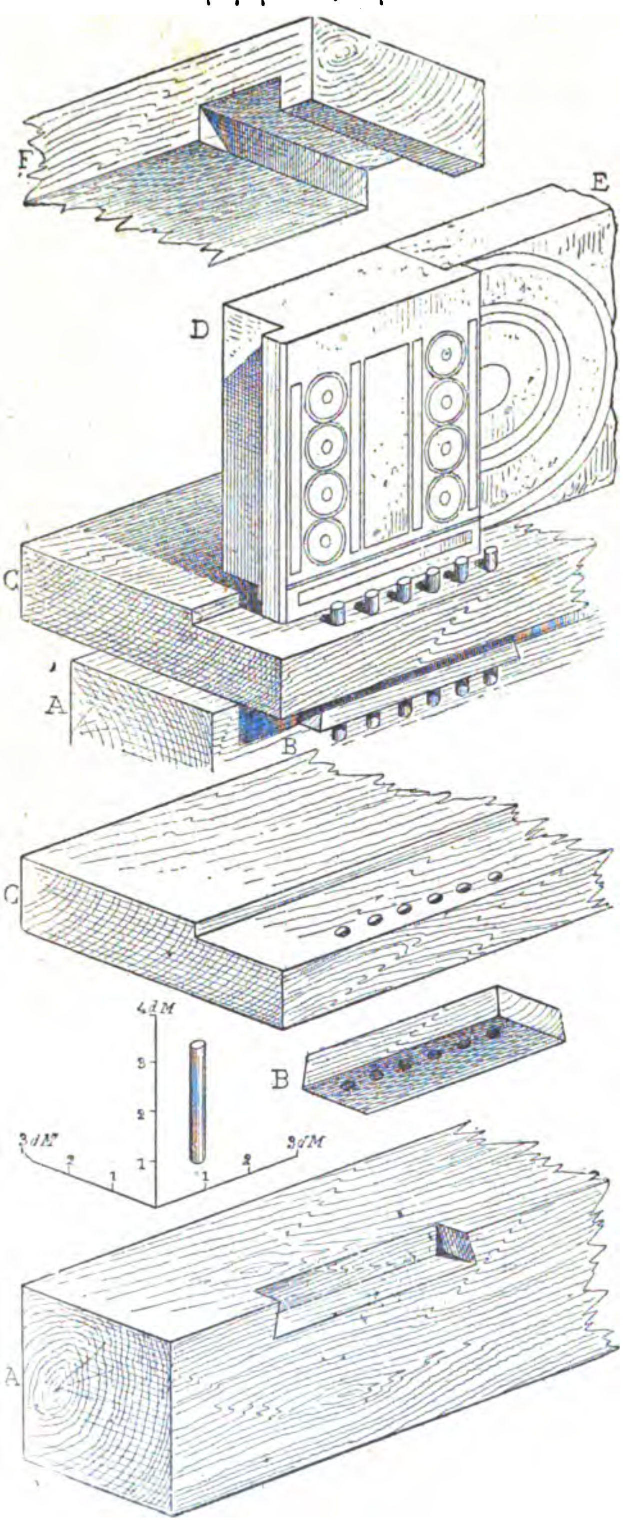
Ἔν τινι τῶν τελευταίων προταθεισῶν παλινορθώσεων ἀποδίδεται αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς συγκρατήσεως τῶν σανίδων, αἵτινες κατὰ τὸν Βιτρούβιον ἐτίθεντο ἔμπροσθεν τῶν δοκῶν χάριν τῆς προφυλάξεως αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ τῶν μνημείων. Ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως ἅπασαι αἱ τρίγλυφοι κεῖνται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ναοῖς ὄπισθεν τῶν ἥλων. Ἑτέρα ἰδιοτροπία τοῦ δωρικοῦ ἐπιστυλίου εἶνε οὐδὲν ἧττον παράδοξος. Οἱ καλούμενοι μύτλοι (mutules) λέγεται ὅτι εἶνε τὰ ἄκρα τῶν δοκίδων τῆς στέγης, ἀλλ' αἱ οὕτως ὀνομαζόμεναι δοκίδες κέκτηνται τὸ αὐτὸ πλάτος πρὸς τὰς τριγλύφους, ἤτοι πρὸς τὰς κυρίας δοκούς, τοῦθ' ὅπερ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ καὶ ἐν οὐδενὶ μνημείῳ παρετηρήθη.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἐν λόγῳ μύτλων φέρει δεκαὲξ ἥλους οἵτινες οὐδαμῶς χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ξυλοτεκτονικῇ καὶ ὧν ὁ προορισμὸς τυγχάνει πάντῃ ἀνεξήγητος.

Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅτινα συντομίας ἕνεκα παραλείπομεν ἐνταῦθα, ἤθελον μείνει βεβαίως ἀκατάληπτα ἄνευ τῶν ἀνακα-

λύψεων τῶν γενομένων κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπὶ τῶν ἀκροπόλεων τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Πελοποννήσου.

Ἅπαντα τὰ μέγαρα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυ-

Β Αἱ τρίγλυφοι μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ θριγκοῦ

κηνῶν παρουσιάζονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διηυθετημένα ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἤτοι μὲ τὴν δίστυλον ἐκείνην διάταξιν, ἣν καλεῖ ὁ Βιτρούβιος *ἐν παραστάσι* (in antis).

Ἡ εἰς τὰ κτίρια ταῦτα εἴσοδος γίνεται διὰ προδόμου ἔχοντος δύο κίονας κειμένους μεταξὺ δύο ἀκροτοίχων ἢ δύο παραστάδων. Οἱ κίονες ὧν αἱ βάσεις εὑρίσκονται εἰσέτι κατὰ χώραν ἦσαν ἐκ ξύλου· οἱ δὲ τοῖχοι, ὄντες παχύτατοι, ἀπετελοῦντο ἐκ κενῶν ὀπτοπλίνθων καὶ ἐναλλὰξ ἐκ δοκῶν, αἵτινες προσέδιδον αὐτοῖς τὴν ἀπαιτουμένην στερεότητα.

Ἐκ τούτων πάντων ἐκπηγάζουσι δύο τινά·

α΄) Τὰ ὑπὸ τῶν ξυλίνων κιόνων ὑποβασταζόμενα ἐπιστύλια ἦσαν ἐπίσης ἐκ ξύλου.

β΄) Ἕκαστον ἄκρον τοῦ ἐπιστυλίου ἦν ἐντετοιχισμένον εἴς τινα τοῖχον.

Τὰ μέρη ταῦτα εὐκόλως δυνάμεθα νὰ παλινορθώσωμεν· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς ἐκεῖνα ἅτινα ἔκειντο ὕπερθεν τοῦ ἐπιστυλίου. Οὐχ ἧττον πολλαὶ μέθοδοι ἐξερευνήσεως δύνανται νὰ ἐπιτρέψωσι καὶ τούτων τὴν παλινόρθωσιν.

Παρατηρητέον ἐν πρώτοις, ὅτι ἀναγκαιότατοι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς στερεότητος τῶν κιόνων ἦσαν προμήκεις δοκοὶ ὑπερκείμεναι τοῦ ἐπιστυλίου καὶ ἐντετοιχισμέναι ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἄκρᾳ τοῦ πρὸς τὸ βάθος τοίχου.

Ἐξετάσωμεν νῦν ἀβακίσκους τινὰς ἐξ ἀλαβάστρου, ἀνευρεθέντας ἐντὸς τῶν μεγάρων. Οὗτοι ἐν πρώτοις δὲν ἔκειντο ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν θέσει ὅτε ἀνεκαλύφθησαν, φέρουσι δὲ σύστημα διακοσμήσεως οὗ ἡ χρῆσις ἐτύγχανε κοινὴ ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ.

Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τῆς διακοσμήσεως παρουσιάζεται ὑπὸ δύο ἐπόψεις·

α΄) Αἱ παραστάσεις, ὧν ἀπροσδιόριστος ὁ ἀριθμός, σχηματίζουσιν ἀνάγλυφον διάζωμα ἐπὶ μονολίθων μακρῶν καὶ στενῶν.

β΄) Ἑκάστη παράστασις εἶνε κεχαραγμένη ἐπ' ἰδίας πλακός, τὸ δὲ σύνολον αὐτῶν ἀποτελεῖ σειρὰν ἐπιπέδων καὶ προεξοχῶν ἐναλλάξ.

Οὕτω δὲ διατασσόμεναι αὗται αἱ παραστάσεις ὑπενθυμίζουσι, δυνατὸν εἰπεῖν, τὰς τριγλύφους καὶ τὰς δωρικὰς μετόπας. Αὐτὸ τοῦτο μάλιστα τὸ ὄνομα ἔδωκαν εἰς αὐτὰς οἱ ἐρευνήσαντες τὰ κατὰ τὴν Τίρυνθα χωρὶς ν' ἀποδώσωσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀναλογίαν ταύτην.

Ἀλλὰ περιγράψωμεν εἰδικώτερον ταύτας τὰς πλάκας καὶ ἐκθέσωμεν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν γνωρίσματα.

Αἱ τρίγλυφοι κέκτηνται τὰς διαστάσεις κεφαλῆς παχείας δοκοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ αὐτὸ ὕψος πρὸς τὸ ὑπ' αὐτὰς κείμενον διάζωμα· φέρουσι δὲ πάντοτε ῥαβδώσεις καθέτους, πρὸς δὲ καὶ ἐντομὴν κατὰ τὴν βάσιν (Ἴδε σχῆμα Β).

Παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ διάφοροι αὗται πλάκες πρόκειται νὰ ὑπερτεθῶσι τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ μεγάρου δίκην διαζώματος, ὡς ἐν τῷ μυκηναίῳ τάφῳ τῷ φερωνύμῳ τῆς Κας Σχλιέμανν.

Τί συμβήσεται;

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ξύλου, τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς αὐτοῦ τὸ διάζωμα θὰ παράσχῃ κατ' ἀνάγκην ἐπιφάνειαν τεθλασμένην.

Τὸ ἡμέτερον σχῆμα Γ παριστᾷ τὸ διάζωμα καὶ τὸ ἐπιστύλιον παλινορθωθέντα· γνωρίζομεν ἤδη τὴν σύνθεσιν τῶν δύο τρίτων τοῦ θριγκοῦ. Ὑπολείπεται νῦν ἡ παλινόρθωσις τῆς ὑπερκειμένης ἐπιφανείας·

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, εἶνε ἀληθές, οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων ἔρχεται εἰς ἡμετέραν ἀρωγήν, ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ προβλήματος δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι εἶνε πλειότερον περίπλοκος. Ἔχομεν πάντα λόγον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὰ μυκηναῖα μέγαρα ἦσαν ἐστεγασμένα δι' ἐπιπέδου ἐπιφανείας.

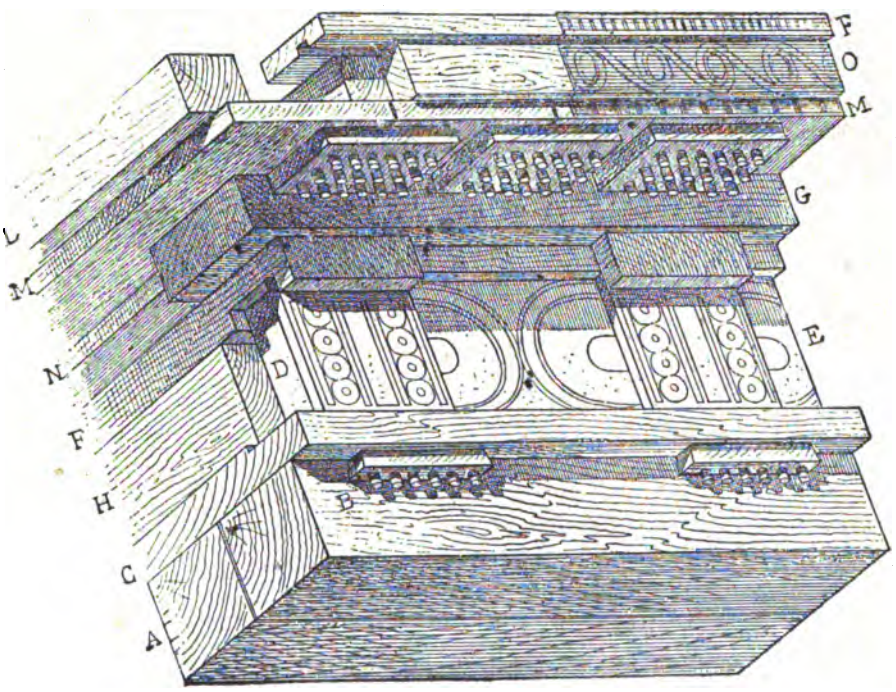
Σανίδωμα, ἀπολῆγον πρὸς τὰ ἔξω καὶ προωρισμένον νὰ ὑποβαστάζῃ τὰ ἐπιχώματα, ἀπεπεράτου ἀναγκαίως τὸν θριγκόν.

Ὡς αἱ κύριαι δοκοί, οὕτω καὶ αἱ δοκίδες τοῦ δαπέδου τούτου, ὅπερ ἐχρησίμευε ταὐτοχρόνως ὡς ὀροφὴ καὶ στέγη, ἔδει νὰ ἦσαν διατεταγμέναι κατὰ τὸ βάθος αὐτῶν· ὁραταὶ δὲ οὖσαι ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἀπετέλουν τρόπον τινὰ κορωνίδα. Τοιαύτη κορωνὶς προεφύλαττε τὰ κατώτερα μέρη τοῦ θριγκοῦ, μένουσα δ' ἐκτεθειμένη εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὰς ῥαγὰς ἀσυνδέτων σανίδων. Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶνε αὐτόχρημα μύτλοι. Οἱ δὲ ἧλοι οἵτινες διαπερῶσιν αὐτὰς μόνον σκοπὸν ἔχουσι τὴν στερέωσιν αὐτῶν πρὸς τὰς ὑπερκειμένας σανίδας. Διὰ τῆς χρήσεως τῆς διατάξεως ταύτης ἅπαντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαστολῆς τῶν ἁρμῶν δύνανται νὰ συμβαίνωσιν ἐλευθέρως χωρὶς νὰ καθίστανται τὸ παράπαν ὁρατά.

Δεύτερον δὲ δέον ν' ἀποκρυβῶσι τὰ ἄκρα τῶν δοκίδων διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐμπεδώσεως σανίδος καθέτου στηριζομένης ἐπὶ τοῦ μήκους τῶν ἀμέσως κατωτέρων σανίδων.

Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ἁπλουστέραν διάταξιν· ἅπαντα τὰ μέρη εἶνε ἐξ ἴσου χρήσιμα. οὕτω δὲ ὁ θριγκὸς τοῦ μυκηναίου προδόμου ἐντελῶς παλινορθοῦται.

Ἐξετάσωμεν νῦν τὸν θριγκὸν τοῦ ναοῦ τοῦ σικελικοῦ Σελινοῦντος, ἐκείνου ὅστις φέρει ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ τὸ στοιχεῖον C οὗ παρατίθεται ἐνταῦθα εἰκὼν (Σχῆμα Ε), καὶ θέλομεν παρατηρήσει ἀπομίμησιν, τὴν ἀκριβῆ ἀντιγραφὴν μέρους πρὸς μέρος τοῦ ξυλίνου θριγκοῦ τῶν κτιρίων τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν.

Γ Τὸ σύνολον τοῦ μυκηναίου θριγκοῦ παλινορθωθὲν

ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας εὑρίσκετο ὑποκειμένη εἰς τὸν κίνδυνον βραχείας διαρκείας.

Ἡ δυσχέρεια δὲ αὕτη ἦτο δυνατὸν ν' ἀποφευχθῇ μόνον διὰ τῆς προφυλάξεως τῶν ἄκρων τῶν δοκίδων ἐντὸς κουφωμάτων ἢ κιβωτιδίων, ἐν ἑνὶ λόγῳ ὄπισθεν περιβλήματος. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ τοιοῦτο περίβλημα δι' ὕλης ἁπλῆς καὶ μέσων ἀρχαιοτρόπων; Τοῦτο ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ διὰ συστήματος συναρμογῆς παναρχαιοτάτης μὲν χρήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον εἰσέτι εὐχρήστου, συνισταμένου δὲ εἰς τὰ ἑξῆς δύο (Ἴδ. καὶ σχῆμα Δ).

Ἐν πρώτοις μὲν δέον νὰ κατασκευασθῇ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ περιβλήματος διὰ σειρᾶς σανίδων ἡρμοσμένων, τοποθετουμένων κάτωθι τῶν δοκίδων.

Ἀλλ' οἱ ἁρμοὶ οὗτοι μεταξὺ τῶν σανίδων κινδυνεύουσι νὰ διανοιγῶσιν. Εὔλογον ὅτι θὰ κατασταθῶσιν ἀόρατοι, ἂν καλυφθῶσι διὰ δευτέρας σειρᾶς ἀσυνδέτων σανίδων.

Οὕτως ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ δωρικοῦ θριγκοῦ ἐπεξηγοῦνται σαφῶς. Ἤδη γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν τῶν τριγλύφων, τῶν μετοπῶν καὶ τῶν μύτλων ὡς ἐπίσης τὴν τῶν σταγόνων, κειμένων ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἔμπροσθεν τῶν τριγλύφων καὶ κάτωθι τῶν μύτλων.

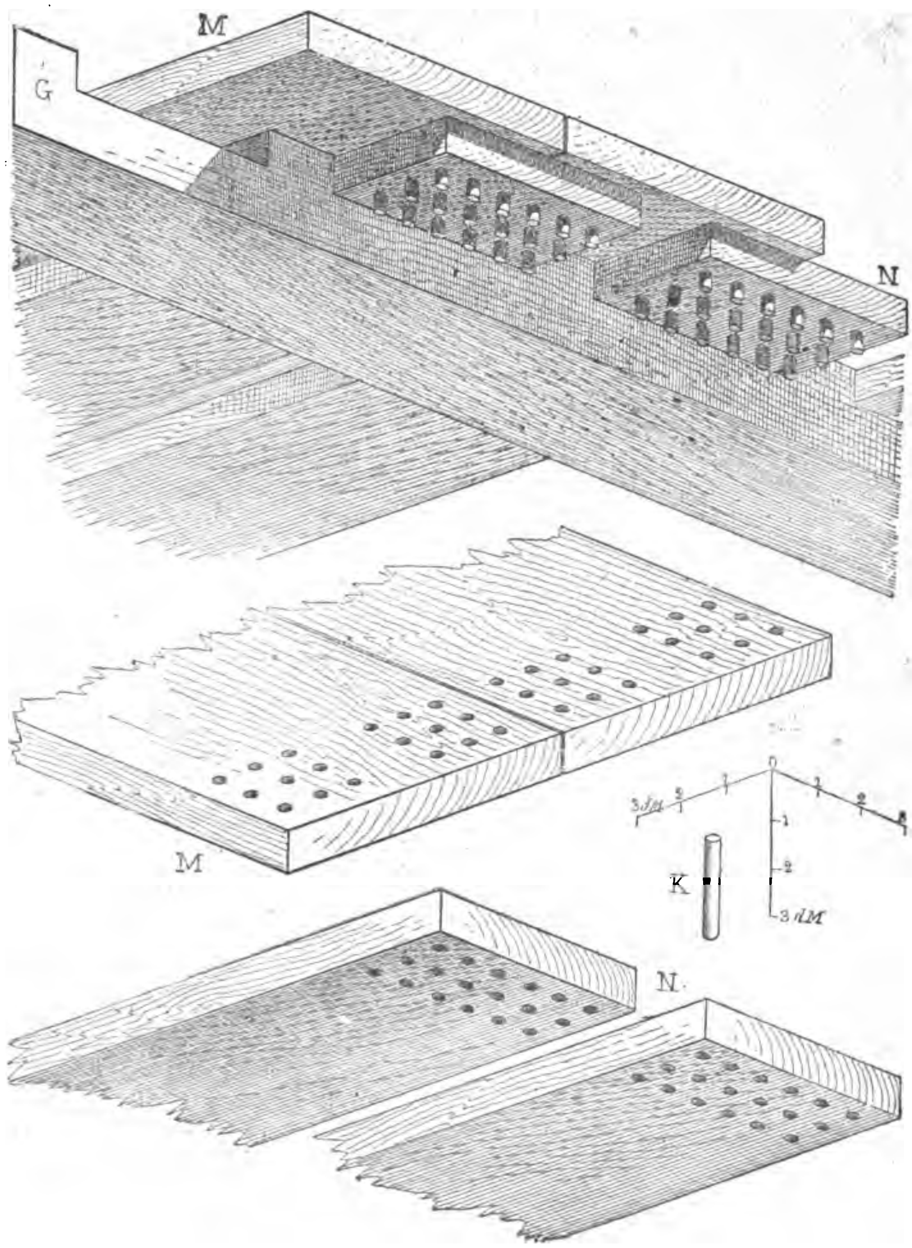
Ὑπολείπονται νῦν τὰ συμπεράσματα, ἅτινα συνοψίζομεν εἰς τὰ ἑξῆς·

α') Ὁ θριγκὸς ὁ ὑπερκείμενος τῆς προσόψεως τῶν μυκηναίων μεγάρων ἀνήκει εἰς κτίρια μικτῆς κατασκευῆς, ἤτοι κατασκευασθέντα ἐξ ὑλικῶν ἑτερογενῶν ὡς ἐκ λίθου, ξύλου, ὀπτῆς ἢ ὠμῆς γῆς.

β΄) Ἡ παλινόρθωσις ἣν παρουσιάσαμεν ἀποδείκνυσι τίνι τρόπῳ ἦν συγκεκροτημένος ὁ θριγκὸς τῶν ἐν λόγῳ μεγάρων ἐν ἐποχῇ ἥτις προηγεῖτο ἀμέσως τῆς γεννήσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ, ἀφοῦ τὰ στοιχειώδη σχήματα τοῦ μυκηναίου ἐπιστυλίου ἐπαναλαμβάνονται καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῶν δωρικῶν κτιρίων.

γ΄) Τὸ μυκηναῖον κτίριον, οὗτινος ἡ κάτοψις καὶ ἄλλο ἦτο ἡ πρόοψις στηριζομένη μεταξὺ δύο τοίχων καὶ ἀπολήγουσα εἰς δύο τὸ ὅλον ὑποβαστάζοντας κίονας.Ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιστάσει ἡ προμετωπὶς ἐκείνη εἶχε συνέχειαν κατὰ τὰς πλαγίας πλευρὰς τοῦ κτιρίου.

Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν ἐποχῇ ἀμέσως προηγηθείσῃ τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ αἱ τρίγλυφοι δὲν ἦσαν πλέον ὡς ἐν ἀρχῇ προωρισμέναι μόνον πρὸς

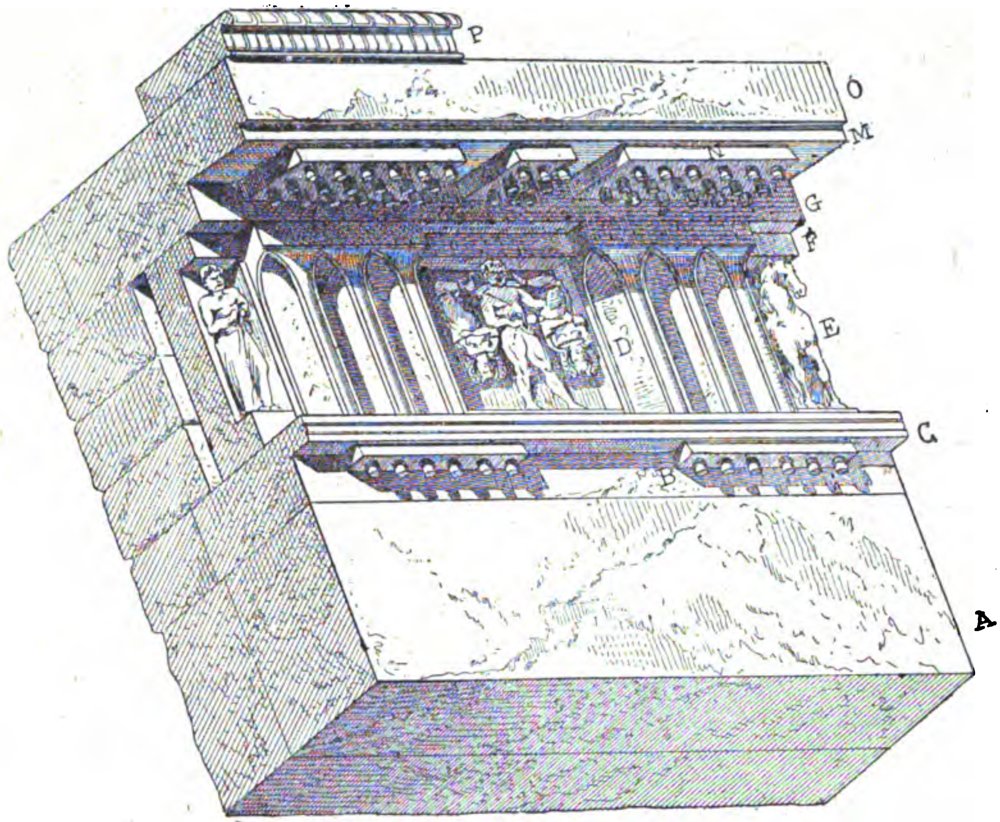
Δ Λεπτομέρειαι τοῦ γείσου

τὰ συστήματα τῆς ἀνεγέρσεως ὡς καὶ τῆς διακοσμήσεως τυγχάνουσι γνωστά, διασαφηνίζει οὐ μόνον τὰ διάφορα μέρη τοῦ δωρικοῦ θριγκοῦ, θεωρουμένου ἐν συνόλῳ, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ θριγκοῦ τούτου ἐν τῷ ναῷ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἐξήγησιν δὲν ἠδύνατο μέχρι τοῦδε νὰ ἀγάγῃ τὸ ἰδεῶδες κτίριον ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπετίθετο ὅτι παρήχθη ὁ ναός.

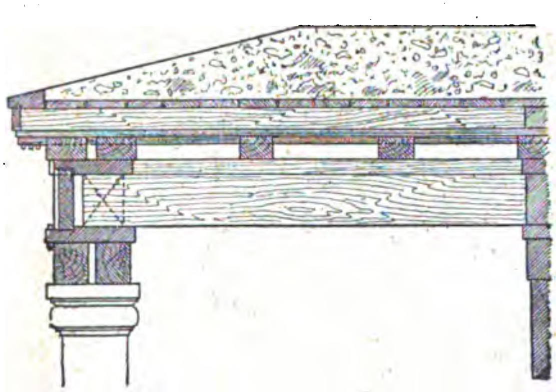
Ὁ ἀρχαῖος ξύλινος θριγκὸς τῶν μεγάρων οὐδὲν προφύλαξιν τῶν ἄκρων τῶν δοκῶν, ἀλλ' ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ τοῦ διαζώματος χάριν διακοσμητικοῦ πλέον λόγου καὶ ὅπως ἀποτυπώσωσιν ἐν αὐτῇ συγχρόνως ῥυθμὸν καὶ κανόνα.

Συνεπῶς δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ τεθῶσιν αἱ τρίγλυφοι γύρῳ τῶν ναῶν, ὁπόταν οὗτοι περιεστοιχίζοντο ἐντελῶς ὑπὸ κιόνων. Ἦτο δὲ τοῦτο ἁπλῶς διακόσμησις καὶ οὐδέν τι πλέον.

Οὕτω κατανοεῖται ὁ λόγος, δι' ὃν οὐδέποτε μέχρι

Ε Θριγκὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος

Ϛ Τομὴ τοῦ προδόμου κατὰ μῆκος

τοῦδε κατωρθώθη νὰ συνδεθῶσιν αἱ τρίγλυφοι πρὸς ἰδεῶδές τι σύστημα οἰκοδομήσεως· ὅπερ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ ναοῦ.

Ἐν συνόψει πρὸ τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ῥυθμοῦ τούτου ὑφίσταντο ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς πλινθοκτίστοις καὶ ξυλίνοις κτιρίοις.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐσκέφθημεν, ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις αὕτη τῶν πραγμάτων ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀκαδημίας.

(Μετάφρασις Α. ΓΕΛΒΕΡΤ)

Ο ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΑΣ[1]

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΣ

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

Τρεῖς μῆνες κατόπι.

ΣΚΗΝΗ Α'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως. Λείψανο ἀπὸ μακριὰ γυρίζει τὴν κώχη τοῦ δρόμου. Ψαλμῳδίες ἀπὸ μπρός, ἀπὸ πίσω σιγανὰ μυρολόγια. Οἱ γειτόνισσες στέκουνται καὶ κοιτάζουνε λυπημένες.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ. Ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (Στὸ κατώφλι της, σφουγγίζοντας τὰ μάτια μὲ τὴν ποδιά της).

Ἄχ, καὶ νὰ εἶχες τώρα μάτια νὰ τὰ δῇς αὐτά, Κωσταντάκη, ποῦ σὲ κουβαλοῦνε στὸν τάφο, κ' ἔννοια δὲν τὴν ἔχεις τῇ ῥήμαξη ποῦ ἀφίνεις μέσα στ' ἀρχοντικό σου. Ποιὸς τὄλεγε, Πιπινιώ μου, πῶς σὲ τρία φεγγάρια μέσα εἴτανε γραμμένο νὰ τὰ φάῃ τὸ χῶμα καὶ τὰ τρία τἀδέρφια.

(Χάνουνται οἱ φωνὲς τῶν μυρολογιῶν).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ ποῦ ἔκαμε νισάφι ὁ ἀπόνετος ὁ χάρος νὰ κάμῃ καὶ δῶ! Πέντε πέντε καὶ δέκα δέκα τοὺς θερίζει μαζὶ καθεμέρα. Ὡς καὶ τἀργαστήρια κλείστηκαν πιά. Ψυχὴ πιὰ δὲ βγαίνει στὸ δρόμο. Ῥημάχτηκε τὸ χωριό, κι ἄλλο δὲν ἀκοῦς παρὰ μυρολόγια, ἄλλο δὲ βλέπεις παρὰ ξυλοκρέββατα, καὶ

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 419.

τὸν πάτερ Συνέσιο νὰ περπατάῃ ἀπὸ μπρὸς καὶ νὰ σιγοψάλλῃ. Κ' ὕστερα ἀπὸ κάθε θάψιμο τρέχει, λέει, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ τὴν ἅγια μετάληψη γιὰ τοὺς φτωχοὺς ποῦ ψυχομαχοῦν. Ἅγιος εἶναι, καημένη, καὶ κολαζούμαστε τὴ βραδιὰ ποῦ μιλοῦσε τῆς Ἀρετούλας. Θυμᾶσαι;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Καὶ δὲ θυμοῦμαι; καὶ δὲν τὸ συλλογίστηκα χίλιες φορές, νὰ μὴν τοὺς καταράστηκε τότες, σὰν ἅγιος ποῦ εἶναι;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ποῦ νὰ καταραστῇ, ἀθεόφοβη, ποῦ εἶταν ὁ πρῶτος νὰ πάῃ στῆς κερὰ Δέσπως σὰ συχωρέθηκε ὁ Σαράντης! Ἁγιασμένο ἄθρωπο εἴχαμε στὸ χωριό μας, καὶ τώρα τὸ νοιώθουμε, ποῦ δὲ μᾶς μένει ψυχὴ νὰ τὸν προσκυνήσῃ. (Κάνει τὸ σταυρό της).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τὴ χάρη του νᾶχουμε. Δὲν πῆγε, λέει, μὲ τοῦτο τὸ λείψανο, γιὰ νάρθῃ, λέει, νὰ παρηγορέσῃ τὴν κερὰ Δέσπω, ποῦ δὲν μποροῦσε ἡ δύστυχη νὰ βγῇ καὶ νὰ δώσῃ στερνὸ φιλὶ τοῦ παιδιοῦ της. Νά τος ποῦ πρόβαλε κιόλας· τὴ χάρη του νᾶχουμε. (Κάνει τὸ σταυρό της).

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὸν πολυχρονίζῃ, κοίταξε πῶς μρχεται μὲ τὰ χαμηλωμένα τὰ μάτια. Πᾶμε, καηκένη, μαζί του καὶ μεῖς νὰ ποῦμε δυὸ λόγια τῆς σαλῆς μας ἀρχόντισσας. Εἴμουν ἡ πρώτη ποῦ πῆγα ἔτὸ γάμο τῆς κόρης της, πρώτη θὰ πάγω καὶ στὴ μεγάλη αὐτὴ θλίψη της.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Καλημέρα, χριστιανές μου. Νὰ μὴν ἔχετε τίποτις, καὶ σᾶς βλέπω κλαμμένες; Εἶστε καλὰ ὅλες ἐδῶ; νὰ μὴ χρειάζεστε τίποτις; (τονε σιμώνουν οἱ δυὸ γειτόνισσες, καὶ φιλοῦν τὰ ροῦχά του). Τί πάθετε, χριστιανές μου; νὰ μὴν ἦρθε ὁ Χάρος στὸ σπιτικό σας;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Χαριτωμένε μου δάσκαλε, ποῦ ν' ἁγιάσουν τὰ πεθαμμένα σου, παρακάλει καὶ γιὰ τὰ μᾶς τὶς ἁμαρτωλές, νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὸ θανατικό.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἴσια μὲ τὸ μπόγι σου λαμπάδα σοῦ τάζω, χαριτωμένε μου ἅγιε, μιὰ καὶ νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ φουρτούνα.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Τὶς λαμπάδες, χριστιανή μου, στοὺς ἀληθινοὺς τοὺς ἁγίους, ποῦ εἶναι μεγάλη τους ἡ σπλαχνιά. Ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄλλο δὲν ἔχουμε νὰ δώσουμε παρὰ τὴν προσευχή μας καὶ τὴν ἀγάπη, σὲ τέτοιες μέρες ποῦ μᾶς δείχτει ὁ Μεγαλοδύναμος τὴν ὀργή του. Πῆτε μου, εἶστε καλά; Σᾶς φοβερίζει ἡ ἀρρώστια;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Δόξα νᾶχῃ ὁ Θεός, καλὰ εἴμαστε, δάσκαλε. Μὰ σὲ κεῖνο τἀρχοντικὸ ὁ Χάρος ἔκαμε φοβερὸ πανηγύρι, τἄφαγε ὅλα τὰ παλικάρια τῆς κερὰ Δέσπως. Ὅ τι ἔβγαλαν εἶναι τοῦ Κωστάκη τὸ λείψανο. Πηγαίνουμε νὰ τὴν παρηγορέσουμε τὴν κακόσυρτη, ποῦ ἔμεινε ὁλομόναχη μὲ τὸ Χάρο.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Τὰ ξέρω, τὰ ξέρω. Μεγάλη καὶ φοβερὴ συφορά. Τἄλλα δυὸ παιδιά της τὰ συνόδεψα στὸ στερνό τους ταξίδι, τὸν Κωσταντῆ της δὲν πῆγε ἡ καρδιά μου νὰ τονε διαβάσω ἀπατός μου. Κάλλιο, εἶπα, στῆς χαροκαμένης, ποῦ ζῇ ἀκόμα, ἴσως καὶ τῆς δώσω στάλα παρηγοριά. (Φτάνοῦνε στὴν πόρτα τῆς Δέσπως). Σταθῆτε· μὴ μπῆτε ἀκόμα σεῖς. Ἐλᾶτε λίγο κατόπι. Δὲ θὰ τὰ βαστάξῃ τόσα πρόσωπα δακρισμένα. Εἶναι καὶ παρηγοριὲς ποῦ βασανίζουν κι ἀπὸ τὴ λύπη χερότερα. (Μπαίνει στῆς Δέσπως).

ΣΚΗΝΗ Β'

Χαγιάτι τῆς Δέσπως. Ἡ Δέσπω μαυροφορεμένη κάθεται καὶ μυρολογάει. Ἡ Γαρουφαλιὰ στέκεται πλάγι της.

ΔΕΣΠΩ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, καὶ πάλι ἄχ! Ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄχ νὰ πῶ πιὰ δὲν ἔχω. Σώθηκαν τὰ λόγια, κι ὁ πόνος πληθαίνει. Φουσκώνει ὁ πόνος, θάλασσα γίνεται καὶ μὲ πνίγει, βράχος ἔγεινα καὶ τὰ βαστῶ τὰ τόσα της κύματα, ποῦ μὲ δέρνουνε, μὲ δέρνουν, καὶ νὰ μὲ λυώσουνε δὲν μποροῦν. Τὰ παιδιά μου ἔπεσαν καὶ τὰ πῆρε ἡ ὀργή τους, καὶ γὼ στέκουμαι ἀκόμα καὶ ζῶ κι ἀνεσαίνω μέσα στὴν τρομερὴ αὐτὴ παραζάλη.

Ἄχ, Ἀρετοῦλα μου, Ἀρετοῦλα! Τί ὄνειρα νὰ βλέπῃς στὸ κρύο στρῶμα τῆς ξενιτειᾶς σου! Κι ὡς τόσο, χίλιους ζωντανοθαμμένους νὰ βλέπῃς, χίλιοι πλακωμένοι νὰ βογκοῦν καὶ νὰ ζητοῦν τοῦ κάκου βοήθεια, πάλι δὲ θὰ σοῦ παρασταίνουν τὸ βογκητὸ τῆς καρδιᾶς μου.

Ἄχ, Κωσταντάκη μου, Κωσταντάκη! Ἔφυγες, καὶ πιὰ δὲ θὰ ξανάρθῃς στὴ μάννα σου. Ἔρμη τὴν ἄφηκες καὶ δίχως παιδὶ στὸ πλευρό της.

Τρέλλα, τρέλλα μὲ πιάνει. Ἂς ἔρθῃ κι ἂς μὲ πάρ' ἡ τρέλλα στὰ τετράνοιχτά της φτερά, κι ἂς μὲ σύρῃ στἀνάθεμα! Σκόρπησέ τον, τρέλλα, τὸ νοῦ μου! Μαῦρο σύννεφο κάμε τον, νὰ ξεσπάσῃ καὶ νὰ χύσῃ κατακλυσμὸ δάκρια πάνω στὰ μνήματα τῶν παιδιῶν μου!

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Κερά μου, γιὰ χάρη τῆς μονάκριβης κόρης σου, καὶ γιὰ τὴ ψυχὴ τῶν ἀγοριῶ σου ποῦ τὰ πῆρ' ὁ Θεὸς κοντά του, μὴν ἀφίνῃς τὴ θλίψη νὰ σὲ παρασέρνῃ σὲ τόσο βάθος. Κάμε καρδιά, κερὰ Δέσπω, καὶ μὴν ξεχνᾶς πόσες μάννες μυρολογοῦνε μαζί σου αὐτὲς τὶς μέρες.

ΔΕΣΠΩ

Ὅσες μάννες κι ἂν εἶναι, ἂς ἔρθουν κι ἂς ἀνοίξουν τὰ φυλλοκάρδια τους. Σὰν τἀστέρια θὰ λάμπουν μπροστὰ στὸ βαθὺ τὸ σκοτάδι ποῦ καταχνιάζει τὸ νοῦ μου.

(Μπαίνει ὁ Συνέσιος).

Δάσκαλε, γλυκέ μου δάσκαλε, ποῦ βλέπω τὸ πονετικὸ πρόσωπό σου, καὶ πάλι ὁ καημὸς δὲ μ' ἀφίνει. Δές τα τὰ μαῦρα μου χάλια, καὶ σύρε νὰ παρακαλέσῃς νἄρθῇ ὁ χάρος νὰ μὲ γλυτώσῃ.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ὁ μεγάλος ὁ Θεὸς νὰ σὲ λυπηθῇ, κερὰ Δέσπω. Αὐτὸς μοναχὰ μπορεῖ νὰ σὲ βοηθήσῃ. Τἄκουσα πῶς ἔμεινες μοναχή, κ' ἦρθα νὰ σοῦ πῶ πῶς μοναχὴ δὲν εἶσαι, ἔχεις πάντα τὸν Πλάστη μαζί σου. Ἐκεῖνος τὸ ξέρει γιατί μᾶς παίρνει τὶς πιὸ ἀγαπημένες ψυχές μας. Ἴσως γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴ μεγαλήτερη τὴν ἀγάπη ποῦ μᾶς κάνει παιδιά του. Κερά μου, κοίταξε μένα, τί ἔχασα. Ἦρθε μέρα ποῦ τὴν εἶχα χαμένη ὅλη μου τὴ ζωή. Σίμωσα τὸ Θεό, καὶ μοῦ χάρισε τὴν ἀγάπη ὅλου τοῦ κόσμου. Στάλα τοῦ δίνω, καὶ πέλαγο μοῦ χαρίζει. Ἔχε τὸ Θεὸ στὴν καρδιά σου, καὶ θὰ τάξιωθῇς τὸ φῶς ποῦ γυρεύει ἡ τυραννισμένη ψυχή σου σὲ τέτοιο σκοτάδι ἀπέραντο.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, μοῦ ζητᾶς ἁγιωσύνη, κι ἄλλη δὲν ξέρω ἀπὸ τῆς μάννας τὴν ἁγιωσύνη, μήτε ἄλλο μαρτύριο, μήτε ἄλλη ἀγάπη ποῦ τέλος δὲν ἔχει. Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου μοῦ πῆραν τὴν κόρη μου, κ' ἔρχετ' ὁ χάρος καὶ μοῦ ἁρπάζει τἀδέρφια της ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου, νὰ μαρτυρήσω, ν' ἁγιάσω! Φτάνει πιὰ τὰ μαρτύρια· σώνουν τὰ βάσανα. Θάματα, θάματα μοῦ πρέπουνε τώρα. Ἐσύ, τἀγαπημένο παιδὶ τοῦ Θεοῦ, ποῦ δείχτεις μὲ τὴ μεγάλη καρδιά σου τί θησαυρὸ μᾶς φύλαγε ἡ μοῖρα μας καὶ τὸν ἀρνηθήκαμε γιὰ τὴ φοβερὴ αὐτὴ Κόλαση, ποῦ εἶναι ὁ στεναγμός σου θυμίαμα, κι ὁ λόγος σου ψαλμῳδία, κάμε κι αὐτὴ τὴ θυσία, βάσταξέ το κι αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Πάρε τὸν πόνο ποῦ μὲ φλογίζει, καὶ κάμε τον προσευχὴ στὸ κελλί σου, καὶ πὲς τοῦ Μεγαλοδύναμου πῶς εἶναι ἄδικο τόσο βάσανο, πῶς δὲν κλαίγω γιὰ τἄγιο του θέλημα, κλαίγω ποῦ ἔφυγαν καὶ μάρησαν τὰ παιδιά μου δίχως παρηγοριά, δίχως τὴν Ἀρετοῦλα μου. Παρακάλεσε νὰ τὴν ἀκούσω τὴ γλυκειά της φωνή, νὰ τὰ δῶ τὰ γλυκά της μάτια, κι ἂς βγῇ καὶ μένα ἡ ψυχή μου κατόπι.

(Μπαίνουν οἱ δυὸ γειτόνισσες).

Τρέξτε καὶ σεῖς, ὦ γειτόνισσες, κι ἀνάψτε λαμπάδες, τάξτε στοὺς ἁγιοὺς τὶς ἔρμες αὐτὲς ἀρχοντιές μου, νὰ γείνῃ τὸ θᾶμα καὶ νἄρθῃ ἡ Ἀρετοῦλα, γιατί πεθαίνω. Πεθαίνω, καὶ σωτεριὰ πιὰ δὲν ἔχω. Ὅλα τῆς γῆς τὰ φαρμάκια τὰ κρύβ' ἡ ἀρρώστια μου. (Γέρνει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Γαρουφαλιᾶς).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ἃς βγοῦμε, χριστιανές μου, κι ἂς τὴν ἀφήσουμε μοναχή της, ἴσως καὶ τὴ λυπηθῇ ὁ Θεὸς καὶ τηνε φέρῃ στὸ νοῦ της. Πᾶμε νὰ γονατίσουμε καὶ νὰ προσευχηθοῦμε. Ἀπὸ τὸ χέρι μας τίποτις ἄλλο δὲ βγαίνει. (Βγαίνει Συνέσιος, Περμαθιὼ καὶ Πιπινιώ).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Κοιμητήριο τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας. Νύχτα.

ΔΕΣΠΩ, ὕστερα ΣΥΝΕΣΙΟΣ.

ΔΕΣΠΩ (περπατῶντας μοναχὴ κατὰ τὰ μνήματα τῶν παιδιῶν της).

Καὶ ποῦ νὰ βρῇ μάννα τοῦ παιδιοῦ της τὴν πλάκα σὲ τόσα νιόστρωτα μνήματα, καὶ μὲ τέτοιο σκοτάδι! Πλάγι σταδερφάκια του εἶπα νὰ τονε βάλουν, ἐκεῖνα θὰ μοῦ ποῦν ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῆς μας. Ἄχ, Σαράντη μου καὶ Θανάση, ἄχαρη καὶ κρύα συντροφιὰ ποῦ τὴν ἔχετ' ἀπόψε! Κι ὡς τόσο δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔτριξαν τ' ἀσάλευτα κόκκαλά σας, σὰν ἦρθε καὶ πλάγιασε δίπλα σας! Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ νοιώσατε πῶς ἀπάνω στὸ σπίτι σας εἶναι τώρα ὁ τάφος, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ χῶμα γίνεται τὸ σκοτεινὸ τὸ νυχτέρι.

Παράξενο, νὰ μὴ μὲ πιάνῃ τρομάρα! Νὰ μὴν τονε θολώνῃ φόβος τὸ νοῦ μου! Σίδερο, σίδερο μ' ἔκαμ' ὁ χάρος, καὶ μήτε μέσα στὴ σπηλιά του δὲ μὲ τρομάζει τἀχόρταγο τὸ θεριό. Καὶ ποῦ νὰ μὲ τρομάξῃ, ποῦ ἄλλη ἐλπίδα δὲν ἔχω! Ψεύτικη ἐλπίδα κι αὐτή! Ἂν εἴτανε βλαστάρι τρυφερὸ ἡ ζωή μου, μιά του ἀναπνοὴ θὰ μὲ μάραινε, μιά του ἀναπνοὴ θὰ μὲ θέριζε. Τὸν παρακαλεῖς τὸ χάρο, καὶ δὲ σὲ παίρνει. Τονε φοβᾶσαι, σαΐτα γίνεται καὶ σὲ φτάνει.

Νά τα τὰ τρία καντήλια, νά το τὸ τρίδιπλο μνῆμα. Νά το τὸ χῶμα ποῦ τὰ τρώει τὰ σπλάχνα μου! Τρίκλωνο δέντρο, ποῦ τὄρριξε τὸ ποτάμι καὶ τὸ πῆρε κι ἀφῆκε τὴν ἄχαρη αὐτὴ ρίζα του.

Ἕνα βογκητὸ δὲν ἀκούγω! Μήτε *μάννα* δὲ φωνάζουν πιὰ τὰ χειλάκια τους! Ἔχουνε δὲν ἔχουνε μάννα, τὸ ἴδιο τοὺς κάνει τώρα.

Νὰ εἶναι τάχα φωνή τους ἡ ἀπέραντη αὐτὴ σιωπή; Γίνεται μάννα νὰ σᾶς μυρολογάῃ, παιδάκια μου, καὶ σεῖς ἀσάλευτα νὰ τὴν ἀποδέχεστε τὴν τόση ἀνεμοζάλη; Γίνεται, Κωσταντῆ μου, νὰ σὲ τραβήξῃ ὁ χάρος σὲ τόσο βάθος, ποῦ νὰ μὴν τὸ κλονίζῃ μήτε ὁ στεναγμός μου τὸ ναρκωμένο κορμί σου; Κωσταντῆ, φρόνιμε Κωσταντῆ μου! Μίλησέ μου ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ πές μου πῶς τὴ νοιώθεις τὴ ρήμαξή μου! Πές μου πῶς δὲν τὸ στοχάστηκες αὐτὸ τὸ κακό! Πές μου πῶς τὸ θυμᾶσαι τὸ τάξιμό σου, πῶς ἀπ' ὅλο σου τὸ χῶμα βαρύτερα σὲ πλακώνει αὐτὸ τὸ τάξιμο! Ἡ Ἀρετοῦλα μας, Κωσταντῆ μου, ἡ Ἀρετοῦλα! Νά την ποῦ ἦρθε ἡ πίκρα, νά τον ποῦ ἦρθε ὁ χάρος! Λυώνω στὸ μυρολόγι σας, καὶ δὲν ἔχω τὴν κόρη μου νὰ κλάψῃ μαζί μου, νὰ λαφρύνῃ τὸν πόνο μου, ποῦ τὸν ἀγριεύει ἡ μοναξιὰ σὰν τὸν ἄνεμο ποῦ φυσάει σὲ ρημιές.

Ξύπνησε, Κωσταντάκη μου, καὶ φέρε μου πίσω τὴν Ἀρετοῦλα! Τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἁγιούς του ἔχεις βαλμένους μαρτύρους. Μήτε τοῦ χάρου ἡ δύναμη δὲν μπορεῖ ἕνα τέτοιο τάξιμο νὰ τὸ θάψῃ. Ἂν πέταξε ἡ ψυχή σου ἐκεῖ ποῦ ζωντανοῦ δὲ φτάνει φωνή, ὁ πόνος αὐτὸς ποῦ μὲ δέρνει ἂς γείνῃ ψυχή σου, νὰ ζωντανέψῃς καὶ νἀκούσῃς τὰ παρακάλια τῆς μάννας σου. Ἔβγα νὰ σοῦ φυσήξω ζωὴ μὲ τοὺς στεναγμούς μου, νὰ σπαρταρήξ' ἡ νεκρωμένη καρδιά σου, νὰ φρίξῃ ὁ νοῦς σου, πουλὶ νὰ γείνῃς πετάμενο καὶ νὰ φέρῃς ἀπὸ τὰ ξένα τὴν ἀδερφή σου.

(Φαίνεται ὁ Συνέσιος ἀπὸ μακριά).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του).

Σὰ νὰ μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς καὶ τὴ βρίσκω τὴ δύστυχη στὴν τρομερὴ αὐτὴ μοναξιά.

ΔΕΣΠΩ

Μήτε βογκητό, μήτε στεναγμὸς δὲν ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ μαῦρο τὸ χῶμα. Ἔρμη, ἔρμη ἔμεινα πιὰ στὸν κόσμο! Ἂς σύρω καὶ ἂς ρίξω σὲ βάραθρα τὸ κορμί μου, τὰ ὄρνια νὰ τὸ φᾶν καὶ νὰ πετάξουνε στὰ ξένα νὰ τῆς ποῦν τῆς Ἀρετούλας τἀμέτρητα βάσανά μου. (Ξεκινάει).

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του).

Νὰ τῆς μιλήσω, θὰ τὴν τρομάξω, κ' εἶνε ὁ νοῦς της αὐτὴ τὴ στιγμὴ πυρωμένο γυαλί, ποῦ τἀγγίζεις καὶ σκάνει. Ἂς τὴν ἀκολουθήσω, ἴσως καὶ χρειαστῇ βοήθεια στὸ δρόμο της. (Ἀκολουθάει τὴ Δέσπω, καὶ βγαίνουν).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Ἡ ἴδια. Σκουντάει τὴν πλάκα
καὶ βγαίνει ὁ Κωσταντῆς βουρκολακιασμένος.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τἀνάθεμα μὲ σήκωσε ἀπὸ τὸ βαθύ μου τὸν ὕπνο. Τέτοιο ἀνάθεμα, ποιὸς τάφος νὰ τὸ βαστάξῃ! Βουνὸ νὰ κατρακυλήσῃς ἀπάνω του, καὶ πάλι ξεσπάνει ὁ τάφος, καὶ ξαναφέρνει στὸν κόσμο μιὰ 'λάκερη κόλαση.

Φωνὴ τρομερὴ μὲ ζωντάνεψε, ἂν εἶναι ζωὴ αὐτός, τοῦ θανάτου ὁ θάνατος. Τὴν ἄκουγα τὴ φωνή της, καὶ γύρευα νὰ τὰ ξεσκίσω τὰ παγωμένα μου κρέατα, νὰ τὰ τραβήξω σύρριζα τὰ μισοχυμένα μαλλιά μου. Καὶ καθὼς πολεμοῦσα νὰ σαλέψω, ν' ἁπλώσω τὰ χέρια, ν' ἀνοίξω τὸ στόμα, καὶ νὰ φωνάξω πῶς τἀκούγω τὰ σπαραχτικά της τὰ λόγια, κατέβαιναν ἄλλα λόγια τρομερώτερα καὶ τἀποσβόλωναν τὸ κορμί μου. Ἀγκομαχοῦσε μέσα μου ἀπέραντος πόνος, κι ὡς τόσο βογκητὸ δὲν ἔβγαινε νὰ τῆς πῇ πῶς φτάνει, φτάνει ὁ ἀπελπισμένος ὁ θρῆνος, γιατί σηκώνετ' ὁ γυιός της νὰ τῆς ξαναφέρῃ τὴν Ἀρετοῦλα, ποῦ τὴν πῆρ' ἀπὸ πλάγι της καὶ ἀπ' ἕνα χάρο πιὸ ἄκαρδα.

Τἄκουσα κατόπι τὸ μυρολόγι καὶ διάβαινε κ' ἔφευγε σὰν ἀνέμου βοητό. Δράκο μ' ἔκαμε τότες ὁ πόνος, καὶ τὸ ξετίναξα τὸ λιθάρι, καὶ ξαναβγῆκα στὸν κόσμο.

Σὰ νὰ τρέμουν τἀστέρια στὴν ὄψη μου. Σὰ νὰ μουχλιάζῃ τἀγέρι τριγύρω μου. Σβύνουν τὰ καντήλια, καὶ σωπαίνουν οἱ τρουξαλλίδες. Ἀπὸ τὸ κορμί μου σκορπιέται φαρμακωμένη κρυάδα, ποῦ τάφος δὲν τηνε γνώρισε. Πῶς νὰ μὲ δῇ, νὰ μὲ σιμώσῃ, καὶ νὰ μὴν ξαφνιστῇ τἄθῶο τὸ πλάσμα, ποῦ τοῦ εἶχα καὶ γὼ μιὰ ἀγάπη, κι ἂς εἶταν ἀγάπη ποῦ ρημάζει καρδιές!

Κι ἂν πάλι κρύψω τὴν κόλαση ποῦ μέσα μου βράζει, μὰ τὰ λίβανα ποῦ μυρίζουν ἀκόμα, ταραχνιασμένο τὸ πρόσωπο, τὰ σβυσμένα τὰ μάτια, τὰ χωματιασμένα τὰ σάβανα,—ποιὸς μάγος θὰ μοῦ τὰ κρύψῃ!

Ἐσύ, μαύρη νύχτα, θὰ μὲ σκεπάσῃς. Ἐσεῖς ἀνέμοι, θὰ μοῦ δώσετε τὰ φτερά σας, καὶ σεῖς, σύννεφα, τὸ σκοτάδι σας. (Χάνεται μέσα σὲ σύννεφο).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Στὸ δρόμο, κοντὰ στῆς Δέσπως.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (Βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Δέσπως μὲ φανάρι στὸ χέρι).

Ἔχετε τὸ νοῦ σας, καλές μου, στὴ χαροκαμένη τὴν ἀρχόντισσα. Τὴν ἀφῆκα μὲ τὴ Γαρουφαλιά, ἀφοῦ τὴ σύχασα μὲ δυὸ λόγια, κ' ἐλπίζω πῶς δὲ θὰ τῆς ξανάρθῃ τὸ φρένιασμα τῆς ἀπελπισιᾶς. Ἔτρεχα μὲ τρομάρα κατόπι της, σὰ βγῆκε ἀπὸ τὸ κοιμητήριο, καὶ νὰ τὴν προφτάξω δὲν εἶχα δύναμη. Ὁ Θεὸς μὲ φώτισε καὶ πῆρα τὸ μονοπάτι, καὶ βρέθηκα μπροστά της τὴ στιγμὴ ποῦ ὁρμοῦσε ὄξω φρενῶν κατὰ τὸν γκρεμνό. Τὴν ἔφερα πίσω, καὶ τῆς ἔταξα πῶς ὁληνυχτῆς θὰ προσεύχουμαι γιὰ νἄρθῃ πίσω ἡ κόρη της. Ἡ προσευχή μου, χριστιανές μου, πρέπει νὰ γείνῃ ταξίδι. Ἄλλος δὲ μένει νὰ τὴ φέρῃ τὴν ταλαίπωρη κόρη ἀπὸ τέτοια μακρινὴ ξενιτειά. Πηγαίνω ἀπατός μου, κι ἀφίνω τὴν τύχη τῆς μάννας στὰ χέρια τοῦ Πλάστη. Ἄχ, καὶ νἄρθῃ, καὶ τί νὰ βρῇ! Ὁλοτρόγυρα θάνατο, καὶ τὴ μάννα της σαλεμένη!

ΠΙΠΙΝΙΩ (τῆς Περμαθιῶς).

Δὲ σοῦ τἄλεγα, πῶς ἐσάλεψε ὁ νοῦς της; (Στὸ Συνέσιο). Ὁ Χριστὸς κ' οἱ ἅγιοὶ μαζί σου, μεγαλόχαρή μου ψυχή, ποῦ τέλος δὲν ἔχει ἡ καλωσύνη σου.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ (μοναχός του, πηγαίνοντας).

Κι ἂ δὲ μὲ εἶχε δυναμωμένο ἡ ἅγια μας ἡ πίστη, ἂ δὲ μὲ εἶχαν καμωμένο πέτρα τοῦ κόσμου οἱ συφορές, θἄλεγα κάλλιο στὸ μνῆμα καὶ γώ, παρὰ νὰ τὴν ξαναδῶ ξένη, σὲ ξένα χέρια, καὶ νὰ τὴν ποτίζω τέτοια φαρμάκια. (Φεύγει).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Πάει νὰ μᾶς δείξῃ πάλι τὴν ἁγιωσύνη του. Πολεμάει νὰ γλυτώσῃ τὴ φτωχὴ τὴν ἀρχόντισσα, μὰ ποῦ νὰ προφτάξῃ, ποῦ θέλει μέρες καὶ μέρες νὰ πάῃ καὶ νἄρθῃ!...... Ἀνατριχιάζω, καημένη, καὶ δὲ συμμαζεύουμαι ἀπὸ τὴν τρεμοῦλα. Καὶ τέτοιο σκοτάδι! Φέρ' ἕνα φανάρι ἀπὸ μέσα νὰ καθήσουμε στὸ κατώφλι αὐτουδά. Ἂ μᾶς χρειαστῇ, ἡ Γαρουφαλιὰ θἀνοίξῃ τὸ παραθύρι καὶ θὰ φωνάξῃ. Ποῦ ὕπνος πιὰ τέτοιες ὧρες!

ΠΙΠΙΝΙΩ (φέρνει φανάρι, καὶ καθίζουν).

Τί παράξενη νύχτα, καὶ τί κρύο σκοτάδι, σὰ νὰ γυρνοῦνε στὸν ἀέρα φαντάσματα. Ἂς κάμουμε τὸ σταυρό μας κι ἂς μείνουμε δῶ καμιὰ ὥρα, ὥσπου νὰ λαλήξῃ κι ὁ πετεινός.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ πάῃ, λέει, ὁλομόναχη στὸ κοιμητήριο καὶ νὰ μυρολογάῃ ἀπάνω ἀπὸ τὰ παιδιά της, κ' ὕστερα νὰ γυρεύῃ νὰ γκρεμνιστῇ! Κι ἂς τὴν πᾶνε στὸ μοναστήρι μιὰ καὶ καλὴ τὴν κακόσυρτη, νἄχουν τὴν ἔννοια της οἱ καλόγριες.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Στάσου,—ἄκουσες τίποτις ἀπὸ κεῖ μεριά; εἶδες τίποτις;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, καὶ σύ, ποῦ εἶσαι ἀπατή σου γιὰ τὸ μοναστήρι. Τί ν' ἀκούσω, καὶ τί νὰ δῶ!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καλὲ κοίτα ἐκειδά, κατὰ τὸ μεγάλο τὸ δρόμο! Δὲ βλέπεις ἐκεῖ μιὰ φωτερὴ καταχνιά, καὶ μέσα ἕνας καβαλάρης μὲ γυναῖκα στὸ πλάγι του; Σὰ μαῦρος ἴσκιος περνάει τὶς ἰτιὲς κ' ἔρχεται κατὰ τὸ χωριό. Κ' ἔρχεται μαζί του κ' ἡ καταχνιὰ σὰ σύννεφο ποῦ τὸ φυσοῦν οἱ ἀνέμοι. Σήκω, καημένη, καὶ πᾶμε μέσα νὰ προσκυνήσουμε. Ὁ Χάρος πρέπει νὰ εἶναι καὶ μαζεύει πάλι διαβάτες γιὰ τὸν ἄλλο τὸν κόσμο. (Σηκώνουνται καὶ μπαίνουνε στὸ σπίτι τῆς Πιπινιώς).

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (σκύβοντας ἀπὸ τὴν πόρτα).

Τίποτις δὲ βλέπω, καὶ τοῦ κάκου μὲ τρόμαξες. Τί νὰ εἶναι ὡς τόσο οἱ θεοσκότεινες αὐτὲς οἱ ραβδιὲς ποῦ τινάζουνται ἀπὸ πάνω κ' ἴσια στὸ δρόμο μας πέφτουν! Πᾶμε, καημένη, νὰ κάμουμε μετάνοιες καὶ νὰ θεμιάσουμε, ἡ χάρη τῆς Παναγιᾶς νὰ μᾶς φυλάῃ κι αὐτὴ τὴ νύχτα. (Μπαίνει καὶ μανταλώνει τὴν πόρτα).

ΣΚΗΝΗ Ϛ'

Ἡ ἴδια.

Ἡ Ἀρετοῦλα φαίνεται στὸ βάθος τοῦ δρόμου μοναχή της, μὲ μαλλιὰ ξέπλεχα κι ἀμελημένα φορέματα.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ὕστερα ΔΕΣΠΩ, ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ὄνειρο πρέπει νὰ εἶναι, κι ὡς τόσο ψέμα δὲν εἶναι! Νά τος ὁ δρόμος μας, νά την τοῦ σπιτιοῦ μας ἡ θύρα! Τί θὰ πῇς, μαννοῦλα μου, νὰ μὲ δῇς ἄξαφνα μπροστά σου μὲ τέτοια τρομάρα στὸ πρόσωπο! Μ' ἄφησε ὁ Κωσταντῆς ὁλομόναχη, ὅ τι σιμώσαμε τὸ χωριό, ὅ τι ἀκούσαμε μιὰ φωνὴ ποῦ σιγοδιάβαζε μέσα στὸ Κοιμητήριο, καὶ χάθηκε ἀπὸ μπρός μου μαζὶ μὲ τὸ φρενιασμένο τἄλογο, ποῦ περνοῦσε θάλασσες καὶ βουνά. ! Γίνεται νὰ μὴν εἶναι ὄνειρα ὅλ' αὐτά; Εἴμουνα στὸ σπιτάκι μου ἀπόψε. Ἔλειπε ὁ καλός μου, ποῦ θὰ γυρίσῃ ὁ δύστυχος, καὶ σὰν παιδὶ θὰ μὲ κράζῃ, καὶ δὲ θὰ μὲ βρίσκῃ! Ὄχι, ὄχι· δὲ γίνεται. Ὄνειρο εἶναι. Καὶ μέσα στὄνειρο, ἄλλο ἕνα, ποῦ τἀνιστορῶ καὶ μ' ἀγριεύει σὰν αὐτὴ τὴ δύστροπη νύχτα. Καθούμουνα μοναχὴ στὸ παράθυρο. Ἔρχετ' ἄξαφνα ὁ Κωσταντῆς, καὶ μὲ χαιρετάει ἀπὸ μακριὰ καὶ μοῦ λέει, «Περβάτησ' Ἀρετοῦλα μου, Κεράνα μας σὲ θέλει». — «Ἀλλοίμον' ἀδερφάκι μου», τοῦ κράζω, «καὶ τί ναι τούτ' ἡ ὥρα! Ἀνίσως κ' εἶναι γιὰ χαρά, νὰ βάλω τὰ χρυσά μου. Κι ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το, νἄρθω καταπῶς εἶμαι». Καὶ μοῦ λέει, «ἔλα καταπῶς εἶσαι». Κι ἀνεβαίνω μαζί του τἄγριο τἄλογο, καὶ σύραμε σὰ σύννεφο κ' ἤρθαμε. Καὶ διαβαίνοντας ἀπὸ τὶς ἰτιὲς ἐκεῖ κάτω, ξυπνοῦν τὰ πουλιὰ καὶ μιλοῦνε μ' ἀθρώπου λαλιὰ καὶ φωνάζουν, — «Ποιός εἶδε κόρην ὄμορφη νὰ σέρνῃ πεθαμμένος!» — «Ἀκούς», τοῦ κάνω, «Κωσταντῆ, τί λένε τὰ πουλάκια;» — «Πουλάκια 'ναι», μοῦ ἀπαντάει, «πουλάκια 'ναι καὶ ἂς λένε»: — «Φοβοῦμαι σε, ἀδερφάκι μου», τοῦ λέγω τρομασμένα, «φοβοῦμαι σε, ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις». — «Ἐχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε», μοῦ λέει, «στὸν Ἄη Γιάννη, καὶ θέμιασέ μας ὁ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι». Καὶ λέγοντάς μου τέτοια λόγια μὲ κατεβάζει, ἀντικρὺ στὴν Ἁγιὰ Μαρίνα, καὶ χάνεται σὰ φάντασμα ἀπὸ μπρός μου!

Ἀνέβηκα τὸ χωριὸ τρέμοντας μοναχή μου στὰ σκοτεινά..... Ὄνειρο μέσα στὄνειρο πρέπει νὰ εἶταν! Ὡς τόσο, νά τον ὁ δρόμος μας! Νά την ἡ θύρα μας! Μισοφέγγει ἕνα παράθυρο, καὶ τὸ βλέπω τὸ σπίτι μας. Τὸ βλέπω, καὶ νὰ φωνάξω δὲν μπορῶ, νὰ μοῦ ἀνοίξουν... Πῶς τουρτουρίζουν τὰ δόντια μου! Τί σύγκρυα ποῦ μὲ περέχυσε ὁ βλογημένος ὁ Κωσταντῆς! Πάγος μοναχὸς εἶταν τὸ κορμί του!.. Ὄνειρο μαῦρο καὶ φοβερό!... Τὸν ὀνειρεύτηκα *πεθαμμένο* τὸν Κωσταντῆ!... Κι ἀκόμα ὄνειρο βλέπω, καὶ θαρρῶ πῶς πεθαίνω τώρα καὶ γώ!... Νὰ μποροῦσα νὰ ξυπνήσω, καὶ νὰ γλυτώσω! Νὰ δῶ τὸν ἀκριβό μου στὸ πλάγι μου, καὶ νὰ λαφρωθῶ, νὰ ξαναζήσω, νὰ εἶμαι πάλι στὸν κόσμο!... Μὰ νά την ἡ πόρτα μας! Νά το τὸ σπίτι! Ὁ Κωσταντῆς μοῦ τὸ εἶπε, πῶς μὲ θέλει ἡ μάννα!... Τί νὰ μὲ θέλῃ τέτοια ὥρα παράξενη!... Τί νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ κακὸ ποῦ ζητάει νὰ μὲ θανατώσῃ πρὶ νὰ τὸ μάθω!... Φοβερὸ κι ἀτέλειωτο ὄνειρο!..... Νὰ φωνάξω, νὰ ξυπνήσω, νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὸ βάσανο, νὰ κράξω τὴ μάννα νὰ μὲ ξυπνήσῃ καὶ νὰ μὲ σώσῃ.... (φωνάζει) Μαννοῦλα, μαννοῦλα, ξύπνα με, καὶ πεθαίνω! Μαννοῦλα, ὁ Κωσταντῆς μας εἶναι ποῦ μ' ἔβαλε μέσα σ' αὐτὴ τὴν κρύα τὴν καταχνιά, ποῦ πάει νὰ μὲ πνίξῃ. Ξύπνα με, μάννα, νὰ ξαναβρεθῶ στὸ σπιτάκι μου! Ὁ ἀκριβός μου, ὁ ἀκριβός μου! Θὰ λωλαθῇ, νὰ τὸ μάθῃ πῶς πέθανα! Πέθανα, μαννοῦλα, καὶ ξύπνα με! (πέφτει κοντὰ στὴν πόρτα).

(Ἀνοίγει ἡ πόρτα τῆς Δέσπως, καὶ βγαίν' ἡ Γαρουφαλιὰ μὲ φανάρι, κρατῶντας τὴ Δέσπω ἀπὸ τὸ χέρι. Βγαίνουν κ' οἱ ἄλλες δυὸ γειτόνισσες μὲ φανάρια).

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ

Εἴτανε γυναικήσιες φωνές.

ΔΕΣΠΩ

Ὁ Χάρος ἔχει πάλι βαλμένο τὸ μαῦρο του χέρι. Παιδιὰ δὲ μοῦ μένουνε νὰ τοῦ δώσω, ἀνοίξτε του νὰ μπῇ καὶ νὰ πάρῃ μένα! (Σκύβει ἡ Γαρουφαλιὰ κ' οἱ δυὸ γειτόνισσες μὲ τὰ φανάρια, καὶ βλέπουν τὴν Ἀρετοῦλα).

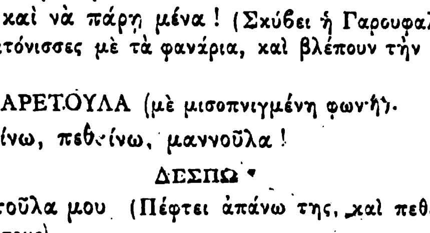
ΑΡΕΤΟΥΛΑ (μὲ μισοπνιγμένη φωνή).

Πεθαίνω, πεθαίνω, μαννοῦλα!

ΔΕΣΠΩ

Ἀρετοῦλα μου (Πέφτει ἀπάνω της, καὶ πεθαίνουν κ' οἱ δυό τους).

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ[1]

Κατὰ μετάφρασιν Ε. Δ. Ροΐδου.

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕΡΟΥ

ϛʹ.

Οἱ δύο φίλοι εἰσῆλθον εἰς ἑστιατόριον τῆς συνοικίας τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου παρήγγειλαν ἄφθονον γεῦμα καὶ καλὸν οἶνον. Ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις ἦτο νηστικὸς ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν, ἔφαγεν ὄχι ὡς κακότυχος ἐραστής, ἀλλ' ὡς πεινασμένος ἀχθοφόρος. Ὁ δὲ Οὐρβάνος εἶχε τὴν συνηθισμένην του ὄρεξιν καλογήρου κατὰ τὸ τέλος τῆς σαρακοστῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ ἐκπλαγῇ ὅταν εἶδε τὸν λογαριασμὸν ἀνερχόμενον εἰς δεκαπέντε φράγκα, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ φάγωσι τόσα δύο μόνοι ἄνθρωποι εἰς ἓν μόνον γεῦμα.

Ὅταν ἐξῆλθον, ὁ Ὀλιβιέρος, καίτοι τυλιγμένος εἰς τὸν μανδύαν του, παρεπονέθη ὅτι κρυώνει· καὶ πράγματι ὁ βραχίων του ἔτρεμεν ὑπὸ τὸν τοῦ Οὐρβάνου καὶ οἱ ὀδόντες του συνεκρούοντο ἐκ διαλειμμάτων.

— Εἶσαι ἄρρωστος, εἶπεν ὁ ζωγράφος, καλὰ θὰ ἔκαμνες νὰ ἐπιστρέψῃς νὰ ἡσυχάσῃς.

— Ὄχι ἀκόμη . . . ἤθελα νὰ ἔλθῃς μαζί μου.

— Ποῦ;

—Ὀλίγον μακράν, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος, ἀλλ' ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς καὶ ὁ περίπατος θὰ μᾶς ὠφελήσει.

— Τότε ἐμπρός, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος, βαδίσας μετὰ τοῦ φίλου του μέχρι τῶν προαστείων. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν ἄκραν τῶν Ἠλυσίων, ἤρχισε νὰ εὑρίσκῃ τὸν περίπατον κατά τι μακρόν.

— Ποῦ διάβολον μὲ πηγαίνεις, ἠρώτησε, μήπως πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῶμεν κἀνένα φίλον μας κατοικοῦντα εἰς τὴν ἐξοχήν;

— Τώρα θὰ ἰδῇς, πλησιάζομεν νὰ φθάσωμεν, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος τοῦ ὁποίου ηὔξανε τὸ ῥίγος.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχον ὑπερβῆ τὴν ἀψῖδα τοῦ Θριάμβου καὶ ἐβάδιζον ἐπὶ τῆς λεωφόρου τοῦ Ἁγ. Κλαυδίου διευθυνόμενοι πρὸς τὸ δάσος τῆς Βουλόνης. Ἡ χιὼν ἔτριζεν ὑπὸ τὸ πάτημά των καὶ ὁ ἄνεμος ἐφύσα παγετώδης εἰς τὸν γυμνὸν ἐκεῖνον τόπον.

— Ἀλλὰ τέλος πάντων ποῦ πηγαίνομεν; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Οὐρβάνος ἀνησυχῶν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐρημίαν ἠμποροῦν νὰ μᾶς κλέψουν καὶ νὰ μᾶς σφάξουν χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ κανείς. Δὲν βλέπω οὔτε σπίτι, οὔτε ψυχὴν γεννητήν.

Οἱ δύο φίλοι εὑρίσκοντο τότε εἰς μικρὰν κυκλοτερῆ πλατεῖαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπολήγουσιν αἱ λεωφόροι τοῦ Ἁγίου Κλαυδίου, τοῦ Πασσοῦ, τοῦ Σταλιὼ καὶ δύο τρεῖς ἄλλαι. Τὸ κέντρον τῆς πλατείας ταύτης κοσμεῖται ὑπὸ μικρᾶς βρύσεως περιφραγμένης διὰ ξυλίνων κιγκλίδων, καὶ ἀντικρὺ αὐτῆς ὑψώνεται πυργίσκος γοτθικοῦ ῥυθμοῦ.

— Μήπως πηγαίνομεν ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ Οὐρβάνος δεικνύων τὸ πυργίδιον. Αὐτὸ τὸ κιόσκι φαίνεται ἀκατοίκητον. Ἀλλὰ θὰ εὕρομεν ἴσως νὰ ζεσταθῶμεν. Πλησιάζω νὰ παγώσω. Μὲ φαίνεται ὅτι κολυμβῶ εἰς τὸ ῥεῦμα τῆς Βερεζίνας.

— Δὲν γνωρίζω κἀνένα εἰς τὸν πύργον ἐκεῖνον, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ Ὀλιβιέρος.

— Ἀλλὰ τότε, εἶπεν ὁ Οὐρβάνος τοῦ ὁποίου ηὔξανεν ἡ δυσφορία, ποῦ μὲ πηγαίνεις; Δὲν προχωρῶ πλέον οὔτε βῆμα.

— Εἶναι περιττὸν νὰ προχωρήσῃς, διότι ἐφθάσαμεν.

— Ἐφθάσαμεν; . . . ποῦ;

— Εἰς τὴν βρύσιν, ἀπήντησεν ὁ Οὐρβάνος, θὰ τὴν ἀκούσῃς νὰ κελαρύσῃ.

— Ἐτρελλάθης ἢ μὲ περιπαίζεις; ἐφώναξεν ὁ Οὐρβάνος κτυπῶν τὸν πόδα. Μ' ἔκαμες νὰ περιπατήσω δύο λεύγας τὴν νύκτα, μὲ ψῦχος Σιβηρίας διὰ νὰ μοῦ δείξῃς αὐτὴν τὴν παγωμένην βρύσιν!

— Ἐδῶ ἠρχόμεθα μὲ τὴν Μαρίαν, ἀπεκρίθη μελαγχολικῶς ὁ Ὀλιβιέρος, τὰς καλὰς ἡμέρας τοῦ τελευταίου φθινοπώρου. Βλέπεις ἐκεῖνα τὰ χωράφια καὶ μακρύτερα ἐκεῖνα τὰ δένδρα; Πολλάκις εἴδαμεν τὸν ἥλιον νὰ δύῃ ὄπισθεν αὐτῶν, βάφων τὰ σύννεφα μὲ χρώματα ὡς τὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Κορώ. Ἄλλοτε πάλιν ἐπροχωροῦμεν μέχρι τοῦ δάσους τῆς Βουλόνης ὑπὸ δενδροστοιχίαν ἀκακιῶν, τῶν ὁποίων τὰ καταπίπτοντα ἄνθη ἐλεύκαιναν τὸν δρόμον ὅπως σήμερον ἡ χιών. Τὴν παγωμένην αὐτὴν πεδιάδα τὴν ἐνθυμοῦμαι πράσινην καὶ ὡραίαν ὄχι πρὸ πολλοῦ. Ἦτο Κυριακὴ τοῦ τελευταίου Σεπτεμβρίου καὶ ἐτελεῖτο πανήγυρις ἐδῶ πλησίον. Εἶχα ἐξαπλωθῆ ἐπὶ τοῦ χόρτου ὑπὸ αὐτὰς τὰς λεύκας καὶ ἤκουα συγχρόνως τὸ ᾆσμα τῶν ζιζίκων, τὸ κελάρυσμα τῆς βρύσεως καὶ τὸν ἦχον τῶν αὐλῶν καὶ τῶν τυμπάνων τοῦ ἀγροτικοῦ χοροῦ. Ἡ Μαρία ἦλθεν ἀπὸ τὸν ἀντικρινὸν δρόμον, καὶ τὴν διέκρινα πολὺ πρὶν φθάσῃ. Ἐφόρει λευκὸν φόρεμα καὶ ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον ὑπὸ γαλανὸν πέπλον. Ἡ κόμη της εἶχε λυθῆ καὶ αἱ ἄκανθαι εἶχον σχίσει τὴν ἄκραν τοῦ φορέματός της. Ἐμείναμεν μαζὶ ἕως τὸ ἑσπέρας καὶ ἤμην ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Διατί νὰ μοῦ τὴν πάρῃς; ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, ὅστις ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀναμνήσεων εἶχε λησμονήσει τὴν παρουσίαν τοῦ Οὐρβάνου καὶ ἐφάνη ὡς ἐξαφνισθεὶς βλέπων αὐτὸν ἀντικρύ του. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ θυμώσω, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ἂς μὴν ὁμιλῶμεν περὶ τούτου. Μόνον τὰ παρελθόντα καλὰ θέλω νὰ ἐνθυμηθῶ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπανῆλθον ἐδῶ. Ὅλα ὅμως ἤλλαξαν. Δὲν βλέπω παρὰ χιόνι καὶ δὲν ἀκούω τίποτε. Οἱ ζίζικοι ἀπέθαναν καὶ ἡ βρύσις εἶναι παγωμένη. Ἀλλὰ δὲν μετανοῶ ὅτι ἦλθα. Τώρα ἂς ἐπιστρέψωμεν, ἂν θέλῃς.

— Τὸ «ἂν *θέλῃς*» εἶναι ὑπεράστειον, ἐσκέφθη ὁ Οὐρβάνος, μὴ ἔχων τὸ θάρρος νὰ σκώψῃ τὸν φίλον του μεγαλοφώνως.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν οἰκίαν ἦτο ἤδη ἀργά. Τὸ ῥίγος τοῦ Ὀλιβιέρου εἶχεν αὐξήσει καὶ ἡ ἀναφθεῖσα μεγάλη πυρὰ δὲν ἴσχυε νὰ τὸν θερμάνῃ. Ὁ Οὐρβάνος τοῦ ἐπρότεινε νὰ ἑτοιμάσῃ ἓν θερμὸν πόντσι.

— Ναί, ναί, ἑτοίμασέ το ὀγλήγωρα ἔκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος. «Διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ κοιμηθῶ, ἐπρόσ-

[1] Τέλος· Ἴδε σελ. 459.

θεσε σιγαλώτερα, ἐνῷ ἔτρεχεν ὁ Οὐρβάνος νὰ ζητήσῃ ῥῶμι.

Ὁ Ὀλιβιέρος κατώρθωσε τῷ ὄντι νὰ κοιμηθῇ ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ τὸ πρωῒ ἐξύπνησε μ' ἐγκεφαλικὸν πυρετόν. Ὁ Οὐρβάνος τρομάξας ἔτρεξεν εἰς τοῦ πατρός του, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη ψυχρότατα ἀρκεσθεὶς νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τὴν κατοικίαν τοῦ ἰατροῦ. Τοῦτον ηὐτύχησεν ὁ Οὐρβάνος νὰ εὕρῃ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ ἀμέσως εἰς τὴν κλίνην τοῦ Ὀλιβιέρου. Ὁ ἰατρὸς ἔσεισεν ἀπαισιοδόξως τὴν κεφαλήν, διώρισε τὰ ἀναγκαῖα φάρμακα καὶ μετέβη νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ὀλιβιέρου ὅτι ὁ υἱός του κινδυνεύει. «Ἀφίσατέ με τὴν διεύθυνσίν του, ἀπεκρίθη οὗτος, θὰ ὑπάγω νὰ τὸ ἰδῶ».

Μετ' ὀλίγον τῷ ὄντι διηυθύνθη πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν μετενόησε καὶ περιωρίσθη νὰ στείλῃ τὴν ὑπηρέτριαν νὰ μάθῃ πῶς εἶναι.

— Ὁ κ. Ὀλιβιέρος δὲν εἶναι διόλου καλά, εἶπεν αὕτη ἐπιστρέψασα. Ἠναγκάσθησαν νὰ τοῦ δέσουν τὰ χέρια. Δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ δαγκάνῃ μίαν πλεξοῦδαν μαλλιὰ καὶ νὰ φωνάζῃ: Μαρία! Μαρία!..

— Μαρίαν τὴν λέγουν; εἶπεν ὁ πατήρ. Ἀπὸ ἔρωτα κανεὶς δὲν ἀποθνήσκει. Ποῖος τὸν περιποιεῖται;

— Ἕνας φίλος του, αὐτὸς ποῦ ἦλθεν ἐδῶ. Εἶναι πολὺ φοβισμένος, ἀπεκρίθη ἡ ὑπηρέτρια.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, βλέπων ὅτι ὁ Ὀλιβιέρος δὲν ἦτο καλλίτερα, ἐπανῆλθεν ὁ Οὐρβάνος εἰς τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἐζήτησεν ὀλίγα χρήματα. Οὗτος τοῦ ἔδωκεν ἐλάχιστον ποσὸν καὶ μὲ τόσον ἄσχημον τρόπον, ὥστε ὁ Οὐρβάνος ἠρώτησεν αὐτὸν ξηρῶς:

— Ὁ ἰατρὸς θεωρεῖ τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ σας κινδυνεύουσαν. Ἂν τύχῃ δυστύχημα, θέλετε νὰ ἔλθω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω διὰ τὴν κηδείαν;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ πατὴρ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας.

Ὁ Λάζαρος καὶ οἱ φίλοι του, μαθόντες ὅτι ὁ Ὀλιβιέρος ἐκινδύνευε, προσῆλθον ἀθρόοι καὶ ἀνέλαβαν νὰ διανυκτερεύωσι κατὰ σειρὰν παρὰ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ. Ὁ Οὐρβάνος ἐφαίνετο ἀπηλπισμένος καὶ ἐθεώρησε καθῆκον του νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὸν ἰατρὸν τὴν ἠθικὴν ἀφορμὴν τῆς ἀσθενείας τοῦ Ὀλιβιέρου.

— Ἅμα γίνῃ ὀλίγον καλλίτερα, ἀπήντησεν οὗτος, πρέπει νὰ τὸν ἀπομακρύνετε ἀπὸ τὸ δωμάτιον τοῦτο καὶ ἀπὸ πᾶν δυνάμενον νὰ τοῦ ἐνθυμίσῃ αὐτὴν τὴν γυναῖκα.

Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἡμερῶν ὁ πυρετὸς ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς καὶ ὁ Ὀλιβιέρος μετεκομίσθη εἰς τὸ οἴκημα τοῦ Λαζάρου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπεῖχε πολύ. Οἱ *Νεροπατέρες* ἀνεστάτωσαν ὅλην τὴν οἰκίαν διὰ νὰ οἰκονομήσουν ἥσυχον δωμάτιον διὰ τὸν ἀσθενῆ. Ὁ ἰατρὸς ἐφαίνετο ἤδη πλέον εὔελπις. Κατὰ συμβουλὴν αὐτοῦ καὶ διαταγὴν τοῦ Λαζάρου ὁ Οὐρβάνος ἔπαυσε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἤρχισεν ὁ Ὀλιβιέρος ν' ἀναγνωρίζῃ τοὺς περὶ αὐτόν. Ὅταν δὲ ἀργότερα, ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, ἠρώτησε περὶ αὐτοῦ, ὁ Λάζαρος ἀπεκρίθη ὅτι ὁ Οὐρβάνος ἐταξείδευε πρὸ ἡμερῶν. Μετὰ τῆς ζωῆς ἀνεγεννᾶτο καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς Μαρίας, ὄχι ὅμως ὅπως πρὶν ἀφορήτως ὀδυνηρὰ καὶ ἀπελπιστική, ἀλλὰ μετέχουσα ἤδη ποιητικῆς μελαγχολίας. Τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ Ὀλιβιέρου ἐπετάχυναν αἱ ἀδελφικαὶ περιποιήσεις τῶν φίλων του, οἵτινες ἐπροσπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν διασκεδάσωσι καὶ διὰ παντοίων προφυλάξεων ν' ἀπομακρύνωσι τὸν κίνδυνον ὑποτροπῆς τῆς νόσου ἢ τῆς ἀπελπισίας. Μετ' ὀλίγον ἐδόθη εἰς τὸν ἀσθενῆ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἡ ἄδεια νὰ ἐξέλθῃ. Κατὰ τὴν πρώτην του ἔξοδον ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Βαλεντῖνος ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Λουξεμβούργου. Ἦτο ἡλιακὴ ἡμέρα τοῦ λήγοντος Μαρτίου καὶ πλῆθος πτηνῶν ἔψαλλαν ἐκ τῶν ἀρχομένων νὰ πρασινίζωσι κλάδων τὸν πρόλογον τῆς ἐγγιζούσης ἀνοίξεως.

Ἐνῷ ἀνεπαύοντο ἐπὶ μαρμαρίνου καθίσματος, διῆλθε πρὸ αὐτῶν νεανίας ἔχων εἰς τὸν βραχίονά του γυναῖκα, μετὰ τῆς ὁποίας συνδιελέγετο ζωηρῶς καὶ ἐγέλα εὐθύμως. Ὁ Ὀλιβιέρος ἀνεγνώρισε τὸν διαβάτην καὶ πρὶν προφθάσωσι ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Βαλεντῖνος νὰ τὸν κρατήσωσι ἔτρεχε κατόπιν τοῦ Οὐρβάνου.

— Ὁ Ὀλιβιέρος! ἀνέκραξεν οὗτος, ἀναγνωρίζων τὸν παλαιόν του φίλον, καὶ σπεύδων ἔπειτα νὰ προσθέσῃ κατὰ νεῦμα τοῦ Λαζάρου: ἐπέστρεψα χθὲς εἰς Παρισίους καὶ ἡτοιμαζόμην νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ;

Ἡ σύντροφος τοῦ Οὐρβάνου ἐντραπεῖσα τοὺς προσερχομένους, εἶχε θεωρήσει πρέπον νὰ κρυβῇ.

— Καὶ ἡ Μαρία τί ἀπέγεινεν; ἠρώτησεν ὁ Ὀλιβιέρος τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα εἶχε παγώσει, ὅταν εἶδε τὸν ζωγράφον μετὰ γυναικός.

— Πῶς θέλεις νὰ ἠξεύρω, ἀφοῦ ἔλειπα ἀπὸ τοὺς Παρισίους; Ἔπειτα δὲν εἶχα καὶ μεγάλην ἀνησυχίαν. Ἐγώ, ὡς γνωρίζεις, λησμονῶ εὔκολα, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις, ἐπρόσθεσεν ὁ Οὐρβάνος προσάγων τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἐσυνόδευεν.

— Ἤμην βέβαιος, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ἡσυχάσας, ὅτι δὲν ἠγάπησες ποτὲ τὴν Μαρίαν.

— Καὶ αὐτὴν τὴν λέγουν Μαρίαν, ἀπήντησεν ὁ ζωγράφος, δεικνύων τὴν ἐρωμένην του, καὶ τὴν ἀγαπῶ πολὺ ἀπὸ χθές. Ἡ πρώτη Μαρία ἀπέθανε, ζήτω ἡ δευτέρα Μαρία!

— Θὰ ἔλθω νὰ σ' ἴδω, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος ἀποχαιρετῶν αὐτόν.

Ἡ συνάντησις αὕτη δὲν τὸν ἐτάραξε πολύ, τὸ δὲ ἑσπέρας ἦτο σχεδὸν εὔθυμος. Τὴν ἐπιοῦσαν μετέβη μετὰ τοῦ Λαζάρου εἰς τοῦ πατρός του, διὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ χρήματα ἐκ τῆς μητρικῆς του κληρονομίας. Ἀλλ' ὁ πατήρ του ἦτο ἀπών. Εὗρον μόνην τὴν ὑπηρέτριαν.

— Χαίρομαι πολὺ ὅτι σᾶς ἐπαναβλέπω, εἶπεν αὕτη. Ἔχω καὶ ἐπιστολὴν νὰ σᾶς δώσω. Τὴν ἔφερε μιὰ κυρία καί, κατ' εὐτυχίαν, ἐνῷ ἔλειπεν ὁ πατέρας σας, διότι θὰ τὴν ἐξέσχιζε καθὼς τὰς ἄλλας. Φαίνεται πολὺ θυμωμένος μὲ αὐτὴν τὴν κυρίαν καὶ μ' ἐφοβέρισεν ὅτι θὰ μὲ διώξῃ ἂν τῆς εἴπω ποῦ κάθεσθε.

Ὁ Ὀλιβιέρος εἶχεν ἤδη ἀνοίξει τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνεγίνωσκεν ἀπλήστως τὰ ἑξῆς:

«*Ὀλιβιέρε,*

«Εἶμαι ἐλευθέρα ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν, καὶ σ' ἔγραψα τρεῖς ἐπιστολάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀπεκρίθης. Πιθανὸν εἶναι νὰ ἐπίστευσες ὅτι ἤμην ἔνοχος,

Ἀλλ' ὄχι μόνον ἤμην ἀθῶα, ἀλλ' οὐδὲ κἂν μοῦ ἀπεδίδετο ὡρισμένη κατηγορία. Ἐζήτουν μόνον πληροφορίας περὶ τοῦ συζύγου μου καὶ ἅμα ἐπείσθησαν ὅτι δὲν ἠξεύρω τίποτε, μὲ ἀπέλυσαν ἀμέσως. Σὲ περιμένω ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν. Ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν μ' ἐσυγχώρησες. Θὰ σὲ περιμείνω ἀκόμη δύο ἡμέρας εἰς τὴν παλαιάν μου κατοικίαν καί, ἂν δὲν ἔλθῃς, θ' ἀναχωρήσω ἀπὸ τοὺς Παρισίους. Ἐπώλησα ἤδη τὰ σκεύη μου, ἀλλὰ πρὶν φύγω, ἤθελα νὰ σὲ ἀποχαιρετήσω καὶ ἔπειτα νὰ σὲ ἀφίσω ἐλεύθερον. Σὲ ὁρκίζομαι ὅτι δὲν μετεῖδα τὸν Οὐρβάνον καὶ ὅτι ποτὲ δὲν τὸν ἠγάπησα. Πολλὰς φορὰς σὲ παρεμόνευσα τὴν νύκτα ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας σου διὰ νά σε ὁμιλήσω ὅταν θὰ ἐπέστρεφες, ἀλλὰ σὺ ἔμενες, ὡς φαίνεται, ἀλλοῦ. Σὲ γράφω τελευταίαν φορὰν καὶ μετὰ δύο ἡμέρας δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐδῶ. Ἂν θέλῃς λοιπόν, ἔλα νὰ μὲ ἴδῃς, εἰδεμὴ Ὑγίαινε».

— Πότε σ' ἔδωκαν αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν; ἠρώτησεν ὁ Οὐρβάνος τὴν ὑπηρέτριαν.

— Πρὸ πέντε ἢ ἓξ ἡμερῶν.

— Τότε εἶναι πλέον ἀργά! ἀνέκραξεν ὁ Ὀλιβιέρος, καὶ ὅμως ἔσπευσε νὰ μεταβῇ μετὰ τοῦ Λαζάρου εἰς τὸ ἀρχαῖον οἴκημα τῆς Μαρίας.

— Ἡ κυρία Δυκκμπῆ ἀνεχώρησε πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ θυρωρός.

— Τόσον καλλίτερα, ἐψιθύρισεν ὁ Λάζαρος, σπεύδων ν' ἀπομακρυνθῇ μετὰ τοῦ φίλου του.

— Ἀλλ' οὔτε ὁ Οὐρβάνος δὲν τὴν μετεῖδε, ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὸν ὁ Ὀλιβιέρος, τοῦ ὁποίου ἤρχιζεν ἤδη νὰ μεταβάλλεται εἰς ποιητικὴν ἀνάμνησιν ὁ ἔρως.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρίασις τῆς 5 Δεκεμβρίου 1894.— Ὁ διευθυντὴς κ. Δαῖρπφελδ ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ διασήμου Ἄγγλου ἐπιστήμονος, τοῦ Νέστορος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης Καρόλου Νεύτωνος, ὅστις διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐν Μυτιλήνῃ καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ (Ἁλικαρνασσῷ καὶ Κνίδῳ) γενομένων ἀνασκαφῶν ἐπροίκισε τὸ βρεταννικὸν μουσεῖον διὰ πολυτίμων τῆς τέχνης θησαυρῶν. Ὁ Σουηδὸς ἀρχαιολόγος κ. Βίδδε, ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας ἐκθέτει κατόπιν τὰ πορίσματα τῶν ἐν τῷ σημερινῷ Πόρῳ (τῇ ἀρχαίᾳ Καλαυρίᾳ) ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν. Ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἔσκαψε, κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς σημερινῆς πόλεως, ὅπου ἠγείρετο ἐν τόπῳ περιφανεστάτῳ τὸ περίφημον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ κέντρον τῆς πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως κατὰ τὴν μυκηναίαν λεγομένην ἐποχὴν ἀκμασάσης ἀμφικτιονίας τῶν πόλεων Τροιζῆνος, Ἑρμιόνης, Ναυπλίας, Πρασιῶν, Ἐπιδαύρου, Αἰγίνης, Ἀθηνῶν καὶ Ὀρχομενοῦ τοῦ βοιωτίου, καθ' οὓς χρόνους τὸ ἐμπόριον ἠκολούθει ἔτι τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὁδὸν ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἀνεσκάφη δὲ ὁ ναὸς μετὰ τοῦ περιβόλου αὐτοῦ καὶ σύμπλεγμα ὁλόκληρον ἄλλων οἰκοδομημάτων, πρὸς τὸ ἱερὸν σχετιζομένων. Ὁ περίβολος ἔχει μῆκος 56 μέτρων καὶ πλάτος 28, συγκείμενος ἐκ τιτανολίθων κυανοφαίων, μὴ ἐξειργασμένων, ὀρθογωνίου ὅμως μᾶλλον τομῆς. Μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκονται καὶ μεγάλοι πώρινοι λίθοι. Ὁ περίβολος εἶχε δύο εἰσόδους, ὧν ἡ ἑτέρα ἐκοσμεῖτο καὶ ὑπὸ προπυλαίου. Ὁ ναὸς ἦτο ἰωνικὸς περίπτερος (κίονες 6:12), ἐκτίσθη δὲ ταὐτοχρόνως μετὰ τοῦ περιβόλου, ἤτοι κατὰ τὸν 6ον πρὸ Χρ. αἰῶνα. Τὰ θραύσματα τῶν μυκηναίων ἀγγείων μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐποχῆς, μέχρι τῆς ὁποίας ἀνάγεται ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ κυρίου θεοῦ τῶν παναρχαίων Μινυῶν. Τὰ δευτερεύοντα κτίρια εἶνε 1) στοὰ ἐκ πολυγωνικῶν λίθων· οἱ κίονες αὐτῆς δεικνύουσι συγγένειάν τινα πρὸς τοὺς ἐν τῷ Παρθενῶνι καὶ ἀνάγονται ἑπομένως εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος· 2) στοὰ ἄλλη, κτίσμα ἴσως τοῦ Εὐμένους Β', ἐξ ἧς εὑρέθη ὡραῖον κιονόκρανον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἐσωτερικῶν (ἰωνικῶν) κιόνων· 3) κτίριόν τι ἐν σχήματι τραπεζίου, μετὰ προστώου καὶ τεσσάρων δωματίων ὄπισθεν αὐτοῦ· 4) προπύλαιον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ εἴσοδος εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω οἰκοδομημάτων καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ ἐκτεινομένην πλατεῖαν· 5) δυτικῶς αὐτοῦ μακρὰ στοὰ μὲ προβλῆτας ἑκατέρωθεν ἐν εἴδει παρασκηνίων· οὐ μακρὰν αὐτῆς εὑρέθησαν βάσεις ἀνδριάντων, ἴχνη δὲ βάσεων πρὸ αὐτῆς, ἐξ ὧν δῆλον ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο τὸ βουλευτήριον (προσόμοιον πρὸς τὸ ἐν Μαντινείᾳ)· 6) αὐλὴ περιβαλλομένη ὑπὸ δωματίων, ὧν τὸ μέγιστον διατηρεῖται καλῶς· περὶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ ὑπάρχει βάθρον, ὅπερ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς τῷ ἐν τῷ Μεγαρίδι ἀνασκαφέντι. Ὁ λαλῶν ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι ἐναντίον πρὸς τὰ τέως ὑποτιθέμενα ἡ ἀρχαία Καλαυρία πρέπει νὰ θεωρηθῇ κειμένη οὐχὶ ἔνθα ἡ σημερινὴ πόλις κεῖται, ἀλλ' ἐγγὺς τοῦ ἱεροῦ, εἰς ὃ καὶ ἡ καλλιεργουμένη γῆ προσέκειτο καὶ ἡ ἀρχαία νεκρόπολις. Οὕτω πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Καλαυρία ἐκ τοῦ πρώτου περὶ τὸ ἱερὸν οἰκισμοῦ προέκυψεν, ὡς οἱ Δελφοὶ ἐκ τοῦ περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.— Μετὰ ταῦτα ὁ διευθυντὴς κ. Δαῖρπφελδ ἀνέφερέ τινα περὶ τῶν παρὰ τὴν Ἐννεάκρουνον ἀνασκαφῶν καὶ ἀκριβέστερον ἰδίως ἐλάλησε περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν Λίμναις ἱεροῦ τοῦ Διονύσου. Ἀνεσκάφη ὁ ἐν εἴδει τριγώνου περίβολος τοῦ ἱεροῦ, ὅπερ ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ζητούμενον τοῦτο τοῦ Διονύσου. Ἡ πρὸς δυσμὰς πλευρὰ αὐτοῦ ἅπτεται τῆς γνωστῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν ἀρχαίας πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν φερούσης ὁδοῦ, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν καὶ ἡ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν παράκεινται ὁμοίως εἰς δύο ἄλλας ἀρχαίας ὁδούς, διακλαδιζομένας ἐξ ἐκείνης καὶ φερούσας πρὸς τὸν Ἄρειον πάγον. Παρ' αὐτὰς ἔκειντο ποικίλα κτίρια, εἰς ἓν ἐκ τῶν ὁποίων εὑρέθη πρὸ μικροῦ κάλλιστον ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ψηφιδωτόν, ἀποτελοῦν τὸ ἔδαφος δωματίου καὶ ἀκέραιον διατηρούμενον· εἶνε τοῦτο τὸ ἀρχαιότατον διὰ σχημάτων κοσμούμενον ἑλληνικὸν ψηφιδωτὸν (τοῦ 5ου ἢ 6ου ἴσως αἰῶνος). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ εὑρέθη πέρυσιν ἤδη βωμὸς μέγας τραπεζοειδὴς καὶ ληνὸς ἀρχαῖος· ἀναθήματα δὲν εὑρέθησαν, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τοιαῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἀνοιγομένῳ τούτῳ ἱερῷ. Ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ εὑρέθη πέρυσιν ἤδη καὶ τὸ Βακχεῖον μετὰ τῆς εἰς τὸν 3ον περίπου αἰῶνα μετὰ Χρ. ἀναγομένης ἐπιγραφῆς τῶν Ἰοβάκχων. Διεξερχόμενος κατόπιν ὁ κ. Δαῖρπφελδ τὰς ἀρχαίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν Λίμναις ἱεροῦ τοῦ Διονύσου μαρτυρίας (συγγραφέων καὶ σχολιαστῶν) εὑρίσκει ὅτι τοῦτο πάντως ἔκειτο οὐχὶ παρὰ τὸν Ἰλισόν, ἀλλ' ἐν ἄστει καὶ δὴ ἐγγὺς τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς. Οἱ παλαιότεροι ἀγῶνες (τὰ Ἀνθεστήρια) ἔπαυσαν ἐνταῦθα τελούμενοι, ὅταν ἐπὶ Λυκούργου ἀνηγέρθη τὸ μέγα παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐλευθερέως Διονύσου θέατρον, εἰς ὃ καὶ μετεφέρθησαν οὗτοι. Καὶ ἡ θέσις τῶν «Λιμνῶν» συνδυαζομένη καὶ πρὸς τὰ παρὰ Δημοσθένει (ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ) ἀναφερόμενα περὶ τοῦ κλισίου τοῦ ἥρωος «Καλαμίτου», ἁρμόζει κάλλιστα πρὸς τὸν «εὔυδρον» παρὰ τὰς ὑπὸ τὴν Πνύκα πηγὰς καὶ τὴν Ἐννεάκρουνον τόπον. Τοῦ Θουκυδίδου δὲ τὸ περιώνυμον χωρίον (Β'. 15) δὲν ἀντιφάσκει ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς ταῦτα διά τε τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων εἰδήσεων καὶ τοῦ κακῶς ἑρμηνευομένου: πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπερ σημαίνει τῆς παναρχαίας ἐπὶ Θησέως πόλεως. Τούτοις προσεπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ ἀναφερόμενον βουκόλιον, τὸ παρὰ τὸ Πρυτανεῖον, ὅπερ βεβαίως εἶνε ἡ ἐν τῇ ἀγορᾷ θόλος. Τὰ σημερινὰ δὲ εὑρήματα, ὡς ὁ βωμὸς καὶ ὁ ληνὸς καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πάλαι ἱεροῦ κτισθὲν Βακχεῖον, ἔτι δὲ ἡ ἔλλειψις ἀναθημάτων προσέρχονται εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν περὶ τῆς ταὐτότητος τοῦ ζητουμένου ἱεροῦ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ